BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
XLVII
H
2
NAPOLI

Digitized by Google

XLVII
26
2

Digitized by Google

Digitized by Google

ANNALES
ECCLESIASTICI
AUCTORE
CÆSARE BARONIO
SORANO
E CONGREGATIONE ORATORII
S. R. E. PRESBYTERO
CARDINALI
TIT. SS. NEREI ET ACHILLEI
ET SEDIS APOSTOLICÆ BIBLIOTHECARIO
UNA CUM CRITICA HISTORICO-CHRONOLOGICA
P. ANTONII PAGII
DOCTORIS THEOLOGI
Ordinis Minorum Convent. S. Franciſci.

In qua rerum narratio defenditur, illuſtratur, ſuppletur, ordo temporum corrigitur, & Periodo Græco-Romana munitur.

Additur præterea Diſſertatio Hypatica ejuſdem Pagii; *& Epiſtola conſularis Henrici* Card. Norisii.
In hac vero editione Faſti Conſulares ab A. U. C. 709. ad annum Chriſti 567. illuſtrantur, ſupplentur, & caſtigantur.
Accedunt animadverſiones in Pagium, & præcipue circa Chronologiam inferioris ævi ab eo digeſtam.

Tomus Primus.

LUCÆ
Typis Leonardi Venturini MDCCXXXVIII.
De Superiorum Licentia.

ANNALES
ECCLESIASTICI.

I. Cum rerum omnium conditor & moderator *Deus* cælum (*a*) creaſſet & terram; nec ulla utriſque gratia vel pulchritudo ineſſe poſſet ſine luce; omniaque eſſent tenebris obvoluta, ipſaque terra inanis & vacua: opportune conſuluit, ut primum omnium ipſis rerum principiis lucem crearet, cujus fulgore tam quæ facta eſſent, quam etiam quæ eſſent facienda, velut quodam claritatis & gloriæ indumento circumamicta, naturali ſuo ſplendore niteſcerent. Hæc autem cum in Orbis inſtitutione ſint facta: rurſum cum tempus advenit, in ejuſdem reſtitutione ſunt felicius adimpleta. Cum enim univerſo humano generi, peccati culpa, ſempiternæ noctis eſſet offuſa caligo, cunctaque undique denſis tenebris obſcurata, & ſquallens horrenſque eſſet omnium rerum facies: immenſa ſuæ bonitatis largitate proſpexit Deus, ut nova luce cuncta perfunderet, mitteretque ex ſe genitum, ſuæque ſubſtantiæ Filium, ipſum cæleſte jubar, candorem (*b*) lucis æternæ, lumen de lumine, lucem (*c*) veram, juſtitiæ (*d*) Solem; novumque inſtitueret diem, illum ſcilicet, de quo olim eſt prophetice dictum: *Hæc (e) dies, quam fecit Dominus.* Cujus cum jam crepuſculum & auroram præfati ſimus; quod reliquum eſt, ipſum Solem orientem ſpectemus, eumdemque apposite levi nube contectum, quo minus aciem oculorum perſtringeret, & diſpenſationem implere poſſet, quam conſummandam acceperat. Age nunc, Verbum ipſum carne velatum, Deum hominem factum, e Virgine ſanctiſſima natum ſpectemus; atque de ipſo, quæ in primis Evangeliſta nos docuit, enarremus.

(*a*) Geneſ. 1.

Prælocutio.

(*b*) Sap. cap. 7. & Symb. Nicæn.

(*c*) Joan. 1.

(*d*) Apoc. 1.

(*e*) Pſalm. 117.

II. Cum igitur (quod ante diximus) edicto cogente, e Nazareth Galilææ in Bethlehem Judæ Joſeph atque beatiſſima Virgo Maria, ut profiterentur, aſcendiſſent: *Factum eſt*, inquit (*f*) Lucas, *cum eſſent ibi, impleti ſunt dies ut pareret: & peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diverſorio.* Hæc Evangeliſta. Quod in primis ad locum ipſum, ubi Chriſtus eſt natus, pertinet: ſpelunca fuit in ſuburbiis Bethlehemiticis poſita, de qua (*g*) Origenes contra Celſum ſcribens, hæc ait: [t] *Quod autem in Bethlehem ſit genitus Jeſus, ſi velit aliquis poſt Michææ vaticinium & poſt Evangelii per Jeſu diſcipulos conſcriptam hiſtoriam fieri alias certior, intelliget ut ſubſequenter in Evangelio, cum ejus nativitas enarratur, & in Bethlehem ſpeluncam* oſten-

Nativitas Domini.

(*f*) Luc. 2.

(*g*) Orig. lib. 1.

De ſpelunca Bethlehemitica.

[t] *Quod autem in Bethlehem ſit genitus Jeſus* &c. Vide Henricum Spondanum in Epitome Annalium ad hunc locum. Vide etiam Petri Danielis Huetii Demonſtrationem Evangelicam Propoſitione IX. Cap. IX. pag. 380. primæ editionis. Adi etiam, ſi lubet, Exercitationem II. Franciſci Mariæ Florentinii in Martyrologio Hieronymiano pag. 195. *De Natalis Dominici celebritate, ejuſque origine ac pervigilio.*

[Digitized by Google]

oſtendi, ubi ille ſit natus: quod utique & in illis locis percelebre eſt; vel apud eos quidem qui a fide ſunt alieni, fama & nomine circumfertur, eadem & in ſpelunca Jeſum quemdam, quem Chriſtiani adorent & demirentur, genitum eſſe. Hæc Origenes. Porro eamdem ſpeluncam foris in agro ſuburbano poſitam fuiſſe, Euſebius (*a*) Pamphili monſtrat his verbis: *Hodie quoque, qui illum locum incolunt, tamquam a patribus eorum accepta memoria, his qui viſendi gratia Bethlehem petere conſueverunt, teſtimonium ſuum afferunt, veritatem fidei facientes, agrumque demonſtrantes, ubi Virgo enixa infantem poſuit.* Hæc ille. Ejuſdem speluncæ meminit Juſtinus martyr in dialogo cum Tryphone, & Epiphanius (*b*): ſed cæteris omnibus S. Hieronymus, qui illic ætatem tranſegit, locupletius ſcribit, dum ſic litteris ſuis Marcellam (*c*) alloquitur: *Quo*, inquit, *ſermone, qua voce ſpeluncam Salvatoris exponam? & illud præſepe, in quo infantulus vagiit, ſilentio magis, quam infimo ſermone honorandum eſt.* & paulo poſt: *Bethlehem ecce in hoc parvo terræ foramine cælorum conditor natus eſt, hic involutus pannis, hic viſus a paſtoribus, hic demonſtratus a ſtella, hic adoratus a Magis. Sanctior locus eſt rupe Tarpeia, quæ de cælo ſæpius fulminata, oſtendit, quod Deo diſpliceat.* Hæc ad Marcellam.

(*a*) *Euſebius de demonſt. Evang. l. 7. cap. 5.*

(*b*) *Epiphan. lib. 1. in fin.*

(*c*) *Hier. Epiſt. 18.*

Erat Bethlehem ſupra collem in longum porrectum ſita; In cujus extremitate, Orientem verſus, ſub rupe quadam exiſtente tunc temporis juxta muros civitatis, erat (*d*) ſtabulum ac præſepe Domini excisum in rupe, ubi natus eſt Chriſtus. At vero qui loca illa ignorarunt, nihil de ſpelunca dixerunt, quod putarint in alicujus ruſticæ domunculæ ſtabulo Chriſtum natum. Hinc apud Cyprianum (*e*) hæc leguntur: *Nullum arcta domus diverſorium occultabat, nec ſecreti receſſus erant illius caſulæ; incruſtaturam tectum & ſoli parietes per circuitum veſtiebant.* Hæc ibi. Porro de ſpelunca non dicti tantum auctores, ſed & alii (*f*) teſtimonium ferunt.

(*d*) *Burchar. in deſcript. Terra ſancta part. 1. c. 7. §. 59.*

(*e*) *Cyprian. de operib. Card. in nativ. Chriſti.*

(*f*) *Athan. ſerm. de nativ. Chriſti apud Lip. tom. 8. Joan. Dam. in carm. de nat. Chriſti.*

III. Bos & aſinus in præſepe Domini.

Ad hæc (quod tacet Evangeliſta) non illic tantum fuiſſe præſepe, ſed bovem & aſinum ad illud alligatos (quod olim Propheta (*g*) cecinerat) cum Hieronymus, tum etiam complures antiquorum Patrum teſtantur. Ille ad Euſtochium (*h*) de Paula „ſcribens, hæc ait: Inde Bethlehem in„greſſa, in ſpecum Salvatoris introiens, „poſtquam vidit ſacrum Virginis diverſo„rium, & ſtabulum in quo agnovit bos „poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe Do„mini ſui: ut illud impleret, quod in eo„dem Propheta ſcriptum eſt: *Beatus qui ſeminat ſuper aquas, ubi bos & aſinus calcant: me audiente, jurabat, cernere ſe oculis fidei infantem pannis involutum, vagientem in præſepe Dominum, Magos adorantes, ſtellam fulgentem deſuper, matrem Virginem, nutritium ſedulum, paſtores nocte venientes, ut viderent Verbum, quod factum erat,* &c. Eadem de bove & aſino Gregorius (*i*) Nazianzenus, itemque Nyſſenus (*k*) Paulinus (*l*), Cyrillus (*m*), Prudentius (*n*), & alii (*o*).

(*g*) *Habacuc. cap. 3. ſecundum 72. interpr.*

(*h*) *Hieronym. epiſt. 27.*

(*i*) *Gregor. Nazianz. oration. de Chriſti nativit.*

IV. Aqua fluxit e petra.

Nec tacendum, quod tunc etiam in eodem puerperio accidiſſe fertur miraculum; nimirum, quod in eadem ſpelunca, ad ea quæ uſus quotidianus expoſcebat, e petra fluxit aqua, quæ numquam potuit exhauriri, ſed manſit diutius divinæ virtutis egregium monumentum: ſiquidem adhuc Bedæ temporibus vigebat cunctis perſpicuum tantæ rei prodigium: quod ipſe, a teſte qui hæc viderat ſanctiſſimo Epiſcopo acceptum, his verbis ſcriptis mandavit (*p*): *Hæc ſpelunca tota interius ſpecioſo marmore tecta, ſupra ipſum locum, ubi Dominus natus ſpecialiter traditur, ſanctæ Mariæ grandem geſtat Eccleſiam. Petra juxta murum cavata, primum Dominici corporis lavacrum de muro miſſum ſuſcipiens, hactenus ſervat: quæ ſi qua forte occaſione vel induſtria fuerit exhauſta, nihilominus continuo dum reſpicit, ſicut ante fuerat, plena redundat.* Hæc ille.

(*k*) *Gregor. Nyſſen. de Chriſti generat.*

(*l*) *Paulin. ad Sever. epiſt. 11.*

(*m*) *Cyril. catech. 12.*

(*n*) *Prud. in cath. die 8. kal. Jan.*

(*o*) *Joan. Damaſ. in carm. de nativit. Chriſti.*

(*p*) *Beda de locis ſanct. cap. 8.*

V. Cultus Bethlehem.

Vix credi poteſt, in quanta veneratione & cultu Chriſtiani ſemper habuerint locum illum: ut quantumlibet Hadrianus Imp. ad abolendam tantæ rei memoriam (quod ſcribit Paulinus (*q*) & alii) Veneris & Adonidis templum deſuper erexiſſet, nihilominus (ut nuper ex Origene vidimus) percelebris etiam apud Gentiles eſſet tanti loci memoria. Sed reddita pace Eccleſiæ ſpelunca illa mirifico eſt opere exornata, ipſumque præſepe honoris cauſa tectum argento: de quo hæc apud Chryſoſtomum (*r*): *O ſi mihi videre liceret illud præſepe, in quo Dominus iacuit! Nunc nos Chriſtiani quaſi pro honore tulimus lateritium, & poſuimus argenteum: ſed mihi pretioſius eſt illud quod ablatum eſt: argentum autem & aurum meretur Gentilitas: Chriſtiana fides meretur illud luteum. Non tamen condemno eos, qui honoris cauſa fecerunt; neque illos condemno, qui in templo fecerunt vaſa aurea: ſed admiror Dominum, qui creator eſt mundi, non inter aurum & argentum, ſed in luto naſcitur.* Hæc ille, putans fortaſſe vas illud argento tectum, fuiſſe luteum, quod tamen conſtat fuiſſe ligneum: vel eumdem auctorem non de vaſe ipſo eſſe locutum, ſed de exigua lateritia illa ſtructura, quæ ipſum præſepe, Chriſti cunabula continebat, exiſtimandum. Porro Chriſti natalis nobiliſſimum monumentum ex ligno confectum, nullaque argenti vel auri cælatura contectum, poſt multa tempora inde tranſlatum, Roma poſſidet, eoque multo felicius illuſtratur, quam tugurio Romuli, quod intextum ex ſtipula, eorum (*s*) majores ad multa ſæcula de induſtria conſervarunt.

(*q*) *Paulin. ad Sever. epiſt. 11.*

(*r*) *Chryſoſt. in Luc. cap. 2.*

(*s*) *Dionyſ. Hal. hiſtor. Rom. lib. 2.*

Sed jam ad ipſum ſacroſanctum Virgi-

nis

VI. Mariæ virginitatis integritas.

nis puerperium tedeamus. Cum naturæ Dominas gignitur, naturæ legibus non tenetur: quæ conceperat ſine viro, parit ſine dolore; & quæ virgo ſemper fuerat ante partum, æque permanſit in partu, ac proinde eadem perſeveravit poſt partum: unde ipſa in eccleſia Dei a perpetua virginitate conſecuta eſt cognomentum. Nam quantumvis Dei mater eſſet, quo excellentior nullus eſt titulus: tamen numquam nominari a majoribus conſuevit ſine ſuperaddito cognomine Virginis.

(a) Epiphan. hæreſ. 78.

In quam ſententiam hæc Epiphanius (a): *Quis umquam, aut quo ſæculo auſus eſt proferre nomen S. Mariæ, & interrogatus, non ſtatim intulit Virginis vocem? Ex ipſis enim nominibus epithetis, etiam virtutis ſigna elucent: dignitatis enim appellationem acceperunt juſti, unuſquiſque decenter, ut congruum fuit. Et Abraham quidem impoſitum eſt epitheton, Amicus Dei, & non diſſolvetur: Jacob vero, ut Iſrael vocetur, & non alternabitur: Apoſtolis, Boanerges, hoc eſt, filii tonitrui, & non relinquetur: & S. Mariæ vox, Virgo, & non mutabitur; impolluta enim permanſit & ſancta.* Hæc Epiphanius.

Expers partus moleſtiarum Maria.

(b) Apud Cyprian. de oper. card. in nat. Chr.

Quæ ergo & in partu & poſt partum virgo divina virtute permanſit, æque ſine dolore parturiit, nec aliquo indiguit obſtetricantis obſequio; *ſed ipſa genitrix (b) & obſtetrix devotam dilectæ ſoboli exhibet clientelam. amplectitur, amplectitur, jungit oſcula, porrigit mammam, totum negotium plenum gaudio, nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio.* Hæc apad Cyprianum. Nihil ſane commane cum cæteris mulieribus in hoc habuit, at, ſicut illæ, peccati pœna id expoſcente, cum dolore pareret, vel quæ partum ſequuntur, experiretur moleſtias laſſitudinis. Unde & S. Zeno

(c) S. Zeno Ep. ſer. 6. de nat.

(c) Epiſcopus Veronenſis de his agens, hæc ait: *Non mater ejus tanti partus pondere exhauſta, totis pallens jacuit reſoluta viſceribus: non filius matris aut ſuis eſt ullis ſordibus delibutus: neque enim re vera aliquid circa ſe habere poſſet immundum, qui humani generis peccata, ſordes & maculas venerat mundaturus. Denique purgationes, quæ ſunt tarditate periculoſæ, nullo puerum maternorum viſcerum ſecutæ ſunt damno; nulla adhibita rudiſætæ ſueto more fomenta: neque enim, fratres, his poterat indigere, quæ accipere in uterum meruerat animarum omnium Salvatorem.* Hæc ille.

VII. Apocryphi de obſtetrice.

Quæ autem mox ſubdit de pœna incredulæ obſtetricis, & ſoſpitate eidem reſtituta, haud dubium ex apocryphis eſt mutuatus; ſic enim ait: *Maria incorrupta concepit, poſt conceptum virgo peperit, & poſt partum virgo permanſit. Obſtetricis incredulæ periclitantis, enixa in teſtimonium reperta ejuſdem eſſe virginitatis, incenditur manus; qua tacto infante, ſtatim edax illa flamma ſopitur: ſicque illa medica feliciter curioſa, dum admirata mulierem virginem, admirata infantem Deum, ingenti gaudio exultat, quæ curatum venerat, curata receſſit.* Hactenus Zeno; ſed non aliunde, ut diximus, quam ab apocryphis accepta. Refelluntur illæc de obſtetricis obſequio, ex his, quæ Athanaſius (d) ſcribit his verbis: *Quæ ſine dolore aliquo mater fuit, eadem & obſtetricis munere functa eſt, cum a nulla muliere didiciſſet: non enim permiſit quemquam impuris manibus attrectare partum ab omni labe purum: illa per ſe eum, qui ab ipſa & pro ipſa genitus eſt, ſuſcepit, pannis involvit, & in præſepio reclinavit.* Hæc ille.

(d) Athanaſ. ſer. de nat. Chr. apud Lip. tom. 8.

VIII. Sacræ faſciæ.

(e) Luc. 2.

Porro quod ad ipſos pannos pertinet, quibus dicit Evangeliſta (e) Chriſtum a matre fuiſſe involutum, admirabili quadam divina diſpenſatione factum eſt, ut ſacrariſſimæ illæ faſciæ ad tantæ rei memoriam futuris temporibus ſervarentur, in quarum honorem nobiliſſima erigeretur baſilica, & anniverſaria feſta dies a Chriſtiano populo ageretur, prout ſignificant Patrum (f) encomia, ea die in Eccleſia dici ſolita. Sed jam reliqua proſequamur, quæ tunc temporis contigiſſe dicuntur.

(f) German. & Euthy. in orat. de faſciis Dom. apud Lip. tom. 6. die 31. Aug.

IX.

(g) Oroſ. lib. 6. cap. 22.

Cum multa, quæ Auguſti Imperatoris tempore generi humano commoda & utilia contigerunt, ex antiquioribus hiſtoricis ſcribat (g) Oroſius, rerum omnium auctori illa tribuens, qui eo tempore quo venturus eſſet in mundum, multis bonis locupletaverat Orbem: de pace poſt tot civilia atque externa bella popalo reſtituta, cujus cauſa templum Jani dicit ab eodem ter clauſum, agit; atque æquiſſimi Principis modeſtiam commendat, quod ne Dominus diceretur, edicto vetuit: cumque alia multa prodigia referat (h), ut de fonte olei ex Tranſtiberina taberna meritoria fluente, de arcu cæleſti Solem ambiente, & ſi quæ alia id genus recenſet: complures ſunt, qui inconſulte nimis ea ipſa omnia, eadem qua Dominus natus eſt die, contigiſſe ſcripſerunt: certe hoc non dicit Oroſius. Nam quod ad prodigia pertinet: quibus Auguſti Imperii annis longe ante Chriſtum natum acciderint, ex Dione ac cæteris antiquis hiſtoricis, ſuperius, cum de ſignis quæ adventum Domini præceſſerunt, pertractavimus, ſatis egimus. Quod vero ſpectat ad Jani fores ab eodem Imperatore (i) ter clauſas: quam longe id ante Chriſti natalem diem acciderit, ex Dione, qui res Romanorum per ſingulos annos deſcripſit, facile intelligemus. Primo (k) enim poſt Actiacam bellum, Auguſto quintum & Sexto Apulejo Coſſ. idem Imperator Jani portas clauſit; quæ iterum reſeratæ bello Cantabrico, rurſum eo feliciter confecto ſunt occluſæ (l), eodem Auguſto nonum & M. Silano Coſſ. Sed iiſdem Cantabris ſæpias rebellantibus, ac Germaniæ populis tumultuantibus, apertæ denuo, Ælio Tuberone & Fabio

(h) Idem lib. 6. cap. 20.

Quæ tribuantur naſcenti Chriſto.

(i) Suet. in Aug. cap. 22.

(k) Dio hiſt. Rom. l. 51.

(l) Dio hiſt. Rom. lib. 53.

Max. Coſs. ab eodem (*a*) juſſæ ſunt claudi: verum ne id fieret, Daci Iſtrum tranſgreſſi, ſuerunt impedimento. Hæc ex Dione; cujus auctoritate conſtat, primo ante annos vigintiſeptem, ac iterum ante annos viginti tres, quam Dominus naſceretur, Jani fores occluſas eſſe; demum ante annos decem de iiſdem claudendis fuiſſe decretum. Ad hæc quod Domini nomen oblatum Auguſtus recuſaverit, id accidiſſe ſub Conſ. Ælii Cati & Sentii Saturnini, ex eodem (*b*) Dione colligi poteſt; eſt is annus ſextus a Chriſto nato.

(*a*) *Dio hiſt. Rom. lib. 54. in fin.*

(*b*) *Dio hiſt. Rom. lib. 55.*

X. Salus, concordia, & pax.

Porro hæc omnia & alia, divina quadam diſpenſatione eſſe facta, omniaque cæleſtis Regis adventui inſerviſſe, nemo ſapiens umquam negare poterit. Quod ſi, ut Athenis fecit Apoſtolus (*c*), ea ipſa quæ Ethnici alia occaſione peragere conſueverunt, in noſtrarum rerum argumentum trahere velimus: certe nec illud prætermittendum eſt, quod his temporibus, eodemque ipſo anno quo Jani portæ ſunt iterum clauſæ, accidit; cum idem Auguſtus collata ſibi pecunia a Senatu populoque Romano ad imagines faciendas: nullam, inquit (*d*) Dio, ſibi, ſed tantum Saluti publicæ, Concordiæque & Paci poſuit. Sane quidem non me præterit, ipſorum (*e*) Gentilium auctoritate conſtare, ex carminibus Sibyllinis eſſe prædictum, affore Regem, a quo tantum ſperanda ſalus eſſet: hunc quidem fuiſſe Chriſtum, ex ipſo nomine Salvatoris, non eſt qui neſciat. Ipſum etiam prophetico (*f*) ſermone Principem pacis eſſe dictum, quis adeo rerum omnium ignarus aut ignorat, aut negat? De cujus concordia inæſtimabili quid dicam? quam nullis majoribus, evidentioribuſque ſignis demonſtrare, vel melius exprimere ipſo divino vate, quiſquam poteſt: ait enim (*g*) ille: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit: vitulus & leo & ovis ſimul morabuntur, & puer parvulus minabit eos.*

(*c*) *Act. 17.*

(*d*) *Dio hiſt. Rom. lib. 54.*

(*e*) *Cic. de divinat. lib. 2.*

(*f*) *Iſaia 9.*

(*g*) *Iſaia 11.*

XI. De pacis templo.

At ſicut veris innitimur, & veriſimilibus non contradicimus; ita quæ ſunt a veritate prorſus aliena, procul (ut inſtituimus) abjicimus atque refellimus; cujuſmodi ſunt ea quæ de templo Pacis Romæ collapſo ea nocte qua natus eſt Chriſtus, a multis ut vera certaque ſcribuntur. Invenimus hæc primum narrata in homilia quadam incerti auctoris, titulo tamen Petri (*h*) Damiani prænotata: ſed cum ille diem obierit annis circiter quinquaginta, antequam S. Bernardus, quem citat, ea conſcriberet, facile tantus Pater falſi tituli calumnia liberatur. Sed quod magis diſplicet, complures rerum Eccleſiaſticarum ſcriptores non ignobiles, falſo decepti titulo, eadem tamquam vera affirmaſſe, ſcriptis mandaſſe, vel pro concione narraſſe reperiuntur: taceo de induſtria illorum nomina, ne videar in homines potius invehi, quam adverſus mendacia agere pro veritate. Sed antequam iſtæc refellamus, operæ pretium ducimus, ea quæ in dicta homilia incerto auctore narrantur, hic velut ex ſcripto recitare: ſunt hujuſmodi: *Templum Romæ, quod vocabatur Æternum, corruit, omnibus impenſis & Urbis & Orbis conſummatum. Cum enim Romani in victorioſæ antiquitatis memoriam templum ſingulari ſchemate facere decreviſſent, ab omni illa deorum, immo dæmoniorum multitudine quæſierunt, uſquequo durare poſſet tam excellentis operis operoſa conſtructio. Reſponſum eſt: Donec virgo pareret. Illi ad impoſſibilitatem oraculum retorquentes, Templum Æternum, ſolemnem illam machinam vocarunt. Nocte autem iſta, cum de virginali thalamo virgineus flos Mariæ egreſſus eſt, ita cecidit & confractum eſt illud murale & columnarum opus, ut vix apparerent veſtigia ruinarum.* Hæc ibi. Porro omnes qui eamdem rem deſcribunt, illud quod dicitur templum Æternum, idem fuiſſe cum templo Pacis, æque conſentiunt.

(*h*) *Legitur apud Lip. tom. 8. & Sur. tom. 6.*

XII. Refellitur commentum de Templo pacis.

Sed quomodo hæc non faciliime erroris redarguuntur, cum oſtenditur templum Pacis nondum Chriſti tempore Romæ eſſe erectum; quod teſtimonio omnium antiquorum hiſtoricorum conſtat, domitis Judæis per Titum, a Veſpaſiano Imp. fuiſſe conſtructum? Id quidem in primis Suetonius (*i*), Joſephus (*k*) Judæus, Plinius (*l*), & alii complures, qui ſcripſerunt Vitas Imperatorum, teſtantur: fuiſſe autem ante Veſpaſiani tempora Romæ tantæ molis aliquod templum Pacis, nullus umquam monſtrare poterit. Nec eſt quod quis adhibendam fidem putet Clementi Alexandrino (*m*), dicenti a Numa erectum eſſe templum Fidei & Pacis; nam antiquorum nullus rerum Romanarum tractator de templo Pacis a Numa erecto quid affirmare invenitur, & Tertullianus expreſſe in Apologetico profitetur nullum Romæ templum fuiſſe erectum ſub Numa: quod & alii confirmant ſcriptores per ſcholiaſten Pamelium ibi citati: adverſus quos nec audiendus incertus auctor, qui de templo Pacis Romæ a temporibus Romuli erecto teſtatur. Quod enim a recentiore auctore de rebus adeo antiquis ſine alicujus vetuſtioris auctoritate profertur, contemnitur. Sed eſto verum ſit aliquod fanum a Numa erectum, putas ne tantæ molis fuiſſe opus, ut templum dici deberet? Habes in ſecundo Annalium tomo, teſtimonio Varronis, illa a Romanis ſolita dici templa, quæ ſumptuoſiſſime eſſent extructa; adeo ut perpauca invenirentur in Urbe templa, cum tamen plurimæ eſſent diis dicatæ ædes. Quin nec quod Veſtalium erat in Urbe fanum, templum dici meruiſſe, ejuſdem auctoris fide monſtratum eſt. Ubi ergo erat Romæ tempore Romuli, vel Numæ, templum Pacis, cujus nulla penitus quovis ſæculo a Gentilibus ſcriptoribus facta mentio reperitur? At certe templum Pacis, de quo ea prænunciata eſſe teſtantur,

im-

(*i*) *Suet. in Veſpaſ. c. 9.*

(*k*) *Joſeph. de bello Jud. lib. 7. c. 24.*

(*l*) *Plin. lib. 36. cap. 15.*

(*m*) *Clem. Alex. Strom. lib. 5.*

Digitized by Google

immenſæ fuiſſe molis opus, iidem ipſi confirmant: nam de templo Pacis quod collapſum ſciunt, cujus & ruinæ ſpectantur, eos intellexiſſe, quis dubitat?

XIII. Quid quod dicunt de inſcriptione Templi Æterni, fortaſſe ad illam alludunt, quæ hactenus in illuſtri antiquitatis monumento marmori inſculpto, Romæ legitur his verbis (a).

(a) Extat in ædibus Farneſianis. deſcripſit Aldus.

PACI ÆTERNÆ
DOMUS
IMP. VESPASIANI
CÆSARIS AUG.
LIBERORUMQ. EJUS
SACRUM
TRIB. SUC. JUNIOR
DEDIC. XV. K. DEC.
L. ANNIO BASSO
C. CÆCINA PÆTO COS

Inſcriptæ in eodem marmore leguntur ſingulæ Tribus, quæ in ædificationem templi, ut juſſum fuerat, pecuniam contulerunt. Porro (ut Herodianus (b) eſt auctor) ſub Commodo Imp. idem templum incendio conflagravit: verum non penitus fuiſſe flammis abſumptum credimus: nam (quod ait Ammianus (c) Marcellinus Conſtantinus Imp. Romam veniens, inter cætera admiranda Urbis ædificia, ipſum templum Pacis ſpectans, in admiratione habuit. [1]

(b) Herodian. in Commodo Imp.
(c) Ammian. Marc. lib. 16.

Sed de his ſatis. Eadem ratione habenda putamus alia nonnulla id genus, quæ nullo vel incerto auctore feruntur. Jam cætera quæ ſunt hiſtoriæ Evangelicæ proſequamur.

XIV. *Paſtores*, inquit (d) Evangeliſta, *erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum. Et ecce Angelus Domini ſtetit juxta illos, & claritas Dei circumfulſit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis Angelus: Nolite timere: Ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus in civitate David. Et hoc vobis ſignum: invenietis infantem pannis involutum, & poſitum in præſepio. Et ſubito facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cæleſtis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Et factum eſt, ut diſceſſerunt ab eis Angeli in cælum, paſtores loquebantur ad invicem: Tranſeamus uſque ad Bethlehem, & videamus hoc verbum, quod factum eſt, quod fecit Dominus, & oſtendit nobis. Et venerunt feſtinantes, & invenerunt Mariam, & Joſeph, & infantem poſitum in præſepio. Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes, qui audierunt, mirati ſunt, & de his quæ dicta erant a paſtoribus ad ipſos. Maria autem conſervabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo. Et reverſi ſunt paſtores glorificantes & laudantes Deum in omnibus, quæ audierant, & viderant ſicut dictum eſt ad illos.* Hactenus S. Lucas. *Erat locus ipſe*, inquit (e) Hieronymus, *turris Ader, id eſt, gregis, juxta quam Jacob pavit greges ſuos, & paſtores nocte vigilantes audire meruerunt: Gloria in excelſis Deo, & ſuper terram pax hominibus bonæ voluntatis; dumque ſervant oves, invenerunt Agnum Dei puro & mundiſſimo vellere, quod in ariditate totius terræ cæleſti rore completum eſt, & cujus ſanguis tulit peccata mundi, & exterminatorem Ægypti litus in poſtibus fugavit.* Hæc Hieronymus. Eſt hæc turris gregis, de qua olim Michæas (f), dum loqueretur de admirabili adventu Dei, hæc ait: *Et tu turris gregis nebuloſa filia Sion uſque ad te veniet, & veniet poteſtas prima, regnum filiæ Hieruſalem.* De eadem egregiis illuſtrata monumentis hæc Beda (g): *Porro ad Orientem in turre Ader, id eſt, gregis, mille paſſus a civitate Bethlehem ſegregata eſt eccleſia, trium paſtorum divinæ nativitatis conſciorum monumenta continens.* Hæc ille: quibus ſignificari videtur, tres tantum paſtores præſepe Domini adiiſſe.

(d) Luc. 2. Paſtores ad præſepe.
(e) Hieron epiſt. 27. De Paſtoribus.
(f) Mich. 4.
(g) Beda de locis ſanct. cap. 8.

XV. Præterea ſicut Chriſti Domini noſtri natali lætati ſunt Angeli, & ſacrum hymnum, cum hæc eſſent annuntiata paſtoribus, cecinerunt: ita & mali dæmones perterriti atque turbati de nato puero Hebreo, qui ſuas ipſorum vires enervaret atque contereret, licet inviti, reſponſa dedere: quæ cum innotuiſſet Auguſto, qui & ex Sibyllinis verſibus de eodem complura perceperat, ea quæ præfati ſumus, dum egimus de Adventu Domini, debitæ religionis perſolvit obſequia. Sane quidem admiratione digna eſt in tanto homine contraria de eadem re ſententia, ac repentina mutatio: quippe qui antea Judæorum cultui adeo erat infenſus, ut (quod teſtatur (h) Suetonius) Cajum nepotem laudaverit, quod Judæam prætervehens, apud Hieroſolymam non ſupplicaſſet. Contigit autem Caii in eam regionem adventus (ut ex Dione (i) auctore colligimus) ſub Conſulatu C. Antiſtii Veteris & Lælii Balbi, anno ab Urbe condita ſeptingenteſimo quadrageſimo octavo; eſt is annus ante natum Dominum tertius.

Chriſti natalis ex libris Sibyllinis notus.
(h) Suet. in Oct. c. 93.
(i) Dio hiſt. Rom. lib. 55.

XVI. Porro quantum poſthac Judæorum religionem

---

[1] SUB *Commodo Imperatore* &c. De incendio templi Pacis ſub *Commodo* C. A. D. 191. præter Herodianum lib. I. pag. 481. Vide Galenum, qui in proximis templo ædibus habitabat, de viris in antidotis ponendis Cap. XIII. Dionem lib. LXXII. pag. 829. & Euſebii Chronicon pag. 226. Adi etiam, ſi lubet, inter recentiores Joſephum Caſtalionem in Diatriba de templo Pacis, Alexandrum Donatum de Urbe Roma lib. III. cap. IV. & Famiani Nardini Romam veterem lib. III. cap. XII.

gionem in pretio habuerit, Judæiſque tum Romæ, tum etiam ubique terrarum commorantibus faverit; Philonem (*a*) hæc ipſa apud Cajum Auguſtum referentem audire, pergratum erit: *Ipſum*, inquit, *Auguſtum numquam inflatum talibus obſequiis, hinc certo colligitur, quod numquam ſuſtinuit ſe appellari Deum vel Dominum, averſatus hanc adulationem, nec diſſimulans probari ſibi Judæos, qui abominarentur talia. Alioquin non paſſus fuiſſet Transtiberim bonam Urbis partem teneri a Judæis, quorum plerique erant libertini; quippe qui belli jure in poteſtatem redacti, ab heris ſuis manumiſſi, fuerant permiſſi jure majorum vivere. Hos ſciebat habere ſuas proſeuchas, id eſt, ſynagogas, in quibus cœtus facerent, præſertim ſabbatis juxta religionem patriam. Sciebat eos collectas primitiarum mittere Hieroſolymam, & certos homines, qui pro ipſis offerrent victimas. Eos tamen nec Urbe juſſit excedere, nec mulctavit jure civium: quandoquidem ne in Palæſtina quidem extinctam volebat eorum religionem & Rempublicam; nec circa proſeuchas quidquam novavit; nec cœtus in quibus leges diſcerentur, fieri vetuit: nec ſolemnem modum primitiarum offerendarum ullo edicto ſuſtulit; ſed tam ſancte noſtra ſacra habuit, ut pene omnium ejus domeſticorum dona extent in templo noſtro, in quo mandavit quotidianas mactari victimas ſuis ſumptibus Deo votas altiſſimo: quæ ſacra in hodiernum peraguntur, durabuntque perpetuo, monumentum virtutum Imperatoris. Domi quoque quoties menſtruas pecunias frumentive diſtributiones populus acciperet, Judæorum rationem haberi voluit: quæ liberalitas ſi in ſabbatum incideret, quando noſtris nec dare licet, nec accipere, nec operis quidquam facere, præſertim quæſtus gratia; jubebantur diribitores Judæis in poſterum reponere publicum beneficium: qua propter omnes ubique gentes ſuopte ingenio Judæis parum propitiæ, verebantur tamen violare jura Judaica.* Hæc Philo, qui habet poſtmodum permulta alia, quæ cumulate reperiuntur in ſupplici illo Agrippæ ad Cajum miſſo libello, quem ipſe Philo recenſet in ſua quam ſcripſit legatione ad Cajum, quem nos quoque, cum tempus poſtularit, inferius his noſtris ſcriptis inſeremus: quæ quidem omnia eo magis ſunt admiratione digna; quod idem Auguſtus (ut Suetonius (*b*) tradit) non tantum, quod diximus, abominaretur olim religionem Judæorum, ſed & ſuperſtitiones peregrinas, quamvis Gentilium, contemneret, ut Atticam, & Ægyptiam, quam etiam in Urbem ſe inferentem (ut auctor eſt (*c*) Dio) edicto repreſſit, vetuitque ne quis Ægyptia ſacra nec in ſuburbano intra quingentos paſſus ageret.

(*a*) *Philo de leg. ad Cajum.*

Auguſtus favet Judæis.

(*b*) *Suet. in Oct. cap. 93.*

(*c*) *Dio hiſt. Rom. lib. 54.*

XVII. Hæc itaque ſatis de natali Domini. Reſtat ut de ejus infantia quælibet exacte proſequamur; primumque ipſius annum (cum nonniſi hujus, quo natus eſt, ſuperſint ſex dies) ab ipſis Kalendis Januariis numerare, more majorum, feliciter auſpicemur, quibus Conſulatum Auguſtus decimumtertium & Plautius Silvanus inierunt.

Annus primus Chriſti.

JESU CHRISTI
ANNUS
1.

AUGUSTI IMP.
ANNUS
42.

XVIII. Redemptor humani generis Chriſtus Dominus poſtquam in Bethlehem natus eſt, quoniam, ut ait Apoſtolus (*d*), *miſſus eſt a Patre in ſimilitudinem carnis peccati* octavo die, ipſis Kal. Januarii, Auguſto decimumtertium & Plautio Silvano Conſulatum gerentibus, eodem in quo natus eſt loco circumciditur; nomenque JESUS, quod ab Angelo fuerat præmonſtratum eidem eſt inditum. Cujus geſtæ rei hiſtoriam Evangeliſta paucis enarrat, cum ait (*e*): *Poſtquam conſummati ſunt dies octo ut circumcideretur puer: vocatum eſt nomen ejus JESUS, quod vocatum eſt ab Angelo, priuſquam in utero conciperetur.* Hæc Lucas. In ſpelunca circumciſum eſſe Dominum, (*f*) Epiphanius teſtatur: neque enim aliqua adſtringebantur lege Judæi, ut circumcidendum infantem deferrent in templum. Cum itaque in circumciſione nomen accepiſſet, cenſu Cæſaris (quod ſuperius fuſius dictum eſt, dum egimus de deſcriptione ac cenſu Quirini) (*g*) deſcriptus eſt. Quique in hunc mundum (quod ait Joannes (*h*)) ad hoc venit, ut diſſolvat opera diaboli, ipſas Kal. Januarias præ cæteris anni diebus Gentilium ſuperſtitionibus pollutas, fuſo ſanguine conſecravit; ſibique ipſas primitias temporis, diaboli tyrannide occupatas, primitiis ſui ſanguinis vendicavit: quod myſterium ſymbolicis quibuſdam verbis olim involverat Iſaias, cum diceret (*i*): *Delectabitur infans ab ubere ſuper foramine aſpidis.* Quibus autem ritibus Eccleſiaſticis dictam diem Chriſti ſanguine adeo illuſtratam Chriſtiani conſueverint ſolemniter celebrare, alibi (*k*) pluribus diximus. Cætera vero quæ ſpectant ad ſanctiſſimum ac divinitus inditum nomen JESU ſuper omne nomen admirabile, cui omne genu (*l*) cæleſtium, terreſtrium, ac infernorum, divino cogente imperio, flecti debeat; relinquimus interpretibus, qui hæc copioſius pertractarunt: nos interim, quod eſt noſtri inſtituti, Evangelicæ hiſtoriæ ſeriem percurramus.

(*d*) *Rom. 8.*

Circumciſio Domini.

(*e*) *Luc. 2.*

(*f*) *Epiph. in Pan. lib. 3. tit. 9. circa finem.*

(*g*) *Oroſ. lib. 7. c. 3.*

(*h*) *Joan. 3.*

(*i*) *Iſaia 11.*

(*k*) *in Notat. in Martyrol. Rom. die 1. Jan.*

(*l*) *Ad Philip. 2.*

XIX. Matthæus Evangeliſta (*m*) deſcribens Magorum adventum ad Chriſtum infantulum adorandum, hæc ait: *Cum natus eſſet Jeſus in Bethlehem Juda in diebus Herodis*

Magorum adventus.

(*m*) *Matt. 2.*

Digitized by Google

rodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hieroſolymam, dicentes: Ubi eſt qui natus eſt Rex Judæorum? vidimus enim ſtellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum. Audiens autem Herodes Rex, turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma cum illo. Et congregans omnes Principes ſacerdotum & Scribas populi, ſciſcitabatur ab eis, ubi Chriſtus naſceretur. At illi dixerunt ei: in Bethlehem Juda: ſic enim ſcriptum eſt per Prophetam: Et tu Bethlehem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Iſrael. Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ, quæ apparuit eis: & mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero; & cum inveneritis, renuntiate mihi, ut & ego veniens adorem eum. Qui cum audiſſent Regem, abierunt: & ecce ſtella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, uſque dum veniens ſtaret ſupra, ubi erat puer. Videntes autem ſtellam gaviſi ſunt gaudio magno valde: & intrantes domum, invenerunt puerum cum Maria matre ejus, & procidentes adoraverunt eum: & apertis theſauris ſuis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham. Et reſponſo accepto in ſomnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reverſi ſunt in regionem ſuam. Hactenus de Magorum adventu Matthæus.

XX. Quoniam vero non ipſam tantum rerum hiſtoriam narrandam ſuſcepimus; ſed quæ in ea ſunt difficultates & nodi, diſſolvere & enodare pro noſtris viribus polliciti ſumus: complures quæ in Matthæi de Magis hiſtoria oboriuntur quæſtiones, explicandas nobis propoſuimus: quas aggreſſurus Joannes Chryſoſtomus (*a*) in hunc modum præfatus eſt: *Multa*, inquit, *nobis opus eſt vigilantia, multis precibus, ut præſentis loci difficultatem poſſimus abſolvere, & diſcere, quinam ſint Magi, & unde venerint, & quonam modo, quove ſuadente: quænam etiam, illa ſtella fuerit, quæ Magos uſque ad Chriſtum perduxerit.* Hæc ille. Quod in primis ad geſtæ rei narrationem ſpectat: cum Matthæus, qui primus omnium Evangelium ſcripſit, eam adeo diligenter ac copioſe fuerit proſecutus; inde accidit, ut cæteri, qui poſt eum Evangelicam hiſtoriam ſcriptis mandarunt, Evangeliſtæ referre eamdem prætermiſerint: quam etſi Joſephus Judæus ſilentio præterierit, ſicut & alia quamplurima; certe ſi ab externis teſtimonium quis quærat, habet Macrobium (*b*), hominem alioqui rebus Chriſtianorum infenſiſſimum, ſed dum loquitur de Herodis infanticidio, ejuſdem veritatis æquum adſtipulatorem. Hæc diximus contra recenſiores Anabaptiſtas, qui eo inſaniæ pervenerunt, ut eidem hiſtoriæ adverſantes, impietate ſuperarint Manichæos omnium hæreticorum ſceleſtiſſimos; cum illi adverſus Matthæi (*c*) Evangelium mira contradicendi libidine inſanientes, nullam tamen de Magorum hiſtoria controverſiam movere ſunt auſi; ſicut neque cæteri impietatis alumni, qui (quod dicitur) omnem volvere lapidem, ſi quo modo notam potuiſſent inurere Evangelicæ veritati, ut Celſi, Porphyrii, & Juliani. Sed miſſis his, de ipſis Magis, quinam fuerint, primum omnium inſtituamus orationem.

(*a*) *Chryſ. hom. 6. in Matth. 2.*

Conſtans fides hiſtoriæ Magorum.

(*b*) *Macrob. l. 2. Saturn.*

(*c*) *Auguſt. contra Fauſt. lib. 17. 18 19. & 23.*

XXI. Cum de ea re diverſæ reperiantur ſcriptæ ſententiæ, ab antiquioribus ſumemus exordium. Juſtinus (*d*) Philoſophus & Martyr de Magis bis ſcribit, quod malis artibus, magiciſque excantationibus atque præſtigiis ſibi dæmones conciliaverant: quibus cum addicti penitus eſſent, cognita per Chriſti adventum, indicante ſtella veritate, ab illis, ad verum Dominum venientes, defecerint. Dixerat eadem ante ipſum Ignatius ad Epheſios ſcribens in hæc verba, dum agit de Magis: *Hinc evanuit mundi ſapientia, præſtigiæ factæ ſunt nugæ, magia riſus, omnes ritus malitiæ aboliti, ignorantiæ caligo fugata, & tyrannicus principatus deſtructus, cum Deus ut homo apparuit, & homo ut Deus operabatur.* Hæc ille. His haud diſcrepantia, Origenes (*e*) contra Celſum agens, ſcribit: quam rem geſtam putavit, his verbis enarrat: *Si ſcrutanda fuerint quæ nato Domino de Magis & ſtella ſcribuntur, ſecus equidem Græcos ac Judæos affabor. Nam Græcis id dixerim; Magos hoſce, quia dæmonibus aſſueviſſent, ut quos pro eorum conſuetudine, & pro arbitrio invocarent, idcirco id agere & dæmones colere, quia nihil divinius hic aut fortius, vel carminibus, quibus hos provocarent, potentius ducerent & faterentur. Quod ſi majoris ac veræ divinitatis vis quædam appareat, tollentur mox dæmonum operationes, quippe qui nequeant objectam divinitatis lucem ſpectare. Jure ergo ſecundum hanc Jeſu nativitatem cum cæleſtis exercitus multitudo (ut Lucas ſcripſit, & ipſe teneo) Deum collaudando, Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, decantarent: dæmones ipſi attriti ſunt, & infirmiores ſunt redditi, ubi eorum deprehenſa ſunt & convicta præſtigia, & actiones omnes non modo per Angelos prorſus deletæ, qui ob Jeſu nativitatem ad terram hanc cælitus commigrarunt, ſed per Jeſu animam ipſam & divinitatem omnino ſublatæ.*

(*d*) *Juſt. Martyr. in dial. cum Tryph.*

Magi qui fuerint.

(*e*) *Origen. contra Celſ. lib. 1.*

XXII. *Magi itaque, qui Jeſum poſtea adoratum venerunt, cum vellent, quæ ſoliti fuerant, magicis quibuſdam carminibus factitare, apparentis ſtellæ cauſam conquerentes, & non mediocrem eſſe hanc con-*

De Magis ſententia Origenis.

contemplati; cum in cælo ſignum ſpectarent, quod divina, non humana præferret; cepit cupido animum, quid illud portenderet, pervidere. Et ut nobis apparet, cum haberent & hi ex Balaam prophetias, quas Moyſes ipſe, ut erat ingenio acer, conſcripſerat, & in his de ſtella quod traditur comperiiſſent: intellexerunt hominem demigraſſe ad vitam, & natum eſſe quem Propheta cum ſtellæ indicio jampridem venturum denuntiaſſent. Et cum hunc, ut potiorem, dæmonibus prætuliſſent, qui ſoliti eſſent vanis rerum imaginibus ludificari, in Judæam eumdem adoraturi ſe contulerunt; certiores jam redditi, eſſe Regem aliquem natum, ignari tamen quale hic eſſet Imperium habiturus, & ubinam gentium naſceretur, &c. Hæc Origenes in Celſum; & alibi (*a*) de iiſdem rurſus in hunc modum: *Si*, inquit, *a Moyſe prophetiæ Balaam ſacris inſertæ ſunt voluminibus, quanto magis deſcriptæ ſunt ab his qui habitabant tunc Meſopotamiam, apud quam magnificus habebatur Balaam, quoſque artis ejus conſtat fuiſſe diſcipulos? Ex illo denique fertur Magorum genus & inſtitutio in partibus Orientis vigere: qui deſcripta habentes apud ſe omnia quæ prophetaverat Balaam, etiam hoc habuerunt ſcriptum, quod orietur ſtella ex Jacob, & exurget homo ex Iſrael. Hæc ſcripta habebant Magi apud ſemetipſos; & ideo quando natus eſt Jeſus, agnoverunt ſtellam, & intellexerunt adimpleri prophetiam magis ipſi, quam populus Iſrael, qui ſanctorum Prophetarum audire verba contempſit. Illi ergo ex his tantum quæ Balaam ſcripta reliquerat, agnoſcentes adeſſe tempus, venerunt, & requirentes eum, ſtatim adoraverunt.* Hactenus ille.

(*a*) *Orig. hom.* 13. *in Numer.*

XXIII. Magi Chaldæi. Porro his quæ diximus de excantationibus dæmonum ab iiſdem fieri ſolitis, aſſentitur Baſilius (*b*), atque adſtipulatur Hieronymus (*c*) & alii, qui eos fuiſſe Chaldæos, eoſdemque ab Erythræa Sibylla de Chriſto venturo edoctos eſſe teſtantur. Inter alios qui hos Magos Chaldæos fuiſſe dixerunt, Chalcidius Platonicus fuit, qui hæc habet in ſuis commentariis in Timæum Platonis: *Eſt*, inquit, *alia ſanctior & venerabilior hiſtoria, quæ perhibet de ortu ſtellæ cujuſdam, non morbos morteſque denuntiantis, ſed deſcenſum Dei venerabilis ad humanæ converſationis rerumque mortalium gratiam: quam ſtellam cum nocturno itinere ſuſpexiſſent Chaldæorum profecto ſapientes viri, & conſideratione rerum cæleſtium ſatis exercitati, quæſiſſe dicuntur recentem Dei ortum, repertaque illa majeſtate puerili, veneratos eſſe, & vota Deo tanto convenientia nuncupaſſe.* Hæc ille.

(*b*) *Baſil. orat. de hum. Chriſti generat.*
(*c*) *Hieron. in Iſa.* 19. & 47.

XXIV. Magi Perſæ. Fuit autem ab his diverſa complurium Patrum ea ſententia, eoſdem Magos fuiſſe ſapientes Perſarum, quorum ſententia ejus gentis Principes cuncta facere conſueviſſent, ut veteres tradunt hiſtorici, ac etiam teſtatur S. Hieronymus (*d*). Hæc ſenſerunt Clemens (*e*) Alexandrinus, Joannes Chryſoſtomus (*f*), Cyrillus Alexandrinus (*g*), Theodoretus (*h*), S. Leo (*i*) Papa, & alii; quorum aliquos, qui dixerunt eoſdem Magos fuiſſe Reges Perſarum, erraſſe certum eſt; quandoquidem longe ante Chriſti adventum Magi regnarunt in Perſide: nam poſt mortem Cambyſis, duos Magos fratres tantum menſibus ſeptem regnaſſe in Perſide, Herodotus (*k*) & alii tradiderunt. Errat tamen Ammianus (*l*) qui Magos ſeptem poſt Cambyſem regnaſſe teſtatur. Erant enim Magi in Media populi, ut idem Herodotus tradit. Verum Perſas a popularibus ſuis appellatos eſſe Magog & Maguſæos teſtatur Suidas in verbo μαγος & in verbo μάγοι: unde iidem Perſæ Magi æque dici potuerunt. Porro Magos ab Hieſtaſpe famoſiſſimo Rege ſapientiam didiciſſe, Ammianus teſtatur; hiſque adeo ſtuduiſſe Perſas conſtat, ut tradat Cicero de divinatione, Regem Perſarum eſſe non potuiſſe, qui non ante Magorum diſciplinam atque ſcientiam percepiſſet.

(*d*) *Hier. in Dan. c.* 2.
(*e*) *Clem. Alex. lib.* 1. *ſtrom.*
(*f*) *Jo. Chryſ. in Matth. homil.* 6.
(*g*) *Cyril. in Iſa. c.* 49. *orat.* 4. *lib.* 4.
(*h*) *Theodor. lib.* 5. *hiſt. c.* 39.
(*i*) *S. Leo ſerm.* 1. *in Epiph.*
(*k*) *Herod. lib.* 3. *Euſeb. in chron.*
(*l*) *Ammian. lib.* 24.

XXV. Magi Arabes. Cæterum non e terra Chaldæorum, nec e Perſide, ſed ex Arabia Magos veniſſe, alii complures affirmant, ut Juſtinus Martyr (*m*), Tertullianus (*n*), Cyprianus (*o*) vel qui alius ille fuerit auctor, qui ſcripſit de Operibus cardinalibus, Epiphanius (*p*) & alii, ſecundum id quod in Pſalmo ſcriptum eſt (*q*): *Reges Arabum & Saba dona adducent.* Quæ de Meſſia eſſe intelligenda, tam noſtri interpretes, quam etiam Rabbini complures æque aſſentiuntur; ſicut & illa quæ ſcribuntur ab Iſaia (*r*). *Surge illuminare Hieruſalem:* & inferius: *Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian & Epha: omnes de Saba venient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes. Madian*, inquit Hieronymus (*ſ*), *& Epha, regiones ſunt trans Arabiam, omniſque provincia appellatur Saba.* Huic ſententiæ, quod Magi venerint ex Arabia, cum nos, ut veriori libentius adhæreamus: perapte, quo & ipſa certior firmiorque reddatur, harum gentium ſunt repetenda principia, & unde ita ſint denominatæ, cauſa & ratio perquirenda. Atque hoc quidem factu haud multum difficile: conſtat enim ex divina Scriptura (*t*), Abraham ex Cætura multos genuiſſe filios, & inter alios Jexan & Madian: ex Jexan vero ortus eſt Saba, & ex Madian Epha, & alii; quos omnes Arabiam incoluiſſe conſtat, atque ex ipſorum nominibus loca ipſa eſſe ſortita nomina, ac populos denominatos Sabæos & Madianitas, quorum (ut diximus) meminit Iſaias. Ruſus etiam Ba-

(*m*) *Juſtin. dialog. cum Tryphone.*
(*n*) *Tertul. lib. adverſ. Judæos, & lib.* 3. *contr. Marcion.*
(*o*) *Cypr. de oper. card. de Stella & Magis.*
(*p*) *Epiph. in comp. doct.*
(*q*) *Pſal.* 71.
(*r*) *Iſai.* 60.
(*ſ*) *Hieron. in Iſa. c.* 60.
(*t*) *Geneſ.* 25.
De Stella vaticinium.

(a) Num. 24. (b) Num. 23.

Balaam, qui de ſtella prædixerat vaticinium hoc (a): *Orietur ſtella ex Jacob*: licet ipſe Meſopotamenus eſſet, Haran incolens, ut ipſe profitetur dicens (b): *De Haran adduxit me Balac Rex Moabitarum*. Tamen in Arabia conſtat ea de oritura ſtella eſſe vaticinatum. Nam Moab, cujus Rex erat Balac, qui cum mercede conduxit, erat (ut tradit Hieronymus (c) civitas atque provincia ejus nominis in Arabia. Sicque ſive ſcripturam, ſive traditionem de ſtella & Rege futuro penes Arabes, quibus prænunciata fuerat, perpetua memoria viguiſſe, par eſt credere: quibus admoniti, & novæ ſtellæ viſu excitati ſimulque directi, quæſitum Regem Judæorum in Judæam venerunt.

(c) Hier. de locis Hebraic. & in Iſai. 25.

XXVI. Ex filiis Abrahæ ex Cætura Magi.

[1] Quod inſuper obſervatione dignum eſt: Abraham cum ex Cætura & Agar filios genuiſſet, nequaquam illos cum Iſaac heredes inſtituit; ſed ſeparans eos ab illo, plagam Orientalem illis tribuens, ac ſic dimittens, largitus eſt illis munera; hæc ex Scripturæ (d) ſacræ auctoritate didicimus. Quænam autem fuerint munera quæ Cæturæ filii acceperint, Epiphanius (e) ex Hebraicis traditionum fontibus hiſce declarat: *Filiis Caturæ dona erant, pecunia præſentes, aurum, argentum, ac veſtitus: & in myſterio concluſæ Abraham in peris thus, & myrrham, & aurum Regum Sodomorum & Gomorrhæ, quando (f) Codorlahomor & Berſa ac reliqui a Sodomis & Gomorrhis ac reliquis acceperunt, & equos deprædati ſunt, & hominum multitudinem captivam adduxerunt, & ab unoquoque opulentiam pecuniarum & aliarum rerum multitudinem diripuerunt: quam reduxit Abraham tunc a cæde Regum: & neque avertere ea quæ jam Deo deſtinata erant, auſus fuit; ſed dedit ipſa cum aliis donis filiis ſuis ex Catura, veluti in traditionibus Hebræorum reperimus. At vero in Chriſti adventu, cum iidem filii Abraham & diſceſſiſſent & habitaſſent in partibus Arabicis Magodiæ regionis; Magi, qui ex ſucceſſione ſeminum illorum deſcenderunt, eadem dona in participatione ejuſdem ſpei Chriſto in Bethlehem obtulerunt, quando ſtellam conſpicati venerunt. Quorum donorum manifeſtam certitudinem (g) Propheta declarat, dicens: Antequam ſciat puer vocare patrem ſuum & matrem ſuam, capiet vim Damaſci, & ſpolia Samariæ contra Regem Aſſyriorum. Hæc enim a Damaſco in temporibus Abraham (velut antea dixi) a Regibus qui venerant, accepta ſunt. Quando ergo accepit ipſa? priuſquam noſſet vocare patrem aut matrem, quando venerunt Magi, & aperuerunt peras ſuas, ſive theſauros, veluti aliqua exemplaria habent, & obtulerunt myrrham, thus, & aurum*. Hactenus Epiphanius. In eumdem ferme ſenſum interpretatus eſt Juſtinus (h) Martyr dictum Iſaiæ textum, dum agens cum Tryphone Judæo de veritate fidei Chriſtianæ, Magos ex Arabia veniſſe, eoſdemque Arabes fuiſſe dicit, itemque Damaſcum olim in Arabia civitatem poſitam. Hæc ipſa etiam Tertullianus (i) ingenue fatetur: ipſa quippe Syria Damaſci, Arabia nominata (k) reperitur. Idem Tertullianus per Regem Aſſyriorum uſitato ſcripturæ loquendi modo, Herodem eſſe intelligendum, prout & idem Juſtinus & Petrus Alexandrinus, affirmat.

(d) Geneſ. 25. (e) Epiph. in comp. doctrin. (f) Geneſ. 14. (g) Iſaia 8.

(h) Juſt. Martyr. in dialog. cum Tryph. (i) Tert. lib. 3. contra Marc. c. 13. Juſtin. ubi ſup. & Petrus Alex. c. 13. (k) Burchard. in deſcript. Terræ Sanctæ par. 1. c. 1.

XXVII. Arabia Orientalis

Ex omnibus his tam ex divinæ Scripturæ auctoritate ac antiquorum interpretatione, quam etiam ex Hebræorum traditionibus enarratis, ſatis elucidatum videtur quod dicti auctores dixerunt, Magos ex illa regione Arabiæ veniſſe, quæ vergit ad Orientem (inde enim eos veniſſe, Evangeliſta (l) teſtatur) præſertim ex dicto illo divinæ Scripturæ loco (m) quo dicitur, Cæturæ filios in Oriente ab Abraham eſſe locatos. Qui inſuper Judææ ſitum deſcripſere, eam ex Orientali parte ſpectare dixerunt Arabiam: inter quos Tacitus (n) de his agens, hæc ait: *Terra fineſque qua ad Orientem vergunt, Arabia terminantur: a Meridie Ægyptus obiacet, ab Occaſu Phœnices & mare, Septemtrionem a latere Syriæ longe proſpectat*. Hæc ille: quod eo verius eſt, ſi hiemalis ſolſtitii ratio habeatur: ſecundum quod creditur locutus Evangeliſta, cum Chriſtus ſit natus media hieme. Cæterum quod ſpectat ad Perſidem, unde complures, veniſſe Magos affirmant: Joannes (o) Chryſoſtomus eam Septemtrionem verſus poſitam affirmare videtur: quod & teſtatur S. Hieronymus (p) hæc ſcribens in eamdem ſententiam: *Operatus eſt ſalutem in medio terræ: a partibus Orientis cingitur plaga quæ appellatur Aſia, a partibus Occidentis ea quæ appellatur Europa, a Meridie & Auſtro Libya & Africa, a Septemtrione Scythis, Armenia, & Perſide, & cunctis Ponti nationibus*. Hæc Hieronymus. At vero (q) Cyrillus Alexandrinus, qui eoſdem Magos a Perſide veniſſe contendit, eam provinciam ex Oriente Judæam ſpectare teſtatur: quod & qui Ptolemæi tabulas perlegerit, exploratum & evidens eſſe cognoſcet. Verum ſi conſideretur Magorum adventus temporis ſpatium, nempe dierum tredecim (ut pluribus paulo inferius demonſtrabimus) eos certe non e Perſide, vel e Chaldæa, ſed ex Arabia Orientali veniſſe perfacile quiſque percipere poterit.

(l) Matth. 2. (m) Geneſ. 25. (n) Tacit. hiſtor. lib. 5. (o) Chryſoſt. hom. 6. in Matt. (p) Hier. in Ezech. c. 5. (q) Cyril. in Iſai. c. 49. lib. 4. orat. 4.

[1] *Quod inſuper obſervatione dignum eſt &c.* Vide Spondani notam in Epitome ad oram hujus loci.

XXVIII. *De Regina Saba.* Sed & conſideratione dignum eſt, quod Regina Saba, ex iiſdem & ipſa Ceturæ filiis originem ducens, illam incolens regionem quæ a parte Auſtri eſt confinis Arabiæ, venit Regem Iſrael explorare; cui & eadem, quæ Magi, munera attulit, nempe aurum & aromata, licet & gemmas ſuperaddiderit, prout his verbis docet divina Scriptura (*a*): *Regina Saba, audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus. Et ingreſſa Hieruſalem multo cum comitatu & divitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis & gemmas pretioſas venit ad Regem Salomonem.* Quæ, obſecro, tanta cupido tum illius, tum Magorum, qui ex iiſdem (ut dictum eſt) progenitoribus deſcendebant, inceſſit animum de Rege, qui in Iſrael regnaret, perveſtigando; niſi quod in illis regionibus de re tanta Balaam (*b*) oraculo erant admoniti? At quod illa credidit eſſe impletum in Salomone, qui & ipſe Chriſti venturi typum gerebat; iſti, duce ſtella, adhuc perquirendum putarunt Regem Iſrael; quem & feliciter invenerunt.

(*a*) 3. Reg. 10.
(*b*) Num. 24.

XXIX. *Magi an reges fuerint.* Cur vero iidem Magi ſint nominati, ſupereſt inveſtigare; ſimulque an iidem ipſi Reges fuerint, perquirere. Penes antiquos triplicis generis Magos fuiſſe, tradit (*c*) Euſebius: quorum primi erant doctiſſimi atque abſtinentiſſimi, ut excepta farina & olere, nihil aliud in cibum haberent: alii erant ſacerdotes, ut videmus perſeveraſſe in Perſide, quorum ſacerdotes conſtat Magos eſſe appellatos: tertii vero generis illi fuere, qui invocationibus malorum dæmonum intendentes, vel ad commovendos animorum affectus in contraria ſtudia, vel ad futura prænoſcenda, & occulta divinanda, maleficia exercerent: cujus magiæ genus maxime proprio vocabulo malas artes dici, teſtatur Philo (*d*), qui tamen veram magiam, ut ſcientiam libero homine dignam, ſummopere laudat. *Porro tertii generis Magi Romanorum legibus*, inquit Tertullianus (*e*), *cum damnati ſint atque proſcripti: cumque magia punitur, cujus ſpecies eſt*, ait, *aſtrologia*, judiciaria ſcilicet; *utique & ſpecies in genere damnatur*. Hæc ille, qui ejus generis hos fuiſſe Magos eſt opinatus, ſic dicens: *Magi & Aſtrologi ab Oriente venerunt: ſcimus magiæ & aſtrologiæ inter ſe ſocietatem. Primi igitur ſtellarum interpretes natum Chriſtum annunciarunt, primi munerarunt*. Hæc Tertullianus (*f*), qui & eoſdem Reges fuiſſe aſſentiri videtur, dum ſic ait (*g*): *Reges Arabum & Saba dona afferent illi; nam & Magos Reges fere habuit Oriens*. Hæc ille, alludens nimirum ad Plinium (*h*), qui ait magiam in Oriente Regum Regibus imperaſſe: vel ad id quod ante Philo dixerat hoc modo: *Non ſolum eam plebei ſectantur, ſed etiam Reges Regum maximi, præſertim Perſici, tam curioſi harum artium, ut regnare non liceat, niſi eum Magis verſato familiariter*. Hactenus (*i*) ille.

(*c*) Apud Hier. tom. 9. de reg. monach.
(*d*) Philo lib. de ſpecial. legibus.
(*e*) Tertul. li. de Idololatr.
(*f*) Tertul. li. adverſ. Judæos.
(*g*) Tertull. ib. Pamel. not. ad Tertul. lib. de Idololatr. num. 52.
(*h*) Plin. nat. hiſt. lib. 30. cap. 1.

XXX. *Magi reges.* [1] At quod Magi fuerint Reges, etiam Theophylactus (*k*) afferit, idemque Fidelium pia traditio tenet: eoſdemque tres numero fuiſſe, ſecundum tria munerum genera, æque confirmat; quod & S. Leo (*l*) in ſuis ſermonibus ſæpe teſtatur. Hos igitur fuiſſe Reges diximus, uſitato more divinæ Scripturæ, quæ cujuſque oppidi dominum Regem appellare conſuevit; ut patet de quinque Regibus, quos Abraham (*m*) armatis ſuis vernaculis debellavit. Nec quidem propinquioris Judææ Arabiæ eos fuiſſe Reges putamus; nam illi præerat Sylleus, cujus Joſephus frequenter meminit: ſed potius interioris partis provinciæ illius, quæ longe lateque ad Orientem & Meridiem ſeſe diffundit. Quod vero eoſdem Matthæus Magos appellet; in eam ſententiam ſumus procliviores, ut exſtimemus, illius magiæ ſtudioſos, quæ ex rerum naturalium cognitione percipitur, extitiſſe; cui quidem noſtræ ſententiæ adſtipulatus videtur Chalcidius Platonicus, dum ſuis in Timæum Platonis commentariis hæc ait: *Eſt quoque alia ſanctior & venerabilior hiſtoria* (alludit enim ad Matthæi Evangelium) *quæ perhibet ortu ſtellæ cujuſdam non morbos morteſque denunciatas, ſed deſcenſum Dei venerabilis ad humanæ converſationis rerumque mortalium gratiam. Chaldæorum profecto ſapientes viri, & conſideratione rerum cæleſtium ſatis exercitati, quæſiſſe dicuntur recentem ortum Dei; repertaque illa majeſtate puerili, venerati eſſe & vota Deo tanto convenientia nuncupaſſe*. Hucuſque ille, ratus tamen hos fuiſſe Chaldæos. Cum autem Epiphanius (*n*) dicat, dictos Ceturæ filios, Magorum progenitores, habitaſſe in partibus Arabicis Magodiæ regionis: haud inepte quis dixerit, Magos, non a magica facultate, ſed ab eadem Magodia regione eſſe denominatos.

(*i*) Phil. lib. de ſpecial. legibus.
(*k*) Theophylact. in Matth. 2.
(*l*) Serm. de Epiphan. 2. 3. 5. 6.
(*m*) Geneſ. 14.
(*n*) Epiph. in comp. doct.

[2] De tempore autem quo Magi Bethlehem

---

[1] AT *quod Magi fuerint Reges* &c. Vide ea de re Diſſertationem Auguſtini Calmet in Magos qui Jeſum adoraturi venerunt, tom. II. Prolegom. pag. 69. Latinæ editionis Lucenſis.

[2] DE *tempore autem quo Magi* &c. Vide Dionyſii Petavii Animadverſiones in S. Epiphanium tom. II. pag. 80. & eumdem de Doctrina temporum lib. XII. cap. VIII. & Franciſcum Mariam Florentinium Exercitat. III. De Magorum ad Chriſtum venientium Hiſtoria, itinerique tempore, in Martyrologio Hieronymiano ab eo illuſtrato pag. 29.

XXXI. Magi quando venerunt.

hem venerint, inter ſe diſſentiunt antiqui ſcriptores: quorum aliqui, ut Euſebius Pamphili (*a*), Epiphanius (*b*), ac cæteri hos ſecuti in ea fuerunt ſententia, ut poſt biennium a Chriſto nato Magos in Bethlehem ad Chriſtum veniſſe dicerent; ea nimirum ratione adducti quod Herodes (ut teſtatur Evangeliſta *e*) omnes pueros occidi juſſit a bimatu & infra ſecundum tempus quod exquiſierat a Magis. Sicque anno Auguſti Imperatoris quadrageſimoquarto Magos Bethlehem perveniſſe aſſeruerunt. Alii vero dixerunt, decimotertio a nativitate Domini die Magos Bethlehem adveniſſe, verum biennio ante Chriſtum natum illis ſtellam apparuiſſe: cujus ſententiæ Auguſtinus (*d*) fuiſſe reperitur, & alii, nec alia ex cauſa, quam quod a bimatu & infra Herodes pueros omnes necandos curavit. Sed ut ab his omnibus diſſentiamas, multa perſuadent. Dicant, rogo, qui poſt biennium a Chriſto nato eos adveniſſe tradunt, an id acciderit, quia non ſtatim ut viderunt ſtellam, ſe itineri commiſerunt? At non ea eſt cauſa: quandoquidem eos confeſtim ut ſtellam inſpexerunt, eſſe profectos, Evangeliſta non obſcure, inſinuare videtur: alioquin ea mora ipſos reddidiſſet ſuſpectos poſteris nomine ignaviæ, ſi tam inſolito ſigno admoniti, adhuc annum & multos menſes oſcitantet nimis iter capeſſere detrectaſſent. Si vero ſtatim ut in cælo viſa eſt ſtella, iter arripuerunt; quidnam fuit cauſæ ut biennii tempus inſumpſerint in itinere? cum, non dico ſi e Perſide vel Babylone, ſed etſi ab extremis Indiis Orientalibus profecti fuiſſent, illud licet longiſſimum itineris ſpatium ſex menſibus eos conficere potuiſſe, quilibet æquus rerum æſtimator dijudicare poſſit. Inſuper ſi, ut dicunt, poſt biennium Magi advenerunt: quo modo (quod refere ſanctus (*e*) Matthæus) eum in Bethlehem invenerunt, quem (ut teſtatur ſanctus Lucas (*f*) Evangeliſta) poſt quadraginta dies, ſecundum Movſi legis mandatum, tulerunt Hieruſalem, ut ſiſterent eum Domino, hiſque impletis officiis Joſeph & Maria Virgo ſanctiſſima una cum infantulo ſunt reverſi in Galilæam, atque Nazareth habitarunt? Aliqui vero ex his qui hanc ſententiam firmare conati ſunt, non valentes his reſpondere, commentum excogitarunt, dicentes, iterum parentes eum puero, occaſione cujuſdam feſti, eſſe reverſos Bethlehem. Sed quod feſtum fuerit illud, dicant obteſtor. Nam ſi aliquod fuit ex legalibus; Hieroſolymam, & non Bethlehem eundum fuiſſet. Si vero aliquod ſpectaculum Bethlehem ederetur, abſit ut ejus cauſa vel pedem extra domus limen integerrima Virgo produxiſſe credatur. Atque hæc ſatis ſint ad hanc ſententiam refellendam.

(*a*) *Euſeb. in chron.*
(*b*) *Epiph. in Panar. lib. 5. tom. 1. prope fin. & tom. 1. hæreſ. 30. con. Ebion.*
(*c*) *Matt. 2.*
(*d*) *Aug. ſer. 7. de Epiph. de temp. 35. & in add. ſer. de Epiph. edit. Lovan. pag. 431.*
(*e*) *Matt. 2.*
(*f*) *Luc. 2.*

XXXII. Arguitur error de mora biennii.

Quod autem ad illos pertinet, qui ſtellam ante biennium apparuiſſe putarunt: etſi ſatis eſſe poſſent quæ paulo ante de tam longo temporis ſpatio in itinere abſumpto dicta ſunt: tamen quia & iidem una cum illis ea nituntur ratione, quod dicat Evangeliſta, Herodem occidi juſſiſſe infantes omnes a bimatu & infra ſecundum tempus quod exquiſierat a Magis: ad hæc primum inferimus id quod Johannes (*g*) Chryſoſtomus iiſdem reſpondens ait: *Quod Herodes a biennio & infra pueros interfici juſſit, non mireris: ſiquidem convenium in eam tyrannum pavor & furor: pro abundantia cautionis majus tempus incluſit, ne quis vel proximæ ætatis effugeret*. Hæc ille, & prudenter ſane. Quis enim inſanientis tyranni, & metu perdendi regni, in proprios filios immaniter debacchantis, furorem intra terminum rationis vel temporis metam putaverit continendum? Tyrannorum eſt cuncta pavere, nec quantavis adhibita cautela atque cuſtodia poſſe reddi ſecurum. Didicit ille a Magis tempus ſtellæ; & licet ex ortu ſtellæ potuiſſet ſimul intelligere tempus naſcentis infantis; tamen veritus ne fortaſſis antea natus eſſet quam illi ſtellam vidiſſent, ea ſibi arte conſulendum putavit, ne ulterius quod in ea re ſuſpicaretur, reliquum eſſet: ſicut cum nulla ſubeſſet ratio, ut qui extra Bethlehem nati eſſent, occiderentur; eo quod ex divina Scriprura per Principes ſacerdotum & ſcribas certior factus eſſet, quod Chriſtus in Bethlehem naſceretur; tamen omnes, qui in omnibus finibus ejus eſſent, necari præcepit.

(*g*) *Chryſ. homil. 7. in Matth.*

Cur a bimatu cædes juſſa.

XXXIII. Sed cum illud biennii ſpatium Evangeliſta referat ad ea quæ a Magis dicta eſſent Herodi, cum ait: *A bimatu & infra ſecundum tempus quod exquiſierat a Magis*; dici poſſe videtur, quod etſi Herodes omnes pueros a bimatu & infra occidi mandavit; tamen quod dicitur: *Et infra ſecundum tempus quod exquiſierat a Magis*; illud, *Secundum tempus*, non eſſe referendum ad id quod dixerat, *A bimatu*; ſed ad illud potius, quod ſubdit, *Et infra*: ſicque Evangeliſtam ſignificare voluiſſe, eo cædis edicto non includendos eos qui geniti eſſent poſt Chriſtum natum, & ſtellam viſam a Magis, quorum nulla poſſet eſſe ſuſpicio; atque ita voluiſſe cædendorum puerorum terminum eſſe ſecundum tempus quod exquiſierat a Magis. Sicque ex his, ni fallor, ſublata illa videtur de biennio & tempore a Magis perquiſito difficultas. Eumdem locum ſic declaratum vidi poſtea a Cornelio Janſenio Epiſcopo Gandavenſi, viro quidem Theologicis facultatibus nobiliter exculto; quo non mediocriter delectatus ſum, ne ego novi ſenſus Evangelicæ interpretationis, quantumlibet veri

atque germani, diceret primus auctor.

XXXIV. Adventus Magorum. Itaque ea magis nobis probatur ſententia, quæ Catholicæ Eccleſiæ conſuetudine magis recepta videtur: nempe, Magos tunc, cum natus eſt Chriſtus, ſtatim vidiſſe ſtellam; eoſdemque mox Judæam verſus iter ſuſcepiſſe, ad Judæorum metropolim Hieroſolymam acceſſiſſe, atque interrogaſſe de nato puero; totumque itineris ſpatium termino dierum tredecim confeciſſe, atque Bethlehem perveniſſe eodem die quo S. Dei eccleſia tantam ſolemnitatem anniverſaria memoria celebrare conſuevit. Quod quidem haud mirum videri debet, ſi ex Arabia Judææ adjacente (quod ſuperius demonſtravimus) eoſdem adveniſſe dixerimus, & (ut prædixerat, (a) Propheta) ad celeritatem itineris dromedariis uſos fuiſſe, quos velociores eſſe ad curſum equis Nyſſæis (b), Ariſtoteles tradit. Conſtans inſuper eſt de his ſanctorum Patrum ſententia, Magos Bethlehem advenientes, in præſepe, ubi natus eſt, Chriſtum Dominum reperiſſe, id Chryſoſtomo (c), Auguſtino (d), Hieronymo (e) ſæpius, & aliis fere omnibus atteſtantibus. Unde ſummo jure redarguuntur qui aliter ſenſerunt, ea levi ratione permoti, quod Matthæus nullam de præſepe fecerit mentionem, ſed dixerit (f) eos intraſſe domum, & inveniſſe puerum cum Maria matre ejus: quaſi vero non ſit divinæ Scripturæ ſatis frequens phraſis, locum quemlibet, ad habitandum tamen accommodatum, quantumlibet exiguum, domum, appellare: cum & nidum avium, domum quoque nominet, ut videre eſt in Pſalmo: *Herodii domus:* unde Euthymius (g) ſic optime: *Hic*, inquit, *tugurium domum appellat*.

(a) Iſai. 6.
(b) Ariſt. hiſt. anim. lib. 9. & ult.
(c) Chryſoſt. in Matth. 2. hom. 6. & 7.
(d) Aug. ſer. 1. de Epiph.
(e) Hier. ep. 14. 17. 18. & 27. Fulgentius, & alii recentiores.
(f) Matt. 2.
(g) Euthym. in Matth. 2.

XXXV. De Stella. Quod ad ſtellam pertinet, quæ iiſdem Magis apparuit: cujus generis aſtrorum fuerit, jam penes omnes antiquos Patres in confeſſo eſt, nequaquam ex illis fuiſſe, quibus cælos videmus ornatos, nec etiam ex illis, quæ ex vaporibus coagmentatis accenſæ in aere, cometæ ſunt dictæ, quod Origenes (h), Baſilius, (i), Chryſoſtomus (k) & alii optime intellexere. Cum autem divino miraculo cælitus apparuerit, naturæ ſuperans facultatem, cujus ſubſtantiæ fuerit, non eſt facile definire: unde in eo conſentiunt omnes, divinam quamdam fuiſſe virtutem, quæ non aſpicientium tantum oculos ſui fulgoris radiis illuſtraret, ſed quæ & mentes illorum divina luce perfunderet, atque ad Chriſtum natum perquirendum excitaret; idque præ cæteris affirmat S. (l) Leo his verbis: *Agente ſine dubio in eorum cordibus divina inſpiratione, ut eos tantæ viſionis myſterium non lateret; & quorum oculis oſtendebatur inſolitum, animis non eſſet obſcurum.* Id ipſum Chryſoſtomus (m), Fulgentius (n), & alii. Gregorius (o) Nyſſenus exiſtimavit eſſe Angelum, qui ea figura ſtellæ apparuerit. Quicquid ſit, illud exploratiſſimum eſt, ipſum Deum omnipotentem, qui viſibilibus illis ſignis, columna ignis per noctem, & nubis columna in die populum tot annis per deſertam regionem deduxit, eumdem ipſum ſtellæ ſigno Magos ad præſepe perduxiſſe. Certe non ejus fulgoris, quo cæteras nitere videmus ſtellas, fuiſſe, ſed longe fulgentioris, S. Ignatius (p) proximus illis temporibus declarat his verbis, ad Epheſios ſcribens: *Stella fulſit ſplendore exuperans omnes quotquot ante fuerant: lux enim illius inenarrabilis erat, & ſtuporem incuſſit omnibus aſpicientibus eam rei novitas. Omnia autem reliqua aſtra una cum Sole & Luna chorus fuere ſtellæ illius, ipſa vero claritate exuperabat omnes.* Hæc ille. Hinc Prudentius cecinit de ipſa dicens:

Stella quæ Solis rotam
Vincit decore ac lumine, &c.

Ex quibuſdam autem apocryphis Seth nomine ſcriptis libris, multa de Magis feruntur, deque ſtella quæ illis apparuit, quod formam pueri crucem geſtantis exprimeret: ſed quia hæc commenta ab hæreticis (q) Sethianis excogitata videntur, ut inania prætermittimus.

(h) Orig. lib. 1. contra Celſ.
(i) Baſil. de hum. Chriſt. generat.
(k) Chryſoſt. in Mat. 2. hom. 6.
(l) S. Leo ſer. 4. in Epiph.
(m) Chryſoſt. ubi ſupra.
(n) Fulgent. ſerm. de Epiph.
(o) Nyſſ. dialog. de anima.
(p) Ignat. ad Epheſ. epiſ. 14.
(q) Epiph. hæreſ. 26. & 39.

XXXVI. Cætera autem quæ hujus hiſtoriæ ſunt myſteria, ipſaque a Magis oblata myſtica munera, qui hæc cupit, interpretes conſulat; nos vero noſtri inſtituti limites non excedimus. [1] Illud tantummodo non prætereundum putamus, ejuſmodi Magorum ad Chriſtum adventum, quod ex eo vocatio Gentium ad Chriſtum expreſſa fuerit, percelebri anniverſario cultu Eccleſiam conſueviſſe celebrare, ac magnificentiſſime colere, ut ſanctorum Patrum fere innumeræ de ea re deſcriptæ homiliæ declarant: adeo ut extorris prorſus a Chriſtiana religione videretur, qui tantæ ejus diei celebritati non interfuiſſet. Unde de Juliano Apoſtata Ammianus (r) ſcribit, quod licet clam dæmonibus immolaret, tamen ne detegeretur quod erat idolorum cultor, voluit ſuam præſentiam exhibere his feriis, quas, inquit, Chriſtiani celebrantes menſe Januario, epiphaniæ nomine nuncupant. Eadem de Valente Imperatore teſtatur Gregorius (s) Nazianzenus. At jam de his ſatis.

Feſtum Epiphaniæ.
(r) Ammian. Marcel. lib. 21.
(s) Greg. Nazian. orat. in funere Baſilii.

XXXVII. Poſtquam autem Magi, ut decebat, Chri-

[1] Ejuſmodi Magorum ad Chriſti adventum &c. Vide Spondani Epitomen in notis ad hunc locum, Ludovicum Thomaſſinum de Feſtis lib. II. cap. VII. & Edmundum Martenium de antiqua Eccleſiæ diſciplina in Divinis celebrandis officiis. cap. XIV. ut alios recentiores prætereain.

Digitized by Google

Magorum reditus.

Chriſto infanti debitum exhibere religionis obſequium, in ſomnis admoniti, per aliam viam reverſi ſunt in regionem ſuam: qui tantum abeſt, ut Jeroſolymam ad Herodem redierint, ut nec in his quæ eſſe ſolent in via, publicis hoſpitarentur hoſpitiis, ſed in montibus & in ſpeluncis agerent, cum poſt labores itineris, quieſcendi tempus adveniſſet. Atque hæc quidem ex his quæ Cyrillus (*a*) fidelis hiſtoricus ſcribit in rebus geſtis S. Theodoſii cœnobiarchæ, facile poſſunt intelligi; qui dum agit de monte & ſpelunca, quam ſibi ad habitandum ſanctiſſimus vir ille delegit, hæc ait: *Quadam enim fama ab alio a parentibus tradita ad nos uſque pervenit, quæ dicit, fideles illos Magos, qui Bethlehem venerunt ab Oriente, cum Deo, qui ex ſuperna ſpecula in Occidentem hujus mundi venerat, aurum, thus, & myrrham pie admodum obtuliſſent; deinde ab Angelo reſponſum accepiſſent, ne eamdem viam rurſus inirent, ſed per aliam prorſus redirent in ſuam regionem: hos, inquam, dicit Magos in hac ſpelunca in reditu fuiſſe diverſatos; cumque hic noctu dormiſſent, mane ingreſſos eſſe viam quæ ducebat in patriam. Tale quidem eſſe id quod dicitur, nulla labefactat improbabilitas. Nam primum quidem cum ſtatuiſſent non ingredi iter per Hieroſolymam, non eſt admodum facile, ut ii alia via ex Bethlehem domum reverterentur: ſicut etiam nunc videmus, eos qui a Bethlehem, vel ab ea quæ eſt circumcirca regione tranſeunt, per hanc proficiſci*. Hæc ille. Pergit vero Evangeliſta.

(*a*) Extat Cyrilli hiſt. de vita Theodoſii apud Metaph. die 11. Jan.

XXXVIII. (*b*) Luc. 2. Jeſus offertur in templo.

Poſt quam (*b*) *impleti ſunt dies purgationis Mariæ, ſecundum legem Moyſi, tulerunt illum in Jeruſalem, ut ſiſterent eum Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini: Quia omne maſculinum adaperiens vulvam, ſanctum Domino vocabitur, & ut darent hoſtiam, ſecundum quod dictum eſt in lege Domini par turturum, aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in Hieruſalem, cui nomen Simeon, & homo iſte juſtus & timoratus, expectans conſolationem Iſrael, & Spiritus ſanctus erat in eo. Et reſponſum acceperat a Spiritu ſancto, non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini. Et venit in ſpiritu in templum: & cum inducerent puerum Jeſum parentes ejus, ut facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo: & ipſe accepit eum in ulnas ſuas, & benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis ſervum tuum Domine, &c. Et erat pater & mater ejus mirantes ſuper his quæ dicebantur de illo: & benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum, cui contradicetur: & tuam ipſius animam pertranſibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*. Hæc Lucas. Porro hæc omnia, ut legi obſequerentur, legalia exhibuerunt officia; quod & Lucas, dum ipſas eſſe tat leges, inſinuat, cum alioqui nullatenus aſtringeretur Virgo ſanctiſſima: quippe quæ ſicut cum concepit filium, nulla eſt ex parte fœdata, ſed mirifice illuſtrata; ita cum peperit, nullam virginalis clauſtri jacturam ſentiens, remanſit in omnibus illibata, atque prorſus impolluta, magis magiſque donis cæleſtibus aucta.

XXXIX. Virginitas illibata.

Non eſt igitur quod quis requirat in natura modum, dum qui ſupra naturam habet imperium, hæc miracula operatus, & ſuperexcellenti quadam divinæ operatione naturæ: qui enim e mortuis exurgendo ſignaculum ſepulturæ non ſolvit, quomodo naſcendo virginale clauſtrum violavit? niſi quis impie dixerit, qui pepercit lapidi, non pepercisse matri. Si quid autem contra hæc loqui viſi ſunt Tertullianus (*c*), Origenes (*d*), & Ambroſius (*e*), ita accipiendæ ſunt eorum ſententiæ, ut ſic Chriſtus per ſacra virginei uteri clauſtra tranſierit, ut eadem clauſa remanſerint, ſecundum illud quod de porta Orientali (*f*) prophetice dictum eſt. *Porta hæc clauſa erit: non aperietur, & vir non tranſibit per eam: quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam: eritque clauſa Principi*. Quod ad ſpecialem Salvatoris nativitatem eſſe referendum, ait (*g*) Hieronymus, ut ſic dicatur Chriſtus aperuiſſe clauſtra ipſius virginalis pudoris, ut tamen eadem jugiter clauſa permanſerint. Auguſtinus (*h*) novo miraculo in re minima edito, vetus in re omnium maxima factum demonſtrat, cum agit de annulo ad zonam ligato, atque ſine ipſius annuli vel zonæ fractura foras in terram elapſo. Sicut ergo ea ratione lege ſoluta erat ſanctiſſima Virgo: ita etiam (quod non ſicut cæteræ feminæ, viri ſemine conceperit, nec ut aliæ, cum dolore pepererit) omnium quæ ex peccati culpa proveniunt, infirmitatis atque languoris expers omnino fuit: hinc ſibi tempus purgationis expectandum non erat, & nihilominus hæc omnia libens volenſque, ut ſacræ legi obſequeretur, ſibi implenda propoſuit.

(*c*) Tertul. lib. de carne Chriſti. in fine. (*d*) Orig. in Luc. homil. 14. (*e*) Ambroſ. in Luc. com. lib. 2. (*f*) Ezech. 44. (*g*) Contra Pelag. lib. 2. (*h*) De Civit. Dei lib. 22. c. 8.

XL. Jeſus a Simeone ſuſcipitur.

Sed ad ipſum Simeonem veniamus, de quo hæc ſcriptis mandaſſe reperitur Timotheus (*i*) presbyter Hieroſolymitanus: *Cum*, inquit, *Simeon eſſet in templo, vidit quidem multas matres cum ſuis filiis templum ingredientes ad peragendum ſacrificium purificationis; in quarum medio erat qua portabat venerandum fœtum, & nullis ſordibus contaminatum. Juſtus autem Simeon huc & illuc oculos circumferens poſtquam vidit multas matres in*

(*i*) Timoth. presb. ſerm. de proph. Simeone.

privato habitu humanitatis, ſolam autem Virginem intuito, & divino lumine circumdatam, ſeparavit reliquas matres, clamans, & dicens coram omnibus: Date mihi locum, ut teneam eum, qui deſideratur: vidi eum, qui me prævidit; nunc & meus germinavit ſpiritus. Cur quæ eſtis ancillæ, cum libera & domina concertatis? cur infantes veſtros aræ offertis? huc convertimini, & eos offerte huic puero, qui eſt antiquior Abraham, &c. Hæc ille; ſed, ut putamus, pia potius meditatione, quam hiſtorica aſſertione. Idem Simeon, de quo agimus, inter Prophetas annumeratur: de cujus vita & obitu

(a) Epiph. de Prophet. vit. & interit. c. 24.

(a) Epiphanius agens, hæc habet in fine: *Vita functus eſt Simeon iſte quidem pluribus annis obſitus, bene confectus: nec tamen a ſacerdotibus poſtremum honorem conſecutus, humatus eſt.* Hæc ille. Cur autem id acciderit, nullam affert cauſam; ſed ea putatur, quod palam Chriſti adventum annuncians, in ſe Sacerdotum cæterorum invidiam & odium concitarit. Porro commentum illud de Simeone, quod cæcus fuerit, ſed cum Jeſum accepit in ulnas, viſum receperit, nec dignum quidem putavimus, quod Annalibus intexeretur: nam divinæ Scripturæ adverſari conſtat. Levitici enim capite vigeſimo primo ſententia Domini declaratum ſcimus, ne cæcus in templo Domini fungeretur munere ſacerdotis: functionem autem illam ſacerdotalem fuiſſe, cum Lucas inſinuat, tum Patres ferme omnes agnoſcunt, & Eccleſiam in ſacris imaginibus profiteri, certum eſt. Auctor autem ejus hiſtoriæ eſt qui præfationem habet verſionis dialogi Jaſonis cum Papiſco, quæ extat in calce operum Cypriani editionis Pamelii, ex quo alii accepiſſe videntur. Sed cum nullus antiquorum Patrum Simeonis cæcitatis reperiatur aſſertor: equidem eam hiſtoriam ut apocrypham eſſe rejectam, argumento eſt.

XLI. De Simeone.

Verum enim vero non tantum cum accepiſſet puerum in ulnas ſuas Simeon, illud de adventu Chriſti palam canticum occinuit, & prophetice, quæ de illo eſſent ventura, prædixit: ſed, *Et erat*, inquit Lucas (b) *Anna propheteſſa, filia Phanuel, de tribu Aſer: hæc proceſſerat in diebus multis, & vixerat cum viro ſuo annis ſeptem a virginitate ſua. Et hæc vidua erat uſque ad annos octoginta quatuor: quæ non diſcedebat de templo jejuniis & obſecrationibus ſerviens nocte, ac die. Et hæc, ipſa hora ſuperveniens, confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Iſrael.* Hæc de ipſa Lucas Evangeliſta. Quomodo autem Anna numquam e templo diſceſſiſſe dicatur, ut merito eamdem S. Cyrillus (c) Hieroſolymitanus religioſiſſimam monialem appellet, conſule quæ ſuperius dicta ſunt de præſentatione Dei genitricis in templo. At quomodo Præſentationis Chriſti ſolemnitas quam & Purificationem, ſive Occurſum majores nuncupavere, ad abolenda Lupercalia, Romæ cœpta ſit anniverſaria feſta die celebrari, ſuo loco dicturi ſumus inferius.

(b) Luc. 2.

Anna vidua.

(c) Cyril. catech. 10.

XLII. Cum vero hæc Hieroſolymis non in angulo, ſed in templo agerentur, & tam ex Simeonis cantico & prophetia, quam etiam (ut dictum eſt) ex Annæ atteſtatione, jam ſpargerentur in vulgus, & in Herodis aures illaberentur: qui nuper de nato Rege Judæorum ex relatione Magorum magnum timorem conceperat; his denuo de adventu Chriſti nunciis exacerbatus, in furorem actus, ut ſe eo metu liberaret, necem meditatur infantis. Sed tanto facinori, per Angelum Joſeph monens occurrit Deus: tunc enim accidit, quod poſt Magorum diſceſſum contigiſſe Matthæus (d) Evangeliſta ſcribit his verbis: *Cum receſſiſſent, ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Joſeph, dicens: Surge accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & eſto ibi uſque dum dicam tibi. Futurum eſt enim ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Qui conſurgens, accepit puerum, & matrem ejus nocte, & ſeceſſit in Ægyptum, & erat ibi uſque ad obitum Herodis: ut adimpleretur quod dictum eſt a Domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum.* Hæc Matthæus. Quæ autem Domino noſtro Jeſu Chriſto Ægyptum adeunti contigerint, ex Sozomeno (e) hæc ſcribente deſcribimus.

(d) Matt. 2.

Jeſus ducitur in Ægyptum.

(e) Sozom. hiſt. li. 5. c. 21. & Niceph. ex ipſo li. 10. c. 31.

XLIII. *Memorant*, inquit, *arborem eſſe, quæ Perſis dicitur, Hermopoli, quod eſt oppidum Thebaidis; cujus fructus aut folium aut particula aliqua corticis ægrotis admota, morbos a compluribus depulerit. Nam traditum eſt, Joſeph cum propter Herodem, aſſumptis ſecum Chriſto & Maria ſancta Deipara, fugiſſet, atque veniſſet Hermopolim, ſimul ut portæ appropinquavit, ſtatim arborem, licet plane maximam, adventu Chriſti curvatam eſſe, atque ad ſolum uſque ſe inflexiſſe, & Chriſtum adoraſſe. Atque hæc quidem de hac arbore, ſicut a multis audivi, a me commemorata ſunt. Quæ quidem, ſi quid ego judico, vel ſignificabant jam Chriſtum in urbe adeſſe; vel, ut eſt veriſimile, non modo arborem, quam incolæ propter magnitudinem & pulchritudinem lege gentilitia venerabantur, dæmone jam qui ibi colebatur ob Chriſtum tantam rerum everſorem, qui in eo loco comparebat, perhorreſcente, ſua ſponte commotam eſſe: verum etiam omnes Ægyptiorum ſtatuas, adventante tum Chriſto, juxta prophetiam Iſaiæ, concuſſas. Itaque dæmone inde abacto, arbor, quo rei geſtæ teſtimonio eſſet,*

Jeſu in Ægyptum perducto miracula.

Digitized by Google

ſet, remanſit ibi, fideleſque morbis liberavit. Atque ut Ægyptii & Palæſtini iſtarum rerum, ſic alii ſinguli aliarum, quæ apud ipſos geſta ſunt, teſtes locupletes exiſtunt. Hactenus Sozomenus. At vero Iſidi conſecratam fuiſſe Perſeam arborem, Plutarchus (*a*) ait; ea de cauſa, quod ejus fructus cordis, folium linguæ ſpeciem referat.

(a) Plutarch. in Iſide.

XLIV. Quod pertinet ad Ægypti ſimulacra: de illis olim hæc prædixerat Iſaias (*b*): *Ecce Dominus aſcendet ſuper nubem levem, & ingredietur Ægyptum, & commovebuntur ſimulacra Ægypti a facie ejus, & cor Ægypti tabeſcet in medio ejus.* Euſebius (*c*) Pamphili de his agens, hæc ait: *Hi qui prius incolebant Ægyptum pravi vitioſique dæmones per multa ſecula in ſimulacris latitantes, animaſque Ægyptiorum omnis ſuperſtitionis errore addicentes ac ſubiicientes, cum ſenſiſſent novam quamdam divinamque virtutem ad ſe acceſſiſſe, illico commoti ſunt, & fluctuationem ac perturbationem in ſemetipſis pertulerunt; corque eorum & vis intelligendi intrinſecus ab ipſis convicta ſunt; ceſſeruntque & fugati ſunt ab eadem virtute, qua vi effugere eos compellebat, & ignis inſtar ineffabili quadam ratione adducebat: & tunc quidem inviſibiliter dæmones talia paſſi ſunt, cum Salvator noſter in Ægyptum cum viſibili corpore pervenit.* Hæc Euſebius. Sed & S. Athanaſius (*d*) Alexandrinus Epiſcopus, non tantum commota eſſe, ſed corruiſſe ſimulacra Ægypti teſtatur his verbis: *Quis juſtorum aut Regum in Ægyptum deſcendit, & ejus deſcenſu idola in Ægypto ceciderunt? Abraham deſcendit, nihilominus tamen idololatria ubique viguit: natus eſt ubi Moyſes, atque illic hæſit religionis error;* & inferius: *Ægyptiorum ſuperſtitio non quieviſſet, niſi Dominus omnium in corpore, quaſi in nube vectus, eo deſcendiſſet, & idolorum errores compeſcuiſſet.* Hæc ille.

(b) Iſai. 19.

(c) Euſeb. de demonſt. li. 6. c. 20.

Simulacra collapſa.

(d) Athanaſ. li. de incar. Verbi.

XLV. Origenes (*e*) & ipſe Ægyptius in hunc modum: *Fuge in Ægyptum, propterea ut deſtruantur manufacta eorum, & confringantur & pereant idola ipſorum; propterea ut dæmones turbentur, & Regum fabricæ in idolis deſtruantur, ut fiat in adventu Domini fugitivorum ſervorum & malorum interitus.* Hæc ille, & alia multa id genus: eadem alii complures ſanctorum Patrum: quæ quidem omnia ſic accipienda eſſe putamus, non ut cuncta quæ tunc erant in Ægypto corruerint ſimulacra, ſed de his aliqua; non tam in ſignum quod ille adveniſſet, quam quod idololatriam eſſet penitus everſurus. Demum in Vitis Patrum, quod opus Evagrii eſſe putatur, hæc ſcripta leguntur: *Vidimus & alium ſanctum virum, nomine Apollonium, apud Thebaidem in finibus Hermopolis; ad quam civitatem Salvatorem cum Maria & Joſeph de Judæa finibus veniſſe tradunt, ſecundum prophetiam Iſaiæ: vidimus ergo ibi & templum ipſum, in quod ingreſſo Salvatore, corruiſſe omnia idola in terram, & comminuta eſſe, memorabantur.* Hæc ibi. Sane quidem illinc fluxiſſe in Græcos fontem idololatriæ, qui Herodotum legerit in Euterpe, plane intelliget.

(e) Orig. homil. 3. divers.

XLVI. ☞ Quod autem (ut hoc non prætereat) citantes nos librum inſcriptum Vitas Patrum, hic & alibi Evagrium ejus nominamus auctorem, & alii putent Ruffino potius tribuendum: Molanum non inviti ſumus ſecuti, locum Hieronymi amphibologicum in epiſtola ad Cteſiphontem ita interpretantem, ducti ea potiſſimum conjectura, quod ſi adeo immane ſcelus Ruffinus perpetraſſet, ut hæreticos pro catholicis atque ſanctis univerſæ Eccleſiæ legendos tribuiſſet; quoties iſtud in tribus libris illis in Ruffinum conſcriptis ipſe pro more ſuo exaggerans ſanctus Hieronymus exprobraſſet, cum e contra nec leviter ejus meminiſſe reperitur? His accedit quod Gennadius exacte relegens omnia Ruffini ſcripta, nequaquam ejus operis verbum facit, licet nec Evagrio tribuat, ſed Petronio. Sed cœptam jam proſequamur hiſtoriam. ☜

XLVII. Porro non modo Ægyptum Domini præſentia illuſtratam, ſed & ipſam ſolitudinem, per quam tranſivit, eſſe nobilitatam tradunt: quæ tunc quodammodo ſemen benedictionis ſuſcipiens, poſtea ſuo tempore (quod idem ait (*f*) Propheta: *Exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium: germinans germinabit*) tot ſanctorum monachorum, illic quaquaverſum incolentium, produxit ſacra germina. At non prætermittendum putamus nobile monumentum habitationis Chriſti in Ægypto; quod traditione piorum cognitum, poſteris, ab his qui religionis ergo ad illa peregrinati ſunt loca, & inter alios ab eo qui cæteris habetur (*g*) fidelior, ſic deſcribitur: *Inter Heliopolim & Babyloniam, medio ferme loco, eſt balſami hortus:* & poſt multa: *Rigatur*, inquit, *hortus; ille ex parvulo fonte, ſed ubere; in quo fama eſt beatam Virginem Jeſum parvulum pluries laviſſe, panniculoſque ejuſdem mundaſſe, cum eſſet in Ægypto propter metum Herodis: eſt & ibidem lapis, ſuper quem dicitur eoſdem exiccaſſe: hæc omnia venerantur a Chriſtianis & Sarracenis. Verum quia fons Jeſu parvulus eſt, non ſufficiens irrigationi totius horti, Sarraceni altum profundum foderunt puteum juxta illum, ex quo quatuor boves per rotam aquam extrahunt, ſperantes ex vicinitate fontis Jeſu aquam alterius fontis fore virtuoſam. At ſe deceptos animadvertentes, conſtruxerunt*

(f) Iſaia 35.

(g) Burchar. in deſcript. Terra S. par. 2. c. 4.

Memoria Chriſti in Ægypto.

Digitized by Google

canalem, per quem tranſmittunt aquam illam in fontem Jeſu, ut ſic ex eis mixtis fœcundaretur hortus. Nec eos fefellit opinio: nunc enim ſufficienter & virtuoſe fœcundatur ex aquis ſic mixtis. Hæc & alia admiranda, quæ auctor oculis contemplatus eſt, refert; cui, ut diximus, cæteri qui ejuſdem argumenti libros ſcripſerunt, adſtipulantur: qui & addunt (a) locum illum in quo habitaſſe ferebatur ſancta Deipara, ab ipſis etiam Sarraceenis magna veneratione haberi, adeo ut ibi lampadem perpetuo ardentem in memoriam Jeſu illic olim habitantis conſervent: locumque illum ab incolis Ægyptiis Matuream nominari tradunt. Sunt & alia multa de his quæ tum in itinere, tum etiam cum manerent in Ægypto, contigiſſe dicuntur: quæ quoniam firma carent auctoritate, libentius ſilentio præterimus: accepta enim putamus ab apocrypho illo de Infantia Salvatoris inſcripto libello, qui legibus (b) Eccleſiaſticis eſt interdictus. Sed his omiſſis, Evangelicam jam proſequamur hiſtoriam.

(a) *Vide Cornel. Janſ. concord. Evang. cap.* 11.

(b) *Gelaſ. in can. de lib. apocryph.*

XLVIII. Herodes in infantes ſævit.

Cum vero Chriſtus ex Judæa receſſiſſet: *Tunc*, inquit Matthæus Evangeliſta (c) *videns Herodes quoniam illuſus eſſet a Magis, iratus eſt valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu & infra ſecundum tempus quod exquiſierat a Magis. Tunc adimpletum eſt quod dictum eſt per Hieremiam Prophetam, dicentem. Vox in Rama audita eſt ploratus, & ululatus multus: Rachel plorans filios ſuos, & noluit conſolari, quia non ſunt.* Hactenus de his Matthæus. Non ſenſit ante dictum tempus dierum quadraginta Herodes ſe illuſum a Magis: ſiquidem cum illi magno ſilentio receſſiſſent, ſpe ſua fruſtratos atque deluſos eſſe putavit, vitaſſeque in itinere Jeroſolymam, ne populi totius deriſioni paterent. Hæc ratus ille, quæ Magi dixerant de Chriſto nato, humanum exiſtimavit eſſe figmentum. Cum primum autem de eodem ex his quæ accidiſſent in templo (ut diximus) certior factus eſſet; tunc ſe a Magis, qui ſe redituros Jeroſolymam ad ipſum ſpopondiſſent, illuſum fuiſſe cognovit: magnoque furore percitus, quoſlibet mox infantes, qui Bethlehem eſſent, ac in finibus ejus, necandos eſſe mandavit; eos videlicet qui eſſent bimuli ac inferioris ætatis, uſque ad illud tempus quo ſtella Magis apparuiſſet, & de Chriſto nato certam fidem feciſſet. Cur autem a bimatu & infra Herodes pueros occidi juſſerit, ſatis ſuperius dictum eſt, cum de tempore apparentis ſtellæ ſermonem habuimus.

(c) *Matth.* 2.

XLIX. Arguitur error de mora Herodis.

Hic tantum refellendum eſt illorum commentum, qui dixerunt idcirco bimulos ab Herode eſſe juſſos occidi, quod tunc temporis ipſe Romam abierit accuſatus a filiis, neque uſque ad biennium in Palæſtinam redierit. Hæc licet conficta omnino videantur, tamen eſſe falſa, Joſephi teſtimonio convincuntur. Conſtat quippe ejuſdem (d) auctoritate, Herodem tempore regni ſui Romam bis conceſſiſſe: primo quidem non accuſatus a filiis, ſed potius ipſe accuſaturus filios, illuc ſe contulit; indeque in Palæſtinam eſt reverſus ante annum vigeſimumoctavum regni ipſius, quo anno, Olympiade centeſima nonageſimaſecunda, Cæſaream in honorem Cæſaris dedicavit. Quod certe tempus neque ſecundum annos regni Herodis ab eodem Joſepho ſupputatos, neque ſecundum initam ſuperius a nobis rationem ejuſdem regni, tempori natalis Domini aptari poteſt, & multo minus poſterior ejuſdem Romam adventus, cujus idem (e) meminit, ut recte intuenti veritas ſe ante oculos offert. Itaque illa tum Euſebii (f), tum etiam aliorum aſſerentium infanticidium perpetratum poſt biennium a *Chriſto nato*, ſententia prorſus irrita redditur.

(d) *Joſeph. antiq. lib.* 16. *c.* 7. 8. 9.

(e) *Idem eod. lib. c.* 13.

(f) *Euſebius in Chron.*

L.

[1] Necantur miſerando modo interea infantes: luxit tunc Bethlehem infantulos ſuos: & quod prædixerat Hieremias (g) Propheta, vox in Rama audita fuit: nimirum, ſive (quod habet Hebraica lectio) immenſum de tam miſerabili infantium ſtrage lamentum auditum eſt in excelſo, ſive in Rama civitate in ſorte Beniamin contra Hieruſalem, cujus eſt frequens mentio in divinis (h) Scripturis; ſive in Rama, quæ erat in Arabia (ut Juſtinus (i) Martyr, differens cum Tryphone, putat intelligendum) longe lateque fama percrebuit: eademque non tantum Ramam, ſed Romam perlata eſt, & pervenit ad aures Imperatoris; quod Ethnicus auctor teſtatur. Macrobius (k) enim ejuſdem infanticidii his verbis meminit, dum agit de Auguſto: *Cum*, inquit, *audiſſet, inter eos quos in Syria Herodes Rex Judæorum inter bimatum juſſit interfici, filium quoque ejus occiſum, ait: Melius eſt Herodis porcum eſſe, quam filium.* Quod ſcilicet, qui filios occideret, abſtineret a nece porcorum, utpote Judæus. Judæi enim a nominatione etiam ipſa porcorum abſtinere ſolebant, qui eos, uti teſtatur (l) Joſephus, nefanda animalia appellare conſueverunt. Eo inſaniæ, atque furoris pro-

(g) *Hierem.* 31.

(h) *Joſue* 18. *Judic.* 19. 3. *Reg.* 15.

(i) *Juſt. mar. dial. de verit. Chriſt. relig.*

(k) *Macrob. lib. Satur.* 2. *c.* 4.

(l) *Joſeph. de bello Judaic. lib.* 5. *cap.* 1.

[1] N*Ecantur miſerando modo interea infantes* &c. De hac infantium cæde Vide Petri Danielis Huetii Demonſtrationem Evangelicam Propoſitione IX. cap. XV.

proceſſit cæca dominandi cupido, ut cum omnes homines ſic regnare cupiant, ut poſſint regnum ipſum in filios propagare: Ipſamet modo armet parentes in filios, veluti adverſus immaniſſimos hoſtes, ne regnent: ita factum vidimus ab Herode, non unius ſed plurium filiorum ſæviſſimo interfectore. Non enim unum tantum quem Macrobius tradit, occidit Herodes filium, ſed plures. Verum quis iſte fuerit apud Joſephum non invenies, nec nomen quidem ipſius ſciri poteſt: facile enim accidit ut nulla ratio habeatur infantis, qui e veſtigio de utero transferatur ad tumulum, & pene ſit mortuus, antequam viveret; ne tu putes ex Joſepho Macrobium erroris eſſe redarguendum, cum & ipſe multa quidem memoria digna prætериiſſe noſcatur. Nolim tu ergo exiſtimes, quæ apud alium aliquem dignum probatumque auctorem reperiri contingat, fide minui ex eo, quod Joſephus ea ſilentio obvoluta reliquerit, cum nec ipſa quidem ſacra Evangeliorum hiſtoria non ab uno dumtaxat, ſed a quatuor ſcripta Evangeliſtis id ſibi vendicet, ut cuncta quæ a Redemptore noſtro Domino Jeſu Chriſto ſunt facta, a quatuor illis fuerint ſcriptis prodita, teſtante id quidem atque ingenue veritatem profitente uno ex illis, qui ultimo loco ſcripſit, S. Joanne Evangeliſta, dum verbis iſtis ſuæ ſcriptioni finem impoſuit, dicens: (a) *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jeſus, quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Hæc ſint dicta in defenſionem Macrobii, cujus fidem ſcimus in ſuſpicionem adduci, eo quod novum quemdam Herodis filium infantem inducat a Joſepho penitus prætermiſſum, eumdemque cauſa Chriſti peremptum. In quo quidem patrato ſcelere eo apparuit Herodes iniquior, quo qui occiſus eſt innocentior: Reliquos enim ſic juſſit occidi filios, ne occideretur ab illis, qui dicebantur necem paraſſe patri: at in filio infante quid timuit? ne ipſe eſſet, quem Magi prædixiſſent natum Regem Judæorum? Sed ex hoc ipſi magis gratulandum fuiſſet, quod ſciret certum habiturum Regni filium ſucceſſorem. At quid rationem quæris in homine truculento omnis rationis & humanitatis experte? Invidet Tyrannus Numini, minuique ab eo putat facultate regnandi, ſi non ipſe, ſed Deus de ſucceſſore decernat. Sic quidem innatum eſt ſuperbo, contra propria commoda bellum gerere adverſus Deum. Interfecit Herodes & tres alios filios, ſed aliis temporibus, aliiſque de cauſis: videlicet Antipatrum, qui venenum patri paraverat: ſed id factum eſt (ut narrat Joſephus *b*) quinto die ante ejuſdem Herodis obitum. Juſſi ſunt item ab eo occidi alii duo, ſed longe ante hæc tempora: fuerunt hi Ariſtobulus & Alexander; qui non cito furore Herodis de medio ſublati ſunt, verum ipſo Auguſto permittente, & concilio centum quinquaginta virorum Beryti ad hoc coram Syriæ præſidibus convocato, decernente. ☞

(a) Joan. ult.

(b) Joſeph. Antiq. lib. 17. c. 9.

LI. Infantes martyres.

Quod pertinet ad necatos infantes: quod pro Chriſto occiſi ſint, immo & in ſingulis Chriſtus videatur occiſus, merito magno honore eos ſemper Eccleſia affecit, & ut martyres coluit, atque anniverſaria memoria celebrare conſuevit; unde Origenes (c): *Bene*, inquit, *& ſecundum voluntatem Dei eorum memoriam ſancti Patres mandaverunt ſempiternam in eccleſiis celebrari, veluti pro Domino morientium, veluti pro Judæis & Gentibus credituris, vel etiam ipſis parentibus; quorum parentes, ut diximus, præ nimio dolore percutiebantur, ut eis interceſſio filiorum ad Deum plurimum profuiſſet.* Hæc Origenes: & S. Auguſtinus ex Latinis de cultu ſanctorum Innocentium ab Eccleſia recepto teſtatur agens contra Pelagianos, & in ſermonibus de iiſdem habitis. Addunt nonnulli (quod modo diximus) iiſdem temporibus Herodem complures Phariſæorum occidi mandaſſe, eo quod non ſicut alii Judæi, Cæſari & ipſi juraſſent. Timore enim nuper nati Regis tyrannus exagitatus, ne regni diſpendium pateretur; quo ſibi illud magis magiſque firmaret, populum ad juramentum adegit: ſed hæc fuſius anno ſequenti, quo ſunt facta, dicentur. Narrat Euſebius (d) Herodem poſt necem infantium perpetratam in multas calamitates incidiſſe, morboque protinus vexatum eſſe, ſicque ad extremum uſque ſpiritum perſeveraſſe. Verum quod ad morbum pertinet, illæ ærumnæ alio tempore acciderunt: deceptus eſt enim ipſe, quod infanticidium (ut vidimus) poſt biennium a Chriſto nato eſſe perpetratum putarit.

(c) Orig. hom. 3. diverſ.

(d) Euſeb. hiſt. lib. 1. c. 8.

LII. Zachariæ finis.

Ad hæc etiam ſpectare videtur quod ſcribit S. Petrus (e) Epiſcopus Alexandrinus & martyr in ſuis regulis Eccleſiaſticis, quas recepit atque probavit ſexta Synodus (f); occaſione hujus infanticidii, Zachariam ſacerdotem Joannis patrem, quod ad necem quæſitum filium ſubtraxiſſet, ab eodem Herode inter templum & altare occidi juſſum: ſcribit hæc iſtis verbis: *Cum quibus Herodes & alium prius natum infantem cum interfecturus quæſiviſſet, & non inveniſſet; patrem ejus Zachariam interfecit inter templum & altare, cum effugiſſet filius cum matre Eliſabeth.* Hæc Petrus: non quod edicto Herodis includeretur Joannes, qui nec in Bethlehem, nec in finibus ejus, ſed in domo paterna in montanis Judææ

(e) Petrus Alex. can. 3.

(f) Sext. Syn. t. 2. apud Theod. Balſam.

(ut ſuperius dictum eſt) alebatur; ſed quod Herodes ea ſuſpicione nati Regis Judæorum vehementer exagitatus eſſet: cum enim ad aures ejus perveniſſent admiranda illa, quæ in conceptione & nativitate Joannis contigiſſent, eum Chriſtum eſſe ratus (ſicut & Judæi poſtea eodem errore lapſi ſunt) ipſum ſpeciali mandato necari juſſit, ut ſe ea ſuſpicione liberaret. Magna certe ſuerant ſigna illa, atque in ore omnium pervulgata, nam, quod ait Evangeliſta (*a*): *Factus eſt timor ſuper omnes vicinos eorum; & ſuper omnia montana Judeæ divulgabantur omnia verba hæc: & poſuerunt omnes qui audierant in corde ſuo, dicentes: Quis, putas, puer iſte erit?* Equidem ſicut eam tantus ſacerdos, pater ejus Zacharias, offerens incenſum in templo mutus eſt redditus; quod viſionem vidiſſet, cognovit populus: ſic etiam reddita illi loquela, ac miniſtrante ipſo in templo, tantæ rei cauſa neminem latuit. At quod ſciebant omnes, Herodem unum prætetiiſſe ac ignoraſſe, ſtultitia eſt dicere; ſicut & obtuſæ mentis, exiſtimare Herodem hæc tanta diſſimulaſſe, & patientia toleraſſe.

(*a*) *Luc.* 1.

LIII. De Zachariæ nece teſtes.

Hæc diximus, quo magis nobis probetur Zachariæ necis cauſa a Petro allata, licet ex apocryphis accepta noſcatur; quam his quoque verbis recenſet Cyrillus (*b*) Alexandrinus: *Hic Zacharias prophetico ſpiritu ad occultorum cognitionem deductus, cum myſterium Virginis de eximio partu probe intelligeret, non arcuit incontaminatam puriſſimamque matrem ab eo templi loco, qui virginibus ex lege deſignatus erat: docens nimirum Judæos, quod creator totius univerſi & omnis creaturæ Rex humanam naturam, ut reliqua etiam omnia, ſubjectum habet, pro ſuo arbitratu eam ad quodcumque velit ducens, non autem ipſe creaturæ addictus: adeo ut in ipſius poteſtate ſit ſitum, novam creaturam creare, quæ matrem effectam virginitate non privet, idcirco non arcuit eam a loco templi virginibus dicato: erat enim locus hic inter altare & templum intermedius. Quando igitur audierunt Regem totius creationis ad humanam nativitatem divino conſilio procedere, veriti ne in ejus Regis poteſtatem & imperium venirent, eum qui hæc de partu teſtificatus erat, interficiunt, ſacerdotem ſacrificantem.* Hæc S. Cyrillus: Narrant eadem Origenes (*c*), Gregorius Nyſſenus (*d*), Baſilius (*e*), & alii poſt eos. Haud tamen dubium eſt de his intellexiſſe Hieronymum, dum ait (*f*): *Alii Zachariam patrem Joannis intelligi volunt: ex quibuſdam apocryphorum ſomniis approbantes, quod propterea occiſus ſit, quia Salvatoris prædicaverit adventum: hoc quia de Scripturis non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur qua probatur.* Hæc ille, in eam ſententiam magis inclinans, ut Zacharias ille, quem Dominus, exprobrans Judæis, interfectum dicit (*g*) inter templum & altare, non fuerit pater Joannis de quo agimus, ſed ille potius qui a Joas Rege inter templum & altare in Regum hiſtoria (*h*) occiſus dicitur: quem tamen Joiadæ fuiſſe filium, eadem divina Scriptura teſtatur: quamvis, quod citat, in Evangelio Nazarenorum pro filio Barachiæ filium Joiadæ ſcriptum eſſe dicat; ex quo etiam Epiphanius (*i*) eumdem Joannis patrem Joiada genitum eſſe tradit, qui & Zachariam Prophetam Barachia natum ſcribit (*k*). Certe ſi fides præſtanda eſt Hippolyto martyri, auctori graviſſimo, (*l*) ejus teſtimonio exploratum habetur, Zachariam Joannis parentem filium fuiſſe Barachiæ ſacerdotis.

(*b*) *Cyrillus adver. Antropomorphitas.*

(*c*) *Orig. in Matth. tra.* 20.

(*d*) *Gregor. Nyſſen. de Chriſti nat.*

(*e*) *Baſilius homil. de humana Chriſti gen.*

(*f*) *Hier. in Matt. c.* 23. *lib.* 4.

(*g*) *Matt.* 23.

(*h*) *Paralip.* 2. *c.* 24.

(*i*) *Epiph. de vit. & inter. Proph. c.* 23.

(*k*) *Idem eod. lib. c.* 21.

(*l*) *apud Niceph. hiſt. lib.* 1. *c.* 3.

LIV. Firmatur ſententia de nece Zachariæ.

De patre Joannis Chriſtum Dominum eſſe locutum, illa etiam ratio perſuadet, quod dicens (*m*): *Ut veniat ſuper eos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, a ſanguine Abel juſti uſque ad ſanguinem Zachariæ filii Barachiæ*, voluerit primum & noviſſimum juſtum occiſum ſignificare, omneſque ſimul his duobus extremis includere. Nam ſi de Zacharia filio Joiadæ, qui a Joas Rege occiſus eſt, intelligere voluiſſet; quæ ſubeſt ratio diverſitatis, ut ſanguis juſtus, qui poſt illum uſque ad Chriſti tempora effuſus eſt, non eſſet (quod minatur) ſuper illos venturus? Nec ſatisfacit his illa reſponſio, qua dicitur, quod Scriptura tantum explicat petitionem vindictæ in Abel & Zacharia. In Abel, cum dicitur: *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra*; & in Zacharia, cum narrat eum morientem dixiſſe: *Videat Dominus, & requirat.* Quaſi etſi reliqui juſti ultionem non expetierint, non ſint confertæ divinæ Scripturæ teſtimoniis & exemplis, quod Dominus vindicat ſanguinem ſervorum ſuorum, & vindictam tribuit in hoſtes eorum. Certe ſicut ſanguis Abel, ita & omnium juſtorum ſanguinem a Deo vindictam expoſcere, oſtenditur in Apocalypſi (*n*). An non & Machabæi fratres, cum ab Antiocho cruciarentur, futuram in illum Dei ultionem ſunt comminati? cum dixerint (*o*): *Dominus Deus aſpiciet veritatem*, &c. Cæterum quod ad veritatem hiſtoriæ pertinet: non dicti tantum auctores Petrus, Origenes, Baſilius, Gregorius, & Cyrillus Zachariam Joannis patrem occiſum tradunt inter templum & altare, licet de cauſa necis non æque conveniant: ſed id ipſum teſtatur Epiphanius (*p*) ſic dicens: *Hunc Herodes ille tyrannus juxta aram domumque Dei occidit, effuſuſque eſt ſanguis ejus in veſtibulo templi.*

Sed quod ad effuſum ſanguinem ſpectat;

(*m*) *Matt.* 23.

(*n*) *Apoc.* 6.

(*o*) *Mac.* 2. *c.* 7.

(*p*) *Epiph. de vit. & interitu Prophet. c.* 23.

LV. De ſanguine Zachariæ.

ſtat: Hieronymus ſimplicitati credentium potius tribuens, quam hiſtoriæ veritati, æque rejicit quod dicebatur de ſaxis templi indelebili nota conſperſis ſanguine Zachariæ, hæc habens (*a*): *Simpliciores fratres inter ruinas templi & altaris, ſive in portarum exitibus qui Siloam ducunt, rubra ſaxa monſtrantes, Zachariæ ſanguine putant eſſe polluta. Non condemnamus errorem, qui de odio Judæorum, & fidei pietate deſcendit.* Hæc ille. Sed certe non erat de ea re vulgi recens rumor: quandoquidem Tertullianus (*b*) qui tot ſæculis præceſſit Hieronymum, in Scorpiaco hæc teſtata reliquit his verbis: *Zacharias intra altare & ædem trucidatur, perennes cruoris ſui maculas ſilicibus adſignans.* Hæc Tertullianus. Memini me aliquando incidiſſe in antiquum codicem ſcriptum Bibliothecæ Vaticanæ, de Peregrinatione ad loca ſancta, in quo eadem de Zachariæ ſanguine lapidibus templi indelebili nota inhærente certa fide conſignata erant. Sed miſſis his, de Zachariæ Joannis parentis nece illata Chriſti tempore, ac de ultione in interfectores ſecuta, Valentinianus (*c*) Imp. etiam in epiſtola quam ſcripſit ad epiſcopos Aſiæ, his verbis breviter meminiſſe videtur: *Ne in ea, quæ teſtamenti Chriſti ſunt, damna incurratis, id quod in Zachariæ ſanguine eveniebat: nam funeſti illi, perinde ac peſtifer dæmon, qui cædis illius ſocius erat, mortis ſupplicio traditi, adveniente cælitus Rege noſtro Jeſu Chriſto, diſrupti perierunt.* Hæc ibi: quæ quidem ad priorem Zachariam, de quo diximus, nullo modo aptari poſſe videntur.

(*a*) *Hieron. in Matth.* 23.

(*b*) *Tertull. in Scorp. c.* 8.

(*c*) *Extat apud Theod. hiſt. lib.* 4. *c.* 7.

LVI. Joannes a nece ſubductus.

Quin inſuper Gnoſtici etiam hæretici temporibus Apoſtolorum propiores, de Zacharia Joannis patre, quod occiſus fuerit in templo, pro conſtanti affirmarunt; verum cauſam necis ejus ridiculam prætexerunt, quam recitat ac refellit S. Epiphanius (*d*) dum contra illos ſcribit in Panario. Quod vero ſuperius auctore Petro Alexandrino diximus cauſam necis Zachariæ fuiſſe, quod filium ſuum Joannem, qui quærebatur ut occideretur, prodere noluiſſet, illumque una cum matre Elizabeth fuga lapſum celaſſet. Quod ad Joannem pertinet, Nicephorus (*e*) cum agit de Herodis infanticidio, tradit his verbis: *Salvator quidem, ita ut dictum eſt, in Ægypto exulabat: filius autem Zachariæ Joannes, in cujus nativitate patris vox ſoluta eſt, cum primum ab illo Joannis nomen in tabula fuiſſet exaratum, alteram cum dimidio annum agebat, & una cum matre Elizabeth in ſpelunca quadam ad regionem montanam ſalvus conſervabatur, fortaſſe Herodis ſanguinariam effugiens manum: atque inde in ſolitariis locis libenter verſari ſolitus, Angeloque duce uſus, in remotiores ſilvarum receſſus ſeceſſit, &c.* Hactenus de his ille: eadem Cedrenus (*f*), qui addit, Elizabeth poſt dies quadraginta in eadem ſpelunca diem obiiſſe, Joannis vero curam ab Angelo eſſe ſuſceptam. Sed licèt hæc tam antiqua ab eo ſine certo auctore ferantur; tamen quod ait de ſuſcepta cura ab Angelo, haud adeo impoſſibile videri debet, ſi quis mente recolat, Iſmaeli a matre projecto Angelum (*g*) adſtitiſſe. Hæc ſatis de Zachariæ nece, & Joannis latebris. Sed non prætermittamus, adhuc de alio Zacharia Joſephum (*h*) agere, qui ipſum & in medio templo a factione Zelotum temporibus Veſpaſiani Auguſti interemptum affirmat, hominem cum primis illuſtrem, probum, ac divitem, quem Baruch filium fuiſſe teſtatur. Jam reliqua proſequamur.

(*d*) *Epiph. in Pan. hæreſ* 26.

(*e*) *Niceph. hiſt. lib.* 1. *c.* 14.

Ann. Eccl. Tom. I.

(*f*) *Cedrenus in compend. hiſt.*

(*g*) *Geneſ.* 21.

(*h*) *Joſeph. de bel. Jud. lib.* 5. *c.* 1.

LVII. Hoc ipſo anno, quo Chriſtus eſt natus atque deſcriptus cenſu Quirini, ejuſdem deſcriptionis occaſione Judas Galilæus, indignum ratus & contra leges patrias, Judæos allenigenis tributum pendere, populum ad defectionem ſolicitavit. [1] Cauſam autem erroris in Joſepho (*i*), qui hæc poſt annum nonum, nimirum poſt Archelaum e regno exactum recenſet, jam ſuperius diximus, dum de annis Herodis Regis exactam perveſtigationem inſtituimus; ut non ſit opus eadem ſecundo repetere. Meminit ejus defectionis Gamaliel in eo Judæorum conventu, in quo cauſam dicere juſſi ſunt Apoſtoli; atque poſt alia: (*k*) *Ante hos dies extitit Theodas, dicens ſe eſſe aliquem; cui conſenſit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occiſus eſt; & omnes, qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum. Poſt hunc extitit Judas Galilæus in diebus profeſſionis, & avertit populum poſt ſe: & ipſe periit; & omnes quotquot conſenſerunt ei, diſperſi ſunt.* Hæc Gamaliel apud Lucam: quæ hoc ipſo anno contigiſſe, ea quæ ſuperius diximus, dum de annis regni Herodis fuſius diſſeruimus, facile monſtrant. Verum ſi in his quæ ad tempus ſpectant, Joſephum (*l*) conſulas; non tantum (quod diximus) Quirini cenſum, & Judæ defectionem novem poſt annos a Chriſto nato contigiſſe affirmare invenies; ſed quod magis mireris, contra Gamalielis aſſertionem, primum extitiſſe Judam, inde poſt longum tempus Theodam ſeduxiſſe populum, teſtari. Sed

C 2 quod

(*i*) *Joſeph. antiq. lib.* 18. *c.* 1. & *de bello Jud. lib.* 2. *c.* 7.

(*k*) *Act.* 5. Galilæorum ſecta.

(*l*) *Joſeph. antiq. lib.* 20. *c.* 2. *in fin.*

[1] P*opulum ad defectionem ſollicitavit.* Vide Spondani Epitomen ad hunc locum & Noriſii Cenotaphia Piſana Diſſert. II. cap. XVI. §. X. pag. 309. 310. editionis primæ.

quod omnia excedit ac pro monſtro habendum eſt, longe poſt dictum concilium Judæorum, ubi Gamaliel ea dixit, Theodam vixiſſe, eaque molitum eſſe tradit, nimirum ſub Cuſpio Fado Judææ Procuratore, qui a Claudio Imper. una cum Longino Syriæ Præſide eidem provinciæ legatus eſt; cum alioqui præfatum Concilium ſub Tiberio Imp. fuiſſe coactum, certum ſit, prout ſuo loco facile inferius demonſtrabimus. Quonam igitur pacto potuit Gamaliel in Senatu retuliſſe, quæ non facta eſſent?

LVIII. De Theoda. (a) Joſeph. ibid.

Sed antequam de Juda Galilæo agamus, quæ de Theoda, qui Judam præceſſit, idem Joſephus (a) ſcribat, in medium afferamus: *Fado, inquit, Procuratore apud Judæam, præſtigiator quidam nomine Theodas perſuaſit magnæ vulgi multitudini, ut aſſumptis ſuis facultatibus ſequerentur ſe ad Jordanem fluvium: Prophetam enim ſe jactabat, promittens ſe verbo ſciſſurum fluvium, & facilem præbiturum tranſitum; talique promiſſione permultos ſeduxit. At Fadus effecit, ut nihil lucri facerent ex ſua inſipientia, immiſſis in eos turmis equitum; qui ex improviſo irruentes, ex his multos interemerunt, multos vivos ceperunt, & in his ipſum Theodam, cuius caput abſciſſum reportarunt Hieroſolymam.* Hactenus Joſephus. Poſt Theodam vero, Judam Galilæum, de quo eſt ſermo, populum ad defectionem permoviſſe, Gamalielis atteſtatione cognovimus.

LIX.

De hoc acturi, in primis videamus, quomodo hic ſibi ea divina lege compararit auctoritatem, Judæos non debere pendere tributum alienigenis; an ea nimirum ex cauſa, quod ſcriptum eſſet in Deuteronomio (b): *Non erit vectigal pendens ex filiis Iſrael;* quæ in Vulgata editione deſiderantur, ſed apud Septuaginta interpretes eadem verba leguntur: ex quibus Tertullianus (c) citat dictum locum, necnon ea eodem auctore Hieronymus (d) ſcribens ad Damaſum. *Vel motus ille, quod ſcriptum eſſet (e): dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſervies;* ea ratione Deum tantum, Dominum, & non Herodem, vel Cæſarem, eſſe dicendum, Judas Galilæus in popolo prædicaret; avertere eum ſtudens, ne cenſu Cæſaris deſcriberetur, quo ſe illi eſſe ſubditos declararent. Cuius denique rei tunc geſtæ ſeriem deſcribit Joſephus (f) his verbis: *Extitit quidam Judas Gaulanites, ortus ex oppido Gamala, qui adiuncto ſibi Phariſæo Sadoch, ſolicitavit ad defectionem populos: cenſum nihil aliud eſſe quam manifeſtam ſervitutis profeſſionem dictitans, & univerſam gentem ad tuendam libertatem adhortans. Fore enim, ut re bene geſta, fortunis ſuis frueriter feliciter, & confirmati in earum poſſeſſione, laudem quoque ſibi parent fortitudinis; nec ſpecandum auxilium cæleſtis numinis, niſi quoque ipſi ſuis rebus conſulant. Accipiuntur hæc pronis vulgi auribus, ita ut accenderentur ad audendum aliquid: atque ita dici vix poteſt, quantum hi viri totam gentem conturbaverint, dum omnia miſcent cædibus & latrociniis, promiſcuiſque nullo vel amicorum vel inimicorum reſpectu prædationibus, & inſignium virorum cædibus, prætextu quidem propugnandæ libertatis publicæ, re vera privatorum lucrorum ſtudio. Itaque conſicientibus ſe mutuo civibus, & furioſiſſima contentione certantibus, ne externus quidem hoſtis ceſſabat interim: ac ne extrema quidem fames forte ſuperveniens potuit eos compeſcere, quo minus ſævirent expugnandis oppidis: donec eo malum progreſſum eſt, ut hoſtilis flamma Dei templum invaderet.* Sed hæc poſtea. Idem inferius (g): *Hi cætera cum Phariſæis conſentiunt, niſi quod conſtantiſſimo libertatis amore flagrant, credentes ſolum Deum Dominum habendum ac Principem, facilius vel exquiſitiſſima pœnarum genera laturi una cum cognatis ſuis ac cariſſimis, quam mortalem aliquem appellaturi Dominum: quod quia multis ſæpe ſpectatum ſcio, plura de hoc non libet dicere.* Hactenus Joſephus de origine Galilæorum ex Juda Galilæo: quem eſſe diverſum a Simone, de quo alibi idem (h) agit, ſuo loco dicemus.

(b) Deut. 23.
(c) Tertul. lib. de pudicitia.
(d) Hieron. epiſt. 246. & conſule ſchol. Mariani Victoris in eamdem epiſt.
Judæ Galilæi ſeditio.
(e) Deut. c. 6. & 10. Luc. 4.
(f) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 1.
(g) Joſeph. eod. lib. c. 2. in fine.
(h) Joſeph. de bello Jud. lib. 2. c. 7.

LX.

Cæterum etſi Gamaliel (ut vidimus) teſtetur & hæreſis auctorem periiſſe, & omnes quotquot conſenſerunt ei; tamen eadem hæreſis dimanavit ad poſteros: ſiquidem Judæ filii (i), Jacobus & Simeon, ſub Claudio crucis ſupplicium ſubiere, eadem, ut putatur, ea cauſa. Invaluiſſe eamdem ſectam in Ægypto apud Judæos qui eam regionem incolebant, idem (k) auctor teſtatur: qui & de his quæ poſt cladem Hieroſolymitanam illis acciderint, inſtituens narrationem, hæc inter alia de Galilæis: *Omni enim genere tormentorum & vexatione corporum in eos excogitata, ob hoc ſolummodo, ut Cæſarem Dominum faterentur, nemo ceſſit, neque dicere velle viſus eſt: ſed omnes illa neceſſitate validiorem ſententiam conſervavere: tamquam brutis corporibus, non animis etiam cruciatus ignemque ſuſciperent. Maxime vero puerorum ætas miraculo ſpectantium fuit; nec enim vel eorum quiſquam commotus eſt, ut Dominum Cæſarem nominaret: eſque adeo corporum infirmitatem vis audaciæ ſuperabat.* Hactenus de his ille.

(i) Joſeph. antiq. lib. 20. c. 3.
(k) Joſeph. de bello Jud. lib. 7. c. 29.

LXI.

Hac igitur ratione credimus permotum Herodem, ut compulerit Judæos ſibi ac ſuis poſteris regnum jurare. Sed quia hæc facta ſunt trigeſimoprimo anno

regni

Digitized by Google

CHRISTI
1.

AUGUSTI IMP.
42.

regni ejus, fuſius dicenda loco ſuo, in præſentia relinquimus. Hujus vero ſectæ homines fuiſſe illos quorum Lucas (a) meminit, quod Pilatus miſcuit eorum ſanguinem cum ſacrificiis eorum, tradunt Græci auctores Oecumenius (b), & Anaſtaſius Nicænus (c), qui addit etiam hos ſtatuiſſe, non eſſe pro Romano Imperatore vel aliis Ethnicis offerendum Deo ſacrificium. Hujus vero hæreſis occaſione, quod vigeret temporibus Chriſti Domini noſtri, ac etiam Apoſtolorum; accidit, ut quoniam tam ipſe Chriſtus, quam Apoſtoli Galilæi eſſent, in ſuſpicionem adducti ſint, ne eadem ſentirent cum Galilæis: eo enim nomine ſectatores ejus hæreſis dicebantur. Quamobrem (ut obſervat Hieronymus d) Phariſæi volentes experiri (quod ait Matthæus e) acceſſerunt ad Jeſum, tentantes eum, rogantesque num liceret cenſum dari Cæſari, necne? Quibus Dominus prudenter cauteque reſpondens, ait: *Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari: & quæ ſunt Dei Deo*. Sicut diverſa licet ratione (f) aliàs, ne ſcandalum inferret, jubet Petrum piſcari, & ex ſtatere in piſcis ore invento, mandat eidem pro utroque pendere tributum. Eadem denique conſideratione & Paulus (ut idem teſtatur Hieronymus g) ſæpe adverſus Galilæorum dogma jaculatur ſententias: ut cum dicit (h): *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit*. Et ſcribens (i) ad Titum: *Admone*, inquit, *illos Principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe*; vel cum item Romanos inſtituit, dicens (k): *Reddite omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal*; & his ſimilia.

(a) Luc. 13.
(b) Oecum. in Act. Apoſt. c. 6.
(c) Anaſt. Nicæn. lib. quæſt. q. 63.
(d) Hier. in epiſt. ad Tit c. 3.
(e) Matt. 22.
(f) Matt. 17.
(g) Hier. in epiſtol. ad Tit. 3.
(h) Rom. 13.
(i) Tit. 3.
(k) Rom. 13.

JESU CHRISTI
ANNUS
2.

AUGUSTI IMP.
ANNUS
43.

I. SEcundum agente annum Redemptore noſtro Domino Jeſu Chriſto, Coſſ. Cornelio Lentulo & L. Calpurnio Piſone Coſſ. cum Herodes (l) in regno ageret annum trigeſimumprimum, Judæos juramento adegit, ſibi ac poſteris ſubditos ac fideles fore: quando (ut habetur apud Philonem m): *Hebræi tandem feſſi, ultro ipſi ac ejus poſteris regnum obtulerunt, jurantes in fide ipſius ac poſterorum ſeſe permanſuros*. Hæc auctor; qui mox ſubdit: *Regnavit hic primus Herodes tyrannico principatu annis trigintauno uſque ad præſens tempus, legitimo vero ſex*. Qua autem ratione Judæi diſtinguerent principatum Herodis legitimum ab illegitimo (detrahunt his enim qui res Judaicas minus callent) dictum eſt ſuperius, cum de infanticidio actum eſt. His autem apud Philonem conſcriptis Joſephus (n) adſtipulatur, dum agens de Herode, quomodo in Phariſæos jurare renuentes ultus ſit, hæc ait: *Hi Phariſæi vocantur, genus hominum aſtutum & arrogans, & interdum Regibus quoque infeſtum, ut eos jam aperte impugnare non vereantur. Nam cum tota gens Judæorum fidem ſuam jurejurando obligaſſet Herodi Regi, & Cæſari; hi ſoli non juraverunt, excedentes ſex millium numerum: quibus hoc nomine a Rege mulctatis, Pheroræ Herodis Regis fratris uxor pro eis mulctam perſolvit: cui rependentes gratiam, quoniam credebantur futura præſcire ex Dei colloquiis, prædicebant decretum eſſe Deo, regnum ablatum ab Herode & ejus progenie, transferre in ipſam & maritum Pheroram, ac communes liberos. Sed hoc quoque Regi per Salomen innotuit, & quod aulicorum quoſdam ſollicitarent atque corrumperent: qua in culpa Phariſæorum aliquot deprehenſos interfecit*, &c. Hæc de nece Phariſæorum jurare denegantium ſcribit Joſephus.

Judæi jurant Herodi.
(l) Dio lib. 55. hiſt. Rom.
(m) Philo lib. 2. de tem.
(n) Joſeph. ant. lib. 17. c. 3.

II. De Salome Herodis ſorore.

Quod vero pertinet ad Salomen Herodis ſororem, cujus non hic tantum meminit Joſephus, ſed & eam ſuperſtitem poſt fratris obitum dicit: aperte his contradicit Euſebius (o), & dictus auctor, qui Philo (p) de Temporibus inſcribitur, qui eam anno trigeſimo ſui regni una cum viro de tribu Juda neci traditam eſſe teſtatur. Verum Joſephus ſibi ipſi inconſtans eſſe reperitur, dum quam ſororem Herodis dicit, eamdem, cum agit de ejus obitu (niſi ſcribenti vel typographo vitio & errori tribuatur) uxorem (q) ejus appellat.

(o) Euſebius in Chronic.
(p) Philo lib. 2. de tem.
(q) Joſeph. lib. 18. ant. c. 13.

JESU CHRISTI
ANNUS
3. 4.

AUGUSTI IMP.
ANNUS
44. 45.

ANno Chriſti tertio C. Cæſar & L. Æmilius Paulus conſulatum geſſerunt. Ita Faſti Conſulares Onuphrii, quos nos ſequentes, ſero licet, erraſſe cum ipſo ſenſimus ex Dione; qui hoc anno non Caium conſulem, ſed Auguſtum decimum quartum ponit una cum eodem Paulo Æmilio collega; idemque Dio teſtatur, petitum quidem fuiſſe a Caio conſulatum, ſed ab Auguſto negatum, quod ei non liceret per ætatem, nec mores ſuffragarentur. Hæc itaque cum adeo conſtent

ex

Digitized by Google

ex accuratiſſimo hiſtorico Dione, evaneſcit objectio illa ex dicto conſulatu Caii male aſſerto adverſus ea quæ dicta a nobis ſunt in Apparatu, Cyrinum ſive Quirinum Syriæ præfectura ſucceſſiſſe Caio, quaſi errantes diximus, Caio defuncto Quirinum ante natum Chriſtum in præfectura Syriæ ſucceſſiſſe, quem conſtaret adhuc Chriſti anno tertio fuiſſe ſuperſtitem, & conſulatum cum P. Æmilio collega geſſiſſe. Cæterum qui hæc objecit haud de Quirini præfecturæ tempore metum aſſecutus eſt inſtitutum. Quod illud fuit, ut multiplici ratione, atque auctoritate ex Joſepho Judæo petita, eumdem ipſum adeo delirantem de tempore ejuſdem præfecturæ Quirini, quam non ante annum a Chriſto nato decimum-ſextum ponit, exacto jam a regno Archelao, ſub Tiberio imperatore, contra ipſam Evangelicam veritatem, erroris multipliciter redarguerem, demonſtrans teſtificatione Taciti, Quirini præfecturam in Syria tempore Herodis ſenioris non ſemel tantum, ſed iterum contigiſſe: ex quo, ut dixi, idem Joſephus manifeſti redargueretur erroris, dum videlicet oſtendi priorem ejus in Syria præfecturam poſt ejuſdem Quirini conſulatum, poſteriorem vero tunc contigiſſe, cum Caio in Syriam proficiſcenti datus eſt ab Auguſto rector, cui & ſucceſſit poſt mortem; adeo ut tum Caio vivente & poſt ejus obitum eamdem provinciam Syriæ Quirinus adminiſtraſſe reperiatur. Sicque contra Joſephi deliria certò appareret, ſub Auguſto imperatore, vivente Herode ſeniore reperiri duplicem, immo triplicem Quirini in Syria præfecturam, primam poſt conſulatum ipſius, quæ exemplo aliorum potuerit eſſe prolixior, ſecundam cum Cajo, ipſi inhærente Rectore, & tertiam poſt ejus mortem, cum eam ſolus adminiſtravit. Hæc autem, cum ex eodem auctore ad Joſephum arguendum monſtravimus, nequaquam diximus deſcriptionem illam famoſam ſub Quirino factam, contigiſſe poſt obitum Caji, ut ſic potuiſſem jure coargui ex falſo aſſerto dicto ejus conſulato hoc tertio Chriſti anno, quo nec Caius, (ut dictum eſt) ponendus eſt Conſul, ſed Auguſtus decimum quartum.

II. Sequenti anno Vinucius Nepos & Aſinius Varus Conſulatum geſſerunt: quibus, ſicut & cæteris inferius poſitis, licet nihil dignum reperiatur quod Eccleſiaſticis inſeratur Annalibus: tamen ut in ſerie temporis cujuſque anni ratio habeatur; neceſſario prout in Faſtis adſcripti habentur, ſuis locis per ſingulos annos deſcribendos eos eſſe putavimus.

P. ANTONII PAGI
C R I T I C A
HISTORICO-CHRONOLOGICA IN UNIVERSOS ANNALES EMINENTISSIMI ET REVERENDISSIMI CÆSARIS CARDINALIS BARONII.

Anno Periodi Græco-Romanæ 5494. ☉ 20. B. ☽ 2. Indict. 4.
Jesu Christi I. *ſecundum Baronium* 3.
Periodi Alexandrinæ 5504. Incarnationis *ſecundum Alexandrinos* 4.
Periodi Antiochenæ 5494. Incarnationis *ſecundum Antiochenos* 2.
Olymp. 195. an. 1. Periodi Constantinopolitanæ 5510. Incarnationis *ſecundum Conſtantinopolitanos* 2.
Periodi Julianæ 4714.
Juliano 46.
Urbis Conditæ 754.
Augusti Imp. 45.
Olympiadis 195. Anno I.

SÆC. I. An. Ch. 1. I. *Conſules.* [1] **A**D num. I. Coſſ. *Caius Cæſar, & L. Æmilius Paulus.* An Caius Cæſar Auguſti filius, vel ipſe Auguſtus XIV. Conſul hoc anno proceſſerit, ad noſtra uſque tempora in controverſiam vocatum. Baronius in Additionibus in calce tomi X. & in poſterioribus editionibus ad annum Chriſti III. reprehendit Onuphrium, qui præfatos Conſules propoſuit: *Ita*, inquit, *Faſti Conſulares Onuphrii, quem nos ſequentes, ſero licet, erraſſe cum ipſo ſenſimus ex Dione, qui hoc anno non Caium Conſulem, ſed Auguſtum XIV. ponit cum Paulo Æmilio Collega.* Subjungit Baronius, *petitum quidem fuiſſe a Caio Conſulatum, ſed ab Auguſto negatum.* At ab Onuphrio hac in re non peccatum; cum Caium Cæſarem hoc anno Conſulem proceſſiſſe, & decimum-quartum Auguſti Conſulatum commentitium eſſe, tam certum, quam quod in Faſtis certiſſimum. Quare Baronius SÆC. I. An. Ch. 1.

[1] **C**Onſules, *Caius Cæſar & L. Æmilius Paulus. Caium Cæſarem*, ab Auguſto in filium adoptatum, collegam in conſulatu habuiſſe *L. Æmilium Paulum*, nos docet inter cetera tabulæ marmoreæ fragmentum, quæ quondam Romæ viſebatur in ædibus Alfonſi de Aragonia

nius quod recte ſcripſerat, perperam retractavit, a quo ideo Spondanus hac in re meritò diſceſſit. Emin. enim Cardinalis Noriſius in Diſſert. II. de Cenotaphiis Piſanis cap. 13. Auguſtum tredecim tantum Conſulatus geſſiſſe, invictis argumentis demonſtrat. Difficultas itaque ſolum eſſe poteſt de Dionis mente, quem alii *Caium Cæſarem*, alii *Auguſtum* Conſulem profiteri volunt. Noriſius laudatus ait: *In Indice Conſulari Dionis, qui lib. 55. præfigitur, legimus: Γ. Καῖσαρ Αὔγουστος τὸ ιδ. C. Cæſar Auguſtus XIV. Muretus in Notis ad lib. 1. Taciti ait, in Codice Dionis ſcriptum fuiſſe, Γ. Αὐγούστου υἱὸς, Caius Auguſti filius. Et Xylandrum Dionis Interpretem, corrupto textu Auctoris pro Caio Auguſtum Conſulem XIV. perperam poſuiſſe. At falſa id vitio Interpreti datur; nam in vetuſtiſſimo Codice Mediceo ad D. Laurentii in Pluteo LXX. legitur; Γ. Καῖσαρ Αὔγουστος τὸ ιδ.* quam Mureti conjecturam in Diſſertatione Hypatica etiam amplexus ſum. Cum Dionem in eum errorem lapſum eſſe mihi perſuadere non poſſem, petii a Cangio V. C. qui nullus plura MSS. Græca tractavit, an aliqua hujus Scriptoris MSS. extarent; qui cum me docuiſſet, haberi unum integrum in Bibliotheca Regia præter duo ejuſdem Auctoris fragmenta etiam MSS. ad eamdem ſtatim me confero, invenioque, Librum 55. in cujus indice hic Conſulatus memoratur in duobus illis fragmentis deſiderari; in illo vero qui ad librum ſexageſimum incluſive perducitur, corruptè a Librario exaratum fuiſſe, ita tamen ut ex loco, licet corrupto, mens Dionis certo erui poſſet. Aquas Sextias Pariſiis redux hujus difficultatis ſolvendæ rurſus cupido inceſſit, eamque ob rem Nicolaum Toinardum virum in Lingua Græca exercitatiſſimum, mihique amiciſſimum, rogavi, ut ea verba tranſcribere, & omnes Dionis Codices impreſſos, quos reperire poſſet, percurrere vellet, ut mihi conſtare poſſet, an Dionis Editores manuſcripta a Regio *diverſa* ſecuti eſſent, in iiſque *diverſas* lectiones inveniſſent. Reſpondit is, Pariſiis alia hujus Auctoris non inveniri, miſitque præfatum locum mox a me recitandum, & quæ ex editionibus tam Roberti Stephani, quam Henrici Stephani filii deſcripſit, ſubdens ſe alias Dionis editiones videre non potuiſſe. Hoc ſubſidio adjutus mihi manifeſte innotuit, Dionem quidem hujus anni Conſules exacte propoſuiſſe, ſed amanuenſem MS. Regii locum ejus depravaſſe, ac dein illius Interpretes, dum ejus errorem corrigere tentarunt, auxiſſe. In MS. Regio legitur: *γ Καῖσαρ αὔγουστος του ιδ.* Quæ verba deſcripſit Robertus Stephanus in editione Græca Dionis, quam juxta Regii hujus MS. exemplar anno milleſimo quingenteſimo quadrageſimo octavo Divione in lucem emiſit, niſi quod poſt vocabulum *του*, punctum appoſuit, quod in MS. non habetur, quodque omnino tollendum, & loco, *αὔγουστος*, legendum, *αὐγούστου*: ita ut ſenſus ſit, *Caius Cæſar Auguſti filius*, uti recte ſcripſerat Dio. Obſervandum enim, in MS. vocabulum *του* nullo accentu notari, quod cum præcedenti conjungi debere manifeſte indicat. In Notis Robertus Stephanus ait: *Paulo ante legitur: αὔγουστος τὸ ιδ & τὸ ιγ. ὕπατος hic igitur legendum puta, τὸ ιδ. loco harum literarum, τὸ ιγ.* Hinc apparet, quanta fide Robertus Stephanus MS. Regium ſecutus fuerit; ſed ex altera parte quam infeliciter locum illum correxerit; quem cum hactenus alii Dionis Editores imitati fuerint, nulla Dionis editio Græco-Latina prodiit, in qua eadem textûs ejus corruptio non habeatur. Nam Guilelmus Xylander, cum hujus Scriptoris verſionem ſuſcepiſſet, in textum Latinum pravam correctionem Roberti Stephani inſeruit. Mihi eam quidem videre non licuit, ſed id colligere eſt ex editione Græco-Latina, quæ anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſecundo ab Henrico Stephano curata, in qua nullæ Notæ habentur, ſed pag. 627. legitur, Γ. Καῖσαρ Αὔγουστος τὸ ιδ, id eſt, *C. Cæſar Auguſtus XIV.* ubi ex *του* ut fecit *τὸ ιδ.* cum corrigendum veniret *Αὔγουστος του*, legendumque, *Αὐγούστου*, ſuæ emendationis ſeu verius corruptionis Lectore non monito; qua in re Roberti patris optimam & ſpectatiſſimam fidem haud imitatus eſt.

II. *A Dione recte editi.* Guilelmo Xylandro anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo ſexto demortuo, ut teſtatur Thuanus Libro LXII. Joannes Leunclavius anno milleſimo quingenteſimo nonageſimo ſecundo editionem Xylandri reviſit, & corruptum Dionis textum in eamdem etiam inſeruit; tandemque anno milleſimo ſexcenteſimo ſexto Hannoviæ in lucem data amplior editio Dionis cum Notis omnium Scriptorum ad ejus Opera, & pag. 964. inter Xylandri Notas hæc recitatur: Γ. Καῖσαρ *Αὔγουστος τὸ ιγ. Legendum utique [Roberto etiam annuente] τὸ ιδ. id eſt, XIV. Nec me fugit, Suetonium Auguſti tredecim tantum Conſulatus numerare, totidemque etiam Tacitum, qui Auguſtum numero ſuorum Conſulatuum Valerium Corvinum, & C. Marium ſimul æquaſſe, Libro primum ſcripſit. Veruntamen quia tredecim Auguſti Conſulatus diſerte ſunt ab Auctore noſtro jam ante recitati, quatuordecim utique legendum eſt; idque etiam apud Caſſiodorum. Cur eum Tacitus & Suetonius omiſerunt, facilius puto intelligeremus, ſi Dionis.*

---

quam edidit Stephanus Vinandus Pighius in Annalibus Romanorum ad annum Urbis 750. ubi legitur. CÆSARE ET L. PAULLO COS. Item apud eumdem Pighium ad A. V. 753. & apud Gruterum pag. MLXXV. 2. in marmoreæ tabulæ titulo Neapoli habetur. C. CÆSARE. AUG. FIL. ET L. PAULLO. COS. Fragmentum Gruterianæ inſcriptionis pag. CCXXVIII. 5. de *Caio Cæſare* habet: QUEM COS. POPULUS CREAVIT. ANN. NAT. XIV. Tabulæ Ancyranæ, ibidem pag. CCXXXI. HONORIS MEI CAUSA SENATUS. POPULUSQUE ROMANUS. ANNUM. QUINTUM ET DECIMUM AGENTIS CONSULIS DESIGNAVIT. UT EUM. MAGISTRATUM INIRENT POST QUINQUENNIUM ET EX. EO DIE QUO DEDUCTI. IN FORO. Nempe, ut recte monet Noriſius in Cenotaphiis Piſanis Diſſert. II. cap. II. pag. 103. edit. primæ, *Caius* annos natus *quatuordecim*, ac *decimumquintum* agens anno Urbis 748. *conſul deſignatus eſt*, ut poſt quinquennium conſulatum iniret: ſcilicet quinquennii initium erat a *Kalendis Januariis* A. V. 749. & finis *Prid. Kal. Jan.* A. V. 753. ac poſtea die novi anni, nimirum Urbis 754. conſulatum ſuſcepit. Ita vero in Ancyranis tabulis legendum eſſe, ſecus ac Jacobus Gronovius putaverat, aperte docet Ezechiel Spanhemius de Præſtantia & uſu Numiſmatum antiquorum Diſſert. XII. Cap. II. n. 2. pag. 361. Nummos ex Muſeo Theupolo, in quibus pars averſa capita *Caji* & *Lucii* Cæſarum conſulum, deſignatorum exhibet, allato loco profert Noriſius. Ceterum de conſulatu *Caji* Cæſaris extat alius lapis Ariminii in Faſtis ad A. V. 754. ab Onufrio Panvinio allatus, deinde a Grutero pag. CXLIX. 2. poſtmodum ab ipſomet Noriſio in Cenotaphiis Diſſert. II. cap. XIII. ubi legitur. C. CÆSAR AUGUST. F. COS. VIAS. OMNES. ARIMINI. STERN... Numiſma *Caji Cæſaris* a Noriſio prolatum, ubi in poſtica *Caji* Caput inſcriptis in orbem hiſce litteris CAIUS CÆSAR PONT. COS. *L. Æmilius Paullus*, *Caji* collega, *Juliam* Caii ſororem, uxorem habuit. Pater illi *L. Æmilius Paullus* conſul A. V. 704. Frater *M. Æmilius Lepidus*, poſtea triumvir.

Dionio ea de re verba haberemus: nunc id conjicere tamen poſſumus, non geſtum fortaſſis eum ab Auguſto, ſed omnino eum aut repudiatum, aut ſtudius alii traditum, ſicut & alias fecerat. Illud magis mirum cur alii hunc totum annum omiſerint, cum eum Caſſiodorus habeat, eumdemque quem Dio Collegam Auguſto XIV. Conſuli aſſignet L. Paulum. Nobis is annus prætereundus nullo modo viſus eſt. Idque tanto minus quod infra, Lib. ſexageſimo, quem annum Dio octingenteſimum Urbis conditæ habet, is apud alios DCCCIX. *deſinit. Unde patet, uno anno noſtram alias præcedere rationem, ut ibi quoque dicemus.* Sed præter id quod ſcribit Xylander, præſentem ſcilicet annum, qui Urbis conditæ eſt DCCLIV. prætermittendum non fuiſſe, ceteræ ejus conjecturæ vanæ futileſque. Ex illis enim quæ in medium adduximus, liquet Dionem *Caium Cæſarem*, non verò *Cæſarem Auguſtum* Conſulem edidiſſe: exſcriptorem manuſcripti Regii, quo uſi ſunt omnes Dionis Editores (Florentinum quippe hac in parte etiam corruptum ab illis non viſum) male Conſulatum illum deſcripſiſſe: Robertum Stephanum in Notis manuſcripti Regii depravationem auxiſſe: tandemque ceteros Operum Dionis curatores pravam ejus emendationem contra Criticæ regulas pro Dionis textu obtruſiſſe. Auctor Chronici Alexandrini pag. 463. Conſulatus quatuordecim Auguſto aſſignat, & poſtea pag. 483. Publium Cæſarem, & Paulum hujus anni Conſules exhibet. Muretus in Notis ad Tacitum lib. 1. cap. 1. ait, Xylandrum, cùm in textu legiſſet, Γ. Αὐγούστου ὑιὸς, id eſt, *Caius Auguſti filius*, niſi quod Librarius leviter erraverat, & pro Αὐγούστου ſcripſerat, Αὐγουστὸς *Cæſarem Auguſtum* vertiſſe, & de ſuo addidiſſe XIV. Sed tam hæc conjectura, quam Chronici Alexandrini error ex dictis corruunt. Quæ omnia Toinardi V. C. diligentiæ magis quam meæ attribuas velim. Certe non minor adhibenda fuit, ne nobiliſſima Era, qualis eſt Chriſtiana, a Conſulatu depravato exordium ſumeret. His ſcriptis Romam ad amicum ſcripſi, ut videret an in Bibliotheca Vaticana extaret aliquod MS. Hiſtoriæ Dionis, & quibus verbis hujus anni Conſulatus exprimeretur; qui reſcripſit in Codice MS. Dionis n. 993. illum ita deſcriptum eſſe: Καίσαρ αὔγουστος τὸ ιε. Λ. Αἰμίλιος Λ. υἱ. Παῦλος qui locus ut in aliis Dionis MSS. depravatus. Sed vox υι. ſeu υἱός id eſt *filius*, librarii errorem manifeſte indicat, oſtenditque legendum eſſe αὐγούστου υἱός, ideſt filius Auguſti, non vero αὔγουστος τὸ; cum voces hæ minime inter ſe cohæreant. Prætermiſit etiam librarius litteram γ. ideſt *Caius*.

III.
Era Chriſtiana ab hoc Conſulatu inchoanda.

Porro Eram Chriſtianam a præſenti Conſulatu anſpicandam eſſe, jam in Apparatu diximus, & certiſſimis argumentis ſparſim in hoc Opere exhibendis monſtrabitur. Id vel ſolus uſus Cyclorum Solis, Lunæ, & Indictionis extra dubium ponit. Si enim v. g. annus Chriſti milleſimus ſexcenteſimus octogeſimus ſextus, in quo verſamur, indictione nona notetur, quod nullus inficias ibit, primum illorum annorum Indictione quarta inſignitum fuiſſe neceſſe eſt; cum ſi primus Chriſti annus Indictione quarta non ſignaretur, nona hoc anno in curſu eſſe non poſſet. Præterea idem Chriſti annus 1686. Cyclo Lunæ XV. Solis item XV. præditus eſt, ut inter omnes convenit. Quare primus illorum annorum Cyclo Lunæ II. Solis X. munitus fuiſſet, ſi Cyclorum doctrina tunc innotuiſſet. Scaliger, qui primus Cyclorum uſum Chronologos docuit, primus etiam fuit, qui animadvertit, Baronium Eram Chriſtianam biennio antevertiſſe, eoque pacto eamdem uſque ad Diocletiani tempora depravatam repræſentaſſe. Non defuere, qui Cardinalem doctiſſimum, de univerſa Eccleſia optime meritum, ſcriptis defenderent, eumque Annalium Eccleſiaſticorum initium recte conſignaſſe oſtendere conati fuerint. Sed eos oleum & operam perdidiſſe, Eramque Chriſtianam a Conſulatu Caji Cæſaris, & L. Æmilii Pauli inchoandam eſſe, unus omnium eruditorum Chronologorum ſine ulla varietate nunc ſenſus eſt, quorum ſententiæ ipſemet Baronius ſubſcriberet, ſi adhuc in vivis eſſet; cum ea certiſſimis demonſtrationibus innitatur, & puerilia ſint quæcumque adverſus illam objecta. Excuſatione tamen dignus Baronius, cujus ætate Cyclorum uſus ignotus erat, quique frequentatus non fuit, niſi poſtquam potiorem nobiliſſimi ſui Operis partem abſolvit.

IV.
Expeditio Caji Cæſaris adverſus Parthos.

Dionyſius Exiguus, qui ſexto Eccleſiæ ſæculo Eram Chriſtianam, quæ in Oriente jam ab aliquot ſæculis uſurpabatur, publicavit, Chriſtum ſub hujus anni Conſulibus & conceptum & natum tradidit, Eramque Incarnationis, non vero a Nativitatis adhibuit. Poſt aliquot ſæcula Era Chriſtiana a Chriſti Natali incepta, quod tunc placuit in præcedentem Conſulatum rejicere. Ex quo factum, ut ea varia ſortita ſit initia, ut ſuo loco diximus. Chriſti autem Nativitatem in hunc annum incidiſſe, quod voluit Dionyſius, prorſus incredibile. Nam præterquam quod Herodes jam mortuus erat, Chriſtus in mundum venit, dum altiſſima pax in eo vigeret; & tamen per hæc tempora bellum in variis Imperii Romani partibus geſtum. Velleius lib. 2. ſcribit, Tiberium *V. Kal. Julias Ælio Cato & Sentio Saturnino Conſulibus*, anno nempe Chriſti IV. ab Auguſto adoptatum, quem, inquit, *protinus in Germaniam miſit; ubi ante triennium ſub Marco Vinicio, avo tuo, clariſſimo viro, immenſum exarſerat bellum.* Hoc itaque anno immenſum in Germania bellum erupit, quod cum per triennium protractum fuiſſet, Tiberius ad illud profligandum anno Chriſti quarto legatus fuit. Quod ſi quis velit, triennium illud ab anno tantum Chriſti ſequenti putandum eſſe, non inde tamen ſequetur, Imperium hoc anno tranquillum fuiſſe; certum enim eſt Caium Cæſarem Conſulatum in Syria iniiſſe, eamque dignitatem inter arma geſſiſſe, ut nos docet ejus Cenotaphium, quod Piſis extat, quodque Card. Noriſius inſigni opere explicat, in quo legitur: POST. CONSULATUM. QUEM. ULTRA. FINIS. EXTREMAS. POPULI. ROMANI. BELLUM. GERENS. FELICITER. PEREGERAT. Hoc itaque anno *Caius* bellum in hoſtili geſſit, & adverſus Parthos pugnavit. Eum Romæ hoc anno abfuiſſe docet fragmentum Epiſtolæ Auguſti ad Caium, quod Gellius lib. 15. cap. 7. recitat: *Ave, mi Cai, meus ocellus jucundiſſimus, quem ſemper medius fidius deſidero, cum a me abes, ſed præcipue diebus talibus, qualis eſt hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium, quem, ubicumque hoc die fuiſti, ſpero lætum & valentem celebraſſe quartum ac ſexageſimum natalem meum. Nam, ut vides,* Κλιμακτῆρα *communem ſeniorum omnium tertium & ſexageſimum evaſimus.* Natus eſt Auguſtus IX. Kal. Octobris, Antonio & Cicerone Coſſ. anno Urbis 691. ex Suetonio cap. 5. Quare anno Urbis 754. currenti, nempe die XXIII. Septembris, exacto anno 63. climacterico, ſexageſimum quartum auſpicatus eas ad Caium filium literas dedit, cum hic procul in Oriente bello Parthico diſtineretur.

V.
Expeditio Caji Cæſaris adverſus Arabes.

Expeditionem Parthicam Arabica præceſſit, ut obſervavit eruditiſſimus Card. Noriſius in Cenotaphiis Piſanis Diſſert. 11. cap. 12. Plinius pluribus in locis expeditionis Caji Cæſaris in Arabiam mentionem facit, quam tamen omiſit Baronius, aliique, qui de Caji in Orientem navigatione ſermonem inſtituerunt. Plinius itaque lib. 6. cap. 27. ait, Dionyſium Geographum ab Auguſto in Orientem præmiſſum, *quem*, inquit, *ad commentanda omnia in Orientem præmiſit Divus Auguſtus, ituro in Armeniam ad Parthicas Arabicaſque res majore filio*, nempe Caio Cæſare. Hunc, vel certe eos, qui erant in ejus comitatu

tu,

Digitized by Google

JESU CHRISTI
ANNUS
5.

AUGUSTI IMP.
ANNUS
46.

QUinto autem Chriſti anno creati ſunt

Conſules Ælius Lamia & M. Servilius Geminus.

tu, profectos ad Arabicum ſinum Plinius indicat lib.2. cap.67. ubi de eodem ſinu loquens, inquit: *In quo, res gerente C. Cæſare Auguſti filio, ſigna navium ex Hiſpanienſibus naufragiis feruntur agnita.* Eo uſque per totius Africæ gyrum diſjectarum navium fragmenta Oceani furor ejecerat. Ex Arabia in Ægyptum Caium rediſſe, auctor eſt Oroſius lib.7. cap.3. *Caium nepotem ſuum Cæſar Auguſtus ad ordinandas Ægypti Syriæque Provincias miſit, qui præteriens ab Ægypto fines Palæſtinæ apud Hieroſolymam in templo Dei tunc ſancto & celebri adorare contemſit, ſicut Suetonius Tranquillus refert.* Caium vero per Palæſtinam in Syriam iter feciſſe teſtatur Suetonius in Auguſto cap.93. *Caium nepotem, quod Judæam prætervehens, apud Hieroſolymam non ſupplicaſſet, collaudavit.* Auguſtus enim peregrinas cæremonias contemtui habuit. Oroſius dicit, Auguſtum, quod Caium Hieroſolymitani templi cultum omittentem laudaſſet, anno Imperii quadrageſimo octavo a Deo punitum, Roma tam dira fame vexata, ut Auguſtus laniſtarum familias, omneſque peregrinos, ſervorumque maximas copias Urbe pelli juſſerit. Hæc tamen fames, quam deſcribit Dio lib.55. contigit anno Urbis DCCLIX. poſt ſexennium ab adventu Caji Cæſaris in Judæam, ipſo, ejuſque fratre Lucio extinctis. Plura Card. Noriſius de utraque Caii expeditione loco laudato, ubi & plurium Scriptorum anachroniſmos de expeditione Caji in Orientem refellit.

Olymp. 195. an.2.
Anno U. C. 755.
ÆRÆ C. I. An. Ch. 2.
I.
Conſules.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5495.

☉ 51. A. ☽ 3. Indict. 5.

JESU CHRISTI 2. *ſecundum Baronium* 4.

AUGUSTI IMP. 46.

[1] AD num.I. Coſſ. P. *Vinicius*, & P. *Alfenus*. Baronius Vinucium nepotem, & Alfinium Varum Conſules proponit, minus obſervans Onuphrii characterem ſeu methodum in Faſtis deſcribendis, & vocem *nepos*, quæ originem Conſulum ab avis indicat, pro eorumdem Conſulum cognominibus accipiens, ut notat Card. Noriſius in epiſtola Conſulari, ubi varia *nepotum* cognomina addita in Faſtis, Conſulibus ipſis fictitia eſſe demonſtrat, & tantum oſtendere cujus avi, puta *Caji*, *Cnei*, *Quinti*, iidem nepotes fuerint.

[2] Lucius Cæſar Caii Cæſaris frater *Hiſpanias petens Maſſiliæ deceſſit*, ait Velleius lib.2. cap.102. Quæ mors hoc anno contigit: Suetonius enim in Auguſto cap.65. inquit: *Caium & Lucium in duodeviginti menſium ſpatio amiſit ambos.* Quare cum Caius die vigeſima prima Februarii anni Æræ Chriſtianæ quarti e vivis exceſſerit, ut infra videbimus, Lucius currenti anno ante menſem Octobrem obiit; præſertim cum in ejus Cenotaphio a Card. Noriſio doctiſſimis Diſſertationibus illuſtrato dicatur, *die decima nona Septembris*, cum Auguſtus diceretur TRIBUNICIÆ POTESTATIS XXV. currenti anno cœptæ, annuas inferias Lucio Cæſari decretas fuiſſe. Tiberius Lucium privignum anno ætatis viceſimo ſublatum Lyrico carmine deflevit, teſte Suetonio in Tiberio cap.20. ſed fictis lacrymis, cum æmulo Imperii, cui inhiabat, extincto, altero tantum gradu a ſupremo rei Romanæ faſtigio diſtaret. Ante Lucii & Caji Cæſarum mortem Tiberius hoc anno Rhodo Romam redierat, ut tradit Velleius cap.103. *Ante utriuſque horum obitum, patre tuo Publio Vinicio Conſule, Tiberius Nero reverſus Rhodo incredibili lætitia patriam repleverat.* Vinicius autem currenti anno Conſulatum ſuſcepit. Idem habet Tacitus, qui in fine lib.6. de Tiberio ſcribit: *Dein Rhodo egreſſus, vacuos Principis penates duodecim annis, mox rei Romanæ arbitrium tribus ferme ac viginti obtinuit.* Tiberius die XIX. Auguſti anni Chriſti XIV. imperare cœpit; a quo anno ſi per annos duodecim retrocedamus, quibus Romæ Rhodo reverſus vixit, perveniemus ad currentem Chriſti annum. Poſtquam Romam advenit, data virili toga filio Druſo, *e Pompeiana domo in hortos Mæcenatianos tranſmigravit, ac omnium negotiorum publicorum expers, totum ſe ad quietem contulit*, inquit Suetonius in Tiberio cap.15. qui jam cap.13. ſcripſerat: *Permittente ergo Caio revocatus eſt; verum ſub conditione ne quam partem curamve Reipublicæ attingeret. Rediit octavo poſt ſeceſſum anno.* Velleius cap.99. ait: eum *ſeptem annos Rhodi moratum*, quia ejus ſeceſſum anno uno tardius, quam Dio & Suetonius, conſignavit, ut ſuo loco dixi.

II. *Lucii Cæſaris obitus, & Tiberii Romam reditus.*

[1] COſſ. P. *Vinicius* & P. *Alfenus*. Immerito Pagius Baronium hoc loco emendat. Hujus enim Anni Conſules fuere P. *Vinucius*, & P. *Alfinius Varus*, uti habentur in tabula Anagnina apud Pighium, ubi poſt C. *Cæſarem*, & L. *Paulum* Conſules, ſequitur P. VINUCIO ET P. VARO COS. Typographi errore, *Vicinium* pro *Vinicio* in prima Pagii editione Antuerpienſi, ſeu malis Genevenſi, exaratum eſt. De hoc P. *Vinicio*, patre M. Vinicii, Velleius lib.II. Cap. CIII. *quippe* inquit, *ante utriuſque horum* (Lucii & Caji Cæſarum) *obitum*, *patre tuo P. Vinicio conſ. Tiberius Nero* &c. Faſti Idatiani: *Vindicio* (pro *Vinicio*) *& Varo*. In Faſtis quoque Vindebonenſibus: *Vinicio & Varo*, poſtremis utriuſque nominibus.

[2] AD num.II. Noriſii conjectura in Cenotaphiis Piſanis Diſſert.II. cap.XV. pag.265. primæ editionis, *Lucii Cæſaris* obitum in *menſem Auguſtum* A. V.755. Varroniani conferentis, mire confirmatur ex Kalendario Antiatino, de quo nos ſupra ad A. V. 706. ubi ad XIII. KAL. SEPT. habetur INFER. L. CÆSARIS. Noriſius acute quidem lituras Piſani Cenotaphii ſuppleverat, dum legi ibi cenſebat: A. D. XII. K. SEPT. Unius numeri tantum defectu erravit; nam Lucius non XII. ſed XIII. Kal. Septembris obiit.

JESU CHRISTI ANNUS 6.

AUGUSTI IMP. ANNUS 47.

SEquenti poſtmodum anno, Sex. Ælio Cato & C. Sentio Saturnino Conſulibus, Chriſtus ſextum ætatis ſuæ agebat annum: quo (ut auctor eſt Velleius) Tiberius Nero ab Auguſto adoptatur, cui in Imperio ſucceſſit.

Olymp. 195. an. 3. Anno U. C. 756. SÆC. I. An. Ch. 3.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5496.

☉ 22. G. ☽ 4. Indict. 6.

JESU CHRISTI 3. *ſecundum Baronium* 5.

AUGUSTI IMP. 47.

I. *Conſules.*

[r] AD num. I. Coſſ. *L. Ælius Lamia*, & *M. Servilius*.

Ita recte Baronius ex Dionis Indice. In priori hujus Tomi editione, innixus Numiſmate, mihi a Clariſſimo Toinardo communicato, ſcripſeram *Caium Sentium Saturninum* hoc tempore Syriæ præfuiſſe, ſed poſtea Nomiſma illud confictum eſſe, idem Vir Doctiſſimus mihi aſſeruit.

Olymp. 195. an. 4. Anno U. C. 757. SÆC. I. An. Ch. 4.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5497.

☉ 23. FE. ☽ 5. Indict. 7.

JESU CHRISTI 4. *ſecundum Baronium* 6.

AUGUSTI IMP. 48.

I. *Conſules.*

[a] AD num. I. Coſſ. *Sex. Ælius Catus*, & *C. Sentius Saturninus*.

De utroque accurate agit Card. Noriſius in Cenotaphiis Piſanis Diſſert. III. cap. 9. ubi oſtendit, Henſchenium in Diatriba præliminari ad menſem Aprilem perperam edidiſſe Caium Sentium Saturninum cum nota numerali, & Baronium memoriæ lapſu ſcripſiſſe, Quinctilium Varum ampliſſima Conſulatus dignitate *ſecundo auctum, primum cum Collega Veſpillo, ſecundo cum Ælio Cato*, ubi Quinctilii Vari nomen calamo decidit, cum Sentium Saturninum ſcribere vellet. Nam Sentius Saturninus Conſul fuit anno Urbis DCCXXXV. Collega Veſpilloне, ut ex Faſtis liquet. Sed is Saturninus diverſus ab eo qui præſenti anno nomen dedit: prior enim *Caius* Sentius Saturninus vocatus; qui vero hoc anno Conſul fuit, *Caius* Sentius Saturninus appellatus eſt.

Baronius in Apparatu numero LXXXIX.

II. *Obitus Caji Cæſaris.*

Cajus Cæſar Auguſti filius Armeniam cum exercitu ingreſſus, dum *Artageram* obſidet, a Præfecto per inſidias vulneratur, & in Italiam revertens in Lycia moritur, *cum ante annum ferme Lucius Cæſar frater ejus Maſſiliæ deceſſiſſet*, inquit Velleius cap. 103. Contigit ille obitus A. D. VIIII. K. Mart. ut legitur in Caji Cenotaphio, quod Piſis extat, a Noriſio Card. erudītis Diſſertationibus explicato, SEX. ÆLIO. CATO. C. SENTIO. SATURNINO. COS. ut ibidem legitur. Mortuus itaque Caius Cæſar ſub currentis anni Conſulibus, dieque nona Kalendas Martias, quod Baronium alioſque Viros eruditiſſimos, qui Cenotaphium illud non viderant, fugit. Ex Caji Cæſaris obitu recte conſignato liquet quantum deceptus fuerit Baronius, dum mortem Herodis cum anno Chriſti octavo, ut ipſe numerat, conjunxit. Certum enim Herodem aliquot annos ante Caium Cæſarem periiſſe.

Baron. in Apparatu n. LXXXVI. Caji obitum poſuit ante exitum anni U. 751.

III. *Adoptio Tiberii.*

Caio Cæſare mortuo, Auguſtus *V. Kalendas Julias* ut ſcribit Velleius cap. 103. Tiberium adoptavit, eique Tribunitiam Poteſtatem ad annos decem dedit. Quod & Dio lib. 53. quoad Tribunitiam Poteſtatem teſtatur. Suetonius tamen in Tiberio cap. 16. ait, Tiberio datam rurſus Poteſtatem Tribunitiam *in quinquennium*. Quare Dio & Velleius quod diverſis annis contigit, uno tenore recitant. *Adoptatus eodem die etiam Marcus* Agrippa, inquit Velleius cap. 104. *coactus prius ipſe* (nempe Tiberius) *Germanicum fratris ſui filium adoptare*, inquit Suetonius in Tiberio cap. 15. Ubi obſervabis Tribunitiam Poteſtatem Auguſtum Tiberio conceſſiſſe, eodem, quo ipſe obtinuerat, die, V. nempe Kalendas Julias. *Protinus in Germaniam miſit* Tiberium Auguſtus, *ubi ante triennium immenſum exarſerat bellum*, ut ait Velleius cap. 104. Numeravit itaque hoc anno Tiberius ſextum Tribunitiæ Poteſtatis annum, percuſſuſque hic Nummus aureus a Mediobarbo in Nomiſmatis Impp. relatus: TI. CÆSAR AUGUSTI F. COS. II. TR. P. VI. in poſtica, AUGUR. PONT. IMP. III. Antea enim per annos quinque eamdem Tribunitiam Poteſtatem geſſerat, & *Imperator iterum* vocatus fuerat, ut Numiſmata demonſtrant.

Septi-

[r] COſſ. *L. Ælius Lamia*, & *M. Servilius*. In nullo adhuc veteri lapide horum Conſulum nomina detecta fuere. In Faſtis Vindebonenſibus habentur: *Lamia & Servilio*, demptis de more prænominibus. Item Faſti Idatiani: *Lamia & Servilio N. mano*; mendoſe. Integra fere habentur apud Valerium Maximum lib. I. Cap. VIII. nempe *M. Servilius* & *L. Lamia* ab eo nominantur. Philippus Labbeus in Concordia Chronologica ad A. D. 3. *Servilio* cognomen *Geminus* addit. De *M. Servilio conſulari*, cujus filiam ſanaſſe dicitur Servilius Democrates, Plinius lib. XXIV. Cap. VII.

[a] COſſ. *Sex. Ælius Catus*, & *C. Sentius Saturninus*. Lapis Piſanus apud Henricum Cardinalem Noriſium in Cenotaphiis Piſanis, loco a Pagio citato, habet: AD IIII. NONAS APRILES. QUÆ. ÆLIO. CATO. C. SENTIO. SATURNINO. COSS. FUERUNT FACTA. Fabrettus pag. 38. in teſſera: KAL. APRIL. C. SENTIO. Velleius lib. 2. Cap. CIII. his Conſulibus, *Ælio Cato*, & *Sentio*, *V. Kalend. Julias*, Tiberium ab Auguſto adoptatum ſcribit. C. *Sentius* eſt filius *Sentii Saturnini*, qui legatus Syriam adminiſtravit ſub Auguſto. In Faſtis Vindebonenſibus legitur: *Catulo (pro Cato) & Saturnino*. Faſti Idatiani Conſules hoc anno omittunt.

JESU CHRISTI
ANNUS
7.

AUGUSTI IMP.
ANNUS
48.

In Herodem ultio divina.

Septimo vero anno Lucius Valerius Meſſala & Cornelius Cinna Conſules creati ſunt. Sedenim quoniam qui brevi ſumma enumerati ſunt anni uſque ad Herodis obitum, nulla re memorabili, quæ ad rerum Eccleſiaſticarum ſtatum pertineat (ut dictum eſt) ſunt inſignes: incipiemus hoc anno, quo contigit, de Herodis inſanabali morbo agere; ac ſequenti de ejuſdem interitu miſerando. In eas enim calamitates virum alioqui feliciſſimum divina ultione ob perſecutionem in Chriſtum excitatam, & immanem ejus ſævitiam, quam in infantes Bethlehemiticos exercuit, incidiſſe, omnium Eccleſiaſticorum eſt ſententia, id in primis Euſebio (*a*) teſtante, qui ſic ait: *Verum deinceps poſt necatos infantes, qua merces crudele Herodis facinus contra Chriſtum & pueros ejus æquales admiſſum ſubſecuta ſit; & quo pacto ſtatim poſt, nulla ne minima quidem dilatione interpoſita, divina ultio illum, dum adhuc in vita manebat, exagitaverit, & quaſi præmia rerum ei poſt diſceſſum e vita obventurarum evidenter oſtenderit, operæ pretium eſt intelligere. Qua autem ratione proſperum & florentem regni ſui ſtatum, quo ſe tum frui putabat, domeſticis calamitatibus, quarum aliæ ex aliis ortæ ſunt, ipſe obſcurarit, dum* (*) *uxorem, & liberos, dumque reliquos quibuſcum propter propinquitatem generis & amoris conjunctionem maxima ei interceſſit neceſſitudo, nefaria cæde afficeret: in præſentia commode explicare non poſſumus; præſertim cum iſtarum rerum argumentum omnem illam crudelitatem, quæ a poetis in tragœdiis deſcribi ſolet, longe ſuperet. Quod quidem ſi quis ſcire deſiderat legat Joſephi hiſtoriam, qui idem uberrime pleniſſimeque perſequitur.* Hæc Euſebius; qui ejuſdem Herodis interitum ex eodem Joſepho mutuatus, compendio deſcribit. Sed nos gratius fore exiſtimamus, ſi ex verbis ejuſdem auctoris eadem deſcribamus, ſed anno ſequenti, quo facta ſunt.

(*a*) *Euſeb. hiſt. Eccl. lib. I. c. 8.*

(*) al. ſororem.

JESU CHRISTI
ANNUS
8.

AUGUSTI IMP.
ANNUS
49.

I.
Herodis ætas.

Anno igitur Domini octavo, M. Æmilio Lepido & L. Arruntio Nepote Conſulibus, Herodes moritur regni ſui trigeſimoſeptimo inchoato, prope tempus Paſchale, cum annum ætatis ageret ſexageſimumſeptimum, ut ex Joſepho (*b*) colligitur, dum ait, ipſum jam egiſſe annum ætatis quintumdecimum, cum pater ejus Antipater a C. Julio Cæſare Judææ Procurator eſt inſtitutus, Fuſio Caleno & Vatinio Conſulibus. Unde ne ſibi ipſi auctor contrarius penitus eſſe videatur; quod indefinite dicit ipſum ad annum ſeptuageſimum ſuæ ætatis appropinquaſſe, ad ea quæ de ætate ejus ſuperius dixerat, eſt accommodandum. At quoniam alii, iidemque diverſi, in alia atque diverſa tempora Herodis obitum referunt: ne nos temere contra aliorum ſententias hoc ipſo anno Herodem ab hu-

(*b*) *Joſeph. ant. lib. 14. c. 15. in fine & 16. & 17.*

Ann. Eccl. Tom. I. D 2 ma-

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5498.

Anno Urbis 758. ☉ 24. D. ☽ 6. Indict. 8.

Olymp. 196. an. 1. JESU CHRISTI 5. *ſecundum Baronium* 7.

SÆC. I. An. Chr. 5. AUGUSTI IMP. 49.

I.
Conſules.

[1] AD num. I. Coſſ. L. *Valerius Meſſalla Voluſus, & Cn. Cornelius Cinna Magnus,* Tiberius, qui anno præcedenti ad bellum Germanicum conficiendum miſſus fuerat, & ob victorias *Imp. III.* dictus fuerat, æſtiva uſque in Decembrem perduxit; ait enim Velleius cap. 105. *Anni ejus æſtiva uſque in Decembrem menſem perducta immanis emolumentum fecere victoriæ;* additque, cum in Urbem rediiſſe. Hoc vero anno *Veris initio* rediit in Germaniam, inquit, Velleius. *Perluſtrata armis tota Germania eſt. Victæ gentes pene nominibus incognitæ;* tum Tiberius *eadem, qua priore anno, feſtinatione Urbem* petiit, inquit Velleius cap. 107.

II.
Victoria Germanica Tiberii.

[1] Coſſ. L. *Valerius Meſſala Voluſus, & Cn. Cornelius Cinna Magnus.* Lapis apud Fabrettum pag. 293. num. 140. L. VALERIO VOLESO. CN. CINNA MAGNO COS. KAL. MART. ABSOLUTUM EST. Gruterus pag. MXXXIII. 8. habet: VOLSEO. mendoſe. In Faſtis Vindobonenſibus corrupte *Voluſo*, pro *Voleſo* legitur. Dio lib. LV. pag. 557. narrat, Cn. *Cornelium Cinnam Magnum*, filium Pompeii Magni natum, in Galliis una cum multis aliis adverſum Auguſtum conjuraſſe A. V. 757. inde pag. 563. habet: *Auguſtum*, Liviæ ſuaſu, reos verbis caſtigatos, indemnes dimiſiſſe, *Cornelio etiam Conſule deſignato.* Mox apud Dionem legitur. *Cn. Cornelio Cinna Magno, ac Valerio Meſſala coſſ.* Faſti Idatiani: *Magno Pompeio, & Valerio;* corrupte adjectum: *Pompeio.*

manis deſiiſſe affirmare videamur, conſule quæ de annis ejus regni exactiſſima diligentia perveſtigata ſunt ſuperius, cum de tempore nati Chriſti Domini egimus, quibus & demonſtratum eſt, anno ejuſdem Regis vigeſimonono Jeſum Redemptorem natum, ac poſtinde Herodem octo annis ſupervixiſſe, atque uſque ad Conſulatum præſentis anni fuiſſe ſuperſtitem.

II. Herodis morbus. Sed age modo quæ de portentoſo illius morbo, qui obitum præceſſit, Joſephus ſuis ſcriptis memoriæ mandavit, ejuſdem verbis hic enarremus; ſimulque de his in quibus vacillet fides auctoris, admoneamus: *Interea*, inquit, (a) *Legati inſtructi mandatis ac litteris Romam properant, nimirum ut innoteſcat Auguſto Antipatri filii detecta proditio in patrem, quem veneno comparato necare paraverat, cujus cauſa ille convictus aſſervaretur in carcere. Interea morbo Rex correptus, teſtamentum condidit, ſucceſſionem regni relinquens natorum minimo, exaſperatus in Archelaum & Philippum calumniis Antipatri: Cæſarique legavit mille talenta, & uxori Juliæ liberiſque ejus, amicis, atque libertis talenta quingenta. Suis quoque filiis distribuit pecunias, & agros, ac redditus, ſimiliter etiam nepotibus. Salomes etiam ratio eſt habita, quam propter perpetuam & inconcuſſam benevolentiam ditavit egregie: Deſperata deinde ſalute, quod jam ad ſeptuageſimum ætatis annum accederet, mirum in modum efferatus eſt, iræ impatiens, & amarulentus in rebus omnibus: in cauſa erat opinio contemptus, quodque exiſtimaret gentem lætari ſuis infortuniis: quam opinionem confirmavit quorumdam apud populum gratioſorum ſeditio mota ex cauſa tali.*

(a) Joſeph. antiq. lib. 17. cap. 8.

III. *Judas Sariphæi filius, & Matthias Margalothi, doctiſſimi erant Judæorum, & interpretes patriæ legis præſtantiſſimi, ob idque cari populo, quod juventutem diſciplinis inſtituerent: totis enim diebus eis dabant operam quotquot cupiebant in virtute proficere. Hi poſt quam cognoverunt morbum Regis eſſe incurabilem, concitaverunt juventutem, ut ſublatis operibus quæ Rex præter patriam conſuetudinem fecerat; propugnatores pietatis ſe oſtenderent, debitum inde expectantes præmium. Nam hanc eſſe Regi cauſam cum calamitatum domeſticarum, tum poſtremo præſentis morbi; videlicet quod contemptis legibus, multa novare auſus ſit: nam hac parte multis in rebus pietatem Regis hi doctores deſiderabant. Inter cætera ſupra majorem portam templi dedicaverat donum pretioſum, aquilam auream magni ponderis: cum lex noſtros homines vetet imagines ſtatuere, aut conſecrare animantium effigies. Quamobrem hi doctores auctores erant diſcipulis, ut aqui-*

Aquila aurea exciſa.

lam illam detraherent. Etſi enim res videatur non carere periculo, tamen etiam jucundæ vitæ præponendum eſſe honeſtum obitum, ſi contemnatur propter tuendas leges patrias: quandoquidem ſempiternæ famæ nullo ſæculo paſſura ſit gloriam eorum intermori: & alioquin ignavos juxta ac fortes eumdem manere interitum: proinde recte facturos virtutis cultores, ſi ex communi neceſſitate honorem ſibi decerperent, & cum hoc ſolatio de præſenti vita recederent: magnum enim levamen eſſe honeſtis conatibus immori, & periculis non contemnendum præmium laudem tranſmiſſam ad nepotes ac poſteros, cujus in partem tota cognatio tam viri quam feminæ veniant: quo quid eſſe poſſit optabilius?

Hac exhortatione accenſis juvenibus, rumor ſupervenit extinctum Regem nuntians, & propenſos jam ad facinus perpulit. Itaque claro meridie aſcendentes, detractam aquilam conciderunt ſecuribus, inſpectante congregata in templum multitudine. Quod ut renuntiatum cognovit dux regius, majorem aliquam conſpirationem metuens, occurrit eo cum valida ſuorum manu, cohibiturus demolitores aquilæ: & irruens in vulgus rude & imparatum ac conglobatum temere, facile reliquis disjectis & cedentibus, circiter quadraginta juvenes reſiſtere auſos comprehendit, cumque his auctores facinoris Judam & Matthiam, turpe putantes cedere; omneſque ad Regem perduxit. Quo rogante, quo freti auſi ſint ſacratam imaginem demere; ajunt, & deliberaſſe id multo ante, & deliberatum executos, ut fortes viros decuit. Nam & honori divino, inquiunt, ſuccurrimus, & legem, cujus diſcipuli ſumus, vindicavimus. Nec eſt quod mireris, ſi tuis decretis leges præponimus, quas nobis Moyſes auctore & doctore Deo pertulit: nec recuſamus mortem ac ſupplicium quodcumque nobis intulerit, conſcii nos non maleficii, ſed pietatis cauſa hæc perpeti. Hæc illi, non minore animo quam verbis præferentes fortitudinem, æque tum ad conſtanter patiendum alacres, atque antea ad fortiter agendum fuerant. IV.

Capti juvenes fortiter agunt.

Eos Rex vinctos miſit Hiericunthem: moxque accitis Judæorum primoribus, in concionem eorum lectica ob imbecillitatem delatus, cœpit commemorare labores ſuos exhauſtos pro Republica, tum inſtauratum templum impendiis ingentibus, quale opus per ducentos viginti quinque annos nemo Aſſamonæorum Regum ad honorem Dei valuiſſet perficere: nec extructum id tantum a ſe, verum etiam ornatum votivis muneribus ac donariis templo digniſſimis: & ob hæc facta ſperaſſe ſe vel poſt obitum ſempiternam & memoriam & gloriam. Nunc, proh nefas, vivo etiam V.

Quid Herodes ad Judæos.

ac

ac ſuperſtite, pro beneficiis reponi injuriam, & medio die, inſpectante multitudine, ſua dona ſacrata violari ac detrahi: quæ injuria licet in ipſum intentata, re tamen vera ad Deum magis pertinent, cujus ſacra compilata ſunt. Tum honoratiores quoque, veriti crudelitatem ejus, ne forte efferatus in ſe quoque gravius animadverteret, negaverunt hæc facta ex ipſorum ſententia; viderique ſibi admiſſam rem dignam ſupplicio. Ille in cæteros mitior, Matthiæ Pontifici ademit ſacerdotium, quaſi non alieno ab hoc conſilio; eique ſucceſſorem dedit fratrem uxoris ſuæ Jonzarum. Hujus Matthiæ Pontificatu accidit etiam alium Pontificem ad unum diem ſubſtitui, quo Judæi populariter jejunium celebrant: nam Matthias ea nocte quæ præcedebat diem jejunii, viſus eſt ſibi per ſomnum cum uxore congredi; & cum ob eam cauſam rem divinam facere non eſſet idoneus, Joſephus Ellemi filius adjutor vicarius propter cognationem ei datus eſt. Cæterum Herodes poſt mulctatum Matthiam ſacerdotio, alterum Matthiam ſeditionis auctorem, ejuſque ſocios vivos exuſſit, in quam noctem etiam defectus Lunæ incidit.

VI. Hæc de horum ſupplicio Joſephus, cujus cauſa eſt opinatus Herodem crudeli morbo aſſa vaxatum, omnia illius adſcribens crudelitati, quod hos viros ob inſigne factum tam crudeli morte mulctaſſet. Sed dicas auctor, quonam pacto morbus Herodis huic culpæ tribui poſſit, qui jam ante, quam hæc accidiſſent, ut ipſa ait, eum vexare incaperat? Verius illud, quod & ceteri exiſtimarunt, Herodis plagas divinitus inflictas, non in alterius criminis quam infanticidii culpam rejiciendas. Rurſum, quantum, adhuc conjactura aſſaqui licet, facile adducimur, ut opinemur hos populi doctoras, quod ſcientia omnes facile antecallarent, ax illorum numaro fuiſſe, quorum Herodes rogavit ſantentiam (ut habet (*a*) Evangeliſta) ubi Chriſtus naſceretur: & quantumvis varba certa ex ſcripturis ſanctis deprompta reſpondiſſant; ipſi nihilominus, licet ax his aliiſqua permultis de adventu Maſſiæ cartiores redditi aſſent, illum requirere, & ut par erat, venerari prætermiſarunt; non ſine ſuſpicione adhuc juxta illud Evangelicum dictum (*b*) *Qui non eſt mecum, contra me eſt; & qui non colligit mecum, diſpergit*) in obſcurando adventu Chriſti eumdam cum Harode funem traxiſſe, atque eam ob cauſam meritas pœnas dediſſe. Certe Angeli loquentis ad Joſeph teſtimonio conſtat, non unum tantum Herodem, ſed & alios (forte hos ipſos) Chriſti interitum procuraſſe, cum ait: *defuncti ſunt enim qui quærebant animam pueri.* Sed jam de morbo Herodis: ex Joſapho cætera proſequamur.

Cauſa cædis juſtior.

(*a*) Matt. 2.

(*b*) Luc. 11.

VII. Cruciatus Herodis.

(*c*) Joſeph. ant. lib. 17. cap. 8.

Regi vero, inquit (*c*), *morbus factus eſt gravior, pœnam impietatis exigente Numine. Lento enim calore torrebatur, qui non tam externo tactu deprehenderetur, quam intus popularetur viſcera: aderat & vehemens voracitas, aut neceſſe eſſet continuo cibos ſuggerere: ſimulque vexabatur inteſtinorum exulceratione & colicis paſſionibus: pedes tumebant phlegmate humido & pellucido, ſimiliterque inguina: ipſa quoque verenda putrefacta ſcatebant vermiculis, accedente fœda nec minus moleſta tentigine, non ſine fœtore graviſſimo: ſuper hæc omnia nervorum contractione laborabat, & difficultate anhelitus. Quamobrem conſtans erat inter viros divinos & fatidicos opinio, Regem tot modis læſa pietatis Deo pœnas expendere. Qui tametſi gravius affligeretur, quam ut videretur poſſe morbo perferendo ſufficere, tamen evaſurum ſe ſperabat, accerſendis medicis intentus, & medicamentis conquirendis undique. Profectus etiam ultra Jordanem fluvium, calidis aquis ſe fovebat apud Callirrhoen, quæ præter vim medicam potu quoque jucunda ſunt. Hæ aquæ in lacum bituminis feracem effluunt: ibi de medicorum conſilio immiſſus fovendus in refertum oleo ſolium, viſus eſt illis jam agere animam. Quare exorta comploratione familiarium excitatus, & ad ſe reverſus, nullamque amplius ſalutis ſpem ſupereſſe intelligens, donativum militibus quinquagenas drachmas juſſit diſtribui: magna denique liberalitate uſus in duces atque amicos, rurſus Hiericuntem reverſus eſt: ubi atra bile prægravante, eo immanitatis prolapſus eſt, ut facinus animo conciperet longe atrociſſimum.*

VIII. Atrox mandatum Herodis.

Nam cum e tota ditione nobiliores Judæorum ad eum conveniſſent, evocati minaci edicto, pœnam capitis intentante non parentibus, infenſus ex æquo ſive ſontibus ſive innoxiis, univerſos concluſit in circo: accita deinde Salome ſorore, maritoque ejus Alexa, ait inſtare ſibi terminum vitæ ſuccumbenti tantis doloribus: quod quidem ferendum eſſe, quando juxta communem mortalium ſortem accidat. Illud permoleſtum eſſe, ſi carendum ſit extremo honore luctus, qui debeatur Regibus: non enim ignotam ſibi Judæorum mentem eſſe, quod optatam ſuam mortem lætis accepturi ſint animis, quandoquidem vel a viventis non abſtinuiſſent contumelia: ſed illorum eſſe officii, levamen aliquod præſentis hujus doloris decernere: nam ſi aſſenſum conſilio ſuo præbeant, fore funus longe quam aliorum Regum honoratius, & manibus ſuis gratius, omnibus per totam ditionem non ficte lugentibus. Ergo quamprimum viderint ſe exhalaſſe animam, debere eos clauſum cir-

co nobilium multitudinem cingere militibus, ignorantibus etiam tum ſuum obitum, non prius vulgandum, quam mandatum executi ſint; jubere deinde, ut circumactos una omnes jaculis configerent. Quibus hoc modo caſis, duplicem ſe eis habiturum gratiam, vel quod mandatorum fuerint memores, vel quod obitum ſuum publico luctu honoraverint. Hac ille cum lacrymis lamentabundus cognatos per mutuam fidem & benevolentiam perque omnia ſacra obteſtabatur, ne ſe extremo hoc honore fraudatum vellent: eis contra pollicentibus daturos ſe operam, ut cuncta juxta ejus mandatum fierent; & paulo poſt:

IX. *Dum hac mandata cognatis dat, ſupervenerunt a Roma littera a Legatis miſſie ad Cæſarem, quarum ſumma erat: Acmen ab irato Cæſare occiſam eſſe* (paraverat hæc venenum propinandum Herodi) *propter locatam Antipatro operam: ipſumque Antipatrum relinqui arbitrio & Regis & patris, ſive in exilium vellet eum pellere, ſive capite plectere. His auditis, Herodes paululum recreatus eſt, voluptate nuntii pœna Acmes, & permiſſa ſibi poteſtatis libero ſtatuendi de filio. Mox repetitus gravi dolore, cibi tamen avidus, malum ſimul & cultellum popoſcit: ſolebat enim & antea per ſe paulatim incidendo comedere: tunc vero circumſpiciebat, ferire ſe ipſum cupiens: perpetraſſetque facinus, ni Achiabus nepos ictum praveniens, clamore ſublato, cohibuiſſet ejus dexteram: moxque denuo luctus cum trepidatione ac tumultu occupavit palatium, quaſi Rege jam agente animam. Quem ſtrepitum ubi perſenſit Antipater, ratus patrem vere vitam finiſſe, ſpem concepit fore, ut ſolutus vinculis ſine difficultate regnum acciperet: cœpitque cum cuſtode carceris de miſſione agere, multa & in praſens & in futurum poſt acquiſitam poteſtatem pollicens. Ille vero adeo non paruit, at mox conatus ejus Regi renuntiaret, utque ſolicitatus ab eo ſit oſtentato pramio.*

Herodes inferendi ſibi necem cupidus.

X. Obitus Herodis. *Tum Herodes, qui jam ante malo affectus erat erga filium, poſtquam audivit cuſtodem carceris, exclamans pra indignatione, & caput ſibimet verberans, quamvis morti proximus, erexit ſe in cubitum, juſſitque unum e ſatellitio ſine mora eum occidere, & corpus obſcuro funere condi in caſtello Hyrcanio. Deinde* (a) *mutata voluntate, mutavit etiam teſtamentum: Antipam enim, quem prioribus tabulis regni ſucceſſorem deſtinaverat, Galilaa ſimul ac Peraæ Tetrarcham conſtituit: regnum vero Archelao largitur; Trachonitieam, Gaulaniticam, Bataneam, & Paneada regiones tetrarchia nomine aſſignavit Philippo filio, germano fratri Archelai: Jamniam autem, Azotum, & Phaſaelida Salomæ ſorori ſuæ tribuit, & argenti ſignati quingenta millia. Habita eſt caterorum cognatorum ratio, abundeque proſpectum ſingulis leganda pecunia, & redditibus annuis. Cæſari quoque legavit argenti ſignati centies centena millia, praterque ſua vaſa tam aurea quam argentea, magnumque veſtis pretioſa numerum: Julia autem Cæſaris uxori & quibuſdam amicis quinquagies centena millia. His ita ordinatis, quinta die poſtquam Antipatrum filium occidit, vita functus eſt.* Hactenus Joſephus de Herodis obitu: proſequitur cætera de miſſione nobilium in circo incluſorum, deque funere ejus ſumptuoſiſſime per Archelaum regni heredem curato: quæ qui ſcire cupit, eumdem auctorem conſulat. Contigit vero Herodis obitus hoc anno prope tempus paſchale, ut ex his quæ de Archelao idem qui proxime auctor inferius tradit, facile percipi poteſt.

(a) *Joſeph. antiq. lib. 17. cap. 10.*

XI. Mores Herodis. Verum quod ad cæteros Herodis mores ſpectat: præter incomparabilem hominis immanis ſævitiam, conſtat, hæc teſtantibus ac perorantibus Judæis in Senatu Romano (b) eumdem fuiſſe moribus turpiſſimum, ut qui ex libidine effrenata virgines conſtupraret, & thoros alieni conjugii ſæpius vi adhibita violaret ac fœdaret. Nullum denique tam magnum ſcelus & immane facinus reperiri potuit, ad quod ille vel illecebris voluptatis vel impetu furoris ac crudelitatis non impelleretur. Cujus rei cum pleni ſint omnes libri, plena antiquorum monumenta, plena denique omnia; alio nos, ut res ipſa poſtulat, tranſeamus.

(b) *Joſeph. antiq. lib. 17. cap. 12.*

XII. Archelai Regnum. Archelaus autem, curato funere patris, etſi ex ejus teſtamento regni heres fuiſſet inſtitutus, tamen a Regis nomine abſtinuit (c); quod non tam a patris, quam ab Auguſti Imperatoris arbitrio id penderet: cæterum cuncta quæ patris erant, in ipſius poteſtate fuerunt, illique parebat exercitus; a quo quantumvis ſæpe Rex acclamaretur, Regem ſe dici non tulit, donec conſtaret de Imperatoris animo. Interim (d) compluribus ſeditioſorum expoſcentibus de nece doctorum ac juvenum occaſione dejectæ atque conciſæ aquilæ interemptorum in quoſdam Herodis amicos vindictam Archelao detrectante, & blandis verbis eos placare ſtudente; illi majori ira perciti, templum adeuntes, ibi cæteram multitudinem ad rebellionem ſollicitarunt (erat prope infinitus numerus, cunctis ad ſacrum celebrandum Paſcha Hieroſolymam undique confluentibus.) Saxis inſuper ferientes, complures occiderunt cohortalium militum, qui ad eos compeſcendos miſſi erant ab Archelao; a quo immiſſo in eos equitatu, ad tria millia virorum cæſa ſunt ipſis diebus Paſchalibus. Poſt hæc Archela-

(c) *Joſeph. eod. cap. 10.*

(d) *Joſeph. antiq. lib. 17. cap. 11.*

us

ûs pro ſtabilimento regni & firmandis patris tabulis teſtamenti, Romam ad Auguſtum adnavigavit. Profectus & Herodes Antipas Tetrarcha Galilææ, ut contra Archelaum ageret, & ſibi ex prioribus tabulis debitum regnum, quod poſteriores eſſe invalidas diceret, ab Auguſto impetraret. Verum re in Senatu pertractata, placuit Auguſto ex ultimis tabulis, quas firmas rataſque eſſe voluit, Archelaum Regem inſtitutum regnare. Sicque hoc anno exordium regni auſpicatus, tenuit annis novem. Hæc omnia pluribus Joſephus deſcribit, quæ nos ſummatim contraximus.

XIII. Jeſus reducitur in Palæſtinam.

(a) Matt. 2.

XIII. Inter hæc: *Defuncto Herode*, inquit Evangeliſta, (*a*) *ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Joſeph in Ægypto, dicens: Surge & accipe puerum & matrem ejus, & vade in terram Iſrael: defuncti ſunt enim qui quærebant animam pueri. Qui conſurgens, accepit puerum, & matrem ejus, & venit in terram Iſrael. Audiens autem quod Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre ſuo, timuit illo ire: & admonitus in ſomnis, ſeceſſit in partes Galilææ. Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Nazareth: ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur*. Hactenus Evangeliſta. Scimus de reditu Domini ex Ægypto diverſas eſſe ſententias: ut enim variarunt ſcriptores in ſupputatione annorum regni Herodis, ita etiam de tempore Chriſti reditus diverſa inter ſe ſentire coacti ſunt: quandoquidem ſtatim poſt Herodis obitum ab Angelo de reverſione Joſeph fuiſſe admonitum, Evangelii auctoritate omnes æque conſentiunt. Quid de acceſſu & receſſu ab Ægypto ſenſerit Epiphanius (*b*) ipſe his verbis declarat: *Deſcendit*, inquit, *in Ægyptum trigeſimoquinto anno Herodis: rediit autem ab Ægypto poſt mortem Herodis; quapropter trigeſimoſeptimo anno principatus ipſius Herodis, puer erat quatuor annorum, quando Herodes impletis annis trigintaſeptem, vitam finivit. Archelaus vero novem annos regnat; in cujus regni principio egreſſus Joſephus de Ægypto una cum Maria & puero, cum audiſſet Archelaum regnare, ſeceſſit in partes Galilææ, & habitavit tunc in Nazareth*. Hæc Epiphanius, qui iterum Chriſtum in Ægypto biennio tantum manſiſſe teſtatur (*c*), Nicephorus (*d*) vero triennio, quinquennio alii (*e*) vel ſexennio, nonnulli vix (*f*) unno uno: quos omnes decipi certum eſt: nam uſque ad octavum Chriſti annum Herodem ſupervixiſſe, cujus regni anno viceſimonono inchoato natus eſt, jam ſatis ſuperius demonſtravimus. Euſebius ſexto Chriſti ætatis anno Herodis obitum recenſet, ſeptimo autem Archelai inſtitutionem. Porro uno eodemque unno & Herodem defunctum, & Archelaum ab Auguſto in regno confirmatum eſſe, jam ſuperius vidimus. Cæterum etſi hoc anno Herodes obiit, & Archelaus regnum accepit, & Angelus de reditu Joſeph admonuit: tamen quoniam tum Martyrologium (*g*) Romanum, tum (*h*) cætera teſtantur contigiſſe Chriſti reditum ex Ægypto ſeptima Januarii: reliquum eſt dicamus, id nequaquam factum hoc anno, ſed ſequentis initio; quandoquidem prope Paſchatis celebritatem hoc anno Herodem efflaſſe animam, ac ſubinde Archelaum auctoritate Auguſti cœpiſſe regnare, cognovimus.

(b) Epiph. lib. 1. Panar. cap. 22.

(c) Idem hæreſ. 78.

(d) Niceph. hiſt. lib. 1. cap. 24.

(e) Cornel. Janſ. conc. cap. 11. & alii.

(f) Panvin. in Faſtis.

(g) Martyr. Rom. 7. Januar.

(h) Bed. Uſuard. Ado, & alii eadem die.

XIV. Dum ergo adhuc Romæ ageret Archelaus, a Varo Syriæ Præſide, inquit Joſephus (*i*), venerunt litteræ, defectionem Judæorum ſignificantes. Hi enim poſt diſceſſum Archelai cum tumultuarentur, ad eos compeſcendos cum Hieroſolymam adveniſſet Varus, ſupplicio affecit auctores: reverſuſque Antiochiam, ubi Præſides agere conſueverant, Hieroſolymis legionem unam reliquit, ut Judæis novandarum rerum facultatem præriperet: præerat illi Sabinus Judææ Procurator, qui militum inſolentia in Judæos abutens, maximæ omnium diſſenſionis in populo præbuit occaſionem. Cum enim adveniſſet ſacra dies Pentecoſtes apud eos celeberrima & more patrio undecumque Judæi religionis ergo Hieroſolymam convenirent: excitati illi omnes acerbiſſimo odio in Sabinum, partiti trifariam, incluſos undique Romanos oppugnare etiam parabant. Inſuper dum hæc Hieroſolymis aguntur, quod provincia ſine Rege eſſet, quam plurimorum ſtudia regnum affectantium increbuere, ut Judæ Ezechiæ filii ductoris latronum, Simonis ſervi Herodis, & Atrongis paſtoris obſcuriſſimi, qui ſibi regni diadema & regium nomen uſurparunt; quorum omnium conatus, & damna, quæ tum ipſis Judæis, tum externis intulerunt, idem Joſephus (*k*) pluribus tractat. Interim Sabinus Procurator Judææ, his perterritus, exemplo Vari Præſidis, quo periclitantem legionem ab interitu eriperet, poſtulavit auxilium, pugnantibus interea adverſus Judæos Romanis militibus, qui & ſacræ pecuniæ conditorio potiti ſunt, Judæorum compluribus deſideratis. Inde vero acceſſione militum Archelai, & adventu Vari cum duabus aliis legionibus, & finitimorum Regum ac Tetrarchatum copiis, omnibus quæ in itinere ſunt inventa ab illis igni ferroque abſumptis, & inter alia oppida Emmaus igne cremato, fugæ ſe commiſerunt Judæi, qui obſidebant legionem. Varus vero, perveſtigatis ſeditionis auctoribus, egit in crucem ea de cauſa circiter duo millia Judæorum: inſuper decem millia illorum qui in unum confluxerant, invadens, non

(i) Joſeph. antiq. lib. 17. cap. 11.

Judæi tumultuantes comprimuntur.

(k) Joſeph. eod. lib. 17. cap. 12.

auſis

auſis illis manus conſerere, ſed deditionem facientibus, dimiſſis cæteris, in aliquos neceſſarios Herodis Regis animadvertit; ſieque rebus Judæorum compoſitis, Antiochiam rediit, quando ejuſdem Vari permiſſu quinquaginta Legati a Judæis miſſi ad Auguſtum Imperatorem Romam venere, quibus etiam præſto fuere qui Romæ agebant Judæi, ut numerat Joſephus (*a*), pluſquam octo millia. Erat omnium illa petitio, ut eis liceret ſuis legibus vivere, nec amplius eſſe ſub Regibus; ſed tantum Romanis ſubditi aggregarentur provinciæ Syriæ. Auditi ſunt ab Auguſto in æde Apollinis, quam magnificentiſſime in Palatino monte conſtruxerat: aderat Archelaus necnon & Philippus Tetrarcha Herodis filius. Orantes primo loco in Senatu Judæorum Legati, quæ fuerant ſub ſæviſſimo ac impuriſſimo Rege Herode paſſi, pro concione dixere, multaque in Archelaum jactavere; ſed Nicolaus Damaſcenus orator adverſus eos pro Herode & Archelao reſpondens, quæ ab illis eſſent dicta, confutavit.

(*a*) *Joſeph. ibid.*

XV. *Dimiſſo his auditis Senatu, Auguſtus* (*b*) *paucos poſt dies Archelaum non Regem declarat, ſed dimidia parte ditionis, quæ Herodis fuerat, ei conceſſa, Tetrarcham conſtituit, regnum quoque pollicitus, cum primum ſe tali honore dignum redderet: alterum dimidium partitus eſt inter alios duos filios Herodis, Philippum, & Antipam. Huic Tranſamnana regio ceſſit cum Galilæa, & ducenta talenta annua: Bathanæa vero cum Trachonitide & Auranitis, cum parte quadam Zenodori, ut vocant, domus, obtigit Philippo, & centum talenta annui redditus: Archelao vero Judæa, & Idumæa, præterque has Samaria, cui ex auctoritate Cæſaris tributorum quarta pars remiſſa eſt, eo quod cæteris tumultuantibus ſolæ quiete manſerant in officio. In Archelai ditione comprehendebantur urbes Stratonis turris, Sebaſte, Joppe, & Hieroſolyma; nam Gazam, Gadaram, & Hippon, Græcanici inſtituti urbes Cæſar ob id ſeparatas a regni terminis, Syriæ contribuit. Sexcenta autem talenta quotannis redibant ad Archelaum.* Hæc Joſephus de partitione Judæorum regni ab Auguſto facta tunc temporis, cum Romæ Herodis heredum cauſa acta eſt in Senatu.

(*b*) *Joſeph. antiq. lib. 17. c. 13.*

Palæſtinæ in Tetrarchias diviſio.

XVI. Rebus itaque in hunc modum firmatis ac ſtabilitis, Archelaus, Philippus, & Antipas, cæterique Judæorum Legati in Judæam reverſi ſunt. Horum meminit brevi compendio Tacitus (*c*) ſic dicens: *Poſt mortem Herodis, nihil expectato Cæſare, Simon quidam regium nomen invaſerat: is a Quintilio Varo obtinente Syriam punitus; & gentem coërcitam liberi Herodis tripartito rexere.* Hæc ille. Poſt hæc autem quidam vultu ſimillimus Alexandro Herodis filio, qui una cum Ariſtobulo fratre ex ſententia Præſidum & Herodis patris fuerat morte mulctatus, ſe a nece clam ſubtractum ſimulans, paternum regnum ab Auguſto petere non dubitavit; ſed impoſtura detecta, pſeudo-Alexander ille ſententia ejuſdem Imperatoris in ordinem remigum eſt redactus. Hæc omnia cum deſcribat Joſephus (*d*) admirari libet, quot ludibria, quæ damna coactus ſit ſubire populus Judæorum, poſtquam verum legitimumque a Deo premiſſum ac datum Regem, Chriſtum ipſum recipere ac venerari contempſit: quo ſemel ſpreto, & in fugam adacto, non unum tantum Herodem, ſed complures compulſus eſt pati tyrannos; nec fuit ipſi amplius a vexatione quies aliqua, donec a Romanis funditus dejectus eſt. Reverſus autem in Judæam Archelaus, Joazarum ſummum ſacerdotem, quem Herodes abrogato Matthiæ ſuffeceràt, in ordinem redegit, ejuſque fratrem Eleazarum nomine in eam dignitatem provexit: qui nec ea diu potitus eſt; ſed & ipſo ſublato, Jeſum Siæ filium in ejus locum ſubſtituit. Hæc omnia de ſucceſſione Pontificum Judæorum Joſephus cum ſcribat: quantum tamen temporia ea quiſque adminiſtratione ſit functus, non explicat.

(*c*) *Hiſt. l. 5.*

Sumptum de impoſtore ſupplicium.

(*d*) *Joſeph. antiq. li. 17. cap. 14.*

An-

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5499.

Anno Urbis 759. Olymp. 196. an. 2. SÆC. I. An. Ch. 6. I. Conſules.

☉ 15. C. ☽ 7. Indict. 9.

JESU CHRISTI 6. *ſecundum Baronium* 8.

AUGUSTI IMP. 50.

[1] A Num. I. ad XII. Coſſ. *M. Æmilius Lepidus*, & *L. Arruntius*, ex Dionis Indice. Baronius L. Arruntium *Nepotem* vocat. Sed ut anno Chriſti 11. cum Card. Noriſio obſervavimus, vox illa *Nepos*, quæ in Faſtis Onuphrii originem Conſulum ab avis indicat, per ſupinam hallucinationem in fictitium cognomen *Nepotis* tranſiit. Quare ubi Baronius eam vocem pro Conſulum cognomine accipit, prætermittere oportet.

II. Herodis obitus. Herodis Judæorum Regis interitus longe ante præſentem annum contigit, ut videre eſt in Apparatu Chronologico, ubi de eo pluribus egimus.

---

[1] COſſ. *M. Æmilius Lepidus*, & *L. Arruntius*. In teſſera apud Gruterum pag. CCCXXXIV. 7. & Fabrettum pag. 38. KAL. APR. M. LEP. L. ARR. COS.
Lapis recens effoſſus Romæ ad portam Exquilinam, adhuc ineditus, nunc item Romæ in ædibus Marchionis Alexandri Gregorii Capponii.

Digitized by Google

JESU CHRISTI
ANNUS
9.

AUGUSTI IMP.
ANNUS
50.

I. Jeſus Nazareth ducitur.

ANno Chriſti nono, A. Licinio Nerva Siliano & Q. Cæcilio Metello Silano Coſs. idem Jeſus Chriſtus Redemptor noſter, cum ſuperiori anno (ut diximus) monitus ab Angelo Joſeph ex Ægypto receſſiſſet, ſeptima Januarii in Palæſtinam (*a*) reductus, ac in Galilæam perductus, Nazareth habitavit. Memorabilis fuit antiquitus in Eccleſia ea dies, quæ cum in Martyrologio (*b*) Romano, tum in cæteris (*c*) anniverſaria commemoratione recolitur. *Eſt Nazareth, ubi Chriſtus egit*, inquit Hieronymus (*d*), *viculus in Galilæa juxta montem Thabor; unde & Dominus noſter Jeſus Chriſtus Nazarenus vocatus eſt: habetque eccleſiam in loco quo Angelus ad beatam Mariam evangelizaturus intravit; ſed & aliam ubi Dominus eſt nutritus*. De iiſdem duabus domibus & Beda (*e*) meminit, cum agit de locis ſanctis. Porro domus illa, in qua de Verbi incarnatione ſanctiſſima Virgo cæleſte accepit nuntium, adhuc magno miraculo non tantum integra perſeverat, ſed Angelorum miniſterio ab infidelium manibus vindicata, in Dalmatiam primum, inde in Italiam translata eſt in agrum Lauretanum Piceni provinciæ: quod perinſigne ac nobiliſſimum vetuſtatis monumentum totus Chriſtianus Catholicus Orbis veneratur ac colit. Nec eſt quod quis de re geſta dubitet, qui memoria repetat illic dictum eſſe ab Angelo, non eſſe impoſſibile apud Deum omne verbum. Fidei Chriſtianæ eſſe, prædixit Chriſtus, ut & montes Chriſtianorum imperio e loco in locum transferrentur: præſtiterunt hoc complures ſancti, & inter alios Gregorius ille Magnus (*f*), cognomento Thaumaturgus, complura enim id generis certa auctorum fide reperiuntur miracula edita: ſed in his modo non immorandum. Qui Nazareth inviſerunt, ejuſdem domus ſitum eadem omnino menſura ſignatum inſpexerunt; accolis, quod factum eſt, fideliter atteſtantibus. Sed hæc obiter: neque enim eſt in animo rei geſtæ hiſtoriam egregie teſtatam hic enarrare; agemus de ea ſuo tempore, quo facta ſcribitur. Interim his fruere Lector, quæ venerandus Pater Petrus Caniſius (*g*), cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias, non minus pie, quam ornate atque erudite, ſuo more, conſcripſit. Sed relicta repetamus.

II. Jeſus Nazarenus.

Ex eo autem quod Dominus noſter fuit incola Nazareth, juxta ſermonem propheticum, Nazarenus eſt appellatus; quæ etiam

(*a*) *Matt.* 2.
(*b*) *Martyr. Rom. 7. Januar.*
(*c*) *Beda. Uſuard. Ado eod. die.*
(*d*) *Hieron. de loc. Hebraicis.*
(*e*) *Beda de locis ſanct. cap. 26.*
(*f*) *Greg. Nyſſen Vita ipſius.*
(*g*) *Caniſ. de ſancta Maria Deipara lib. 5. c. 25.*

III. *Archelai Principatus.*

Ad num. XII. & ſeqq. Archelai Herodis Magni filii Principatus longe etiam ante præſentem annum inchoatus, ut in eodem Apparatu oſtendimus. Sed Baronius s Joſephi Hiſtoria recedens in plures anachroniſmos non potuit non labi.

IV. *Bellum Germanicum.*

Velleius, narratis iis, quæ anno antecedenti Tiberius in Germania geſſit, ait: *Prima æſtate belli Meſſallini opus mandandum eſt memoriæ*, cui ſuffragatur Dio lib. 55. qui ſub currentis anni Conſulibus recitat prælia Valerii Meſſallini cum Batone Pannoniorum Duce. Ait autem Dio lib. 7. licet nihil magnopere memorandum in Germania actum ſit, tamen *de Germanis Imperatoris nomen non* Auguſtum *modo, ſed* Tiberium *etiam* inveniſſe, quod tam Auguſti, quam Tiberii Numiſmata demonſtrant. Auguſtus enim, qui huc uſque in Nummis dicebatur tantum IMP. XIV. hoc anno quo Tribunitiam poteſtatem XXIX. iniit, in Nummis dicitur Imp. XV. Tiberius vero qui erat tantum Imp. III. dicitur in Nummo apud Mediobarbum TI. CÆSAR AUGUSTI F. IMPERATOR IV. PONTIFEX TRIBUNICIA POTESTATE VIII. S. C. Tribunitiam enim Poteſtatem VIII. Tiberium hoc anno inchoaſſe, ex dictis patet. Vincentibus Ducibus Auguſtos Imperatoris nomen multiplicaſſe, idque, Octaviani Auguſti exemplo ſæpe indicabimus.

V. *Chriſti in Palæſtinam reditus.*

Cum Chriſtus, defuncto Herode, a Joſepho in Palæſtinam reductus fuerit, reditus ille longe ante currentem annum accidit. Incertum tamen quanto tempore Chriſtus in Ægypto manſerit.

CLANGE
HILARIONIS. V. A. XX.
PERIT. IN. MONTE ALBANO
XIIII. K. IVL.
L. ARRVNTIO. M. LEPIDO. COS.

Præponitur hic *Arruntius*. Dio lib. LV. pag. 565. *M. Æmilio Lepido. L. Arruntio, Coſſ.* Ex Kal. Julii Conſules ſuffectos fuiſſe C. *Ateium Capitonem* & C. *Vibium Poſtumum* ſcribunt Onuphrius, & Marlianus, quod in fragmento lapidis Romæ in æde Sanctæ Cæciliæ trans Tiberim ſegatur. C. ATEIO. CAPITONE. C. VIBIO. C. F. POSTUMO. COS. Habes & hanc epigraphem apud Gruterum pag. MLXXXII. 2. In Donianis Inſcriptionibus nuper ab Antonio Franciſco Gorio Florentiæ vulgatis, pag. 556. num. 27. habentur tantummodo hæc ex allato lapide apud S. Cæciliam C. ATEIO. CAPITONE C. VIBIO POSTUMO COS. Inſuper in titulo ejuſdem lapidis exaratam fuiſſe *Tribunitiam poteſtatem Auguſti* XXVIII. quam in hunc annum incidiſſe putabant, iidem tradunt. At Pighius ad A. V. 758. ejuſmodi titulum, ibi ſe non reperiſſe, aperte fatetur: quare non eſt omnino certum, an hoc anno ex *K. Julius C. Ateius Capito & C. Vibius Poſtumus* ſuffecti fuerint. In Faſtis Vindebonenſibus: *Lepido & Arruntio*. In Faſtis Idatianis: *Lepido & Aruntio*.

H*Erodis Judæorum Regis &c.* Vide quæ nos ſupra de Herodum imperio. Vide item Spondani notam ad oram in hunc locum. Petavium de Doctrina temporum lib. XI. cap. I. II. III. IV. & V. Noriſii Cenotaphia Piſana Diſſert. II. cap. VI. pag. 146. & 147.

CHRISTI 9. | AUGUSTI IMP. 50.

etiam vox ignominiæ cauſa inſcripta eſt titulo Crucis. Porro & Angelus apud Marcum (*a*), & Apoſtoli honoris cauſa Jeſum Nazarenum dicere conſueverunt (*b*). Quinetiam ipſo principio naſcentis Eccleſiæ, a Jeſu Nazareno omnes item Chriſtiani, Nazaræi dicebantur; & ipſa Chriſtiana religio, ſecta Nazarenorum. Nam qui accuſabant Paulum Judæi, ut habent Acta Apoſtolorum (*c*): *Invenimus*, dicebant, *hunc hominem peſtiferum, & concitantem ſeditiones omnibus Judæis in univerſo Orbe, & auctorem ſeditionis ſectæ Nazarenorum*, &c. Perſeveravit vero ejuſmodi nomenclatura, ut Chriſtiani dicerentur Nazaræi, quouſque omnes æque cœperunt dici Chriſtiani: tunc etenim Nazaræorum nomen remanſit hæreticis: quorum duplex erat differentia: alii namque fuerunt ante Chriſtum, nec Chriſtum noverunt: alii vero, qui ſic in Chriſtum credebant, ut tamen in obſervatione legalium Judæi eſſe non deſinerent, de quibus pluribus Epiphanius (*d*).

(*a*) *Marc.* 16. (*b*) *Act.* 2. 3. 4. & 26. (*c*) *Act.* 24. (*d*) *Epiph. in Panar. hæreſ.* 29.

III. Ad hæc inſuper, eo quod Dominus in provincia Galilæa habitaſſet, ab impiis nominatus eſt Galilæus, & ab eo Chriſtiani etiam Galilæi ſunt appellati: eo quippe nomine inſignes impietate viri Porphyrius & Julianus Apoſtata, & alii his ſimiles nuncupare Chriſtianos conſueverunt. Sunt autem (*e*) duæ Galilææ in Palæſtina; quarum altera confinis eſt Judææ, altera vero contermina Phœnicibus (ſic eas deſcribit Cyrillus (*f*), quas Joſephus (*g*) ſuperiorem & inferiorem nominat) Prior poſita in tribu Nephtalim, Galilæa Gentium dicta eſt, poſterior autem in tribu Zabulon circa Tiberiadem, & ſtagnum Genezareth (ut tradit Hieronymus (*h*) ſita eſt: in harum poſteriori eſt Nazareth, ubi Chriſtus Dominus habitavit. Sed & de Galilæorum natura hæc breviter Joſephus (*i*): *Sunt*, inquit, *pugnaces ab infantia Galilæi, & omni tempore plurimi; neque aut formido unquam viros, aut penuria regiones illas occupavit, quoniam totæ optimæ & fertiles ſunt*, &c. Atque hæc ſatis.

(*e*) *Greg. Naz. in Jul. orat.* 1. *Galilææ duæ.* (*f*) *Cyrill. Alex. in Jul.* 2. (*g*) *Joſeph. de bello Jud. lib.* 3. *c.* 2. (*h*) *Hieron. de locis Hebraicis.* (*i*) *Joſeph. ubi ſupra lib.* 3. *cap.* 2.

JESU CHRISTI
ANNUS
10.

QUi ſequitur annus habuit Conſules (*k*) Furium Camillum & Sextum Nonium Quintilianum, quando Dominus

(*k*) *Dio hiſt. Rom. lib.* 55.

AUGUSTI IMP.
ANNUS
51.

Jeſus Chriſtus agebat ſuæ ætatis annum decimum.

Un-

Anno Urbis 760. Olymp. 196. an. 3. SÆC. I. An. Ch. 7.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5500.

☉ 16. B. ☽ 8. Indict. 10.

JESU CHRISTI 7. *ſecund. Baronium* 9.

AUGUST. IMP. 51.

I. *Conſules.* [1] AD num. I. Coſſ. *A. Licinius Nerva Silianus, & Q. Cæcilius Metellus Creticus Silanus.*

II. *Archelai exilium.* Hoc anno Archelaus Herodis Magni filius exilio mulctatus, ejuſque bona fiſco adjudicata, ut anno Chriſti XIV. Baronii ordinem ſequentes explicamus. Hinc ſequitur Quirinium hoc tantum anno in Syriam miſſum eſſe, ut ibidem dicemus.

III. *Germanicus in Pannoniam miſſus.* Cum Auguſtus ſuſpicaretur Tiberium bellum conſulto in Pannonia trahere, *Germanicum eo miſit, Quæſturam tunc gerentem*, qui Dalmatas aliquot damnis affecit, inquit Dio lib. 55. ſub hujus anni Conſulibus.

Anno Urbis 761. Olymp. 196. an. 4. SÆC. I. An. Ch. 8.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5501.

☉ 17. AG. ☽ 9. Indict. 11.

JESU CHRISTI 8. *ſecundum Baronium* 10.

AUGUSTI IMP. 52.

I. *Conſules.* [2] AD num. I. Coſſ. *Furius Camillus, & Sex. Nonius Quinctilianus.*

II. *Geſta in Pannonia.* Præſenti anno Dalmatia partim bello, partim pacificatione ad Romanos redjit, ut narrat Dio ſub hujus anni conſulibus, qui addit Pannonios etiam in deditionem veniſſe, cui ſuffragatur Velleius cap. 114.

---

[1] COſſ. *A. Licinius Nerva Silianus & Q. Cæcilius Metellus Creticus Silanus.* Hi Conſules in litteratis lapidibus editis, nondum conſpecti ſunt. At de his meminit Dio lib. LV. pag. 569. *Q. Cæcilio Metello Cretico, A. Licinio Nerva Silano.* Faſti Vindebonenſes & Idationi: *Cretico, & Nerva.* Noriſius in Epochis Syro-Maced. Differt. III. Cap. VII. pag. 216. primæ editionis, recte, *Nervæ* Collegam, *Q. Cæcilium Metellum Creticum Silanum*, appellari monet. In veteri inſcriptione ab Onuphrio edita, deinde a Pighio ad A. V. C. 759. & a Grutero pag. CLXXXVII. 12. ubi habetur *Auguſti Tribunitia Poteſtas* XXX. Conſules leguntur: P. LENTULUS CN. F. SCIPIO. & T. QUINCTIUS CRISPINUS. VALERIANUS; quos hoc anno *ex Kal. Juliis* ſuffectos fuiſſe cenſuit idem Onuphrius, addens præterea vetuſtum lapidem, qui exſtat in Monumentis Brixienſibus Octavii Rubei pag. 150. & 394. & apud Gruterum pag. CCCXCVI. 5. P. CORNELIO. LEN ...... SCIPIONI. COS. PR. ..... AERARI. LEGATO.. TI. CAESARIS. AUG. LEG. LEG. VIIII. HISPAN. PONTIFICI. FETIALI. D. D.

De-

Digitized by Google

I. (a) *Dio hiſt. Rom. lib.56.*

UNdecimus autem conſignatus eſt Conſulibus (*a*) Q. Sulpitio Camerino & C. Poppæo Sabino: quo anno (ut omittamus cætera quæ ab inſtituti noſtri ratione abhorrent) illud conſideratione dignum ducemus, quod cum Auguſtus Imperator recenſito equitum Romanorum numero, inveniſſet ſuperiorem eſſe numerum illorum qui cælibes eſſent, quam eorum qui haberent uxorem; graviſſima oratione conjugium cum primis laudans, cælibatum deinde vehementer exagitavit: quod ſcilicet Urbe ob bella civilia civibus Romanis exhauſta, eamdem, ſobolis fœcunditate ſuſcepta, ut olim florentiſſimam numero civium cupiebat: itaque ſicut conjugium præmiis ac privilegiis honorari, ita & cælibatum pœnis voluit notari. Porro cum talia tantaque ſtatuiſſet, non a pœnis tantum cælibum immunes eſſe voluit quæ perpetuam virginitatem ſervaſſent; ſed inquit Dio (*b*), eiſdem eadem quæ matribus præmia largitus eſt. Oderat enim ille in primis fictum cælibatum: unde pro concione in illos invectus qui ſimulate illum colerent, exemplo Veſtalium virginum, æque illos eſſe puniendos, iiſdemque ſupplicis ſubjiciendos, ſi pudicitiam non ſervaſſent, eſt comminatus. Ut ex his videas æque apud omnes virginalis vitæ maxime omnium eſſe habitam rationem: quandoquidem (quod pluribus docet Hieronymus (*c*) ſcribens contra Jovinianum) apud Græcos & barbaros pariter, apud omnes tam poeticis quam hiſtoricis litterarum monumentis ſemper ante omnia reperitur virginitas commendata: jam vero Chriſti Dei & hominis admirabili conceptione ac partu nobilitata, atque inſigniter exaltata, ad quantum faſtigium celſitudinis ſit provecta, non eſt humanæ facultatis explicare.

Auguſti leges contra cælibatum.

(b) *Dio hiſt. Rom. lib.56.*

Virginitas laudata.

(c) *Hieron. contr. Jovin. lib.1.*

II. (d) *Dio hiſt. Rom. lib.56.*

Eodem anno (quod auctore Dione (*d*) etiam ſuperius dictum eſt) *Quintilius Varus Syriæ Præſes, cujus paulo ante facta eſt mentio, e Syria avocatus, eodem præfecturæ munere ornatus ad adminiſtrandam Germaniam provinciam amandatur: qui dum aſpere nimis ac dure barbaram gentem illam tractaret, ad defectionem impulit; atque adeo eum adverſus eoſdem bello decerneret, profligatis ac cæſis Romanorum copiis, ipſe deſperatione actus, ſibi ipſi mortem conſcivit.* Hæc Dio, ſed de morte inferius. Cæterum quod ad rationem temporis ſpectat, hallucinatum reperies Joſephum, qui Varum perſeveraſſe in provincia Syriæ uſque ad ſucceſſorem Quirinum, quem vult illi ſucceſſiſſe poſt expulſum e regno Archelaum, affirmat. Habita enim ratione annorum regni Herodis, quos numerat trigintaſeptem a Conſulatu Domitii & Pollionis, necnon ſucceſſoris ejus Archelai; ex ejus ſententia quadriennio ante præſentem annum Varum e Syria receſſiſſe, & Quirinum ſubrogatum eſſe, dicere opus eſſet. Sed de his, aliiſque Syriæ Præſidibus ea conſulas, quæ ſuperius a nobis dicta ſunt, cum egimus de Quirino.

Varus revocatur e Palæſtina.

Anno Urbis 762. Olymp. 197. an. 1. SÆC. I. An. Ch. 9.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5502.

☉ 18. F. ☽ 10. Indict. 12.

JESU CHRISTI 9. *ſecundum Baronium* 11.

AUGUSTI IMP. 53.

I. *Conſules.*

[1] AD Num. 1. Coſſ. *Q. Sulpicius Camerinus, & C. Poppæus Sabinus.*

II. *Clades Variana.*

Clades Variana, quam Baronius in annum ſequentem differt, ad præſentem ſpectat, ut tunc explicabimus.

III. *Bellum Pannonicum finitur.*

Tiberius & Germanicus bellum Pannonicum adverſus Batonem hoc anno profligarunt: *Victoria nuntium attulit Germanicus ejuſque ergo Auguſto & Tiberio nomen Imperatorium auctum ac triumphus decretus; Germanico inſignia triumphalia: His recens decretis adverſus ex Germania allatus nuntius triumphos eorum impedivit,* inquit Dio lib.56. ſub hujus anni Coſſ. qui poſtea cladem Varianam refert. Ex quibus ſequi-

De *Cornelio Scipione* legato Tiberii Cæſaris in Africa ſub an. Domini 21. meminit Tacitus Annal. lib.III. Cap.LXXIV. Igitur P. P. *Cornelius Lentulus Scipio* inter conſules ſuffectos referendus eſt. Triumvirum monetalem ſub Auguſto fuiſſe, nummoſque percuſſiſſe, ut pater ejus *Cn. Cornelius Lentulus*, docet Johannes Vaillantius in nummis antiquis Familiarum Romanarum tom.1. pag.328. Plebiſcitum, ſive lex de pœnis eorum, qui fiſtulas, rivus, caſtella violaverint, apud Frontinum de Aquæ ductibus, & ex eo Thomas Reineſius Inſcript. pag.473. T. QUINTIUS CRISPINUS COS. POPULUM. JURE ROGAVIT. &c.

[1] COſſ. *Furius Camillus, & Sex. Nonius Quinctilianus.* In fragmentis Faſtorum Capitolinis apud Gruterum pag.CCXCV. ubi *Auguſti Poteſtas Tribunitia* XXX. *& Tiberii Cæſaris* IX. legitur, hi præferuntur conſules: M. FURIUS. P. F. P. N. CAMILLUS & SEX. NONIUS L. F. L. N. QUINCTILIAN. Deinde ſubjicitur. EX. K. IUL. L. APRONIUS C. F. C. N. & A. VIBIUS C. F. C. N. HABITUS. Apud Dionem lib.LV. pag.570. *Marco Furio Camillo & Sexto Nonio Quinctiliano Coſſ.* Faſti Vindebonenſes *Camillo & Quinctiliano.* Idatiani eadem habent. Suffecti conſules hoc anno *ex Kal. Julus* perhibentur *L. Apronius, & A. Vibius Habitus.* De *L. Apronio Conſulari viro* meminit Plinius lib.XI. cap.XXXVII. his verbis: *Quin & L. Apronii conſularis viri filio detractos adipes, levatumque corpus immobili onere.* De *L. Apronio* item meminere Tacitus, & Velleius.

Digitized by Google

JESU CHRISTI
ANNUS
12.

AUGUSTI IMP.
ANNUS
53.

I. Jeſus Hieroſolymam ducitur.

CUm Jeſus Chriſtus Dominus noſter ageret ſuæ ætatis annum duodecimum, Coſs. P. Cornelio Dolabella & C. Junio Silano; & a parentibus duceretur ex more Hieroſolymam ad diem feſtum Paſchatis; neſcientibus illis, remanſit Hieroſolymis; ac triduo quæſitus ab eis eſt inventus in templo. Rem geſtam his verbis S. Lucas (a) deſcribit: *Puer autem creſcebat, & confortabatur plenus ſapientia: & gratia Dei erat in illo. Et ibant parentes ejus per omnes annos in Hieruſalem in die ſolemni Paſchæ. Et cum factus eſſet annorum duodecim, aſcendentibus illis Hieroſolymam ſecundum conſuetudinem diei feſti, conſummatiſque diebus, cum redirent, remanſit puer Jeſus in Hieruſalem, & non cognoverunt parentes ejus. Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos. Et non invenientes, regreſſi ſunt in Hieruſalem, requirentes eum. Et factum eſt, poſt triduum invenerunt illum in templo ſedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, ſuper prudentia & reſponſis ejus. Et videntes admirati ſunt. Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid feciſti nobis ſic? ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid eſt quod me quærebatis? neſciebatis quia in his, quæ patris mei ſunt oportet me eſſe? Et ipſi non intellexerunt verbum quod locutus eſt ad eos.*

(a) *Luc. 2.*

II. Hæc ut intelligamus; ſciendum, Judæorum morem fuiſſe, ut non in ſynagogis tantum legem explicarent, & de lege diſſererent, ſed etiam in templo. Unde Paulus (b) Apoſtolus, cum ſuam coram Felice Præſide dixit defenſionem, hæc ait: *Neque in templo invenerunt me cum aliquo diſputantem, aut concurſum facientem turbæ, neque in ſynagogis, &c.* In ejuſmodi autem publico conventu is ab illis ordo ſervari conſuevit, qui apud Ambroſium (c) deſcriptus habetur: nimirum, ut ſedentes diſputarent, ſeniores dignitate ſederent in cathedris, quæ ordine erant diſpoſitæ (erant hæ illæ cathedræ, de quibus Dominus in Phariſæos (d) ait: *Amant primas cathedras in ſynagogis*) ceteri minoris ordinis in ſubſelliis, noviſſimi omnium in pavimento ſuper mattas, quibus & dabatur dicendi locus, cum eis quid revelatum eſſet; quæ omnia majores dijudicabant. Hunc quidem morem, ut rem valde laudabilem Paulus conatus eſt inferre in Chriſti Eccleſiam, ut ea epiſtola quam ſcripſit ad Corinthios (e) ipſe affirmat. Sed de his inferius ſuo loco pluribus. In ejuſmodi vero congreſſum volens incidit Dominus Jeſus, apud quem etiam inventus eſt a parentibus.

(b) *Act. 24.*

(c) *Ambr. in epiſt. ad Cor. c.14.*

(d) *Matt. 23. Marc. 12. Luc. 11. 20.*

(e) *1. Cor. 14.*

III. Sed quænam fuit cauſa, ut ſanctiſſimorum parentum oculis, qui in alendo puero vigilantiſſimum ſemper ſtudium adhibuerint, tam inopinate ſeſe Jeſus ſubduxerit? Reducendum in primis eſt in mentem, quod de templo Hieroſolymorum & Judæorum conſuetudine Joſephus (f) tradit. Ipſe quidem dum templum ab Herode reſtitutum deſcribit; hæc inter alia: *Neceſſario*, inquit, *propriis locus qui religionis cauſa mulieribus deſtinatus muro diſcernebatur, altera quoque porta opus habere videbatur. Contra primam vero ſecreta erat ex aliis regionibus una porta meridiana, & una ſeptentrionalis, quibus ad mulieres introibatur: per alias enim tranſire ad mulieres non licebat. Sed nec ſuam portam interjecto muro tranſgredi licebat: patebat enim ille locus pariter indigenis & hoſpitibus feminis religionis cauſa venientibus*; & inferius: *Aliarum quidem portarum magnitudo par fuit; quæ vero ſuper Corinthiam poſita, quo mulieres con-*

(f) *Joſeph. de bell. Jud. lib.6. c.6.*

Diſcreti viri a mulieribus in templo.

tur, Auguſtum, qui uſque ad Tribunitiam poteſtatem XXXII. quam hoc anno ſuſcepit, dictus fuerat Imp. XV. vocatum fuiſſe Imp. XVI. eadem Tribunitia Poteſtate XXXII. currente, ut oſtendit Inſcriptio apud Onuphrium, licet Mediobarbus anno Chriſti X. hunc titulum datum Auguſto perperam ſcribat. Tiberium vero qui hoc anno Tribunitiam poteſtatem X. abſolvit, quique antea dicebatur Imp. IV. vocatum eſſe Imp. V. patet ex hoc Tiberii Nummo, quem ad annum præcedentem male refert Mediobarbus: TI. C. SAR. AUG. F. IMPERAT. V. PONTIFEX TRIBUNICIA POTESTATE X.

[a] COſſ. *Q. Sulpicius Camerinus & C. Poppæus Sabinus*. In fragmentis Capitolinis apud Gruterum pag. CCXCV. *Auguſti Tribunitiam Poteſtatem* XXXI. *Tiberii Cæſaris* X. exhibentur Conſules: C. POPPAEUS Q. F. Q. N. SABINUS & Q. SULPICIUS Q. F. Q. N. CAMERINUS. & EX K. JUL. M. PAPIUS M. F. M. N. MUTILUS. & Q. POPPAEUS Q. F. Q. N. SECUNDUS. Dio initio lib. LVI. pag. 572. *Ceterum Tiberius Romam venit ſecundum eam hyemem, qua Q. Sulpicius Camerinus & C. Poppæus Sabinus Conſules fuere.* Suetonius in Veſpaſiano cap. II. natum Veſpaſianum tradit XV. *Kal. Decembris veſpere, Q. Sulpicio Camerino, C. Poppæo Sabino Coſſ. quinquennio antequam Auguſtus excederet.* Faſti Vindobonenſes & Idatiani: *Camerino & Sabino.* Plinius lib. VII. cap. XLVIII. *C. Poppæo, Q. Sulpicio Coſſ. ludi pro ſalute Divi Auguſti voti ſunt.*

conveniebant, ab Oriente aperiebatur, porta templi ſine dubio major erat: quinquaginta enim cubitis ſurgens, quadraginta cubitorum fores habebat, ornatumque magnificentiorem; quoniam craſſiori argento atque auro veſtiebatur, quod quidem novem portis infuderat Tiberii pater Alexander. Gradus autem quindecim a muro, qui mulieres ſegregabat, ad majorem portam ducebant: namque illis qui in alias portas iter dirigerent, quinque gradibus erant breviores. Hactenus de his auctor: ex quibus quidem probe intelligi poteſt, tam in ingreſſu templi, quam etiam intra templum, & portis diverſis & parietibus interpoſitis, mulieres a viris fuiſſe diſtinctas. Porro puerulos innocentes de quibus nulla poſſet eſſe peccati ſuſpicio, matres ſequi, ſi vellent, non erat vetitum; quibus etiam liberum eſſet, ſi voluiſſent, magis patribus inhærere. Cæterum non portis tantum ac muris ſeparati erant a mulieribus viri, ſed & diverſis porticibus, prout idem auctor (*a*) contra Apionem ſcribens tradit his verbis: *Templum quatuor porticus habuit in circuitu & harum ſingula ſecundum legem habuere cuſtodiam. In exteriorem itaque ingredi licentia fuit omnibus, etiam alienigenis; mulieres tantummodo menſtruatæ tranſire prohibebantur. In ſecundam vero porticum cuncti Judæi ingrediebantur, eorumque conjuges, cum eſſent ab omni pollutione mundæ. In tertium maſculi Judæorum mundi exiſtentes ac purificati. In quartam autem ſacerdotes, &c.* Hucuſque Joſephus.

(*a*) *Joſeph. contra Apion. lib. 2.*

IV.
De cauſa deperditi Jeſu opiniones.

Ex his igitur de loco diſtinctis in hunc modum viris a mulieribus, quod apud alterutrum quiſque parentum exiſtimaret eſſe puerum Jeſum, ea occaſione perditum eſſe fuit opinio; ſed quæ minus probetur, ut dicetur inferius. Beda (*b*) aliam ab hac paulo diverſam affert cauſam; dicens fuiſſe apud Judæos conſuetudinem, ut ad feſta venientes, vel redeuntes in patriam, ſeorſum viri a mulieribus choros ducentes, incederent; exemplo petito (ut opinor) quod olim mari rubro tranſmiſſo, Judæorum viri ac mulieres ſeorſum ab invicem procedentes, laudes Deo cecinerint. Verum id tantum ab iis templum adeuntibus, non autem redeuntibus domum, fieri ſolitum arbitramur. Sed & repugnat Bedæ quod ait Lucas (*c*), parentes exiſtimaſſe puerum eſſe in comitatu inter cognatos & notos, non autem apud alterutrum ipſorum; quod æquius fuiſſet opinari, ſi ſeorſum ab invicem proceſſiſſent. Refellitur inſuper quod dictum eſt ſuperius, id in templo contingere potuiſſe, non autem foris: nam licet vera ſint quæ recitata ſunt ex Joſepho; tamen cum Lucas pariter dicat, conſumptis diebus, ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς in ipſo actu redeundi remanſiſſe Hieroſolymis puerum Jeſum; planè ſignificat, expletis octo illis Paſchæ diebus, cum diſcederent Hieroſolymis, contigiſſe.

(*b*) *Beda in Luc. c. 2.*

(*c*) *Luc. 2.*

V.
De ſubductione Jeſu.

Alia igitur in parentibus non ſentientibus Jeſu ſubductionem eſt cauſa quærenda: quam inter multas quæ accidere potuiſſent, illam veriorem eſſe putamus, nimirum quòd illi Hieroſolymis receſſuri una cum cognatis & notis ac reliquo comitatu, ceteris præcedentibus, improviſa aliqua, ſed Dei providentia oborta (ut accidere ſolet) occaſione detenti, mox velociter conſecuturi præmiſerint cum cognatis & notis puerum Jeſum: qui paululum cum illis progreſſus, non autem civitate egreſſus, veluti parentum cupidus (ut pueri eſſe ſolent) vel loco ſteterit, illos expectaturus; vel ad illos rediturus, hoſpitium verſus tendens, iter alio flexerit; eoque modo, parentibus & cognatis ac notis inſciis, divino conſilio ſe ſubduxerit; nec id illis ſentientibus, niſi emenſo ejus diei itinere. Sed nec tunc eo invento, ſequenti die iidem ejus parentes Hieroſolymam ſunt reverſi: *& cum ad tertium uſque diem quæſiſſent, tandem poſt triduum* (inquit Lucas) *invenerunt eum ſedentem in medio doctorum.* Reliqua autem quæ poſt hæc acciderunt, idem exacte proſequitur.

VI.
Jeſu exercitiis.

Inventus a parentibus Jeſus (inquit Evangeliſta *d*) *deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & erat ſubditus illis.* His tantum verbis totam Chriſti adoleſcentiam ac juventutem perſtrinxit; ut nihil præterea de eo ſcripſerit vel ipſe, vel ex quatuor aliquis alius; ſed hoc ſolum, quòd erat ſubditus illis. Cetera enim quæ ex libro de infantia Salvatoris, vel ex aliquo alio apocrypho ſunt accepta, non probat, quinimmo repudiat ac rejicit Dei Eccleſia. Valentiniani enim hæretici quædam ridicula commenti ſunt de infantia Salvatoris; de quibus Irenæus (*e*): *Aſſumunt, inquit, in hoc & illam falſationem, quaſi Dominus cum puer eſſet & diceret litteras, cum dixiſſet magiſter ejus, quemadmodum in conſuetudine eſt, Dic A, reſpondit A. Rurſum cum magiſter juſſiſſet dicere eum B, reſpondiſſe Dominum: Tu prior dic mihi quid eſt A, tunc ego dicam tibi quid eſt B.* Sed faceſſant deliria hæc.

(*d*) *Luc. 2.*

(*e*) *Iren. adverſ. hæreſ. lib. 1, c. 17.*

VII.
Jeſus faber.

Quod ad miracula ſpectat, hæc egregie Joannes (*f*) Chryſoſtomus: *Si antea cum junior eſſet, miracula feciſſet; non indiguiſſet Iſrael, qui ipſum manifeſtaret. Vir enim factus, miraculorum multitudine non Judæis modo, ſed & Syris, & longinquiora colentibus cognitus eſt tribus annis dumtaxit. Qui igitur tam brevi miraculis claruit, longe magis a prima*

(*f*) *Chryſoſt. in Joan. homil. 20.*

infantia, ſi ea feciſſet, claruiſſet: fuiſſet enim majori admirationi, utpote puer quam vir; neque tamdiu in obſcuro latuiſſet. Sed nihil a pueris operatus eſt. Hæc & alia plura Chryſoſtomus iu eamdem ſententiam. Sed quid interim Jeſus? Inſerviſſe ipſum adultum uutritio Joſeph, eidemque fabro iu ſabrili exercitarione, reſtimonio Judæorum teſtatum habetur apud Marcum (*a*) Evangeliſtam; quorum aſſertione uon tantum filius ſabri, ſed & ipſe faber dicebatur, alentibus illis, non externis ſolum, ſed ejuſdem patriæ viris: *Nonne bic eſt faber, filius Mariæ, frater Jacobi, & Joſeph, & Judæ, & Simonis? nonne & ſorores ejus bic nobiſcum ſunt?* His oprime conſeutiunt quæ Juſtinus (*b*) martyr iu dialogo cum Tryphone Judæo his verbis ait: *Cum fabri tignarii filius baberetur, informis videlicet, quemadmodum Scriptura annuntiaverant, apparens, faber atque adeo & ipſe putaretur eſſe; fabrilia namque, cum in bominibus eſſet, faciebat opera, aratra & juga conficiens.* Hæc Juſtinus. Inde fortaſſe (quod tractant ſabrilia ſabri) ſub jugi & aratri ſymbolicis verbis Evangelium propoſuit, cum dixit (*c*): *Tollite jugum meum ſuper vos.* Item de aratro: *Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei.*

(*a*) Marc. 6.

(*b*) Juſt. lib. de verit. relig. Chriſt.

(*c*) Matth. 11. Luc. 9.

VIII.
De Joſeph & ætate ejus.

Sane quidem quod ad Joſephum ſpectat: ſi tam grandævæ ætatis erat, nempe (ut ait Epiphanius *d*) agen[s] annum fortaſſis octogeſimum & ultra, cum ſanctiſſima Virgo Maria illi eſt deſponſata: jam io Chriſti adoleſcentia decrepitæ ætatis, ad ſubeundos artis ſabrilis labores minus fuiſſe idoneus exiſtimari poſſe videtur: adeo ut lignariæ officinæ labores omnes refuuderentur in Jeſum, arque eo magis, ſi eidem auctori acquieſcimus (*e*) dicenti, Joſeph poſt repertum Jeſum puerum iu templo haud multo poſt ex hac vita migraſſe, & propterea iu Evangelica ſcriptura nullam amplius de eo haberi menrionem. Sunt & hæc Epiphanii verba: *Sed neque poſt reditum ab Ægypto idem Joſeph multis annis vixit.* Et paulo poſt: *Duodecimo anno, aſcendentibus illis ad Hieroſolymam, quæſitus eſt Jeſus, quando non reperiebatur in itinere, velut babet Evangelium ſecundum Lucam. Poſt bos annos moritur Joſeph, & educatus eſt non amplius a Joſeph, ſed in domo Joſeph. Unde non amplius dicit Evangelium quod venit pater ipſius; ſed: Ecce, inquit, mater tua & fratres tui foris ſtant, quærentes te.* Neque enim nuptiis iu Cana Galilææ celebratis, quibus tum ſanctiſſimam Virginem, tum Jeſum præſto fuiſſe conſtat, interſuiſſe legitur, neque Chriſto morienti adſuiſſe reperitur: nam ſi tunc Joſeph ſuperſtes fuiſſet, haud dubium non Joanni a filio commendata fuiſſet, cui ſupereſſet fidiſſimus ac probatiſſimus cuſtos virginitatis.

(*d*) Epiph. hæreſ. 78.

(*e*) Epiph. hæreſ. 78.

IX.

Hæc de ætate ac tempore obitus quamvis ab Epiphanio & aliis ipſum ſecutis affirmentur, ſcimus tameu nou eſſe omnium eamdem ſententiam: ſunt enim qui velint eum fuiſſe juniorem ad ſubeundos peregrinatiouis labores: quaſi non potuerit eſſe ſenex robuſtarum virium & infracti roboris, uec valuerit promereri a Deo benedictiouem illam, quæ Aſer eſt impartita, cum dixit illi (*f*) Moyſes: *Sicut dies juventutis tuæ, ita & ſenectus tua.* Hæc quidem non ea ratione dixerimus, ut affirmemus Joſeph fuiſſe octogenarium, cum deſpouſata eſt illi beatiſſima Virgo; quod nec ipſe Epiphauius certe affirmat, cum dubie id aſſerat, dum ejus fortaſſe ætatis fuiſſe dicit: ſed quod libentius illorum iuhæreamus ſenteutiæ, qui traditione quadam, quæ per ſiugulas ætates ad poſteros dimanavit, illum maturioris fuiſſe ætatis, cum ſanctiſſimam Virginem etſi in conjugem, tamen iu cuſtodiam fidiſſimam ſuſcepit, dicunt. Sicut & illis magis aſſenrimur, qui una cum Epiphanio, eum dicto tempore diem obiiſſe dixerunt, quam cæteris qui poſt reſurrectionem Domini adhuc fuiſſe ſuperſtitem tradiderunt: cujus opiniouis aſſertor reperitur auctor, cujus apud Cyprianum (*g*) habetur editus commeutarius de Operibus cardinalibus: ſed & Auguſtinus (*h*) ejuſdem ſectator fuiſſe videtur.

(*f*) Deut. 33.

Joſephi obitus.

(*g*) Apud Cypr. de operibus card. de paſ. Domini.

(*h*) Aug. de temp. ſer. 81.

X.

Iiſdem Conſulibus, contigit memorabilis illa Variana clades io Germania, cum Romanus exercitus ſub Varo eſt penitus profligatus; qua accepta, idem Varus ſibi ipſi intulit manus, dans meritas pœnas de expilata a ſe Syria, de eo enim Velleius rradir, quod Syriam divitem pauper iugreſſus, dives egrediens pauperem reliquit. Proſequuti ſunt hæc pluribus idem Velleius (*i*), Suetonius (*k*), ac Dio (*l*). Ex his videas, quam inſignirer Oroſius (*m*) errore labatur, dum cladem Varianam aute Chriſtum natum accidiſſe commemorat.

(*i*) Vell. Paterc. hiſt. Rom.

(*k*) Suet. in Oct. c. 33.

(*l*) Dio lib. 56.

(*m*) Oroſ. lib. 6. c. 21.

An-

Anno Urbis 763. Olymp. 197. an. 2. SÆC. I. An. C. 10. I. Conſules.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5503.
☉ 29. E. ☽ 92. Indict. 13.
JESU CHRISTI 10. *ſecund. Baronium* 12.
AUGUSTI IMP. 54.

(1) AD num. I. Coſſ. *P. Cornelius Dolabella, & C. Junius Silanus.*

II.
Clades Variana.

Ad num. X. Anno præcedenti, cum bellum Pannonicum jam finitum eſſet, ac triumphus Tiberio decretus, adverſæ fortunæ nuntius affertur ex Germanis, Quinctilium nempe Varum ſibi manus intuliſſe in Germania, poſtquam ejus exercitus incluſus ſilvis, ad internecionem trucidatus fuiſſet. Calviſius, in Opere Chronolo-

JESU CHRISTI
ANNUS
13.

AUGUSTI IMP.
ANNUS
54.

ANnus Chriſti decimuſtertius Conſulibus M. Æmilio (i) Lepido & T. Statilio Tauro in Faſtis ſignatur.

(i) Dio hiſt. Rom. lib. 56.

gico ait veſtigia ejus cladis eſſe in Weſtphalia ad oppidum Hornam, ubi campus *Binfeld* ad ſaltum *Teuteberg*, per quem a Viſurgi fluvio ad Rhenum itur. Sed mirum, eum hanc cladem præſenti anno cum Baronio conſignare. Dio enim, qui eam pluribus narrat, ea recitata, ait; *Anno ſequenti Tiberius ædem Concordiæ ſacravit*, quod currenti anno factum; ideoque clades illa Sulpicio Camerino & Poppæo Sabino Conſulibus acta. Præterea Suetonius, Vari interim narrato, inquit: *Proximo anno repetita Germania, cum animadverteret, Varianam cladem temeritate & negligentia Ducis accidiſſe*, &c. Ita Suetonius in Tiberio cap.18. Tiberius autem currenti anno in Germaniam miſſus. Denique Velleius cap.115. de rebus anno Chriſti præcedenti geſtis loquens, indicat eam cladem Populo Romano illatam eo anno, quo Lepidus in Pannoniam ad Tiberium venit. Lepidus autem ſub Tiberio bellum geſſit ſub præcedentis anni Conſulibus, ut apud Dionem laudatum videre eſt. Quare clades Variana, quæ Populo Romano luctuoſa fuit, ad annum præcedentem certo pertinet. Obſervat autem Card. Noriſius in Cenotaphiis Piſanis Diſſert. 11. cap.10. Paulum Oroſium lib.7. cap.1. & Caſaubonum ipſum ſecutum in Notis ad cap.22. Suetonii graviter erraſſe, quando ſcripſere, Chriſto nato Jani portas tertio ab Auguſto clauſas fuiſſe uſque ad cladem Varianam, & per duodecim fere annos remanſiſſe obſeratas, quo falſius nihil dici potuit, ut ex iis, quæ jam diximus, manifeſte liquet. Bella quidem naſcente Chriſto toto orbe ceſſarunt, ideoque Chriſtus ante annum Urbis DCCLI. in mundum venit; nam poſt illum annum varia bella Romanos geſſiſſe, ex dictis intelligitur.

Anno Urbis 764. Olymp. 197. an.3.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5504.

☉ 20. D. ☽ 12. Indict. 14.

JESU CHRISTI 11. *ſecundum Baronium* 13.

SÆC. I. Ao. C.11.

AUGUSTI IMP. 55.

I. *Conſules.*

[a] AD num.I. Coſſ. *M. Æmilius Lepidus* & *T. Statilius Taurus* ex Dione lib.56. Prior Manius Æmilius Lepidus vocabatur, ut oſtendit Card. Noriſius in Cenotaphiis Piſanis, pag. 257. ex Inſcriptione Gruteriana, non vero Marcus Æmilius Lepidus, ut perperam exiſtimavit Onuphrius.

Anno præcedenti Tiberius Concordiæ ædem dedicavit, ut teſtatur Dio lib.56. ubi narratis iis, quæ Sulpicio Camerino & Poppæo Sabino Coſſ. geſta ſunt, ait: *Anno ſequenti Tiberius ædem Concordiæ ſacravit, inſcripto ſuo & fratris Druſi vita pridem functi nominibus.* Facta ea dedicatio die *XVII. Kalend. Februarias*, teſte Ovidio lib.1. Faſtorum. Tum miſſus Tiberius in Germaniam, ut diſcimus ex Suetonio in Tiberio cap. 18. *Proximo anno repetita Germania* &c. poſt nempe cladem Varianam. Ubi dum adverſus hoſtes pugnat, Romæ ab Auguſto *V. Kalend. Septemb.* Imperii Collega renuntiatur, ut ſcri-

II. *Tiberius Imperii Collega dicitur.*

[1] COſſ. *P. Cornelius Dolabella* & *C. Junius Silanus*. In fragmentis Faſtorum apud Gruterum pag. CCXCV ad *Auguſti Tribunitiam poteſtatem* XXXII. *Tiberii* XI. Conſules deſcribuntur: P. CORNELIUS P. F. P. N. DOLABELLA & C. IUNIUS C. F. M. N. SILANUS FLAMEN MART. & ſuffectus Conſul EX. K. IUL. SER. CORNELIUS CN. F. CN. N. LENTULUS MALUGIN. FLAM. DIAL.
Teſſeræ hoſpitalitatis apud Octavium Robeum in monumentis Brixianis pag.277. novæ editionis, & apud Jacobum Philippum Tomaſinum de Teſſeris hoſpitalitatis Cap.II. L. SILLANO FLAM. MART. C. VELLEO TUTORE COSS. PRID. NON. DECEMBRIS. Lapis apud Reineſium pag.887. XIIX. K. SEXT. P. DOL. COS.

Inſcriptio Epidauri in Illyrico inter Donianas, Cl.V. num.174. P. CORNELIO DOLABELLAE COS. &c. Lapis ex ſchedis Ligorianis in veteri Latio tom.V. pag.231. KAL. AUG. D. D. P. CORNELIO DOLABELLA. C. IULIO VERO SULLANO COSS.

Inepte a Ligorio exſcriptum eſſe videt; & Kalendis Auguſti *Dolabella* collega non erat C. *Junius Silanus*, *ſed Cornelius Lentulus Maluginenſis*, ut habent fragmenta Capitolina. Tacitus lib.III. Cap. LVIII. & lib.IV. Cap.XVI. meminit *Servii Maluginenſis Flaminis Dialis*, qui in parte anni Conſul ſuffectus fuit. De P. *Cornelio P. F. Dolabella* & C. *Junio C. F. Silano Flamine Martiali Coſſ.* lapis in arcu aquæductos Cælii montis, apud Gruterum pag.CLXXVI. 2. Faſti Vindebonenſes: *Dolabella* & *Silano*. Faſti Idatiani pro *Silano*, habent corrupte *Sabino* in quibuſdam exemplaribus.

[2] COſſ. *M. Æmilius Lepidus* & *T. Statilius Taurus*: Narbonenſe fragmentum apud Gruterum pag. CCXXIX. ad *Auguſti Tribunitiam Poteſtatem* XXXIIII. nonnullis interjectis: PRIDIE. K. IUNIAS. QUOD. EA. DIE. T. STATILIO TAURO MV. AEMILIO LEPIDO. COS. Lapis jamdudum repertus ad Caſtrum Gandulphi, diœceſis Albanenſis, & editus a Marco Antonio Boldetto in Obſervationibus ad Cæmeteria Sacra lib.I. cap.XXXIX. pag.110. nunc in ædibus Capitolinis. MV. AEMILIO. LEPIDO T. STATILIO TAURO. COS. In fragmentis Capitolinis apud Gruterum pag.CCXCV. nomen *Æmilii Lepidi* detritis litteris agnoſcitur, deinde ſequitur EX. K. JUL. L. CASSIUS. L. F. ... N. LONGINUS Conſul ſuffectus. Abdicaſſe *Lepidum* Pridie K. Julias, & in ejus locum ſuffectum fuiſſe *L. Caſſium Longinum*, ex eodem fragmento Narbonenſi liquet. Teſſera eburnea apud Gruterum pag. CCCXXXIV. 9. SP. N. FEBR. MU. (pro MV. LEP. T. STAT. COS.

Manii prænomen *Lepido* fuiſſe oſtendit Noriſius in Cenotaphiis Piſanis Diſſert.II. cap.XIV. in fine, ac ita in marmore Capitolino mox allato Dio lib.LVI. pag.586. *M. Æmilio Lepido*, *Statilio Tauro Coſſ.* Faſti Vindebonenſes, & Idatiani: *Lepido*, & *Tauro*. Itaque horum conſulum prænomina erunt; *Manius Æmilius Lepidus*, & *Titus Statilius Taurus*.

ſcribit Tacitus lib. 1. Annal. qui Caji Cæſaris morte recitata, de Tiberio inquit: *Illuc cuncta vergere, filius, Collega Imperii, conſors Tribunitiæ Poteſtatis adſumitur*. Collegæ Imperii dicti, qui Tribunitia poteſtate & Imperio Proconſulari præditi erant, quique ideo extra Urbem idem jus in exercitus ac Imperatores & Auguſti habebant. Tiberium Imperii Collegam fuiſſe, & ab ea dignitate annos ejus numeratos pro certo poſuerant antiqui Eccleſiæ Patres, ut de Baptiſmo Chriſti loquentes oſtendemus. Ubi tamen hoc ſeculo Joannes Georgius Hervartus in ſua Chronologia cap. 148. hanc opinionem renovavit, paſſim rejectus fuit; eaque mihimetipſi prima fronte ambigua incertaque viſa. Quare in mentem venit examinare, an aliqui ex Auguſti ſucceſſoribus, qui hunc ſibi tanquam exemplar proponere ſoliti erant, aliquem in Imperii conſortium vocaſſent, antequam illud a pluribus Auguſtis eodem tempore regnantibus regeretur: quod primum ſub Marco Aurelio contigiſſe nullus negaverit. Comperi autem Titum a Veſpaſiano, Trajanum a Nerva, Antoninum ab Adriano, & Marcum Aurelium ab eodem Antonino in ſocietatem Imperii adſcitos fuiſſe, & Imperatoris prænomen non minus quam ipſos Auguſtos tuliſſe. Quare concluſi id Auguſti exemplo factum fuiſſe, minimeque dubitandum quin Tiberius vere Collega Imperii fuerit, annique ejus ab ea epocha aliquando deducti; eo magis, quo Suetonius in Tiberio cap. 21. & Velleius lib. 2. cap. 11. quorum verba infra referemus Tacito ſuffragentur.

III. *Tiberium Imperii Collegam fuiſſe multis probatur.* Profecto Auctor incertus Panegyrici Maximiano & Conſtantino dicti Auguſtum, ſaltem ex parte, ante mortem Imperium depoſuiſſe, in ejuſque conſortium Tiberium vocaſſe, tanquam rem ſuo tempore omnibus notam ſupponit. Nam ſub urbis Romæ nomine Imperii depoſitionem Maximiano Herculio diſſuadens, cap. 11. ait: *Quouſque hoc, Maximiane, patiar me quati, te quieſcere, mihi libertatem adimi, te uſurpare tibi illicitam miſſionem? An quod Divo Auguſto poſt ſeptuageſima ætatis, quinquaginta imperii, non licuit annos, tam cito licuit tibi?* Affert hunc locum Herwartus, ex quo Tiberium participem Imperii factum certo colligi ex iis, quæ dicemus anno Chriſti XCVII. quo Trajanus a Nerva eodem honore decoratus manifeſte conſtabit. His adde, Tiberium Cenſorem renuntiatum, Urbis curam L. Piſoni commiſiſſe, *quod biduo, duabuſque noctibus perpotationem continuaſſet apud ipſum jam Principem*, ut in poſtremo libri 14. capitulo prodit Plinius, & Suetonius in Tiberio cap. 42. his verbis confirmat: *Poſtea Princeps in ipſa publicorum morum correctione cum Pomponio Flacco & Lucio Piſone noctem continuumque diduum epulando potandoque conſumſit: quorum alteri Syriam Provinciam, alteri Præfecturam Urbis confeſtim detulit*. Porro auctor eſt Tacitus Annal. lib. VI. cap. 11. Piſonem in urbis præfectura, *viginti per annos pariter probatum Ænobarbo & Vitellio Coſſ.* id eſt, anno Eræ Chriſtianæ XXXII. mortuum eſſe. Si ab eo anno viginti numerando retrocedas, pervenies ad annum Chriſti XII. quo Piſo Urbi præfectus eſt, quo Cenſura a Tiberio acta, quove Auguſtus adhuc in vivis erat. Neque hanc narrationem unus ab altero accepit; cum Plinius duabus noctibus, Suetonius nocte una perpotationem illam continuatam fuiſſe ſcribat. Hic Taciti locus adeo Lipſium in Notis torſit, ut cum non haberet quo ſe verteret, X. pro XX. legendum eſſe ſcripſerit: *Sit ergo*, inquit, *hic error ex notis geminatis*. Sed fruſtra, cum nullus Codex vel impreſſus vel manuſcriptus ejus conjecturæ faveat. Præterea Plinius & Suetonius eodem *Principis* nomine Tiberium indigitant. Collegæ enim Imperii Principes vocabantur: quod colligo ex Spartiano, qui vitam Ælii Veri his verbis incipit: *In animo mihi eſt, Diocletiane Auguſte, tot Principum maxime, non ſolum eos qui principem locum in hac ſtatione, quam temperas, retentarunt; ſed illos etiam, qui vel Cæſarum nomine appellati ſunt, nec Principes aut Auguſti fuerunt, vel quolibet alio genere, aut in famam aut in ſpem principatus venerunt, cognitioni numinis tui ſternere*. Quæ verba lucem accipiunt ex iis, quibus in ejuſdem Vitæ calce Auctor ille utitur: *Mihi propoſitum fuit, omnes qui poſt Cæſarem Dictatorem, vel Cæſares, vel Auguſti, vel Principes appellati ſunt, quique in adoptionem venerunt, vel Imperatorum filii aut parentes Cæſarum nomine conſecrati ſunt, ſingulis libris exponere*. Ubi Spartianus tria perſonarum genera diſtinguit, Cæſarum nempe, Principum, & Auguſtorum.

IV. *Piſo per annos XX. Urbis præfectus.* Hoc argumentum conatur evertere Card. Noriſius V. C. in Diſſert. 2. de Cenotaphiis Piſanis Caji & Lucii Cæſarum, cap. 16. paragrapho 12. & 13. ubi ait, Tiberium ante Auguſti mortem intra Urbem habuiſſe ſolum jus intercedendi ob Tribunitiam Poteſtatem, ex quo concludit cum Lipſio, apud Tacitum pro *viginti annis* legendum eſſe *decem*. At licet verum ſit, Collegarum Imperium extra Urbem præcipue fuiſſe; in Urbe tamen Tribunitiæ Poteſtatis vi, aliqua auctoritate pollebant. Unde Euſebius in Chronico ſeu Hieronymus, ut ſignificet, Tiberium Druſo filio Tribunitiam Poteſtatem conceſſiſſe, ſic ſcribit: *Tiberius Druſum conſortem regni facit*; quod anno Chriſti XXII. contigit. Virtute itaque Tribunitiæ Poteſtatis varia poterant Cæſares ac Collegæ Imperii, non quidem Præfecturam Urbis committere, ſed ſaltem viros idoneos Auguſtis proponere, quod hic a Tiberio factum inſinuat Plinius lib. XIV. cap. ult. ubi de ebrietate loquens, indicat Præfecturam Urbis initio Principatus a Tiberio collatam Piſoni, non vero anno Imperii ejus Auguſtei octavo aut nono, ut Lipſius & Card. Noriſius volunt: *Gloriam hac virtute* (nempe ebrietate, inquit Plinius) *Parthi quærunt, famam apud Ægyptios Alcibiades meruit, apud nos cognomen etiam Novellius Torquatus Mediolanenſis ad Proconſulatum uſque a Prætura honoribus geſtis, tribuſque congiis epotis uno impetu, ſpectante, miraculi gratia Tiberio principe, in ſenecta jam ſevero atque etiam ſævo alias, ſed ipſa juventa ad merum pronior fuerat, eaque commendatione credidere L. Piſonem urbis Romæ curæ ab eo delectum, quod biduo, duabuſque noctibus perpotationem continuaſſet apud ipſum jam Principem*. Ubi vides Piſonem a Tiberio quidem delectum, ſed non creatum Urbis præfectum, idque initio Imperii Tiberiani. Plinius enim Tiberii ſenectam & juventam inter ſe confert, & quid in utraque egerit narrat. Obſervandum interim, nec Plinium, nec Senecam Epiſt. LXXXIII. ubi etiam de hac Piſonis ebrietate loquitur, ob eamque Urbis curam illi commiſſam aſſerit, aliquam de *Pomponio Flacco* mentionem facere, quod is Syriacæ Præfecturæ ob ebrietatem ſibi delatæ poſſeſſionem non inierit, ut mox dicam.

V. *Pomponius Flaccus Syria a Tiberio deſtinatus.* Dicit præterea Card. Noriſius, Pomponium Flaccum anno Chriſti XVII. Conſulatum ordinarium geſſiſſe, & ex Tacito lib. 2. Annal. Julio Silano & Norbano Flacco Coſſ. anno nempe Chriſti XX. Mœſiam veniſſe, tandemque anno Urbis DCCLXXXVI. Chriſti ſcilicet XXXIII. Syriæ Proprætorem defunctum eſſe, teſte Tacito lib. 6. Annal. Reſpondeo verum quidem eſſe, Pomponium Flaccum Præfectum Urbis mortuum fuiſſe, ſed inde tantum colligi, eum, quando Syriæ regendæ a Tiberio Imperii Collega deſtinatus fuit, propter rationes nobis ignotas, hujus dignitatis poſſeſſionem non iniiſſe; quod non raro contigit. Tacitus lib. 6. Annal. anno Urbis DCCLXXXVI. Chriſti ſcilicet XXXIII. ait eo anno Ælium Lamiam obiiſſe, *qui admi-*

mi.

diſtrahenda Syriæ imagine tandem exolutus Urbi præfuerat, quique anno antecedenti Lucio Piſoni in Urbis Præfecturam ſucceſſerat. Quibus verbis Tacitus ſignificat, Ælium Lamiam Proprætorem quidem Syriæ deſignatum fuiſſe, ſed hujus muneris poſſeſſionem non adiiſſe. Quod Dio lib. 58. anno Urbis DCCLXXXV. manifeſte inſinuat, dum ſcribit: *Lucium ei quæſtorem ſuffecit* (id eſt, Tiberius Lucio Piſoni Urbis Præfecto demortuo ſubſtituit Lamiam. Nam, ut, recte Lipſius in notis ad Taciti, lib. 6. Annal. in Græco loco Λούκιον ideſt, *Lucium*, legendum, Λαμίαν id eſt, *Lamiam*) *quem dudum exercitui deſtinatum Romæ detinuerat, idemque cum multis aliis egerat, nihil quidem iis opus habens, tantum ut honorem eis tribuere videretur*. Si itaque Lamia Proprætor Syriæ a Tiberio nominatus eam Provinciam non obtinuit, cur negabimus, Pomponio Flacco idem quod Lamiæ, multiſque aliis contigiſſe; cum de Pomponii ad eam Provinciam deſtinatione, Auguſto imperante, non vero de ejus in eam profectione conſtet? An Tiberius Imperii Collega alius a Tiberio Auguſto? Inſuper Tacitus lib. 13. Annal. de iis, quæ Nerone & L. Antiſtio Coſſ. anno nempe Chriſti LV. geſta ſunt a Nerone Imp. loquens ait, *Syria P. Anteio deſtinata, & variis mox artibus eluſus, ad poſtremum in Urbe retentus eſt*: quod etiam de Pomponio Flacco exiſtimandum; cum certum ſit, eum anno Chriſti XII. quo Tiberius Cenſuram egit, quove L. Piſo Urbis Præfectus creatus eſt, in Syriam profectum non eſſe, ut infra magis patebit. Memoratus itaque Taciti locus, in quo dicitur Piſonem per *annos viginti* Præfecturam Urbis adminiſtraſſe, purus eſt; cum a currenti Chriſti anno ad XXXII. quo L. Piſo obiit, nullius alterius Urbis Præfecti mentio in Scriptoribus Hiſtoriæ Auguſtæ extet. Vide quæ infra dicimus de tempore Cenſuræ Tiberio collatæ.

VI. *Tiberius a Dionyſio Alex. Imperii Collega agnitus.* Denique Imperii Proconſularis Tiberii egregium exemplum habemus in Libro Carminum Geographico, cui titulus, *deſcriptio Orbis*. Nam Dionyſius Alexandrinus ejus auctor indicat ſe vixiſſe, dum plures Imperatores ſimul dominarentur. Quare recte Euſtathius ejus Scholiaſtes ait, eum vixiſſe οὐκ ἐπὶ τῶν ὑπάτων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν αὐτάρχων, id eſt, *non ſub Conſulibus, ſed ſub Imperatoribus*. In cujus rei argumentum adducit hunc locum.

Ἐκ Διὸς Αὐσονίδαις αἰεὶ μέγα κοιρανέοντες.

Id eſt, *e Jove Auſonii ſemper ſtrenue dominantes*; & inprimis verſus iſtos,

Ῥώμην τιμήεσσαν, ἐμῶν μέγαν οἶκον ἀνάκτων,
Μητέρα πασάων πολίων, ἀφνειὸν ἔδεθλον

Loquitur de Tiberio, aitque: *qui amabilem ſecat in duas partes Romam, Romam honorabilem, meorum magnam domum Principum*, vel *Dominorum*. Sed qui ſint plures illi Principes, qui Romæ imperabant, quando Dionyſius Opus ſuum elucubravit, huc uſque ignotum. Solum Euſtathius recte monuit, cum Dionyſius dicit, ἐμῶν ἀνάκτων, id eſt, *meorum Principum*, ſatis oſtendere non ſub Conſulibus ſe iſta ſcribere, ſed ſub Imperatoribus. At ſub quo Imperatore? hic opus, hic labor eſt. Antoninorum temporibus Dionyſium vixiſſe, atque eos per ἄνακτας intelligendos cenſet Barthius lib. 58. Adverſariorum cap. 5. Scaliger in notis Euſebianis num. 2215. Severum ac Caracallam & Getam filios ibidem ſignificare arbitratur; idque adeo confidenter, ut Euſtathium Interpretem ſomniaſſe putet, cum indicat, Dionyſium Auguſto imperante ſcripſiſſe. Voſſius lib. 2. de Hiſtoricis Græcis cap. 5. ait: *Quid prohibet, ut Divos fratres M. Aurelium & L. Verum intelligamus?* Addit tamen ex Plinii verbis proxime recitandis videri Dionyſium ſub Auguſto floruiſſe. Card. Noriſius cap. 9. Differt. II. de Cenotaphiis Piſanis Caji & Lucii Cæſarum, arbitratur Dionyſium loco laudato Caium & Lucium Cæſares deſignare. Nam, inquit, *filii Reges* ἄνακτες *a Græcis dicuntur, & ab Ammiano lib. 16. cap. 12. Regales appellantur, dum ait: Hos ſequebantur poteſtate proximi Reges numero quinque, Regaleſque decem, & Optimatum ſeries magna. In Codice veterum Grammaticorum pag. 2205. incertus Auctor de Differentiis verborum ait: Inter Regem & Regalem hoc intereſt, quod Regis puer, Regalis eſt, Rex, qui regit regnum*. Ita Card. Noriſius. Sed Reges illi ac Domini, de quibus Dionyſius loquitur, alii non ſunt, quam Auguſtus Imperator, & Tiberius Imperii Collega. Certum enim, ut optime Card. Noriſius obſervavit, Dionyſium, imperante Auguſto vixiſſe, qui eum in Orientem præmiſit, ut Caio Cæſari in Syriam advenienti omnium regionum urbium, ac montium ſitus deſcriptos exhiberet; quod docet Plinius lib. 6. cap. 27. *Hoc in loco genitum eſſe Dionyſium* (in Arabia nempe) *terrarum Orbis recentiſſimum Auctorem conſtat, quem ad commentanda omnia in Orientem præmiſit Divus Auguſtus, ituro in Armeniam, ad Parthicas Arabicaſque res, majore filio*, Caio ſc. Cæſare.

VII. *Auguſtus & Tiberius Duces Auſonii appellati.* Itaque Dionyſius Auſoniorum ſemper ſtrenue dominantium nomine, Auguſtum & Tiberium indicat. Card. Noriſius loco laudato ait, Dionyſium de Parthis ſub num. 1040. loquentem, Auguſtum intelligere, dum ait:

Ἀλλ' ἔμπης κατὰ δῆριν ἀμαιμάκετοί περ ἐόντες
Αὐσονίου βασιλῆος ἐπρήϋνεν ἀκωκή

id eſt, juxta Henrici Stephani verſionem: *Veruntamen prælio indomiti (inſuperabiles) quamvis eſſent, Auſonii Regis manſuefecit cuſpis (haſta.)* Dionyſius Auguſtum intelligit, inquit Noriſius, qui cum Aſiam perluſtrans, Tiberium cum legionibus anno Urbis DCCXXXIV. in Armeniam miſiſſet, tot armorum ſtrepitu, tantum Phraati Parthorum Regi terrorem incuſſit, ut feritate ac odio in Romanos poſito, raptas Craſſo Aquilas ac ſigna ad Auguſtum remiſerit, ac diuturniorem cum eodem pacem ſervaverit. Quæ etiam ſententia eſt Voſſii laudati, ubi ad explicandos hos verſus Dionyſii, locum Suetonii in Auguſto cap. 21. adducit, qui oſtendit, eos optime Auguſto convenire. At Auſonii Regis nomine Tiberium etiam alibi ſignificari docet Ovidius lib. 2. Triſtium, qui ad Auguſtum ſcribens ait:

Sic aſſueta tuis ſemper victoria caſtris,
Nunc quoque ſe præſtet: notaque ſigna petat.
Auſoniumque ducem ſolitis circumvolitet alis:
Ponat & in nitida aurea ſerta coma:
Per quem bella geris, cujus nunc corpore pugnas:
Auſpicium cui das grande: Deoſque tuos.

Loquitur Ovidius de bellis a Tiberio poſt annum Chriſti quartum uſque ad Auguſti mortem geſtis, & Tiberium *Auſonium ducem* appellat, teſte ipſomet Card. Noriſio, loco laudato, cap. 6. Quare per Auſonios *ſemper ſtrenue dominantes* Dionyſius Alexandrinus alios intelligere non poteſt, quam Auguſtum & Tiberium; cum conſtet, utrumque Auſonios vocatos; nec Caius & Lucius Cæſares eo nomine unquam appellari, quos etiam Dionyſius ἄνακτας non vocaſſet. Certe in priori Imperii Romani forma, quæ ab Auguſto ad Marcum Aurelium & Lucium Verum duravit, Cæſares ac Imperatorum filios ab Antiquis Reges dictos me legiſſe non memini. Auctoritates a Card. Noriſio allatæ, pluresque hujuſmodi, quæ leguntur in Gloſſario mediæ & infimæ Latinitatis, verbo, *Regales* intelligendæ de uſu, qui invaluerat in Regnis Romano Imperio minime ſubditis, ac de Regnis, quæ Reges ab Imperatoribus accipiebant; non vero de uſu, qui in ipſo Imperio ab Auguſto ad Marcum Aurelium viguit. Ex Dionyſio itaque, qui Tiberii tempore vixit, habemus, hunc cum Auguſto corregnaſſe.

VIII. *Tiberius Cenſor dictus.* Cum Imperio Proconſulari Cenſuram Tiberius accepit; quod elicio ex Suetonio in Tiberio cap. 21. ubi ait: *Ac non multo poſt, lege* per

per Conſules lata, ut Provincias cum Auguſto communiter adminiſtraret, ſimulque cenſum ageret, condito luſtro in Illyricum profectus eſt. Docet Suetonius in Octavio Auguſto cap.27. recepiſſe Auguſtum *& morum legumque regimen æque perpetuum*, quam Cenſuram in Tiberium contuliſſe, quando eum Imperii Collegam dixit, ex verbis ejuſdem Suetonii ſupra laudatis intelligitur. Reprehendit Card. Noriſius in Diſſert. II de Cenotaphiis Piſanis Caji & Lucii Cæſarum cap.16. Uſſerium, qui in Annalibus veteris Teſtamenti, ex eo quod Suetonius cap.42. de Tiberio ſcribat, *in ipſa publicorum morum correctione*, Præfecturam Urbis Piſoni detuliſſe, quod noctem continuumque biduum epulatus eſſet, colligat Uſſerius id contigiſſe, cum Tiberius *Cenſor eſt factus*. Nam Cenſor fuit, inquit Card. Noriſius, cum Auguſto anno Chriſti XIV. Quare anno ſuperiori Cenſor deſignatus fuerat, non vero anno Chriſti XII. Sed Suetonius, ſi Cenſorem Tiberium ſignificaret, annum Chriſti XIV. deſignaſſet, quo *ipſa publicorum morum correctio* a Cenſoribus peracta fuit. Itaque deſignat tempus, quo Tiberius publicis edictis urbano luxui modum ponebat anno Chriſti XXII. Ita Card. Noriſius, qui illud probare conatur ex Tacito & Suetonio paragrapho 33. ejuſdem capitis. Sed non dubito, quin Card. doctiſſimus hallucinetur, & quin Cenſura Tiberio cum imperio Proconſulari conceſſa fuerit; non quidem, ut eam tunc exerceret, cum ea a præſentibus Romæ Cenſoribus ſemper acta fuerit: ſed, ut eidem ſuo tempore incumberet. Cui Tiberium anno Chriſti XII. quo Romam rediit, operam dediſſe, ſuo loco videbimus. Eodem itaque anno Tiberius & Collega Imperii, & Cenſor, appellatus.

IX. *Quo die & anno Tiberius Imperii Collega dictus.*

[a] Major difficultas eſt de anno, quo II tituli Tiberio conceſſi. Clemens Alexandrinus lib. I. Stromatum ſcribit, Tiberium regnaſſe *annis viginti ſex, menſibus ſex, diebus novemdecim*. Quibus ex verbis ſequeretur Tiberium *V. Kalend. Septembris* præcedentis anni, die nempe viceſimo octavo menſis Auguſti, Collegam Imperii dictum eſſe. Obiit enim Tiberius, ut ſuo loco videbimus, XVII. Kalendas Apriles anni Chriſti XXXVII. ideoque a die quinto Kalendas Septembris anni Chriſti X. ad quintum Kalendas Septembris anni Chriſti XXXVI. anni ſunt viginti ſex abſoluti: ab eo die ad quintum Kalend. Martias anni Chriſti XXXVII. tres illi menſes interjiciuntur tandemque a quinto Kalendas Martias ejuſdem Chriſti anni XXXVII. ad XVII. Kalendas Apriles, quo die Tiberius obiit, ultimo termino excluſo, dies ſunt XIX. Sic enim menſes & dies a Clemente memorati, more ſcilicet Romano, non vero noſtro, numerandi, ut in Diſſertatione Hypatica, parte prima cap.3. num. II. demonſtravi. Hac numerandi ratione ab Antiquis, dum menſes ac dies numerant, ſæpe uſurpata, a Recentibus Scriptoribus non obſervata, loca clariſſima non raro ab his intellecta non ſuere. Dies quintus Kalendas Septembris ab Auguſto electus, quia, ut ibidem num. VII. oſtendi, dies quintus Kalendas in quamdam religionem venerat ab anno Urbis DCCXXV. quo Auguſtus, victis ſuperiori anno Antonio & Cleopatra, aram Victoriæ dedicavit, ut oſtenderet *Imperium ſe ex victoria eſſe adeptum*, ut inquit Dio lib.51. Ad quam dedicationem electus quinto Kalendas Septembris, ut diſcimus ex antiquo Kalendario marmoreo apud Gruterum pag 133. in quo ad eamdem diem habetur annotatum: ARA VICTORIA IN CURIA DEDICATA EST. Sic Auguſtus anno Urbis DCCXXXI. non alio die quam *quinto Kalendas Julias* Imperium Proconſulare accepit, eodemque poſtea Tiberium Cæſarem nuncupavit. Quare Clemens Alexandrinus rei geſtæ diem nobis conſervavit, ſed numeri annorum corrupti, quod in eo Auctore non infrequens.

X. *Velleius & Suetonius de anno, quo Tiberius Imperii Collega dictus, diſſentiunt.*

Velleius lib.2. cap.110. de rebus a Tiberio anno ſuperiori geſtis agens ait: *Mittitur ad Germaniam, Gallias confirmat, diſponit exercitus, præſidia munit, &c. maximaque cum gloria, incolumi omnium, quos tranſduxerat, numero, in hiberna revertitur.* Hæc præcedenti anno acta. Tum cap.121. ait Velleius: *Eadem & virtus & fortuna ſubſequenti tempore ingreſſa animum Imperatoris Tiberii fuit, qua initio fuerat; qui concuſſis hoſtium viribus, claſſicis pedeſtribuſque expeditionibus, cum res Galliarum maxima molis, accenſaſque plebis Viennenſium diſſenſiones, coercitione magis quam pœna, molliſſet; & Senatus Populuſque Romanus, poſtulante patre ejus, ut æquum ei jus in omnibus Provinciis exercitibuſque eſſet, quam erat ipſi, decreto complexus eſſet; (etenim abſurdum erat non eſſe ſub illo, quæ ab illo vindicabantur; & qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem non judicari parem) in Urbem reverſus, jampridem debitum, ſed continuatione bellorum dilatum, ex Pannoniis Dalmatiſque egit triumphum.* Per hæc verba, *ſubſequenti tempore*, intelligit Velleius annum Chriſti XI. & XII. atque primo, Tiberium res Viennenſes compoſuiſſe, & Imperium Proconſulare accepiſſe; anno vero inſequenti eum Romam veniſſe, ibique triumphaſſe. Quæ opinio ſuperiori

[a] Tiberium collegam *Auguſti* factum, & Proconſulare imperium accepiſſe hoc anno V. *Kal. Septembris*, a qua die *Tiberii* ejuſdem anni imperii enumerandi ſunt, pluribus contendit hoc loco Pagius; eamdemque tenuit ſententiam M. Antonius Cappelli in Diſſertatione de Chriſti Domini cœna ſuprema. At Petavius de doctrina temporum lib.XI. cap.VII. Cappelli ſententiam evertit, oſtenditque, Proconſularem dignitatem citra imperium dari conſueviſſe; ac proinde *Tiberii Principatum ab Auguſti morte* incœpiſſe, & annis viginti tribus, minus aliquot menſibus circumſcriptum fuiſſe: Noriſius vero in Cenotaphiis Piſanis Diſſert.II. cap.XVI. §.XII. pag.313. Velleii auctoritate permotus cenſet, A. V.765. Chriſti XII. *Tiberium*, antequam triumpharet, ex plebiſcito æquum cum Auguſto per provincias imperium accepiſſe; non vero in Urbe, in qua nullum jus habebat, niſi intercedendi ob Tribuniciam poteſtatem. Proinde A. V.779. 780. quibus labebatur hujus imperii a Tiberio una cum Auguſto accepti *annus decimus quintus*, qui erat æræ vulgaris 27. Chriſtus baptiſma ſuſcepit; ac annus ille *decimus quintus*, idem ille eſt de quo S. Lucas in Evangelio loquitur, ex eorum opinione qui Chriſtum paſſum *duobus Geminis Coſſ.* ſtatuunt. Cæterum Noriſius in Diſſertatione Chronologica de votis decennalibus cap.II. pag.81. docet, *annos imperii* Tiberii incipere a conſulatu *utriuſque Sexti*, quo Auguſtus obiit, & eſt A. D.14. idque confirmare Velleium, nummos & lapides, in quibus *Tiberii Tribunicia poteſtas* cum *Tribunicia poteſtate Auguſti* conjungitur. Ægidius Bucherius in Belgio Romano lib.III. cap.III. pag.103. & ſequentibus decernit, *Tiberium* ſtatim poſt Dalmaticum, Pannoniumque triumphum, Auguſti in imperio collegam ſaltem in provinciis factum, indeque imperii ejus annos a Luca, aliiſque deduci. Conſule Sebaſtianum Tillemontium in notis ad Tiberii vitam pag.594. & ſequentibus, ubi Pagii ſententiam expendit. Quid autem diſcriminis fuerit inter *Tribunitiam poteſtatem Imperatorum*, & jus *Tribunorum plebis*, de quibus inter ſe diſſentiunt Noriſius & Pagius, diſquirit Ezechiel Spanhemius de præſtantia & uſu numiſmatum antiquorum Diſſert. XII. §. VI. n.3. pag.427. & ſequentibus, ac in Pagii ſententiam propendet.

ri præferenda, ut ait Card. Noriſius in literis ad me nuper ſcriptis, quod Velleius rerum a Tiberio geſtarum teſtis fuerit, & hæc verba, *in hiberna revertitur*, geſta a Tiberio præcedenti anno claudere videantur. Refragatur tamen Velleio Suetonius in Tiberio cap. 20. & 21. ubi legem illam in Tiberii gratiam anno tantum Chriſti duodecimo latam ſcribit, aitque: *A Germania in Urbem poſt biennium regreſſus, triumphum, quem diſtulerat, egit .... Dedicavit & Concordiæ ædem item Pollucis & Caſtoris, ſuo fratriſque nomine de manubiis. At non multo poſt lege per Conſules lata, ut Provincias cum Auguſto communiter adminiſtraret, ſimulque cenſum ageret, condito luſtro in Illyricum profectus eſt.* Ubi vides, Suetonium prius memorare triumphum anno Chriſti XII. certiſſime actum, quam legem illam, qua Imperium Proconſulare Tiberio conceſſum. Nec hic ſolum Suetonius Velleio contrarius eſt in rebus geſtis Tiberii deſcribendis; ſed etiam alibi, quando loquitur de anno, quo Tiberius Rhodum ſeceſſit, ut ſupra oſtendimus. In iiſdem literis ait Card. Noriſius, jam anno Urbis DCCLIX. Chriſti nempe ſexto, ædem Pollucis & Caſtoris Tiberium dedicaſſe, teſte Dione lib. 55. ædem vero Concordiæ anno Urbis DCCLXIII. antecedente nempe Chriſti anno ex eodem Dione ibidem, ideoque Suetonium intelligere *manubias*, hoc eſt, ſpolia in triumpho lata, poſtea in utroque templo Tiberium dedicaſſe. Vox enim illa *manubiæ* id temporis triumphum, cujus illæ pompam auxerant, jam peractum indicant, ita ut manubiæ hoſtiles in pompa triumphi ſpectandæ delatæ fuerint, & ex his utrumque templum ſacratum. Sed quidquid ſit, certum eſt, Suetonium velle triumphum præceſſiſſe legem illam in Tiberii favorem emiſſam, adeoque a Velleio in anno rei geſtæ diſſidere. Uter erravit, incertum; eoque magis, quod Clemens Alexandrinus ab utroque diſcrepat, ut mox vidimus. Quia tamen Tiberius anno Chriſti XXI. rurſuſque anno Chriſti XXXI. Conſul proceſſit, exiſtimandum, utrumque Conſulatum ob Decennalia & Vicennalia Imperii Proconſularis a Tiberio geſtum; ideoque & illum anno Chriſti XI. Imperio Proconſulari donatum: quamquam uterque Conſulatus anno Chriſti XII. quo rem actam narrat Suetonius, reſpondere etiam poſſit, etiamſi Quinquennalia legitimo tempore celebrata fuerint.

XI. *Primum argumentum Petavii adverſus noſtram ſententiam.*

Petavius lib. 12. de Doctrina Temporum cap. 7. Proconſularem Tiberii dignitatem pluribus examinavit, eamque citra Principatum eidem datam concluſit. Primum ejus argumentum deductum a Liviæ poſt Auguſti mortem ſolicitudine, quæ Tiberio abſente *acribus cuſtodiis domum & vias ſepſit, donec Tiberius advenıſſet; ut tum ſimul exceſſiſſe Auguſtum, & rerum potiri Neronem fama tulit*, ut inquit Tacitus. Mox: *Primum facinus novi Principatus fuit, poſthumi Agrippæ cædes.* Nondum igitur Imperator, Princepſve creatus erat Tiberius, alioqui neque metuendi cauſam haberet Livia; neque novum Principatus exordium caperetur; neque novus denique Principatus appellaretur. Quod & oſtendit Tiberii cunctatio, & imperii per ſpeciem in Senatu detrectatio, de qua idem Tacitus & Suetonius in Tiberio cap. 24. Ita Petavius. Sed Tacitus & Suetonius ex eorum verbis explicandi; ille Tiberii tergiverſationis cauſæ & fictæ ab eo intenti rationem reddit, quia nempe Germanicus legiones, immenſa ſociorum auxilia, & favorem populi in manu habebat; adeo ut fuerint qui promptos ſe oſtentavere, *ſi Germanicus vellet imperium*, inquit Tacitus Annal. lib. 1. quod & Velleius lib. 2. & Suetonius in Tiberio cap. 25. confirmant; immo Suetonius ait: *Simulavit & valetudinem*, (nempe Tiberius) *quo æquiore animo Germanicus celerem ſucceſſionem vel certe ſocietatem Principatus opperiretur.* Qui locus notatu digniſſimus; ſi enim nullus antea in ſocietatem Imperii aſſumtus, vana hæc ridiculaque Tiberii ſimulatio fuiſſet. Denique novus Principatus, Monarchicus nempe novumque Principatus exordium minime officiunt priori Tiberii Principatui; cum ſæpe contigerit, ut filii a patribus Auguſti dicti fuerint, & poſt eorum mortem a novo Principatu nova epocha inchoata fuerit, ut omnibus notum.

XII. *Alia argumenta Petavii adverſus eamdem*

Affert præterea Petavius locum Spartiani in Hadriano, ubi de M. Aurelio & L. Vero loquens: *Hi ſunt*, inquit, *qui poſtea duo pariter Auguſti primi Rempublicam gubernavere*; quod & in Ælio Vero & in Antonino Philoſopho rurſus repetit. Unde infert Petavius, Auguſto demum mortuo Principatum & abſolutum Imperium obtinuiſſe Tiberium, & quod par Auguſto in Provincias & exercitus nactus fuerit Imperium, non ex eo Principem & Imperatorem, Auguſtumve conſalutatum eſſe. Sed vana hæc objectio; nullus enim unquam dixit, Tiberium vivente Auguſto, Auguſteam dignitatem adeptum eſſe, cum Romanum Imperium ante M. Aurelium duos Auguſtos non viderit. Tiberius itaque Collega quidem Imperii fuit, ſed non Auguſtus; Princeps etiam & Imperator appellatus eſt, ſed inde non ſequitur, eum Auguſtum fuiſſe, quia nullam in Urbe poteſtatem aut imperium habebat, ſed tantum Tribunitiam Poteſtatem & Proconſulare Imperium, ratione cujus idem quod Auguſtus in Provinciis & exercitibus poterat. At, inquit Petavius pleraque quidem ſummi Imperii & Poteſtatis, hoc eſt, Græci dicunt, τῆς βασιλείας ornamenta jampridem in Tiberium collata fuerant, ſed hujuſmodi fere, quæ citra ampliſſimum faſtigium aliis conceſſa ſunt, quos nemo ideo Romanum Imperatores appellet. Sunt hæc Tribunitia Poteſtas & Proconſulare in Provincias atque exercitus Imperium. De Tribunitia Poteſtate dubium non eſt, quin permulti compotes ejus fuerint, qui Imperatores nullo modo cenſentur: ut Agrippa, qui ante Tiberium eo honore exornatus fuerat. Multi etiam Proconſularem dignitatem citra Imperium adepti ſunt. Germanicus Druſi filius adoptatus a Tiberio nunquam Imperator fuit, neque Romanos inter Imperatores refertur. Et huic ipſi tamen Proconſulare Imperium, Tiberio poſtulante, Senatus detulit. Tacitus lib. 1. qui & lib. 11. refert anno ab Urbe condita DCCLXX. Chriſti nempe XVII. eidem Provincias a Senatu permiſſas, *quæ mari dividuntur, majuſque Imperium quoquo adiſſet, quam his, qui ſorte aut miſſu Principis obtinerent.* Sed & aliis nonnullis, ut ad ſpem Imperii ſucceſſioniſque certiſſimam, priuſquam Imperatores & Auguſti forent, idem honor eſt habitus. Ita Petavius, qui non animadvertit, eos Imperii Collegas dictos fuiſſe, non qui Tribunitia tantum Poteſtate, aut qui Imperio tantum Proconſulari, ſed qui utroque titulo abſoluti Imperii partibus atque ab Imperatoribus cum Imperio pariter aſſumtis, decorati eſſent. Quare exempla, quæ in medium adducit, ad rem non faciunt. Proconſulare enim Imperium, quod inter titulos Principatus, nullis extra Urbem limitibus coarctabatur, & tamen quod conceſſum eſt Germanico, ad Provincias tantum, quæ mari dividuntur, extendebatur. Unde & fallitur Lipſius, dum in Notis ad lib. 2. Annal. Taciti ſcribit, petitum fuiſſe Germanico Proconſulare Imperium perpetuum, quæ pars ſupremæ Poteſtatis eſt. Qua de re legenda, quæ ſcripſi in prima parte Diſſert. Hypat. cap. 3. num. IV. Denique non audiendus Petavius, quando negat eos Imperatores dictos fuiſſe, qui Tribunitia Poteſtate & Imperio Proconſulari præditi erant. Nam tot exemplis contrarium inferius conſtabit, ut mirum ſit, Virum doctiſſimum in ea ſententia fuiſſe; cum etiam a Ge-

tæ Cæſaris Quinquennalibus Cæſares omnes; licet neque Tribunitia Poteſtate, neque Imperio Proconſulari exornati eſſent, Imperatores nuncupati fuerint, ut infra oſtendam. Velleius lib. 2. cap. 21. poſtquam locutus eſt de rebus a Tiberio anno Chriſti X. geſtis, ait: *Eadem & virtus & fortuna ſubſequenti tempore ingreſſa animam Imperatoris Tiberii fuit, quæ initio fuerat*, &c. ſupra recitata. Loquitur de rebus anno Chriſti 12. quo Tiberius Proconſulare Imperium accepit, geſtis: & Tiberium, quem antea Cæſarem tantum appellarat, *Imperatorem* vocat. Verum eſt, Tiberium Imperatoris prænomen etiam poſt mortem Auguſti recuſaſſe, ut ait Suetonius in Tiberio cap. 26. *Prænomen quoque Imperatoris, cognomenque Patris patriæ, & civicam in veſtibulo coronam recuſavit: ac ne Auguſti quidem nomen, quanquam hereditarium, ullis, niſi ad Reges ac Dynaſtas epiſtolis addidit*. Sed ex illis verbis male infert Petavius, Tiberium ante Auguſti mortem Imperatorem dictum non eſſe, cum Velleius eum eo nomine appellet; certumque ſit, alios Imperii Collegas Imperatores nuncupatos fuiſſe, idque ratione Imperii Proconſularis: ut ſuo loco demonſtrabo.

XIII. *Tiberius & Germanicus in Germania bellum gerunt.*

Dio lib. 56. loquens de rebus hoc anno geſtis ait: *Tiberius & Germanicus, cui Proconſulare erat Imperium, impreſſionem in Germaniam fecerunt*, &c. *prope Rhenum uſque ad autumnum morati, ludis in honorem natalium Auguſti actis, in Italiam reverſi ſunt*. Zonaras in Vita Auguſti de Tiberio loquens ait: *Poſt hæc ipſe & Germanicus in Celticam impreſſione facta, quaſdam ejus partes incurſarunt*, &c. Quæ ſupra ex Dione retulimus. Ubi vides Zonaram vocem *Proconſulis* omittere, quam in primo parte Differt. Hypat. cap. 3. num. IV. & V. ad Tiberium, non vero ad Germanicum referendam cenſui, quod tunc exiſtimarem, Tiberium anno præcedenti Proconſulari Imperio donatum, hancque Inſcriptionem ab Hervvarto cap. 248. ſuæ Chronologiæ recitatam, quam Viennæ in Gallis legi dicit, ad Tiberium referri.

I. O. M.
TI. CLAVD.
CENSOR.
P. PROCON.
V. S. L. M.

Id eſt, *Jovi Optimo Maximo, Tiberius Claudius Cenſor, P. Proconſul, votum ſolvit lubens merito*. Tiberium vero hoc anno Viennam veniſſe diſerte docet Velleius loco anno præcedenti citato; & inſinuat Dio laudatus, quando ait, εἰς τὴν Κελτικὴν ἐνέβαλον id eſt, *in Celticam impreſſionem fecerunt*. Celticæ enim nomine non tantum Germania, ſed & Gallia intelligitur, ut teſtis eſt Cluverius lib. 2. de veteri Germania. Unde & Dionis locus male ab Interprete verſus. Sed præterquam quod Inſcriptio illa nunc Viennæ non extat, ut Vir Clariſſimus Juvenis in Hiſtoria Delphinatus univerſæque Galliæ verſatiſſimus ad me ſcripſit, monuit me per literas Card. Noriſius, Gruterum pag. 24. has duas Inſcriptiones in medium adducere.

4.	5.
I. O. M.	I. O. M.
TI. CLAVD	TI. CLAVD
CENSOR	CENSOR
... PROQ.	P..... PROC
V. S. L. M	V. S. L. M

XIV. *Tiberius Africæ Proconſul diverſus a Tiberio Auguſti filio.*

Ex quibus diſcimus, inquit Card. Noriſius, Tiberium Claudium cognomine *Cenſor*, hoc eſt, Cenſorinum, (deſunt enim ſyllabæ finales) ibidem deſignari non PROCONſulem, ſed *Provinciæ*, vel *Privatarum*, ſeu privatæ rei PROCuratorem: additque Joſephum Scaligerum compilatorem Indicis Gruteriani *cap.* 23. CENSOREM pro cognomine legere, qua de re, inquit Card. Noriſius, ſe non litigare; ſed haberi in priori lapide Claudium PROQuæſtorem, in alio PROCuratorem, virum alium ſane a Tiberio poſtea Auguſto. Ita Card. doctiſſimus. Præfata itaque Inſcriptio ab Hervvarto recitata ad Tiberium Imperii Collegam non ſpectat, ſed ad Tiberium Cenſorinum in Gruterianis Inſcriptionibus memoratum, cujus etiam Tertullianus in Apologetico cap. 9. ut opinor, meminit, quando ait: *Infantes penes Africam Saturno immolabantur palam uſque ad Proconſulatum Tiberii*. Scaliger in Epiſtola ad Caſaubonum, quæ poſt ejus Opuſcula legitur pag. 485. dicit, hæc verba non poſſe intelligi niſi de Imperatore: *Alii enim omnes*, inquit, *cum nomine ipſo extantur, Tiberius Julianus, Tiberius Cornelius, & quidem compendio TI. ſolus Imperator ſuo prænomine tantum deſignatur*. Sed Tiberium Africæ Proconſulem, Porphyrii & Lactantii auctoritate, Hadriano imperante floruiſſe oſtendit Valeſius in Notis ad Orationem Euſebii habitam in Tricennalibus Conſtantini. Prior lib. 2. de Abſtinentia ait: *Pallas vero, qui de ſacris Mithriacis optime omnium ſcripſit, humanas victimas fere ubique abolitas eſſe prodit, Principatu Hadriani*; quod confirmat Lactantius in lib. 1. Divinarum Inſtitutionum cap. 21. *Apud Cyprios humanam hoſtiam Jovi Teucer immolavit, idque ſacrificium poſteris tradidit: quod eſt nuper Hadriano imperante ſublatum*. Quare ad idem tempus reſpexit Tertullianus, quando ſcripſit infantes in Africa Saturno palam immolatos fuiſſe uſque ad Proconſulatum Tiberii, qui Sacerdotes Saturni ob eam cauſam cruci ſuffixit. Cujus rei teſtem Tertullianus addit, eſſe militiam *patriæ ſuæ*, vel ut quidam Codices ſcriptum habent, *patris ſui*, quæ idipſum munus Tiberio Proconſuli functa eſt. Ex quo apparet, adhuc recentem fuiſſe hujus rei memoriam. Cur enim teſtes citaret milites ſeu apparitores Proconſularis officii, niſi adhuc quidam ſuperfuiſſent, aut ſupereſſe potuiſſent ex iis qui Tiberio Proconſuli apparuerant, tunc cum Sacerdotes illos in crucem egit? Quare Proconſulatus ille Tiberii commode refertur in tempora Imperatoris Hadriani, inquit Valeſius, cui ſubſcribo. Ex his manifeſtum fit eumdem Tiberium cognomine *Cenſorem*, fuiſſe diverſis temporibus Proquæſtorem, rerum privatarum Procuratorem, & Africæ Proconſulem.

Sed, ut redeam ad Tiberium, qui poſtea imperavit, videtur ille Proconſul fuiſſe in expeditione Celtica, hoc anno ſuſcepta, ideoque in hoc Dionis loco, *Tiberius & Germanicus cui Proconſulare erat Imperium*, vox *Germanicus* tranſpoſita, vel ultima verba ad Tiberium referenda, cujus durioris loquendi modi non deſunt exempla. Et ratio eſt, quia Germanicus miſſus eſt ab Auguſto in Germaniam anno Chriſti ſeptimo, ibique uſque ad annum Chriſti nonum bellum geſſit, ſed Tiberii Legati nomine, non vero tanquam Proconſul: quod ex eo conſtat, quod anno Chriſti IX. Auguſto & Tiberio triumphus decretus, Germanico inſignia triumphalia, ut ſuo loco ex Dione oſtendimus. Quod ſi Proconſul bellum geſſiſſet, ovatione cohoneſtatus fuiſſet. Ovidius lib. 2. de Ponto eleg. 1. ad Germanicum, deſcribens triumphum a Tiberio ſequenti Chriſti anno geſtum, ait:

XV. *An tamen Tiberius quam Germanicus fuerint Proconſules.*

Pertulit hoc idem nobis, Germanice, rumor,
Oppida ſub titulo nominis eſſe tui.

Nempe in triumphali pompa argenteas figuras Oppidorum, quæ Germanicus ceperat, ſub nomine Germanici, id eſt a Germanico capta, in titulis indicata. Nihil de ovatione Germanici, quia ei decreta non fuerat, ſed ornamenta tantum triumphalia, quæ aliis etiam Legatis date Dio teſtatur anno Urbis DCCLXII. Cum itaque ante cladem Varianam Germanicus Tiberii Legatus tantum fuerit, non videtur poſt eam cladem, quando rurſus in Germaniam cum Ti-

be-

JESU CHRISTI
ANNUS
14. & 15.

AUGUSTI IMP.
ANNUS
55. & 56.

(a) *Idem ibid.* DEcimusquartus, annus T. Julio (a) Germanico & Fonteio Capitone, Coſſ. adſcribitur: quo, ut in præcedente, nihil geſtum reperitur quod ad noſtrum inſtitutum ſpectare videatur: ſicut nec in ſequenti, quo inierunt Conſulatum C. Silius Nepos & L. Munatius Plancus.

berio miſſus eſt, alio titulo exornatum fuiſſe; præſertim cum poſt inſtitutum Imperium vix videamus duos Proconſules in eodem exercitu fuiſſe. Noriſius tamen Card. in literis ad me ſcriptis, ubi præfatos Ovidii verſus deſcribit, arbitratur, cum ob cladem Varianam majoribus copiis bellum gerendum eſſet, Auguſtum, non Tiberium ſolum, ſed etiam Germanicum Proconſulari Imperio fultum, anno Chriſti antecedenti in Germaniam miſiſſe; uti olim bello periculoſo per duos Conſules idem bellum ſtante Republica, adminiſtrabatur, quod minus mihi probatur. Recte tamen in iiſdem literis Card. Noriſius monet, perperam me adduxiſſe ſequentem locum Suetonii Caligulæ vitæ initio ad oſtendendum in præfato Dionis loco, vocem *Proconſul* non ad Tiberium, ſed ad Germanicum, & epitheta non ſemper ad proximiora ſubſtantiva referri: *Germanicus Caji Cæſaris pater, a Tiberio patruo adoptatus, Quæſturam quinquennio antequam per leges liceret, & poſt eam Conſulatum ſtatim geſſit*, inquit Suetonius, cujus verba in Diſſert. Hypat. parte prima cap.3. numer. VI. ſic explicanda dixi cum Caſaubono, ut virgula ante adverbium *ſtatim* apponenda eſſet, & ſignificaret Suetonius, Germanicum, ſtatim ut adoptatus, Quæſturam geſſiſſe; ſicque adverbium *ſtatim* proxime referretur ad Quæſturam, non vero ad Conſulatum, qui immediate ante illud legitur. At hæc Caſauboni explicatio, quam ibi ſecutus ſum, rejicienda; cum vox *ſtatim* non ſit excluſiva medii temporis, ſed Magiſtratus intermedii, nempe Præturæ, quæ ſemper medius erat Magiſtratus inter Quæſturam & Conſulatum. Scribit enim Dio anno Urbis DCCLXV. Chriſti XII.: *Poſtea Conſulatum Germanicus, nondum geſta Prætura accepit*. Quod indicat, inquit Card. Noriſius, vox illa *ſtatim* apud Suetonium; cum Dio anno Urbis DCCLX. Chriſti VII. Germanicum Quæſturam geſſiſſe ſcribat. Illud ſupereſt obſervandum Zonaram hujus anni initio citatum, cum hæreret, an vox *Proconſulis* apud Dionem tranſpoſita fuiſſet, illam prætermiſiſſe, ſolumque ſcripſiſſe: *Poſt hæc ipſe* (nempe Tiberius) *& Germanicus in Celticam impreſſione facta, quaſdam ejus partes incurſarunt*. &c.

Anno Urbis 765. Olymp. 197. an.4. ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5505.

☉ 21. C B. ☽ 13. Indict. 15.

SÆC. I. An. C. 12. JESU CHRISTI 12. *ſecundum Baronium* 14.

AUGUSTI IMP. 56.

I. *Conſules.* [1] AD num. I. Coſſ. *Germanicus Cæſar, & C. Fonteius Capito.*

II. *Tiberius & Germanicus Romam reverſi.* Tiberius & Germanicus currenti tantum anno e Germania in Urbem redierunt, ut elicio ex Velleio lib.2. cap.104. ubi poſtquam Tiberium, protinus ab adoptione, quæ V. Kalendas Julias anni Chriſti IV. contigit, in Germaniam miſſum ſcripſit, addit: *Miſſus cum eo Præfectus equitum in Germaniam ſucceſſor officii patris mei, cæleſtiſſimorum ejus operum, per annos continuos novem Præfectus, aut Legatus, ſpectator, & pro captu mediocritatis meæ adjutor fui*. Quod ſi anno præcedenti Tiberius & Germanicus Romam veniſſent, non annos *novem*, sed *octo* tantum Velleius Tiberii Legatus fuiſſet. Quare, quando Suetonius in Tiberio cap.20. de Tiberio ait: *A Germania in Urbem poſt biennium regreſſus*; biennium illud uſque ad præſentem annum prorogat. Quando vero Dio & Zonaras præcedentis anni initio citati ſcribunt, Tiberium & Germanicum *autumno*, præcedentis nempe Chriſti anni, Romam reverſos eſſe, adverſus Velleium teſtem oculatum audiendi non ſunt. De triumpho Tiberii hoc anno geſto, eique jam ab anno Chriſti IX. decreto, legendi Dio, Velleius & Suetonius.

Natus hoc anno Caius Caligula, qui poſtea impe- III.

[1] COſſ. *Germanicus Cæſar, & Caius Fonteius Capito*. In fragmentis Capitolinis apud Gruterum pag.CCXCV. GERMANICUS CA .... TI. F. AUG. & C. FONTEIUS C. F. C. N. CAPITO. Item pag.DCXXIII. 3. PRID. IDUS APRIL. GERMANICO. CAESARE ET C. FONTEIO CAPITONE COS. Apud Panvinium in Faſtis, & Gruter. pag.LXXIX. 5. GERMANICO. CAESARE C. FONTEIO CAPITONE. COS. KAL. JAN. Inſcriptio item apud Gruterum pag.CCXXXVI. 3. *Germanici Cæſaris* TI. F. DIVI. AUG. NEP. DIVI. JUL. PRON. COS. nomen præfert. Suffectus *Capitoni* fuit C. *Viſellius Varro*. Lapis apud Fabrettum pag.477. num. 144. GERMANICO CAESARE C. VISELLIO COS. XIII. K. OCTOBRIS. Lapis Ligorianus veteris Latii, tom. V. pag. 215. ubi habetur ARA. DED. PRID. KAL. DECEMB. GERM. ET CAPITONE. COS. Fuerat autem dudum Germanicus *deſignatus conſul*, ut præfert vetus lapis apud Sponium in Miſcellaneis pag.166. GERMANICO CAESARI. TI. F. AUG. NEP. Q. AUGUSTI COS. DESIGNAT. Dio lib.LVI. pag.587. *Poſt hæc conſulatum Germanicus, nondum prætura functus, accepit & ut toto anno geſſit, non dignitatis cauſa, ſed quia idem etiamnum ab aliis quibuſdam fiebat: nulla re memorabili peracta, niſi quod potiores tulit partes: quum ipſius collega Caius Capito obiter tantum numeraretur*. Suetonius in Caligula Cap.I. *Germanicus Caji Cæſaris pater, Druſi minoris Antoniæ filius, a Tiberio patruo adoptatus, quæſturam quinquennio antequam per leges liceret, & poſt eam conſulatum ſtatim geſſit*. Faſti Vindebonenſes: *Cæſare & Capitone*. Faſti Idatiani: *Germanico Cæſare, & Capitone*. Suetonius in Caligula Cap.VIII. *Caius Cæſar natus eſt pridie Kal. ſeptembris, patre ſuo* (Germanico) *& C. Fonteio Capitone Coſſ.* Dies natalis *Caji* etiam in veteri Kalendario apud Gruterum pag.CXXXIV. ponitur *pridie Kal. Septemb.* hoc pacto PR. .... XXI. NAT. C. CAESARIS. GERMANICI. Lampridius in Commodo cap.X. Suetonii librum feris objectum a quodam ait, *quia Commodus eumdem diem natalem habuerat, quem Caligula*.

Digitized by Google

Caligula alio in loco genitus, in alio natus. imperavit, de cujus nativitatis loco hactenus controverſia mota. Suetonius in ejus Vita cap. 8. ait: *Caius Cæſar natus eſt pridie Kalendas Septembris, patre ſuo & C. Fonteio Capitone Coſſ. Ubi natus ſit, incertum diverſitas tradentium facit. Cneus Lentulus Gætulicus Tiburi genitum ſcribit; Plinius Secundus in Treveris, vico Ambiatino ſupra Confluentes; addit etiam pro argumento, aras ibi oſtendi inſcriptas, OB AGRIPPINÆ PUERPERIUM Verſiculi, imperante mox eo, divulgati, apud hibernas legiones procreatum indicant.*

In caſtris natus, patriis nutritus in armis,
Jam deſignati Principis omen erat.

Ego in Actis Antii invenio editum. Reſponderque poſtea ad Plinii rationes. Lipſius vero in Notis ad lib.1. Annal. Taciti, ubi is de Caio Caligula ſcribit: *Jam infans in caſtris genitus, in contubernio legionum eductus*; pluribus refellit Suetonium, Pliniumque tuetur, dicens nihil obſtare, Agrippinam relictam a Germanico marito in Germania, ibi hoc anno peperiſſe, eodemque in Urbem rediiſſe. Sed tam Plinius, quam Suetonius & Lipſius, aliique alterutrum ſecuti, meo judicio hallucinantur. Caius enim alio in loco genitus, alio in loco natus. Incidit ejus natale in diem ultimum menſis Auguſti currentis Chriſti anni, ideoque menſe circiter Octobris anni antecedentis, quo Germanicus adhuc in Germania erat, procreatus eſt; ſicque accurate Tacitus ait, hunc in caſtris genitum, & in contubernio legionum eductum, ſeu educatum. Ex quibus tamen verbis perperam infert Lipſius, exiſtimaſſe Tacitum in Germania Caium natum eſſe. Verſiculi vero laudati neque ei, neque Plinio favent: *in caſtris* enim *natus*, idem eſt quod, *in caſtris genitus*, quomodo eos divulgatos exiſtimo, quibuſve verbis eos ipſemet Lipſius exhibet. Denique recte dicit Suetonius, cum Agrippina bis in Germania filias enixa fuerit, Inſcriptionem a Plinio allatam ad rem non facere. Caius itaque in Germania genitus, Antiique in Italia natus.

IV. *Cenſus inchoatur.* Euſebius in Chronico anno Abrahami 2028. ſecundum editionem Pontaci ait: *Auguſtus cum Tiberio filio ſuo cenſum Romæ agitans, invenit hominum nonagies trecentena & ſeptuaginta millia.* Incipit hic annus Abrahami Kalendis Octobris præcedentis Chriſti anni. Quare cenſus, qui annos aliquot, antequam luſtrum conderetur, fieri ſolitus erat, hoc anno inchoatus. Ille enim nonniſi Cenſoribus Romæ præſentibus editus. Ad alium itaque annum luſtrum, ad alium cenſus pertinet. Præterea Cenſura cum Imperio Proconſulari Tiberio communicata, iſque Cenſor declaratus, ſed ea Poteſtas ante ejus in Urbem reditum ad actum non reducta. Quæ duo hactenus non ſatis obſervata. Toto anno ſequenti cenſus continuatus, cum luſtrum ad annum Chriſti XIV. pertineat.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5506. | Anno Urbis 766. Olymp. 198. an.1.

☉ 22. A. ☽ 14. Indict.2.

JESU CHRISTI 13. *ſecundum Baronium* 15. | SÆC.I. An. C.13.

AUGUSTI IMP. 57.

[a] A D num. I. Coſſ. *C. Silius*, & *L. Munatius Plancus*, ex Dione. Baronius priorem vocat C. Silium Nepotem: ſed cognomen illud *Nepos* fictitium, ut jam alibi cum Card. Noriſio dixi. I. *Conſules.*

II. *Imperium Auguſto in decennium conceſſum.* Auguſtus *quintum in decennium gubernationem Reipublicæ, invitus ſcilicet accepit: Tiberio Tribunitiam Poteſtatem prorogavit: Druſo Tiberii filio poteſtatem Conſulatus tertio anno, etiam non geſta Pretura, petendi*, inquit Dio ſub hujus anni Coſſ. Mediobarbus hunc Nummum Tiberii producit, TI. CÆSAR AUGUSTI F. TR. POT. XV. Repræſentantur Quadrigæ triumphales. In poſtica, CÆSAR AUGUSTUS DIVI F. PATER PATRIÆ. Viſitur caput Auguſti. Producit & Nummum Auguſti, CÆSAR AUGUSTUS DIVI F. PATER PATRIÆ. Caput Auguſti. In poſtica, TI. CÆSAR AUGUSTI. F. TR. POT. XV. Quadrigæ triumphales. Tiberius currenti anno *V. Kalend. Junias* Tribunitiam Poteſtatem XV. ſuſcepit. Quare præfati Nummi ſimileſve a Mediobarbo in Numiſmatibus Imperatorum Romanorum deſcripti, hoc anno cuſi ſunt. Ait Mediobarbus V. C. ad triumphum Tiberii de Pannonibus, Dalmatis, & Germanis, quem anno ſuperiori duxit, hos Nummos ſpectare. At referendi illi ad victorias ultimo decennio reportatas, non vero ad Tiberii triumphum. Hinc factum, ut annis Decennalibus Imperatorum dicatis Quadrigæ triumphales ob victorias præcedenti decennio relatas decretæ fuerint, ut infra ſæpius viſuri ſumus. Imperatorum enim Decennalia a prorogatione Imperii Auguſto conceſſi in decennium nata: ideoque in illis de more acta, quæ ſingulis decenniis in honorem Octaviani Auguſti ſaditata fuerant. Ob eamdem rationem Auguſtus, qui hactenus *Imperator* tantum XX. in Nummis dicebatur, appellatus aſt Imp. XXI., ut liquet ex hoc Nummo a Mediobarbo recitato, IMP. CÆSAR DIVI F. AUGUSTUS IMP. XXI. in poſtica, PONTIF. MAXIM. TRIBUN. POTEST. XXXVII. S.C. quod exemplum ſucceſſores in Decennalibus quandoque imitati ſunt.

Anno

[1] COſſ. *C. Silius & L. Munatius Plancus*. In fragmentis Capitolinis, apud Gruter. pag.CCXCV. ad *Auguſti Tribunitiam Poteſtatem* XXXV. *Tiberii* XIIII. recenſentur C. SILIUS P. F. P. N. & L. MUNATIUS L. F. L. N. PLANCUS. Teſſera eburnea Florentiæ in Muſeo Mediceo, edita a Bernardo Montefauconio, Diar. Italici cap.XXIV. pag.357. deinde inter Inſcriptiones antiquas urbium Etruriæ pag.74. P.I. num.CCIX. C. SIL. L. MUN. COS. ATHAMANS MAECENATIS SP. K. JAN. Dio lib.LVI. pag.588. *L. Munatio, C. Silio Conſulibus*. Suetonius in Auguſto cap.CI. *Teſtamentum* (Auguſti) *L. Planco, C. Silio Coſſ.III. Nonas Apriles, ante annum & quatuor menſes quam decederet, factum &c.*

De *Munatio Planco*, conſulatu functo, Tacit. Annal. lib.I. cap.XXXIX. Faſti Idatiani; *Flaco & Silano*. Vindebonenſes; *Planco & Silano*.

JESU CHRISTI
Annus
16.

AUGUSTI IMP.
Annus
57.

I. ANno Chriſti decimoſexto, duobus Sextis, iiſdemque Nepotibus, Pompeio & Appuleio Coſſ. Archelaus Ethnarcha Romæ a Legatis Samaritanorum ac Judæorum judicio poſtulatus, nono principatus ſui anno (ut Joſephus teſtatur (a) damnatus Viennam Galliæ civitatem in exilium mittitur, pecunia ejus fiſco adjudicata, & ditione ſua contributa Syriæ. Hæc pluribus Joſephus: qui tamen ſibi parum conſtans, alibi dicit (b) id accidiſſe anno regni ejus decimo. Porro quod ſpectat ad tempus damnationis Archelai: Dio (c) Joſephum ſecutus (cum enim poſt multos annos, nempe Severi Imperatoris temporibus, ſcripſerit; res Judæorum a Judæo hiſtorico mutuatus creditur) damnatum dicit Herodem Palæſtinum (ſic enim Archelaum nominat) & trans Alpes relegatum, ac partem ejus ditionis in publicum eſſe redactam ſub Conſulatu M. Æmilii Lepidi & L. Arruntii, anno ab Urbe condita ſeptingenteſimo quinquageſimonono, quo ipſo anno a Joſepho exactus ponitur, prout ex numero annorum regni Herodis patris ejus ab eodem auctore deſcripto perfacile quis intelliget. Sed quam manifeſte erret, ſatis ſuperius demonſtravimus, cum de tempore nati Chriſti egimus. Aſſentitur & noſtræ huic chronologiæ Euſebius (d) dum anno Auguſti Imperatoris ultimo contigiſſe ait exilium Archelai in Galliam.

(a) *Joſeph. de bell. Jud. lib. 2. c. 6.*

Archelaus damnatus exilio.

(b) *Joſeph. antiq. lib. 17. cap. 15.*

(c) *Dio hiſt. Rom. lib. 56.*

(d) *Euſebius in Chronic.*

Adverſus autem iſta hæc nobis objectio facta eſt ex Joſepho Judæo. Si poſt tot Chriſti annos vixiſſe ponatur Herodes: non potuit (ut a Joſepho aſſeritur) ejici ab Auguſto in exilium Archelaus. Cui primo reſponderim, ſi Joſephum quis ſibi ſequendum proponat, deſerat neceſſe eſt Evangelicam veritatem, utpote qui Judæus auctor (ut oſtendimus) ante Chriſtum natum ponat Herodis ſenioris obitum. Sed redarguimus ejuſdem auctoris levitatem & inconſtantiam ex ipſiuſmet ſcriptis ſuperius recitatis. Porro ſiquis eidem ita ſecum pugnanti, & Evangelicæ veritati penitus repugnanti fidem adhibendam putaverit: hac ex parte Celſum, Porphyrium & Julianum impietate ſe ſuperare cognoſcat, cum iidem licet Chriſtianæ religionis hoſtes infenſiſſimi, & contradictores acerbiſſimi, numquam tamen auſi reperiantur proponere Joſephum Evangeliſtis. At cum non ſolum (quod ſatis erat) evangelica veritate redarguerimus Judæum hiſtoricum, ſed ex ſuis ipſius ſcriptis ſæpenumero, aperta luce eum mendaciſſimum oſtenderimus, & in hoc ipſo de annis Herodis adeo diverſa & plane contraria loquutum viderimus, quomodo non magis ſequendus nobis fuit Euſebius, quem ſcimus ea quæ hujus ſunt temporis eſſe mutuatum a Phlegonte Chronographo omnium antiquiſſimo ac famoſiſſimo. Qui quidem Euſebius ponit ultimo Auguſti anno II.

Anno Urbis 767. Olymp. 198. an. 2. SÆC. I. An. C. 24.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5507.

☉ 23. G. ☽ 11. Indict. 2.

JESU CHRISTI 14. *ſecundum Baronium* 16.

TIBERII IMP. 1.

I. *Conſules.* [1] ANum. I. ad V. Coſſ. *Sex. Pompeius, & Sex. Appuleius* ex Dione. Baronius utrique *Nepotis* cognomen affingit errore jam ſupra confutato.

II. *Archelaus Viennam relegatus.* Archelaus Herodis Aſcalonitæ filius anno Chriſti VII. Viennam Galliæ in exilium ab Auguſto miſſus, patrimonio ejus & theſauris fiſco adjudicatis. Ei ratio eſt, quia anno Juliano quadrageſimo tertio patri ſucceſſit, decimumque Regni annum attigit, quo anno Joſepho Sacerdoti natus eſt filius Matthias, *βασιλεύοντος Ἀρχελάου τὸ δέκατον*, id eſt, *decimo regni Archelai anno*, ut ex publicis Tabulis in libri de vita ſua initio retulit Matthiæ hujus filius Flavius Joſephus Hiſtoricus. Is ob hanc rationem, quod in libris Belli Judaici de novem *Archelai* annis prius ſcripſerat, in libris Antiquitatum omnino mutandum eſſe cenſuit: decem & annos in Regno & ariſtas in ſomno *Archelai* ſubſtituens. Qui quidem anni decem utrinque incompleti fuere. Dio quidem lib. 55. anno Urbis DCCLIX. Chriſti ſcilicet VI. ſcribit: *Herodes Palæſtinus a fratribus accuſatus, trans Alpes eſt relegatus, ac pars ejus ditionis in publicum redacta.* Sed non mirum, cum exilium ejus anno uno antevertiſſe; cum poſterius *Herodis* patris regnum anno uno tardius conſignavit; ſicque mortem ejus anno etiam uno differre coactus fuerit. In eo autem quod Archelaum Herodem Dio appellat; non hallucinatur, ut communiter recentes Hiſtorici ſcribunt; ſed *Arche-*

---

[1] COſſ. *Sex. Pompeius & Sex. Appuleius.* De his Velleius lib. II. cap. CXXIII. *Pompeio Appuleioque Coſ. ſeptuageſimo ſexto anno, animam* (Auguſtus) *cæleſtem cælo reddidit.* Suetonius in Auguſto Cap. C. ubi de ejus morte, quæ contigit: *duobus Sextis, Pompeio & Apuleio Coſſ. XIV. Kal. Septembres.* Tacit. Annal. lib. I. cap. VII. *Sext. Pompeius, & Sex. Appuleius Conſules, primi in verba Tiberii Cæſaris juravere.*

Gruterus pag. XLVIII. II. DED. V. ID. AVG. SEX. POMPEIO ET SEX. APPULEIO. COS.

Dio lib. LVI. pag. 509. *Etenim Pompeius Conſul, quum Auguſti corpus apportantibus obviam, ex Urbe contenderet: offenſo crure, cum eo in Urbem geſtatus fuit.* Faſti Vindebonenſes hos conſules per prænomina referunt, ita: *Duobus Sextis.* Faſti Idatiani: *Duobus Sextis Pompeio Magno & Apuleio.*

anno exilium Archelai, ubi novem regnaſſet annos, ultimo autem tantummodo inchoato. Euſebium ſecutus eſt Beda de ſex ætatibus, & alii nobiliores Chronographi. At vero qui ea objecit ſeverus exactor, ut excludat tempus Auguſti ab exilio Archelai, novem ipſius regni annos ex Joſephi ſententia vult numerari pleniſſimos, non inchoatos tantum, ut diximus, ita magis favens uni Judæo, quam pluribus Chriſtianis, & Joſepho ſibi ipſi contradicenti, quam Euſebio ex Phlegonte vera prodenti, & inhæreat Judaicæ hiſtoriæ magis quam Evangelicæ veritati; ſed oſtendat ipſe primum Joſephum multipliciter mendacii redargutum non adeo enormiter & frequenter erraſſe: ut ſui prærogativa ſit cæteris præponendus. Sed ad ejuſdem Archelai proſſcriptionem redeamus.

III. (a) *Joſeph. antiq. lib. 17. c. 15.* Objecta in Archelaum.

Quænam autem objecta ſint illi crimina, ut ſic damnatus fuerit, Joſephus (*a*) his verbis rem geſtam enarrat: *Primates tam Judæorum quàm Samaritarum, non ferentes ejus tyrannidem, detulerunt eum ad Cæſarem; maxime cum ſcirent, eum contra ipſius mandatum feciſſe: a quo juſſus fuerat ex æquo ac bono præeſſe ſubditis. Hoc audito Cæſar commotus accerſit procuratorem ejus Romæ agentem, & ipſum Archelaum nomine: nec dignatus quicquam ſcribere, Vade, inquit & quamprimum illum ad nos adducito. Qui accelerata navigatione in Judæam delatus, reperit eum cum amicis in convivio; indicataque voluntate Cæſaris, ad profectionem hortatus eſt. Mox ubi venit, Cæſar auditis ejus accuſationibus & ipſius defenſione, miſit eum Viennam in exilium, quæ eſt urbs Galliæ, mulctatum prius omni pecunia.* Hæc ille.

IV. Cur Joſeph timuit Archelaum.

Ex his itaque certior cauſa redditur, cur Joſeph monitu Angeli reverſus ab Ægypto idcirco noluit in Judæam venire, quod audiſſet illic regnare Archelaum Herodis filium loco patris ſui: nam & in Galilæa, quo ſeceſſit, itidem filius Herodis regnabat: unde patet illum non extimuiſſe ſucceſſores Herodis ſed Archelai tyrannidem jam omnibus notam. *His peractis, ac finibus Archelai principatus in provinciam redactis*, inquit Joſephus, (*b*) *Procurator Coponius quidam eques Romanus in Judæam miſſus eſt, ea ſibi a Cæſare poteſtate mandata. Hoc diſceptante, Galilæus quidam, Simon nomine, defectionis arguebatur: quia indigenas increparet, ſi tributum Romanis pendere paterentur, dominoſque poſt Deum ferre mortales.* Hæc Joſephus: quem, dum (*c*) alibi id factum ait per Quirinum Conſularem tunc a Ceſare in Syriam miſſum, & cum eo Coponium, jam ſuperius cum de annuis Regis Herodis egimus, confutavimus, ipſumque errore temporis lapſum oſtendimus. Vi-

(b) *Joſeph. de bel. Jud. lib. 2. c. 7.*

(c) *Joſeph. antiq. lib. 17. c. ult. & lib. 18. c. 1.*

laum duplex nomen tuliſſe nos edocet; ſicut & *Archelaus* junior, qui Herodes Archelaus dictus eſt, ut inferius viſuri ſumus. Joſephus in fine lib. 17. de Antiquit. ſcribit; Archelao Romæ damnato, atque Viennam Galliæ in exilium deportato, *mittitur a Cæſare Quirinius vir Conſularis, qui cenſum agat in Syria*, qui cenſus nunquam antea in Judæa actus fuerat, ut in Apparatu Chronologico dixi. Idem Joſephus lib. 18. cap. 3. annum cenſus primitus peracti ita deſignat, *tricesimo ac ſeptimo anno poſt cladem Antonio apud Actium a Cæſare illatam*. Annus Actiacus XXXVII. cœptus eſt die XXX. menſis Auguſti anni Chriſti ſexti. Quare anno inſequenti facultates Archelai in publicum fiſcum relatæ, & cenſus in Judæa actus.

III. *Hiſtoria Judæorum accurate a Joſepho ſcripta.*

Baronius exiſtimat cum Euſebio in Chronico, Archelaum Viennam præſenti anno relegatum fuiſſe, ac Dioni Joſephum impoſuiſſe, a quo *ex Judæorum creditur mutuatus*. Quod certe admitti non poteſt, cum Joſephus accurate Herodis Hiſtoriam ex Romanis Auguſteæ ætatis Scriptoribus, qui injuriis temporum intercidere, excripſerit; Hiſtoria vero Herodis ac filiorum ejus ab Euſebio elucubrata intolerabilibus erroribus ſcateat. Petavius lib. 11. de Doct. Temp. cap. 1. eoſdem errores Euſebio tanquam primario auctori tribuit, ait enim: *Horum omnium παροραμάτων & παραχρονισμῶν, atque illius Hiſtoriæ calamitatis, ſi quis fundum eſſe dicat Euſebium, is a veritate, me quidem judice, non abhorreat. Etenim tam ille in Herodis temporibus digerendis hallucinatus eſt, ut reliquis, qui eum univerſi ferme ſecuti ſunt, largiſſime peccandi ſegetem occaſionemque præbuerit.* At longe diu ante Euſebium hujuſmodi perturbationes in Herodis Hiſtoriam inductæ; Julius enim Africanus, Clemens Alexandrinus, aliique multi, qui Euſebium præceſſere, & Natale Chriſti in annum Julianum XLIII. contulere, Herodem adhuc in vivis fuiſſe, ac ad inſequentes annos vitam produxiſſe ſine dubio ſuppoſuere; cum tamen certum videatur, eumdem ultra illum annum Julianum Imperium & vitam non propagaſſe. Quare errores illi vetuſti, ab Euſebio, qui in eorum patrocinium Joſephum trahere nititur, *magis quidem aucti, non tamen primum diſſeminati*.

IV. *Silanus Quirinio ſuccedit in Præfectura Syriæ.*

Quoad *Quirinium*, de quo plura adverſus Baronium in Apparatu Chronologico diximus, Syriam adminiſtrandam ſuſcepit anno Chriſti ſeptimo, ut mox diximus ex Joſepho, eamque rexit uſque ad annum Chriſti duodecimum, quo *Q. Cæcilius Silanus Creticus* eam provinciam obtinuit. Scripſit ad me Card. Noriſius V. C. extare in Muſeo Illuſtriſſimi Marchionis Riccardi & in Mediceo, Nummos duos æreos, in quorum antica viſitur caput Jovis, & in poſtica legitur: ΕΠΙ ΣΙΛΑΝΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. Repræſentatur Aries retro ſydus aſpiciens, & in medio ΓΜ. Eſt annus Antiochenus XLIII. ab anno Urbis DCCXXIII. ſeu victoria Actiaca deductus: extare & duos alios etiam æreos in Gaza Medicea ejuſdem Silani omnino ſimiles cum his verbis, ΕΠΙ ΣΙΛΑΝΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ & in medio ΔΜ. Eſt annus Antiochenus XLIV. Prior Antiochenus annus inchoatur anno Chriſti XII. poſterior currenti Chriſti anno. Quare jam anno præcedenti *Silanus* Syriam adminiſtrabat. Quod ex eo certum redditur, quod Card. Noriſius in iiſdem litteris moneat, aſſervari in Gaza Medicea Nummum *Silani*, in cujus antica viſitur caput Tiberii cum inſcriptione: ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡ quia Tiberius cognomen Auguſti initio non

V. De Judæa in Provinciam redacta.

Videas eumdem auctorem, confuſis ſemel temporibus & res geſtas ſimul confundere; ut cum ſcribit (a) tempore cenſus Quirini, Judam Gaulanitem una cum Sadocho Phariſæo novam hæreſim de non pendendo tributo Romanis pervulgaſſe, idque poſt Archeali obitum contigiſſe: alibi tamen (b) (ut vidimus) id ipſum factum ſcribit a Simone quodam homine Galilæo: ſed verius exiſtimamus, cum diverſa ſint nomina, diverſas etiam fuiſſe perſonas, ac tempora; Judamque auctorem ſectæ, Simonem vero affectatorem; & illa de Juda temporibus naſcentis Chriſti ſub Præſide Syriæ Quirino, iſta vero de Simone poſt exactum Archelaum, cum Judæa eſt juncta Syriæ; illa occaſione cenſus, iſta vero contigiſſe ea ex cauſa, quod Judæa ſit in provinciam redacta, facta haud dubium deterioris conditionis. Quantumvis enim Archelaus tyrannus eſſet, circumciſus tamen proſelytus ex patre itidem circumciſo proſelyto natus erat, ac proinde eorum gentilis videretur: ſed redacta ſemel Judæa in provinciam, regnum Judæorum jam penitus videretur abſciſſum: qua novitate, compreſſa ſemel ſecta Galilæorum, in Simone revixit. Sæpius enim, poſt exciſas etiam Hieroſolymas, Galilæos eadem ſolitos prædicare, turbaſque ciere ac movere, ob idque libenti animo mortem oppetere; jam ſuperius, cum *de Galilæorum* origine egimus, ſatis manifeſtavimus. Nec eſt quod quis dicere poſſit, eumdem fuiſſe Judam atque Simonem, eamdemque perſonam nominatam duobus nominibus: nam etſi in Scriptura divina id frequens eſt, ab eodem tamen Joſepho haud facile uſurpatum invenitur.

(a) *Joſeph. antiq. lib. 18. c. 1.*
(b) *Joſeph. de bell. Jud. lib. 2. c. 7.*

VI. Auguſti obitus.

Eodem anno, decimoquarto Kal. Septembris, qua die quondam primum Conſulatum inierat, Octavianus Auguſtus e vita exceſſit, cum annos ſeptuagintaquinque, menſes decem, & dies vigintiſex vixiſſet: ſiquidem natus eſt nono Kal. Octobris. Solus ſummum imperium geſſit a victoria Actiaca annos quadragintaquatuor, demptis diebus tredecim. Hæc Dio (c) poſt Tacitum. Qui autem numerant annos ejus Imperii a Triumviratu inchoato, regnaſſe colligunt annos quinquagintaſex, & menſes ſex; ut Epiphanius (d) & alii, quos ſuperius recenſuimus. Qui vero ſupputant annos a nece Cæſaris, quo anno eidem armato in Antonium (ut diximus) collata eſt a Senatu ſumma Imperii poteſtas, quinquaginta ſeptem annos, menſes ſex, ac dies duos annumerant, ut Joſephus (e) & alii: ea ratione auctor libri de Oratoribus, longe alius haud dubie quam Tacitus (f) eum regnaſſe ait annos quinquaginta & octo, quod ſcilicet ejus ultimi anni dimidium & amplius regnaſſet. At de annis Auguſti fuſius ſuperius actum eſt.

(c) *Dio hiſt. Rom. lib. 55.*
(d) *Epiph. in Ancorato.*
(e) *Joſeph. antiq. lib. 18. c. 3. & de bello Jud. lib. 2. c. 8.*
(f) *Tacit. lib. de Orat.*

VII.

Sed antequam ad Tiberium Octaviani Auguſti ſucceſſorem convertamus ſtylum; ea quæ de eodem Auguſto ſcribit Suetonius, attendamus; dum ait, ipſum haud diu ante obitum togas diſtribuiſſe ac pallia, veſtimenta nimirum Romanorum atque Græcorum, lege propoſita (ſi tamen res ſerio facta eſt) ut Romani Græco, Græ-

Lex de Græco Sermone.

admiſit, ut teſtatur Suetonius in Tiberio. Hæc ejus poſtica.

A
ΕΠΙ ΣΙ
ΛΑΝΟΥ
ΑΝΤΙΟ
ΧΕΩΝ
ΕΜ

Nota Superior A primam Tiberii annum; notæ inferiores ΕΜ annum XLV. ab imperio Auguſti in Syria notant. Incipit is Auguſti annus anno Urbis conditæ DCCLXVII. Chriſti nempe XIV. quo die decima nona Auguſti Octaviano Tiberius ſucceſſit. Præterea Toinardus Vir doctiſſimus ſcripſit ad me, vidiſſe ſe Silani Nummos anno Antiocheno ΖΜ. notatos cum nota Γ ſupra Silani nomen, quæ non tantum tertium Imperii Tiberiani annum deſignant; ſed etiam notam A Nummo Mediceo adſcriptam primum Tiberii annum ſignificare certo demonſtrant. Quadrageſimus autem ſeptimus annus Antiochenus incipit anno Urbis DCCLXIX. anno ſcilicet Chriſti XVI. quo Tiberius tertium Imperi annum iniit. Ex ultimis Silani Nummis Eram Antiochenam in Numiſmatis Præſidum Syriæ expreſſam, ab anno Urbis DCCXXIII. quo pugna Actiaca habita, deductam fuiſſe manifeſte liquet, ac Card. Noriſium in Cenotaphiis Piſanis Diſſert. II. cap. 16. paragrapho 13. non bene eam ab anno inſequenti, Urbis nempe DCCXXIV. deſumſiſſe, ut ipſemet ad me ſcripſit. Sic enim fieri non poſſet, ut annus Antiochenus XLV. cum primo Tiberii, & annus XLVII. cum tertio ejuſdem Imperatoris concurreret, ut examinanti patet. Videnda quæ diximus, cum de Era Actiaca locuti ſumus. Silanus itaque Syriæ Legatus fuit uſque ad annum Chriſti decimum ſeptimum, ut eo anno videbimus.

V. *Auguſtus luſtrum condit, & moritur.* Baron. n. V.

Ad num. V. & ſeqq. Auguſtus die decima nona menſis Auguſti e vivis exceſſit, ut recte in Epitome, cui Tiberius jam Imperii Collega ſucceſſit. Ante mortem luſtrum condidit *in campo Martio*, inquit Suetonius in Auguſto cap. 97. & quidem *centum dies* antequam moreretur, ut teſtatur ibidem Suetonius. Ex quibus elicio, luſtrum *IV. Idus Maii* fuiſſe conditum: ad eum enim diem in veteri Kalendario, quod apud Goltzium extat, legitur, *Lud. Mart. in circ.* & a die IV. Idus Maii ad diem XIV. Kalend. Septembris dies centum interjiciuntur. Addit ibidem Suetonius de Auguſto loquens: *Vota quæ in proximum luſtrum ſuſcipi mos eſt, Collegam ſuum nuncupare juſſit: nam ſe, quamquam conſcriptis paratiſque jam tabulis, negavit ſuſcepturum, quæ non eſſet ſoluturus.* Mortem enim ſuam præſagiebat. In luſtris itaque Vota ſolvi, & nova in quinquennium ſuſcipi mos fuit, indeque origo Votorum, quæ in Quinquennalibus & id genus

Græci Romano habitu & ſermone uterentur. Hæc cum Suetonius (*a*) de illo ſcribat, tamen antea irrepſerat in Italiam uſus pallii; de quo ſic Tertullianus (*b*): *Pallium etſi Græcum magis, ſed lingua jam penes Latium eſt: cum voce veſtis intravit*. Porro pallii uſus haudquaquam viſus eſt a Romanis fuiſſe receptus: nam Plinius (*c*) meminit, quod qui aqua & igne interdicebantur, togis exuebantur, & palliis amiciebantur, quaſi peregrino induendi modo. Reus item conſtituebatur (*d*) peregrinitatis, ſi quis advena toga indutus videri vellet eſſe Romanus: non tamen Romanis uti pallio vetitum eſſe videtur; ut de Scipione, cum eſſet in gymnaſio, & de Catone minore, cum jus diceret, quos pallio uſos eſſe traditur, videre licet: conſtat etiam, quod de Tiberio ſcribit Suetonius (*e*) ipſum abjecta toga ferme biennio permanſiſſe in pallio.

(*a*) Suet. in Oct. c. 98.
(*b*) Tertul. lib. de pallio, c. 3.
(*c*) Plin. lib. 4. epiſt. 11.
(*d*) Suet. in Claud. cap. 15.
(*e*) Suet. in Tib. c. 13.

VIII. Græcæ linguæ uſus.

Græco etiam uti ſermone, haudquaquam uſu in Urbe receptum fuiſſe intelligitur: unde de eodem Tiberio, qui ſucceſſit Auguſto, hæc idem (*f*) auctor ſcribit: *Sermone Græco, quamquam alias promptus & facilis, non tamen uſquequaque uſus eſt: abſtinuitque maxime in Senatu; adeo quidem ut monopolium nominaturus, veniam poſtularit, quod ſibi verbo peregrino utendum eſſet; atque in quodam decreto Patrum, cum* ἔμβλημα *recitaretur, commutandam cenſuerit vocem, & pro peregrina noſtratem requirendam, aut ſi non reperiretur, vel pluribus & per ambitum verborum rem enuntiandam. Militem quoque Græce teſtimonium interrogatum, niſi Latine reſpondere vetuit*. Hæc Suetonius: eadem fere de ipſo teſtatur Dio (*g*). Atque de Claudio (*h*) traditur quod ſplendidum virum, Græciæque provinciæ principem, verum Latini ſermonis ignarum, non modo albo Judicum eraſit, ſed etiam in peregrinitatem redegit. Ad hæc ſpectant, quæ narrat Cicero (*i*) de Lucullo, quod dicere ſolebat, ſe libenter Græcis barbara admiſcuiſſe, ut ſe Romanum probaret. Commendat Valerius (*k*) de eadem re Romanorum magiſtratuum priſtinum uſum, cum ait: *Magiſtratus vero priſci quantopere ſuam populique Romani majeſtatem retinentes ſe geſſerint, hinc cognoſci poteſt, quod inter cætera obtinendæ gravitatis indicia, illud quoque magna cum perſeverantia cuſtodiebant, ne Græcis umquam niſi Latine reſponſa darent: quinetiam ipſa linguæ volubilitate, qua plurimum valent, excuſſa, per interpretem loqui cogebant, non in Urbe tantum noſtra, ſed etiam in Græcia & Aſia; quo ſcilicet Latinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur; nec illis deerant ſtudia doctrinæ, ſed nulla non in re pallium togæ ſubjici debere arbitrabantur; indignum eſſe exiſtimantes, illecebris & ſuavitate litterarum, Imperii pondus & auctoritatem domari*. Hæc ille.

(*f*) Suet. in Tib. c. 71.
(*g*) Dio hiſt. Rom. li. 57.
(*h*) Suet. in Claud. c. 16.
(*i*) Cicer. ad Att. lib. 1. epiſt. 16.
(*k*) Valer. Max. lib. 2. c. 2.

Unde

feſtis poſtea ſuſcepta, repetenda. Auguſtus tria luſtra fecit ex Marmore Ancyrano, & Suetonio cap. 27. Primum anno Urbis DCCXXVI. in ſexto ſuo Conſulatu, Collega M. Agrippa, ex Dione cap. 53. Secundum anno Urbis DCCXLVI. in eodem enim Marmore Ancyrano Auguſtus ait: *Nuper luſtrum ſolus feci, legi*, Cenſorino & *Aſinio Coſſ.* &c. Tertium denique luſtrum ab Auguſto actum ad hunc annum pertinet. De his Auguſti luſtris legenda, quæ ſcribit Card. Noriſius in Cenotaphiis Piſanis Diſſert. II. cap. 1. Tiberius *condito luſtro in Illyricum profectus eſt: & ſtatim ex itinere revocatus ſperantem adhuc Auguſtum reperit*. Profectus itaque in Illyricum non eſt, niſi poſt diem duodecimum Maji, quo luſtrum peractum demonſtravimus, quove illud de more factum exiſtimamus. Livius lib. 1. loquens de Servio Tullio Romanorum Rege, qui luſtrum inſtituit, ait: *In campo Martio inſtructum exercitum omnem, ſue, ove, taurilibus luſtravit, idque conditum luſtrum appellatum, quia in cenſendo finis factus eſt*. Idem poſtea a Cenſoribus in aliis luſtris factitatum. Card. Noriſius in Diſſert. de Votis Decennalibus cap. 1. arbitratur hujuſmodi ſacrificia in Quinquennalibus & id genus feſtis etiam facta. Sed quæ ad id probandum Card. eruditiſſimus in medium adducit, oſtendunt quidem illa ſacrificia ob alias etiam quam ob luſtrum cauſas a Romanis, ſed non in Quinquennalibus, peracta. Cum tamen Vota Quinquennaliorum & Decennaliorum ab his quæ in luſtro condendo nuncupabantur, originem etiam duxiſſe videantur, ejus conjectura veriſimilitudine non caret.

VI. *Auguſti mors male ab Euſebio conſignata.*

[1] Euſebius in Chronico Auguſti mortem anno præcedenti perperam conſignat. Eam enim cum anno Abrahami 2030. connectit; qui Abrahami annus Kalendis Octobris anni Chriſti duodecimi inchoatur. Quare cum Auguſtus die decima-nona menſis Auguſti vita functus fuerit, mors ea ſecundum Euſebii ſententiam ad annum præcedentem pertinet: quæ cum ſit falſiſſima, trium ſequentium Imperatorum Chronologia in Chronico Euſebiano depravata. Ex ea tamen opinione deduco primum, Euſebium annos Auguſtei Imperii aliter in univerſum quam in particulari numerare. Quando enim de toto, quo Auguſtus regnavit tempore, in Chronico loquitur, ejus Imperii initium a morte Julii Cæſaris, ſeu ab Idibus Martiis anni Abrahami milleſimi nongenteſimi ſeptuageſimi tertii, qui anno Periodi Græco-Romanæ 5449. menſe Septembri exorditur, deſumit, quod ex eo probatur, quod Auguſti mortem collocet anno Abrahami bis milleſimo viceſimo nono, qui majori ſui parte cum anno Chriſti decimo tertio concurrit. Quo

---

[1] Accedat his, quæ a Baronio & Pagio de die mortis Auguſti proferuntur, Kalendarii Antiatini auctoritas, in quo, ad XIV. *Kal. Septemb.* adnotatur AUG. EXCESSIT.

Digitized by Google

IX. Latinæ linguæ majeſtas. Unde inferri poteſt, in titulo Crucis Domini, quem ſcripſit Pilatus Hebraice, Græce, & Latine, non eo ordine quo recenſentur ab Evangeliſtis (a), inſcriptiones eſſe poſitas: nam diverſi cum inter ſe reperiantur, non ordinem ipſos ſecutos eſſe, ſed tantum quod factum eſſet, inſinuaſſe: ſed Latinam inſcriptionem primo loco poſitam eſſe. Nam & Nicolaus (b) Papa in Michaelem impium Imperatorem furore quodam percitum in Latinam linguam inſultantem ait: *Hæc cum Hebræa & Græca in titulo Domini a reliquis diſcreta, inſignem principatum tenens, omnibus nationibus prædicat Jeſum Nazarenum Regem Judæorum*. Sed de tituli Crucis inſcriptione plura inferius. Porro eadem Latina lingua Chriſti fidei Sacramentis in Romana Eccleſia magis magiſque nobilitata, ſicut illa totius Catholicæ fidei ſemper tenuit principatum, eodem modo & ipſa eſt præ ceteris exaltata. Unde Marcianus Imperator in Chalcedonenſi ſacroſancto Concilio coram ampliſſimo Patrum conventu concionaturus, licet homo Græcus, & inter Græcos, & in ditione ac regione Græcorum, eamdem orationem Latine prius, poſtmodum Græce dixit, ut ex ipſius Synodi (c) Actis conſtat. Legati etiam Apoſtolicæ ſedis Eccleſiæ Romanæ, litteras Romanorum Pontificum ad Synodos Græcorum Epiſcoporum conſcriptas nonniſi Latine legi, ac coram omnibus ex ſcripto recitari jubere conſueverunt; & niſi efflagitantibus omnibus ejus conſeſſus Epiſcopis Græce reddere. Fidem facit horum omnium unus ex Legatis ejuſdem ſedis Philippus preſbyter in SS. Concilio Oecumenico Epheſino; ubi recitatis Cæleſtini Papæ litteris Latine ſcriptis, univerſi Epiſcopi petierunt, ut eadem epiſtola Græce tranſlata, denuo recitaretur. Tunc his verbis ſic interlocutus Philippus Legatus: *Vetus*, inquit, *conſuetudo habet, ut Apoſtolicæ ſedis diplomata Latine proponantur, & hoc ſat eſſe ſolet. Nunc vero quoniam beatitudo veſtra efflagitat, ut litteræ allatæ Græce itidem relegantur, neceſſe fuit veſtræ beatitudinis deſiderio ſatisfacere, &c.* Hæc habent ipſa Acta SS. Synodi (d) Epheſinæ. In ſacris etiam Miſſarum ſolemniis penes Græcos ea ſemper viguit conſuetudo, ut tam lectiones Evangelicæ, quam Apoſtolicæ, primum Latine, inde Græce eadem in eccleſia publice recitarentur, ut idem qui ſupra Nicolaus (e) Papa ad eumdem Imperatorem ſcribens teſta-

(a) Luc. 23. Joan. 19.

(b) In epiſt. ad Mich. Imp. to. 3. Con. novæ edit.

(c) Synod. Chalced. act. 6.

(d) Act. Synod. Epheſ. edit. Pelt. tom. 2. c. 23.

(e) Nicol. epiſt. ad Mich. Imp.

pacto recte ſcribit Euſebius regnaſſe Auguſtum annos quinquaginta ſex, menſes ſex. At quando Auguſti annos in particulari numerat, primum conjungit cum anno Abrahami milleſimo nongenteſimo ſeptuageſimo quarto ab Octobri menſe inchoato, licet menſe Martio anni Abrahami antecedentis Julius Cæſar occiſus fuerit. Et ratio eſt, quia certum haberi debet, Euſebium exiſtimaſſe, Chriſtum natum eſſe anno Abrahami bis milleſimo decimo quinto, quod verum eſſe non poteſt, niſi primum Auguſti annum ab anno Abrahami milleſimo nongenteſimo ſeptuageſimo quarto inchoarit. Quod eo magis dicendum, quod ſequentium Imperatorum annus primus a menſe Octobri morti deceſſoris proximiori incipere ſoleat. Deduco ſecundo, Euſebium annum Abrahami bis milleſimum decimum quintum, quo Chriſtum natum aſſerit, & quadrageſimum ſecundum Auguſti annum anno Juliano XLIII. illigare. Ex quo & ſequitur, erraſſe Scaligerum in editione Chronici Euſebiani, in quo primum Chriſti annum cum anno Auguſti quadrageſimo tertio componit. Nam, ut advertit Valeſius in notis ad Euſebium lib. 1. cap. 5. in vetuſtiſſimis Codicibus Euſebiani Chronici primus Chriſti annus concurrit cum anno XLII. Imperii Auguſti. Quod in Euſebii ſententia neceſſario dicendum; cum annos ab Incarnatione Chriſti numeraverit, idque ſecundum Eram Incarnationis Alexandrinorum, quæ anno quadrageſimo tertio inchoatur. Ex eo Scaligeri errore alius conſequitur, quod nempe annum Incarnationis XIV. cum anno Abrahami 2029. copulavit; quamvis in Euſebii opinione Auguſtus mortuus ſit anno Incarnationis ſecundum Alexandrinos XV. qui cum eodem anno Abrahami 2029. menſe Octobri ſeu Eræ Chriſtianæ XII. inchoatur. Denique Valeſius citatus hallucinatur, quando ait, annum primum Auguſti ſecundum Euſebii ſupputationem, eum eſſe quo Hirtius & Panſa Conſules fuerunt. Nam ſi ab eo anno primum Auguſti annum inchoaſſet, non dixiſſet, Auguſtum regnaſſe annos LVI. menſes VI. In eumdem errorem incidit Petavius, quod non obſervaſſet, Euſebium Auguſti mortem cum anno Eræ noſtræ XIII. conjungere. Ex quo & in alium delapſus eſt, Chriſtum nempe ſecundum Euſebium natum eſſe anno Juliano XLIV. quem perperam exiſtimat concurrere cum anno XLII. Auguſti ab Euſebio memorato, ut videre eſt in Animadverſionibus Epiphanianis ad hæreſim 51. pag. 230. [1]

[1] Tiberius ad diem VI. Idus Martias Pontifex maximus creatus eſt: QUEM DIEM QUO FREQUENTIOR QUOD ANNIS SIT. SERVARIMUS VT. IDUS MARTIAS QUA DIE TI. CÆSAR PONTIF. MAXIMUS. FELICISSIME EST CREATUS. Ita loquitur Colonia Florentina in tabula marmorea apud Gruterum pag. CCXXVIII. VIII. Dies ſummi Pontificatus Imperatoribus delati ubique gentium in Orbe Romano eximio cultu celebrabatur, quod Noriſius Diſſert. III. cap. VII. pag. 255 de Epochis Syro-Maced. colligit ex allata Gruteriana inſcriptione, ex nummo ab Antiochenis A. V. 741. in honorem *Auguſti* cuſo, quo anno *Auguſtus Pontifex Maximus* creatus eſt, & ex alio ab iiſdem in honorem *Tiberii* ſculpto, anno primo imperii, in quo *Tiberius Pontifex Maximus* appellatur. Cæterum Gruteriana inſcriptio, quæ de *Pontificatu Tiberii*, quotannis celebrando loquitur, non ad Cenetenſem, ut ſcribit Noriſius, ſed ad Florentinam coloniam pertinet, ut patet ex antiquis Inſcriptionibus Etruriæ P. 1. pag. 316. nuper vulgatis.

teſtatur. Sed quando occaſione edicti Auguſti Imp. pene non ſentientes longius digreſſi ſumus, nunc ad propoſitum revertamur.

X. *Tiberius.* *(a) Ex Tacito, Suetonio, Joſeph. Dione, & aliis.*

Poſt obitum Auguſti Imperatoris, ipſa die xiv. Kal. Septembris, (a) Tiberius Nero, Juliæ Auguſtæ filius, capeſſit Imperium, tenuitque annis vigintiduobus, menſibus ſex, diebus vigintiſex: erat ipſe tunc annum agens quinquageſimumquintum. Mittitur vero tunc ab eo mox ad procurandam Judæam Valerius Gratus, manſitque in eo magiſtratu annis undecim, ut teſtatur Joſephus. (b) *Tunc Herodes Tetrarcha, qui & Antipas, receptus in amicitiam Tiberii, de ipſius nomine urbem a ſe coaditam vocavit Tiberiada, electo ad hoc optimo agro ad ora lacus Genezareth, unde non longe ab Emmaus ſunt aquæ calidæ: hæc partim a convenis, partim a Galilæis habitata eſt, quorum nonnulli eo commigrare coacti ſunt, quidam etiam e nobilitate ſedes illic ſibi optaverunt: at quo major eſſet frequentia, recepti ſunt ad incolendum etiam tenuiſſimi quique undecumque confluentes.* Hæc & alia de Tiberiade narrat idem Joſephus (c). Porro & lacus ipſe ab eadem civitate cognominatus eſt Tiberiadis; hujus eſt frequens mentio apud ſanctos Evangeliſtas; in ea enim regione frequenter verſabatur Dominus noſter.

(b) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 3. Studia Herodis in Tiberium. *(c) Joſeph. ant. lib. 18. cap. 3.*

XI. Civitates & templa Auguſto. *(d) Joſeph. ibid. & de bel. Jud. lib. 2. c. 8.*

Hic non omittendum, ipſum Herodem olim, Auguſti tempore, Sephori civitatem cinxiſſe mœnibus, & totius Galilææ caput conſtituiſſe, & in honorem Juliæ Auguſtæ Juliada nomen impoſuiſſe: quo etiam tempore Philippus (d) Tetrarcha pari æmulatione in gratiam ejuſdem Cæſaris Paneada ſitam ad Jordanis fontes, auctam ædificiis, Cæſaream dici voluit; & vicum ſitum in ripa lacus Genezareth, Bethſaida dictum, in ſpeciem urbis nobilitatum, nomine Cæſaris filiæ, Juliam nuncupavit. Fuit vero Bethſaida patria Petri Andreæ, atque Philippi Apoſtolorum (e). Hæc præſtiterunt hi paterno exemplo ducti, qui ex turri Stratonis Cæſaream maritimam ampliſſimam civitatem in honorem Auguſti conſtruxerat (f). Horum non piguit meminiſſe, quod in Evangelio & Actibus Apoſtolorum ſæpe eorumdem locorum mentio habeatur. Verum enimvero in eo Herodem parentem Antipas & Philippus imitari minime potuerunt, ut ſicut ille, qui in honorem Auguſti templa erexerat, unum Cæſareæ, cujus meminit Philo (g) alterum in Panio, de quo Joſephus (h), ita & iſti eadem in Tiberii gratiam præſtarent. Nam is primis annis ſui Imperii, adeo optimi Principis & ab omni faſtu alieniſſimi ſpecimen dedit; ut non tantum (quod ait Suetonius i) ſe Dominum dici vetuerit; ſed (quod ſcripſit Dio k) neque ullum templum ſibi proprium extrui, neque ſe in ullo alio coli paſſus fuerit; edicto etiam palam, ne quis privatus, neque urbs ullam ſtatuam ipſi poneret injuſſu ſuo addideritque ſe numquam id conceſſurum. Hæc & alia id genus digna optimo Principe de Tiberio memoriæ commendavit Dio Caſſius; additque Tacitus (l), ingeſtum a populo ſæpius nomen Patris patriæ ipſum repudiaſſe, vetuiſſeque in acta ſua jurare, etiam ſi Senatus id cenſuiſſet; ac dictitare ſolitum, cuncta mortalium incerta; quantoque plus aliquis adeptus foret, tanto magis eſſe expoſitum ludibrio; eadem & Suetonius (m) pluribus.

(e) Joan. 1. *(f) Joſeph. antiq. lib. 16. c. 9.* *(g) Philo de leg. ad Caium.* *(h) Joſeph. antiq. lib. 15. c. 13.* *(i) Suet. in vita ipſius c. 27.* *(k) Dio hiſt. Rom. lib. 57.* Tiberius laudatus. *(l) Tacit. lib. 1. Annal.* *(m) Suet. in vita Tib. c. 26. & 27.*

Se-

VII. *Tiberius Decennalia inducens.*

Dio lib. 57. de Tiberio ait: *Decem annis Imperii ejus exactis, ad reſumendum id, nihil decreto opus habuit: neque enim in decennia interciſum, quod Auguſtus fecerat, id gerere ſtatuerat.* Tiberius itaque primus ex Imperatoribus fuit, qui Quinquennalia, Decennalia, & id genus feſta in morem induxit. Introducta & ab eodem ſecunda Conſulatuum Cæſareorum Regula, ut nempe Imperatores annis hujuſmodi feſtivitatibus addictis Conſulatum ſumerent; prima enim Auguſto attribuenda, qui anno poſt Julii Cæſaris mortem Conſulatum ſuffectum iniit. Quia vero Chronologia Faſtique ſummam ab hujuſmodi feſtis tam a Gentilibus, quam a Chriſtianis Imperatoribus, magna pompa celebratis, lucem accipiunt, ea modo ex conjecturis, modo certis argumentis, annis ſuis conſignabo. Poſt familiam Juliam in Nerone extinctam, Cæſares omnes Vota Quinquennalia nuncupaſſe certum: antea, cum nomen illud potius familiæ quam imperii eſſet, Cæſares Quinquennalia non exhibuere, niſi vel Tribunitia Poteſtate, aut Imperio Proconſulari, aut utroque exornati eſſent.

JESU CHRISTI
ANNUS
17.

I. Præſidum ſummum jus. SEquenti anno, Druſo Cæſare & C. Norbano Flacco Coſſ. Valerius Gratus Judæa Præſes adempto ſummo ſacerdotio Ananno Pontifici, in locum ejus Iſmaelem Fabi filium ſubrogavit: quo etiam paulo poſt in ordinem redacto in Eleazarum Anani Pontificis filium honorem tranſtulit. Hæc Joſephus (a). Redacta ſemel, quod diximus, poſt Archelaum exactum Judæa in provinciam, qui illuc Præſides mittebantur ab Imperatore, veluti rerum domini ſibi etiam in ſacra jus vendicabant, atque ex animi libidine ſummum ſacerdotium tribuebant itidem & auferebant. Stolam ſiquidem pontificiam, quaſi regni hereditariam, in ſuam poteſtatem redegerant: quomodo autem acciderit, id totum Joſephus (b) his verbis deſcribit: Hyrcanus Pontifex ejus nominis primus, extructa prope templum turri, degebat in ea majorem temporis partem: & quoniam hanc ſtolam habebat in ſua cuſtodia, qua nemo præter illum utebatur, recepturus privatum habitum, eo loci illam deponebat: idem mos fuit etiam ſucceſſoribus poſteris. Herodes autem regnum adeptus, turrim hanc opportuno loco ſitam, magno ſumptu exædificatam, denominavit ab amico Antonio; & ſtolam ita ut ibi reperta eſt, detinuit, ratus eo magis obnoxium ſe habiturum populum. Idem fecit Archelaus filius ejus & ſucceſſor; cujus regno in provinciam mutato, Romani ſimul & pontificiæ ſtolæ poſſeſſionem nacti ſunt, in cella ad hoc ipſum ſtructa repoſita & obſignata ſigillo Pontificum atque cuſtodum ſacri ærarii, Præfecto caſtelli accendente ibi lucernam quotidie. Hanc ſeptimo ante feſtum die Præfectus exhibebat Pontifici: qua purificata indutus ſacrorum tempore, ſequenti die rurſum eam reponebat in cellam, ubi antea condita fuerat. Id fiebat ſingulis annis ter, jejunii tempore. Hæc ille.

(a) Joſeph. antiq. lib. 18. c.3.

(b) Joſeph. antiq. lib. 18. c.6.

De ſtola Pontificia.

TIBERII IMP.
ANNUS
1.

II. Veſtes ſacerdotales. Porro adjuncta erant ſtolæ duo alia indumenta, quorum alterum ſuperhumerale, alterum vero pectorale dicebatur, amboque pretioſis lapidibus erant inſignia. De his hæc alibi idem auctor (c) memoria digna teſtatus: Ex lapillis, inquit, quos Pontifex in humeris geſtabat (ſardonyches erant, quorum naturam nulli non notam narrare ſupervacuum puto) micabat alter, quoties litatum eſſet, is qui dextrum humerum occupabat: tantumque fulgorem emittebat, ut procul etiam intuentibus conſpiceretur, idque præter naturam ſuam & conſuetudinem: quod certe admirationem meretur apud omnes, niſi ſi qui ex contemptu religionis ſapientiæ opinionem aucupantur. Sed mirabilius eſt quod nunc dicturus ſum. Per duodecim gemmas, quas in pectore Pontifex inſutas rationali geſtat, in bello victoriam Deus prænuntiare ſolebat: nam priuſquam exercitus ſe moveret, tantus fulgor ex eis emicabat, ut toti populo perfacile innoteſceret adeſſe Deum, opemque & auxilium ſuum invocantibus eſſe allaturum. Quapropter Græci, quotquot a noſtra religione non abhorrent, cum hoc miraculum pro compertiſſimo habeant, ita ut negari non poſſit, rationale vocant λόγιον, hoc eſt, oraculum. Deſiit tam rationale quam ſardonyx fulgorem emittere annis ducentis antequam hæc commentaremur, irato Deo propter legum ſuarum prævaricationem. Hactenus de his Joſephus. Porro Philo (d) gemmas illas, quas Joſephus appellat ſardonycas dicit ſmaragdos, agenſque tam de his quam de rationali, eleganter eorum myſterium declarat.

Rationale.

(c) Joſeph. antiq. l. 3. c. 9.

(d) Phil. lib. de Monarchia.

Anno

Anno Urbis 768. Olymp. 198. an. 3. SÆC. I. An. C. 15.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5508.

☉ 24. P. ☽ 26. Indict. 3.

JESU CHRISTI 15, ſecundum Baronium 17.

TIBERII IMP. 2.

I. Conſules. [1] AD Num. I. Coſſ. Druſus Cæſar, & C. Norbanus Flaccus. Erat Druſus Tiberii Auguſti filius, qui anno Chriſti XI. Quæſturam geſſerat, ut docet Dio lib. 56. cuique Auguſtus anno Urbis DCCLXVI. Chriſti ſcilicet XIII. Poteſtatem Conſulatus tertio anno, etiam non geſta Prætura, petendi conceſſit, inquit Dio ibidem.

II. Cæſar, nomen familiæ, non dignitatis, ante Neronis interitum. Cum Druſus filius Tiberii Cæſaris eſſet, Cæſar ratione familiæ vocatus eſt. Zonaras quidem in Tiberio ſcribit, Germanicum tres filios reliquiſſe, quos, inquit, Auguſtus in teſtamento ſuo Cæſares appellavit. Quod ſi verum eſſet, ſequeretur, Druſum non minus ob dignitatem, quam ob familiam, Cæſaris nomen tuliſſe. Sed Zonaram ea in re errare, exiſtimat Card. Noriſius, ut me per litteras monuit, ideoque ante Neronis interitum, Cæſaris nomen familiam, non vero dignitatem deſignabat, in quantum conjicere poſſumus; hac enim in re mihi aquam hærere fateor.

---

[1] COſſ. Druſus Cæſar & C. Norbanus Flaccus. Dio lib. LVII. pag. 611. Druſo Tiberii F. C. Norbano conſulibus. Tacitus lib. I. Cap. LV. Druſo Cæſare, C. Norbano Coſſ. decernitur Germanico triumphus. Suetonius in Vitellio Cap. III. Natus eſt (Vitellius) VIII. Kalend. Octobris, vel, ut quidam VII. Idus Septembris Druſo Cæſare, Norbano Flacco Coſſ. Faſti Vindebonenſes: Druſo Cæſare & Flacco. Faſti Idatiani: Bruto (pro Druſo) & Flacco. In nummis legitur; DRUSUS CÆSAR TIB. AUG. F.

JESU CHRISTI
ANNUS
18.

TIBERII IMP.
ANNUS
2.

I. (a) Dio l. 57. & Tacit. l. 2. ANno Chriſti Domini noſtri decimo-octavo Statilius (a) Taurus & L. Libo conſules creati ſunt: quo tempore Valerius Gratus Præſes in Judæa, quem nuper tribuerat Pontificatum Eleazaru Annani Pontificis filio, abrogavit; eamque dignitatem Simooi Camithi filio contulit, qui in Pontificatum annum tantummodo exegit. Hæc Joſephus (b) in Judæa tradit eveniſſe. Romæ autem, ut auctor eſt Dio (c), Tiberius Imperator inter alia laudatiſſima edicta quæ promulgavit, ut de veſte ſerica non utenda, neque vaſis aureis, niſi in ſacris, aliud addidit adverſus magos, & quoslibet divinationes exercentes, quos omnes ſeveriſſimo edicto exagitavit. Cauſam autem ejus ferendæ legis idem auctor narrat his verbis: *Porro Tiberius, etſi Thraſillo aſſidue utebatur, ac ſingulis diebus vaticinia accipiebat, tamen re accurate conſiderata, cum aliquando per ſomnum juſſus eſſet cuidam urgentum dare, hominem interemit, quod intelligebat per magicam artem dæmonem immiſſum fuiſſe: reliquos omnes aſtrologos magos, aut quicumque aliquopiam modo divinationes exercerent, exteros necavit; cives, qui (etiamnum neglecto priore edicto, quo prohibitum fuerat uſu harum artium omnibus qui in Urbe eſſent) tractare ejuſmodi res deferentur, extorres egit: qui vero deſtitiſſent, impunitatem conſequebantur*. Hæc Dio.

(b) Joſeph. antiq. lib. 18. cap. 3. (c) Dio hiſt. Rom. lib 57. ſub dictis Coſſ. — Tib. Imp. Magos exagitat.

II. Addit ad hæc Tacitus (d) ſub idem tempus, iiſdem Coſs. Libonem Druſum Urbanum prætorem, quod invocationibus dæmonum inſerviſſet, multis accuſationibus judicio poſtulatum, teſtibuſque convictum, domi mortem voluntariam oppetiiſſe, ſe ipſum necando: item ejuſdem criminis reum L. Pituanium e ſaxo Tarpeio dejectum; & in P. Marcium extra portam Exquilinam, præcinente claſſico, more priſco, Conſules advertiſſe. Sicque magiæ crimeo, quod per multos annos, ut ait (e) Romanam Urbem exedit, hoc anno primum repreſſum eſt, atque ſevere punitum. Meminit ejuſdem adverſus magos Tiberii ſanctionis etiam (f) Plinius: ut plane conſideratione ſit dignum adveniente Chriſto in mundum, Magos ex Oriente venientes, ipſum Dominum cognoviſſe & adoraſſe; dæmones in Ægypto perterrefactos; Roma vero, itemque ab Italia magos expulſos, & in eoſdem ſeveriſſime lege actum eſſe. Venerat quippe in Orbem ille qui adverſus dæmones bellum indiceret, eorumque vires infringeret, & ſub eodem Imperatore crucem perferendo, ſibi cuncta ſubjiceret.

(d) Tacit. Annal lib. 2. ſub iiſdem Coſſ. (e) Tacit. lib. 2. hiſt. (f) Plin. nat. hiſt. lib. 30. c. 1.

JESU CHRISTI
ANNUS
19.

TIBERII IMP.
ANNUS
3.

I. (g) Dio lib. 57. Tacit. lib 2. & alii. (h) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 3. POſt hæc, anno qui ſequitur, Redemptoris noſtri decimonono, C. Cœlio (g) Ruſo & L. Pomponio Flacco Coſſ. Simon (h) Camithi filius ſummus ſacerdos, anno tantum eo honore perfunctus, a Valerio Grato Judææ Præſide in ordinem redactus eſt, ſuffectuſque ab eodem in locum ipſius Joſephus qui cognominabatur Caiphas: hujus ſacerdotium diuturnius fuit, de quo plura ſuo loco inferius dicturi ſumus. — Caiphæ Sacerdotium.

II. Iiſdem Coſſ. cum oracula vana quædam,

Anno Urbis 759. Olymp. 198. an. 4. — ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5509.

☉ 25. ED. ☽ 17. Indict. 4.

SÆC. I. An. C. 16. — JESU CHRISTI 16. ſecundum Baronium 18.

TIBERII IMP. 3.

I. Conſules. [1] AD n. I. Coſſ. *T. Statilius Siſenna Taurus*, & *L. Scribonius Libo*, ex Dione.

II. Quinquennalia Tiberii. Incidunt in hunc annum Quinquennalia Imperii Proconſularis Tiberii ab anno Chriſti XI. deducta. Ad ea revocanda, quæ Tacitus lib. 2. Annal. ſub hujus anni Conſulibus ſcribit: *Fine anni arcus propter ædem Saturni ob recepta ſigna cum Varo amiſſa, ductu Germanici, auſpiciis Tiberii: & ædes Fortis Fortunæ Tiberium juxta:: ſacrarium genti Juliæ, effigieſque Divo Auguſto apud Bovillas, dicantur*. Annis enim hujuſmodi feſtis addictis arcus erigi & templa dicari mos erat.

[1] COſſ. *T. Statilius Siſenna Taurus* & *L. Scribonius Libo*. Dio lib. LVII. pag. 612. *Siſenna Statilio Tauro L. Libone Conſulibus*. Fragmentum veteris lapidis apud Fabrettum pag. 701. n. 294. GALOS. DIVI. AUGUSTI. L. EX. DEC... POST. MORTEM. FILII. SUI. NO.... IIII. NONAS. MAIAS. T. STATILIO TAURO. P. POMPO............ Hoc anno Julium *Pomponium Græcinum Conſulem ſuffectum* fuiſſe tradunt; de quo Ovidius de Ponto Eleg. IV. Faſti Vindebonenſes & Idatiani: *Tauro & Libone*. Tacitus initio libri II. Annal. *Siſenna Statilio Tauro, L. Libone Coſſ.*

Digitized by Google

CHRISTI
19.

dam, tamquam Sibyllina, de Urbis interitu anno nongenteſimo ab ejus origine obventuro ferrentur; Tiberios tamquam falſa redarguit, eaque occaſione adjecit animum, ut omnes fatidicos libros inſpiceret, eorumque alios probaret quos legitimos ſciret, ſpurios vero rejiceret. Hæc ex Dione (*a*) referimus, quo manifeſtius reddatur, Chriſtianis, qui (ut ſuperius dictum eſt) in prædicando Gentilibus adventum Chriſti veri Dei, & idolorum falſitatem, ex Sybillinis carminibus interdum, quod illi divinæ Scripturæ non crederent, peterent teſtimonia, nonniſi ab expurgatis toties per ipſos libris id facere licuiſſe, ut nulla de impoſtura jure objici poſſet calumnia: ab Auguſto id etiam factitatum, jam præfati ſumos.

(*a*) *Dio hiſt. Rom. lib. 57. ſub his Coſſ.*

TIBERII IMP.
3.

III. Sub idem tempus, Judæi (*b*) ſeſſi oneribus tributorum, pro relevatione apud Tiberium Imperatorem ſuppliciter egerunt, ſimulque Syria de eadem re conqueſta: cum his aliiſque caſibus Oriente exagitato, ab eodem Tiberio Germanicus, quem ex Druſo Germanico fratre ſuo, Liviæ filio genitum, in filium adoptaverat, ad res provinciarum componendas in Syriam mittitur. Tiberius enim æque atque Auguſtus Judæis favit; eiſdemque Romæ degentibus, in cives diſtributiones fieri ſolitas, ſicut & ille fecerat, impertiri voluit, ut Philo (*c*) teſtatur: quæ autem iidem Romæ agentes paſſi ſint dolo Sejani, ſuo loco narrabimus.

(*b*) *Tacit. lib. 2.*

(*c*) *Philo lib. de legat. ad Caium.*

JESU CHRISTI
ANNOS
20.

TIBERII IMP.
ANNUS.
4.

I. CHriſti annus vigeſimus habuit Conſules Tiberium Aug. tertio, & Germanicum ſecundo, ut Annales Taciti (*d*) demonſtrant. Se-

(*d*) *Tacit. Annal. lib. 2. ſub iiſdem Coſſ.*

Anno Urbis 770.
Olymp. 199. an. 1.
SÆC. I.
An. C. 17.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5520.

☉ 26. C. ☽ 18. Indict. 5.

JESU CHRISTI 17. *ſecundum Baronium* 19.

TIBERII IMP. 4.

I. Conſules.

[1] AD num. I. Coſſ. C. *Cælius Rufus*, & L. *Pomponius Flaccus*, ex Tacito lib. 2. Annal.

II. Sybillina Oracula.

Ad num. II. quæ narrantur in Annalibus de Sybillinis oraculis, pertinent ad annum Chriſti XIX. cum ea Dio lib. 57. recitet ſub Conſulatu Silani & Norbani, qui illi anno Faſtis nomen dedere.

III. Piſo fit Syriæ Præſes.

Ad num. III. Hoc anno, decreto Senatus *permiſſæ Germanico Provinciæ, quæ mari dividuntur*, ut motum Orientem componeret, ut ait Tacitus lib. 2. Annal. Et quia Syriæ Præſes *Creticus Silanus* per affinitatem Germanico erat connexus, *Cn. Piſonem* ſucceſſorem illi conſtituit Tiberius, ad ſpes Germanici coercendas. Ita Tacitus loco citato.

Anno urbis 771.
Olymp. 199. an. 2.
SÆC. I.
An. C. 18.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5521.

☉ 27. B. ☽ 19. Indict. 6.

JESU CHRISTI 18. *ſecundum Baronium* 20.

TIBERII IMP. 5.

I. Conſules.

[2] AD num. I. Coſſ. *Tiberius Aug. III.* & *Germanicus II.*

II. Quindecennalia Imperii Caſarei Tiberii.

Sumtus is a Tiberio Conſulatus juxta II. regulam Conſulatuum Cæſareorum, propter nempe Cæſarei ejus Imperii Quindecennalia, ab anno Chriſti XIII. quo ei Tribunitia Poteſtas prorogata, deducta. Ad ea ſolennia pertinent, quæ Tacitus lib. 2. Annal. ſub hujus anni Conſulibus ſcribit: *Cappadoces in formam Provinciæ redacti, Q. Veranium Legatum accepere, & quædam ex regiis tributis diminuta, quo mitius Romanum Imperium ſperaretur. Comagenis Q. Servæus præponitur, tum primum ad jus Prætoris translatis.* Hæc horum ſolennium indicia: annis enim his feſtis, Regna in Provinciam redacta, populi tributis levati, & novitates inductæ. Quare licet Cappadocia anno præcedenti Archelaum Regem amiſiſſet, ut teſtatur Tacitus laudatus, ante tamen præſentem annum in jus Provinciæ non redacta.

[1] COſſ. *C. Cælius Rufus & L. Pomponius Flaccus*. Dio lib. LVII. pag. 615. *Sequenti anno* (*nempe poſt conſulatum Tauri & Libonis*) *C. Carilius Rufus, L. Pomponius Flaccus conſulum nomen geſſerunt.* Tacitus Annalium lib. 2. cap. XLI. *C. Calio, L. Pomponio Coſſ. Germanicus Cæſar A. D. VII. Kal. Junias triumphavit de Cheruſcis &c. De Pomponio Græcino* conſule deſignato, initurοque honorem *Kal. Januar.*, Ovid. lib. IV. de Ponto, Eleg. IX. ubi duo Pomponii fratres laudantur, ſcilicet *Pomponius Græcinus, & Pomponius Flaccus*; hic *Pomponio Græcino* fratri, ſemeſtri conſuli ſuffecto, ſucceſſor datus eſt, inquit Noriſius Diſſert. III. de Epochis Syro-Maced. cap. IV. pag. 142. & Syriæ Præſes factus eſt A. V. 775. Chriſti 22. Obiit in Syria adhuc Præſes ante exitum autumni A. D. 33. Faſti Idatiani: *Craſſo* (*pro Flacco*) & *Rufo*. Faſti Vindebonenſes: *Flacco & Rufo*.

[2] COſſ. *Tiber. Aug.* III. & *Germanicus* II. Lapis Florentiæ in ædibus Rodulphiorum, edita a Bernardo Monte-fauconio in Diario Italico, pag. 183. deinde ab Antonio Francisco Gorio in antiquis Inſcriptionibus Etruriæ P. I. pag. 396. TI. CAESARE. TERT. GERMANICO CAESARE ITER. COS.

Idem

JESU CHRISTI ANNUS 21. — TIBERII IMP. ANNUS 5.

I. SEquenti anno Junio Silano & Norbano Flacco Coſſ. jubente Tiberio, graviſſimis Senatus decretis feminarum libido, quæ etiam in Senatorias graſſabatur, eſt coercita; cautumque ne quæſtum corpore faceret, cui avus, aut pater, aut maritus eques Romanus fuiſſet. Hæc pluribus Tacitus (a) qui Veſtiliæ, quæ cauſam dedit edicto, narrat impudicitiam: quibus autem pœnis convictæ Romanæ feminæ eſſent addicendæ, Suetonius (b) tradit; & mox ſubdit: (c) *Externas cærimonias, Ægyptios Judaicoſque ritus compeſcuit: coactis qui ea ſuperſtitione tenebantur, religioſas veſtes cum inſtrumento omni comburere. Judæorum juventutem per ſpeciem ſacramenti in provincias gravioris cæli diſtribuit,*

(a) *Tacit. Annal. lib. 2. ſub iiſdem Coſſ.*
(b) *Suet. in Tib. cap. 35.*
(c) *Suet. in Tib. cap. 36.*
Judæi Romæ vexati.

Idem titulus legitur apud Gruterum pag. CLXXXVII. 14. Fabrettus pag. 395. num. 275. GERMANICO CAESARI. TI. AUGUSTI F. DIVI AUGUSTI. N. AUGURI. FLAMINI. AUGUSTALI. COS. ITERUM. IMP. ITERUM. Monumenta Brixienſia Octavii Rubei pag. 193. editionis ſecundæ: GERMANICO CÆSARI. TI. F. AUG. N. PONTI. Q. COS. II. D. D. Lapis apud Sponium in Miſcellan. pag. 181. & 266. cum *Tiberii* TRIB. POT. XX. COS. III. DESIG. IIII. Tiberius abdicavit, & in ejus locum ſuffectus eſt *L. Seius Tubero*, ut apparet ex marmorea tabula apud Pighium ad annum Urbis 770. & apud Gruterum pag. XXVI. 9. quam eidem Pighio communicavit Marcellus Cervinus paulo antequam in Summum Pontificem eligeretur. Legitur autem in ea. GERMANICO CAESARE. II. L. SEIO. TUBERONE COSS. DIES SACRIFICI. XIII. K. MAI. De *Secundo* item Germanici *conſulatu*, ibidem apud Pighium lapis adfertur, qui Brixiæ extabat, & alius Romæ repertus in via lata cum aliis Claudiæ familiæ imaginum titulis, litterarumque figuris quibuſdam a Claudio inventis. Lapis apud Gruterum pag. CCXXXV. 7. cum TR. POT. XIIII. IMP. II. COS. III. Suetonius in Caio cap. I. *Conſul deinde* (Germanicus) *iterum creatus, ac prius quam honorem iniret ad componendum Orientis ſtatum expulſus.* Tacitus lib. II. Annal. Cap. LIII. *Sequens annus Tiberium tertio, Germanicum iterum Conſules habuit.* Faſti Vindebonenſes: *Tib. Caſare* III. *Germanico* II. Idatiani. *Tiberio Caſare* II. (omiſſa una numerali nota) *&* *Druſo Germanico II.*

Alter ex ſuffectis hoc anno eſt *C. Rubellius Blandus* C. F. qui Tacito teſte Annal. lib. VI. Cap. XXVII. *Juliam Druſi filiam*, quondam Neronis uxorem accepit, cujus Rubellii avum Tiburtem, equitem Romanum plerique meminerant. Quum biennio ante primus *Julia* maritus *Nero* in inſula Pontia fame periiſſet, ut habet Suetonius in vita Tiberii Cap. LIV. Julia Rubellio nupſit. Nuptiæ celebratæ ſunt A. D. 33. Hinc ab eodem Tacito lib. VI. cap. XLV. Tiberii Rubellius Blandus, *progener* dicitur, delectuſque eſt C. A. D. 36. ad templum Auguſti, & Pompeji theatrum dedicandum. In hiſtoria Tiburtina Franciſci Martii lib. VI. pag. 286. extat vetus lapis Tibure repertus in eccleſia S. Georgii, ubi de *Rubellii Blandi* conſulatu mentio eſt; en lapis:

DIVAE DRUSILLAE
SACRUM
RUBELLIUS C. F.
BLANDUS DIVI
AUG.
TR. PL. PR. COS.
PONTIF.

Alius item lapis Tibure erutus paucis ab hinc annis ex Eccleſia S. Silveſtri, & editus A. D. 1734. ab Antonio Maria Lupo Societatis Jeſu presbytero in Diſſertatione ad S. Severæ martyris Epitaphium, eadem ferme habet. Eſt autem nunc in ædibus Capitolinis, in quo ita legitur.

DIVAE DRUSILLAE
..... SACRUM
..... RUBELLIUS C. F. BLANDUS
LEG. DIVI. AUG. TR. PL. PR. COS.
..... PROCOS. PONTIF.

Munia omnia, quæ diverſis temporibus C. *Rubellius Blandus* geſſerat, in his inſcriptionibus recenſentur: Jam *Rubellius Blandus* ex Tacito lib. III. cap. LI. A. D. 21. e viris *Conſularibus* erat, *Caji* prænomen habetur in lapide Gruteriano pag. XXIV. II. qui Tibure proſtabat: JUNONI ARGEIAE. C. BLANDUS POCOS.

Druſilla Caji ſoror L. Caſſio Longino, deinde M. Lepido nupta obiit A. D. 38. Divinos honores ei detulit Caius, de quibus Dio lib. LIX. pag. 648. Rubellius Blandus A. D. 20. ſententiam in Senatu dixit adverſus *Lepidam*, ut *aqua & igni interdiceretur*, in quam ab omnibus itum eſt. *Rubellius Blandus* ejus filius, de quo Tacitus Annal. lib. XIII. cap. XIX. *per maternam originem pari ac Nero gradu a Divo Auguſto* erat. Paterna origo e Tiburtibus. Ibid. Annal. lib. XIV. cap. XXII. Demum juſſu Neronis interfectus eſt. In excuſis Taciti libris *Rubellius Plautus & Plancus* dicitur; quum ex vetuſtis lapidibus, *Blandus*, ſaltem ejus pater dicatur. Hinc, miror cur Juſtus Lipſius in Taciti exemplaribus, *Plautum*, non *Blandum*, legendum eſſe contendat. In nonnullis quoque excuſis Juvenalis libris, Satyra VIII. verſ. 37. ubi ait.

..... tecum eſt mihi ſermo Rubelli
Plaute [pro Blande] *tumes alto Druſorum ſtemmate, tanquam*
Feceris ipſe aliquid, propter quod nobilis eſſes;
Ut te conciperet, qua ſanguine fulget Juli.

In pervetuſto Juvenalis codice, quem vidi, *Blande*, legitur, & quidem recte;

Google

buit: reliquos gentis ejuſdem, vel ſimilia ſectantes, Urbe ſubmovit, ſub pœna perpetuæ ſervitutis: niſi obtemperaſſent. Hæc Suetonius. Id enim dictis Coſſ. Silano atque Norbano actum, teſtatur Tacitus (*a*) qui ait, quatuor millia Judæorum libertini generis in inſulam Sardiniam amandatos ſub ſpecie coercendorum latrociniorum, re ipſa tamen ut ob aeris gravitatem interirent.

(*a*) *Tacit. Ann. lib. 2. ſub iiſdem Coſſ.*

II. Quænam autem hujus decreti adverſus Judæos cauſa præceſſerit, Joſephus (*b*) in hunc modum deſcribit: *Erat quidam Judæus, qui ne legibus pœnas daret, metu ſolum verterat, vir modis omnibus peſſimus. Is Romæ agens gerebat ſe pro Moſaicæ legis interprete, adſcitis in ſocietatem tribus aliis per omnia ſui ſimilibus. His cum ſe in diſciplinam dediſſet Fulvia mulier nobilis amplexa legem Moſaicam, perſuaſerunt ei, ut purpuram & aurum in Hierosolymitanum templum mitteret: quæ accepta in proprios uſus verterunt, quod ante deſtinaverant. Id poſtquam Tiberius ex amico ſuo Saturnino, ipſius Fulviæ marito, de injuria conjugi facta queſto cognovit; juſſit univerſos Judæos ex Urbe pelli: ex quibus Conſules delectu habito, quatuor millia militum miſerunt in Sardiniam: plurimos etiam, qui ob patriam religionem detrectabant militiam, affecerunt pœnis graviſſimis. Ita propter quatuor ſceleratos, omnes Judæi coacti ſunt Urbe cedere.* Hæc de his Joſephus (*c*): qui & de immani ſcelere perpetrato ab Ægyptiis ſacerdotibus adverſus Paulinam clariſſimam feminam, quo ex facinore iidem Ægyptii ſacerdotes ſunt in crucem acti, deque diruto Iſidis templo, ejuſdemque ſtatua in Tiberim merſa texit hiſtoriam: at cum vera narret; tamen cum poſt Chriſti Domini noſtri crucis ſupplicium contigiſſe hæc afferat, more ſuo plurimum a veritate temporis diſcrepat: id enim annis ante tredecim eſſe factum, Taciti teſtimonio, qui per annos ſingulos res tunc Romæ geſtas digeſſit comprobatur.

(*b*) *Joſeph. antiq. lib. 18. c. 5.*

(*c*) *Joſeph. antiq. lib. 18. c. 4.*

III. Manſerunt ita exules extra Urbem pulſi Judæi uſque ad necem Seiani, cujus calumniis (ut ſcribit Philo *d*) tam dire a Tiberio exagitati ſunt: qui demum (ut ait) comperta Judæorum innocentia, res illorum in feliciorem ſtatum reſtituit, atque multa in eoſdem contulit, beneficia; hoc enim idem Philo his verbis teſtatur: *Iisdem jura Judæorum ſub Tiberio conſervata ſunt, licet Seiano res novas moliente in Italia. Cognovit enim ille mox poſt necem inſidiatoris, meras calumnias fuiſſe, delata de Judæis Urbem incolentibus crimina conficta a Seiano, ut gentem e medio tolleret, quam norat vel ſolam vel præcipue repugnaturam conatibus impiis, & conſpirationi caput Imperatoris petenti. Proinde mandavit omnibus provinciarum Præſidibus, ut oppidatim huic genti parcerent, exceptis conſciis paucis admodum; cæterum de ritibus eorum nihil novarent, ſed commendatos haberent tum viros ipſos, ut pacis amantiſſimos, tum mores eorum, legeſque ut conferentes ad tranquillitatem publicam.* Hæc Philo. Quæ vero pro Judæis, conquerente de illis Pilato Judææ Præſide, Imperator reſcripſerit, ſuo loco opportunius ex eodem auctore narrabimus. Si enim temporis ratio habeatur, haud dubium hæc pro Judæis Tiberius reſcripſiſſe anno Domini noſtri trigeſimotertio invenietur.

(*d*) *Philo de legat. ad Cajum.* Judæi reſtituti.

H Eodem

Anno Urbis 771. — ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5522.

Olymp. 199. an. 3. — ☉ 18. A. ☽ 5. Indict. 7.

JESU CHRISTI 19. *ſecundum Baronium* 21.

SÆC. I. An. C. 19. — TIBERII IMP. 6.

I. *Conſules.* [*a*] AD num. I. Coſſ. *M. Julius Silanus, & C. Norbanus Balbus.* Sic enim appellandus, non vero *Flaccus*, ut obſervat Card. Noriſius ex Pighii Inſcriptione ad annum Urbis 771. Gruteriana altera pag. 1049. Plinio lib. 2. cap. 57. & Idacii Faſtis: ita Card. eruditiſſimus in literis ad me ſcriptis.

II. *Quinquennalia Imperii Auguſtei Tiberii.* Quinquennalia Imperii Auguſtei Tiberii in hunc annum incidunt, ut ex ejus Decennalibus liquet. In Gaza regia aſſervatur Nummus inſcriptus, TI. CÆSAR. DIVI AUG. F. AUG. P. M. TR. P. XXI. S. C. In averſa parte, CIVITATIBUS ASIÆ RESTITUTIS. Viſitur effigies Aſiæ muliebri ſpecie ſedens. Anno Chriſti XVII. duodecim celebres Aſiæ Urbes terræ motu collapſæ ut ſcribit Tacitus lib. 2. Annal. quas cum Tiberius reſtituiſſet, ei coloſſus erectus juxta ædem Veneris, in Romano foro; & in unaquaque reſtauratarum urbium ſtatuæ illi poſitæ, ut ex Apollonio Grammatico refert Phlegon Trallianus

---

[a] COſſ. *M. Julius Silanus, & C. Norbanus Balbus.* Typographi mendum eſt *Julius*, pro *Junius*. Cæterum lapis Romæ effoſſus, dum ibi Pighius morabatur, & ab eo editus ad annum Urbis 771. habet. M. JUNIO. M. F. NORBANO BALBO. COSS. Alius apud Gruterum pag. LXXIII. 4. D. D. XIIII. KAL. FEBR. M. JUNIO. SILANO. ET. L. NORBANO. COS. Item pag. MXLI. 14. VI. NONAS MAI. M. JUNIO SILLANO. ET. L. NORBANO. BALBO. COS. Donianæ inſcriptiones Cl. IX. n. 55. DEDIC. K. MART. M. SIL. L. NORB. COS. Teſſera gladiatoria apud Fabrettum pag. 50. SP. K. FEB. M. SIL. L. NORB. COS. Eadem a Montefauconio recuſa tom. III. Antiquit. P. II. pag. 330. Dio lib. LVII. pag. 615. *Marco Junio Silano, Lucio Norbano Conſulibus.* Tacitus Annal. lib. II. Cap. LIX. *M. Silano, L. Norbano Coſſ.* Ex his fit, *Norbano* prænomen *Lucii*, non *Caji*, fuiſſe. Faſti Vindebonenſes, & Idatiani; *Silano & Balbo.* Plinius lib. II. cap. LXXXVII. *M. Junio Silano, L. Balbo Coſſ. ad VIII. Idus Julias*

IV. Eodem anno, Germanico Cæſare Orientis Præfecto, arte Piſonis tunc in Syria Præſidis, morte ſublato: *Tiberius* (inquit (*a*) Dio) *cum antehac plurima egregie feciſſet, tum in contraria omnia mutatus imperavit crudeliter, & ad omnia impulſorem habuit & adminiſtrum Ælium Seianum, Seji Strabonis filium.* Porro Suetonius (*b*), Tacitus (*c*), Dio (*d*), & alii portentoſa Tiberii facinora prolixe deſcribunt, ad quos ea noſſe optantes remittimus.

(*a*) *Dio hiſt. Rom. lib.57.*

(*b*) *Suet. in Tib.* (*c*) *Tacit. lib.2. & 3.* (*d*) *Dio lib. 57. & 58.*

JESU CHRISTI ANNUS 22. & 23. — TIBERII IMP. ANNUS 6. & 7.

I. ANno ſequenti, Valerius (*e*) Meſſala & Aurelius Cotta Conſules creati ſunt. Hos ſecuri (*f*) ſunt Tiberius quartum & Druſus ſecundum ineuntes Conſulatum. ☞ Tunc temporis idem Tiberius, Chriſtiano quidem nedum philoſopho principe dignum, de hiſtrionibus urbe pellendis promulgavit edictum, iiſdemque ea arte interdixit, ut Dio (*g*) teſtatur: Tacitus autem id poſt biennium factum ſub conſulatu Aſinii, & Antiſtii, tradit. Præterea hoc anno, ſcribit Dio (*h*) iiſdem Coſſ. ex ſenatus conſulto ſtatuiſſe Tiberium, ne ſententia mortis damnatus intra decimum diem duceretur: quod quidem edictum latioribus ſpatiis Theodoſius (*i*) Auguſtus Chriſtianus Imp. ampliavit, nimirum, ut triginta etiam diebus executio capitalis ſententiæ differretur. Ex his corrigendus eſt Sidonius (*k*) Apollinaris, qui ejuſmodi dilationem triginta dierum tribuit Senatus conſulto Tiberiano: nam decem tantum dies ab illo ſunt dati, cæteri autem viginti a Theodoſio imperatore ſunt additi. ☜

Sub

(*e*) *Tacit. lib.3. ſub iiſdem Coſſ.* (*f*) *Idem ibidem ſub iiſdem Coſſ.* Tib. Imp. Leges. (*g*) *Dio Hiſt. lib. 57. ſub iiſdem Coſſ.* (*h*) *Dio ibidem & Suetoni. in vit. Tib. c.75.*

(*i*) *l. ſi vindicari C. de pœnis.* *Ruffin. lib.2.c.8. & Soz. lib. 3. c.24.* (*k*) *Sidon. lib.1. ep. 8. in fine.*

in lib. de Mirabilibus. Quæ hoc anno facta occaſione Quinquennalium Tiberii, oſtendit hujus Tribunitia Poteſtas XXI. V. Kalendas Julii capeſſita. Porro annis Quinquennalibus & id genus feſtis dicatis, urbes aut conſtructas aut de novo reædificatas multis exemplis liquet.

III. *Saturninus Syriæ præficitur.* [1] Ad num. IV. Germanico Cæſare arte Piſonis Syriæ Præſidis extincto, *Cneius Sentius Saturninus* Prolegatus Syriam obtinuit, ut teſtatur Tacitus lib. 2. Annal. anno Urbis DCCLXXII. Hunc Saturninum diverſum eſſe ab eo, qui jam ante *Quirinium* Syriam adminiſtraverat, non dubito. Videtur filius fuiſſe C. Sentii Saturnini, qui ante Quintilium Varum Syriam rexerat. Joſephus enim lib. 16. Antiquit. cap. 17. ait, illum C. Sentium Saturninum tres filios habuiſſe, eoſque ejus Legatos fuiſſe.

Anno Urbis 773. Olymp. 199. an. 4. SÆC. I. An. C. 20.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5513.

☉ 1. G. F. ☽ 2. Indict. 8.

JESU CHRISTI 20. *ſecundum Baronium* 22.

TIBERII IMP. 7.

I. *Conſules.* [1] AD num. I. Coſſ. *M. Aurelius Meſſala*, & *M. Aurelius Cotta.*

Anno Urbis 774. Olymp. 200. an. 1. SÆC. I. An. C. 21.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5514.

☉ 2. E. ☽ 3. Indict. 9.

JESU CHRISTI 21. *ſecundum Baronium* 23.

TIBERII IMP. 8.

I. *Conſules.* [1] AD num. I. Coſſ. *Tiberius Aug. IV.* & *Druſus Cæſar II.*

II. *Proconſularis imperii Tiberii Decennalia.* Tiberii Conſulatus juxta II. Conſulatuum Cæſareorum regulam, Druſi juxta III. non ſolum quia Cæſar erat, ſed etiam propter ejus Conſulatum geminatum. Faſtos enim Conſulares diligenter evolvens deprehendi, iterato Conſulatu cohoneſtatos, aut Imperatorum Collegas in Conſulatu fuiſſe, vel inſigníoribus annis Conſules proceſſiſſe, præſertimque annis Decennalium & id genus feſtorum. In hunc autem annum Imperii Proconſularis Tiberii Decennalia incidunt. Ad ea referenda Inſcriptio, quæ extat in territorio S. Canati, oppidulum eſt Gallo-Provinciæ, quam nuper clariſſimus Dominus Ludovicus Thomaſſinus *de Mazaugues* Parlamenti Aquenſis Senator detexit ac mecum communicavit.

TI. CÆSAR.
DIVI. AUGUST. I. F.
AUGUSTUS
PONTIFEX
MAXIMUS

[1] DIes obitus Germanici adſignari poteſt circiter III. *Idus Octobres*, ad quam diem in Kalendario Antiatino, licet numerorum, & Iduum litteris detritis, legitur. INFER. GERMANIC. Viri docti hactenus ex conjectura ante menſem Decembrem obiiſſe putarunt, quod Suetonius ſcribat in Caio Cæſare cap. VI. poſtquam palam factum eſt, Germanicum fato functum fuiſſe, inhiberi non potuiſſe edictis luctum publicum *per feſtos Decembris menſis dies.*

[1] COſſ. *M. Aurelius Meſſala & M. Aurelius Cotta.* Tacitus lib. III. cap. III. *Conſules M. Valerius, & M. Aurelius*, Ibid. cap. XVII. *Rogatus Aurelius Cotta conſul* &c. Mox cap. XVIII. *Atque eidem cum Valerius Meſſalinus* &c. Conſules igitur erunt *M. Valerius Meſſalla*, & *M. Aurelius Cotta.* Faſti Vindebonenſes: *Meſſala & Cotta.* Idatiani: *Meſſala & Grato* (pro *Cotta*). *Meſſallam*, gemino l. ſcribendum eſſe, docet Chriſtophorus Cellarius in Orthographia latina, & ante eum Claudius Dauſquius in Orthographicis.

CHRISTI
22. & 23.

TIBERII IMP.
6. & 7.

II. Quirini obitus. Sub hoc tempus P. Sulpitius Quirinus, qui olim præfuerat Syriæ, ac cenſum egerat, ſub quo deſcriptus eſt Dominus noſter Jeſus Chriſtus, ex hac vita migravit; cujus funus juſſu Tiberii publicis exequiis frequentatum eſt a Senatu: de rebus ab eo geſtis hæc ſommatim Tacitus (*a*): *Nihil ad veterem & patriciam Sulpitiorum familiam Quirinus pertinuit, ortus apud municipium Lanuvium: ſed impiger militiæ, & acribus miniſteriis Conſulatum ſub Divo Auguſto, mox expugnatis per Ciliciam Homonadenſium caſtellis, inſignia triumphi adeptus, datuſque rector Caio Cæſari Armeniam obtinenti, Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat: quod tunc patefecit in Senatu, laudatis in ſe officiis, & incuſato M. Lollio, quem auctorem Caji Cæſaris pravitatis & diſcordiarum arguebat: Sed cæteris haud læta memoria erat Quirini, ob intentata (ut memoravi) Lepidæ uxori repudiatæ pericula, ſordidamque & prapotentem ſenectam.* Hæc de Quirino Tacitus.

(*a*) *Tacit. lib.3. ſub iiſdem Coſſ.*

III. Acta Pilati falſa. Sub hoc ipſo Conſulatu quarto Tiberii Imperatoris, conſignata erant falſa illa adverſus Redemptorem noſtrum conficta a Maximino Imp. & aliis Acta (*b*) Pilati: quæ falſitatis certa ratione arguit Euſebius; quod tanti mendacii aſſertores, rerum noſtrarum ignari, ſub hoc Conſulatu & ſub Pilato contigiſſe ſcripſerint, quando necdum Pilatus in Judæam miſſus fuerat Præſes, quod anno duodecimo ejuſdem Imp. factum eſſe, Joſephus (*c*) teſtatur. Hæc repetens Euſebius (*d*) ſic ait: *Idem ſcriptor in decimooctavo antiquitatis libro, anno regni Tiberii duodecimo, Pontium Pilatum Judææ regimen obtinuiſſe, atque eumdem decem annos continuos ad Tiberii fere occaſum ibidem commoratum enarrat. Quocirca commentum eorum, qui heri prope & nudiuſtertius commentarios contra Salvatorem noſtrum ediderunt, perſpicue refutatur: in quibus primo omnium temporis ipſius ratione falſo ab illis obſervata, mendacium eorum qui talia commenti ſunt, evidenter & aperte coarguit. Nam ad quartum Conſulatum Tiberii Cæſaris, quo fuit anno regni ejus ſeptimo, facinora a Judæis in ſalutari Salvatoris noſtri paſſione admiſſa fuiſſe, commentarii iſti complectuntur: quo quidem tempore ſatis liquet Pilatum nondum ad Judææ præfecturam gerendam adventaſſe.* Hæc ille. Porro de Actis Pilati ſuo loco paulo poſt plenius atque exactius agemus.

(*b*) *Euſeb. hiſt. lib.1. c.9.*
(*c*) *Joſeph. antiq. lib. 18. c.5.*
(*d*) *Euſeb. hiſt. lib.1. c.9.*

TRIBONICIA POTESTATE XXII. REFECIT. ET RESTITUIT.

Tiberius Tribunitiam Poteſtatem XXII. uſque ad V. Kalendas Julias, quo XXIII. iniit, geſſit; & Imperii Proconſularis Decennalium occaſione vel aquæductum, vel templum aliquod, vel aliud ædificium in Provincia reficiendum curavit.

JESU CHRISTI
ANNUS
24. & 25.

TIBERII IMP.
ANNOS
8. & 9.

POſt prædictos C. Sulpitius (*e*) & D. Haterius geſſerunt Conſulatum. Hos ſecuti ſunt anno ſequenti C. Aſinius (*f*) & C. Antiſtius.

(*e*) *Tacit. lib.3.*
(*f*) *Idem lib.4.*

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5525.

Anno Urbis 775. Olymp. 200. SÆC. I. An. Cæſ. I. Conſules. II.

☉ 5. D. ☽ 4. Indict. 10.

JESU CHRISTI 22. *ſecundum Baronium* 24.

TIBERII IMP. 9.

[1] AD num. I. Coſſ. *C. Sulpitius Galba, & D. Haterius Agrippa.*

Vicennalia Imperii Cæſarei Tiberii in hunc annum conferenda; quorum varia extant indicia. Nam Tiberius Druſo Cæſari filio Tribunitiam Poteſtatem conceſſit, quod liquet ex eo quod anno ſequenti, *Sejani* inſidiis ſublatus fuerit, cum Tribunitiam Poteſtatem II. gereret, ut ex Nummis apparet. Legendus Tacitus lib.3. Annal. Annis autem Decennalibus & id genus feſtis addictis Imperatores, filios aut Cæſares nuncupaſſe, aut Tribunitia Poteſtate exornaſſe, ſæpius infra viſuri ſumus. Præterea Mediobar-

Vicennalia Imperii Cæſaris Tiberii.

[1] COſſ. *Tiberius Aug.*IV. & *Druſus Cæſar.* II. Nummi apud Mediobarbum cum Tiberii TR. POT. XXII. XXIII. COS.IV. Item nummi Druſi TI. AUG. F. COS.II. TR.POT. Fabrettus pag.305. num.276. DRUSO. CAESARI. TI. AUG. F. DIVI AUG. N. DIVI JULII. PRONEPOTI. PONTIFICI. AUGURI. SODAL. AUGUSTAL. COS. ITERUM. TRIBUNIC. POTEST. ITER.

Hanc eamdem exhibet Sponius in Miſcellan. pag.166. Item aliam ibidem, quæ talis eſt: DRUSO. CAESAR. TIB. AUG. F. DIVI. AUG. NEPOTI. DIVI. JULI. PRONEPOTI. TRIB. POT.II. COS.II. Gruterus pag.MXLII. 37. D. D. KAL. SEPT. TI CLAUDIO. NERONE. CAES: COS.IV. TI. CLAUDIO. DRUSO. CÆS. II. COS. Dio Lib. LVII. pag.616. *Quum Tiberius in quarto ſuo conſulatu Druſum II. conſulem collegam haberet, ſtatim ex hoc ipſo homines Druſo perniciem vaticinati ſunt. Druſus* anno ſuperiori jam conſul deſignatus erat. Tacit. Annal. lib. III. Cap. XXII. Ibidem cap. LI. *Sequitur Tiberii quartus, Druſi ſecundus Conſulatus, patris atque filii collegio inſignis; nam biennio ante, Germanico cum Tiberio idem honor, neque patruo lætus, neque natura tam connexus fuerat. Ejus anni principio Tiberius, quaſi firmandæ valetudini, in Campaniam receſſit: longam & continuam abſentiam paulatim meditans, ſive, ut amoto patre, Druſus munia conſulatus ſolus impleret.* Tribus tantum menſibus, ut ait Suetonius in vita cap.XXVI. Conſulatum Tiberius hoc anno geſſit, deinde in Campaniam receſſit. Faſti Vindebonenſes: *Tib. Cæſare* IV. & *Druſo Cæſ.*II. *Idatiani Tiberio Cæſare* III. & *Druſo Germanico* II.

JESU CHRISTI
ANNUS
26. & 27.

TIBERII IMP.
ANNUS
10. & 11.

(a) Idem lib.4. INde vero anno Domini noſtri vigeſimo ſexto Conſulatum inierunt Cornelius (a) Cethegus & Viſellius Varro: poſt quos Coſſus Cornelius & Aſinius Agrippa (b) eo functi ſunt magiſtratu: quibus omnibus annis nihil memoria dignum, quod ad res noſtras pertineat, geſtum eſt. (b) Ibidem lib.4.

bus in Numiſmatis Imperatorum, unum Tiberii producit inſcriptum; TI. CÆSAR DIVI AUG. F. AUGUST. P. M. TR. POT. XXIV. S. C. in poſtica: CIVITATIBUS ASIÆ RESTITUTIS. Cernitur figura ſedens, dextra pateram, ſiniſtra haſtam tenens. Tiberius V. Kalend. Julias currentis Chriſti anni Tribunitiam poteſtatem XXIV. iniit; Aſiæ autem urbes, quæ terræ motu corruerant, jamdiu ab eo reſtitutæ. Sed ferebat uſus, ut annis Decennalibus deſtinatis præcedentium annorum victoriæ, magnificæ in populum largitiones, aliaque id genus ruſus Nummis inſculperentur; eorumque memoria renovaretur. Quod viros eruditos non raro in fraudem induxiſſe video. Autumarunt enim victorias v. g. eo anno, quo in Nummis memorantur, relatas fuiſſe; cum tamen occaſione Decennaliorum poſt aliquot annos ii percuſſi fuerint.

III. *Pomponius Flaccus Syriæ Legatus.* Hoc circiter anno Cn. *Sentius Saturninus* a Syria, remotus, & in ejus locum *L. Pomponius Flaccus* ſubſtitutus. Joſephus lib. 18. Antiquit. cap. 8. de Agrippa Rege loquens ait: *Ad Flaccum virum Conſularem & tum Syriæ Præſidem ſe contulit.* Quare nonniſi poſt annum Chriſti XVII. quo is Conſulatum geſſit, Syriæ præfuit.

Anno Urbis 776. Olymp. 200. an.3. SÆC. I. An. C. 23.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5516.

☉ 4. C. ☽ 5. Indict. 11.

JESU CHRISTI 23. *ſecundum Baronium* 25.

TIBERII IMP. 10.

I. *Conſules.* [1] AD num. I. Coſſ. C. *Aſinius Pollio*, & C. *Anteſtius Vetus*.

AN-

Annu Urbis 777. Olymp. 200. an.4. SÆC. I. An. C. 24.

ANNO PERIODI GRECO-ROMANÆ 5517.

☉ 5. BA. ☽ 6. Indict. 12.

JESU CHRISTI 24. *ſecundum Baronium* 26.

TIBERII IMP. 11.

I. *Conſules.* [1] AD num. I. Coſſ. *Cornelius Cethegus*, & L. *Viſellius Varro*, ſub quibus, ut inquit Dio lib. 57. *Ludi decennales facti*, ob Imperium nempe Auguſteum Tiberii.

II. *Imperii Auguſtei Tiberii Decennalia.* Tacitus lib. 4. Annal. ait *Cornelio Cethego, & Viſellio Varrone Coſſ. Pontifices eorumque exemplo ceteri Sacerdotes, cum pro incolumitate Principis vota ſuſciperent, Neronem quoque & Druſum iiſdem Diis commendavere*, filios nempe Germanici. Quæ verba Lipſius in Notis ad lib. 16. Annal. Taciti recte refert ad Vota, quæ ipſo anni initio nuncupari ſolitum erat. Sed huc revocanda quæ habet Euſebius in Chronico juxta editionem Pontaci anno Abrahami 2041. qui kalend. Octobris currentis Chriſti anni inchoatur; *Philippus Tetrarcha Paneadem, in qua plurimas ædes conſtruxerat, Cæſaream Philippi vocavit, & Juliadem aliam civitatem.* Annis enim qui Decennalibus dicabantur, novæ urbes conſtructæ, aut antiquæ novis nominibus do-

[1] COſſ. C. *Sulpicius Galba & D. Haterius Agrippa*. Lapis Gruterianus pag. CI. I. D. HATERIO AGRIPPA. C. SULPICIO GALBA. COS. apud Panvinium, in Faſtis A. V. 775. habetur poſt *Sulpicium*. SER. F. quod in Gruteriano deeſt. His ſuffecti fuere *M. Cocceius Nerva, & C. Vibius Rufinus*. Lapis ab Onuphrio vulgatus, deinde a Grutero pag. CLXXXVII. 13. C. VIBIO RUFINO M. COCCEIO NERVA. COS. Alius item lapis pag. DCIS. 4. I ECESSIT. NONIS. AUGUSTIS. M. COCCEIO NERVA. C. VIBIO RUFINO. COS. Eadem verba leguntur Romæ in fronte ædis S. Petri in carcere, & edita ſunt apud Gruterum pag. CLXXXVII. 5. Hi conſules in parte anni ſuffecti, in hunc annum ab Onufrio conferuntur, quod *Tribunitia Poteſtas* Tiberii XXIV. in lapide Gruteriano, ibidem n.13. habeatur. Conjicit Pighius, hunc *Caium Galbam*, fratrem Imperatoris Galbæ fuiſſe, qui ob denegatam ei a Tiberio provinciam, ſemet interfecit anno Urbis 788. Tacitus Annal. lib. III. cap. LII. *C. Sulpicius, D. Haterius conſules ſequuntur*. Faſti Vindebonenſes; *Agrippa & Gallo*; mendoſe, pro *Galba*. Idatiani: *Agrippa & Galba*.

[1] COſſ. C. *Aſinius Pollio*, & C. *Antiſtius Vetus*. In Gruteriano theſauro pag. MXLI. 15. V. Idus DECEMBRIS. C. ASINIO POLLIONE. ET. C. ANTISTIO. VETERE. COS. Fabrettus pag.627. n.834. KAL. MAI. ASINIO. POLLIO. EX. C. ANTISTIO. VET. COS. Plinius lib. XXXIII. Cap. II. *Tiberii demum Principatus nono anno in unitatem venit Equeſter ordo: anulorumque auctoritati forma conſtituta eſt, C. Aſinio Pollione, C. Antiſtio vetere coſſ. anno Urbis conditæ* DCCLXXV. In antiquis Frontini editionibus perperam *L. Marcius*, C. *Antiſtii* Collega ſtatuitur; in vetuſtis enim codicibus lacuna eſt ante nomina C. *Antiſtii*: quare ex ingenio & perperam, primi editores Frontini, *L. Marcium* poſuere. Tacitus Annal. lib. IV. cap. I. *C. Aſinio, C. Antiſtio Coſſ. nonus Tiberio annus erat*. Faſti Vindebonenſes & Idatiani: *Pollione & Vetere*.

[1] COſſ. *Cornelius Cethegus & L. Viſellius Varro*. Frontinus de aquæductibus; *Servio Cornelio Cethego, L. Viſellio Varrone Coſſ.* Tacit. Annal. lib. IV. cap. XVII. *Cornelio Cethego, Viſellio Varrone Coſſ.* Romæ vetus cippus. L. VISELLIUS. C. F. VARRO. Faſti Vindebonenſes & Idatiani: *Cethego & Varro*. De his Conſulibus, ne verbum quidem apud Dionem; qui de ludis decennalibus lib. LVII. pag.619. ſcribit Tiberium decem imperii annis exactis, ludos decennales feciſſe, ſed quibus Conſulibus, ſiles.

JESU CHRISTI
ANNUS.
28.

TIBERII IMP.
ANNUS
12.

I. Pontius Pilatus, præſes.

Anno Chriſti vigeſimooctavo Cn. Lentulo Getulico & C. Calviſio Sabino Coſſ. cum Valerius Gratus Judææ Præſes annum in magiſtratu egiſſet undecimum, ſucceſſorem habuit Pontium Pilatum, qui in eadem functione annis decem permanſit. Hæc Joſephus (a) & alii (b). Quid autem idem Præſes, cum primum in Judæam venit, adverſus Judæos egerit, idem auctor recenſet his verbis (c): Pilatus cum curandam accepiſſet regionem, nocte intempeſta opertas Hieroſolymam intulit imagines Cæſaris: quæ res poſt triduum ingentem inter Judæos ſuſcitavit tumultum. Nam qui aderant, ſtupore permoti ſunt, quaſi jam profanatas leges ſuas viderent: nullum enim fas eſſe collocari in urbe ſimulacrum. Ad querelam autem eorum qui in civitate erant, ſubito etiam ex agris multitudo conflaxit. Euntes autem illico Cæſaream ad Pilatum, intentiſſime deprecabantur, ut ab Hieroſolymis auferrentur imagines, & eis jura patria ſervarentur. Pilato autem ſupplicantibus abnuente, circa domum ejus proni corruerunt, & immobiles quinque diebus noctibuſque continuis manſere. Poſt autem Pilatus tribunal aſcendens, ſtudio magno convocat multitudinem Judæorum, quaſi qui velit eis dare reſponſum. Cum ſubito milites accepto ſigno (ſic enim jam fuerat præparatum) armati circumſteterunt Judæos; circumdataque triplici acie, Judæi quidem ſtuporis erant pleni, videntes ſuſperatam rerum faciem. Tunc Pilatus denuntians trucidaturum ſe omnes, niſi imagines Cæſaris ſuſciperent, annuit militibus ut educerent gladios. Judæi autem quaſi uno conſilio omnes ſubito corruerunt, & cervices nudatas excipiendis ictibus pararunt: vociferantes, univerſos ſe interfici magis velle, quam legem profanari. Tunc Pilatus erga religionem ſtudium populi demiratus, confeſtim de Hieroſolymis ſtatuas juſſit auferri. Hæc Joſephus de Bello Judaico, eadem & in libris de Antiquitatibus (d) narrans.

(a) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 3. & 4. in fine, & de bello Jud. lib. 2. c. 8.
(b) Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 9.
(c) Joſeph. de bello Jud. lib. 2. c. 6.

Judæi a Pilato vexati.

(d) Joſeph. antiq. lib. 18. cap. 3.

II. Quæ Pilatus ex Philone.

Porro Philo Judæus, qui his ipſis vivebat temporibus, rem a Pilato adverſus Judæos geſtam longe aliter contigiſſe ſcribit (e), ſic dicens: Quid alter avus tuus (alloquitur Caium Auguſtum) Tiberius Cæſar? nonne manifeſte voluntatem eamdem habuit? Certe per viginti tres annos, quibus imperavit, antiquiſſimam religionem templi conſervavit incolumem, immotamque modis omnibus: & poſſum quiddam in laudem ejus proferre, quamvis mille ſub ipſo jactatus caſibus. Sed amica eſt & tibi quoque grata veritas. Pilatus erat Procurator Judææ: hic non tam in gratiam Tiberii, quam in odium populi auratos clypeos dedicavit intra ſanctam urbem in Herodis regia, nulla inſignes imagine, nec habentes quicquam vetitum: tantum titulus continebat nomen dedicantis, & ejus cui dedicabantur. Id ubi divulgatum eſt in populum, advocatis uſi quatuor regiis filiis fortuna dignitateque regia præditis, reliquiſque hujus familiæ, atque optimatibus cæteris, orabant, ut tolleretur illa clypeorum novitas, nec violarentur ritus patrii conſervati a ſuperioribus Regibus & Imperatoribus. Cumque ille adverſaretur rigide, ut erat pertinaci duroque ingenio; conclamatum eſt: Deſine ſeditionæ. Verum eſt, Joſephum lib. 18. Antiq. cap. 3. hæc ad tempora Auguſti referre. Sed eo capite Joſephus ordinem temporis non ſervat, contentus narrare, quomodo Herodes & Philippus res ſuæ quiſque Tetrarchiæ poſt Archelai relegationem ordinarint.

(e) Philo de legat. ad Caium.

Anno Urbis 778.

Olymp. 201. an. 2.

SÆC. I. An. C. 25.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5538.

☉ 6. G. ☽ 7. Indict. 13.

JESU CHRISTI 25. ſecundum Baronium 27.

TIBERII IMP. 12.

I. Conſules.

[1] AD num. I. Coſſ. M. Aſinius Agrippa, & Coſſus Cornelius Lentulus.

II. Imperii Proconſularis Tiberii Quindecennalia.

Imperii Proconſularis Tiberii Quindecennalia, quorum multa indicia apud Tacitum lib 4. Annal. ubi narrat miſſos ab Hiſpania ulteriori Legatos, ut Senatus Tiberio matrique ejus delubrum extrueret, alioſque a Lacedemoniis & Meſſenis de jure templi Dianæ Limenetidis, & a Segeſtenis de æde Veneris reſtauranda. Quæ legationes pro religione annis Decennalibus deſtinatis fieri ſolitæ.

III. Baptiſma Chriſti.

Incipit hoc anno V. Kal. Septembris annus decimus quintus Imperii Proconſularis Tiberii, de quo ſi intelligatur Divus Lucas cap. 3. quando ait, anno XV. Tiberii factum eſſe verbum Domini ad Joannem, Chriſtus anno ſequenti die VI. Januarii baptizatus fuerit, vel ſaltem initio anni Eræ Chriſtianæ XXVII. ut infra explicabimus.

[1] COſſ. M. Aſinius Agrippa & Coſſus Cornelius Lentulus. Cære in Tuſcia ſuburbicaria, in Eccleſia majori, lapis exſcriptus a Carolo Bartholomæo Piazza, & editus in Hierarchia Cardinalitia pag. 86. MASINIO AGRIPPA COSSO CORNELIO LENTULO. COS.
Tacitus Annal. lib. IV. Cap. XXXIV. Cornelio Coſſo, Aſinio Agrippa Coſſ. Faſti Vindebonenſes: Agrippa & Lentulo. Idatiani: Agrippa II. & Lentulo Galva.

tiones bellaque ciere; deſine pacem profligare: non honoratur Imperator per legum contumeliam: noli hunc injuriæ prætextum quærere: Tiberius nihil vult temerari de ritibus noſtris: aut oſtende illius edictum, vel epiſtolam, aliudve ſimile: vel da, ut te omiſſo, per Legatos oremus Dominum. Id vero magis eum exaſperavit, veritum ne, ſi mitteretur legatio, cætera quoque detegerent ejus crimina, venditatas ſententias, rapinas, injurias, clades, tormenta, crebras cædes indemnatorum, crudelitatem ſæviſſimam. Iratus igitur homo iracundus, anceps erat animi, quod neque demere ſemel dedicatas res auderet, nec ſubditis gratificari vellet, non ignorans Tiberii talibus in rebus conſtantiam. Quod ubi viderunt optimates, & animadverterunt eum pœnitere cœpti, quantumvis diſſimularet; ſcripſerunt Tiberio litteras humili deprecatione pleniſſimas. Qui cognito quid dixerit Pilatus, quid minatus ſit, non eſt opus ut dicam, quantum excanduerit; quamvis non commoveretur temere: ipſa res iram ejus indicat. Confeſtim, nihil procraſtinans, ſcribit litteras, valde objurgando ejus audaciam, jubendo ut ſine mora clypeos illos tolleret: & tranſlati ſunt Cæſaream maritimam, ab Auguſto proavo suo denominatam, quo in ejus ſacrato templo dedicarentur; ſicut factum eſt. Ita conſultum fuit & Imperatoris honori & civitatis antiquis moribus; hæc ſunt decreta Tiberii.* Hæc Philo; cui potius, quam Joſepho, fidem adhibendam, nemo non dixerit: ut ex his plane intelligas, quantum in auctore vacillet fides hiſtorica, qui non tantum a noſtris ſcriptoribus, ſed a ſuis gentilibus mendacii arguatur.

III. Addit poſt hæc idem Pilatus adverſus Judæos ejuſmodi ſcelus: *Eſt*, inquit Joſephus (a), *apud Judæos ſacer theſaurus, quem Corban dicunt: hunc Pilatus ad inductionem aquarum juſſit expendere: erat autem inducenda aqua ab ſtadiis trecentis: ob hoc itaque vulgi oriebantur querelæ; ita ut etiam Pilati, qui Hieroſolymam venerat, cum clamore circumdarent tribunal. Ille autem præviderat tumultum eorum: ſiquidem populo permiſcuit armatos milites, qui tunc eſſent privatorum veſtibus induti; præcepitque ut gladiis quidem non uterentur, fuſtibus autem acclamantes ferirent. Sicque compoſitis rebus, dat ex tribunali ſignum, confeſtimque cædebantur Judæi: quorum multi quidem plagis, multi vero ſe invicem conculcantes in fuga, miſera protritione perierunt. Tunc ad calamitatem interfectorum ſtupens multitudo conticuit: atque ob hoc accuſator Herodis Tetrarchæ Agrippa, qui fuit filius Ariſtobuli, quem pater Herodes interfecit, ad Tiberium venit. Illo vero non ſuſcipiente accuſationem, reſidens Romæ, reliquorum quidem potentium notitias ambiebat, maximis autem colebat officiis Germanici filium Caium, cum adhuc eſſet privatus.* Hæc Joſephus. Quænam vero poſt hæc eidem Agrippæ Romæ obvenerint, quove modo ſit, jubente Tiberio, detruſus in carcerem, & inde exaltatus in regnum, ſuo loco dicemus. Hæc itaque ipſo Pilati ingreſſus initio recitata ſunt, non quod eodem primo ſui magiſtratus anno facta eſſe contendamus: ſed cum incertum plane ſit tempus, quo eadem ſunt perpetrata, hic maluimus recenſere; ut quale fuerit ingenium hominis, & quibus moribus comparatum, ex his facilius innoteſcat. Duxit una ſecum Pilatus in provinciam uxorem ſuam, ut ex Evangeliſta exploratum habetur: nuper enim ſub quarto (b) Conſulatu Tiberii, Severo Cæcinna graviſſima oratione cenſente ne uxores maritos in provinciam proficiſcentes comitarentur, intercedente Valerio Meſſala, ac per omnia commodius eſſe, ſi illæ maritos affectarentur, oſtendente, legis rogatio eluſa eſt.

(a) *Joſeph. de bello Jud. li. 2. c. 8. & antiq. lib. 18. c. 4.*

(b) *Tacit. Annal. li. 3.*

Quæ rurſum Pilatus in Judæos.

Anno Urbis 779. Olymp. 201. an. 2. S Æ C. I. An. C. 26.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5519.

☉ 7. F. ☽ 8. Indict. 14.

JESU CHRISTI 16. *ſecundum Baronium* 28.

TIBERII IMP. 13.

I. Conſules. [1] AD num. I. Coſſ. *Lentulus Getulicus*, & C. *Calviſius*, ex Tacito lib. 4. Annal. ubi refert certamen undecim Aſiæ urbium de honore ſtatuendi Tiberio Templum decertantium, additque hunc in Campaniam digreſſum eſſe *ſpecie dicandi templi apud Capuam Jovi, apud Nolam Auguſto*.

II. Quintæ Quinquennalia Imperii Cæſarei Tiberii. Hæc indicia quintorum Quinquennalium Imperii Cæſarei Tiberii, ad quæ etiam referendum quod ſcribit Euſebius in Chronico tam ſecundum editionem Pontaci, quam Scaligeri, anno Abrahami 2043. qui Kalendis Octobris præſentis Chriſti anni inchoatur: *Herodes*, inquit Euſebius, *Tiberiadem condidit & Liviadem*, in honorem nempe Tiberii & Liviæ Auguſtæ.

[1] COſſ. *Lentulus Getulicus*, & C. *Calviſius*. A Pighio ita afferuntur: C. *Calviſius Sabinus*, & Cn. *Cornelius Lentulus Getulicus*. Lapis municipii Veientis apud Fabrettum pag. 170. n. 324. nunc in ædibus Capitolinis: GAETULICO. ET. CALVISIO SABINO. COS. Gruterus pag. MXLII. 16. NON. FEB. CN. LENTULO. GETULICO. ET. C. CALVISIO. SABINO COS. Suffecti his fuere in parte anni Q. MARCIUS BAREA, & T. RUSTIUS NUMMIUS GALLUS. Ita apud Gruterum pag. CVII. 8. Item ibidem pag. CCXXXV. 10. ubi in titulo legitur *Tiberii Auguſti Tribunitia Poteſtas* XXIIX. COS. IV. Tacitus Annal. lib. IV. cap. XLVI. *Lentulo Getulico C. Calviſio Coſſ.* In Faſtis Vindebonenſibus & Idatianis poſtremis, ut moris eſt nominibus deſignantur: *Getulico & Sabino*. Itaque vera horum conſulum prænomina, ac nomina erunt: *Cn. Lentulus Getulicus*, & *C. Calviſius Sabinus*.

JESU CHRISTI Annur 29. — TIBERII IMP. Annus 13.

ANnus Chriſti vigeſimus nonus habuit Confules M. Licinium & L. Calphurnium, fuitque Romanis ingentibus cladibus memorabilis: nam collapſo apud Fidenas amphiteatro, quinquaginta millia hominum obtrita ſunt, Romæque totus mons Cælius conflagravit: ſed hæc omnia pluribus Tacitus (*b*) *(d) Idem. lib. 4.*

JESU CHRISTI Annus. 30. — TIBERII IMP. Annus 14.

SEquenti anno inierunt Conſulatum Junius Silanus & Silius Nerva. Nihil tamen his, quod pro Annalibus noſtris Eccleſiaſticis faciat, aut iis dignum ſit, reperimus; licet a nonnullis, hoc ipſo anno ſuæ ætatis trigeſimo Chriſtum eſſe baptizatum, affirmetur: ſed id accidiſſe anno ſequenti, aperte demonſtrant quæ a nobis dicta ſunt ſuperius, dum de anno quo natus eſt Chriſtus, in Apparatu fuſius diſputavimus.

Anno Urbis 780. Olymp. 201. an. 3. SÆC. I. An. C. 27.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5520.

☉ 8. E. ☽ 9. Indict. 15.

JESU CHRISTI 27. *ſecundum Baronium* 29.

TIBERII IMP. 14.

I. *Conſules.* [1] AD num. I. Coſſ. *M. Licinius Craſſus, & L. Calpurnius Piſo*, ex Tacito lib. 4. Annal. & Tabula ænea apud Sponium in Miſcellaneis eruditæ Antiquit. pag. 278.

Anno Urbis 781. Olymp. 201. an. 4. SÆC. I. An. C. 28.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5521.

☉ 9. DC. ☽ 10. Indict. 2.

JESU CHRISTI 28. *ſecundum Baronium* 30.

TIBERII IMP. 15.

I. *Conſules.* [2] AD num. I. Coſſ. *Ap. Junius Silanus*, & *P. Silius Nerva*, ex Dione.

II. *Initium Periodi Victoriana.* Ab hoc anno, non vero a ſequenti, ut perperam quibuſdam viſum, Victorius Aquitanus Periodum ſuam quingentorum & triginta duorum annorum inchoavit: ait enim in Prologo: *Diebus Kalendarum Januariarum, a duobus Geminis Rufo ſcilicet & Rubellio, uſque ad Conſulatum Conſtantini & Ruſi*, colligi quadringentos & triginta annos. Conſulatus Conſtantini & Ruſi in annum Chriſti CCCCLVII. convenit. Quare a currenti Chriſti anno Periodum ſuam orſus eſt Victorius, qui unitatem ſuperfluam addidit. Legendus Bucherius cap. 12. de Doct. Temp. qui eam Periodum pluribus illuſtrat. Ea annos Chriſti exhibebit, dummodo annos viginti ſeptem addas. Oſtendit & Chronologiam Baronii ante Diocletiani Imperium depravatam eſſe: Baronius enim duorum Geminorum Conſulatum cum anno Chriſti XXXI. componit, ideoque annos illos triginta & quadringentos, uſque ad Ruſi & Conſtantini Conſulatum, colligere non poteſt. Denique ea Periodus in Gallia, licet non in omni, communius atque diutius admiſſa fuit, ut liquet ex primo Canone Synodi IV. Aurelianenſis.

[1] COſſ. *M. Licinius Craſſus & L. Calpurnius Piſo*. Tabula ænea, quæ eſt teſſera hoſpitalitatis familiæ Deſoncorum & Tridiavorum ex opido Zoelarum apud Jacobum Sponium in Miſcellaneis eruditæ antiquitatis pag. 178. & apud Jo. Mabillonium Muſei Italici tom. I. P. I. pag. 155. M. LICINIO CRASSO. L. CALPURNIO PISONE. IV. A. MAIAS. In duabus item tabulis æneis, ſeu teſſeris hoſpitalitatis apud Octavium Rubeum in Monumentis Brixianis pag. 176. editionis ſecundæ, & apud Jacobum Philippum Tomaſinum de teſſeris hoſpitalitatis cap. 21. ac apud Reineſium Cl. VII. num. XVII. X. III. M. CRASSO FRUGI. L. CALPURNIO PISON. COS. III. NON. FEB. & M. CRASSO FRUGI. L. PISONE. COSS. Tacitus Annalium lib. IV. Cap. VII. *L. Calpurnius Piſo, Cnæi* patris prænomen ante habuerat, ſed patre ob Germanici mortem in capitis diſcrimen adducto, ac etiam judicio M. Cottæ damnato, ſibique manus inferente, ut ait Dio lib. LVII. pag. 615., prænomen mutare coactus eſt; Tacit. Annal. lib. III. Cap. LXII. *M. Licinio Craſſo & Calpurnio Piſone Coſ.* Faſti Vindebonenſes: *Graſſo & Piſone*. Idatiani: *Craſſo & Piſone*.

[2] COſſ. *Ap. Junius Silanus & P. Silius Nerva*. Tacitus Annal. lib. IV. cap. LXVIII. *Junio Silano & Silio Nerva Coſ.* Plinius lib. VIII. cap. XL. *Appio Junio, & P. Silio Coſ.* Faſti Vindebonenſes, & Idatiani, *Silano & Nerva*. In Dione nihil de his conſulibus extat niſi in indiculis conſulum, libro LVIII. præmiſſis, qui ab aliis concinnati fuere.

JESU CHRISTI
ANNUS
31.

TIBERII IMP.
ANNUS
15.

I.
(a) Luc. 3. (b) Tacit. li 5. (c) Iſai. 61. (d) Luc. 4. ſecundum. 72. interpr.

PRoximus ſequitur annus decimus quintus Imperii Tiberii Cæſaris, Evangelica (*a*) atteſtatione celeberrimus, quo geſſerunt Conſulatum Rubellius atque Fuſius, ambo Gemini (*b*). Annus quippe idem qui ab Iſaia (*c*) *placabilis* per antonomaſiam dictus eſt, & *acceptabilis* (*d*): quo nimirum orbi terrarum profundis tenebris obvoluto, Redemptor humani generis Chriſtus Deus noſter, lux vera, lumine prædicationis cœpit affulgere.

II. Evangelicæ Hiſtoriæ dignitas.

Hujus quidem rei præclariſſime geſtæ hiſtoria, non a quibuſcumque, ſed a Deo tantum præordinatis teſtibus, ab ipſis inquam ſanctiſſimis quatuor Evangeliſtis, monumentis meruit divinitus conſignari; quorum admirabilem excellentiam atque præſtantiam Ezechiel (*e*) Propheta ſub quatuor animalium ſymbolicis ſpeciebus in divina illa cælitus oſtenſa viſione gloriæ Domini præcognovit. *Si enim*, quod ait Apoſtolus (*f*), *miniſtratio mortis* (ipſa inquam legis ſcriptio) *litteris deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non poſſent intendere filii Iſrael in faciem Moyſi propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur: quomodo non magis miniſtratio ſpiritus erit in gloria?* Fuerunt hi miniſtri novi teſtamenti, non littera tantum, ſed ſpiritu: ut non ſolum ipſorum ſcriptis res geſtæ narrentur, ſed quod ſuperat humanum captum, vim quamdam ſpiritus ipſis Deus indiderit, ac perinde divinam illam Ezechieli oſtenſam præſeferant imaginem, ut appareat aſpectus eorum velut carbonum ignis ardentium, & quaſi aſpectus lampadarum, ſplendor ignis, ſed & de igne fulgur egrediens ad deſtructionem (*g*) munitionum, conſilia deſtruens, & omnem altitudinem extollentem ſe adverſus ſcientiam Dei, in captivitatem redigens omnem intellectum in obſequium Chriſti. Porro etſi diverſis in locis, variiſque temporibus & occaſionibus in eodem argumenti genere ſinguli verſati ſint; tamen admirabili quodam

(e) Ezech. 1.
(f) 2. Cor. 3.
(g) 2. Cor. 10.

Anno Urbis 782. Olymp. 202. an. 1. SÆC. I. An. C. 29.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5522.

☉ 10. B. ☽ 11. Indict. 2.

JESU CHRISTI 29. *ſecundum Baronium* 31.

TIBERII IMP. 16.

I. Conſules.

[1] AD num. I. Coſſ. C. *Fuſius Geminus*, & L. *Rubellius Geminus*, ut oſtendit Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari, ubi refellit Baronium, alioſque, qui priorem Conſulem *Fuſium* vocant, non advertentes *Fuſiam* familiam a *Fuſia* diverſam fuiſſe. Affert ibidem Card. Noriſius Inſcriptionem, ex qua liquet, Rubellium, *Lucium* vocatum eſſe.

II. Quindecennalia Imperii Auguſtei Tiberii.

Quindecennalia Imperii Auguſtei Tiberii in hunc annum incidunt.

[1] COſſ. C. *Fufius Geminus*, & L. *Rubellius Geminus*. Lacera inſcriptio Mediolani in Collectaneis Comitis Octavii Archinti apud Noriſium Epiſtola Conſulari pag. 9. NATUS. EST. A. HIRTIO..... VIBIO PANSA. COS. Diem Obit C. FUFIO GEMINO L. RUBELLIO GEMINO. COS. Sed horum conſulum nomina ac prænomina elegantibus characteribus præfert vetuſtus lapis erutus Romæ A. D. 1722. prope Eccleſiam S. Sixti ad Appiam viam, deinde in Muſeum Philippi Cardinalis Gualtherii invectus, mox in Muſeum Alexandri Cardinalis Albani, poſtremo in Capitolinas ædes A. D. 1734. ex dono ejuſdem Alexandri Cardinalis, & Clementis XII. Pont. Max. munificentia illatus. Ibi lectum edidit V. C. Franciſcus Blanchinus in notis ad Anaſtaſium Bibliothecarium tom. II. pag. 2. Ibi legitur: C. FUFIO. GEMINO. L. RUBELLIO. GEMINO. COS. III. IDUS MAI. OSSA. IN LATA LURIAR APRILIS.

Ex hoc lapide mirum in modum confirmantur conjecturæ Noriſii de horum conſulum prænominibus ac nominibus. Aliæ inſcriptiones brevitatis gratia poſtremum atque homonymum utriuſque Conſulis nomen exhibent, ut apud Gruterum pag. CXXXV. 2. Q. *Catronius Paſſer*, miles veteranus, honeſta miſſione DUOBUS GEMINIS COS. miſſus dicitur. Apud Fabrettum quoque de Columna Traiani pag. 196. & Inſcriptionum antiq. pag. 136. num. 127. Q. *Maſurius Lauter miſſus eſt* DUOBUS GEM. Hic autem Lapis prodiit nuper in lucem, indicato loco, ubi erectus fuit, inter Donianas Inſcriptiones Claſſe VI. num. 111. Tacitus in principio libri V. Annalium: *Rubellio & Fufio Coſſ. quorum utrique Geminus cognomentum erat*. Cæteri vero fere omnes hos Conſules poſtremis tantum nominibus efferunt. Faſti Vindebonenſes: *Gemino & Gemino*; deinde ibi ſequitur litteris quadratis HOC CONSULE (pro *his conſulibus*) CHRISTUS PASSUS EST. Faſti Idatiani: *Rufo & Rufellione*, mendoſe. Tironis Proſperi Aquitani Chronicon ex editione Philippi Labbei, ubi conſules referre incipit *a manifeſtatione Domini*, ideſt, inquit, a RUFINO GEMINO (pro FUFIO) & RUBELLIO GEMINO *Conſulibus*. Paſſum itaque Chriſtum ait: RUFINO (mendoſe ut innuimus) GEMINO ET RUBELLIO GEMINO COS. Suffectis hic dicuntur a Pighio *ex K. Julii Q. Pomponius ſecundus*, *M. Sanquinius Maximus*. At Noriſius in epiſtola Conſulari pag. 10. 21. Conſules ſuffectos hoc anno fuiſſe docet, *L. Nonium Aſprenatem & A. Plautium*, quod in Nolano lapide apud Gruterum pag. MLXXXVII. 1. hoc anno ſuffecti dicantur A. PLAUTIUS L. NONIUS, & in teſſera gladiatoria apud Fabrettum pag. 38. ad Idus Julii ſit L. ASPR. A. PLAUT. quas ſiglas Noriſius interpretatur: *L. Nonio Aſprenate*, & *A. Plautio Coſſ.*

Digitized by Google

dam modo, ac nonniſi divino conſilio factum eſt, ut conſenſione quadam harmonica, quod ſimul omnes, hoc ſinguli quique in ſcribendo præſtitiſſe videantur: ut merito, juxta propheticum illud ænigma, ſic propia a cæteris diſtincta eſſet facies ſingulorum, ut tamen eædem quatuor facies ſingulis conjunctæ eſſent.

III. Concordia Evangelica.

Fuit antiquorum ſcriptorum ſtudium, ut quatuor ſancta Evangelia in unum conjungentes, ex iiſdem quatuor unum intexerent. Id oonatum eſſe ſcimus primum omnium Theophilum Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopum, ut Hieronymus (a) ad Algaſiam ſcribens teſtatur his verbis: *Theophilus Eccleſiæ Antiochenæ ſeptimus poſt Petrum Apoſtolum Epiſcopus, qui quatuor Evangeliſtarum in unum opus dicta compingens, ingenii ſui nobis monumenta reliquit.* Id ipſum præſtitit Tatianus: id item tertio loco Ammonius, quem (inquit idem Heronymus (b)) ſecutus eſt Euſebius Epiſcopus Cæſarienſis. Hi quidem de convenientia ipſorum Evangeliſtarum canones quoſdam ſcripſerunt, quos idem Hieronymus Latinitate donavit. Meminit horum Victor Epiſcopus Capuanus in præfatione (c) quam Tatiani Evangeliorum quatuor Harmoniæ præfixit: hæc de antiquioribus. Cæterum complurium recentiorum in eadem re enituit ſtudium, quorum præcipuum ſibi locum vendicare videtur eruditus æque ac pius Cornelius Janſenius Epiſcopus Gandavenſis; cujus ſic nobis proponimus ſequenda veſtigia, ut tamen liberi interdum eſſe velimus, per aliam viam, quæ rectior videatur, incedere.

(a) *Hier. epiſt. 152. quæſt. 6.*
(b) *Hieron. præfat. in quatuor Evang. ad Damaſum. epiſt. 123.*
(c) *Habet eam tom. 3. bibl. ß. Mar.*

IV. Age, ipſam Evangelicam hiſtoriam proſequamur, quam Lucas Evangeliſta egregia certitudine temporum, more majorum, teſtatam ſic exorditur: *Anno quintodecimo Imperii Tiberii Cæſaris, procurante Pontio Pilato Judæam, Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus Tetrarcha Ituræa & Trachonitidis regionis, & Lyſania Abilinæ Tetrarcha, ſub Principibus ſacerdotum Anna & Caipha: factum eſt verbum Domini ſuper Joannem Zachariæ filium in deſerto. Et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptiſmum pœnitentiæ*, &c.

V. Etſi aliam interpretis, aliam vero hiſtorici ſciamus in ſcribendo eſſe rationem: tamen nos debere difficultates ac nodos ad hiſtoriam elucidandam diſſolvere, neminem negaturum eſſe putamus. Quamobrem in iis quæ tum hic tum alibi occurrant, enodandis de rebus geſtis difficultatibus (quod præfando polliciti ſumus) ſtudium noſtrum non deerit. Quod vero in primis pertinet ad Tetrarchias, quarum meminit Evangeliſta: jam ſuperius dictum eſt, tam ex teſtamento Herodis (d), quam ex diviſione ab Auguſto (e) facta, Joſephum ſcripſiſſe conſentientia Evangeliſtæ; nimirum Herodi Antipæ Galilæam cum Tranſamnana regione eſſe tributam, Philippo autem Trachonitidem regionem, una cum Auranitide, & parte quadam, quæ fuerat Zenodori, olim Herodi tradita (f), quas S. Lucas & poſt eum Dio (g) Ituræam appellat. Fuiſſe & his temporibus tetrarchiam Lyſaniæ, idem auctor conſentire videtur, dum eamdem primum a Caio (h) Tiberii ſucceſſore, inde a Claudio Agrippæ (i) donatam affirmat.

(d) *Joſeph. antiq. li. 17. c. 10.*
(e) *Joſeph. antiq. li. 17. c. 13.*

(f) *Joſeph. antiq. li. 15. c. 13.*
(g) *Dio hiſt. Rom. lib. 49.*
(h) *Joſeph. antiq. lib. 18. c. 8. in fin.*
Tetrarchiarum diſtinctio.
(i) *Joſeph. antiq. li. 19. c. 4. & de bello Jud. lib. 2. c. 11.*

VI. De Lyſania.

Quiſnam fuerit iſte Lyſanias: ſicut errare certum eſt illos qui dixerunt (k) Herodis fuiſſe filium, ac Herodis Antipæ & Philippi fratrem; ita etiam errore labi eos (l) conſtar, qui hos corrigentes, & ipſi correctione ſunt digni, dum Lyſaniam hunc, de cujus tetrarchia hic mentio habetur, illum putant eſſe filium Ptolemæi Mennæi, cujus Joſephus (m) meminit: nam ejuſdem auctoris teſtimonio (n) expreſſum habetur, eumdem Lyſaniam Cleopatræ arte fuiſſe necatum, ut ejus potiretur ditione, quæ erat apud Libanum poſita: idque, Dione (o) auctore, contigiſſe conſtat ſub Conſulatu Publicolæ & Nervæ, anno ab Urbe condita ſeptingenteſimo decimooctavo.

(k) *Euſebius in Chronic. anno Domini 7.*
(l) *Corn. Janſ in concord. Evang. & alii eum ſecuti.*
(m) *Joſeph. antiq. lib. 14. c. 23. in fin.*
(n) *Joſeph. antiq. li. 15. c. 4.*

VII. Lyſanias Junior.

Cleopatra vero ſimul cum Antonio ſublata de medio, rebus in integrum reſtitutis, Actiſque Antonii irritis; Lyſaniæ alteri, ejuſdem cum priore nominis, ea tetrarchia fuiſſe videtur ab Auguſto reſtituta: nam cum idem Joſephus (p) longe poſt obitum dicti Lyſaniæ ſenioris meminit Zenodori, quod conduxiſſet ditionem Lyſaniæ, certe non de priore Lyſania Tetrarcha, ſed de poſteriori neceſſe eſt intellexiſſe. Erat Abila, ex qua dicta eſt tetrarchia Abilina, civitas una (ut ait Plinius (q)) in provincia Decapoleos; cujus Lyſanias (ut Lucas tradit) Tetrarcha erat. Quod inſuper ad vocem ipſam Tetrarchiæ pertinet; in ea potius uſus loquendi, quam vocabuli proprietas attendi debet; cum auctore Plinio (r) certum ſit, non quartam regni vel provinciæ partem eſſe eo nomine intelligendam, ſed potius Principis cujuſque dominium, etiamſi unius tantummodo fuerit civitatis: quippe qui dicat, provinciam in Palæſtina Decapoleos dictam, cujus eſt mentio in Evangelio (s), cum decem habuerit civitates, earumdem fuiſſe tetrarchias ſingulas, regnorum inſtar, & in regna ſolere contribui.

(o) *Dio hiſt. Rom. lib. 49.*
(p) *Joſeph. antiq. lib. 15. c. 13.*
(q) *Plin. hiſt. nat. l. 5. c. 18.*
(r) *Plin. ibid.*
(s) *Matt. 4. Mar. 5. & 7.*

VIII. Functio Sacerdotalis.

Quod præterea S. Lucas Evangeliſta non Tetrarcharum dictorum tantummodo, ſed Principum ſacerdotum Annæ & Caiphæ temporibus prædicationem Joannis inchoatam tradat; res haud mediocri diſ-

ficultate obvoluta videtur: tum cum unum tantummodo, non duos ſimul, & ante & poſt hæc tempora ſummum ſacerdotem penes Judæos fuiſſe, certum exploratumque habeatur: tum etiam, ſi Joſepho credimus, quod non Anna (ut vidimus) ſed Caiphas hoc tempore ſummi ſacerdotii munere fungeretur. Scimus & vicariam ejuſdem ſacerdotii præfecturam nemini ſolere concedi, niſi aliqua neceſſitate urgente, & ad modicum temporis ſpatium: cum & idem Joſephus teſtetur (a), Matthiæ ſummo ſacerdoti, quod inter dormiendum pollutus eſſet, rem divinam facere lege vetito, ad unius tantum diei ſpatium vicarium adjutorem eſſe datum Joſephum Ellemi filium. Nec inſuper conſtare poſſe videtur quod dicunt, ſummos ſacerdotes fuiſſe Annam & Caipham, ita tamen ut alternis annis ſacerdotalem functionem obtinerent. Nam nonniſi alterius horum tempore potuit Joannes prædicationem exordiri: cum, quo tempore alter eſſet ſummus ſacerdos, alterum ceſſaſſe, dicere neceſſe ſit. Nec demum eſſe verum quod ſcribit Euſebius (b), delectos a Præſidibus Romanis ſummos ſacerdotes; & unumquemque illorum uno tantum anno eo miniſterio perſunctum eſſe, nemo non videt: nam etſi (quod ſcribit Joſephus (c)) primis annis Valerii Grati Præſidis, qui a Tiberio illuc primo ſui Imperii anno miſſus eſt, per annos illos tres primos totidem mutati ſunt ſummi ſacerdotes; tamen qui ultimo loco creatus eſt Caiphas anno tertio Tiberii Imperatoris, abſque alio ſucceſſore non ad præſentem tantum annum, ſed (quod conſtat ex Evangeliſtis) uſque ad Redemptoris noſtri crucem, immo & poſt reſurrectionem (ut teſtantur Acta Apoſtolorum (d)) eumdem Caipham in eadem functione perſeveraſſe, ac ſic per annos ſaltem decem & ſeptem ipſum eodem munere functum fuiſſe apparet: cui veritati & Joſephus (e) adſtipulatur, dum creationem Caiphæ ſub tertio anno Valerii Grati conſtituens, nullum alium ei datum ſucceſſorem uſque ad Vitellii Præſidis, qui Pilato ſucceſſit, tempora, teſtatur: tunc vero ipſum redactum in ordinem, & Jonatham Anani filium ſubrogatum tradit.

(a) Joſeph. antiq. li. 17. c. 8.

(b) Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 10.

(c) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 3.

(d) Act. 4.

(e) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 6.

IX. Quod ergo ab Evangeliſta eodem tempore Anna, perinde ac Caiphas, Princeps ſacerdotum dicatur, alia eſt perveſtiganda ratio. Ac primum illud dicimus, quod etſi unus idemque ſummus Pontifex apud Judæos eſſet; tamen complures alios ſacerdotalis ordinis dictos eſſe Principes ſacerdotum, quorum frequens eſt mentio in divinis Scripturis, certum eſt: hos fuiſſe vigintiquatuor numero, ſicut & totidem erant vices ſacerdotales, ex his quæ leguntur in libris Paralipomenon (f), facile intelligitur: qui enim cujuſque vicis princeps & caput erat, ille ipſe Princeps ſacerdotum dicebatur. At non dicimus Annam hac tantum ratione eſſe dictum Principem ſacerdotum, ſed & alia prorſuſque diverſa, quam ſub inſerimus.

(f) Paralip. 1. c. 24.

X. Concilium LXXII. Erat quidem apud Judæos ex ſenioribus atque magiſtris conflatum collegium, quod ab illis Synedrin (*) dicebatur, conſtabatque ex ſeptuagintaduobus viris. Hujus originem a Deo per Moyſen inſtitutam habes in libro Numeri (g), quando Deus Moyſi præcepit ut ſeptuaginta viros deligeret, quos ſenes & magiſtros populi eſſe noſſet. Hoc ſeniorum collegium, junctis duobus aliis qui Heldad & Medad perſonas agerent (qui licet remanſiſſent in caſtris, eodem tamen afflati

(*) al. Sanedrin.

(g) Num. 11.

III. *Quo ætatis anno Chriſtus baptizatus.* [1] A num. VIII. ad XX. Commovetur Baronius in eos, qui baptiſmum Chriſti in annum ejus triceſimum ſecundum inchoatum diſtulere, qui ſine dubio magis iis ſuccenſuiſſet, qui Chriſtum anno ætatis triceſimo quarto baptizatum volunt. Licet enim ex Lucæ loco cap. 3. nihil certi erui poſſit de ætate Chriſti cum baptizatus eſt, an nempe anno triceſimo ineunte vel exeunte id factum ſit, aut viceſimo nono finiente, & triceſimo primo incipiente; verba tamen ejuſdem Evangeliſtæ tantam latitudinem non videntur pati: ſaltem nullus ex Antiquis Chriſtum anno ætatis triceſimo ſecundo aut triceſimo tertio ad baptiſmum acceſſiſſe tradidit. Verum eſt, conatos fuiſſe quoſdam, Tertulliani exemplo, huic licentiæ auctoritatem afferre, quod is cum Chriſtum per tres annos Evangelium prædicaſſe cenſeret, in lib. 1. contra Marcionem ſcripſerit, Chriſtum *anno* Tiberii *duodecimo clarificatum*, ſeu baptizatum fuiſſe, quod idem eſt; ideoque, inquiunt, anno ætatis viceſimo octavo aut circiter juxta Tertullianum, qui docet, cum annos tantum triginta vixiſſe. Sed illi, meo judicio, hallucinantur: Tertullianus enim videns eam, quam libro adverſus Judæos ſcripſerat, opinionem, Chriſtum ſcilicet paſſum eſſe, natum

[1] Anno æræ vulgaris XXXI. Chriſti baptiſmum Baronius aſſignavit; qua in re propugnatorem habet Petavium lib. XII. cap. XVIII. de Doctrina temporum, qui contigiſſe baptiſmum Chriſti anno quintodecimo Tiberii Cæſaris, C. *Fuſio Gemino*, C. *Rubellio Gemino coſſ.* docet. Hi autem conſules in annum Chriſti 31. a Baronio inferuntur. Petrus Poſſinus in epiſtola præpoſita Propylæo ad Acta Sanctorum menſis Maji pag. 16. Chriſtum ætatis *anno triceſimo*, ac item *anno triceſimo æræ vulgaris*, baptizatum putat, proinde Natalem Alexandrum, Chriſtum baptizatum anno ætatis XXXIV. docentem, impugnat; cui tamen Poſſini epiſtolæ reſpondens Daniel Papebrochius, multa objicit, quæ, ſi lubet, conſule, ibidem pag. 25. ut & Exercitationem VII. Florentinii de initio prædicationis Dominicæ, ejuſque præcipuo tempore ac celebri die.

Digitized by Google

affiati Spiritu prophetarunt) numero ſeptuagintaduorum ſemper perſeveravit in poſteris. Erat horum ſumma auctoritas, ut qui de lege cognoſcerent, & de Propheta, ac ſimul de Regibus judicarent. Horum namque judicio Herodes Rex poſtulatus eſt; in quos poſtea crudeliter ſævit ut teſtatur Joſephus (a). At de horum munere pluribus acturi ſumus inferius: modo autem (quod ad rem propoſitam pertinet) qui ſeptuagintaduorum ſeniorum primus haberetus, idem Princeps ſacerdotum dicebatur; cum alioqui ſummus ſacerdos primum omnium locum teneret, cunctiſque præeſſet Principibus ſacerdotum: ſeque habebat amborum perſunctio inſtar præfecturæ Moyſis & Aaron, quorum quamdam ſimilitudinem exprimebant. Sicque Anna cum eſſet ejuſmodi collegii princeps, merito, ſicut & Caiphas, Princeps ſacerdotum dicebatur, licet utriuſque functio eſſet omnino diſtincta. In eo libro qui Philonis nomine de Temporibus inſcriptus habetur, non prorſus contemnendo ſi purgatis mendis integer redderetur, hæc, quæ id ipſum monſtrant, habentur: *Herodes anno trigeſimo principatus ſui tyrannici, Synedrin ex domo David delevit; & Ananelum quemdam* (quod nomen idem eſt quod Anna) *atque Synedrin ex proſelytis ſuffecit, qui nimirum in lege videbantur eruditi*, Hæc ibi. Videas inſuper in Evangelio (b), cum Chriſti cauſa ageretur, ac ſubinde de vero Propheta quæſtio eſſet, An ille ipſe Chriſtus eſſet: eumdem primo ad Annam, tamquam ad Principem ſacerdotum illius collegii, eſſe perductum, cujus muneris erat de Propheta judicare: ac demum ad Caipham, ſine cujus aſſenſu ſententia ferenda non erat. Videas etiam apud Acta Apoſtolorum, cum de lege eſſet judicium, nimirum de fide Chriſti, quam prædicabant Apoſtoli in eo conſeſſu primo loco nominatum Annam, inde Caipham, poſtea vero juxta conſeſſus ordinem, Joannem, Alexandrum, ac ceteros. Hæc ſunt quæ de Annæ & Caiphæ principatu ſacerdotum inter ſe diſtincto habuimus dicere: jam cetera proſequamur.

(a) *Joſeph. antiq. lib. 14. c. 17.*

(b) *Joan. 18.*

XI. Johannis prædicatio.

Eodem itaque anno, dictorumque Principum ſacerdotum tempore, Joannes Zachariæ filius, qui ea occaſione quam ſuperius recenſuimus, ſeceſſerat adhuc infantulus in deſertum, afflatus divino Spiritu venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptiſmum pœnitentiæ. Deſcribitur tanti Prophetæ locus, habitus, atque victus: ut qui nimirum habitaſſet in (c) deſerto loco, indutus veſtimento ex pilis (d) camelorum confecto, ac zona cingeretur pellicea: eſca (e) vero locuſtæ eſſent, & mel ſilveſtre. At primum, quod ad habitationis locum ſpectare videtur; quomodo idem ipſe poſt multa tempora Fidelibus innotuerit, ſincera atteſtatione Sophronii (f) qui ejuſmodi ſcribit hiſtoriam, enarremus: *Erat*, inquit, *ſenex quidam habitans in monaſterio Abbatis Euſtorgii, Joannes nomine: quem S. Elias Epiſcopus Hieroſolymorum voluit ducem monaſterii conſtituere. Ille vero non acquieſcebat, dicens: In montem Sina orationis cauſa pergere volo. Archiepiſcopus autem cogebat eum, ut prius abbas fieret, & poſt-*

(c) *Luc. 3.*

(d) *Matth. 3.*

(e) *Marc. 1.*

(f) *Sophron. Prat. ſpir. c. 1.*

tum annos circiter triginta, maximas pati difficultates, tres vitæ ejus anno in lib. 1. contra Marcionem addidit. Unde non Baptiſmum in annum vitæ ejus XXVIII. ſed Natale in annum Julianum quadrageſimum primum retraxit.

IV. *Sententia Antiquorum de Baptiſmo Chriſti.*

Obſervandum, Antiquos de ætate Chriſti loquentes, menſes novem, quibus in utero Virginis fuit, in ſummam contuliſſe, primumque ejus annum numeraſſe eum, in quo incarnatus eſt; quod pluribus eorum auctoritatibus demonſtrari poſſet. Hoc recentes Auctores, qui de baptiſmo Chriſti loquuntur, non animadvertentes, loca afferunt, quæ de annis Chriſti ab ejus Incarnatione deductis explicanda ſunt, quæque ideo ad rem non faciunt. Patres itaque qui Chriſtum anno ætatis trigeſimo aut circiter mortuum fuiſſe ſenſere, idque *duobus Geminis Conſulibus*, currenti nempe anno, arbitrati ſunt, cum anno Incarnationis triceſimo expleto baptizatum fuiſſe, anno ſcilicet integro, aut circiter ante Paſſionem. Deduco id ex Clemente Alexandrino lib. 1. Stromatum, ubi ait: *Erat autem Jeſus cum ad baptiſmum venit, quaſi annorum triginta. Quod autem uno duntaxat anno prædicaturus eſſet, hoc & propheta dicit & Evangelium. Quinto decimo itaque anno Tiberii, & quinto decimo Auguſti hoc modo triginta complentur anni donec paſſus eſt.* Idem habet Origenes lib. 4. de Principiis cap. 1. ubi ſcribit, Chriſtum *uno anno & aliquot menſibus* docuiſſe. Nec alio modo intelligendi alii. Supponunt enim, eum conceptum anno Periodi Græco-Romanæ 5491. anno nempe Juliano XLIII. licet quoad Nativitatem inter ſe differant; eamque alii in ejuſdem anni finem, alii in anni ſequentis initium conferant. Ab anno autem Periodi Græco-Romanæ 5491. ad annum ejuſdem Periodi 5521. qui cum anno Eræ noſtræ XXVIII. concurrit, anni ſunt completi triginta. Eo igitur anno Chriſtum baptizatum, & peractis duobus Paſchatis anno ejuſdem Eræ XXIX. mortuum volunt. Niſi enim hoc modo eos explices, ut multi ex iis ſeſe diſerte explicant, dicendum erit, eos crediſſe Chriſtum anno Eræ Chriſtianæ XXIX. duorum Geminorum Conſulatu notato, & baptizatum & crucifixum fuiſſe: quod tam ab Evangelio, quam ab eorum mente alienum. Petavius lib. 12. de Doct. temp. cap. 17. inquit: „Sæpe mirari ſoleo, Chriſtiano ulli, qui quidem „in Evangeliſtarum lectione paululum operæ „poſuerit, tam abhorrentem, & iis ipſis Evangeliis contrariam opinionem probari potuiſſe, „ut ſecundum baptiſmum, uno anno atque „Paſchata prædicationem Chriſti circumſcribendam putaret; atqui neque paucorum ne-

ea pergeret quo vellet. Cum vero ſenex non acquieſceret, dimiſit eum, ſpondentem, ſe poſtquam reverſus eſſet, ſuſcepturum ægiminis curam. Et ita ſalutato Archiepiſcopo, iter arripuit, ut ad Sina montem proficiſceretur, aſſumpto ſecum & diſcipulo ſuo: tranſvadatoque Jordane fluvio; cum vix uno lapide proceſſiſſent, cœpit ſenior rigore detineri, ac poſt paululum invaſit eum febris. Cum vero in tantum excreſceret ardor febris, ut ambulare non poſſet, invenerunt ſpeluncam parvulam, in quam ingreſſi ſunt, ut requieſcerent. Cum vero febris ita invaluiſſet, ut ſe vix movere poſſet, in ipſa ſpelunca tres dies commorati ſunt. Johannis habitatio. *Tunc ſenex in ſomnis aſpexit quemdam adſtantem ſibi, & dicentem: Dic ſenex, Quo ire vis? Reſpondit: In montem Sina. Dicit ei: Ne, quæſo, recedas hinc. Cum vero ſeni id perſuadere non poſſet, abſceſſit: febris vero ſeni acrius infeſta erat. Rurſus nocte ſequenti idem ſeni adſtetit eodem habitu, & ait: Quid, ſenior, affligi vis? audi me, & nuſquam hinc proficiſcaris. Ait illi ſenex: Tu quiſnam es? Reſpondit is qui apparuerat: Ego ſum Joannes Baptiſta, & ideo tibi jubeo ut nuſquam recedas: nam ſpelunca iſta brevis, major eſt monte Sina, quippe in hanc ſæpius Dominus noſter Jeſus, cum me viſitaret, ingreſſus eſt. Pollicere mihi, quod hic habitabis; & ego mox tibi ſanitatem reſtituo. Quod ſenex audiens, libenter ſpopondit, ſe in eadem ſpelunca permanſurum: & continuo ſanus effectus, perſeveravit ibidem toto vitæ ſuæ tempore: ſpeluncam vero illam fecit eccleſiam, congregavitque fratres. Appellatur locus ille Sapſas. Fuit in eodem loco Sapſas commorans in ſpelæo ſenex alius tantæ virtutis, ut leones ſecum in eadem ſpelunca ſuſciperet, atque cibum in ſinu ſuo ipſis præberet.* Hactenus Sophronius. Ejuſdem monaſterii meminiſſe videtur Beda (*a*), cum agit de locis ſanctis. Porro quod locus hic tam proximus fuerit Jordanis ripæ, exiſtimamus ſpeluncam iſtam fuiſſe potius Joannis habitationem, cum e deſerto veniens baptizaret in Jordane, quam ubi antehac in deſerto commorans ageret.

(*a*) *Bed. de loc. ſanct. c. 13.*

XII. Joannis veſtitus. Quod autem ad ejuſdem integerrimi noſtri Præcurſoris veſtimentum pertinet: qualenam eſſe ſoleret illud ex pilis camelorum intextum indumentum, perfacila eſt demonſtrare. Sed prætermittimus innumeras pene de Joannis veſtis aſperitate ſanctorum Patrum ſcriptas ſententias: ſatis namque ſit ex verbis Evangeliſtæ, materiam ipſam ex qua eſſet confecta, deſcribentis, qualis eſſet, certo experimento cognoſcere. Ex pilis camelorum nonniſi rude atque aſperum intexi ſolere indumentum, quod cilicium appellatur, certum eſt: id enim S. Paulinus (*b*) Nolanus Epiſcopus, dum de Melania Romana clariſſima femina agit, aſſerit in hunc modum: *De palliis, quæ ex camelorum pilis texta, aſperitate ſetarum compungebant homines, & in mentem revocabant Joannem, quem pili camelorum hirto tegmine veſtiebant.* Alius item Paulinus Conſularis de eodem amictu in carmine de Joanne Baptiſta ſic ait (*c*):

(*b*) *Paulinus ad Sever. epiſt. 10.*

Veſtis erat curvi ſetis conſerta cameli;
Contra luxuriem molles duraret ut artus;
Arceretque graves, compuncto corpore, ſomnos.

(*c*) *Extat in collect. poet. Chriſtian.*

Jam

„ que plebeiorum Scriptorum fuit hæc ſenten-
„ tia, ſed doctrina & auctoritate præſtantium,
„ & ſane vetuſtiſſimorum: e quibus occurrunt
„ modo Tertullianus lib. contra Judæos cap. 8.
„ Clemens Alex. lib. 1. & 6. Strom. Africanus
„ apud Hieronymum in Danielem cap. 9. La-
„ ctantius lib. 4. cap. 10. Gaudentius Brixianus
„ Serm. 9. de Paſchate, cujus hæc verba ſunt: *Anniculus eſt, quia poſt illud baptiſmum, quod pro nobis in Jordane ſuſceperat, uſque ad Paſſionem unius anni tempus impletur.* Ita Petavius, qui verius ſcripſiſſet, Antiquos duo Paſchata tantum Chriſto attribuiſſe. Arbitrabantur itaque alio anno verbum Domini ad Joannem factum, alio Chriſtum a Johanne baptizatum, quæ Lucas cap. 3. uno tenore recitat. Neque ullo modo ex Lucæ verbis inferri poteſt, annum illum decimum quintum Tiberii ab eodem Evangeliſta expreſſum, referri neceſſario ad baptiſmum. Certe miniſterium Joannis Baptiſtæ ante Chriſti prædicationem non parvum ſpatium duraſſe, Pauli verba Act. 13. v. 25. indicare videntur: *Cum impleret Johannes curſum ſuum, dicebat: Quem me arbitramini eſſe, non ſum ego, ſed ecce venit poſt me,* &c. Quin & ipſamet narratio Evangeliſtæ inter vocationem Joannis & baptiſmum Chriſti multa intercaſſiſſe inſinuat, immo nec Chriſtum prius ad eum acceſſiſſe, quam omnis *populus* eſſet baptizatus, Lucas cap. 3. v. 21. ſatis aperte declarat. Hæc igitur Veterum Patrum ſententia fuit. Exiſtimarunt illi anno Chriſti XXVI. miniſterium Johannis inchoatum eſſe, currente nempe anno decimo quinto Imperii Proconſularis Tiberii, annoque Eræ Chriſtianæ viceſimo octavo Chriſtum baptizatum eſſe: ita ut miniſterium Joannis uno vel altero anno duraverit. Ex his manifeſtiſſimum redditur, Antiquos non ſolum Imperium Proconſulare Tiberii agnoviſſe, ſed etiam ab eo Tiberii annos numeraſſe: alioquin quomodo ſcribere potuiſſent, Chriſtum anno decimo quinto Tiberii duobus Geminis conſulibus crucifixum fuiſſe, & anno uno cum aliquot menſibus ante Paſſionem prædicaſſe, cum eo Tiberii anno Lucas Chriſtum baptizatum dicat?

V. *Annus XV. Tiberii a quo epocha deductus.* Quod ſi quis quærat, an veroſimile ſit Lucam Evangeliſtam Tiberii annos ab ejus Imperio Proconſulari deduxiſſe, reſpondebo, improbabile non eſſe, Lucam ſacrum Scriptorem ſecutum eſſe morem Scripturæ. Nabopolaſſarus Babyloniæ Rex Nabuchaneſarem filium, Nabuchodonoſorem ſeniorem vulgo vocatum, anno Periodi Græco-

XIII. Jam autem quod ad zonam attinet: cum in Palæſtina Judæi zonis uterentur laneis, Joannes ax zona etiam comparans ſibi corporis afflictionem, pellicea cingebatur: unde Hieronymus: *Stupebat*, inquit

(a) Hieron. ad Demet. epiſt. 8. Joannis victus.

(*a*), *ad converſationem Eliæ & Joannis Baptiſtæ, quorum uterque zona pellicea adſtrinxit ac mortificavit lumbos ſuos*. Hæc Hieronymus. Nunc denique quod ad cibum ſpectat: exacte, qualis fuerit, recenſet Evangeliſta: nimirum locuſtis & melle ſilveſtri Joannem conſueviſſe famem pellere: pane enim & vino caruiſſe, Salvatore id teſtante (*b*), didicimus. Porro nec baccis, ſeminibus, vel oleribus uſum eſſe, Clemens (*c*) Alexandrinus certo credidit, dum ait: *Matthæus Apoſtolus ſeminibus, baccis, oleribuſque abſque carnibus utebatur: Joannes continentiam ulterius extendens, locuſtas & mel ſilveſtre comedebat*. Quod enim non adeo commonibus uteretur cibia, ea de cauſa de ipſo Salvator noſtes teſtatus eſt dicens (*d*): *Venit Joannes neque manducans, neque bibens*. Quæ cum ita ſint, us profecto ſunt: proculdubio Joannes, qui longe ab hominum conſuetudine agebat, non commanibus cæteris uſus eſt cibis, ſed eo qui præ manibus haberetur, nec ullo labore longe quæſitus, vel arte paratus eſſet. Locuſtas in Palæſtina, genus ſuiſſe animalium ad cibi uſum, divina Scriptura (*e*) plane demonſtrat, dum locuſtam inter comeſtibilia, quæ munda eſſent, recenſet. Sane quidem auctor eſt Strabo (*f*), genus quoddam Æthiopum locuſtas in cibum habere, quibus ſale permixto in maſſas confectis veſcantur: de Parthis eadem tradit Plinius (*g*): de Orientalibus & Libycis eadem ſcribit Hieronymus (*h*): iiſdem aſum in cibum fuiſſe Joannem, tradit Auguſtinus (*i*) & Beda (*k*), qui & a ſancto Epiſcopo Arculpho, qui ad ea loca peregrinatus erat, hæc quæ didicit, ſuis ſcriptis teſtata reliquit: nimirum notiſſimas eſſe locuſtas in Palæſtina, quæ corpuſculis in modum digiti manus exiguis & brevibus in herbis facile captæ, coctæque oleo, pauperem victum parent: eaſdem ſolitas exſiccari fumo, & ſic comedi, habereque malum odorem, & gravem guſtum, Euthymius ſcribit. De ſilveſtri melle, quidnam fuerit, cum multi multa eaque diverſa ſcribant, hæc Beda a dicto Epiſcopo fide digniſſimo accepta conſcripſit: *In eodem deſerto ſunt arbores folia lata habentes & rotunda, lactei coloris, & melliti ſaporis, quæ natura fragilia manibus confricantur & eduntur, hocque eſſe mel ſilveſtre dicitur*. Hæc ille.

(b) Luc. 7.
(c) Clem. Alex. Pædag. lib. 2. c. 1.
(d) Matt. 11.
(e) Levit. 11.
(f) Strabo lib. 16.
(g) Plin. nat. hiſt. lib. 11. c. 29.
(h) Hier. adverſ. Jovin. lib. 2. & in Joan. c. 4.
(i) Auguſt. Confeſſ. lib. 10. c. 31.
(k) Beda de locis ſanct. c. 24.

XIV. Verum his omnibus adverſatur Iſidorus Peluſiota, qui & ipſe monaſticam vitam cum diutius axcoluesit, ea quæ ſcribit, potuit a Paleſtinæ monachis didiciſſe: ſic enim ait ad Timotheum lectorem ſcribens (*l*): *Locuſtæ, quibus Joannes alebatur, non animantia ſunt (ut quidam imperite putant) ſcarabæis ſimilia (abſit) verum herbarum ac plantarum ſummitates. Eodemque modo rurſum non herba quædam eſt mel ſilveſtre, verum mel montanum, quod ab agreſtibus apibus conficitur, ſummeque amarum eſt, & guſtatui omni infeſtum atque inimicum. Quibus ex rebus ſingularem quamdam ac pene incredibilem corporis afflictationem Joannes præſeferebat: ut quo non luxdia dumtaxat, verum etiam victus aſperitate omnem corporis appetitionem amaram redderet*. Hucuſque Iſidorus ad Timotheum. Ad Nilum item ſcribens (*m*), eadem quoque habet, additque: *Quocirca ſic cibos & veſtitum monaſticæ vitæ juxta Deum perfectæ omnibuſque numeris abſolutæ in Joanne Baptiſta didicimus*. Hæc cum ſcribat Iſidorus,

(l) Epiſt. 132. lib. 1. Locuſtæ & mel Silveſtre.
(m) Lib. 1. epiſt. 5.

co-Romanæ 4881. in ſocietatem regni aſſumſit. Beroſus in 3. Chaldaicæ ſuæ Hiſtoriæ libro, Joſephus lib. 10. Antiq. cap. 11. & Ptolomæus in Regum Babyloniorum Canonem quadragiata tantum quatuor annos *Nebuchadneſari* tribuunt, licet is imperarit annos XLIV. menſes VII, & dies circiter X. ut oſtendit Uſſerius in Chronologia Sacra cap. 6. Ratio hujus eſt, quia Auctores laudati Principis annos a patris morte dinnumerant; at in Jeremia ac in ſacra Regum Hiſtoria ab expeditione ejus in Syriam & Judæam vivente patre ſuſcepta, ejus Principatus epocha ducitur, ut apud Uſſerium videre eſt. Quare incertum, an Lucas hujuſmodi exemplum ſecutus fuerit, & an annum XV. Tiberii ab ejus Monarchia, vel ab ejus Imperio Proconſulari deſumſerit.

VI. Reſtat, ut moneam locum iſtum S. Ignatii in Epiſtula ad Trallianos, in quo dicitur: *Et expletis tribus annorum decadibus baptizatus eſt a Joanne*, inſititium eſſe, nec reperiri in germana Ignatii ad Trallianos Epiſtola. Sed Baronius, qui nonniſi ejuſdem Sancti Epiſtolas interpolatas legerat, vim facit in illis verbis, ut oſtendat Chriſtum anno triceſimo ætatis completo baptizatum fuiſſe.

Locus Ignatio attributus. Baronius num. XVIII.

VII. Juvabit etiam obſervare, Orientales Eccleſias quaſdam ſingulis annis, Epiphaniorum die baptiſmum Chriſti renovare, aquamque, in quam ſtatua Chriſti pueri trina immerſione immittitur incorruptam conſervari. Docet hoc Leo Allatius dicens fuiſſe Romæ, qui eam de induſtria ſervatam, poſt annos triginta incorruptam reperierit. Joſephus Giorgerinus Archiepiſcopus Samos in inſula Archipelagi, cum anno 1676. eadem Epiphaniorum die in hac Aquenſi civitate verſaretur, in noſtra Eccleſia aquam conſecravit, & in ea Eccleſiæ Græcæ ritu, pueri Jeſu ſtatuam ter immerſit, Baptiſmi Chriſti cæremoniam ſolenniter renovandi, cujas aquæ phiala plena conſervata per multos annos incorrupta permanſit, ac forte diutius conſervata fuiſſet, ſi phialam illam frangi non contigiſſet. Scaliger lib. 7. de Emendat. Temp. Æthiopicum computum explicans teſtatur, Chriſtianos Coptos quotannis die Epiphaniæ ſacra omnes in Piſcinam ſe ſe immergere, memoriam baptiſmi Chriſti eo facto ſe inſtaurare dicentes.

Baptiſmus Chriſti ab Orientalibus renovari ſolitus.

rus, & nonniſi majorum auctoritate; quid de his ſentiendum ſit, definiendum nobis non eſt, ſed totum relinquimus lectoris arbitrio. Nam conſtat, Græcam dictionem ἀκρίδες, & locuſtam inſecti genus infirmas habens alas ad volandum, & ſummitates herbarum ſignificare.

XV. Joannes auctor vitæ monaſticæ.

(a) Chryſoſt. in Marc. homil. 1.

(b) Idem homil. de Joan. Bapt.

Porro ejuſmodi vitæ genere Joannem jeciſſe vitæ monaſticæ fundamenta, non tantum qui ſupra Iſidorus, ſed & Catholici omnes fatentur: eaque de cauſa Chryſoſtomus eumdem Joannem monachorum principem nominat, cum ait (a): *Sicut ſacerdotum principes ſunt Apoſtoli, ita & monachorum princeps Joannes Baptiſta.* Et iterum (b): *Conſiderate, monachi, dignitatem veſtram: Joannes princeps veſtri eſt dogmatis; ipſe monachus, ſtatim ut natus, in eremo vivit, in eremo nutritur.* Et ad Euſtochium Hieronymus (c) in hunc modum: *Hujus vitæ auctor Paulus, illuſtrator Antonius, & ut ad ſuperiora conſcendam, princeps Joannes Baptiſta.* Hæc ille. His cum invideant Novatores, eo devenerunt ſtultitiæ, vel potius iniquitatis, ut malint corrumpere verbum Dei, & Joannem vitæ otioſæ & delicioſæ infamare, quam monaſticam ab eo dimanaſſe vitam, in Eccleſia altiſſimis defixam radicibus, Evangelica nempe atteſtatione, ut ſubripi aut evelli nequeat, adſtipulari, vel profiteri. Sed in his non immoramur diutius: quandoquidem, omnium ſententia, ſibilis potius & riſu, quam ampliore confutatione digni ſunt: licet ad illos imperitiæ, dementiæ, ac (ut uno verbo dicam) perfidiæ ſummo jure redarguendos, non defuerit vigilans ſtudium eruditiſſimi ac maxime pii viri Petri Caniſii, ad quem, qui talia cupit, amandamus; nos interim textum ipſum hiſtoriæ Evangelicæ proſequemur.

(c) Hieron epiſt. 22.

XVI. Chriſtus baptizatur.

(d) Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3. Joann. 1.

(e) Matth. 3.

(f) Marc. 1.

(g) Matt. 3.

(h) Luc. 3.

Cum plurimos ad ſe venientes Joannes (d) exciperet, ad pietatem inſtitueret, eoſdemque baptizaret, ac etiam de Chriſto, quod veniſſet, illis annuntiaret: venit & Jeſus, & ab ipſo eſt baptizatus. Rem geſtam Matthæus (e) his verbis enarrat: *Tunc venit Jeſus a Galilæa in Jordanem ad Joannem, ut baptizaretur ab eo. Joannes autem prohibebat eum, dicens: Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me? Reſpondens autem Jeſus dixit ei: Sine modo: ſic enim decet nos implere omnem juſtitiam. Tunc (f) dimiſit eum; & baptizatus eſt a Joanne in Jordane. Baptizatus (g) autem Jeſus, confeſtim aſcendit de aqua. Et ecce aperti ſunt ei cæli: & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe. Et ecce vox de cælis dicens: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et (h) ipſe Jeſus erat incipiens quaſi annorum triginta, ut putabatur filius Joſeph.*

XVII. De Chriſti ætate tempore baptiſmi.

(i) Orig. homil. 1. in Ezech.

(k) Hieron. in Ezech. c. 1.

(l) Epiph. in Panar. hæreſ. 51.

(m) Iren. lib. 2. c. 39.

De tempore baptiſmatis Chriſti diverſæ admodum ſunt antiquorum ſententiæ. Sunt enim qui baptizatum eſſe dicunt, cum inciperet annum trigeſimum agere, ipſo menſe Januarii: id quidem Origenes (i), id Hieronymus (k), & alii. Diſcrepat ab his Epiphanius (l), qui hæc ait: *In trigeſimo Conſulatu a nativitate ſua circa decimum menſem venit ad Joannem, & baptizatus eſt in Jordane fluvio, trigeſimo anno nativitatis in carne, hoc eſt, ſecundum Ægyptios, Athyr menſis duodecima, ante ſextum Iduum Novembrium.* Et infra: *Trigeſimo anno baptizatus implevit annos viginti novem, & menſes decem (velut dixi) duodecima menſis Athyr, ante ſextum Idus Novembris.* Hæc ille, intelligens nimirum Evangeliſtam illis verbis ſignificare voluiſſe, Jeſum prope eſſe cœpiſſe, hoc eſt, prope impleſſe trigeſimum annum, ut ſic diceretur eſſe triginta annorum: ſicut & Irenæus (m) intellexiſſe videtur, dum ait: *Ad baptiſmum venit, qui nondum triginta annos ſuppleverat, ſed qui inciperet eſſe tamquam triginta annorum.*

XVIII.

De die baptiſmi Chriſti.

(n) Euſebius ad Marinum. Habentur illius fragmenta in editione Chryſtophori poſt hiſtor. Evagrii.

(o) Hieron. in Ezech. c. 1.

Diſcrepat vero Ignatius ab his omnibus: qui ſecundum germanam ex Græco factam tranſlationem, ad Trallianos ſcribens, hæc dicit: *Expletis tribus annorum decadibus, vere baptizatus eſt a Joanne, & triennium prædicavit Evangelium.* Quam ſententiam ſequi Chryſoſtomum, & alios complures nobiles Græcorum & Latinorum auctores, immo & S. R. Eccleſiam iſtud ipſum profiteri, ſuperius, cum de anno quo natus eſt Chriſtus, pleniſſime diſſeruimus, exacte demonſtravimus in Apparatu; eamque veriorem, ac merito ceteris præferendam fuſius diximus: ea conſulat lector, qui hæc avidius cupit, quamvis enim hic opportunior videretur locus quo iſtæc explicanda fuiſſet; tamen, quoniam ad perveſtigandum, quo Chriſtus natus eſt, annum, in hujus loci Evangeliſtæ interpretatione tota vis erat, illic potiſſimum de tempore & anno, quo baptizatus eſt Dominus, fuit agendum. Quod vero ad menſem & diem, quibus baptizatus eſt Chriſtus, ſpectat; id factum eſſe ſexta Januarii, ex communi & antiqua traditione Euſebius (n) Pamphili ad Marinum ſcribens teſtatur: confirmat hoc ipſum Hieronymus (o), ac denique omnes ſcriptores Eccleſiaſtici, uno dumtaxat excepto Epiphanio, ut vidimus: qui ſicut audiendus non eſt, dum ait Chriſtum natum ſexta Januarii, ita nec cum dicit baptizatum eſſe ſexto Idus Novembris, cum & eidem contradicant Ægyptii; licet de die natali Domini æque ipſi conſentiant.

XIX. Baptiſmi locus.

Locus ipſe fluminis, quo Dominus voluit baptizari, remanſit poſteris perpetua me-

memoria celebris, & virtute miraculorum conſpicuus: de eo enim hæc ſcribit Gregorius Turonenſis (*a*): *In Jordane habetur locus in quo Dominus baptizatus eſt. In uno etenim reflexu aqua ipſa revolvitur, in qua nunc leproſi mundantur. Cum enim advenerint, ſæpius lavantur in flumine, donec ab infirmitate purgentur: de publico tamen, dum ibi commorati fuerint, victum accipiunt, ſanati autem ad propria diſcedunt. Ipſe quoque Jordanis ab eo loco in quinto milliario mare commixtus mortuo, nomen amittit.* Hæc Gregorius qui & alia multa de locis ſanctis dicit a ſuo diacono, qui (ut ipſe ait *b*) illuc peregrinatus eſt. De eodem hæc etiam Beda (*c*): *In loco*, inquit, *in quo Dominus baptizatus eſt, Crux lignea ſtat uſque ad collum alta, quæ aliquoties aqua tranſcendente abſconditur; a quo loco ripa ulterior, id eſt, Orientalis in jactu fundæ eſt. Superior vero ripa in ſupercilio monticuli grande monaſterium geſtat, beati Joannis Baptiſtæ Eccleſia clarum, de quo per pontem arcubus ſuffultum ſolent aſcendere ad illam Crucem, & orare. In extrema fluminis parte quadrata eccleſia quatuor lapideis cancris ſuperpoſita eſt, coctili creta deſuper tecta; ubi veſtimenta Domini, cum baptizaretur, ſervata eſſe dicuntur. Hunc non homines intrare, ſed undique cingere ac penetrare ſolent.* Hæc Beda. His ſcilicet perpetuæ memoriæ monumentis locus ille nobilitatus eſt, quem Chriſtus baptiſmate conſecravit, quo nobis iter ad cælum aperuit.

(*a*) *Greg. de gloria martyrum c. 17.*
(*b*) *Greg. de glor. Mart. cap. 1.*
(*c*) *Beda de locis ſanct. c. 13.*

XX. Poſtquam autem Chriſtus Dominus noſter baptizatus eſt a Joanne: *Tunc*, inquit, Matthæus (*d*), *Jeſus ductus eſt in deſertum a ſpiritu, ut tentaretur a diabolo*, &c. texit enim totius rei geſtæ ſeriem. Quod vero ad veritatem hiſtoricam pertinet, rejicitur ſententia auctoris illius, quiſquis fuerit, qui ſcripſit de Operibus cardinalibus (quod quidem opus Cypriani (*e*) nomine eſt inſignitum) dum ait: *Etſi re vera Chriſtus eſt ductus a ſpiritu in deſertum, atque tentatus: tamen quod dicit Evangeliſta aſſumpſiſſe eum diabolum in ſanctam civitatem, atque ſtatuiſſe ſuper pinnaculum templi, id non eſſe factum locali motu, ſicut contigit Habacuc, qui de Judæa in Babylonem delatus eſt; vel Philippo, cum occurrit Eunucho: ſed quo modo*, inquit, *Ezechiel, cum ſuper fluvium Cobar ſederet, Hieroſolymam raptus in ſpiritu civitatem ædificat & metitur, & muros & templum inſtaurat, hoc modo ſuper culmen templi Chriſtum in ſpiritu eſſe delatum.* Hæc cum dicat ille; nos libentius cæteris tam antiquis quam recentioribus aſſentimur auctoribus, qui loco Chriſtum motum affirmant,

(*d*) *Matth. 4.*
(*e*) *Apud Cypr. lib. de Operib. card. c. de jejunio.*

XXI. Jam vero cum tot tantaque de Joanne in Jordane baptizante audirentur; Judæi qui erant Hieroſolymis, ſacerdotes & (*f*) Levitas ad eum miſerunt, ut interrogarent an ipſe eſſet Chriſtus: qui ingenue confeſſus eſt, ſe non eſſe Chriſtum, neque Eliam, neque Prophetam, illum ſcilicet a Deo per Moyſen olim promiſſum. Exiſtimamus hanc ipſam fuiſſe publicam legationem miſſam a Concilio ſeniorum, quod Synedrin appellabant, de quo ante mentionem fecimus: nam illorum muneris erat in primis de Propheta cognoſcere. Poſt hæc vero, idem ſubdit Evangeliſta: *Altera die vidit Joannes Jeſum venientem ad ſe, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic eſt de quo dixi: Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt, quia prior me erat: & ego neſciebam eum, ſed ut manifeſtetur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans. Et teſtimonium perhibuit Joannes, dicens: Quia vidi Spiritum deſcendentem quaſi columbam de cælo, & manſit ſuper eum. Et ego neſciebam eum: ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Et ego vidi, & teſtimonium perhibui quia hic eſt filius Dei.* Hæc Joannes.

(*f*) *Joan. 1.* Legatio Judæorum.

XXII. Ecce quam glorioſa coram legatis Joannis de Chriſto confeſſio; quam illi Hieroſolymam redeuntes, iis a quibus miſſi fuerant, retulerunt: ſed ab illis ſpretam eſſe, ea quæ poſtea contigerunt, facile demonſtrant. Sed quid poſt hæc? Non ſatis habuit Joannes dicta atteſtatione facta de Chriſto omnes admonuiſſe Judæos; ſed data ſibi iterum occaſione, eumdem eſſe Meſſiam, diſcipulis ſuis aperuit: qui eo audito, Jeſum ſequi cœperunt. Rem peractam ſic deſcribit Evangeliſta (*g*): *Altera die iterum ſtabat Joannes, & ex diſcipulis ejus duo. Et reſpiciens Jeſum ambulantem, dicit, Ecce Agnus Dei. Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Jeſum. Converſus autem Jeſus, & videns eos ſequentes ſe, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi (quod dicitur interpretatum Magiſter) ubi habitas? Dicit eis: Venite, & videte. Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manſerunt die illo: hora autem erat quaſi decima. Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant a Joanne, & ſecuti fuerant eum. Invenit hic primum fratrem ſuum Simonem, & dicit ei: Invenimus Meſſiam, quod eſt interpretatum Chriſtus. Et adduxit eum ad Jeſum. Intuitus autem eum Jeſus, dixit: Tu es Simon filius Joanna: tu vocaberis Cephas;*

(*g*) *Joan. 1.* Andreas & Petrus ad Jeſum.

quod interpretatur Petrus. Hæc Joannes Evangeliſta de primordiis Chriſti Eccleſiæ jam coaleſcere incipientis.

XXIII. (a) Epiph. hæreſ. 51.

De his agens Epiphanius (a), hæc ait: *Neque vero de hoc quiſquam ambigens curioſius perſcrutetur, cum videat, quod Andreas primus obviam venit Jeſu, deinde Petrus, & per ipſum vocatus eſt: neque hoc ægre ferre incipiat. Occurſus enim Andreæ primus contigit, cum minor eſſet Petrus tempore ætatis: poſtea enim rurſus, quando perfecta renuntiatio facta eſt, ipſe fratrem ſuum præceſſit. Inſuper autem & in hoc Deus eſt qui novit vocationes cordium, & ſcit quis dignus ſit primo loco locari; & elegit Petrum, ut dux eſſet ſuorum diſcipulorum, velut omnino clare indicatum eſt.* Hæc Epiphanius: qui de ætate Andreæ magis audiendus, quam alii, qui poſtea dixerunt Petrum majorem natu Andrea. Prælatus vero Andreæ Simon Petrus a Chriſto merito confeſſionis: etenim non in renuntiatione tantum, ſed & in ſummæ fidei profeſſione Simonem tum Andreæ, tum etiam cæteris Apoſtolis præſtitiſſe conſtat; ut merito ille eligeretur, qui cæteris præeſſe deberet: tuncque implendum, quod nunc tantummodo pollicetur,

Petri nomen.

nempe ut Cephas, hoc eſt, Petrus, appellaretur: quod magis veritati conſentaneum videtur, quam (quod nonnulli ſunt arbitrati) ex hoc tempore, habito reſpectu ad ea quæ de Petro Chriſtus futura præviderat, Petrum eſſe nominatum. De iiſdem Andrea & Simone hæc

(b) Sophr. homil. de certa. SS. Petri & Pauli.

Sophronius (b) Hieroſolymitanus: *Andreas cælebem vitam ducens, Præcurſoris Domini factus eſt diſcipulus. Petrus negotiis intendebat; qui uxori, & familiæ, & patris ſenio providebat.*

XXIV. Petrus prælatus cæteris.

Ex his apparet, quam turpiter errent qui primatum putant Petro collatum, quod ſenior cæteris eſſet. Nam quod ad hoc ſpectat, etſi non alii, certe Andreas major ætate, prior in vocatione, & in perfectioris vitæ electione Petro præſtabat, ſed ſi divini conſilii rationem humanæ menti conceſſum eſt aliquando perſcrutari; illa in Petro quam diximus, cauſa præceſſiſſe videtur, ut princeps omnium conſtitueretur Apoſtolorum, quod in profeſſione fidei ceteris antecelluit. Sed quod inſuper conſideratione dignum exiſtimamus: hoc ipſo initio Eccleſiæ

(c) Paul. 1. ad. Corinth. 3. & ad Epheſ. 2.

erigendæ (quæ ædificatio (c) Dei eſt) Chriſtus Dominus tantæ molis excitandæ ſapientiſſimus architectus, de primario lapide in fundamento locando ſtatim cogitans, Simoni mox dixit. *Tu vocaberis*

(d) Hier. in Epiſt. ad Galat. c. 2. & alii.

Cephas. Vox Syriaca (d) Latine interpretata, idem quod Petra, ſignificat: ex Græca autem lingua dicitur Petrus: nam apud illos πέτρος idem eſt quod πέτρα: ſicque apud nos idem ſit Petrus quod Petra: nec a Petra Petrus, ſed ipſe Petra, quo nomine a Chriſto appellatus cognoſcitur; quod nunc pollicetur, cum ait: *Tu vocaberis Cephas:* ac ſi diceret: *Tu vocaberis Petra.* Ex his quidem ſolida firmaque veritate conſtantibus redarguuntur qui minus caute ſciteque dixere, non dictum eſſe Petro, Tu es Petra: ſed, Tu es Petrus: quod ſcilicet petra eſſet Chriſtus, quem confeſſus Simon, dictus ſit Petrus. Quod quamvis Auguſtinus (e) aliquando dixiſſet; tamen in retractationibus, an Petrus ipſe ſit petra, vel a petra Petrus ſit dictus, nihil definiens (f): *Quæ*, inquit, *duarum harum ſententiarum ſit probabilior, eligat lector.* Sed idcirco, quod Syriacam vocem haud fuerit ipſe Africanus aſſecutus, quæ proprie petram ipſam ſignificat; quam Latinus interpres Græco πέτρα, quod eſt petra, Petrum tranſtulit.

(e) Auguſt. tract. 7. in Joann. & ult. Item de verbis Domini ſermone 13. (f) Aug. retract. lib. 1. c. 21.

XXV. Petrus Petra.

Sed idem S. Auguſtinus in ſermone de Cathedra Petri, ipſum Petrum Petram dictum eſſe, manifeſte profitetur his verbis: *Denique pro ſoliditate devotionis Eccleſiarum, Petra dicitur, ſicut ait Dominus: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta poſuerit, & tamquam ſaxum immobile totius operis Chriſtiani compagem molemque contineat. Petra ergo pro devotione Petrus dicitur, & petra pro virtute Dominus nuncupatur, ſicut ait Apoſtolus: Bibebant de ſpirituali, conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus. Recte conſortium meretur nominis, qui conſortium meretur & operis. Petrus fundamentum ponit, Petrus plantat: Dominus incrementum dat, Dominus irriguum ſubminiſtrat.* Hæc Auguſtinus (g). Ac iterum de Petro in eadem verba: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram, &c. dignus certe,* inquit, *qui ædificandis in domo Dei populis Petrus eſſet ad fundamentum, columna ad ſuſtentaculum, clavis ad regnum* (h). Sed ut ad propoſita redeamus: nemo equidem ſibi conſtans affirmaverit, Chriſtum locutum eſſe Latine, ut dixerit, Petrus; ſed, quod habet Evangeliſta Syriace, Cephas, quod eſt Petra: at, Petrus, dixit interpres, mutans nomen femininum in maſculinum, quod viro magis conveniens eſſet. Certe adhuc, ſi Petrus derivative diceretur a petra, non Petrus, ſed Petreus potius fuiſſet Latine dicendus. Sed in re adeo perſpicua non amplius immorandum.

(g) Auguſt. ſermon. de ſanct. 16. (h) Auguſt. ſermon. de ſanct. 29.

XXVI. Simon cur Petrus dictus.

Cæterum Cephas cum Syriace petram ſignificet; non tamen quamlibet petram, ſed quæ ſit omnium duriſſima (i), nempe cautem. Sed cur potius Dominus eum appellavit petram, quam aliam quampiam materiam ſolidiſſimam, nempe æs, fer-

(i) Caniſius in loc. citat.

ferrum, vel quid ſimile? id quidem non ob aliam cauſam factum eſſe apparet, niſi quia & ipſe Chriſtus petra (a) dictus eſt; ut quem ſui gregis relinqueret vicarium ſucceſſorem, eumdem ſuo nomine inſigniret. Unde Tertullianus in hanc ſententiam (b): *Sed cur*, inquit, *de Simone Petrum? Si ob vigorem fidei, multæ materiæ ſolidæ nomen de ſuo accommodarent. An quia & petra & lapis Chriſtus? ſiquidem & legimus eum poſitum in lapidem offendiculi, & petram ſcandali: omitto cætera. Itaque affectavit cariſſimo diſcipulorum de figuris ſuis peculiariter nomen communicare, puto, prius quam de non ſuis.* Hæc Tertullianus: eadem fere Baſilius (c), atque Hieronymus (d) & S. Leo (e) ex perſona Chriſti: *Cum ego ſim inviolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum, ego fundamentum, præter quod nemo poteſt aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute ſolidaris, ut quæ mihi poteſtate ſunt propria, tua ſint mecum participatione communia, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: ſuper hanc, inquit, fortitudinem æternum extruam templum*, &c. Hæc Leo. Cum itaque Petrus petra, ut & Chriſtus petra, dicatur; hac ratione dici poteſt nomen Petri derivatum a Chriſto, non tamen derivativum nominis Chriſti. Sicque accipe illud Hieronymi (f): *Nomen*, inquit, *novum accipiet, quod ei Dominus impoſuerit, dicens ad Apoſtolum Petrum: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam; quod vocabulum a nomine Domini derivavit, ut dicatur Dominicum.*

(a) 1. Cor. 10.
(b) Tertull. contr. Mar. lib. 4. c. 13.
(c) Baſil. lib. 20. de pen.
(d) Hier. in Iſa. c. 62.
(e) S. Leo ſerm. 3. in Anniverſ. aſſumpt. ſuæ.
(f) Hieron. in Iſa. c. 62.

XXVII. Petrus Cephas.

Noverunt & hoc ipſum antiquiores Theologi, quorum nobiliſſimus Hippolytus martyr hæc ait: *Princeps Petrus fidei petra, quem beatum judicavit Chriſtus Deus noſter: ille doctor Eccleſiæ, ille primus diſcipulorum, ille qui regni claves habet, docuit nos dicens*, &c. His nominibus exornat Petrum Hippolytus (g). Porro ſunt ex noſtris ſcriptoribus complures, & primus omnium Optatus (h) Milevitanus, qui nomen Cephas, non a Syra lingua, ſed a Græca ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, caput interpretantur; nec quidem reprehendendi: ejuſmodi enim interpretandi modum ab aliis nonnullis, quorum in Eccleſia Dei eſt memoria celebris, uſurpatum ſcimus, dum Hebraicam vocem in Græcam ſignificationem tranſire fecerunt. Gregorius enim Nazianzenus (i) Hebraicum nomen Phaſe cum ſciret in Paſcha mutatum, aliam ex eo myſterio congruam reddidit interpretationem: ut quod in Hebræo ſignificat tranſitum, apud Græcos διάβασις interpretetur. Id ipſum cum plures alii præſtiterint, hoc etiam & de nomine Chriſti Juſtinum (k) martyrem feciſſe conſtat; quod & ante hos omnes ſæpius factitatum a Septuaginta interpretibus, Origenes dum agit de prino & ſchino arboribus, ſcribens ad Africanum, teſtatur. Alia ſunt de his exempla in divina Scriptura; ut cum nomina ſiderum non ſecundum voces Hebraicas, ſed ſecundum Græcam (l) nomenclaturam ſunt poſita, idque ob notiorem ſignificationem: obſervat hoc ipſum ex Photio in quæſtionibus ad Amphilochium Epiſcopum Cyzici Turrianus (m). Unde apposite, quod apud Syros petram ſolidam ſonat nomen Cephæ, apud Græcos caput ſignificat: ac ſic divina quadam diſpenſatione factum videtur, ut una eademque voce, duobus linguis, Petri principatus exprimeretur. Hæc jam de nomine Cephæ ſatis, nec quidem præter inſtitutum: quandoquidem de obſcuris vocibus interdum agere, in præfatione polliciti ſumus.

(g) Hippol. de conſum. mundi.
(h) Optat. lib. 2. contr. Parmen. & alios.
(i) Gregor. Naz. orat. de Paſchate 2.
(k) Juſt. orat. ad Gentes.
(l) Job 9. Amos 5.
(m) Turr. adverſ. Magdeb. c. 3.

XXVIII.

Poſt hæc de vocatione Petri ab Evangeliſta (n) narratur, de Philippo a Chriſto vocato ſubinſertur hiſtoria: ad hunc vero Dominum hæc ipſa verba dixiſſe: *Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos*, tamquam rem minime dubiam, teſtatur Clemens Alexandrinus (o). Idem vero Philippus Nathanaelem de Chriſto, quod veniſſet, admonuit, & ad Chriſtum perduxit, qui & in ipſum credidit: negotium peractum pluribus Joannes (p) deſcribit. Putarunt vero aliqui (q) Nathanaelem eumdem eſſe cum Bartholomæo, levibus quibuſdam conjecturis permoti: quibus minime aſſentimur, ſed Auguſtino (r) tutius inhæremus, dum ait, idcirco Nathanaelem non fuiſſe a Domino electum inter Apoſtolos, quod eſſet legis doctor. Poſt de Nathanaele recenſitam hiſtoriam, quid ſubinde die tertia actum ſit, idem Evangeliſta (s) ejuſmodi inſtituit narrationem:

(n) Joan. 1.
(o) Clem. Alexandrin. Strom. lib. 3.
(p) Joan. 1.
(q) Rupert. Abb. & Janſen.
(r) Aug. in tract. ſuper Joan. tr. 17. c. 1.
(s) Joann. 2.

XXIX. Jeſus cum matre ad nuptias.

Et die tertia nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ; & erat mater Jeſu ibi. Vocatus eſt autem & Jeſus, & diſcipuli ejus ad nuptias. Et deficiente vino, dicit mater Jeſu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Jeſus: Quid mihi, & tibi eſt mulier? nondum venit hora mea. Dicit mater ejus miniſtris: Quodcunque dixerit vobis, facite. Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitæ ſecundum purificationem Judæorum, capientes ſingulæ metretas binas, vel ternas. Dicit eis Jeſus: Implete hydrias aqua. Et impleverunt eas uſque ad ſummum. Et dicit eis Jeſus: Haurite nunc, & ferte architriclino. Et tulerunt. Ut autem guſtavit architriclinus aquam vinum factum, & non ſciebat unde eſſet, miniſtri autem ſciebant, qui hauſerant aquam: vocat ſponſum architriclinus, & dicit ei: Omnis homo primum bo-

num vinum ponit; & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius eſt; tu autem ſervaſti bonum vinum aſque adhuc. Hactenus de nuptiis: de quibus aliqua, quæ ad hiſtoriæ veritatem pertinent, elucidanda proponimus. Ac primum illud occurrit: Cum ejuſmodi nuptiæ, eo quod inter edendum defecerit vinum, pauperis alicujus hominis fuiſſe credantur: quidnam eſt, quod non ſecus ac ſi ditiſſimi cujuſpiam eſſent, miniſtris abundaverint, nec quicquam defuerit quod deſideraretur in lautis conviviis, ut copia miniſtrorum, & qui tricliniis præeſſet architriclinus? Verum ad hæc intelligenda, quænam eſſet conſuetudo Hebræorum in parandis nuptiis, dicere opus eſt. S. Gaudentius (*a*) Brixianus Epiſcopus, æqualis Ambroſio, de his agens, hæc ait: *Nuptiæ apud Judæos cum fierent, unus (quantum ex traditione comperimus) dabatur de ſacerdotali ordine, qui morem diſciplinæ legitimæ gubernaret, curamque pudoris ageret conjugalis, ſimul & conviviorum apparatum, miniſtros, atque ordinem diſpenſaret, & hoc pro officio architriclinus, hoc eſt, triclinii præpoſitus diceretur.* Hæc Gaudentius, ut non mireris, ſi rebus adeo bene diſpoſitis, cum cenſor morum adeſſet, non Jeſus tantum, qui etiam cum publicanis & peccaroribus aliquando diſcumberet, ſed & ipſa ſanctiſſima Virgo Dei genitrix intereſſet. Porro veroſimili conjectura creditum eſt, ejuſmodi nuptias fuiſſe alicujus qui Chriſto eſſet aliqua cognatione conjunctus.

(*a*) *Gaudentius tr. 9.*

XXX. Proditum eſt a nonnullis, has fuiſſe nuptias Joannis Evangeliſtæ, qui cum duxiſſet uxorem, & nuptias celebraſſet, tamen viſo miraculo de aqua in vinum per Chriſtum mutata, conjugem dimiſerit, ac Chriſtum ſecutus fuerit. Sunt hæc omnia commentitia, ac nuper excogitata, cum penes antiquos Patres nulla prorſus mentio de his habeatur. Si hæc ſciſſent veteres, quantum (*b*) putas negotii feciſſet Hieronymo Jovinianus hæreſiarcha, qui tam pertinaci animo Joannem Apoſtolum & Evangeliſtam virginem fuiſſe negabat? Si hic, inquam, quoquo modo, vel per conjecturam ſaltem dicere potuiſſet, nuptias factas in Cana Galilææ fuiſſe Joannis: qui thalami ſecreta ſcrutatus, Joannem adhuc poſt nuptias virginem permanſiſſe, confirmare valuiſſet? Quomodo (*c*) & Manichæi, qui & apocrypha quæcumque adverſus nuptias congerere ſoliti ſunt, tam optata non ſunt uſi occaſione, ut ex dirempto Joannis conjugio, Chriſtum odiſſe nuptias affirmarent; non veriti & Paulum in exemplum adducere, quod ſua prædicatione Theclam, ſponſo oppigneratam, e nuptiis terrenis divulſerit? Certe tantum abeſt ut hæc de Joannis nuptiis illi vel ſaltem meditarentur, vel a Patribus qualibet alia occaſione eadem dicerentur; ut potius ex iiſdem nuptiis, quibus Salvator ſui auguſtiſſimam præſentiam exhibuit, contrarium prorſus adſtruerent atque firmarent: nimirum Chriſtum probaſſe nuptiarum ſacramentum, ac ſuamet præſentia conſecraſſe.

(*b*) *Hieron lib. 10. cont. Jovin.*

(*c*) *Auguſt. con. Fauſt. lib. 30. c. 4.*

XXIX. Ceterum de cælibatu Joannis, quod numquam contraxerit nuptias, non Hieronymus (*d*) tantum adverſus Jovinianum agens, ſed & Ignatius (*e*), non mediocris auctoritatis vir, graviſſimus aſſertor eſt. Id ipſum vero non de Joanne tantum, ſed & de Jacobo quoque Epiphanius (*f*) teſtatur: quibus Auguſtinum (*g*) conſentire, nemo ſanæ mentis non viderit, dum ait, ea de cauſa Joannem a Chriſto plus ceteris amatum, quod neque uxorem duxerit, & ab ineunte pueritia caſtiſſimus vixerit. Quod ſi apocryphis interdum uti licet: apud Abdiam habetur, eumdem Joannem Chriſti perſuaſione numquam conjugium appetiiſſe. Verum enim vero ne leviter res graves attingere videamur, dicamus unde commentum illud de Joannis nuptiis ſit deductum, ut & intelligatur quam parum judicio valeant, qui talia fingunt. Auguſtinus in præfatione in Joannem Evangeliſtam hæc habet: *Iſte ſiquidem eſt Joannes, quem Dominus de fluctivaga nuptiarum tempeſtate vocavit, & cui matrem Virginem virgini commendavit.* Hæc igitur Auguſtini verba in eum ſenſum accipiunt iſti & adducunt, quaſi Joannes obligatus nuptiis, a Chriſto vocatus fuerit: non animadvertentes, ſic Auguſtinum dixiſſe vocatum a nuptiis, non quod cum uxorem duxiſſet, eam reliquerit, ſed quod eam prorſus non acceperit, prout idem ipſe Auguſtinus in fine ejuſdem operis aperte teſtatur, cum his utitur verbis: *Plus amatum, quod neque uxorem duxerit, & ab ineunte pueritia caſtiſſimus vixerit.* Nam (quod omnes ſciunt) non eſt uxorem ducere, eam a domo parentum ad propria traducere, ſed ſe conjugio obligare, juxta illud (*b*) Comici: *Pamphilus uxorem duxit.* Nec aliud ab his de Joanne Auguſtinum ſenſiſſe, exploratiſſimum eſt: nam dictum Evangelium de nuptiis explicans (quod in primis dicendum fuiſſet) nullam prorſus mentionem de Joanne habuit. Sed hæc ſatis ad refellendam ridiculam de nuptiis Joannis ſententiam. Qua in re potius Nicephoro (*i*) aſſentiendum eſſet, affirmanti fuiſſe ejuſmodi nuptias Simonis Cananæi, qui unus ex duodenario Apoſtolorum numero, Zelotes eſt dictus. Cæterum & Nathanael erat e Cana Galilææ, oppido (ut tradit Hieronymus) (*k*) poſito in Galilæa Gentium.

(*d*) *Hieron. contra Jovin. lib. 2.*

Joannes cælebs.

(*e*) *Ignat. ep. ad Philadel.*

(*f*) *Epiph. hæreſ. 58.*

(*g*) *Aug. in Joan. tract. ult. prope finem.*

(*b*) *Terentius in Andr.*

Cujus fuerint nuptiæ.

(*i*) *Niceph. hiſt. lib. 8. cap. 30.*

(*k*) *Hier. in lib. de locis Hebraic.*

XXXII. In his nuptiis primum omnium ac per-

Primum Chriſti miraculum.

inſigne miraculum Chriſtus Dominus operatus eſt, cum aquam mutavit in vinum: quod ob ſui excellentiam, longe antequam fieret, Iſaiæ Prophetæ fuit divinitus demonſtratum. Unde ille Chriſti prædicationem, & aquam in vinum mutandam prophetico ſpiritu noſcens, in hæc verba erupit (*a*): *Hoc primum bibe, velociter fac regio Zabalon, terra Nephtulim, & reliqui qui juxta mare eſtis trans Jordanem, &c.* Epiphanius (*b*) id factum ſcribit undecima menſis Tybi, quæ eſt apud nos ſexta dies Januarii, qua die etiam Catholica Eccleſia recolit anniverſaria ſolemnitate tantæ rei celebritatem: quam annuis miraculis in pluribus Orbis locis illuſtrari conſueviſſe, idem auctor teſtatur, dum ait: *Poſt annos triginta factum eſt primum miraculum in Cana Galilææ, quando aqua facta eſt vinum. Quapropter etiam in multis locis uſque in hunc diem hoc fit quod tunc factum eſt divinum ſignum, in teſtimonium incredulis: velut teſtantur in multis locis fontes ac fluvii in vinum converſi. Cibyres quidem urbis Cariæ fons, qua hora hauſerunt miniſtri, & ipſe dixit: Date architriclino. Teſtatur & in Geruſa Arabiæ fons ſimiliter. Nos bibimus de Cibyres fonte, fratres vero noſtri de eo qui eſt in Geruſa in martyrum templo. Sed & multi in Ægypto de Nilo hoc teſtantur. Quare in undecima Tybi apud Ægyptios, omnes hauriunt aquam & reponunt, tum in ipſa Ægypto, tum in multis regionibus &c.* Hæc Epiphanius.

(*a*) Iſaiæ 9. ſecundum 72. interpr. & Hieron. ibid.

(*b*) Epiph. hær. 51.

Aqua in vinum mutatur pluribus in locis.

Enim vero & Plinius (*c*) ſimilis rei alibi quoque fieri ſolitæ egregius
XXXIII. videtur aſſertor, licet unius tantum diei ſpatio diſcrepet, dum ſic ait: *In Andro inſula, templo Liberi patris, fontem Nonis Januarii vini ſapore fluere, Mutianus ter Conſul tradit: Diotecunoſia vocatur.* Hæc ille. Sed accolæ, cauſam quam diximus, ignorantes, Baccho hoc tribuerunt, ædificato ei templo. Apud Naxum quoque inſulam fontem fuiſſe, ex quo nonnumquam vinum, & illud quidem ſuaviſſimum fluere conſueviſſet, auctor eſt Cteſias in ſuis Indicis. Unde accidiſſe credimus inſulam illam Dionyſiada eſſe nominatam, ſive, ut vult Plinius, a fertilitate vinearum. Sed hæc longe ante Chriſti tempora contigerunt, nempe quæ dicta ſunt de Naxo ex Cteſia auctore; ſi tamen eum fide dignum putaverimus: nam Lucianus (*d*) & alii complures auctores veteres commentarium ejus de rebus Indicis, ubi ea de Naxi fonte memoriæ tradidit, fabuloſum exiſtimant; multaque ſcripſiſſe aiunt, quæ nec ipſe audierat, neque ab alio, qui vera narraret, acceperat. Quæ autem a Plinio ex Mutiano Conſulari accepta, ſcripta ſunt, ſatis firmiter teſtata videntur: claruit enim Mutianus temporibus Veſpaſiani, cui ad Imperium capeſſendum, cum eſſet Præſes in Syria, maxime ſtuduit: citat eum Plutarchus, ſed frequenter ipſe Plinius illi æqualis. Meminit inſuper Tertullianus (*e*) de Lynceſtis quoque in Macedonia vena vinoſa, ſed diverſa ab aliis nuper dictis, quippe quæ aceti potius quam vini ſaporem redderet: de qua Plinius (*f*): *Lynceſtis aqua, quæ vocatur acidula, & vini modo temulentos facit.* De eadem item Seneca (*g*). Cæterum de dictis fontibus, diverſis locis poſitis, vinum ſcaturientibus, nullum antiquorum, qui ante Chriſtum vixerit, auctorem mentionem feciſſe, memini me legiſſe: ut plane intelligas, ea omnia virtute hujuſcemodi Chriſti miraculi facta eſſe. Videas ex his admirabilem quamdam capitis cum cæteris corporis membris conſenſionem, nempe Chriſti cum Eccleſia: cum diem, quam in tantæ rei geſtæ memoriam ſolemniter ipſa celebrat, ille his miraculis voluerit annis ſingulis illuſtrare. His ſimilia erant illa olim fieri quolibet anno conſueta miracula, dum pleriſque in locis orbis Occidentalis (ut ſuo loco dicemus inferius) Paſchali tempore, quo ſolemne baptiſma in Eccleſia peragi conſuevit, e ſicco aridoque fonte lapideo copioſæ ad baptiſmi uſum aquæ exundare conſueverunt: non quidem ad ipſam inſinuandam diem qua baptizatus eſt Chriſtus; ſed quod tunc temporis ſolemne baptiſma in Eccleſia peragi conſuevit.

(*c*) Plin. nat. hiſt. lib. 2. c. 103. & lib. 4. c. 12.

(*d*) Lucian. in lib. quomodo hiſt. ſcrib. ſit.

(*e*) Tertull. lib. de anima c. 50.

(*f*) Plin. nat. hiſt. lib. 2. c. 103.

(*g*) Senec. natur. quæ. lib. 3. c. 20.

XXXIV. At minime aſſentimur illis, qui dictum miraculum ſequenti anno, ea ipſa die qua baptizatus eſt Dominus, factum eſſe dixerunt: quod etiam quaſi auctoritate Eccleſiæ, quæ una cum Magorum adventu, & Chriſti baptiſmo, idem quoque miraculum de aqua in vinum mutata recolit, firmare nituntur. Sane cum eadem hæc tria ad oſtenſionem Chriſti virtutis facta dicantur, non una eademque die ſingulis quibuſque annis ſunt peracta; ſed ipſorum tantum memoriam eadem die ab Eccleſia recenſeri ſolitam, teſtantur antiqui Patres, ac in primis S. Auguſtinus (*h*) his verbis: *Licet de ſolemnitate hujus diei veterum ſit diverſa traditio, una tamen ſanctæ devotionis eſt fides. Nam quamvis nonnulli Dominum noſtrum ſtella duce a Magis exiſtiment adoratum; alii aſſerant aquam in vinum mutaſſe; quidam vero baptizatum eſſe a Joanne confirment: in omnibus tamen Dei filius creditur, in omnibus feſtivitas eſt vera.* Hæc Auguſtinus & S. Maximus (*i*) in hunc modum: *In hac, dilectiſſimi, celebritate, ſicut relatu paternæ traditionis inſtruimur, multiplici eſt feſtivitate lætandum: ferunt enim, Chriſtum hodie vel ſtella duce a Gentibus adoratum, vel invitatum ad nuptias aquam vertiſſe in*

De tempore miraculi.

(*h*) S. Aug. ſerm. 27. de temp.

(*i*) S. Max. ſerm. de Epiph.

vinum, vel ſuſcepto a Joanne baptiſmate, Jordanis fluenta conſecraſſe: ſed quid potiſſimum præſenti hoc factum ſit die, noverit ipſe qui fecit. Hactenus Maximus. Sed & hæc ipſa prius S. Paulinus (*a*) cecinit his verſibus, agens de eadem ſolemnitate diei Epiphaniæ:

(*a*) Paulin. in natal. 9. S. Felic.

Quo puerum ſtella duce miſtica dona ferentes
Suppliciter videre Magi: ſeu qua magis illum
Jordanis trepidans lavit, tingente Joanne,
Sacrantem cunctas recreandis gentibus undas.
Sive dies eadem magis illo ſit ſacra ſigno,
Quo primum Deus egit opus, cum flumine verſo
Permutavit aquas prædulcis nectare vini.

Auctor item ille, qui falſo nomine Euſebii Emiſleni circumfertur, re vera autem Eucherius Lugdunenſis, hæc in eamdem ſententiam habet: *Hodie per documenta certiſſima Deus in homine declaratus, aquas ad ſalutem humani generis ſuo baptiſmate conſecravit: ſive hæc eadem illius miraudi dies ſit, qua primum in Cana Galilææ in nuptiali convivio aquas in vinum convertit, &c.* Iſidorus (*b*) etiam de Officiis eccleſiaſticis ſic ait: *Tribus ergo ex cauſis hæc dies vocabulum ſumpſit; ſive quia baptiſmate Chriſtus populis oſtenſus fuerit; ſive quod eo die ſideris ortu Magis eſt proditus; ſive quod primo ſigno per aquam in vinum verſam, multis eſt manifeſtatus.* Hæc ille. Sicque videas prædictos omnes antiquos auctores, quanam potiſſimum ex tribus his recenſitis rebus inſignibus acciderit, fuiſſe ambiguos. Quod ſi certam habuiſſent de iiſdem Eccleſiæ auctoritatem, equidem rei veritatem certa aſſertione firmaſſent. Quod vero Dei Eccleſia in ea celebritate canit: *Hodie vinum ex aqua factum eſt ad nuptias*: Idem eſt, ac ſi diceret uſitato more quodam: *Hodie eius rei memoria agitur*; reperies enim Eccleſiæ phraſim eam eſſe, atque uſitatam dicendi conſuetudinem.

(*b*) Iſidor. de Offic. Eccl. cap. 26.

XXXV. Inſuper irrefragabili plane id monſtramus ratione firmatum ex his quæ S. Auguſtinus ſcribit in ſermone tertio feriæ ſextæ Paſchatis, qui eſt centeſimus quinquageſimus quartus de Tempore: ubi hæc ſigna ſic facta eſſe uno die teſtatur, non ut anniverſaria recurrente die miraculum de aqua facta vinum acciderit; ſed quod uno eodemque die, nempe Dominico, a Domino editum fuerit: ſic enim ait, dum admiranda Dei opera die Dominico perpetrata deſcribit: *Venerabilis eſt hic dies, qui Dominicus dies, & dies primus atque perfectus eſt, & dies clarus; in quo viſa eſt prima lux; in quo tranſgreſſi ſunt filii Iſrael mare rubrum ſiccis pedibus; & in quo pluit manna filiis in deſerto; & quo Dominus baptizatus eſt in Jordane; quo vinum de aqua factum eſt in Cana Galilææ; quo benedixit Dominus quinque panes, & ſatiavit quinque millia hominum; in quo reſurrexit Dominus a morte; quo intravit Dominus in domos clauſas, ubi erant diſcipuli congregati propter metum Judæorum; in quo Spiritus ſanctus deſcendit in Apoſtolos; & in quo ſperamus Dominum Jeſum Chriſtum ad judicium venturum, &c.* Hæc Auguſtinus.

Si igitur tam Chriſti baptiſmus, quam ex aqua vinum factum miraculum, die Dominico contigit; manifeſte probatur, ac in apertam deducitur conſequentiam, nequaquam illud eadem die poſt annum interlapſum accidiſſe, ſed prorſus diverſa: nam ſi præſenti anno in diem Dominicum incidat feſtum Epiphaniæ, ſequenti anno in alteram incurrat diem neceſſe eſt. Non igitur diverſo anno, ſed uno eodemque Chriſti baptiſmus, & dictum miraculum eſt celebratum: quod & alia multa demonſtrant. Cum enim conſtet Dominum hoc anno poſt baptiſmum allegere cœpiſſe diſcipulos, Evangeliique prædicationem auſpicatum eſſe; nulla patitur ratio, ut per anni ſpatium nullum miraculum ediderit: nam primum illud conſtat coram diſcipulis factum eſſe ſignum, cum aquam mutavit in vinum. Rurſus ex contextu Joannis apparet, ea cuncta facta eſſe primo anno ab aliis Evangeliſtis prætermiſſo, quæ ipſe magna adhibita diligentia, & quid diebus ſingulis uſque ad nuptias celebratas ſit actum, ordinate digeſſit. Abſurdum inſuper ſequeretur, ut novum eſſet addendum Paſcha: ſicque Evangelii prædicationem, contra omnium antiquorum ſententiam, ultra quadriennium perduraſſe, dicere oporteret. Certe Ignatii teſtimonio, qui eo vixit ſæculo, conſtat Dominum in prædicatione Evangelii triennium tantum expleſſe. Sunt & multa, quæ in hanc ſententiam dicenda eſſent; ſed quia hæc ſatis eſſe putamus, prætermittimus. Quod autem ad rei geſtæ hiſtoriam ſpectat: non tacendum exiſtimamus, locum illum Canæ Galilææ, qui tam celebri eſt illuſtratus miraculo, S. Helenam Conſtantini Imp. matrem nobili Eccleſia ibi erecta nobilitaſſe, ut Nicephorus (*c*) auctor eſt: ſed ea jam collapſa, excreſcente aggere, locum illum ſic ſubtus remanſiſſe, ut opus eſſet per ſcalam deorſum ad locum ferri, recentiores (*d*), qui de locis ſanctis ſcripſere, memoriæ prodiderunt.

XXXVI. Eodem anno baptiſmus & miraculum.

(*c*) Niceph. hiſt. lib. 8. cap. 30.

(*d*) Burchard. par. 1. c. 6. §. 1.

XXXVII. Poſt nuptias celebratas, *deſcendit Jeſus* (inquit Joannes *e*) *Capharnaum ipſe*

(*e*) Joan. 2.

ſe

Google

ſe, & mater ejus, & fratres ejus, & diſcipuli ejus : & ibi manſerunt non multis diebus. Poſt hæc autem ſanctiſſimam Deiparam rediiſſe Nazareth ad propria, & illic habitaſſe, certum eſt. Nam Nazareorum apud Matthæum (*a*) hic eſt ſermo: *Nonne hic eſt fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria: & fratres ejus, Jacobus, & Joſeph, & Simon, & Judas: & ſorores ejus, nonne omnes apud nos ſunt?*

(*a*) *Matth. 13.*

XXXVIII. Interim vero, appropinquante Paſcha, aſcendit Jeſus Hieroſolymam, & facto quaſi flagello de funiculis, ejecit ementes & vendentes in templo. Cumque multa operaretur miracula, multi ea videntes crediderunt. Hæc ſunt ex Joanne ſummatim collecta, qui rei geſtæ ſeriem fuſius eſt proſecutus. At cum hæc vidiſſent, atque dixiſſent Judæi: *Quod ſignum oſtendis nobis quia hæc facis?* reſpondit Jeſus: *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*. Tunc illi: *Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?* Pari conſenſione omnes interpretes in eam abierunt ſententiam, ut de templo quod ſub Zerobabel eſt ædificatum, Judæi intellexerint: quod licet aliquo interpoſito ſpatio, tamen tot annorum numero & paulo majori conſtat ædificatum (*b*). Sed his mirum in modum contradicere videntur quæ Joſephus (*c*) teſtatur, Herodem vetus illud templum ſub Zerobabel erectum, fuiſſe demolitum a fundamentis, & novum deſuper ab eo ædificatum, idemque octo annis eſſe abſolutum: ſunt hæc ejus verba: *Sublatis deinde veteribus fundamentis & novis repoſitis, deſuper templum extruebat*, &c. Oſtendit pluribus tam exteriores, quam interiores templi porticus, & tam quod foris in atrio, quam quod erat intrinſecus, ipſa penetralia, ac tandem (ut uno dicam verbo) integrum ipſum templum a fundamentis per Herodem eſſe excitatum. Quæ ergo cauſa ut Judæi ab ædificatione ſub Zerobabel facta deducere argumentum voluerint, cum illud amplius non extaret? Vel quonam modo de templo quod tunc extabat, dicere potuerunt: *Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc?* quod ſcilicet præ oculis erat: cum illud ipſum (ut idem Joſephus (*d*) teſtatur) annis octo & nonnihil ſupra extruxiſſet Herodes?

(*b*) *Euſebius in Chronic. Joſeph. antiq. lib. 11. cap. 4.*
(*c*) *Joſeph. antiq. l. 15. cap. 14.*
(*d*) *Joſeph. ibid.*

XXXIX. Certe adeo res in anguſto poſita eſſe videtur, ut dicere alterum de duobus ſit opus: vel Joſephum mentitum eſſe, vel Judæos eſſe hallucinatos: quos quidem, cum de rebus omnibus notis agerent, & eo argumento Chriſti verba redarguere vellent, nulla poteſt eſſe ſuſpicio, tam nota atque patentia eſſe locutos mendacia, adeo ut non a Chriſto tantum, vel a diſcipulis ejus, ſed a quovis e vulgo homine redargui erroris potuiſſent. In Joſepho ergo vacillat fides hiſtorica; atque eo magis, quod ſua ipſius ſententia redarguitur: quippe qui (*e*) prius dixerit, cum de templo ab Herode extructo ageret, vetus templum integrum eſſe demolitum, & aliud noviter conſtructum (*f*): alibi autem, cum agit de rebus Judæorum ſub Nerone geſtis, porticum Orientalem, Salomonis maximum opus, adhuc integram permanſiſſe teſtetur: & certo quidem: habetur enim ejuſdem mentio in Evangelio (*g*), & in Actis (*h*) Apoſtolorum. Sed non patitur ratio ut illi de templo Salomonis voluerint intelligere, quod longe minori annorum numero eſt ædificatum, ſcilicet annis ſeptem, ut teſtatur Divina Scriptura (*i*). Nos autem verius exiſtimamus, Judæos de templo ab Herode reſtituto eſſe locutos; fuiſſeque veram eorum ſententiam hoc ſenſu acceptam, ut cum dixerunt: *Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc*; tempus reſpexerint a quo ab Herode cœptum eſt ædificari, ac inde uſque ad præſentem annum numeraverint annos quadragintaſex. Nam quantumlibet Joſephus (*k*) affirmet ipſum templum octo annis fuiſſe ab Herode abſolutum: tamen ejuſdem (*l*) aſſertione certiſſimum eſt, perſeveraſſe ipſam templi ſtructuram uſque ad tempus Neronis, operantibus in eo circiter octodecim millibus opificum. Sicque illos dicere voluiſſe, concludendum eſt: Hoc opus, quod oculis cernitur, quadraginta & ſex annis abſolutum eſt, & tu in tribus diebus excitabis illud? Sed etſi hæc dicere voluerimus, nihilominus Joſephus in eo corrigendus eſt, quod ait, Herodem anno decimooctavo ſui regni auſpicatum eſſe ædificationem templi: nam ſecundum dictum numerum quadragintaſex annorum, dicere opus eſſet, templum cœptum eſſe ædificari anno decimoquinto ejuſdem Regis, numerando ſcilicet ab Actiaca pugna, ex quo tempore annos ejuſdem Herodis eſſe numerandos, ſuperius diximus. Sed hæc hactenus.

Joſephus ſibi inconſtans.
(*e*) *Idem ibidem.*
(*f*) *Joſeph. antiq. l. 20. cap. 8.*
(*g*) *Joann. 10.*
(*h*) *Act. 3. 5.*
(*i*) *3. Reg. 6.*
(*k*) *Joſeph. antiq. l. 15. cap. 14.*
(*l*) *Joſeph. antiq. l. 20. cap. 8.*

Cum hæc Hieroſolymis acta eſſent, Nicodemus (*m*) Judæorum nobiliſſimus & inter illos facile princeps (nam eum Joannes principem Judæorum appellat) nocte venit ad Jeſum, & habito cum eo ſermone, ab eodem docetur myſteria fidei. *Poſt hæc* (inquit Joannes *n*) *venit Jeſus, & diſcipuli ejus in terram Judæam: & illic demorabatur cum eis, & baptizabat*. Quinam autem fuerint a Chriſto baptizati, ex his quæ ſcribit Evodius (*o*) Epiſcopus Antiochenus, facillime dignoſcitur; ait enim: *Chriſtus manibus ſuis Petrum tantummodo baptizavit; Petrus* XL.

(*m*) *Joan. 3.*
(*n*) *Joan. 3.*
(*o*) *Apud Niceph. hiſt. lib. 2. c. 3.*

Baptizati a Chriſto.

trut porro Andream & filios Zebedæi; ii denique reliquos Apoſtolos: ſeptuaginta autem illos Petrus, & Joannes Theologus dictus, baptizarunt. Hæc ille. Eadem de Petro a Chriſto baptizato teſtatur Clemens (*a*) Stromatæus, qui in quinto Hypotypoſeon, Apoſtolicum illud exponens dictum: *Gratias ago, quia neminem veſtrum baptizavi; Chriſtus*, inquit, *dicitur Petrum ſolum baptizaſſe; Petrus Andream, Jacobum, & Joannem: illi autem reliquos.* Hæc Clemens. De baptiſmate Apoſtolorum pluribus agit Tertullianus (*b*), necnon Auguſtinus (*c*) adverſus eos qui negabant illos fuiſſe baptizatos, ſed ipſos baptizaſſe alios tunc temporis, cum Chriſtus baptizaſſe dicitur. Nam baptizandi opus a ſe inchoatum per ſuos eum perfeciſſe, omnes æque affirmant, ex Joannis (*d*) ſententia, qui ait, quod Jeſus non baptizaret, ſed diſcipuli ejus.

(*a*) Apud Soph. in Prato ſpirit. cap. 76.
(*b*) Tertull. lib. de baptiſm.
(*c*) Aug. Ep. 108.
(*d*) Joan. 4.

XLI. Pergit poſt hæc Evangeliſta (*e*): *Erat autem & Joannes baptizans in Ænnon juxta Salim: quia aquæ multæ erant illic, & veniebant, & baptizabantur.* Additurque expoſtulatio diſcipulorum Joannis de eo quod omnes properarent ad baptiſmum Chriſti: qua occaſione idem Joannes egregiam iterum de Jeſu, quod ipſe vere eſſet Chriſtus, confeſſionem inſtituit, deque illius exaltatione, ſui vero humiliatione prædixit, multaque alia in ejus commendationem eſt locutus. Hæc autem cum in Ænnon juxta Salim facta eſſe dicat Evangeliſta; de ipſo loco diſquirere ex inſtituto, operæpretium ducimus. Sanctus Hieronymus (*f*) ad Evagrium ſcribens, ac de his agens, idem eſſe ait Salim, quod Salem, eo quod Hebræi vocalibus in medio perraro utantur; putatque Ænnon eſſe prope Salem juxta Sichen, ubi olim regnabat Melchiſedec: cui ſententiæ & alii interpretes inhæſiſſe videntur.

(*e*) Joan. 3.
(*f*) Hieron. epiſt. 126.

XLII. At vero quod me maxime ab hac ſententia diſtrahit, illud in primis eſt, quod Ænnon juxta Salim ab Evangeliſta poni videtur in Judæa: *quo*, inquit, *Chriſtus venit cum diſcipulis ſuis, & baptizabat; quod videntes diſcipuli Joannis, conqueſti ſunt, dicentes: Ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.* Sicque Chriſtum baptizaſſe haud longe ab Ænnon, ubi baptizabat Joannes, aperte conſtare videtur; locumque illum fuiſſe in Judæa quo venerat Jeſus, Evangeliſta ſatis expreſſit. Porro Ænnon illud juxta Sichen fuiſſe in Tribu Ephraim, qui ſcripſerunt de locis ſanctis, teſtantur (*g*). Certe fuiſſe in terra Samariæ locum illum, ex eodem Hieronymo (*h*), qui dicit Salem fuiſſe juxta Sichen, ſatis manifeſtum eſt. Demum Samariam a Judæa eſſe diſtinctam, & appellatione Judææ duas tantum includi tribus quæ quondam Judæ vocabantur, ad diſtinctionem Galilææ & Samariæ, aliarumque in terra repromiſſionis regionum, idem Auctor (*i*) teſtatur. Rurſus in Sichen, aliiſque locis qui ei adjacent, nulla erant aquarum fluenta, quæ baptiſmo (nam his tradit Evangeliſta Ænnon abundaſſe) inſervire potuiſſent: puteis enim utebantur homines regionis illius; eratque & ibi puteus, qui & fons Jacob dictus eſt, ubi ſedens Chriſtus ſermonem habuit cum muliere Samaritana. Unde exiſtimamus Ænnon idem eſſe quod Ænan (utrumque enim nomen fontem interpretatur Hieronymus (*k*) qui erat locus inter Æliam & Dioſpolim, ut idem Hieronymus aſſerit (*l*), qui & ait: *Eſt & fons in ſupradicto Ænan loco: unde & Ænan, id eſt, fontis nomen accepit.* Hæc ille. Quod vero ad Salim ſive Salem pertinet: non tantum idem (*m*) ait fuiſſe Salem in Sichen, vel ſecundum Joſephum, Salem dictam olim fuiſſe Jeruſalem: *ſed ejus nominis*, inquit, *alia villa oſtenditur uſque in præſentem diem juxta Æliam, contra Occidentalem plagam.* In eadem quoque plaga eſſe Dioſpolim ad Ægyptum vergentem, cujus nuper facta eſt mentio, eodem auctore liquet. Eo igitur in Judææ loco, quod (ut ait Evangeliſta *n*) aquæ multæ ibi eſſent, Chriſtum atque Joannem proxime baptizaſſe putamus: veniens enim Jeſus in Judæam, longe aberat a Jordane.

(*g*) Burchard. par. 1. c. 7. §. 25.
(*h*) Hieron. Epiſt. 126. & de locis Hebr.
(*i*) Hieroni de loc. Hebr. in Act. Apoſt.
(*k*) Hieron. de loc. Hebr. & de nominib. Hebr.
(*l*) Idem eodem.
(*m*) Idem eodem.
(*n*) Joan. 3.

XLIII. Si quis quærat quantum temporis manſerit Jeſus in Judæa, cum dicat Joannes quod ille morabatur cum diſcipulis ſuis, & baptizabat: dicendum videtur, haud continuo receſſiſſe: longiores enim illic traxiſſe moras, ea ratione neceſſario concludendum, quod inde recedens, ac per Samariam tranſiens, allocutus ſuos diſcipulos, dixit (*o*): *Vos dicitis quod adhuc quatuor menſes ſunt & meſſis venit.* Si ergo quatuor menſibus ante meſſem ex Judæa receſſit Dominus: manifeſtum eſt illic permanſiſſe ſaltem uſque ad Novembris menſem: nam certum eſt ex Divinæ Scripturæ auctoritate, quod menſe primo, altera die Paſchæ (*p*) manipulum ſpicarum offerebat ſacerdos. Ut autem inde recederet, & in Galilæam rediret, duæ ab Evangeliſtis cauſæ redduntur: quarum prior eſt, quod audierat, Joannem, qui redierat in Galilæam, ab Herode eſſe detruſum in carcerem: altera autem eſt, ut cederet invidiæ Phariſæorum, qui cum magis Joannem obſervarent quam Chriſtum, iniquo ferebant animo, quod plures accederent ad Chriſti baptiſmum, quam Joannis. Sed antequam de his quæ ad priorem cauſam ſpectant, agamus, monemus lectorem, nos ſic res geſtas Domini ab Evangeliſtis narratas ordine proſe-

(*o*) Joan. 4.
(*p*) Levit. 23.

Mora Chriſti in Judæa.

Digitized by Google

ſequi : non quod hoc anno Domini trigeſimoprimo cuncta quæ hic ponimus, facta eſſe affirmemus, quorum multa haud dubie in ſequentem annum eſſent referenda. Sed hanc licet invitos nos rationem iniiſſe oportuit, quod nullo alio charactere, quam Paſchatis feſtivitate, annus ab anno diſtingui poſſit. Sic igitur quemque annum prædicationis Chriſti uſque ad ejus paſſionem a Paſchate auſpicari, & in ſequens Paſcha producere, conſultius viſum eſt, quam a Kalend. Januarii inchoantes, quid certo ſuo quoque anno ſit factum, divinare. Sed ad propoſitam narrationem redeamus.

XLIV. *Poſtquam autem traditus eſt Joannes* (inquit Marcus *a*) *venit Jeſus in Galilæum, prædicans Evangelium regni Dei, & dicens : Quoniam impletum eſt tempus & appropinquavit regnum Dei: pœnitemini, & credite Evangelio.* Hæc Marcus. ſed de adventu Jeſu in Galilæam agemus inferius : nunc autem agendum de Joanne ; ac in primis quænam cauſa præceſſerit, ut Joannes ab Herode in vincula conjiceretur : quæ ſic deſcribitur ab Evangeliſtis (*b*): *Herodes autem Tetrarcha cum corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris ſui, & de omnibus malis quæ fecit Herodes, adjecit & hoc ſuper omnia : ipſe enim miſit, ac tenuit Joannem, & alligavit eum, & poſuit in carcerem propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eam. Dicebat enim Joannes Herodi : Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Herodias autem inſidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Joannem, ſciens eum virum juſtum & ſanctum : & cuſtodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Et volens illum occidere, timuit populum : quia ſicut Prophetam eum habebant.*

(*a*) Marc. 1.

(*b*) Matt. 14. Marc. 6. Luc. 3. Concord. Evangel. Janſen. cap. 22.

XLV. De Joannis carcere & Herodiade. De amoribus autem Herodis cum Herodiade agens Joſephus (*c*), in hunc modum rem geſtam deſcribit : *Herodes*, inquit, *Tetrarcha uxorem habebat Aretæ filium, cum qua jam multo tempore convixerat. Romam deinde iter faciens, divertit ad Herodem fratrem, ſed genitrice natum alia, Simonis Pontificis filia. Hujus uxoris Herodiadis amore captus, quæ erat Ariſtoboli communis fratris filia, & Agrippæ majoris ſoror, auſus eſt de impetrando ejus conjugio mentionem facere. Qua aſſentiente, convenit inter eos, ut quamprimum ipſe Roma reverteretur in patriam, mulier migraret in ejus domicilium. Interceſſit autem & hoc pactum, ut Aretæ filiam ejiciat. Poſt hæc Romam navigat. Ubi poſtquam expedivit negotia propter quæ venerat, domum reverſum uxor, comperto quid pactus ſit cum Herodiade, diſſimulanter rogat ut ſe mittat Macheruntem, caſtrum ſitum in confiniis regionis Aretæ ſubditæ, quantum poterat celans ſuum propoſitum. Morem geſſit Herodes mulieri, putans eam nihil ſenſiſſe. Illa quæ jam ante curaverat apud Macheruntem patri ſuo tunc obnoxiam ad iter omnia parari, a Præfecto ejus excepta, deducentibus Arabibus, magna celeritate pervenit ad ædes patris, eique indicavit Herodis animum, &c.* Pergit agere de bello ea cauſa inter Herodem & Aretam conflato, deque ſtrage exercitus Herodis ab Areta illata : moxque de carcere & nece Joannis Baptiſtæ hæc ſubdit :

(*c*) Joſeph. antiq. l. 18. cap. 7.

XLVI. De nece Joannis. *Apud Judæos autem fuit opinio, juſta ultione numinis deletum Herodis exercitum, propter Joannem, qui Baptiſta cognominatus eſt. Hunc enim Tetrarcha necavit, virum optimum, Judæos excitantem ad virtutum ſtudia, & in primis pietatis ac juſtitiæ ſimulque ad baptiſmi lavacrum; quod ita demum Deo gratum aiebat fore, ſi non ab uno tantum alterove peccato abſtineant, ſed animis prius per juſtitiam mundatis, addant & puritatem corporis. Cumque magni ad eum concurſus eſſent, plebe talis doctrina avida : Herodes veritus ne tanta hominis auctoritas defectionem aliquam pareret, quod viderentur nihil non facturi ex ejus conſilio ; judicavit ſatius eſſe, priuſquam aliquid novi oriretur, illum tollere, quam rebus turbatis ſeram pœnitentiam agere ; itaque vinctum miſſum in Macheruntem ſupradictam, illic occidi imperat : quod factum ſecuta eſt Judæorum exiſtimatio, ab irato Deo perditum eſſe Herodis exercitum.* Hactenus de carceris & necis Joannis cauſa Joſephus ; quæ quidem non tantum quod diverſa ſit ab ea quam refert Evangeliſta, ſed alia etiam ratione nobis non probatur. Nam ſi frequens populi ad Joannem concurſus invidiam Herodis in eum concitavit : quanto magis ille ſollicitus fuiſſet poſt hæc, ut Chriſtum ipſum in carcerem truderet, ad quem longe frequentior, & a remotioribus quoque provinciis erat acceſſus? Sed negligebat hæc ille, quod ſciebat hos longe eſſe diverſos, immo contrarios ſectæ illi Galilæorum, de qua ſuperius egimus, quæ prohibebat tributa Romanis ſolvi.

Dum vero idem Joſephus dicit cladem illam ab Areta illatam contigiſſe ſub Vitellio Præſide ; neceſſe eſt affirmare, eam poſt ſex ſaltem annos a nece Joannis accidiſſe, & non confeſtim. Nam cum L. Vitellius Conſulatum geſſerit una cum Paulo Perſico anno Domini trigeſimoſexto, ac idcirco Proconſulatum Syriæ nonniſi ſequenti anno Domini trigeſimoſeptimo obtinuiſſe more majorum potuerit, anno videlicet Tiberii vigeſimoprimo ; neceſſe eſt affirmare, quinquennium XLVII.

ſal-

ſaltem interceſſiſſe a Joannis obitu oſqoe ad illatam ab Areta cladem ſub Vitellio Syriæ Præſide. Sed de Proconſulatu Vitellii ſuo loco agemus.

XLVIII. Quod inſuper idem Joſephus (*a*) ſobdit inferius de Herodiade, Herode atque Philippo, non mediocri indiget animadverſione. Nam dum ſtemma Herodis recenſet, ait Herodiadem filiam Ariſtobuli Herodis majoris filii nupſiſſe Herodi filio dicti Herodis majoris ex Marianne filia Simonis ſummi ſacerdotis, ex quo genuerit Salomen, quæ primo nupta ſit Philippo Tetrarchæ, ac deinde poſt ejus mortem Herodi filio Ariſtobuli, Herodis majoris filio, ex quo tres ſoſceperit liberos, Herodem, Agrippam, & Ariſtobulum: ipſam vero Herodiadem, ſpreto primo viro, nempe Herode filio majoris Herodis ex Marianne, ex quo genuerat Salomen, nupſiſſe Herodi Antipæ Galilææ Tetrarchæ. Videas hominem more ſuo (ut alias ſæpe vidimus ac diximus) hallucinatum haudquaquam ſibi ipſi conſtantia loqui: quippe qui, quod ad Herodiadem ſpectat, dicat (*b*) eam nuptui traditam, non Philippo Tetrarchæ, (ut habet Evangeliſta) ſed Herodi filio majoris Herodis ex alia Marianne filia Simonis Pontificis. Mirum quidem videtur, unde novus iſte Herodes emerſerit: nam cum idem Joſephus (*c*) agit de teſtamento Herodis iterum inſtituto, additque de regno Herodis majoris inter filios ipſius ex Senatuſconſulto ab Auguſto (*d*) diviſo, nulla hujus Herodis facta eſt ab eo unquam mentio, nec de eo habita aliqua ratio. Rorſos cum dicit, filiam Herodiadis ex eodem incognito Herode genitam, nuptui traditam Phillppo Tetrarchæ, inſigniter errat: nulla ſiquidem alia legitur Herodiadis filia, niſi puella ſaltatrix.

De Herodis filiis.
(a) Joſeph. antiq. l. 18. cap. 7.
De Herodiade.
(b) Idem Joſeph. antiq. lib. 18. c. 7.
(c) Joſeph. antiq. l. 17. cap. 8. & 10.
(d) Joſeph. antiq. l. 17. cap. 13.

XLIX. Equidem Joſepho cæteri omnes hiſtorici contradicunt (*e*); ſed in primis trium Evangeliſtarum ſcribentium res geſtas ſuorum temporum teſtimonio manifeſti erroris accuſatur. Errare etiam videtur qui (*f*) dictam Herodiadem filiam fuiſſe Aretæ Regis Petreæ Arabiæ teſtatur non Evangeliſtis tantum Joſepho contradicentibus, ſed cæteris adverſantibus, aſſerentibuſque eam (quod diximus) filiam fuiſſe Ariſtobuli Herodis majoris filii. Quod vero pertinet ad Philippum virum Herodiadis, cujus Evangeliſtæ meminerunt; ſummopere ab eodem Joſepho (*g*) laudatur his verbis: *Vir* inquit, *perpetuo modeſtus, & amator quietis & otii. Degebat enim ſemper in ſua ditione: quoties domo progrederetur, iter faciebat cum paucis ſelectis comitibus, ſubſequente ſella, in qua ſedens, ſolitus eſt jura reddere: & ſi quis ex occurſu opem ejus invocaret, ſine dilatione mox ibi ſella poſita reſidens, cauſam cognoſcebat, aut ſontem damnaturus, aut abſolaturus innoxium.* Hæc Joſephus: qui & teſtatur eumdem ſine liberis ex hac vita exceſſiſſe anno vigeſimo Tiberii Imperatoris. Non prætermittimus dicere, locum iſtum Evangeliſtatum de Herode, quod duxiſſet fratris ſui uxorem, a Montaniſtis fuiſſe depravatum: qui ad ſtruendam hæreſim de monogamia, non licere viduæ ulterius virum ducere, ut ex Evangelio id ipſum probare poſſent, adjecerunt, ut perperam legerent, Herodem duxiſſe fratris ſui defuncti uxorem, prout & Tertullianus (*h*) qui eamdem cum illis defendebat ſententiam, legebat. Sed hæc ille, dum agit contra Marcionem Evangelium contemnentem: cæterum cum agit adverſus Catholicos, quos Pſychicos nominat, in libro de Monogamia, a falſa ejuſmodi citatione abſtinet.

(e) Hegeſip. de excid. Hieroſol. lib. 2. c. 4.
(f) Hier. in Mat. c. 14. Euſeb. lib. 1. cap. 13. vitioſa tranſlatione Ruffini reſtituta a Chriſtofor. lib. 1. cap. 11.
Philippus laudatur.
(g) Joſeph. antiq. lib. 18. cap. 6.
(h) Tert. adverſ. Marcionem lib. 4. cap. 34.

L. Recedens autem Jeſus a Jodæa, venturus in Galilæam, tranſiens per Samariam, pervenit ad ſontem Jacob, ibique cum Samaritana muliere ſermonem habuit: quam prius averſantem ipſius tamquam hominis Judæi conſuetudinem, paulatim inſtillans in aures ejus verba ſalutis, ad veritatis cognitionem pedetentim, ac denique ad meliorem frugem perduxit: rem geſtam fuſius deſcribit S. Joannes (*i*) Evangeliſta. Cur autem tam infenſi hoſtes inter ſe eſſent Judæi ac Samaritani, cauſam breviter tecenſebimus, quam tum Regum Judæ ſacræ hiſtoriæ, tum etiam Joſephus perpetuis monumentis teſtatam reliquerunt. Anno igitur (*k*) ſexto Ezechiæ Regis, Salmanazar Rex Aſſyriorum expugnavit Samariam, tranſtulitque filios Iſrael in Aſſyrios; numerant hunc annum ab origine mondi, ſecundum Hebraicam veritatem, ter milleſimum duceuteſimum vigeſimum ſeptimom, ab Urbe condita annum duodecimum. Porro tegionem illam Aſſyriorum colonis tradidit habitandam. Accidit autem prodigium, ut iidem paulatim a leonibus abſumerentur: & quando nullum ad eam cladem avertendam poterat inveniri remedium; ratus Rex id mali illis accidere, quod alterius legis eſſent ab illis qui inde captivi ducti ſont; miſit illic unum ex ſacerdotibus Judæorum, qui captivi in Aſſyria detinebantur, ut illos Dei legem edoceret, optimiſque inſtitueret diſciplinis. Coloni tamen ſic leges Judaicas didicerunt, ut nequaquam Gentiles ritus deſererent, dediſcerentque ſaperſtitiones quibus hactenus uti conſueverant. Poſt hæc vero (*l*) Sanaballath a Dario Rege miſſus Samariam, in monte Garizim templum ædificavit, quod factum eſt ab origine mundi anno ter milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo tertio, ab Urbe condita quadringenteſimo decimo ſeptimo, Olympiadis centeſimæ undecimæ anno

Samaritanorum & Judæorum concertationes.
(i) Joan. 4. Concord. Evang. c. 23.
(k) 4. Reg. 17. 18. Joſeph. antiq. lib. 9. in fine.
(l) Joſeph. antiq. l. 11. cap. 7. 8. Euſeb. in Chron.
Diſſidia Judæorum cum Samaritis.

no ſecundo, qui & fuit Alexandri Magni annus ſecundus. Etenim occaſione ſchiſmatis inter Judæos oborti, quod hactenus intentatum fuerat, perſuaſione ſchiſmaticorum Judæorum templum illud fuit noviter excitatum. Nam Manaſſes frater Jaddi ſummi Pontificis, cum filiam Sanaballath, feminam alienigenam (quod Judæis non licebat) uxorem duxiſſet, cogereturque lege patria dimittere eam, defecit a Judæis, adhærens Samaritis; auguſtiſſimumque illud templum ſocero ædificandum perſuaſit, ſeque ipſum in ſchiſmate ſummum Pontificem appellavit: qua occaſione ſemper inter Samaritas & Judæos agitata eſt de religione controverſia: adeo ut non tantum in Palæſtina, ubi utrique populi agerent, mutuo ea de cauſa digladiarentur quotidie; ſed quibuſvis in locis iidem reperirentur, eaſdem inter ſe lites aſſidue exercerent. Quid autem inter Judæos & Samaritas geſtum ſit, cum ejus rei altercatio Alexandriæ penes Judices ex partium conſenſu ad hoc delectos haberetur; ut rem memoria dignam a Joſepho (a) conſcriptam, propriis ejus verbis referre, æquum duximus; ait enim:

(a) Joſeph. antiq. lib. 13. cap. 6.

LI. *Apud Alexandriam inter Judæos & Samaritas, qui ſub Alexandro Magno Garizitani templi religionem induxerunt, ſeditio eſt orta de ſacris ipſorum, ita ut res ad Regis cognitionem perveniret: dum Judæi contendunt juxta Moyſi præſcripta Hieroſolymorum templum eſſe legitimum, Samaritæ vero Garizitanum: provocatumque eſt ad Regem & amicorum ejus conſeſſum, ut ab eis cauſa audiretur; & utrius partis cauſidici ſuccumberent, morte mulctarentur. Patrocinabatur Samaritis Sabbæus cum Theodoſio, Hieroſolymitanis Judæis Andronicus Meſſalami filius: juraveruntque per Deum & Regem, quod ex lege probationes allaturi eſſent: & rogaverunt Regem, ut necaret eum qui jusjurandum non ſervaſſe deprehenderetur. Itaque, rex, multis amicis in conſilium adhibitis, conſedit cauſam auditurus. Judæi vero, qui Alexandriam habitabant, valde erant ſoliciti pro defenſione jurium Hieroſolymitani templi, ægre ferentes antiquiſſimi & nobiliſſimi templi auctoritatem in diſcrimen vocari. Sed cum Sabbæas & Theodoſius conceſſiſſent Andronico, ut prior diceret: orſus ex lege approbare ejus ſanctitatem & religionem, oſtendens per continuam Pontificum ſucceſſionem ſacerdotii uſque ad ſua tempora propagationem, & ab omnibus Aſiæ Regibus majeſtatem ejus loci honoratam donariis; Garizitani vero, ac ſi omnino nullum eſſet, numquam ab eis habitam rationem: his & talibus rationibus perſuaſit Regi, ut decerneret Hieroſolymitanum eſſe ex ſententia Moyſis conditum, Sabbæum vero & Theodoſium addiceret ſupplicio. Atque hæc ſunt quæ Alexandrinis Judæis acciderunt tempore Ptolemæi Philometoris.* Hæc Joſephus.

Altercatio de Templo.

LII. Porro tantum abfuit, ut Samaritæ ſapientiſſimi Regis ſententiæ acquieſcerent ac primas templo Hieroſolymorum deferrent, ut ea de cauſa majori in Judæos odio ſuccenſi fuerint, neque ullam occaſionem prætermiſerint Judæorum templi violandi, Judæoſque lædendi: quippe qui illis temporibus, quibus præfecturam Judææ totiuſque Syriæ Quirinus, ſub quo Chriſtus Dominus noſter natus eſt, ageret, Hieroſolymorum templum in hunc modum profanarint: *In feſto etenim Azymorum* (inquit Joſephus b) *quod Paſcha vocamus, mos eſt ſacerdotibus per mediam noctem aperire templi januas. Tunc igitur quamprimum apertæ ſunt, Samaritæ quidam clam ingreſſi Hieroſolymam, ſparſerunt oſſa humana per porticus, & per totum templum: quo factum eſt ut poſthac ſacerdotes ſolito diligentiores cuſtodias agerent.* Hæc ille. Juſta itaque ratione, cum Chriſtus, Judæus homo, a Samaritana femina aquam ad bibendum poſtulaſſet, excipiens illa de inimicitiis inter Judæos & Samaritas conflatis, dixit (c): *Quo modo tu Judæus cum ſis, bibere a me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? non enim coutuntur Judæi Samaritanis.* Sed de his hactenus. Quæ quidem referre non piguit, tum ad hiſtoriam Evangelicam elucidandam, tum etiam ut ſapientiſſimi Regis ac optimatum de re tanta ſolummodo ex legitima Pontificum ſucceſſione tunc data ſententia, atque ex ea ratione Judæis cauſa adjudicata, adverſus ſchiſmaticos & hæreticos in exemplum perpetuo permaneret: cum ex cujuſvis hominis, qui compos ſit rationis, ſententia, certum exploratumque habeatur, illic eſſe legitimum templum, ipſam inquam Catholicam Eccleſiam, apud quam ſucceſſio Pontificum ab ejus exordio eſt legitime conſervata ac cuſtodita.

(b) Joſeph. antiq. lib. 19. cap. 3.

Pertinacia Samaritanorum.

(c) Joan. 4.

Vis magna ſucceſſionis.

LIII. Quod autem ſpectat ad ipſum puteum Jacob, qui & fons dictus eſt, præſentia Domini ejuſque ſeſſione mirifice illuſtratum, egregiiſque a Chriſtianis poſtea monumentis nobilitatum; hæc ſcribit Beda (d): *Prope civitatem*, inquit, *Sichem, quæ nunc Neapolis dicitur, Eccleſia quadrifida eſt, hoc eſt in modum crucis facta: in cujus medio fons Jacob habetur quadraginta cubitos altus, de quo Dominus aquas a Samaritana muliere petere dignatus eſt.* Hæc ille. Meminit ejuſdem Eccleſiæ ante Bedam Hieronymus (e), cum agit de locis Hebraicis, aitque ad latus montis Garizim poſitam eſſe.

(d) Beda de locis ſanctis cap. 15.

De puteo Jacob.

(e) Hier. de locis Hebr. in Act. Apoſt.

LIV. Cum igitur Jeſus (f) apud Samaritanos

(f) Johan. 4.

nos ipſum benigne habentes, duos peregiſſet dies, & complures ex eis credidiſſent in eum; inde recedens, abiit in Galilæam, divertenſque a Nazareth, teſtimonium perhibuit quod Propheta in ſua patria honorem non habeat. A cæteris vero Galilæis humaniſſime exceptus eſt: quippe qui viderant quæ feciſſet Hieroſolymis, cum & ipſi ad diem feſtum ſe illuc contuliſſent. *Venit ergo* (inquit Jo-

(a) Joan. 4. annes a) *iterum in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audiſſet quia Jeſus adveniret a Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum ut deſcenderet, & ſanaret filium ejus: incipiebat enim mori. Dixit ergo Jeſus ad eum: Niſi ſigna & prodigia videritis, non creditis. Dicit ad eum Regulus: Domine deſcende priuſquam moriatur filius meus. Dicit ei Jeſus: Vade, filius tuus vivit. Credidit homo ſermoni, quem dixit ei Jeſus, & ibat. Jam autem eo deſcendente, ſervi occurrerunt ei, & nunciaverunt dicentes, quia filius ejus viveret. Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora ſeptima reliquit eum febris. Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Jeſus: Filius tuus vivit. Et credidit ipſe, & domus ejus tota. Hoc iterum ſecundum ſignum fecit Jeſus, cum veniſſet a Judæa in Galilæam.* Hactenus Joannes.

LV. Quod ad præfatæ hiſtoriæ elucidationem pertinet: non arbitror eſſe deceptum interpretem (quod aliqui putant) ut

De Regulo.

βασιλικὸς Regulum reddiderit potius quam Regium, ſed legiſſe βασιλίσκος cum & ſic legiſſe noſcantur antiqui Patres, qui itidem Regulum dixerunt: nec adeo antiquam lectionem convellendam eſſe exiſtimo; quantumvis ſanctum Hieronymus (b) legens βασιλικὸς Palatinum pro Regulo interpretandum putarit. Magis itaque placet, ut hic fuerit loci alicujus dominus, & ob eam cauſam ſit Regulus appellatus. Erat enim in eadem Galilæa poſita provincia, Decapoleos dicta, quod in ea decem eſſent civitates, inter quas una annumerabatur (c) Capharnaum. De illis agens Plinius (d), teſtatur in ſingulis decem illis civitatibus fuiſſe ſingulas Tetrarchias, regnorum inſtar, & in regna ſolere conferri. Hæc cum ille dicat, in eam ſententiam magis adducor, ut iſte ſic Regulus dicatur, quod ejus loci Dominus eſſet; ſic tamen ut Tetrarchæ Galilææ Herodi Antipæ ſubeſſet, vel ſaltem Romano Præſidi, cui & cæteri Tetrarchæ parebant, qua ratione & βασιλίσκος recte dici potuiſſet, nempe quod alteri ſubeſſet Principi: quem puto Evangeliſtam Regulum potius, quam juxta Plinium, Tetrarcham nominaſſe, ne dictum exiſtimaretur de Herode totius Galilææ Tetrarcha; nec etiam ſecundum eumdem dixiſſe Regem, quod nullus eo titulo amplius in Palæſtina regnaret.

(b) Hier. in Iſai. cap. 65. in princ.
(c) Burchar. de loc. ſanctis part. 1. cap 6. §. 6.
(d) Plin. nat. hiſtor. lib. 5. cap. 18.

LVI. Cum vero adventus Jeſu in Galilæam, eam cauſam fuiſſe ſcribant Evangeliſtæ, quod Johannes Baptiſta ab Herode detruſus eſſet in carcerem: ut ubi cœperat prædicatio Evangelicæ veritatis, ibi etiam magis ac magis coaleſceret: idem Jeſus quod ceſſaſſet Joannes, ubi ille deſierat, inde ſibi exordiendum putavit: nimirum pœnitentiam prædicare, idque ſecundum propheticum vaticinium Iſaiæ, prout Evangeliſtæ de eadem re in hæc verba texunt hiſtoriam: *Relicta (e) civitate Nazareth, venit, & habitavit in civitate Capharnaum maritima, in finibus Zabulon & Nephtalim: ut adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam (f) Prophetam: Terra Zabulon, & terra Nephtalim, via maris trans Jordanem Galilææ Gentium: populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: & ſedentibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis. Exinde cœpit Jeſus prædicare Evangelium regni Dei, & dicere: Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquavit regnum Dei: pœnitemini, & credite Evangelio.* Quod ad incolatum Chriſti Capharnaum ſpectat: conſtat quidem ibidem adeo frequenter verſatum eſſe, ut Matthæus appellet Capharnaum civitatem ipſius. Quod autem illic potius quam in aliis Galilææ civitatibus Dominus diutius egerit, ea ratio afferri ſolet, quod frequentior illuc eſſet acceſſus hominum, cum tam hi qui Tranſamnanam habitarent regionem, quam cæteri e longinquo mercaturæ cauſa eo confluerent.

(e) Matt. 4. Marc. 1. Luc. 4. Concor. Evang. c. 25.
(f) Iſai. 9.

LVII. Quid vero poſt hæc ſecutum ſit, in hunc modum narrant Evangeliſtæ (g): *Ambulans autem Jeſus juxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare (erant enim piſcatores) & ait illis: Venite poſt me: & faciam vos fieri piſcatores hominum. At illi continuo relictis retibus ſecuti ſunt eum.* Noverat eum Andreas ante apud Joannem & per ipſum idem Jeſus innotuerat (ut vidimus) Petro. Sed poſt hæc idem pergit Evangeliſta: *Et procedens inde puſillum, vidit alios duos fratres, Jacobum Zebedæi, & Joannem fratrem ejus in navi cum Zebedæo patre eorum reficientes retia ſua: & ſtatim vocavit eos. Illi autem relictis retibus, & patre ſuo Zebedæo in navi cum mercenariis, ſecuti ſunt eum* (h) *Et circuibat Jeſus totam Galilæam, docens in ſynagogis eorum: & prædicans Evangelium regni, & ſanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. Et abiit opinio ejus in totam*

(g) Matt. 4. Marc. 1. Luc. 5. Concor. Evang. c. 26.

Joannes & Jacobus ſequuntur Jeſum.

(h) Matt. 4.

Syriam, & obtulerunt ei omnes male habentes variis languoribus & tormentis comprehenſos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos & paralyticos. Cum igitur Matthæus Evangeliſta dicat, in omnem Syriam famam de his quæ facta eſſent a Jeſu, fuiſſe vulgatam: inde accidit, ut ea ſuperioris Syriæ fines attingeret, & ad Edeſſæ Syriæ civitatis Regem Abagarum penetraret: his ille permotus, ad Jeſum fertur ſcripſiſſe epiſtolam, quam Eu-
(b) *Euſeb. hiſt. l. 1. c. 13.* ſebius (*e*) Pamphili e Syriaca lingua in Græcam tranſtulit, ſimul cum ea quam ad eumdem dominus Jeſus Chriſtus eidem tabellario dedit. Eas ipſas Latino idiomate donatas nos hic deſcribemus, ac ſubinde de earumdem fide agemus; ſic vero ſe habent:

(*) *Augarus, vel Agabaſus.*
LVIII. Abagari epiſtola ad Jeſum.

„ Abagarus (*) Princeps Edeſſæ, Sal„vatori propitio, qui in confiniis Hie„ruſalem in carne apparuit, S.

„ Inſignes illas virtutes & curationes, „ quæ abs re ſine medicamentis, & ſine „ herbis factæ ſunt, auditione accepi. „ Cæcos enim (ut fama eſt) videre efficis, claudos ambulare, & leproſos „ mundas; ſpiritus iracundos & dæmo„nes ejicis: eos etiam, qui diutius mor„bis preſſi ſunt, ſanas: mortuos deni„que ad vitam revocas. Quæ quidem „ cum de te audiviſſem, de duobus hiſce „ alterum verum eſſe cogitabam: te aut „ Deum eſſe, & e cæli faſtigio delap„ſum: aut Dei filium ſaltem, qui iſta „ tam ſtupenda edas miracula. Quapro„pter hæc ad te ſcripſi, magnopere „ precatus ut laborem ad me accedendi „ ſuſcipere, huncque quo crucior mor„bum curare non graveris. Etenim au„dio Judæos tibi obſtrepere malevole, „ & velle libenter aliquo magno malo

„ afficere. Eſt mihi civitas perexigua „ quidem, ſed ornata ſane & illuſtris; „ quæ utrique noſtrum rerum neceſſaria„rum ſuppeditabit ſatis. Hactenus epiſtola. Sequitur Euſebius: *Iſta, divino ſplendore ei tum paululum elucente, ad Jeſum hoc modo perſcripſit. Operæpretium eſt porro, epiſtolam, licet brevem, plenam tamen virtutis & efficacitatis, audire; quæ per eumdem tabellarium a Jeſu ad illum miſſa fuit, cujus quidem hæc erat ſententia.*

Reſcripta Jeſu ad Abagarum Principem, per Ananiam curſorem miſſa. LIX. Epiſt. Jeſu ad Abagarum.

„ Abagare, beatus es, qui cum non „ videris me, in me tamen credidiſti. „ De me enim ſcriptis proditum eſt; „ eos qui me viderunt, in me non cre„dere: ut hi qui me non viderunt, cre„dant, & vitam conſequantur. Quod „ ſcribis ad me, te velle ut ad te ve„niam: eas res, quarum gratia ſum miſ„ſus, debeo hic neceſſario obire: quas „ cum plene perfecero, ad eum recipi qui „ me miſit. Quo ſimul ac aſſumptus fuero, „ aliquem ex diſcipulis meis mittam ad „ te, qui morbo quo tantopere torque„ris, faciat medicinam, & vitam tibi „ tuiſque impertiat. Hactenus Jeſu litteræ, de quarum fide hæc idem auctor paulo ſuperius: *Harum rerum inſigne & locuples teſtimonium ex tabulario Edeſſæ civitatis, id temporis a Rege gubernata, depromptum habes. Nam in tabulis publicis, quæ nedum veteres, ſed recentes etiam res nuper ab Abagaro geſtas continebant, hæc eadem in hanc noſtram ætatem reſervata reperiuntur. Quare nihil commodius eſſe putavi, quam ipſas epiſtolas a veteribus illis annalibus petitas, atque adeo ad verbum ex*

VIII. *Converſio Agbari Edeſſenorum Regis.* Baronius 20.43. n. XVIII. A num. LVII. ad LXI. *Thaddæus* ex ſeptuaginta duobus Chriſti Diſcipulis unus, *Edeſſam* hoc anno ab Apoſtolis miſſus dicitur, qui ſanat *Agbarum* Edeſſenorum Regem, & populum ejus convertit; quod in Annalibus & in ep[illegible] perperam differtur in annum Eræ Chriſtianæ XLI. ubi de Agbaro Rege & epocha Edeſſenorum agemus.

IX. *Obitus Liviæ Auguſtæ.* Obiit hoc anno *Livia* Auguſti Imp. uxor, quæ in Nummo apud Mediobarbum dicitur, AUGUSTA MATER PATRIÆ. Tacitus lib. 5. Annal. ſub hujus anni Conſulibus mortem ejus recitat, quæ poſt menſem Junium contigit, ſi *Livia* anno primo Olympiadis 202. ut dicitur in Sylloge Hiſt. apud Scaligerum pag. 339. e vivis exceſſerit. Suetonius in Tiberio cap. 51. ait: *Toto quidem triennio, quo vivente matre abfuit, ſemel omnino eam, nec amplius quam uno die, ac pauciſſimis vidit horis.* Lipſius in Notis ad lib. 4. Annal. Taciti, ubi locum illum refert, ait: *Et malim*, toto biennio. *Egreſſus enim Tiberius fine anni Urbis* DCCLXXIX. (Chriſti nempe XXVI.) *obiit illa principio anni* DCCLXXXII. *ut ex Tacito clarum. Non ergo fuerunt inter toti tres anni.* Sed inde intelligere poterat Vir eruditiſſimus, Suetonium tres annos utrinque incompletos totum triennium appellare. Sæpius enim videbimus, Antiquos, annos inchoatos quandoque exactos appellaſſe, quo non animadverſo Chronologia non raro labefactata, ab illis etiam, qui eidem reſtituendæ magnam operam navarunt. Suetonius in Auguſto cap. 65. ait: *Caium & Lucium in duodeviginti ſpatio amiſit annorum*: qui tamen in Tiberio cap. 15. ſcribit: *Caio & Lucio intra triennium defunctis*. Lipſius in Notis ad lib. 1. Annal. Taciti duo hæc loca in medium adducens inquit: Non ambigas quin ſcribendum ſit, *intra biennium*. Ubi ad eumdem lapidem offendit. Lucius Cæſar circa menſem Septembrem anni Eræ Chriſtianæ ſecundi; Caius Cæſar menſe Februario anni quarti ejuſdem Eræ e vivis exceſſit. Quare Suetonius utrumque extremum annum incompletum pro integro numerat, licet ultimus duobus menſibus integris non conſtet. Hæ loquendi formulæ hic a nobis explicandæ fuere, ut correctio variorum errorum inferius detegendorum magis Lectori probetur.

lingua Syriaca hoc loco citare; quæ ita ut ſunt poſitæ, ſe habent. Hæc Euſebius: cætera autem quæ ipſe de eodem ſcribit, ſuo loco inferius dicemus: nos vero nunc hæc recitavimus ea occaſione, quod dicatur ab Evangeliſta, in omnem Syriam Chriſti famam fuiſſe pervulgatam; non tamen ut dicamus hoc anno epiſtolam ſcriptam: nam dictus Princeps multa in ea recenſet a Chriſto & in Chriſtum facta, quæ poſt præſentem annum contigiſſe certum eſt.

LX. Quod pertinet ad dictarum epiſtolarum fidem: eo quod non reperiantur ab Evangeliſtis conſcriptæ, idcirco Gelaſius (*a*) Papa recenſet illas inter apocrypha, quaſi non hagiographa; non tamen ut eas ab Eccleſia omnino proſcribat, ſicut nec complures alios libros quos proxime recenſuit. Eas vero abſque aliqua dubitatione ab antiquioribus fuiſſe receptas, evidenter teſtatur epiſtola Darii Comitis ad S. Auguſtinum ſcripta, in qua earumdem argumentum recenſet, & ex eis ad perſuadendum Auguſtino (*b*) ut ſua ſcripta ad ſe mittat, exemplum adducit. Sed & ante Auguſtini tempora ipſe S. Ephræm diaconus ejuſdem civitatis Edeſſæ, in eo opuſculo quod noviſſimum omnium ſcripſit, cujus eſt titulus, Teſtamentum Ephræm, de iiſdem epiſtolis egregiam habuit mentionem. De his etiam agit Theodorus Studita in epiſtola (*c*) ad Paſchalem Papam in fine. Extitiſſe integram epiſtolam Jeſu ad Abagarum miſſam, adhuc temporibus Michaelis Paphlagonis Imp. qui Imperium auſpicatus eſt anno Domini milleſimo trigeſimo quinto, & in honore habitam, Cedrenus tradit in ſuo hiſtoriarum compendio. Hæc vero non ſic a nobis ſunt recitata, ut apocrypha in hagiographa transferri velimus; ſed tum ne quid lectorem prætereat; tum etiam ne ea quis omnino contemnenda exiſtimet, quæ majores complures venerati eſſe noſcuntur.

(*a*) *Gelaſius in Concil. Rom. in decreto de lib. apocr. ſcript.* De fide harum epiſtolarum.

(*b*) *Aug. epiſ. 263. edit. Lovan.*

(*c*) *Ext. in ſcript. in Cod. Vat. poſt epiſt. Hormiſdæ Papæ.*

LXI. Quin & ab ipſo CHRISTO ſui imaginem, non arte hominis elaboratam, ſed ab ipſomet ſummo rerum architecto & opifice Domino noſtro, ad Abagarum miſſam, poſt datam epiſtolam, a compluribus graviſſimis auctoribus ſcriptum reperimus. Evagrius Scholaſticus id teſtatur (*d*) at non fuit ipſe ejus rei primus auctor: ſed quoniam miracula inde prodita recenſet, occaſione ejus rei meminit: quæ vero ab ipſo ſcripta recitata ſunt in Concilio Nicæno (*e*) ſecundo, a Patribus, ut egregie teſtata, fideque digna, comprobata habentur. Quomodo autem ea imago non manufacta dicatur, Joannes (*f*) Damaſcenus ſic ſcribit: *Hiſtoria quoque proditum eſt: cum Abagarus Edeſſæ Rex eo nomine pictorem miſiſſet, ut Domini imaginem exprimeret; neque id pictor ob ſplendorem ex ipſius vultu manantem conſequi potuiſſet; Dominum ipſum divina ſua ac vivifica faciei pallium admoviſſe, imaginemque ſuam ei impreſſiſſe: ſicque illud ad Abagarum, ut ipſius cupiditati ſatisfaceret, miſiſſe*. Hæc Damaſcenus; nec diverſa Nicephorus (*g*). De eadem præterea luculenta oratio (*h*) Conſtantini Porphyrogeniti extat, & cumulata mentio habetur in (*i*) Actis ſanctorum Samonis & Guriæ: Græci inſuper de eadem celebrant anniverſariam ſolemnitatem decimoſeptimo Kalendas Septembris, ut conſtat ex eorum Menologio. At quod ad Latinos pertinet: teſtimonio Hadriani Papæ (*k*) ſcribentis ad Carolum Magnum teſtatum habetur, eamdem de imagine ad Abagarum miſſa hiſtoriam cognitam, & receptam eſſe a Stephano Papa in Concilio Romano, cujus fidei adſtipulator eſt graviſſimus. Crebra certe & inſignia miracula ex eadem imagine prodita ejus rei veritatem abunde declarant & demonſtrant, quæ & recenſet Evagrius (*l*) de temporibus Choſroes, & (*m*) alii. Theophanes (*n*) etiam auctor eſt, ingentes Perſarum copias præſidio hujus ſine manu factæ imaginis, quam ſecum in acie duxiſſet Philippicus dux ſub Mauritio Imp. eſſe penitus profligatas. Sed de his opportunius ſuis locis agemus. Nunc ad inſtitutam de Chriſti rebus geſtis Evangelicam hiſtoriam revertamur, a qua, occaſione famæ de operibus Chriſti per omnem Syriam pervulgaris, paululum digreſſi ſumus.

(*d*) *Evagr. hiſt. li. 4. c. 26.*

(*e*) *Nicæn. Conc. 2.*

(*f*) *Jo. Damaſc. de fide Orthod. li. 4. c. 17.*

(*g*) *Niceph. hiſt. li. 2. c. 7.*

(*h*) *Apud Metaph. die 10. Auguſti.*

(*i*) *Apud eumd. 15. Novemb. & in vita S. Alexii.*

(*k*) *Hadr. ad Carol. Magn. epiſt. extat tom. 3. Conc. novæ edit.*

(*l*) *Evag. hiſt. lib. 4. c. 26.*

(*m*) *In Actis prædict. ſanct. apud Metaph.*

(*n*) *Apud hiſtor. Miſcell. lib. 17.*

LXII. Cum ergo Dominus noſter Jeſus Chriſtus (ut vidimus) prædicationem auſpicans, eamdemque ſignis ac miraculis pluribus illuſtrans, Galilæam peragraret, fama rerum ubique pervulgata: *Secutæ ſunt eum* (inquit Matthæus *o*) *turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Hieroſolymis, & de Judæa, & de trans Jordanem. Tunc* (*p*) *factum eſt, cum turbæ multæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Geneſareth. Et vidit duas naves ſtantes ſecus ſtagnum: piſcatores autem deſcenderant, & lavabant retia. Aſcendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum e terra reducere puſillum. Et ſedens docebat de navicula turbas. Ut ceſſavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam. Et reſpondens Simon dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem copioſam: rumpebatur autem rete eorum. Et annuerunt ſociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos. Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas, ita ut pene mergerentur. Quod cum viderct*

(*o*) *Matt. 4. Marc. 3.*

(*p*) *Luc. 5. Concord. Evang. Janſen. c. 26.* De piſcatione Petri.

Digitized by Google

deret Simon Petrus, procidit ad genua Jeſu, dicens: Exi a me Domine, quia homo peccator ſum. Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piſcium, quam ceperant. Similiter autem Jacobum & Joannem filios Zebedæi, qui erant ſocii Simonis. Et ait ad Simonem Jeſus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens. Et ſubductis ad terram navibus, relictis omnibus ſecuti ſunt eum.

LXIII. Conſideratione quidem dignum eſſe videtur, quod divina Sapientia, quæ in terra apparuit, & cum hominibus in carne verſata eſt, quæ & in ſui diſpoſitione non fallitur, ſingulari quadam providentia erga Petrum eſſe propenſior viſa eſt: quippe quæ ipſo primo intuitu eumdem admirabili nomine illo, ut Cephas, hoc eſt, petra, diceretur, inſignivit. Poſt inde concionaturus ipſe Jeſus ad populum, non in alteram, cum duæ eſſent naves in littore, ſed in eam quæ ipſius Simonis erat, aſcendit, quam pro pulpito habuit ad docendas turbas: eamdemque mox in altum jubet duci, & ingenti piſcium multitudine onerari voluit: his ſcilicet tamquam quibuſdam lineamentis adumbrans quæ poſtmodum in Eccleſia futura erant: nimirum ſtabiliendam primum fore Eccleſiam ſuper petram, quæ Chriſto primario lapidi firmiter inhærens, nulla poſſet umquam concuſſione convelli. Sed alio ſigno eadem Eccleſia rurſus navi comparatur, quod turbinibus mundi hujus eſſet expoſita, ex qua Chriſtus univerſum populum docturus eſſet. Petro inſuper, nec alii imperatum ut ducat in altum, & laxet retia in capturam; eique tantummodo datum, ut tantam multitudinem piſcium rete concluderet; quod futurum eſſet, ut Catholicæ Eccleſiæ, quaſi navis, Petrus uti princeps clavum teneret, necnon calcaret altas hujus ſæculi undas, & verbi Dei prædicatione omnes gentes per ſe, vel alios, in Eccleſiam adduceret: hæc enim ſymbolice facta eſſe, Dominus declaravit, cum dixit: *Ex hoc jam homines eris capiens.*

LXIV. De lacu Geneſareth. At quoniam de Geneſareth lacu frequens incidit mentio in Evangelio: operæ pretium duximus, illum ex Joſepho deſcriptum ob oculos ponere; ſic enim ille ait (*a*): *Lacus Geneſar a terra continente appellatur: quadraginta vero ſtadiis in latitudine patens, centumque in longitudine, aqua dulcis eſt, atque potabilis. Paluſtri enim craſſitudine tenuiores habet latices; & undique in littora & arenas deſinens, purus eſt, ac præter hoc temperans ad hauriendum: & fluvio quidem ſive fonte lenior eſt; ſemper autem frigidior, quam lacus diffuſio patitur, manet: æſtiviſque noctibus ejus aqua ſub divo perflatæ nequaquam æſtibus cedunt: id enim facere indigenis moris eſt. Variæ autem ſunt in eo piſcium genera, ab alterius loci piſcibus tam ſapore, quam ſpecie diſcreta: mediuſque fluvio Jordane ſecatur.* Hæc Joſephus de lacu. Quod autem ſpectat ad regionis ubertatem & pulchritudinem, hæc addit (*b*): *Ad Geneſar vero lacum, ejuſdem nominis terra prætenditur, natura ſimul & pulchritudine admirabilis: nullum enim ipſa pro ubertate ſua negat arbuſtum, totamque plantis conſevere cultores. Cæli vero temperies etiam diverſis aptiſſima eſt: nuces enim quæ arborum maxime frigoribus gaudent, infinitæ floreſcunt: ubi etiam palmæ, quas nutrit calor æſtivus: has juxta ficus & oleæ, quibus aura mollior deſtinata eſt: ut naturæ magnificentiam hanc eſſe quis dixerit, vim adhibentis, ut in unum conveniant inter ſe repugnantia, annique temporum contentionem bonam, velut ſingula peculiari ſtudio terræ faverent: non enim ſolum nutrit præter opinionem poma varia, ſed etiam ſervat, egregia quidem, & quodammodo regnantia. Uvas ſane & caricas ſine intermiſſione decem menſibus ſuggerit, cæteros vero fructus anni ſpatio ſeneſcentes. Nam præter aeris lenitatem, fonte quoque irrigatur uberrimo, qui Capernaum ab indigenis appellatur: eum nonnulli venam eſſe Nili fluminis opinantur, quod ſimiles coracino Alexandrino generat piſces. Longitudo autem regionis ſecundum littora cognominis lacus, triginta ſtadiis extenditur, & latitudo viginti.* Hactenus de ea regione Joſephus.

(*a*) Joſeph. de bello Jud. lib. 3. c. 18.

(*b*) Idem ibidem.

LXV. Porro non fons tantum, ſed & ab eo denominatum erat oppidum Capharnaum; eique proxima ad ſecundum lapidem erat Corozain, ut tradit Hieronymus (*c*). Erat & in ejus lacus ripa Tiberias, ſic dicta (ut ſuperius meminimus) a Tiberio, in cujus honorem ab Herode Tetrarcha eſt ædificata; ubi primo fuiſſe vicum nomine Chephira, idem teſtatur (*d*). Denique ab eodem oppido Tiberiadis, factum eſt, ut & ipſe lacus appellatus ſit Tiberiadis. Erat ibidem ad ripam ipſius Bethſaida oppidum, quod Herodes nomine Juliæ, Cæſaris filiæ, Juliam nuncupavit. Sed de his ſupra.

(*c*) Hieron. de locis Hebraicis.

(*d*) Idem de locis ſanctis.

LXVI. Sub idem tempus ingreſſus Jeſus Capharnaum (*e*), diebus ſabbati in ſynagoga docebat populum, ibique dæmoniacum curavit, inde ſocrum (*f*) Simonis Petri, & multos alios ægrotos ac dæmoniacos: exibantque dæmonia a multis, clamantia, & dicentia: Quia tu es filius Dei; ſed ipſe increpans, non ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. Inde exeuntem comitatus eſt Simon, & alii, qui cum eo erant. At requirens eum turba cum inveniſſet, non ſinebat inde recedere. Sed ille aliis ſe oportere regnum Dei prædicare teſtatus, Galilæam pera- Res geſtæ in Galilæa.

(*e*) Marc. 1. Luc. 4. Janſen. Concor. Evang. c. 17.

(*f*) Marc. 1. Luc. 4.

grans

grans docebat in ſynagogis, & ajiciebat dæmonia. Unique (a) ex Scribis, cum ſe ſub ejus diſciplina profeſſurum jactaret, dixit: *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos*: filius autem hominis non habet ubi caput ſuum reclinet. Alteri autem, ut ſe ſequeretur imperavit, nec ſepultura patris voluit retardari. Alteri inſuper nec domum reverti permiſit. Aſcendens (b) inde in naviculam una cum diſcipulis ſuis, cum ſero eſſet, ſomno ſe dedit: magna vero tempeſtate agitante naviculam, excitatus ab illis, imperavit vento & mari, factaque eſt tranquillitas magna. Appulit inde ad regionem Geraſenorum, liberavitque duos dæmoniacos de monumentis exeuntes, ſævos nimis: dæmones vero permiſſu ipſius in porcos ſe immittentes, dederunt eos in mare præcipites: quam ob cauſam timore perculſæ gentes regionis illius, ipſum rogaverunt ut inde recederet: qui rurſus mare transfretavit, & rediit in Galilæam.

(a) Matt. 8. Luc. 9.
(b) Matt. 8. Marc. 4. Luc. 8.

LXVII. Dæmones in porcos.

Quæ a Matthæo dicta ſunt de dæmonibus atque porcis facta eſſe in terra Geraſenorum, apud Marcum & Lucam leguntur contigiſſe in terra Gadarenorum; licet apud Matthæi Græce redditum Evangelium γεργεσηνῶν, id eſt, Gergeſinorum, ſit ſcriptum. Neque vero ut putant multi una civitas tribus his nominibus dicta erat; ſed Gergeſæi dicti, ſicut Evæi, Cethæi, & Jebuſæi, erant populi trans lacum Geneſareth poſiti, quorum civitates ab Hebræis ſunt exciſæ, ut Joſephus (c) teſtatur; harumque nomen tantum remanſit: licet S. Hieronymus de locis Hebraicis agens, dicat ſupereſſe viculum ſuper montem, juxta ſtagnum Tiberiadis qui Gergeſa dictus ſit, ibique factum miraculum de porcis. Porro in ea Gergeſæorum regione inter alias duæ erant civitates trans lacum Geneſareth poſitæ; quarum altera Gadera dicta erat, a tribu Gad, cui ea in ſortem venit: quæ cum a Judæis deſtructa eſſet, Pompejus (d) in gratiam liberti ſui Demetrii Gadarenſis eam reſtauravit: Altera diverſa prorſus ab ea erat Geraſa dicta, ſeu Geraſis, ut ex Joſepho (e) colligitur: nam a Gadara Gadarenſes (f), & a Geraſa Geraſeni dicti ſunt populi.

(c) Joſeph. antiq. lib. 1. cap. 6.
(d) Joſeph. de bello Jud. lib. 1. c. 5.
(e) Joſeph. de bello Jud. lib. 3. c. 2.
(f) Joſeph. de bello Jud. lib. 5. c. 3.

LXVIII. De Gadara.

At quod pertinet ad dæmoniacos qui dicuntur exiiſſe de monumentis, ſic accipe. S. Epiphanius (g) cum agit contra Ebionæos, de Gadara civitate, dicit fuiſſe prope ipſam tumbas, ſepulcra ſcilicet, in ſpeluncis quæ erant in petris exciſæ, ac deſuper ſtructæ: illicque præſtigiatores dæmonum invocationes exercuiſſe tradit. Idem auctor agit de balneis, aquis calidis ſcilicet, quæ erant in Gadareno agro, ad quas erat frequens acceſſus. Ad eas potius quam ad lacum Geneſareth porcos eſſe merſos, conjici poteſt, eo quod locus ille impudicitiis & illuſionibus dæmonum eſſet expoſitus: ſic enim idem Epiphanius ait: *Proficiſcuntur ad Gadara, ad aquas calidas, quo loco ſingulis annis conventus celebratur. Accedunt enim undequaque qui lavare volunt ad dies aliquot: morborum videlicet deponendorum gratia: id quod diabolicum eſt ſtratagema. Ubi enim miracula a Deo facta ſunt, ibi adverſarius pernicioſa ſua retia ponere anticipavit: nam viri & feminæ illinc lavantur*, &c. Subdit de muliere Chriſtiana perpulchrum exemplum, quod ſigni Crucis virtute liberata ſit a laſcivo juvene ſibi arte dæmonum illudente. Meminit & Strabo (h) de aquis Gadarenis in hunc modum: *In agro etiam Gadareno eſt aqua quadam peſſima ex lacu: qua deguſtata, pecora pilos, ungues & cornua amittunt.*

(g) Epiph. cont. Ebion. hæreſ. 30.
(h) Strabo. lib. 16.

LXIX.

Fuiſſe autem dictas aquas calidas ad radicem montis, ſuper quem erat Gadara civitas ædificata trans Jordanem, contra Scythopolim & Tiberiadem ad Orientalem plagam, tradit S. Hieronymus: licet (i) ipſe dicat porcos in ſtagnum Geneſareth eſſe præcipitatos. Quod ſi prior ſententia magis placeat, nulli faciat dubium quod dicat Evangeliſta eos eſſe in mare præcipitatos: quandoquidem penes Hebræos, quantumlibet parva aquarum congregatio, mare dici conſuevit; unde & in divina Scriptura habes mare æneum, vas in templo ad ſacerdotum uſum aquam continens. Nunc vero quod ad ſuariam artem pertinet: cum populi illi eſſent Judæi, illicite illam exercuiſſe putantur: adeo enim ſues apud Judæos in abominatione erant, ut nec eos ſuo nomine Judæi nuncupare dignarentur: Joſephus (k) enim cum nefanda dicit animalia, porcos intelligit. Porro ad ſuppeditandam annonam Romanis militibus certum eſt, ſicut & in aliis provinciis, in Palæſtina ſues ali conſueviſſe: ea de cauſa & multa ſuariis conceſſa privilegia (l) leguntur.

(i) Hier. de locis Hebraicis.
(k) Joſeph. de bello Jud. lib. 5. c. 2.
(l) Cod. Theod. de ſuar.

LXX.

Rediens Jeſus in Galilæam inferiorem, Galilæam inquam minorem dictam (nam alia Gentium nominata eſt Superior m) ſeu Major, & regio Tranſamnana n) iterum venit Capharnaum: Quo cum veniſſent Phariſæi & legis doctores, ex Galilæa, Judæa, & e civitate Hieruſalem, eſſentque in domo ſedentes, & turba foris undique circumfuſa, deſuper per tegulas paralyticum demittunt ante illum: qui eum ſanavit, reprehenſis prius Phariſæis de his quæ in ipſum corde meditabantur. Humilem plane fuiſſe domum illam, in quam aſcendentes vectores paralytici aperto tecto, per tegulas eum deorſum intulerunt, ſatis eſt etiam argumento, quod Judæorum ſublimiores domus non eſſent imbricibus teguliſque contectæ,

(m) Joſeph. de bello Jud. lib. 3. c. 2.
(n) Matt. 9. Marc. 2. Concord. Evang. cap. 39.

Domus Judæorum quales.

Digitized by Google

tectæ, ſed ſolaria haberent deſuper pavimento conſtrata; in quibus manere ac deambulare liberum eſſet, cum haberent circumcirca repagula ex legis præſcripto hæc jubentis (a): *Cum ædificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur ſanguis in domo tua, & ſit reus labente illo, & in præceps ruente.* Sic & David, refert divina Scriptura (b) deambulaſſe in ſolario domus ſuæ, & Bethſabeam lavaſſe itidem ſe in ſuæ domus ſolario. Ex his etiam facile rem accipias, quid ſit quod Dominus dixit (c): *Qui fuerit in tecto, ne deſcendat.* Quod autem per tegulas paralyticus demitteretur, fidei ardore factum commendatur, cum alioqui maximo vitio verteretur in domum alienam ſubmitti per tegulas: quod Antonio objecit Cicero in ſecunda Philippica. Sed proſequamur cætera.

(a) Deut. 22.
(b) 2. Reg. 11.
(c) Luc. 17.

LXXI. Poſt hæc autem idem Dominus Matthæum Publicanum ſedentem ad telonium vocans, ſe ſequi juſſit: qui & ſumptuoſum illi convivium, in quo diſcubuit ipſe Jeſus cum diſcipulis ſuis, ſimulque multi Publicani & peccatores, paravit. Cumque Phariſæi redarguerent Dominum, ac diſcipulos ejus, quod manducaverit cum Publicanis & peccatoribus: brevi reſponſione ipſe Jeſus inſtituit apologiam, dicens non eſſe opus ſanis ac bene valentibus medico, ſed his qui male ſe habent. Sane quidem tam ex his quæ hic habentur, quam etiam ex pleriſque aliis locis Evangelii conſtat, penes Judæos, Publicanos fuiſſe malæ exiſtimationis homines. Unde & cum alias a Zacchæo (d) Publicanorum principe exceptus eſſet Dominus, de eo murmurabant Phariſæi, quod apud hominem peccatorem divertiſſet: & ipſe Jeſus, de incorrigibili peccatore dum loquitur, ait: *Sit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Rurſumque parabolam dicens (e) de Phariſæo & Publicano in templo orantibus, illum in his quæ foris ſunt, juſtum hominem, hunc autem peccatorem repræſentare demonſtrat. Tertullianus (f) exiſtimavit Publicanos omnes fuiſſe Gentiles: quem S. Hieronymus (g) redarguens, ait: *Vehementer admiror Tertullianum in eo libro quem de Pudicitia adverſus pænitentiam ſcripſit, & ſententiam veterem nova opinione diſſolvit, hoc voluiſſe ſentire, quod Publicani & peccatores, qui cum Domino veſcebantur, Ethnici fuerint, dicente Scriptura: Non erit vectigal pendens ex filiis Iſrael: quaſi vero & Matthæus non ex circumciſione fuerit Publicanus; & ille, qui cum Phariſæo in templo orans oculos ad cælum non audebat erigere, non ex Iſrael fuerit Publicanus, &c.* Hæc Hieronymus.

De publicanis.
(d) Luc. 19.
(e) Luc. 18.
(f) Tertul. lib. de pudicitia.
(g) Hieron. epiſt. 146.

LXXII. Sed quinam fuerint Publicani, e loco unde ſumpſerunt originem, interpretatio ſumenda eſt. Juriſconſulti, qui Romanorum leges ſunt interpretati, illos dixere eſſe Publicanos, qui vectigalia a fiſco conducunt: id Ulpianus (h) & Caius (i) affirmaverunt; addit Marcianus (k), non tantum horum fuiſſe munus, vectigalia a ſubditis, verum etiam profeſſionem ab illis exigere: Hujus quidem muneris functio apud Romanos honeſtiſſima erat, ut quæ nonniſi equeſtris ordinis nobilibus Romanis conferri ſoleret: quod ex his accipies. *Scribit Cicero (l) ad M. Brutum de Terentio Varrone, quod ſe in Publicanorum ſocietatem contulerit: quod, inquit, homo verſatus in utriſque ſubſelliis exiſtimavit honorem honeſtiſſimum.* Idem in oratione pro Plancio, cum agit de Publicanorum ordine, hæc ait: *Qui ordo quanto adjumento ſit in honore, quis neſcit? Flos enim equitum Romanorum, ornamentum civitatis, firmamentum Reipublicæ, Publicanorum ordine continetur, &c.* Rurſus etiam idem ſcribens ad Q. fratrem de regimine præfecturæ Aſianæ, plura habet de dignitate Publicanorum, & quantum proſint Romanæ Reipublicæ pluribus diſſerit, additque nomen Publicanorum non tantum Judæis, ſed & Græcis fuiſſe infenſiſſimum ac plane invidioſum.

(h) l. 1. ff. de Publican.
(i) l. 16. ff. de verb. ſign.
(k) l. ult. ff. de Publican.
(l) Cic. epiſt. famil. lib. 13.
Qui fuerint publicani.

Mittebantur hi in provincias ad vectigalia exigenda, qui ex iiſdem provinciis homines, quos eidem muneri adſcriberent, ſibi eligebant (m), qui item Publicani dicebantur; cujus ordinis Matthæus erat, & Zacchæus dictus princeps Publicanorum, qui dicebatur Hebraice Gabbe, ceteri vero Publicani (n) Gabbain, unde fortaſſe deductum nomen Gabella. Verum in Hebraico textu Evangelii S. Matthæi, quod pervetuſtum habetur, Publicanos Pariſim invenimus appellatos, quod eſt proprium nomen illorum latronum, qui maceriam vel ſepes diſſipant, ut ad furandum atque prædandum pateat aditus. Eo etiam nomine utitur Jeremias (o), dum ait: *Numquid ergo ſpelunca latronum facta eſt domus iſta?* quod Hebraice, loco Latronum, habet Pariſim. Latronum ergo nomine Publicanos Judæi appellabant, quod libertatis aſylum viderentur effringere, atque ad ſervitutem aditum aperire. Hac ergo de cauſa ab illis iidem habebantur infames, atque una cum cæteris turpibus perſonis a magiſtratibus publicis arcebantur: nam apud Thalmudiſtas (p), ubi agitur de Judicum rejectione, inter alios infames, quos ab ea functione excludebant, Publicani nominati erant. Cur autem eo nomine notati eſſent, nulla alia ſubeſt cauſa, niſi quod Judæi, genus Abraham ex libera, liberos ſe eſſe profiterentur, nec quicquam aliis debere, niſi decimas Deo; le-

LXXIII.
(m) l. 1. §. Quis ff. de Public.
(n) Canin. de locis nov. Teſt.
Publicani Provinciales.
(o) Jerem. 7.
(p) Canin. de locis novi Teſtam.

ſegeque ſtatutum eſſe, ne eſſet vectigal pendens ex filiis Iſrael. Unde quantumlibet inviti ad vectigal & tributum pendendum adigerentur, neſas tamen exſecrandumque exiſtimabant, Judæos a contribulibus ſuis ad id Romanis præſtandum compelli, cum illud nomine Imperatoria ab illis exigerent. His accedit, quod (ut Suidas ſcribit ex Jamblico) ob duras acerbaſque exactiones, nomen Publicanorum erat invlſum; additque: *Vita Publicanorum aperta eſt violentia, impunita rapina, negotiatio nulla ratione conſtans, inverecunda mercatura.* Hæc de Publicanis apud Suidam.

LXXIV. Sed jam ad Evangelicam hiſtoriam redeamus. Poſt hæc vero (*a*) rogatus Jeſus ab Archiſynagogo ut filiæ ſuæ in extremis laboranti ſuccurreret, abſens obviam habuit mulierem, quæ annis duodecim ſanguinis fluxum paſſa, tactu fimbriarum veſtimenti ejus curata eſt; quæ quod fecerat, & quod a Chriſto acceperat, palam confeſſa eſt: hæc pluribus Evangeliſtæ; nos hiſtoriam cunctis notam ſummarim collegimus. Ambroſius hanc mulierem fuiſſe Martham Mariæ ſororem, in libro quem de Salomone ſcripſit, ſentire videtur, cum hæc ait (*b*): *Dum largum ſanguinis fluxum ſiccat in Martha, dum dæmones pellit ex Maria, dum corpus redivivi ſpiritus calore conſtringit; & quod mors ſibi vindicaverat ad pœnam, lux denuo recepit ad vitam, &c.* At vero quæcumque illa fuerit mulier nobiliſſima æque ac ditiſſima, tanti non immemor beneficii, ne illud aliquando memoria hominum excideret, egregio monumento teſtatum poſteris omnibus cupiens, æneis ſimulacris tam Jeſu quam ſui effigiem referentibus, rei geſtæ memoriam futuris ſæculis in perpetuum commendandam voluit. Quamobrem non eſt quod dici poſſit, eam fuiſſe Martham Mariæ & Lazari ſororem Judæam feminam: cum non liceret ullo pacto Judæis ſimulacrum cujuſvis quavis occaſione formare.

(*a*) Matt. 9. Marc. 5. Luc. 8. Concord. Evang. c. 34.

(*b*) Amb. in lib. de Salom. c. 5.

De muliere curata a fluxu ſanguinis.

LXXV. Quod vero ſpectat ad ſtatuas ab hac fieri juſſas; rem credo nemini ignotam; ſic breviter deſcribit Euſebius (*c*), dum de Cæſarea Philippi, quam Phœnices Paneada vocabant, agit his verbis: *Sed quoniam in hujus civitatis mentionem incido, operæpretium arbitror hiſtoriam hoc loco citare, quæ digna plane videtur, quam memoriæ ad poſteritatem commendemus. Mulierem illam ſanguinis profluvio afflictatam, quam ſanctorum Evangeliorum teſtimonio a Salvatore noſtro morbi remedium inveniſſe cognovimus, ex ea civitate oriundam, illiuſque domum ibi oſtendi, & admirabilia quædam Salvatoris in eam beneficii monumenta & quaſi trophæa ad hoc tempus durare memorant. Pro foribus enim domus illius æneam mulieris effigiem genibus flexis, & manibus inſtar ſupplicantis in anteriorem partem extenſis, ſuper editum lapidem collocatam: huic e regione, viri erectam imaginem ex eadem materia conflatam, veſtitu ad talos demiſſo decenter ornatam, & manum mulieri porrigentem: ad cujus pedes in ipſa baſi peregrinam quamdam & inuſitatam herbæ ſpeciem enaſci: quam quidem, ubi ad ænei veſtitus fimbriam excreverit, morbi cujuſque generis medicandi vim & facultatem habere. Hanc ſtatuam effigiem Jeſu exprimere dicunt: quam ad noſtram uſque ætatem manentem, ipſi ad eam civitatem profecti, oculis cernebamus. Nec plane mirum: eos qui ex Gentilibus prognati, a Salvatore, dum inter homines vivebat, beneficiis affecti fuiſſent, ita feciſſe: cum & nos Petri & Pauli Apoſtolorum, & Chriſti etiam ipſius imagines in picturis colorum varietate expreſſas conſervataſque aſpexerimus; idque propterea, ſicut veriſimile eſt, quod majores noſtri ad Gentilis conſuetudinis ſimilitudinem quam proxime accedentes, eos qui tamquam Salvatores illis fuiſſent, id eſt, qui illis aliquid ſalutis & ſubſidii attuliſſent, apud ſe honore ad hunc modum afficere conſueverant.* Hactenus de his Euſebius. Porro recenſet Joannes Damaſcenus (*d*) ex Chronico Joannis Antiochiæ Epiſcopi cognomento Malalæ, ſupplicem libellum oblatum Philippo Tetrarchæ Trachonitidis regionis, ut de beneficio quod acceperat, liceret in perpetuum ejus rei monumentum erigere ſtatuas. Sed cum in multis ejus ſcripti fides vacillet, & compluribus ſcatere mendaciis cognoſcatur; indignum putavimus his noſtris chartis intexere. Qui locum cupit, habet numerum citatum in margine, qui facile indicet.

(*c*) Euſeb. hiſt. lib. 7. c. 14.

De ſtatua Ænea Chriſto erecta.

(*d*) Joan. Damaſ. de imagin. orat. 3.

LXXVI. Itaque jam Evangelicam narrationem pro inſtituto proſequamur. Curata a ſanguinis fluxu muliere, mox de morte filiæ Archiſynagogi nuncii venerunt, (*e*): at nihilominus Chriſtus in domum ejus ſe contulit: ubi ingentem de puellæ morte luctum excitatum, ipſoſque tibicines ad hoc vocatos, ut lugubre canerent, reperit. Morem quidem fuiſſe Judæorum ad luctum tibicines adhibere, ex Joſepho (*f*) etiam facile cognoſci poteſt, dum ait: *Luctus ducis publicus erat: & hi quidem hoſpites, alii propinquos, amicos alii, nonnulli etiam fratres flebant, Joſephum autem univerſi, adeo ut per dies triginta numquam lamenta in civitate ceſſarent, magnaque mercede conducerentur tibicines næniarum.* Hæc Joſephus. Verum id equidem non ex divinæ legis præſcripto, ſed potius more Gentilium, tam Latinorum, quam Græcorum: nam in funere nobilium æneatores & tibicines adhibe-

(*e*) Matt. 9. Marc. 5.

(*f*) Joſ. de bello Jud. lib. 3. cap. 25.

Tibicines ex Judæorum more.

hiberi ſolitos docet Seneca in Ludo Claudii, Plutarchus de conſolatione ad uxorem, & alii compiores. Erat eorum Romæ frequentior uſus, ubi (ut docet Valerius *a*) tibicines tecto capite, nempe perſonati, ſonare conſueverant; nam & perſonam a perſonando Gellius (*b*) dictam tradit. Hinc eſt, puto, quod in compluribus antiquis ſepulcris marmoreis perſonæ parentibus buccis habentur inſculptæ. Niſi potius dignius eſt exiſtimare, ejuſmodi imagines ſic ab illis in ſepulcris effigiari ſolitas, quod eſſent hierogiyphicum animarum, quæ abſque lumine apud inferos detinentur: ſic enim defunctorum animas ejuſmodi facie, inſtar perſonæ, effingi ſolitas, auctor eſt Orus Apollo antiquiſſimus ſcriptor in Hieroglyphicis. Cæterum non tantum funebre carmen, quod dicebatur nænia (ut auctor eſt Feſtus) canebatur ad tibiam: ſed (ut docet Lucianus *c*) ipſa in luctu iterari ſolitæ pectoris tunſiones attemperabantur ad modos tibiæ.

(a) Valer. lib. 2. cap. 5. num. 4.
(b) Gel. lib. 5. c. 7.
(c) Lucian. lib. de luct.

LXXVII. Quod igitur in Judæa etiam frequens eſſet ejus rei uſus, inde erat quod proverbium vertebatur illud apud Lucam (*d*): *Cantavimus vobis tibiis: & non ſaltaſtis: lamentavimus* (iiſdem nempe tibiis) *& non ploraſtis*. Porro cum Paulus moneat ne contriſtemur de dormientibus, ſicut cæteri qui ſpem non habent, tibicines nequaquam adhiberi ſoliti ſunt in funeribus Chriſtianorum: unde Tertullianus (*e*): *Mortuus etiam tuba inquietabitur æneatoris, qui excitari a tuba Angeli expectat?* Sed hiſtoriam proſequamur. Ingreſſus igitur Jeſus una cum patre & matre ubi puella mortua jacebat, apprehenſa manu ejus, imperanſque puellæ juſſit ſurgere: quæ ſurgens continuo ambulavit; cibumque jubente Domino, ei dederunt. Cum vero Jeſus, ne cui hæc dicerent, monuiſſet eos; fama tamen rei geſtæ in univerſam regionem illam effuſa eſt: Sed hæc pluribus Evangeliſtæ (*f*).

(d) Luc. 7.
(e) Tertull. de coron. milit. cap. 11.
Puella reſuſcitata.
(f) Matt. 9. Marc. 5. Luc. 8.

LXXVIII. Subdit Matthæus (*g*) de duobus cæcis & dæmoniaco muto curatis a Domino

g) Matt. 9.

perbrevem hiſtoriam: quando cœperunt Phariſæi ipſum calumniari, quod malis artibus dæmones ejiceret, nimirum non virtute Dei, ſed principis dæmoniorum. Hic incipiunt calumniæ Phariſæorum adverſus Chriſtum: hicque merito finem imponimus præſenti anno primo prædicationis Chriſti, neque illum Conſulibus (ut diximus) modo metimur; quippe qui certo ſciamus, majorem partem rerum geſtarum in Galilæa, quas narravimus, contigiſſe ipſo initio anni ſequentis trigeſimi-ſecundi Chriſti Domini: nam (quod diximus) uſque ad menſem Novembris ſaltem manſit Dominus hoc anno in Judæa. Sed cum non ſit certum quid quo die vel menſe factum ſit; eam inimus rationem in annis Chriſti prædicationis recenſendis, ut primum annum, quem propterea acceptabilem prædixit Iſaias, quod prædicatio tempore illo facta, ab omnibus acciperetur, his Chriſti rebus geſtis concludamus more majorum termino Paſchatis, & pacifico ſtatu Evangelicæ prædicationis. De eodem enim anno ſcribit hæc Epiphanius (*b*): *A baptiſmo Joannis Jeſus prædicabat annum acceptabilem, ita ut nemo ipſi contradiceret, neque Judæi neque Græci, neque Samaritæ, neque quiſquam alius: deinde vero contradictionem ſuſtinens, prædicavit annum ſecundum, & facti ſunt anni decem & novem ejuſdem Herodis, Salvatoris vero trigeſimus-ſecundus*. Hæc ille. Sane quidem etſi aliqua levis interceſſit contentio Phariſæorum cum Chriſto hoc primo anno prædicationis ejus, non fuit tamen ejus generis, ut inimicitiæ graves oborirentur, & quærerent eum perdere, quod ſequenti anno fecerunt: cujus jam aggredimur ex Evangeliſtis acceptam atque in breve compendium perſtrictam narrationem, incipientes a Paſchate ſequentis anni: nulla enim alia aliqua ratione quis primus, quiſve ſecundus, vel tertius ſit annus prædicationis Chriſti, niſi diſtinctione diverſorum Paſchatum, poſſe diſcriminari, certum eſt.

Annus acceptabilis qui.
(b) Epiph. in Panar. lib. 1. tit. 2. prope fin. & hæreſ. 51.

JESU CHRISTI
ANNUS
32.

I. ANno igitur Domini trigeſimoſecundo, Longino & Quartino Conſulibus (*i*), cum adeſſet dies (*k*) feſtus Judæorum, Paſcha ſcilicet; venit Jeſus Hieroſolymam, & languentem hominem annis trigintaocto excubantem in probatica piſcina, Bethſaida (*) dicta, ſanavit: quod quidem quomodo peractum ſit, enarrat Joannes; qui idcirco acta ſuperioris anni majori ex parte prætermiſiſſe viſus eſt, quod cum noviſſimus omnium

(i) Sueton. in Tib. cap. 65.
(k) Joan. 5.
(*) Bethſaida.

TIBERII IMP.
ANNUS
16.

ſcriberet Evangelium, quæ ab aliis tribus Evangeliſtis eſſent abunde narrata, repetere non curavit; quæ vero prætermiſſa vidiſſet, ipſe ſupplevit; eo enim conſilio in ſcribendo Evangelio uſum fuiſſe, teſtatur S. Hieronymus (*l*): Sed jam quod multi (*m*) dictum diem feſtum fuiſſe Pentecoſten ſunt interpretati; nulla ſane ratione id poſſe dici cognoſcet, qui exactam temporis rationem habuerit. Si enim ad ſuperioris anni Paſcha Dominus ve-

Secundum paſcha.
(l) Hieron. de ſcript. Eccl. cap. 9.
(m) Joan. Chryſ. & Cyril. Alex. & alii recenti.

veniens, Hieroſolymis non ante menſem Decembris comperitur receſſiſſe (id enim patens eſt ex verbis Domini inde recedentis, & per Samariam tranſeuntis, dicentiſque: *Vos dicitis: Adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit;* quæ Paſchali tempore, quo offerebatur ſpicarum manipulus adeſſe conſueverat) certe cum Hieroſolymam ad diem feſtum iterum rediiſſet, plane perſpicuum eſt, id minime contingere potuiſſe nec Pentecoſte, nec etiam feſto Tabernaculorum illius anni, quæ jam elapſa eſſent. Porro de feſto Paſchatis Joannem intellexiſſe, Irenæus (*a*) egregie teſtatur his verbis: *Poſt hæc*, inquit, *iterum ſecunda vice aſcendit in diem feſtum Paſchæ in Hieruſalem, quando paralyticum, qui juxta Natatoriam jacebat trigintaocto annos curavit, jubens ut ſurgeret, & tolleret grabatum ſuum.* Hæc ille.

(*a*) *Iren. lib. 2. cap. 39.*

II. Curato ægroto, excitantur turbæ in Jeſum a Phariſæis, ea nimirum ex cauſa (dicit Evangeliſta *b*) quod ſabbato, quo illum curaſſet, grabatum tollere juſſiſſet, & patrem ſuum Deum dixiſſet: quamobrem de eo interficiendo cogitare cœperunt, quantumvis Jeſus apud ipſos de rebus a ſe bene geſtis inſignem apologiam inſtituiſſet. Quod quidem odium nova ex cauſa iterum refricatur, magiſque ac magis exaſperatur: nimirum quod ſabbato (*c*) ſecundo primo, Jeſu tranſeunte per ſata, eſurientes ejus diſcipuli ſpi-

(*b*) *Joan. 5.*

(*c*) *Mat. 22. Marc. 2. Luc. 6. Concor. 1. 3.*

Anno Urbis 783. Olymp. 201. an. 2. SÆC. I. An. C. 30.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5553.

☉ 11. A. ☽ 22. Indict. 3.

JESU CHRISTI 30. *ſecundum Baronium* 32.

TIBERII IMP. 17.

I. *Conſules.* [2] AD num. 2. Coſſ. *L. Caſſius Longinus, & M. Vinicius*, ut oſtendit Card. Noriſius in Epiſt. Conſul. ubi docet eradendum fictitium *Quartini* cognomen, quod M. Vinicio in Faſtis Baronii & recentiorum Scriptorum tribuitur.

Tacitus lib. 6. Annal. anno Urbis 786. Chriſti fc. XXXIII. ait, Tiberium Aug. eo anno L. Caſſio Druſillam, M. Vinicio Juliam Germanico genitas conjunxiſſe, quos diverſos eſſe a L. Caſſio & M. Vinicio hoc anno Coſſ. perperam putavit Petavius in Animadverſ. Epiph. ad Hæreſim LI Pomponius D. *De regulis Juris* laudans C. Caſſium Longinum, inquit: *Hic Conſul fuit cum Quartino*. Ex quo Onuphrius hos Conſules formavit, M. Vinicium Quartinum, & C. Caſſium Longinum, Juriſconſultum. At apud Pomponium loco *Quartino* legendum *Surdina*, ut Card. Noriſius demonſtrat ex Inſcriptione Gruteriana pag. 1087. in qua Conſules ordinarii proponuntur *L. Caſſius Longinus & M. Vinicius*; ſuffecti vero *C. Caſſius Longinus & L. Nevius Surdinus*.

II. *Imperii Cæſarei Tiberii Tricennalia.* [a] Tiberius Imperii Cæſarei Tricennalia dedit, ad quæ referendum eſt marmor, quod Puteolis (Urbs eſt Campaniæ in ora littorali Terræ Laboris) anno MDCXCIII. inventum eſt cum hac inſcriptione, currenti anno, quo Tiberius Tribunitiam Poteſtatem XXXII. inchoavit, poſita:

TI. CÆSARI DIVI.
AUGUSTI F. DIVI
JULI N. AUGUSTO.
PONTIF. MAXIMO. COS. IIII.
IMP. VIII. TRIB. POTESTAT. XXXII.
AUGUSTALES
RES. BLICA
RESTITUIT

Circa eam inſcriptionem ſunt quindecim ſtatuæ quas Buliſonus in libro quem de illo marmore publicavit, exiſtimat repræſentare Aſiæ Urbes, quæ anno Chriſti XVII. terræ motu corruerunt, quaſque *deinde Tiberius ſuo ſumptu reſtauravit, propter quod beneficium Aſiani ei coloſſum fecerunt, ac poſuerunt in foro Romano prope Fanum Veneris, & ſingularum deinceps urbium ſtatuas ſubjunxerunt*, ut narrat Apollonius Grammaticus apud Phlegontem Trallianum in lib. de Mirabilibus. Hanc conjecturam certam exiſtimo, licet enim Aſiæ Urbes, jamdiu a Tiberio reſtitutæ eſſent, uſus tamen ferebat, ut annis, decennalibus & id genus feſtis deſtinatis, præcedentium annorum victoriæ, magnifice in populum largitiones, aliaque id genus, rurſus, Nummis & Inſcriptionibus inſculperentur, ut ſæpius a nobis dictum.

[2] COſſ. *L. Caſſius Longinus & M. Vinicius*. Lapis Nolanus apud Gruterum pag. MLXXXVII. 1. L. CASSIUS LONGINUS. M. VINICIUS COS. SUF. C. CASSIUS LONGINUS L. NAEVIUS. SURDINUS. Sponius in Miſcellan. pag. 34. L. CASSIO LONGINO. M. VENICIO COS. DEDIC. KAL. AUG. Paterculus Hiſtoriam ſuam *M. Vinicio conſuli* inſcripſit, Suetonius in vita Caji Cap. XXIV. meminit *L. Caſſii Longini*, qui Druſillam in uxorem acceperat, *M. Vinicius* Agrippinam. In veterrimo catalogo Romanorum Pontificum, quem ex Trevirenſi Bibliotheca habuit Pighius, in geſtis S. Petri dicitur, Beatus Petrus ſediſſe a *Conſulatu Vinucii & Longini, uſque Nerone & Vetere*. Faſti Vindebonenſes ac Proſperi Chronicon: *Vinicio & Longino*. Faſti Idatiani: *Vinicio & Longino Caſſio*. Vide Noriſium in Epiſtola conſulari pag. 52. & in Epochis Syro-Maced. Differt. III. cap. IV. pag. 153. editionis Florentinæ.

[a] HÆc imperii Tiberiani *Tricennalia*, quemadmodum *Quinquennalia*, *Decennalia*, & *Vicennalia*, ad examen revocata ſunt a Joſepho Maria Stampa Clerico regulari Congregationis Somaſchæ in Continuatione Faſtorum poſt Caroli Sigonii Faſtos. Ibi diligenti calculo idem Stampa laterculum contexuit, ex quo conficit, Tiberium nulla celebraſſe *Quinquennalia*, & *Decennalia* ante *Auguſti* mortem. Poſt Auguſti obitum Tiberius celebrare cœpit *Quinquennalia* ſui Proconſularis imperii; quinquennium incidebat in annum XVI æræ vulgaris. Anno Chriſti XXI. aliud quinquennium complebatur, ideo *Decennalia* Tiberius celebravit; atque ita anno XXVI. & XXXI. *Quinquennalia* porro Auguſti imperii Tiberius celebravit A. D. XIX. Pagius alia a Tiberio *Quinquennalia* celebrata memorat A. D. XXIV. quum hoc anno *ſecundum quinquennale* Auguſtei imperii decurreret. Vide ejuſdem Stampæ laterculum.

De ſabbato violato querela Phariſæorum.

ſpicas vellentes, ac manibus confricantes, triticum ex illis purgatum comederent: quamobrem indignati ſunt Phariſæi, quod id illi facerent in ſabbatis. Cum enim tunc ſegetes fuiſſe maturas inſinuet Evangeliſta, fuiſſe etiam tempus Paſchæ interpretes omnes affirmant; immo id contigiſſe ſeptima Paſchatis, quæ & ſabbatum dicebatur, multi (*a*) exiſtimarunt: verum cum in his diebus parare quæ ad cibum pertinent, lex (*b*) divina minime prohiberet; non potuit ea de cauſa negotium factum eſſe diſcipulis, quod ſpicas vellentes, inde ſibi cibum captaſſent. Ut igitur Phariſæi aliquo prætextu juſtitiæ, eo nomine illos reprehendere potuiſſent: vel oportuit eos id feciſſe, antequam manipulus ſpicarum offerretur in templo, lege (*c*) prohibente ex ſegete aliquid edi ante oblationem manipuli (fiebat idem altera die ſabbati, nempe ſecunda azymorum) vel ipſos id egiſſe die ſabbati, nimirum ſeptima hebdomadis die qua nec quæ ſpectarent ad victum, parare (*d*) liceret. Quamobrem cum eam diem ſabbatum appellet ex ſabbato, vel ſabbatum δευτερόπρωτον, ſecundo primum, ſeu ſabbatum ſabbatorum: magis placet quod Iſidorus Peluſiota (*e*) de hac re conſultus ſcribit ad Iſidorum diaconum: nimirum illam fuiſſe diem, quæ poſt primam azymorum mox ſequitur, ſicque dictum ſabbatum ſecundo primum, ſeu ſabbatum ex ſabbato: adhuc inſuper, quod eadem dies incidiſſet in ſabbatum hebdomadarium, duorum feſtorum conjunctione dictum eſſe ſabbatum ſabbatorum. Huic igitur Iſidori ſententiæ, ex his quæ a nobis nuper ſunt dicta, libentius ſubſcripſerimus, quam cæterorum varias ac diverſas cauſas afferentium, cum id ipſum ſenſiſſe videatur Epiphanius, dicens (*f*): *Poſt factam azymorum diem, & finitam ſabbati diem, in ſabbato ex natura, quod poſt azymorum diem in ſabbatum computatam fuit, inventi ſunt tranſeuntes per ſata,* &

Sabbatum ex ſabbato.

(*a*) *Epiph. hæreſ.* 51. & *alii.*
(*b*) *Exod.* 35.
(*c*) *Levit.* 24.
(*d*) *Exod.* 22.
(*e*) *Iſid. lib.* 3. *Epiſt.* 110.
(*f*) *Epiph. hæreſ.* 30.

III. *Quid ſit Sabbatum ſecundo-primum.*

Ad num. II. Quid ſit Σάββατον δευτερόπρωτον, id eſt, *altero-primum*, vel *ſecundo-primum*, vetus quæſitum eſt, de qua SS. Patrum variæ ſunt ac diſcrepantes ſententiæ. Vera autem proculdubio illa eſt, quam Scaliger lib. 6. de Emendat. Temp. & in Iſagoge Canonum pag. 281. docuit, & poſt eum Petavius in Notis Epiphanianis ad Hæreſim XXX. ſcilicet Sabbatum altero-primum, primum eſſe Sabbatum, quod ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν ἀζύμων. Nam ſecunda die Azymorum novarum frugum manipulum Judæi offerebant; a quo die deinceps VII. hebdomadas computare juſſi ſunt: quarum Sabbata ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν Ἀζύμων id eſt, ab Omer, cognominata ſunt. Veluti primum Sabbatum, quod proxime τὴν δευτέραν τῶν ἀζύμων ſequitur, vocatur δευτερόπρωτον. Secundum δευτεροδεύτερον Tertium δευτερότριτον, atque ita deinceps, ut uberius Scaliger citatus explicat. Veterum Patrum opiniones utcumque conſentaneæ, a recentioribus parum fideliter expreſſæ ſunt. De Iſidoro tantum loquar, cujus in Annalibus hæc refertur, approbaturque ſententia: Σάββατον δευτερόπρωτον *illam fuiſſe diem, quæ poſt primam Azymorum mox ſequitur; ſicque dictum Sabbatum ſecundo-primum, ſeu Sabbatum ex Sabbato; adhuc inſuper quod eadem dies incidiſſet in Sabbatum hebdomadarium, duorum feſtorum conjunctione dictum eſſe Sabbatum Sabbatorum.* Quibus in verbis, ut obſervat Petavius laudatus, duo ſunt ex Iſidoro contra Iſidori mentem & orationem allata. Alterum, Sabbatum ſecundo-primum diem illam appellari, quæ poſt primam Azymorum mox ſequitur. Iſidorus enim perſpicue primam ipſam Azymorum diem Sabbatum ait eſſe δευτερόπρωτον; quod Sabbatum ideo vocatur, quia Judæi feſta omnia Sabbati nomine complecti ſolent. Δευτερόπρωτον vero propterea dicitur, quod ſecunda ſit a Paſchate, & Azymorum prima. Iſidori verba ſunt: Δευτερόπρωτον εἴρηται ἐπειδὴ δεύτερον μὲν ἦν τοῦ πάσχα, πρῶτον δὲ τῶν Ἀζύμων, ἑσπέρας γὰρ θύοντες τὸ Πάσχα, τῇ ἑξῆς τὴν τῶν Ἀζύμων ἐπανηγύριζον ἑορτὴν, ὃ καὶ δευτερόπρωτον ἐκάλουν διὰ τὸ, ὡς ἔφην, δευτέραν μὲν εἶναι τοῦ Πάσχα, πρώτην δὲ τῶν Ἀζύμων. Id eſt, *Deuteroproton dictum eſt, quia poſterius quidem die Paſcha, primum autem Azymorum. Veſpere enim Paſcha immolantes, poſtridie Azymorum feſtum celebrabant, quod quidem etiam Deuteroproton appellabant, propterea quod, ut dixi, dies ille Paſcha poſterior eſſet, Azymorum autem primus.* Ubi Iſidorus in libro 3. Epiſtola CCX. a Baronio citata, manifeſte primam ipſam Azymorum diem δευτερόπρωτον; nominat, eam videlicet, ſub cujus priorem veſperam immolatum eſt Paſcha, non ab illa ſecundam ac proximam. Iſidori verba ſuo more Suidas a Baronio citatus exſcripſit. Alterum, quod ab Iſidori ſententia abhorret, illud eſt, quod in eandem diem Sabbatum legitimum & hebdomadarium incidiſſet, ob id Sabbatum Sabbatorum appellatum fuiſſe. Sed hujuſmodi nihil ab Iſidoro dicitur. Hoc unum ut rationem redderet, cur Sabbatum prima illa dies Azymorum nuncupetur, ſubjunxit: Sabbatum a Judæis feſtum omnem diem vocari, indeque loquendi genus illud manaſſe, Σάββατα Σαββάτων, id eſt, Sabbata Sabbatorum; quoniam accidebat interdum, ut alicujus feſti principium, aut finis in hebdomadarium Sabbatum incideret: quemadmodum apud Chriſtianos Natalis Chriſti, vel Epiphania in Dominicum incurrit. Οὕτω καὶ παρ' αὐτοῖς ἡ καὶ ἡ πανήγυρις τῷ Σαββάτῳ συνέπεσε, σάββατα σαββάτων ἐκαλεῖτο. Corrigendum εἰ καὶ ἡ παν. Quare non eo anno, quem Lucas commemorat, concurſum illum incidiſſe ſcribit Iſidorus; ſed alias potuiſſe, cum Sabbata Sabbatorum vocarentur. Iſidori locus neceſſario adſcribendus eſt: Εἰ δὲ Σαββάτῳ εἴρηται, μὴ θαυμάσῃς. Σάββατον γὰρ πᾶσαν ἑορτὴν καλοῦσι. καὶ διὰ τοῦτο εἴρηται Σάββατα Σαββάτων, ἐπειδὴ ἔσθ' ὅτε, ἢ ἡ ἀρχὴ τῆς πανηγύρεως, ἢ τὸ τέλος συνέπιπτε τῷ τῆς ἑβδομάδος Σαββάτῳ, &c. Id eſt, *Quod ſi Sabbato, dictum eſt, ne tibi id mirum videatur. Sabbatum enim feſtum omne nuncupant. Ac propterea dictum eſt, Sabbata Sabbatorum; quoniam interdum feſti principium, aut finis in hebdomada Sabbatum incidebat, quemadmodum etiam apud nos plerumque contingit. Nam cum Epiphania, aut carnalis Salvatoris Nativitas Dominica die occurrit, duplicem ſolennitatem efficit ac veluti feſtum in feſto. Eodem quoque modo apud illos, ſi feſtum in Sabbatum diem incidiſſet, Sabbata Sabbatorum vocabatur.* Ita Iſidorus loco laudato. Explicat etiam ibidem Petavius Chryſoſtomi & Epiphanii in Annalibus citatorum ſententias, ad quem ideo Lectorem remittimus.

Digitized by Google

& evellentes ſpicas, &c. Hæcque ipſa aliqua ſaltem ex parte affirmaſſe viſus ſit Joannes Chryſoſtomus (*a*), qui tradit ſabbatum ex ſabbato feſtum fuiſſe duplex, nimirum quod una cum ſabbato hebdomadario aliqua alia feſtivitas juncta eſſet; hacque de cauſa reprehenſos a Phariſæis, quod id egiſſent (ut Evangeliſtæ dicunt) in ſabbatis. Conſentit his & Suidas (*b*), dum ait fuiſſe eam diem ſecundam Paſchatis, quam tamen nominat primam azymorum. At hæc de his ſatis. Vetus hæc eſt quæſtio, de qua obiter Hieronymus (*c*) rogans Gregorium Nazianzenum, lepida ab eo tergiverſatione eluſus eſt.

(*a*) *Chryſoſt. in Mat. ho. 40.*
(*b*) *Suid. verb. σαββατον.*
(*c*) *Hiero. epiſt. ad Nepotian.*

III. Quod igitur facta hæc eſſe Paſchali tempore, quo ſegetes in Judæa matureſcere incipiunt ad meſſem, certum habeatur: putarunt aliqui (*d*) hac auctoritate, quaſi novo Paſchate adinvento, quinque eſſe Paſchata numeranda ab illo primo poſt nuptias celebrato: eaque ratione affirmare ſunt auſi, Chriſtum crucifixum eſſe anno trigeſimoquinto per tres menſes inchoato. Sed hæc repugnare multis, ſuo loco, cum agemus de paſſionis Chriſti tempore, pluribus demonſtrabimus; interea cætera proſequamur.

(*d*) *Epiph. in Panar. hær. 30. contra Ebion. & hæreſ. 51. Chryſoſt. ho. 40. in Mat.*

IV. Reverſus (*e*) poſt hæc Jeſus e Hieruſalem in Galilæam, alia die ſabbati eſt ingreſſus in ſynagogam: cumque Scribæ & Phariſæi junctis animis obſervarent an in ſabbato curaret, ipſe inventum ibi hominem habentem manum aridam reddidit ſanitati. Hujus rei geſtæ hiſtoria paulo fuſius recitatur in Evangelio Nazarenorum, quod S. Hieronymus de Hebræo ſermone in Græcum tranſtulit: ubi homo iſte aridam habens manum cæmentarius fuiſſe ſcribitur, atque iſtiuſmodi vocibus auxilium precatus: *Cæmentarius eram, manibus victum quæritans: precor te Jeſu, ut mihi reſtituas ſanitatem, ne turpiter mendicem cibos*. Hæc ex eo Hieronymus (*f*). Domino vero, quod ſabbatum eſſet, facta eſt calumnia ab iiſdem, quod ea die, qua operari non liceret, hominem curaſſet: idcirco exeuntes ſtatim cum Herodianis inierunt adverſus eum conſilium, quomodo eum perderent. Quinam fuerint Herodiani, qui adverſus Chriſtum Dominum una cum Phariſæis ſæpe conſpiraſſe inveniuntur, jam ſupra, cum de ſectis Judæorum locuti ſumus, cumulate diſſeruimus, ut non ſit opus de iiſdem hic agere. Cum vero in dies frequentior eſſet ad Chriſtum concurſus venientium non a Galilæa tantum atque Judæa, ſed ab Idumæa Tranſjordana regione, & illorum etiam qui apud Tyrum & Sidonem habitarent (Hieroſolymis enim in Galilæam redierat) ne comprimeretur a turba, naviculam parari juſſit: omnes etenim vel ſaltem tangere eum optabant, quo ab ægritudinibus, quibus affligebantur, ſanarentur: cumque arreptitii prociderent ad pedes ejus, ac palam confiterentur quod Chriſtus filius Dei eſſet, habitantes in eis dæmones atque clamantes ab eo arguebantur.

(*e*) *Marc. 3. Mat. 12. Luc. 6. Concord. Evang. c. 38.*
De cæmentario.
(*f*) *Hieron. in Matt. c. 12.*

V. Apoſtoli eliguntur. Aſcendens (*g*) deinde in montem ut oraret, elegit mox duodecim ex diſcipulis, ut mitteret eos ad prædicandum: quibus & dedit poteſtatem curandi morbos & ejiciendi dæmonia, eoſque Apoſtolos nominavit. Uſitatum nomen fuit apud Hebræos, ut Apoſtolos illos nominarent, qui aſſidue verſarentur cum ſummo ſacerdote conſulendi gratia, qui & ad ipſum referrent ea quæ ſunt in lege; quos etiam ipſe ſibi legare conſuevisset ad componendos optimos mores ſacerdotum, ipſas ſynagogas inſpiciendas, pravos mores corrigendos, atque ipſos denique miniſtros, qui non ſecundum legem vixiſſent, in ordinem redigendos; ut ex his colligitur quæ Epiphanius (*h*) de Joſepho apud Judæos Apoſtolo agens contra Ebionæos, conſcribit. Perſeveravit eadem functio ordinis apud eoſdem etiam ad tempora Arcadii & Honorii Impp. in quorum reſcripto (*i*) de iiſdem habetur mentio, quod mitterentur ab eorum Patriarcha certo tempore ad exigendum aurum & argentum a ſingulis ſynagogis, exactamque ſummam ad eumdem reportarent. Jam vero quod ad Chriſti Apoſtolos ſpectat, ea de cauſa illos elegit Chriſtus, ut verbi prædicatione Orbi caligine offuſo lumen veritatis impartirent. Quinam vero hi fuerint, ab Evangeliſtis hoc ordine recenſentur.

(*g*) *Mat. 5. Marc. 3. Luc. 6. Concor. Evang. c. 38. 39.*
(*h*) *Epiph. in Panar. hæreſ. 30.*
(*i*) *l. 14. de Judæis, C. Theo.*

VI. *Elegit* (*k*) *Simonem, quem cognominavit Petrum, & Andream fratrem ejus, Jacobum, & Joannem, & impoſuit eis nomina Boanerges, quod eſt Filii tonitrui: Philippum, & Bartholomæum, Matthæum, & Thomam, Jacobum Alphæi, & Simonem, qui vocatur Zelotes, Judam Jacobi, & Judam Iſcariothem, qui fuit proditor*. Ordinem fuiſſe inter Apoſtolos, ut ſcilicet ex his aliquis tamquam caput inter eos præſtaret, apud omnes antiquos Patres & cæteros in confeſſo fuit; illumque ipſum fuiſſe Petrum, pro comperto ſemper ab omnibus eſt habitum: unde Gregorius Nazianzenus hæc ait (*l*): *Vis aliud quoque ordinis ac diſciplinæ exemplum in medium proferam, idque præclarum ac laudabile, atque præſenti commemoratione atque admonitione in primis dignum? Vides quemadmodum ex Chriſti diſcipulis, magnis utique omnibus & excelſis & electione dignis, hic Petra vocetur, atque Eccleſiæ fundamenta fidei ſuæ credita habeat?* &c. Hæc ille: quibus haud diſcrepantia (ne ſingulos commemorando, tædium afferam) quotquot ab exordio naſcentis Eccleſiæ Orthodoxi fuere ſcriptores, abſque aliqua ſunt ambigui-

(*k*) *Luc. 6. Marc. 3.*
(*l*) *Greg. Naz. in orat. de mod. in diſp. ſervanda.*
Petrus princeps Apoſtolorum.

bigui-

Digitized by Google

biguitate profeſſi. Si enim ex ordine temporis, quo quiſque a Domino vocatus eſt, recenſendus fuiſſet numerus Apoſtolorum; Andreas certe primo loco nominandus fuiſſet. Si etiam ætatis ea in re ratio fuiſſet habenda, eidem primæ fuiſſent deferendæ; quandoquidem (ut dictum eſt) Epiphanius teſtatur (a) Andream Petro ætate præſtaſſe. Si denique ille primo loco ponendus fuiſſet, quem Jeſus præ cunctis amaſſet: Joannes in hoc cæteros antecellens, fuiſſet primus omnium numerandus. Cur itaque Petro, & non Joanni inter Apoſtolos primatus delatus eſt? S. Hieronymus (b) agens adverſus Jovinianum, hæc ait: *Propterea inter duodecim Apoſtolos unus eligitur, ut capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio. Sed cur non Joannes electus eſt virgo? ætati delatum, quia Petrus ſenior erat, ne adhuc adoleſcens & pene puer progreſſæ ætatis hominibus præferretur.* Hæc ille. Sed de cauſa plenius alibi.

(a) Epiph. hæreſ. 51.

(b) Hier. contra Jovin. lib. 1.

VII. Apoſtolorum genus.

Quod autem ad genus Apoſtolorum omnium ſpectat: omnes fuiſſe Galilæos, Angelorum hominumque teſtimonia ſuffragantur: Illos enim ſimul Angeli allocuti ſic dixerunt (c). *Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cælum?* &c. eadem de ipſis etiam Judæi palam teſtati ſunt, cum dixerunt (d): *Nonne ecce omnes iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt?* Cæterum Galilæis inſitam a natura, Joſephus (e) teſtatur, animoſitatem quamdam, qua intrepidi ſemper ingentem animi vim roburque corporis in omnibus præſeferrent: *Nam*, inquit, *& pugnaces ſunt ab infantia Galilæi, & omni tempore plurimi, neque aut formido unquam viros, aut eorum regiones penuria occupavit*, &c. Hinc videas Petrum ingentes ſumentem ſpiritus, ſolum adverſus cohortem militum intrepide gladium evaginaſſe, ſervum Principis ſacerdotum vulneraſſe, longeque his audaciora experturum, niſi verbis Domini cohibitus eſſet. Quod vero ad ſtirpem pertinet: ipſorum aliqui ex tribu Juda, cæteri autem ex tribubus Zabulon & Nephtalim fuiſſe putantur, ſecundum quod prædictum habetur in Pſalmo (f): *Principes Juda, duces eorum: Principes Zabulon, principes Nephtalim.* Putantur enim, qui dicti ſunt fratres Domini, ex tribu Juda fuiſſe, unde & ipſe Dominus ſecundum carnem ducebat originem; cæteri vero, quod in terra Zabulon & Nephtalim habitarent, ex iiſdem tribubus fuiſſe prognati: id S. Hieronymus (g), Theodoretus (h), atque alii complures affirmant.

(c) Act. c. 1.

(d) Act. c. 2.

(e) Joſ. de bello Jud. li. 3. c. 2.

(f) Pſal. 67.

(g) Hieronym. in Iſa. c. 9.

(h) Theodor. in Pſalm. 67.

VIII.

Nec quis objiciat de duabus dictis tribubus, quod ante (i) alias octo fuerint ductæ captivæ (k), nec amplius poſtliminio ſint reverſæ. Nam quantumlibet Iſraeliticus populus totus abactus fuerit captivus e Palæſtina; nihilominus major fortaſſe numerus illorum erat, qui tunc extra eam regionem in diverſis mundi partibus agerent; quos liberos remanſiſſe, nec captivos adductos eſſe, certiſſimum eſt. Philo (l) & ipſe Judæus in ſua legatione ad Caium Auguſtum de populo Judæo longe lateque per Orbem ſparſo hæc ait: *Hieroſolymam eſſe metropolim non unius regionis Judææ, ſed & multarum, propter colonias inde olim deductas, vel propius in finitimam Ægyptum, Phœnicem, Syriam tum citeriorem, tum eam quæ Cœle cognominatur, vel longius in Pamphiliam, Ciliciam, pleraſque Aſiæ partes uſque Bithyniam & Ponti ſinus intimos: pari modo Europæ Theſſaliam, Bœtiam, Macedoniam, Ætoliam, Atticam, Argos, Corinthumque Peloponneſi partes præcipuas: nec tantum continentes provinciæ plenæ ſunt coloniis Judaicis, ſed & inſularum celeberrimæ, Eubœa, Cyprus, Creta, ne quid dicam de trans-Euphratenſibus: excepta enim parva parte Babylonis & aliarum præfecturarum, omnes urbes quæ bonum agrum habent, a Judæis incoluntur. Itaque ſi exorat mea patria tuam clementiam, præter ipſam alias civitates demereberis plurimas, ſitas in diverſis Orbis tractibus, Aſia, Europa, Africa, inſulares, maritimas, mediterraneas.* Hæc Philo. Sic itaque de unaquaque tribu aliquos remanſiſſe, nullus jure poterit dubitare.

(i) Hieron. in Iſai. c. 9.

(k) 4. Reg. 17.

(l) Phil. de leg. ad Caium. Judæi per orbem ſparſi.

IX. Cum dictum ſit, Apoſtolos omnes ex tribu Juda, Zabulon, & Nephtalim fuiſſe: exiſtimavit tamen aliquando S. Hieronymus (m), Judam Iſcariothem fuiſſe ex tribu Ephraim, eſſeque Iſcarioth vicum ejuſdem tribus: aliquando vero putavit fuiſſe ſic dictum a tribu Iſſachar, quod interpretatur merces; ſed tunc legendum eſſe Iſſacharioth, idem teſtatur (n). Verum magis placet, dictum (o) fuiſſe Judam Iſcariothem ex duobus verbis, Is, quod interpretatur, vir, & Carioth, quod eſt oppidum in tribu Juda, de quo eſt mentio in divinis (p) Scripturis: ſicque Judas Iſcarioth, idem ſit quod vir Cariothenſis: a patria enim complures reperiri denominatos viros, qui ſacris litteris vel mediocriter imbutus eſt, non ignorat. Quod vero & aliqui ex Apoſtolis dicantur fuiſſe ex tribu Juda, ut fratres Domini; non impedit quin iidem nominari potuiſſent Galilæi: nam & Dominus noſter, licet eſſet ex tribu Juda, & natus in terra Juda, nihilominus quod habitavit Nazareth, Nazarenus, idemque Galilæus appellatus eſt.

(m) Hieron. in Iſai. c. 28. & in Mat. 10. Judas Iſcarioth.

(n) Idem de nominibus Hebraicis.

(o) Aug. Can. de locis novi Teſtamenti.

(p) Joſue 15. Jer. 48. Amos. 2.

X. Deſcendens (q) poſt hæc Dominus cum illis de monte, ſtetit in loco campeſtri: ubi coram diſcipulis ac turba copioſa eorum qui convenerant ex Judæa, Hieruſalem, ac locis maritimis Tyri & Si-

(q) Matth. 5. Marc. 3. Luc. 6. Concord. c. 39.

Prædicat Jeſus & curat infirmos.

donis, ut audirent eum, & ſanarentur a languoribus ſuis, qui & ſimul ac tetigerunt eum, ſanati ſunt, docens diſcipulos ſuos, habuit ſermonem de beatitudine; & ubinam illa eſſet ſita, pluribus demonſtravit; in quibus item infelicitas verſaretur, edocuit. Suos etiam diſcipulos dixit eſſe ſalem terræ, & lucem mundi; his nimirum ſymbolicis verbis, quales eſſe deberent, inſinuans: longioremque adhuc producens ſermonem, hæc admonuit, dicens: *Niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum. Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio. Qui autem dixerit fratri ſuo, racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue: reus erit gehennæ ignis.*

XI. Hæc quidem conſtat Dominum eſſe locutum more Hebræorum, ſecundum inſtitutam ipſorum Rempublicam, alludentem nimirum ad diverſa judiciorum tribunalia, quæ ibi eſſent conſtituta. Duo enim judiciorum genera erant apud illos; nimirum alterum pecuniarum, quod Hebraice dicebatur Mammonoth (nam & Mammona, quicquid ad pecuniam pertinet, dictum eſt) alterum Nephaſoth, id eſt, animarum judicium, nominabatur: quæ quidem judicia eadem erant apud eos, quæ apud nos dicuntur pecuniarum, & capitalium quæſtionum. Porro horum judicum tribunalia tria erant apud Hebræos: primum, quod dicebatur domus judicii trium virorum, qui minores judicabant cauſas: ſecundum, domus judicii vigintitrium virorum, vel συνέδριον parvum, in quo majores cauſæ, nempe capitales, cognoſcebantur: tertium vero erat ſeptuaginta duorum virorum, quod συνέδριον magnum dicebatur, in quo graviſſimæ agebantur cauſæ, illæ nimirum quæ ad ſummam Reipublicæ pertinerent, ut de tribu, lege, Rege, Propheta, ac ſummo denique Sacerdote: hæc quidem curia tantummodo erat Hieroſolymis, ceteræ autem ſparſæ in ſingulis tribubus. Magnum vero concilium ſeptuaginta duorum, illud erat quod Deus olim Moyſi inſtituendum mandarat, de quo & ſuperius ſermonem habuimus, dum de Herode egimus: qui quod horum judicio poſtulatus eſſet aliquando, excepto uno (a) Samæa, omnes neci tradidit; ſublatiſque de medio quotquot erant ea tribu Juda, proſelytos ſuffecit.

Judicia Hebræorum.

(a) Joſ. antiq. lib. 14. c. 17. & lib. 15. c. 1.

XII. Ad hos itaque tres judiciorum ordines reſpectum Dominus habuiſſe videtur, dum ait: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio;* illo ſcilicet quod dicebatur parvum συνέδριον vigintitrium virorum, a quibus capitales cauſæ judicabantur. At Dominus longe ſublimiorem eſſe ſuæ legis profectionem ſignificans, ait: *Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio;* ſcilicet vigintitrium virorum: adeoque eſſe grave facinus fratri ſuo ſuccenſere, ut ejuſmodi reus ad tribunal cauſarum capitalium protrudi deberet, oſtendit. Quod ſi quid adhuc ſpirans contumelioſum, dixerit fratri ſuo, racha; hujuſmodi hominis eſſe adeo grave delictum ut ſit reus concilii; videlicet a magno ſeptuaginta-duorum virorum concilio judicandus. Quod ſi quis adhuc addiderit ſcelus, ut dixerit fratri ſuo, fatue; tale eſſe delictum, quod cujuſvis tribunalis ſententia non poſſit digne puniri; ſed pœnis gehennæ æternis delinquentem fore mancipandum denotat. Hæc de tribus judiciorum ordinibus apud Hebræos exiſtentibus ex Thalmudicis a Caninio (b) ſunt deprompta.

(b) Ang. Can. de locis novi Teſtamenti.

XIII. Triplex legis interpretatio.

Ex eodem etiam fonte & illud addit, fuiſſe apud Hebræos triplicem legis interpretationem; quarum prima diceretur auditio, ſecunda extenſio, tertia vero parabolica. Prima utebantur Rabbini, cum tantummodo populo explicarent hiſtoriam; cui alludens Dominus, ait ad ſuos: *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, &c.* Secunda quando ipſa hiſtoria myſtice ſoleret interpretari vel extendi, ut & hic Dominus feciſſe viſus eſt: tertia vero, cum quæ eſſent dicenda, parabolis involverentur, quod genus non tantum Dominum attigiſſe, ſed eo ſæpe ſæpius uſum eſſe conſtat. Non prætermittimus de racha, quod ex iiſdem ille prodit; eſſe nimirum genus contumeliæ familiaris, cum ſuperior quiſpiam inferiorem corrigere verbis ſolet: ut quod ibidem in exemplum ducitur de Rabbino; qui cum hominem minus devote & attente orare conſpiceret, eumdem increpando dixit, Richa; ita enim Hebraice dicitur pro racha, quod Syriace prolatum eſt: Syros enim uti ſolere, a, pro, i, ut Mariam, pro Miriam, Magdal pro Migdal, idem tradit. At vero richa, ſeu racha, idem eſſe quod contemptus cauſa alicui pauperem dicere, ex Hebraica voce egregie deducit Cornelius (c) Janſenius. In Thalmud autem parte illa quæ dicitur Camma, de lege civili ſexto capite hæc leguntur dicta a Rabbino quodam: *Racha, quare locum tuum alteri cedis?* Ac ſi dixiſſet, Vir ſtulte, ſeu ignave, vel iners, aut quid hujuſmodi. Sed miſſis his quæ magis interpretum eſſe ſolent, reliqua proſequamur.

(c) Corn. Janſ. Conc. Evang. cap. 40.

XIV. Multa cum inculcaſſet (d) Dominus de abſolutiſſima Chriſtianæ legis perfectione, quod ſuos quam maxime a faſtu Phariſæorum cuperet eſſe alienos, ne quid facerent quo videantur ab hominibus,

(d) Matt. 5. Luc. 6.

Digitized by Google

bus, admonuit (a): neve Ethnicis aſſimilarentur, qui in multiloquio ſe exaudiri putarent, compendioſam eoſdem precum formulam docuit. Non tamen ex eo inferendum vel exiſtimandum quod reprehenderit Dominus prolixum pſalmorum cantum: nam & in templo frequens multiplexque erat uſus pſalmorum, ſed dum ait: *Quod Ethnici faciunt*. Ad ſuperſtitioſam illorum obſervationem alludit; unde textus Evangeliſtæ non habet πολυλογίαν, ſed βαττολογίαν, quod non ſimpliciter multiloquium, ſed inanem ſermonem demonſtrat. Quam vocem interpretans Gregorius Nyſſenus (b): *Eſt*, inquit, βαττολογεῖν, *quaſi linguæ volubilitas, & varius ſermo, ut aliquis Græce melius explicans dixerit* τὸ τοῦ γλώσσης, *quaſi dicas, mentis efferveſcentia, atque effutitio*, λῆρος καὶ φλύαρος, *hoc eſt, deliramenta & nugæ, &c.* Hæc Nyſſenus. Putamus inſuper Dominum alludere voluiſſe ad eam, quæ in Syria erat, idololatriam, cum videlicet deam Syriam circumferentes, quaſi divino quodam perciti ſpiritu eſſent, phanatice multa jactabant; cujus ritus meminit Apulejus (c). Cæterum quam pie, quamque ſalubriter traditione Apoſtolorum inſtitura ſit in Eccleſia pſalmodia, opportunius ſuo loco dicemus inferius.

(a) Mat. 6. Luc. 6. Jeſus ſuos docet orare.

(b) Greg. Nyſſ. lib. de oratione.

(c) Apul. lib. 8. de aſin. aur. prope fin. & Lucret. rer. natur. lib. 2.

XV. Longiorem deinceps protrahens Dominus orationem, ab avaritia eoſdem liberos eſſe, nec nimia ſolicitudine rerum temporalium detineri cupiens, multa in eam ſententiam coram eis diſſeruit, itemque (d) ne quemquam temere judicarent, multas alias ſalutares monitiones illis impartiens, admonuit: quæ ſingula Matthæus recenſet. Inde (e) deſcendens, leproſum curavit, eumdemque ad ſacerdotem abire juſſit, ut quod deberet ex lege, pro incolumitate munus offerret. Rediens (f) rurſus Capharnaum, Centurionis ſervum paralyſi laborantem reſtituit ſanitati. Quod ad Centurionem ſpectat: cum complures legiones a Romanis in diverſis provinciis alerentur; legio ſexta, quæ Ferrea cognomine dicta erat, in Judæa degere conſuevit, ut auctor eſt Dio (g): cujus legionis unum ex Centurionibus eum fuiſſe exiſtimamus, qui poſt hæc pro ſervo ſuo ſolicitus Dominum interpellavit, cujus fides adeo inſigni Domini elogio commendatur. Poſtmodum vero progrediens Jeſus in civitatem Naim, filium viduæ defunctum, qui ad ſepulcrum efferebatur, e mortuis revocatum, vitæ reſtituit.

(d) Mat. 7.

(e) Mat. 8. Luc. 5.

(f) Mat. 8. Luc. 7.

(g) Dio hiſt. Rom. lib. 55.

XVI. Interim Joannes (h), qui detinebatur in vinculis, cum tam inſignia ac tam præclara audiſſet opera Chriſti, duos ex diſcipulis ſuis legavit ad Jeſum, ut ab eo percunctarentur & interrogarent, an ipſe Chriſtus eſſet: qui nullam aliam dedit reſponſionem, niſi ut de ſignis, quæ audierant ac viderant a ſe facta, Joannem redderent certiorem. De frequenti miraculorum Chriſti operatione hæc Arnobius (i) adverſus Gentes: *Unus, inquam, fuit e nobis, qui debilitatibus variis morbiſque vexatos centum, aut hoc amplius, ſemel una interceſſione ſanabat.* Illis vero ad Joannem redeuntibus, Jeſus de eo ad populum qui aderat, magna ac mirifica, tantoque viro digniſſima prædicavit: multaque in Phariſæos locutus, quod ſpreviſſent Joannis baptiſmum; ſimulque adverſus Capharnaum & Corozaim civitates, apud quas egregia eſſet operatus miracula, immenſa mala ventura prædixit. Hæc autem omnia hic compendio deſcripta, pluſibus narrant Evangeliſtæ; additque Matthæus, poſt hæc Jeſum laudaſſe Deum Patrem, quod ea myſteria abſcondiſſet ſapientibus & prudentibus, & revelaſſet parvulis.

(h) Mat. 11. Luc. 7. Concord. c. 47.

Joannes mittit ad Chriſtum.

(i) Arnob. contra Gent. lib. 1.

XVII. Subdit Lucas (k) poſt hæc de Simone qui Dominum Jeſum convivio excepit, ſic dicens: *Rogabat autem illum quidam de Phariſæis ut manducaret cum illo. Et ingreſſus domum Phariſæi diſcubuit. Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod Jeſus accubuiſſet in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum unguenti: & ſtans retro ſecus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Haud facile quis ex integro rem tunc geſtam aſſequi poterit, niſi complura quæ ad hiſtoriam pertinent, exactiori diligentia expendantur. Ex quo enim ſemel polliciti ſumus non Eccleſiaſticam tantum hiſtoriam Annalibus noſtris intexere, ſed & omnes quæ in eis reperiuntur difficultates pro viribus enodare, ex inſtituto cogimur de antiqua quæſtione diſſerere: num una vel plures fuerint Magdalenæ: immo, an una eademque ſit mulier, quæ hic peccatrix dicta unxit pedes Jeſu, cum illa quæ ſoror Lazari, Magdalena ab Evangeliſtis nuncupata, ejuſdem Domini alias unxit pedes & caput. Quæſtionem ſatis prolixam, multiſque inter differendum perplexitatibus auctam aggredimur: in qua brevitati ſtudentes, quid veritati conſentaneum ſit, multipliciterque teſtatum ſummatim tractabimus. Scimus quidem in his perveſtigandis tam antiquorum quam etiam recentiorum ſcriptorum magnum ſtudium magnumque laborem collocatum: ut jam non mediocris laboris ſit, ſingula ab iis ſcripta penſare, & quid certius ac quid verius dictum ſit, dijudicare. At nos non tanti ſumus, nec nobis tantum ſumimus, ut de his ſupremam ferre ſententiam præſumamus, vel proponamus: ſed potius noſtrum eſſe munus exiſtimamus, ut Catholicæ ſectantes Eccle-

(k) Luc. 7. Conc. Evang. cap. 48.

Magdalena adit Chriſtum.

cleſiæ veſtigia, quod ipſa de ea re ſenſiſſe videatur, id ipſum vere probatum firmiterque ſtabilitum relinquere ſtudeamus. Qua in re certe non eſſet nobis laborandum, ſi quæ poſt tot ea de re antiquitus agitatas controverſias, ipſa Eccleſia uſu probaſſe videtur, Sexti & Pyrrhones (ſic dixerimus eos qui de omni re dubitandi & ſemper contradicendi libidine quadam exagitantur) iterum in dubium revocantes, eadem convellere editis commentariis non ſtatuiſſent; hi ſcilicet (*a*) qui de tribus Magdalenis ſententiam firmare conati ſunt. Si enim (quod pluribus monſtrat Tertullianus *b*) tanta eſt Eccleſiæ auctoritas, ut quod longioris temporis ſpatio dixiſſe vel feciſſe videtur, id ipſum ut divinitus inſtitutum haberi debeat, ſatiſque ſit ad convincendos omnes hæreticos: quanto magis hæc immunitas a Catholicis probanda eſt, & inviolabiliter cuſtodienda? Sed eſto adverſus veritatem mendacium numquam præſcribit. Equidem hac in re veritatem ipſam traditam non levis una vel alia conjectura, ſed manifeſtiſſima oſtendit demonſtratio. Cæterum cum hæc deeſt, & levibus quibuſdam argumentis res agitur; aliter ſentire, quam quod probaſſe videtur Eccleſia, temerarium eſſe cenſemus. Sed age, rem ipſam aggrediamur.

Receptæ ab eccleſia opinioni inhærendum.

(*a*) *Clithoveus & Faber de trib. Magdalenis.*

(*b*) *Tert. de præſcript. adverſus hæret.*

XVIII. Dubitatio vetus illa fuit, An mulier, cujus hic Lucas meminit, illa ipſa ſit quæ ſoror Lazari & Marthæ fuit, de qua ſcribit Joannes (*c*), quod in Bethania unxit pedes Jeſu. Rurſumque an una eademque ſit cum illa, quæ in domo Simonis leproſi fracto alabaſtro effudit unguentum ſuper caput ipſius; cujus rei geſtæ hiſtoriam Matthæus (*d*) & Marcus (*e*) conſcripſerunt: Inſuper num & ipſa ſit, quæ Maria Magdalene dicta, Chriſti paſſioni præſens fuit, & una cum cæteris ad Domini ſepulcrum unguentum attulit, cujus omnes Evangeliſtæ (*f*) meminerunt. In primis igitur, quid de his veteres ſcriptores ſenſerint, opus eſt diligenter perveſtigare, necnon quæ a recentioribus ſunt appoſita, examinare. Clementis Romani nomine, in libro qui inſcribitur (*g*) Conſtitutiones Apoſtolorum, hæc verba ſcripta habentur: *Erant nobiſcum mater Domini, & ſorores ejus, præterea Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Martha, & Maria ſoror Lazari, & Salome, & quædam aliæ*. Hæc ibi: quibus diſtinguitur Maria Magdalene a Maria ſorore Lazari & Marthæ; ut ſecundum hanc ſententiam dicendum eſſet, duas fuiſſe Marias inter ſe diverſas, quæ unxerunt Dominum. Sed uno verbo his liberari poſſemus, ſi apocryphum eſſe librum, exciperemus. Sane quidem ſi hæc dicta ſunt a Clemente, quomodo ea latere potuerunt tot antiquos Patres, qui de ea re ſcripſerunt? cum præſertim tanti auctoris præcipua fuerit auctoritas in Eccleſia: adeo ut licet ejus epiſtola ad Corinthios ſcripta penitus exciderit; tamen quod ſæpius citata reperiatur, pene reviviſcat integra in fragmentis. Certe cuilibet adjudicata cauſa fuiſſet, qui auctoritate Clementis id demonſtrare potuiſſet.

(*c*) *Joan. 12.*

Una an plures Magdalenæ.

(*d*) *Mat. 26.*

(*e*) *Marc. 14.*

(*f*) *Matt. 27. 28. Marc. 15. 16. Luc. 24. Joann. 19. 20.*

(*g*) *Conſt. Apo. lib. 3. c. 6.*

XIX. Sed prætermiſſo hoc quantumvis honeſto de apocryphi exceptione confugio; in primis dicimus atteſtatione Joannis (*h*) Evangeliſtæ, immo Chriſti, apertiſſime conſtare, unam eamdemque perſonam fuiſſe Mariam Lazari & Marthæ ſororem cum Maria Magdalena. Nam cum in Bethania eadem ſoror Lazari unxiſſet pedes Jeſu, ac Judas ob eam cauſam ei eſſet infenſus: ipſe Jeſus furentis diſcipuli audaciam reprimens, dixit: *Sinite illam ut in diem ſepulturæ meæ ſervet illud*. Cæterum eamdem ipſam, quæ ad ungendum corpus Jeſu paratum unguentum ad ſepulcrum attulit, Marcus (*i*) Evangeliſta fuiſſe Mariam Magdalenam affirmat, quæ cum Maria Jacobi & Salome id officii exhibuerit: cumque nec aliqua apud eum vel alios Evangeliſtas habeatur mentio de Maria ſorore Lazari ad illud munus præſtandum a Domino præmonſtrata; cognoſci perfacile poteſt, unam eamdemque fuiſſe Mariam, quæ utramque obierit functionem. Quod vero ſpectat ad refellendam Clementis nomine ſuppoſitam auctoritatem; dicimus ab aliquo alio ea verba eſſe addita longe poſt Clementis tempora: idque evidenti conjectura. Origenes (*k*) enim teſtatur, complures, qui ante ſe vixerunt, ſcriptores Eccleſiaſticos, unam tantum, eamdemque fuiſſe mulierem, quæ ſæpius Jeſum unxerit, eſſe profeſſos: nec aliquem dicit extitiſſe, qui de pluribus ſententiam adſtruere auſus ſit: novit quippe ipſe non tantum authentica ſcripta Clementis, ſed etiam apocrypha; nam eodem ipſo tractatu, alia tamen occaſione, ex ejuſdem Clementis Itinerario citat quamdam Petri ſententiam.

Non duæ, ſed una Maria.

(*h*) *Joan. 12.*

(*i*) *Marc. 16.*

(*k*) *Orig. in Matt. tract. 35.*

XX. Primus autem auctor, qui plures, ſcilicet tres vel quatuor inter ſe diſtinctas feminas quæ Jeſum unxerint, ponat, fuit aliquando idem ipſe Origenes, quem ex Græcis ſecuti ſunt Theophylactus (*l*) atque Euthymius (*m*). Verum idem Origenes ſanioris judicii effectus, longe diverſam firmat ſententiam: nimirum unam eamdemque fuiſſe mulierem, quæ in domo Simonis unxit pedes Jeſu, cum Maria ſorore Marthæ, ac Magdalena, quæ ad ſepulcrum cum unguento acceſſit. Id quippe ipſe profitetur in inſigni illa ac tam celebri homilia de Magdalena, in qua totius Atticæ eloquentiæ vela pandit. Reddam ipſius verba, quo hæc certius cognoſcantur; ſic enim ait in apoſtrophe ad Magdalenam: *Fortaſſe neſcis an diligat*

Origenis poſterior ſententia.

(*l*) *Theophyl. in Marc. 14.*

(*m*) *Euthym. in Matt. 26.*

Digitized by Google

gat te. Olim te diligebat; a Phariſæo te defendebat; a ſorore ſua diligenter excuſabat: olim laudabat te, quando unguento pedes ejus ungebas, lacrymis rigabas, capillis tergebas: dolorem tuum mulcebat, peccata dimittebat, &c. Rurſum in fine hæc habet: *Ploret unuſquiſque ad Jeſum, quærat fideliter Jeſum, quia non celavit quærenti ſe peccatrici. Diſce peccator homo a peccatrice muliere, cui tamen demiſſa ſunt peccata ſua*, &c. Ex his plane perſpicue intelligitur, eumdem Origenem profiteri unam eamdemque eſſe Magdalenam, quæ unxit olim pedes in domo Simonis, cum ſorore Marthæ, atque illa quæ dicta Maria Magdalene ad ſepulchrum cum unguento acceſſit.

XXI. Patrum ſententiæ.

Poſt Origenem Euſebius (a) Pamphili de duabus Magdalenis ponit opinionem; cum ipſe tamen nihil prohibere dicat, quin una eademque dicatur. Joannes (b) Chryſoſtomus de his differens, duas inter ſe diverſas dicit fuiſſe mulieres quæ Chriſtum unxerunt; alteram innominatam, cujus tum Lucas (c), tum alii meminerunt; alteram vero Mariam ſororem Lazari atque Marthæ confirmans & hæc ipſa alibi diſtinguit (d) peccatricem a ſorore Lazari, ſicque unam eamdemque ſuiſſe teſtari videtur, quæ unxit pedes in domo Simonis, & quæ poſtea unguentum ſuper caput Jeſu recumbentis effudit. Hieronymus (e) & ipſe duas fuiſſe affirmare videtur, ſed non eo modo quo Chryſoſtomus: nam cum unam eamdemque putat, quæ unxit pedes, ac inde caput in Bethania; ab ea tamen eſſe diverſam dicit, quæ apud Lucam ponitur in civitate peccatrix. At dum hæc ſubdit verba: *Nec enim poterat ſtatim capite digna fieri meretrix*. Plane inſinuat, ſe nec negare, quin & illa quæ effudit unguentum ſuper caput, ipſa peccatrix fuerit. Idem (f) vero ad Marcellam ſcribens, Mariam Magdalenam & mulierem illam peccatricem unam eamdemque fuiſſe, affirmat his verbis: *Maria Magdalene ipſa eſt a qua ſeptem dæmonia expulerat, ut ubi abundaverat peccatum, ſuperabundaret gratia*. Hæc ille: qui & alibi dum numerat Marias, nec recenſet inter eas Mariam ſororem Lazari, plane eamdem & unam eſſe cum Maria Magdalene quam quartam ponit, aperte ſignificat. Ambroſius (g) autem non dubitat, quin eadem ſit, quæ unxit pedes & caput in Bethania: an vero eadem fuerit illa peccatrix affirmare non audet, ſed ſic ait: *Poteſt autem non eadem eſſe, ne ſibi contrarium Evangeliſtæ dixiſſe videantur: poteſt autem quæſtio metiri, & ex temporis diverſitate diſſolvi, ut adhuc illa peccatrix, iſta perfectior: etſi non perſonam mutat Eccleſia, tamen mutat profectum*. Hæc Ambroſius: qui in ſua præfatione dici ſolita in Eccleſia celebritatis die S. Mariæ Magdalenæ, eamdem ipſam unamque cum peccatrice fuiſſe confirmat: quod etiam demonſtrat dum recenſet (h) miracula in tribus illis Martha, Maria, & Lazaro facta, dicens: *Dum largum ſanguinis fluxum ſiccat in Martha: dum dæmones pellit ex Maria: dum corpus redivivi ſpiritus calore conſtringit*. Auguſtinus (i) aliquando de ea re anceps, quid ceteri affirmare non audet, dum ſic ait: *Ecce ipſa ſoror Lazari (ſi tamen ipſa eſt quæ pedes Domini unxit unguento, & terſit capillis ſuis, quos lavaverat lacrymis) melius ſuſcitata eſt, quam frater ejus*. Idem (k) tamen dum hæc accuratius expendit, ac ſubtilius diſputat, veram confirmat eſſe ſententiam, unam eamdemque ſuiſſe ſororem Lazari cum peccatrice. Gregorius (l) iſtud ipſum ſæpius profitetur Beda (m) etiam, & ceteri.

(a) Euſeb. Pamphil. ad Marin.
(b) Chryſoſt. in Matthæum homil. 81.
(c) Luc. 7.
(d) Chryſoſt. in Joan. homil. 61.
(e) Hieron. in Matth. 26.
(f) Hieron. ep. 148.
(g) Ambroſ. in Luc. 7.
(h) Idem in lib. de Salom. c. 5.
(i) Aug. in Joan. tract. 49.
(k) Aug. de conſenſu Evang. lib. 12. c. 79.
(l) Greg. hom. 25. 33. & in regiſt. epiſtol. 186.
(m) Beda in Luc. 5.

XXII. Sententia Anonymi refellitur.

At quoniam incidimus in ſcriptum quoddam noſtri temporis hominis, cujus idcirco nomen ſobticemus, quod illud nondum edidit, nec ab eo edendum putamus qui diſtinguit Mariam Magdalenam ab ea quæ erat in civitate peccatrix; eas quibus ille nititur rationes in medium afferre ac confutare operæ pretium ducimus. Ad ſtabiliendam enim ſuam ſententiam illud in primis conatur oſtendere; peccatricem illam, cujus Lucas meminit, non fuiſſe Judæam, ſed Gentilem feminam: cum e contra de Magdalena exploratum habeatur fuiſſe Judæam: *Lex*, inquit, (n) *divina præcipit, ut non ſit meretrix ex filiabus Iſrael. Porro Phariſæi legis divinæ obſervantiſſimi cum eſſent, haud paſſi fuiſſent filiam Iſrael eſſe quæſtuariam*. Studet & id ipſum ex verbis Evangeliſtæ extorquere, quod apud illum Simon dicat: *Hic ſi eſſet Propheta, ſciret utique quæ & qualis eſt mulier, quæ tangit eum*. Quaſi illud, quæ patriam ſignificet, & quod eſſet Gentilis inſinuet. Sed inania prorſus hæc ſunt. Qoid enim? licet lex divina prohiberet eſſe meretricem in Iſrael; nonne eadem lex omnia peccata vetuit, & tamen nedum vulgares homines, ſed nec ipſi legis cuſtodes Phariſæi eam obſervabant; exprobrante illis Domino, ac dicente: *Nemo ex vobis facit legem*. Cæterum cum nulla pœna ſtatuta a lege adverſus Iſraelitas meretrices, ſicut contra adulteras, reperiatur; non eſſe id generis crimen, quod per judices puniretur, ſed quod haberet tantummodo Deum ultorem, ſatis apparet, niſi dixerimus ea tantum pœna meretrices affectas videri, quod earum oblatio non reciperetur a ſacerdotibus, prohibente hoc divina Scriptura: quæ & mox ut prohibuit, ne ſit meretrix ex filiabus Iſrael, ſubdit: *Non offeres mercedem pro-*

(n) Deut. 23.

ſtibuli. Sed an non meretrices Iſraelitæ
illæ erant, quarum cauſam adeo ſapien-
(a) 3. Reg. 3. ter Salomon (a) judicavit, nec ullum il-
lis, quod meretrices eſſent, negotium fe-
cit? Certe quod ad legem divinam ſpe-
Mulier peccatrix eadem Judea. ctat, facilius Judæi paſſari eſſent eſſe me-
retrices Iſraelitas, qaam alienigenas at-
que Gentiles: cum ad alienigenam ac-
cedentem hominem Judæum ab omnibus
occidi poſſe, licitum aſſe videretur: nam
ea de cauſa tantopere laudatus eſt Phi-
(b) Num. 25. nees, quod Iſraelitam (b) cum Madiani-
tide in lupanari cubantem aggreſſus am-
bos confodit gladio. Rarſum ſi non eſ-
ſent permiſſæ Iſraelitæ meretrices in Ju-
dea, inanis ea aſſet legis divinæ præce-
(c) Levit. 21. ptio, qua (c) prohibebatur ne ſacardos
daceret uxorem meretricem, haud dubie
ex feminis Iſraelitis: nam alienigenam
ne virginem quidem fas erat habere con-
jugem. Ex his itaqae ſatis conſtare vide-
tur, peccatricem illam quæ unxit pedes
Jeſu in domo Simonis, fuiſſe Judæam
mullerem; nec quicquam eſſe impedimen-
to, quo minus ana ſit cum Magdalena.
Equidem liquido conſtat, quod ſi gen-
tilis fuiſſet femina, Evangeliſtæ, que-
madmodum de Chananæa, vel Syrophœ-
niſſa, ut de re inuſitata loquentes, ne-
quaquam ſilentio prætermiſiſſent.

XXIII. Adhuc objicit, quod & alii eamdem
ſectantes ſententiam objecerunt: pecca-
tricem hanc feminam, cujus meminit Lu-
cas habitaſſe in Galilæa, & quod a mul-
tis creditur, in civitate Naim; illam au-
tem ſororem Lazari atque Marthæ in Be-
thania prope Hieroſolymam egiſſe cum
ſuis, conſtare (d). At qaid volant mere-
(d) Joan. 11. & 12. tricem feminam uno loco conſiſtere, nec
in aliam regionem commigraſſe: cum de
his loquens divina Scriptura (e), mere-
(e) Proverb. 7. tricem dicat garrulam, vagam, & quie-
Meretrices Vagæ. tis impatientem, nec valentem domi con-
ſiſtere? certe ejuſmodi feminas ſaam pa-
triam averſari, & alienas quærere civi-
tates, quo liberias pudoris laxant habe-
nas, nec a cognatis vel optimis amicis
commoneantur, plus ſatis docet experi-
mentum. Sic ut de hac, cujas maxime me-
minit Lacas, jure dicere poſſimus, a ſuis
ſeceſſiſſe, atqae in Galilæam commi-
graſſe, inde vero meliorem factam ad
propria rediiſſe: licet alia honeſtior
cauſa afferri poſſet, vel quod ibi nu-
pſiſſet, vel quod quippiam aliud actu-
ta in Galilæam profecta eſſet. Verum
non indigenam, ſed natam eſſe in
(f) Joſue 19. Galilæa teſtantur; eo quod in Galilæa ſit
(g) Joſue 15. oppidum in tribu Nephtalim (f), Mag-
dalel dictum, unde Magdalenam volunt
(h) Exod. 14. Hier. 44. Num. 33. & Hieron. de locis Hebraicis. eſſe cognominatam. Dicere ad hæc poſ-
ſemus, Magdalenam dictam a Magdal (g)
oppido in tribu Juda poſito, vel a Ma-
gdalo apud Ægyptum (h). Sed conceda-
mus ita eſſe denominatam a Magdalel Ga-
lilææ civitate: numquid eam ob cauſam
fateri cogimur illic eſſe natam? cum cer-
tum ſit, morem fuiſſe Hebræorum, a lo-
co abi quis habitat nomen accipere; ut
Evangeliſta de Domino ait, quod Naza-
renus ſit appellatus, quia Nazareth ha-
biravit.

XXIV. Porro cum peccatrix malier, quæ in
Galilæa pedes Chriſti anxit, eadem Mag-
dalena fuiſſe dicatur (quod tradant E-
vangeliſtæ (i) Magdalenam unam ex il- (i) Matth. 27. Marc. 15. Luc. 8. & 23.
lis mulieribas eſſe, quæ e Galilæa ſecatæ
ſunt Dominum, miniſtrantes ei) cumque
ſuperius oſtenderimus ex ipſius Domini
verbis unam eamdemqua aſſa ſororem
Marthæ & Lazari cum Magdalena quæ
ad ſepulcrum anguentum attulit: jam ſa-
tis conſtare videtur, peccatricem feminam
Mariam Magdalenam, atqae ſororem Mar-
thæ, anam eamdemqua eſſe perſonam,
ſicque jam peroratam eſſe cauſam, niſi
adhuc levibus quibuſdam objectionibus
ſatisfaciendum eſſet: ut cum dicitur: Si
Magdalena, a qua Dominam ſeptem dæ-
monia ejeciſſe teſtantur Evangeliſtæ (k), (k) Luc. 8. Marc. 6.
ipſa una eademque eſt cum illa peccatri-
ce: tunc aut ſeptem illa ab ea dæmonia
ejecit ante unctionem pedum, vel poſtea.
Si antea; quomodo non tunc, ſicut libe- Dilemma ſolvitur.
ra a dæmoniis, ita etiam deſierit eſſe
meretrix? quod ſi deſiiſſet, cur apud Lu-
cam peccatrix dicitur, & mox ea de cau-
ſa, quod magno animi amantis ardore pium
illad officium exhibuerit, fuiſſe illi pec-
cata dimiſſa, qaod Chriſti teſtimonio com-
probatur dicentis: *Remittuntur ei peccata
multa*? Si vero poſtea a ſeptem illis dæ-
moniis eſt liberata; cur poſt dimiſſa illi
peccata, a dæmoniis eſt obſeſſa? Hoc di-
lemmate nitebatur ſcriptor ille, de quo
antea, dum Magdalenam a peccatrice mu-
liere eſſe diverſam ſtatuere & affirmare
conaretur. Sed quæ neceſſitas urget, at
ante vel poſt anctionem curata fuerit pec-
catrix illa; cum eodem ipſo tempore
quo illa pietatis præſtabat officia, ſe-
ptem illi dæmones ab ea exire potuiſſent?
quod ſi nihil ejuſmodi ſcribat Lucas E-
vangeliſta: nec idem (l) cum paulo poſt (l) Luc. 8.
de Maria Magdalena habet mentionem,
dicens ab ea exiiſſa ſeptem dæmonia,
quando id factum ſit narrat; adeo at mul-
ta de ea ab ipſo eſſe prætermiſſa, ne-
ceſſe ſit affirmare. Ad hæc quid impedit
qao minus hæc ante unctionem contingere
potuiſſent: nimitum ut liberata a ſeptem
illis eam obſidentibus immundis ſpiriti-
bus, mox in ſe reverſa, delictorum pœ-
nitens, illud grati animi obſequiam præ-
ſtiterit? Nec eſt etiam quod aliqaod ſe-
quatur abſurdum, ſi poſtea eam obſeſſam
ab illis nequam ſpiritibus dixerimus: cum (m) Joannes Chryſ. libr. de provid. Dei.
magna Dei providentia, etiam pios ac
juſtos viros eis aliquando cruciari ſit per-
miſſum, ut pluribus monſtrat Joannes (m)
Chry-

(a) Hieron. Epiſt. 25.

Chryſoſtomus, & Hieronymus ad Paulam (a) ſic ſcribens: *Quæ cauſa eſt*, inquit, *ut ſæpe bimuli, trimulique & ubera materna lactentes, a dæmonio corripiantur? Inſcrutabilia hæc inſcrutabili altiſſimi Dei judicio ſunt referenda*. Certe quidem cjuſmodi facinoroſas mulieres, quantumvis pœnitentes ac Deo per omnia placentes aſſecutæ fuerint ſuorum indulgentiam delictorum, nihilominus acerbioribus ſolere infeſtationibus dæmonum exagitari, qui res geſtas Pelagiæ pœnitentis, & Mariæ Ægyptiacæ, & aliarum legerit, plane intelliget.

XXV. Ex Evangeliſta certa veritas.

Hæc cum ita ſe habeant, non tamen ſic dicimus, ut affirmemus illam poſt unctionem pedum id paſſam eſſe: cum enim non ſcribat Evangeliſta quando id acciderit, nec nos præſumimus definire. Bene quidem demonſtraſſe volumus quolibet id tempore accidere potuiſſe, nihilque omnino veritati repugnare, ſi unam eamdemque & peccatricem illam dictam mulierem, & Magdalenam exiſtimandam eſſe affirmemus. At vero cum tam inſigniter teſtetur Joannes Evangeliſta (b), Mariam ſororem Lazari & Marthæ eamdem eſſe cum illa, quæ unxit Dominum unguento, & pedes capillis exterſit: nulla videtur relicta dubitatio, quin una eademque ſit, quæ in primis peccatrix, inde Maria ſoror Lazari & Marthæ, & Magdalena demum eſt appellata: cum præſertim ſuperius oſtenderimus ex miniſterio exhibito ſepulturæ, eamdem Lazari ſororem eſſe cum Magdalena: licet verba illa Joannis, quibus loquens de Maria ſorore Lazari & Marthæ, in hunc modum: *Maria erat, quæ unxit Dominum unguento, & exterſit pedes ejus capillis ſuis: cujus frater Lazarus*, &c. dicta eſſet velint ab Evangeliſta per recapitulationem, alludente non ad illam pedum unctionem factam in Galilæa, ſed eam potius, quæ facta eſt in Bethania, cujus idem Joannes meminit ſequenti capitulo; ſicque diſtorquent cavillanturque germanum ſenſum Evangeliſtæ; cum aperte conſtet ex eo miniſterio, quænam eſſet illa Maria Marthæ ſoror, voluiſſe noſtrum Evangeliſtam monſtrare ac patefacere: qui quidem ſi non de illa quæ unxit in Galilæa intellexiſſet, non tantum eo ſigno quænam eſſet, non ſignificaſſet, ſed potius obſcuraſſet, ac confudiſſet; nimirum quia illa prima, quæ unxerat in Galilæa, videretur eſſe deſcripta. At quoniam de illa loquebatur, non alio ad eam demonſtrandam opus erat ſigno; quod quidem non ſuffeciſſet, ſed aliud neceſſario addendum fuiſſet, ut hanc ab illa diſtingueret, ſi de alia ab ea diverſa intelligere voluiſſet.

(b) Joan. 11.

XXVI.

His in hunc modum ſolutis objectionibus, & de una Magdalena ſtabilita ſententia de iterato ab eadem ſæpius unctionis officio paucis adhuc agendum putamus. Poſt primam unctionem factam in Galilæa in domo Simonis a Luca (c) deſcriptam, ſecundo (d) in Bethania ante ſex dies Paſchæ eadem quoque unxit pedes Jeſu, & capillis terſit, ut prius egerat. Res plane erat inuſitata ut pedes unguento ungerentur, præſertim nardi piſtici, hoc eſt, non adulterati, cujus excellentiæ meminit Plinius (e): non enim niſi Athenis apud aliquos qui deliciis dediti eſſent, fuiſſe in uſu pedes unguento perungi, & a virginibus, reperitur apud Athenæum (f): ſed de Judæis nullum exemplum extat; immo nec Romæ quidem, ubi omne genus deliciarum affluere potiſſimum illis temporibus conſueverat, nec de Imperatoribus ipſis, pedes eorum unguento ungi ſolitos legimus. Nam quaſi pro miraculo recitat Plinius (g) de Othone, qui hoc primum Neronem docuit, dum ait: *Vidimus etiam veſtigia pedum tingi*, unguentis ſcilicet: *quod Marcum Othonem monſtraſſe Neroni Principi ferebant. Quæſo, ut qualiter ſentiretur juvaretque ab ea parte corporis?* Hæc ille. Quin & Xenophon in Sympoſio plane demonſtrat, fuiſſe mulierum, & non virorum, unguento ungi: ut ex his etiam conjicere poſſis, inuſitatum opus non fuiſſe niſi ab una tentatum ac iteratum muliere: quæ & tertio unxit, quando biduo ante Paſcha, ut tradit Marcus (h) itidem Bethaniæ in domo Simonis leproſi fracto alabaſtro, effudit id genus unguenti ſuper caput Jeſu recumbentis. Hæc autem cum Evangelica veritate liquido conſtent: nihilominus qui de pluribus Magdalenis ſententiam ſtabilire conati ſunt, non veriti germanum ſenſum cavillationibus obſcurare, dixerunt unam eamdemque eſſe cœnam factam in Bethania ante ſex dies Paſchæ, cum ea quam dicit Marcus factam biduo ante Paſcha: quaſi illud biduum non ad convivium, ſed concilium ſit referendum, nec poſſit dici eo tempore convivium factum eſſe, quod ſcilicet eo ipſo die ſit factum concilium Hieroſolymis ſacerdotum, ad quos Judas proditurus Jeſum acceſſit; quaſi minime eſſe potuerit in Bethania in convivio, cui interfuiſſe perhibetur, qui Hieroſolymis ageret, proditionem contra Dominum molitturus: atque ex his inferunt, unum idemque convivium a Joanne, Marco, & Matthæo deſcriptum; diverſaſque inter ſe mulieres dicunt, quæ ab iiſdem Evangeliſtis recenſentur, quarum altera pedes, altera vero caput unxiſſet.

(c) Luc. 7.
(d) Joann. 12.
De unctione tertium iterata.
(e) Plin. Nat. hiſt. lib. 13. cap. 1.
(f) Apud Athen. in Dipnoſoph. lib. 12. c. 30.
(g) Plin. Nat. hiſt. lib. 13. c. 3.
(h) Marc. 14. Matth. 26.

XXVII. Duo convivia.

Sed plane contrarium, duoque diſtincta fuiſſe convivia, unam eamdemque mulierem, & in priori pedes, in poſteriori caput unxiſſe, facile demonſtrabimus. Si enim unum idemque fuit convivium

cum ulio, illudqua ante ſex dies Paſchæ peractum; cum conſtet Matthæi teſtimonio, tunc abiiſſe Judam ad Principes ſacerdotum, & de proditione Chriſti conveniſſe; neceſſe eſſet nos dicere, ante ſux dies Paſchæ ejuſmodi de prodendo Chriſto pactum eſſe conventum: quod nemo ſane jure dicere poterit, cum Marcus expreſſe teſtetur, id factum biduo ante Paſcha. Sed ad ea quæ dicunt, non potuiſſe Judam intereſſe concilio Hieroſolymis, qui aderat Bethaniæ in convivio: nullus certe Evangeliſturum (a) de Juda ſcribit, quod concilio interfuerit: ſed conveniſſe quidem dicunt Principes ſacerdotum eo tempore, quo nimirum Judas in Bethaniu e menſa recedens, Hieroſolymam petiit, ad perficiendum quod animo conceperat facinus. Nam ſi erat Bethania ſita in latere montis Oliveti (ut tradit Hieronymus b) nec amplius quam duobos milliuribus ab Hieroſolymis diſtans; immo cum dicat Evangeliſtu (c) *Erat Bethania juxta Hieroſolymam quaſi ſtadiis quindecim*, ſtadio uno minus duobus milliaribus eberat: poteſt u quocumque intelligi, nihil eſſe impedimento, quo minus eadem die Judas a convivio recedens, adiverit Principes ſacerdotum: potiſſimum vero ex hoc quod exceſſerit, nulla interpoſita moru, poſt defenſionem ab Jeſu factam de unguenti effuſione, et aperte ſic docet Matthæus (d): *Abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iſcariothes, ad Principes ſacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam?* &c.

(a) Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22.

(b) Hieron. de loc. Hebraic.

(c) Joan. 11.

(d) Matt. 26.

XXVIII. Ex his itaque jam ſatis liquido declaratum videtur, duo diverſu diverſiſque diebus exhibita fuiſſe Jeſu convivia: quorum primum factum dicitur in domo Lazari (e) a mortuis excitati, in quo & Lazarus ipſe unus ex diſcumbentibus fuit, Martha miniſtravit, Maria ejus ſoror pedes unxit, & Judas ei detraxit (f): alterum vero apud Simonem cognomento Leproſum, quo accedens mulier habens alabaſtrum (vas ſcilicet ex alabaſtro factum) affudit ſuper caput recumbentis; quando non unus Judas, ſed & cæteri diſcipuli indignati ſunt, ac tunc Dominus ſecundam pro illu habuit defenſionem a primu diverſam, & addidit dicens (g): *Amen dico vobis, ubicumque prædicatum fuerit Evangelium iſtud in univerſo mundo, & quod fecit hæc, narrabitur in memoriam ejus.* Certe quidem etſi nulla alia ſubeſſet ratio, qua hæc ipſa mulier, & peccatrix, eademque Maria ſoror Lazari, Magdalena cognominata, dici poſſet; tamen ut juſtificetur Jeſus in ſermonibus ſuis, ne falſi vaticinii (quod nefas eſt dictu) urguatur, affirmare neceſſe eſt, unam eamdemque eſſe Magdalenam, nec diverſas ſeu plures, dum unam tantum longe lateque per Orbem diffuſa Eccleſia prædicet Magdalenam. Hæc hactenus. Accepimus eodem argumento a Roffenſi periiluſtri noſtrorum temporum martyre adverſus Novatores egregium eſſe editum commentarium, a quo abundantius forte hæc hauriri poſſis: nos tamen nondum in eum incidimus, ſed citatum ab aliis tantum auctoribus novimus.

(e) Joan. 12.

(f) Matt. 26.

(g) Marc. 14. Matt. 26.

Concluſio de una Magdalena.

XXIX. Quod vero ad alabaſtrum unguenti pertinet, ne quid de hoc dicere prætermittamus: magni pretii munus fuiſſe alabaſtrum unguenti, ex eo facile poſſumus intelligere, dum ſcribit Herodotus in Thalia, Cambyſem Regem Perſarum omnium potentiſſimum dono miſiſſe ad Regem Æthiopum inter alia munera alabaſtrum unguenti. At cur alabaſtrum? Docet Plinius (h) alabaſtritem lapidem ad vaſa unguentaria excavari ſolere, quod quæ intus ponuntur incorrupta conſervari ſoleant. Licet Epiphanius in libro de menſuris, de alabaſtro unguenti aliam afferat rationem, dicens: *Alabaſtrum unguenti vaſculum eſt vitreum, capiens libram olei, menſura vero eſt ſextarii dimidii: Alabaſtrum autem appellatum eſt propter fragilitatem.* Sed magis in his Plinio aſſentimur. De diverſis unguentorum generibus, quæ in deliciis eſſent tum agit Clemens (i) Alexandrinus, illud quod dicitur Nardus, maximi fuiſſe pretii teſtatur. Ex quibus omnibus facile intelligere quiſque poſſit, dictam mulierem opulentiſſimam fuiſſe, quæ ſæpe tenti pretii ad unctionem Domini unguentum pio liberaliterque profuderit. At nec illud præteriiſſe volumus, teſtari Suidam (k) urceum unguenti, quo Chriſtus inunctus fuit, depoſitum fuiſſe una cum multis aliis ſacris reliquiis a Conſtantino Magno in foro Conſtantinopolitano, ſed a Theodoſio Magno inde ſublatum, & honeſtiori loco eſſe reconditum.

De alabaſtro unguenti.

(h) Plin. l. 36. cap. 8.

(i) Clem. Alexandrin. in Pædag. l. 2. cap. 8.

(k) Suid. ver. μύρον.

Nunc autem Evangelicam, a qua digreſſi ſumus, hiſtoriam proſequemur, & compendioſe, quantum ſus eſt, repetamus. Convenit (l) Chriſtum turba multa, adeoque importune detinebat eum, ut nec aliquantulum quieſcere, vel cibum ſumere diſcipulos permitteret: cumque ſibi oblatum dæmoniacum cæcum & mutum curaſſet, rurſum Phariſæi calumniati ſunt eum, quod in Beelzebub principe dæmoniorum ejiceret dæmonia: adverſus quos egregiam ſuo more divinamque inſtituit defenſionem, peccataque ipſorum redarguit, ac denique acrius in eos invehitur, quod ſignum peterent, qui facta miracula contempſiſſent. Ea (m) vero dum loqueretur, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi: *Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ ſuxiſti. At ille dixit: Quin immo beati*

qui

(l) Matt. 12. Marc. 3. Luc. 11. Concord. c. 49.

(m) Matt. 12. Marc. 3. Luc. 8. & 3. Concord. c. 50.

Digitized by Google

Quæ a ſuis Chriſtus patitur.

qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Accurrerunt inde ſui, ut tenerent eum, falſa quadam fama decepti, quod in furorem verſus eſſet: & adhuc eo loquente, qui aderant, interpellabant eum de matre ſua, & fratribus qui foris ſtarent quærentes illum alloqui. Tunc ille: *Quæ eſt*, inquit, *mater mea, & qui ſunt fratres mei? Et extendens manum in diſcipulos ſuos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis eſt; ipſe frater meus, & ſoror mea & mater eſt*. Aderat mater ſanctiſſima cum cæteris, ſed non eo affectu quo alii, ut exiſtimaret filium in furorem eſſe converſum, ac teneret eum: ſed maternis viſceribus filio hæc patienti compatiens præſto erat, ſicut & paſſionis tempore novimus accurriſſe, & quemadmodum tunc cum operaretur ſalutem in medio terræ, eam non proprio nomine, ſed communi, mulierem appellavit: ſic & in præſentiarum verbo prædicationis intentus, quaſi nullo moveretur carnis affectu, in eum modum voluit reſpondiſſe.

XXX. Exiens (*a*) inde domo, accedenſque ad Tiberiadis mare, cum undique frequens turba confluerer: conſcendens naviculam, ex ea concionabatur ad populum: ſermonemque parabolis texens, de ſeminante ſimilitudinem primo loco recenſuit, addiditque alias (*b*) nempe de ſuperſeminatis zizaniis, de grano ſinapis, & de fermento, de theſauro (*c*) margarita, & ſagena (*d*). His abſolutis, inde recedens, venit Nazareth, & ingreſſus ſynagogam, ex Iſaia (*e*) Propheta ea legit verba: *Spiritus Domini ſuper me*, &c. oſtenditque eo tempore prophetiam illam eſſe impletam. Qui aderant, audientes doctrinam ejus non vulgarem, ſed quæ magnam præſeferret ſcientiam & ſapientiam, mirum in modum mirabantur, quod putarent filium eſſe fabri, ipſumque olim fabrum, cujus noverant matrem, fratres & ſorores, quorum cauſa eum contempſerant, nec, ut par erat, in honore habuerant. Unde cum apte illos Dominus admonuiſſet, Prophetas ubique gentium præterquam in patria in exiſtimatione eſſe; illi indignati, ejicientes eum extra civitatem, & uſque ad montis ſupercilium perducentes, inde ipſum præcipitare parabant: ſed Jeſus tranſiens illæſus, per medium illorum abiens receſſit, cum nonniſi paucos illic infirmos curaſſet propter incredulitatem ipſorum. Addunt (*f*) alii, qui, auctore Beda, ejuſmodi hiſtoriam: Dominum manus prædictorum violentas evadere volentem, cum ad radicem montis deſcenderet, ſub rupe latuiſſe, ſaxumque tunc eidem ceſſiſſe, ac latebris locum præbuiſſe, in quo corporis Domini remanſerint impreſſa ſigna, pedumque veſtigia: ſed nihil hujuſmodi apud Bedam.

(*a*) Matt. 13. Marc. 4. Luc. 8. Concord. c. 51.
(*b*) Matt. 13. Marc. 4. Luc. 8. Concord. c. 52.
(*c*) Matt. 13. Marc. 4. Concord. c. 53.
(*d*) Matt. 13. Marc. 6. Luc. 4. Concord. Evang. c. 54.
(*e*) Iſai. 61.
Ex Prophetia ſe Chriſtum eſſe docet.
(*f*) Nicol. Lyr. & Dionyſ. Carth.

XXXI. Inde recedens Dominus (Matthæus (*g*) ait) circuibat omnes civitates ac caſtella Galilææ, prædicans Evangelium, & curans omnem languorem; erantque cum eo duodecim Apoſtoli, & mulieres aliquæ, quæ curatæ erant a ſpiritibus malignis & infirmitatibus, Maria quæ vocatur Magdalena, de qua ſeptem dæmonia exierant, & Joanna uxor Chuſæ procuratoris Herodis, & Suſanna, & aliæ multæ, quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis. Videns autem tunc turbas tamquam oves ſine paſtore, miſertus earum, ſtatuit mittere Apoſtolos ad prædicandum Evangelium: quibus ad ſe advocatis, dedit illis poteſtatem ſuper dæmones, ut ejicerent eos, & curarent omnem ægritudinem, miſitque illos binos: quorum nomina, eo ordine, quo ſunt miſſi recenſet (*h*) Evangeliſta ſic dicens: *Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc. Primus: Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus, Jacobus Zebedæi, & Joannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus publicanus, Jacobus Alphæi, & Thaddæus, Simon Chananæus, & Judas Iſcariothes*. Sic mittens ipſos nulla rerum temporalium voluit ſollicitudine prægravari, multaque admonuit, quæ ſervare deberent; atque nonnulla quæ ipſis eſſent obventura, prædixit; & ut inſignis belli dux, ad fortitudinem excitavit. Ea omnia quidem non ſecus magnanimi ac generoſi illi abeuntes præſtiterunt, ac Evangelium prædicarunt, ſed & dæmonia ejecerunt; ungenteſque oleo multos ægrotos maxima cum omnium admiratione curarunt. Quod autem ſpectat ad ejuſmodi ægrotantium unctionem, inferius opportuniori loco agemus. His de ſecundo anno prædicationis Chriſti ex Evangelica hiſtoria recitatis: quoniam quæ ſequuntur, ſequenti anno prope Paſchale tempus facta eſſe noſcuntur; præſenti anno finem imponimus. Cum enim (quod alias diximus) annos prædicationis Chriſti nonniſi a Paſchali tempore metiri poſſimus: ſecundum cujuſque anni Paſcha, annum Domini conſignare neceſſe eſt.

(*g*) Matt. 9. & 10. Marc. 6. Luc. 8. Concord. cap. 55.
Chriſtus mittit Apoſtolos.
(*h*) Matt. 10.

Anno

Digitized by Google

JESU CHRISTI ANNUS 33. | TIBERII IMP. ANNUS 17.

I. ANno Domini trigeſimotertio (*a*), Auguſto quintum & Ælio Sejano Coſſ. prope Paſchalem (*b*) celebritatem S. Joannes Baptiſta ab Herode Antipa Tetrarcha Galilææ juſſus eſt capite truncari: id autem quomodo ſe habuerit, rem geſtam in hunc modum recenſent Evangeliſtæ (*c*), *Cum dies opportunus accidiſſet, Herodes natalis ſui cœnam fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ, Cumque introiſſet filia ipſius Herodiadis, ſaltavit in medio, & placuit Herodi. Unde cum juramento pollicitus eſt ei dare quodcumque poſtulaſſet ab eo. Et cum ſaltaſſet, & placuiſſet Herodi, ſimulque recumbentibus: Rex ait puellæ: Pete a me quod vis & dabo tibi: & juravit illi: Quia quicquid petieris, dabo tibi, licet dimidium regni mei. Quæ cum exiſſet, dixit matri ſuæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Joannis Baptiſtæ. At illa præmonita a matre ſua, cum introiſſet ſtatim cum feſtinatione ad Regem, petivit dicens: Volo ut protinus des mihi in diſco caput Joannis Baptiſtæ. Et contriſtatus eſt Rex: propter juſjurandum autem, & propter ſimul diſcumbentes noluit eam contriſtare: & miſſo ſpiculatore præcepit afferri & dari caput ejus in diſco. Miſitque & decollavit Joannem in carcere, & attulit caput ejus in diſco, & dedit illud puellæ, & puella dedit matri ſuæ. Quo audito, diſcipuli ejus venerunt, & tulerunt corpus ejus, & poſuerunt illud in monumento: & venientes nuntiaverunt Jeſu.* Hactenus Evangeliſtæ de nece Joannis.

(*a*) Tacit. lib. 5. Dio lib. 58.
(*b*) Bed. in Marc. c. 6.
(*c*) Matt. 14. Marc. 6. Concord. Evang. c. 56.

De nece Joannis.

II. De feſto die natalis Herodis Regis a Judæis Romæ ſolemniter celebrari ſolito putamus Perſium eſſe locutum, cum ait:

At cum Herodis venere dies, unctaque feneſtra
Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuere lucernæ,
Portantes violas.

Non tamen de Herodis Regis, de quo eſt ſermo, natali die hæc ſunt intelligenda, ſed potius Herodis Agrippæ ultimi Judæorum Regis, quo tempore Perſius claruit, natus (ut ait Euſebius in Chronico) anno vigeſimoprimo Tiberii, mortuus vero nono anno Neronis. In regiis vero conviviis ejuſmodi ſaltatrices adhiberi conſueviſſe, Joſephus alio demonſtrat exemplo, dum de Joſepho Tobiæ filio hæc ait (*d*): *Cum aliquando veniſſet Alexandriam cum patre ducente ſecum filiam nubilem, ut eam alicui nobili Judæo nuptui traderet: cœnans cum Rege, ingreſſam in convivium formoſam ſaltatriculam adamavit.* Idque a Græcis etiam in conviviis factitari ſolitum declarat Xenophon in Sympoſio. Ceterum nihil eſſe tam vehemens ad animum quamvis duriſſimum inflectendum emolliendumque perinde ac ipſa ad modos muſicos accommodata ſaltatio. Lucianus (*e*) ſcripto de hac re commentario, complurium antiquorum philoſophorum docet ſententiis, ac multis probat exemplis, & eorum quæ ſub Nerone ſuo tempore acciderunt experimentis. Unde illa jure facta eſt admonitio in Eccleſiaſtico (*f*): *Cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis: nec audias illam, ne forte pereas in efficacia illius.* Hoc igitur omnium potiſſimo telo uſus eſt diabolus, ut Herodis animum ad tam immane facinus perpetrandum, ad inferendam ſcilicet Joanni necem, induceret.

(*d*) Joſeph. antiq. l. 12. cap. 4.
(*e*) Lucian. de ſaltat.
(*f*) Eccl. 9.

III. Crudelitas Herodis.

Non tamen aliquod apud Judæos, vel Gentes quantumvis Deum ignorantes reperitur exemplum, ut in convivium ejuſmodi apophoretum, præciſum nempe caput hominis præſentaretur in diſco: niſi (quod pro monſtro atque portento apud Romanos habitum fuit) cum (*g*) Q. Flaminius, Placentiæ dum eſſet cum faſcibus proconſularibus, ut diſcumbenti ſecum meretriculæ talis ſpectaculi avidæ morem gereret, non quempiam juſtum hominem, ſed unum ex damnatis ante triclinium capite cædi præcepit: quod facinus adeo Romani ſunt deteſtati, ut in eumdem reum majeſtatis ea de cauſa factum omnes rhetores nobiles declamarint. Sed & rabies belli civilis eo furoris adegit Marium, ut exectum caput Antonii Conſularis inter epulas ſumma animi inſolentia lætis manibus attrectaret (*h*).

(*g*) Senec. controv. lib. 5. Livius lib. 39. & Hieron. in Mat. c. 14.
(*h*) Plutarch. in Mario. Val. Maxim. lib. 9. c. 2. Luc. Flor. lib. 3. c. 21.

IV. Herodiadis immane facinus.

Agit & Joſephus (*i*) de nece Joannis, quem mirifice laudat, ejuſque facinoris cauſa Herodem pœnas dediſſe ait, ut exercitus ejus funditus profligaretur a Parthis: cumque idem auctor aliam cauſam afferat carceris ac necis Joannis, refellimus eam ſuperius, cum de eodem Joanne in carcerem detruſo egimus. Inſultaſſe Herodiadem præciſo capiti, atque acu diſcriminali ſanctiſſimam illam linguam perforaſſe, Hieronymus (*k*) in Ruffinum agens tradit, ſic dicens: *Nec magnopere glorieris, ſi facias quod faciunt ſcorpiones, atque cantharides. Fecerunt hoc & Fulvia in Ciceronem, & Herodias in Joannem: quia veritatem non poterant audire, linguam veriloquam diſcriminali acu confoderunt.* Hæc ille. Idem ait (*l*) corpus Joannis ſublatum, a diſcipulis ejus ſepultum fuiſſe Sebaſte, quæ eſt Samaria, longe a Macherunte, ubi (*m*) in carcerem actus atque necatus fuit: caput vero nequaquam cum corpore conceſſum ad ſepeliendum fuiſſe, id prohibente Herodiade, de qua hæc Nicephorus (*n*)

(*i*) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 7.
(*k*) Hier. in Ruffin. Apol.
(*l*) Hier. ep. 27.
(*m*) Joſ. antiq. lib. 18. cap. 7.
(*n*) Niceph. hiſt. lib. 1. cap. 9.

V. *At ipſa Joannis reprehenſionem verita, conjungere id rurſus reliquo corpori timens,*

mens,

Digitized by Google

Sepultura Joannis.

mens, apud ſe remotis arbitris, in abſtruſiore regiæ loco ſepeliendum duxit: truncum autem abjicere quopiam juſſit: eum porro ſolum diſcipuli ejus furtim ſublatum cum ſolemni veneratione in celebri quodam ſepelivere loco. Hæc Nicephorus. Quod vero Joannis corpus Samariam uſque diſcipuli detulerint, ea ratio afferri poſſe videtur, quod ea provincia non eſſet ſub Herodis Antipæ ditione: ſed quoniam conjuncta Judææ conceſſa fuerat ab Auguſta (*a*) Archelao Regi, illo ſemel in ordinem redacto, tam Samaria, quam Judæa & Idumæa, quæ erant Archelao ſubjectæ, redactæ (*b*) ſunt per Tiberium in provinciam, quæ & per Romanos Præſides adminiſtrari ſolebant: ſicque ne Herodias rurſus de trunco negotium exhiberet, illum Samariam detulerunt: ſed eo potius, quam alio extra ditionem Herodis, quod Samaritæ hoſtes eſſent (ut prius cumulate diximus) Judæorum, ac pro patriis rebus pugnaciſſimi. Quis autem exitus tandem ſaltatricis feminæ ſceleſtiſſimæ fuerit, & quod ſupplicium acceperit feralis impietas, Nicephorus rem geſtam his verbis conſcribit (*c*):

(*a*) *Joſeph. antiq. l. 17. cap. 13.*
(*b*) *Joſeph. antiq. l. 17. cap. 15.*
(*c*) *Niceph. hiſt. lib. 1. cap. 20.*

VI. Obitus Herodiadis & filiæ.

Furibunda ſed enim & adultera inceſtaque adeo illa, quæ quidem Herodis habebatur, re vera autem Philippi erat conjux, vita longius acta, cum prius filiam ſaltatricem acerbo fato ſublatam vidiſſet, deinde ipſa quoque deceſſit futuri ſæculi judicio & ſupplicio reſervata, merus ibi quamcitiſſime divinæ iræ feces, intolerabiliſque indignationis Domini calicem hauſtura. Filiæ autem ejus (dignus eſt enim qui memoriæ commendetur) talis fuit obitus. Eundum ei quodam brumali tempore erat, & fluvius trajiciendus: qui cum glacie conſtrictus coagmentatuſque eſſet, pedes eum tranſibat; glacie autem rupta, idque non ſine Dei numine demergitur illa ſtatim capite tenus, & inferioribus corporis partibus laſciviens, molliuſque ſe movens ſaltat, non in terra, ſed in undis: caput vero ſceleſtum, frigore & glacie concretum, deinde etiam convulneratum, & a reliquo corpore non ferro, ſed glaciei cruſtis reſectum, in glacies ipſa ſaltationem lethalem exhibet; ſpectaculoque ejus omnibus præbito, in memoriam ea quæ fecerat, ſpectantibus revocat. Hæc Nicephorus. At quoniam hujuſmodi hiſtoriæ haud conſtans habetur veritas, eſto fides apud auctorem.

VII. Porro quantumvis necatus eſſet Joannes Baptiſta, tamen tantæ erat exiſtimationis, ut putaretur a quibuſdam reſurrexiſſe, & ipſe Chriſtus eſſe Joannes: exiſtimabat hoc inter alios Herodes, de quo hæc Marcus (*d*): *Et audivit Rex Herodes, opera ſcilicet quæ faciebat Chriſtus: & dicebat: Quia Joannes Baptiſta reſurrexit a mortuis, & propterea virtutes operantur in illo. Alii autem dicebant: Quia Elias eſt. Alii vero dicebant Quia Propheta eſt, quaſi unus ex Prophetis. Quo audito Herodes ait: Quem ego decollavi Joannem, hic a mortuis* (*e*) *reſurrexit.* Hæc Marcus: eadem fere Matthæus & Lucas. Itaque patet, aliqua miracula mox poſt obitum Joannis facta eſſe a Chriſto, quæ non videntur eſſe ab Evangeliſtis recenſita: multa enim ab illis eſſe prætermiſſa, Joannes (*f*) quoque teſtatur. His permotus Herodes exiſtimavit Joannem reſurrexiſſet a mortuis. Videas hominem ſtimulis conſcientiæ exagitatum, timere Joannem, licet occiſum: & quantumlibet alii aliter ſentirent de Chriſto, ipſe tamen in ea erat ſententia, terrore quodam affectus, ipſum eſſe Joannem qui ſurrexiſſe a mortuis. Res quidem magna, planeque admiratione digna, quomodo hæc Herodes de Chriſto exiſtimare potuiſſet, qui jam biennio, ubi ipſe regnabat, prædicaſſet in Galilæa, famaque miraculorum ejus non Galilæam tantum, Judæam, atque alia propinquiora loca, ſed (quod diximus) omnem Syriam pervaſiſſet. Quod igitur omnes ſcirent, unum latuiſſe Herodem quaſi prodigium videtur: cum præſertim Jeſus ſæpius circuiſſet Galilæam, & frequens undique populus in dies ad eum confluxiſſet.

(*d*) *Marc. 6.*

Opinio Herodis de Chriſto.

(*e*) *Matth. 14. Luc. 9.*
(*f*) *Joan. ult.*

VIII. Putamus nihilominus fuiſſe in cauſa quo minus Herodes ea ſciverit, quod dictis temporibus abſens eſſet in expeditione Arabica bellum agens adverſus Aretam Regem; quod multis annis duraſſe oportuit, nimirum uſque ad Vitellium Præſidem, ſucceſſorem Pilati, ut Joſephus (*g*) teſtatur. Ceterum ante detruſum Joannem in carcerem, Herodem Romam veniſſe, idem auctor affirmat: poſt reditum autem mox abductam fuiſſe Herodiadem, & inchoatum fuiſſe adverſus Aretam bellum Arabicum, idem Joſephus enarrat. Ut ea his videas, Herode abſente, & bellicis negotiis occupato, non adeo mirum videri debere, vel impoſſibile, ſi hæc de Chriſto ipſum præteriere. His adde & incredibilem fuiſſe in homine de Chriſto cognoſcendo ſocordiam atque deſidiam: nam cum dicat hic Marcus, quod Herodes ex hoc tempore quærebat Chriſtum videre; tamen neglexit, nec per annum integrum, quo Chriſtus egit in Galilæa, umquam vidit, ſed Hieroſolymis tantummodo tempore paſſionis, quando ad ipſum miſſus eſt a Pilato, & gaviſus eſt valde, quod (ut ait Lucas *h*) ea multo tempore erat cupiens eum videre, eo quod audierat multa de eo. Sed hæc quaſi nihil amplius ad rem noſtram facientia deſeramus, atque cetera proſequamur.

(*g*) *Joſeph. antiq. l. 18. c. 7.*

Cur Herodes Chriſtum neſcierit.

(*h*) *Luc. 23.*

IX. Poſt necem Joannis, Apoſtoli, qui miſ-

ſi

Acta Jeſu a nece Joannis.

ſi fuerant ad prædicandum Evangelium, redierunt, & quæ feciſſent narrarunt. Interim Jeſus, quod nuntium accepiſſet de nece Joannis, inde ſeceſſit; ac conſcendens naviculam, ſeſe recepit in locum deſertum. Cumque turba nihilominus ſequeretur eum; ipſe Dominus eos omnes (a) primum prædicationis verbo, deinde vero quinque panibus ordeaceis & duobus piſcibus admirando quodam modo multiplicatis, abunde pavit, adeo ut quinque millibus virorum, exceptis mulieribus & parvulis, ſaturatis, ſuperfuerint duodecim cophini fragmentorum. Hæc autem facta ſunt (ut auctor eſt Joannes Evangeliſta) cum proximum eſſet Paſcha, dies feſtus Judæorum: quod & tertium numeratur a tempore quo Redemptor noſter Evangelii prædicationem eſt auſpicatus.

(a) Matt. 14. Marc. 6. Luc. 9. Joan. 6. Concord. c. 37.

X. Ordo in conviviis Judaicis.

Quod autem numerus diſcumbentium quinque millium hominum fuiſſe dicatur, exceptis feminis atque parvulis; plane innuit Evangeliſta ſervaſſe Dominum antiquam Judæorum conſuetudinem, qui tam in templo, quam in Synagoga, aliiſque conventibus publicis, ſeorſum viros, ſeorſum vero collocare feminas (quod & ſuperius nos dixiſſe meminimus, & poſtmodum dicturi ſumus) conſueverunt: parvuloſque infantes apud matres eſſe, grandioris autem ætatis intra pubertatem ubi magis vellent. Unde quod Marcus ait: *Præcepit illis, ut accumbere facerent omnes ſecundum contubernia*, non ſic accipiendum, ut omnes per familias ſingulas promiſcue recumberent: nam proprius explicat Græca dictio συμπόσια συμπόσια, hoc eſt convivia, convivia: nam idem mox ſubdit Evangeliſta: *Et diſcubuerunt in partes per centenos, & quinquagenos.* Hæc illa erant convivia, ſeu contubernia, quæ magis proprie dicimus menſas. In conviviis ſeorſum viros dextrum latus tenentes, ſeorſum feminas ſiniſtrum occupantes accumbere conſueviſſe, & non ſine lectiſternio, vel ſtramento aliquo, Philo de Eſſenis (b) teſtatur: qua de cauſa & in hoc convivio Domini, loco ſtrati, fuit fœnum.

(b) Philo de vita contempl.

XI. Fugit Jeſus, ne rex fieret.

Magna itaque (c) crevit ex his opinio apud Judæos, quod Jeſus vere ille eſſet Propheta magnus, qui prædictus erat in mundum venturus; adeo ut cogitarent facere eum Regem. Quare cum Jeſus cognoviſſet, quod venturi eſſent ut raperent eum ac Regem crearent, compulit diſcipulos ſuos aſcendere in naviculam, & præcedere trans fretum Bethſaidam, donec ipſe dimitteret turbas: interim vero aſcendit ſolus in montem orare. Porro diſcipuli, qui veſpere conſcenderant navim, orta ſubinde tempeſtate, cum ea magis magiſque urgerentur, & uſque ad quartam noctis vigiliam jactarentur fluctibus, reſque in ultimo diſcrimine verſaretur: adfuit continuo Jeſus ambulans ſupra mare, quem videntes diſcipuli, putantes eſſe phantaſma, amplius conterriti atque turbati ſunt; donec ſe aperiens dixit illis. *Habete fiduciam: ego ſum, nolite timere. Tunc Petrus ad illum: Domine, ſi tu es, jube me ad te venire ſuper aquas. At ipſe ait: Veni, & deſcendens Petrus de navicula, ambulabat ſuper aquam, ut veniret ad Jeſum. Videns vero ventum validum, timuit: & cum cœpiſſet mergi, clamavit dicens: Domine, ſalvum me fac. Et continuo Jeſus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitaſti? Poſt hæc acceperunt eum in navim, & adoraverunt eum: & cum appuliſſent in terram Geneſareth, omnes qui in illa erant regione, ut cognoverunt de adventu ejus obtulerunt infirmos, & male ſe habentes, cupientes vel ſaltem tangere fimbriam veſtimenti: quotquot vero tetigerunt eum, ſanati ſunt.* Hæc pluribus Evangeliſtæ.

(c) Mat. 14. Marc. 6. Joan. 6. Concord. cap. 38.

XII. Jeſus de Euchariſtia diſſerit.

Altera (d) die cum turba quæreret Jeſum, nec invenirent, conſcendentes naviculas, navigarunt Capharnaum: ubi Dominus eos docturus, in primis illorum impetum retundens, & ad celſiora eos perducere cupiens, ſic eſt eos affatus: *Amen amen dico vobis: quæritis me, non quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis. Operamini non cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam* &c. Hac itaque occaſione, longiori ſermone multa de manducando pane cæleſti differit; carnemque ſuam vere eſſe cibum, quem ſumpturi eſſent, qui vellent vitam habere æternam, dicit. Cumque hæc audientes Judæi, minime caperent, neque aſſequerentur quid ſibi vellet, invicem differebant: offenſionemque ex iiſdem verbis paſſi ſunt etiam complures diſcipulorum, ut jam ab illo recederent, nec ulterius ſequerentur. Quod videns Jeſus, converſus ad duodecim Apoſtolos dixit: *Numquid & vos vultis abire? Tunc Petrus ex perſona omnium (quod eſſet ipſorum caput) profitetur dicens: Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes, & nos credimus, & cognovimus quia tu es Chriſtus filius Dei.*

(d) Joan. 6. Concor. c. 39.

XIII. Petri confeſſio.

Hujus equidem ſingularis, ac quæ aureis ſcribi & commendari debeat in perpetuum litteris, opportunæ veræque Petri confeſſionis ſenſum altiorem, quo cumulatiſſime referta eſt, perſcrutatus Cyprianus (e), hæc ait: *Loquitur illic Petrus, ſuper quem ædificata fuerat Eccleſia, Eccleſiæ nomine, docens & oſtendens quia etſi contumax & ſuperba obaudire nolentium multitudo diſcedat, Eccleſia tamen a Chriſto non recedit: & illi ſunt Eccleſia, plebs ſacerdoti adunata, & paſto-*

(e) Cypr. ad Flor. epiſt. 69. edit. Pamel.

Digitized by Google

paſtori ſuo grex adhærens. Unde ſcire debes Epiſcopum in Eccleſia eſſe, & Eccleſiam in Epiſcopo. Hæc Cyprianus. Non prætermittimus dicere, unum ex his, qui a Chriſto Domino receſſerunt, tradi fuiſſe Marcum, qui poſtea Evangelium ſcripſit, ſed per Petrum ad Dominum revocatum: id enim Epiphanius (*a*) his verbis teſtatur: *Hic:* Marcus ſcilicet, *unus erat de ſeptuagintaduobus diſperſis ob verbum quod dixerat Dominus: Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis; velut Evangelii verba legentibus clare indicant; tamen per Petrum revocatus, dignus efficitur repleri Spiritu ſancto, & Evangelium ſcribere.* Hucuſque Epiphanius. Monuit interim Jeſus duodecim Apoſtolos, quantumlibet ipſe eos elegiſſet, nihilominus unum ex ipſis eſſe diabolum, intelligens nimirum Judam Iſcariothen, qui eum traditurus erat.

(*a*) *Epiph. hær.* 51.

Marci lapſus.

XIV. Sub idem tempus peragrabat (*b*) Jeſus Galilæam, a Judæa declinans, quod jam Judæi quærerent illum interficere. Accedentes autem ad eum Phariſæi, de diſcipulis Domino, quod non lavarent manus cum manducarent, negotium faciunt; ſed redarguit eos Jeſus, quod quæ ſunt foris tantum, emundent; quæ autem ſunt intrinſecus, cordis nempe immunditias, negligant, & quod maximum omnium eſt, Dei mandata peſſumdent, & ſuas ſervandas conſtituant traditiones, nimirum baptiſmata urceorum & calicum, & his ſimilia; quod addit Evangeliſta: *Phariſæi, & omnes Judæi, niſi crebro laverint manus, non manducant, tenentes traditionem ſeniorum. & a foro venientes, niſi baptizentur, non comedunt: & alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſervare.* Addit Epiphanius (*c*), fuiſſe quoddam genus Scribarum & Phariſæorum, qui ſingulis anni diebus baptizarentur, eaque de cauſa appellatos eſſe Hemerobaptiſtas, ſtatuentes hominem non poſſe vivere, niſi ſingulis diebus in aquam mergeretur, ac ita ablueretur, & ſanctificaretur ab omni culpa: At de his jam ſupra nonnihil attigimus. Exprobrabat inſuper Dominus, quod & in eo illi irritum facerent mandatum Dei propter traditionem hominum, dum contra legem Dei parentes negligerent, quodque illis debebatur, tribuerent ſacerdotibus. Demum docet quæ ſint quæ hominem poſſint inquinare, nimirum non quæ intrant in os hominum, ſed quæ progrediuntur ex ore; & quæ illa ſint, numerat.

(*b*) *Mat.* 15. *Marc.* 7. *Concord. c.* 60.

(*c*) *Epiph. in Panar. hær.* 17.

XV. Seceſſit (*d*) poſt hæc Dominus in partes Tyri & Sidonis: quando Gentilis fœmina Syrophœniſſa, ex ſtirpe Chanaan, indeque Chananæa nominata, habitans in Phœnicia maritima regione Syriæ, egreſſa e finibus ſuis, conveniens Dominum pro filia ſua, quod male a dæmonio torqueretur, plurimum interpellat: quam cum aliquandiu quaſi adverſatus fuiſſet, quod Gentilis eſſet femina; tandem illa inſtantius & importunius magnis precibus contendens, ab eo poſtulatum accepit. Inde vero recedens, reverſus eſt ad mare Galilææ per medios fines Decapoleos: cujus provinciæ civitas erat omnium maxima (ut auctor eſt Joſephus) (*e*) Scythopolis, Tiberiadi vicina, at eam provinciam Plinius (*f*) & recentiores auctores (*g*) deſcribunt. Cum autem eo acceſſiſſet Dominus, adducunt ad eum ſurdum & mutum; cujus liniens linguam ſputo, mirifice curavit (*h*). Aſcendentem deinde in montem, turbæ multæ ſecutæ ſunt eum, offerentes mutos, cæcos, claudos, ac debiles; quos omnes curavit. Cumque jam turba triduo apud Jeſum perſeveraſſet, nec haberet quid manducaret; ſeptem panes & paucos piſciculos quos habebant diſcipuli, benedicens, juſſit illis apponi: quibus cibo expletis, ſuperfuerunt adhuc ſeptem ſportæ fragmentorum, cum hi qui comediſſent, ad quatuor millia fuiſſent, exceptis mulieribus atque parvulis. Poſt hæc vero aſcendens naviculam, venit in fines Mageddon & Dalmanutha, loca (ut tradit Hieronymus *i*) trans mare Galilææ circa Gerazan. Acceſſerunt (*k*) interim ad eum Phariſæi & Sadducæi, quærentes ab eo ſignum de cælo: ſed rejecit eos Dominus, quod pravo animo id exquirerent; eoſque reprehenſos dimittens conſcendens navim transfretavit: inde diſcipulos de pane ſolicitos redarguit, monuitque cavere fermentum Phariſæorum, Sadducæorum, necnon Herodis; ipſorum hæreſes ſignans, quarum antea meminimus. Pervenerunt ſimul Bethſaidam ubi Chriſtus cæcum curavit, ſputo ejus oculos tangens.

(*d*) *Mat.* 15. *Marc.* 7.

Chananeæ filia ſanatur.

(*e*) *Joſ. de bello Jud. l.* 3. *c.* 18.

(*f*) *Plin. lib.* 5. *cap.* 18.

(*g*) *Burchard. de loc. ſanct. part.* 1. *c.* 4.

(*h*) *Mat.* 15. *Marc.* 8. *Concord. cap.* 64.

(*i*) *Hier. de loc. Hebraic.*

(*k*) *Mat.* 16. *Marc.* 8. *Concord. cap.* 64.

XVI. Venit poſt hæc in partes (*l*) Cæſareæ Philippi: & cum ſolus eſſet orans, cum diſcipulis ſuis, interrogabat eos, dicen: *Quem dicunt homines eſſe filium hominis? At illi dixerunt: Alii Joannem Baptiſtam, alii autem Eliam, alii Hieremiam, alii vero quaſi unum de Prophetis, & quia unus Propheta de prioribus ſurrexit. Tunc dicit illis Jeſus: Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus, dixit ei: Tu es Chriſtus, filius Dei vivi. Reſpondens autem Jeſus, dixit ei: Beatus es Simon Bariona: quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cælis eſt. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam. Et tibi dabo claves regni cælorum. Et quodcumque ligaveris ſuper terram, erit li-*

(*l*) *Mat.* 16. *Marc.* 8. *Luc.* 8. *Concord. cap.* 66.

Petri confeſſio.

gatum & in cælis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. Hæc cum dixiſſet, comminatus eſt eis, ne cui dicerent quia ipſe eſſet Chriſtus; adjiciens eundum ſibi Hieroſolymam in qua multa pateretur, noviſſime vero dirum mortis ſupplicium, tertiaque die glorioſe virtute ſua reſurgeret. Verum, quod monuiſſet cavendum a fermento Herodis, quem aliquando vulpem nominavit; ab ejus tetrarchia cum jam receſſiſſet, ad Philippi Tetrarchæ ditionem commigrare voluit, profectus (*a*) Cæſaream Philippi, ſic dictam ea Panneade, ac poſtea Neroniam ab Agrippa in Neronis (*b*) gratiam nuncupatam, de qua & antea verba fecimus. Admirandum eſt quam maxime in Galilæa fuerit illa Phariſæorum hæreſis propagata, qua (quod diximus ſuperius, dum de ſectis Judæorum egimus) defunctorum animas in alia corpora pro meritis cujuſque perſonæ commigrare dicebant; dum poſt tot ſigna a Domino in Galilæa edita, ea de Chriſto invaluiſſet opinio, ipſum eſſe Joannem Baptiſtam, vel Hieremiam, aut quempiam alium ex prioribus Prophetis illis: quos quidem omnes cum conſtet fuiſſe defunctos; ſic intellexiſſe certum eſt, quod anima alicujus ex his in Chriſtum migraſſet.

(*a*) *Joſeph. antiq. lib. 18. c. 3.*
(*b*) *Joſeph. antiq. lib. 20. c. 16.*

XVII. Concilii celebrandi typus.

Hic pedem ſiſtat, atque paulum attendat diligens lector rem animadverſione digniſſimam. Ejuſmodi namque tanti ponderis & auctoritatis actio Chriſti, typum quemdam exprimit celebrandi Concilii: Cum miſſis ceteris, ſolus cum diſcipulis, poſt preces Deo oblatas, de ſumma rerum quæſtionem proponit: & admirabili quodam ordine, ut prius deſtruantur errores, ac ſubinde ſolida firmitate veritas ſtabilita locetur; in primis interrogat, quæ ſit illorum qui foris ſunt, opinio de filio hominis: ſed cum delitantea potius & inſana ab illis dicta ferrentur, quid demum ipſi de ea re ſentirent, rogat ſententias omnium. Petrus primus omnium, licet non ætate ut ſæpius diximus, ſed dignitate, talem fert ſententiam, ut cauſam ipſe definiat, & quid ab omnibus ſentiendum eſſet, erudiat atque decernat, ac fidei canonem perpetuo permanſurum conſtituat: ut nihil ferme jam eſſet opus conſulere ceteros tunc Apoſtolos, ac rogare quænam eſſent aliorum de ea re ſententiæ ac opiniones. Idcirco etiam ſatis fuit Chriſto, Petrum fuiſſe locutum, ac quid de fide ſentiendum eſſet, clavum fixiſſe. Quin & laudavit ſententiam ejus; eamque non eſſe habendam ut communem vel vulgarem, aut ex ſenſibus humanis depromptam, ſed divinitus a Deo Patre illi per Spiritum ſanctum infuſam, ceteris audientibus, patefecit.

XVIII. De ſummo Sacerdotio.

Hinc etiam, quoniam divina illa Sapientia prævidebat fore, ut in Eccleſia ſæpius ejuſmodi quæ ad fidem pertinent, orirentur controverſiæ ac diſceptationes, jure conſuluit, ut a quo quid quolibet tempore decernendum foret, in comperto eſſet; & ne ex cujuſque animi ſententia fide in diverſa diſtracta, divina in Eccleſia collata ſacramenta vileſcerent, unum idemque viſibile omnibus caput ſtatuendum putavit, cui ceteri ſubeſſent ac parerent. Quod quidem jure divino humanoque ſemper ubique gentium factitatum eſſe, compertiſſimum eſt. Apud Hebræos enim ſummum Pontificem, qui ceteris præeſſet ſacerdotibus, a Deo inſtitutum eſſe, non eſt qui neſciat: de quo præter illa quæ leguntur in divinis Scripturis, hæc Joſephus (*c*) adverſus Apionem agens habet his verbis: *Quæ poterit lex eſſe melior, aut juſtior, quam ea quæ Deum Principem omnium eſſe confirmat, ſacerdotibus in communi quidem res præcipuas diſpenſare permittit, ſummo vero Pontifici aliorum ſacerdotum principatum competente injungit?* Hæc Joſephus. Sed & quænam apud Gentes optimis legibus reperitur inſtituta Reſpublica in qua non unus eſſet ſummus ſacerdos, qui jure & auctoritate ceteros antecelleret ſacerdotes? Non morabimur hæc in ſingulis demonſtrare: ſatis ad exemplum ipſa in primis Romana Reſpub. in qua Pontifex maximus maximum omnium tum in ceteros ſacerdotes, tum in alios magiſtratus ſibi vindicabat imperium. In Athenienſium quoque Republica ſummus etiam ſacerdos erat, qui in Areopago rogabat ſingulorum ſententias, ac colligebat: eſt de his exemplum in decreto, quod Joſephus (*d*) recitat facto ſub Principe Agathocle.

(*c*) *Joſeph. contra Apion. lib. 2.*
(*d*) *Joſeph. antiq. lib. 14. c. 16.*

XIX. Petri principatus.

Quod igitur divino humanoque jure, ac optima rationique in omnibus conſentanea inſtitutione, ſancte pieque ub omnibus, non niſi numine impellente, vel naturæ jure id exigente, mutua velut quadam conſenſione factum eſſe reperiretur: Jeſus, qui non legem ſcriptam veniſſet abrogare, juſve naturale a Deo menti cujuſque inſitum labefactare, ſed numeris omnibus omnia abſolutiſſima reddere, inſtituto jam in Eccleſia collegio Apoſtolorum, ex illis unum omnium maximum ac principem, qui ceteris præeſſet, elegit. Fuit hic Simon Joannis, ſive dixerimus Jonæ (eſt idem Joannes quod Jonas abbreviate apud Hebræos) hic inquam, qui (ut vidimus) tam prompto & alacri animo, quæ divinitus acceperat de Chriſti divinitate, palam confeſſus fuit; & ab eo gratiam rependente, ſponſionem illam omnium maximam, quod Cephas vocandus eſſet, acceperat; in præſentiarum eſt, id feliciter conſecutus, di-

Digitized by Google

dicente ei Domino: *Tu es Cephas* (ſic enim vocem hanc, ut a Domino Syriace eſt prolata, deſcribimus) *& ſuper hanc Cephan*(quod ſignificat duriſſimam petram) *ædificabo Eccleſiam meam*: Latine ſic dicenda ſententia: *Tu es Petra & ſuper hanc Petram, &c.* Sed uſitatius loco Petræ, Petrus, quod magis conveniat viro vox maſculina, dici conſuevit: At de nomine Petri, quod idem ſit ac Petra, & non derivativum ab ea, ſatis ſuperius oſtenſum eſt, cum de Cephæ nomine diſſeruimus; eoſque inſigniter decipi ignorantia vocis Syriacæ demonſtravimus, qui Petrum non eſſe petram, ſed a petra deductum uſſe, exiſtimarunt.

XX. Quoniam vero hoc ſacro Apoſtolorum conventu Dominus noſter Jeſus Chriſtus Eccleſiæ ſuæ ſanctæ jacturus fundamentum, primarium lapidem ponit, dicens: *Tu es Petrus, &c.* Quod inſtituti ratio poſtulat, de ipſo Eccleſiæ fundamento paulo fuſius agamus. Nemo quid abjectum vel humile cogitet, dum audit ſuper Petrum a Chriſto eſſe ſuperædificatam Eccleſiam, quaſi tanta ſtructura ſuper hominem quempiam innitatur: nam ſic eam dicimus ſupra Petrum eſſe a Chriſto fundatam, ut idem ipſe Chriſtus baſis quædam ſit, ac potius ſtructuræ fundamentum, de quo Paulus (*a*) ait: *Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Jeſus.* Et quoniam ſicut caput eſt Eccleſiæ Chriſtus, ita & caput Chriſti (ut idem ait Apoſtolus *b*) Deus eſt: merito affirmandum ſit, tantam molem ædificii potiſſimum ſupra Deum inniti, in quo omnis (*c*) ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in Domino. Verum quamtumlibet Deus omnipotens totum hoc quod per ſe ipſis cernitur, admirabili quadam ſapientia ac providentia moderetur; nihilominus tam in cælo quam in terra ſtatuit principatus: quibus qui ſunt ſubditi pareant, quamobrem licet ipſe ſit auctor Eccleſiæ, protector ac moderator; tamen principatum quemdam in ea eſſe voluit, ac monarchiam, quam Petro contulit, ac in ejus ſucceſſores propagavit. Sicut ergo (quod certum eſt) nemo poteſt aliud ponere fundamentum, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus; ita etiam nec aliud quiſpiam ponet, quam quod poſuit Chriſtus, neque convellet, quod ipſe firmavit, dicens: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.*

(*a*) 1. Cor. 3.

(*b*) 1. Cor. 11.

(*c*) Epheſ. 2.

Eccleſiæ fundamenta.

XXI. Super Petrum quomodo Eccleſia ſit.

Hanc nihilominus ſententiam, quantumvis apertam ac perſpicuam, Novatores deſtruere volentes cavillationibus, eo amentiæ provecti ſunt, ut dicere non erubeſcentes eam non eſſe intelligendam de Petro, ſed de Chriſto, in alienum prorſus ſenſum & longe a vero diverſum diſtrahere hæc verba non veriti ſint; adeo ut non magis Petri, quam aliorum Chriſtianorum hominum, de quibus Apoſtolus dicit: *Et vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu ſancto*: Velint habitam eſſe rationem. Verum quam germane, quam pie ac ſancte ea Chriſti verba ſancti Patres ſemper acceperint; inſtar omnium unus ſatis idoneus poſſet eſſe teſtis Cyprianus, qui temporis antiquitate, doctrinæ præſtantia, martyrii denique dignitate & amplitudine ceteros facile antecellere videatur: quem, quid in eam ſententiam dixerit, audiamus: inprimis enim ad Cornelium ſcribens hæc ait (*d*): *Petrus tamen, ſuper quem ædificata a Domino fuerat Eccleſia, unus pro omnibus loquens, & Eccleſiæ reſpondens voce, ait: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, &c.* Hæc eadem ſcribens ad (*e*) Florentium Pupianum, cujns verba ſuperius recitavimus. Idem de habitu virginum ſic: *Petrus etiam, cui oves ſuas Dominus paſcendas tuendaſque commendat, ſuper quem poſuit & fundavit Eccleſiam, aurum quidem ſibi eſſe & argentum negat.* Idem de unitate Eccleſiæ: *Super illum unum* (Petrum ſcilicet) *ædificat Eccleſiam ſuam.* Et infra hæc etiam verba, poſt multa de primatu Petri: *Hoc erant utique & ceteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi honoris & poteſtatis: ſed exordium ab unitate proficiſcitur. Primatus Petro datur, ut una Chriſti Eccleſia, & cathedra una monſtretur: & paſtores ſunt omnes ſed grex unus oſtenditur.* Alia id genus multa ibi habet, quæ brevitatis cauſa prætermittimus. Rurſum de bono patientiæ: *Item*, inquit, *Petrus, ſuper quem Eccleſia Domini dignatione fundata eſt, &c.* Hæc Cyprianus, qui de Petro ſæpe eadem inculcat. Antiquior ipſo quidem Tertullianus (*f*), licet alioqui in Romanam parum æquus, hæc de Petro nihilominus: *Latuit aliquid Petrum ædificandæ Eccleſiæ petram dictum?* Idem in libro de monogamia: *Petrum ſolum invenio, maritum per ſocrum: monogamum præſumo per Eccleſiam, quæ ſuper illum ædificata, omnem gradum ordinis ſui de monogamis erat collocatura.* Et in libro de pudicitia: *Qualis es*, inquit, *evertens atque commutans manifeſtam Domini intentionem, perſonaliter hoc Petro conferentem: Super te*, inquit, *ædificabo Eccleſiam meam.*

(*d*) Cypr. epiſt. 55.

(*e*) Cypr. epiſt. 59.

(*f*) Tertull. lib. de præſcript. 22.

XXII. Patrum omnium una ſententia.

Origenes (*g*) item in hunc modum: *Petro ſumma rerum de paſcendis ovibus cum traderetur, & ſuper ipſum velut ſuper petram fundaretur Eccleſia, nullius confeſſio virtutis alterius ab eo niſi charitas exigitur.* Idem (*h*) ipſe alibi: *Petrus, ſuper quem Chriſtus fundavit Eccleſiam, duas tantummodo epiſtolas ſcripſit.*

(*g*) Orig. in epiſt. ad Rom. c. 6. lib. 5.

(*h*) Orig. in Matth. de tan. novi teſtamenti,

(a) Epiph. in Ancorat.

Epiphanius (a) vero non minus eleganter profitetur eadem; cujus idcirco verba audiamus: *Ipſe Dominus*, inquit, *conſtituit eum primum Apoſtolorum, petram firmam, ſuper quam Eccleſia Dei ædificata eſt & portæ inferorum non valebunt adverſus illam: portæ enim inferorum ſunt hæreſes & hæreſiarchæ*, &c. At quid

(b) Hilar. in Matt. c.16.

Hilarius (b) de Petro? *O in nuncupatione novi nominis felix Eccleſiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolveret: O beatus cæli janitor, cujus arbitrio claves æterni aditus traduntur, cujus terreſtre judicium præjudicata auctoritas ſit in cælo!* Hæc ille.

(c) Hier. epiſt. 17.

Hieronymus (c) inſuper ſcribens ad Damaſum, egregius ceterorum veritati adſtipulantium ſocius invenitur, ſic dicens: *Beatitudini tuæ id eſt, cathedræ Petri communione conſocior: ſuper illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio: Quicumque extra domum hanc agnum comederit, profanus eſt.* Idem alibi (d):

(d) Hier. adverſ. Pelagian.

Sicut ille princeps philoſophorum, ita hic Apoſtolorum fuit, ſuper quem Eccleſia Domini ſtabili mole fundata eſt, quæ nec impetu fluminis, nec ulla tempeſtate concutitur. Ac iterum (e):

(e) Hier. in Iſai. c. 2.

Super unum montium Chriſtus fundat Eccleſiam, & loquitur ad eum: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Atque hæc eadem alibi ſæpius (f).

(f) Hier. in Matth. c.16. contra Jovinian. lib. 1. ad Marcell. epiſt. 54.

Ambroſius etiam id ipſum multoties teſtatum reliquit, ut cum ait: (g) *Vos autem quem me eſſe dicitis? Petrus ſtatim, loci non immemor ſui primatum egit, primatum confeſſionis utique, non honoris, primatum fidei, non ordinis.*

XXIII.

(g) Ambroſ. de incar. c.4. in fin. & c.5. Ambroſii diſtinctio.

Hæc de Petro Ambroſius, cum nondum caput Eccleſiæ fuerat a Domino conſtitutus. Sed quid ſubdit? *Hic eſt ergo Petrus, qui reſpondet pro ceteris Apoſtolis, immo pro ceteris, & ideo fundamentum dicitur*: & poſt pauca: *Fides ergo eſt Eccleſiæ fundamentum: non de carne Petri, ſed de fide dictum eſt: quia portæ inferi non prævalebunt, ſed confeſſio fidei vicit infernum*; hanc idcirco Ambroſius de carne Petri & fide Petri habet diſtinctionem, ne videretur cum Petro etiam interiiſſe Eccleſia: ceterum nonniſi ex fidei confeſſione eam Petrus prærogativam promeruit, unde idem Ambroſius

(h) Ambroſ. ſerm. de fide Petri.

(h) hæc alibi: *Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta poſuerit, & tamquam ſaxum immobile totius operis Chriſtiani compagem molemque contineat*, &c. Certe ipſum Ambroſium non aliud quam hoc ipſum ſenſiſſe, quod Petrus ſit petra, ſuper quam Eccleſia ſit fundata, Auguſtinus teſtatur (i).

(i) Aug. Retract. lib. 1. c. 21.

XXIV.

Sic etiam eodem ſenſu ſuper fidem Petri & aliqui alii dixerunt fundatam eſſe Eccleſiam; non quod illam ſepararent a perſona Petri, ſed ne uno extincto Petro, etiam fides Chriſti, ipſaque Eccleſia corruiſſe videretur; cum & Dominus ſit Petro pollicitus fidem ipſius nullo umquam tempore defituram. Nam & Cyrillus (k)

(k) Cyril. de Trinit. lib. 4.

qui iſtud ipſum dixerat in libris de Trinitate, quid alibi (l) profiteatur, attendamus:

(l) Cyril. in Joan. c. 12. lib. 5.

Non Simon, inquit, *fore jam nomen ſibi, ſed Petrus, prædicit: vocabulo ipſo commode ſignificans, quod in eo tamquam in petra lapideque firmiſſimo ſuam eſſet ædificaturus Eccleſiam.* In eodem ſenſu Baſilius (m) etiam hæc de Petro:

(m) Baſil. adverſ. Eunom. lib. 2.

Quoniam fide præſtabat, Eccleſia in ſe ædificationem ſuſcepit; & alibi (n):

(n) Baſil. hom. 25. de pœnit.

Etſi, inquit, *Petrus petra eſt, non ut Chriſtus petra eſt, ſed ut Petrus petra eſt. Chriſtus enim re vera petra eſt immobilis & inconcuſſa; Petrus vero propter hanc petram: largitur enim Deus ſuas dignitates, non evacuans ſe, ſed habens dat. Lux eſt: Vos eſtis, inquit, lux mundi. Sacerdos eſt: ſacerdotem facit. Petra eſt: petram facit* &c. Rurſus etiam

(o) Greg. Nazian. orat. de mod.

Gregorius (o) Nazianzenus hæc habet verba, dum agit de Petro: *Vides quemadmodum ex Chriſti diſcipulis, magnis utique omnibus, & excelſis, atque electione dignis, hic petra vocetur, atque Eccleſiæ fundamenta fidei ſuæ credita habeat?* hæc Gregorius. Chryſoſtomus item, qui in eamdem ſententiam locutus videbatur, hæc, locum illum Matthæi explicans (p), ait:

(p) Chryſ. in Matt. hom. 55.

(q) Hier. 1.

Pater ad Hieremiam dicebat (q): Sicut columnam ferream, & ſicut murum æneum poſui te, ſed ipſum quidem genti uni Pater, hunc autem univerſo terrarum orbi Chriſtus præpoſuit: & paulo poſt ſic: *Ego tibi dico*, inquit, *tu es Petrus, & ego ſuper te ædificabo Eccleſiam meam*: & alibi: *Princeps Apoſtolorum Petrus, ſuper quem Chriſtus fundavit Eccleſiam, vere immobilis petra, & firma confeſſio, nonne pauper erat?* &c.

XXV.

(r) Aug. in Pſal. contra partem Donat. Habetur tom. 7. in princ.

Non prætereamus Auguſtinum, qui & iſtæc de Petro in Eccleſia adverſus Donatiſtas cani voluit his verſibus (r):

Numerate ſacerdotes vel ab ipſa Petri ſede,
Et in ordine illo Patrum quis cui ſucceſſit, videte.
Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ.

Hæc cum dicat, atque occini in Africana Eccleſia ipſe velit: cur Novatores de eodem Patre quæſtionem movent, quaſi hæc verba, *Et ſuper hanc Petram* intelligenda dixiſſet de Chriſto? Sed ad hæc & alia quæ ſuperius ex eodem auctore citavimus, dum de Cephæ nomine egimus, provoco illos. Quod ſi idem ipſe in Retractationibus ſuis legentium arbitrio relinquat, quam velint ex duabus ſen-

Auguſtini ſententia.

ten-

Digitized by Google

tentiis alteram ſequi; hæc idcirco tunc ipſe (quod alias diximus) quod vim vocis Syriacæ minus fuerit aſſecutus, dum potavit (quod ait) nomen Petri non eſſe idem quod petra, ſed derivatum ab ea. At ne eadem ſæpe repetere cogamur, conſule quæ ſuperius dicta ſunt de nomine Cephæ. Porro nullum eſt dubium, quin idem Pater ſit fidiſſimus aſſertor primatus Petri, at cum ait (a): *Quis enim neſciat Apoſtolorum principem beatiſſimum eſſe Petrum?* &c.

(a) *Aug. in Joan. tract. 56.*

XXVI. In hanc ſententiam hæc S. Leo (b): *De toto mundo unus ſanctus Petrus eligitur qui & univerſarum gentium vocationi, & omnibus Apoſtolis, cunctiſque Eccleſiæ Patribus præponatur: ut quamvis in populo Dei multi ſacerdotes ſint multique paſtores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & Chriſtus*, &c. Hæc ille, qui plura habet id genus. Iſthæc ipſa omnia etiam in ſacroſancto Concilio Oecumenico Epheſino (c) coram Patribus Apoſtolicæ ſedis Legatus Philippus his profeſſus eſt verbis: *Non ignara eſt veſtra beatitudo, totius fidei, cæterorumque omnium Apoſtolorum caput beatum Apoſtolum Petrum extitiſſe:* idemque inferius hæc verba (d): *Nulli dubium, immo ſæculis omnibus notum eſt, ſanctum beatiſſimumque Petrum Apoſtolorum principem, & caput, fideique columnam, Eccleſiæ Catholicæ fundamentum, a Domino noſtro Jeſu Chriſto, Salvatore noſtro, humanique generis Redemptore, cæleſtis regni claves accepiſſe: ſolvendi atque ligandi poteſtate, quam acceperat, uſum fuiſſe; necnon per ſucceſſores ſuos hucuſque ſemper vivere, cauſas decernere, ſemperque victurum eſſe.* Hæc ille in frequenti ac plena Synodo.

(b) *Leo ſerm. 3. in Anniverſ. die ſuæ aſſumt.*

(c) *Act. Epheſ. Conc. tom. 2. cap. 3. edit. Peltana.*

(d) *Act. Epheſ. Concil. tom. 2. cap. 16. edit. Peltana.*

XXVII. Fundamentum immobile. Denique ne ulterius longiori digreſſione vagemur, ſed uno verbo dicamus, quotquot poſt recitatos fuerunt ſcriptores Eccleſiaſtici Orthodoxi, quotquot etiam fuerunt Synodi in Spirituſancto legitime congregatæ, id ipſum omnes æque conſtanter ingenueque profeſſi ſunt, Petrum ſcilicet a Chriſto Domino fundamentum Eccleſiæ eſſe conſtitutum: atque adeo, ut ſicut (quod diximus) nemo poteſt fundamentum aliud ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus; ita nemo revellere aut diſſolvere umquam valeat Eccleſiæ fundamentum, quod poſuit Chriſtus, compaginatum Chriſto, ac ſtabilitum verbo Chriſti. Hæc itaque adeo ſolida atque conſtantia, verbo Domini ac totius Catholicæ Eccleſiæ confeſſione recepta atque probata, velle iterum in dubium revocare, nonniſi emotæ mentis, perfrictæ frontis, infrænis linguæ, ac denique vecordis hominis eſſe poteſt. Sed inſaniant licet: firmata tamen ſemel verbo Domini ſupra firmam petram Eccleſiæ portæ inferi non prævalebunt, ſicut nec prævaluerunt, adverſus eam. Verum ſtabit & in hoc verax ſententia Domini, qua dicit (e): *Qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur: ſuper quem vero ceciderit, conteret eum.* Ceterum quod pertinet ad primatum Petri jam verbis Domini ſtabilitum: quomodo alias in futurum frequentius fuerit demonſtratus, & certis quibuſdam ſignis evidentiſſime declaratus, ac ſubinde in poſteros propagatus, ſuis locis opportunius dicemus; nec ſuo etiam loco tacebimus, quomodo Dominus pollicitus ſit ſe daturum claves Petro, & quando id impleverit. Nunc vero ad ipſam Evangelicam hiſtoriam redeamus.

(e) *Matt. 21.*

XXVIII. In hunc modum ſtabilito Eccleſiæ Catholicæ fundamento; Dominus comminatus (f) ne cui dicerent quod ipſe Chriſtus eſſet docens eos quid paſſurus Hieroſolymis, & quomodo poſtea tertia die reſurrecturus eſſet, palam prædixit. Tunc Petrus apprehendens eum, cœpit increpare illum, dicens: *Abſit a te Domine, non erit tibi hoc. Ad quem converſus Jeſus, redarguens eum dixit: Vade poſt me ſatana, ſcandalum es mihi: quia non ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ ſunt hominum. Hinc certe videmus* (inquit Joannes Chryſoſtomus g) *non a ſe ipſo, ſed ex revelatione priora illa dixiſſe: quin in his quæ revelata non ſunt, turbatur, & percellitur, & centies audiendo non ſentit quod dicitur. Didicerat quæ profeſſus fuerat rudimenta fidei, quod Chriſtus eſſet filius Dei: ſed nondum didicerat myſterium Crucis: non enim adhuc, ſicut illud, fuerat ei revelatum a Patre: ut merito dicatur ſapere quæ ſunt hominum, & non quæ ſunt Dei, appareatque humano ſpiritu ea dixiſſe; & quia immenſo quodam (h) amore illius tenebatur nonniſi quæ pacifica ac jucunda eſſent, cupiebat illi: ut eum in monte Thabor dixit: Faciamus hic tria tabernacula, tibi unum,* &c. Sicque quantumlibet appellet eum ſatanam, non tamen (i) afflatum dicit ſpiritu ſatanæ, ſed humano potius, quippe quod ſapiat quæ ſunt hominum. Porro ſic appellat eum ſatanam, non quod ſit ſpiritus ille nequam (quomodo enim vel eſſe, vel agi poterat diabolico ſpiritu, cum Dominus illum, quod quæ ſunt hominum & non Dei ſapiat, tantum accuſet?) ſed ſatanam appellat, hoc eſt, adverſarium (id enim proprie hæc vox [illegible], ſignificat) ut qui Cruci ipſius adverſaretur: ſic & eumdem ſibi eſſe ſcandalo dicit, quaſi impedimento ſive offendiculo in via, dum obſiſtit Domino, ne pateretur. Eo vero velut terræmotu ceſſi concuſſus eſt Petrus, non tamen convulſa eſt ipſa petra, verbis Domini compagi-

(f) *Matth. 6. Marc. 8. Luc. 9. Concord. c. 66.*

Chriſtus prædicit de ſua paſſione.

(g) *Joan. Chryſoſt. in Matt. hom. 55.*

(h) *Hier. in Matth. c. 6.*

(i) *Chryſ. in Matt. hom. 55.*

paginata & ſtabilita, quam immobilem fore permanſuram promiſit.

XXIX. Transfiguratio Domini.

(a) Matt. 16. Marc. 8. Luc. 9. Concord. Evang. c. 66.

Poſt hæc (a) convocata turba, de tollendo ab unoquoque crucem ſuam, & ut ſequerentur ſe tradidit diſciplinam; & quæ foret pœna non confitentis, ſed erubeſcentis, admonuit, prædixitque de ſuo adventu cum gloria. Inde (b) poſt dies ferme octo aſſumens ſecum Petrum, Jacobum, & Joannem, ducit eos in montem excelſum ſeorſum; & dum oraret, transfiguratus eſt ante eos, adeo ut ſicut Sol facies ejus reſplenderet. Viſi ſunt Moyſes & Elias loquentes cum eo de exceſſu quem Hieroſolymis impleturus erat: quid tunc Petrus dixerit, ac cætera quæ ſunt ſecuta, Evangeliſtæ fuſius proſequuntur. Montem illum excelſum, fuiſſe Tabor in Scripturis divinis celeberrimum, apud omnes eſt in confeſſo. Hunc Joſephus (c) Itabyrion nominans, ſitum ſcribit inter Scythopolim & Campum magnum protenſum in altitudinem triginta ſtadiis, ex Septentrionali parte eſſe inacceſſum, in vertice habentem planitiem viginti ſtadiorum. De eo item Hieronymus (d) hæc habet: *Thabor terminus Zabulon: eſt autem mons in medio Galilææ campo, mira rotunditate ſublimis, diſtans a Diocæſarea decem millibus contra Orientalem plagam: qui confinium quoque inter tribum Iſſachar & Nephtalim fuit.* Hæc ille. Idemque ſuperius, diſtare ait ab eo Naim duobus milliariis contra meridiem. Nazareth vero contra Legionem in quintodecimo ejus milliario ad orientalem plagam juxta montem Thabor. Ita Hieronymus. Diſtare autem Nazareth a monte Thabor ſex dumtaxat milliaribus ad occidentem, prodidere, qui ſcripſere de locis ſanctis. Auctor eſt Beda (e), in memoriam tam glorioſi myſterii, tres illic in montis vertice eſſe ædificatas eccleſias ſecundum quod dixerat Petrus: *Faciamus hic tria tabernacula;* grande inſuper apud eas monaſterium eſſe conſtructum. Fuiſſe totam planitiem montis verticis muro cinctam, atque munitam adverſus Romanos, idem qui ſupra Joſephus teſtatur. Chriſtianos illo accedere conſueviſſe religionis cauſa, affirmat S. Hieronymus (f), qui de Paula hæc ſcribit: *Scandebat montem Thabor, in quo transfiguratus eſt Dominus: aſpiciebat procul montes Hermon & Hermonium, & campos latiſſimos Galilææ, in quibus Siſara & omnis exercitus ejus, Barach vincente, proſtratus eſt: Torrens Ciſſon, qui medium planitiem dividebat; & oppidum juxta Naim, in quo viduæ ſuſcitatus eſt filius, monſtrabatur.* Hæc ille. Sed jam cæteras res a Domino geſtas proſequamur cœpto ordine.

(b) Matt. 17. Marc. 9. Luc. 9. Concord. c. 67.

(c) Joſeph. de bel. Jud. lib. 4. c. 2.

(d) Hier. de locis Hebraic.

(e) Beda de locis ſanct. c. 17.

(f) Hieron. ep. 27.

XXX.

(g) Matt. 17. Marc. 9. Luc. 9. Concord. c. 68.

Sequenti (g) vero die cum jam deſcendiſſet de monte, dæmoniacum curat, quem diſcipuli ejus curare non potuerant, quos incredulitatis redarguit, & quanta tribuenda eſſent habenti fidem, adjunxit. Poſt hæc Galilæam (h) peragrans, rurſus de futura ſua paſſione ſermonem ingeſſit: quo contriſtati ſunt diſcipuli ejus, ac timentes non auſi ſunt quicquam eum rogare. Cum vero adveniſſet Capharnaum, exactor tributi de didrachmate perſolvendo a Domino, Petrum interpellat. Jeſus quamvis ſe ab eo tributo eſſe liberum demonſtraret, tamen ne offenderentur homines, juſſit Petrum piſcari, & de ſtatere invento in ore piſcis perſolvi tributum. Quod cum didrachma ſit dictum, non aliud eſſe videtur, quam illud (i) quod a Domino eſt imperatum filiis Iſrael: nimirum ut viri omnes a vigeſimo anno & ſupra pro redemptione & propitiatione ſua darent in uſum tabernaculi dimidium ſicli, quod eſt didrachma: duo autem didrachmata unum faciunt ſtaterem; duo autem ſtateres unam unciam, prout Epiphanius (k) docet his verbis: *Libra habet duodecim uncias: uncia habet ſtateres duos: ſtater quidem eſt dimidium unciæ, habet autem duo didrachmata. Siclus, qui & quadrans dicitur, quarta pars eſt unciæ, dimidium ſtateris, habens duas drachmas: unciæ enim erant octo drachmæ.* Hæc Epiphanius, quibus conſentientia ſcribit Hieronymus (l), & alii.

(h) Concord. cap. 69.

De perſolvendo didrachmate.

(i) Exod. 30.

(k) Epiphan. lib. de menſ. & pond.

(l) Hieron. in Ezech. c. 4. & Joſeph. antiq. lib. 3. cap. 9.

XXXI.

Uſque autem ad Veſpaſiani tempora perſeveraſſe ejuſmodi tributi ſolutionem, ut ſinguli duas drachmas offerrent in templo, Joſephus (m) auctor eſt: qui addit, templo deſtructo, ac ſubactis Judæis illud ipſum didrachma ab omnibus Judæis ubique gentium habitantibus in Capitolium ferri juſſum. Sunt hæc verba ipſius. *Stipendium vero, ubicumque degerent, Judæis indixit, binaſque drachmas ſingulis annis deferre in Capitolium juſſit, ita ut ante hac Hieroſolymorum templo pendebant.* Sic namque ubicumque gentium agere ſolerent Judæi, ſingulos eorum ejuſmodi didrachma pendere ſolitos, idem (n) auctor affirmat. Putarunt nonnulli, eo quod dixerit Dominus, interrogans Petrum: *Reges terræ a quibus accipiunt tributum vel cenſum? a filiis ſuis, an ab alienis?* dictum didrachma, tributum eſſe, quod tunc Judæi Romanis perſolverent. Sed hæc minime nobis probantur: quandoquidem id quod in exemplum deducitur, non eſt id ipſum de quo agitur. Porro ea de Regibus gentium exempli cauſa a Domino fuiſſe inducta, nulli dubium eſt: nam quo modo cum veritate conſiſtere poteſt, & ad Chriſtum inferri quod dicitur de Regibus gentium, qui non exigunt tributum a filiis? num ex Regibus gentium erat progenitus Chriſtus, ut immunis eſſet a penſione tributi? Sed optime illud

(m) Joſeph. de bello Jud. lib. 7. c. 26. in fin.

(n) Idem antiq. lib. 1. cap. 12.

Judæi Romani didrachma ſolverunt.

in-

inſertur: ſicut Reges gentium a filiis tributum non exigunt, eadem ratione Dei filium eſſe immunem a tributo, quod Deo penditur ad uſum templi. Verum enimvero diverſi generis fuiſſe tributum, quod Judæi perſolvebant Romanis, opportunius ſuo loco agemus, cum de numiſmate cenſus, quod oſtenſum eſt Chriſto, faſius differemus. Qui ergo venit in omnibus legem implere, didrachma etiam, ne quiſquam ex Judæis offenderetur, perſolvere non recuſavit.

XXXII. A tributo qui ſint liberi.

Sed quod præ cæteris Petrus interpellatur pro Domini tributo, eidemque de eo ſolvendo præ cæteris mandatur cura, ac ad piſcandum mittitur; & invento ſtatere, pro Domino ac pro ſe exactori ſolvere jubetur: quid aliud niſi Petri primatum inſinuat? Verum cum Reges non a filiis tributum exigere ſolere, Dominus monſtraſſet: inde nec ſe nec ſuos tributi lege teneri, perſpicue inferre voluit; ut & hinc videas quam perperam ex his Novatores novam inferant ſententiam, ſacerdotes ac clericos non eſſe immunes a principum vectigalibus. Quid de his dicam, cum Reges gentium tantum detulerint ſacerdotibus ſuis, ut abſque tributo eos liberos agere voluerint, hiſque majora præſtiterit Pharao (a) Rex Ægyptiorum ſacerdotibus ſuis? Apud Romanos tantum abfuit, ut ipſi tributa perſolverent, at potius ſumptus acciperent ex ærario, ut Dionyſius (b) Halicarnaſſenſis teſtatur. Ceterum non ſubeſt amplius aliqua ratio vitandi ſcandali, qua pro ſe & Petro voluit Jeſus ſtaterem pendi; nam tunc venerat implere legem, & necdum a Patre acceperat gentes hæreditatem ſuam. At cum ille Rex Regum mundo innotuit, & Regale inſtituit ſacerdotium: quænam ſubeſt ratio vitandi ſcandali, ſi tributum a ſuis ſacerdotibus non ſolvatur? Unde & Hieronymus (c) optime hoc in loco: *Nos*, inquit, *pro illius honore tributa non reddimus, & quaſi filii Regis a vectigalibus immunes ſumus*. Quod ſcilicet immunes eſſent ſacerdotes, ac omnis eccleſiaſticus ordo a penſione tributi, Chriſti cauſa, cujus reſpectu Principes Chriſtiani nullum illis de ea re negotium exhiberent. Atque hæc obiter, ſed alias locupletius. Et ut redeamus unde digreſſi ſumus: hæc declaravit Chriſtus de primatu Petri: nam quantumlibet antea id ſæpius demonſtraſſet, tamen quod (d) ſuborta fuiſſet in itinere contentio inter Apoſtolos, quis eorum videretur eſſe major, Jeſus factis potius, quam verbis, voluit eos admonuiſſe. Cæterum non prætermiſit admonere eos: nam cum eſſent domi, ac de his quæ tractaſſent in via, rogaret eos; ea occaſione de humilitate ſectanda egregiam inſtituit orationem: & ne invidiæ ſtimulis exagitarentur, aperte monſtravit, eo majores fore homines in regno cælorum, quo hic humiliores animo extiterint, nec niſi humiles illuc ingreſſuros.

(a) Geneſ. 47.

(b) Dionyſius hiſtor. Rom. lib. 2.

(c) Hieron. in Matth. cap. 17.

Petri primatus iterum declaratus.

(d) Matt. 19. Marc. 9. Luc. 9. Concord. cap. 70.

XXXIII.

Inter hæc Joannes Jeſum interpellat de homine; qui in ejus nomine dæmonia ejiceret. At ille nullum ea de cauſa negotium ei faciendum dixit, quod non eſſet adverſarius, qui ſuo nomine adverſus dæmones uteretur. Rurſus inſtitutam ſemel perſequens orationem; ſicut præmium illi qui parvulum quempiam nomine ſuo reciperet, vel quid minimum eidem impartiretur eodem nomine, fore prædixit, ita (e) etiam graviſſimis pœnis eſſe ſubjiciendum præmonet, ſi quis aliquem ex puſillis qui in ipſum crederent, quoquo modo offenderet; habereque illos Angelos defenſores ac teſtes, qui ſemper videant faciem Dei Patris: omniaque inſuper hic a nobis ſufferenda, quantumlibet gravia, quam pati extorres eſſe a regno cælorum, admonuit: ſeque veniſſe in hunc mundum ſalvatorem, perinde ac paſtor ſolet, relictis cæteris, ovem perditam quærere in deſerto. Poſtmodum peccantes (f) admonendos eſſe docuit, & quo ordine id faciendum eſſet, commonuit Apoſtolos: in eorumque eſſe arbitrio eoſdem ſolvere atque ligare: & quod ipſi ſtatuiſſent in terris, haberi ratum in cælo. Roganti tum Petro, quoties peccanti homini deberet ignoſcere, num ſepties, reſpondit: Non tantum ſepties, ſed etiam ſeptuagies ſepties. Poſt hæc vero exemplo duorum conſervorum debitorum, eoſdem ad remittenda aliorum errata eleganter inſtituit: quorum alterum a domino ſuo debiti remiſſionem conſecutum, quod conſervi ſibi pauca debentis non miſertus fuiſſet, dominus iratus tradidiſſet cruciandum tortoribus, quoad uſque redderet univerſum debitum.

(e) Matt. 18. Marc. 9. Concord. c. 71.

(f) Matt. 18. Concord. c. 71.

XXXIV. Debitorum antiquæ pœnæ.

Tortoribus quidem jure antiquo Romanorum tradi olim debitores, nulla eſt dubitatio: habes apud Livium (g) id ſæpe teſtatum, nimirum debitores, qui ſolvendo non eſſent, dari in ſervitium creditoribus, ab illis in ergaſtulum trudi, ac verberibus flagellari. Dionyſius (h) quoque idem teſtatur, additque non debitores tantum, ſed & eorum filios creditoribus tradi ſolitos. Certe longe his immitior erat ac inhumanior lex duodecim tabularum, quæ his verbis conſcripta recitatur a Gellio (i): *Æris confeſſi, rebuſque jure judicatis, triginta dies juſti ſunto: poſt deinde manus injectio eſto, in jus ducito: ni judicatum facit, aut quis endo eo in jure vindicit, ſecum ducito, vincito, aut nervo, aut compedibus quindecim pondo, non minore, aut ſi volet majore vincito: ſi volet, ſuo vivito; ni ſuo vivit; qui eum vinctum habebit, libram farris endo dies dato. Si volet, plus dato.* Erat, ſubdit auctor,

(g) Liv. decad. 1. lib. 2. & 6.

(h) Dionyſ. Halic. hiſt. Rom. lib. 6.

(i) Gell. lib. 20. c. 1.

jus

jus interea paciſcendi: ac niſi pacti forent, habebantur in vinculis dies ſexaginta. Inter eos dies trinis nundinis continuis ad Prætorem in comitium producebantur, quantæque pecuniæ judicati eſſent prædicabatur: tertiis autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tiberim peregre venum ibant: ſed eam capitis pœnam, ſanciendæ, ſicuti dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis oſtentu, noviſque terroribus metuendam reddiderunt. Nam ſi plures forent, quibus reus eſſet judicatus, ſecare ſi vellent, atque partiri corpus addicti ſibi hominis, permiſerunt. Et quidem verba ipſa legis dicam, ne exiſtimes me invidiam iſtam forte formidare: *Tertiis*, inquit, *nundinis partes ſecanto; ſi plus minuſve ſecuerunt, ſine fraude eſto*. Hæc apud Gellium lex duodecim tabularum. Porro quantumlibet mitiores Romani redditi, a nece debitorum & ſectione abſtinuiſſe viſi ſint: tamen uſque ad Conſtantini tempora, debitores, eorum legibus, plumbatis cædi conſueviſſe conſtat: ſiquidem idem Imperator (*a*) Chriſtiana manſuetudine imbutus, a plumbatarum ictibus primus exemit debitores. Apud Judæos legibus Romanorum adſtrictos, iiſdem pœnis affici debitores conſueviſſe, a Domino recitata parabola non obſcure indicat.

(*a*) *l. 4. & 7. de exact. C. Theod.*

XXXV. Chriſti miracula.

Poſt hæc autem (*b*) ea oratione abſoluta, Dominus noſter inde receſſit, atque e Galilæa migravit: cumque Hieroſolymam ad feſtum diem, qui Scenopegia dicebatur, iturus, a Samaritanis prohiberetur hoſpitio, diſcipulos paratos ulciſci, redarguit. In itinere (*c*) adhuc poſito, apud quoddam caſtellum, occurrunt decem viri leproſi a longe ſtantes, ac clamantes implorabant ejus opem: quos Dominus abire juſſit ad ſacerdotes: cumque illi obtemperantes irent, mundati ſunt: at ex illis unus tantum rediens, gratias illi egit. Perveniens (*d*) inde Hieruſalem, ipſo die feſto aſcendit in templum, ac docuit populum, laudantibus aliis, aliis mirantibus, & aliis adverſantibus ac apprehendere conantibus, quos Dominus ſermone repreſſit. Perrexit (*e*) inde ad montem Oliveti, qui adjacet Hieroſolymis a plaga Orientali: unde in templum rediens, ſedens docebat populum: tunc oblatam ſibi mulierem deprehenſam in adulterio, deficientibus accuſatoribus, abſolvit, perſeverans docere populum: at contradicentibus Phariſæis, & lapidare eum quærentibus, ſe ab illorum ſubduxit aſpectu, & exivit de templo. Præteriens (*f*) autem, videns hominem cæcum a nativitate, faciensque lutum ex ſputo, linivit ex eo oculos ejus, præcepitque abire ad Natatorium Siloæ, illicque oculos lavare; quod ut ille fecit, viſum recepit.

(*b*) *Matt. 19. Marc. 10. Luc. 9. Joan. 7. Concord. c. 73.*
(*c*) *Luc. 17. Concord. c. 74.*
(*d*) *Joan. 7. Concord. c. 75.*
(*e*) *Joan. c. 8. & 9. Concord. c. 76. & 77.*
(*f*) *Joan. 9. Concord. c. 78.*

XXXVI. De Fonte Siloæ.

Quod ſpectat ad aquas Siloæ, hæc de iis tradit Hieronymus (*g*): *Siloam autem fontem eſſe ad radices montis Sion, qui non jugibus aquis, ſed in certis horis diei ebulliat, & per terrarum concava ad antra ſaxi duriſſimi cum magno ſonitu veniat, dubitare non poſſumus, nos præſertim, qui in hac habitamus provincia*. Hæc Hieronymus. Quomodo vero fons ille primum eruperit precibus Iſaiæ, & unde nomen acceperit, Epiphanius (*h*) his verbis ejuſmodi recenſet hiſtoriam: *Fontem quippe Deus Siloam cauſa Prophetæ effecit: quoniam priuſquam moreretur, puſillum precatus eſt, uti undas illinc emittere dignaretur: & confeſtim dimiſit illi cælitus aquam viventem, unde ſortitus eſt locus ille appellationem Siloam, quod ſi quis interpretetur, ſonat demiſſum. Sub Ezechia quoque Rege, antequam ſtagnum piſcinaſque fabricaſſet, precibus Iſaiæ effectum ut exigua lympha ſcaturiret, quod populus in obſidione hoſtium teneretur; ne ipſa periret undis deſtituta civitas. Milites igitur perſcrutabantur undique ubinam ſedare ſitim daretur, ignorabant enim. Urbe quippe potiti, obſidebant Siloam. Quandocumque itaque indigentes Judæi aquatum venerant, ſcaturiebat eis unda, & aquabant: exterarum vero nationum homines reperire neſciebant; latex namque aufugiebat. Eoque uſque ad hodiernum diem eructatur clanculum, quo ſignificetur myſterium. Ceterum quandoquidem Iſaiæ Prophetæ iſtud acceptum referunt, in perennem ejus rei memoriam, populus accurate Prophetam iſti ſolo cum gloria & honore reddidit: ut per ejus interceſſionem, in conſummationem uſque ſæculi, aquæ hujuſmodi fructus impetretur, cui ſcilicet uſum referebant acceptum*. Hæc Epiphanius, cum agit de ſepulcro Iſaiæ apud Siloam poſito. Hujus quoque fontis meminit & Joſephus.

(*g*) *Hier. in Iſai. c. 8.*
(*h*) *Epiph. de vita & interitu Proph. c. 9.*

XXXVII. De Sabbatico flumine.

At huic fonti Siloæ haud valde diſſimilis videtur fons ille ſeu fluvius item in Palæſtina, Sabbaticus dictus, quod die tantum ſabbati flueret, cæteris diebus alveo ſicco, non apparens, de quo his verbis mentionem facit Joſephus (*i*), dum agit de Veſpaſiano Imperatore, qui illum vidit: *Conſpicit in itinere fluvium cognitione digniſſimum: is fluit medius inter Arcas & Raphaneas Agrippæ regni civitates: habet autem quoddam peculiare miraculum: nam cum ſit, quando fluit, pluvimus, neque meatu ſegnis; tamen interpoſitis ſex diebus, a fontibus deficiens, ſiccum exhibet locum: deinde quaſi nulla mutatione facta, ſeptimo die ſimilis exoritur: atque hunc ordinem eum ſemper ſervare, pro certo compertum eſt: unde etiam Sabbaticus appellatus eſt, a ſacro Judæorum ſeptimo die ſic denominatus*.

(*i*) *Joſeph. de bello Jud. lib. 7. c. 24.*

Hæc

Digitized by Google

Hæc Joſephus: ox quo erroris arguitur Plinius (a), qui de eodem amne agens ſemper fluerc, ſad ſabbatis omnibus ſiccari teſtatur. Sed de his hactenus. Poſt reprehenſos qui miraculum de cæco illuminato obſcurare conabantur, idem Dominus (b) de bono paſtore ſublntulit orationem; qua etiam, mercenarius quis ſit, egregie demonſtravit. Quibus traditis, calumniabantur alii ipſum eſſe arreptum a dæmone, alii contra excuſabant atque laudabant.

(a) Plin. hiſt. nat. lib. 31. c. 2.
(b) Joan. 10. Concord. c. 79.

XXXVIII. De LXXII. Diſcipulis.

Poſt (c) inde vero deſignavit Dominus & alios ſeptuagintaduos, & miſit illos binos ante faciem ſuam in omnem civitatem & locum quo erat ipſe venturus: quos etiam de his quæ agere deberent, admonuit. Quod vero de numero diſcipulorum textus Evangelii reperiantur diverſi, dum alii codices habent, ſeptuagintaduos, alii vero ſeptuaginta tantummodo: inde in ore omnium verſatur diſputatio, Num ſeptuaginta tantum, vel ſeptuagintaduo rei veritate diſcipuli fuerint. Si auctoritate antiquorum res agitur, ſeptuagintaduo reperiuntur. Tatianus enim in ſua Evangelica harmonia legit ſeptuagintaduos, Ammonius (d) itidem, Epiphanius (e), Hieronymus (f), Auguſtinus (g), Beda, & alii recentiores quamplurimi: nec prætermittimus teſtimonium ex conſtitutionibus Clementis (h), apud quem ſeptuagintaduo diſcipuli leguntur. Sed objicitur Hieronymum ſeptuaginta diſcipulos numerare: cum enim (i) agit de quadragintaduabus manſionibus ad Fabiolam, ſic ait: *Nec dubium quia de duodecim Apoſtolis ſermo ſit, de quorum fontibus derivata aquæ totius mundi ſiccitatem rigant. Juxta has aquas ſeptuaginta creverunt palmæ, quos & ipſos ſecundi ordinis intelligimus præceptores, Luca Evangeliſta teſtante duodecim fuiſſe Apoſtolos, & ſeptuaginta diſcipulos minoris gradus.* Verum cum idem ipſo perpurgatum omnique labe emaculatum ejuſdem Lucæ Evangelium una cum aliis tribus ad Damaſum mittit, ex emendatioribus codicibus reſtituit (k) numerum ſeptuagintaduorum. Porro de egregia a ſe navata opera in emendandis codicibus depravatis quatuor Evangeliorum, idem ad Damaſum ſcribens hæc ait (l): *Igitur præſens præfatiuncula pollicetur quatuor tantum Evangelia, quorum ordo hic eſt, Matthæus, Marcus, Lucas, Joannes, codicum Græcorum emendata collatione, ſed veterum; quæ ne multum a lectionis Latinæ conſuetudine diſcreparent, ita calamo temperavimus, ut iis tantum quæ ſenſum videbantur mutare correctis, reliqua manere pateremur, ut fuerant.* Hæc ille, ac plura id genus de labore a ſe ſuſcepto in tanto negotio obeundo.

(c) Luc. 10. Concord. c. 8.
(d) Ammon. in Concord. Evang.
(e) Epiph. in Panar. lib. 1. c. ult.
(f) Hieron. in can. Luc. Evang. c. 10.
(g) Aug. quæſt. Evang. lib. 2. c. 14. & aliis locis.
(h) Clem. conſt. lib. 2. c. 59.
(i) Hieron. epiſt. 127. manſ. 6.
(k) Hier. in can. Evang. Luc. c. 10.
(l) Hier. in præfat. in 4. Evang. ad Damaſ.

XXXIX. Ceterum haud mirandum, ſi penes aliquos ſeptuaginta tantum nominatos diſcipulos quis inveniat: id enim perinde accidit, ac eum citati reperiuntur Septuaginta interpretes, quos abſque ulla dubitatione conſtat fuiſſe ſeptuagintaduos, ſex e ſingulis tribubus; tamen brevitatis cauſa apud nonnullos uſu receptum eſſe videtur, ut cum illos allegant, Septuaginta tantum dicant interpretes. Sicut & olim apud Romanos collegium Centumvirum dicebatur, cum tamen re vera conſtaret fuiſſe centum & quinque Judices, qui lites judicarent: nam tres eligebantur ex ſingulis tribubus, quæ erant trigintaquinque. Porro ſi dicere voluerimus, eo numero alludere voluiſſe Dominum ad illos ſeniores, quos Deus præcepit (m) Moyſi ut eligeret, qui in adminiſtranda tanti populi cura eſſent illi adjumento: plane conſtat eos fuiſſe ſeptuagintaduos, additis nimirum Eldad & Medad, qui in caſtris remanſerant: nam & ipſi (inquit divina Scriptura) deſcripti fuerant, quo exemplo perſeveravit apud Judæos concilium ſeniorum ſeptuagintaduorum, quod Synedriu (*) appellabant, totidemque fuerunt interpretes magna cura ab Eleazaro Pontifice ad Ptolemæum Regem miſſi, qui ſacros codices in Græcam linguam verterent.

De uſu abbreviandi numerum.
(m) Num. 11.
(*) Sanedrin.

XL. De nominibus Diſcipulorum.

Nomina autem diſcipulorum, qui a Domino fuerunt electi, dum ſingula exprimere conati ſunt aliqui: omnes fere, quorum invenerunt in epiſtolis Pauli fieri mentionem, quos ejuſdem Apoſtoli conſtat fuiſſe diſcipulos, ſimul confarcinantes, nulla prorſus habita ratione veritatis, inter diſcipulos Domini adnumerarunt: & quod deterius eſt, eos admiſcuerunt, qui nec Apoſtolorum diſcipuli fuiſſe noſcuntur. Primus poſt Hippolytum (quod invenerimus) ejus rei auctor fuit Dorotheus, qui falſo cognomine Tyri Epiſcopus inſcribitur, immo & ab aliquibus martyris titulus eidem adjicitur: ſed quam diverſus ſit ab illo Dorotheo Tyrio, qui multa paſſus eſt temporibus Juliani Apoſtatæ, dicemus ſuo loco: tu conſule quæ notavimus in Martyrologio Romano, dum de Dorotheo Tyrio egimus. Hic inquam Dorotheus Cæſarem quemdam unum fuiſſe dicit ex diſcipulis Domini: *Et hujus*, inquit, *meminit Paulus* (a) *cum ſcribens ad Philippenſes dicat: Salutant vos omnes ſancti, maxime autem qui de domo Cæſaris ſunt.* Perinde ac ſi de privato aliquo homine, & non de Imperatore Paulus loquatur. Sed hæc potius riſu ſunt digna, quam confutatione, cum nullum illis temporibus Cæſarem dici potuiſſe certum ſit, niſi qui Imperator futurus eligeretur.

(a) Paul. ad Philip. c. 4.

XLI. Antiqui Diſcipuli.

At vero magna certe cautela adhibita, Lucas in Actis (o), dum de Jaſone Domini diſcipulo mentionem facit, quo a-

(o) Act. 21.

recentioribus Apoſtolorum diſcipulis diſtinguat, antiquum diſcipulum nominat. Ex illis aliquot recenſet Epiphanius (a) dum ait: *Miſit & alios ſeptuagintaduos ad prædicandum, ex quorum numero fuerunt ſeptem viduis præfecti, Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, & Nicolaus; & Matthiam ante ipſos, Marcum, Lucam, Juſtum, Barnabam, Apellem, Rufum, Nigrum, & reliquos ſeptuagintaduos*. Hæc Epiphanius. Sed quod de Luca ait, res eſt accuratius inferius examinanda. At Euſebius (b) qui in his perquirendis haud parum laboris videtur inſumpſiſſe, aperte fatetur, nuſpiam inveniri catalogum ejuſmodi ſeptuagintaduorum diſcipulorum: recenſet tamen aliquos, quos ipſe hinc inde expiſcatus eſt, videlicet Barnabam, Soſthenem, Cepham, diverſum a Petro, Matthiam, & Thaddæum, parantem & Ananiam inter eos adnumerandum. Papias (c) antiquus Theologus, auditor Joannis Evangeliſtæ, recenſet inter eoſdem Domini diſcipulos Ariſtionem, & Joannem alium, ab Evangeliſta quoque diverſum. Hactenus de nominibus diſcipulorum Domini (d): qui a prædicatione reverſi, gloriantes quod dæmones etiam ſuo ſubjicerentur imperio, a Domino repreſſi ſunt.

(a) Epiph. in Panar. lib. 1. tom. 1. in fine.
(b) Euſeb. hiſt. lib. 1. c. 13.
(c) Apud Euſ. lib. 3. c. 33.
(d) Luc. 10.

XLII.

Interim (e) interpellatus Jeſus a quodam legis perito de ſalute conſequenda, eum docuiſſet quid agere deberet, parabolam de homine qui incidit in latrones, & de Samaritano ſubjunxit. Inde (f) Hieroſolymis diſcedens, Bethaniam veniens, apud Martham divertit; ubi Maria ſoror ejus, ad pedes Domini ſedens audiebat verba illius. Alio poſt hæc in loco conſtitutus, multa de orando Deum diſcipulos ſuos admonuit. Deinde (g) invitatus a Phariſæo, adverſus juſtitiam Phariſaicam multa diſſeruit; ſuoſque diſcipulos, ne illis eſſent ſimiles, rurſumque ne corporis mortem timerent, & alia id genus plura ad virtutes capeſſendas inſtituit. Rogatus poſtea ab altero duorum fratrum, ut communem inter eos divideret hæreditatem, facere recuſavit; deque abjicienda divitiarum ſolicitudine & cura, ut alias ſæpius, multa diſſeruit: paratoſque eſſe debere ad diem noviſſimum, atque ad pœnitentiam de admiſſis iniquitatibus agendam, recenti exemplo vehementius inculcavit. His ita (h) intento Domino, de Galilæis occiſis a Pilato, cum ſeorſum ſacrificarent, nuncium eſt delatum, deque turri illa in Siloe collapſa, cujus ruina decem & octo homines oppreſſi fuerunt. Conſtat quidem hos proculdubio fuiſſe, qui non ſacrificarent cum ceteris, ſed ſeorſum, quippe qui ſectæ Galilæorum gregales erant, quorum ſuperius meminimus. Hi quod negarent tributum pendendum Romanis, vel pro eis victimas cædendas, cum hæc omnia Judæi facerent, templo abſtinebant, ſeorſumque conventus agebant, ac ſacrificia offerebant: quos cum ſacrificantes nactus eſſet Pilatus, immiſſis in eos militibus, immaniter trucidavit. Sed magnopere conſiderandum eſt, quales eſſent ceteri Judæorum, ſi comparatione horum, quos conſtat fuiſſe hæreticos, nihilo meliores iſtis fuiſſe teſtetur Dominus.

(e) Luc. 10. Concor. c. 81.
(f) Luc. 10. Concor. c. 81.
Alia Chriſti opera.
(g) Luc. 11. & 12. Concor. c. 84. & 85.
(h) Luc. 13. Concor. c. 88.
De Galilæis a Pilato occiſis.

XLIII.

Interim (i) vero cum ſabbati die doceret in ſynagoga, oblatamque ſibi contractam mulierem ſanaſſet: mox ab Archiſynagogo de die ſabbati, quo curaſſet, mota eſt controverſia: quem Dominus multis redarguit, adeo ut adverſantes jam erubeſcerent: cumque multa in eam dixiſſet ſententiam, regnum cælorum grano ſinapis, ac fermento, accommodatis ad eam rem collationibus, comparavit. Peragrans (k) poſtmodum Galilææ civitates ac caſtella, docebat omnes: cumque de multitudine pereuntium, & paucitate eorum qui ſalvandi eſſent, admonuit; ob eamque cauſam contendendum ſedulo ac ſtudendum, non ſecus ac ſi per anguſtiſſimam portam intrandum eſſet, perſuaſit. Hæc cum diceret, de Herode, quod quæreret eum occidere, Phariſæi ipſum monuerunt, illincque recedere ſuaſerunt: quibus ipſe reſpondit, ſibi non alibi præterquam Hieroſolymis fore moriendum: inſuper mala, quibus illi perdendi eſſent, prædixit. Invitatus (l) poſt hæc die ſabbati apud Phariſæum quemdam diſcubuit, ubi ſanavit hydropicum, nihilque ea opera præjudicii allatum eſſe feſto diei, pluribus docuit, eoſdemque accommodatis exemplis ad meliorem vitam peragendam inſtituit. Inde vero turbis aſtantibus, de abnegatione rerum temporalium multa diſſeruit. Hyeme (m) vero adveniente, Hieroſolymam contendit ad feſtum diem Encæniorum, qui agebatur vigeſimaquinta die menſis Caſleu (n hic eſt nonus menſis) uſque ad diem octavam: & ad templum veniens, deambulat in porticu Salomonis (eam enim integram remanſiſſe poſt tot templi ruinas, Joſepho auctore inferius dicemus) ubi cum doceret populum, rurſus obortæ ſunt contentiones, & quærebant eum Judæi lapidare. Inde vero recedens, abiit trans Jordanem, ubi turbam ſequentem multa docuit (o), ac de ove & drachma perditis, filio prodigo, ac de villico iniquo ſubintulit parabolas, elegantes quidem, & ad perſuadendum magnam vim habentes. Inde (p) autem Phariſæis rogantibus, de matrimonii conjunctione ſervanda multa locutus eſt.

(i) Luc. 13. Concor. c. 89.
(k) Luc. 13. Concor. c. 90.
(l) Luc. 14. Concor. c. 90.
(m) Joan. 10. Concor. c. 93.
Jeſus ad Encænia.
(n) 9. Marc. 4.
(o) Luc. 15. 16. Concor. c. 94. & 95.
(p) Mat. 19. Marc. 10. Luc. 16. Concor. c. 96. & 97.

XLIV.

Poſtea vero de divite epulone, & mendico Lazaro narrationem intexuit. Quæ quidem parabola ne eſſet, an rei geſtæ

De Lazaro Hiſtoria.

vera

Digitized by Google

veŕa hiſtoriæ plurium fuit dubitatio. Nos vero illis potius adſtipulamur, qui putarunt eam eſſe hiſtoriam; eum certe antiquiores tamquam veram hiſtoriam de pœnis damnatorum apud inferos, citare conſueverunt; unde Tertullianus (*a*): *Animas torqueri foverique penes inferos, licet nudas, licet adhuc exules carnis, probavit Lazari exemplum.* Hæc ille. Euthymius (*b*) ex traditione quadam Hebræorum, rem vere geſtam fuiſſe tradit, divitemque illum Nynenſem nominatum eſſe affirmat: Quæ quidem ſententia jam rata firmaque haberi debet, quod multis in locis in memoriam ejuſdem Lazari eccleſiæ erectæ habeantur, deque eo in eiſdem anniverſaria celebritas peragi conſueverit. Nec quemquam movere debet, quod in eadem recenſita per Lucam hiſtoria, quædam dicantur, quæ re vera conſiſtere non poſſunt, ut de lingua, de digito, de ſinu Abrahæ; cum animæ ſolutæ corporibus, his membris careant, neceſſe ſit. Nam uſitatum eſt in divinis Scripturis, ad faciliorem intelligentiam, ut corporea membra, quibus carent, non tantum animabus & Angelis, ſed etiam ipſi Deo optimo maximo adſcribantur.

(a) Tertull. de reſurr. carnis c. 27.

(b) Euthym. in Luc. c. 16.

XLV. Hæc locutus (*c*) Dominus, de non inferendo ſcandalo, & alia plura ſuos admonuit. De Phariſæo inſuper & Publicano exemplum propoſuit. Inde vero parvulis ad ſe perductis manus impoſuit: adoleſcentem (*d*) denique ad perfectiora ſectanda inſtituit: quibus tamen audi-tis cum ille triſtis abiret, quam difficile eſſet divitem intrare in regnum Dei exemplo cameli per foramen acus deducendi Dominus monſtravit. De hac quidem ſimilitudine placet quod Caninius (*e*) de Hebraicis deducens fontibus ſcribit: fuiſſe nimirum inter cætera Judæorum adagia, illis adeo peculiaria ad deſignandam rem quamlibet factu impoſſibilem, apud eos illud frequenti uſu, quo dicerent: Elephantem per foramen acus. Sed pro elephante camelum dixiſſe Dominum, quod magis notum eſſet animal audientibus. Idemque auctor tam de rudente, quem volunt κάμιλον dictum eſſe a Græcis, quam & de acus foramine, quo nomine quod dictum aliqui velint portam Hieroſolymarum parvam, commentum ſcite refellit. Cum autem hæc adeo admiranda diſcipuli ejus audiſſent: Et quis, dixerunt, poteſt ſalvus fieri? Dominus vero, poſſibilia eſſe apud Deum, quæ hominibus impoſſibilia viderentur, edocuit.

(c) Luc. 17. Concor. c. 98.

(d) Mat. 19. Marc. 10. Luc. 18. Concor. c. 100.

(e) Can. de locis novi Teſtamenti. De Camelo & Acu.

XLVI. Tunc Petrus, ut caput omnium, exque perſona omnium ſubdit: *Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis? Jeſus autem dixit illis: Amen dico vobis, quod vos, qui ſecuti eſtis me, in regeneratione cum ſederit filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim tribus Iſrael. Et omnis, qui reliquerit domum, vel fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Ac ſubdit: *Amen dico vobis, nemo eſt qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter regnum Dei & Evangelium, qui non accipiat centies tantum nunc, & in ſæculo futuro vitam æternam.* Ex his ſane verbis S. Hieronymus (*f*) cum ad Julianum ſcribit, & cum agit adverſus Jovinianum, optime infert: Apoſtolos, ex quo a Domino electi ipſum ſecuti ſunt, uxoribus relictis, qui conjugati erant, a carnali copula abſtinuiſſe: ſicque reliquiſſe uxores, ut quod pertinet ad illum actum, deſierint eſſe viri. Cum demum Dominus ſententiam illam protuliſſet, quod videretur paradoxum, qua dixit: *Multi autem erunt primi noviſſimi, & noviſſimi primi:* quo ejus rei facilior ſenſus eſſet, mox de operariis in vineam conductis parabolam (*g*) propoſuit. Quæ vero poſt hæc ſecuta ſunt, quoniam ad ſequentem annum pertinere certum eſt, ordine temporum ex inſtituto de iis ſuo loco agemus. Non enim ſecundum tempus ineuntis anni ab ipſis Kalen. Januariis, quod nulla ejus ratio certa haberi poſſit, ſed ex Paſchalibus feſtis, quæ habentur expreſſa in Evangelio, nos annos Domini diſtinguere ac numerare oportere, alias ſæpius diximus.

Apoſtoli cælibatum amplexi.

(f) Hieron. epiſt. 34. & adverſ. Jovin. lib. 1.

(g) Matth. 20. Concor. c. 101.

XLVII. Quod pertinet ad res Romanas: hoc eodem anno periit Sejanus, qui cum Tiberio iniit Conſulatum: fuit hic ille toto Orbe celeberrimus, qui non ſolum, ut cæteri ampliſſimas occupavit & aſſecutus eſt dignitates & adminiſtrationes, ſed diutius abſente Tiberio, & apud Capream inſulam multo tempore otiante, ſe ipſum pro Imperatore, Tiberium vero pro inſulæ rectore habuit; eoque exiſtimationis provectus eſt, ut ipſi tamquam deorum alicui res ſacra fieri ſoleret, eſſetque hoc anno delatus Conſulatus cum prorogatione quinquennii: inſuper & in litteris publicis a Senatu, ſicut Tiberii, ita & Sejani nomen inſcriberetur, & ſicut Imperator, aureo curru in theatrum adveheretur, jurarentque omnes per fortunam ejus: Hic, inquam (audi rerum humanarum inconſtantiæ admirandum exemplum) convocato Senatu, ut recitarentur litteræ Imperatoris, quibus collata ſibi poteſtas Tribunitia credebatur: mox inverſa alea, quas ipſe ſibi lætas atque jucundas ſperabat, contrarias omnino, ac ipſimet pernicioſas, omnibus audientibus, contra opinionem & expectationem per-

Sejani caſus.

cepit. Unde ſtatim infelix ipſe depoſitus juſſu Reguli Conſulis ſuffecti, conſentiente Senatu, in vincula ducitur, atque ibidem capite mulctatus, deinceps in Gemonias unco trahitur: ſicque demum per triduum a populo maximo ludibrio habitus, in Tiberim tandem immittitur. Liberi quoque ex S. C. necati ſunt, ante vero filia, quam pater pactus fuerat Claudii filio, prius (o inauditam rem) a carnifice conſtuprata. Hæc pluribus Dio Caſſius (*a*), quæ nobis exemplo ſane egregio rerum humanarum inconſtantiæ & mobilitatis eſſe debent, ne quis ſibi arridenti & blandienti felicitati admodum credat, ſed in rebus proſperis modeſte, & non ſuperbe ſeſe gerat. Sed ad rem redeamus.

(a) Dio hiſt. Rom. lib. 58.

XLVIII. Hæc cum hoc anno facta eſſe aſſerat idem auctor, ac etiam Tacitus (*b*): vides erraſſe Euſebium in Chronico, dum poſt annos tres Sejanum adhuc vixiſſe vult; itemque Paulum Oroſium (*c*), dum ait rogatum eſſe a Tiberio Senatum, ut Chriſtus, quem conſtaret tot inſignia miracula edidiſſe, ac e mortuis reſurrexiſſe, Deus haberetur: verum quo minus id fieret, Sejanum interceſſiſſe, atque pertinaciter contradixiſſe: nam jam ante Chriſti mortem, ex dictis ſatis liquet, Sejanum vitam cum morte commutaſſe. Sed decepti ſunt ipſi, quod Joſephus (*d*) de Sejani interitu agat ultimo tempore Tiberii Imp. putantes nimirum tunc eum eſſe necatum: verum quod ibi Joſephus de Sejani agat occubitu, non temporis ratio, ſed quod complures res geſtas Tiberii, diverſis temporibus factas, una eademque narratione perſtrinxit, fuit in cauſa. Conſtat tamen, auctore Philone (*e*) Sejanum fuiſſe animo infenſiſſimo in Judæos, quippe qui ut illam gentem e medio tolleret, confinxerit quædam crimina adverſus eos, qui tunc Romæ agerent, Judæos, cognoſcens quidem eam ſolam præcipue gentem repugnaturam conatibus ſuis: ſed per mortem ejus detectas fuiſſe calumnias dicit. Putamus cauſam odii Sejani adverſus Judæos ea occaſione conflatam eſſe, quod non ſicut ceteri, ipſi ſtatuas (prohibentibus hoc eorum legibus) erexiſſent, nec erectas venerati eſſent: nam & ad id ſpectare videtur, quod ait Suetonius, ſolas Syriacas legiones nullam Sejani imaginem inter ſigna coluiſſe: Hebræi enim ægre ferebant, Romanos militaria inſignia imaginibus picta per eorumdem ditionem circumferre, ut Joſephus (*f*) teſtatur, eum de Vitellio agit.

(b) Tacit. Annal. lib. 5.
(c) Oroſ. lib. 7. c. 4.
(d) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 8.
(e) Philo in leg. ad Caium.
Sejanus infenſus Judæis.
(f) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 7.

Abſo-

Anno Urbis 784. Olymp. 202. an. 3. S Æ C. I. An. C. 31.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5354.

☉ 12. G. ☽ 13. Indict. 4.

JESU CHRISTI 31. *ſecundum Baronium* 33.

TIBERII IMP. 18.

II. *Conſules.* II. *Imperii Proconſularis Tiberii Vicennalia.*

[1] **A**D num. I. Coſſ. *Tiberius Aug. V. & L. Ælius Sejanus.*

Tiberii Conſulatus juxta II. Conſulatuum Cæſareorum regulam, ob Vicennalia nempe ejus Imperii Proconſularis, ad quæ referendus Nummus Tiberii Tribunitia Poteſtate XXXIII. hoc anno incboata notatus, in cujus poſtica extant Quadrigæ triumphales abſque inſcriptione, ut videre eſt apud Mediobarbum in Numiſmatis Imperatorum: cum enim præſenti anno nulla expeditio ſuſcepta fuerit, Quadrigæ illæ ad renovandam in Vicennalibus memoriam præcedentium victoriarum, ut moris erat, decretæ. Suetonius in Tiberio cap. 26. ait de hoc Tiberii Conſulatu, abſens illum *uſque in Idus Maias* geſſit. Card. Noriſius in Epiſt. Conſul. pag. 13. exiſtimat Suetonium errare, quod in Lapide Nolano legatur, Tiberium VII. Idus ejuſdem menſis Conſulatum abdicaſſe, & in ejus locum Fauſtum Syllam ſuffectum.

TI. CÆSAR AUG. V.
SUF. VII. ID. MAI. FAUSTUS. CORNELIUS. SULLA.
SEXTEIDIUS. CATULL. COS.
SUF. K. JUL. L. FULCINIUS. TRIO. COS
SUF. K. OCT. P. MEMMIUS. REGULUS. COS.

Hæc Faſtorum tabula poſt Sejanum damnatum, ſculpta eſt; quare ejuſdem nomen omittitur. Ex eadem apparet, inquit Card. Noriſius, error Suetonii, qui ad Idus Maias Tiberio Conſulatum prorogavit; cum VII. Idus ejuſdem menſis illo ſe abdicaverit cum Sejano Collega, ſuffecto cum *Fauſto Sylla*, Sextidio Catulino. Nec eodem menſe *L. Fulcinius*, ac *Publius Memmius*

---

[1] **C**Oſſ. *Tiberius Aug. V. & L. Ælius Sejanus.* Lapis Nolanus jam memoratus: TI. CÆSAR AVG. V. COS. SVF. VII. ID. MAI. FAUSTUS CORNELIVS SVLLA. SEXTEIDIUS CATULL. COS. SUF. K. IUL. L. FULCINIUS. TRIO COS. SUF. K. OCT. P. MEMMIUS REGULUS COS. Gruterus pag. CCXXXV. 8. TI. CAISARI &c. COS. V. IMP. VIII. TRIBUN. POTEST. XVIII. Forte legendum XXIII. Nummus apud Vaillantium in Familiis Romanis in gente Ælia, N. XII. in parte averſa TI. CAESARE. V. L. AELIO. SEIANO. COS. AUGUSTA. BILBILIS. Vide de Seiani conſulatu Dionem lib. LVIII. pag. 624. Idem præterea pag. 637. *Fulcinium Trionem* amicum Seiani, mortem ſibi conſciviſſe narrat, C. *Gallo*, *M. Servilio Tiberio* Coſſ. nempe A. D. 35. Vide & Suetonium in Tiberio cap. LXV. Qui, ſuffectos conſules, aliis menſibus, diverſis ab his qui in lapide Nolano memorantur, ſubſtituunt, erroris redarguuntur a Noriſio. Faſti Vindebonenſes: *Tiberio Cæſare V. ſolo.* Idatiani: *Tiberio Cæſare* IV. *ſolo.*

Digitized by Google

JESU CHRISTI
ANNUS
34.

TIBERII IMP.
ANNUS
18.

I. Annus Chriſti Paſſionis. Abſoluto trigeſimo tertio anno Domini, & trigeſimo quarto inchoato, Cn. Domitio Ænobarbo, & Vitellio Nepote, vel (ut a Cornelio Tacito ponitur) Camillo Scriboniano Conſulibus, Paſchatis ipſa die, idem Dominus noſter Jeſus Chriſtus humani generis Redemptor, pro ſalute omnium, volens libenſque crucis ſupplicium ſubiit. Quæ autem hæc præceſſerint, eo ordine quo ſunt geſta, ſummatim recenſentes, exactam ſubinde temporis rationem (quod ſumus polliciti) afferemus.

II. (a) Joan. 11. Concor. c. 112. Jam proxime adventante Paſchali tempore: cum Jeſus (a) Dominus noſter in Galilæa ageret, Marthæ & Mariæ ſororum nuntio accerſitur, ut Lazaro fratri Bethaniæ morbo languenti opem ferret: ſed conſulto moras nectens, eum eo tandem acceſſiſſet, jam quatriduo illum eſſe defunctum invenit; quem a mortuis excitavit. Auctor eſt Hieronymus (b) ob tam inſigne miraculum, quo non tantum rei geſtæ Joannis Evangelio teſtatæ, ſed & loci illius in quo erat Lazari ſepulcrum, perpetuum eſſet poſteris monumentum, erectam fuiſſe nobilem eccleſiam Bethaniæ ſuper ipſam Lazari tumbam. Quod caſtellum quindecim ſtadiis Hieroſolymis diſtans, non ſic dicitur (ut multi decipiuntur) Marthæ & Mariæ ſororum, quaſi dominæ loci illius eſſent, ſed (b) Hieron. de locis Hebraicis. Lazari reſuſcitatio.

uſu

n

mius Regulus Magiſtratum inierunt, ſed ille ſemeſtrem, hic trimeſtrem Conſulatum geſſit. Etenim Tiberius, cum Seiano necem inferre deſtinaſſet, *Fulcinio Trioni*, quem Seiani ſtudioſum ſciebat, *P. Memmium* Collegam addidit, qui kal. Octobris Magiſtratum auſpicatus, die XVIII. ejuſdem menſis literis Tiberii contra Seianum recitatis, eamdem in carcerem traxit, ac decreto Senatus eadem quoque die mulctavit. Ita Card. doctiſſimus, qui non advertit, Suetonium, quando ait, Tiberium hunc Conſulatum *uſque in idus Maias* geſſiſſe, Iduum nomen abſolute uſurpare, nec in particulari definire uſque ad quem Iduum Maii diem in ea dignitate permanſerit. Idus enim & Kalendæ eo modo ab Antiquis aliquando acceptæ. In Regula S. Benedicti cap. 48. præcipitur jejunium *a Paſcha uſque ad Kalendas Octobres*, id eſt, uſque ad feſtam Exaltationis S. Crucis, quod cum decimo octavo Kalendas Octobris concurrit. *S. Fructuoſus* idem quod S. Benedictus, ſtatuens cap. 28. ſuæ Regulæ edicit *a Pentecoſte uſque ad* XVIII. *Kalend. Octob. interdiana jejunia*. Vides, S. Benedictum Kalendarum eo modo quo Suetonius Iduum, nomen adhibere, nec alium diem, quam *S. Fructuoſum*, proponere.

III. Sejani interitus. Ad num. XLVII. Poſſinus V. C. apud Papebrochium in Conatu Chronico-Hiſtorico ad Catalogum Romanorum Pontificum cap. 14. autumat, Seiani cataſtrophen anno tantum Chriſti XXXIII. contigiſſe, quod Dio lib. 58. dicat, Seianum jam Exconſulem adhuc incolumem, & ſpecie præcipui favoris apud Tiberium ſolita cum maxime florentem *pœnituiſſe, quod non in Conſulatu aliquid tentaſſet*, hoc eſt, non conatum expromſiſſet invadendi Imperii, quod jamdudum machinabatur. Verba Dionis ſunt: μεταλλάξοντα ὅτι μηδὲν ἐν τῇ ὑπατείᾳ ἐνεόχμωσε. Paulo poſt ait Dio, Nævium Sertorium Macronem Prætorianis cohortibus Præfectum a Tiberio clam miſſum ad perdendum Seianum arcana *mandata communicaſſe cum Memmio Regulo tunc Conſule: nam Collega ejus Seiano favebat*. Ex quibus infert Poſſinus Seianum anno quo interfectus eſt, Conſulem non fuiſſe. Sed vana hæc illatio: nam Conſules ordinarii, qui de more Kalendis Martiis abdicabant, & ſuffectis locum dabant, poſt depoſitam dignitatem ab Hiſtoricis ſæpe Exconſules vocantur, cum narrant res poſt Kalendas Martias geſtas; cum jam Conſules ſuffecti munus gererent. Seianum itaque hoc anno, ut recte Baronius, periiſſe, certiſſimum. Dio enim rem ſub hujus anni Conſulibus recitat, & tam ipſe quam Suetonius in Tiberio cap. 69. indicant, dum aiant, Tiberium, ut Seianum aſtu & dolo ſubverteret, hunc Collegam ſibi in quinto Conſulatu aſſumſiſſe, ſubjungitque Suetonius: *Deinde ſpecie affinitatis ac Tribunitiæ Poteſtatis deceptum, inopinantem criminatus eſt*, &c. Tacitus etiam lib. 5. qui imperfectus eſt, ſub hujus anni Conſulibus tradit, Seiani filiam a carnifice conſtuprari juſſam, quod nonniſi poſt Seianum occiſum Scriptores alii factum teſtantur. Publicum vero Memmium præſenti anno, non vero anno Chriſti XXXIII. ut ſibi perſuaſit Poſſinus, Conſulatum ſuffectum geſſiſſe, Inſcriptio præcedenti numero recitata indubitatum reddit. Ex his ſequitur primo, Conſules ordinarios poſt Kalendas Martias aliquando ab Hiſtoricis Conſules non vocari; quos tamen etiam Conſules, ab iiſdem aliquando appellatos inferius viſuri ſumus. Unde erravit Poſſinus, qui arbitratus eſt, Seianum hoc anno Conſulem non fuiſſe, quod Dio ſcribat Memmium tunc Conſulem fuiſſe. Sequitur ſecundo, Tiberium currenti anno Imperii Proconſularis Vicennalia edidiſſe; cum Tribunitia Poteſtas annis hujuſmodi ſolemniis addictis conferri ſoleret. Nec refert, quod Suetonius dicat, Tiberium ad decipiendum Seianum hoc anno Conſulatum iniiſſe. Nam Conſulatus, qui ex propria inſtitutione ad hæc ſolemnia referebatur, potuit ex peculiari Imperatoris fine ad alium ſcopum dirigi; quemadmodum in artibus finis *operantis* diverſus aliquando eſt a fine *operis*.

IV. Indicium Vicennalium Tiberii. Prætermiſeram obſervare, ad Tiberii Vicennalia ſpectare Inſcriptionem repertam *Ampuriis*, vicus eſt diœceſis Forojulienſis in Provincia, & mecum a Joſepho Antelmio Viro eruditiſſimo communicatam.

TI. CÆSAR
DIVI. AUG. F. AUG.
PONT. MAXUM.
TRIB. POTEST.
XXXIII. ET
RESTITUIT ET
REFECIT.

Tiberius hoc anno V. Kalend. Julias Tribunitiam Poteſtatem XXXIII. ſuſcepit, & opera aliqua publica in Provincia reſtituit; ex quo intelligimus, illum hoc anno Vicennalia celebraſſe, & aliquibus monumentis memoriam ſuam immortalitati conſecrare voluiſſe, quod in more poſitum fuiſſe ſæpius viſuri ſumus.

uſu loquendi: ſicut & alibi Evangeliſta Matthæus de Capharnaum & de Domino illuc accedente cum meminit, ſuam (a) ipſius dixit civitatem: ſicut & Nazareth Domini civitatem Lucas appellat, nimirum quod Dominus in illis habitaret: quo modo & Joannes (b) Bethſaidam dicit civitatem Andreæ & Petri. Nam redacta ſemel ea parte Judææ in provinciam non tantum nulli ex Judæis quantumlibet illuſtribus, ſed nec ipſi Tetrarchæ, Herodes & Philippus, caſtellum ſibi aliquod vendicaſſe putantur.

(a) Matth. 6. Luc. 2.

(b) Joan. 5.

III. Pervulgato tam admirando de Lazari reſurrectione miraculo: tanta re Judæi perculſi, coegerunt (c) concilium ut quid de Jeſu ſtatuendum eſſet, conſultarent. Erat illud magnum Sanedrin dictum, ſeptuagintaduorum ſeniorum, de cujus inſtitutione ſuperius actum eſt: horum erat officium graviores judicare cauſas, utpote cum de Propheta ageretur, de lege ſacra vel Rege. Huic præſidens ſummus ſacerdos Caiphas, Chriſtum morti addicendum eſſe, ſententiam tulit in hæc verba: *Vos neſcitis quicquam, nec cogitatis quia expedit nobis ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Hoc autem* (inquit Evangeliſta) *a ſemetipſo non dixit: ſed cum eſſet Pontifex anni illius, prophetavit.* Porro quod dicit, anni illius fuiſſe Pontificem, idem eſt ac ſi diceret, eo anno, eo ſcilicet tempore ille Pontificatum gerebat, & non (ut quidam putant) ipſum una cum Anna anniverſariis vicibus ſummi ſacerdotii functionem adminiſtraſſe, prout ſuperius anno Chriſti trigeſimo-primo pluribus demonſtravimus. Lata itaque de occidendo Chriſto ſententia, ipſe ſe ſubtraxit, indeque recedens abiit Ephren civitatem juxta deſertum poſitam in tribu (d) Juda; illic tantiſper moratus donec tempus Paſchatis propius eſſet. Tunc aſſumens ſecum (e) duodecim Apoſtolos, iter aggreſſus Hieroſolymam verſus, omnia quæ obventura eſſent de ſua paſſione ac reſurrectione, prædixit. Tunc mater filiorum Zebedæi interpellans eum, pro filiis rogavit, ut ſederet alter ad dexteram ſedem, ad ſiniſtram alter in regno ſuo. Cum vero in itinere conſtitutus, appropinquaret (f) Hiericho, quæ haud longe diſtabat ab Ephren, cæcum ſecus viam mendicantem illuminat. Ingreſſus Hiericho, apud Zacchæum Publicanorum principem divertit: ubi eos qui aderant docens, appoſite de patrefamilias, qui ſervis pecuniam ad negotiandum tribuiſſet parabolam dixit. Hiericho egrediens (g) duos item cæcos in via repertos curavit.

(c) Joan. 11. Concor. c. 103.

De Concilio adverſus Chriſtum coacto.

(d) Hieron. de locis Hebraicis.

(e) Matth. 20. Marc. 10. Luc. 19. Concor. c. 104.

(f) Luc. 18. 19. Concord. c. 105. 106. 107.

(g) Matth. 20. Marc. 10. Concor. c. 108.

IV. Ante ſex (h) dies Paſchæ pervenit Jeſus Bethaniam, ubi dum cœnaret, Lazarus fuit unus ex diſcumbentibus, Martha miniſtravit, & Maria ſoror ejus unguento nardi piſtici (de quo ſuperius) unxit pedes Jeſu. Divertiſſe apud Lazarum, & apud ipſum cœnaſſe, etſi Evangeliſta id taceat, par eſt credere; nam & alias illac tranſeuntem apud eoſdem manſiſſe, & Martham id ipſum miniſterium exhibuiſſe, auctor eſt Lucas (i) Evangeliſta: haud enim aſſentimur iis qui hanc cœnam confundunt cum ea, quæ ibidem Bethaniæ facta eſt in domo Simonis Leproſi: diverſas enim, diverſiſque diebus factas eſſe has cœnas, ſuperius etiam demonſtravimus, cum de tribus Magdalenis errorem confutavimus, unamque tantummodo fuiſſe diſſeruimus. Ne autem hic eadem, quæ dicta ſunt ſuperius, repetamus, eo amandamus lectorem; nos interim rerum geſtarum ſeriem proſequemur. De eo miniſterio effuſionis unguenti tunc oblatrante Juda, Jeſus pro Maria defenſionem habuit. Cum vero frequens populus Bethaniam conflueret, non tantum Jeſu cauſa, ſed ut Lazarum a mortuis redivivum videret: eo furoris acti ſunt Principes ſacerdotum, ut Lazarum cogitarent interficere, quod ejus cauſa multi Judæorum in Chriſtum crederent. Sed quid? mira res: voluit Dominus Lazarum, quem ſuſcitavit, diutius vivere, ut tantæ rei miraculum cunctis innoteſceret, totique perſpicuum fieret Orbi: Epiphanius enim agens contra Manichæos, teſtatur Lazarum poſt reſurrectionem annos vixiſſe triginta: nam ait: *Sed & in traditionibus invenimus quod triginta annorum tunc erat Lazarus, quando eſt ſuſcitatus: poſtquam vero ſuſcitatus eſt, annos triginta vixit.*

(h) Joan. 12.

De Cœna in Bethania facta.

(i) Luc. 10. 8.

V. Quid autem actum ſit ſequenti die, qui numeratur quintus ante diem feſtum Paſchæ, his verbis idem Joannes (k) Evangeliſta recenſet: *In craſtinum autem turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cum audiſſent quia venit Jeſus Hieroſolymam; acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obviam ei, & clamantes: Hoſanna benedictus, qui venit in nomine Domini.* Narrantur hæc fuſius a cæteris tribus Evangeliſtis (l). Scimus de voce Hoſanna complures eſſe veterum ſententias, quas prætermittimus recenſere: Conveniunt (m) plures ut ſit idem, quod Latine dicimus: Salva quæſo. Vox uſitata in feſto Tabernaculorum, quando Deum deprecantibus ſacerdotibus populus reſpondere conſueverat (ut nos in Litaniis facimus) Hoſanh Na: Libera, ſeu Salva quæſo. Certe quidem neque in divinis Scripturis, neque apud profanos auctores, qui res Judæorum ſunt proſecuti (quantum legere potuimus) ullum plane huic ſimile exemplum invenimus, ut ingredientibus Regibus Hieroſolymam, quis occurrerit cum ramis arborum. Unde divinum quodpiam ac plane inſolitum Chriſto Domino exhibitum fuiſſe miniſterium,

(k) Joan. 12.

(l) Matt. 21. Marc. 11. Luc. 19. Concord. c. 110.

(m) Cornel. Janſ. Concor. Evang. c. 110.

Vox Hoſanna.

rium, nulla eſt dubitatio. Quod igitur ea, quæ in Dei cultum exhiberi tantummodo conſueverunt, viderent exhibita Chriſto redemptori noſtro; hinc illa Judæorum moleſta in ipſum facta compellatio. *Audis quid iſti dicunt?* Arguentes nimirum, quod qui Dei ſolius eſset collatum a plebe honorem ſibi ſumpſiſſet.

VI. Hoſanna rami arborum.

His inſuper ut acquieſcamus, magnopere perſuadet, quod in Paraphraſi Chaldaica in Heſter hæc leguntur:

בחמשה עשר ביה מטללין מטליז
אגיר ביתיהון לכום תנגא ושמטין
לולבנא וקטפין אתרוגנגא וכפשתין
הילפנגא ועבדין להון הושענא
וקרין
בספריהון ומצלין וחדיין ותדדין
בהושענא ושרורין ומרקדין הין
גדיין:

Quod idem eſt, ac ſi diceret: *Die decimo-quinto ejuſdem* (nempe menſis Tiſcri) *inumbrabant opaca tectorum domorum ſuarum in hortis, & præcidebant ramos dactylorum, & ſumebant cedros, & incidebant chilfana* (quam alii, dicunt eſse ſalicem, roſmarinum alii, alii vero carices) *& faciebant ſibi ipſis Hoſciahnna, & legebant in libris ſuis, & orabant, & gaudentes gaudebant cum Hoſciahnna, & cantabant, & exultabant ſicut hædi.* Ex quibus plane apparet, ramos arborum, quos in ea ſolemnitate geſtabant, dicere conſueviſse Hoſciahnna. Et obtinuit quidem uſus uſque hodie ex ejuſmodi veterrima conſuetudine, ut ſi quis ſalicis ramum Judæo oſtendat, ejuſque nomen ab eo requirat; mox dicat, Hoſciahnna vocari. Sed unde accidit, ut arborum rami in ea ſolemnitate adhiberi ſoliti, Hoſciahnna dicti ſint? non aliunde puto, niſi quod ſic illi circumeuntes altare, & exultantes canerent illud pſalmi centeſimi decimi-ſeptimi: *O domine ſalvum me fac: O Domine bene proſperare;* ut aperte teſtantur libri Rituales Hebræorum, qui erant: inter quæ verba, Hoſciahnna, vox הושענא expreſſa habetur, quæ repetitur in ſingulis verſibus ſeptem hymnorum, qui ſeptimo die canuntur: quam quoties illi concinerent, ramum illum extollebant, dicentes, Hoſciahnna: unde illi nomen eſt inditum, ut & ipſe diceretur Hoſciahnna.

VII. Obſequium tantum Deo exhibitum.

Porro non tantum in Scenopegia in honorem Dei præcidebantur ac circumferebantur rami arborum, ſed etiam id factum reperies alias, cum Simon, recuperata Hieruſalem, ac potitus arce, expurgata ea ab immunditiis, ingreſſus eſt in eam, laudans Deum cum ramis palmarum & canticis: cujus rei cauſa inſtituta eſt annua celebritas, ut vigeſima menſis ſecundi diem feſtum omnes agerent. Eſt & ejuſdem rei aliud exemplum; ut cum Judas Machabæus, expurgato templo, diem ſolemnem (a) conſtituit: ut ſatis appareat ea Judæos facere ſolitos tantummodo in honorem Dei. Ceterum morem fuiſſe Græcorum, ut in triumphis milites ferrent ramos palmarum, eamdemque conſuetudinem poſtea ad Romanos dilapſam, auctor eſt Livius (b). Haud injucundum erit modo, quoniam hujuſmodi divinum honorem Deo exhibitum conſtat, ſcire palmam illam, ex qua Judæi ramos acceperunt, ut obviarent Jeſu, quaſi egregium Chriſti triumphi monumentum, quantumlibet arbores omnes tempore obſidionis ſub Tito exciſæ fuiſſent, divina quadam providentia intactam ad multa ſæcula perduraſſe. adducit eam in teſtimonium poſt Crucem Cyrillus (c) Hieroſolymitanus, ſic dicens: *Palma quæ eſt in Pharinge teſtatur, ramos exhibens his qui tunc benedicebant.* Sed cetera proſequamur.

(a) 2. Machab. 10.

(b) Liv. decad. 1. lib. 10. in fin.

(c) Cyril. catech. 10.

VIII. De monte Oliveti.

Cum e monte Oliveti Jeſus Hieroſolymam ſpectaret, flens ſuper illam: quæ illi obventura eſſent, prædixit. Eſt res obſervatione certe ac ſtupore digna, in eodem monte Oliveti, ubi Chriſtus aſpiciens Hieroſolymam, fudit lacrymas, Romanos cum eſſent obſeſſuri eamdem civitatem, ac funditus vaſtaturi & everſuri, primum caſtra poſuiſſe; quod his verbis teſtatur Joſephus (d): *His*, inquit, *præceptum erat ſexto ab Hieroſolymis ſtadio caſtra ponere, qua in parte mons, qui appellatur* ἐλαιῶν, *id eſt olivarum, contra civitatem ab Oriente ſitus eſt, altaque interiacente valle diſcernitur, cui nomen eſt Cedron.* Hæc ille. Ingreſſus igitur civitatem Dominus cum eſſet, novo ſpectaculo univerſus commotus eſt populus: cumque omnes abirent poſt eum, diſcruciabantur Phariſæi, dicentes intra ſemetipſos: *Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus poſt eum abiit.* Venit deinde (e) in templum, ubi cæci & claudi qui ad eum venerant, ab eo curati ſunt. Dumque Hieroſolymis moraretur, Gentiles homines, qui ad diem feſtum convenerant ut orarent, apud Philippum agunt ut viderent Jeſum. Hæc cum ab Andrea illi renuntiata eſſent, de fructu paſſionis ſuæ multa locutus eſt, & rogans Patrem ut clarificaret Filium ſuum, facta eſt vox de cælo dicens: *Et clarificavi, & iterum clarificabo.* Cumque alia de paſſione ſua Jeſus prædixiſſet; inde recedens, reverſus eſt in Bethaniam, ubi uſque ad diem ſequentem manſit.

(d) Joſeph. de bello Jud. lib. 6. c. 3.

(e) Matth. 24. Joan. 12. Concord. c. 111.

IX. De ficu areſacta.

Mane (f) autem facto (hic eſt dies quartus ante feſtum Paſchæ) *dum reverteretur Hieroſolymam, arborem fici in via poſitam, quod fructus non inveniſſet in ea, areſecit.* Non prætermittimus hic dicere, ut inde magis poſſis rei geſtæ myſterium aſſequi: majorum traditione perlatum, ficum fuiſſe illam arborem, ex quo primi parentes poſt peccatum legentes

(f) Matth. 21. Joan. 12. Concord. c. 111.

Digitized by Google

tes folia, pudenda texerunt. Inter alios enim qui hæc teſtantur, Iſidorus (a) Peluſiota, ſcribens ad Theopompum Tribunum, hæc ait: *Exaruit igitur arbor, ut hominibus terrorem injiceat: quia in hac quoque re arcanus quidam ſermo adnexus eſt a ſcaibus ſapientibus ad nos graſſatus, nempe hanc tranſgreſſionis arborem eſſe, cujus etiam foliis ad corpus tegendum, hi qui mandatum violarunt, uſi ſunt.* Hucuſque Iſidorus, ſed proſequamur cetera. Regrediens in civitatem, eſt ingreſſus templum, ubi quotidie docebat. Tum circumſtantes Principes ſacerdotum, ac ſeniores, in qua poteſtate id faceret, eum rogant: cumque multa adverſus eos dicta eſſent ab illo, parabolis de patrefamilias qui plantavit vineam, atque de Rege qui fecit nuptias filio ſuo, eoſdem magis magiſque perſtrinxit.

(a) Iſidor. ad Theopompum, lib. 1. epiſt. 51.

X. Ex tributi penſione parant Judæi Chriſto inſidias.

His in hunc modum oratione Domini debellatis, ac profligatis, novam artem excogitant Phariſæi conjuncti cum Herodianis, eum ut eum caperent ſermone ſuo, rogant, an liceret tributum dari Cæſari, nec ne? id nimirum conantes, ut vel ſi negaret, hoſtem Cæſari, reumque majeſtatis accuſarent; vel ſi affirmaret, populi offenſam incurreret. At ille comperta illorum fraude, oſtendi ſibi præcepit numiſma cenſus, in quo erat Cæſaris imago ac ſuperſcriptio: reſponditque reddenda eſse Cæſari quæ ſunt Cæſaris, & Deo quæ eſsent Dei; qua illi reſponſione illuſi, abierunt. Appoſite ſane Dominus noſter, inſpecto ejuſmodi numiſmate cenſus, atque cognita imagine ac ſuperſcriptione ipſius, reddenda ait quæ ſunt Cæſaris Cæſari: ut quæ eſsent a Cæſare profecta numiſmata, ad ipſum redirent. Moris enim fuit apud Romanos, ut numiſmata pro ratione tributi vel cenſus ab Imperatoribus cuderentur, nec uno ſemper modo eadem permanerent; ſed numiſmata tributorum a ceteris uſualis pecuniæ nummis in eo differrent, quod iſtorum pretium ſemper idem eſset; numiſmata vero cenſus vel tributi, cum mutaretur tributi qualitas, eadem ad rationem tributi recens formarentur. Eſt ejus rei locuples teſtis Ælius Lampridius in Alexandro Imp. dum ait: *Vectigalia publica ita contraxit, ut qui decem aureos ſub Heliogabalo præſtiterant, tertiam partem aurei præſtarent, hoc eſt, triceſimam partem: tuncque primum ſemiſſes aureorum formati ſunt: tunc etiam cum ad tertiam partem aurei vectigal decidiſſet; tremiſſes, dicente Alexandro etiam quartarios futuros, quod minus non poſſet: quos etiam formatos in moneta detinuit, expectans, ut ſi vectigal contrahere potuiſſet, eoſdem ederet. Sed cum non potuiſſet propter publicas neceſſitates, conflari eos juſſit, & tremiſſes tantum, ſolidoſque formari, &c.* Hæc Lampridius: ex quibus colligere poſſis, quale eſſe ſoleret numiſma tributi, quod ſubditi Cæſari pendereut. Quanti eſset pretii dictum numiſma, dicere aliud non poſſumus, niſi quod Marcus & Lucas pro numiſmate dixerunt denarium, modeſtum plane tributum. Sane quidem cum nonniſi poſt debellatos Judæos a Tito, ipſos didrachma Imperatori ſolvere cœpiſse, ſuperius ſit demonſtratum: æquum eſt exiſtimare hoc tempore nonniſi denarium ratione tributi ſolviſse. Laudat Dio (b) Caſſius Auguſtum, quod pro reſtituendo Palatio, quod incendio conflagrarat, a privatis denarium a ſingulis vero conventibus aureum tantummodo accepiſſet, quod conſtabat ex denariis viginti quinque.

(b) Dio hiſt. Rom. lib. 55.

XI. Quæſtio de Reſurrectione.

Jam vero Principibus ſacerdotum primum, inde Phariſæis Domini ſermone ſuperatis; Sadducæi (c) novum certamen ineunt, & de reſurrectione mortuorum, quam impugnabant, quæſtionem proponunt. Sed & his etiam devictis, Phariſæi iterum pugnam repetunt, ac rogant quod eſſet magnum mandatum legis, quibus cum Dominus ſatisfeciſſet, ipſe illos de Chriſto, cujus filius eſſet, interrogat: & cum ea occaſione de divinitate Filii Dei diſſeruiſſet, ad populum converſus, multa adverſus hypocriſim Phariſæorum locutus eſt: quæ cum peroraſſet, & contra (d) Gazophylacium ſedens, offerentes pecuniam inſpiceret, laudavit præ cæteris pauperem viduam, quæ duo æra minuta obtuliſſet. Hæc Dominum eſſe locutum in templo, cum omnes Evangeliſtæ confirment; non exiſtimet quis, in parte interiori templi, ubi Judæi Deum precari conſueviſſent, ſed vel in porticu, ut alias feciſse legitur, vel in atrio populum docuiſse; ſicut olim Hieremiæ (e) Dominus præceperat dicens: *Sta in atrio domus Domini, & loqueris ad omnes civitates Juda, de quibus veniunt ut adorent in domo Domini.* Egreſsus eſt (f) poſt hæc Dominus de templo, & in nobilem ædificii ſtructuram diſcipulis oculos convertentibus, unus ex illis ad Jeſum ait: *Magiſter aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ.* Qua occaſione ille permotus, ejuſdem templi ruinam prædixit.

(c) Matt. 22. 23. Marc. 12. 13. Luc. 20. Concord. c. 117. 118. 119.

(d) Marc. 12. Luc. 21. Concord. c. 121.

(e) Hier. 26.

(f) Mat. 24. Marc. 13. Luc. 21. Concord. c. 121.

XII.

Erat plane templi ſtructura ab Herode recens excitata ejuſmodi, ut merito omnium oculos in ſe converteret, & intuentium animos admiratione afficeret: nam quod ad lapides ibi poſitos ſpectat, ad quos aſpiciendos ille diſcipulus Dominum invitavit, dicens: *Aſpice quales lapides;* Joſephus (g) de his agens, hæc ſcribit: *Conſtabat autem ſtructura e lapidibus candidis firmiſſimis, magnitudine viginti cubitorum in longum, octo in altum, latitudine vero cubitorum duodecim.* Et paulo poſt: *Saxorum enim magnitudo*

(g) Joſeph. antiq. lib. 15. c. 14. De ſtructura Templi.

a fron-

Digitized by Google

a fronte eſt conſpicua: interiora ferro vincta, juncturas continent contra omnium temporum injurias firmiſſimas. Hæc ille de lapidibus templi. Idem de magnitudine columnarum, quæ porticus ſuffulciebant, hæc habet: *In ejus porticibus ſtabant paribus intervallis quatuor columnarum ordines, quorum quartus intextum habebat lapideum parietem: craſſitudo autem cujuſque columnæ, quantum poſſent tres homines conſertis inter ſe complecti brachiis, longitudo viginti-ſeptem pedum: numerus univerſarum fuit centum ſexaginta duo, capitellis ſculptis opere Corinthio, pulchris uſque ad miraculum.* Hæc Ipſe. Cætera admiranda de ejuſdem templi ædificio recenſere prætermittimus, cum idem auctor cuncta accurate ſit proſecutus, quæ præ manibus cunctis eſſe ſolent. Hieroſolymis vero egreſſus Dominus, cum perveniſſet ad montem Oliveti, ibique e regione templi ſederet: interrogantibus eum ſecreto Petro, Jacobo, Joanne, & Andrea de iis quæ de templo prædixerat, deque adventu (*a*) ipſius, & conſummatione ſæculi, multa ſigna futura ſignificavit, & quid ipſi agere deberent admonuit, adjecit in eam ſententiam parabolam de decem virginibus: aliam inſuper addidit de diſtributis talentis: modum (*b*) denique aperuit futuri judicii.

(*a*) *Matt.* 24. *Marc.* 13. *Luc.* 17. 18. & 21. *Concor.* c. 121.
(*b*) *Matt.* 25. *Concord.* c. 127.

XIII. De Cœna facta in Domo Simonis.

Hos (*c*) cum conſummaſſet Jeſus ſermones, dixit diſcipulis ſuis: *Scitis quia poſt biduum Paſcha fiet, & filius hominis tradetur ut crucifigatur. Hæc cum dixiſſet, e monte Oliveti venit Bethaniam, ubi cum eſſet in domo Simonis Leproſi, acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum unguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis. Videntes autem diſcipuli, indignati ſunt dicentes: Ut quid perditio hæc? potuit enim iſtud venundari multo, & dari pauperibus.* Hæc Evangeliſtæ. Unam eamdemque fuiſſe mulierem, eamque Mariam ſororem Lazari, quæ ante ſex dies Paſchæ item Bethaniæ unxit pedes Jeſu, cum hac quæ biduo ante Paſcha in domo Simonis unguentum ſuper caput effudit, jam ſuperius demonſtravimus, dum adverſus eos qui plures Magdalenas inducunt, pluribus diſſeruimus. Cur autem quæ prius ſemel atque iterum unxerat pedes, jam tertio unctura Dominum, caput illius unguento aſpergat, mihi certe (ut interim de myſterio agere prætermittamus) nulla magis probatur ratio, quam illa, quod Judam indignantem & oblatrantem audierat: rata enim inde offenſum eſſe Judam, quod pedes unxiſſet (quod a nullo umquam hactenus factum eſſe, nec Romæ quidem uſque ad Neronis tempora, ſuperius ex Plinio ſatis demonſtravimus) ne ulterius offenſionis eamdem occaſionem præberet; quod & cæteri frequentius in conviviis factitare conſueviſſent, ipſa ſibi abſque aliquo ſcandalo caput Domini unguento ungere conceſſum putavit. At nihilominus non unus Judas, ſed omnes qui aderant diſcipuli indignati ſunt: quos Dominus compeſcuit, nec tantum mulieris opus laudavit, verum in poſterum in univerſo mundo opus ipſum celebrandum fore prædixit.

(*c*) *Matt.* 26. *Marc.* 14.

XIV.

Tunc (inquit Matthæus *d*) *abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iſcariothes, ad Principes ſacerdotum: & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet.* Eadem (*e*) etenim die congregati erant Principes ſacerdotum, & ſeniores populi in atrium Principis ſacerdotum, qui dicebatur Caiphas: & conſilium fecerunt ut Jeſum dolo tenerent, & occiderent. Non interfuit tum Judas; nullus enim Evangeliſtarum illum concilio interfuiſſe ſcribit, ſed tantum conveniſſe Principes ſacerdotum & de prodendo Chriſto cum illis conveniſſe. Neque repugnat, quo minus Judas, qui reperitur in Bethania in domo Simonis cum cæteris accubuiſſe Apoſtolis, idem ipſe eadem die Hieroſolymis eſſe potuerit, & de Chriſti proditione cum Principibus ſacerdotum pactum iniſſe: nam cum (ut ante docuimus ex Evangeliſta *f*) Bethania diſtaret Hieroſolymis duobus milliaribus, ſtadio uno minus; furenti animo & diabolico ſpiritu agitato perbreve iter illud videri poterat: quippe qui etiamſi de concilio ea die agendo ignoraſſet, tamen puto ſciebat jam ante fuiſſe aliud concilium (*g*) celebratum, & de perdendo Chriſto ſententiam Caiphæ eſſe prolatam, atque ex ea die Jeſum interficere ſtatutum eſſe; quando Dominus inde ſe ſubducens, migravit in Ephren. Hæc itaque de unctione capitis, & concilio ſeniorum atque proditione Judæ facta cum conſtet biduo ante Paſcha; feria quarta hebdomadis habita eſſe, certum eſt.

(*d*) *Matt.* 26. *Marc.* 14.
Judas proditionem pacſat.
(*e*) *Matt.* 26.
(*f*) *Joan.* 11.
(*g*) *Joan.* 11.

XV. De Argenteis datis Judæ.

Sed antequam cætera, quæ poſt hæc ſunt ſubſecuta, narremus; prætermiſiſſe penitus nolumus de pecunia dicere, quam Judas cum Principibus ſacerdotum pactus eſt ſibi dari, ut Chriſtum proderet. Cum ipſe (quod diximus) ait ad illos: *Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos.* Lucas eamdem texens hiſtoriam, ait de iiſdem Principibus ſacerdotum (*h*): *Gaviſi ſunt, & pacti ſunt pecuniam illi dare.* Ut appareat non fuiſſe datam tunc pecuniam, ſed tantummodo ſtipulatam. Quanti autem fuerit pre-

(*h*) *Luc.* 22.

tii iſtiuſmodi ſumma argenteorum triginta, quam illi Judæ ſe daturos polliciti ſunt, diverſæ quidem reperiuntur ſententiæ: nempe illorum qui putarunt quemlibet argenteum fuiſſe pretii decem denariorum, ac proinde triginta argentei implerent ſummam trecentorum denariorum, quorum doluiſſet in unguenti effuſione factam eſſe jacturam. Recitat hanc, aliaſque diverſas opiniones, eaſque diſerte Cornelius Janſenius (*a*) confutat, illi tamen ipſe innitens, ut idem fuerit argenteus ille nummus, qui & ſiclus in divina Scriptura nominatus ſæpius reperitur; quod & ſicli nummi argentei eſſent: colligitque ſummam illorum triginta argenteorum fuiſſe florenorum argenteorum quindecim: hæcque ipſe multis. Cæterum (quod addit) ſi triginta argentei illi ejus generis fuerunt, cujus nunc ſunt qui viſuntur argentei nummi tum Romæ, tum Pariſiis aſſervati, qui ex illis ipſis eſſe dicuntur, impreſſique hominis facie, a tergo habentes floſculum; dicta ſumma argenteorum triginta dimidio minor erit, nempe ſeptem & ſemis florenorum argenteorum, quod ſinguli eorum didrachmi ponderis eſſe videantur, quod in divina Scriptura itidem argenteus nominatus invenitur didrachmum; hæc ille pluribus.

(*a*) *Janſen. com. in Concor. Evang. cap. 148.*

XVI. De ſumma argenteorum.

At nos ſic affirmamus, nummos illos argenteos eo modo ſignatos, qui Romæ atque Pariſiis, vel alio loco habentur, ex illis eſſe qui a Principibus ſacerdotum numerati ſunt Judæ, at tamen non triginta tantum ex illis fuerint numerati; ſed quod illius monetæ argenti ſignati certam ſummam, quam dicemus, Judas acceperit. In reliquis vero, ut diverſam ab his de appenſi argenti quantitate ineamus rationem, multa ſunt quæ nobis non tantum perſuadent, ſed propemodum cogunt: ac in primis illa conſideratio, quod tradit Matthæus (*b*), cum Judas retuliſſet triginta argenteos Principibus ſacerdotum, eos conſilio inito, emiſſe ex eis agrum figuli in ſepulturam peregrinorum, ex quo & ager nomen acceperit, ut ſit dictus Acheldema, hoc eſt, Ager ſanguinis. Sed & Lucas in (*c*) Actis plane inſinuat, nonniſi ex ea pecunia illum eſſe emptum agrum, dum ait: *Poſſedit agrum de mercede iniquitatis*; plane ſignificans, nullam aliam pecuniam ad agri pretium eſſe additam.

(*b*) *Matt. 27.*

(*c*) *Act. 1.*

XVII.

His hic ſe habentibus, conſiderandus eſt ipſe ager, cujus pretii eſſe potuerit, ut ex eo triginta argenteorum ſummam, qua emptus eſt, æſtimare poſſimus. Erat hic ager non tantum in ſuburbiis (quæ, auctore (*d*) Joſepho, ſpecioſiſſima ac pretioſiſſima erant) ſed & cæteris ſuburbanis propinquior Hieroſolymis, ut qui inhæreret monti Sion: nam hæc de eo leguntur apud Hieronymum (*e*): *Acheldema, qui hodie quoque demonſtratur in Ælia ad Auſtralem plagam montis Sion: & haſtenus juxta Judæorum conſilium mortuos ignobiles alios terra tegit, alios ſub divo putrefacit*. His accedit, quod ille dictus habetur Ager figuli, nempe nominatus ager, ac proinde non ignobilis; quem ſi velimus dictum eſſe Agrum figuli, quod ibi figlina eſſet, indeque ſuppeditaretur argilla ad vaſa fingenda, majoris fuiſſe pretii certum eſt. Rurſum etiam in agrorum emptionibus apud Hebræos fieri ſolitis illud eſt obſervandum, omnes poſſeſſiones vendi ſolitas uſque ad annum Jubilæi, ſic ſtatuente divina lege (*f*), ut anno Jubilæi omnes poſſeſſiones redirent ad dominos ſuos: quanto autem plures anni remanerent poſt Jubilæum, tanto (inquit divina lex) creſceret & pretium. Hac igitur habita ratione, quod venditus ſit ager figuli non uſque ad annum Jubilæi, vel ultra, ſed penitus & in perpetuam fuerit ejus directum translatum dominium, nunquam amplius ad venditorem reverſurum; quippe qui uſui ſepulturæ peregrinorum ſemel adſcriptus, ſic ſemper eſſet permanſurus: cariori eum venditum eſſe pretio, quemque prudentem facile exiſtimare debere, certum eſt. Quæ cum ita ſint; quis, rogo, mente concipere poterit, ut ager ſuburbanus, Hieroſolymis propinquior, nominatus figuli, perpetua dominii translatione venderetur (ut ipſe tradit) ſeptem vel quindecim florenis argenteis, vel trecentis (ut alii dixerunt) denariis? cum præſertim latiorem illum campum fuiſſe, exiſtimare liceat, ubi omnium peregrinorum cadavera infoderentur: nam eam civitatem peregrinis fuiſſe refertam, ut metropolim omnium Judæorum toto Orbe agentium, Joſephus ſæpe teſtatur.

(*d*) *Joſeph. de bello Judaico lib. 7. cap. 1.*

(*e*) *Hieron. de locis Hebraicis in Act. Apoſtolorum.*

Ager figuli qualis.

(*f*) *Levit. 25.*

XVIII. Auctoris ſententia de argenteis.

Aliam ergo putamus habendam eſſe rationem illorum triginta argenteorum: illam nempe, quam Elias Levita Judæus in libro cujus eſt titulus, Tiſebi, ex majorum diligenti obſervatione deſcribit: nimirum hanc vocem, argenteas, ſi poſita reperiatur in Pentateucho, ſelagh, hoc eſt, ſiclum unum ſignificare: ſi vero reperiatur in Prophetis, litriu, nempe libram intelligi debere: ſi autem in Hagiographis, eadem voce exprimi canterim, quod dicimus talentum, aliter cantarum. Eamdem diſtinctionem ex Rabbinis aliis recitat ac probat Arias Montanus in dictionario Syrochaldaico in verbo Cheſeph. Cum ergo Matthæus Evangeliſta de triginta argenteis agens, propheticam de ea re prædictionem afferat, dicens (*g*): *Tunc impletum eſt, quod dictum eſt per Hieremiam Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt a filiis Iſrael:*

(*g*) *Matt. 27.*

Digitized by Google

ſrael: & dederunt eos in agrum figuli; plane neceſſario dicendum eſt, Matthæum ejus pretii triginta argenteos expreſſiſſe, quod a Prophetis accipi conſuevit, nimirum pro triginta libris argenti: quarum aviditate Judas illectus, proditionem ſit pollicitus, atque molitus: quibus ab eo redditis, ut de ſumma non exigua Principes ſacerdotum coegerunt concilium; & quid de ea agerent, rogaverunt ſingulorum ſententiam: decretumque fuit, pecuniam illam debere converti in pretium agri figuli emendi ad ſepulturam peregrinorum.

XIX. Argenteus libra argenti.

At non Elias tantum nuper citatus, aliique Rabbini, per argenteum, libram interdum intelligi tradiderunt; ſed & Epiphanius in libro de Menſuris atque ponderibus, prope finem, dum ait argenteorum nummorum diverſam eſſe rationem; addit tamen, hoc nomen, argenteum, idem ſignificare quod apud Romanos Miliareſium, quod eſt donativum militare; & cum inferius agit de Phole: *Pholes*, inquit, *quod & talentum vocatur, duplex eſt, ex duobus argenteis compoſitum, & fiunt ducenti & octo denarii*. Qua ratione quemlibet argenteum centum & quatuor docet denarios continere. Sic igitur (ut dictum eſt) accepit Judas in proditionis præmium triginta libras: quas cum facti pœnitens projeciſſet in templum, ſuburbanus ager figuli emptus eſt in ſepulturam peregrinorum; cujus quidem rei geſtæ typum jam Dominus expreſſerat in Zacharia, cum ait (*a*): *Appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad ſtatuarium decorum pretium, quo appretiatus ſum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & projeci illos in domum Domini ad ſtatuarium.* His velut lineamentis quibuſdam exprimitur Judæ facinus, & Judæorum: nempe quod hi putarunt eſſe decorum pretium, nempe magnum, datum Judæ proditionem ſpondenti: quod ille, facti pœnitens (ut ait Evangeliſta) projecit in templum, & a Judæis eſt collatum ad ſtatuarium, nempe, quod Hieronymus interpretatur, ad figulum in pretium agri. Quod vero non Zacharias, ſed Hieremias citatus habeatur apud Matthæum: cum de antiqua quæſtione diverſæ diverſorum habeantur opiniones; illa tamen nobis ſententia magis placet, ut nomen Hieremiæ aliunde in textum illapſum ſit: tum quod temporibus Auguſtini, ut ipſe teſtatur, Hieremiæ nomen non haberent codices omnes, nec omnino Syriacum: tum etiam, quod Matthæus (*b*) ſæpe alias Prophetam citans, quem intelligat, numquam exprimere conſuevit.

(*a*) *Zacch.* 11.

(*b*) *Matth.* 12. 13. 21. 27. *Janſen. Concord.* c. 141.

His de agri figuli pretio elucidatis:

XX. non tam qui dixerunt agrum figuli emptum triginta ſiclis, erroris arguuntur; quam qui etiam agentes de agro vendito Hieremiæ (*c* ut habet Vulgata) ſtateris ſeptem & decem argenteis, dixerunt emptum tantummodo ſiclis decem & ſeptem: nam in primis paraphraſis Chaldaica, quod habetur Hebraice, Sciechalim, minas intelligit, nempe minas ſeptem argenti; id ipſum Rabbi David Chimchi. Sic igitur, cum conſtet Joſephi (*d*) auctoritate, Judaicam minam continere libras duas & ſemis; ſeptem minæ erunt decem & ſeptem libræ cum dimidia: quibus ſi addas decem Cheſeph, hoc eſt, decem argenteos, nempe ſecundum citatam ſuperius Rabbinorum auctoritatem, totidem argenti libras; fiet Hieremiæ agri pretium, vigintiſeptem & ſemis libræ argenti: nec certe putandum minoris fuiſſe pretii agrum illum hereditarium, qui ſemel in diviſione regionis in ſortem acceptus, nonniſi in ejuſdem familiæ propinquiores diſtrahi conſuevit. Agros namque Judæorum provinciæ magni fuiſſe pretii, ex eo quis facile conjicere poteſt, ſi immenſam populi multitudinem in anguſta Syriæ parte habitaſſe conſideret; nam totius Palæſtinæ fines a Plinio (*e*) ponuntur centum octoginta millia paſſuum a confinio Arabiæ uſque ad Phœnicem: adeo ut nulla in orbe terrarum reperiatur eſſe regio, quæ tantam caperet hominum multitudinem. Quamobrem nulla ratio perſuadet, ut ille figuli ager ſuburbanus, triginta tantum ſiclis, nempe dimidia unius minæ parte, & Hieremiæ campus tertia parte minæ unius, minus ſiclis tribus, fuerit emptus. Sic igitur de triginta argenteis a Pontificibus Judæ traditis, & in agri pretium collatis ſententiam antiquorum Rabbinorum auctoritate probatam, aliiſque rationibus ſtabilitam, veriorem certioremque putamus. At de his ſatis: jam reliqua hiſtoriæ Evangelicæ proſequamur.

(*c*) *Hier.* 32. De pretio agri Hieremiæ.

(*d*) *Joſeph. antiq. lib.* 14. *c.* 12.

(*e*) *Plin. lib.* 5. *c.* 13.

XXI. Illuxit in craſtinum prima dies Azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha, quando miſit Jeſus Petrum (*f*) & Joannem dicens: *Euntes parate nobis Paſcha ut manducemus*. Totam rei geſtæ ſeriem fuſius explicant Evangeliſtæ. Hæc facta ſunt feria quinta hebdomadis (ut ait (*g*) Johannes) ante diem Paſchæ. Quod ad domum ſpectat, ubi Jeſus paſcha ſibi parari mandavit: Nicephorus, (*h*) & alii tradiderunt fuiſſe domum Joannis Evangeliſtæ: ſic enim ille ait: *Hæc cœna paratur in domo, ut ajunt, Joannis Evangeliſtæ: quam ille poſſeſſione ſua (non exigua autem ea fuit) in Galilæa, Caiphæ ejus temporis Judææ Pontifici vendita (cujus gratia etiam illi notus extitit, ſicuti ipſe alicubi ſacro ſuo teſtimonio aſtruit) in locis circum Sion montem ſitis comparaverat*. Hæc ille: eadem & Cedrenus

(*f*) *Luc.* 22. *Matth.* 26. *Marc.* 14. *Concord.* c. 128.

(*g*) *Joan.* 13.

(*h*) *Niceph. hiſt. lib.* 1. *cap.* 28.

(a) Codren. in Annal. (b) Hier. epiſt. 16. (c) Matt. 4.

nus (a) & alii. Hieronymus item (b) de Joanne teſtatur, ipſum propter nobilitatem generis notum fuiſſe Pontifici. Quicquid ſit, Evangeliſtæ (c) teſtimonio ipſum fuiſſe piſcatorem, & retia conſarcinaſſe conſtat; ditiorem tamen cæteris Apoſtolis piſcatoribus fuiſſe, ea eſt conjectura, quod mercenarios ad piſcationem conductos habebat: nam Marcus (d) de ipſo, & Jacobo fratre ipſius ait, quod relicto patre ſuo Zebedæo in navi cum mercenariis, ſecuti ſunt Jeſum: habuiſſeque Hieroſolymis domum, in quam poſt Chriſti paſſionem, Dei genitricem recepit, æque aſſentimur.

(d) Marc. 1.

XXII. An vero apud ipſum Dominus noſter hoc anno celebraverit Paſcha, dubium valde redditur, quod Lucas ſcribat ipſum Johannem cum Petro miſſum ad perquirendum ubi Paſcha parandum foret; nec ut in domo ſua pararet, Dominum præcepiſſe, nec illos id compertum habuiſſe; ſed rogantes apud quem parandum eſſet, juſſos eſſe ſequi hominem lagenam aquæ portantem. Quapropter Alexander Monachus (e), qui res geſtas ſancti Barnabæ proſecutus eſt, affirmat celebratum eſſe ſacrum Paſcha a Domino in domo alterius Joannis, illius ſcilicet filii Mariæ, qui cognominatus eſt Marcus, cujus meminit Lucas (f), & Paulus (g); nam ejus domum Hieroſolymis fuiſſe, atque Apoſtolis patuiſſe, ejuſdem Lucæ (h) teſtimonio ſatis perſpicuum exploratumque habetur. De utraque domo, tam Joannis filii Zebedæi, quam illius qui cognominatus Marcus, Mariæ filius fuit, mentio habetur in Tragœdia de Chriſto patiente apud Gregorium Nazianzenum (quamvis credatur fuiſſe potius Apollinaris opus illud) his verſibus:

(e) Habes eum apud Metaphr. die 11. Junii. Locus ubi Paſcha peractum eſt. (f) Act. 12. (g) Coloſſ. 4. (h) Act. 12.

Eamus hinc citis ſilentes greſſibus,
Ædes petendo, feminæ in quibus manent
Ut hoſpites cum matre Marci Maria.
Quo & convolabit, ut reor, ſacer chorus:
Ibique dulcem præſtolabimur diem.
Potiusve eamus in novi gnati domum,
Quem filius mihi arrogavit unicus.

Hactenus ille ex perſona Deiparæ, ſatiſque de domo ubi Dominus noſter una cum ſuis exoptatum Paſcha peregit.

XXIII. De tempore Paſchatis. At quoniam in hiſtoria Eccleſiaſtica enarranda, & iis quæ ſpectant ad exactam temporum rationem, perveſtigandis, omne noſtrum ſtudium polliciti ſumus: antequam ad cæteras res geſtas recenſendas ulterius progrediatur oratio, de ipſo die quo Dominus noſter Paſcha celebravit, primum omnium ex inſtituto nobis agendum proponimus. Ac inprimis quid de ea re teſtatum reliquerint Evangeliſtæ, ipſo narrationis exordio adducamus in medium. Statuto igitur a (i) lege die, ipſa decimaquarta luna primi menſis ad veſperum, Dominum noſtrum commune Judæis omnibus Paſcha cum ſuis celebraſſe ipſa feria quinta ad veſperam, Matthæus, Marcus, ac Lucas abſque ulla controverſia affirmare videntur: Matthæus (k) enim ait: *Prima die Azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Jeſum, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Paſcha? At Jeſus dixit: Ite in civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magiſter dicit: tempus meum prope eſt, apud te facio Paſcha cum diſcipulis meis. Et fecerunt diſcipuli ſicut conſtituit illis Jeſus, & paraverunt Paſcha. Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis* &c. Marcus (l) id ipſum his verbis: *Primo die Azymorum, quando Paſcha immolabant, dicunt ei diſcipuli: Quo vis eamus & paremus tibi ut manduces Paſcha;* &c. Lucas (m) etiam in hanc eamdem ſententiam: *Appropinquabat dies feſtus Azymorum, qui dicitur Paſcha.* Et paulo inferius: *Venit dies Azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha. Et miſit Petrum, & Joannem dicens: Euntes parate nobis Paſcha ut manducemus*, &c. Niſi enim commune cum cæteris Judæis Dominus Paſcha egiſſet, non utique ex improviſo hoſpitem adeo paratum offendiſſet: nec enim erat ejuſmodi miniſterium quod continuo exhiberi potuiſſet: lege enim cautum erat, ut qui immolandus eſſet agnus decima quarta luna ad veſperam, luna (n) decima domum introduceretur.

(i) Exod. 12. Levit. 23. num. 28. (k) Matt. 26. (l) Mar. 14. (m) Luc. 22. (n) Exod. 12.

XXIV. Cum itaque horum auctoritate ſatis perſpecta res habeatur, Dominum noſtrum celebraſſe Paſcha decimaquarta luna ad veſperam, quando & Judæi cæteri illud ipſum agebant: de Joanne Evangeliſta, quod a ceteris diſcrepare videatur, ſuboritur controverſia. Ille enim in primis agens de lotione pedum, quam peractam conſtat in cœna Domini, ſic ait (o): *Ante diem feſtum Paſchæ ſciens Jeſus*, &c. Rurſus idem de Judæis agens: *Erat*, inquit (p), *mane: & ipſi non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha.* Hæc ille, quaſi dicere vellet, Judæos non egiſſe Paſcha præterito veſpere diei quintæ, ſed quod ſequenti diei ſextæ veſpere Paſcha commeſturi eſſent. Idemque inferius appellat eam diem paraſceve Paſchæ, quaſi in craſtinum Paſcha fuiſſet celebrandum. Rurſum cum abſoluta cœna, dixiſſet Jeſus Judæ: *Quod facis, fac citius*, ſubdit idem Joannes (q), exiſtimaſſe aliquos diſcipulorum, dictum illi ut emeret quæ opus erant ad diem feſtum. Idemque (r) dum illud ſabbatum, magnum appellat, Paſcha in illud fuiſſe tranſlatum videtur annuere.

(o) Joan. 13. (p) Joan. 18. (q) Joan. 13. (r) Idem 19.

Hæc

Digitized by Google

XXV. Hæc autem omnia tanti momenti exiſtimarunt nonnulli, ut cum minime aſſecuti fuerint Evangeliſtæ verborum ſenſum, novas diverſaſque ſententias excogitarint. Et inter alios eo dementiæ progreſſi ſunt novantes quidam Græculi, ut non erubuerint affirmare, Joannem Evangeliſtam, qui ultimus omnium Evangelium ſcripſit, cæteros Evangeliſtas temporis errore lapſos voluiſſe corrigere. At faceſſant hæc, ut hæretica, ab auribus ac mente cujuſque Fidelis. Fuit aliorum Græcorum, ſed plane antiquorum, ea opinio, ut Dominus in celebrando Paſchate, non ſicut Judæi cæteri, decimaquarta luna ad veſperam, ſed diem anticipando, luna decimatertia illud egerit; ſicque appoſite Joannem volunt dixiſſe: *Ante diem Paſchæ*, &c. Fuit ejus ſententiæ Epiphanius (*a*), Euthymius (*b*), & alii hos ſecuti. Rurſus vero quorumdam Latinorum ea fuit aſſertio, Dominum non anticipaſſe Paſcha, ſed legitimum celebraſſe, nimirum luna decimaquarta ad veſperam, Judæos vero mutaſſe illud, ac diſtuliſſe in diem ſabbati: cujus quidem dilationis quidam ipſorum eam afferunt cauſam, ut quamcitiſſime Chriſtum crucifigere poſſent, nec expectare cogerentur donec præteriiſſent omnes illi dies ſeptem Azymorum; quos Herodem Agrippam his religioſiorem expectaſſe conſtat (*c*) ut Petrum, quem vinxerat, neci traderet. Alii (*d*) vero illam ex lacunis recentiorum Hæbreorum de dilato in ſabbatum Paſchate cauſam adducunt; quod dicant, poſt reſtitutionem templi, divina quadam prævia revelatione, ex decreto magni ipſorum concilii comprobata, ſtatutum eſſe, ne ſexta die Paſcha ullo tempore celebrari deberet; ea ſcilicet ratione, ne duo ſimul feſta conjungerentur, quod perdifficile eſſet in biduum parare cibum. Dixerunt (*e*) adhuc alii, ea ex parte tantum, quæ ad feriationem ſpectat, Paſcha fuiſſe dilatum: cæterum quod ad eſum agni pertinet, legitime celebratum. Hæc ſunt, quæ occaſione Joannis Evangeliſtæ, quod viſus ſit cæteris adverſari, ſunt a diverſis excogitata. Verum non patitur ratio, Evangelicam veritatem per tot diverſos ac varios anfractus circumduci. Dicimus itaque, ea quæ ſcripta ſunt a Joanne, eſſe in omnibus conſentientia iis quæ a tribus cæteris Evangeliſtis ſunt tradita; ac proinde unum idemque Paſcha uno eodemque die a Domino noſtro atque Judæis eſſe celebratum.

(*a*) *Epiph. hær.* 51.
(*b*) *Euthym. in Matth. c.* 26.
Diverſæ ſententiæ.
(*c*) *Act.* 12.
(*d*) *Paul. Bur. Lucid. & alii eum ſecuti*,
(*e*) *Ruper. Abb. in Levit. lib.* 2. *c.* 36. *& alii ipſum ſecuti*.

XXVI. Ante autem quam hæc demonſtremus; de antiquo uſu Judæorum in die Paſchatis celebrando, tam ex divinis Scripturis, quam etiam ex antiquis auctoribus, quo cuncta planiora fiant, narrationem perbrevem inſtituendam putamus. Ac primum illud monendum ex divinæ legis inſtitutione ſolemnitatem Paſchalem eſſe diverſam ab ea quæ dicitur Azymorum, ſicut in Levitico (*f*) his verbis notatum habetur: *Menſe primo, quartadecima die menſis ad veſperum Phaſe Domini eſt: & quintadecima die menſis hujus ſolemnitas Azymorum Domini eſt. Septem diebus Azyma comedetis, dies primus erit vobis celeberrimus*, &c. Habentur eadem in Exodo, & in libro Numeri; quæ quidem duplex ſolemnitas ex diverſis rebus geſtis, ac duplici beneficio a Deo accepto, originem duxit: nimirum quia Dominus tranſiliens domos filiorum Iſrael, Ægypti primogenita interfecit: & quod populus Iſrael ex Ægypto liber egreſſus, comedit Azyma. Verum celebrabantur Paſcha & Azyma non diverſis diebus, ſed una eademque die: Nam licet dicat divina Scriptura: *Decima quarta die primi menſis ad veſperum Phaſe Domini eſt, & quintadecima die ſolemnitas Azymorum*; tamen veſpere decimæquartæ diei reputatur initium diei ſequentis: ante veſperum enim auſpicari conſueviſſe dies feſtos Judæos, ſuo loco dicemus; quod ex ea re manifeſtius redditur, dum eo veſpere Azyma comedebant, nimirum quod eſſet initium quintædecimæ lunæ: ex qua die, non autem ex præcedenti, ſeptem dies Azymorum numerare neceſſe erat, cum terminus ſeptem dierum ſit dies vigeſima prima (*g*) ad veſperam. Rurſum vero quod ad feriandos eos dies pertinet, hæc erat inſtitutio legis divinæ: *Nihil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad veſcendum pertinent*.

(*f*) *Levit.* 23. *Exod.* 12. *n.* 28.
(*g*) *Exod.* 12.

XXVII. His ex divinis Scripturis depromptis, reliquum eſt, ut quæ Judæi in celebrando Paſchali feſto circa hæc Chriſti tempora obſervare ſolerent, ex antiquis auctoribus proponamus. Anatolius (*h*) Epiſcopus Laodicenus ex Philone, Joſepho, & aliis antiquioribus Judæis, monſtrat tempore celebrandi Paſchatis ab illis obſervatum fuiſſe æquinoctium, videlicet ut Paſcha & Azyma poſt æquinoctium agerentur. Philo (*i*) qui his Tiberii temporibus vivebat, hæc de ritu ſervari ſolito in Paſchate celebrando: *Ejus menſis*, inquit, *die quartadecima, ſub ipſum tempus quo Luna ſuum orbem ſolet implere lumine, celebratur migrationis publica feſtivitas, quam Chaldaice Paſcha nominant: quo tempore non, ut alias, plebeii homines victimas adducunt ad altare mactandas a ſacerdotibus: ſed jubente lege, tota gens ſacrificat, dum pro ſe quiſque mactat hoſtiam ſuis manibus: tunc univerſo populo celebrante lætas epulas, quiſque ſe gerit pro ſacerdote*, &c. Idem alibi, hæc ipſa una eadem die ab omnibus fieri ſolita, teſtatur (*k*). De tempore autem quo cædi vi-

Riius celebrandi Paſchatis.
(*h*) *Apud Euſeb. hiſt. lib.* 7. *c.* 16.
(*i*) *Philo in vita Moyſ.*
(*k*) *Philo in Decal.*

Cti-

(a) Joſeph. ae ant. Judaic. lib. 7. c. 12.

ſtimæ inciperent, Joſephus (a) hæc ait: *Cum dies feſtus adeſſet, qui Paſcha vocatur, quando, a nona hora quidem uſque ad undecimam hoſtias cædunt, per ſingulas vero hoſtias contubernia non paucioram quam decem ſiunt; ſolum enim epulari non licet; multi autem etiam vicini conveniunt: hoſtiarum quidem ducenta & quinquaginta ſex millia & quingentas numeravere. Fiunt autem (ut denos epulatores per ſingulas imputemus vices) centena & ſeptingenta millia, ſancti omnes, & puri.* Hæc ille. Idemque de uſu indicendi tempus, quo auſpicandus eſſet dies feſtus, hæc ait (b): *Quarta turris ſupra verticem Paſtophoriorum condita erat, ubi moris eſt, unum de ſacerdotibus aſtantem poſt meridiem, quod ſeptimus quiſque dies inciperet, tuba ſignificare: rurſumque veſperi, quod deſineret: nunc ferias populo, nunc ut opus faciat, denuntiantem.* Hæc Joſephus. Probatur (c) iſtud ipſum ex reſcripto Auguſti Imperatoris pro Judæis ad provinciæ præſides, in quo hæc poſt alia ſcripta habentur: *Neque Judæos cogi ad præſtanda vadimonia ſabbatis, aut pridie ſabbatorum poſt horam nonam in paraſceve.* Hæc ibi. Ex his itaque duobus locis citatis, de tempore quo Paſchatis feſtum, quove diem ſabbati auſpicari illi ſolerent, plus certo teſtatum habetur.

(b) Joſeph. de bel. Jud. lib. 5. c. 9.

(c) Apud Joſeph. antiq. lib. 16. c. 10.

XXVIII. Solvuntur objecta.

His viſis, jam reliquum eſt, ut his quæ ex Evangelio Joannis de tranſlato in ſabbatum Paſchali feſto objicunt, reſpondeamus: ac primum, cum ipſe pedum lotionem factam in cœna Domini, dicat ante diem feſtum Paſchæ contigiſſe; haud repugnat cæteris Evangeliſtis, qui cœnam Dominicam factam dicunt ipſa Paſchatis & Azymorum die: conſtat enim communi loquendi uſu Joannem eſſe locutum: nam craſtinum diem cum dicimus, non de legali accipimus, qui a veſpere diei præcedentis incipit numerari, ſed cum nocte tranſacta Sol oriens novum adducit diem. Nec vero eſt iſta vulgaris tantum loquendi conſuetudo, ſed quæ reperitur etiam in divinis Scripturis ſæpius uſurpata, atque etiam ab ipſis Evangeliſtis. Lucas (d) enim ſic ait: *Dies erat paraſceves, & ſabbatum illuceſcebat, &c.* cum tamen ex legali inſtitutione paraſceve deſiiſſet præcedenti die hora nona, & tunc dies ſabbati incepiſſet. Eodem modo & Matthæus (e), cum dicit: *Veſpere autem ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati;* cum tamen veſpera præcedentis diei non eſſet re vera ſabbati, ſed primæ ſabbati, quam ipſe ab illuceſcente die denominat. Marcus (f) etiam in hunc modum: *Et cum jam ſero eſſet factum (quia erat paraſceve, quod eſt ante ſabbatum) venit Joſeph, &c.* Certe proprie loquendo, illud *ſero* non erat paraſceve, ſed principium ſabbati. Sic itaque eodem modo Joannes veſpere illud decimæquartæ lunæ, quando facta eſt cœna, nominat ante diem feſtum Paſchæ, cum tamen eſſet principium Paſchæ.

(d) Luc. 23.

(e) Matth. 28.

(f) Marc. 15.

Rurſus vero ad illud Joannis (g) quo ait: *Erat autem mane: & ipſi non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent Paſcha;* non ſic accipiendum eſt, ut ad veſperam ejus diei, qua ſabbatum auſpicabantur, comeſturi eſſent Judæi Paſchalem agnum; ſicque in ipſum ſabbatum, quod dicunt, Paſcha tranſlatum eſſet: ſed quod tradit ex divinæ Scripturæ teſtimoniis Abulenſis (h), manducare Paſcha, non tantum de agno Paſchali dici ſolitum, ſed etiam de quocumque ſacrificio, quod illis ſeptem diebus feſtis (i) offerri ſoleret, quibus agni, vituli, arietes, hirci, boves, & tauri immolarentur diebus ſingulis, eorumque pars una conſumebatur in holocauſtum, alia vero cedebat ſacerdotibus, tertia demum a populo comedebatur: quæ quidem ſacrificia & ipſa, ſicut & agni, Paſcha dicebantur. Sunt de his complures divinæ Scripturæ auctoritates, ut cum ait Dominus in Deuteronomio (k): *Obſerva menſem novarum frugum, & verni primum temporis, ut facias Phaſe Domino Deo tuo: quoniam in iſto menſe eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte. Immolabiſque Phaſe Domino Deo tuo de ovibus, & de bobus, &c.* Eadem in Paralipomenon (l), ubi habetur, quod ſeptem diebus agebatur Phaſe, & comedebatur Phaſe (quod idem eſt quod Paſcha) quo cum nonniſi qui ſanctificati eſſent ac mundi, veſci ſolerent; merito Phariſæi noluerunt mane ingredi prætorium, ne contaminarentur, ut poſſent manducare Paſcha, quod eo ipſo die ac ſequentibus ſoleret offerri.

XXIX.

(g) Joan. 18.

Quid manducare Paſcha.

(h) Abul. 2. part. def. c. 8.

(i) Num. 28. Paralip. 30. & 35.

(k) Deut. 16.

(l) Paralip. 30. & 35.

Quod inſuper Idem Joannes (m) ipſam ſextam diem, qua crucifixus eſt Dominus appellet paraſceven Paſchæ: *Erat autem,* inquit, *paraſceve Paſchæ, hora quaſi ſexta, &c.* Haud dubium de ſabbati paraſceve eſt intelligendum; nam & ſinguli illi ſeptem dies Paſcha dicebantur. Sic etiam habes apud Lucam (n), dum ait de Herode, quod poſt Paſcha, expletis ſcilicet diebus Azymorum, Petrum occiſurus eſſet: Paſchatis enim feſti nullum legitur in divinis Scripturis paraſceve fuiſſe, quod non eſſent Judæi divina lege prohibiti eo die ac cæteris ſequentibus parare ea quæ ad cibum pertinent, cujus rei cauſa paraſceve tantum ſabbati legitur inſtitutum, quod ea die nec quæ ad cibum ſpectarent, curare liceret, ſecus vero in Paſchatis diebus, ſic dicente divina Scriptura (o): *Dies prima erit ſancta atque ſolemnis, & dies ſeptima eadem feſtivitate venerabilis: nihil*

XXX.

(m) Joan. 19.

(n) Act. 12.

De paraſceve.

(o) Exod. 12.

ope-

Google

operis facietis in eis, exceptis his quæ ad veſcendum pertinent. Sic nihil impedit, immo maxime congruit, ut una eademque dies & Paſcha ſit dicta, & paraſceve Paſchæ, quod erat ſabbatum. Porro etſi ſuperius dixerat, paraſceve Paſchæ, inferius perſpicue ſignificat fuiſſe ſabbati

(a) Joan. 19.

paraſceven, dum ait (a): *Judæi ergo (quoniam paraſceve erat) ut non remanerent in cruce corpora ſabbato, &c.* Eadem quoque ratione ſatisfactum conſtat iis, quæ ex eodem Joanne adducunt, exiſtimaſſe aliquos Apoſtolos, Dominum in cœna dicere voluiſſe Judæ ut emeret quæ opus eſſent ad diem feſtum; quaſi illa die non fuerit Paſcha, ſed ſequenti. Nam (ut dictum eſt) ipſo die Paſchatis emere licebat, immo neceſſe erat, ea quæ ſpectarent ad cibum, non tantum diei illius, ſed ſequentis ſabbati, quod eadem

XXXI. dies & Paſcha eſſet, & paraſceve ſabbati.

Ad poſtremum vero, quod ex eodem ipſo Evangeliſta objiciunt in ſabbatum

(b) Joan. 19.

tranſlatum fuiſſe Paſcha, ea videlicet ratione, quod ipſe dicat (b) de eodem ſabbato: *Erat enim magnus dies ille ſabbati*; quod ea de cauſa dictum putant, quaſi in eam diem Paſcha tranſlatum eſſet. Reſpondeant velim, qua ratione idem Evangeliſta ultimum diem Scenophegiæ æque

(c) Joan. 7.

magnum appellet, dicens (c): *In noviſſimo autem die magno feſtivitatis ſtabat Jeſus, & clamabat dicens: Si quis ſitit*, &c. Nihil eſt quod dicant: niſi forte,

(d) Levit. 23.

quod ſicut prima dies, ita & noviſſima a lege æque ſanctificari juberetur (d). Qua ratione & nos etiam dicere poſſumus, dictum eſſe magnum diem ſabbati, quod non tantum ſabbatum eſſet, ſed etiam ſecunda Paſchæ diceretur; ſicque unam eamdemque diem duplici auctam celebritate, magnam eſſe merito nuncupatam. Reperies ejuſmodi nomenclaturam apud

(e) Iſaia 1.

Iſaiam (e), ſecundum Septuaginta interpretes, ſicut citavit Tertullianus his verbis (f): *Neomenias veſtras, & ſabbata,*

(f) Tert. adverſ. Marcion. lib. 5. c. 4.

& diem magnum non ſuſtinebo. Idemque Tertullianus in illa verba Pauli ad Galatas: *Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos, & ſabbata, ut opinor, & cœnas puras, & jejunia, & dies magnos*. Hæc ſatis de his quæ ex Joanne Evangeliſta erant objecta: quibus exploratum habetur, ipſum nihil a cæteris diſſentire, immo illis eſſe in omnibus conſentientem,

(g) Joan. 18.

quippe qui expreſſe teſtetur (g) eadem ipſa ſexta die fuiſſe Paſcha, dum verba Pilati reddens, hæc ait: *Eſt autem conſuetudo vobis ut unum dimittam vobis in Paſcha*.

Hæc cum expreſſe quatuor Evangeliſtæ

XXXII. teſtentur; alia rurſus objiciunt, qui dicunt Paſcha in ſabbatum eſſe tranſlatum;

(h) Matt. 26.

nimirum quod in concilio ſeniorum (h) fuerit illa omnium ſententia, ne in die feſto Jeſus eſſet tenendus & occidendus, ſcilicet ne tumultus fieret in populo: quod illi non religionis cauſa, ſed ut commodius fieret, illud ipſum viſi ſunt conſultaſſe. Verum poſtquam Judas (ut dictum eſt) acceſſit ad principes ſacerdotum, & ſuum officium pollicitus eſt: nihil melius nec opportunius rati, quam quod Judas ſpopondiſſet, ab ea ſententia diſceſſerunt. Ille vero (i) quærebat

(i) Ibid.

opportunitatem, quomodo eum traderet: & quo minus tumultus fieret in populo, noctu & extra civitatem id faciendum putavit, ut ſic Judæis omnibus ſatisfaceret, nimirum ut ſine tumultu populi, Dominus Jeſus teneretur ac duceretur. Inſtant rurſum, non licuiſſe Judæis Paſchatis feſto Chriſtum crucifigere. Sed ſatis

Aliæ ſolvuntur objectiones.

redarguuntur ex ipſa Judæorum conſultatione, qui meditantes necem Chriſti, nullam habuiſſe rationem diei feſti viſi ſunt, cum dicerent abſtinendum eſſe ne id fieret in die feſto, non pietatis ergo, ſed ne tumultus fieret in populo. Cæterum Pilati miniſterio id eos feciſſe conſtat: nam a Pilati militibus tentus, & perductus, ab iiſdem flagellatus, ac denique cruci affixus eſt. Nec etiam id alicujus momenti eſt, quod objiciunt ex Matthæo, quod dicat. *Conſilio autem inito emerunt ex illis agrum figuli*. Quaſi id minime licuiſſet, ſi feſta dies fuiſſet. Verum Evangeliſta nequaquam id eo die factum dicit, ſed quod poſtea factum fuit inſinuat. Porro quod ad concilium ſpectat, non videtur fuiſſe lege vetitum, quo minus feſto die ſimul coirent, & comitia agerent, nam ipſo ſabbato, quo duplex erat ſolemnitas, ſimul conveniſſe, ac Pilatum adiiſſe; atque apud eum de cuſtodiendo ſepulchro egiſſe, Matthæus (k) teſtatur.

(k) Matt. 27.

XXXIII. De emptione objectio.

Urgent adhuc ea ratione: Quomodo, inquiunt, ſi feſtum Paſchatis fuiſſet, licuiſſet ad ſepulturam Domini ſindonem emere (l), & myrrhæ & aloes quaſi libras centum parare (m)? Sed cum dicant Evangeliſtæ (n) hæc facta eſſe a Joſeph ab Arimathia, cum ſero jam factum eſſet; nihil eſt quod pertineat ad diem Paſchæ, qui jam (ut diximus) Judæorum more ab ipſa hora nona elapſus eſſet, & jam ſabbatum incepiſſet. Et quamvis Marcus ſero illud, non ſabbatum, ſed paraſceve, quæ erat ante ſabbatum, nominet; tamen id factum conſtat ſolito more: nam quantumlibet feſta dies inciperet ab hora nona, tamen reliqua pars ejus diei uſque ad occaſum Solis non denominabatur a die ſequenti, ſed præcedenti; ſicut videmus toties eſſe repetitum in divinis Scripturis; agnum occidendum eſſe decimaquarta luna ad veſperam; cum tamen illa veſpera non ad quartamdecimam lunam ſpectaret, ſed ad diem ſequentem, quam (ut dictum eſt) poſt horam nonam

(l) Marc. 15.
(m) Joan. 19.
(n) Matt. 27. Marc. 15.

nam

nam auſpicari Judæi horum temporum conſueverunt. At cum dicant Evangeliſtæ ſindonis emptionem & aromatum mixturam veſperæ factam eſſe, ac ſic ſabbati die: non tamen putamus hominem maxime pium Moyſi legem tranſgreſſum eſſe: nam miniſterium ſepulturæ non videtur fuiſſe lege prohibitum feſto die, cum Tobiam (a) conſtet id ipſum feciſſe. Nec aliquem puto dicere jure poſſe, opera legis feſto die eſſe vetita: ut cum lex mandat infantulum circumcidendum eſſe octava die; nam ſi in ſabbatum ea dies incidiſſet, nihil erat impedimento quo minus infans circumcideretur. Lege (b) etenim etiam ſancitum erat, ut qui in patibulo appenſus eſſet, eadem die ſepeliretur: de qua lege agens Philo (c), id conſueviſſe fieri ante Solis occaſum teſtatur. Si licebat igitur die feſto ſepeliri defunctum; utique & cætera conceſſa erant quæ ad illud opus conducere videbantur: porro teſtatur Evangeliſta (d), eo modo quo ſepultus eſt Dominus, conſueviſſe Judæos ſuos mortuos ſepelire, ſicque nihil in ſepultura Domini factum eſſe conſtat contra legem & morem.

(a) Tob. 2.
(b) Deut. 21.
(c) Philo de Spec. leg.
(d) Joan. 19.

XXXIV. His ergo in hunc modum de efficto commento tranſlati Paſchatis ex Judaicis fabulis confutatis: jam videamus quam firmiter atque conſtanter mandaverit Deus (e) ſervari, ne alia die quam quartadecima luna ad veſperam ſacrum Paſcha celebraretur. Uſque adeo id ratum atque inviolabile eſſe voluit: ut ſi qui, eo quod eſſent immundi, ea illud celebrare non poſsent, non in ſequentem, tertium quartumve diem id illis facere permiſerit, ſed expectare eos eamdem quartamdecimam lunam menſis ſecundi præceperis. Sic videmus tempore (f) Ezechiæ Regis, cum legitima ex cauſa, ob raritatem ſcilicet ſacerdotum, Paſcha in aliam diem transferendum eſset, nonniſi ex legis inſtituto in decimamquartam lunam ſecundi menſis eſſe dilatum. Faceſſant igitur qui ex revelationibus quibuſdam inanibus, & commentitiis ſcriptis nomine Gamalielis vel aliorum, ac denique ex ſimulato Judæorum concilio, de tranſlato Paſchate novam in Eccleſiam Dei invexerunt opinionem: quam quidem permultis ac gravibus diſertiſque rationibus & Patrum teſtimoniis confutat ac rejicit noſter Marcellus, litteris Eccleſiaſticis excultiſſimus, in commentario quem diſerte admodum ſcripſit de Horis canonicis, ubi hanc pertractantem quæſtionem eodem tempore quo nos iſtæc ſcriberemus, in omnibus nobis conſentientem inveniſſe, gaviſi ſumus, atque grato accepimus animo. Quod ſi quis hæc uberius tractata cupit, ipſum conſulat: noſtri enim inſtituti ratio non patitur his diutius immorari.

(e) Num. 9.
(f) 2. Paral. 30.

XXXV. Sententia de paſchate. His igitur firmiter ſtabilitis, ſileant & ii qui Paſcha interciſum fuiſſe tradunt, dicuntque alia die agni comeſtionem, alia vero feſtum ipſum eſſe celebratum: taceantque qui dixerunt non commune cum cæteris Dominum Paſcha celebraſſe, ſed privatum, illudque anticipatum egiſſe. Stet vero firma ſententia, quatuor Evangeliſtarum & totius divinæ Scripturæ atteſtatione ſuffulta: Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum luna decimaquarta ad veſperam commune Judæis omnibus egiſſe Paſcha, illud ipſum etiam Judæis cæteris celebrantibus; illamque cauſam vel ipſius anticipandi, vel intercidendi, aut denique transferendi interceſſiſse. Congruit & hiſtoriæ veritas ſacro myſterio; ut ille ipſe agnus, qui venit peccata omnium & culpas, licet integerrimus & innocentiſſimus, ſibi aſsumere, ipſo Paſchatis die pro ſalute omnium immolaretur in cruce. Sed hæc quantumlibet longiora, majori qua licuit brevitate contraximus. Nunc jam cætera, quæ ad hiſtoriam pertinent, enarremus.

XXXVI. De lotione pedum. Veſpere (g) autem facto, Paſcha celebraturus Dominus, domum venit, diſcubuit cum duodecim, agnum comedit, lavitque pedes illorum, & de humilitate ſervanda eoſdem admonuit, ac denique ſacramentum auguſtiſſimum Euchariſtiæ inſtituit: hæc pluribus Evangeliſtæ. Factam eſſe ablutionem pedum ante ſacræ Euchariſtiæ inſtitutionem, ſed poſt eſum agni, facile perſuademur ex multis, quæ inferius explicabimus. Scimus tamen aliquos exiſtimaſſe, Dominum noſtrum, primum omnium, antequam etiam comederit agnum, laviſſe pedes Apoſtolorum: quod etiam probari poſſe videtur ex multis, & ex eo in primis, quod apud Lucam (h) olim exprobrans Dominus Simoni dixit: *Intravi domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti.* Hoc idcirco, quod ſtatim poſt ingreſſum convivatum pedes lavari eſſet in uſu: hoſpitibus enim ingredientibus ejuſmodi officium exhiberi ſolitum eſſe, de Abraham & Lot teſtatur divina (i) Scriptura: inde vero ſic lotis menſa apponebatur: unde & illud libri Judicum: (k) *Poſtquam laverunt pedes ſuos, recepit eos in convivium.* De Romanis nulli eſt dubium, lotos prius in balneo accumbere conſueviſſe; quod ſi loti non eſſent, pedes ſaltem lavabant: unde illud Plauti (l): *Locus hic tuus eſt, hic accumbe: ferte aquam pedibus, præbe tu puer.*

(g) Matt. 26. Mar. 14. Luc. 22. Joan. 13. Con. cor. c. 129. & 130.
(h) Luc. 7.
(i) Gen. 18. 19. & 43.
(k) Judic. 18.
(l) Plaut. in Perſa.

XXXVII. Sane quidem ex quo Judæi a Romanis ſubjugati ſunt, more Romano cœnare didiciſſe, eruditus vir meique amantiſſimus Petrus Ciacconus dignæ memoriæ, in brevi illa, ſed non brevis eruditionis tractatione, quam ſcripſit de modo convivandi apud priſcos Romanos, pluribus

De accubitu in menſa.

bus docet: nimirum, quod ſicut illi, Judæi quoque in conviviis lavarentur, ungerentur, veſte cœnatoria uterentur, itemque accumberent, & non ſederent, & alia id genus. Verum quod hæc illi a Romanis acceperint, affirmare non auderent: nam eumdem fere epulandi uſum apud Indos ſervatum eſſe, apud quos numquam Romani ſuo Imperio pervenerunt, Philoſtratus (*a*) auctor eſt. Teſtimonio inſuper divinæ Scripturæ (*b*) deſcribentis convivium Aſſueri Regis, exploratum habetur, convivas illos ſuper lectulos accubuiſſe, qui arant aurei & argentei, ſuper pavimentum ſmaragdino & pario lapide ſtratum diſpoſiti. Vetus eſſe triclinii nomen & uſum apud Hebræos, de Samuele eadem agens divina Scriptura teſtatur, dum ait (*c*): *Aſſumens itaque Samuel Saulem, & puerum ejus, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite.* Accumbentes item conſueviſſe convivari Judæos, multa ſunt exempla, ut cum dicitur de Tobia (*d*) quod cum feciſſet convivium contribulibus ſuis, cum accubuiſſet, & de Judæo quod occiſus in platea jaceret, nuntium accepiſſet: ſtatim exiliens de accubitu ſuo, relinquens prandium, jejunus pervenit ad corpus, & infra iterum de diſcubitu.

(*a*) *Philoſt. in vita Apol. lib. 3.*
(*b*) *Eſther. 1.*
(*c*) *1. Reg. 9.*
(*d*) *Tob. 2.*

XXXVIII. Lotio pedum quando facta. Cæterum quod ſpectat ad ipſam pedum lotionem, de qua agimus, factam tunc eſſe poſt cœnam agni exiſtimamus, multis iiſdemque efficacibus rationibus perſuaſi: atque in primis, quod Joannes expreſſe dicat, id contigiſſe cœna facta, ac rurſum Dominum a cœna ſurrexiſſe, accepiſſe linteum, & laviſſe pedes Apoſtolorum: quamtumlibet illud, cœna facta, hoc eſt, cœna parata, aliqui ſint interpretati. Quod vero dictum eſt, ipſo ingreſſu domus, ſolitos eſſe convivarum pedes lavari: id quidem verum eſſe dicimus, cum qui accubituri erant, non eſſent loti, ut idem qui ſupra auctor exacte demonſtrat: verum cum convivæ loti eſſent, abſque alia mora recumbere conſueviſſe, idem docet. Lotos vero fuiſſe diſcipulos Domini, ſatis expreſſiſſe videtur Jeſus, cum dixit Petro (*e*): *Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet, & eſt mundus totus.* Sane quidem ſolitos fuiſſe Judæos in Paſchali convivio iterum lavare pedes ac manus, ex libro Rituali Hebræorum conſtat; cujus rei illa habetur expreſſa ratio, quod ejus convivii duplex eſſet cœna conjuncta, vel, ſi dicere velimus, unius cœnæ duplex menſa; in cujus priori eſus agni, in poſteriori vero cærimonia agebatur Azymorum. Porro non tantum in Paſchate, ſed & in aliis maximis Judæorum ſolemnibus diebus, ut Pentecoſte, & Scenopegia, ejuſmodi duplices cœnas exhiberi conſueviſſe, ex canone Ritualis eorumdem apparet. Sed ea erat inter eas differentia, quod in aliis ſemel tantum pedes lavarent, in Paſchatis cœna iterum, primum ſcilicet ante eſum agni, poſtea vero ante ſecundam menſam & cærimoniam Azymorum. His igitur in hunc modum ſe habentibus, cum ritus Paſchalis, qui tunc penes illos in uſu erat, bis lavari pedes expoſceret: primam pedum lotionem ante eſum agni factam eſſe, dicere opus eſt; ſecundam vero a Domino ante ſecundam menſam. Verum ex verbis Domini, qui dixit Petro: *Qui lotus eſt, non indiget niſi ut pedes lavet;* in omnibus lotos accubuiſſe in prima menſa diſcipulos (ut dictum eſt) niſi ea verba ad baptiſmi myſterium referamus, opus eſt affirmare. Primam igitur illam agni cœnam jam fuiſſe conſumptam, cum inde conſurgens Dominus lavit pedes diſcipulorum, illud etiam certo perſuadet, quod idem Joannes (*f*) ſcribit his verbis: *Surgit a cœna, & ponit veſtimenta ſua: & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe, &c.*

(*e*) *Joan. 13.*
(*f*) *Ibidem.*

XXXIX. De Cœnatoria veſte. Quod vero dicatur Dominus poſuiſſe non veſtimentum, ſed veſtimenta ſua, cum pedes diſcipulorum lavit; par eſt credere, eum in veſte cœnatoria remanſiſſe; abſque ejuſmodi enim veſte Judæos accumbere, religio erat: quod plane idem Dominus (*g*) demonſtrat in parabola illa de nuptiis filii Regis, in qua male mulctatus legitur ille, qui ſine veſte cœnatoria, quam ob nuptias nuptialem appellat, diſcumbere præſumpſiſſet. Sed non cœnatoria tantum indutum veſte, ſed majoris decoris gratia propriis ſuper indutum veſtimentis Dominum cœnaſſe, putandum: nam & palliatos atque togatos convivas interdum accumbere ſolitos, diſerto viro Fulvio Urſino, quibus id monſtret, non deſunt exempla (*h*). Apoſtolos etiam eadem indutos veſte in cœna accubuiſſe credendum. Sindon enim eſſe ſolebat, eademque prolixa, ut merito fugam arripiens, abjecerit eam adoleſcens ille exiſtimatus (*i*) Johannes Evangeliſta, qui quod (ut creditur) mœrore oppreſſus, non recepiſſet veſtimenta ſua, ut erat in menſa, remanſit amictus ſindone ſuper nudo. Ejuſdem plane generis fuiſſe veſtes illas cœnatorias non tantum pluribus antiquorum auctoritatibus, ſed ex ipſis tricliniaribus menſis marmoribuſque ſculptis idem auctor facile monſtrat. Sic igitur cum dicat Evangeliſta, poſt ablutionem pedum Jeſum recepiſſe veſtimenta ſua: ſatis ſignificat abſoluta jam cœna, lotiſque pedibus diſcipulorum, cœnatoriam veſtem exuiſſe, ac propriam induiſſe. Aliud enim longeque a priori diverſum, cum ipſe ſuis eſſet exhibiturus convivium, diverſo etiam a ſolito cœnandi habitu,

(*g*) *Matth. 22.*
(*h*) *Ful. Urſ. in Append. ad Ciacc. de Triclin.* Petr. Ciacc.
(*i*) *Ambroſ. in Pſal. 36. Greg. in Moral. & alii.*

decentiori cultu (ut tantum myſterium exposcere videbatur) illud ſibi inſtituendum putavit. Novum ergo Dominus paraturus convivium (quod convivatoris videbatur eſſe munus) primum omnium convivarum voluit lavare pedes, ac ſubinde divinum illud ferculum propinare. Sed antequam de hac ſecunda agamus menſa; de prima quæ imago quædam videbatur eſſe ſecundæ, ac de ipſo in cœna accubitu, quid idem auctor ſcripſerit, referamus.

XL. (a) Joan. 13.

Conſtat Joannis (a) Evangeliſtæ aſſertione, ipſum dilectum præ cæteris a Chriſto diſcipulum, in ſinu Domini in eadem cœna recubuiſſe. Quid autem ſit in menſa in ſinu recumbere, cum idem qui ſupra auctor pluribus demonſtraſſet, ac prius oſtendiſſet Judæos in menſa more Romano accumbere conſuevisse, hæc ait: *Romani liberos ſuos, aut quos caros habebant, in conviviis infra ſe, hoc eſt, in ſinu ſuo, collocabant: nam id eſſe in ſinu recumbere, ſuperius oſtendi. Et Joannes Chriſto maxime carus, in ipſius ſinu recubuit, & in ejus pectore ſe quam familiariter compoſuit, dum ex eo quæsit quis illum eſſet traditurus. Ambroſius* (b) *ad illud: Cecidit in collum ejus: Nonne, inquit, tibi videtur Chriſtum cecidiſſe in collum Joannis, quando erat Joannes in ſinu Jeſu cervice recumbens reflexa? & ideo Verbum apud Deum vidit, qui erectus eſt ad ſuperna.* Addit ille: Regem ſacrorum, qui apud Romanos maximæ dignationis erat inter Pontifices, ſummum locum in pontificalibus cœnis occupare ſolitum, neminemque ſupra eum accubare diximus. Et in his pontificalibus cœnis, Chriſtus vere Rex & ſacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, eumdem locum occupat, nec quiſquam ſuper eum accubat: alioquin non potuiſſet olim Maria Magdalena in domo Simonis alabaſtrum unguenti effundere ſuper caput ipſius recumbentis, ſi in medio loco accubuiſſet; aut ipſe Joannem in ſinu habere, ſi in imo. Romani non raro quini in lectis diſcumbebant, quod idem auctor pluribus monſtrat. Et Chriſti diſcipuli (ut veriſimile eſt) quini in ſingulis lectis diſcubuere, in reliquo autem tres tantum, ipſe nempe, & Joannes (c) & Petrus; is enim veluti proximus Joanni innuit, ut ex Domino auctorem tanti facinoris quæreret. In commune illi veſcebantur, ut ex Plutarcho retuli; & hi in commune veſcuntur, omneſque in eamdem patinam manus porrigunt: *Qui intingit*, inquit Dominus (d), *mecum manum in paropſide, hic me tradet;* & poſt multa: *Denique ut omnia, quemadmodum dixi, ſemel oſtendam ex Romanorum moribus tracta, qui conviviis abeuntibus grata & pretioſa ſolebant apophoreta conferre: liberaliſſimus ac ſui nimium profuſus Dominus, ex hoc mundo ipſe diſcedens, pretioſiſſimum corpus ſuum & ſanguinem convivis in apophoretis dedit, ut ſibi haberent, & ſecum domum deducerent, & iter ingredientibus etiam pro viatico foret.* Hæc de his ille. Sed qui uberius hæc ſcire cupit, libellum de ea re ab ipſo accurate conſcriptum petat.

(b) Ambroſ. in c. 15. Luca.

Diſcubitus in menſa.

(c) Joan. 13.

(d) Matt. 26.

XLI. Vetus uſus intermiſſus.

Verum quod ad hanc agni cœnam ſpectat: his admodum adverſari ea videntur quæ lege ſtatuta eſſent, cum agnum ipſum paſchalem aſtantibus, non vero recumbentibus eſſe comedendum jubetur. Sed qui antiquum illum commentarium Hebræorum legerint, quem Ritualem librum ſeu Cærimonialem appellant, plane intelligent, fuiſſe uſum illum intermiſſum & antiquatum a tempore exilii Babylonici. Et ne recedamus a ſuperius dictis; ratione accubitus Joannis, qui in ea cœna primum locum poſt Chriſtum obtinuit, ſuborta eſſe videtur in eadem cœna illa inter Apoſtolos contentionis occaſio, quis eorum (e) videretur eſſe major; dum viderent cæteri, in cœnæ illius accubitu omnibus prælatum eſſe Joannem.

(e) Luc. 22.

XLII. Contentio de primatu quando.

Eſt obſervatione dignum: nunquam Apoſtolos de primatu quæſtionem moviſſe, nec indigne tuliſſe Petrum præpoſitum ceteris eſſe; verum haud æquanimiter tolerare potuiſſe, Joannem vel Jacobum fratres apud Chriſtum primos haberi. Hinc videas eoſdem Apoſtolos eadem indignatione percitos, cum mater ipſorum pro duobus filiis ſuis dextram & ſiniſtram in regno petiit; de quibus hæc Marcus: (f) *Et audientes decem indignati ſunt de Jacobo & Joanne.* Rurſus etiam, cum iidem ſelecti a cæteris ducti eſſent a Domino una cum Petro in montem Tabor: *Intravit*, inquit Lucas (g), *cogitatio in eos, quis eorum major eſſet.* Immo, ut ait Marcus (h), & in via inter ſe diſputaverunt, quis eorum major eſſet. Cæterum quantumlibet vidiſſent Petrum omnibus a Domino prælatum, ac prærogativis quamplurimis auctum; numquam tamen id infenſo animo tuliſſe ſunt viſi. Porro quantumlibet Joannes primum locum poſt Chriſtum accepiſſet in menſa, tamen in pedum ablutione cæteris Petrum eſſe præpoſitum, primumque omnium Jeſum pedes Petri laviſſe, S. Auguſtinus (i) teſtatur; quod & multis etiam rationibus demonſtratur (k). Sed de his hactenus.

(f) Marc. 10.

(g) Luc. 9.

(h) Marc. 9.

(i) Auguſt. in Joan. c. 13.

(k) Janſ. Conc. c. 130.

XLIII. Ritus inſtit. Euchariſtiæ.

Cæterum, ut quæ ſcripta ſunt ab Evangeliſtis de ſacratiſſimæ Euchariſtiæ inſtitutione, facilius intelligantur; operæpretium exiſtimavi hic intexere quæ in antiquo Hebræorum libro Rituali habentur. In canone enim eorum hæc continentur: In Paſchali convivio, poſterior

quæ

Digitized by Google

quæ eſſet menſa, non ut in aliis dierum feſtorum ſecundis cœnarum menſis bellaria apponebantur, ſed tantum a lege ſtatutus cibus, nimirum primo loco embamma ex intybis & lactucis agreſtibus factum, aliiſque rebus conditum: inque eum primum paterfamilias intingebat offam azymam, mox cæteri, ſicque conſumebatur. Deinde idem paterfamilias tortam azymam (ſeu, ut alii textus habent, dimidiam) ſub mappa hactenus ſervatam, in fruſta frangebat; in tot particulas illam dividens, quot eſſent in cœna diſcumbentes, ſicque diviſam ſingulis porrigebat; quo facto, ipſe poculum deguſtatum tradebat proximo, ille ſecundo, donec poculum per totum convivium circumferretur. Inſuper quoniam ſecundæ illæ menſæ Judæorum erant ob accepta beneficia ad gratias Deo agendas potiſſimum comparatæ: cum in ceteris ſecundis menſis eſſet uſitata quædam communis benedictionis formula, in Paſchali ſecunda menſa poſt illam benedictam, cum diſtribueretur torta azyma, hæc verba idem paterfamilias dicebat: *Iſte eſt panis ærumnæ, quem comederunt patres noſtri in terra Ægypti: quiſquis eſurit, accedat & peragat Paſcha*. Poſt hæc idem accepto poculo benedicebat his verbis: *Benedictus es Domine, qui fructum vitis creaſti*, &c.) ſicque delibatum (ut dictum eſt) poculum tradebat proximo, ille ſecundo, & ſic deinceps: hæc ex libro Rituali Hebræorum. Ceterum (quod eſt notatu digniſſimum) non tantum apud Judæos vetus illa erat conſuetudo, ut in ſecundis menſis ſic libantes, gratias Deo agerent, ſed & Gentiles ipſi in iiſdem ſecundis menſis merum libarent diis, &

alia ſacra facerent, ut Athenæus (*a*) tradit, & alii: ſed in his non immoramur. Hæc igitur ex Rituali veteri Hebræorum libro accepta, quantum conſerant ad ipſam Evangelicam hiſtoriam de cœna Domini intelligendam, facile perſpici poteſt. Dominus enim, ſervato eo ipſo antiquo Judæorum ritu, illud effecit, ut novis benedictionibus additis, novum inſtitueret ſacramentum; & quæ in memoriam veterum beneficiorum fuerant inſtituta, in commemorationem omnium præſtantiſſimi noviter accepti beneficii mutarentur.

(*a*) *Athenæus lib. 14. c. 9.*

XLIV. Solutio objectionum.

Quod vero (ne longius digredi videamur, quam res poſtulet) nonnulli dicunt, poſt ablutos diſcipulorum pedes, iterum recumbentem Jeſum cum ſuis, quod reliquum erat cœnæ agni abſumpſiſſe (volunt enim Dominum inter cœnandum a menſa receſſiſſe) ex ſuperius dictis arguuntur ſatis; atque ex eo etiam, quod lege divina ſtatutum erat, agnum Paſchalem comedendum eſſe feſtinanter: (*b*) qua ex parte certe Dominus legem minus impleſſet, ſi agno ex parte comeſto, e menſa receſſiſſet, pedeſque diſcipulorum laviſſet, ac poſt longam moram (*c*) ad eſum agni iterum rediiſſet. Unde quod dicit Matthæus: (*d*) *Cœnantibus autem eis, accepit Jeſus panem, & benedixit*; & quod Marcus (*e*) ait: *Et manducantibus illis, accepit Jeſus panem, & benedicens fregit*; idem eſt ac ſi dixiſſet, Recumbentibus illis: hæc etenim in hunc modum eſſe intelligenda, Lucas aperit, dum teſtatur Euchariſtiam eſſe inſtitutam poſt cœnam, dicens: (*f*) *Similiter, & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic eſt calix*, &c. quod & ipſe teſtatur Paulus (*g*) ſcribens ad Corinthios.

(*b*) *Exod. 12.*
(*c*) *Janſ. Conc. c. 130. 131.*
(*d*) *Matt. 26.*
(*e*) *Mar. 14.*
(*f*) *Luc. 22.*
(*g*) *1. Cor. 11.*

R 2 Quod

Anno Urbis 785. Olymp. 202. an. 4. SÆC. I. An. C. 32.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5525.

☉ 23. F E. ☽ 14. Indict. 5.

JESU CHRISTI 32. *ſecundum Baronium* 34.

TIBERII IMP. 19.

I. *Conſules.* [1] AD num. I. Coſſ. *Cn. Domitius Abenobarbus & M. Furius Camillus Scribonianus.*

In hujus poſtremi locum Kal. Juliis *A. Vitellius*, ſuffectus, ut oſtendit ex Tabula Nolana Card. Noriſius in Epiſt. Conſulari. Baronius ab Onuphrio deceptus Conſules proponit Domitium Ahenobarbum & Vitellium Nepotem; cum tamen *Vitellius* Conſul tantum ſuffectus fuerit, & *Nepotis* cognomen fictitium ſit, ut oſtendit Card. Noriſius laudatus, & ex dictis intelligitur.

[1] Coſſ. *Cn. Domitius Abenobarbus, & M. Furius Camillus Scribonianus*. Tabula Nolana: CN. DOMITIVS. AENOBARBVS. COS. SVF. KAL. IVL. A. VITELLIVS. COS. Tacitus Annal. lib. VI. Cap. 1. *Cn. Domitius & Camillus Scribonianus conſulatum inierant*. SUETONIUS IN VITELLIO Cap. II. *Aulus* (Vitellius) *in conſulatu obiit, quem cum Domitio Neronis Caſaris patre inierat*. Dio lib. LVIII. pag. 631. ubi de nece Seiani locutus eſt, qui periit A. D. 31. *ſequenti anno Cn. Domitio & Camillo Scriboniano Coſſ.* Idem pag. 633. *Ex Conſulibus*, inquit, (alter) *Domitius toto anno geſſit magiſtratum: habebat enim in matrimonio Agrippinam Germanici filiam. In locum alterius alii alios ſuffecit pro arbitrio Tiberii, aliis longius, aliis brevius tempus eius honoris conſtituentis: idque ipſum aliis contrahentis, aliis prorogantis: nam etiam ſi quem ad totum annum Conſulem creaſſet, mox eo depoſito, alium iterumque alium ſubinde ſubrogabat: eo modo conſulatus fere toto imperii ejus tempore habitus.* Faſti Vindebonenſes: *Aruntio & Ænobarbo*. Idatiani: *Aruntio & Abenobarbo*. Vide Noriſii Epiſtolam conſularem A. D. 32.

XLV. (a) Joan. 13. (b) Luc. 22. (c) 1 it. 26. (d) Mar. 14.

Quod vero ablutione pedum facta (ut tradit Joannes *a*) immo (ut teſtatur Lucas *b*) poſt inſtitutam Euchariſtiam de diſcipulo proditore Dominus ſermonem habuiſſe dicatur, Matthæus (*c*) vero & Marcus (*d*) ante myſticam illam menſam id contigiſſe tradant: nihil prorſus eſt abſurdi, de ea re bis in priori, ac inde poſteriori menſa (hoc diſcrimine cœnam ab eſu Euchariſtiæ placet diſtinguere) Dominum eſſe locutum, cum præſertim de perditione illius adeo ſolicitus eſſet; dicente de ſe Apoſtolo: (*e*) *Eadem vobis ſcribere, mihi quidem non pigrum, vobis autem neceſſarium. Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.* Conſtat ex his itaque, cœnam Domini (ſic enim Patres (*f*) appellare conſuevere inſtitutionem ſacratiſſimæ Euchariſtiæ; idemque eſſe manducare cœnam Dominicam, quod Euchariſtiam ſumere, Auguſtinus (*g*) demonſtrat: licet ea voce, ut aliis, abuti ſoleant Novatores) fuiſſe diſtinctam a cœna agni Paſchalis, ac poſt illam fuiſſe adminiſtratam. In qua primum illud ſacramentum ineffabile eſt inſtitutum, quo tranſubſtantiatio fit panis & vini in carnem & ſanguinem Chriſti, in ipſum Chriſti corpus ſub utraque ſpecie integrum. Tunc & Apoſtoli, cum ipſis Dominus præcepit id ipſum facere in ſui memoriam, ſacerdotes ſunt facti, atque ipſum ſacrificium quod offerrent, eſt ordinatum. Id Apoſtoli ipſi, id Patres omnes, id traditio Eccleſiaſtica, atque ipſa Catholica fides ab ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ prædicavit, & hactenus profiteri non deſinit.

(e) Philip. 3.

(f) Omnes qui interpretati ſunt locum 1. Corin. 11.

(g) Auguſt. de ſer. Dom. in mont. lib. 2. c. 7.

S. Euchariſtiæ inſtitutio.

XLVI. S. Euchariſtia in Azymis.

Atque ut de his ſingulis (quod inſtituti ratio poſtulat) breviter interea agamus: in hujus ſacramenti inſtitutione in primis conſiderandum eſt ipſum tempus. Cum enim ipſa prima die Azymorum, decimaquarta lunæ ad veſperam, cum Paſcha ſecundum legis Moyſi ritum ageretur, poſt eſum agni ſacra Euchariſtia fuerit inſtituta; nulla eſt dubitatio, eſſe confectum in azymis, & non in fermentato: quem etiam ritum ſervatum eſſe ab Apoſtolis, ac eorum ſucceſſoribus, Epiphanius, (*h*) quantumlibet (ut dictum eſt ſuperius) ipſe dicat legitimum Paſcha eſſe a Domino anticipatum, agens contra Ebionæos hæreticos, qui primi fuerunt Apoſtolorum temporibus (Ebion enim primus poſt Simonem magum ab Ignatio (*i*) recenſetur hæreſiarcha) teſtatur, ſic dicens: *Myſteria autem faciunt ad imitationem ſanctorum in Eccleſia, ab anno in annum, per azymos, hoc eſt non fermentatos panes.* Hæc ille. Si igitur illi ad imitationem ſanctorum in Eccleſia in azymis Myſteria conficiebant (hoc enim nomine antiqui Euchariſtiam nominabant) nulla eſt dubitatio, majores omnes eumdem ſervaſſe ritum, ut in azymis eadem Myſteria ſacroſancta confecerint. At unde hoc illi, niſi a ſuis ipſorum Patribus, Apoſtolis Domini, & illi a Chriſto id facere didiciſſent? Sed in his non immoramur.

(h) Epiph. hær. 30.

(i) Ignat. in epiſt. ad Philadelph.

XLVII. Nomina Euchariſtiæ.

Agendum, antequam de re ipſa agamus: quibus nominibus majores noſtri conſueverint ſacram Euchariſtiam nuncupare; quo ex ipſis nominibus tanta res facilius cognoſcatur, adducamus in medium. In primis, habito reſpectu ad Fideles, qui eam accipientes Chriſto per omnia maxime uniuntur, eodem nomine quo nos in præſentiarum utimur, Communionem ſeu Communicationem ab Apoſtolis illam eſſe dictam, fidem facit Paulus Apoſtolus, dum ad Corinthios ſcribens, hæc ait (*k*): *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne*

(k) 1. Cor. 10.

II. Tranſſubſtantiatio & præſentia realis ex diſciplina arcani occultata.

A num. XLV. ad LXII. Magnum quid contra Catholicos afferre putant Proteſtantes, quod nullam apud Patres Latinos de verbo *tranſſubſtantiationis*, nullam apud Græcos de nomine [illegible] memoriam extare reperiant, cujus tamen ſilentii ratio ex diſciplina arcani a Schelſtrato in Differt. de Diſciplina Arcani cap. 7. art. 7. recte deducta. Nulla hæreſis ante Berengarii tempora contra Euchariſtiam ex profeſſo orta fuit, neque SS. Patres ante illa tempora de Euchariſtiæ veritate comprobanda tractatus ex profeſſo ediderunt; ſed cum diſciplina arcani ſeu prioribus Eccleſiæ ſæculis viguerit, doctrinam de hujus Sacramenti veritate & ritibus potius occultare ſtuduere. Itaque cum ex una parte diſciplina arcani vigeret, ex alia vero nulla hæreſis exorta eſſet, quæ Eccleſiæ defenſores hujus myſterii veritatem funditus inquirere cogeret; hinc factum, ut apud Patres non reperiantur tractatus ex profeſſo editi, in quibus diſputetur, quomodo in Sacramento Euchariſtiæ panis & vinum per conſecrationem tranſſubſtantientur, an accidentia maneant ſine ſubjecto, & ſimilia, quæ poſt hæreſim Berengarianam frequenter tractata. Obſervandum etiam, quoſdam Patres cautius egiſſe in epiſtolis ad ipſos Catholicos tranſmiſſis, ut liquet ex epiſtola Innocentii I. ad Decentium Eugubinum, cui nequidem *de forma conſecrationis* ſcribere voluit, ne myſterium arcani revelaret; alios in operibus, quæ ad non initiatorum manus perventura timebant, obſcurius de myſteriis Catholicæ Religionis egiſſe: omnes demum Primitivæ Eccleſiæ Patres in ſermonibus coram Catechumenis, Judæis, vel Gentilibus, qui iis intereſſe ſolebant, myſteria occultaſſe. Hinc ſicut complura Patrum teſtimonia obſcure mentionem facientia nihil probant contra realem Corporis & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia præſentiam, quia veritatem illam ex diſciplina arcani occultare debebant; ita complura Patrum teſtimonia de pane, frumento, vino & vite agentia nihil faciunt contra Tranſſubſtantiationem, quam tanquam dogma magis arcanum ex Primitivæ Eccleſiæ diſciplina celare oportebat. Quare neque frequens panis mentio Tranſſubſtantiationi officit; neque crebra figuræ appellatio præſentiæ reali; cum ſicut unum, ita & aliud a Patribus uſurpatum ſæpius fuerit ad occultandum Euchariſtiæ myſterium. Plura Schelſtratius citatus.

nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* Lucas (a) item in actis: *Erant*, inquit, *perſeverantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis*. Inſuper ob admirabilem ac ineffabilem rerum divinarum ſecretam quamdam conjunctionem, a Græcis μυστήριον, a Latinis vero Sacramentum invenies nominatam. Tertullianus (b) plane Euchariſtiæ Sacramentum appellat, & alii (c) poſt eum. Nomen vero Euchariſtiæ a gratiarum actione deductum, commune eſſe reperitur ex æquo Græcis pariter ac Latinis. Rurſus etiam quoniam Dominus (d) dixit: *Pater meus dat vobis panem de cælo verum: Panis enim verus eſt, qui de cælo deſcendit, & dat vitam mundo*; ea ratione Ignatius (e) Apoſtolorum diſcipulus ipſam Euchariſtiam, Panem Dei, Panem cæleſtem frequenter appellat; & ad Romanos ſcribens hæc ait: *Non gaudeo corruptibili nutrimento, nec voluptatibus hujus vitæ: Panem Dei volo, Panem cæleſtem, quæ eſt caro Chriſti filii Dei*.

(a) Act. 2.
(b) Tertull. de corona milit.
(c) Ambr. in lib. de Sacr. Aug. l. de pec. merit. cont. Pelag. l. 1. c. 24. & alibi ſæpius.
(d) Joan. 6.
(e) Ignat. epiſt. 15.

XLVIII. Corpus Chriſti.

Eadem igitur ratione, quatenus continet ipſum Chriſti corpus, majores idem Sacramentum appellare conſueverunt Corpus Chriſti. Ejuſmodi nuncupationem ſæpius a Tertulliano uſurpatam invenies, ut cum ait (f) in libro de Oratione: *Quod oratio ſolvenda ſit, Corpore Domini accepeo*; & paulo poſt: *Accepto Corpore Domini & reſervato*, & (g) in libro de Idololatria: *Eas manus admovere Corpori Domini*; & alibi (h): *Caro Corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, ut anima Deo ſaginetur*; & de (i) Pudicitia ſic: *Opimitate Dominici Corporis veſcitur*. Sunt de his alia innumera aliorum teſtimonia, Cypriani, Hieronymi, Ambroſii, Auguſtini, & aliorum, quæ prætterimus. Iſtud ipſum Sacramentum, quod non eſſet cibus omnibus communis, ſed Caro Chriſti oblata pro ſæculi vita, ea ratione Africani Fideles vitam proprio nomine dicere conſueverunt: unde Auguſtinus (k): *Optime*, inquit, *Punici Chriſtiani baptiſmum ipſum, nihil aliud quam ſalutem; & ſacramentum Corporis Chriſti nihil aliud quam vitam vocant*. Demum habito reſpectu, quod pro peccatis hoſtia offertur, Oblatio, Sacrificium, Liturgia, ac Miſſa dicta antiquitus reperitur. Sed de his ſuo loco paulo inferius.

(f) Tertull. de orat. c. ult.
(g) Tertull. de Idol. c. 7.
(h) Idem de reſur. carn. c. 8.
(i) Idem de pud.
(k) Aug. de pecc. merit. contra Pelag. lib. 1. cap. 24.

XLIX. Vere Corpus Chriſti.

Quod autem rei veritate, non per figuram, vel ſimilitudinem, alluſionemve, vel quovis alio modo fictitio, ipſa Euchariſtia ſit illud ipſum vivificum corpus Chriſti, quod natum de ſanctiſſima Virgine, in ara Crucis oblatum, eſt & ineffabili quodam modo manentibus ſpecierum panis & vini accidentibus in ipſum tranſubſtantiatum, quod ſemper Catholica veritas eſt profeſſa, ex innumeris ſanctorum Patrum locis, aliiſque firmiſſimis rationibus eſſet facile demonſtrare. Cæterum cum ſciamus complures diſſertiſſimos ac integerrimos, atque de fide Catholica optime meritos viros, eo argumento commentarios fere innumeros omni prudentia, doctrina, ac fide ſincera cumulate refertos, facilitate illuſtratos, ac denique (ut multa paucis complectar) plane divinos, ſuggerente id iis Spiritu Sancto, conſcripſiſſe: ſupervacaneum exiſtimamus, ac lectori oneroſum, eadem hic repetere, vel aliqua iis velle addere: illos igitur conſulant omnes quicumque earum rerum cupidi ſunt, eo ſe conferant, ac tamquam ad ſacram quamdam anchoram confugiant, adverſus pravorum dogmatum in noſtram fidem adeo certam atque firmiter ſtabilitam vibrata venenoſa tela.

L.

Nos interim ne lectorem fruſtremur, cum præfando polliciti ſimus in noſtris Annalibus, more majorum, Chriſtianæ religionis inſtitutorum originem ac firmitatem repetere & intexere, hæc libando potius, atque ſummis labris (ut dicitur) deguſtando, quam fuſius tractando (ne jejunum penitus lectorem abire ſinamus) illud unum modo dicemus de Euchariſtia, quatenus eſt ſacrificium a Domino inſtitutum, ac ſacerdotibus novæ legis traditum offerendum. Tam ampli ſacerdotii ac ſacrificii ſymbola cum mille fere modis fuerint olim per veterem legem divinitus præmonſtrata atque prædicta, ſatis ſit in præſentiarum illa paucis commemoraſſe, quæ in Rege & ſacerdote Melchiſedech, ſunt quibuſdam non obſcuris certe figuris expreſſa, atque oraculo prophetico conſignata; dicente de Chriſto David, & quid dico David? immo ipſo Deo Patre: *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*. Unde in hanc ſententiam Cyprianus (l): *Item*, inquit, *in ſacerdote Melchiſedech ſacrificii Dominici ſacramentum præfiguratum videmus, ſecundum quod divina Scriptura teſtatur, & dicit (m): Et Melchiſedech Rex Salem, protulit panem & vinum. Fuit autem ſacerdos altiſſimi, & benedixit Abraham. Quod autem Melchiſedech typum Chriſti portaret, declarat Spiritus ſanctus in Pſalmis, ex perſona Patris ad Filium dicentis (n): Ante Luciferum genui te: Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech. Qui ordo utique hic eſt de ſacrificio illo veniens, & inde deſcendens, quod Melchiſedech ſacerdos Dei ſummi fuit, quod panem & vinum obtulit, quod Abraham benedixit. Nam quis magis ſacerdos Dei ſummi, quam Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui ſacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum, ſuum ſcilicet corpus, & ſanguinem?* Hæc Cyprianus.

(l) Cypr. ad Cæcil. ep. 63. edit. Pamel.
(m) Geneſ. 14.
(n) Pſal. 109.

Cum

LI. Cum vero idem Dominus iſtud ipſum Apoſtolis ſuis faciendum præcepit: ſatis expreſſit, ſuum ſacerdotium & cum eo ſacrificium voluiſſe ad poſteros propagari. Unde idem Cyprianus (a) de iiſdem agens, hæc ſubdit: *Si Jeſus Chriſtus Dominus & Deus noſter ipſe eſt ſummus ſacerdos Dei Patris, & ſacrificium Patri ſe ipſum primus obtulit, & hoc fieri in ſui commemorationem præcepit, utique ille ſacerdos vice Chriſti vere fungitur, qui id quod Chriſtus fecit, imitatur; & ſacrificium verum & plenum tunc offert in Eccleſia Deo Patri, ſi incipiat offerre ſecundum quod ipſum Chriſtum videat obtuliſſe*; & inferius: *Et quia paſſionis ejus mentionem in ſacrificiis omnibus facimus (paſſio enim Domini ſacrificium eſt quod offerimus) nihil aliud quam quod ille fecit, facere debemus.*

(a) Cypr. ad Cæcil. ep. 63.

Sacerdotium cum Sacrificio propagatum.

LII. Id ipſum feciſſe Apoſtolos, & univerſam Eccleſiam ab illis edoctam in univerſo mundo facere perſeveraſſe, Irenæus (b) Polycarpi Joannis Apoſtoli diſcipuli auditor teſtatur ſic dicens: *Suis diſcipulis Dominus dans conſilium primitias Deo offerre ex ſuis creaturis non quaſi indigenti, ſed ut ipſi nec infructuoſi, nec ingrati ſint, eum qui ex creatura panis eſt, accepit, & gratias egit, dicens: Hoc eſt corpus meum; & calicem ſimiliter, qui eſt ex ea creatura quæ eſt ſecundum nos, ſuum ſanguinem confeſſus eſt; & novi teſtamenti novam docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens, in univerſo mundo offert Deo*; & inferius: (c) *Igitur Eccleſia oblatio, quam Dominus docuit offerri in univerſo mundo, purum ſacrificium reputatum eſt apud Deum, & acceptum eſt ei*; & poſt multa, dum in hæreticos invehitur: *Quomodo*, inquit, *conſtabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ ſint, corpus eſſe Domini ſui, & calicem ſanguinis ejus, ſi non ipſum fabricatoris mundi filium dicant, id eſt, Verbum ejus? Quomodo autem rurſus dicant carnem in corruptionem devenire, & non percipere vitam, quæ a corpore Domini & ſanguine alitur? Ergo aut ſententiam mutent, aut abſtineant offerendo quæ prædicta ſunt. Noſtra autem conſonans eſt ſententia Euchariſtiæ, & Euchariſtia rurſus confirmat ſententiam noſtram. Offerimus ei, quæ ſunt ejus, congruenter communicationem & unitatem prædicantes carnis & ſpiritus. Quemadmodum enim qui eſt e terra panis, percipiens invocationem Dei, jam non communis panis eſt, ſed Euchariſtia ex duabus rebus conſtans, terrena & cæleſti: ſic & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam, jam non ſunt corruptibilia, ſpem reſurrectionis habentia. Offerimus autem ei, non quaſi indigenti, ſed gratias agentes donationis ejus, & ſanctificantes creaturam.* Itemque alibi hæc in eamdem ſententiam, agens adverſus eoſdem hæreticos carnis reſurrectionem negantes: *Quando ergo*, inquit (d), *& mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia ſanguinis & corporis Chriſti, ex quibus augetur & conſiſtit carnis noſtræ ſubſtantia: quomodo carnem negant capacem eſſe donationis Dei, qui eſt vita æterna, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur, & membrum ejus?* Hæc Irenæus (e) martyr, Apoſtolorum temporibus proximus, & diſcipuli Apoſtolorum auditor.

(b) Iren. lib. 4. cap. 32.

Apoſtoli ſacrificarunt.

(c) Idem eod. lib. c. 34.

(d) Idem lib. 5. cap. 2.

(e) Iren. de Script. Eccleſ.

LIII. Ignatius (f) ipſo antiquior, Apoſtolorum diſcipulus, ſacerdotes novæ legis conſueviſſe ſacrificium offerre, ſæpe teſtatur, & de ipſa Euchariſtia ad Philadelphios in hunc modum ſcribit: *Obſecro vos, ut una fide, una prædicatione, una Euchariſtia utamini: una eſt enim caro Domini noſtri Jeſu Chriſti, & unus illius ſanguis, qui pro nobis effuſus eſt; & unus calix, qui pro omnibus nobis diſtributus eſt; unus panis, qui omnibus fractus eſt; unum altare omni Eccleſiæ, & unus Epiſcopus cum presbyterorum collegio & diaconis conſervis meis*; & ad Smyrnenſes (g): *Rata Euchariſtia habeatur, quæ ſub Epiſcopo fuerit, vel cui ipſe conceſſerit. Non liceat ſine Epiſcopo baptizare, neque offerre, neque ſacrificium immolare*; hoc ipſum aliud non eſſe, quam ſacram Euchariſtiam conficere, eamdemque panem eſſe cæleſtem, ac ipſam denique carnem & ſanguinem Chriſti, ad diverſos ſcribens inculcat. Quin etiam locum ejuſdem Ignatii in dicta epiſtola ad Smyrnenſes Theodoretus in Impatibili, tertio dialogo, ex verbis ipſius ſic recitat: *Euchariſtias & oblationes non admittunt; quod non confiteantur Euchariſtiam eſſe carnem Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, quæ pro peccatis noſtris paſſa eſt, quam Pater ſua benignitate ſuſcitavit.* Hæc Ignatius apud Theodoretum; quæ miramur, ſive librariorum, ſive interpretum vitio exciderit. Rurſus idem ad Epheſios ait (h): *Date itaque operam ut ſæpius congregemini ad Euchariſtiam*; & in fine: *Obedientes Epiſcopo & presbytero, frangentes panem unum, quod pharmacum immortalitatis eſt, mortis antidotum, vitam quoque Deo conciliant per Jeſum Chriſtum, medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala.* Quid ergo is panis ſit, planius ad Romanos his verbis explicat (i): *Panem Dei volo, panem cæleſtem, qua eſt caro Filii Dei.*

(f) Ignat. ep. 9.

(g) Ignat. ep. 10.

De ſacrificio Euchariſtiæ ex Ignatio.

(h) Ignat. ep. 14.

(i) Idem ep. 15.

LIV. Juſtinus Martyr (k), & ipſe etiam Apoſtolorum temporibus vicinus, de ejuſmodi Euchariſtiæ ſacrificio ſatis explicite in ea oratione, quam ad Antoninum Pium Auguſtum ſcripſit, loquitur in hæc verba: *Precibus finitis, mutuis nos invicem oſculis ſalutamus. Deinde ei qui fratribus*

(k) Juſt. mart. or. ad Anton. prope finem.

Et Juſtino Martyre.

tribas

tribus præeſt, offertur panis & poculum aquæ & vini: quibus ille acceptis, laudem & gloriam rerum univerſarum Patri, per nomen Filii & Spiritus ſancti offert, & Euchariſtiam ſive gratiarum actionem, pro eo quod nos donis hiſce dignatus ſit, prolixe exequitur. Atque ubi ille preces & gratiarum actionem abſolvit, populus qui adeſt omnis fauſta approbatione acclamat dicens, Amen. Amen autem voce Hebræa, Fiat, ſignificat. Præſidens vero poſtquam gratiarum actionem perfecit & populus univerſus approbatione læta eam comprobavit; qui apud nos vocantur diaconi atque miniſtri, diſtribuunt unicuique præſentium, ut participent eum, in quo gratiæ actæ ſunt, Euchariſtiam, panem, vinum, & aquam, & ad abſentes perferunt. Porro alimentum hoc apud nos appellatur Euchariſtia: quod nulli alii participare licitum eſt, quam veram eſſe noſtram doctrinam credenti, lavacro propter remiſſionem peccatorum, & regenerationem abluto, & ita ut Chriſtus tradidit, viventi. Non enim ut communem panem, neque communem potum, iſta ſumimus: ſed quemadmodum per verbum Dei caro factus Jeſus Chriſtus Salvator noſter, & carnem & ſanguinem ſalutis noſtræ cauſa habuit: ad eundem modum etiam eam alimoniam, in qua per preces verbi ejus ab ipſo profecti gratiæ ſunt actæ, unde ſanguis & caro noſtra per mutationem aluntur, incarnati illius Jeſu carnem & ſanguinem eſſe, docti ſumus. Nam Apoſtoli in commentariis a ſe ſcriptis, quæ Evangelia vocantur, ita tradiderunt præcepiſſe ſibi Jeſum: Eum enim, pane accepto, cum gratias egiſſet, dixiſſe: Hoc facite in meam commemorationem: Hoc eſt corpus meum. Et poculo ſimiliter accepto, & gratiis actis, dixiſſe: Hic eſt ſanguis meus: ac ſolis ipſis ea tradidiſſe. Hæc Juſtinus, de cujus excellenti doctrina & rerum Eccleſiaſticarum peritia, integritate, ſanctitate, & fide ſuo loco uberius dicturi ſumus.

LV. Plura hic eſſent intexenda ex Tertulliano & Cypriano loca, niſi nos nimia prolixitas ab hac re avocaret. Sane quidem ſive Cypriani ſit, ſive alterius, certe tamen ejuſdem ferme ætatis auctoris & probatæ fidei eſt commentarius ille de Operibus cardinalibus: ubi cum agitur de cœna Domini, de vero & vivifico ſacrificio Euchariſtiæ, deque vera certaque panis & vini in corpus Chriſti verum tranſubſtantiatione eſt verax atque fidelis aſſertio. Sed non eſt præſentis negotii, ſingulos Orthodoxos ſcriptores commemorare, qui a temporibus Apoſtolorum uſque in præſens in Eccleſia floruere: ſatis ſit prædictorum antiquorum Patrum teſtimoniis recenſitis, pauca addere, quæ poſtea celebriores in Eccleſia doctores in eamdem ſententiam ſunt locuti; ac potiſſimum doctrina & pietate celeberrimus Hieronymus, ſic dicens: (a) *Recurre ad Geneſim, & Melchiſedech Regem Salem hujus principem invenies civitatis, qui jam tunc in typo Chriſti panem & vinum obtulit, & myſterium Chriſtianum in Salvatoris ſanguine & corpore dedicavit;* & rurſum de ipſis Chriſtianis ſacerdotibus: (b) *Abſit*, inquit, *ut de ipſis quicquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, & per quos nos Chriſtiani ſumus; qui claves regni cælorum habentes, quodammodo ante Judicii diem judicant; qui ſponſam Domini ſobria caſtitate conſervant.* Idemque rurſus alibi in hæc verba: (c) *Ad epiſcoporum & presbyterorum preces, Chriſti corpus ſanguiſque conficitur.* Idem ad Damaſum de filio prodigo: *Chriſtus*, inquit, *quotidie Fidelibus immolatur;* & alibi: (d) *Nec Moyſes dedit nobis panem verum, ſed Dominus Jeſus; ipſe conviva, & convivium; ipſe comedens, & qui comeditur: illius bibimus ſanguinem, & ſine ipſo potare non poſſumus: & quotidie de ſacrificiis ejus, de genimine vitis ejus veræ & vineæ Sorec, quæ interpretatur electa, rubentia muſta calcamus.*

(a) Hier. ep. 87. Ex Hieronymo.

(b) Hier. ep. 1.

(c) Hier. ep. 85. ad Evl.

(d) Hier. ep. ad Hedib. 150. q. 2.

LVI. Ex Ambroſio. Non poſſum tacere Ambroſium, (e) cum de eodem ſacrificio his uſus eſt verbis: *Ego Domine, memor venerandæ paſſionis tuæ, accedo ad altare tuum, licet peccator, ut offeram tibi ſacrificium, quod tu inſtituiſti, & offerri præcepiſti in commemorationem tui pro ſalute noſtra.* Id quomodo conficiatur, alibi ſic explicat: (f) *Tu forte dicis: Meus panis eſt uſitatus. Sed panis iſte, panis eſt ante verba ſacramentorum: ubi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti. Hoc igitur aſtruamus. Quomodo poteſt, qui panis eſt, corpus eſſe Chriſti? Conſecratione. Conſecratio igitur quibus verbis eſt, & cujus ſermonibus? Domini Jeſu. Nam reliqua omnia quæ dicuntur, laudem Deo deferunt: oratio præmittitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris. Ubi venitur ut conficiatur venerabile ſacramentum, jam non ſuis ſermonibus ſacerdos, ſed utitur ſermonibus Chriſti. Ergo ſermo Chriſti hoc conficit ſacramentum. Quis ſermo Chriſti? nempe is quo facta ſunt omnia.* Et paulo poſt: *Ego tibi ut reſpondeam, non erat corpus Chriſti ante conſecrationem, ſed poſt conſecrationem; dico tibi quod jam corpus eſt Chriſti: Ipſe dixit, & factum eſt: ipſe mandavit, & creatum eſt.*

(e) Ambroſ. orat. præp. ad Miſſ. 2.

(f) Ambr. de Sacram. l. 4. cap. 4.

LVII. Ex Auguſtino. Auguſtinus itidem de eodem ipſo ſacrificio hæc ait: (g) *Id enim ſacrificium ſucceſſit omnibus illis ſacrificiis veteris teſtamenti, quæ immolabantur in umbra futuri: propter quod etiam vocem illam*

(g) Aug. de Civ. Dei lib. 17. c. 20.

in

in Pſalmo decimonono ejuſdem mediatoris per prophetiam loquentis agnoſcimus: Sacrificium & oblationem noluiſti, corpus autem perfeciſti mihi: quia pro illis omnibus ſacrificiis & oblationibus corpus ejus offertur, & participantibus miniſtratur; & alibi (*a*) de oblato eodem ſacrificio ad pellendos dæmones hæc ait: *Rogavit noſtros, me abſente, presbyteros, ut aliquis eorum illo pergeret, cujus orationibus cederent. Perrexit unus, obtulit ibi ſacrificium corporis Chriſti, rogans quantum potuit, ut ceſſaret illa vexatio: Deo protinus miſerante, ceſſavit.* Itemque alibi (*b*): *Jam Chriſtiani peracti ejuſdem ſacrificii memoriam celebrant ſacroſancta oblatione, & participatione corporis, & ſanguinis Chriſti.* Sed quomodo id fiat, alibi ſic declarat (*c*), agens contra Fauſtum Manichæum: *Noſter autem panis & calix, non quilibet (quaſi propter Chriſtum in ſpicis & in ſarmentis ligatum; ſicut illi deſipiunt) ſed certa conſecratione myſticus fit nobis, non naſcitur. Proinde quod non ita fit, quamvis ſit panis & calix, alimentum eſt refectionis, non ſacramentum religionis, &c.* Nonne eadem & Græci?

(*a*) Aug. de Civit. Dei lib. 22. c. 8.

(*b*) Aug. contra Fauſt. lib. 20. c. 18.

(*c*) Aug. contra Fauſt. l. 20. c. 13.

LVIII. Ex Cyrillo.

Cyrillus Hieroſolymitanus de eodem ſacrificio Catecheſim myſtagogicam (*d*) conſcripſit, idemque de ejuſdem veritate ac certitudine hæc ait (*e*): *Non ergo conſideres tanquam panem nudum, & vinum nudum: corpus enim eſt & ſanguis Chriſti, ſecundum ipſius Domini verba; quamvis enim ſenſus tibi hoc non ſuggerit, tamen fides te confirmet, quin potius habeas ex fide pro certiſſimo, ita ut nulla ſubeat dubitatio.* Et paulo poſt: *Hoc ſciens, proque certiſſimo habens, panem hunc, qui videtur a nobis, non eſſe panem, etiam ſi guſtus panem eſſe ſentiat; ſed eſſe corpus Chriſti.* Hæc ille, & Chryſoſtomus in eamdem ſententiam (*f*): *Non enim homo eſt, qui propoſita de conſecratione menſa Domini, corpus Chriſti facit & ſanguinem; ſed ille, qui crucifixus eſt pro nobis Chriſtus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & Dei virtute conſecrantur & gratia: Hoc eſt, ait, corpus meum: hoc verbo propoſita conſecrantur. Et ſicut illa vox, quæ dicit; Creſcite & multiplicamini, & replete terram; ſemel quidem dicta eſt, ſed omni tempore ſenſit effectum, ad generationem operante natura: ita vox illa ſemel quidem dicta eſt, ſed per omnes menſas Eccleſiæ uſque ad hodiernum diem, & uſque ad ejus adventum præſtat ſacrificio firmitatem.*

(*d*) Cyrillus Catech. myſtag. 5.

(*e*) Cyrill. Catech. myſt. 4.

(*f*) Chryſoſt. hom. de prod. Jud.

LIX. Multa his eſſent addenda, ſed hæc nos curſim ad alia feſtinantes. Neque tamen prætermittendum, quod cum multa ſint hujus ſacrificii nomina, illud eſt antiquiſſimum, & apud Latinos uſitatius atque frequentius, Miſſa: quod quidem (ſicut & Chriſtiana fides profitetur) ex Hebraica vel Chaldaica nomenclatura acceptum eſſe videtur. Quod enim in noſtra Vulgata legitur, Spontanea (*g*) oblatio, Hebraice, & Chaldaice dicitur, Miſſah, quam offerebant Domino in gratiarum actionem de fructibus terræ, qua & veſcebantur in templo cum recordatione præteritæ ſervitutis, & ab eadem liberationis. Quæ quidem omnia cum optime conveniant prædicto a Chriſto inſtituto ſacrificio; eo potius majores noſtri uſi ſunt nomine, quam cujuſpiam alterius ſacrificii: nam & ea potiſſimum ratione ab illis id factum eſſe videtur, quod ſpontanea recolatur prima illa ſui ipſius a Domino noſtro Jeſu Chriſto facta oblatio, de qua Iſaias (*h*): *Oblatus eſt quia ipſe voluit.* Et Dominus de ſe ipſo (*i*): *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam.* Et quod ſcriptum eſt in Pſalmo (*k*): *Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti: tunc dixi: Ecce venio.* Sane quidem creditur ejuſmodi nomen ab ipſis Apoſtolis Petro & Paulo, ex Hebraicis fontibus, traditum eſſe Romanis: quod & Jacobus Hieroſolymorum Epiſcopus, idemque Apoſtolus & frater Domini tradidit ſuis; nam eadem uſus eſt voce in ſua, quam poſteris reliquit, Miſſa, de cujus certa fide ac veritate ſuo loco pluribus agemus.

(*g*) Deut. 16. Miſſæ nomen.

(*h*) Iſaia 53.

(*i*) Joan. 10.

(*k*) Pſal. 39.

LX. Uſus vocis ejus in Rom. Eccleſia.

Ea voce uſa videtur ſuo ipſius exordio Romana Eccleſia: nam Pius Papa proximos Apoſtolorum temporibus, ſcribens ad Juſtum Epiſcopum Viennenſem, idem ſacrificium Miſſam vocans, ſic dicit (*l*): *Soror noſtra Euprepia, ſicut bene recordaris, titulum domus ſuæ pauperibus aſſignavit: ubi nunc cum pauperibus noſtris commorantes, Miſſas agimus.* Hæc ille. Item Cornelius Papa epiſtola ad Lupicinum Viennenſem Epiſcopum his utitur verbis: *Publico, neque cryptis notioribus Miſſas agere Chriſtianis licet.* Eodem uſi ſunt nomine cæteri Romani Pontifices quos longum eſſet ſingulatim recenſere. In Concilio Romano (*m*) ſub Silveſtro, in Concilio Carthaginenſi (*n*) ſecundo, in Concilio Agathenſi (*o*), & aliis, Patres qui interfuerunt, eodem quoque Miſſæ nomine ipſum incruentum ſacrificium nominarunt, ſicut & Ambroſius (*p*), Auguſtinus (*q*), Victor Uticenſis (*r*), ac denique cæteri, & poſt ipſos recentiores omnes. Cæterum quod ad ipſum ſacrificii ritum ſpectat, opportuniori loco agemus.

(*l*) Habetur to. 1. bibliothec. ſanctorum Patrum.

(*m*) Conc. Rom. ſub Silveſtro in fine.

(*n*) Concil. Carth. 2. can. 3.

(*o*) Conc. Agath. c. 47.

(*p*) Ambroſ. ad Marc. ep. 33.

(*q*) Aug. ſerm. de temp. 251.

(*r*) Vict. de perſ. Vvan. lib. 2.

LXI. Uſus Cœnæ Dominicæ.

Ut autem ad ipſam Dominicam cœnam redeamus, quam cœptam eſſe a Domino ejus diei hora veſpertina conſtat: remanſit ea conſuetudo apud nonnullas Eccleſias, ut etiam veſpere, ſed a jeju-

nis,

Digitized by Google

niis, idem ſacrificium offerretur. Viguiſſe eumdem uſum in Eccleſia Africana olim, auctor eſt Cyprianus (a). Id ipſum, ſed poſt ſumptum cibum, de Eccleſia Alexandrina teſtatur Sozomenus (b). Auguſtinus (c) autem ad Januarium ſcribens, id ſemel in anno in Cœna Domini, & nonniſi a jejuniis fieri ſolitum aſſerit, dum ait: *Quæris enim his verbis, quid per quintam feriam ultimæ hebdomadis Quadrageſimæ fieri debeat: an offerendum ſit mane, & rurſus poſt cœnam, propter illud quod dictum ſit: Similiter poſtquam cœnatum eſt: An jejunandum & poſt cœnam tantummodo offerendum: an etiam jejunandum, & poſt oblationem, ſicut facere ſolemus, cœnandum? &c.* Veſpertinarum etiam Miſſarum mentio habetur in Concilio (d) Agathenſi.

(a) Cyprian. ep. ad Cæcil. 63.
(b) Sozom. hiſt. lib. 7. c. 19.
(c) Auguſt. ad Jan. ep. 118.
(d) Concil. Agath. apud Gratian. de conſecr. diſt. 5. c. convenit.

LXII. Jejuni communicant.

Cæterum quoniam diverſa erat aliquarum Eccleſiarum conſuetudo, paſſimque poſt cœnam ſacrificium offerebatur, eam ſuſtulit in Africa Concilium Carthaginenſe (e) tertium ſtatuens ut a jejunis ſemper, excepta ipſa die anniverſaria Cœnæ Domini, offerretur. Sed hæc etiam fuerunt contrariis legibus abrogata (f) ac penitus antiquata, ob eam potiſſimum causam quod univerſalis Eccleſiæ vetus conſuetudo contraria eſſet, cum ut nonniſi a jejunis ſacra Euchariſtia ſumeretur, antiquitus obſervatum eſſe videretur: id affirmat Tertullianus (g): dum ad uxorem ſcribens ait: *Non ſciet maritus quid ſecreto ante omnem cibum guſtes.* Cyprianus (h) (ut vidimus) id ipſum confirmat, & quod in melius mutatum ſit, rationem reddit. Itemque Auguſtinus de his agens, ait: *Liquido apparet, quando primum acceperunt diſcipuli corpus & ſanguinem Domini, non eos accepiſſe jejunos. Numquid tamen propterea calumniandum eſt univerſæ Eccleſiæ, quod a jejuniis ſemper accipitur? Et hoc placuit Spiritui ſancto, ut in honorem tanti ſacramenti, in os Chriſtiani prius Dominicum corpus intret, quam cæteri cibi. Nam ideo per univerſum Orbem mos iſte ſervatur. Neque enim quia poſt cibos dedit Dominus, propterea pranſi vel cœnati fratres ad illud ſacramentum accipiendum convenire debent, aut ſicut faciebant quos Apoſtolus arguit & emendat, menſis ſuis iſta miſcere.* Hæc & alia de his Auguſtinus, reddens rationem qua de cauſa id dominus voluerit veſpere inſtituiſſe. Græcos etiam conficere ac ſumere conſueviſſe ſemper jejunos ante cœnam, teſtatur Gregorius Nazianzenus (i); qui & multis diſputat, Eccleſiam Dei non omnia quæ a Chriſto facta ſunt eodem tempore quo ille, facienda, majorum traditione ſuſcepiſſe: idemque adverſus illos invehitur, qui eo prætextu differebant ſanctum baptiſma in annum ſuæ ætatis trigeſimum, quod eumdem annum agens Chriſtus voluerit baptizari.

(e) Conc. Carth. 3. can. 29.
(f) Concil. Laod. can. 5. & Sext. Synod. cap. 29.
(g) Tertull. ad uxor. l. 2. c. 5.
(h) Cyprian. ep. 63.
(i) Greg. Naz. orat. in ſanct. baptiſ.

LXII. Confecta igitur a Domino Jeſu Chriſto ſacratiſſima Euchariſtia, diſtribuit ipſam Apoſtolis. An autem eamdem Judæ impartierit, cum tradidit eidem buccellam (k) intinctam, & poſt buccellam introivit in eum ſatanas, atque ad accelerandam proditionem inde receſſit? Scimus S. Auguſtinum (l) ejus fuiſſe ſententiæ, ac firmiter affirmaſſe, Judam nequaquam tunc ſacram Euchariſtiam cum cæteris participaſſe; ſicque dicit: *Non, ut putant quidam negligenter legentes, tunc Judas Chriſti corpus accepit: intelligendum eſt enim quod jam his omnibus diſtribuerat Dominus ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, ubi & Judas erat, ſicut S. Lucas evidentiſſime narrat: & deinde ad hoc ventum eſt, ut ſecundum narrationem Joannis apertiſſime Dominus per buccellam intinctam atque porrectam, ſuum exprimat traditorem: fortaſſe per panis tinctionem, illius ſignificans fictionem.* Hæc ille, qui tamen ſicut ibi, ita & aliis in locis, Euchariſtiam eum accepiſſe tradit dum ait (m): *Chriſtus quid nobis fecit, qui traditorem ſuum tanta patientia pertulit, ut ei primam Euchariſtiam, confectam manibus ſuis, & ore ſuo commendatam, ſicut cæteris Apoſtolis tradiderit;* & alibi (n): *Traditorem enim ſuum, qui jam pretium ejus acceperat, uſque ad ultimum pacis oſculum inter innocentes ſecum eſſe perpeſſus eſt: quibus non tacuit, eſſe inter illos tanti ſceleris hominem: & tamen primum ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, nondum illo excluſo, communiter omnibus dedit.* Hæc Auguſtinus. Affirmat hoc ipſum S. Joannes Chryſoſtomus (o) dum ait: *Adfuit Judas, & illius ſacrificii communicationem meruit;* & paulo poſt: *In illum poſt communicationem diabolus intravit, non quia contempſerat Dominicum corpus: ſed quia impudentia Judæ, & malignitas mentis, ut adverſarius in eo habitaret, effecit: ut diſcas quod indigna & fucata mente myſteriorum ſecreta celebrantibus a diabolo præparantur ſuſſidia.* Hæc eadem Cyrillus (p), & alii complures, quos omittimus numerare.

An Judas acceperit Euchariſtiam.

(k) Joan. 13.
(l) Auguſt. in Joan. 13. tract. 62.
(m) Aug. in Pſ. 10.
(n) Aug. ep. 165.
(o) Chryſoſt. hom. de prod. Juda.
(p) Cyrill. in Joann. c. 13. Cyrill. Jeroſ. catech. 13.

LXIII. Cæterum & nos his aſſentientes, ſic dicimus Judam una cum cæteris ſacratiſſimam Euchariſtiam participaſſe, ut tamen nequaquam illis aſſentiamur qui putarunt buccellam illam intinctam fuiſſe Euchariſtiam; ſed potius exiſtimamus panem illum, quem (ut dictum eſt) initio ſecundæ menſæ intingebant in pultem, ſeu embamma ex lactucis agreſtibus confectum, ut ex Rituali libro antiquo Judæorum ſuperius eſt demonſtratum: ſicque intinctio illa, ex more, Euchariſtam præ-

Judas quando diſceſſit.

Digitized by Google

ceſſerit. Secundum igitur dictum Judæorum ritum dicere opus eſt, rem geſtam eo eſſe ordine, quo a Joanne recenſetur; nimiram poſt pedum ablutionem de ſua proditione Jeſum ſermonem habuiſſe, tunc & Joanni de proditore roganti ſignum illud per intinctam buccellam dediſſe. Sed quod dicit, accepta buccella, continuo exiſſe; id quidem non ita accipiendum putamus, ut tunc temporis ſtatim, & nulla interpoſita mora, abierit: ſed quod velat furore quodam percitus non expectaverit prolixam illam mirificam poſt cœnam habitam a Domino orationem: nam S. Lucas aperte teſtatur, Judam cum cæteris permanſiſſe uſque ad finem communicationis Euchariſtiæ, poſtquam nihil jam videbatur eſſe reliquum in menſa (ſecundam prædictum Judæorum ritum) quo potuerit panis intingi, ſicque nec dici poſſe videtur illum, panem intinctum fuiſſe Euchariſtiam: nam Evangeliſtarum teſtimonio conſtat, non ſimul atrumque, ſed ſeorſum, primoque panem, inde vero vinum ſuis verbis ſacraſſe, ac propinaſſe. Sed hæc ſatis. Non præterimus tamen dicere, quod calix ille, in quo Redemptor noſter Jeſus Chriſtus ſacratiſſimam Euchariſtiam conſecravit, ut egregium tantæ rei monumentum, a communi aſa ſelectus, ac ſumma induſtria aſſervatus, adhuc Bedæ temporibus Hieroſolymis viſebatur, de quo hæc ipſe

(a) *Beda de locis ſanctis c.2.*

(a): *In platea, qua Martyrium & Golgotha continuat, exedra eſt, in qua calix Domias ſeriaiolo reconditus, per operculi foramen tangi ſolet, & oſculari: qui argenteus calix, hine inde duas babens aaſulas, ſextarii Gallici menſuram capit, ia quo illa eſt ſpongia Domini potas miniſtra.* Hactenus Beda.

LXIV.
(b) *Joan. 13.*
Petri animoſa promiſſio.

Nox (b) advenerat, cam Judas, peracta cœna, e menſa exiit, & ad perficiendum quod in animo habebat, feſtinavit. Cum ſic ille receſſiſſet, obortam interim contentionem inter diſcipulos de primatu Dominus ſedavit: & eos conſolatus, qaod eos cito relicturus eſſet, admonuit. Petrus, tacentibus reliquis, ut princeps omnium, quonam iturus eſſet, rogavit; ſecuturumque non ſegniter promittit; & ſi opus ſit, pro ejus vita atque dignitate tuenda, vitam ipſam profundere, ardenter pollicetur: denique cum Dominus ei perfidiam faturam ac ſui ipſius negationem prædiceret, obnititur, ſeque id numquam eſſe facturum multoties conteſtatur. Hæc Evangeliſtæ (c) pluribus verbis proſequuntur. His abſolutis, noviſſimum illum admirabilem ſermonem habuit, quem Joannes (d) diligentiori cura conſcripſit. Eo (e) poſtmodum dicto, ſimul & hymno abſoluto, inde egreſſus cum ſuis, ſecundum conſuetudinem abiit in montem Olivarum.

(c) *Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. Joan. 13. Conc. c. 133.*
(d) *Joan. 13. 14. 15. 16. 17. Concord. c. 134.*
(e) *Mat. 26. Marc. 14. Luc. 22. Joan. 18. Conc. c. 137.*

LXV.
De Hymno in Cœna dicto.
(f) *Aug. epiſt. 153.*

Quiſnam vero fuerit hymnus ille, qaem Dominus poſt cœnam dixit, haud certo compertum habetur. Scimus aa ctore Auguſtino (f) ad Ceretium Epiſcopum ſcribente, olim circumferri ſolitum Hymnam quemdam hac inſcriptione notatum: Hymnus Domini. quem dixit ſecrete ſanctis Apoſtolis diſcipulis ſuis: quia ſcriptum eſt in Evangelio: *Hymno dicto, aſcendit in montem*: ſed in ſcripturis apocryphis illam reperiri, quibus Priſcillianiſtæ hæretici potiſſimum aterentur, idem teſtatur: qai & ex eo nonnulla verba recitans, illorum impoſturam detegit. Verum quiſnam hymnus ille fuerit, quem Judæi poſt eſum Paſchæ dicere conſueverint, ex antiquo eorum Rituali libro, abi ipſorum cærimoniæ habentur deſcriptæ, proditur: nimirum moris fuiſſe in aliorum ſolemnium cœnis alios ac diverſos dicere pſalmos ad myſterium ejus diei accommodatos, in Paſchali autem cæna recitari ſolitum pſalmum centeſimum decimam tertium, qui incipit: *In exitu Iſrael de Ægypto*, & alios perbreves. Cæterum haud ignorandum eſt, exemplo Domini laudabilem illam conſuetudinem in Eccleſia coaluiſse, ut in menſa gratiarum actiones ab omnibus dicerentur; quales illæ eſsent, quibus Orientales uti conſueverint, Joannes Chryſoſtomus (g) docet: cæteras vero antiqui Eccleſiæ Rituales libri exhibent.

(g) *Chryſ. ad pop. Antioch. hom. 57.*

LXVI.
De loco ubi Chriſtus oravit.
(h) *Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. Joan. 18. Conc. c. 137.*

Cum acceſſiſset Jeſus in montem Oliveti, ingreſsus (h) in villam quæ dicitur Gethſemani, abi erat hortus, ſuos orare admonens: aſsumptis ſecum Petro, Joanne, & Jacobo ſeorſum a cæteris, pavore ac mærore affectus (eas enim communes cæteris animi paſſiones prudens volenſque ſaſcepit) avalſus ab illis jactu lapidis, Patrem rogans, at, ſi poſſibile eſset, a ſe calicem paſſionis transferret: eumdem ſermonem non ſemel, ſed iterum ac tertio repetiit, cum interdum dormientes diſcipulos excitaret. Ei vero ſic oranti apparuit Angelus confortans eam: ſed cum prolixias oraret, in agonia poſitus eſt, factuſqae ſudor ejus ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Locus ille ubi hæc contigerunt, ad radices montis Oliveti poſitus, tantæ rei nobilitatus inſignibus, quaſi trophæis victoriæ Chriſti, præclara poſtmodum deſuper erecta eccleſia (ut auctor eſt Hieronymas (i)) eſt mirifice illuſtratus. Addit Beda (k) petram ipſam, ſaper qaam Dominus orans flexis genibas innixus eſt, qaaſi mollem ceram ceſſiſse, in ſeque genaum ejus veſtigia recepiſse; ipſumqae lapidem, ut inſigne tanti miraculi monumentum, intra eccleſiam tranſlatum, & parieti affixum, cunctiſque factum perſpicuum. Accepimas ab his qai hæc viderunt, etiam in imo vallis, quam torrens Cedron præterfluit, in lapidibus ipſis ejuſdem Chriſti

(i) *Hier. de locis Hebraicis.*
(k) *Beda de locis ſanct. c.6. in fine.*

Do-

Digitized by Google

Domini noſtri veſtigia pedum impreſſa remanſiſſe, hactenuſque ſervata eſſe.

LXVII. *Quid Chriſtus cum invaditur.* *(a) Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. Joan. 18. Conc. c. 137.*

At hiſtoriam Evangelicam perſequamur. Venit interim (*a*) Judas cum militum cohorte, quibus ſignum dederat (ne noctis tenebris decepti, in alium quempiam manus injicerent) ut, quem ipſe oſculatus eſſet, tenerent ac ducerent. Cumque oſculatus eum eſſet, ipſe Dominus ſe ultro obtulit illis, rogans quem quærerent: ſeque illum eſſe manifeſtaos, retrorſum abeuntibus illis, atque in terram cadentibus, iterum eoſdem eodem modo interrogans, tandem ſe ab illis teneri permiſit. Sed quid tunc magno animo Petrus, amans cupiduſque Chriſti ſalutis, generoſo accenſus amoris ardore; quid inquam fortiter geſſerit; quomodo enſem exerens, Malchum ſervum Principis ſacerdotum invaſerit, & auriculam dexteram eidem amputaverit, omnes ſciunt. At Jeſus ejuſmodi tumultum compeſcens, & Malcho amputatam aurem reſtituit, & Petrum cohibuit; ac perquam modeſte converſus ad Principes ſacerdotum, & alios Judæorum qui venerant cum militibus, redarguit.

LXVIII. *Joannes in Sindone.* *(b) Ambroſ. in Pſal. 36.*

Diſcipuli dehinc omnes relicto eo fugerunt & qui ſequebatur eum adoleſcens amictus ſindone ſuper nudo, eum teneretur, ea relicta, nudus aufugit. Creditur hic fuiſſe Joannes (*b*), veſte adhuc cœnatoria indutus, ut ſuperius eſt dictum, cum de cœna Domini actum eſt. Par eſt exiſtimare (ſi in rebus dubiis agere conjectura licet) amantiſſimum Jeſu diſcipulum, cum Judæ proditionem cæteris maniſeſtius cognoviſset, vehementi quodam mærore affectum, Dominique tantum memorem, profunda ſui ipſius oblivione ſepultum, nihil de ſumendis ſuis veſtibus cogitaſse; & cum nox eſset, quando e cænaculo receſserunt, perfacile id ipſum & alios præteriiſse potuit. Fuiſſe hunc Joannem Evangeliſtam, Ambroſius in primis teſtatur, itemque Gregorius (*c*) Beda (*d*), & alii complures. Si quis autem ex recentioribus ab hac opinione diſsentit, inde potiſſimum accidit, quod cauſam cur Joannes ſuper nudo ſindone amictux eſset, ignoravit.

(c) Greg. l. 14. Moral. c. 13. *(d) Beda in Marc. c. 14.*

LXIX. *Non Jacobus in ſindone.*

Sicut igitur in hanc de Joanne opinionem procliviores ſumus: ita ab illis penitus diſſentimus, qui opinati ſunt hunc adoleſcentem amictum ſindone fuiſſe Jacobum fratrem Domini, cognomento Juſtum; ea potiſſimum adducti ratione, quod Hegeſippus de eo ſcripſerit (ut dicemus ſuo loco) atque alii teſtati ſint, ipſum amictum ſindone incedere ſolitum eſſe. Nam tantum abeſt, ut Jacobus his temporibus adoleſcens ætate fuerit, quin potius jam ſenex dicendus eſſet: etenim de eo teſtatur Epiphanius (*e*), ipſum fuiſſe ætatis annorum nonagintaſex, cum martyrium conſummavit; quod contigit (ut auctore Joſepho, Euſebio, atque Hieronymo inferius dicemus) anno ſeptimo Neronis Imperatoris, qui eſt Domini ſexageſimus tertius: qua ratione dicendum eſt, Jacobum annis trigintatribus Domino ætate fuiſſe majorem. Certe quidem, quod his temporibus tantæ fuerit æſtimationis apud omnes, ut ob virtutum excellentiam, cognomento Juſtus ab omnibus diceretur, (quem titulum nonniſi poſt diuturnum experimentorum abſolutiſſimæ vitæ conſecutum fuiſſe, eſt æquum exiſtimare) eum nonniſi provectiorem ætate fuiſſe, dicendum eſſe videtur. Quamobrem cum hæc de adoleſcente dicta, potius Joanni quam alteri cuipiam aptari poſſint; nihil eſt quod a Domino tutus eſt redditus, quod dixiſſet: *Si ergo me quæritis, ſinite hos abire*; nam & illud implendum erat, quod idem Dominus nuper prædixerat: (*f*) *Venit hora, & jam venit, ut diſpergamini unuſquiſque ad propria, & me ſolum relinquatis*; & illud: *Percutiam paſtorem, & diſpergentur oves gregis*. Sed licet fuerit caſu concuſſus; tamen vis amoris, ut ad Dominum in domum Pontificis reverteretur, effecit. Sed de his infra. At ſcimus de hac re diverſam diverſorum eſſe ſententiam. Quicquid autem ſit, non amplius immorandum in his, ſed cætera magis neceſſaria ſcitu ex inſtituto nobis perſequenda ſunt.

(e) Epiph. hæreſ. 78.

(f) Joan. 16. Marc. 14.

LXX. *(g) Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. Joann. 8. Concord. c. 138.* *Cur Jeſus primo ad Annam.*

In hunc (*g*) modum Jeſus Dominus noſter a militibus prenſus, primo ad Annam ducitur, non quod ipſe eſſet ſummus ſacerdos, eo quippe Caiphas munere fungebatur; ſed (quod diximus ſuperius anno quintodecimo Tiberii Imperatoris, ac fuſius de eadem re diſputavimus) quoniam tunc ipſe Anna præfectus erat magno Concilio ſeptuagintaduorum ſeniorum, quod Sanedrin appellabant, cujus officium erat de Propheta atque doctrina cognoſcere & judicare. Unde Anna Pontifex jure ex officio Chriſtum interrogabat (*h*) de diſcipulis ejus atque doctrina. Cum autem reſponderet Jeſus ſe nihil uſquam in occulto eſſe locutum, ſed palam docuiſſe populum: hac dicendi libertate in deteriorem partem accepta, unus ex miniſtris inflixit illi alapam. At quoniam non erat liberum Annæ, abſque magno illo Concilio cauſam judicare, ac ferre ſententiam, miſit Jeſum ligatum ad Caipham ſummum ſacerdotem, apud quem comitia haberentur.

(h) Joann. 18.

LXXI. *(i) Joan. 18. Marc. 15. Mat. 26. Luc. 22.* *Petri negatio.*

Interim (*i*) Petrux, qui Jeſum ſequebatur a longe, introducitur ab alio diſcipulo, qui Joannes putatur, in atrium ſummi ſacerdotis: ubi tertio requiſitus ab ancilla oſtiaria an Chriſti diſcipulus eſſet, tertio negavit. Cantante interim gallo, recordatus Petrus quod dixerat ei Jeſus; Priuſquam gallus cantet bis, ter

me negabis: egreſſus foras, facti pœnitens, cœpit flere. Sed hæc longe pluribus Evangeliſtæ, quæ brevi quadam ſumma contraximus: qui quidem nec ſibi invicem adverſantur, dum alii a Domino dictum Petro tradunt: *Antequam gallus cantet, ter me negabis*. Marcus vero dicat: *Prius quam gallus cantet, bis*; nam (*a*) duplex fertur gallicinium, primum poſt ſextam horam noctis, ſecundum poſt horam decimam in quarta vigilia. Hæc omnia (*b*) Petro contigiſſe in atrio Caiphæ ſummi ſacerdotis, libentius aſſentimur. Nam & ſi ex verbis Joannis in domo Annæ primum facta eſſe videantur: tamen verba illa de Petro prius narrata ea occaſione videntur, quod cum de eo ſemel dicere cœpiſſet ipſum & alterum diſcipulum ſecutos eſſe Jeſum, cætera quæ Petro contigerunt poſtea, eidem orationi ſimul junxit.

(*a*) *Corn. Janſ. Concord. cap. 138. Marcell. de horis can. c. 47.*
(*b*) *Cor. Janſ. Concord. cap. 138.*

LXXII. Ludibria quæ expertus eſt Jeſus.

Cum igitur ad Caipham ſummum Pontificem Chriſtus perductus eſſet, quo magnum illud ſeptuaginta duorum ſeniorum ſummo (*c*) mane cogendum Concilium erat, atque hoc expectaretur: viri (*d*) qui tenebant Jeſum, illudebant ei. Et quoniam quæſtio de eo habenda erat, an eſſet Propheta: id prius illi experturi, velantes eum, percutiebant faciem ejus, & interrogabant eum, dicentes: *Prophetiza, quis eſt qui te percuſſit? & alia multa blaſphemantes dicebant in eum*. Hæc ergo cum ante coactum Concilium Lucas accidiſſe conſcribat, Matthæus (*e*) vero atque Marcus poſt ſententiam mortis in eum latam facta dicant: eaſdem contumelias a perfidiſſimis atrociſſimiſque ac procacibus illis miniſtris iterum repetitas eſſe adverſus Dominum Jeſum, facile poſſumus intelligere. *Mane* (*f*) *ergo coacto Concilio, Principes ſacerdotum* (*g*), *& omne Concilium quærebant falſum teſtimonium contra Jeſum, ut eum morti traderent: & non invenerunt, cum multi falſi teſtes acceſſiſſent: Noviſſime autem venerunt duo falſi teſtes, & dixerunt: Hic dixit: Poſſum deſtruere templum Dei, & poſt triduum reædificare illud*. Cumque hæc & alia ab aliis aliter dicerentur, nec convenientia eſſent eorum teſtimonia, nec Chriſtus ad ea reſponderet: ſummus ſacerdos Caiphas cupidus mortis Jeſu, ut qui antea in alio eorumdem conventu, Chriſtum occidendum eſſe, ſententiam tulerat; moræ impatiens, paucis cauſam abſoluturus, ſic captioſe demum Jeſum alloquitur: *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis ſi tu es Chriſtus filius Dei. Dicit illi Jeſus: Tu dixiſti; veruntamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis ſedentem a dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus cæli. Tunc Princeps ſacerdotum ſcidit veſtimenta ſua, dicens: Blaſphemavit, quid adhuc egemus teſtibus? ecce nunc audiſtis blaſphemiam, quid vobis videtur? At illi reſpondentes dixerunt: Reus eſt mortis*. Hæc Matthæus & Marcus.

(*c*) *Matt. 27. Marc. 15. Luc. 22.*
(*d*) *Luc. 22.*
(*e*) *Matt. 27. Marc. 14.*
(*f*) *Matt. 26. Marc. 15. Luc. 22.*
(*g*) *Matt. 26. Marc. 14.*

LXXIII. Caiphas ſcidit veſtes ſuas.

Quod autem dicunt, ſcidiſſe Caipham veſtimenta ſua, ac de dicta blaſphemia calumniatum eſſe Jeſum: ſcire debemus, moris fuiſſe apud Hebræos, cum quid contra divinum honorem factum dictumve eſſet; qui hæc audirent, ſua veſtimenta ſcindere conſueviſſe. Unde apud Hieremiam (*h*) datum eſt crimini Regi & ſervis ejus, quod cum propheticus liber igni traditus eſſet, ipſi videntes, non ſcidiſſent veſtimenta ſua; ſicut (*i*) feciſſe conſtat Ezechiam Regem, cum Rabſacis blaſphemias audiſſet. Quamobrem & ſeveriſſime (*k*) ultus eſt Deus in Herodem Agrippam, qui cum divinos honores fauſtis acclamationibus populi ſibi impartitos non repuliſſet, nec, ut par erat, veſtem regiam conſcidiſſet, continuo percuſſus interiit. Hac autem conſuetudine cæteri, haud tamen ſacerdotes tenebantur: nam divina lege (*l*) ſacerdotibus vetitum erat, ne ſua ſcinderent veſtimenta: ſed Caiphas illa contempta, quo cæterorum aſtantium animos in Chriſti perditionem magis ac magis concitaret, furore quodam percitus, primus ſummorum omnium Pontificum (quorum ſit memoria) ſic ſua veſtimenta conſcidit.

(*h*) *Hier. 36.*
(*i*) *Iſaia 37. & 4. Reg. 19.*
(*k*) *Act. 12.*
(*l*) *Levit. 10. & 21.*

LXXIV.

☞ Dixi, ſic, nempe cauſa blaſphemiæ, ſcidiſſe veſtem ſacerdotalem, præter morem ſummorum Pontificum, & contra legis præceptum. Nam ſi Jonathas ſummus ſacerdos in libro (*m*) primo Machabæorum dicatur ſcidiſſe veſtimenta ſua, id non cauſa blaſphemiæ fecit, neque veſtem ſacerdotalem conſcidit, de qua in (*n*) Levitico: *Quod veſtitus ſit ſummus ſacerdos ſanctis veſtibus, veſtimenta ſua non ſcindet*, ſed veſtem militarem. Erat enim non in procinctu tantum, ſed in conflictu ipſo, atque ob turpem ſuorum militum fugam, militarem, ut dixi, veſtem conſcidit, imitatus dux ducem (*o*) Joſue, qui & ipſe ob cladem bello acceptam ſcidit veſtimenta ſua, ipſe inquam, non autem Eleazarus ſummus ſacerdos, qui veſte ſacerdotali indutus extra prælium eſſet. Cæterum non ſolum luctus cauſa, ſed neque blaſphemiæ (quod majus) reperitur aliquando ſummus ſacerdos ſcidiſſe ſibi veſtem, aliis ea de cauſa ſuam ſcindentibus. Afferemus hic duo exempla potiſſima. Cum murmuravit contra Deum, atque (ut divina Scriptura dicit) detraxit Deo (*p*) populus Iſrael in deſerto: ſciderunt principes populi veſtimenta ſua, Moyſes autem & Aaron nequaquam, quod ſcirent id Dei lege vetitum, ſed tantummodo ad orandum proſtraverunt ſe in terram. Sic etiam tempore (*q*) Ezechiæ Regis, cum urge-

ret

(*m*) *1. Mach. 11.*
(*n*) *Levit. 21.*
(*o*) *Joſ. 7.*
(*p*) *Num. 14.*
(*q*) *4. Reg. 18. 19. & Iſa. 36. 37.*

Google

ret dies ille blaſphemiæ (ita a divina Scriptura nominatus) tam Rex ipſe quam Principes ejus ſciderunt ſibi veſtimenta: Azarias autem qui tunc erat ſummus ſacerdos, ut in poſteriori libro (a) Paralipomenon legitur, nequaquam veſtimenta conſcidiſſe invenitur; nimirum quod ſciret lege divina prohibitum. Muniuntur hæc noſtra præterea auctoritate S. Leonis (b) Papæ Caipham pluribus deteſtantis, quod contra legis præceptum ſua ſciderit veſtimenta. Hæc novæ objectionis occaſione oportuit addidiſſe, atque fuſius declaraſſe; jam cœpta proſequamur.

(a) 2. Par. 23.

(b) Leo de paſſ. Dom. ſerm. 6.

LXXV. Igitur cum ſententia (c) ſummi Pontificis Caiphæ, ac totius Concilii, morte damnatus eſſet Dominus Jeſus, eumdem vinctum tradiderunt Pontio Pilato Præſidi. Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quod damnatus eſſet, pœnitentia ductus retulit triginta argenteos Principibus ſacerdotum, deteſtans quod patrarat grande ſcelus. Illi inito conſilio emerunt agrum in ſepulturam peregrinorum: qui quod ea pretio ſanguinis emptus eſſet, appellatus eſt Acheldema, hoc eſt, ager ſanguinis. Judas vero in deſperationem tanto crimine actus, abiens laqueo ſe ſuſpendit, ſicque ſuſpenſus (d) crepuit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera ejus. Atque hæc cumulatius Evangeliſtæ. De miſerando Judæ interitu S. Auguſtinus (e) agens, eum non ſtatim ac retulit triginta denarios, ſibi manus intuliſſe, ſed poſt mortem Salvatoris, reſtatur. Græci auctores (f) ex Papia, ut ajunt, ejuſmodi de interitu Judæ narrant hiſtoriam: *Judas ſuſpendiu e vita non diſceſſit, ſed ſupervixit: ſuſpenſus enim dejectus eſt, priuſquam ſuffocaretur: hoc autem planius ſcripſit Papias Joannis Apoſtoli diſcipulus, dicens: Ad magnum impietatis exemplum in hoc mundo permanſit Judas; in tantum enim corpore inflatus, ut progredi non poſſet, cum currus levi curſu pertranſiret, curru compreſſus eſt, ita ut effunderentur ejus inteſtina. Vel alio modo ſic: (duplex enim eſt lectio) corpore enim adeo inflatus eſt, ut neque poſſet progredi, qua currus levi curſu pertranſibat. Immo nec ſolus capitis tumor: ſiquidem & palpebras oculorum ejus adeo intumuiſſe ferunt, ut lumen omnino videre non poſſet; oculi vero ejus neque medici inſtrumenti adminiculo aperiri poſſent, tanta profunditate ab exteriori aſpectu erant ſeparati: porro ſanies ac vermes contumelioſe confluentes ex toto ipſius corpore ferebantur, egredientes per ſola loca ſecretiora. Poſt vero multa tormenta & juſtas ultiones, cum in ſuo prædio, ut aiunt, mortuus eſſet; præ fœtore illud deſertum permanſit, & inhabitatum uſque ad hodiernum diem: ſed neque ad hoc uſque tempus locum illum quiſquam præterire poteſt, niſi obturatis manu naribus.* Hæc illi, ut dicunt, ex Papia, interpretantes Evangeliſtam Lucam dicentem in Actis: *Suſpenſus crepuit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera eius;* ut quæ facta ſint, non quod ſimul ſtatimque alterum poſt alterum fuerit ſubſecutum, dixiſſe voluerit. Sed an prædictæ hiſtoriæ vere Papias ille auctor, ut vera certaque habenda ſit, relinquimus prudentis lectoris arbitrio: nam ne contradicant divinæ Scripturæ in his quæ Evangeliſtæ ſcripſerunt de Juda, aliqua, ut vera eſſe probentur, indigent declaratione, ſive cenſura; cum præſertim magis vera plurium teſtificatione Patrum probetur illa ſententia, Judam ante Chriſti obitum laqueo ſibi impacto vivendi finem impoſuiſſe: quo enim impetu ſtimulo gravis culpæ adactus eſt reddere nummos, eodem pariter videri poteſt ad necem impulſus.

(c) Matt. 27. Marc. 15. Luc. 22. & 23. Concord. c. 140.

De Judæ interitu.

(d) Act. 1.

(e) S. Aug. in quæſt. ſuper Teſtamentum novum quæſt. 94.

(f) Oecumen. in Act. Apoſt. cap. 1. Euthym. in Matt. c. 26. Cedren. in compend.

LXXVI. At nec illud prætermittimus dicere, majorum traditione acceptum eſſe, arborem illam, in qua Judas laqueo ſe ſuſpendit, fuiſſe ficum. Juvencus (g) enim poeta de his agens, hæc cecinit:

Excorſuſque ſuæ laqueo ſibi ſumere pœnas,
Informem rapuit ficus de vertice mortem.

Beda (h) de locis ſanctis ſcribens, hæc habet in eamdem ſententiam: *Portam David egredientibus fons occurrit in Auſtrum per vallem directus, ad cujus medietatem ab Occaſu Judas ſe ſuſpendiſſe narratur; nam & ficus magna ibi & vetuſtiſſima ſtat, juxta quod Juvencus ait, &c.* Haud mirum videri debet, adhuc Bedæ temporibus illam ficum fuiſſe ſuperſtitem: nam de ficu Romulea, Nerone tertium & Meſſala Conſulibus, in trunco ac ramis areſcente, hæc ſcribit Tacitus (i): *Eodem anno Ruminalem arborem in Comitio, quæ per octingentos & quadraginta ante annos Remi Romulique infantiam texerat, mortuis ramalibus, & areſcente trunco diminutam, prodigii loco habitum eſt, donec in novos fœtus reviviſceret.* Hæc Tacitus. De loco autem illo qui in ſepulturam peregrinorum emptus eſt pretio ſanguinis, hæc ſcribit Hieronymus (k): *Acheldema ager ſanguinis hodie quoque demonſtratur in Ælia ad Auſtralem plagam montis Sion: & hactenus juxta Judæorum conſilium, mortuos ignobiles, alios terra tegit, alios ſub dio putrefacit.*

(g) Juvenc. hiſt. Evang. lib. 4.

Arbor ſuſpenſionis Judæ.

(h) Beda de locis ſanctis c. 4.

(i) Tacit. Annal. lib. 3. in fine.

(k) Hieron. de locis Hebraicis Act. Apoſt.

LXXVII. Cum ergo Principes (l) ſacerdotum introducturi Jeſum eſſent ad Pilatum, foras manſerunt, nolentes ingredi Prætorium, ut non contaminarentur. Pilatus ad eos foras exiens, rogans cauſam cur

(l) Matt. 27. Marc. 15. Luc. 23. Jo. 18. Concord. c. 141.

cum

eum adduxiſsent, cum nullam idoneam inveniret, in eos refundere judicium cupiens, dixit: *Accipite eum vos, & ſecundum legem veſtram judicate eum.* At illi: *Nobis*, inquiunt, *non licet interficere quemquam.* Quibus ſane verbis haud putandum illos intelligere voluiſse de ferenda ſententia capitis, quippe qui jam ante (ut ait Marcus *a*) condemnaverant eum eſſe reum mortis: ſed de executione ipſius ſibi interdicta per ſeptem dies illos Azymorum: quibus item diebus & Petrus ab (*b*) Herode Agrippa eſt detentus in carcere, nec ad ſupplicium ductus; volente illo, tranſactis diebus Azymorum, producere eum populo, ac in eum lege agere; hæc enim in hanc ſententiam eſſe accipienda, Auguſtinus (*c*), Cyrillus (*d*), & alii (*e*) perſuadent, ſic enim ait Cyrillus: *Vetari ajunt ab impia cæde Paſcha celebraturi: nam aliter miniſterium Pilati non quæſiſſent. Velox enim ſemper animus Judæorum ad omne malum eſt. Petunt ergo a Pilato, ut judaicam crudelitatem imitatus, ſuæ in præſentia inſaniæ ſerviat.* Hæc ille. Porro horum ſucceſſores quam egregie patrum ſuorum in eo potiſſimum genere ſectati ſint mores, Ambroſius (*f*) fidem facit, dum ait: *Hi enim arte inſinuant ſe hominibus, domos penetrant, ingrediuntur Prætoria, aures Judicum & publica inquietant, & ideo magis prævalent, quo magis ſunt impudentes. Hoc enim non recens in ipſis, ſed inveteratum & originarium malum eſt: nam olim jam & Dominum Salvatorem intra Prætorium perſecuti ſunt, & præſidis eum judicio condemnarunt. In Prætorio ergo a Judæis innocentia opprimitur, ſecretum proditur, religio condemnatur: cum enim Chriſtus occiditur, omnis in eo veritas & juſtitia condemnatur; quoniam ipſe eſt veritas, juſtitia, religio, ſanctitas, atque myſterium.* Hucuſque Ambroſius.

(*a*) *Marc.* 14.
(*b*) *Act.* 12.
(*c*) *Aug. in Joan. tract.* 114.
(*d*) *Cyr. in Joan. l.* 12. *cap.* 6.
(*e*) *Chryſoſt. hom.* 82. *in Joan.*
(*f*) *Ambroſ. ſer. de Kal. Jan.*
Studia Judæorum contra Chriſtum.

LXXVIII. Cæterum quod ad humanitatem & manſuetudinem ſpectat Pontificum, etiam apud Ethnicos Pontifices maximi a cæde hominum temperabant; unde (quod conſideratione dignum eſt) Titus qui Judæos debellavit, ea de cauſa fieri Pontifex maximus optavit, ut ſervans manus puras, a cæde etiam noxiorum abſtineret; cum e contra Judæorum Pontifices innoxium quoque ſanguinem condemnarint. Suetonius enim hæc de Tito habet (*g*): *Pontificatum maximum ideo ſe profeſſus accipere, ut puras ſervaret manus, fidem præſtitit, nec auctor poſt hæc cujuſquam cædis, nec conſcius, quamvis interdum ulciſcendi cauſa non deeſſet; ſed periturum ſe potius, quam puniturum adjurans.* Porro hæc omnia facta eſſe, inquit Evangeliſta, ut ſermo Jeſu impleretur, quem dixit, ſignificans qua morte eſſet moriturus. Jam enim prædixerat ſuis ſe Hieroſolymis crucis ſupplicium ſubiturum, quod nonniſi ex Præſidis ſententia fieri potuit: nam cum in Judæorum Concilio calumniante Caipha, Jeſus quod dixiſſet blaſphemiam, ſententia mortis damnatus eſſet, plane ſecundum legem (*h*) Moyſi lapidandus erat.

Pontifices a cæde immunes.
(*g*) *Suet. in Tito c.* 9.
(*h*) *Levit. c.* 24.

LXXIX. Cum igitur Judæi viderent Pilatum Jeſu ſupplicium detrectare, novas (*i*) ingerunt accuſationes: majeſtatis reum Jeſum faciunt, calumniantes quod ſubvertiſſet Judæos, prohibuiſſetque tributum dari Cæſari, ſeque ipſum Chriſtum Regem eſſe dixiſſet: mira quadam calliditate Præſidem in Jeſum concitantes, quem viderant nuper in homines illos Galilæorum ſectæ addictos, quod negarent tributa alienigenis Regibus eſſe pendenda, vel pro eis victimas eſſe offerendas, adeo ſæviſſe, ut immittens in eos milites, miſcuiſſet (ut tradit Evangeliſta) ipſorum ſanguinem cum ſacrificiis, dum ſeorſum a cæteris victimas immolarent. His vero commotus Pilatus, ingreſſus Prætorium vocato ad ſe Jeſu, a graviori delicto exorditur quæſtionem, interrogans an ipſe Rex eſſet Judæorum; ſed cognito quod regnum ejus non eſset de hoc mundo, iterum exiens extra Prætorium ad principes Sacerdotum, qui erant foris expectantes, nullam teſtatus eſt ſe mortis cauſam in eo invenire. Secum duxerat & Jeſum: quem multi Judæi cum accuſarent, nec ad ea quicquam reſponderet, quamvis cauſam ſuam agere a Præſide eſſet impulſus; admiratus vehementer Pilatus, anceps quid eſſet acturus: cum a Judæis eum accuſantibus, quod Jeſus Galilæus eſſet, audiſſet; ad Herodem Galilææ Tetrarcham, qui opportune Hieroſolymis aderat, Jeſum amandavit: qui vehementer gaviſus eſt, quod multa de eo audiſſet, & jamdiu eum videre optaſſet: & cum multa rogaret, nec quicquam Chriſtus reſponderet; quaſi fatuum quemdam ac morionem illudens, veſte alba indutum ad Pilatum remiſit; bis officiis ſe invicem provocantes Pilatus & Herodes, ſciſſam olim amicitiam redintegrarunt.

(*i*) *Matt.* 27. *Marc.* 15. *Luc.* 23. *Joan.* 18. *Concord. c.* 141.
Nova in Chriſtum calumnia.

LXXX. Cæterum quod ad veſtem albam pertinet: cujuſnam generis ejuſmodi veſtimentum eſſet, operæ pretium ducimus accuratius perveſtigare. Obſervat, & recte quidem mea ſententia, Cornelius (*k*) Janſenius Græcam dictionem non proprie, quam dicimus albam, ſignificare, ſed potius ſplendidam, quam magis proprie candidam dicere conſuevimus. *Non enim* inquit, λευκὴ ſed λαμπρὰ *apud Evangeliſtam legitur*; quæ quidem vox reperitur etiam a Jacobo (*l*) Apoſtolo uſurpata, cum ait: *Si introierit in conventum veſtrum vir aureum annulum habens in veſte candida* &c. Quibus cum nobiliſſimum quemplam virum deſcribat; inde idem auctor deducit

De veſte alba.
(*k*) *Janſen. Concord. c.* 141. *in fin.*
(*l*) *Jacob.* 2.

cit veſtem illam, qua ab Herode Salvator indutus eſt, fuiſſe regium indumentum, & proinde eo modo Dominum illuſum eſſe quaſi ſatuum inſignibus regiis. Verum in his eidem auctori minime aſſentior, dum exiſtimat veſtem candidam fuiſſe regium indumentum: quod Joſepho (a) Auctore conſtat fuiſſe purpuram, qui alicubi ait: *Herodes cadis reus, & tam gravi obnoxius crimini, adſtat hic purpuratus &c.*

(a) *Joſeph. antiq. l. 14. cap. 7.*

LXXXI. Locus Jacobi elucidatus.

Hæc igitur ut explorata habeantur, non minimum conferre exiſtimamus, ſi nuper citatus Jacobi textus dilucidius explicetur. Erraſſe ſiquidem videntur omnes, qui putarunt a Jacobo nobiliſſimum deſcriptum hominem, qui annulum aureum, ut egregium nobilitatis inſigne, geſtaret in digito, & candido indumento eſset decoratus; nam quod ad annulum ſpectat, non ornabatur illo manus, ſed veſtis: & ita annulus in veſte candida idem erat quod aurea fibula, qua veſtis perſtringeretur: pro annulo enim fibulam intelligi, ſatis modo declarat ille locus Exodi (b) quo dicitur: *Stringatur rationale annulis ſuis, &c.* Sed hæc omnia expreſſius a Joſepho declarata habentur, dum tradit in more fuiſſe apud Hebræos, fibulam auream, ſive dicamus annulum, geſtare Regis affines in veſte, eumque cui magna ex gratia Rex hoc conceſſiſset: ſunt enim hæc verba ipſius (c): *Miſit ei, virtutis ergo, fibulam auream, quod geſtamen ſolis cognatis Regis concedebatur*; quod habetur expreſsum ſæpius in primo Machabæorum (d). Erat autem ejus fere generis ornamentum, quale apud Romanos nobiliſſimos latus clavus. Sic igitur quod dicit Jacobus: *Si introierit in veſtrum conventum vir annulum aureum habens in veſte*; quempiam regium virum deſignat, cui hujuſmodi ornamentum geſtare liceret in veſte candida.

(b) *Exod. 28.*

(c) *Joſeph. antiq. l. 13. c. 18.*

(d) *1. Mach. 10. 11. & 24.*

LXXXII. Veſtis qua deluſus eſt Jeſus.

Ejuſmodi igitur fuiſse veſtem illam, qua Herodes ludibrii cauſa induit Redemptorem, nulla debet eſse dubitatio. At magnum profecto & admirandum plane divinum conſilium, quo & certius intelligatur, cor Regis, quantumlibet ſceleſtiſſimi, in manu Dei eſse (e). Cum enim apud Judæos etiam ea vigeret conſuetudo, ut alicujus criminis reus, judicio poſtulatus, atratum ſe ſiſteret, quod Joſephus (f) non ſemel teſtatur, ut eum ait: *Quiſquis hactenus apud hunc conſeſſum (nempe Judæorum Concilium) judicandum ſe præbuit, humilis venit, & habitu timentis periculum, ac captantis miſericordiam, atratus & promiſſo capillitio*; & alibi (g): *His auditis, confeſtim mutata veſte, atratus eum adiit*: ac ſe de ipſo (h): *Mutataque veſte, atratus prodit; ſuſpenſum a cervice geſtans gladium*. Jeſus vero contra: nam non tamquam criminis reus, atratus; ſed ut innocentiſſimus candidatus jubetur incedere, & Pilati iterum judicio ſiſti. Sic igitur innocentiæ cauſa candidatus ad Pilatum ab Herode cum miſsus eſset, ipſe Pilatus convocatis Principibus ſacerdotum & magiſtratibus & Plebe, palam profeſsus eſt, neque ſe, neque Herodem cauſam ullam mortis dignam in eo inveniſse.

(e) *Proverb. 21.*

(f) *Joſeph. antiq. lib. 14. c. 17.*

(g) *Idem antiq. lib. 16. c. 14.*

(h) *Joſeph. in vita ſua.*

LXXXIII. Dimittitur Barabbas.

Quoniam vero ea ſolemnitate vinctus unus reus mortis erat ex conſuetudine dimittendus: quo ea occaſione ſibi liberum eſset Chriſtum dimittere, Pilatus Barabbam latronem ſeditioſum & homicidam, ac Jeſum innocentem, in quo nullam ſe mortis cauſam inveniſſe ſæpe teſtatus erat, in optionem populo dat, cui optandi jus competebat, ut utrum vellet ex his duobus eligeret: ſed ſuadentibus Principibus ſacerdotum, conclamantes ſimul omnes, Barabbam liberari, Chriſtum vero crucifigi petierunt. Interea Pilato ſedente pro tribunali, miſit ad eum uxor, dicens: *Nihil tibi, & juſto illi; multa enim paſſa ſum hodie per viſum propter eum*: ad hæc Ignatius ſcribens ad Policarpum: *Cum*, inquit, *pararda eſſet crux, diabolus tumultuabatur, & pœnitentiam immiſit proditori, & laqueum illi monſtravit, & ſuſpendium, quo ſtrangularetur, edocuit; & mulierculam, turbans eamdem inſomniis, ut a crucifigendo ceſſarent, inducere moliebatur, qui prius omnem lapidem moverat ut eadem crux pararetur: non quod pœnitudine duceretur ob tantum malum; hac enim parte minus fuiſſet ſceleratus; ſed ſentiebat ſuam ipſius perniciem.*

LXXXIV

Poſt hæc vero conteſtans Pilatus jam tertio nullam in Jeſo reperiri cauſam ſatis dignam morte, aliam rationem ipſum dimittendi tentat, nimirum, ut quo Judæis aliqua ſaltem ex parte ſatisſaceret, Jeſum flagellis ſubjiceret, ac ſic flagellatum dimitteret. Apud Romanos duplex erat flagellorum uſus, quorum alter ultimum ſupplicium præcedere conſueverat, nimirum ut cum quis capite plectendus eſſet, prius virgis cæderetur: alter vero, qui ad alicujus levioris delicti emendationem inferretur, non tamen uſque ad mortem: licet miniſtrorum immanitate multi etiam ſub ejuſmodi flagellis interiiſſe reperti ſint; ut Ulpianus (i) Juriſconſultus teſtatur. Sed obſervatione quidem dignum eſt, etiam in hoc ipſo apparere Chriſtum Dominum Redemptorem noſtrum (quod ait (k) Paulus) ſervilem formam induiſſe: ſiquidem non virgis ac fuſtibus, ſed permiſit ſe cædi flagellis. Liberos quidem homines virgis ac fuſtibus, ſervos vero flagellis affici ſolitos, Paulus (l) Marcellus (m) Ulpianus (n) atque Calliſtratus (o) tradiderunt.

(i) *l. 8. ff. de pœnis.*

(k) *Philip. 2.*

(l) *l. 4. ff. de incend. ruin. & naufr.*

(m) *l. in ſervorum ff. de pœnis.*

(n) *l. levia ff. de accuſ.*

(o) *l. Capitalium §. Non omnes ff. de pœnis.*

Ce-

LXXXV. Cæterum Præſides provinciarum ad coercendos delinquentes citra mortem vel exilium, ejuſmodi pœnas, tradit Calliſtratus (*a*) exhibere conſueviſſe, videlicet fuſtium admotionem, flagellorum caſtigationem, vel virgarum verberationem. Miniſtros vero, qui ad has inferendas pœnas Præſidibus miniſtrabant, fuiſse Brutios, tradit Feſtus (*b*) Pompejus, & A. Gellius (*c*), qui hos, in pœnam quod a Romanis ad Annibalem defeciſsent, hac ignominia notatos tradit, ut magiſtratibus in provincias euntibus apparerent, & ad infligenda ſupplicia delinquentibus ſuam operam exhiberent: Picentes vero populos, quod ad eumdem deſciviſsent, Romana civitate privatos, loco militiæ, curſores ac tabellarios eſſe, eoque manere Reipublicæ inſervire damnatos, auctor eſt Strabo (*d*). An vero a dictis fuerit Chriſtus flagellatus, aſſerere non auderem. Nam alicubi, ut in Ægypto, diverſorum miniſtrorum id erat munus; ſiquidem honoris cauſa, qui erant Alexandrini, non a Præſidum lictoribus, ſed tantum ab Alexandrinis, virgis cædebantur; cæteri vero Ægyptii a commonibus Præſidum apparitoribus hiſce pœnis afficiebantur, ut Philo (*e*) teſtatur. Sed ut Brutios hac calumnia omnino reddamus liberos; dicimus, quod etſi olim Brutii ejaſmodi fuerint adſcripti muneribus, tamen poſtea id cæteris cujuſque regionis militibus conſtat ceſſiſſe officium, ut ex lege, juſſu judicum, ſontes punirent. Certe quidem non de Brutiis tantum, ſed de omnibus militibus loquitur Tertullianus (*f*), dum ſuadens homini Chriſtiano ne militet, hæc ait: *Et vincula, & carcerem, & tormenta, & ſupplicia adminiſtrabit, nec ſuarum ultor injuriarum?* Sic igitur cum hæc factitari ſolita indiſtincte a cujuſque nationis militibus ille demonſtret: nihil eſt quod magis Brutiis, quam cæteris, Chriſto illatæ pœnæ atque crucifixio adſcribantur. Hæc autem noluimus præteriiſſe, quod audierimus ſæpe hæc in Brutios ludibrii cauſa imperite jactari. Sed jam reliqua paſſionis ejus perſequamur acta.

(*a*) l. 6. in fin. & l. 2. ff. de pœnis.
(*b*) Feſt. Pomp. in verbo Brutiani.
(*c*) A. Gel. l. 10. cap. 3.
(*d*) Strab. lib. 5. in fine.
Executores ultimi ſupplicii.
(*e*) Philo in Flac.
(*f*) Tertull. de coron. milit. c. 11.

LXXXVI. De Columna. Cum Dominus noſter flagellandus eſſet, eum ad columnam fuiſſe ligatum, auctor eſt S. Hieronymus, (*g*) dum ad Euſtochium de Paula matre ſcribens, hæc ait: *Oſtendebatur illi columna eccleſiæ porticum ſuſtinens, infecta cruore Domini, ad quam vinctus dicitur & flagellatus.* Hæc ille. Tempore Bedæ in medio eccleſiæ eam fuiſſe ſitam, ipſe teſtatur (*h*). De eadem hæc etiam Gregorius (*i*) Turonenſis: *Ad hanc*, inquit, *columnam multi fide pleni accedentes, corrigias textiles faciunt, eamque circumdant: quas rurſus pro benedictione recipiunt, diverſis infirmitatibus profuturas.* Sic igitur flagellatus Dominus (*k*) Jeſus Chriſtus, a militibus in atrium Prætorii ducitur, exuitur, ac chlamyde coccinea ſuperinduitur; & ut omni ex parte, quaſi in ſcena, Regem ex ludibrio repræſentarent, coronam ſpineam in capite & ſceptrum arundineum in manu ejus dextera milites poſuerunt.

(*g*) Hier. epiſt. 27.
(*h*) Beda de locis ſanctis c. 3.
(*i*) Greg. Turon. de gloria Martyrum c. 2.
(*k*) Matth. 27 Marc. 15. Luc. 23. Jo. 18. 19. Comm. c. 42.

LXXXVII. De Spinea Corona. Huic plane ſimilem actum jocum ab Alexandrinis, cum irriderent Judæorum Regem Agrippam Alexandriam appulſum, deſcribit Philo (*l*): ſed de eo opportunius agemus inferius. Auctor eſt Clemens Alexandrinus, (*m*) Chriſtianos ob reverentiam ſpineæ coronæ Domini noſtri, coronis intextis floribus tempora ornare, Gentilium more, exhorruiſſe. Sed & Tertullianus (*n*) eadem pluribus, vulgatamque ait fuiſſe diſciplinam Chriſtianorum, ut coronis abſtinerent. De iiſdem Domini noſtri coronæ ſpinis hæc Gregorius Turonenſis: *Ferunt ipſas coronæ ſentes quaſi virides apparere, quæ tametſi videantur aruiſſe foliis, quotidie tamen revireſcere virtute divina.* Hæc Gregorius. At nullatenus audiendos puto, qui ex junco marino Domino coronam contextam fuiſſe dixere: cum certum ſit, Lucæ & Joannis Evangeliſtarum aſſertione, ex ſpinis eſſe compactam; ambobus ita dicentibus: *Plectentes coronam de ſpinis.* Longe enim diverſa eſt junci ac ſpinarum ratio: nam junco marino nullæ nec in fuſte vel ramis inhærent ſpinæ, ſed ejus tantum acumina in ſpinas deſinant. Sed & unde, rogo, præ manibus agentibus Hieroſolymis militibus marinus juncus, cum ea civitas longe diſtet a littore maris? Ex ſpinis igitur, quæ circa urbem illam naſci ſolerent, paratam ab illis coronam Domino, ratio perſuadet, & docet experimentum, cum quæ hactenus aſſervatæ reperiuntur ex eadem corona ſpinæ, vere ex ſentibus eſſe decerptæ noſcantur, proculque abeſſe ut aliqua ex parte cum junco marino communicent.

(*l*) Philo lib. in Flac.
(*m*) Clem. Alex. in Pædag. lib. 2.
(*n*) Tertull. de corona milit. c. 1.
De Junco Marino.

LXXXVIII. Sed accipe perelegantem Iſidori Peluſiotæ (*o*) de corona ſpinea Domini analogiam, ſic ſcribentis ad Eutoniam diaconum: *Quandoquidem execrationis illius, qua terra poſt mandatum a nobis violatum mulctata eſt, ſeges ſpinea erat; Dominus autem, ut omnem in ſe ipſo morbum curaret, advenerat: idcirco ſpinea corona ut victor redimitus eſt; quemadmodum ſcilicet clari & celebres victores faciunt, qui hoc ipſum telum, cujus ope victoriam conſecuti ſunt, in triumphum geſtant.* Eadem Ruffinus in expoſitione Symboli.

(*o*) Iſidorus lib. 1. epiſt. 95.

LXXXIX. De Chlamyde. Quod vero ad chlamydem coccineam ſpectat: fuiſſe chlamydem veſtem militarem, omnes norunt; quam rubri coloris eſſe conſueviſſe, diſtichon illud admonet: (*p*)

(*p*) Martial. epigram. lib. 14.

Roma

Digitized by Google

Roma magis faſcis veſtitur, Gallia ruſis:
Et placet hic pueris militibuſque color.

Purpuram, quæ nobilior eſſet, rubri fuiſſe coloris inſtar ſanguinis concreti, auctor eſt Plinius (*a*). Ad hujuſmodi colorem alludit Tertullianus, (*b*) cum agens de milite Chriſtiano, ait: *Et nunc ruſſatus ſanguine ſuo.* Et poſt multa: *Illic purpura tuæ, ſanguis Domini, &c.* Cur autem milites uterentur ejuſmodi veſtimentis, rationem affert Plutarchus in Laconicis inſtitutis, dum id ipſum Spartanos facere conſueviſſe tradit. Veſte igitur purpurea militari in hunc modum Creator ac Redemptor humani generis, velut ſcenica larva Regem fictitium ac ridiculum agens, ab iiſdem militibus illuditur: qui ſpeciem adorationis genuflexi præſeferentes, loco tributi ſputa alapaſque pendebant, & arundine caput ejus percutiebant. Sic male affectus, a Pilato foras educitur, cunctiſque aſpiciendus proponitur: ſed conclamantibus Pontificibus ac miniſtris, ut crucifigeretur; Pilatus cum iterum conteſtaretur nullam ſe in eo mortis cauſam reperire, cupiebat adhuc eum dimittere. Tandem tamen, ſuggerentibus illis & inculcantibus, ſi illum dimitteret, fore inimicum Cæſaris, ſedit pro tribunali: nullamque putans relictam eſſe facultatem eum liberandi, cum illi importunius acclamarent, ac major tumultus fieret: conteſtans ſe rem aggredi iniquiſſimam, accepta aqua coram populo lavit manus dicens: *Innocens ego ſum a ſanguine juſti hujus: vos videritis.* Cui reſpondit populus: *Sanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros.* Tunc Pilatus, dimiſſo Barabba, tradidit Jeſum eis crucifigendum.

(*a*) Plin. Natur. hiſtor. lib. 9. c. 38.
(*b*) Tertull. de coron. milit. c. 1. & 13.

Pilatus invitus damnat Chriſtum.

XC. De excuſatione Pilati.

Sed ut in his quæ a Pilato ſunt geſta, paululum immoremur: quod laverit manus ſuamque eo facto innocentiam ſit profeſſus, haud ex Romana conſuetudine aliove Gentilium ritu, ſed potius ex cærimoniis Judæorum videtur mutuatus exemplum. Lege enim (*c*) Moyſi juſſum erat, ut quo ſe quis innocentem eſſe a nece hominis demonſtraret, manus ſuas lavaret ſuper cæſam vitulam, ac diceret: *Manus noſtræ non effuderunt ſanguinem hunc, nec oculi viderunt; propitius eſto populo tuo Iſrael, quem redemiſti Domine.* Subdit legiſlator: *Et auferetur ab eis reatus ſanguinis: tu autem alienus eris ab innocentis cruore, qui fuſus eſt, cum feceris quod præcepit Dominus.* Hæc ibi. Ad quæ etiam alluſiſſe Propheta videtur, dum ait: (*d*) *Lætabitur juſtus cum viderit vindictam: manus ſuas lavabit in ſanguine peccatoris.* Nimirum ut ſic lavando manus, ſuam conteſtaretur innocentiam, ut Hilarius (*e*) & Theodoretus (*f*) interpretantur, & alii.

(*c*) Deut. 21.
(*d*) Pſal. 57.
(*e*) Hilarius in Pſal. 57.
(*f*) Theod. in Pſal. 57.

XCI. Ritus ferendæ Sententiæ.

Scimus tamen alios provinciarum Judices aliis ritibus conſueviſſe ſententiam ferre, & ſe immunes a cæde viri quem legibus judicarent, ſolitos declarare. Hæc etenim apud Clementem (*g*) ſcripta leguntur: *Aſpicite mundana judicia, quorum poteſtati videmus tradi homicidas, adulteros, veneficos, ſepulcrorum perfoſſores, latrones: De quibus cum quæſiverunt præfecti judicio ab iis qui illos in judicium adduxerunt, demum interrogant reos an illa ita ſe habeant? Quibus affirmantibus, non continuo eos ad ſupplicium mittunt, ſed per plures dies quæſtiones exercent, cum multo conſilio, & velo interjecto: Tandem vero is qui ſententiam mortis in reum pronuntiaturus eſt, ſublatis manibus adverſus Solem, ſe innocentem ab illius ſanguine conteſtatur. Quod illi faciunt, quamquam Ethnici, & divini numinis ignari, ultioniſque a Deo propoſitæ propter innocentum damnationem.* Hæc ille; & in eamdem ſententiam Baſilius (*h*) itidem hæc verba habet: *Qui enim rerum in hoc mundo potiuntur, quando facinoroſum aliquem morti ſunt adjudicaturi, cortinas obducunt, & expertiſſimos quoſque ad cauſæ tractationem advocant, multumque temporis inſumunt, nunc legis rigorem continentes, nunc naturæ communionem ſuſpicientes; multumque ingemiſcentes, ac judicandi neceſſitatem deplorantes, nemini non manifeſtum faciunt, quod non ex propria libidine, ſed ex neceſſario legis miniſterio condemnationis inferunt ſententiam.* Hactenus Baſilius.

(*g*) Clem. conſt. lib. 2. c. 56.
(*h*) Baſil. ep. 79.

Cæterum, ut ad Pilatum redeamus; XCII.
ipſum in leges Romanas etiam graviter deliquiſſe tradendo Chriſtum crucifigendum, nec ablutione manuum facinus expiaſſe, facile demonſtrari poteſt. Quantumlibet enim Judæi in ſuo ipſorum concilio de nece Chriſti æquam tuliſſent ſententiam, quam fuiſſe iniquiſſimam certum eſt: nihilominus ejus ſententiæ executio ad decem ſaltem dies propaganda fuiſſet: recens quippe erat Senatuſconſultum Tiberianum, ſic dictum, quod Tiberio Imperatore, a quo ipſe Præſes in Judæam eſt miſſus, factum erat ante annos duodecim, ipſo Tiberio quartum & Druſo Coſs. quo cautum fuerat, ut ſupplicia damnatorum in decimum uſque diem differrentur, ut Suetonius (*i*), Dio (*k*), & alii teſtantur. Certe quidem ad omnem Judæorum coercendum impetum, & comprimendum furorem, ejuſdem Cæſaris (cujus voluntatem de nece Chriſti illi prætexuerant ad impellendum Pilatum) plus ſatis ſufficere poterat dictum Senatuſconſultum. Nec eſt quod quis exiſtimet poſſe excuſari aliqua ex parte Pilatum ea ratione,

(*i*) Suet. in Tib. c. 75.
(*k*) Dio hiſt. Rom. lib. 57. ſub iiſdem Conſ. & Tacit. annal. lib. 3. ſub iiſdem Conſ. in fin. l. 28. §. famoſos ff. de pæn.

(a) Ulpian. lib. 13. L. 6. §. Quod autem ff. de in juſt. rupt. & irrit. teſtam. qua permotus Ulpianus (a) ad Sabinum ſcripſit, licite præter legum præſcripta poſſe Judicem ſupplicium accelerare damnato, ſi aliqua popularis timeatur ſeditio, ut juſte Pilatus timere poſſe videbatur, jam populari concitato tumultu. Nam Judææ Procuratores Romanorum militum legionibus vallabantur, ut nihil eſſet quod Pilatus metuere debuiſſet, eam nonniſi magno damno ſuo Judæi ſemper fuerint tumultuati.

XCIII. De ſupplicio Crucis. Sed his omiſſis: quænam cauſa fuit, ut Pilatus Chriſtum a Judæis ut blaſphemum damnatum in crucem adigendum ſtatueret? Nam ſi eorum lege agenda res erat (ut nuper diximus) lapidationi erat ſubjiciendus: ſi jure Romanorum; famoſis latronibus ejuſmodi ſupplicium debebatur. T, enim littera, quod crucis figuram exprimat, notari conſueviſſe fures, apud Lucianum (b) teſtatum habetur. (b) Lucian. dial. Jud. vocal. Erat & apud Judæos crux in uſu, ſed ea pœna afficiebantur homicidæ, ut Philo (c) tradit. (c) Phil. lib. de ſpecial. legib. Ex his itaque videas, ſupplicium crucis, quod Barabbæ duplici ex cauſa debebatur, tum ut latroni, tum quia homicidium fecerat in ſeditione, injuſte prorſus irrogatum eſſe Domino noſtro Jeſu Chriſto. Videas inſuper Judæos numquam antea adverſus Chriſtum, ut crucifigeretur, conclamaſſe, quam cum optionem dedit illis Pilatus, ut alterum de duobus quem vellent, Jeſum, vel Barabbam peterent: ut intelligas, non ſatis illis fuiſſe latronem & homicidam liberaſſe, niſi etiam ſupplicium crucis duplici ex cauſa illi debitum in ipſum Chriſtum convertiſſent. Sed hæc divina quadam diſpenſatione agebantur, ut Dei Filius pro redemptione humani generis crucis ſupplicium pateretur: cujus myſterium a ſanctis Patribus toties decantatum, hic prætermittimus enarrare. Satis ſit in præſentiarum ſcire, tam apud Judæos, quam etiam apud Gentiles, crucis figuram fuiſſe ſalutis inſigne. Signandos eſſe ſigno Thau, qui liberandi eſſent ab
(d) Ezech. 9. ira Dei, Ezechieli Prophetæ (d) fuit divinitus demonſtratum. Apud Ægyptios
(e) Ruffin. hiſt. lib. 2. c. 29. iſtud ipſum crucis ſignum in ipſorum litteris ſacris ſignificaſſe vitam, Ruffinus,
(f) Socr. hiſt. lib. 5. c. 17. (e) Socrates, (f) Sozomenus, (g) & alii complures teſtantur.
(g) Soz. Niceph. & Suid.

Sed cum diverſa genera crucium eſſent ut in Notis ad Martyrologium diximus: cujus formæ eſſet parata crux Domino,
XCIV. (h) Iren. lib. 2. c. 42. audi Irænęum (h) hæc dicentem: *Ipſe habitus crucis fines & ſummitates*, hoc eſt, extremitates, *habet quinque, duos in longitudinem, duos in latitudinem, & unum in medio, ubi requieſcit qui clavis configitur*. Hæc ipſe. Sed & cum Tertul-
(i) Tertull. Apolog. c. 16. lianus (i) dicat ſtipites trophæorum fuiſſe cruces, & ipſa ſigna militaria recta haſta & tranſverſa haſtula formam crucis repræſentaſſe; qualis eſſet figura crucis, plus certo deſcripſit. Verum cum eadem ab aliis Patribus, ut ab Ambroſio deſcribatur, (k) & ab univerſa Eccleſia antiquis imaginibus ſculpta vel picta reddatur; (k) Amb. ſerm. 56. de his ambigere, inſaniæ potius quam inſcitiæ adſcribendum eſſe putamus. Sed & vide quam graphice ipſa crux deſcribatur ab Auguſtino, (l) cum ait: (l) Aug. in Joan. ſerm. 118. *Lata eſt quippe in tranſverſo ligno, quo extenduntur pendentis manus; & ſignificat bona opera in latitudinem charitatis. Longa eſt a tranſverſo ligno uſque ad terram, ubi dorſum pedeſque figuntur: & ſignificat perſeverantiam in longitudine temporis uſque ad finem. Alta eſt in cacumine, quod tranſverſum lignum ſurſum verſus excedit; & ſignificat ſupernum finem, quo cuncta opera referuntur.* Hæc Auguſtinus, quibus plane intelligas eam fuiſſe crucis formam, quam in hunc modum diverſis in locis videmus expreſſam.

Auſonius vero cum ſingulorum Græcorum elementorum figuras exprimit, & unamquamque alicui comparat formæ; hac ex cauſa, quod (ut dictum eſt ex Auguſtino) ſuper tranſverſum crucis lignum ſtipes promineret, crucis ſigno ipſe aſſimilat Φ, a Palamede inventam litteram, ubi ait:

Hæc crucis effigies Palamedica porrigitur Φ.

Niſi dicere velimus Auſonium per elementi illius formam ſignificare voluiſſe crucem cum homine crucifixo, dum appenſis brachiis hinc inde, inhærente ſtipiti reliqua parte corporis, eamdem ferme reddit quam elementum illud imaginem, cum aperta hinc inde duo illa foramina ampla relinquat.

Sed ad inſtitutam ab Evangeliſtis de Chriſti Domini noſtri crucis ſupplicio narrationem redeamus: quam ſummatim perſtringemus, ut rem omnibus notam, ac multis ſanctorum doctorum ſcriptis illuſtratam. XCV. Ducendus (m) Redemptor noſter exuitur chlamyde, & propriis induitur veſtimentis: Crux, cui affigendus erat, ſuper humeros ejus imponitur: cogitur & Simon Cyrenæus altera ex parte eamdem poſt Jeſum portare: (m) Matt. 27. Marc. 15. Luc. 23. Joan. 19. Cant. c. 143. comitabatur eum frequens populus, mulieresque miſeratione commotæ lugebant: ad quas Jeſus converſus, quæ eventura illis eſſent mala prædicens, ſe ipſas potius ac filios ſuos flere admonuit. Perductus inde eſt in Golgotha montem: & antequam cruci affigeretur, propinatum illi fuiſſe vinum myrrhatum, tradit Marcus (n) Evangeliſta: (n) Marc. 15. vinum vero felle admixtum eidem tributum, ſcribit Matthæus: ſed noluiſſe myrrhatum accipere, Marcus ait; licet vinum felle dilutum guſtaſſe ſaltem, Matthæus narret: diverſa vero admodum hæc inter ſe fuiſſe monſtrabimus. Conſtat

Digitized by Google

ſtat inſuper, auctore Joanne, vas etiam aceto plenum illuc fuiſſe allatum, ut etiam crucifixorum uſui inſerviret. Sed unde hæc omnia deducta ſint, eſt exactius perquirendum.

XCVI. Vigebat apud Hebræos ea conſuetudo ut damnatis ſolatium aliquot impenderent (ut videmus hodie quoque inter nos fieri) vinum illis propinare perquam optimum, ſecundum illud Proverbiorum (a): *Date ſiceram mærentibus, & vinum his qui amaro ſunt animo: ut bibant, & obliviſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris ſui non recordentur amplius.* Eſt & alibi (b) mentio de vino damnatorum. Unde cum Chriſtus Dominus noſter cruci damnatus eſſet: pro affectu animorum ſive commiſerationis ergo, allatum eſt vinum myrrhatum: ſive ex odio, quo in eum Judæi flagrabant, conditum eſt vinum felle: acetum vero ad alium uſum fuiſſe paratum, ſuo loco dicemus.

De vino myrrhato.

☞ Non uno eodemque animo affectos fuiſſe Judæos omnes adverſus Chriſtum Paſſionis tempore, ſatis declarat Lucas Evangeliſta, dum ait (c): *Sequebatur autem illum turba populi & mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum.* Quid ergo mirum ſi quæ uberes lacrymas dabant, commiſerationis vero cauſa conditum illi vinum ex conſuetudine darent? Ut his non poſſit aptari illud Davidicum (d): *Et ſuſtinui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit, & qui conſolaretur & non inveni*: fuerunt ſiquidem qui ſimul contriſtarentur, nec caruit etiam illa ſaltem conſolatione, cum crucis eſt onere alleviatus, conducto licet invito Simone Cyrenæo, qui portaret eam; alius ergo verborum illorum requirendus eſt ſenſus, cum tamen non dubitem ea cuncta ad Chriſti paſſionem pertinere ☜. Cæterum myrrhatum vinum nequaquam (ut multi explicant) amarum erat & inſuave, ſed perquam jucundum & gratum: ſic enim dictum, quod in vaſis myrrhinis ad ſaporem odoremque quærendum calidum poneretur: ea enim vaſa apud antiquos in magno erant pretio; quod cum vinum calidum in ea infunderetur, odorem ac ſaporem quemdam mirificum ex illis contraheret, ex quo præ cæteris gratiſſimum ſuaviſſimumque ad potum redderetur. De hujuſmodi enim vino in hunc modum condito habet Martialis (e) diſtichon:

Si calidum potas ardenti myrrha Falerno,
Convenit, & melior fit ſapor inde mero.

XCVII. Eadem vina, a myrrha, myrrhina etiam ab antiquis ſæpe dicta reperiuntur, de quibus agens Plinius (f), hæc ait: *Lautiſſima apud priſcos vina erant myrrhæ odore condita, ut apparet in Plauti fabula quæ Perſa inſcribitur, quamquam in ea & calamum addi jubet. Ideo quidam aromatite delectatos maxime credunt: ſed Fabius Doſſennus his verbis decernit:*

Mittebat vinum pulchrum, myrrhinam.

Et in Acharistione:

Panem, & Polentam, vinum, myrrhinam.

Scævolam quoque, & Lælium, & Atteium Capitonem in eadem ſententia fuiſſe video: quoniam in Pſeudolo ſic:

Quod ſi opus eſt ut dulce promat
Indidem, ecquod habet? rogas?
Myrrhinam, paſſum, defrutum, mella.

Quibus apparet, non inter vina modo myrrhinam, ſed inter dulcia quoque nominatam. Hucuſque Plinius.

XCVIII. Natura myrrhati vini.

Ex his manifeſti erroris arguuntur, qui dixerunt vinum myrrhatum fuiſſe amariſſimum: nam dulcedinem etſi non ex myrrha, ex aliis tamen admixtis ſpeciebus contrahebat. Erant pariter, qui tradiderunt vinum myrrhatum fuiſſe potionem ſoporiferam, quæ hauſta a mente alienet; ſolitamque eſſe ultimum ſupplicium paſſuris propinari, quo mortem imminentem minus attenderent. Verum tantum abeſt ut myrrhatum vinum ſoporem afferret ex temulentia quadam per vapores ſurſum in caput aſcendentes, ut potius ab ebrietate bibentes præſervaret, ſurgenteſque vapores digereret. Eſt de his inſignis locus Athenæi ex Ariſtotele acceptus, quo etiam declaratur quibus aromatibus ejuſmodi vinum myrrhatum condi conſueverat, ſic dicentis (g): *Ariſtoteles in libro de ebrietate; Ollulæ, inquit, etiam quæ Rhodiacæ dicantur, tum ob voluptatem inferantur in convivia, tum quia cum vinum calefaciant, minus ebrietatem inferri patiuntur. Nam ſi myrrha, maſtiche, reſque hujuſmodi in aquam injecta coquantur, ac mox vino miſceantur, minus, qui bibunt, fiunt ebrii.* Et alibi hic idem: *Fiunt ollulæ Rhodiacæ myrrha, lentiſcique floribus, croco, balſamo, amomo, ac cinnamomo ſimul coctis; ex quibus quæ vino mixta fuerit aqua, ita ſiſtit ebrietatem, ut vel veneream ſedet, ſurgenteſque etiam ſpiritus digerat.* Hæc Athenæus. Quod ad uſum præterea myrrhæ attinet, adeo veteribus probatus fuit, ut Parthi, Carmani, & alii Orientales populi, qui myrrhæ proventum habent, ex ea etiam vaſa conficere conſueverint, quæ myrrhina dicuntur.

XCIX. Ad hæc inſuper ob quæſtionem nuper obor-

(a) Prov. ult.
(b) Amos 2.
(c) Luc. 23.
(d) Pſal. 68.
(e) Mart. lib. 14. Epigr.
(f) Plin. nat. hiſt. lib. 14. c. 13.
(g) Athen. lib. 11. cap. 30.

De vino myrrhato mota quæſtio.

obortam nonnulla addere in hac editione compellimur. Vir enim cum primis eruditus Nicolaus Faber Pariſienſis clariſſimus J. C. omni genere litterarum egregie excultus, familiaribus agens litteris, in eam ſententiam cum pluribus nos potius abiiſſe, ſe optaſſe, de vino myrrhato declarat, ut ſoporiferam, quæ mentem abalienaret a ſenſu, eam potionem Domino propinatam extitiſſe poſeſſi eſſemus, quam fuiſſe vinum myrrhinum, quod myrrha conditum in magnis conſueviſſet eſſe deliciis: Cum, ut ait, apud Hebræos antiquus mos ille vigeret, ut omnes licet viliſſimi cruciarii ante ſupplicium potarent propinatum myrrhatum vinum, quo penitus dementati ac ſtupore quodam in omnibus corporis membris conſopiti, efficerentur doloris expertes. Id quidem apud Hebræos fuiſſe uſu receptum, Galatinum adducit in medium: ſenſiſſe hoc ipſum quoque Patres, & haud dubium inter alios tradit eſſe ſententiam ſancti Hieronymi (*a*) in Matthæum his verbis: Uſque hodie Judæi, & omnes increduli Dominicæ reſurrectionis aceto & felle potant Jeſum, & dant ei vinum myrrhatum, ut eum conſopiant, & mala eorum non videat. Rurſum vero myrrhæ eſſe, ſoporem inferre, ex Dioſcoride (*b*) ſibi vendicat. Sed & apud Gentiles eum fuiſſe uſum myrrhæ, probare conatur, ut ex ipſa condita potio illis daretur, qui graves eſſent ſubituri dolores, ne eos ſentirent, conſopitis ex ea ſenſibus: idque ex duobus Apuleii locis, quorum prior ſe habet his verbis (*c*): *Indidem ſeſe multimodis commulcat ictibus, mire præſumptione munitus*; & alibi (*d*): *Obfirmatus mira præſumptione, nullis verberibus, ac ne ipſi quidem ſuccubuit igni*. Sed ipſe quidem hos ſic reſtituendos textus eſſe putavit, ut ad germanam lectionem ſit, myrrhæ, pro mire, ſeu mira, utrobique reddendum: ſed abſque exemplo aliorum antiquorum ſcriptorum, vel alicujus codicis, haud facile admittendum.

(*a*) *Hier. in Matt. c.27.*
(*b*) *Dioſc. lib.1.c.38.*
(*c*) *Apul. lib.8.*
(*d*) *Idem lib.10.*

C. At ubinam, rogo, ad obſtupefacienda ad ſectionem membra reperiri poteſt medicos uſos myrrha? Vel ubi in reorum judiciariis quæſtionibus mentio facta eſt de reo aliquo eludente myrrha ſeverum judicem? Aut quo alio exemplo Iſiacus aliquis ad futuros ictus præmuniſſe ſe myrrha legitur? Vel quo probari poteſt exemplo, vocem illam, præſumptionem, ab ipſo Apulejo pro manducatione acceptam? cum pro audacia, vel temeritate, ſicut ab aliis plurimis, uſurpata ab ipſo reperiatur, ut cum ait (*e*): *Contra veſanam eorum præſumptionem modeſtiam meam approbarem*. Et rurſum: *Sacrilega præſumptione Dei, quem prædicabat unicum &c.* Quamobrem haud facile lectionem antiquam convellendam exiſtimo, quam retinent omnes codices, & interpretes ſecuri ſunt.

(*e*) *Idem lib.9.*

CI. At quod ſpectat ad antiquum illum Judæorum morem propinandi vinum myrrhatum iis qui eſſent ultimum ſupplicium ſubituri: non imus inficias, quod in Thalmudicis ſcriptis id ſit facile reperiri: Sed an ob eam cauſam, ut myrrhatum vinum bibentes, mentis alienationem paſſi, carerent ſenſu doloris, hoc perveſtigandum eſt. Id ne ſit myrrhæ præſtare, haud adeo facile concedendum eſſe videtur ex iis quæ ſuperius ſunt recitata ex Ariſtotele & Athenæo: quorum illa ſententia eſt, myrrhæ eſſe præſervare potius ab ebrietate, quam deliquium mentis adducere. Quibus conſentientia ſunt quæ tradit Plutarchus item ex Ariſtotele in libro de Iſide ex Ægyptiorum ſententia; iis namque ob loci propinquitatem & frequentiorem rei uſum notior myrrha erat: ait enim: *Myrrham Ægyptii Bal nominant; quæ vox (ſi interpreteris) deliriï ſignificat amolitionem*. Hæc ipſe. Non tamen negamus, quod ait Galenus (*f*), myrrham, ſi largius bibatur, aut dementare, aut mortem afferre: cum hoc & vinum ipſum abſque myrrha abundantius ſumptum præſtare ſoleat.

Myrrhæ natura.

(*f*) *Gal. ſimpl. medic. lib.15. cap.19. prope fin.*

CII. Sed & ex effectu rem quoque penſemus, & cognoſcamus exemplo. Si enim ex antiqua Judæorum traditione propinatum vinum myrrhatum Domino volumus, illud pariter & latronibus item cum ipſo æquale ſupplicium ſubituris oblatum fuiſſe dicendum eſt: ſolemne (*g*) namque eis erat, ut omnibus ad ſupplicii locum perductis delinquentibus, peccatumque ibi ſuum, cujus cauſa damnati eſſent, publice confeſſis, myrrhata potio propinaretur, ſicque potatos affigerent illos cruci. At cum conſtet ex Evangeliſtis, latrones in cruce poſitos mentis fuiſſe compotes, eaque locutos quæ ſibi conſtantes eos fuiſſe ſignificarent, plane declaratur haud extitiſſe eam naturam myrrhati vini, ut bibentes illud homines dementaret: ſed quod exhilararet potius, dareturque damnatis, ſecundum ſententiam illam ſuperius recitatam (*h*): *Date ſiceram mœrentibus, & vinum his qui ſunt amaro animo: ut bibant, & obliviſcantur egeſtatis ſuæ, & doloris ſui non recordentur amplius*. Cur igitur non in eam cum multis de myrrhato vino ſententiam iverimus, cum ex his quæ ſuperius dicta ſunt, tum etiam iis quæ hic addidiſſe voluimus, ſatis poteſt cuique fieri manifeſtum. Cæterum lectori liberum eſto, quam velit ſententiam ſequi. Quod enim myrrhæ ſit obfirmare mentem potius, quam amentem reddere hominem; quodque latrones, ex uſu myrrha poti, permanſerint ſenſibus integri; in hanc nos jure traxere ſententiam.

(*g*) *Thalm. tit. Avol. Rabbati. cap.2.*
(*h*) *Prov. ult.*

CIII. Sed poſterioribus litteris quæ noſter

Faber

Faber addiderit, hic deſcribamus: poſt multa enim officii plena hæc ait: *Addi etiam poſſet, quod habetur cap. ult. Proverb. Date ſiceram mærentibus; Hebraico legi, Date quod inebriet, morientibus. Hebraicum enim vocabulum, ſichar, vel ut expolierunt Græci* οἶνον, *ſignificat, inquit ſanctus Baſilius Magnus,* [illegible], *& Rabbi Moſes Ægyptius morientes, interpretatur reos, damnatos. Id etiam quod habetur Pſalmo* LIX. *Potaſti nos vino compunctionis; B. Hieronymus vertit, Potaſti nos vino conſopiente; & Chaldaicus Paraphraſtes, Calice maledictionis: nempe quia cruciariis maledictis a lege dabatur; ejuſmodique phraſi ſummam crucem deſignari, adnotant interpretes Hebraici: inter cæteros vero Rabbi Sclomoh vinum illud eſſe ait cor obvolvens, & cerebrum feriens, ſternutareque faciens: quod quid aliud eſt dicere, quam vinum iſtud ſenſus deturbare & adimere? a qua ſententia nec Septuaginta longe receſſerunt, qui* οἶνον κατανύξεως *tranſtulerunt. Nam Alexandrino idiomate, quo modo ſacrorum librorum idioma grammatici Græci nuncupant,* κατάνυξις *altum ſoporem & veternum ſignificat, ita B. Paulus ad Rom.* XI. *Iſaiæ locum* XXIX. *cap. explicans, ſpiritum ſoporis,* πνεῦμα κατανύξεως *oculis exprimit: cujus etiam effectus ex ejuſdem Prophetæ ſexto cap. ſubjicit,* [illegible], *a compunctione toto cælo alienos; quod agnovit Syriacus, qui, ſpiritum ſtupiditatis, tranſtulit. Ex eo more etiam phraſes illæ deductæ cenſeri poſſunt, quibus Dominus per Prophetas impiis exitium denuncians, ſe potui daturum eis vinum, ſive calicem ſoporis, vertiginis, torporis, ſtuporis, ac ebrietatis interminatur.* Hæc ipſe, ad poſtremum id addens: *Hæc tamen apud me minime tanti ſunt ponderis, ut non in tuam ſententiam concedam, cujus auctoritatem mihi pro ſumma lege & ratione præſcripſi.* Hactenus de his Faber, qui Chriſtiana modeſtia, magna animi demiſſione, amico victoriam cedit, qua jam prope potiturus videri poſſit. Sed nihil inferat præjudicii veritati adeo liberalis ab amico facta ſpontanea juris ceſſio. Integrum (iterum dico) liberumque eſto lectori, quam veriorem putat ſententiam, ſequi. Inter nos autem ita ſciat eſſe tranſactum, ut vincente veritate, cujus profeſſores atque cultores ſumus, victoriam aſſecutus uterque dicatur.

CIV. Adjicimus ad hæc omnia corollarium, de uſu vini conditi ſanctis martyribus etiam propinati egregium exemplum ex Actis ſanctorum martyrum Fructuoſi Epiſcopi Tarraconenſis & ſociorum, quæ (ut ſuo loco dictum eſt) noverunt atque probarunt S. Auguſtinus atque Prudentius. Hæc enim ibi leguntur: *Cum ad locum ubi eſſent ſubituri ſupplicium ducerentur, cumque multi ex fraterna charitate ei offerrent condimentum uti permixtum poculum ſumeret, ait: Nondum eſt hora ſolvendi jejunium. Agebatur enim hora diei quarta, &c.* & de uſu & natura myrrhæ in potu quæ habet Fulgentius tertio Mythologiarum ex antiquis deprompta ſcriptoribus, ubi poſt multa de myrrhæ natura, hæc de condito ex ea confecto: *Petronius Arbiter ad libidinis concitamentum myrrhinum ſe poculum bibiſſe refert;* citat & Subrium veterem comicum iſtud ipſum per Glyceram aſſerentem: ut plane appareat, non ſoporis inducendi cauſa, ſed ad remiſſas vires revocandas roborandaſque in uſu fuiſſe ex myrrha conditum apud antiquos.

Hæc quidem longius pertractare, præter ſententiam nobis accidit, cogente tamen neceſſitate ob emergentes poſt primam editionem ea de re quæſtiones. Qua item ratione & illi pariter de myrrhato vino objectioni ſatisfacere æque tenemur, quæ ex Gellio, & qui eum citat, recentiore auctore, mota eſt: Myrrhina inter vina nequaquam recenſenda eſſe, eo quod illis uti liceret Romanis mulieribus, quæ vini uſu interdictæ penitus eſſent: ſunt enim hæc Gellii verba: (*a*) *Bibere autem ſolitas ferunt loream, paſſum, myrrhinam, & quæ id genus optant potu dulcia.* Sic ipſe. Errat mea ſententia, qui ex hoc ſugillat Plinium, (*b*) a quo mutuati ſumus auctoritatem, quod inter lautiſſima vina myrrhinam recenſuerit, quæ potius inter dulcia tantum erat adnumeranda, quibus Romanæ fœminæ patria lege abſtemiæ licite uti poſſent: errat, inquam, qui diſcreta putat eſſe ſpecie a vino dulcia: nam appellatione dulcium, contineri quoque dulcia vina, Paulus (*c*) J.C. expreſſe teſtatur, dum ait: *Dulcibus legatis, ſapa, defrutum, mulſum, dulce quoque vinum, &c. legata videbuntur.* Quin & paſſum, quod inter dulcia a Gellio recenſetur, non ſolum Plinii teſtificatione, vini nomine continetur, ſed & Ulpiani J. C. (*d*) cum ait: *Si quis vinum legaverit; Oenomeli plane, id eſt, dulciſſimum vinum continebitur, & paſſum.* Hæc ipſe. Nihil igitur prohibet, quin vini nomine ſignificentur hæc Dulcia: nec impedit, quo minus ex ſententia Plinii myrrhina inter lautiſſima vina atque etiam Dulcia recenſeatur. Nec quod myrrhinam Romanæ feminæ licite biberent, negarim ob eam cauſam eſſe vinum: ſicut nec inficiari quiſquam poteſt paſſum eſſe vinum, quod ſententia Gellii atque Varronis illud Romanæ mulieres lege abſtemiæ compotarent.

CV. Objectio facta quod myrrhinum non ſit vinum.

(*a*) Gel. lib. 10. c. 23.

(*b*) Plin. lib. 14. c. 13.

(*c*) Paul. lib. 3. ſent. tit. 7. §. 73.

(*d*) l. 9. ff. de trit. vin. & ol. leg.

CVI. Etenim hæc licet vina dicta eſſent; tamen eam ob cauſam quod inebriare minime ſolerent, mulieres eis uti, haud ve-

titum

citum erat: nam quod eſſent ſui natura dulcia, nequaquam vim habebant inebriandi, ſed ebrietati potius reſiſtendi, quod Plutarchus (a) atque Macrobius (b) inter alios atteſtantur. Paſſum quidem, vinum perdulce, qood non inebriaret, Romanas feminas citra delictum bibere potuiſſe, teſtatur Varro, ac proinde multo magis myrrhinam, quæ non tantum ob dulcedinem, ſed & ob ſui naturam (ut dictum eſt) abſque ebrietate mentem liberam conſervaret. Ex quibus omnibus illud infertur, vina cuncta mulieribus Romanis vetita eſſe, illa vero tantum permiſſa, quæ aliqua arte confecta, effectaque dulcia, eſſent inducendæ ebrietatis expertia, juxta illam Plutarchi ſententiam: *Dulcia admixta vino, reprimunt ebrietatem*. Cæterum & illud ſcimus; ſicut ex vinaceis preſſis, iiſdemque aqua lotis loram confici, ita & paſſo vino peracto, ex aqua addita, teſte Plinio (c) effici ſecundarium paſſum: ſicque potuiſſe accidere de myrrhina, ut priori vino educto, aqua injecta ſuper reſidua, myrrhina alia conficeretur inſtar loræ, hiſque Romanæ feminæ uti legitime poſſent: atque ita ſi cui magis libet, Gellius interpretandus ſit, ut non ipſum primarium vinum, ſed quod ex aqua injuncta vinaceis poſtea redderetur, jure Romanæ feminæ biberent, dum ipſe Gellius non loram ait, ſed loream, ſive lorea, ut omnia ſcilicet, quæ ſpectarent ad loram, atque inſtar loræ confici ſolerent, nempe (quod Columella (d) teſtatur) ut dulcis aqua coojiciatur ſuper vinacea vino preſſa, eis potare liceret. At hæc ſatis, immo ſuperflua ad ſignificandum myrrhinam recte ex Plinii ſententia inter vina lautiſſima recenſitam; cum alioqui non deſint innumeri plane teſtes, qui myrrhinam vinum appellent. His de myrrhato vino abſolutis controverſiis, ut unde digreſſa eſt revocemus orationem; magna conſideratione dignum eſt, quod ſcribit Evangeliſta (e), Dominum myrrhatum vinum non accepiſſe: quippe qui prudens volenſque omnes ærumnas ſponte ſuſceperat, quamlibet quavis occaſione oblatam conſolationem admittere recuſavit; cum e contra vinum felle mixtum ſaltem guſtaſſe (f), & oblatum calamo acetum accepiſſe, tradant, Evangeliſtæ (g). Sed reliqua proſequamur.

(a) Plutar. ſym. 3. q. 1.
(b) Macrob. Saturnal. lib. 7. q. 7.
Feminis cur myrrhina conceſſa.
(c) Plin. lib. 14. c. 24.
(d) Colum. lib. 12. c. 40.
(e) Marc. 15.
(f) Matt. 27.
(g) Joan. 19.

CVII. De Golgotha.

Quod in primis ad Golgotha ſpectat, locum illum quo ad ſupplicium crucis ductus eſt Jeſus; hæc Hieronymus (h): *Locus*, inquit, *eſt Calvariæ & uſque hodie oſtenditur in Ælia ad Septentrionalem plagam montis Sion*. Hunc eumdem eſſe montem, in quo Abraham juſſus eſt immolare filium ſuum Iſaac, ex majorum traditione per generationes ſingulas ad poſteros dilapſa, complures antiquorum Patrum teſtantur, inter quos hæc Auguſtinus (i): *Hieronymus presbyter ſcripſit, ab antiquis & ſenioribus Judæis ſe certiſſime cognoviſſe, quod ibi immolatus ſit Iſaac, ubi poſtea Chriſtus crucifixus eſt. Denique ab eo loco, unde B. Abraham juſſus eſt proficiſci, tertio die ad locum, ubi Chriſtus crucifixus eſt, pervenitur*. Hæc de Golgotha Auguſtinus. Cæterum ubi hæc dixerit Hieronymus, non invenimus, niſi tantum in commentariis in Marcum (k), qui illi falſo attribuuntur. Beda (l) hæc in eamdem ſententiam: *In loco autem illo, quo Abraham altare ad immolandum filium conſtruxit, menſa eſt lignea non parva, in quam pauperum eleemoſynæ ſolent a populo deferri*.

(h) Hier. de loc. Hebraicis.
(i) Aug. de temp. ſerm. 71.
(k) Hier. in Mar. c. 15.
(l) Beda de locis ſanctis c. 2.

CVIII.

Cur vero idem mons Golgotha dictus ſit Calvariæ locus: majores omnes antiquorum etiam firma acceperunt traditione, ſic eſſe nominatum montem illum, quod ibi primus homo ſepultus ſit. Id in primis Tertullianus (m), in carmine quod ſcripſit adverſus Marcionem, teſtatur his verſibus.

(m) lib. 2. contra Marcion.

Adam in Golgotha ſepultus.

Golgotha (*) locus eſt capitis, Calvaria quondam:
Lingua paterna prior ſic illum nomine dixit.
Hic medium terræ eſt: hic eſt victoria ſignum.
Os magnum hic veteres noſtri docuere repertum:
Hic hominem primum ſuſcepimus eſſe ſepultum, &c.

Hæc Tertullianus. Origenes (n) etiam hæc in eamdem ſententiam: *Locus Calvariæ dicitur non qualemcumque diſpenſationem habere, ut illic qui pro hominibus fuerat moriturus, moreretur. Venit ad me traditio quædam talis, quod corpus Adæ primi hominis ibi ſepultum eſt, ubi crucifixus eſt Chriſtus: ut ſicut in Adam omnes moriuntur, ſic in Chriſto omnes vivificentur: ut in loco illo qui dicitur Calvariæ locus, id eſt, locus capitis, caput humani generis reſurrectionem inveniat cum populo univerſo, per reſurrectionem Salvatoris, qui ibi paſſus eſt, & reſurrexit*. Hæc Origenes. Item & Baſilius (o): *Obtinuit*, inquit, *fama quædam in Eccleſia memoriam conſervans, non quidem ſcripto proditam, quæ talis eſt: Quod prima utique Judæa hominem habebat accolam: nimirum Adam, ſimul atque excidit deliciis Paradiſi, in hac terra collocatum, ad mitigandam jacturam bonorum, quibus fuerat exutus. Primæ igitur etiam mortuum hominem excepit qui & illic eum cui addictus erat, ſententiam condemnationis plene eſt executus. Itaque inſolens eſſe ac novum videbatur illius ætatis hominibus ſpectaculum,*

(n) Orig. tract. 35. in Matth.
(o) Baſil. in Levit. c. 5.

Digitized by Google

os capitis deſtutate carac andum: at illi recondentes cranium, loco illi indiderant nomen Cranion, id eſt, Calvarium. Probari ratione potuit, Noe non ignoraſſe ſepulcrum principis hujus, & mortalium omnium primigenii: ſiquidem de hac re fama a diluvio mox per Orbem propagata eſt ab ipſo & dimanavit: eoque Dominus, excuſſa origine humanæ mortis, in Calvariæ loco eſt paſſus. Hucuſque Baſilius. Et ne ſingulorum ſententias velut ex ſcripto recitando prolixiores videamur, nomina tantum auctorum, qui eadem pene ſcripſerunt, hic referamus, nimirum Athanaſium (a), Epiphanium (b), Joannem Chryſoſtomum (c) & alios recentiores Græcorum: ex Latinis vero, poſt Tertullianum, auctorem illum, ſive Cyprianum, ſive illi ferme æqualem qui ſcripſit de Operibus cardinalibus, Ambroſium (d), Auguſtinum (e), & apud Hieronymum (f) ad Paulam & Euſtochium & Marcellam in hæc verba: *In hac urbe, immo in hoc tunc loco, & habitaſſe dicitur, & mortuus eſſe Adam; unde & locus, in quo crucifixus eſt Dominus noſter, Calvaria appellatur, ſcilicet quod ibi ſit antiqui hominis calvaria condita: ut ſecundus Adam, id eſt, Chriſti ſanguis de cruce ſtillans, primi Adam & jacentis protoplaſti peccata dilueret, & tunc ſermo ille Apoſtoli compleretur: Excitare qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus:* Hæc ille.

(a) *Athanaſ. de paſſ. & cruce.*
(b) *Epiph. hær. 46.*
(c) *Chryſoſt. in Jo. homil. 84.*
(d) *Ambroſ. lib. 5. epiſt. 9.*
(e) *Aug. de temp. ſer. 71. & 9. in Geneſ. 161.*
(f) *Hier. ep. 17.*

CIX. De Hieronymi ſententia.

Ipſe autem Hieronymus (g) hæc ipſa recitans, haud libenter his adſtipulari videtur, immo & contradicit, cum ait: (h) *Audivi quemdam expoſuiſſe Calvariæ locum, in quo ſepultus eſt Adam, & ideo ſic appellatum eſſe, quia ibi antiqui hominis ſit conditum caput, & hoc quod Apoſtolus dicat: Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Chriſtus. Favorabilis interpretatio, mulcens aurem populi, nec tamen vera. Extra urbem enim, & foras portam loca ſunt, in quibus truncantur capita damnatorum, & Calvariæ, id eſt, decollatorum, ſumpſere nomen. Propterea autem ibi crucifixus eſt Dominus, ut ubi prius erat area damnatorum, ibi erigerentur vexilla martyrii: & quo modo pro nobis maledictum crucis factus eſt, & flagellatus eſt, & crucifixus, ſic pro omnium ſalute quaſi noxius inter noxios crucifigeretur. Sin autem quiſpiam contendere voluerit, ideo ibi Dominum crucifixum, ut ſanguis ejus ſuper Adæ tumulum diſtillaret: interrogamus eum, quare & alii latrones in eodem loco crucifixi ſunt? Ex quo apparet, Calvariam non ſepulcrum primi hominis ſed locum ſignificare decollatorum: at ubi abundavit peccatum, ſuperabundet gratia. Adam vero ſepultum juxta Hebron & Arbee, in Jeſu (i) filii Nave volumine legimus.* Hæc Hieronymus.

(g) *Hier. in epiſt. ad Epheſ. c. 5.*
(h) *Hier. in Mat. c. 27.*
(i) *Joſue 14.*

CX.

At (tanti Patris in primis rogata venia) his nequaquam adduci poſſumus, ut quod non ab uno vel alio, ſed ab omnibus fere antiquis Patribus, nec ut quidpiam recens excogitatum, ſed a majoribus traditum & ſcriptum eſt, tam facile convellamus: cum præſertim ea quæ ad hæc impugnanda inducit, non videantur eſſe hujuſmodi, quæ nos ab illis penitus diſſentire compellant. Quid enim repugnat, ut locus ille, ubi primus homo ſepultus dicitur, poſtmodum electus fuerit (quod in edito loco ſitus ſit & Hieroſolymis proximus) ad ſupplicia damnatorum? Nec illud probatur, a capitibus decollatorum, quod illic truncarentur capita damnatorum, locum illum appellatum eſſe Calvariam: ejuſmodi enim ſupplicium apud Hebræos nec lege eſſe ſancitum, nec conſuetudine invenimus approbatum: apud Romanos enim erat in uſu, quos haud multo ante hæc tempora Judæis dominari cœpiſſe certum eſt. Rurſum vero quod ad illum Adam pertinet, qui divinæ Scripturæ teſtimonio dicitur ſepultus in Hebron: haud putamus locum adeo patentem præteriſſe tot diſertiſſimos viros; ut adeo inconſulte, ne dicam temere ea de primi parentis ſepultura conſcripſerint, ſi exiſtimaſſent tanto teſtimonio mendacii poſſe redargui, & accuſari: niſi & ipſi ſenſiſſent, de altero potius Adam, quam de primo omnium patre, divinam Scripturam eſſe locutam.

CXI.

Hæc vero ut certiora habeantur, ipſa ejuſdem civitatis origo ex eodem Scripturæ loco petenda eſt, quæ ſic ſe habet (k): *Nomen Hebron ante vocabatur Cariatharbe: Adam maximus ibi inter Enacim ſitus eſt.* Hæc ibi. Porro Cariatharbe idem eſt, quod civitas Arbe. Fuit Arbe pater Enac, ut paulo inferius ſequenti capitulo dicitur (l). Enac vero fuiſſe gigantem, & parentem gigantum, habet liber Numeri his verbis (m): *Ibi*, in Hebron ſcilicet, *vidimus monſtra quædam filiorum Enac de genere giganteo, quibus comparati, quaſi locuſtæ videbamur.* Ab Enac ſtirpem Enacim ipſos gigantes eadem divina Scriptura (n) nominare conſuevit. Quod igitur Adam maximus inter filios Enacim ſepultus dicatur, non de alio quam de uno ex gigantum numero, qui cæterorum maximus haberetur, quique Adam ſit appellatus, dictum exiſtimamus. Teſtatur Joſephus (o) adhuc temporibus ſuis monſtrari ſolita oſſa gigantum, qui in Hebron ſepulti erant, adeo magna, qualia, inquit, vix credant, qui non viderunt ipſi. Perſuadet id ipſum illud maxime, quod inuſitata ſit ea in divina Scriptura nomenclatura, ut primus

(k) *Joſue 14.*
(l) *Joſue 15.*
(m) *Num. 13.*
(n) *Deut. 2. 2. Joſue 11.*
(o) *Joſeph. ant. l. 5. c. 2.*

omnium parens Adam ſit maximus appellatus. Sed hæc de his ſatis.

CXII. Hieruſalem in medio terræ. (a) Hieronym. in Ezech. c. 5.

Quod vero idem locus in medio terræ ſitus dicatur, ac ſecundum propheticum ſermonem, Deus operatus ſit ſalutem in medio terræ: Hieronymus (a) in illa Ezechielis verba: *Hæc dicit Dominus Deus: Iſta eſt Hieruſalem, in medio gentium poſui eam, & in circuitu ejus terras;* ait: *Hieruſalem in medio mundi ſitam, hic idem Propheta teſtatur, Umbilicum terræ eſſe demonſtrans;* & inferius: *Operatus eſt ſalutem in medio terræ: a parte enim Orientis cingitur plaga quæ appellatur Aſia; a partibus Occidentis, eius quæ appellatur Europa; a Meridie & Auſtro, Libya & Africa; Septentrione Scythia, Armenia, atque Perſide, & cunctis Ponti nationibus. In medio igitur gentium poſita eſt, ut quia notus erat in Judæa Deus.* Hæc Hieronymus. Joſephus (b) aliam iniit rationem, dum Judæam deſcribens, hæc ait: *Media vero ejus eſt Hieroſolyma: unde quidam non ſine ratione umbilicum eius terræ eam vocaverunt.* Victorinus Pictavienſis de eodem loco his agit verſibus:

(b) Joſeph. de bell. Jud. lib. 3. c. 2.

Eſt locus ex omni medium quem credimus Orbe;
Golgotha Judæi patrio cognomine dicunt.

(c) Beda de locis ſanctis c. 2.

Beda (c) qui eadem Victorini recitat carmina, hæc ait: *Columna celſa ſtat, quæ æſtivo ſolſtitio umbram non facit: unde putant ibi mediam eſſe terram, & hiſtorice dictum: Deus autem ante ſæcula operatus eſt ſalutem in medio terræ.* Hæc ille. Sed profecto fieri non poteſt quod aſſerit Beda: nam ſi id ita eſſet, neceſſe omnino foret Hieroſolymam ponere intra zonam torridam, & tropico ſaltem cancri ſubjicere: at ab illo longius abeſſe omnes qui terras deſcribunt, apertiſſime tradunt, & certiſſimis experimentis etiam nunc cognoſci poteſt. Sed illud non male, vel Hieroſolymam ſitam in medio terræ habitabilis, vel in medio Palæſtinæ. Animadvertit atque correxit eumdem Bedæ errorem noſter Thomas Bozius vir cum primis eruditus.

CXIII. (d) Matt. 27. Marc. 15. Luc. 23. Joan. 19. Concord. c. 143. De veſte inconſutili.

His igitur quæ ad Golgotha ſpectant, in hunc modum enarratis; quæ reliqua ſunt paſſionis Chriſti, brevi quodam compendio perſtringam. Exuerunt (d) ſuis veſtibus milites Jeſum, eaſque in quatuor diviſerunt partes, & quiſque militum partem ſuam accepit: ſuper tunicam vero inconſutilem miſerunt ſortem. Errare illos exiſtimo, qui putarunt Chriſti veſtem inconſutilem fuiſſe pretioſam: nam haud credendum eſt ejus generis veſtibus Dominum uſum eſſe, qui Joannis prædicans ſanctitatem, dixerat: *Qui mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt.* Unde conſiderandum, quod Iſidorus Peluſiota ad Cratonem (e) ſcribens, hæc ait: *Erat autem tunica ejus deſuper contexta per totum. Quis autem veſtis illius vilitatem ignorat? ut qua Galilæorum pauperes utantur: apud eos enim maxime hujuſmodi veſtis genus fieri ſolet, arte quadam, ut pectoralia, retractim conſutum.* Hæc Iſidorus. *Erat illa* (ait Joannes) *inconſutilis: quod ſane genus veſtis haud facile ſciſſuram patitur, quin tota pariter retexatur. Contextam illam fuiſſe a ſanctiſſima Virgine, par eſt credere: nam in Oriente hominum veſtes a feminis confici ſolitas, liber qui dicitur Eſdræ teſtatur, cum ait (f): Ipſæ faciunt ſtolas omnium hominum.* Eadem etiam in Proverbiis (g) de optima muliere dicuntur: *Confidit in ea cor viri ſui, & ſpoliis non indigebit.* & poſtea: *Domeſtici ejus veſtiti ſunt duplicibus.*

(e) Iſidorus lib. 1. ep. 74.
(f) 3. Eſd. 4.
(g) Proverb. 31.

CXIV. Sic ſpoliatum Redemptorem mundi cruci affixerunt tribus, vel (ut tradit Gregorius (h) Turonenſis) quatuor clavis: id quidem ſecundum antiquum crucifigendi ritum: nam Plautus (i): *Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit: Sed ea lege, ut affigantur bis pedes, bis brachia.* Cæterum interdum martyres pluribus etiam clavis in cruce confixos, dicemus tertio Annalium tomo. At de Chriſto Domino noſtro antiquiores imagines, quatuor ipſum affixum clavis repræſentant, nempe ſeorſum ſingulis pedibus ſingulis confixis clavis. Sed aliam ſententiam de tribus clavis recentior probavit uſus.

(h) Greg. Turon. de glor. mart. c. 6.
De titulo Crucis.
(i) Plaut. in Moſtell.

CXV. Poſt hæc autem ſcriptus eſt a Pilato cauſæ titulus, qui ſuper crucem affigitur eo ordine quo ponitur a Joanne, nempe Hebraice, Græce, & Latine, ut apparet in parte tituli, quæ Romæ extat: ita tamen, ut ſecundum ea quæ a nobis ſuperius dicta ſunt (k), & quæ I. C. habet (l), in ipſius ordine nobilior locus, ac proinde prior ille ſit viſus, qui Chriſto vicinior eſſet: ſicque Latina prior, noviſſima vero Hebraica, ut quæ Græca inferior & barbara a Romanis haberetur, poſita eſſet inſcriptio. Siquidem apud eos in theatro locus infimus Senatorum, ſummus vero plebis (m), & in triumpho poſtremus Imperatoris, ſed & in triclinio noviſſimus Conſulis erat (n), ſicque ſedendo, procedendo, & recumbendo, locus ultimus primus eſſet. Crucifixi ſunt cum eo pariter duo latrones, unus a dextris, alter vero a ſiniſtris. Tunc pro perſecutoribus exoravit, dicens: *Pater dimitte illis; non enim ſciunt quid faciunt.* Ad hæc, Principes ſacerdotum, & qui cum eis erant, irridebant eum & blaſphemabant: illudebant eidem & milites. Inſuper cum & unus ex latronibus, qui

(k) Supra an. 16.
(l) l. decreta ff. de re Jud.
(m) Sigon. de Jur. antiq. Rom. lib. 2.
(n) Plutarch. in Sympoſ. lib. 1. q. 3.

cum

cum eo affixi cruci erant, convitiaretur ei: mox alter illum blaſphemantem redarguens, Chriſtum confeſſus, ſe eidem commendavit; qui & ab eo meruit audire: *Hodie mecum eris in Paradiſo*. Stabat interim juxta crucem Jeſu Maria mater ejus, & ſoror matris ejus Maria Cleophe, & Maria Magdalene; aderat & Joannes. Cum vidiſſet ergo Jeſus matrem, & diſcipulum ſtantem quem diligebat, dixit matri ſuæ: *Mulier ecce filius tuus*. deinde diſcipulo: *Ecce mater tua, & ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua*.

CXVI. Dum hæc agerentur, hora ſexta (*a*) factæ ſunt tenebræ ſuper univerſam terram, uſque ad horam nonam. Cumque his addat Lucas Evangeliſta & Solem eſſe obſcuratum; ſatis perſpicue declaratur, non ipſam Judæam tantum (ut aliquando Origenes (*b*) dixit) ſed univerſum plane terrarum orbem offuſum fuiſſe tenebris. Porro ille ipſe Origenes auctor hujus ſententiæ, cum agit (*c*) adverſus Celſum philoſophum Epicureum, Chriſtianorum hoſtem infenſiſſimum, de admiranda tunc facta Solis eclipſi, non ex Evangeliſtarum teſtimonio, quibus Ethnicus homo non crederet, ſed ex Phlegonte Hadriani Imperatoris liberto, inſigni chronographo, de quo plura ſcribit Suidas, teſtimonium citat his verbis: *De Sole autem Tiberii Cæſaris tempore obſcurato, quo imperante Jeſus creditur cruci fuiſſe affixus, & de magnis terræ tunc motibus factis, ſcripſit Phlegon in tertio decimo vel decimoquarto (ut arbitror) de temporibus libro*; & inferius: *Putat autem prodigii loco ducendum, quod moriente Jeſu contremuerit terra, & cuncta ſint tenebris obvoluta: de quibus tamen, ut licuit, ſupra reſpondimus; cum & Phlegonta ipſum produximus, Salvatoris temporibus patientis, hiſtoriam fuiſſe complexum*, &c. Porro ipſius Phlegontis verba Euſebius (*d*) recitat, ſic dicens: *Scripſit vero ſuper his & Phlegon, qui Olympiadum egregius ſupputator eſt, in libro decimoquarto ita dicens: Quarto autem anno ducenteſimæ ſecundæ Olympiadis, magna & excellens inter omnes quæ ante eam acciderant, defectio Solis facta eſt: dies hora ſexta ita in tenebroſam noctem verſus, ut ſtellæ cœli viſæ ſint: terraque motus in Bithynia Nicææ urbis multas ædes ſubvertit*. Hæc Phlegon. Tertullianus (*e*) item adverſus Gentiles agens, non ex Evangelio teſtimonium, ſed ex ipſorum ſcriptis adducit, cum ait: *Eodem quidem momento dies, mediam orbem ſignante Sole, ſubducta eſt: deliquium utique putaverunt, qui id quoque ſuper Chriſtum prædicatum neſcierunt. Et tamen cum mundi caſum relatum in archivis veſtris habetis*. Hæc Tertullianus. Lucianus (*f*) itidem adverſus Gentes agens: *Perquirite*, inquit, *in Annalibus veſtris, & invenietis temporibus Pilati, fugato Sole, interruptum tenebris diem*.

(*a*) Matt. 27. Marc. 15. Luc. 23.

(*b*) Orig. in Matt. tract. 35.

(*c*) Orig. contra Celſ. lib. 2. De Solis defectu.

(*d*) Euſeb. in Chronic. an. 33. Chriſti.

(*e*) Tertull. in Apolog.

(*f*) Lucianus in Actis ſui mar.

CXVII. Quid Dionyſius. Quomodo autem ejuſmodi Solis defectio facta ſit, Dionyſius Areopagita ſcribens ad Polycarpum, cum invehitur in Apollophanem philoſophum, narrat his verbis: *Quid de illo, qui tempore crucis Dominicæ factus eſt, Solis defectu dicturus es? Eramus tunc ambo apud Heliopolim, amboque ſimul incidentem mirabiliter Soli Lunæ globum notabamus (non enim ejuſce conjunctionis tunc aderat tempus) ipſamque rurſus ab hora nona ad veſperum, ad Solis diametrum ſupra naturæ vires reſtitutam. In memoriam autem illius revoca etiam aliud quoddam: nempe enim (ut ipſe non ignorat) eam Lunæ incidentiam ab Oriente cœpiſſe, & uſque ad ſolaris corporis finem perveniſſe, ac tum demum reſiliiſſe notavimus: neque vero eadem ex parte, ut aſſolet, & incidentia illa & repurgatio facta eſt, ſed ex adverſo diametri; hæc ſunt quæ tunc temporis contigere, naturam profecto ſuperantia, ac ſoli Chriſto poſſibilia, qui auctor eſt omnium, facitque magna ac ſtupenda, quorum non eſt numerus: iſta illi, ſi licuerit, dicito; hæc Dionyſius ad Polycarpum*.

CXVIII. Idemque de eadem re ſcribens ad ipſum Apollophanem, agit his verbis: *Heliopoli tu quidem pene mihi coævus, & ego quinque & viginti fere annorum tempus evolvens, una morantes conſtiteramus, cum feria quadam ſexta, & hora etiam pene ſexta, Sol horribilibus ſubito eſt obſitus tenebris, Luna ipſum intercurrente: quia non Deus, ſed creatura Dei in ipſius veræ lucis occubitu lucere non potuit. Quærebam enim tunc apud te, qui mihi ſane ſapientiſſimus videbaris, quid ipſe inde ſentires; tu vero mirabili prudentia ſubintuliſti: quod uſque adeo penetralibus mentis meæ alte inhæſit, ut nulla oblivione deleri, nulla unquam valeat mortis imagine deterreri. Offuſi enim tenebris ipſi eramus, orbem Solis undequaque & ex æquo occupante caligine; & poſtquam repurgatio & reſtitutio facta eſt, Luna ad Solis diametrum converſa aufugit. Et tunc quoque regulam Philippi Aridæi aſſumpſimus: Cumque reperiſſemus, quod & erat notiſſimum, eo tempore Solem eclipſis moleſtias laboreſque minime perpeti debuiſſe, ac nihilominus Lunam ab Oriente ſolarem ſplendorem pullis nigrantibuſque velis obduxiſſe, cum ſoleat ex occidua parte Solem ingredi: tunc autem opifices lucis theſauros caliginibus, quas ipſa genuerat, ad occiduos uſque Solis fines pervagata (ut ipſi putavimus) occultavit: cum tamen & Luna id tempus deeſſet, nec coitus vicinum tempus eſſe cognoſceretur:*

Ajo ad te (neque enim adhuc myſterii tantæ rei conſcius eram) O ingentis prudentiæ promptuarium: quid inquam, o doctrinæ ſpeculum Apollophanes, his ſecretis adſcribis? Ad hæc, neſcio quo pacto, divino quodam afflatu, & non humani ſenſus ſermonem ſubintuliſti: Hæ, o bone Dionyſi, divinarum viciſſitudines ſunt rerum. Denique vero adnotatum diligenter feriæ diem, & annum, annuntiatione quam ſacer Paulus noſtris attentis auribus infudit, conſentientibus ſignis conſpirare & concordare expertus, manus veritati ſubmiſi, & ex falſitatis nexibus ſum abſolutus: quam quidem veritatem mirifice effero, quam & tibi communico. Hactenus de his Dionyſius.

CXIX. De eodem quoque Solis defectu admirando Hieronymus (*a*) agit, Auguſtinus (*b*) etiam pluribus, qui & fuiſſe præter omnem naturæ ordinem, ſcribens (*c*) ad Heſychium, his demonſtrat: *Non erat,* inquit, *talis ille Solis defectus, quando Chriſtus crucifixus eſt, & ideo vere mirabilis erat & prodigioſus. Paſcha enim fuerat Judæorum, quod nonniſi in plenitudine Lunæ celebratur. Secundum autem Aſtrologorum numeros, certum eſt, Solem, quando Luna plena eſt, non poſſe deficere, ſed quando finis eſt Lunæ; non quidem ſemper, ſed aliter numquam, cum ſecundum illos numeros deficit. Quis ergo tale umquam meminit apparuiſſe de cælo, ex quo Dominus illa prædixit, quale apparuit, quando paſſus eſt?* Hæc Auguſtinus.

(*a*) *Hieronym. in Joel. c. 2.*
(*b*) *Aug. lib. quæſt. nov. teſt. q. 105*
(*c*) *Aug. epiſt. 80.*

CXX. Cum hæc igitur agerentur, circa (*d*) horam nonam exclamavit Jeſus voce magna dicens: *Eli Eli lamma ſabacthani?* quod eſt interpretatum, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me? Poſtea dixit: *Sitio*; oblatumque tunc acetum accepit. Hæc pluribus Evangeliſtæ. Quod ad propinationem aceti ſpectat, nulla inter ſanctos Evangeliſtas eſt diſcrepantia, quantumlibet Joannes dicat ſpongiam aceto plenam hyſſopo circumpoſitam Chriſti ori admotam, Matthæus vero & Marcus eam arundini ſeu calamo tradant impoſitam; ut ex his quæ dicturi ſumus, facile apparebit. Sed in primis illud perveſtigandum eſt: Quorſum hæc omnia parata ex induſtria erant, nimirum vas aceto plenum, ſpongia, hyſſopus, & arundo? certe hæc non caſu in monte extra urbem poſito ſunt inventa. Sed ſi conſideremus attentius, quis eſſet horum ſingulorum uſus ac virtus; rem integram proculdubio intelligemus: ſimulque eſſe commentum certo ſciemus, quod aliqui dixerunt, ad accelerandam reorum mortem conſueviſſe Judæos cruci affixis propinare acetum. Ut igitur de hoc primum agamus; virtutem a natura inſitam eſſe aceto ſiſtendi ſanguinem, eamdemque hyſſopo ſimul & ſpongiæ inhærere, pluribus in locis teſtatur Plinius (*e*): cujus eſt in primis locus egregius & ad rem de qua agimus valde accommodatus, cum ait acetum faſciculo hyſſopi conditum ſiſtendi ſanguinis vim quamdam & efficaciam habere, ſive ſpongiæ ſuperponatur, ſive ad potandum detur: tribuit & Dioſcorides (*f*) eamdem aceto virtutem, cum ait: *Acetum erumpentem undecumque ſanguinem potu ſiſtit.* Si vero acetum junctum ſit hyſſopo; majorem inde haurire efficaciam ad ſiſtendum ſanguinem ex clavorum vulneribus manantem, cum pendenti in cruce ſpongia ſuper arundinem affixa admovetur, jure dici poſſe videtur; hæc quod ad potum pertinet.

(*d*) *Mat. 27. Marc. 15. Luc. 23. Joan. 19. Concord. c. 143.*
De ſpongia aceto plena.
(*e*) *Plin. nat. hiſt. lib. 23. c. 1. in fin.*
(*f*) *Dioſcor. lib. 5. c. 24.*

Verum non potu tantum, ſed earumdem rerum applicatione, & factu vulneribus admotione, eadem hæc ipſa præſtari ſolebant. De ſpongiis quidem cum loquitur Plinius (*g*), hæc ait: *Veteres ſpongiæ conglutinant vulnera.* Et paulo poſt: *Spongiis vulnera utiliſſime foventur.* Ac rurſum: *Ipſæ inflammationibus vulnerum ponuntur, nunc ſiccæ, nunc aceto conſperſæ.* Ac denique: *Sanguinis profluvium ſiſtunt ex aceto, vel frigida.* His autem quæ ſcribit Plinius, antiquus rei uſus conſentit: ſiquidem mos erat ut gladiatori vulnerato, ad ſiccandum fluentem ſanguinem ſpongia continuo miniſtraretur. Unde Tertullianus (*h*) in libro de Spectaculis, de his mentionem habens, ſic ait: *Poteris & de miſericordia moveri defixus in morſus urſorum, & ſpongias retiariorum.* Id ipſum & in marmoribus nobiliter ſculptis vidimus, nimirum Adonidi ab apro recenter vulnerato, continuo a miniſtro quopiam admotam ſpongiam, ac vulneri ſuperpoſitam, ut fluentem cruorem ſiſteret. Habentur hæc in antiquo ſarcophago ea hiſtoria egregie admodum effigiato, quod Romæ aſſervatur in ædibus Tiberii Cevoli, Via Triumphali. CXXI.

(*g*) *Plin. nat. hiſt. lib. 32. c. 11.*
Uſus ſpongiæ.
(*h*) *Tert. de ſpect. c. 25.*

Sic igitur (ut ad rem, cujus cauſa hujuſmodi eſt ſuſcepta digreſſio, redeamus) ex induſtria omnia potiora medicamenta quæ ſanguinem ſiſterent a Judæis parari ſolita, cum quis cruci affigeretur, ſatis ſuperque demonſtratum eſſe videtur, elucidatumque quod ait Joannes (*i*): *Vas ergo erat poſitum aceto plenum, Illi autem ſpongiam plenam aceto, hyſſopo circumponentes, obtulerunt ori ejus.* In quo & magis veritati conſentaneum eſſe videtur, quod ex Græco textu colligitur, & ex Theophylacto, qui hunc locum eſt interpretatus, acetum illud hyſſopo fuiſſe permixtum, atque conditum, ſicque ex aceto & hyſſopo ſpongiam fuiſſe imbutam atque arundini affixam, ad potum Domino propinandum. Cæterum medicamentum illud ſic compoſitum, non potus cauſa fuiſſe præcipue inſtitutum pu- CXXII.

(*i*) *Joan. 19.*

tamus

tamus, ſed magis ut eo ſic infuſa ſpongia recentibus admota vulneribus, fluentem largiter ſanguinem continuo ſiſteret. Eſt & ejus rei conjectura non levis: quia (ut accepi ab his qui eam viderunt) ſpongia qua potatus eſt Dominus Jeſus Chriſtus, quæ uſque hodie ſummo honore aſſervatur Romæ in baſilica Lateranenſi, quaſi aliquando ſanguine tincta fuiſſet, ruborem quendam adhuc retinet, quem ſemel imbibiſſet: ſicque putamus madidam prius ſanguine ſpongiam, atque preſſam, aceto poſtea & hyſſopo ſuperinfuſam (proh ſcelus) ſacratiſſimo ori Domini propinatam. Verum quod, cum accepiſſet dixerit: *Conſummatum eſt*: & inclinato capite tradidit ſpiritum: id non idcirco evenit, quod ejuſmodi potus ſui natura (quod nonnulli perperam dixerunt) mortem accelerandi vim haberet; ſed potius Deo ſic diſpenſante, ne longiore vita reſervaretur ad crurifragium, quod de eo prophetice ſcriptum eſſet: *Os non comminuetis ex eo*. Quamobrem, quod maxima omnium pœna crurifragium eſſe ſoleret: haud putamus, humanitatis intuitu, his ad ſiſtendum ſanguinem eos conſueviſſe uti remediis, ſed potius ferali ſævitia, ut ſic diutius pœnis atque ærumnis cruci affixi diſtinerentur, ac demum crudeliſſima fractura oſſium ante Solis occaſum (ut mos erat) ad veſperum necarentur.

Poſt Crucem crurifragium.

CXXIII. Cum igitur (ut dictum eſt) acetum Dominus accepiſſet, dixiſſetque (a): *Conſummatum eſt: clamans ſubinde voce magna, ac dicens: (b) Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum: inclinato capite, tradidit ſpiritum. Tunc vero velum templi ſciſſum eſt in duas partes, a ſummo uſque deorſum.* Quale autem ejuſmodi genus veli eſſe ſoleret; præter illa quæ in divina Scriptura de eo ſcripta leguntur, Joſephus (c), qui vidit, ſic una cum loco in quo appenſum erat, deſcribit: *Interior porta inaurata erat, & circum ipſam auratos parietes deſuper habebat auratos pampinos, unde racemi ſtatura hominis pendebant, & fores habebat auratas, quinquaginta & quinque cubitis altas, ſexdecim vero latas. Ad hæc aulæum longitudine pari, hoc eſt, velum Babylonium, hyacintho, & byſſo, & cocco, & purpura variatum, admirabili opere factum, neque contemplationis expers colorum permixtione; cocco enim videbatur ignem imitari, byſſo terram, & hyacintho aerem, & mare purpura, partim quidem coloribus, byſſo autem & purpura origine; quoniam byſſum quidem e terra, mare autem purpuram gignit: eratque in eo perſcripta omnis cæli ratio, præter ſigna.* Hactenus Joſephus de velo exterius poſito ante primum tabernaculum, ubi candelabrum erat, menſa, atque thuribulum: additque alterum fuiſſe velum quo intima pars templi, quæ dicebatur Sancta Sanctorum, operiebatur. Ex his quidem erroris arguuntur, qui exiſtimarunt unum tantum fuiſſe velum in templo. Porro hoc tempore conſciſſum fuiſſe velum exterius poſitum, quod erat cunctis perſpicuum, & populum ſegregabat a ſacerdotibus, Hieronymus (d) jure affirmat. Quid vero portenderit tantum prodigium, relinquimus interpretibus hæc fuſius explicanda. Addit ad hæc S. Ephræm Syrus (e), cujus ſummam in ſcribendo fuiſſe auctoritatem, Hieronymus tradit (f); tunc cum velum templi ſciſſum eſt, columbam etiam e templo egredi viſam eſſe.

(a) Joan. 19.
(b) Luc. 23.
(c) Joſeph. de bell. Jud. lib. 6. c. 6.

Velum Templi quale.

(d) Hieron. epiſt. 150. q. 8.
(e) Ephr. ſerm. de paſſ. Dom.
(f) Hier. de ſcrip. Eccleſ.

CXXIV Tunc etiam & magnus factus eſt terræmotus, adeo ut ea concuſſione ſciſſæ ſint petræ: de quo teſtimonium ex Phlegonte ab Origene & Euſebio recitatum ſuperius deſcripſimus. Meminit Plinius (g) ſub Tiberio ingenti terræmotu dirutas eſſe duodecim civitates in Aſia; ad quas ſublevandas factam ab eodem Imperatore tributorum remiſſionem, Suetonius tradit (h); eadem & Dio (i). Quæ cum ad hæc tempora paſſionis Domini referre conetur Oroſius, plane a Tacito ac Dione arguitur, qui ambo ſub Conſulatu Cœlii Ruſi atque Pomponii Flacci ea ponunt, anno Domini ſcilicet decimonono; Euſebius vero in Chronico anno vigeſimo. Cæterum quis neget terræmotus hoc anno iterum repetitos, id ipſum præſertim poſt Evangeliſtas teſtante Phlegonte, etſi non Aſiam tunc concuſſiſſe, certe in aliis Orbis regionibus ſui magnitudine prodigioſos fuiſſe? De lapidibus eo terræmotu conſciſſis, hæc Cyrillus (k) Hieroſolymorum Epiſcopus: *Hactenus Golgotha monſtrat, ubi propter Chriſtum petræ ſciſſæ ſunt.* Porro non Hieroſolymis tantum, ſed & in pleriſque aliis orbis terrarum partibus ſciſſos montes eodem terræmotu, incolæ firma traditione teſtantur, nempe in Hetruria montem Alverniæ dictum, & prope litus Campanum Cajetæ promontorium. Ad hæc inſuper addidimus, tradere S. Hieronymum (l) ex Evangelio Nazaræorum, quod in Latinum tranſtulit, eodem quoque terræmotu templi ſuperliminare collapſum eſſe: tum & Angelos præſides templi auditos eſſe, dicentes: *Tranſeamus ex his ſedibus*; id & Euſebius quoque tempore Chriſti paſſionis accidiſſe teſtatur; licet Joſephus ad Pentecoſtes referat tempus. Sed quam facile homo ille, ſive inconſiderantia, ſive dolo malo in his quæ ſunt temporis errore lapſus inveniatur, ſuperius ſæpe demonſtravimus. Eodem inſuper terræmotu & monumenta ſepulcrorum aperta eſſe, & multa corpora ſanctorum a mortuis ſurrexiſſe, Hieroſoly-

Terræmotus tempore paſſionis.

(g) Plin. nat. hiſt. lib. 2. c. 84.
(h) Suet. in Tib. c. 48.
(i) Dio lib. 57.
(k) Cyril. Catech. 13.
(l) Hieron. epiſt. 150. q. 8.

mamque veniſſe (nam ſepulcra foris erant poſita) & apparuiſſe multis, Evangelica (a) docet hiſtoria.

(a) Matt. 27.

CXXV. At quoniam de prodigiis agimus, non prætermittimus dicere quæ ſcribit Plutarchus his Tiberii temporibus accidiſſe quæ & Euſebius (b) recitat (qualiacumque ſint, fides eſto penes auctorem) in hæc ipſa verba: *De morte vero dæmonum, audivi ego ab Æmiliano, viro prudente ſimul atque modeſto, quem credo multos veſtrum cognoviſſe: Cum in Italiam pater ſuus navigaret circa inſulas, quas Echinades appellant, flatu ventorum deficiente, noctu prope Paxas deveniſſe: cumque omnes pene qui ſimul navigabant, attentiores vigilarent, repente a Paxis inſula vocem magnam auditam fuiſſe, qua (*) Thramnus quidam vocabatur; quæ vox novitate rei omnes magno perculit miraculo. Thramnus enim ille qui vocabatur, homo erat Ægyptius, ejus ipſius navis gubernator, qui bis vocatus nihil reſpondit: tertio vero vocatus, morem geſſit vocanti, atque reſpondit. Illum vero multo majore voce ſic exclamaſſe: Quando juxta paludem fueris, annuntia tunc, Pana magnum mortuum eſſe. Qua re audita, magno dicebat Epitherſes (ſic enim Æmiliani pater vocabatur) omnes terrore perculſos fuiſſe. Cumque dubitarent, utrum obtemperandum eſſet voci illi, an non: hoc Thramni conſilium ab omnibus approbatum eſſe: ſi ſecundi quidem ſpirarent venti, nihil eſſe dicendum; ſin vero tranquillitas maris eſſet, & ventorum flatus, cum in eo loco eſſent, omnino deficerent, non eſſe retinenda quæ audivere. Cum igitur juxta paludem eſſent, quia nullus eſſet flatus ventorum, tunc Thramnum in mare pronum reſpicientem magna voce dixiſſe quæ audivit: Magnus Pan mortuus eſt. Qua re annuntiata, magnus multorum gemitus, immo vero innumerabilium, miraculo quodam commixtus ſubito auditus fuerat.*

(b) Euſeb. de præp. lib. 5. cap. 9. ex Plutarch. lib. de defect. oracul.

De alio prodigio.

(*) Thamus.

CXXVI. *Et quoniam multi fuerant qui ea in navi navigabant, cito ac facile cum Romam veniſſent, hujuſmodi rei rumores univerſam Urbem replevere; & a Tiberio Cæſare, qui tunc gubernacula Reipublicæ gerebat, Thramnum accerſitum fuiſſe. Cui rei tantum fidem Tiberius præbuit, ut philoſophis, qui tunc Romæ reperti erant, accitis, diligenter quiſnam eſſet ille Pan, ac curioſe ſcrutaretur. Omnes autem illos quibuſdam in idem conveniſſe conjecturis, ac dixiſſe, de illo ſibi videri nuntiatum fuiſſe, qui a Mercurio & Penelope natus fuit. Cum hæc de morte Pan Philippus dixiſſet: nonnulli eorum qui aderant, eadem ipſa ab Æmiliano ſene audiſſe ſe teſtabantur.* Hactenus de Pane Euſebius ex Plutarcho. Hæc quidem ab aliquibus in eum ſenſum ſunt accepta, ut Pan Chriſtus Dominus univerſorum intelligeretur, ejuſque mortem ut ſuam ipſorum cladem luxiſſe dæmones, qui ppe qui adhuc ipſo vivente ſæpius fuiſſent lamentati ſe ab ipſo torqueri. Sane quidem, ſi rei geſtæ fidem adhibendam eſſe putamus, nequaquam de illo Pane quem Gentiles colebant, ea poſſunt intelligi. Nam ſi Panem, ut illi dicebant hominem fuiſſe dixerimus; longe ante hæc ſæcula ipſum obiiſſe humanum diem, certum eſt: ſi vero aliquem dæmonum fuiſſe affirmaverimus; intellectuales ipſas creaturas morti non ſubjacere, exploratiſſimum eſt. Sed ad Evangelicam hiſtoriam redeamus.

De interitu Panis.

CXXVII. Cum igitur tot tantaque divina operatione prodigia facta eſſent: Centurio (c) hæc videns, ac præcipue admiratus quod Jeſu voce magna clamans expiraſſet, glorificavit Deum, & publica confeſſione teſtatus: *Vere*, inquit, *filius Dei erat iſte.* Omnes inſuper his viſis revertebantur præ dolore admiſſi facinoris pectora ſua percutientes. Porro Centurionem hunc, Longinum nomine appellatum fuiſſe, Chriſtique fidem ſecutum, abdicaſſe ſe a militia, ac denique ad martyrii palmam advolaſſe, qui ejus res geſtas ſcripſerunt (d), teſtantur. Ex quibus redarguuntur, qui ex apocryphis quibuſdam ſcriptis tradiderunt, Longinum nomine, eumdemque cæcum fuiſſe militem illum, qui lancea latus Domini aperuit.

(c) Matt. 27. Marc. 15. Luc. 23.

De Centurione.

(d) Extant apud Metaphraſt. die 16. Octob.

CXXVIII. Cum (e) vero appropinquaſſet initium diei ſabbati, quem poſt horam nonam Judæos publico ſigno auſpicari conſueviſſe, Joſephi auctoritate ſuperius demonſtravimus: ne remanerent in cruce corpora ſabbato, cum alioqui a lege divina ſtatutum eſſet, ut appenſi in patibulo (f) eadem die, & (ut addit Philo g) ante occaſum Solis, ſepelirentur: Judæi adierunt Pilatum, ut jam viventes adhuc in cruce, ex more, crurifragio necarentur, eorumque corpora tollerentur. Advenientes ad hoc milites, utriuſque latronis fregerunt crura, idem cum Jeſu acturi: ſed cum mortuum vidiſſent, abſtinuerunt: unus tamen militum lancea latus ejus aperuit, ac continuo fluxit ſanguis & aqua. Porro Dei genitricem, quæ cum cæteris prius enarratis feminis aderat, magna cum reverentia collegiſſe, quantum licuit, ſanguinem & aquam quæ e Domini latere fluxerat, ex antiquioribus monumentis recitat Metaphraſtes (h) qui & hæc inſuper addit: *Dicunt hi qui de his rebus tractarunt, eam ab initio uſque ad finem ſe fortiter atque conſtanter geſſiſſe, honeſte quidem, & non indecore utcumque motu animi, fletus etiam oſtendens ſe eſſe matrem, ſed matrem omnino illius, qui motum animi certis finibus continuit: mortuumque videns filium, eo motu animi uſa eſt, ut oportuit:*

(e) Matt. 27. Marc. 15. Luc. 23. Joan. 19. Concord. c. 144.

(f) Deut. 21.

(g) Philo de ſpecial. legib.

(h) Metaphr. 15. Auguſti.

De S. Dei Genitrice Maria.

quia

quin etiam in eo de cruce deponendo maternis manibus inſervivit, & clavos qui extrahebantur, in ſinu ſuo accepit; & membra illius amplexa eſt, partim quidem ulnis aſtringens, partim quidem ſuis lacrymis plagas emundans. Deinde tota toti corpori circumfuſa: Ecce tibi ab omni ſæculo præfinitum myſterium ad finem uſque venit, o Domine, placida voce dicit: & Joſepho in manus tradens ſudarium, ait: Tibi autem deinceps curæ erit, ut ſepulturæ tradens, hoc cum honeſte componas, myrrha condias, & ei juſta facias. Hæc ille, additque Joſephum adhuc occultum diſcipulum propter metum Judæorum, & timentem illos, hortatu tamen Deiparæ, grande opus ac plane arduum aggreſſum eſſe, & omni excuſſa formidine audacter introiſſe (ut ait Evangeliſta *a*) ad Pilatum, ac petiiſſe corpus Jeſu.

(*a*) *Marc.* 15.

CXXIX. Scimus alios animi affectus in ſanctiſſima Deipara expreſſos inveniri in tragœdia illa inſcripta, Chriſtus patiens, quæ ab eruditis Apollinaris Laodiceni potius, quam Gregorii Nazianzeni eſſe opus, merito exiſtimatur. Scimus præterea complura a Sancto Anſelmo & aliis nonnullis piis viris de Chriſti paſſione ferri, quæ ex devota meditatione ac contemplatione potius, quam ex hiſtorica antiqua veraque narratione fluxiſſe noſcuntur. Si quid autem alicui ſancto viro divinitus revelatum fuerit, non rejicimus, ſed his non ea miſcemus, quod non Apocalypſim, ſed hiſtoriam conſcribere, inſtituti ratio exigat. Sed jam reliqua proſequamur.

Meditationes piæ & revelationes.

CXXX. Joſephus (*b*) igitur, accepto Jeſu corpore, ſepulturam ejus diligenter curavit: nam (ſicut mos eſt Judæis defunctorum corpora ſepelire) mixtura myrrhæ & aloes librarum quaſi centum conditum corpus Jeſu & linteis involutum ſepelivit illud in monumento ſuo novo, quod exciderat in petra. Ponendi autem in novo ſepulcro Chriſti corporis quænam ratio fuerit, colligitur ex compendio Thalmud, quod dicitur Alpheſi, & Rabbinis Jacob Turin, & Moyſe Ægyptio: qui ajunt, cadavera damnatorum vetita eſſe inferri in ſepulcra cæteris communia, ſed in privata ſeorſum ab aliis eſſe ponenda: ſurſumque ſeparatim eſſe pariter ſepelienda inſtrumenta illa, quibus mors illata fuiſſet, nempe cruces, clavos, enſes, lapides, pro mortis genere, quo quis affectus eſſet: eaque ratione vetitum pariter fuiſſe tradunt, aliquem ſuffigi arbori, ſed ex ligno exciſo juberi componi crucem, eamdemque ſeorſum ſepulturæ mandandam cum reliquis ad mortem inferendam adhibitis inſtrumentis. In petra autem excidi ſolitas ſepulturas apud Judæos, jam ſuperius dictum eſt: eamdemque conſuetudinem ad Chriſtianos eſſe dilapſam, cœmeteria quæ tum Romæ, tum alibi in cryptis arenariis ſunt antiquitus inſtituta, fidem faciunt: in his enim, non in terra deorſum, ſed deſuper in lateribus cryptarum fornices ſuſtinentibus, in excavatis ibi loculis reponi cadavera, moris fuit.

(*b*) *Matth.* 27. *Marc.* 15. *Luc.* 23. *Joan.* 19.

Cur in novum Sepulcrum Jeſus.

Quænam vero in reliquis eſſet Judæorum in mortuis ſepeliendis conſuetudo, quam in Chriſti ſepultura eſſe ſervatam Joannes affirmat (*c*): eam ex parte in defuncto Lazaro idem inſinuat, dum ait (*d*): *Ligatus pedes & manus inſtitis, facies illius ſudario erat ligata.* Addimus ad hæc inſuper quæ Rabbi (*e*) Jacob memoriæ prodidit ex Rabbi Moyſe Ægyptio: nimirum viros virorum, & feminas feminarum curare conſueviſſe cadavera, in hunc ſcilicet modum: oculos in primis & ora claudere defuncto, ac ſtringere faſcia, tondere capillos, corpus lavare, unguentis ungere, hiſque delibutum cadaver obvolvere linteis, ſicque curatum ponere in ſepulcro. Quod vero pertinet ad capillorum tonſuram, extat ejus rei egregium monumentum apud Sozomenum (*f*) de corpore Zachariæ Prophetæ ſub Honorio Imperatore divinitus invento atque refoſſo; ubi hæc inter alia habentur: *Propheta vero tametſi ſæculis jam plurimis ſub terra jacuiſſet, vivus tamen adhuc apparebat, capite raſo, naſo oblongo, barba modice prominenti,* &c. Ponuntur item hæc ibi de puero regio apud eumdem invento, qui creditus eſt Joadis Regis filius, regali pompa tumulato: *Jacebat*, inquit, *puer regali apparatu ſepultus: habebat enim in capite coronam auream, & aurea in pedibus calceamenta, & veſtem pretioſam.*

(*c*) *Joan.* 19.

(*d*) *Joan.* 11.

(*e*) *Rab. Jacob. in Turim Jore Degha. c.*359.

Mos Judæorum in ſepeliendo.

(*f*) *Sozom. lib.*9. *c. ult.*

Cæterum quod ſpectat ad ſepulturam damnatorum: quod maledictioni legis obnoxii eſſent, abſtinebant pollinctores a capillorum inciſione: iidemque ea quæ damnatorum corporibus inhæſiſſent, una cum eis ſepeliebant: qua ratione ducimur, ut exiſtimemus, clavos ſpineamque coronam eodem cum Domino eſſe ſepulcro incluſam; crucem vero, quam locus ſepulturæ non caperet, in propinquiori aliquo ſpecu eſſe reconditam. Nec prætermittimus dicere, tantum olim excreviſſe apud Hebræos impenſam funerum, ut ejus magnitudine cognati perterriti, relicto cadavere, ſe aliquando ſubducerent. Sed qui hæc idem Rabbi Jacob teſtatur, addit ea moderata fuiſſe a Gamaliele ſeniore, cujus tam in ſacerdotibus quam populo potiſſima auctoritas erat: ejuſque ſententia factum eſt, ut nonniſi lineis linteaminibus, eiſdemque haud magni pretii, corpora defunctorum obvolverentur: nec in his ullam eſſe rationem habendam cujuſvis ordinis & dignitatis, CXXXI.

Funera Judæorum.

etiam

etiam ſi regali effulgeret amplitudine, voluit, eoque modo ſeipſum ſepeliri mandavit: quod a poſteris inviolate idem traditæ fuiſſe ſervatum. Sed proſequamur cætera.

CXXXII. De cuſtodia & munitione Sepulcri. Interea die ſabbati inchoato, Principes ſacerdotum & Phariſæi adierunt Pilatum, rogaruntque muniri ſepulcrum, & adhiberi cuſtodiam, ne diſcipuli Jeſu corpus auferrent, & reſurrexiſſe falſo jactitarent. Ille vero ad ejuſmodi officium, ut perquam diligenter curaretur, datis ad cuſtodiam militibus, illis obtemperavit: qui abeuntes, munierunt ſepulcrum, ſignantesque lapidem, milites ad cuſtodiam reliquerunt. Qualis fuerit ejuſmodi ſepulcri munitio, a Nicephoro ſic deſcribitur (a): *Primum*, inquit, *ſigillum ſepulcro eſt impreſſum, quod & intactum permanſit, & cuſtodia militaris, illa & gente alienigena, quæ in propinquo ſigillum obſervabat. Præterea ingens ille lapis ad os ſepulcri appoſitus*. Et paulo poſt: *Traditum eſt nobis ab antiquis, Judæos lapidem illum, qui in ſalutiferum ſepulcrum illud pro operculo poſitus fuerat, ad ſummum monumenti labrum, petramque inferne ſe illi conjungentem, ferramentis quibuſdam fabrili lapicidarum arte perforaſſe, ferrumque ingens a fabro ex propinquo acceptum per utrumque foramen immiſiſſe, & in circuli ſive annuli formam circumegiſſe, atque ita firmiter capitibus commiſſis, omni ex parte quaſi vinculum circumduxiſſe, ut lapis qualicumque modo loco ſuo revelli, aut ſaltem ratione aliqua removeri (niſi arte quadam & vi adhibita, neceſſario aut ferrum confringeretur, aut petra rumperetur) non potuerit: atque in hunc modum cum magna cura, atque etiam ſigno impreſſo, cum ſepulcrum firmiſſime communiſſent, cuſtodia inſuper competenti adhibita, eos abiiſſe*. Hæc Nicephorus. His conſentientia teſtatur Beda (b), dum ait, etiam ſuis temporibus illum ſuperpoſitum lapidem monſtraſſe veſtigia ferreorum vinculorum.

(a) Niceph. hiſt. lib. 1. c. 32.

(b) Beda de locis ſanctis c. 2.

CXXXIII. Inſtrumenta Paſſionis. Remanſerunt omnia illa paſſionis Chriſti atque ſepulcri inſtrumenta, ipſaque loca ubi hæc facta ſunt, tantæ rei digna memoria conſecrata, velut quædam trophæa victoriæ, eademque facta toto Orbi conſpicua, atque proficua, ex quibus velut e perennibus quibuſdam fontibus fluenta gratiarum atque miraculorum eruperint. Ipſas ſpinas coronæ Jeſu, columnam ad quam alligatus eſt cum flagellis cæderetur, arundinem, atque ſpongiam, qua fuit aceto potatus, magna fuiſſe diligentia aſſervata, tradit Gregorius (c) Turonenſis, ſimul & Beda (d). Tunicam etiam illam inconſutilem, a militibus ſorte datam, a Chriſtianis redemptam & conſervatam, auctor eſt idem Gregorius Turonenſis (e), qui ſuis temporibus in Galatiu fuiſſe repoſitam tradit. Ipſum ſudarium inſuper, quo caput Domini eſt involutum in ſepulcro, quod divina virtute ub incendio remanſerat illæſum, eſſe tranſlatum ad poſteros, Beda (f) teſtatur. Ab hoc diverſum ſudarium illud exiſtimatur, quod a Berenice faciei Domini ſanguine & ſudore aſperſæ admotum, ejuſdem Dominici vultus effigiem in ſe retinuit, ut habet Chriſtiana traditio, & libellus manuſcriptus de tranſlatione ejus Romam facta, qui aſſervatur in Vaticana bibliotheca, teſtatur. De eadem Berenice, quæ & Veronica dicta habetur, deque eadem Chriſti imagine velo excepta, Methodius Epiſcopus antiquus chronographus meminit (g). Permanſit integra, divina operante virtute, illæſaque hactenus ſanctiſſima ſindon illa, quæ corporis Domini noſtri Jeſu Chriſti delibuta unguento, in ſepulcro poſita fuit veluti operimentum & ſtratum, quæ & in ſe imaginem in ſepulchro Domini jacentis expreſſit, aſſervatuque ſummo honore in eccleſia Taurinenſi.

(c) Greg. Turon. de glor. martyr. c. 7.

(d) Beda de locis ſanct. c. 20.

(e) Greg. Turon. de glor. martyr. c. 8.

(f) Beda de locis ſanct. c. 5.

(g) Apud Marian. Scot. in Chron. anno Dom. 39.

CXXXIV. Sed quid de ipſa ſanctiſſima Cruce Domini dicam, quæ quantumvis ſive Judæorum invidia, ſive alia cauſa diutius occultata ſubtus terram permanſerit, tandem ſic divina providentia diſponente, in lucem prodita, fulgoris ſui radiis univerſum Orbem illuſtrat, adeo ut vix ſit reperiri perſonam & locum, in quo non ſit aliqua ejuſdem ſacratiſſimi ligni particula? Nam & S. Paulinus (h) hæc de ipſa teſtatur, ſic dicens: *Quæ quidem Crux in materia inſenſata vim vivam tenens, ita ex illo tempore innumeris pene quotidie hominum votis lignum ſuum commodat, ut detrimenta non ſentiat, & quaſi intacta permaneat, quotidie dividua ſumentibus, & ſemper tota venerantibus: ſed iſtam imputribilem virtutem & indetribilem ſoliditatem de illius profecto carnis ſanguine bibit, quæ paſſa mortem, non vidit corruptionem*. Hæc Paulinus. At Cyrillus: (i) *Lignum Crucis*, inquit, *teſtatur ad hodiernum diem apud nos apparens, & apud eos, qui ſecundum fidem ex illo capientes, hinc univerſum Orbem fere jam repleverunt*.

(h) Paul. ad Sever. ep. 11. De Cruce & Terra Sepulcri.

(i) Cyril. catech. 10.

CXXXV. Terra ipſa inſuper, quæ Domini adjacet ſepulcro, divinam quamdam ex Dominico corpore proxime poſito virtutem hauſit; ut merito Fideles illuc peregrinantes avide ſolerent accipere, qua tum ad morbos curandos, tum etiam ad dæmones perfugandos uti conſueverint. Eſt ejus rei locuples teſtis S. Auguſtinus (k), dum hæc ait de Heſperio viro Tribunitio: *Acceperat autem ab amico ſuo terram ſanctam de Hieroſolymis allatam, ubi ſepultus Chriſtus die tertio reſurrexit; eamque ſuſpenderat in cubiculo ſuo, ne quid mali etiam ipſe pa-*

tere-

(k) S. Auguſt. de Civit. Dei lib. 22. c. 8. De Terra Sepulcri.

teretur. At ubi domus ejus ab illa infeſtatione purgata eſt, quid de illa terra fieret, cogitabat, quam diutius in cubiculo ſuo reverentiæ cauſa habere nolebat. Forte accidit, ut ego & collega meus Epiſcopus Sinicenſis Eccleſiæ Maximinus in proximo eſſemus: ut veniremus rogavit, & venimus: cumque nobis omnia retuliſſet, etiam hoc petivit, ut infoderetur alicubi, atque ibi orationum locus fieret, ubi etiam poſſent Chriſtiani ad celebranda quæ Dei ſunt, congregari. Hæc Auguſtinus: ex quibus videas antiquam Chriſtianorum pietatem, qui non modo loca illa ſancta, in quibus Dominus eſt converſatus & paſſus, æditiciorum molibus illuſtrarint, ſed tenuem ex ſepulcri loco ſumptum pulviſculum eodem honore habendum exiſtimarint, adeo ut ejuſdem condendi cauſa etiam eccleſiam excitarint. Ex eadem terra, aqua admixta, formari conſueviſſe tortulas quaſdam, eaſdemque per diverſas mundi partes tranſmitti ſolitas ad morbos curandos, aliaſque divinas gratias impartiendas, teſtatur Gregorius (a) Turonenſis. Atque de his ſatis.

(a) Greg. Turon. de glor. mar. c. 7.

C XXVI. De anno Chriſti Paſſionis.

Quod reliquum eſt, antequam de reſurrectione Domini hiſtoriam aggrediamur, operæ pretium exiſtimamus de ipſo tem-

III. *Sententia Antiquorum de anno Paſſionis Chriſti.*

[1] A num. CXLI. ad CLIII. Chriſti Domini noſtri Paſſionem Baronius hoc anno conſignavit: quam tamen veteres Patres, Auguſtinus, Hieronymus, aliique cum Conſulatu duorum Geminorum anno Eræ Chriſtianæ XXIX. geſto illigarunt. Euſebius inter primos fuit, qui mortem Dominicam ab eo anno removerit, cui Epiphanius hær. 51. aliique poſtea adhæſere: qua porta ſemel aperta, alii Paſſionem in annum Eræ Chriſtianæ XXXI. alii in annum XXXII. contulere. Euſebii Epiphaniique ſententiam, quæ Chriſtum anno XXXI. crucifixum docet, Petavius

---

[1] PLerique veterum, ut notat Pagius, Chriſtum paſſum eſſe *duobus Geminis* conſulibus, ſcripſere. Hi ſunt, quos fere omnes affert Baronius A. D. 34. n. CXLIII. Tertullianus adverſus Judæos. Lactantius Inſtitut. lib. IV. cap. X. idemque in libro de mortibus Perſecutorum ſuperiori ſæculo vulgatus. Ibi enim cap. II. habet: *Extremis temporibus Tiberii Cæſaris, ut ſcriptum legimus, Dominus noſter Jeſus Chriſtus a Judæis cruciatus eſt poſt diem decimum Kalendarum Apriles, duobus Geminis conſulibus.* His accedunt Sulpicius Severus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ lib. II. S. Auguſtinus de civitate Dei lib. XVIII. cap. LIV. & Proſper Aquitanus in Chronico, quibus adde Faſtos Idatianos & Vindebonenſes, & catalogum Romanorum Pontificum, editum a Bucherio in Canonem Paſchalem Victorii Aquitani pag. 269. Scribit porro Pagius, Euſebium inter primos fuiſſe, qui mortem Dominicam ab eo anno removerit, cui poſtea alii adhæſere. Itaque Euſebius in Chronico ſcripſit, Chriſtum paſſum eſſe anno XVIII. imperii Tiberii Cæſaris, Cn. *Domitio Ænobarbo & M. Furio Camillo Scriboniano* coſſ. His quoque conſulibus Chriſti mortem alligavit Eutropius. Julii Africani de eclipſi in Chriſti morte conſpecta loca tria affert Pagius n. XI. & XIII. quorum primus eſt: *eam eclipſin, anno IV. Olympiadis* CCII. alter *anno II. Olympiadis* CCII. tertius *anno II. Olympiadis* CCII. contigiſſe. In primo mendum eſſe patet, legendumque anno IV. *Olympiadis* CCI. quod communem Olympiadum diſpoſitionem Africanus ſecutus ſit; in ſecundo vero & tertio nullus error eſt, ex Pagii ſententia, quod Africanus Olympiades & annos Olympiadis biennio citius exordiatur. At quum olim Epiphanius, & ſuperiori ſæculo Keplerus, & Petavius, Chriſtum paſſum eſſe *Tiberio Auguſto V. L. Ælio Sejano* coſſ. anno æræ vulgaris 31. ſcripſerint, & *annum ſecundum Olympiadis* CCII. huic æræ Chriſtianæ anno accommodaverint, ut eſt apud Petavium in Animadverſionibus ad Epiphanium pag. 176. & de Doctrina temporum lib. XII. cap. XII. (Vide eumdem ibidem cap. XIV.) Opinionem quorundam, A. D. 34. *duobus Geminis conſulibus*, Tiberii anno XVII. vel. XVIII. Chriſtum paſſum eſſe, falſitatis coargui contendunt. Hæc enim fuit, ſententia M. Antonii Cappelli in Diſſertatione de Chriſti cœna ſuprema, quam refellit Petavius. De Cappelli ſententia, & aliorum, aliqua refert Spondanus in Epitome ad hunc annum num. XLV. & hæc profert: *ſic exercentur hominum ingenia, dum dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam, ſæpeque plurimi ultra ſobrietatem ſapere geſtiunt.* In hanc eamdem tamen ſententiam de anno mortis Chriſti, *duobus Geminis conſulibus*, anno XXIX. æræ Dionyſianæ ivit Godefridus Henſchenius Exercitat. I. in catalogos veteres antiquorum Pontificum præmiſſos tomo I. Aprilis Bollandiani pag. V. hujuſmodi catalogis, ut & Bucheriano indiculo Romanorum Pontificum maxime fretus, cui tamen Bucherius tantam non præſtitit fidem; huic adſtipulari videtur Noriſius in Cenotaphiis Piſanis Diſſert. cap. XVI. §. XII. pag. 325. ſed monet, ſecundum hanc ſententiam tria tantum *Paſchata* Chriſto poſt baptiſmum prædicante, admitti poſſe. Verum Baronii ſententia de anno, quo mortuus eſt Chriſtus, niſi alia monumenta emergant, ſuos habet auctores, eoſque non contemnendæ auctoritatis, & ea, qua Chriſti mors *duobus Geminis* affigitur, non minores patitur difficultates. Vide quæ ſcripſit Præſul clariſſimus Franciſcus Blanchinus in Prolegomenis ad vitas Romanorum Pontificum Opuſculo IV. tom. II. pag. X. & ſequentibus, ubi demonſtrare conatur Chriſtum paſſum eſſe *duobus Geminis*, ſed hotum conſulatum in annum æræ vulgaris XXVIII. conferendum eſſe, quum hactenus celebriores chronologi illum anno XXIX. alligarint. Ipſe Ægidius Bucherius, qui Victorii Canonem Paſchalem, & catalogum Romanorum Pontificum vetuſtiſſimum ibidem edidit, ipſius Victorii, ipſiuſque catalogi auctoritatem de Chriſti Domini paſſione rejicit cap. 12. pag. 225. cap. 13. pag. 233. eamque confert in annum Julianum 70. æræ chriſtianæ 31. ex ipſius Victoriani cycli regulis. Eadem habet in Belgio Romano Eccleſiaſtico & civili lib. 4. cap. 6. pag. 134. Confer Petrum Poſſinum Societatis Jeſu presbyterum in epiſtola data A. D. 1683. & recuſa in Apparatu Godefridi Henſchenii ad Chronologiam Pontificiam pag. 13. ubi contendit Chriſti mortem alteri anno quam æræ vulgaris XXXIII. *Galba & Sulla* Coſſ. aptari non poſſe.

vius lib. 11. de Doct. Temp. pluribus propugnavit, & cap. 12. ejuſdem libri, poſtquam dixit, antiquos Patres ſenſiſſe, Chriſtum mortuum eſſe anno Tiberii XV. ætatis XXX. hæc habet: *Poſteriores anno fere Tiberii XVIII. Euſebium & Epiphanium ſecuti. Sed in horum explicanda ſententia minus attentos pleroſque video, qui Imperatoris illius annos, more Romano, ab eo die, quo Imperium iniit, computandos exiſtimant, quod non ita eſt. Etenim a populari civitatum ſuarum exordio Patres illi annos inchoabant, nimirum ab autumno antecedente æſtatem illam, qua Auguſtus exceſſit. Anno ab Urbe condita DCCLXXXIV. Juliano LXXVI. Auguſti XIX. cepit annus XVIII. Tiberii, anno tertio Olympiadis 202. Cyclo Lunæ 13. Græci patres, ut Euſebius & Epiphanius, annum Tiberii decimum-octavum putare incipiunt ab autumno anno Juliani LXXV. De Euſebio ſupra id oſtenſum eſt aliquot exemplis, & res ipſa perſuadet non aliud exordium anni ab eo ſumtum quam Antiochenum, & Syro-Macedonicum ab Octobri. Fuit enim Cæſarea, quæ Palæſtinæ in Syria Metropolis erat, Epiſcopus. Qui annos Chriſti ad Euſebiani Chronicon adnotarunt, ad XVIII. Tiberii, & Olympiadis 202. tertium, quo paſſus ibidem Chriſtus ponitur, annum Chriſti XXXII. adſcripſerunt. Quare cum uno ante communem Natalem anno ortum Chriſti collocavit Euſebius tertio anno Olympiadis 194. annus ille XXXII. Eræ vulgaris eſt XXXI. Periodi Julianæ 4744. quod a Kalendis Januariis ad ſolſtitium in curſu fuit annus ſecundus Olympiadis 202. a ſolſtitio vero tertius annus, Conſulibus Tiberio V. & Seiano. Hic eſt annus ille quo mortuum eſſe Chriſtum pluribus docet ac probat Epiphanius hæreſi 51. quem cum Tiberii dicat eſſe decimum-octavum, apparet ipſum ab autumno antecedente, itidem ut Euſebium, annorum Tiberianorum initia capere; ac revera ex amborum ſententia paſſum eſſe Chriſtum anno XVII. currente Tiberii, Olympiadis 202. anno ſecundo. Eadem & cæterorum Patrum opinio fuit, qui Euſebio auctore decimo octavo Tiberii anno mortuum affirmarunt eſſe Dominum. Nam προλήψεως octavum decimum Tiberii annum appellarunt, qui Romanis decimus ſeptimus putabatur.*

IV. *Sententia Euſebii a Petavio non bene explicata.*

Sed ratiocinium omne Petavii ex eo corruit, quod non adverterit, in ſententia ſeu verius errore Euſebii in Chronico, Auguſtum anno Eræ noſtræ XIII. poni demortuum, quod ipſemet lib. 12. De Doct. Temp. cap. 6. obſervarat, & a nobis jam ſupra demonſtratum eſt. Secundo in eo peccat Petavius, quod annos Imperatorum ab anno Abrahami, qui ſequitur prædeceſſoris obitum incœpiſſe Euſebium neget: qui tamen lib. 11. de Doct. Temp. cap. 41. id Euſebio ac S. Hieronymo familiare fuiſſe recte ſcripſerat: noſque oſtendimus, Euſebium in Chronico initium Imperii Auguſti deduxiſſe, non ab anno Abrahami 1973. quo, ex ejus ſententia, Julio Cæſari ſucceſſit, ſed ab anno Abrahami ſequenti ſcilicet 1974. menſe Octobri poſt Julii Cæſaris mortem inchoato. Certe cum ſecundum Euſebium, Tiberius anno Abrahami 2052. quem cum anno XXIII. Tiberii conjungit, mortuus fuerit, ſi Imperii ejus initium anno Abrahami 2029. quo Auguſti mors ab Euſebio conſignatur, cœptum fuiſſet ex ejuſdem Euſebii ſententia, non annos viginti tres Tiberio, ſed annos viginti quatuor neceſſario attribueret. Quare Euſebius in Chronico exiſtimavit, Chriſtum anno Tiberii XVIII. Eræ vero Chriſtianæ XXXI. paſſum eſſe; licet is Tiberii annus ſecundum veram de initio Imperii Tiberiani ſententiam, decimus tantum ſeptimus ejus eſſet, ut ipſemet Euſebius in Hiſtoria ſua tandem agnovit. Ibi enim Auguſto annos quinquaginta ſeptem tribuit, eumque anno Eræ Dionyſianæ XIV. mortuum ſupponit. Aliter itaque in Chronico, aliter in Hiſtoria Euſebius de anno Chriſti emortuali loquitur, ideoque priorem ſententiam, quæ Auguſtum anno Eræ Chriſtianæ XIII. demortuum cenſebat, tanquam falſam rejecit. Petavius in Animadverſionibus Epiphanianis hæreſi XXVIII. aliam annos numerandi rationem Euſebio aliiſque tribuerat, ſcripſeratque pleroſque Chriſtianorum Scriptorum ſolere annorum initia a verno Paſchalique menſe, quod eccleſiaſtici anni caput eſt, arceſſere: ideoque Euſebium ac reliquos annorum Imperatorum initium a menſe verno eorum creationem præcedente κατὰ πρόληψιν uſurpare. Sed licet verum ſit ex Antiquis aliquos, Imperatorum annos ab autumno eorum inaugurationem antecedente, alioſque a menſe verno eamdem præcedente deſumſiſſe, certum eſt tamen, Euſebium Imperatorum annum primum a menſe Octobri eorum mortem ſubſequente auſpicatum eſſe, ut paſſim videbimus. A quo menſe Epiphanius Imperatorum annos inchoarit, immo quo anno Chriſtum paſſum crediderit, nullus, quod viderim, hactenus divinare potuit. Tertio non advertit Petavius errorem, qui cubat in anno Incarnationis XXXII. in editione Scaligeriana adnotato, annumque Abrahami 2047. cum quo Paſſionem Chriſti Euſebius connectit, concurrere cum anno incarnationis XXXIII. ab Octobri pariter cœpto. Si enim primus Incarnationis annus eſt Euſebio 2015. profecto 2047. ei annus eſt Incarnationis XXXIII. & hoc ſine controverſia. Quinto Euſebius annos non numerat a Nativitate Chriſti, ſed ab ejus incarnatione, quæ ſecundum eum, ſeu ſecundum Alexandrinos incipit, anno Juliano XLIII. ab Octobri ſecundum Euſebium, a Martio vero ſecundum aliquos. Quare Era Incarnationis Alexandrina triennio Dionyſianam antevertit. Denique Patres, qui Chriſtum anno Tiberii XVIII. crucifixum ſcripſere, nullo modo proleptice annum XVIII. Tiberii eum appellarunt, qui ſecundum Romanos decimus tantum ſeptimus erat. Sed aliqui Euſebii in Chronico errorem ſecuti Paſſionem Chriſti anno Eræ noſtræ XXXI. illigarunt; alii rectam Chronologiam amplexantes, annum decimum octavum Tiberii cum anno Eræ Chriſtianæ XXXII. copulavere, eoque Chriſtum paſſum ſcripſere. Quam ſententiam ipſemet Euſebius in Hiſtoria lib. 1. cap. 10. & lib. 10. de Demonſtratione amplexus eſt; cum iis locis ſcripſerit, prædicationis Dominicæ tempus tres annos cum dimidio complexum eſſe. Unde cum anno XV. Tiberii Chriſtum baptizatum Euſebius ſcribat, anno nempe Eræ vulgaris XXIX. manifeſtum eſt, quatuor eum Paſchata in hac ſecunda opinione Chriſto attribuiſſe; licet in priori tria illi tantum aſſignaſſet. In morte itaque Chriſti conſignanda Euſebius varius & inconſtans fuit.

V. *Opinio S. Irenæi de anno baptiſmi & mortis Chriſti.*

Opinio Divi Irenæi de ætate Chriſti, quæ num. CXLII. tangitur, admonet, ut quo anno baptiſmum Chriſti collocarit, inveſtigemus. Irenæus lib. 3. cap. 25. ait: *Natus eſt Dominus noſter circa primum & quadrageſimum annum Auguſti Imperii*, quem ſi a morte Caji Julii, quod in dubium revocari non debet, deducat, liquet eum Chriſti Natale anno Juliano XLI. conſignaſſe; cumque lib. 2. capite 39. ſcribat, Chriſtum ad baptiſmum veniſſe, cum inciperet eſſe *tanquam triginta annorum*, (hoc eſt, anno ætatis triceſimo ineunte, ut ex ejus verbis evidenter deducitur) addatque, tria Chriſtum Paſchata peregiſſe, neceſſario ſequitur, cum annum XV. Tiberii a Luca memoratum, de XV. Imperii ejus Proconſularis interpretatum fuiſſe, alioquin tam Evangelio, quam ſibi ipſi contradiceret. Exiſtimavit itaque ſanctiſſimus Doctor anno Eræ Chriſtianæ XXV. factum eſſe *Verbum Domini* ad Joannem Baptiſtam anno XV. Imperii Proconſularis Tiberii in finem vergente, Joannem uſque ad initium Eræ Chriſtianæ XXVII. vel circiter miniſterium ſuum exercuiſſe, & Chriſtum annum triceſimum ætatis inchoantem baptizaſſe, triaque Chriſti Paſchata celebrata fuiſſe annis

Baron. CXLII.

Eræ

tempore paſſionis Chriſti, quo potiſſimum anno ætatis ſuæ ſit paſſus, narratione brevi quædam examinantes, perquirere; cum præſertim (ut ſæpius diximus) ex certa ratione temporum hiſtoriæ veritas ſoleat maximopere confirmari. De anno itaque, quo paſſus eſt Chriſtus, quidam agentes, exorbitarunt abſurde nimis, cum putarent eum cruci affixum natum annum quadrageſimumſextum: idque nulla habita ratione temporis quando ſit natus vel paſſus; ſed tantum quod eo annorum numero ædificatum fuerit templum, quod ipſius Chriſti typum gerebat. Horum errores Auguſtinus refellens, hæc ait (a): *Per Olympiadas & Conſulum nomina, multa ſæpe quæruntur a nobis; & ignorantia Conſulatus quo natus eſt Dominus, & quo paſſus eſt, nullos coegit errare, ut putarent quadraginta ſex annorum ætate paſſum eſſe Dominum, quia per tot ædificatum eſſe templum, dictum eſt a Judæis, quod imaginem Dominici corporis habebat. Et annorum triginta fere baptizatum eſſe, retinemus auctoritate Evangelica: ſed poſtea quot annos in vita egerit, quamquam textu ipſo actionum ejus animadverti poſſit; tamen ne aliunde caligo dubitationis oriatur, de hiſtoria gentium collata cum Evangelio liquidius certiuſque colligitur. Tunc enim videbitur non fruſtra dictum eſſe, quod quadraginta & ſex annis templum ædificatum ſit: ut cum referri iſte numerus ad ætatem Domini non potuerit, ad ſecretiorem inſtructionem humani corporis referatur, quo indui propter nos dignatus eſt unicus Dei Filius, per quem facta ſunt omnia.* Hucuſque Auguſtinus.

(a) *Aug. de doctr. Chr. lib. 2. c. 28.*

CXXXVII. De Chriſti ætate ſententiæ. Rurſus vero & inde irrepſit error, ut cum Judæi ad Dominum dixerint (b): *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti?* Quaſi huic ætati proximus acceſſiſſet: ſcriptum inveniatur apud Irenæum (c) paſſum Dominum poſt annum ſuæ ætatis quinquageſimum. Hæc licet apud ipſum legantur, quod ab ipſo ſint ſcripta, negamus omnino: nam eodem capitulo ſuperius his contraria profitetur, cum baptizatum Dominum dicit exiſtentem annorum triginta, ac ſubinde tria numerat Paſchata, quorum tertio ipſum Jeſum eſſe paſſum affirmat; quibus temporibus Dominum prædicaſſe Evangelium, teſtantibus id ipſum quatuor Evangeliſtis. Augetur inſuper de impoſtura ſuſpicio, dum auctor in fine confirmare ac ſtabilire nititur tam patens mendacium majorum auctoritate, diſcipulorum nempe Joannis, qui id ipſum ab eo acceperint, & ab aliis Apoſtolis; cogens in primis in hunc modum Evangelium per Joannis diſcipulos, ac ipſum denique Joannem, cæteroſque Apoſtolos manifeſtiſſimo errori adſtipulari ac conſentire.

(b) *Joan. 8.*
(c) *Iren. lib. 2. cap. 39.*

CXXXVIII. Tertulliani ſententia. Fuit ea præterea Tertulliani de anno paſſionis Chriſti ſententia, ipſum ſubiiſſe crucis ſupplicium anno ſuæ ætatis trigeſimo: idque profitetur ſcribens adverſus Judæos, ſic dicens (d): *Hujus* (Tiberii videlicet) *quinto decimo anno Imperii paſſus eſt Chriſtus, annos habens quaſi triginta cum pateretur.* Nec eſt quod dici poſſit textum eſſe depravatum, ac legendum eſſe loco paſſus, baptizatus: nam cum (e) ipſe agens contra Marcionem affirmet ipſum revelatum eſſe, hoc eſt, auſpicatum prædicationem Evangelicam anno duodecimo Tiberii Imperatoris, plane ſignificat triennio prædicationis perveniſſe ad annum decimumquintum ejuſdem Imperatoris. Sed & dum illud ipſum tempus Conſulibus ſignat, quid in ea re ſenſerit, manifeſtiſſime declaratur; ſic enim ait (f): *Paſſio hujus exterminii intra tempora ſeptuaginta hebdomadarum perfecta eſt ſub Tiberio Cæſare, Coſſ. Rubellio Gemino & Fuſio Gemino, menſe Martio, temporibus Paſchæ, die octavo Kal. Aprilium.* Hæc ille. Porro hi Conſules reperiuntur iniiſſe Conſulatum ipſo anno (g) decimoquinto Tiberii Imperatoris;

(d) *Tert. adverſ. Judæos c. 8.*
(e) *Tert. cont. Marc. lib. 1. c. 15. & notas Pamel.*
(f) *Tert. adverſ. Jud. c. 8.*
(g) *Tacitus, Dio, & alii.*

Eræ Chriſtianæ XXVII. XXVIII. & XXIX. quo ultimo anno, dieque XXV. Martii Chriſtum crucifixum credidit. Neque enim putandum eum, quoad annum & diem Paſſionis, a cæteris Scriptoribus diſſenſiſſe, aut ignoraſſe Tiberii annos ab ejus Imperio Proconſulari numeratos fuiſſe; cum Marco Aurelio, qui Imperii Collega fuerat, rem Romanam adminiſtrante, in Provinciam Lugdunenſem ad prædicandum Evangelium miſſus fuerit. Ex iis in ſententia Irenæi recte ſtabilitis deducitur, ſequentia verba, quæ eodem capite 29. & 30. leguntur, in quibus dicitur, Chriſtum a quadrageſimo ad quinquageſimum annum Evangelium prædicaſſe, corrupta eſſe, non tantum quia Natale Chriſti, ejus baptiſmo, tribuſque Paſchatis antea ab eo conſtitutis adverſantur; ſed etiam quia ex iis ſequitur, Chriſtum in Irenæi ſententia paſſum eſſe ad minus anno XXXVII. Eræ Chriſtianæ, idque poſt mortem Tiberii & diſceſſum Pontii Pilati a Judæa, quod illum exiſtimaſſe, mihi nunquam perſuaſero. In eo itaque Irenæi ratiocinium conſiſtit, errare eos qui poſt Baptiſmum, Chriſtum unum tantum annum prædicaſſe, & complexum triceſimum annum, cum nondum provectiorem haberet ætatem, paſſum eſſe. Ad quem errorem confutandum ſcribit tria ab eo Paſchata poſt baptiſmum peracta, ut jam ætate provectus provectiores etiam ætate doceret, & Magiſtri ætate, quæ ſecundum eum annus triceſimus eſt, magiſterium impleret, & ab anno trigeſimo ad quinquageſimum Evangelium prædicaret, quæ ſunt Irænei verba, nempe tribus circiter annis poſt annum ætatis triceſimum. Verba itaque, quæ in iis duobus capitibus contrarium ſonant, corrupta ſunt & inſititia, quidquid dicat Petavius in Animadverſionibus Epiphanianis, conſtatque Irenæum annum XV. Tiberii a Luca expreſſum, de anno XV. ejus Principatus intellexiſſe.

ris, qui numeratur a nobis Chriſti trigeſimus primus, quo inchoato eſt baptizatus. Cæterum hujus ſententiæ non Tertullianus, ſed primus aſsertor videtur fuiſse Valentinus hæreſiarcha, de quo hæc Epiphanius (a): *Primus Valentinus, qui triginta nobis ſæcula confinxit, ab eo quod triginta annos educationis vitæ ac virilis ipſius ætatis fuiſſe putavit, ignorans quod non ſolum triginta annos complevit, &c.* Complures antiquorum legentes apud Tertullianum his Conſulibus conſignatum eſſe annum paſſionis Chriſti, nec advertentes ipſum errore lapſum, aperta in hunc modum ſemel erroris via, & ipſi in eumdem lapidem offenderunt, affirmantes Chriſtum Dominum iiſdem Conſulibus paſſum eſſe. Fuerunt hi ſcriptores non ignobiles, ſed ſpectatiſſimi in Eccleſia Dei, nimirum Julius Africanus (b) in eo libro quem ſcripſit de Temporibus, Lactantius (c), Hieronymus (d) item: ſed & Auguſtinus (e) etiam ſub iiſdem Coſſ. a Tertulliano appoſitis Chriſtum paſſum eſſe confirmavit; qui & ad Heſychium ſcribens (f) hæc ait: *A nativitate Domini computantur anni ferme quadringenti viginti, a reſurrectione autem vel aſcenſione ejus, anni plus minus trecenti nonaginta.* Ex quibus plane videas, ætatem Chriſti circa annum trigeſimum ea ratione terminaſſe; ſic & Severus (g): ex Græcis antiquior Clemens (h) Alexandrinus, trigeſimo impleto anno, eumdem crucis ſupplicium ſubiiſse tradit.

(a) Epiph. hæreſ. 51.
(b) Afric. lib. 5. apud Hier. in Daniel. c. 9.
(c) Lact. lib. 4. cap. 10.
(d) Hier. in Dan. c. 9. & epiſt. 22. prope finem.
(e) Aug. de Civ. Dei lib. 18. cap. ult.
(f) Aug. ep. 80.
(g) Severus hiſt. lib. 2.

CXXXIX. De tempore prædicationis Chriſti.

Fuit & opinio Gnoſticorum (i), qua affirmabant, Dominum noſtrum anno tantum Evangelium prædicaſſe. Apollinaris Laodicenus (k) diverſæ fuit ſententiæ, Chriſtum dicens biennio poſt baptiſmum prædicaſſe: quem ſecutus videtur Caſſiodorus (l). Id ipſum viſus eſt ſenſiſſe Cyrillus (m) Alexandrinus dum tradit, Chriſtum duobus annis docendo peragraſſe Judeam. Philaſtrius (n) vero Chriſtum vixiſſe uno & triginta annis tradit, quod Severus probat, totidem annos Chriſto tribuens, ut videre eſt, ſi ad calculum reducas annos Chriſti ex numero annorum Regum Judæorum ab ipſo computatos. Sed & S. Gaudentius Epiſcopus Brixianus in tractatu tertio de prima Dominica Paſchæ hæc expreſſius: *Anniculus eſt* (Chriſtus nempe) *quia poſt illud baptiſmum, quod pro nobis in Jordane ſuſceperat, uſque ad paſſionis ſuæ diem unius anni tempus implevit, & illa tantum ſcripta ſunt in Evangeliis, quæ in illo anno vel docuit vel fecit*, &c. His proximus accedit Oroſius (o) dum anno decimo ſeptimo Tiberii Imperatoris Chriſtum Dominum paſſum affirmat. Fuerunt & hujus ſententiæ nonnulli ex recentioribus, quos recenſere prætermittimus.

(h) Clem. Alex. lib. 1. Strom.
(i) Iren. advers. hæreſ. lib. 2. cap. 28.
(k) Apud Hier. in Dan. c. 9.
(l) Caſſiodorus in Chron.
(m) Cyril. in Iſa. cap. 29.
(n) Philaſt. de hæreſ. c. 107.
(o) Oroſ. lib. 7. cap. 4.

CXL. Epiphanii Sententia.

S. Epiphanius (p) per Conſulares Faſtos Chriſti annos enumerans, Redemptorem noſtrum paſſum eſſe tradit anno ſuæ ætatis trigeſimotertio, dum ait: *Comperitur trigeſimo tertio anno adventus incarnationis ſuæ Unigenitus paſſus eſſe*: & poſt multa: *Trigeſimotertio ſuæ diſpenſationis in carne, poſtquam tranſgreſſus eſt duos Conſulatus quos diximus, duorum Geminorum, & Fuſii ac Rubellii, deinceps, in tertio Conſulatu, in tertio ipſius menſe poſt Januarium & Februarium, in menſe Martio perfecit myſterium paſſionis.* Sed plane conſtat ipſum in mendaces Faſtos incidiſſe, cum anno trigeſimo Domini alios diverſos ponat Conſules, diſtinguatque Conſulatum duorum Geminorum a Conſulatu Rubellii & Fuſii; ſic etiam ſuperius dicens: *Poſt illum Conſulatum, qui trigeſimo ipſius anno indicatus eſt, Silvani ſcilicet & Nervæ, alius Conſulatus fuit duorum Geminorum appellatus; deinde alius Fuſii & Rubellii: & ſic in medio Conſulatu eo, qui poſt Rubellii Conſulatum ſucceſſit, Vinucii & Longini Caſſii appellatus, patitur Salvator ante diem decimumtertium Kal. Aprilis.* Hæc ipſe: cum tamen liqueat omnium antiquorum aſſertione & tabulis Conſularibus, duorum Geminorum Conſulatum fuiſſe Rubellii & Fuſii Geminorum.

(p) Epiph. hæreſ. 51.

CXLI.

Sunt plerique alii, qui dixerunt Dominum noſtrum paſſum anno trigeſimotertio ſuæ ætatis per tres menſes inchoato; ſed cum eo potiſſimum innitantur fundamento, quod Dominus fuerit baptizatus ipſo trigeſimi anni exordio: cum in hoc errent, in ceteris quoque deducendis annis errare, non mirum eſt. Sane quidem ipſum Dominum nonniſi expleto anno ſuæ ætatis trigeſimo, & trigeſimoprimo inchoato, eſse baptizatum, ſuperius ex Olympiadum ſupputatione, Conſulum poſitione, Patrum auctoritate, & Romanæ Eccleſiæ teſtimonio ſatis demonſtratum eſt, cum de anno Chriſti primo diſſeruimus; ad quæ, qui iſta uberius ſcire cupit, remittimus: fixa enim ſemel chronologia, quoto Chriſtus natus eſt anno, cæteri qui inde ſequuntur anni facile dinumerantur. Attamen quia cupidi facilitatis ſumus, & in hoc totis viribus elaboramus, ut unuſquiſque veritatem manu attingere, & quaſi attrectare poſſit; eadem aliqua ſaltem ex parte repetere, potiſſimum quæ adeo vera ac neceſſaria ſunt, non vitamus: nam etſi certe quæ ſunt dicta ſatis eſſe poſſent ad tempus ipſum paſſionis colligendum; tamen ne etiam ſuo loco hæc prætermiſiſſe videremur, aliqua repetere, & alia quoque addere inſtituimus. Res eſt in confeſſo apud omnes recentiores, qui exactiori diligentia Paſchata ab Evangeliſtis recenſita numerarunt, poſt bapti-

ſmmu

ſimum Chriſti quatuor per annos ſingulos eſſe Paſchata revoluta, de quibus ſingulis per ſingulos annos, ut res poſtulabat, egimus. Hæc cum ita ſe habeant, exacteque probatum ſit primum Paſcha a Joanne recenſitum incidiſſe in annum Domini trigeſimumprimum: concludendum neceſſario erit, ultimum, quo paſſus eſt in annum ejus ætatis trigeſimumquartum incurriſſe.

CXLII. Quod ab his recentiores aliqui diſſentiant, non ea ex cauſa factum eſt, quod negent quatuor Paſchata in Evangelio eſſe deſcripta, ſed quod putarint (ut dictum eſt) ab anno trigeſimo primum eſſe Paſcha numerandum, Ignatii textus vitioſa tranſlatione decepti: cum tamen verba in epiſtola ad Trallianos in hunc modum conſcripta habeantur, ut jam explicavimus alias, cum de his egimus. [illegible]: *Et expletis tribus annorum decadibus, baptizatus eſt a Joanne.* Poſt hæc vero idem Ignatius hæc ſubdit: *Et ubi triennium prædicavit Evangelium, ſigna & prodigia patravit, a falſis Judæis & Præſide Pilato judicatus eſt, &c.* Quibus plane ſignificatur, Chriſtum paſſum eſſe annos natum trigintaquatuor. Itaque Ignatius proximus ætati Chriſti, immo qui eadem vixit ætate, qui & Chriſtum poſt reſurrectionem ſe vidiſſe in carne teſtatur, ſcribens ad Polycarpum (qui locus a Hieronymo citatur *a*) noſtræ ſententiæ non tantum aſſertor, ſed auctor habetur, qua dicitur Chriſtus affectus ſupplicio crucis anno trigeſimotertio ac menſe tertio ſuæ ætatis: nam expleto anno trigeſimo eſſe baptizatum, & triennio prædicationis evoluto eſſe crucifixum, ex ejus ſententia affirmare neceſſe eſt; eumdemque Redemptorem noſtrum in humanis fuiſſe annis trigintatribus, & quod ſupereſt a natalis tempore uſque ad ipſum menſem Martium: quam ſententiam in hiſce noſtris Annalibus profitemur. Sed quo iſtæc certiora reddantur; quibus nos adhuc perſuaſi, hanc potius quam aliam ſectati fuerimus ſententiam, dicere proſequamur. Non immorabimur autem in refellendis de ea re multorum ſententiis, qui vel trigeſimo, vel trigeſimoprimo, ſive ſecundo, vel tertio ſuæ ætatis Chriſtum crucifixum eſſe dixerunt: nam noſtris rebus firmiter ſtabilitis, ſua ſponte contraria quæque corruant neceſſe eſt.

Ignatii firma Sententia.

(*a*) *Hieronym. de Script. Eccleſ. c.16.*

CXLIII. Eccleſiæ Romanæ ſententia.

Hujus ſententiæ, qua Chriſtus aſſeritur cruci affixus anno ſuæ ætatis trigeſimotertio, & menſe tertio, nequaquam quidem (prout multi exiſtimant) fuit Beda primus aſſertor, cujus Ignatium fuiſſe auctorem diximus, qui potius ſectator acceſſit, ut ejuſdem auctoris aſſertione probatur: nam ejus ſententiæ ipſam Sanctam Romanam Eccleſiam aſſertricem & obſervatricem fuiſſe (quod cæteris omnibus præſtare debet auctoribus) idem (*b*) ipſe teſtatur his verbis: *Habet, ni fallor, Eccleſiæ fides, Dominum in carne paulo plus quam triginta tres annos, uſque ad ſua tempora paſſionis, vixiſſe.* Et inferius: *Sancta ſiquidem Romana & Apoſtolica Eccleſia hanc ſe fidem tenere & ipſis teſtatur indiculis, quæ ſuis in cereis annuatim ſcribere ſolet; ubi tempus Dominicæ paſſionis in memoriam populis revocans, numerum triginta annorum ſemper & tribus annis minorem quam ab ejus incarnatione Dionyſius ponat, adnotat. Denique anno ab ejus nativitate, juxta Dionyſium, ſeptingenteſimoſecundo* (non (*c*) primo, ut habent depravata exemplaria) *indictione quartadecima, fratres noſtri, qui tunc Romæ fuere, hoc modo ſe in natali Domini in cereis Sanctæ Mariæ ſcriptum vidiſſe, & inde deſcripſiſſe referebant: A paſſione Domini noſtri Jeſu Chriſti anni ſunt ſexcenti ſexagintaocto. Quoniam igitur (ut ſupra memoravimus) quingentis triginta duobus annis circulus Paſchalis circumagitur; his adde trigintatres, vel potius trigintaquatuor, ut illum ipſum quo paſſus eſt Dominus, attingere poſſis annum, fiunt quingenti ſexagintaſex: ipſe eſt ergo annus Dominicæ paſſionis & reſurrectionis a mortuis.* Hactenus Beda, ex quibus concludit Dominum noſtrum paſſum eſſe poſt trigeſimumtertium annum, & menſes tres. Nec ab his diſcrepat (quod multi putant) quod alibi dicat Chriſtum natum quadrageſimoſecundo (*d*) Auguſti anno, & decimooctavo Tiberii paſſum: nam numerando annos Auguſti a nece Cæſaris, & inchoando annorum Chriſti numerum a dictis Conſulibus Lentulo & Meſſalino, æque inter ſe conſentiunt Chriſtum paſſum anno ſuæ ætatis trigeſimotertio expleto, & amplius tribus menſibus, idque accidiſſe anno decimo octavo Tiberii Imperatoris.

(*b*) *Beda de rat. temp. c.45.*

(*c*) *Ut etiam reſtituit Scalig. lib. de emend. temp.*

(*d*) *Beda de ſex ætatibus.*

CXLIV. Denique (ut paucis dicam) quotquot dixerunt Chriſtum natum quadrageſimoſecundo Auguſti anno, ac paſſum decimooctavo Tiberii (quorum eſt ingens numerus) huic noſtræ ſententiæ æque conſentiunt; ſed in numero annorum Chriſti illi a nobis diſcrepant, qui parum attente conſiderantes quando natus & baptizatus eſt Chriſtus, trigintaduos annos & tres menſes tribuunt ejus ætati: quod quantum a majorum aſſertione, uſu Eccleſiæ, & germana Evangelii interpretatione abhorreat, eſt dictum ſuperius. Non tantum igitur (ut diximus) his noſtris favet Eccleſia Romana, adſtipulatur & Beda, ſed & Marianus (*e*) Scotus, qui ante quingentos vixit annos, nobilis chronographus aſſentitur, qui & ſub dictis Coſs. Chriſtum natum, annoque Tiberii deci-

(*e*) *Marian. Scot. in Chron.*

decimooctavo paſſum, annum ſuæ ætatis agentem trigeſimumquartum per tres menſes inchoatum, teſtatur. Id ipſum etiam Victorinus, qui a baptiſmo Dominico uſque ad ultima Juſtiniani Imperatoris tempora pet Coſs. Paſchales Cyclos perducens, in anno trigeſimoquarto Domini, ex adverſo laterculi annum paſſionis Domini adnotavit. Græcos itidem in eamdem ire ſententiam certum eſt; Chryſoſtomum in ſermone de Joanne Baptiſta, Nicetam, Cedrenum, & alios. Videas & perbelle his reſpondere a Hieronymo (a) aſſertam chronographiam, quam Romanæ Eccleſiæ potius quam Hieronymi eſſe dixerimus (b); quippe qui paſſum dixerit Dominum (ut dictum eſt) anno trigeſimo. Sed cum ait a paſſione Domini uſque ad ſecundum Neronis annum, quo Paulus Romam mittitur, annos excurriſſe vigintiquinque, rurſumque numerat ab eadem paſſione Dominica uſque ad ejuſdem Neronis Imperatoris annum decimum quartum annos triginta ſeptem: omnia ad amuſſim (ut ajunt) dictæ a nobis aſſertæ reſpondent Romanæ Eccleſiæ chronographiæ, illi traditæ haud dubium ab Apoſtolorum Principibus, qui eamdem ſuo ſanguine conſecrarunt: appellat enim eam S. Irenæus locuplex Petri & Pauli depoſitorium, in quod illi omnia quæ ſunt doctrinæ & traditionum intulerunt; ut nulli ſit dubium, eoſdem tempus ætatis quo paſſus eſt Chriſtus, iis qui tunc Romæ erant, Chriſtianis notum feciſſe.

Confirmata uſu aſſerta Chronographia.

(a) *Hieron. de ſcript. Eccleſ. c. 5. in Paulo.*
(b) *Panuin. in Faſtis.*

CXLV. Ex his igitur tam ex antiquo Romanæ Eccleſiæ uſu, majorum traditione, Ignatiique in primis, qui ſæculo Chriſti vixit, aſſertione, & complurium tum Latinorum tum Græcorum auctorum adſtipulatione, ſatis ſuperque firmatum ac ſtabilitum habemus, paſſum Dominum noſtrum anno ſuæ ætatis trigeſimotertio & menſe tertio, agente Tiberio in Imperio annum decimumoctavum. Qui vero conſentiunt paſſum Chriſtum dicto ſuæ ætatis anno, ſed Tiberii decimonono, inde illis erroris cauſa accidit, quod tempus quo natus eſt Chriſtus, parum exploratum habuere, vitioſaque Ignatii textus tranſlatione decepti, natum dixerunt eum ſub Auguſto & Silvano Coſs. Id ipſum etiam illis errandi tribuit occaſionem, qui æque nobiſcum ſentiunt paſſum Dominum anno Tiberii decimooctavo, ſed tamen ſuæ ipſius ætatis trigeſimotertio per tres menſes inchoato, quod natum putant Dominum ſub dictis Conſulibus.

CXLVI. *Ex Phlegonte objectio.*

Unum eſt tamen quod his obſtare videtur, nempe Phlegontis auctoritas, dum ait anno quarto Olympiadis ducenteſimæ ſecundæ factum eſſe illud præter naturæ ordinem Solis deliquium: cumque Olympiaci anni numerari incipiant a ſolſtitio æſtivo circa finem menſis Junii; quartus annus dictæ Olympiadis inchoatus dicto anno decimooctavo Tiberii Imperatoris in decimumnonum ejuſdem producitur, adeo ut ea defectio Solis non ſit facta hoc anno decimooctavo, ſed ſequenti decimonono. Haud enim putamus hæc prætermiſiſſe Euſebium (c), qui ad verbum teſtimonium Phlegontis recitat, exacteque Olympiadas ſupputat, ut tamen ſecundum ejuſdem ſententiam paſſum ponit Dominum anno decimooctavo ejuſdem Imperatoris Tiberii, eumdemque baptizatum tradit ejuſdem anno decimoquinto, quarto anno Olympiadis ducenteſimæ primæ; ut videas ipſum interpretatum eſſe Phlegontem, ut quod dicit accidiſſe illam Solis eclipſim anno quarto Olympiadis ducenteſimæſecundæ, accipiendum ſit de anno Romano, quo dictus annus quartus, ipſo Tiberii anno decimooctavo, inchoatur. Reddam ejuſdem Euſebii verba, teſtimonio Joannis Evangeliſtæ dictam interpretionem firmantis aſſociata: poſtquam enim Phlegontis verba recitavit, hæc mox addidit: *Argumentum autem hujus rei, quod Salvator iſto anno paſſus ſit, Evangelium præbet Joannis, in quo ſcribitur poſt annum decimumquintum Tiberii Cæſaris, annis tribus Dominum prædicaſſe.* Hæc ille, non (ut puto) ex verbis Joannis, niſi aliud a communi ipſe nactus ſit exemplar ejus Evangelii, ſed tot Paſchatibus a Joanne commemoratis.

(c) *Euſeb. in Chron.*

CXLVII. *Probatur mendum in codice.*

Opinati etiam ſumus aliquando, cum ab Euſebio ponatur Chriſti paſſio Olympiadis illius anno tertio, rurſumque ſe id ex ſententia Phlegontis facere profiteatur; omnino in notam numeri errorem irrepſiſſe: nam cum ille tradat, anno quarto ejus Olympiadis illam eclipſim accidiſſe, & ipſe nihilominus ponat anno tertio, manifeſtus error apparet: ſicque quod dicit anno quarto illud contigiſſe deliquium, reſtituendum ſit, anno tertio, prout ab eodem Euſebio ſub eadem nota numeri ponitur, atque ſcriptis confirmatur: longe enim veriſimilius eſt in numeri notam errorem irrepſiſſe, quam tam egregium, & quem unicum habemus Olympiadum ſupputatorem, quaſi imperitiſſimum una eademque ſententia (quod vix niſi amens quiſpiam, vel certe infans, qui adhuc numerare neſciat, facere poſſet) contraria prorſus ſcripſiſſe, dum profitetur ſe ſequi Phlegontem, & anni ſpatio ab illo mox diſcrepat. Sed hæc legentium linquantur arbitrio. At magis placet quod ſuperius dictum eſt, Phlegontem, cum non ſcribat quoto anni menſe illa eclipſis acciderit, ſic dixiſſe anno quarto ejus Olympiadis contigiſſe, quod ſub dictis Conſulibus, eo anno decimooctavo Tiberii, dictus annus quartus incipiat. Sic enim conſueviſſe majores ab anni exordio ip-

ſum

ſum integrum denominare, multis exemplis eſſet facile demonſtrare. Sed de his hactenus.

CXLVIII Quo menſe & die Chriſtus ſit paſſus.

Quod vero ad ejus anni Dominicæ paſſionis menſem pertinet: fere omnium fuit ſententia, Dominum noſtrum paſſum eſſe menſe Martii; pauciſſimorum, menſe Aprilis. Sed quota potiſſimum die menſis Martii? Quamvis antiquorum nonnullorum opinio ea fuerit, ipſum Redemptorem noſtrum cruci affixum vigeſimaquinta; tamen cum tabulæ aſtronomicæ non his æque conſentiant, eædemque adeo inter ſe diverſæ tradantur, nec quid in his ſtatuiſſe videantur quod conſtans ſolidumque permaneat, ſed contrariis objectionibus vacillet: viri harum facultatum conſultiſſimi, deſperatione penitus ſuperati, certum quid affirmare impoſſibile rati, rem inabſolutam aliis relinquere. Si conſulatur antiquitas quid de his fuerit opinata, reperimus in Concilio Cæſarienſi ſub Theophilo (*a*) ejus civitatis Epiſcopo tempore Victoris Romani Pontificis, dictum Theophilum ſic eſſe locutum: *Paſſus namque Dominus ab undecimo Kalendarum Aprilium, qua nocte a Judæis traditus eſt, & ſeptimo Kalend. reſurrexit.* Hæc ille, cui & cæteri conſenſerunt: qua ratione dicendum eſſet, Chriſtum paſſum eſſe nono Kalendas Aprilis. Quod ad diem paſſionis pertinet, exploratum eſt omnibus, & Evangelii auctoritate firmatum, paſſum eſſe Dominum hebdomadis ſexta die, quam Judæi ſextam ſabbati, Gentiles diem Veneris, Chriſtiani Græci paraſceven, Latini ſextam feriam dicere conſuevere.

(*a*) *Extat apud Bed. in fin. lib. de æquinoctio vernali.*

CXLIX. De cœna pura.

Cæterum quod ad paraſceven ſpectat: licet Græca vox ſit, ea tamen Judæos uti conſueviſſe, Auguſtinus (*b*) teſtatur his verbis: *Iſto verbo Græco libenter utuntur Judæi in hujuſmodi obſervationibus, etiam qui magis Latine quam Græce loquuntur.* Verum quod alii putarunt ab iiſdem appellari ſolitam ſextam feriam Cœnam puram; res ſe longe aliter habet: minime enim aſſecuti videntur ſenſum verborum S. Auguſtini (*c*) quem citant: ſunt hujuſmodi: *Acceleratum vult intelligi ſepulturam, ne adveſperaſceret, quando jam propter paraſceven, quam Cœnam puram Judæi Latine uſitatius apud nos vocant, facere tale quid non licebat.* Extat de Cœnis puris etiam locus Tertulliani (*d*) dum ait: *Dies obſervatis, & tempora, & annos, & ſabbata, ut opinor, & Cœnas puras, & dies magnos.* Sed ut hæc facilius aſſequamur; in primis quænam a ſenioribus dicta ſit Cœna pura, ac ſubinde quam etiam Judæi intelligerent Cœnam puram, res eſt exactius perquirenda; cum neminem præſertim invenerimus, qui rem ipſam nobis videatur penitus aſſecutus.

(*b*) *Aug. in Joan. tract.* 117.

(*c*) *Aug. in Joan. tract.* 76.

(*d*) *Tertull. adverſ. Marcion. lib. 5. c. 4.*

Quæ apud Feſtum (*e*) Cœna pura dicitur, cum in ea appoſita dicatur offa porcina, nihil eſt quod ad Judæos pertineat. Apud Philonem Judæum, in libro quem ſcripſit de Vita contemplativa, hæc leguntur: *Menſa pura eſt a cruentis dapibus: pro cibo panis apponitur, ſal pro opſonio, pro condimento hyſſopus.* Tertullianus (*f*) hæc in eamdem fermè ſententiam: *Paſtum & potum pura noſſe, non ventris ſcilicet, ſed animæ cauſa.* Hancque fuiſſe Cœnam puram, quam alibi (*g*) Xerophagiam nominat, nimirum aridorum ciborum uſum. His aſſentiuntur, quæ ab Apulejo (*h*) in hæc verba dicuntur: *Hoc optantes, convertimus ad puram & ſine animalibus cœnam.* Teſtatur id ipſum Plutarchus in libro de Eſu carnium, nempe cœnam puram illam eſſe, quæ abſque animatis paratur. Sic igitur quantum ex his colligere licet, non quodlibet jejunium cœnam puram majores dixere, ſed in quo abſtinentius victitarent: cum alioqui auſtera & tetrica fuiſſe Judæorum jejunia, Philo teſtetur in vita Moyſi; eoſque nonniſi ſub Stellæ ortu cœnare conſueviſſe, Hieronymus (*i*) tradat.

(*e*) *Feſt. in verbo panem.*

(*f*) *Tertull. lib. de pænit. c. 9.*

(*g*) *Idem adverſ. Pſych. c. 1. & 9.*

(*h*) *Apul. in Aſclep. in fin.*

(*i*) *Hieron. lib. 2. cont. Jovin.*

CL. Judæorum jejunia auſtera.

Erant quidem abſtinentiſſima Judæorum jejunia, atque adeo ut apud Gentiles eadem eſſent in proverbio. Suetonius (*k*) enim hæc recitat ex litteris Auguſti ad Tiberium ſcriptis: *Dum lectica ex regia domo redeo, panis unciam cum paucis acinis uvæ duracinæ comedi.* Ac rurſum: *Ne Judæus quidem, mi Tiberi, tam libenter ſabbati jejunium ſervat, quam ego hodie ſervavi: qui in balneo demum poſt horam primam noctis duas buccas manducavi, priuſquam ungi inciperem.* Hæc Auguſtus apud Suetonium. Trogus Pompejus (*l*) ait ſabbata Judæorum a Moyſe in omne ævum jejunio eſſe dicata, ex quo Juſtinus (*m*) id ipſum: ſed & Martialis (*n*) ait.

(*k*) *Suet. in Oct. cap.* 76.

(*l*) *Trog. Pom. lib.* 37.

(*m*) *Juſtin. lib.* 36.

(*n*) *Martial. lib. 4. epigram. ad Baſſam.*

Quod jejunia Sabbatariorum

appellat enim Sabbatarios Judæos. Quin apud Perſium (*o*) etiam hæc de jejuniis Judæorum:

(*o*) *Perſius Satyra* 5.

Recutitaque ſabbata palles

perinde ac ſi diceret, Judaica ſabbata. A circumciſione enim Judæos dictos eſſe Recutitos, alio loco opportunius demonſtrabimus. Strabo etiam meminit de jejunio ſabbati, dum ait, Pompejum Magnum Hieroſolymam cepiſſe, obſervato jejunii die, dum videlicet Judæi ab omni opere ceſſarent.

CLI. Jejunium ſabbati Judæorum.

Sed cur ab his omnibus jejunium ſabbatis nominatur, cum nefas eſſet Judæis ſabbati jejunare? Nam Rabbi (*p*) Moy-

(*p*) *Moyſ. Ægypt. de ceremon. lib. 3. de temp. c. de ſabbat. &c. de jejunio.*

Digitized by Google

ſes Ægyptius expreſse teſtatur, vetitum fuiſſe Judæis ſabbato jejunare: nec in aliqua afflictione fuiſſe licitum indicere jejunium ſabbato tradit, niſi uno caſu tantum modo, cum videlicet ab hoſtibus civitas eſſet obſeſſa: pœnamque ait fuiſſe ſtatutam, ut qui ſabbato jejunaret, ſequenti etiam die jejunare deberet; idemque cum agit de jejunio Purim, cum illud incidiſſet in ſabbatum, anticipandum eſſe, & quinta ſabbati perſolvendum tradit. Eſt expreſſum de Judith (a), quod omnibus diebus vitæ ſuæ jejunabat, præter ſabbata & Neomenias & feſta domus Iſrael. Quid ad hæc certi reſpondeamus, haud facile eſt invenire. Suppetuut tamen ejus nominis nonnullæ cauſæ, ut illa in primis quæ a Joſepho in Vita ſua ponitur, conſueviſſe nimirum Judæos jejunii tempore pene feriatos eſſe, ſinagogam adire, & cum aliis preces fundere; qua fortaſse ex cauſa eadem jejunia ab illis ſabbataria, ſeu ſabbati dicerentur. Alia inſuper ratio occurrit ejus nomenclaturæ, quod ſcilicet cum Judæi dies omnes, adjectione tamen numeri, ſabbata nominarent, videlicet primam ſabbati, ſecundam ſabbati, & ſic de cæteris: quacumque die jejunaſsent, ſabbato jejunare putarentur: uſitatus enim apud eos ſermo fuit, ut quod in hebdomade diebus ſingulis facerent, in ſabbato ſe illud agere dicerent: unde apud Lucam Phariſæus: *Jejuno*, inquit, *bis in ſabbato*, duobus videlicet diebus hebdomadis, nempe (ut ſuperius diximus ex Epiphanio) ſecunda & quinta die.

(a) Judith 8.

At

VI. *Dies & menſis Paſſionis Chriſti.*

A num. CLIII. ad CLXIX. Quoad menſem ac diem, quo Chriſtus crucifixus eſt, per tria priora Eccleſiæ ſecula Chriſtianorum traditio fuit Chriſtum paſſum eſſe die XXV. Martii, ut conſtat ex pluribus Martyrologiis ab Henſchenio & Papebrochio eadem die in Actis Sanctorum relatis. Cœpit ea traditio turbari quoad diem, ob Decretum Patrum Synodi Cæſarienſis a Beda memoratum, & tempore Theophili Cæſareæ Epiſcopi emanatum, quo edicitur, Chriſtum paſſum eſſe die XXIII. Martii. Hunc diem Baronius elegit; ſed methodus Cyclica ejus opinioni adverſatur; litera enim Dominicalis E, quæ poſt biſſextum hoc anno in curſu fuit, jungitur in Kalendario cum eodem die XXIII. Martii, ideoque cum feria prima, cum tamen Chriſtum feria ſexta paſſum dubitari non poſſit. Perſeveravit traditio de morte Chriſti menſe Martio uſque ad ſeculum XIII. quo *Rogerus Bachonus* Anglus, Ordinis S. Franciſci, S. Bonaventuræ æqualis, rerum mathematicarum peritiſſimus, novam rationem iniit, Chriſtumque Aprilis die tertio paſſum affirmavit, a quo tempore vetus traditio exolevit.

VII. *Hiſtoria profanæ cognitio ad annum Paſſionis detegendum neceſſaria.*

Quod ſi quis ſcire aveat, unde factum ſit, ut traditio illa de Morte Chriſti die XXV. Martii, annoque Eræ Chriſtianæ XXIX. Conſulatu duorum Geminorum notato, rejecta tandem fuerit, reſpondebo id proveniſſe, & ex nimia Hiſtoriæ gentium incuria, & ex nimia Aſtrologiæ fiducia. Primum docere videtur Auguſtinus lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 28. ubi ait: *Nam & per Olympiadas & per Conſulum nomina, multa ſæpe quæruntur a nobis, & ignoratio Conſulatus quo natus eſt Dominus, & quo paſſus eſt, nonnullos coegit errare.* & paulo poſt ait: quot annos in hac vita Chriſtus egerit, *de Hiſtoria gentium collata cum Evangelio liquidius certiuſque* colligi. In duobus igitur peccatum videtur, quæ cauſæ fuere, cur Paſſio ab anno Eræ vulgaris XXIX. remota fuerit: primo in anno Olympiadis a Phlegonte memoratæ explicando; qua de re infra. Secundo Imperii Proconſularis Tiberii ignoratio, quæ ſenſim irrepſit, quæque adeo animos occupavit, ut hoc etiam erudito ſeculo in dubium revocatum fuerit. Cum enim ex Luca conſtaret, Chriſtum anno XV. Tiberii baptizatum eſſe, progreſſu temporis, annus ille XV. Tiberii de Imperio ejus Auguſteo explicatus fuit. Ita Proſper in Chronico a Philippo Labbeo in ſua nova Bibliotheca publicate: *Quidam putant Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum XV. anno regni Tiberii Cæſaris, id eſt duobus Geminis Coſſ. crucifixum; quo anno ſecundum indubitatum Lucæ Evangeliſtæ auctoritatem baptizatum eum eſſe manifeſtum eſt, & Evangelium regni cœlorum prædicare cœpiſſe.* At Lucam de anno XV. Imperii Proconſularis Tiberii, non vero de anno XV. Imperii ejus Auguſtei intelligendum Antiqui docuerant, quibus facile fides deneganda non erat.

VIII. *Annus Paſſionis potius ex traditione quam ex perfecta Aſtronomia innoteſcit.*

Secunda ratio petitur a nimia Aſtrologiæ fiducia. Licet enim Paſſionis annus non ex Aſtronomia, ſed ex Antiquitatis teſtimonio inveſtigandus videretur; quidam tamen Viri docti ex ſua perfecta Aſtronomia plenilunia ad tempora Chriſti, ex pleniluniis feſta Judæorum, ex his & concurſu feriæ annum Paſſionis alium determinarunt, quam Veteres ætati Chriſti proximi tradidere: qua in re opinione ſua falſi ſunt, ſicut inquit Keplerus egregius Mathematicus Epiſt. XVI. ſi hodie, quis omiſſo computo Eccleſiaſtico aberrante, ex Aſtronomia perfecta, accommodatis decretis Nicænis, computaret Paſchata, quæ Kalendarium Gregorianum præceſſere, hic crebertime ab uſuali Paſchate aberrare cogeretur. Priſci itaque Judæi uſque ad Chriſti fere tempora in uſu Kalendarii nihil ultra vulgi captum ſapuere, inquit Keplerus, parumque de cœlo fuere ſoliciti, perpetuis bellis exerciti, tandemque a Romanis ſub jugum miſſi. Quare hodiernus Judæorum computus ad rationes curſus Lunæ aſtronomicas limatiſſimus advocari non debuit, cum eo Judæi veteres uſi non ſint. Nihilominus ſeculo Eccleſiæ XIII. *Rogerus Bachonus*, uti jam diximus, ex perfecta Aſtronomia diem ac menſem Paſſionis Chriſti inveſtigare cœpit, ac die tertia Aprilis anni Eræ vulgaris XXXIII. eum mortuum ſcripſit. Sed cum antiqua Eccleſiæ traditio quæ Chriſtum menſe Martio crucifixum ferebat, in Fidelium mentibus tenacius hæreret, non tantum ab omnibus rejectus eſt, ſed & de errore ſuſpectus habitus: qua de re videndus Vvadingus tam in libro de Scriptoribus Minorum, quam in ſecundo tomo Annalium. Altero poſt Rogerum ſeculo *Paulus Burgenſis*, qui anno 1435. obiiſſe dicitur, eamdem docuit opinionem, facta, ut ipſemet cap. 26. in Matthæum affirmat, Lunæ calculatione cum Hebræorum peritis. Poſt aliquot annos idem negotium *Toſtatus* reſumſit, & inter capita theſium quæ Senis in Hetruria, ubi Eugenii quarti Cu-

ria

Digitized by Google

ria tunc erat, diſputavit, hoc unum fuit, *Chriſtum vigeſima quinta die Martii non eſſe mortuum, ſed tertia Aprilis, idque anno ætatis ſuæ trigeſimo tertio, non completo, ſed ineunte.* Quia in re multorum animos commovit, a quibus de Religione vehementer cœpit agitari, qui, ut purgaret ſe, *Defenſorium* ſcripſit, ſeu Apologiam, in qua cap. 10. narrat, diebus ſuis & prius in Curia duorum Summorum Pontificum quæſtionem hanc agitatam fuiſſe, introductoſque Aſtronomos, necnon Judæos, qui affirmavere fieri non potuiſſe, ut die vigeſima quinta Martii Chriſtus moreretur, tum quod Aſtrologiæ repugnaret de illa in iis annis Lunam dari XV. tum quod Judaicarum ſolemnitatum terminis non minus adverſaretur.

IX.
Rogerus Burgenſis & Toſtatus novam opinionem inducunt.

Non mirum vero, hanc poſtea opinionem prævaluiſſe; cum qui poſt Burgenſem & Toſtatum de anno & die Paſſionis Dominicæ locuti ſunt, eoſdem fere exſcripſerint. Teſtatur hoc Petavius lib. 12. de Doct. Temp. cap. 15. ubi ait: *Ex amborum ſcriptis velut fontibus, omnium, qui deinceps in ea controverſia verſati ſunt, diſputationes & commentarii profluxerunt. Nihil eſt poſt illos duos fere ab cæteris allatum, quod non inde promptum ac derivatum fuerit, ut qui illos legerit, iſtorum induſtriam non magnopere deſideret.* Fallitur autem Petavius citatus cap. 13. dum ſibi perſuadet, Antiquos Solis Lunæque ratiocinia minus comperta habuiſſe; ideoque Feriarum potius quam Lunarum rationes ineuntes, contuliſſe Paſſionem in annum Julianum LXXIV. ſeu Eræ vulgaris XXIX. quod in eo tantum feriam ſextam & diem Martii XXV. concurrere comperiſſent. Tot enim de Paſchate controverſiæ, tanti Nationum inter ſe conflictus, tam gravia Orientis Occidentiſque diſſidia, tot ſuper ea quæſtione celebrati toto Orbe Conventus Præſulum, ſanctiſſimæ illud Nicænæ Synodi decretum, cæterarum deinde ſuffragio comprobatum, numeri denique Paſchales Cycli ad Lunæ Soliſque viciſſitudines moderandas adhibiti ſatis evincunt, ſufficientem per priora Eccleſiæ ſecula fuiſſe in ea rerum aſtronomicarum ſcientiam: quam aliunde ab Alexandrinis Præſules diſcere potuiſſent, niſi perſuaſum habuiſſent, quæſtionem hanc non ex aſtronomicis demonſtrationibus ac Lunæ rationibus, ſed traditione per manus accepta & Veterum teſtimonio decidendam eſſe. Hæc mea in re obſcuriſſima ſententia, ſeu verius ſuſpicio, quam hic proponere placuit, ut magis examinetur.

X.
Sententia Voſſii de anno baptiſmi & mortis Chriſti rejecta.

Poſtquam hæc ſcripſeram, in manus meas venit Diſſertatio Gerardi Joannis Voſſii, *de Annis, quibus natus, baptizatus, ac mortuus Chriſtus*, in qua docet Chriſtum anno Juliano XLIII. natum, & anno Eræ Chriſtianæ XXIX. die XXV. Martii, anno Tiberii XV. poſtquam duo Paſchata juxta veterum Doctorum ſententiam celebraſſet, crucifixum. Quod ita explicat, ut ſecundum Hebræos, qui annum incipiunt a menſe *Tiſri*, ſeu Septembri, & quod eum menſem antecedit, præcedenti anno accenſent, ac pro anno numerant, Chriſtus baptizatus fuerit anno Tiberii XV. anno nempe Eræ vulgaris XXVIII. paſſus vero ſecundum eorumdem Hebræorum loquendi modum anno XVI. Tiberii. At more Romano loquentes, dicendum baptizatum eſſe Chriſtum anno XIV. paſſum anno XV. Lucamque, quando Chriſtum anno XV. Tiberii baptizatum dicit, priorem loquendi modum uſurpaſſe. Ita Voſſius. Sed licet illud rectiſſime, quod veteres Patres duo Paſchata Chriſto tribuerint; falſum tamen, eos Lucam de anno XIV. Imperii Auguſtei Tiberii intellexiſſe: pro fundamento enim ſuæ ſententiæ Imperium Proconſulare Tiberii ſuppoſuere, ac de eo Lucam interpretandum judicarunt, ut ex iis, quæ jam dixi, liquet. Immo Tertullianus lib. 1. contra Marcionem cap. 15. Chriſtum dicit, baptizatum *anno duodecimo* Tiberii, ac paulo poſt *anno decimo quinto*, ut ſecundum utramque Tiberii epocham annum baptiſmi Chriſti magis manifeſtaret. Præterea, ſi divus Lucas, ut vult Voſſius, annum XIV. Auguſtei Imperii Tiberii, Hebræorum vel Antiochenorum more vocat decimum quintum, eoque Chriſtum baptizatum docet; cur omnes Patres Latini, qui Chriſtum duobus Geminis Coſſ. paſſum ſcribunt, unanimi conſenſu a modo loquendi Lucæ diſcedunt, eumque anno XV. Tiberii mortuum affirmant, cum, ut ſe Lucæ conformarent, anno decimo ſexto ſcribere debuiſſent? Nec alio modo Græci loquuntur, ſi pauciſſimos excipias, præſertim Julium Africanum, qui apud Syncellum pag. 308. paſſum dicit Chriſtum modo anno XV. modo anno XVI. Tiberii, ut ſcilicet ſecundum Orientalium & Occidentalium loquendi modum annum mortis Chriſti magis exprimeret; non vero quod eo uſum fuiſſe Lucam exiſtimaret. Patres itaque, qui duo tantum Paſchata Chriſto aſſignarunt, Lucam interpretati ſunt de anno decimo quinto Imperii Proconſularis Tiberii, mortemque Chriſti cum anno Imperii Auguſtei Tiberii decimo quinto copularunt. Sed Chriſtum tria ſaltem Paſchata peregiſſe, extra controverſiam eſſe debet.

XI.
Explicatur eclipſis Chriſto patiente viſa.

Reſtat hic explicanda eclipſis, de qua in Annalibus num. CXX. Tertullianus, Julius Africanus, Auguſtinus, & Hieronymus, quos certum eſt Chriſtum duobus Geminis Coſſ. paſſum exiſtimaſſe, eam eclipſim Phlegontis auctoritate ſuadent, argumento manifeſto eos Paſſionem eo anno conſignaſſe, quo Phlegon illud Solis deliquium. Si enim Paſſionem altero, quam Phlegon eclipſim collocaſſent anno, non mortem Chriſti miraculoſam, quod intendebant, Gentilibus perſuaſiſſent, ſed ſeipſos ludibrio expoſuiſſent. Præterea Julius Africanus ſeculo poſt Phlegontem vixit, hujuſque Opus de Olympiadibus libris 16. ut docet Suidas, comprehenſum videre potuit. Cum enim Phlegon Hadriano imperante, & Africanus Heliogabali tempore floruerit, vix mihi perſuadere poſſum, nobiliſſimum illud Opus jam Africani ætate periiſſe. Ex quo & ſequitur majorem huic quam reliquis, qui neque Opus illud viderunt, neque ita proximi Phlegonti vixerunt, fidem adhibendam eſſe. Africanus autem in Fragmento a Syncello pag. 323. relato ait, eclipſim a Phlegonte memoratam accidiſſe anno II. Olympiadis CCII. quod etiam habet lib. 5. τῶν Χρονογραφιῶν apud Euſebium lib. 8. de Demonſtratione, & apud Hieronymum in cap. 9. Danielis. Annus ſecundus Olympiadis CCII. anno Eræ Chriſtianæ XXX. exorditur. Unde Keplerus & Petavius, qui mortem Chriſti in annum XXXI. conferunt, Africanum ſibi ceciniſſe credunt; ille epiſtola XIV. & XVI. hic lib. 12. de Doct. Temp. cap. 21. Sed uterque opinione falſus eſt: nam Africanus communes Olympiades integro biennio antevertit, primamque exorditur anno Periodi Græco-Romanæ 4716. licet Olympias communis anno ejuſdem Periodi 4718. auſpicetur. Inde Syncellus, qui eam putandi Olympiades rationem ſequitur, primam Olympiadem collocat anno Periodi Alexandrinæ 4726. quia Periodus Alexandrina annos decem pluſquam Græco-Romana enumerat. Unde ſi huic decem annos addas, habebis annum Periodi Alexandrinæ, qui eodem anno incipit. Eamdem ob rem Syncellus ex Africano pag. 308. dicit, *capta Alexandria* inchoatam fuiſſe CLXXXVIII. Olympiadem, licet anno Periodi Græco-Romanæ 5464. quo, exeunte Auguſto, ea civitas capta, curreret tantum annus tertius Olympiadis CLXXXVII. ſi ſecundum communem opinionem ſupputatio fiat. Quare Olympias Africana, ſic enim in poſterum id Olympiadis genus vocandum, biennio communem antevertit; ideoque annus ſecundus Olympiadis CCII. quo eclipſis a Phlegonte memorata, ab Africano contigiſſe di-

Baron. n. CXV. & ſeqq.

CLII. At ſi neutrum horum placet: illud ingeram: Quis requirat apud Gentiles ſcriptores de rebus externis agentes magis proprium loquendi modum, cum in his quæ ſpectant ad res Judaicas, complures eorum, licet conſultiſſimos, æque eſſe hallucinatos, nulli ſit dubium? Et ne aliunde petamus exempla: quod ad ſabbatum ſpectat ex hac voce tantum Plutarchus (a) Judæos Bacchum colere exiſtimavit, credens nimirum ſabbatum a Græco deductum σαββάζειν, quod ſignificat debacchari, nam Bacchus Σαβάζιος a Græcis dictus reperitur; idque rerum Judaicarum ignorantia. Porro non ipſe tantum, ſed & alii Ethnici ſcriptores in eumdem lapidem impegerunt: nam & Tacitus (b) calumniatus etiam Judæos Bacchum colere, aliis id quoque additis rationibus affirmabat: ſunt enim hæc ejus verba: *Sed quia ſacerdotes eorum tibia tympaniſque concinebant, hedera vinciebantur, vitiſque aurea in templo reperta, Liberum patrem coli domitorem Orientis, quidam arbitrati ſunt, nequaquam congruentibus inſtitutis: quippe Liber feſtos lætoſque ritus poſuit, Judæorum mos abſurdus ſordiduſque.* Hæc Tacitus qui omnino fallitur; nam Judæos hedera redimitos ſacra peragere ſolitos, quis unquam poterit reperire? Non enim habenda ratio eſt quod aliquando coacti ab Antiocho, id videantur egiſse, ut habet ſecundus Machabæorum (c) his verbis: *Ducebantur autem cum amara neceſſitate in die natalis Regis ad ſacrificia: & cum Liberi ſacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire.* Nam longe aliud eſt id quod ajunt, ex præſcripto legis ipſorum facere eos ſemper conſueviſſe; aliud, ad id invitos eſſe aliquando coactos ab hoſte.

(a) Plutarch ſympoſ. lib. 4. quæſt. 5.

Gentiles de rebus Judæorum multa falſa.

(b) Tacit. lib. 5. hiſtor.

(c) Macch. 6.

Et

dicitur, non cum anno Chriſti XXXI. ut Keplerus & Petavius putarunt; ſed cum anno ejuſdem Eræ XXIX. conjungendus, quamcumque ſupputationem Phlegon ſecutus fuerit: Africanum enim Olympiadem ab eo expreſſam modo ſibi ſolito numeraſſe non dubitandum.

XII. Eodem, quo Africanus modo, Auctor anonymus, qui Chronicon edidit ab orbe condito ad annum XIII. Alexandri Severi, quod extat tomo II. Antiq. Lect. Caniſii, in putandis Olympiadibus utitur. Ait enim: *Sunt omnium Olympiades uſque ad annum XIII. Alexandri Cæſaris Olympiades CCLIII. quæ ſunt anni mille duodecim.* Annus XIII. Alexandri Severi incipit menſe Martio anni Eræ Chriſtianæ CCXXXIV. Periodi vero Græco-Romanæ 5727. quo Chriſti & Periodi Græco-Romanæ anno inchoatur annus ſecundus Olympiadis CCLIII. juxta communem ſupputationem, annus vero Olympiadicus milleſimus decimus. Quare Anonymus ille non Olympiadem communem, ſed Africanam uſurpat. Quod ex eo certum redditur, quod ſi præfatos annos Olympiadicos mille duodecim addas anno Periodi Græco-Romanæ 4715. qui Olympiadem Africanam immediate præceſſit, pervenies ad annum ejuſdem Periodi 5727. Includit itaque ultimum terminum Auctor ille anonymus, nempe annum Alexandri Severi XIII. & annum tertium Olympiadis CCLIII. quod & ex anno Incarnationis conſtat: addit enim, eum annum eſſe CCVI. *a Paſſione.* Anno Eræ noſtræ XXIX. quo Chriſtum paſſum credidit, adde CCVI. pervenieſque ad annum Chriſti CCXXXIV. ſed ea additio anno XXVIII. fieri debet, ne annus XXIX. qui numerari debet, excludatur: qua in re Viros doctos aliquando errare deprehendo. Keplerus itaque in Eclogis Chronicis pag. 114. perperam præfato loco utitur ad probandum, Auctorem anonymum exiſtimaſſe Chriſtum anno Eræ noſtræ XXXI. paſſum. Perperam etiam Marcus Antonius Capellus libello de Cœna Domini contendit, Cenſorinum lib. de Die natali cap. 21. docere, ſe Opus abſolviſſe anno Chriſti CCXXXVII. annumque II. Olympiadis CCXCIV. cum anno Juliano XL. in quo annus tantum tertius Olympiadis communis CCXCIII. inchoatur, connectere; idque auctoritate memorati Chronici, cujus Olympiades ſupputandi rationem ignorabat. Eodem modo irretitus Petavius fuit lib. 12. de Doctrina Temp. cap. 6. ut enim Capellum, præfatum locum Anonymi afferentem, confutet, aliud non reſpondet, quam ab Auctore Chronici certiſſime erratum eſſe, non advertens, hunc Olympiadem Africanam, non vero communem adhibere. Petavius lib. 12. de Doct. Temp. cap. 21. de illo Solis defectu loquens ait: *Nunc illud reſpondeant velim, qui Phlegontis teſtimonio nos oppugnant, ecquid Africanum, Euſebium, Hieronymum, Phlegontis libros legiſſe putent. Quod quia de Africano ſaltem negare non poſſunt, dicant porro quid in illis judicii fuiſſe cenſeant, ſi cum apud Phlegontem obſervaſſent horribilem Solis eclipſim anno IV. Olympiadis CCII. contigiſſe, & eam eſſe vellent, quæ moriente Chriſto contra naturæ ordinem apparuiſſet, atque idipſum Ethnici illius auctoritate ſuaderent; ſi hanc, inquam, non anno illi, quo iſte ſcripſerat, ſed alteri tribuiſſent, ſat inſanos illos arbitrentur. Quamobrem ne tantum ſtuporis antiquis illis Patribus affingatur, propemodum fateri neceſſe eſt, Africani verba a Librariis fuiſſe corrupta.* At cum Africani verba facilem habeant explicationem, Librarii hoc in loco non culpandi.

Modus peculiaris Olympiadas putandi hactenus non animadverſus.

XIII. Sed gravis adhuc circa Olympiadis Phlegonteæ annum difficultas reſtat. Africanus enim apud Syncellum pag. 308. modo dicit, eclipſim accidiſſe anno II. Olympiadis CCII. modo anno IV. ejuſdem Olympiadis. In Chronico etiam Euſebii ad annum Abrahami 2047. legitur: *Phlegon Olympiadum egregius ſupputator in 13. libro dicit: Quarto autem anno CCII. Olympiadis magna & excellens inter omnes, quæ ante eum acciderant, defectio Solis facta,* &c. Immo ipſe Euſebius in eo Chronico eam non anno II. aut IV. ejuſdem Olympiadis, ſed III. illigavit, ſicuti & Chriſti Paſſionem. Ad hanc difficultatem Keplerus & Petavius laudati reſpondent, locum illum Chronici Euſebiani (Fragmentum enim Africani apud Syncellum non legerant, aut ad difficultatem animum non adverterant) corruptum eſſe, & loco τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς σβ′ Ὀλυμπιάδος, uti ſcripſerat Euſebius, Anagnoſten Hieronymi legiſſe, τῷ δ′, hoc eſt, *anno IV.* licet ſcriptum eſſet, *anno II.* Verum mendum non in anno, ſed in Olympiade cubat. Africanus enim, ut in re graviſſima ab omnibus intelligeretur, utramque Olympiades ſupputandi rationem uſurpavit; cumque annus tunc quartus ducenteſimæ primæ Olym-

Olympiades mendoſe expreſſa in Euſebio & in Africano.

Digitized by Google

CLIII. De vite aurea.

Et quod ad vitem auream in templo repertam ſpectat: ut hac etiam calumnia eoſdem liberemus: ex multis Tacitus hanc potuit de Judæis concepiſſe opinionem, & in primis, quod (ut Joſephus (a) eſt auctor) Pompejus Magnus donatam ſibi vitem auream ab Ariſtobulo Rege Judæorum, ut rem magni pretii poſuit in templo Jovis Capitolini, inſcriptione ejus qui donaverat conſignatam, quam ſe legiſſe, cum Romæ eſſet, teſtatur Strabo Cappadox, ex quo Joſephus accepit: donum plane quod a Bacchi cultoribus ſolet offerri. Inſuper quod dicit vitem auream in templo repertam: idem Joſephus (b) addit alibi, in ſuperliminari portæ templi, cui primum velum erat appenſum, vitem itidem fuiſſe auratam, mira arte fabrefactam, tantæ magnitudinis, ut botri ejus hominis æquarent ſtaturam. Nec prætermittimus dicere de menſa illa aurea, egregio Ptolemæi Philadelphi dono, in qua etiam ex auro & gemmis vitis & hedera & ornamentum ejus compoſita erant, quæ ab eodem Rege in templum miſſa, fuit Deo dicata, ut Joſephus (c) & Ariſteas (d) teſtantur. His igitur decepti Gentiles, de Judæis, quod colerent Bacchum, falſo opinati ſunt. Quin etiam ob tam exactum cultum & diligens ſtudium diei ſabbati, quod ab Ethnicis Saturno dicatus eſſet, perperam quidam exiſtimarunt Judæos eumdem Deum colere, quod & Tacitus (e) aſſeverat: omittimus dicere de Varrone (f), qui exiſtimavit Judæos Jovem colere: ſunt & alia multa a Gentilibus excogitata, quæ quidem Joſephus ſingulatim in Apionem agens refellit: de quibus & nos alias oportunius.

(a) Joſeph. antiq. lib. 14. c. 5.
(b) Joſeph. antiq. lib. 15. c. 14. & de bel. Jud. lib. 6. c. 6.
(c) Joſeph. antiq. lib. 12. cap. 2.
(d) Ariſt. de 72. interpr.
(e) Tacit. Annal. lib. 22.
(f) Aug. de conſ. Evang. lib. 1. cap. 22. & de Civit. Dei lib. 6. c. 6. & lib. 7. cap. 5.

CLIV. Auguſtini verborum ſenſus.

Sed ut tandem ad Cœnam puram, cujus gratia eſt ſuſcepta narratio, redeamus: ſicut Judæis nefas ſabbato jejunare, ita etiam jejunare ſolitos qualibet ſexta die, nuſquam reperitur. Quamobrem omnis ceſsare videtur ratio, quod jejunii cauſa, ſexta ſabbati appellata ſit Cœna pura. Alius ergo verborum Auguſtini requirendus eſt ſenſus; quem illum eſse verum atque germanum non dubitamus aſserere, qui ex aliis ejuſdem auctoris ſcriptis accipitur. Dicimus igitur Auguſtinum eo loco voces illas Paraſceven, & Cœnam puram, nequaquam ea ſignificatione ſumpſiſse, ut ſextam diem cujuſlibet hebdomadis ſignificare voluerit, ſed paraſceven Paſchæ: nempe diem qui Paſcha præcedit, ſecundum eam ſententiam, qua aliqui dicerent, Judæos eo anno Paſcha ſabbato celebraſse, ac proinde ſex-

lympiadis communis curreret, eam etiam numerationem amplexus eſt, ſcripſitque τῷ Ὀλυμπιάδος, non vero τῆς Ὀλυμπιάδος, id eſt, *anno quarto* Olympiadis ducenteſimæ *primæ*, non vero Olympiadis ducenteſimæ *ſecundæ*. Quod ex eo patet, quod in Fragmento apud Syncellum pag. 324. idem Africanus habet: *Anni ab Adam condito ad Chriſti adventum & ejus Reſurrectionem 5531. colliguntur. A qua temporis epocha ad Olympiadem CCL. anni CXCII. intercurrunt*. Is annus mundi 5531. ſecundum Alexandrinos, quos ſequitur Africanus, abſolvitur menſe Martio anni Eræ vulgaris XXIX. quo & Paſſionem Chriſti Africanus conſignat. Olympias ducenteſima quinquageſima incipit anno Eræ Dionyſianæ CCXXI. qui annus eſt Olympiadicus DCCCCXCVII. annus vero quartus Olympiadis CCI. eſt annus Olympiadicus DCCCIV. Unde ſi DCCCIII. addas annos illos CXCII. pervenies ad Olympiadem CCL. Numerat itaque ibidem Africanus Olympiades modo communi & ordinario; aliter non anni CXCII. ſed CXCIV. a Paſſione Chriſti ad Olympiadem CCL. fluxiſſent. Et quod ita intelligendus ſit Africanus, liquet ex iis, quæ habet Syncellus pag. 212. ubi ait, ducenteſimam quinquageſimam Olympiadem incidere in Conſulatum *Grati Severiani, & Seleuci Conſulum creatorum, ad vulgarem annum mundi 5723. ut auctor eſt Africanus, qui Antonini Auguſti fuit tertius*. Ubi vides Africanum initium Olympiadis CCL. anno Chriſti Dionyſiano CCXXI. Grati & Seleuci Conſulatu notato conſignare, ſicuti opinio communis ſolet. Quod ſi Africanus modo ſibi proprio de ea Olympiade loqueretur, eamdem biennio antea exordiri ſcriberet. Sic Africanus modo dicit Chriſtum paſſum anno Tiberii XV. modo anno XVI. ejuſdem Imperatoris, ut annum mortis ejus magis manifeſtaret, ut jam dixi.

XIV. Patet itaque, Africanum, dum de eclipſi Phlegontea loquitur, ſcribere eam anno II. Olympiadis CCII. accidiſſe, utque rem magis explicaret, ſcripſiſſe poſtea eam contigiſſe anno IV. Olympiadis CCI. quæ juxta communem ſupputationem cum anno Chriſti XXIX. concurrit, progreſſuque temporis erratum eſſe a Librariis, & loco Olympiadis CCI. ſcriptum fuiſſe CCII. ac errorem illum vel ab Euſebio, vel ab Hieronymo derivatum fuiſſe in Chronicon Euſebianum, indeque in alios Auctores. Non abſimilis error in Euſebio lib. 10. de Præparat. Ibi enim prodit, annum decimum quintum Tiberii incidere in annum quartum Olympiadis CCII. licet annus XV. Tiberii, ſeu Dionyſianus XXIX. concurrat cum anno primo Olympiadis CCII. juxta putationem Euſebio familiarem, qui Olympiadem communem anno uno antevertit. Quod ſi ibidem ſupputationem communem Euſebius ſecutus eſt, quod valde veroſimile, dicere debuit, annum XV. Tiberii incidiſſe in annum quartum Olympiadis CCI. non vero CCII. Quoad Joannem Philoponum, qui lib. 2. de Mundi creatione ait: *Harum tenebrarum meminit & Phlegon in Olympiadibus: ait enim anno ſecunda ducenteſima Olympiadis contigiſſe eclipſim Solis, cujuſmodi nulla cognita eſt*; nihil certi ex eo deduci poteſt, non ſolum, quia is Auctor non antiquus, cum Juſtino Juniore imperante floruerit, ſed etiam quod pagina ſequenti dicat, *anno quarto*. Porro *Olympicorum & Chronicorum Collectio* edita a Phlegonte Tralliano adhuc extabat, nono Eccleſiæ ſeculo, quo Photius in ſua Bibliotheca cod. XCVII. ſe quinque illius libros legiſſe aſſerit, ex quo & aliqua decerpſit. Incertum tamen an XVI. libri, quibus ea Collectio conſtabat, Philoponi ætate adhuc omnes ſupereſſent. Ex eclipſi itaque, quæ Chriſto patiente viſa, annus Paſſionis determinari non poteſt alius, quam annus Eræ Chriſtianæ XXIX.

Annus, quo eclipſis miraculoſa accidit in Auctoribus corruptus.

tam diem vere fuiſse paraſceven Paſchæ: id quidem ipſum ſenſiſse, ea quæ nuper dixerat in eodem commentario in Joannem tractatu centeſimo decimoſeptimo, facile monſtrant: ſed multo apertius quæ ante diſſeruerat, tractans eamdem quæſtionem locupletius in libro tertio (a) de Conſenſu Evangeliſtarum, ad quæ ipſe lectorem rejicit, hæc ipſa declarant. Siquidem narrat, una eademque die fuiſse duplicis Paſchæ paraſceven, ſed diverſo tempore auſpicatam; nimirum hora nona noctis Chriſti Paſchæ cœpiſse paraſceven, Judæorum autem ſerius, eoſdemque veſpere ejus diei ſextæ cœpiſse comedere azyma: quam quidem ſententiam ab aliis aſsertam tantum abeſt ut rejiceret, quin potius confirmaſse videretur, cum diceret: *Quis fidelis non huic faveat ſolutioni quæſtionis?* &c. Ex his igitur, quæ ab eo dicta ſuperius recitavimus de paraſceve & Cœna pura, non eſse intelligenda de paraſceve ſabbati, ſed Paſchæ, plus certo monſtratur. Sic & intelligas illud (b) Irenæi: *Paraſceve, quæ dicitur Cœna pura, id eſt ſexta feria, quam & Dominus oſtendit, paſſus in ea.*

(a) *Aug. de conſ. Evang. lib. 3. cap. 13.*

(b) *Iren. lib. 5. cap. 23.*

CLV. At licet hæc de paraſceve Paſchæ dicta, ex his quæ ſuo loco ſuperius ſunt diſputata remaneant confutata; tamen non ad eam probandam ſententiam ſunt hæc a nobis adducta, ſed ut ex verbis ejus, quid per paraſceven & Cœnam puram intellexerit, appareat declaratum: nimirum Judæos appellare ſolitos Cœnam puram, veſperum ante Paſcha, quo ipſi inciperent azyma manducare. Refellitur etiam eadem opinio de ſexta die & Cœna pura, ex his quæ Tertullianus (c) ſcribit adverſus Marcionem, ubi agens de loco illo epiſtolæ Pauli (d) ad Galatas: *Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos*; addit: *Et ſabbata, ut opinor & Cœnas puras, & jejunia, & dies magnos.* Citat & ſuperius (e) Judaicos Faſtos, quibus ejuſmodi Judaicæ obſervationes deſcriptæ eſſent. Si enim Cœna pura, ut ajunt, ſextam quamlibet diem hebdomadis monſtrat; quæ ratio erat, ut Cœnæ puræ inter dies celebres Faſtis adſcriberentur, cum neque jejunium, neque aliqua alia eſſet ea die celebritas? Eodem quoque Tertulliani loco quæ ſuperius diximus, validius confirmantur, nimirum per Cœnam puram non eſſe intelligendum jejunium: quandoquidem dum poſt Cœnas puras addit jejunia, plane demonſtrat ea ab invicem eſſe diſtincta.

(c) *Tertull. adverſ. Marc. lib. 5. c. 4.*

(d) *Galat. 4.*

(e) *Tertull. adverſ. Marc. lib. 4. c. 3.*

CLVI. Cum igitur ex his dictis ſatis appareat declaratum, per Cœnas puras nec jejunia, nec ſextam diem ſignificari: reliquum eſt ut cum Auguſtino dicamus, Judæos per Cœnam puram intelligere conſueviſſe Paſchæ paraſceven, quando ad veſperam primo azyma comedebant, dignam ob celebrem ſolemnitatem, quæ ſcriptis conſignaretur in Faſtis. Sed quod ſpectat ad nomen: ſic Cœnam puram eſſe nominatam diſcimus, quod puro pane iidem ipſi puri veſci ſoliti eſſent: per fermentum enim quicquid eſſet impurum ſignificari, ſatis admonet Paulus (f) dum ad Corinthios ſcribens, hæc ait: *Neſcitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit? Expurgate vetus fermentum, ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi.* Significans nimirum idem eſſe azymos, quod puros: idque amplius declarans, mox ſubdit: *Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis, & veritatis.* Ut merito ab his Cœna pura dici ſoleret, quæ gereret typum abſolutiſſimæ puritatis. Sed de Cœna pura eſto jam finis.

(f) *1. Cor. 5.*

CLVII. His igitur de anno, menſe, & die dictis, quibus Chriſtus Dominus ſummus omnium rerum opifex crucifixus eſt: non putamus aut lectori injucundum, aut ab inſtituto alienum, nonnihil & de hora diei illius ſalutiferi attigiſſe. Evangeliſtarum (g) teſtimonio exploratum habetur, cruci affixum fuiſſe Dominum ante horam ſextam: nam poſtquam crucifixus eſt, ab hora ſexta uſque ad horam nonam factæ ſunt tenebræ. Marcus item hora ſexta tenebras factas eſſe ſuper univerſam terram affirmat, qui & ait crucifixum Chriſtum hora tertia: cui eum adverſari videatur Joannes Evangeliſta, quod dicat fuiſſe horam quaſi ſextam, cum in eum Pilatus eſſet laturus ſententiam; complures tam antiquorum quam recentiorum ſcriptorum ad has ſolvendas ambages deſudaſſe cognovimus: quorum omnium ſingulas hic de ea re recitare ſententias prætermittimus: illam tamen, quam veriorem putamus, referemus. Sicut igitur apud Judæos nox in quatuor vigilias, ita dies in quatuor horas ſeu ſtationes dividebatur, ſed diverſimode quoque id effici (h) quidam volunt, dividentes in hunc modum, dicenteſque a diluculo uſque ad horam diei tertiam excluſive, ut ajunt, horam eſſe Primam: Secunda a tertia uſque ad horam diei ſextam dicebatur ab iis hora Tertia, eo quod a tertia initium ſumpſiſſet. Tertiam vero partem eam, quæ ab hora ſexta uſque ad nonam progrederetur, Sextam nuncupabant, quod ſimiliter ab hora ſexta inchoaretur: Quartam denique incipientem a nona, & uſque ad ſolis occaſum perdurantem, Nonam itidem ſeu Veſperam dixere.

(g) *Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Joan. 19.*

De hora Paſſionis.

(h) *Cor. Janſ. Concord. cap. 142. & alii.*

CLVIII. Alii vero & melius, ut nobis videtur, hanc inierunt rationem numerandi quatuor illas diei partes, quas volunt eſſe æquales, ut ſingulæ trium horarum ſpatio conſtituantur, eædemque non a principio, ſed a fine nomen accipiant; ſic-

Diviſio diei ſecundum Judæos.

que

Digitized by Google

que prima pars diei illa, a mane uſque ad tertiam horam producta, Tertia diceretur: Secunda, quæ ad ſextam horam diei perveniens, Sexta nominaretur: Tertia vero pars diei, uſque ad nonam horam deducta, Nona appellaretur: Quarta, quæ uſque ad noctem durans, Veſpera nuncuparetur. Quam quidem ſententiam ut veriorem amplectimur, quam & Petri (a) Apoſtoli auctoritate firmamus: ſic enim in Actis loquitur: *Non enim, ſicut vos æſtimatis, hi ebrii ſunt, cum ſit hora diei tertia*. Sane quidem ſi (ut illi volunt) hora Tertia producebatur uſque ad Sextam; quid adeo mirum & inuſitatum ſignificaſſet Petrus, illos non eſſe ebrios, eo quod eſſet hora diei Tertia, cum jam pranſos eſſe ea hora quæ terminaretur ad Sextam, potuiſſe, non ſit dubium? Unde cum ad defenſionem illorum, quod ebrii non eſſent, Petrus, eo quod tunc eſſet hora diei Tertia, in argumentum deducat; maniſeſtiſſime ſignificat, horam diei Tertiam eſſe terminum partis primæ diei, nec tertiæ horæ fines excedere.

(a) Act. 2.

CLIX. Conſenſio Evangeliſtarum. Quod igitur Joannes ait, fuiſſe horam quaſi Sextam, cum Pilatus in Chriſtum ſententiam jam proxime dicturus eſſet, ſic accipiendum eſt, ut ultima hora primæ diei partis, quæ Tertia dicta eſt, jam cœpta eſſet, & proxime jam incboanda foret ſecunda pars diei, quæ Sexta eſt nominata: ſicque merito ab Evangeliſta dictum fuiſſe tunc horam quaſi Sextam, nondum videlicet Tertia abſoluta: ac ita eamdem noviſſimam horam primæ partis diei fuiſſe terminum ejus jam deſinentis, & ſecundæ partis, quæ Sexta dicta eſt, jam proxime incipientis: qua ipſa hora Dominus noſter a Pilato ſententiam mortis accepit, ac paulo poſt cruci affixus eſt. Nec abſurdum, ſi quod horæ Tertiæ proximum erat, Marcus eidem tribuerit horæ Tertiæ, cum id loquendi uſus obtinuerit, multaque ſuppetant de his exempla. Nec quis, puto, dixerit, ſcrupuloſa quadam circumſcriptione per ſingulos ſuos punctos enumeratas horas Evangeliſtas poſuiſſe, ſed potius communi quadam loquendi conſuetudine; quod ſæpe alias in deſcriptione temporum feciſſe videntur, cum iidem & interdum hyperbolice locuti eſſe noſcantur.

CLX. Ex his igitur dicimus, hora Tertia in Chriſtum eſſe prolatam ſententiam a Pilato, quam illi ejus necis ſitibundi ac famelici Judæi repente exequendam curantes, ac ſibi ipſis ſatisfacientes, continuo nulla interjecta mora, niſi quam opus exigeret, per Gentiles eum cruci affixerunt: quo ſic in cruce pendente, jamque facta hora Sexta, vel appropinquante (quod ait Lucas) tenebræ factæ ſunt uſque ad horam Nonam. Sed quod ipſe dicit, fere hora Sexta; Marcus & Matthæus abſque ulla diſtinctione dixerunt, hora Sexta, ut ex his cognoſcas, Evangeliſtas in conſcribendis horis, horologium non habuiſſe præ manibus, ut per ſua puncta ſingulas horas diſtinguere potuiſſent, ſed de horis ſcripſiſſe quod tunc opinati eſſent. De ſingulis horis paſſionis Chriſti Ignatius, qui eo vixit tempore, hæc ait, ſcribens ad Trallianos: *Hora Tertia ſententiam accepit a Pilato, permittente id Patre: hora Sexta crucifixus eſt, Nona expiravit, ante Solis occaſum ſepultus eſt*. Hæc ipſe, quæ ſecundum dictas quatuor horarum ſeu diei partes enumeratas, ſunt accipienda. In quatuor enim partes, ſicut noctem (ut paulo ante diximus) in quatuor vigilias, diem dividi ſolere, auctor eſt Cenſorinus (b): eamdemque fuiſſe conſuetudinem apud Hebræos, ex divina Scriptura, colligitur, ubi de dictis quatuor horis frequens habetur mentio, perraro de cæteris. Videaſque eamdem rem expreſſam in parabola a Matthæo (c) recitata de patreſamilias conducente operarios in vineam, qui dicitur exiiſſe primo mane ad eos conducendos, hora Tertia, Sexta, Nona, & Undecima; quaſi inſinuare velit id factum per omnes horas: mane enim ponitur tamquam diei principium, & undecima tamquam hora noviſſima operandi, cum Duodecima claudatur dies. Porro dictæ horæ egregiis Domini operibus conſecratæ, ab Apoſtolis obſervatæ, ad poſteros ſacris precum officiis tranſmiſſæ eſſe noſcuntur, ut docent Tertullianus in libro de jejunio, Cyprianus de oratione Dominica, Chryſoſtomus (d) demum ad populum Antiochenum, & alii plures. Sed hæc alias fuſius.

(b) Cenſor. de die natal. c. 10.

(c) Matt. 20.

(d) Chryſ. ad pop. Antioch. homil. 59.

CLXI. Quod inſuper ad ritus Chriſtianæ religionis ſpectat: conſtat quidem non ſolum ſextam diem paſſione Dominica conſecratam, in honore habitam, ſed & feriam quartam, itemque ipſam totam hebdomadam, quam Majorem, ob grandia in ea operata myſteria, ſive Pœnoſam, ob Chriſti dolores in ea perlatos, majores noſtri dicere conſueverunt; quam etiam in dolore & lacrymis mœrentes in memoriam pœnarum quas pro nobis Chriſtus Dominus ſubiit, ex traditione Apoſtolica Chriſtiani tranſigere ſoliti ſunt. Eſt harum obſervationum locuples teſtis S. Epiphanius, (e) dum ait: *A quo vero non aſſenſum eſt in omnibus orbis terrarum regionibus, quod quarta & pro ſabbato jejunium eſt in Eccleſia decretum? Si vero etiam oportet conſtitutionem Apoſtolorum proferre, quo modo illi decreverunt quarta & proſabbato jejunium per omnia, excepta Pentecoſte, & ſex diebus Paſchatis, quomodo præcipiunt nihil omnino accipere, quam panem & ſa-*

(e) Epiph. hær. 75.

lem & aquam, &c. Et de jejunio Majoris hebdomadæ idem ſuperius agens adverſus eoſdem Aerianos hæreticos, ſic in illos invehitur: *In diebus autem Paſchatis, quando apud nos fiunt humi dormitationes, caſtitates, afflictiones, ſiccorum eſus, preces, vigiliæ, ac jejunia, & omnes animarum ſalutes per ſanctas afflictiones: ipſi a ſummo mane opſonantur, ridentes ac ſubſannantes eos qui ſanctum hunc cultum hebdomadis Paſchatis perficiunt*. Et alibi: (*a*) *Per ſex dies ipſius Paſchatis, omnes populi in ſiccorum eſu perſeverant, pane, inquam, & ſale, & aqua tunc utentes ad veſperam*. Ibidem etiam repetit de jejunio quartæ & ſextæ feriæ. Eadem apud Clementem (*b*) leguntur. Huic ſimile erat jejunium, quod Tertullianus Græca voce ξηροφαγίαν appellare conſuevit, de quo adverſus (*c*) Pſychicos agens, hæc ait: *Arguunt nos, quod jejunia propria cuſtodiamus, quod ſtationem plerumque ad veſperam perducamus, quod etiam xerophagias obſervemus, ſiccantes cibum ab omni carne & jurulentia, & uvidioribus quoque pomis: ne quid vinoſitatis edamus, vel potemus*. Idemque inferius ab Apoſtolorum temporibus ξηροφαγεῖν fuiſſe in uſu teſtatur. Habes ejuſdem ferme generis jejunium expreſſum apud Philonem, (*d*) dum agit de Eſſæis, quos fuiſſe Chriſtianos, & Marci diſcipulos, Hieronymus (*e*) eſt opinatus: ipſe igitur dum de eorum agit jejunio, hæc ait: *In menſa cibus ille ſacratiſſimus panis fermentatus, cum ſale apponitur & hyſſopo, ob reverentiam menſæ dedicatæ in templi veſtibulo: nam & in ea ſolent apponi panes cum ſale, abſque condimento alio, ſed panes non fermentati*.

(*a*) Epiph. Comp.
(*b*) Clem. conſt. lib. 5. c. 19.
(*c*) Tertul. adver. Pſychic. c. 1. & 9.
(*d*) Philo de vita contemplativa.
(*e*) Hier. de ſcrip. Eccleſ. in Philon.

CLXII. De Jejuniis ob Chriſti Paſſionem ſuſceptis.

De eodem jejunio Majoris hebdomadæ hæc ſcribit Dionyſius Epiſcopus Alexandrinus in epiſtola canonica ad Baſilidem: *Alii quidem, vel omnes ſex jejuniorum dies tranſmittunt jejuni permanentes, alii duos, alii tres, alii quatuor, alii nullum. Et iis quidem qui in illis tranſmittendis valde laboraverunt, ignoſcendum eſt, quod celerius guſtent. Si qui autem non modo tranſmiſſis, ſed ne jejunatis quidem, vel etiam in delicatis opiparíſque conviviis conſumptis præcedentibus quatuor diebus, ad duos, eoſque ſolos extremos dies cum venerint, illis a ſe cibo non guſtato, tranſmiſſis paraſceve & ſabbato, magnum quid & egregium ſe facturos exiſtimant, ſi ad auroram uſque permanſerint: non exiſtimo eos ex æquo certamen ſubiiſſe cum his, qui ſe pluribus diebus prius exercuerunt*. Hæc (*f*) Dionyſius: qui & eam fuiſſe in Eccleſia conſuetudinem narrat, Fideles nequnquam ſolvere ſolitos jejunium magni ſabbati, niſi ad eam horam ſequentis noctis, qua Chriſtus reſurrexiſſe credere-tur. Eſt admiratione dignum, adeo religioſum ac ſacrum habitum eſſe ejuſmodi quod Paſcha præcedit jejunium, ut & Reges illud implere pro viribus non prætermiſerint. Procopius (*g*) enim hæc teſtatur de Juſtiniano Imperatore: *Omnibus*, inquit, *illis diebus, qui Paſchalem ſolemnitatem præcedunt, jejunio addictus, duram quamdam vitam egit, nedum Regi alienam, ſed neque privato alicui aliquo modo acceptabilem. Per dies abſtinebat: ſummo mane iiſdem e lecto conſurgens, Reipublicæ invigilavit, cujus negotia verbo & opere pertractans, matutinum, meridianum, & non minus nocturnum tempus implevit: nam in ſeram noctem lectum petens, mox ſurrexit, quaſi plumarum pertæſus. Cibi appetens, vinum, panem, & alia id genus cibaria abeſſe voluit, braſicam ſolum & agreſtes herbas longo tempore ſale & aceto maceratas edebat; potus aqua erat ſola; neque his ad ſaturitatem utebatur, ſed paratum cibum paulisper deguſtatum mox demiſit, non eo ſumpto quod naturæ ſatis erat*. Hæc Procopius.

(*f*) Dionyſ. ca. 1. in fin. apud Theod. Balſam.
(*g*) Procop. de ædif. Juſtin. Imp.

CLXIII. De jejunio quartæ & ſextæ Feriæ.

Cæterum non majorem tantum hebdomadam, in memoriam paſſionis Chriſti, ejuſmodi cum abſtinentia & carnis afflictione tranſigere conſueverunt majores noſtri: ſed & cæteris diebus, quos diximus, cujuſque hebdomadæ, nempe feria quarta & ſexta, quod in illa de morte Chriſti ſit initum conſilium, & in iſta fuerit affixus cruci, jejunare. Extat de eo non ſolum Apoſtolicus (*h*) canon, & Clementis (*i*) nomine edita conſtitutio, ſed & expreſſum habetur S. Ignatii (*k*) teſtimonium, quo his verbis tam religioſam obſervationem inculcat: *Quartis & ſextis feriis jejunare non negligatis, ciborum reliquias pauperibus largientes*, &c. De his hæc etiam Clemens Alexandrinus (*l*): *Novit*, Chriſtianus ſcilicet, *ænigmata jejunii quoque horum dierum, quarti inquam, & ſexti; ille quidem Mercurii, hic vero Veneris*. Hæc ille, qui jejunii ænigmata appellat myſticam alluſionem, cujus cauſa eadem ipſa jejunia celebrantur: quam Auguſtinus, (*m*) ad Caſulanum ſcribens, his verbis tradit: *Cur autem quarta & ſexta maxime jejunet Eccleſia, illa ratio reddi videtur, quod conſiderato Evangelio, ipſa quarta ſabbati, quam vulgo quartam feriam vocant, concilium reperiuntur ad occidendum Dominum feciſſe Judæi. Intermiſſo autem uno die, cujus veſpera Dominus Paſcha cum diſcipulis manducavit, qui finis fuit ejus diei quem vocamus quintam ſabbati, deinde traditus eſt ea nocte, quæ jam ad ſextam ſabbati, qui dies paſſionis ejus manifeſtus eſt, pertinebat*. Et paulo poſt: *Hoc ergo die*, quinto ſcilicet, *intermiſſo, paſſus eſt Dominus, quod nullus ambigit,*

(*h*) Can. Apoſtol. 68.
(*i*) Clem. conſt. lib. 5. c. 16. & c. ult. & lib. 7. c. 22.
(*k*) Ign. epiſt. ad Philip.
(*l*) Clem. Alex. Strom. lib. 7.
(*m*) Aug. ad Caſul. epiſt. 86. prope finem.

ſexta

ſexta ſabbati: qua propter & ipſa ſexta recte jejunio deputatur: jejunia quippe humilitatem ſignificant. Hucuſque Auguſtinus. Meminerunt præterea horum dierum
(a) Orig. in Levit. c. 10. homil. 10. in fin. jejunii Origenes (*a*), Tertullianus (*b*), & alii. Ex quibus omnibus tum hic tum ſuperius a nobis enarratis, ſatis perſpectum exploratumque habetur, non tantum
(b) Tert. adverſ. Pſychicos. loca, ſed tempora, dies & horas, & quælibet ſacratiſſima paſſionis Chriſti inſtrumenta, in tantæ rei memoriam magno venerationis cultu fuiſſe ſemper a Fidelibus celebrata. Jam vero ad cætera quæ ſunt hiſtoriæ Evangelicæ, quæ horum cauſa liqueramus, redeamus.

Cum tranſiſſet (c) ſabbatum, Maria Mag-
CLXIV. *dalene, & Maria Jacobi, & Salome eme-*
(c) Marc. 16. *runt aromata, ut venientes ungerent Jeſum. Et valde mane una ſabbatorum, veniunt ad monumentum, orto jam Sole*. Hæc Marcus. Condire aromatibus cor-
(d) Tacit. Annal. lib. 12. pora defunctorum, ab Ægyptiis Judæos eſſe mutuatos, Auctor eſt Tacitus (*d*): Illi enim per quadraginta dies ejuſmodi unctiones iterare conſueverunt. Unde de Patriarchæ Jacob corpore ſic in Ægypto
(e) Geneſ. 50. condito hæc leguntur in Geneſi (*e*): *Præcepit Joſeph ſervis ſuis medicis, ut aromatibus condirent patrem. Quibus juſſa explentibus, tranſierant quadraginta dies: iſte quippe mos erat cadaverum conditorum*. Ea etenim arte Ægyptii ita ſiccabant cadavera defunctorum, ut quaſi ænea red-
(f) Aug. ſerm. 120. de diverſ. c. 12. derent, quæ & lingua ſua Gabaras appellabant, ut tradit S. Auguſtinus (*f*). Hinc cum idem mos ad Hebræos tranſiſſet, ut dictum eſt; non ſatis illis fuit unctum ſemel corpus Jeſu ſepeliviſſe; quin & ut iterum ungerent, emerunt aromata, ac ad ſepulcrum feſtinis paſſibus
(g) Matth. 28. properarunt: *Quo cum perveniſſent diluculo*, ait Matthæus, (*g*) *terræmotus factus eſt magnus. Angelus enim Domini deſcendit de cælo, & accedens revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum*. Cum adhuc autem in itinere eſſent, nec ad ſepulcrum perveniſſent, dicebant (inquit Mar-
(h) Marc. 16. cus *h*): *Quis revolvet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Cumque perveniſſent, inſpicientes invenerunt revolutum lapidem; erat quippe magnus valde. Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem ſedentem in dextris, coopertum ſtola candida, & obſtupuerunt, qui dicit illis: Nolite expaveſcere: Jeſum quæritis Nazarenum crucifixum: ſurrexit, non eſt hic; ecce locus ubi poſuerunt eum*. Hæc Marcus. His conſentientia, eademque pluribus de apparitione Angeli ſcribit
(i) Luc. 24. Matthæus: Lucas (*i*) vero duos tradit apparuiſſe Angelos: ſed non ob id, quod
CLXV. quæ alii tacuerunt, unus expreſſerit, contrarii inter ſe fuiſſe dicendi ſunt.

(k) Marc. 16. Luc. 24. Joan. 20. Sed magna in eo apparet contradictio, dum Marcus, (*k*) Lucas, & Joannes dicunt dictas mulieres veniſſe mane ad monumentum; unus Matthæus contrarium videtur affirmare, dum non mane, ſed *Veſpere*, inquit, *ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre ſepulcrum. Et ecce terræmotus factus eſt magnus. Angelus enim Domini deſcendit de cælo*. Antiquiores Eccleſiæ ſcriptores in ea ſententia fuiſſe videntur, ut per veſperam ſabbati, nox ipſa intelligeretur; ſic Dionyſius (*l*) Alexandrinus, ſic Auguſtinus, (l) Dionyſ. Alex. in epiſt. ad Baſil. Habetur apud Theod. Bal.
(*m*) ſic & apud ſextam Synodum in canone nonageſimo, & alios complures, qui per illud, Veſpere ſabbati, tempus poſt mediam noctem acceperunt. S. Hieronymus non ſemel, ſed ſæpius mulieres illas cucurriſſe & recurriſſe ſedulæ viſitationis officio exiſtimavit, ſicque & veſpere abiiſſe, & mane rediiſſe ad monumentum. (m) Aug. de conſen. Evang. lib. 3.
Sed has omnes interpretationes Matthæi textus minime pati poſſe videtur; dum quod ait, in illarum adventu terræmotum factum eſſe magnum, & Angelum locutum eſſe mulieribus: plane demonſtrat mane id factum eſſe, non veſpere præcedente, vel poſt ſummam noctem. Augetur ex eo etiam difficultas, quod ſibi ipſi contraria proferre videatur idem Evangeliſta, dum de veſpere agens, luceſcere eam ait in prima ſabbati: cum ſi de veſpere communi uſu loquendi intellexiſſet, obtenebreſcere potius quam luceſcere in diem primam ſabbati dicere debuiſſet. Sed eſto (quod ait Cornelius (*n*) Janſenius, qui cæterorum recitat & rejicit ſententias) idem eſſe clareſcere in prima ſabbati, quod inchoari primam ſabbati, ſicut & Lucas (*o*) de pridie ejus diei agens veſpere, ſic dicit: *Et dies erat paraſceves, & ſabbatum illuceſcebat*: tamen negare, quod dicit Evangeliſta, veniſſe mulieres videre ſepulcrum, ſed tantum tunc emiſſe aromata, certe vim infert litteræ, & negare compellit Evangeliſtam, quod alloquin profitetur expreſſe, tunc ſcilicet veniſſe mulieres videre ſepulcrum, tuncque terræmotum factum eſſe magnum, & Angelum apparuiſſe, locutumque eſſe mulieribus. (n) Cornel. Janſ. Concord. Evang. c. 145. (o) Luc. 23.

CLXVI. Exquirendus igitur ejus hiſtoriæ, quam Matthæus recitat, ſenſus eſt, quomodo idem ſit veſperum luceſcere in prima ſabbati; quod alii dicunt fuiſſe valde mane, ut ait Marcus (*p*), vel valde diluculo, ut tradit Lucas (*q*), ſeu quod ſcribit Joannes (*r*) mane, cum adhuc tenebræ eſſent. Sane quidem eſt locus perdifficilis, & qui ſedulum poſtulet exactumque ſtudium, cum & in eo non parum fatigata fuerint doctiſſimorum virorum ingenia: quorum diverſarum opinionum illa nobis magis perſuadetur, quam ſcribit S. Hieronymus (*ſ*) ad Hedibiam ubi poſt mul- (p) Marc. 16. (q) Luc. 24. (r) Joann. 20. (ſ) Hier. epiſt. 150. quæſt. 4.

ta

Hieronymi ſententia. ta hæc ait: *Mihi quidem videtur, Evangeliſtam Matthæum, qui Evangelium Hebraico ſermone conſcripſit, non tam veſpere dixiſſe, quam ſero; & eum qui verba interpretatus eſt, verbi ambiguitate deceptum, non ſero interpretatum eſſe, ſed veſpere: ſicque quod ſuperius ait, Veſpere ſabbati, ſero ſabbati intelligendum, hoc eſt, appropinquante jam luce ſequentis diei. Similem huic dicendi uſum ſæpe divina Scriptura uſurpat, ut veſperam accipiat aliquando non pro ultima diei parte, ſed pro eo quod noviſſimum tempus dicimus; ſic in Pſalmo* (a): *Convertentur ad veſperam.* Et in Job (b). *Quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad veſperam: & cum te conſumptum putaveris, orieris ut lucifer.* Sicque illud: *Veſpere autem ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati*, idem eſſe, ac ſi diceretur, ultima hora, quæ luceſcit in prima ſabbati.

(a) Pſal. 58.
(b) Job. 11.

CLXVII. Nova Auctoris ſententia. At nos in eam opinionem adducimur, ut exiſtimemus Matthæum Evangeliſtam non de veſpere, hoc eſt, ultima diei parte, intellexiſſe, ſed de ſtella ſic dicta: quæ cum eadem ſit cum ea quæ mane ante Solem oriatur, ob idque Lucifer dicta, ut Plinius, (c) & Hyginius (d) & alii teſtantur; tamen unico nomine ab antiquis Latinis, ut Plauto, (e) & Varrone, (f) Veſpetugo appellata reperitur, ut notat Auguſtinus, (g) eamdemque ab Homero dictam ἑωσφόρον ait: a Phariſæis vero, qui nomina planetarum ex Græca aſtronomia in Hebraicam linguam tranſtuleruut, Seruha Lued, eſſe appellatam, Epiphanius (h) tradit. De ipſa itaque ſtella credimus Evangeliſtam Matthæum intellexiſſe; atque dixiſſe, mulieres veniſſe ad ſepulcrum ortu ſtellæ ejus diei, quæ luceſcit in prima ſabbati: interpretem vero non curaſſe aliam ejuſdem nominis diſtinctionem, cum præſertim additamento illorum verborum, *Quæ luceſcit in prima ſabbati*, eam ſatis expreſſam eſſe exiſtimaret. Hæc ſi accipiamus, mox omnis de ea re quæſtio ac controverſia conquieſcet: ſin minus, certe quantumlibet quis Evangeliſtæ varba; diſtorqueat, quo Matthæum cum cæteris conſentientem in omnibus reddat, haudquaquam ex ſententia efficiet, nec æque omnibus in omnibus ſatisfaciet. Cæterum hæc noſtra ſic aſſerimus, ut eruditorum arbitrio diligentiori examine expendantur. Certe quidem his quæ diximus, nihil certius atque verius quod pertinet ad hiſtoricam conciliationem, dici poſſe videtur. In hujuſmodi enim difficultatibus, ex conjecturis interdum, præſertim iis quæ ita veriſimiles ſunt ut veritatem ipſam quodammodo neceſſario præſeferant, magna ſolet ad indagandam veritatem acceſſio fieri.

(c) Plin. lib. 2. cap. 8.
(d) Hygin. lib. 2.
(e) Plaut. in Autularia.
(f) Varro de ling. Lat. lib. 6.
(g) Aug. de Civit. Dei lib. 21. cap. 8.
(h) Epiph. lib. 1. hæreſ. 16.

CLXVIII. ☞ Scimus his objectum, quod Græcus Matthæi interpres ex Hebræo non tranſtulit ἑωσφόρον ſed per ὀψὲ vertit adverbium, quod numquam ſignificat ſtellam matutinam. Sed dico quod Græcus textus cujus fidei ſit, niſi collato cum Hebræo originali affirmare non poſſumus, nec tute aſſerere, an ille ipſe ſit, quem ſe tranſtuliſſe S. Hieronymus in commentariis in Matthæum tradit, cum idem ipſe dicat de Scriptoribus Eccleſiaſticis Matthæi Evangelium, jam ante ab alio neſcio quo in Græcum fuiſſe tranſlatum. Cæterum cum eſt controverſia in textu Latino Evangelii Matthæi, non provocandum eſt ad textum Græcum, ex ſententia ejuſdem S. Hieronymi, qui id teſtatur in præfatione ad Damaſum in quatuor Evangelia, ubi cum agit de Matthæi Evangelio hæc ait: *Hoc certe cum in noſtro ſermone diſcordat, & in diverſos rivulorum tramites ducit, uno de fonte quærendum eſt*; Hebraico textu ſcilicet, quem extitiſſe ſuo tempore, & a ſe deſcriptum teſtatur in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis. Ipſe igitur qui ex fonte Hebraico textum Matthæi Latinum emendavit, non dixit ſaro, ſed veſpere. At ſi iſta non placent, ſequendum in his præ cæteris interpretibus proponimus Maldonatum ☜. At de his ſatis.

Evangelii Matth. textus latinus Græco præferendus.

CLXIX. Quod vero Marcus (i) dicat: *Et valde mane una ſabbatorum, veniunt ad monumentum, orto jam Sole*: non recedimus ab interpretatione majorum: Dionyſius enim Alexandrinus ad Baſilidem ſcribens ſic explicat: *Valde enim mane hic quoque dixit, quod idem ſit ac ſummo diluculo; & ſubjunxit: Orto jam Sole. Profecto quidem & iter earum ſummo diluculo, & valde mane inceptum: in itinere autem, & circa monumentum moram traxerunt uſque ad ortum Solis.* Hæc Dionyſius, quem complures alii ſecuti ſunt, licet & alii aliter explicarint. Omnium vero (ut tandem dubiorum ſolutionibus finem imponamus) omnium, inquam, Evangeliſtarum teſtimonio expreſſum cum ſit, ea ipſa nocte quæ clareſcit in prima ſabbati, Dominum a mortuis ſurrexiſſe: quotanam hora potiſſimum ſurrexerit, accuratius exquirendum putamus. Ambiguitas quidem dictorum verborum Matthæi Evangeliſtæ, quibus dicit, veſpere quæ luceſcit in prima ſabbati, mulieres adiiſſe ſepulcrum, quando & de reſurrectione Domini certiores ſunt redditæ, quamplurimos tenuit ſuſpenſos animo, ut aliquid de ea re affirmare non auderent. Unde Gregorius Nyſſenus hæc ait (k): *Neque enim ſacri Evangelii ſcriptores vel veſpere ſabbatorum, vel majori parte noctis præterita, vel diluculo rurſus, vel poſt Solis radii emerſum, reſurrexiſſe Dominum dixerunt. Sic enim contrarietas eſſet, ſi unum factum, non uno, ſed diverſis temporibus acci-*

(i) Marc. 16.
De Reſurrectionis hora.
(k) Greg. Nyſſ. de reſurr. orat. 2.

Digitized by Google

avoidiſſe, ſcriptores memoria prodidiſſent: ſed mulieres, ſcripſerunt, alio tempore ad ſepulcrum veniſſe; omnes ſimiliter audiſſe ab Angelis de Salvatore: Surrexit, non eſt hic; non adjecto quando: quaſi in illa divina nocte abſque controverſia, & in hoc omnibus conſentientibus, factum ſit, & Dominus ſurrexerit; nemo autem horam notaverit, qua omnibus ignota erat, præterquam Deo, qui reſurrexit; & Patri, qui ita cognoſcit Filium, ſicut cognitus eſt a Filio, tum Spiritui ſancto, qui omnia ſcrutatur. Hæc Gregorius.

CLXX. Porro cum ea nocte omnes Dominum reſurrexiſſe teſtentur, tamen id ante noctis dimidium accidiſſe, aſſerere velle, temerarium admodum eſſe antiquiores Patres exiſtimarunt; inter quos Dionyſius (*a*) Alexandrinus ea ratione jejunium ſabbati, quod ſolvi non licebat olim, niſi tranſacto mœroris tempore, quo Dominus reſurrexiſſe crederetur, ne ante noctis dimidium ſolveretur, admonuit; idemque de Romanæ Eccleſiæ conſuetudine hæc ait: *Qui enim Romæ ſunt fratres, ut ajunt, gallum expectant: innuens quidem ejus Eccleſiæ fuiſſe opinionem, in primo gallicinio Dominum ſurrexiſſe.* Verum id non ſic accipiendum, ut ea potiſſimum hora Dominum Jeſum Chriſtum ſurrexiſſe Romana Eccleſia profeſſa ſit, ſed quod a media nocte dies ſit ſolita numerare: quod etiam Orientales facere conſueverunt, ut canon (*b*) ſextæ Synodi indicat, & Theodorus, cum ait: *Qui ſunt religioſiores; toto ſabbato uſque ad horam ſextam noctis in eccleſia aſſident, & hora ſexta divinis ſacramentis communicantes, panem & aquam guſtant, fortaſſe autem & modicum vini: ſeptima autem hora matutinas pſalmodias audientes, quando etiam Chriſtus reſurrexiſſe dicitur, domum ſuam revertuntur, magni Dominici ſacrorum celebrationem expectantes. Quod autem a ſeptima hora noctis, quæ eſt ante Dominicam, incipiat dies Dominicus, manifeſtum eſt, eo quod ortus Solis ſive diei illuminatio eſt a ſeptima hora noctis quæ eum præceſſit, &c.* In hoc conſenſiſſe cæteros Græcorum auctores, teſtatur Euthymius (*c*), Hieronymus (*d*) etiam diſputando idem affirmat, Dominum noſtrum ſcilicet medio noctis tempore ſurrexiſſe.

(*a*) *Dionyſ. Alex. epiſt. can. ad Baſil. cap. 1.*

Poſt mediam noctem Reſurrectio.

(*b*) *Sexta Synod. cap. 90. ibid. Theod. Balſ.*

(*c*) *Euthym. in Matth.*

(*d*) *Hier. ad Hedib. epiſt. 150. quæſt. 3.*

CLXXI. Verum Romana Eccleſia expreſſe abſque aliqua ambiguitate profiteri videtur, Dominum noſtrum ſurrexiſſe Dominico die diluculo, dum ſacro hymno in Eccleſiaſticis officiis Paſchali tempore ſic canit:

Auroræ Tempore Reſurrectio.

Aurora lucis rutilat,
Cælum laudibus intonat,
Mundus exultans jubilat,
Gemens infernus ululat:
Cum Rex ille fortiſſimus,
Mortis confractis viribus,
Pede conculcans tartara,
Solvit a pœna miſeros.
Ille qui clauſus lapide,
Cuſtoditur ſub milite,
Triumphans pompa nobili,
Victor ſurgit de funere.

Quin & ipſe antiquus Ritualis, qui Ordo Romanus inſcribitur, liber hæc habet: *In vigilia Reſurrectionis Domini, ante mediam noctem populus non eſt dimittendus de eccleſia, juxta canonum ſanctiones. In ipſa nocte, matutina luce rumpente tenebras, ſurgentes in eccleſiam veniant, & mutua charitate ſe invicem oſculantes dicant: Surrexit Dominus de ſepulcro.* Hæc ibi: quæ cum non medio noctis tempore, ſed mane diluculo eſſe facienda dicantur; eo ſane tempore Dominum ſurrexiſſe, eadem ſignificare videtur Eccleſia. Id quidem & Marcus (*e*) Evangeliſta expreſſe teſtari videtur, cum ait: *Surgens autem Jeſus mane, prima ſabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ.*

(*e*) *Marc. 16.*

CLXXII. Cæterum qui de media nocte id firmare conati ſunt, diverſa interpunctione illum textum legi voluerunt, nempe ut diceret: *Surgens autem, mane prima ſabbati apparuit*, &c. Verum germanam eſſe primam lectionem, ac prorſus veriorem, S. Ignatius (*f*) qui (ut diximus ante) Chriſti ſæculo vixit, omnimode perſuadet, dum ſcribens ad Trallianos hæc ait: *Illuceſcente Dominico die, reſurrexit ex mortuis, juxta id quod dixerat: Sicut (g) Jonas fuit in ventre ceti tres dies & tres noctes. Complectitur itaque paraſceve paſſionem, ſabbatum ſepulturam, Dominicus dies reſurrectionem.* Hæc Ignatius; qui & paulo ante intra triduum eum reſurrexiſſe teſtatur. Auguſtinus (*h*) etiam reſurrexiſſe Dominum mane diluculo profitetur, & alii quamplurimi.

(*f*) *Ign. ep. 15.*

Germana lectio.

(*g*) *Matt. 12.*

(*h*) *Aug. in Pſal. 18. prope fin. & lib. 4. de Trin.*

LXXIII. Quomodo vero ſecundum Domini ſententiam, quam nuper citatam vidimus ab Ignatio, ſicut Jonas in ventre ceti, tribus diebus totidemque noctibus Chriſtus manſerit in ſepulcro, perquiramus. Quod ad tres dies pertinet, ſolutam ab Ignatio habes quæſtionem, nimirum quod veſpere feriæ ſextæ, toto ſabbato, & parte diei Dominici Dominus manſerit in ſepultura: quod apud omnes tam antiquos quam recentiores ſcriptores Eccleſiaſticos eſt in confeſſo; unius enim qui ab his diſcrepat, de quo paulo inferius agemus, non putamus habendam eſſe rationem. Quod vero ad tres ſpectat noctes: cum plures de ea re ſcripſerint, & alii alias diverſaſque rationes inierint: complures penuria temporis eo uſque progreſſi ſunt,

ut

ut trium horarum ſpatium, quo eclipſi illa admiranda dies eſt converſus in tenebras, in noctis unius numerum receperint. Fuit & quidam (*a*) affirmare auſus, tribus diebus & noctibus expletis Christum in ſepulcro fuiſſe: qui totam Eccleſiæ œconomiam invertit, dum vel Chriſtum non eſſe paſſum feria ſexta, vel non ſurrexiſſe die Dominico, vel rurſus hebdomadam illam non ex ſeptem, ſed octo diebus conflatam eſſe, probare nititur. Sed apage ejuſmodi fabuloſum commentum, nec diutius aures Eccleſiæ Dei pulſet. Unus nobis quaſi inſtar omnium ſit Ignatius, qui (ut ipſe ſcribit, & Hieronymus (*b*) teſtatur) Chriſtum in carne vidit: quem vel mentitum eſſe, vel iſtæc ignoraſſe, religio ſit dicere. Non parum certe intereſt, in veritate hiſtorica diſquirenda, auctorum, qui res geſtas ſcripſerunt, quo vixerint tempore, cujuſve fuerint eruditionis atque exiſtimationis, habere rationem; potiſſimumque, ſi hujuſmodi ſcriptores rerum perſpectarum, ac eorum ætate editarum, pietatem & virtutem cum doctrina & veritate conjunxerint: ut plane digni ſint, quibus fides integra adhibeatur; ſoli ſint, quibus ceteri aſſentiantur, ſoli denique ſint, quibus reliqui quæ ſciverint, vel ſcripſerint, tanquam ab iis accepta, referant. At ſane talis eſt noſter Ignatius, omnibus numeris abſolutiſſimus, qui a ſe viſa pene omnia, veraque proſequitur. Ipſe equidem eſt, in quo nihil amplius deſiderari poſſe videatur: ut merito eumdem præ ceteris auſcultemus, & quæ ab eo ſcripta ſunt, amplectamur, atque ceteris anteponamus. Certe nihil jam ulterius dicendum eſſet de his tribus in ſepulcro peractis a Chriſto noctibus (præſertim cum non ſit præſentis inſtituti longiorem de iis inſtituere diſputationem) ſi Ignatium tamquam divinum oraculum omnes audirent. Verum quia infinitis prope chartis hæc ſcripta ſunt, eoque argumento complures editi commentarii reperiuntur, hæcque etiam recentiorum ſunt ſcriptis aucta: rem ipſam perpaucis attingemus.

(*a*) Paul. Middel. in Paul. lib. 2. c. 2. & lib. 3. c. 2.

Ignatii Auctoritas.

(*b*) Hieron. de ſcript. Eccl. in Ignat.

CLXXIV Inter alios Scriptores veteres, quos recenſere omittimus, Iſidorus (*c*) Peluſiota, Joannis Chryſoſtomi diſcipulus, clariſſimus ſuorum temporum ſcriptor, de eadem quæſtione iterum conſultus, ſolutiones plures afferens, copioſe diſſeruit: quarum quæ ceteris præſtare videntur, in medium afferemus. Ad Timotheum enim Lectorem ſcribens, in primis hæc ait: *Is igitur qui ſe Jonæ typum expreſſurum receperat, cum eum exacte noſſet, quippe qui etiam Jonæ adeſſet, cum in profundum præceps ageretur, atque e profundo ejiceretur, cum quoque haud dubie explevit; tanto utrum temporis ſpatio in ſepulcro commoratus, quanto Jonas in ceti ventre; ea enim menſura tres illos dies ac noctes menſus eſt, ut ſicut ille, non tres integros dies totidemque perfectas noctes, ſed ex illis duobus extremis partem permanſerit, ut ait, in corde terræ.* Idem rurſus ad Theognoſtum (*d*) ſcribens, eamdemque iniens rationem, ſatis impletum eſſe tempus demonſtrat, cum ea in ſepulcro mora tres dies ac noctes attigerit: declaratque loquendi uſu frequenter accidere, ut quod vel extrema ejus diei hora contigerit, id ea die factum deſcribatur. Sic igitur hac ratione ſtabilita, vult Dominum ex tribus diebus medium tam die quam nocte integrum abſolviſſe, ex duobus vero extremis tam diem quam noctem participaſſe. Sed qua ratione, id accuratius perſpiciendum eſt.

(*c*) Iſidor. lib. 1. epiſt. 114.

Iſidori aſſertio.

(*d*) Iſidor. lib. 1. epiſt. 112.

CLXXV. In primis enim quod ad tres noctes pertinet: ſi ſecundum communem uſum Hebræorum, quo a media nocte diem auſpicabantur, & in ſequentem mediam noctem producebant, diem accipiamus: de tribus noctibus nulla eſt difficultas: ſiquidem mediæ diei noctem integram, extremorum autem dierum ſingulorum noctem mediam numerabimus: dierum vero primæ dimidium, ſecundæ integrum, tertiæ vero diluculum recenſendo: nam (quod diximus ex Ignatio, illuceſcente Dominico die Dominum reſurrexiſſe) tres utique dies conſtituemus. Qui vero putarunt Dominum media nocte ſurrexiſſe, aliam inierunt numeri rationem: ut ſic de duobus diebus extremis triduum illud participaverit, & medium incluſerit, ut tamen nullam putaverint diei vel noctis habendam eſſe rationem; ſed ſatis eſſe, ſi dierum extremorum, diei vel noctis aliquam partem incluſiſſent. Addit his Iſidorus (*e*), exemplo reſurrectionis Dominicæ obtinuiſſe uſum in Eccleſia, ut ſic tertia die defuncti ageretur memoria, ut tamen dies numerando, unus tantummodo integer haberetur, duorum vero ſolummodo partes: nam ait: *Sic autem nos quoque eorum, qui mortem obeunt, memoriam celebrare conſuevimus. Quacumque hora diei quiſpiam vitam cum morte commutaris, poſtero dumtaxat die interjecto, altero poſt die tertianum ipſius diem agimus.* Hæc Iſidorus.

(*e*) Iſidor. lib. 1. ep. 114.

CLXXVI Qui & ad tollendam de tribus diebus expletis objectionem; tertia utique die, non poſt tres dies, ſe Dominum fore reſurrecturum prædixiſſe, ait, vel cum dixit apud Matthæum (*f*), & Lucam (*g*): *Oportet filium hominis multa pati, & tertia die reſurgere:* vel cum apud Joannem (*h*) ad Judæos ait: *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Hæc cum dixerit ipſe Dominus, non eſt quod quis Marcum (*i*) reprehendere jure poſſit, quod a ceteris diſcrepans, cum prædicta refert, dicat: *Et poſt tres dies*

(*f*) Matt. 16.

(*g*) Luc. 9.

(*h*) Joan. 2.

(*i*) Marc. 8.

Objectio ex Marco.

reſur-

Google

(a) Matt. 27.
(b) Levit 12.
(c) Luc. 2.

ſurgere. Sicut nec calumniæ Judæos arguimus, quod dixerunt ad Pilatum: (a) *Domine recordati ſumus quia ſeductor ille dixit adhuc vivens: Poſt tres dies reſurgam:* nam non eadem ipſa verba Chriſti iidem retulerunt, ſed quod uſitato loquendi more, quod faciendum dicitur tertia die, id poſt tres dies, nimirum inchoatos, agendum æque diceretur. Ad quam rem indicandam, illud ſit in exemplum, quod cum lege divina (b) mandetur; ut die octavo circumcidatur infantulus: tamen Lucas (c) poſt dies octo circumciſum Jeſum fuiſſe, his ait: *Poſtquam conſummati ſunt dies octo ut circumcideretur puer*; conſummatos ait dies octo, cum ſcilicet adveniſſet jam dies octavus, quo ex legis præſcripto Jeſus erat circumcidendus: ſicque, quod illi dixerunt: *Poſt tres dies*; uſitato dicendi more, poſtquam tertius dies adveniſſet, debet intelligi. At nec illud aliter Judæos accepiſſe, vel ſignificare voluiſſe, quæ mox addiderunt, ſatis ſignificant: *Jube*, inquiunt, *cuſtodiri ſepulcrum uſque in diem tertium*; & non utique poſt diem tertium, vel ultra diem tertium. Sed de his ſatis.

CLXXVII. Firmata ſententia.

Firma igitur ſtabiliſque his paucis ſententia maneat, tribus diebus, totidemque noctibus (quod ipſe prædixerat) Chriſtum Dominum in ſepulcro manſiſſe, ac Dominica denique die diluculo ſurrexiſſe. In cujus tantæ rei memoriam, ac gratiarum actionem, ipſa prima dies, qua Dominus reſurrexit, Dominica eſt appellata, non ab aliis, quam ab ipſis Apoſtolis: nam & Joannes Evangeliſta de eadem die ſic dicta meminit in Apocalypſi: necnon Ignatius, & alii Apoſtolorum temporibus proximi: eamque celebrandam ſtatuerunt, non anniverſario revoluto tantum menſium orbe, ſed cujuſlibet hebdomadis eadem prima recurrente die. At jam hiſtoriam proſequamur.

CLXXVIII.

(d) Marc. 16.

Chriſtus prius Petro quam cæteris Apoſtolis viſus.

Cum igitur Angelus de reſurrectione Chriſti admonuiſſet mulieres, quæ venerant ad ſepulcrum, hæc inſuper verba ſubintulit (d): *Sed ite, dicite diſcipulis ejus, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis, ſicut dixit vobis*. Hæc Angelus; qui Petrum potiſſimum nominaſſe tum ob primatum, quem inter cæteros a Domino fuerat conſecutus, tum vero ut eum mærore ac dolore proſtratum erigeret, ac ſublevaret, exiſtimatur. Quantumlibet enim Chriſtum Petrus negaſſet, tamen eum non ob eam cauſam a primatu excidiſſe, idem Chriſtus pluribus demonſtravit: prius etenim ipſi, quam cuipiam Apoſtolorum, apparuiſſe, teſtimonio Pauli Apoſtoli affirmari poſſe videtur; immo & pro conſtanti ac certo id Ambroſius (e) habuit, cum ait: *Sicut ex mulieribus Maria, & aliæ Maria Magdalena, ita ex viris Petro viſus eſt primo mane; & Paulus ſic ait: Reſurrexit tertia die ſecundum Scripturas, & viſus eſt Cephæ. Et ideo Marcus ſpecialiter induxit juvenem mandantem, ut Petro & diſcipulis dicerent mulieres, quia ſurrexit Dominus. Petrus ergo ſolus vidit Dominum, alibi cum Joanne, alibi ſolus, ubique tamen impiger currit, ubique aut ſolus, aut primus*. Hæc Ambroſius. Sed quam amplioribus privilegiis a Domino, poſtquam reſurrexit, Petrus ſit auctus, ſuis locis inferius dicemus.

(e) Ambroſ. in Luc. lib. 10. in cap. 24.

CLXXIX. Chriſtus primum omnium Mariæ viſus.

Porro quamvis non omnia, quæ a Chriſto ſunt geſta, Evangeliſtæ memoriæ Fidelium commendarint: tamen vetus traditio per manus majorum, ac per ſubſequentia ſæcula ad poſteros dilapſa teſtatur, eumdem Dominum noſtrum apparuiſſe primum omnium ſanctiſſimæ genitrici Mariæ: quod nemo pius, puto, negarit. Quod inſuper eodem fere tempore & Jacobo, qui frater ipſius dictus eſt, apparuerit, ex Evangelio Matthæi, quo Nazaræi utebantur, hæc Hieronymus (f) recitat, dum prius ait: *Evangelium quoque, quod appellatur ſecundum Hebræos, & a me nuper in Græcum Latinumque ſermonem tranſlatum eſt, quo & Origenes ſæpe utitur, poſt reſurrectionem Salvatoris refert: Dominus autem cum dediſſet ſindonem ſervo ſacerdotis, ivit ad Jacobum, & apparuit ei. Juraverat enim Jacobus ſe non comeſturum panem ab illa hora qua biberat calicem Domini, donec videret eum reſurgentem a mortuis. Rurſumque poſt paululum: Afferte, ait Dominus, menſam & Panem. Statimque additur: Tulit panem, & benedixit, ac fregit, & poſt dedit Jacobo Juſto, & dixit ei: Frater mi, comede panem tuum, quia reſurrexit filius hominis a dormientibus*. Hactenus ex dicto Evangelio Nazaræorum Hieronymus; qui cum non excipiat de apocrypho (ut de aliis aſſolet) ſe ejuſdem hiſtoriæ fidem haud impugnaſſe demonſtrat.

(f) Hier. de ſcript. Eccleſ. in Jacobo cap. 2.

His viſis, Evangelicam cœptam perſequamur hiſtoriam: quæ licet ab Evangeliſtis diverſe referatur, dum quod unus vel alius tacuit, non defuerit alius exprimendo: tamen neque hac de cauſa quis rem propius ſpectans, contrarietatem eſſe aliquam affirmarit. Hieronymus (g), & Græci nonnulli, non ſemel eaſdem mulieres, de quibus jam ſupra ſed iterum atque iterum eadem die ad ſepulcrum veniſſe teſtantur, multaſque idem Hieronymus (h) ad Hedibiam ſcribens objectionibus affert ſolutiones: ſed in illis certe admirati ſumus vehementer, ac proinde dubitavimus num idem ipſe ſit auctor quod ibidem non vereatur in diſcrimen adducere ultimum caput Evangelii CLXXX.

(g) Hier. in Matt. ult. & epiſt. 150. ad Hedib. quæſt. 4. in in fine.
(h) Hieron. epiſt. ad. Hedib. quæſt. 304. 5.6.7.

S. Marci, dum ſic ait: *Hujus quæſtionis duplex eſt ſolutio: aut enim non recipimus Marci teſtimonium, quod in raris fertur Evangeliis, omnibus Græciæ libris pene hoc capitulum in fine non habentibus, &c.* Equidem cum Marcus Romæ, Latinis (ut utar verbis Gregorii Nazianzeni *a*) & Latine (ut dicemus) ſcripſerit Evangelium; ſi diverſa eſſent ejuſdem exemplaria, noſtri potius quam Græcorum auſcultandi fuiſſent. Cæterum capitulum illud ultimum Marci, non tantum ab antiquioribus Latinorum Tertulliano, Cypriano, & aliis, ſed a Græcis ipſis frequenter citatum invenies. At ne in ſingulis recenſendis, ab inſtituto longius digredientes, moram trahamus, ſatis idem ipſe Hieronymus erit, qui ſibi & omnibus ſatisfaciat, & de jactura ultimi capituli Marci Evangelii ſuſpicionem purget.

(*a*) Greg. Naz. in car. de 4. Evan.

CLXXXI Nam ejus teſtificatione conſtat, tantum abeſſe ut eo capitulo Græci caruerint, ut illud cum additamento potius quodam legerent, quod in Latinis exemplaribus deſideraretur. Reddam ſingula ipſius verba, quæ ejuſmodi ſunt, dum contra Pelagianos agit, atque illorum cunctis reſpondet objectionibus (*b*): *Tu dicis poſſibile eſſe omni tempore peccata vitare. In quibuſdam exemplaribus, & maxime in Græcis codicibus juxta Marcum (c) in fine ejus Evangelii ſic ſcribitur: Poſtea cum accubuiſſent undecim, apparuit eis Jeſus, & exprobravit incredulitatem, & duritiam cordis eorum, quia iis qui viderant eum reſurgentem non crediderunt. Et illi ſatisfaciebant, dicentes: Sæculum iſtud iniquitatis & incredulitatis ſubſtantia eſt, quæ non ſinit per immundos ſpiritus veri Dei apprehendi virtutem: idcirco jam nunc revela juſtitiam tuam.* Hæc ibi: ex quibus patet, Græcorum codices non tantum eo ultimo capitulo non caruiſſe, ſed dicto additamento auctos eſſe: quod cum Manichæorum ſapiat hæreſim, ut qui mundi ſubſtantiam a malo principio eſſe dicerent, ab aliquo illorum eſſe ſuperadditum, facile conjectamus. Aliquos codices divinæ Scripturæ ab illis fuiſſe depravatos, aliosque loco illorum ſuppoſitos, cum de his agemus ſuo loco, non reticebimus: quamobrem Dei Eccleſiam ad inſtar Latinorum correxiſſe Græcorum exemplaria, certum eſt. In hæc vero digreſſi ſumus ne tanti Patris teſtimonio fides capituli illius Marci vacillet, & infirmum animum ſuſpicio pulſet: conſultiuſque dicendum eſſe putamus, Hieronymum (ſi tamen ille ipſe eſt) ut humana fert infirmitas, memoria lapſum, quam Evangelicam veritatem in diſcrimen adducendam: & pro eo quod dicere debuiſſet, in Græcis codicibus Marci ultimum caput quibuſdam auctum reperiri, illud ipſum in eis deſiderari dixiſſe: vel ipſum poſterioribus ſcriptis corrigere voluiſſe priora: citatus enim liber contra Pelagianos ultimo loco ab eo ſcriptus eſt, ut ſuo tempore dicturi ſumus. Hæc quidem omnia ſi comperta ſatiſque explorata habuiſſet quidam (*d*) ex recentioribus, nequaquam adeo temere in re tanta Catholico homine indignam tuliſſet ſententiam, dicens ultimum Marci capitulum non eſſe ſolidæ auctoritatis ad firmandam fidem. Atque de his ſatis; ad omiſſa feſtinemus.

(*b*) Hier. adverſ. Pelag. lib. 2.

(*c*) Marc. 16.

(*d*) Cajetan. vide Xyſt. Senen. biblioth. lib. 6. cap. 132.

CLXXXII. Non igitur una tantum Maria Magdalena, quam nominat Joannes (*e*), nec altera ſolum Maria, quam recenſet Matthæus (*f*) venerunt ad monumentum, ſed & Salome, quam inter alias numerat Marcus (*g*), atque etiam omnes quæ ſecutæ fuerant Jeſum a Galilæa, ut poſt dictas, Joanna uxor Chuſæ procuratoris Herodis, ac cæteræ, ut tradit Lucas (*h*), quæ cum eis erant, quarum ignorantur nomina. In Ordine Romano, ex majorum puto traditione, additur & Martha, dum ſic antiphona canitur: *Maria & Martha cum veniſſent ad monumentum, Angeli ſplendentes apparuerunt, dicentes: Quem quæritis viventem cum mortuis.* Hæ igitur omnes, ſicut in paſſione Domini fuerant una in Calvariæ monte, ita & ad monumentum eodem pietatis officio accurrerunt, nec (quod alii putant) diverſæ diverſis temporibus ejuſmodi viſitationis officium exhibuere, ut egregia concinnatione in ſua Concordia Cornelius (*i*) Janſenius monſtrat, cætera vero relinquimus Interpretibus. *Tum ergo illæ redeuntes, ut acceperant ab Angelo, hæc quæ viderant, properarunt nunciare diſcipulis; & quæ prior inter eas nominabatur Maria Magdalene, ea primum (k) Simoni Petro & Joanni narravit: qui avulſi a cæteris, præ gaudio cucurrerunt ad monumentum. Joannes cum perveniſſet citius Petro, non tamen introivit, ſed inclinans ſe vidit linteamina. Petrus vero cum venit, introivit in monumentum, & vidit, (inquit Joannes) linteamina poſita, & ſudarium, quod fuerat ſuper caput ejus, non cum linteaminibus poſitum, ſed ſeparatim involutum in unum locum. Tunc ergo introivit & ille diſcipulus, qui venerat prius ad monumentum; & vidit, & credidit.*

(*e*) Joan. 20.

(*f*) Mat. 28.

(*g*) Marc. 16.

(*h*) Luc. 22. 23.

(*i*) Cor. Janſ. Concord. c. 145.

Petrus & Joannes currunt ad monumentum.

(*k*) Joan. 20.

CLXXXIII. Ad elucidationem rerum geſtarum ab Apoſtolis ac mulieribus in ſepulcro, conducere magnopere arbitramur, ſi quale fuerit ſepulcrum Domini, tum ex antiquioribus, tum ex his qui ad ſancta loca inviſenda Hieroſolymam ſunt peregrinati, qui & hæc memoriæ commendarunt, adducamus in medium. Sed ante hæc omnia illud admonemus, moris fuiſſe Judæis (quod & ſuperius diximus) in ſpe-

De ſepulcro Domini.

Digitized by Google

ſpeluncis habere ſepulcra excavata. Conſtat de Abraham (*a*) ad ſepeliendam Saram, emiſſe ab Ephron Hethæo ſpeluncam duplicem: cæteros Hebræorum, quibus divitiarum facultas ſuppeteret, id ipſum facere ſolitos, argumento ſunt ea quæ Epiphanius (*b*) narrat his verbis: *Ducunt miſeram adoleſcentem poſt occaſum Solis in propinquas tumbas; ſepulcra enim ſic appellantur; ſpeluncæ videlicet in petris effoſſæ atque conſtructa*, &c. Qualis igitur fuerit ſpelunca, in qua Dominus Salvator noſter ſepultus eſt, difficile eſt ex his quæ recentiores ſcripſere aſſequi: nam ex nobilibus murorum ſtructuris, aliiſque ſuperadditis ornamentis, prima illa ſpeluncæ forma eſt penitus mutata, ut recte quidem S. Cyrillus (*c*) Hieroſolymorum Epiſcopus, qui claruit temporibus Conſtantii Imperatoris, teſtatur his verbis: *Et unde reſurget Salvator? Dicit in Canticis canticorum. Surge, propera amica mea. Et in ſequentibus: In foraminibus petræ. Foramen petræ dicit id quod tunc ante oſtium Salvatoris monumenti erat foramen ex eadem petra, ſicut hic eſſe ſolet ante monumentum exciſum. Nunc enim non apparet; quoniam eraſum eſt veſtibulum, propter præſentem ornatum. Nam ante hunc regalem ornatum & apparatum, ſepulcri veſtibulum erat ante petram: Sed ubi eſt petra quæ habuit veſtibulum? Numquid in his quæ ſunt circa civitatem poſita, aut circum muros, aut circa monumenta? & utrum in antiquis muris eſt, aut in his qui poſterius facti ſunt antemuralibus? Dicitur in Canticis: In caverna maceriæ habentis petras.* Hæc Cyrillus de veſtibulo, quod in ſpelunca erat ante ſepulcrum Domini poſitum, quod ob ornatum eccleſiæ deſuper ſtructæ fuiſſe demolitum teſtatur.

(*a*) Geneſ. 23.
(*b*) Epiph. contra Ebion. hær. 30.
(*c*) Cyrill. Hieroſ. catech. 14.

CLXXXIV. Cæterum locus ipſe ſepulturæ Domini qui exciſus erat in petra, integer permanſiſſe cognoſcitur; teſtantibus id omnibus qui de locis ſanctis commentarios edidere; quorum prior ex iis qui extant, eſt ille ab Adamnano (*d*) conſcriptus, quem Beda redegit in compendium, qua de cauſa nos nomine Bedæ citare conſuevimus. In eo igitur (*e*) libro, ubi deſcribitur eccleſia in Occidentali parte Calvariæ montis erecta, hæc de Domini ſepulcro narrantur: *Hujus in medio monumentum Domini rotundam in petra exciſum eſt, cujus culmen extrinſecus ſtans homo manu contingere poteſt, ab Oriente habens introitum: cui lapis ille maximus appoſitus eſt, quod intrinſecus ferramentorum veſtigia uſque ad præſens oſtendunt: nam extrinſecus uſque ad culminis ſummitatem totum marmoreum tectum eſt; ſummum vero culmen auro ornatum, auream magnam geſtat crucem. In hujus ergo monumenti Aquilonari parte ſepulcrum Domini in eadem petra exciſum, longitudinis ſeptem pedum, trium menſura palmorum, pavimento altius imminet, introitum habens a latere Meridiano; ubi die noctuque duodecim lampades ardent, quatuor intra ſepulcrum, octo ſuper in margine dextro; lapis qui ad oſtium monumenti poſitus erat, nunc fiſſus eſt: cujus pars minor quadratum altare ante oſtium nihilominus ejuſdem monumenti ſtat; major in Orientali ejuſdem loco quadrangulum aliud altare ſub linteaminibus extat. Color autem ejuſdem monumenti & ſepulcri, albo & rubicundo permixtus videtur.* Hactenus Beda ex Adamnano, quæ aliis (*f*) in locis recitat iterum. Qui vero recentius eadem inviſit loca atque deſcripſit (*g*), his in omnibus æque conſentit; niſi diceret ante ſpeluncam Dominici ſepulcri aliam eſſe cryptam ejuſdem magnitudinis & figuræ, ſolo pariete intermedio ſegregatam; & ad hanc primo deſcendi, ex qua per oſtium intermedii parietis pervenitur ad ſpeluncam Dominici ſepulcri; quod oſtium clauſum fuiſſe dicit, quando mulieres tempore reſurrectionis dicebant ad invicem: *Quis revolvet nobis lapidem ab oſtio monumenti?* Sed quoniam cum de his agitur, antiquioribus potius ſtandum eſt, cum multa tempore poſteriori mutari potuerint: unam tantum ſpeluncam fuiſſe, qua ſepulcrum Chriſti contineretur, ex Bedæ deſcriptione apparet, eamque medio poſtea conſtructo pariete fuiſſe diviſam: ſicque oſtium lapide clauſum, non fuiſſe illud quod apertum extat in pariete, ſed quod in ingreſſu ejus ſpeluncæ, quam Beda ſecundum Evangeliſtas appellat monumentum, ab Orientali parte poſitum erat, cui, inquit, lapis ille maximus ſuperpoſitus erat.

(*d*) Beda de geſt. Ang. lib. 5. c. 16.
(*e*) Beda de locis ſanctis c. 2.

De ſitu Sepulcri.

(*f*) Beda de geſt. Ang. lib. 5. c. 17. & in Marc. c. ultim.
(*g*) Burchard. de locis ſanctis.

CLXXXV. Ex his igitur omnibus hæc brevi quadam ſumma perſtringimus; nimirum fuiſſe in parte Occidentali Calvariæ montis ſpeluncam in petra exciſam, eamque perampiam in modum veſtibuli, quæ aliam intus contineret ſpecum; rurſumque intra eam exciſum fuiſſe ſepulcrum Domini. Porro veſtibulum, primam ipſam ſpeluncam, extruendæ eccleſiæ cauſa (ut vidimus ex Cyrillo) fuiſſe demolitam conſtat, lapidemque illum prægrandem nonniſi ſecundæ ſpeluncæ, quam Evangeliſtæ & Beda appellant monumentum, fuiſſe oſtio ſuperpoſitum. Quod ergo dicit Joannes (*h*) de ſe ipſo, primum veniſſe ad monumentum, ſed non introiſſe; verum cum ſe inclinaſſet, vidiſſe linteamina; ſic accipias; ipſum in ſpeluncam primam ingreſſum, ad ſecundam perveniſſe, ſed in eam non introiſſe, verum ex oſtio illius inſpexiſſe, & ſepulcrum Domini, quod erat in ejuſdem ſpeluncæ

(*h*) Joan. 20.

Elucidantur loca Evangeliſtarum.

parte Aquilonari, apertum tamen a Meridie, intuitum eſſe, in eoque poſita linteamina conſpexiſſe. Quod inſuper dicit
(a) Luc. 24. Lucas (a): *Petrus procumbens vidit linteamina ſola poſita*, & Joannes de ſe refert, quod cum ſe inclinaſſet, viderit linteamina; illud quod eſt dictum demonſtrat, nimirum locum ſepulturæ Domini deorſum poſitum, tribus tantum palmis a pavimento altius excisum fuiſſe, nec niſi accutuum ac deorſum inclinatum quempiam illud intus a ſiniſtris poſitum inſpicere valuiſſe. Ex his inſuper facile quis accipiet, quid ſit quod dicunt Evangeliſtæ, mulieres ingreſſas eſſe in monumentum, & Angelum dixiſſe: *Venite, & videte locum, ubi poſitus erat Dominus*: & quod ingreſſæ non invenerunt corpus Domini: quid ſit inſuper quod addit Joannes, dicens: *Maria ſtabat ad monumentum foris, plorans: dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum: & vidit duos Angelos in albis, ſedentes unum ad caput, & unum ad pedes, ubi poſitum fuerat corpus Jeſu*: ut ex his videas, etiam ſi quis foris ſtaret, nec monumentum ingrederetur, dum tamen ſe inclinans per oſtium aſpiceret monumenti, ſepulcrum Domini ſatis videre potuiſſe. At hæc de his ſufficiant in præſentiarum: pergamus reliqua recenſere.

CLXXXVI. Cum ergo Maria ad monumentum plorans perſiſteret, apparuit ei Dominus quaſi hortulanus: quam cum nomine appellaſſet, ipſa eum agnovit: deſcribit hæc
(b) Joan. 20. (c) Marc. 16. (b) Joannes pluribus, Marcus vero his tantummodo verbis (c): *Surgens autem Jeſus mane prima ſabbati, apparuit primo Mariæ Magdalenæ, de qua ejecerat ſeptem dæmonia*. Hæc facta eſſe cum conſtet in monumento, relatione Joannis, primumque omnium Magdalenæ apparuiſſe teſtetur Marcus; plane conſtat hanc apparitionem fuiſſe diſtinctam ab ea quam
(d) Matt. 28. ſcribit Matthæus his verbis: (d) *Ecce Jeſus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem acceſſerunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum. Tunc ait illis Jeſus: Nolite timere; ite nuntiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me videbunt*: ſicque ſatis liquet, non tantum Mariam Magdalenam, ſed & cæteras mulieres illas jam ſecundo ad ſepulcrum Domini rediiſſe. *Cum illæ igitur* (e)
(e) Matt. 28. *abiiſſent*, inquit Matthæus, *Ecce quidam de cuſtodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt Principibus ſacerdotum omnia, quæ facta fuerant. Et congregati cum ſenioribus conſilio accepto, pecuniam copioſam dederunt militibus, dicentes: Dicite quia diſcipuli ejus nocte venerunt, & furati ſunt eum, nobis dormientibus. Et ſi hoc auditum fuerit a Præſide, nos ſuadebimus ei, & ſecuros vos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerunt ſicut erant edocti. Et divulgatum eſt verbum iſtud apud Judæos, uſque in hodiernum diem*. Hæc Matthæus.

His minime diſcrepantia, immo conſentientia, & uberius enarrata ex vetuſtioribus monumentis Metaphraſtes (f) in rebus geſtis ſancti Longini Centurionis martyris recitat in hunc modum, incipiens a ſepulcri cuſtodia: *Poſtquam*, inquit, *ſepulturæ mandatum fuit vivificum Chriſti corpus; Longino Centurioni rurſum juſſit Pilatus Viſa ſepulcrum tueri cuſtodia militari. Et ille quidem fecit quod erat imperatum, etſi eſſet ejuſmodi cum Pilato ſententiæ, ut jam didicimus. Cum autem peractum eſſet magnum myſterium reſurrectionis, & milites miracula, quæ erant majora quam ut ea caperet humana cogitatio, Principibus ſacerdotum & presbyteris Judaici cœtus annuntiaſſent: hoc illi ignominiam & dedecus ſibi afferre exiſtimantes, & miraculum volentes extinguere, pecuniis perſuaſerunt militibus ut calumniarentur Chriſti reſurrectionem. Illi igitur ad Pilatum accedentes, falſam eſſe dixerunt reſurrectionem. Verum non ſic Longinus, ſed mendacii quidem fuit præclarus confutator: verax enim teſtis veritatis, ut qui non ſuſtinuerit calumniari Chriſtum, tamquam furto ſubreptum; ſed lingua & mente libera eum verum eſſe Deum prædicavit, & e mortuis eſſe excitatum affirmavit. Quo factum eſt ut & ipſe Pilatus, & Judæorum ſynagogæ Principes, invidiam qua prius movebantur in Chriſtum, & quem in eum animo concipiebant furorem, eum nunc in Longinum transferrent, ei adeo iraſcentes, ut quicquid pateretur Longinus, exiſtimarent eum non ſatis daturum eſſe pœnarum. Hinc ea res devenit ad aures Longini, & coram ira fuit ei ſignificata. Quapropter magis volens abjici cum Chriſto, quam habitare in tabernaculis Judæorum; cum veſte & cingulo dignitatis, ipſam quoque ſimul quamprimum exuit militiam: & acceptis duobus militibus, qui habebant eumdem zelum pro Chriſto & veritate, declinat cum populo congreſſionem, & cum Deo ſolo & ſecum verſatur. Nec multum intercreſſit temporis, relictis Hieroſolymis, venit in Cappadociam præco ſimul & Apoſtolus Chriſti admirabilium operum, & quæ ſunt præter opinionem cum duobus illis militibus effecta*. Hucuſque de confeſſione Longini. Quomodo vero, agentibus Judæis apud Tiberium adverſus Longinum, juſſus ſit a Pilato teneri ac duci, idem auctor pluribus narrat. CLXXXVII. (f) Metaphr. 15. Mart. Lip. tom. 6. Sur. tom. 2.

Rurſus vero (quod ad eumdem Centurionem & milites pertinet) illud recenſere minime prætermittimus, quod de Joſeph ab Arimathia, qui (ut habent Evangeliſtæ g) audacter ingreſſus ad Pi- CLXXXVIII. (g) Matt. 27. Marc. 15. Luc. 23. Joann. 19.

De Joſepho ab Arimathia.
(a) Greg. Turon hiſtor. lib. 1. cap. 21.

Pilatum petiit corpus Jeſu, & ſepelivit in monumento ſuo novo, quod exciderat in petra, his verbis refert Gregorius Turonenſis (a), nonniſi ex Actis, ut ait, Pilati ad Tiberium Romam tranſmiſſis: *Apprehenſus, inquit, & Joſeph, qui eum aromatibus conditum in ſuo monumento recondidit, in cellam includitur, & ab ipſis ſacerdotum Principibus cuſtoditur, majorem in eum habentes ſævitiam (ut Geſta Pilati ad Tiberium miſſa referunt) quam in ipſum Dominum, cum illi a militibus, hic a ſacerdotibus cuſtodiretur. Sed reſurgente Domino, cuſtodibus viſione Angelica territis, cum non inveniretur in tumulo: nocte parietes de cellula, in qua Joſeph tenebatur, ſuſpenduntur in ſublimi; ipſe vero de cuſtodia, abſolvente Angelo, liberatur, parietibus reſtitutis in locum ſuum. Cumque Pontifices militibus exprobrarent, & ſanctum corpus ab iiſdem inſtanter requirerent; dicunt eis milites: Reddite vos Joſeph, & nos reddimus Chriſtum: ſed, ut verum cognovimus, nec vos benefactorem Dei, nec nos filium Dei reddere nunc valemus. Tum illis confutatis, milites ab hac accuſatione liberantur.* Hæc Gregorius, quæ & in pſeudoevangelio nomine Nicodemi ſcripto recitata habentur: qualia autem ſint ea omnia, fides apud auctores remaneat; nos vero ſic ponimus, ne quæ ab antiquis ſunt enarrata, inconſulte prætermiſiſſe videamur. Lector itaque boni conſulat; & quod monet Paulus, omnia probet, & quod bonum eſt teneat.

CLXXXIX.
(b) Marc. 16. Luc. 24.
De duobus diſcipulis euntibus Emmauntem.

Rurſus (b) eadem die Dominus noſter duobus diſcipulis (horum alter Cleophas dictus eſt, nomen vero alterius ſilentio prætermittitur) euntibus Emmauntem, & in via de his quæ acciderant Hieroſolymis, ſermonem habentibus apparuit, ſed vultu diverſo, ita ut non cognoſceretur ab illis: qui tamen divinis Scripturis ab eo explicatis ſenſim proficientes, die jam ad veſperam declinante, cum coegiſſent illum fingentem ſe longius ire, una cum ipſis manere; tandem recumbentem ſimul ad menſam cognoverunt eum: cum enim panem frangeret, & daret illis; *Oculi eorum*, inquit Lucas, *aperti ſunt*. Sic vero manifeſte cognitus, ſe confeſtim ab illorum viſu ſubtraxit. Qui eadem hora ſurgentes, regreſſi Hieroſolymam, quod Dominum vidiſſent, teſtati ſunt. Apoſtoli rurſum, quod apparuiſſet Jeſus Simoni, eoſdem certiores reddiderunt; hæc Lucas pluribus. Quod ad Emmauntem ſpectat: cum Cleopham Emmauntis fuiſſe indigenam teſtetur Hieronymus (c), jam ſatis liquet ipſum tædio expectationis ſuperatum ad propria remeare voluiſſe. Caſtellum Emmauntem, quod dicit Evangeliſta, nobile fuiſſe olim oppidum conſtat; ſed ob cæſos illic Romanos milites, haud multum ante tempus a Varo Syriæ Præſide crematum (d) eſt: quæ poſtea Nicopolis appellata (e), nobilis extitit civitas Palæſtinæ.

(c) Hier. de locis Hebraicis.
(d) Joſeph. antiq. lib. 17. c. 12.
(e) Hier. de loc. Hebraic.

CXC.
(f) Soz. Hiſt. lib. 5. c. 21.
De Fonte Emmaunti.

Ejuſdem meminit Sozomenus (f); deque fonte, qui e Chriſti pedibus in eo ablutis virtutem medicam eſt conſecutus, agit his verbis: *Eſt urbs Palæſtinæ, quæ jam Nicopolis dicitur, cujus quidem tum pagi (ſic enim jam tum fuit) divinus Evangeliorum liber facit mentionem, eamque Emmaus appellat. At Romani, capta Hieroſolyma, & parta contra Judæos victoria, eam Nicopolim nuncupabant, nomine ex eventu belli impoſito. Ante hanc urbem, prope trivium, in quo Chriſtus, poſt reſurrectionem a mortuis, cum Cleopha incedens, ſimulabat ſe ad alterum pagum propere contendere, eſt fons quidam ſalutaris, in quo non homines modo qui ægrotant, loti curantur; verum etiam animalia quæ variis morbis laborant. Nam ferunt Chriſtum una cum diſcipulis quodam tempore e via ad fontem illum divertiſſe, in quo eo laviſſe pedes, & aquam ex eo tempore vim medendi morbis habuiſſe.* Hæc Sozomenus. At quanquam Joſephus (g) id naturali aquarum virtuti potius quam miraculo tribuere videatur, dum ait: *Ammaus* (eſt idem quod Emmaus) *ſi quis nomen interpretetur, aquæ calidæ vocantur: ibi enim ejuſmodi fons eſt ſanandis corporum vitiis idoneus.* Tamen cum Plinius (h) teſtetur Emmauntem pluribus fontibus fuiſſe irriguam, in aliquo ipſorum ab aliis diverſo, quod ſcribit Sozomenus, contingere facile potuit. Sed jam ad propoſitam Evangelicam hiſtoriam redeamus.

(g) Joſeph. de bel. Judaic. lib. 4. c. 1.
(h) Plin. nat. hiſt. lib. 5. c. 14.

CXCI.
Alia manifeſtatio.
(i) Luc. 24.

Cum ſummo veſpere (ut ex his quæ Lucas (i) ſcribit, manifeſte patet) Cleophas una cum comite cognoviſſet Jeſum in fractione panis: licet eadem hora, ut idem ait, redituri Hieroſolymam inde receſſiſſent; nonniſi in fine primæ vigiliæ noctis, tertia videlicet hora illuc perveniſſe oportuit; cum conſtet, eodem auctore Evangeliſta, ſexaginta ſtadiorum, hoc eſt, ſeptem ac dimidil milliariorum fuiſſe illius itineris ſpatium. Addit Lucas: *Dum hæc loquuntur, ſtetit Jeſus in medio eorum, & dixit eis: Pax vobis: ego ſum, nolite timere. Conturbati vero, & conterriti, exiſtimabant ſe ſpiritum videre. Et dixit eis: Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? Videte manus meas, & pedes, quia ego ipſe ſum, palpate, & videte: quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere.* Haud dubium eadem eſt hæc manifeſtatio cum illa quam Joannes (k) in hunc modum deſcribit: *Cum ergo ſero eſſet die illo, una ſabbatorum, & fores eſſent clauſæ, ubi erant diſcipuli congregati propter metum Ju-*

(k) Joan. 20.

dæo-

Digitized by Google

duorum. venit Jeſus, & ſtetit in medio & dixit: Pax vobis. Et cum hoc dixiſſet, oſtendit eis manus, & latus: ut ex his manifeſte intelligas, quod factum eſt non ante tertiam horam noctis; Joannem dicere id accidiſſe ſero illius diei, uſualis ſcilicet, qui (ut ſuperius diximus) uſque ad mediam noctem extendebatur.

CXCII. Meminit hujus apparitionis proculdubio Ignatius, cujus de hac re teſtimonium recitat Hieronymus (*a*) his verbis: *Ego vero & poſt reſurrectionem in carne eum vidi, & credo quia ſit: & quando venit ad Petrum, & ad eos qui cum Petro erant, dixit, eis: Ecce palpate me, & videte, quia non ſum dæmonium incorporale. Et ſtatim tetigerunt eum, & crediderant*. Hactenus verba Ignatii a Hieronymo recitata ex epiſtola ad Polycarpum, quæ tamen in ea quæ hodie legitur, deſiderantur: verum Euſebius (*b*) eadem ex ipſomet quoque Ignatio repetit, ſed ea epiſtola ad Smyrnenſes, ubi revera ea ſcripta erant verba, licet tamen in recentiori editione (*c*) nonnihil mutata habeantur, fortaſſe quia interpres depravata nactus eſt exemplaria, vel alia ex cauſa non eſt aſſecutus: ſic enim ibi legitur: *Ego vero non modo in carne veniſſe ipſum cognoſco ex nativitate & crucifixione; ſed & poſt reſurrectionem ſcio eum in carne fuiſſe, & credo etiam nunc eſſe; & quando ad Petrum venit, inquit eis: Accedite, palpate, & videte quod non ſum dæmonium incorporale: ſpiritus enim carnem & oſſa non habet, quemadmodum me videtis habere*. Hæc ibi, quæ haud dubium ſecundum lectionem antiquam eamdemque germanam, ut Euſebius & Hieronymus legebant, reſtituenda ſunt. Verum illa verba Domini: *Palpate, & videte quod non ſum dæmonium incorporale*, licet in cæteris Evangeliſtis minime legantur, ſed recte illa: *Quia ſpiritus carnem & oſſa non habet*: legi tamen eadem ipſa in Evangelio Matthæi nomine, quod dicebatur Nazaræorum, & a ſe tranſlatum eſſe ait, teſtatur ipſe Hieronymus (*d*). In recentiori vero Euſebii tranſlatione cum eadem verba deſiderentur, non dicam oſcitantia interpretis, ſed codicis depravatione hoc accidere potuit: nam in Ruffini verſione eadem ultima verba, ſicut a Hieronymo poſita ſunt, æque recitantur; quam quidem recentiori in his merito anteponimus. Sed jam cætera proſequamur.

(*a*) *Hieron. de ſcript. Eccl. in Ignat. c. 16.*

(*b*) *Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 30.*

(*c*) *Tom. 1. Bibl. ſanct.*

(*d*) *Ubi ſupra in Ignat.*

CXCIII. Quæ ſubdit Lucas de Domino, quod appoſitum ſibi cibum manducavit, & reliquias dedit diſcipulis, & quæ verba Domini refert; ea in noviſſima manifeſtatione contigiſſe, ex eo facile colligi poteſt, quod iis illi a Domino admonerentur, ne recederent Hieroſolymis, ſed illic expectarent promiſſum Spiritum ſanctum: cum alloqui hac prima die (ut vidimus) juſſi ſint per mulieres (*e*) ab Angelo in Galilæam proficiſci: ſicque poſt ipſorum reditum ex Galilæa Hieroſolymam ea facta eſſe, neceſſe eſt affirmare. Cæterum quæ poſt oſtenſionem manuum atque lateris ſint ſecuta, ex narratione Joannis (*f*) ſatis aperte ſignificantur, dum ait, Dominum poſt illa, pacis ſalutationem ingeminaſſe, ſicque dixiſſe: *Pax vobis. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos. Hoc cum dixiſſet, inſufflavit, & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt*. Munere ſuo Chriſtus, a Patre miſſus in hunc mundum (ut ait Apoſtolus *g*) peccatores ſalvos facere, jam prope perfunctus: conſulturus Eccleſiæ ſuæ, eamdem quam ut homo accepit a Patre poteſtatem dimittendi peccata, per Spiritum ſanctum, quem inſufflationis viſibili ſigno eſt impartitus, transfudit in diſcipulos ſuos, & illi in poſteros ſuccedentes ſibi invicem uſque ad præſentem diem. Si enim (quod habet liber Numeri *h*) auferens Deus de Spiritu qui erat in Moyſe ac tradens ſeptuaginta viris, eamdem prophetandi gratiam in illos contulit; quomodo non magis decuit Spiritum Chriſti in poſteros propagari? Participant proculdubio Spiritum Chriſti, quotquot vice Chriſti initiantur in Eccleſia ſacerdotio: qui ſicut in cœna Dominica faciendi, hoc eſt (quod diximus etiam fuſius in Notationibus ad Rom. Martyrologium) ſacrificandi facultatem acceperunt, ita etiam nunc peccata dimittendi vel retinendi adepti ſunt poteſtatem. Quod enim olim promiſerat dicens: (*i*) *Quæcumque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo*; nunc impartiens illis ſpiritum ſanctum, feliciter implet. Et cum ratum certumque ſit neminem peccata dimittere niſi ſolum Deum: tradendo ſuis hanc facultatem, in quod ſublime dignitatis faſtigium ſacerdotes novæ legis evexerit, ut in hac parte etiam ſuper Angelos ſublimaverit, facile poteſt intelligi. Agunt de his pluribus tum Joannes Chryſoſtomus (*k*), tum cæteri Orthodoxorum Patrum.

(*e*) *Matt. 28.*

(*f*) *Joan. 20.*

Spiritum Sanctum Jeſus ſuis impartitur.

(*g*) *1. Tim. 1.*

(*h*) *Num. 11.*

(*i*) *Matt. 18.*

(*k*) *Chryſo de dig. ſacerd. & alii tum Græci tum Latini.*

CXCIV. Cum igitur in horum arbitrio munus ſolvendi & ligandi, remittendi ac retinendi peccata hominum, a Chriſto Domino per Spiritum ſanctum fuiſſe poſitum liquido conſtet: hos adeant neceſſe eſt (cum facultas ſubeſt) qui peccatorum ſuorum a Domino veniam conſequi cupiunt. Sed quoniam eorum munus eſt inter peccata atque peccata diſtinguere, & conditionem delinquentium diſquirere & examinare, & quos ſolvere, quoſve ligare, quorum peccata remittere, quo-

Confeſſio peccatorum neceſſaria.

rum

rum denique retinere, debeant exacta perveſtigatione cognoſcere; hinc fit, ut ſua illis pœnitentes confiteri peccata, ac quantum fas eſt, ſingillatim conditiones aperire debeant: quod neceſſaria aſſumptione conſequi, illi tantum non vident qui rebelles ſunt lumini. Conceſſa itaque ſemel a Chriſto Apoſtolis ſolvendi atque ligandi, remittendi atque retinendi peccata hominum facultate; hos ad illa confitenda, & ſic ad veniam promerendam, obligare voluiſſe, exploratiſſimum eſt. Porro hanc eſſe puram ſinceramque Chriſti doctrinam, Apoſtolorum traditione receptam, & uſu Catholicæ Eccleſiæ confirmatam, opportuniori loco inferius demonſtrabimus: propoſitam interim, quantum breviter licet Evangelii proſequamur hiſtoriam.

CXCV. (a) Joann. 20.

Thomas (inquit Joannes *a*) *unus ex duodecim, non erat cum eis quando venit Jeſus*. Porro quantumlibet abſentem, collatæ gratiæ per Spiritum Sanctum remittendi peccata cæteris impartitæ, fuiſſe Thomam expertem, nemo jure dixerit, qui attenta conſideratione recogitet, quod olim factum eſſe in Heldad & Medad divina Scriptura commemorat (*b*): nam licet cum cæteris præſentes non eſſent, cum cæteros Dominus imbuit ſpiritu prophetandi; tamen quod ſemel ſcripto fuiſſent inter alios recenſiti, ejuſdem prophetici muneris, admirantibus cæteris, participes facti ſunt. At vero inviſibilem illam gratiam viſibili ſigno tunc a Domino præſentibus collatam Apoſtolis atque diſcipulis, univerſis etiam qui iiſdem legitima ordinatione in poſterum ſucceſſuri eſſent uſque ad conſummationem ſæculi, æque eſſe tributam, nemo eſt qui negare poſſit; niſi qui una cum Apoſtolis atque diſcipulis extinctis, funditus periiſſe Eccleſiam, ſtulte admodum impieque nimis dicere auſus fuerit. Cæterum (ut cœpta proſequamur) Thomas, de quo eſt ſuſcepta narratio, audiens a diſcipulis Dominum illis apparuiſſe, cupiens & ipſe eodem quo illis nuper modo tribuentem ſibi quoque manus & latus videnda atque palpanda, manifeſtari Dominum, atque incredibili æſtuans ejuſmodi deſiderio, in ea ſic conteſtatus erupit verba: (*c*) *Niſi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam*. Præſtitit & hoc ipſum Jeſus Thomæ poſt dies octo: quando iterum ingreſſus ad diſcipulos januis clauſis, pacis ſalutationem ſuo more impartiens illis, ad Thomam converſus, aperiens eidem manus & latus, ut inferret digitum, & admoveret ad latus manum, & ne eſſet incredulus, ſed fidelis, admonuit. Cum ille his ſuperatus, ac plus certo perſuaſus, ipſum ſuum Dominum ac Deum eſſe confeſſus eſt. Tunc ad eum Jeſus: *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti, beati qui non viderunt & crediderunt*. Facta ſunt hæc omnia Hieroſolymis.

(b) Num. 11.

Poteſtas propagata ad poſteros.

(c) Joan. 20.

Jeſus ad Thomam.

CXCVI.

Poſt hæc vero Apoſtoli, ut admoniti per mulieres ab Angelo fuerant, abierunt in Galilæam, non tamen confeſtim in illum montem, quem (ut ait Matthæus *d*) conſtituerat illis Jeſus. Nam cum Pauli (*e*) teſtimonio conſtet illuc conveniſſe pluſquam quingentos fratres (de illa enim Paulum eſſe locutum, conſentiunt omnes, cum omnium ſolemniſſima fuerit facta manifeſtatio) haud facile fuit diſperſos ſeptuagintaduos diſcipulos in unum colligere; cæteroſque qui tum in Judæa, tum etiam in Galilæa erant Chriſto credentes, admonere ut ad certam diem omnes uno loco ſiſterentur. Ex his igitur quæ Joannes ſcribit (*e*), colligi poteſt, Petrum ac cæteros quos recenſet Apoſtolos, in Galilæam proficiſcentes, ad propria remeaſſe, illicque donec cæteri omnes credentes colligerentur in unum, moras traxiſſe: tunc etiam (quod idem ſcribit Evangeliſta) ipſis piſcantibus, Dominum apparuiſſe: quam cum tertiam ordine factam apparitionem fuiſſe dicat (*f*); haud dubium ante manifeſtationem in monte factam eam contigiſſe, neceſſe eſt affirmare. Rem geſtam exacte admodum deſcribit idem Joannes Evangeliſta, poſtquam præcedenti capitulo finem videretur impoſuiſſe Evangelicæ ſcriptioni; ut appareat hæc eo conſilio addidiſſe, quod videret ea eſſe a cæteris prætermiſſa, quodque magni eſſent ponderis: non involvendam ſilentio nobiliſſimam Chriſti actionem, qua Petro totius univerſalis Eccleſiæ contulit præfecturam, exiſtimavit.

(d) Matt. 28.

(e) 1. Cor. 15.

Apoſtoli in Galilæam abeunt.

(e) Joann. 21.

(f) Ibid.

CXCVII.

Joannes igitur poſt deſcriptam a ſe Petri ac ſociorum piſcationem, Chriſtique factam illis manifeſtationem ad mare Tiberiadis, ac admirandam piſcium capturam, & menſam ipſis a Chriſto paratam, hæc addit: *Cum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Jeſus: Simon Joannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei: Paſce agnos meos. Dicit ei iterum: Simon Joannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine tu ſcis quia amo te. Dicit ei iterum: Paſce agnos meos. Dicit ei tertio: Simon Joannis amas me? Contriſtatus eſt Petrus, quia dixit ei tertio, Amas me? & dixit ei: Domine tu omnia noſti: tu ſcis quia amo te. Dixit ei: Paſce oves meas*. Jam ipſa piſcatione typus quidam ac figura Petri primatus fuerat præſignata, dum ipſe primus piſcandi iniit conſilium, & Piſcationem aggreditur: & licet alii ſimul rete jactarent in mare, & ad littus traherent; educere tamen illud ex aquis in terram, Petri ſo-

Petri Piſcatio.

ſollus fuit opus: *Aſcendit* (inquit Joannes) *Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus centum quinquaginta tribus. Et cum tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete.* Quem igitur piſcationis ſymbolo novimus coryphæum Apoſtolorum, Dominus alia ab his diverſa metaphora, gregis ſcilicet atque paſtoris eumdem univerſalem totius Eccleſiæ demonſtrat eſſe paſtorem. Jam olim prædixerat: *Tu vocaberis Cephas*, Petra ſcilicet, ſuper quam ſuam eſſet ædificarurus Eccleſiam. Rurſus eidem ipſi pollicitus erat claves, dicens: *Tibi dabo claves regni cælorum.* In præſentiarum vero hæc felicius implens, ait: *Paſce agnos meos: Paſce oves meas.*

CXCVIII Quæ communia Apoſtolis omnibus.

(a) Luc. 22.

Sicut enim quæ cæteris Apoſtolis æque ac Petro contulit, & communia omnibus eſſe voluit, evidenter expreſſit; nimirum cum dixit de his quæ ad ſacrificium pertinent: *Hoc* (a) *facite in meam commemorationem*; & quæ ad verbi prædicationem, quæque ad baptiſmum: *Euntes* (b) *docete omnes gentes, baptizantes eos*; quæ inſuper ad remiſſionem peccatorum ſpectarent: *Quæcumque* (c) *alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo: & quæcumque ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo*; vel cum dixit: *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt*; ſive cum (d) aperuit illis ſenſum, ut intelligerent Scripruras: Ita etiam quæ peculiaria voluit eſſe Petri, aperte ſignificavit, ſive cum dixit: *Tu vocaberis* (e) *Cephas*; vel cum ait: *Tu* (f) *es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, aut cum ſubdit: *Et tibi dabo claves regni cælorum*: ac denique cum eadem modo perficiens atque adimplens ait (g): *Paſce agnos meos, & paſce oves meas.*

(b) Matth. 28.

(c) Matth. 18.

(d) Luc. 24.

(e) Joann. 1.

(f) Matth. 16.

(g) Joann. 21.

CXCIX. Ex his igitur videas, Dominum noſtrum, certo quodam diſcrimine adhibito, quæ communia eſſent omnibus Apoſtolis, & quæ Petro tantummodo contuliſſet, egregie diſtinxiſſe; ut non mireris, ſi eadem adhibita diſtinctione, Patres dixerint aliquando, omnes Apoſtolos pari fuiſſe præditos poteſtate; aliquando vero, Petrum cæterorum caput, & principem: ut Cyprianus (h) feciſſe videtur, cum ſecundum germanam lectionem ſic ait: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego dico tibi quia tu es Petrus, & ſuper iſtam petram ædificabo Eccleſiam meam: & portæ inferorum non vincent eam. Et tibi dabo claves regni cælorum: & quæ ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in cælis: & quæcumque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis. Et iterum eidem poſt reſurrectionem ſuam dicit: Paſce oves meas. Super unum illum ædificat Eccleſiam ſuam, & illi paſcendas mandat oves ſuas. Et quamvis Apoſtolis omnibus poſt reſurrectionem ſuam parem poteſtatem tribuat, & dicat: ſicut miſit me Pater, & ego mitto vos: Accipite Spiritum ſanctum: ſi cui remiſeritis peccata, remittuntur illi; ſi cui retinueritis, retinebuntur: tamen ut unitatem manifeſtaret, unam cathedram conſtituit, & unitatis ejuſdem originem ab uno incipientem, ſua auctoritate diſpoſuit. Hoc erant utique & cæteri Apoſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio præditi honoris & poteſtatis: ſed exordium ab unitate proficiſcitur. Primatus Petro datur, ut una Chriſti Eccleſia, & cathedra una monſtretur. Et paſtores ſunt omnes, ſed grex unus oſtenditur, qui ab Apoſtolis omnibus unanimi conſenſione paſcatur. Quam unam Eccleſiam etiam in Cantico canticorum Spiritus ſanctus ex perſona Domini deſignat, & dicit: Una eſt columba mea, perfecta mea, una eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ. Hanc Eccleſiæ unitatem qui non tenet, tenere fidem ſe credit? Qui Eccleſiæ renititur & reſiſtit; qui cathedram Petri, ſuper quam fundata eſt Eccleſia deſerit, in Eccleſia ſe eſſe confidit?* Hæc Cyprianus: qui & multa alia in eamdem ſententiam, cum ibi, tum aliis in locis pie eruditeque admodum coagmentat: qui & ſæpe (i) firmiter conteſtatur, non aliunde obortas hæreſes eſſe, ac nata ſchiſmata, quam inde, quod unus in Eccleſia Dei ſacerdos, qui Chriſti vice fungatur, non cogitetur, ac pariter cognoſcatur; quem eſſe Petri ſucceſſorem Romanum Pontificem, pro conſtanti & abſque aliqua controverſia ſæpius aſſeverat.

(h) Cyprian. de unit. Eccl. Petri primatus.

(i) Cyprian. ad Corn. ep. 55. ad Rogat. ep. 65. ad Flo. Pupian. 69.

CC. Patrum aſſertiones.

Aſſertæ diſtinctioni etiam æque reſpondet, quod S. Hieronymus modo ſuper omnes Apoſtolos fundatam dicit Eccleſiam, paremque eoſdem adeptos a Domino poteſtatem: modo vero Petrum caput & principem appellat Apoſtolorum, ac ſuper eum fundatam teſtatur Eccleſiam. Ut in primis cum ait (k): *At dicis: Super Petrum fundatur Eccleſia, licet id ipſum in alio loco ſuper omnes Apoſtolos fiat, & cuncti claves regni cælorum accipiunt, & ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudo ſolidetur: tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio:* Hæc Hieronymus, qui & alias (l) pluries ſuper Petrum fundatam eſſe tradit Eccleſiam, eumque principem (m) Apoſtolorum & Eccleſiæ ſæpe nominat: cujus (n) ſucceſſori qui non communicat, eſſe ab Fccleſia Catholica alienum, nec eſſe Chriſti, ſed Antichriſti, gravi aſſertione confirmat Joannes (o) Chryſoſtomus, dum de his agit verbis, quibus Chriſtus affatus eſt Petrum, hæc ait: *Quid tandem, aliis omiſſis, de his duntaxat* Pe-

(k) Hier. adver. Jovin. lib. 1.

(l) Hier. eod lib. 1. ep. 54. ad Marcellam ep. 57. ad Damaſ. & lib. 1. contra Pelag. in Matth. c. 16.

(m) Contra Pelag. lib. 1. De Script. Eccleſ. c. 1. in Petro. In Epiſt. ad Galat. c. 5. In Epiſt. ad Epheſ. c. 1.

(n) Hier. ad Damaſ. ep. 57.

(o) Chryſoſt. in Joann. homil. 87.

Digitized by Google

Petrum affatur? Os erat Apoſtolorum, & Princeps & vertex ipſius cœtus, propterea & Paulus eum præter alios viſurus aſcendit: ſimul ut ei oſtenderet jam ſibi fiduciam habendam: tamquam enim negationis oblivifceretur, fratrum curam ei committit, neque negationis meminit, neque exprobat, ſed tantum dicit: Si amas me, fratrum curam ſuſcipias. Hæc Chryſoſtomus, alludens, ut apparet, ad
(a) Luc. 22. illud a Domino Petro dictum (a): *Et tu aliquando converſus confirma fratres tuos.*

CCI. Cæterum ut ad ſententiam S. Hieronymi revertamur, qua dicit cunctos Apoſtolos claves regni cæleſtis accepiſſe: ſic eam accipiendam eſſe exiſtimamus, ut Apoſtoli æque ac Petrus earumdem clavium uſum habuerint, ordinaria poteſtate ſcilicet dimittendi peccata. Verum quod ſpectat ad ſupremum dominium & auctoritatem, quam per clavium tradi-
(b) Iſa. 22. Apoc. 3. Quid præ cæteris Petro collatum. tionem ſignificatam eſſe ex clave (b) David ſatis confirmatur: conſtat Evangelii teſtimonio, Petro tantummodo a Domino tunc temporis fuiſſe promiſſas, ac Petro dumtaxat eſſe datas, atque ſic ſupremam poteſtatem, hoc ipſo ſcilicet tempore, cum a Domino eidem univerſus grex paſcendus committitur. Unde Opta-
(c) Optat. contra Parm. lib. 7. tus (c) Milevitanus: *Bono unitatis*, inquit, *beatus Petrus (cui ſatis erat, ſi poſtquam negavit, ſolam veniam conſequeretur) & præferri omnibus Apoſtolis meruit, & claves regni cælorum communicandas cæteris ſolus accepit*; & poſt nonnulla: *Stant tot innocentes, & peccator accipit claves: ut unitatis negotium formaretur, proviſum eſt ut peccator aperiret innocentibus, ne innocentes clauderent contra peccatores, & quæ neceſſaria eſt, unitas eſſe non poſſet.* Hæc il-
(d) Optatus contra Parm. lib. 2. & 2. le, & alia plura id genus: qui (d) & non ſemel expreſſe firmiterque teſtatur, univerſalem totius Eccleſiæ præfecturam, quam a Chriſto Petrus eſt conſecutus, transfuſam eſſe in Romanos Pontifices, Petri cathedræ legitimos ſucceſſores, ut cum hæc ait: *Igitur negare non potes, ſcire te in urbe Roma Petro primo cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus, unde & Cephas eſt appellatus: in qua una cathedra unitas ab omnibus ſervaretur, ne cæteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque defenderent; ut jam ſchiſmaticus & peccator eſſet, qui contra ſingularem cathedram, alteram collocaret. Ergo cathedra unica, quæ eſt prima de dotibus. Sedit prior Petrus, cui ſucceſſit Linus, &c.*

CCII. Differentia inter Petrum & alios Apoſtolos. Et ut agamus exemplo prudentis patrisfamilias, qui profert de theſauro ſuo nova & vetera, his addamus quæ ſcribit S. Bernardus ad Eugenium Romanum Pontificem cum ait: *Tu es, cui claves traditæ, cui oves commiſſæ ſunt. Sunt quidem & alii cæli janitores, & gregum paſtores, ſed tu tanto glorioſius, quanto differentius utrumque præ cæteris nomen hereditaſti. Habent illi ſibi aſſignatos greges, ſinguli ſingulos. Tibi univerſi crediti ſunt, uni unus: nec modo ovium, ſed & paſtorum tu unus omnium paſtor. Unde id probem, quæris? Ex verbo Domini. Cui etiam non dico Epiſcoporum, ſed & Apoſtolorum ſic abſolute, ſic indiſcrete tota commiſſæ ſunt oves? Si me amas Petre, paſce oves meas. Quas? illius vel illius populos civitatis, aut regionis, aut certi regni? Oves meas, inquit. Cui non planum, non deſignaſſe aliquas, ſed deſignaſſe omnes? &c.* Sic igitur cum omnes Chriſti oves & agnos Petrus a Domino poſt reſurrectionem ejus paſcendos acceperit, univerſi gregis paſtoris nomen eſt conſecutus, quod nemini Apoſtolorum conſtat eſſe conceſſum. Unde Arnobius (e) hæc in eam ſententiam, & quidem egregie: *Apoſtolo pœnitenti ſuccurritur, qui eſt Epiſcoporum Epiſcopus: & major gradus redditur ploranti, quam ſublatus eſt neganti.* Ad- (e) Arnobius in Pſal. 138.
dit: *Quod ut doceam, illud oſtendo, quod nullus Apoſtolorum paſtoris nomen accepit. Solus enim Dominus Jeſus Chriſtus dicebat: Ego ſum paſtor bonus; & iterum: Me, inquit, ſequuntur oves meæ. Hoc ergo nomen ſanctum, & ipſius nominis poteſtatem poſt reſurrectionem ſuam, Petro pœnitenti conceſſit; & ter negatus, negatori ſuo hanc, quam ſolus habuit, tribuit poteſtatem.*

Sed & S. Leo (f): *Inter beatiſſimos Apoſtolos*, inquit, *in ſimilitudine honoris fuit quædam diſcretio poteſtatis: & cum omnium par eſſet electio, uni tamen datum eſt ut cæteris præmineret, de qua forma, Epiſcoporum quoque eſt orta diſtinctio.* CCIII. (f) Leo epiſt. ad Anaſt. Epiſc. Theſſalon.
Gregorius (g) itidem: *Certe*, ait, *Petrus Apoſtolus primum membrum ſanctæ & univerſalis Eccleſiæ eſt: Paulus, Andreas, Joannes, quid aliud quam ſingularum ſunt plebium capita?* Hæc quidem (g) Greg. lib. 4. epiſt. 38.
ſecundum dictam diſtinctionem, habita ratione eorum quæ præ cæteris a Domino collata ſunt Petro: cum alioqui quod pertinet ad Apoſtolicum munus Evangelii prædicandi, atque peccata ſolvendi, æque omnes Apoſtolos pleniſſima poteſtate in univerſum mundum miſſos eſſe, idem ipſe Gregorius (h) profiteatur: qui & eadem ratione Paulum Apoſtolum caput Gentium effectum eſſe, & totius Eccleſiæ principatum obtinuiſſe teſtatur. Cæterum quantumlibet ampliſſimus fuerit ejus Apoſtolatus, quem accepit ad Gentes ſalvandas; tamen nihil eſt, quod poteſtati æquari poſſit principi Apoſtolorum omnium Petro, quem cum præfecerit Dominus uni- (h) Greg. in lib. 1. Reg. cap. 4. Paulus in quo minor Petro.

univerſo gregi, Gentes etiam ejuſdem ſubdidit poteſtati: futuræ enim erant & ipſæ Chriſti oves, de quibus ait aliquando (a): *Alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus paſtor.* Cum itaque nonniſi omnium ovium dicat unum ovile eſſe futurum, unumque paſtorem, cujus Dominus oves ſuas omnes & agnos curæ ſubjecerit: illum ipſum fuiſſe Petrum, nec alium præter ipſum, eadem poteſtate qua ipſum, in univerſali Eccleſia unicum inſtitutum eſſe paſtorem, ex his quæ dicta ſunt, neminem puto, niſi forte delirum & mente captum, non intelligere. Nec quia Petrus eos potiſſimum, qui ex circumciſione erant, erudiendos ſuſcepit, anguſtioribus finibus Apoſtolatum ſuum ampliſſimum coarctavit: ſicut nec cum Dominus de ſe dicat atque profiteatur, non eſſe miſſum niſi ad oves quæ perierunt ex domo Iſrael, excluditur hereditate Gentium, quam poſtulavit a Patre, ut non æque Gentium, ac Judæorum paſtor eſſe dicatur.

(a) Joan. 10.

CCIV. Eſt igitur Chriſti ovile unum, ejuſdemque paſtor unus, idemque Petrus electus a Domino, ac maxima omnium præfectura nobilitatus: quam ne extinctam eſſe cum Petro, & unius tantum hominis vita ſuperſtite Chriſti Eccleſiam perduraſſe; ac ſubinde gregem ſine paſtore, corpus ſine capite, fundamentum ſine ſtructura, ſeu ſine fundamento ſtructuram penitus remanſiſſe ſtulte nimis æque ac impie dicere cum Ethnicis cæteriſque Chriſtianæ fidei hoſtibus compellamur: fateri neceſſe eſt, eamdem collatam a Domino in Petrum ſummam omnium poteſtatem, in poſteros ejus cathedræ ſucceſſores eſſe derivatam. Iſtud ipſum denique eſt, quod Auguſtinus (b) ſæpe teſtatur, Dei Eccleſiam in Petro claves accepiſſe, & in ſe Petrum totius Eccleſiæ figuram repræſentaſſe: ne videlicet tantum munus videretur in Petri perſonam ſolummodo eſſe collatum, ac cum illo pariter extinctum; ſed potius in ipſum tamquam in totius corporis caput myſticum quod non extingueretur; ſed ſemper viveret in ſucceſſoribus. Unde idem ipſe Auguſtinus ad cathedram Petri ſæpe provocat Donatiſtas, ut cum ſcribit ad Generoſum his verbis: (c) *Si*, inquit, *ordo Epiſcoporum ſibi ſuccedentium conſiderandus eſt, quanto certius & vere ſalubriter ab ipſo Petro numeramus, cui totius Eccleſiæ figuram gerenti Dominus ait: Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferorum non vincent eam. Petro enim ſucceſſit Linus*, &c. Poſt recenſitos ſingulos Romanos Epiſcopos, Petri ſucceſſores, uſque ad Anaſtaſium, qui tunc ſedebat, hæc ſubdit: *In illum autem ordinem Epiſcoporum, qui ducitur ab ipſo Petro, uſque ad Anaſtaſium, qui nunc eamdem cathedram ſedet, etiam ſi quiſpiam traditor per illa tempora ſubrepſiſſet, nihil præjudicaret Eccleſiæ & innocentibus Chriſtianis, quibus Dominus providens ait de præpoſitis malis: Quæ dicunt facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Ex quibus liquet privilegia ſic a Chriſto fuiſſe Petro conceſſa, ut idem ipſe velut perſona propria exprimeretur in ſingulis ſucceſſoribus, atque in Eccleſia viveret ſemper; nec ejuſmodi veritatis ſignum poſſe ſucceſſoris alicujus criminibus umquam vel leviter labefactari.

Petri poteſtas propagata ad poſteros.

(b) Auguſt. in Joann. tract. 50. & 114. & aliis locis.

(c) Aug. ep. 165.

Id ipſum de Petro, ac de Romanæ Eccleſiæ Pontificibus teſtati ſunt, quotquot ab ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ extiterunt noſtrarum rerum Catholici tractatores, & quotquot etiam fuerunt umquam ſacra concilia in Spiritu Sancto legitime congregata: hoc ipſum omnes denique Sancti, quorum vita eſt illuſtrata miraculis, ſunt ſemper abſque aliqua dubitatione profeſſi. Non eſt autem præſentis inſtituti prædictorum omnium ſingula hic intexere teſtimonia: nam cœpta atque inita ſemel rerum geſtarum tractandarum ratione, ab ea divelli non patimur: cum alioqui eadem ipſa in noſtrorum Annalium ſingulis fere annis recenſendis lector inveniat ubique teſtata, ac facile explicata. Hæc vero ſummatim perſtricta in præſentiarum prætermiſiſſe minime oportuit, quod in præfatione polliciti ſimus, non tantum res geſtas proſequi, ſed ipſius Eccleſiæ inſtitutionis originem, & quæ ad eam ſpectant ordinationes atque traditiones, iiſdem noſtris Annalibus interſerere. His igitur ſic curſim explicatis, quæ reliqua ſunt narrationis Evangelicæ proſequamur. CCV.

Poſt hæc omnia de Primatu Petri a Domino ſtabilita; quo ipſe genere mortis ad poſtremum clarificaturus eſſet Deum, eidem prædixit: quem & quod curioſe de Joannis futuro ſtatu perquireret, Dominus ab ea rogatione dimovit. Hæc cum narraſſet Joannes, ſuo Evangelio finem imponit, multa (ut ipſe teſtatur) prætermittens: ſatis enim ſibi viſa ſunt ea quæ ſcripſit, tum ad veritatem Evangelicam aſtruendam, tum etiam ad hæreticos arguendos, quorum cauſa ejuſmodi ſuſcepiſſe negotium, Hieronymus (d) & alii atteſtantur. Jam vero ſequitur, rerum ac temporum ordine, celeberrima omnium Domini illa manifeſtatio in Galilæa, in monte facta, qui Thabor fuiſſe ab omnibus exiſtimatur: de qua agens Matthæus, (e) hæc ait: *Undecim autem diſcipuli abierunt in Galilæam in montem, ubi conſtituerat illis Jeſus*, &c. Porro non ille tantum diſcipulorum nume- CCVI.

(d) Hieron. de ſcript. Eccl. in Joan.

(e) Mat. 28. In monte manifeſtatio Chriſti.

merus, qui Hieroſolymis in Galilæam profectus eſt, tunc interfuit: ſed fere quotquot videbantur fuiſſe in Chriſto credentes, nimirum poſt Apoſtolos, ac ſeptuaginta duos diſcipulos, reliqui omnes qui tam in Judæa, quam etiam in Galilæa, Chriſti fidem fuerant amplexati, eidem manifeſtationi omnium celeberrimæ præſentes fuere: hanc enim omnes fere exiſtimant fuiſſe illam, cujus
(a) 1. Cor. 15. meminit Paulus Apoſtolus (a), dum cæteras numerans ait: *Viſus eſt Cephæ, & poſt hoc undecim: deinde viſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul: ex quibus multi manent uſque adhuc, quidam autem dormierunt.* Hæc enim non ſicut reliquæ a Domino factæ manifeſtationes, inopinato & præter ſpem accidit; quæ quidem a Domino primum prænunciata, & locus in quo agenda eſſet, ab eo deſtinatus ac conſtitutus eſt; quæ etiam ab Angelo poſt reſurrectionem fuerat indicata, ac Apoſtolis per mulieres ſignificata. Quamobrem certa dies ab Apoſtolis putatur eſſe condicta, qua prædicti omnes uno loco ſeſe ſiſterent, atque advenientem Dominum expectarent. *Cum igitur illuc veniſſent,* inquit Matthæus
(b) Mat. 28. (b), *videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt. Et accedens Jeſus locutus eſt eis, dicens: Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritu ſancti: docentes eos ſervare omnia quæcumque mandavi vobis: & ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, uſque ad conſummationem ſæculi.* Hactenus Matthæi Evangelium.

CCVII. Apparitio facta Jacobo. Quod vero poſt hæc addit Paulus, apparuiſſe Dominum Jacobo: nulla penitus de ea re apud Evangeliſtas habetur mentio: quæ vero ex Evangelio Nazaræorum a
(c) Hieron. de ſcript. Eccleſ. in Jacobo c. 2. Hieronymo (c) recitatur Jacobo fratri Domini facta manifeſtatio, contigiſſe creditur prima die, & exiſtimatur eſſe ab hac diverſa, quæ remanet prorſus obſcura. Quod inſuper adhuc manifeſtationem aliam poſt eam omnibus Apoſtolis factam eſſe idem Paulus affirmat, proculdubio illam noviſſimam omnium eſſe credimus, quæ a Mar-
(d) Marc. 16. co (d) Evangeliſta ac Luca (e) narratur,
(e) Luc. 24. licet ab aliis alio loco ponatur. Poſtquam enim e Galilæa Hieroſolymam Apoſtoli ſunt reverſi, ejuſmodi manifeſtationem Domini contigiſſe Lucas non obſcure ſignificat ex verbis Domini, quibus juſſi ſunt Apoſtoli manere in civitate, donec acciperent Spiritum ſanctum: cum alias antequam inde receſſiſſent, admoniti eſſent ab Angelo proficiſci in Galilæam: ut manifeſte appareat, poſt reditum e Galilæa Hieroſolymam, factam eſſe.

CCVIII. De noviſſima manifeſtatione. Apparuiſſe autem hac ultima vice Dominum Apoſtolis recumbentibus, Marcus teſtatur, cum ait: *Noviſſime recumbentibus illis undecim apparuit, & exprobravit incredulitatem eorum, & duritiam cordis.* Lucas de eadem menſa teſtari videtur, dum ait: *Adhuc autem illis non credentibus, & mirantibus præ gaudio, dixit: Habetis hic aliquid, quod manducetur? At illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi, & favum mellis. Et cum manducaſſet coram eis: ſumens reliquias dedit eis:* ac ſubinde ex Scripturarum teſtimonio ſuam reſurrectionem confirmans, tunc aperuit illis ſenſum ut intelligerent Scripturas, admonuitque ne inde ſecederent, ſed Hieroſolymis manerent, donec induerentur virtute ex alto; quibus dictis, educens eos foras, Bethaniam verſus, elevatis manibus benedixit eis, & cælum conſcendit. Hæc omnia Lucas, ſed plurbius Marcus, qui (ut diximus) de hac noviſſima Domini manifeſtatione agens, dixiſſe adhuc Apoſtolis ait: *Euntes in mundum univerſum prædicate Evangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos, qui crediderint; hæc ſequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, &c.* Addit demum: *Dominus quidem Jeſus poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cælum, & ſedet a dextris Dei*; ut ex his manifeſte appareat, unam eamdemque manifeſtationem a Marco & Luca deſcriptam, eamdemque eſſe noviſſimam, de qua quod alter ſcripſiſſe videretur, vel prætermiſiſſe, alter tacuit vel expreſſit. Quin & Lucas, quod tam Marcus quam ipſe etiam in narratione Evangelica præteriiſſe viſi eſſent, ſcribens poſtea Acta Apoſtolorum, ipſo eorum exordio ſuperaddidit, dicens (f): *Igitur qui convenerant, interrogabant eum, dicentes: Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſrael? Dixit autem eis: Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate: ſed accipietis virtutem ſupervenientis Spiritus ſancti in vos, &c.* (f) Act. 1.

At quoniam hac ſua noviſſima manifeſtatione, præter alias dotes quas Chriſtus Dominus noſter ſuæ Eccleſiæ liberaliter contulit, duas ſuperaddidiſſe videtur, unam a Marco poſitam, alteram vero a Luca enarratam: illam de operatione miraculorum collatam Fidelibus, quæ communis omnibus Chriſtianis eſſe poſſet, iſtam de divinarum Scripturarum intelligentia Apoſtolis tantum peculiariter conceſſam: non poſſumus leviter ſic rem percurrere, ut non aliquantulum ejuſmodi dona conſideremus: quæ eo quod nonniſi in Eccleſia Catholica reperiri, nec ab aliis uſurpari poſſint, merito dotes Eccleſiæ ſunt a Patribus appellata: ſunt enim ſigna quædam firmiter inhærentia ve- CCIX. Duæ conceſſæ eccleſiæ dotes.

ræ Chriſti Eccleſiæ, quibus eadem ab hæreticorum conventibus, Satanæ ſynagogis, diſtingui poſſit: quæ tamen ſic ei data eſſe noſcuntur, ut non ſingulis qui ſunt in Eccleſia, ſint conceſſa; non enim quibuſcumque Catholicis eſt miraculorum gratia impartita, vel ſemper: neque etiam omnes, qui loco Apoſtolorum ſucceſſerunt Epiſcopi, aſſecuti ſunt ſenſum & intelligentiam Scripturarum; vel eos ipſa ſemper excelluiſſe gratia fuerit neceſſarium. Nam ſanctiſſimos Patres, quos Doctores Eccleſiæ ob illorum ſublimem eruditionem merito nominamus, quamtumlibet ea Spiritus ſancti gratia præ cæteris imbutos eſſe liqueat, in interpretatione Scripturarum non ſemper ac in omnibus Catholica Eccleſia ſequitur, Sed ſic dicta Spiritus ſancti charismata a Chriſto ſuæ Eccleſiæ conceſſa eſſe dicuntur, ut ejus ſint propria; nec penes alios qui foris ſunt, inveniri queant.

CCX.
De dote miraculorum.

Et ut agamus de ſingulis. Quod in primis ad miraculorum virtutem ſpectat, numquam ad falſæ doctrinæ atteſtationem ab hæreticis aliquod factum aliquando miraculum reperitur, quod vere miraculum dici poſſet, ut ſuis locis inferius declarabimus. Cum enim, quod ad eam rem pertinet, nihil aliud ſit miraculum, quam a Deo omnipotente patenter editum teſtimonium, ſecundum quod & ipſe Dominus aliquando ad eam confirmandam veritatem ait (a): *Ut autem ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata (ait paralytico) tibi dico: Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam*; vel cum inculcat de teſtimonio Patris (b): quod & Sancti ſæpiſſime feciſſe noſcuntur. Certe penes quos veritas doctrinæ non eſt (quoniam Deus verax eſt, nec fallere, nec falli poteſt) nec per miracula facta divina atteſtatio unquam accedet: repugnat enim & omnino contraria ſunt inter ſe; ut veritas mendacio adſtipuletur, ac Deus conſentiat falſitati. Cæterum quotieſcumque expedire viſum eſt ad confirmationem veræ doctrinæ, & utilitatem electorum, ac reproborum confuſionem, exhiberi miracula; Deus numquam Eccleſiæ ſuæ defuit, nec deerit, cum ſe ipſum (ut ait Apoſtolus c) negare non poſſit. Supperſunt innumera de his exempla, quæ ſuis locis ſecundum temporum ordinem opportunius enarrabimus: addemus pariter de nonnullis hæreticis, qui ejuſmodi dotem Eccleſiæ æmulantes, gratiam miraculorum affectantes, per fictionem ſaltem, cum non liceret per veritatem, eam uſurpare conati ſunt; ſed confuſi ſunt, quoniam Deus ſprevit eos.

(a) Marc. 2.
(b) Joan. 7.8. & 15.
(c) 2. Tim. 2.

CCXI.
Divinæ Scripturæ altitudo.

Quod autem pertinet ad intelligentiam Scripturarum a Chriſto collatam Apoſtolis, ac transfuſam per eoſdem in ſanctam Eccleſiam: nemo tanti muneris amplitudinem facile mente concipiet, niſi quæ ejuſdem ſit Scripturæ altitudo, latitudo, ſublimitas, & profundum, perfecte noverit. Ecce enim, qui tam immenſum pelagus navigarunt (quod ait Pſalmiſta d) facientes operationem in aquis multis, viderunt mirabilia in profundo. Audi quid de his, quod didicit experimento, Auguſtinus (e) teſtetur: *Tanta eſt*, inquit, *Chriſtianarum profunditas litterarum, ut in eis quotidie proficerem, ſi eas ſolas ab ineunte ætate uſque ad decrepitam ſenectutem maximo otio, ſummo ſtudio, meliore ingenio conarer addiſcere: non quod ad ea quæ neceſſaria ſunt ſaluti, tanta perveniatur difficultate; ſed cum quiſque ibi fidem tenuerit, ſine qua pie recteque non vivitur, tam multa, tamque multiplicibus myſteriorum umbraculis opaca intelligenda proficientibus reſtant, tantaque non ſolum in verbis quibus iſta dicta ſunt, verum etiam in rebus quæ intelligendæ ſunt, latet altitudo ſapientiæ, ut annoſiſſimis, acutiſſimis, flagrantiſſimis cupiditate diſcendi hoc contingat, quod eadem Scriptura quodam loco habet. Cum conſummaverit homo, tunc incipit.* Hæc Auguſtinus. Gregorius (f) etiam in eamdem ſententiam: *Multa quidem*, inquit, *in illa ita aperta ſunt, ut paſcant parvulos: quædam vero obſcurioribus ſententiis, ut exerceant fortes, quatenus cum labore intellecta, plus grata ſiat. Nonnulla autem in ea ita clauſa ſunt, ut dum ea non intelligimus, agnoſcentes infirma noſtra cæcitates, ad humilitatem magis quam ad intelligentiam proficiamus. Sunt enim quædam, quæ ita de cæleſtibus loquuntur, ut ſolis illis ſupremis civibus in patria ſua perſiſtentibus pateant, ac necdum nobis peregrinantibus reſerentur, &c.*

(d) Pſal. 106.
(e) Auguſt. ad Voluſ. epiſt. 3.
(f) Greg. in Ezech. ho. 17.

CCXII.
De Divinæ Scripturæ intelligentia.

Quamobrem Paſtos omnes æque conſentiunt, ſenſum divinæ Scripturæ, abſque mentis illuſtratione divinitus facta, poſſe percipi, impoſſibile eſſe: unde apud Juſtinum (g) martyrem divinus catechiſta hæc in eam ſententiam: *At tu*, inquit, *votis & precibus tibi ante omnia lucis portas aperiri opta: neque enim ab aliquibus perſpiciuntur atque intelliguntur, præterquam ſi cui Deus & Chriſtus ejus conceſſerit intelligentiam.* Hæc ad Juſtinum philoſophum incognita, ſed a Deo miſſa perſona, quæ illum imbueret Chriſtiana fide, locuta eſt. Irenæus (h) hæc etiam: *Scripturæ quidem perfectæ ſunt, quippe a Verbo Dei & ſpiritu ejus dictæ: nos autem ſecundum quod minores ſumus & noviſſimi a Verbo Dei & Spiritu ejus, ſecundum hoc & ſcientia myſteriorum ejus indigemus. Et non eſt mirum, ſi in ſpiritualibus cæleſtibus, in his quæ debent revelari, hoc patimur nos: quandoquidem etiam eorum quæ ante pedes*

(g) Juſtin. mar. de veritate Chriſt. relig.
(h) Iren. adver. hæreſ. lib. 2. cap. 47.

ſunt

ſunt (*dico autem quæ ſunt in hac creatura, & quæ conteruntur a nobis, & videntur, & ſunt nobiſcum*) *multa ſuperant noſtram ſcientiam, & Deo hæc ipſa committimus.* Chryſoſtomus (*a*) eadem his verbis: *Neque enim vel ſyllaba, vel apiculus eſt in ſacris litteris, in cujus profundo non ſit grandis quiſpiam theſaurus: proinde nobis opus eſt divina gratia ducamur, & Spiritu ſancto illuſtrati, eloquia divina adeamus. Neque opus habet divina Scriptura hominum ſapientia, ut intelligatur, ſed revelatione Spiritus; ut hauſto inde vero ſenſu, magnum nobis hinc lucrum accreſcat.* Hæc ille. Id denique cæteri omnes Eccleſiaſticarum rerum ſcriptores: quippe qui ſciant Petrum (*b*) Apoſtolorum principem ſic eſſe locutum: *Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia: ſed Spiritu ſancto inſpirati, locuti ſunt ſancti Dei homines.* Quomodo igitur eædem divinæ Scripturæ, alio ſpiritu ab eo quo ſcriptæ ſunt, poſſent intelligi? Unde & Gregorius (*c*) in illa Domini verba ad Ezechielem: *Comede volumen iſtud. Et aperui os meum, & cibavit me volumine illo. Hoc ipſum,* inquit, *ſumere, noſtrarum virium non eſt, niſi ipſe cibaverit, qui ut comedatur juſſit. Ille enim cibatur, qui per ſe edere non poteſt: & quia ad capienda verba cæleſtia, idonea noſtra infirmitas non eſt, ipſe nos cibat, qui nobis in tempore menſuram tritici temperat; quatenus in ſacro verbo dum hodie intelligimus quod heſterna die neſciebamus, cras quoque comprehendimus quod hodie neſcimus, per divinæ diſpenſationis gratiam quotidiano alimento nutriamur. Omnipotens enim Deus quaſi toties ad os cordis noſtri manum porrigit, quoties nobis intellectum aperit, ut cibum ſacri eloquii in noſtris ſenſibus mittat: cibat ergo nos volumine, cum ſenſum nobis Scripturæ ſuæ diſpenſando aperit, & ejus dulcedine noſtras cogitationes replet.* Hæc Gregorius.

(*a*) Chryſ. hom. 12. in Geneſ.

(*b*) 2. Pet. 1.

(*c*) Greg. in Ezech. ho. 10.

CCXIII. Lapſus multorum unde. Alia multa id genus in eamdem ſententiam a Patribus dicta ſunt, quæ, ne nimia prolixitate ſimus oneroſi, conſulto prætermittimus. Hic itaque lapis eſt offenſionis, & petra ſcandali: quotquot enim temeraria præſumptione, proprii ingenii freti viribus, non per oſtium (quod tantum clavis David cum aperit, nemo claudit; & cum claudit, nemo aperit) ad divinam Scsipturam ſibi aditum patefaciunt, ut fures habendi ſunt & latrones, quippe qui ſpiritu inflati ſuperbiæ, profundis offuſi tenebris, errantes in invio & non in via, hæreſum auctores vel ſectatores eſſe inveniuntur. *Quos*, inquit Gregorius, (*d*) *ad intellectum pravum intentio perverſa non raperet, niſi prius ſuperbia inflaret. Dum enim ſe præ cæteris ſapientes arbitrantur, ſequi alios ad melius intellecta deſpiciunt: atque ut apud imperitum vulgus ſcientiæ ſibi nomen extorqueant, ſtudent ſummopere & ab aliis recte intellecta deſtruere, & ſua perverſa roborare.* Hæc ipſe.

(*d*) Greg. cur. paſt. part. 3.

Quantumlibet igitur quis ſit moribus vitæ ſublimis, eruditione præclarus, ingenii acumine pollens, adde ſi placet, ab aliquo cæleſti Angelo, immo etiam ab ipſo Deo quolibet modo edoctus & eruditus: adhuc tamen aliquid ſibi deeſſe, ut apud alios fidei firmitate conſtare debeant quæ tradit, intelliget; donec eadem illa ab Eccleſia Catholica fuerint cognita & confirmata: ipſa enim non modo privata cujuſpiam ſcripta probare, ſed & quæ ſint canonica, definire conſuevit. Hac de cauſa, inquit Auguſtinus (*e*) de Paulo, quod a Deo licet inſtructus, mittitur ad Ananiam; item addit de Cornelio Centurione, qui ab Angelo traditur Petro imbuendus: & ipſe Paulus (*f*) qui hoc didicit, docens alios de ſe ait, ſcribens ad Galatas, quod cum non ab homine, ſed a Deo accepiſſet Evangelium; tamen Hieroſolymam aſcenderit, ut illud conferret cum Apoſtolis. Idemque ex his quæ fecerat, alios ſimiliter docens: *Sed licet nos*, inquit, *aut Angelus de cælo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.* Itaque ſicut (quod ait Auguſtinus *g*) divina Scriptura demonſtrat Eccleſiam: ita & Eccleſia divinam Scripturam interpretatur. Nonniſi Eccleſiæ Scripturas eſſe, Tertullianus (*h*) agens adverſus hæreticos, monſtrat. Unde & merito Auguſtinus: (*i*) *Ego vero*, inquit, *Evangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret auctoritas.* Cujus ergo ſunt Scripturæ divinæ, ejuſdem eſſe etiam illarum interpretationem, quis neget? Eſt igitur ſolius Eccleſiæ munus, non tantum divinarum Scripturarum veram intelligentiam aſſequi, ſed & cuncta quæ ad illas pertinent, cognoſcere, ſimulque vera probare, & quæ ſunt falſa rejicere. Sed in his non amplius immorandum.

CCXV. Redarguitur cæca præſumptio.

(*e*) Aug. de doctr. Chriſt. lib. 1.

(*f*) Galat. 1.

(*g*) Auguſt. contra Creſc. lib. 1. c. 33.

(*h*) Tert. de præſcrip.

(*i*) Auguſt. contra epiſ. Manichæi. c. 5.

Cum ejuſmodi munera Chriſtus Redemptor noſter ultima ſui manifeſtatione (ut vidimus) impartitus eſſet Eccleſiæ: jam proxime aſcenſurus in cælum, *elevatis manibus ſuis*, inquit Lucas (*k*), *benedixit eis.* Hoc quippe ſignum, ut elevatis manibus benedictio traderetur, apud Hebræos in uſu fuiſſe apparet: nam & de Aaron (*l*) legitur, quod extendens manum ad populum, benedixit ei. Divini numinis imprecationem eo actu ſignificari ſolere, ſatis expreſſum habemus in Exodo (*m*), dum extenſione manus ea- CCXV. Ritus benedicendi.

(*k*) Luc. 24.

(*l*) Levit. 9.

(*m*) Exod. 8.

ſi-

ſignu a Moyſe & Auroa fiebant. Uſu receptum eſt, haud aliande quam ex traditione Apoſtolorum, apud Chriſtianos etiam, ut benedicendo, manum catendaot, ac inſuper crucis ſignum eadem manu deducant. Sed de crucis ſigno opportuniori loco dicemus iaferius.

Factum eſt igitur (loqait (*a*) Lucas)
CCXVI. (*a*) Luc. 24. *cum benediceret illis, receſſit ab eis, & ferebatur in cælum.* Io Actis (*b*) autem
(*b*) Act. 1. idem hæc paulo fuſias his verbis: *Et cum*
De aſcenſione domini. *hæc dixiſſet, videntibus illis elevatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculir eorum. Cumque intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri aſtiterunt juxta illos in veſtibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilai quid ſtatis aſpicientes in cælum? hic Jeſus, qui aſſumptus eſt a vobis in cælum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cælum. Tunc reverſi ſunt Hierosolymam a monte, qui vocatur Oliveti, qui eſt juxta Hieruſalem, ſabbati habens iter.* Quantum autem eſſet ſabbati iter, hæc, qui ex ſecta Phariſæoram eſſent, ſolebant dicere: *Rab Achiba, & Simeon, & Hillel, magiſtri noſtri tradiderunt nobis, ut bis mille pedes ambularemus in ſabbato.* Hæc upud Hieroaymum (*c*): Sed apud Suidam:
(*c*) Ad Algaſiam epiſt. 152. q. 10. (*d*) *Sabbati via eſt*, inquit, *duorum millium cubitorum: tanto enim ſpatio acra caſtea antecedebat, tantoque interval-*
(*d*) Suid. verbo. σαββάτου ὁδός. *lo, quibus id fas erat, aream movebant in ſabbato.* Hæc ibi.

Ceterom qued moas Oliveti non amplios mille paſſibus (qaod Beda & ulii
CCXVII. Iter Sabbati. tradunt qui ſcripſerunt de locis ſanctis) ab Hieroſolymis diſtet: quantum iter ſubbati eſſet, ex eo facile metiri licet. Verum qaod Joſephus (*e*) de Romanis a-
(*e*) Joſeph. de bello Jud. lib. 6. c. 3. gens, qui primo Hieroſolymam obſederunt, dicur montem Oliveti ſexto ab Hieroſolymis diſtare ſtadio; qaarta parte minus non milliario fuiſſe iter ſubbari, diei poſſe videtur. Sed longe minus erat iilad iter ſubbati Phariſæorum poſitam a Hieronymo, nempe daorum millinm pedum: nam ſi ſtadium (qaod ſcribit Plinias *f*)
(*f*) Plin. lib. 2. cap. 23. habet ſexcentos & vigintiquinque pedes, ſex ſtadia contiaent ter mille ſeptingentos quinqoaginta pedes. Sed miſſa iſtæc. De eudem ipſorum reverſione item Lucas io Evangelio habet hæc verba: *Et ipſi adorantes regreſſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno.* Quod vero addit: *Et erant ſemper in templo, laudantes & benedicentes Deum*; juaxiſſe prædictis, quæ poſtea facta ſunt, certum eſt. ſicut & cum de aſcenſione locutus eſſet Murcus, mox
(*g*) Marc. 16. ſubdit (*g*): *Illi autem profecti prædicaverunt ubique, &c.* cum ulioqui de Apoſtolis & diſcipulis conſtet, decem illis diebus qai medii fuar ub uſceaſione Domini uſque ad Pentecoſten, noo alibi quam io domo una manſiſſe.

Ex qautuor Evuageliſtis Marcus tantum & Lacas de aſcenſione Domiai meminerunt; qaæ enim ab aliis prætermiſſa vel dicta eſſent, ab aliis addita vel tacita at piorimum fuiſſe, ea eiſdem Evangeliſtis exploratiſſimum eſt. CCXVIII Multa præterea obvolata ſilentio remanſiſſe, ſutis teſtatur Joaones (*h*), qui noviſſimus omnium Evangelium ſcripſit & quæ ab aliis eo argumento litteris commendata eſſent, probe novit; dum his utitur verbis: (*h*) Joan. 20. 21. *Multa quidem, & alia ſigna fecit Jeſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt, ut cedatis quia Jeſus eſt Chriſtus filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.* Rarſam hæc ille in fine: *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jeſus: quæ ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum capere poſſe eos, qui ſcribendi ſunt, libros.* Ut ex his videas eam iniiſſe rationem Evangeliſtas in Evungelica hiſtoria conſeribenda, ut noa ſingulus res geſtas ſaſciperent enarrandas, ſed quaatum ſutis eſſet ad fidem adſtruendani; & ex ejus operibus demonſtrarent (quod uit Joannes) ipſum Jeſum eſſe Chriſtum Filium Dei, ſatiſque ea eſſe ud ſulutem, ut ſic credentes vitam haberent in nomine ejus. Ar quoniam ſcimus ejuſmodi Evangeliſtæ ſententium a Chriſtianæ religionis hoſtibus ſolitam de- De Joannis hyperbole. rideri, ipſumque Joannem ſugillari, quod ea hyperbole aſus ia hiſtoria, miaos perfunctus ſit partibas perſpicacis hiſtorici: operæ pretium dacimas, quid de ea re Iſi- (*i*) Iſidor Peluſ. lib. 2. epiſt. 99. dorus (*i*) ad Aphrodiſium ſcripſerit, hic intexera. CCXIX.

Quoniam, ioquir, *Judaus quidam (ut ad me ſcripſiſti) inſcitiæ plenus, divinum Evangeliſtam, quod his verbis uſus ſit: Ne ipſum quidem mundum capere poſſe arbitror eos, qui ſcribendi ſunt, libros: hyperbolica locutionis damnas, negotium tibi faceſſit; opera pretium eſt ex veteri Teſtamento, quod ipſe quoque probat, ac divinum exiſtimat, ea quæ per hyperbolem dicta ſunt, in medium producere; ut ille intelligat, Evangeliſtam quoque veterem illam Scripturam ſequentem ea ſcripſiſſe quæ ſcripſit. Quidnam igitur ſcriptum ſit, diſcamus. De Cananæis quidem urbibus (h): Urbes muro* (*k*) Deut. 1. *cincta ſunt uſque ad cælum. De terra autem eorum dictum eſt (l): Terram fluen-* (*l*) Exod. 3. *tem lacte & melle. Denique de navigantibus (m): Aſcendunt uſque ad cælos, & de-* (*m*) Pſal. 106. *ſcendunt uſque ad abyſſos. Hæc igitur ille ruſtice ſapiens exponat, non ad allegoriam confugiens, nec moralem ſenſum afferre ſtudens, ſed res ipſas explicans. Quod ſi non poteſt, (neceſſe enim eſt, ut vel hæc hyperbolice dicta eſſe fateatur, vel interpretatione opus habere) quid eſt, quamobrem extrema inſcitia adverſum ſe*

argu-

argumentum præbens, Evangeliſtam carpat? qui etiam ſi hyperbolem adhibuiſſe videatur, eam tamen mitigavit, dum dixit, puto. Etenim illic quidem mera eſt hyperbole, hic autem temperata: nec eam ſimpliciter dimiſit, ſed caſtigavit ac lenivit. Porro qui hyperbolas caſtigat, duplicem rem facit: nam & cupiditatem ſuam indicat; & veritatem attigit. Quia illud quoque probabile eſt, ne hyperbolice quidem hoc dictum eſſe. Neque enim dictum eſt Jeſum multa quoque alia ſigna in hoc mundo feciſſe, ſed indefinite feciſſe. Sunt autem alia ipſius miracula hoc mundo antiquiora, quæ quidem nec ſcripto, nec libris tradi poſſunt, non modo propter multitudinem & magnitudinem, ſed etiam quia ſermonis & mentis vim ſuperant. Quis enim cœleſtium agminum naturam, ordinem, ornatum, concordiam, concinnationem, charitatem, pacem referre poterit, aliaque omnia, quæ ne enumerando quidem recenſeri poſſunt? Hæc Iſidorus.

CCXX. Joannes igitur, qui a divinitate Filii Dei exorſus eſt Evangelium, cum ad calcem illud perducit, ultima prioribus jungens, Ineffabilia dicit eſſe illius opera, per quem omnia, ut præfatus erat, facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil: ac ita mira quadam concinnatione, quod ajebat

(a) Habac. 3. Secund. 72. Propheta: (a) *Domine conſideravi opera tua, & expavi*; admirabili quadam, & quæ humanum captum ſuperat, admiratione affectus, non tantum quæ facta ſunt in carne exiſtente opera Jeſu, ſed quæ ab initio & ante ſæcula ſit divinitate operatus, quantum homini licet, mente complectens, ea ultimo periodo (quod ſcribendum ſuſceperat) Filii Dei divitiatem inſinuat. Atque in hunc modum Joannem hac etiam ex parte numeros omnes abſolutiſſimi hiſtoricorum ſcriptoris abſolviſſe conſtat; quippe qui non quæ ſunt hominis tantum, ſed quæ ejuſdem Dei & hominis ſunt geſta, enarranda ſuſcepiſſet: ſed cum quæ Dei ſunt, ſuperent vires hominum, neceſſario appoſiteque ea ſibi utenda fuit ultimo loco ſententia. In hunc quoque ſenſum invenimus Dionyſium Alexandrinum in epiſtola priori adverſus hæreſim Samoſateni hunc locum explicaſſe, nempe Joannem intellexiſſe de Chriſto Verbo: licet ſciamus tam a dicto auctore, quam ab Auguſtino, (b)

(b) Aug. in Joan. tract. ult. & aliis, alium adhuc eſſe allatum ſenſum illorum verborum; nimirum mundum haud ſatis capere poſſe omnem perfectiſſimæ Evangelicæ prædicationis excellentiam. Cæterum ſicut nec cuncta Chriſti facta, ita multo minus omnia dicta ab eo verba, Evangeliſtæ ſunt proſecuti. Citat Paulus Apoſtolus Chriſti ſententiam ab illis prætermiſſam; cum Epheſios al-

(c) Act. 20. loquens, ſic ait: (c) *Meminiſſe verbi Domini Jeſu, quoniam ipſe dixit: Beatius eſt magis dare, quam accipere.* Rurſus illa in ore multorum adhuc Domini verſatur ſententia: *Eſtote probati nummularii.* Recitat eam Hieronymus (d) ſic ſcribens ad Minerium: *Scias me illud Apoſtoli libenter audire: Omnia probate: quod bonum eſt, tenete; & Salvatoris verba, dicentes: Eſtote probati nummularii.* (d) Hieron. epiſt. 152. in fin. Uſurpat eamdem Caſſianus: ſed & illud: *Ubi te invenero, ibi te judicabo*; & ſi quæ alia hujuſmodi ſit invenire.

CCXXI. Poſt functos Evangeliſtas, Joſephus (e) Judæus reperitur, qui poſt annos quinquaginta Græco ſermone res geſtas Judæorum eſt proſecutus: qui res etiam geſtas Chriſti addens, eas his paucis perſtrinxit: *Eo*, inquit, *tempore fuit Jeſus, vir ſapiens (ſi tamen virum eum fas eſt dicere: erat enim mirabilium operator, & doctor eorum qui libenter vera ſuſcipiunt, plurimoſque tam de Judæis quam de Gentibus ſectatores habuit) Chriſtus hic erat: quem accuſatum a noſtræ gentis Principibus, Pilatus cum addixiſſet cruci, nihilominus non deſtiterunt eum diligere qui ab initio cœperant. Apparuit enim eis tertia die vivus, ita ut divinitus de eo vates hoc & alia multa miranda prædixerunt: & uſque in hodiernum diem Chriſtianorum genus ab hoc denominatum non deficit.* (e) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 3. Joſephi teſtimonium. Hæc Joſephus: cujus teſtimonium in pervetuſto Judæorum codice, in quo ejus hiſtoriæ e Græco in Hebraicum tranſlatæ, antiquitus ſcriptæ ſunt, cum hic Romæ requireretur (o perfidorum impudentiam!) abraſum inventum eſt, adeo ut nulla ad excuſandum ſcelus poſſet afferri defenſio, cum membrana ipſa id exclamare videretur. Habes ejuſdem Joſephi de Chriſto teſtimonium ab Euſebio (f) recitatum, atque ab aliis compluribus.

(f) Euſebius hiſt. lib. 1. c. 11.

CCXXII. De fide Joſephi hiſtorici. Cæterum de rebus Chriſti ab eodem Joſepho ſcriptis, parum aut nihil eſt quod illi debeamus: quippe qui temporum ordinem intervertendo, complura (ut ſuperius eſt demonſtratum) ambigua potius & obſcura, quam clara & certa reddidit. Unde minus diligentis hiſtorici munus exolviſſe & hac in parte impleſſe judicandus eſt; atque ex eo præſertim, quod res nobiliſſimas tunc temporis geſtas, ac ſumma memoria dignas, ſurda aure prætererit, atque ſic obvolutas circumfuſaſque tenebris ignobiliter reliquerit. At certe credo, hunc, quatenus Chriſtum Dei filium eſſe fatetur, nonniſi Dei virtute compulſum atque coactum feciſſe: quandoquidem cum agit (g) de immenſa clade Judæis a Tito illata, illius belli cauſam Jacobi potius neci, quam Chriſti atroci ſupplicio adſcribendam putavit: ut videre ſit ipſum ergo Chriſtum & res Chriſtianorum parum æquum, & ſibi minime conſtantem fuiſſe hiſtoricum. (g) Apud. Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 23.

Hinc

(*a*) *Hegeſipp. de Excid. Hieroſol. in præfat.* (*b*) *Idem lib.3. cap.5.*

Hinc merito de eo conqueritur Hegeſippus (*a*) Judaicarum rerum ſcriptor (non ille, ut falſo quidem multi exiſtimant, qui proximus fuit temporibus Apoſtolorum, ſed, ut ex ejus ſcriptis (*b*) probatur, qui ſcripſiſſe noſcitur poſt tempora Conſtantini) ſic dicens: *Utinam tam religioni & veritati attentus, quam rerum indagini & ſermonum ſobrietati fuiſſet: conſortem ſe enim perfidiæ Judæorum etiam in ipſo ſermone exhibuit, quem de eorum ſupplicio manifeſtavit: & quorum arma deſeruit, eorum tamen ſacrilegia non dereliquit: deploravit flebiliter ærumnam, ſed ipſius cauſam ærumnæ non intellexit.* Hæc juſte in eum expoſtulat Hegeſippus. Quamobrem nemo, quæſo, in deteriorem partem accipiat, ſi cujus frequenter adducitur teſtimonium, idem a me ſæpius Joſephus ſugilletur, ac mendacii arguatur; videarque fortaſſe hoc nomine pugnax & audax: cum alioqui non ignorem laudatiſſimum haberi hiſtoricum, quem & noſter Hieronymus (*c*) celebri ac præclaro illo exornet titulo, cum honoris cauſa Livium Græcum appellat. Sed cum multa ab eo aliter quam ab Evangeliſtis eſſe ſcripta legantur, cumque etiam a ſe ipſo interdum diſcrepaſſe reperiatur, vel aliis certioribus teſtimoniis erroris arguatur; plus æquo illi a me tribui, veritas quam profiteor, minime patitur. Sed ut redeamus ad Hegeſippum: idem in ſuæ Anacephaleoſi de morte & reſurrectione Chriſti, Pilati Præſidis epiſtolam ad Claudium ſcriptam recitat: cui ſi qua eſt adhibenda fides, in titulo tamen certus eſt error, qui aliunde fortaſſe irrepſit, dum Claudium loco Tiberii poſitum habet: quamquam ante Imperium idem Tiberius Claudius diceretur. Eſt autem his verbis concepta.

(*c*) *Hier. epiſt.22.*

Nuper

XV. *Teſtimonium Joſephi de Chriſto.*

[1] Ad num CCXXVI. Petrus Daniel Huetius, Vir eruditiſſimus, Epiſcopus Sueſſionenſis deſignatus, in libro, cui titulus eſt, *Demonſtratio Evangelica*, propoſitione 3. num.XI. Spencerus in Notis ad librum Origenis adverſus Celſum, & Lambecius tom.8. Bibliothecæ Cæſareæ pag.4. & ſeqq. tuentur teſtimonium Joſephi de Chriſto, quod Tanaquillus Faber ſingulari Diſſertatione inſititium atque ab aliquo impoſtore confictum contendit, Euſebii, Hieronymi, Iſidori Peluſiotæ, Photii, Suidæ, & Chriſtianorum communem opinionem falſitatis arguens. Certe hujus teſtimonii ingenuitatem demonſtrant omnes antiqui Codices MSS. Græci incorrupti, qui ubique terrarum etiamnum exſtant, quibus olim Euſebius, anonymus Antiquitatum Judaicarum Interpres Latinus, & Scriptores citati uſi ſunt. Fuit interpres hic unus ex amicis Caſſiodori anno Chriſti DXIV. Conſulis, qui cap.XVII. libri de Divinis Inſtitutionibus expreſſe teſtatur, *Flavii Joſephi Judaicarum Antiquitatum libros uſque ad ſuam ætatem nondum fuiſſe translatos, ſed ſe primum illos ab amicis ſuis feciſſe converti in Latinum.* Falſo aſſeritur, Euſebium teſtimonium illud finxiſſe, & Operi Joſephi per fraudem inſeruiſſe; cum aliquod Opus ſuppoſuiſſe Euſebium oſtendi non poſſit. Joſephus quidem in Religione Judaica ſemper conſtans permanſit, ut apparet ex his ejus verbis: *Uſque in hodiernum Chriſtianorum genus ab hoc* (nempe Jeſu Chriſto) *denominatum non deficit*, lib.18. Antiquit. cap.4. ideoque hæc verba, ὁ Χριςὸς οὗτος ἦν non ſunt ſimpliciter accipienda, quaſi Joſeph Chriſtum habuerit pro vero Chriſto, ſeu pro promiſſo Meſſia; ſed laborant ea eclipſi ſive defectu vocis λεγόμενος hoc eſt, *hic erat ille Jeſus, qui appellabatur Chriſtus.* Si loco laudato Joſephus nullam Chriſti feciſſet, aut voluiſſet facere mentionem, opus non habuiſſet cap.8. lib.20. earumdem Antiquitatum, S. Apoſtolum Jacobum cognomine Juſtum vel Minorem expreſſe appellare τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριςοῦ, hoc eſt, *fratrem Jeſu cognomine Chriſti.* Hæc enim verba ibi adjunxit, ad ea reſpiciens, quæ de Chriſto jam narraverat lib.18. cap.4. Origenes quidem lib.1. adverſus Celſum ait, Joſephum Jeſum parum agnoviſſe pro Chriſto, ὁ δ' αὐτὸς καὶ τοιγε ἀπις ὢν τῷ Ἰησοῦ ὡς Χριςῷ; ſed ex illo ſimilibuſve locis male colligit Faber, Joſephi teſtimonium de Chriſto ſuppoſititium eſſe; cum ex illis tantum inferri debeat, Joſephum non agnoviſſe Jeſum, Meſſiam & totius Orbis Regem a Scripturis Moſaicis prædictum: quamobrem Joſephus vaticinium de Meſſia, cujus adventum tunc temporis Judæi expectabant, non de Jeſu Chriſto interpretatus eſt, ſed de Veſpaſiano, poſtquam Judæorum omnia retroire vidit. Lege librum 3. cap.14. de Bello Judaico, pag.854. Denique conſentit ad hæc omnia ſtylus & dictionum color, talis nimirum, qualis Helleniſtarum eſſe ſolet. Locutiones etiam quaſdam obſervare licet Joſepho familiares. Ex quibus omnibus liquet hanc periocham germanam eſſe. Qua de re plura Auctores citati.

[1] PRæter ea, quæ a Pagio A. D. 32. n.XV. ex recentioribus referuntur de Joſephi teſtimonio de Chriſto, ad Baronii ſententiam confirmandam de corrupto a Judæis Joſephi textu, quæ ſequuntur addi poſſunt. Extat nimirum Roberti Canuti auctoritas (is floruit C. A. D. 1170.) Prioris S. Fridiviudæ apud Oxoniam, hebraice docti, qui teſtatus in duobus exemplaribus Joſephi hebraice ſcriptis, inveniſſe teſtimonium de Chriſto, in aliis *nuper eraſum*, quod ex Judæis Oxoniæ degentibus oſtenſum fuit. Ita teſtatur Guillelmus Caveus, licet a Catholica Eccleſia ſepoſitus, ex inedito Gyraldi Cambrenſis de inſtitutione Principis libro. Vide Henricum Valeſium ad Euſebium pag.16. & 20. Guillelmum Boniour in Dialogo tertiæ triduanæ de Canone ſacrorum librorum concertationis. Ipſi quoque Catholicæ Eccleſiæ hoſtes pro Joſephi teſtimonio editis diſceptationibus pugnant, uti Carolus Daubuz, qui libros duos pro teſtimonio Flavii Joſephi de Jeſu Chriſto edidit; & Chriſtophorus Arnoldus, qui triginta epiſtolas, & judicia veterum ac recentiorum collegit de Flavii Joſephi teſtimonio de Jeſu Chriſto.

CCXXIII De relatione Pilati. *Nuper accidit, quod & ipſe probavi, Judæos per invidiam ſo ſuoſque poſteros crudeli condemnatione puniſſe. Denique cum promiſſum haberent patres eorum, quod illis Deus mitteret de cælo Sanctum, qui eorum Rex merito diceretur; & hunc ſe promiſerit per virginem miſſurum in terram: Iſtum itaque, me Præſide in Judæa, Deus Hebræorum cum miſiſſet, & vidiſſent eum cæcos illuminaſſe, leproſos mundaſſe, paralyticos curaſſe, dæmones ab hominibus fugaſſe, mortuos etiam ſuſcitaſſe, imperaſſe ventis, ambulaſſe ſiccis pedibus per undas maris, & multa alia feciſſe: cum omnis populus Judæorum eum Dei filium eſſe diceret, invidiam contra eum paſſi ſunt Principes Judæorum, & tenuerunt eum, mihique tradiderunt, & alia pro aliis mihi de eo mentientes dixerunt, aſſerentes eum magum eſſe, & contra leegm eorum agere. Ego autem credidi ita eſſe, & flagellatum tradidi illum arbitrio eorum. Illi autem crucifixerunt eum, & ſepulcro cuſtodes adhibuerunt. Ille autem, militibus meis cuſtodientibus, die tertio reſurrexit. In tantum enim exarſit nequitia Judæorum, ut darent pecuniam cuſtodibus, & dicerent: Dicite quia diſcipuli ejus corpus ipſius rapuerunt. Sed cum accepiſſent pecuniam, quod factum fuerat tacere non potuerunt; nam & illum ſurrexiſſe, teſtati ſunt ſe vidiſſe, & ſe a Judæis pecuniam accepiſſe. Hæc ideo ingeſſi, ne quis aliter mentiatur, & exiſtimet credendum eſſe mendaciis Judæorum.* Hactenus epiſtola: quæ quidem an eadem ipſa ſit, quam a Pilato ad Tiberium tunc temporis ſcriptam eſſe conſtat, relinquimus lectoris prudentis judicio.

CCXXIV. Pilatus retulit ad Tiberium. Certe quidem conſueviſſe Præſides provinciarum res magni momenti, quæ contigiſſent in provinciis, ad Imperatores ſcribere, mille exemplis exploratiſſimum eſt. Pilatum vero hæc nunciaſſe Tiberio Imperatori, ex his quæ ſcribit Tertullianus (*a*) facile poteſt intelligi, dum ait: *Tiberius ergo, cujus tempore nomen Chriſtianum in ſæculum introivit, nunciatum ſibi ex Syria Palæſtina, quod illic veritatem illius divinitatis revelaverat, detulit ad Senatum cum prærogativa ſuffragii ſui. Senatus quia non in ſe probaverat, reſpuit. Cæſar autem in ſententia manſit, comminatus periculum accuſatoribus Chriſtianorum.* Et poſt multa: *Ea omnia ſuper Chriſto Pilatus, & ipſe jam pro ſua conſcientia Chriſtianus Cæſari tum Tiberio nunciavit.* Hæc ille. Ejuſdem etiam epiſtolæ meminiſſe videtur Gregorius (*b*) Turonenſis, cum ait: *Reſurgens autem Dominus, per quadraginta dies cum diſcipulis, de regno Dei diſputans, videntibus illis, in nube ſuſceptus, avectuſque eſt in cælos, & ad Patris dexteram reſidet glorioſus. Pilatus autem Geſta ad Tiberium Cæſarem mittit, & ei tam de virtutibus Chriſti, quam de paſſione vel reſurrectione ejus inſinuat: quæ Geſta hodie apud nos retinentur ſcripta. Tiberius autem hoc ad ſenatum recenſuit: quod Senatus cum ira reſpuit, pro eo quod non ad eum primitus adveniſſet. Hæc etenim contra Chriſtianos prima odiorum germina pullularunt.* Hæc Gregorius: eadem longe ante ipſum ſcripſit Oroſius (*c*); ſed quæ de Sejano ſubdit, multo ante hæc tempora contigiſſe, ſuperius demonſtravimus; tribuit namque (ut dictum eſt, ipſi occaſionem errandi Euſebius *d*), qui res geſtas a Sejano adverſus Judæos apud Tiberium in annum ſequentem rejicit: quando autem ea contigerint, ſuo loco ſuperius enarravimus. Quod vero ad dictam epiſtolam Pilati ad Tiberium ſpectat: in eo quod dicit Jeſum a Judæis magiæ inſimulatum; ad illud quod Judæi in eum dicerent: *In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia*; videtur Pilatus habuiſſe reſpectum, & appoſitæ magiæ feciſſe mentionem, quo ſic melius cauſam ſuam defenderet: quippe qui ſciret ab eodem Imperatore adverſus magos (ut vidimus ſuperius) ſancitum fuiſſe edictum, multoſque ea ex cauſa morte mulctatos fuiſſe: ſicque ſe excuſaret, ſi in Jeſum magiæ reum ita animadvertiſſet; licet hæc omnia in Judæorum culpam rejiciat, qui livore & malevolentia inducti, eum morte mulctandum curaſſent.

Porro hæc de Pilati ad Tiberium de Chriſto facta relatione Euſebius, neſcimus qua ratione, poſt annos quinque, CCXXV.
Olympiade ducenteſimatertia anno quarto recenſet, quo anno Tiberius decimaſexta Martii mortuus eſt. Sed hæc ſtatim poſt Chriſti reſurrectionem palam factam contigiſſe, verius exiſtimamus. Cæterum non tantum Pilati litteris ad Tiberium ſcriptis hæc de Chriſti rebus geſtis Romæ innotuerunt, ſed etiam ex publicis monumentis, quæ a notario exceptore in publicis tabulis ex more deſcripta fuerant, Romam miſſis; quæ aliquandiu inter publica Geſta ſunt aſſervata: ad ea enim Juſtinus philoſophus Chriſtianus Antoninum Pium, ad quem ſcribit Apologiam, provocat, dicens: *Hæc ita geſta eſſe, cognoſcere ex Actis quæ ſub Pilato ſunt ſcripta, poteſtis.* (De actis Pilati.) Et rurſus poſt multa: *Et quod iſta fecerit, ex eis qui ſub Pilato ſcripti ſunt commentarii, cognoſcere poteſtis.* Atque cum hæc ita ſe habeant, monendum putamus lectorem, poſt dicta vera certaque Pilati Acta de Chriſto, alia rurſus ab his longe diverſa fuiſſe conficta, eaque duplicis generis: horum enim alteris utebantur Quartodecimani hæretici, ut Epiphanius (*e*) auctor eſt; ſed eadem fuiſſe inter ſe diverſa, nec de

(*a*) *Tertull. in Apolog. c. 5. & c. 21. & Euſebius hiſt. lib. 2. c. 2.*

(*b*) *Greg. Turon. hiſt. lib. 1. c. 24.*

(*c*) *Oroſ. lib. 7. c. 4.*

(*d*) *Euſebius in Chron.*

(*e*) *Epiph. in Panar. hæreſ. 50.*

die paſſionis Chriſti conſentientia, ille idem teſtatur: altera vero fuiſſe excogitata a Maximino tyranno Chriſtianis infenſiſſimo, tradit Euſebius (*a*) his verbis: *Pilati præterea & Salvatoris noſtri rerum geſtarum tamquam commentarios quoſdam omni blaſphemia & convicio contra Chriſtum refertos confinxerunt: quos de ſententia Imperatoris, in totum regnum quod ejus ditioni parebat, mittunt; perque litteras jubent, ut in quibuſvis locis, agris, & civitatibus hi palam omnibus ponerentur, & ludimagiſtri pro aliis diſciplinis pueros in hiſce ſedulo exercerent, hoſque illis memoriæ mandandos traderent.* Hæc Euſebius; qui eoſdem commentarios manifeſtæ arguit (*b*) falſitatis; nam dum ſub quarto Tiberii Conſulatu Chriſti paſſio accidiſſe in eis dicitur, Tiberium ſeptimum tantum declaratur tunc in Imperio egiſſe annum, quo necdum Pilatus miſſus fuerat in Judæam. Hic apocrypha quædam, quæ legimus de legatione Voluſiani cujuſdam a Pilato ad Tiberium miſſi, quod nulla antiquorum fide probentur, intexere prætermittimus: ſicut & fabuloſa illa quæ ſcripta ſunt a Suida (*c*) de Nerone, quod juſſerit Annam, Caipham, & Pilatum ad dicendam cauſam de Chriſti morte judicio Romæ ſiſti, & alia multa quæ addit: nam longe ante Neronis Imperium Pilatum ex humanis deſiiſſe, inferius ſuo loco dicemus.

(*a*) Euſeb. hiſt. lib. 9. c. 4.

(*b*) Idem lib. 1. c. 9.

(*c*) Suid. Verb. Νέρων

CCXXVI Quoniam vero de Actis Pilati Romam tranſmiſſis verba facimus, non tacenda putavimus, quæ apud Ethnicos ſcriptores, qui res Chriſtianorum conſulto narrare neglexerunt, ſcripta inveniuntur; ſcilicet de carminibus Sibyllinis hoc anno Romæ tum in Senatu, tum apud Quindecim viros diligenter diſcuſſis atque examinatis, occaſione (ut ait Tacitus) (*d*) quorumdam Sibyllinorum carminum noviter inventorum: qui quidem Tacitus rem geſtam ſub dictis hujus anni Coſſ. Domitio Ænobarbo & Camillo Scriboniano his verbis enarrat: relatum eſt inde ad Patres a Quintiliano Tribuno plebis de libro Sybillæ, quem Caninius Gallus Quindecim virrecipi inter ceteros ejuſdem vatis, & de ea re Senatuſconſultum poſtulaverat: quo per diſceſſionem facto, miſit litteras Cæſar, modice Tribunum increpans, ignarum antiqui moris ob juventam: Gallo exprobrabat, quod ſcientiæ, cærimoniarumque vetus, incerto auctore, ante ſententiam collegii, non ut aſſolet, lecto per magiſtros æſtimatoque carmine, apud infrequentem Senatum egiſſet. Simul commonefecit: quia multa vana ſub nomine celebri vulgabantur, ſanxiſſe Auguſtum, quem intra diem ad Prætorem Urbanum deferrentur, neque habere privatim liceret: quod a majoribus quoque decretum erat, poſt exuſtum ſociali bello Capitolium, quæſitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam, ac Siciliam, & Italicas colonias carminibus Sibyllæ; una ſeu plures fuere; datoque Sacerdotibus negotio, quantum humana ope potuiſſent, vera diſcernere. *Igitur nunc quoque notioni Quindecim virum is liber ſubjicitur.* Hæc Tacitus: quæ quidem omnia mira Dei providentia eſſe facta, quis dubitat? Sic enim carmina Sibyllina antea diſquiri, examinari, atque probari in omnibus voluit, ne cum ea adverſus Gentiles citarentur a Chriſtianis, iidem falſitatis vel impoſturæ argui potuiſſent, tamquam minus recepta, ac recens ab illis eſſent excogitata. Atque hæc ſatis, quæ occaſione Actorum Pilati Romam tranſmiſſorum breviter perſtrinximus: jam ea quæ poſt Chriſti aſcenſionem contigerunt, ordine proſequamur.

(*d*) Tacit. Annalium lib. 5. De libris Sibyllinis.

Egregium plane monumentum ſuæ ad cælos aſcenſionis Dominus Redemptor noſter non modo ſuis Apoſtolis, ſed poſteris quoque ſpectandum reliquit: nimirum ſuorum ſacrorum pedum terræ impreſſa veſtigia. De his olim Zacharias (*e*) Propheta intellexiſſe videtur, cum prophetice hæc locutus eſt: *Stabunt pedes ejus in die illa ſupra montem Olivarum, qui eſt contra Hieruſalem ad Orientem*, Secundum hujuſmodi ſitus rationem, eam conſuetudinem ad poſteros eſſe dilapſam, ut Chriſtiani ad Orientem converſi precarentur, Athanaſius (*f*) auctor eſt. Quod vero ad impreſſa veſtigia Domini pertinet, hæc apud Hieronymum (*g*): *Mons Oliveti ad Orientem Hieroſolymæ, torrente Cedron interfluente, ubi ultima veſtigia Domini humo impreſſa hodieque monſtrantur. Cumque terra eadem quotidie a credentibus hauriatur; nihilominus tamen eadem ſancta veſtigia priſtinum ſtatum continuo recipiunt. Denique cum eccleſia, in cujus medio ſunt, rotundo ſchemate & pulcherrimo opere conderetur; ſummum tantum cacumen, ut perhibent, propter Dominici corporis meatum nullo modo contegi & concamerari potuit, ſed tranſitus ejus a terra ad cælum uſque patet apertus.* Hæc ibi auctor: quæ etſi ſatis teſtata ſint; tamen quoniam (juxta illud Evangelicum) *in ore duorum aut trium ſtat omne verbum*: Haud gravabimur hic item intexere quæ alii antiqui Patres de eadem re ſcripſere. Ad ea enim alluſiſſe videtur Optatus Milevitanus (*h*): qui cum meminit de Eccleſia Orientali, inter alia: *Ibi*, inquit, *ejus ſancta ſunt impreſſa veſtigia.* CCXXVII.

(*e*) Zach. 14.

(*f*) Athanaſ. lib. quæſt. q. 14.

(*g*) Hier. de locis Hebraic. Act. Apoſt.

De veſtigiis Domini.

(*h*) Optat. contra Parm. lib. 6.

S. Paulinus (*i*) Nolanus Epiſcopus ad Severum ſcribens, eadem fuſius teſtatur his verbis: *Mirum vero inter hæc, quod in baſilica Aſcenſionis, locus ille tan-* CCXXVIII.

(*i*) Paul. ad Sev. epiſt. 11.

tum

tum, de quo in nube ſuſceptus aſcendit captivam in ſua carne ducens captivitatem noſtram, ita ſacratus divinis veſtigiis dicitur, ut numquam tegi marmore, aut paviri receperit, ſemper excuſſis, ſolo reſpuente, quæ manus adornandi ſtudio tentavit apponere. Itaque in toto baſilicæ ſpatio ſolus in ſui cæſpitis ſpecie virens permanet, & impreſſam divinorum pedum venerationem calcati Deo pulveris perſpicua ſimul & attigua venerantibus arena conſervat: ut vere dici poſſit: Adoravimus ubi ſteterunt pedes ejus. Hactenus Paulinus: quæ accepit a Melania illuſtriſſima ac ſpectatiſſima femina, cum Hieroſolymis Romam illa rediens, apud eum, Nolam veniens, divertiſſet. Rurſum & Sulpitius (*a*) Severus in hæc verba: *Illud mirum, quod locus ille, in quo poſtremum inſtiterant divina veſtigia, cum in cælum Dominus nube ſublatus eſt, continuari pavimento cum reliqua ſtratorum parte non potuit: ſiquidem quæcumque applicabantur, inſolens humana ſuſcipere terra reſpueret, excuſſis in ora apponentium ſæpe marmoribus. Quin etiam calcati Deo pulveris adeo perenne documentum eſt, ut veſtigia impreſſa cernantur: & cum quotidie confluentium fides certatim Domino calcata diripiat, damnum tamen arena non ſentiat: & eadem adhuc ſui ſpeciem, velut impreſſis ſignata veſtigiis, terra cuſtodit.* Hæc Severus.

De iiſdem Domini veſtigiis.

(a) Sever. ſacr. hiſt. lib. 2.

Auget ſane miraculum, quod cum eo-
CCXXIX dem in loco (ut ſuperius Joſepho auctore monſtravimus) Romanus exercitus ſub Tito caſtrametatus eſt, Hieroſolymam obſeſſurus, non tantum (ut in talibus accidere conſuevit) levi terræ toties percalcatæ impreſſa non potuiſſent remanere veſtigia, ſed nec ſi cælte lapidi fuiſſent inſculpta, eadem aliqua ex parte integra apparuiſſent. Porro hujuſmodi miracula edita in monte Oliveti in loco Aſcenſionis Domini, non dictorum tantum auctorum tempore cunctis perſpicua permanebant: ſed poſt ſeptingentos fere annos eodem ſtatu perſeveraſſe Beda, (*b*) dum de his agit, his verbis ſignificat: *In ejus ſummo vertice, ubi Dominus ad cælos aſcendit, eccleſia rotunda grandis ternas per circuitum cameratas habet porticus deſuper tectas. Interior namque domus, propter Dominici corporis meatum, camerari & tegi non potuit, altare ad Orientem habens anguſto culmine protectum, in cujus medio ultima Domini veſtigia, cælo deſuper patente, ubi aſcendit, viſuntur: quæ cum quotidie a credentibus terra tollatur, nihilominus manent, eamdemque adhuc ſpeciem ſui, velut impreſſis ſignata veſtigiis, ſervat;* & poſt nonnulla: *In die Aſcenſionis Dominicæ, per annos ſingulos Miſſa peracta, validi flaminis procella deſurſum venire conſuevit, & omnes qui in eccleſia fuerint, terræ proſternere. Tota illa nocte lucernæ ardent, ut non illuſtrari tantum, ſed & ardere mons & ſuppoſita loca videantur.* Hucuſque Beda. Porro lapidem illum, qui Domini continebat impreſſa veſtigia, Chriſtianæ fidei hoſtium invidia inde ſublatum, in porta Orientali ejus eccleſiæ ab eis clauſa poſitum eſſe, recentiores, (*c*) qui eadem loca ſancta deſcripſerunt, teſtati ſunt.

(b) Beda de loc. ſanct. cap.

Perenne miraculum.

(c) Bur. par. 2. c. 7. & alii.

CCXXX. Supereſt nobis, ut qui de Chriſto hactenus, quanta tamen potuimus brevitate, ut in re omnibus plane perſpicua ac propemodum cunctis nota, tractavimus; quod jam reliquum eſſe videtur, deinceps Actorum quoque Apoſtolorum, ſecundum ordinem temporum, ſacram hiſtoriam a Luca deſcriptam æquis paſſibus proſequamur; de qua Hieronymus (*d*) ad Paulinum ſcribens, hæc ait: *Actus Apoſtolorum nudam quidem ſonare videntur hiſtoriam, & naſcentis Eccleſiæ infantiam texere: ſed ſi noverimus ſcriptorem eorum eſſe Lucam medicum, cujus laus eſt in Evangelio; animadvertemus pariter, omnia verba illius, animæ languentis eſſe medicinam.* Non ſic quidem alia Apoſtolorum nomine Acta conſcripta, ut quæ habentur Petri vel Pauli, Andreæ, Joannis, Thomæ, Philippi, vel aliorum nomine inſignita: quæ Patres merito Eccleſiaſtica cenſura proſcripſerunt; ut quæ non legitima, ſed ſpuria, & ab hæreticis inveniantur eſſe commenta (*e*). Porro quod ad titulum ſpectat hujus, de quo agimus, commentarii, ſcilicet Actorum Apoſtolorum: *ſic nomen inditum eſt* (inquit Chryſoſtomus *f*) *non quod acta omnia, neque omnium, ſed unius tantum vel alterius, eademque facilia numeratu continent.* Sed rem ipſam aggrediamur.

(d) Hieron. ad Paul. ep. 103.

(e) Gelaſ. in Conc. Rom. c. de lib. apocr. Epiph. hæreſ. 30. Athan. in epiſt. ſid. Cath. Hier. de ſcrip. Eccl. in Petr. Philaſtr. de hæreſ.

(f) Chryſoſt. hom. contra Gentil.

CCXXXI Cum igitur regreſſi eſſent e monte Oliveti Apoſtoli & alii Hieroſolymam; aſcenderunt (inquit (*g*) Lucas) in cœnaculum, ubi ſimul manebant Petrus, ac ceteri, quos recenſet, Apoſtoli, aliique omnes fere centum viginti: additque omnes hos fuiſſe perſeverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, & Maria matre Jeſu, & fratribus ejus. Creditur hæc eadem domus eſſe illa, cujus idem Lucas (*h*) inferius meminit; eamque fuiſſe ait Mariæ matris Joannis, qui cognominatus eſt Marcus, quo Petrus e carcere liberatus acceſſit, ubi & ceteros illic ad precum officium congregatos invenit diſcipulos. Conſentiunt his Acta Barnabæ (*i*), ubi de eadem domo hæc fuſius habentur ſcripta: *In illo cœnaculo Dominus Paſcha fecit: in illo apparuit Thomæ Apoſtolo, cum a mortuis ſurrexiſſet: illuc, poſtquam in cælum aſſumptus eſt, diſcipuli cum reliquis fratribus centum viginti, in quibus erat Barnabas,*

(g) Act. 1.

(h) Act. 12.

(i) Scripta ab Alexand. Mon. extant apud Sur. tom. 3.

& Marcus, ex monte Olivarum convenerunt: illuc Spiritus ſanctus in linguis igneis ad diſcipulos deſcendit in die Pentecoſtes. Illic collocata nunc eſt magna & ſanctiſſima Sion, omnium eccleſiarum maxima. Hæc ibi. Meminit ejuſdem eccleſiæ in Sion poſitæ S. Hieronymus (*a*); in eaque fuiſſe poſtea locatam columnam illam, ad quam vinctus ductus eſt Dominus ac flagellatus, teſtatur; quod Beda (*b*) etiam narrat.

(*a*) *Hier. ep.* 27.

(*b*) *Beda de locis ſanct. c.* 3.

CCXXXII. Cum igitur illic cum cæteris congregati eſſent Apoſtoli; Petrus Apoſtolorum Princeps, (*c*) cujus curæ commiſſi cæteri videbantur (dixerat enim Dominus ad illum: *Et tu aliquando converſus confirma fratres tuos*) ut Eccleſiæ afflictatæ, & Judæ proditoris perditione concuſſæ conſuleret, de ſubſtituendo aliquo ex diſcipulis in locum illius perditi hominis, concionem habuit. Paſtoralem Petri ſolicitudinem, ac pervigilem, non ſolum gregis, ſed & paſtorum curam admirans Joannes Chryſoſtomus (*d*) hæc ait: *Quam eſt fervidus? quam cognoſcit creditum ſibi a Chriſto gregem? quam in hoc choro princeps eſt, & ubique primus omnium incipit loqui?* & poſt multa: *Primus omnium auctoritatem uſurpat in negotio, ut qui omnes habeat in manu. Ad hunc enim dixit Chriſtus: Et tu aliquando converſus confirma fratres tuos.* Hæc ipſe. Oecumenius (*e*) vero in eamdem ſententiam: *Surgit*, inquit, *Petrus & non Jacobus tamquam ferventior, & velut is cui diſcipulorum præſidentia commiſſa erat.* Cum vero Petrus peroraſſet: *Statuerunt* (inquit Lucas *f*) *duos, Joſeph, qui vocabatur Barſabas, qui cognominatus eſt Juſtus; & Matthiam. Et cum oraſſent, dederunt ſortes eis, & cecidit ſors ſuper Matthiam, & annumeratus eſt cum undecim Apoſtolis.* Ambos illos fuiſſe ex numero ſeptuagintaduorum diſcipulorum, Clemens Alexandrinus affirmat (*g*), quorum Joſeph idem dictus eſt Barſabas, qui plane diverſus eſt ab alio Joſeph (*h*), qui cognominatus eſt Barnabas; & alius quoque ab illo cujus in iiſdem Apoſtolicis Actis habetur mentio, qui & cognominatus (*i*) eſt Judas, quem una cum Sila Apoſtoli miſerunt Antiochiam: in iiſdem enim Apoſtolorum Actis hi tres non ſolum nomine vel cognomine, ſed & rebus geſtis inter ſe diſtinguuntur.

De electione Matthiæ.

(*c*) *Act.* 1.

(*d*) *Chryſ. in Act. Apoſt. hom.* 3.

(*e*) *Oecum. in Act. Apoſt. cap.* 2.

(*f*) *Act.* 1.

(*g*) *Clem. Alex. citat. cum Beda in retract. in Act. Apoſt.*

(*h*) *Act.* 4.

(*i*) *Act.* 15.

CCXXXIII. Quod vero ad ſortem pertinet, quam ſuper illos duos dederunt Apoſtoli: cum ab aliis diverſa dicantur; quid de ea Dionyſius (*k*) ſcribat, in medium adduxiſſe ſatis erit: ſic enim ait: *De illa ſorte divina quæ Matthiæ divinitus obtigit, alii quidem alia ſenſere; meo judicio non recte: aperiam autem & ipſe quid ſentiam. Videtur mihi Scripturam ſortem appellaſſe divini quiddam & præcipui muneris, per quod illi choro ſacratiſſimo inſinuaretur, qui eſſet divina electione declaratus.* Hæc Dionyſius. Circumferebatur olim liber, titulo prænotatus, Sortes Apoſtolorum: ſed cenſura (*l*) Gelaſii eſt rejectus inter apocrypha. Eadem inſuper occaſione, quod Apoſtoli quem eligerent, ſortiti ſint, irrepſit aliquando in Chriſtianos genus quoddam ſortilegii, quod honeſto nomine diceretur, Sortes ſanctorum: ſed a ſanctis Patribus Eccleſiaſticis (*m*) ſanctionibus ab Eccleſia Dei procul rejectum eſt. Sed eam licentiam nonniſi ante adventum Spiritus ſancti Apoſtoli uſurpaſſe invenientur: nec id tentaſſe, niſi prævia precatione: cum alioqui ſacros ſortiri miniſtros ad ſolitam functionem obeundam, tam ex Lucæ Evangelio, quam ex Joſepho, apud Judæos in uſu fuiſſe, cum de Zacharia actum eſt ſuperius, diximus. Cæterum ut ſorte quis eligeretur in ſummum Pontificem, numquam prius eſſe tentatum, quam paulo ante Hieroſolymorum excidium, ſed a factioſis hominibus, ex (*n*) Joſepho eſt pariter dictum. Quin & apud Gentiles vetitum fuiſſe, ne ſacerdotes deligerentur ſorte, ſicut nec pretio, auctor eſt Dionyſius (*o*) Halicarnaſſæus.

(*k*) *Dyoniſ. de Eccleſ. Hier. par.* 3. *c.* 5.

(*l*) *Gel. in Conc. Rom. c. de li. & diſt.* 15. *c. Sanct. Roman.*

(*m*) *Conc. Ven. c.* 16. *& Conc. Aurel. c.* 32. *& aliis.*

(*n*) *Joſ. de bello Jud. lib.* 4. *c.* 3.

(*o*) *Dion. Halic. hiſt. Rom. lib.* 2.

CCXXXIV. Elapſis jam ab aſcenſione Domini decem diebus: *Dum* (inquit (*p*) Lucas) *complerentur dies Pentecoſtes, erant omnes pariter in eodem loco: & factus eſt repente de cælo ſonus tamquam advenientis ſpiritus vehementis, & replevit totam domum ubi erant ſedentes. Et apparuerunt illis diſpertitæ linguæ, tamquam ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum: & repleti ſunt omnes Spiritu ſancto.* Hæc Lucas. Locus ille (ut dictum eſt) ubi erant diſcipuli congregati, cum venit Spiritus ſanctus, nobili poſtmodum baſilica eſt illuſtratus, quæ dicta eſt Eccleſia Apoſtolorum, cujus meminit Cyrillus Hieroſolymorum Epiſcopus cum ait: *Spiritus ſanctus, qui locutus eſt per Prophetas, in die Pentecoſtes deſcendit ſuper Apoſtolos in ſpecie linguarum ignearum, hic Hieroſolymis in ſuperiori Apoſtolorum eccleſia.* Cyrillo aſſentiuntur cæteri qui de locis ſanctis ſcripſerunt. Quod autem ad tempus pertinet, ſeu diem: facta hæc eſſe die Dominico, ſanctorum Patrum (*q*) aſſertio, ſacrorum Conciliorum (*r*) canones, Eccleſiaſtica traditio firmant, ac ipſa denique ratio monſtrat. Numerandi enim ex legis (*s*) præſcripto erant dies Pentecoſtes ab altero die Paſchæ, quo manipulus offerendus erat: id ipſum tunc ſervaſſe Judæos, Joſephus (*t*) plane demonſtrat, dum ait: *Secunda die Azymorum, quæ eſt hujus menſis decima ſexta, frugibus demeſſis & hactenus intactis incipiunt frui: æquumque rati Deum hujus ubertatis auctorem per gratitudinem honorari,*

(*p*) *Act.* 2.

(*q*) *Clem. Conſt. lib.* 5. *c. ult. Aug. ſerm.* 154. *de temp. S. Leo ad Dioſ. ep.* 81. *c.* 2. *Iſid. de offic. Eccl. cap.* 24. *Alb. Flac. de div. offic.*

(*r*) *Seno Syn. c.* 8. *tom.* 2. *Conc.*

(*s*) *Levit.* 23. *Exod.* 20.

(*t*) *Joſ. antiq. lib.* 3. *c.* 10.

vari, hordei primitias offerunt in hunc modum. Spicarum manipulum igni torrent, hordeum deinde pinſunt, atque ita in aliam modum fracti aſſaronem ad aram offerunt: inde pugillo uno in eam injecto, reliquum ſacerdotum uſui cedit: & ex eo licitum ſit publicas & privatas meſſes metere. Hæc Joſephus. Verum cum hoc anno die ſequenti Paſchatis eſſet ſabbatum, quo falcem in meſſem mittere vetitum eſſet (ſpeciali enim lege (*a*) die ſabbati metere prohibitum erat, ſicut nec quæ ad cibum pertinerent, ea die parare licebat) manipulum hoc anno conſtat oblatum fuiſſe ipſo die Dominico, quo Dominus reſurrexit, cujus ipſe elevatus manipulus figuram exprimebat: id Epiphanius (*b*) & alii teſtantur. Sic igitur ab eo tempore quinquaginta dies numerando uſque ad diem Pentecoſtes, Spiritum ſanctum datum eſſe ipſo die Dominico, certum eſt.

(*a*) *Exod.* 34.

(*b*) *Epiph. in Panar. hær.* 51.

ccxxxv. Ex toto orbe Ieroſolymam.

Tanto cælitus miſſo illi potiti munere *cœperunt loqui* (inquit Lucas *c*) *variis linguis, prout Spiritus Sanctus dabat eloqui illis*. Hæc audiebant Judæi agentes Hieroſolymis ex omni natione, inquit, quæ ſub cœlo eſt. Licet hæc videatur hyperbole; tamen auctore Philone, (*d*) qui his temporibus vivebat, Judæos non in Palæſtina tantum, ſed in Aſia, Africa, & Europa magno numero habitare conſueviſſe exploratiſſimum eſt. Verum ex omnibus quindecim tantum numerat nationes, nimirum Parthos, Medos, Elamitas, habitantes Meſopotamiam, Judæam, & Cappadociam, Pontum, Aſiam, Phrygiam, Pamphiliam, Ægyptum, Libes, Cyrenenſes, Romanos, Cretenſes, & Arabes. Cum vero Judæos inter prædictos æque recenſeat eſſe admiratos, quod ipſorum loquerentur linguæ: plane ſignificat Galilæos diverſa a Judæis uti lingua conſueviſſe: unde & ancillam oſtiariam merito apparet dixiſſe olim Petro: *Galilæus es: nam & loquela tua manifeſtum te facit*. Sententia fuit Chryſoſtomi (*e*) tot linguarum locutiones impartitas fuiſſe Apoſtolis, quot erant Hieroſolymis externæ nationes quæ eos loquentes audirent; & ſi plures fuiſſent, plures etiam accepturos fuiſſe: ac denique cum diſperſi ſunt per orbem terrarum, linguas omnium gentium ad quas profecti fuiſſent, eſſe locutos.

(*c*) *Act.* 2.

(*d*) *Phil. lib. contra Flac. & lib. de leg. ad Caium.*

(*e*) *Hunc citat etiam Glyc. in Annal.*

ccxxxvi. Quod vero ſpectat ad linguarum genera quæ eſſent in orbe terrarum: Clemens Alexandrinus (*f*) recitat teſtimonium ſcriptorum Gentilium, qui non aliunde quam ex Judæorum libris linguas ſeptuagintaquinque fuiſſe teſtentur, cum ait: *Ephorus autem & multi alii hiſtorici, & gentes & linguas dicunt ſeptuagintaquinque, cum audiſſent vocem Moyſi dicentis: Erant autem omnes animæ ex Jacob ſeptuaginta quinque, quæ deſcenderunt in Ægyptum. Videntur autem ex vera ratione, linguæ ſeu dialecti, ut vocant, & ſermones generales, eſſe ſeptuagintaduæ, ut noſtræ tradunt Scripturæ. Fiunt autem aliæ per communionem duarum, vel trium, vel etiam plurium dialectorum*, &c. Quod vero ex divinis Scripturis id ſe deducere Clemens teſtatur, aliam plane rationem iniiſſe videtur Auguſtinus, (*g*) qui ſeptuaginta duas linguas fuiſſe putat: *Quod*, inquit, *ex illis tribus hominibus Noe filiis ſeptuaginta tres, vel potius* (*ut ratio declaratura eſt*) *ſeptuaginta duæ gentes totidemque linguæ per terras eſſe cœperunt, quæ creſcendo, & inſulas impleverunt, auctus eſt autem & numerus gentium multo amplius quam linguarum. Nam & in Africa barbaras gentes in una lingua plurimas novimus.* Hæc Auguſtinus. Ante ipſum eadem Epiphanius, (*h*) eademque ratione, cum ait, *Septuagintaduo viri tunc turrim ædificabant, quando in ſeptuagintaduas linguas ex una confuſi ſunt.* Pacianus (*i*) vero cum numerat centum viginti linguas, reſpectum habuiſſe videtur ad numerum eorum qui ſimul in una (*k*) domo fuerant congregati, ſuper quos omnes putatur deſcendiſſe Spiritus Sanctus: quaſi velit non omnes illos omnia affecutos eſſe linguarum genera, ſed ſingulos ſingulas.

(*f*) *Clem. Alex. lib.* 1. *Strom.*

(*g*) *Auguſt. de civit. Dei lib.* 16. *c.* 6. & 11.

(*h*) *Epiph. lib. de menſ. & pond.*

(*i*) *Pacian. ad Symph. epiſt.* 1.

(*k*) *Act.* 11.

Sed hæc communi interpretum ſententia rejiciuntur; ſic enim linguarum donum accepiſſe conſtat Apoſtolos, at qui vis eorum linguis omnibus loqueretur, non (ut aliqui exiſtimarunt) uno ex illis una lingua loquente, omnes qui audirent, licet eſſent diverſarum linguarum, intelligerent. Cum poſſint multa ad hanc firmandam ſententiam adduci, unius modo Gregorii (*l*) Nazianzeni teſtimonium afferam, acturus præſertim de eadem re alibi inferius. Hæc enim ait: *Audiebant autem. Verum hic paululum conſiſte; atque addubita, quomodo diſtinguenda ſit oratio. Textus enim nonnullam ambiguitatem habet, puncto dirimendam. Utrum enim audiebant ſua quiſque dialecto, ita ut verbi gratia, vox quidem una reſonaret, cæterum, multæ audirentur, ſic videlicet pulſato ac perſtrepente aere, pluribuſque vocibus* (*ut magis perſpicue dicam*) *ex una voce effectis? An potius in hoc verbo, Audiebant, punctum ſtatuendum eſt, atque hæc verba, Loquebantur ſuis linguis, cum his quæ ſequuntur jungenda ſunt, ut ſic legatur: Loquentes linguis, propriis ſcilicet audientium, hoc eſt externis? qui ſenſus mihi magis arridet. Nam ſi priorem modum ſequar, eorum potius qui audiebant, quam qui verba faciebant, hoc miraculum fuerit; at juxta poſteriorem ſenſum, eorum qui loquebantur, qui etiam temulentiæ ſimulan-* CCXXXVII

(*l*) *Greg. Naz. orat. in diē Pentecoſtes.*

Quomodo loquebantur linguis.

lantur, haud dubie, quia ipſi Spiritus afflatu novi miraculi aliquid circa voces deſignabant Hæc Gregorius. Cætera quæ ad alia ſpectant, relinquimus interpretibus.

Cum ſic audientes obſtupeſcerent: rei
CCXXXVIII. vero cauſam ignorantes, admirantesque dicerent: *Quidnam vult hoc eſſe?* Alii irridentes dicebant: *Quia muſto pleni ſunt iſti. Stans autem Petrus cum undecim, levavit vocem ſuam, & locutus eſt eis: Viri Judæi, & qui habitatis Hieruſalem univerſi, hoc vobis notum ſit, & auribus percipite verba mea. Non enim ſicut vos æſtimatis, hi ebrii ſunt, cum ſit hora diei tertia, &c.* Recitat quaſi ex ſcripto
De ora diei tertia objectio ſoluta. Lucas Petri tunc ad populum habitam concionem, qua non tantum pro ſuis apologiam dixit, ſed de Chriſti paſſione, reſurrectione, aſcenſione, & Spiritus ſancti miſſione, ſacrarum Scripturarum auctoritate diſſeruit. Sed quod excipit de hora tertia: quid tam inſolens mirumve videri debet quod ad ſuorum excuſationem adducit, eos ebrios eſſe non potuiſſe, quod eſſet hora diei tertia? nam (quod & ſuperius vidimus) cum apud Hebræos etiam ſinguli quique dies duodecim horis terminarentur; plane hora tertia quartam diei partem continebat. Cumque horæ æſtivæ cæteris longiores eſſe ſolerent: quid tam mirum, inquam, novumve, ſi ea hora illi pranſi fuiſſent homines præſertim peregrini & piſcatores? Qui hunc nodum ſolverit, hactenus non invenimus: ſed perfacilis erit ejus ſolutio, ſi noverimus Hebræorum illam fuiſſe a majoribus traditam & uſu receptam ac tamquam lege probatam conſuetudinem, ut non liceret diebus feſtis cuiquam ante ſextam horam prandere. Meminit ejus conſuetudinis Joſephus in Vita ſua, dum hæc ait: *Plebs autem non aſſentiebat horum orationibus; & procaldubio exorta fuiſſet ſeditio, niſi concionem ſolviſſet ſexta hora ſuperveniens, quæ noſtros ad prandium vocare ſolet ſabbatis.* Tubæ enim ſonitu certas horas Hebræis ſignificari ſolitas, alibi dictum eſt. Merito igitur Petrus excipit de hora diei tertia, cum ante ſextam horam diebus feſtis prandere, religio eſſet.

CCXXXIX. Hæc ex alio loco etiam declarantur,
(a) Act. 10. immo ex his elucidatur alius locus A-
Locus Actorum elucidatur. ctorum (a) quo dicitur: *Aſcendit Petrus in ſuperiora ut oraret circa horam ſextam: Et cum eſuriret, voluit guſtare. Parantibus autem illis cecidit ſuper eum mentis exceſſus.* Fuiſſe autem eam diem ſabbatum, qua nonniſi hora ſexta prandere liceret, illud in primis perſuadet, quod tunc pararentur quæ apponenda eſſent menſæ, quæ videlicet die paraſceves erant ad eſum accommodata: nam qua ratione eadem ſexta hora illa parari potuiſſent, niſi fuiſſent pridie præparata? Quod inſuper dicat Angelus ad Petrum: *Surge, deſcende, & vade cum eis nihil dubitans.* Et inferius Lucas: *Sequenti autem die ſurgens profectus eſt cum illis.* Plane demonſtrat, illa ipſa die ob feſtum id facere minus licuiſſe. Sed jam cetera proſequamur.

Quod vero eadem oratione Petrus, quæ CCXL.
de Davide dicta ſunt, de Chriſto eſſe In- De ſepulcro David.
telligenda teſtatur, meminitque de ejuſdem Davidis ſepulcro, dicens: *Et ſepulcrum ejus eſt apud nos uſque in hodiernum diem.* Obſervatione quidem dignum eſt, ſepulcrum illud, quod & Salomonis dictum eſt, quod & ipſe illic conditus eſſet, remanſiſſe integrum uſque ad extremam omniumque noviſſimam Judæorum cladem per Hadrianum illatam: tunc temporis enim antequam illa ſequeretur, quaſi in prodigium futuri ultimi Judæorum gentis exterminii, ſponte corruit, ut Dio Caſſius auctor eſt in Hadriani Vita, quam ſcripſit. Ejuſdem ſepulcri Joſephus ſæpe meminit, quod non tantum auguſtis ædificiis Salomonis opera extructis erat inſigne, ſed & theſauro nobilitatum: ingentem enim vim auri ab eodem Salomone illic fuiſſe recluſam, haud dubium eſt; teſtatur namque idem (b) au- (b) Joſeph. antiq. lib. 7. c. ult.
ctor, Hyrcanum, cum obſideretur ab Antiocho, cognomento Pio, ablatis e ſepulcro Davidis tribus millibus talentorum, iis totius populi vexationem redemiſſe. (c) Idem lib. 16. antiq. c. 12.
Rurſum vero quid Herodi idem ſepulcrum perſcrutanti obvenerit, idem (c) teſtatur his verbis:

Herodes multum pecuniarum domi foriſque profundens, audito quod Hyrca- CCXLI.
nus, qui ante eum regnavit, recluſo Davidis ſepulcro, tria millia talentorum Herodes aperuit Sepulcrum David.
argenti extuliſſet, ſupereſſeque multo plura, quæ poſſint quantumvis magnis ſumptibus ſufficere: multo tempore animum habuit idem aggredi. Tunc vero noctu apertum ſepulcrum ingreditur, cum prius accurate caviſſet ne hoc ſciret populus, aſſumptis tantum amicorum fidiſſimis: depoſitas tamen pecunias, ſicut Hyrcanus, non invenit, ſed mundi pretioſi & aureorum ornamentorum vim magnam inde ſuſtulit. His invitatus ad diligentius ſcrutandum, interius proceſſit uſque ad conditoria Salomonis, ac Davidis: ibi duos ſatellites amiſit, erumpente (ut fertur) ex adytis flamma contra progreſſos temere: quo caſu exterritus, exivit, & tactus religione, ad expiandum ſe, in aditu ſepulcri monumentum e candido marmore condidit ſumptuoſiſſimis impendiis. Ejus operis & Nicolaus illius temporis ſcriptor meminit, ſed non item de deſcenſu Regis, præter decorum id factum exiſtimans: idque more ſuo fecit. Vivi enim Regis hæc auribus dedit, captans gratiam, &c. Hæc Jo-

Digitized by Google

Joſephus. Sepultum fuiſſe Davidem in civitate (a) ſua, quæ dicta eſt Sion, habet divina (b) Scriptura. Hieroſolymis nimirum, ubi eſt Sion, a Salomone tumolatum fuiſſe Davidem, item Joſephus (c) teſtatur. Admiratione ſane dignum, quod a Tito ea civitate funditus exciſa, nihilominus idem ſepulcrum remanſerit integrum, nec niſi temporibus Hadriani (ut ex Dione dictum eſt) ſponte corruerit: verum quid dico corruerit? Id quidem non ſic accipiendum eſt, ut ſolo adæquatum, ſed tantum aliqua ex parte collapſum fuerit: nam Hieronymus (d) ad Marcellam ſcribens, relegens loca ſancta; ac ſi ipſum integrum remaneret, in Mauſoleo Davidis precari ſolitum tradit. Sed hæc ſatis occaſione Petri in ſua concione de ſepulcro Davidis mentionem facientis.

(a) 2. Reg. 5.
(b) 3. Reg. 2.
(c) Joſeph. antiq. lib. 7. c. ult.
(d) Hier. epiſt. 17. prope fin.

CCXLII. Petrus primus omnium concionatur.

Cur autem Petrus præ cæteris, tam ad ſuorum defenſionem, quam aliorum ad fidem converſionem, verbi prædicationem exorditur, niſi quia primatum tenet inter Apoſtolos? Unde Chryſoſtomus (e) *Petrus*, inquit, *agit cauſam omnium, primus verbum Dei prædicat, qui primus eſt omnium, & Prophetarum teſtimoniis de Spiritus ſancti futura miſſione teſtimonia profert, docetque eadem tunc fuiſſe impleta, &c. His auditis*, inquit (f) Lucas, *compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus vero ad illos: Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum: & accipietis donum Spiritus ſancti*. Subdit vero: *Qui ergo receperunt ſermonem ejus, baptizati ſunt: & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia*. De his agens Tertullianus (g): *Primus*, inquit, *in Chriſti baptiſmo Petrus reſeruvit aditum cæleſtis regni*.

(e) Chryſoſt. hom. 3. ad pop. Antiochen.
(f) Act. 2.
(g) Tert. de pudicitia.

CCXLIII. De baptiſmo in Chriſti nomine.

Quod vero Lucas dicit, converſos ad fidem juſſos a Petro baptizari in nomine Chriſti; non ſic accipiendum, ut Patris, & Spiritus ſancti, non æque ac Filii, nomina, qui baptizarent, expreſſerint: nam Juſtinus martyr in oratione ad Antoninum Pium Imp. *Ex Apoſtolica*, inquit, *inſtitutione in baptiſmate Parentis omnium & Domini Dei nomen nominatur*; & paulo poſt: *In nomine etiam Jeſu Chriſti crucifixi ſub Pontio Pilato, atque in nomine Spiritus ſancti, qui per ſacros Prophetas pronunciavit res Chriſti omnes, abluitur is qui illuminatur*. Hæc Juſtinus. Cyprianus (h) ſic in eamdem ſententiam: *Jeſu Chriſti mentionem facit Petrus, non quaſi Pater omitteretur, ſed ut Patri quoque Filius adjungeretur*. Ceterum ex Eccleſiæ antiqua traditione ratum fuiſſe baptiſmum in nomine tantum Chriſti collatum, ſcripſiſſe Stephanum Romanum Pontificem, idem Cyprianus in epiſtola ad Jubaianum, licet ab eo diſſenſerit, aperte teſtatur. Verum enim vero ne a Petri digna commendatione longius recedamus (hæc enim de baptiſmate quaſi per digreſſionem dixiſſe ſatis eſt) Joannes (i) Chryſoſtomus admirans Petri præclara & tali Præſule digniſſima facta, hæc dicit: *Erat Petrus os omnium, cauſam fidei agit pro omnibus, doctrina ſua inſtruit omnes; ipſe præcipuus fidei aſſertor eſt: præcipuus catechiſta habetur, & primus extitit verbi concionator, & primus coegit Eccleſiam, cumque non ex Hieroſolymitanis & circumcirca habitantibus Judæis, ſed ex Parthis, Medis, Phrygiis, Libycis, Ægyptiis, Arabibus, advenis Romanis, & aliis. Et qui omnium paſtor fuit a Domino inſtitutus, ex omnibus nationibus cogere cupit oves: docuit eos fidem ſimul & Apoſtolicos mores, nempe renunciare omnibus, ſimul convenire in oratione, & panis a Chriſto edocta fractione*. Hucuſque Chryſoſtomus.

(h) Cypr. in epiſt. ad Jubajan. 73.
(i) Joann. Chryſoſt. in Act. Apoſt. homil. 4.

De Petri prædicatione.

CCXLIV.

Erant autem (inquit (k) Lucas) *perſeverantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Fiebat autem omni animæ timor*. Quamobrem non tantum Chriſti fidem avide ſuſceperunt; ſed & quæ habebant, in communem omnium uſum contulerunt. „Omnes enim qui credebant (addit Lucas l) erant pariter, & habebant omnia communia. Poſſeſſiones & ſubſtantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat." *Hæc erat* (ait Chryſoſtomus m) *Angelica reſpublica, nihil dicere proprium: hoc protulit primum germen naſcens Eccleſia. Petrus plantat verbo, rigat baptiſmate; ſed qui incrementum dat, Deus eſt*. Ac rurſus (n): *Petrus piſcator hos ſuperavit, quaſi cum mutis piſcibus certamen fuiſſet: nec enim aliter quam piſcator mutos piſces, ita hic illos ſuperavit*; & paulo poſt: *Ubi nunc Græcus faſtus, ubi nomen Athenarum, ubi philoſophorum deliramenta? ille Galilæus, ille Bethſaida natus, ille ruſticanus, univerſos illos devicit. Agedum non ad nominatam patriam illius, qui hos devicit, erubeſcitis? quod ſi nomen ipſum hominis audietis (Cephas enim dictus eſt) multo magis obtegetis faciem*. Hæc ille, Chriſti in Petro admirabilem virtutem prædicans.

(k) Act. 2.
(l) Ibidem.

Prima chriſtianitas.

(m) Chryſ. in Act. Apoſt. hom. 7.
(n) Chryſ. hom. 5. in Act. Apoſt.

CCXLV.

Ceterum verbi prædicationi adjuncta etiam fuiſſe miracula, teſtatur Lucas (o) dum ait: *Multa quoque prodigia & ſigna per Apoſtolos in Hieruſalem fiebant*. Additque poſt alia, ſic ab Apoſtolis eſſe diſtributa officia per loca ſingula, ut quotidie in templo perſeverarent, nimirum orantes, vel Dei verbum annunciantes: in domibus vero panem frangerent, ſacram videlicet Euchariſtiam miniſtrantes, mira quadam divinitus impartita ſpiritus diſcre-

(o) Act. 2.

tio-

tione, quæ domi, quæve in templo ſibi eſſent agenda, diſtinguentes: ad ſacra nimirum celebranda myſteria domos privatas habentes; ad verbi Dei vero prædicationem, & communem omnium precationem, templum adeuntes. Unde ſubdit Lucas (*a*): *Petrus autem & Joannes aſcendebant in templum ad horam orationis nonam. Cur autem* (ait Chryſoſtomus *b*) *tunc aſcenderunt in templum? Numquid Judaice vivebant? minime: ſed utiliter hoc faciunt.* Nunc vero in adeundo templo, ipſorum conſilium quodnam fuerit, ſatis exprimitur, eum ad horam orationis nonam eos aſcendiſſe, Lucas dicit. Quæ enim ſcripta in lege, vel conſuetudine laudabili introducta eſſent apud Hebræos præcepta moralia, eadem non modo Apoſtoli non ſpreviſſe, ſed etiam in Eccleſiam transfudiſſe noſcuntur. Unde S. Leo Papa (*c*) in hanc ſententiam: *Apoſtolica*, inquit, *inſtitutio, dilectiſſimi, quæ Dominum Jeſum Chriſtum ad hoc veniſſe in hunc mundum noverat, ut legem non ſolveret, ita veteris Teſtamenti ſacramenta diſtinxit, ut quædam ex eis, ſicut erant condita, Evangelicæ eruditioni profutura decerperet; & quæ dudum fuerant conſuetudinis Judaicæ, fierent obſervantiæ Chriſtianæ. Quamvis enim varietates hoſtiarum, differentia baptiſmatum, & otia ſabbatorum cum ipſa carnis circumciſione ceſſaverint; manent tamen ex ipſis voluminibus & apud nos præcepta plurima moralia.*

(*a*) *Act.* 3.
(*b*) *Chryſ. hom.* 8. *in act.*
Quæ ex Judæis Petrus imitatus.
(*c*) *Leo Pap. ſerm.* 7. *de jejun. ſept. menſ.*

CCXLVI. Quod igitur ſpectat ad antiquum certis horis orandi ritum, ex Judæorum fontibus ab Apoſtolis in Eccleſiam deductum; Tertullianus (*d*) tradit in primis hiſce verbis: *Salva indifferentia ſemper & ubique & omni tempore orandum: tamen tres iſtas horas, ut inſigniores in rebus humanis, quæ diem diſtribuunt, quæ negotia diſtinguunt, quæ publice reſonant, ita & ſolemniores fuiſſe in orationibus divinis; quod etiam ſuadet Danielis argumentum ter in die orantis, utique per aliquarum horarum exceptionem, non aliarum autem, quam inſigniorum exinde Apoſtolicarum, Tertiæ, Sextæ, Nonæ. Hinc itaque & Petrum dicam ex veteri potius uſu Nonam obſervaſſe, tertio orantem ſupremæ orationis munere &c.* Hæc enim ex Petri inſtituto & exemplo in Eccleſia obſervari confirmat. De iiſdem tribus horis, aliiſque ſuperadditis, ac omnibus etiam divinis myſteriis felicius conſecratis, in Eccleſia ſervari ſolitis, Cyprianus (*e*) ſcribit his verbis: *In orationibus vero celebrandis invenimus obſervaſſe tres pueros cum Daniele, tres pueros in fide fortes & in captivitate victores, horam tertiam, ſextam, nonam, ſacramento ſcilicet Trinitatis, quæ in noviſſimis temporibus manifeſtari debebat. Nam & prima hora in tertiam veniens, conſummatum numerum Trinitatis oſtendit. Itemque ad ſextam quarta procedens, declarat alteram Trinitatem: & quando a ſeptima nona completur per ternas horas, Trinitas perfecta numeratur. Quæ horarum ſpatia jampridem ſpiritualiter determinantes adoratores Dei, ſtatis & legitimis ad precem temporibus ſervabant: & manifeſtata poſtmodum res eſt, ſacramenta olim fuiſſe, quod ante ſic juſti precabantur. Nam ſuper diſcipulos hora tertia deſcendit Spiritus ſanctus, qui gratiam Dominicæ paſſionis implevit. Item Petrus hora ſexta in tectum ſuperius aſcendens, ſigno pariter & voce monentis inſtructus eſt, ut omnes ad gratiam ſalutis admitteret, cum de emundandis Gentilibus ante dubitaret. Et Dominus hora ſexta crucifixus, ad nonam peccata noſtra ſuo ſanguine abluit; & ut redimere & vivificare nos poſſet, tunc victoriam ſuam paſſione perfecit. Sed nobis, fratres dilectiſſimi, præter horas antiquitus obſervatas orandi, nunc & ſpatia & ſacramenta creverunt. Nam & mane orandum eſt, ut reſurrectio Domini matutina oratione celebretur; quod olim Spiritus ſanctus deſignabat in Pſalmis dicens: Rex meus, & Deus meus, quoniam ad te orabo Domine, mane aſſiſtam tibi, & contemplabor te. Et iterum per Prophetam loquitur Dominus: Diluculo vigilabunt ad me, dicentes: Eamus, & revertamur ad Dominum Deum noſtrum. Recedente item Sole, ac die ceſſante, neceſſario rurſum orandum eſt. Nam quia Chriſtus Sol verus, & dies eſt verus: Sole a die ſæculi recedente, quando oramus & petimus ut ſuper nos lux denuo veniat, Chriſti precamur adventum, lucis æternæ gratiam præbiturum.*

(*d*) *Tert. adverſ. Pſychic. c.* 10.
De horis canonicis.
(*e*) *Cypr. de orat. Domin.*

CCXLVII. Quinque his horis canonicis duæ aliæ reperiuntur ſuperadditæ, eædemque aliis divinis conſignatæ myſteriis, & ſeptenario numero conſecratæ, de quibus Magnus Athanaſius (*f*) his verbis meminit: *Oriens Sol videat librum in manibus tuis. Poſt tertiam ſynaxes conficies; quoniam ea hora defixum eſt lignum crucis. Sexta hora abſolves deprecationes cum pſalmis, ploratu, & ſupplicationibus; quoniam hac hora pependit Filius Dei in cruce. Nona hora rurſum in hymnis & glorificationibus eris, cum lacrymis & confeſſione peccatorum tuorum Deo ſupplicabis; quoniam hac hora Dominus in cruce pendens reddidit ſpiritum; & poſt ſynaxim horæ Nonæ comede panem tuum.* Et poſt nonnulla: *Si*, inquit, *ingrederis in templum duodecima hora, majorem & longiorem facies ſynaxim cum virginibus tecum concordibus: quod ſi nullam habeas concordem, ſola ſynaxim abſolves, Deo præſente & audiente. Bonum autem eſt lacrymas effundere*

(*f*) *Athan. de Virgin.*
Septem orandi horæ.

dere coram Domino, memoremque eſſe duodecimæ hora, quod in illa Dominus ad inferos deſcendit: inferius vero hæc addit: *Media nocte excitaberis, & hymnis celebrabis Dominum Deum tuum: ea enim hora ſurrexit a mortuis Dominus Deus tuus, & Patrem ſuum hymnis celebravit: atque ideo nobis injunxit, ut eadem hora hymnos Deo diceremus. Cum primum ſurgis, hunc verſum recita: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi, ſuper judicia juſtitiæ tuæ: & precare, & incipe recitare pſalmum quinquageſimum; donec abſolvas. Et hæc tibi certa ſint penſa per ſingulos dies, & tot pſalmos dices, quot poteris, & ad quemlibet pſalmum preces & genuum flexio cum lacrymis addantur pronuntiando Domino peccata tua, orandoque ut tibi remittantur.* Et paulo poſt: *Cæterum matutino tempore hunc pſalmum dicito: Deus Deus meus ad te de luce vigilo, &c.*

CCXLVIII. Beati immaculati. De ſeptem item orandi horis, quatuor diurnis, & tribus nocturnis, agit ſæpe Joannes (*a*) Chryſoſtomus, & ante ipſum Baſilius (*b*), qui de iiſdem agit multis & frequenter: licet alicubi octavam videatur addidiſſe horam; tamen ipſam quam ponit poſt mediam noctem ante diluculum, jungere ſimul conſuevit Eccleſia, eaſdemque pro una numerat hora, quam Matutinum officium nominat Hieronymus (*c*), qui de his etiam ſeptem horis hæc paucis: *Horam tertiam, ſextam, nonam, diluculum quoque & veſperam nemo eſt qui neſciat:* & paulo poſt: *Noctibus bis terque ſurgendum, revolvenda quæ de Scripturis memoriter retinemus.* Idem alibi de tribus horis in veteri Teſtamento, ſervari (*d*) ſolitis, tertia, ſexta & nona Eccleſiaſtica traditione receptis agit: rurſumque de horis veſpertinis, mediæque noctis, & matutinis meminit, ſcribens ad (*e*) Demetriadem, & ad Lætam (*f*), & Euſtochium (*g*). Caſſianus (*h*) de iiſdem pluribus, Iſidorus (*i*), & alii fere innumeri quos enumerare nimis longum eſſet. Hæc igitur ex antiqua ſanctorum virorum inſtitutione, ac maxime Davidis dicentis, *Septies in die laudem dixi tibi*; per Apoſtolos ſemel in Eccleſiam tranſlata, feliciter perſeverant. Quod vero pertinet ad nocturnas preces ipſas ſacras vigilias, accommodatius agemus inferius.

De iiſdem orandi horis.

(*a*) Joann. Chryſ. homil. 49. ad po. Antioc. & hom. de laud. mon. & hom. 14. in 1. ep. ad Tim. & in pſal.
(*b*) Baſil. in reg. interrog. 37.
(*c*) Hier. ad Euſtoch. ep. 22.
(*d*) Hieron. in Daniel. c. 7.
(*e*) Hier. ep. 8.
(*f*) Idem epiſt. 7.
(*g*) Idem ep. 22. & 37.
(*h*) Caſſian. col. 7.
(*i*) Iſid. de Eccl. offic. c. 19.

CCXLIX Locus orationis. Hæc vero ſatis ad inſinuandas ex inſtituto Eccleſiæ Catholicæ antiquas ab Apoſtolis acceptas traditiones. Quarum uſu non ceteras tantum diei horas precibus conſecratas didicimus, ſed & locum, quo ad preces Deo fundendas convenire debeant Fideles, admoniti ſumus. Quantumlibet enim privatas quis orationes domi agere intra cubiculum ſuum (ut Dominus docuit) debeat eſſe ſolicitus: tamen exemplo Apoſtolorum templum adeuntium, ad publicas preces in unum convenire debere locum, ipſam ſcilicet eccleſiam, admonentur Chriſtiani: quod quidem faciendum eſſe, S. (*k*) Ignatius, qui iiſdem vixit temporibus, ſcribens ad Magneſianos inculcat, ſic dicens: *Omnes ad orandum in idem loci convenite: ſit una communis precatio, una mens, una ſpes in charitate, & fide inculpata in Chriſtum Jeſum, quo nihil eſt præſtantius. Omnes velut unus quiſpiam ad templum Dei concurrite, velut ad unum altare, ad unum Jeſum Chriſtum ſummum ſacerdotem Dei unigenitum.* At de his hactenus: jam cœptam hiſtoriam percurramus.

(*k*) Ignat. ep. 6.

Quidam vir (inquit (*l*) Lucas) *qui erat claudus ex utero matris ſuæ, bajulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi quæ dicitur Specioſa, ut peteret eleemoſynam ab introeuntibus in templum, &c.* Claudi enim narrat hiſtoriam ſanati miraculoſe a Petro; additque ſimul, quo modo ejus rei novitate perculſi populi, ad eoſdem ad porticum Salomonis concurrerint. Hæc quidem cum tam dilucide ab Evangeliſta Luca narrentur; de locis ipſis, de porta inquam Specioſa, quænam fuerit, & porticus Salomonis, ubinam ſita eſſet, ſolvendæ remanent magnæ in eadem hiſtoria difficultates: quas fortaſſe prætermiſiſſem, niſi animadvertiſſem in his erraſſe nonnullos, dum exiſtimarunt nullam prorſus Herodis temporibus reliquam fuiſſe porticum antiquioris templi illius a Salomone conſtructi, quod divinæ Scripturæ auctoritate conſtet conflagraſſe temporibus (*m*) Sedechiæ: dumque etiam illam eſſe putarunt portam Specioſam, per quam pateret aditus ad porticum Salomonis. Cum igitur hi omnes manifeſte errare noſcantur: operæ pretium exiſtimavi de ipſa porticu Salomonis ac portis templi fuſius agere. Res ſunt ſcitu digniſſimæ, quæ non ad præſentis hiſtoriæ tantum elucidationem, ſed ad alia nonnulla novi teſtamenti loca declaranda conducant. CCL.

(*l*) Act. 3. De claudo ſanato.
(*m*) 4. Reg. ult.

CCLI Cum vero templum (ut ſuperius dictum eſt) cujus eſt frequens mentio in novo Teſtamento, non illud primum a Salomone ædificatum, nec ſecundum tempore Zorobabel reſtitutum, ſed tertium ab Herode ſcilicet excitatum, conſtet fuiſſe; nec ab aliquo antiquorum ſcriptorum, perinde ac a Joſepho deſcriptum illud per ſingulas partes diſtincte inveniatur: ab ipſo in primis petenda eſt harum rerum cognitio. Age vero antequam de ipſius templi portis agamus, de ipſa in primis porticu Salomonis orationem inſtituamus: ac primum de illa, cujus non tantum hic Lucas, & inferius (*n*) ſed & Joannes (*o*) mentionem fecit. A-

(*n*) Act. 5.
(*o*) Joan. 10.

gens igitur Joſephus (a) adverſus Apionem, hæc habet de quadruplicibus porticibus templi atque earum uſu: *Quatuor porticus habuit in circuitu, & harum ſingula propriam ſecundum legem habuere cuſtodiam. In exteriorem itaque ingredi licentia fuit omnibus etiam alienigenis; mulieres tantummodo menſtruatæ tranſire prohibebantur. In ſecundam vero porticum cuncti Judæi ingrediebantur, eorumque conjuges, cum eſſent ab omni pollutione mundæ. In tertiam maſculi Judæorum, mundi exiſtentes, atque purificati. In quartam autem ſacerdotes ſtolis induti ſacerdotalibus. In adytum ſoli Principes ſacerdotum, propria ſtola circumamicti.* Hæc Joſephus.

(a) Joſ. adverſ. Apion. lib. 2. & antiq. lib. 15. c. 14.

Porticus quatuor.

CCLII. Quæ autem harum porticuum Salomonis diceretur, idem aliis in locis non obſcure declarat: ut cum agit (b) de templo ab Herode reſtituto, partem templi exteriorem porticu Salomonis fuiſſe nobilitatam tradit, & qualis eſſet, deſcribit in hunc modum. *Tantis fundamentis digna erant opera impoſita. Duplices porticus omnes quas columnæ ſuſtinebant, quinis & vicenis cubitis altæ, de ſingulis ſaxis marmore candido, & laquearia cedrina protegebant: quorum naturalis magnificentia, quodque ligno caſili erant, apteque cohærebant, operæ pretium ſpectantibus exhibebat, nulloque aut pictoris aut ſculptoris opere extrinſecus ornabatur. Latæ autem triginta cubitos erant: omniſque gyrus earum ſex menſura ſtadiorum cum Antonia concludebatur. Totum autem ſub dio ſpatium variabatur omnium quidem generum lapide ſtratum; qua ad ſecundum templum ibatur.* Hæc de exteriori porticu, quæ Salomonis dicebatur Joſephus; de qua & alibi quoque his verbis: (c) *Suaſit Regi ut Orientalem inſtrueret porticum: ea templi extima claudebat profundæ valli & anguſtæ imminens, ac proinde ſubtus muro quadringentos alto cubitos, ſaxis conſtructo quadratis, valde candidis: eratque cujuſque ſaxi longitudo cubitorum viginti, ſex vero altitudo, opus Salomonis Regis, qui primus integrum templum condidit.* Hucuſque ipſe. Ex quibus etiam facile cauſam intelliges, cur poſt tot templo illatas clades, poſt deinque ejuſdem demolitionem (ut vidimus) ac reſtitutionem ab Herode factam adhuc porticus Salomonis remanſerit etiam cum ſuo nomine integra: nimirum propter ſolidam firmiterque fundatam ac ſtabilitam tantæ ſtructuræ molem, quam lapidibus inter ſe plumbo compactis, ferroque intrinſecus vinctis fuiſſe firmatam, alibi idem (d) auctor affirmat: ut non ſit mirum, ſi poſt totius templi buſtum temporibus Sedechiæ igne conſumpti, porticus Salomonis remanſerit adhuc integra.

De porticu Salomonis.

(b) Joſ. de bello Jud. lib. 6. c. 6.

(c) Joſ. antiq. lib. 20. c. 8.

(d) Joſ. antiq. lib. 15. c. 14.

Appellatur dicta porticus Salomonis a Joſepho interdum primum templum, aliquando prima porticus, quæ patebat etiam alienigenis. *Per ejus atrium lapidibus nobiliter ſtratum, ad ſecundum* (idem inquit Joſephus) *templum ibatur cancellis ſeptum ſaxeis ad tres cubitos altis, nimiumque grato opere factis: ubi æquis diſpoſitis intervallis columnæ ſtabant, legem caſtimoniæ præmonentes, aliæ Græcis, aliæ Latinis litteris, in locum ſanctum tranſire alienigenas non debere: Sanctum enim vocabatur alterum fanum, & quatuordecim gradibus aſcendebatur a primo*; & infra: *Poſt quatuordecim autem gradus, ſpatium erat uſque ad murum trecentis cubitis planum. Hinc rurſum alii quinque gradus & ſcalæ ad portas ducebant; a Septentrione quidem atque Meridie octo, duæ vero ex Oriente.* Paulo vero poſt de ornamento agens hæc ait: *Portarum autem aliæ quidem auro & argento undique tectæ erant, itemque poſtes ac frontes: una autem extra templum ære Corinthio, quæ multum argento incluſas & inauratas honore ſuperabat: & binæ fores quidem in ſingulis januis erant, tricenis cubitis altæ, quinis denis etiam latæ. Poſt introitum vero, ubi latiores fiebant, tricenis utrimque cubitis exedras habebant, exemplo quidem turrium longas & latas, ſupra vero quam viginti cubitis celſas: ſingulas autem binæ columnæ duodecim cubitorum craſſitudine ſuſtinebant. Et aliarum quidem portarum magnitudo par fuit: quæ vero ſupra Corinthiam poſita, quo mulieres conveniebant, ab Oriente aperiebatur, porta templi ſine dubio major erat; quinquaginta enim cubitis ſurgens, quadraginta cubitorum fores habebat, ornatumque magnificentiorem; quoniam craſſiori argento & auro veſtiebatur, quod quidem novem portis infuderat. Tiberii pater Alexander.* Hæc Joſephus de portis ſecundi, quod vocat, templi: ac paulo inferius agit de porta interioris templi, quod ad diſtinctionem prioris, quod Sanctum dixerat, Sacroſanctum appellat, dum ait: *Ipſum vero templum in medio poſitum, hoc eſt, fanum Sacroſanctum, duodecim gradibus aſcendebatur*: & paulo poſt de portis: *Prima vero ejus porta ſeptuaginta cubitis alta erat, & vigintiquinque lata, neque fores habebat; cælum enim undique conſpicuum lateque patens ſignificabat: erantque tota frontes inaurata*; & poſt aliqua, de porta interiori hæc ait: *Interior vero porta tota inaurata erat, & circum eam auratus paries: deſuper autem habebat auratos pampinos, unde racemi ſtatura hominis pendebant: fores habebat auratas quinquaginta, & quinque cubitis altas, ſexdecim vero latas: ad hæc aulæum longitudine pari,* CCLIII.

De portis Templi.

hoc

Digitized by Google

hoc eſt, velam Babylonium, &c. pergit agere de intima parte templi, quæ dicebatur Sancta ſanctorum. Idem alibi de templi portis agens, hæc (*a*) ait: *Januæ quidem templi altitudine cubitorum erant ſexaginta, latitudine vero viginti, omnes deauratæ, & pene auro puro confectæ: has claudebant non minus quam viri ducenti diebus ſingulis, & relinquere eas apertas nefandum nimis erat.* Hæc ipſe. Eaſdem item templi portas Ariſteas (*b*) admiratus, hæc de illis ſcribit: *Portarum vero aſpectus, & lapidum connexiones, & ſuperliminariam mirum decus ſumma claritudine fulgens, utpote quæ nulla ſumptuum parſimonia, ob magnificentiam cuncta abundantiſſime conſtructa fuerant.* Hæc Ariſteas.

(a) Joſeph. adver. Apion. lib. 2.

(b) Ariſt. de 72. interpr.

CCLIV. De porta ſpecioſa.

His igitur de templi portis ſic ſe habentibus; quænam ex his Specioſa porta diceretur, perveſtigandum eſt. Conſtat in primis nullam de portis tertiæ partis templi, quod dicebatur Sacroſanctum, ad quod ſacerdotes tantum acceſſum habebant, dictam eſſe Specioſam: nam per eam, auctore Luca, (*c*) conſtat non ſolum Petrum & Joannem, ſed & claudum illum jam ſanatum eſſe ingreſſos; reliquum eſt igitur, eam vel in porticu Salomonis, quæ (ut nuper eſt dictum) extima erat, vel in ſecunda porticu, quæ & ſecundum dictum templum, quod & Sanctum dicebatur, fuiſſe locatam. Porro de portis porticus Salomonis, licet nihil expreſſe a Joſepho dicatur: tamen dum agens contra Apionem (*d*) dicit claudi templum januis cubitorum ſexaginta altitudine, & viginti latitudine; cum ea menſura nec ſecundæ, nec tertiæ templi porticibus conveniat; Primæ porticus, Salomonis dictæ, eas fuiſſe, affirmare neceſſe eſt. An vero ex his aliqua dicta fuerit Specioſa, ut aliqui exiſtimarunt, res accuratius examinanda eſt. Exiſtimavi aliquando, aliquam ex his quæ erant in ipſa fronte porticus Salomonis, fuiſſe portam illam Specioſam de qua agimus: id quidem ex eo deducens, quod fuiſſet olim illud in proverbium apud Hebræos (*e*): *Cæcus & claudus non intrabunt in templum*. Ob idque non licuiſſe, claudum hominem, in illud quod intra templum erat, exponere. Verum cum de cæcis & claudis id non reperiatur Moyſi lege vetitum, conſtetque Joſephi (*f*) auctoritate cæcos in templum admitti, immo ſi eſſent ex genere ſacerdotali, etiam inter ſacerdotes reſidere, abſque tamen amictu ſacerdotali; & de claudis etiam nulla dubitatio eſſe videatur, eoſdem intra templum admitti licuiſſe, ac multo magis intra atrium porticus Salomonis, quod (ut eodem auctore vidimus) etiam patebat Ethnicis: nihil eſt quod affirmare cogamur Specioſam portam fuiſſe in porticu Salomonis; præſertim cum nulla ex illis æque celebretur, ac illæ quæ erant in ſecunda porticu, quam ſecundum templum Joſephus appellat, quarum ornatum mirificum prædicat.

(c) Act. 3.

(d) Joſeph. contra Apion. lib. 2.

(e) 2. Reg. 5.

(f) Joſeph. de bell. Jud. lib. 6. c. 6.

CCLV. Ex Joſepho dubitatio.

Cæterum attentius, quæ ab eodem auctore ſcribuntur, conſideranda ſunt; parum enim ſibi conſtare videri poteſt, dum (*g*) alibi (ut vidimus) fuiſſe templi portas decem, a Meridie quatuor, totidemque a Septentrione, ab Oriente duas affirmat; alibi (*h*) vero de iiſdem agens, cum deſcribit novum templum ab Herode reſtitutum, auctum, atque nobilitatum, manifeſte tradit ternas tantum a Meridie, ex adverſo totidem, & unam magnam ad Orientis partem fuiſſe locatam. Sed præſtat ut ejuſmet verba reddamus, quo certiora ac manifeſtiora habeantur hæc quæ dicimus: ſunt ergo ejuſmodi: *Poſt primum ambitum, interius non longo interſtitio, ſecundus paucis gradibus ſcanſilis ſeptum habebat lapideum, cum inſcriptione quæ vetaret tranſgredi alienigenam, ſub interminatione pœnæ capitis: hoc interius ſeptum tam Auſtrino quam Septentrionali latere patebat januis ternis æque diſtantibus, ab Oriente vero una magna, per quam intrarent caſti una cum uxoribus. Interiora autem fani mulieribus nefas erat ingredi. Tertium vero ſpatium intimum ſolis ſacerdotibus acceſſibile.* Hæc ibi; quæ non tantum, quod pertinet ad portarum numerum, pugnare videas cum ſuperius dictis, ſed & in eo quod mulieres per ſe ſine viris intrare dixit, hic vero unam tantum ait fuiſſe portam ad Orientem poſitam, per quam caſtos viros una cum uxoribus intrare ſolitos tradit. Certe nec ſtructuræ ratio pati poſſe videtur, ut in eodem frontiſpicio ad Orientem vergente duæ portæ fuerint inæquales conſtructæ; quarum altera tricenis, ut ait, cubitis alta, quindenis lata, altera vero quinquaginta cubitis eminens eſſet: quam cum ejus templi portam majorem appellat, reſpectu cæterarum quas in eodem ſecundo templo poſitas dixit; illam ipſam eſſe mihi perſuadeo, quam alibi idem auctor majorem appellans, locatam ſuper eam ab Herode ſeniore aquilam auream tradit (*i*); quam non fuiſſe extra templum in porticu Salomonis, efficax illa ratio perſuadet, quod ibidem auctor affirmet, detraxiſſe e porta juvenes illos dictam aquilam auream, inſpectante, ut ait, congregata in templum multitudine: adeo ut opus fuerit, tam audax facinus non foris, ſed intra Salomonis porticum eſſe patratum. Denique quod ſpectat ad locum in templo fœminis tantum adſcriptum; mediis parietibus a cæteris fuiſſe diſtinctum, nec unam, vel ab uno latere, ſed plures ad eumdem patuiſſe portas, idem Joſephus (*k*) non obſcure ſignificat, dum hæc

(g) Idem eod. c. 6.

(h) Joſeph. antiq. lib. 15. c. 14.

(i) Joſ. antiq. lib. 17. c. 8.

(k) Joſ. de bello Jud. lib. 6. c. 6.

hæc ait: *Neceſſario namque proprius
locus religionis cauſa mulieribus de-
ſtinatus muro diſcernebatur. Altera
quoque porta opus eſſe videbatur: con-
tra primam vero ſecreta erat ab aliis
regionibus una porta Meridiana, &
una Septentrionalis, quibus ad mulie-
res introibatur: per alias enim ad mu-
lieres tranſire non licebat, ſed nec ſuam
portam interiecto muro tranſgredi li-
cebat; patebat enim locus ille pariter
indigenis atque hoſpitibus feminis re-
ligionis cauſa venientibus.* Hæc ille.

Ut autem quæ idem auctor inter ſe di-
CCLVI. verſa ac plane contraria diverſis in lo-
cis narrat aliqua ratione conciliari mutuo
poſſint: accuratius conſiderandum eſt,
quod adverſus Apionem (*a*) agens, cum
ſecundam porticum tribuat feminis mun-
dis, tertiam vero maſculis parificatis; in
eodem ſecundo quod dicit templo, dupli-
cem fuiſſe porticum, feminis alteram, al-
teram maſculis deſtinatam, ſignificare vi-
detur: cum alias (ut vidimus) in eodem
ſecundo templo, licet inter ſe ſeparatos,
viros, ac mulieres pariter agere conſue-
viſſe teſtetur; ſicque priorem ejuſdem lo-
ci porticum tributam eſſe feminis, poſt-
eriorem denique viris æque mundis eſſe
conceſſam: qua tantum ratione dici poſ-
ſe videtur, duas portas ejuſdem templi
ad Orientem vergentes eſſe poſitas, non
in eodem frontiſpicio, ſed alteram ipſa-
rum in prima ejuſdem loci porticu, al-
teram vero in ſecunda, prioremque ad
aliam fuiſſe perviam; & quod major cæ-
teris eſſet, viris ac feminis, ut ait, fuiſ-
ſe communem; ingreſſas vero hanc illas,
per alias portas ſua ingredi ſepta muro
diſtincta, viros vero interiorem ejus lo-
ci adire porticum: & hoc ipſum eſſe
quod ait (*b*), Orientalem magnam por-
tam caſtos ſimul intrare una cum uxori-
bus, interiora autem fani mulieribus ne-
fas ingredi: hacque item ratione effici po-
tuiſſe, quod ait, fuiſſe ejuſdem ſecundi
templi decem portas, quarum tres pri-
mæ porticui ubi mulieres agerent, inſer-
virent; Majoremque dictam poſitam fuiſ-
ſe ad Orientem, per quam tum ipſæ, tum
viri æque tranſirent: duas reliquas, ut
ait, alteram a Meridie, alteram a Sep-
tentrione privato illarum uſui deſtinatas.
Rurſum vero in interiori porticu ſeptem
fuiſſe portas, ſex a lateribus, ternas hinc
inde poſitas; & unam quæ ſpectaret ad
Orientem, quæ primæ ac majori portæ
e regione poſita eſſet: hancque fuiſſe illam
Corinthiam, ſuper quam Joſephus Ma-
jorem portam locatam fuiſſe teſtatur; quam
ſic extra templum poſitam dicit, quod
ſcilicet non eſſet in primæ illius templi
porticus frontiſpicio, ſed extra illud,
nimirum in ſecunda porticu poſita: nul-
la etenim ratio patitur, ut in prima eſſet

(*a*) Joſeph. adverſ. Apion. lib. 2.

Loca Joſephi elucidantur.

(*b*) Joſ. antiq. lib. 15. c. 14.

porticu, quæ minor altitudine & latitu-
dine haberetur. Hæc de portis templi
quod Sanctum dicebatur, quo tum viri
tum feminæ parificati omnes convenire
conſueverant. De portis vero interioris
templi, quod ſacerdotes tantum adibant,
nihil ad præſentem rerum tractationem.

His viſis, quænam dictarum omnium
fuerit illa templi porta, quam Lucas Spe- CCLVII.
cioſam appellat, jam reliquum eſt ut di-
camus. Cum enim cæterarum portarum
duæ in primis omnium pulcherrimæ habe-
rentur, Major illa, atque Corinthia: il-
la, quidem, quod (ut idem Joſephus *c*)
teſtatur craſſiori argento & auro veſtire-
tur; iſta vero, quod ære Corinthio fa-
brefacta, multum (ut idem ait) argento
incluſas & auratas honore ſuperaret:
Quænam harum dicta fuerit Specioſa: in
eam libentius adducor ſententiam, ut
Corinthia illa, quæ pulchritudine cæteras
antecelluit, appellata fuerit Specioſa:
cum præſertim illi primæ ſuum videretur
inditum eſſe nomen: nam porta Major no-
minata ab omnibus erat; cum ergo non ad
portam Majorem, ſed ad Specioſam clau-
dum illum *Lucas* excubaſſe teſtetur; non
de alia, quam de Corinthia cæteris pul-
chriore, intelligi poſſe videtur.

Claudus ille igitur ibi agens, cum a
CCLVIII Petro & Joanne eleemoſynam peteret;
Petrus ſe nec aurum nec argentum, quod
daret, habere excuſans, apprehenſa (*d*)
manu ejus dextera, allevavit eum; &
protinus, inquit Lucas, *conſolidatæ ſunt
baſes ejus, & plantæ. Et exiliens ſte-
tit, & ambulabat, & intravit cum illis
in templum ambulans, & exiliens, &
laudans Deum. Et vidit omnis popu-
lus eum ambulantem, & laudantem Deum.
Cognoſcebant autem illum, quod ipſe erat
qui ad eleemoſynam ſedebat ad Specioſam
portam templi: & impleti ſunt ſtupore
& extaſi in eo quod contigerat illi.* Hæc
Lucas. Negat ſe argentum & aurum ha-
bere quod tribuat. Cum enim rerum pre-
tia deferrentur ad pedes Apoſtolorum: ſi-
cut a Chriſto unus ex omnibus delectus
erat, qui loculos habens, quæ eſſent ne-
ceſſaria ad victum curaret; id ipſum fa-
ctum ante electionem diaconorum ab Apo-
ſtolis, par eſt credere. Non enim ob
eam cauſam, quod Dominus dixiſſet (*e*):
*Nolite poſſidere aurum, neque argentum,
neque pecuniam in zonis veſtris*; prohibi-
ti erant Apoſtoli eadem ſecum ferre.
Non igitur uſuram rerum, ſed pravum
affectum, & temporalium rerum ſollici-
tudinem a Chriſto eſſe interdictam, mon-
ſtrant Auguſtinus (*f*), Hieronymus (*g*)
& alii. Cæterum quod ſpectat ad Petrum,
adeo pauperem ſibi vivendi genus præ-
ſcripſit, ut (quod ait Gregorius Nazian-
zenus in oratione de amore pauperum)
lupinis famem urgentem expelleret. Sic
igi-

(*c*) Joſeph. de bello Jud. lib. 6. c. 6.

Specioſa porta.

(*d*) Act. 3. Claudum a Nativitate Petrus ſanat.

(*e*) Mat. 10.

(*f*) Aug. de conſ. Evang. lib. 2. cap. 3.

(*g*) Hier. contra Pelag. l. 2. & ad Hedib. ep. 150. q. 2. in fin.

igitur carens auro, abundans gratia, claudo reſtituit incolumitatem.

CCLIX. Non impar ſane miraculum claudi a nativitate a Patro ſanitati reſtituti, eſt illi, quo Dominus cæco homini nato lucem reddidit: unde merito ab Evangeliſta accurate eſſe deſcriptum, intelligendum eſt. Quantumlibet enim prodigia ac ſigna ab Apoſtolis antehac facta eſſe teſtetur (a); tamen ab eo quod tam inſigniter eſt editum ab Apoſtolorum Principe, cæteris prætermiſſis, narrationem inſtituit: ut tum rei geſtæ, tum etiam perſonæ quæ geſſit illam, innoteſceret claritudo. Rurſum vero quale myſterium contineretur eo miraculo, S. Ambroſius (b), & egregie quidem, paucis enarrat, ſic dicens: *Primum ergo ſignum mirabilium ſuorum Petrus fecit, claudo pedum reſtituendo veſtigia. Diximus frequenter ipſum Petrum a Domino nuncupatum, ſicut ait: Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Si ergo Petrus petra eſt, ſuper quam ædificatur Eccleſia, recte prius pedes ſanat: ut ſicut in Eccleſia fidei fundamentum continet, ita & in homine membrorum fundamenta confirmet. Recte, inquam, primum in Chriſtiano pedes curat, ut jam non trepidus nec imbecillis poſſit ſupra petram Eccleſiæ, ſed robuſtus & fortis incedere.* Hæc ipſe. Jam vero (ut quid peractum ſit, videamus) magna turba ob rei novitatem undique confluente, cum ingreſſi templum fuiſſent Petrus & Joannes, redeuntes ad porticum Salomonis, illic populi frequentis corona vallabantur. Tunc Petrus, ea Chriſtum annuntiandi arrepta digna ſatis occaſione; haud propria, quin potius Chriſti virtute factum eſſe miraculum, eſt concionatus ad populum. Supervenientes (c) vero interea ſacerdotes, & magiſtratus templi cum Sadducæis, & ægre ferentes tam Petrum quam Joannem docere populum, & ex mortuis reſurrectionem prædicare, injecerunt in eos manus, inque carcerem detruſarunt in craſtinum; erat enim jam veſpera: cum interim eorum qui Petri prædicationem audierant, numero quinque millia ad Chriſti fidem converſa eſſent. Sed hæc pluribus Lucas.

(a) Act. 2.

Myſterium ex miraculo.

(b) Ambr. ſer. 3. in nat. Apoſ.

(c) Act. 4.

CCLX. Sequenti vero die, (quod eſſet cauſa graviſſima, quæ ad Synedriu, illud ſcilicet magnum Concilium ſeptuaginta duorum ſeniorum, ſpectaret) habentur comitia, conveniuntque Principes ſacerdotum & ſeniores, & Scribæ: nimirum (ut inquit Lucas d) Annas Princeps ſacerdotum, & Caiphas, & Joannes, & Alexander, & quotquot erant de genere ſacerdotali. Non ſic quidem (ut aliqui putant) Annas hic nominatur Princeps ſacerdotum, quod Caiphas, qui ante duos menſes tempore mortis Chriſti, teſtimonio Evangeliſtarum, ſummus Pontifex fuiſſe dicitur, ea functione privatus, redactus in ordinem fuerit, & loco ipſius Annas ſuffectus, dum non tantum ſacerdotum Princeps, ſed & primus omnium nominatur: ſed quod dicto ſeniorum Concilio præeſſet, eo nomine appelletur; & ea ratione, qua Chriſtus ad eumdem primum eſt ductus, eadem hic primo loco recenſeatur. At cum de his ſuperius actum ſit, eadem hic repetere, ſupervacaneum ducimus. Joannes vero, qui a Luca tertio loco ponitur, fuit Annæ Principis ſacerdotum filius, qui in adminiſtratione rerum Judaicarum pollebat, cujus Joſephus (e) meminit. Alexandrum vero qui quartus ordine numeratur, haud alium puto ab illo qui ſicut ditiſſimus omnium Judæorum, ita etiam maxime pius erga Deum habebatur, ut idem Joſephus (f) auctor eſt. Hic Alexander Lyſimachus, Alabarcha eſt cognomento dictus, quod illum magiſtratum Alexandriæ geſſit (g), hic idem a Caio Imp. poſtea eſt conjectus in vincula, demum a Claudio ejus in Imperio ſucceſſore ſolutus atque honorifice habitus. Hujus pater Tiberius appellatus (ut nuper vidimus) portas templi argento & auro ſumptuoſiſſime exornavit. Habuit Alexander filium, qui nomine avi Tiberius (h) nominatus, deſertor paternæ religionis effectus, temporibus belli Judaici Romanis adverſus Judæos adhærens, ob inſignem adverſus eos navatam operam exercitui præfici meruit.

(d) Act. 4.

Annas caput concilii.

(e) Joſeph. de bello Jud. lib. 2. c. 25.

(f) Joſ. antiq. lib. 20. c. 3.

(g) Joſ. antiq. lib. 19. c. 4.

(h) Joſ antiq. lib. 20. c. 3. & de bello Jud. lib. 6. cap. 1. in fin.

Coacto igitur Judæorum magno Concilio, ſiſtuntur judicio (i) Petrus & Joannes, jubenturque cauſam dicere, ac præſertim qua virtute vel nomine tantum miraculum edidiſſent, exhibito & illo, qui ante claudus a Petro curatus fuerat. Tunc Petrus libera voce, repletus Spiritu ſancto (inquit Lucas) ita exorſus eſt: *Principes populi, & ſeniores audite. Si nos hodie dijudicamur in benefacto hominis infirmi, in quo iſte ſalvus factus eſt, notum ſit omnibus vobis, & omni plebi Iſrael, quia in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti Nazareni, quem vos crucifixiſtis, quem Deus ſuſcitavit a mortuis, in hoc iſte adſtat coram vobis ſanus. Hic eſt lapis, qui reprobatus eſt a vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli: & non eſt in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſalvos fieri.* Hactenus Petrus. Subdit Lucas hæc de iis, qui in eo erant Concilio congregati: *Videntes autem Petri conſtantiam, & Joannis, comperto quod homines eſſent ſine litteris & idiotæ, admirabantur, & cognoſcebant eos quoniam cum Jeſu fuerant; hominem quoque videntes ſtantem cum eis, qui curatus fuerat, nihil poterant contra-*

CCLXI.

(i) Act. 4.

Concilio Judæorum ſiſtuntur Petrus & Joannes.

traditero. Juſſerunt autem eos foras extra Concilium ſecedere: & conferebant ad invicem, dicentes: Quid faciemus hominibus iſtis? quoniam quidem notum ſignum factum eſt per eos omnibus habitantibus Hieruſalem: manifeſtum eſt, & non poſſumus negare. Sed ne amplius divulgetur in populum, comminemur eis, ne ultra loquantur in nomine hoc ulli hominum. Et vocantes eos, denuntiaverunt ac omnino loquerentur, neque docerent in nomine Jeſu. Petrus vero & Joannes reſpondentes, dixerunt ad eos: Si juſtum eſt in conſpectu Dei vos potius audire, quam Deum, judicate. Non enim poſſumus, quæ vidimus & audivimus, non loqui. At illi comminantes dimiſerunt eos, non invenientes quomodo punirent eos propter populum, quia omnes clarificabant id, quod factum fuerat in eo quod acciderat. Hucuſque Lucas de rebus geſtis in Concilio ſeniorum.

CCLXII. (a) *Act.* 4.

Revertente (*a*) vero Petro una cum Joanne ad ſuos; cum ambo, quæ coram ſenioribus eſſent facta, narraſſent; & univerſa quæ tum congregata in unum erat multitudo Deum laudaſſet, oranſque petiiſſet ut Evangelii prædicatio magis magiſque ſignis atque prodigiis illuſtraretur: factus eſt terræmotus, omneſque Spiritu ſancto deſuper veniente repleti ſunt: eratque omnium ſicut una voluntas idemque animus, ita temporalium bonorum uſus communis: *Quotquot enim* (inquit Lucas) *poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum:* & inter alios Barnabas Cyprius genere, agrum quem habebat vendens, attulit & ipſe ejus pretium, ut cæteri, ad pedes Apoſtolorum.

De Barnaba.

Quod Barnabas præ cæteris, qui id ipſum præſtiterunt, nominetur ab Evangeliſta, id in cauſa fuiſſe putatur, quod ipſe ditiſſimus cum eſſet, non agellum quempiam, ſed latifundium Chriſti cauſa vendiderit; hæc qui ejus res geſtas ſcriptis mandavit Alexander (*b*) teſtatur: addens, eumdem origine Cyprium, Hieroſolymis habitaſſe, atque a Gamaliele una cum Stephano ac Saulo ſacris litteris imbutum fuiſſe; ad Chriſtum demum veniſſe una cum ejus conſobrino Joanne Mariæ filio, apud quem (ut vidimus) Chriſti nova Eccleſia coaleſcere cœpit. Sane Euſebius (*c*) & Epiphanius (*d*) inter antiquos Chriſti diſcipulos ipſum adnumerant: nec eſt quod de hoc aliqui dubitent ob eam cauſam, quod nondum Barnabas uſque ad hanc diem omnia ſua dimiſiſſet, cum illa a Domino lex diſcipulis præſcripta eſſet: *Si quis non renuntiaverit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Nam & Joſeph ab Arimathia nobilis Decurio, & ipſe dives, erat diſcipulus Jeſu, ut Matthæus (*e*) atque Joannes (*f*) teſtantur, animi enim affectu id implendum erat.

(*b*) *Apud Metap. die* 11. *Maji.*
(*c*) *Euſeb. lib.* 2. *cap.* 1.
(*d*) *Epiph. lib.* 1. *cap.* 21.
(*e*) *Matth.* 27.
(*f*) *Joan.* 19.

CCLXIII.

Quod vero tam Barnabas, quam & alii ad pedes Apoſtolorum rerum pretia poſuiſſe dicantur: conſiderans hæc Joannes (*g*) Chryſoſtomus: *Magnus*, inquit, *honor: quandoquidem non in manus, ſed ad pedes Apoſtolorum ponebant;* & alibi iterum (*h*): *Ponebant ad pedes Apoſtolorum: non ad manus ipſorum ponebant, ſed ad pedes, declarando fidem, & pietatem, & reverentiam, quam habebant Apoſtolis, & quod majoris ducebant quod ab eis reciperentur, quam quod ab eis darentur dona.* Hæc & alia plura in eamdem ſententiam diſſerit. Accedere ad ſanctorum virorum pedes venerationis ergo, antiquus fuit Chriſtianorum uſus: unde illa dici vel ſcribi ſolita ſummiſſi animi obteſtatio; Per veſtigia veſtra. Equidem idem qui ſupra Joannes Chryſoſtomus, adiri monachos, ad eorumque provolvi veſtigia ſuadet, cum ait (*i*): *Ad eos abi, hoſpitare, accede, ſanctos tange pedes; multo namque honeſtius eſt illorum pedes tangere, quam aliorum caput. Dic enim mihi: Si quidam ſtatuarum pedes apprehendunt, quoniam regiam tantum habent figuram: tu ipſum in ſe habentem Chriſtum non pedibus tenebis, & ſalvus eris? Sancti ſunt pedes, licet viles ſint; inquinatorum vero neque caput venerandum eſt. Sanctorum namque pedes magna potuerunt; quamobrem & abſciſcantur, cum pedibus pulverem excuſſerint.* Hæc Chryſoſtomus: Plura hic eſſent adducenda exempla, quæ in alium locum diſferimus magis accommodatum.

(*g*) *Cryſoſt. in Act. hom.* 11.
(*h*) *Hom.* 27. *in ep. ad Corin.*
(*i*) *Chryſ. ad pop. Antioch. hom.* 59.

CCLXIV. (*k*) *Act.* 5. De Ananiæ & Saphiræ interitu.

Poſt hæc vero S. Lucas (*k*) Ananiæ & Saphiræ ejus uxoris pavendum recenſet interitum. Vendiderant agrum; cujus pretii, quod delaturi erant ad pedes Apoſtolorum doloſa calliditate mentientes, partem fraudarunt. Inquirit quidem de crimine Petrus, detegit fraudem, ſed Deus pœnam infligit. Videas ex his Petrum, ſicut in cæteris, ita etiam in judiciaria poteſtate præſeferre primatum: primus quippe omnium ac ſolus inter cæteros de perpetrato peccato reos interrogat; quos convictos, mox a Deo dira pœna immiſſa conſequitur. Hæc quidem tanta non caſu ſunt facta, ſed ut experimento omni Eccleſiæ innoteſceret, illum quem Petrus criminis arguit, Deum ejus judicio annuentem, mox experturum ultorem. At Porphyrius, impius ac doloſus nugigerulus, eo dementiæ venit, ut hæc legens non erubuerit Petrum nimiæ ſeveritatis arguere, quaſi ipſe in eos pœnam mortis inflixerit. Sed S. Hieronymus (*l*) in primis quodnam fuerit illorum peccatum, ut tantam Dei iram mererentur, inſinuans, demum Porphyrio garrienti reſpondet, ſic dicens: *Ananias & Saphira*

(*l*) *Hier. ad Demetr. epiſt.* 8.

diſ-

Digitized by Google

diſpenſatores timide, immo corde dupliei, & ideo condemnati: quia poſt votum obtulerunt quaſi ſua, & non ejus cui ſemel ea voverant, partemque ſibi jam alienæ ſubſtantiæ reſervaverant, metuentes famem, quam vera fides non timet; præſentem meruere vindictam, non crudelitate ſententiæ, ſed correctionis exemplo. Denique & Apoſtolus Petrus nequaquam imprecatur eis mortem, ut ſtultus Porphyrius calumniatur, ſed Dei judicium prophetico ſpiritu annunciat, ut pœna duorum hominum ſit doctrina multorum. Hæc Hieronymus. Origenes (*a*) quoque non putat adſcribendum eſſe Petro interitum Ananiæ, ut ex ejus verbis paulo inferius demonſtrabimus. Maximus (*b*) etiam hanc ipſos commeruiſſe iram ait, quia quod Deo promiſerant, non reddiderunt: eadem Athanaſius (*c*) tradit de voto, item & Gregorius (*d*), & alii. Porro non ſolum, quod quæ Deo voverant non præſtiterint, eam meruerunt experiri a Deo ſententiam, ſed & quod (ut ingerit Petrus) mentiti ſint Spiritui ſancto. Nihil ſane in Eccleſia, quæ eſt columna & firmamentum veritatis, tam infauſtum atque alienum inveniri poteſt, quam ſimulatio, cui (*e*) ſi ſemel tribuatur aſſenſus, omnis Eccleſiaſtica diſciplina turbabitur: meritoque tam in hos, quam etiam in Simonem Magum, qui doloſe in fide agebat, Petrus diſciplinæ vigorem exercuit.

(*a*) *Orig. tract. 8. in Matth.*
(*b*) *Apud. Amb. Ser. 9. & apud Aug. de ver. Apoſt. ſer. 21.*
(*c*) *Athanaſ. ſer. de Paſſion. & Cruce.*
(*d*) *Greg. regiſt. lib. 1 ſud. 9. epiſt. 33.*
(*e*) *Diſtinct. 27. cap.* Nam ſi.

CCLXV. Pœna ad ſalutem.

Cæterum hanc pœnam non ad ſupplicium ſempiternum, ſed ad expiationem peccati, ut ſic ſalvi eſſe poſſent in futuro ſæculo, a Domino eſſe illatam, Origenes exiſtimavit, dum ait: *Digni enim erant in hoc ſæculo recipere peccatum ſuum, ut mundiores exeant ab hac vita, mundati caſtigatione ſibi illata per mortem communem; quoniam credentes erant in Chriſtum. Puto autem, quoniam audiens Ananias hæc verba, ideo cadens expiravit, quod non ſuſtinuit reprehenſionem Petri, ſed cruciatus in ſe adeo eſt punitus ut etiam expiraret, verbis videlicet Petri catechizantibus animam ejus. Nec Petrum hic debemus exiſtimare interfeciſſe Ananiam: ſed illum non ſuſtinuiſſe acrimoniam verborum Petri dicentis ad ſe: Ut quid replevit ſatanas cor tuum?* Id ipſum Auguſtinus (*f*) agens contra Parmenianum ſentire videtur, dum de Paulo ſic ait: *Quid ergo agebat Apoſtolus, niſi ut per interitum carnis, ſaluti ſpirituali conſuleret? ut ſive aliqua pœna vel morte corporali, ſicut Ananias & uxor ejus ante pedes Apoſtoli Petri ceciderunt: ſive per pœnitentiam, quoniam ſatanæ traditus erat, interimeret in ſe ſceleratam carnis concupiſcentiam.* Hæc Auguſtinus. Caſſianus (*g*) etiam hæc in eam ſententiam: *Invenimus ſane etiam pro levioribus culpis nonnullos eamdem mortis ad præſens excepiſſe ſententiam; qua ſunt & illi puniti, quos prædiximus extitiſſe ſacrilegæ prævaricationis auctores: ut factum eſt in illo qui ſabbato ligna collegerat, vel in Anania & Saphira, qui parum quid de ſubſtantia ſua clam, infidelitatis errore, ſervaverant: non quod æqualia fuerint pondera peccatorum, ſed quia novæ transgreſſionis præſumptores reperti, debuerunt præbere cæteris, quemadmodum peccati, ita etiam pœnæ ac terroris exemplum: ut quiſquis ea deinceps affectare tentaſſet, noſſet ſibi ſecundum eam formam qua illi damnati ſunt, etiam ſi in præſenti ſupplicium differatur, in futuri judicii examinatione reddendam.* Hæc ille. His denique veluti corollarium addimus, quod Iſidorus Peluſiota (*h*) ad Orionem monachum in hæc verba reſcripſit: *Non crudelitatis atque amentiæ fuit, vir ſtudioſiſſime, quod ſapientiſſimus Petrus eos qui peccaverant, morte affecit; verum præſcientis doctrinæ multa hominum peccata præſanantis. Nam cum tunc Evangelii ſementem facere incepiſſent, ac ſtatim enata zizania conſpexiſſent: ſapienti conſilio ea confeſtim evulſerunt, ne una cum tritico aucta, futuro igni ad exuſtionem ſervarentur. Ad eumdem enim modum divinus quoque Moyſes, legem ab initio ſtatim violatam perſpiciens, etſi ob exiguum peccatum, ſaxis tamen eum obrui juſſit, qui die ſabbati ligna collegerat: Deum videlicet hanc ſententiam tuliſſe ſcribens.* Hucuſque Iſidorus: ac de his ſatis.

(*f*) *Aug. contra. Parm. lib. 3. cap. 1.*
(*g*) *Caſſian. col. 6. c. 11.*
(*h*) *Iſidor. lib. 1. epiſt. 181.*

CCLXVI. De renunciatione.

Nunc vero quod ad dictam frequenter ſuperius in communem uſum bonorum collationem pertinet: non ejuſmodi fuit, ut quicumque Chriſtianus eſſe vellet, non aliter id conſequi poſſet, niſi ſubſtantia rerum ſuarum prius vendita, Chriſto nomen dediſſet; vel quod factus Chriſtianus id ipſum præſtare compelleretur, ſic ut eadem vivendi norma cæteris omnibus, qui credituri eſſent, Chriſtianis præſcriberetur. Nam de Paulo (*i*) Apoſtolo conſtat, Corinthios per epiſtolam monuiſſe, ſic eos indigentibus eleemoſynas impartiri debere, ne eſſet nimis profuſa largitio: *Non enim* (ait) *ut aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate. In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat.* Sed hæc facta ſunt ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ, privato quodam Spiritus ſancti impulſu, & quidem multis ex cauſis, atque in primis ut excultioris vitæ quoddam poſteris imitandum formaretur exemplum. Inde enim quotquot religioſiorem vivendi normam ſunt amplexati, & ad eamdem vivendi rationem cæteros perfectioris vitæ cupidos inſtituendos ſuſceperunt, formam ſumpſiſſe noſcuntur. Unde S. Auguſtinus (*k*) ſuos alloquens clericos, ait: *Quomodo*

(*i*) *2. Cor. 8.*
(*k*) *Aug. ſer. 50. de diverſis.*

Digitized by Google

modo autem vivere velimus, quomodo Deo propitio jam vivamus; quamvis de Scriptura ſancta multa noveritis, tamen ad commemorandos vos, ipſa de libro Actuum Apoſtolorum lectio recitabitur; ut videatis ubi deſcripta ſit forma, quam deſideramus implere. Legit Lazarus diaconus, quæ in Actis Apoſtolorum ſcripta ſunt capite quarto, & inter alia, verba illa: *Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quiſquam eorum, quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia*. Et quod paulo inferius habetur; *Quotquot enim poſſeſſores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apoſtolorum: dividebatur autem ſingulis, prout cuique opus erat*. Quibus lectis, Auguſtinus eadem & ipſe repetiit; deque his ad ſuos præclaram habuit orationem. Eadem
(e) *Baſil. de reg. monach.* Baſilius (*f*), ac denique omnes qui monachis ſelectas vivendi regulas præſcripſerunt.

CCLXVII. Adverſus novatores. Quid ad hæc impii, qui in Chriſtianiſmo ſectantes Epicuriſmum, his licet Apoſtolorum doctrina & exemplo firmatis ac ſtabilitis, adhuc tamen perfricta fronte procacique animo non verentur in ſanctas regulariter viventium inſtitutiones obloqui atque furere? Sed de his alias uberius atque opportunius. Cæterum præter illa quæ dicta ſunt, afferuntur inſuper de diſtractione rerum temporalium in uſum pauperum aliæ divini conſilii rationes. Excitanda enim erat in Fideles vehemens perſecutio, quæ non bona tantum, quæ haberent, auferret, ſed & in ipſorum perſonas ſæviret. Sic igitur ut prima Eccleſiæ fundamenta nullo perſecutionis impetu quaterentur, ſed ſolida firmitate ſubſiſterent, optime divina providentia diſponente, conſultum eſt, ut ejuſmodi periculum Fideles rerum temporalium lucroſa jactura redimerent. Teſtis enim
(g) *1. Tim. 6.* eſt Paulus, (*g*) divitiarum cupidos tentationibus facile ſuperari, & laqueis diaboli irretiri. Narratis jam his quæ in Ananiam & Saphiram ſunt divinitus acta,
(h) *Act. 5.* hæc ſubdit Lucas (*h*):

CCLXVIII. *Per manus autem Apoſtolorum fiebant ſigna & prodigia multa in plebe. Et erant unanimiter omnes in porticu Salomonis*.

Docent in templo Apoſtoli. Locum illum licet fuiſſe conſtet extra templum, ut etiam pateret Gentilibus, tamen etiam frequentius templum appellatum eſſe ab Evangeliſtis invenies, quod eo ambitu univerſa templi conſtructio clauderetur. Exemplo igitur Domini Redemptoris, qui cum Hieroſolymis eſſet docebat in templo, Apoſtoli etiam illic doctrinæ cathedram erexerunt: ad quam alludit Tertullianus (*d*), dum ait: *Quid*
(d) *Tertul. lib. de præſcript.* *ergo Athenis, & Hieroſolymis? quid Academiæ, & Eccleſiæ? quid hæreticis, & Chriſtianis? Noſtra inſtitutio de porticu Salomonis eſt, qui & ipſe tradiderat Dominum in ſimplicitate cordis eſſe quærendum*. Hæc Tertullianus. Addit Lucas: *Cæterorum autem nemo audebat ſe conjungere illis: ſed magnificabat eos populus. Magis autem augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum, ita ut in plateas ejicerent infirmos, & ponerent in lectulis ac grabatis, ut veniente Petro, ſaltem umbra illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis. Concurrebat autem & multitudo vicinarum civitatum Hieruſalem, afferentes ægros, & vexatos a ſpiritibus immundis, qui curabantur omnes*.

Cum vero non Petrus tantum, ſed & cæteri Apoſtoli Hieroſolymis eſſent: quidnam eſt, quod oculi omnium convertuntur in Petrum? quid iſta in plateis ægrotantium exhibitio, ut veniente Petro, umbra ſaltem illius obumbraret quemquam illorum, & liberarentur omnes non ab uno vel altero, ſed ab omnibus, quibus tenerentur, morbis? Certe quidem non per Petrum tantum, ſed per cæteros etiam Apoſtolos fieri ſolita ſigna & prodigia, idem (ut nuper vidimus) qui hæc ſcribit, teſtatur Lucas. Verum ſicut inter omnes Apoſtolos Petrus a Chriſto primatu in omnes eſt auctus, ita etiam præclariora quædam & inſigniora ab eo miracula edi conceſſit. Hinc ſolius Petri fuiſſe curare languentes umbra corporis tranſeuntis, ſatis Evangeliſta declarat. Nam ſi id cæterorum Apoſtolorum umbra præſtitiſſet; quid tanta compreſſio in exponendis infirmis, quos Petri tranſeuntis umbra curaret? Unde Arator diaconus, qui heroico carmine eadem cecinit Acta Apoſtolorum, dum de his agit, hæc egregie: CCLXIX. Petri in miraculis prærogativa.

Excute Petre gradus: tecum medicina ſalutis
Ambulat: adde viam: pes is eſt ad gaudia velox,
In pedibus non eſſe moram: tua ſemita vita eſt.
Si properas, jam nemo jacet: tu motibus umbræ
Corpora cuncta levas, atque hoc ſimul inſcia voti
Sumit turba tacens: quod cum rogat accipit unus.
Quærite, quos agitat tanti reverentia facti,
Quid typicum res iſta ferat: libriſque volutis
Noſcite quod ſoli conceſſa eſt gloria Petro:
Quæve ſub hac ſpecie lateant documenta videte, &c.

Quod

Quod etiam hic in umbra per Petrum agitur (nam in imagine pertranſit homo) in cælo veritate præſtari, idem pluribus verſibus docet.

CCLXX. Sacrarum imaginum cultus in umbra Petri. (a) Clem. Alex. adver. Gentes.

Quid inſuper umbra Petri, niſi imago expreſſa corporis Petri? certe quidem non aliunde, quam ex ejuſmodi imaginibus umbra formatis, picturam duxiſse originem ferunt (a), ut ex his videas imaginum pium cultum in umbra Petri a Deo primitus in primori illa Eccleſia tot tantiſque miraculis eſſe divinitus conſecratum. Rurſus vero nec illud prætermittimus (ex quo in rebus geſtis myſteria latere noſcuntur) quod cum eamdem Deus virtutem umbræ Petri indiderit, quam & corpori Petri; illud certe typice expreſsum eſse videtur, tantam a Deo Principi Apoſtolorum gratiarum copiam eſse collatam, ut eadem dona Petri perſonæ conceſſa, ſic in umbram tranſtulerit, ut eadem in ſucceſsoribus, qui referunt perſonam Petri, feliciter propagari voluerit: nimirum ut quamvis non omnes æque ſancti ac Petrus, ſed ex ipſis aliqui moribus eſsent futuri diſſimiles, tamen quia ejuſdem gererent perſonam Petri, eamdem etiam retinuerint a Deo illi traditam poteſtatem: ſcirentque omnes reſpectu Petri in honore habendos eſse, qui umbram ſaltem Petri hac ex parte referrent.

CCLXXI. Apoſtoli conjiciuntur in carcerem. (b) Act. 5.

Tantam Chriſti gloriam in Petro ac cæteris Apoſtolis divinitus illuſtratam invidentes Principes ſacerdotum, furore quodam exagitati, injicientes in illos manus, in carcerem detruſerunt. At Angelus Domini (inquit Lucas *b*) per noctem aperiens januas carceris, eduxit illos, juſſitque intrepide Evangelium prædicare: qui diluculo templum ingreſſi, cœperunt confluentem docere populum. Cum interim coacto Concilio ſeniores, ipſos qui adhuc in carcere detineri putarentur, Apoſtolos adduci juſſiſſent: quæſiti ſunt in carcere, nec inventi licet clauſum eſſet oſtium: ſed in templo eos prædicare Evangelium, nuntiatum eſt. Tunc qui ſunt miſſi magiſtratus, ac miniſtri, abſque vi aliqua ſiſtunt eos ſeniorum Concilio: cumque arguerentur ſpreti mandati, Petrus pro ceteris ex more ad facti excuſationem magna animi libertate hæc in primis effatus ait: *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus*. Aliiſque verbis tum Chriſti gloriam, tum ipſorum in illum admiſſa exaggerans, peroravit.

CCLXXII.

Cum illi interim de inferenda illis nece inirent conſilium: ſurgens Gamaliel legis peritus, jubens primum Apoſtolos foras ad modicum ſpatium temporis duci, in hæc verba ſententiam dixit: *Viri Iſraelitæ attendite vobis ſuper hominibus iſtis quid acturi ſitis. Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens ſe eſſe aliquem cui conſenſit numerus virorum circiter quadringentorum: qui occiſus eſt: & omnes, qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum. Poſt hunc extitit Judas Galilæus in diebus profeſſionis, & avertit populum poſt ſe, & ipſe periit: & omnes, quotquot conſenſerunt ei, diſperſi ſunt. Et nunc itaque dico vobis, diſcedite ab hominibus iſtis, & ſinite illos: quoniam ſi ex hominibus conſilium hoc, aut opus, diſſolvetur: ſi vero ex Deo eſt, non poteritis diſſolvere illud, ne forte & Deo repugnare inveniamini. Conſenſerunt autem illi. Et convocantes Apoſtolos, cæſis denuntiaverunt ne omnino loquerentur in nomine Jeſu, & dimiſerunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes a conſpectu Concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati. Omni autem die non ceſſabant in templo, & circa domos docentes, & Evangelizantes Chriſtum Jeſum.* Hæc Lucas.

De Gamalielis conſilio.

Error Joſephi redarguitur. (c) Joſ. antiq. lib. 20. c. 2.

Ex quibus Joſephus (ut dictum eſt ſuperius) erraſſe deprehenditur, dum Theodæ res geſtas ad tempora (c) Cuſpii Fadi Judææ procuratoris refert, quem, ejuſdem teſtificatione, anno quarto Claudii Imp. in provinciam miſſum conſtat, poſt annos undecim ab hoc tempore.

CCLXXIII. (d) Joan. 10. (e) Chryſ. in Joan. hom. 59. (f) Cyril. in Joan. lib. 7. c. 3. (g) Iſid. lib. 3. epiſt. 119.

Cæterum non Gamalielis tantum auctoritate id affirmantis, & Lucæ hæc etiam deſcribentis, ſed & Domini teſtimonio, extitiſſe Theodam ante Chriſti paſſionem, Patres omnes conſentiunt: locum enim illum Joannis interpretantes quo Dominus dicit (*d*): *Omnes quotquot venerunt, fures ſunt & latrones;* de Theoda & Juda Galilæo intellexiſſe, pari conſenſione confirmant. Certe quidem nequaquam ad antiquiora tempora Dominum hæc dicentem reſpectum habuiſſe, facile poteſt intelligi, ne ſugillaſſe eum pſeudoprophetis etiam probatos ac a Deo miſſos Prophetas calumnioſe ab aliquo dici poſſet: ſed ad propinquiora tempora potius reſpexiſſe, & ut de rebus jam omnibus notis quæ explicatione non indigerent, ea locutum eſſe: nam de antiquioribus pſeudoprophetis nulla jam memoria erat, recens vero recordatio de his quos tum præſens ſæculum infelici germine propagavit: nam non modo Judas, ejuſque ſucceſſores, atque Theodas, ſed & Herodes major, quippe qui ab Herodianis Chriſtus haberetur, notari potuit. Sic igitur Joannes Chryſoſtomus (*e*), Cyrillus (*f*) Alexandrinus, Iſidorus (*g*) Peluſiota, & alii omnes hos ſecuti, Dominum de Theoda intellexiſſe, jure exiſtimarunt.

(h) Joſ. antiq. lib. 20. c. 2.

Porro Theodæ facinus in hunc modum contigiſſe, Joſephus deſcribit (*h*): non piget enim rem ſuperius alia occaſione narratam, iterum rei argumento exigente, hic repetere:

CCLXXIV. De Theoda & Juda Galilæo.

Apud Judæam, inquit, *præſtigiator quidam, nomine Theodas, perſuaſit magnæ vulgi*

vulgi multitudini, ut aſſumptis ſuis facultatibus ſequeretur ſe ad Jordanem fluvium: Prophetam enim ſe jactabat, pollicens ſciſſurum ſe verbo Jordanem fluvium, ac facilem præbiturum tranſitum: talique promiſſione permultos ſeduxit: At Fadus effecit ut nihil lucri facerent ex ſua inſipientia, miſſis in eos equitum turmis: qui ex improviſo irruentes, ex his multos interemerunt, multos vivos ceperunt, & in his ipſum Theodam, cujus caput abſciſſum reportavit Hieroſolymam. Hactenus de eo Joſephus. At ex verbis Lucæ Evangeliſtæ majori inde oritur difficultas, quod de Theoda exemplum adducens, quaſi rem nuper factam recenſet: *Ante hos dies*, inquit, *extitit Theodas*. Tamen inferius cum poſt hunc dicat extitiſſe Judam Galilæum tempore profeſſionis, illius ſcilicet celeberrimæ ſub Quirino Præſide factæ; hac quidem ratione ante annos trigintaquatuor Theodam vixiſſe, opus eſt dicere; quo modo igitur ante hos dies factum dicit, quod ante tot annos contigiſſe probatur? Quod vero in primis Theodam a Joſepho deſcriptum exiſtimarunt aliqui alium eſſe ab illo de quo hic meminit Lucas; cum hæc nulla auctoritate probentur, æque rejicienda putamus: At magis placet ut idem ſit, ante hos dies, quod, ante hæc tempora, uſitato dicendi modo: vel ut ille Lucæ verborum ſit ſenſus (*a*) dum ait: *Poſt hunc extitit Judas Galilæus* μετὰ loco παρὰ ſit poſitum, ut diceret. Ultra dictum Theodam extitit Judas Galilæus, &c. ſicque noluiſſe dicere, poſt Theodam extitiſſe Judam; ſed potius poſt recenſitum de Theoda quod nuper acciderat novum exemplum, illud addidiſſe de Juda quod antiquitus factum erat, cujus tamen recens erat memoria: nam (ut ſuo loco ſuperius dictum eſt) adhuc Apoſtolorum temporibus illius ſectatores ſupererant Galilæi. Sed hæc relinquimus lectoris arbitrio: lectionem certe mutare non præſumimus.

(*a*) *Gaug. in Act. Apoſt.*

CCLXXV. De Gamaliele.

Cæterum quod ſpectat ad Gamalielem: non prætermittimus dicere, Ipſum fuiſſe Chriſtianum, ſed conſilio Apoſtolorum ſic occultum inter ſeniores, ut ea ratione melius conſulere Eccleſiæ poſſet, permanſiſſe, in libris Recognitionum Clementis (*b*) haberi, quos licet apocryphos citat Beda, (*c*) & hæc eadem de Gamaliele recitat. Certe illum adhæſiſſe Chriſtianis & inter Chriſtianos eſſe profeſſum, certum plane ejus rei indicium illud eſt, quod a Chriſtianis apud Stephanum protomartyrem ſepultus eſt. Cum enim divina revelante providentia, corpus ſancti Stephani repertum eſt, una cum ipſo etiam eſt inventum corpus Gamalielis, qui olim cum ipſius Stephani, tum Sauli (poſtea Pauli) ac Barnabæ magiſter fuerat. Habentur hæc certa fide teſtata a Luciano presbytero, in libello illo quem de Stephani protomartyris corporis inventione, cui præſens fuit, conſcripſit. Quod vero eodem Luca auctore dictum eſt, Apoſtolos nonniſi plagis affectos a Concilio fuiſſe dimiſſos; id plane nequaquam ex ſententia Gamalielis eſſe factum, ſed voluntate Caiphæ, Annæ, & Alexandri, in ejuſdem qui ſupra Clementis (*d*) nomine ſcripto commentario legitur.

(*b*) *Clem. recog. lib.* 1. *c.* 9. & 10.
(*c*) *Beda in retract. in Act. Apoſt. c.* 5.
(*d*) *Clem. Conſt. lib.* 5. *c.* 3.

CCLXXVI. His jam fortiter ab Apoſtolis ſuperatis, alia arte aggreditur veritatis hoſtis diabolus vexare Fideles. Cum enim quos adverſus Eccleſiam concitaverat adverſarios, jam victos proſtratoſque conſpiceret: per eos qui intus in Eccleſia erant, longe periculoſius certamen aggreditur; tentans nimirum, ſi admirabilem illam unitatem, mutuamque nuſquam antea viſam animorum concordiam aliqua poſſet diſſenſione turbare, ac dividere ſchiſmate. Sed quonam uſque progreſſus ſit ejus conatus, Lucas (*e*) narrat his verbis: *In diebus illis creſcente numero diſcipulorum, factum eſt murmur Græcorum adverſus Hebræos, eo quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum*; hæc Lucas. Porro non ſic in hoc loco accipiendi ſunt Græci, quaſi Gentiles, ad diſtinctionem Hebræorum; nam nondum gentilibus Chriſti Eccleſiæ patebat oſtium, quod Petrus poſtmodum reſeravit: ſed quod (ut ſuperius Philone auctore diximus) ſicut in cæteris Orbis partibus, ita etiam in Græcorum regionibus Judæi agerent: cum alioqui etiam Lacædemones nobiles in Græcia populi ab Abraham ſe originem ducere gloriarentur; id quidem eorum Regis ad Oniam Pontificem Judæorum perbreves litteræ ſcriptæ teſtantur his verbis.

(*e*) *Act.* 6.

Prima diſcordia in eccleſia.

CCLXXVII. *Incedimus in quandam ſcripturam antiquam, in qua invenimus cognationem interceſſiſſe inter noſtras origines, & noſtrum quoque genus non eſſe alienum a poſteris Abrahæ. Æquum igitur eſt ut cum fratres noſtri ſitis, petatis a nobis quæcumque libuerit; idem nos quoque faciemus, & res veſtras tamquam noſtras exiſtimabimus, noſtras item vobiſcum communes habituri. Demoteles eſt, qui has vobis reddit litteras in pagina quadrangula ſcriptas, & obſignatas aquilæ ſigillo draconem tenentis unguibus.* Hæc continebat epiſtola, quam Joſephus (*f*) ſuis de antiquitatibus libris intexuit; qui item recitat (*g*) Jonathæ Pontificis litteras in eamdem fere ſententiam ad Senatum Lacedæmoniorum conſcriptas. In Jonia item Græcorum provincia quamplurimos habitaſſe Judæos, idem auctor (*h*) affirmat; quos M. Agrippa Orientis Præfectus, Auguſti temporibus, a Gentilium Indigenarum vindicavit injuriis, & patriis eos uti poſſe legibus abſque impedimento, præce-

(*f*) *Joſeph. antiq. lib.* 12. *c.* 5.
(*g*) *Joſeph. antiq. lib.* 14. *c.* 9.
(*h*) *Joſeph. antiq. lib.* 16. *c.* 4.

præcepit. Idem Joſephus ſcribens contra Apionem teſtatur, Judæos tam Antiochiæ habitantes in Syria, quam Epheſi in Aſia, aliiſque civitatibus nobilibus, fuiſſe ea-

Judæi Græci. rum municipes; ſic dicens: *Qui Antiochiam habitant Judæi, Antiocheni nominantur: Jus enim civium eis dedit conditor Seleucus. Similiter & qui in Epheſo commorantur, & alia Jonia, cum civibus exinde natis eamdem appellationem habent, hac præbentibus eis regni ſucceſſoribus.* Græci igitur dicebantur a Judæis qui in Græcia Hebræi agerent, Palæſtinæ vero indigenas, proprio nomine appellabant Hebræos, ut hic etiam Lucas feciſſe cognoſcitur.

CCLXXVIII. Quodnam vero fuerit hujuſmodi miniſterium, a quo Græcorum viduæ videbantur excluſæ: duplex reperitur de ea re fuiſſe ſententia. Exiſtimarunt alii certas Hebræorum viduas menſarum ſervitio fuiſſe præfectas; nam & mulieres Domino

(a) Math. 27. Marc. 15. miniſtraſſe, teſtantur Evangeliſtæ (*a*). Alii vero idem miniſterium quotidianum eſſe putarunt ipſam eleemoſynarum quotidie fieri ſolitam diſtributionem, ac in ſingulos partitionem, de qua Lucas (*b*)

(b) Act. 4. ſuperius: *Dividebatur*, inquit, *ſingulis prout cuique opus erat.* Cæterum ſecundum priorem ſententiam miniſterium illud eſſe potius accipiendum, ea quæ inferius Lucas (*c*) ſcribit de electione ſe-

(c) Act. 6. ptem diaconorum, facile perſuadent, dum ait: *Convocantes autem duodecim multi-*

De electione diaconorum. *tudinem diſcipulorum, dixerunt: Non eſt æquum nos derelinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Conſiderate ergo fratres, viros ex vobis boni teſtimonii ſeptem, plenos Spiritu ſancto & ſapientia, quos conſtituamus ſuper hoc opus. Nos autem orationi, & miniſterio verbi inſtantes erimus. Et placuit ſermo coram omni multitudine. Et elegerunt Stephanum, virum plenum fide & Spiritu ſancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum advenam Antiochenum. Hos ſtatuerunt ante conſpectum Apoſtolorum: & orantes impoſuerunt eis manus.* Hæc Lucas: cujus rei geſtæ narratio etſi plana & facilis habeatur, aliqua tamen indiget diſcuſſione: ut illud in primis; quænam menſæ illæ fuerint, ſacræ ne, an communes, quibus ſunt præfecti diaconi.

Si quis primitivæ illius naſcentis Ec-

CCLXXIX. Duplex menſa. cleſiæ principia repetat, & diſcat conſuetudinem; quænam fuerint illæ menſæ, cognoſcet: nimirum eaſdem fuiſſe ſacras æque atque communes. Sicut enim Dominus ac Redemptor noſter in ultima illa memorabili cœna (ut vidimus) utramque menſam una conjunxit, communem, & ſacram, in quarum priori agnum ex more comederent, in altera vero mox conſecuta ſacratiſſimum ſuum corpus & ſanguinem propinavit: ita etiam temporibus

Apoſtolorum eadem in Eccleſia conſuetudo noſcitur conſervata, ut ſimul utramque menſam conjungerent. Eſt de his perſpicuum Pauli Apoſtoli teſtimonium in prima, quam ad Corinthios (*d*) ſcribit, (d) 1. Cor. 11.

epiſtola, ut omnes notant illic interpretes. Cum enim ait: *Unuſquiſque ſuam cœnam præſumit ad manducandum: & alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt.* Ecce cœna communis, hoc eſt, non ſacra. Cum vero rurſus inferius ſubdit poſt deductum exemplum cœnæ Dominicæ, verbis illis: *Quotieſcumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat, &c.* de menſa ſacra intelligere, nullus poterit dubitare.

His igitur in hunc modum ſe habenti- CCLXXX.

bus; miniſterium quotidianum nihil aliud fuit, quam ejuſmodi menſis inſervire, quæ quotidie parabantur. Unde Lucas: (*e*) *Erant perſeverantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus*; & paulo poſt: *Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione, & ſimplicitate cordis.* (e) Act. 2. De munere Diaconorum.

Verum non communem tantum cibum per fractionem panis debere intelligi, Paulus docet, cum ait (*f*): *Panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* (f) 1. Cor. 10.

Faceſſat ergo ſententia affirmantium diaconos menſis tantum communibus fuiſſe præfectos: Quos rogo dicant, quid tantum oportuit Apoſtolos adhibuiſſe ſtudium in deligendis, qui prandia cœnaſque pararent, miniſtris, ut non ex trivio quoſque petitos viros, ſed boni teſtimonii, plenos inſuper Spiritu ſancto & ſapientia, eoſdemque (ut tradit Epiphanius *g*) ex numero ſeptuagintaduorum diſcipulorum accerſitos eligerent: cum (g) Epiph. lib. 1. c. 12.

alioqui ad id quod majoris eſſet operis, nempe judiciorum præfecturæ, qui eſſent contemptibiles, ſi forte ſapientes deeſſent in Eccleſia, Paulus (*h*) præficiendos eſſe mandarit. (h) 1. Cor. 6.

Quid inſuper ad communium menſarum miniſtros inſtituendos, tantis opus fuiſſet religioſis ritibus, ut nonniſi prævia communi omnium oratione, ac manus impoſitione, ad tale munus obeundum idonei cenſerentur? Diaconi Sacræ Menſæ Miniſtri.

Tanti enim ponderis erat manus impoſitio, ut eodem ferme miniſterio Paulus & Barnabas initiati fuerint ad Apoſtolatum (*i*). (i) Act. 13.

Quod ſi communium tantum menſarum miniſtri erant; quomodo & aliquando Evangelii prædicatio illis eſt credita, cujus cauſa Apoſtoli a cæteris vacare muneribus cupierunt? certe Stephanum, & Philippum, qui Evangelicæ prædicationis cauſa Evangeliſta dici meruit, eo munere functos eſſe, nullus ignorat. Tanti ne etiam meriti, qui curarent cibaria, diaconi exquirendi eſſent, ut iiſdem moribus, quibus Epi-

Digitized by Google

ſcopi, abſolatiſſimi eſſe deberent? nam Apoſtolus (a) Paulus eamdem fere conſummatam perfectamque morum integritatem a diacono æque exigit, atque ab Epiſcopo, ſicut & Ignatias (b) ac Polycarpus (c) tradunt.

(a) 1. Tim. 3. (b) Ign. ad Trall. ep. 3. & ad Her. 13. (c) Polyc. epiſt. ad Philippenſ.

CCLXXXI. Hæc in re tam clara ſuperflua fortaſſe videri poſſunt, ſed tamen neceſſaria exiſtimavimus ad refellendam quorumdam (præſertim recentioris (d) hominis tamen Catholici) ſententiam, affirmantium diaconos ab Apoſtolis electos, non fuiſſe miniſtros altaris. Sed etſi ex his ſatis oſtenſum ſit hos erraſſe: adhuc tamen ad eos penirus confutandos, non alium quam qui diaconorum miniſterium quodnam eſſet, oculis ſpectavit, adhibeamus teſtem, Ignatium inquam, qui iiſdem temporibus (ut toties diximus) vixit; exiſtimantes neminem fore adeo refractarium & impudentem, qui tanto teſtimonio obniti audeat. Ipſe (e) igitur ſeribens ad Trallianos hæc habet: *Oportet & diaconos myſteriorum Chriſti miniſtros per omnia placere: nec enim ciborum & potuum miniſtri ſunt, ſed Eccleſiæ Dei adminiſtratores*: & inferius: *Quid vero diaconi, quam imitatores angelicarum virtutum? qui purum & inculpatum miniſterium eis exhibent* (ſacerdotibus ſcilicet) *ut ſanctus Stephanus beato Jacobo, Timotheus & Linus Paulo, Anacletus & Clemens Petro. Qui igitur his non obedit, atheos prorſus & impius eſt, &c.* Rurſus ad Heronem diaconum: (f) *Nihil*, inquit, *ſine Epiſcopis facito: ſacerdotes enim ſunt, tu vero ſacerdotum miniſter: baptizant, ſacrificant, eligunt, manus imponunt: tu vero illis miniſtras, ut S. Stephanus Jacobo, & presbyteris qui erant Hieroſolymis.* Hæc Ignatius. Plura in hanc ſententiam coacervanda fuiſſent ſanctorum Patrum teſtimonia, niſi hujus ſanctiſſimi viri ac martyris, atque eorum quæ ſcripſit oculati teſtis, iterum atque iterum repetitam, firmiterque teſtatam aſſertionem abunde ſufficere exiſtimaremus. Quam vero ex his etiam arguatur ſpurius ille canon (g) ſextæ Synodo affixus, quo dicitur, ſeptem diaconos ab Apoſtolis electos non miniſtraſſe ſacris myſteriis, omnium eruditorum appello ſententiam.

(d) Cajet. in Act. Apoſt.

(e) Ignat. epiſt. 3.

De vero diaconorum miniſterio.

(f) Idem epiſt. 13.

(g) Sext. Synod. c. 16. apud Theod. Balſ.

CCLXXXII. Diſpenſatio bonorum eccleſiæ diaconis credita. Porro quod ſuperius dictum eſt; ſeptem diaconos menſis communibus etiam fuiſſe præfectos: non ſic accipienda res eſt, ut (quod miniſtrorum menſarum eſt) cæteris accumbentibus, quæ ad cibum potumque pertinebant, illuc inſerrent: ſed quod ea, quibus cuique opus eſſet, eleemoſynas dividendo curarent: quod etiam uſu retentum eſſe, S. Leo in ſermone de S. Laurentio teſtatur, cum de ipſo ait: *Non ſolum miniſterio ſacramentorum, ſed etiam diſpenſatione Eccleſiaſticæ ſubſtantiæ præeminebat*. Id ipſum S. Proſper (h) de Tito diacono, qui Romæ pecunias pauperibus diſtribuens, interfectus eſt, tradit. Extat apud S. Gregorium (i) ipſa ſcripti formula, cum alicui committeretur diaconia. Rurſus vero eoſdem diaconos divitiis Eccleſiæ eſſe præpoſitos, ut ex eis miniſtrent pauperibus, affirmant Hieronymus (k) & Ambroſius, (l) qui ait diacono: *Cum ſolveris auctori debitum, licet ut opera tua in beneficentiam & adjumenta hominum conferas, atque opem feras neceſſitatibus aut pecunia, aut officio, aut etiam quocumque munere, quod late patet in veſtro miniſterio: pecunia, ut ſubvenias, debiti obligatum liberes, &c.* Adeoque erat diaconis commiſſa cura rerum Eccleſiæ, ut adverſus Epiſcopos eas dilapidantes ſe conſtanter erigerent. Eſt de his exemplum apud Gregorium (m) de Honorato archidiacono Eccleſiæ Salonitanæ. Porro diaconos non omnia miniſteria Eccleſiaſtica per ſe obiiſſe, ſed alios complures habuiſſe ordine ſub ſe poſitos miniſtros, ex his quæ idem ſanctus Ignatius (n) ſcribit ad Antiochenos, ſatis exploratum habetur: dum ait: *Saluto ſacros diaconos*; & paulo poſt: *Saluto hypodiaconos, lectores, cantores, janitores, laborantes, exorciſtas, confeſſores. Saluto cuſtodes ſacrorum veſtibulorum diaconiſſas*. Horum autem ſingulorum ordinum quænam fuerint munera, ſatis conſtare putamus, cum in Eccleſia eadem perſeverent. Sed de laborantibus tantum, & diaconiſſis, hic obiter nonnulla dicenda ſunt.

(h) Proſper in chron. anno Domini 429.

(i) Greg. lib. 9. ind. 4. epiſt. 24.

(k) Hieron. in Ezech. c. 48.

(l) Ambroſ. lib. de offic. c. ult.

(m) Greg. regiſt. lib. 2. epiſt. 19.

(n) Ignat. epiſt. 12.

CCLXXXIII. Quinam fuerint in Eccleſia miniſtri, qui dicti ſunt laborantes, Epiphanius (o) dilucide ſatis explicat, dum ait: *Laborantes, corpora eorum qui obdormierunt, obvolvunt & cooperiunt*. Alio nomine hos foſſarios dictos eſſe, conſtat ex (p) Epiſtola incerti cujuſdam auctoris ad Ruſticum Narbonenſem ſcripta. Quod vero ſpectat ad diaconiſſas: conſtat quidem poſt diaconorum electionem, viduas illas quæ præerant miniſterio quotidiano, ab eo deſiiſſe ac ceſſaſſe, verum non penitus in ordinem eſſe redactas, ſed aliis functionibus mancipatas: de quarum electione agens Paulus, non minus quam ſexaginta annorum viduam, eligendam, eamque moribus probatam, præcepit. De muneribus quæ diaconiſſa obitura erat; ſicut foribus, qua ingrederentur viri, janitores qui & oſtiarii dicti ſunt, præfecti erant; ita & portis mulieribus tantum patentibus præerant diaconiſſæ, quas (ut vidimus) appellat S. Ignatius ſacrorum veſtibulorum cuſtodes: ſicut enim in templo (quod dictum eſt) erant feminarum portæ, & loca orationis a viris ſejuncta, ſic etiam laudabilem illum morem in Chriſtianorum eccleſias fuiſſe translatum con-

(o) Epiph. in comp. doct.

Laborantes & diaconiſſæ.

(p) Extat apud Hieron. tom. 9.

ſtat

Digitized by Google

ſtat: ſed de his agemus inſerius. Cæterum erant & alia munera quibus diaconiſſæ ſungerentur, de quibus hæc apud Clementem leguntur (a): *Elige quoque diaconiſſam fidelem & ſanctam, ad mulierum miniſteria; nam accidit aliquando, cum in aliquorum domos diaconum ad mulieres mittere non potes, propter infideles: mittes igitur mulierem diaconiſſam, propter improborum cogitationes. Nam ad multos uſus muliere diaconiſſa indigemus: ac primum, cum illuminantur mulieres, Epiſcopus ungit frontes ipſarum oleo ſancto, deinde diaconiſſa eas abſtergit: non eſt enim neceſſe mulieres aſpici a viris.* Epiphanius (b) & ipſe uberius de diaconiſſarum miniſterio agit his verbis: *Miniſtrarum quidem diaconiſſarum appellatarum ordo eſt in Eccleſia, non ad ſacrificandum, aeque at quicquam aggredi permittantur, verum reverentiæ gratia muliebris generis, aut propter horam lavacri, aut viſitationis affectionis, aut laboris: & quando nudatum fuerit corpus mulieris, ut ne a viris ſacrificantibus aſpiciatur, ſed a miniſtrante muliere, cui præſcribitur a ſacerdote, ut curam gerat ad tempus indigentis mulieris in tempore denudationis corporis ejus; ita ut ordo bonæ diſciplinæ ac Eccleſiaſticæ bonæ inſtitutionis valde ſcientifice munitus ſit in menſura regulæ.* Quantumlibet prædicta diaconiſſæ curarent, non tamen erant ejuſmodi, ut ſicut diaconi, manus impoſitionem aceiperent, vel aliquo ſacramento initiatæ eſſent: nam ſacroſancta Nicæna (c) Synodus ea ex cauſa eaſdem inter laicas adnumerat.

(a) Clem. conſt. lib. 3. c. 15.

(b) Epiph. hær. 79.

(c) Conc. Nic. c. 19.

CCLXXXIV. Presbyteræ quæ eſſent & quæ epiſcopæ.

Rurſum vero (ex quo in hæc incidimus) nec illud prætermittendum putamus, quod ſicut diaconiſſarum mentio frequens eſt apud Eccleſiaſticarum rerum ſcriptores, ita etiam in iiſdem ſæpe nomen presbyteræ, & aliquando etiam epiſcopæ reperitur: ſed non ſic quidem, ut ſupra diaconiſſas poſitæ aliquo fungerentur munere in Eccleſia; ſed quod aliquando ob ætatem, viduæ ſeniores dicerentur presbyteræ, ut declarat canon undecimus Concilii Laodiceni poſterioris tranſlationis. Aliquando vero (quod frequentius uſurpatum invenitur) dictæ eſſe presbyteræ reperiuntur, quarum viris in presbyteros electis, ipſæ interim vitam cælibem agerent: quo etiam ſenſu & illæ habentur epiſcopæ appellatæ, quarum viri fuiſſent in Epiſcopos poſtea conſecrati; cum illæ ab ipſis diviſæ ſpectata viverent ſanctitudine: ſicque ejuſmodi nomina non ab aliquo Eccleſiaſtico miniſterio accepta eſſe, ſed potius a virorum ordinibus deducta, vulgari quodam uſu potius, quam aliqua vera ratione, fuiſſe illis indita noſcuntur; qua etiam denominatione interdum, quæ uxor fuiſſet viri qui ad diaconatum promotus eſſet, diaconiſſa nominabatur; & ſubdiaconiſſa, conjux viri illius qui ad ſubdiaconatus ordinem adſcitus eſſet. Habes hæc omnia nomina expreſſa in Concilio Turonenſi (d) ſecundo, ubi etiam agitur de epiſcopa (e): ſicque accipiendum quod ſcribit Gregorius (f) de presbytera. Eſt decretum Zachariæ (g) Papæ de non admittenda in contubernium presbytera, diacona, vel monacha; & Baſilii epiſtola ad Peragorium presbyterum de iiſdem. Eſt item canon Antiſiodorenſis Concilii (h) quo inhibetur ne presbytera cum ſuo presbytero dormiat. Apud Athanaſium (i) ſecundum Græcæ vocis etymologiam, presbytera, ſenior femina dicta eſt. Notat & Photius (k) in Nomocanone, tam ex Concilio Nicæno, quam ex Laodicenſi & Chalcedonenſi, prorſus diverſam fuiſſe presbyteram a diaconiſſa. Sed de his ſatis: jam eo, unde digreſſa eſt, revertatur oratio.

(d) Concil. Turon. 2. c. 20.

(e) Eodem Concil. c. 13. 14.

(f) Greg. dial. lib. 4. c. 11.

(g) Cod. manuſcript. apud nos pag. 111.

(h) Concil. Antiſiod. can. 21.

(i) Athanaſ. ad Virgin.

(k) Photius in Nomoc. tit. 1. cap. 30.

CCLXXXV. Stephanus archidiaconus.

Quod vero Lucas recenſendo ſingulorum ſeptem diaconorum nomina, primum ordine ponat Stephanum, S. Auguſtinus (l) ex eo accidiſſe putavit, quod primatum ageret inter diaconos: unde hæc ait: *Inter diaconos nominatus primus, ſicut inter Apoſtolos Petrus;* idemque primicerius (m) diaconorum, & archidiaconus (n), ut a Luciano & aliis nonnullis tam Græcis quam Latinis appellatus habetur. Sed jam reliqua proſequamur, quæ hoc anno ab Apoſtolis, ac Petro præſertim, facta eſſe reperiuntur. Cæterum nemo prudens inficias ierit, non omnes res a Petro geſtas proſecutum eſſe Lucam Evangeliſtam, cum Acta Apoſtolorum conſcripſit: immo & multa quæ eſſent maximi ponderis, ab eo fuiſſe prætermiſſa, Hieronymus (o) docet.

(l) Aug. ſerm. 94. de diverſ.

(m) Aug. ſer. 1. de Sanctis.

(n) Lucian. ep. de ejus inventione.

(o) Hier. ep. ad Galat. c. 2.

CCLXXXVI. De Jacobo epiſcopo Jeroſolymorum.

Hoc igitur anno, quo Redemptor noſter Dominus Jeſus Chriſtus, conſummato redemptionis humanæ myſterio, cœlos aſcendit: cum credentium in Chriſto numerus in dies magis magiſque augeretur: inter cætera quæ ad coagmentandam naſcentem Eccleſiam ſunt ab Apoſtolis ſalubriter inſtituta; Jacobus Alphæi, cognomento Juſtus, idemque frater Domini dictus, a Petro Apoſtolorum Principe ordinatur Hieroſolymorum Epiſcopus, ſeditque annis vigintinovem: de quo Chryſoſtomus (p): *Si quis*, inquit, *a me percontaretur, quomodo Jacobus ſedem Hieroſolymitanam accepit: reſponderem ego, hunc totius Orbis magiſtrum præpoſuiſſe Petrum.* Porro ipſum ordinationis myſterium, quod conſecrationem uſitatiori vocabulo dicere conſuevimus, ab eodem Petro, Joanne, ac Jacobo fratribus eſſe conſummatum, epiſtola quæ dicitur Anacleti (q) teſtatur, traditamque a Petro formam eſſe, ut non minus quam a tribus Epiſcopis, electus Antiſtes conſecraretur.

(p) Chryſoſt. in Joan. hom. 87.

(q) Anaclet. ad Epiſc. Ital. to. 1. Concil.

Id

Digitized by Google

Id quidem hoc anno contigiſſe cum teſtatur Euſebius (*a*) de iiſdem tribus Apoſtolis, qui Jacobum ordinaverunt, ex Clemente Alexandrino hæc recitat: *Clemens in ſexto libro* [illegible] *de eo ſcribens ſic refert: Petrum, & Jacobum, & Joannem, poſt Salvatoris ad cælos aſcenſum, cum eſſent a Domino ſummum dignitatis gradum adepti, non de gloria & honore contendiſſe inter ſe, ſed uno conſenſu Jacobum Juſtum Hieroſolymorum Epiſcopum deſignaſſe. Idem etiam in ſeptimo libro ejuſdem operis, de eo præterea hæc memorat: Jacobo Juſto, Joanni, & Petro Dominus poſt aſcenſionem ſuum ſingularem quamdam impertiit cognitionem, quam illi reliquis Apoſtolis tradiderunt, reliqui autem Apoſtoli ſeptuaginta diſcipulis, ex quibus unus erat Barnabas. Duos item Jacobos fuiſſe ferunt: unum cognomento Juſtum, qui de templi faſtigio præceps dejectus, fulloniſque vecte cæſus occubuit: alterum, qui capite abſciſſo migravit e vita.* Hæc Euſebius. Adverſus eos autem qui dicunt tres fuiſſe Jacobos; & Alphæi dictum, diverſum eſſe a Jacobo Juſto, quem audent etiam extra duodenarium Apoſtolorum numerum conſtituere; pluribus diſputat S. Hieronymus in commentario adverſus Helvidium ſcripto; noſque alias fuſius: ad quorum refellendum commentum, modo fontem unde iſta deduxerint, demonſtraſſe, confutaſſe eſt: ex pervulgato enim Clementis Romani nomine libro Recognitionum apocrypho id eos liquet eſſe mutuatos.

(*a*) *Euſebius in Chron. & hiſt. lib. 2. c. 1.*

Quod vero ad Jacobi ordinationis diem pertinet, in Martyrologio Bedæ ſacta ponitur vigeſimaſeptima menſis Decembris.

CCLXXXVII. Jacobi cathedra.

Inſignia quædam Epiſcopatus ejus, non tantum memoria, ſed & uſu ad poſteros eſſe delapſa, antiquorum ſcriptorum auctoritate exploratum habetur. Et quod in primis ſpectat ad ejus cathedram, hæc de ea ſcribit Euſebius (*b*): *Jacobi Apoſtoli cathedram (qui primus erat ad Hieroſolymitanæ Eccleſiæ Epiſcopatum a Salvatore & cæteris ejus Apoſtolis delectus, quemque fratrem Chriſti nuncupatum, divina perhibent eloquia) ad illud tempus ſervatam, Epiſcopi qui illic ordine ſucceſſerunt, permagni æſtimunt: unde declarant perſpicue, quemadmodum veteres Patres ad noſtrum uſque ætatem ſanctis viris, ob eorum veram erga Deum pietatem, debitam venerationem & tribuerint, & adhuc tribuere non ceſſent.* Hæc de cathedra Euſebius.

(*b*) *Euſeb. hiſt. lib. 7. c. 14. in fine.*

(*c*) *Epiph. hær. 29. & 78.*

CCLXXXVIII. Inſuper ad Epiſcopalis dignitatis ornamentum, eumdem Jacobum geſtare in capite conſueviſſe laminam ſeu bracteam auream, Epiphanius (*c*), Hieronymus (*d*), ac cæteri pene omnes Eccleſiaſtici ſcriptores teſtantur: rationem autem ejus rei hanc affert Epiphanius (*e*), dicens: *Folium ſive bracteam in capite geſtare ipſi licebat, quemadmodum relati fide digni viri Clemens & Euſebius in ſuis commentariis teſtati ſunt. Sacerdos itaque eſt (velut dixi) Jeſus Chriſtus in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech; ſimulque Rex juxta ordinem ex ſupernis, ut transferat ſacerdotium ſimul cum lege: ex ſemine vero David propter Mariam ſedens in throno in æternum, & regni ejus non erit finis. Oportebat enim ipſum nunc transferre ordinem tum ſacerdotii tum regni;* & paulo poſt: *Largitus eſt autem ſub ſe conſtitutis regnum, ut ne diceretur a parvis ad majora procedere. Manet enim thronus ipſius, & regni ejus non erit finis: & ſedit ſuper thronum David: ita ut regnum David una cum pontificatu tranſtulerit, ac largitus ſit ſervis ſuis, hoc eſt, Pontificibus Catholicæ Eccleſiæ.* Hæc Epiphanius, cum pluribus ſuperius monſtraſſet tum ſacerdotum tum thronum David, ipſam regiam dignitatem una cum pontificio, in Eccleſiam ſuam, ac ſucceſſores Pontifices in æternum permanſuram tranſtuliſſe. In ſignum igitur regalis ſacerdotii (ſic ipſum appellat Petrus *f*) ejuſmodi capitis ornamentum geſtare conſueviſſe Chriſtianæ legis Pontifices, ſatis ex his quæ idem ſcribit, declaratum videtur.

(*d*) *Hieron. de Script. Eccl. in Jacobo, & in ep. ad Gal. 2.*

(*e*) *Epiph. hær. 29.*

De corona Sacerdotali.

(*f*) *1. Petr. 2.*

CCLXXXIX. Ornamentum capitis Epiſcoporum.

Cæterum non Jacobum tantum ejuſmodi regiæ dignitatis inſignibus uti conſueviſſe, ſed & cæteros Apoſtolos, par eſt credere: nam etſi hæc de ſingulis non ſcribantur, ſatis tamen ad rei veritatem demonſtrandam eſſe videtur, quod non modo Jacobus, quem diximus, ſed & Joannes Evangeliſta eo uſus capitis ornamento perhibetur: teſtatur enim id Polycrates (*g*) Epheſiorum Epiſcopus in ea quam ad Victorem Romanum Pontificem ſcripſit epiſtola, in qua inter alia hæc leguntur: *His accedit Joannes, qui ſupra pectus Domini in cœna recubuit, qui ſacerdos fuit, qui laminam auream geſtavit, qui martyr & doctor extitit, qui tandem Epheſi morte conſopitus occubuit, &c.* Recitant eadem ex eodem auctore Euſebius (*h*) ac Hieronymus (*i*). Erat autem ejuſmodi capitis ornamentum ſacerdotibus antiquæ legis a Deo olim conceſſum: quod in amplius ac perfectius Chriſtianæ legis ſacerdotium tranſlatum eſt.

(*g*) *Apud Euſeb. hiſt. lib. 5. c. 23. & Hieron. de Script. Eccl. in Polycrate.*

(*h*) *Euſeb. hiſt. lib. 5. c. 23.*

(*i*) *Hier. de Script. Eccl. in in Polycr.*

CCXC. Ut igitur ejus repetamus originem: hæc in libro Exodi (*k*) ſcripta habentur: *Facies & Laminam de auro puriſſimo: in qua ſculpes opere cælatoris,* SANCTUM DOMINO. *Ligabiſque eam vitta hyacinthina, & erit ſuper tiaram, imminens fronti Pontificis:* ac rurſum (*l*): *Pones tiaram in capite ejus & laminam ſanctam ſuper tiaram, & oleum unctionis fundes ſuper caput ejus: atque hoc ritu conſecrabitur.* Et poſt multa (*m*): *Fecerunt & laminam ſacræ venerationis de auro puriſſimo,*

(*k*) *Exod. 28.*

De lamina aurea.

(*l*) *Exod. 29.*

(*m*) *Exod. 39.*

riſſima, ſcripſeruntque in ea opere gemmaria, SANCTUM DOMINI: & ſtrinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina.

(a) Levit. 8.

Idem in Levitico (a) his verbis: *Cydarì quoque texit caput: & ſuper eam contra frontem poſuit laminam auream conſecratam in ſanctificatione, ſicut præceperat Dominus.* Cum cæteris ſacerdotibus uti cydari, ſeu mitra, conceſſum eſſet; lamina tamen aurea ornari caput peculiare tantum erat ſummi Pontificis: quod ornamentum, corona etiam appellatur in divina Scriptura, ut cum dicitur (b); *Corona aurea ſuper mitram ejus expreſſa ſigno ſanctitatis.*

(b) Eccleſ. 45.

CCXCI. (c) Joſeph. antiq. lib. 3. c. 8. Corona triplex Summi Sacerdotis.

Joſephus (c) autem cum agit de antiquitatibus Judæorum, quale fuerit ornamentum capitis ſummi ſacerdotis, exacte deſcribit, monſtratque non tantum lamina aurea, ſed & corona aurea triplici ordine ducta mitram ornatam fuiſſe: ſic enim ait: *Porro pileo* (ita appellat cydarim, ſeu mitram, communem pariter cæteris ſacerdotibus) *utebatur, quali cæteri ſacerdotes, ſuper quem extabat alius conſimilis ex hyacintho variatus: hunc aurea corona triplici ordine circumdabat, in qua ſpectabantur caliculi aurei, quales videmus in herba quæ apud nos vocatur daccharus, apud Græcos herbarios hyoſcyamus.* Qualiſnam fuerit, quoque deſcribit. *Ejuſmodi corona,* inquit, *ab occipitio circa tempora utraque procedebat: nam frontem iſti caliculi non ambiebant, ſed lorum quoddam latum aureum, quod ſacris characteribus Dei nomen inciſum habebat.* Hactenus ille de mitra ſummi Pontificis. Qualis autem eſſet illa qua cæteri ſacerdotes utebantur, ſic ait (d): *Supra caput autem geſtabant pileum, non faſtigiatum, neque totum caput comprehendentem, ſed paulo plus quam medium: eſt autem tali apparatu, ut videatur vitta linea ſæpe in orbem replicata & conſuta; quam ſuperne alia tela integit uſque ad frontem deſcendens, & per ſuperficiem verticis ſuturarum deformitatem occultans: hic adaptatur accurate, ne inter ſacrificandum delabatur.* Cum ejuſmodi mitræ eſſent byſſinæ, aliquis tamen adhuc illis accedebat ornatus; nam in Exodo (e) ſic legitur: *Fecerunt mitras cum coronulis ſuis ex byſſo.*

(d) Idem ibid.

(e) Exod. 39.

CCXCII. (f) Phil. lib. de profugis.

Quid vero ejuſmodi ornatus capitis ſignificaret, Philo ſic declarat (f): *Quod autem caput ejus perpetuo mitra tegitur, ſignificat diadema regium, inſigne poteſtatis, non ſummæ quidem, ſed proregiæ, alioqui mirificæ,* &c. Hieronymus (g) ad Fabiolam ſcribens de indumentis antiqui ſacerdotii, omnia in Chriſto perfectius eſſe conſummata demonſtrat, aitque: *Habet cydarim & nomen Dei portat in fronte: diademate ornatus eſt regio.* Et inferius, qualis eſſet mitra communis omnibus ſacerdotibus, exacte deſcribit.

(g) Hier. Epiſt. 128. Pontificum aurea Corona.

Non prætermittimus dicere de Brachmanis ſacerdotibus, quos teſtatur Philoſtratus (b) uti conſueviſſe mitra gemmis ornata, veſte linea, baculo inſuper & annulo. Porro non tantum hos, ſed & alios ſummos ſacerdotes Gentilium ornatos purpura, & tiara aurea in capite tectos fuiſſe, certum eſt. De ſummo ſacerdote deæ Syriæ id ipſum teſtatur Lucianus in dea Syria: de Pontifice maximo Romanæ antiquæ ſuperſtitionis affirmat hoc ipſum Prudentius in Romano martyre, nimirum geſtare conſueviſſe coronam auream. Sunt & alia plura de his exempla: ſed hæc ſatis.

(b) Philoſt. in Tianao lib. 2. & 3.

CCXCIII. Chriſtianorum Pontificum Corona.

At ut de noſtris agamus: ex inſtitutione, immo & uſu (ut vidimus) Apoſtolorum manaſſe certum eſt, ut Epiſcopi Chriſtianæ Eccleſiæ, quod regali fungerentur ſacerdotio, tamquam Reges & ſacerdotes mitra in ſacris uterentur pretioſa: eam fuiſſe maximi pretii, ſatis Ammianus (i) Marcellinus demonſtrat, dum agit de Maſcizel tyranno in Africa; qui a Theodoſio profligatus, ut aliquo modo ſibi Theodoſium conciliaret: *Militaria* (inquit) *ſigna, & coronam ſacerdotalem cum cæteris quæ interceperat, nihil cunctatus reſtituit, ut præceptum eſt.* De mitra S. Ambroſii Ennodius in Epigrammate de ipſo ſcripto agit his verſibus;

(i) Ammianus Marc. lib. 29.

Serta redimitus geſtabat lucida fronte
Diſtinctis gemmis: ore parabat opus.

Ad ſacerdotalem quidem coronam alludit Euſebius (k), dum panegyrica oratione ſic exorſus ait: *Amici Dei, & ſacerdotes, qui ſacroſancto podere, indumento cæleſti, gloriæ corona, divina unctione, & ſancta Spiritus ſancti ſtola circumveſtiti.* Et Gregorius Nazianzenus (l) de ſe ipſo dum eſt ordinatus Epiſcopus, cum ex fuga rediiſſet, hæc habet in Apologetico: *Idcirco me Pontificem ungis, ac podere cingis, capitique cydarim imponis, atque ſpiritualis holocauſti altari admoves,* &c. Licet autem eodem nomine ejuſmodi capitis Antiſtitis ornamentum, mitra, ſeu cydaris, tam apud ſacerdotes antiquæ legis, quam novæ appellaretur: tamen fuiſſe diverſo modo concinnatum atque diſpoſitum, ſatis ex his quæ diximus, perſpicuum eſſe videtur: ſicut enim priſtina illa forma quid myſticum præſeferebat; ita & ſub nova lege, mitræ diverſa figura diverſum etiam myſterium repræſentat; ut qui agunt de Eccleſiaſticis officiis ac ritibus, pluribus docent; quos conſulat qui ea cupit: de his enim pluribus agere, ab inſtituto ſuſcepto alienum eſſe putamus. At quoniam occaſione Epiſcopatus Jacobi, ejuſmodi de inſignibus Epiſcoporum eſt ſuſcepta narratio; plura alia de

(k) Euſeb. hiſt. lib. 10. c. 4.

(l) Greg. Naz. Apol. 3.

eodem

Digitized by Google

eodem Apoſtolo eſſent dicenda, quæ ab antiquioribus Eccleſiaſticis ſcriptoribus accepta, Euſebius, Epiphanius, Hieronymus, & alii referunt: ſed ea nos ad martyrii tempus enarranda diſtulimus, cujus occaſione ab iiſdem ſunt auctoribus ſcripta: ibi etiam de annis ſedis ejus exactam afferemus rationem.

CCXCIV. Quod vero S. Ignatius teſtetur (ut nuper vidimus, cum de ordinatione ſeptem diaconorum egimus) Stephanum miniſtraſſe Jacobo: ſi conſenſerimus Bedæ (a) dicenti ipſum ordinatum fuiſſe Epiſcopum Hieroſolymorum vigeſima ſeptima menſis Decembris, plane ante ejus ordinationem illi miniſtraſſe oportuit; cum Stephanus (ut dicemus) hoc eodem anno, vigeſimaſexta ejuſdem menſis Decembris fuerit martyrio coronatus: at nec quidquam eſt abſurdi, ut ante Epiſcopatum illi Stephanus miniſtraverit: quippe qui Apoſtolus atque ſacerdos a Chriſto Domino jam inſtitutus fuiſſet; quem & pro egregia ſpectataque ſanctitate, etiam Chriſti hoſtes honore proſequerentur, ita ut (quod ſcribit Hegeſippus b) concederent illi ingredi in Sancta ſanctorum. Quod vero frater Domini eſſet, eumdem cæteri Apoſtoli ac diſcipuli mirifice obſervabant.

(a) Beda in Mar. 27. Decemb.

Jacobus cultus ab omnibus.

(b) Apud Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 22.

CCXCV. De martyrii Stephani tempore.

Hoc igitur anno, iiſdem Coſs. Domitio Ænobarbo, & Camilio Scriboniano, vigeſimaſexta menſis Decembris, S. Stephanus primus Diaconorum, primus omnium Chriſtianorum martyrio coronatur. Rem geſtam, nobile ejus certamen, ac triumphum egregium S. Lucas in actis (c) Apoſtolorum exacte conſcripſit. Quod vero ad tempus ſpectat: cum diverſæ ab his nonnullorum ferantur ſententiæ: quænam ſit quæ magis veritate nitatur, diligentiori ſtudio in primis perveſtigandum putamus. Fuit quorumdam opinio, eodem ipſo anno quo Dominus paſſus eſt, haud multo poſtquam eſt electus diaconus, Stephanum a Judæis occiſum eſſe: idque ea tantum conjectura permoti ſenſere, quod Lucas mox poſt electionem diaconorum, de ejus martyrio narrationem inſtituat. Sed meminiſſe hi debent, quod cum idem auctor de ipſo teſtetur, feciſſe ſigna & prodigia multa in populo, nec vel unum ipſorum recenſeat; eadem ipſa atque alia multa fuiſſe ab eodem prætermiſſa exploratiſſimum eſt. Qui ejus fuerunt ſententiæ, etiam ſunt opinati eumdem Stephanum coronatum fuiſſe martyrio III. Nonas Auguſti, quo die de illius corporis inventione, quæ contigit ſub Honorio Imperatore menſe Decembris, memoria annua agitur in Eccleſia. Sed ejus celebritatis aliam ab his plane diverſam fuiſſe rationem, in noſtris Notationibus (d) in Martyrologium Romanum nuper editis ſatis perſpicue demonſtravimus.

(c) Act. 6. 7. 8.

(d) Die 3. Aug.

CCXCVI. Rurſum fertur Hippolyti (e) Thebani nomine de tempore necis Stephani ab his procul abhorrens ſententia: nimirum ipſum anno ſeptimo ab ejus electione, martyrio vita functum, eodemque tempore & Paulum a Chriſto vocatum. Adſcribit hæc eadem Nicephorus (f) Evodio: quæ cum repugnent his quæ de ſe ipſo idem Paulus ſcribit ad Galatas (ut ſuo loco manifeſte monſtrabimus) nihil eſt quod tam de his quæ de vocatione Pauli, quæ poſt necem Stephani facta eſt, quam de ejus martyrio ipſos auſcultare debeamus. Exiſtimavimus interdum in codices illapſum errorem vitio librariorum, ut pro ſeptem menſibus, qui a Spiritu ſancto miſſo uſque ad martyrium Stephani intercurrunt, ſeptem anni ſint poſiti. Sane quidem tam Romanum (g) Martyrologium, quam cætera haud multo poſt aſcenſionem Domini Stephanum paſſum eſſe teſtantur: quorum omnium etiam (h) auctoritate expreſſum habetur, Pauli converſionem anno ſecundo ab aſcenſione Domini contigiſſe: quibus omnibus ea de ſeptem annis ſententia refellitur. Libentius igitur cum ſanctis Patribus dicimus Stephanum paſſum eſſe dicta die vigeſimaſexta menſis Decembris, ſub dictis Coſs. anno Domini trigeſimoquinto per diem unum inchoato. Sed cum (ut præfati ſumus) annos Domini una cum Coſs. more majorum a Kalend. Januariis auſpicemur; haud mirum videatur, ſi ſub notato numero annorum Chriſti trigintaquatuor a nobis martyrium Stephani recenſeatur.

(e) Apud Glyc. in 3. par. An.

De tempore necis Stephani diverſa opinio.

(f) Niceph. hiſt. lib. 2. c. 3.

(g) Mart. Rom. Beda Uſuar. Ado die 26. Decembr.

(h) Martyrolog. Rom. Beda Uſuard. Ado die 25. Jan.

CCXCVII. Natalis S. Stephani.

De die natali protomartyris Stephani, quo ex hac ærumnoſa vita migravit ad Dominum, antiqui Patres haud aliter ſenſerunt, quam profiteatur Eccleſia: ipſum ſcilicet paſſum eſſe poſt natalem domini diem (ut dictum eſt) vigeſimaſexta menſis Decembris: Natalem quippe diem ejus illum appellant Auguſtinus (i), Fulgentius (k) ex Græcis Gregorius Nyſſenus (l), & alii. Nec eſt quod quis dicat, ea die vigeſimaſexta Decembris non ob martyrium, ſed ob tranſlationem reliquiarum ejus tunc factam (ut teſtatur epiſtola Luciani) agi ſolemnitatem protomartyris Stephani: nam longe ante ipſius reliquiarum inventionem & tranſlationem, celebritas natalis S. Stephani peragi in Eccleſia ea die conſuevit, ut conſtat ex ſermone nuper citati Gregorii Nyſſeni, quem haud dubium eſt claruiſſe ante ejus inventionem; ubi hæc ait: *Ecce diem feſtum ex die feſto, & gratiam pro gratia accipimus. Heri Dominus univerſi nos pavit; hodie Domini imitator. Quomodo hic? aut quomodo ille? ille hominem pro nobis induens: hic pro illo hominem exuens. Ille vitæ ſpeluncam propter nos ſubiens: hic propter*

illum

(i) Aug. ſerm. 98. & 115. de diverſis.

(k) Fulg. hom. de S. Stephano.

(l) Greg. Nyſſ. ſer. de S. Stephano.

Digitized by Google

illum ex ſpelunca exiens. Ille pro nobis fuſcìit involutus: hic pro illo lapidatus, &c. Quæ ergo ſubiit cauſa, ut ea die celebritas martyrii ageretur, niſi quod antiqua traditione ipſum eadem eſſe lapidatum die, accepit Eccleſia? Sed de tempore martyrii hactenus.

CCXCVIII. Unde autem oborta occaſio fuerit necis Stephani, Lucas docet: quod ſcilicet cum ageret ſigna & prodigia magna in populo, concitavit in ſe odium Judæorum diverſarum regionum, quarum collegia Hieroſolymis omnium Judæorum metropoli erant; in quibus erudiebantur adoleſcentes, qui ex diverſis provinciis confluebant, ut divinam legem addiſcerent: Græcorum vero ſcientias vel nationum linguas haud licuiſse publice tradi, Joſephus (*a*) teſtatur. Erat Stephanus unus ex illis, & cum illis eodem uſus (*b*) fuerat legis magiſtro Gamaliele: cumque Chriſti fidem libere fortiterque annuntiaret, atque eam miraculis conſignaret; cum ſodalium omnium ac condiſcipulorum, tum præſertim Sauli Tarſenſis ſynagogæ eorum qui erant e Cilicia facile principis, in ſe impetum movit. Incentor enim omnium eſſe viſus eſt Saulus, quod ipſe in Judaiſmo (*c*) profeciſſet præ cæteris coætaneis ſuis, paternarum traditionum abundantius æmulator exiſtens: qui nec a cœpto deſtitit, donec eumdem lapidibus obrutum, ſicque jam eſſe cognoviſſet extinctum.

(*a*) *Joſeph. antiq. lib. 20. c. ult.*
(*b*) *Lucian epiſt. de inven. S. Stephani.*
(*c*) *Galat. 8.*

CCXCIX. De loco vero ubi lapidatus eſt Stephanus: ex relatione Gamalielis in Luciani epiſtola (*d*) legitur, lapidatum fuiſſe extra portam quæ vergit ad Aquilonem & ducit ad Cedar, quæ poſtea nomine S. Stephani appellata reperitur (*e*) alio nomine, porta Ephraim. Locus ille neque integro ſtadio diſtabat Hieroſolymis; quem Eudoxia Auguſta, nobiliſſima eccleſia ædificata, egregie illuſtravit, ut auctor eſt Evagrius (*f*), & Marcellinus (*g*). Lapis ille, ſuper quem poſitus ſuſcepit lapidum imbres, in eccleſiam Apoſtolorum ad montem Sion poſitam tranſlatus, magna veneratione eſt habitus, ut Beda teſtatur (*h*).

De loco necis Stephani.

(*d*) *Lucian. epiſt. de invent. S. Stephani.*
(*e*) *Apud Bedam de locis ſanct. c. 2. & Burchard. par. 2. c. 7.*
(*f*) *Evagr. hiſtor. lib. 1 c. 22.*
(*g*) *Marcell. in Chron.*

CCC. Unum inſuper ex lapidibus quo idem protomartyr Stephanus percuſſus eſt, a quopiam Chriſtianorum collectum, poſtmodum in Italiam fuiſse tranſlatum, & Anconæ poſitum, ibique ea de cauſa in honorem martyris fuiſſe excitatam eccleſiam, ubi in ejus rei memoriam celebritas annua ageretur, teſtantur antiqua Martyrologia, quod & nos notavimus in Romano (*i*). Adſtipulatur his omnibus S. Auguſtinus (*k*) duobus ſermonibus, quibus agit de miraculis ejuſdem protomartyris, ac primum his verbis: *Ut de cæteris celeberrimis ſanctorum locis taceam, etiam ad Anconam Italiæ civitatem, ubi per glorioſiſſimum martyrem Stephanum multa miracula Dominus operatur, eadem circuitione pervent. Sed ideo alibi curari non potui, quia huic loco divina prædeſtinatione ſervabur.* Sequenti vero ſermone hæc habet: *Ut audiat charitas veſtra: multum miror, & gaudeo vobis eſſe conceſſum, quoniam iſte homo nec Anconæ curari potuit: immo potuit, ſed propter nos factum non eſt, quia facillime fieri potuit. Sciunt multi quanta miracula per beatiſſimum martyrem Stephanum in iſta civitate fiant. Et audite quod miremini. Memoria ejus antiqua ibi erat, & ipſa eſt ibi. Sed fortaſſe dicis: Corpus ejus nondum apparuerat; Memoria ibi unde erat? Latet quidem cauſa. Sed quid ad nos fama pertulerit, non tacebo charitati veſtræ. Quando lapidabatur S. Stephanus, aliqui etiam innocentes, & maxime de iis qui jam in Chriſto crediderant, circumſtabant: dicitur lapis veniſſe in cubito, & excuſſus inde veniſſe ante quemdam religioſum. Tulit illum & ſervavit. Homo erat de navigantibus: ſors navigationis attulit illum ad littus Anconæ, & revelatum eſt illi ibi debere reponi lapidem illum. Ille obedivit revelationi, & fecit quod juſſum eſt. Ex illo cœpit eſſe & memoria S. Stephani ubi eſt, neſcientibus hominibus quid contigiſſet. Verum autem intelligitur propterea ibi fuiſſe revelatum, ut ibi poneret lapidem, qui de cubito martyris excuſſus eſt: quia Græce cubitum ἀγκὼν dicitur. Sed qui ſciunt quæ ibi miracula fiunt, ipſi nos doceant.* Hæc Auguſtinus de lapide quo percuſſus eſt protomartyr.

(*h*) *Beda de locis ſanct. c. 3.*
(*i*) *Martyrolog. Rom. die 3. Auguſti.*
(*k*) *Aug. ſerm. 31. & 32. de diverſ.*

Memoria Stephani.

CCCI. Quod vero ad erectam tunc temporis Memoriam martyris ſpectat, his jungimus quæ in epiſtola Martialis Apoſtolorum diſcipuli nomine prænotata ad Burdegalenſes ſcripta (qualiacumque ſint) leguntur his verbis: *Dum altaria dæmonum in pulverem redigerentur, aram Ignoti Dei ad conſecrationem reſervari juſſimus: quæ dedicata in nomine Dei Iſrael, & ipſius teſtis Stephani, qui pro eo a Judæis paſſus eſt; non hominis cultum, ſed Dei in ea frequentatis. Stephanus enim non Deus, ſed amicus Dei fuit qui pro teſtimonio ejus animam ſuam poſuit, cujus ſanguine ipſa menſa eſt decorata.* Rurſum ne quid prætermittamus, legitur in Conſtitutionibus Apoſtolicis, quæ feruntur nomine Clementis (*l*), inter Chriſtianorum ferias adnumerari natalem diem protomartyris Stephani.

(*l*) *Clem. Conſt. lib. 8. c. 39.*

CCCII. Qualis vero quantaque ex martyrio Stephani facta ſit noſtris rebus acceſſio, vel ex eo ſaltem quis conſiderare facile poterit, quod Auguſtinus ſæpe teſtatur, precibus Stephani, Sauli expugnatam eſſe perfidiam: erat ipſe conſentiens neci ejus, & veſtium lapidantium cuſtos, quod

(a) Act. 7. (b) Act. 22.

non tantum Lucas (a) affirmat: ſed & ipſe Paulus (b) ex Saulo converſus, agens aliquando ſuæ fidei defenſionem, hæc inter alia pro concione habuit, cum ad Deum converſus hæc dixit: *Domine, ipſi ſciunt quia ego eram concludens in carcerem, & cadens per ſynagogas eos, qui credebant in te: & cum funderetur ſanguis Stephani teſtis tui, ego aſtabam, & conſentiebam, & cuſtodiebam veſtimenta interficientium illum*. Stephanus igitur Domini Jeſu memor exempli, qui pro tranſgreſſoribus, cum eſſet in cruce, preces ad Deum fudit, dicens: *Pater dimitte illis: non enim ſciunt quid faciunt*; & ipſe his admonitus, *poſitis genibus* (inquit Lucas c) *clamavit voce magna, dicens: Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum*. *Putas*, inquit Auguſtinus (d), *verba iſta audivit Saulus? Audivit ſubſannans, ſed irriſit: & tamen ad orationem Stephani pertinebat. Adhuc graſſabatur, & jam pro illo Stephanus exaudiebatur*: & alibi (e): *Si Sanctus Stephanus non oraſſet, Eccleſia Paulum non haberet. Sed ideo erectus eſt Paulus, quia in terram inclinatus, exauditus eſt Stephanus*. Hæc eadem quoque alibi (f) repetit.

(c) Act. 7. (d) Aug. ſerm. 94. de diverſ. (e) Aug. ſerm. 1. de ſanctis. (f) Aug. ſerm. 5. de ſanctis.

CCCIII. Quæ vero pertinent ad ſepulturam ejus, rem geſtam his paucis Lucas (g) abſolvit, dicens: *Curaverunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum ſuper eum*. Hæc ille; ſed appoſite quidem antequam ageret de ejus funere, hæc verba præmiſit: *Facta eſt autem in illa die perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Hieroſolymis: & omnes diſperſi ſunt per regiones Judææ & Samariæ, præter Apoſtolos*. His dictis, de ſepultura quæ narravimus, ſubdit; ea nimirum ex cauſa, quod non ea die qua necatus eſt, ſepulturæ traditus ſit, id prohibentibus Judæis; ſed poſtea cum ea, quam refert, facta eſt perſecutio in Eccleſiam. De ſepultura ipſius hæc ex relatione Gamalielis narrat Lucianus in ea, quam totus Chriſtianus orbis recepit, epiſtola de inventione corporis ejuſdem protomartyris, his verbis: *Lapidatus eſt a Judæis & Principibus ſacerdotum in Hieruſalem pro Chriſti fide extra portam quæ eſt ad aquilonem, quæ ducit ad Cedar, ibi die ac nocte jacuit projectus, ut ſepultura non daretur ſecundum mandatum impiorum Principum, ut a feris conſumeretur corpus ejus. Ex Domini autem voluntate non tetigit eum unum ex his, non fera, non avis, non canis. Ego Gamaliel compatiens Chriſti miniſtro, & feſtinans habere mercedem a Domino, & partem cum ſancto viro fidei, miſi per noctem quantos poteram religioſos Chriſtianos, & in Chriſto Jeſu fideliter credentes, habitantes Hieruſalem in medio Judæorum; & hortatus ſum eos, & neceſſariam ſubſtantiam miniſtravi, ac perſuaſi illis ire occulte ut portarent corpus ejus meo in vehiculo ad villam meam, hoc eſt, in Capbargamalam (quod interpretatur villa Gamalielis) viginti millia habens a civitate. Et ibi feci illi planctum fieri diebus ſeptuaginta, & poni eum in meo monumento novo in Orientali theca: & præcepi meis, ut quæcumque neceſſaria erant pro ejus planctu, de meo darent*. Hactenus ille de ſepultura Stephani.

(g) Act. 8. De funere Stephani.

CCCIV. Nec aliter quidem S. Hieronymus (h) planctum magnum, quem factum narrat Lucas in funere Stephani, niſi magnificentiam funeris, intelligendum eſſe ait, ſcribens ad Paulam his verbis: *Quod Stephano fecerint Hieroſolymæ fratres planctum magnum: & utique planctus magnus non in plangentium examinatione, ut tu putas, ſed in pompa funeris & exequiarum frequentia intelligendus ſit*. Idemque alibi adverſus Vigilantium ad Riparium (i) ſcribens: *Ergo*, inquit, *martyrum immundæ ſunt reliquiæ? Et quid paſſi ſunt Apoſtoli, ut immundum Stephani corpus tanta funeris ambitione præcederent, ut facerent ei planctum magnum, ut eorum luctus in noſtrum gaudium verteretur?* Hæc Hieronymus, ſuperius ex Luciani epiſtola enarratis conſentiens; qui etiam ex pluribus divinæ Scripturæ locis egregie monſtrat, planctum magnum, funeris amplitudinem ſignificare. Apud Rabbi Jacob in Turim Jora Degha capite trecenteſimo quinquageſimo ſecundo legitur, adeo ſumptuoſa eſſe conſueviſſe funera Judæorum, ut interdum evenerit, ut qui ſuſſimis impenſis impares eſſent, ad tempus fugam arripuerint. Qui autem hæc corrigenda curarit, tradit fuiſſe ſeniorem Gamalielem, qui vili funeris pompa voluit ſepeliri, & inter alia, lineis rantum amictum ſepulturæ mandari; quem & poſteros eſſe imitatos affirmat, ut ſuperius diximus.

(h) Hier. ad Paul. epiſt. 25. Funus ampliſſimum. (i) Hier. epiſt. 53. ad Rip.

CCCV. Cæterum ipſorum Apoſtolorum exemplo adeo ſplendide per Gamalielem curantium Stephani ſepulturam, laudabilis in Eccleſia Dei in curandis defunctorum corporibus conſuetudo permanſit, ut eadem in primis aromatibus condirentur: unde Tertullianus (k): *Si Arabiæ queruntur, ſciant Sabæi pluris & carius ſuas merces Chriſtianis ſepeliendis profligari, quam diis fumigandis*. Gregorius (l) Nyſſenus hæc in funere Meletii: *Sindones mundæ, & panni ſerici, unguentorum & aromatum largitas, liberalitas mulieres ornata & honeſta, &c.* Gregorius (m) Nazianzenus non ſine myrrha Cæſarium fratrem ſapelivit. De qua etiam conſuetudine priſtina Prudentius agit his verſibus (n):

Candore nitentia clara
Prætendere lintea mos eſt,
Aſperſaque myrrha Sabæo
Corpus medicamine ſervat.

& in fine:

(k) Tertul. in apolog. (l) Greg. Nyſſ. orat. in fun. Meletii. (m) Greg. Naz. ad Sophr. ep. 18. (n) Prudent. Cathem. hym. de defunct.

Nec

Nos tuta fovebimus oſſa
Violis ac fronde frequenti,
Titulumque & frigida ſaxa
Liquido ſpargemus odore.

CCCVI. Rurſum vero accenſis cereis, cantu proſequi pompam funeris, apud Chriſtianos antiquo uſu receptum eſſe, multis habetur teſtatum exemplis; ut quod habet Pontius diaconus (*a*) de funere ſancti Cypriani martyris his verbis. *Inde cum cereis & ſcholaribus in area cuiuſdam Candidi procuratoris magno triumpho ſepultum eſt.* Quod inſuper Gregorius Nyſſenus (*b*) factum tradidit in funere Meletii, cum ait: *Quomodo utrinque quaſi ignei amnes continentibus facibus, tractu continuo perpetuoque fluentes, quoad oculi longiſſime proſpicere ſolent, porrigebantur?* Gregorius Nazianzenus (*c*) de matre ſua in funere Cæſarii filii geſtante faces, hæc habet: *Cum multiplici hymnorum cantu deducitur, celebrique pompa ad martyrum ſedem effertur, ſanctiſque parentum manibus honoratur, matre accenſas faces geſtante.* Eadem plane cum agit de funere Conſtantii in oratione prima adverſus Julianum Apoſtatam; hoc etiam idem qui ſupra Gregorius Nyſſenus (*d*), cum meminit de funere S. Macrinæ ſororis, teſtatur: id ipſum Euſebius (*e*) in funere Conſtantini; ſed & Hieronymus de funere S. Paulæ hæc ait (*f*): *Tranſlata Epiſcoporum manibus, & cervicem feretro ſubjicientibus, cum alii Pontifices cereos lampadeſque, alii choros pſallentium ducerent, in medio eccleſiæ ſpeluncæ Salvatoris eſt poſita.* Athanaſius (*g*) eadem feliciter & explicat & probat, cum ait: *Si quis diem obierit, licet in aere deponatur ſubmatus, ne omiſeris oleum & ceram, invocato Chriſto Deo, ad ſepulcrum accendere: accepta enim Deo ſunt pluſimamque ſecum referunt retributionem: oleum & cera holocauſtum eſt: incruentæ vero hoſtiæ oblatio, propitiatio eſt.* Quid vero (*h*) Chryſoſtomus? *Quid, ait, ardentes, quæſo, lampades ſibi volunt? nonne tamquam athletas eos comitamur? quid autem hymni? nonne glorificamus Deum, & illi gratias agimus, quia jam defunctam coronavit, & ab incertitudine ſublatum penes ſe retinet?* Idemque (*i*) alias laudatiſſimam Chriſtianorum conſuetudinem in celebrandis exequiis defunctorum ſæpe commendat.

(*a*) Pontius in Act. paſſ. S. Cypr. in fin.
(*b*) Greg. Nyſſen. orat. in fun. Meletii.
(*c*) Greg. Naz. orat. in fun. Cæſarii.
(*d*) Greg. Nyſſen. orat. in funer. S. Macrinæ.
(*e*) Euſeb. in vit. Conſt. lib. 4.
(*f*) Hieron. epiſt. 27. in funere S. Paulæ.
(*g*) Recit. Joan. Damaſc. lib. de mor. ſuffrag.
(*h*) Chryſ. homil. 70. ad popul. Antioch.
(*i*) Chryſ. homil. 14. in 1. epiſt. Paul. ad Tim. & 39. ad pop. Antioch. & 4. in epiſt. Paul. ad Hebræor.

CCCVII. Sed quoniam nihil eſt tam ſanctum, quod non poſſit humana pravitate perverti, vetuit Synodus Eliberina (*k*) ne accenſis cereis ſuper defunctorum ſepulcra, eorum animæ inquietarentur. Sed qui noverit ex divina Scriptura quid ſit mortuos inquietare, intelliget profecto a ſancta Synodo non facum accenſionem, ſed defunctorum animarum ſuperſtitioſis ritibus evocationem eſſe prohibitam. Porro inquietare animas defunctorum, nihil aliud eſſe quam carminibus magicis, aliiſve ſuperſtitionibus adhibitis eas advocare, ſatis expreſſum habetur in libro Regum (*l*) ex perſona Samuelis ſic dicentis: *Quare inquietaſti me ut ſuſcitarer?* Conſueviſſe quidem & Gentiles ad ſepulcra defunctorum faces accendere, Suetonius (*m*) tradit. Solicitari quoque ſolitas ab ipſis animas defunctorum, Plinius (*n*) plane ſignificat, cum de communi illo loquendi uſu priſtino hæc ait: *Cur ad mentionem defunctorum teſtamur memoriam eorum a nobis non ſolicitari?* Id quidem non alia de cauſa, niſi ob frequentem uſum advocandi, ac (ut aiebant) ſolicitandi ſeu inquietandi animas defunctorum, loquendi conſuetudine receptum erat. Abſtulit ergo SS. Synodus ſuperſtitioſam facum accenſionem ad ſolicitandas animas defunctorum: ſic & SS. Synodus Tridentina ſuperſtitioſum numerum candelarum aliis ex cauſis interdixit. Incenſo etiam thure defunctos honorari conſueviſſe, idque prætermiſiſſe, piaculum grande exiſtimatum eſſe, ſatis declarant Acta (*o*) ſacroſanctæ Synodi Chalcedonenſis, ubi recitatur libellus accuſationis adverſus Dioſcorum, oblatus ab Iſchyrione diacono; quo inter alia datus crimini, quod ejus avaritia factum ſit, ut in funere Periſteriæ pientiſſimæ feminæ, quæ ſua legaverat ſanctis locis, oblatio incenſi (quantum ad ipſum pertinuit) fuerit prætermiſſa.

(*k*) Concil. Eliber. c. 34.
(*l*) 1. Reg. 28.
(*m*) Suet. in Tib. c. 98.
(*n*) Plin. lib. 28. c. 2.
(*o*) Concil. Chalced. Act. 1.

Cæterum quod de Stephani funere dictum eſt, non una die, ſed pluribus, uſque ad ſeptuagenarium numerum, ipſum curatum eſſe: Apoſtolica traditione in Eccleſia etiam conſuetudo illa probata videtur, ut item non una die tantum, ſed pluribus, pia Chriſtianorum officia, ac religioſa Fidelium illis perſolverentur obſequia: unguentis enim primum delibuta cadavera remanere duorum vel trium dierum ſpatio inſepulta conſueverant: Quo tempore apud ipſa excubantes Fideles, ſacras hymnodias cantantes, Deum laudabant, ſacras hoſtias immolabant: ac poſtea ad ſepulcrum ducebant: inde poſt ſepulturam etiam pſalmorum cantica repetebant. At cum multa de his ſint exempla, quæ in medium adduci poſſent, ſatis illud eſſe putavimus, quod in Paulæ funere factum Hieronymus (*p*) narrat his verbis: *Hebræo, Græco, Latino, Syroque ſermone pſalmos in ordine perſonabant, non ſolum triduo, donec ſubter eccleſiam & iuxta ſpecum Domini conderetur; ſed per omnem hebdomadam; cunctis qui venerunt, ſuum funus & proprias credentibus lacrymas.* Et de ſacrificiis offerri tunc ſolitis teſtis locupletiſſimus eſt S. Auguſtinus, dum agit de tranſitu matris. Rurſus octava, vigeſima, trigeſima, quadrageſima, ac ſexageſima die agi conſueviſſe memoriam defunctorum, antiqui libri CCCVIII

(*p*) Hieron. epiſt. 27.
Repetitæ memoriæ pro defunctis.

libri Rituales teſtantur. Itemque anniverſaria die eadem pietatis officia repetere majores conſueviſſe, multa ſunt certiſſima teſtimonia. Tertullianus (*a*) enim ait: *Pro defunctis annua die facimus:* & alibi (*b*): *Pro anima ejus*, inquit, *oret, & refrigerium interim adpoſtulet ei, & in prima reſurrectione conſortium: offerat annuis diebus dormitionis ejus.* Gregorius Nazianzenus (*c*) hæc item in eamdem ſententiam: *Alia quidem perſolvimus, alia vero daturi ſumus; anniverſarios enim honores & commemorationes offerentes ii quidem certe qui ſuperſtites relinquentur.* At vero ne in his diutius immoremur: exequiæ Chriſtianorum ex traditione (ut vidimus) Apoſtolorum acceptæ, non tantum apud Fideles, ſed etiam Chriſtianorum hoſtes, ſibi conciliarunt honorem ac reverentiam: nam Julianus Apoſtata, rerum noſtrarum (*d*) acerbiſſimus inimicus, ejuſmodi religioſum officium in ſuas partes transferre ſtuduit; ut ex his videas, quantum homine illo perdito ac perverſo ſit infelicior, qui detrahens ſubſannat eadem atque irridet.

(a) Tert. de coron. milit.
(b) Lib. de Monog.
(c) Greg. Nazian. orat. in fun. Cæſarii.
(d) Epiſt. Jul. ad Arſacium apud Soz. lib 5. c. 15.

CCCIX. Sed occaſio poſtulat, ut quæ his conjuncta eſſe videntur, de ſuffragiis ab Eccleſia pro defunctis exhiberi ſolitis, ex inſtituti ratione ſaltem paucis agamus. Res enim eſt non recens in Eccleſia adinventa, ſed quæ ex iiſdem Apoſtolicarum traditionum fontibus manat: quod Auguſtinus (*e*) his verbis conſtanter affirmat: *Orationibus vero ſanctæ Eccleſiæ, & ſacrificio ſalutari, & eleemoſynis, quæ pro eorum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum mortuos adjuvari, ut cum eis miſericordius agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a Patribus traditum univerſa obſervat Eccleſia, ut pro eis qui in corporis & ſanguinis Chriſti communione defuncti ſunt, cum ad ipſum ſacrificium loco ſuo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque offerri commemoretur.* Multa inſuper in eamdem ſententiam locutus, reddit exactam omnium rationem. Quod igitur ait id a Patribus traditum; haud ab aliis, quam ab Apoſtolis, voluit intellexiſſe, ſecundum ea quæ idem ſcribit in libro de Baptiſmo (*f*) contra Donatiſtas, ſic dicens: *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur.* Eſt videre hujus traditionis antiquiora veſtigia apud Tertullianum (*g*), cum ait, oblationes pro defunctis nonniſi ex traditione proveniſſe, qui & per quos faciendæ eſſent ejuſmodi oblationes, ſic alibi (*h*) declarat: *Repete apud Deum, pro cujus ſpiritu poſtules, pro qua oblationes annuas reddas. Stabis ergo ad Deum cum tot uxoribus, quot illa ratione commemoras, & offeres pro duabus, & commemorabis eas duas per ſacerdotem.*

(e) Aug. ſerm. 32. de verb. Apoſt.
De ſuffragiis pro defunctis.
(f) Aug. de bapt. c. 24.
(g) Tert. de coron. mil. c. 3.
(h) Tert. lib. de exhor. ad caſtitatem.

Sed ad quid ejuſmodi oblationes, niſi ut per eas defuncti anima refrigerium a Deo conſequatur? unde & alio in (*i*) loco: *Pro anima ejus* (mariti videlicet) *oret, & refrigerium interim adpoſtulet ei, & in prima reſurrectione conſortium, & offerat annuis diebus dormitionis ejus.* Hæc quidem illic non certe ex ſchola Montani tum primum aperta; nam quo pacto agens cum Catholicis, provocat eos ad totius Eccleſiæ traditionem inveteratam, quam conſuetudo jam firmaſſet, ac fides obſignaſſet; ſi ea ex his eſſent, quæ in Orbis angulo, nempe in Phrygia, eo tempore Montanus docuiſſet? An Montani erant ſectarii ſanctiſſimi Epiſcopi Africani, qui ante Cyprianum vixerunt, vel ipſe denique Cyprianus (*k*), qui adeo probaſſe leguntur offerri pro defuncti anima ſacrificium, ut eo pietatis officio quempiam privaſſe, magnum eſſet illi ſupplicium intuliſſe? An ne Origenes (*l*) qui eodem vixit tempore, Montani aſſecla erat, qui tam egregie defunctorum ſuffragiis adſtipulatur, ſic dicens? *Memoriae ſanctorum facimus, & parentum noſtrorum vel amicorum in fide morientium devote memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quam etiam nobis piam conſummationem in fide poſtulantes:* & paulo poſt: *Celebramus nimirum, religioſos cum ſacerdotibus convocantes, Fideles una cum clero, invitantes adhuc egenos & pauperes, pupillos & viduas ſaturantes, ut fiat feſtivitas noſtra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus, nobis autem efficiantur in odorem ſuavitatis in conſpectu æterni Dei.* Hæc Origenes.

CCCX.
(i) Tert. de monogamia.
Oblationes pro defunctis.
(k) Cypr. epiſt. 66.
(l) Orig. in Job. hom. 3.

Epiphanius (*m*) agens contra Aerium iſtæc impugnantem, eadem ex majorum indiſſolubili traditione fluxiſſe defendit, cum ait: *Proſunt autem & preces pro illis factæ, etiam ſi totam culpam non abſcindant, nempe mortalem. Verum enim vero, eo quod nos ſæpe, dum in mundo ſumus, fallimur & erramus, tum inviti, tum voluntarie: quo id quod perfectius eſt, ſignificetur; & pro juſtis & peccatoribus memoriam facimus: pro peccatoribus quidem miſericordiam Dei implorantes:* & infra: *Eccleſia neceſſario hoc perficit, traditione a Patribus accepta. Quis autem poterit ſtatutum matris diſſolvere, aut legem patris? velut Salomon dicit: Audi, fili, ſermones patris tui, & ne repudies ſtatuta matris tuæ: oſtendens per hæc quod & in ſcriptis & ſine ſcripto docuit Pater & Filius & Spiritus ſanctus. Mater autem noſtra Eccleſia habet ſtatuta in ſe poſita, indiſſolubilia, quæ diſſolvi non poſſunt.* Sed quam inſigniter Joannes Chryſoſtomus (*n*) eadem hæc ab Apoſtolis eſſe inſtituta, ſæpe teſtetur, audiamus: populum enim Antiochenum alloquens, ubi Petrus & Paulus precipui

Eccle-

CCCXI.
(m) Epiph. hær. 75.
Patrum de ea re conſenſio.
(n) Chryſ. ad pop. Antioch. homil. 69.

Eccleſiæ vertices docuerunt, nonniſi quæ ab ipſis ea accepiſſet Eccleſia repetens, ait: *Non temere ab Apoſtolis hæc ſancita fuerunt, ut in tremendis myſteriis defunctorum agatur commemoratio: ſciunt enim illis inde multum contingere lucrum, utilitatem multam. Cum enim totus conſtiterit populus extenſis manibus, ſacerdotalis plenitudo, & tremendum proponitur ſacrificium, quomodo Deum non exorabimus pro his deprecantes? Sed hoc quidem de his qui in fide migrarunt.* Idem alibi (*a*) eadem prorſus repetit verba, & ex Spiritus ſancti inſtitutione factam ait (*b*), ut in ſacro ac tremendo ſacrificio diaconus clamet: *Pro his qui defuncti ſunt in Chriſto.*

(*a*) *Chryſ. ad Philip. hom. 3.*
(*b*) *Chryſ. in Act. hom. 21.*

CCCXII. Cyrillus quoque (*c*) Hieroſolymitanus hæc de iiſdem: *Cum hoc ſacrificium offerimus*, Miſſæ nempe, *poſtea facimus mentionem etiam eorum qui ante nos obdormierunt: primum Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, ut Deus orationibus illorum & deprecationibus ſuſcipiat preces noſtras; deinde pro defunctis Patribus & Epiſcopis, denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi ſunt; maximum eſſe credentes animarum juvamen, pro quibus offertur obſecratio ſancti illius & tremendi, quod in altare poſitum eſt, ſacrificii. Quod exemplo monſtrare volumus: ſcio enim multos dicere; Quid juvat animam in peccatis ex hoc mundo decedentem, etiam ſi in hoc ſacrificio mentio illius fiat? An enim ſi Rex aliquis, eos a quibus offenſus eſt, in exilium pepulerit: poſtea vero illorum propinqui coronam aliquam conficientes, pro his qui ſunt in ſupplicio exulibus, eidem offerrent: nonne condonationem aliquam ſuppliciorum ipſis dederit? Ad eundem modum & nos pro defunctis precationes adhibentes, quamvis ſint peccatores; non quidem coronam plectimus, ſed Chriſtum pro noſtris peccatis mactatum offerimus, ut & nobis, & illis, eum qui eſt benigniſſimus, propitium reddamus.* Hæc Cyrillus, non aliunde quidem, quam ex traditione Jacobi ejuſdem Eccleſiæ primi Epiſcopi, ut ex ejus liturgia ſuo loco monſtrabimus.

(*c*) *Cyril. catech. myſtag. 5.*

De eadem traditione Apoſtolica poſt
CCCXIII alios & Joannes (*d*) Damaſcenus, qui eadem pro defunctis ſuffragia ad ſuum principium reducens, unde provenerint, monſtrat his verbis: *Porro autem Verbi diſcipuli atque conſpectores, a quibus Orbis univerſus captus eſt: illi, inquam, Salvatoris diſcipuli ac divini Apoſtoli, ut in tremendis ac puris vitamque afferentibus myſteriis, eorum qui cum fide diem extremum clauſiſſent, memoria fieret, inſtituerunt; quod etiam firme atque conſtanter, ac ſine ulla controverſia Catholica & Apoſtolica Eccleſia ab extremis finibus ad extremos uſque fines, ab eo tempore ad hunc uſque diem ſemper retinuit, ac tantiſper dum mundus erit hic retinebit.* Habes inſuper (ut prætermittamus magnam copiam auctorum hæc reſtantium) ejus rei uſum in Eccleſia Apoſtolica ex traditione Apoſtolorum Romæ repræſentatum ex epiſtola (*e*) Paulini ad Aletium S. Paulæ generum, cum in funere Ruffinæ uxoris defunctæ, in baſilica Vaticana tanto theatro dignum ſpectaculum fuit ab eo exhibitum. At quid ibi ageretur, niſi quod eidem Eccleſiæ, quam Petrus & Paulus docuerunt, iidem tradidiſſent? in illa enim, velut theſauro, eſſe ab Apoſtolis collocatas ſacras traditiones, & inviolabiliter cuſtoditas, auctor eſt Irenæus (*f*): An non inſuper cenſenda eſt traditio Apoſtolica, quæ tot tantiſque eſt comprobata miraculis? ſunt ea plane innumera: quæ tum Gregorius Papa, tum alii fide probati auctores memoriæ prodidere. Sed quid divinitus facta miracula, niſi quod per ea divinum ſuffragium declaratur?

(*d*) *Joan. Damaſ. de Fidel. defun. orat.*
(*e*) *Paulin. epiſt. 31.*
(*f*) *Iren. lib. 3. c. 3. & 4.*

Cum igitur Eccleſiaſtici tractatores, inſignis nominis viri (ut vidimus) una eademque conſenſione firmiter aſſeverent, CCCXIV. Ex traditione doctrina. ex Apoſtolica traditione ſacrificia & alia pietatis opera offerri conſueviſſe pro defunctis: neceſſario compellimur dicere, eoſdem pariter ex Apoſtolica traditione aſſirmare, eſſe locum in quo poſt obitum animæ purgentur, donec ab omni peccati macula expiatæ reddantur. Si enim viventium ſuffragiis eas adjuvari ac liberari poſſe, Apoſtolica traditio (ut dictum eſt) docuit: ſane non omnium Fidelium animas continuo poſt obitum in cælum recipi; nec item omnes in infernum mergi (pro quibus nulla ſunt offerenda ſuffragia, cum nec illi his opus habeant, nec iſtis proſint) certum eſt: ſed tertium adhuc eſſe locum neceſſe eſt affirmare, quo illæ quæ adhuc venialium peccatorum inquinatæ ſunt ſordibus, & mortalium licet culpa exſolutæ, pœnæ tamen temporariæ ſunt obnoxiæ, detinentur. Ex his omnibus itaque eſto ratum firmumque de Purgatorio fidem atque doctrinam ex Apoſtolorum traditione fluxiſſe. Multa ad hæc probanda, & confirmanda, eſſent ex divinis Scripturis in medium afferenda teſtimonia: at quoniam noſtri inſtituti eſt, doctrinam ex traditione, non traditionem ex doctrina deducere (nam id complures noſtri temporis Eccleſiaſtici Orthodoxi ſcriptores feliciter præſtiterunt) his in præſentiarum omiſſis, illud unum, ſed breviter tamen, præſtabimus, ut Apoſtolicam traditionem Catholicæ Eccleſiæ uſu receptam, & Patrum teſtimonio roboratam apertiſſime demonſtremus.

Certum eſt enim, tam Latinos quam Græcos antiquos Patres teſtimonio pari CCCXV. De purgatorio. ac conſenſione in unam eamdemque ſen-

ten-

Digitized by Google

tentiam conſpiraſſe, animas ſolutas corpore, peccatis aliquibus obnoxias, pœnis ſic ſubjici, ut iis purgatæ, æternæ tandem participes fiant beatitudinis: & licet de modo & loco quo id fiat, alius aliter ſenſerit; quod tamen faciendum ſit omnes æque conſentiunt. Ex antiqua Eccleſiæ traditione Tertullianus (*a*), ut de re cujus nulla ſit dubitatio, idem profitetur: nam cum tractat illam ſententiam Domini in Matthæo (*b*): *Non exies inde, donec reddas noviſſimum quadrantem*, ait: *Judex te tradat Angelo executionis, & ille te in carcerem mandet infernum, unde non dimittaris, niſi modico quoque delicto mora reſurrectionis expenſo*; & infra: *In ſumma, cum carcerem illum, quod Evangelium demonſtrat, inferos intelligimus: & noviſſimum quadrantem, modicum quoque delictum mora reſurrectionis illic luendum interpretamur: nemo dubitabit animam aliquid penſare penes inferos, ſalva reſurrectionis plenitudine per carnem quoque*. Hæc ille. Sed nec præjudicium Catholicæ affert veritati ſi etiam, quod ait, id Montanus ſenſerit. Non enim labefactatur veritas, ſi quis hæreticus eamdem interdum profiteatur. Cyprianus id ipſum pleniſſime docet, dum ſcribens ad Antonianum (*c*) hæc ait: *Aliud eſt, miſſum in carcerem non exire inde, donec ſolvat noviſſimum quadrantem: aliud ſtatim fidei & virtutis accipere mercedem: aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emundari & purgari diu igne: aliud peccata omnia paſſione purgaſſe*. Eſt etiam ejuſdem veritatis Origenes (*d*) qui eodem ſæculo cum Tertulliano, & uſque ad Cypriani tempus vixit, aſſertor, dum ait: *Cum illuc venitur, ſi quis multa opera bona, & parum aliquid iniquitatis attulerit; illud parum tamquam plumbum igni reſolvitur ac purgatur, & totum remanet aurum purum. Et ſi quis plus illuc plumbi detulerit; plus exuritur, ut amplius decoquatur: ut etſi parum aliquid ſit auri, purgatum tamen reſideat. Quod ſi aliquis illuc totus plumbeus venerit: fiet de illo hoc quod ſcriptum eſt: Demergetur in profundum, tamquam plumbum in aqua validiſſima*. Hæc Origenes.

(*a*) Tertull. lib. de anima, c. 35. & cap. ult.
(*b*) Mat. 5.
(*c*) Cyprian. epiſt. 52.
(*d*) Orig. in Exod. homil. 6.

CCCXVI. Id ipſum Gregorius (*e*) Nyſſenus in hunc ferme modum in magna illa oratione catechetica, quam ſæpius citat Theodoretus: *Quoniam*, inquit, *opus eſt ut illius quoque, quæ ex peccato ingeneratæ inſederunt maculæ per medicinam aliquam auferantur: propterea in præſenti quidem vita adhibitum eſt medicamentum virtutis ad hæc curanda vulnera: quod ſi curari non poſſint, in futura vita reſervatur curatio. Sed quo modo in corpore ſunt affectionum quædam differentiæ, quarum aliæ quidem facilius, aliæ vero difficilius admittunt curationem; in quibus & ſectiones, & cauteria, & acerba medicamenta adhibentur ad tollendam affectionem, quæ inſedit corpori: tale quid etiam in poſterum denuntiat futurum judicium ad curandos morbos animæ, quod pigris quidem & lentis minatur*. Hieronymus (*f*) id etiam in hæc verba: *Sicut diaboli, & omnium negatorum, atque impiorum, qui dixerunt in corde ſuo, Non eſt Deus, credimus æterna tormenta: ſic peccatorum atque impiorum, & tamen Chriſtianorum, quorum opera igne probanda ſunt atque purganda, moderatam arbitramur & mixtam clementiæ ſententiam Judicis*; ut ſcilicet non puniantur in æternum: nam de his eſt inſtituta diſputatio. Et in Oſeam (*g*): *Infernus*, inquit, *eſt locus, in quo animæ recluduntur ſive in refrigerio ſive in pœnis pro qualitate meritorum*. & alibi (*h*): *Peccatores qui confitentur rectam fidem, ſed propter vitiorum ſordes purgantibus ſe indigent flammis, idcirco nunc Dominus ad ignem judicium vocare ſe monſtrat, ut uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probet*. Appellat (*i*) alibi purgatoriam pœnam, baptiſmum ignis, quo (inquit) baptizabimur in futuro ſæculo.

(*e*) Gregor. Nyſſ. orat. catech. 8.
Patrum conſenſio.
(*f*) Hieron. in Iſa. c. ult. in fine.
(*g*) Idem in Oſe. cap. 14.
(*h*) Hieron. in Amos, c. 4.
(*i*) Hieron. in Matth. c. 7.

CCCXVII. Ambroſus (*k*) de eodem baptiſmo, purgatorio ſcilicet igne, hæc ait: *Eſt etiam baptiſmum in Paradiſi veſtibulo, quod ante non erat; ſed poſteaquam peccator excluſus eſt, cœpit eſſe romphæa ignea, quam poſuit Deus; quæ antea non erat, quando peccatum non erat: culpa cœpit, & batiſmum cœpit, quo purificentur qui in Paradiſum redire cupiebant, ut regreſſi dicerent: Tranſivimus* (*l*) *per ignem & aquam: hic per aquam, illic per ignem: per aquam, ut abluantur peccata: per ignem, ut exurantur*. Idem alibi (*m*): *Cave ne ligna, cave ne ſtipulam ad judicium Dei tecum deferas, quæ ignis exurat: cave ne cum in uno aut duobus habeas quod probetur, in pluribus operibus deferas quod offendit. Si cujus opus arſerit, detrimentum patietur; poteſt tamen & ipſe per ignem ſalvari. Unde colligitur, quia idem homo & ſalvatur ex parte, & condemnatur ex parte*. Idem dum ait (*n*) de ultimo exſolvendo quadrante, illum de iiſdem pœnis interpretatur.

(*k*) Ambr. in Pſal. 118. ſerm. 3.
(*l*) Pſal. 65.
(*m*) Ambr. in Pſal. 118. ſerm. 20. in fine.
(*n*) Ambr. in Luc. 5. 12.

CCCXVIII. At Auguſtinus (*o*) de his uberius cæteris agit in Enchiridio ad Laurentium, & de Civitate (*p*) Dei, ubi & falſas de his aliorum ſententias refutat, idemque aliis (*q*) pleriſque in locis eſt ejuſdem veritatis fidelis aſſertor: cujus ſingulas de his ſententias hic recitare prætermittimus, ne nimia prolixitate legentibus moleſtiam afferamus, præſertim cum illæ potiſſimum ſint jam præ manibus omnium. Cæterum tantum abeſt ut penes quempiam antiquorum Orthodoxorum fuerit de eadem re aliqua dubitatio, ut potius labo-

ran-

(*o*) Aug. in Ench. c. 67. 68. 69.
(*p*) Aug. de Civ. Dei lib. 21. c. 13. & ſeq.
(*q*) Aug. de Geneſ. contra Manich. lib. 2. c. 20. Lib. de 8. quæſt. q. 1. hom. 16. & aliis locis.

Digitized by Google

randam fuerit Patribus adverſus nonnullos, qai crederent omnia peccata quantumvis capitalia, excepto tamen infidelitatis errore, eodem igne purgari poſſe: quos non tantum Auguſtinus citato loco, ſed & Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus egregia ſanctitate & eruditione Pater (hic, at alibi notavimus (a), fama notiſſimus claruit temporibus Symmachi Papæ longe ante Gregorii tempora) refellit ſic dicens (b): *Multi lectionem iſtam male intelligentes, falſa ſecuritate decipiuntur, dum credunt, quod ſupra fundamentum Chriſti crimina capitalia ædificata peccata ipſa per ignem tranſitorium poſſint purgari, & ipſi poſtea ad vitam æternam pervenire. Intellectus iſte, fratres cariſſimi, corrigendus eſt; quia ipſi ſe ſeducunt, qui ſibi blandiuntur. Illo enim tranſitorio igne de quo dixit Apoſtolus: Ipſe autem ſalvus erit, ſi tamen quaſi per ignem: non capitalia, ſed minuta peccata purgantur;* & poſt multa: *Sed dicet aliquis; Non ad me pertinet quandiu moras habeam, tantum ut ad vitam æternam perexeam. Nemo hoc dicat, fratres cariſſimi: quia ille ipſe purgatorius ignis durior erit, quam quod poteſt pœnarum in hoc ſæculo aut videri aut cogitari, aut ſentiri.* Hæc Cæſarius. Plura his ac fere innumera addenda eſſent aliorum, qai poſtea claruerunt, teſtimonia Eccleſiaſticorum ſcriptorum; ſed non patitur ratio inſtituti in his diutius immorari. Unum tamen ſic habeto: omnium, qui poſt dicta tempora vixere Orthodoxi ſcriptores, uſque in præſens, nullum reperiri, qui Apoſtolicæ traditioni majorumque aſſertioni, ac denique tot ſæculis præſcriptæ Eccleſiaſticæ conſuetudini auſus ſit contradicere; qain potius eamdem Catholicam veritatem non tantum ex Patribus ratam atque firmatam, ſed miraculorum editione divino calculo ſæpius comprobatam, pronis manibus excipientes, ſunt pie ſancteque venerati. Adeo ut nulla habenda ſit ratio, ſi Novantes & œconomiæ Eccleſiaſticæ inverſores ab his aliter ſenſerint. At hæc jam ſatis ad Apoſtolicas traditiones, & Eccleſiæ mores inſinuandos, quibus nos aſtringimus, eſſe putantes, ad ipſam rerum geſtarum hiſtoriam, ad idque unde digreſſa eſt oratio, redeamus.

(a) In Martyrol. Rom. die 27. Auguſti.
(b) Cæſar. hom. 7.

CCCXIX Die illa qua lapidatus eſt Stephanus, *facta eſt* (inqait Lucas c) *perſecutio magna in Eccleſia, quæ erat Hieroſolymis, & omnes diſperſi ſunt per regiones Judææ & Samariæ præter Apoſtolos.* Eſt (d) qai dicat, eodem quo paſſus eſt Stephanus die Nicanorem, unum ex ſeptem diaconis ac ducentos inſuper Chriſtianos a Judæis fuiſſe necatos; quod tamen haud tutum eſt affirmare, cum Græcorum Menologiam de Nicanore teſtetur, tempore Veſpaſiani Imperatoris fuiſſe in Cypro occiſum. Sed quod ad Nicanorem ſpectat, contentioſam funem non trahimas. Cæterum quod attinet ad reliqaos; complures poſt necem Stephani occiſos eſſe, abſque dubitatione aliqua affirmamus, teſtante hæc potiſſimum Paulo coram Feſto (e) Præſide & Agrippa Rege, cum ſuam caaſam peroraret, ſic dicens: *Multos ſanctorum ego in carceribus incluſi, a Principibus ſacerdotum poteſtate accepta: & cum occiderentur, detali ſententiam.* Lucas autem hæc omnia innuens potius quam deſcribens duobus verbis (ut vidimus) rem totam abſolvit, dum ait: *Facta (f) eſt in illa die perſecutio magna in Eccleſia. quæ erat Hieroſolymis.* Præterea accidiſſe tunc temporis creditur quod ex relatione Gamalielis Lucianus (g) memoriæ prodidit, de Nicodemo Chriſti diſcipulo ſic dicens: *Cognoſcentes Judæi illum eſſe Chriſtianum, amoverunt eum e principatu ſuo, & anathematizaverunt eum, & de civitate expulerunt. Tum ego Gamaliel, quaſi perſecutionem pro Chriſto paſſum, ſuſtuli eum in meum agrum & alui, & veſtivi uſque ad finem vitæ ejus, & defunctum honorifice ſepelivi juxta dominum Stephanum.* Hæc ille.

(c) Act. 8.
(d) Doroth. in Synop.
De perſecutione in Chriſtianos.
(e) Act. 26.
(f) Act. 8.
(g) Lucian. in epiſt. de inven. S. Stephani.

Sed cur tunc omnes Chriſtiani Hieroſolymis pulſi ſint, Apoſtolis vero tantum quorum cauſa turbæ omnes a Judæis fuerant concitatæ, Hieroſolymis manere conceſſum fuerit, admirari non deſino. CCCXX.
Tribuunt id alii (h) operæ ac ſtudio Gamalielis; cujus induſtria Apoſtoli ſervati fuerint. Adſcribunt & alii non modeſtiæ, ſed timori Judæorum: quippe qui timerent populi, quod erga illos propenſior eſſet, tumultum atque ſeditionem. Sed mea ſententia, neutra harum cauſa tanti ponderis fuiſſe videtur, quæ magiſtratus adeo furore exagitatos, ac plane rabie efferveſcentes cohibere potuiſſet. Unde id nonniſi miraculo, & illias tantum virtuti exiſtimo tribuendum, qui ſtatuit (i) mare quaſi in utre, & poſuit terminos ejus arenam exiguam, & dixit ei (k): *Uſque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.* Cæterum quod ad Apoſtolos pertinet: Apollonius (l) antiqaus Theologus, agens adverſas Cataphrygas, teſtatur ſe traditione accepiſſe, Salvatorem mandatum dediſſe Apoſtolis, ne uſque ad duodecim annos Hieroſolymis decederent. Qui ergo hæc præcepit, ut inter infenſiſſimos hoſtes tamdiu verſarentur, dedit etiam illis implere qaod juſſerat. Sed de hac re alibi: quæ vero ad diſcipulorum diſperſionem pertinent, rejicimus in annum ſequentem, quo ea omnia facta eſſe noſcuntur.

(h) Oecum. in Act. c. 8.
(i) Pſal. 77.
(k) Job. 38.
(l) Apud. Euſeb. hiſt. lib. 5. c. 17. in fine.

Se-

I. Diſperſio Diſcipulorum. SEquenti anno Domini trigeſimoquinto, Sulpitio Galba & Cornelio Sulla Coſs. pulſis ejectiſque poſt necem Stephani, qui erant Hieroſolymis, Chriſtianis; proficiſcentibus illis in diverſas ac longe poſitas regiones, ac prædicantibus Evangelium, Eccleſia Dei feliciter propagatur.

(a) Act. 8. Non enim tantum (quod tradit hic Lucas a) diſperſi ſunt per regiones Judææ neque Samariæ; ſed Palæſtinæ fines egreſſos, externas quoque regiones peragraſſe, ejuſdem auctoris teſtimonio ſatis perſpectum habetur: ait enim inferius (b): *Illi quidem qui diſperſi fuerant a tribulatione, quæ facta fuerat ſub Stephano, perambulaverunt uſque ad Phœnicen & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum: niſi ſolis Judæis*. (b) Act. 11. Inſuper eorum, qui Hieroſolymis pulſi ſunt, ingens numerus migravit in Aſiam; qui eo nomine cæteris Judæis diſtincti ſunt, nominatique Hebræi advenæ diſperſionis: ad (c) 1. Petr. 1. quos præcipue poſtmodum Petrus (c) Apoſtolus ſcribens epiſtolam, ejuſmodi eam titulo prænotavit: *Petrus Apoſtolus Jeſu Chriſti electis advenis diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ*. Quod enim ad Galatiam pertinet: eos ſignaſſe videtur Paulus (d) Apoſtolus, ſcribens ad Galatas, qui Hieroſolymis quondam fuiſſent tempore paſſionis Chriſti, dum ait, eos ſic objurgans: *O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Jeſus Chriſtus proſcriptus eſt, in vobis crucifixus?* (d) Galat. 3. Ad ejuſdem etiam diſperſionis homines Jacobus Apoſtolus ſuam dedit epiſtolam ejuſmodi inſcriptione ſignatam: *Jacobus Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti ſervus duodecim tribubus, quæ ſunt in diſperſione, ſalutem*.

Neque enim de alia diſperſione, quam quæ facta eſt poſt lapidatum Stephanum, II. tam Petrus quam Jacobus potuerunt intelligere: quandoquidem (ut antea dictum eſt, auctore Philone) Judæi cum nequaquam Palæſtinæ terminis continerentur, ſed longe lateque in Aſia, Africa, & Europa, in cunctis fere provinciis Romano ſubjectis Imperio habitarent; cum nemine impellente, ſed antiquitus eo ſponte migraſſent: numquam vel a Philone, aut Joſepho, vel aliis qui res Judaicas ſunt proſecuti, dicti inveniuntur diſperſi, aut ex diſperſione collecti Judæi, ſed coloni & indigenæ. Etenim poſt illam tempore

---

SÆC. I. Anno Urbis 786. Olymp. 203. an. 1. Ær. C. 33. ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5526.

☉ 14. D. ☽ 15. Indict. 6.

JESU CHRISTI 33. *ſecundum Baronium* 35.

TIBERII IMP. 20.

I. Conſules. [1] AD num. 1. Coſſ. *Ser. Sulpitius Galba*, & *L. Sulla Felix*, ex Inſcriptione Gruteriana pag. 1087. Galba, qui poſtea imperavit, dicitur etiam Servius a Tacito lib. 6. & a Dione lib. 58. ubi hujus anni Conſules laudant. Card. Noriſius tamen in Epiſtola Conſulari pag. 16. poſtquam retulit hunc Suetonii locum, in Galba cap. 4. *Adoptatus a noverca ſua*, (nempe Galba) *Liviæ nomen & Ocellæ cognomen aſſumpſit, mutato prænomine. Nam & Lucium mox pro Servio uſque ad tempus Imperii uſurpavit*; ait: *Ego mallem in Conſulatu Lucium vocare* (nempe Galbam) *quod illud prænomen tunc ferebat, eodemque in publicis monumentis ejus anni obſignabatur*. At cum in laudata Inſcriptione atque a Tacito & Dione *Servius*, non vero *Lucius* appelletur, manifeſtum eſt *Lucii* prænomen in Faſtis ei attribuendum non eſſe. Certe Romani ſæpe quibuſdam nominibus volgo inſigniebantur, quibus tamen in publicis monumentis nuncupari non ſolebant. Sic Caius in Nummis ſaltem Latinis numquam Caligula vocatur: ſic Gallienus Minor in Nummis eo nomine numquam appellatur.

---

[1] COſſ. *Ser. Sulpicius Galba*, & *L. Sulla Felix*. Tabula Nolana. SER. SULPITIUS GALBA. L. SULLA FELIX. COS. Teſſera gladiatoria apud Noriſium in epiſtola conſolari pag. 17. 18. & apud Fabrettum Inſcript. pag. 38. ubi III. NON. JUN. L. SULL. L. SULP. Semeſtria *Lucii Sulpicii Galba* conſulatus, de quo Suetonius in vita Cap. VI. (*Lucii* enim tunc, non *Servii* prænomen ferebat) memorari videtur Noriſio. De his Coſſ. Dio lib. LVIII. pag. 634. *Anno inſequenti, quum Sergius* (lege *Servius*) *Galba, is qui deinde Imperator factus eſt, & L. Cornelius Sulla, conſulum nomen haberent*. Suffectum *Galba* conſulem hoc anno fuiſſe *L. Salvium Othonem*, patrem Othonis Imperatoris, docet Suetonius in vita Cap. VI. *Evenitque, ut in eo ipſe* (Galba) *L. Domitio patri Neronis, ipſi Salvius Otho pater Othonis ſuccederet, velut præſagium inſequentis caſus, quo medius inter utriuſque filios extitit Imperator*. Tacitus Annal. lib. VI. Cap. XV. *Servio Galba, L. Sulla Coſſ.* Ad quem locum vide Joh. Friderici Gronovii notam. Faſti Vindebonenſes: *Galba & Sulla*. Proſperi Chronicon: *Sulpicio & Sulla*. Idatiani: *Galba Libolo* (depravata lectione) & *Sylla*.

Pagius obſervat *Galbam* in Gruteriana Inſcriptione pag. 1087. a Tacito, & Dione *Servium* non *Lucium* appellari, ideoque *Lucii* prænomen ei in Faſtis non eſſe attribuendum, cui inhæret Joſeph Maria Stampa in continuatione Faſtorum poſt Sigonii Faſtos. At in teſſera apud Fabrettum, quæ conſulatum *Galba* præfert, Lucii prænomen legitur; non immerito igitur Blanchinius *Lucii* prænomen in ſua Chronologia retinuit.

Num. II. *Imperatoris* nomen nec in Oriente, nec in Occidente tuliſſe *Caium*, ſcripſit Jo. Harduinus, in quo refellitur ab Ezechiele Spanhemio Diſſert. 12. de præſtantia & uſu numiſmatum antiquorum pag. 395.

pore Sedechiæ Regis illatam cladem, quantumvis dira ac gravia ab aliis finitimis Regibus ſint paſſi Judæi, ac denique a Romanis ſubacti: numquam tamen ipſos a Palæſtina pulſos, ac in exteras Orbis provincias amandatos fuiſſe, aliqua eſt memoria apud antiquos hiſtoricos: ut nulla ſit ratio, cur prædicti nominati ſint Judæi diſperſionis, niſi quod (ut dictum eſt) poſt necem Stephani, Hieroſolymis pulſi, in diverſas provincias, ut cuique libuit, commigrarint. Horum fuiſſe ingentem numerum, certum eſt: nam ſi quis omnium credentium habeat rationem; cogitetque tantum Apoſtolos (quod Lucas ait) Hieroſolymis remanſiſſe; inveniet profecto, multa millia Chriſtianorum ea fuiſſe exturbatione diſperſa.

III. Numerum autem ſic collige. Antequam Chriſtus cœlos aſcenderet, pluſquam quingentos fratres Paulus (a) numerat, quibus ipſum apparuiſſe teſtatur. Poſt ejus aſcenſionem, prima Petri prædicatione facta eſt acceſſio circiter (b) trium millium. Rurſum concionante eodem Petro (c) in porticu Salomonis, auctus eſt numerus credentium quinque millibus. Poſtea vero cæteros qui Chriſto crediderunt, Lucas (victus fortaſſe ad fidem venientium multitudine) numerare prætermiſit. Sed novis editis ſignis atque miraculis, concionante iterum atque iterum Petro, quid ait? *Magis (d) augebatur credentium in Domino multitudo virorum, ac mulierum.* Ac rurſus poſt verberatos Apoſtolos: *Verbum Domini*, inquit (e) *creſcebat & multiplicabatur numerus diſcipulorum in Hieruſalem valde: multa enim turba ſacerdotum obediebat fidei.* Quocirca ſi horum omnium ratio habetur (licet certus credentium numerus definiri non poſſit) haud longius a vero numero ii invenientur aberraſſe, qui ultra quindecim millia credentium in ea perſecutione dixerint fuiſſe diſperſa: ut nihil jam ſit quod quis miretur, ſi in tam varias ac diverſas provincias ea diſperſione Fideles, teſtimonio Petri & aliorum, audiat eſſe profectos.

(a) 1. Cor. 15.
(b) Act. 2.
(c) Act. 4.
(d) Act. 5.
(e) Act. 6.

IV. De hac ipſa diſcipulorum diſperſione Athanaſius (f) agens, ac ſementi eam comparans: *Habes*, inquit, *in Actis Apoſtolorum, poſt lapidatum Stephanum, diſcipulos diſperſos, & quaſi ſeminatos: non quod imbecillitate dejecti, ſed fidei gratia ita diviſi eſſent: ſed enim ita diſperſi, ut ſeminatoris frumenta effecti ad panem ſupercœleſtem, univerſumque Orbem peragrantes, vivifica doctrinæ virtutes efficaciaſque diſſeminarint.* Agens de his item Gregorius Nyſſenus (g) occaſione Stephani protomartyris, eique hæc omnia tribuens, ſic ait: *Quemadmodum periti athletæ ſubeuntes corpus adverſariorum, per quamdam artificioſam agilitatem atque habilitatem, graviorem lapſum illis ſtruunt: ita magnus quoque Stephanus humi proſtratus, gravem illum adverſarii contuſionem effecit. Hinc in orbem terrarum diſcipuli currere cœperunt: hoc omnes in partes ſermonis divulgationis initium eſt: nam niſi ab illius cæde populus Judæorum in diſcipulos ſæviſſet, forſitan ſolummodo Hieroſolymis Evangelii gratia incluſa eſſet: nunc vero agitati a Judæis, alius alio gentium per orbem terrarum diſperſi ſunt, undique per myſteriorum doctrinam diabolum exturbantes: hoc modo Samaria verbum recepit; hoc modo obiter in via ſalus Eunuchi a Philippo conficitur: ita magnum illud Eccleſiæ inſtrumentum Paulus ira miniſque a diabolo armatus, adverſus ipſum armatorem tela vertit, ex omni eum exterminans orbe terrarum, ut nullum relinqueret locum fidei Chriſtianæ inacceſſum; hinc Ægyptii, Syri, Parthi, & Meſopotamitæ, Itali, Illyrici, Macedones Chriſtum agnoſcunt: & omnes utique gentes ſermo percurrens ad fidem adducit.* Hæc ille.

(f) Athan. homil. de ſemente.
(g) Greg. Nyſſ. ſer. de S. Stephano.

V. Hac ipſa diſperſione Ananias diſcipulus profectus Damaſcum, collegit Eccleſiam. Inſuper colligere poſſumus, hoc quoque tempore Lazarum, Mariam Magdalenam, (h) Martham, & Marcellam pediſſequam, in quos Judæi majori odio exardeſcebant, non tantum Hieroſolymis pulſos eſſe, ſed una cum Maximino diſcipulo, navi abſque remigio impoſitos, in certum periculum mari fuiſſe creditos: quos divina providentia Maſſiliam tradunt (i) appuliſſe: comitemque ferunt ejuſdem diſcriminis Joſephum ab Arimathæa nobilem Decurionem, quem tradunt ex Gallia in Britanniam navigaſſe, illicque poſt prædicatum Evangelium diem clauſiſſe extremum. Sed quis valeat ſingulorum hic recenſere vias, & fructus numerare ex prædicatione collectos? Nam etſi nondum Gentibus reſeratum erat oſtium Evangelii: tamen contribulibus Judæis illud annuntiare, liberum erat, unde & Lucas: *Igitur*, inquit, *qui diſperſi erant, pertranſibant, evangelizantes verbum Dei.*

(h) Act. Magd. & ſor.
(i) Manuſcript. hiſt. Angl. qui hab. in Vatic. biblioth.

VI. Sed quid interim Hieroſolymis? *Saulus autem* (inquit (k) Lucas) *devaſtabat Eccleſiam: per domos intrans & trahens viros, ac mulieres, tradebat in cuſtodiam.* Qui enim non eſſent egreſſi cum cæteris, ſed latebras domi quæſiſſent, a Saulo ſolicita cura perquiſiti ac tenti ducebantur in carcerem, atque etiam necabantur. Ad hæc ipſe Paulus alluſiſſe videtur, cum de ſe ait (l): *Blaſphemus fui, & perſecutor, & contumelioſus.* Nam non viros tantum, ſed & mulieres trahebat, ac cuſtodiæ mancipabat. Hæc prima in feminas perſecutio a Saulo eſt excitata? quæ etiam tempore Chriſti paſſionis abſque aliqua offenſione intrepidæ ipſum ſecutæ ad Calvariæ locum, ſteterunt juxta crucem ſecutæ,

(k) Act. 8. Sauli perſecutio.
(l) 1. Tim. 1.

curæ, ac denique militarem cuſtodiam irrumpentes illæſæ adiere ſepulcrum: Ut ex his facile videre ſit, qaanto animi furore ac rabie Saulus præ cæteris in Chriſtianos ſæviret. Sed hæc non aliande melius quam ex ſais ipſius verbis colligi poſſunt, cam coram Feſto Præſide & Agrip-
(a) Act. 26. pa Rege ſic eſt locutus (a): *Ego quidem exiſtimaveram, me adverſus nomen Jeſu Nazareni debere multa contraria agere; quod & feci Hieroſolymis, & multos ſanctorum ego in carceribus incluſi, a Principibus ſacerdotum poteſtate accepta: & cum occiderentur, detuli ſententiam. Et per omnes ſynagogas frequenter puniens eos, compellebam blaſphemare.* Sed non ſatis illi ſait, eos qui Hieroſolymis eſſent, Chriſtianos vexaſſe: addidit qaippe, & in illos qui foris eſſent, extra etiam Jadææ terminos poſitos, manus intuliſſe, eaque de cauſa a Principe ſacerdotam accepiſſe litteras in Damaſcam. Sed hæc poſlea, cum jam qoid amplius Hieroſolymis in Chriſtianos ageret, non inveniret: quare de his ſuo loco inferias agendum differimus.

VII. Interea Philippus diaconus, qui una cum cæteris Hieroſolymis pulſus erat; cum civitatem Samariam adiiſſet, illic Evangelium prædicavit. Recens adhuc erat apud Samatitanos Chriſti memoria, in qaem jam complures ex illis crediderant
(b) Joan. 4. (b). Cæterum nemo exiſtimet Lacam ſibi eſſe contrariam, dam inſerius (c) de
(c) Act. 11. De Samaritis credentibus. diſperſis diſcipulis agens, dicit eos nemini Dei verbum niſi ſolis Judæis annunciaſſe, hic vero Samaritis etiam Evangeliam prædicatum affirmat. Nam ibi ſic de Judæis meminit, at excladat Gentiles; de quibus tunc conſultatio erat, an eſſent in Eccleſiam admittendi. Porro Samaritani etſi Judæis eſſent infenſi, & diverſam ab illis religionem excolerent: tamen oon erant ejuſmodi, ut appellarentur Gentiles; quippe qai a Jodæis olim circumciſionem & legem acceperant, qua ex parte Judæorum nomine cenſebantur, & a Gentilibos diſtinguebantur, ut
(d) Mat. 10. apparet ex his quæ dixit Dominas (d): *In viam Gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis: ſed potius ite ad oves, quæ perierunt domus Iſrael.*

VIII. Sed & in his illud attendendum, non vetitum eſſe Apoſtolis, Gentibus & Samaritis Dei verbum annanciare; ſed jaſſam, ot potius, hoc eſt, prius illud Iſraelitis impertirent: ſicut & de ſe Dominus
(e) Mat. 5. ait (e). *Non ſum miſſus niſi ad oves quæ perierunt domus Iſrael.* Cum tamen & Gentiles receperit, & Samaritas adierit. Philippus igitur primus omnium poſt aſcenſionem Domini prædicat Evangelium Samaritis: unde & fortaſſe conſecutus eſt nomen Evangeliſtæ. Confirmat ratumque habet Deus opus ejos ſequentibus ſignis: *Multi enim* (inqoit Lucas) *eorum qui habebant ſpiritus immundos, clamantes voce magna, exibant. Multi autem paralytici, & claudi curati ſunt*: adeo ut Samaritæ alacriter acciperent Evangeliam: & inter eos Simon magus, populi illius ſeductor, Simon Magus credit. coi omnes auſcultabant, & dicebant eum eſſe Virtutem Dei magnam, cum tot tantiſque ſignis ſe imparem, nec illis obniti poſſe videret, & ipſe credidit, & a Philippo baptizatus, illi adhæſit.

IX. Perferuntur hæc tam nova tamque grandia & admiranda Hieroſolymam. Cumqae audiſſent Apoſtoli qui ibi erant, quod recepiſſet Samaria verbum Dei, miſerunt ad eos Petrum, & Joannem. Hæc vero cum de eorum legatione teſtetur Lucas (f) attentias ſunt diſquirenda: ſcilicet (f) Act. 8. car Petro Apoſtolorum Principi, ac Joanni fuerit opas injunctum. De Petri & Joannis legatione. Samaritanorum quidem caaſa haud ſane ita facilis erat, ut alii cuipiam quam Apoſtolorum Principi crederetur. Hinc admirabilis Dei ſapientia patet, ut cai potiſſimum claves regni cælorum ſant traditæ, ipſe primus, ſicat poſtea Gentibus, ita modo Samaritis Eccleſiæ oſtium reſeraret. De utroque enim (quod prius dictum eſt) præceptum Domini erat (g): *In viam Gentium ne* (g) Mat. 10. *abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis.* Occaſione enim diſperſionis potius, qoam ex Apoſtolorum conſilio, penetraverat Samaritas prædicatio Evangelii: quam ſic Deus ſignis atque miraculis comprobavit, ut tamen operis conſummationem, nempe Spiritus ſancti donum, in adventum Petri, a Petro impartiendum differret: quod præ cæteris ſignis admirabantar Fideles: ande cum primum in Gentiles Petri prædicatione converſos deſcendiſſet Spiritus ſanctus: *Obſtupuerunt*, inquit Lacas (h), *ex circumciſione Fideles*, (h) Act. 10. *qui venerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt.* At mea quidem ſententia, majori admiratione digna res erat, in Samaritanos deſcendere Spiritum ſanctum, quam in Gentiles: nam hi, an eſſet Spiritus ſanctus, ignorabant; illi vero impugnabant. Inter cæteras enim hæreſes qaæ in Samaritanos irrepſerant (ut auctor eſt Epiphanius i) (i) Epiph. lib. 1. hæreſ. 9. ea erat, quod Spiritam ſanctum non admitterent, quam hæreſim at ab eorum mentibus auferret Dominus, loqaens olim cum muliere Samaritana, viſus eſt laboraſſe, dum eam recta fide imbuendo, ait: (k) *Spiritus eſt Deus: & eos, qui adorant eum in ſpiritu & veritate oportet* (k) Joan. 4. *adorare*; quem locum, at de divinitate (l) Ambroſ. de Spirit. ſanct. lib. 2. c. 13. Spiritus ſancti irrefragabile teſtimonium, Ariani aliquando (ut tradit Ambroſius l) depravare, immo e codice prorſus eradere conati ſant.

X. Opos igitur, quod non dico Philippas tantum, ſed & Dominus aggreſſus fuerat,

Digitized by Google

rat, Petro Apoſtolorum Principi a Deo traditur conſummandum. Quanti enim ab ipſis Samaritis præ cæteris miraculis, ejuſmodi donum Spiritus ſancti æſtimaretur, factum Simonis teſtatur, qui non miraculorum virtutem, quam eſſe viderat in Philippo, eſt æmulatus (illa enim etſi non veru facere, magia tamen quoquo modo fingere potuiſſet); ſed cum (ut ait Lucas) vidiſſet ipſe Simon quia per impoſitionem munus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit eis pecuniam dicens (a): *Date mihi hanc poteſtatem, ut cuicumque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum.* Ecce tibi cur divina providentia primum, ac ſubinde Apoſtolorum conſilio factum ſit, ut Petrus, qui primatum gereret inter Apoſtolos, præ cæteris una cum Joanne Samariam miſſus ſit: nempe ut (quod muneris ejot potiſſimum eſſe videretur) quæ eſſent acta, cognoſcere; ac non tantum illis Eccleſiam reſeraret, ſed & clavibut ſibi traditis cælum illit, unde Spiritus ſanctus ad eos deſcenderet, uperiret. Quantæ hæc eſſent auctoritatit, vel ex eo ſaltem poterit quiſque intelligere: quod cum, ſententia Domini, Samaritæ eodem loco quo Gentiles æſtimarentur: quantumlibet prædicatione Petri upertum poſtea fuerit oſtium Gentibus, & quantumvis viſibili omnibus ſigno in eaſdem Spiritus ſancti gratia deſcendiſſet; nihilominus in communi adhuc omnium Apoſtolorum conſeſſu rogatur Petrus tantæ rei cauſam dicere, ſicque quod factum erut conſenſu omnium comprobari: cum hic contru abſque diſcrimine, quid eſſet de Samaritanis agendum, liberæ ejut diſpoſitioni relinquatur. Honorificentiſſima plune hæc omnium eſt exiſtimuta legatio, & ſola digna quæ Apoſtolorum omnium Principi crederetur, ſimulque Joanni, qui Petri comes individuus viſus eſt.

(a) *Act. 8.*

XI. Refellitur objectio Novatorum.

Hinc videas quantopere hallucinentur Novatores, qui cæco furore in Petrum inſanientes, illius primatui detrahere non erubeſcunt, eo quod a cæteris mittatur Apoſtolis: quaſi inferioris numeri ſit habendus is qui mittitur, ab eis qui miſerunt illum. Sapiant ipſi hac ratione, & idem dicant quod Arius: Filium, quod a Patre ſit miſſus, eſſe Patre minorem. Ignorare inſuper convincuntur complura in Scriptura divina, & innumera quæ ſunt de hit profanis ſcriptis exempla: quibus ſatis ſuperque perſpicuum redditur, ad ea quæ maximi omnium viſa ſunt eſſe momenti peragenda, qui inter cæteros primatum gererent, legatos miſſos: eum ipſi nou ſic quidem mitti dicerentur, quaſi a majore minores, & ut a domino ſubditi, ſed quod rogarentur ob ſalutem omnium eam ſuſcipere functionem. Subjiciam de his alterum ex veteri, alterum vero ea novo Teſtamento exemplum; addam & tertium ex auctore profano, ut res omni ſcripturarum genere teſtata reddatur. Legitur in primis in libro Joſue (b) filios Iſrael, ut de re magna, ad inveſtigandum de altari quod trans Jordanem erexerant filii Ruben & Gad & media tribus Manaſſes in terra Galaad, miſiſſe Phineen, qui habebatur omnium princeps, & decem alios, qui in ſingulis decem tribubus primatum gerebant. Rurſum ſimili huie urgente cauſa, ad perquirendum quid de Gentilibus, qui Chriſto crederent, agendum eſſet, num circumcidi deberent: tunc qui erant Antiochiæ Fideles, Paulum & Barnabam miſerunt ad conſulendum Apoſtolos Hieroſolymam; quod (c) S. Lucas teſtatur in Actis. Sed quid profanus auctor, etiam in his quæ ſunt Judæorum, Joſephus (d) Judæus in hanc ſententiam ſcribat, adducamus in medium: Judæos nempe, qui erant Hieroſolymis, cum adverſus Agrippam ſuum ipſorum Regem, necnon adverſus Feſtum Præſidem cauſam haberent, miſiſſe Romam ad Neronem Imperatorem non ſolum ea primoribus Judæorum decem legatos, ſed & cum eis Iſmaelem ſummum Pontificem, & qui huie ſecundus ordine videbatur, Chelciam ſacri cuſtodem ærarii. Ecce quam invalidis & plane ineſſicacibus rationibus illi obnitantur in primatum Petri, cum omnium Principem eadem hæc ipſa potius declarare videantur. Sed hæc obiter, quod non ſit noſtrum conſilium adverſus ejuſmodi homines diſputare, quos ſua ipſorum refellit inſcitia.

(b) *Joſue 22.*

(c) *Act. 15.*

(d) *Joſeph. ant. lib. 20. c. 7.*

XII. Venientes ergo Samariam Petrus & Joannes, oraverunt pro his qui baptizati erant ut acciperent Spiritum ſanctum: *Nondum enim* (inquit Lucas e) *in quemquam illorum venerat, ſed baptizati tantum erant in nomine Domini Jeſu. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum.* Videre eſt ex his in primis, in Eccleſia Dei jam fuiſſe Hierarchicum ordinem inſtitutum, ut non omniu omnibus indiſtincte, nulla ordinis habita ratione, licerent. Sic quippe Philippus diaconus credentes baptizat, ut tamen Apoſtolicum munus, ipſam manus impoſitionem Apoſtolis conceſſam, nequaquam uſurpet. Unde S. Ignatius (f) ad Heronem diaconum ſcribens, hæc ait: *Nihil ſine Epiſcopis facito: Sacerdotes enim ſunt, tu vero ſacerdotum miniſter: baptizant, ſacrificant, eligunt, manus imponunt: tu vero illis miniſtras.* Et ad Smyrnenſes (g) ſcribens, ſic ſummatim Eccleſiaſticam Hierarchiam perſtringens, ait: *Laici diaconis ſubjiciantur, diaconi presbyteris, presbyteri Epiſcopo, Epiſcopus Chriſto, & ipſe Patri.* Sed & Hieronymus agens contra Luciferianos, ejuſmodi Hierarchicum ordinem in Eccleſia ex iiſdem cauſis ſic pluniut explicans, ait: *Quod ſi hoc loco quæ*ris,

(e) *Act. 8.*

(f) *Ignat. epiſt. 13.*

(g) *Ignat. epiſt. 10.*

Hierarchicus ordo in eccleſia.

ris, quare in Eccleſia baptizatus niſi per manus Epiſcopi non accipiat Spiritum ſanctum, quem nos aſſerimus in vero baptiſmate tribui: diſce hanc obſervationem ex ea auctoritate deſcendere, quod poſt aſcenſum Domini, Spiritus ſanctus ad Apoſtolos deſcendit; & multis in locis idem factitatum reperimus ad honorem potius ſacerdotis, quam ad legis neceſſitatem. Alioqui ſi ad Epiſcopi tantum imprecationem Spiritus ſanctus defluit; lugendi ſunt qui in viculis, aut in caſtellis, aut in remotioribus locis per presbyteros & diaconos baptizati ante dormierunt, quam ab Epiſcopis inviſerentur. Eccleſiæ enim ſalus in ſummi ſacerdotis dignitate pendet: cui ſi non exors quædam & ab hominibus eminens detur poteſtas, tot in eccleſiis efficientur ſchiſmata, quot ſacerdotes. Hæc Hieronymus de Eccleſiaſtica Hierarchia, Domini & Apoſtolorum inſtitutione formata.

XIII. Quæ manus impoſitio eſt tantum epiſcopi.

Hæc quidem in Eccleſia perſeverans, diſtincta cujuſque gradus docet eſſe miniſteria; ipſamque manus impoſitionem, qua poſt baptiſmum confertur Spiritus ſanctus, ſicut olim tantum Apoſtolis, ſic ſolum Epiſcopis eſſe conceſſam: & Apoſtolicæ inſtitutionis exemplo, baptizatos manus impoſitionem ab Epiſcopis, ſicut olim ab Apoſtolis, accipere. Unde agens de his Cyprianus (a) in epiſtola ad Julianum, hæc ait: *Quod deerat, id a Petro & Joanne factum eſt, ut oratione pro eis habita & manu impoſita, invocaretur & infunderetur ſuper eos Spiritus ſanctus: quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Eccleſia baptizantur, præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem ac manus impoſitionem Spiritum ſanctum conſequantur, & ſignaculo Dominico conſummentur.* Hæc Cyprianus: Hieronymus (b) hæc in eamdem ſententiam ex perſona Luciferiani: *An neſcis etiam Eccleſiarum hunc eſſe morem, ut baptizatis poſtea manus imponantur, & ita invocetur Spiritus ſanctus? Exigis ubi ſcriptum ſit? In Actibus Apoſtolorum. Etiamſi ſcripturæ auctoritas non ſubeſſet, totius Orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti obtineret: nam & multa alia, quæ per traditionem in Eccleſiis obſervantur, auctoritatem ſibi ſcriptæ legis uſurpaverunt.* Et paulo inferius ex parte Orthodoxi: Non *quidem abnuo hanc eſſe Eccleſiarum conſuetudinem, ut ad eos, qui longe in minoribus urbibus per presbyteros & diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad invocationem Spiritus ſancti manum impoſiturus excurrat.*

(a) Cyprian. epiſt. 73.

(b) Hier. contr. Luciferian.

XIV. De Sacramento confirmationis.

Porro ejuſmodi myſterium conſtat ab antiquis eſſe appellatum Sacramentum: unde in Concilio Carthaginenſi, ejuſdem S. Cypriani tempore celebrato, hæc leguntur dicta quinto loco a Nemeſiano Epiſcopo: *Male ergo ſibi quidam interpretantur, ut dicant quod per manus impoſitionem Spiritum ſanctum accipiant, & ſic recipiantur: cum manifeſtum ſit utroque ſacramento debere eos renaſci in Eccleſia Catholica.* Sic & Cyprianus (c) ad Stephanum Papam ſcribens, idem Sacramentum appellat, a baptiſmo diſtinctum. S. Auguſtinus (d) etiam agens contra litteras Petiliani, ac iterum agens de Baptiſmo (e) contra Donatiſtas, itemque alibi his (f) verbis utitur: *Unctio ſpiritualis, ipſe Spiritus ſanctus eſt, cujus ſacramentum eſt in unctione viſibili.* Et alibi (g): *Continuo tulit illum ad presbyteros, baptizatus eſt, ſanctificatus eſt, unctus eſt, impoſita eſt ei manus: completis omnibus ſacramentis, aſſumptus eſt.* Ruſum vero ob eam cauſam, quod hujuſmodi qui baptizati eſſent, eamdem manus impoſitionem accipientes, ſigno Crucis etiam ſignarentur, idem ſacramentum eſt appellatum Signaculum: ad quod Paulus (h) Apoſtolus alluſiſſe videtur, dum ad Epheſios ſcribens, ait: *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis.* Eodem quoque nomine Cyprianus (ut nuper vidimus i) Signaculum Dominicum ipſum dicit. Sed & Cornelius (k) Papa ſcribens ad Fabium Epiſcopum Antiochenum, idem in eodem ſenſu Sigillum nominat, dum de Novatiano ſchiſmatico agens, hæc ait: *In lecto, in quo decumbebat, aqua circumfuſus, baptiſmum accepit, ſi modo talem hominem baptiſmum accepiſſe dicendum ſit: verum morbo tandem elapſus, neque cætera, quibus poſt baptiſmum ſecundum Eccleſiæ canonem imbui oportuerat, acquiſivit, neque Domini ſigillo ab Epiſcopo obſignatus fuit: quo quidem neutiquam potitus, quomodo quæſo, Spiritum ſanctum adeptus eſt?* Clemens etiam Alexandrinus, (l) agens de illo adoleſcente, qui a Joanne Evangeliſta ad Chriſtum converſus eſt, hæc in eamdem ſententiam: *Ad extremum baptiſmi ſacramento illuminavit: poſtea vero ubi ſigillo Domini* (id eſt ſacramento Confirmationis) *tamquam perfecta tutaque animi ejus cuſtodia, obſignaſſet, nonnihil de cura & obſervatione in eo inſtituendo ſuſcepta remiſit.* Hac eadem voce utitur quoque Ambroſius (m).

(c) Cyprian. epiſt. 72.

(d) Aug. cont. litt. Petil. lib. 2. c. 104.

(e) De baptiſ. lib. 3. c. 16.

(f) Aug. in epiſ. 1. Joan. tract. 3.

(g) Aug. de diverſ. ſerm. 33.

(h) Epheſ. 4.

(i) Cyprian. epiſt. 73.

(k) Apud Euſeb. hiſt. lib. 6. c. 33.

(l) Apud Euſeb. hiſt. lib. 3. cap. 17.

(m) Ambr. de ſacram. lib. 3. cap. 2.

XV. Sacramentum chriſmatis unde dictum.

Adhuc inſuper, quoniam non manus impoſitione tantum, ac ſignaculo Crucis, ſed & ſacra unctione ejuſmodi ſacramentum conſummari ſolitum fuit: merito a nonnullis uſitatiori vocabulo Sacrum chriſma nuncupari conſuevit. Tertullianus horum omnium ſacrorum rituum teſtis fidelis habetur, qui ait (n): *Caro abluitur, ut anima emaculetur: caro ungitur, ut anima conſecretur: caro ſignatur, ut anima muniatur: caro manus impoſi-*

(n) Tertull. lib. de reſur. carnis.

poſitione obumbratur, ut anima Spiritu illuminetur. Hæc ille. S. Cyprianus (a) itidem ait: Ungi quoque neceſſe eſt eum qui baptizatus eſt, ut accepto chriſmate, hoc eſt, unctione, eſſe unctus Dei, & habere in ſe gratiam Chriſti poſſit. Porro autem Euchariſtia, & unde baptizati unguntur, oleum in altari ſanctificatur. Hæc ille, qui & alibi (b) de eodem ſacro chriſmate agit uberius. De hoc quoque chriſmate in eccleſia ſervari ſolito, hæc Optatus (c), cum nefaria ſcelera Donatiſtarum recenſet: Ampullam quoque chriſmatis per feneſtram, ut frangerent, jactaverunt: & cum caſum adjuvaret abjectio, non defuit manus angelica, quæ ampullam ſpirituali ſubvectione deduceret: projecta caſum ſentire non potuit. Deo muniente, illæſa inter ſaxa conſedit.

[(a) Cyprian. epiſt. 70.]

[(b) Idem de operibus card. & de unct. chriſ.]

[(c) Optat. contr. Parm. lib. 2.]

XVI. Sed & S. Auguſtinus (d) eadem ſæpe utitur voce. Et eodem modo Prudentius in hymno nocturno, cum ait:

[(d) Aug. cont. litt. Petil. lib. 2. cap. 140.]

Cultor Dei memento
Te Fontis & lavacri
Rorem ſubiſſe ſanctum,
Et chriſmate innovatum.

Et in Pſychomachia his verſibus:

Quis furor inſanas agitat caligine mentes?

Et paulo poſt:

Ut mitra cæſariem cohibens aurata virelem,
Combibat infuſum croceo religamine nardum,
Poſt inſcripta oleo frontis ſignacula, per quæ:
Unguentum regale datum eſt, & chriſma perenne.

Idem in Apotheoſi ex perſona ſacerdotis Juliani Apoſtatæ in hunc modum:

[Hoſtes id fateri compulſi.]

—— *Lotus procul abſit & unctus,*
Dixit.

Et paulo poſt de Juliano:

Ipſo quoque exanimis poſito diademate Princeps
Pallet, & aſtantes circumſpicit: ecquis alumnis
Chriſmatis inſcripto ſignaret tempora ſigno,
Qui Zoroaſtræos turbaret fronte ſuſurros.

Hæc ille eam ob cauſam, quod Chriſtianus in fronte ſignatus chriſmate, adeo diabolo eſſet horrori, ut inde abire cogeretur. Idemque (e) contra Symmachum de populo Romano:

[(e) Prud. in Sym. lib. 1. de pop. Romano.]

Cœtibus aut magnis Lateranas currit ad ædes,
Unde ſacrum referat regali chriſmate ſignum.

XVII. Rurſum vero Cyrillus (f) Hieroſolymorum Epiſcopus de eodem ſacro chriſmate orationem habuit, ubi hæc inter alia reperiuntur: Et nobis, poſtquam ſimiliter ex aquis ſacri lavacri aſcendimus, datum eſt chriſma, quod imaginem gerit ejus, quo unctus eſt Chriſtus; & poſt alia multa: Sanctum hoc unguentum, non amplius eſt unguentum nudum, neque (ſi quis ita appellare malit) commune, poſtquam jam conſecratum eſt; ſed eſt chriſma Chriſti, quod adventu Spiritus ſancti per ipſius divinitatem, energiam habet, quo frons & alii ſenſus corporis tui ſymbolice inunguntur: & corpus quidem iſto viſibili unguento perungitur, anima vero ſancto vivificoque Spiritu ſanctificatur. Multo plura his adderemus ex Dionyſio, Clemente, exque decretis Romanorum Pontificum, ac ſacris Conciliorum canonibus: niſi hæc ſatis eſſe videremus ad antiquas ſacrarum rerum traditiones ex inſtituto inſinuandas. Denique ſi quis hac in re, quod ad unctionem ſpectat, auctoritatem Apoſtolicam quærat; quid in idem argumentum S. Auguſtinus (g) dixerit, audiat: Quod, inquit, univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur. Sic igitur tam in Orientali quam in Occidentali Eccleſia longe lateque ubique Chriſtianarum gentium eam ſemper viguiſſe conſuetudinem, tum eorum tum etiam aliorum ſanctorum Patrum teſtimonio confirmatur.

[(f) Cyrill. catech. myſtag. 3.]

[Sacramenti virtus.]

[(g) Aug. de bapt. contra Donatiſt. lib. 4. c. 24.]

XVIII. Inter omnia hæreticorum antiquorum examina, ſolos notatos (h) invenimus Novatianos, qui baptizatos non inungerent ſacro chriſmate; ea certe ex cauſa, quod (ut nuper vidimus) eorum auctor Novatianus a Cornelio Papa notatus eſt, quod in lecto baptizatus, necdum ejuſmodi ſacramentum ab Epiſcopo conſecutus, voluerit fieri Epiſcopus, cum nondum Spiritum Sanctum accepiſſet. Cæteros autem ſcimus eadem chariſmata Eccleſiæ eſſe æmulatos: ut inter alios de Valentinianis, licet perditiſſimis hæreticis, tradit Irenæus (i), quod opobalſamo ungerent baptizatum. Sed de his qui foris ſunt, nihil ad nos, qui hæc non aliunde quam ex antiqua Apoſtolica traditione mutuati ſumus: unde ſanctus Baſilius ad Amphilochium: Benedicimus aquam baptiſmatis, & oleum unctionis, inſuperque ipſum qui baptizatur: Ex quibus ſcriptis? nonne a tacita & arcana traditione? Ipſam vero olei illitionem quæ doctrina ſcripta docuit? At ter mergi hominem unde eſt? Reliqua item quæ circa baptiſmum fiunt, renuntiare

[(h) Theodoret. hæret. fabul. lib. 3. de Novat.]

[(i) Iren. lib. 1. c. 18.]

[Apoſtolica de his traditio.]

ſatq;

ſtitaue & angelis ejus, ex qua ſunt ſcriptura? nonne ex hac non publicata & arcana doctrina, quam in minime curioſo ac ſollicito ſilentio Patres noſtri conſervarunt? recte illi, utpote docti myſteriorum reverentiam ac auctoritatem ſilentio cuſtodire; & poſt nonnulla in eamdem ſententiam dicta, hæc addit: *Ad eumdem modum etiam hi qui ab initio res Eccleſiaſticas ſanxerunt Apoſtoli & Patres in occulto ac ſilentio myſteriis auctoritatem conſervarunt. Neque enim omnino myſterium eſt, quod ad populares ac vulgares aures effertur: hæc eſt ratio cur aliqua tradita ſunt citra ſcriptum, ut ne dogmatum cognitio negligeretur, & in contemptum veniret apud vulgus propter conſuetudinem.* Hæc Baſilius (*a*).

(*a*) *Baſil. lib. 1. de Spiritu ſancto.*

XIX. Conferri autem eo myſterio Spiritum ſanctum (etſi non eadem chariſmata, nempe linguarum, infundantur hodie in Eccleſia, æque ac tempore Apoſtolorum) S. Auguſtinus (*b*) docet his verbis: *Spiritus autem ſanctus quod in ſola Catholica Eccleſia per manus impoſitionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi majores noſtri voluerunt, quod Apoſtolus ait: Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*; & inferius: *Neque enim temporalibus & ſenſibilibus miraculis atteſtantibus, per manus impoſitionem modo datur Spiritus ſanctus, ſicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & Eccleſiæ primordia dilatanda. Quis enim nunc hoc expectat, ut ii quibus manus ad accipiendum Spiritum ſanctum imponitur, repente incipiant linguis loqui? Sed inviſibiliter & latenter intelligitur per vinculum pacis eorum cordibus divina charitas inſpirari, ut poſſint dicere: Quoniam charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Hæc Auguſtinus. Sed dicere non prætermittimus, aliud ab hoc diſtinctum eſſe miniſterium ſacræ unctionis, qua preſbyteri recenter baptizatos ungunt in vertice; cujus meminerunt Ambroſius (*c*), Innocentius (*d*), & alii complures. His autem, quantum pertinet ad impoſitionem manuum, viſis, cætera quæ ſunt ejuſdem hiſtoriæ proſequamur.

(*b*) *Aug. de bapt. contra Donatiſt. lib. 3. c. 16.*

Dona ſpiritus eadem abſque miraculis.

(*c*) *Ambroſ. de ſacr. lib. 1. cap. 2. lib. 2. c. 7. lib. 3. c. 1., & de his qui initiantur. cap. 6.*

(*d*) *Innocent. ad Decent. c. 3.*

XX. Cum vidiſſet Simon (*e*) quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit eis pecuniam, dicens: *Date & mihi hanc poteſtatem, ut cuicumque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum ſit in perditionem: quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri. Non eſt tibi pars, neque ſors in ſermone iſto: cor enim tuum non eſt rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua: & roga Deum, ſi forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & obligatione iniquitatis video te eſſe. Reſpondens autem Simon, dixit: Precamini vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat ſuper me horum, quæ dixiſtis.* Hæc de Simone Lucas. Sed quid præterea de eodem Simone mago veteres ſcripſerint, adducamus in medium. Juſtinus (*f*) martyr ejus gentilis (nam & ipſe Samarita fuit) natum ipſum dicit in provinciæ Samariæ vico, cui Gitton nomen eſt: teſtatur id ipſum Epiphanius (*g*). Hic igitur tantum abfuit, ut uſus conſilio Petri, de perpetrato ſcelere ageret pœnitentiam; ut etiam, cum inde receſſiſſent Apoſtoli, contra eos obniti, eorumque adverſari doctrinæ non dubitarit: & qui olim dementarat Samaritas, dicens ſe eſſe magnam Dei virtutem; Judæos etiam iiſdem artibus aggreſſus, quos videbat eſſe infenſos Apoſtolis, ea uſus occaſione, ſe eſſe Dei Filium, illis ſuadere conatus eſt: ſcribit hæc de eo Irenæus (*h*) his verbis: *Hic*, inquit, *a multis quaſi Deus glorificatus eſt, & docuit ſemetipſum eſſe, qui inter Judæos quidem, quaſi Filius apparuerit; in Samaria autem, quaſi Pater deſcenderit; in reliquis vero gentibus, quaſi Spiritus ſanctus adventaverit. Eſſe autem ſe ſublimiſſimam virtutem, hoc eſt, eum qui ſit ſuper omnia Pater, & ſuſtinere vocari ſe quodcumque eum vocant homines. Hic Selenem* (*) *quamdam, quam ipſe a Tyro civitate Phœnices quæſtuariam cum redemiſſet, ſecum circumducebat, dicens hanc eſſe primam mentis ejus conceptionem, matrem omnium, per quam initio mente concepit Angelos facere & Archangelos. Hanc enim Ennojam exilientem ex eo, cognoſcentem quæ vult pater ejus, digredi ad inferiora, & generare Angelos & Poteſtates a quibus & mundum hunc factum dixit: poſteaquam autem generavit eos, hæc detenta eſt ab ipſis propter invidiam, quoniam nollent progenies alterius cujuſdam putari eſſe. Ipſum enim ſe in totum ignoratum ab ipſis: Ennojam autem ejus detentam ab iis quæ ab ea emiſſæ eſſent Poteſtates & Angeli; & omnem contumeliam ab iis paſſam, uti non recurreret ſurſum ad ſuum patrem; uſque adeo ut in corpore humano includeretur, & per ſæcula veluti de vaſe in vas tranſmigraret in altera muliebria corpora.*

(*e*) *Act. 8.*

De Simone mago.

(*f*) *Juſtin. orat. ad Anton. Pium.*

(*g*) *Epiphan. hæreſ. 21.*

(*h*) *Iren. lib. 1. cap. 20.*

(*) *alias* Helenam.

XXI. *Fuiſſe autem eam & in illa Helena, propter quam Trojanum contractum eſt bellum: quapropter & Steſichorum per carmina maledicentem eam, orbatum oculis; poſt deinde pœnitentem, & ſcribentem eas quæ vocantur palinodias, & in quibus hymnizavit eam, rurſum vidiſſe. Tranſmigrantem autem eam de corpore in corpus ex eo ut ſemper contumeliam ſuſtinentem, in noviſſimis etiam in fornice proſtituiſſe: & hanc eſſe perditam ovem; quapropter & ipſum veniſſe, uti eam aſſumeret primam, & libe-*

De Simonis Helena.

Digitized by Google

beraret eam a vinculis, hominibus autem ſalutem præſtaret per ſuam agnitionem. Cum enim male moderarentur Angeli mundum, quoniam unuſquiſque eorum concupiſceret principatum; ad emendationem veniſſe rerum, & deſcendiſſe eum transfiguratum & aſſimilatum Virtutibus & Poteſtatibus & Angelis; ut & in hominibus homo appareret ipſe, cum non eſſet homo; & paſſum autem in Judæa putatum, cum non eſſet paſſus. Prophetas autem a mundi fabricatoribus Angelis inſpiratos dixiſſe prophetias: quapropter nec ulterius curarent eos hi qui in eum & Selenem ejus ſpem habeant, & ut liberos agere quæ velint: ſecundum enim ipſius gratiam ſalvari homines, ſed non ſecundum operas juſtas. Non enim eſſe naturaliter operationes juſtas, ſed ex accidenti: quemadmodum poſuerunt qui mundum fecerunt Angeli, per hujuſmodi præcepta in ſervitutem deducentes homines. Quapropter & ſolvi mundum, & liberari eos qui ſunt ejus, ab imperio eorum qui mundum fecerunt, repromiſit. Igitur horum myſtici ſacerdotes libidinoſe quidem vivunt, magias autem perficiunt, quemadmodum poteſt unuſquiſque ipſorum: exorciſmis & incantationibus utuntur: amatoria quoque, & agogima, & qui dicuntur paredri, & oniropompi, & quæcumque ſunt alia parerga, apud eos ſtudio exercentur. Imaginem quoque Simonis habent factam ad figuram Jovis, & Selenæ in figuram Minervæ, & has adorant: habent quoque & vocabulum a principe impiiſſimæ ſententiæ Simone dicti Simoniani; a quibus falſi nominis ſcientia accepit initia, ſicut ex ipſis aſſertionibus eorum adeſt diſcere. Hucuſque de Simone Irenæus.

XXII. Diſcipuli Simonis.

Idem S. Irenæus mox ad ejus diſcipulos ſtylum convertit, Menandrum videlicet, Saturninum, Baſilidem, Carpocratem, Cerinthum, Ebionem, Nicolaum, Cerdonem, & Marcionem: non ita quidem ut hi omnes eadem vixerint ætate cum Simone, ſed quod ab eo doctrinam accepiſſent. Et licet quædam addendo, vel mutando, novarum hæreſum extitiſſe videri poſſent auctores: *Etenim* (idem inquit Irenæus *a*) *Simonis Samaritani magi diſcipuli & ſucceſſores ſunt: quamvis non confiteantur nomen magiſtri, attamen illius ſententiam docent. Chriſti quidem nomen tamquam irritamentum præſeferentes, Simonis autem impietatem varie introducentes.* Addit his Theodoretus (*b*) Doſitheanos, Cleobanos, Gorthenos, Maſbothæos, Hadrianiſtas, Eutychitas, Caniſtas, & alia portenta potius quam nomina. Hinc S. Ignatius ſcribens ad Trallianos, jure appellat Simonem primogenitum ſatanæ, dum ait: *Fugite malas ſoboles diaboli, Simonem dico primogenitum ſobolis ejus, & Menandrum, & Baſilidem & totam illam ipſius malitiæ colluviem.*

(a) Iren. lib. 1. cap. 30.

(b) Theod. lib. hæret. fab. in Simone.

Eoſdem Simonis ſectatores a neſandis ſuis operibus dictos fuiſſe Ænticiditas, auctor eſt Clemens (*c*) Alexandrinus: tradit enim Epiphanius, eoſdem execranda ſacrificia ex mulierum menſtruo & virorum ſemine admiſcere conſueviſſe. Scribit adhuc de Simone Origenes (*d*), ipſum ſuos docuiſſe vitare martyrium, & indiſcrete idola adorare. Libros etiam ab eo editos Contradictorios appellatos, adverſus Chriſti fidem, teſtatur Dionyſius (*e*). Cætera autem, quæ tum ad Simonem, tum etiam ad ejus diſcipulos ſpectant, ſuo loco inferius dicemus: hæc modo quæ ad prava dogmata facere videbantur.

(c) Clem. lib. 7. Strom.

(d) Orig. cont. Celſum lib. 6.

(e) Dionyſ. de divin. nom. cap. 6.

XXIII. Æmulatio Diaboli.

Quoniam hæc eſt (inquit Epiphanius *f*) *prima hæreſis quæ poſt Chriſtum initium accepit, & in nomine Chriſti non recte neque facili ductu, ſed juxta adulteratam apud ipſos corruptionem præſtigiis multos ſeduxit.* Videas ex his antiqui hoſtis nequitiam & fraudulentum dolum iterum repetitum: quippe qui non in cœlo tantum Dei æmulatus eſt gloriam, ſed & in terra divinos ſibi aſſumere honores ſtuduit. Etenim cum jam virtute Crucis, idola in quibus coleretur, demolienda prænoſceret, ſuaſque vires ſummopere debilitatas & enervatas, quod ſæpius a corporibus obſeſſis pelleretur, ſentiret: nova molitur conſilia, novaſque artes aggreditur. Tantæ igitur Chriſti gloriæ invidus, cum videret florentem Eccleſiam feliciſſime ſurgere, aliam huic ſimilem quoque conflare ſtatuit: & ne quid minus haberet ſynagoga ſatanæ ab Eccleſia Chriſti; omnia quæ in ea poſita eſſe videret inſignia, in ſuam quoquo modo transferre conatus, etiam & illa ſua eſſe mentitus eſt. Cum enim in Chriſti nomine ſigna adeo miranda fieri, illudque celebre longe lateque reddi, & magis ac magis illuſtrari, atque in nomine ſanctiſſimæ Trinitatis Patris & Filii & Spiritus Sancti initiari credentes, ſicque Eccleſiam coaleſcere, ac inſigniter propagari videret: tum ipſe, Simonem fuiſſe Chriſtum, Dei virtutem magnam, eumdemque ipſum pro diverſarum gentium ratione Patrem eſſe, eumdemque Filium, & Spiritum ſanctum impudenter ac falſo jactitare cœpit. Et ſicut Chriſti fuit redimere atque ſalvare quod perierat; ita ipſum ovis perditæ ſalvatorem, & mundi redemptorem atque curatorem eſſe confinxit. Et quemadmodum ad hoc etiam Chriſtus venerat, ut diſſolveret (quod Joannes (*g*) Apoſtolus ait) opera diaboli: eodem modo illum adverſus pravos angelos, qui Selenem matrem omnium cælo expuliſſent, bellum acturum in hunc mundum veniſſe, fallaciter ſimulavit. Et ne quid deeſſe videretur; pro miraculorum virtute magiam, & loco corporis & ſanguinis Chri-

(f) Epiph. hæreſ. 21.

(g) 1. Joan. 3.

ſti-

Digitized by Google

ſti ſacrificii, ipſe ex ſanguine & ſemine, quo cujuſque corpus efficitur, execranda myſteria turpiter coagmentavit.

XXIV. Alium ſibi Simonem quæſivit Diabolus.

Ac denique quod ſuper Simonem Petrum a Chriſto (ut dictum eſt) Eccleſiam ædificatam vidiſſet ac firmiter ſtabilitam: idem humani generis hoſtis ipſe ſuo noluit caruiſſe Simone, ſuper quem impietatis omnis fundamenta jacta conſurgerent. Hic enim hæreticorum omnium princeps & auctor habetur, ex quo ſunt cæteræ hæreſes propagatæ: Nam & ejuſmodi patriarcha gloriari etiam poſſunt Novatores, quem ipſorum ſuorum dogmatum cognoſcant auctorem. Simonis quippe prima vox fuit: *Per gratiam tantum ſalvari homines, & non ſecundum opera juſta: & liberos eſſe ſibi credentes, ut quæ velint, poſſent agere*; prout modo recitavimus ex Irenæo. Sed quid valeat fictio atque mendacium adverſus certam, veram, ac Dei verbo declaratam ſolidam veritatem, quid in Chriſtum diabolus ſynagoga ſatanæ in Eccleſiam, quid denique Simon magus in Simonem Petrum, jam experimento mutui utriuſque congreſſus perſpectum eſt. Sed & ex perpetuitate diſcere ſatis vales, quodnam fuerit Dei conſilium atque opus. Etenim licet multis palmitibus creſcere cœperit Simonis hæreſis; tamen tanquam adulterinæ plantæ haud ſunt diutius vel longius propagatæ: nam teſtatur Origenes (a) ex Doſitheanis, qui cæteris Simonianis præſtabant numero, ſuo tempore vix ad triginta fuiſſe reliquos.

(a) Contra Celſum lib. 6.

XXV. Petri & ſucceſſorum ejus munus.

Sed quod ad Simonem pertinet: non poſſum hic non mirari magnopere divinum conſilium, quo ſic præ cæteris Apoſtolis Petrum Apoſtolorum Principem miſſum eſſe Samariam certum eſt, ut primum omnium hæreſiarcham ipſo ortus ſui principio condemnaret: ſicque Petri partes eſſe oſtenderetur (ut præcipui veritatis cuſtodis) adverſus Catholicam fidem inſurgentes hæreticos, eorumque hæreſes Apoſtolica auctoritate damnare. Relinquens exemplo doctrinam Dominus conſignatam, quam Catholica recepit, atque continuo uſu & obſervantia probavit Eccleſia: nimirum ſicut Petri id fuit miniſterii, ita & Petri ſucceſſorum eſſe emergentes cognoſcere hæreſes, eaſdemque cum ipſarum auctoribus condemnare. Sed de his ſæpe inferius.

XXVI. Samaritæ adhæſerunt Simoni.

Quod vero ad Samaritanos ſpectat: ſaltem eorum aliquam partem poſt diſceſſionem Apoſtolorum ab eodem Simone fuiſſe ſeductam, ex his quæ ſcribit (b) Juſtinus martyr, & ipſe genere Samaritanus ſatis liquet: quippe quem ad illos compeſcendos imploraſſe conſtat auxilium Cæſaris: quod idem ipſe teſtatur, his verbis Tryphonem Judæum alloquens: *Atque iſta, inquam, quod nihil omnino, præterquam ut vera loquar curem, dico, neminem proſus veritus, quantumvis e veſtigio in partes a vobis diſcerpar: neque enim curam aut rationem aliquam popularium etiam meorum, Samaritanorum dico, habui, ſcripto Cæſarem compellans; cum impoſturis ſeduci eos affirmarem, qui Simonis gentis ſuæ mago parerent, quem Deum eſſe ſupra principatum & poteſtatem & virtutem omnem dicant.* Haud quidem puto alium a Simone mago impoſtorem fuiſſe illum, quem Samaritanos ſeducentem Pilatus immiſſo equitatu disjecit una cum ſuis. Hujus rei geſtæ ſeriem Joſephus (c) his verbis deſcribit: *Interea ne Samaritani quidem tumultu caruere. Concitavit enim eos impoſtor quidam, pro nihilo ducens mendacium, & omnia comminiſcens ad populi gratiam; jubens ut convenirent in montem Garizim apud eam gentem ſanctiſſimum, aſſeverans ſe illic eis oſtenſurum ſacra vaſa refoſſa, quæ ibi Moyſes depoſuerit. Illi creduli, ſumptis armis, Tirathabam vicum inſederunt, expectantes ibidem confluentes cæteros, ut magno agmine montem aſcenderent. Sed Pilatus prior montis clivum occupat equitibus ſuis & peditibus: qui prælio congreſſi cum Samaritis apud vicum collectis, alios fuderunt, alios in fugam compulerunt, multos etiam vivos captos abduxerunt, quorum præcipuos ac potentiores Pilatus mulctavit capite.* Hæc Joſephus: quæ tamen non hoc anno, ſed paulo ante Pilati diſceſſionem a magiſtratu contigiſſe, ejuſdem auctoris teſtimonio declaratur.

(b) Juſt. de verit. Chriſt. relig.

(c) Joſeph. antiq. lib. 18 c. 3.

XXVII. De eunucho Reginæ Candacis.

Petrus (d) igitur & Joannes, cum ea, quæ dicta ſunt, in Samaria operati eſſent; Hieroſolymam reverſuri, peragrantes Samariæ regiones, iis qui in eis agebant, populis Evangelium prædicaverunt, ac demum ſe Hieroſolymam receperunt. Philippus vero diaconus cum remanſiſſet (Hieroſolymam enim illi adire, minus, ut dictum eſt, liberum erat) ab Angelo admonitus, ire jubetur in occurſum Eunuchi Candacis Reginæ Æthiopum, viri potentiſſimi: quippe qui omnibus illius divitiis præfectus erat. Venerat hic Hieroſolymam religionis ergo; ac rediens, dum in curru, cui inſidebat, legeret Iſaiam Prophetam, accurrens illi Philippus, cum tam idonea ſeſe offerret occaſio, ea arrepta, illi Chriſtum annunciavit, ac demum credentem ſacro baptiſmate imbuit: Cum mox divinus Spiritus ab oculis ejus Philippum rapiens, admirabili quodam modo tranſtulit in Azotum. Hæc vero prolixius atque exactius S. Lucas ſcriptis ſuis perpetuæ memoriæ commendavit. Euſebius (e) in eadem recenſenda hiſtoria, mea ſententia, perſpicue erraſſe videtur, dum hunc fuiſſe Gentilem, ac primum ex Gentibus baptizatum tradit: nam (ut ex ejuſdem Lucæ Actis apparet) nondum Gen-

(d) Act. 8.

(e) Euſeb. lib. 2. c. 1. in fin.

tibus

Digitized by Google

tibus ad Chriſti Eccleſiam erat aditus reſeratus, qui primo omnium patuit Cornelio Centurioni, ut ſuo loco dicemus inferius. Porro hunc fuiſſe proſelytum ex Gentibus ad Judæorum religionem adductum; cæteri omnes Eccleſiaſtici ſcriptores æque conſentiunt: ad Paſchalem (*a*) enim celebritatem, ad quam Hebræi omnes convenire ſoliti eſſent, Hieroſolymam idem ſe contuliſſe putatur. Cæterum Æthiopas antiquitus circumciſionem ab Ægyptiis didiciſſe (ſic Judæos, quod in Ægypto habitaſſent, appellans) teſtatur Herodotus, quem & Joſephus (*b*) Judæus citat. Quod enim ad Æthiopum religionem ſpectat: auctor eſt Strabo (*c*) eos primum colere Deum Immortalem, qui omnium rerum cauſa ſit; ac rurſum alterum mortalem, qui nomine careat, nec ſit cognitu facilis: at ex his appareat eos cum Judæis eadem pæne ſenſiſſe, & a Chriſtianis non adeo diſcrepaſſe: unde libenter imbibit Eunuchus de Chriſto Deo pariter & homine olim mortali doctrinam, quam etiam tum evidenti Iſaiæ Prophetæ teſtimonio in ejus animum Philippus diaconus inſtillavit. Eodem conſtat auctore, ad ſua quoque tempora feminas in Æthiopia regnare conſueviſſe, eaſdemque eſſe Candaces appellatas; quæ vero ſua ætate viveret, virilem ſane fuiſſe mulierem, altero tamen oculo captam.

(*a*) *Chriſoſt. in Act. hom.19.*
(*b*) *Joſeph. antiq. lib. 8. c.4.*
(*c*) *Strab. lib.17.*

XXVIII. Cæterum quod ad Eunuchum jam a Philippo baptizatum ſpectat: poſtquam rediit in Æthiopiam, Chriſtum palam illis prædicaſſe, Irenæus (*d*) teſtatur his verbis: *Ipſe Eunuchus credens, & ſtatim poſtulans baptizari, dicebat: Credo Filium Dei eſſe Jeſum. Qui & miſſus eſt in regiones Æthiopiæ, prædicaturus hoc quod ipſe crediderat: Deum quidem unum per Prophetas prædicatum; hujus vero Filium feciſſe, ſecundum hominem, adventum, & ut ovem ad victimam ductum, & reliqua quæcumque de eo Prophetæ dicunt.* Itemque in ejus perſona impletum eſſe, quod olim cecinerat David (*e*): *Æthiopia præveniet manus ejus Deo.* Euſebius (*f*) id in primis teſtatur, atque Cyrillus Hieroſolymitanus (*g*), ſicut & Hieronymus (*h*) cum ait: *Hoc teſtimonium Iſaiæ, cum in Actis Apoſtolorum Reginæ Candacis Eunuchus rheda veheretur, & legens non intelligeret, interpretante Philippo ſuper paſſione & nomine Salvatoris, intellexit; & ſtatim baptizatus in Agni ſanguine, quem legebat, vir meruit appellari, & Apoſtolus genti Æthiopum miſſus eſt:* & alibi admirans ait (*i*): *Nec ſanctior ſum hoc Eunucho, nec ſtudioſior: qui de Æthiopia, id eſt, de extremis mundi finibus venit in templum: reliquerat aulam regiam, & tantus amator legis divinæque ſcientiæ fuit, ut etiam in vehiculo ſacras litteras legeret: & tamen cum librum teneret, & verba Domini cogitatione conciperet, lingua volveret, labiis perſonaret, ignorabat eum quem in libro neſciens venerabatur. Venit Philippus, & oſtendit ei Jeſum, qui clauſus latebat in littera. O mira doctoris virtus! Eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & ſanctus factus eſt, ac de diſcipulo magiſter: plus in deſerto fonte Eccleſiæ, quam in aurato ſynagogæ templo, reperit.* Hucuſque Hieronymus: qui & de fontis ſitu, ubi iſte Eunuchus eſt baptizatus, hæc ait (*k*): *Bethſur in tribu Juda, ſive Beniamin, & eſt hodie Bethſoron vicus, euntibus nobis ab Ælia Chebron, in vigeſimo lapide; juxta quem fons ad radicem montis ebulliens, ab eadem in qua gignitur, ſorbetur humo & Apoſtolorum Acta referunt, Eunuchum Candacis Reginæ in hoc eſſe baptizatum a Philippo.* De eodem quoque Nicephorus (*l*) agit. Addam his, quæ de eodem Eunucho a Dorotheo (*m*) ſcriptis mandata ſunt: ait enim: *Eunuchus Candacis Reginæ Æthiopum in Arabia Felici, & in inſula Taprobana, inque univerſa Erythra Evangelium Domini noſtri Jeſu Chriſti prædicavit. Ferunt & martyrium glorioſe tuliſſe, ibique ſepultum eſſe. Et cœmeterium ipſius, munimentum inſuperabile eſt Fidelibus, barbaros ſceleſtos fugans, morbos pellens, & ſanationes operans uſque ad præſentem diem.* Hæc ille.

(*d*) *Iren. lib.3. cap. 23.*
Eunuchus prædicat evangelium Æthiopibus.
(*e*) *Pſal. 67.*
(*f*) *Euſeb. lib.2. c.1. in fin.*
(*g*) *Cyrill. catecheſ. 17.*
(*h*) *Hieronym. in Iſa. c.53.*
(*i*) *Hieron. epiſt.103.*
(*k*) *Hier. de locis Hebr.*
(*l*) *Niceph. hiſt. lib.2. cab.7.*
(*m*) *Doroth. in Synopſi.*

Quod vero ad res Romanas pertinet (ut eas ſaltem leviter attingamus) hoc item anno, iiſdem Conſulibus (*n*), Tiberii crudelitas in Senatores adeo progreſſa eſt, ut jam qui magiſtratum gererent, magno labore reperirentur: putat XXIX.

(*n*) *Tacit. Annal. lib.6.*

II. *Caligula fit Imperator.*

Ad num. XXIX. Neque Dio lib.58. neque Suetonius in Tiberio cap.61. a Baronio citati dicunt, Tiberium Caligulam ad Imperium, hoc anno evexiſſe, certumque, hunc nonniſi poſt Tiberii mortem eo honore exornatum eſſe.

III. *Obitus Pomponii Flacci Syriæ Præſidis.* Baron. anno 37. num.11.

Pomponius Flaccus Syriæ Præſes hoc anno ſupremum diem obiit, ut docet Tacitus lib.6. ad annum Urbis DCCLXXXVI. Flacco ſucceſſit Vitellius anno Chriſti XXXV. de quo Tacitus lib.6. anno Urbis DCCLXXXVIII. ait: *Cunctis, quæ apud Orientem parabantur L. Vitellium præfecit*, patrem Auli Vitellii, qui poſtea imperavit. Verum itaque eſt quod ſcribit Suetonius in Tiberio cap.41. *Hiſpaniam & Syriam per aliquot annos ſine Conſularibus Legatis* habuiſſe Tiberium. Porro Em. Card. Noriſius in Diſſert. ii. de Epochis Syro-Macedonum cap 4. exhibet Pomponii Flacci Numiſma, in cujus antica parte viſitur laureata Imago Tiberii, & in averſa intra lauream legitur: ΕΠΙ ΦΛΑΚΚΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ. ΕΤ. ΒΠ. *ſub Flacco, Antiochenſium, Anno LXXXII.* Deducitur annus ille ab Era Antiochena Juliana, anno Periodi Græco-Romanæ 5445. Urbiſque conditæ DCCV. inſtituta, ut ibidem oſtendi, ideoque nummus ille Flacci anno Chriſti currenti paulo ante Flacci mortem percuſſus. Duo Flacci numiſmata cum annis Antiochenis LXXI & XCII. ab impoſtore quodam ſine dubio conficta.

(a) Oroſ. lib. 7. c. 4.

Quanta paſſi Romani ob contemptum veri Numinis.

Oroſius (a) in ultionem contempti Chriſti numinis hæc illis obveniſſe: quod ſcilicet (ut jam dictum eſt ſuperius) agente ex relatione Pilati Tiberio, ut inter deos Chriſtus recenſeretur, Senatus rogationi illius reſtitiſſet. De Senatorum atque aliorum nece hoc anno juſſu Tiberii perpetrata, hæc Tacitus: *Jacuit immenſa ſtrages; omnis ſexus, omnis ætas, illuſtres, ignobiles, diſperſi, aut aggregati, neque propinquis, neque amicis adſiſtere, illacrymare, nec viſere quidem diutius dabatur. Sed circumjecti cuſtodes, & in mœrorem cujuſque intenti, corpora putrefacta adſectabantur, dum in Tiberim traherentur: ubi fluitantia, aut ripis appulſa, non cremare quiſpiam, non contingere. Interciderat ſortis humanæ commercium vi metus: quantumque ſævitia gliſceret, miſeratio arcebatur.* Hæc Tacitus. Dio (b) vero hæc addit: *Tantus ſub Tiberio Senatorum (ne reliquos dicam) numerus periit, ut ſorte ducti provinciarum Præfecti, Prætorii quidem per triennium, Conſulares per ſexennium præfuerint, cum non ſuppeterent ſucceſſores;* eadem & Suetonius (c). Porro hoc ipſo anno idem Tiberius in Imperium evexit Caium Caligulam nepotem ſuum, eo nimirum conſilio (ut ferebatur) quod ſciret Caium peſſime victurum; ſicque ſua facinora Caji gravioribus flagitiis occultarentur, ac reliqua pars Senatus poſt mortem ſuam interficeretur: hæc idem ſub prædictis Coſſ. recitat Dio (d). Atque hactenus de his, quæ hoc anno facta cognoſcuntur: ſequentem jam aggrediamur.

(b) Dio lib. 58.

(c) Suet. in Tib. cap. 61.

(d) Dio lib. 58.

JESU CHRISTI ANNUS 36. | TIBERII IMP. ANNUS 20.

I. ANno Domini trigeſimoſexto, Paulo Fabio Perſico & L. Vitellio Nepote Coſſ. octavo Kal. Februarii, Saulus cum adverſus Chriſtianos, qui erant Damaſci, litteras accepiſſet, & jam ad locum appropinquaſſet, cælitus luce perfuſus, & Chriſti voce perculſus, atque proſtratus, a cœpto deſiſtens, ad Chriſtum convertitur. Rei geſtæ ſeriem Lucas (a) in Actis, & ipſe Paulus (b) ſuam cauſam agens, diligenti ſtudio eſt iterum proſecutus. Hæc autem facta eſſe hoc ipſo anno, nempe ſecundo ab aſcenſione Domini, Romana (c) Eccleſia profitetur. Non enim illis aſſentimur, qui eodem anno quo lapidatus eſt Stephanus tradunt Paulum ad Chriſtum converſum: neque in illorum imus ſententiam, qui id factum dixerunt anno ſeptimo a Domini paſſione; quorum opinionem refellimus, cum actum eſt de martyrii Stephani tempore: ubi etiam cum perſpicue oſtenderimus, non Auguſti menſe (ut aliqui exiſtimarunt) ſed vigeſimaſexta Decembris Stephanum conſummaſſe martyrium; nulla prorſus ratio perſuadet, ut nonniſi poſt dies qui medii fuut a nece Stephani, uſque ad converſionem Pauli, id acciderit: quandoquidem multa interim facta eſſe noſcuntur, quæ tam brevi temporis ſpatio minime arctari poſſunt: nimirum perſecutio excitata adverſus diſcipulos, rurſus Sauli ſtudia in illis perquirendis qui eſſent domeſticis latebris occulti, Ananiæ in Damaſcum profectio, illicque ab eo edita Evangelii prædicatio, Eccleſiæ collectio ac propagatio: qui hujus rei fama etiam Hieroſolymis divulgata moverit ſummum Pontificem, ut ad Chriſtianos ibi agentes exturbandos, Saulum, jam ſatis ſua ſponte ad id incitatum, mitteret. His ſi addas quæ ante Pauli converſionem facta recenſet Lucas, nimirum prædicationem Philippi Samariæ, Petri & Joannis illuc acceſſum, ac deinceps reditum Hieroſolymam, denique Candacis Eunuchi baptiſmum: certe longiori opus fuiſſe temporis ſpatio ad ea omnia, quæ dicta ſunt, perficienda, nemo prudens negare poſſe videtur: ea enim, antequam Paulus acciperet epiſtolam iturus Damaſcum, facta eſſe, Lucas plus ſatis declaraſſe viſus eſt: quippe qui cum enarraſſet quæ a Saulo adverſus diſcipulos geſta ſunt Hieroſolymis, cum nihil eſſet quod impediret, quo minus cætera quæ ab eodem ſunt facta, perſequeretur; ne nimis remota tempore poſtea ſimul jungeret, functus optimi hiſtorici munere, earum rerum quæ prius contigiſſent, hiſtoriam (temporis accurata habita ratione) contexuit. Hæc ſi quis attentiori animo velit diſquirere; his quæ dicta ſunt de Pauli converſionis tempore, æque conſentiet. Huic ſententiæ de converſione Pauli facta anno ſecundo, adſtipulatur etiam (d) Oecumenius.

(a) Act. 9.

(b) Act. 22. 26.

(c) Mar. Rom. 25. Januar.

De converſione Pauli.

(d) Oecum. in Act. Apoſt. cap. ult.

II. Sed huic ſtatutæ a nobis ſententiæ, poſt primam editionem, auctoritate Joannis Chryſoſtomi, adverſari ſunt præſtantiſſimi pietate atque doctrina Academici Herbipolenſes, intercurrentibus inter nos de ejuſmodi quæſtione familiaribus litteris: cum affirment ipſi, anno ſuperiori, Galba & Sulla Coſs. Paulum ad Chriſtum eſſe converſum. Urgebat ex illis meus Nicolaus Serarius (quem ob egregiam eruditionem, & validum ab eo ſuſceptum patrocinium Catholicæ fidei, plurimi facio) teſtificatione Chryſoſtomi in homilia de Principibus Apoſtolorum Petro & Paulo

Objectio de Tempore converſionis Pauli.

Digitized by Google

lo ita dicentis de ipſo Paulo: τριάκοντα πέν-τε ἐδούλευσε τῷ κυρίῳ μετὰ τοσαύτης προθυμίας: Quæ verba longe aliter quam Voſſius, ita vertit: *Trigintaquinque ſervivit Domino cum promptitudine animi*. Videat ipſe Voſſius, qui aliter ſic reddidit: *Trigintaquinque viros ſumma ad ſerviendum alacritate Domino mancipavit*. Quod igitur numerandi ſint ex ſententia Chryſoſtomi trigintaquinque anni a converſione Pauli uſque ad obitum, quem contigiſſe conſtat anno Domini ſexageſimonono: plane ante præſentem annum ipſum ad Chriſtum converſum eſſe neceſſario affirmandum eſſe videbatur. Sed dico oportere ex ejus quidem ſententia, numerum illum trigintaquinque annorum; quem ipſe vult expletum, non ab anno ſuperiore, ſed ab eo qui ipſum præcedit, deducere, ut anno obitus ejuſdem Pauli congrueret: quod quidem abſurdiſſimum eſſet, ante Chriſti mortem numerare annos Pauli converſionis.

III Dilutio objectorum. Nec eſt quod jare quis dicere poſſit, triginta quinque illos annos non expletos eſſe intelligendos, ſed noviſſimum eorum incoatum per menſes quinque & dies quatuor: nam ne ſic quidem ſatis intercedit temporis ad numerum illum annorum explendum. Cæterum nec eſt quod quis ſententiam illam Chryſoſtomi de trigintaquinque annis inviolabili fide ſervandam eſſe exiſtimet: ſiquidem idem ipſe Chryſoſtomas alibi vix triginta annorum ſpatium eidem Paulo a converſionis tempore uſque ad obitum tribuit: accipe, rogo, quæ ipſe dicat homilia quarta de laudibus Pauli hiſce verbis: *Vix triginta annorum ſpatio & Romanos, & Perſas, & Parthos, & Medos, & Indos, & Scythas, & Sauromatas, & Sarracenos, & omne prorſus humanum genus ſub jugum mitteret veritatis, &c.* Quibus cum eum videas non eſſe ſibi conſtantem; nihil eſt quod quis figere pedes, aut inniti valeat dictæ Joannis Chryſoſtomi de tempore converſionis Pauli aſſertæ ſententiæ. Quamobrem concedendum Eccleſiaſticæ antiquitati, veterique aſſentiendum traditioni, publicis tabulis conſignatæ, annis ſingulis in eccleſiis ſingulis publico præconio indici ſolitæ; nimiram contigiſſe converſionem Pauli anno ſecundo a Domini aſcenſione. Sed qui refragantur, & anno ſuperiori eam volunt eſſe peractam, ſic numerant annos duos ab aſcenſione Domini, ut primam annum ultima Decembris die terminent, ſecundum vero a Kalendis Janaarii inchoent, abſolvantque ipſum vigeſimaquinta ejuſdem menſis, qua memoria ejuſdem converſionis agitur; ſicque totum ſpatium temporis duorum annorum, periodo dumtaxat octo menſium & dierum viginti claudant. At meminiſſe oportet, longe ante Dionyſiam Exiguum, qui (at Caſſiodorus teſtatur) primus extitit auctor eo modo numerandi annos Domini, ſcripta & lecta eſſe in Eccleſia Martyrologia: quibus cum definiatur, anno ſecundo ab aſcenſione Domini Paulam eſſe converſum, utique affirmandum eſt annum integram intercurriſſe, ſequentis vero menſes octo dieſque viginti evolutos eſſe. His ſatisfactum ſit noſtris fratribus Herbipolenſibus, quorum luculentam ipſam ac maxime piam eruditamque lucubrationem adverſus oblatrantes Novatores ac nugatores de duodecim Apoſtolis nuper editam (ut par eſt) laudabimus ſemper. Jam vero noſtra proſequamur.

Ann. Eccl. Tom. I. Gg 2 Quod

SÆC. I. Anno Urbis 787. Olymp. 204. an. 2. An. C. 34.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5527.

☉ 15. C. ☽. 16. Indict. 7.

JESU CHRISTI 34. *ſecundum Baronium* 36.

TIBERII IMP. 21.

I. *Conſules.* [1] AD num. I. Coſſ. *Paullus Fabius Perſicus* & *L. Vitellius*, ut oſtendit Card. Noriſius in epiſtola Conſulari, ubi & ait, poſtremum perperam a Baronio *Nepotem* appellari, quod non adverterit, apud Onuphrium hanc vocem *Nepos* originem Conſulum ab avis indicare, ideoque pro eorumdem Conſulum cognomine accipi non debuiſſe.

II. *Vicennalia Tiberii.* Tiberius Imperii Auguſtei Vicennalia dedit, ut ſcribit Dio lib. 58. & legitur in Collectione Hiſtoriarum apud Scaligerum pag. 339. Vide dicta in differt. Hypatica hoc anno.

III. *Obitus Philippi Herodis filii.* Obitus Philippi Herodis Aſcalonitæ filii, de quo anno Chriſti XXXVII, huc revocandus.

---

[1] COſſ. *Paullus Fabius Perſicus* & *L. Vitellius*. In tabula Fratrum Arvalium, Tiberii Claudii temporibus apud Gruterum pag. CXVI. CXVII. memoratur: *Paullus Fabius Perſicus*. Item in alia Fratrum Arvalium Tabula in hortis Barberinis, quam edidit Sponius Miſcell. pag. 6. occurrit Fabius PERSICUS. Dio lib. LVIII. pag. 636. *Viceſimo anno imperii, quum frequens* (Tiberius) *in Albano & Tuſculi eſſet, in urbem non venit. Sed conſules L. Vitellius, & Fabius Priſcus* (mendoſe pro *Perſicus*) *decennium* (nempe ludos decennales) *nuncupavere, tanquam ei, ut Auguſto uſitatum, tunc imperium Prorogarent*. Frontin. de Aquæductibus: *Fabio Perſico, L. Vitellio Coſ.* Tacit. Annal. lib. VI. Cap. XXVIII. *Paullo Fabio, L. Vitellio Coſ.* Suetonius in Vitellio Cap. II. *Lucius* (Vitellius) *ex conſulatu, Syriæ Præpoſitus*. Legatus in Syriam miſſus eſt. A. V. 788. Chriſti Domini 35. Faſti Vindebonenſes: *Vitellio & Perſico*. Idatiani: *Perſico & Vitellio Pulo*. Proſperi Chronicon: *Priſco & Vitellio*. Vide Noriſii epiſtolam conſularem A. D. 34. pag. 29.

IV. Quod ad Pauli converſionis & rei geſtæ hiſtoriam pertinet: illud quidem vehementer admiror, qualis quantave etiam apud hoſtes fuerit Judaicæ religionis obſervantia. Cum enim inimicitiæ, odia, atque bella conflata eſſent inter Aretam Regem Damaſci, atque Herodem; fueritque (ut Joſephus (a) eſt auctor) diutius conflictatum, nec inter eos pax compoſita eſſet: nihilominus tantum ſibi juris vendicabat apud exteros, immo & apud hoſtes ſummus Pontifex in his quæ ad religionem ſpectare viderentur, ut non tantum quæ ad decimarum pertinerent collectionem, ſed quæ ſummi eſſe imperii viderentur, ſibi ſumens, daret litteras ad ſynagogas Damaſci, ut qui reperti eſſent Judæi Chriſto credentes, vincti Hieroſolymam ducerentur. Utinam tanta ſaltem, etſi non ampliori (ut par eſſet) apud Chriſtianos Principes Chriſtiana religio, ſummumque omnium regale Chriſti ſacerdotium hodie auctoritate polleret, quanta apud Reges externos, ac denique hoſtes, cultus Judaicus habebatur. Infelicia enim noſtra tempora, hæc me, invitum licet & præter morem, exclamare compellunt. Sed jam cætera quæ ad Paulum ſpectant, cujus gratia a Luca hujuſmodi eſt inſtituta narratio, ordine proſequamur.

(a) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 7.

Digna conſideratio.

V. Cum autem Lucas agens de nece Stephani, Saulum appellet adoleſcentem, hic vero virum nominet: eumque nonniſi (ut vidimus) anni unius ac menſis ſpatium ab eo tempore uſque ad converſionem ejus interceſſerit: hiſtorica veritas perſuadet ac poſtulat, ut accuratius de ejus ætate agamus. Quod antequam faciamus, illud in primis monendum putamus: quod habet Latina verſio; *Secus pedes adoleſcentis*: loco adoleſcentis, legi Græce νεανίου: cujus quidem vocis ſi vis exprimatur, non tam ætate adoleſcentem, quam audacem, vehementiſque animi, quique magnus ſibi ſumat ſpiritus, virum ſignificat, ut notat Budæus, & alii. Admonet quidem S. Auguſtinus (b), conſulenda eſſe interdum Græca exemplaria, unde aliqua ſunt in Latinum ſuboſcure tranſlata, quo certior de divina Scriptura poſſit ſenſus haberi: ac tum præſertim, cum inter legendum in eodem auctore aliqua diverſitas reperitur, ut hic videmus accidere. Audacem plane virum ea voce Lucas ibi ſignificavit, qui hic eumdem ſpirantem minarum & cædis virum fuiſſe deſcribit. Quot vero ætatis annos ageret Paulus, cum ad Chriſtum converſus eſt hoc anno, dictis Conſulibus, perveſtigemus.

De Ætate Pauli.

(b) Auguſt. de doct. Chriſt. li. 2. c. 14. 15.

VI. Scribens ipſe Paulus ad Philemonem dum Romæ eſſet, anno ſecundo ſui carceris (ut ſuo loco dicetur) ſe ipſum ſenem dicit, cum ait: *Paulus ſenex, nunc autem & vinctus Jeſu Chriſti*. Erat ille annus Neronis Imperii quartus (ut ſuo loco aperiemus) cum eam ſcripſit epiſtolam, ab hoc vero tempore anni vigintiquatuor tantum; qua ratione ſi dixerimus, Paulum, cum ſe eſſe ſenem ait, fuiſſe ſexagenarium; numerando eos annos ab ipſius natali uſque ad quartum Neronis annum, quo illam ſcripſit epiſtolam; dicere opus eſſet, ipſum ad Chriſtum converſum eſſe anno ſuæ ætatis trigeſimoquinto. Cæterum de ætate Pauli certiores nos reddit Joannes Chryſoſtomus: qui ſua homilia quam ſcripſit de Principibus (c) Apoſtolorum, ubi agitur de utriuſque martyrio, tradit eumdem capite cæſum quieviſſe anno ſuæ ætatis ſexageſimo-octavo: qua ratione affirmare opus eſt (quod diximus) ad Chriſtum eſſe converſum annum agentem trigeſimum quintum, atque poſthac vixiſſe uſque ad decimum-tertium Neronis annum, & Conſulatum Capitonis & Rufi (quo cum Petro martyrio triumphaſſe dicemus) annis trigintatribus. Licet enim dicta homilia annos triginta-quinque numerare dicatur Joannes Chryſoſtomus a tempore ejus converſionis uſque ad obitum: at id quidem minime poſſe conſiſtere, nuper docuimus; ejuſdemque aliter alibi aſſerentis auctoritate demonſtravimus haud adeo conſtantem eam eſſe Chryſoſtomi aſſertionem, ut clavum figere ſit neceſſe: cum in cæteris maxime quidem & ad amuſſim (ut dicunt) inter ſe conſentiant quæ ſcribit Chryſoſtomus, cum his quæ de ſe tradit Apoſtolus in epiſtola ad Philemonem; & cum ſe dicit ſenem, fuiſſe ætatis ſexaginta annorum. Ex his itaque ſatis perſpicue colligitur, Paulum natum eſſe Lentulo & Piſone Coſſ. anno elapſo a natali Domini; atque hæc ſatis de ætate illius.

De annis prædicationis Pauli.

(c) Habetur tom. 5. edit. Pariſ. in addit.

Hac occaſione operæ pretium exiſtimamus, de loco in quo natus eſt, paulo attentius perquirere: cum hactenus ea opinio invaluiſſe videatur, ut Giſchalæ Judææ oppido natus ſit: idque auctore S. Hieronymo (d) omnibus affirmantibus, cum ait: *Paulus Apoſtolus, qui antea Saulus, extra numerum duodecim Apoſtolorum, de tribu Beniamin, & oppido Judææ Giſchalis fuit: quo a Romanis capto, cum parentibus ſuis Tarſum Ciliciæ commigravit*. Sed an hæc ſubſiſtant, veraque ſint, exacte eſt diſquirendum. Conſtat quidem fuiſſe Giſchalam (e) oppidum Galilææ, ſed munitiſſimum: quod Titus (ut Joſephus (f) teſtatur) non ſine labore expugnavit. Cum ergo Hieronymus natum Giſchalæ Paulum, capto a Romanis oppido illo, cum parentibus migraſſe Tarſum dicat: quonam, rogo, tempore accidit, ut Giſchala a Romanis caperetur, ut inde Paulus Tarſum migrarit? Sane quidem Judæam a Romanis primum Pompeio duce ſubactam fuiſſe conſtat, Antonio & Cicerone Coſſ. Olympiade centeſima ſeptuageſima- VII.

(d) Hieron. de ſcript. Eccl. cap. 5.

De Pauli patria.

(e) Joſeph. de bell. Jud. lib. 4. cap. 4.

(f) Idem eodem.

ſima-nona, anno ſecundo, ut tradunt Joſephus (*a*) & Euſebius (*b*), ab Urbe condita (ut habet Dio) ſexcenteſimo nonageſimo-primo, ante annos ab hoc tempore nonaginta-ſex: rurſumque Judæis rebellantibus ſub Nerone, eamdem provinciam a Veſpaſiano ac Tito eſſe perdomitam. Cum ergo neutrum tempus minori ætati Pauli poſſit aptari, hæc manifeſti redarguuntur erroris, & fabulam potius eſſe convincitur; quo nomine ipſe quidem S. Hieronymus eam appellat, dum in commentario in epiſtolam Pauli ad Philemonem, ad finem hæc ait: *Quis ſit Epaphras concaptivus Pauli, talem fabulam accepimus: Aiunt parentes Apoſtoli Pauli de Giſchali regione fuiſſe Judææ; & eos, cum tota provincia, Romana vaſtaretur manu, & diſpergerentur in Orbem Judæi, in Tarſum urbem Ciliciæ fuiſſe translatos; parentum conditionem adoleſcentulum Paulum ſecutum.* Hæc Hieronymus. Sane quidem commentum id totum, fabulaque merito dicenda: nam regnante Herode ſeniore, ſub quo Paulus natus eſſe videtur, Archelao deinde eidem ſuccedente, regnoque in tetrarchias diviſo, nullam vel levem a Romanis Judææ oppida paſſa ſunt contumeliam: nam ſubdita illis parebat provincia in omnibus, & per Romanos magiſtratus adminiſtrabatur: nulla ergo fuga vel diſperſio Judæorum illis temporibus potuit contigiſſe, qua Paulus adoleſcentulus Tarſum cum parentibus ſit coactus migrare. Si ergo natus eſt Giſchalæ, ſpontanea profectione potius ipſum cum parentibus ſuis Tarſum migraſſe oportuit.

(*a*) *Joſeph. antiq. lib. 14. cap. 8.*
(*b*) *Euſebius in Chron.*

De Natali ſolo Pauli.

VIII. Paulus non Giſchalæ, ſed Tharſi natus.

Sed nec id quidem admittimus, quod eidem Paulo repugnet: nam cui, quæſo, magis quam ipſi Paulo, quo natus ſit loco aperte teſtanti, credendum? Ipſe quidem pro concione hæc eſt locutus: *Ego ſum vir Judæus, natus in Tarſo Ciliciæ, nutritus autem in iſta civitate, ſecus pedes Gamalielis eruditus, &c.* Recitat hæc Lucas (*c*) in Actis. Quid his clarius dici potuit? Certe quidem Epiphanius (*d*) diſputans contra Ebionæos, qui Paulum dicebant fuiſſe origine Græcum, factum vero poſtea proſelytum: eumdem natum Tarſi, ſed ex Judæis affirmat; de Giſchala vero ne verbum quidem: cum alioqui ipſe Paulus ſe non tantum Judæum ex Judæis, ſed & inter Judæos, ad conciliandum ſibi Judæorum animos (quod multis argumentis alias fecerat ſæpe) glorioſe profeſſus eſſet. Si igitur parentes Pauli Giſchala Tarſum aliquando migrarunt; id voluntaria factum diſceſſione (ut de multis aliis contigiſſe Philo teſtatur, cum tradit totum jam pene Orbem coloniis Judæorum eſſe repletum) vel ſi aliqua belli occaſione evenit, id facile accidere potuit ſub Antiocho Illuſtri, ut Epiphanius (*e*) affirmare videtur. Quod vero ſe civitate Romana donatum fuiſſe dicat: opportunius ſuo loco de ea re inferius agemus. Hæc modo ſatis de ætate Pauli atque natali ſolo.

(*c*) *Act. 22.*
(*d*) *Epiphanius hæreſ. 30.*
(*e*) *Epiphanius hæreſ. 30.*

IX. Viſionis Pauli tempus.

Rurſus vero quod ad veritatem hiſtoriæ pertinet: & illos erraſſe certum eſt, qui dixerunt, Paulum tunc temporis, cum a Chriſto vocatus, manſit tribus diebus (ut ait Lucas *f*) non videns, nec manducans, nec bibens, raptum fuiſſe ad tertium cælum, & audiviſſe illa arcana verba, quæ eſſent ineffabilia, ut de ſe ipſemmet teſtatur, ſcribens ad Corinthios (*g*); nam cum ipſe illa contigiſſe dicat ante annos quatuordecim a tempore quo illam ſcribebat epiſtolam; ſane quidem non hoc quo converſus eſt anno, ſed poſt octennium ea facta eſſe, affirmare neceſſe eſt: nam ab hoc anno uſque ad tempus illius epiſtolæ, annos vigintiduos intercurriſſe, ſuo loco inferius aperte demonſtrabimus.

(*f*) *Act. 9.*
(*g*) *2. Cor. 12.*

X. De Pauli nomine ex Saulo.

Fuit Ambroſii (*h*) ſententia, cum Paulus ad Chriſtum converſus, ab Anania Damaſci eſt baptizatus, ex Saulo fuiſſe Paulum nominatum: ſic enim ait: *Ubi pluvia ſuper eum lavacri cæleſtis influxit, necatur blaſphemus, necatur perſecutor, necatur & Saulus: vivificatur Apoſtolus, vivificatur juſtus, vivificatur & Paulus. Uſque adeo autem perdidit veterem cum actibus hominem, ut cum moribus mutaret & nomen.* Hæc Ambroſius, & Auguſtinus (*i*) in eam ſententiam: *Hinc*, inquit, *& ipſe primo Saulus: poſtea Paulus, id eſt, primo ſuperbus, poſtea humilis: Saul enim dictum eſt nomen Saulis; noſtris quia Rex ſuperbus & infrenis fuit. Non quaſi jactantia aliqua ſibi nomen mutavit Apoſtolus, ſed ex Saulo factus eſt Paulus, ex ſuperbo modicus.* Hæc & alia plura multis in (*k*) locis in eadem fere verba eumdemque ſenſum de Saulo in Paulum mutato idem ſcriptis tradidit. Sed & de ea re cæteri Eccleſiaſtici antiqui ſcriptores quid ſenſerint, ac demum quæ nobis magis probetur ſententia, videamus. S. Hieronymus (*l*) quando ejuſmodi mutationem nominis fieri contigit, & qua ex cauſa, hæc ait: *Audacter itaque faciam, ſi forte vere, de Actibus Apoſtolorum ſuſpiciones meas affirmans. Legimus* (*m*) *in eis, quod Spiritus ſanctus Antiochiæ dixerit: Separate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod aſſumpſi eos. Tunc jejunantes & orantes, imponenteſque eis manus, dimiſerunt illos. Qui cum Seleuciam Syriæ deſcendiſſent, & navigantes Salaminam Cypri, quæ nunc Conſtantia dicitur, perveniſſent, haberentque ſecum in miniſterio Joannem (propter quem poſtea ædificatorium Eccleſiæ jurgium concitatum eſt) & omni inſula peragrata, Paphum uſque veniſſent; invenerunt quemdam magum pſeudoprophetam, nomine Bar-Jeu, cum Pro-*

(*h*) *Ambr. ſer. 32. edit. Rom.*
(*i*) *Aug. tract. 72. ſu. Pſal.*
(*k*) *Aug. ſerm. de Apoſt. Paul. de ſpirit. & litter. ex eodem apud Bed. in epiſt. ad Rom. c. 2. & in epiſt. 1. ad. Corinth. cap. 1.*
(*l*) *Hier. in epiſt. ad Philem.*
(*m*) *Act. 13.*

con-

conſule Sergio Paulo, viro prudente: qui accitis Barnaba & Saulo, deſiderabat Dei ſermonem ab eis audire. Reſiſtente itaque mago, & a fide recta Sergium depravante: Saulus (ait Scriptura) qui & Paulus, repletus Spiritu ſancto, intuens in eum dixit: O plene omni dolo & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis juſtitiæ, non deſinis ſubvertere vias Domini rectas? Et nunc ecce manus Domini ſuper te, & eris cæcus, non videns Solem uſque ad tempus. Confeſtimque cecidit ſuper eum caligo & tenebræ; & circuiens quærebat qui ei manum daret. Tunc Proconſul, cum vidiſſet factum, credidit, admirans ſuper doctrina Domini. Et cum a Papho navigaſſent Paulus & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphiliæ. Diligenter attende, quod hic primum Pauli nomen inceperit. Ut enim Scipio, ſubacta Africa, Africani ſibi nomen aſſumpſit; & Metellus, Creta inſula ſubjugata, inſigne Cretici ſuæ familia reportavit; & Imperatores nunc uſque Romani Adiabenici, Parthici, Sarmatici nuncupantur: ita & Saulus ad prædicationem Gentium miſſus, a primo Eccleſiæ ſpolio Proconſule Sergio Paulo victoriæ ſuæ trophæa retulit, erexitque vexillum, ut Paulus diceretur e Saulo. Si vero & interpretationem nominis quæras; Paulus in Hebræo, mirabilem ſonat. Hucuſque Hieronymus.

XI. Porro hæc quidem non omnibus probantur, cum a modeſtia & humilitate Pauli abhorrere videantur: quippe qui cum ſæpe conteſtetur ſe minimum Apoſtolorum, nec dignum eſſe eo nomine, ſeque abortivum, peccantiumque omnium primum eſſe affirmet, nulla patitur ratio, ut ex adepta victoria inſigne gloriæ nomen ſibi more Gentium vendicaverit. Quin potius (ſi verum eſſe dixerimus, non antea, ſed tunc primum ex Saulo Paulum nominatum, cum Proconſulem ad veritatem vindicavit) ea inditi nominis cauſa potius putanda eſt; ut idem Paulus Proconſul, quod Romani libertis de ſe optime meritis, vel aliquibus ex clientibus, vel hoſpitibus, aliiſque ſæpe impartiri familiæ cognomen conſueverunt; Saulo id ipſum cognomen ſuum, Paulus ſcilicet, quod etiam Æmiliorum familiæ fuit, quo ſibi magis arctiuſque eo vinculo Apoſtolum devinciret, indiderit, ſicque Paulum dici voluerit; quod quidem cognomen ab habitudine corporis, quod idem ſit Paulus, quod Parvus, olim Æmiliorum quoque adhæſiſſe familiæ tradunt (*a*): ob idque a Paulo minime reſpuendum. Cæterum Joannes (*b*) Chryſoſtomus iſtud ipſum nomen non ab hominibus, ſed a Deo inditum eſſe, ut olim Patriarchis, ac denique Petro, qui dictus eſt Cephas, Jacobo & Joanni, qui cognominati ſunt Boanerges, exiſtimavit. Sed neque id, ſtatim ut ad Chriſtum converſus eſt, fieri voluit, ut ex Sauli nomine qui perſecutor fuiſſet, agnoſceretur: ſed tunc demum, cum jam ex prædicatione, quiſnam eſſet, probe ſatiſque cognitus eſſet. Origenes (*c*) vero pluribus de his agens, in eam proclivior viſus eſt eſſe ſententiam, ut aſſerat, ſicut multis aliis Judæorum, utrumque proprium illi nomen eſſe impoſitum; nempe quod ut Judæo ex tribu Beniamin, Sauli nomen fuerit inditum; & quia Romanus, Romano nomine, Paulus fuerit appellatus. Qui ergo (ut de ſe teſtatur) factus eſt omnibus omnia, ut omnes lucrifaceret; dum apud Hebræos verſatur, Hebraico nomine Saulus maluit appelari; ſuſcepto poſtea ad Gentiles Apoſtolatu, Romano nomine uſus, Paulus potius voluit nominari. Hæc Origenes pluribus.

(a) Notat. Sigon. de nom. Rom.
(b) Chryſoſ. hom. de converſ. S. Paul. tom. 5.
(c) Orig. in. præf. epiſt. ad Rom.

XII. *Cur denique Paulus.* His viſis, cuique liberum linquimus, ut quam magis veritati conſentientem putarit, ſequatur ſententiam. Certe quidem cum a tempore congreſſus cum Sergio Paulo Proconſule Saulus primum Paulus appellatus inveniatur, nec poſthac aliquando nomine alio quam Pauli ſit dictus: fateri quodammodo cogimur, tunc illi Pauli nomen fuiſſe inditum: non ea quidem ratione, quam ex Hieronymo recitavimus: ſed quia potius (quod diximus) a Sergio Paulo, amicitiæ gratia, familiæ ſuæ cognomine fuerit nobilitatus: ſicut (ne longe petamus exemplum) Joſephus Judæus in Judaico bello (*d*) captus, liberatus, ac civitate donatus a Tito, Flaviæ quoque familiæ cognomine ab eodem inſignitus eſt, ut Flavius Joſephus ſit appellatus: ſicque (quod Lucas ait) & Saulus dictus ſit Paulus, eoque ipſe cognomine Romanæ familiæ ſit libentius uſus, quod & ipſe Romanus civis jure municipii natus eſſet, ut Evangelium prædicaret in Gentibus: atque ſic Gentilitio nomine (factus nimirum (*e*) cum Gentibus tamquam Gentilis) maluerit appellari; cum de cætero etiam in minimis (ut multis conſtat exemplis) nullam prætermitteret occaſionem, quam ad propagationem Evangelii conducere poſſe videret: quod nobis magis probatur, quam quod Origenes ait, eadem duo nomina ab exordio, cum circumciſionis tempore Judæi ſolerent indere nomina, fuiſſe impoſita, quod Judæus pariter eſſet atque Romanus; cum non ſit exemplum, vere Judæos, (ut taceamus de proſelytis) jungere conſueviſſe Hebræorum nominibus nomina Romanorum: filius enim Herodis Ariſtobulus ex proſelytis primus reperitur qui filium nomine Romano vocarit Agrippam, dictum & avi nomine quoque Herodem. Sed de his ſatis.

(d) Joſeph. in Vit. ſua in fine.
(e) 1. Cor. 9.

XIII. *Paulus prædicat Damaſci.* Quod vero pertinet ad Pauli tunc temporis res geſtas Damaſci, poſtquam ab Anania eſt initiatus ſacro baptiſmate; Lucas

Digitized by Google

nas eas his verbis narrat: *Fuit autem cum diſcipulis, qui erant Damaſci, per dies aliquot. Et continuo ingreſſus in ſynagogas prædicabat Jeſum, quoniam hic eſt Filius Dei. Stupebant autem omnes, qui audiebant, & dicebant: Nonne hic eſt, qui expugnabat in Hieruſalem eos, qui invocabant nomen iſtud; & huc ad hoc venit, ut vinctos illos duceret ad Principes ſacerdotum? Saulus autem multo magis convaleſcebat, & confundebat Judæos, qui habitabant Damaſci, affirmans quoniam hic eſt Chriſtus.* Hæc Lucas: quem reliqua Pauli, ut profectionem ejus in Arabiam, reditum Damaſcum, & poſt annos tres ejus acceſſum Hieroſolymam (quæ omnia idem Paulus (*a*) de ſe ipſo ſcribit ad Galatas) prætermiſiſſe, certum eſt: cum mox poſt hæc narrata, ad ea quæ Hieroſolymis ab eo ſunt facta, ſtylum convertat: ſed de his anno ſequenti agemus. Cæterum ne quid omiſiſſe videamur, quod ad converſionis Pauli hiſtoriam pertineat: addimus de loco illo prope Damaſcum poſito, ubi ipſi Chriſtus apparuit: ille quidem Chriſtianis cognitus fuit; cum ut poſteris innoteſceret, ad tantæque rei perpetuam memoriam conſervandam, nobili eccleſia deſuper ſtructa illuſtratus fuerit; ad quam Auguſtinus (*b*), agens de Pauli converſione, alluſiſſe videtur, cum ait: *Hodie in illis regionibus etiam ipſa loca teſtantur quod tunc geſtum eſt, & nunc legitur, & creditur.*

(a) Galat. 1.

(b) Auguſt. ſerm 14. de converſione S. Pauli.

XIV. Alii perſecutores miſſi a Judæis.

Porro non Paulus tantum ad Chriſtianos vexandos eſt miſſus Damaſcum; ſed alii quoque in alias regiones a Principibus ſacerdotum ad vexandam & infamandam Eccleſiam, quaſi impietate refertam, ſunt miſſi legati. Nam cum Luca auctore ſit dictum, eos qui Hieroſolymis expulſi ſunt Fideles, in omnes profectos regiones; eos quidem etſi nondum Gentilibus, Judæis tamen Chriſtum annuntiare non prætermiſiſſe conſtat, & longioribus ſpatiis ea occaſione Evangelium propagaſſe. Quod Principes ſacerdotum indigne ferentes, rurſus in eos novam perſecutionem excitarunt. Hæc licet a Luca fuerint prætermiſſa; tamen Juſtinus martyr, qui cum eſſet Samaritanus, res Judæorum præ cæteris calluit; per occaſionem, dum de aliis differit; in Judæos perſecutores invectus, hæc ait (*c*): *Non enim aliæ nationes tantum iniquitati in nos & in ipſum Chriſtum patratæ ſunt obnoxiæ, quantum vos: quibus etiam peſſimæ voluntatis erga juſtum illum fuiſtis occaſio. Poſteaquam enim illum unicum irreprehenſibilem & juſtum hominem in crucem egiſtis, cujus vibicibus ſanitas eis provenit qui per ipſum ad Patrem adeunt; cum eum cognoviſſetis reſurrexiſſe a mortuis, atque in cælum conſcendiſſe, ſicut Prophetæ prædixerant; tantum abeſt ut reſipiſcentes pœnitentia de malis commiſſis duceremini, ut etiam viros eximios Hieroſolymis delectos in terram omnem tunc legaveritis, dicentes, hæreſim ſectamque Chriſtianorum nullius hominis cultricem, … extitiſſe; atque ea contra nos ſermonibus ſpargentes, quæ cuncti, qui nos non norunt, jactant.* Hæc Juſtinus. Quo autem anno ejuſmodi per Orbem fuerint miſſæ legationes, licet non explicet; non antea tamen eas miſſas eſſe putamus, quam cum per diſperſos ubique diſcipulos Evangelii prædicatio late diffuſa eſt.

(c) Juſtin. de ver. Chriſt. relig.

JESU CHRISTI ANNUS 37. | TIBERII IMP. ANNUS 21.

I. Paulus reverſus Damaſcum.

PRæſenti anno, qui numeratur Domini trigeſimusſeptimus C. Ceſtio Gallo & Servilio Rufo Coſs. Paulus cum jam Damaſci primo Evangelium prædicaſſet, in Arabiam profectus, iterum eſt reverſus Damaſcum. Hæc enim idem ipſe Paulus ſcribens ad Galatas teſtatur his verbis (*a*): *Cum autem placuit ei qui me ſegregavit ex utero matris meæ, & vocavit per gratiam ſuam ut revelaret Filium ſuum in me, ut evangelizarem illum in gentibus: continuo non acquievi carni & ſanguini, neque veni Hieroſolymam ad anteceſſores meos Apoſtolos, ſed abii in Arabiam: & iterum reverſus ſum Damaſcum: deinde poſt annos tres veni Hieroſolymam videre Petrum*, &c. Lucas vero, his de Arabia & triennii temporis ſpatio prætermiſſis, tantummodo inſidias Judæorum in illum fabricatas, ejuſque clandeſtinum diſceſſum Damaſco, & Hieroſolymas acceſſum recenſet (*b*): quæ quidem Judæorum in Paulum molitiones non cum primum receſſit Damaſco, iturus in Arabiam, ſed cum illuc reverſus eſt, antequam iterum inde receſſiſſet, contigerunt: quod & ſancto Hieronymo (*c*) magis probari videtur: ratio enim ipſa nullo modo patitur, ut unde clanculum receſſit, eo manifeſte rurſus acceſſerit.

(a) Galat. 1.

(b) Act. 9.

(c) Hier. in epiſt. ad Galat. c. 1.

II.

Eodem anno L. Vitellius, cum præteriti anni Conſulatum geſſiſſet, Proconſul in Syriam mittitur: cui cum etiam ſubjaceret Palæſtina, luſtrans ex more provinciam, Hieroſolymam petens, honorificentiſſime a Judæis exceptus, de illis optime meritus eſt: quæ vero in eos contulerit officia ac beneficia Joſephus in hæc verba deſcribit (*d*): *Vitellius autem in Judæam profectus, pervenit* Hie-

(d) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 6.

Hieroſolymam in ipſa feſtivitate quam Paſcha dicimus: ubi exceptus honorificentiſſime, remiſit civibus totum vectigal fructuum venalium, & ſtolam cum ornatu pontificio permiſit in templo aſſervari a ſacerdotibus, quemadmodum & olim hoc jus habuerant: ſed eo tempore deponebatur in Antonia (ſic dicta turris prope templum ædificata) *ob hanc cauſam. Hyrcanus Pontifex hujus nominis primus, extructa prope templum turri, degebat in ea majorem temporis partem: & quoniam hanc ſtolam habebat in ſua cuſtodia, qua nemo præter illum utebatur, recepturus privatum habitum, eo loci illam deponebat. Idem mos fuit etiam ſucceſſoribus ipſorum poſteris. Herodes autem regnum adeptus, turrim hanc opportuno loco ſitam, magno ſumptu exædificatam denominavit ab amico Antonio; & ſtolam, ita ut ibi reperta eſt, detinuit, ratus eo magis obnoxium ſe habiturum populum. Idem fecit Archelaus filius ejus & ſucceſſor; cujus regno in provinciam mutato, Romani ſimul & Pontificiæ ſtolæ poſſeſſionem adepti ſunt, in cella ad hoc ipſum ſtructa repoſitæ, & obſignatæ ſigillo Pontificum, atque cuſtodiam ſacri ærarii, Præfecto caſtelli accendente ibi lucernam quotidie. Hanc autem ſeptimo ante feſtum die Præfectus exhibebat Pontifici: qua purificata indutus ſacrorum tempore, ſequenti die rurſum reponebat in cellam, ubi antea condita fuerat; id fiebat ſingulis annis ter jejunii tempore. Vitellius autem in noſtrorum ſacerdotum poteſtatem eam ſtolam tradidit, volens ſecurum eſſe Præfectum, quonam illa reponatur, aut quomodo proferatur in uſum Pontificum. Hoc gratificatus genti, & in locum Joſephi Caiphæ Pontificis ſubrogato Jonatha Anani Pontificis filio, iter fecit verſus Antiochiam.* Hucuſque Joſephus, de quibus alias ſupra: cætera autem de rebus geſtis ejuſdem Vitellii adverſus Pilatum, quamvis ſuperiori capitulo ab eo recenſeantur, tamen quia poſt hæc facta eſſe noſcuntur, ſuo loco, anno ſcilicet ſequenti, agemus.

III. Quod vero ad Caipham ſpectat; ſatis perſpicuum eſt ex his quæ dicta ſunt, ejus ſummum ſacerdotium uſque in præſentem annum perduraſſe, & Annam, quem Ananum appellat, alterius functionis dictum eſſe Pontificem, prout ſuperius, cum de his fuſius actum eſt exacte monſtravimus. Cæterum ipſum Caipham vitæ pertæſum, mortem ſibi conſciſſe, apud Clementem (a) legitur. Neque vero tantum ipſum, ſed & Annam male periiſſe, Nicephorus (b) tradit; ſed de Anna inferius. Poſt hæc de Vitellio recitata, Joſephus (c) de Philippi Tetrarchæ obitu agens, hæc ſubdit: *Tunc etiam Philippus Herodis frater diem ſuum obiit, anno Tiberii Principatus vigeſimo, cum ipſe præfuiſſet triginta ſeptem annis Trachonitidi, & Gaulanitidi, ac Batanææ; de cujus vitæ inſtitutione dictum eſt ſuperius. Obiit autem Juliade, & illatus in monumentum quod ante ſibi conſtruxerat, magnifice.*

(a) *Clem. conſtit. li. 8. c. 2.*
(b) *Niceph. li. 1. c. 20.*
(c) *Joſeph. antiq. li. 18. c. 6.*
Philippi Tetrarchæ obitus.

SÆC. I. Anno Urbis 788. Olymp. 203. an. 3. An. C. 35.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5528.

☉ 16. B. ☽ 17. Indict. 8.

JESU CHRISTI 35. *ſecundum Baronium* 37.

TIBERII IMP. 22.

I. Conſules. [1] AD num. I. Coſſ. C. *Ceſtius Gallus & M. Servilius Nonianus*, ut oſtendit Card. Noriſius in epiſtola Conſulari.

II. *Quinta Quinquennalia Imperii Proconſularis Tiberii.* Imperii Proconſularis Tiberii quinta Quinquennalia in hunc annum incidunt. Mediobarbus tres Tiberii Nummos producit Tribunitia Poteſtate XXXVII. qua hoc anno cœpit, inſignitos, in quorum altero Quadriga triumphalis, in altero globus cum temone, in tertio templum pulcherrimum cernuntur: quæ hujus feſtivitatis indicia. Suſpicabatur Angellonus triumphi Tiberii memoriam hoc anno renovatam fuiſſe: qua in ſententia plane confirmatus eſſet, ſi annis Decennalibus & id genus feſtis addictis rerum antea geſtarum memoriam in nummis refricari ſolitam intellexiſſet. Mediobarbus exhibet duos Tiberii Nummos Tribunitia *Poteſtate* XXXVI. præcedenti anno inchoata notatos, in quorum altero viſitur templum, in altero globus cum temone, ad deſignandam nempe ſapientem Imperatoris adminiſtrationem. Quare cum certum ſit Tiberium anno præcedenti *Vicennalia* dediſſe, liquet currenti anno ſimiles Nummos ob ſimilem feſtivitatem percuſſos, & aliqua templa horum ſolemnium occaſione, aut ædificata aut dedicata, qui mos poſtea invaluit.

---

[1] COſſ. C. *Ceſtius Gallus, & M. Servilius Nonianus.* Vide Noriſii Epiſtolam Conſularem ad A. D. 35. Tacitus Annal. lib. VI. cap. XXXI. C. *Ceſtio, M. Servilio Coſſ.* Faſti Vindobonenſes: *Camerino & Noniano.* Proſperi Chronicon, & Faſti Idatiani; *Gallo & Noniano.* De *Caio Ceſtio conſulari* Plinius lib. XXXIV. Cap. VIII. Hic forte eſt *Ceſtius Gallus*, C. *Ceſtii Galli* hoc anno conſulis filius, qui A. V. 819. Chriſti 66. Syriæ præſes erat; qui conſul ſuffectus fuit, ſed quo anno, ignoratur. Vide de *Ceſtio Gallo* Noriſium in cenotaphiis Piſanis Differt. II. Cap. XVI. pag 334. & in Epochis Syro-Maced. Differt. I. cap. III. pag. 51. & ex eo multa affert Pagius ad A. D. 66. n. 21. A. D. 67. n. X. X.

Digitized by Google

guiſſet ac ſumptuoſe funeratus eſt: & quia ſine liberis deceſſerat, ditionem ejus Tiberius provinciæ Syriæ attribuit, ita tamen, ut tributa in ea tetrarchia collecta ſervarentur, intra ipſius regionis terminos. Hæc de obitu Philippi Joſephus; quæ poſt adventum Vitellii in provinciam, non anno ſuperiori, quo, mente Auguſti vigeſimum Tiberius annum auſpicatur, ſed præſenti, quo definit, facta eſſe, neceſſa eſt affirmemus. Quod vero ſpectat ad annos trig nta ſeptem, quibus ipſum tetrarchiæ præfuiſſe dicit: quam aperte in errorem labatur, conſule quæ ſuperius dicta ſunt, cum de Herodis obitu actum eſt.

JESU CHRISTI ANNUS 38. — TIBERII IMP. ANNUS 22.

I. Agrippæ carcer. ANno Domini trigeſimo octavo, Coſs. Q. Plautio Plautiano & Sex. Papinio Gallieno: Agrippa Judæus, filius Ariſtobuli, Herodis ſenioris nepos, cum aliquandiu Romæ verſatus eſſet in officiis primum Druſi, inde vero Caji, Tiberii Imperatoris nepotum; delatione liberti ſui Eutychi, quod mortem Tiberio, & Imperium Caio precatus eſſet, eodem Tiberio agente in Tuſculano, mancipari vinculis jubetur: ubi per ſex menſes uſque ad ejuſdem Tiberii obitum manſit. Hæc pluribus Joſephus (*a*) enarrat: quomodo vero, mortuo Tiberio, ſolutus vinculis, Judæorum regnum ſit conſecutus, ſuo loco dicemus. Antehac autem idem Agrippa Herodem (*b*) Tetrarcham apud Tiberium judicio poſtulaverat: qui ejus accuſationem, quod in Herodem eſſet propenſior, non ſuſcepit.

(*a*) *Joſeph. antiq. lib. 18. c. 8.*

(*b*) *Joſeph. de bel. Jud. li. 2. c. 8.*

II. Eodem quoque anno cum Pilatus occaſione impoſtoris (*c*) cujuſdam, qui Samaritanos armaverat, immiſſo milite, majore ex parte illos occidiſſet; a magiſtratibus Samaritanorum apud Vitellium Syriæ Præſidem, patratæ cædis accuſatur: qui ſic reus conſtitutus, dum ejus cauſa ageretur, in ordinem redactus eſt, inque ejus locum ab eodem Præſide ad procurationem Judææ Marcellus ejus amicus mittitur. Verum non ejus tantum criminis Pilatum reum fuiſſe, certum eſt, quippe qui (ut Philo (*d*) teſtatur) ſolitus eſſet ſententias vendere, cuncta rapere, injurias inferre, innocentes punire, tormentis cruciare, ac demum morte eosdem afficere, atque id genus alia patrare. Rurſus ſi fidem adhibendam putamus Actis Longini Centurionis a Metaphraſte (*e*) recitatis, conſtat ejuſdem crudelitate eumdem Centurionem una cum duobus militibus, quod Chriſtum libere confiterentur, fuiſſe capite truncatos, ac etiam poſt mortem ignominia affectos. Porro Vitellio (*f*) Præſidi viſum eſt Pilatum Romam mittere, ut ibi coram Imperatore ſuam cauſam ageret, & apud Cæſarem objecta dilueret. Contigit autem ejus profectio anno ſequenti: quo antequam perveniſſet, Tiberius ex hac vita ſublatus eſt. Quæ vero de ipſo reliqua ſunt, ſuo loco dicemus, agemuſque ſimul de ejuſdem miſerando interitu.

(*c*) *Joſeph. antiq. li. 18. c. 3. in fin.*

(*d*) *Phil. de legat. ad Caium.*

(*e*) *Metaphr. die 15. Martii.*

(*f*) *Joſeph. antiq. li. 18. c. 5. in fin.*

SÆC. I. Anno Urbis 789. Olymp. 203 an. 4. An. C. 36.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5529.

☉ 17. AG. ☽ 18. P. 31. MART. Indict. 9.

JESU CHRISTI 36. *ſecundum Baronium* 38.

TIBERII IMP. 23.

I. Conſules. [1] AD num. I. Coſſ. *Sex. Papinius Allenius*, & *Q. Plautius* ut oſtendit Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari pag. 23. ubi demonſtrat Plautium per errorem Plautianum a Baronio, aliiſque cognominari, & priorem Conſulem non *Gallienum*, ut a Baronio, Onuphrioque vocatur, ſed *Allenium* dictum eſſe.

II. Septima Quinquennalia Imperii Cæſarei Tiberii. Tiberius Imperii Cæſarei ſeptima Quinquennalia celebravit. Mediobarbus pag. 67. Nummos hujus Imperatoris deſcribit, Tribunitia Poteſtate XXXVIII. hoc anno inchoata inſignitos, in quorum uno viſuntur Quadrigæ triumphales; in altero templum elegantiſſimum, & in alio globus cum temone; quæ horum ſolennium indicia.

[1] COſſ. *Sex. Papinius Allenius & Q. Plautius*. In Patavina inſcriptione *Papinii* cognomen *Gallieni* eſt, ſed *Allenii* legendum eſſe monet Noriſius in epiſtola conſulari ad hunc annum. Tacitus Annal. lib VI. Cap XL. *Q. Plautius, Sex. Papinius conſules ſequuntur*. Plinius lib. X. cap. 22. *Q. Plautio, Sex. Papinio Coſſ.* Faſti Vindebonenſes: *Allieno & Plautio*. Idatiani: *Æmiliano & Plautio*. Proſperi Chronicon: *Gallieno & Plautiano*.

Google

JESU CHRISTI Annus 39.	CAJI IMP. Annus 1.

I. Tiberii obitus.

(a) Suet. in Tib. c. 73.
(b) Tacit. Annalium lib. 5.
(c) Dio lib. 58. in fin.
(d) Idem eod.

SEquitur annus Chriſti trigeſimusnonus, qui habuit Conſules Cn. Proculum, & Pontium Nigrinum: quo Tiberius Auguſtus anno ſuæ ætatis ſeptuageſimo octavo cum imperaſſet (ut ferunt) annis viginti duobus, menſibus ſex, & diebus viginti, ex hac vita migravit decimoſeptimo Kalend. Aprilis, relicto Caio Caligula nepote ex Germanico Imperii herede; quomodo autem hæc ſe habuerint, Suetonius (a), Tacitus (b), & alii (c) fuſius narrant, licet ab his diſcrepans Dio (d) Caſſius dicat eum defunctum ſeptimo Kalend. Aprilis, vixiſſeque annos ſeptuagintaſeptem, menſes quatuor, & dies novem, imperaſſeque annis viginti duobus, menſibus quinque, diebus tredecim. Cæterum numerando annos Tiberii ab obitus Auguſti ſequenti die, affirmare opus eſt imperaſſe annis vigintiduobus, & menſibus ſeptem, minus quatuor diebus: nam ille decimanona Auguſti vita functus eſt, Tiberius vero decimaſexta Martii. Qualis autem Caius fuerit, Seneca (e) ad Albinum hac una ſententia declarat: *Hunc*, inquit, *mihi videtur rerum naturam ediſſe, ut oſtenderet quid ſumma vitia in ſumma fortuna poſſent.* Dum

(e) Senec. lib. de conſol. ad Alb.

SÆC. I. Anno Urbis 790. Olymp. 204 an. 1. An. C. 37.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5530.

☉ 28. F. ☽ 29. P. Indict. 10.

JESU CHRISTI 37. *ſecundum Baronium* 39.

CALIGULÆ IMP. 1.

I. Conſules.

[1] AD num. I. Coſſ. *Cn. Acerronius Proculus, & C. Pontius Nigrinus*, ex Dione lib. 58. & Tacito lib. 6. Annal.

II. Obitus Tiberii.

[2] Tiberius XVII. Kalend. Apriles ſeu die XVI. Martii, Suetonio in Tiberio cap. 26. & Tacito lib. 6. Annal. teſtibus, ſupremum diem obiit, cui Caius Caligula Germanici filius ſucceſſit. Quare erravit Dio lib. 58. qui ait, Tiberium mortuum die vigeſima ſexta Martii, & imperaſſe *annos* XXII. *menſes* VII. *ac dies totidem*, non vero, ut perperam legitur in Epitome, *annos* XVII. *menſes* V. *dies* XIII. Regnavit enim annos XXII. menſes VI. dies XXVI. Quod ſi Tiberii anni ab eo tempore, quo Imperii Collega dictus, numerentur, regnavit annos viginti quinque, menſes ſex, dies novemdecim, ut ex Clemente Alexandrino lib. 1. Stromatum colligitur, ubi tamen per errorem *annos viginti ſex* habet. Caligula Kalendis Juliis currentis anni, Claudio patruo Collega, Conſul ſuffectus proceſſit, ut habet Suetonius in Claudio cap. 7. & in Caio cap. 17. ubi tamen juxta antiquas editiones, quas Baronius ſecutus eſt, male legitur, Caium primum Conſulatum *ex Kalend. Jann.* geſſiſſe: legendum enim, *ex Kalend. Jul.* ut jam inter omnes convenit. Conſulatus iſte Caligulæ juxta primam Conſulatuum Cæſareorum regulam capeſſitus O. ctaviani Auguſti exemplo.

[1] COſſ. *Cn. Acerronius Proculus, & C. Pontius Nigrinus*. Lapis Gruterianus pag. XVIII. 8. DED. XVI. KAL. MART. CN. ACERRONIO. ET. PONTIO. NIGRINO. COS. Kalendarium Antiatinum ..... NIO C. PONTIO. COS. Inſcriptio vetus in Luſitania reperta, & a Didaco Vincentio a Vidania explicata, & a Fabretto recuſa. Inſcript. pag. 674. n. 15. CN. ACERRONIO. PROCULO. C. PETRONIO PONTIO NIGRINO. COS. En aliud *Pontio* nomen, quod jamdiu delituerat. Tacitus Annal. lib VI. cap. XLV. *Neque enim multo poſt ſupremi Tiberio conſules Cn. Acerronius, C. Pontius magiſtratum occepere &c.* Dio lib. LVIII. pag. 638. CN. *Proculo Pontio Nigrino Coſſ.* Tranquillus in Tiberio Cap. LXXIII. *Cn. Acerronio Proculo, C. Pontio Nigrino Coſ.* Faſti Idatiani, Vindebonenſes, & Proſperi Chronicon: *Proculo & Nigrino*. *Tiberio* hoc anno XVII. Kal. Apriles Miſeni demortuo, *Caius Caligula* ſucceſſit, qui una cum Claudio per aliquot menſes Conſulatum geſſit. Dio lib. LIX. pag. 644. narrat, a Caligula Imperio ſuſcepto, Senatum voluiſſe, ut *Proculus & Nigrinus* ſtatim abdicarent, & Caligula in reliquum anni tempus, *conſul fieret*, quod recuſavit: *Sed quum ſex menſibus ii* (Proculus & Nigrinus) *(ad hoc enim tempus conſulatum acceperant) conſules fuiſſent, ipſe deinde conſulatum iniit, collega adſumpto Claudio patruo. Is Claudius ad id uſque tempus in equeſtri ordine vixerat, & ab eo miſſus legatus ad Caium poſt mortem Tiberii, tunc primum annos jam natus quadraginta ſex, Senator unaque Conſul factus eſt*. Suetonius in Caio Cap. XV. *Patruum Claudium equitem Romanum ad id tempus, collegam ſibi in conſulatu aſſumpſit*. Per duos tantum menſes, ac XII. dies Conſulatum hoc anno geſſere, ex Kalendis nimirum Juliis ad Idus Septembris: Dio ibidem pag. 645. *Hac in conſulatu egit Caius, quem geſſit duos menſes, ac dies XII. reliquam Semeſtris temporis partem iis, qui jam ante ad id deſignati fuerant, tradidit*. Sed qui fuerint hi ſuffecti conſules ignoratur.

[2] IN nummis Tiberii *trigeſima octava* ejus *Tribunicia poteſtas* legitur, quam non eſt prætergreſſus, conjungiturque cum *Conſulatu quinto*, id confirmat etiam vetus cippus inter Donianas inſcriptiones, nuper vulgatas, claſſe 1. n. 3. ubi legitur.

VIRG
TI. CAESAR. AUG.
PONTIF. MAXIM.
TRIB. POT. XXXVIII
COS. V. IMP. VIII.

II. Adventus Vitellii Jeroſolymam.

Dum hac Romæ aguntur, Vitellius Syriæ Præſes ad bellum paratus Arabicum adverſus Aretam Regem, aſſumptis duabus legionibus, & levis armaturæ militibus, atque equitum auxiliis miſſis a ſociis Regibus, properans verſus Petram, pervenit Ptolemaidem. Cumque vellet per Judæam exercitum ducere, occurrerunt ejus regionis principes, deprecantes tranſitum: Neque enim patrios ritus permittere dicebant, ut inferantur ullæ imagines, quales Romana ſigna habebant pleraque. Quorum precibus ille flexus, mutavit ſententiam de itinere propoſito: miſſoque per Magnum campum exercitu, ipſe cum Herode Tetrarcha & amicis aſcendit Jeroſolymam ſacrificaturus Deo in feſtivitate, quæ tunc inſtabat, publica. Quo poſtquam ventum eſt, honore ſummo exceptus a populo, hæſit ibi triduo: & interim a Jonatha in fratrem ejus Theophilum pontificatum tranſtulit. Quarta die acceptis litteris de obitu Tiberii, populum ſacramento adegit in fidem Caii novi Principis: revocataſque ex itinere copias in hiberna dimiſit; ipſe vero Antiochiam repetiit. Hæc Joſephus (*a*).

(a) Joſeph. antiq. li. 18. c. 7.

III. *Interea Romæ Agrippa, Ariſtobulo Herodis filio natus, cum a Tiberio detineretur in carcere, juſſu Caii ſolutus eſt: quem* (*b*) *elapſis non multis diebus accerſitum ad ſe domum, tonderi, veſtemque mutare præcepit: impoſito deinde in ejus caput diademate, tetrarchiæ quæ Philippi fuerat, Regem conſtituit, adjecta Lyſaniæ quoque tetrarchia; & pro ferrea catena, dedit auream pari pondere: ſicque nobilitatus manſit Romæ uſque in annum ſequentem. Judæi igitur in hunc modum novo aucti ſunt Rege.* Hæc omnia ex Joſepho.

(b) Joſeph. antiq. li. 18. c. 8. in ſin.

IV. Hic idem annus, qui tertius a Pauli converſione numeratur, ille ipſe eſt quo idem Paulus Damaſco Hieroſolymam venit, cujus adventus ſcribens ad Galatas (*c*) his verbis meminit: *Deinde poſt annos tres veni Hieroſolymam videre Petrum, & manſi apud eum diebus quindecim.* Sive ergo dictos tres annos a reditu de Arabia, ſive a converſione ad Chriſtum numeres, parum intereſſe videtur. Lucas enim cum nihil de ejus acceſſu in Arabiam ſcribat; quaſi rei nullius momenti & modici temporis, nullam habuiſſe illius rationem, ac merito prætermiſiſſe videtur. Nec eſt quod quis jure dicere poſſit, antequam proficiſceretur in Arabiam, Hieroſolymam veniſſe (quaſi id Lucas ſignificet, cum illius acceſſum in Arabiam prætermiſit.) Nam ipſe de ſe teſtatur, ſe antea abiiſſe in Arabiam, quam ad anteceſſores Apoſtolos Hieroſolymam veniret. Quænam vero obvenerit occaſio recedendi Damaſco, ac Hieroſolymam proficiſcendi, Lucas (*d*) his verbis declarat: *Cum autem implerentur dies multi* (nempe triennium) *conſilium fecerunt in unum Judæi, ut eum interficerent. Notæ autem factæ ſunt Saulo inſidiæ eorum. Cuſtodiebant autem & portas die ac nocte, ut eum interficerent. Accipientes autem eum diſcipuli ejus nocte, per murum dimiſerunt eum, ſubmittentes in ſporta.* Hæc Lucas. Eadem & ipſe Paulus ad Corinthios (*e*) ſcribit his verbis: *Damaſci Præpoſitus gentis Aretæ Regis, cuſtodiebat civitatem Damaſcenorum, ut me comprehenderet: & per feneſtram in ſporta dimiſſus ſum per murum, & effugi manus ejus.* Cum enim (ut nuper dictum eſt) acre bellum inter Romanos & Aretam Regem conflatum eſſet; facile fuit dicto Regi ac miniſtris ejus a Judæis Pauli hoſtibus ſuaderi de Paulo, quod civitatem ac regionem, alterius prætextu occaſionis, idem veniſſet exploraturus: quippe qui non modo Damaſcum, ſed & Arabiam, in quam vis belli converti videbatur, inviſere abiiſſet: ſicque Regis miniſtri adeo in eum concitati, omni ſtudio invigilarint ut eum caperent, atque necarent.

(c) Galat. 1.

(d) Act. 9.

(e) 2. Cor. 11.

V. *Cum ergo* (inquit Lucas *f*) *veniſſet in Hieruſalem, tentabat ſe conjungere diſcipulis, & omnes timebant eum, non credentes quod eſſet diſcipulus. Barnabas autem apprehenſum illum duxit ad Apoſtolos: & narravit illis quomodo in via vidiſſet Dominum, & quia locutus eſt ei, & quomodo in Damaſco fiducialiter egerit in nomine ejus.* Timor quippe ille cæterorum diſcipulorum plane ſignificat, tum primum poſt ſuam converſionem Paulum Hieroſolymam conceſſiſſe: nam ſi (ut nonnulli putarunt) jam antequam in Arabiam proficiſceretur, Hieroſolymam veniſſet;

(f) Act. 9.

III. *Obitus Philippi Herodis Aſcalonitæ filii.*

Baron. an. 37. n. 111.

Ad num. 11. Philippus Herodis Antipæ frater anno Chriſti XXXIV. e vivis exceſſit. Joſephus enim lib. 18. Antiquit. cap. 6. poſtquam de Vitellii Hieroſolymam adventu locutus eſt, ait: *Tunc etiam Philippus Herodis frater diem ſuum obiit anno Tiberii Principatus vigeſimo, cum ipſe præfuiſſet triginta ſeptem annis Trachonitidi & Gaulanitidi ac Bathaneæ, & quia ſine liberis deceſſerat, ditionem ejus Tiberius Provinciæ Syriæ attribuit.* Ex quo annus mortis Herodis Magni ejus patris magis innoteſcit. Si enim Philippus anno Chriſti XXXIV. quo Tiberius viceſimum Imperii inchoavit, mortuus eſt, patri ſucceſſerat anno Juliano XLII. Baronius in Annalibus Philippi mortem in annum Chriſti XXXV. confert, quod exiſtimet, Joſephum indicare, eam non contigiſſe, niſi poſtquam Vitellius Hieroſolymam advenit. Quæ tamen ratio non procedit; Joſephus enim, antequam Philippi mortem narret, ait Vitellium juſſiſſe Pilatum Romam proficiſci, *reſponſurum apud Cæſarem ad objecta per Judæos crimina*; quæ tamen profectio ante annum Chriſti XXXVI. ſuſcepta non eſt. Joſephus itaque ordinem temporis plerumque non ſervat, & Hiſtoricum agit, non Chronologum.

quænam timoris nova cauſa illos afficere potuiſſet, quem jam ante Chriſtianum eſſe experimento noviſſent? Cur vero Damaſco fugiens, Hieroſolymam contenderit, ubi majus ſane periculum ſibi imminere, intelligere potuiſſet, quippe qui fuiſſe paternæ legis deſertor videretur & transfuga: nulla ſane alia cauſa ſe ad hoc fuiſſe impulſum, quam ea ſcilicet, ut ipſum Petrum Principem omnium Apoſtolorum inviſeret, ipſemet teſtatur; ſic enim

(a) Galat. 1.

ait (a): *Deinde poſt annos tres veni Hieroſolymam videre Petrum, & manſi apud eum diebus quindecim.* Non (inquit S. Hieronymus b) *ut oculos, genas, vultumque*

(b) Hier. in epiſt. ad Galat. 1.

ejus aſpiceret; utrum macilentus, an pinguis; adunco naſo eſſet, an recto; & utrum frontem veſtiret coma, an (ut Clemens in Periodis ejus refert) calvitium haberet in capite. Nec puto Apoſtolicæ fuiſſet gravitatis, ut poſt tantam triennii præparationem, aliquid humanum in Petro voluerit aſpicere. Sed his oculis aſpexit, quibus & modo in epiſtolis ſuis videtur: his oculis Paulus vidit Cepham, quibus nunc a prudentibus quibuſque Paulus ipſe conſpicitur; quod ſi cui non videtur, cum ſuperiori ſenſu jungat hæc omnia: quod nihil Apoſtoli ſibi contulerint. Nam & quod juſſus ſit ire Hieroſolymam: ad hoc juſſe ut videret Apoſtolum, non diſcendi ſtudio, qui & ipſe eumdem prædicationis haberet auctorem, ſed honoris priori Apoſtolo deferendi. Hucuſque S. Hieronymus.

VI. Item S. Ambroſius (c): *Dignum*, inquit, *fuit ut cuperet videre Petrum: quia primus erat inter Apoſtolos, cui delegaverat Salvator curam Eccleſiarum.* Rurſum Chryſoſtomus: *Aſcendit*, ait, *velut ad majorem & ſeniorem.* Et paulo poſt: *Vides quam majorem benevolentiam habuit erga Petrum? hujus enim cauſa peregrinationem ſuſceperat, & apud eumdem commoratus eſt. Hæc & dico frequenter, & memoria retinere volo: ut ſi quæ audieritis, quæ ab eo adverſus Petrum dicta videbantur; ne quis ſuſpectum habeat Paulum Apoſtolum: velut cum dicit: Reſtiti Petro. Neque hæc verba putet eſſe ſimulatatis aut contentionis: nam honorat virum, & diligit plus omnibus, nec ob ullum aliorum Apoſtolorum narrat ſe aſcendiſſe Hieroſolymam, ſed propter hunc ſolum.* Hæc ipſe. Porro non id actum tantum (ut dictum eſt) benevolentiæ cauſa, qua erga cæteros quoque Apoſtolos æque affectus erat; ſed honoris, cum ſciret Petrum a Chriſto omnibus eſſe præfectum: Theodoretus (d) ſic ait: *Etenim cum Paulus humana doctrina non indigeret, ut qui ab univerſorum Deo illam accepiſſet: tamen Apoſtolorum Principi honorem, quem par eſt, tribuit.* Item Oecumenius (e): *Per tot tantaque certamina abiit, ut videret Petrum tamquam majorem, aut etiam*

(c) Ambr. in epiſt. ad. Galat.

Paulus cur venit videre Petrum

(d) Theodor. in epiſt. ad. Gal. 1.

(e) Oecumen. in epiſt. ad Galat. 1.

maneret cauſa honoris, quem Petro deferebat.

VII. Illa etiam videtur Paulus fuiſſe impulſus cauſa veniendi Hieroſolymam videre Petrum, ut cum aggreſſus eſſet prædicare Evangelium, illud cum Petro conferret: ſicut cum prædicaturus Evangelium Gentibus, iterum Hieroſolymam venit, ut illud a cæteris probaretur Apoſtolis: quod ipſe profitetur his verbis (f): *Deinde poſt annos quatuordecim, iterum aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito. Aſcendi autem ſecundum revelationem: & contuli cum illis Evangelium, quod prædico in Gentibus, ſeorſum autem iis, qui videbantur aliquid eſſe: ne forte in vacuum currerem, aut cucurriſſem.* Quocirca cum Paulus ob has cauſas illuc perveniſſet; ſed adhuc memoria eorum quæ adverſus Eccleſiam geſſiſſet, a diſcipulis timeretur: a Barnaba (g) introducitur ad Apoſtolos: ex antiquo enim familiaritatis uſu, quæ inter utrumque olim, cum ambo una cum Stephano (h) a Gamaliele erudirentur, interceſſerat, præ cæteris Barnabas id facere aggreſſus eſt, nempe, ut (quod ait Lucas) apprehenſum eum duceret ad Apoſtolos, non autem omnes: nam idem Paulus cum de eodem ſuo Hieroſolymam agit (i) adventu: *Præter Petrum*, ait, *alium Apoſtolum vidi neminem, niſi Jacobum fratrem Domini. Quibus* (inquit Lucas k) *narravit quomodo in via vidiſſet Dominum, & quia locutus eſt ei, & quomodo in Damaſco fiducialiter egerit in nomine Jeſu. Et erat cum illis intrans & exiens in Hieruſalem, & fiducialiter agens in nomine Domini. Loquebatur quoque Gentibus, & diſputabat cum Græcis: illi autem quærebant occidere eum. Quod cum cognoviſſent fratres, deduxerunt eum Cæſaream, & dimiſerunt Tarſum.* Hæc Lucas de Paulo, qui (ut teſtatur (l) ſpatio tantum dierum quindecim Hieroſolymis hæſit. Hæc autem facta eſſe hujus anni exordio, antequam Tiberius Imperator extremum vitæ diem clauderet; quæ paulo poſt dicentur, non obſcure indicabunt.

(f) Galat. 2.

Barnabas præſto fuit Paulo.

(g) Act. 9.

(g) Alexan. in Encom. Barn.

(i) Galat. 2.

(k) Act. 9.

(l) Galat. 1.

VIII. Qualis autem eſſet præſens ſtatus Eccleſiæ, Lucas (m) his verbis ſignificat: *Eccleſia quidem per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam habebat pacem, & ædificabatur ambulans in timore Domini, & conſolatione ſancti Spiritus replebatur.* Tam optata igitur & tam opportuna a Deo præſtita Eccleſiæ ſuæ tranquillitate Petrus optime uſus eſt: quippe qui Hieroſolymis egreſſus, regiones circumpoſitas peragrans (quod ſui muneris erat univerſo gregi proſpicere) Eccleſias viſitabat. Id quidem Lucas (n) paucis his tantum verbis ſignificat, ſubdens: *Factum eſt autem, ut Petrus dum pertranſiret univerſos deveniret ad ſanctos, qui habitabant Lyd-*

(m) Act. 9.

(n) Act. 9.

dæ,

da, &c. Intentus enim ipſe Lucas (ut apparet) miracula inſigniora a Petro edita memoriæ commendare, cæteras ejus res geſtas in hac luſtratione provinciæ obvolutas ſilentio prætermiſit, & inter alia institutionem Eccleſiæ Antiochenæ; quam hoc ipſo anno ab eo fuiſſe erectam, majorum teſtificatione facile demonſtrabimus. Permulta enim, præter hæc, alia quoque graviſſima fuiſſe a Luca prætermiſſa, S. Hieronymus (*a*) manifeſte ſatis teſtatur his verbis: *Nec mirum eſſe, ſi Lucas hanc rem tacuerit, cum & alia multa, quæ Paulus ſuſtinuiſſe ſe replicat, hiſtoriographi licentia prætermiſerit: & non eſſe contrarium, ſi quod alius ob cauſam dignum putavit relatu, alius inter cætera dereliquit. Denique primum Epiſcopum Antiochenæ Eccleſiæ Petrum fuiſſe accepimus, & Romam exinde tranſlatum: quod Lucas penitus omiſit*. Hæc Hieronymus.

De Eccleſia Antiochena.

(*a*) *Hier. ad Galat.* I. 2.

IX. Cæterum quod ſpectat ad Eccleſiam Antiochenam hoc anno a Petro inſtitutam, & ſeptem annis ab eodem adminiſtratam: non aliunde certius quam ab ejuſdem Eccleſiæ antiquioribus monumentis Euſebius Cæſareæ Epiſcopus, & ſedi Antiochenæ proximus accepiſſe videtur, quod ait (*b*): Olympiade ducenteſima tertia anno quarto, antequam Tiberius moreretur, Petrum Antiochenam fundaſſe Eccleſiam, ibique cathedram adeptum fuiſſe: ſunt hæc ejus verba ſub hoc anno: *Petrus Apoſtolus Antiochenam Eccleſiam fundavit, ibique cathedram adeptus ſedit*. Hæc habet editio Pariſienſis a Michaele Sonnio elaborata, & Baſileenſes diverſis temporibus editæ. Verum quod additur numerus quo ſedit, annorum viginti-quinque: in Euſebii Chronicon mendum irrepſiſſe certum eſt: cum conſtet ejuſdem Euſebii teſtimonio, nonniſi ſeptem annis eam curaſſe Eccleſiam; nam inferius anno ſecundo Claudii Imperatoris de eodem Petro ſic ait: *Cum primum Antiochenam fundaſſet Eccleſiam, Romam proficiſcitur*. Ibi vere ponitur numerus annorum vigintiquinque, quibus Romæ eum ſediſſe oſtendit. Porro quamvis Romam eo anno perveniſſet; tamen nonniſi ſequenti, qui eſt tertius Claudii, Eccleſiæ Antiochenæ ſubrogatum ponit Evodium: uſque enim ad illud tempus Petrum illam adminiſtraſſe Eccleſiam, nulli dubium eſſe poteſt. Cæterum de ſeptem annis ſedis Antiochenæ non tantum Euſebius, ſed & liber Pontificalis (*c*), qui tamen falſo adſcribitur Damaſo, & Gregorius (*d*) Papa, atque alii teſtati ſunt; ut cum hic ad Eulogium Epiſcopum Alexandrinum ſcribens, hæc habet de ſede Antiochena: *Ipſe firmavit ſedem, in qua ſeptem annis, quamvis diſceſſurus, ſedit*.

(*b*) *Euſeb. in Chron.*

Petrus Antiochenam fundat Eccleſiam.

(*c*) *Lib. Pontif. in Petro.*

(*d*) *Greg. in regiſ. lib. 6. indict. 15. epiſt.* 37.

X. Sicut enim idem Petrus (ut dictum eſt) ad eos qui Samariæ in Chriſtum crediderant, ab Apoſtolis eſt miſſus, quod res eſſet magni ponderis, & Apoſtolorum Principe digna legatio videretur: ita etiam, cum ex his qui poſt necem Stephani diſperſi fuerunt diſcipuli (ut teſtatur Lucas (*e*) veniſſent Antiochiam, Judæis Evangelium prædicantes, & (quod accidit etiam Damaſci) multos Judæorum convertiſſent ad fidem, atque Eccleſiam collegiſſent: omnium Apoſtolorum ſententia (ut æquum eſt credere) factum eſt, ut Petrus Apoſtolorum Princeps, totius Syriæ principi civitati atque metropoli, cui & Palæſtina, ipſaque Hieroſolyma ſubjaceret, præficeretur Epiſcopus. Majores enim in inſtituendis ſedibus Eccleſiarum, non aliam iniiſſe rationem, quam ſecundum provinciarum diviſionem & prærogativas a Romanis antea ſtabilitas, quamplurima ſunt exempla. Sed ſatis modo erit, unum vel alterum huc in præſentiarum afferre: ac in primis illud haud longe petitum de ſede Antiochena: quæ quantumlibet a Petro ante Alexandrinam fuerit inſtituta; tamen quoniam præfectura Alexandrina Auguſtalis dicta, ab Auguſto eo nomine inſignita, magnificentiſſime præ cæteris ab eodem fuerit nobilitata (quod in noſtris Notationibus (*f*) ad Romanum Martyrologium pluribus diximus) longe præſtabat Syriæ præfecturæ: ea de cauſa factum apparet, ut quamvis ſedes Antioche-

(*e*) *Act.* 11.

Petrus Epiſcopus Antiochenus.

(*f*) *Die* 20. *Octob. d. in Artemio.*

IV. Ad num. VIII. & ſeqq. Imperium Romanum jam ab Apoſtolorum temporibus in Provincias diſtributum videtur. *Oriens*, inquit Petrus de Marca lib. 1. cap. 4. parag. 2. *in diſpoſitione Imperii Romani eas Provincias omnes complectitur ab ipſis Veſpaſiani temporibus, quæ a Thracia per Ægyptum & Aſiam Minorem uſque ad Euphratem & Tygrim pertinent. Hæ Provinciæ quinque Diœceſibus comprehendebantur, Thracica, Pontica, Aſiana, Orientali, & Ægyptiaca, quæ Magiſtratibus ſibi præfectis parebant*. Ubi quando dicit, *quinque Diœceſibus*, reſpicit Præſul doctiſſimus ad poſteriora tempora, quibus Thracia, Pontus, Aſia, Oriens, & Ægyptus Diœceſes Imperii vocatæ ſunt, quod primo contigit ſub Conſtantino Magno, qui Imperium Romanum ſub variis Præfectis Prætorio ordinavit, & Provincias varias ſub unoquoque Præfecto ordinaturus, eas Diœceſes appellavit, ut Diœceſis ſub ſe habeat plures Provincias, ſicut Provincia plures civitates. Licet itaque Diœceſis nomen Conſtantini Magni temporibus primum auditum ſit, res tamen ipſa per illum ſignificata jam erat ab initio Eccleſiæ. Ipſæ Diœceſes & Provinciæ ſub quatuor Præfectis Prætorio exhibentur in Notitia Imperii ultra Arcadii Honoriique tempora ſcripta, ut in Operis inſcriptione dicitur. Ex ea videre eſt, ſub quatuor Præfectis Prætorio, per totum Imperium fuiſſe Diœceſes omnino tredecim, ſex Orientis, & Occidentis ſeptem, illaſque comprehendiſſe Provincias centum & duodeviginti, quas quia quilibet Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ ſtudioſus ſibi familiares reddere debet, hic apponendas duco ex ipſa Notitia Imperii.

Eccleſia per reſpectum ad Imperium ordinata.

PRÆFECTUS PRÆTORIO ORIENTIS,

& ſub ipſo Diœceſes quinque.

V. *Provinciæ ſubjectæ Præfecto Prætorio Orientis.*

ORIENTIS. *Sub Diœceſi Orientis, Provincia XV.*	ÆGYPTI. *Sub Diœceſi Ægypti, Provincia VI.*	ASIA. *Sub Diœceſi Aſia, Provincia X.*	PONTI. *Sub Diœceſi Ponti, Provincia X.*	THRACIÆ. *Sub Diœceſi Thraciæ, Provincia VI.*
Palæſtina,	Libya ſuperior,	Pamphylia,	Galatia,	Europa,
Phœnice,	Libya inferior,	Helleſpontus,	Bithynia,	Thracia,
Syria,	Thebais,	Lydia,	Honorias,	Hemimontis,
Cilicia,	Ægyptus,	Piſidia,	Cappadocia prima,	Rhodope,
Cyprus,	Arcadia,	Lycaonia,	Paphlagonia,	Mœſia II.
Arabia,	Auguſtanica.	Phrygia Pacatiana,	Pontus Polemoniacus,	Scythia.
Iſauria,		Phrygia Salutaris,	Hellenopontus,	
Palæſtina Salutaris,		Lycia,	Armenia I.	
Palæſtina II.		Caria,	Armenia II.	
Phœnice Libani,		Inſulæ.	Galatia Salutaris.	
Euphratenſis,				
Syria Salutaris,				
Oſrhoena,				
Meſopotamia,				
Cilicia ſecunda.				

PRÆFECTUS PRÆTORIO ILLYRICI,

& ſub ipſo Diœceſes duæ.

VI. *Provinciæ ſubjectæ Præfecto Prætorio Illyrici.*

MACEDONIÆ *Sub Diœceſi Macedoniæ, Provincia VI.*	ET DACIÆ. *Sub Diœceſi Daciæ Provincia V.*
Achaia,	Dacia Mediterranea,
Macedonia,	Dacia Ripenſis,
Creta,	Mœſia prima,
Theſſalia,	Dardania Prævalitiana,
Epirus vetus,	Pars Macedoniæ Salutaris,
Epirus nova.	

PRÆFECTUS PRÆTORIO ITALIÆ,

& ſub ipſo Diœceſes tres.

ITALIÆ. *Sub Diœceſi Italiæ, Provinciæ XVII.*	ILLYRICI. *Sub Diœceſi Illyrici, Provinciæ VI.*	AFRICÆ. *Sub Diœceſi Africæ, Provinciæ VI.*
Venetiæ,	Pannonia ſecunda,	Byzacium,
Æmilia,	Savia,	Numidia,
Liguria,	Dalmatæ,	Mauritania Sitifenſis,
Flaminia & Picenum Annonarium,	Pannonia prima,	Mauritania Cæſareenſis,
Tuſcia & Umbria,	Noricum Mediterraneum,	Tripolis,
Picenum Suburbicarium,	Noricum Ripenſe.	Africa Proconſularis.
Campania,		
Sicilia,		
Apulia & Calabria,		
Lucania & Brutii,		
Alpes Cottiarum,		
Rhætia prima,		
Rhætia ſecunda,		
Samnium,		
Valeria,		
Sardinia,		
Corſica.		

Digitized by Google

VII. *Provinciæ ſubjectæ Præfecto Prætorio Galliarum.*

PRÆFECTUS PRÆTORIO GALLIARUM.

& ſub ipſo Diœceſes tres.

HISPANIÆ. *Sub Diœceſi Hiſpaniæ. Provinciæ VII.*	GALLIARUM. *Sub Diœceſi Galliarum, Provinciæ XVII.*	BRITANNIARUM. *Sub Diœceſi Britanniarum, Provinciæ V.*
Bætica,	Viennenſis,	Maxima Cæſareenſis,
Luſitania,	Lugdunenſis prima,	Valentia,
Gallæcia,	Germania prima,	Britannia prima,
Tarraconenſis,	Germania ſecunda,	Britannia ſecunda,
Carthaginenſis,	Belgica prima,	Flavia Cæſareenſis.
Tingitania,	Belgica ſecunda,	
Baleares.	Alpes Maritimæ,	
	Alpes Penninæ & Graiæ,	
	Maxima Sequanorum,	
	Aquitania prima,	
	Aquitania ſecunda,	
	Novempopuli,	
	Narbonenſis prima,	
	Narbonenſis ſecunda,	
	Lugdunenſis ſecunda,	
	Lugdunenſis tertia,	
	Lugdunenſis Senonia.	

VIII. *Epiſcopi & Metropolita per ordinem ad Imperium inſtituti.*

Ut Imperii ordo utcumque ex antiqua Provinciarum diſpoſitione deſumtus, ut monumenta Antiquitatis tam prophanæ, quam Eccleſiaſticæ perſcrutanti facile innoteſcet. Nam ut obſervat Petrus de Marca lib. 4. cap. 1. paragr. 3. *cum in Imperio Provinciæ contributæ eſſent cuidam civitati primariæ, quæ Metropolis dicebatur, apud quam Magiſtratus ſubjectorum cauſas judicabant, & quo propterea populi frequentius conveniebant, quod ſingulari quodam jure civitates & matrici penderent, Apoſtoli iiſdem Epiſcopos in civitatibus conſtituerunt, eo videlicet ordine, ut penderent ab Epiſcopo in Metropoli ſive urbe primaria,* &c. Id colligitur ex Paulo in Epiſtola ad Titum cap. 1. ubi ſcribit: *Reliqui te Cretæ, ut conſtituas per civitates Presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.* Per Presbyteros olim quoque ſignificabantur Epiſcopi, ut obſervant Ambroſius, Chryſoſtomus, & ipſemet Paulus hoc loco intellexit, cum immediate addat nomen *Epiſcopi*. Reliquit ergo Paulus Titum in Creta inſula, quæ & una fuit ex Provinciis Macedoniæ, ut legitur in notitia Imperii, idque, ut ibidem per civitates ordinaret Epiſcopos, quod ad Metropolitas in ſua Provincia ſpectat, juxta Canonem IV. Concilii Nicæni; qui licet electionem omnibus Provinciæ Epiſcopis adſcribat, & conſecrationem (ſi plures Provinciales Epiſcopi adeſſe nequeant) tribus præſentibus tradat perficiendam, abſentibus quoque pari modo per ſcripta aſſentientibus, attamen in eo Canone additur, *at firmitas rerum quæ geruntur, per unamquamque Provinciam Metropolitano tribuatur epiſcopo.* Quæ verba ita interpretatur Lupus, ut ſicut ad Romanæ Reipublicæ normam Eccleſiæ Provincias ordinarent Apoſtoli, ita & Nicænum conſequenter ſtatuerit, in quavis Provincia eſſe Epiſcopum Metropolitam, eumque unicum, cui & electorum Provincialium Epiſcoporum, aliorumque omnium per Provinciam agendorum competat confirmatio. Quod ex facto Pauli corroborari poteſt, qui inſtituto in Creta inſula Tito ut Metropolitana auctoritate civitatibus ad Fidem noviter converſis Epiſcopos conſtitueret & ordinaret, factum eſt, ut Gortyna Cretæ Metropolis jus illud ſubſequentibus ſeculis retinuerit, ut inquit Schelſtratius in parte 1. Antiq. illuſt. Diſſert. 1. cap. 3. art. 1. ubi Diœceſes & Provincias in Imperii Notitia memoratas exhibet, & ex quo hæc exſcripſimus.

IX. *Inſtitutio Patriarcharum & Exarchorum.*

Porro in tribus majoribus Imperii civitatibus inſtitutæ ſunt tres potiſſimæ dignitatis Eccleſiæ, & præcipuæ Sedes Patriarchicæ. Nicænum Concilium antiquam conſuetudinem ab Apoſtolis ortam ſervari mandavit Canone VI. *Antiqua conſuetudo ſervetur per Ægyptum Libyam, & Pentapolim, itaut Alexandrinus Epiſcopus horum omnium habeat poteſtatem; quia & urbis Romæ parilis mos eſt. Similiter & apud Antiochiam*, ubi trium Sedium Patriarchalium in præcipuis Imperii urbibus auctoritas firmatur, quam Leo I. Epiſt. 53. ad Anatolium inſtituto Apoſtolorum Principis Petri adſcribit, & ſtabilem permanere præcipit. Et quia ſub Præfecto Prætorio Orientis quinque erant Diœceſes ampliſſimæ Imperii, ut videre eſt in Notitia ſuperius deſcripta, & in Diœceſi Ægyptiaca inſtitutus fuerat Patriarchatus Alexandrinus, ac in Orientali Antiochenus, reſtabant tres Orientis Diœceſes longe ab Italia ſitæ, quæ ſicut a ſuis Vicariis regebantur, ex earum civitatibus præcipuis, ita & Apoſtolos permoverunt, ut ſimile quoddam Patriarchali regimen inſtituerent, quod Nicænum Concilium ſalvum voluit Canone VI. ex pervetuſta conſuetudine Eccleſiaſtica argumentum deſumens. Cum enim Alexandrino juxta formam Romani Patriarchatus jus ſuum attribuiſſet; *Similiter*, inquit, *& apud Antiochiam cæteraſque Provincias, ſuis privilegia ſerventur eccleſiis. Per cæteras Provincias*, inquit Lupus, Vir eruditiſſimus, in illius canonis expoſitione, *intelligit præſertim tres Diœceſes Autocephalas ab omni Patriarchali poteſtate liberas & exemptas, habenteſque Primatem poteſtate pari gaudentem in ſubjectas ſibi Provincias, nempe Diœceſim Aſiaticam ſub Epheſino, Thracicam ſub Heracleenſi, Ponticam ſub Primate Cæſareenſi.* Tres itaque erant Orientis Diœceſes Autocephalæ, nec Patriarchis Alexandrino vel Antiocheno ſubjectæ, quæ ſuis Synodis & Exarchis adminiſtrandæ remanſerunt. Poſtea Patriarchatus Cpolitanus inſtitutus, & in Concilio Chalcedonenſi ſtatutum, ut tres Exarchatus Aſiæ, Cappadociæ, & Thraciæ Cpolitano Epiſcopo ſubjicerentur, ut in Annalibus explicatur. Parte alia Juvenalis quinto Eccleſiæ ſeculo Patriarcha dictus, eique Palæſtinæ, prima Phœnicia & tertia Arabia ceſſere, eo, quo in iiſdem Annalibus explicatur, modo.

X. *Notitia Antiquarum Metropoleon.*

Ex Nilo Doxopatrio, Tract. de V. Thronis Patriarchalibus anno MXLIII. ad Rogerium Siciliæ Regem ſcripto antiquarum Metropoleon notitia quædam hauriri poteſt, licet in eo non contineantur omnes Metropoles & Diœceſes, prout præciſe extitere initio Eccleſiæ & inſtitu-

tarum

tarum Sedium Patriarchalium. Refert illum Allatius in Opere de Conſenſu Eccleſiæ Orientalis & Occidentalis, ex quo cum Schelſtratio laudato art. 4. hæc excerpſi, ut pateat, quot Metropolitas & Epiſcopos ſæculo Eccleſiæ undecimo Patriarchæ Orientis ſub ſe habuerint, quot Patriarcha Hieroſolymitanus contra Sedis Apoſtolicæ judicium uſurparit, & quot Epiſcopus Cpolitanus ex Patriarchatu Romano injuſte avulſerit. Non ſolum enim tres Exarchatus ſibi ſubjecit; ſed & integram Illyrici Diœceſim & totam Siciliæ Provinciam, quæ primis Eccleſiæ ſæculis Patriarchatui Romano parebant in jus ſuum tranſcripſit. Ad hæc via ſternetur ad intelligentiam urbium & Metropoleon, quarum frequens mentio tam in Conciliis, quam etiam in Annalibus.

XI. Patriarchatus Antiochenus. *Antiochenus*, inquit Nilus Archimandrita, cognomento Doxopatrius, *poſſidebat univerſam Aſiam & Orientem, Indiamque ipſam, in quam ad hæc uſque tempora Catholicum ordinans mittit, Romogyros vocatam, & Perſiam, & Babylonem, cui nunc nomen Bagda eſt: eo etiam mittebat Antiochenus Catholicum in urbem Irenupolim Irenupoleos dictum, & Armeniae, & Abaſgiam, & Iberiam, & Mediam, Chaldæam & Parthiam, & Elamitas, & Meſopotamiam. Habet itaque Metropoles XIII.*

I. Metropolim Tyri, quæ ſub ſe habet Epiſcopatus XIII.
II. Tarſi, habet Epiſc. VI.
III. Edeſſa, habet Epiſc. XI.
IV. Apamea, habet Epiſc. VII.
V. Hierapoleos, habet Epiſc. XI.
VI. Boſtri, habet Epiſc. XX.
VII. Anazarbi, habet Epiſc. IX.
VIII. Seleucia, habet Epiſc. XXIV.
IX. Damaſci habet, Epiſc. XI.
X. Amida, habet Epiſc. VIII.
XI. Hazioaleos, habet Epiſc. V.
XII. Darus, habet Epiſc. X.
XIII. Emeſa, habet Epiſc. IV.

Habet præterea & alias Metropoles, quæ ſub ſe nullos habent Epiſcopos, numero octo, quæ cum prius eſſent Epiſcopatus aliis Metropolitanis obnoxia, in dignitatem Metropolitanam provecta ſunt; decretumque, ut aliis Metropolitanis ſubderentur, ſed tantummodo Patriarchæ Antiocheno, & quemadmodum ubique Metropoles per ſe caput eſſent, & quod ante non erant Epiſcopatus, nullos ſub ſe habent Epiſcopos, quemadmodum Metropoles, & ſunt numero octo: I. Beryti. II. Hoſiupoleos, quæ ex Throno Damaſci abſciſſa eſt. III. Laodicea. IV. Samoſatorum. V. Martyropoleos. VI. Mopſueſtia. VII. Adana VIII. Pompeiuleos. Adhuc etiam Antiochenus habet ingentes Archiepiſcopatus octo: I. Berœam. II. Chalcedonem III. Agaballam. IV. Seleuciam Pieria. V. Anaſarbam, quæ & Theodorupolis dicitur. VI. Paltum. VII. Gabulam. VIII. Balaneam. Præter hos habet & alios archiepiſcopatus tenues & liberos V. I. Salamiam. II. Beroam. III. Rhaſon. IV. Agatom. V. Bareuſorum. Ethæ Eccleſiæ omnes Throno Antiocheno ſubduntur.

XII. Patriarchatus Alexandrinus. *Alexandrinus etiam totam Libyam poſſidebat, & Æthiopiam, & Marmaricam uſque ad Tripolim Africanam, necnon univerſam Ægyptum, & Palæſtinam ipſam, in qua eſt Jeroſolyma. Habet itaque & ipſe Provinciam primam Stamnica, in qua prima Metropolis eſt Peluſium varios ſub ſe habens Epiſcopatus; & ſecundam Provinciam Stamnica, in qua eſt ſecunda metropolis Leonte, habens diverſos Epiſcopatus, & primam Provinciam Ægypti, in qua Alexandria, quæ cæterarum caput, & ſecundam Provinciam Ægypti, & Provinciam Arcadia, in qua tertia eſt Metropolis Oxyricus, habens ſub ſe varios Epiſcopatus, & ſecundam Provinciam Thebaidis, in qua eſt Metropolis Ptolemaïs, habens ſub ſe epiſcopatus diverſos; & Provinciam Libya, in qua eſt Metropolis Darinco, habens nonnullos Epiſcopatus: adhuc habet & aliam Metropolim Alexandriam, quæ fuerit ſeptima Marico, & octavam Tonceſim in ſeptimo Nili oſtio ſitam. Septem enim oſtiis Nilus in mare infunditur, in quibus variæ civitates jacent. Hæ itaque octo Alexandrini Metropoles, quæ varios ſub ſe Epiſcopatus habent; quamvis ſint & aliæ quinque nullis Epiſcopatibus conſpicuæ, nempe Damiata, Maris rubri, Pharas, Arer, ... omnes ſimul XIII. Erant Alexandrino & alii Throni diverſi, ſed poſt Severi hæreſim a Severianis ſublati ſunt, quemadmodum & omnis ditio Jeroſolymitana, ipſaque Jeroſolyma, omneſque aliæ Sedes, quæ nunc ſunt ſub Jeroſolymitano Patriarcha, &c.*

XIII. Patriarchatus Hieroſolymitanus. *Thronus Jeroſolymitanus ex Diœceſi ac poteſtate Alexandrini* (verius dixiſſet Antiocheni) *avulſus in dignitatem elatus per ſe caput aliarum Eccleſiarum extitit, & tribus aliis Thronis facultate par. Sancitum nihilominus eſt, poſt Antiochenum honore frui, & referri in Diptychis, & Sedem occupare. Nomenque ſibi Patriarcha Jeroſolymitanus habuit, licet antea epiſcopus eſſet ſub Cæſareenſi Palæſtina, cum illius Metropolis Cæſarea eſſet, & Cæſarea Jeroſolyma, tamquam quæ Cæſarea Epiſcopatus erant, ſubderentur. Habuit vero & alias Metropoles, quæ varios Epiſcopatus ſub ſe habebant, nempe ſecundam Scythopolim ſive Baſan, tertiam Petram, quartam Boſtram, ſive Arabiam. Habet præterea & Archiepiſcopatus nemini obnoxios XXV. nullis Epiſcopatibus nobiles, & qui ſubjacent Throno Jeroſolymitano.*

I. Dioſpolim ſive Georgiupolim.
II. Aſcalonem.
III. Joppem.
IV. Gazam.
V. Anthedonem.
VI. Diocletianupolim.
VII. Eleutheropolim.
VIII. Neapolim.
IX. Sebaſten.
X. Jordanem.
XI. Tiberiadem.
XII. Diocæſaream.
XIII. Maximianupolim.
XIV. Capetoliadem.
XV. Myrum.
XVI. Gadarum.
XVII. Nazaret.
XVIII. Thaborium montem.
XIX. Cyriacupolim.
XX. Adriam.
XXI. Gabalam.
XXII. Æliam.
XXIII. Phaens.
XXIV. Helenupolim.
XXV. Montem Sina.

XIV. Patriarchatus Cpolitanus. *Nunc itaque poſſidet a Deo conſervatus Thronus Conſtantinopolitanus, quem primus vocatus Andreas fundavit, primum Epiſcopum in eo conſtituens, cum adhuc urbs Byzantium eſſet, partem non minimam Aſiæ, Europæque, ut infra indicabimus. Quæ ſunt circa Hadriaticum mare ab Illyrico uſque ad Propontidem, in qua eſt Conſtantinopolis, indeque uſque ad Cherſonem & Chazariam & Chaldiam, & Gothiam, & Abaſgiam, & Iberiam, & Alaniam; namque in eam a Patriarcha Metropolita mittuntur. Sed & omnes Iſtro adjacentes civitates ipſi ſubjiciuntur. Necnon & Danubis fluminis & Cappadociæ urbes, & partes Armeniæ, & Cyclades inſulæ, & reliquæ omnes, quæ ſub ſunt Imperio Conſtantinopolitano, multæ illæ quidem; & maxima inſulæ duæ, Creta & Eubœa, in qua eſt Euripus: ſed & Peloponeſus, & Genrio namque Cyprus ſui juris eſt, ut ſupra memoravimus. Quinimo & in magnam Ruſſiam a Patriarcha Conſtantinopolitano Metropolita mittitur. Sunt itaque Provinciæ & Metropoles Conſtantinopolitano ſubjectæ in Oriente, Occidente, & in aliis Regionibus hæ:*

I. Ca.

chena ante Alexandrinam a Marco nomine Petri erectam, fuerit inſtituta: tamen illi poſtpoſita habeatur. Sic etiam quoniam inter omnes Orientales præfecturas, Syriæ Proconſulatus præſtabat: cum ejus provinciæ metropolis eſſet Antiochia; inde etiam accidit, ut prima omnium Antiochena Eccleſia haberetur: & quantumvis Hieroſolymorum Eccleſia prima omnium origine temporis, & nobilitate rerum in ea conſummatarum merito diei poſſet, cæteriſque ea de cauſa, quæ in Oriente eſſent, Eccleſiis jure præferenda videretur; illi tamen ſubjiceretur.

XI. Cæſarea Metropolis Palæſtinæ.

Secundum eamdem quoque (ut apparet) rationem, non ipſa Hieroſolymorum Eccleſia eſt inſtituta metropolis Palæſtinæ, ſed quod totius illius provinciæ metropolis Cæſarea maritima a Romanis eſſet effecta, illic etiam ſedes metropolitana ejuſdem provinciæ eſt decreta, ſervato tamen aliquo Hieroſolymorum Eccleſiæ honore. Habes id perſpicue declaratum ex his quæ S. Hieronymus (a) ex Apologia Joannis Epiſcopi Hieroſolymitani miſſa ad Theophilum Alexandrinum, ad Pammachium ſcribit, dum ſic ait ex verbis illius: *Reſponde mihi: Ad Alexandrinum Epiſcopum Palæſtina quid pertinet? Ni fallor, hoc ibi decernitur* (in Concilio Nicæno ſcilicet) *ut Palæſtinæ metropolis Cæſarea ſit & totius Orientis Antiochia.* Hæc ille. Cæterum longe ante Nicænum Concilium Cæſaream Palæſtinæ metropolim eſſe inſtitutam, ipſe canon (b) Concilii Nicæni non obſcure ſignificat, cum ſic ait: *Quia conſuetudo obtinuit, & antiqua traditio, ut Æliæ epiſcopus honoretur: habeat honoris conſequentiam, ſalva metropolis propria dignitate.* Hæc erat Cæſarea, quæ, auctore Joſepho (c), maxima omnium Judææ provinciæ civitatum erat. Sic igitur (ut dictum eſt) Antiochenæ Eccleſiæ, quæ potiſſima tunc temporis haberetur, Petrus, quod inter Apoſtolos primatum ageret, curam ſuſcepit: cujus quidem inſtitutionis memoriam antiquitus Eccleſia Catholica anniverſaria celebritate peragere conſuevit vigeſimaſecunda Februarii (d).

(a) Hier. epiſt. 61.

(b) Conc. Nican. can. 7.

(c) Joſeph. de bello Jud. lib. 3. c. 14.

(d) Martyrol. Rom. & alia ea die.

I Cæſarea Cappadocia habens Epiſcopatus VIII.
II Epheſus Aſia habens Epiſc. XXXIV.
III Heraclea Thracia habens Epiſc. XXV.
IV Ancyra Galatia habens Epiſc. VIII.
V Cyzicus Helleſponti habens Epiſc. XII.
VI Sardes Aſia habens Epiſc. XXV.
VII Nicomedia Bithynia habens Ep. XII.
VIII Nicæa ejuſdem Bithyniæ habens Epiſcopatus VI.
IX Chalcedon ejuſdem Provinciæ ſine ſubditis.
X Side Pamphilia habens Epiſc. XVI.
XI Sebaſtia ſecunda Armenia habens Epiſcopatus VII.
XII. Amaſia Helenoponti habens Ep. VII.
Cujus Epiſcopatus erat & ipſa Iberia.
XIII Melitene Armenia habens Ep. IX.
Ex quibus eſt & Epiſcopatus Cucuſus, quo in exilium miſſus eſt Aureæ Linguæ Joannes.
XIV Tyana ſecunda Cappadocia habens Epiſcopatus III.
XV Gangra Paphlagonia habens Ep. III.
XVI Theſſalonica Theſſalia habens Ep. VIII.
XVII Claudiopolis Honoriadis habens Epiſcopatus V.
XVIII. Neocæſarea Ponti Polemoniaci habens Epiſcopatus VII.
XIX Peſſinus ſecunda Galatia habens Epiſcopatus VII.
XX Myra Lycia habens Epiſc. XXXIII.
XXI Stauropolis Caria habens Ep. XXVI.
XXII Laodicea Phrygia Pacatiana habens Epiſcopatus XXI.
XXIII Synada Phrygia Salutaris habens Epiſcopatus XX.
XXIV Iconium Lycaonia habens Ep. XV.
XXV Antiochia Piſidia habens Ep. XXI.
XXVI Perge ſive Sylæum Pamphylia habens Epiſcopatus XVII.
XXVII Corinthus Peloponeſi habens Ep. VII.
XXVIII Athenæ Græcia habens Ep. XI.
XXIX Mocęſus Cappadocia habens Ep. IV.
XXX Creta habens Epiſc. X.
XXXI Rhegium Calabria habens Ep. XIII.
XXXII Patra Peloponeſi habens Ep. V.
XXXIII Trapezus Lazica habens Ep. XV.
XXXIV Lariſſa Græcia habens Ep. XVII.
XXXV. Naupactus Nicopoleos habens Epiſcopatus IX.
XXXVI Philippopolis Thraciæ habens Epiſcopatus X.
XXXVII Trajanopolis Rhodopes habens Epiſcopatus VII.
XXXVIII Rhodus Cycladum inſ. habens Epiſcopatus XII.
XXXIX Philippi Macedonia habens Epiſcopatus VII.
XL Hadrianopolis Hemimonti habens Epiſcopatus XI.
XLI Hierapolis Phrygia Pacatiana habens Epiſcopatus IX.
XLII Rhodoſtolum ſeu Diſtra Hemimonti habens Epiſcopatus V.
XLIII Dyrrachium habens Ep. IV.
XLIV Smyrna Aſia habens Ep. V.
XLV Syracuſa Sicilia habens Ep. XXI.
XLVI Catania, quæ cum Syracuſani eſſet Epiſcopatus, propter S. Leonem in Archiepiſcopatus dignitatem provecta eſt.
XLVII Ammorium Phrygia habens Ep. V.
XLVIII Camuchus Armenia habens Epiſcopatus VIII.
XLIX Cotyæum Phrygia habens Ep. XIII.
L Sancta Severina Calabria habens Ep. V.
LI Mitylene Leſbi inſula habens Ep. VI.
LII Nova Patra Græcia habens Ep. IV.
LIII Theba Græcia habens Ep. III.
LIV Serra Theſſalia habens Ep. LVII.
LV Ænus.
LVI Corcyra.
LVII Meſembria.
LVIII Amaſtris Ponti.
LIX Chonæ Phrygia.
LX Pompeiopolis.
LXI Atalia a Syleo avulſa.
LXII Paranoxia a Rhodo avulſa.
LXIII Lacedæmonia a Patris Peloponeſi avulſa.
LXIV Madyta ab Heraclea avulſa.
LXV Abydus a Cizyco avulſa, &c.

Hæc omnia ex Nilo Doxopatrio lib. 5. de Thronis Patriarchalibus, ubi ultra prædictas Metropoles ſub Cpolitano, XXXV. alias numerat. Et hæc de ſtatu Eccleſiæ Orientalis ſeculo XI.

XII. Deinde quod pertinet ad eamdem Eccleſiam Antiochenam: diſſimulare non poſſumus, quod ex recentioribus quidam, (a) nullam prorſus habens rationem antiquorum Patrum & Eccleſiaſticæ antiquæ traditionis, quæ ſunt omnium ſtabilita conſenſu, invertens, & inaudita hactenus ac nova ſtatuens, affirmare conatus eſt, Antiochenam Eccleſiam poſt Romanam fuiſſe a Petro inſtitutam; ea tantum ratione perſuaſus, quod tam ex Actis Apoſtolicis, quam ex epiſtola Pauli ad Galatas (b) conſtare ait, Petrum numquam ex Judæa acceſſiſſe. Sed ubi hæc Lucas, & quo in loco Paulus affirmat? nullibi prorſus: niſi forte dicere velit; quoniam neuter horum de acceſſu Petri Antiochiam meminiſſet, idcirco e Judæa non receſſiſſe probari. Levis admodum, atque nullius plane ponderis argumentatio, ſed peculiaris noſtrorum temporum Novatoribus, qui in promptu habent ut negent quidquid in Scripturis non reperitur expreſſum. Sed quis eſt qui dubitet de rebus geſtis Apoſtolorum permulta a Luca eſſe prætermiſſa? quod cum ex multis aliis, tum etiam ex Pauli epiſtolis (ut ſuis locis videbimus) ſæpe demonſtrabitur. Certe quidem ſi quis hiſtoriæ Actorum a Luca ſcriptorum aſſuevit, atque ea omnia recta temporis ratione digeſſit: inveniſſe certum eſt, ipſum in ſcribendis Actis Apoſtolorum illud iniiſſe conſilium, ut res, quibus præſens non adfuit, vel omnino ſilentio obvolutas relinqueret, vel plurimum annorum ſpatia unius fere periodi ſententia perſtringeret; quibus vero interfuit, cunctas ſingillatim atque exacte conſcriberet.

(a) *Onuphr. in addit. ad Platin.*

(b) *Galat. 2.*

XIII. At quanam ratione idem auctor ipſum Euſebium ſuæ cogit adſtipulari ſententiæ, qui tam expreſſe Antiochenam ſedem hoc anno fundatam eſſe ab eodem Apoſtolo Petro teſtatur? Nec certe curandum, ſi ea Euſebii aſſertio in aliquibus exemplaribus, haud tamen in antiquis (ut experti ſumus) deſideretur: nam eadem ejuſdem Euſebii teſtificatione firmiſſime teſtata habentur. Cum enim conſtans ſit, tam traditione quam ſcriptis, Petrum Antiochenam Eccleſiam annis ſeptem adminiſtraſſe; pateatque (ut vidimus ejuſdem aſſertione) ipſum anno ſecundo Claudii, cum primum Eccleſiam Antiochenam fundaſſet, Romam eſſe profectum: ex neceſſaria propemodum aſſumptione dicendum eſt, hoc ultimo anno Tiberii (ut ejuſdem Chronicon habet) ab eo fuiſſe ſedem Antiochenam erectam: ac rurſus (ut pluribus ſuo loco dicetur) eumdem ipſum anno ſecundo Claudii, non prius, ex Oriente Romam eſſe profectum. Ex his igitur in primis confutatur quod dicitur, Petro ante ſuum carcerem minus licuiſſe erigere Eccleſiam Antiochenam, quod Lucas Petri acta proſecutus, de ea re nihil omnino dixerit.

XIV. At certe quidem vidimus, hoc potiſſimum anno, Petrum bene uſum Eccleſiæ pace, peragraſſe omnes Eccleſias in Syria erectas. Quid enim aliud ſibi volunt illa Lucæ (c) verba: *Factum eſt autem, ut Petrus dum pertranſiret univerſos, deveniret ad ſanctos, qui habitabant Lyddæ, &c.* An putandum, qui univerſas tunc inviſit Eccleſias, Antiochenam præteriiſſe, quæ maxima omnium haberetur? Illuc enim (ut idem tradit Lucas d) complures ex perſecutione facta ſub Stephano commigrarant; & licet idem dicat eos nemini locutos eſſe verbum, niſi Judæis; non putet quis fuiſſe exiguum, ac plane contemnendum numerum Judæorum Antiochiæ agentium: nam illorum qui a Seleuco civitate donati fuerant, ingentem plane fuiſſe numerum, eoſdemque nobiliſſimos fuiſſe, utpote ex æquo cum Gentilibus ejuſdem civitatis municipes, & qui eadem jura poſſiderent, Joſephus (e) agens contra Apionem teſtatur: quod quidem jus, nec dirutis Hieroſolymis, & Judæorum rebus funditus pene collapſis, a Veſpaſiano fuiſſe ſublatum, contra nitentibus licet cæteris Gentilibus civibus Antiochenis, idem auctor affirmat (f): æneis enim tabulis hæc ſcripta erant privilegia Judæorum, quas Titus (g) indelebiles ſervari voluit. Erat autem adeo ingens Judæorum Antiochiæ degentium numerus, ut tempore belli a Tito illati, cum Syri & Palæſtini Gentiles, qui apud ſe eſſent Judæos occiderent, vel ſaltem vinculis manciparent: Antiocheni quantumlibet in eos animo eſſent infenſo, tamen propter eorum multitudinem ab illorum invaſione abſtinuiſſe, crediti ſint (h). Hæc ergo diximus, ad inſinuandum quod licet apertum non eſſet oſtium fidei Gentibus, tamen ex Judæis Antiochenis nobilis potuit colligi Eccleſia Antiochiæ, cui peculiariter præeſſet Petrus Apoſtolus. Cum vero poſt reſeratam Gentilibus fidei januam, major ex illis fieret in dies ad Chriſtianam fidem acceſſio; tunc evenit quod idem Lucas tradit (i) ut illuc Barnabas Hieroſolymis mitteretur. Nihil ergo repugnat, quin antea a Petro, ex his qui erant in circumciſione credentes, erecta fuerit ſedes Antiochena.

(c) *Act. 9.*

(d) *Act. 11.*

De Judæis Antiochiæ habitantibus.

(e) *Joſeph. contra Apion. lib. 2.*

(f) *Joſeph. ant. lib. 12. c. 3.*

(g) *Joſeph. de bello Jud. l. 7. cap. 24.*

(h) *Joſeph. de bello Jud. l. 2. c. 30.*

(i) *Act. 11.*

XV. Eadem quoque facilitate illa ratio confutatur, qua dicitur Petrus a Paulo viſitatus poſt triennium Hieroſolymis, & non Antiochiæ; ubi nonniſi poſt annos quatuordecim ab eo tempore quo Hieroſolymis illum primo convenit, poſtea nactus eſt; quando ea inter ipſos amica altercatio facta eſt, ut idem Paulus ſcribit ad Galatas (k). At quanti nam ponderis hæc objectio? An quia Paulus Hieroſolymis Petrum hoc anno reperit, manſitque (ut ait) apud eum diebus quindecim, impedimento neceſſario eſſe potuit, ne ipſe perrexerit Antiochiam, eamque ſtabilierit Eccleſiam:

Dilutio objectorum.

(k) *Gal. 2.*

Digitized by Google

ſiam: cum præſertim (ut vidimus ex actis Lucæ *a*) hoc ipſo anno idem Petrus Hieroſolymis egreſſus, univerſos inviſit qui erant in Syria, Chriſtianos? Huic quidem ſimile illud eſt: Paulus poſt annos quatuordecim Petrum nactus eſt Antiochiæ: ergo quod tunc temporis Petrus illic erat agens, numquam ante alias illam adiit civitatem; neque hoc, quo poſuimus, ſed illo potius tempore Antiochenam ille erexit Eccleſiam. Sed quid hæc his noſtris obſtant, quo minus hoc anno Petrus ſedere cœperit Antiochiæ, tenueritque eam ſedem uſque ad annum ſecundum Claudii? Quæ ratio cogit, ut cum Paulus poſt annos quatuordecim Petrum convenerit Antiochiæ, non ante tempus illud Petrus ſederit Antiochiæ, ſed tunc primum ibi ageret ejus civitatis Epiſcopum? Sed relegamus ſeriem rerum geſtarum. Cum enim (ut dictum eſt) Petrus eidem ſedi præfuiſſet Epiſcopus annis ſeptem, anno ſecundo Claudii Romam venit, ubi manſit ad illud uſque tempus, quo Claudii edicto Judæi Roma ſunt pulſi: tunc enim Petrus reverſus in Orientem, non Hieroſolymam tantum, ſed etiam profectus eſt Antiochiam, tuncque illic eum Paulus convenit; ſicque cum hæc omnia magna inter ſe conſenſione cohæreant, nulla eſt quæ ex his jure oriri poſſit objectio.

(a) Act. 9.

XVI. Quomodo Petrus erexit Sedem Antiochenam.

Sed & illud exactius perquiramus, quod maxime omnium ad hujus hiſtoriæ veritatem intelligendam conferre poſſe videtur: Quidnam proprie ſit, quod dicitur Petrus fundaſſe Eccleſiam Antiochenam, in eaque annis ſeptem ſediſſe. Errant, mea ſententia, qui exiſtimarunt ad hoc opus fuiſſe ut Petrus petierit Antiochiam, & ibi jugiter permanſerit annis ſeptem. Nam ſi præſentia Petri quamlibet Eccleſiam primariam effeciſſet; tot eſſent numerandæ ſedes Patriarchales, quot a Petro fuerunt Eccleſiæ inſtitutæ: fuiſſe namque earum immenſum plane numerum, nemo puto inficias ierit. Cum vero ex adverſo ſedes Alexandrina, in qua aliquando fuiſſe Petrum, certa aliqua aſſertione nequaquam monſtrari poteſt, poſt Romanam ſedem omnium maxima ab eo fuerit inſtituta: plane perſpicue intelligi poſſe videtur, non præſentiam Petri, ſed ejus potiſſimum requiſitam eſſe auctoritatem ad conſtituendam ſedem aliquam Patriarchalem. Modo igitur, ut dicamus a Petro fundatam ſeu erectam ſedem Antiochenam; non eſt intelligendum, quod ibi Petrus primo prædicaverit Evangelium: id enim factum eſſe ab illis qui poſt necem Stephani pulſi Hieroſolymis ſunt, diſcipulis, Lucæ teſtimonio (quod diximus) exploratum ſatis atque perſpectum habetur: Sed accipiendum eſt, ſic a Petro fundatam dici Eccleſiam Antiochenam; quod ſcilicet illi a Petro præcipua dignitas ſit collata, ut Orientalium ſedium maxima diceretur, & eſſet, nam ſi ante Petrum alii prædicavere diſcipuli Evangelium Antiochiæ, a quibus jactum videretur Eccleſiæ fundamentum; quamvis Petrus & Paulus poſtea iiſdem Evengelium prædicaſſent, certe hac ex parte fundatores dici non poterant, ſecundum quod idem Paulus ad Romanos ſcribens ait (*b*): *Sic prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem.* Quod ſi quoquo modo, quia Petrus poſt alios Antiochiæ Evangelium prædicavit, fundaſſe eam Eccleſiam dicendus eſſet; nihil certe hac de cauſa tribuendum amplius Petro quam Paulo, cum & ipſe ibidem eadem in re egregiam operam navaverit. Etenim quod ad hoc ſpectat, non plus Petro, Ignatius ſcribens ad Magneſianos, quam Paulo tribuit, affirmans ab utroque eſſe fundatam Eccleſiam Antiochenam. Quamobrem ut a Petro peculiariter dici poſſit (quod tradunt omnes) fundatam eſſe Eccleſiam Antiochenam: dicendum eſt, Petrum primo erexiſſe, ſeu inſtituiſſe ſedem Patriarchalem Antiochenam: Ad quod agendum (ſi velimus & hoc dicere) nulla profecto incubuit neceſſitas ut Petrus abierit Antiochiam; cum ubicumque ageret, id ſua, qua pollebat, Auctoritate præſtare potuiſſet.

(b) Rom. 15.

XVII.

Sic igitur erecta atque fundata a Petro Eccleſia Antiochena, omnium quæ hactenus erectæ fuiſſent Eccleſiæ præcipua atque potiſſima, nullius certe niſi Apoſtolorum omnium Principis potuit ſedes eſſe. Hierarchicus enim ordo, quem Chriſtus in ſua Eccleſia ſervari voluit (de quo præter illa quæ diximus, plura dicturi ſumus) haud pati poſſe videtur, ut in prima ſede alius quiſpiam quam primus Apoſtolus ſederet Epiſcopus. ſed quod ſedere dicimus, neminem adeo rudem putamus, ut cum dictum ſit Petrum ſediſſe Antiochiæ annis ſeptem (tot enim numerantur ab ejus inſtitutione uſque ad Romanam ſedem firmiter ſtabilitam) numquam velit per illud ſpatium temporis ipſum Antiochia receſſiſſe: ſicut cum fertur eumdem ſediſſe Romæ annis vigintiquinque, numquam eo tempore profectum alio eſſe contendat. Nam cui non tantum unius civitatis, ſed totius Chriſtiani orbis onus incumbebat, ac ſolicitudo eum ſimul urgebat; quique omnibus proſpicere, omnes (ſi poſſet) inviſere, inſtituere, monere, hortari ac denique univerſum gregem ſibi creditum paſcere tenebatur; quonam pacto, illis præſertim temporibus, cum fides Chriſtiana a Gentibus atque Judæis ubique vexaretur, unius civitatis, licet ampliſſimæ, valuit anguſtiis contineri; & non potius (quod ab eo factum hoc anno ex Luca vidimus) circumiens regiones, univerſas adiret Ec-

Quomodo annis ſeptem præfuit Petrus Antiochiæ.

cleſias? Sic igitur accipiendum eſt Petrum annis ſeptem præfuiſſe Epiſcopum ſedi Antiochenæ; quod donec alia ab eo ſedes, nempe Romana quam maximam omnium eſſe voluit, eſſet erecta, ipſe Petrus ſit dictus Epiſcopus Antiochenus, inde vero Epiſcopus Urbis fuerit appellatus.

XVIII. His igitur de ſede Antiochena elucidatis: omnia quæ fruſtra objici poſſunt de Petro, quod non fuerit his temporibus Antiochiæ (licet & id falſum eſſe diximus) vel quod non integris annis ſeptem ibidem ſederit, irrita prorſus caſſaque redduntur. Quod vero ab Euſebio (a) poſt expletam functionem ipſius ſeptem annorum ſedis Antiochenæ dicatur Evodius primus Epiſcopus Antiochenus; hoc ille monſtrat, quod poſt Petrum Apoſtolum primus hic ſederit: ex his enim quæ ab eodem auctore antea dicta ſunt, hæc de Evodio in neceſſariam ducuntur conſequentiam: quæ etſi eſſent obſcura ſatis ab Ignatio (b) declarantur, qui ejuſdem ſedis fuit Epiſcopus; cum ad eandem Eccleſiam Antiochenam ſic ſcribit: *Mementote Evodii beatiſſimi Patris veſtri, qui primus poſt Apoſtolos gubernacula veſtræ Eccleſiæ ſortitus eſt.* Non ergo primus Evodius eſt inſtitutus Epiſcopus Antiochenus; ſed poſt Apoſtolos, nempe Petrum (pluralem numerum pro ſingulari, ut aſſolet, ponens) eum ordinatum dicit Epiſcopum. Sic primus igitur Evodius eſt dictos Epiſcopus Antiochenus, quod a Petro primus eam rexit Eccleſiam licet ordine, eſſet dicendus ſecundus: ſed alia etiam ratione primus: quod qui poſt Petrum eſt creatus ejus civitatis Epiſcopus, non proprie nec in omnibus poſſet dici Petri ſucceſsor: tranſlata enim ſemel Romam Petri ſede, ille re vera tantum dicendus erat Petri ſucceſsor, qui poſt ejus obitum ſuffectus eſt in locum ipſius Romanus Epiſcopus. Qui vero poſt eum Eccleſiæ Antiochenæ eſt præfectus Antiſtes, nequaquam ſummæ omnium ſedis eſt jus conſecutus: hoc enim perſonæ conjunctum, ipſe Romanæ, quam erexit, Eccleſiæ contulerat: ſicque hac ex parte Evodius novus & primus ſedis Antiochenæ Epiſcopus habebatur.

(a) *Euſebius in Chron.*
Quomodo Evodius primus Epiſcopus Antiochenus.
(b) *Ignatius epiſt. 12.*

XIX. Sed & ex his ipſis adverſus contraria aſſerentem inſtamus. Si (quod nec quiſquam hactenus negare viſus eſt) Evodius anno tertio Claudii (ut ponitur ab Euſebio) eſt creatus Epiſcopus primus Antiochenus; quanam ratione quove jure dici poteſt, Petrum poſt erectam Romanam Eccleſiam, iterum Claudii edicti occaſione in Orientem reverſum, inſtituiſſe ſeu fundaſſe eam Eccleſiam, quæ multo ante jam habebat Epiſcopum ordinatum? Vel quo modo illic ſedit, ubi jam ex ſententia ipſius & omnium, ſedebat Evodius? An fortaſſe dicendum, quod Petrus Evodium, ut ipſe ſederet, in ordinem redegit, vel una cum eo ſedit, vel eo defuncto (quod non probatur) ſucceſſit in locum Evodii? Has omnes nonniſi inanes eſſe nugas, quis non intelligit? At fortaſſe dicet, ſic Petrum fundaſſe Eccleſiam Antiochenam dici debere, quod eam tunc ſedem Patriarchalem inſtituerit, non tamen quod ipſe in ea ſederit. Sed hac ſtante ſententia, negandum eſſet, quod in hanc diem Græci omnes, & inter eos Joannes Chryſoſtomus (c) ejus Eccleſiæ olim presbyter, ac Latini pariter una eademque conſenſione ſuis ipſorum ſcriptis profeſſi ſunt, Petrum Apoſtolorum Principem Antiochiæ ſediſſe Epiſcopum: quinimmo multo eum tempore illic ſediſſe, idem Chryſoſtomus his verbis ſignificat: *Petrus, cui claves regni cælorum dedit, cujus arbitrio & poteſtati cuncta permiſit; hunc hic longo tempore juſſit commorari: quamobrem univerſo Orbe ex altera parte civitas noſtra reſpondet.* Hæc ipſe. Alii uſque ad annum ſeptimum ſediſſe dixerunt: quod tam Euſebius (ut dictum eſt) quam Latini omnes, qui numerant annos ſedis Antiochenæ, teſtantur; licet ex Græcis unus tantum Nicephorus (d) ponat annos duos.

Diluti obiectorum.
(c) *Chryſ. homil. de tranſlat. ſancti Ignatii.*
(d) *Niceph. in Chron.*

Sed quoniam neminem negaturum exiſtimo Petrum non tantum inſtituiſſe ſedem Antiochenam, ſed & in ea etiam ſediſſe Epiſcopum: quo modo rogo, eodem tempore Romæ & Antiochiæ ſedit, qui Romanam ſedem ſemel inſtituens, illic ſediſſe ab omnibus traditur annis vigintiquinque? Tot igitur annos a Romana Petri ſede quis minuat neceſſe eſt, quot Antiochenæ Petri ſedi dederit; ac etiam totidem ſedem Romanam vacaſſe annos, æque affirmare opus ſit. Inſuper dicere Petrum una cum Evodio ſediſſe, qui numquam uſque ad obitum ceſſaſſe inveniri poterit, habendum eſſet pro monſtro: ſicut ſi quis etiam dixerit, ſic ſediſſe annis ſeptem Antiochiæ, ut etiam eo tempore, licet abſens, Romæ per corepiſcopos ſedere non deſierit. Primo enim caſu, idem eſſet unam Eccleſiam duos habere præſidentes Epiſcopos, quod in uno corpore duo eſſe capita: ſecundo autem, unum caput duobus corporibus eſſe inſitum: ſic enim accipiendum eſſet, uno eodemque tempore Romæ ſediſſe, & Antiochiæ, nimirum in utraque Eccleſia unum caput viſibile oſtentare, & contra hierarchicum Eccleſiæ ordinem, monarchiam uno tantum loco conſiſtentem, duorum locorum diverſitate disjungere; nec unam eſſe ſedem quæ ſumma omnium prædicetur, ſed duas æque ſublimes: eo enim nomine illum oportuit præfuiſſe Eccleſiæ Antiochenæ; cum alioqui negari non XX.

poſſit,

poſſit, Petrum ſua auctoritate, qua univerſi gregis paſtorem agit, omnibus Chriſtiani orbis Eccleſiis præſidere. Qua ratione ſi diceremus eodem quoque modo Petrum præfuiſſe Eccleſiæ Antiochenæ: cum ſic æque cujuſque civitatis Eccleſiæ Petrus quoque eſſet dicendus Epiſcopus; nequicquam præ cæteris vendicare ſibi poſſet Eccleſia Antiochena. Vide, obſecro, per quos anfractus, ac loca devia, planeque iovia, ducenda ſit hujuſmodi de ſede Antiochenæ Eccleſiæ diſputatio: quo omnem aditum mendacio undique occluſum eſſe monſtremus.

XXI. Nec illud confutare prætermittimus (licet ut res nullius plane momenti diſſimulari abſque aliquo veritatis præjudicio poſſet) quod dicitur, impoſſibile fuiſſe Petrum, antequam Romam migraſſet, ſediſſe ſeptem annis Antiochiæ; eo quod a tempore quo Petrus Antiochenam ſedem instituiſſe traditur, uſque ad tempus anni ſecundi Claudii, quo elapſus e carcere Romam venit, non amplius (ut qui adverſatur affirmat) quam anni quinque intercedant. Sed ut patenter monſtremus hæc affirmantem, in annorum ſupputatione maniſeſtiſſime decipi; redigamus annorum numeri rationem ad calculum. Euſebius (ut dictum eſt) ponit Eccleſiam Antiochenam fundatam a Petro anno ultimo Tiberii Imperatoris, Olympiade duceoteſima tertia, anno quarto: rurſus vero Olympiade ducenteſima qainta, anno ſecundo, quo ab eo adſcribitur Claudii Imp. ſecundus annus, ab eodem ponitur Petri Romam profectio. Numerando igitur ab anno quarto dictæ ducenteſimæ tertiæ Olympiadis uſque ad annum ſecundum ducenteſimæ quintæ, ſeptem colligi annos, quis non videt? unum videlicet ducenteſimæ tertiæ, quatuor ducenteſimæ quartæ, ac duos ducenteſimæ quintæ Olympiadis. Sicque ſeptem ſaltem inchoati numeraotur anni a tempore inſtitutæ ſedis Antiochenæ, uſque ad Petti Romam verſus profectionem: immo plenos eſſe numerandos ſeptem annos ſedis Antiochenæ, inferius ſuo loco, cum de Evodio ſucceſſore erit ſermo, apertius demonſtrabimus.

Septem anni ſedis Antiochenæ.

XXII. Nec eſt denique quod quis objiciat poſt hæc omnia confutata, de Apollonii (*a*) antiqui Theologi ſententia, ex traditione majorum (ut ait) accepta; qua dicitur, Salvatorem mandatum ſuis dediſſe Apoſtolis, ne ad duodecim annos Hieroſolymis decederent: quaſi non licuerit Petro proficiſci Antiochiam. Sed profecto majoris eſſe fidei Acta Apoſtolorum a Luca conſcripta, quavis auctoritate majorum, nemo negarit. Certe quidem ante illud tempus Petrum & Joannem Hieroſolymis receſſiſſe, ac Samariam petiiſſe; quin & ipſum Petrum (ut vidimus) Syriam Palæſtinam, viſitando Eccleſias, peragraſſe; immo (ut ſuo loco monſtrabimus) eumdem ante dictum tempus e carcere ab Aogelo liberatum, non tantum Hieroſolymis, ſed e Judæa etiam exceſſiſſe, ex iiſdem Actis certum exploratumque habetur; adeo ut omnis prorſus de duodecim annorum mora ſententia Apollonii confutetur. Si enim id Dominus juſſiſſet, baud putandum contra Domini præcepeum Apoſtolos Hieroſolymis profectos eſſe. Sed quantumlibet ab Apollonio dicta, vera eſſe dixerimus; eadem ſecundum illam Domini ſententiam eſſent accipienda, qua dixerat, ac iiſdem Apoſtolis præceperat, ne in vias Geotium abirent, nec in civitates Samaritanorum intrarent: & tamen (quod dictum eſt) conſtat, Petrum cum Joanne Hieroſolymis receſſiſſe, ac Samariam adiiſſe, rurſumque Gentibus ad Eccleſiam aditum reſeraſſe, & Gentium regiones peragraſſe: ut appareat, eo tendiſſe Chriſti juſſionem atque mandatum, ut Apoſtoli ante omnia Judæis, quorum erant promiſſiones, intenderent, quo etiam ſenſu accipienda ſunt quæ de ſe ipſo Domious dixerat (*b*): *Non ſum miſſus niſi ad oves quæ perierunt domus Iſrael.* At de his hactenus.

(*a*) *Apud Euſeb. li. 5. c. 17.*

De ſententia Apollonii.

(*b*) *Matth. 15.*

XXIII. His igitur levibus de Antiochena ſede obiectionibus confutatis, brevi compendio quæ fuſius dicta ſunt colligentes, dicimus, Eccleſiam Antiochenam hoc potiſſimum anoo a Petro Apoſtolorum Principe inſtitutam, eumdemque ſeptem eidem præfuiſſe annis, quouſque ſcilicet Romanam Eccleſiam erigens, una cum perſona, omne ſummi Pontificii jus in eam tranſtulit: idque ratum ac firmum haberi etiam majorum traditione, ſacrorum antiquorum Ritualium atteſtatione librorum, coufirmatione vetuſtiſſimi commentarii de Romanis Pontificibus, qui fertur nomine Damaſi: his inſuper adſtipulati Romanos Pontifices (quamvis gratior ea illis ſententia videri potuiſſet, qua aſſeritur, Romanam Eccleſiam fuiſſe a Petro primitus inſtitutam) poſt Anacletum (*c*), Antherum (*d*), atque Marcellum (*e*), quorum ſcriptorum fides adducitur in controverſiam, etiam cæteros, quorum ſcriptorum fides nulla in re vacillat, nempe Leonem (*f*) Magnum, Gelaſium (*g*), Pelagium (*h*), Gregorium (*i*), atque alios Romanæ ſedis Epiſcopos: junge his Hieronymum (*k*) id ipſum iterum profitentem, Iſidorum, Bedam (*l*), Adonem (*m*): & alios his recentiores ferme innumeros. Sed (quod omnibus præſtat) hæc ipſa Romanorum Conciliorum decretis ſunt firmata ac prorſus ſtabilita; ut jam ab iis diſſentire, maxime temerarium debeat judicari. Eſt quippe canon Concilii Romani ſub Damaſo, quod continet Collectio Creſconiana (eſt in noſtro codice numero 236.) qui habet hæc verba: *Tertia vero ſedes apud Antiochiam beatiſſimi Apo-*

De erectione ſedis Antiochenæ fides certa.

(*c*) *Anaclet. epiſt. 3.*
(*d*) *Anther. ad Epiſc. Baetc.*
(*e*) *Marcell. ad. Epiſc. Antioch.*
(*f*) *Leo ſer. 1. in Natal. Apoſt.*
(*g*) *Gelaſ. in Conc. Rom. c. 9.*
(*h*) *Pelag. 1. epiſt. ad Benegnum.*
(*i*) *Gregor. li. 6. indi. 15. epiſt. 37.*
(*k*) *Hier. de Script. Eccl. in Petro & in epiſt. ad Gal. c. 2.*
(*l*) *Beda de ſex ætat.*
(*m*) *Ado in Chron.*

Apoſtoli Petri habetur honorabilis: eo quod illam primitus quam Romam veniſſet, habitavit: & illic primum nomen Chriſtianorum novellæ gentis exortum eſt. Hæc ibi. Eadem repetita habentur in Concilio ſeptuaginta Epiſcoporum Romæ ſub Gelaſio Papa habito.

XXIV. Epilogus de ſede Antiochena dictorum. Sic igitur traditione, Conciliorum auctoritate, ſanctorum Patrum aſſertione, rata firmaque ſunto quæ de Eccleſia Antiochena ſunt dicta: a quibus diſſentientes, in aperta mendacia ac plane portenta incidere ſit neceſſe: quale in primis eſt, id velle negare, quod eſt in confeſſo apud omnes, tenuiſſe Petrum Romanam ſedem uſque ad obitum annis vigintiquinque; tot enim annos ex his minuas neceſſe eſt, quot tribueris ſedi Antiochenæ, ſi hanc poſt Romanam ab eo conſtitutam, & in ea annis ſeptem ſediſſe fatearis. Rurſum (quod abſurdum eſt dicere) fateri compelleris, Romanam ſedem Antiochiam fuiſſe tranſlatam. Et ſi velis dicere, Petrum ſic erexiſſe ſedem Antiochenam, non tamen ut deſierit eſſe Romanus Epiſcopus: tunc dicere opus eſſet, non unam in una Eccleſia univerſali (ut par erat) ſummam ſedem inſtituiſſe Pontificiam, ſed plane duas, Romanam, & Antiochenam; ſicque (quod turpe monſtrum referat) unum ſummum caput duobus fuiſſe junctum corporibus, immo & alteri eorum duo ſimul capita fuiſſe conjuncta (quod diximus) Petrum videlicet, & Evodium, qui Antiochiæ tunc ſedebat. Quod ſi dicas, nequaquam Antiochiæ ſediſſe Petrum, ſed tantum hoc illi præſtitiſſe, ut quæ primitus fuiſſet ab aliis inſtituta, eadem a Petro aucta fuerit privilegio, ut Patriarchalis Eccleſia diceretur. At quanam cauſa, rogo, in Eccleſia Catholica celebrari conſuevit antiquitus anniverſaria ſolemnitate cathedra Antiochena, ſi in ea Petrus non ſedit? Si dicas id agi, quod a Petro fuerit inſtituta in ea Eccleſia ſedes Patriarchalis: cur, inquam, ſi hanc cauſam prætexis, non magis Alexandrinæ ſedis annua celebritas agitur, quæ majori quam Antiochena ab eodem Petro aucta eſt dignitatis amplitudine? Vides igitur mendacium latebras quaquaverſum quæritans, & effugium undique captans, manifeſtæ tamen lucis veritate redargui.

XXV. Faceſſat itaque de ſede Antiochena recenter aſſerta ſententia: ſed quod antiqua traditio docuit, quodque Patres teſtati ſunt, ac ſemper tenuit & hactenus tenet & obſervat Eccleſia, maneat firmum, ac ſuo robore inconcuſſum, nec ullo novitatis labefactetur acceſſu: ipſam ſcilicet Antiochenam ſedem primitus a Petro eſſe erectam atque inſtitutam, in eaque ſediſſe ſeptem annis: exinde vero Romam eamdem tranſtuliſſe, ac firmiter ſtabiliſſe, ſediſſeque in ea uſque ad ſuſceptum in cruce pro Chriſti fide martyrium: non tamen quod ſemper Romæ permanſerit; quippe qui univerſi gregis cura adſtrictus, ut omnibus proſpiceret, officio & conſilio non deerat: ſicut (quod etiam antea diximus) eumdem annis ſeptem præfuiſſe Eccleſiæ Antiochenæ, non ſic accipiendum de locali ſitu, ut numquam loco motus, ſemper eo tempore ſederit, ſed potius auctoritate præfuerit: nec ſic quidem, ut ejus civitatis & provinciæ ambitu illius poteſtas fuerit circumſcripta; ſed ſic ſediſſe dicatur, ut Apoſtolica præfectura & poteſtate in omnes Eccleſias ſibi a Chriſto collata, univerſum gregem paſtorali regimine gubernaret. Sic videas Petrum his temporibus numquam fere eodem loco conſiſtere; ſed ut opus eſſe videret, peragrare provincias, inviſere Eccleſias, ac denique omnes quæ ſunt univerſalis præfecturæ functiones, paſtorali ſolicitudine exequi ac conſummare; unde Lucas (a): *Factum eſt*, inquit, *ut Petrus dum pertranſiret univerſos, deveniret ad ſanctos, qui habitabant Lyddæ*. (a) Act. 9. Intentus enim ipſe Lucas (ut dictum eſt) præclariora quæ a Petro ſunt facta miracula recenſere, unico tantum verbo involvit potius quam explicavit innumeras fere res geſtas Petri, & inter alia, quam proxime diximus inſtitutionem Eccleſiæ Antiochenæ.

XXVI. Petri munus omnes Eccleſias viſitare. Quidnam, quæſo, ſibi volunt verba illa: *Dum pertranſiret univerſos*. Niſi (ut diximus) quod eam Petrus nactus occaſionem pacis Eccleſiæ, quæ ubique gentium collectæ erant, Eccleſias viſitavit? Non enim de aliis Apoſtolis id ſcribit Lucas, ſed de Petro, cujus tantum muneris fuit univerſo gregi proſpicere: ut ex his etiam, ſicut & multis aliis ſuperius adnotatis, luce clarius Petri in Eccleſia primatum inſpicias. Unde Chryſoſtomus (b) in hæc Lucæ verba. *Factum eſt, cum Petrus pertranſiret univerſos. Quemadmodum*, inquit, *dux in circuitu obambulans, conſiderabat quæ pars ſit coadunata, quæ ornata, quæ ſuo adventu egeat. Vide ubique illum circumcurſare, & primum inveniri. Quando eligendus Apoſtolus, hic primus: quando loquendum Judæis, non eſſe Apoſtolos ebrios: quando curandus claudus: quando concionandum, hic præ aliis eſt: quando agendum contra principes: quando contra Ananiam: quando ab umbra ſanationes fiebant, hic erat. Et ubi erat periculum, hic; & ubi moderatio: ubi autem tranquillitate res plenæ, communiter omnes: ſic non exigit honorem maiorem. Iterum quando fieri miracula opus erat, ipſe proſilit; & hic iterum ipſe per ſe laborat, ac iter facit*. Hæc Chryſoſtomus. Cum igitur viſitaret Eccleſias Petrus, quis dubitat Antiochiam perrexiſſe, & cuncta quæ opus erant, compoſuiſſe? Quam diu autem illic Pe-

(b) Chryſoſt. hom. 21. in Act. Apoſt.

trus

trus manſerit, quantumve inſumpſerit temporis in inviſendis cæteris, quæ in Palæſtina & Syria erant, Eccleſiis: quantum ex his quæ Lucas in Actis ſcribit, colligere licuit; dicendum videtur, non minori quam biennii temporis ſpatio ea omnia conſummaſse; quæ igitur poſt hæc perſequitur Lucas, inferius ſuo loco dicemus.

JESU CHRISTI ANNUS 40.

CAII IMP. ANNUS 2.

I. (a) Dio hiſt. Rom. li. 59. (b) Joſeph. antiq. li. 18. c. 8. in fin. SEquenti anno Domini quadrageſimo, M. Aquilio Juliano & P. Nonio (a) Aſprenate Coſſ. Agrippa qui anno ſuperiori a Caio Auguſto tetrarchiæ Philippi Rex fuit ordinatus, Roma recedens, rediit in Judæam, ut Joſephus (b) teſtatur, dum ait: *Altero deinde anno principatus Caji Cæſaris, Agrippa petiit veniam navigandi in ſuum regnum, ordinandi illud gratia, reverſurumque ſe hoc peracto pollicitur.* Sed quid cum navi Alexandriam primum delatus eſſet, illi contigerit, Philonem (c) hæc narrantem audiamus: *Diſcedenti autem in ſuum regnum Caius ſuaſit, ne a Brundiſio ſolveret petiturus Syriam, quod navigatio ea longa eſſet atque difficilis: uteretur potius compendiaria per Alexandriam, expectatis Eteſiis: ajebat enim Ægyptias onerarias celerrimas, & gubernatores harum egregios, qui more aurigarum certantium rectum curſum teneant. Paruit ille, ut domino conſulenti utilia. Cumque deſcendiſſet Puteolos, & naves Alexandrinas in portu paratas ad ſolvendum inveniſſet; propera navigatione uſus, poſt paucos dies inexpectatus & improviſus appulit; juſſit gubernatoribus, cum ſub veſperam Pharus ſe proferret, vela contrahere, & ibi circa ipſum in ſalſo manere uſque ad crepuſculum, ac noctu demum portum ſubire: ut excedens, omnibus jam dormientibus, nemini conſpectus perveniret ad ſuum hoſpitem. Tanta ille venit cum modeſtia: volens, ſi fieri poſſet, omnibus inſciis urbem excedere; non enim viſendæ hujus cauſa venerat, quam ante adierat, Romam navigaturus ad Tiberium; ſed quærebat compendioſum ad ſuos reditum.* Hæc ille; ſubdit deinde:

(c) Philo in Flac.

De Agrippæ reditu in Judæam.

At Ægyptii rumpebantur invidia, quod ipſis eſt nativum vitium; & alienam felicitatem ſuum interpretabantur infortunium; tum etiam ob inveteratam cum Judæis ſimultatem, ægre ferebant extitiſſe Judæorum Regem quempiam, haud aliter, quam ſi ipſi avito regno exturbarentur ſinguli. Rurſumque miſerum Flaccum Ægypti Præfectum irritabant, incitando ad eamdem invidiam his vocibus: Tua pernicies erit hic advena; majore quam tu ſplendore & faſtu ſeptus eſt: omnes in ſe convertit ſpectantes ſatellitium argenteis clypeis & inauratis armis nitidum. Et quid opus erat venire ad alienam provinciam, cum poſſet in ſuam ditionem tuto deduci claſſibus? nam etiam ſi Caius permitteret, atque adeo cogeret, debuerat deprecari hanc profectionem, ne ſua felicitate officeret Præſidi, ſuo ſplendore obſcurando ejus gloriam. His ille auditis, magis etiam turgebat, quam antea: palam quidem ſocium & amicum ſimulans, quod timeret Imperatorem, a quo miſſus erat: privatim tamen odium & æmulationem aperiens, & ex obliquo eum contumeliis appetens, quando id non audebat in faciem. Nam urbanam multitudinem otioſam ſequemque, nec alia re occupatam quam garrulitate, convitiis paſſus eſt Regi maledicere, ſive ab ipſo Præſide fuerit exortum obloquendi principium, ſive alios etiam huc im-

II. Quid Alexandrini in Agrippam.

SÆC. I. Anno Urbis 791. Olymp. 204. an. 2. An. C. 38.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5539.

☉ 19. E. ☽ 9. P.6. APRIL. Indict. 11.

JESU CHRISTI 38. *ſecundum Baronium* 40.

CALIGULÆ IMP. 2.

I. Conſules. [1] AD num. I. Coſſ. *M. Aquillius Julianus*, & *P. Nonius Aſprenas*, ut oſtendi in Prolegomenis ad Diſſertationem Hypaticam numer. XV.

[9] COſſ. *M. Aquillius Julianus & P. Nonius Aſprenas*. Vetus lapis inter Antii rudera effoſſus, nunc in ædibus Capitolinis, nuſquam editus.

M. AQUIL
Y: NONIO ASPREN

Dio lib. LIX. pag. 646. *Anno inſequenti conſules ex his, qui dudum deſignati fuerant facti ſunt M. Aquilius Julianus, & P. Nonius Aſprenas.* Frontinus lib. 1. art. XIII. *C. Caſar qui Tiberio ſucceſſit, cum parum & publicis uſibus & privatis voluptatibus ſeptem ductus aquarum ſufficere viderentur, altero imperii ſui anno, M. Aquilio Juliano, P. Nonio Aſprenate Coſ.* A V C. DCCLXXXVIII. *duos ductus inchoavit.* Item lib. II. *Aquilio Juliano & Nonio Aſprenate* Coſ. Faſti Idatii, Vindebonenſes, & Proſperi Chronicon: *Juliano & Aſprenate.* Vide Norisii Epiſtolam Conſularem ad hunc annum.

impulerit, per eos qui non gravatim offerunt ad talia ſuum miniſterium: qui occaſionem nacti, totos dies traducebant in gymnaſio ſermonibus ſcurrilibus, jactanter in eum dicteria: nonnumquam etiam mimographorum & id genus poetarum ludicris carminibus abutebantur ad prodendam obſcœnitatem ingenii, ad talia magis quam ad honeſtas artes prompti ac dociles; alioqui Præſes indignatus objurgaſſet, mulctaſſetque arrogantem maledicentiam. Immo etiam ſi Rex non fuiſſet, familiaris tamen Cæſaris, non debuerat habere aliquod honoris privilegium? quæ certe argumenta ſunt manifeſtiſſima, Flaccum ejus maledicentiæ fuiſſe conſcium. Nam qui caſtigare, aut ſaltem cohibere valens, non cohibuit, ſatis apparet quod permiſerit.

III. Deluſus in Carraba Rex Judæorum.

Ubi vero vulgus incompoſitum occaſionem peccandi accepit, non facile deſiſtit, novis erratis priora cumulans. Erat quippe quidam inſanus, nomine Carrabas, non ex illo conſpicuo furioſorum genere, ſed leviore correptus inſania. Is interdiu noctuque nudus oberrabat per compita, nec æſtum nec frigus devitans, puerorum & adoleſcentum ludibrium. Hunc miſerum propulſum ad gymnaſium, in ſuperiori loco ſtatuunt, ut ſpectari poſſet ab omnibus: moxque capiti diadema impoſuerunt papyraceum, pro paludamento corpori ſtoream induunt, pro ſceptro fruſtum arundinis humo ſublatum quidam ei dedit in manum: ſic ornatum regiis inſignibus, & in Regem transformatum, more hiſtrionico, adoleſcentes perticas in humeris geſtantes ſtipabant pro ſatellitio: tum alii ſalutatum accedebant, alii ſibi reddi jura petebant; alii conſulebant eum de Republica; poſt hæc acclamatum eſt a circumſtantibus, magna voce Marim appellantibus, quod nomen Syris ſignificat Dominum: norant enim Agrippam Syrum genere, & regnare in bona portione Syriæ. His auditis, immo viſis, Flaccus cum debuiſſet illum inſanum conjicere in carcerem, ne illuſoribus præberet materiam petulantiæ; atque etiam ipſos ſubornatores, quod Regem Cæſaris amicum, a Senatu Romano honoratum ornamentis prætoriis, auſi ſint apertis obliquiſque contumeliis laceſſere: non ſolum eos non caſtigavit, ſed ne cohibere quidem dignatus eſt; licentiam dans malitioſis, & quicquid videbat audiebatque diſſimulans. Hactenus Philo de his quæ in Regem Judæorum Agrippam facta ſunt Alexandriæ: quæ quidem ſi quis attentiori conſideratione perpendat atque examinet, & altius cauſam repetendo diſquirat, profecto neſcio quid vehementi admiratione dignum inveniet. Ecce tibi novus poſt Chriſtum, idemque primus atque noviſſimus Rex Judæorum, qui regnarit Hieroſolymis (filius enim nequaquam Rex Hieruſalem fuit) quam inſigniter eſt illuſus in Carraba; quorum Rex verus idemque Chriſtus olim ſub Pilato regio habitu illuſorie perſonatus eſt, atque deriſus ab illis, qui Barrabam ſibi dari petentes, in Chriſtum crucis ſupplicium conclamarunt. Magna ſane rerum geſtarum ac nominis convenientia: immo fortaſſe idem Carrabas quod Barrabas, ſed pro B, K, errore librariorum eſt Græce ſcriptum. Sed præſentem ludum luctus ingens ſecutus eſt, quem poſt recenſita idem Philo (*u*) mox aggreditur enarrare, his (*u*) *Philo in Flac.*
ſcilicet verbis:

Quod ubi ſenſit populus, non dico ullum civilem & bene moratum, ſed vulgus IV. Clades Judæorum Alexandrinorum.
curioſum otio ſegnitieque per totam vitam deditum, tumultibus omnia miſcere ſolitum, aggreſſi rem invidioſam, confluxerunt ſummo mane in theatrum, redempto jam Flacci favore, quem ille miſer ambitione corruptus vendidabat, nullo reſpectu ſecuritatis vel ſuæ, vel publicæ: & unanimiter conclamarunt, dedicandas eſſe in proſeuchis ſtatuas (ipſis ſcilicet ſynagogis Judæorum *) petentes licentiam numquam prius auditi facinoris. Quod intelligentes (ſunt enim ad nequitiam ingenioſiſſimi) commenti ſunt ad prætextum nomen Cæſaris, quod hunc non liceat in jus vocari. Quid igitur tunc egit Præſes provinciæ? Cum ſciret civitatem habere incolarum duo genera, noſtros homines, & illos alteros, totamque Ægyptum ſimiliter: & quod non minus quam decies centena millia Judæorum habitent Alexandriam, totamque regionem, quanta patet a Catabathmo Libyæ uſque ad terminos Æthiopiæ; & hunc eonatum adverſari his omnibus, nec eſſe e Republica removeri patrias conſuetudines: neglectis his omnibus, permiſit dedicationem fieri, cum liceret ei pro poteſtate afferre plurima remedia, vel ſaltem expedire amica conſilia. At ille, ut injuriarum conſcius ac ſocius, quo plus poterat, eo magis ſeditionem accendebat, & quantum in ſe fuit, Orbem replevit bellis civilibus: nec enim obſcurum erat quod fama occupatarum proſeucharum apud Alexandriam exorta ſpargenda eſſet per omnes Ægypti præfecturas, inde propaganda in gentes orientales, pariterque ab ora maritima & Mareotide, quod eſt initium Libyæ, uſque ad Occidentem, & nationes tractus illius. Judæos enim una regio non capit, propter hominum multitudinem: quamobrem plurimas ac fortunatiſſimas urbes in Europæ Aſiæque provinciis ac inſulis incolunt, pro metropoli habentes ſanctam civitatem, in qua templum altiſſimo Deo ſacratum eſt; avitas autem & proavitas ſedes colentes tamquam patriam ubi nati educatique ſunt. In quibuſdam etiam mox ut conditæ ſunt, migraverunt in conditoris cujuſque gratiam. Et metuendum erat ne per hanc occaſionem Judæi ubique moleſtarentur a ſuis civibus, ſi quid novaretur circa proſeuchas & ritus patrios.* Et poſt aliqua: *Er-*

V. Ergo poſtquam is contra legem conatus viſus eſt Præſidi ſuccedere proſeuchas tollenti: ut ne nomen quidem reliquum ſuperet, rurſum aggreſſus eſt alia noſtra inſtituta peſſumdare: ut his abſciſſis, quibus ſolis noſtra vita ſuſtinetur tamquam ſacra anchora, ademptoque jure civitatis, in calamitatis incideremus maximas, deſtituti omni præſidio. Poſt paucos enim dies edictum propoſuit, in quo nos appellabat inquilinos & exteros, ne cauſæ quidem dicendæ poteſtatem faciens, ſed indicatos condemnans: quo quid poteſt eſſe magis tyrannicum? Ipſe ſibi uſurpabat partes delatoris, amici, teſtis, judicis, pœnarum exactoris. Tertium quoque ſcelus addidit, non contentus duobus prioribus, paſſus quoſlibet in Judæos tamquam bello captos ſævire: qui nacti licentiam, quid fecerunt? Quinque ſunt urbis regiones denominatæ a primoribus litteris: harum duæ dicuntur Judaicæ, quod in his plurimi Judæi habitent, quamvis & in aliis non pauci ſparſim habeant domicilia. Quid igitur fecerunt? e quatuor litteris expulſos Judæos concluſerunt in unius partem anguſtiſſimam. At illi, quod plures eſſent quam is locus eos caperet, egrediebantur ad littora, & monumenta, & ſterquilinia, exuti rebus ſuis omnibus. Inimici vero, facto in deſertas domos impetu, prædas, tamquam jure belli partas, dividebant: effractiſque Judæorum officinis, quæ tum propter luctum mortis Druſillæ clauſæ fuerant, hinc quoque plurima egeſſerunt, quæ in medium forum tranſlata verterunt in uſus proprios. Sed minus nocebant rapinæ, quam abrupta negotiatio: cum creditores amiſiſſent pignora, nec ſineretur ullus agricola, nauta, negotiator, opifex exercere artes ſolitas. Ita non ſimplex eis parabatur pauperies, vel quod una die ſpoliabantur ſuis facultatibus, vel quod non dabatur quæſtum facere more ſolito. Hæc quamvis moleſta, videbantur tamen tolerabilia, collata cum cæteris. Et poſt multa hæc ſequuntur:

Judæorum immenſa calamitas.

VI. Poſt domos direptas, exactis habitatoribus, atque ita deſolatas partes urbis pleraſque, tamquam obſeſſi undique ab inimicis, & oppreſſi gravi rerum victui neceſſariarum inopia inſpectanteſque parvos liberos & uxores ante ora ſua fame deficere, inducta per adverſarios (nam de cætero felix annona erat ubique, & flumen ſtagnationibus juſtis arva inundarat largiter, & campi frugiferi frumenti copiam magnam protulerant) jam egeſtatis impatientes, quidam ad cognatorum & quondam amicorum ædes ibant, præter ſolitum petituri ſtipem neceſſariam: alii generoſiores, aſpernati mendicorum fortunam, ut illiberalem, prodibant in forum, tantum ut ſibi ſuiſque cibos emerent miſeri: mox enim a vulgo ſeditioſo correpti ſunt, occiſique: corpora quoque horum per totam urbem raptata, ut ne ad ſepulturam quidem ullum membrum fieret reliquum. Eadem rabie perierunt & alii plurimi, novis crudelitatis formis excogitatis per efferatam in mores belluinos plebeculam. Nam ubicumque Judæi conſpicerentur, aut ſaxis conjectis enecabantur, aut inflictis fuſtibus, nec ſtatim plagis letalibus appetebantur, ne accelerata morte cito eriperentur cruciatibus. Alii ferociores abuſi præſenti licentia, contemptis hebetioribus, arma acceperunt efficaciſſima, ignem ferrumque; & multos gladiis confecerunt, nec pauciores concremaverunt. Interdum familias integras, maritos cum uxoribus, parvulos cum parentibus in medio foro exurebant immaniter, nec ſenium, nec teneram ætatem miſerati, nec ejus innocentiam: & quoties ligna deerant, collectis ſarmentis, non tam igne quam fumo necabant eos, quo diutius morerentur & miſerius: quorum cadavera ſemiuſtulata confertim jacebant & promiſcue: triſte horrendumque ſpectaculum. Quod ſi lignatores ſarmenta inferrent tardius, impoſitos lignea ſupellectili urebant, ejus dominos, ſubtracta pretioſiore, viliori utendo pro lignis vulgaribus ad rogos extruendos. Multos etiam vivos in alterum pedem fune injecto trahebant, interim inſultando calcibus, excogitato genere mortis acerbiſſimo: nec in extinctos remittebant iram, gravius ſæviendo in cadavera propemodum per omnes urbis angiportus raptata, donec lacerata cute cum nervis & carnibus & fruſtis ſparſim in aſpero ſolo hærentibus minutim concerperentur. Pergit poſt hæc Philo his verbis:

Fames & cædes Judæorum.

VII. Interea quidam eorum tamquam in theatro ſe indoleſcere ſimulabant ad talia ſpectacula: cæterum qui vere dolebant ſuorum vicem, cognati, amicique, confeſtim pœnas dabant intempeſtivæ (ut inimicis videbatur) miſericordiæ, arreptique flagris cædebantur, & poſt omnia tormenta quæ poterant excipere corporibus, tandem in crucem agebantur. Poſtquam autem Flaccus perfodit omnium Judæorum parietes, & nihil intactum reliquit, in eorum perniciem immane quiddam commentus eſt, novarum ſemper inventor injuriarum: nam e ſenatu noſtro (quem Auguſtus ſervator optime de nobis meritus inſtituit, ceu publicum Judæorum conſilium, miſſis ſuper ea re litteris ad Maximum deſignatum Ægypti Præſidem) trigintaocto comprehenſos in ſuis privatis ædibus confeſtim vinciri juſſit: traductoſque egregia pompa per medium forum ſenes, reductis in tergum manibus, ligatos partim loris, partim ferreis catenis induxit in theatrum: ſpectaculum miſerabile, nec illi tempori aut loco debitum: ſtatutoſque coram inimicis eorum ſedentibus ad majorem ignominiam juſſit nudatos flagellari tamquam ſce-

Judæi flagris cæſi.

ſceleſtos & nocentiſſimos; ut conſciſſi verberibus, aliquot mox ut inde ſunt elati, exhalarint animam: reliqui deſperata ſalute cum diuturno morbo conflictati ſint. Quod facinus etſi alias deprehenſum eſt, nihilominus hic quoque declarabitur. Ex dicto ſenatu tres, Evodius, Tryphon, Andron, bonis ſpoliati fuerant, direptis eorum ædibus, uno impetu: nec id latuit Præſidem; didicerat enim, accitis noſtris magiſtratibus, quaſi acturus de concordia: & tamen quamvis ſciret ſpoliatos fuiſſe, verberabat in conſpectu eorum qui ſpoliarant: ut alteris calamitatem geminaret, addito ad paupertatem cruciatu corporis; alteri duplicem voluptatem caperent, ex conceſſis ſibi alienis opibus, & inimicorum ignominia.

VIII. Flagrorum differentia. *Dicam parvum quiddam, quod an inter tanta mala dicendum ſit, dubito; ſed quamvis parvum, non parvam tamen indicat malitiam. Eſt in illa urbe flagrorum differentia, pro eorum conditione qui cæduntur: aliter enim Ægyptii flagellantur ab aliis: Alexandrini vero virgis cæduntur ab Alexandrinis lictoribus, quos vocant Spatephoros: hunc morem & in noſtris hominibus ſervarunt ſuperiores Præſides, & ipſe quoque Flaccus primis ſui magiſtratus temporibus. Eſt certe non parvum quoddam ſolatium & in cruciatu remiſſionis nonnihil, quando res ita ut ſunt ſinuntur, nec augetur malitioſe moleſtia. Sed cum accedit odium, nihil æquitati relinquitur. An non fuit iniquiſſimum, cum de plebe Alexandrina Judæi liberalibus & civilibus flagris punirentur, ſi quando viderentur commeriti; magiſtratus ſenatoreſque honoratos vel ipſis appellationibus hac parte inferiores haberi ſuis ſubditis, & ex æquo cum Ægyptiorum obſcuriſſimis maximorum flagitiorum pœnam luentibus corpore?* Proſequitur deinde eadem, ſic dicens:

IX. Judæi diebus feſtis crucifixi. *Omitto dicere, quod etiam ſi peccaſſent graviſſime, debuerat habere temporis rationem atque reverentiam, & differre mulctationem in aliud. Nam bonis Præſidibus, & recte non inſolenter adminiſtrantibus Rempublicam, mos eſt, in neminem damnatum animadvertere, donec ſolemnes celebritates, natalitiaque Auguſtorum feſta prætereant. At ille per hos ipſos dies injuſtis pœnis affligebat homines innoxios: An non poterat poſtea, ſi voluiſſet, eaſdem ab illis exigere? Sed properabat, urgebatque negotium, ut turbis adverſariorum gratificaretur, ratus eo modo ſe impetraturum eorum favorem ad exequenda conſilia quæ agitabat animo. Atqui novi, quoſdam jam crucifixos, inſtante tali feſto, de cruce depoſitos, & ad ſepulturam ex more cognatis redditos; quandoquidem decebat vel ad mortuos redire aliquem fructum ex Imperatoris natalibus, ſimulque celebritati ſuum ſacrum honorem ſervari. At iſte non mortuos deponi de crucibus, ſed vivos crucifigi jubebat: quibus ipſum tempus non quidem abſolutionem, brevem tamen dabat veniam, & pœnæ procraſtinationem: nihilominus ante flagellabantur in medio theatro, & igne ferroque torquebantur, ſpectaculis diſtributis in hunc modum. Mane uſque ad horam tertiam quartamve Judæi flagellabantur, ſuſpendebantur, loris alligabantur, damnabantur, per mediam orcheſtram ducebantur ad ſupplicium; deinde poſt hæc tam præclara exempla editæ inducebantur ſaltatores, mimi, tibicines, aliaque ludicra ſcenicorum certaminum.* Qui juſte tibi queri videris, Philo, de cæſis ac crucifixis Judæis feſtis diebus: revoca in memoriam quid ante annos ſex actum ſit Hieroſolymis ipſo die Paſchatis in Jeſum Chriſtum, quem, obnitente licet Pilato Præſide, Judæi tui ea die crucifixerunt. En ſanguis juſtus exquiritur. Sed quæ hæc ſecuta ſint, narrare pergit his verbis:

Quid multis? excogitata eſt ſecunda machinatio, ut militaris quoque multitudo in nos armaretur per occaſionem novæ calumniæ, quaſi Judæi haberent arma in ædibus. X. Milites immiſſi in domos Judæorum. *Accitus itaque a Præſide Caſtus Centurionum fidiſſimus: jubetur aſſumptis a ſua cohorte audaciſſimo quoque, in domos eorum irrumpere, ſcrutari num quid armorum ibi lateat. Properavit ille mandata exequi. At Judæi non præmoniti, primum obſtupuerunt, uxoribus ac liberis eos complectentibus, effuſis in lacrymas metu captivitatis; hoc enim malum expectabant reliquum. Ut vero audierunt a quodam e ſcrutatoribus, Quo repoſuiſtis arma? reſpirarunt paululum, & intima quæque aperientes oſtendebant, partim læti, partim gementes; læti, quia coarguebantur calumniæ: ſolliciti primum, quia tantæ calumniæ tam facile contra eos vel fingerentur, vel crederentur: denique quia mulieres in latebris incluſæ, nunquam e conclavi egredi ſolitæ, & virgines præ pudore declinantes etiam aſpectum familiarium, tunc non ſolum ignotis, verum etiam militari ferocia ſpectabantur pavidæ. Nihilominus accurata facta ſcrutatione, non inveniebantur iſta quæ ſoleat eſſe in armamentariis, galeæ, loricæ, clypei, conti, gladii, neque baliſtæ, arcus, funda, ſagittæ, jacula, immo ne cultri quidem apti quotidianis culinæ uſibus. Unde ſtatim apparuit victus ſimplicitas, nihil delicatum aut magno emptum in cibos admittentium, ex qualibus fere naſcitur ſaturitas, & ex hac porro petulantia malorum initium: quin & Ægyptiis paulo ante arma dempta fuerant per Baſſum quemdam a Flacco juſſum id curare;* & inferius:

Totum id negotium dolus erat Flacci pertinaciter nobis infenſi, & vulgum exaſperantis in nos, non parcendo vel mulie- XI. Quid inſuper Flaccus in Judæos.
ribus. Nam non ſolum in foro, ſed &

in

in medio theatro, tamquam captivæ corripiebantur, & ob quamvis calumniam in ſcenam trahebantur non ſine graviſſimis contumeliis: deinde cognito eas eſſe alterius generis, dimittebantur: multas quaſi Judæas comprehendebant, priuſquam rem diligentius diſpicerent. Quotſes autem noſtræ comperiebantur, ex ſpectatoribus facti tyranni & domini, jubebant eis carnes ſuillas afferri: quas quotcumque metu tormentorum guſtabant, ſine alia majore vexatione dimittebantur: quæ vero ſibi temperabant, tortoribus tradebantur ad cruciatus maximos: quod fuit eximium argumentum earum innocentiæ. Hucuſque Philo de injuriis per Flaccum illatis in Judæos Alexandrinos: proſequitur iſthæc etiam in libro quem ſcripſit de legatione ad Caium, ubi de ignominia ſynagogis illata pluribus agit. Sed quid his additum ſit, audi.

XII. Caius Imp. coli vult Deus.

Hoc item anno ſecundo Imp. (ut ex eodem auctore colligitur) poſt morte ſublarum a Caio Tiberium Druſi filium, Tiberii Imper. nepotem, & ex teſtamento decretum collegam Imperii; poſt occiſum Macronem, cui acceptum ferebat imperium, necatumque ſpontanea morte M. Silanum ſocerum; Caius diſruptis quibus ab impetu ſceleſtioris vitæ videbatur retineri habenis, eo flagitii atque inſaniæ pervenit, ut divinos æmulatus honores, deus ab omnibus coli voluerit, ut Suetonius (*a*), Dio (*b*), ac ceteri teſtantur; ſed fuſius Philo, qui & quanta paſſi ſint Judæi id facere renuentes, pluribus ſcribit; & de ſtatuis illatis in ſynagogas Alexandriæ, agit his verbis (*c*): *Proſeuchas quotquot diruere incendereve non poterant, quod accolerentur magna Judæorum frequentia, alio modo perdiderunt, una everſis moribus & ritibus. Nam effigies Caji ſtatuerunt in omnibus, in maxima vero ac celeberrima ſublimem quadrigis aheneis: idemque tam præpoſtero ſtudio, ut cum non carerent novis quadrigis, veteres æruginoſas, auribus, caudis, pedibuſque mutilatas e gymnaſio raperent, olim dicatas (ut fertur) Cleopatræ, quæ fuerat ultimæ hujus nominis Reginæ proavia: qua in re quantum crimen ſit admiſſum, cuivis puto perſpicuum. Numquid enim decorum erat vel novas dedicari quæ fuiſſent feminæ? numquid vel viriles vetuſtas adeo, aut qualeſcumque, alienas tamen, & jam ante dicatas alteri? Et cum iſtis talibus donariis non verebantur ne offenderent Imperatorem iracundum, & omnes honores ſibi depoſcentem egregie ſplendidos atque magnificos? At illi ob hoc præclare factum laudem ſperabant inſuper, majoremque gratiam, quod proſeuchas in nova phana verterent, augerentque conſecratorum Caio templorum numerum, non tam in ejus honorem, quam ut odium ſuum exaturarent omnifariis noſtræ nationis cladibus. Idque liquet argumentis certiſſimis: primo quia nulli Regum, quos circiter decem in trecentis annis deinceps annumerant, ullam in proſeuchis dedicarunt effigiem aut ſtatuam, quamvis hos ſui generis deos cenſerent, appellarentque titulis.* Hæc & alia Philo pluribus, qui ea de re, ut tanta mala ab Ægyptiis in Judæos illata averteret, publica Romam ad Caium eſt defunctus legatione, de qua agemus ſuo loco, anno ſcilicet ſequenti.

(*a*) Sueton. in Caio c. 22.
(*b*) Dio lib. 59.
(*c*) Philo lib. de legat. ad Caium.

Hæc quidem adverſus Judæos Alexandriæ geſta non latebant Caium: qui cum ſic ab Ægyptiis deliniretur, ut Deus appellaretur; ratus etiam illos quod dicerent credere, cuncta avide accipiebat. Quod cum Ægyptii cognoviſſent; quid per dies ſingulos contra Judæos gereretur, quotidianis actis tranſmiſſis, omnia illi ſignificare curarunt: quæ (ut ait Philo) Caius libentius lectitabat, quam ullum poema, vel hiſtoriam. His quippe officiis Flaccus Ægypti Præfectus gratiam Caji promereri ſtudebat, quam olim temporibus Tiberii Imp. vehementer demeruiſſet, quod (ut idem teſtatur Philo *d*) unus fuiſſet ex his quorum inſidiis Caji mater delata perierat. Cæterum injuriæ memor Cæſar, hoc eodem anno, autumni tempore, quo Judæi agunt ſcenopegiam, miſſo Baſſo Centurione Alexandriam, eumdem Flaccum in convivio diſcumbentem offenſum, ac captum, Romamque perductum, mulctatum bonis in Andrum inſulam relegavit: quem haud poſt multum temporis, miſſis militibus, occidi præcepit. Hæc pluribus Philo, eodem quem in Flaccum ſcripſit libello. XIII.

(*d*) Philo in Flac.

Flacci finis.

Quod ſpectat ad Judæos; non caſu quidem eſt factum, ut permitteret Deus tam immanem beſtiam in eos ſævire. Peccatum quippe illorum, quo Chriſtum Deum crucifixerunt, ſcriptum (quod ait Propheta) ſtylo ferreo in ungue adamantino, in ipſos clamans, meritas expoſcebat pœnas. At ſunt hæc initia dolorum, & divinæ ultionis in Judæos præludia; quæ in Ægypto hoc anno cœpta, in aliis orbis terrarum provinciis, ubi Judæi agerent, in dies magis magiſque aucta, atque eorum magno dolore propagata, ne ipſa quidem immani atque aſperrima Hieroſolymorum exciſione finem acceperunt. Agemus ex inſtituto de his, ſequentibus annis, ſingula recenſentes quæ ad eamrem ſpectare videbuntur. Nunc ad Agrippam Regem revertamus, quem Alexandriam appellentem, conſilio Flacci Præſidis (ut dictum eſt) Alexandrini magno excepere ludibrio. Huic Alexandria diſcedenti, Judæi (*e*) qui ibi erant, dederunt ad Caium libellum ſupplicem de his quæ ab Alexandrinis patiebantur. XIV.

XIV. Judæorum ultio incipit numquam deſitura.

(*e*) Philo in Flac.
(*f*) Joſeph. de bell. Jud. lib. 2. c. 8. in fin.

XV. Herodes in Agrippam quid molitur.

Cum autem (*f*) veniſſet in regnum Agrippa, Herodis Tetrarchæ cupiditates per

per invidiam ſuſcitavit. Irritabat autem eum maxime in ſpem regni Herodias uxor, exprobrans ei ſocordiam, & dicens, quia per hoc quod noluerat ad Cæſarem navigare, careret poteſtate majore: nam cum Agrippam ex privato Regem feciſſet, quomodo dubitaret illum ex Tetrarcha eodem honore donare? His adductus Herodes, venit ad Cajum. *Agrippa vero* (inquit Joſephus *a*) *cognita eorum mente ac apparatu, ipſe quoque ſe accinxit ad reſiſtendum; & quam primum eos e portu ſolviſſe didicit, ipſe etiam Romam miſit Fortunatum ſuum libertum ad Imperatorem cum muneribus & litteris ſcriptis contra Herodem; ſimulque mandavit, ut per occaſionem amplius cum Principe ſuper hoc negotio diſſereret. Qui ſubſecutus Herodem, & ſecunda navigatione uſus, tantummodo a tergo relictus eſt, quod tum primum illo ad Cæſarem admiſſo ſupervenit, litteraſque reddidit; uterque enim Puteolos appulit; & Cajus tum forte apud Bajas repertus eſt. Itaque Cajus ſimulac ab Herode ſalutatus eſt (priorem enim eum admiſerat) ſimul Agrippæ perlegit litteras accuſantes Herodem, quod prius cum Sejano conſpiraſſet in Tiberium, & nunc iterum Artabano Partho faveret contra Caji novum imperium. Argumento erat ipſius Tetrarchæ apparatus, qui in armamentariis ſuis haberet tantum armorum, quantum inſtruendis virorum ſeptuaginta millibus ſufficeret.*

(a) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 9.

XVI. Herodes privatur & relegatur.

Qua re Cæſar commotus, percontatus eſt Herodem, vera ne eſſent quæ nuntiarentur de armorum numero. Quo annuente (*neque enim vera negare poterat*) *ſatis approbatum putans defectionem, ademptam illi tetrarchiam ad Agrippæ regnum adjecit, pecuniam quoque ejus donans Agrippæ indici: Herodem vero perpetuo damnavit exilio apud Lugdunum urbem Galliæ. Cognito deinde ſororem Agrippæ eſſe Herodiadem, pecuniam ei propriam conceſſit: & ratus non libenter fore marito calamitatis ſociam, in Agrippæ gratiam ſe illi parſurum promiſit. Ad hæc illa: Tu quidem Imperator, ut tua majeſtate dignum eſt, loqueris: ſed mihi conjugalis amor impedimento eſt, quo minus fruar hac indulgentia: non enim æquum cenſeo, ut cui ſecundæ fortunæ fui ſocia, eum nunc in adverſa deſeram. At ille indigne ferens tam excelſum animum in femina, ipſam quoque cum Herode expulit, & bona ejus Agrippæ largitus eſt. Atque hæc fuit vindicta, quam Deus intulit tum Herodiadi, fratris ſucceſſus indigne ferenti, tum Herodi ad obſequendum vaniloquentiæ uxoris nimis facili.* Hæc omnia Joſephus: qui parum ſibi conſtans, alibi (*b*) his diverſa narrat: nimirum Agrippam ſecutum eſſe Herodem Romam ad Cajum; itemque Herodem una cum uxore fugiſſe in Hiſpaniam: hunc ſecutus Hegeſippus (*c*), addit, Herodem mærore animi conſumptum interiiſſe. Porro hujus divinæ plane in Herodem & Herodiadem ultionis cauſam ſi quis altius petat, non in Agrippæ felicitatis invidentiam eam rejiciet; ſed tum ob Joannem Baptiſtam immaniter occiſum, tum etiam ob Chriſtum ab eo ſpretum ac male habitum, hæc ipſos paſſos eſſe, neminem puto non intelligere. Quod vero pertinet ad Agrippæ Regis Romam adventum ſequenti anno potius contigiſſe, ea Philone (*d*) colligitur.

(b) Joſeph. de bello Jud. lib. 2. c. 8 in fine.

(c) Hegeſip. de excid. Hieroſol. lib. 2. c. 5.

(d) Philo de leg. ad Caium.

XVII.

Eodem quoque anno (quantum intelligitur ex Lucæ (*e*) Actis) accidit, ut Petrus Apoſtolus jam biennio inſtitutas (ut dictum eſt) Eccleſias viſitans, venerit ad Chriſtianos, qui Lyddæ collecti erant: eſt Lydda (*f*) civitas ad littus maris mediterranei ſita, quæ ipſo exordio belli Judaici a Ceſtio (*g*) eſt incenſa, reſtaurata denique, appellata eſt Dioſpolis. De ea vero quam illic Petrus egit tum temporis, curatione paralytici, Lucas (*h*) hæc narrat: *Invenit autem ibi hominem quemdam nomine Æneam, ab annis octo jacentem in grabato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Ænea ſanet te Dominus Jeſus Chriſtus: ſurge, & ſterne tibi. Et continuo ſurrexit: & viderunt eum omnes, qui habitabant Lyddæ & Saronæ: qui converſi ſunt ad Dominum.* Non eſt autem Sarona nomen oppidi, ſed regionis Cæſareæ Palæſtinæ uſque ad oppidum Joppem pertingentis: Campeſtris enim, Saronas interpretatur, locus paſcendis gregibus aptus: qui (inquit S. Hieronymus) (*i*) juxta ſoli qualitatem, Petro prædicante, fidei continuo fructus germinavit.

(e) Act. 9.

(f) Hier. de locis Hebraicis, & epiſt. 77.

Petrus quid Lyddæ.

(g) Joſeph. de bello Jud. lib. 2. c. 25.

(h) Act. 9.

(i) Hier. de locis Hebraicis.

XVIII.

Mortua interim Joppe Tabitha ſanctiſſima femina Chriſtiana: *Cum* (inquit Lucas *k*) *prope eſſet Lydda ad Joppem, diſcipuli audientes quia Petrus eſſet in ea, miſerunt duos viros ad eum, rogantes: Ne pigriteris venire uſque ad nos. Exurgens autem Petrus venit cum illis. Et cum, advenisſet, duxerunt illum in cœnaculum* (illic enim Tabitha mortua poſita erat) *& circumſteterunt illum omnes viduæ flentes & oſtendentes ei tunicas, & veſtes, quas faciebat illis Dorcas* (quod eſt idem quod Tabitha.) *Ejectis autem omnibus foras, Petrus ponens genua oravit: & converſus ad corpus, dixit: Tabitha ſurge. At illa aperuit oculos ſuos: & viſo Petro, reſedit: Dans autem illi manum, erexit eam. Et cum vocaſſet ſanctos, & viduas, aſſignavit eam vivam. Notum autem factum eſt per univerſam Joppem: & crediderunt multi in Domino. Factum eſt autem ut dies multos moraretur in Joppe, apud Simonem quemdam co-*

(k) Act. 9.

De Tabitha ad vitam revocata.

ria-

Digitized by Google

tuarium. Hæc Lucas: cujus cum (ut vidimus) ſit uſitata locutio, ut cum multos dies dicit, longioris temporis moram

JESU CHRISTI ANNUS 41.

I. Annus Chriſti quadrageſimusprimus, qui ſequitur ordine temporis, a Dione conſignatur Conſulatu Caji Auguſti iterum & L. Apronii Cæſiani. Sed antequam ad rerum geſtarum hujus anni narrationem veniamus; pauca hic de ordine Conſulum horum temporum dicturi ſumus. Neſcimus quo conſilio, Faſtos Conſulares (a) alii invertentes, ponant anno ſuperiori horum Conſulatum, & Conſules ejus anni in hunc rejiciant. Certe, quem in his ſequamur, præter Dionem, auctorem vel antiquiorem vel fideliorem invenimus neminem. Quod ſi Suetonius, non ſemel tantum Caium geſſiſſe Conſulatum, ſed & quater, dicat his verbis (b): *Conſulatus quatuor geſſit: primum ex Kalendis Januarii per duos menſes, ſecundum ex Kalendis Januarii per triginta dies, tertium uſque in Idus Januarii, quartum uſque ad ſeptimum Idus ejuſdem;* ſingulis plane ſui Imperii annis ipſum Conſulem ordinarium eſſe creatum ſignificans: non ab eo diſcrepat Dio, qui & ipſe teſtatur anno ſeptingenteſimo nonageſimo ab Urbe condita, poſt Conſulatum Proculi & Nigrini, ipſum deinceps quotannis Conſulatum geſſiſſe. Eo vero anno, quo Imperium adiit, cum iidem Proculus & Nigrinus Conſules creati invenirentur, poſt ſex menſes ipſe cum Claudio patruo iniit Conſulatum: ſed non ponitur is Conſulatus in Faſtis, quod ſuffectus potius quam Conſul ordinarius haberetur. Cæterum, non omnes illi anni quatuor Caji Conſulatu notantur ab eodem Dione & aliis, ſed duo ultimi a ſuffectis Coſſ. Unde autem id acciderit, non invenimus: cum præſertim ejuſdem Dionis (c) auctoritate conſtet, ordinarios Conſules qui ab anni exordio cœperint, ſolitos ſemper dare nomen anno, etiam ſi paucis diebus eo munere functi, cæteris poſtea ſuffectis ceſſerint: conſtetque teſtimonio Taciti (d), quantumvis criminoſorum Conſulum & Reipublicæ rebellium nomina e Faſtis expungi haud ſolita. Sed miſſis his; quæ de rebus geſtis hoc anno reperiuntur, agemus.

(a) Panvinius Faſtis.

Conſulatus Caji.

(b) Suet. in Caio cap. 17.

(c) Dio lib. 43.

(d) Tacit. lib. 3. Annal. cum agit de Piſone.

II. Hoc igitur anno, iiſdemque Coſſ. Petrus monitu divino, primus omnium, Gentilem hominem Cornelium Centurionem baptizans, ceteris Gentibus aditum ad Eccleſiam reſeravit. Quo autem ordine hæc facta ſint, Lucas, ut rem maximi ponderis, diligentiori ſtudio ſcriptis mandavit; atque quiſnam fuerit iſte; qui primus omnium ex Gentibus ſacro meruit initiari baptiſmate, egregie aperit. Cornelium quippe ait nomine nuncupatum, profeſſione militem, munere Centurionem, cohortis Italicæ. Nec dubium ejus nationis illos fuiſſe milites, ex qua cohors tota erat denominata, nempe Italos: Centurionem vero e Romano nomine, Romanum etiam genere fuiſſe, conjectura facile perſuadet: erantque cohortium nomina, ſicut & legionum, quæ etiam denominatæ (e) ſæpe reperiuntur a provinciis, ex quibus milites delecti eſſent.

De Cornelio Centurione.

(e) Obſervat. Panvin. lib. de Imper. Rom.

III. Non tamen opus fuit ut Italica cohors (quod multi perperam ſunt opinati) legionis Italicæ eſſet; ſicut nec neceſſe erat ut Italica legio nonniſi ex Italicis militibus conſtaret: nam ex aliis interdum nationibus ſuffici ſolitæ erant legiones: cujus rei probandæ cauſa, antiquam inſcriptionem lapidis ſepulchralis hic deſcribam (f).

(f) Romæ in ædibus Cavalerius.

D. M.
Gn. Pompeio. Pompeiano. Equo. Publico
Tribuno. Legionis. III. Italicæ,
Præfecto. Cohortis. Afrorum. In Daciam
Pompeja. Cleobula. Et. Cleopatra
Fratri. Kariſſimo

His addenda eſſent quæ in hanc ſententiam libro ſecundo ſcribit Vegetius, cum agit de officio Præfecti legionis. Non eſt ergo quod quis exiſtimet cohortem, quam Lucas nominatam dicit Italicam, unam fuiſſe ex cohortibus legionis Italicæ primæ, ſecundæ, vel tertiæ (tot enim erant ejus nominis legiones:) nam poſt hæc tempora, prima Italica a Nerone, ſecunda & tertia a Marco Aurelio Antonino inſtitutæ eſſe noſcuntur: id etenim Dio (g) manifeſte teſtatur: quo etiam auctore (h) liquet Judæam provinciam ad hiberna fuiſſe traditam legioni Ferratæ vocabulo inſignitæ, quæ & Sexta (quod eo ordine ſcripta eſſet) dicta erat; in qua Cornelius Centurio ducebat ordinem in una cohortium, quæ appellabatur Italica: ab Auguſto enim ea legio ſic ibi locata, numquam receſſiſſe reperitur uſque ad Neronis tempora, quando alio eſt amandata, nempe in Armeniam; iterum vero reddita Syriæ, ac inde a Mutiano ducta eſt in Ita-

(g) Dio lib. 55.

(h) Dio ibidem.

Legio Ferrata in Palæſtina.

ſignificet; ea de cauſa, quæ ſubdit inferius de Cornelio Centurione, in ſequentem potius annum rejicienda putamus,

CAII IMP. ANNUS 3.

Digitized by Google

Italiam contra Vitellium. Sic igitur non a legione, ſed a natione inditum eſt cohorti nomen, ut Italica diceretur: cum alioqui ſi fuiſſent ex legione Italica, potuiſſent non eſſe Itali.

IV. (a) Act.10. Cornelii pietas. Qualis vero Cornelius Centurio fuerit, quibuſve compoſitus moribus, Lucas quoque ſic deſcribit (a): *Vir autem quidam erat in Cæſarea, nomine Cornelius, Centuria cohortis, quæ dicitur Italica, religioſus, ac timens Deum cum omni domo ſua, faciens eleemoſynas multas plebi, & deprecans Deum ſemper*. Quonam duce vel monitore aſſecutus fuerit Evangelicam veritatem, docet his verbis: *Is vidit in viſu manifeſte, quaſi hora diei nona, Angelum Dei introeuntem ad ſe, & dicentem ſibi: Corneli. At ille intuens eum, timore correptus, dixit: Quis es Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ, & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam in conſpectu Dei. Et nunc mitte viros in Joppem, & acceſſi Simonem quemdam, qui cognominatur Petrus: hic hoſpitatur apud Simonem quemdam coriarium, cujus eſt domus juxta mare: hic dicet tibi quid te oporteat facere. Et cum diſceſſiſſet Angelus, qui loquebatur illi, vocavit duos domeſticos ſuos, & militem metuentem Dominum ex his qui illi parebant. Quibus cum narraſſet omnia, miſit illos in Joppem.*

Sed

SÆC. I. Anno Urbis 792. Olymp. 204. an. 3. An. C. 39.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 1132.

☉ 29. D. ☽ 2. P. 29. MART. Indict. 12.

JESU CHRISTI 39. *ſecundum Baronium* 41.

CALIGULÆ IMP. 3.

I. Conſules. [1] AD num. I. Coſſ. *Caius Aug. II. & L. Apronius Caſianus*, ut in Diſſert. Hypatica loco citato monſtravi adverſus Onuphrium in Faſtis, qui hunc Conſulatum in annum præcedentem confert, & anno præſenti Julianum & Aſprenatem profitetur. Em. Card. Noriſius in Epiſtola conſulari mihi dicata ait, me recte oſtendiſſe in Suetonio cap. 17. loco horum verborum, *ex omnibus duos noviſſimos conjunxit*, legendum eſſe, *ex omnibus tres ordinarios conjunxit*, ſcilicet Conſulatus, additque Card. Noriſius, me ſcripſiſſe, Frontinum lib. 1. de Aquæductibus diverſam epocham annorum Urbis ſecutum eſſe, quando ait: *Caius Cæſar altero Imperii ſui anno M. Aquilio Juliano, & P. Nonio. Aſprenate Coſſ. anno U.C. DCCXC. duos ductus inchoavit*. Sed facilior reſponſio eſt, inquit Card. Noriſius, alterum annum Caji Cæſaris initium ſumere anno Urbis DCCXC. Chriſti XXXVIII. die XVI. Martii, quo ineunte aquæductus illos inchoavit, Juliano & Aſprenate Coſſ. & quidem anno Urbis DCCXC. qui die XXI. Aprilis exibat, ſuccedente anno DCCXCI. Et quamvis Frontinus diverſam a Varroniana epocham forte uſurpaverit, id non colligitur ex laudato teſtimonio, quod perperam pro opinione Onuphrii adducitur, cum veræ ſententiæ apertiſſime ſuffragetur: neque enim annos Urbis menſe Decembri, ſed Aprili compleri certum. Ita Card. Noriſius. At Frontinum diverſam a Varroniana epocham uſurpaſſe, ſuo loco demonſtravi, non quidem ex laudato teſtimonio, ex quo id inferri non poteſt, ſed ex aliis argumentis. Præterea jam Viris doctis obſervatum, Hiſtoriæ Auguſtæ Sciptores annos Urbis a Kalendis Januariis & Conſulibus inchoare. Quare locus Frontini laudatus menduſus eſt, legendumque, *anno Urbis condita DCCIXC.* loco *anno Urbis condita DCCXC.* ut ibidem oſtendi: Frontinus enim annum Urbis DCCIXC. auſpicatus anno Chriſti XXXVIII. quo ſecundum putationem Varronianam anno Urbis DCCXCI. cœpit. Mirum porro, Onuphrium in Faſtis, ubi alios Conſulatus a Frontino memoratos annis ſuis accurate reddit, quique ideo ejus annos Urbis numerandi rationem animadverterat, ſcribere Frontinum annum Urbis DCCXCII. vocare *alterum annum* Caji Cæſaris. Nam hoc Frontinus dicere non potuit, ſi epocham Urbis biennio tardius, quam Varro inchoavit, quod ipſemet Onuphrius agnovit, ut mox diximus. Cæterum cum is Caji Conſulatus ad nullam Conſulatuum Cæſareorum regulam revocari poſſit, non dubito, quin ad illum anno Chriſti triceſimo quinto, quo adhuc Privatus erat, aut ſaltem tantum e familia Cæſarea, a Tiberio Auguſto deſignatus fuerit in quartum annum. Ut enim teſtatur Dio lib. 57. ſub illius anni Conſulibus, *Tiberius Antii nuptias Caji Caligula celebravit. Nam ut harum quidem nuptiarum cauſa Romam venire volebat*. Quemadmodum itaque Caligula, ubi Imperium adeptus, Claudium patruum, qui poſtea imperavit, in quartum annum iterum Conſulem deſignavit, ut infra dicemus ex Suetonio in Claudio cap. 7. ſic Tiberius Auguſtus eodem honore Caligulam affecit; iſque Imperator factus Tiberii exemplum ſecutus eſt. Neque alia hujus Cæſarei Conſulatus ratio eſſe poteſt, licet de ea deſignatione Hiſtoriæ Auguſtæ Scriptores taceant.

---

[1] COſſ. *Caius Aug. II. & L. Apronius Caſianus*. Vide Noriſii epiſtulam conſularem ad hunc annum. Nummi Caligulæ TR. P. II. COS. II. & TR. P. III. COS. DES. III. Dio lib. LIX. pag. 649. *Poſt hæc (Caius) iterum Conſul..... geſtoque per triginta dies Magiſtratu, ac ſex menſibus L. Apronio Collegæ conceſſis, abiit conſulatu, ſucceſſore Sabenio* (lege *Sanquinio*) *Maximo, tum præfecto Urbis*. Domitius Afer Caio inſcriptionem poſuit, quod *annum jam agens vigeſimum ſeptimum, alterum conſulatum gereret*, idem Dio lib. LIX. pag. 654. qui paullo poſt habet, abrogaſſe Caium Conſulibus magiſtratum, quod ferias in natali ſuo non indixiſſent. Nonnulli putant, ex Kal. Julii ad Kal. Septemb. hoc anno *Cn. Domitium Corbulonem*, conſulem fuiſſe, ac triduo poſt ſuffectum a Caio *Domitium Afrum*. De Cn. Domitii Corbulonis conſulatu Dio pag. 651. Faſti Idatii: *Cæſare II. & Caſiano*. Proſperi Chronicon: *Cæſare II. & Saturnino*. Faſti Vindebonenſes: *Caio Cæſare II. & Caſiano*.

Digitized by Google

V. Sed quid interim Petrus? *Poſtera*, inquit, *die iter illis facientibus, & appropinquantibus civitati, aſcendit Petrus in ſuperiora ut oraret circa horam ſextam*. Antiquus plane Hebræorum mos erat, ut Deum precaturi, loca ſuperiora conſcenderent. Ante enim quam templum ædificaretur, in excelſis montibus immolare conſueverunt, ſecundum illud Regum (*a*): *Populus immolabat in excelſis: non enim ædificatum erat templum*. Habetur (*b*) de Chriſto, qui aſcendebat in montem ſolus orare: & de Chriſti Eccleſia (*c*): *Cum introiſſent in cœnaculum, aſcenderunt ubi manebant Petrus, & Joannes, & alii*. De Paulo quoque conſtat (*d*), ſynaxim feciſſe Troade in ſuperiore domus parte: nam liquet de tertio cœnaculo prolapſum eſſe auditorem Eutychum adoleſcentem. Et (quod prætericramus) de Judith habetur, (*e*) feciſſe ſibi ſecretum cubiculum in ſuperioribus domus ſuæ. Sed ad Petrum redeamus: *Qui* (inquit Lucas) *cum eſuriret, voluit guſtare. Parantibus autem illis, cecidit ſuper eum mentis exceſſus, & vidit cælum apertum, & deſcendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis ſubmitti de cælo in terram, in quo erant omnia quadrupedia, & ſerpentia terræ, & volatilia cæli. Et facta eſt vox ad eum: Surge Petre, occide, & manduca. Ait autem Petrus: Abſit Domine, quia numquam manducavi omne commune & immundum. Et vox iterum ſecundo ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris. Hoc autem factum eſt per ter: & ſtatim receptum eſt vas in cælum*. Hæc Lucas.

(*a*) 3. Reg. 3.
(*b*) Mat. 14.
(*c*) Act. 1.
(*d*) Act. 20.
(*e*) Judith. 8.
Petri viſio.

VI. Quidnam autem ſibi voluerit cælitus oſtenſa viſio, plane exitus declaravit, ita ut humana interpretatione non videatur indigere: nimirum eo myſterio, Eccleſiam ex Gentibus colligendam eſſe, ſignificatum. Illæ quidem erant, de quibus olim dixerat Dominus (*f*): *Alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc ovili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet unum ovile, & unus paſtor*; quæ & agnorum nomine, quod poſteriores in Chriſto natæ ſint, deſignatæ, divina inſtitutione Petri curæ, commiſſæ fuerunt, cum illi dixit: *Paſce oves meas: paſce agnos meos*. Tunc quippe eos paſcere cœpit, cum illis paſci jubetur, ac dictum eſt ei: *Occide, & manduca*; ſicut & Dominus de ſe ipſo, dum cibaret verbo Samaritanam, quod æque paſceretur, ait ad ſuos: *Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis*. Merito igitur non alicui aliorum Apoſtolorum, ſed Petro tantum divinitus eſt apertum myſterium; quia nonniſi ipſi præceptum fuerat: *Paſce oves meas: paſce agnos meos*. Cumque idem ipſe Petra a Domino fuerit cognominatus; uterque paries, Judæorum ſcilicet & Gentium populus, in ædificatione Eccleſiæ hac una ſimul erat petra jungendus. Hæc cum ſint plana, omnibuſque perſpicua; videamus quidnam ſymbolicis illis ſignis, quod linteum quatuor ſubmittebatur initiis, quodque tertio factum ſit, ſignificetur.

(*f*) Joan. 10.
Viſionis myſterium.

Licet non interpretis, ſed hiſtorici fungamur munere: tamen quia res ſunt hujuſmodi, quæ ad Gentium ſpectant converſionem, & collectionem Eccleſiæ, cujus gratia ſcribendorum Annalium ratio eſt potiſſimum inſtituta; quid de ea re Patres ſcripſerint, hic intexere, utile duximus. Per linteum quippe, quod tinea non corrumpitur, & nitore ſplendet, Eccleſiam ſignificari non habentem maculam, neque rugam, Ambroſius (*g*), Auguſtinus (*h*), ac cæteri denique Patres ſunt interpretati, & ut omittamus ſingulorum citare ſententias, ſatis ſit adducere S. Auguſtini verba: *Fortaſſis* (inquit ille) *quæratur etiam quare linteum erat, in quo erant illa animalia? Non utique ſine cauſa. Novimus enim quod linteum tinea non conſumit, quæ veſtes alias corrumpit. Excludat unuſquiſque de corde ſuo corruptiones malarum concupiſcentiarum, atque ita incorruptibiliter firmetur in fide, ut pravis cogitationibus tamquam tineis non penetretur, ſi vult ad ſacramentum illius lintei pertinere, quo figuratur Eccleſia. Quare ter de cælo ſubmiſſum eſt? quia ipſæ omnes Gentes, quæ pertinent ad quatuor partes orbis terræ, qua diſſeminatur Eccleſia, quam ſignificabant quatuor lineæ quibus vas illud connectebatur, in nomine Trinitatis baptizantur; in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti credentes innovantur; ut pertineant ad ſocietatem communionemque ſanctorum*, &c. Eadem quoque Cyrillus Alexandrinus (*i*), Gregorius (*k*), & alii. VII.

(*g*) Ambr. ſer. in Natal. Apoſt. 2.
(*h*) Auguſt. de diver. ſer. 26.
Eccleſiæ typus.
(*i*) Cyrill. in Levit. lib. 7.
(*k*) Greg. Moral. lib. 33. c. 16.

Immundæ autem & feræ beſtiæ, erant Gentes omnes Deum verum ignorantes, ut quæ turpibus feriſque imbutæ moribus, nec manſueſcere, nec pie recteque vivere noverant: idque Dominus, cum præceptum dedit de non veſcendis immundis, plane per ea Gentes ſignificans, ſic docuit dicens (*l*): *Separate ergo & vos jumentum mundum ab immundo, & avem mundam ab immunda: ne polluatis animas veſtras in pecore, & avibus, & cunctis quæ moventur in terra, & quæ vobis oſtendi eſſe polluta. Eritis mihi ſancti, quia ſanctus ſum ego Dominus, & ſeparavi vos a ceteris populis, ut eſſetis mei*. Sic igitur quod ſeparaſſet eos a Gentibus, ab immundis præcipiens animalibus abſtinere, per ea Gentes ſignificatas eſſe monſtravit. Has Petrus piſcator, idemque venator, verbi caſſibus prehendere, caſque ſic jubetur occidere, ut melioris vitæ vivificaret uſura; hæcque metro canens Arator diaconus, in fine ait:

VIII. Gentiles per beſtias ſignificati.
(*l*) Levit. 20.

Non deerit tua fama locis. Petrus omnia prendens

Beth-

Bethſaida ſatus urbe fuit: quæ nomine (Hebræo
Venatorum eſt dicta domus. Quam veſrus ab illa
Eccleſia venator adeſt, qui cuncta perſagrans,
Cinxit, & ad fidei collegit retia Gentes.

(a) Hier. 16.

Prædictum enim fuerat ab Hieremia (a) non ſolum de piſcatione, ſed & de venatione Apoſtolorum. Sed jam, quod eſt reliquum hiſtoriæ, proſequamur.

IX.
Cornelius cum ſuis baptizatur.

Suſcepta a Cornelio miſſa legatione, Petrus divino monitu cum illis Cæſaream petiit, Cornelium convenit, & quæ ille de ſua ſalute acceperat divina reſponſa cognovit. Cumque tum ipſum, tum cæteros qui aderant, Evangelica imbueret diſciplina: *Adhuc loquente Petro* (ait Lucas) *cecidit Spiritus ſanctus ſuper omnes, qui audiebant verbum. Et obſtupuerunt ex circumciſione Fideles, qui venerant cum Petro: quia & in nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt. Audiebant enim illos loquentes linguis, & magnificantes Deum. Tunc reſpondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere poteſt, ut non baptizentur hi, qui Spiritum ſanctum acceperunt ſicut & nos? Et juſſit eos baptizari in nomine Domini Jeſu Chriſti. Tunc rogaverunt eum ut maneret apud eos aliquot diebus.* Hæc Lucas. Quæ autem poſt hæc facta ſunt a Cornelio, Metaphraſtes (b) deſcribit: quæ cum antiquioſi careant auctore, ac proinde fide vacillent, libentius prætermittimus. Porro factum fuiſſe, ſed poſt Zacchæum, Cornelium Epiſcopum Cæſareenſem, Romanum Martyrologium (c) teſtatur: quod & apud Clementem (d) legitur; licet ſine auctore (e) alibi feratur creatus Epiſcopus Ilii.

(b) Metaph. 13. Septemb.
(c) Mart. Rom. 2. Febr.
(d) Clem. Conſt. lib. 7. c. 46.
(e) Orat. de Apoſt. apud Metaph. die 29. Junii.

X.
Domus Cornelii.
(f) Hier. ep. 27.

Cæterum Cornelii domum in Eccleſiam Chriſti fuiſſe converſam, & adhuc Hieronymi tempore extitiſſe, ipſemet S. Hieronymus (f), S. Paulæ navigationem ac iter relegens, tradit, dum ait ipſam Cæſareæ inviſiſſe domum Cornelii, jam Chriſti factam eccleſiam. Verum enim vero quod ſpectat ad res Petri Cæſareæ geſtas: multa alia ſunt in apocryphis Recognitionum libris, nomine Clementis inſignitis; quæ ut mendaciis conferta, indigna ſane exiſtimamus, quæ una cum his, quæ vera certaque ac in omnibus denique habentur explorata, jungantur. Quantumlibet enim Clemens Romanus res ab eodem Petro geſtas ſcripſiſſet, eas tamen ab Ebionæis hæreticis fuiſſe depravatas, auctor eſt Epiphanius, qui ait de illis (g): *Utuntur autem & aliis libris, nimirum Circuitionibus Petri appellatis, per Clementem ſcriptis, multa corrumpentes in ipſis, & pauca vera relinquentes, vel ut ipſe Clemens ipſos per omnia redarguit in epiſtolis Encyclicis, quæ in ſanctis eccleſiis leguntur.* Hæc Epiphanius. Teſtatur id ipſum Ruffinus (b), qui exiſtimavit eos eſſe etiam depravatos ab Arianis, ſeu Eunomianis. Quamobrem merito liber ille a Patribus tam Græcis quam Latinis invenitur eſſe proſcriptus, ab Epiphanio (i), Athanaſio (k), Philaſtrio (l), Gelaſio (m) & aliis. Cæterum eoſdem eſſe libros Recognitionum Clementis, cum his quos ab aliis Circuitus ſeu Periodos appellatos eſſe conſtat, nulla eſt dubitatio.

(g) Epiph. hæreſ. 30.
(b) Ruffin. in Apolog. pro Orig. Hier. in Apolog. adverſus Ruffin.
(i) Epiph. hæreſ. 30.
(k) Athan. in Synopſi.

XI.
(l) Philaſtr. de hæreſi.
(m) Gelaſ. in Conc. Rom.
(n) Act. 11.

Quæ autem poſt hæc Cæſareæ ab Apoſtolo Petro facta, Hieroſolymis, cum illuc idem Petrus eſt reverſus, contigerint Lucas (n) ſic ſcribit: *Audierunt autem Apoſtoli, & fratres qui erant in Judæa, quoniam & Gentes receperunt verbum Dei. Cum autem aſcendiſſet Petrus Hieroſolymam, diſceptabant adverſus illum qui erant ex circumciſione, dicentes: Quare introiſti ad viros præputium habentes, & manducaſti cum illis?* Quiſnam fuit horum omnium inventor & inſtigator? nullus quidem Apoſtolorum, ſed qui poſt Simonem primus omnium fuit hæreſiarcha Cerinthus. Id ſane Epiphanius (o) teſtatur his verbis: *Hic quidem unus ex his fuit qui reſtiterunt ſancto Petro, quando venit ad S. Cornelium, quando accerſivit ipſum dignus factus viſione Angeli, & Petrus dubitavit, & vidit viſionem lintei, & qua in ipſo erant, & audivit a Domino, ut nihil inquinatum & immundum diceret: Hic igitur, ubi Petrus reverſus eſt in Hieruſalem, multitudinem circumciſorum commovit, dixitque quod ingreſſus eſſet ad viros præputium habentes. Fecit autem hæc Cerinthus, priuſquam in Aſia prædicaret prædicationem ſuam, & in profundius perditionis ſuæ barathrum incideret. Nam cum ipſe circumciſus eſſet, adverſandi videlicet gratia contra Fideles in præputio, per circumciſionem venabatur prætextum & occaſionem. Cum autem Dominus ſemper curam hominum habuerit, & claritatem veritatis in filiis veritatis muniverit, & ſancto Petro Apoſtolo dederit, ut & ipſum & ſocios redargueret; manifeſta facta eſt Cerinthi amentia. Dixit enim S. Petrus: Ego eram in civitate Joppe, &c.* Recitat dicta a Petro tunc Hieroſolymis repetita: ac demum poſt hæc: *Verum*, inquit, *hæc tunc quidem tractata ſunt & commota a prædicto pſeudoapoſtolo Cerintho; quemadmodum etiam alias tum ipſe, tum ſocii ipſius excitaverunt in ipſis Hieroſolymis, quando Paulus rediit cum Tito, & hic dixit quod viros præputium habentes ſecum duxiſſet.* Hæc Epiphanius.

(o) Epiph. hæreſ. 28.
De gentium acceptatione mota quæſtio.

XII.
Petri modeſtia.

Cæterum admiranda plane viſa eſt omnibus Petri modeſtia: qui cum poteſtate ſibi tradita, unico tantum verbo omnes illas potuiſſet dirimere controverſias, illa in præſentiarum omiſſa, perinde ac ſi ex æquo cum ſociis cauſa agenda eſſet, non-

niſi

Google

niſi ratione eorum obiectioni ſatiſfaciendum putavit. Hæc namque conſiderans & admirans S. Gregorius, ſcribens ad Theotiſtam Patriciam (*b*) poſt multa de prærogativis Petro conceſſis enarrata, hæc addit: *Et tamen idem Apoſtolorum primus tanta donorum gratia repletus, non ex poteſtate, ſed ratione reſpondit, cauſam per ordinem expoſuit*: & inferius: *Si enim eum a Fidelibus culparetur, auctoritatem quam in ſancta Eccleſia acceperat, attendiſſet: reſpondere poterat, ut paſtorem ſuum oves, quæ ei commiſſæ fuerant, reprehendere non auderent. Sed ſi in querela Fidelium aliquid de ſua poteſtate diceret, profecto doctor manſuetudinis non fuiſſet.* Hæc Gregorius. Cum igitur Petrus cunctarum a ſe geſtarum rerum rationem exactam petentibus reddidiſſet: *Qui aderant* (inquit Lucas) *his auditis tacuerunt & glorificaverunt Deum, dicentes: Ergo & Gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.*

(a) Greg. lib. 9. epiſt. 39.

XIII. Apertum oſtium gentibus. Ex hoc namque tempore oſtio fidei jam Gentibus reſerato, non Petrus tantum, & Apoſtoli ceteri, ſed ex diſcipulis complures, qui hactenus nonniſi Judæis prædicaverant Evangelium ex tunc cum occiſo Stephano diſperſi fuerant, Gentibus etiam Chriſtum annunitare cœperunt, ut idem Lucas (*b*) ſubdit his verbis: *Et illi quidem, qui diſperſi fuerant a tribulatione quæ facta fuerat ſub Stephano, perambulaverunt uſque Phœnicen, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum niſi ſolis Judæis: Erant autem quidam ex eis viri Cyprii, & Cyrenæi, qui cum introiſſent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annuntiantes Dominum Jeſum. Et erat manus Domini cum eis: multuſque numerus credentium converſus eſt ad Dominum.* Hæc Lucas: quæ autem poſt hæc narrare pergit, quoniam alio tempore facta ſunt, opportunius ſuo loco inferius referemus; cetera tamen, quæ hoc eodem anno facta eſſe noſcuntur, hic ſecundum rationem Annalium deſcribemus.

(b) Act. 11.

XIV. Hoc eodem anno, Olympiade ducenteſima quarta, anno tertio, Matthæus Evangeliſta primus omnium (ut auctor eſt Euſebius *c*) Hebraico ſermone Evangelium ſcripſit. Sed quod ad tempus ſpectat, his contradicere videtur Irenæus, (*d*) cum ait: *Poſteaquam ſurrexit Dominus noſter a mortuis, & induti ſunt Apoſtoli ſupervenienre Spiritu ſancto virtutem ex alto, de omnibus adimpleti ſunt, & habuerunt perfectam agnitionem: exierunt in fines terræ, ea quæ a Deo nobis bona ſunt, evangelizantes, & cæleſtem pacem hominibus annuntiantes, qui quidem & omnes pariter habentes Evangelium Dei. Ita Matthæus in Hebræis ipſorum lingua ſcripturam edidit Evangelii, cum Petrus & Paulus Romæ evangelizarent, & fundarent Eccleſiam.* Hæc Irenæus. Sed utra horum auctorum ſententia probetur verior, diligentiori ſtudio perquiramus.

(c) Euſeb. in Chron.
(d) Irenæus lib. 3. c. 1.
De Matthæi Evangelio.

XV. Irenæi ſententia quomodo accipienda. Si igitur Irenæi verba eo ſenſu quis putet eſſe accipienda, ut nonniſi poſt Petri, ac demum Pauli Romam adventum, Matthæum Evangelium ſcripſiſſe dicat; magna profecto inde ſequerentur abſurda; ſiquidem Paulus non ante tertium Neronis annum Romam acceſſit, anno ſcilicet Domini, ſecundum a nobis initam rationem, quinquageſimonono. Quod ſi ex ſententia Irenæi velimus, non ante dictum tempus a Matthæo ſcriptum eſſe Evangelium; illud in primis quod eſt in confeſſo apud omnes, negare opus eſſet, Matthæum primum omnium Evangeliſtarum ſcripſiſſe Evangelicam hiſtoriam: ſiquidem non Marcus tantum, ſed & Lucas ante Matthæum Evangelium ſcriptis mandaſſent: quandoquidem (ut ex his quæ inferius ſuis locis dicentur, apparebit) ante adventum Pauli Romam, uterque ediddiſſe ſuum Evangelium reperitur. Sic igitur, ſi id Irenæo concedimus, affirmandum eſſet Matthæum non primum omnium, ſed tertium ordine Evangelium ſcripſiſſe: quod non ceterorum omnium tantum, ſed & ipſius Irenæi repugnat ſententiæ, dum & ipſe, ſicut & alii omnes, Evangeliorum ſcriptores recenſens, primo loco Matthæum numerat. Rurſum & illud quod omnes æque confirmant, irritum redderetur ac falſum, nimirum Matthæum, antequam Apoſtoli in diverſas Orbis provincias proficiſcerentur, Evangelium ſcriptis tradidiſſe: ſiquidem ante adventum Pauli Romam fuiſſe diviſos per Orbem terrarum Apoſtolos nulla eſt dubitatio. Cæterum, quod ſpectat ad Irenæi ſententiam: cum dicat tunc a Matthæo Evangelium ſcriptum eſſe: cum a Petro & Paulo Romana Eccleſia fundaretur: non ſic accipienda eſſe putamus ejus verba, ut nonniſi poſt Pauli Romam adventum id factum eſſe voluerit ſignificare; ſed potius intellexiſſe, ipſo initio fundationis Romanæ Eccleſiæ, a Matthæo Evangelium eſſe conſcriptum, cum ſcilicet Petrus Romam acceſſit, & tantæ molis erigendæ poſuit fundamentum; quod factum eſt poſt quatuor annos, anno ſcilicet ſecundo Claudii Imp. Dominique quadrageſimoquinto. Nec enim ſic Irenæum de Paulo meminiſſe credimus, quaſi non ante Pauli Romam adventum Matthæus ſcripſerit: ſed communi potius tum ipſius, tum ceterorum Patrum uſu loquendi, cum de Romanæ Eccleſiæ fundatione fit mentio, Paulum æque ac Petrum nominaſſe: non quod Paulus eodem quo Petrus tempore Romam venerit, ac ſimul cum Petro primum fundamentum jecerit; ſed quod deſuper ædificaverit, ac denique eamdem Eccleſiam una cum Petro ſanguine conſecraverit.

XVI. Diverſa ab his, de tempore Matthæi Evangelii, eſt Nicephori (*a*) aſſertio, ſic dicentis: *Primus Matthæus Hebræis ſalutifero verbo prædicato* (*quandoquidem alio ad Gentes maturabat*) *ſermone patrio Evangelium ſuum quintodecimo poſt Chriſti aſcenſionem anno ſcripſit; atque eos relinquens, abſentium ſuam ſcripto compenſavit*. Hæc ille. Sed error's arguitur, dum putavit Apoſtolos non ante decimumquintum annum ab aſcenſione Domini ad Evangelii prædicationem per Orbem fuiſſe diviſos: quod plane falſum eſſe, ſuo loco demonſtrabimus. Ad hæc, illud eſſe conſcriptum antequam ad externas provincias Evangelium prædicaturi proficiſcerentur Apoſtoli, nulla eſſe poteſt dubitatio: nam Bartholomæum profecturum ad Indos, Matthæi Evangelium deſcriptum ſecum detuliſſe, illiſque reliquiſſe, teſtantur Euſebius (*b*) atque Hieronymus (*c*). Eamdem enim Matthæum iniſſe rationem ſcribendi Evangelium, ut profecturus ad Gentes, eiſdem quos prædicatione Evangelica imbuiſſet, ſcriptum a ſe Evangelium relinqueret, Euſebius (*d*) tradit his verbis: *Matthæus cum jam antea Hebræis verbum Dei prædicaſſet, ſimulac in animo habuit ad Gentes proficiſci, Evangelium ſuum patrio ſermone conſcripſit, & quod illis, a quibus deceſſit, deeſſe, dum præſens apud eos eſſet, videbatur, illud ſedulitate & labore ſcribendi omnibus ſuis quaſi numeris explevit*. Hæc Euſebius. Porro non in ipſo procinctu profectionis Matthæus Evangelium ſcripſiſſe putandus eſt, ſed cum primum reſerato divinitus Gentibus aditu ad Eccleſiam (quod hoc anno factum eſſe diximus) de profectione ad Gentes conſilium inierunt atque ſermonem habuerunt Apoſtoli. Sic igitur, de tempore quo ſcriptum eſt Matthæi Evangelium, Euſebio potius quam ceteris aſſentimur.

(*a*) Niceph. hiſt. lib. 2. c. 45.
Ratio Matthæi ſcribendi Evangelium.
(*b*) Euſeb. hiſtor. lib. 5. c. 10.
(*c*) Hier. de ſcrip. Eccleſ. in Panteno c. 36.
(*d*) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 18.

XVII. Tantum vero opus aggreſſum eſſe Matthæum, Judæis, qui crediderant, expoſcentibus, tradit Joannes Chryſoſtomus; (*e*) verum & id injungentibus ei Apoſtolis, Epiphanius (*f*) teſtatur his verbis: *Matthæus enim primus incepit Evangelium annuntiare; huic enim commiſſum erat ac impoſitum ut Evangelium prædicaret ab initio*; & paulo poſt: *Hic itaque Matthæus Evangelium ſuſcipere dignus judicatur; & juſtiſſimum hoc erat. Oportebat enim a multis peccatis converſum, & a telonio digreſſum, in exemplum nobis futurorum ſalvari ab eo, qui ob ſalutem generis humani venit, ac dixit, Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam: & ex telonio educto, atque ab iniquitate converſo, ſalutis prædicationem exhiberi, quo ab ipſo diſcerent homines adventum benignitatis*. Hæc Epiphanius. Athanaſius (*g*) de eodem ſic meminit: *Evangelium ſecundum Matthæum ab ipſa Hebraica dialecto conſcriptum eſt, & editum Hieroſolymis; & interpretante Jacobo fratre Domini ſecundum carnem expoſitum eſt*. De eodem Tertullianus (*b*) magna cum laude meminit, ſic dicens: *Matthæus fideliſſimus Evangelii commentator & comes Domini, non aliam ob cauſam, quam ut nos originis Chriſti carnis compotes faceret, ita exorſus eſt: Liber generationis*, &c. idque eo conſilio factum eſt, ut qui ad Hebræos ſcriberet ſecundum carnem Chriſtum expectantes, eum jam veniſſe, & ex Abraham ſtirpe & ſemine David exortum in primis eſſe monſtraret.

(*e*) Chryſ. hom. 1. in Mat.
(*f*) Epiph. hæreſ. 51.
Judæis exigentibus Matthæus Evangelium ſcripſit.
(*g*) Athanaſ. in Synop.
(*b*) Tertul. de carn. Chriſti c. 22.

XVIII. Porro quod primum omnium Matthæi Evangelium eſſet editum, exſcriptum illud fuiſſe ab Apoſtolis, non tantum Bartholomæi, ſed & Barnabæ ſuadent exempla: hic quidem quantumlibet una cum Paulo Apoſtolatum accepiſſet ad Gentes, ſecum tamen tuliſſe Hebraicum Evangelium a Matthæo conſcriptum, & apud ſe ſemper habuiſſe, atque una cum eo ſepultum fuiſſe, certiſſimum eſt: refoſſo enim Barnabæ corpore anno quarto Zenonis Imperatoris, una cum eo illique inhæreos inventum fuiſſe Evangelium ſecundum Matthæum Hebraice conſcriptum, hiſtoricorum illorum temporum vera aſſertione conſtare, ſuo loco dicemus. Cum igitur Matthæi Evangelii plura exſcripta eſſent exemplaria, Nazaræi illud etiam nacti ſunt: erant enim complures, qui cum ex Judæis facti eſſent Chriſtiani, & cum Evangelio Legem etiam eſſe ſervandam contenderent, ab Eccleſia ejecti ſunt: Ceterum hi Evangelium Matthæi, quod ſemel acceperant, aliquandiu illibatum incorruptumque ſervarunt; de his enim Epiphanius (*i*) ſic ſcribit: *Habent autem Matthæi Evangelium perfectiſſimum Hebraice; apud ipſos enim hoc clare, quemadmodum ab initio ſcriptum eſt, Hebraicis litteris adhuc ſervatur*. Sanctus Hieronymus (*k*) iſtud ipſum ex Hebraico fonte ſe deſcripſiſſe teſtatur: ſic enim inprimis, cum agit de Matthæi Evangelio, ſcribit: *Porro ipſum Hebraicum habetur uſque hodie in Cæſarienſi bibliotheca, quam Pamphilus martyr ſtudioſiſſime confecit: mihi quoque a Nazaræis, qui in Berœa urbe Syriæ hoc volumine utuntur, deſcribendi facultas fuit. In quo animadvertendum, quod ubicumque Evangeliſta, ſive perſona ſua, ſive Domini Salvatoris, veteris Scripturæ teſtimoniis utitur, non ſequatur Septuaginta tranſlatorum auctoritatem, ſed Hebraicam*: idem alibi: *In Evangelio quo utuntur Nazaræi, quod nuper in Græcum de Hebræo ſermone tranſtulimus, quod vocatur a pleriſque Matthæi authenticum, homo iſte*, &c.

XVIII. Evangel. Matthæi exſcriptum ab Apoſtolis.
(*i*) Epiph. hæreſ. 29.
(*k*) Hieron. de ſcript. Eccl. in Math. & commentar. in Mat. c. 12.

XIX. Quod ad Ebionæos ſpectat: etſi Matthæi uterentur Evangelio; depravatum il-

lud

Digitized by Google

lud ab eis fuiſſe, inſuper & mutilatum, Epiphanios (*a*) docet: nec hoc tantum Nazaræi, & Ebionæi (*b*), ſed Cerinthus & Carpocras Matthæi Evangelium deſcripſerunt: ſed eo plane abſi, e genealogia Salvatoris a Matthæo contexta ſic Chriſti humanitatem tantummodo didicerunt, ut divinitatem negarent. Quod vero Beda (*c*) Evangelium Matthæi, quo Nazaræi utebantur, non eſſe adnumerandum inter apocrypha exiſtimavit: (forſaſſe quod in decreto Gelaſii nulla de eo, ſicut de cæteris, habeatur mentio) haud facile aſſentimur: nam cum Hieronymi teſtimonio in plerifque locis ab eo citatis appateat nonnulla in eo diverſa ſerri ab his quæ reperiuntur in Matthæi Evangelio quo Ecelesia otitur; periculoſum eſſe putamus, id in aliam quam in apocryphorum claſſem referre, cum nonoiſi ona poſſit veritas eſſe. Atque hactenus de Matthæi Evangelio.

(*a*) *Epiph. hæreſ. 30.*
(*b*) *Epiph. ibid. inferius.*
(*c*) *Beda in Luc. c. 1.*
A quibus Matthæi Evangelium corruptum.

XX. Sub hac eadem Olympiade ducenteſima quarta, anno tertio, Pilatum olim Judææ Procuratorem miſeranda morte ioteriiſſe, Euſebius ſcribit his verbis: *Pontius Pilatus in multas incidens calamitates, propria ſe manu interfecit, ut ſcribunt Romani hiſtorici.* Hæc Euſebius: affirmat idipſum Caſſiodorus in Chronico. Viennæ autem in Galliis id contigiſſe cum multi referant, Ado (*d*) ejuſdem civitatis Epiſcopus in hunc modum rem ſcribit: *Pilatus, qui ſententiam damnationis in Chriſtum dixerat, & ipſe perpetuo exilio Viennæ recluditur; tantiſque ibi irrogante Caio languoribus coarctatus eſt, ut ſua ſe tranſverberans manu, multorum malorum compendium mortis celeritate quæſierit:* ſunt hæc verba Oroſii (*e*), licet ipſe de Vienna nihil. Quod vero recentiorum Græcorum (*f*) aliqui dicant Pilatum de nece Chriſti a Maria Magdalena Romæ judicio poſtulatum, ut commentum refellimus. Cæterum de ejus interitu omnes æque conſentiunt, ipſum ſumma deſperatione actum, ſibi necem intuliſſe.

(*d*) *Ado. in Chron.*
(*e*) *Oroſ. lib. 7. c. 5.*
(*f*) *Niceph. lib. 2. cap. 10. Cedren. in comp. hiſt.*

XXI. Hoc eodem anno (ot ex Joſepho colligitur (*f*) amoto Vitellio a Syriæ præfectura, Petronius a Caio ad eam provinciam adminiſtrandam ſubrogatur: cui ipſe (cum ab omnibus coli ut deus vellet, ac ne Jovi quidem cederet, quippe (*g*) qui de inferendo Jovis Olympii ſimulacro Romam, deque illius effigie in ſuam motanda, conſilium iniiſſet) in mandatis dedit ut ſuam ſtatuam Hieroſolymis in templo locaret: quæ tamen res a Petronio in annum ſequentem dilata eſt, ut idem auctor teſtatur his verbis: *Caius autem indigne ferens a ſolis Judæis ita ſe deſpici, Legatum in Syriam mittit Petronium ſucceſſurum Vitellio, jubetque ut cum valido exercitu invadat Judæam: & ſi ſponte id admittam, ſtatuam in templo Dei collocaret: quod ſi detrectent, bello devictos imperata facere adigat. Is ſumpta adminiſtratione rerum Syriæ, dedit operam, ut exequerentur mandata Cæſaris: contractiſque quantum poterat auxiliis, cum duabus legionibus hibernavit apud Ptolemaidem, primo vere bellum illaturus: quod & Caio ſignificavit per litteras, qui collaudata ejus induſtria, hortatus eſt eam ad agendum gnaviter, & frangendam bello gentis contumaciam.* Hæc Joſephus. Sed ut quis fuerit iſte Petronius intelligatur: ſciendum eſt fuiſſe equeſtris ordinis, militia clarum, qui & ſub Auguſto (ot de eo teſtatur pluribus Strabo *h*) adverſus Æthiopes copias duxerat: cæterum eum humili loco natum, ad equeſtrem perveniſſe dignitatem, auctor eſt Valerius Maximus (*i*).

(*f*) *Joſeph. antiq. lib. 18. c. 18.*
(*g*) *Suet. in Caio c. 22. Dio lib. 59.*
Caius ut Deus vult coli.
(*h*) *Strabo lib. 17.*
(*i*) *Valerius Max. lib. 4. c. 7.*

XXII. Jam vero quænam proxima cauſa indignationis Caji in Judæos præceſſerit, ut de coloſſo in templo erigendo conſilium inierit, atqoe decreverit: Philo (*k*), id Capitonis Quæſtoris litteris adſcribens, edocet: *Is*, inquit, *in Judæa præeſt exigendis tributis, infenſus provincialibus: pauper enim eo profectus, nunc illis fraudatis, ditatus & accaſationem metuens, decrevit eos prævenire, & calumniis verus criminationes avertere, caſu quodam nactus occaſionem. Jamuiam urbem Judææ cum* pre-

(*k*) *Philo de leg. ad Caium.*
Concitatur Caius in Judæos.

II. Ad num. XXI. Baronius loquens de Petronio, qui hoc anno Vitellio in Præfecturam Syriæ ſucceſſit, ait: *Sciendum eſt fuiſſe equeſtris ordinis, militia clarum, qui & ſub Auguſto (ut de eo teſtatur pluribus Strabo) adverſus Æthiopes copias duxerat: cæterum eum humili loco natum, ad equeſtrem perveniſſe dignitatem, auctor eſt Valerius Maximus lib. 4. cap. 7.* Sed, ut obſervat Card. Noriſius in Cenotaphiis Piſanis Caji & Lucii Cæſarum pag. 331. Baronius hunc *Petronium* Syriæ Præſidem cum aliis ejuſdem gentis confundit, & temporis diverſitate non adnotata ex tribus Petroniis unum facit. Petronius, cujus meminit Valerius Maximus, ab eodem nuncupatur L. Petronius; qui vero Syriæ præfuit, dicebatur P. Petronius, ſeu *Publii* prænomen ferebat, ut liquet ex Philone in libro de Legatione ad Caium. Petronius ſecundus Ægypti Præfectus ſubrogatus fuit ab Auguſto in locum Cornelii Galli anno Urbis DCCXXVIII. ex Dione lib. 53. Strabo a Baronio laudatus lib. 17. ſcribit Legatos Candacis Reginæ Æthiopum juſſos a Petronio Cæſarem adire: *itaque in Samum profecti Cæſarem invenerunt in Syriam progredi parantem;* quod contigit anno Urbis DCCXXXIV. ex Dione lib. 54. At Petronius Syriæ Præſes Provinciam adhuc tenebat anno primo Claudii, nempe ſexageſimo ſexto ab eo anno, quo Caius Petronius (ſic a Dione lib. 54. nominatus) ab Auguſto Præfectus Ægypto datus fuerat. Tres itaque Petronii diſtinguendi.

Petronius Syriæ præſes.

III. Clariſſimus Toinardus ſcripſit ad me, extare in Gaza Regia varia Numiſmata epocha Antiochena ſignata, & inter ea unum Claudii Aug. in quo legitur, ΕΠΙ ΠΕΤΩΝΙΟΥ q. id eſt, *ſub Petronio anno XC.* Priorem Epocham Antioche-

Prior epocha Antiochena explicatur.

primis frequentem populo colunt promiſcue, Judæi quidem pars maxima, nonnulla tamen etiam alienigenæ, qui malo fato ſubrepſerunt e finitimis regionibus: & cum ſint inquilini, faceſſunt indigenis negotia, ſemper aliquid moliendo adverſus ritus Judaicos. Hi cum audirent ab advenis quantopere Caius pro deo coli cupiat, & quam infenſus univerſæ Judæorum genti ſit; ea-ti ſe nactos occaſionem ſtruendis inſidiis, ex tempore aram excitant e materia viliſſima, luto formato in lateres, tantum ut moleſti eſſent civibus: ſciebant enim non laturos violari leges patrias, quod & ſecutum eſt. Conſpicati enim & indignati regionis ſacratæ ritus ſacros ſic aboleri, coorti eam ſuſtulerunt de medio. Adverſarii vero mox Capitonem adeunt, qui fuit auctor totius hujus tragœdiæ. Is lucrum ſibi oblatum exiſtimans, cujus jamdudum cupidus erat, ſcribit Caio, exaggerando rem, & amplificando.

Capitonis opera Caius in Judæos impellitur.

XXIII. *His cognitis ille, ut opulentus & magnificus, jubet pro altari lateritio ſubverſo in Jamnia, poni coloſſum inauratum in ipſo templo urbis primariæ, conſultoribus uſus optimis & ſapientiſſimis, Helicone veteratore ſcurra nobili, & Apelle quodam tragœdo, qui primus ætatis florem, ut fertur, vendiraverat, tum vero faſtiditus ſe in ſcenam contulerat. Scenici autem, quorum eſt negotium & ſtudium ut theatris placeant, profligato pudore, probris & turpitudini ſunt dediti ſſimi: quibus artibus Apelles pervenit in conſiliariorum ordinem: ut poſſet conſulere Caius, alterum quomodo canendum, alterum quomodo ludendum ſalibus, omiſſa cura juſtitiæ tuendæ, pacisque publicæ. Ita Helicon mancipium ſcorpioni ſimile Judæos petebat veneno Ægyptiaco. Apelles vero Aſcalonio, nam inde oriundus erat. Eſt autem Aſcalonitis perpetua ſimultas cum finitimis Judæis ſacræ terræ incolis. Verum illi bonorum conſiliorum boni auctores paulo poſt impietatis ſuæ mercedem invenerunt: alter a Caio vinctus ferreis compedibus propter alia crimina, tortuſque in rota ex intervallo ſæpius, ſicut quidam morbi ſolent ſtatis diebus recurrere: Helicon vero interfectus a Claudio Germanico Cæſare propter alias itidem culpas inſani capitis. Sed iſta poſt acciderunt. Litteræ a Caio de ſtatua dedicanda ſcriptæ ſunt non temere, ſed quantum fieri potuit accuratiſſime. In eis imperatum eſt Petronio Syriæ provinciæ Præſidi, ut repenſis exercitus, contra irruptiones Orientalium Regum & nationum oppoſiti, dimidium ab Euphrate adverſus Judæos duceret, ut proſequerentur ſtatuam: non quo auguſtior dedicatio fieret, ſed ut confeſtim periret ſi quis obſiſteret.* Et paulo poſt:

XXIV. *Cæterum Petronius, perlectis litteris, hærebat anceps conſilii: quippe qui nec detrectare poterat præ metu, non ignarus illum ne moram quidem laturum æquo animo, nedum tergiverſationem. Nec rem aggredi putabat tutum ac facile. Sciebat enim Judæos non unam, ſed mille, ſi fieri poſſet, mortes ſubituros citius quam ſuſtinerent vetitum aliquid facere. Omnes enim gentes libenter ſervant ritus patrios, ſed Judæi præ ceteris. Cum enim leges ſuas credant oraculis proditas, eaſque diſcant a pueritia, in animis circumferunt harum expreſſas imagines, & ſemper intuendo admirantur ut honeſtiſſimas: alienigenas quoque harum obſervatores amplectuntur pro ſuis civibus, oſores autem earum ac vituperatores habent pro hoſtibus; & in tantum abhorrent a quavis re ſuis legibus vetita, ut omnibus fortunis felicitatibuſque humanis ad prævaricationem adduci nequeant. Sed nihil religioſius quam templum colunt, vel hoc argumento, quod certiſſima mors proponitur ultra ſeptum interius penetrantibus: nam intra exterius accipiunt undecumque venientes ſuæ gentis homines. Hæc ſecum reputans Petronius, rem cunctanter aggrediebatur, ratus [ut erat] facinus audax: advocatiſque tamquam in animæ conſiſtorium rationibus omnibus, ſcrutabatur ſingularum ſententias: quas conſentientes inveniebat, nihil in ſacris novandum: primum quia ſic jus naturæ pietatiſque poſtulet: deinde propter imminens periculum, non ſolum a Deo, verum etiam a læſis irritatiſque hominibus. Illud quoque cogitabat, quam populoſa eſſet hæc natio, non ut aliæ* com-

Petronius maturius agit.

chenam Uſſerius in Annalibus Veteris Teſtamenti cum anno Periodi Julianæ 4651. copulat, qui in annum Periodi Græco-Romanæ 5442. convenit, quia, inquit, eo anno Pompeius Syriam in formam Provinciæ redegit, ut teſtatur Appianus pag. 144. & Antiochi nulla ratione habita, ab Antiochenſibus pecunias accipiens, civitatem fecit αὐτόνομον & ſuo jure uti permiſit, ex Porphyrio in Græcis Euſebianis Scaligeri pag. 227. Verum enimvero, licet Syriam eo anno juris Romani factam eſſe in dubium revocari non debeat, in Græco Porphyrii nihil quoad tempus autonomiæ Antiochiæ conceſſæ habetur. Hæc Porphyrii verba Latine reddita: *Philippus & Seleucus frater ejus & filius Grypi Antiochus, & Antiochus filius Antiochi ab anno tertio 175. Olympiadis inchoantes inter ſe decertarunt. Et victus Antiochus ad Parthos profugit, & noviſſime Pompeio ſeipſum tradidit, ut ab ipſo reducendus in Syriam. Ille autem accepta ab Antiochenſibus pecunia, hujus quidem curam non habuit, ſui juris autem civitatem eſſe permiſit.* Æra tamen Antiochena in eo Petronii Nummo notata, ea eſt quæ Julianæ vocatur, & deducitur a prima Julii Cæſaris dictatura, ideoque ab anno Periodi Græco Rom. 5445. annuſque XC. inchoatur autumno anni Chriſti XLI. quo Claudius Imperium iniit. Quare Petronius anno quidem Chriſti XXXIX. præfecturam Syriæ iniit, ſed poſt biennium Nummus ille percuſſus.

comprehenſa unius regionis ſpatio, ſed totum pene Orbem paſſim incolens: diffuſa eſt enim per continentes provincias omnes atque inſulas, adeo ut non multo pauciores ſint indigenis. Tam multas hoſtium myriadas in ſe provocare, an non periculoſa videri poterat alea? ac forte illis per omnes terras conſpirantibus, & ad opem ferendam certatim in unum confluentibus, bellum exoriretur inſuperabile: abſque eo quod ipſam Judæam innumera multitudo incoleret, viri tum corpore valentiſſimi, tum animo fortiſſimi; parati prius generoſam mortem oppetere, quam deſerere mores ac ritus patrios, quantumvis calumniatorum opinione barbaros, cum re vera ſint liberales ac nobiles.

XXV. Rationes differendi præcepta Caii. *Terrori etiam erant Tranſeuphratenſes copiæ: nam Babylonem & multas alias ſatrapias a Judæis teneri non auribus ſolum, ſed & oculis compertum habebat: quod ſingulis annis ſacra pecunia miſſitaretur inde in templum primitiarum nomine, quamquam per vias difficiles & aſperas, quæ tamen illis viæ regiæ viderentur, ad pietatem recta properantibus.* Hæc Philo; qui mox ſubdit: *Merito igitur timens, ne cognita hac nova dedicatione, ſubito expeditionem ſuſciperent, & hinc atque inde coorti, junctis copiis, incluſos in medio clade ingenti afficerent; retardabatur talibus cogitationibus: ſed in diverſum trahebatur contrariis: Dominum hæc jubere juvenem, utile judicantem quicquid ipſi collibuerit:* *& ſemel decreta exequi contemacatem quamlibet noxia [ut qui præ ſuperbia pervicaciaque tranſilierat hominis terminos, in deos ſe ipſe referat] impendere ſibi capitale periculum, ſive imperata faceret, ſive non; ſed ſi pareat, cum bello, cujus eventus anceps ſit: ſin juſſa detrectet, certiſſimam a Caio perniciem. Ad bellum proniores erant multi Romani adjutores in adminiſtratione rerum Syriacarum, quod ſcirent in ſe primum ſæviturum Principem, ut auctores inobedientiæ. Dabatur ſpatium deliberandi, dum pararetur ſtatua: nam neque tranſmiſſa fuit ex Italia, Deo volente, [opinor] & ſuos occulto favore protegente ab injuria: neque juſſus eſt e tota Syria lectiſſimam ſumere: alioqui præpropere, violatis legibus, exortus fuiſſet repentinus tumultus, priuſquam experiri poſſet utile conſilium: nam ſubitanei caſus ingruentes vim rationis hebetant. Itaque Petronius in propinquo jubet parari ſtatuam; & accitis a Phœnicia peritiſſimis artificibus; præbet materiam, officina Sidone inſtituta.* Hæc Philo de his quæ hoc anno hactenus ſub ſilentio geſta Judæos latebant. Cetera vero ut contigerunt, ſuo loco dicemus. Hæc enim de Judæorum ærumnis ad Annales Eccleſiaſticos pertinere quis dubitat? nam his Dei vindicta in Judæos Cæſarem appellantes & Chriſtum negantes, Caji furore progredi armata, numine impellente, conſpicitur.

JESU CHRISTI
ANNUS
42.

CAII IMP.
ANNUS
4.

I. ANno Chriſti quadrageſimo ſecundo Caius ſolus tertium Conſul Faſtis Conſularibus adſcribitur: non quidem id data opera, ut qui collegam habere ſpreviſſet; ſed (ut teſtatur Dio *a*) quod ei, qui deſignatus fuerat, mortuo, tam brevi ſpatio in concione alius ſubrogari non potuerit. Cæterum ab eodem auctore Pomponius ſecundus Conſul eodem anno creatus nominatur; ſuffectus ne in locum Caji, qui Conſulatum tenuit tantum (ut Suetonius (*b*) tradit) uſque ad Idus Januarii, an ordinarius fuerit electus in locum demortui Conſulis deſignati, non liquet.

(*a*) *Dio hiſt. lib. 59.*

(*b*) *Suet. in Caio c. 17.*

II. Hoc igitur anno, non antea (ut alii putant) Philo Judæus una cum collegis a Judæis Alexandriæ agentibus legatus ad Caium Imperatorem mittitur: ab Alexandrinis vero alii adverſus eos ſunt miſſi legati (inter quos Apion grammaticus, Judæorum infenſiſſimus hoſtis) ad eumdem Imperatorem. Rem geſtam ſummatim ſic Joſephus (*c*) complectitur: *Cum inter Judæos & Græcos Alexandriam habitantes exorta eſſet ſeditio; terni ab utraque parte delecti legati ad Caium miſſi ſunt. Apion vero, Alexandrinorum legationis princeps, multa in Judæos jactavit crimina, interque cetera, quod Cæſarem non proſequerentur debitis honoribus: nam cum quam late patet orbis Romanus, Caio extruantur templa & altaria, & pari honore colatur cum cæteris numinibus: ſolos iſtos turpe putare dedicare illi ſtatuas, aut jurare per nomen Cæſaris. His acerbe invecto Apione, multiſque aliis quæ ad exaſperandum Caium facerent; Philo e Judæorum legatis prior, vir per omnia clariſſimus, Alexandri Alabarchæ frater, & non imperitus philoſophiæ, parabat cauſam ſuæ gentis agere. Sed repulſus eſt a Cæſare, jubente illum abire, & per iracundiam vix temperante ab injuria. Qua propter ejectus convitio; converſus ad Judæos aſſectatores: Nunc, inquit, oportet bono eſſe animo, quando Caius iratus eſt: nunc enim Deus contra illum aderit.* Hæc Joſephus.

(*c*) *Joſeph. antiq. lib. 18. cap. 10.* De legatione Judæorum ad Caium.

Sed ipſum tamen errare certum eſt, dum ait ternos legatos ab utraque parte miſſos; cum ipſe Philo, qui unus ex legatis fuit, quinque a Judæis eſſe miſ- III.

ſos

ſos teſtetur: qui & egregium commentarium de ſua ad Cajum legatione conſcripſit; ex quo aliqua ad hiſtoriam ſpectantia decerpta hic intexere, nec inutile nec injucundum fore duximus. Cum ergo veniſſent Romam, quid egerint poſt fruſtra tentatam gratiam Heliçonis apud Imperatorem viri præcipui, ſic ſcribit (d) Philo lib. de leg. ad Caium. (u): *Placuit offerri Caio libellum continentem ſummam calamitatum, & earum deprecationem: id erat ferme compendium ſupplicationis prolixioris, quam per Agrippum Regem paulo ante miſeramus: nam is forte fortuna venerat Alexandriam, navigaturus in Syriam in ſuum regnum, quod ab imperatore acceperat. Sed ignorabamus etiam tum quam falleremur. Ex quo enim primum oram ſolvimus, putabamus nos inventuros reddentem jura judicem: ut ille erat hoſtis implacabilis, alliciens, ut tum videbatur, vultu hilari, & appellationibus comibus. Exceptos enim nos primum in Campo Martio, cum e maternis hortis exiret, reſalutavit, & dextera innuit ſe propitium: miſſoque ad nos Romulo, qui legationibus admittendis præerat, pollicitus eſt ſe cogniturum noſtram cauſam per otium: ita ut tota corona circumſtantium gratularetur nobis, tamquam voti compotibus, atque etiam noſtrates quotquot ex aſpectu de rebus judicant. Ego vero, qui plus per ætatem & eruditionem ſapere videor, ſuſpecta habebam illa quæ exhilarabant alios. Sic enim cogitabam: Quid ſibi vult, quod cum tot adſint legationes propemodum ex omnibus, Orbis regionibus, ait ſe nos ſolos auditurum? nec enim neſcit nos eſſe Judæos, contentos ſi æquaremur cæteris: cæterum prærogativam ſperare apud alienigenam juvenem & liberæ poteſtatis dominum, non procul abfuerit ab inſania: atque utinam judicem præſtet partibus, non patronum illis, nobis adverſarium. Hæc reputans, trepidabam, inquietus noctu & interdiu. Ita mærentem me, gementemque (nec enim tutum erat interpellari Principem) alius caſus inopinatus repente perterruit, non parti Judæorum, ſed univerſis periculum afferens.*

Quid legati Romæ.

IV. De ſtatua in templum inferenda nuntium.

Veneramus ex Urbe Puteolos, Caium ſecuti: deſcenderat enim ad mare, morabaturque circa eum ſinum, nunc hanc villam viſendo, nunc aliam, quæ multæ ibi ſunt & ſplendidæ. Nos vero de agenda noſtra cauſa ſollicitos, quippe qui accerſiri expectabamus continuo, accedit quidam ſuffuſis trepidiſque oculis obtuens & anhelus: cumque paululum ſeduxiſſet (adſtabant enim quidam in proximo) Audiſtis ne, inquit, novi quidpiam? Simulque conatus rem eloqui, fletu oborto impeditus eſt: deinde rurſus exorſus narrare, iterum atque tertio fuit ad eumdem modum inhibitus. Nos vero conſpectu ejus territi, obſecrabamus indicaret quamobrem veniſſet: non enim venisse propalam flendi gratia: quod ſi quid eſſet dignum lacrymis, faceret nos earum participes, aſſuetos jam calamitatibus. Tandem ille, crebro ſingultiens: Periit nobis templum. Jubet Caius poni ſibi coloſſum in adytis intimis, adſcito in titulum Jovis cognomine. Nobis vero attonitis miraculo, & in veſtigio præ ſtupore hærentibus (muti enim ſtabamus & enerves,

SÆC. I. Anno Urbis 795. Olymp. 204. an. 4. An. C. 40.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5533.

☉ 21. CB. ☽ 3. P. 57. APRIL. Indict. 13.

JESU CHRISTI 40. *ſecundum Baronium* 42.

CALIGULÆ IMP. 4.

I. *Conſules.* [1] AD *ann.* I. Coſſ. *Caius Aug. III.* ſolus Conſulatum geſſit juxta quartam Conſulatuum Cæſareorum regulam, propter nempe bellum Britannicum, ex quo redux, ovans Romam Natali ſuo ingreſſus eſt, inquit Suetonius in Caligula cap. 43. poſtremo ſcilicet menſis Auguſti die. Poſt Caligulam Domitianus, & alii quidem Imperatores propter bella aut victorias Conſulatum ſuſcepere, licet id rarius, uti in hujus Operis progreſſu videbimus. Dubitat Baronius, an Pomponius hoc anno Conſul ſuffectus fuerit, an vero ordinarius in locum defuncti. At Pomponium anno tantum ſequenti Conſulem fuiſſe teſtatur Dio lib. 59. & quidem ſuffectum, ut diſcimus ex Joſepho lib. 2. de bello cap. 50. editionis Genevenſis anni MDCXI. qua utor, ubi ait: *Referentibus Conſulibus Sentio Saturnino & Pomponio Secundo.* Pomponius itaque ſuffectus in locum Caligulæ IV. Conſulatum abdicantis, ut recte Noriſio Cardin. in privatis ſuis ad me litteris obſervatum.

[1] COſſ. *Caius Auguſtus III. ſolus*; nempe ſine collega. Nummi cum TR. POT. III. COS. III. Caius Cæſar Lugduni tertium Conſulatum ſolus iniit, quod defunctum ſub Kalendarum diem collegam reſciſſe abſens non poterat, inquit Tranquillus in vita cap. XVII. Dio item lib. LIX. pag. 658. 659. *Itaque conſule eum tertium, nemo tribunus plebis, aut prætor auſus fuit convocare Senatum, Collegam enim Caius non habebat, non quidem (ſicut putant quidam) quod data opera, id ab eo factum, ſed illo qui deſignatus fuerat, mortuo, tam brevi ſpatio in concione, alius ei ſubrogari non potuerat.* Mox vero: *donec nuntiatum eſt Romæ, die duodecima Caium magiſtratu ſe abdicaſſe, tunc recepto conſulatu ii qui deſignati erant, officio ſuo functi ſunt.* Qui fuerint autem hi conſules, Dio non tradit; Pighius, Ex Prid. Id. Jan. *L. Gellium Publicolam, & M. Cocceium Nervam*; Ex K. Jul. *Sex. Junium Celerem & Sex. Nonium Quinctilianum*, Conſules fuiſſe tradit. Faſti Vindebonenſes & Idatiani habent: *Caio Cæſare III. ſolo.* Proſperi Chronicon: *Cæſare & Juliano.*

Digitized by Google

vet, defectis corporis viribus) ſupervenerunt alii doloris ejuſdem nuntii: deinde omnes ſimul conclave ingreſſi, & incluſi, deplorabamus fortunam privatam atque publicam, ſuggerente doloe querimonias: nihil enim calamitoſis loquacius. Tadebat enim, ac pœnitebat, quod ad deprecandum injurias, quas quotidie patevemur, medio biemis trajeciſſemus vaſta maria, ignari nobis imminere tempeſtatem in terris longe ſæviorem jactatione maritima. Hæc ille, qui dehinc quam percontati erant a nunciis tanti mali cauſam, & de rebus geſtis Jamniæ, deque litteris ad Petronium ſcriptis de ſtatua in templo locanda (quod nos ſuo loco ſuperius diximus) acceperunt, enarrat. At licet quod Jamniæ factum eſſet, cunctis innoteſcere potuiſſet; tamen quid Caius in Judæos ſtatuiſſet, hactenus latuiſſe videtur: Petronius enim, qui nonniſi tranſacta hieme conſilium Caji detegere, ejuſdemque juſſionem aperire, ſcriptis ad Caium litteris (ut vidimus) ſtatuerat; adveniente jam ſtatuto tempore, rem in hunc modum, ut iidem nuntii retulerunt, & Philo deſcripſit, aggreſſus eſt.

V.
De ſtatua Caji locanda in Templo.

Dum ſtatua coloſſæa Sidone pararetur; honoratiores Judæorum ſacerdotes & magiſtratus evocat, indicaturus eis Caji mandata, ſimulque ſuaſurus ut patienter ferant juſſa domini, & caverent mala imminentia: paratum enim eſſe robur exercitus Syriaci ad edendas per totam eorum regionem ſtruges maximas: putabat enim ſi horum præmolliret animos, poſſe per eos moveri ad obſequium ceteram multitudinem. Sed valde ſua opinione deceptus eſt: perculſi enim ad primam ejus rei mentionem, tamquam in præſenti calamitate, obmutuere, quaſi e fonte profundendo lacrymas, capillos barbaſque vellendo cum lamentis hujuſmodi: En quo nimis beati ſeneſcendo pervenimus, ut quod nemo majorum umquam vidit, nos ſpectaremus: quibus tandem oculis? hos enim prius abjiciemus cum ærumnoſa vita & miſerabili, quam tantum nefas ſuſpiciamus, quod nec auditus, nec mens ſuſtinet. Interea qui in ſancta urbe ceteraque regione famam hujus conatus audierant, velut de communi ſententia coorti, teſſeram dante dolore publico, profecti ſunt uno agmine, deſertis oppidis, caſtellis, & ædibus; continuatoque itinere venerunt in Phœniciam, ubi tunc agebat Petronius. Id Petroniani quidem conſpicati curſim ei renuntiarunt caveret ſibi a turbis, infeſtum agmen exiſtimantes: moxque nullis ſtipata ſatellitiis multitudo Judæorum, ceu nubes, repente ſupervenit, totam Phœnicen occupans; ut miraculo eſſet neſcientibus gentis frequentiam. Ac primum tantus clamor cum fletu planctuque ſublatus eſt, ut hebetaret aures præſentium; nam & poſtquam deſiit, durabat ejus ſonitus. Secutæ ſunt compellationes ac preces, quales dictare ſolent calamitoſa tempora. Erant autem diſtributi in ſex ordines, ſeniorum, juniorum, puerorum: rurſum alia parte anuum, mulierum, virginum. Ubi vero Petronius in loco ſuperiore conſpectus eſt, univerſi ordines velut ad unum edictum humi procumbunt, ſupplices cum ululatu quodam flebili: juſſique ſurgere, & accedere propius, vix tandem ſurrexerunt, & conſperſi multo pulvere, defluenteſque lacrymis accedebant, reductis in tergum more damnatorum ambabus manibus.

VI.
Quid Judæi ſupplices ad Petronium.

Tum Senatus (ipſum ſcilicet Concilium ſeptuagintaduorum ſeniorum, Synedrin appellatum) *ſtans ſic locutus eſt: Inermes (ut vides) adſumus, ne quis nos dicat venire hoſtiliter: manus autem pro armis a natura datas retro fleximus otioſas; præbemus & corpora ad certos ictus ferire volentibus. Uxores, & liberos, familiaſque adduximus: ſupplices tibi, & per te Caio advolvimur, domi relicto nemine, orantes ut aut omnes ſervetis, aut omnes internecione deleatis. Sumus, Petroni, & natura pacis cupidi & ſtudio, ad quam nos trahit cura alendorum liberorum ex noſtris laboribus. Caio Imperium adepto, primi ex tota Syria gratulati ſumus, Vitellio, cujus ſucceſſor es, tunc in noſtra urbe degente, qui ſuper hac re litteras acceperat, & a nobis ad ceteras civitates fama latum nuntium pertulit: primum noſtrum templum excepit pro Imperio Caji victimas; ut primum aut etiam ſolum privaretur religione patria. Decedimus urbibus, cedimus privatis ædibus & poſſeſſionibus: ſupellectilem vel pretioſiſſimam ultro vobis in prædam offerimus, eo animo, ut nos putemus non dare, ſed accipere. Unum pro his omnibus petimus, ne quid in templo novetur, utque ſervetur tale, quale a majoribus nobis eſt traditum. Id ſi non impetramus, necandos nos præbemus, ne videamus vivi quod eſt morte gravius. Audimus, pedeſtres equeſtreſque adverſus nos parari copias, ſi dedicationem impediamus. Nemo ita inſanit, ut ſervus ſe opponat domino: libenter jugulabimur, cædant, mactent, fruſtratim concidant; ſine certamine ac ſuo ſanguine agant quicquid libet victoribus. Quid opus eſt exercitu? Nos ipſi egregii ſacerdotes immolabimus victimas; adducemus ad templum mulieres, uxoricidæ; fratres ſororeſque fratricidæ; pueros puellaſque innocentem ætatem, puericidæ (tragicis vocabulis utendum eſt in tragicis calamitatibus). Deinde in medio eorum ſtantes abluti cognato ſanguine (nam talia lavacra ad inferos properantibus conveniunt) admiſcebimus & proprium, noſmetipſos jugulando inſuper. Morientium hoc mandatum erit ultimum: ne Deus quidem nos accuſet, qui*

utrinſ-

utrinſque rationem habuerimus, & Imperatori debitæ reverentiæ, & ſacrarum legum cuſtodiæ, id fiet, ſi vitam haud vivendum contempſerimus.

VII. *Audivimus priſcum fabulam e Græca litteratura profectam, tantam vim fuiſſe Gargonei capitis, ut hac viſa, homines confeſtim verterentur in ſaxeos: id quamquam fabuloſum videatur, negari tamen non poteſt ſimile quiddam magnos nec opinatos caſus efficere. Ita domini mortem affert, aut quiddam morti proximum. Putas, Petroni, ſi (quod abſit) aliqui noſtrates viderent in templum deduci ſtatuam, non in ſaxa mutatum iri, oculis ſtupentibus, & per ſingula membra ſopito naturali motu corporis? Extremum, Petroni, hoc erit noſtrum votum æquiſſimum: non contendimus ne imperata facias: dilationem tantum petimus; & oramus ſupplices, ut nobis liceat legatos ad dominum mittere. Fortaſſis impetrabimus, ne religio cæleſtis numinis, ne leges ſanctiſſimæ aboleantur, neve ultimis etiam poſthabeamur gentibus, quibus ſui ritus manent incolumes; ne decreta eius avi proavique temerentur, noſtros mores approbantia, diligenterque confirmantia: Forſan his auditis fiet mollior: Non ſemper eædem ſunt voluntates Principum, iratorum vero vaneſcunt celerrime. Petiti ſumus calumniis, permitte adhibeamus remedium: Durum eſt injudicatos damnari. Si nihil impetramus; quid vetat, ne quæ nunc vult, tunc faciat? Ante miſſam legationem noli præcidere ſpem tot millium, non de lucro, ſed de pietate contendentium, immo & de lucro: quod enim homini lucrum eſt ſanctitate utilius? Hæc tum dicta ſunt magna contentione magnoque deſideria ab honoratiſſimis, ſingultientibus & anhelis, lacrymis ſimul ac ſudore diffluentibus, ut jam Petronio cæteriſque miſerationem moverent: erat enim mitis ingenio, & verbis factiſque flexibilis; & videbantur æquum poſtulare: aſpectu quoque nihil erat miſerabilius.* Hactenus Philo.

VIII. Chriſtianorum erga Judæos officia. Sed quid tum qui erant ex Judæis Chriſto credentes? Par eſt credere, contribulibus ſuis, ea accepta occaſione, ad memoriam revocaſſe execrandum facious in Chriſtum innocentiſſimum, & de omnibus optime meritum, perpetratum: quod illum primum abjeciſſent, ac in crucem agendum ſic clamaſſent. Tolle hunc, crucifige. Nam & illud ipſum crucis Chriſti volvebatur tempus, nempe Paſchale, quo fruges in Judæa maturæ jam erant ad meſſem, cum hæc coram Petronio facta ſunt; ut idem Philo paulo inferius tradit: Paſchali enim tempore manipulus ſpicarum (a) offerebatur. Adjeciſſe inſuper, quod cum Chriſtum negantes, ſe nonniſi Cæſarem habere Regem conteſtati eſſent, juſte modo digneque Cæſarem ſibi iratum experirentur. Ac denique, quod qui contempſiſſent, carceri mancipaſſent, ac flagellis ſubjeciſſent ſalutis viam admonentem Petrum; Petronium adire, pedibuſque illius advolvi & colla ſubiicere cogerentur. Adhuc etiam addidiſſe, hæc ipſa & his majora a Chriſto prædicta fuiſſe: nimirum abominationem deſolationis in templo eſſe videndam, civitatem ſanctam expugnandam, templumque excidendum. Hæcque & alia id genus commemoraſſe, non quidem inſultantes, ſed commiſerantes, & cum flentibus flentes: ſicut olim Ruben fratribus ſuis (b) calumnias patientibus in Ægypto, & hæc loquentibus; *Merito hæc patimur, quia peccavimus in fratrem noſtrum, videntes anguſtiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audivimus: idcirca venit ſuper nos iſta tribulatio*, dixerat: *Nunquid non dixi vobis: nolite peccare in puerum: & non audiſtis me? En ſanguis ejus exquiritur.* Eoſdemque rurſus tunc ſummis a Deo precibus contendiſſe putamus (ut olim Hieremias, Daniel, & alii viri ſancti fecere) ne tam cito de rebellante ſibi populo vindictam ſumeret, ſed adhuc expectaret, ſi forte admiſſi ſceleris pœnitentes, viam ſalutis ingredientes (quod fecerant plurimi) Chriſtum, quem eiecerant, avidius reciperent, ac prædicarent. Quorum precationibus etiam factum exiſtimamus, ut Caji conſilium irritum redderetur & flagellum imminens differretur.

IX. Petronii conſilium Judæis utile. At vero quid tum Petronius (ut quod narrandum ſuſcepimus, finiamus) decreverit, Philo perſequitur: *Habita igitur*, inquit, *conſultatione cum aſſeſſoribus: animadvertens partim mutare & ambigere qui modo rigide adverſati fuerant, partim præjudicare, & miſerationem non diſſimulaſe; gaudebat eorum voluntatibus: & quamvis noſſet iram Imperatoris implacabilem, & naturalem ſævitiam; tamen videbatur afflatus aura quadam philoſophiæ, pietatiſque Judaicæ; ſive jam ante vir doctus ex litteris aliquid hauſerat, ſive ex quo præfecturam adeptus eſt provinciarum Aſiæ Syriaque in quibus oppidatim degunt Judæi plurimi; ſive ſuapte natura erat ad res cognitu dignas docilis. Solet autem Deus bonis viris bona ſuggerere conſilia, tum ipſis, tum Reipublicæ commoda: quod tunc quoque contigit. Quid igitur decretum eſt? Ne properarent opifices, ſed darent operam ut ſtatua ſummo expoliretur artificio, & quantum fieri poſſet exprimerent exemplaria laudatiſſima, quo ſit durabilior: Nam opera extemporanea non temere diuturna fieri; accurata ætatem ferre melius. Cæterum legationem mittere, non eſt conceſſum Judæis: nec enim ipſis tutum eſſe rem committere domino, qui poſſit omnia.*

(a) Levit. 23.

(b) Geneſ. 42.

Interim

X. Prætextus Dilationis. *Interim poſtulatis nec annui nec renui placavi, quod utrumque periculoſum eſſet, ſed litteras ad Caium mitti ſine accuſatione Judæorum, diſſimulatis eorum ſupplicationibus: cauſam autem dilatæ dedicationis referri in opifices, quibus neceſſe ſit dari certum ſpatium temporis: eas moras afferre poſſe amplioris dilationis occaſionem, & fortaſſe tandem ipſum Caium exorari ſe paſſurum. Erant enim tum maturæ ſegetes; & timendum erat ne deplorata religione, homines quoque vitam contemnerent, & vaſtatis agris ſuaſmet fruges late per campos colleſque incenderent. Solicitabat etiam cura colligendorum fructuum tum arboreorum tum arvalium. Ferebatur enim, conſtituiſſe Imperatorem navigare in Ægyptum Alexandriam: nec videbatur veriſimile, tantum Principem per altum mare ſe objectaturum periculis, vel propter cunctantis claſſis magnitudinem, vel propter curam corporis, facilius iter circumeunti per Aſiam & Syriam: ſic enim quotidie fore illi copiam vel conſcendendi naves, vel exſcendendi, præſertim ducentis longas, non onerarias, quibus ora legitur utilius: ſicut onerariis per altum ſit velificatio. Erat igitur opus, pabulum & annonam parari per omnes urbes Syriæ, præcipue maritimas: expectabatur enim ingens multitudo terra marique ventura, non ſolum ab Urbe atque Italia, ſed & ab intermediis provinciis, partim honoratorum, partim militarium, equitum, peditum, navalium nec minor ſervorum numerus quam militum: & requirebatur non tantum modus neceſſarius, verum etiam Caio digna rerum copia. Eas litteras poſtquam perlegit Imperator, daturus putabatur veniam, atque etiam prudentiam laudaturus eorum qui moras necterent, non in Judæorum gratiam, ſed propter convectionem fructuum. Ea ſententia comprobata, ſcriptæ ſunt litteræ, & expeditis nuntiis traditæ aſſuetis itinerum compendio.*

XI. Caius in Petronium commovetur. *His acceptis, ille inter legendum excandeſcebat, vultu præſeferens iracundiam. Ubi vero deſiit; comploſis manibus, Euge Petroni, inquit, non didiciſti audire Imperatorem, tumens continuatis hactenus magiſtratibus? Videris ne ex fama quidem Caium noſſe, quem experieris non multo poſt. Curdi tibi ſunt leges Judæorum, gentis mihi inimiciſſimæ; Principis mandata negligis? Timuiſti multitudinem? quaſi non haberes militum copias formidatas Orientalibus, atque adeo ipſis Parthorum Regibus. Sed miſeratus es? Ergo minus apud te valuit Caius, quam miſeratio? Cauſaris meſſem? tibi brevi ſine excuſatione ferro caput demetetur. Cauſaris collectionem fructuum in adventum noſtrum parandorum? ſcilicet ſi Judæa fieret ſterilis, deerant finitimæ provinciæ, quæ victum præberent, unius inopiam ſuppleturæ ſuis proventibus. Sed cur tempero a manibus? cur meam voluntatem enuntio? Ille mercedem accepturus, cladem ſuam primus ſentiat. Deſino minari; iraſci non deſino. Tum brevi mora interjecta, cuidam ab epiſtulis dictat responſum ad Petronium, laudans in ſpeciem ejus providentiam, & in proſpiciendis futuris ſolertiam: vehementer enim timebat Præſides, quod illis promptum eſſet res novas moliri, præſertim in magnis provinciis apud magnos exercitus, qualis eſt ad Euphratem tractus Syriæ. Delinito igitur per litteras homine, ad tempus iram regebat implacabilem. Deinde mandatum addidit, ne ullam curam præverteret dedicationis negotio: jam enim meſſes convectæ eſſe poterant, & ceſſabat illa ſeu vera, ſeu affectata excuſatio. Nec multo poſt advenit Agrippa Rex, more ſuo Caium ſalutaturus, plane ignarus epiſtolæ Petronii, quidve Caius reſcripſiſſet: conſpiciebat tamen ſtatim e vultus nubilo, eum latentem iram coquere: retractabatque intra ſe, ne quid magnum aut parvum dicto factove commiſerit, quod illum offenderet: cumque nihil inveniret, colligebat id quod erat, iraſci eum aliis: ac rurſum cum animadverteret illum torve in ſe ſolum intueri, metuebat; & ſæpius volens rogare, cohibuit ſe, ne forte minas aliis tendentes, temeraria curioſitate in ſe converteret.*

XII. *Tunc Caius, ut erat callidus ex aſpectu deprehendere cogitationes hominum, poſtquam vidit timentem hæſitantemque. Dubitas, inquit, Agrippa? hanc tibi ego dubitationem eximam. Tamdiu mecum verſatus, ignoras me oculis non minus quam voce loqui ſolere? Boni honeſtique cives tui, qui ſoli ex omni hominum genere dedignantur Caium habere pro Deo, videntur jam mortem ſibi per contumaciam quærere; dum me jubente in ipſorum templo conſecrari Jovis ſimulacrum, populariter ex urbe agriſque occurrerunt ſpecie ſupplicum, ſed re vera mandatum meum proculcaturi. Plura intonaturus erat: cum Rex anxius, &* Agrippa deficit ſenſibus. *præ metu per ſingula momenta colore mutato, rubicundus, luridus, lividus, a vertice ad calcem horrore corripitur; & tremore membra quatiente, ſolutiſque nervis collapſus fuiſſet, ni eum ſuſtentaſſent proximi: qui juſſi, domum illum retulerunt nil ſentientem, & ſubitanea vi mali ſopitum, ac ſtupidum. At Caius magis etiam exaſperabatur in gentis odium: Si Agrippa, inquit, familiaris & amiciſſimus, plurimiſque devinctus beneficiis, tantum tribuit patriis ritibus, ut ne verbo quidem eos violari ferat, ſed deliquio pene exanimatus ſit: quid expectandum eſt ab aliis, qui nihil habent quod ſe in diverſum retrahent?*

XIII. *Agrippa vero tota die, parteque inſequentis maxima, gravi ſopore preſſus, ſui com-*

compos non erat. Tandem ſub veſperam, paululum erecto capite, ægreque diductis palpebris, caligantes etiamtum circumferebat oculos, circumſtantium facies vix dum noſcitans: rurſumque ſomno redditus, jam anior quieſcebat, ut apparebat e reſpiratione & corporis habitu. Aliquanto poſt experrectus ſciſcitabatur: Ubi nunc ſum? num apud Caium? adeſt ne ipſe dominus? Reſponſum eſt: Bono ſis animo; domi es; Caius non adeſt: ſatis dormiſti; erige te in cubitum, agnoſce præſentes, omnes ſunt domeſtici, amici, liberti, famuli, dilecti & tui amantiſſimi. Tumvero cœpit reſipiſcere, ſingulos condolere aſpiciens. Cumque medici juſſiſſent turbam ſecedere, ut unctionibus & cibo tempeſtivo corpuſculum ejus reficerent: Scilicet, inquit, curandum eſt vobis de parando mihi victu delicatiore: an non ſufficis miſero famem pellere uſu rerum viliſſimarum ſimpliciſſimarumque? quas ipſe non admitterem, niſi levis quædam ſpes me teneret extremi auxilii ferendi genti infeliciſſimæ. Hæc cum lacrymis locutus, neceſſario cibo contentus fuit ſine opſoniis: at ne vinum quidem ſibi miſceri paſſus, aquam tantum guſtavit: Habet, inquit, miſer venter quod repoſcebat debitum: mihi quid faciendum, niſi Caius ſuppliciter interpellandus de rebus præſentibus? Sumptiſque tabellis, ſcribit has litteras:

Agrippæ dolor non minuitur.

XIV. Agrippæ libellus ſupplex ad Caium.

Ne coram te appellem, metus obſtat, domine, at reverentia, quod & minis terrear, & tanta majeſtate ſim attonitus: hæ litteræ melius preces meas indicabunt, quas ſupplex pro verbis offero. Omnibus mortalibus, Imperator, a natura inditus eſt amor patriæ, & legum patriarum religio: id quod non eſt opus ut te doceam, pium erga patriam, & leges ejus colentem ex animo. Cuique ſua, etiam ſi non ſint, videntur honeſtiſſima, nimirum quæ affectu magis quam ratione judicantur a ſingulis. Equidem (ut noſti) Judæus natus ſum, natale ſolum mihi ſunt Hieroſolyma, ubi altiſſimi Dei templum ſanctiſſimum ſitum eſt; avoe proavo'que Reges habui, & ex his aliquot etiam ſummos Pontifices; quam illi dignitatem pluris faciebant, quam regiam: rati quanto Deus anteſtat homini, tanto pontificatum regno excellentiorem: ad illius enim curam divinas res, humanas ad hujus pertinere. Huic genti, patriæ, templo cum ſim tot modis conjunctiſſimus, pro cunctis deprecor: pro gente, ne a vera perſuaſione tranſire cogatur ad contrariam, cum jam inde ab initio veſtram familiam perſancte coluerit: quatenus enim licet ſalvis patriæ pietatis legibus, hac parte nulli genti cedit in tota Europa & Aſia; vota pro incolumitate Imperii tui faciendo, dona offerendo, mactando victimas, non ſolum in celebritatibus publicis, verum & quotidianas: atque ita non tam ore linguaque jactat ſuam pietatem erga Cæſares, quam re ipſa declarat propenſiſſimum erga illos animum.

XV. Judæi ubique ſparſi.

Pro ſancta vero civitate, patria mea, hæc afferre licet: eam eſſe metropolim non unius regionis Judææ, ſed & multarum, propter colonias inde olim deductas, vel propius in finitimam Ægyptum, Phœnicen, Syriam tam citeriorem, tum eam quæ Cœle cognominatur, vel longius in Pamphiliam, Ciliciam, pleraſque Aſiæ partes uſque Bithyniam, & Ponti ſinus intimos: pari modo in Europa Theſſaliam, Bœtiam, Macedoniam, Ætoliam, Atticam, Argos, Corinthumque Peloponneſi partes præcipuas. Nec tantum continentes provinciæ plenæ ſunt colonis Judaicis, ſed & inſularum celeberrimæ Eubœa, Cyprus, Creta, ne quid dicam de Tranſeuphratenſibus: excepta enim parva parte Babylonis, aliarumque præfecturarum, omnes urbes quæ bonum agrum habent, a Judæis incoluntur. Itaque ſi exorat mea patria tuam clementiam, præter ipſam alias civitates demereberis plurimas, ſitas in diverſis Orbis tractibus, Aſia Europa, Africa, inſulares, maritimas, mediterraneas.

XVI.

Convenit autem tua fortunæ ampliſſimæ, colluto in unam beneficio, plurimas devincire alias, ut per omnes Orbis partes decantetur tua gloria, & gratiarum actionibus laudibuſque ubique omnia perſtrepant. Amicorum aliquot patrias integras civitate Romana donaſti; & qui modo ſervi fuerant, feciſti aliorum dominos; nec magis gaudent hoc beneficio qui fruuntur, quam ejus auctores. Ego quoque ſcio me habere herum & dominum, ſed inter amicos cenſeri dignitate paucis ſecundum, benevolentia nemini, immo primum potius, vel quia mihi eſt hereditaria, vel quia maximis cumulata beneficiis: non audeo tamen patriæ meæ petere, non dico civitatem Romanam, ſed ne libertatem quidem aut immunitatem: peto gratiam ipſis utiliſſimam, tibi autem innoxium: quæ enim eſt ſubditorum major felicitas, quam habere propitium Principem? Hieroſolymis primum audita eſt, Imperator exoptata tua ſucceſſio, e ſancta civitate diffuſa eſt ejus fama ad finitimas provincias; digna eſt quæ impetret tuam gratiam. Quemadmodum enim maximi natu filii honoratiores ſunt, quod primi fauſtum patris matriſque nomen parentibus dederint: eodem modo quoniam prima Orientalium hæc civitas te Imperatorem conſalutavit, æquum eſt ut a te tractetur liberalius, aut certe ne ſit deteriore conditione quam cæteræ. Hactenus pro patria deprecatus; poſtremas pro templo preces adhibeo.

XVII. De Templo ab omnibus honore habito.

Hoc templum, Cai domine, jam inde ab initio nullam unquam admiſit manufactam effigiem, cum ſit Deo domicilium; pictorum enim atque ſtatuariorum opera ſunt ſenſibilium deorum imagines: illum autem inviſibilem pingere aut fingere, nefas duxerunt noſtri majores. Agrippa

tuus

tuus avus inviſit hoc templum & honoravit: Auguſtus quoque per litteras juſſit undecumque illuc mitti primitias, inſtituto ibi etiam quotidiano ſacrificio: honoravit id & tua proavia. Non Græcus, non barbarus, non Rex, Satrapave ullus vel infenſiſſimus, non ſeditio, non bellum, non captivitas, non vaſtatio, non alia res ulla umquam tantam cladem intulit, ut contra veterem morem effigies manufacta in id importaretur: quamvis enim infenſos haberet accolas, ſemper tamen ſua religione tutum fuit, ut ſacratum conditori patrique rerum omnium. Sciebant enim violationem ejus expiatam ſæpe graviſſimis calamitatibus. Quamobrem veriti ſunt jacere impietatis ſemina, ne ſibi perniciem inde meterent. Nec eſt opus externis teſtibus, cum poſſim tibi citare domeſticos.

M. Agrippa tuus avus maternus Judæam,
XVIII. Romanorum Principum erga Templum officia. Herode avo meo regnante, adiit, nec gravatus eſt a mari ad metropolim mediterraneam aſcendere: cumque ſpectaſſet templum, & decoros ritus ſacerdotum, puritatemque civium, delectatus eſt ſpectaculo ut mirifico & ineffabili, adeo ut inter familiaria colloquia nihil tunc in ore haberet aliud, quam laudes templi, ejuſque ornamentorum. Ergo quamdiu hæſit ibi in Herodis gratiam, accedebat id quotidie, oblectans animum contemplatione ſacri apparatus, & ſacrificiorum ordine, verendaque majeſtate in ſummo Sacerdote ſacrato cultu ornato, præſidenteque cæteris. Dein ubi templum donis honoravit, & civibus indulſit quantum potuit ſalvis vectigalibus; laudato Herode, ipſe viciſſim laudatus plurimum, ad mare deductus eſt, proſequentibus non unius civitatis populis, & flore frondeque illum ob pietatis admirationem aſpergentibus.

Quid alter tuus avus Tiberius Cæſar?
XIX. Tiberii ſtudium erga Judæos. nonne manifeſte eamdem voluntatem habuit? certe per viginti tres annos, in quibus imperavit, antiquiſſimam religionem templi ſervavit incolumem immotamque modis omnibus: & poſſum quiddam in laudem ejus proferre, quamvis mille ſub ipſo jactatus caſibus; ſed amica eſt & tibi quoque grata veritas. Pilatus erat Procurator Judææ: hic non tam in gratiam Tiberii, quam in odium populi, auratos clypeos dedicavit intra ſanctam urbem in Herodis regia, nulla inſignes imagine, nec habentes quicquam vetitum: tantum titulus continebat nomen dedicantis, & ejus cui dedicabantur. Id ubi divulgatum eſt in populum; advocatis viris quatuor regiis filiis, fortuna dignitateque regia præditis, reliquiſque hujus familiæ, atque optimatibus cæteris, orabant ut tolleretur illa clypeorum novitas, nec violarentur ritus patrii, conſervati a ſuperioribus Regibus & Imperatoribus. Cumque ille adverſaretur rigide, ut erat pervicaci duroque ingenio: conclamatum eſt: Deſine ſeditiones belluque ciere, deſine pacem profligare: Non honoratur Imperator per legum contumeliam: noli hunc injuriæ prætextum quærere: Tiberius nihil vult temerari in noſtris ritibus: aut oſtende illius edictum, vel epiſtolam, aliudve ſimile; aut da, ut te omiſſo, per legatos oremus dominum. Id vero eum magis exaſperavit, veritum ne ſi mitteretur legatio, cætera quoque detegeret ejus crimina, venditatas ſententias, rapinas, injurias, clades, tormenta, crebras cædes indemnatorum, crudelitatem ſæviſſimam. Iratus igitur homo iracundus, anceps erat animi; quod neque demere ſemel dedicata rec auderet, nec ſubditis gratificari vellet, non ignorans Tiberii talibus in rebus conſtantiam.

Quod ubi viderunt optimates, & animadverterunt, eum pœnitere cœpti, quam-
vis diſſimularet; ſcripſerunt Tiberio litteras humili deprecatione pleniſſimas; qui cognito quid dixerit Pilatus, quid minatus ſit, non eſt opus ut dicam quantum excanduit, quamvis non commoveretur temere: res ipſa rum ejus indicat. Confeſtim, nihil procraſtinans, ſcribit litteras, valde objurgando ejus audaciam, jubendoque ut ſine mora clypeos tolleret; & tranſlati ſunt Cæſaream maritimam, ab Auguſto proavo tuo denominatam, quo in ei ſacrato templo dedicarentur, ſicut factum eſt; ita conſultum fuit & Imperatoris honori, & civitatis antiquis moribus. Tunc dicabantur clypei nulla picti effigie, nunc coloſſæa ſtatua: tunc in privatis Procuratoris ædibus; nunc (ut fertur) ponetur in intimo Sanctuario, quod ſemel quotannis Pontifex ingreditur jejunii tempore, tantum odores incenſurus, & ex more vota facturus, ut felix annus & pax contingat omnibus hominibus. De cætero ſi quis non dico plebeius Judæus, ſed ſacerdos, vel ſummo proximus, immo is ipſe Pontifex, ſi duobus uno diebus, vel eodem die ter quaterve introiverit, capite luet abſque venia. Tantum religionem adytorum voluit eſſe legiſlator, ut hæc ſola inacceſſa intactaque ſervarentur. Quam multos ſacrificos putas ultro mortem obituros, ſi videant importari ſtatuam? Equidem puto illos, jugulatis uxoribus & liberis, poſtremo ſe ipſos mactaturos ſuper domeſticorum cadavera. Hæc ſunt decreta Tiberii.
XX. Pro Judæis Tiberius reſcripſit.

Quid proavus tuus, omnium quotquot umquam fuerunt Imperatorum optimus, primus ob virtutem & fortunam Auguſtus cognominatus, qui pacem terra marique diffudit uſque ad extremos Orbis terminos? nonne poſtquam audivit ab his quos de hoc templo percontabatur, nullum ibi eſſe ſimulacrum manu factum, quod viſibili forma naturam inviſibilem exprimeret, reli-
XXI. Auguſtus favet Judæis.

gioſe admiratus eſt? quippe qui non ſummis labris philoſophiam guſtaverat, ſed plerumque in conviviis, quæ fere quotidiana erant, memoria retractabat quæ a philoſophis didicerat, aut ex doctorum virorum, quos domi alebat, conſuetudine: nam cœnæ tempus ut plurimum tribuebatur eruditis fabulis, ut non ſolum corpus, verum & anima ſuis reficeretur deliciis. Hujus Auguſti proavi tui cum poſſim exempla proferre aliquot, contentus ero duobus. Primum cognito quod negligerentur ſacræ primitiæ, per litteras mandavit provinciarum Aſiæ Pocuratoribus, ut ſinerent Judæos ſolos in ſynagogis cœtus facere: non enim hæc eſſe Bacchanalia, vel ſeditioſorum conventicula turbandæ pacis cauſa, ſed ſcholas juſtitiæ temperantiæque in quibus ſtudium virtutis floreat: primitias vero quotannis conferri, unde fiant ſacrificia, miſſa in hoc ſacra legatione ad templum Jeroſolymas. Deinde edicit, ne quis ſit impedimento Judæis cœtus collectaſve facientibus, aut, Hieroſolymas eas mittentibus more patrio. Hæc enim etſi non his verbis, in eam tamen ſententiam mandata ſunt per litteras. Subjiciam exemplum unius epiſtolæ, quo facilius credas, domine: quam C. Norbanus Flaccus ſcribit, indicans quid ipſi Cæſar ſignificaverit. Epiſtolæ verba ſunt hæc:

Litteræ Norbani Proconſ. pro Judæis.

C. Norbanus Flaccus Proconſul, Epheſiorum magiſtratibus ſalutem. Cæſar mihi ſcripſit, Judæos, ubicumque ſint, antiquo more ſuos cœtus facere, conferreque pecunias quas mittant Hieroſolymas: hos non vult vetari. Ideo vos certiores facio, me jubere ita fieri. Hæc Norbanus. Subdit vero Agrippa:

XXII. Auguſtus erga Deum Judæorum propenſior.

An non hæc manifeſta fides, Imperator, voluntatis Cæſaris, quam pie fuerit affectus erga templum noſtrum, dum permittit Judæos in publico celebrare ſuos conventus propter primitiarum collationem, ceteraque pietatis officia? Eſt & aliud argumentum priore non minus, ex quo liquet Auguſti ſententia. Juſſit e ſuis ipſius redditibus offerri quotidie victimas rite in holocauſtum altiſſimo Deo: quæ hodie quoque offeruntur, videlicet taurus, & agni duo: quas Cæſar altari deſtinavit, quamvis ſciret ibi nullum ſimulacrum eſſe vel in occulto, vel in propatulo: nihilominus tantus Princeps, cogitatione philoſophiæ nulli ſecundus animadvertit neceſſum eſſe ut in terris eximium fanum dicaretur inviſibili Deo ſine ulla effigie, ubi homines cum bona ſpe vota faciant. Hoc magiſtro uſa proavia tua Julia Auguſta, ornavit templum hoc aureis phialis, & calicibus, aliiſque donis plurimis ac pretioſiſſimis. Cur tandem, cum nullum ibi eſſet ſimulacrum? Imbecilliores ſunt mentes mulierum, & nihil niſi ſenſibile poſſunt percipere: at illa ſicut ceteris rebus totum ſexum, ſic hac quoque ſuperabat, eruditione meditationeque aſſecuta quod natura negaverat; & virilem rationem adepta, in tantum evaſit perſpicax, ut intelligibilia magis quam ſenſibilia cerneret, & hæc umbras illorum eſſe cenſeret. Cum igitur habeas, domine, tot exempla domeſtica optimæ erga nos voluntatis majorum tuorum, a quibus prognatus, & ad hoc rerum faſtigium provectus es, ſerva quæ illi ad unum omnes conſervarunt. Deprecantur pro noſtris legibus Imperatores apud Imperatorem, Auguſti apud Auguſtum, avi proavique apud nepotem, plures apud unum: tantum non dicentes: Noli decreta noſtra, quæ in hunc uſque diem permanſerunt, facere irrita. Etenim ut nihil infauſtum antiquationem eorum ſequatur, tamen incertitudo futuri temporis non ſinit ſecuros eſſe vel audaciſſimos, modo ne ſint plane contemptores numinis.

XXIII. *Si vellem numerare quæ in me contuliſti beneficia, dies me deficeret, nec opus eſt id me obiter facere: ſed ut ego taceam, res ipſa loquuntur. Exemiſti me ferreis vinculis; quis neſcit? Obſecro, Imperator, ne me aſtringas gravioribus: illa partem premebant corporis, at hæc vereor ne totam onerent animam. Impendentem mihi metum mortis depuliſti: & metu præmortuum ceu redivivum excitaſti e funere. Velis, Imperator, hoc beneficium eſſe perpetuum, ne tuus Agrippa vitam abrumpat: alioqui videbor ſervatus, non ut viverem, ſed ut novis calamitatibus inſignis morerer. Donaſti mihi regnum, qua ſorte nulla inter mortales felicior: id cum prius unam regionem non excederet, adjunxiſti mihi mox majorem alteram, Trachonitim & Galilæam. Ergo cum ſuperflua ditione me auxeris, domine, noli adimere quæ ſunt neceſſaria: noli productum in lucem clariſſimam, rurſus in tenebras altiſſimas abjicere. Libenter cedo iſti ſplendori, & priſtinam fortunam deprecor. Unum peto pro cunctis ceteris, incolumitatem ritus patrii. Quid enim de me loquentur vel tribules, vel univerſi homines? Alterutrum enim ſequetur: aut ut appeller meorum proditor, aut ut inter tuos amicos poſthac non habear: quo utroque quid poteſt eſſe infelicius? Nam ſi adhuc in amicis numeror, proditionis inſimulabor, ſi nec patriam jam indemnem, nec templum inviolatum præſtitero. Nam vos prapotentes ſoletis amicorum ad Imperatoriam opem confugientium rebus conſulere. Quod ſi qua in re animo tuo moleſtus ſum; noli me vincire, ut Tiberius: ſed ne toties vincula timeam, jube mox interimi: quid enim mihi vita opus eſt, cui ſpes unica ſalutis fuit in tua benevolentia?* Hactenus Agrippa; ſubdit Philo;

Agrippa recolit accepta beneficia.

XXIV. *Has litteras obſignatas mittit Caio: & incluſus domi expectabat anxius de eventu, ſolicituſque ne illum interpellaret parum commode: nam non mediocris periculi jecerat*

aleam,

Digitized by Google

aleam, nimirum de libertate ſaluteque non ſolum terram ſanctam incolentium, verum etiam omnium in toto Orbe diſperſorum Judæorum. Ille inter legendum nunc offendebatur, quod cœpta non ſuccederent; nunc flectebatur, vel jure ipſo cauſa tam bona, vel adjunctis precibus, & Agrippam partim laudabat, partim incuſabat: vitio vertebat, quod tribules ſuos nimis diligeret, ſolos contumaciter averſantes ipſius conſecrationem: laudabat, quod non celaret ſuam ſententiam; id quod ajebat indicium generoſi animi. Mitigatus igitur, ut videbatur, reſpondit clementius, & Agrippæ donavit ceu maximam gratiam, ne fieret dedicatio. Simulque juſſit ſcribi P. Petronio Syriæ Præſidi, ne quid in Judæorum templo novaret. Ne autem ſolida eſſet ea gratia, terrorem admiſcuit, ſic ſcribens:

XXV. Quid Caius ad Petronium.

Quod ſi extra unam metropolim in finitimis urbibus quicumque volentes altaria, templave, aut ſtatuas, imaginesve, mihi, meisve ponere, vetiti fuerint: quiſquis obſtiterit, plectatur continuo, aut ad me mittatur. Hæc Caius ad Petronium; pergit Philo: *Id vero nihil aliud erat, quam ſeditionum initium bellorumque civilium, & gratiæ, quæ videbatur conceſſa ſimpliciter, obliqua quædam abrogatio. Nam adverſarii magis in odium Judæorum, quam in Caji honorem, repleturi putabantur totam regionem anathematibus; hi contra violari ſuos ritus in conſpectu ſuo non paſſuri, etiam ſi eſſent patientiſſimi: ut Caius, ſi quis ſe moveret, ſevere puniens, rurſum in templo dedicari juberet ſtatuam ſuam. Sed divina providentia juſtiſſimi numinis factum eſt, ut nemo finitimorum quicquam moveret, occaſionemque præberet: quamvis ne accuſatione quidem vel mediocri expectata, imminebant caſus graviſſimi.*

XXVI. Caji inconſtantia.

At quid hæc quies profuit? dicat aliquis: nec enim Caius quieſcebat cum ceteris, jam pœnitens conceſſæ gratiæ, reſuſcitansque priſtinam concupiſcentiam. Nam juſſit Romæ fieri alium coloſſum æreum inauratum, omiſſo illo Sidonio, ne quem motum excitaret in populo; utque navibus tranſportatum per ſilentium, repente clam, priuſquam ſentiretur, in templo poneret. Id autem facturus erat obiter in Ægyptum navigans: tenebatur enim miro viſendæ Alexandriæ deſiderio; magna cura profectionem inſtituens, ut ibi diu degeret, ratus conſecrationem ſuam, quam ſomniabat, in hac una civitate poſſe ſuccedere, atque inde hujus religionis exemplum manaturum ad minores ceteras, propter ſitum ejus urbis in regione opportuniſſima. Solent enim minores vel homines, vel civitates, ad majorum æmulationem ſe componere. Et erat alioqui etiam inconſtans ingenio; ut mox pœnitens, ſi quid boni feciſſet, irritum infectumque id cuperet, ut fieret moleſtior ac nocentior. Verbi gratia vinctos ſolvit aliquot, mox nihil commeritos vinxit denuo, omni ſpe ademptâ jam miſerrimis: alios damnavit exilio, mortem expectantes, non quod conſcirent ſibi capitalem culpam, aut quavis pœna dignam vel leviſſima, ſed ob nimiam judicis inclementiam deſperabundos; irati ſe evaſiſſe, lucro imputabant exilium, quo non minus gaudebant, quam alii reditu in patriam. Sed non multo poſt, nihil novi molientes, inſulas tamquam natale ſolum incolentes, ferenteſque fortiter infortunium, ſubmiſſis militibus occidit univerſos, luctum inopinatum in Urbe afferens familiis nobiliſſimis. Quod ſi quibus donavit pecuniam, poſtea repetebat, non ut mutuatitium cum fœnorum fœnoribus, ſed ut furtivam cum maximo damno eorum qui acceperant: non enim ſatis erat miſeros donata reddere, ſed omnia ſua bona ſupererogabant ſive patrimonii hæreditatumque jure quæſita, ſive induſtria propria. Qui vero maxime probatos & caros ei ſe putabant, alio modo mulctabantur ſuaviter prætextu amicitiæ, ingentes ſumptus faciendo in repentinas & inconſideratas profectiones, atque in convivia: aliquando enim facultates omnes in unam cœnam inſumebantur, ita ut opus eſſet mutuum accipere a fœneratoribus: tantum erat ſplendoris & magnificentiæ; quo factum eſt, ut quidam averſarentur ejus gratias, ut non modo inutiles, ſed damnoſas etiam, & inescatrices inſidioſas.

XXVII.

Hæc fuit ejus morum inæqualitas atque inconſtantia, præſertim erga Judæos ſibi exoſos maxime: quorum proſeuchas, exorſus ab Alexandria, ſibi uſurpavit, & replevit ſtatuis effigiem ſuam referentibus, nemine non cedente ipſius auctoritati atque violentiæ. Supererat unum ſanctæ civitatis templum cum jure aſyli; id conabatur in ſuum proprium templum demutare cum titulo NOVI JOVIS ILLUSTRIS CAII. *Quid ais? Tu cum ſis homo; ætherem & cælum quæris inſuper, non contentus Imperio tot provinciarum, inſularum, gentium? Deo in terra nihil vis relinquere? non agrum, non civitatem, non fanum quidem tam modicum illi dedicatum ex oraculis, ut ne hic ſuperſit ullum veſtigium, monumentumve pietatis ac religionis vero Deo debitæ? Egregiam de te ſpem facis humano generi. Ignoras te aperire fontes malorum cunctorum, dum moliris quæ nec facere nec cogitare fas eſt? Libet commemorare hic & illa quæ vidimus audivimuſque quando ad Reipublicæ noſtræ cauſam agendam acciti ſumus. In primo ſtatim congreſſu cognovimus ex vultu geſtuque pro judice nos eum habituros accuſatorem & adverſarium. Judicis enim officium erat, ſedere in optimatum conſiſtorio, examinare cauſam per quadringentos annos diſſimulatam, & tum primum revocatam*

Caji novum conſilium de inferendo ſimulacro in templum.

Legati rurſus cauſam agunt apud Caium.

eatam in dubium, ubi ageretur de tam multis Judæorum Alexandrinorum millibus: citare horum adverſarios, viciſſim partes audire ad clepſydrarum numerum: conſultare cum aſſeſſoribus, palam præferre ſententiam juſtiſſimam. At ille cum herili ſupercilio ſe geſſit ut tyrannus inclementiſſimus. Nam his omiſſis quæ modo dixi, acerſit curatores duos hortorum Mæcenatis & Lamiæ, qui & inter ſe & urbi propinqui ſunt, in quibus jam tribus diebus quatuorve habitaverat, ubi nobis præſentibus agenda erat totius gentis fabula. Jubet villas omnes ſibi aperiri; velle enim ſe ſingulas diligenter inſpicere. Tum nos introducti, ad primum conſpectum eum reverenter adoravimus, & imperatoris Auguſtique appellatione ſalutavimus. Ille reſalutavit tam comiter, ut de vita, nedum de cauſa, deſperaremus. Ringendo enim rogavit. Vos ne eſtis illi diis inviſi, qui me omnium confeſſione deum declaratum ſoli aſpernamini, mavultiſque veſtram innominatum colere? Simulque ſublatis in cælum manibus, erupit in vocem quam ne audire quidem fas eſt, nedum perloqui verbis totidem, ac mox exorta eſt adverſæ partis ingens lætitia, quod hoc audito jam tum ſe victores in hac cauſa fore ominarentur: itaque geſtiebant & exultabant præ gaudio, deorum omnium ei acclamantes cognomina. His appellationibus humanam naturam excedentibus gaudentem conſpicatus Iſidorus ſycophanta amarulentus: Magis, inquit, deteſtareris, domine, homines iſtos, eorumque tribules, ſi ſcires eorum erga te impietatem atque malevolentiam: omnibus enim pro ſalute tua votivas cædentibus victimas, iſti ſoli non ſuſtinuerunt ſacra facere: Cum dico iſti, de cunctis Judæis loquor. Exclamavimus unanimiter: Domine Cai, calumniis petimur, Immolavimus hecatombas, libatoque ad aram ſanguine, carnes domum non retulimus ad epulas, ut quorundam eſt mos, ſed integras victimas exurendas ſacro igni tradidimus, idque ter: primum, quando ſucceſſiſti in Imperium: iterum, quando gravem illum morbum evaſiſti, cui totus Orbis condoluit: tertio, votum pro victoria Germanica. Eſto, inquit, ſacra feciſti, ſed alteri, nec pro me: quid igitur prodeſt? mihi certe non ſacrificaſtis. Ibi nos horror pervaſit hac nova voce attonitos, qui ſe in cute quoque exeruit.

XXVIII. Caius de eſu Porcinæ carnis compellat Judæos.

Ille interim villas obibat, inſpectans aulas & conclavia in imis ædibus & in cænaculis quorundam locorum reprehendens vitia, & mandans quid mutari vellet in melius: nos vero aſſectabamur eum, ſurſum deorſum protruſi, & cavillis conviciiſque petiti ab adverſariis, non aliter, quam hiſtriones in ſcenis; nam hoc quoque negotium erat quædam fabula. Judex perſonam accuſatoris ſumpſerat; accuſatores agebant nequam judicem, ſimultatis, non veritatis memorem. Sub tanto autem accuſatore ſimul atque judice neceſſarium eſt ſilentium. Nam hoc quoque quoddam defenſionis genus eſt, præſertim quando nihil ei gratum reſpondere poteramus, linguam cohibente ritu patrio, orique clauſtra imponente. Ubi vero quædam mandata dedit de ædificiis, ſerio graviterque interrogavit: Cur abſtinetis a porcina? Ad hanc percontationem rurſus riſus magnus adverſariorum exortus eſt, partim gaudentium, partim ut feſtivo ſalſoque dicto arridentium, & ſic quoque captantium dominicam gratiam: adeo ut quidam e famulitio moleſte ferrent tam contemptim eos ſe coram Principe gerere; quo præſente vel ſubridere, periculoſum ſit aliis, præterquam admodum familiaribus. Cumque nos reſpondiſſemus, eſſe mores alibi alios, & adverſariis itidem ut nobis interdictum uſum rerum quarumdam; alius vero quidam ſubjeciſſet, multos ne agnina quidem veſci ubique parabili; ridens ille, Recte, inquit, inſuavis eſt enim. His magis irridebamur ipſi anxii.

Haud dubium legati Judæorum, ſic reſpondentes de his qui abſtinerent ab eſu agnorum, ſugillarunt Ægyptios. Thebanos enim agnis temperaſſe, nec apud eoſdem oves ſolitas immolari, tradit Herodotus (*a*). Ad hæc ſpectaſſe arbitramur quod in Geneſi (*b*) ſcriptum legitur, Joſephum dixiſſe: *Deteſtantur Ægyptii omnes paſtores ovium.* Contra vero idem ſcribit Herodotus, caprarios in honore fuiſſe apud Ægyptios. At ſicut ab eſu ovium, ita & caprarum eos abſtinuiſſe, his verſibus teſtatur Juvenalis (*c*): XXIX. Ægyptii abſtinent eſu ovium

(*a*) Herodot. in Euterpe.

(*b*) Geneſ. 46.

(*c*) Juvenal. Satyra 15.

—— Lanatis animalibus abſtinet omnis
Menſa: nefas illic fœtum jugulare capellæ.

Ad hæc item ſpectat quod habetur in Exodo (*d*), reſpondiſſe Moyſen Pharaoni, dicenti ſibi: *Ite & ſacrificate Deo veſtro in terra hac.* Non poteſt ita fieri: *abominationes enim Ægyptiorum immolabimus Domino Deo noſtro?* quaſi minus licuiſſet oves in Ægypto immolare, vel hircum, vel bovem; quod ea animalia (ut idem teſtatur Herodotus) ſacroſancta apud Ægyptios haberentur; ob quam cauſam ſubdit Moyſes: *Quod ſi mactaverimus ea quæ colunt Ægyptii, coram eis: lapidibus nos obruent.* Sed ad Philonem revertamur, qui hæc pergit narrare de Caio:

(*d*) Exod. 8.

XXX. Quæ reliqua Caji cum Judæis.

Tandem non ſine ſtomachatione: Cupio ſcire, inquit, quod jus illius civitatis prætenditis. Nobis vero exorſis orationem, cum ex primo guſtu intelligeret afferri quædam non contemnenda, & allatum iri vehementiora: abrupit ſermonem, & curſu ſe in magnam aulam proripuit: obambulanſque juſſit claudi feneſtras vitro candido,

Digitized by Google

dido, ſimili ſpecularibus lapidibus, quibus lux admittitur, ventus & Sol excluditur. Poſtea ad nos lenta gradu acceſſit, & moderatius jam rogavit: Quid dicitis? Nobis autem deinceps rem in compendium contrahentibus, rurſum procurrit in aliud cubiculum, ubi tabulas antiquæ picturæ jubebat reponi. Cumque ad hunc modum cauſa noſtræ actio interrumperetur, immo fruſtatim concideretur; laſſi deſperanteſque, nec aliud quam mortem expectantes, vix animi compotes præ anxietate, ſuppliciter ad Deum verum confugimus, ut nos e falſo nominati Dei minis eriperet. Qui nos miſeratus, furorem ejus mitigavit. Itaque depoſita jam ferocia, tantum hoc præfatus. Homines iſti non tam mihi videntur mali quam miſeri; quia ſibi perſuaderi non ſinunt, me eſſe naturæ divinæ participem: abiit, ſimulque nos juſſit abſcedere.

XXXI. Legati malorum timore preſſi. Poſtquam hoc non tam judicium quam carcerem & theatrum effugimus (nam quaſi in theatro exſibilabamur, ſubſannabamur, & irridebamur ſupra modum: nec ſecus quam in carcere cruciabamur, ferebamuſque tormenta totius animæ, dum blaſphemias in Deum, & contra nos comminationes Imperatoris tam potentis audiremus, unam ob rem infenſi & implacabilis, quod inſanæ cupiditati, qua deus haberi ambiebat, ſolos Judæos aſſenſuras non putabat, ac ne poſſe quidem ei ſubſcribere) vix reſpiravimus: non quod amore vitæ mortem horreremus, quam avide ut immortalitatem arripuiſſemus, ſi quidem profuturum exſtimaſſemus noſtris legibus: ſed quod ſciremus noſtrum exitium fore non ſolum inutile Reipublicæ verum ignominioſum etiam (nam legatorum infortunium ſolet imputari his a quibus miſſi ſunt) ea de cauſa emerſiſſemus aliquando e miſeriis. De cetero enim ſolliciti eramus, quid decreturus, quidve pronuntiaturus eſſet: quomodo enim poterat cauſam perno-ſcere, qui multas ejus circumſtantias ne audire quidem dignatus fuerat? An non erat onerosum, a nobis quinque legatis pendere omnes Judæos, quotquot uſquam habitant? Si enim gratificaretur noſtris inimicis, quænam alia quieſceret civitas? quænam inquilinis parceret? quænam proſeucha relinqueretur incolumis? quænam jura ſervarentur Judæis patrio jure viventibus? Imminebant ſubverſio, jactura, naufragiumque privilegiorum, quæ gens ea habebat in ſingulis civitatibus. Tot curis oppreſſi, ſuccumbebamus miſeri: nam qui nobis favere antea videbantur, prorſus deſperaverant: quapropter cum ad illum acceſſiremur, ſubduxerunt ſe præ metu, quod bene ſcirent dementiam hominis gerentis ſe pro deo. Diximus in ſumma cauſam odii, quo Caius nationem Judæorum proſequebatur: ſupereſt ut dicamus eam, qua uſi ſumus apud eum, palinodiam. Hactenus Philo; cetera deſunt.

XXXII. Quod autem pertinet ad Apionem, unum pro Alexandrinis legatum: huic non ſatis fuit coram Caio, atque compluribus aliis, in Judæos oraſſe: quinetiam ipſum pro Alexandrinis & Ægyptiis adverſus Judæos Alexandriæ agentes, ac denique (ut verius loquar) omnes, commentarium conſcripſiſſe, ſciendum eſt, illudque calumnioſum, atque adeo confertum mendaciis & blaſphemiis, ut nil odioſius eo videri poſſit, potiſſimum miſeris Judæis. Erat hic Ægyptius, extrema ejus parte quæ (a) Oaſis dicitur, oriundus, ac denique civitate Alexandrina donatus, faſtuoſus ac per omnia arrogans homo, de quo hæc Plinius (b) Secundus: *Apion quidem grammaticus hic, quem Tiberius Cæſar cymbalum mundi vocabat, cum publicæ famæ tympanum potius videri poſſet, immortalitate donari a ſe ſcripſit ad quos aliqua componebat*. Gellius (c) etiam de eodem ſic ſcribit Apione: *A vitio ſtudioque oſtentationis ſit loquacior: eſt enim ſane quam in prædicandis doctrinis ſuis venditator*: hæc Gellius. Ceterum Joſephus (d) qui duos libros adverſus eumdem Apionem conſcripſit, cunctaſque in Judæos ab eo ſparſas calumnias egregie confutavit, qualis ille fuerit, ſuis coloribus pinxit: qui & ejuſdem miſerandum interitum his paucis narravit. *Recte mihi videtur Apion propter patriæ ſuæ leges pœnas dediſſe blaſphemiæ. Etenim neceſſario circumciſo circa genitalia, vulnera ei facta nihil profuerunt; & putrefactis, in magnis doloribus expiravit*. Hactenus Joſephus.

De Apione Gram. Legato pro Alexandrinis.

(a) Joſeph. contra Apion. lib. 2.

(b) Plin. in præf. ad hiſt. Plinii Senioris.

(c) Gell. lib. 5. c. 14.

(d) Joſeph. lib. 2. contra Apion.

XXXIII. Calumniæ Apionis in Judæos. Hæc de Apione breviter recenſuiſſe voluimus, quod impiæ in res Judaicas ab eo prolutæ calumniæ, in Chriſtianos etiam, quod ex Judæis progeniti eſſent, ſunt illapſæ, Gentilibus Fideles æque carpentibus, & dicteriis exagitantibus, quod caput aſini adorarent, prout Tertullianus (e) & alii antiquorum, qui calumniam refellunt, ſuis ſcriptis prodidere; hujus quidem concinnator ſtrophæ fuit Apion, qui hæc inter alia execranda eſt commentus de Judæis, ſic dicente Joſepho (f): *In hoc enim ſacrario Apion præſumpſit dicere aſini caput collocaſſe Judæos, & id colere, ac dignum facere tanta religione: & hoc affirmat eſſe depalatum, dum Antiochus Epiphanes & expoliaſſet templum, & illud caput inveniſſet ex auro compoſitum, multis pecuniis dignum*: hæc Joſephus, qui aperti mendacii procacem hominem redarguit: cujus rei ſuſpicionem Cornelium Tacitum inveniſſe, idem putavit Tertullianus; dum ille egregie mentitus, dixit (g) Judæos effigiem aſini ſilveſtris, qui aquam monſtraverit in deſerto, in penetralibus conſecraſſe. Sed de his alias.

(e) Tertul. in Apolog. c. 16.

(f) Joſeph. lib. 2. contra Apion.

(g) Tacit. li. 21.

XXXIV. Quod vero ſpectat ad legationem Philonis ac ſociorum pro Judæis Alexandrinis ſuſceptam: quem finem ſortita fuerit, haud ſatis liquet; niſi quod Caio ſequentis anni

ni exordio nece ſublato, quæ ab illo in Judæos Alexandrinos, vel in templum de coloſſo in eo erigendo ſtatuta fuerant, omnino irrita facta eſſe intelligimus. Verum antequam ad alias res geſtas ſtylum converramus, illud diſſimulare non poſſumus, quod hæc omnia de rebus geſtis Caji atque Petronii adverſus Judæos, aliter a Joſepho narrantur, quam ex Philone ſunt ſuperius recitata. Neminem tamen putamus adeo imprudentem, qui in his non Philoni potius acquieſcendum, ut antiquiori, & qui hæc oculis ſpectarit, exiſtimet, quam Joſepho, qui hoc tempore plane infans, natus erat annos tantummodo tres, quippe qui (ut ipſe de ſe teſtatur) genitus fuerit anno primo ejuſdem Caji Imp. Hæc opportune ob oculos legentium ponimus, ac perſpicue inſpicienda proferimus, ſicut & de aliis ejus erroribus ſuperius fecimus; ut non adeo quis miretur, ſi interdum videat eumdem auctorem ab Evangeliſtis longe diſſentire, cum nec Philoni conſentiat, in re præſertim tam certa, & auctoris qui interfuit, fide teſtata.

Joſephus erroris arguitur.

XXXV. Nam quod primum occurrit: ecce tibi, tradit Philo, Judæos ſemel tantum conveniſſe Petronium in Phœnicia agentem meſſis tempore: Joſephus (a) vero, tempore ſerendorum agrorum, idque iterum accidiſſe, & Ptolemaide primum, inde Tiberiade Petronium conveniſſe affirmat. Rurſum, alio argumento eſſe ſcriptas a Petronio litteras ad Caium, atque diverſo ab eo quod narrat Philo, Joſephus ſignificat. Demeritam inſuper Caji gratiam ab Agrippa occaſione convivii, cum idem ſcribat Joſephus; longe aliter per Philonem rem ſe habere facile cognoſcimus. Redditas denique a Caio ad Petronium litteras diverſas plane ab his quas Philo vere nos docuit, ipſum afferere, nemo non videt. Caium vero antea occiſum eſſe, quam ab eo ſcriptæ litteræ ad Petronium pervenirent, quod & ipſe ait; quis, quæſo, eſſe commentum, ex iis quæ ex Philone recitavimus, non intelligit? Ex his igitur aliiſque ejuſdem auctoris ſuperius notatis erroribus, quam vacillet talis hiſtorici fides, & quam leviter nonnulli qui veritatem hiſtoricam vix ſummis labiis attigerunt, eidem plurimum tribuant, omnes facile judicabunt. Cæterum nos tam de eo quam cæteris auctoribus eam ducimus habendam eſſe rationem; ut non idcirco, quod iterum atque iterum erroris arguantur, cætera ab eis ſcripta rejiciamus: ſed cunctis exacte diſcuſſis, ea nobis probentur, quæ non facile improbari poſſint; veritatemque dixiſſe putemus eos qui aperti mendacii convinci nequeant.

In quibus Joſephus a Philone diſcrepat.

(a) Joſ. Antiquit. lib. 18. c. 11. & de bello Jud. lib. 2. c. 9.

XXXVI. Quod inſuper ad Philonem ſpectat; ne quis errore labatur: conſtat ipſum legatum bis agentem, iterum veniſſe Romam; primum quidem una cum quatuor ſociis, tempore Caji Imperatoris; rurſum vero tempore Claudii, ut his S. Hieronymus (b) indicat verbis: *Aiunt hunc ſub Caio Caligula Romæ periclitatum, quo legatus gentis ſuæ miſſus fuerat; cum ſecunda vice veniſſet ad Claudium, in eadem urbe locutum eſſe cum Apoſtolo Petro, ejuſque habuiſſe amicitias*, &c. Non prætermittimus dicere: eumdem a Philone conſcriptum librum de legatione ad Caium, alio etiam titulo fuiſſe prænotatum, nempe, de virtutibus, ut Euſebius (c) ſcribit: ſed per antiphraſim, ut putatur, fuit idem titulus inditus. Sed an fuerit Philo Chriſtianorum ſtudioſus nec ne, agemus de his inferius. Cæterum Alexandrum illum Alabarcham, quem Joſephus (d) germanum Philonis fuiſſe dicit, ſediſſe una cum Calpha ſummo ſacerdote adverſus Apoſtolos, ex Actis (e) Apoſtolorum ſuperius ſignificavimus: eodem ipſum in illos fuiſſe animo potius quam illis ſtuduiſſe, quivis facile conjiciet; præſertim quod nullis ſcriptis ipſorum expreſſe meminerit, cum pluries daretur occaſio: verum, cum dicat Hieronymus, Petrum habuiſſe amicum, & de Chriſtianis Alexandrinis ſcripſiſſe ſub nomine Eſſæorum, aliud de eo nos opinari ſuadet. Scimus tamen Photium in Bibliotheca de Philone dixiſſe, ipſum de Chriſtianæ legis clariſſima luce ad Judaiſmi tenebras defeciſſe. Sed quo auctore id poſt annos octingentos ſexaginta iſte prodit, quod a nullo antiquorum Patrum ſcitum eſt? Quamobrem eadem facilitate qua aſſeritur, confutatur: nec enim tantæ ipſe æſtimationis in Eccleſia Dei fuit, ut illud, *Ipſe dixit*, ſatis ſit ad irrefragabilem illi auctoritatem conciliandam: quem frequenter graviſſime erraſſe, ſæpe inferius ſuis locis demonſtrare continget.

De Philonis legationibus.

(b) Hieron. de ſcript. Eccl. c. 11.

(c) Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 5.

(d) Joſ. antiq. lib. 18. c. 10.

(e) Act. 4.

Cæterum quod pertinet ad reliquas res Judaicas: admiratione equidem dignum eſt, quantopere Judæos hoc tempore ultio divina vexarit, non tantum his perturbationibus tum in Ægypto tum etiam in Syria agentes exagitans, ſed trans Euphratem apud Babylonem habitantes maxima omnium clade afficiens: qui vero Babylone male habiti fugerunt Seleuciam, conſpirantibus ſimul Syris cum Græcis illic agentibus omnes ſupra quinquaginta millia virorum ex improviſo occiſi ſunt; adeo ut ne ullus quidem evaſerit, niſi quem amici aut vicini ſervarit miſericordia. Hæc Joſephus (f) pluribus. Lentis velut paſſibus in eos indignatio divina procedens, ſic primum & eos qui ſub Romano Imperio, & qui apud externas nationes eſſent afflixit. Peccaverunt quidem in Chriſtum non tantum qui Hieroſolymis habitabant Judæi, ſed & cæteri omnes qui ex diverſis Orbis partibus ad Paſchale feſtum illuc ex more confluxerant, omnes æque

XXXVII. Clades Judæorum.

(f) Joſ. antiq. lib. 18. c. 12.

in

Google

in eum inſanientes, & cruci affigendum clamantes, & a Pilato iſtud ipſum clamoribus extorquentes. Cæterum quoniam qui Hieroſolymas ac Judæam habitabant Judæi, longe gravius deliquiſſe videbantur, quod tamdiu admoniti Chriſti miraculis, tantam gratiam contempſiſſent, nec Apoſtolorum prædicatione reſipuiſſent, gravioribus relinquuntur plectendi ſuppliciis, illis ipſis ſcilicet quæ in eos obventura Chriſtus ante prædixerat: vaſa enim illa iræ Dei in ipſos effundenda ac penitus conſummanda, ad tempus dilata, divino conſilio ſervabantur, ut interim ex his aliqui per Evangelii prædicationem ſalvi fierent, ſicut eſt in Pſalmis (a): *Dediſti metuentibus te ſignificationem, ut fugiant a facie arcus: ut liberentur dilecti tui.*

(a) Pſal. 59.

XXXVIII. Vocatio gentium cum deſolatione Judæorum.

Sed conſideratione quoque digna res eſt, Deum optimum maximum eodem tempore, qun in Judæos gladium iræ ſuæ cœpit exercere, Gentes ſibi conciliare cœpiſſe, illiſque (ut vidimus) ad ſalutem per baptiſmum aditum reſeraſſe, cum Petrum in primis tam patenti divinitus oſtenſa viſione de illis admonuiſſet. Sed quo magis magiſque ex Gentibus colligenda propagaretur Eccleſia: quem ad hoc opus elegerat, Paulum adhuc Tarſi agentem, & (quod dictum eſt de Hieremia *b*) quaſi ſagittam electam adhuc in ſua pharetra latitantem, Deus ad faciendam (quod habet Pſalmus *c*) vindictam in nationibus, & increpationes in populis, educere in medium feſtinavit: ſed hæc anno ſequenti.

(b) Hierem. 1.
(c) Pſal. 149.

JESU CHRISTI
Annus
43.

I. (a) Dio lib. 50. Caius occiditur.

Anno Domini quadrageſimo tertio, Coſſ. (*a*) Caio Auguſto quartum & Sentio Saturnio, Kal. Februarii idem Caius Auguſtus anno ſuæ ætatis vigeſimonono, conjuratione Caſſii Chereæ & Cornelii Sabini Tribunorum Prætorianorum militum, occiditur, cum imperaſſet annis tribus, menſibus decem, & diebus octo, numerando a die obitus Tiberii Imperatoris, ut teſtatur Suetonius: (*b*) licet Dio (*c*) annis tribus, menſibus novem, & diebus vigintiocto ipſum Imperium tenuiſſe dicat. Sed longius aberrat Joſephus (*d*), dum Caji Imperio tantum tribuit tres annos atque ſex menſes: qui tamen rem geſtam cæteris fuſius eſt (*e*) proſecutus: quem conſulat, qui ea plenius ſcire cupit; pro inſtituto autem ad certam temporum rationem exquirendam accommodato, hæc ſatis eſſe putamus. *Occiſi igitur* (inquit Suetonius *f*) *cadaver ejus clam in hortos Lamianos aſportatum, & tumultuario rogo ſemiambuſtum, levi cæſpite obrutum eſt: poſtea per ſorores ab exilio reverſas erutum, crematum, atque ſepultum. Satis conſtat, priuſquam id fieret, hortorum cuſtodes umbris inquietatos; in ea quoque domo, in qua occubuerat, nullam noctem ſine aliquo terrore tranſactam, donec ipſa domus incendio conſumpta ſit. Periit & una uxor Cæſonia, gladio a Centurione confoſſa, & filia parieti illiſa.* Hæc Suetonius. Porro tam Caius, quam qui eum præceſſit Tiberius, non ſunt recepti in numerum Imperatorum, quorum Conſules in juramentis & votis concipiendis mentionem facere conſueverunt, ut auctor eſt Dio (*g*).

(b) Suet. in Caio cap. 59.
(c) Dio lib. 59. in fine.
(d) Joſeph. de bell. Jud. lib. 2. c. 10.
(e) Joſeph. antiq. lib. 19. c. 1.
(f) Suet. in Caio c. 59.
(g) Dio lib. 60.

II. (h) Suet. in Claudio c. 2. & 10.

Poſt Caium vero Tiberius Claudius Druſus (*h*) Germanicus, Druſi Neronis & Antoniæ filius, Liviæ Auguſtæ nepos,

CLAUDII IMP.
Annus
1.

Claudii Imperium.

annos natus quinquaginta, factione Prætorianorum militum capeſſit Imperium, tenuitque annos tredecim, menſes octo, & dies viginti. Quomodo autem Caio de medio ſublato, excuſſus ſit omnis timor quem Judæis intulerat; & quonam pacto regnum olim Agrippæ a Caio delatum, eidem a Claudio ſit confirmatum & auctum; & qua ratione tumultus ac turbæ adverſus Judæos Alexandriæ agentes, quorum cauſa (ut vidimus) Philo cum ſociis ad Caium Romam legatione functus eſt, ejuſdem Claudii litteris hoc ipſo primo anno ſui Imperii compreſſæ ſint atque ſedatæ, Joſephus (*i*) in hæc verba deſcribit: *Claudius porro ablegatis militibus quicunque ſuſpecti eſſe poterant, edictum propoſuit, quo Agrippam in regno per Caium ante conceſſo confirmabat, collaudans ſimul ejus operam & induſtriam: addita inſuper Judæa & Samaria, quod olim ad ejus avi Herodis regnum pertinuiſſent; has igitur velut familiæ debitas reſtituit: Abilam autem, & finitimam ejus ditionem in Libano, quæ Lyſaniæ fuerat, adiunxit de ſuo. Fœdus deinde Regis cum Romano populo in æs inciſum eſt in Urbis foro medio;* & paulo poſt: *Dimiſit etiam Alexandrum Lyſimachum Alabarcham, veterem amicum, & olim procuratorem ſuæ matris Antoniæ, quem Caius iratus vinxerat; cujus filio Marco Berenice deſponſata fuerat, Agrippæ filia.*

(i) Joſeph. antiq. lib. 19. c. 4.

III. Tumultus Alexandrini ſedati.

Per idem tempus, quod morte Caii, Judæi qui erant Alexandriæ animos ſumpſiſſent, & jam ad arma ventum eſſet: idem Claudius per epiſtolam mandat Ægypti Præſidi, ut ſeditionem illam compeſcat; & ad preces Agrippæ Regis mittit edictum Alexandriam & in Syriam. Hæc cum ſcribat Joſephus, dicatque ad hæc agenda perſua-

ſum Claudium non tantum Agsippæ, ſed & Herodis Regum precibus fuiſſe: non quidem Herodes hic ille putandus eſt Tetarcha, jam (ut vidimus) redactus in ordinem, & multatus exilio; ſed alius Herodes Rex Chalcidis, ejuſdem Agsippæ Regis frater, ut idem Joſephus (a) inferius declarat. Ejuſdem quoque Herodis, Agrippæ fratris, meminit Dio (b) his verbis: *Agrippæ regnum auxit, honores Conſulares tribuit, fratrique ejus Herodi prætoriam dignitatem & principatum quemdam conceſſit; in Senatumque ingredi eos, ac gratias ipſis Græca agi mandavit; hæ Claudii actiones laudatæ erant ab omnibus*. Sed jam quodnam tunc pro Judæis edictum a Claudio datum ſit, hic deſcribamus; eſt autem hujuſmodi.

(a) *Joſeph. antiq. lib. 20. c. 3. in fin.*
(b) *Dio lib. 60.*

IV. Edicta pro Judæis. *Tiberius Claudius Cæſar Auguſtus Germanicus Trib. poteſt. edicit. Quoniam cognitum habemus Alexandrinos Judæos jam inde ab initio jus ejus civitatis ex æquo cum Alexandrinis cæteris conſecutos a Regibus, ſicut patet ex inſtrumentis ſuper hoc conſcriptis, & conſtitutionibus regiis, poſt adjectamque Imperio noſtro per Auguſtum Alexandriam manſiſſe illis ſua jura integra, conſervata per miſſos illo diverſis temporibus Præſides, nullamque de eorum jure controverſiam extitiſſe, cum Aquila præfuit Alexandriæ: permiſſumque eis ab Auguſto, ut in defuncti Ethnarchæ locum, alium ſuis ſuffragiis ſubſtituerent, ut quiſque in ſuis ritibus maneat, neque cogatur religionem patriam deſerere: cæterum Alexandrinos concitatos contra concives ſuos Judæos Caji Cæſaris temporibus, propter inſolentem illius inſaniam; dum contra patriam gentis religionem, pro Deo coli ab eis poſtulat, & recuſantibus infenſus eſt: Volo inconcuſſa eſſe jura eorum a Caji inſania, eiſque jus eſſe perſeverandi in patriis ritibus. Jubeoque utramque partem, quoad fieri poteſt, dare operam ne quid turbarum commoveatur: idque propoſito hoc edicto, ita ſtatuo.* Atque hæc erant, quæ in illo edicto continebantur. In reliquum orbem Romanum tale miſſum eſt:

Tiberius Claudius Cæſar Auguſtus Germanicus Pont. Max. Conſul deſignatus ſecundum, edicit. Petentibus a me Agrippa & Herode Regibus mihi amiciſſimis, ut permitterem Judæis in Imperio noſtro degen- V. Aliud Claudii pro Judæis dictum.

SÆC. I. Anno Urbis 794. Olymp. 205. an. 1. An. C. 41.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5534.

☉ 21. A. ☽ 4. P. 9. APRIL. Indict. 14.

JESU CHRISTI 41. *ſecundum Baronium* 43.

CLAUDII IMP. 1.

I. Conſules. [1] AD num. I. & ſeq. Coſſ. *Caius Aug. IV. & Cn. Sentius Saturninus*.

II. Caligula interitus. Sumtus hic Conſulatus a Caligula juxta ſecundam Conſulatuum Cæſareorum regulam; in hunc enim annum ejus Quinquennalia incidebant. Sed *nono Kalendas Februarias*, ut habet Suetonius in Caligula cap. 58. occiſus eſt. *Vixit annis XIX. imperavit triennio, & X. menſibus, diebuſque VIII.* inquit Suetonius. Idem habent, quoad Imperii durationem, Clemens Alexandrinus lib. 1. Stromat. Tertullianus adverſus Judæos, Eutropius, Caſſiodorus, & Zonaras. Ex quo patet, hos Auctores, quorum duo priores Dioni coætanei, initium Imperii Caligulæ exordiri a die XVI. Martii anni Chriſti XXXVII. qui ideo Tiberii emortualis fuit, non vero dies XXVI. Martii, ut perperam Dio. Male etiam in Annalibus ſcriptum, Caligulam Kalendis Februariis interfectum; illud enim Antiquis adverſatur, & præterea Joſephum ſcripſiſſe, regnaſſe Caium *annis tribus menſibus ſex*. Id enim in Joſepho Typographi tantum errore legitur; cum in Græco habeatur, ἔτη τρία καὶ μῆνας ὀκτώ, id eſt, *annos tres, menſes octo*, qui tamen locus corruptus eſt, prætermiſſi enim ſunt menſes decem & loco *dies octo*, Librarius ſcripſit, *menſes octo*. Caligulæ ſuccedit Claudius ejus patruus [2].

---

[1] COſſ. *Caius Aug. IV. & Cn. Sentius Saturninus*. Nummi cum TR. POT. IV. COS. IV. *Caius* ſeptimo
Idus Januarii abdicavit; aliique ſuffecti. Eo paucis poſt diebus, ſcilicet IX. Kal. Februa-
rias interfecto, & *Claudio* a militibus in Imperatorem acclamato, *Conſules*, inquit Dio initio lib.
LX. pag. 665. *quum aliquando miſſis Tribunis plebis ei* (Claudio) *dixiſſent, ne principatum capeſſeret,*
ſed ſub populi, ſenatuſque & legum poteſtate eſſet; poſtquam a ſuis etiam militibus deſeri ſe viderunt,
ipſi quoque aſſenſi ſunt, ac imperium ei decreverunt. Qui fuerint hi conſules Dio non prodit; ſed
in fine lib. LIX. necem Caji deſcribens ait, *Pomponium ſecundum conſulem*, ad pedes ejus aſſediſſe,
eoſque demiſſo capite deoſculatum eſſe, moxque Caium a *Chærea* obtruncatum. Q. *Pomponium* al-
terum ex conſulibus, dum Caius interfectus eſt, memorat Joſephus Antiquit. lib. XIX. cap. IV. n. 5.
novæ editionis; & lib. II. de bello Judaico Cap. XI. narrat. Senatum poſt necem Caji *Sentio Satur-*
nino, & Pomponio ſecundo Coſſ. mandaſſe curam Urbis tribus legionibus. Suetonius in vita
cap. LX. *Et Senatus in aſſerenda libertate adeo conſenſit ut Coſſ. primum non in Curiam, quia*
Julia vocabatur, ſed in Capitolium convocarent. Eadem habet Dio. Poſtremus Caji conſulatus re-
cenſetur a Plinio lib. XI. cap. XXXVII. Faſti Vindebonenſes: C. *Cæſare IV. & Saturnino*. Proſperi
Chronicon: *Cæſare II.* (pro IV.) & *Saturnino*. Faſti Idatii: *Cæſare IV. & Antonino*. Suffectum Caio
abdicanti *Pomponium ſecundum* Faſtorum concinnatores tradunt.

[2] BAronius hic agit de Petronio. Porro P. *Petronius Turpilianus* a Caio Caligula ſucceſſor miſ-
ſus eſt *L. Vitellio* A. D. 39. neque confundendus eſt cum aliis Petroniis, qua de re Nori-
ſius in Cenotaphiis Piſanis Differt. II. cap. XVI. §. XIII. pag. 332. & de Epochis Syro-Maced. Differt. 3.
cap. IV. pag. 252. ac in epiſtola de nummo Herodis Antipæ, pag. LVII. Ei ſucceſſit *Vibius Marſus*
A. D. 42.

Digitized by Google

gentibus uti ſuo jure quemadmodum antea, ſicut & Alexandriam habitantibus conceſſimus: libenter precibus eorum annuimus, non deprecatorum tantum cauſa, ſed quia ipſos dignos judicamus hoc noſtro beneficio, propter ſervatam populo Romano fidem & amicitiam. Æquiſſimum igitur cenſeo, nullam ne Græcam quidem urbem negare illis jus ſuum: quandoquidem & ſub divi Auguſti principatu conſervatum eis fuit integrum. Licebitque in poſterum Judæis per totum noſtrum Imperium ſparſim habitantibus, uti majorum ſuorum moribus: Quos jam nunc moneo, ut hac noſtra gratia contenti, modeſtius ſe gerant, neque conſpuant religiones externarum gentium: ſuis autem ſuo arbitratu vivant legibus. Atque hoc meum edictum civitatibus, coloniis, & municipiis Italicis, ac provincialibus per magiſtratus publicari volo, ad Reges quoque atque dynaſtas tranſmitti non minus triginta continuis diebus ita proponendum, ut ab omnibus humi ſtantibus poſſit perlegi.

VI. *His edictis Alexandriam* (a) *& per totum Imperium dimiſſis, Claudius Cæſar declaravit quomodo in Judæos animatus fuerit.* Hæc cum a Joſepho ſcribantur conceſſa eſſe Judæis; qui tum Alexandriæ, tum etiam in cæteris Romani Imperii provinciis agerent: iis tamen qui Romæ eſſent, quod frequentiſſimus eſſet populus, non eadem ſunt jura conceſſa: ſed hoc Claudii Imperii exordio primum cohibiti, demum (ut ſuo loco dicemus) Urbe ſunt pulſi. Dio (b) enim ſub Claudii anni primi Conſulibus hæc ait: *Cum Judæi adeo iterum Romæ frequentes fierent, ut difficulter ſine tumultu propter multitudinem Urbe poſſent exigi, non ejecit quidem eos, patriis tamen legibus vitam tolerantes non paſſus eſt convenire.* Nec certe mirum: nam & cætera conventicula abolevit. *Et quia intelligebat* (inquit idem auctor) *nihil profici, ſi quæ re vulgo interdiceretur, niſi vita quoque ejus quotidiana transformaretur; cauponum tabernas, in quas coeuntes potabant, demolitus eſt: edixitque ne quis carnem elixam, aut aquam calidam venderet; in quoſdamque contra delinquentes animadvertit.* Sic igitur conjurationes timens, omnino conveniendi ſimul occaſionem quacumque ex cauſa amputavit.

(a) Joſeph. antiq. lib. 19. c. 5.
Judæi Romæ cohibiti.

(b) Dio lib. 60.

VII. *Poſt hæc vero* (inquit Joſephus) *mox Agrippam ad curam ſui regni miſit, auctum majoribus honoribus, commendatumque per litteras Præſidibus provinciarum, ſimul & procuratoribus omnibus. Ille autem, ut re bene geſta, magna celeritate reverſus eſt: & quamprimum perveniens Heroſolymam, votiva ſacrificia perſolvit, nihil omittens eorum quæ lege præſcripta ſunt. Unde & multos Nazaræos tonderi mandavit: & catenam auream a Caio donatam, pondere parem illi ferreæ, quæ regias manus vinxerat, monumentum adverſæ fortunæ mutatæ in proſperam, ſuſpendit in ſacrario ſuper Gazophylacium: quæ doceret ſpectatores & ſublimia poſſe corruere, & Deum valere omnia erigere denuo. Omnes enim admonebantur per hanc catenam conſecratam, quod Agrippa levi de cauſa privatus dignitate, ſit vinctus, pauloque poſt compedibus ſolutus, ſplendidiorem quam ante principatum adeptus ſit: eam eſſe naturam rerum humanarum omnium, ut celſiſſima quæque prolabantur facile, rurſumque inclinata reſtituantur in priſtinum faſtigium. Rite igitur votis Deo redditis, Agrippa Theophilum Anani filium ſubmovit a ſummo ſacerdotio, & Boethi filium Simonem cognomine Cantharam in ejus locum ſubſtituit.* Et poſt pauca: *Conſtituto deinde pontificatu, Rex Heroſolymitis benevolentiæ gratiam retulit, remiſſo eis tributo quod ſoliti erant in ſingulas ædes pendere: decorum putans, ſi non pateretur ſe vinci amore mutuo.* Quomodo autem in gratiam Judæorum, Jacobum fratrem Joannis occiderit, & Petrum detruſerit in carcerem, dicemus anno ſequenti, quo ea contigiſſe noſcuntur. Nam cum ante Paſchale tempus occiſus ab eo Jacobus fuerit, atque Petrus carceri mancipatus: non patitur temporis ratio, ut iſtæc omnia hoc primo anno Claudii facta fuerint: cum necdum eo anni tempore, ad navigationem minus idoneo, Agrippa Roma receſſiſſe putandus ſit; cum præſertim illic ob dicta negotia obeunda, diutius eum apud Claudium detineri oportuerit.

Reditus Agrippæ.

Quid inſuper hoc primo anno Claudii, cum Petronio Syriæ Præſidi nondum ſucceſſum eſſet, egerit Agrippa Rex apud eumdem adverſus Dorenſes pro temerata patria religione, idem Joſephus (c) his verbis deſcribit: *Paulo poſt, Dorenſes quidam juvenes natura temerarii, religionis ſpecie, poſuerunt in Judæorum ſynagoga ſtatuam Cæſaris: quod Agrippam vehementer commovit ad iracundiam, quod ea res perditum iret inſtituta patriæ. Quare ſine mora ad Petronium Syriæ Præſidem profectus, queſtus eſt de Dorenſium audacia: qui & ipſe non minus ægre ferens hoc facinus ut impium, novatoribus illis aſperius ſcripſit in hanc ferme ſententiam.* VIII.

(c) Joſ. antiq. lib. 19. c. 5.
Dorenſes tumultus.

Publius Petronius, Legatus Tiberii Claudii Cæſaris Auguſti Germanici, magiſtratibus Dorenſium. Quoniam tam audax eſt quorumdam veſtrum inſolentia, ut etiam contra edictum Claudii Cæſaris Aug. Germanici, quo Judæi permittuntur ſuis legibus vivere, ſynagogam eorum profanaverint, illata Cæſaris ſtatua, quod religioni ipſorum non eſt licitum: atque hoc facto non Judæorum tantum pietas læſa eſt, IX.

Petronii litteræ ad Dorenſes.

ſed numen etiam Cæſaris, cui rectius in proprio templo ſtatua poneretur, quam in alieno, maxime in ſynagoga: cum juſtum ſit, & Imperatoris judicio comprobatum, ut ſui quiſque loci ſit dominus: ne meo decreto commemorem poſt contemptam auctoritatem Cæſaris, qui Judæis non tantum religionem permiſit, verum etiam æquum civitatis jus cum Græcis cohabitantibus. His ergo de cauſis, eos qui contra edictum Auguſti auſi ſunt talia, indignantibus etiam propriis magiſtratibus, hoc furore populi, non ſuo conſenſu facta eſſe aſſeverantibus; jubeo per Centurionem Vitellium Proculum ad me duci, rationem reddituros. Magiſtratus autem hortor, ut ſi videri volunt hic conſenſum ſuum non acceſſiſſe, Centurioni ſontes indicent, dentque operam ne quod turba aut rixa oriatur, quam quidam captare videntur: cum contra ego & mihi cariſſimus Rex Agrippa nihil æque curemus, quam ne ulla Judæis detur occaſio excitandi tumultus, defenſionis prætextu. Quo autem melius cognoſcatis quænam ſit ſuper hoc negotio voluntas Auguſti, adjunximus ejus edictum apud Alexandrinos propoſitum: quod jam ante ſatis notum omnibus, cariſſimus Rex Agrippa mihi ſedenti pro tribunali recitavit, jus ſuum poſtulans, & ut ſuis beneficium Cæſaris maneat incolume. Quamobrem jubeo, ut in poſterum nullam quæratis ſeditionum materiam, & cæleſte numen ſuis quiſque colat ritibus. Hucuſque Petronius: qui ita rem curavit, ut admiſſum erratum corrigeretur, & in poſterum caveretur, ne quid tale quiſpiam audeat. Atque hæc Joſephus. Porro in locum Petronii in Syriæ provinciam ſubrogatus eſt Marſus: cujus præfecturæ tempore quæ geſta ſint, dicemus ſuis locis inferius.

X. Quod ad res pertinet Eccleſiaſticas: reſerato ſemel aditu Gentibus ad Chriſti fidem, Antiochiæ primum ex Gentibus magna facta eſt acceſſio Fidelium ad Eccleſiam, adeo ut ibi primum Chriſtianum nomen exortum fuerit, & feliciter propagatum: quibus vero progreſſibus hæc facta ſint, Lucas (*a*) his verbis ſignificat:

(a) *Act.* 11. Profectus Eccleſiæ Antiochenæ. *Erant autem quidam ex eis viri Cyprii, & Cyrenei, qui cum introiſſent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annunciantes Dominum Jeſum. Et erat manus Domini cum eis: multuſque numerus credentium converſus eſt ad Dominum. Pervenit autem ſermo ad aures Eccleſiæ, quæ eſt Hieroſolymis, ſuper iſtis: & miſerunt Barnabam uſque ad Antiochiam. Qui cum perveniſſet, & vidiſſet gratiam Dei, gaviſus eſt: & hortabatur omnes in propoſito cordis permanere in Domino: quia erat vir bonus, & plenus Spiritu ſancto, & fide. Et appoſita eſt multa turba Domino. Profectus eſt autem Barnabas Tarſum, ut quæreret Saulum: quem cum inveniſſet, perduxit Antiochiam. Et annum totum verſati ſunt ibi in Eccleſia: & docuerunt turbam multam; ita ut cognominarentur primum Antiochiæ diſcipuli, Chriſtiani.* Hæc Lucas; cætera autem quæ poſtea narrat, quando ſint facta, ſuo loco dicemus.

In ſede igitur Petri, in ipſa Antiochena Eccleſia, a Petro erecta, a diſcipulis aucta, a Barnaba multiplicata, & Pauli prædicatione cumulatiſſime ſecundata, feliciſſimum nomen Chriſtianorum eſt inchoatum. De his Ignatius (*b*) ad Magneſianos, nempe de nomine Chriſtiano jam ante oraculo prophetico prædicato, hæc ait: *Simus itaque digni cognomento quod accepimus. Qui enim alio nomine appellatur præter hoc, hic non eſt Dei, nec accepit prophetiam loquentem de nobis* (*c*): *Et vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit, & erit populus ſanctus. Antiochiæ enim primum diſcipuli appellati ſunt Chriſtiani, cum Petrus & Paulus Eccleſiam fundarent.* Hæc Ignatius. Joannes Chryſoſtomus (*d*) de eodem munere Antiochenæ Eccleſiæ conceſſo hæc ait: *Sicut Petrus inter Apoſtolos primus Chriſtum prædicavit; ſic inter civitates hæc prima, tamquam coronam quamdam admirabilem, Chriſtianorum tulit appellationem.* Et alibi ſic alloquitur Antiochenos (*e*): *Vos autem, ſi quidem aliquod de honore certamen oriatur, omni ambitione contenditis, ut vel univerſo præſideatis Orbi, illo ſcilicet vobis privilegio blandientes, quod hæc prima civitas Fidelibus Chriſtianorum nomen impoſuit.*

XI. De nomine Chriſtiano.

(b) *Ignat. ep.* 6.

(c) *Iſa.* 62.

(d) *Chryſ. ho.* 3. *ad pop. Antioch.*

(e) *Idem hom.* 7. *in Matth.*

XII. Qua vero occaſione priſtinum nomen Diſcipulorum ſit mutatum in Chriſtianorum, S. Athanaſius (*f*.) hanc affert cauſam: *Omnes*, inquit, *qui credebant in Domino noſtro Jeſu Chriſto, non Chriſtiani, ſed Diſcipuli tantummodo vocabantur. Et quia multi noviorum dogmatum auctores extiterant, doctrinæ obviantes Apoſtolicæ, omnes ſectatores ſuos Diſcipulos nominabant, nec ulla erat nominis diſcretio inter veros falſoſque Diſcipulos, ſive Chriſti, ſive Doſithei, ſive Judæ cujuſdam, ſive Joannis ſectatores, qui ſe quaſi Chriſti Eccleſiæ fatebantur, quin potius uno Diſcipulorum nomine ferebantur: Tunc Apoſtoli convenientes Antiochiæ (ſicut horum, Luca narrante, Acta teſtantur) omnes Diſcipulos uno nomine, id eſt, Chriſtianos appellant, diſcernentes a communi Diſcipulorum vocabulo, & ut divini per Iſaiam oraculi ſermo compleretur, quo ait: Servientibus mihi vocabitur nomen novum. Hanc ergo ab Apoſtolis traditam de novis atendis nominibus formam Eccleſia tenuas contra diverſas hæreticos (ut ſana fidei ratio poſtulat) diverſas edidit nominum novitates.* Hæc ille. Porro deductum eſſe nomen Chriſtianum a Chriſto, & Chriſti a chriſmate, regali nempe unctione, nemo eſt qui ignoret.

(f) *Athanaſ. in diſput. contra Arium.* Cur ex diſcipulis Dicti ſunt Chriſtani.

Digitized by Google

XIII. De hujus nominis excellentia cum tam multa magnaque a ſanctis Patribus ſine prædicata; unam hanc tantum Gregorii Nyſſeni (a) ſententiam ſcriptam hic referre contenti erimus: *Participatione*, inquit, *Chriſti, Chriſtiani appellationem ſortiti ſumus: ita & per conſequens convenit, omnium quoque ſublimium nominum nos adſciſcere communionem & ſocietatem: quemadmodum in catena, qui eum qui in extremitate eſt annulum attraxerit, eos qui continenter inter ſe cohærent, per unum attraxerit.* Ceterum qui adverſus Gentiles, hujus nominis originis ignaros, Eccleſiaſtici tractatores egerunt, aliunde ejus nominis interpretationem deducere conſueverunt. Occaſione enim, quod Gentiles homines, Chriſtianos corrupto vocabulo Chreſtianos, & Chriſtum, Chreſtum (quod nomen uſitatum reperitur apud Romanos) nominare conſueverunt; inde etiam ejus nominis interpretationem ex Græca voce χρηστὸς, quod eſt, bonum & commodum, ſunt aucupati: de cujus vocis ſignificatione hæc Suidas: χρηστὸς, *benius eſt charitate, ſed non neceſſitate*: χριστὸς *oleo unctus, & Chriſtus Dominus Deus noſter.* Nec aliam ſane ob cauſam Juſtinus (b) martyr in oratione ad Antoninum Pium ſic ait: *Chreſtiani enim eſſe deferimur: atqui* χρηστὸν, *hoc eſt, commodum & bonum, odiſſe, iniuſtum eſt*: ſic enim eſſe legendum, ea quæ in eamdem ſententiam ſcribit Tertullianus, (c) declarant, dum ſic ait: *Quæ accuſatio vocabulorum, niſi ſi aut barbarum aliquid ſonat vox nominis, aut infauſtum, aut maledicum, aut impudicum? Chriſtianus vero (quantum interpretatio eſt) de unctione deducitur. Sed & cum perperam Chreſtianus pronuntiatur a vobis (nam nec nominis certa eſt notitia penes vos) de ſuavitate vel benignitate compoſitum eſt. Oditur ergo in hominibus innocuis etiam nomen innocuum.* Et Lactantius: *Sed exponenda*, inquit, *hujus nominis ratio eſt propter ignorantium errorem, qui cum immutata littera Chreſtum ſolent dicere*, &c. ſic item legendum eſſe apud Suetonium (d), prout apud Lucianum etiam legitur, qui eodem vixit tempore, certum eſt.

(a) Greg. Nyſſ. de prof. Chri.

Chriſtiani unde.

(b) Juſt. in orat. ad Anton. Pium.

(c) Tertull. in Apolog. cap. 3.

(d) Suetonius in Claud. cap. 25. Lucian. in Philop.

XIV. Quod vero ad hæreticos ſpectat: etſi (ut vidimus) ad diſtinctionem aliarum ſectarum Apoſtoli Chriſtianum nomen credentibus indiderunt: tamen haud multo poſt & iſtud ipſum iidem æmulati ſunt hæretici, qui ſuos ſectatores, Chriſtianos etiam appellare conſueverunt. Feciſſe id primum inveniuntur Carpocratiani, ut auctor eſt Epiphanius (e). Licet vero peculiare propriumque nomen credentium fuerit, ut Chriſtiani appellarentur: tamen aliis quoque nominibus, quibus antea ab iiſdem Apoſtolis, nominati reperiuntur, & frequentius dicti Fratres: qua nomenclatura ſæpe uſus eſt Chriſtus (f), & Apoſtoli frequentius, idemque perſeveravit in Eccleſia; ſic & Fraternitas, ipſe Chriſtianorum cœtus dictus reperitur. Cujus nominis, cum infamarentur a Gentilibus, Tertullianus (g) rationem reddidit in hæc verba: *Sed & quod Fratres nos vocamus, non alias, opinor, infamant, quam quod apud ipſos omne ſanguinis nomen de affectatione ſimulatum eſt. Fratres autem etiam veſtri ſumus jure naturæ, matris unius, etſi vos parum homines, quia mali fratres. At quanto dignius fratres & dicuntur & habentur, qui unum patrem Deum agnoverunt, qui unum ſpiritum biberunt ſanctitatis, qui de uno utero ignorantiæ ejuſdem ad unam lucem expaverunt veritatis? Sed eo fortaſſe minus legitimi exiſtimamur, quia nulla de noſtra fraternitate tragœdia exclamat, vel quia ex ſubſtantia familiari fratres ſumus, quæ penes vos fere dirimit fraternitatem. Itaque qui animo animaque miſcemur, nihil de rei communicatione dubitamus. Omnia indiſcreta ſunt apud nos, præter uxores: in iſta loco conſortium ſolvimus in quo ſolo ceteri homines conſortium exercent, qui non amicarum ſolummodo matrimonia uſurpant, ſed & ſua amicis patientiſſime ſubminiſtrant; ex illa, credo, majorum & ſapientiſſimorum diſciplina Græci Socratis & Romani Catonis, qui uxores ſuas amicis communicaverunt, quas in matrimonium duxerant liberorum cauſa, & alibi, creandorum, neſcio quidem an invitas: quid enim de caſtitate curarent, quam mariti tam facile donaverant? O ſapientiæ Atticæ, o Romanæ gravitatis exemplum. Leno eſt Philoſophus, & Cenſor: quid ergo mirum ſi tanta charitas convivalatur?* Hæc Tertullianus: his ſimilia Athenagoras (h) Philoſophus Chriſtianus, Juſtinus (i), & Minucius Felix (k) cum eamdem Gentibus calumniam illatam refellunt. Ex Platonis enim Republica erat illa ipſorum fraternitas: qui ſicut concives omnes fratres appellat (l), ſic æque & uxores inter eos voluit eſſe communes.

(e) Epiphanius hæreſ. 27.

Chriſtianorum diverſa nomina.

(f) Matth. 23. Luc. 22. Joan. 20. 21.

(g) Tertull. in Apolog. c. 39.

(h) Athenag. orat. pro Chriſtianis.

(i) Juſtin. orat. ad Anton. Pium.

(k) Minut. in Octavio.

XV. Rurſum vero, qui olim Chriſtiani, iidem nominabantur Sancti: unde Paulus ad Romanos Chriſtianos ſcribens (m): *Omnibus, qui ſunt Romæ, dilectis Dei, vocatis Sanctis* & alibi (n): *Proficiſcar Hieruſalem miniſtrare Sanctis*; & illud: (o) *Salutant vos omnes Sancti*: itemque (p): *Salutate omnem Sanctum*: vel cum ait coram Agrippa Rege (q): *Multos Sanctorum ego in carceribus incluſi.* Lucas itidem (r): *Factum eſt, ut Petrus dum pertranſiret univerſos, deveniret ad Sanctos, qui habitabant Lyddæ.* Eo etiam nomine uſi ſunt poſteri, Ignatius, Philo (ut dicemus ſuo loco, cum de Eſ-

(l) Clem. Alex. lib. 5. Strom. & Lact. lib. 3. c. 21.

(m) Rom. 1.

(n) Rom. 15.

(o) 2. Cor. 13.

(p) Philip. 4.

(q) Act. 26.

(r) Act. 9.

Chriſtiani dicti Sancti.

ſenis

ſenis agemus) Polycarpus, Tertullianus, & alii. At demum obtinuit uſus, ut illi tantummodo Sancti in Eccleſia dicerentur, qui eminentiori probatiorique fulgerent morum ſanctitudine. Apud Græcos autem (ut auctor eſt Plutarchus *a*) Hoſii, hoc eſt, Sancti, honoris cauſa dicebantur ſacerdotes. Nominabantur etiam olim Chriſtiani, Credentes: cujus nomenclaturæ plura ſunt exempla. Itemque Fideles (*b*): quod nomen ad poſteros dilapſum eſt, & frequentius uſurpatum, præſertim Romæ, ubi (ut auctor eſt S. Ambroſius *c*) qui baptizati ſunt, Fideles nominari conſueverunt; videaſque in oſitatis ejuſdem Eccleſiæ precibus Chriſtianos fere ſemper appellari Fideles. Unde & Pontius diaconus in Vita Cypriani: *Quid*, inquit, *Chriſtiana plebs faceret, cui de fide nomen eſt?*

(a) Plutarch. de oracul. defect. in fin.
(b) Epheſ. 1. Coloſſ. 1. 1. Tim. 4.
(c) Ambroſ. de ſacram. lib. 1. c. 1.

XVI. Judæi vero ignominiæ cauſa, quod Dominum noſtrum in titulo cauſæ cruci affixo Nazarenum appellatum noſſent, Chriſtianos Nazarenos nominare conſueverunt, a Nazareth oppidulo Galilææ, de quo Nathanael aliquando (*d*): *A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?* Unde Tertullus (*e*) cauſam agens Judæorum adverſus Paulum coram Felice Procuratore Judææ, hæc ait: *Invenimus hunc hominem peſtiferum, & concitantem ſeditiones omnibus Judæis in univerſo Orbe, & auctorem ſeditionis ſectæ Nazarenorum.* Quod nomen cum dimanaſſet ad poſteros Judæos, ea voce ter in die iidem maledicebant Chriſtianis, & Chriſto, ut Hieronymus (*f*) tradit his verbis: *Ipſe bonus paſtor poſuit animam ſuam pro ovibus ſuis, & contempſit eam; qui abominationi eſt genti Judæorum, cui ter in ſingulos dies ſub nomine Nazarenorum maledicunt in ſynagogis ſuis.* Licet Epiphanius (*g*) dicat Judæos id feciſſe in hæreticos, qui Nazareni vocati, legem una cum Evangelio ſervabant; ſic enim ait: *Non ſolum Judæi hos odio habent; ſed exurgentes mane & meridie & circa veſperum, ter in die, quando preces perficiunt in ſynagogis ſuis, deteſtantur ipſos, ac execrantur, dicentes: Maledic Deus Nazarenis.* Veruntamen cum ex Apoſtolorum Actis perſpicue appareat omnes Chriſtianos a Judæis æque dictos eſſe Nazarenos; ad ipſos Chriſtianos potius, quam ad hæreticos eo nomine nuncupatos, eam pertinuiſſe blaſphemiam exiſtimamus.

(d) Joan. 1.
(e) Act. 24.
Chriſtiani dicti Nazareni.
(f) Hier. in Iſai. c. 49.
(g) Epiph. hæreſ. 29.

XVII. At ſicut credentium Chriſto fuit nomen peculiare, ut Chriſtiani dicerentur; ita & iiſdem cognomen eſt inditum, ut & Catholici nominarentur. Cum enim (ut vidimus) & hæretici Chriſtiano nomine jactanter gloriarentur: ad diſtinguendos veros a falſis, Catholicum eſt cognomen inventum, & id quidem temporibus Apoſtolorum: nam eorum auctoritate, vera Dei Eccleſia in eorum Symbolo Catholica eſt cognominata, ut ea diſcriminatione nominis ab hæreticorum conventiculis cognoſceretur eſſe diſtincta. Agens Pacianus (*h*) adverſus Novatianos, hæc ait de Catholico nomine: *Chriſtianus mihi nomen eſt: Catholicus vero cognomen: illud me nuncupat: iſtud oſtendit: hoc probor: inde ſignificor. Et ſi reddenda poſtremo Catholici vocabuli ratio eſt, & exprimenda de Græco interpretatione Romana: Catholicus, ubique unum, vel (ut doctiores putant) obedientia omnium nuncupatur:* & paulo poſt: *Ergo qui Catholicus, idem obediens: qui obediens, idem eſt Chriſtianus: atque ita Catholicus Chriſtianus eſt.* Hæc Pacianus. Sed de Catholico nomine alias ſæpe, deque Chriſtiano nomine modo ſatis. Jam reliqua proſequamur.

Chriſtiani dicti Catholici.
(h) Pacian. ad Symp. Novat.

XVIII. Eodem anno quadrageſimotertio a Chriſti natali (ut Euſebius (*i*) auctor eſt) Thaddæus, unus ex ſeptuagintaduobus diſcipulis, Edeſſam Syriæ profectus, Abgarum (*) Regem, atque populum Edeſſenum ad fidem convertit: hæc autem ut facta ſint, Euſebius his verbis deſcribit: *Poſtquam Jeſus aſſumptus fuit: Judas, qui & Thomas dicebatur, Thaddæum Apoſtolum, unum ex ſeptuaginta, ad Abgarum miſit: qui eo profectus, ad Tobiam Tobiæ filium divertit. Ubi vero fama de illo paſſim manaſſet, & miraculis ab eo editis eſſet conſpicuus; Abgaro nunciatum eſt, Apoſtolum illuc a Jeſu, ſicut per litteras antea ſcripſerat, adveniſſe. Cœpit ergo Thaddæus per virtutem & potentiam Dei, cujuſvis morbo & languori medicari; ſic ut omnes in magnam traduceret admirationem. Simulatque Abgarus magnas incredibileſque res geſtas & miracula ab eo edita audiviſſet,*

(i) Euſeb. lib. 1. c. 13. in fine.
(*) Abagarum.
De converſione Edeſſenorum.

III. Ad num. XVIII. Baronius, qui vitioſam vulgarium editionum Euſebii ſcripturam ſecutus eſt adventum Thaddæi & Abgari Edeſſenorum Regis ſanationem currenti Chriſti anno retulit; in quo tum ab Edeſſenorum publicis Actis, tum ab Euſebio longe diſcedit. Quippe in Actis illis diſerte ſcribitur, ſtatim poſt Aſcenſionem Chriſti hæc geſta eſſe: *Poſt aſcenſum Jeſu Chriſti, Judas qui etiam Thomas dictus eſt, Thaddæum Apoſtolum unum ex ſeptuaginta ad Agbarum miſit.* Idipſum repetit Euſebius in lib. 1. cap. 13. ubi etiam docet, hæc geſta eſſe Principatu Tiberii Auguſti. Corrupta itaque vulgata lectio Euſebii, ut recte vidit Valeſius in Notis Euſebianis, & loco horum verborum, [illegible] id eſt, *geſta ſunt hæc anno quadrageſimo tertio*, legendum [illegible], hoc eſt, *anno quadrageſimo ac trecenteſimo*, ut in quibuſdam manuſcriptis habetur. Qui annus CCCXL. juxta Edeſſenos proficiſcitur ab anno Periodi Græco-Romanæ 5182. ab initio nempe Regni Seleuci, & ab eodem anno quo Seleucidarum epocha cœpit. Ex quo intelligimus, & Thaddæi adventum in urbem Edeſſam; & Agbari Regis ſanationem conferri in annum Eræ vulgaris XXIX. quo Antiqui Chriſtum & paſſum eſſe & a mortuis reſurrexiſſe crediderunt, ex quo & ea opinio antiquiſſima demonſtratur.

Quo anno Evangelium Edeſſenis prædicatum.

ſet, & quo pacto per nomen & virtutem Jeſu Chriſti quemvis morbum depelleret; confeſtim ſecum cogitare cæpit, illum eumdem eſſe de quo Jeſus per epiſtolam ita ſignificaverat: Poſtquam receptus fuero ad eum qui miſit me, quemdam ex diſcipulis meis mittam ad te, qui te morbo afflictatum recreet, & ad integram valetudinem reſtituat. Accerſito igitur Tobia, apud quem diverſabatur, dixit: Accepi virum quemdam præpotentem Hieroſolymis huc acceſſiſſe, qui domi tuæ jam commoratur, multaſque in nomine Jeſu facit curationes. Hic reſpondit: Sane quidem, domine, hoſpes quis huc advenit, apud me eſt, & multa edit miracula. Tum ille: Adduc eum, inquit, ad me. Tobias autem recta ad Thaddæum ſe conferens, dixit illi: Abgarus hujus loci Princeps, ubi me ad ſe acciverat, juſſit ut te ad ipſum deducerem, quo morbo, qui eum cruciat, curationem adhibeas. Et Thaddæus: Eamus, inquit, quoniam ad eum re vera miſſus ſum.

Poſtridie ergo primo mane Tobias, aſſumpto ſecum Thaddæo, perrexit ad Abga-
XIX. *rum. Ut autem venit, cum jam proceres Abgari ei præſto adſiſterent, ex templo in ipſo ingreſſu magnum quoddam & illuſtre viſum in vultu Thaddæi Apoſtoli elucere, Abgaro cernebatur: quod cum Abgarus conſpicaretur, ſupplex Thaddæum adoravit. Admiratio, omnes qui aderant, amplexa eſt: illi enim viſum, quod ſoli Abgaro apparuit, minime cernebant. Qui etiam a Thaddæo ſciſcitabatur: Tu ne vere diſcipulus es Jeſu Filii Dei, qui ſic mihi per litteras pollicitus eſt: Mittam ad te quemdam ex diſcipulis meis, qui omnem morbi tui ægritudinem levet, & tibi tuiſque vitam largiatur? Cui Thaddæus: Quoniam, inquit, magnam fiduciam in Domino Jeſu, qui miſit me ad te, collocaſti; ob eam cauſam ad te miſſus ſum. Et rurſus: Si fides, quam in illum contuleris, magis magiſque creverit; mentis tuæ poſtulata tibi, ut credideris, evenient. Ad quem Abgarus: Sic, inquit, in illum credidi, ut vellem maxime Judæos, qui eum cruci affixerunt, exercitu ad eam rem collecto, prorſus e medio tollere, ſi Romanorum Imperium non eſſet meo inſtituto impedimento. Et Thaddæus: Dominus noſter, inquit, & Deus Jeſus Chriſtus voluntatem ſui Patris explevit: quod ubi ab illo factum fuit, ad Patrem denuo aſſumptus eſt.*

Congreſſus Thaddæi cum Abgaro.

Cui Abgarus, Et ego, inquit, in illum credidi, & in Patrem ejus. Tum Thaddæus:
XX. *Propterea, inquit, in nomine ipſius Domini Jeſu manum ſuper te pono. Quod ubi fecerat, e veſtigio morbo & calamitate qua divexabatur, relevatus eſt. Abgarus, igitur magnopere propterea miratus, quod ſicut de Jeſu auribus acceperat, ſic per diſcipulum ejus & Apoſtolum Thaddæum, qui illum abſque medicamentis & herbis integræ valetudini reſtituiſſet, re ipſa comperiebat. Atque non modo hunc, ſed Abdum etiam filium Abdi, podagræ doloribus oppreſſum, ad priſtinam valetudinem reduxit. Qui cum Thaddæum adiret, abjecit ſe ad pedes illius: cujus manum cum corpori ſuo haberet impoſitam, quod ei in optatis erat, aſſecutus, penitus convaluit. Complures item alios illorum concives idem Apoſtolus ex morborum moleſtiis eripuit, magnas res geſſit & cum primis admirabiles: verbum Dei paſſim divulgavit. Poſt iſta Abgarus: Tu Thaddæe, inquit, virtute Dei hæc facis, nobiſque magnam excitas admirationem: verum deinceps de adventu Jeſu, quo pacto contigerit, & de ejus potentia, & qua tandem virtute factitaverit ea quæ fama & creber hominum ſermo ad nos pertulit, mihi, quæſo, oratione explica.*

Thaddæi miracula.

Et Thaddæus: In præſentia, inquit,
ſilebo: ſed quoniam ad verbum Dei prædicandum miſſus ſum, cras mihi omnes cives tuos congrega, & inter illos palam verbum Dei exponam, ipſumque vitæ ſermonem inter eos diſſeminabo: atque adeo de adventu Jeſu qua ratione acciderit, de ejus ad terras miſſione, & cur a Patre in mundum miſſus ſit, uberius diſſeram. Quin etiam de virtute rerum ab illo geſtarum, de myſteriis quæ in mundo locutus ſit, qua vi & potentia ipſa transegit, de nova & inaudita ejus prædicatione, de abjectione & contemptu ſui ipſius, de humilitate exterioris hominis, qui cuiuſque oculis patebat; quo pacto etiam ſe ipſum dejecerit, mortem obierit, atque adeo divinitatem aliqua ex parte imminuere viſus ſit; quæ a neſariis Judæis perpeſſus, quomodo in crucem actus, qua denique ratione ad inferos deſcenderit, maceriamque quæ longo ævi ſpatio integra & immota conſtitiſſet, diruperit; ut ſurrexeritque poſt triduum, & mortuos, qui multis ſæculis obdormiſſent, excitaverit; quatenus etiam ſolus deſcenderit ille, ſed cum ingenti multitudine ad Patrem ſuum aſcenderit; quo pacto ad dexteram Dei Patris cum gloria in cælis aſſideat; quemadmodum cum ſplendore & potentia ad ſententiam de vivis & mortuis ferendam venturus ſit, aperte explanabo. Abgarus ergo præcepit, ut prima luce, cives ſui in unum convenirent, Thaddæum concionantem attente audituri. Paulo poſt, auro tum rudi cælato, tum rudi & informi illum donari mandavit. At ille reſpuit, ſic fatus: Si noſtra prorſus dereliquimus, quo modo accipiemus aliena? iſta quadrageſimotertio anno poſt Chriſtum natum geſta ſunt. Quæ ſane non abſque fructu & utilitate ex Syriaca lingua ad verbum converſa, opportune ſunt in hunc locum concluſa. Hæc Euſebius, a quo tamen in eo S. Hieronymus (a) diſſentit, quod hunc Thaddæum non ex ſeptuaginta duorum diſcipulorum, ſed ex duodenario Apoſtolorum numero fuiſſe tradit. XXI.

(a) *Hieron. in Matth. c.10.*

Se-

JESU CHRISTI ANNUS 44. — CLAUDII IMP. ANNUS 2.

(a) Dio lib. 60.
Agrippa perſequitur Chriſtianos.
(b) Act. 12.

I. SEquitur annos Domini quadrageſimus quartus, adnotatus conſulibus (a) Claudio Auguſto ſecundum & C. Licinio Largo: quo Jacobus Apoſtolus filius Zebedæi, Joannis fratet ab Agrippa Rege Judæorum occiditur. Rem geſtam Lucas ſummatim complexus, hæc ait (b): *Eodem tempore miſit Herodes Rex* (ſic enim appellat Agrippam cognomento Herodem.) *manus ut affligeret quoſdam de Eccleſia. Occidit autem Jacobum fratrem Joannis gladio*. Hæc enim facta eſſe hoc anno ante Paſchale tempus, ſuperius oſtendimus. Erat Agrippa Rex Judaicæ religionis obſervantiſſimus, ut liquet ex his, quæ tum a Philone, tum a Joſepho de ipſo ſunt ſcripta, quæ a nobis ſuis locis ſunt ſuperius recitata: quamobrem perfacile fuit Judæis, Chriſtianæ fidei hoſtibus, ipſum adverſus Chriſti Eccleſiam concitare. Hic ergo diverſo plane a priore conſilio rem aggreditur. Prima enim poſt necem Stephano illatam concitata in Eccleſiam perſecutio omnes Chriſti fideles exagitavit, præter Apoſtolos; qui (ut ex Luca vidimus) expulſis cæteris, ſoli permiſſi ſunt Hieroſolymis agere: quæ vero hoc anno ab Agrippa eſt conflata vexatio in ipſos tantum Eccleſiæ vertices, ſanctos Apoſtolos, eſt furore bacchata: ratus nimirum ille, ſi fundamenta convelleret, omnem deſuper molem conſtructam parvo dirutum iri negotio. Sic igitur cum induxiſſet in animum, & (quod Lucas ait) miſiſſet manum, ut affligeret quoſdam de Eccleſia, a Jacobi nece rem crudeliter auſpicatur. Quod vero ad ipſum Jacobum pertinet: cum Hiſpaniarum Eccleſiæ (c) omnes ex æquo profiteantur, eumdem Apoſtolum antea in Hiſpanias eſſe profectum, illicque primum prædicaſſe Evangelium, & aliquot collegiſſe diſcipulos: nihil amplius quod de ea re dicamus habemus, quam quæ ſunt a nobis in Matyrologio Romano (d) notata, quæ conſulat qui hæc cupit. Hic enim tantum agere de ejus martyrio, in animo eſt; quod eo clarius atque celebrius reputatur, quod primus inter Apoſtolos tantam gloriam promeruiſſe cognoſcitur. Haud dubium eſt ante aciem ipſum dimicando ſtetiſſe, qui primus omnium ſtrenue fortiterque verbi gladio pugnans glorioſus occubuit.

(c) Breviar. Tolet. inſtit. S. Iſidori.
(d) Mart. Rom. Notat. die 25. Julii.

(e) Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 8.
Jacobi martyrium.

II. Quæ vero martyrium ejus præceſſerint, ex Clemente Alexandrino libro ſeptimo ὑποτυπώσεων hæc Euſebius (e): *De iſto Jacobo Clemens dicto libro hiſtoriam plane memorabilem infert, eamque narrat, quaſi ex traditione majorum acceptam: nimirum eum ipſum qui Jacobum in judicium adduxiſſet, cum teſtimonium Chriſto illum tam libere perhibentem cerneret, ea re commotum, ſe eſſe Chriſtianum ingenue confeſſum eſſe. Igitur ambobus una ad ſupplicium ductis hunc inter eundum a Jacobo poſtulaſſe veniam ſibi concedi. Jacobum autem paululum rem animo complexum, dixiſſe: Pax tibi. Illumque oſculatum eſſe: & ſic tandem utrumque ſecuri percuſſum vitam deſeruiſſe*. Hæc ex Clemente Euſebius. Sunt & alia plura, quæ licet incerto auctore ſcripta (f) ferantur, non tamen prorſus contemnenda putamus: nam quod habent de converſione magorum Phileti & Hermogenis, alii plerique adſtipulantur; horum namque meminit Paulus ad Timotheum (g) ſcribens: *Scis*, inquit, *hoc quod averſi ſunt a me omnes, qui in Aſia ſunt, ex quibus eſt Philetus & Hermogenes*. De Phileto etiam ſequenti capite in hæc verba, de hæreticis loquens: *Sermo eorum ut cancer ſerpit: ex quibus eſt Hymenæus, & Philetus, qui a veritate exciderunt, dicentes reſurrectionem eſſe jam factam, & ſubverterunt quorumdam fidem*. Sicut enim Simon magus, licet initiatus eſſet ſacro baptiſmo, tamen ad magiam reverſus, contra Apoſtolos bellum iniit; ita etiam & dicti magi Philetus & Hermogenes feciſſe viſi ſunt, dum primo per Jacobum ad fidem converſi, inde vero a fide excidentes, adverſus Eccleſiam pugnantes, hæreſim ſtatuerunt. Quod vero aliorum relatione ſanctus Hieronymus (h) recitat immolatum Jacobum die ſecunda Paſchatis; haud conſtare poſſe videtur: nam ex his quæ ſanctus Lucas ſcribit, erroris arguitur, dum ait (i), Herodem necis Petri cupidiſſimum, ab ea tamen abſtinuiſſe uſque ad dies Azymorum elapſos. Religioſiorem quidem hac ex parte Agrippa cæteris Judæis ſe præbuit: nam illi ipſo Paſchatis die Chriſtum (ut dictum eſt) in crucem agendum curarunt; hic vero, quod dies eſſent Azymorum, a nece Petri Apoſtoli abſtinendum putavit. Sed quibus perſuaſionibus eum detruſerit in carcerem, de ejus nece ſpectaculum poſt dies Paſchales populo exhibiturus; idem Lucas (k) rem geſtam fuſius proſecutus, his verbis deſcribit.

(f) Paſſiones apoſtol. in Jacobo.
(g) 2. Tim. 1. & 2.
(h) Hieron. in Ezech. c. 43.
(i) Act. 12.
(k) Act. 12.

III. Petrus in carcerem truditur.

Videns autem Herodes quia placeret Judæis, appoſuit ut apprehenderet & Petrum. Erant autem dies Azymorum. Quem cum apprehendiſſet, miſit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militum ad cuſtodiendum, volens poſt Paſcha producere eum populo. Et Petrus quidem ſervabatur in carcere: oratio autem fiebat ſine intermiſſione ab Eccleſia ad Deum pro eo. Acceperat a Claudio Agrippa non regnum tantum plurium provinciarum acceſſionibus au-

Digitized by Google

auctum, ſed jus etiam in res ſacras, nimirum in templum & ſacerdotium: ſicque non ſolum ex animi ſui ſententia ſummos Pontifices dimovet & erear; ſed arbitratus ſe (quod prædixerat Dominus) obſequium præſtare Deo, Apoſtolorum verticem Petrum, quaſi novis dogmatibus ſolicitantem populum, e medio tollere feſtinat. Magno ſane terræmotu Eccleſia Chriſti tunc concuti viſa eſt, dum ipſa petra in Eccleſiæ fundamento locata, tanta agitatione quaſſari conſpiceretur. Hinc tum juges illæ Fidelium omnium (quod & mirandum eſt) pro Petro ad Deum preces effuſæ. Nam etſi alios complures Apoſtolorum carceri mancipatos ſæpe legamus; de nullo tamen ipſorum univerſam Dei Eccleſiam adeo ſolicitam fuiſſe reperimus, ſicut de Petro, utpote communi omnium

Ann. Eccl. Tom. I.

parente atque paſtore. Sed audivit Deus orationem eorum, & vinctum ſuum non deſpexit.

Cum enim (inquit Lucas) *producturus eum eſſet Herodes, in ipſa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: Et cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerem.* Unde, quæſo, tanta hæc diligentia, & tam exquiſita cuſtodia? Jam alias ante decennium Judæi experimento didicerant, Angelum (a) Domini Petrum ac ceteros Apoſtolos ſimul vinctos eduxiſſe de carcere, timens igitur Herodes, ne quod ſemel factum erat, iterum eveniret, ſtulte admodum tot artibus Dei conſilium ac ſapientiam eludere conatus eſt. Sed quid tum ille qui reprobat conſilia (b) Principum? *Ecce* (inquit Lucas) *Angelus Domini adſtitit; & lumen refulſit in habitaculo;* IV.

(a) Act. 5.

(b) Pſal. 32.

Petrus ab Angelo liberatur.

Oo *culo;*

SÆC. I. Anno Urbis 795. Olymp. 205. an. 2. An. C. 42.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5535.

☉ 23. G. ☽ 5. P. 25. MART. Indict. 15.

JESU CHRISTI 42. *ſecundum Baronium* 44.

CLAUDII IMP. 2.

I. *Conſules.*

[1] COſſ. *Claudius Aug. II. & Caius Cæcina Largus.* ut oſtendit Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari.

Cæcina nomen familiæ, Largus vero cognomen eſt. Perperam itaque Baronius C. Licinium Largum Claudii Collegam profitetur. Suetonius in Claudio cap. 7. poſtquam locutus eſt de priori Claudii Conſulatu, qui ſuffectus fuit, geſtuſque anno Chriſti XXXVII. ait: *Secundum et & de altero Conſulatu in quartum annum*, tertium nempe. Ex quo habemus, Imperatores eos Conſulatus ſuſcepiſſe: ad quos, dum adhuc privati erant, deſignati fuerant, quod dum Diſſertationem Hypaticam compoſui, nondum obſervaveram. Hujus rei alia ſubinde producam exempla. Is itaque Conſulatus juxta primam Conſulatuum Cæſareorum regulam ſumtus non eſt.

[1] COſſ. *Claudius Aug. II. & Caius Cæcina Largus*. Kalendarium Antiatinum ...... CLAUDIO CÆSARE AUG. ..... CÆCINA. LARGO. COS. Nummi cum TR. P. IMP. COS. II. Dio lib. LX. pag. 671. *Conſulatum* (quando Numidæ perdomiti ſunt) *gerebat tum Claudius, collegam habens C. Largum.* Ante Kal. Januarias hujus anni jam *Conſul. II. Claudius* deſignatus fuerat. Gruteriana Inſcriptio pag. CLXXXVIII. 3.

TI. CLAUDIUS
DRUSI. F. CÆSAR
AUG. GERMAN
PONT. MAX. TRIB.
POTESTATE. COS.
DESIG. II. IMP. II.

Duæ aliæ huic ſimiles leguntur apud Reineſium claſſe ſecunda, n. III. IV. & antequam *Tribunitiam poteſtatem ſecundam* iniret, quæ in diem XXIII. Januarii æræ vulgaris 42. incidebat. Igitur hi lapides ſculpti ſunt anno vulgari 41. Inſcripti in porta aurea Ravennati, apud Pighium ad annum Urbis 794.

TI. CLAUDIUS. DRUSI
F. CAISAR. AUG. GER
MANICUS PONT. MAX.
TR. POT. II. COS. II. DE
SIG. III. IMP. III.

Sponius pag. 167. ex Guichenonii Hiſtoria Sabaudiæ tom. 2. pag. 75. corruptum vetuſtate lapidem profert, qui talis eſt.

IN HON.
TI. CLAUDII. DRUSI F. CA....
PONT. MAX. TRIB. POT. II.
COS. DES.....

Supplendum: *Deſign. III.*

Nummi Claudii cum TR. P. (prima) IMP. COS. II. Claudii edictum pro Judæis, apud Joſephum Antiq. lib. XIX. cap. V. n. 3. novæ editionis, ita incipit: *Tiberius Claudius Cæſar Auguſtus Germanicus, Pontifex Maximus Trib. Pot. conſul creatus iterum edicit &c.* Faſti Vindebonenſes: *T. Claudio II. & Longo* (pro Largo): Idatiani: *Claudio II. & Largo.* De *Caio Cæcina Largo*, vide Noriſium in Epiſtola conſulari.

culo; percuſſoque latere Petri, excitavit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus ejus. Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere, & calcea te caligas tuas. Et fecit ſic. Et dixit illi: Circumda tibi veſtimentum tuum, & ſequere me. Et exiens ſequebatur eum, & neſciebat quia verum eſt quod fiebat per Angelum: exiſtimabat enim ſe viſum videre. Tranſeuntes autem primam & ſecundam cuſtodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad civitatem: quæ ultro aperta eſt eis. Et exeuntes proceſſerunt vicum unum: & continuo diſceſſit Angelus ab eo. Et Petrus ad ſe reverſus, dixit: Nunc ſcio vere quia miſit Dominus Angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Judæorum.

V. Locus carceris. Errant, mea ſententia, qui putant Herodianum carcerem hunc, in quem detruſus eſt Petrus, extra Hieroſolymitanam civitatem fuiſſe poſitum in ſuburbiis, eo quod dicat Lucas de Angelo & Petro e carcere educto: *Venerunt ad portam ferream, quæ ducit ad civitatem: quæ ultro aperta eſt eis.* Neſcientes Hieroſolymam civitatem uſque ad tempus hujus, de quo eſt ſermo, Agrippæ Regis, duplici fuiſſe circumdatam muro; ipſum vero Agrippam & tertium addere aggreſſum eſſe, ſed non abſolviſſe. Cum igitur Petrus e carcere ab Angelo ductus per portam ferream ingreſſus ſit civitatem; dicere poſſumus carcerem Herodianum inter primum & ſecundum murum extitiſſe. Cæterum Joſephus (a) tam in primo quam in ſecundo muro teſtatur fuiſſe erectas munitiſſimas turres; in quarum unam, ad delinquentes coercendos mancipatam, Petrus conjectus, ac vinctus, fuit a militibus cuſtoditus. Niſi potius affirmare velimus (quod magis placet) portam ferream fuiſſe oſtium carceris, non portam civitatis: ex quo pateret aditus ad civitatem: non quod eſſet extra civitatem poſitus carcer; ſed ſicut & Joſephus frequenter civitatem ſolet appellare eam Hieroſolymorum partem quæ media eſt ſita inter montem Sion & templum, ita Lucas eodem ſenſu dicat portam ferream ducere ad civitatem, hoc eſt, in eam civitatis ampliorem regionem, quæ communi loquendi uſu proprie civitas diceretur; carcerque ſitus eſſet vel juxta templum in ea fortaſſe munitiſſima turri quæ dicebatur Antonia, vel alio aliquo loco extra civitatem (ut dictum eſt) non tamen extra mœnia totius urbis poſito.

(a) Joſ. de bello Jud. li.6.c.6.

VI. Angelus igitur Petrum e carcere non ad fugam, ſed ad triumphum velut educens, non foras, ſed intra civitatem, per portam quæ ferrea dicta eſt, quamvis clauſam, ſed divina virtute reſeratam, perduxit; ut ſic liber paſtor relictus, ſolicitum de ſe gregem viſeret. De hac ferrea porta Petro patefacta hæc Arator diaconus (b):

(b) Arat. in Act. Apoſt. lib.1.

Ferrea quid mirum ſi cedunt oſtia Petro?
Quem Deus æthereæ cuſtodem deputat aulæ,
Eccleſiaque ſuæ faciens retinere cacumen,
Inferaam ſuperare jubet, &c.

Petrus inviſit ſuos. *Venit ergo* (inquit Lucas) *ad domum Mariæ matris Joannis, qui cognominatus eſt Marcus, ubi erant multi congregati, & orantes. Pulſante autem eo oſtium januæ, proceſſit puella ad videndum, nomine Rhode.* Moris quidem fuiſſe antiquis appendi malleum januis ad ſignum dandum, teſtatur Plutarchus de Curioſitate: Sed pergit Lucas: *Et ut agnovit vocem Petri, præ gaudio non aperuit januam, ſed intro currens nuntiavit ſtare Petrum ante januam. At illi dixerunt ad eam: Inſanis. Illa autem affirmabat ſic ſe habere. Illi autem dicebant: Angelus ejus eſt. Petrus autem perſeverabat pulſans. Cum autem aperuiſſent oſtium, viderunt eum, & obſtupuerunt. Annuens autem eis manu ut tacerent, narravit quo modo Dominus eduxiſſet eum de carcere, dixitque: Nuntiate Jacobo & fratribus hæc. Et egreſſus abiit in alium locum.* Hæc Lucas de liberatione Petri: cujus vincula, velut nobiliſſimæ victoriæ glorioſa trophæa, omnium fere ſanctorum Patrum egregiis celebrata præconiis, in Eccleſia ſunt perpetua memoria conſecrata.

VII. De Petri vinculis. De Petri enim vinculis Auguſtinus (c) in illa verba: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Dignus certe,* inquit, *qui ædificandis in domo Dei populis lapis eſſet ad fundamentum, columna ad ſuſtentaculum, clavis ad regnum. De hoc ait ſermo divinus: Et ponebant infirmos ſuos, ut umbra ſaltem tranſeuntis Petri obumbraret eos. Si tunc opem ferre poterat umbra corporis, quanto magis nunc plenitudo virtutis? Si tunc ſupplicantibus proderat aura quædam pertranſeuntis, quanto magis gratia nunc permanentis? Merito per omnes Chriſti Eccleſias auro pretioſius habetur ferrum illud pœnalium vinculorum. Si tam medicabilis fuit obumbratio viſitantis, quanto magis catena vincientis? Ut umbra, inquam, tranſeuntis Petri obumbraret eos. Si inanis quædam ſpecies vacuæ imaginis habere potuit in ſe vim ſalutis; quanto magis de corpore meruerunt attrahere ſalubritatis ferreo pondere ſacris impreſſa membris vincula paſſionis? Si ad præſidia ſupplicantium tam potens fuit ante martyrium, quanto magis efficax poſt triumphum? Felices illi nexus, qui de manicis & compedibus in coronam mutandi, Apoſtolum contingentes, martyrem reddiderunt*

(c) Auguſt. de ſanct. ſer.29.

Digitized by Google

rint. Felices catenæ, quæ nudatis pene oſſibus inhærentes, vivas reliquias de ſanguinis ſudore, jam attrita carne, rapuerant; tactuſque membrorum cruciatus ſui ſanctificat inſtrumentum; in quo dum afflictio creſcit ad pœnam, cauſa pœnæ proficit ad gloriam. Felicia vincula, quæ reum ſuum uſque ad Chriſti crucem non tam condemnatum, quam conſecratum, miſerunt. Hæc Auguſtinus de vinculis Petri: licet non de illis quibus hoc anno vinctus eſt Hieroſolymis (nondum enim ea reperta fuerant, quæ temporibus Theodoſii Junioris Aug. in lucem ſunt prodita) ſed de illis quibus Romæ eſt detentus in carcere, antequam crucis ſubiret ſupplicium.

VIII. At de his quibus vinctus eſt Hieroſolymis, tandem Romam tranſlatis, hæc cecinit Arator diaconus (*a*):

(*a*) *Arator in Act. lib. 2.*

Ex Vinculis Petri libertas.

——— manet omne per ævum
Pignoris hujus apex, & ſideris obtinet inſtar,
Corpore quod Petrus ſacravit, & Angelus ore.
His ſolidata fides, iſtis tibi Roma catenis
Perpetuata ſalus: harum circumdata nexu
Libera ſemper eris; quid enim non vincula præſtant,
Quæ tetigit qui cuncta poteſt abſolvere? &c.

Quomodo autem hæc ipſa Petri vincula fuerint aſſervata, fideliter cuſtodita, ac denique inventa, Metaphraſtes (*b*) ex antiquioribus monumentis in lucem prodidit: ea enim in manus deveniſſe cujoſdam ex Agrippæ familiaribus, ſed in Chriſtum credentis, ſicque per manus per quatuor deiata ſæcula fuiſſe, ac tandem patefacta, tradit. Sed de eorum inventione agemus ſuo tempore. Poſtquam igitur Petrus ſic lapſus, Eccleſiam quæ collecta erat in domo Mariæ (ut vidimus) viſitaſſet, aliaque complura, quæ paulo poſt recenſebimus, peregiſſet; Romam verſus direxit iter; atque hoc ipſo ſecundo anno Claudii Imperatoris, ſed in fine ipſius, Romam veniens, ac prædicans Evangelium: eam erigere cœpit Eccleſiam. Sed enim quomodo hæc ſingula facta ſint; enarratis prius quæ antea contigerunt, temporum ordine referemus.

(*b*) *Metaphr. die 1. Auguſt. apud Sur. tom. 3.*

Quid interim ſic eluſus Herodes? Ait

IX. Agrippa animadvertit in Cuſtodes.

Lucas (*c*): *Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum eſſet de Petro. Herodes autem cum requiſiſſet eum, & non inveniſſet, inquiſitione facta de cuſtodibus, juſſit eos duci:* Ad ſupplicium ſcilicet: eos enim juſſu Herodis fuiſſe ſuffocatos, auctor eſt Petrus (*d*) martyr Epiſcopus Alexandrinus: *Propter quos*, inquit, *nulla culpa in Petrum refertur; licebat enim eis, viſo quod eſt factum, effugere: ſicut nec imputatur Chriſto mors infantium.* Hæc ipſe. Quid vero poſt hæc Agrippa egerit, ſic narrat Lucas: *Deſcendenſque a Judæa in Cæſaream, ibi commoratus eſt. Erat autem iratus Tyriis, & Sidoniis. At illi unanimes venerunt ad eum, & perſuaſo Blaſto, qui erat ſuper cubiculum Regis, poſtulabant pacem eo quod alerentur regiones eorum ab illo.*

(*c*) *Act. 12.*

(*d*) *Petr. Alexan. can. 13. apud Theod. Balſ.*

X. De Petri itinere.

Mirabitur certe aliquis ejuſmodi appendicem ad hiſtoriam de Petro ab Angelo de carcere in libertatem vindicato, a Luca additam; qui cauſam irarum Agrippæ in Tyrios ac Sidonios ignorarit: quam illam eſſe exiſtimamus, quod cum Petrus ab Angelo liberatus, Hieroſolymis receſſiſſet, in eas Palæſtinæ maritimas regiones venit, ac ibi poſitas inviſit Eccleſias atque compoſuit; nam & unum ex his qui ipſum ſequebantur, presbyterum Sidoniis dedit Epiſcopum, aliaque in aliis ejuſdem & adjacentis regionis locis multa tanto Apoſtolo digna conſtituit: hæc autem ex antiquioribus chartis Metaphraſtes (*e*) in hæc verba deſcripſit: *Liberatus a vinculis, cum ab Hieroſolymis veniſſet Cæſaream Stratonis, & ex eis qui ſequebantur eum presbyteris, Epiſcopum ei conſtituiſſet, venit Sidonem; ubi cum multos curaſſet, & Epiſcopum conſtituiſſet, venit Berythum: in qua etiam cum unum eorum qui ſequebantur, ordinaſſet Epiſcopum, venit Biblum: deinde Tripolim, ubi apud Marſonem virum quemdam prudentem divertit; quem cum Fidelibus, qui erant Tripoli Phœniciæ, Epiſcopum conſtituiſſet, venit Orthoſiam: deinde Antandrum; deinde in inſulam quæ dicitur Aradus: inde Balaneas: & illinc Pantam: deinde Laodiceam; in qua cum multos, qui morbis laborabant, & vexabantur a dæmonibus, curaſſet, Eccleſiamque congregaſſet, & Epiſcopum conſtituiſſet, venit Antiochiam Syriæ civitatem.* Sicque in hunc modum relegit auctor loca ad quæ Petrus acceſſit, cum liber e carcere Hieroſolymis egreſſus, eam Syriæ partem Antiochiam uſque peragravit: eamque fuiſſe cauſam exiſtimamus, quod Cæſaream ſe Agrippa contulerit, & in Tyrios ac Sidonios commotus fuerit. Quæ vero poſt hæc Lucas ſubinfert de ejuſdem Agrippæ obitu, ſuo quo contigerunt tempore enarrabimus:

(*e*) *Metaphr. die 29. Junii. Sur. tom. 3.*

Idem qui ſupra auctor addit, tunc Antiochia profectum Petrum in Cappadociam veniſſe, Tyanamque ejuſdem provinciæ civitatem divertiſſe, indeque abiiſſe Ancyram Galatiæ; illic mortuum ſuſcitaſſe, baptizaſſe credentes, inſtituiſſe Eccleſiam; ordinatoque Epiſcopo, Synopem & Amaſeam Ponti civitates conceſſiſſe; ac ſubinde Gangram Paphlagonum, poſtea vero Claudiopolim, ac inde Nicomediam & Nicæam Bithyniæ civitates petiiſſe: poſt hæc rediiſſe Antiochiam, inde XI.

Hieroſolymam. At nos quod ad Hieroſolymam ſpectat, ſecus ſentimus; quinpotius eum Romam verſus iter direxiſſe, aſſeveramus. Sed & errat, dum ante feſtum Paſchale, poſt ſolutum Petrum a vinculis, ea contigiſſe ſcribit. Nam poſt Paſchales dies Petrum eſſe liberatum, Acta teſtantur. Nec eſt quod dici poſſit, hæc ſequenti anno facta fuiſſe: nam (ut omnes conſentiunt) hoc anno ſecundo Claudii Petrus Romam advenit. Auctor ille quidem (mea ſententia) quæ diverſis temporibus a Petro ſunt facta, in unum colligens, imprudenter in hoc unum tempus rejecit. Cæterum nulla eſt dubitatio, eas provincias non tantum a Petro fuiſſe viſitatas, ſed & Eccleſias in eis inſtitutas, & Epiſcopos ordinatos: nam & Prochorum Nicomediæ ab eo datum Epiſcopum, & alios alibi, idem auctor teſtatur.

Quos Epiſcopos Petrus ordinavit.

XII. Nec prætermittimus dicere, eumdem Petrum Apoſtolum Byzantiis etiam & aliis ejuſdem provinciæ locis primos dediſſe Epiſcopos. Id enim egregie profitetur Agapetus Papa illis litteris quas de Menna a ſe ordinato Epiſcopo Conſtantinopolitano ſcripſit ad Petrum, quæ poſtea fuerunt in Quinta (a) Synodo recitatæ; in quibus hæc leguntur: *Et hoc dignitati ſuæ* (Mennæ ſcilicet) *addere credimus, quod a temporibus Petri Apoſtoli, nullum alium unquam Orientalis Eccleſia ſuſcepit Epiſcopum manibus noſtræ ſedis ordinatum. Et forſitan ad demonſtrationem laudis ipſius, vel ad deſtructionem inimicorum, inſtans res tanta provenit, ut illis ipſe ſimilis eſſe videatur, quos in his quandoque partibus Apoſtolorum primi electio ordinavit.* Hæc Agapetus: cujus auctoritatem, in Synodo præſertim œcumenica recitatam, majoris eſſe ponderis exiſtimamus, quam recentiorum Græcorum, ut Nicephori, vel aliorum, qui dixerunt eas Eccleſias ab Andrea Apoſtolo inſtitutas, ab eodemque Epiſcopos illis datos; quod recentiores Græcorum in Menologio, & uterque Nicephorus, ille Epiſcopus Conſtantinopolitanus in Chronico, & alter cognomento Calliſtus (b), tradiderunt. Porro conſtat non fuiſſe Byzantium primam ſedem ejus provinciæ inſtitutam, ſed Heracleam. Unde Gelaſius Papa ad Epiſcopos Dardaniæ, agens adverſus Acacium: *Cujus*, inquit, *ſedis Epiſcopus? cujus metropolitanæ civitatis Antiſtes? Nonne parochia Heracleenſis Eccleſiæ?* &c. Sed de his hactenus.

(a) *Quinta Syn. Act.* 1.

(b) *Niceph. Call. hiſt. lib.* 8. *c.* 7.

XIII. Antequam vero de Petri Romam agamus adventu, operæpretium exiſtimamus & de cæterorum Apoſtolorum in diverſas Orbis provincias profectione paulo fuſius atque accuratius agere: ac primum, quo potiſſimum anno eadem acciderit, diligentiori ſtudio perquirere. In his perveſtigandis plurimum laboris ſubiimus, multumque temporis inſumpſimus: ſed quem ſecure ſive ex Græcis, ſive ex Latinis auctoribus ſequeremur, invenimus neminem. Nam nulla in primis ratio habenda eſt apocryphi illius ſcripti, quod Melitonis (c) Sardenſis Epiſcopi nomine circumfertur, quo proditur, anno ſecundo ab aſcenſione Domini, Apoſtolos per Orbem diviſos, in externis provinciis Evangelium prædicaſſe: neque enim hæc noſtra confutatione indigent, quæ ex Actis Apoſtolicis perſpicue refelluntur. Apollonii vero, quod Euſebius (d) recitat, teſtimonium, inhibuiſſe Chriſtum Apoſtolis, ne ante annum duodecimum a ſua aſcenſione recederent Hieroſolymis; an ſolida firmitate ſubſiſtat, ſuperius dixiſſe meminimus: ſed id eſt diligentius expendendum. Ex ejus namque ſententia dicendum eſſet, non ante annum quartum Claudii Imperatoris Apoſtolos in provincias abiiſſe: cæterum omnium teſtimonio certum exploratumque habetur, jam anno ſecun-

De diviſionis Apoſtolorum tempore.

(c) *Apud Bed. in retract. in Act. Apoſt. c.* 8.

(d) *Euſeb. hiſt. lib.* 5. *c.* 17.

II. [1] Ad num. XIII. & ſeq. Quo anno Apoſtolorum diviſio facta, incertum quemadmodum & utrum Apoſtoli ad omnia mundi climata perrexerint. Aliqui Scripturæ ſacræ Interpretes aiunt, in loco Marci cap. 16. v. 15. *omnem creaturam*, vel *omnem terram* in Epiſtola Pauli ad Roman. cap. 10. v. 18. dici per ſynecdochen, ita ut maxima pars pro tota uſurpetur, vel hyperbolicam eſſe locutionem innuentem quantum paucorum induſtria valuerit. Sunt tamen, qui propagatam ubique terrarum Evangelii notitiam Apoſtolorum ævo ſcribant, quod multo ſincerius, in proprio nimirum ſenſu, Apoſtoli verba intelliganiur. Quod ſi quis dicat, non potuiſſe Apoſtolos tranſvehi in novum Orbem, & in Peruanas ac Mexicanas regiones, reſpondet Torniellus in Annal. Vet. Teſt. anno mundi 1935. num. XLV. Americam cum aliis Orbis partibus habitatis, præſertim cum Aſia, qua late patet aut occultis ſemitis continuari, aut brevi aliquo freto diſtingui: in medio Oceani curſu non raras inſulas eſſe, quaſi ſcalarum vice per has tranſferri & homines & bruta potuiſſe, aut naufragio præter ſpem in vaſtiſſimas illas plagas appelli; nec forſan defuiſſe Angelorum obſequia, cum Angelis de prædicatione Evangelii cura, Deo jubente, fuerit, & Actorum cap. 16. v. 9. de Paulo dicatur: *Vir Macedo quidam erat ſtans & deprecans eum, & dicens: Tranſiens in Macedoniam adjuva nos*, ubi Interpretes Angelum Macedonico in habitu fuiſſe communiter aſſeverant.

Evangelium etiam in America annunciatum.

[1] JAcobum ab Agrippa martyrio coronatum hoc anno nonnulli dicunt, qui occiſum poſt *annos undecim* a paſſione Domini tradunt; qui vero poſt annos *novem*, ipſius necem in annum æræ chriſtianæ 42. conjiciunt. Judæorum Paſcha anno Ch. 44. fuit die 21. Aprilis. Menæa Græcorum de Jacobo agunt die XXX. Aprilis; Martyrologia vero Eccleſiæ Occidentalis vetuſtiſſima die XXV. Julii.

cundo ejuſdem Auguſti, Petrum Apoſtolorum Principem veniſſe Romam. Rurſum ejuſdem Apollonii ſententia confutari poſſe videtur Marci Evangeliſtæ auctoritate: quem cum conſtet ſcripſiſſe Evangelium anno ſequenti, ut ſuo loco inferius demonſtrabimus; ſe illud ſcriptis conſignaſſe poſt diviſos in orbem terrarum

(a) Marc. 16. Apoſtolos, illis verbis in fine (a) poſitis, ſatis aperte ſignificat, quibus ait: *Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis:* qua ratione ſaltem biennio ante tempus ab Apollonio definitum, Apoſtolos in Orbis provincias eſſe profectos, liquido ſatis apparet.

XIV. Cum igitur ante ſequentem annum, quo Marcus ſuum ſcripſit Evangelium, Apoſtolos jam per mundum diviſos fuiſſe conſtet; nec ante præſentem annum id contigiſſe ex Actis Apoſtolorum ſatis perſpectum habeatur: neceſſario fateri cogimur, hoc ipſo ſecundo Claudii anno id factum eſſe. Sicut enim poſt necem Stephani, univerſi qui erant Hieroſolymis diſcipuli diſ-

(b) Act. 8. perſi ſunt (ut ait Lucas b) præter Apoſtolos: ita etiam ſecunda hac in Eccleſiam excitata perſecutione, occiſoque Jacobo Apoſtolo, & Petro eodem ſupplicio condemnato, ſed divina virtute elapſo, factam eſſe Apoſtolorum diſperſionem, ſeu potius dicere velimus diviſionem, par eſt credere; cum enim quo loco in Judæa conſiſterent, perſequente illos Agrippa, non haberent; a Judæis ſic pulſi, ad exteras gentes, ut divina fuerat revelatione Petro demonſtratum, ſunt profecti. Unde Joannes Chryſoſtomus (c) in hanc ſententiam:

(c) Chriſ. hom. 70. in Matth. c. 22. *Apoſtoli*, inquit, *prædicaverunt Judæis, longoque temporis ſpatio cæſi & flagellati in Judæa manentes, ac demum ab ipſis propulſi, in Gentes profecti ſunt.* Quod ad diem pertinet, decimaquinta Julii in ali-

(d) Bed. Uſuard. & alii eadie. quibus Martyrologiis (d) ejus rei perpetua memoria conſecrata reperitur. His itaque de tempore profectionis Apoſtolorum in provincias enarratis; quid, cum profecturi eſſent, communi conſilio coeuntes ſtatuerint, aperiendum eſt.

XV. De Symbolo Apoſtolorum. Sane quidem etſi ab Agrippa excitata vexatio Apoſtolos compulit externas quærere regiones: tamen de prædicando Evangelio Gentibus jam tunc Apoſtolos iniiſſe conſilium diximus, cum divina prævia revelatione, oſtenſa Petro lintei cælitus demiſſi viſione, apertum eſt Eccleſiæ oſtium Gentibus. Ea etiam occaſione (ut vidimus) Matthæus primus omnium Evangelium Judæis Palæſtinis, quos relicturi eſſent, Hebraice conſcripſit. Tunc etiam Catholicæ fidei conſulturi, quid ſinguli eſſent prædicaturi Gentibus, ne ulla ex parte aliqua vel apparens inter eos in annuntiatione Evangelii diverſitas eſſet; quoſdam fidei canones, quibus univerſam Chriſtianam fidem perſtringentes firmarent ac ſtabilirent, conſtituerunt: quos proprio nomine Dei Eccleſia nominare conſuevit Symbolum Apoſtolorum: vel quod ſinguli ex eis ad eum perficiendum attulerint ſuum Symbolum: qua ratione ante necem Jacobi dicendum eſt illud eſſe confectum: Vel quoniam qui Chriſtiani eſſent, eo Symbolo, velut teſſera militari data dignoſci poſſent. De his e-

(e) Ruffin. in præfat. expoſ. Symb. Apoſtolorum. nim agens Ruffinus hæc ait (e): *Diſceſſuri Apoſtoli ab invicem, normam prædicationis in commune conſtituerunt; ne forte alii ab aliis abducti, diverſum aliquid his qui ad fidem veniebant exponerent. Ergo omnes in uno poſiti, & Spiritu ſancto repleti, breve iſtud futuræ (ſicut diximus) prædicationis indicium, conferendo in unum quod ſentiebat unuſquiſque, componunt, atque credentibus hanc dandam eſſe regulam ſtatuunt. Symbolum autem hoc multis & juſtiſſimis ex cauſis appellare voluerunt. Symbolum enim Græce indicium dici poteſt, & collatio, hoc eſt, quod in unum conferunt. Id enim fecerunt Apoſtoli in his ſermonibus, in unum conferendo unuſquiſque quod ſentit.*

XVI. Symbolum teſſera Chriſtianitatis. *Indicium autem vel ſignum idcirco dicitur, quia illo tempore (ut Paulus Apoſtolus dicit, & in Actis Apoſtolorum refertur) multi ex circumciſis Judæis ſimulabant ſe eſſe Apoſtolos Chriſti, & lucri alicujus vel ventris gratia ad prædicandum proficiſcebantur, nominantes quidem Chriſtum, sed non integris traditionum lineis nunciantes; idcirco ergo iſtud indicium poſuere, per quod agnoſceretur is qui Chriſtum vere ſecundum Apoſtolicas regulas prædicaret. Denique & in bellis civilibus hæc ſervari ferunt; quoniam & armorum habitus par, & vocis ſonus, & ſermo unus eſt, atque eadem inſtituta bellandi; ne qua doli ſubreptio fiat; ſymbola diſcreta unuſquiſque dux ſuis militibus tradit, quæ Latine ſigna vel indicia nominantur: ut ſi forte occurrerit quis, de quo dubitetur, interrogatus ſymbolum, prodat ſi ſit hoſtis, an ſocius. Idcirco denique hæc non ſcribi chartulis atque membranis, ſed retineri cordibus tradiderunt; ut certum eſſet, hæc neminem ex lectione, quæ interdum pervenire etiam ad infideles ſolet, ſed ex Apoſtolorum traditione didiciſſe. Diſceſſuri ergo (ut diximus) ad prædicandum, iſtud & unanimitatis & fidei ſuæ indicium Apoſtoli poſuere: non ſicut filii Noe diſceſſuri ab alterutrum, turrem ex latere cocto & bitumine conſtruentes, cujus cacumen ad cælum uſque pertingeret: ſed munimenta fidei, quæ ſtarent adverſus faciem inimici, ex lapidibus vivis & margaritis Dominicis ædificantes: quæ neque venti impellerent, neque flumina ſubverterent, neque tempeſtatum ac procellarum turbines* per-

permoverent. Merito igitur illi ab invicem ſeparandi, turrim ſuperbiæ ædificantes, linguarum confuſione damnati ſunt, uti ne unus quidem poſſet advertere proximi ſui loquelam: iſti vero qui turrem fidei conſtruebant, omnium linguarum ſcientia & agnitione donati ſunt; ut illud peccati, hoc fidei probaretur indicium. Hucuſque Ruffinus.

XVII. Hieronymus (a) de eodem hæc ad Pammachium: *Symbolum fidei & ſpei noſtræ quod ab Apoſtolis traditum, non ſcribitur in charta aut atramento, ſed in tabulis cordis carnalibus, &c.* Itemque apud Auguſtinum hæc leguntur: *Quod Græce Symbolum dicitur, Latine Collatio nominatur: Collatio ideo, quia collata in unum totius Catholicæ legis fides, Symboli colligitur brevitate; cujus textum vobis modo, Deo annuente, dicemus. Petrus dixit: Credo in Deum Patrem omnipotentem. Joannes dixit: Creatorem cæli & terræ. Jacobus dixit: Credo & in Jeſum Chriſtum Filium ejus unicum Dominum noſtrum. Andreas dixit: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine. Philippus ait: Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus. Thomas ait: Deſcendit ad inferos; tertia die reſurrexit a mortuis. Bartholomæus dixit: Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Matthæus dixit: Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos. Jacobus Alphæi: Credo & in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam Catholicam. Simon Zelotes: Sanctorum communionem, remiſſionem peccatorum. Judas Jacobi: Carnis reſurrectionem. Matthias complevit: Vitam æternam. Amen.* Hæc apud Auguſtinum (b): quamvis an ſit ille ſermo S. Auguſtini, a quibuſdam revocetur in dubium: ſed cujus ſit, nihil intereſt, cum de ſingulis duodecim Apoſtolorum diſtinctis elogiis ſuppetant etiam aliorum teſtimonia. Nam de iiſdem ſingulorum Apoſtolorum ſententiis hæc etiam S. Leo Papa (c) ad Pulcheriam Auguſtam: *Ipſius Catholici Symboli brevis & perfecta confeſſio, quæ duodecim Apoſtolorum totidem eſt ſignata ſententiis, tam inſtructa ſit in munitione cæleſti, ut omnes hæreticorum opiniones ſolo poſſint gladio detruncari.* Eadem Venantius (d) Fortunatus, & alii (e) tradunt.

(a) Hier. epiſt. 61.

Singulorum Apoſtolorum ſingulæ ſententiæ.

(b) Aug. de temp. ſerm. 115.

(c) Leo epiſt. 95.

(d) Venant. Fort. in præfat. expoſ. Symbol.

(e) Albin. Flacc. de Offic. Eccl. c. 29. Raban. de inſt. cleric. lib. 2. c. 56. & alii.

XVIII. Hoc ipſum Symbolum Catholica Eccleſia ſemper adeo eſt venerata, ut in SS. Conciliis œcumenicis (f) quaſi baſis quædam & fundamentum totius ſtructuræ Eccleſiaſticæ conſueverit in primis recitari. De Romana autem Eccleſia, quam ſincere & illibate illud abſque alia aliqua additione ſervaverit, Ruffinus hæc dicit (g): *Illud non importune commendandum puto, quod in diverſis Eccleſiis aliqua in his verbis primo ſcilicet Symbolo inveniuntur adjecta: in Eccleſia autem urbis Romæ hoc non deprehenditur factum: pro eo arbitror, quod neque hæreſis ulla illic ſumſit exordium, & mos ibi ſervatur antiquus apud eos qui gratiam baptiſmi ſuſcepturi ſunt, publice, id eſt, Fidelium populo audiente, Symbolum reddere: & utique adjectionem unius ſaltem ſermonis eorum quæ præceſſerunt, non admittit auditus: in ceteris autem locis (quantum intelligi datur) propter nonnullos hæreticos addita quædam videntur, per quæ nonnullæ doctrinæ ſenſus videatur excludi.* Hæc Ruffinus. Et Vigilius (h) contra Eutychem de veritate Symboli citans Romanam Eccleſiam, ſic ait: *Univerſitas profitetur credere ſe in Deum Patrem omnipotentem, & in Jeſum Chriſtum Filium ejus Dominum noſtrum. Huic capitulo ob id iſte calumniatur: Cur non dixit: In unum Deum Patrem, & in unum Jeſum Chriſtum Filium ejus, juxta Nicæni decretum Concilii? Sed Romæ & antequam Nicæna Synodus conveniret, a temporibus Apoſtolorum uſque ad nunc, & ſub beatæ memoriæ Cæleſtino, cui iſte rectæ fidei teſtimonium reddidit, ita Fidelibus Symbolum traditur: nec præjudicant verba, ubi ſenſus incolumis permanet.*

(f) Act. Conc. Chalced. Epheſ. Conſtantinop. 2. & aliorum.

(g) Ruffin. de expoſit. Symbol. in præfat.

(h) Vigil. lib. 4.

XIX. Hoc igitur Symbolum Apoſtolicum non ſolum cunctis ad baptiſmum venire cupientibus, primum omnium traditur, & ab eiſdem proxime baptizandis exigitur, ſed aſſidue a quolibet Chriſtiano recitandum eſſe, admonet Auguſtinus (i), dum ait: *Cum autem tenueritis Symbolum, ut non obliviſcamini, quotidie dicite quando ſurgitis, quando vos collocatis ad ſomnum: Reddite Symbolum veſtrum, reddite Domino, commemorate vos, vos ipſos non pigeat repetere, bona eſt repetitio, ne ſubrepat oblivio. Ne dicatis; Dixi heri, dixi hodie, quotidie dico, teneo illud bene. Commemora fidem tuam; inſpice te: ſit tamquam ſpeculum tibi Symbolum tuum; ibi te vide, ſi credis omnia quæ te credere confiteris; & gaude quotidie in fide tua. Sint divitiæ tuæ, ſint quotidiana quodammodo indumenta mentis tuæ. Numquid quando ſurgis, te veſtis? ſic & commemorando Symbolum tuum, veſti animum tuam ne forte eam nudet oblivio.* Hæc Auguſtinus. Ambroſius (k) item de eodem hæc in eamdem ſententiam: *Symbolum quoque ſpecialiter debemus, tamquam noſtri ſignaculum cordis, antelucanis horis quotidie recenſere: quo etiam, cum horremus aliquid, animo recurrendum eſt. Quando enim ſine militiæ ſacramento miles in tentorio, bellator in prœlio?* Hactenus de Symboli inſtitutione & ejus uſu.

(i) Aug. hom. 42. Quantæ efficaciæ ſymbolum Apoſtol.

(k) Ambr. lib. 3. de virginib. 4. tom. Rom. edit. fol. 337.

XX. His igitur ſic ab Apoſtolis inſtitutis, & ſicut Symbolo, ita etiam aliis abſque ſcriptis traditionibus Eccleſiæ impartitis, diviſerunt ſibi ad quas ſinguli proficiſce-

rentur

rentur orbis terræ provincias. Omittimus hic recenſere quæ de ea re in pſeudo-Prochoro (a) commenta leguntur; ex quo fortaſſe acceperunt, qui forte provincias tradunt eſſe diviſas, ut Socrates (b) ſcribit, & alii. Nec illis aſſentimur dicentibus, pro ratione linguarum muneris impertiti, cuique illam eſſe tributam provinciam: quaſi velint Apoſtolos, etſi linguarum omnium donum accepiſſent, peculiari tamen alicujus provinciæ eorum quemque uſum fuiſſe ſermone. At ſicut non admittunt Patres (c), poſt acceptum Spiritum ſanctum, qui illos doceret omnia, ac cuncta ſuggereret, Apoſtolos res agendas tanti præſertim ponderis ſorti commiſiſſe: ita eoſdem omnes omnibus linguis æque locutos eſſe conſentiunt. Dicimus ergo, aliarum exemplo rerum quæ ab ipſis ſunt geſtæ, hæc eadem omnia de diviſione provinciarum Spiritus ſancti ſpeciali inſtinctu eſſe peracta. Si enim de Paulo & Barnaba antequam ſimul mitterentur ad prædicandum Gentibus Evangelium, dixit (quod habet Lucas d) Spiritus ſanctus: *Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos.* Quomodo non magis, cum omnes mittendi eſſent Apoſtoli, quo ſinguli profecturi eſſent, declaravit idem Spiritus ſanctus? Quin etiam cum ſingulorum ordinationes nonniſi præcedentibus prophetiis & ſpecialibus admonitionibus Spiritus ſancti (ut ſuo loco dicemus) ab Apoſtolis fieri conſueverit: numquid in tanto tantæque molis negotio eum conſulere neglexerunt? Si inſuper ad hominem unum baptizandum miſſus eſt Angelus (e) ad Philippum, & quo iturus eſſet admonuit: numquid cum ad totius humani generis ſalutem mittendi eſſent Apoſtoli, quo ſinguli profecturi eſſent, Dominus per Angelum vel aliter divinitus deſiit demonſtrare?

(a) *Habetur tom. 2. Biblioth. ſanct.*

(b) *Socrat. lib. 1. c. 15. & alii eum ſecuti.*

Spiritus Sancti inſtinctu facta diviſio Provinciarum.

(c) *Chryſoſt. in Act. Bed. Oecumen. Gloſſ. & alii.*

(d) *Act. 13.*

(e) *Act. 8.*

XXI. Omnia divinus ille Spiritus moderabatur, neque ſine illius inſtinctu aliquis illorum quicquam agere præſumebat, quamvis animo concepiſſet. Hæc cum pluribus ſint exemplis monſtrara, adhuc accipe quæ de Paulo ac ſociis ſcribit Lucas (f): *Tranſeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati ſunt a Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia. Cum veniſſent autem in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permiſit eos Spiritus Jeſu. Cum autem pertranſiſſent Myſiam, deſcenderunt Troadem: & viſio per noctem Paulo oſtenſa eſt: Vir Macedo quidam erat ſtans, & deprecans eum, & dicens: Tranſiens in Macedoniam, adjuva nos. Ut autem viſum vidit, ſtatim quæſivimus proficiſci in Macedoniam, certi facti quod vocaſſet nos Deus evangelizare eis.* His ergo & aliis exemplis admoniti, dicimus, ſingulos Apoſtolorum in eas Orbis regiones eſſe amandatos, ad quas Spiritus ſanctus privato inſtinctu voluit eos proficiſci.

(f) *Act. 16.*

Spiritus Sanctus in omnibus conſultor.

XXII. De hac item Apoſtolorum profectione hæc Juſtinus (g) martyr: *Hieroſolymis duodecim viri profecti ſunt in mundum, atque hi quidem indocti, & minime eloquentes: Dei autem virtute humano generi denunciaverunt, a Chriſto miſſos ſe eſſe qui cunctos Dei verbum docerent.* Et Joannes Chryſoſtomus, de iiſdem agens, hæc ait (h). *Peragrarunt Apoſtoli orbem terrarum, & infirmum invenientes, ad ſanitatem reduxerunt, & in ruina poſitum ad ſtabilitatem revocarunt, non arcus tendentes, non ſagittas mittentes, non pecunias largientes, non eloquentia confidentes. Erant nudi quidem ſæculo: ſed induti Chriſtum; pauperes, ſed divites; pecunia indigentes, ſed regnum cælorum poſſidentes; non habentes humana ſolatia, habentes autem Dominum Deum ſuum: Ego enim, inquit, vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi. Peragrarunt univerſum orbem terrarum oves ſimul cum lupis. Quis vidit? quis umquam paſtor oves mittit in medio luporum? ſed magis ſi viderit lupos, congregat oves. At vero Chriſtus e contrario fecit: oves ad lupos; & vulneratæ a beſtiis non ſunt, ſed magis lupi ad ovium manſuetudinem converſi ſunt;* & poſt multa: *Mira virtus erat, piſcatorem, publicanum, pellionem nudis præceptis mortuos ſuſcitare, morbos expellere, mortem abigere, philoſophorum linguam mutam facere, rhetorum ora conſtringere, apud Principes, & Reges verſari, barbaris, Græcis, & univerſo humano generi imperare: nam & hoc illi verbo perfecerunt;* hæc Chryſoſtomus.

(g) *Juſtin. in orat. ad Antonin.*

(h) *Chryſ. adver. Gentiles.*

Dei virtus in prædicatione Apoſtolorum.

XXIII. Sed quæ eſſent in totius terrarum orbis vaſtiſſima illa ſilva monſtra ferarum atque portenta, quæ nec fingere ſatis potuit ſcriptorum Gentilium vanitas, ad quæ perdomanda e Galilæa piſcatores ſunt miſſi: ut in præſentia dicere prætermittamus de ſingularum gentium ſuperſtitione, accipe quæ de complurium illarum moribus Theodoretus (i) ſummatim collegit (licet ante eum Hieronymus ſit fuſius proſecutus libro ſecundo contra Jovinianum ſcripro) *Perſicæ*, inquit, *nationes, quæ jampridem Zaradæ legibus regebantur, matrum, filiarum, ſororum connubiis ſuſque deque commixtæ, remque juſtiſſimam arbitrantes id quod erat facinus injuſtiſſimum, audita piſcatorum lege & accepta, Zaradæ leges ut iniquitatem maximam conculcarunt, Evangelicamque protinus temperantiam complexæ ſunt: quique prius, edocente illo, didicerunt mortuorum corpora canibus depaſcenda volucribuſque porrigere; tunc jam, cum cœperunt in Chriſtum credere, ab ejuſmodi immanitate abhorrent, & mortuos ſuos terræ infodiunt: neque curant Principum leges, quibus id fieri prohibetur; neque tortorum ſævitiam perhorreſcunt: magis enim timent Chriſti judicium; cumque præſentia cuncta irrideant, ſomniare ma-*

(i) *Theodoret. de curat. Græcar. affect. lib. 9.*

Subactæ ab Apoſtolis gentes Chriſti lege vixere.

gis

Digitized by Google

ſum Claudium non tantum Agrippæ, ſed & Herodis Regum precibus fuiſſe: non quidem Herodes hic ille putandus eſt Tetarcha, jam (ut vidimus) redactus in ordinem, & multatus exilio; ſed alius Herodes Rex Chalcidis, ejuſdem Agrippæ
(a) Joſeph. antiq. lib. 20.c.2. in fin. Regis frater, ut idem Joſephus (a) inferius declarat. Ejuſdem quoque Herodis, Agrippæ fratris, meminit Dio (b) his
(b) Dio lib. 60. verbis: *Agrippæ regnum auxit, honores Conſulares tribuit, fratrique ejus Herodi prætoriam dignitatem & principatum quemdam conceſſit; in Senatumque ingredi eos, ac gratias ipſis Græce agi mandavit; hæ Claudii actiones laudatæ erant ab omnibus*. Sed jam quodnam tunc pro Judæis edictum a Claudio datum ſit, hic deſcribamus; eſt autem hujuſmodi.

Tiberius Claudius Cæſar Auguſtus Ger-
IV. Edicta pro Judæis. *manicus Trib. poteſt. edicit. Quoniam cognitum habemus Alexandrinos Judæos jam inde ab initio jus ejus civitatis ex æquo cum Alexandrinis cæteris conſecutos a Regibus, ſicut patet ex inſtrumentis ſuper hoc conſcriptis, & conſtitutionibus regiis, poſt adiectamque Imperio noſtro per Auguſtum Alexandriam manſiſſe illis ſua jura integra, conſervata per miſſos illo diverſis temporibus Præſides, nullamque de eorum jure controverſiam extitiſſe, cum Aquila præfuit Alexandriæ: permiſſumque eis ab Auguſto, ut in defuncti Ethnarchæ locum, alium ſuis ſuffragiis ſubſtituerent, ut quiſque in ſuis ritibus maneat, neque cogatur religionem patriam deſerere: cæterum Alexandrinos concitatos contra concives ſuos Judæos Caji Cæſaris temporibus, propter inſolentem illius inſaniam; dum contra patriam gentis religionem, pro Deo coli ab eis poſtulat, & recuſantibus infenſus eſt: Volo inconcuſſa eſſe jura eorum a Caji inſania, eiſque jus eſſe perſeverandi in patriis ritibus. Jubeoque utramque partem, quoad fieri poteſt, dare operam ne quid turbarum commoveatur: idque propoſito hoc edicto, ita ſtatuo.* Atque hæc erant, quæ in illo edicto continebantur. In reliquum orbem Romanum tale miſſum eſt:

Tiberius Claudius Cæſar Auguſtus Ger- V.
manicus Pont. Max. Conſul deſignatus ſe- Aliud Claudii pro
cundum, edicit. Petentibus a me A- Judæis di-
grippa & Herode Regibus mihi amiciſſimis, ctum.
ut permitterem Judæis in Imperio noſtro degen-

SÆC. I. ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5534.

Anno Urbis 794. ☉ 21. A. ☽ 4. P. 9. APRIL. Indict.14.

Olymp. 205. an.1. JESU CHRISTI 41. *ſecundum Baronium* 43.

An. C.41. CLAUDII IMP. 2.

I. Conſules. [a] AD nom I. & ſeq. Coſſ. *Caius Aug. IV. & Cn. Sentius Saturninus*.

II. Caligulæ interitus. Sumtus hic Conſolatus a Caligula juxta ſecundam Conſulatuum Cæſareorum regulam; in hunc enim annum ejus Quinquennalia incidebant. Sed *nono Kalendas Februarius*, ut habet Suetonius in Caligula cap.58. occiſus eſt. *Vixit annis XIX. imperavit triennio, & X. menſibus, diebuſque VIII.* inquit Suetonius. Idem habent, quoad Imperii durationem, Clemens Alexandrinus lib.1. Stromat. Tertullianus adverſus Judæos, Eutropius, Caſſiodorus, & Zonaras. Ex quo patet, hos Auctores, quorum duo priores Dioni coætanei, initium Imperii Caligulæ exordiri a die XVI. Martii anni Chriſti XXXVII. qui ideo Tiberii emortualis fuit, non vero die XXVI. Martii, ut perperam Dio. Male etiam in Annalibus ſcriptum, Caligulam Kalendis Februariis interfectum; illud enim Antiquis adverſatur, & præterea Joſephum ſcripſiſſe, regnaſſe Caium *annis tribus menſibus ſex*. Id enim in Joſepho Typographi tantum errore legitur; cum in Græco habeatur, ἔτη τρία καὶ μῆνας ὀκτώ, id eſt, *annos tres, menſes octo*, qui tamen locus corruptus eſt, prætermiſſi enim ſunt menſes decem & loco *dies octo*, Librarius ſcripſit, *menſes octo*. Caligulæ ſuccedit Claudius ejus patruus [2].

---

[1] COſſ. *Caius Aug. IV. & Cn. Sentius Saturninus*. Nummi cum TR. POT. IV. COS. IV. *Caius* ſeptimo Idus Januarii abdicavit; aliique ſuffecti. Eo paucis poſt diebus, ſcilicet IX. Kal. Februarias interfecto, & *Claudio* a militibus in Imperatorem acclamato, *Conſules*, inquit Dio initio lib. LX. pag.665. *quum aliquando miſſis Tribunis plebis ei* (Claudio) *dixiſſent, ne principatum capeſſeret, ſed ſub populi, ſenatuſque & legum poteſtate eſſet; poſtquam a ſuis etiam militibus deſeri ſe viderunt, ipſi quoque aſſenſi ſunt, ac imperium ei decreverunt*. Qui fuerint hi conſules Dio non prodit; ſed in fine lib. LIX. necem *Caji* deſcribens ait, *Pomponium ſecundum conſulem*, ad pedes ejus aſſediſſe, eoſque demiſſo capite deoſculatum eſſe, moxque Caium a *Cherea* obtruncatum. Q. *Pomponium* alterum ex conſulibus, dum Caius interfectus eſt, *memorat* Joſephus Antiquit. lib.XIX. cap. IV. n.3. novæ editionis; & lib.II. de bello Judaico Cap.XI. narrat, Senatum poſt necem Caji *Sentio Saturnino*, & *Pomponio ſecundo Coſſ.* mandaſſe curam Urbis tribus legionibus. Suetonius in vita cap. LX. *Et Senatus in aſſerenda libertate adeo conſenſit ut Coſſ. primum non in Curiam, quæ Julia vocabatur, ſed in Capitolium convocarent*. Eadem habet Dio. Poſtremus Caji conſulatus recenſetur a Plinio lib.XI. cap.XXXVII. Faſti Vindebonenſes: *C. Cæſare IV. & Saturnino*. Proſperi Chronicon: *Cæſare II.* (pro IV.) *& Saturnino*. Faſti Idatii: *Cæſare IV. & Antonino*. Suffectum Caio abdicanti *Pomponium ſecundum* Faſtorum concinnatores tradunt.

[2] BAronius hic agit de Petronio. Porro *P. Petronius Turpilianus* a Caio Caligula ſucceſſor miſſus eſt *L. Vitellio* A. D. 39. neque confundendus eſt cum aliis Petroniis, qua de re Noriſius in Cenotaphiis Piſanis Diſſert. II. cap.XVI. §. XIII. pag.331. & de Epochis Syro-Maced. Diſſert.3. cap.IV. pag.152. ac in epiſtola de nummo Herodis Antipæ, pag.LVIII. Ei ſucceſſit *Vibius Marſus* A.D.42.

gentibus uti ſuo jure quemadmodum antea, ſicut & Alexandriam habitantibus conceſſimus: libenter precibus eorum annuimus, non deprecatorum tantum cauſa, ſed quia ipſos dignos judicamus hoc noſtro beneficio, propter ſervatam populo Romano fidem & amicitiam. Æquiſſimum igitur cenſeo, nullam ne Græcam quidem urbem negare illis jus ſuum: quandoquidem & ſub divi Auguſti principatu conſervatum eis fuit integrum. Licebitque in poſterum Judæis per totum noſtrum Imperium ſparſim habitantibus, uti majorum ſuorum moribus: Quos jam nunc moneo, ut hac noſtra gratia contenti, modeſtius ſe gerant, neque conſpuant religiones externarum gentium: ſuis autem ſuo arbitratu vivant legibus. Atque hoc meum edictum civitatibus, coloniis, & municipiis Italicis, ac provincialibus per magiſtratus publicari volo, ad Reges quoque atque dynaſtas tranſmitti non minus triginta continuis diebus ita proponendum, ut ab omnibus humi ſtantibus poſſit perlegi.

VI.

(a) Joſeph. antiq. lib. 19. c. 5.

Judæi Romæ cohibiti.

His edictis Alexandriam (a) *& per totum Imperium dimiſſis, Claudius Cæſar declaravit quomodo in Judæos animatus fuerit.* Hæc cum a Joſepho ſcribantur conceſſa eſſe Judæis, qui tum Alexandriæ, tum etiam in cæteris Romani Imperii provinciis agerent: iis tamen qui Romæ eſſent, quod frequentiſſimus eſſet populus, non eadem ſunt jura conceſſa: ſed hoc Claudii Imperii exordio primum cohibiti, demum (ut ſuo loco dicemus) Urbe ſunt pulſi. Dio (b) enim ſub Claudii anni primi Conſulibus hæc ait: *Cum Judæi adeo iterum Romæ frequentes fierent, ut difficulter ſine tumultu propter multitudinem Urbe poſſent exigi, non ejecit quidem eos, patris tamen legibus vitam tolerantes non paſſus eſt convenire.* Nec certe mirum: nam & cætera conventicula abolevit. *Et quia intelligebat* (inquit idem auctor) *nihil profici, ſi qua re vulgo interdiceretur, niſi vita quoque ejus quotidiana transformaretur; cauponum tabernas, in quas coeuntes potabant, demolitus eſt: edixitque ne quis carnem elixam, aut aquam calidam venderet; in quoſdamque contra delinquentes animadvertit.* Sic igitur conjurationes timens, omnino conveniendi ſimul occaſionem quacumque ex cauſa amputavit.

(b) Dio lib. 60.

VII.

Reditus Agrippæ.

Poſt hæc vero (inquit Joſephus) *mox Agrippam ad curam ſui regni miſit, auctum majoribus honoribus, commendatumque per litteras Præſidibus provinciarum, ſimul & procuratoribus omnibus. Ille autem, ut re bene geſta, magna celeritate reverſus eſt: & quamprimum pervenit Hieroſolymam, votiva ſacrificia perſolvit, nihil omittens eorum quæ lege præſcripta ſunt. Unde & multos Nazaræos tonderi mandavit: & catenam auream a Caio donatam, pondere parem illi ferreæ, quæ regias manus vinxerat, monumentum adverſæ fortunæ mutatæ in proſperam, ſuſpendit in ſacrario ſuper Gazophylacium: quæ doceret ſpectatores & ſublimia poſſe corruere, & Deum valere omnia erigere denuo. Omnes enim admonebantur per hanc catenam conſecratam, quod Agrippa levi de cauſa privatus dignitate, ſit vinctus, pauloque poſt compedibus ſolutus, ſplendidiorem quam ante principatum adeptus ſit: eam eſſe naturam rerum humanarum omnium, ut celſiſſima quæque prolabantur facile, rurſumque inclinata reſtituantur in priſtinum faſtigium. Rite igitur votis Deo redditis, Agrippa Theophilum Anani filium ſubmovit a ſummo ſacerdotio, & Boethi filium Simonem cognomine Cantharam in ejus locum ſubſtituit.* Et poſt pauca: *Conſtituto deinde pontificatu, Rex Hieroſolymitis benevolentiæ gratiam retulit, remiſſo eis tributo quod ſoliti erant in ſingulas ædes pendere: decorum putans, ſi non pateretur ſe vinci amore mutuo.* Quomodo autem in gratiam Judæorum, Jacobum fratrem Joannis occiderit, & Petrum detruſerit in carcerem, dicemus anno ſequenti, quo ea contigiſſe noſcuntur. Nam cum ante Paſchale tempus occiſus ab eo Jacobus fuerit, atque Petrus carceri mancipatus: non patitur temporis ratio, ut iſtæc omnia hoc primo anno Claudii facta fuerint: cum necdum eo anni tempore, ad navigationem minus idoneo, Agrippa Roma receſſiſſe putandus ſit; cum præſertim illic ob dicta negotia obeunda, diutius eum apud Claudium detineri oportuerit.

VIII.

Quid inſuper hoc primo anno Claudii, cum Petronio Syriæ Præſidi nondum ſucceſſum eſſet, egerit Agrippa Rex apud eumdem adverſus Dorenſes pro temerata patria religione, idem Joſephus (c) his verbis deſcribit: *Paulo poſt, Dorenſes quidam juvenes natura temerarii, religionis ſpecie, poſuerunt in Judæorum ſynagoga ſtatuam Cæſaris: quod Agrippam vehementer commovit ad iracundiam, quod ea res perditum iret inſtituta patria. Quare ſine mora ad Petronium Syriæ Præſidem profectus, queſtus eſt de Dorenſium audacia: qui & ipſe non minus ægre ferens hoc facinus ut impium, novatoribus illis aſperius ſcripſit in hanc ferme ſententiam.*

(c) Joſ. antiq. lib. 19. c. 5.

Dorenſes tumultus.

IX.

Petronii litteræ ad Dorenſes.

Publius Petronius, Legatus Tiberii Claudii Cæſaris Auguſti Germanici, magiſtratibus Dorenſium. Quoniam tam audax eſt quorumdam veſtrum inſolentia, ut etiam contra edictum Claudii Cæſaris Aug. Germanici, quo Judæi permittuntur ſuis legibus vivere, ſynagogam eorum profanaverint, illata Cæſaris ſtatua, quod religioni ipſorum non eſt licitum: atque hoc facto non Judæorum tantum pietas læſa eſt,

ſed numen etiam Cæſaris, cui rectius in proprio templo ſtatua poneretur, quam in alieno, maxime in ſynagoga: cum juſtum ſit, & Imperatoris judicio comprobatum, ut ſui quiſque loci ſit dominus: ne mea decreta commemorem poſt contemptam auctoritatem Cæſaris, qui Judæis non tantum religionem permiſit, verum etiam æquum civitatis jus cum Græcis cohabitantibus. Hi ergo de cauſis, eos qui contra edictum Auguſti auſi ſunt talia, indignantibus etiam propriis magiſtratibus, hæc furore populi, non ſuo conſenſu facta eſſe aſſeverantibus; jubeo per Centurionem Vitellium Proculum ad me duci, rationem reddituros. Magiſtratus autem hortor, ut ſi videri volunt hic conſenſum ſuum non acceſſiſſe, Centurioni ſontes indicent, denique operam ne quid turba aut rixæ oriatur, quam quidam captare videntur: cum contra ego & mihi cariſſimus Rex Agrippa nihil æque curemus, quam ne ulla Judæis detur occaſio excitandi tumultus, defenſionis prætextu. Quo autem melius cognoſcatis quænam ſit ſuper hoc negotio voluntas Auguſti, adjunximus ejus edictum apud Alexandrinos propoſitum: quod jam ante ſatis notum omnibus, cariſſimus Rex Agrippa mihi ſedenti pro tribunali recitavit, jus ſuum poſtulans, & ut ſuis beneficium Cæſaris maneat incolume. Quamobrem jubeo, ut in poſterum nullam quærant ſeditionum materiam, & cæleſte numen ſuis quiſque colat ritibus. Hucuſque Petronius: qui ita rem curavit, ut admiſſum erratum corrigeretur, & in poſterum caveretur, ne quid tale quiſpiam audeat. Atque hæc Joſephus. Porro in locum Petronii in Syriæ provinciam ſubrogatus eſt Marſus: cujus præfecturæ tempore quæ geſta ſint, dicemus ſuis locis inferius.

X. Quod ad res pertinet Eccleſiaſticas: reſerato ſemel aditu Gentibus ad Chriſti fidem, Antiochiæ primum ex Gentibus magna facta eſt acceſſio Fidelium ad Eccleſiam, adeo ut ibi primum Chriſtianum nomen exortum fuerit, & feliciter propagatum: quibus vero progreſſibus hæc facta ſint, Lucas (*a*) his verbis ſignificat: *Erant autem quidam ex eis viri Cyprii, & Cyrenei, qui cum introiſſent Antiochiam, loquebantur & ad Græcos, annunciantes Dominum Jeſum. Et erat manus Domini cum eis: multuſque numerus credentium converſus eſt ad Dominum. Pervenit autem ſermo ad aures Eccleſiæ, quæ erat Hieroſolymis, ſuper iſtis: & miſerunt Barnabam uſque ad Antiochiam. Qui cum perveniſſet, & vidiſſet gratiam Dei, gaviſus eſt: & hortabatur omnes in propoſito cordis permanere in Domino: quia erat vir bonus, & plenus Spiritu ſancto, & fide. Et appoſita eſt multa turba Domino. Profectus eſt autem Barnabas Tarſum, ut quæreret Saulum: quem, cum inveniſſet, perduxit Antiochiam. Et annum totum converſati ſunt ibi in Eccleſia: & docuerunt turbam multam; ita ut cognominarentur primum Antiochiæ diſcipuli, Chriſtiani.* Hæc Lucas; cætera autem quæ poſtea narrat, quando ſint facta, ſuo loco dicemus.

(*a*) *Act.* 11. Profectus Eccleſiæ Antiochenæ.

XI. In ſede igitur Petri, in ipſa Antiochena Eccleſia, a Petro erecta, a diſcipulis aucta, a Barnaba multiplicata, & Pauli prædicatione cumulatiſſime fecundata, feliciſſimum nomen Chriſtianorum eſt inchoatum. De his Ignatius (*b*) ad Magneſianos, nempe de nomine Chriſtiano jam ante oraculo prophetico prædicato, hæc ait: *Simus itaque digni cognomento quod accepimus. Qui enim alio nomine appellatur præter hoc, hic non eſt Dei, nec accepit prophetiam loquentem de nobis* (*c*): *Et vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominavit, & eris populus ſanctus. Antiochiæ enim primum diſcipuli appellati ſunt Chriſtiani, cum Petrus & Paulus Eccleſiam fundarent.* Hæc Ignatius. Joannes Chryſoſtomus (*d*) de eodem munere Antiochenæ Eccleſiæ conceſſo hæc ait: *Sicut Petrus inter Apoſtolos primus Chriſtum prædicavit; ſic inter civitates hæc prima, tanquam coronam quandam admirabilem, Chriſtianorum tulit appellationem.* Et alibi ſic alloquitur Antiochenos (*e*): *Vos autem, ſi quidem aliquod de honore certamen oriatur, omni ambitione contenditis, ut vel univerſo præſideatis Orbi, illo ſcilicet vobis privilegio blandientes, quod hæc prima civitas Fidelibus Chriſtianorum nomen impoſuit.*

De nomine Chriſtiano.

(*b*) *Ignat. ep.* 6.

(*c*) *Iſa.* 62.

(*d*) *Chryſ. ho.* 3. *ad pop. Antioch.*

(*e*) *Idem hom.* 7. *in Matth.*

XII. Qua vero occaſione priſtinum nomen Diſcipulorum ſit mutatum in Chriſtianorum, S. Athanaſius (*f*) hanc affert cauſam: *Omnes*, inquit, *qui credebant in Domino noſtro Jeſu Chriſto, non Chriſtiani, ſed Diſcipuli tantummodo vocabantur. Et quia multi novorum dogmatum auctores extiterant, doctrinæ obviantes Apoſtolicæ, omnes ſectatores ſuos Diſcipulos nominabant, nec ulla erat nominis diſcretio inter veros falſoſque Diſcipulos, ſive Chriſti, ſive Doſithei, ſive Judæ cujuſdam, ſive Joannis ſectatores, qui ſe quaſi Chriſti Eccleſiæ fatebantur, quin potius uno Diſcipulorum nomine ferebantur: Tunc Apoſtoli convenientes Antiochiæ (ſicut horum, Luca narrante, Acta teſtantur) omnes Diſcipulos uno nomine, id eſt, Chriſtianos appellant, diſcernentes a communi Diſcipulorum vocabulo, & ut divini per Iſaiam oraculi ſermo compleretur, quo ait: Servientibus mihi vocabitur nomen novum. Hanc ergo ab Apoſtolis traditam de novis utendis nominibus formam Eccleſia tenens contra diverſos hæreticos (ut ſana fidei ratio poſtulat) diverſas edidit nominum novitates.* Hæc ille. Porro deductum eſſe nomen Chriſtianum a Chriſto, & Chriſti a chriſmate, regali nempe unctione, nemo eſt qui ignoret. De

(*f*) *Athanaſ. in diſput. contra Arium.*

Cur ex diſcipulis Dicti ſunt Chriſtani.

XIII. De hujus nominis excellentia cum tam multa magnaque a ſanctis Patribus ſint prædicata; unam hanc tantum Gregorii Nyſſeni (a) ſententiam ſcriptam hic referre contenti erimus: *Participatione*, inquit, *Chriſti, Chriſtiani appellationem ſortiti ſumus: ita & per conſequens convenit, omnium quoque ſublimium nominum nos adſciſcere communionem & ſocietatem: quemadmodum in catena, qui eum qui in extremitate eſt annulum attraxerit, eos qui continenter inter ſe cohærent, per unum attraxerit.* Ceterum qui adverſus Gentiles, hujus nominis originis ignaros, Eccleſiaſtici tractatores egerunt, aliunde ejus nominis interpretationem deducere conſueverunt. Occaſione enim, quod Gentiles homines, Chriſtianos corrupto vocabulo Chreſtianos, & Chriſtum, Chreſtum (quod nomen uſitatum reperimus apud Romanos) nominare conſueverunt; inde etiam ejus nominis interpretationem ex Græca voce χρηστὸς, quod eſt, bonum & commodum, ſunt aucupati: de cujus vocis ſignificatione hæc Suidas: χρηστὸς, *bonus eſt charitate, ſed non neceſſitate:* χριστὸς *oleo unctus, & Chriſtus Dominus Deus noſter.* Nec etiam ſane ob cauſam Juſtinus (b) martyr in oratione ad Antoninum Pium ſic ait: *Chreſtiani enim eſſe deferimur; atqui* χρηστὸν, *hoc eſt, commodum & bonum, odiſſe, injuſtum eſt:* ſic enim eſſe legendum, ea quæ in eamdem ſententiam ſcribit Tertullianus, (c) declarant, dum ſic ait: *Quæ accuſatio vocabulorum, niſi ſi aut barbarum aliquid ſonat vox nominis, aut infauſtum, aut maledicum, aut impudicum? Chriſtianus vero (quantum interpretatio eſt) de unctione deducitur. Sed & cum perperam Chreſtianus pronuntiatur a vobis (nam nec nominis certa eſt notitia penes vos) de ſuavitate vel benignitate compoſitum eſt. Oditur ergo in hominibus innocuis etiam nomen innocuum.* Et Lactantius: *Sed exponenda*, inquit, *hujus nominis ratio eſt propter ignorantium errorem, qui eum immutata littera Chreſtum ſolent dicere*, &c. ſic item legendum eſſe apud Suetonium (d), prout apud Lucianum etiam legitur, qui eodem vixit tempore, certum eſt.

Chriſtiani unde.

(a) Greg. Nyſſ. de prof. Chri.

(b) Juſt. in orat. ad Anton. Pium.

(c) Tertull. in Apolog. cap. 3.

(d) Sueton. in Claud. cap. 25. Lucian. in Philop.

XIV. Quod vero ad hæreticos ſpectat: etſi (ut vidimus) ad diſtinctionem aliarum ſectarum Apoſtoli Chriſtianum nomen credentibus indiderunt: tamen haud multo poſt & iſtud ipſum iidem æmulati ſunt hæretici, qui ſuos ſectatores, Chriſtianos etiam appellare conſueverunt. Feciſſe id primum inveniuntur Carpocratiani, ut auctor eſt Epiphanius (e). Licet vero peculiare propriumque nomen credentium fuerit, ut Chriſtiani appellarentur: tamen aliis quoque nominibus, quibus antea ab iiſdem Apoſtolis, nominati repe-riuntur, & frequentius dicti Fratres: qua nomenclatura ſæpe uſus eſt Chriſtus (f), & Apoſtoli frequentius, idemque perſeveravit in Eccleſia; ſic & Fraternitas, ipſe Chriſtianorum cœtus dictus reperitur. Cujus nominis, cum infamarentur a Gentilibus, Tertullianus (g) rationem reddidit in hæc verba: *Sed & quod Fratres nos vocamus, non alias, opinor, infamant, quam quod apud ipſos omne ſanguinis nomen de affectatione ſimulatum eſt. Fratres autem etiam veſtri ſumus jure naturæ, matris unius, etſi vos parum homines, quia mali fratres. At quanto dignius fratres & dicuntur & habentur, qui unum patrem Deum agnoverunt, qui unum ſpiritum biberunt ſanctitatis, qui de uno utero ignorantiæ ejuſdem ad unam lucem expaverint veritatis? Sed eo fortaſſe minus legitimi exiſtimamur, quia nulla de noſtra fraternitate tragœdia exclamat, vel quia ex ſubſtantia familiari fratres ſumus, quæ penes vos fere dirimit fraternitatem. Itaque qui animo animaque miſcemur, nihil de rei communicatione dubitamus. Omnia indiſcreta ſunt apud nos, præter uxores: in iſto loco conſortium ſolvimus in quo ſolo ceteri homines conſortium exercent, qui non amicorum ſolummodo matrimonia uſurpant, ſed & ſua amicis patientiſſime ſubminiſtrant; ex illa, credo, majorum & ſapientiſſimorum diſciplina Græci Socratis & Romani Catonis, qui uxores ſuas amicis communicaverunt, quas in matrimonium duxerant liberorum cauſa, & alibi, creandorum, neſcio quidem an invitas: quid enim de caſtitate curarent, quam mariti tam facile donaverant? O ſapientiæ Atticæ, o Romanæ gravitatis exemplum. Leno eſt Philoſophus, & Cenſor: quid ergo mirum ſi tanta charitas convivolatur?* Hæc Tertullianus: his ſimilia Athenagoras (h) Philoſophus Chriſtianus, Juſtinus (i), & Minucius Felix (k) cum eamdem Gentibus calumniam illatam refellunt. Ex Platonis enim Republica erat illa ipſorum fraternitas: qui ſicut concives omnes fratres appellat (l), ſic æque & uxores inter eos voluit eſſe communes.

(e) Epiphanius hæreſ. 27.

Chriſtianorum diverſa nomina.

(f) Matth. 23. Luc. 22. Joan. 10. 21.

(g) Tertullian. in Apolog. c. 39.

(h) Athenag. orat. pro Chriſtianis.

(i) Juſt. in orat. ad Anton. Pium.

(k) Minut. in Octavio.

XV. Rurſum vero, qui olim Chriſtiani, iidem nominabantur Sancti: unde Paulus ad Romanos Chriſtianos ſcribens (m): *Omnibus, qui ſunt Romæ, dilectis Dei, vocatis Sanctis* & alibi (n): *Proficiſcar Hieruſalem miniſtrare Sanctis*; & illud: (o) *Salutant vos omnes Sancti*: itemque (p): *Salutate omnem Sanctum*: vel cum ait coram Agrippa Rege (q): *Multos Sanctorum ego in carceribus incluſi.* Lucas itidem (r): *Factum eſt, ut Petrus dum pertranſiret univerſos, deveniret ad Sanctos, qui habitabant Lyddæ.* Eo etiam nomine uſi ſunt poſteri, Ignatius, Philo (ut dicemus ſuo loco, cum de Eſ-

ſenis

(l) Clem. Alex. lib. 3. Strom. & Lact. lib. 3. c. 21.

(m) Rom. 1.

(n) Rom. 15.

(o) 2. Cor. 13.

(p) Philip. 4.

(q) Act. 26.

(r) Act. 9.

Chriſtiani dicti Sancti.

Digitized by Google

ſenis agemus) Polycarpus, Tertullianus, & alii. At demum obtinuit uſus, ut illi tantummodo Sancti in Eccleſia dicerentur, qui eminentiori probatiorique fulgerent morum ſanctitudine. Apud Græcos au-
(a) Plutarch. de oraculor. defect. in fin. tem (ut auctor eſt Plutarchus a) Hoſii, hoc eſt, Sancti, honoris cauſa dicebantur ſacerdotes. Nominabantur etiam olim Chriſtiani, Credentes: cujus nomenclaturæ plura ſunt exempla. Itemque Fi-
(b) Epheſ. 1. Coloſſ. 1. 1. Tim. 4. deles (b): quod nomen ad poſteros dilapſum eſt, & frequentius uſurpatum,
(c) Ambroſ. de ſacram. lib. 1. c. 1. præſertim Romæ, ubi (ut auctor eſt S. Ambroſius c) qui baptizati ſunt, Fideles nominari conſueverunt; videaſque in uſitatis ejuſdem Eccleſiæ precibus Chriſtianos fere ſemper appellari Fideles. Unde & Pontius diaconus in Vita Cypriani: *Quid*, inquit, *Chriſtiana plebs faceret, cui de fide nomen eſt?*

XVI. Judæi vero ignominiæ cauſa, quod Dominum noſtrum in titulo cauſæ cruci affixo Nazarenum appellatum noſſent, Chriſtianos Nazarenos nominare conſueverunt, a Nazareth oppidulo Galilææ, de quo Na-
(d) Joan. 1. thanael aliquando (d): *A Nazareth po-*
(e) Act. 24. *teſt aliquid boni eſſe?* Unde Tertullus (e)
Chriſtiani dicti Nazareni. cauſam agens Judæorum adverſus Paulum coram Felice Procuratore Judææ, hæc ait: *Invenimus hunc hominem peſtiferum, & concitantem ſeditiones omnibus Judæis in univerſo Orbe, & auctorem ſeditionis ſectæ Nazarenorum.* Quod nomen cum dimanaſſet ad poſteros Judæos, ea voce ter in die iidem maledicebant Chriſtianis, & Chriſto, ut Hieronymus (f) tradit
(f) Hier. in Iſai. c. 49. his verbis: *Ipſe bonus paſtor poſuit animam ſuam pro ovibus ſuis, & contempſit eam; qui abominationi eſt genti Judæorum, cui ter in ſingulos dies ſub nomine Nazarenorum maledicunt in ſynagogis ſuis.*
(g) Epiph. hæreſ. 29. Licet Epiphanius (g) dicat Judæos id feciſſe in hæreticos, qui Nazareni vocati, legem una cum Evangelio ſervabant; ſic enim ait: *Non ſolum Judæi hos odio habent; ſed exurgentes mane & meridie & circa veſperam, ter in die, quando preces perficiunt in ſynagogis ſuis, deteſtantur ipſos, ac execrantur, dicentes: Maledic Deus Nazarenis.* Verumtamen cum ex Apoſtolorum Actis perſpicue appareat omnes Chriſtianos a Judæis æque dictos eſſe Nazarenos; ad ipſos Chriſtianos potius, quam ad hæreticos eo nomine nuncupatos, eam pertinuiſſe blaſphemiam exiſtimamus.

At ſicut credentium Chriſto fuit nomen XVII.
peculiare, ut Chriſtiani dicerentur; ita Chriſtiani
& iiſdem cognomen eſt inditum, ut & dicti Ca-
Catholici nominarentur. Cum enim (ut tholici.
vidimus) & hæretici Chriſtiano nomine jactanter gloriarentur: ad diſtinguendos veros a falſis, Catholicum eſt cognomen inventum, & id quidem temporibus Apoſtolorum: nam eorum auctoritate, vera Dei Eccleſia in eorum Symbolo Catholica eſt cognominata, ut ea diſcriminatione nominis ab hæreticorum conventiculis cognoſceretur eſſe diſtincta. Agens Pacianus (b) adverſus Novatianos, hæc ait (b) Pacian. ad Symp. Novat.
de Catholico nomine: *Chriſtianus mihi nomen eſt: Catholicus vero cognomen: illud me nuncupat: iſtud oſtendit: hoc probor: inde ſignificor. Et ſi reddenda poſtremo Catholici vocabuli ratio eſt, & exprimenda de Græco interpretatione Romana: Catholicus, ubique unum, vel (ut doctiores putant) obedientia omnium nuncupatur*: & paulo poſt: *Ergo qui Catholicus, idem obediens: qui obediens, idem eſt Chriſtianus: atque ita Catholicus Chriſtianus eſt.* Hæc Pacianus. Sed de Catholico nomine alias ſæpe, deque Chriſtiano nomine modo ſatis. Jam reliqua proſequamur.

Eodem anno quadrageſimotertio a Chri- XVIII.
ſti natali (ut Euſebias (i) auctor eſt) (i) Euſeb.
Thaddæus, unus ex ſeptuagintaduobus di- lib. 1. c. 13.
ſcipulis, Edeſſam Syriæ profectus, Abga- in fine.
rum (*) Regem, atque populum Edeſſenum (*) Abgarum.
ad fidem convertit: hæc autem ut facta ſint, Euſebius his verbis deſcribit: *Poſtquam Jeſus aſſumptus fuit: Judas, qui & Thomas dicebatur, Thaddæum Apoſtolum, unum ex ſeptuaginta, ad Abgarum miſit: qui eo profectus, ad Tobiam Tobiæ filium divertit. Ubi vero fama de illo paſſim manaſſet, & miraculis ab eo editis eſſet conſpicuus; Abgaro nuntiatum eſt, Apoſtolum illuc a Jeſu, ſicut per litteras antea ſcripſerat, advenaſſe. Cœpit ergo Thad-* De con-
dæus per virtutem & potentiam Dei, cui- verſione
vis morbo & languori medicari; ſic ut o- Edeſ ſe-
mnes in magnam traduceret admirationem. norum.
Simulatque Abgarus magnas incredibileſque res geſtas & miracula ab eo edita audiviſſet,

III. Quo anno Evangelium Edeſſenis prædicatum. Ad num. XVIII. Baronius, qui vitioſam vulgarium editionum Euſebii ſcripturam ſecutus eſt adventum Thaddæi, & Abgari Edeſſenorum Regis ſanationem currenti Chriſti anno retulit; in quo tum ab Edeſſenorum publicis Actis, tum ab Euſebio longe diſcedit. Quippe in Actis illis diſerte ſcribitur, ſtatim poſt Aſcenſionem Chriſti hæc geſta eſſe: *Poſt aſcenſum Jeſu Chriſti, Judas qui etiam Thomas dictus eſt, Thaddæum Apoſtolum unum ex ſeptuaginta ad Agbarum miſit.* Idipſum repetit Euſebius in lib. 1. cap. 13. ubi etiam docet, hæc geſta eſſe Principatu Tiberii Auguſti. Corrupta itaque vulgata lectio Euſebii, ut recte vidit Valeſius in Notis Euſebianis, & loco horum verborum, ἐπράχθη ταῦτα τεσσαρακοστῷ τρίτῳ ἔτει id eſt, *geſta ſunt hæc anno quadrageſimo tertio*, legendum τεσσαρακοστῷ καὶ τριακοσιοστῷ ἔτει, hoc eſt, *anno quadrageſimo ac trecenteſimo*, ut in quibuſdam manuſcriptis habetur. Qui annus CCCXL. juxta Edeſſenos proficiſcitur ab anno Periodi Græco-Romanæ 5282. ab initio nempe Regni Seleuci, & ab eodem anno quo Seleucidarum epocha cœpit. Ex quo intelligimus, & Thaddæi adventum in urbem Edeſſam; & Agbari Regis ſanationem conferri in annum Eræ vulgaris XXIX. quo Antiqui Chriſtum & paſſum eſſe & a mortuis reſurrexiſſe crediderunt, ea quo & ea opinio antiquiſſima demonſtratur.

Digitized by Google

ſet, & quo pacto per nomen & virtutem Jeſu Christi quemvis morbum depelleret; confeſtim ſecum cogitare cœpit, illum eumdem eſſe de quo Jeſus per epiſtolam ita ſignificaverat: Poſtquam receptus fuero ad eum qui miſit me, quemdam ex diſcipulis meis mittam ad te, qui te morbo afflictatum recreet, & ad integram valetudinem reſtituat. Accerſito igitur Tobia, apud quem diverſabatur, dixit: Accepi virum quemdam præpotentem Hieroſolymis huc acceſſiſſe, qui domi tuæ jam commoratur, multaſque in nomine Jeſu facit curationes. Hic reſpondit: Sane quidem, domine, hoſpes quis huc advenit, apud me eſt, & multa edit miracula. Tum ille: Adduc eum, inquit, ad me. Tobias autem recta ad Thaddæum ſe conferens, dixit illi: Abgarus hujus loci Princeps, ubi me ad ſe acciverat, juſſit ut te ad ipſum deducerem, quo morbo, quo eum cruciat, curationem adhibeas. Et Thaddæus: Eamus, inquit, quoniam ad eum re vera miſſus ſum.

Poſtridie ergo prima mane Tobias, aſſumpto ſecum Thaddæo, perrexit ad Abga-

XIX. *rum. Ut autem venit, cum jam proceres Abgari ei præſto adſiſterent, ex templo in ipſo ingreſſu magnum quoddam & illuſtre viſum in vultu Thaddæi Apoſtoli elucere, Abgaro cernebatur: quod cum Ab-*

Congreſſus Thaddæi cum Abgaro. *garus conſpicaretur, ſupplex Thaddæum adoravit. Admiratio, omnes qui aderant, amplexa eſt: illi enim viſum, quod ſoli Abgaro apparuit, minime cernebant. Qui etiam a Thaddæo ſciſcitabatur: Tu ne vere diſcipulus es Jeſu Filii Dei, qui ſic mihi per litteras pollicitus eſt: Mittam ad te quemdam ex diſcipulis meis, qui omnem morbi tui ægritudinem levet, & tibi tuiſque vitam largiatur? Cui Thaddæus: Quoniam, inquit, magnam fiduciam in Domino Jeſu, qui miſit me ad te, collocaſti; ob eam cauſam ad te miſſus ſum. Et rurſus: Si fides, quam in illum contuleris, magis magiſque creverit; mentis tuæ poſtulata tibi, ut credideris, evenient. Ad quem Abgarus: Sic, inquit, in illum credidi, ut vellem maxime Judæos, qui eum cruci affixerunt, exercitu ad eam rem collecto, prorſus e medio tollere, ſi Romanorum Imperium non eſſet meo inſtituto impedimento. Et Thaddæus: Dominus noſter, inquit, & Deus Jeſus Chriſtus voluntatem ſui Patris explevit: quod ubi ab illo factum fuit, ad Patrem denuo aſſumptus eſt.*

Cui Abgarus, Et ego, inquit, in illum credidi, & in Patrem ejus. Tum Thaddæus:

XX. Thaddæi miracula. *Propterea, inquit, in nomine ipſius Domini Jeſu manum ſuper te pono. Quod ubi fecerat, e veſtigio morbo & calamitate qua divexabatur, relevatus eſt. Abgarus, igitur magnopere propterea miratus, quod ſicut de Jeſu auribus acceperat, ſic per diſcipulum ejus & Apoſtolum Thaddæum, qui illum abſque medicamentis & herbis integræ valetudini reſtituiſſet, re ipſa comperiebat. Atque non modo hunc, ſed Abdum etiam filium Abdi, podagræ doloribus oppreſſum, ad priſtinam valetudinem reduxit. Qui cum Thaddæum adiret, abjecit ſe ad pedes illius: cujus manum cum corpori ſuo haberet impoſitam, quod ei in optatis erat, aſſecutus, penitus convaluit. Complures item alios illorum concives idem Apoſtolus ex morborum moleſtiis eripuit, magnas res geſſit & cum primis admirabiles: verbum Dei paſſim divulgavit. Poſt iſta Abgarus: Tu Thaddæe, inquit, virtute Dei hæc facis, nobiſque magnam excitas admirationem: verum deinceps de adventu Jeſu, quo pacto contigerit, & de ejus potentia, & qua tandem virtute factitaverit ea quæ fama & creber hominum ſermo ad nos pertulit, mihi, quæſo, oratione explica.*

Et Thaddæus: In præſentia, inquit,

ſilebo: ſed quoniam ad verbum Dei præ- XXI.

dicandum miſſus ſum, cras mihi omnes cives tuos congrega, & inter illos palam verbum Dei exponam, ipſumque vitæ ſermonem inter eos diſſeminabo: atque adeo de adventu Jeſu qua ratione acciderit, de ejus ad terras miſſione, & cur a Patre in mundum miſſus ſit, uberius diſſeram. Quin etiam de virtute rerum ab illo geſtarum, de myſteriis quæ in mundo locutus ſit, qua vi & potentia ipſa tranſegit, de nova & inaudita ejus prædicatione, de abjectione & contemptu ſui ipſius, de humilitate exterioris hominis, qui cuiuſque oculis patebat; quo pacto etiam ſe ipſum dejecerit, mortem obierit, atque adeo divinitatem ulliqua ex parte imminuere viſus ſit; quæ a nefariis Judæis perpeſſus, quomodo in crucem actus, qua denique ratione ad inferos deſcenderit, maceriamque quæ longo ævi ſpatio integra & immota conſtitiſſet, diruperit; ut ſurrexeritque poſt triduum, & mortuos, qui multis ſæculis obdormiſſent, excitaverit; quatenus etiam ſolus deſcenderit ille, ſed cum ingenti multitudine ad Patrem ſuum aſcenderit; quo pacto ad dexteram Dei Patris cum gloria in cælis aſſideat; quemadmodum cum ſplendore & potentia ad ſententiam de vivis & mortuis ferendam venturus ſit, aperte explanabo. Abgarus ergo præcepit, ut prima luce, cives ſui in unum convenirent, Thaddæum concionantem attente audituri. Paulo poſt, auro tum rudi cælato, tum rudi & informi illum donari mandavit. At ille reſpuit, ſic fatus: Si noſtra prorſus dereliquimus, quo modo accipiemus aliena? iſta quadrageſimotertio anno poſt Chriſtum natum geſta ſunt. Quæ ſane non abſque fructu & utilitate ex Syriaca lingua ad verbum converſa, opportune ſunt in hunc locum concluſa. Hæc Euſebius, a quo tamen in eo S. Hieronymus (*a*) diſ- (*a*) *Hieron. in Matth. c.10.*

ſentit, quod hunc Thaddæum non ex ſeptuaginta duorum diſcipulorum, ſed ex duodenario Apoſtolorum numero fuiſſe tradit.

auctum, ſed jus etiam in res ſacras, nimirum in templum & ſacerdotium: ſicque non ſolum ex animi ſui ſententia ſummos Pontifices dimovet & creat; ſed arbitratus ſe (quod prædixerat Dominus) obſequium præſtare Deo, Apoſtolorum verticem Petrum, quaſi novis dogmatibus ſolicitantem populum, e medio tollere feſtinat. Magno ſane terræmotu Eccleſia Chriſti tunc concuti viſa eſt, dum ipſa petra in Eccleſiæ fundamento locata, tanta agitatione quaſſari conſpiceretur. Hinc tum juges illæ Fidelium omnium (quod & mirandum eſt) pro Petro ad Deum preces effuſæ. Nam etſi alios complures Apoſtolorum carceri mancipatos ſæpe legamus; de nullo tamen ipſorum univerſam Dei Eccleſiam adeo ſolicitam fuiſſe reperimus, ſicut de Petro, utpore communi omnium patente atque paſtore. Sed audivit Deus orationem eorum, & vinctum ſuum non deſpexit.

IV. *Cum enim* (inquit Lucas) *producturus eum eſſet Herodes, in ipſa nocte erat Petrus dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus: Et cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerem*. Unde, quæſo, tanta hæc diligentia, & tam exquiſita cuſtodia? Jam alias ante decennium Judæi experimento didicerant, Angelum (a) Domini Petrum ac ceteros Apoſtolos ſimul vinctos eduxiſſe de carcere, timens igitur Herodes, ne quod ſemel factum erat, iterum eveniret, ſtulte admodum tot artibus Dei conſilium ac ſapientiam eludere conatus eſt. Sed quid tum ille qui reprobat conſilia (b) Principum? *Ecce* (inquit Lucas) *Angelus Domini adſtitit; & lumen refulſit in habitaculo;*

(a) *Act.5.*

(b) *Pſal. 32.*

Petrus ab Angelo liberatur.

SÆC. I. Anno Urbis 795. Olymp. 205. an.3. An.C.42.

Anno Periodi Græco-Romanæ 5535.

☉ 23. G. ☽ 5. P. 25. Mart. Indict.15.

Jesu Christi 42. *ſecundum Baronium* 44.

Claudii Imp. 2.

I. Conſules.

[a] COſſ. *Claudius Aug. II. & Caius Cæcina Largus*, ut oſtendit Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari.

Cæcina nomen familiæ, Largus vero cognomen eſt. Perperam itaque Baronius C. Licinium Largum Claudii Collegam profitetur. Suetonius in Claudio cap.7. poſtquam locutus eſt de priori Claudii Conſulatu, qui ſuffectus fuit, geſtuſque anno Chriſti XXXVII. ait: *Secundum et & de altero Conſulatu in quartum annum*, currentem nempe. Ex quo habemus, Imperatores eos Conſulatus ſuſcepiſſe: ad quos, dum adhuc privati erant, deſignati fuerant, quod dum Diſſertationem Hypaticam compoſui, nondum obſervaveram. Hujus rei alia ſubinde producam exempla. Is itaque Conſulatus juxta primam Conſulatuum Cæſaræorum regulam ſumtus non eſt.

[1] COſſ. *Claudius Aug. II. & Caius Cæcina Largus*. Kalendarium Antiatinum...... CLAUDIO CÆSARE AUG...... CÆCINA. LARGO. COS. Nummi cum TR. P. IMP. COS. II. Dio lib.LX. pag.671. *Conſulatum* (quando Numidæ perdomiti ſunt) *gerebat tum Claudius, collegam habens C. Largum*. Ante Kal. Januarias hujus anni jam *Conſul. II. Claudius* deſignatus fuerat. Gruteriana Inſcriptio pag. CLXXXVIII. 3.

TI. CLAUDIUS
DRUSI. F. CÆSAR
AUG. GERMAN
PONT. MAX. TRIB.
POTESTATE. COS.
DESIG. II. IMP. II.

Duæ aliæ huic ſimiles leguntur apud Reineſium claſſe ſecunda, n.III. IV. & antequam *Tribuniciam poteſtatem ſecundam* iniret, quæ in diem XXIII. Januarii æræ vulgaris 42. incidebat. Igitur hi lapides ſculpti ſunt anno vulgari 41. Inſcriptio in porta aurea Ravennati, apud Pighium ad annum Urbis 794.

TI. CLAUDIUS. DRUSI
F. CAISAR. AUG. GER
MANICUS PONT. MAX.
TR. POT. II. COS. II. DE
SIG. III. IMP. III.

Sponius pag.167. ex Guichenonii Hiſtoria Sabaudiæ tom.I. pag.75. corruptum vetuſtate lapidem profert, qui talis eſt.

IN HON.
TI. CLAUDII. DRUSI F. CA....
PONT. MAX. TRIB. POT. II.
COS. DES.....

Supplendum: *Deſign. III.*

Nummi Claudii cum TR. P. (prima) IMP. COS. II. Claudii edictum pro Judæis, apud Joſephum Antiq. lib. XIX. cap.V. n.3. novæ editionis, ita incipit: *Tiberius Claudius Cæſar Auguſtus Germanicus, Pontifex Maximus Trib. Pot. conſul creatus iterum edicit &c.* Faſti Vindebonenſes: *T. Claudio II. & Longo* (pro Largo): Idatiani: *Claudio II. & Largo*. De *Caio Cæcina Largo*, vide Noriſium in Epiſtola conſulari.

culo; percuſſoque latere Petri, excitavit eum, dicens: Surge velociter. Et ceciderunt catena de manibus ejus. Dixit autem Angelus ad eum: Pracingere, & calcea te caligas tuas. Et fecit ſic. Et dixit illi: Circumda tibi veſtimentum tuum, & ſequere me. Et exiens ſequebatur eum, & neſciebat quia verum eſt quod fiebat per Angelum: exiſtimabat enim ſe viſum videre. Tranſeuntes autem primam & ſecundam cuſtodiam, venerunt ad portam ferream, qua ducit ad civitatem: qua ultro aperta eſt eis. Et exeuntes proceſſerunt vicum unum: & continuo diſceſſit Angelus ab eo. Et Petrus ad ſe reverſus, dixit: Nunc ſcio vere quia miſit Dominus Angelum ſuum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Judaorum.

V. Locus carceris.

Errant, mea ſententia, qui putant Herodianum carcerem hunc, in quem detruſus eſt Petrus, extra Hieroſolymitanam civitatem fuiſſe poſitum in ſuburbiis, eo quod dicat Lucas de Angelo & Petro e carcere educto: *Venerunt ad portam ferream, qua ducit ad civitatem: qua ultro aperta eſt eis.* Neſcientes Hieroſolymam civitatem uſque ad tempus hujus, de quo eſt ſermo, Agrippæ Regis, duplici fuiſſe circumdatam muro; ipſum vero Agrippam & tertium addere aggreſſum eſſe, ſed non abſolviſſe. Cum igitur Petrus e carcere ab Angelo ductus per portam ferream ingreſſus ſit civitatem; dicere poſſumus carcerem Herodianum inter primum & ſecundum murum extitiſſe. Cæterum Joſephus (a) tam in primo quam in ſecundo muro teſtatur fuiſſe erectas munitiſſimas turres; in quarum unam, ad delinquentes coercendos mancipatam, Petrus conjectus, ac vinctus, fuit a militibus cuſtoditus. Niſi potius affirmare velimus (quod magis placet) portam ferream fuiſſe oſtium carceris, non portam civitatis: ex quo pateret aditus ad civitatem: non quod eſſet extra civitatem poſitus carcer; ſed ſicut & Joſephus frequenter civitatem ſolet appellare eam Hieroſolymorum partem quæ media eſt ſita inter montem Sion & templum, ita Lucas eodem ſenſu dicat portam ferream ducere ad civitatem, hoc eſt, in eam civitatis ampliorem regionem, quæ communi loquendi uſu proprie civitas diceretur; carcerque ſitus eſſet vel juxta templum in ea fortaſſe munitiſſima turri quæ dicebatur Antonia, vel alio aliquo loco extra civitatem (ut dictum eſt) non tamen extra mœnia totius urbis poſito.

(a) Joſ. de bello Jud. li. 6. c. 6.

VI. Angelus igitur Petrum e carcere non ad fugam, ſed ad triumphum velut educens, non foras, ſed intra civitatem, per portam quæ ferrea dicta eſt, quamvis clauſam, ſed divina virtute reſeratam, perduxit; ut ſic liber paſtor relictus, ſolicitum de ſe gregem inviſeret. De hac ferrea porta Petro patefacta hæc Arator diaconus (b):

(b) Arat. in Act. Apoſt. lib. 1.

Ferrea quid mirum ſi cedunt oſtia Petro?
Quem Deus atherea cuſtodem deputat aula,
Eccleſiaque ſua faciens retinere cacumen,
Infernum ſuperare jubet, &c.

Petrus inviſit ſuos.

Venit ergo (inquit Lucas) *ad domum Maria matris Joannis, qui cognominatus eſt Marcus, ubi erant multi congregati, & orantes. Pulſante autem eo oſtium janua, proceſſit puella ad videndum, nomine Rhode.* Moris quidem fuiſſe antiquis appendi malleum januis ad ſignum dandum, teſtatur Plutarchus de Curioſitate: Sed pergit Lucas: *Et ut agnovit vocem Petri, pra gaudio non aperuit januam, ſed intro currens nuntiavit ſtare Petrum ante januam. At illi dixerunt ad eum: Inſanis. Illa autem affirmabat ſic ſe habere. Illi autem dicebant: Angelus ejus eſt. Petrus autem perſeverabat pulſans. Cum autem aperuiſſent oſtium, viderunt eum, & obſtupuerunt. Annuens autem eis manu ut tacerent, narravit quo modo Dominus eduxiſſet eum de carcere, dixitque: Nuntiate Jacobo & fratribus hac. Et egreſſus abiit in alium locum.* Hæc Lucas de liberatione Petri: cujus vincula, velut nobiliſſimæ victoriæ glorioſa trophæa, omnium fere ſanctorum Patrum egregiis celebrata præconiis, in Eccleſia ſunt perpetua memoria conſecrata.

De Petri enim vinculis Auguſtinus (c) in illa verba: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram adificabo Eccleſiam meam. Dignus certe,* inquit, *qui adificandis in domo Dei populis lapis eſſet ad fundamentum, columna ad ſuſtentaculum, clavis ad regnum. De hoc ait ſermo divinus: Et ponebant infirmos ſuos, ut umbra ſaltem tranſeuntis Petri obumbraret eos. Si tunc opem ferre poterat umbra corporis, quanto magis nunc plenitudo virtutis? Si tunc ſupplicantibus proderat aura quadam pertranſeuntis, quanto magis gratia nunc permanentis? Merito per omnes Chriſti Eccleſias auro pretioſius habetur ferrum illud pœnalium vinculorum. Si tam medicabilis fuit obumbratio viſitantis, quanto magis catena vincientis? Ut umbra, ſuquam, tranſeuntis Petri obumbraret eos. Si inanis quadam ſpecies vacua imaginis habere potuit in ſe vim ſalutis; quanto magis de corpore meruerunt attrahere ſalubritatis ferreo pondere ſacris impreſſa membris vincula paſſionis? Si ad praſidia ſupplicantium tam potens fuit ante martyrium, quanto magis efficax poſt triumphum? Felices illi nexus, qui de manicis & compedibus in coronam mutandi, Apoſtolum contingentes, martyrem reddiderunt*

VII.

(c) Auguſt. de ſanct. ſer. 29.

De Petri vinculis.

runt. Felices catenæ, quæ nudatis pene offibus inhærentes, vivas reliquias de ſanguinis ſudore, jam attrita carne, rapuerunt; tactuſque membrorum cruciatus ſui ſanctificat inſtrumentum; in quo dum afflictio creſcit ad pœnam, cauſa pœnæ proficit ad gloriam. Felicia vincula, quæ reum ſuum uſque ad Chriſti crucem non tam condemnatum, quam conſecratum, miſerunt. Hæc Auguſtinus de vinculis Petri: licet non de illis quibus hoc anno vinctus eſt Hieroſolymis (nondum enim ea reperta fuerant, quæ temporibus Theodoſii Junioris Aug. in lueem ſunt prodira) ſed de illis quibus Romæ eſt detentus in carcere, antequam crucis ſubirer ſupplicium.

VIII. At de his quibus vinctus eſt Hieroſolymis, tandem Romam rranſlatis, hæc cecinit Arator diaconus (a):

(a) Arator in Act. lib. 1.

Ex Vinculis Petri libertas.

——manet omne per ævum
Pignoris hujus apex, & ſideris obtinet inſtar,
Corpore quod Petrus ſacravit, & Angelus ore.
Hit ſolidata fides, iſtis tibi Roma catenis
Perpetuata ſalus: harum circumdata nexu
Libera ſemper eris; quid enim non vincula præſtant,
Quæ tetigit qui cuncta poteſt abſolvere? &c.

Quomodo autem hæc ipſa Petri vincula fuerint aſſervata, fideliter cuſtodira, ac denique inventa, Metaphraſtes (b) ex antiquioribus monumentis in lucem prodidit: ea enim in manus deveniſſe cujuſdam ex Agrippæ familiaribus, ſed in Chriſtum eredentis, ſicque per manus per quatuor delata ſæcula fuiſſe, ac tandem patefacta; tradit. Sed de eorum inventione agemus ſuo tempore. Poſtquam igitur Petrus ſic lapſus, Eccleſiam quæ collecta erat in domo Mariæ (ut vidimus) viſitaſſet, aliaque complura, quæ paulo poſt recenſebimus, peregiſſet; Romam verſus direxit iter; atque hoc ipſo ſecundo anno Claudii Imperatoris, ſed in fine ipſius, Romam veniens, ac prædicans Evangelium: eam erigere cœpit Eccleſiam. Sed enim quomodo hæc ſingula facta ſint; enarratis prius quæ antea contigerunt, temporum ordine referemus.

(b) Metaphr. die 1. Auguſt. apud Sur. tom. 3.

Quid interim ſic eluſus Herodes? Ait

IX. Lucas (c): *Facta autem die, erat non parva turbatio inter milites, quidnam factum eſſet de Petro. Herodes autem cum requiſiſſet eum, & non inveniſſet, inquiſitione facta de cuſtodibus, juſſit eos duci:* Ad ſupplicium ſcilicet: eos enim juſſu Herodis fuiſſe ſuffocatos, auctor eſt Petrus (d) martyr Epiſcopus Alexandrinus: *Propter quos*, inquit, *nulla culpa in Petrum refertur; licebat enim eis, viſo quod eſt factum, effugere: ſicut nec imputatur Chriſto mors infantium.* Hæc ipſe. Quid vero poſt hæc Agrippa egerit, ſic narrat Lucas: *Deſcendenſque a Judæa in Cæſaream, ibi commoratus eſt. Erat autem iratus Tyriis, & Sidoniis. At illi unanimes venerunt ad eum, & perſuaſo Blaſto, qui erat ſuper cubiculum Regis, poſtulabant pacem eo quod alerentur regiones eorum ab illo.*

Agrippa animadverrit in Cuſtodes.

(c) Act. 12.

(d) Petr. Alexan. can. 13. apud Theod. Balſ.

X. Mirabitur certe aliquis ejuſmodi appendieem ad hiſtoriam de Petro ab Angelo de earcere in libertatem vindiearo, a Luca additam; qui cauſam irarum Agrippæ in Tyrios ac Sidonios ignotarit: quam illam eſſe exiſtimamus, quod cum Petrus ab Angelo liberatus, Hieroſolymis receſſiſſet, in eas Palæſtinæ maritimas regiones venit, ac ibi poſitas inviſit Eccleſias atque compoſuit; nam & unum ex his qui ipſum ſequebantur, presbyterum Sidoniis dedit Epiſcopum, aliaque in aliis ejuſdem & adjacenris regionis locis mulra tanto Apoſtolo digna conſtituir: hæc autem ex antiquioribus chartis Meraphraſtes (e) in hæc verba deſcripſit: *Liberatus a vinculis, cum ab Hieroſolymis veniſſet Cæſaream Stratonis, & ex iis qui ſequebantur cum presbyteris, Epiſcopum ei conſtituiſſet, venit Sidonem; ubi cum multos curaſſet, & Epiſcopum conſtituiſſet, venit Berythum: in qua etiam cum unum eorum qui ſequebantur, ordinaſſet Epiſcopum, venit Biblym: deinde Tripolim, ubi apud Marſonem virum quemdam prudentem divertit; quem cum Fidelibus, qui erant Tripoli Phœniciæ, Epiſcopum conſtituiſſet, venit Orthoſiam: deinde Antandrum; deinde in inſulam quæ dicitur Aradus: inde Balaneas: & illinc Pauta: deinde Laodiceam; in qua cum multos, qui morbis laborabant, & vexabantur a dæmonibus, curaſſet, Eccleſiamque congregaſſet, & Epiſcopum conſtituiſſet, venit Antiochiam Syriæ civitatem.* Sicque in hunc modum relegit auctor loca ad quæ Petrus acceſſit, cum liber e carcere Hieroſolymis egreſſus, eam Syriæ partem Antiochiam uſque peragravit: eamque fuiſſe cauſam exiſtimamus, quod Cæſaream ſe Agrippa contulerit, & in Tyrios ac Sidonios commotus fuerit. Quæ vero poſt hæc Lucas ſubinſert de ejuſdem Agrippæ obitu, ſuo quo contigerunt tempore enarrabimus:

De Petri itinere.

(e) Metaphr. die 29. Junii. Sur. tom. 3.

Idem qui ſupra auctor addit, tunc Antiochia profectum Petrum in Cappadociam veniſſe, Tyanamque ejuſdem provinciæ civitatem divertiſſe, indeque abiiſſe Ancyram Galatiæ; illic mortuum ſuſcitaſſe, baptizaſſe eredentes, inſtituiſſe Eccleſiam; ordinatoque Epiſcopo, Synopem & Amaſeam Ponti civitates conceſſiſſe; ac ſubinde Gangram Paphlagonum, poſtea vero Claudiopolim, ac inde Nicomediam & Nicæam Bithyniæ civitates petiiſſe: poſt hæc rediiſſe Antiochiam, inde XI.

Digitized by Google

Hieroſolymam. At nos quod ad Hieroſolymam ſpectat, ſecus ſentimus; quin potius eum Romam verſus iter direxiſſe, aſſeveremus. Sed & errat, dum ante feſtum Paſchale, poſt ſolutum Petrum a vinculis, ea contigiſſe ſcribit. Nam poſt Paſchales dies Petrum eſſe liberatum, Acta teſtantur. Nec eſt quod dici poſſit, hæc ſequenti anno facta fuiſſe: nam (ut omnes conſentiunt) hoc anno ſecundo Claudii Petrus Romam advenit. Auctor ille quidem (mea ſententia) quæ diverſis temporibus a Petro ſunt facta, in unum colligens, imprudenter in hoc unum tempus rejecit. Cæterum nulla eſt dubitatio,

Quos Epiſcopos Petrus ordinavit. eas provincias non tantum a Petro fuiſſe viſitatas, ſed & Eccleſias in eis inſtitutas, & Epiſcopos ordinatos: nam & Prochorum Nicomediæ ab eo datum Epiſcopum, & alios alibi, idem auctor teſtatur.

Nec prætermittimus dicere, eumdem Pe-

XII. trum Apoſtolum Byzantiis etiam & aliis ejuſdem provinciæ locis primos dediſſe Epiſcopos. Id enim egregie profitetur Agapetus Papa illis litteris quas de Menna a ſe ordinato Epiſcopo Conſtantinopolitano ſcripſit ad Petrum, quæ poſtea fuerunt in Quinta (a) Synodo recitatæ; in quibus hæc leguntur: *Et hoc dignitati ſuæ* (Mennæ ſcilicet) *addere credimus, quod a temporibus Petri Apoſtoli, nullum alium unquam Orientalis Eccleſia ſuſcepit Epiſcopum manibus noſtræ ſedis ordinatum. Et forſitan ad demonſtrationem laudis ipſius, vel ad deſtructionem inimicorum, inſtans res tanta provenit, ut ille ipſe ſimilis eſſe videatur, quos in his quandoque partibus Apoſtolorum primi electio ordinavit.* Hæc Agapetus: cujus auctoritatem, in Synodo præſertim œcumenica recitatam, majoris eſſe ponderis exiſtimamus, quam recentiorum Græcorum, ut Nicephori, vel aliorum, qui dixerunt eas Eccleſias ab Andrea Apoſtolo inſtitutas, ab

(a) *Quinta Syn. Act. 1.*

eodemque Epiſcopos illis datos; quod recentiores Græcorum in Menologio, & uterque Nicephorus, ille Epiſcopus Conſtantinopolitanus in Chronico, & alter cognomento Callixtus (b), tradiderunt. Porro conſtat non fuiſſe Byzantium primam ſedem ejus provinciæ inſtitutam, ſed Heracleam. Unde Gelaſius Papa ad Epiſcopos Dardaniæ, agens adverſus Acacium: *Cujus*, inquit, *ſedis Epiſcopus? cujus metropolitanæ civitatis Antiſtes? Nonne parochiæ Heracleenſis Eccleſiæ?* &c. Sed de his hactenus.

(b) *Niceph. Call. hiſt. lib. 8. c. 7.*

XIII. De diviſionis Apoſtolorum tempore. Antequam vero de Petri Romam agemus adventu, operæpretium exiſtimamus & de cæterorum Apoſtolorum in diverſas Orbis provincias profectione paulo fuſius atque accuratius agere: ac primum, quo potiſſimum anno eadem acciderit, diligentiori ſtudio perquirere. In his perveſtigendis plurimum laboris ſubiimus, multumque temporis inſumpſimus: ſed quem ſecure ſive ex Græcis, ſive ex Latinis auctoribus ſequeremur, invenimus neminem. Nam nulla in primis ratio habenda eſt apocryphi illius ſcripti, quod Melitonis (c) Sardenſis Epiſcopi nomine circumfertur, quo proditur, anno ſecundo ab aſcenſione Domini, Apoſtolos per Orbem diviſos, in externis provinciis Evangelium prædicaſſe: neque enim hæc noſtra confutatione indigent, quæ ex Actis Apoſtolicis perſpicue refelluntur. Apollonii vero, quod Euſebius (d) recitat, teſtimonium, inhibuiſſe Chriſtum Apoſtolis, ne ante annum duodecimum a ſua aſcenſione recederent Hieroſolymis; an ſolida firmitate ſubſiſtat, ſuperius dixiſſe meminimus: ſed id eſt diligentius expendendum. Ex ejus namque ſententia dicendum eſſet, non ante annum quartum Claudii Imperatoris Apoſtolos in provincias abiiſſe: cæterum omnium teſtimonio certum exploratumque habetur, jam anno ſecun-

(c) *Apud Bed. in retract. in Act. Apoſt. c. 8.*

(d) *Euſeb. hiſt. lib. 5. c. 17.*

II. *Evangelium etiam in America annunciatum.* [1] Ad num. XIII. & ſeq. Quo anno Apoſtolorum diviſio facta, incertum quemadmodum & utrum Apoſtoli ad omnia mundi climata pervenerint. Aliqui Scripturæ ſacræ Interpretes aiunt, in loco Marci cap. 16. v. 15. *omnem creaturam*, vel *omnem terram* in Epiſtola Pauli ad Roman. cap. 10. v. 18. dici per ſynecdochen, ita ut maxima pars pro toto uſurpetur, vel hyperbolicam eſſe locutionem innuentem quantum paucorum induſtria valuerit. Sunt tamen, qui propagatam ubique terrarum Evangelii notitiam Apoſtolorum ævo ſcribant, quod multo ſincerius, in proprio nimirum ſenſu, Apoſtoli verba intelligamus. Quod ſi quis dicat, non potuiſſe Apoſtolos tranſvehi in novum Orbem, & in Peruanas ac Mexicanas regiones, reſpondet Torniellus in Annal. Vet. Teſt. anno mundi 1931. num. XLV. Americam cum aliis Orbis partibus habitatis, præſertim cum Aſia, qua late patet aut occultis ſemitis continuari, aut brevi aliquo freto diſtingui: in medio Oceani cursu non raras inſulas eſſe, quaſi ſcalarum vice per has vias ferri & homines & bruta potuiſſe, aut naufragio præter ſpem in vaſtiſſimas illas plagas appelli; nec furſan defuiſſe Angelorum obſequia; cum Angelis de prædicatione Evangelii cura, Deo jubente, fuerit, & Actorum cap. 16. v. 9. de Paulo dicatur: *Vir Macedo quidam erat ſtans, & deprecans eum, & dicens: Tranſiens in Macedoniam adjuva nos*; ubi Interpretes Angelum Macedonico in habitu fuiſſe communiter aſſeverant.

[1] JAcobum ab Agrippa martyrio coronatum hoc anno nonnulli dicunt, qui occiſum poſt *annos undecim* a paſſione Domini tradunt; qui vero poſt annos *novem*, ipſius necem in annum æræ chriſtianæ 42. conjiciunt. Judæorum Paſcha anno Ch. 44. fuit die 31. Aprilis. Menæa Græcorum de Jacobo agunt die XXX. Aprilis; Martyrologia vero Eccleſiæ Occidentalis vetuſtiſſima die XXV. Julii.

Digitized by Google

cundo ejuſdem Auguſti, Petrum Apoſtolorum Principem veniſſe Romam. Rurſum ejuſdem Apollonii ſententia confutari poſſe videtur Marci Evangeliſtæ auctoritate: quem cum conſtet ſcripſiſſe Evangelium anno ſequenti, ut ſuo loco inferius demonſtrabimus; ſe illud ſcriptis conſignaſſe poſt diviſos in orbem terrarum Apoſtolos, illis verbis in fine (*a*) poſitis, ſatis aperte ſignificat, quibus ait: *Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante, ſequentibus ſignis*: qua ratione ſaltem biennio ante tempus ab Apollonio definitum, Apoſtolos in Orbis provincias eſſe profectos, liquido ſatis apparet.

(*a*) *Marc.* 16.

XIV. Cum igitur ante ſequentem annum, quo Marcus ſuum ſcripſit Evangelium, Apoſtolos jam per mundum diviſos fuiſſe conſtet; nec ante præſentem annum id contigiſſe ex Actis Apoſtolorum ſatis perſpectum habeatur: neceſſario fateri cogimur, hoc ipſo ſecundo Claudii anno id factum eſſe. Sicut enim poſt necem Stephani, univerſi qui erant Hieroſolymis diſcipuli diſperſi ſunt (ut ait Lucas *b*) præter Apoſtolos: ita etiam ſecunda hac in Eccleſiam excitata perſecutione, occiſoque Jacobo Apoſtolo, & Petro eodem ſupplicio condemnato, ſed divina virtute elapſo, factam eſſe Apoſtolorum diſperſionem, ſeu potius dicere velimus diviſionem, par eſt credere; cum enim quo loco in Judæa conſiſterent, perſequente illos Agrippa, non haberent; a Judæis ſic pulſi, ad exteras gentes, ut divina fuerat revelatione Petro demonſtratum, ſunt profecti. Unde Joannes Chryſoſtomus (*c*) in hanc ſententiam: *Apoſtoli*, inquit, *prædicaverunt Judæis, longoque temporis ſpatio cæſi & flagellati in Judæa manentes, ac demum ab ipſis propulſi, in Gentes profecti ſunt*. Quod ad diem pertinet, decimaquinta Julii in aliquibus Martyrologiis (*d*) ejus rei perpetuæ memoria conſecrata reperitur. His itaque de tempore profectionis Apoſtolorum in provincias enarratis; quid, cum profecturi eſſent, communi conſilio coeuntes ſtatuerint, aperiendum eſt.

(*b*) *Act.* 8.

(*c*) *Chryſ. hom.* 70. *in Matth. c.* 22.

(*d*) *Bed. Uſuard. & alii ea die.*

XV. De Symbolo Apoſtolorum.

Sane quidem etſi ab Agrippa excitata vexatio Apoſtolos compulit externas quærere regiones: tamen de prædicando Evangelio Gentibus jam tunc Apoſtoles iniiſſe conſilium diximus, cum divina prævia revelatione, oſtenſa Petro lintei cælitus demiſſi viſione, apertum eſt Eccleſiæ oſtium Gentibus. Ea etiam occaſione (ut vidimus) Matthæus primus omnium Evangelium Judæis Palæſtinis, quos relicturi eſſent, Hebraice conſcripſit. Tunc etiam Catholicæ fidei conſulturi, quid ſinguli eſſent prædicaturi Gentibus, ne ulla ex parte aliqua vel apparens inter eos in annuntiatione Evangelii diverſitas eſſet; quoſdam fidei canones, quibus univerſam Chriſtianam fidem perſtringentes firmarent ac ſtabilirent, conſtituerunt: quos proprio nomine Dei Eccleſia nominare conſuevit Symbolum Apoſtolorum: vel quod ſinguli ex eis ad eum perficiendum attulerint ſuum Symbolum: qua ratione ante necem Jacobi dicendum eſt illud eſſe confectum: Vel quoniam qui Chriſtiani eſſent, eo Symbolo, velut teſſera militari data dignoſci poſſent. De his enim agens Ruffinus hæc ait (*e*): *Diſceſſuri Apoſtoli ab invicem, normam prædicationis in commune conſtituerunt; ne forte alii ab aliis abducti, diverſum aliquid his qui ad fidem veniebant exponerent. Ergo omnes in uno poſiti, & Spiritu ſancto repleti, breve iſtud futuræ (ſicut diximus) prædicationis indicium, conferendo in unum quod ſentiebat unuſquiſque, componunt, atque credentibus hanc dandam eſſe regulam ſtatuunt. Symbolum autem hoc multis & juſtiſſimis ex cauſis appellare voluerunt. Symbolum enim Græce indicium dici poteſt, & collatio, hoc eſt, quod in unum conferunt. Id enim fecerunt Apoſtoli in his ſermonibus, in unum conferendo unuſquiſque quod ſentit.*

(*e*) *Ruffin. in præfat. expoſ. Symb. Apoſtolorum.*

XVI. Symbolum teſſera Chriſtianitatis.

Indicium autem vel ſignum idcirco dicitur, quia illo tempore (ut Paulus Apoſtolus dicit, & in Actis Apoſtolorum refertur) multi ex circumciſis Judæis ſimulabant ſe eſſe Apoſtolos Chriſti, & lucri alicujus vel ventris gratia ad prædicandum proficiſcebantur, nominantes quidem Chriſtum, ſed non integris traditionum lineis nunciantes; idcirco ergo iſtud indicium poſuere, per quod agnoſceretur is qui Chriſtum vere ſecundum Apoſtolicas regulas prædicaret. Denique & in bellis civilibus hæc ſervari ferunt; quoniam & armorum habitus par, & vocis ſonus, & ſermo unus eſt, atque eadem inſtituta bellandi; ne qua doli ſubreptio fiat; ſymbola diſcreta unuſquiſque dux ſuis militibus tradit, quæ Latine ſigna vel indicia nominantur: ut ſi forte occurrerit quis, de quo dubitetur, interrogatus ſymbolum, prodat ſi ſit hoſtis, an ſocius. Idcirco denique hæc non ſcribi chartulis atque membranis, ſed retineri cordibus tradiderunt; ut certum eſſet, hæc neminem ex lectione, quæ interdum pervenire etiam ad infideles ſolet, ſed ex Apoſtolorum traditione didiciſſe. Diſceſſuri ergo (ut diximus) ad prædicandum, iſtud & unanimitatis & fidei ſuæ indicium Apoſtoli poſuere: non ſicut filii Noe diſceſſuri ab alterutrum, turrem ex latere cocto & bitumine conſtruentes, cujus cacumen ad cælum uſque pertingeret: ſed munimenta fidei, quæ ſtarent adverſus faciem inimici, ex lapidibus vivis & margaritis Dominicis ædificantes: quæ neque venti impellerent, neque flumina ſubverterent, neque tempeſtatum ac procellarum turbines

per-

permoverent. Merito igitur illi ab invicem ſeparandi, turrim ſuperbiæ ædificantes, linguarum confuſione damnati ſunt, uti ne unus quidem poſſet advertere proximi ſui loquelam: iſti vero qui turrem fidei conſtruebant, omnium linguarum ſcientia & agnitione donati ſunt; ut illud peccati, hoc fidei probaretur judicium. Hucuſque Ruffinus.

XVII. Hieronymus (a) de eodem hæc ad Pammachium: *Symbolum fidei & ſpei noſtræ quod ab Apoſtolis traditum, non ſcribitur in charta aut atramento, ſed in tabulis cordis carnalibus, &c.* Itemque apud Auguſtinum hæc leguntur: *Quod Græce Symbolum dicitur, Latine Collatio nominatur: Collatio ideo, quia collatæ in unum totius Catholicæ legis fides, Symboli colligitur brevitate; cujus textum vobis modo, Deo annuente, dicemus. Petrus dixit: Credo in Deum Patrem omnipotentem. Joannes dixit: Creatorem cæli & terræ. Jacobus dixit: Credo & in Jeſum Chriſtum Filium ejus unicum Dominum noſtrum. Andreas dixit: Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine. Philippus ait: Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus. Thomas ait: Deſcendit ad inferos; tertia die reſurrexit a mortuis. Bartholomæus dixit: Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Matthæus dixit: Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos. Jacobus Alphæi: Credo & in Spiritum ſanctum, ſanctam Eccleſiam Catholicam. Simon Zelotes: Sanctorum communionem, remiſſionem peccatorum. Judas Jacobi: Carnis reſurrectionem. Matthias complevit: Vitam æternam. Amen.* Hæc Apud Auguſtinum (b): quamvis an ſit ille ſermo S. Auguſtini, a quibuſdam revocetur in dubium: ſed cujus ſit, nihil intereſt, cum de ſingulis duodecim Apoſtolorum diſtinctis elogiis ſuppetant etiam aliorum teſtimonia. Nam de iiſdem ſingulorum Apoſtolorum ſententiis hæc etiam S. Leo Papa (c) ad Pulcheriam Auguſtam: *Ipſius Catholici Symboli brevis & perfecta confeſſio, quæ duodecim Apoſtolorum totidem eſt ſignata ſententiis, tam inſtructa ſit in munitione cæleſti, ut omnes hæreticorum opiniones ſolo poſſint gladio detruncari.* Eadem Venantius (d) Fortunatus, & alii (e) tradunt.

Singulorum Apoſtolorum ſingulæ ſententiæ.

(a) Hier. epiſt. 61.

(b) Aug. de temp. ſerm. 115.

(c) Leo epiſt. 96.

(d) Venant. Fort. in præfat. expoſ. Symbol.

(e) Albin. Flacc. de Offic. Eccl. c. 22. Raban. de inſt. cleric. lib. 2 c. 56. & alii.

Hoc ipſum Symbolum Catholica Eccleſia ſemper adeo eſt venerata, ut in SS. Conciliis œcumenicis (f) quaſi baſis quædam & fundamentum totius ſtructuræ Eccleſiaſticæ conſueverit in primis recitari. De Romana autem Eccleſia, quam ſincere & illibate illud abſque alia aliqua additione ſervaverit, Ruffinus hæc dicit (g): *Illud non importune commendandum puto, quod in diverſis Eccleſiis aliqua in his verbis primo ſcilicet Symbolo inveniuntur adjecta: in Eccleſia autem urbis Romæ hoc non deprehenditur factum: pro eo arbitror, quod neque hæreſis ulla illic ſumſit exordium, & mos ibi ſervatur antiquus apud eos qui gratiam baptiſmi ſuſcepturi ſunt, publice, id eſt, Fidelium populo audiente, Symbolum reddere: & utique adjectionem unius ſaltem ſermonis eorum qui præceſſerunt, non admittit auditus: in cæteris autem locis (quantum intelligi datur) propter nonnullos hæreticos addita quædam videntur, per quæ nonnullæ doctrinæ ſenſus videatur excludi.* Hæc Ruffinus. Et Vigilius (h) contra Eutychem de veritate Symboli citans Romanam Eccleſiam, ſic ait: *Univerſitas profitetur credere ſe in Deum Patrem omnipotentem, & in Jeſum Chriſtum Filium ejus Dominum noſtrum. Huic capitulo ob id iſte calumniatur: Cur non dixit: In unum Deum Patrem, & in unum Jeſum Chriſtum Filium ejus, juxta Nicæni decretum Concilii? Sed Romæ & antequam Nicæna Synodus conveniret, a temporibus Apoſtolorum uſque ad nunc, & ſub beatæ memoriæ Cæleſtino, cui iſte rectæ fidei teſtimonium reddidit, ita Fidelibus Symbolum traditur: nec præjudicant verba, ubi ſenſus incolumis permanet.*

XVIII.

(f) Act. Conc. Chalced. Epheſ. Conſtantinop. 2. & aliorum.

(g) Ruffin. de expoſit. Symbol. in præfat.

(h) Vigil. lib. 4.

Hoc igitur Symbolum Apoſtolicum non ſolum cunctis ad baptiſmum venire cupientibus, primum omnium traditur, & ab eiſdem proxime baptizandis exigitur, ſed aſſidue a quolibet Chriſtiano recitandum eſſe, admonet Auguſtinus (i), dum ait: *Cum autem tenueritis Symbolum, ut non obliviſcamini, quotidie dicite quando ſurgitis, quando vos collocatis ad ſomnum: Reddite Symbolum veſtrum, reddite Domino, commemorate vos, vos ipſos non pigeat repetere, bona eſt repetitio, ne ſubrepat oblivio. Ne dicatis; Dixi heri, dixi hodie, quotidie dico, teneo illud bene. Commemora fidem tuam; inſpice te: ſit tamquam ſpeculum tibi Symbolum tuum; ibi te vide, ſi credis omnia quæ te credere conſiteris; & gaude quotidie in fide tua. Sint divitiæ tuæ, ſint quotidiana quodammodo indumenta mentis tuæ. Numquid quando ſurgis, te veſtis? ſic & commemorando Symbolum tuum, veſti animam tuam ne forte eam nudet oblivio.* Hæc Auguſtinus. Ambroſius (k) item de eodem hæc in eamdem ſententiam: *Symbolum quoque ſpecialiter debemus, tamquam noſtri ſignaculum cordis, antelucanis horis quotidie recenſere: quo etiam, cum horremus aliquid, animo recurrendum eſt. Quando enim ſine militiæ ſacramento miles in tentorio, bellator in prælio?* Hactenus de Symboli inſtitutione & ejus uſu. XIX.

(i) Aug. hom. 42.

Quantæ efficaciæ ſymbolum Apoſtol.

(k) Ambr. lib. 3. de virginib. 4. tom. Rom. edit. fol. 337.

His igitur ſic ab Apoſtolis inſtitutis, & ſicut Symbolo, ita etiam aliis abſque ſcriptis traditionibus Eccleſiæ impartitis, diviſerunt ſibi ad quas ſinguli proficiſce- XX.

xentur

rentur orbis terræ provincias. Omittimus hic recenſere quæ de ea re in pſeudo-Prochoro (*a*) commenta leguntur; ex quo fortaſſe acceperunt, qui forte provincias tradunt eſſe diviſas, ut Socrates (*b*) ſcribit, & alii. Nec illis aſſentimur dicentibus, pro ratione linguarum muneris impertiti, cuique illam eſſe tributam provinciam: quaſi velint Apoſtolos, etſi linguarum omnium donum accepiſſent, peculiari tamen alicujus provinciæ eorum quemque uſum fuiſſe ſermone. At ſicut non admittunt Patres (*c*), poſt acceptum Spiritum ſanctum, qui illos doceret omnia, ac cuncta ſuggereret, Apoſtolos res agendas tanti præſertim ponderis ſorti commiſiſſe: ita eoſdem omnes omnibus linguis æque locutos eſſe conſentiunt. Dicimus ergo, aliarum exemplo rerum quæ ab ipſis ſunt geſtæ, hæc eadem omnia de diviſione provinciarum Spiritus ſancti ſpeciali inſtinctu eſſe peracta. Si enim de Paulo & Barnaba antequam ſimul mitterentur ad prædicandum Gentibus Evangelium, dixit (quod habet Lucas *d*) Spiritus ſanctus: *Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos.* Quomodo non magis, cum omnes mittendi eſſent Apoſtoli, quo ſinguli profecturi eſſent, declaravit idem Spiritus ſanctus? Quin etiam cum ſingulorum ordinationes nonniſi præcedentibus prophetiis & ſpecialibus admonitionibus Spiritus ſancti (ut ſuo loco dicemus) ab Apoſtolis fieri conſueverit: numquid in tanto tantæque molis negotio eum conſulere neglexerunt? Si inſuper ad hominem unum baptizandum miſſus eſt Angelus (*e*) ad Philippum, & quo iturus eſſet admonuit: numquid cum ad totius humani generis ſalutem mittendi eſſent Apoſtoli, quo ſinguli profecturi eſſent, Dominus per Angelum vel aliter divinitus deſiit demonſtrare?

(*a*) *Habetur tom. 1. Biblioth. ſanct.*
(*b*) *Socrat. lib. 1. c. 15. & alii eum ſecuti.*
Spiritus Sancti inſtinctu facta diviſio Provinciarum.
(*c*) *Chryſoſt. in Act. Bed. Oecumen. Gloſſ. & alii.*
(*d*) *Act. 13.*
(*e*) *Act. 8.*

XXI. Omnia divinus ille Spiritus moderabatur, neque ſine illius inſtinctu aliquis illorum quicquam agere præſumebat, quamvis animo concepiſſet. Hæc cum pluribus ſint exemplis monſtrata, adhuc accipe quæ de Paulo ac ſociis ſcribit Lucas (*f*): *Tranſeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati ſunt a Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia. Cum veniſſent autem in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permiſit eos Spiritus Jeſu. Cum autem pertranſiſſent Myſiam, deſcenderunt Troadem: & viſio per noctem Paulo oſtenſa eſt: Vir Macedo quidam erat ſtans, & deprecans eum, & dicens: Tranſiens in Macedoniam, adiuva nos. Ut autem viſum vidit, ſtatim quæſivimus proficiſci in Macedoniam, certi facti quod vocaſſet nos Deus evangelizare eis.* His ergo & aliis exemplis admoniti, dicimus, ſingulos Apoſtolorum in eas Orbis regiones eſſe amandatos, ad quas Spiritus ſanctus privato inſtinctu voluit eos proficiſci.

(*f*) *Act. 16.*
Spiritus Sanctus in omnibus conſultor.

XXII. De hac item Apoſtolorum profectione hæc Juſtinus (*g*) martyr: *Hieroſolymis duodecim viri profecti ſunt in mundum, atque hi quidem indocti, & minime eloquentes: Dei autem virtute humano generi denunciaverunt, a Chriſto miſſos ſe eſſe qui cunctos Dei verbum docerent.* Et Joannes Chryſoſtomus, de iiſdem agens, hæc ait (*h*). *Peragrarunt Apoſtoli orbem terrarum, & infirmum invenientes, ad ſanitatem reduxerunt, & in ruina poſitum ad ſtabilitatem revocarunt, non arcus tendentes, non ſagittas mittentes, non pecunias largientes, non eloquentia confidentes. Erant nudi quidem ſæculo: ſed induti Chriſtum; pauperes, ſed divites; pecunia indigentes, ſed regnum cælorum poſſidentes; non habentes humana ſolatia, habentes autem Dominum Deum ſuum: Ego enim, inquit, vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi. Peragrarunt univerſum orbem terrarum oves ſimul cum lupis. Quis vidit? quis umquam paſtor oves mittit in medio luporum? ſed magis ſi viderit lupos, congregat oves. At vero Chriſtus e contrario fecit: oves ad lupos; & vulneratæ a beſtiis non ſunt, ſed magis lupi ad ovium manſuetudinem converſi ſunt;* & poſt multa: *Mira virtus erat, piſcatorem, publicanum, pelliorem undis præceptis mortuos ſuſcitare, morbos expellere, mortem abigere, philoſophorum linguam mutam facere, rhetorum ora conſtringere, apud Principes, & Reges verſari, barbaris, Græcis, & univerſo humano generi imperare: nam & hoc illi verbo perfecerunt;* hæc Chryſoſtomus.

(*g*) *Juſtin. in orat. ad Antonin.*
(*h*) *Chryſ. adver. Gentiles.*
Dei virtus in prædicatione Apoſtolorum.

XXIII. Sed quæ eſſent in totius terrarum orbis vaſtiſſima illa ſilva monſtra ferarum atque portenta, quæ nec fingere ſatis potuit ſcriptorum Gentilium vanitas, ad quæ perdomanda e Galilæa piſcatores ſunt miſſi: ut in præſentia dicere prætermittamus de ſingularum gentium ſuperſtitione, accipe quæ de complurium illarum moribus Theodoretus (*i*) ſummatim collegit (licet ante eum Hieronymus ſit fuſius proſecutus libro ſecundo contra Jovinianum ſcripto) *Perſicæ*, inquit, *nationes, quæ jampridem Zaradæ legibus regebantur, matrum, filiarum, ſororum connubiis ſuſque deque commixtæ, remque juſtiſſimam arbitrantes id quod erat facinus injuſtiſſimum, audita piſcatorum lege & accepta, Zaradæ leges ut iniquitatem maximam conculcarunt, Evangelicamque protinus temperantiam complexæ ſunt: quique prius, edocente illo, didicerunt mortuorum corpora canibus depaſcenda volucribuſque porrigere; tunc jam, cum cœperunt in Chriſtum credere, ab ejuſmodi immanitate abhorreas, & mortuos ſuos terræ infodiunt: neque curant Principum leges, quibus id fieri prohibetur; neque tortorum ſævitiam perhorreſcunt: magis enim timent Chriſti judicium; cumque præſentia cuncta irrideant, ſomniare magis*

(*i*) *Theodoret. de curat. Græcar. affect. lib. 9.*
Subactæ ab Apoſtolis gentes Chriſti lege vixere.

gie gaudent quæ non videntur, eaque demum reverentur & timent. Has itaque novas leges acceperunt a promulgatoribus Galilæis; quique non timuerunt Romanorum potentiam, ſeſe ultro crucifixi hominis imperio ſubdiderunt. Atque ut hi Romanis legibus viverent, neque Auguſtus ipſe impetravit, neque Trajanus, qui Perſarum regna ſubvertit: & tamen Apoſtolorum monumenta Perſæ homines, tamquam cælitus allata fuerint, venerantur; & paulo poſt:

XXIV. *Maſſagetæ miſerrimos eſſe homines arbitrati, qui alio mortis genere quam violenta nece decumberent; quique idcirco legem de mactandis ſenibus comedendiſque tulerant: poſtquam piſcatorum leges ſutorumque acceperunt, abominabiles illas dapes ac hoſtias pertæſi ſunt. Tibareni quoque ſolitos olim ſeniores de altis rupibus dare præcipites, legem iniquiſſimam conſciderunt, Evangelica lege accepta. Neque amplius Hyrcani, neque Caſpii ipſi aluut canes hominum cadaveribus, neque Scythæ una cum mortuis hominibus vivos infodiunt, quos olim viventes illi dilexerant. Tantam morum mutationem piſcatorum leges invehere potuerunt.* Hæc pauca ex multis inſinuaſſe ſatis credimus, ut ex his qualis eſſet tunc orbis terrarum ſacies intelligatur, magiſque Chriſti potentiam admiremur, qui per paucos abjectoſque homines, tot Orbis monſtra domuerit, ac ſuo jugo nec tantum corpore, ſed animo ea ipſa ſubegerit. Cum autem complures ex Gentibus frenum Romani Imperii accepiſſent; tamen nec vi nec ſuaſionibus adigi potuerunt, ut Romanis legibus viverent: *Nam* (quod idem auctor addit) *neque Æthiopes, qui ſunt Ægyptiæ Thebaniſque contermini, neque multæ item Iſmaeliticæ nationes, non Lazi, non Sanni, non Anaſgi, non quamplurimi alii barbari Romanorum dominatu accepto, illis Romanis legibus in conventionibus ſuis utuntur. At noſtri illi piſcatores, & publicani, ſutorque ille noſter cunctis nationibus legem Evangelicam detulerunt: neque ſolum Romanos, & qui ſub Romano vivunt Imperio, ſed Scythas quoque, ac Sauromatas, Indos præterea, Æthiopas, Perſas, Seras, Hyrcanos, Cymmerios, Germanos, & Britannos (utque ſemel dicatur) omne hominum genus, nationeſque omnes induxerunt Crucifixi leges accipere, non armis aſi, non infinita vi militum delectorum, non immanitate Perſica violenta: ſed verborum ſuaſu, oſtenſa legum, quas prædicabant, utilitate: quod ſane ipſum non ſine magno quidem ſui periculo faciebant, ſed in ſingulis civitatibus frequenter paſſi injurias, flagraque paſſim a quovis hominum genere ſubeuntes.* Hæc ille, & alia plura id genus.

XXV. Sed ut in quas ſinguli ſunt profecti provincias, tandem cognoſcamus: quæ ea de re a ſanctis Patribus vel aliis ſcripta reperimus, in medium afferemus. Ac in primis de Petro dicendum, quem hoc anno ſecundo Claudii Imp. veniſſe Romam, communis omnium ſententia eſt: id enim Euſebius in Chronico in primis teſtatur, id ipſum S. Hieronymus, ac denique ceteri omnes qui de ea re hiſtoriam conſcripſerunt. Hæc enim habet Euſebius (*a*): *Anno ſecundo Claudii, Petrus Apoſtolus, cum primam Antiochenam fundaſſet Eccleſiam, Romam proficiſcitur; ubi Evangelium prædicans, vigintiquinque annis ejuſdem urbis Epiſcopus perſeverat:* & Hieronymus (*b*): *Petrus poſt Epiſcopatum Antiochenſis Eccleſiæ, & prædicationem diſperſionis eorum qui de circumciſione crediderunt in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, & Bithynia, ſecundo Claudii anno ad expugnandum Simonem magum Romam pergit, ibique vigintiquinque annis cathedram ſacerdotalem tenuit, uſque ad ultimum annum Neronis:* eadem de tempore & reliqui omnes conſcripſere: ut nulla de his relicta ſit dubitatio, vel penes eos contradictio. Sicut & de ejuſdem Petri Romam adventu eadem omnes fere rerum Eccleſiaſticarum veteres ſcriptores & confirmarunt, & perpetuis monumentis decorarunt; ut Irenæus (*c*), Tertullianus (*d*), Hippolytus (*e*), Cyprianus (*f*), Arnobius (*g*), Lactantius (*h*), Optatus (*i*), Hieronymus (*k*), Ambroſius (*l*), Auguſtinus (*m*), Severus (*n*), Prudentius (*o*), Philaſtrius (*p*), Oroſius (*q*), Proſper (*r*), Maximus (*s*) Taurinenſis, Petrus (*t*) Chryſologus, Arator (*u*), ac ceteri Latinorum, qui de rebus Eccleſiaſticis commentarios edidere: ex Græcis vero Papias (*x*), Caius (*y*), Dionyſius (*z*) Corinthiorum, Petrus Alexandrinus (*a*), Euſebius (*b*), Chryſoſtomus (*c*), Cyrillus (*d*) Alexandrinus, Theodoretus (*e*), Sozomenus (*f*), & ceteri juniores: ac denique, ne in re toto cælo perſpicua laboremus, idipſum SS. œcumenicæ Synodi, idem etiam Romani Pontifices ſuis epiſtolis, Imperatores ſuis edictis: ac (ut unico tantum verbo rem abſolvam) tanta de Petri Romam adventu memoria, omni ſcriptionum genere meruit conſecrari, adeo ut nec cujuſvis perſrictæ frontis hæreticus, vel ſchiſmaticus, eorum qui ante noſtrum ſæculum vixerint, auſus fuerit de eo vel leviter quidem dubitationem movere.

XXVI. Sic igitur ad totius mundi principem civitatem princeps Apoſtolorum mittitur, & ad primariam urbem Orbis primus paſtor jure dirigitur: de quo hæc S. Leo (*g*): *Cum duodecim Apoſtoli, accepta per Spiritum ſanctum omnium locutione linguarum imbuendum Evangelio mundum, diſtributis ſibi terrarum partibus, ſuſcepiſſent: beatiſſimus Petrus princeps Apoſtolici*

(*a*) Euſebius in Chronic.
(*b*) Hier. de Script. Eccl. in Petro.
(*c*) Iren. lib. 3. c. 1.
(*d*) Tertul. de præſcript.
(*e*) Hippol. apud Pruden. in Periſteph.
(*f*) Cyprian. de unit. Eccleſ. & aliis locis.
(*g*) Arnob. adverſ. Gentes, & in Pſal. 106.
(*h*) Lactant. lib. 4. c. 21.
(*i*) Optat. contra Parmen. lib. 2.
(*k*) Hier. de ſcript. Eccleſ.
(*l*) Ambroſ. ſerm. in natal. Apoſt. & alibi.
(*m*) Aug. ſerm. 7. in natal. Apoſt. & aliis locis.
(*n*) Sever. hiſt. lib. 2.
(*o*) Prud. in Periſteph.
(*p*) Philaſt. de hæreſ. c. 30.
(*q*) Oroſ. lib. 7. c. 6.
(*r*) Proſper de præd. lib. 4. c. 13.
(*s*) Max. ſer. 1. & 5. in nat. Apoſt.
(*t*) Petr. Chryſol. ſerm. in natal. Apoſt.
(*u*) Arator in Act. Apoſt.
(*x*) Papias apud Euſe. lib. 2. c. 15.
(*y*) Caius apud Euſ. lib. 2. c. 24.
(*z*) Dion. apud Euſeb. lib. 2. c. 24.
(*a*) Pet. Alexand. can. 3.
(*b*) Euſeb lib. 2. c. 13. 14.
(*c*) Chriſ hom. de Petro & Paulo.
(*d*) Cyril. epiſt. ad Caleſtin.
(*e*) Theod. lib. 1. hær. fab. in Simone, & epiſt. ad Leonem.
(*f*) Sozom. lib. 4. c. 14.
(*g*) Leo ſerm. 1. in nat. Apoſt.

De Petro Romam miſſo.

lici ordinis ad arcem Romani deſtinatur Imperii: ut lux veritatis, quæ in omnium gentium revelabatur ſalutem, efficacius ſe ab ipſo capite per totum mundi corpus effunderet. Cujus autem nationis homines in hac urbe non eſſent, aut quæ uſquam gentes ignorarent quod Roma didiciſſet? Hic conculcandæ philoſophiæ opiniones: hic diſſolvenda erant terrenæ ſapientiæ vanitates: hic confutandi dæmonum cultus: hic omnium ſacrilegiorum impietas deſtruenda, ubi diligentiſſima ſuperſtitione habebatur collectum quicquid uſquam fuerat vanis erroribus inſtitutum. Ad hanc ergo urbem tu beatiſſime Apoſtole Petre venire non metuis; & conſorte gloriæ tuæ Paulo Apoſtolo aliarum adhuc Eccleſiarum ordinationibus occupato, ſilvam iſtam frementium beſtiarum, & turbulentiſſimæ profunditatis oceanum, conſtantior quam cum ſupra mare gradereris, ingrederis. Nec mundi dominam times Romam, qui in Caiphæ domo expaveras ſacerdotis ancillam. Numquid autem judicio Pilati, aut ſævitia Judæorum, minor erat vel in Claudio poteſtas, vel in Nerone crudelitas? Vincebat ergo materiam formidinis vis amoris; nec æſtimabas terrori cedendum, dum horum ſaluti conſuleris, quos ſuſceperas alendos. Hunc ergo intrepidæ charitatis affectum jam tunc profecto conceperas, quando profeſſio tui amoris in Dominum trinæ interrogationis eſt ſolidata myſterio. Nec aliud ab hac mentis tuæ intentione quæſitum eſt, quam ut paſcendis ejus quem diligeres, ovibus cibum, quo ipſe eras opimatus, impenderes. Augebant quoque fiduciam tuam tot ſigna miraculorum, tot dona charismatum, atque experimenta virtutum. Jam populos, qui ex circumciſione crediderunt, erudieras: jam Antiochenam Eccleſiam, ubi primum Chriſtiani nominis dignitas eſt orta, fundaveras. Jam Pontum, Galatiam, Cappadociam, Aſiam, atque Bithyniam legibus Evangelicæ prædicationis impleveras: nec aut dubius de proveƈtu operis, aut de ſpatio tuæ ignarus ætatis, trophæum Crucis Chriſti Romanis arcibus inferebas. Hæc Leo: Et Arnoblus in illud Pſalmi: *Poſuit terram fructiferam in ſalſuginem;* hæc item ait: *Sed per Petrum in ſalſugine litterarum poſitam Romam, fecit eam fructum afferre;* & infra: *Poſuit deſertum ab aquis, quæ peccata lavant: Poſuit in ſtagna aquarum: Abundant aquæ baptiſmatis, martyrum pœnitentiæ, eleemoſynarum abundantia in deſerto iſto, quod ante Petri adventum ſiccum fuit & aridum, hoc nunc excultum eſt, cum conſtitueretur in eo civitas Eccleſiæ, in qua quotidie ſeminantur agri, & plantantur vineæ, ut fiant fructus nativitatis, quos benedixit Deus, & fecit ut multiplicarentur.* Hæc Arnobius de inſtitutione Eccleſiæ Romanæ facta per Petrum.

Ann. Eccl. Tom.I.

XXVII. Petri itinerarium haud certæ fidei.

Quod vero ad rei geſtæ hiſtoriam pertinet: quibus itineribus, quibusve ſociis comitatus Petrus Romam advenerit, neminem qui deſcribat, invenimus, præter unum Metaphraſtem (*a*), qui Petri iter Antiochia Romam relegens, ordinatas etiam ab eo Eccleſias in via ſummatim recenſuit. Sed quod certo auctore ea ſcripta careant, & in multis fide vacillent, haud in omnibus probantur: ut cum ait, ante diſceſſionem Antiochia altercatam eſſe cum eo Paulum, tumque contigiſſe quod idem Paulus ſcribit ad Galatas. Sed eas diſſenſiones longe poſt hæc tempora factas eſſe, ſuo loco dicemus. Sic etiam cum auctor ait, Paulum & Silam a Petro inventos eſſe Corinthi: ceterum Paulum & Silam alio tempore ſimul coiſſe, ex Actis Apoſtolorum ſuo loco monſtrabimus: Vel cum dicit, Cornelium Centurionem a Petro Epiſcopum illic ordinatum; cum ex his quæ ſuperius dicta ſunt, conſtet ipſum Cæſarienſi Eccleſiæ in Palæſtina fuiſſe a Petro præfectum. His igitur aliiſque ab eo ſcriptis offenſus, libentius ea hic referre abſtinui. Quod vero idem auctor dicit, Petrum a Chriſto admonitum, veniſſe Romam ad Simonem magum confutandum; res eſt quæ altiori indiget inſpectione; agemus de ea fuſius ſuo loco inferius. Porro veniſſe una cum Petro Antiochia Romam Marcum in primis, qui poſtea ab eodem Petro acceptum ſcripſit Evangelium; Apollinarem, qui ab eodem poſtmodum Ravennati eſt præfectus Eccleſiæ; Martialem, qui eſt inde miſſus ad Gallias; Rufum Capuæ factum Epiſcopum, Pancratium Tauromenii; Marcianum Syracuſis datum Epiſcopum, & alios cum eis, eorumdem Acta teſtantur: licet de Marciano & Pancratio jam antea, cum adhuc Petrus moraretur Antiochiæ, in Siciliam fuiſſe miſſos, Metaphraſtes (*b*) affirmet; cujus etiam teſtificatione habetur expreſſum, Petrum in Italiam navigantem, in Siciliam appuliſſe.

(*a*) *Metaphr. die 29. Junii.*

(*b*) *Metaphr. die 29. Junii.*

XXVIII. De ceteris locis, ad quæ Petrus Romam venturus divertit; nobilia in iis remanſerunt antiquitatis veſtigia, ſed traditione potius quam ſcriptura firmata. Nam (ut omittamus de ſingulis dicere, quæ nondum nobis explorata habentur) eſt Neapoli in Campania percelebris memoria, ubi idem Princeps Apoſtolorum, cum Neapolim navigio delatus eſſet, una cum ſuis Miſſam celebravit. Tradunt inſuper ipſum Neapoli ſolventem, vi ventorum delatum eſſe Liburnum, indeque Piſas proxime poſitas conſcendiſſe, ibique ex more incruentum ſacrificium obtuliſſe: quem locum, tantæ rei memoria celebrem, a poſteris ſummo honore habitum eſſe conſtat: Inde vero Romam veniſſe: licet in aliquibus manu ſcriptis, quibus res geſtæ Marci Epiſcopi Atinæ nar-

rantur, Petrum pedeſtri itinere Neapoli Romam veniſſe, & Atinam ad Marcum gentilem ſuum Galilæum hominem divertiſſe, ſcriptum habeatur. Sed de rebus tam antiquis & incertis quid potiſſimum affirmare debeamus, non ſatis conſtat. De Romana vero Eccleſia a Petro inſtituta, cui & Epiſcopus præfuit, dicemus anno ſequenti, quo id fieri contigit. His vero ſic de Petro narratis, jam de cæteris eſt agendum Apoſtolis, & ad quas orbis terrarum partes quiſque eorum acceſſerit (quantum licet antiquorum ſcriptorum auctoritate) reliquum eſt ut eo dicamus ordine, quo a Luca (a) eorum nomina recenſentur in Actis: ac primum de Joanne eſt inſtituenda narratio.

(a) Act. 1.

XXIX. Joannes igitur Zebedæi filius, frater Jacobi, migravit in Aſiam, Minorem ſcilicet; eaſque provincias, in quibus & Petrus (ut vidimus) Evangelium prædicaverat, & Eccleſias complures erexerat, prædicatione Evangelicæ veritatis excoluit. Una vero cum Joanne profectam eſſe ſanctiſſimam Dei genitricem Mariam Virginem, & Epheſi apud eum habitaſſe, epiſtola ſynodica (b) ſacroſancti Concilii Epheſini ad Clerum Conſtantinopolitanum data, non obſcure ab illo ſancto Epiſcoporum cœtu ſignificatur, dum illic agitur de damnatione Neſtorii his verbis: *Quare & Neſtorius impiæ hæreſeos inſtaurator, in Epheſiorum civitate, quam Joannes Theologus & ſacra Virgo Deipara Maria quandoque incoluerunt, conſtitutus, a ſanctorum Patrum & Epiſcoporum cœtu ultro ſe ipſum abalienans, malæque conſcientiæ reatu impeditus, ad illum ſeſe adjungere non audens; poſt trinam citationem, ſacræ Synodi ſententia, divinoque ſanctorum Patrum judicio condemnatus, omnique ſacerdotali dignitate exutus eſt.* Magdalenam etiam una cum Lazaro Epheſi egiſſe, aliqui (c) tradiderunt: ſed his de Magdalena repugnant quæ ſuperius dicta ſunt. At quæ de migratione Dei genitricis Epheſum ſunt narrata, ab Epiphanio (d) haud facile admittuntur, qui ait: *Equidem cum Joannes in Aſiam inſtituerit profectionem, nuſquam dicit ſcriptura quod abduxerit ſecum ſanctam Virginem.* Hæc ipſe, certum complura tradita habentur ſine ſcriptis. De profectione vero Joannis in Aſiam meminerunt Origenes (e), Euſebius (f), Gregorius (g) Nazianzenus, Joannes (h) Chryſoſtomus, qui & ait (i): *Corpore autem habitavit Aſiam, ubi antiquitus omnes philoſophorum ſectæ philoſophatæ ſunt: idcirco is locus dæmonibus obnoxius eſt, & admodum formidabilis. In medio autem inimicorum claruit; illorumque fugata caligine, arcem evertit quam munitiſſimam.* Complures ibi erexit Eccleſias, quarum ſic meminit Tertullianus (k): *Habemus & Joannis alumnas Eccleſias: nam & Apocalypſin ejus Marcion reſpuit; ordo tamen Epiſcoporum ad originem recenſus, in Joannem ſtabit auctorem.* Septem enim illæ in Aſia poſitæ, quarum ipſe meminit in Apocalypſi, ab eo fundatæ traduntur; nimirum Eccleſia Epheſi, Smyrnæ, Pergami, Thyatiræ, Sardis, Philadelphiæ, & Laodiceæ.

(b) Act. Epheſ. to. 2. cap. 26. edit. Peltan.

(c) Notation. in Mart. Rom. die 22. Julii.

(d) Epiph. hæreſ. 78.

(e) Orig. lib. 3. in Geneſ.

(f) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 1.

(g) Greg. Nazian. ad Arian.

(h) Joan. Chryſoſ. hom. in 12. Apoſ.

(i) Joan. Cryſoſ. hom 2. in Joan.

(k) Tertull. lib. 4. contr. Marcion.

XXX. Eccleſia Epheſina.

Sed quod pertinet ad Eccleſiam Epheſinam: a Paulo fundatam, a Joanne curatam eſſe, auctor eſt Irenæus (l). Multa ſunt quæ in pſeudo-Prochoro de Joannis in Aſia geſtis, ac præſertim Epheſi, ſcripta leguntur, ſed prorſus commentitia ac fabuloſa, indigna plane quæ hiſce chartis noſtris inſerantur: ut inter alia plura, quæ habet de templo Dianæ (m) Epheſiæ Joannis virtute proſtrato: nam conſtat integrum permanſiſſe uſque ad Gallieni Imp. tempora, quando (ut auctor eſt Julius (n) Capitolinus) a Gothis eſt expilatum & concrematum. Porro res ab eo geſtas in Phrygia, ac præſertim Hierapoli, ubi permanſit uſque ad Philippi adventum, recitat Metaphraſtes (o). Cæterum Joannem non ſemper in Aſia permanſiſſe, ſed & alias Orientis regiones Evangelium prædicando peragraſſe, multa ſunt teſtimonia. Ad Parthos enim aſcendiſſe, titulus

(l) Iren. lib. 3. c. 3. in fin.

(m) Prochor. c. 7.

(n) Jul. Capit. in Gallien.

(o) Metaphr. die 5. Septembr.

III. B. Virgo cum D. Joanne in Aſiam non migravit.

Ad num. XXIX. Quod dicitur, D. Joannem in Aſiam migraſſe, & una cum eo beatiſſimam Virginem profectam eſſe, Patreſque Concilii Epheſini indicare eam Epheſi apud D. Joannem habitaſſe; ex epiſtola Synodica ad Clerum Cpolitanum data, deduci non poſſe, Combefiſius in Notis ad Nicetæ Paphlagonis Orationem in Joannem Theologum, quæ extat prima parte Auctuarii noviſſimi Græcorum Patrum, obſervavit. Verba ejuſdem Epiſtolæ hoc modo a Baronio in Annalibus referuntur: *Quare & Neſtorius impiæ hæreſeos inſtaurator, in Epheſiorum civitate, quam Joannes Theologus & ſacra Virgo Deipara Maria quandoque incoluerunt, conſtitutus, a ſanctorum Patrum & Epiſcoporum cœtu ultro ſeipſum abalienans*, &c. Sed verſio illa Peltani, quam Baronius ſecutus eſt, parum ſincera. Patres enim tantum dicunt: *In Epheſiorum civitatem venientes, in qua Joannes Theologus, & Deipara Virgo.* Ubi margini adſcriptum, quaſi ſupplendo: *Aliqui ſubintelligunt*, aliquando habitaverunt; *alii*, ædes habent. At eos parum in lingua Græca verſatos dicit Combefiſius, addens, Patres intelligere, ſic vocatam majorem Epheſiorum Eccleſiam a ſuis Patronis & Tutelaribus. Ita certe Cyrillus auctor eſt in Apologia ad Theodoſium, Epiphaniuſque hæreſi LXXVIII. n. XI. ſerio impugnans, *qui ſorores ſpirituales* domi retinerent, ſeque ea in re Johannis exemplo tuerentur qui Domini juſſu ad ſe eam accepiſſet, *certa quadam diſpenſatione*; ſubjungitque Epiphanius: *Præterea poſtquam illud ita geſtum eſt; & ad ſeſe illam accepit, non amplius apud ipſum permanſit.* Paulo poſt ait: *Ac cum Joannes interim in Aſiam profectus ſit, nuſquam tamen B. Virginem itineris comitem ſecum illum habuiſſe ſignificat.* Sed inquit Baronius: *Complura tradita habentur ſine ſcriptis.* Verum illud de quo agitur,

lus ſuæ ipſius primæ epiſtolæ, quæ olim ad Parthos inſcripta legebatur, facile monſtrat. Sed adhuc ulteriores Orientis partes penetraſſe, & Baſſoras Chriſtiana fide imbuiſſe, accepimus certa ac fide digna relatione religioſiſſimorum (a) Patrum Societatis JESU, qui noſtris temporibus ad Indos Evangelicæ prædicationis cauſa profecti, hæc ex ejuſdem populi a majoribus accepta traditione didicerunt. Hæc de Joanne. De Jacobo autem ejus germano nihil eſt quod dicamus, quem (ut vidimus) ante profectionem Apoſtolorum ad Gentes, ab Herode Agrippa conſtat eſſe necatum.

(a) Ex litteris ab ipſis ſcript. anno Domini 1555.

XXXI. Andreas, qui ſequitur ordine, ad Scythas miſſus traditur ab Origene (b) & Euſebio (c). In Græciam vero inde deſcendiſſe, & in Epirum veniſſe, teſtatur Gregorius Nazianzenus (d), atque Chryſoſtomus (e): ſed ex junioribus Græcis Nicephorus (f) hæc de Andreæ peregrinatione: *Sorte*, inquit, *ea provincia obtigit, ut ad Gentes mitteretur, in Cappadociam ſcilicet, Galatiam, & Bythiniam: quibus peragratis, ad eam quoque acceſſit quæ Antropophagorum dicitur, & ad Scytharum ſolitudines, ad utrumque Pontum Euxinum oraſque Septentrionales, ad ipſum quoque Byzantii ſolum; deinceps Thraciam, Macedoniam, Theſſaliam, & Achaiam peragravit: in quibus provinciis omnibus longo tempore ſermonibus divinis, prodigiiſque mirificis Chriſtum glorificans, tandem a Proconſule Ægea in crucem eſt actus:* & alibi (g): *Thraciam, Macedoniam, & Euxinum provincias ſortitus, Byzantii Chriſtum prædicavit: & cum a Zeuzippo tyrannidem ibi tenente ad necem quæreretur, Argyropolim tranſiit, atque ibi biennium conventus agens, permultos ad Chriſti fidem perduxit: cæterum ſacra in eo loco fundata æde, & Stachi Epiſcopo creato, Synopem conſcendit.* Sed fide nutant hæc ob apertum mendacium de Zeuzippo tyranno: nullus enim incumbebat tempore Claudii tyrannus in Thracia: quam provinciam Præſes ſumma pace moderabatur. Ruſſum vero Nicephorus (h) Epiſcopus Conſtantinopolitanus hæc in eamdem ſententiam: *Primus*, ait, *Andreas Apoſtolus præco Byzantiis fuit Evangelii: extruxit ædem in qua precibus piis imploraretur Deus, ultra regionem Argyropolis; & ordinavit Epiſcopum Stachim, cujus meminit Apoſtolus ad Romanos* (i). Eccleſiam quoque Nicææ in Bithynia fertur erexiſſe (k) illicque Calliixtum primum Epiſcopum ordinaſſe. At hæc ex apocryphis accepta ſunt; nam eas Eccleſias a Petro eſſe erectas, ſuperius eſt demonſtratum. Scribit Sophronius (l), Andream non tantum miſſum ad Scythas (quod teſtantur cæteri) ſed ad Sogdianos, Sacos, & Æthiopas: idque ipſum affirmat Dorothæus (m).

De Andreæ prædicatione.

(b) Orig. lib. 3. in Geneſ.
(c) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 1.
(d) Greg. Nazian. orat. in Arian.
(e) Chryſoſt. hom. de 12. Apoſtol.
(f) Niceph. hiſtor. lib. 2. c. 39.
(g) Niceph. lib. 8. cap. 6.
(h) Nicephorus in Chron.
(i) Rom. 16.
(k) Abdias. in Andrea.
(l) Apud Hier. de Script. Eccleſ.
(m) Doroth. in Synopſi.

XXXII. Philippus quintus ordine Aſiam Superiorem Evangelio traditur (n) excoluiſſe, demum Hierapoli annos natus octogintaſeptem martyrium ſubiiſſe: quod & Joannes Chryſoſtomus (o) tradit: eumdemque aliquam partem Scythiæ peragraſſe, & una cum Bartholomæo aliquo temporis ſpatio Evangelium annuntiaſſe ferunt (p). Apud Iſidorum (q) legitur, Philippum Gallos etiam Chriſtiana fide imbuiſſe, quod & in Breviario Toletano, inſtitutionis S. Iſidori legitur. Sed Galatis loco Gallis, eſſe reſtituendum, diximus in Notationibus ad Romanum Martyrologium.

De Philippo Apoſtolo.

(n) Niceph. lib. 2. c. 39. Metaphr. die 23. Novem.
(o) Chryſoſt. hom. de 12. Apoſtol.
(p) Idem qui ſupra Niceph. & Metaphr.
(q) Iſid. de vit. & obitu ſanct.

XXXIII. Thomas Apoſtolus in primis ad Parthos profectus eſt, ut auctor eſt Origenes, (r) & Euſebius (s). Eumdem Indos penetraſſe, tradit Gregorius (t) Nazianzenus

De Thoma Apoſtolo.

(r) Origen. in Geneſ. lib. 3.
(s) Euſeb. lib. 3. cap. 1.
(t) Greg. Nazian. hom. ad Arian.

tur, nuſquam niſi tantum Interpretis errore. Græci in Menæis die XXVI. Septembris inquiunt accepiſſe Joannem in Cruce Deiparam in ſua, illique miniſtraſſe uſque *ad ejus dormitionem*, & poſtea ſortitum fuiſſe Aſiam Provinciam. Quæ ſit ratio, cur illam tardius adierit, curaturus Eccleſiam, quam jam Paulus fundaverat, ut auctor eſt Irænæus.

IV. Ex quibus colligitur, quam inconſiderate a quibuſdam ſcriptum, Magdalenam etiam Epheſi una cum Lazaro egiſſe; ab aliiſque additum, eam ibidem pio fine quieviſſe, auctoritate præſertim Anonymi; qui deſcribens peregrinationem S. Willibaldi primi Eiſtetenſis Epiſcopi circa annum ſeptingenteſimum octogeſimum ſextum demortui ait: *Tabentes ſalo artus apud Epheſum Aſiæ inſulam exponunt, ubi poſtquam ad ſepulcrum S. Joannis Evangeliſtæ ebulliens inde manna admirantes, lacrymis perfuderunt, poſtquam ſe ſeptem Dormientibus, & Mariæ Magdalenæ ibidem requieſcenti commendaverunt.* Sed Sanctimonialis Hildensheimenſis ejuſdem ſancti conſanguinea, quæ longe ante Anonymum illum S. Præſulis vitam & peregrinationem ad Terram ſanctam deſcripſit, nullam mentionem habet de B. Magdalena: *inde*, inquit, *ambulaverunt in illum locum, ubi ſeptem Dormientes requieſcunt, & inde ambulaverunt ad Joannem Evangeliſtam in loco ſpecioſo ſecus Epheſum.* Quare verba illa de B. Magdalena perperam in illud Itinerarium vel ab Anonymo, vel ab alio quopiam Scriptore inſerta [1].

B. Magdalena nunquam Epheſi fuit.

[1] Recentiores fere omnes adhuc in ea ſunt ſententia, ut *Jacobus Alphæi* ſit idem ac *Jacobus frater Domini*. Græci hos diſtinguunt; *Jacobum Alphæi* faciunt unum ex duodecim Apoſtolis, & Jacobum fratrem Domini, Epiſcopum Hieroſolymitanum; quam ſententiam amplexi ſunt Æthiopes, & Syri, uti animadvertit Jo: Baptiſta Cotelerius in notis in lib. II. Conſtitut. Apoſtolic. Cap. LV. pag. 275. qui tamen monet, a Latinis duos Jacobos agnoſci, utrumque Apoſtolum, unum Alphæi, & alterum Zebedæi filium.

nus. In Æthiopiam quoque perrexiſſe, teſtatur Joannes Chryſoſtomus (*a*), cum ait: *Thomas de albat Æthiopas*. Thomæ adſcribitur (*b*) quod ait Theodoretus, Parthos, Perſas, Medos, Brachmanos, Indos, aliaſque nationes finitimas Chriſti Evangelium ſuſcepiſſe. Ad Taprobanam quoque inſulam veniſſe, Nicephorus (*c*) tradit: qui tamen apocrypha quædam de Thoma abire ad longe poſitos populos detrectante, & Domino illi apparente cum ſcribat, ab iis nos abſtinuimus. Sunt alia incerti auctoris tamen Joannis (*d*) Chryſoſtomi, ſed falſo nomine inſignita, quibus fertur, Thomam tres illos magos qui Chriſti præſepe adiere, baptiſmo initiaſſe, ac ſocios in prædicatione Evangelii ſecum duxiſſe: id ipſum apud Sophronium (*e*) æque legitur & alios. Qui apud Indos reperti ſunt Chriſtiani in regione Narſingenſium, firma certaque traditione affirmant Thomam Apoſtolum in illis regionibus Evangelium prædicaſſe, Eccleſias erexiſſe, ac cætera quæ ad Chriſtianorum inſtitutionem pertinent conſummaſſe. Id ipſum profiteri qui in Indiæ regione Chranganore dicta & aliis adjacentibus locis agunt, Oſorius Silvenſis (*f*) Epiſcopus, qui res Indicas luculentiſſime ſcripſit, teſtatur.

(*a*) Chryſoſt. hom. de 12. Apoſtol. (*b*) Theodoret. de verit. Evangel. lib. 9. & Clem. Recog. l. 9. c. 8. (*c*) Niceph. lib. 2. c. 40. (*d*) Apud Chryſ. hom. 2. in Mat. oper. imperfect. (*e*) Apud Hieron. de ſcript. Eccleſ. Oecumen. in Act. Apoſtol. (*f*) Oſor. hiſt. lib. 2.

XXXIV. De Bartholomæo Apoſt. Bartholomæus in Majorem Armeniam profectus, Lycaonas ejus provinciæ populos veritatem Evangelicam docuit, & ad pietatem inſtituit, ut eſt auctor Chryſoſtomus (*g*). Albanos inſuper Chriſtiana fide imbuiſſe, tradit Sophronius (*h*): citerioremque Indiam penetraſſe, Origenes (*i*) teſtatur; id ipſum Socrates (*k*) quoque & alii. Certam fidem de his fecit Pantænus philoſophus Chriſtianus qui peregrinatus ad Indos, memoriam de Bartholomæi prædicatione virentem adhuc reperit: quin & Matthæi Evangelium ab ipſo, antequam illuc proficiſceretur, deſcriptum, ibi inventum, ac acceptum ſecum detulit, cum Alexandriam rediit. Id Euſebius (*l*), Hieronymus (*m*), & alii recentiores, qui ab his ipſis acceperunt, affirmant.

(*g*) Chryſoſt. hom. de 12. Apoſt. (*h*) Apud Hieron. de Script. Eccl. (*i*) Orig. in Geneſ. lib. 3. (*k*) Socrat. lib. 1. c. 15. (*l*) Euſeb. hiſt. lib. 5. c. 10.

XXXV. De Matthæo Apoſt. & Jacobo. Matthæum ad Æthiopiam miſſum eſſe auctor eſt Socrates (*n*), ex Origene (*o*) puto, qui id ipſum tradit. Quæ de ipſo ſcribit Nicephorus (*p*), ut commentitia prætermittimus. Qui ſequitur nonus ordine Jacobus Alphæi, frater Domini idemque Juſtus dictus, non legitur in externas profectus eſſe provincias: ſed qui (ut vidimus) Hieroſolymorum creatus eſſe Epiſcopus, ne Judæi, quorum cauſa munus illud ſuſceperat, omnino derelicti haberentur, loco conſtitit, nec ſicut cæteri ad Gentes in diverſas Orbis partes abire permiſſus eſt. Tanta enim eum tamque conſpicua ſanctitate effulſiſſe tradunt, ut quamvis Judæorum magiſtratus in cæteros ſævirent Apoſtolos, ipſi tamen nullum negotium faceſſerent, ſed honore potius proſequerentur: id quidem non Hegeſippus (*q*) tantum Apoſtolorum temporibus proximus, ſed & Joſephus (*r*) Judæus teſtatur, dum ait, tanta eum apud univerſum populum æſtimatione claruiſſe, ut propter illatam ipſi necem exiſtimaverint Hieroſolymam exciſam, & Judaicum populum acerbiſſima omnium clade afflictatum eſſe. At de ejus vitæ inſtitutione plura inferius, cum de ejus martyrio ſuo loco agemus.

(*m*) Hieronym. de Script. Eccl. in Pantæno. (*n*) Socrat. lib. 1. c. 15. (*o*) Orig. in Geneſ. lib. 3. (*p*) Niceph. lib. 2. c. 41. (*q*) Hegeſip. apud Euſeb. lib. 2. c. 22. (*r*) Joſeph. antiq. lib. 20.

XXXVI. De tribus Jacobis. Sed quod ad præſentem ſpectat inſpectionem: qui putarunt Jacobum Alphæi dictum, a fratre Domini eſſe diverſum: in alias & ipſum, ut ceteros, provincias amandatum tradunt; idque nullius prorſus auctoris certo teſtimonio, ſed ex animi arbitrio, ut feciſſe videtur Nicephorus (*s*): & licet ipſe primo de duobus tantum Jacobis ſententiam aſtruat; tamen dum de Jacobi Alphæi rebus geſtis atque martyrio agit, refert quædam mirum in modum inter ſe diſcrepantia, atque prorſus abhorrentia ab his quæ Hegeſippus fideliſſimus auctor de eodem Jacobo, uno eodemque cum fratre Domini, ſcriptorum egregiis monumentis poſterorum memoriæ commendavit; ac tertium quempiam Jacobum videtur introducere. Fuit quidem ante Nicephorum quorumdam ſententia, tres fuiſſe Jacobos in Evangelio recenſitos, Jacobum ſcilicet Zebedæi, alium dictum Alphæi, tertium vero fratrem Domini, cognomento Juſtum: qui hæc tradiderunt, tertium quem diximus Jacobum, extra numerum duodenarium Apoſtolorum imprudenter quidem nimis conſtituunt. Sed ſatis ad ejus ſententiæ confutationem eſſe videtur, ſi unde eſt deducta, repetatur origo. Ex rejectis enim illis Clementis nomine ſcriptis Recognitionum libris de tribus Jacobis auctoritas ſemel ſumpta, in nonnullos eſt inconſultiſſime propagata. Putarunt aliqui eamdem ſententiam ex ejuſdem Clementis (*t*) Conſtitutionibus, ſed apocryphis, roborati, dum hæc ibi ex perſona Apoſtolorum recitata habentur: *Nos ergo, qui digni facti ſumus ut eſſemus teſtes adventus ejus cum Jacobo fratre Domini, & aliis ſeptuagintaduobus, & ſeptem diacones*, &c. quibus verbis volunt Jacobum fratrem Domini extra numerum Apoſtolorum conſtitutum. Sed mea ſententia, magis eadem verba Jacobum monſtrant incluſum: nam cum extra numerum ſeptuagintaduorum Jacobus illic poſitus recenſeatur, plane conſtat inter duodecim adnumeratum: alioqui (quod abſurdum eſt dicere) non tantum non inter Apoſtolos, ſed neque inter diſcipulos Jacobus frater Domini locum haberet. Unde (ut ex his patet) quod ibi Jacobus ſingulariter nominetur,

non

(*s*) Niceph. lib. 2. c. 3. & c. 40. (*t*) Clem. Conſtit. lib. 2. c. 59.

Digitized by Google

non eſt factum ut a numero duodenario excluderetur; ſed potius ſecundum energiam quamdam, quod frater eſſet Domini, nominatus.

XXXVII. Ceterum ſi attendamus ea quæ de his Patres dixerunt, omnis dubitationis tolletur ſcrupulus. Nam S. Hieronymus (*a*) in Iſaiam, cum illorum recitat ſententiam qui quatuordecim numerabant Apoſtolos, & poſt duodenarium numerum Jacobum fratrem Domini & Paulum addebant; agens (*b*) contra Helvidium, duos tantum fuiſſe Jacobos, alterum Zebedæi, Alphæi alterum, eoſdemque Majorem & Minorem dictos, aliiſque differentiis inter ſe diſtinctos, affirmat, ac probat. Sed an non plus ſatis Paulus Apoſtolus (*c*) monſtrat Jacobum fratrem Domini unum ex duodecim fuiſſe, cum ſcribens ad Galatas ait: *Alium Apoſtolorum vidi neminem, niſi Jacobum fratrem Domini?* Euſebius (*d*) item ex Clemente Alexandrino nonniſi duos Jacobos fuiſſe tradit, dum ſic ait: *Duos item Jacobos fuiſſe ferunt, unum cognomento Juſtum, qui de templi faſtigio præceps dejectus, fullonis vecte caſus occubuit: alterum, qui capite abſciſſo migravit e vita.* Sed agamus de ceteris.

(a) Hier. in Iſai. c. 17.

Duo tantum Jacobi.

(b) Idem adverſ. Helvid.

(c) Galat. 1.

(d) Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 1.

XXXVIII. De Simone Apoſtolo. Simon Chananæus, qui & Zelotes reperitur dictus, quem & Judam etiam nominarum eſſe Hieronymus (*e*) ſæpe pe teſtatur, in Meſopotamiam profectus populis illis Evangelium annuntiavit: in Perſidem etiam tandem abiiſſe tradunt (*f*): addunt (*g*) alii Ægyptum, Africam (*h*), & Britanniam; ut Nicephorus & Dorotheus, quos ſequi viſi ſunt Græci in ſuo ipſorum Menologio: ſed hæc abſque aliquo antiquorum teſtimonio. Quod vero ſpectat ad Africanam Eccleſiam: ea contentio inter Catholicos Africanos & Donatiſtas oborta eſt, quo potiſſimum tempore Evangelium cœperit in Africa prædicari. Affirmabant (*i*) iſti, poſt Apoſtolos id eſſe factum; ſic enim Petilianus dicebat: *De nobis dictum eſt: Erunt primi, qui erant noviſſimi. Ad Africam enim poſtmodum Evangelium venit; & ideo nuſquam litterarum Apoſtolicarum ſcriptum eſt, Africam credidiſſe.* Repugnat his Auguſtinus, necnon Salvianus (*k*) Maſſilienſis, qui conſtantet affirmant Africanos ab Apoſtolis Evangelium accepiſſe. Si qua fides adhibenda eſt Metaphraſti (*l*); iis Petrum Apoſtolum poſt Romanam Eccleſiam ordinatam, cæteraſque complures in diverſis locis erectas, Carthaginem tandem veniſſe tradit: ſed eum multa hic admiſceat commenta, nullam prorſus in his meretur fidem. In libello qui fertur nomine Hippolyti, de ſeptuaginta duobus diſcipulis, nominatur inter alios neſcio quis Laudatus, quem dicit creatum Epiſcopum Carthaginenſem.

(e) Hier. in epiſt. ad Galat. c. 4. & contra Helvid.

(f) Beda in retract. in Act. Apoſtol. & in Martyrolog.

(g) Iſidor. de vit. & obitu ſanct. c. 81. & 83.

(h) Niceph. lib. 2. c. 40. Doroth in Sinopſi.

(i) Aug. de unit. Eccl. c. 15.

(k) Salvian. de provid. Dei lib. 7.

(l) Metaphr. die 29. Junii.

XXXIX Ceterum Auguſtinus (*m*) videtur profiteri Afros a Romana Eccleſia Evangelium accepiſſe: ſic enim ait, diſputans contra Donatiſtas: *Cum ſe videret & Romanæ Eccleſiæ, in qua ſemper Apoſtolicæ cathedræ viguit principatus, & cæteris terris, unde Evangelium ad ipſam Africam venit, per communicatorias litteras eſſe conjunctum &c.* Innocentius Papa ſcribens ad Decentium, nonniſi a Petro miſſos eſſe dicit in Africam, qui populum illum imbuerent Evangelio. Gregorius Papa (*n*) itidem, ad Dominicum Epiſcopum Carthaginenſem ſcribens, hæc habet in eamdem ſententiam: *Scientes præterea unde in Africanis partibus ſumpſerit ordinatio ſacerdotalis exordium, laudabiliter agitis quod ſedem Apoſtolicam diligendo, ad officii veſtri originem prudenti recordatione recurritis.* Sed unde digreſſi ſumus, revertamur. Quod ad Simonem pertinet: errare certum eſt illos (*o*), qui hunc ipſum in unum conflant cum Simeone, qui Jacobi frater, eidem in ſede Hieroſolymitana eſt ſubrogatus Epiſcopus; quem Euſebius ex Hegeſippo plane ab illo diſtinctum eſſe demonſtrat, dum illum Mariæ Cleophæ & Alphæi filium eſſe dicit. Beda (*p*) aliquando errore lapſus, quod putaſſet duos illos unum eſſe Simonem, ſe ipſum correxit. Sed de eadem controverſia, necnon de Judæ nomine eidem indito a nonnullis, agemus inferius opportuniori loco pluribus.

(m) Auguſt. epiſt. 162.

Africana Eccleſia a Petro erecta.

(n) Greg. regiſt. lib. 3. epiſt. 32.

(o) Sophron. & auctor. de vit. & obitu ſanct.

(p) Beda in retract. in Act. Apoſt.

XL. De Thaddæo apoſ. Judas vero, qui & Thaddæus eſt dictus, & ipſe in Meſopotamia Evangelium prædicaſſe dicitur (*q*), multaque egiſſe in Arabia & Idumæa, aliiſque adjacentibus regionibus. Sed ſicut de Simeonibus, ita etiam de Thaddæis duobus videtur facta confuſio: nam quem in Syriam Edeſſam ad Abgarum Regem miſſum tradit Euſebius (*r*), illum ex numero ſeptuaginta duorum fuiſſe affirmat, quem tamen fuiſſe Apoſtolum ex numero duodecim, multi ſunt arbitrati, & inter alios Hieronymus (*ſ*) & Beda (*t*); qui quod prius dixerat, retractavit. Duos Thaddæos æque ponunt Nicephorus (*u*) atque Dorotheus.

(q) Niceph. hiſt. lib. 2. c. 4.

(r) Euſeb. lib. 1. c. 13.

(ſ) Hier. in Mat. c. 10.

(t) Beda in retract. in Act. Apoſt.

(u) Niceph. hiſt. lib. 2. c. 40. Doroth. in Sinop.

XLI. De Matthia Apoſtolo. Matthias, qui in locum Judæ eſt ſubrogatus, in Æthiopiam poſt Judæam Evangelii cauſa profectus eſſe traditur: id quippe Sophromius] (*x*), Nicephorus (*y*), & alii eos ſecuti dixerunt. Sed de diviſione & profectione Apoſtolorum ad prædicandum Evangelium Gentibus, hactenus: res ſane eſt perdifficilis inveſtigatu, ac potius (mea ſententia) brevitate tractanda quam fabulis involvenda, atque commentis exaggeranda.

(x) Sophr. apud Hier. de ſcrip. Eccleſ.

(y) Niceph. hiſt. lib. 2. c. 40.

XLII. Acta diverſorum Apoſtolorum. Quod vero pertinet ad res ab ipſis geſtas, poſtquam ab invicem ſemel ſeparati ſunt: res quidem æque perobſcura eſt. Cum enim Apoſtolorum nomine tam facta quam ſcripta reperiantur eſſe ſuppoſititia; nec, ſi quid de illis a veris ſinceriſque

ſcri-

Digitized by Google

ſcriptoribus narratum ſit, integrum & incorruptum omnino remanſerit: in deſperationem plane quamdam animum dejiciunt, poſſe umquam aſſequi quod verum certumque ſubſiſtat. Age vero, de his orationem pro viribus inſtituamus, & quæ de Apoſtolis apocrypha, vel omnino rejecta ſcripta eſſe probantur, in medium adducamus. Atque in primis inter hæc adnumerandum eſt Itinerarium nomine Petri Apoſtoli, quod appellatur Clementis, ſive quod Recognitionum titulo inſcribi ſolet, aut quod Athanaſius in Synopſi Clementinam appellat. Rurſus extabant Actus nomine Andreæ, Actus nomine Thomæ, Actus nomine Philippi, Actus Pauli & Theclæ: quos omnes Gelaſii (*a*) cenſura proſcripſit. Addit Athanaſius (*b*) Circuitus Joannis. Agens de his Philaſtrius (*c*), factitatum ab hæreticis tradit, ut falſa Acta Apoſtolorum nomine ſcripſerint: ſed & Manichæi, quæ ab Andreæ diſcipulis de rebus geſtis a Ponto in Græciam ſcripta erant, alia addentes, alia vero detrahentes, corruperunt.

(*a*) *Gelaſ. in Conc. Rom. de lib. apocryphis.*
(*b*) *Athanaſ. in Synopſi.*
(*c*) *Philaſt. de hæreſ. c.89.*

XLIII. Tractans Innocentius (*d*) Papa de his commentitiis Apoſtolorum Actibus, auctores qui eos confinxerunt, prodit, dum ad Exuperium ſcribens hæc ait: *Cetera quæ ſub nomine Matthiæ, ſive Jacobi Minoris; vel ſub nomine Petri & Joannis, quæ a quondam Leucio ſcripta ſunt, vel ſub nomine Andreæ, quæ a Nexocharide & Leonide philoſophis, & ſub nomine Thomæ, & ſi qua ſunt alia, non ſolum repudianda, verum etiam noveris eſſe damnanda*; ut de his quæ ad dictum impoſtorem Leucium ſpectant, hæc Gelaſius (*e*): *Libri omnes quos fecit Leucius diſcipulus diaboli, apocryphi*; fuiſſe hunc ſectæ Manichæum, atque actus Apoſtolorum ſcripſiſſe, Auguſtinus (*f*) eos refellens reſtatur. Ceterum longe ante tempora Manetis hæreſiarchæ, ab ipſis fere Apoſtolorum temporibus conficta ſunt falſa Acta Apoſtolorum: nam de Encraticis hæc ſcribit Epiphanius (*g*): *Utuntur & ſcripturis primo loco quæ dicuntur Andreæ, & Joannis Actiones, atque Thomæ.* Rurſum Circuitus Petri ab Ebionitis depravatos eſſe, idem auctor teſtatur (*h*): ſed non hæc tantum præſumpſerunt, verum etiam & alia falſa Acta Apoſtolorum ſcripſerunt, multaque in eis adverſus Paulum Apoſtolum mendacia coacervarunt, ut idem Epiphanius (*i*) ſcribens contra Ebionæos tradit his verbis: *Actus vero Apoſtolorum alios eſſe dicunt, in quibus habentur multa impietate ipſorum referta.* Sequitur dicere de his quæ in Paulum ſcripſerunt. Priſcillianiſtas hæreticos etiam falſa Acta Apoſtolorum commentos eſſe, eaque Memoriæ Apoſtolorum titulo prænotaſſe, auctor eſt Oroſius (*k*).

(*d*) *Innoc. epiſt. 3.*
Pſeudo-hiſtorici.
(*e*) *Gelaſ. in decret. de lib. apocryphis.*
(*f*) *Aug. de fide contra Manich. c.4. & 38.*
(*g*) *Epiph. hæreſ. 47.*
(*h*) *Epiph. hæreſ. 30.*
(*i*) *Epiph. ibid.*
(*k*) *Oroſ. epiſt. ad Aug. de errorib. Priſcillian.*

XLIV. Præter autem rejectas illas Recognitiones Clementis, quæ hactenus extant, feruntur etiam Abdiæ Babylonii nomine Vitæ quædam Apoſtolorum, itemque ſub Prochori nomine Actus Joannis Evangeliſtæ, necnon incerto auctore Paſſiones Apoſtolorum: quo titulo a Seleuco (puto potius Leucio Manichæo) fertur eſſe liber conſcriptus, de quo hæc habentur poſita in libello de Nativitate S. Mariæ, qui Hieronymo falſo adſcribitur: *Quidam*, inquit auctor, *Seleucus* (ſeu *Leucius*) *qui Paſſiones Apoſtolorum conſcripſit, hunc libellum compoſuit. Sed ſicut de virtutibus eorum & miraculis per eos factis vera ſcripſit, de doctrina eorum plura mentitus eſt. Lego manuſcriptam* (*l*) *epiſtolam nomine Meliti Epiſcopi Laodicenſis qua ſignificatur a prædicto*

(*l*) *in bibliothec. Vat. nu. 234.*

V. *Eccleſia Africana ab Apoſtolis non inſtituta.*

Ad num. XXXVIII. Schelſtratius Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus in Diſſert. 9. de Eccleſia Africana cap. 2. demonſtrat, nullam in Africa Eccleſiam per Apoſtolos inſtitutam fuiſſe; idque non tantum Donatiſtas; ſed & antiquos Patres communi conſenſu docuiſſe Tertullianus lib. de Velandis Virginibus, ubi Italiæ, Græciæ, aliarumque regionum Eccleſias, quas *tranſmarinas* vocat eas eſſe dicit, *quas & ipſi Apoſtoli, vel Apoſtolici viri condiderunt*: illis opponens Eccleſias Africæ, has vocat *poſteras illas*, innuere volens poſt Apoſtolos inſtitutas, prout clare indicat, cum Hæreticos Afrus libro de Præſcriptionibus ad Eccleſias Apoſtolicas remittit. Nec Salvianus a Baronio citatus contrarium tuetur. Cum enim lib. 7. de Providentia, pleraque de Afris & eorum civitate primaria Carthagine tanquam omni vitiorum cœno inquinata dixiſſet, cum illius incolas fornicatione, adulterio, & ſodomia fœdatos deſcripſiſſet, quod ſe de Afris hoc Apoſtolum Paulum teſtatum ait de Romanis tam fœda, omnium conſenſu, perpetrantibus; ac ſubdit: *In urbe Chriſtiana, in urbe Eccleſiaſtica, quam quondam Apoſtoli inſtituerant, quam paſſionibus ſuis Martyres coronarant, viri in ſemetipſis fœminas profitebantur*, &c. Ubi per civitatem illam Salvianus non intelligit Carthaginem, de qua paulo ante diſſeruerat, tanquam ſodomitico populo repletam, ſed urbem Romam, cujus cives Paulus in Epiſtola ad Romanos vitio ſodomitico infectos indicarat; unde etiam ſequitur: *Atque hoc publice in civitate Romana, urbe illic ſumma ac celeberrima.* Quoad Auguſtinum lib. de Unitate cap. 15. agebat is contra Donatiſtas, qui cum ſomniarent, Evangelio ab Hieruſalem per cæteras terras prædicato, ob Traditorum crimina tempore Diocletiani Eccleſiam periiſſe, & in ſolis Donatiſtis perſeveraſſe, errori ſe ſe opponit Auguſtinus, irridetque Donatiſtarum commentum, & dicit, ſi hoc verum eſſet, jam Eccleſias Apoſtolorum labore fundatas periiſſe, & illis neglectis ex Africana Donati Eccleſia cæteris gentibus, ad quas nondum Evangelium pervenerat, eſſe prædicandum. Quo loquendi modo indicat potius Auguſtinus, Africam non fuiſſe ab Apoſtolis ad Fidem converſam. Quod etiam eodem libro cap. 13. manifeſte tradit. Auguſtino conſentiunt Gregorius Magnus in Epiſtola XXXII. ad Dominicum Carthaginenſem Epiſcopum, immo & Innocentius primus Auguſtino æqualis in Epiſtola ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, ut videre eſt apud Schelſtratium laudatum, qui exiſtimat, Fidem ſecundo Eccleſiæ ſeculo in Africa diſſeminatam eſſe.

by Google

dicto Leucio confiсta eſſe trium tantum Apoſtolorum Acta, nimirum Joannis, Andreæ, & Thomæ.

XLV. Hæretici labefactarunt hiſtorias.

Rurſus quæ Lini nomine ſcripta habetur Paſſio Petri Apoſtoli, Manicheiſmo reperitur inſecta, ut ſuo loco inferius perſpicue demonſtrabimus. Sed qua ratione ea omnia vel his ſimilia Auguſtinus refellat, audiamus: diſputans enim contra Marcionitam, ſic ait (*a*): *Sane de apocryphis iſte poſuit teſtimonia, quæ ſub nominibus Apoſtolorum Andreæ Joanniſque conſcripta ſunt: quæ ſi illorum eſſent, recepta eſſent ab Eccleſia, quæ ab illorum temporibus per Epiſcoporum ſucceſſiones certiſſimas uſque ad noſtra deinceps tempora perſeverat*; & alibi contra Fauſtum agens (*b*): *Legunt*, inquit, *ſcripturas apocryphas Manichæi, a neſcio quibus ſutoribus fabularum ſub Apoſtolorum nomine ſcriptas: quæ ſuorum ſcriptorum temporibus in auctoritatem ſanctæ Eccleſiæ recipi mererentur, ſi ſancti & docti homines, qui tunc in hac vita erant, & examinare talia poterant, eos vera locutos eſſe cognoſcerent.* Vides igitur, quanto cum periculo prodendæ veritatis, abſque delectu res geſtæ Apoſtolorum legantur ac recitentur; & quam ſit difficile e tot mendaciorum lacunis puram defæcatamque haurire veritatem: Ut merito os Domini is dicendus ſit, qui (ut Propheta (*c*) ait) mundum ab immundo, & pretioſum a vili noverit ſeparare: ac jure in his legendis, Apoſtoli (*d*) ſententia ſervanda ſit, dicentis: *Omnia probate: quod bonum eſt, tenete.*

(*a*) Aug. contra adver. legis lib. 1. c. 20.

(*b*) Aug. contra Fauſtum lib. 22. c. 79.

(*c*) Hierem. 15.

(*d*) 1. Theſſ. 5.

XLVI. Scripta ſuppoſita nomine Apoſtoli Petri.

Sed ex quo ſemel de his agere cœpimus: recenſitis jam his quæ de rebus geſtis Apoſtolorum ſunt falſo ſuppoſita, eas etiam enarremus, quæ Apoſtolorum nomine ſunt editæ ſcriptiones. Et ut ab his quæ Principi Apoſtolorum adſcriptæ ſunt, auſpicemur: *Petri nomine* (inquit Hieronymus *e*) *feruntur quinque libri, quorum primus Actuum Petri inſcribitur, alius Petri Evangelium, tertius Prædicationes Petri, quartus Apocalypſis, quintus Liber Judicii*: recenſet eoſdem Euſebius (*f*): Clemens (*g*) Alexandrinus tam ex eo qui Petri prædicatio, quam eo qui dicebatur Petri Apocalypſis, fragmenta recitat, & poſt ipſum Origenes. In aliquibus eccleſiis Palæſtinæ, in die paraſceves, quædam recitari ſolita ex Petri nomine edita Apocalypſi, auctor eſt Sozomenus (*h*). Qui inſcriptus erat commentarius, Evangelium Petri, primus omnium Serapion (*i*) Epiſcopus Antiochenus, quod hæreſes contineret, & ab hæreticis probaretur conſcriptus, ipſo Fidelibus interdixit. Eum vero librum, cujus erat titulus, Judicium Petri, Ruffinus exiſtimavit eumdem eſſe cum eo qui inſcribitur, Liber Paſtoris, de quo fuſius ſuo loco dicendum. Cujus vero eſt inſcriptio, Doctrina Petri, ab Origene (*k*) rejicitur.

(*e*) Hier. de Script. Eccl. in Petro.

(*f*) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 3.

(*g*) Clem. Alex. lib. 6. Strom. Orig. in Joan. c. 13. apud Euſeb. lib. 5. c. 11.

(*h*) Sozom. hiſt. lib. 7. c. 19.

(*i*) Euſeb. lib. 5. c. 20.

(*k*) Origen. in Periarch.

XLVII. Scripta nomine Pauli.

Pauli quoque nomine multa fuere ſuppoſita: ac primum Evangelium, itemque Apocalypſis, quæ damnat Gelaſius (*l*), ea enim occaſione, quod Paulus interdum dicat, *Secundum Evangelium meum*; falſum nomine Pauli fuit editum Evangelium. Sed & quod ſcribens ad Corinthios (*m*) ſe a Deo revelationes accepiſſe teſtatus ſit, & ad Galatas (*n*) etiam ſuam citet revelationem: ejus quoque nomine Revelationes ſunt editæ: quiquidem commentarius rurſus quaſi e terra revulſus, Theodoſii (*o*) Imperatoris temporibus apparuit; ſed quod fabulas contineret hæreticorum, eſt rurſum oblivione ſepultus. A Caianis hæreticis confictum fuiſſe librum, quem dicebant, Aſcenſum Pauli, occaſione inventa, quod idem Apoſtolus ſe dicat aſcendiſſe uſque ad tertium cælum & audiviſſe arcana verba, teſtatur Epiphanius: quo libro Gnoſticos hæreticos uſos eſſe, idem affirmat. Actus inſuper Pauli, tamquam ab eo ſcripti ferebantur, quorum meminit Origenes (*p*). Neque vero hæc edita ſolummodo Pauli nomine ſunt; ſed & aliæ, ultra canonicas, additæ fuerunt epiſtolæ, nempe tertia ad Corinthios tertia ad Theſſalonicenſes, & rurſus alia ad Laodicenſes titulo prænotata: ſed de hac alias.

(*l*) Gelaſ. in decret. de lib. apocryph.

(*m*) 2. Cor. 12.

(*n*) Galat. 2.

(*o*) Sozom. lib. 7. c. 19.

(*p*) Orig. in Joan. tom. 27.

XLVIII. Aliorum Apoſtolorum nomine edita ſcripta.

Joannis quoque Apoſtoli nomine editi ſunt ab hæreticis commentarii, ut aliæ Revelationes longe diverſæ ab his quæ totius Catholicæ Eccleſiæ ſunt receptæ conſenſu: quas a Cerintho eſſe confictas auctor eſt Caius (*q*). Libellus itidem de Tranſitu Virginis, ejuſdem nomine eſſe vulgatus traditur, atque refellitur (*r*). Andreæ Apoſtoli nomine etiam conſtat fuiſſe editum Evangelium quod Gelaſius (*s*) damnat. Sub titulo Thomæ Apoſtoli item fuit ab hæreticis ſcriptum Evangelium, quod reſpuit Athanaſius (*t*), & alii. Thomæ etiam nomine inditam Apocalypſim, una cum dicto pſeudo-Evangelio Gelaſius (*u*) aſpernatur. Inſuper & Bartholomæi Apoſtoli nomine uſi hæretici, Evangelicam confinxerunt hiſtoriam, quam æque cum cæteris idem Gelaſius rejicit. A Dionyſio (*x*) citatur ſententia Bartholomæi; unde autem eam acceperit, ignoramus. Jacobi Alphæi quoque nomine hactenus pſeudo-Evangelium circumfertur, quod jam olim ab eodem Gelaſio proſcriptum eſt. Adhuc etiam Matthæi titulo editus erat liber de Infantia Salvatoris; qui a Valentinianis hæreticis, ſecundum ea quæ ſcribit Irenæus (*y*), putatur fuiſſe conſcriptus; damnatur & idem a Gelaſio (*z*). Philippi Apoſtoli itidem nomine inſcriptum fuiſſe pſeudo-Evangelium, quo utebantur Gnoſtici hæretici, auctor eſt Epiphanius (*). Nec vero pepercerunt Thaddæo, cujus quoque nomine pſeudo-Evangelium pervulgarunt, quod æque cum cæteris Gelaſius improbat. Matthiæ itidem

(*q*) Caius in dialog. diſp.

(*r*) Aug. ſerm. 35. de ſanct.

(*s*) Gelaſ. in decret. de lib. apocryphis.

(*t*) Athanaſ. in Synopſi.

(*u*) Gelaſ. ubi ſup.

(*x*) Dionyſius de myſt. Theolog.

(*y*) Iren. lib. 1. c. 17.

(*z*) Gelaſ. ubi ſup.

(*) Epiph. hæreſ. 26.

Digitized by Google

Itidem falſo nomine ediderunt Evangelium commentitium, quod idem ille Pontifex merito damnat: ejus meminit Origenes (a), Euſebius (b), & Clemens Alexandrinus (c), eidem tribuuntur Traditiones illæ, quarum meminit Clemens Alexandrinus (d), & Euſebius (e). At vero neque deſiit inſcribi Barnabæ ſpurium a ſpuriis & obſcenis iiſdemque hæreticis Evangelium: quod una cum eo quo Valentiniani (f) hæretici & Sabelliani (g) uſi ſunt pſeudo-Evagelio, quod dicebatur Ægyptiorum, nomine (credo) Marci confictum, deteſtatur ſummo jure Gelaſius. Ad hæc, Stephani quoque nomine nobilitatas Revelationes ediderunt, quas idem qui ſupra Gelaſius condemnat.

(a) Orig. hom. 1. in Lucam. (b) Euſeb. lib. 3 c. 25. (c) Clem. Alex. Strom. lib. 7. (d) Clem. Alex. Strom. lib. 2 & 3. (e) Euſeb. lib. 3. c. 23. (f) Clem. Alex. Strom. lib. 3. (g) Epiph. hæreſ. 62.

Addiderunt & Gnoſtici librum titulo Stirpis Mariæ, horrendis confarcinarum mendaciis, ut Epiphanius (h) docet. Sed
XLIX. quod omnia ſuperat genera portentorum, Caiani hæretici (ut de his ſcribunt Epiphanius (i) & Theodoretus (k)) nomine Judæ proditoris, quem laudabant, pſeudo-Evangelium compoſuere. At vero non ſingulorum tantum Apoſtolorum hæretici ſua ipſorum ſcripta, ſed & communi omnium nomine conſignarunt: ferebatur enim volumen, cujus erat titulus Doctrina Apoſtolorum; quod Athanaſius (l) damnat: Itemque liber, qui dicebatur, Sortes Apoſtolorum; & alius, Laus Apoſtolorum: quos proſcribit Gelaſius: ea autem commentos eſſe Cerinthianos, Ebionitas, Valentinianos, Gnoſticos, & alios hæreticos, ſed præ cæteris Manichæos, conſtat: de quibus, præter illa, quæ Cyrillus (m), Auguſtinus ſæpius agens contra ipſos & alii teſtati ſunt, hæc S. Leo (n) *Apoſtolicas paginas, quædam auferendo, quædam inferendo violaverunt Manichæi ipſi, confingentes ſibi ſub Apoſtolorum nominibus, & ſub verbis Salvatoris ipſius multa volumina falſitatis.* Idemque (o) de his ad Turibium Epiſcopum Aſturicenſem ſcribens, hæc ait: *Apocryphæ autem ſcripturæ, quæ ſub nominibus Apoſtolorum multarum habent ſeminarium falſitatum, non ſolum interdicendæ, ſed etiam penitus auferendæ ſunt; atque ignibus concremandæ. Quamvis ſint in illis quædam quæ videantur habere ſpeciem pietatis; nunquam tamen vacua ſunt venenis; & per fabularum illecebras hoc latenter operantur, ut mirabilium narratione ſeductos, laqueis cujuſcumque erroris involvant.* Hæc S. Leo de apocryphis ab hæreticis per Hiſpanias ſparſis: quibus etiam adnumerat S. Hieronymus Aſcenſionem Iſaiæ, & Apocalypſin Eliæ, ab iiſdem hæreticis promulgatas, de quibus hæc ait: *Apocryphorum deliramenta conticeant, quæ ex occaſione hujus teſtimonii ingeruntur Eccleſiis Chriſti. De quibus vere dici poteſt, quod ſedeat diabolus in inſidiis cum divitibus in apocryphis, ut interficiat innocentem.* Et iterum: *Inſidiatur in apocrypho, quaſi leo in ſpelunca ſua: inſidiatur ut rapiat pauperem. Aſcenſio enim Iſaiæ & Apocalypſis Eliæ hoc habent teſtimonium. Et per hanc occaſionem, multaque hujuſcemodi, Hiſpaniarum & Luſitaniæ deceptæ ſunt mulierculæ oneratæ peccatis, quæ ducuntur deſideriis variis, ſemper addiſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis pervenientes, ut Baſilidis, Balſami, atque Theſauri, Barbelonis quoque & Leuſiboræ, ac reliquorum nominum portenta ſuſciperent.* Hæc Hieronymus (p).

(h) Epiph. hæreſ. 26. (i) Epiph. hæreſ. 38. (k) Theod. lib. 1. hæret. fabul. (l) Athan. in Synopſ. (m) Cyrill. Catecheſ. 6. (n) Leo ſerm. 4. de Epiph. (o) Idem Leo epiſt. 93. c. 15. (p) Hieron. in Iſai. c. 64.

L. Chriſti nomine Scripta conficta.

Sed quid amplius? Non tantum (ut vidimus) Apoſtolorum nomine aſpidum ova (quod aiunt) fovenda ſuppoſuerunt, ſed Chriſti Redemptoris noſtri quoque nomine librum de Magia ad Petrum & Paulum Apoſtolos ſcriptum fuiſſe, quidam ſive hæretici, ſive Gentiles fuerint, horrende plane ac nefarie mentiti ſunt: quos (q) Auguſtinus turpiſſimi ac patentiſſimi mendacii arguit, dum ſic ait: *Ita iſti deſipiunt, ut in illis libris, quos eum ſcripſiſſe exiſtimant, dicant contineri eas artes, quibus eum putant illa feciſſe miracula, quorum fama ubique percrebuit. Quod exiſtimando, ſe ipſos produnt quid diligant, & quid affectent; quandoquidem Chriſtum propterea ſapientiſſimum putant fuiſſe, quia neſcio quæ illicita noverat, quæ non ſolum diſciplina Chriſtiana, ſed etiam ipſa terrenæ Reip. adminiſtratio jure condemnat. Et certe qui tales Chriſti libros legiſſe ſe affirmant, cur ipſi nulla talia faciunt, qualia illum de libris talibus feciſſe mirantur? Quid quod etiam divino judicio ſic errant quidam eorum qui talia Chriſtum ſcripſiſſe vel credunt, vel credi volunt, ut eoſdem libros ad Petrum & Paulum dicant tamquam epiſtolari titulo prænotatos? Et fieri poteſt, ut ſive inimici nominis Chriſti, ſive qui ejuſmodi execrabilibus artibus de tam glorioſo nomine pondus auctoritatis dare ſe poſſe putaverunt, talia ſub Chriſti & Apoſtolorum nomine ſcripſerint: in qua fallaciſſima audacia ſic excæcati ſunt, ut etiam a pueris, qui adhuc pueriliter in gradu lectorum Chriſtianas litteras norunt, merito rideantur. Cum enim vellent tale aliquid fingere Chriſtum ſcripſiſſe ad diſcipulos ſuos, cogitaverunt ad quos potiſſimum ſcribere potuiſſe facile crederetur; tamquam ad illos, qui ei familiarius adhæſiſſent, quibus illud quaſi ſecretum digne committeretur: & occurrit eis Petrus, & Paulus. Credo quod pluribus locis ſimul eos cum illo pictos viderunt; quia meritu Petri & Pauli etiam propter eumdem paſſionis diem celeberrimum ſolemniter Roma commendat. Sic omnino errare meruerunt, qui Chriſtum & Apoſtolos ejus non*

in

(q) Aug. de conſenſ. Evang. lib. 1. c. 9. & 10.

Mos pingendi cum Chriſto Apoſtolos.

in ſanctis Codicibus, ſed in pictis parietibus quæſierunt. Nec mirum ſi a pingentibus ſingentes decepti ſunt. Toto enim tempore quo Chriſtus in carne mortali cum ſuis diſcipulis vixit, nondum erat Paulus diſcipulus ejus, quem poſt paſſionem ſuam, poſt reſurrectionem, poſt aſcenſionem, poſt miſſum de cælo Spiritum ſanctum, poſt multorum Judæorum converſionem, & mirabilem fidem, poſt lapidationem Stephani diaconi & martyris, cum adhuc Saulus appellaretur, & eos qui in Chriſtum crediderant, graviter perſequeretur, de cælo vocavit, & ſuum diſcipulum & Apoſtolum fecit. Quomodo igitur potuit libros, quos, antequam moreretur, eum ſcripſiſſe putari volunt, ad diſcipulos tamquam familiariſſimos, Petrum & Paulum, ſcribere, cum Paulus nondum fuerit diſcipulus ejus? Hæc & alia Auguſtinus ad eam impoſturam arguendam. Hiſce igitur omnibus tam de Chriſto Domino, quam de ejus Apoſtolis, hæreticorum quiſquiliis ſimul collectis, & in angulum velut rejectis; jam expeditiori ad reliqua, quæ ad hiſtoriam pertinent, parata via, alacrius ad curſum orationis habenas laxemus.

LI. Ut unde digreſſi ſumus, ad Petri ſcilicet Romam hoc anno adventum, revertamur: Hieronymus (*a*) ea de cauſa ipſum Romam veniſſe teſtatur, ut Simonem magum magiis ſuis populo illudentem expugnaret. Metaphraſtes (*b*) his conſentiens, hæc ſcribit: *Viſus eſt ei Dominus in viſione, dicens: Surge Petre, vade ad Occidentem: opus enim habet ut tuis illuſtretur facibus: & ego ero tecum.* De acceſſu vero Simonis magi ad Urbem, deque divino, quem ſibi magicis artibus comparavit, honore; Juſtinus philoſophus pro Chriſtianis coram Antonino Pio Imperatore cauſam perorans, hæc ait (*c*): *Simon quidam Samaritanus, in vico cui nomen Githon eſt natus: hic ſub Claudio Cæſare efficacium dæmonum arte in Imperiali urbe veſtra Roma, propter magicas quas exhibuit virtutes, deus habitus eſt, & ſtatua apud vos veluti deus honoratus: quæ ſtatua in amne Tiberi inter duos pontes eſt erecta, Latinam hanc habens inſcriptionem, SIMONI DEO SANCTO: ac Samaritani prope omnes, ex aliis autem nationibus perpauci, illum quaſi primum deum eſſe confitentes, adorant quoque:* & poſt multa hæc de eodem: *Nec ſatis fuit malis dæmonibus ante adventum Chriſti fabulari de filiis quos Jovi affingunt: ſed poſtquam apparuit inter homines natus, & celebratus eſt juxta Prophetarum vaticinia, videntes eum expectatum, & per fidem agnitum in omnibus gentibus, rurſum (quod ſupra diximus) commenti ſunt alios, quos vulgo adorandos proponerent, ut Simonem & Menandrum Samaritanos: qui magicis artibus multos ad fraudem ſeduxerunt, etiam nunc huic errori obnoxios. Nam (ut jam diximus) in veſtra urbe terrarum domina ſub Claudio Cæſare Simon magus Senatum populumque Romanum in tantum admiratione ſui ſtupefecit, ut haberetur pro deo, & receptus in deorum numerum honoraretur dicata ſibi ſtatua.*

(*a*) Hier. de Scrip. Eccleſiaſt. in Petro.

(*b*) Metaphr. die 29. Junii.

De adventu Simonis Magi in urbem.

(*c*) Juſt. Apolog. pro Chriſt. ad Antonin. Pium.

LII. Irenæus (*d*) eadem his affert verbis: *Cum adhuc magis non credidiſſet Deo, & cupidius intenderet contendere adverſus Apoſtolos, uti & ipſe glorioſus videretur eſſe, & univerſam magiam adhuc amplius inſcrutans, ita ut in ſtuporem cogeret multos hominum: quippe cum eſſet ſub Claudio Cæſare, a quo etiam ſtatua honoratus eſſe dicitur propter magiam: hic igitur a multis quaſi deus glorificatus eſt*, &c. Rurſus etiam Tertullianus (*e*) in Apologetico Romanis exprobrat, quod inter ceteros homines inter deos relatos, Simonem magum ſtatua donatum, Sancti Dei titulo inſignita, adorent: ſic enim ait: *Cum Larentinam publicum ſcortum, velim ſaltem Laidem, aut Phrynen, inter Junones & Cereres ac Dianas adoratis; cum Simonem magum ſtatua, & inſcriptione, Sancti Dei, inauguratis*, &c. Poſt hos Euſebius (*f*) relegens quæ tum a Juſtino tum Irenæo ſunt dicta de Simonis artibus, Apoſtoli Petri virtute ſæpe repreſſis, ac demum Romæ, quo eum eſt perſecutus, extinctis, hæc ait: *Quapropter neque impia Simonis contra Chriſtum conjuratio, neque alterius cujuſquam eorum qui tum in lucem prodierunt Apoſtolorum temporibus, ſe ſuſtentare poterat: nam illuſtre veritatis lumen, & divinus ille ſermo, qui modo Dei aſpirante numine, in humanum genus ſplendorem ſuum effuderat, inque terris quaſi pubeſcens vigeret, & cum propriis ac ſuis Apoſtolis verſatus erat, omnes id genus conatus ſtrenue evicit profligavitque.*

(*d*) Iren. lib. 1. c. 20.

Quanto in urbe Simon honore affectus.

(*e*) Tertul. in Apolog. c. 13.

(*f*) Euſeb. lib. 2. c. 13. 14. & 14.

LIII. *Etenim (ut exemplo rem illuſtremus) præſtigiator ille, quem antea poſuimus, velut a divino & admirabili fulgore oculis mentis penitus præſtrictis, extemplo (cum jam antea in illis ſceleribus, quæ nefarie & perdite conſciverat, a Petro Apoſtolo in Judæa manifeſte deprehenſus fuiſſet) longiſſimum iter terra marique inſtituens, ab Oriente ad Occidentem uſque, quaſi profugus vagatus eſt: iſtumque vivendi modum ſolum ſibi ex ſententia fore arbitratus, ſic tandem ad urbem Romam profectus (cum jam ibi diabolica vis & potentia ad hominum perniciem excubans, magno ſubſidio illi veniret) brevi ſuum inſtitutum eo perduxit, ut ab illis ſtatua in ejus venerationem erecta, honoraretur ut deus. Cæterum iſta non ad longinquum temporis ſpatium ex ſententia illi proceſſerunt: nam e veſtigio, ſub ipſo Claudii Imperio, benigna & propitia Dei totius hujus uni-*

verſitatis rectoris erga humanum genus providentia, fortem ac præpotentem & reliquorum omnium Apoſtolorum propter virtutis amplitudinem facile principem Petrum Romam verſus, ad ejuſmodi peſtiferam vitæ humanæ corruptelam delendam, quaſi manu deduxit. Qui quidem ut generoſus & ſtrenuus Dei dux, divinis armis obtectus munituſque, eximiam & pretioſam tamquam mercaturam veri luminis mente ſola comprehenſi, ab Oriente ad Occaſum uſque deportavit: ipſamque regni cælorum prædicationem, cæleſtem ſcilicet lucem, & ſalutarem animarum doctrinam palam divulgavit. Sic ergo cum divinus ſermo ad Romanos perveniſſet, veſana Simonis potentia extincta eſt, & homo ipſe actu una penitus profligatus. Hucuſque de Simone mago & Petri ad Urbem adventu Euſebius.

Petrus Romam miſſus ad debellandum Simonem.

LIV. Onuphrium ſugillat auctor.

Sed licet ſtatim Simonem profligatum dicat; non tamen hæc eo ſunt ſenſu accipienda, ut tunc ſub Claudio ex aere, quem volatu petierat, deſuper lapſus, cadens, in terram extinctus fuerit: ſicut ex recentioribus aliquis deceptus eſſe videtur, ſcribens Simonis lapſum temporibus Claudii accidiſſe: quod non aliunde probare niſus eſt, niſi ex eo (ut diximus) quod Euſebius ſtatim poſt Petri adventum ad Urbem, Simonem eſſe profligatum deſcribit. Sed qui fugatus eſt tempore Claudii Simon, ſub Nerone, qui Magis addictiſſimus, eos ab extremis uſque Orbis partibus perquirebat, iterum Romam petiit, noviſque artibus, nempe Icario volatu, populum in ſui admirationem adducere ſibique conciliare ſtuduit. Sane Suetonius (*a*) a Nerone tradit exhibitum in ſpectaculis Icarium volatum; quem quidem neminem ſine magia attentare præſumpſiſſe, par eſt credere: quæ enim de Dædali & Icari volatu a poetis ſunt ſcripta, eſſe poeticas fictiones, neminem dubitare putamus. Ut hæc vero mortalis homo uſu probaret, non ſine magicæ artis experimento adduci potuiſſe, facile credi poteſt: ſed quod magia pollicebatur, divina reſiſtente virtute, irritum eſſe factum, monſtravit eventus. Volatum igitur illum Simonis, tempore Neronis contigiſſe, & non Claudii, Philaſtrius (*b*) in primis teſtatur; id ipſum Severus (*c*), Hegeſippus (*d*) ille junior, qui ſcribit de excidio Hieroſolymorum, Maximus (*e*), liber (*f*) de Pont. Rom. qui fertur nomine Damaſi, Proſper (*g*) Aquitanus, Gregorius (*h*), Nicephorus (*i*), & alii recentiores omnes, uno excepto Metaphraſte (*k*), qui ad Claudii potius quam ad Neronis tempora rem geſtam referre viſus eſt: ſed ſicut in aliis multis ibi a ſe poſitis errare eum certum eſt, ita & in his eſſe hallucinatum conſtat. Porro rei geſtæ ſeriem ſuo loco narrabimus, eamque certioribus rationibus declaratam firmatamque reddemus.

(*a*) *Sueton. in Neron. c.12.*

Sub Nerone lapſus Simone.

(*b*) *Philaſtr. lib. de hæreſ. in Simone c. 30.*

(*c*) *Sever. lib.2.hiſt.*

(*d*) *Hegeſip. lib.2. c.2.*

(*e*) *Max. ſer. in natal. Apoſt.*

(*f*) *Pontif. in Petro*

(*g*) *Proſper de promiſ. c.13.*

(*h*) *Greg. Turon.lib. 1.c.25.*

(*i*) *Niceph. hiſt. lib.2.c.36.*

LV. De Statua Simonis & titulo.

Hic vero cum actum ſit de ſtatua inter duos pontes (nimirum in inſula Tiberina, quæ & Æſculapii dicta eſt) Simoni titulo divinitatis dicata: opportune occurrendum putamus quorumdam virorum, eruditorum tamen, de ea re dubitationi; in quorum mentes irrepſit aliquando ſcrupulus, an quæ a Juſtino ac cæteris Patribus de ſtatua Simoni ibidem loci dicata ſunt dicta, vere ſubſiſtant, ac veritati innitantur. Ut autem res adeo antiqua, tot tantorumque ſcriptorum illuſtrata ac probata teſtificatione, revocaretur in dubitationem, ejuſmodi præceſſit occaſio. Ante annos puto quinque, Gregorio XIII. Rom. Pontifice, in eadem inſula Tiberina, e ruderibus lapis eſt effoſſus, tali inſcriptione notatus: ſervatur hactenus idem in horto religioſorum Mendicantium in eadem inſula poſito:

(*k*) *Metaphr. die 29. Junii.*

SEMONI SANCO DEO FIDIO SACRUM
SEX. POMPEIUS S. P. F. COL. MUSSIANUS
QUINQUENNALIS DECUR. BIDENTALIS
DONUM DEDIT

præfefert lapis ipſe baſim, ſuper quam ſtatua locata eſſet, ſed exigua; nec enim cum valde anguſta ſit, capax fuiſſe videtur alicujus ſimulacri humanæ ſtaturæ ſimilis. Ex hac igitur inſcriptione, tali loco reperta, dubitatio ejuſmodi animos illorum pulſavit: num nominis ſimilitudine Juſtinus ſit lapſus, ut Simoni mago dedicatum eſſe ſimulacrum exiſtimarit; quod Semoni Sango deo Fidio legebatur inſcriptum. Sed antequam ulterius progrediamur; ut hæc elucidemus, aliqua ad explicationem ejuſdem inſcriptionis afferamus.

LVI. Quinam fuerint dii Semones, ex Varrone

VI. *Simon Magus a Romanis conſecratus non eſt.*

A num. LIV. ad LIX. Statuam cum hac inſcriptione, SIMONI DEO SANCTO, Simoni mago poſitam fuiſſe, poſt Juſtinum Euſebius, Cyrillus, & alii referunt. Non deſunt tamen Viri eruditiſſimi, qui Juſtinum hominem Græcum errore deceptum putant, cumque cum vulgarem ac paſſim extantem epigraphen legiſſet, SEMONI DEO SANCTO, *Simonem* pro *Semone* accepiſſe. Certe, inquit Valeſius, in Animadverſ. Euſebianis lib.1. cap 13. ſtatua illa quam in inſula Tiberina viderat Juſtinus, non ita dudum effoſſa eſt cum hac inſcriptione; SEMONI SANGO DEO FIDIO. Sangus, Deus erat apud Sabinos, qui pactis & fœderibus præerat, a ſanciendo dictus. Unde etiam *Deus fidius* vocabatur a fide; quin etiam per eum jurare ſoliti erant Romani. Fefellerunt forſan Juſtinum Samaritani quidam, qui ſtatuam illam *Simoni* Samaritano poſitam fuiſſe ei perſuaſerunt. Quaſi vero Romani magum ac præſtigiatorem adhuc viventem conſecraſſent; aut quaſi Deum adjecto epitheto *Sanctum* vocaverint. Juſtinus itaque aut nominum vicinitate aut falſa relatione deceptus.

Digitized by Google

rone Fulgentius (*a*), ſic explicat: *Semones dici voluerunt deos, quos nec cælo dignos adſcriberent ob meriti paupertatem, ſicut Priapus, Hipporea, Vertumnus: nec terrenos eos deputare vellent, pro gratiæ veneratione, ſicut Varro in Myſtag. ait: Semoneque inferius derelicto, deum depinnato attollam orationis eloquio.* Hæc Fulgentius. Sangus vero Sabina lingua Hercules dicebatur, ut auctor eſt idem Varro (*b*): idemque in antiqais lapidibus Sancus ſcriptus reperitur, ſicut & in inſcriptione Reatina: SEMIPATRI SANCO; & Propertius (*c*):

(*a*) Fulgent. de priſco ſer.

(*b*) Varro de ling. Latin. lib. 4.

(*c*) Proper. lib. 4. de Herc. in fin.

Sic Sancum Tatia compoſuere Cures.

& Ovidius.

Quærebam Nonas Sanco Fidia ne ceferrem.

Legimus & inſcriptionem lapidis nuper reperti in Quirinali, in hortis Clericorum regularium, apud eccleſiam ſancti Silveſtri, his litteris exaratam, qua Sangum dici, & diſtinctum eſſe Sangum a Sancto, quo nomine etiam Herculem dictum volunt, facile poteſt intelligi.

SANGO SANCTO SAMON.
DAO FIDIO SACAUM
DECURIA SACERDOTUM BIDENTALIUM
RECIPERATIA VECTIGALIAUS.

Sed de Sacerdotio Bidentalium conſule Gellium (*d*). De ara erecta Romæ Semoni Sango meminit Dionyſius (*e*) Halicarnaſſæus; cui numini (ait Verrius) propter viam fit ſacrificium, quod fit proficiſcendi gratia: in quo mos erat, ut ſi quid ex epulis ſuperfuiſſet, igne conſumeretur, ut Macrobiua admonet.

(*d*) Gell. lib. 16. cap. 6.

(*e*) Dionyſ. l. 2.

LVII. Cæterum quod ad diluendam concitatam falſam ſuſpicionem pertinet: nulla quidem vel levia ſaltem ſuſpicio Juſtini animum moviſſe potuit, ut vel conjectura aliqua opinaretur Simoni mago ſimulacrum illud eſſe dicatum, quod Semoni Sango ea erat inſcriptione ſacratum. Et ut omittamus dicere de diverſorum nominum differentiis; jam cunctis notiſſimum erat, neminem inter deos fuiſſe recens recipiendum, niſi ex S. C. nec abſque ejuſdem auctoritate licuiſſe cuiquam rem ſacram facere, ſtatuas vel aras erigere. Quamobrem cum nec nomen Imperatoris, nec Senatus (ut in cæteris) ſed cujuſpiam tantum illius collegii ſacerdotis magiſtratu fungentis, donum illud offerentis, eſſet nomen expreſſum: nulla potuit in Juſtini animum ſuſpicio aſcendere, ut Simoni mago in deorum numerum recepto ea fuerit ſtatua conſecrata.

LVIII. Ad hæc: Quonam pacto, quæſo in his Juſtinus decipi potuit, qui non tantum

Gentilium philoſophiæ, ſed & ipſorum theologiæ eruditione non leviter tinctus, vel mediocriter imbutus, ſed egregie excultus & apprime eruditus erat, ut plane declarant ejus commentarii non modo ad Antoninum Pium, & ad Senatum Romanum, ſed ad Gentiles ipſos ſermo exhortatorius ſcriptus? Sed & quomodo idem ipſe non ea de Simone mago plus certo Romæ diu multumque verſatus explorata habuit, quæ non in angulo, vel coram ejus rei ignaris locutus eſt, ſed ad ipſum Romanum Imperatorem, ac filios Cæſares, necnon Romanum Senatum conſcripſit? Vel quonam pacto tam aperte teſtatus, a Senatu populoque Romano Simonem deum habitum, & ſtatua honeſtatum, cum hæc mox ſubdit? *Quocirca ut ſacer quoque Senatus & populus Romanus una vobiſcum poſtulata hæc noſtra cognoſcant; petimus ut ſi quis inter eos doctrinis illius detineatur, vero cognito, fraudem erroris effugere valeat; & ſtatuam, ſi vultis, abolete.* Hæc ipſe Juſtinus. Nunc vero dicant, velim, qui ſuſpicantur eum de ſtatua Semonia Sangi eſſe deceptum: numquid inter duos pontes tantum, an in uno Urbis loco ſimulacrum ejuſmodi viſebatur, cujus cultus & ſuperſtitio ab ipſia fere Urbis cunabulis a Sabinis illata, cum nomine creverat? certe fuiſſe etiam in Quirinali ejuſdem idoli cultum, ſecunda, quam poſuimus, inſcriptio, demonſtrat. Quid ergo Juſtinus unum ab Imperatore & Senatu petit abolendum, cum plura in Urbe eſſent ejuſdem idola, eodemque nomine ſimulacra notata? Sic enim Romæ creverat ſuperſtitio ut Dio (*f*) de his Claudii temporibus agens, hæc dicat: *Omnes jam ædes, omnia opera ſtatuarum & donariorum eſſent plena*, &c.

Diluctio objectorum.

(*f*) Dio l. 60.

LIX. Hæc ipſa itaque etſi ad tollendam omnem de ea re ſuſpicionem ſatis ſuperque videri poſſint; adhuc tamen & alia ſubinferimus. Jam vidimus, per Semonem Sancum Gentiles Herculem intellexiſſe: cujus ſimulacrum ſic conſueviſſe effigiari, ut a ceteris diis diſtinctum abſque ulla alia inſcriptione, ipſo ſolo intuitu facile cujuſnam eſſet, ab omnibus cognoſci poſſet, omnes credo etiam intelligere. Cæterum non in imagine Herculis, ſed Jovis Simonem, & ſcortum ſuum Helenam in Minervæ effigiem formatam adorari ſolitos, auctor eſt Irenæus (*g*), qui ſic ait. *Imaginem quoque Simonis habent factam ad figuram Jovis & Selenæ (alter Helenæ) in figuram Minervæ, & has adorant.* Auguſtinus (*h*) eadem in hæc verba: *Jovem ſe credi volebat, Minervam vero meretricem quamdam Selenem, quam ſibi ſociam ſcelerum fecerat; imaginesque & ſuam & ejuſdem meretricis diſcipulis*

Simon ut Jupiter coli voluit.

(*g*) Iren. lib. 1. c. 20. in fine.

(*h*) Auguſt. ad Quodvultdeum de hæreſ. 1.

ſuis præbebat adorandas, quas & Romæ tamquam deorum ſimulacra auctoritate publica conſtituerat: in qua urbe beatus Apoſtolus Petrus eum vera omnipotentis Dei virtute extinxit. Hæc Auguſtinus: ex quibus omnis plane ſuſpicio tollitur, ut in imagine Semonis Sangi dei Fidii, Herculis ſcilicet, potuerit Juſtinus decipi, qui probe noverat, Simonem gentilem ſuum (nam & ipſe Samaritanus erat) in effigie Jovis coli. Sed de his ſatis.

LX. *Quæ felicia hoc anno Romanis accidere.*

Agens Oroſius de Petri hoc anno in Urbem adventu, multa ſimul bona tunc Romæ divinitus eſſe conceſſa teſtatur: & inter alia admiratione quiddam dignum, ſcilicet quod hoc ipſo anno ſecundo Claudii (ut auctor eſt Dio *a*) accidit de Camillo Scriboniano Præfecto Dalmatiæ; quo adverſus Claudium rebellante, & milites ad defectionem ſolicitante, ipſa ſigna militaria, Aquilæ dicta, ſic ſolo affixa manſerunt, ut nulla vi militum dimoveri loco poſſent. Quo prodigio immutatus militum animus, in auctorem ſeditionis arma convertit: ſicque ingens bellum civile excitatum, ex inſperato divinitus fuit ſedatum. *Itaque* (inquit Oroſius *b*) *propter adventum Apoſtoli Petri, & tenera Chriſtianorum germina, vixdum adhuc pauca ad ſancta fidei profeſſionem erumpentia, hanc exorientem tyrannidem, & conſurgens iſtud civile bellum neget quiſquam divinitus fuiſſe compreſſum, qui præteritis temporibus de compreſſione bellorum civilium ſimile probarit exemplum?* Addit & id genus alia: quibus & adjicere potuiſſet (& ea quidem inſignia) quæ hoc ipſo anno facta eſſe Dio (*c*) teſtatur: nimirum Mauros primum a Suetonio, inde a Cneo Sidio admirabili quodam modo aqua divinitus impartita (licet magiæ res ſit adſcripta) fuiſſe penitus ſub Romana ditione redactos: quando eamdem Mauritaniam in duas provincias, Tingitanam, & Cæſarienſem, Claudius Imperator diviſit, eiſque equeſtris ordinis præfecit Romanos homines. Jam & paulo ante Sulpitius Galba Cattos vicerat; & inter alia ejus victoriæ inſignia, Aquilam militarem, quæ ſola e Variana clade ſupererat, ab hoſtibus vindicarat. Quo item tempore & P. Gabinus Marſos ſuperavit. Hæc omnia Dio (*d*). Sed his, quaſi levibus, non attendimus.

(*a*) *Dio lib. 60. Suet. in Claudio c. 13. Plin. lib. 3. ep. 16.*

(*b*) *Oroſ. lib. 7. c. 7.*

(*c*) *Dio lib. 60.*

(*d*) *Dio ibidem.*

LXI. *Petrus Romæ apud Pudentem.*

Cum vero Romam perveniſſet Petrus; antequam Gentilibus Evangelium prædicaret, ad contribules ſuos divertiſſe Judæos, exiſtimamus. Incolebant illi regionem Tranſtiberinam jam ab Auguſti temporibus, ut auctor eſt Philo (*e*), cui & Ethnici ſcriptores conſentire videntur, ut Martialis (*f*), & alii, quorum ſuperius mentio facta eſt. Cæterum ubi Petrus Evangelium prædicans Gentilibus Romanis innotuit, non amplius apud Judæos permiſſus eſt agere, ſed a Pudente ſenatore, qui Chriſto credidit, in domum ſuam exceptus eſt, quæ erat in Viminali, ubi poſtea Titulus eſt erectus, Paſtoris nomine nuncupatus. Quæ autem ab eo poſt hæc acta ſint; quomodo ſcilicet verbi Dei prædicatione complures ad Chriſti fidem convertit, atque Romanam erexit Eccleſiam: ſequenti anno, quo id fieri contigit, ſuo loco fuſius enarrabimus; interea vero reliqua hoc anno geſta recenſere pergamus.

(*e*) *Philo de legat. ad Caium.*

(*f*) *Martial. l. 1. Epigr.*

LXII. *De fame totius orbis.*

Hoc igitur eodem anno ſecundo Claudii Imperatoris, univerſus terrarum orbis ingenti fame vexatur, illa nimirum quam prænuntiarat apud Antiochenos Chriſtianus Agabus propheta, de quo ſic ſcribit Lucas (*g*): *In his autem diebus ſupervenerunt ab Hieroſolymis prophetæ Antiochiam: & ſurgens unus ex eis, nomine Agabus, ſignificabat per Spiritum famem magnam futuram in univerſo orbe terrarum, quæ facta eſt ſub Claudio.* Hæc Lucas. Scimus Euſebium (*h*), & qui eum eſt ſecutus, Oroſium (*i*), & complures alios aſſerere, dictam de fame Orbis cladem incidiſſe in annum quartum Claudii Imperatoris: re tamen accurate perſpecta, ſecundo potius quam quarto ejuſdem Imp. anno eam contigiſſe comperimus. Dio enim Caſſius (*k*), qui ex Urbis Faſtis Romanam hiſtoriam per ſingulos annos contexuit, nullam aliam ſub Claudii Imperio factam eſſe famem recenſet,

(*g*) *Act. 11.*

(*h*) *Euſebius in Chron.*

(*i*) *Oroſ. lib. 7. cap. 6.*

(*k*) *Dio Caſſ. hiſt. lib. 60.*

VII. *Imperante Claudio fames ſæpe graſſata eſt.*

Ad num. LXII. & ſeq. Romæ ſecundo Imperii Claudii anno, ut prodit Dio lib. 68. ingenti fame exorta, Imperator, ut copiæ alimentorum proſpiceret, portum Oſtiæ extruxit, *opus ægre poſt undecim annos* abſolutum, *quamvis continuis triginta hominum millibus ſine intermiſſione operantibus*, inquit Suetonius in Claudio cap. 20. Porro de ea fame hoc anno agit Dio, non quod revera tunc inceperit, ſed quod magis ea tunc ſævierit. Mediobarbus enim Nummum hujus Imperatoris exhibet inſcriptum: TI. CLAUDIUS CÆSAR. AUG. Cernitur vas frumentarium ſpicis replenum. In poſtica: PON. M. TR. P. IMP. COS. DES. IT. S. C. Nummus ſuperiori anno percuſſus, cum præſenti Conſul iterum fuerit. Exiſtimavit Baronius hanc famem, eam eſſe, quam prænuntiavit Agabus Propheta, de qua Lucas Act. 11. & Suetonius in Claudio cap. 18. Sed regnante Claudio, fames ſæpius graſſata eſt. Prima fames contigit anno Imperii Claudii primo & ſecundo, ut mox dixi. Extat apud Mediobarbum in Numiſmatis Imperatorum Claudii Nummus inſcriptus, TI. CLAUDIUS CÆSAR. AUG. Cernitur vas frumentarium. In poſtica, PON. M. TR. P. IMP. COS. II. S. C. Qui Nummus ad oſtendendam Principis providentiam hoc anno, quo ſecundum Conſulatum geſſit, percuſſus; quemadmodum, quem jam retuli, anno ſuperiori. Propagata ea fames in annum ſequentem, ut indicat Nummus ab eodem Mediobarbo exhibitus, in quo habetur, TI. CLAUDIUS CÆSAR AUG. Repræſentatur vas frumen-

Google

ſet, niſi hoc ſecundo anno Claudii, quo egregiam ab Imperatore dicit navatam operam, ne Urbs fame periret: tunc enim Romanum portum extruendi initum ab eo eſſe conſilium tradit: commendat & Suetonius (a) ejuſdem Imperatoris in annona procuranda ſolertiam. Sic igitur, Dione auctore, quem magis conſentire Actis a Luca conſcriptis reperimus, hoc ipſo anno ſecundo Claudii eam ab Agabo propheta anno præterito prædictam totius Orbis famem referimus.

(a) Sueton. in Claudio c.18.

LXIII. Meminit & ejuſdem tam diræ famis Joſephus (b) his verbis: *Cum enim per id tempus civitas gravi fame premeretur, & multi perirent alimentorum inopia; Regina Helena ex ſuis alios miſit Alexandriam, comparaturos vim magnam tritici, alios in Cyprum, qui copiam ficuum paſſarum inde adveherent: quibus omnibus brevi reverſis, cibos egenis diſtribuit, atque hoc beneficio memoriam immortalem ſibi apud noſtram gentem peperit. Filius quoque ejus Izates, comperto quanta fame laboraret ille populus, multum pecuniæ miſit Hieroſolymitanorum primatibus.* Hæc Joſephus, qui de eadem Helena quam Adiabenorum dicit fuiſſe Reginam, quomodo una cum filio ad Judæorum religionem tranſierit, paulo ſuperius prolixam recenſet hiſtoriam. Verum, quoniam Paulus Oroſius (c) & alii eum ſecuti, eamdem Reginam ejuſque filium ad Chriſtianam fidem converſos eſſe teſtantur; utriuſnam partis ſint potiora jura, eſt exacte perveſtigandum. Ut igitur res ipſa certior habeatur, quomodo a Joſepho (d) deſcribatur, in primis hic recitemus.

(b) Joſeph. ant. lib. 20. c. 2.

De munificentia Helenæ Reginæ Adiabenorum.

(c) Oroſ. lib. 7. c. 6. Ado in Chron. & alii.

(d) Joſeph. ant. lib. 20. cap. 2.

LXIV. *Per idem tempus*, inquit, *Adiabenorum Regina Helena & Izates ejus filius ad religionem Judæorum ſe contulerant propter talem cauſam.* & infra: *Eo tempore, quo Izates apud Spaſini caſtrum agebat, Judæus quidam mercator, Ananias nomine, familiaritatem nactus regiarum mulierum, docebat eas veri Dei cultum ritu Judaico: per has deinde cum Izatæ innotuiſſet, ipſum quoque in eamdem opinionem traduxit: acceptamque a patre in Adiabenam comitatus eſt, magnis precibus pertractus. Forte autem acciderat, ut etiam Helena ab alio quodam Judæo inſtituta, leges divinitus traditas complecteretur. Izates porro novus Rex poſtquam in Adiabenam reverſus offendit fratres & cognatos in vinculis, tulit id ægerrime, Et cum occidere hos, aut vinctos ſervare, vetaret pietas: contra, affectos injuria dimittere, parum tutum videretur, ne quando de vindicta cogitarent: partem eorum una cum propriis filiis Romam ad Claudium Cæſarem miſit, partem ad Artabanum Parthum, futuros utrobique obſides. Cognito deinde quod mater multum delectaretur Judæorum moribus, dedit operam ut & ipſe ad eam religionem tranſiret. Cumque exiſtimaret ſe non eſſe perfectum Judæum, niſi circumcideretur, paratus erat & hoc facere. Quod poſtquam mater reſcivit, conabatur impedire, periculoſum eſſe dictitans: Multum enim eam rem alienaturam ſubditorum animos, ſi eum ad externos ritus deſciſcere cognoſcerent; neque ullo pacto laturos Judæum in regio ſolio. Sic illa aliquantiſper cupiditatem ejus retinuit. Rex cum Anania contulit conſilium: qui matris ſententiam comprobans, minatus eſt ſe eum relicturum, niſi ab hoc propoſito deſiſteret: timere enim ſe, ne ſi occulta perferrentur in vulgus, ipſe abriperetur, daturus pœnas, ut auctor omnium, qui non docenda Regem docuerit. Licere autem etiam abſque circumciſione Deum pie colere, ſi Judæorum inſtituta placeant: in hoc magis ſitam religionem, quam in circumciſione corporis: daturumque Deum veniam, ſi neceſſitate coactus ſignaculum id omitteret, metu ne qua exoriatur ſubditorum defectio. His verbis tum perſuaſit Regi quod voluit.*

Quomodo Helena ad Judæos tranſiit.

Ali-

mentarium. In poſtica, PON. M. TR. P. IMP. P. P. COS. III. S. C. Secunda fames anno quarto Claudii exorta, ut Euſebius in Chronico & Oroſius lib. 7. teſtantur. Ea in ſequentes annos etiam propagata, ut liquet ex Joſepho lib. 20. Antiquit. cap. 2. ubi ait, Helenam Adiabenorum Reginam Hieroſolymam veniſſe, *cum per id tempus civitas gravi fame premeretur, & multi perirent alimentorum inopia*. Quod anno ſexto Claudii accidiſſe, eodem anno oſtendam. Tertio Euſebius in Chronico juxta editionem Scaligeri anno Abrahami 2065. qui Kalendis Octobris anni Chriſti XLV-II. inchoatur, ait: *Fames facta in Græcia, modius ſex drachmas venundatus eſt*. Tum anno X. Claudii Euſebius habet: *Magna fames Romæ*, de qua ſuſe Oroſius citatus, qui ait, eam decimo Claudii anno graſſatam eſſe. Denique Tacitus lib. 12. Claudio IV. & Orfito Coſſ. anno nempe Claudii undecimo, ait: *Frugum quoque egeſtas, & orta ex eo fames, in prodigium accipiebatur*. Porro fames ab Agabo prædicta pertinet ad annum Claudii quartum, ut Euſebius in Chronico & Oroſius lib. 7. citati. Quod ita intelligendum, ut eo anno cœperit, annoque Claudii ſexto, quo Helena Regina Hieroſolymam venit, adhuc ſævierit. Petavius lib. 11. de Doct. Temp. cap. 12. inquit, famem illam, de qua Joſephus, eandem non eſſe cum ea quæ Act. 11. memoratur, quod prior vivo adhuc Agrippa Rege, poſt annum tertium Claudii mortuo, ſerpſerit; & Joſephus ubi de quinto Claudii anno locutus eſt, referat famem incidiſſe, cui opitulata eſt Helena Adiabenorum Regina. Sed, ut recte vidit Uſſerius in Annal. Veteris & Novi teſt. eadem fames, quæ anno Claudii quarto cœpit, duobus inſequentibus annis Hieroſolymam adhuc afflixit, ideoque una eademque cenſenda cum fame, cujus Lucas in Actis Apoſtolorum meminit. Vide dicta anno ſexto Claudii.

VIII. Vibius Marſus Petronio in adminiſtranda Provincia Syria ſucceſſit, ut colligitur ex Joſepho

lib.

LXV. De converſione regis ad Judaiſmum. *Aliquanto autem poſt (nondum enim cupiditas hæc exciderat) alius quidam Judæus e Galilæa profectus, Eleazarus nomine, legis valde peritus habitus, eum ad rem perficiendam impulit: ad ſalutandum enim Regem admiſſus, eum cum offendiſſet legentem ſacra Moyſis volumina; Neſcis, inquit, o Rex quantam injuriam legi, & per hanc Deo facias: nec enim ſatis eſt decreta ejus noſſe, ſed præſtat imperata ejus facere. Quamdiu manebis incircumciſus? Si numquam legiſti legem circumcidi jubentem, nunc certe lege, ut ſcias quanta ſit impietas eam omittere. His auditis, Rex non diſtulit negotium; ſed ſecedens in aliud cubiculum, accito chirurgo, fecit quod juſſus eſt. Deinde accerſita matre & Anania, indicavit eis quid actum ſit: quos continuo ſtupore ac metus non mediocris corripuit, ne ſi res perveniret ad vulgi notitiam, Rex principatum amitteret, non ferentibus populis imperium viri alienis religionibus dediti: ſibi quoque videbant imminere periculum, ut conſciis & auctoribus ejus conſilii. Sed Deus providit, ne eveniret quod illi timuerant; nam ex multis periculis & ipſum Izatem eripuit, & ejus liberos, & in rebus dubiis & deſperatis incolumitatem eis expediens, & oſtendens quod ad ſe reſpicientibus, ſibique uni fidentibus, pietatis fructus integer maneat.* Hæc Joſephus; qui & ſubdit de acceſſu eorum Hieroſolymam ad templum hoc ipſo anno, quo fames illa magna ingruebat.

LXVI. Certe dum hæc mecum reputo, & altercationes illas inter eos de circumciſione, neceſſaria eſſet necne, mente conſidero; illæ ipſæ mihi viſæ ſunt, quæ inter Apoſtolos diu agitatæ fuerunt uſque ad Concilium Hieroſolymis celebratum, de quo ſuo loco dicemus. Nec quemquam Judæorum umquam reperi, qui abſque circumciſione poſſe falvari quempiam affirmaret, lege (a) expreſſe dicente: *Maſculus, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo: quia pactum meum irritum fecit.* Hæc (inquam) ipſa me in eam partem magis adducunt, ut exiſtimem hos (ut ſcribit Oroſius) fuiſſe Chriſtiana fide imbutos. Verum nec id quidem auderem omnino affirmare; præſertim cum unde id acceperit Oroſius, non invenerim: eadem enim recitans Euſebius (b), nihil præter quod a Joſepho eſt dictum, apponit. De eadem Helenn idem ſcribit Joſephus (c): ſtruxiſſe ſibi ac filio honorificum ſepulcrum, tribus pyramidibus nobilitatum, tertio ſtadio ab urbe Hieroſolymitana diſſitum: quæ (dictu certe mirabile) poſt tot clades ac funera Hieroſolymorum, adhuc temporibus Conſtantini, immo & Theodoſii, extabant integra. Nam de his Euſebius (d): *Helenæ vero, cujus apud hunc ſcriptorem ſit mentio, columellæ illuſtres illæ quidem & eximiæ in ſuburbiis Æliæ civitatis cernuntur.* Et S. Hieronymus (e), cum agit de Paula: *Ad lævam, inquit, Mauſoleo Helenæ derelicto, quæ Adiabenorum Regina in fame populum frumento juverat, ingreſſa eſt Hieroſolymam.*

(a) Geneſ. 17.

(b) Euſeb. l.2. hiſt. cap.12.

(c) Joſeph. ant. lib. 20. c.2.

Sepulchrum Helenæ & filii.

(d) Euſeb. l.2. c.12.

(e) Hier. ep.27.

LXVII. De collecta facta Antiochiæ. Ea igitur urgente fame, qui erant Antiochiæ Chriſtiani, collectas pecunias ad Chriſtianos qui erant in Judæa, per Barnabam & Saulum miſerunt. Tenebantur quidem majori inopia adſtricti Chriſtiani, qui in Palæſtina erant, cæteris omnibus: nam in ea quæ poſt necem Stephani in eos eſt excitata, perſecutione, loco pulſi; ſi quæ illis reſidua erant bona amiſerunt: de his enim meminit ſcribens Paulus (f) ad Hebræos, cum ait: *Rapinam bonorum*

(f) Hebr. 10.

Petronio Syriæ Legato Vibius Marſus, ſuccedit. lib.20. Antiquit. cap.6. a quo eum removit Claudius Aug. poſt mortem Agrippæ Senioris, ſubſtituto in ejus locum Caſſio Longino, ut teſtatur Joſephus initio libri vigeſimi Antiquit. ubi ait, Claudium hoc memoriæ Regis amici tribuiſſe, *a quo vivo adhuc per litteras ſæpe rogatus fuerat, ut Marſum amoveret ab adminiſtratione rerum Syriæ.* Tacitus tamen lib.11. Annal. ſcribit, anno, quo Ludi ſeculares celebrati, anno nempe Chriſti XLVII. Marſum in Syria Legatum copiis præfuiſſe. Hinc factum, ut ex recentibus Hiſtoricis alii Joſephum, alii Tacitum erraſſe ſcribant. Toinardus tamen V. C. mecum communicavit Caji Caſſii Longini Marſi ſucceſſoris Nummum, qui Joſephum adverſus Tacitum tuetur: legitur enim in eo annus Antiochenus XCIV. Deducta ea epocha ab anno Urbis DCCV. percuſſuſque Nummus ille anno Urbis DCCXCVIII. aut inſequenti, anno nempe Chriſti XLV. aut XLVI. Erravit itaque Tacitus, niſi forſan copiæ militares Vibio Marſo permiſſæ fuerint; Syriæ vero executio Longino conceſſa; quod de Cincio & Corbulone factum, Tacitus lib.15. notavit. Baronius in Annalibus initium Marſi in annum præcedentem confert, & in ejus fine conſignando Joſephum ſequitur, non advertens Joſepho Tacitum contrarium eſſe. Em. Card. Noriſius in Differt. III. de Epocha Syro-Macedonum pag.155. ubi eumdem nummum exhibet, Tacitum & Joſephum de annis Syriacis regiminis Marſi inter ſe non diſcrepare oſtendit, quod Tacitus uno Hiſtoriæ filo varia ibidem narret. Præterea demonſtrat Caſſium Longinum anno Urbis conditæ DCCXCVIII. qui exorditur anno Chriſti XLV in Vibii Marſi locum ſubrogatum fuiſſe, quod Joſephus loco citato ſcribat, *defuncto Rege Agrippa* Claudium Imp. miſiſſe ſucceſſorem Marſo Caſſium Longinum, & Agrippa Rex anno Chriſti XLIV. mortuus fuerit, ut eo anno cum Baronio num.II. dixi. Cæterum Præfectura Caſſii Longini haud diuturna fuit: Tacitus enim lib.12. ad annum Urbis DCCCIV. laudat *T. Vinidium Quadratum* Præſidem Syriæ, qui ideo anno Chriſti LI. jam eam Præfecturam gerebat. Hunc tamen nonniſi librariorum errore T. Vinidium appellatum fuiſſe demonſtrat Card. Noriſius citatus pag.157. tam ex MS. codice Biblioth. Mediceæ, quam ex egregia inſcriptione in qua appellatur C. Ummidius Durmius Quadratus, de quo anno LX. agemus.

Baron. 20. 43. num. 9. & an. 46. num. 8.

norum veſtrorum cum gaudio ſuſcepiſtis. Quorum cauſa idem Apoſtolus poſtea, cum eſſet in Macedonia, ab Eccleſiis collectam item exegit. De hoc itaque pio fraternæ charitatis officio ab Antiochenis

(a) *Act.* 11.

exhibito, hæc ſcribit Lucas (*a*) poſt relatam ab Agabo prænuntiatam famem: *Diſcipuli*, inquit, *prout quis habebat, propoſuerunt ſinguli in miniſterium mittere habitantibus in Judæa fratribus: quod & fecerunt, mittentes ad ſeniores per manus Barnabæ & Sauli.* Quod vero mox poſt hæc narrata, de Jacobi martyrio & Petri carcere Lucas ſubdat hiſtoriam; non ſic accipiendum quis putet, ut ante advenerit fames illa: ſed quod meminiſſet de Agabi prophetia; de ea ab illo prædicta, quæ ſequenti anno ſubſecuta eſt, fame, adjunxit hiſtoriam.

LXVIII. Vſus collectarum in eccleſia.

Hæc prima pro indigentibus fratribus reperitur in Eccleſia ex multorum collatione ad uſum pauperum facta collecta. Paulus (ut diximus) & in his multus fuit: nam & indicebat, & colligebat, atque (ut hic etiam feciſſe traditur) ad fratres perferebat egentes. Ex ejuſmodi ſacris Apoſtolicis inſtitutionibus remanſit in Eccleſia Romana laudabilis illa conſuetudo, ut ipſe Romanus Pontifex pro concione ad certam diem faciendas collectas indiceret;

(b) *Leo ſerm.* 2. 3. 5. *de collect.*
(c) *Serm.* 5.

quod demonſtrant complures S. Leonis (*b*) Papæ ſermones, Pro collecta, inſcripti: idemque (*c*) in uno ex illis hæc ait: *Et ideo, dilectiſſimi, ſatisfiat Apoſtolicis inſtitutis: & quia die Dominica prima eſt futura collectio, omnes vos devotioni voluntariæ præparate, ut unuſquiſque ſecundum ſufficientiam habeat in ſacratiſſima oblatione conſortium.* Conſuevit namque die Dominico collecta fieri in Eccleſia ex Apoſtolica inſtitutione: Paulus enim eam regulam præſcripſit Corinthiis, dicens (*d*):

(d) 1. *Cor.* 16.

De collectis autem, quæ fiunt in ſanctos, ſicut ordinavi Eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite. Per unam ſabbati, &c.

LXIX.

Cum vero ejuſmodi laudabilis conſuetudo Conſtantinopoli exoleviſſet, Joannes

(e) *Chryſoſt. ſer. de eleemoſ. & de collat.*
Gazophylacia in Eccleſiis.

Chryſoſtomus diligentius reſtituendam curavit, dum de ea re inſignem habuit (*e*) orationem; qua etiam more majorum Dominico eſſe faciendam die præcepit: idemque etiam meminit de antiquo eccleſiarum uſu, qui hactenus perdurabat, ut & in eccleſiis eſſent Gazophylacia, in quibus oblatæ pecuniæ conderentur, quæ a

(f) *Cypr. lib. de oper. & eleem.*

Cypriano (*f*) Corbona nuncupantur, qui de his ait: *Locuples & dives es, & Dominicum celebrare te credis, quæ Corbonam omnino non reſpicis.* In quos uſus collatæ eleemoſynæ inſumerentur, ſubdit his verbis: *Cumque univerſa quæ dantur, pupillis & viduis conferantur, dat illa, quam oportebat accipere.* Paulinus (*g*) menſam appellat locum in eccleſia poſitum ad recipiendas Fidelium eleemoſynas;

(g) *Paulin. epiſt.* 32.

qui de earum uſu agit his verbis: *Hoc exemplo, dilectiſſimi, cavere debemus, ne damnum animæ & diſpendium ſalutis adeamus, negligentes in eccleſia poſitam a Domino menſam indigentibus, quam deſpicientibus oculis intuemur, aut aridis manibus præterimus:* & paulo poſt: *Non patiamur ergo menſam Domini & nobis vacuam, & egentibus inanem relinqui, & viſui ſtare tantum, non uſui.*

LXX.

(h) *Juſtin. orat. ad Anton. Pium.*
Pecunia oblata in quem uſum erogabatur.

Sed ante hos omnes Juſtinus (*h*) martyr hæc quoque de collatæ pecuniæ uſu: *Quod ita colligitur, apud Præpoſitum deponitur, atque ille inde opitulatur pupillis, & viduis, & his qui propter morbum vel aliam aliquam cauſam egent, quippe ia vinculis ſunt, & peregre venientibus hoſpitibus: & (ut ſimpliciter dicam) indigentium is omnium curator eſt.* Sed & Tertullianus (*i*) de iiſdem agit in hæc

(i) *Tertull. in Apolog. c.* 39.

verba: *Neque enim pretio ulla res Dei conſtat: etiam ſi quod arcæ genus eſt, non de ordinaria ſumma, quaſi redempta religionis congregatur: modicam unuſquiſque ſtipem menſtrua die, vel cum velit, ſi modo velit, & ſi modo poſſit, apponit: nam nemo compellitur, ſed ſponte confert. Hæc quaſi depoſita pietatis ſunt: nam inde non epulis, nec potaculis, nec ingratis voratrinis diſpenſatur, ſed egenis alendis humandiſque, & pueris & puellis re ac parentibus deſtitutis, jamque domeſticis ſenibus, item naufragis, & ſi qui in metallis, & ſi qui in inſulis, vel in cuſtodiis, duntaxat ex cauſa Dei ſectæ, alumni confeſſionis ſuæ fiunt. Sed ejuſmodi vel maximæ dilectionis operatio notam nobis inurit penes quoſdam: Vide, inquiunt, ut invicem ſe diligunt.* Hucuſque Tertullianus.

LXXI. Indicenda novæ collectæ cauſa.

Erant itaque (ut dictum eſt) ejuſmodi Gazophylacia in quotidianum pauperum uſum deſtinata: ceterum ſi quæ nova neceſſitas emerſiſſet, quæ conſuetarum eleemoſynarum collationem excederet: tunc Epiſcopus novam inter Fideles collectam indicebat. Eſt de his exemplum Cypriani (*k*) Epiſcopi Carthaginenſis, qui quan-

(k) *Cyprian. epiſt.* 60.

tumlibet (ut nuper vidimus) haberet in uſum pauperum in eccleſia paratam Corbonam ad eleemoſynas excipiendas, novo tamen ſuperveniente caſu de Chriſtianis a barbaris captis pecunia redimentis, collectam indixit; cujus exemplo id ipſum ceteri collegæ Epiſcopi præſtitere: ex qua ingentem vim pecuniarum collectam miſit ad redimendos captivos, ut ejus epiſtola ad fratres coepiſcopos ſcripta teſtatur.

LXXII. Collecta an invitis juſſa exigi.

Cum vero poſtea jam ardens illa charitas Chriſtiana repeſceret: cum aliqua urgeret neceſſitas, ſic indicebatur collecta, ut etiam veluti jure regio exigeretur compellerenturque laici ad ejuſmodi præſtandam collationem. Eſt enim de his exemplum apud S. Gregorium Papam (*l*)

(l) *Gregor. regiſt. lib.* 7. *epiſt. ult.*

ſic ad Conſtantium Mediolanenſem Epiſcopum pro Philagrio ſcribentem: *Indicavit præterea dictus portitor, quod collecta facta inter alios civitatis Januenſis habitatores, ipſe dare pariter compellatur: & miramur, quod qui magis miſericordia dignus eſt, vobis præſentibus prægravetur. Quod ſi ita eſt, denuo ab eo per quemlibet exigi veſtra ſanctitas non permittat. Quia eum quem cæcitas ſua gravat, inhumanum nimis eſt in collatione affligere: cui, ſi eſſet magna neceſſitas, debuit ex collatione miſereri.* Hæc Gregorius. Ad hæc ſpectat illud Concilii Turonenſis (*a*) decretum, quo Epiſcopi in hunc modum voluerunt pauperibus eſſe conſultum: *Ut unaquæque civitas pauperes & egenos incolas alimentis congruentibus paſcat ſecundum vires: ut tam vicini presbyteri quam cives omnes ſuum pauperem paſcant: quo fiet, ut ipſi pauperes per civitates alienas non fatigentur.* Hæc canon.

(*a*) Concil. Turon. 2. c. 5.

LXXIII. Uſus colligendi pecuniam & mittendi Hieroſolymam.

Sed ut ad propoſita de collecta Hieroſolymam perferenda redeamus: perduravit ea pia conſuetudo in Eccleſia Catholica, ut majorum exemplo, Chriſtiani ex pluribus locis ad eos qui Hieroſolymis eſſent egentes, mitterent eleemoſynam. Quam quidem laudabilem conſuetudinem ad Theodoſii tempora perdurantem nequiſſimus Vigilantius eſt conatus evertere: quem ardenti zelo Hieronymus (*b*) redarguit; qui & inter alia: *Hæc in Judæa*, inquit, *uſque hodie perſeverante conſuetudine, non ſolum apud nos, ſed & apud Hebræos; ut qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & partem non habent in terra niſi ſolum Deum, ſynagogarum & totius Orbis foveantur miniſteriis.* Sed de collectis jam ſatis.

(*b*) Hieron. ad Vigilant.

LXXIV. Nunc ut ad reliquas res geſtas Orientalis Eccleſiæ redeamus: vidimus, auctore Luca (*c*), tempore ingentis illius famis quæ univerſum pervaſit Orbem (quam anno ſecundo Claudii, non autem quarto, ut multi opinati ſunt, contigiſſe, ſuperius demonſtravimus) Barnabam (*d*) & Saulum in Judæam Antiochia miſſos eſſe, ut collectam deferrent pecuniam Chriſtianis in Judæa habitantibus: quos eo peracto officio, iterum Antiochiam reverſos eſſe, aſſumpto ſecum Hieroſolymis Marco; ac denique admonente Spiritu ſancto, communi illius Eccleſiæ conſenſu, accepta manus impoſitione, ad prædicandum Evangelium mancipatos, Lucæ Acta teſtantur. Hæc autem eodem anno ſecundo Claudii, quo profecti ſunt Hieroſolymam, contigiſſe, veritati magis conſentaneum eſſe videtur; nec eos diutius Antiochiæ eſſe moratos. Nam cum Lucas ibi tradat, eos Antiochiæ annum integrum, antequam Hieroſolymam peterent, eſſe verſatos: ſi redeuntes illuc, longiori tempore ibidem permanſiſſent, æque (quod prius fecerat) id dixiſſet, ut par eſt credere. Sed audiamus ipſum: *Barnabas*, inquit, *& Saulus reverſi ſunt ab Hieroſolymis expleto miniſterio, aſſumpto Joanne, qui cognominatus eſt Marcus. Erant autem in Eccleſia, quæ erat Antiochiæ, prophetæ & doctores, in quibus Barnabas, & Simon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenenſis, & Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Miniſtrantibus autem illis Domino, & jejunantibus, dixit illis Spiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos. Tunc jejunantes, & orantes, imponenteſque eis manus, dimiſerunt illos. Et ipſi quidem miſſi a Spiritu ſancto abierunt Seleuciam, & inde navigaverunt Cyprum.* Hæc Lucas. Eo quidem tunc ipſo ritu tum Saulum tum Barnabam initiatos eſſe Apoſtolatu, nemo eſt qui dubitet: unde Chryſoſtomus (*e*) de Paulo: *Ordinatur in Apoſtolum, ut cum poteſtate prædicet.* Quoniam vero iidem ſuper numerum duodenarium ad Apoſtolatum fuerunt allecti, ea de cauſa idem Paulus (*f*) ſe abortivum nominat, hoc eſt, extra numerum: tradit enim Suetonius (*g*), Senatores illos appellari vulgo ſolitos abortivos, qui ſupra numerum per gratiam in Senatum allegebantur. Cum itaque quibus ritibus initiarentur qui mittendi eſſent Apoſtoli, Lucas ſatis expreſſiſſe videatur; neceſſario nobis & ex inſtituto incumbit, de ejuſmodi Apoſtolicis inſtitutionibus ab Eccleſia poſtea uſu receptis atque ſervatis, paulo fuſius agere.

(*c*) Act. 11.

(*d*) Act. 11. 12. & 13.

De Apoſtolatu Pauli & Barnabæ.

(*e*) Chryſoſt. in Act. Apoſt. hom. 27.

(*f*) 1. Cor. 15.

(*g*) Suet. in Octav. c. 35.

LXXV. Et quod in primis occurrit: cum ejuſmodi ordinationem factam dicat Lucas monente Spiritu ſancto; multis conſtat exemplis, hæc officia nonniſi præcedentibus divinis revelationibus ab Apoſtolis peragi ſolita; unde Paulus (*h*) ad Timotheum ſcribens, eadem illa quæ in ſua ipſius ordinatione præceſſerant, in memoriam revocans, ait: *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per Prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterii*; & iterum: *Hoc præceptum commendo tibi, ſecundum præcedentes in te prophetias.* Cujus quidem gratiæ nec Eccleſia poſtea expers fuit, quoties humana affectio ceſſavit & gratia; unde Joannes Chryſoſtomus (*i*): *Tunc quidem nihil fiebat humanum: ſacerdotes enim ex prophetia veniebant; & ita quidem ut pridem fiebat, ita & nunc fieri etiam, quoties ab humana paſſione alieni, hujuſmodi electiones celebramus; cum nihil omnino ſæculare, nihil temporale intuemur, neque ad gratiam, neque ad odium facimus.*

(*h*) 1. Tim. 5.

Ordinationes quales fieri ſolitæ ab Apoſtolis.

(*i*) Chryſoſt. hom. 5. in 1. epiſt. ad Timoth.

LXXVI. Apoſtolatus non ſpontaneus.

Iiſdem inſuper ſacris Apoſtolicis inſtitutis ſtabilis firmaque a cunctis regula obſervanda proponitur, quæ & hactenus in Eccleſia Catholica inviolabili obſervatione tenetur, qua potiſſimum Catholici ab hæreticis diſcriminantur: nimirum, ut cujus-

juſvis meriti atque præſtantiæ vir fuerit, non ſua ſponte prædicationis munus ſuſcipiat; ſed donec ab Eccleſia mittatur, ab eaque ſacris functionibus initietur, ſicque initiatus, prædicationi Evangelii mancipetur, expectet. Ecce tibi Paulus (ut modo de Barnaba taceamus) quantumlibet a Deo Patre & Chriſto ejus Filio ad obeundum munus Apoſtolatus eſſet electus (quod & ipſe *a*) teſtatur ſic dicens: *Paulus Apoſtolus non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Jeſum Chriſtum & Deum Patrem*; & ut in ejus electione ac probatione univerſa oſtendatur Trinitas operata, vero certoque Spiritus ſancti ſuffragio ad idem miniſterium aſſumi juſſus: idem ipſe tamen qui tantus erat, niſi ab Eccleſia ſacris initiatus antea ritibus, ab eademque miſſus, non eſt profectus.

(a) Galat. 1.

LXXVII. De ordinibus & officiis Eccleſiaſticis.

Ejuſmodi ſacra functio qua quis in aliquem Eccleſiaſticum ordinem cooptatur, Ordinatio a majoribus dici conſuevit, Ordineſque gradus illi, quos ſic initiati pro diſtinctione munerum Eccleſiaſticorum aſſequi conſueverunt: vox ipſa tam in veteri Teſtamento quam novo frequentius uſurpata, & ad diſcriminationem laicorum adhibita eſt. Sicut enim olim non tantum apud Judæos, qui divina lege regebantur, ſed apud Gentiles ipſos, inter ſacra atque profana, & inter ſacros & non ſacros viros diſtinctio eſt ſemper adhibita: ita & in Eccleſia Chriſti idem naturali & divino jure probatus uſus permanſit, Chriſti Domini noſtri in primis auctoritate firmatus, ac penitus ſtabilitus, dum e fideli populo Apoſtolos duodecim, & diſcipulos ſeptuaginta duos electos eoſdem ſacris functionibus mancipavit. Quod & conſtat ab Apoſtolis eſſe factum, dum liquet ab eis ordinatos Epiſcopos, Presbyteros, atque Diaconos: ſicque ut miniſteriorum, ita & nominum eſt facta diſtinctio; ac primum generalis illa, laicorum, & clericorum. Laici enim communis populus dictus eſt: nam λαὸς, idem eſſe apud Græcos quod apud Latinos populum, omnes intelligunt; & κλῆρον, idem eſſe quod ſortem, nomen ab Apoſtolis acceptum: nam & Petrus (*b*) de Juda: *Sortitus eſt*, inquit, *ſortem miniſterii hujus*. Idemque (*c*) ad Simonem magum, munus imponendi manus ab eodem Petro pecunia expoſcentem: *Non eſt*, inquit, *tibi pars, neque ſors in ſermone iſto*. Idemque clerus, qui eſt a populo communi diſtinctus generali nomine Ordinis appellatur. Unde Tertullianus (*d*): *Differentiam*, inquit, *inter ordinem & plebem conſtituit Eccleſiæ auctoritas, & honor per ordinis conſeſſum ſanctificatus a Deo*: ſanctificatum ait a Deo honorem per ordinis conſeſſum tributum, quod in ordine Eccleſiaſtico eſſet ſecundum diverſos gradus officiorum diſtinctio, & honoris prærogativa, adeo ut generalis ordo clericorum in plures eſſet diſtinctus ordines, quibus ſingulis eſſet ſpecialis adſcripta functio, & miniſterium attributum. Et licet in novi Inſtrumenti divinis ſcripturis nonniſi de Epiſcopis, Presbyteris, ac Diaconis ab Apoſtolis ordinatis mentio habeatur; aliorum quoque ordinum ab illis inſtitutos eſſe miniſtros, nullus certe negare poterit, qui Ignatii (ut taceam modo de Dionyſio, atque Clemente, quorum ſcripta in controverſiam adducuntur, de quibus alias pluribus) epiſtolas legerit, quas nullo protſus diſſentiente, Catholica ſemper ſuſcepit Eccleſia. Cum enim eodem tempore, quo Apoſtoli, ipſum vixiſſe conſtet; quas recenſet inſtitutiones Eccleſiaſticas, haud ab aliis quam ab ipſis Apoſtolis traditas eſſe atque probatas, nemo jure inficiabitur.

(b) Act. 1.
(c) Act. 8.
(d) Tert. exhort. ad caſtit.

LXXVIII. Ordines Eccleſiaſtici.

Ignatius (*e*) igitur ejuſmodi numerat Eccleſiaſticos ordines & officia, ſic ſcribens ad Antiochenos: *Saluto*, inquit, *ſanctum Presbyterorum collegium; ſaluto ſacros Diaconos*: & paulo poſt: *Saluto Hypodiaconos, Lectores, Cantores, Janitores, Laborantes, Exorciſtas, Confeſſores: ſaluto Cuſtodes ſacrorum veſtibulorum*, &c. hæcque omnia miniſteria ex Apoſtolica inſtitutione fluxiſſe, ſatis demonſtrat, dum ſuperius eoſdem Antiochenos allocutus, hæc ait: *Pauli & Petri fuiſtis diſcipuli: ne perdatis depoſitum*. Porro Ignatius inter illa non ordines tantum, ſed & officia quædam recenſuit Eccleſiaſtica, nempe Cantorum, & Laborantium: ſed ſicut non omnes recenſuit ordines, ita etiam nec officia: nam idem ſcribens (*f*) ad Polycarpum, de Curſore eligendo, ejuſdemque ab illis diſtincto miniſterio, hæc ait: *Decet, beatiſſime Polycarpe, Concilium cogere ſacroſanctum, & eligere ſi quem vehementer dilectum habetis & impigrum, ut poſſit divinus appellari Curſor, & hujuſmodi creare, ut in Syriam profectus, laudibus celebret impigram charitatem veſtram*.

(e) Ignatius epiſt. 11.
(f) Ignatius epiſt. 11.

LXXIX.

Si tantam videmus eſſe adhibitam diligentiam in Curſore deligendo, qui Epiſcoporum ad Eccleſias perferret litteras; quid in ſacris ipſis ordinibus Eccleſiaſticis ab illis factum putamus eſſe cenſendum? Cæterum ejuſmodi munus poſtmodum non fuiſſe per ſe diſtinctum, ſed injunctum Lectoribus, Acolythis, ac Subdiaconis, Cyprianus (*g*) demonſtrat, dum ad ſuos ſcribens, hæc ait: *Quoniam oportuit me per clericos ſcribere (ſcio autem noſtros plurimos abſentes eſſe, paucos vero qui illic ſunt, vix ad miniſterium quotidiani operis ſufficere) neceſſe fuit novos aliquos conſtituere, qui mitterentur. Feciſſe me autem ſciatis Lectorem Saturum, & Hypodiaconum Optatum confeſſorem*: idemque (*h*) alibi per Acolythum ſe ad

(g) Cyprian. epiſt. 24. De miniſteris Tabellariis.
(h) Cyprian. epiſt. 55.

Corneliam Papam litteras dediſſe ſignificat. Qaodnam vero fuerit Laborantium officium diximus ſuperius, cam de Diaconis actum eſt; horum ſcilicet muneris fuiſſe curare corpora defunctorum. Addit Gelaſius (a) alia etiam officia Eccleſiaſtica, nempe Notariorum, ac Defenſorum munera, qaibus probatis clericis ad ſuperiores ordines aſpirare licebar: idemque meminit de Acolythi ordine, qai prætermittitur ab Ignatio; ait enim: *Si bis omnibus, quæ ſunt prædicta, fulcitur; continuo Lector, vel Notarius, aut certe Defenſor effectus, poſt tres menſes exiſtat Acolythus.*

(a) Gelaſ. epiſt. ad Epiſc. Lucania c.3. & diſt. 77. ſiquis de relig. & ſeq.

LXXX. Septem ordines Eccleſiaſtici.

Præterea vero (ut diximus) ordines Eccleſiaſticos conſtat ab officiis fuiſſe diſtinctos; ſeptemque numero ſtabilitos, videlicet Oſtiariorum, Lectorum, Exorciſtarum, Acolythorum, Subdiaconorum, Diaconorum, atque Presbyterorum: quos omnes (ut vidimus) excepto illo Acolythorum, recenſet Ignatius; de quo non tantum Gelaſias, quem nuper citavimus, meminit, ſed longe ante ipſum Cornelius (b) Papa, ſcribens ad Fabium Epiſcopum Antiochenum, atque in Romana Eccleſia ordinari ſolitos quadragintadaos Acolythos. Cyprianus (c) itidem de Acolytho meminit. Recenſentur iidem omnes ſeptem ordines Eccleſiaſtici io Romano Concilio (d) Silveſtri Papæ tempore celebrato; & Concilio quarto Carthaginenſi (e): ſed dum ibi vel alibi Cantor ſeu Pſalmiſta adjicitur, officium potius quam ordinem in Eccleſia deſignari certum eſt; dum eum non ordinari ab Epiſcopo, ſed ſola juſſione Presbyteri illud obire munus poſſe, Patres qui eidem interfuere Concilio declararunt. Erant iidem ſeptem ordines ſingulis diſtincti gradibus & officiis, minoreſque ſubjecti majoribus, ordinatione hierarchica inſtituti; ande idem Ignatius (f) ad Smyrnenſes: *Laici Diaconis ſubjiciantur, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Epiſcopo, Epiſcopus Chriſto, ut ipſe Patri*; & ad Tarſenſes (g): *Presbyteri ſubjecti eſtote Epiſcopo, Diaconi Presbyteris, populus Presbyteris & Diaconis. Qui hunc ordinis decorem ſervaverint, pro eorum animabus ego libens meam commutavero, & Dominus ſit cum eis perpetuo;* Hæc Ignatius, a diaconatu auſpicatus hierarchicum ordinem, quod cæterorum inferiorum licet ſit certum officium, oullum tamen in ſubjectos eſſet jus atque poteſtas.

(b) Apud Euſeb. hiſt. l. 6. c. 33.
(c) Cypr. epiſt 55.
(d) Concil. Rom. c. 7.
(e) Concil. Carthagin. c. 2. & ſeq.
(f) Ignatius ad Smyr. epiſt. 10.
(g) Ignat. epiſt. 7.

LXXXI.

Adverſus autem illos qui omnia promiſcue agi volunt in Eccleſia, nullamque adhiberi ſexus vel ordinis diſtinctionem Tertullianus (h) ex antiquis præſcriptiſque in Eccleſia Catholica inſtitutis, his verbis exclamar: *Ipſa mulieres hæreticæ quam procaces, quæ audeant docere, contendere, exorciſmos agere, curationes repromittere, forſitan & tingere. Ordinationes eorum temerariæ, leves, inconſtantes: nunc neophytos collocant, nunc ſæculo obſtrictos, nunc apoſtatas noſtros, ut gloria eos obligent, quia veritate non poſſunt: nuſquam facilius proficitur, quam in caſtris rebellium, ubi ipſum eſſe illic, promereri eſt. Itaque alius hodie Epiſcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector; hodie Presbyter, qui cras laicus: nam & laicis ſacerdotalia munera injungunt.* Hæc ipſe adverſus Gnoſticos talia factitantes.

(h) Tertul. de præſcrip. c. 41.
Eccleſia ſine ordinum diſtinctione qualis.

Sacri vero ordinis inſtitatio non a recentioribus tantum, ſed ab antiquioribas etiam ſacramentum eſt appellatum: unde Terrullianus (i), cum agit de æmulatione diaboli: *Qui ergo*, inquit, *ipſas res, de quibus ſacramenta Chriſti adminiſtrantur, tam æmulanter affectavit.* Apad Cypryanum (k) item hæc verba leguntur: *Docetur quæ ſit baptiſmi & cæterorum ſacramentorum ſtabilitas: nam baptiſmum repeti, Eccleſiaſtica prohibent regulæ: nemo ſacros ordines ſemel datos iterum renovat.* Auguſtinus (l) itidem in hanc modum, cum agit de baptiſmo & ordinibus ſacris: *Si enim*, inqait, *utrumque ſacramentum eſt, quod nemo dubitat: cur illud non amittitur, & iſtud amittitur? Neutri ſacramento facienda injuria eſt.* Et alibi (m) ſæpius hæc repetit. At Gregorius Nyſſenus (n), dum de vi ſacramentorum agit, hæc de ordinatione ſacerdotum: *Eadem item vis etiam ſacerdotem auguſtum & honorandum facit, novitate benedictionis a communitate vulgi ſegregatum. Cum enim heri a tempore ſuperiori unus e multitudine ac plebe eſſet, repente redditur præceptor, præſes, doctor pietatis, myſteriorum latentium præſul; eaque contingunt ei, cum nihil corpore vel forma mutatus, ſed quod ad ſpeciem externam attinet, ille ſit qui erat, inviſibili quadam vi ac gratia inviſibilem animam in melius transformatam gerens.*

LXXXII.
(i) Tert. de præſcr. c. 40. & ibi ſcholion Pamelii.
Ordinis Sacramentum.
(k) Apud Cyprian. de ablut. ped.
(l) Lib. 2. contra ep. Parm. c. 13.
(m) De bono conjug. c. 24.
(n) Gregor. Nyſſ. orat. de baptiſ.

Quibus autem ritibus ſacris hæc fierent, aliqaa ſaltem ex parte adumbrata habentur a Luca (o) in ordinatione Pauli & Barnabæ, de qua agimus; cum ſacrificium in primis atque jejunium præceſſiſſe demonſtrat. Nam quod habet Latina verſio, Miniſtrantibus illis, Græce (ut ſcripſit Lucas) legitur, λειτουργούντων, id eſt, Sacrificantibus. Certe quidem non ſine ſacrificii incruenti miniſterio ejuſmodi ſacras ordinationes ſolitas celebrari, antiqui omnium Eccleſiarum Rituales libri ſignificant. Subſecutam ad conſummationem myſterii manus impoſitionem, eadem Acta declarant: qaod & in aliorum ordinatione ſæpius factitatum eſſe multis Paulus demonſtrat exemplis; at cum ſcribit ad Timotheum (p) dicens: *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum preſbyterii.* Ac rurſum (q): *Admoneo te, ut reſu-*

LXXXIII. Sacri ritus in ordinatione exhibiti.
(o) Act. 13.
(p) 1. Tim. 4.
(q) 2. Tim. 1.

reſuſcites gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum. Itemque cum dicit (*a*): *Manus cito nemini impoſueris.*
(a) 1. Tim. 5. Tradi ſolere per manus impoſitionem Spiritum ſanctum, nec ignoravit Simon magus, cum Petrum & Joannem allocutus,
(b) Act 8. ſic dixit (*b*): *Date & mihi hanc poteſtatem, ut cuicumque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum.*

LXXXIV. Antiquus uſus imponendi manus. Cæterum ejuſmodi ritus imponendi manus ſuper eos quos ſacris officiis manciparent, exemplum ex antiqua lege Apoſtoli accepiſſe videntur. Nam ſicut ipſos ſacrorum miniſtrorum ordines ex veteri Teſtamento mutuatos eſſe Apoſtolos Hie-
(c) Hier. ad Evagrium epiſt. 85. ronymus docet his verbis (*c*): *Et ut ſciamus traditiones Apoſtolicas ſumptas de veteri Teſtamento: quod Aaron, & filii ejus, atque Levitæ in templo fuerunt, hoc ſibi Epiſcopi, & presbyteri, & diaconi vendicant in Eccleſiam.* Ita etiam eos hujuſmodi manus imponendi ſacram functionem inde deduxiſſe conſtat; nam imponendas eſſe manus ab Aaron & filiis ejus ſuper eos qui ſacerdotio Levitæ initiarentur, in di-
(d) Exod. 29. vinis legibus (*d*) ſatis habetur expreſſum. Verum quantum umbræ atque figuræ veritas præſtat, tanto uberiori gratiarum affluentia in novi ſacerdotii ordine hæc ſunt ab Apoſtolis miniſtrata, & ab Eccleſia Catholica ex Apoſtolica inſtitutione retenta: ſane quidem ex Apoſtolorum traditione Epiſcoporum ordinationes in Eccleſia fieri, S. Cyprianus (*e*) confir-
(e) Cypr. epiſt. 68. mat.

LXXXV. Porro eumdem ritum impoſitionis manus Pontificum, diabolus æmulus operum Dei in idololatriæ ſuperſtitionis Pontifi-
(f) Liv. dec. 1. lib. 1. fices olim tranſtulit, ut auctor eſt Livius (*f*) qui agens de Numæ ordinatione, ſuper caput ejus ab Augure ſacerdote eſſe manus impoſitas tradit. Unde
(g) Tertul. de praeſcr. c. 40. jure queritur Tertullianus (*g*), multaque ſunt ex lege divina ſtatuta, a dia-
Æmulatus diabolus Sacrus ritus. bolo in ſuperſtitionis cultum eſſe tranſfuſa, eaque enumerans ait. *Hujus ſunt partes invertendi veritatem, qui ipſas quoque res ſacramentorum divinorum in idolorum myſteriis æmulatur. Tingit & ipſe quoſdam utique credentes, & fideles ſuos: expiationem delictorum de lavacro repromittit, & ſic adhuc initiat Mithræ: ſignat illic in frontibus milites ſuos, celebrat & panis oblationem, & imaginem reſurrectionis inducit, & ſub gladio redimit coronam. Quid? quod & ſummum Pontificem in unis nuptiis ſtatuit? habet & virgines, habet & continentes? Cæterum ſi Numæ Pompilii ſuperſtitiones revolvamus, ſi ſacerdotalia officia, inſignia, & privilegia, ſi ſacrificalia miniſteria, & inſtrumenta & vaſa ipſorum ſacrificiorum, ac piaculorum & votorum curioſitates conſideremus: nonne manifeſte diabolus moroſitatem illam Judaicæ legis imitatus eſt? Qui*

ergo ipſas res, de quibus ſacramenta Chriſti adminiſtrantur, tam æmulanter affectavit exprimere in negotiis idololatriæ, utique & idem & eodem ingenio geſtiit, & potuit inſtrumenta quoque divinarum rerum, & ſanctorum Chriſtianorum ſenſum de ſenſibus, verba de verbis, parabolas de parabolis profanæ & æmulæ fidei attemperare. Hæc Tertullianus: quæ deſcripſiſſe voluimus adverſus eos qui calumniam faciunt Catholicis Chriſtianis, quod a Gentilium ſuperſtitione ſacros ritus acceperint: quos ut (vidimus) ex divinis legibus ſumptos, Apoſtolica traditione ſervandos accepit Eccleſia. Quod ſi vero aliqua ex illis non habeantur in antiquis Scripturis divinis expreſſa; ſatis conſtat non omnia illis eſſe ſcriptis tradita, ſed compluta traditione eſſe commiſſa.

Sed quid? Non licuit quæ apud Gentes ſuperſtitioſo cultu impie agerentur, LXXXVI. Gentilium ritus in
eadem expiata ſacto ritu ad pietatem transferre, ut majori diaboli contumelia, Eccleſiam aliquando
quibus ipſe coli voluerit, Chriſtus ab omnibus honoraretur? ut inter alios feciſſe tranſlati.
conſtat magnum illum Gregorium, ob præclaras ab eo res geſtas cognomento Thaumaturgum, qui Gentilium ferias ſuperſtitionibus cumulatas, in feſta ac celebritates ſanctorum martyrum commutavit, ut his verbis Gregorius (*h*) Nyſſe-
nus ſignificat, dicens: *Deſcendit rurſus ad urbem, & omni circa regione undique peragrata & perluſtrata, additamentum & quaſi corollarium ſtudii erga numen divinum inſtituebat; apud omnes ubique populos ſanciens, ut nomine eorum qui pro fide decertaſſent, dies feſti atque ſolemnes conventus celebrarentur: cumque alii in alium locum corpora martyrum deduxiſſent, per anniverſarium circuli ambitum congregati lætabantur, in honorem martyrum ferias agentes.* Et paulo poſt: *Cum animadvertiſſet, quod propter corporis voluptates ſimplex & imperitum vulgus in errore ſimulacrorum permaneret: quo maxime id quod præcipuum eſt interim in iis aſſequeretur, nempe ut vanis ſuperſtitionibus relictis, ad Deum converterentur; permiſit eis, ut in memoriam ſanctorum martyrum ſeſe exhilararent & oblectarent, atque in lætitiam effunderentur.* (h) Greg. Nyſſ. orat. de vita S. Greg. Thaumaturgi.

In eodem ſenſu Theodoretus (*i*) de
Gentilium feſtis in honorem Martyrum LXXXVII. (i) Theod. Evang. verit. lib. 8. de mart.
pie ſancteque tranſlatis hæc addit: *Diruturum templorum materia, templis ariſque martyrum excitatis, expiata eſt: ſuos enim mortuos Dominus noſter in templa pro diis veſtris induxit: ac illos quidem caſſos gloria, vanoſque reddidit; ſuis autem martyribus honorem illum dedit. Pro Pandiis & Diaſiis & Dionyſiis, hoc eſt, Jovis, Liberique patris ſolemnitatibus* Quomodo profana ſancta fiant.

Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, Leontio, Antonino, Mauritio, aliiſque ſanctis martyribus ſolemnitates populari epulo peraguntur. Ea quippe licentia, qua deorum delubra in eccleſias Chriſtianorum ſunt laudabiliter commutata, alii quoque ritus Gentilium a nobis benedictionibus expiati, divino ſunt cultui conſecrati. An non id Apoſtolorum exemplo? Nonne (*a*) Paulus Athenis cum eſſet, ſuperſtitionis aram Ignoto Deo dicatam, ſuper quam impietatis victimæ cædebantur, in veri Dei cultum (quantum licuit eo tempore) mira quadam prudentia viſus eſt tranſtuliſſe? Rurſum ſi quæ idolo immolata eſſent, non vetuit idem Apoſtolus (*b*) Fidelibus manducare, niſi cum ex ea re frater infirmus ſcandalum pateretur: *Omnia quidem*, inquit (*c*), *ſunt munda: ſed malum eſt homini, qui per offendiculum manducat*. Extincto autem penitus jamdia ſuperſtitioſo idolorum cultu, cum omnis ſimul ceſſaſſe videtur occaſio offendiculi; cur aliquibus ex illis uti non liceret: cum præſertim non privato uſu, ſed communi totius Eccleſiæ conſuetudine aliquid commune cum Ethnicis uſurpatur?

(*a*) Act. 17.
(*b*) 1. Cor. 18.
(*c*) Rom. 14.

LXXXVIII. Sed quoniam in hæc ſemel incidimus, aliqua obiter dicamus de his quæ apud Hebræos æque ac Gentiles, ac demum Chriſtianos, aliquando ſervata eſſe repeririuntur. Commune cum his fuit Gentilibus (*d*), ut in ſactis veſte candida uterentur. Cadavera aſpicere, ſicut antiquæ legis Sacerdotibus, ita & Pontifici maximo ſuperſtitionis Gentiliciæ, id teſtante Dione (*e*), vetitum erat. Baculi, annuli, mitræ uſus communis fuit Chriſtianis Epiſcopis & Orientalibus aliquibus ſacerdotibus, quorum meminit Philoſtratus. (*f*) Primitias etiam a Gentilibus ſolitas diis offerri, ſicut a Judæis Deo vero, auctor eſt Cenſorinus (*g*). Nefas fuiſſe Diali Flamini fermentum farinæ admiatum attingere, ſicut Paſchali tempore Judæis, & mortuum tangere, tradit Gellius (*h*). Inſuper ſicut Flamen quotidie feriatus (*i*) erat; ita & quod clerici quotidie Deo vacare debeant, feriati ſunt dies ſinguli, ob idque iidem Feriæ nomine dies ſingulos nominare conſueverunt. Offerre & vovere decimas apud Gentiles etiam, ſicut Judæos, obſervatum invenies apud Dionyſium (*k*). Jejunia ab iiſdem Gentilibus adhiberi ſolita ad divinam numen placandum, idem auctor (*l*) affirmat: utque ipſi quoque haberent regale ſacerdotium, conſtituebant Regem, qui etiam ſacerdotio fungeretur, & ea de re Rex ſacrificus (*m*) diceretur. Non licuiſſe Pontifici aliquem occidere, ſicut nec ſacerdotibus veri cultus, apud Suetonium (*n*) teſtatum reperies. Ne in creandis Sacerdotibus ſors adhiberetur, vel pretium, utque iidem eſſent ab urbanis negotiis liberi, æque a Gentibus ac ab ipſis Chriſtianis obſervari ſolitum, Dionyſius (*o*) tradit. Auſpicari diem a media nocte iiſdem commune (*p*) fuit. Bigamiam in ſacerdotio Pudicitiæ fuiſſe vetitam, auctor eſt Livius (*q*): laudatam ab iiſdem monogamiam, toleratam bigamiam Valerius (*r*) tradit. In dedicatione templorum multa fuiſſe Gentilibus cum pietatis cultoribus ſimilia, ex Suetonio (*ſ*) intelliges. Nuptias conſenſu parentum contractas, eſſe legitimas, cæteras clandeſtinas improbatas, ſicut apud Chriſtianos ſervatur apud Romanos judiciali ſententia eſſe definitum, in Livio (*t*) facile invenies. Vigilias inſuper anniverſarias habes apud Suetonium (*u*). Luſtralem aquam, aſperſionem (*x*) ſepulcrorum, lumina (*y*) in iiſdem parare, ſabbato (*z*) lucernam accendere, cereos in populum diſtribuere (*a*), & ut ad ſacram menſam accedentes omnes ex animo odia dimitterent, & inimicis reconciliarentur, habetur expreſſum apud Valerium (*b*). Sunt & alia fortaſſe plura quæ in præſentiarum memoriam effugiunt, quæ iiſdem (ut diximus) rationibus pie ſancteque a Chriſtianis abſque ulla ſuperſtitione ſervantur. Sed de his modo ſatis.

(*d*) Val. lib. 2. c. 1. Philoſtr. lib. 2.
(*e*) Dio hiſt. lib. 54.
(*f*) Philoſtr. lib. 3.
(*g*) Cenſor. de die natal. c. 1.
(*h*) Gell. lib. 10. c. 15.
(*i*) Gell. ibid.
(*k*) Dionyſ. Halic. lib. 2.
(*l*) Dionyſ. lib. 2.
(*m*) Liv. decad. 1. lib. 2.
(*n*) Suet. in Tit. c. 9.
(*o*) Dionyſ. lib. 2.
(*p*) Cenſor. de die natal. c. 19.
(*q*) Liv. decad. 1. lib. 10.
(*r*) Valer. lib. 2. c. 1.
(*ſ*) Suet. in Veſp. c. 7.
(*t*) Liv. decad. 1. lib. 10.
(*u*) Suet. in Veſp. c. 7.
(*x*) Juvenal. ſatyr. 6. & alibi.
(*y*) Suet. in Octav. c. 98.
(*z*) Senec. lib. 14. epiſt. 15.
(*a*) Macrob. in Saturnal.
(*b*) Valer. Max. lib. 4. c. 23.

Hoc quoque anno Domini quadrageſimo quarto, Claudii vero ſecundo, (quo ut dictum eſt) Paulus, monente Spiritu ſancto, ſegregatus in Evangelium, Apoſtolatus munere inſignitus eſt raptus ad tertium cælum mirifica illa, Deo revelante, cognovit, quæ non fas eſt homini loqui. LXXXIX. Hæc omnia anno hoc contigiſſe, ea his quæ ipſemet ſcribit ad Corinthios (*c*), colliguntur dum ait: *Si gloriari oportet (non expedit quidem) veniam ad viſiones, & revelationes Domini: Scio hominem in Chriſto ante annos quatuordecim, ſive in corpore, ſive extra corpus, neſcio, Deus ſcit: raptum hujuſmodi uſque ad tertium cælum. Et ſcio hujuſmodi hominem, ſive in corpore, ſive extra corpus, neſcio, Deus ſcit: quoniam raptus eſt in Paradiſum: & audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui*. Hæc de his ipſe. Quæ cum facta dicat annis quatuordecim ante id tempus quo poſteriorem illam ad Corinthios ſcribebat epiſtolam; ipſamque ſcriptam conſtet (ut ſuo loco fuſius explicabimus) anno Domini quinquageſimo octavo, Neronis vero ſecundo: ſatis certum exploratumque habetur, hoc ipſo anno Chriſti quadrageſimoquarto, Claudii vero ſecundo, eamdem Paulum tam mirificis eſſe a Deo auctum muneribus, quibus eum corroborari voluit, antequam tanti ponderis munus obiret. Quænam autem illa fuerint quæ audivit vel vidit: ne fruſtra inveſtigando laboraret humana præſumptio; ineffabilia eſſe dixit. Verumta-

(*c*) 2. Cor. 12.

Digitized by Google

tamen (quantum ex his quæ ſcribit ad Galatas *) conſequi poſſumus, gentium converſionem inter alia ipſi eſſe oſtenſam putamus, qui ad gentes ab Apoſtolis eſſet mittendus Apoſtolus; quod poſtea, cum iterum una cum Barnaba & Tito Hieroſolymam venit, eſt feliciter adimpletum; unde merito ſe illuc aſcendiſſe ſecundum acceptam revelationem teſtatur his verbis: *Deinde poſt annos quatuordecim* (a quonam tempore illi ſint numerandi, ſuo loco dicemus) *iterum aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto & Tito. Aſcendi autem ſecundum revelationem: & contuli cum illis Evangelium quod prædico Gentibus.* Sic igitur eodem anno, quo prædicandi Evangelii munus Paulus ſuſcepit, tam inſignes revelationes accepit.

(*) Galat. 2.

JESU CHRISTI ANNUS 45.	PETRI ANNUS 1.	CLAUDII IMP. ANNUS 3.

I. Sequenti anno, qui ſecundum a nobis initam rationem numeratur a Chriſto nato quadrageſimusquintus, Claudio Auguſto (a) tertium & L. Vitellio Coſſ. durante tamen adhuc anno ſecundo ejuſdem Claudii Imperii, decimoquinto Kalend. Februarii a Petro Apoſtolorum Principe Romana Eccleſia inſtituitur, ac ſedes in ea Pontificia erigitur. Ea quippe dies in tantæ rei perennem memoriam anniverſaria celebritate conſuevit antiquitus celebrari: qui quidem priſtinus uſus non in Urbe tantum, ſed & univerſo Chriſtiano orbe in annos ſingulos repetitus (licet interdum alicubi prætermiſſus, ſed reſtitutus b) in hodiernum uſque ſanctiſſime perſeverat. In antiquis (c) enim ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Ritualibus libris hæ preces ea die recitari ſolitæ erant: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui ineffabili ſacramento Apoſtolo tuo Petro principatum Romanæ urbis tribuiſti, unde ſe Evangelica veritas per tota mundi regna diffunderet: præſta, quæſumus, ut quod in orbem terrarum ejus prædicatione manavit, univerſitas Chriſtiana devotione ſequatur.* Inerat (d) & privata ſacra præfatio ad ejus diei ſolemnitatem accommodata, in ſacris Miſſis ſolita recitari. Antiquiora quoque Martyrologia ejuſdem rei pleniſſimam fidem adſtruunt: ac denique ſanctorum Patrum (e) conciones, quas in ejuſdem diei celebritate in Eccleſia perorarunt, tantæ rei egregia monumenta, celeberrimum fuiſſe ejuſce diei ſacræ cultum apud omnes Chriſtianos, indicant. Univerſali enim Eccleſiæ conſuetudine antiquitus præſcriptum eſt, ut ejus diei, qua quis alicui ſedi fuerat præfectus Epiſcopus, anniverſaria ſolemnitas ageretur: eumdemque morem tam in Orientali quam etiam in Occidentali Eccleſia viguiſſe, plurima de eo ſcripta exempla teſtantur, quæ alibi adnotavimus (f). Sed qua die univerſalis Eccleſiæ Epiſcopus ſedi Romanæ præficitur, eadem ab univerſis quoque Eccleſiis merito celebratur.

(a) Dio lib. 60.

(b) Pauli Papæ IV. diplom.

(c) Breviar. veter. Roman.

(d) In ſacr. S. Gregorii.

(e) Aug. ſerm. 15. 16. de ſanct. & al. rum.

(f) Not. in Martyrolog. Rom. die 18. Januarii.

II. Quantumlibet autem a cæteris Apoſtolis, quin & ab ipſo Petro aliæ pluresque fuerint in Chriſtiano orbe Eccleſiæ inſtitutæ: unam tantum nameto omnes efficiunt, eamdemque Catholicam dici debere, Apoſtoli Symbolo docuerunt; de qua & Ignatius (g): *Una eſt*, inquit, *Eccleſia, quam ſuis ſudoribus & laboribus fundaverunt Apoſtoli a finibus terræ uſque ad fines in ſanguine Chriſti:* & Irenæus (h): *Eccleſia in univerſum mundum diſſeminata, quaſi unam domum habitans, & ſimiliter credit his, videlicet quaſi unam animam habens, & unum cor, & conſonanter hæc prædicat, & docet quaſi unum poſſideas os. Nam etſi in mundo loquelæ diſſimiles ſunt, ſed tamen virtus traditionis una & eadem eſt: & neque hæ quæ in Germania ſunt fundatæ Eccleſiæ aliter credunt, aut aliter tradunt, neque hæ quæ in Hiberis ſunt, neque hæ quæ in Celtis, neque hæ quæ in Oriente, neque hæ quæ in Ægypto, neque hæ quæ in Libya, neque hæ quæ in medio mundi conſtitutæ: ſed ſicut Sol creatura Dei in univerſo mundo unus & idem eſt, ſic & lumen ſeu prædicatio veritatis ubique lucet, & illuminat omnes homines, qui volunt ad cognitionis veritatem venire, &c.* Tertullianus (i) de his hæc in eamdem ſententiam: *Apoſtoli primo per Judæam conteſtata fide in Jeſum Chriſtum, & Eccleſiis inſtitutis, dehinc in Orbem profecti, eamdem doctrinam ejuſdem fidei nationibus promulgarunt, & ptoinde Eccleſias apud unamquamque civitatem condiderunt: a quibus traducem fidei, & ſemina doctrinæ, cæteræ exinde Eccleſiæ mutuatæ ſunt, & quotidie mutuantur, ut Eccleſiæ fiant. Ac per hoc & ipſæ Apoſtolicæ deputantur, ut ſoboles Apoſtolicarum Eccleſiarum. Omne genus ad ſuam originem cenleatur, neceſſe eſt. Itaque tot ac tantæ Eccleſiæ, una eſt illa ab Apoſtolis prima, ex qua omnes. Sic omnes primæ, & omnes Apoſtolicæ, dum unam omnes probant unitatem. Communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & conteſſeratio hoſpitalitatis, quæ jura non alia ratio regit, quam ejuſdem ſacramenti una traditio:* & paulo poſt de ejuſdem unitatis principio: *Si hæc ita ſunt; conſtat proinde omnem doctri-*

(g) Ignat. epiſt. ad Philadel.

(h) Iren. lib. 1. c. 3. Eccleſia una.

(i) Tertul. de præſcript. c. 20.

ſtriuam, quæ cum illis Eccleſiis Apoſtolicis matricibus & originalibus fidei conſpiret, veritati deputandam, id ſine dubio tenentem, quod Eccleſiæ ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo ſuſcepit. Hæc ille.

III. Vna eccleſia Apoſtolica Romana. Porro licet omnes ab Apoſtolis Eccleſiæ inſtitutæ, eo ſenſu Apoſtolicæ dictæ ſint, ut Epheſiorum, Corinthiorum, Theſſalonicenſium, & aliæ fere innumeræ; ac ſecundum ea quæ ab eodem auctore dicta ſunt, & ceteræ quæ ab iiſdem ſunt propagatæ, etiam Apoſtolicæ dici debeant: tamen ejuſdem ſententia, quod Eccleſia una eſt, Apoſtolicam etiam unam eſſe confiteri neceſſe eſt: quæ cum ſit toto Orbe diffuſa, optime divino conſilio proviſum eſt, ut alicubi ejus caput certo loco conſiſtat: ne cum de fide aliiſve rebus ad ſtatum religionis Chriſtianæ ſpectantibus oboritur controverſia, in multas ſcindi, quæ unitatis compagine juncta una erat, neceſſe ſit. Si igitur ex Apoſtolicis omnibus una eſt conflanda, atque una demonſtranda Eccleſia; eam non alterius eſſe poſſe, quam ejus qui inter Apoſtolos primatum gerebat, nemo non videt, niſi qui ſua ipſorum malitia excæcantur & offunduntur, & (quod eſt in Pſalmis *a*) oculos habent, & non vident. Audi quam plane, quam diſtincte hæc omnia ibi ſuggerit Cyprianus (*b*)

(a) *Pſal.* 113.
(b) *Cypr. de unit. Eccleſ.*

IV. *Hoc erant* (inquit) *utique & ceteri Apoſto-*

SÆC. I. Anno Urbis 796. Olymp. 205. an. 3. An. C. 43.

Anno Periodi Græco-Romanæ 5536.

☉ 24. F. ☽ 6. P. 24. April. Indict. 2.

Jesu Christi 43. *ſecundum Baronium* 45.

Claudii Imp. 3.

I. *Conſules.* [s] AD num. I. & ſeqq. Coſſ. *Claudius Aug. III. & L. Vitellius II.* Baronius Vitellium ſine nota numerali profitetur; cum tamen Suetonius in Vitellio teſtetur, eum cum Claudio Principe duos Conſulatus ordinatios geſſiſſe, certumque ſit, Claudii Auguſti in quarto Conſulatu Collegam fuiſſe, & ter Conſulem tunc proceſſiſſe. Sumtus is Conſulatus a Claudio juxta primam Conſulatuum Cæſareorum regulam, & in hunc annum dilatus, quod præcedenti ſecundum Conſulatum ante Imperium ſibi deſtinatum, geſſerit. Claudius in Britanniam ivit ab Aulo Plautio acceſſitus, & aliquam ejus partem ſubegit.

II. *Quo anno Petrus Romam venerit.* Euſebius in Chronico, Petri in urbem Romam adventum refert anno ſecundo Claudii, quam

---

[r] COſſ. *Claudius Aug. III. & L. Vitellius II.* Jam deſignatus fuerat Claudius anno ſuperiore. Calendarium Antiatinum: Ti. Claudio Cæsare Aug. Cos. .. L. Vitellio II. Lapis Gruterianus pag. CLXXXVIII. 4. cum *Claudii* Trib. Pot. III. Cos. III. *Imp.* III. Donianæ Inſcriptiones, Cl. I. n. 55. D. K. Febr. Ti. Claudio. Cæs III. L. Vitellio II. Cos. Item Cl. II. n. 86. Ti. Claudius. Drusi. F. Cæsar. Aug. Germanicus. Pontifex Maximus. Tribunic. Potest. IV. Cos. III. Imp. VII. P. P. Dio lib. LX. pag. 676. *Claudius III. Conſul*. Deinde pag. 679. (de apparatu belli apud Britannos) *Claudius, accepto nuncio res urbanas ac militas etiam Vitellio collegæ ſuo (cui conſulatum itidem, ut ſibi ad ſex menſes dederat) mandavit*; & in Britanniam iter mari ſuſcepit. Ex Donianis Inſcriptionibus Cl. III. n. 2. patet, hoc anno Claudium jam conſulem *quartum* deſignatum fuiſſe. Inſcriptio hæc eſt. Pro Salute Ti. Claudi. Cæsaris. Aug. Pontif. Max. Tr. Pot. III. Cos. III. Desig. IV. Perperam porro in notis ad hunc locum, Inſcriptio hæc *Tiberio* Auguſto adſcribitur. Sed de hoc *Imp. Claudii* conſulatu uberius infra ad A. D. 45.

An inter ſuffectos hujus anni Conſules, Cn. *Hoſidius Geta & L. Vagellius* enumerandi ſunt? Extat ænea tabula apud Reineſium, pag. 475. & emendatior inter Donianas inſcriptiones pag. 84. n. 66. ubi. Cn. Hosidio Geta. L. Vagellio Cos. X. Cal. Octob. Item in eadem tabella ſubjicitur: Cum S. C. Quod. Factum Est Hosidio. Geta. Et L. Vagellio. Cos. Clarissimis Viris X. K. Oct. Auctore D. Claudio. Forte pro L. Vagellio, in tabula legitur L. Vitellio. *Cn. Hoſidius Geta*, eodem anno quo Mauri a Suetonio Paulino perdomiti (fuſi fuerant anno æræ vulgaris 42.) ut Dio lib. LX. pag. 670. auctor eſt, bellum iterum in eos movit, qui ad anguſtias redacti, ultro pacis conditiones accepere: quod contigit *Claudio* cum *Caio Cæcina Largo*, *Coſſ.* Idcirco veroſimilius eſt, *Cn. Hoſidium* conſulem ſuffectum fuiſſe A. D. 43. *Claudio tertium conſule*, aut ſi mavis A. D. 47. Faſti Vindebonenſes. T. *Claudio & Vitellio*. Idatiani: *Claudeo III. & Vitellio*. Vitellius primum conſulatum geſſerat A. D. 34. Hinc apud Suetonium in vita A. Vitellii Cap. II. *L. Vitellius* A. Vitellii Imp. pater *Cum Claudio duos ordinarios conſulatus, cenſuramque geſſiſſe dicitur*. Qui ſuffecti hoc anno conſules fuerint, non omnino certum. Pighius ſuffectos fortaſſe putat *Q. Curtium Rufum*, & *Vipſanium Lenam*. Quid ſit autem apud Suetonium in vita cap. XIV. ubi narrat, Claudium *tertium* conſulatum geſſiſſe, *novo circa Principem exemplo in locum demortui ſuffectum*, ignorare me fateor, quis conſul ſit initio anni vita functus, cui hoc anno Claudius ſuffectus fuerit. Tillemontius Hiſtor. Imp. tom. I. pag. 215. & 632. contendit, conſules ſuffectos hoc anno fuiſſe *Decimum Haterium Agrippam & C. Sulpicium Galbam*, quod inſcriptionis verba apud Onuphrium in Faſtis ad A. V. 775. & apud Gruterum pag. CI. I. Ti. Claudius. Cæsar Augustus. Germanicus. Pont. Max. Tr. Pot. III. Cos. III. Imp. III. P. P. Dedicavit. ad *Claudium*, non ad Tiberium pertineant; recte id quidem; ſed A. D. 43. Conſules ſuffecti non fuerunt *Decimus Haterius Agrippa & C. Sulpicius Galba*: nam, ut ex ipſa Inſcriptione patet, *Claudius* Imp. aram dedicavit, quæ vota erat *Pietati Auguſtæ*, ex S. C. quod jam pridem factum erat *D. Haterio Agrippa*, & C. *Sulpicio Galba* Coſſ. nempe A. D. 22.

Digitized by Google

poſtoli, quod fuit Petrus, pari conſortio prædsti & honoris & poteſtatis: ſed exordium ab unitate proficiſcitur. Primatus Petro datur, ut una Chriſti Eccleſia & cathedra una monſtretur. Et paſtores ſunt omnes, ſed grex unus oſtenditur, qui ab Apoſtolis omnibus unanimi conſenſione paſcatur. Quam unam Eccleſiam etiam in Cantico (a) canticorum Spiritus ſanctus ex perſona Domini deſignat, & dicit: Una eſt columba mea, perfecta mea, una eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ. Hanc unitatem qui non tenet, tenere ſe fidem credit? Qui Eccleſiæ renititur & reſiſtit; qui cathedram Petri, ſuper quam fundata eſt Eccleſia, deſerit; in Eccleſia ſe eſſe confidit? quando & beatus Paulus Apoſtolus hoc idem doceat, & ſacramentum unitatis oſtendat, dicens: Unum corpus, & unus ſpiritus; una ſpes vocationis veſtræ, unus Dominus, una fides, unum baptiſma, unus Deus. Quam unitatem firmiter tenere & vindicare debemus, maxime Epiſcopi, qui in Eccleſia præſidemus; ut Epiſcopatum quoque ipſum unum atque indiviſum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat, nemo fidei veritatem perfida prævaricatione corrumpat. Epiſcopatus unus eſt, cujus a ſingulis in ſolidum pars tenetur. Eccleſia quoque una eſt, quæ in multitudinem latius incremento fœcunditatis extenditur. Quo modo Solis multi radii, ſed unum lumen; & rami arboris multi, ſed robur unum tenaci radice fundatum: & cum de fonte uno rivi plurimi defluunt, numeroſitas licet diffuſa videatur exundantis copiæ largitate, unitas tamen ſervatur in origine. Avelle radium Solis a corpore, diviſionem lucis unitas non capit: ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit: a fonte præcide rivum, præciſus areſcet. Sic & Eccleſia Domini luce perfuſa, per Orbem totum radios ſuos porrigit, unum tamen lumen eſt quod ubique diffunditur, nec unitas corporis ſeparatur: ramos ſuos in univerſam terram copia ubertatis extendit: profluentes largiter rivos latius expandit: unum tamen caput eſt, & origo una, & mater una, fecunditatis ſucceſſibus copioſa: illius fœtu naſcimur: illius lacte nutrimur, ſpiritu ejus animamur. Hæc & alia Cyprianus.

(a) Cant. 6.

De unitate Eccleſiæ firma aſſertio.

V. Qui & hæc eadem uberius proſecutus, iterum atque iterum monſtrat hanc unam Eccleſiam in Petri cathedra cognoſcendam. Unde idem ſcribens ad Cornelium Romanum Pontificem, hæc ait (b): *Poſt iſta, adhuc inſuper pſeudo-Epiſcopo ſibi ab hæreticis conſtituto, navigare audent & ad Petri cathedram, atque ad Eccleſiam principalem, unde unitas ſacerdotalis exorta eſt; a ſchiſmaticis & profanis litteras ferre; nec cogitare eos eſſe Romanos, quorum fides (Apoſtolo prædicante) laudata eſt, ad quos perfidia habere* non

(b) Cypr. epiſt. 55. De Romana Eccleſia.

quam ſententiam ſecutus eſt Baronius. Sed ut inquit Valeſius in Notis ad Euſebium lib. 2. cap. 16. ſententia hæc refelli videtur ex Actibus Apoſtolorum; ex quibus conſtat, Petrum in Judæa ac Syria ſemper manſiſſe uſque ad ultimum annum Agrippæ Regis. Qui cum Hieroſolymis Petrum in vincula conjeciſſet, paulo poſt, divina eum inſequente juſtitia, extinctus eſt Cæſareæ, ut refert Lucas. Cum igitur anno quarto Claudii mortuus ſit Agrippa, ut inter omnes convenit, Petrus ante hunc annum Romam proficiſci non potuit. Sed Auctor Chronici Alexandrini adventum Petri in urbem Romam adhuc tardius refert. Scribit enim Paulum veniſſe Hieroſolymam ob controverſiam de Circumciſione, anno ſexto Claudii; eoque anno celebratum eſſe Concilium Hieroſolymitanum, Apoſtolis nondum a ſe invicem disjunctis. Itaque ex ejus ſententia Petrus non ante annum VII. Claudii Romam profectus eſt. Denique Lactantius lib. de Mortibus Perſecutorum cap. 2. ait, Petrum, *cum jam Nero imperaret*, Romam veniſſe, quæ opinio veroſimilior videtur. Neque enim in Chronologia Pontificia Euſebio magna fides habenda, ut inferius oſtendemus.

III. Præſtat hic Lactantii citati verba in medium afferre: Apoſtoli *per annos XXV. uſque ad principium Neroniani Imperii per omnes Provincias & civitates Eccleſiæ fundamenta miſerunt. Cumque jam Nero imperaret, Petrus Romam advenit, & editis quibuſdam miraculis, quæ virtute ipſius Dei data ſibi ab eo poteſtate faciebat, convertit multos ad juſtitiam, Deoque templum fidele ac ſtabile poſuit.* Ex his viginti quinque annis, qui ad prædicationem omnium Apoſtolorum ex æquo pertinent, orta videtur opinio de XXV. annis, qui vulgo tribuuntur S. Petro in Sede Romana. Qui Claudio imperante Petrum Romam veniſſe volunt, coguntur duplicare profectionem ejus in Urbem & duplex item ejus cum Simone mago certamen comminiſci, primo quidem temporibus Claudii, dein Principatu Neronis; quod tamen a nullo Veterum proditum, ut ait Baluzius in Notis ad Lactantium. Hanc etiam ſententiam tuentur Papebrocius in Conatu Chronico-Hiſtorico ad Catalogum veterum Pontificum, & Ludovicus *Du Four* in Obſervationibus MSS. ad Chronologiam Pontificiam, quas mecum pro ſua benevolentia communicavit (r).

Nerone imperante Petrus Romam venit.

(r) De Evangelio S. Marci, quando & quo lingua ſcriptum ſit; de ejus item Martyrio, & Liturgia, conſule Bollandianos ſocios ad diem XXV. Aprilis pag. 344. & ſeqq. item de ejus evangelio Remigium Ceillerium in Hiſtoria Auctorum Eccleſiaſticorum tom. 1. pag. 352. & ſequentibus.
De capite ultimo S. Marci, præter ea quæ affert Baronius, vide Remigium Ceillerium in Hiſtoria auctorum Eccleſiaſticorum tom. 1. pag. 356. De Liturgia item, quæ *S. Marco* tribuitur, ut & Petro, Matthæo, Joanni Evangeliſtæ, Jacobo, & aliis, conſule collectionem Liturgiarum Orientalium Euſebii Renandotii.

rem vel inferiorem Epiſcopum non facit: cæterum omnes Apoſtolorum ſucceſſores ſunt. Sed hæc quidem dicit ipſe de his quæ ſunt muneris ſacerdotii: in qua quidem functione ſicut nihil præter ordines plus Epiſcopus quam presbyter habet, ita multo minus nihil eſt quod plus alio quilibet Epiſcopus ſibi vendicet. Verum quanto plus cæteris ipſe S. Hieronymus Romano Epiſcopo deferat, ſuperius ipſiuſmet loca recitata declarant. Sed inſtitutam de Catholici nominis ſigno orationem proſequamur.

IX. S. Ambroſius etiam & ipſe uno ſigno e ſede Petri petito, ex ipſius, inquam, Romanæ Eccleſiæ communicatione, qui veri Catholici habendi eſſent, eſſe ſolitum inveſtigari, demonſtrat, dum hæc de Satyro fratre ſcribit: *Advocavit ad ſe Epiſcopum, nec ullam veram putavit niſi veræ fidei gratiam: percontatuſque ex eo: Utrum cum Epiſcopis Catholicis, hoc eſt, cum Romana Eccleſia conveniret? &c.* Auguſtinus (*a*) item ex Petri cathedra per ſucceſſionem Romanorum Pontificum demonſtratam, Catholicos diſcriminat ab hæreticis, & id ipſum adverſus ſchiſmaticos (*b*), Donatiſtas, Catholicos occinere docuit. Una igitur hac teſſera, hoc uno ſymbolo, hoc uno denique togato & reddito nomine, qui Catholici eſſent, quive hæretici, ſemper innoteſcere conſueverunt: nempe, ut ille abſque alia controverſia Catholicus cenſendus eſſet, qui ſe Romanæ Eccleſiæ communicare profiteretur; ac ille contra eſſet conclamandus hæreticus, qui ab eadem Petri cathedra probaretur eſſe diviſus. Præter illa quæ in eam ſententiam ſunt ex antiquioribus Patribus recitata, alia plane innumera de his exempla ſuppeterent; ſed non patitur inſtituti ratio, hic ea ſingulatim recenſendo, in his diutius immorari.

(*a*) Auguſt. epiſt. 165. & contra ep. Manich. c. 4.
(*b*) Aug. contra par. Donat. Pſal.

X. Romanum nomen idem quod catholicum.

Sed illud unum ſic habeto, adeo hæc certa atque explorata haberi, ut antiquo uſu illud eſſet receptum, tam apud noſtros quam apud externos, has voces, Romanus, & Catholicus, abſque diſtinctione aſurpari ſolitas, ita ut idem eſſet dicere, Romanus, quod Catholicus: idque monſtrari poteſt, non tantum noſtrorum teſtimonio & exemplo, ſed etiam hoſtium aſſertione. Ecce quippe Theodoſius Junior Imp. in ea epiſtola, quam ſcripſit ad Acacium Epiſcopum Berœenſem, hæc ait: *Voſque probatos Romanæ religionis ſacerdotes eſſe, manifeſto argumento declarate.* Extat hæc epiſtola in Actis ſacroſanctæ Synodi Epheſinæ (*c*). Addam & de Arianis exempla. Victor Uticenſis (*d*) hæc a Jocundo Ariano homine ad Theodoricum Arianorum Regem in Africa refert dicta: *Poteris*, inquit, *eum diverſis afflictionibus interficere: nam ſi gladio peremeris, incipient Romani martyrem prædicare*: & Gregorius Turonenſis (*e*) ex perſona eorumdem: *Quid putatis (dicebat unus ex illis) quod nunc iſti Romani dicant?* & alibi de Ariano Principe (*f*): *Cogitavit intra ſe dicens: Quia ingenium eſt Romanorum (Romanos enim vocitant homines noſtræ religionis) ut ita accidat, & non ſit virtus Dei;* & inferius (*g*) ex perſona itidem Ariani hominis hæc ad ſuos dicentis: *Si conſenſeritis dictis meis, exercebimus hodie cachinnum de hoc Romanorum presbytero*: hoc eſt, Catholico ſacerdote. Alia ad hæc addenda eſſent exempla: ſed parcius agimus, quod alio tendat oratio: divertimus enim ad hæc, occaſione Romanæ Eccleſiæ hoc anno (ut dictum eſt) a Petro Apoſtolo inſtitutæ, cui præfuit annos viginti-quatuor, menſes quinque, & dies undecim. Sed de his reddemus rationem inferius, cum de ejuſdem Petri agemus martyrio.

(*c*) Synod. Epheſ. tom. 5. c. 10. edit. Pelcan.
(*d*) Vict. de perſecut. Vandal. lib. 1.
(*e*) Greg. Turon. de glor. mart. c. 79.
(*f*) Eod. lib. c. 25.
(*g*) Eod. lib. c. 30.

XI. De Petri cathedra Lignea.

Ceterum ipſa prima Pontificia ſedes Petri, cathedra (inquam) lignea, dignum plane tantæ rei eximiumque monumentum, quamplurimis ſemper miraculis illuſtrata, a majoribus aſſervata, in ejuſdem Petri baſilica Vaticana recondita haſtenus cuſtoditur, & certis diebus populo viſenda exponitur. Conſueverunt enim majores, tanti memores beneficii, quod Apoſtolica prædicatione e tenebris, quibus erant offuſi, ad lucem plane divinam evecti eſſent, etiam ipſas ſedes ligneas quibus Apoſtoli inſediſſent, ſumma omnium diligentia cuſtoditas, veneratione proſequi. Sit ſatis ad ejus rei exemplum Hieroſolymorum Eccleſia, quæ licet tot tantiſque Judæorum caſibus fuerit exagitata; ſedem tamen ipſam, cui ipſorum primus Epiſcopus Jacobus inſedit, uſque ad Conſtantini tempora integram eſſe ſervatam, auctor eſt Euſebius (*h*). Id ipſum de ſede Marci Alexandriæ factum eſſe, ſuo loco dicemus. Nec tamen illud de his dicere prætermittimus quod ad hanc rem etiam ſpectare videtur: majores ſcilicet noſtros, egregios pietatis cultores, ut qui probe ſcirent loco Chriſti (quod ſæpe monet Ignatius) eſſe habendos Epiſcopos, ſedes illas, quibus illi in eccleſia, cum ſacras ſynaxes agerent, inſiderent, ut divinum thronum, velis egregie ornare conſueviſſe, eaſdemque tegere velamento. Id plane innuit Pontius diaconus in Cypriani martyrio, cum ait: *Sedile autem erat fortuito linteo tectum, ut & ſub ictu paſſionis Epiſcopatus honore frueretur.* Et Auguſtinus (*i*) ad Maximinum Epiſcopum Donatiſtam: *In futuro*, inquit, *judicio nec apſides gradatæ, nec cathedræ velatæ adhibebuntur ad defenſionem.* Apſides ſane gradatas cum dixit, ſedes Epiſcoporum ſublimiori attolli faſtigio ſolitas eſſe ſignificat. Et Pacianus Epiſcopi ſedem linteatam nominat in epiſtola ſecunda ad Sympronium. Sed hæc ſatis ad inſinuandos

(*h*) Euſeb. lib. 7. c. 14.
(*i*) Aug. de Max. Epiſ. Donat. epiſt. 203.

antiquos Eccleſiæ mores, cui plane rei nos ex inſtituto lectori devinximus.

XII. In hunc igitur modum Romana cathedra ſtabilita, ceſſit Petrus Eccleſiæ Antiochenæ, & alium in ſuum locum Epiſcopum ſubrogavit. Id quidem factum eſſe hoc ipſo tertio Claudii Imperatoris anno, ac Domini quadrageſimoquinto, Euſebius teſtatur in Chronico: ubi etiam anno ſuperiori (ut à nobis poſitum eſt) Petri Romani adventum contigiſſe tradit. Qui vero dixerunt (a), eum tunc cum diſceſſurus eſſet Antiochia, eidem civitati ſucceſſorem Epiſcopum ordinaſſe; eo ſenſu audiendi ſunt, quaſi dicere velint, Petrum ſucceſſorem ſibi delegiſſe, cum ſedem Antiochenam reliquit. Non enim putandum eſt, Petrum antea ſe abdicaſſe, nulla exiſtente cauſa; niſi cum Romæ ſibi erexit accepitque cathedram. Nec propterea quod inde receſſerit, opus fuit alium ſibi ſufficere; quod nec alias fecerat, cum (ut vidimus) ſæpe receſſit, ac iterum rediit: nam & ſic inde modo diſceſſit, eo nempe reverſurus. Rediit enim Antiochiam, eam inviſens Eccleſiam, quando inter ipſum & Paulum illæ, de quibus ſuo loco dicturi ſumus, ſubortæ ſunt contentiones. Satis Antiochenæ Eccleſiæ ſe abſente videbatur eſſe conſultum, quod ibi Barnabam reliquiſſet. Barnabas enim (quod ex Actis (b) ſuperius dictum eſt) Antiochiam profectus, cum uberes fructus ex converſione Gentium Evangelica prædicatione collegiſſet, & uberiores ſe collecturum ſperaret, tot laboribus impar ſibi viſus, Tarſum acceſſit, indeque Saulum adductum ſecum Antiochiam duxit: quem cum annum integrum, uſque ſcilicet ad famem illam ingentem obortam, illic permanſiſſe, Lucas (c) teſtetur: ſane quidem in annum ſecundum Claudii eoſdem perſeveraſſe illic conſtat, atque illuc iterum rediiſſe, & uſque ad præſentem annum manſiſſe, ut ex his quæ dicturi ſumus in fine præſentis anni, liquido apparebit.

(a) Chryſoſt. hom. de S. Ignat. & Metaph. die. 29. Junii.

(b) Act. 15. Barnabas curat Eccleſiam Antiochenam.

(c) Act. 11.

XIII. Evodius an Ignatius fuerit ſubrogatus. Sed quem potiſſimum ſedi Antiochenæ ſuum ſucceſſorem inſtituerit, Evodium ne, an Ignatium, res non eſt abſque aliqua controverſia: quandoquidem Joannes Chryſoſtomus (d), civis Antiochenus, & ejus Eccleſiæ olim clericus, aperte profitetur, primum omnium a Petro eidem ſedi fuiſſe præfectum S. Ignatium: teſtatur id ipſum Theodoretus (e), cum ait: *De illo enim Ignatio omnino audiſti, qui per magni Petri dexteram pontificatum ſuſcepit.* Felix quoque Romanus Pontifex in epiſtola quam ſcripſit ad Zenonem Imperatorem, quæ eſt recitata in quinta (f) Synodo Conſtantinopolitana, plane teſtatur S. Ignatium dextera Petri eſſe ordinatum ejuſdem Antiochenæ ſedis Epiſcopum. Porro non Euſebius tantum (g) & Hieronymus (h) perſpicue teſtantur, poſt Petrum & a Petro inſtitutum primo loco ſediſſe Evodium, ac Evodio fuiſſe ſubrogatum Ignatium; ſed & idem ipſe Ignatius (i) ſcribens ad Antiochenos, id ipſum firmiter aperteque demonſtrat, cum ait: *Memento te Evodii beatiſſimi patris veſtri; qui primus poſt Apoſtolos gubernacula Eccleſiæ veſtræ ſortitus eſt.* Hæc itaque cum ille ipſe profiteatur, aliis non opus eſt teſtibus. Verum enim vero unde ejuſmodi oborta ſit occaſio controverſiæ, exquirere, non otium putamus.

(d) Chryſoſt. hom. de tranſlat. S. Ign. tom. 5. edit. Pariſ.

(e) Theod. in immut. dial. 1.

(f) Quint. Synod. Act. 1.

(g) Euſebius in Chron. & hiſt. lib. 3. c. 16.

(h) Hier. de Script. Eccl. in Ignat.

(i) Ignat. epiſt. 12.

XIV. Legimus apud Clementis (k) Conſtitutiones, quibus interdum uſi ſunt viri ſanctiſſimi nec non eruditiſſimi, Antiochenæ Eccleſiæ a Petro Evodium, a Paulo vero Ignatium eſſe creatos Epiſcopos; nec ſane unum poſt alium, ut de ceteris ibi dicitur, ſed ſimul. Quod quidem tunc factum fuiſſe videtur, cum diſſenſio illa inter Fideles qui ex circumciſione, & eos qui ex Gentibus ad fidem venerant, eſſet concitata: quocirca quamdiu illa perduravit, illud remedium fuiſſe adhibitum, ut uterque ſederet; alterque eorum præeſſet iis qui ex circumciſione, alter vero iis qui ex Gentibus ad Eccleſiam veniſſent. Ceterum eo tandem ſublato diſtinctionis pariete, ac ſub uno eodemque paſtore utraque collecta Eccleſia, non amplius duobus, ſed uno tantum fuit opus Epiſcopo. Tunc igitur in eadem præfectura remanſiſſe videtur Evodius: cui libenter ceſſiſſet Ignatius, ut Clemens Lino: meritoque ea de cauſa idem ipſe in dicta epiſtola ad Antiochenos ipſum Evodium primum poſt Apoſtolos fuiſſe illius ſedis Epiſcopum tradit, nullam ſui rationem habens, quod ea occaſione ſediſſet, & eidem loco ceſſiſſet, quantumlibet a Petro (ut præcitati volunt) inſtitutus eſſet. Sed quod agamus conjectura, nihil certi de his affirmare audemus. Ceterum præfecturam Eccleſiæ Antiochenæ Evodio hoc anno collatam eſſe, Euſebius in Chronico tradit. Qua ratione erroris arguitur Suidas (l), & ſi qui alii dixerunt tunc diſcipulis eſſe inditum nomen Chriſtianum, cum Petrus Evodium Antiochenæ Eccleſiæ creavit Epiſcopum: nam longe ante hæc tempora Chriſtianum nomen eſſe inventum, ſuperius eſt demonſtratum.

(k) Clemens Conſt. lib. 7. c. 46. Evodius primus poſt Petrum Epiſc. Antioch.

(l) Suid. verbo Naζωραῖος.

XV. Sicut autem ſtabilita ſede Romana, Petrus Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopum illi præficiendo proſpexit: ita etiam memor Eccleſiarum, quas in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, ſcilicet Minori, & Bithynia erexerat, ſuam primam ad eas ſcripſit epiſtolam: quam quidem hoc ipſo anno, antequam Marcus ab eodem Petro Alexandriam mitteretur, eſſe conſcriptam, ex eo facile colligi poteſt, quod in ea hæc poſita habeantur in fine: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta, & Marcus filius meus*, quem hoc

ipſo

Digitized by Google

Marcus quando a Petro miſſus Alexandriam.

ipſo anno tertio Claudii Alexandriam amandatum, Alexandrinam collegiſſe Eccleſiam, Euſebius non obſcure demonſtrat in Chronico. Opportuna enim illa videbatur oblata occaſio adventus Philonis Judæi Alexandrini in Urbem, qui ſub Caio primum (ut vidimus) pro Judæis Alexandrinis legatione functus, una cum ſociis Romam ſe contulit; ac iterum ſub Claudio Romam venit, quando & gentilem ſuum Petrum Evangelium prædicantem Romæ cognovit, & familiariſſime cum ipſo verſatus eſt, ut Hieronymus (*a*) his verbis declarat: *Aiunt hunc ſub Caio Caligula Romæ periclitatum, quo legatus gentis ſuæ miſſus fuerat: cum ſecunda vice veniſſet ad Claudium, in eadem Urbe locutum eſſe cum Petro Apoſtolo, ejuſdemque habuiſſe amicitias, & ob hanc cauſam etiam Marci diſcipuli Petri apud Alexandriam ſectatores ornaſſe laudibus ſuis.* Hæc Hieronymus de Philonis cum Petro Romæ conſuetudine ac amicitiæ uſu: qua quidem ex re conjectura ducimur, redeuntem Philonem Alexandriam, Marcum ſibi a Petro commendatum ſecum perduxiſſe. Sed de Marco iterum.

(*a*) *Hier. de Script. Eccl. in Philone.*

XVI. De prima Petri epiſtola.

Quod vero ſicut hoc anno, ita etiam Romæ eadem a Petro epiſtola ſcripta fuerit, Patres omnes qui de ea re ſermonem habuerunt, expreſſe teſtati ſunt; quod & ex illis ejuſdem epiſtolæ verbis collegerunt, quibus in fine dicitur: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta*; per Babylonem enim Romam intellexiſſe, abſque ulla dubitatione confirmant. Sed ab his diſſentiunt Novatores, quod permoleſte accipiant, ex canonicis divinſque Scripturis etiam Petri Romam adventum reddi teſtatum. Sed primum per Babylonem a Petro Romam ſignificatam eſſe majorum auctoritate monſtremus; ac ſubinde quam inſigniter delirent, qui de alia Babylone ea eſſe dicta verba contendunt, perſpicue aperiemus. Euſebius (*b*) ubi de Marci Evangelio ex Papiæ & Clementis auctoritate ſermonem inſtituit, hæc addit: *Conſtat Petrum hujus Marci mentionem facere in priore epiſtola, quam Romæ texuiſſe dicitur: quam quidem epiſtolam ibi perſcriptam oſtendit, dum civitatem illam, verbi tranſlatione, Babylonem appellat, hoc modo: Salutat vos Eccleſia noſtræ electionis conſors, quæ eſt Babylone, & Marcus filius meus.* Eadem Hieronymus de Scriptoribus Eccleſiaſticis in Marco his verbis: *Meminit hujus Marci & Petrus in epiſtola prima ſua, nomine Babylonis figuraliter Romam ſignificans.* In Apocalypſi (*c*) Joannis eodem notatam eſſe nomine, in confeſſo eſt apud omnes ☞ ut ita hyperbolice dicam, cum alioqui complures ſint, qui per Babylonem, univerſum regnum diaboli interpretentur. Porro inter veteres Tertullianus ☜ (*d*) *Sic & Babylon apud Joannem noſtrum Romanæ urbis figuram portat, proinde & magnæ, & regno ſuperbæ, & ſanctorum debellatricis.* Unus idemque Spiritus, quo afflati, locuti ſunt ſancti viri Dei, eodem ſymbolico nomine Romam ſignificavit: quinetiam & in divinis Scripturis per Babylonem ſæpe Romanum adumbratum eſſe Imperium, eruditus lector inveniet. In hanc ſententiam Auguſtinus (*e*) hæc ait: *Ne multis morer, condita eſt Roma velut altera Babylon, & velut prioris filia Babylonis*: docet enim pluribus, tunc conditam Romam eſſe, cum interdicit regnum Aſſyriorum. De his quoque cumulate Oroſius (*f*).

(*b*) *Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 14.*

(*c*) *Apoc. 17.*

(*d*) *Tert. adverſ. Jud. c. 9. & contr. Marcion. lib. 3. c. 13.*

(*e*) *Aug. de Civit. Dei lib. 18. c. 22.*

(*f*) *Oroſ. lib. 7. c. 2.*

XVII. Petrus Romam appellat Babylonem.

Nec vero me imprudenter dicturum exiſtimo, ſi his addiderim, Petrum non eſſe uſum proprio Urbis nomine, quod Hieroſolymis fuga lapſus e carcere, ubi ageret, non ab omnibus percipi vellet. Sane quidem ſtuduiſſe admodum Claudium Imperatorem Agrippæ Regi Judæorum, qui Petrum vinxerat mox coram populo trucidandum, ea quæ ex Joſepho ſuperius ſunt recitata, plane ſignificant. Cum alloqui mutatis nominibus homines appellare, uſitatum fuiſſe videatur apud Apoſtolos. Unde Paulum (*g*), cum ait: *Liberatus ſum de ore leonis*, per leonem ſignificaſſe Neronem, nullus dubitat. Præter hæc etiam, per Babylonem eſſe Romam ſignificatam, licet quis nolit, fateri compellitur. Nam cum Petrus dicat: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta*; cum de illa quæ eſt apud Aſſyrios Babylone nullo modo poſſit intelligi: quandoquidem (ut vidimus) conſtat Joſephi (*h*) auctoritate, eodem Caji Auguſti tempore, quo tam dira Judæi tum Alexandrini tum Palæſtini patiebantur, eos qui agebant in Babylone, & apud Aſſyrios, Judæos fuiſſe expulſos, ac denique trucidatos: neceſſe eſt affirmare, Petrum per Babylonem Romam intellexiſſe. Nec eſt alia Babylon, de qua Petrus potuerit dixiſſe; nam quæ apud Ægyptios Babylon erat, obſcurus plane locus, non civitatis nec oppidi dignus nomine, caſtellum a Strabone (*i*) & aliis nominatur, ſic nempe dictum, quod a quibuſdam Babyloniis fuiſſet erectum, locus natura munitus. At dicere velle, Petrum de hac in Ægypto poſita intellexiſſe, inſignis ſane fatuitas & nimium abſurda res eſſet: quandoquidem cum multa alia hæc opinari prohibeant, quodammodo id potiſſimum vetat, quod nullam reperiri conſtet in Babylone quæ eſt in Ægypto, Eccleſiam collectam: cum multa enim Concilia edita reperiantur cum adjectione nominum Epiſcoporum Ægyptiorum, in nullis horum, nec in aliis ſcriptorum monumentis alicubi reperitur nominatus Epiſcopus Babylonis in Ægypto: ☞ niſi poſt annos quingentos ſub Juſtino Juniore primum reperitur nominatus Epiſ-

(*g*) *2. Tim. 4.*

(*h*) *Joſeph. antiq. lib. 18. c. 12.*

(*i*) *Strab. lib. 17.*

eopus Babylonis in Ægypto Zoſimus Cilix apud Sophronium ☞.

XVIII. *Urbs Roma diverſa ab Eccleſia Romana.*

Sed quid Novatores iſti? Licet hi negent per Babylonem Romam intelligi; tamen quod in Apocalypſi de Babylone multa nefanda prodantur, eoque nomine Romanam urbem ſignificari certiſſimum ſit, cunctas illas blaſphemias in Romanam tunc urbem congeſtas, quod in ea idololatria & impietatis cultus præ ceteris Orbis locis vigeret, in Romanam convertunt Eccleſiam, calumnioſiſſime ſimul & imperitiſſime, nullam temporum diverſorum nec rerum rationem habentes. Sane quidem dum Petrus ait: *Eccleſia quæ eſt in Babylone*: Eccleſiam ibi poſitam non eſſe Babylonem ipſam, plane declarat, diverſaque ratione cenſeri ipſam Eccleſiam a loco, ubi dicitur eſſe collecta. Nec per ſomnium quidem quis umquam inveniet Romanam Eccleſiam eſſe Babylonis nomine nuncupatam, ſed ipſam tantummodo civitatem; ac id quidem non ſemper, ſed cum impietate referta adverſus ipſam Eccleſiam bellum gereret. Unde Hieronymus (a) de his agens, hiſce verbis Romam compellat: *Sed ut ad te loquar, quæ ſcriptam in fronte blaſphemiam Chriſti confeſſione deleſti, Urbs potens, Urbs Orbis domina, Urbs Apoſtoli voce laudata, interpretare vocabulum tuum: Roma aut fortitudinis nomen eſt apud Græcos, aut ſublimitatis juxta Hebræos: ſerva quod diceris: Virtus te excelſam facit, nam voluptas humilem. Maledictionem, quam tibi Salvator in Apocalypſi comminatus eſt, potes effugere per pœnitentiam. Habes exempla Ninivitarum. Cave Joviniani nomen, quod de idolo derivatum eſt.*

(a) Hieron. adver. Jovin. lib. 2.

XIX. Scimus eumdem Hieronymum (b) alibi in eamdem Urbem ſtomachatum, Babylonem appellaſſe, cum perſecutionem in ea paſſus, inde recedens, Hieroſolymam rediiſſet; atque dixiſſe: *Cum in Babylone verſarer, & purpuratæ meretricis eſſem colonus, & jure Quiritum viverem, &c.* Sed quid poſtmodum alibi ille (c) idem, cum agit de Romanæ Eccleſiæ Fidelibus? *Romana*, inquit, *plebis laudatur fides, teſtimonio videlicet Apoſtolico. Ubi alibi tanto ſtudio & frequentia ad eccleſias & martyrum ſepulcra concurritur? Ubi ſic ad ſimilitudinem cæleſtis tonitrui, Amen reboat, & vacua idolorum templa quatiuntur? Non quod aliam habeant Romani fidem, niſi hanc quam omnes Chriſti Eccleſiæ; ſed quod devotio in eis major ſit, & ſimplicitas ad credendum.* Idem ad Marcellam ſcribens ut Bethlehem migret, poſt explicatum illud de civitate Romana Joannis in Apocalypſi teſtimonium, *Cecidit enim, cecidit Babylon magna.* De Eccleſia ibi poſita iſta ſubdit: *Eſt quidem*, inquit, *ibi ſancta Eccleſia, ſunt trophæa Apoſtolorum & martyrum, eſt Chriſti vera confeſſio, eſt ab Apoſtolo prædicata fides; & Gentilitate calcata, in ſublime ſe quotidie erigens vocabulum Chriſtianum.* Hæc Hieronymus: de quibus ſatis.

(b) Hier. in præf. de Spir. San.

(c) Hier. in præf. lib. 2. in epiſt. ad Galat.

Improbatur urbs, laudatur Eccleſia.

XX. Cum hæc diu tempore primum ac ſubinde de loco prioris Petri epiſtolæ ſint pluribus diſputata: ad quoſnam ea ſcripta fuerit, hic pluribus agere in prima editione prætermiſimus; ſed abſque ulla dubitatione hanc datam eſſe ad Hebræos, inferius cum de poſteriori Petri epiſtola egimus, affirmavimus. Ne autem hac de re dubitare quis poſſit, aſſertam ſemel ſententiam tum Patrum auctoritate obſignatam, tum aliis firmiſſimis rationibus demonſtratam, relinquere, æquum putamus. Scriptam quidem hanc fuiſſe epiſtolam Petri ad Judæos jam redditos Chriſtianos, teſtatur Euſebius (d), S. Athanaſius (e), Didymus (f), ac denique (ne in his longius diſtrahar) omnes tam Græci tum Latini ſcriptores, qui ea de re conſulto tractarunt: adeoque ut nec unum hactenus invenerimus, qui ad alios quam ad Judæos eam eſſe conſcriptam, aſſeruiſſe reperiatur. Sed ad hæc confirmanda, accipe rationes, & quidem firmiſſimas, utpote ipſius Petri auctoritate ſubnixas, quibus refragari non liceat, quod ei contradicere ſit religio. Certum quidem eſt, Petri ipſius aſſertione, ad illos priorem a ſe datam eſſe epiſtolam, ad quos poſteriorem ipſe conſcripſit: etenim ſic in ea de priori meminit (g): *Hanc vobis, chariſſimi, ſecundam ſcribo epiſtolam.* Porro eamdem poſteriorem ab ipſo eſſe datam ad Hebræos, ipſemet ad finem ipſius diſertis verbis inſinuat, dum mentionem habet Pauli epiſtolæ ad ipſos Hebræos datæ, prout interpretes omnes oſtendunt, & nos inferius demonſtraturi ſumus; ad quos ſe quoque eam dare epiſtolam profitetur.

(d) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 1.

(e) Athanaſ. in Synopſ.

(f) Didym. in epiſt. canonic.

(g) 2. Petr. 3.

XXI. Rurſum vero cum in ipſa prioris epiſtolæ inſcriptione manifeſte declaret Petrus, ſe ſcribere Chriſtianis advenis diſperſionis: nonniſi Judæos potuit verbis illis intellexiſſe: etenim nullam hactenus Chriſtianorum Gentilium quis inveniet factam eſſe diſperſionem, ſed tantummodo Judæorum (ut ſuperius diximus) tempore martyrii S. Stephani, cujus diſperſionis iterum meminit S. Lucas (h) in Actis. Nec eſt quod objici poſſit, diſperſionem Judæorum factam fuiſſe (i) tantummodo per regiones Judææ atque Samariæ: nam ex iiſdem Actis (k) ſatis apparet, eorumdem aliquos pertexiſſe etiam Antiochiam, atque in Cyprum: immo & conſtat Ananiam unum ea illis perveniſſe (l) Damaſcum: ut patens ſit, eos egreſſos eſſe Judææ terminos. ☞ Verum & ſi ſuperius anno Chriſti trigeſimo quinto dictum ſit, tam Petrum, quam Jacobum ſcripſiſſe ad fratres diſperſionis illius, quæ facta eſt poſt necem Stephani, non autem

(h) Act. 8. 11.

(i) Act. 8.

(k) Act. 11.

(l) Act. 9.

Digitized by Google

ad alios Judæos in divarſis orbis locis poſitas: tamen re accuratius conſiderata, nihil eſt quod prohibeat etiam ad alios Judæos eam ſcriptam eſſe epiſtolam ; eo quod ſoliti ſint vocati Judæi diſperſionis illi qui in diverſis Orbis partibus longe a Judæa habitarent, diſperſi dicti quod non cum aliis in Judæa degerent, ſed in diverſis regionibus pro animi cujuſque libitu loca colerent: quo ſenſu ab Evangeliſta (*a*) dictum de Chriſto ex Caiphæ prophetia, *quod Jeſus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, ſed ut filios Dei qui erant diſperſi, congregaret in unum*. Qua etiam ratione Jacobus in ſuæ epiſtolæ (*b*) inſcriptione habet: *Duodecim tribubus, quæ ſunt in diſperſione*; hoc eſt, Judæis omnibus qui in diverſis Orbis regionibus habitarent: nam nulla alia hoc tempore contigit hoſtilis duodecim tribuum diſperſio. Cæterum cum conſtet nullam legi diſperſionem Chriſtianorum Gentilium, ſed dumtaxat Judæorum: cum ſcribat Petrus ad Chriſtianos diſperſionis; ad Judæos credentes ſcribere, certum eſt. Quod inſuper illis vendicet prophetias (*c*), quodque feminas eorum filias Saræ nominet, certe quidem eoſdem fuiſſe Judæos oſtendit.

(*a*) *Joan.* 11.
(*b*) *Jac.* 1.
(*c*) 1. *Petr.* 1. & 3.

XXII. Sed & in eo quod de iiſdem ait (*d*): *Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: Qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti*, &c. De eodem plane populo loqui ſignificat, qui juxta Oſeæ (*e*) oraculum (ad quod alludit) a Deo fuerat reprobatus, cum ſub typo filiorum fornicationum, de eorum altero dictum: *Voca nomen ejus, Abſque miſericordia: quia non addam ultra miſereri domus Iſrael*: Et de altero: *Voca nomen ejus, Non populus meus: quia vos non populus meus, & ego non ero veſter*. Hoc quidem ſtatu Judæi tunc erant: adveniente autem Chriſto, eum ſecuti, ex non populo facti ſunt populus ejus, ac pariter miſericordiam adepti. Cum vero citatur idem locus Oſeæ (*f*) ab Apoſtolo Paulo (*g*), non ſolum quæ de reprobatione Judæorum ab eodem Propheta dicta ſunt, ipſe recitat, ſed & quæ de vocatione Gentium, nimirum quod ſubditur: *Et erit in loco ubi dictum eſt eis, Non plebs mea vos: ibi vocabuntur filii Dei vivi*. Secundum quam quidem additionem recte Patres omnes de reprobatione Judæorum, & vocatione Gentium, tum Oſeam, tum Paulum intellexiſſe tradunt, juxta quam item conſiderationem, hæc S. Hieronymus (*h*), cum interpretatur Pauli verba ex Oſea deſumpta: *Vocabo non plebem meam, plebem meam. Hoc loco Judam ſignificat. Et non dilectam, dilectam; & non miſericordiam conſecutam, miſericordiam conſecutam; Iſraeliticum populum. Et erit in loco ubi dictum eſt eis, Non plebs mea vos*, &c. *Gentes demonſtrat in Chriſto credituras*. Hactenus verba S. Hieronymi. Quod vero Petrus non ſcriberet ad Gentes, ſed ad Judæos, ea tantum citavit Oſeæ verba, quæ dicta de Judæis erant. Nam Judæos & Iſraelitas a Deo reprobatos intelligi per illa verba, Non populus, Non miſericordiam conſecuta: cum id expreſſe Propheta teſtetur, nulla opus eſt interpretatione. Porro qui per reprobationem non jam populus, neque miſericordiam conſecuta filia dicebantur: iidem ad Chriſtum converſi, ait Petrus: *Qui aliquando non populus, nunc populus: Qui non miſericordiam conſecuti, nunc miſericordiam conſecuti*. Recte igitur omnium rata habetur Patrum ſententia, aſſerentium Petri tum priorem tum poſteriorem epiſtolam eſſe ad Judæos conſcriptam. Oportuit hæc addidiſſe in hac poſteriori editione ad diluenda quæ ab aliquo objiciebantur. Sed proſequamur ex inſtituto Apoſtolicas traditiones, quæ ex Apoſtolicis ſcriptis tamquam e fonte manarunt.

(*d*) 1. *Petr.* 2.
(*e*) *Oſe.* 1.
(*f*) *Oſe.* 2.
(*g*) *Rom.* 9.
(*h*) *Hier. in epiſt. ad Rom.* 9.

XXIII. Salutatio in oſculo ſancto. Quod enim idem Apoſtolus in fine epiſtolæ, illos ad quos ſcribit, admonet ut ſalutent ſe invicem in oſculo ſancto: noſtri inſtituti ratio poſtulat, ut de antiqua ab Apoſtolis inſtituta Chriſtiana ſalutatione oſculo ſancto impartienda (quod pertinet ad antiquos Eccleſiæ mores) paulo fuſius agamus. Non enim id Petrus tantum, ſed & Paulus faciendum præcepit, ut cum ad Romanos (*i*), vel ad Corinthios (*k*) iterum, aut ad Theſſalonicenſes (*l*) ſcripſit epiſtolas. Id ipſum etiam facere ſuis epiſtolis conſuevit Ignatius (*m*), cum diverſas ad ſuos daret. Cum vero iidem Principes Apoſtolorum ſalutationem mutuam non oſculo tantum, ſed ſancto plane dandam eſſe præſcripſerint; diverſam ſane eam ab illa fuiſſe, quam Gentiles inter ſe conſueverunt impartire, certum eſt. Quodam enim uſu receptum erat, quoties ſibi obviarent inter ambulandum amici, ſe invicem oſculo ſalutare: quam quidem conſuetudinem ut permoleſtam, & frequentibus occurſionibus faſtidium afferentem (*n*), Tiberius lege ſancita tollendam curavit: ſed (quod probavit eventus) plus lege valuit inolitus uſus: unde Martialis, qui vixit temporibus Domitiani, hæc ad Linum (*o*):

Bruma eſt, & riget horridus December:
Audes tu tamen oſculo nivali
Omnes obvius hinc & hinc tenere,
Et totam, Line, baſiare Romam.

Et ad Baſſum (*p*):

Effugere non eſt, Baſſe, baſiatores:
Inſtant, morantur, perſequuntur, occurrunt,

(*i*) *Rom.* 16.
(*k*) 1. *Cor.* 16. 2. *Cor.* 13.
(*l*) 1. *Theſſal.* 5.
(*m*) *Ignat. epiſt. ad Antioch. & ad Tarſenſes.*
(*n*) *Suet. in Tib. c.* 34.
(*o*) *Martial. lib.* 7. *epig.*
(*p*) *Martialis lib.* 11.

Et

Et hinc, & illinc, uſquequaque, quacumque.

Et inferius de his plura.

XXIV. De oſculo Pacis.

Erant quidem ejuſmodi oſcula, pacis & amoris ſymbola: quæ non tollenda, ſed moderanda inter Chriſtianos curarunt Apoſtoli, dum eos ſe invicem ſalutare debere oſculo ſancto, ſæpe admonuerunt. Illa plane ſancta oſcula dicta eſſe reperiuntur quæ in ſacris conventibus illorum verborum adjuncta ſalutatione, *Pax tecum*, adhiberi conſueverunt. Agens de his Juſtinus (*a*) martyr, hæc ait: *Precibus finitis, mutuò nos invicem oſculo ſalutamus.* Poſt oſculum ſequi adminiſtrationem Euchariſtiæ, fuſius tradit Origenes (*b*) de ejuſmodi Apoſtolica inſtitutione & Eccleſiæ uſu hæc ſcribit: *Ex ſermone Pauli* (*ſcilicet cum dicit: Salutate vos invicem oſculo ſancto*) *mos in Eccleſia traditus eſt, ut poſt orationes oſculo ſe invicem ſuſcipiant fratres; hoc autem oſculum ſanctum appellat Apoſtolus: quo nomine illud docet primum, ut caſta ſint oſcula quæ in eccleſiis dantur; deinde ut ſimulata non ſint, ſicut fuerunt Judæ. Oſculum vero fidele primo caſtum ſit, deinde pacem in ſe ſimplicitatemque habeat in charitate non ficta.* Hucuſque Origenes. Hæc admonuit (*c*) Athenagoras Chriſtianus philoſophus, his ſcilicet verbis: *tam accurate temperare oſculum, ſeu potius adorationem ſalutationis oportet: ne ſi quo modo pauxillum mens polluta fuerit, ab æterna vos vita proſcribat Verbum.* Agens de eodem Tertullianus (*d*), illud appellat ſignaculum orationis.

(*a*) *Juſtin. orat. ad Antoninum Imp.*
(*b*) *Orig. in epiſt. ad Rom. c. 16.*
(*c*) *Athenag. orat. ad Chriſt.*
(*d*) *Tertul. lib. de orat.*

XXV. Duplex oſculi genus.

Cyrillus (*e*) Hieroſolymitanus diſcriminans ſacrum oſculum a profano, ſic ait: *Nec hoc ita accipias, quaſi oſculum illud ſit hujuſcemodi, quale in foro inter omnes amicos eſſe conſuevit; neque enim tale eſt. Hoc igitur oſculum animos mutuo conciliat, & omnem malorum oblivionem illis ſpondet: ſignum igitur eſt hoc oſculum reconciliationis animorum, univerſæque injuriarum memoriæ deletæ;* & poſt aliqua: *Igitur oſculum hoc, quo in ſacris utimur, reconciliatio eſt, atque idcirco ſanctum, de quo & Paulus dicit: Salutate vos invicem in oſculo ſancto. Et Petrus inquit, In oſculo dilectionis.* Chryſoſtomus (*f*) poſt multa in hanc ſententiam dicta, hæc addit: *Quin de oſculo ſancto aliud quoque afferri poteſt. Quid tandem? Templum Chriſti ſumus: itaque templi veſtibula & aditum oſculamur cum alii alios oſculamur. An non cernitis, quotnam homines etiam hujuſce templi veſtibulis oſculum figunt, partim inclinato capite, partim manu tenentes, atque ori manum admoventes? Ac per has portas & januas ingreſſus eſt Chriſtus, & ad nos ingreditur, cum communicamus. Noſtis enim vos qui myſteriorum participes eſtis, quid dicam. Neque enim vulgari quodam honore os noſtrum afficitur, cum corpus Dominicum excipit; eaque præſertim de cauſa tum mutua oſcula jungimus. Audiant qui obſcœna loquuntur & qui convitia proferunt, & horreſcant, cogitantes quale os deturpent ac dedecorent. Audiant qui obſcœne oſculantur*, &c. De adjunctione vero illorum verborum, quibus oſculando pax impartitur, hæc Auguſtinus (*g*): *Poſt orationem Dominicam quam accepiſtis, & reddidiſtis, dicitur, Pax vobiſcum: & oſculantur ſe invicem Chriſtiani in oſculo ſancto, quod eſt ſignum pacis, ſi quod oſtendunt labia, fiat in conſcientia, id eſt, quomodo labia tua ad labia fratris tui accedunt, ſic cor tuum a corde illius non recedat.* Hæc ipſe.

(*e*) *Cyrill. Catech. myſtag. 5.*
(*f*) *Chryſoſt. hom. 30. in epiſt. 2. ad Corinth. c. 13.*
(*g*) *Aug. ſer. 83. de diverſis.*

XXVI. Adhibita cautela periculo.

Nec vero quis putet hæc ita promiſcue tunc agi ſolita eſſe, ut viri feminas, & feminæ viros ſic indiſtincte ſe mutuo, impartito oſculo, ſalutarent. Nam (ut ſuo loco dicemus) in eccleſia ſeorſum viros a mulieribus agere conſueviſſe, certiſſimum eſt. At quoniam ea nihilominus adhibita cautela, adhuc inter ſe invicem oſculantes ſive viros, ſive feminas, fraus aliqua, arte diaboli, aliquando irrepſiſſe videretur; in nonnullis eccleſiis ſacram oſculari tabellam mutavit uſus, & quidem laudabilis. Nam & prudentiores Gentiles vitaſſe dicuntur oſculum formoſorum, ut de Ageſilao Plutarchus tradit eo libro qui De audiendis poetis inſcribitur: & apud eumdem reperies in Amatorio, Cleomachum ejuſmodi oſculo pereitum prodegiſſe vitam. Quamobrem magna cautela emendata ſunt hæc apud Chriſtianos, penes quos omnia ſancta, omnia pura præſtanda erant: quod oſculo, quo anima ad labiorum progreſſa oſtia, coniungitur animæ, interdum in alium transfundi contingeret, ac deperire, ſecundum ea quæ ex Platonis verſibus recitat Gellius (*h*). Quod vero ad Eccleſiam Dei pertinet: haud recens in mutuis illis oſculis, per ſe ſanctis, aliquando ſe immiſcuit libidinis turpitudo, ſed antiquitus etiam: quod non tantum Athenagoræ locus ſuperius citatus innuit, ſed & Clemens (*i*) Alexandrinus, dum acriter in pravum quemdam uſum invectus, hæc ait: *Dilectio autem non in oſculo cenſetur, ſed in benevolentia. Illi autem nihil aliud oſculo, quam eccleſias conturbant, cum ipſam intus non habeant amicitiam. Etenim hoc utique turpem movit ſuſpicionem, & maledicentiam, quod imprudenter oſculo uterentur, quod eſſe oportebat myſticum: id ſanctum vocavit Apoſtolus. Regno digne guſtato, ore modeſto & clauſo benevolentiam animi oſtendamus, per quod maxime ſe exerit manſuetudo morum. Eſt autem aliud quoque oſculum inceſtum, veneno plenum, ſanctitatem ſimulans. An neſcitis, quod etiam*

(*h*) *Gell. lib. 19. c. 11.*
(*i*) *Clem. Alex. Pedag. lib. 3.*

phalangia ſi ore tantum tangant, graves dolores hominibus afferunt? Hæc ille. Ait autem alibi idem Clemens (*a*) de modo oſculandi: *Non ergo temere pueros præcipimus, auribus eos apprehendentes, ut oſculentur eos qui ad ipſos attinent: hoc utique tacite ſignificantes, ingenerari per auditum ſenſum dilectionis*: & Plautus: (*b*)

(a) Cle. Alex. Strom. lib. 3.

(b) Plaut. in Pænul.

Sine te prebendam auriculis, ſine dem ſuavium.

& Tibullus (*c*):

—— natuſque parente

Oſcula comprenſis auribus eripiet.

(c) Tibul. lib. 2.

At hæc remota procul fuiſſe ab oſculo ſancto putamus: nullum enim umquam de his legimus penes Chriſtianos exemplum. Et hactenus de moribus Eccleſiæ in oſculo ſancto.

XXVII. Apoſtolica Salutatio.

Rurſus vero, quod idem Petrus Apoſtolus in fine ejuſdem epiſtolæ, ſicut & in exordio ejus, gratiam impartiendo, ſalutet; ſicut in ſecunda etiam epiſtola feciſſe conſtat: & quod inſuper eadem ſalutatione utatur ſæpe Apoſtolus Paulus, atque ad Theſſalonicenſes ſcribens, hæc dicat in fine (*d*): *Salutatio, mea manu Pauli; quod eſt ſignum in omni epiſtola: ita ſcribo. Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum omnibus vobis. Amen.* Quodque etiam Joannes (*e*) eadem ſalutatione utatur: plane ſignificatur, Apoſtolorum exemplo in Eccleſiam introductum, ut in Apoſtolicis litteris gratia ſalutando impartiatur: nam Ignatius etiam in ſalutatione eodem uſus eſt charactere, & ceteri poſt eum Epiſcopi Antiocheni. Unde Gregorius (*f*) Papa ſcribens ad Anaſtaſium Epiſcopum Antiochenum, hæc ait in fine: *Amen: Gratia: quæ videlicet verba de ſcriptis veſtris accepta, idcirco in meis epiſtolis pono, ut de S. Ignatio veſtra beatitudo cognoſcat, quia non ſolum veſter eſt, ſed & noſter: ſicut enim magiſtrum ejus Apoſtolorum Principem habemus communem, ita quoque ejuſdem Principis diſcipulum nullus habet privatum.* In epiſtola enim Ignatii ad Epheſios eadem duo verba ſcripta reperiuntur, a ceteris autem excidiſſe putantur.

(d) 2. Theſ. c. ult. in fin.

(e) 2. Joan. 3.

(f) Greg. epiſt. 37. indict. 13.

XXVIII. Gratia & pax in ſalutatione.

Ex Apoſtolica igitu traditione & exemplo manavit, ut Romanus Pontifex Apoſtolicis litteris quempiam ſalutando, una cum Apoſtolica benedictione gratiam impartiatur. Inſtitutio hæc eſt quidem Apoſtolica: nam uſque ad Chriſti aſcenſionem, pacis tantum verbo aliquem ſalutare moris fuit, ut in antiquo (*g*) Teſtamento plura exempla ſuppetunt, & in (*h*) novo de Chriſto, qui eodem pacis nomine ſalutare conſuevit diſcipulos; quos, ut eodem etiam modo, cum in alienas domos introirent, in eis agentes ſalutarent, admonuit (*i*). Perſeveravit vero idem uſus apud Judæos, ut pacis nomine ſalutarent. Unde Tertullianus (*k*): *Nam & hodie*, inquit, *Judæi in pacis nomine appellant, & retro in ſcripturis ſic ſalutabant*. (Sed ut idem auctor ait) eidem pacis nomine ſalutationi Apoſtoli & gratiam addiderunt, immo & præmiſerunt: quod videlicet tam ſublimis gratiæ reſtitutæ per Chriſtum generationi humanæ annuntiatores eſſent. Hactenus de Petri epiſtola; quam abſque aliqua dubitatione, totius Catholicæ conſenſu Eccleſiæ ſemper receptam fuiſſe conſtat; quamqua a Marco Evangeliſta ex Hebræo fuiſſe tranſlatam; affirmare videtur Hieronymus (*l*), dum poſtquam egit de Evangelio a Marco conſcripto, ſed a Petro accepto, hæc ait: *Denique & duæ epiſtolæ, quæ feruntur Petri, ſtylo inter ſe & charactere diſcrepant, ſtructuraque verborum. Ex quo intelligimus, pro neceſſitate rerum, diverſis eum uſum interpretibus.* Plane dum apud Petrum Marcus fuit, functum fuiſſe munere interpretis, omnes affirmant. Sed de interpretis munere agemus paulo inferius.

(g) Geneſ. 43. Jud. 6. & 19. 3. Reg. 25. 2. Paral. 12. Tob. 12.

(h) Luc. 2. 24. Joan. 24. 20.

(i) Matt. 10. Luc. 10.

(k) Tertul. advers. Marcion. l. 5. c. 5.

(l) Hier. epiſt. 150. quæſt. 11. ad Hedibiam.

XXIX. Marci Evangelium.

Marcus igitur, quem, quod unice eum diligeret, Petrus in dicta epiſtola filium ſuum appellat, hoc eodem anno, antequam Alexandriam proficiſceretur, Evangelium ſcripſit: Sed qua ratione ad id agendum impulſus, & an Latine vel Græce ſcripſerit, a nobis eſt exquirendum: at quæ ad rationem temporis ac loci ſpectant, ea inſtituto ante omnia examinanda proponimus. Cum enim (ut nuper diximus) Euſebii (*m*) conſtet auctoritate, Marcum anno tertio Claudii, Olympiadis ducenteſimæquintæ tertio anno, Chriſti vero quadrageſimoquinto, Alexandriæ Evangelium annuntiare cœpiſſe; ejuſdemque auctoris & aliorum teſtimonio liqueat, antequam Roma mitteretur Alexandriam, ipſum ſacrum Evangelium conſcripſiſſe: plane compellimur dicere, hoc ipſo anno, poſt ſcriptam a Petro eam epiſtolam, Marcum id præſtitiſſe. Cui quidem veritati Euthymius (*n*) & alii adſtipulantur, qui tradiderunt, ſcriptum eſſe a Marco Evangelium poſt annum decimum a paſſione Chriſti. Unus tantum ab his diſcrepat Irenæus (*o*), dum ait, id factum a Marco poſt obitum Petri & Pauli Apoſtolorum: cui ſane omnes merito adverſantur: potiſſimum cum certum ſit, Marcum Evangeliſtam ante eoſdem Apoſtolos martyrio eſſe defunctum, nimirum anno octavo Neronis; quod Hieronymus (*p*) & alii omnes teſtantur. Sicut autem in his quæ ad tempus ſpectant, omnes ab Irenæo diſſentiunt, ita etiam de loco ſcribendi omnes Chryſoſtomo (*q*) contradicunt, qui ait, Marcum in Ægypto, rogantibus diſcipulis, ſcripſiſſe Evangelium: cui in primis objicimus Athanaſium Alexandriæ & totius Ægypti Epiſcopum di-

ver-

(m) Euſebius. in Chron.

(n) Euthym. in præfat. ſuper Matth.

(o) Irenæus l. 3. cap. 1.

(p) Hieron. de ſcrip. Eccl. in Marco cap. 8.

(q) Chryſoſt. hom. 1. in Matth.

Digitized by Google

verſa plane ab eo ſcribentem: ipſe enim in Synopſi ad Conſtantem Auguſtum hæc ſcripta habet de Marci Evangelio Romæ, edito: *Evangelium ſecundum Marcum Romæ ab Apoſtolo Petro prædicatum eſt, editum vero a beato Marco Apoſtolo, & ab ipſo Alexandriæ poſtea in Ægypto, & in Pentapoli, & in Lybia prædicatum.* Hæc Athanaſius, cui ceteri ſcriptores libenter aſſentiuntur; cum præſertim alii, qui longe ante Athanaſii tempora in Eccleſia floruerunt, id egregie teſtati ſint, ut Papias, & Clemens Alexandrinus, qui & cauſam ſimul ejuſmodi ab eo ſuſceptæ provinciæ prodiderunt, ut Euſebius (*a*) tradit his verbis, cum agit de prædicatione Petri a Romanis ſuſcepta: *Tanta*, inquit, *pietatis lux eorum mentibus, qui Petrum audiebant, affulſit, ut non ejus ſermoni omnino auſcultando, non doctrina divinæ prædicationis minime ſcriptis proditæ attendendo contenti acquieſcerent; ſed a Marco Petri comite, cujus Evangelium eſſe fertur, multis variiſque precibus contenderent, ut monumentum illud doctrinæ, quam ſermone & verbo illis tradidiſſet, etiam ſcriptis mandatum apud eos relinqueret. Nec prius hominem a ſe dimittunt, quam ipſorum poſtulatis obſecutus, opus abſolviſſet. Hanc igitur Evangelii ſecundum Marcum ſcribendi cauſam præceſſiſſe memorant. Cum ergo Petrus Apoſtolus, divina Spiritus ſancti revelatione ſuggerente, intelligeret illud opus editum eſſe; ferunt eum propenſo & alacri illorum hominum ſtudio magnopere fuiſſe delectatum, hancque ſcripturam auctoritate ſua ratam feciſſe, quo in eccleſiis paſſim perlegeretur; Clemens in ſexto libro* ..., *cui etiam teſtis accedit Papias Hierapolitanus Epiſcopus, eamdem tradit hiſtoriam.* Hæc Euſebius.

(*a*) *Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 4.*

Quæ ratio Marco ſcribendi Evangelium.

XXX. Sed quid inſuper a Papia ſcriptum, quod & a Joanne presbytero de Marci Evangelio acceperat (*b*), idem recenſeat, audiamus. ſunt hæc Papiæ verba ab Euſebio repetita: *Illud presbyter mihi dicebat; Marcus, qui fuit interpres Petri, quæcumque tenebat memoria, ſcripſit quidem accurate, ſed tamen non eo ordine quo erant a Domino dicta, factave: Neque enim Dominum audierat ille quidem, neque erat eum comitatus: ſed poſtea (ut dixi) comes Petri fuit: qui quidem non Domini ſermones & præcepta, ea narrandi ſerie quam Dominus in illis tradendis tenuiſſet, dicebat: ſed eam in prædicando rationem ſequebatur, quam ad auditorum animos inſtituendos opportunam accomodatamque cenſuit. Quare in eo nutiquam erravit Marcus, quod quædam, ſicut memoriæ ea ante mandaverat, litteris prodidit: quandoquidem hoc unum mente & cogitatione ſedulo proſpexit, ut nec quidquam eorum quæ audiviſſet prætermitteret; nec falſi aliquid iiſdem omnino interponeret. Iſta quidem a Papia narrantur de Marco.* Hucuſque Euſebius; prædicta itaque ratione, Marci nomine editum Evangelium crediſſe aliquos fuiſſe Petri, Tertullianus (*c*) & alii æque teſtantur. Intexamus & his Clementis (*d*) Alexandrini verba de eodem Marci Evangelio Romæ conſcripto: *Marcus*, inquit, *Petri ſectator, prædicante Petro Evangelium palam Romæ coram quibuſdam Cæſarianis equitibus, & multa Chriſti teſtimonia proferente, petitus ab eis, ut poſſent, quæ dicebantur, memoriæ commendare; ſcripſit ex his quæ a Petro dicta ſunt Evangelium, quod ſecundum Marcum vocatur.* Hæc ille: iiſdem conſentientia Hieronymus (*e*) tradit.

(*b*) *Euſeb. hiſt. lib. 3. c. ult.*

Ab eodem Marco inita ſcribendi ratio.

(*c*) *Tertul. lib. 4. contra Marcion.*

(*d*) *Clem. in epiſt. Petri, habetur tom. 6. Biblioth. ſanct.*

(*e*) *Hier. de Scrip. Eccl. in Marco, & epiſt. 150. quæſt. 11.*

Epiphanius (*f*) autem in his a Papia diſcrepat, quod exiſtimavit Marcum unum fuiſſe ex ſeptuagintaduobus diſcipulis. Cæterum Beda (*g*) Papiæ magis conſentiens, ait Marcum natione Hebræum, genere ſacerdotali fuiſſe progenitum, unumque ex illis fuiſſe ſacerdotibus, qui poſt Chriſti aſcenſionem crediderunt Domino; de quibus Lucas ait: *Multa turba ſacerdotum obediebat fidei.* In reliquis Epiphanius conſentiens his quæ ad Marci Evangelium ſpectant, hæc ait: *Poſt Matthæum ſecutus eſt Marcus, juſſus a ſancto Petro Romæ Evangelium edere, & ubi ſcripſiſſet, mittitur a ſancto Petro in Ægyptiorum regionem. Hic autem unus erat de ſeptuagintaduobus diſperſis ob verbum quod dixerat Dominus: Niſi quis ederit carnem meam, & biberit meum ſanguinem, non eſt me dignus: velut Evangelii verba legentibus clare indicatur, tamen per Petrum revocatus, dignus evadit impleri Spiritu ſancto & Evangelium tradere.* Hæc Epiphanius: Sed quod ait, Marcum fuiſſe ex numero ſeptuagintaduorum diſcipulorum, haud receptum videtur ab aliis: qui a Petro eum tradunt genitum in Evangelio, nec vidiſſe Dominum. Id Hieronymus, (*h*) id ipſum Theodoretus in præfatione hiſtoriæ ſanctorum Patrum, id denique omnes qui locum illum Petri primæ epiſtolæ ſunt interpretati, quo dicit: *Salutat vos Eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta, & Marcus filius meus.* Quod vero Auguſtinus (*i*) de Marco dicat, fuiſſe breviatorem Matthæi, non ita accipiendum eſt, ut Evangelium a Matthæo editum Marcus redegerit in compendium; ſed quod multa, quæ a Matthæo eſſent fuſius enarrata, Marcus ſecundum quod a Petro accepiſſet, breviori narratione contracta deſcripſerit; cum alioqui ea quæ a Petro prolixiori ſermone, ut ſuam negationem prolata audiſſet, uberius quam Matthæus, ſcriptis mandarit.

XXXI. Marcus e numero LXXII. Diſcipulorum.

(*f*) *Epiph. hæreſ. 51.*

(*g*) *Beda in proœm. comment. ſuper Marc.*

(*h*) *Hier. in Iſai. c. 65. & de Script. Eccl. in Marco.*

(*i*) *Aug. de conſenſ. Evang. c. 2.*

(*k*) *Papias apud Euſeb. ubi ſup.*

(*l*) *Iren. lib. 3. c. 1.*

(*m*) *Hier. de Script. Eccl. in Marco.*

XXXII. Marcus interpres Petri.

Quod vero tam Papias (*k*), quam Irenæus (*l*), Hieronymus (*m*), ac denique re-

Digitized by Google

recentiores Marcum Evangeliſtam dicunt fuiſſe interpretem Petri: quænam functio hæc eſſet, diligentius ſane perquirendum ac inveſtigandum eſt. Adeo enim neceſſarium eſſe videbatur Apoſtolis interpretis miniſterium, ut licet Petrus, amandato Marco Alexandriam, ipſo caruerit, tamen alium adhuc fuerit nactus interpretem, nempe Glauciam, ut auctor eſt Clemens (a) Alexandrinus. Sane quidem apud Apoſtolum Paulum eodem functum eſſe munere Titum, S. Hieronymus (b) tradit ſcribens ad Hedibiam: immo ejus officio adeo Paulum opus habuiſſe, ut abſentia Titi non modicum detrimentum ejuſdem prædicationi attulerit, idem ipſe ad Corinthios ſcribens his verbis teſtatur (c): *Cum veniſſem Troadem propter Evangelium Chriſti, & oſtium mihi apertum eſſet in Domino, non habui requiem ſpiritui meo, eo quod non invenerim Titum fratrem meum; ſed vale faciens eis, profectus ſum in Macedoniam.* Hæc non alia cauſa accidiſſe putavit Hieronymus, niſi quod ſicut Petrus Marco, ita & Paulus Tito uteretur intetprete: in cujus adventu ſe magnopere gaviſum eſſe teſtatur, cum ait (d): *Sed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos Deus in adventu Titi. Quæ autem* (inquit Hieronymus e) *fuit tanta conſolatio, & quæ requies ſpiritui in præſentia Titi: quem quia non invenit, vale faciens eis profectus eſt in Macedoniam? Aliquoties diximus, Apoſtolum Paulum virum fuiſſe doctiſſimum, & eruditum ad pedes Gamalielis; cumque haberet ſcientiam ſanctarum Scripturarum, & ſermonis diverſarumque linguarum gratiam poſſideret, unde ipſe gloriatur in Domino, & dicit:* (f) *Gratias ago Deo meo, quod omnium veſtrum linguis loquor: divinorum ſenſuum majeſtatem digno non poterat Græci eloquii explicare ſermone. Habebat ergo Titum interpretem, ſicut & beatus Petrus Marcum, cujus Evangelium, ipſo narrante, & illo ſcribente, compoſitum eſt.* Hæc Hieronymus.

(a) Clem. Alexand. Strom. lib. 7.
(b) Hier. epiſt. 150. qu. 11.
(c) 2. Cor. 2.
(d) 2. Cor. 7.
(e) Hier. epiſt. 150. qu. 11.
(f) 1. Cor. 13.

XXXIII. Sed quid? num qui, docente Spiritu ſancto, linguas omnium didicerat gentium ad explicationem Græci ſermonis indigebat interprete? cum præſertim conſtet Paulum non tantum Hebraicis litteris, ſed & Græcis fuiſſe exculrum? nam cum opportunum ſibi viſum eſt, Græcos citaſſe auctores certum eſt. Sed non imus inficias Hebræo homini, quantumlibet Græcis litteris erudito, haud licuiſſe Græcam pronuntiationem facile aſſequi: uam Joſephus (g) Judæus, qui ſuos commentarios Græce conſcripſit, qui & pleroſque Græcorum in eo genere antecelluit, hæc de ſe ipſo teſtatur: *Græcanicæ quoque litteraturæ non ſine profectu dedi operam: quamvis exquiſitam pronuntiandi rationem aſſequi per patriam conſuetudinem non licuit. Noſtri enim homines non ſuſcipiunt eos qui multas perdidicerunt linguas, quod ſtudium profanum apud eos habeatur, & ſervis commune cum ingenuis: ſolos autem ſapientes ſuo ſuffragio pronuntiant, qui legis & ſacrarum litterarum tantam aſſecuti ſunt peritiam, ut eas etiam interpretari valeant.* Hæc Joſephus de uſu linguæ Græcorum.

(g) Joſeph. antiq. lib. 20. in ultimo fine.

De interpretis munere.

XXXIV. Interpretatio ſermonis.

Nunc autem quod pertinet ad Apoſtolos: cum una cum cæteris linguis & Græcam fuerint divinitus aſſecuti, Deique dona perfecta ſint; eos nihilominus Græcam linguam ea facilitate qua Hebræam pronuntiaſſe, mihi facile perſuadeo; nec ea de cauſa quemquam illorum indiguiſſe interprete judico. Aliam ergo exquirere cauſam opus eſt qua verius eos eguiſſe ejuſmodi interpretibus cognoſcatur. Adnumeratur inter chariſmatum dona interpretatio etiam ſermonum: nam Paulus (h) cum ea recenſet, aliis dari dicit prophetiam, aliis diſcretionem ſpirituum; aliis genera linguarum, aliis interpretationem ſermonum: quæ quidem tunc neceſſaria eſſe videbatur, cum quis linguis locutus eſſet: quod idem Apoſtolus pluribus monſtrat, ſcribens ad Corinthios, (i) ut cum ait: *Maior eſt qui prophetat, quam qui loquitur linguis: niſi forte interpretetur, ut Eccleſia ædificationem accipiat.* Et paulo poſt: *Et ideo qui loquitur lingua, oret ut interpretetur.* Inutile enim fuiſſe loqui linguis ſine interprete, multis admonet: unde & tacere jubet tales in Eccleſia, cum deeſſet interpres.

(h) 1. Cor. 12.
(i) 1. Cor. 14.

XXXV. Donum Linguarum ad quid daretur.

Sed quale nam fuerit hujuſcemodi interpretis munus, aſſequi minime licet, niſi prius quid fuerit loqui linguis, exacte intelligamus. Collatum a Deo linguarum donum fuiſſe non tantum ad utilitatem audientium, ſed etiam in ſignum, demonſtrat Paulus; qui de ſe ipſo eadem ex cauſa (k): *Gratias ago*, inquit, *Deo meo, quod omnium veſtrum lingua loquor*; ſcriptum quippe apud Iſaiam (l) fuiſſe teſtatur: *Quoniam in aliis linguis, & labiis aliis loquar populo huic*; unde & ſubdit: *Linguæ in ſignum ſunt non Fidelibus, ſed infidelibus.* Ceterum ſicut alia miracula non ſemper, ſed cum poſtularet neceſſitas, erant exhibenda; ita & linguarum donum non temere oſtentandum: aliter linguæ donum in ſignum infidelibus datum ut crederent, in ipſorum ſcandalum verſum eſſet: quod his verbis idem Paulus (m) ſignificat, dicens: *Si ergo conveniat univerſa Eccleſia in unum, & omnes linguis loquantur, intrent autem idiotæ, aut infideles: non ne dicent: Quid inſanitis?* Rurſum ſi quis Apoſtolorum, lingua illorum, apud quos concionaretur, ut puta, coram Romanis Latine, vel inter Græcos Græce loqueretur; ejuſmodi potius dicebatur

(k) 1. Cor. 14.
(l) Iſaiæ 28.
(m) 1. Cor. 14.

prophetare, quam loqui linguis; idque perinde erat, ac de rebus divinis pro concione diſſerere, omnibus audientibus. Nam ſecundum ea quæ tradit Paulus, tunc quis loqui linguis dicebatur, cum ab his qui aderant, non intelligeretur; prophetare vero, cum omnes qui adeſſent, ea perciperent; unde idem Paulus: *Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo: nemo enim audit. Spiritus autem loquitur myſteria. Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & conſolationem. Qui loquitur lingua, ſemetipſum ædificat: qui autem prophetat, Eccleſiam Dei ædificat.* Sic igitur loqui linguis, non erat tantum externarum nationum uti ſermone, ſed & ſublimia loqui myſteria, quæ non ab omnibus intelligerentur; unde & Lucas (*a*) de his qui Spiritu ſancto repleti fuerant, & Linguarum donum acceperant: *Loquebantur*, ait, *variis linguis Apoſtoli*. Sed quid? magnalia utique Dei, profunda ſcilicet & arcana myſteria. Sic Paulus: *Sapientiam*, inquit, *loquimur inter perfectos.*

(*a*) Act. 2.

XXXVI. Porro hac ex parte, linguæ non erant in ſignum infidelibus, qui non intelligentes quæ dicerentur (ut idem ait Paulus) potius ſcandalizarentur, quam ædificarentur: ſed illud potius, quod Judæi homines, vel alii, qui linguarum dono eſſent imbuti, omnium gentium idiomate loquerentur. Sed ſic loquentibus non erat opus interprete, cum proprio illorum quibus loquerentur, uterentur ſermone: niſi (quod ait Theodoretus *b*) cum inter eos, ut puta, Græcos Græce concionarentur, alii rurſus diverſarum nationum eſſent in adiutorio, qui Græcum ignorarent ſermonem; his tunc ſatisfaciebat interpres. Verum tunc major interpretum incumbebat neceſſitas, cum quæ ab Apoſtolis dicta eſſent captu difficilia, interpretes elucidarent. Certe quidem quam ſublimis eſſet Apoſtolicus ſermo, vel ex his aliqua ex parte metiri licet, quod ſcribentes illi epiſtolas, licet ad hoc ſcriberent, ut quæ litteris mandarent, ab omnibus intelligerentur, & opere perficerentur; tamen multa in eis eſſe obſcura, quæ non uno vel altero, ſed pluribus interpretibus eguerint, nemo non videt. Quid igitur accidiſſe putandum, cum linguis, hoc eſt, de Deo ſublimia loquerentur; cum id accideret, quando humile genus dicendi ex induſtria affectarent? nam de ſe Paulus (*c*): *Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus. Tamquam parvulis in Chriſto, lac vobis potum dedi, non eſcam: nondum enim poteratis*; ac rurſum (*d*): *Sed in Eccleſia volo quinque verba ſenſu meo loqui, ut & alios inſtruam, quam decem millia verborum in lingua.* Verum quantumlibet ipſe Paulus ac ceteri Apoſtoli ſic loquendo, audientium utilitati conſulerent; patiebantur tamen interdum divina, cum divinus Spiritus eorum mentes attollens, ſublimia per eos loqueretur; unde & idem Paulus: *Qui*, inquit, *loquitur lingua, non hominibus loquitur, ſed Deo: nemo enim audit. Spiritus autem loquitur myſteria.*

(*b*) Theod. in epiſt. 1. ad Cor. c. 14.

Apoſtolicus ſermo ſublimis.

(*c*) 1. Cor. 3.

(*d*) 1. Cor. 14.

Ad hæc, neminem puto exiſtimaturum, XXXVII.
Apoſtolos, cum gentibus prædicarent Evangelium, aliis uſos fuiſſe linguis ab his quibus gentes illæ uterentur, quibus Dei verbum annuntiarent: inutilis enim & oſtentantium res potius quam Apoſtolorum viſa fuiſſet: quod vitio dat Paulus Corinthiis, a quo etiam eos revocare conatus eſt; hinc Theodoretus: *Reprehendit*, inquit, *Apoſtolus illorum* (Corinthiorum ſcilicet) *gloriæ cupiditatem, & deinde uſum docet. Id enim datum erat prædicatoribus propter diverſas hominum voces; ut qui ad Judæos veniebant, illorum lingua utentes, divinam afferrent prædicationem; & cum Perſis rurſus diſſerentes, & cum Scythis, Romanis, & Ægyptiis, ſingulorum vocibus utentes, Evangelicam doctrinam prædicarent. Supervacaneum erat ergo iis qui Corinthi diſſerebant, uti voce Scytharum, vel Perſarum, vel Ægyptiorum, qui illos audire nequibant*; hæc ille. Quod igitur in aliis reprobatum eſt ab Apoſtolis, ipſos factitaſſe, turpe eſt opinari. Sic ergo hac ex parte non fuit illis opus habere ſecum interpretes, cum illorum ad quos profecti eſſent, uterentur ſermone. Unde (ſicut diximus) duplici tantum ex cauſa illis inſerviebant interpretes: Vel cum alicui genti ipſis loquentibus, puta Romanis, in adiutorio eſſent alii qui Latinum ſermonem, quem illis loquerentur Apoſtoli, penitus ignorarent; tunc enim officium deſiderari videbatur Interpretis: Vel cum captu difficilia iidem (ut diximus) Apoſtoli locuti fuiſſent, tunc erat Interpretis eadem explanare. His etiam addere poſſumus interpretationem Apoſtolicarum epiſtolarum: nam licet ad unam vel aliam illæ darentur Eccleſiam, opera tamen interpretum communes omnibus reddebantur: ut dictum eſt nuper de Petri epiſtolis, quæ ex Hebræo a diverſis interpretibus in aliam linguam verſæ, ſparſæ ſunt in Eccleſiam: ut etiam dicere poſſumus de epiſtola Pauli ad Hebræos ſcripta Hebraice a Barnaba, vel Luca (ut auctor eſt Clemens (*e*) Alexandrinus (Græce reddita. ☞ Quod autem aliquis iſta noſtra impugnans exiſtimarit, fuiſſe opus interprete, ſanctis Apoſtolis in communi colloquio, eo quod ſicut his, qui cætera Spiritus dona, ut prophetiæ vel ſignorum gratiam adepti ſunt, non ſemper eſt in eorum poteſtate illa præſtare, ſed cum id juberet idem Spiritus Sanctus: ita Apoſtolos linguarum donum a Domino conſecutos, non ſemper habuiſſe in poteſtate linguis loqui, ſed cum vellet ipſe Spiritus Sanctus privato

Munera interpretum.

(*e*) Clemens Alex. in annot. in 1. epiſt. Pet. in fin. to. 6. Bibl. ſanc.

Digitized by Google

vato quodam impulſum, quo ſi carerent, tum in familiaribus colloquiis opus habuiſſent interpretibus; in hocque inſerviſſe Paulo Titum, & Marcum Petro ad converſionem Gentilium. At iſtis plane adverſantur quæ habet Paulus in prima epiſtola ad Corinthios capite decimo quarto, cum reprehendens eos qui oſtentationis cauſa potius quam ædificationis loquerentur linguis; ſatis oſtendit in eorum fuiſſe arbitrio collocatum loqui linguis [illegible]. Sed de interpretibus hactenus: ad Marcum iterum redeamus.

XXXIX. Cum omnium ſententia conſtet Marcum Evangelium ſcripſiſſe Romæ dum eſſet: Græce ne, an vero Latine ſcripſerit, dubitatum eſt a pluribus. Hieronymus (*a*) ſcribens ad Damaſum, ejus potius videtur fuiſſe ſententiæ, ut Marcus Græce ſcripſerit, dum ait: *De novo nunc loquor Teſtamento quod Græcum eſſe, non dubium eſt excepto Apoſtolo Matthæo, qui primus in Judæa Evangelium Chriſti Hebraicis litteris edidit.* Id ipſum Auguſtinus (*b*) his verbis: *Horum ſane quatuor ſolus Matthæus Hebræo ſcripſiſſe perhibetur eloquio, ceteri Græco.* Porro vetus liber de Romanis (*c*) Pontificibus, qui fertur nomine Damaſi, Marcum Latino ſermone Evangelium ſuum ſcriptis mandaſſe, non obſcure ſignificat. Itemque Græci (*d*) & Syri in eam procliviores videntur fuiſſe ſententiam: neque aliud voluiſſe videtur Gregorius Nazianzenus (*e*), dum ipſum Italis ſcripſiſſe Evangelium teſtatur his verſibus:

(*a*) *Hieron. epiſt.* 123.

Marcus num Græce vel latine ſcripſerit.

(*b*) *Aug. de conſenſ. Evang. lib.* 1. *cap.* 2.

(*c*) *Tom.* 1. *Concil. in Petr.*

(*d*) *Not. Geneb. in Chron.*

(*e*) *Greg. Nazianzen. in carm. de quat. Evang.*

Marcus at Auſoniæ Chriſti miracula genti
Hæc memorat, Petri nixus ſermone fideque.

XL. Suadet hoc ipſum & ea potiſſimum ratio, quod Marcus cum eſſet (ut pluribus diximus) interpres Petri: ſi in gratiam Romanorum (quod habetur exploratiſſimum) Evangelium ſcripſit; quænam ſubeſſet cauſa, ut Græce potius quam Latine ſcriberet? cum præſertim Tiberii Imperatoris auctoritate (*f*) & exemplo eadem Græca lingua Romæ apud optimos jam exoleſceret; & Latina (ut ſatis ſuperius narratum eſt) Græca poſtpoſita, principem locum ſibi in omnibus vindicaret: nam & Claudius Imperator, ſub quo a Marco ſcriptum eſt Evangelium, non tantum non permiſit Romanis Græco aliquando loqui ſermone; ſed & Græcum hominem, Latini prorſus ſermonis ignarum, Græce loquentem, magiſtratus abdicatione damnavit: quod Suetonius tradit his verbis (*g*): *Splendidum virum, Græciæque provinciæ principem, verum Latini ſermonis ignarum, non modo albo Judicum eraſit, ſed etiam in peregrinitatem redegit: nec quemquam niſi ſua voce, utcumque quis poſſet, ac ſine patrono rationem vitæ paſſus eſt reddere.* Hæc cum ſcribat Suetonius; quænam, quæſo, cauſa Marcum movere potuit, ut ſcribens non ſolum Romanis, ſed Italis omnibus, Græce potius quam Latine Evangelium ſcriptum tradiderit? Non igitur Marcus in Senatorum aliorumque nobilium Romanorum civium, qui Græcas litteras callerent, quos Græce loquentes pœnam ſequi cognoſceret, neque etiam in imperiti vulgi gratiam illud Græce ſcripſiſſe potuit, penes quos Græcus ſermo vileſcebat, uſu meretricio infamatus; unde Juvenalis (*h*):

(*f*) *Suet. in Tiber. cap.* 71.

Græca lingua Romæ vileſcit.

(*g*) *Suet. in Claudio cap.* 16.

(*h*) *Juvenalis Satyr.* 6.

Nam quid rancidius, quam quod non ſe putat ulla
Formoſam, niſi quæ de Thuſca Græcula facta eſt:
De Sulmonenſi mera Cecropis: omnia Græce:
Cum ſit turpe magis noſtris neſcire Latine.
Hoc ſermone pavent, hoc iram, gaudia, curas
Hoc cuncta effundunt animi ſecreta. Quid ultra? &c.

Apud honeſtiores ſecus; qui etiam ſi Græce loqui vellent, ut plurimum neſcirent: nam quid putandum de ceteris, ſi, qui Græcorum provinciis præficerentur magiſtratus, Græce loqui neſcirent? Certe quidem nec omnes ipſos Romanos, qui Græcorum provinciis adminiſtrandis præficiebantur, calluiſſe Græcorum linguam, ea quæ ſcribit Philoſtratus (*i*) in Apollonio, ſatis declarant; qui ipſum hiſce verbis allocutum eſſe Veſpaſianum Imperatorem teſtatur: *Nunc de ducibus aliquid reſtat dicere, qui ad populos gubernandos proficiſcuntur, non ſane de his quos ipſe dedita opera mittis; hic enim ex optimorum numero lectis magiſtratus dabis: ſed de his loquor, qui ſorte magiſtratus accepturi ſunt: hos enim gentibus, ad quas gubernandas eos mittes, accommodatos eſſe dico oportere; quod ſors patitur, ut qui Græce ſciunt, Græcis præſint; qui autem Romane loquuntur, his præſint qui eamdem locutionem habent. Cur autem id mihi in mentem venerit, explicabo. Dum in Peloponneſo verſarer, vir Græciæ præſidebat ignarus Græcæ linguæ: ita ut nec ipſe Græcos, nec ipſum Græci loquentem ullatenus intelligerent; errabat igitur ipſe plerumque; & in multis etiam fallebatur: ſocii namque, & judiciorum miniſtri pecunia corrupti, perverſe cauſas judicabant, calumnias in Præſidem velut in ſervum referentes.* Hæc ille quæ recitaſſe non piguit, ut ex his intelligamus, Græcorum linguam pene exoleviſſe in Urbe, cum qui provinciis præficerentur Romani, eamdem diſcere non curarent. Ex his itaque perſpicuum reddi poteſt, magis fuiſſe conſentaneum,

XLI. Nobiliores latine potius quam Græce loquebantur.

(*i*) *Philoſtr. in Apollonio lib.* 5.

Digitized by Google

neum, ut Marcus Romanis ſcripturus Evangelium, Romana lingua, non Græca uſus fuerit.

XLII. Marci Evangelium e latino in Græcum tranſlatum.

Præterea ſi (quod dictum eſt ſuperius, omnium fere antiquorum Putrum teſtificatione) Marcus ex Petri prædicatione, quod excepit Evangelium ſcripſit: cum certum ſit, Petrum Romanos homines nonniſi linguu Romanu eſſe allocutum: quo modo eſſe potuit, ut quæ Latine dicta uudiebut, Latinis ſcribens, Græce potius deſcriberet: cum alioqui, etiam ſi Petrus ulio idiomate, puta Græco vel Hebraico uſus eſſet, quod ipſe (ut dictum eſt) munere fungeretur interpretis, Latina illa reddere debuiſset? Interpretis enim munus eſt; ea quæ peregrina lingua dicta ſunt, in ipſorum linguam, quorum gratia munus ſubiit, quam facillime poteſt, reddere. Ad hæc inſuper alia ratione prudens lector, qui Græcas litteras calleat, intelliget Marcum ſcripſiſſe Latine: nam ſi Græcum ejuſdem Evangelii textum exacte diſquirat, reperiet in eo eſſe nonnullas Græcas voces improprias, quas cognoſcet ex Latino originali eſſe in Græcum ſemilatine tranſlatas; quas ſingulas enumerare, non eſt præſentis vel inſtituti, vel otii, præſertim, cum eas diſertiſſimum virum Guilielmum Sirletum Cardinalem Bibliothecarium adnotaſſe ſciamus. His igitur prope neceſſariis rationibus non ſolum ſuademur, ſed obſtricti ferme devincimur, utque plane cogimur affirmare, Evangelium Marci ab eo Latine potius quum Græce eſſe conſcriptum (*a*): traditione magis quam antiquorum certo teſtimonio, ipſum Marcum Evangelium ſuum, quod Romæ Latine ſcripſerat, cum Aquileiæ moraretur, miſſus illuc a Petro ud eam erigendam Eccleſiam, in Græcum tranſtuliſſe, ipſumque originale Aquileiæ diutius aſſervatum, Venetias demum eſſe tranſlatum. Sed de Marci Evangelio ſatis.

(*a*) *Petr. Epiſc. Aquil. in catal. lib. 4. cap. 86.*

XLIII.

De Marco rurſum illud etiam quæritur: num hic, qui Evangelium ſcripſit, idem ſit cum eo qui u Luca (*b*) dicitur filius Mariæ, Joannes nominatus, cognomento Marcus, apud quem Hieroſolymis Eccleſia colligebatur: ac etiam num ille Marcus, qui a Paulo (*c*) Apoſtolo conſobrinus Barnabæ eſt appellatus, unus idemque ſit cum altero eorum: de hoc enim Paulus ſcribens ad Coloſsenſes, hæc uit: *Salutat vos Ariſtarchus concaptivus meus, & Marcus conſobrinus Barnabæ*; quorum nominum expreſſione, atque diſtinctione, redarguitur Novatoris inſcitia, qui legens eumdem Paulum ad Philemonem hæc ſcribentem, *Salutat te Marcus, Ariſtarchus, Demas, & Lucas*: ille, expuncto commate inter Marcum & Ariſtarchum poſito, Marcum alium quempiam introduxit cognomento Ariſtarchum. Item quæritur, an alium præter nominatos ſit reperire Marcum.

(*b*) *Act. 12.*

(*c*) *Coloſſ. 4.*

Marci plures.

XLIV.

Ad has perplexas de Marci nomine umbiguitates tollendas, illud primum diſquirendum nobis eſt, num Joannes cognomento Marcus idem ſit cum illo qui dictus eſt Marcus conſobrinus Barnabæ. Unum quidem eumdemque fuiſſe Joannem Marcum, & Joannem conſobrinum Barnabæ, ſatis Lucas perſuadet, dum ait (*d*) Joannem adhæſiſſe Paulo & Barnabæ, cum illi Antiochiæ accepiſſent Apoſtolatum; illumque eſſe cognominatum Marcum, idem Lucas (*e*) inferius docet: Cujus occaſione, quod ſemel receſſiſſet ab eis, & Paulus illum amplius recipere noluiſſet, orta diſſenſione inter eos, Barnabas (ſic diſpenſante Spiritu ſancto) cum relicto Paulo Marcum uſſumpſerit, eumdemque in patrium ſolum Cyprum ſecum perduxerit; evidens eſt conjectura, eumdem Marcum Barnabæ conſobrinum fuiſſe. Hæc de divinis Scripturis in hunc modum teſtata, Alexander (*f*) Græcus uuctor, qui Acta Barnabæ eſt proſecutus, confirmat, qui & ſanguinis conjunctionem inter ipſos intercedentem recenſet.

(*d*) *Act. 13.*

(*e*) *Act. 15.*

De Marco conſobrino Barnabæ.

(*f*) *Apud Metaph. die 11. Junii.*

XLV. Marcus iterum ſecutus Paulum.

Ex his plane erroris redarguitur Dorotheus, qui in ſua Synopſi quamplurima conſarcinavit mendacia, dum diſtinguens Marcum conſobrinum Barnabæ a Joanne cognomento Marco, illum quidem Eccleſiæ Apollonidis, hunc vero Byblidis præpoſitum dicit Epiſcopum. Ex iiſdem igitur (quod obſervatione dignum eſt) & illud compertum habetur, eumdem Joannem cognomento Marcum u Paulo aliquando rejectum, ab eodem iterum poſtea fuiſſe ſuſceptum; eumdemque una cum Paulo in prædicatione Evangelii egregiam navaſſe operam, id Paulo atteſtante, cum ad Coloſſenſes ſcribens hæc uit (*g*): *Salutat vos Ariſtarchus concaptivus meus, & Marcus conſobrinus Barnabæ, de quo accepiſtis mandata, & Jeſus, qui dicitur Juſtus: qui ſunt ex circumciſione: hi ſoli ſunt adjutores mei in regno Dei, qui mihi fuerunt ſolatia*; hæc Puulus, Romæ dum eſſet. Accerſiverat illum Paulus, ſcriptis item Romæ litteris ad Timotheum his verbis (*h*): *Marcum aſſume, & adduc tecum: eſt enim mihi utilis in miniſterio.* Ad Philemonem item (*i*) Roma ſcribens, eumdem Marcum, unu cum ceteris, adjutorem ſuum appellat.

(*g*) *Coloſſ. 4.*

(*h*) *2. Tim. 4.*

(*i*) *Ad Philem. in fin.*

XLVI. Marcus Evangeliſta diverſus a conſobrino Barnabæ.

His igitur in hunc modum perſpicue elucidatis, ea remanet dubitatio inveſtiganda, an idem Joannes cognomento Marcus conſobrinus Barnabæ, unus idemque ſit cum Marco, qui Romam proficiſcentem Petrum ſecutus, Evangelium ſcripſit, quem Petrus filium ſuum appellat. Equidem qui in his perveſtigandis non habuerint exactam in primis temporum ac rerum geſtarum rationem, errore labi, licet inviti, coguntur. Nam Hieronymus in commentario in Puuli epiſtolam ad Philemonem

Digitized by Google

7. nem, ubi de dicto Marco ſit mentio: *Marcum*, inquit, *ponit, quem puto Evangelii conditorem*. Affirmat hoc ipſum idem qui ſupra Alexander in Actis Barnabæ, Nicephorus (*a*), & ſi qui alii recentiores. Ceterum cum hoc ipſo tempore, quo Marcus Evangeliſta Romæ agebat, & inde Alexandriam conceſſit, & in prædicatione Evangelii in Ægypto diutius eſt commoratus, quin (quod ait Athanaſius *b*) & in Libya & Pentapoli Evangelium prædicavit: eodem, quinimmo hoc ipſo, vel ſaltem ſuperiori anno (ut paulo inferius demonſtrabimus) Joannes ille cognomento Marcus Hieroſolymis (*c*) Paulo & Barnabæ adhæſerit; eoſdemque ad prædicationem Evangelii poſtea ſecutus fuerit; indeque Barnaba a Paulo diviſo, Hieroſolymam primo, ac deinde Cyprum petierit, ac demum (ut dictum eſt) ad Paulum redierit: plane conſtat ex temporum, locorum, ac rerum diverſitate, eoſdem inter ſe eſſe diſtinctos. Noverunt hoc ipſum & majores: Baſilius (*d*) enim, eo tempore quo Paulus Romæ agebat, quocum (ut diximus) aderat Marcus conſobrinus Barnabæ, Marcum Evangeliſtam Alexandrinam Eccleſiam excoluiſſe teſtatur. Apud Iſidorum (*e*) quoque, diverſum eſſe Marcum Evangeliſtam a Joanne qui cognominatus eſt Marcus, legimus. Ex his igitur corrigendi ſunt, qui dixerunt Marcum Evangeliſtam illum eſſe, qui filius Mariæ Joannes dictus, Marcus cognomento eſt appellatus.

(*a*) Niceph. lib. 2. cap. 15.

(*b*) Athanaſ. in Synopſi.

(*c*) Act. 12. & 13.

(*d*) Baſil. adv. Eunom. l. 5.

(*e*) Iſid. de vit. & de obitu ſanct.

XLVII. De Marco commentum refellitur.

Ruſus de eodem Marco idem qui ſupra Alexander (*f*) reperitur erraſſe, cum eum annis tantum novem Alexandriæ ſediſſe teſtatur: nam ſecundum Euſebii Chronicon, ab hoc anno quo Alexandriam perrexiſſe ait, uſque ad octavum annum Neronis, quo martyrio occubuit, non novem, ſed decem & novem interjacent anni. Sed & illa ore vulgi potius decantata, quam majorum auctoritate aſſerta fabella rejicitur, qua dicitur, Marcum adeo repugnaſſe ne Epiſcopus fieret, quantumlibet eſſet rogatus a Petro, ut ea de cauſa pollicem ſibi ipſe præſciderit: hoc etenim, quod a quodam anachoreta factum eſſe conſtat, Marco Evangeliſtæ imprudenter nimis adſcribitur. Nicephorus (*g*) etiam haud recipitur, dum eumdem Marcum Evangeliſtam, quem Petrus (ut vidimus) nominat filium, prognatum dicit ex Petri ſorore: haud enim aſſentiri poſſumus iſtæc abſque aliqua antiquorum teſtificatione aſſerentibus. Quod ſpectat ad Eccleſiam in Ægypto a Marco collectam, de ea agemus inferius pluribus. Illud in præſentiarum præteriſſe non liceat; Alexandrinam Eccleſiam ea etiam de cauſa primum locum poſt Romanam obtinuiſſe, quod Marcus eamdem Petri nomine id ſtatuentis erexit; quod Gelaſius teſtatur his verbis (*b*): *Secunda autem ſedes apud Alexandriam beati Petri nomine a Marco ejus diſcipulo & Evangeliſta conſecrata eſt: ipſe enim a Petro Apoſtolo in Ægyptum directus, verbum veritatis prædicavit, & martyrium conſummavit*. Hæc Gelaſius. Ac de Marco hactenus.

(*f*) Apud Metaphraſt. die 11. Junii.

(*g*) Niceph. lib. 2. cap. 43.

(*b*) Gelaſius in decret. de lib. apocryph.

XLVIII. Fundatione Romanæ Eccleſiæ Idololatria decreſcit.

Quod ad res profanas attinet; conſideratione quidem dignum exiſtimamus, quod hoc ipſo anno, quo Romanam Eccleſiam a Petro erectam fuiſſe monſtravimus, multa a Claudio Imperatore, nonniſi impellente numine, facta eſſe noſcuntur adverſus Gentilium ſuperſtitionem: nimirum abrogata fuiſſe complura ſacrificia atque feſta in venerationem deorum ſolita celebrari; teſtatur id Dio (*i*) his verbis: *Poſt hæc Claudius tertium Conſul multa ſacrificia, multaſque ferias abrogavit: nam major anni pars in his abſumebatur non ſine magno Reipublicæ detrimento. Igitur eas, & reliqua omnia quæ poterat, contraxit*. Hucuſque Dio. Hæc licet ille alia ex cauſa, quam animo concepiſſet, feciſſe credatur: nihilominus Deo impellente illud videtur opus aggreſſus, quod Petrus conſummaturus in Urbem advenerat. Videas itaque, nonniſi nutu divino quodammodo accidiſſe præſagium, ut cum primum Chriſtiana fides a Petro Romæ plantata coaleſcere cœpit, idololatria decreſcere atque minui inciperet: accidiſſeque ut ſicut olim apud Philiſtæos, cum in templo Dagon Arca fœderis eſt collocata, idolum ſuam imbecillitatem cadendo monſtravit; ita etiam Eccleſia Romæ fundata, mox ſuorum rituum ſuperſtitioſa impietas jacturam pati ibi cœperit.

(*i*) Dio lib. 60.

XIIX. Caji omnes abolitæ Imagines.

Ruſus hoc eodem anno illud idem auctor accidiſſe teſtatur: quod cum antea, mandato Imperatoris, omnia Caji ſimulacra ſublata fuiſſent; ſancito nunc edicto, quæcumque numiſmata viderentur ejuſdem Caji effigie conſignata, conflari ſunt juſſa, quorum materiam Meſſalina Auguſta in ſtatuam Mneſtei hiſtrionis transfundi præcepit. Divinum plane atque æqua lance penſatum judicium: nimirum, ut, qui ſuam ſtatuam titulo Jovis ære conflatam in templum Dei inferre paraſſet, ipſe in cunctis ſuis imaginibus infame diſpendium pateretur. Quantumlibet enim Judæi ob necem Chriſto illatam graviora pati commeruiſſent; tamen quoniam in Dei Hebræorum contumeliam Caius ea parabat, digna ſententia præſumptum ejus facinus punitum fuit.

AN.

JESU CHRISTI ANNUS 45.	PETRI ANNUS 2.	CLAUDII IMP. ANNUS 4.

I. Petrus mittit in Provincias diſcipulos.

ANno, qui ſequitur, a Chriſto nato quadrageſimoſexto, C. Criſpino ſecundum & T. Statilio Tauro Conſulibus, ſtabilita jam ſede Romana, Petrus Apoſtolus, cui univerſi gregis cura a Domino commiſſa erat, ad ceteras Occidentalis orbis partes admovens oculos, ut apud omnes prædicatio Evangelica illuceſceret, diſcipulos, quos habebat, in diverſas provincias amandavit. Velut enim a Sole radii, & e fonte rivi, a ſede Petri longe lateque fides Chriſtiana diffuſa, ubique eſt feliciter propagata: quod Innocentius (*a*) Papa ad Decentium ſcribens his verbis ſignificat: *Quis enim neſciat, aut non advertat, id quod a Principe Apoſtolorum Petro Romanæ Eccleſiæ traditum eſt, ac nunc uſque cuſtoditur, ab omnibus debere ſervari; nec ſuperinduci, aut introduci aliquid, quod aut auctoritatem non habeat, aut aliunde videatur accipere exemplum? præſertim cum ſit manifeſtum, in omnem Italiam, Gallias, Hiſpanias, Africam, & Siciliam, inſulaſque interiacentes, nullum hominum instituiſſe Eccleſias, niſi eos quos venerabilis Apoſtolus Petrus, aut ejus ſucceſſores conſtituerunt ſacerdotes? Aut legunt, ſi in his provinciis alius Apoſtolorum invenitur aut legitur docuiſſe? Quod ſi non legunt, quia nuſquam invenitur, oportet eos hoc ſequi, quod Eccleſia Romana cuſtodit, a qua eos principium accepiſſe, non eſt dubium: ne dum peregrinis aſſertionibus ſtudeat, caput inſtitutionum videantur omittere.* Hæc Innocentius.

(*a*) *Innoc. ep.* 1.

II. Quinam vero fuerint, qui diverſis temporibus ad diverſas inſtituendas Eccleſias a Petro ſour miſſi diſcipuli, & ordinati Epiſcopi: licet ſcriptorum inopia obſcurum pene remanſerit; aliquot tamen, quos recenſitos invenimus, hic enumeraſſe voluimus. Habuit (*b*) a Petro inſtitutos Epiſcopos Sicilia Pancratium, Marcianum, Berillum, & Philippum; Capua Priſcum; Neapolis Aſpren, aliter Aſprenatem; Tarracina Epaphroditum; Equicolæ populi Marcom, alium tamen ab Evangeliſta; Ptolemæum Nepe; Romulum Feſulæ; Paulinum Luca; Ravenna Apollinarem; Verona Euprepium; Patavium Proſdocimum; Ticinum Syrum; Aquileia poſt Marcum, Hermagoram; in Galliis Lemovicenſes, Tholoſani, & Burdegalenſes Martialem; Tungrenſes, Colonienſes, & Treverenſes Maternum, necnon Valerium; Rhemenſes Sixtum; Arelatenſes Trophimum, Senonenſes Sabinianum; Cenomanenſes Julianum; Vienna & Maguntia Creſcentem; Catalaunum Memmium; Bituricenſes Urſinum; Arvernenſes Auſtremonium, Sanctonenſes Eutropium; Germania Eucharium, Egiſtum, & Marcianum; Hiſpania Torquatum, Cteſiphontem, Secundum, Iodaletium, Cæcilium, Heſychium, Euphratium, & alios. In Britannia etiam Petri opera Evangelium penetraſſe tradunt: haud mirum: ea enim inſula anno ſuperiori a Claudio ſubjugata, ad prædicationem Evangelii patuit aditus. Multa his ſcimus addenda fuiſſe de compluribus aliis, qui a Petro miſſi dicuntur diſcipuli: ſed temperantius agimus, conſultius exiſtimantes ex multis pauca referre, quam multa incerta, ac nobis non ſatis explorata coacervare. Quantum vero temporis Petrus Romæ permanſerit, receptior ea videtur eſſe ſententia, ut uſque ad nonum Claudii annum, quo ejus edicto Judæi Roma ſunt pulſi, ibi prædicans Evangelium, egerit. Sed de his ſuo loco fuſius agemus inferius.

(*b*) *De his omnibus diximus in Not. ad Roman. Martyrolog.*

Diſcipuli miſſi a Petro.

Æ.C.I. Anno Urbis 797. Olymp. 205. an. 4. An. C. 44.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5537.

☉ 25. ED. ☽ 7. P. 5. April. Indict. 2.

JESU CHRISTI 44. *ſecundum Baronium* 46.

CLAUDII IMP. 4.

I. Conſules.

[1] AD num. I. Coſſ. *L. Quinctius Criſpinus II. & M. Statilius Taurus*, ut oſtendit Card. Noriſius ex Epitaphio recitato a Grutero pag. 1041. Falſa ſunt itaque prænomina horum Conſulum apud Baronium & Onuphrium.

[1] COſſ. *L. Quinctius Criſpinus II. & M. Statilius Taurus*. Calendarium Antiatinum, at detritis alicubi vetuſtate litteris .... STATILIO TAURO L. QUINTIO. SECUNDO COS. Lapis Grueterianus pag. MXLI. 10. III. NON. JANUARI. L. QUINCTIO CRISPINO II. M. STATILIO. TAURO. COS. Dio lib. LX. pag. 680. *Cæterum Britanniæ parte ſubacta, Romam redit Claudius C. Criſpo II. T. Statilio conſulibus*. Vide Noriſium in epiſtola Conſulari. Faſti Vindebonenſes & Idatiani: *Criſpo II. & Tauro*.

Digitized by Google

III. Hoc eodem anno quarto Claudii inchoato, Agrippa Rex Judæorum (ut Joſephus (*a*) teſtatur) cum egiſſet ſui regni annum ſeptimum, quorum quatuor ſub Caio, tribus vero ſub Claudio regnavit, miſerando interitu vita functus eſt: cujus obitum Lucas (*b*) mox poſt necem Jacobi, & carcerem Petri, recenſuit, ut Dei vindictam adverſus eum in ultionem admiſſorum facinorum declararet. Sic ergo rem geſtam brevi compendio perſtringens, ait: *Statuto autem die, Herodes veſtitus veſte regia, ſedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat, Dei voces, & non hominis. Confeſtim autem percuſſit eum Angelus Domini, eo quod non dediſſet honorem Deo: & conſumptus a vermibus, expiravit.* Hæc Lucas. Joſephus vero rem geſtam pluribus proſecutus (*c*) ſic ait: *Agrippa Mathiæ adempto pontificatu, ſucceſſorem dedit Elionæum Cithæi filium: Jamque tertium Judææ totius regni* (a Claudio enim integrum acceperat) *annum exegerat, cum pervenit in urbem Cæſaream, quæ prius Stratonis turris dicta eſt: ubi ſolemnes ludos celebravit pro ſalute Cæſaris: ad quam feſtivitatem magna multitudo nobilium ac procerum convenerat ex tota provincia.*

(*a*) *Joſ. antiq. lib. 19. c. 7.*

(*b*) *Act. 12.* De interitu Agrippæ regis.

(*c*) *Joſeph. antiq. lib. 19. c. 17.*

IV. Agrippa ut Deus colitur. *Ejus celebritatis die ſecunda proceſſit mane in theatrum, amictus veſte tota ex argento mirabili opere contexta, quæ radiis orientis Solis percuſſa, & divinum quemdam fulgorem emittens, venerationem cum honore incutiebat ſpectantibus: moxque adulatores pernicioſi alii aliunde acclamantes, Deum conſalutabant, rogantes ut faveret propitius: hactenus enim ut hominem veriti, nunc agnoſcere & fateri in eo quiddam mortali natura excellentius. Hanc impiam adulationem nec ille caſtigavit, nec repulit: pauloque poſt ſuſpiciens, vidit ſupra caput ſuum bubonem funi extento inſidentem: moxque ut ſenſit hunc eſſe calamitatis nuntium, qui olim felicitatis fuerat, ex intimis præcordiis indoluit; ſecuta ſunt ventris tormina ſtatim a principio vehementia. Converſis igitur in amicos oculis: en, inquit, ego ille veſtra appellatione Deus, vitam relinquere jubeor, fatali neceſſitate coarguente veſtrum mendacium; & quem immortalem ſalutaſtis, ad mortem rapior. Sed ferenda eſt voluntas cæleſtis numinis: neque enim male viximus, immo tanta felicitate, ut omnes me beatum prædicent. Hæc locutus, creſcente dolore, diſcruciabatur.*

Propere igitur relato in regiam, rumor ſparſus eſt, brevi eſſe moriturum: quamobrem confeſtim totus populus una cum uxoribus atque liberis ſaccum indutus, more patrio, ſupplicabat Deo pro ſalute Regis, omnia miſcens lamentis & ejulatibus. Rex autem in celſiore decumbens cubiculo, & in faciem ſtratos humi proſpiciens, non temperabat ſibi a lacrymis. Cruciatu deinde per continuos quinque dies nihil ſe remittente confectus, vitam finivit, annum natus quartum ſupra quinquageſimum, poſtquam regnaſſet per ſeptennium. Quatuor enim annos ſuper Caio Cæſare obtinuit regnum; primum in Philippi tetrarchia per triennium, cui quarto demum anno acceſſit & Herodis tetrarchia: tribus deinde annis ſub Claudio Cæſare præter jam dictam ditionem, in Judæa quoque regnavit & Samaria, ſimulque Cæſarea. Et paulo poſt: *Superſtites autem ei fuerunt filius quidem unus Agrippa, annum agens decimum ſeptimum; filiæ vero tres: ex quibus Beronice nupta erat Herodi patruo, nata annos ſexdecim; reliquæ duæ tum etiam virgines erant, Mariamne, & Druſilla: hæc ſeptennis a patre deſponſata Julio Archelao Chelciæ filio, illa decennis Epiphani filio Comagenorum Regis Antiochi.* V. Divina ultio in Agrippam.

Sed antequam cætera proſequamur, quæ contigerunt poſt mortem Agrippæ; de ipſius moribus, & obſervantia rerum Judaicarum, hæc quæ idem Joſephus enarrat, audiamus: ſic enim ait: *Agrippa mitiſſimo fuit ingenio, in exteros omnes æque beneficus, liberalis, & humanus, in ſuæ gentis homines benignus, & promptus ad adjuvandos præ cæteris in neceſſitatibus: quapropter libenter & continue degebat Hieroſolymis, inſtitutorum ac rituum patriæ ſervator religioſiſſimus: purus enim erat a contaminamentis omnibus, nec ulla dies ei præteribat abſque ſacrificio. Accidit aliquando, ut quidam Hieroſolymita legis peritus, nomine Simon, advocata concione per Regis abſentiam agentis tum Cæſareæ, criminaretur illum ut impurum, & arcendum templi aditu, quod nonniſi dignis pateat. Id ubi Præfectus urbis illi ſignificavit per litteras, confeſtim accerſivit hominem: a quo fortuna repertus in theatro, aſſidere ſibi eum juſſit: moxque ſedata voce, ac placide: Dic mihi, inquit, quid tibi non probetur ex his quæ facimus? Qui cum nihil haberet quod diceret, precatus eſt veniam. Tunc Rex, citius quam quiſquam opinaretur, reconciliatus eſt, clementiam magis* VI. Agrippæ regis mores.

quam

II. Obitus Agrippa. Ad num. III. Herodis Agrippæ Regis interitus recte hoc anno a Baronio conſignatus. Ei ſuperſtites fuere filiæ tres, & filius unus Agrippa nomine, annum agens XVII. qui Romæ apud Claudium educabatur, poſtremuſque Judæorum Rex fuit, de cujus Regni initio infra.

III. Triumphus Claudii, & Stola Pontificia. Claudius hoc anno de Britannis triumphavit, ut teſtatur Dio lib. 60. Claudius ſtolam Pontificiam Judæis reſtituit, quod Baronius anno ſequenti, quo eam reſtitutionem factam credebat, recitat.

quam iram decere Reges exiſtimans, & lenitatem magis, quam celſitudinem: itaque demiſit eum non ſine munere. Hæc de Agrippæ moribus Joſephus, qui ea quæ poſt ipſius interitum acciderunt, enarrare pergit in hunc modum:

VII. Ignominia affectæ Agrippæ filiæ. *Poſtquam autem cognitum eſt exceſſiſſe Agrippam, Cæſarienſes & Sebaſteni* (ſunt hi Samaritani) *beneficiorum ejus obliti, peſſimam ei retulerunt gratiam, convitia non dicenda jactantes in defunctum. Militum quoque vulgus, qui tum forte aderant, protractas e palatio filiarum ſtatuas unanimiter detulerunt in lupanaria, eiſque (ut poterant) illudebant modis, quos turpe ſit eloqui: inſtructiſque per loca publica epulis convivia celebrabant coronis redimiti, & delibuti unguentis, libantes interim Charonti, & ſibi invicem propinantes præ gaudio quod ex obitu Regis conceperunt.* Et paulo poſt: *Filius porro defuncti Agrippæ Romæ erat eo tempore, educabaturque apud Claudium Cæſarem: qui audito Agrippæ obitu, & contumeliis quibus eum Cæſarienſes ac Sebaſteni poſt mortem affecerant, illius quidem cauſa indoluit, ingratis autem populis vehementer iratus eſt. Confeſtim igitur voluit ſucceſſorem paterni regni Agrippam juniorem mittere, ſimul ut jurejurando ſatisfaceret. Sed liberti & amici, qui multum apud eum poterunt, diſſuaſerunt, negantes tutum admodum adoleſcenti & vixdum egreſſo pueritiam tantum regnum committere, cui adminiſtrando ſit impar, quod viriles etiam poſſet gravare humeros.*

VIII. Præſides Syriæ. *Cumque viſi eſſent æquum dicere, Cæſar Præſidem Judææ totiuſque regni miſit Cuſpium Fadum, defuncto hoc honoris tribuens, ne Marſum Syriæ Præſidem inimicum in regnum ejus induceret. Ante omnia autem Fado injunxit, ut Cæſarienſes & Sebaſtenos acriter caſtigaret, propter inflictam mortuo injuriam, contumeliaſque illatas adhuc viventibus; Alam vero Cæſarienſium & Sebaſtenorum cum quinque illis cohortibus ablegaret in Pontum illic militaturas; militeſque e Romanis legionibus Syriam tuentibus delectos in eorum locum ſubſtitueret. Nec tamen ei juſſioni ſatisfactum eſt: miſſa enim legatione, flexerunt Claudium, ut manere eos in Judæa permitteret: qui ſequentibus temporibus maximarum calamitatum Judæis fuerunt initium, & ſeminarium belli exorti, Floro Præſide: quamobrem Veſpaſianus victor (ut paulo poſt dicetur) eos ex illa regione alio tranſtulit.* Hæc Joſephus (*a*); additque in locum Vibii Marſi Syriæ Præſidis ſubrogatum fuiſſe Caſſium Longinum.

(*a*) *Joſeph. antiq. lib. 20. cap. 1.*

IX. Jus in templum Herodes obtinet. Cæterum Agrippæ defuncti Regis frater Herodes Rex Chalcidis, jus in templum, quod olim ſuo germano conceſſum fuerat, a Claudio obtinuit: quod idem auctor teſtatur his verbis: *Eodem tempore & Herodes Dynaſta Chalcidis, defuncti Agrippæ frater, petiit a Cæſare poteſtatem in templum & ſacrum ærarium, juſque eligendorum ſummorum Pontificum: impetravitque hæc omnia, ita ut etiam poſteris ejus idem jus manſerit uſque ad belli Judaici exitum. Ipſe vero Herodes, Canthara in ordinem redacto, Joſepho Camei ſummum pontificatum contulit.* Hæc Joſephus; licet mirum in modum confundat ordinem temporum, qui hæc de Herode referat ante annum quinti Conſulatus Claudii, qui fuit ejus Imperii annus decimus; itemque ante famem illam toto Orbe graſſatam, quæ (ut vidimus) anno ſecundo Claudii accidit, facta eſſe ponat. Quamobrem cum auctorem in his quæ temporis ſunt, ſibi ipſi minus conſtantem, ſed valde contradicentem ſequi non liceat; quod conjectura ſuadet, amplectimur.

Quod enim morte Agrippæ Regis extinctum ſimul eſſet cum illo privilegium de jure templi, nec in Agrippam juniorem illud eſſet collatum; Herodem haud diu poſt fratris obitum illud a Claudio impetraſſe putamus. Rurſus vero in ſucceſſione Judæorum Pontificum idem ſibi ipſi Joſephus contraria ſcribere plane convincitur, dum Agrippam Regem, antequam moreretur, Mathiam, qui Simoni Cantharæ fuerat ſubrogatus, in ordinem redegiſſe teſtatur (*b*), inque locum ejus ſubſtituiſſe Elionem Cithæi filium: paulo poſt (*c*) vero ab Herode Agrippæ fratre in locum Cantharæ ab ipſo privati ſuffectum eſſe Joſephum tradit, nulla de Elioneo habita mentione; cum tamen Cantharam conſtet ante Mathiam pontificatum geſſiſſe. Sed hæc ſatis de Judaicarum rerum præſentis anni ſtatu. X.

(*b*) *Joſeph. antiq. lib. 19. c. ult.*
(*c*) *Joſeph. antiq. lib. 20. c. 1. in fin.*

Dum hæc agerentur in Judæa, Paulus & Barnabas, qui (ut diximus) anno ſuperiori ſolemni ritu ad prædicationem Evangelii Apoſtolatum acceperant, cum aſſumpto ſecum Joanne, qui cognominatus eſt Marcus, peragraſſent Seleuciam, atque inde Cyprum navigaſſent, ac veniſſent Salaminam, univerſamque demum inſulam perambulaſſent; Paphum denique venientes, Sergium Paulum Proconſulem nacti, ad fidem Chriſti convertunt. Cum autem hic dicatur Proconſul; & auctore Strabone (*d*), & aliis, exploratum habeatur, Cyprum non proconſularem, ſed prætoriam factam eſſe provinciam: cur a Luca Sergius Paulus non Prætor, ſed Proconſul nominetur, ea videtur eſſe ratio, quod eadem prætoria provincia ſæpe honoris cauſa data eſt adminiſtranda Ciliciæ Proconſuli, ut inter alios Publio Lentulo (*e*): quod non illi tantum, ſed & ſucceſſoribus æque eſſe conceſſum, par eſt credere; nam nullibi me legiſſe memini aliquem inſulæ Cypri Prætorem. Sic igitur XI.

(*d*) *Strab. lib. 14. in fine.*
(*e*) *Sigon. collegit lib. 2. de an tiq. jur. provinc. c. 14.*

tur Sergium Paulum Proconſulem nominatum eſſe putamus, quod etiam Ciliciam proconſularem provinciam adminiſtraret. Cum vero ſui natura eſſet per ſe diſtincta provincia, eademque prætoria dicta, nec alteri cuiplam ſubiecta: ex eo etiam æque factum eſt a Patribus, ut Cypri (a) Eccleſia ſub nulla alia metropoli cenſeretur, neque ſub Tarſenſi Ciliciæ, neque ſub Antiochena Syriæ, vel aliis: licet Petrus Fullo hæreſiarcha Epiſcopus Antiochenus eam Antiochenæ Eccleſiæ ſubjicere conatus ſit, nulla alia ratione, niſi quod Evangelium accepiſſet ab his qui Antiochiæ fuerant ordinati, Paulo & Barnaba: ſed fruſtratus eſt ſuo conatu, ut ſuo loco dicemus.

(a) Alexand. in Barnaba apud Metaphraſt. die 11. Junii.

XII. Quod ad converſionem Proconſulis ſpectat, quam attigimus: plenius Lucas (b) his enarrat verbis: *Cum perambulaſſent univerſam inſulam uſque ad Paphum, invenerunt quemdam virum magum pſeudoprophetam, Judæum, cui nomen erat Barjeu, qui erat cum Proconſule Sergio Paulo, viro prudente. Hic accerſitis Barnaba & Saulo, deſiderabat audire verbum Dei: reſiſtebat autem illis Elymas magus (ſic enim interpretatur nomen ejus) quærens avertere Proconſulem a fide. Saulus autem, qui & Paulus, repletus Spiritu ſancto, intuens in eum, dixit: O plene omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis juſtitiæ, non deſinis ſubvertere vias Domini rectas? & nunc ecce manus Domini ſuper te, & eris cæcus, non videns Solem uſque ad tempus. Et confeſtim cecidit in eum caligo & tenebræ, & circumiens quærebat qui ei manum daret. Tunc Proconſul cum vidiſſet factum, credidit, admirans ſuper doctrina Domini.* Hactenus de his Lucas. Tantum autem abfuit ut Elymas magus cæcitate percuſſus aliquando reſipuerit, ut magis ac magis in Evangelicam doctrinam inſaniens (quod teſtatur Dionyſius c) librum ediderit adverſus Pauli prædicationem & Chriſti fidem. Cetera autem quæ de prædicatione Pauli & Barnabæ ſcribit Lucas uſque ad Concilium Hieroſolymitanum, quod anno nono Claudii eſſe celebratum monſtrabimus: cum, quo potiſſimum anno ſingula ſint facta, certa aſſertione affirmari non poſſit; ea, quam conjectura demonſtrat, utentes ratione, quod ſingulis annis geſtum putamus, quantum fas eſt ordine temporum proſequemur.

(b) Act. 13.

De Elyma mago.

(c) Dionyſ. de divin. nom. c. 8.

XIII. A Papho (d) igitur navigantes Paulus & Barnabas, Pergeo Pamphiliæ venerunt: Joannes vero, qui eos ſequebatur Antiochia, Hieroſolymam eſt reverſus. Inde vero Antiochiam Piſidiæ pervenerunt: ubi ingreſſi ſynagogam die ſabbati, quo conventus Judæorum fieri conſuevit, rogantur ab his qui ſynagogæ præerant, ſi haberent exhortatorium ſermonem, illum dicerent coram populo. Ejuſmodi quoque conſuetudo, ut peregrini Epiſcopi ad concionandum invitarentur ab ejus civitatis, ad quam veniſſent, Epiſcopo, diu permanſit in Eccleſia, immo & canone (e) legitur ſtabilita. Unde de ea re conqueſtus eſt Gregorius (f) Niſſenus, quod ab Helladio Epiſcopo Cæſarienſi ad id agendum non fuerit invitatus. Sic invenies obſervatum (g) apud Ambroſium, ſic Alexandriæ (h) a Cyrillo ejus ſedis Epiſcopo. Ex quibus authentica probantur, quæ in apocryphis apud (i) Clementem leguntur in hæc verba, de Epiſcopo peregrino dum agitur. *Si Epiſcopus una cum Epiſcopo ſedeat, eumdem ab illo obtinens honorem; rogabiſque eum; o Epiſcope, ut ſermones habeat apud populum ad docendum accommodatos (peregrinorum enim exhortatio & admonitio valde accepta & vehementer utilis eſſe conſuevit: Nullus enim propheta, inquit, acceptus eſt in patria ſua) permittes enim ei Euchariſtiam offerre: coges eum, ut vel populo benedicat.* Hæc ibi. Inde eſt etiam quod habet (k) Euſebius, S. Polycarpum Smyrnæ Epiſcopum, Romam ſub Aniceto Pontifice venientem, ab eo invitatum, ut ſacrificium ſacræ Euchariſtiæ offerret. Sed reliqua videamus.

(d) Act. 13.

Peregrini Epiſcopi invitari ſoliti ad concionandum.

(e) Concil. Carthag. 4. c. 36.

(f) Greg. Nyſſ. ad Amphiloch.

(g) Ambr. ſer. 48. veter. edit.

(h) Cyril. hom. 7. & 8.

(i) Clem. Conſt. lib. 2. c. 62.

(k) Euſeb. hiſt. lib. 5. c. 24.

XIV. Concionatus ergo Paulus in ſynagoga, multos Judæorum ad fidem Chriſti perduxit: invitatuſque in ſequens ſabbatum de iiſdem iterum verba facere, cum id præſtitiſſet, & coram frequentiſſimo univerſæ civitatis populo peroraſſet; invidentes Judæi quod Gentibus aditus pateret ad fidem, graviſſimas turbas in Apoſtolos concitarunt. Tunc Paulus & Barnabas hæc conteſtati coram ipſis dixerunt: *Vobis oportebat quidem primum loqui verbum Dei: ſed quoniam repelliſtis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes, ſicut præcepit nobis Dominus: Poſui te in lucem Gentium, ut ſis in ſalutem uſque ad extremum terræ. Audientes autem Gentes, gaviſæ ſunt; & glorificabant verbum Domini, & crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam æternam.* Subdit de Judæis, qui adverſus Apoſtolos concitarunt mulieres religioſas, & primos civitatis, qui ejecerunt eos extra fines ſuos: Quare exeuntes (ſecundum præceptum Domini l) excuſſerunt pulverem de pedibus ſuis in teſtimonium contra illos. Non enim id tantum faciendum adverſus illos qui eos non reciperent, admonuerat Dominus, ſed & ritum quemdam, quo agendum eſſet, præſcripſerat; ut idem Lucas, qui hæc ſcripſit, ex verbis Domini recenſuit, ſic dicentis (m): *Si non ſuſceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite: Etiam pulverem, qui adhæſit nobis de civitate veſtra, extergimus in vos: tamen hoc ſcito-*

Paulus conteſtatus Judæos tranſit ad gentes.

(l) Matth. 10. Marc. 6. Luc. 10.

(m) Luc. 10.

tate, quia appropinquavit regnum Dei. Conſueverant Judæi, maledictionem aliquam imprecando, in aerem pulverem
XV. ſpargere, vel e ſe excutere. Eſt de hoc
(a) 2. Eſdr. 5. exemplum in primis apud Eſdram (*a*); ubi hæc leguntur: *Inſuper excuſſi ſinum meum, & dixi: Sic excutiat Dominus omnem virum qui non compleverit verbum iſtud de domo ſua, & de laboribus ſuis ſic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit univerſa multitudo: Amen.* Et in ipſis Actis (*b*) Apoſtolorum de Judæis in Paulum cla-
(b) Act. 22. mantibus, & execrantibus, hæc leguntur: *Vociferantibus autem eis, & projicientibus veſtimenta ſua, & pulverem jactantibus in aerem*, &c. Quid vero ſignificet pulverem de pedibus excutere; cum multæ afferantur cauſæ, relinquimus interpretibus pertractandum. Nos Actorum hiſtoriam proſequentes, & Pauli & Barnabæ itinera relegentes, quid Iconii, quæ Lycaoniæ eſt civitas, quo Antiochia pulſi venerunt, ſint paſſi, in annum ſequentem, quem aggredimur, quia tunc ea contigiſſe putamus, rejicimus.

JESU CHRISTI ANNUS 47.	PETRI ANNUS 3.	CLAUDII IMP. ANNUS 5.

I. SEquenti anno Domini quadrageſimo ſeptimo, Coſſ. (*c*) M. Vinucio ſecun-
(c) Dio hiſtor. lib. 60. dum & T. Statilio Corvino, auſpicante Claudio jam quintum ſui Imperii annum, Paulus & Barnabas pulſi (ut dictum eſt) Antiochia Piſidiæ, venientes Iconium Lycaoniæ civitatem, quid illic egerint, Lucas ſummatim proſecutus, & multa præteriens, hæc tantum ait (*d*): *Factum eſt autem I-*
(d) Act. 14. *conii, ut ſimul introirent ſynagogam Judæorum, & loquerentur, ita ut crederet Judæorum & Græcorum copioſa multitudo.*
Quid Paulus paſſus Iconii. *Qui vero increduli fuerunt Judæi, ſuſcitaverunt & ad iracundiam concitaverunt animas Gentium adverſus fratres. Multo igitur tempore remorati ſunt fiducialiter agentes in Domino, teſtimonium perhibente verbo gratiæ ſuæ, dante ſigna & prodigia fieri per manus eorum. Diviſa eſt autem multitudo civitatis: & quidam erant cum Judæis, quidam vero cum Apoſtolis. Cum autem factus eſſet impetus Gentilium & Judæorum cum principibus ſuis, ut contumeliis afficerent, & lapidarent eos, intelligentes confugerunt ad civitates Lycaoniæ Lyſtram & Derben.* Hæc Lucas de rebus a Paulo & Barnaba geſtis Iconii: qui cum multo tempore eos ibi moratos eſſe, & in diverſa ſtudia cives fuiſſe diviſos teſtetur, adeo ut omnia ubique turbis plena eſſent; haud dubium rem attentius conſideranti eſſe poteſt, plurima ab eodem prætermiſſa fuiſſe. Meminit ad Ti-
(e) 2. Tim. 3. motheum (*e*) ſcribens ipſe Paulus, unico licet verbo, de rebus quas paſſus eſt Iconii, cum eas commemorans ait: *Tu aſſecutus es meam doctrinam, inſtitutionem, propoſitum, fidem, longanimitatem, dilectionem, patientiam, perſecutiones, paſſiones: qualia mihi facta ſunt Antiochiæ, Iconii, Lyſtris: quales perſecutiones ſuſtinui.* Sed a nullo certius faciliuſque, quam ab ipſo Paulo monſtrari poteſt, non omnes res ejus geſtas Lucam eſſe proſecutum: nam ſi quis ea quæ ad Corinthios (*f*) ſcribit de rebus a ſe perpeſſis, (f) 2. Cor. 11.
conferat cum his quæ in Actis Apoſtolorum de Paulo a Luca ſunt ſcripta; plane intelliget Pauli ærumnas ab eo majori ex parte fuiſſe prætermiſſas, atque ſilentio penitus obvolutas.

Cæterum quod ſpectat ad res Iconienſes, de quibus eſt ſermo: qualia quantave ibidem Paulus ſit paſſus, S. Theclæ res geſtæ memoriæ a majoribus perpetuis ſcriptorum monumentis commendatæ, aliqua ſaltem ex parte declarant. Sed quoniam Acta quædam Theclæ nomine & Pauli ab Aſiano Presbytero quodam (ut auctor eſt Tertullianus *g*) conſtat fuiſſe conficta, & ſua ipſius confeſſione falſa omnino probata atque convicta: diligentiori ſtudio, quænam illa fuerint, diſquirenda ſunt. Sed quid de his Tertullianus ſcripſerit, ut accurate omnia perveſtigentur, hic in primis apponamus; ſunt hæc igitur ejus verba: *Quod ſi quæ Pauli perperam ſcripta legunt, exemplum Theclæ ad licentiam mulierum docendi tingendique defendunt: ſciant in Aſia presbyterum, qui eam ſcripturam conſtruxit, quaſi titulo Pauli de ſuo cumulans, convictum atque confeſſum id ſe amore Pauli feciſſe, loco deceſſiſſe.* Hæc Tertullianus. Hieronymus (*h*) eumdem citans auctorem, hæc ait: *Igitur* περίοδος *Pauli & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas ſcripturas computamus. Quale eſt enim, ut individuus comes Apoſtoli inter ceteras ejus res hoc ſolum ignoraverit?* Hos ſecutus (*i*) Gelaſius Acta Theclæ & Pauli inter apocrypha jure recenſuit. Sed quoniam feruntur Acta paſſionis Theclæ, quæ paſſim leguntur: an illa ipſa ſint, quæ prædictorum judicio damnantur, inſpiciamus.

II. De Actis S. Theclæ.

(g) Tertul. de Baptiſmo c. 17.

(h) Hieron. de ſcript. Eccleſ. in Luca c. 7.

(i) Conc. Rom. in decret. de lib. apocryph.

Quantum ad ea, quæ Tertullianus primum, deinde Hieronymus de Actis Pauli & Theclæ ſcripſerunt: ſatis perſpectum III.
habe-

habetur, Theclam Evangelium prædicaſſe & baptizaſſe illis Actis ſpuriis contineri, inſuper & (quod addit Hieronymus, qui eadem Acta legiſſe videtur) baptizati Leonis fabulam: quæ quidem procul abhorrent ab Actis illis quæ paſſionis Theclæ nomine inſcripta leguntur: adeo ut nullam pati calumniam debeant, quaſi Eccleſiaſtica cenſura cenſeantur eſſe damnata. Sed ſi quis ea ſcilicet ratione, eadem rejicienda eſſe exiſtimet, quod Lucas nec levem de his fecerit mentionem, rurſumque Hieronymi (a) in eamdem ſententiam verba velut ſpicula quædam retorqueat, dicentis: *Quale eſt enim, ut individuus comes Pauli* (Lucas videlicet) *inter ceteras ejus res hoc ſolum ignoraverit?* Ad hæc refellenda, ſatis eſſe poſſunt quæ ſuperius dicta ſunt; multa eademque perinſignia, quorum ipſe de ſe Paulus meminit, fuiſſe a Luca prætermiſſa: adeo ut inanis prorſus reddatur illa argumentatio, ſua natura alioqui invalida: Lucas ea non ſcripſit; igitur non ſunt facta. Sed quoniam a nullo æquius ac vehementius quam a Hieronymo poterit Hieronymus refutari; quid idem ipſe alibi in contrariam ſententiam pro noſtra cauſa dixit, recitemus. In commentariis quos ſcripſit in epiſtolam (b) ad Galatas, dum agit de pervulgata illa inter Petrum & Paulum oborta Antiochiæ contentione, quam Lucas ſilentio prætermiſit, ut nec per nutum ejus meminerit, hæc ait: *Nec mirum eſſe, ſi Lucas hanc rem tacuerit, cum & alia multa, quæ Paulus ſuſtinuiſſe ſe replicat, hiſtoriographi licentia prætermiſerit: & non eſſe contrarium, ſi quod alius dignum putarit relatu, alius inter cetera dereliquit. Denique primum Epiſcopum Antiochenæ Eccleſiæ Petrum fuiſſe*

(a) Hieron. de ſcript. Eccleſ. in Luca.

De S. Luca objectio ſolvitur.

(b) Hieron. in epiſt. ad Gal. cap. 2.

accepimus, & Romam exinde tranſlatum; quod Lucas penitus omiſit. Hæc Hieronymus; quibus non ſolum in contrarium objecta refelluntur, ſed noſtra validius confirmantur. Verum nec illud admittimus, Lucam perpetuum fuiſſe comitem Pauli: quando enim Lucas Paulo primum inhæſerit, ſuo loco dicemus: ut ſatis pateat, ipſum his temporibus, quibus Antiochia Syriæ miſſus, quas idem recenſet Lucas regiones perluſtravit, eidem nequaquam adhæſiſſe: ut nec ſit adeo mirandum, ſi quæ non vidit, generatim tantum complexus, majore ex parte ſilentio præterierit.

His igitur in hunc modum objectionibus ſatisfactum cum ſit; reliquum eſt, ut quibus teſtimoniis Theclæ paſſionis hiſtoria fulciatur ſtabiliaturque, in medium adducamus; ordinemque, quo eſt ſcripta, ſequentes, eamdem teſtatam ac digne probatam reddamus. Habetur in primis in ea mentio de Oneſiphoro Pauli hoſpite: qui quidem eſſe putatur is, quem idem Paulus honorificentiſſime laudat, ad Timotheum (c) ſcribens. Præterea agitur in eadem hiſtoria de Triphæna: quæ & illa creditur, quam, ad Romanos (d) idem Apoſtolus ſcribens, ſalutari mandat: iidem enim tunc Romæ agebant, ſicut & plerique alii diſcipulorum, qui ex Oriente eo migraſſe noſcuntur, ut inter alios Aquila & Priſcilla, quorum idem Apoſtolus meminit. Continet etiam eadem hiſtoria, Theclam Pauli prædicatione ad fidem Chriſti eſſe converſam: id ipſum a Gregorio (e) Nyſſeno, atque aliis omnibus qui de ea ſcripſerunt, teſtatum habetur. hæc enim ille ait: *Talem myrrham olim Paulus infundebat ex ore ſuo mixtam cum puro pudicitiæ lilio in ſanctæ virginis an-*

IV. Theclæ acta germana.

(c) 2. Tim. 1.

(d) Rom. 16.

(e) Greg. Nyſſ. in Cant. hom. 4.

S ÆC. I. Anno Urbis 798. Olymp. 206. an. 1. An. Ch. 45.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5538.

☉ 16. C. ☽ 8. P. 25. April. Indict. 3.

JESU CHRISTI 45. *ſecundum Baronium* 47.

CLAUDII IMP 5.

[1] AD num. I Coſſ. *M. Vinicius II. & Taurus Statilius Corvinus* ut oſtendit Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari pag. 31. I. Conſules.

[1] COſſ. *M. Vinicius II. & Taurus Statilius Corvinus*. Dio lib. LX. pag. 681. *Annus inſequens M. Vinicium iterum, Statilium Corvinum habuit Conſules*. Faſti Vindebonenſes & Idatiani: *Vinicio & Corvino*. Vide Noriſii Epiſtolam conſularem. Ex K. Jul. ſuffecti ſtatuuntur a Pighio *M. Cluvius Rufus & Pompeius Silvanus*. De his Joſephus lib. XX. Antiquit. in principio, ubi litteras Claudii ad Judæos datas affert, quarum exordium eſt: *Claudius Cæſar Germanicus, Tribunitia poteſtatis V. Conſul deſignatus IV. Imp. X.* Epiſtola data eſt IV. Kal. Julias *Ruſo & Pompeio Silvano coſſ.* Ergo ante Kal. Julias, *Rufus & Silvanus* conſulatum ſuffectum inierant. Quamquam in nova Joſephi editione adnotetur, vocem, *Julias*, inſertam eſſe ex Epiphanio, cujus in pleriſque libris XII. *Kal. Julii*, in nonnullis *Junii*.

Hoc anno, ut oſtendit Noriſius in Epochis Syro-Maced. Differt. III. cap. IV. pag 154. Imper. Claudius *conſul IV. deſignatus eſt biennio* antequam iniret; nam A. V. 798. IV. Kal. Julias erat Tribuniciæ poteſtatis V. ac conſul deſignatus IV. in annum Urbis a Parilibus 800. Hinc in vetuſtis Inſcriptionibus Gruterianis pag. CLXXVI. 5. CLXXXVIII. 5. CCXXXVII. 8. & apud Fabretium pag. 413. Claudius dicitur TR. POT V. COS. DES. IV. Quinimo, ſi fides eſt Donianæ Inſcriptioni, quam nos attulimus ad A. D. 43. quadriennio ante *Claudius Conſul. IV.* deſignatus erat. Vide Tillemontii notam XIV. Hiſtor. Imp. tom. 1. pag. 622.

Digitized by Google

ves; ea vero erat Thecla, quæ præclare animo ſuo deſluentibus de lilio guttis, hominem externum morte opprimit, omni cogitatione cupiditateque extincta. Hæc ille.

V. Thecla ſponſum relinquens adhæſit Chriſto.

(a) Epiph. hær. 78.

Legitur & in illa, Theclam jam viro deſponſatam, amore pudicitiæ, ſponſo nuncium remiſiſſe. Ecce quam belle huic veritati Epiphanius (a) in primis adſtipulatur, his verbis: *Thecla*, inquit, *incidit in Paulum ſanctum, & a nuptiis exolvitur, cum curatorem ſive ſponſum haberet formoſiſſimum, primarium urbis, valde divitem, generoſiſſimum, ac illuſtriſſimum. Ita vita contemnit terrena Sancta illa, ut cæleſtium potens fiat.* His in nullo contradicentia loquitur Fauſtus (b) apud Auguſtinum in hæc verba: *Jam timeo Apoſtolo, ne dæmoniorum doctrinam intuliſſe tunc leonum videatur, cum Theclam oppignoratam jam thalamo, in amorem ſermone ſuo perpetuæ virginitatis incendit.* Hæc Fauſtus: cujus aſſertiones omnes cum ab Auguſtino refellantur, nec ad hanc rem (ut alias facere ſolitus eſt contra Manichæos) de apocrypha hiſtoria quicquam exceperit, ut de Actis Thomæ, Andreæ, & aliorum; plane eidem non invitus conſenſiſſe videtur.

(b) Aug. contra Fauſt. lib. 30. c. 4.

VI. Thecla diſtrahit gemmas

Quod inſuper in prædicta de paſſione Theclæ hiſtoria narratum habes; ipſam, ut cuſtodem carceris, quo Paulus Iconii detinebatur incluſus, ſibi conciliaret, gemmis ac muliebri mundo diſtractis, pecuniam inde acceptam illi donaſſe, ut ad Pauli colloquium ſibi pararet aditum: hoc ipſum Joannes Chryſoſtomus (c) profitetur his verbis: *Audi de beata Thecla: Illa, ut Paulum videret, aurum ſuum dedit: tu autem, ut Chriſtum videas, nec obolum das:* idem alibi (d): *Quære Paulum tamquam Thecla, ut audias quæ per ipſum ſibi dicuntur.*

(c) Chryſoſt. in Act. Apoſt. hom. 25.

(d) Chryſ. ad Anti. orb. hom. 22.

VII.

Rurſum vero quæ in eadem hiſtoria de ira ſponſi in eam concitata leguntur, quod ipſo accuſante, ac crudeliter agente Thecla damnata fuit ad beſtias, quæ manſuetæ divinitus factæ illi blandiebantur; ab Ambroſio (e) egregie deſcripta habentur, cum his verbis alloquitur virgines: *Thecla doceat immolari, quæ copulam fugiens nuptiarum, & ſponſi furore damnata, naturam etiam beſtiarum virginitatis veneratione mutavit: namque parata ad feras, cum aſpectus quoque declinaret virorum, ac vitalia ipſa ſævo offerret leoni; fecit, ut qui in impudicos detulerant oculos, pudicos referrent. Cernere erat lingentem pedes beſtiam cubitare humi, muto teſtificantem ſono, quod ſacrum virginis corpus violare non poſſet; ergo adorabat prædam ſuam beſtia, & propriæ oblita naturæ, naturam induerat, quam homines amiſerant.* Hæc ibi: & ad Simplicianum ſcribens, hæc in eamdem ſententiam: *Inter leones virgo exultavit, & prodeuntes beſtias expectavit intrepida;* repetit & eadem de leonibus in epiſtola ad Vercellenſem Eccleſiam, ſic dicens: *Quo munere venerabilis Thecla etiam leonibus fuit, ut ad pedes prædæ ſuæ ſtratæ impaſtæ beſtiæ ſacrum deferrent jejunium, nec procaci oculo virginem, nec ungue violarent aſpero.* Hæc omnia Ambroſius.

(e) Ambr. de vir. lib. 2.

Thecla a ſponſo accuſata damnatur.

Quod præterea & ignes Thecla ſubiiſſe, ac illæſa remanſiſſe, in eadem quoque ſcribatur hiſtoria: Cypriani (f) ea ad Deum obteſtatione ſic habes teſtatum: *Aſſiſte nobis, ſicut Paulo in vinculis, & ſicut Theclæ in ignibus;* & alibi: *Libera me de medio hujus ſæculi, ſicut liberaſti Theclam de medio amphiteatro.* Itemque S. Zeno Epiſcopus Veronenſis in ſermone de timore, hæc de Thecla: *Adverſus Theclam accuſator acerrimus linguæ exerit gladium, cum ſuis ſibi miniſtris publicæ leges inſerviunt. Stimulis acuitur feritas in ferocitatem: & tamen mitior hominibus invenitur. Ne quid ſcenæ tam diræ inhumanitatis deeſſe videatur; immittuntur etiam marina monſtra. Lacinis omnibus expoliatur puella, veſtitur incendio. Inter tot inſtrumenta mortis, ſpectatore metuente, ſecura calcat genera univerſa terrorum. Incolumis, quaſi Orbe ſubacto, de illo feralis caveæ loco jam non miſerabilis, ſed mirabilis funereo habitu excedit, victi ſæculi triumphum reportans, quam tot ſuppliciis omnes crediderant perituram.* Hucuſque Zeno.

VIII. (f) Cypr. orat. pro mart. & orat. in die paſſion.

Thecla ſuperat ignem.

IX.

Gregorius Nazianzenus (g) de eadem ſic dixit: *Non te fugit, Theclam ignium & beſtiarum impetum evitaſſe.* Rurſum alibi (h) his verſibus:

(g) Greg. Nazian. ad virg. exhor.

(h) Idem in præcept. ad virgin.

Thecla leones ſuperat.

Quis Theclam necis eripuit flammæque periclo?
Quis validos ungues vinxit, rabiemque ferarum?
Virginitas. O res omni mirabilis ævo!
Virginitas fulvos potuit ſopire leones:
Dente nec impuro generoſos virginis artus
Auſi ſunt premere, & rigido diſcerpere morſu.

Hæc eadem Maximus (i) Taurinenſis in hæc verba: *Theclam flammarum globos evaſiſſe cognoſcis.* Addam & illa quæ pertinere ad eamdem rem videntur, pia ſcilicet ſanctorum martyrum (k) Terentii & ſociorum in hunc modum concepta verba: *Qui Danielem de ore leonis eripuiſti, & de manu Pharaonis Moyſen ſervaſti, & ſanctam Theclam ab igne & theatro & feris & beſtiis taurinis defendiſti, &c.* Non tantum leonibus fuiſſe objectam, ſed & tauris alligatam, ut illis in diverſa actis, ſic diſcerperetur, eadem ejus paſſionis Acta teſtantur. His ſimiles preces leguntur in rebus geſtis S. Julianæ (l) in Pra-

(i) Max. ſerm. de S. Agnete.

(k) Apud Metaphraſt. die 20. April.

(l) Metaphr. die 21. Decemb.

Digitized by Google

Prato (a) ſpirituali, ac denique illis precibus quæ ex ritu Eccleſiaſtico dici conſueverunt, cum quis Fidelis ex præſenti vita eſt proxime migraturus. Quod inſuper ie eadem legatur hiſtoria, pugnaeti Theclæ divina virtute adſtitiſſe perſonam, puto Angelum, humana imagine vultum Pauli præſeferantem; id ipſum probatum habes in Actis S. Febroniæ (b), quæ S. Brienna accurate conſcripſit.

(a) Prat. ſpirit. c. 20.

(b) Metaphr. die 15. Junii.

X. Thecla cupida Pauli.

Præter hæc omnia, tandem ſcias, eumdem Hieronymum, quem adverſari vidimus mentitis illis Actis Theclæ & Pauli ſuperius recitatis, eidem hiſtoriæ de paſſione Theclæ egregie adſtipulari. In ea enim dum legitur, ipſam Apoſtoli cupidam Antiochiam Piſidiæ acceſſiſſe, quo illum profectum eſſe audierat: ab eodemque juſſam ad propria reverti, ne (quod idem ait c) poneret offendiculum Evangelio: hæc ipſa, inquam, Hieronymus (d) ad Oceanum ſcribens, probans, ait: *Thecla poſt tentationem paſſionis, Antiochiæ a Paulo prohibetur pariter pergere: nemo cum uxore pergit ad bellum, &c.* Sed miramur eam epiſtolam inconſulte nimis in tomum nonum una cum ſpuriis eſſe rejectam: fortaſſe quia in ea ex Vita S. Martini ſit acceptum exemplum. Sed quid mirum, cum poſt annos vigintitres ab obitu Martini Hieronymus vixerit? cum præſertim auctore Severo, certum ſit, res ab eo geſtas, adhuc ipſo Martino vivente eſſe editas. Ex conſenſione præterea ejus epiſtolæ cum ea quam ad Euſtochium dedit de cuſtodia virginitatis, in qua etiam, ſicut in illa, meminit de agapetis virginibus, facile quiſque poterit intelligere eſſe Hieronymi; licet non a Hieronymo tantum, ſed a Sophronio etiam (ut præſefert ejus titulus) ſcripta inveniatur.

(c) 1. Cor. 9.

(d) Hieron. tom. 9.

XI. Acta Theclæ a Baſilio ſcripta.

Adhuc inſuper, quæ in eadem de Theela hiſtoria ſcripta habentur de Falconilla (quæ potius irrepſiſſe in eam, quam originaliter ſcripta fuiſſe videantur, jureque in controverſiam deduci poſſint) ne ipſa quidem carent auctoritate ſanctiſſimi atque doctiſſimi viri Joannis Damaſceni, qui ejus meminit in ea oratione, quam de his qui in fide ex hac vita deceſſerunt, conſcripſit. Quoniam vero is qui habetur præ manibus de Theclæ paſſione ſcriptus commentariolus, ſine nomine fertur; nullum ob id ipſa hiſtoria ſolidæ auctoritatis diſpendium pati debet: quandoquidem quæ eo continentur, tam Græcorum quam Latinorum Patrum, quos recenſuimus, pari conſenſione firmantur: immo & ſunt in omnibus conſentientia, quæ Græce ſcripta habentur a Baſilio Epiſcopo Seleuciæ, extantque Romæ in bibliotheca Sfortiana, ac rurſus alia in Vaticana bibliotheca, deſcripta vero a Metaphraſte ex antiquioribus monumentis. Si vero de rebus tam antiquis recentiores non ſpernis, multa de ea teſtata habes ab Aldelmo in ſuis, quos tam metro quam ſoluta oratione de Virginitate conſcripſit, libris. Inſuper & Vvitichindus Saxo, monachus Corbejenſis, nobilis ſuorum temporum hiſtoricus, ſcripſit (ut tradit Sigebertus e) egregio poemate ejuſdem Theclæ paſſionem.

(e) Sigebert. de Vir. illuſtr. c. 130.

XII. Thecla protomartyr.

Sunt inſignia de Thecla præconia: Protomartyr enim a permultis cognominatur, quod prima omnium feminarum pro Chriſti nomine in certaminis campum fide roborata deſcenderit, & impietate adverſariorum proſtrata, triumphum revexerit. Quamobrem Iſidorus Peluſiota ad Sandalarias (f) ſcribens, eamdem ejuſmodi præclaro exornat elogio: *Adde muliebrium victoriarum ac trophæorum caput, hoc eſt, illam omnibus laudibus celebratam Theclam, quæ tamquam immortalis pudicitiæ columna proſtat; quæque e media turbidarum affectionum tempeſtate, tamquam fax incenſa, ad portum ab omnibus fluctibus immunem appulit.* Hæc Iſidorus (g), qui & ad Taraſium ſcribens, eamdem Protomartyrem dicit. Inſuper, honoris cauſa, eadem tamquam nobiliſſimo titulo, Pauli primogenita nuncupatur. Hæc, inquam, in ore omnium Græcorum verſatur, a cunctis immenſis ac divinis in cælum laudibus extollitur, cui primum locum inter feminas martyres tribuunt: ut inter alios Gregorius Nazianzenus (h) facere videtur, dum invehitur in Julianum Apoſtatam: *Non victimas*, inquit, *pro Chriſto cæſas veritus es? Joannem illum, Petrum, Paulum, Jacobum, Stephanum, Lucam, Andream, Theclam, &c.* Sic & Epiphanius (i), Ambroſius (k) Hieronymus (l), Chryſoſtomus (m), Severus (n), & alii.

(f) Iſid. lib. 1. epiſtola 87.

(g) Iſidor. lib. 1. epiſt. 160.

(h) Greg. Nazian. orat. 1. in Julianum.

(i) Epiphan. hæreſ. 79.

(k) Ambr. de Vir. lib. 2.

(l) Hieronym. ad Euſtoch. epiſt. 22.

(m) Chryſoſt. orat. in ſancl. Apoſt.

(n) Sever. in vit. S. Mart. lib. 2. c. 16.

XIII. De Theclæ memoria frequentata.

Hinc etiam uſu venit, ut cum quid ſuperexcellens de femina Patres dictum vellent, eam Theclæ nomine inſignirent. Sic videas & Hieronymum (o) celeberrimam illam, cum adhuc ſibi conſtaret, Melaniam ſeniorem Theclæ nomine decoraſſe: ſic quoque videas præſtantiſſimam illam virginem Macrinam, Baſilii & Gregorii Nyſſeni germanam, ob egregium ſanctitatis meritum Theclam eſſe dicendam, per cæleſte nuntium (p) præmonſtratum. Ejus vero tumulum, qui erat Seleuciæ, multis miraculis illuſtratum, totius Orientis celebri populorum concurſu viſitari ſolitum, tum ipſa Acta, tum etiam ſanctorum Patrum teſtimonia declarant. Gregorius Nazianzenus (q) illuc peregrinatus, diutius manſit: ſunt & de aliis exempla complura, quæ apud Theodoretum (r), Evagrium (s), Nicephorum (t), Procopium (u), Sophronii (x) Pratum ſpirituale, Nicænam (y) Synodum ſecundam, & alios auctores teſtata habentur.

(o) Hier. in Chron.

(p) Greg. Nyſſ. in vit. S. Macrinæ.

(q) Gregor. presbyt. in vit. Greg.

(r) Theodor. hiſt. SS. Patr. c. 29.

(s) Evagr. lib. 3. c. 8.

(t) Niceph. lib. 16. c. 8.

(u) Procopius. de ædif. Juſtin. Imp.

(x) Prat. ſpirit. c. 180.

(y) Nicæna 2. Conc. act. 5.

XIV. De Theclæ martyrio.

☞ Quod vero in Theclæ Actis, ad finem ipſorum aſſeritur ipſam divinitus liberatam a paratis triplicis generis mortis

peri-

periculis, in ſolitudinem ſeceſſiſſe, ibi perſeverantem oonagenariam deceſſiſſe: iſtud quidem ex omnibus illis nobis haud arridet, cum de his penes antiquiores, quos recitavimus ſelectiſſimos Patres verbum nullum; qui omnes de ipſa, ut martyre, & conſummata martyrio viſi ſint meminiſſe, potiſſimum vero Gregorius Nazianzenus, cum inter inſigniores Martyres pro Chriſto necatos eam connumeret, ut vidiſti: & S. Ambroſius (a) cultor ſtudioſiſſimus S. Theclæ, in cujus memoriam primaria Eccleſia Mediolani fuit erecta, inter alia hæc de ipſa: *At certe Theclam non ſenectus, ſed virtus probavit*: ita ipſe, cum agit de velandis ſacris virginibus, in quibus mores potius quam ætatem ſpectandam proponit: & S. Auguſtinus (b) cum agit de virginitate quæ debeat conjunctam habere humilitatem, ne per ſuperbiam virgo ſuper conjugatas ſe efferat, quas fortaſſe contingat coronari martyrio, quo careat ipſa, ait: *unde, inquam, ſcit, ne forte ipſa nondum ſit Thecla; jam ſit illa Criſpina?* Conſummatam plane martyrio Theclam ſignificans, dum conſummatam martyrio conjugatam opponit ut de martyrio facta comparatio æque reſpondeat. Hæc & alia in eamdem ſententiam adduci poſſunt. Puto autem, quod de perditis antiquioribus Actis illis martyrii S. Theclæ, iiſdemque (ut audiſti) ab hæreticis depravatis, quæ omnium traditione præ ceteris prædicarentur de illa adeo inexpectate liberata de tribus illis præparatis ſæviſſimis mortis periculis, ea ut magis ore omnium decantata tranſmiſſa fuiſſe ad poſteros. Qui vero poſtea ea ſcripſit, dum quo mortis genere conſummaverit ipſa martyrium, haud adeo exploratum habuerit, ſicut acceperat liberatam: ea opinandi atque ſcribendi occaſionem invenerit, ne pulcherrimam virginem relictam liberam ex conſuetudine hominum in ſuſpicionem adduceret. Cæterum qui perhibetur Theclæ vitam ſcripſiſſe Baſilius Seleuciæ Epiſcopus, non fuiſſe illum Baſilium, ad quem S. Joannes Chryſoſtomus ſcripſit de ſacerdotio, ſed qui poſt ſeptuaginta ferme annos interſuit Chalcedonenſi Concilio, ſuo loco perſpicue (c) demonſtrabimus. Hæc de Thecla ſatis: cujus paſſionis Acta ſuperius citata ſi quis exacte conſideret, facile intelliget Paulum cum Barnaba Iconii diutius egiſſe: & quod dicit Lucas (d), eoſdem multo ibi tempore commoratos; in his multos menſes; & fortaſſis anni ſpatium inſumptum eſſe cognoſcet: merito igitur cætera quæ de iiſdem Apoſtolis Lucas ſcripſit, in ſequentem annum enarranda rejicimus.

(a) Ambroſ. de virg. lib. 3.

(b) Auguſt. de virg. cap. 44.

(c) Ann 20. 4. anno 382. prope finem.

(d) Act. 14.

JESU CHRISTI ANNUS 48. | PETRI ANNUS 4. | CLAUDII IMP. ANNUS 6.

I. Paulus & Barnabas dii habentur.

ANnus adeſt qui Domini quadrageſimus octavus numeratur, & Coſſ. (e) C. Valerio Aſiatico & M. Valerio Meſſala Faſtis adſcribitur: quo, ſecundum ſuperius a nobis initam temporum rationem, Paulus & Barnabas Iconio recedentes, poſtquam univerſam Lycaoniæ regionem, Evangelium prædicantes, circumiſſent, Lyſtram venerunt: ubi Paulus claudum (ut ait Lucas (f)) ab utero matris ſuæ, ſanitati divina virtute reſtituit. Tantæ tunc rei novitate populus conciratus; jamque omnes non homines ipſos, ſed eſſe deos exiſtimantes, Barnabam nimirum Jovem, Paulum vero Mercurium; afferentes victimas, tauros, videlicet coronatos, iiſdem ſacrificare tentarunt. Id cum Paulus & Barnabas cognoviſſent, ingenti dolore perculſi, ſuas ſibi tunicas conſcindentes (mos enim erat Judæis, ut alias diximus ſæpius, cum ingentem audirent blaſphemiam, ſua præ dolore conſcindere veſtimenta) vi magna reſtiterunt hominesque ſe eſſe mortales, ſed qui Deum verum illis annuntiarent, docentes, vix tandem concitatum populum a cœpto revocarunt ſtudio. Hæc omnia pluribus S. Lucas.

(e) Dio lib. 60.

(f) Act. 14.

II. Paulus lapidatus.

Sed enim quam facile ſit, populum tumultibus agitatum, levibus etiam impulſionibus in contraria ferri, edocuit ac demonſtravit eventus: nam quos paulo ante ut cæleſtia numina victimis venerari voluerat, mox furore & veſana iracundia perciti atque correpti penitus, alterum ex ipſis, Paulum ſcilicet, lapidibus obruere, & ad internecionem ducere conati ſunt. Qua vero id occaſione ſit factum, Lucas inſinuat, rem geſtam his verbis deſcribens: *Supervenerunt enim quidam ab Antiochia & Iconio Judæi; & perſuaſis turbis, lapidantes Paulum, traxerunt extra civitatem, exiſtimantes eum mortuum eſſe. Circumdantibus autem eum diſcipulis, ſurgens intravit civitatem, & poſtera die profectus eſt cum Barnaba Derben.* Hæc Lucas de his quæ facta ſunt Lyſtræ. Meminit hujus ſuæ lapidationis Paulus, ut de nobiliſſimo quodam ſui Apoſtolatus inſigni, cum ſcribens ad Corinthios (g) ea quæ earenus paſſus eſſet, per ſingulas relegens, ait: *In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter: a Judæis quinquies quadragenas una minus accepi, ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum;* &c.

(g) 2. Cor. 11.

Sed

Digitized by Google

III. (a) 2. Cor. 4. Paulus iterum Lyſtræ.

Sed accidit quidem quod de ſe idem Apoſtolus ad eoſdem ſcribit Corinthios(a): *Tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur: aporiamur ſed non deſtituimur: perſecutionem patimur, ſed non derelinquimur: dejicimur, ſed non perimus.* Etenim divinitus confortatus, Lyſtram, ubi fuerat lapidatus, reverſus, illic iterum una cum Barnaba Evangelium prædicavit. Quid vero poſt hæc ambo egerint, idem Lucas narrat his verbis (b): *Cumque evangelizaſſent civitati illi* (Derben ſcilicet) *& docuiſſent multos, reverſi ſunt Lyſtram, & Iconium, & Antiochiam; confirmantes animas diſcipulorum, exhortanteſque ut permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet intrare in regnum Dei. Et cum conſtituiſſent illis per ſingulas Eccleſias presbyteros, & oraſſent cum jejunationibus, commendaverunt eos* De- (b) Act.14.

SÆC. I. Anno Urbis 799. Olymp. 206. an. 2. An. C. 46.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5539.

☉ 27. B. ☽ 9. P. 10. April. Indict. 4.

JESU CHRISTI 46. *ſecundum Baronium* 48.

CLAUDII IMP. 6.

I. Conſules.

[a] AD num. I. Coſſ. *Valerius Aſiaticus II. & M. Junius Silanus*, non vero Valerius Aſiaticus, & M. Valerius Meſſala, ut habet Baronius, quem errorem in ultimo Conſule commiſſum docte confutat Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari pag. 32. ubi & oſtendit, M. Junium Silanum filium fuiſſe Appii Junii Silani ac Æmiliæ Lepidæ proneptis Auguſti, & fratrem L. Silani Claudii Auguſti generi; quippe qui, ut habet Dio lib. 60. Octaviam Claudii filiam ejus Imperii initio uxorem duxerit. Denique Valerium Aſiaticum iterum Conſulem appellant Tacitus lib. 2. & Seneca lib. 2. Natur. Quæſt. 27.

II. Quinquennalia Claudii.

Hinc liquet, Claudium hoc anno Quinquennalia exhibuiſſe. Annia enim hujuſmodi ſolennia dicatis, ſi Imperatores Conſulatum non ſumerent, eum in propinquos, & viros, qui jam ea dignitate functi eſſent, de more transferebant.

III. Helena Regina Judææ opitulatur.

Hoc anno, fame, quæ ab Agabo Propheta prænuntiata fuerat, adhuc graſſante, Helena Adiabenorum in Aſſyriæ & Meſopotamiæ confiniis Regina, Hieroſolymam venit: cumque multos civium inopia alimentorum perire videret, coempta, ex Ægypto annona, famem Judææ ſublevavit, ut fuſe Joſephus lib. 20. Antiquit. cap. 2. & 3. quæ hoc anno geſta eſſe ex ipſomet Joſepho manifeſtum fit. Is enim antea cap. 1. narrat Legatos Hieroſolymitanos a Claudio cuſtodiæ ſtolæ Pontificalis a Vitellio prius conceſſæ confirmationem obtinuiſſe, impetrato reſcripto, cujus initium eſt: *Claudius Cæſar Germanicus Trib. Pot. V. Coſſ. deſignatus IV. Imp. X.* finis vero: *Dat. IV. Kalendas Julias, Ruſo & Pompeio Sylvano Coſſ.* Claudius Tribunitiam Poteſtatem V. anno præcedenti iniit, ideoque ea epiſtola Conſulibus ſuffectis ſubſcripta. Baronius, qui in mendoſam Joſephi verſionem inciderat, ſtolam Pontificiam hoc tantum anno Judæis reſtitutam credidit. Præterea cum hos Conſules ordinarios exiſtimaret, ait in eorum nomina errorem irrepſiſſe, & Sylvanum pro Silano, Rufum vero pro Valerio Aſiatico, qui hoc anno Conſulatum geſſere, poſitum eſſe; cum tamen Rufus & Sylvanus anno præcedenti Conſules ſuffecti fuerint, ut jam Onuphrius in Faſtis adnotavit. Denique adhuc annum revocanda, quæ habet Baronius anno ſecundo Claudii, de fame, qua preſſa Hieroſolyma, & de munificentia Helenæ Reginæ.

[a] COſſ. *Valerius Aſiaticus II. & M. Junius Silanus*. Signum figlinæ apud Marcum Antonium Boldettum in Obſervationibus ad Cœmeteria ſacra lib. 2. cap. XVII. pag. 534.

CN. DOMITI.
IT..... MI
VALER ASIAT. II. COS.

Dio lib. LX. pag. 683. *Circumacto hoc anno, Valerius Aſiaticus iterum, M. Silanus Conſulatum acceperunt. Silanus tempus magiſtratus ſuo præſcriptum exegit: Aſiaticus autem ad conſulatum toto anno gerendum deſtinatus (quod aliis etiam evenit) ultro ſe eo abdicavit, non ſine exemplo id quidem.* Plin. lib. VII. cap. XIII. *Divus Auguſtus in reliqua exemplorum varietate, neptis ſuæ* (Juliæ) *nepotem vidit genitum, quo exceſſit anno, M. Silanum; qui cum Aſiam obtineret poſt conſulatum, Neronis Principis ſucceſſione, veneno ejus interemptus eſt.* Eo ſchema.

JULIA Auguſti F. —— M. Agrippa
Julia —— L. Æmilius Paullus
Æmilia Lepida, proneptis Auguſti —— Ap. Jun. Silanus
M. Silanus, Juliæ neptis Auguſti nepos. | L. Silanus Claudii gener.

Faſti Vindebonenſes: *Aſiatico II. & Silano.* *Idatiani: Aſiatico & Silano.* Suffecti conſules hoc anno dicuntur a Pighio *P. Surilius Rufus*, & .... *Oſtorius Scapula*. Fragmentum veteris lapidis in ædibus Capitolinis. .... P. SUILLIO. RUFO. COS. De P. *Oſtorio Scapula* viro conſulari, & bello egregio, quod Claudius ejus virtute uſus ſit ad Britannos in poteſtatem populi Romani redigendos; Tacitus in vita Agricolæ cap. XIV. & de eo idem Annal. lib. XII. cap. XXXI. XXXVIII. XXXIX. In veteri lapide Doniano Cl. IX. num. 3. DEIC. K. MART. MSIL. L. NORB. COS. ex quo liquet Aſiaticum jam inde a Calendis Martii Conſulatum depoſuiſſe, & Norbanum forte prius quam Rufum ſuffectum Conſulatum hoc anno egiſſe.

Domino, in quem crediderunt. Hæc Lucas: at quæ poſt hæc ſequuntur, ſuo loco diſtuti ſumus. Cæterum in his quæ diximus, conſummandis, colligendis, erigendis, ordinandiſque tot Eccleſiis, non minore quam anni unius temporis ſpatio illos opus habuiſſe, qui cuncta exacte conſiderarit, facile judicabit.

IV. Incertum tempus obitus Dei Genitricis Mariæ.

Eodem anno a Chriſto nato quadrageſimo octavo, Olympiade ducenteſima ſexta, anno ſecundo, ſanctiſſimam Dei genitricem Mariam aſſumptam eſſe in cælum, Euſebius habet in Chronico his verbis: *Maria Virgo Chriſti mater ad filium in cælum aſſumitur, ut quidam fuiſſe ſibi revelatam ſcribunt*. Non poſſumus non vehementer mirari, tantæ rei hiſtoriam, vel ſaltem tempus migrationis ejus ſic a ſcriptoribus prætermiſſum, ut opus fuerit, non quod ſcriptorum monumentis teſtatum eſſet, ſed horum penuria, quid huic vel illi de ea re fuerit revelatum, inveſtigare, & ut facit Euſebius, hiſtoricam veritatem incertorum hominum revelationi committere. Tolerandum tamen eſſet, ſi omnes, quibus de ea re divinitus facta dicitur demonſtratio, æque in eamdem ſententiam conſpirarent, vel ſi unius aut ſaltem alterius anni ſpatio inter ſe invicem diſſiderent: at monſtroſa quædam inter eos diſcrepantia reperitur: cum alii, licet incerti, quos citat Euſebius, id accidiſſe dixerint anno (ut vidimus) Domini quadrageſimo octavo, poſt annos ſcilicet a Dominica paſſione quatuordecim; rurſum vero cuipiam probatæ ſanctitatis demonſtratum cæleſti viſione tradatur, poſt annum elapſum a paſſione Chriſti, & totidem dies quot intercurrunt ab eo tempore uſque ad decimamquintam menſis Auguſti, ex hac vita migraſſe, ac demum poſt alios quadraginta dies, nono videlicet Kal. Octobris, una cum corpore aſſumptam fuiſſe in cælum; cui revelationi qui fidem adhibuerunt, non tantum dicta die (ut facit Eccleſia) decima-quinta Auguſti ejuſdem celebrant aſſumptionem, ſed & aliam, quam ſecundam dicunt, aſſumptionem dicta die IX. Kalend. Octobris ad Bedæ Martyrologium addiderunt. Sed hæc ab Eccleſia minime recepta eſſe (*a*) noſcuntur.

(*a*) *Anton. in 3. parte Hiſt. cap. 147.*

V. Auctores dubii majoribus incogniti.

Rurſum alii, iſtæc de revelationibus prætermittentes, certorum auctorum teſtimonio certum annum ejuſdem aſſumptionis adſtruere conati ſunt. Sed cum quæ citant, eadem ſcripta nec nobis nec majoribus cognita fuerint, in eamdem de impoſtura ſuſpicionem adducuntur: cum præſertim non ſit eorum una eademque ſententia, ſed plane diverſa. Siquidem Nicephorus (*b*) ex Evodio eam vixiſſe tradit annos quinquagintanovem. Epiphanius (*c*) presbyter Hippolytum quemdam Thebanum citat, qui dicit eam vixiſſe annos novem poſt Chriſti paſſionem, eamque deceſſiſſe anno Domini quadrageſimo-tertio, ſuæ vero ætatis quinquageſimo-ſeptimo (ſecundum quod dicitur peperiſſe Dominum Redemptorem annum agens decimum quartum; Sed nec his aſſentiens ipſe Epiphanius, eam ex hac vita migraſſe tradit annos natam ſeptuagintaduos. Verum enimvero ſi quæ ab his auctoribus dicta ſunt, majoribus noſtris cognita & explorata fuiſſent; non ex incertorum auctorum revelatione, ſi certos, quos ſequeretur, habuiſſet; ejus obitus annum Euſebius conſignaſſet, nec quod mortua fuiſſet, Epiphanius ſe affirmare non poſſe, teſtatus eſſet; vel non fuiſſe mortuam, aliqui temere tradidiſſent. Ex iiſdem, puto, auctoribus Cedrenus (*d*) etiam affirmat, eam ex hac vita deceſſiſſe, cum ageret annum ſuæ ætatis ſeptuageſimum-ſecundum; refert tamen aliquorum fuiſſe ſententiam, quod clauſerit humanæ vitæ diem anno ætatis ſuæ quinquageſimo-octavo: ſunt hæc enim verba ipſius: *Tradit ſanctam animam Domino ac filio & Deo ſuo annos nata ſeptuagintaduos: quidam tradunt, quinquagintaocto, vixit ergo vigintiquatuor annos poſt Chriſti ad cælum aſcenſum.*

(*b*) *Niceph. lib. 2. c. 3. & 21.*

(*c*) *Sermone de Deipar. Græc.*

(*d*) *Cedren. in compend. Tib.*

VI. De Dionyſii ſententia.

Quemnam autem ex his omnibus potiſſimum ſequamur, ambiguum nobis eſt. Nam ſive Euſebii ſectemur ſententiam, quod ipſa Dei genitrix diem obierit anno ſexageſimo-ſecundo ſuæ ætatis, vel quod alii traditione quadam affirmant, anno ſexageſimo-tertio, ſive etiam cum aliis ſentientes, anno quinquageſimo-ſeptimo, octavo, vel nono: nullatenus ei convenire poſſunt quæ ſcribit Dionyſius de Divinis nominibus, qui præ ceteris auſcultandus eſſet; dum affirmare videtur, ſe una cum Petro, Jacobo, ac ceteris Apoſtolis, ſimulque Hierotheo, interfuiſſe funeri ejus: cogeremurque ea Dionyſii verba in illum accipere ſenſum, quo Hilduinus accepiſſe videtur. Ait enim Dionyſius (*e*): *Apud ipſos divino ſpiritu plenos Pontifices noſtros, cum & nos (ut noſti) & plerique alii ex ſanctis fratribus noſtris ad contuendum corpus illud, quod auctorem vitæ Deumque receperat, convenissemus; aderat autem frater Domini Jacobus, & Petrus, ſupremum decus, & antiquiſſimum Theologorum culmen: ubi poſt contuitum placuit ut infinite potentem divinæ virtutis bonitatem Pontifices laudarent omnes, quiſque pro captu ſuo: Ille denique* (Hierotheus videlicet) *ut noſti, poſt Apoſtolos omnibus aliis doctoribus ſuperior erat*, &c. Quæ quidem Dionyſii verba Hilduinus (*f*) non de ſacratiſſimo corpore Dei genitricis, ſed de venerando ſepulcro quod continuit corpus Jeſu, eſſe dicta exiſtimavit, ſic dicens: *Oſtendit ſe apud ſanctam civitatem penes ſe-*

(*e*) *Dionyſ. de Divin. nom. lib. 2. cap. 3.*

(*f*) *Hilduin. in Areopag.*

pul-

pulcrum Jeſu, vitæ principis, a Jacobo fratre Domini, & Petro Theologorum principe, necnon a Theologo Joanne una cum præfato Hierotheo, & ſancto Timotheo, aliiſque quamplurimis ſanctis fratribus audiſſe diſputationem, & fidei ſacramentum, quomodo ab omnibus tenebatur Theologis de divinitate & humanitate Domini Salvatoris. Sed & ex conſequentibus, ſuppreſſo nomine, Paulum bis interfuiſſe demonſtrat. Hæc ipſe.

VII. Si igitur aliquo antedictorum anno Dei genitricem eſſe defunctam dixerimus, nequaquam potuit Dionyſius ejus funeri interfuiſſe: ipſe enim nedum hoc anno, vel ſequenti, ſed nec uſque ad quinquageſimumſecundum annum Domini, (ut ex his quæ diximus, & quæ ſuo loco dicturi ſumus, habita exacta temporum ratione, conſtabit) cum Paulus Athenas venit, eſt converſus ad fidem. Immo ex Luca, qui mira diligentia ex eo tempore cuncta loca, ad quæ Paulus acceſſit, & tempora quibus in eis permanſit, uſque ad ejus Hieroſolymam adventum relegit, liquido apparet, ipſum non ante annum Domini quinquageſimumſeptimum Hieroſolymam venire potuiſſe: cui ætati ſi quatuordecim vel quindecim addas annos, quibus (ut dictum eſt) ſanctiſſima Virgo vixit, cum peperit Salvatorem: manifeſte colliges, ipſam eo anno, quo Paulus noviſſime Hieroſolymam venit, egiſſe ætatis annum ſeptuageſimumſecundum, quo ipſam ex hac vita migraſſe, Epiphanius presbyter, & Cedrenus, quos retulimus, affirmarunt: quibus ſi conſenſerimus, eiſdem æque aptari poſſunt quæ ſcribit Dionyſius, ut de ſacroſancto Dei genitricis corpore voluerit intellexiſſe: quo quidem ſenſu accepiſſe noſcuntur verba illa Græci omnes. Juvenalis enim Hieroſolymorum Epiſcopus, cujus orationem ea de re coram Marciano Auguſto habitam Nicephorus (a) recitat, locum illum Dionyſii ad verbum recitans, de Dei genitricis corpore illum eſſe locutum explicavit: ſic & Joannes Damaſcenus (b), Andreas (c) Cretenſis, Epiphanius (d) presbyter, Metaphraſtes (e), Euthymius (f), Maximus (g), Glycas (h), & alii.

(a) Niceph. lib. 15. cap. 4.
(b) Joan. Damaſcen. ſerm. de dormit. ſancta Deipara.
(c) And. Cret. ſer. de dormit. Deipar.
(d) Epiph. ſerm. de eadem.
(e) Metaphr. die 15. Auguſt.
(f) Hiſt. Euthymiaca a Joan. Damaſc.
(g) Max. Abb. in ſchol. præfat.
(h) Glycas in Annal.

VIII. Sed rem ipſam paulo accuratius perveſtigemus, & quo hæc faciliora & certiora reddantur, afferamus hic ipſius Dionyſii verba quæ ſic Græce leguntur: Ἐπεὶ ϗ παρ᾽ αὐτοῖς τοῖς θεολήπτοις ἡμῶν ἱεράρχαις ἡνίκα ϗ ἡμεῖς, ὡς οἶσθα, καὶ αὐτὸς, καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ ζωαρχικοῦ, καὶ θεοδόχου σώματος συνεληλύθαμεν, &c. Quæ Dionyſii ultima verba proculdubio erraſſe denotant eos, inter quos fuit Anaſtaſius (i), qui interpretati ſunt carnem Chriſti divinitatem continentem: nam eo tempore, quo Chriſtus cruci affixus eſt, & ex mortuis reſurrexit, nondum Dionyſius, ſed nec Paulus ad Chriſtum converſus erat. Alia fuit interpretatio Hilduini (ut diximus) ut non de corpore Dei genitricis, ſed de ſepulchro Dominici corporis ſint ea verba accipienda: cui magnopere favet Matthæus Galenus in ſua ad Areopagitica præfatione: licet ipſe exiſtimet eadem rectius accipi poſſe de ædibus Joannis Evangeliſtæ, in quas ſanctiſſima Virgo recepta eſt. Sed dicat, velim uterque, quænam ſubfuerit ratio; ut non tantum Hierotheus ac Dionyſius, ſed & Apoſtoli antea per Orbem diſperſi, ad contuendum ſepulchrum Dominicum, vel Joannis ædes, convenerint, atque ad illa contuenda vel laudanda omne tunc ſtudium & vim ſpiritus adhibuerint? Numquid non alias ſæpe viderant, atque uberius laudare potuerant? Eſto quod Hierotheus & Dionyſius, vel ſi qui alii Apoſtolorum diſcipuli, qui numquam hactenus vidiſſent, eo convenerint, & ad ejus præconia fuerint divinitus excitati: Quid de Apoſtolis dixerimus, qui multos annos (ut vidimus) poſt aſcenſionem Domini Hieroſolymis manentes, & ſepulchrum Chriſti & ædes Joannis præ oculis ſemper habentes, tunc potiſſimum ad ea contuenda advenerint, & ad laudanda recens excitati fuerint? Sed & in eo Galenus manifeſtiſſime videtur erraſſe, dum eumdem Apoſtolorum & aliorum conventum tunc Hieroſolymis factum exiſtimat, quando Paulus (ut ipſe ſcribit) (k) aſſumpto Tito profectus eſt Hieroſolymam: nam eo tempore nondum Paulus Athenas acceſſerat, nec Dionyſium ad fidem converterat, ut ex jam dictis apparet. Immo conſulat ipſa Acta a Luca conſcripta; & manifeſte videbit, poſt Dionyſii converſionem numquam Paulum veniſſe Hieroſolymam potuiſſe, niſi cum collectam deferens, illuc veniens, a Judæis detentus eſt atque ligatus.

(i) Anaſt. in præf. ad Carol.
Locus Dionyſii exploratur.
(k) Galat. 2.

IX. Sed jam cætera, quæ ad rei geſtæ hiſtoriam pertinent, proſequamur: quæ quidem cum neque ex canonicis ſcriptis, neque ex antiquorum Patrum teſtimoniis roborentur; non omnia quæ in eo genere a diverſis ſunt ſcripta, hic recitabimus, ſed delectu habito, ea potius, quæ majorum traditione ad poſteros ſunt delapſa, eademque probatorum auctorum poſtea ſcriptorum monumentis conſignata, in medium afferimus. Nec quis putet derogatum quidquam gloriæ ejus, quod iſtæc adeo obſcura remanſerint: quippe quæ, ut Sol alter, radiorum ſuorum fulgoribus ſplendens, non tantum nulla valuerit obtundi obſcriptorum inopiam denſa caligine, ſed in his tenebris multo ſplendidius jubar ejus effulſerit. Etenim quænam pars eſt orbis Catholici, ubi ejus tranſitus & aſſumptionis celebritas celeberrimo cultu annua

Maria virgo ſua luce clariſſima.

annua quaque die non repetatur? Nam ſecundum propheticum illud a ſe dictum & ab Evangeliſta ſcriptum oraculum: *Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes*, omnes prorſus ſuperatæ ſunt temporum tenebræ, ampliſſima ipſa ſua gloria illuſtrata: ut eo majoribus appareat cumulata laudibus, & aucta præconiis, quo minus illa acceperit aliunde. Sed jam rem ipſam aggrediamur.

X. De his quæ ſpectant ad mortem ejus a diverſis conſcripta, alia ſunt ut erronea ab Eccleſia Catholica prorſus rejecta, alia vero ut apocrypha atque delira itidem improbata; alia rurſus cum multorum ſcriptis tum etiam pia Fidelium traditione recepta. Rejicit S. Eccleſia in primis Collyridianorum deliria, & Antidicomarianitarum commenta; quorum illi putarunt illam non ſimilem nobis humanæ fuiſſe naturæ conſortem, ſed divinæ, ſicque ut Deum fuiſſe penitus mortis expertem: quos refutat abundantius Epiphanius (a) in Panario. Idem tamen agens (b) contra Antidicomarianitas, qui ſanctiſſimæ Dei Genitricis virginitatem infamare conati ſunt, nec illud concedens quod commendata Joanni apud eum ſemper manſerit (abutebantur plerique ea licentia in occaſionem peccati, dum apud ſe devotam aliquam virginem retinere, eo exemplo conceſſum putarent) in eam incidit diſputationem; An ex Scripturis ſanctis elici poſſit, ipſam eſſe defunctam? cumque ex illis nec quod mortua, nec quod abſque morte fuerit in cælum tranſlata, ſatis expreſſum haberetur; ipſe rem integram relinquens, neutrum definire præſumpſit.

Quæ improbata, quæ vero probata ſint de S. Mariæ obitu.

(a) Epiph. hæreſ. 79.
(b) Epiph. hæreſ. 78.

XI. Sed reddamus ſingula ipſius verba, quo ejus ſententiam facilius aſſequamur, ſic enim ait: *Quando hoc factum erat, & aſſumpſit eam Joannes ad ſe ipſum, non amplius manſit apud ipſum. Sed etſi videntur quidam erraſſe, quærant veſtigia Scripturarum, & invenerint utique neque mortem Mariæ, neque an mortua, vel non mortua ſit, neque an ſepulta ſit, aut non ſepulta. Et quidem cum Joannes in Aſiam inſtituerit profectionem, nuſquam dicit Scriptura quod abduxerit ſecum ſanctam Virginem: ſed ſimpliciter ſiluit propter miraculi excellentiam, ut ne ad ſtuporem perduceret hominum mentem. Ego enim non audeo dicere; ſed cogitans, ſilentium mihi impono. Fortaſſis enim alicubi etiam veſtigia invenerimus ſanctæ illius ac beatæ, ſicut neque invenire datur mortem ipſius. Alicubi enim Simeon dicit de ipſa: Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, quo revelentur ex multorum cordibus cogitationes. Alicubi vero in Apocalypſi dicit, quod draco feſtinavit ad mulierem quæ genuit maſculum, & datæ ſunt ipſi alæ aquilæ, & aſſumpta eſt in deſertum, ne ipſam arriperet draco. Fortaſſis autem poteſt id de ipſa accipi & impleri, non autem omnino definio hoc, & non dico quod immortalis manſit, neque affirmo quod mortua ſit: exceſſit enim Scriptura mentem humanam, & in ſuſpenſo reliquit propter vas pretioſum & excellentiſſimum; ut ne quis in ſuſpicionem veniat carnalium de ipſa rerum. Sive igitur mortua eſt, non novimus: ſive ſepulta eſt, non copulata fuit carni: abſit.* Hæc Epiphanius: qui cum ageret adverſus hæreticos carnis ſpurcitiis illam ſanctiſſimam atque omni labe puriſſimam calumniantes; ipſe contra, quo magis illorum procaciam retunderet, eo excellentiæ efferre conatus eſt, ut ſicut Enoch olim tranſlatus, vel Elias igneo curru in ſublime elevatus eſt, ſic diceret ipſam abſque obitu e terrenis ad cæleſtia aſſumptam fuiſſe: cum præſertim viſio ab ipſo citata ex Joannis Apocalypſi de muliere, cui quo alio tranſvolaret, datæ ſunt alæ, eidem ſacramento ſatis eſſe accommodata videretur.

Epiphanii ſententia.

XII. Hæc tamen quantumvis aliquo jure, ratione, atque exemplis firmare quoquo modo potuiſſe videretur: modeſte tamen abſtinuit; & ad neutram partem inclinans ſatis eſſe cenſuit, vel hac ex parte ſublimem illam Dei genitricis excellentiam hoſtibus demonſtraſſe, & quam illa procul fuerit ab omni carnis illecebra, quæ nec an mortua fuerit, poſſet ex divinis Scripturis oſtendi, eiſdem inſinuaſſe. Cæterum condonandum illi, ſi (quod & aliis ſanctiſſimis atque eruditiſſimis viris ſæpe accidiſſe reperitur) dum ardentiori ſtudio in hoſtes invehitur, vehementiori impetu in contrariam partem actus, lineam videatur aliquantulum veritatis eſſe tranſgreſſus. Catholica quippe Eccleſia nullam de obitu Dei genitricis dubitationem admittit; ſed quam novit humanæ fuiſſe naturæ conſortem, humanam pariter moriendi neceſſitatem expertam affirmat. Sic nec recipit quorumdam ſententiam, qui Simeonis oraculo perſuaſi, quod ei dixerat, *Tuam ipſius animam pertranſibit gladius*; eam martyrio vita functam tradiderunt (c). Et rejicit apocrypha illa, quæ de illius tranſitu & aſſumptione ſcripta erant: decreto (d) enim Romani Concilii, cui Gelaſius Papa præfuit inter apocrypha adnumeratur libellus de tranſitu Mariæ Virginis; ſed a quo ille ſcriptus fuerit, cum non dicatur; ſine auctoris titulo illum editum fuiſſe exiſtimamus; cui poſtea otioſus quiſpiam præfixerit honeſtum titulum Melitonis Sardenſis Epiſcopi; qui quidem commentariolus, Bedæ (e), etiam judicio refutatur: ſed miratus ſum vehementer Trithemium inter Melitonis lucubrationes illum adnumeraſſe, ac de Melitone plus ſibi vendicaſſe, quam S. Hieronymum (f), qui illius ſcri-

pta

Catholica veritas de S. Maria Virgine.

(c) Apud Ambroſ. in Luc. c. 2. apud Iſidor. de vit. & obit. ſanct. c. 68. & Bed. in Luc. cap. 2.
(d) Cap. Sancta Roman. diſt. 15.
(e) Bed. in retract. in Act. c. 8.
(f) Hier. de Script. Eccl. in Melit.

Digitized by Google

pta recenſens, nihil prorſus ejuſmodi numerat: cum præſertim quæ in eo ſcripta habentur, tanto viro indigniſſima judicentur; quippe qui multa contineat quæ Apoſtolorum Actis (ut notat Beda) repugnent: & quamvis in edito recenter volumine aliqua ad cenſuram Bedæ ſint emendata, multa adhuc habet fatua, delira, atque auribus Chriſtianis indigna.

XIII.
(a) Tom. 9. epiſtol. 19.

Quod autem pertinet ad libellum illum ſeu epiſtolam (a) ad Paulam & Euſtochium de aſſumptione beatæ Mariæ, Hieronymi nomine prænotatam; eam non modo non eſſe Hieronymi, ſed nec Sophronii, cujus idem Hieronymus (b) meminit (ut aliqui exiſtimarunt) judicium omnium eruditorum appello. Videre eſt enim auctorem eo commentario totum eſſe in inſectando ac impugnando dogmate Neſtorii, quem longe poſt Hieronymi ac Sophronii tempora vixiſſe, nulla eſt dubitatio. Sed enim hic auctor poſt multa contra Neſtorii & Eutychii errores diſputata, habet hæc verba: *Hæc idcirco dixerim tantiſper de fide incarnationis Chriſti, cariſſimi; quia, quod plures Orientalium circumeunt ſuis fæcibus obvoluti, moneri debuiſtis, ne ſuo obnubilare vos velint obſcuritatis eloquio, vel Græco turbine Latinam confundere puritatem.* Sed quam egregie mentiatur, ex eo apparet, quod nullam ætate Hieronymi de incarnatione Chriſti obortam hæreſim, quam impugnat, eſſe conſtet: nam Apollinaris error diverſi generis erat. Hinc videas manifeſtam hominis impoſturam, qui ad promerendam fidem, Hieronymi, Paulæ, & Euſtochii nomina eſt eo opere nundinatus: ſed hæc clarius demonſtrabunt quæ paulo inferius dicturi ſumus. Hæc de his quæ pertinent ad apocrypha ſcripta: quo etiam jure cenſenda ſunt cetera, quæ licet ab aliis ſint relata auctoribus, non aliunde tamen quam ex dictis noſcuntur eſſe accepta: ut quæ a Nicephoro (c) in primis recenſentur de palmæ ramo eidem Dei genitrici morienti in victoriæ ſignum allato; quæ & in dicto libello Melitonis (d) nomine ſcripto leguntur.

(b) Hieron. de Script. Eccl. in Sophron. c. 134.
Deſcriptu Hieronymi nomine.
(c) Niceph. lib. 2. c. 21. & lib. 5. c. 14.
(d) Melit. de tranſ. Virg. c. 3.
(e) Niceph. lib. 2. c. 21. & lib. 15. c. 14.

XIV.
(f) Melit. de tranſ. Virg. c. 4. 5.
(g) Bed. in retract. in Act. c. 8.
(h) Niceph. ubi ſupr. lib. 2. c. 21. & alii.
Quæ traditio docuit cuſtodienda.
(i) Melit. ubi ſupra c. 12. 13. 24.

Quæ item ab ipſo (e), & olim (ut ipſe refert) a Juvenale Epiſcopo Hieroſolymorum traduntur de Apoſtolis eodem momento collectis e diverſis Orbis regionibus, Hieroſolymam ad obitum ejus per aera in ſublime delatis, eodem Melitonis (f) apocrypho contineri, certiſſimum eſt: quod etiam Beda (g) cognovit. Rurſus etiam quæ habentur (h) de miraculo facto in Judæum, qui feretrum, quo illa ad ſepulturam ferebatur, eſt conatus evertere, in eodem item apocrypho (i) leguntur. Sed hæc cum dicimus, non ſic impugnamus, quaſi minime vera eſſe potuerint; quandoquidem non ſit impoſſibile apud Deum omne verbum: ſicut nec ob eam cauſam, quod ibidem (k) feratur eadem reſurrexiſſe, & una cum corpore eſſe aſſumpta in cælum, id negamus, vel in dubium revocamus accidiſſe, quæ præſertim Juvenalis Hieroſolymorum Epiſcopus non ex ſcripto aliquo commentario, ſed potius ex antiqua & veneranda majorum traditione ſe accepiſſe teſtatus (l) ſit. Quæ autem addit Nicephorus (m), occaſione Thomæ abſentis reſeratum fuiſſe ab Apoſtolis Dei genitricis ſepulchrum; ea quidem apud dictum Melitonem non leguntur, verum eadem ex traditione majorum a Juvenale eſſe relata, teſtatur. Addiderunt alii & de cingulo eidem Thomæ ab eadem Dei genitrice Maria cælitus miſſo: ſed quam fidem mereantur quæ non tantum non in probatis antiquis auctoribus, ſed nec in ipſis apocryphis ſcripta leguntur, quivis facile judicabit. Sic videas ipſam, quæ circumfertur hiſtoria de tranſitu Virginis, omni ex parte vacillare, meritoque a Gelaſio, Beda, & aliis eruditis inter apocrypha recenſitam. Hæc dixerimus ob nonnullos, qui dum apocrypha mordicus defendenda ſuſcipiunt, nec id quod conantur efficiunt, & veris quæ adſtruunt, fidem derogant.

(k) Eod. lib. c. 17. 18.
(l) Apud Niceph. lib. 15. c. 14.
(m) Niceph. lib. 2. c. 23.

XV.
(n) Uſard. 15. Auguſt. Ado eod. die.
Corriguntur Uſuardus & Ado.

Sed oſtendam hoc uno exemplo in rebus ipſis de quibus agimus, quanto cum præjudicio ſint apocrypha pro veris accepta. Uſuardus (n) & Ado in ſuis Martyrologiis, putantes ſcriptionem illam de tranſitu beatæ Mariæ Hierooymi eſſe germanam; rurſumque id eſſe ratum in Eccleſia, quod ille ſenſiſſet, exiſtimantes; quaſi ex ſententia Eccleſiæ, hæc in hunc modum deſcripta poſuerunt XVIII. Kal. Septembr. *Dormitio ſanctæ Dei genitricis Mariæ: cujus ſacratiſſimum corpus etſi non invenitur ſupra terram, tamen pia mater Eccleſia ejus venerabilem memoriam ſic feſtivam agit, ut pro conditione carnis eam migraſſe non dubitet: quo autem venerabile illud Spiritus ſancti templum nutu & conſilio divino collocatum ſit, plus elegit ſobrietas Eccleſiæ cum pietate neſcire, quam quid frivolum & apocryphum inde tenendo docere.* Hæc ipſi. Sed dum ſe apocryphum vitare putant, in deterius lapſi ſunt. At unde tandem hæc ab eis accepta, unde deducta? Non aliunde certe, quam ex illo non dicam tantum apocrypho libro, ſed impoſtura, Hieronymi nomine pervulgata, vel recens a quibuſdam, ut Eraſmo, falſo adſcripta Sophronio: ibi enim hæc eadem fere verba, vel quæ eamdem prorſus ſententiam reddant, habentur: *Propter cautelam, ſalva fide, pio magis deſiderio opinari oportaat, quam inconſulte definire quod ſine periculo neſcitur.* Hæc ibi, & alia plura in eamdem ſententiam; ut illud ſupra: *Quid horum verius cenſeatur, ambigimus: anima ne*

tantum, vel juncta corpori ſit in cælum recepta. Laudanda forte modeſtia, niſi eſſet labefactata mendacio. Si enim, ſententia (*a*) Domini, qui a ſemetipſo loquitur, mendax eſt; quanto magis qui falſo, quo aliquam aucuparetur fidem, ſeſe Hieronymum ſimulavit; ut quem conſtat poſt Neſtorii vixiſſe tempora, tam familiariter Paulam & Euſtochium allocutus videatur? Ex his itaque videas, quales ſint ejus merces, quas nonniſi hiſce offuſas tenebris licuerit venditare, cum ſincera veritas luce gaudeat. Non enim tantum (quod ait Dominus *b*) qui facit veritatem, ſed & qui dicit, venit ad lucem. Itaque ex his plane intelligis, quæ impoſtor ille, quiſquis fuerit, commentus eſt, non ſecundum ea quæ ſentiret Eccleſia, ſed præter illius ſententiam conatum eſſe: cum alioqui magnam commeruiſſet laudem, ſi perſpicue de his in eamdem cum illa conſenſionem ſcripſiſſet.

(a) Joan. 5.

(b) Joan. 8.

XVI. Sed Uſuardum & Adonem ad inſtitutam ſemel orationem iterum revocemus. Unde, quæſo, vobis iſta nomenclatura noviter uſurpata, ut Dormitionem, non Aſſumptionem dicatis? cum præſertim pridie ejus diei ambo dixiſſetis, Vigilia Aſſumptionis; cur non potius veſtra ſententia, Vigilia Dormitionis? cur hæc inconſtantia ſermonis? Cogor equidem cum Apoſtolo dicere (*c*): Currebatis bene; quis vos impedivit? An fortaſſe moti eſtis exemplo Græcorum, qui item Dormitionem dixerunt? Sed nec vobis ejuſmodi ſuffragatur exemplum: cum alioqui Joannes Damaſcenus, & alii qui Dormitionem dixerunt, eam tamen una cum corpore in cælum eſſe aſſumptam, aperte teſtati ſint; nec, ut vos, id affirmare dubitaverint. At ſane (ut liquido apparet) nihil ad hæc vos impulit, niſi Hieronymi, quam putabatis, auctoritas. Hinc excuſatione aliqua digni eſtis, quod Hieronymi nomine decepti eſtis; ſi Romanæ Eccleſiæ, quod ſequeremini, exemplum defuiſſet. An non præcedebant quæ ſectari debuiſſetis, Romani Martyrologii veſtigia antiquiſſima, in quo non Dormitio, ſed Aſſumptio dicitur? qua voce ſemper Romana Eccleſia uſa eſt, ut eſt videre in ordine Romano, Sacramentario ſancti Gregorii, aliiſque antiquis Ritualibus & Miſſalibus libris. Ecquid, rogo vos, ſibi vult quod dum aliorum omnium recolit Eccleſia ſanctorum nativitatis, nempe migrationis ex hac vita celebritatem, natalem diem nominare conſuevit, vel migrationem, vel aliquando dormitionem; cum vero agit de obitu ſanctiſſimæ Dei genitricis Mariæ, non natalitium, non dormitionem, nec migrationem vocat, ſed Aſſumptionem appellat? niſi quoniam non ſolius animæ ad Deum tranſitum, ſed & corporis ſimul evectionem voluit ſignificare? Sicut enim cum Chriſti anima una cum carne cælos propria, non aliena virtute conſcendit, Aſcenſionem vocat; ita Dei genitricis migrationem, quod non ſuapte virtute, ſed filii gratia a mortuis reſurrexerit, & in cælum evecta fuerit, proprietate loquendi maluit Aſſumptionem Eccleſia appellare.

(c) Galat. 5.

Aſſumptio tranſitus Virginis nominatus.

XVII. Porro non hi tantum ea epiſtola commentitia, Hieronymi nomine ſcripta, vel Sophronio falſo attributa, ſed & alii complures eorumdem auctoritate decepti ſunt, quod dixerint: *Plus elegit ſobrietas Eccleſiæ cum pietate neſcire, quam aliquid frivolum & apocryphum inde tenendo docere*; ut inter alios auctor ille ſermonis qui hactenus Auguſtini nomine latuit (eſt autem trigeſimus-quintus de Sanctis) ſed falſo: cum enim citetur ab eo Iſidorus, alium ab Auguſtino eſſe auctorem, certum eſt: ille, inquam, eadem Hieronymi auctoritate perculſus, nec verbum proferre de aſſumptione cum corpore auſus eſt. Sed dicant velim, ubinam, aut quando, vel quo ſaltem levi ſigno id quod dicunt, Eccleſia profeſſa ſit ſe neſcire; cum alioqui, licet nullum de ea re decretum ediverit, in ipſis ſacris Eccleſiaſticis precibus, quas ea die publice recitare conſuevit, id affirmaſſe ſæpius videatur, Verſibus, Reſponſoriis, Antiphonis, & Lectionibus? In quam ſententiam cum Patres omnes, qui de ea re egerunt æque conſpirent, & Scholaſticorum (*d*) claſſis pariter conſentiat, nullus remanet dubitandi de ea re locus, adeo ut perfrictæ frontis & procacis ſit animi indicium, Eccleſiæ univerſalis uſui & tot Patrum ſententiis non acquieſcere; maximamque omnium eſſe temeritatem his omnibus contradicere. Cum præſertim quæ Hieronymi vel Sophronii nomine inſcripta eſt epiſtola, quam refellimus, ac proinde Auguſtino (*e*) ſermones de Aſſumptione falſo adſcripti, quos merito Lovanienſis ſchola rejicit in angulum, vel quæ id genus ſunt aliæ apocryphorum quiſquiliæ, quæ potius detrahant, quam probent veritatem, eadem omnia alia adhuc confutentur ratione, ut manifeſtæ arguantur falſitatis.

Eccleſia quid profeſſa.

(d) Thom. Bonavent. Antonin. Alb. Mag. Riccard. de S. Vict. Ugo & alii omnes recentiores.

(e) Aug. ſerm. de ſanct. 34. & 35. & tom. 9. tract. 8. & tom. 10. 83. in Append. edit. Lovan.

XVIII. Quomodo, quæſo, auctor ille, qui ſe Hieronymum eſſe mentitus eſt, dicit Dei genitricis ſepulchrum eo tempore, quo vivebat Hieronymus, deſuper terram omnibus fuiſſe perſpicuum? Qua enim ratione Epiphanius Hieroſolymis ſæpe verſatus (ut de eo tradit Hieronymus *f*) ſe ambigere ait, an mortua fuerit, ſi ejus ſepulchrum ob oculos omnium poſitum, perſpicuum omnibus factum eſſet? Vel quomodo de eo mentionem facere Hieronymus (*g*) prætermiſiſſet, qui relegens cuncta Palæſtinæ loca quæ S. Paula Roma veniens inviſit, & ut taceam de Chriſti ſepulchro, alia cuncta quæ ibi erant memoria

Sepulchrum Dei genitricis incognitum.

(f) Hier. ad Pammach. epiſtola 61.

(g) Hier. epiſt. 27.

Digitized by Google

sia digna monumenta recenſet, ut duodecim Patriarcharum, Joſue, Eleazari filii Aaron, Eliſæi, Abdiæ, Michææ, Joannis Baptiſtæ, Lazari, nec non & mauſoleum Helenæ Adiabenorum Reginæ, quæ tempore Claudii populum fame laborantem pavit? Quis adduci poteſt, ut credat unum tantum Dei genitricis ſepulchrum a Paula ſpretam, ut non inviſerit; vel Hieronymo mente excidiſſe, ut non meminerit, cum præſertim agens de Gethſemani in libro de locis Hebraicis, unam tantum illic erectam eccleſiam, ubi Dominus in horto oravit, affirmet, nec de contiguo eidem loco Dei genitricis ſepulcro vel verbum faciat? Ex his igitur manifeſtior redditur hominis impoſtura, qui nomine ejuſdem Hieronymi dictam epiſtolam ſcripſit ad Paulam, dum hæc ait: *Monſtratur autem ſepulcrum ejus cernentibus nobis uſque ad præſens in vallis Joſaphat medio, quæ vallis eſt inter montem Sion & montem Oliveti poſita; quod tu, o Paula, oculis aſpexiſti: ubi in ejus honorem fabricata eſt eccleſia miro lapide tabulata, in qua ſepulta fuiſſe (ut ſcire poteſtis) ab omnibus ibidem prædicatur, ſed nunc vacuum eſſe mauſoleum cernentibus oſtenditur.* Hæc egregius ille mendaciorum concinnator: qui non ex his tantum quæ diximus arguitur patentis mendacii, ſed etiam ex Euſebio (a) & aliis qui egerant de locis ſanctis, Conſtantini temporibus repertis, & ædificiis illuſtratis, cum nullus eorum vel levem ſaltem de ſepulchro Virginis fecerit mentionem.

(a) Euſeb. in Vit. Conſt. lib. 3. c. 24. & ſequent. Socrat. lib. 1. cap. 13. Sozom. lib. 1. cap. 1. Theodor. lib. 1. c. 15. 16. 17.

XIX. Quamobrem haud multum ante tempora Juvenalis, ſepulchrum illud fuiſſe repertum ex his dictis adducimur ut credamus. Qui (b) enim loca illa intuiti ſunt, eademque fideliter deſcripſere, ſane teſtantur, poſt cladem Hieroſolymitanam a Romanis illatam, ſepulchrum Dei genitricis ruina propinquorum ædificiorum ſic fuiſſe coopertum & obrutum, ut per gradus circiter ſexaginta pateat ad illum locum deſcenſus. Et qui noſtris temporibus illuc peregrinati ſunt, teſtantur illud in petra exciſum eſſe, & inſtar ſepulchri Domini, nativi lapidis cohærentia loco immobiliter inhærere: meminit & Beda de Locis ſanctis, ſepulchrum Dei genitricis ſuis temporibus vacuum cerni in dicto loco: unde & miramur, quomodo illud dicatur (c) Conſtantinopolim fuiſſe tranſlatum. Cum vero tandem ipſum Dei genitricis ſepulchrum inventum eſt ſine ejus corpore: ejus inventionis occaſione, quod vacuum ſit repertum, de ejus in cælum cum corpore aſſumptione exhibitum eſt ſcribendi argumentum: antea autem nemo (quod repererim) ejuſmodi ſcribendi genus attigit. Nam ſicut qui fertur eſſe Auguſtini ſermo, alterius potius auctoris eſſe putatur, ita qui Athanaſii nomine inſcribitur, alicui alteri potius adſcribendum exiſtimavimus, quam Athanaſio: nam cum ibi auctor multus ſit in confutando Neſtorii dogmate, de quo tunc eſſet controverſia, & urgere Monothelitas conetur, plane alius ab Athanaſio eſſe conjicitur. Si enim ea ab Athanaſio ſcripta fuiſſent, Cyrillus ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopus, & alii Patres qui Epheſino Concilio adverſus Neſtorium interfuere, & cuncta quæ a ſanctis Patribus ſcripta eſſent volumina, ut illius hæreſim impugnarent, evolverunt, nequaquam adeo laboraſſent, ſed nullo negotio quid de incarnatione Verbi ſentiendum eſſet, una illa tanti Patris edita homilia, occluſiſſent ora omnium blaſphemantium.

(b) Burchar. 1. par. c. 7. §. 47.

(c) Niceph. lib. 15. c. 14. Joan. Damaſc. ſer. 2. de dormit. Deip. prop. fin.

Repertum vacuum Sepulchrum S. Mariæ.

XX. Non ignoramus Glycam Siculum, recentiorem hiſtoricum, ut Athanaſii homiliam illam citaſſe: ſed cum auctor eo ſermone ſe ea conari teſtetur adverſus blaſphemias hæreticorum; doceat fuiſſe temporibus Athanaſii, vel ante, qui ſicut duas naturas, ita duas perſonas in Chriſto prædicarent; & negarent Mariam matrem Dei eſſe dicendam: quos ibi auctor impugnat: cum alioqui ſciamus Athanaſium (d), quod non eſſet ſuo tempore ea de incarnatione Verbi exorta agitataque controverſia (etſi ſemper eadem ſenſerit quæ in ſacroſancto Concilio Epheſino poſtea reperiuntur eſſe decreta) non adeo explicite iiſdem prorſus vocibus uſum eſſe; quas ad excludendum penitus dogma Neſtorii, Patres qui eidem Synodo interfuerunt, oportuit dilucidius declaraſſe. Cum tamen auctor ille poſt Synodum ea ſcripſiſſe ex hoc ipſo manifeſte cognoſcatur; cum ſecundum quod definitum fuerat in eodem Concilio Epheſino, duas prædicet in Chriſto naturas in una perſona inconfuſe, indiviſe, & inconvertibiliter ſimul unitas.

(d) Athan. de Incar. Ver. Citatur a Cyrillo lib. 3. ad Reginas. Vid. in Concil. Epheſ. to. 1. c. 5. edit. Peltan. pag. 76.

X X. Quas quidem voces ad inſinuandas naturæ divinæ cum carne unionis proprietates, a Patribus tunc primum inventas, nemo res illas exactius perſcrutatus inficias ierit: ſicut adverſus Monothelitas ab eodem auctore illa appoſita verba: *Duas prædicamus voluntates, ſed nequaquam duos volentes, aut duos operantes, ſed unum volentem ſecundum unitatem perſonæ: contra, duas voluntates & duas operationes ſecundum peculiarem utriuſque naturæ rationem: hoc igitur modo incarnationis myſterium prædicantes, hæreticorum blaſphemias repudiamus, in quibus ipſos relinquentes tranſimus.* Sed quos hæreticos, præter Monothelitas, in quos agit? Doceat, ſi quis his refragatur, alios tempore Athanaſii vel ante extitiſſe hæreticos, qui adeo explicite negarent in Chriſto duas voluntates atque operationes, ut oportuerit ita diſtincte ab Athanaſio confutari, quos & obſtinate in errore perſiſtentes, ita redargutos, in eadem hæreſi

mer-

merſos, ut deſperatos ipſum (ut ait) ſic opus fuerit reliquiſſe?

XXII. Sed & illud obſerva: Quidnam eſt, quod ibidem auctor adeo deteſtetur dici Chriſtum hominem Deiferum; niſi quia Neſtorius primum his abuſus eſt vocibus, quibus etiam ante Patres Nicæni Concilii, S. Baſilius, & alii uſi ſunt, ut Theodoretus Anathematiſmis contra Cyrillum affirmat. Cum igitur ut Chriſtum hominem Theophorum dicere abhorrerent poſtea Patres, Neſtorius in cauſa fuerit, ut pluribus docet Cyrillus in libro de Incarnatione Unigeniti, capite vigeſimo-ſecundo, & vigeſimo-tertio: neceſſe eſt affirmare, auctorem qui in dicta homilia eaſdem deteſtatus eſt voces, ipſum poſt Neſtorium extitiſſe: cujus cauſa, nempe ut ejus hæreſis impugnetur, in quinto Cyrilli Anathematiſmo una cum aliis in Concilio Epheſino recepto ita definitum habetur: *Si quis Chriſtum Deiferum hominem audet dicere, & non potius Deum ſecundum veritatem, &c. anathema ſit.* Quonam pacto, quæſo, exhorruiſſe potuit Athanaſius dicere Chriſtum hominem Deiferum, qui (quod minoris efficaciæ eſt) dixerat Chriſtum hominem Dominicum in expoſitione Fidei ad finem, & in ſermone majori adverſus Apollinarem, qui citatur in Concilio Lateranenſi ſub Martino Papa & martyre, ſecretario quinto? Quibus omnibus videas non eſſe Athanaſium ſermonis illius auctorem, ſed aliquem alium qui vixit poſt Neſtorii tempora, vigente hæreſi Monothelitarum.

XXIII. Conſultus de eadem homilia quid ſentiret eruditus vir Antonius Agellius, ad ſuperiora iſta addidit: *Angelicas Hierarchias in ternos ordines diſtributas, apud neminem ex illis veteribus reperias, niſi apud ſolum Dionyſium, cujus opera Athanaſii tempore erant ignota; itaque ubi de Angelis agunt, nomina illi quidem uſurpant quæ apud B. Paulum reperiuntur; Hierarchias Angelorum, ternaſque diſtinctiones nuſquam commemorant. Deinde illud me maxime permovet, quod etymologiam vocis* [illegible] *leviter admodum ac pene pueriliter auctor exequitur, ut indigniſſimum ſit eam tanto viro tribuere, ſic dictam* [illegible] *quaſi* [illegible]. *Atqui vox* [illegible] *nuſquam apud Græcos reperitur: dicunt enim* [illegible] *cum æqualitatem ſignificant; &* [illegible] *non* [illegible] *ſed a femineo potius participio* [illegible] *deducitur. Fere idem peccat, niſi etiam periculoſius, in explicanda appellatione* [illegible] *quaſi de eo dicatur qui ſub alio ſtat, hoc eſt, alteri ſit ſubjectus: cum hypoſtaſis etiam de Patre dicatur, qui ſub nullo ſtat, cum a nemine habeat originem.* Hæc ipſe. Licet vero & alii viri eruditi idem ſentiant: tamen quod ſub nomine Athanaſii, cujus extet ſermo ille, nec cujus auctoris ſit, poſſit facile demonſtrari; donec legitimus ejus ſcriptor inveniatur, ſub nomine remaneat Athanaſii in Breviario, ſecundum Prætoris interdictum, Uti poſſidetis, ita poſſideatis. Hæc idcirco dixiſſe voluimus, quod exiſtimemus Catholicam veritatem labefactari potius, quam hiſce falſis allegationibus adjuvari. Ceterum quiſquis fuerit auctor ille, certe conſtat non ex trivis vulgarem fuiſſe hominem, ſed plane pietate præſtantem; ſicut & duos illos ſermones, qui Auguſtini nomine editi ſunt, licet ipſius non ſint, tamen (quod ex illis licet animadvertere, & ut eſt in parœmia, Ex anguibus leonem) clariſſimorum Theologorum eſſe opus, non veremur aſſerere.

XXIV. Aſſertio de Mariæ Aſſumptione. Demum ut de his dicendi finem faciamus: ſicut tam ea Græcorum quam Latinorum omnium (perpaucis exceptis, qui ea epiſtola decepti ſunt) aſſertione, ita etiam ex Romanæ Eccleſiæ uſu recepto firmiter conſtanterque aſſerimus ac profitemur, ipſam ſanctiſſimam Dei genitricem Mariam una cum ſacratiſſimo illo corpore, quo impartita eſt Deo carnem, in cælum eſſe receptam. Quod quidem haud adeo miram vel novam videri debet; cum ſi cetera in illam collata penſentur beneficia, hoc levius cenſendum videatur, quod & aliis plurimis conſtat fuiſſe divina liberalitate conceſſum. Quod ſi Chriſto reſurgente ex mortuis, multa ſubinde (ut ait Evangeliſta *a*) ſanctorum corpora ſurrexerunt, & introierunt in ſanctam civitatem, & apparuerunt multis; quos, penetrans ille cœlos, duxit ſecum in altum, captivam (ut eſt apud Paulum *b*) ducens captivitatem: quid, inquam, tam mirum, tam novum, ut matri conceſſum ſit, quod compluribus ſervis conſtat fuiſſe tributum? Sunt & aliæ innumeræ rationes, immo & ſanctorum oracula Prophetarum, quæ non id ſuadeant ſolum, ſed & affirmare compellant: quæ cum ab aliis pluribus ſint recenſita, in illis diutius non immorabimur. Hactenus de aſſumptione Dei genitricis Mariæ, quam quidem non ſic recenſuimus hoc anno, quaſi affirmare velimus, hoc ipſo anno eſſe defunctam, & in cælum aſſumptam; ſed quod hoc anno ponatur ab Euſebio, nobiſque quonam anno certo deceſſerit, ſit inexploratum. Sed quo tempore cœpta ſit celebrari in Eccleſia ſolemnitas Aſſumptionis Dei genitricis, egimus in Notationibus ad Romanum Martyrologium.

(a) Matth. 27.
(b) Epheſ. 4.

XXV. De ſcriptis S. Mariæ. Fertur ejuſdem Dei genitricis epiſtola ad Ignatium reddita, ejuſdemque Ignatii una ad ipſam ſcripta, duæ vero ad Joannem Evangeliſtam de eadem ipſa loquentes. Sed Hieronymus (*c*), & alii antiquiores, qui ejuſdem Ignatii recenſuerunt epiſtolas, eas non noverunt. Traduntur & aliæ ab ipſa

(c) Hier. de Script. Eccl. in Ignat.

ad

Google

ad alias ſcriptæ civitates: quas cunctas, cum careant Eccleſiæ auctoritate, nonniſi in apocryphorum claſſem rejiciendas eſſe, omnes facile judicabunt.

XXVI. (a) Niceph. lib. 2. c. 23. Effigies Dei Genitricis Mariæ.

Deſcribitur Dei genitricis effigies a Nicephoro (a) ex Epiphanio, ut ait, in hæc verba: *Mores autem, formaque & ſtaturæ ejus modus talis (ut inquit Epiphanius) fuit: Erat in rebus omnibus honeſta & gravis, pauca admodum eaque neceſſaria loquens, ad audiendum facilis, & perquam affabilis, honorem ſuum & venerationem omnibus exhibens: ſtatura mediocri, quamvis ſint qui eam aliquantulum mediocrem longitudinem exceſſiſſe dicant. Decente dicendi libertate adverſus homines omnes uſa eſt, ſine riſu, ſine perturbatione, & ſine iracundia maxime. Colore fuit triticum referente: capillo flavo, oculis acribus, ſubflavas tamquam oleæ colores pupillas in eis habens: ſupercilia erant ei inflexa, & decenter nigra, naſus longior, labia florida, & verborum ſuavitate plena: facies non rotunda & acuta, ſed aliquanto longior, manus ſimul & digiti longiores. Erat denique faſtus omnis expers, ſimplex, minimeque vultum fingens, nihil mollitiei ſecum trahens, ſed humilitatem præcellentem colens. Veſtimentis, quæ ipſa geſtavit, coloris nativi contenta fuit; id quod etiamnum ſanctum capitis ejus velamen oſtendit. Et, ut paucis dicam, in rebus ejus omnibus multa divinitus inerat gratia.* Hæc ille, qui & ſuperius (b) Domini Jeſu deſcribit effigiem. Sed in his non immoror, cum ex pictura aliqua prototypa hæc potius deſcripta, quam ex viventis ipſius imagine eſſe videantur accepta. Ceterum alibi (c) teſtatur, S. Lucam Evangeliſtam Dei genitricis pinxiſſe imaginem: ſed & Salvatoris effigiem ab eodem coloribus eſſe effigiatam, tradit Metaphraſtes (d).

(b) Niceph. lib. 1. c. 40.

(c) Idem lib. 14. c. 2. & lib. 15. c. 14.

(d) Metaphr. 18. Octob. in Luca.

XXVII. Stolæ Pontificiæ cauſa Judæis negotium factum.

Hoc eodem anno quadrageſimooctavo, iiſdemque Coſſ. Cuſpius Fadus Judææ Procurator negotium fecit Judæis de ſtola pontificia, olim illis reddita, quam ruſus in Romanorum Præſidum ditionem vendicare curavit. Rem geſtam in hunc modum Joſephus (e) deſcribit: *Accitis deinde Pontificibus, & Hieroſolymitanorum primatibus, mandatum Cæſaris eis expoſuit, ut talarem tunicam, & ſacerdotalem ſtolam, quam ſolum ſummum Pontificem induere fas eſt, in caſtellum Antoniam deponerent, ut eſſet in Romanorum poteſtate, quemadmodum olim fuerat. Illi vero non audentes contradicere, rogabant tamen Fadum & Longinum (venerat & ipſe Hieroſolymam cum copiis, timens ne ad Fadi poſtulata Judæi molirentur novi aliquid) primum ut legatos ſibi ad Cæſarem liceat mittere, qui ab eo petant ſacræ ſtolæ ſervandæ jus: deinde ut expectetur ſuper poſtulatione reſcriptum illius. Reſponſum eſt, permiſſuros ut legati mittantur, ſi prius darentur obſides: cumque prompte liberos ſuos dediſſent: legati profecti ſunt. Agrippa junior defuncti filius, qui tum forte apud Claudium agebat (ut diximus) cognito qua de cauſa veniſſent, rogavit Cæſarem, ut Judæis ſacræ ſtolæ cuſtodiam petentibus annuere dignaretur, & Fado ſuper hoc negotio ſcribere. Tum Cæſar, vocatis ad ſe legatis, ait ſe hoc eis concedere, hoc enim ſe illius donare precibus, cui reſponſo talem epiſtolam addidit.*

(e) Joſeph. ant. lib. 20. c. 1.

Claudius Cæſar Germanicus Tribunitiæ poteſtatis Conſ. deſignatus IV. Imp. X. PP. Hieroſolymitanorum magiſtratibus, Senatui, & populo, totique Judæorum genti ſalutem. XXVIII.

Claudii Imp. epiſt. ad Judæos.

Quoniam Agrippa alumnus meus piiſſimus, quem ego domi educo, adduxit ad me veſtros legatos, gratias agentes quod ſedulo genti veſtræ provideam; rogantesque enixe, ut pontificalem ſtolam & coronam vobis ſervare liceat: Concedo quod petitis, quemadmodum ante vir optimus & mihi cariſſimus Vitellius conceſſerat: veſtræque voluntati annuo, primum motus pietate propria, & quia placet religioſum eſſe more ſuæ patriæ: deinde ut gratificer Herodi Regi, & juniori Ariſtobulo, quos & mihi devotiſſimos novi, & veſtri ſtudioſiſſimos meritoque illorum amicitiam plurimi facio. Scripſi autem de hac re & Cuſpio Fado Procuratori meo per Cornelium Ceronis, Tryphonem Theudionis, Dorotheum Nathanaelis, ac Joannem Joannis filium. Data quarto Kalend. Jul. Rufo & Pompeio Silvano Coſſ. Hactenus Claudii epiſtola, & de ſtola pontificia negotium.

Porro litteræ Claudii in nomine Conſulum & in titulo depravatæ noſcuntur, dum primo Silvanus pro Silano ponitur, & Rufus pro Valerio Aſiatico, qui hoc anno Conſulatum geſſerunt. Pompeius enim & Rufus, qui in eis ponuntur, poſt hæc tempora creati ſunt Coſſ. nempe Pompeius anno nono Claudii, Rufus vero anno decimo. Cæterum conſtat, longe ante eſſe ſcriptam eam epiſtolam, nimirum cum Herodes Rex Chalcidis, cujus in ea mentio habetur, adhuc viveret; quem teſte eodem Joſepho, conſtat vita functum octavo ejuſdem Claudii anno. Quod rurſum ſe ad Cuſpium Fadum ſcripſiſſe, eadem epiſtola Imperator ſignificet: plane demonſtrat, illam hoc anno, dum adhuc eſſet in magiſtratu & non poſt tres annos, cum alius (ut ſuo loco dicemus) Judæam procuraret, ſcripſiſſe: hoc enim vel ſequenti anno miſſus eſt ſucceſſor Fado Tiberius Alexander ejus Alexandri filius (ut idem Joſephus (f) teſtatur) qui Alabarchiæ magiſtratum geſſit Alexandriæ, omnium in ea urbe ſuo tempore ditiſſimi, qui etiam erga Deum pietate ſuperavit filium XXIX.

(f) Joſeph. ant. lib. 20. c. 3.

Tiberius Alex procurator Judææ.

de-

deſertorem paternæ religionis. Hæc cum ſcribat Joſephus, addatque hoc tempore famem illam lugentem contigiſſe, quæ anno ſecundo (ut vidimus) Claudii facta eſt: quam toto cælo (ut ajunt) erret, perſpicuum eſt.

XXX. At quoniam Alexandri Alabarchæ mentio facta eſt: quod pertinet ad Alabarchiæ functionem, fuit ejuſmodi magiſtratus in Ægypto nobilis, cujus curæ commiſſa erat ſalis diſpenſatio, dicebaturque Alabarcha, ſalis præfectus. De homine hoc magiſtratu fungente, & Romæ ſtatuam inter triumphales habente; ſed quæ tamen utpote Judæi hominis, contemptui omnibus eſſet, Juvenalis (a), putatur ſatyrice cecinisse his verſibus:

(a) Juvenalis ſatyr. 1.

Atque triumphales, inter quas auſus habere
Neſcio quis titulos Ægyptius, atque Alabarches,
Cujus ad effigiem tantum non mejere fas eſt, &c.

Erat (ut diximus) dictus Alexander Ægypti Alabarcha germanus Philonis Hebræi, qui functus eſt ad Caium pro Judæis Alexandrinis legatione: in cujus fortaſſe honorem illa erat erecta ſtatua; nam quam Tiberius in carcere detinuerat, Caius ſolvit, atque honorificentiſſime habuit. Sed ad res geſtas ſub procuratione Tiberii revertamur. Hoc tempore (inquit Joſephus b) Herodes Rex Chalcidis, quem dictum eſt impetraſſe a Claudio jus in ſacerdotes & templum, Joſephum Camidæ filium privavit ſummo pontificatu, eique ſuccedere juſſit Ananiam Nebedæi filium. Functus eſt autem ſuo magiſtratu Tiberius biennio, uſque ſcilicet ad Herodis obitum, annum vero Claudii Imperatoris octavum.

De Alexandro Alabarcha.

(b) Joſeph. ant. lib. 20. c. 3.

JESU CHRISTI ANNUS	PETRI ANNUS	CLAUDII IMP. ANNUS
49.	5.	7.

I. Circumacto anno Domini quadrageſimooctavo, qui ſequitur quadrageſimusnonus Conſules (c) habuit Claudium Auguſtum quarto & L. Vitellium tertio: quo tempore, ſecundum a nobis inſtitutum temporis ordinem, Paulus (d) & Barnabas, peracto peregrinationis ſuæ circulo, Antiochiam Syriæ redierunt: id Lucas his verbis narrat: *Tranſeuntes Piſidiam, venerunt in Pamphyliam: & loquentes verbum Dei in Pergen, deſcenderunt in Attaliam, & inde navigaverunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ Dei in opus quod compleverunt. Cum autem veniſſent, & congregaſſent Eccleſiam, retulerunt quanta feciſſet Deus cum illis, & quia aperuiſſet Gentibus oſtium fidei. Morati ſunt autem tempus non modicum cum diſcipulis.* Hæc Lucas. Quomodo autem oborta Antiochiæ inter Fideles diſſenſione, Paulus & Barnabas venerint Hieroſolymam, dicemus poſt annum ſequentem, quo illorum occaſione habitum fuiſſe Concilium Apoſtolorum de abolenda circumciſione, certa ratione monſtrabimus.

(c) Dio lib. 60.
(d) Act. 14.
Paulus & Barnabas reverſi Antioch.

II. Eodem anno Romæ cum in dies magis magiſque propagaretur Chriſtiana religio, ipſaque Gentilium ſuperſtitio ea de cauſa nonnihil inciperet poſthaberi, Claudius Imperator ex S. C. aruſpicum diſciplinam reſtituendam curavit. Id enim Tacitus (e) his verbis tradit: *Retulit deinde ad Senatum ſuper collegio aruſpicum, ne vetuſtiſſima Italiæ diſciplina per deſidiam exoleſceret.* Et paulo poſt: *Et quia externæ ſuperſtitiones valeſcant; & læta quidem in præſens omnia, ſed benignitati deum gratiam referendam: ne ritus ſacrorum inter ambigua culti, per proſpera oblitterarentur: factum ex eo Senatus conſultum, viderent Pontifices, quæ retinenda firmandaque aruſpicum.* Hæc Tacitus: quem per externas ſuperſtitiones, Chriſtianam quoque religionem in Urbe jam ante quinque annos diſſeminari cœptam ſignificare voluiſſe, nullus jure poterit dubitare. Cæterum non ſua tantum reſtituere ac roborare, ſed & noſtra labefactare ac penitus infringere conatus eſt, dum una cum Judæis Chriſtianos, qui in Urbe erant, loco expulit, ut inferius poſt ſequentem annum dicemus.

(e) Tacit. l. 11.
Claudius proſpicit Gentilitiæ ſuperſtitioni.

Se-

SÆC. I.
Anno Urbis 800.
Olymp. 206. an. 3.
An. Ch. 47.

Anno Periodi Græco-Romanæ 5540.

☉ 18. A. ☽ 10. P. 2. April. Indict. 5.

Jesu Christi 47. *ſecund. Baronium* 49.

Claudii Imp. 7.

[1] AD num. I. Coſſ. *Claudius Aug. IV. & L. Vitellius III.* ut docet Cenſorinus lib. de Die natali cap. 17. ubi ait: Ludos ſeculares *ſextos fecit Tiberius Claudius Cæſar IV. & L. Vitellius III. Coſſ. anno Urbis DCCC.*

I. *Conſules.*

Inci-

Digitized by Google

JESU CHRISTI ANNUS 50.	PETRI ANNUS 6.	CLAUDII IMP. ANNUS 8.

I. SEquitur ordine annus Domini quinquageſimus, A. Vitellio & L. Viſpanio Coſs. quo Claudio agente octavum annum in Imperio, Herodes Rex Chalcidis, Agrippæ majoris Regis germanus (ut Joſephus tradit *a*) vita functus eſt, ſunt enim hæc Joſephi verba: *Tiberio Alexandro ſucceſſit Ventidius Cumanus: quo tempore idem Herodes Agrippa magni frater vita exceſſit, anno octavo principatus Claudii.* Et alibi (*b*): *Poſt obitum*, inquit, *Herodis, qui regnavit in Chalcide, Claudius Agrippam, Agrippa filium, in patrui ſui regno conſtituit. Alterius autem provinciæ ſuſcepit curam poſt Alexandrum Cumanus, ſub quo orti cœperunt tumultus, & denuo Judæos calamitas comprehendit.* Nam exorta (*c*) *ſeditione Hieroſolymis, multi Judæorum deſiderati ſunt; cujus cauſam primum explicabimus. Inſtante Paſchæ feſto, per quod noſtris hominibus veſci panibus infermentatis mos eſt, concurrentibus undique ad ſolemnitatem turbis plurimis, veritus Cumanus ne inde naſceretur motus aliquis, juſſit cohortem unam armatam ſtare ſupra templi porticus, cohibituram tumultum, ſi quis forte extiterit: nam idem & alii ante illum Præſides factitarunt feſtivitatum temporibus. Ejus feſti die quarta, miles quidam oſtendit populo nuda genitalia: qua contumelia furentes vociferabantur, non ſe affectos injuria, ſed ipſum Deum, quem honoraret ea celebritas: & quidam audaciores in Cumanum jactabant convitia, dicentes ab illo ſubmiſſum petulantem illum militem.*

(a) Joſeph. ant. lib. 20. c. 3. Herodis obitus, Cumani procuratio. (b) Joſeph. de bel. Jud. lib. 2. cap. 12. (c) Joſeph. antiq. lib. 20. c. 3. 4.

His auditis Cumanus & ipſe non mediocriter irritatus eſt; rogabat tamen ut deſinerent movere ſeditionem feſto tempore, cumque illi adeo non parerent, ut majoribus etiam impeterent eum conviciis; jubet totum exercitum cum armis convenire in Antoniam caſtellum templo imminens, ut ſupra docuimus. Vulgaris multitudo, viſo adventu militum, territa, cœpit magno impetu fugere: & cum eſſent anguſti viarum exitus, rati a tergo hoſtem inſequi, comprimebant ſe invicem inter fugiendum, & conculcabant in anguſtiis, ita ut perirent plurimi: viginti enim millia extinctorum illo tumultu numerata ſunt: verſaque in luctum feſta lætitia, omnes ſacrificiorum & precationum obliti, dederunt ſe lamentis & ejulatibus: tantam cladem intulit unius militis impudentia. Hæc Joſephus: licet parum ſibi conſtans, alibi (*d*) numerans in compreſſione necatos, dicat ſupra decem millia hominum eſſe extincta. Sed quid ad hæc additum ſit ma-

II. Seditio & clades Judæorum.

(d) Joſeph. de bello Jud. lib. 2. c. 4.

II. Sexti Ludi ſæculares. Incipit hic annus Urbis die XXI. Aprilis currentis Chriſti anni. Quare Ludi illi anno quarto & ſexageſimo poſt *quintos* ab Auguſto editos exhibiti, novuſque mos inductus. Auguſtus enim numerum ſæculi Romani obſervavit, & poſt annos centum & decem Ludos ſæculares celebravit, privatis Conſulatum gerentibus. Claudius vero Ludos Sæculares centenariis Urbis annis illigavit, Conſulque proceſſit. Hincque factum, ut ex ſubſequentibus Imperatoribus alii Auguſtum, alii Claudium imitati fuerint. Sexta itaque Conſulatuum Cæſareorum regula Claudium auctorem habet.

[r] COſſ. *Claudius Aug. IV. & L. Vitellius III.* Inſcriptio ponderi inſculpta; apud Sponium in Miſcellan. pag. 303. TIB. CLAUDIO. CÆS. AUG. IV. L. VITELLIO. III. COS. Alia item ab Onuphrio allata, & in Gruteriano theſauro pag. CXIII. r. cum Claudii TR. POT. VII. COS. IV. Alia apud Reineſium Cl. II. n. 5. ubi:

TIB. CLAUDIUS. DRUSI F.
CÆSAR. AUG. GERM. PONT.
MAX. TRIB. POT. VII.
IMP. XII. P. P. COS. IV.

Faſti Idatiani, & Vindebonenſes: *T. Claudio IV. & Vitellio III.* Oratio Neronis ad Senecam, apud Tacitum Annal. lib. XIV. cap. LVI. *Niſi forte, aut te Vitellio ter Conſuli, aut me Claudio præponis.* Pighii ſententia eſt, Claudium geſſiſſe Conſulatum in demortui conſulis locum, qui in magiſtratu mortuus eſt, cujus Conſulis nomen ignoratur; ex *K. Martiis*, præeunte Onuphrio, ob Inſcriptionem *T. Plautio Silvano, Æliano*, ad ejus ſepulcrum via Tiburtina poſitam ſuffectum conſulem fuiſſe *T. Plautium Silvanum Ælianum*; ſed qui id fieri potuit cum multo ante *K. Januarias* hujus anni *Claudius Conſul IV.* deſignatus eſſet? In errorem traxit Onuphrium Tranquilli locus in Claudii vita cap. XIV. quem Onuphrius citat ad quartum Claudii conſulatum: *Tertium conſulatum Claudius novo circa Principem exemplo in locum demortui ſuffectus, bimeſtrem cepit.* At Tranquillus non de quarto, verum de tertio Claudii conſulatu, hæc memorat. Dio lib. LX. pag. 684. *Annus ſequens Claudium IV. L. Vitellium III. Conſules habuit anno Romæ octingenteſimo.* Cenſorinus de die natali cap. XVII. ubi de ludis ſæcularibus: *Sextos autem fecit Ti.... Claudius Cæſar, ſe IV. & L. Vitellio III. Coſſ. Anno* (Urbis DCCC.) Plin. lib. VII. cap. XLVIII. *utriſque ſæcularibus ludis ſaltaſſe, & Divi Auguſti, & quos Claudius Cæſar conſulatu ſuo quarto fecit.* Suetonius in vita Claudii cap. XIV. ubi de omnibus Claudii conſulatibus: Et in Vitellio Cap. II. *Mox cum Claudio principe, duos inſuper ordinarios* (L. Vitellius) *conſulatus cenſuramque geſſit.* De nummis duobus in quibus legitur L. VITELLIUS. COS. III. CENSOR adeundus Spanhemius Diſſert. XII. pag. 475.

(a) Joſeph. antiq. lib. 20.c.5. li, cœptam perſequens idem Joſephus (a) orationem, ait:

III. Nova cauſa addita. *Vix hic luctus deſierat, cum aliud malum accidit: Quidam enim, qui ex illa turba fugientes evaſerant, in publica via, centeno ab urbe ſtadio, Stephanum Cæſaris ſervum iter facientem aggreſſi ſunt latrocinio, omneſque ejus diripuerunt ſarcinas. Quo audito, Cumanus confeſtim eo miſit milites juſſos ut vicos loco propinquos diriperent. In hac populatione miles quidam libros Moſaicos in quodam vicu inventos protulit, eoſque laceravit in conſpectu omnium, multis debacchatus & in legem & in gentem totam conviciis. Hoc ubi ad Judæos perlatum eſt, facto concurſu agmine magno petunt Cæſaream, in qua tum Cumanus agebat, ſupplicantes, ut non ſuam, ſed læſi numinis ulciſceretur injuriam. Tum Præſes veritus defectionem populi, de amicorum conſilio, militem illum violatorem legis ſecuri feriit; atque hoc modo tumultum jam repullulantem ſedavit.*

IV. (b) Joſeph. antiq. lib. 20.c.5. Diſſidia inter Samaritanos & Judæos *Poſt hæc (b) vero inter Samaritas & Judæos oritur diſſidium, initiis talibus. Mos erat Galilæis per dies feſtos Hieroſolymam petentibus, iter facere per Samariam. Aliquando igitur cum tranſirent vicum Samaritanorum ditionis, qui Nais dicitur, in Magno campo ſitus, commiſſa inter viatores & vicanos pugna, multi Galilæorum deſiderati ſunt. Id indigne ferentes eorum primates, Judæos ad arma concitaverunt, hortantes ut ſe in libertatem aſſererent: ſervitutem enim etiam per ſe moleſtam, tum vero fieri intolerabilem, ſi cum ſubditorum injuriis conjuncta ſit. Cumque magiſtratus lenire eos conarentur, pollicerenturque ſe Cumano perſuaſuros, ut pœnas de cædis auctoribus ſumeret: vulgus, contemptis pacificationibus, arma corripit, adſcito in auxilium Eleazaro Dinæi filio: is ex profeſſo latro, multis jam annis in montibus errans vicos Samaritanorum incendiis & rapinis vaſtaverat.*

At Cumanus, cognitis quæ geſta fuerant, aſſumit Sebaſtenorum alam, & quatuor cohortes peditum, armatiſque jam Samaritanis, contra Judæos proficiſcitur: quos aſſecutus, multos peremit, plures vivos captos abducit. Tum vero Hieroſolymitanorum primi genere atque honoribus, ut viderunt ad quantam calamitatem ventum eſſet, induti ſacco, & capita ſparſi cinere, modis omnibus conabantur flectere multitudinem, præ oculis ei ponentes diruendam patriam, & templi incendium, liberoſque cum uxoribus captivos abducendos, ut profanis nationibus ſerviant: rogabantque ut mutato conſilio, abjectis armis, quieſcerent in poſterum; & ſuas quiſque domos repeterent. His verbis tandem perſuaſi, dilapſi ſunt: latrones vero ad loca munita reverſi ſunt denuo, atque eo tempore univerſa Judæa repleta eſt latronum receptaculis. Porro Samaritanorum primates Vinidium Quadratum Syriæ Præſidem, tunc Tyri agentem, conveniunt, & Judæos accuſant, quod vicos eorum diripuerint, addentes ſe non tam ægre ferre propriam injuriam, quam contemptam Romanorum poteſtatem, ad quorum cognitionem ſpectaret de injuriis provincialium decernere; nunc iſtos, quaſi nulli eſſent magiſtratus Romanorum, vicinos infeſtaſſe incurſionibus: quamobrem nunc ſe veniſſe, ut vindictam impetrarent a Præſide; hæ fuerunt Samaritanorum querelæ. Judæi contra & ſeditionis & pugnæ cauſam in Samaritanos transferebant, ſed maxime in Cumanum qui muneribus illorum corruptus, tantam cædem diſſimulanter tulerit. V. Quid Cumanus in Judæos.

His auditis, Quadratus judicium diſtulit, VI.

SÆC. I. Anno Urbis 801. Olymp. 206. an. 4. An. C. 48. ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5541.

☉ 1. GF. ☽ 11. P. 21. April. Indict. 6.

JESU CHRISTI 48. *ſecundum Baronium* 50.

CLAUDII IMP. 8.

I. Conſules. [1] A Num. I. ad VIII. Coſſ. *A. Paulus Vitellius, & L. Viſpanius.* Vitellius poſtea imperavit.

II. *Initium Regni Agrippæ junioris.* Herodes Rex Chalcidis hoc quidem anno vita functus, ſed Agrippæ Junioris, quem Claudius Imp. in ejus regnum evexit, anni ab anno Chriſti quadrageſimo nono deducti, ut apparet ex Joſepho lib. 2. de Bello Judaico cap. 13. ubi principium belli Judaici, quod menſe Maio anni Chriſti LXVI. inchoatum eſt, in decimum ſeptimum Regni Agrippæ annum conjicit. Agrippæ porro Juniori non Judææ Regnum, quod Agrippa pater, ſed Chalcidis, quod Herodes patruus obtinuerat, Claudius donavit. Paternum vero Regnum ita Provinciæ Syriæ additum eſt, ut proprios tamen Procuratores ab Imperatore acciperet: Ventidio Cumano Judææ, & Galilææ adminiſtrationem, ut antea, retinente, in interjectam inter utramque Samariam miſſo Procuratore Felice. Huc revocandum quod habet Tacitus ſub inſequentis anni Conſulibus lib. 12. cap. 23. *Iturai & Judæi, defunctis Regibus Sohemo atque Agrippa, Provinciæ Syriæ additi ſunt.*

---

[1] COſſ. *A. Paulus Vitellius, & L. Viſpanius.* Tacitus Annal. lib. XI. cap. XXIII. A. *Vitellium & L. Viſpanium* conſules nominat. *L. Vitellius Paullus* perperam creditur Onuphrio. Faſti Vindebonenſes & Idatiani habent: *Vitellio & Publicola.* Proſperi Chronicon: *Vitellio II. & Publicola.* Pighio cognomen *Publicola Vopſanis*, rectius *Vipſanis*, eſſe *Vipſtanis* gentis autumat; ac ex K. Juliis ſuffectum *A. Vitellio* fuiſſe *L. Vitellium* ejus fratrem. Idem Pighius habet: *C. Silium Nervam* in annum inſequentem fuiſſe deſignatum, ſed non iniiſſe.

Digitized by Google

lit, dicens ſe proluturum ſententiam, poſtquam præſens apud Judæam rei veritatem exactius cognoverit. Ita tum infecto negotio, diſceſſum eſt. Paulo vero poſt Quadratus venit in Samariam: ubi cum juſſiſſet reos cauſam ſuam dicere, comperit Judæi crucifixi. *Samaritanorum culpa tumultum illum excitatum. Cognito deinde quod & Judæorum quidam res novas moliti ſint, in crucem egit quos Cumanus vivos ceperat. Inde profectus in vicum Lyddam inſtar urbis amplum, ſedens pro tribunali, Samaritanorum cauſam audiens, didicit a quodam Samarita Dorcum Judæorum primatem cum aliis quatuor ſociis Judæos ad defectionem ſollicitaſſe: quos Præſes affecit ſupplicio: Ananiam vero ſummum Pontificem, & Ananum ducem vinctos Romam miſit, ut apud Claudium Cæſarem facti ſui rationem redderent: primores etiam Samaritanorum, atque Judæorum, ſimulque Cumanum Procuratorem, & Tribunum Celerem ire in Italiam juſſit ad Imperatorem, ut ſub eo judice decerneretur de his, quas inter ſe habebant, controverſiis. Ipſe veritus ne novum aliquid Judæi molirentur, adiit Hieroſolymam: ubi pacata invenit omnia, populumque occupatum patrio feſto, & operantem ſacrificiis: credens igitur nihil novaturos, reliquit agentes feſta, & Antiochiam repetiit.*

VII. Cumanus mulctatur exilio. *Cumanus porro & Samaritæ Romam miſſi, ſtatuta die jubentur cauſam ſuam dicere: comparaverant autem favorem ſibi libertorum & amicorum Cæſaris: quorum opera viciſſent adverſarios Judæos, niſi Agrippa junior tum Romæ degens, & Judæorum primores premi favore potentum videns, multis precibus obtinuiſſet ab Agrippina uxore Claudii, ut marito perſuaderet, legitime cauſam cognoſcere, & in deprehenſos tumultus auctores juſtam proferre ſententiam. Claudius igitur his precibus præmollitus, auditis partibus, ut comperit a Samaritanis factum tumultus principium; eos qui tum ad judicium venerant, ſupplicio tradidit, Cumanum vero mulctavit exilio; Celerem autem Tribunum juſſit perductum Hieroſolymam, inſpectante toto populo, raptari per vias, atque ita enecari hominem. Procuratorem deinde in Judæam miſit Claudium Felicem, fratrem Pallantis.* Hactenus Joſephus de rebus Judaicis: quæ tamen non omnia hoc anno contigerunt. Cum enim Judæis dicat adfuiſſe Agrippinam Claudii uxorem; eam, auctore Tacito (a), conſtat anno ſequenti a Claudio in uxorem acceptam, Meſſalinamque Auguſtam, ſed re vera moribus nobile ſcortum, hoc anno juſſu Claudii eſſe occiſam, Verannio & Pompeio Coſſ. Immo cum de judicio inter Judæos & Samaritanos dicat interpellatum fuiſſe Quadratum Syriæ Præſidem; equidem ex his quæ ſub eo ſunt geſta, ſatis apparet, non ante ſecundum ab hinc annum fieri potuiſſe: nam ſequenti anno adhuc in magiſtratu perſeveraſſe C. Caſſium Longinum, auctore Tacito (b), ſatis exploratum habetur; nec de Tito Vinidio Quadrato eſt apud eum ulla mentio, uſque ad quintum Conſulatum Claudii, tertio poſt hunc anno Faſtis adſcriptum. Ceterum cum Joſephus in unum omnes conjeciſſet quæ ſub Cumano ſunt obortæ inter eos clades, licet pluribus re vera diverſiſque annis illæ accidiſſent; nos tamen, in hoc ipſum ſecuti, in eumdem modum hic ea cuncta deſcripſimus.

(a) Tacit. lib. 12.

(b) Eod. lib. 12.

VIII. Joſephi corriguntur errores. Sed patentis erroris nihilominus idem Joſephus (c) arguitur, dum ait eſſe damnatum Romæ Cumanum, ac inde Claudium Felicem Pallantis liberti Claudii Auguſti germanum miſſum eſſe in Judæam. Nam Felix (ſi Tacito fidem præbemus, quem certe, in his præſertim quæ ad Romanos per-

(c) Joſeph. antiq. lib. 20. c. 5.

III. *Geſta in Judæa.* Ad num. VIII. Tacitus lib. 12. ad annum Urbis DCCCV. Chriſti nempe LI. ait: Cum Ventidio Cumano *Galilæorum natio, Felici Samaritæ parerent*, orta inter utrumque diſcordia: *arſiſſetque*, inquit, *bello Provincia, ni Quadratus Syriæ rector ſubvenſſet*, Cumano videlicet damnato, cum Felicem in cognitionem cauſæ in gratiam Pallantis ejuſdem fratris apud Claudium libertorum potentiſſimi, inter judices in tribunal recepiſſet. Baronius in Annalibus ſcribit: *Sed patentis erroris Joſephus arguitur, dum ait, eſſe damnatum Romæ Cumanum, ac inde Claudium Felicem Pallantis liberti Claudii Aug. germanum miſſum eſſe in Judæam. Felix ſimul cum Cumano in eam Provinciam miſſus eſt, ſic ea inter eos diviſa, ut Felix Samariam adminiſtraret, Cumanus vero reliquam Provinciæ partem.* Verum ut Card. Noriſio in Cenotaphiis Piſanis Caji & Lucii Cæſarum Diſſert. 2. cap. 15. paragrapho 13. obſervatum, Joſephus nuſquam dixit, Felicem Roma miſſum Cumano ſucceſſorem, immo aperte lib. 2. Belli cap. 11. oppoſitum inſinuat: ſiquidem cum prodidiſſet, Cumanum Romæ damnatum a Claudio Imp. ſtatim ait: *Poſt hæc Felicem Pallantis fratrem miſit ad Judæos, qui eorum Provinciam cum Samaria & Galilæa curaret. Agrippam vero de Chalcide in regnum majus tranſtulit, tradens ei illam quoque Provinciam quæ Felicis fuiſſet.* Quare Felix, antequam, damnato Cumano, Judææ imponeretur, Galilæam tranſamnanam, quæ, teſte Joſepho, Jordane & montibus Cœleſyriæ ac Philadelphiæ includitur, regebat: ac proinde in Judæam non ex Urbe, ut Baronius Joſepho imponit, ſed ex Galilæa tranſamnana advenit. Sed hæc anno Chriſti LI. geſta, non vero currenti, quo ea Baronius recitat. Porro Agrippam anno Chriſti LII. in majus regnum tranſlatum fuiſſe teſtatur Joſephus lib. 20. Antiquit. cap. 5. ubi inquit: *Poſt hæc anno Imperii ſui duodecimo Agrippam donavit Philippi Tetrarchia, & Batanea, adjuncta his Trachonitide cum Abila, quæ Tetrarchia Lyſiæ fuerat. Chalcidem vero ei abſtulit, cum jam Dynaſta illius fuiſſet quadriennio.* Quod ſi anno XII. Claudii Imp. jam a quadriennio Chalcidem Agrippa Junior adminiſtrabat, ea anno Chriſti XLIX. donatus fuerat, ut numero præcedenti monſtravi.

pertinent magiſtratus, quivis eruditus Joſepho facile anteferret) ſimul cum Cumano in eam provinciam miſſus eſt, ſic ea inter eos diviſa, ut Felix Samariam adminiſtraret, Cumanus vero reliquam provinciæ partem: ſed (ut idem auctor tradit) Cumanus a Quadrato Syriæ Præſide in provincia eſt damnatus, ſimul conſidente inter judices Felice. Sed quo hæc clariora reddantur, libuit hic deſcribere ejuſdem Taciti verba, quæ ſunt hujuſmodi: *Interim Felix intempeſtivis remediis delicta accendebat, æmulo ad deterrima Ventidio Cumano, cui pars provinciæ habebatur; ita diviſi, ut huic Galilæorum natio, Felici Samaritæ parerent, diſcordes olim, & tum contemptu regentium minus coercitis odiis. Igitur raptare inter ſe, immittere latronum globos, componere inſidias, & aliquando præliis congredi, ſpoliaque & prædas ad Procuratores referre. Hique primo lætari: mox gliſcente pernicie, cum arma militum interjeciſſent, cæſi milites. Arſiſſetque bello provincia, ni Quadratus Syriæ rector ſubveniſſet. Nec diu adverſus Judæos, qui in necem militum proruperant, dubitatum, quin capite pœnas luerent. Cumanus & Felix cunctationem afferebant: quia Claudius, cauſis rebellionis auditis, jus ſtatuendi etiam de Procuratoribus dederat. Sed Quadratus Felicem inter judices oſtentavit, receptum in tribunal, quo ſtudia accuſantium deterrerentur. Damnatuſque flagitiorum, quæ duo deliquerant, Cumanus, & quies provinciæ reddita.* Hactenus Tacitus ſub Coſſ. Sulla, & Othone, anno Domini ſecundum initam a nobis temporis rationem quinquageſimoquarto. Ex his videas Joſephum ignoraſſe cauſam primariam illarum diſſenſionum, & multos involviſſe ſimul errores.

Hoc eodem anno (ut idem Tacitus *a*) eſt auctor) juſſu Claudii Imperatoris conditum eſt luſtrum, quo cenſa ſunt civium LXIX. centena & XLIV. millia. Hæc vero idcirco referimus, ut videas in quantæ vaſtitatis pelagus Galilæus piſcator rete prædicationis immiſerit. IX. Luſtrum cum cenſu. *a) Tacit. lib.12.*

JESU CHRISTI ANNUS 51. | PETRI ANNUS 7. | CLAUDII IMP. ANNUS 9.

1. EVoluto ejus anni circulo, novis Coſſ. C. Pompeio & Q. Veranio, novus incipit annus, qui numeratur Domini quinquageſimus primus, Claudii vero Imp. nonus: quo (ut auctor eſt Oroſius *b*) edicto Claudii, Judæi Roma pulſi ſunt. Id enim Joſephi teſtimonio ſe ſcribere teſtatur, dum ait: *Anno ejuſdem nono expulſos per Claudium Urbe Judæos, Joſephus refert: Sed me* (addit) *magis Suetonius* (*c*) *movet, qui ait hoc modo: Claudius Judæos, impulſore Chriſto* (*), *aſſidue tumultuantes Roma expulit. Sed utrum contra Chriſtum tumultuantes Judæos coerceri & comprimi juſſerit, an etiam Chriſtianos ſimul, velut cognatæ religionis homines, voluerit expelli, nequaquam diſcernitur.* Hæc Oroſius, Suetonium interpretatus, qui ſubobſcure ea ſcripſit, ut rerum noſtrarum haud ſatis certus, quod in eis parum verſatus eſſet. Quoniam vero prædicantes Apoſtoli fidem Chriſti, nullo in populo vehementius quam in Judæa gente (quod in Paulo nuper vidimus) ſunt impugnati: haud dubium eſt, eoſdem adverſus Petrum Romæ Evangelium prædicantem: illudque in dies magis inter Gentiles eriam propagantem, turbas ſæpius concitaſſe; rurſumque alios Chriſtianæ religioni ſtudentes, eiſdem fortiter reſtitiſſe. Sicque invicem altercantibus, aſſiduiſque concertationibus diſſidentibus, quod Chriſti fidei occaſione concitatæ ſunt turbæ; Chriſto impulſore factum eſſe, Suetonius exiſtimavit: ratus nimirum, eos qui Chriſti fidem ſectarentur, a Chriſto ad id eſſe perſuaſos, quem & ſub Pilato in crucem actum, ac poſt mortem rurſum vivere, ejus ſectatores prædicarent. Ceterum non tantum Suetonio auctore, quem citat, exploratum habetur, Judæos a Claudio Roma eſſe expulſos; ſed & Lucæ Evangeliſtæ teſtimonio id firmiſſime comprobatur, ac certum redditur Chriſtianos etiam, qui ex Judæis Chriſti fidem ſectati eſſent, ex Urbe procul abire juſſos eſſe. Dum enim agit de Pauli adventu Corinthum, meminit de Aquila Pontico, Judæo genere, ſed fide Chriſtiano: quem dicit nuper veniſſe ex Italia cum uxore Priſcilla, eo quod (*d*) præcepiſſet Claudius diſcedere omnes Judæos a Roma.

(*b*) *Oroſ. lib.7. c.6.*

(*c*) *Suetonius in Claudio c. 25.*

(*) Chreſto. Judæi Roma expulſi atque Chriſtiani.

(*d*) *Act.18.*

IV. *Cenſus factus antequam luſtrum conderetur.* Ad num. IX. Luſtrum, quod ordine XXXIV. fuit, hoc quidem anno conditum, ut docet Tacitus lib.12; ſed Cenſus vel anno Chriſti XLV. ut Euſebius, vel XLVI. ut Caſſiodorus in Chronicis, inchoatus. Plinius lib.10. cap.2. ait, Phœnicem allatum eſſe in Urbem, *Claudii Principis Cenſura, anno Urbis* DCCC. quod & Solinus cap. 33. prodit, ideoque anno antecedenti. Secundo quia Claudius in Nummis & Inſcriptionibus dicitur *Cenſor*, quando gerit Tribunitiam poteſtatem VII. anno ſcilicet antecedenti. Denique Cenſura ab Auguſto & Veſpaſiano peracta aliquot annis luſtrum præceſſit.

II. De tempore expulſionis Judæorum ex urbe.

Quod vero ad tempus pertinet: quo potiſſimum anno ejuſmodi adverſus Judæos fuerit promulgatum edictum, antiquiores omnes (*a*), quos viderim, Oroſio aſſentientes, factum id tradunt hoc ipſo anno nono Claudii imperantis. Qua autem ratione ex recentioribus quidam (*b*), & is quidem primus, adverſus omnium ſententiam dicere ſit auſus id accidiſſe anno ſexto ejuſdem Principis, non invenimus; cum ejuſdem Evangeliſtæ teſtimonio apertiſſime redarguatur, dum Aquilam & Priſcillam nuper dicit ex Italia occaſione Claudii edicti receſſiſſe, & Corinthum veniſſe. Quomodo ergo anno ſexto Claudii, Judæi Roma ſunt pulſi, ſi ejus occaſione, qui cum ceteris Urbe ejecti ſunt, Aquilam & Priſcillam nuper ex Italia Corinthum appuliſſe Lucas teſtatur, & quidem (ut ponit) poſt adventum Pauli Corinthum, quem non ante nonum annum Claudii accidere potuiſſe, nec ipſe negat? Qua, inquam, ratione anno ſexto Claudii Judæos Roma pulſos eſſe tradit, ſi hoc anno nono Claudii (ut ait *c*) Paulus Corinthum veniens, Aquilam & Priſcillam invenit illuc nuper (quod ait Lucas) ejus edicti occaſione ex Italia eſſe profectos? Hæc itaque, licet ſatis ſuperque confutata habeantur; tamen & ex his quæ proxime dicturi ſumus de tempore quo celebratum eſt ab Apoſtolis Hieroſolymitanum Concilium, magis perſpicua fient.

(*a*) Beda de ſex ætat. Ado in Chron. Marian. Scot. lib. 2. & alii.
(*b*) Panvin. in Faſtis.
(*c*) Idem in Faſtis.

III. Petrus redit Jeroſolymam.

Expulſum vero fuiſſe cum cæteris Judæis Romæ commorantibus etiam Petrum Apoſtolum (niſi alia aliqua occaſio inde eum ante abduxerit) nulla eſt dubitatio; quem hoc ipſo anno Hieroſolymorum interfuiſſe Concilio, Lucæ teſtimonio (*d*) exploratum habetur. Nam quod ait S. Leo in Natali Apoſtolorum, Petrum non ceſ-ſiſſe Claudio vel Neroni; non ſic accipiendum eſt, ut edicto cum aliis pulſus, illi haud acquieſcendum putarit; ſed quod potius, dum Romæ manſit, illis licet invitis, Evangelium intrepide prædicarit. Metaphraſtes (*e* ſi qua tamen fides adhibenda eſt illi ſine majorum auctoritate loquenti) tradit, Petrum, cum Roma receſſiſſet, in Africam navigaſſe, & Carthaginenſem erexiſſe Eccleſiam, ac ibidem reliquiſſe Creſcentem diſcipulum, qui illam adminiſtraret: inde Alexandriam conceſſiſſe, erectaque Eccleſia Alexandrina, ibique Marco inſtituto Epiſcopo, ac Thebis Ruſo, Hieroſolymam profectum eſſe.

(*d*) Act. 15.
(*e*) Metaphr. die 29. Junii.

IV. De Concilio Hieroſolymitano.

Sed jam de ipſo Hieroſolymis congregato Concilio agamus. Cauſam vero, qua iſtiuſmodi Concilium fuerit ab Apoſtolis celebratum, Lucas (*f*) his verbis ſic explicat: *Quidam deſcendentes de Judæa, docebant fratres: Quia niſi circumcidamini ſecundum morem Moyſi, non poteſtis ſalvari. Facta ergo ſeditione non minima Paulo & Barnabæ adverſus illos, ſtatuerunt ut aſcenderent Paulus & Barnabas, & quidam alii ex aliis ad Apoſtolos & presbyteros in Hieruſalem, ſuper hac quæſtione. Illi ergo deducti ab Eccleſia, pertranſierunt Phœnicem & Samariam, narrantes converſionem Gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus. Cum autem veniſſent Hieroſolymam, ſuſcepti ſunt ab Eccleſia, & ab Apoſtolis & ſenioribus.* Hactenus Lucas de cauſa ejus habendi conventus; cetera autem poſtea: Quinam hi fuerint, qui ejuſmodi cierunt turbas, & de circumcidendis Gentilibus, qui Chriſto credidiſſent, acerrime altercarentur; ut cognoſcantur, non ineptum eſt Epiphanium (*g*) citare, atque talia docentem in medium adducere: ait enim, anteſignanum horum omnium fuiſſe Ce-

rin-

(*f*) Act. 15.
(*g*) Epiph. hæreſ. 28.

SÆC. I. Anno Urbis 802. Olymp. 207. an. 1. An. C. 49.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5542.

☉ 2. E. ☽ 12. P. 6. April. Indict. 7.

JESU CHRISTI 49. *ſecundum Baronium* 52.

CLAUDII IMP. 9.

[1] A D num. I. Coſſ. C. *Pompeius Gallus*, & Q. *Verannius*, ex Solino cap. 2. — I. *Conſules*.

[1] COſſ. C. *Pompeius Gallus*, & Q. *Verannius*. Calendarium Antiatinum: Q. VERANIO. A. POMPEIO GALLO. COS. Tacit. Annal. lib. XII. cap. V. C. *Pompeio*, Q. *Veranno Coſſ.* Frontinus de aquæductibus: Q. *Veranio & Pompeio Longo Coſſ.* Faſti Vindebonenſes: *Veranio & Gallo*. Proſperi Chronicon: *Verino & Gallo*. Idatiani: *Veranio & Gallo*. Suffectos fuiſſe hoc anno menſe Majo putat Pighius *L. Memmium Pollionem & Q. Allium Maximum*; quod Tacitus Annal. lib. XII. cap. IX. habeat, *deſignatum conſulem Memmium Pollionem* hoc anno fuiſſe. Hujus autem Conſulis nomen, inquit Pighius, prodit inſcriptio ad Fanum Fortunæ reperta, ubi legitur:

X. KAL. JUN. L.
MEMMIO POLLIONE.
Q. ALLIO. MAXIMO
COS.

rinthum hæreſiarcham, qui & ipſe adverſus Paulum & Barnabam, quaſi legem propugnaturus, Hieroſolymam petiit: ſunt vero hæc Epiphanii verba:

V. Molitiones Cerinthi.

Verum hæc tunc quidem tractata ſunt ac commota a dicto pſeudoapoſtolo Cerintho: quemadmodum etiam alias ſeditionem tum ipſe tum ſocii ejus excitaverunt in ipſis Hieroſolymis (a), cum Paulus rediit cum Tito: & hic dixit, quod viros præputiatos ſecum adduxiſſet, & de hoc facto protulit: Inquietavit, inquit, locum ſanctum. Quapropter etiam Paulus dicit (b): Sed neque Titus qui mecum erat, cum eſſet Gentilis, compulſus eſt circumcidi; ſed propter ſubintroductos falſos fratres, qui ſubintroierunt explorare libertatem noſtram, quam habemus in Christo Jeſu: ut nos in ſervitutem redigerent. Quibus neque ad horam ceſſimus ſubjectioni, ut veritas Evangelii maneat apud vos. Et præputiatis præcipiens, dixit (c): Si circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit: & inferius (d): *Antiochiæ, & in aliis locis hi pſeudoapoſtoli prædicabant: Niſi circumciſi fueritis, & legem Moyſi ſervaveritis, non poteritis ſalvari. Tunc non vulgaris turbatio facta eſt, velut dictum eſt. Et hi ſunt qui a Paulo dicti ſunt pſeudoapoſtoli, operarii ſubdoli, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti.* Hæc Epiphanius. Hoc ipſum Philaſtrius (e), ſic dicens: *Hic ſub Apoſtolis quæſtionem ſeditionis commovit, dicens debere circumcidi homines: cujus cauſa contra ipſum & hæreſim ejus decreverunt de ſuis Actibus Apoſtoli ſententiam, non debere jam homines Judaiſmo, id eſt, circumciſioni, aliiſque talibus ſuperſtitionis vana parere carnalibus, qui de Gentibus venientes credebant in Chriſtum Dominum noſtrum Salvatorem.* Hæc Philaſtrius.

(a) Galat. 2.
(b) Galat. 2.
(c) Galat. 5.
(d) 2. Cor. 11.
(e) Philaſtr. de hæreſ. c. 37.

VI. De tempore Concilii Hieroſolymitani.

Sed antequam de his quæ in eodem Apoſtolorum Concilio Hieroſolymis acta ſunt, narrationem inſtituamus; illud in primis perveſtigandum nobis eſt, quo potiſſimum anno illud fuerit celebratum; & quæ ratio reddi poſſit, at hoc anno illud coactum fuiſſe dicamus. Hoc ut intelligamus, illud ſcire debemus, eum Epiphanium, tum Hieronymum, ac denique omnes Eccleſiaſticos tractatores abſque ulla controverſia pro conſtanti habuiſſe, hunc ipſum Pauli adventum Hieroſolymam, cujus (ut vidimus) Lucas in Actis meminit, illum ipſum eſſe, de quo idem Paulus ait, ſcribens ad Galatas (f): *Deinde poſt annos quatuordecim iterum aſcendi Hieroſolymam cum Barnaba, aſſumpto Tito. Deſcendi autem ſecundum revelationem, & contuli cum illis Evangelium, quod prædico in Gentibus, ſeorſum autem ab illis qui videbantur aliquid eſſe; ne forte in vacuum currerem, aut cucurriſſem.*

(f) Galat. 2.

VII. De tempore adventus Pauli Hieroſolymam.

Cum enim eadem interceſſerit cauſa, nempe de abolenda circumciſione tractatio; & eodem loco eædem perſonæ interfuiſſe dicto conventui, nimirum Petrus, Jacobus, Paulus, & Barnabas, tum a Luca, tum a Paulo narrantur, qui etiam Joannem addit: nulla ſupereſt dubitatio, de uno eodemque Concilio Paulum & Lucam eſſe locutos. His in hunc modum ſtabilitis, quærendum remanet, a quo tempore illi numerandi ſint quatuordecim anni, poſt quos Paulus ſe Hieroſolymas aſcendiſſe teſtatur; an a tempore ipſius Pauli converſionis, cujus antea ipſe meminit (g); an vero poſt triennium a ſua vocatione, quando (ut ait) Hieroſolymam venit. Equidem ratio ſuadet, dictum annorum numerum inchoandum eſſe a ſuæ vocationis tempore; ſicut etiam illud triennium quod dixit, ab eodem tempore eſſe numerandum, omnes æque conſentiunt: hujuſque ſententiæ Beda (h) & alii eum ſecuti, fuerunt. Si igitur a ſui converſione elapſos dicit annos quatuordecim, cum Hieroſolymam ex ea cauſa venit; conſtetque ex his quæ ſuperius dicta ſunt, ipſum Paulum ad Chriſtum eſſe converſum anno Domini trigeſimoſexto; dicere opus eſt, hoc ipſo anno, qui numeratur ab ejus converſione decimuſquintus, expleto jam (ut vult) decimoquarto, ipſum Hieroſolymam conceſſiſſe.

(g) Galat. 1.
(h) Beda in Act. cap. 15. Gloſ. ordin. & alii.

VIII. Ceterum quoniam S. Hieronymus (i) aliam videtur iniiſſe ejuſdem annorum numeri rationem, exiſtimans principium numeri deducendum ab illo exacto triennio, ſicque ea aſſertione dicendum, dictum Concilium celebratum eſſe anno a Chriſto nato quinquageſimoquarto, Claudii duodecimo, decimoſeptimo a Pauli converſione, ut ipſe numerat: an autem hæc poſſint aliqua ratione ſubſiſtere, exactiori ſtudio exquirendum putamus. Si dixerimus poſt annos decem & ſeptem, ex quo a Domino vocatus eſt Paulus, Concilium eſſe Hieroſolymis celebratum, ſicque anno Domini (ut dictum eſt) quinquageſimoquarto, Claudii vero duodecimo: cum conſtet Claudium regnaſſe tantummodo annos tredecim, menſes octo, & dies viginti: quonam modo cuncta quæ recenſentur a Luca ab hoc Actorum capite decimoquinto uſque ad vigeſimumprimum, quo Paulus vinculis alligatus deſcribitur, quod contigiſſe ſub Nerone, ſuo loco dicemus; quo modo, inquam, tot Pauli res geſtæ quinque annorum ſpatio conſummari potuerunt? cum præſertim ejuſdem Lucæ (k) teſtimonio conſtet, poſt hæc acta Hieroſolymis, ipſum permanſiſſe Corinthi anno cum dimidio, rurſumque tres annos egiſſe Epheſi; quod ejuſdem Pauli (l) aſſertione, id ipſum Epheſiis pro concione in memoriam revocantis, exploratiſſimum habetur. His igitur compulſi rationibus, a Hie-

(i) Hier. in epiſt. ad Galat. c. 2.
Sententia S. Hieronymi examinatur.
(k) Act. 18.
(l) Act. 20.

Digitized by Google

a Hieronymi ſententia recedere cogimur, ac cum aliis affirmare, quatuordecim illos annos, poſt quos idem Apoſtolus, ſe Hieroſolymam veniſſe tradit, non ab illo exacto triennio numerandos eſſe, ſed ab ipſius vocatione: ita ut ab eo tempore uſque ad adventum ejus Hieroſolymam ad Apoſtolos, non anni decem & ſeptem (ut idem vult S. Hieronymus) ſed tantum quatuordecim interceſſerint. ☞ Cæterum ſi magis placet ejuſdem S. Hieronymi ſententiam ſequi, & velimus, (quod apud omnes in confeſſo eſt) hoc anno habitum eſſe Concilium Apoſtolorum: tunc opus eſt ad primum annum poſt Domini Aſcenſionem revoces S. Pauli converſionem, & triennium illud, cujus meminit in epiſtola ad Galatas, non conſummatum, ſed tantum inchoatum intelligas, atque pariter quatuordecim ipſos annos non exactos, ſed tantum cœptos, opus eſt numeres ab eo tempore uſque ad annum præſentem, quo idem eſt celebratum Concilium. Sit igitur in Lectoris arbitrio, quam velit ſequi ſententiam ☜. Hæc de his quæ ad tempus pertinent, ſatis.

IX. Illud inſuper, antequam de rebus in Synodo geſtis agamus, perquirere, haud otioſum erit: unde ſcilicet acciderit, ut cum jam diviſos per Orbis provincias Apoſtolos fuiſſe conſtet, eoſdem hoc anno Hieroſolymis ſtatuto Concilio interfuiſſe Lucas (a) teſtari videatur, cum ait: *Conveneruntque Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc*. Sed illud primum monendum, non haberi certum omnes illic præſentes fuiſſe Apoſtolos, ſed tantum Petrum, Paulum, Joannem, Jacobum, & Barnabam, qui nominantur. Immo cum idem Paulus (b) Apoſtolus illud dicat: *Jacobus, Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ eſſe, dexteras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis*; nec præter hos aliquem alium nominet Apoſtolorum; a quibus, ſi interfuiſſent, idem pacis ſymbolum accepiſſet (nam nullum erat inter Apoſtolos ſchiſma; ut quod hi feciſſent, reliqui agere detrectarent) facile eo adducimur, ut credamus, nominatos tantum Apoſtolos dicto ſacro conventui interfuiſſe. Quod autem ad eos, qui recenſiti fuerunt, Apoſtolos ſpectat: Jacobum, quod eſſet inſtitutus Hieroſolymorum Epiſcopus, Joſephi Judæi auctoritate, Hieroſolymis conſediſſe, exploratum habetur. De Joanne, quem Epheſum migraſſe dictum eſt, inde Hieroſolymas adveniſſe, haud magnum negotium fuit. De Petro vero, intelleximus eum neceſſitate ipſa coactum, Roma recedere debuiſſe.

(a) Act. 15.

(b) Galat. 2.

X. Verum hac in re quod accidit Paulo, id etiam ceteris eveniſſe putamus: Paulus (c) enim ſcribit, quod revelatione ante admonitus, Hieroſolymam venerit: *Aſcendi*, inquit, *ſecundum revelationem*. Par eſt enim credere, Petrum ac Joannem, & ſi qui alii longe abfuiſſent, eodem monente divino Spiritu, Hieroſolymam petiiſſe. Si enim filii Iſrael (quod habetur in libro Numeri (d)) nonniſi ad imperium Domini proficiſcebantur, & ad imperium itidem Dei figebant tabernaculum: quomodo eos non magis quos Spiritus ſanctus impleverat, eodem moderante atque regente Spiritu, iter agere, loco ſiſtere, ire ac redire conſueviſſe dixerimus? Tractanda ſiquidem erat omnium graviſſima cauſa; An ſcilicet una cum Evangelio Lex quoque ſervanda eſſet, ut qui ex Gentilibus ad Chriſtianam religionem ſe transferrent, ex Legis Hebraicæ præſcripto circumcidi deberent, & aliorum legalium obſervatione obligari. Aderant (ut vidimus) pſeudoapoſtoli pro lege Moyſi acerrime concertantes, & partem adverſam ſtrenue oppugnantes. Apoſtolico igitur hæc erant diſcutienda conſeſſu, definienda conſenſu, atque auctoritate firmanda.

(c) Galat. 2.

(d) Num. 9.

XI. Quoniam vero complures Judæorum, qui Chriſti fidem ſuſcepiſſent, paternæ legis & avitarum æmuli traditionum, iis qui Moyſi legi patrocinarentur, ſtuduiſſe potius viſi ſunt: idcirco eodem divino Spiritu ſuadente, ſeorſum ab illis de his agere, conſultius, ad vitandas contentiones, Paulus (e) æſtimavit: ne forte (loquit Hieronymus (f)) Fidelibus, qui ex numero Judæorum Legem putabant ſervandam eſſe, & ſic credendum in Dominum Salvatorem, fidei ſcandalum naſceretur. Adverſus quos adeo obniti viſus eſt Paulus, ut (quod ait) nec ad horam hujuſmodi legali ſubjectioni ſibi cedendum eſſe putaverit: cui & cæteros annuiſſe Apoſtolos, certum eſt: nam quem ſecum duxit, Titus (g) Gentilis homo ſic in præputio ſuſceptus eſt, ut nequaquam circumcidi compulſus ſit.

(e) Galat. 2.

(f) Hieron. in epiſt. ad Galat. cap. 2.

(g) Galat. 2.

XII. Jam vero ipſa Synodica Acta, quæ Lucas ſcriptis conſignata reliquit, inſpiciamus: ipſe enim in primis cauſam ejuſmodi cogendi conventus præmittens, ſic ait (h): *Cum veniſſent Hieroſolymam Paulus & Barnabas, ſuſcepti ſunt ab Eccleſia, ab Apoſtolis, & ſenioribus, annuntiantes quanta feciſſet Deus cum illis. Surrexerunt autem quidam de hæreſi Phariſæorum, qui crediderunt, dicentes: Quia oportet circumcidi eos: præcipere quoque ſervare legem Moyſi. Conveneruntque Apoſtoli & ſeniores videre de verbo hoc. Cum autem magna inquiſitio fieret, ſurgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, vos ſcitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire Gentes verbum Evangelii, & credere. Et qui novit corda Deus, teſtimonium perhibuit dans illis Spiritum ſanctum, ſicut & nobis,*

(h) Act. 15.

Concilium Apoſtolorum.

&

& aibil diſcrevit inter aos & illos, fide purificans corda eorum. Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum ſuper cervices diſcipulorum, quod nec patres noſtri, neque nos portare potuimus? Sed per gratiam Domini Jeſu Chriſti credimus ſalvari, quemadmodum & illi. Hactenus Petri ſententia, quam primas, ut Princeps Apoſtolorum, dixit, immo rem ipſam ſui prærogativa ſuffragii viſus eſt definiſſe. Nam (quod ait Hieronymus (*a*) ſcribens ad Auguſtinum) in ſententiam ejus Jacobus Apoſtolus & omnes ſimul preſbyteri tranſierunt, non ſervandam ab illis eſſe circumciſionem, neque cetera quæ pertinent ad legem Moyſi, æque omnes ſenſerunt.

(*a*) *Hieron. epiſt. 89.*

XIII. Præceptum de ſuffocato. Præceptum namque abſtinendi a carne cum ſanguine, quod Jacobus addidit, non Judæis privatim, ſed gentibus omnibus, mox ut Noe egreſſus ex arca eſt, a Deo eſt imperatum (*b*). Quod vero ad reliquorum immundorum eſum ſpectat: quoniam (ut dictum eſt ſuperius) per ea Gentes ſignificatæ erant; cum eædem ad Eccleſiam, Domini voluntate, eſſent admiſſæ; nulla amplius habenda erat ratio animalium immundorum, quod jam impleta figura omnino ceſſaſſet. Unde & apud Midraiſtelim in explicatione illius verſus Pſalmi, *Dominus ſolvit compeditos*, futurum eſſe dicitur, ut adveniente Meſſia, Hebræi cibos omnes abſque delectu comeſturi ſint.

(*b*) *Geneſ. 9.*

XIV. Decreta, legatio ad Antiochenos. Sed quid poſt hæc factum ſit, proſequitur Lucas: Petro ea locuto, *Tacuit*, inquit, *omnis multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum narrantes quanta Deus feciſſet ſigna & prodigia in Gentibus per eos. Et poſt quam tacuerunt, reſpondit Jacobus, dicens: Simon narravit quemadmodum primum Deus viſitavit ſumere ex Gentibus populum nomini ſuo. Et huic concordant verba Prophetarum, ſicut ſcriptum eſt: Poſt hæc revertar, & readificabo tabernaculum David, quod decidit, & diruta ejus readificabo, & erigam illud: ut requirant ceteri hominum Dominum, & omnes Gentes ſuper quas invocatum eſt nomen meum, dicit Dominus faciens hæc. Notum a ſæculo eſt Domino opus ſuum. Propter quod ego judico, non inquietari eos, qui ex Gentibus convertuntur ad Deum: ſed ſcribere ad eos ut abſtineant ſe a contaminationibus ſimulacrorum, & fornicatione, a ſuffocatis, & ſanguine. Moyſes enim a temporibus antiquis habet in ſingulis civitatibus qui eum prædicent in Synagogis, ubi per omne ſabbatum legitur.* Hæc Jacobus. His auditis, *placuit* (ut Lucas ait) *Apoſtolis & ſenioribus cum omni Eccleſia, eligere viros ex eis, & mittere Antiochiam cum Paulo & Barnaba Judam, qui cognominabatur Barſabas, & Silam, viros primos in fratribus, ſcribentes per manus eorum: epiſtola autem fuit ejuſmodi.*

XV. Epiſtola Apoſtolorum. *Apoſtoli & ſeniores fratres, his qui ſunt Antiochiæ, & Syriæ, & Ciliciæ fratribus ex Gentibus ſalutem. Quoniam audivimus, quia quidam ex nobis exeuntes, turbaverunt vos verbis, evertentes animas veſtras, quibus non mandavimus: placuit nobis collectis in unum, eligere viros, & mittere ad vos cum cariſſimis noſtris Barnaba & Paulo, hominibus qui tradiderunt animas ſuas pro nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Miſimus ergo Judam & Silam; qui & ipſi vobis verbis referent eadem. Viſum eſt enim Spiritui ſancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris quam hæc neceſſaria: ut abſtineatis vos ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione: a quibus cuſtodientes vos, bene agetis. Valete.* Hactenus litteræ Apoſtolicæ ex Concilio Hieroſolymitano: quod, ea data epiſtola, abſolutum fuiſſe, Lucas, qui ad res Antiochenas vertit ſtylum, ſignificare videtur.

XVI. Diſtinctio Apoſtolatuum. Cererum Paulus ad Galatas (*c*) ſcribens addit, ejuſdem Concilii decreto ſibi & Barnabæ eſſe injunctam prædicationem, ac patrocinium Gentium, Petro autem, Jacobo, & Joanni relictam curam illorum qui ex circumciſione ad fidem veniſſent: id enim idem Paulus his verbis teſtatur (*d*): *Cum vidiſſent, quod creditum eſt mihi Evangelium præputii, ſicut Petro circumciſionis (qui enim operatus eſt Petro in Apoſtolatum circumciſionis, operatus eſt & mihi inter Gentes) & cum cognoviſſent gratiam quæ data eſt mihi, Jacobus, & Cephas, & Joannes, qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis: ut nos in Gentes, ipſi autem in circumciſionem; tantum ut pauperum memores eſſemus. Quod etiam ſolicitus fui hoc ipſum facere.* Hæc Paulus, qui & ipſe poſt hæc de rebus Antiochiæ geſtis narrationem inſtituit.

(*c*) *Galat. 2.*
(*d*) *Ibidem.*

XVII. Verum antequam ad ea tranſeamus; in elucidandis nonnullis quæ in dicto conventu vidimus eſſe peracta, pauliſper neceſſe eſt immorari. Ac primum in eo quod ſpectat ad præceptum de ſaffocaris non edendis: ea verba fuiſſe poſtmodum ſuperaddita, non vero ab Apoſtolis tradita ſeu poſita, quorumdam antiquorum fuit ſententia. Hinc Irenæus (*e*) in primis eumdem locum Actorum bis citans, ſemper ſuffocatum prætermittit, ſed aliud addit, dicens: *Placuit Spiritui ſancto & nobis, nullum amplius vobis pondus imponere, quam hæc quæ ſunt neceſſaria: ut abſtineatis ab idolothytis, & ſanguine & fornicatione: & quæcumque non vultis fieri vobis, aliis ne faciatis: a quibus vos cuſtodientes, bene agitis, ambulantes*

(*e*) *Irenæus lib. 3. c. 12.* De præcepto ſuffocatorum.

in

Google

in Spiritu ſancto. Hæc ipſa itidem paulo ſuperius cum eodem additamento de non faciendo alteri quod quis fieri ſibi non vult. Ceterum quod pertinet ad ſuffocata: Tertullianus (*a*) in eumdem ferme modum, exceptis ſcilicet dictis verbis ſic legit: *Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, nullum amplius vobis adjicere pondus, quam eorum, a quibus neceſſe eſt abſtineri, a ſacrificiis, & a fornicationibus, & ſanguine: a quibus obſervando, recte agitis, vectante vos Spiritu ſancto*. Cyprianus (*b*) item in eumdem pene modum, his verbis: *Abſtinete vos ab idololatriis, & ſanguinis effuſione: & fornicatione*. Pacianus (*c*) antiquus Theologus, & ipſe ita legens, inde ſic ait: *Hæc eſt novi Teſtamenti tota concluſio. Deſpectus in multis Spiritus ſanctus, hæc nobis capitalis periculi conditione legavit, &c.*

(*a*) *Tert. de pudic. c.12.*

(*b*) *Cyprian. ad Quirin. li. 3. in fine.*

(*c*) *Pacian. de pænitent. & Confeſſ.*

XVIII. Reperitur & eadem lectio apud Ambroſium (*d*), apud quem & hæc leguntur: *Hæc tria mandata ſophiſtæ Græcorum non intelligentes, ſcientes tamen a ſanguine abſtinendum, adulteraverunt ſcripturam, quartum mandatum addentes, & a ſuffocato obſervandum: quod puto nunc Dei nutu intellecturi ſunt, quia jam ſupra dictum erat quod addiderunt*. Hæc ille. Gaudentius Epiſcopus Brixianus, in tractatu de Machabæis, ea verba, *Et ſuffocato*, adjecta eſſe per interpretationem, ſignificare videtur, dum ait: *Beatus Jacobus cum cæteris Apoſtolis decretum tale conſtituit in Eccleſiis obſervandum: Ut abſtinentis vos, inquit, ab immolatis, a fornicatione, & a ſanguine, id eſt, a ſuffocatis*. Cur autem hæc potiſſimum ab Apoſtolis ſint prohibita, pluribus idem proſequitur. Rurſum etiam Auguſtinus, (*e*) illa de ſuffocatis eſſe adjecta per interpretationem, affirmare videtur, dum ait: *In Actibus Apoſtolorum hoc lege præceptum ab Apoſtolis, ut abſtinerent Gentes tantum a fornicatione, & ab immolatis, & ſanguine; id eſt, ne quicquam ederent carnis, cujus ſanguinis non eſſet effuſus: quod alii non ſic intelligunt, ſed a ſanguine præceptum eſſe abſtinendum, ne quis homicidio ſe contaminet*.

(*d*) *Ambr. in epiſt. ad Gal. c. 2.*

Additamentum ex interpretatione.

(*e*) *Aug. contra Fauſt. li. 32. c.13.*

XIX. At Græci ſemper eo modo legiſſe reperiuntur, prout etiam nunc habet communis Editio Latinorum cum verbis illis: *Et ſuffocato*. Quinetiam uſu receptum fuiſſe videtur olim in Eccleſia, ut Fideles ab eſu ſanguinis abſtinerent; unde Tertullianus (*f*) hæc ait adverſus Gentes: *Erubeſcat error veſter Chriſtianis, qui ne animalium quidem ſanguinem in eſculentis habemus: qui propterea quoque ſuffocatis & morticinis abſtinemus, ne quo ſanguine contaminemur, vel intra viſcera ſepulto. Denique inter tentamenta Chriſtianorum, botulos etiam cruore diſtentos admovetis*. Hæc Tertullianus. Blandina martyr apud Euſebium (*g*) hæc in Gentiles: *Multum erratis, o viri, quod putetis infantium carnibus veſci eos, qui ne mutorum quidem animalium ſanguine utuntur*. Et Minutius Felix quoque in Octavio hæc in eamdem ſententiam: *Nobis homicidium nec videre fas, nec audire: tantumque ab humano ſanguine cavemus, ut nec edulium pecorum ſanguinem in cibum noverimus*.

(*f*) *Tertul. in Apolog. c.9.*

Abſtinentia a ſanguine.

(*g*) *Euſeb. hiſt. lib. 5. c.1.*

XX. Sed qua ex cauſa ſint juſſi Gentiles æque ac Judæi a ſanguine abſtinere: illa aſſertur potiſſima: nimirum, ut aliquo, licet in re leviſſima, remanente uſu legalium, Judæi ac Gentiles in unum Chriſtum, lapidem angularem, facilius necterentur. Origenes (*h*) vero contra Celſum agens, hanc adducit cauſam: *Suffocata, inquit, fuerunt ſanguine non expreſſo de mortuo: quæ utique dæmonum eſſe aſſerunt cibum, ut ex ejus nidore hi paſcantur; hæc idcirco prohibet ſermo, ne in cibum ſumantur, ne forte dæmonum cibis enutriamur; proinde ne nobiſcum iſtiuſmodi ſpiritus coaluntur, ſi ſuffocatis veſcamur*. Hoc licet commentum ſit: tamen quoniam penes Gentiles ea opinio invaluerat, ut ſic omnes crederent; jure ac merito, ut idololatriæ quoddam ſymbolum ab Apoſtolis una cum prædictis ſuffocata fuiſſe vetita, ipſe putavit Origenes: qui inter Gentiles verſatus, & in Gentilem hominem rerum illarum peritiſſimum hæc cum ſcribat; non quæ eſſent riſu digna & aperti arguenda mendacii (ut fuiſſent, ſi quæ apud ipſum, ceteroſque Gentiles adverſus quos omnes commentarios illos elaborabat, aliquid habuiſſent dubitationis eum ſcriptis conſignaſſe, par eſt credere.

(*h*) *Orig. contra Celſ. lib.8.*

Ratio abſtinendi a ſuffocatis.

XXI. Auguſtinus (*e*) contra Fauſtum cum non ex verbis ipſis, ſed potius ex interpretatione (quod diximus) Chriſtianos a ſuffocatis ea ratione abſtinuiſſe dixiſſet; hæc in priorem ſententiam addit: *Et ſi hoc tunc Apoſtoli præceperunt, ut ab animalium ſanguine abſtinerent Chriſtiani, ne præfocatis carnibus veſcerentur: elegiſſe mihi videntur pro tempore rem facilem, & nequaquam obſervantibus oneroſam, in qua cum Iſraelitis etiam Gentes, propter angularem illum lapidem duos parietes in ſe condentem, aliquid communiter obſervarent: ſimul & admonerentur, in ipſa arca Noe, quando Deus hoc juſſit, Eccleſiam omnium Gentium fuiſſe præfiguratam: cujus facti prophetia, jam Gentibus ad fidem accedentibus, incipiebat impleri. Tum functo vivo illo tempore, quo illi duo parietes, unus ex circumciſione, alter ex præputio venientes, quamvis in angulari lapide concordarent, tamen ſuis quibuſdam proprietatibus diſtinctius eminebant. At ubi Eccleſia Gentium talis effecta eſt, ut in illa nullus Iſraelita carnalis appareat: quis jam hoc Chriſtianus obſervat, ut tur-*

(*e*) *Aug. contr. Fauſt. li. 32. c.13.*

dos vel minutiores aviculas non attingat, niſi quarum ſanguis effuſus eſt? aut leporem non edas, ſi manu a cervice percuſſus, nullo cruento vulnere occiſus eſt? Et qui forte pauci adhuc tangere iſta formidant, a ceteris irridentur. Hæc Auguſtinus.

XXII. Ceterum non apud omnes ipſius Auguſtini tempore exoleverat ejuſmodi uſus abſtinendi a ſanguine & ſuffocato: immo a multis, ac præſertim Græcis, veluti ex inſtitutione Apoſtolica retinebatur; cum illud, *Abſtinere a ſanguine*, etiam ſi defuiſſent illa verba in textu, *Et ſuffocato*, tamen communi omnium conſenſu de eſu ſanguinis animalium eſſe dictum intelligeretur: nam hæc de eadem re habentur in Apoſtolico canone ſexageſimoſecundo (*a*): *Si quis Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quicumque ex ſacerdotali conſortio comederit carnes in ſanguine animæ ejus, aut a beſtiis abreptum, aut ſuffocatum; deponitor. Si vero laicus ſit, a communione excluditor.* Sed de Apoſtolicis canonibus alias erit nobis diſputatio. Certe in Creſconiana Collectione, omnium antiquiſſima, quinquaginta tantummodo adnumerati habentur canones Apoſtolorum, quos Dionyſius Romanus Abbas, cognomento Exiguus, in Latinum vertit: ceteri enim a Græcis putantur doloſe ſuppoſiti. Ejus canonis auctoritate Theodorus ſic more ſuo in Latinos invehitur, dicens: *Nota*, inquit, *canonem propter Latinos, qui ſuffocata indiſcriminatim comedunt.* Sed & ſuffragabatur Græcis auctoritas Gangrenſis Concilii, (*b*) in quo hæc ſcriptis mandata habentur: *Si quis carnem edentem (præter ſanguinem, & idolis immolatum, & ſuffocatum) cum religione & fide, condemnat, velut ſpem propter hujuſmodi præceptionem non habentem; anathema ſit.*

(*a*) To. 1. Conc. apud Theod. Balſam. c. 63.

Græci tenaciores antiqui præcepti.

(*b*) Conc. Gangrenſ. c. 2.

XXIII. Quam mordicus vero Græci (ut de illis in primis agamus) ejuſmodi inſtitutiones de ſanguine non comedendo tenuerint, non tantum compiures ipſorum canones, ſed & ſanctiones Imperatoriæ facile monſtrant. Leo (*c*) enim Imp. in hæc verba ad Stilianum ſacrorum Officiorum Magiſtrum reſcripſiſſe legitur: *Simul olim legiſlatori Moyſi, ſanguine veſcendum non eſſe, mandavit Deus: ſimul ab iſtiuſmodi cibo abſtineri debere, a præconibus gratiæ eſt conſtitutum. Et quamquam tum veteris, tum novæ gratiæ tempore illa res vilis habita ſit & nefaria: eo tamen contumaciæ, immo vecordiæ homines proceſſere, ut neutri legi aurem præſtent morigeram. At contra alii lucri, alii gulæ cauſa, ſumma cum impudentia mandatum contemnunt; in eſcamque qua veſci vetitum eſt, ſanguinem convertunt. Perlatum eſt enim ad aures noſtras, quod inteſtinis tamquam tunicis illum infarctum, velut conſuetum aliquem cibum, ventri præbeant. Quod tolerari non debere, Imperatoria noſtra majeſtas rata, neque tam impio, ſoli gulæ inhiantium hominum, invento, nunc præcepta Dei divina, nunc Reipublicæ noſtræ honeſtatem dedecore affici ſuſtinens; jubet, ne quis id ſcelus, neque ad uſum ſuum, neque ut emptores deteſtando cibo contaminentur, ullo modo exercere audeat. At ſciat quicumque dehinc divinum mandatum contemnere, ſanguinemque in cibum convertere (ſive vendat, ſive emat) deprehenſus fuerit, ſe bonorum publicationi ſubjiciendum, & ubi acerbum in modum flagris cæſus, ac ente tenus fœde detonſus erit, perpetuo patriæ exilio multandum eſſe. Quo quidem in judicio neque civitatum magiſtratus citra criminationem dimittendos cenſemus: ſed ut & ipſi (neque enim, ſi illi convenienti alacritate magiſtratum geſſiſſent, id ſcelus commiſſum eſſet) quod negligenter ſocorditerque ſubditis præfuerint, decem librarum auri multam ſuſtineant.* Hæc Leo.

(*c*) Leo Novel. Conſt. 58. Leonis Imp. conſtitutio de ſuffocatis.

XXIV. Quod vero ad Latinos pertinet; eſt canon Concilii Aurelianenſis (*d*) ſecundi, ſuffocatis veſci prohibens. Ex Concilio Carthaginenſi hæc item recitantur in Synodo Vormatienſi (*e*); *Animalia, quæ a lupis ſeu canibus lacerantur, non ſunt comedenda, niſi porcis & canibus: nec cervus, nec capra, ſi mortui inveniantur*, & infra: *Aves vero & alia animalia ſi in retibus ſtrangulantur, non comedenda.* Ceterum non tantum ab eſu ſanguinis Gentiles ad Chriſtum converſos abſtinuiſſe, ſed a quibuſdam animalibus, quæ lex interdixit & natura abhorrere ſolita eſt, conſtat, quæ notat Zacharias (*f*) Papa ſcribens ad Bonifacium. Sed quod pertinet ad ſuffocata: in antiquo Theodori Pœnitentiario, quod habemus apud nos manuſcriptum, injunctam pœnam invenimus his qui veſci præſumpſiſſent ſuffocatis. Sed (quod dictum eſt ſuperius) Chriſtiani, quod inſtituiſſent Apoſtoli compaginationis cauſa (ſicut in parietibus videmus fieri, dum ut ſuperinducendus novus priori constructo firmius inhæreat, prominentes relinquuntur lapides, qui velut nexus quidam recens erectum ſibi conjungant) firmiter retinentes, a ſanguinis eſu laudabiliter omnes æque abſtinuerunt: ea vero poſtmodum ceſſante cauſa, quidam id ipſum præſtare deſtiterunt; quidam vero, Apoſtolici culminis reverentia, illud ipſum inſtitutum aliquandiu retinendum putarunt; quod demum totius Occidentalis Eccleſiæ conſenſu eſt æque laudabiliter antiquatum.

Apud latinos abſtinentia a ſuffocatis.

(*d*) Concil. 2. Aurel. c. 20.

(*e*) Concil. Vormat. c. 65.

(*f*) Zach. ad Bonif. to. 3. Conc. nova edit.

XXV. Denique quod eadem epiſtola Apoſtoli ſint conteſtati, nihil ultra imponere oneris velle ipſis Gentibus in Chriſtum credentibus, niſi ut ab illis paucis abſtineant: non ſic accipiendum eſt, ut in ceteris delinquendi liberas laxarint habe-

nas

nus : *Sed* (quod Origenes (*a*) ait) *quoniam quidem cetera crimina ſæculi legibus judicantur, ſuperfluum videbatur ea nunc divina lege prohibere, quæ ſufficienter humana lege plectuntur : illa ſola de quibus lex humana nihil dixerat, religioni videbatur convenire decernere ; ex quo apparet, judices mundi partem maximam Dei legis implere*. At de his hactenus, quæ ex inſtituto (quod pertineant ad mores Eccleſiæ) prætermiſiſſe non licuit.

(*a*) Orig. in ep. ad Rom. c. 13. lib. 9.

Alia præcepta conjuncta.

XXVI. Sed quod in eodem Concilio ab Apoſtolis ſtatutum fuiſſe diximus, nempe Paulo ac Barnabæ curam Gentium eſſe mandatam, Petro autem & ceteris qui aderant Apoſtolis injunctam Judæorum ad fidem venientium ſolicitudinem : nihil quis exiſtimet contra divinam inſtitutionem eſſe ſancitum ; quaſi cura totius gregis olim (quod vidimus) Petro a Chriſto commiſſa, hujus decreto Concilii fuerit limitata, vel ſubtracta prædicatio ad Gentes illi divinitus impartita, quando oſtenſo illi cælitus linteo, dictum fuit : *Occide, & manduca ;* quo ſigno (ut ipſe in hoc eodem conventu teſtatus eſt) accepit a Deo Apoſtolatum in Gentes : nam ait : *Viri fratres, vos ſcitis quoniam ab antiquis diebus Deus in nobis elegit per os meum audire Gentes verbum Evangelii, & credere*. Deliræ plane mentis eſt, exiſtimare ab Apoſtolis eſſe labefactatum, quod a Deo ſciverant inſtitutum. Nulla ergo abrogatio juris conceſſi, vel provinciarum facta eſt in eo Concilio limitatio.

XXVII. Non enim ea ſic eſt facta diviſio, ut alter ab alterius abſtineret Apoſtolatu : alioqui & tranſgreſſor Apoſtolicæ ſanctionis Paulus plane habendus eſſet, qui non occaſione quadam aliquando divertit ad Judæos, ſed (quod Lucas (*b*) demonſtrat) ipſo primo ingreſſu, ubi Judæi conventum agerent, requirebat, illiſque Evangelium prædicabat : ſic enim Philippis feciſſe videmus, ſic Theſſalonicæ etiam (*c*) ſæpius, Athenis itidem, & Corinthi (*d*), itemque Epheſi (*e*) frequenter ; nam tres menſes ibi ſermones habuit in ſynagoga cum Judæis : id ipſum Troade (*f*), ac denique Romæ ; ubi licet minus liberum illi eſſet ex more ſynagogas Judæorum adire, quod retineretur ſub cuſtodia, tamen ipſe continuo primores Judæorum accerſivit, ut illis Evangelicam gratiam impartiretur. Sicque videas ipſum, cui cura Gentium credita erat, primum omnium quæſiſſe Judæos ad fidem adducere, atque in ea functione non modo (quod lege (*g*) permiſſum erat) derelictas poſt meſſem ſpicas tantum collegiſſe, vel tranſeundo convulſiſſe, ſed in meſſem adhuc integram immiſiſſe falcem, atque Judæis primum, inde vero Gentilibus Evangelium prædicaſſe. Quod & ipſe apud Epheſios (*h*), pro concione eos alloquens, his verbis profeſſus eſſe videtur ; dum ait : *Vos ſcitis, quomodo nihil ſubtraxerim utilium, quo minus annuntiarem vobis, docens vos publice, & per domos, teſtificans Judæis atque Gentibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum*. Sed hæc ipſa idem Apoſtolus in omnibus ſer-

Juriſdictionis nulla facta diviſio.

(*b*) Act. 15.
(*c*) Act. 17.
(*d*) Act. 18.
(*e*) Act. 19.
(*f*) Act. 20.
(*g*) Lev. 19. 23.
(*h*) Act. 20.

A num. XXVI. ad XXXI. Petrus de Marca Archiepiſcopus Pariſienſis in Opuſculis poſthumis a Baluzio V. C. publicatis, de ſingulari Petri primatu loquens tria explicat. Primum eſt, Petri Apoſtoli cum ceteris Apoſtolis, atque adeo ipſo Paulo Apoſtolo comparatio. Secundum, in quo Paulus reliquis Apoſtolis antecelluerit. Tertium, quid ex Petri & Pauli auctoritate in Eccleſiam Romanam derivatum fuerit. Quod ad primum attinet Chriſtus apud Matthæum & Joannem Petrum collegii Apoſtolici Principem conſtituit, in petram Eccleſiæ ædificandæ deſignavit, tradendarum clavium pollicitatione, reliquis Apoſtolis præſentibus, ſpecialiter illi facta, & demum paſcendarum ovium cura, & ſollicitudine illi demandata, verbis utrobique ad Petrum ſolum directis, ut Præſul doctiſſimus fuſe explicat. Quoad Privilegium Pauli, erudiendarum gentium munus, quod omnibus Apoſtolis a Domino injunctum erat, illi ſpecialiter concreditum eſt, quemadmodum Judæorum inſtitutio Petro impoſita, ut ipſemet Paulus obſervavit. Quod ita accipiendum, ut liberum quoque fuerit Paulo cum Judæis colloqui, & Petro Gentiles erudire ; ut factum ab utroque Apoſtolo, & Acta & Epiſtolæ teſtantur. Quoad tertium caput, de Petro nullus eſt ambigendi locus, quin Apoſtolicæ Cathedræ Principatus, qui ſemper in Romana Eccleſia viguit, teſte Auguſtino, ex Petri primatu profluxerit. Hoc docent Concilium Epheſinum & Chalcedonenſe, & omnes Antiqui. Paulus vero in Romana Eccleſia formanda plenum officium implevit, inquit Marca, atque adeo Epiſcopi, quod munus cum Apoſtolatu conjunctum erat. In ea etenim regenda diu laboravit, eamque ſanguine pro veritate, quam docuerat, profuſo, decoravit. Quare Epiphanius Petrum & Paulum Epiſcopos Romanos diſerte vocat. Cui præiverat Irenæus, qui ſucceſſionem Pontificum Romanæ Eccleſiæ deſcribens, Petrum & Paulum primos enumerat, a quibus ceteros deinceps ad ſuam ætatem recenſet. Ita Marca. At, ut recte obſervat Valeſius in Notis ad Euſebium lib. 3. cap 25. Euſebius Apoſtolos in ordine Epiſcoporum minime numerat : & Paulum quidem una cum Petro Romanam Eccleſiam fundaſſe ex Dionyſio Corinthiorum Epiſcopo & ex Irenæo dicit. Tamen cum de Epiſcopatu Romano loquitur, ſoli Petro eum attribuit, ut patet ex Chronico Euſebiano. Ita etiam intelligendus Irenæus a Marca laudatus. Quippe Irenæus, perinde ac Euſebius, Petrum ac Paulum Apoſtolos Romanam quidem Eccleſiam fundaſſe aſſerit : ſed eos in Epiſcoporum ordine numquam recenſet. Eodem ſenſu in hæreſi Cerdonianorum Epiphanius ait, Hyginum poſt Jacobum, Petrum ac Paulum Apoſtolos nonum Epiſcopalis ſucceſſionis locum tenuiſſe. Certe ſi quis ex hoc loco contenderet, Jacobum fuiſſe Epiſcopum Urbis Romæ una cum Petro, is profecto falleretur. Quare idem quoque de Paulo putandum eſt. Qua de re plura Valeſius & Petrus Habertus Epiſcopus Vabrenſis in libro de Primatu Petri. Hinc

II. D. Petri privilegia.

Baron. an. 41. num. 25.

ferme ſuis epiſtolis ſæpius manifeſtat. Similiter & Petrus videtur feciſſe in Gentibus: nam quo jure Paulus, cui Gentes commiſſæ erant, id ſibi conceſſum putavit, eodem & Petrus, immo & potiori, ut cui totius Eccleſiæ regimen creditum eſſet, idem licite uſurpavit.

XXVIII. Videas ex his igitur, non juriſdictionem, nec populos eſſe diviſos, ſed procurationem quamdam, atque illorum patrocinium fuiſſe diſtinctum atque diſcretum: ceterum tam Judæorum quam Gentium prædicationem, fuiſſe inter eos communem conſtat. Unde & S. Hieronymus (a) in hanc ſententiam hæc ait: *Occulta hic oritur quæſtio. Quid igitur? Petrus ſi inveniſſet ex Gentibus aliquos, non eos adducebat ad fidem? Aut Paulus ſi ex circumciſione aliquos reperiſſet, non eos ad Chriſti baptiſmum provocabat? Quæ ita ſolvitur, ut dicamus, principale ſingulis in Judæos & Gentes fuiſſe mandatum; ut qui defendebant legem, haberent quem ſequerentur; qui legi gratiam præferebant, non deeſſet eis doctor & prævius. In commune vero hoc eos habuiſſe propoſiti, ut Chriſto ex cunctis gentibus Eccleſiam congregarent.* Hæc Hieronymus.

(a) Hieron. in epiſt. ad Galat. 2.

XXIX. Apoſtolatus nobilior Judæorum quam gentium. Hoc ſenſu manifeſtum eſt accipienda eſſe ea quæ dicta ſunt; nempe Paulo creditum eſſe Evangelium Gentium; Petrum vero circumciſionis miniſterio, velut honeſtiſſimo omnium titulo, nobilitatum. Num præ excellentia ipſe Chriſtus, qui venit omnes homines ſalvos facere, apud quem non eſt diſtinctio Judæi & Græci, dictus eſt tamen miniſter circumciſionis, ſic dicente Paulo (b): *Dico Chriſtum miniſtrum fuiſſe circumciſionis:* auguſtior plane titulus: nam (ut idem ait Paulus c) *horum erat adoptio filiorum, gloria, teſtamentum, & legiſlatio, & obſequium, & promiſſa: Gentes autem ſuper miſericordia honorare Deum.* Sed ſicut Chriſtus Dominus noſter ſic dictus eſt miniſter circumciſionis, ut tamen eſſet paſtor omnium atque ſalvator: eodem modo & Petrus ſic circumciſionis adminiſter eſt appellatus, at tamen a Domino (d) conſtitutus, univerſi gregis paſtor eſſet ac moderator. Unde & S. Leo (e): *De toto mundo unus Petrus eligitur, qui & univerſarum gentium vocationi, & omnibus Apoſtolis, cunctiſque Eccleſiæ Patribus præponatur: ut quamvis in populo Dei multi ſacerdotes ſint, multique paſtores, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & Chriſtus.*

(b) Rom. 15.

(c) Rom. 9.

(d) Act. 9.

(e) Leo ſerm. 3. ſua aſſump.

XXX. Paulus cur dictus Apoſtolus Gentium. Quod vero de Paulo eſt dictum a Domino: *Vas electionis mihi eſt iſte, ut portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & filiis Iſrael.* Non id quidem, mea ſententia, ſic dictum eſt, ut ultimo loco illi injuncta eſſet Judæorum converſio, primo vero Gentilium: nam aliter ſenſiſſe & feciſſe videtur idem Paulus, qui (ut vidimus) poſt hæc, & antea, cum una cum Barnaba Antiochiam Syriæ profectus eſt, ſemper ſynagogas primum ingreſſus, Judæis Evangelium prædicabat: qui & de hoc ipſo Judæos Antiochiæ Piſidiæ commorantes, & prædicationi reſiſtentes, ſic conteſtatus eſt (f): *Vobis primum oportebat loqui verbum Dei; ſed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad*

(f) Act. 13.

III. In bullis plumbeis Petrus nobiliorem locum tenet. Hinc manſit, ut Hieronymus Damaſum Apoſtolos honore ſequi dixerit, Romani quoque Pontifices inter cætera Sedis ſuæ decora hoc etiam poſuerint, ſe Vicarios eſſe Petri & Pauli, eorumque throni ſucceſſores, ut loquitur Hadrianus I. in Epiſtola ad Conſtantinum & Irenem Imperatores. Hanc auctoritatis a Petro & Paulo deductæ communionem impreſſæ octingentis abhinc annis in bullis plumbeis utriuſque Apoſtoli imagines teſtantur, Paulo ad dextram Petri collocato: unde præcipui quoque honoris Paulo impenſi argumenta quidam abſurde traxerunt. Quod enim latus dextrum videtur, ſi Pauli imago cum Petri imagine comparetur, eſt latus ſiniſtrum, ſi referatur ad inſpicientes. Ex qua relatione ſæpe metiendus eſt honoris gradus in conventibus publicis. Hinc profectum, ut epiſcopus in parte chori ſedeat, quæ dextra eſt ingredientibus, & tamen reſpondet cornu ſiniſtro altaris. In quo ſiniſtrum & dextrum latus nuncupamus, reſpectu habito ad divini numinis præſentiam, ac ſi Dei majeſtas ibi ſederet, veluti ſuper Cherubim, ut in veteri Teſtamento, vel Chriſti Corpus, vultu ad populum obverſo, ibi conſiſteret. Ex hac quoque ratione ingreſſus tractum, ut in adjutorio publico *Parlamentorum* Galliæ Præſides id latus occupent, quod ſiniſtrum eſt, ſi conſeſſus ordo a perſonis ſedentium ducatur: quod tamen reſpondet lateri dextro adſtantis cœtus. Quod ſplendidius eminet, Rege in Senatu Pariſienſi pro tribunali ſedente. Ad ejus namque ſiniſtram conſident Pares Franciæ Eccleſiaſtici, quibus præcipuus honor defertur; Duces vero dextram occupant; quæ latera vices mutant, habita adſtantium ratione, ita ut eorum dexteræ reſpondeat ordo Parium Eccleſiaſticorum. Ex præſenti itaque uſu confirmatur, locum imagini Pauli in bullis plumbeis deſtinatum, ſecundum eſſe cenſendum, priorem obtinente Petro, ratione primatus, ut decebat. Ex quibus conſequitur, recentiorum quorumdam dogma in eo peccaſſe, quod duo capita Petrum & Paulum in Eccleſia Romana *ex æquo* conſtituere videretur. Duo capita ſive duo Epiſcopi ferri poſſunt ex mente veterum & mediæ ætatis Auctorum, & ex eo, qui hodie viget, formularum uſu. Sed additamentum illud, *ex æquo*, tanquam a traditione antiquorum Patrum alienum & juri divino contrarium merito damnavit Innocentius X. quia primatum, quem in regimine univerſalis Eccleſiæ ſolus Petrus obtinuit, ex ipſo Chriſti ore per indebitam comparationem cum primatu Pauli, qui verſabatur in ſolo Eccleſiaſticæ inſtitutionis magiſterio, ut loquitur Maximus Taurinenſis, penitus labefactabat, ut inquit Marca, ex quo hæc deſumta, cui ſuffragatur Mabillonius lib. 2. de Re Diplomatica cap. 14. num. XIII.

ad Gentes. Sed illa verba a Domino ſciendum prophetice eſſe dicta: nimirum quod ejus prædicatione magna futura eſſet ex Gentibus ad Chriſtianam religionem acceſſio: & hoc eſſe quod idem (*a*) ait: *Qui operatus eſt Petro in Apoſtolatum circumciſionis, operatus eſt & mihi inter Gentes*. Quocumque enim iſſet, & Evangelium prædicaſſet, Gentes obſequentes, Judæos vero ſemper ſibi adverſantes invenit: qua ex cauſa Doctor Gentium, Apoſtolatum accepiſſe ad Gentes dicitur: nam ex converſione credentium nomen Apoſtolatus ſe accepiſſe demonſtrat, dum ad Corinthios ſcribens (*b*) ait: *Non ſum Apoſtolus? Nonne opus meum vos eſtis in Domino?* &c. Hæc Paulus Gentiles alloquens. At hæc ſatis: jam cetera proſequamur.

(*a*) Galat. 2.

(*b*) 1. Cor. 9.

XXXI.

Datis ab Apoſtolis ex Concilio litteris ad Gentiles Chriſtianos, qui erant Antiochiæ, per Judam & Silam: *Illi*, inquit Lucas (*c*), *dimiſſi deſcenderunt in Antiochiam: & congregata multitudine, tradiderunt epiſtolam, quam cum legiſſent, gaviſi ſunt ſuper conſolatione. Judas autem & Silas, & ipſi cum eſſent prophetæ, verbo plurimo conſolati ſunt fratres, & confirmaverunt. Facto autem ibi aliquanto tempore, dimiſſi ſunt cum pace a fratribus ad eos qui miſerant illos. Viſum eſt autem Silæ ibi remanere: Judas autem ſolus abiit, Paulus autem & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docentes & evangelizantes cum aliis pluribus verbum Domini*. Hæc Lucas: qui cætera quæ Antiochiæ eo tempore facta ſunt, ut contentiones inter Petrum & Paulum (ut verbis utar S. Hieronymi *d*) hiſtoriographi licentia prætermiſit, ſicut & alia multa quæ Paulus in ſuis epiſtolis recitat, ac præſertim ipſas, de quibus agimus, res Antiochenas, in hæc verba de his ſcribens ad Galatas (*e*): *Cum autem* (abſoluto ſcilicet ipſo de quo agit, conventu Apoſtolorum Hieroſolymis celebrato) *veniſſet Cephas Antiochiam: in faciem ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat. Prius enim quam venirent quidam a Jacobo, cum Gentibus edebat: cum autem veniſſent, ſubtrahebat & ſegregabat ſe, timens eos qui ex circumciſione erant. Et ſimulationi ejus conſenſerunt cæteri Judæi, ita ut & Barnabas duceretur ab eis in eam ſimulationem. Sed cum vidiſſem quod non recte ambularent ad veritatem Evangelii, dixi Cephæ coram omnibus: Si tu, cum Judæus ſis, Gentiliter vivis, & non Judaice; quomodo cogis Gentes judaizare?* &c. Oſtendit pluribus non ex lege juſtificari hominem, ſed per fidem Chriſti.

(*c*) Act. 15. De rebus geſtis Pauli Antiochiæ.

(*d*) Hier. in ep. ad Gal. c. 2.

(*e*) Galat. 2.

XXXII. Calumniæ in Apoſtolos.

Siſte gradum, lector: hic plane eſt lapis offenſionis, hic petra ſcandali, in quem complures impegiſſe noſcuntur: qui enim hiſtoriam captu difficilem, nulla alia adhibita diligentioris ſtudii conſideratione, curſim legentes ſunt interpretati, eo inſaniæ progreſſi ſunt, ut vel Paulum temeritatis arguerent, quod in Petrum non tam libere quam procaciter ſit invectus; vel hypocriſis nomine ſugillent Petrum, quod ageret ſimulate; vel utrumque condemnent, quod non in eamdem fidei regulam conſentirent. Primus igitur reperitur fuiſſe Marcion hæreſiarcha ejus ſententiæ, nec non Valentinus novæ hæreſis promulgator. Hic ex dicta contentione auſus eſt ſugillare Apoſtolorum ignorantiam, quod adhuc aliquid eis defuerit ad perfectam de rebus Chriſtianæ religionis ſcientiam conſequendam; aliamque Evangelii formam ſuperinductam a Paulo citra eam quam præmiſerant Petrus & cæteri; prout Tertullianus (*f*), qui ejus confutat temeritatem, & retundit procaciam, teſtatur. Marcion vero, qui non recipiebat Apoſtolos, ejus occaſione contentionis, ipſos non inceſſiſſe recta via ad veritatem Evangelii, exclamare ſolitus erat, tamquam in prævaricatores atque ſimulatores; quem idem refellit Tertullianus (*g*).

(*f*) Tertul. de præſcr. c. 23.

(*g*) Tert. adver. Marc. lib. 4. c. 3.

XXXIII.

Rurſum Porphyrius (*h*) impietatis magiſter, hæc eadem legens, in Paulum invehitur, eumque procacitatis arguit quod Principem Apoſtolorum Petrum auſus eſt reprehendere, & arguere in faciem, ac ratione conſtringere quod male fecerit; id eſt, in eo errore fuerit, in quo fuit ipſe, qui alium arguit delinquentem. Inſuper poſt ipſum Julianus Apoſtata, non in Paulum, ſed in Petrum effutire eadem ex cauſa jurgia atque blaſphemias non pepercit. Nam de eo inquit Cyrillus (*i*): *Cavillatur & eximium inter ſanctos Apoſtolos Petrum, quem & hypocritam eſſe dicit, & per Paulum reprehenſum, eo quod interdum Græcorum moribus vivere ſtuduerit, interdum etiam Judæorum; ignorans omnino artificioſiſſimam in illis diſpenſationem*. Audivimus & recentiores Novatores iiſdem fere verbis inſectatos eſſe eumdem Apoſtolorum Principem Petrum, ſed non alio certe, quam quo Julianus, afflatos ſpiritu. Multo his verecundior, quem jam citavimus, Porphyrius, qui reveritus Apoſtolicum culmen in Petro, illi ut parcat, in Paulum contumeliarum plauſtrum exonerat. Rurſum vero Tertullianus (*k*), & alii complures inconſtantiæ vitio jure reprehenſum eſſe Petrum dicunt, quod pro perſonarum qualitate victum variaret, timens eos qui erant ex circumciſione Fideles.

(*h*) Hieron. ad Aug. ep. 89. Cumulantur calumniæ.

(*i*) Cyrill. confut. Julian. lib. 9. in fine.

(*k*) Tert. contr. Marc. lib. 5. c. 3.

XXXIV.

At vero non hi tantum a linea Catholicæ fidei aberrantes, cum talia de Petro ſcriberent, in offenſionis lapidem offenderunt; ſed (quod quiſque mirari debet) S. Auguſtinus, vertex Theologorum, dum exemplo Petri Cyprianum errantem excuſat, Petrum in crimen adducit, cum

ait:

uit: *In ſanctis Scripturis didicimus Apoſtolum Petrum, in quo primatus Apoſtolorum tam excellenti gratia præeminet, aliter quam veritas poſtulabat, de circumciſione agere ſolitum, a poſteriore Paulo Apoſtolo eſſe correctum*: & infra: *Si potuit, inquam, Petrus contra veritatis regulam, quam poſtea Eccleſia tenuit, cogere Gentes judaizare: cur non potuit Cyprianus contra regulam veritatis, quam poſtea tota Eccleſia tenuit, cogere hæreticos & ſchiſmaticos denuo baptizari?* Hæc Auguſtinus (*a*); ubi tamen affirmat, Petri Apoſtolatu principatum cuilibet Epiſcopatui præferendum: eadem & inferius (*b*) habet, qui & alibi (*c*) reprehendit in Petro ejus ſtudium non rectum imponendi ſuper humeros Gentium jugum Legis. Rurſumque (*d*) in libro, quem de Agone Chriſtiano conſcripſit, eum in ſuperſtitioſam pravamque ſimulationem lapſum eſſe teſtatur.

(*a*) Aug. de Bapt. contr. Donatiſt. lib. 2. c. 1.
(*b*) Aug. lib. 4. c. 2. ibid.
(*c*) Auguſt. lib. de mend. c. 5.
(*d*) Auguſt. lib. de agon. Chriſtian. cap. 30.

XXXV. *Plures Cephæ introducti.* Ea his plane apparet quam ſcaber ſit hic locus; quem nec Auguſtinus (venia tanti Patris dixerim) inoffenſo pede pertranſiit. Ceterum complures tam Græcorum quam Latinorum antiqui Patres Petrum ab omni labe peccati immunem reddunt: horumque alii illum etiam ab omni ſuſpicione erroris ea ratione liberant, dum Cepham illum quem Paulus a ſe reprehenſum ſcribit ad Galatas, non fuiſſe Petrum, ſed unum dicunt ex numero ſeptuagintaduorum diſcipulorum, citantes Clementem (*e*) Alexandrinum hujus aſſertionis auctorem. Ejuſmodi Cepham Dorotheus (*f*) in Caria factum Epiſcopum tradit. Rurſus in epiſtolis quæ Martialis eſſe dicuntur, auctor ipſe Cephas cognominatus habetur, dum ipſis ejuſmodi titulus inſcriptus legitur: *Servus Dei, & Apoſtolus Jeſu Chriſti, Martialis Cephas, omnibus fratribus*, &c. Poſſent hæc quidem de altero Cepha ea adjuvari etiam conjectura, quod in eadem epiſtola Paulus (*g*), cum agit de Petro, eum non Syriace Cepham, ſed Petrum tertio nominat. Verum hæc non admittimus: nam cum inferius Cepham recenſeat una cum Jacobo, & Joanne, qui (ut ait) videbantur eſſe columnæ, de Petro intellexiſſe nulla eſt dubitatio. Unde & Hieronymus (*h*): *Alterius*, inquit, *neſcio cujus Cephæ neſcire nos nomen, niſi ejus, qui & in Evangelio, & in aliis Pauli epiſtolis, & in hac quoque ipſa modo Cephas, modo Petrus inſcribitur*; & inferius: *Si propter Porphyrii blaſphemiam alius nobis fingendus eſt Cephas, ne Petrus putetur erraſſe: infinita erunt de Scripturis emendanda divinis, quæ ille qui non intelligit, criminatur.* Hæc Hieronymus; quaſi velit a Clemente novum excogitatum eſſe Cepham, ut Petrum ſuſpicione criminis liberaret. Verum nullius nota impoſturæ jure poteſt in Clementem inferri, qui diſcipulus fuit Pantæni, & longe ante Porphyrii ætatem vixit, nimirum ſub Severo, Porphyrius vero ſub Diocletiano, ac denique Conſtantino imperante mortuus eſt.

(*e*) Clemen. Alex. apud Euſeb. lib. 1. c. 393.
(*f*) Doroth. in Synopſ.
(*g*) Galat. 2. 2.
(*h*) Hier. in epiſt. ad Galat. c. 2.

XXXVI. Fuit aliorum ſententia, Petrum & Paulum ex compoſito ejuſmodi inter ſe ſimulaſſe diſſidium, quo utilitati diſcipulorum ambo ea arte conſulerent: nam quia ea de cauſa (ut ea Luca dictum eſt) multæ obortæ eſſent Antiochiæ contentiones inter Chriſtianos qui ex Gentibus credidiſſent, & eos qui ex circumciſione ad fidem veniſſent: ſati ſunt non auſuros amplius mutire eos qui legalia in cibis eſſe ſervanda contenderent, ſi Petrum ea de cauſa a Paulo palam reprehenſum eſſe; ac Petrum non contradicentem, ſed aſſentientem illi vidiſſent, ſicque quod alibi de ſe ait Paulus (*i*), *Cum aſtutus eſſem, dolo vos cepi*; ea ſimulatione proſpicerent, ut qui ex circumciſione eſſent, in officio continerentur. Simulate enim cuncta a Petro acta fuiſſe, ipſius Pauli verba ſignificare videntur, dum cuncta ab eo geſta, ſimulationem iterum idem Paulus appellat, ſic dicens (*k*): *Et ſimulationi ejus conſenſerunt ceteri Judæi, ita ut & Barnabas adduceretur ab eis in eam ſimulationem.* Fuerunt hujus ſententiæ aſſertores Origenes, Didymus, Apollinaris, Euſebius Emeſenus, Theodorus Heracleotes, quos omnes ſanctus Hieronymus (*l*) citat: adde his Joannem Chryſoſtomum (*m*), qui in eamdem ſententiam abiit, itemque Theodoretum (*n*), Caſſianum (*o*), Theophylactum (*p*), Oecumenium (*q*), & fortaſſe alios, hac nimirum omnes perſuaſos ratione: Quomodo enim, inquiunt, fieri potuit, ut Paulus ſerio reprehendiſſet in Petro, quod ſæpius ipſe, oblata eadem occaſione, facturus eſſet? vel potius, quomodo poſtea crebrius factitaſſet, quod in Petro coram Eccleſia tam acriter reprehendiſſet? Ipſe quidem Paulus (ut inferius ſuis quibuſque locis dicemus) Judaicos ritus, cum ſibi ad profectionem Evangelii viſum eſt oportunum, repetiit, ac ſæpius iteravit: ut cum Timotheum ex patre Gentili (*r*) natum circumcidit; vel cum ſecundum Judaicum Nazaræorum morem (*s*) totondit caput in Cenchreis; aut quando Hieroſolymam reverſus, ad conciliandam ſibi gratiam Judæorum, antequam ingrederetur in templum, ſe purificavit (*t*) cum illis.

(*i*) 2. Cor. 12.
(*k*) Galat. 2.
(*l*) Hieronym. ad Aug. epiſt. 89.
(*m*) Chryſoſt. in epiſt. ad Galat. c. 2. & de ſacerdotio.
(*n*) Theod. in epiſtol. ad Galat. c. 2.
(*o*) Caſſian. collat. 17.
(*p*) Theophyl. in dict. epiſt. c. 2.
(*q*) Oecumen. in dict. epiſt. c. 2.
(*r*) Act. 16.
(*s*) Act. 18.
(*t*) Act. 21.

XXXVII. Cum igitur horum ſententiam ſanctus Hieronymus inter Latinos ſectatus, eamdem roborare conatus eſſet; S. Auguſtinus eidem vehementiſſime reſtitit, ultro citroque datis litteris (*u*), magnaque diſſenſione diu inter utroſque certatum eſt: illud Auguſtino in primis adverſus Hieronymum contendente, nullum ab Apo-

(*u*) Apud Hieron. epiſt. 86. & ſeqq. uſque ad 97.

Digitized by Google

ſtolo ad Galatas ſcribente compoſitum eſſe mendacium, nec Apoſtolo licuiſſe mentiri, ſicut nec cuilibet Chriſtiano abſque peccato conceſſum: quod Pelagiani eodem Auguſtini tempore inter alia prava dogmata conabantur aſſerere, & Pauli teſtimonio roborare. Certe ex ſuis ipſorum litteris mutuo redditis, iterum atque iterum a nobis lectis, cognitis, & accurate perſpectis, numquam ſatis exploratam habuiſſe Hieronymi ſententiam nobis viſus eſt Auguſtinus; quippe qui in eo ſemper verſetur, Apoſtolum non eſſe mentitum, ſed eadem epiſtola quæ vera eſſent ſcripſiſſe ad Galatas. At Hieronymus non hæc dicebat, Paulum eſſe mentitum, & ad Galatas ſcripſiſſe mendacia: quod tunc contigiſſet, ſi quæ minime facta eſſent, ea perinde ac facta ſcripſiſſet, vel aliter quam geſta fuiſſent: quorum neutrum Hieronymus impingit Apoſtolo: ſed ipſum, quæ vere facta, & at facta eſſent, ſcripſiſſe, nullatenus dubitavit. At longe aliud eſt, a Paulo vera eſſe narrata; aliud, ea quæ ſunt vera narrata, per ſimulationem ex compoſito facta; quod Hieronymus ac ceteri omnes affirmabant auctores: quod abſque peccati ſcrupulo facere licuiſſe, exemplo Domini comprobarunt: ipſe enim ut occultaret quod faceret, ſæpe ea arte laudabiliter uſus eſſe videtur; ut cum dixit ad ſuos: *Vos aſcendetis ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcendam;* ſed aſcendit nihilominus ſeorſum ab illis. Vel cum ſe ſimulavit hortulanum cum Magdalena, vel viatorem cum duobus illis diſcipulis Emmauntem abeuntibus, quando & finxit ſe longius ire.

Fingere licuit, mentiri nequaquam.

XXXVIII. Non igitur inter ſe pugnant, ut ſimul vera eſſe non poſſint, Paulum vera ſcripſiſſe; eorum ſcilicet quæ facta eſſent, puram ſinceramque hiſtoriam enarraſſe; & ea ipſa quæ ſcripſit atque recenſuit, non ſerio, ſed ſimulate eſſe peracta. Illud affirmabat Auguſtinus; hoc contendebat Hieronymus: ſed quamdiu alterius ſenſum alter minus eſt aſſecutus, tamdiu mutuis altercati ſunt litteris. Sed iiſdem & in eo inter ſe diſſenſerunt, dum S. Hieronymus & alii ſuperius numerati ſcriptores inter Petrum & Paulum ea opportuna ſimulatione tranſacta fuiſſe dixerunt: S. Auguſtinus (*a*) vero nullam interceſſiſſe ſimulationem, ſed cuncta vere ac ſerio eſſe facta confirmat; ſeque in ea re Cyprianum & Ambroſium auctores ſequi profitetur: eaque ratione dicit erraſſe Petrum, quod coram Gentilibus Judaice viveret, quo exemplo Gentes ad Judaicos ritus ſervandos adduci potuiſſent: licuiſſe tamen, ſi feciſſet clanculum, ſeorſum ab illis. Sed id impugnavit Hieronymus (*b*) quaſi adverſantem Catholicæ fidei ſententiam adſtruere conaretur: licere nimirum Chriſtianis inter Judæos Judaice vivere.

(*a*) *Epiſt.* 97. *apud Hieron.*

Diverſa ſententia Hieronymi & Auguſtini.

(*b*) *Hieronymus epiſt.* 89.

Verum id Auguſtinus (*c*) retractans, quod indiſtincte dixerat, reſtrinxit temporis limite; nimirum Apoſtolorum temporibus Judaicos ritus ab illis licite uſurpatos, poſtea ſervantibus eos factos eſſe mortiferos: & quod alias contra Fauſtum agens dixerat, iterum profeſſus eſt.

(*c*) *Auguſt. epiſt. ult. ad Hieron.*

XXXIX. Cum ergo iidem auctores omnes in alterutram ſententiam conſpirarint, atque in eo convenerint; vel ea cuncta eſſe ſimulate peracta, ac ſic nullum fuiſſe Petri peccatum; vel ſerio eſſe facta, ac ſic Petrum erraſſe: nos neutram harum ſequentes, dicimus ea nec ex compoſito facta, nec ea faciendo Petrum vel minimum deliquiſſe. Non enim videmus aliqua opus fuiſſe fictione, ut Petrus a peccato reddatur immunis, cum aliis iiſdemque certioribus rationibus ejus innocentia teſtata reddatur. Ad hæc inſinuanda, illud in primis ſtatuendum, quod exploratum eſt omnibus, & nemo prudens negare poterit, cum ſit apud omnes in confeſſo; Apoſtolos abſque leviſſima culpa, ſecundum loci & temporis rationem, uti potuiſſe legalibus; ut & Paulus ipſe ſæpe feciſſe conſpicitur: adeo ut hac ex parte nullum poſſit Petro adſcribi peccatum, ſi cum Judæis Judaice aliquando vixiſſet, dicente de ſe Paulo (*d*): *Factus ſum Judæis tamquam Judæus, ut Judæos lucrifacerem: & iis qui ſub lege ſunt, quaſi ſub lege eſſem; ut eos qui ſub lege erant, lucrifacerem.* Licentius enim hæc a Petro quam a Paulo uſurpari potuiſſe, cum ille Judæorum, Paulus vero Gentium patrocinium ſuſcepiſſet, nemo non videt: nam ea ratione major Petro quam Paulo intercedebat cum Judæis conſuetudinis uſus. Si itaque nullius peccati reus eſt Paulus, quod ſæpe legalibus uſus eſt; multo minus redarguendus eſt Petrus, qui ſemel ſe cum illis immiſcuit: non ergo ea ex cauſa a Paulo reprehendi meruit. Unum illud igitur reliquum eſt, quod in Petro reprehendi poſſet; ſi fortaſſe, quod licite facere poterat, minus opportuno loco & tempore fecerit. Hoc igitur attentius diſquiramus: in hoc enim uno totius quæſtionis vertitur cardo, an quod Petro facere licitum erat, tunc temporis prudenter fecerit. Sane quidem ſi factum ex evento penſetur, imprudenter nimis illud attentatum fuiſſe videtur: nam exemplo Petri (quod redarguit Paulus) Gentes quodammodo cogebantur judaizare. Sed in unaquaque re aliter quod principaliter geritur, aliter quod inopinato per occaſionem oboritur, conſiderandum eſt. Videamus igitur cauſas, quibus ad id agendum Petrus compulſus ſit.

Petrus redditur ab omni culpa immunis.

(*d*) 1. *Cor.* 9.

XL. Si umquam ea licentia illi utendum erat; nullo quidem opportuniori loco vel tempore id fieri potuiſſe, facile intelligemus, ſi exacte rei geſtæ hiſtoriam exquiramus,

Petrus an opportune ſit uſus legalibus.

ramus: quæ eſt hujuſmodi. Veniens Petrus Antiochiam, compoſitis jam rebus inter Gentiles & Judæos, abſque aliqua offenſione cujuſpiam cum Gentilibus edebat. Poſt hæc accidit, ut cum quidam a Jacobo Hieroſolymis venirent Antiochiam, ſubtraxerit ſe a Gentilibus Chriſtianis: & Judæis Fidelibus inhærens, ſe Judaice vivere ſimulaverit: cui ſimulationi & ceteri, qui Antiochiæ erant, conſenſerunt Judæi, uſque adeo ut etiam Pauli collega Barnabas id fecerit, & Gentiles ad id faciendum eodem exemplo quodammodo cogerentur: hæc enim omnia ſcriptis conſignata habentur a Paulo in dicta epiſtola ad Galatas, quæ & ſuperius recitavimus. Ex his itaque ſatis liquet, Petrum inſtitutum vitæ mutaſſe occaſione Judæorum, qui a Jacobo Hieroſolymis venerant Antiochiam. Qua autem occaſione id fecerit, nulla redditur, niſi quod ait Paulus: *Timens eos, qui ex circumciſione erant*. Quod Græce habet: φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς, quod Latine æque reddi poteſt: Timens eos, vel eis. At licet interpres eos, & non eis verterit, quod ſecundum Latini ſermonis proprietatem diverſum ſenſum habet, nullam tamen debet afferre difficultatem: nam, eos, loco, eis, eumdem uſurpaſſe iterum in eadem epiſtola
(a) Galat. 4. (a) conſtat, dum vertit: *Timeo vos, ne forte ſine cauſa laboraverim in vobis*.
(b) Chryſoſt. in epiſt. ad Galat. 2. Unde Chryſoſtomus (b): *Non hoc*, inquit, *metuens, ne veniret in diſcrimen: namque initio non metuerat, multo minus tum metuiſſet; verum illud metuebat, ne deſicerent; quandoquidem ita & ipſe Paulus loquitur Galatis, dum inquit: Timeo vos*, &c. Hæc idcirco, ut his retundatur temeritas dicentium, Petrum timore irrationali percitum, in errorem eſſe lapſum, cujus a Paulo eſt redargutus.

Timebat igitur Petrus, ne ſi ab illis nu-
XLI. Petri defenſio. per advenientibus Hieroſolymis, compertus eſſet Gentiliter & non Judaice vivere, ſcandalum illis & offenſionem inferret, hac nimirum in primis ex cauſa. Non enim ſic quidem in Hieroſolymitano Concilio de legalibus non utendis proſpectum Judæis perinde ac Gentilibus fuit, ut eadem lex fuerit utriſque ſtatuta, ne legalibus uterentur; ſed illud tantum (quod dictum eſt) ne Gentiles, qui ad fidem veniſſent, cogerentur circumcidi, ac cetera ſervare legalia. Quod cum haud facile fuerit obtineri; nam (ut idem ait Paulus) ſeorſum ab illis qui videbantur aliquid eſſe, & venerant explorare, an Paulus Gentiliter viveret, cauſam agere opus fuit; contendentibus illis, Titum, quem duxerat, circumcidi debere; quibus nec ad horam (ut ait idem Apoſtolus) ſibi cedendum eſſe putavit. Si ergo illi non tantum quod optabant, in Gentiles legalia propagari, conceſſum ſibi minus fuiſſe, ſed & ipſos Judæos penitus legalibus ſpoliatos ad Gentilitatem redactos eſſe intellexiſſent: quales turbas, quantas diſſenſiones eos fore concitaturos par erat exiſtimare? In quam quidem ſuſpicionem facile adduci potuiſſent, ſi Antiochiam venientes, ipſum Principem Apoſtolorum, penes quem erat ſumma rerum, Gentiliter viventem, ut faciebat, inveniſſent.

Rurſum ſi Petrus, qui ſuſceperat patro-
cinium Judæorum, ſicut Paulus Gentilium, XLII. Petri prudens facinus.
ab iiſdem repertus eſſet cum Gentilibus manducare, & communibus cum illis cibis uti: plane non protectoris, ſed deſertoris partes agere creditus eſſet. His igitur, qui ad conflandas diſſenſiones digni juſtique videri illis poterant eſſe prætextus, Petrus quamprimum ſibi occurrendum exiſtimans; cum hactenus (quod ait (c) Galat. 2.
Paulus c) vixiſſet Gentiliter, & non Judaice: poſt adventum illorum Antiochiam ſubtrahebat & ſegregabat ſe a Gentilibus, timens eos qui erant ex circumciſione; & Judæis inhærens, ritu Judaico victitabat; ſed ſimulate quidem, hoc eſt, non ex animo, quod videlicet aliud faceret ab eo quod habebat in mente; nimirum ut legalibus illis penitus antiquatis, omnes in libertatem Evangelicam vindicaret. Quam prudens, & ſagax, ac denique neceſſarium videri poterat Petri conſilium, cuilibet illud accurate intuenti manifeſtum eſſe non dubito: adeo ut nec levioris peccati culpa illi ea de re juſte poſſit adſcribi. Sed & Petri factum qui rem ipſam proxime aſpexerunt, ut Gentiles ipſi, in quorum præjudicium res agi videbatur, immo & Barnabas, cujus inter Apoſtolos ob res ab eo præclare geſtas, magna erat auctoritas, non tantum æque probarunt, ſed etiam imitati ſunt.

Cæterum de his, quæ horum occaſione XLIII. Emergens occaſio commovit Paulum.
exortæ ſunt diſſenſiones, alia diverſa eſt habenda ratio, cum non ex ejus voluntate, ſed præter ſpem atque ſententiam ea prorſus acciderint: ſumma enim quæ in Petro erat auctoritas, tam Judæorum quam Gentilium qui agebant Antiochiæ Fidelium, immo & Barnabæ ipſius, cui una cum Paulo credita erat Gentilium procuratio, valuit animos ad iſtam ſimulationem adducere, cum omnes ſe id jure facturos exiſtimarent, quod omnium paſtoris exemplo actum eſſe conſpicerent: quamobrem per occaſionem accidit, ut tam Judæi, quam Gentiles, ac etiam Barnabas eorum inſtitutor, judaizarent. Quibus commotus Paulus, nulla alia ratione exereſcentem errorem ſe poſſe cohibere exiſtimavit; niſi Petro, cujus exemplum ceteri ſecuti eſſent, reſiſteret; cumque ut ceteri cohiberentur, coram omnibus acriter redargueret: præceps enim ac frequens ille omnium ad judaizandum concurſus nonniſi

ali-

aliquo violento remedio, quaſi ex adverſo oppoſito aggere, contineri poſſe videbatur. Unde ſimulationem illam Petri, rationabili cauſa (ut vidimus) uſurpatam; in perniciem Gentium converti palam aſpiciens, eam non amplius diſſimulandam, ſed detegendam conſultius eſſe ratus, ipſum conveniens, ac curam omnibus redarguens, dixit: *Si tu cum Judæus ſis, Gentiliter vivis, & non Judaice; quomodo cogis Gentes judaizare?* His enim egit Paulus, ut Gentiles ad judaizandum Petri exemplo dilabentes in officio retineret, & Judæos quid agere de cetero deberent, ejuſdem Petri exemplo commonefaceret; ac ſic uno remedio utriuſque populi ſaluti opportune conſuleret.

XLIV. Pauli verborum elucidatio. His igitur in hunc modum elucidatis, cum a neutro ipſorum admiſſum fuiſſe peccatum ſit demonſtratum: reliquum eſt ut ipſius Pauli verba conſideremus, quibus crimen Petro adſcribi videtur, ut cum ait: *In faciem ei reſtiti, quia reprehenſibilis erat*. Sed cur eſſet reprehenſibilis, eam quam ſuperius examinavimus cauſam affert: nimirum quod cum antea ibidem Antiochiæ Gentiliter vixiſſet, poſt adventum illorum qui a Jacobo venerant Hieroſolymis, illos timens cœpiſſet Judaicos ſervare ritus, ſegregans ſe a Gentilibus. Sed cum ſuperius ſit demonſtratum, id a Petro factum eſſe rationabili cauſa abſque ulla levioris peccati culpa; tantum reliquum eſt, ut quo ſenſu ſint accipienda Pauli verba illa dicentis, *Quia reprehenſibilis erat*, examinemus: pugnant enim hæc e diametro, Non peccavit; &, Reprehenſibilis erat: ut alterutrum videatur eſſe neceſſe dicere, vel peccaſſe Petrum, vel eſſe mentitum Paulum. Sed priori diluta, de Paulo remanet ſolvenda quæſtio; qua ſcilicet ratione Petrum reprehenſibilem dixerit.

XLV. Petrus probatur innoxius. In unaquaque hominis actione duo ſunt quæ conſiderari poſſunt; intentio, qua aliquid factum eſt; & opus ipſum, quod quale ſit, ab hominibus cernitur. Prioris quidem Deus tantum, qui intuetur cor, eſt judex & vindex, opus vero tantum quod videtur, humano judicio judicatur. Non potuit ergo Paulus reprehenſibilem dixiſſe Petrum ex ejus animi intentione, quam non inſpiceret, ſed tantum ex facto, quod cerneret. In quo rurſum duo adhuc ſunt penſanda, opus ipſum, & quod ejus occaſione provenit. Sed quod ad opus ipſum ſpectat: illud quod permiſſum eſſet, quod & ipſe Paulus ſæpius facturus eſſet, nec a Paulo reprehendi poterat, nec ejus cauſa Petrus reprehenſibilis dici. Solum ergo reſtat, ut Paulus reprehenſibilem Petrum dixerit, quod occaſione operis jure riteque ex diſpenſatione patrati, res quæ reprehendenda merito foret, eſſet oborta, nimirum quod ejus exemplo Gentes ad judaizandum impellerentur; a quo quidem facto cum & animus Petri procul abeſſet (nam hactenus Antiochiæ Paulo ipſo reſtante Gentiliter vixerat, & dicta occaſione ad Judaicos ritus ad modicum tempus deflexerat) nec peccatum ineſſe potuiſſe, certiſſimum eſt. Sic igitur Petrus, qui a culpa innocens atque immunis erat, ex dicta occaſione Paulo reprehenſibilis viſus eſt: ſicut & ipſe Paulus etiam aliis reprehenſibilis videri potuiſſet; ſi cum Timotheum Gentilem hominem circumcidit, vel more Nazaræorum caput totondit in Cenchreis, vel Hieroſolymis ſe purificavit cum Judæis; Gentiles Chriſtiani, qui ea vidiſſent ad id ipſum faciendum in Judaiſmum declinantes ejus exemplo fuiſſent impulſi: de quibus ſane idem, quod ipſe Paulus de Petrum imitantibus dixit, jure dici potuiſſet, quod non recte ambularent ad veritatem Evangelii: ſed & in ipſum Paulum quoque dici, quod ipſe in Petrum, ac multo æquius; quod cum ſuſcepiſſet patrocinium Gentium, immiſcens ſe Judaicis ritibus, ſuo exemplo cogeret Gentes judaizare? & quod in Petro damnaſſet, inconſtanter admitteret: cum alioqui ea omnia Paulus abſque ulla levioris criminis culpa perageret. At hæc ſatis eſſe putamus ad obſcuriſſimas illas quæſtionum caligines illuſtrandas: ut jam clara luce, nonniſi ſciens volenſque errore labatur.

XLVI. Summa apud omnes æſtimatio Petri. Ecce jam tibi, lector, de antiquiſſima, atque in ore omnium verſata, multiſque chartis tractata quæſtione legitimus idemque germanus ſenſus hiſtoriæ reſtitutus: ut non ſit opus ad veritatem fictionem inducere, vel aliter Petrum urgere crimine: ſed patefacta per quam incedas regia via, ea omnia & ſerio facta, ac ſine Petri culpa admiſſa eſſe cognoſcas. Habes inſuper quod de Principis Apoſtolorum auctoritate, quanti illa ab omnibus æſtimata fuerit, ex rebus geſtis mirum in modum admirari poſſis. Acceperant enim nuper Gentiles Fideles a Hieroſolymitano Concilio litteras, eaſdemque non tantum Apoſtolorum ſententia, ſed divino ſuffragio conſignatas; ſcripſerant enim ſic: *Viſum (a) eſt Spiritui ſancto & nobis, nihil ultra imponere vobis oneris*. Nihilominus his poſthabitis, tanti ponderis exemplum Petri eſſe duxerunt, ut eumdem Petrum judaizantem eſſe potius ſequendum exiſtimarint, quam Paulum, licet hunc ſcirent Gentium curam ac patrocinium ſuſcepiſſe: &, quod majus videri debet, ipſe Barnabas, qui teſtimonio Spiritus ſancti (b) Antiochiæ ſegregatus erat in Evangelium una cum Paulo, Petro potius inhærendum putarit.

(a) *Act. 15.*

(b) *Act. 13.*

XLVII. Hincque nihil eſt quod mireris, cum ex juſta cauſa videas Paulum juſto zelo commotum, adeo libere redarguiſſe Petrum; ac

Digitized by Google

ac turſum Petrum, quod ipſe eadem ſentiret quæ Paulus, licet ad modicum ſpatium temporis dicta ex cauſa deflexiſſet, magna animi ſummiſſione Paulo objurganti ceſſiſſe. Unde Cyprianus (a) ad Quintum: *Nec Petrus*, inquit, *quem primum Dominus elegit, & ſuper quem ædificavit Eccleſiam ſuam, cum ſecum Paulus poſtmodum de circumciſione diſceptaret, vindicavit ſibi aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumpſit, ut diceret ſe primatum tenere, & obtemperari a novellis & poſteris ſibi potius oportere: nec deſpexit Paulum, quod Eccleſiæ prius perſecutor fuiſſet; ſed conſilium veritatis admiſit, & rationi legitimæ, quam Paulus vindicabat, facile conſenſit: Documentum ſcilicet nobis & concordiæ & patientiæ tribuens, ut non pertinaciter noſtra amemus; ſed quæ a fratribus aliquando & collegis noſtris utiliter & ſalubriter ſuggeruntur, ſi ſint vera & legitima, ipſa potius noſtra ducamus*. Hæc Cyprianus: citat & recitat eumdem locum Auguſtinus (b) agens contra Donatiſtas. Magna igitur diſpenſatione Spiritus ſancti factum eſt, ut vehementi morbo ejuſmodi violentum adhiberetur remedium, quo perfectius curaretur. Quis enim, ſi fi hæreticus pertinax, de his ulterius diſputare præſumpſiſſet, quibus jam Petrus reprehenſione admonitus conſenſiſſet? Vel quis ſperare potuiſſet Judaicos ritus introducere in Eccleſiam perpetuo ſervandos, quos nec licuit Petro ad breve tempus, juſta licet ex cauſa, uſurpaſſe? Sed de his ſatis.

(a) Cyprian. ad Quint. ep. 71.

Petri commendata humilitas.

(b) Auguſt. de bapt. contra Donat. lib. 2. c. 2.

XLVIII. His Antiochiæ rebus peractis: *Poſt aliquot dies* (inquit Lucas c) *dixit ad Barnabam Paulus: Revertentes viſitemus fratres per univerſas civitates, in quibus prædicavimus verbum Domini, quomodo ſe habeant: Barnabas autem volebat ſecum aſſumere & Joannem qui cognominabatur Marcus. Paulus autem rogabat, eum (ut qui diſceſſiſſet ab eis de Pamphilia, & non iſſet cum eis in opus) non debere recipi. Facta eſt autem diſſenſio, ita ut diſcederent ab invicem. Et Barnabas quidem, aſſumpto Marco, navigavit Cyprum: Paulus vero, electo Sila, profectus eſt, traditus gratiæ Dei a fratribus*. Non fuit hæc contentio quæ mutuam ſcinderet charitatem, cum ambo in unam eamdemque ſententiam convenirent, nimirum ut quiſque eorum id ageret quod Deum velle exiſtimaret: licet enim per diverſas vias incederent, attamen in unum eumdemque locum & punctum (ut dicitur) ambo æque tendebant. Sed unde diverſitas? Audi Chryſoſtomum (d): *Sic*, inquit, *& in Prophetis invenimus varias ſententias, & varios mores. Erat Elias auſterus, Moyſes vero mitis. Et hic quoque aſperior eſt Paulus. Sed vide etiam hoc loco ejus manſuetudinem. Volebat*, inquit, *ut ille qui defecerat ab illis a Pamphilia, ut ſimul aſſumeretur. Sic dux quidam belli non vellet aliquem bajulum ſemper eſſe ſordidum, & inter lixas: ita neque Apoſtolus, hoc enim & alios docuit, & illum emendavit*.

(c) Act. 15.

(d) Chryſ. hom. 34. in Act.

XLIX. Quod vero ad emendationem Marci ſpectat: proficuam illi fuiſſe ejuſmodi Pauli ſeveritatem, certiſſimum eſt: nam qui ut deſertor militiæ in hunc modum a Paulo rejectus eſt, majoribus deinde aſſumptis ſpiritibus, animoſior redditus, poſthac inter primos ordines militavit. Hunc enim illum ipſum eſſe Marcum ſuperius demonſtravimus, qui poſtea iterum adhæſit Paulo, cujus ipſe meminit ſcribens ad Coloſſenſes (e); quem & ex Oriente per Timotheum (f) Romam, ut ſibi valde utilem in miniſterio, advocavit; quem & ad Philemonem ſcribens, ſuum coadjutorem appellat. Paulum igitur non actum ſpiritu diſſenſionis, ſed divino plane afflatum fuiſſe, dum in Marcum in præſentiarum ſeverius agere viſus eſt, probavit eventus.

Marcus validior redditus.

(e) Coloſ. 4.
(f) 2. Tim. 4.

L. Sed quid de Barnaba? *Male ne ergo* (inquit Chryſoſtomus) *fecit Barnabas? minime: quoniam valde abſurdum eſſet hoc putare; & quomodo non abſurdum, ob levem cauſam dicere illud malum? Sed vide, quia primum quidem malum nullum fuit; nam quod diviſus ſit alter ab altero, magnum inde bonum provenit; quod ſi hoc non fuiſſet, haud facile reliſturus alter alterum fuiſſet*: & infra: *Mihi quidem videtur etiam diſerte ſeparatio illa facta, & quod inter ſe dixerint: Quoniam ego non volo, nec tu vis; ne pugnemus, diſtribuamus provincias. Et ita ſibi invicem multum credentes hoc fecerunt. Volebat enim Barnabas non dejici quod a Paulo erectum: idcirco & ſeceſſit. Volebat ſimiliter & Paulus non infirmari quod illi viſum: ea propter & ipſe idem facit, ac ſecedit. Utinam & nos tales ſeceſſiones faceremus, & ſic ad prædicandum abiremus*. Hæc Chryſoſtomus. Sic itaque in hunc modum Barnabas diviſus a Paulo, aſſumpto ſecum Marco, navigavit Cyprum. Quæ autem ab eodem Barnaba geſta ſint, Lucas, quod Pauli tantum facta ſit proſecutus, ſilentio obvoluta reliquit.

Barnabas excuſatur.

LI. Quoniam vero quædam Barnabæ Acta, nomine ejuſdem qui ſupra Joannis cognomento Marci, ab aliquo (ut apparet) nebulone ſcripta circumferuntur, & ab imperitis magno applauſu accipiuntur, multis quidem & apertiſſimis ſunt coagmentata mendaciis: ut ſunt ea potiſſimum (ut de aliis taceam) quæ Actorum Apoſtolorum hiſtoriæ a Luca conſcriptæ repugnant. Nam auctor eſſe ſe comitem illum Pauli & Barnabæ, Joannem nomine cognomento Marcum, profitetur, & addit ſe non natura Judæum, ſed Gentilem fuiſſe, famulum cujuſdam idolorum Pontificis. At quis hanc non videat impoſturam,

De impoſtore Joannis nomine falſa ſcribente.

ram, cum conſtet ipſum Marcum conſobrinum fuiſſe Barnabæ (*a*), natura Judæum, filium Mariæ (*b*), eumdemque prædivitem Hieroſolymis habitaſſe, ejuſque domum ampliſſimam patuiſſe Apoſtolorum ac cæterorum Chriſtianorum conventibus? De ſe ipſo rurſum affirmat, ab Apoſtolo Paulo baptizatum eſſe Iconii. At quonam pacto fieri potuit, ut antiquus diſcipulus non adhuc eſſet initiatus baptiſmate, cum multa millia hominum, qui prædicante Petro recens credidiſſent, omnes pariter baptizatos fuiſſe, Lucas teſtetur? Vel quomodo a Paulo potuit Iconii baptizari, qui antequam illuc Paulus una cum Barnaba veniſſet, ex Pamphilia ab eis recedens (ut idem teſtatur Lucas) reverſus ſit Hieroſolymam? Sed in his non immoramur: rejectum enim prorſus eſſe librum illum Abdiæ nomine prænotatum, in quo hæc Joannis Marci nomine de rebus geſtis Barnabæ ſcriptis mandata ſunt, ſuperius dictum eſt.

(*a*) *Coloſſ.* 4.
(*b*) *Act.* 9. 12.

LII. Falſa commenta de Barnaba.

Sed ſicut hæc manifeſtæ arguuntur imposturæ; ita etiam quæ apud Recognitiones Clementis nomine vulgatas de Barnaba ſcripta leguntur, haud his fideliora eſſe noſcuntur, ut quæ etiam ejuſdem Lucæ Evangeliſtæ hiſtoriæ contradicant. Dum enim in illis dicitur, Barnabam Romam veniſſe, illicque prædicaſſe Evangelium, ac demum abducto ſecum Clemente inde receſſiſſe, ac redeuntem in Palæſtinam petiiſſe Cæſaream, illicque agentem Petrum inveniſſe; quam patenter hæc Apoſtolorum Actis repugnent, nos perſpicue demonſtrabimus. Certum eſt enim non antea Petrum Cæſaream conceſſiſſe, quam (ut eadem habent Acta *c*) Eccleſias viſitans, Joppem cum perveniſſet, Cæſaream a Cornelio Centurione divina viſione admonito acceſſitur: ſed ubi eo tempore, & antea ac poſtea Barnabas ageret, eadem Acta ſignificant. Eodem quippe capitulo (*d*); quo Petri circuitus in viſitandis Eccleſiis a Luca deſcribitur, de eodem Barnaba paulo ſuperius dicitur, advenientem Saulum Hieroſolymam ad Apoſtolos eum introduxiſſe, ac poſt inde (*e*) ab Apoſtolis Hieroſolyma miſſum eſſe Antiochiam, accerſitoque Paulo Tarſo, ab eo numquam uſque ad præſentem annum receſſiſſe. Sed etſi iſta ceſſarent: quonam pacto, quæſo, potuit Barnabas ante Petri adventum Cæſaream, Romam abiiſſe, illicque Gentibus Evangelium prædicaſſe, & Clementem Romanum Gentilem hominem ad fidem Chriſti ſuſcipiendam adduxiſſe; ſi ejuſdem Lucæ teſtimonio exploratiſſimum eſt, nondum fuiſſe apertum fidei oſtium Gentibus, quod primum Cæſareæ, tot præviis viſionibus, a Petro conſtat fuiſſe reſeratum? Vel quomodo Barnabas nondum initiatus, nec ſegregatus in Evangelium, Romam, eo non miſſus, accedere præſumpſiſſet; & quod de pſeudoprophetis queritur Dominus, dicens, *Currebant, & non mittebam eos*, ille feciſſet?

(*c*) *Act.* 9. 10.
(*d*) *Act.* 9.
(*e*) *Act.* 11.

LIII.

Hæc cavens Alexander (*f*) Græcus auctor, qui res Barnabæ proſecutus eſt encomiaſtice potius, quam hiſtorice, adventum Barnabæ Romam ad illud tempus retulit, quo Antiochiæ una cum Paulo, monente Spiritu ſancto, ſegregatus, prædicandi Evangelium munus accepit: ſic enim ait: *Poſtquam ille Antiochiam a fratribus, qui erant Hieroſolymis, miſſus eſt; Antiochia recedens exteras civitates peragravit, quouſque Romam venit, ubi primus Chriſtum annuntiavit.* O commentum inſulſum! An non Lucas in Actis relegit cunctas provincias, immo & ſingulas civitates, ad quas una cum Paulo in ea peregrinatione Barnabas Evangelium prædicaturus acceſſit, quouſque ambo opere conſummato Antiochiam ſunt reverſi, ac inde ſimul Hieroſolymam petierunt, rurſumque Antiochiam redeuntes, uſque in hanc diem ibidem permanſerunt? Sed etſi hæc tacuiſſet Lucas, demuſque non tantum Barnabam, ſed Paulum, qui ab eo numquam in ea peregrinatione diviſus eſt, tunc cum Antiochia dimiſſi ſunt, Romam petiiſſe (quod ne ſomniaſſe quidem aliquem, quis reperiet) num propterea dicendus eſſet Barnabas primus omnium Romæ Evangelium prædicaſſe? An non antea Petrus, cum vinculis ſolutus eſt, quibus ab Agrippa Hieroſolymis vinctus erat, inde recedens, anno ſecundo Claudii (quod in confeſſo eſt apud omnes) Romam advenit; cum tamen Paulus & Barnabas (ut auctore (*g*) Luca exploratum habetur) nonniſi poſt Agrippæ Herodis obitum, qui contigit (ut Joſephus (*h*) teſtatur) anno quarto ejuſdem Claudii, Antiochiæ ſacris initiari, ad prædicandum Evangelium ſint amandati? Faceſſant igitur ejuſmodi portentoſa mendacia, & inſana deliria, quæ ex dicto cœnoſo gurgite Recognitionum, quæ ſunt Clementis nomine inſignitæ, deducta, non tantum dictus Alexander, ſed & Dorotheus inter cæteras quiſquilias ſuas adjegit; quæ non tantum ab eruditis viris improbanda, ſed ab omnibus qui vel leviſſime Eccleſiaſticarum rerum peritia tincti ſint (ſi modo rerum geſtarum attendant tempora) eſſe procul rejicienda non dubitamus.

(*f*) *Apud Metaphr.* 11. *Junii.*

Refelluntur falſa jactata de Barnaba.

(*g*) *Act.* 12. 13.
(*h*) *Joſeph. antiq. lib.* 19. *c.* 7. & *de bell. Jud. lib.* 2. *cap.* 10.

LIV. Barnabas Mediolanenſem eccleſiam erexit.

Cæterum poſt hæc tempora, cum Barnabas una cum Marco Cyprum profectus eſt, viſitatis confirmatiſque illis quæ ibi erant Eccleſiis, in Italiam navigaſſe, non negarim: Romam vero conceſſiſſe, illicque prædicaſſe Evangelium, quamdiu Claudius vixit, minime conceſſum fuiſſe videtur, prohibente illo Judæos Romæ agere. Si igitur quis velit, apocryphorum auctoritate, Barnabam aliquando Romam veniſſe: nonniſi ad Neronis tempora ejus adven-

ventum referri poſſe, ex jam dictis apparet. Verum ipſum in Italiam veniſſe, & in Liguria prædicaſſe Evangelium, nobiliſſimamque Mediolanenſium Eccleſiam erexiſſe, ac longe lateque Chriſti fidem feliciter propagaſſe, firmæ traditiones, ejuſdemque Eccleſiæ monumenta, complurium ſcriptorum teſtimoniis confirmata, fidem certam atque indubitatam faciunt. Sed in his non immoramur: tum quoniam non eſt noſtri inſtituti privatarum Eccleſiarum hiſtoriam proſequi: tum etiam quod hæc ab aliis compluribus fuſius eſſe tractata ſciamus. Quando autem Cyprum reverſus ſit, quandove martyrium conſummaverit, nihil invenimus quod antiquorum ſcriptorum teſtimoniis poſſimus afferere.

LV. De Barnabæ epiſtula

Scripſiſſe Barnabam epiſtolam ad ædificationem Eccleſiæ pertinentem, auctor eſt ſanctus Hieronymus (a): eam ipſam citatam invenies ab Origene (b), & Clemente Alexandrino (c) ſæpius. Tertullianus (d) inſuper tribuit Barnabæ epiſtolam Pauli ad Hebræos: ſed errat equidem, cum enim nonniſi una nomine Barnabæ olim circumferretur epiſtola; diverſam illam ab ea fuiſſe, ex locis iis quæ ex ea dicti auctores ſunt mutuati, manifeſtiſſime conſtat, cum illa nequaquam in Pauli ad Hebræos epiſtola ſcripta reperiantur. Conſtat tamen, nonnullos (e) auctore Tertulliano permotos, eam exiſtimaſſe Barnabæ eſſe: ſed plane diverſam fuiſſe eam ab illa quæ a Paulo ſcripta eſt ad Hebræos, apertiſſime etiam demonſtrat Hieronymus, cujus tempore eadem Barnabæ nomine ſcripta epiſtola habebatur: nam cum omnia nomina Hebraica, quæ in divinis Scripturis leguntur, idem ſit interpretatus, & inter alia quæ in epiſtola Pauli ad Hebræos inſerta eſſent; noviſſime (f) illa quæ in eadem epiſtola Barnabæ haberentur, expoſuit: ut ex his clare atque aperte videas, diſtinctas inter ſe fuiſſe illam Barnabæ, & Pauli epiſtolam ad Hebræos conſcriptam, de qua inferius ſuo loco prolixior erit ſermo.

(a) Hier. de Script. Eccl. in Barnab. cap 6.
(b) Orig. Periar. lib. 3.
(c) Clem. Alex. Strom. lib. 2. & lib. 5.
(d) Tertul. de pudic. c. 20.
(e) Hier. de Script. Eccl. in Paulo, & in epiſt. 129. ad Dardan.
(f) Hier. de nom. Hebraic. in fin.

LVI. His de Barnaba enarratis, præſcriptum a Luca ordinem ſequentes, quæ poſt hæc a Paulo geſta eſſe tradit, per ſingulos annos diſtincta recenſere aggrediamur, ſic enim ait (g): *Paulus, electo Sila, profectus eſt, traditus gratia Dei a fratribus. Perambulabat autem Syriam & Ciliciam, confirmans Eccleſias, præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum.* Ad Gentes hæc Paulus; nam de illis tantum (ut vidimus) in Hieroſolymorum Concilio id ſtatutum ab Apoſtolis & ſenioribus fuerat. Reperit eadem fere verba paulo inferius de illis Lucas, cum ait (h): *Cum autem pertranſirent civitates, tradebant eis cuſtodire dogmata quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus qui erant Hieroſolymis.* Videas in his Paulum & Silam non Evangelii tantum fuiſſe promulgatores, ſed & legum ab Apoſtolis ſancitarum præcones: ex quibus facile poſſis intelligere, quanti ponderis habitæ fuerint Apoſtolicæ ſanctiones. Porro Apoſtolorum exemplo, ea ad poſteros, qui loco Apoſtolorum ſunt in Eccleſiis eadem auctoritate Epiſcopi ſubrogari, dilapſa eſt conſuetudo, ut cum ratio poſtulat, ad inſtituendam plebem ſibi commiſſam, vel ſinguli in ſuis Eccleſiis, vel cum in ſacris conventibus ſunt in Spiritu ſancto legitime congregati, tum ea quæ ad Catholicam fidem ſpectant, tum quæ ad bonos mores ſervandos pertinent, legibus ſacris edicant.

(g) Act. 15.
Pauli cum Sila peregrinatio.
(h) Act. 16.

At ne hæc, quamvis ab hominibus lata, humana tantum & non divina eſſe exiſtimarentur: quam egregie in iiſdem a ſe ſancitis legibus Apoſtoli hæc appoſuerunt (i) verba, dicentes: *Viſum eſt Spiritui ſancto, & nobis.* Mira quidem ac divinitus plane facta verborum conjunctio. Quoniam enim jampridem de Spiritu ſancto libera promiſſio facta erat, dicente (k) Chriſto ad ſuos, *Paraclitus Spiritus ſanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & ſuggeret vobis omnia quæcumque dixero vobis.* Merito ac ſummo jure ejuſdem Spiritus ſancti ſuffragio LVII.

(i) Act. 15.
Leges Eccleſiæ a Spiritu ſancto.
(k) Joan. 14.

IV. Epiſtola S. Barnabæ.

Ad num. LV. Baronii tempore Epiſtola, quæ S. *Barnabæ* nomine ab Antiquis citatur, non extabat; noſtro ſeculo eam edidere Hugo Menardus, & Iſaacus Voſſius, & a paucis annis notis illuſtravit Cotelerius in ſecunda parte Operum SS. Patrum, qui temporibus Apoſtolicis floruere, ubi ait, conjicere ſe ex tota orationis ſerie, eam ad Chriſtianos Hebræos miſſam, tenaces nimium antiquatæ Legis: hincque potuiſſe fieri, ut accepto rumore de Epiſtola quadam Barnabæ a ſe non viſa, Tertullianus cap. 20. libri de Pudicitia, Epiſtolam Pauli canonicam ad Hebræos, de cujus auctore ac auctoritate ambigebatur, putaverit a *Barnaba* fuiſſe deſtinatam. Porro conſtat inter omnes eam Epiſtolam in Canone locum non habere, dignam tamen eſſe magna veneratione, quæ tantum ferat æ- tatis atque exiſtimationis. Si autem conſideremus prima ſæcula, quando canone diverſo utebantur Eccleſiæ; varia in ſtudia ſciſſi fuerunt Chriſtiani. Quod ut intelligatur, obſervare oportet cum Cotelerio V. C. Scripturarum, quæ aut ſacræ ſunt, aut tales ſunt habitæ a nonnullis, non unam apud SS. Patres reperiri diviſionem. Interdum duplex ſolummodo fit Scriptura: canonica, cujus dictator Spiritus S. & apocrypha, cujus auctor homo ſolus. Aliquando triplex Scriptura perhibetur: canonica, omnino recipienda, apocrypha, penitus rejicienda, & dubia, inter utramque poſita; ab aliquibus videlicet admiſſa, repudiata ab aliis mixta & media, inter genuinam & notam, vere proximam; cui contradicitur quidem, honos tamen habetur ut legatur Catechumenis; quam demum licet non co-

gio ſuus leges eſſe inſtitutas ac roboratas oſtenderunt. Rurſus vero, quoniam non omni ſpiritui eſſe credendum, ſed an ſit ex Deo, probandum eſſe, admonet Apoſtolus (*a*) hæc examinare, officii eſſe Eccleſiæ, ut demonſtrarent; ea non tantum Spiritui ſancto, ſed & ſibi viſa eſſe, addiderunt; ut ſic admirabilem quamdam ſancti Spiritus & Eccleſiæ eſſe conjunctionem & conſenſionem, verbis illis ſignificarent. Quæ igitur ab his, qui in Eccleſia vice fungentes Apoſtolorum ceteris præſunt, leges ſtatuuntur, eæ non tam ipſis quam primo omnium auctori Spiritui ſancto acceptæ ferri debent: ſicuti contra, non quælibet quæ quis ex ſpiritu Dei eſſe contendit, ſunt facile admittenda; ſed quæ Eccleſia recipienda eſſe conſenſerit, & per eoſdem ſignificaverit, de quibus a Domino dictum eſt (*b*): *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos;* ac item (*c*); *Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit:* ac rurſum (*d*) ad eoſdem: *Quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælis*. Quibus parendum eſſe, Apoſtolus Paulus (*e*) vehementiſſime ſuis ſcriptis inculcat: ut & Apoſtolici viri, & Ignatius ſæpiſſime, ut cum ait (*f*): *Decet itaque & vos obedire Epiſcopo, & in nullo illi refragari; terribile namque eſt tali contradicere: nec enim hunc fallit qui videtur, ſed inviſibilem fallere nititur, qui non poteſt a quoquam falli;* & ad Smirnenſes (*g*): *Omnes Epiſcopum ſequimini, ut Chriſtus Patrem;* & inferius: *Honora Deum omnium auctorem & dominum, Epiſcopum vero ut principem ſacerdotum*. Sed de legibus Eccleſiaſticis alias.

(a) 1. Joan. 4.
(b) Joan. 20.
(c) Luc. 11.
(d) Matth. 16.
(e) Rom. 13. 1. Theſſ. 4. 2. Theſſ. 3. Hebr. 13. & aliis.
(f) Ignatius ad Magneſ. epiſt. 6.
(g) Idem ad Smyr. epiſt. 10.

LVIII. Sanxit Paulus diverſa pro diverſa occaſione.

Verum quod ad dicta per Paulum & Silam promulgata Apoſtolorum decreta pertinet: quamdiu eadem una cum Sila circumiit loca, quibus olim cum Barnaba Evangelium prædicaverat, de cuſtodiendis quæ ab Apoſtolis ſtatuta erant, ſæpius inculcaſſe, Lucas teſtatur: poſtquam vero illos fines ſunt egreſſi, nihil ejuſmodi credentes admonuiſſe, Lucas (ut prius fecerat) refert: Ut ex his perſpicue intelligi poſſit, illis tantum, quorum cauſa illa ſtatuta erant, Paulum & Silam eadem Apoſtolorum promulgaſſe decreta: & ut non mireris, ſi latuit Corinthios horum cognitio, quibus Paulus ab his diverſa videtur dediſſe præcepta; nimirum ut tunc ab immolatis (*h*) abſtinerent, cum inde aliquod inferretur ſcandalum; quo ceſſante, licite illis veſci poſſent; & Theſſalonicenſes (*i*), ut abſtinerent a fornicatione tantum, admonuit, dicens: *Scitis quæ præcepta dederim vobis per Dominum Jeſum. Hæc eſt enim voluntas Dei, ſanctificatio veſtra: ut abſtineatis a fornicatione*. Hæc Paulus, nullam prorſus de idolothytis & ſuffocato mentionem faciens.

(h) 1. Cor. 8. 10.
(i) 1. Theſ. 4.

LIX. Apoſtolicarum ſanctionum duo genera

Ex quibus cognoſcas Apoſtolicarum ſanctionum diverſas fuiſſe rationes, ac illarum aliquas ſic eſſe editas, ut ab omnibus Chriſti fidelibus pariter ſervarentur, ut puta Symbolum Apoſtolicum; alias vero pro ratione loci & temporis ſic ab illis eſſe ſtatutas, ut non omnes iiſdem legibus obligari voluerint, quas alicujus privatæ cauſæ occaſione certis locis præſcripſerint: ut de idolothytis dicimus, de quibus Apoſtoli & cum ipſis Paulus diverſa dederunt præcepta Syriæ ac Ciliciæ populis, diverſa vero tradidit idem Paulus Corinthiis.

LX. De jejunio ſabbati.

Simile quiddam accidit de jejunio ſabbati, & aliis pluribus, quorum uſum diverſum Orientalis ab Occidentalis Eccleſiæ conſuetudine abſque ullo fidei præjudicio fuiſſe, certum eſt. De quibus hæc eſt regula (*k*) Auguſtini, ut faciat unuſquiſque quod in ea Eccleſia, in qua reperitur, invenerit. Unde hæc idem ad Januarium (*l*): *Miror ſane quod ita volueris, ut de his, quæ varie per diverſa loca obſervantur, tibi aliqua conſcriberem: cum & non ſit neceſſarium, ut una in his ſaluberrima regula retinenda ſit, ut quæ non ſunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, ubicumque inſtitui videmus, vel inſtituta cognoſcimus, non ſolum non improbemus, ſed etiam laudando & imitando ſectemur, ſi aliquorum infirmitas non ita impedit, ut amplius detrimentum ſit*. Hæc Auguſtinus. Gregorius (*m*) item hæc ad Leandrum Epiſcopum Hiſpalenſem in eamdem ſententiam ſcribit: *In una fide nihil officit ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diverſa*. Sed de his hactenus; jam

(k) Aug. epiſt. ad Januar. 118.
(l) Idem ad Joan. epiſt. 119.
(m) Gregor. lib. 1. epiſt. 41.

eodem in pretio habeant Catholici ac canonicam, ut ex ea Fidei dogmata confirment, non ideo quemadmodum apocrypham abominantur atque e templis eliminant, quinimmo cum reverentia excipiunt, ac in Eccleſiis ad plebis ædificationem lectitant. Quibus poſitis, evaneſcit omnis difficultas. Epiſtola Barnabæ ab Origene lib. 3. de Princip. cap. 2. & quibuſdam Eccleſiis canonica reputata fuit: a Clemente Alexandrino interdum canonica, interdum dubia, interdum non canonica, ſeu apocrypha in bono ſenſu primæ diviſionis: ab Euſebio lib. 3. cap. 25. dubia, ſpuria, citata quidem ab Antiquis, at melioris notæ apocryphis propinquior; ab Hieronymo in Catalogo Script. Eccleſ. apocrypha, ſeu extra Canonem ad Eccleſiæ ædificationem pertinens; a Nicephoro Cpolitano in canone Scripturarum non canonica, non apocrypha, ſed cui contradicitur: a nullo apocrypha deterioris notæ, nomine ſcilicet, hæretica, impia; cujus generis videtur fuiſſe Evangelium inſcriptum nomine Barnabæ, de quo Baronius. Cæterum ſecundum illam Scripturarum diviſionem in canonicam, apocrypham, & dubiam, SS. Patrum variis auctoritatibus confirmat Cotelerius citatus. Cum vero hæc Epiſtola a Clemente Alexandrino lib. 2. Stromat. & ab Origene citetur, ante ſecundi ſeculi finem ſuppoſita.

Digitized by Google

jam ad Paulum peragrantem Aſiæ provincias redeamus.

LXI. (a) Act. 16. Paulus circumcidit Timotheum.

Pervenit autem Paulus (inquit Lucas *a*) *in Derben & Lyſtram. Et ecce diſcipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Judææ Fidelis, patre Gentili. Huic teſtimonium bonum reddebant qui in Lyſtris erant & Iconio fratres. Hunc voluit Paulus ſecum proficiſci: & aſſumens circumcidit eum propter Judæos, qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater ejus erat Gentilis. Dignum eſt,* (inquit (b) Chryſoſt. hom. 34. in Act. Chryſoſtomus *b*) *ut obſtupeſcamus Pauli ſapientiam, qui tantopere pugnavit propter circumciſionem; qui omnia moverat, & non prius deſtitit, quam correxiſſet confirmatum dogma. Circumcidit diſcipulum: non ſolum alios non prohibet, ſed etiam ipſe hoc facit: & ita omnino ad utilitatem ſpectabat, & nihil cum animi præcipitatione agebat. Hunc voluit, inquit, ſecum egredi. Mirabile hoc quod & illum aſſumit. Propter Judæos, inquit, qui erant in illis locis. Hæc eſt cauſa circumcidendi: non enim ferebant audire verbum ab incircumciſo. Et cur? Vide opus: Circumcidit, ut circumciſionem tollat.* Hæc Chryſoſtomus de Pauli animi conſilio in circumcidendo Timotheo. Auguſtinus (*c*) (c) Auguſt. lib. de mend. ad Conſent. c. 5. vero hanc cauſam affert? *Ideo*, inquit, *Timotheus, cum in præputio vocatus eſſet, tamen quia de Judæa matre ortus erat, & oſtendere cognatis ſuis debebat, ad eos lucrifaciendos, non hoc ſe didiciſſe in diſciplina Chriſtiana, ut illa ſacramenta, quæ legis veteris eſſent, abominaretur, circumciſus eſt ab Apoſtolo: ut hoc modo demonſtraret Judæis, non ideo Gentes non ea ſuſcipere, quia mala ſunt & pernicioſe a patribus obſervata: ſed quia jam ſaluti non neceſſaria poſt adventum tanti ſacramenti, quod per tam longa tempora tota vetus illa Scriptura propheticis figurationibus parturivit. Nam & Titum circumcideret, cum hoc urgerent Judæi, niſi ſubintroducti falſi fratres ideo fieri vellent, ut haberent quod de ipſo Paulo diſſeminarent, tamquam eorum veritati ceſſerit, qui ſpem ſalutis Evangelicæ in circumciſione carnis atque hujuſmodi obſervationibus eſſe prædicarent, & ſine his nemini Chriſtum prodeſſe contenderent: cum contra nihil prodeſſet Chriſtus eis, qui eo animo circumciderentur, ut ibi eſſe ſalutem putarent. Unde eſt illud* (*d*): (d) Galat. 5. *Ecce ego Paulus dico vobis, quia ſi circumcidamini, Chriſtus nihil vobis proderit.* Hæc Auguſtinus de Pauli inſtituto; ſed quæ ſubdit de Petro, ſuperius ſuo loco ſunt pertractata.

LXII. (e) 2. Tim. 3. De Timothei genere & ordinatione.

At vero quod de Timotheo idem Apoſtolus ſcribit (*e*), fuit hic genitus matre Eunice nomine, fuitque illi avia Lois dicta, ambæ Fideles, & ſpectata virtute: in ſecunda enim quam ad ipſum dedit epiſtola, hæc ait: *Recordationem accipiens ejus fidei, quæ eſt in te non ficta, quæ & habitavit primum in avia tua Loide, & matre tua Eunice, certus ſum autem quod & in te.* Unde quod Auguſtinus in nuper citato loco ait Paulum circumcidiſſe Timotheum, ut ſic cognatos Judæos ad Chriſtianam fidem impelleret: non putamus de avia & matre ipſum intellexiſſe, quæ jam ante crediderant: ſed de aliis Judæis illi conjunctis. Quod vero mox idem Apoſtolus ſubdit: *Propter quam cauſam admoneo te, ut reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*, ipſum a ſe ſacris initiatum fuiſſe ſignificat. Manuum enim impoſitio (de qua ſuperius fuſius dictum eſt) non nudum quoddam fuit miniſterium, quo conſueverant Hebræi (ut in Thalmudicis teſtatur Rabbi Nathan) cum quis ad docendos alios promovendus magiſter eſſet, collecto ſeniorum Concilio, eo prius examinato, idoneoque reperto, omnes qui aderant, ſuper ipſum manus imponere: ſed hoc viſibili ſigno manus impoſitionis impartiebatur per Apoſtolos gratia Spiritus ſancti, ut aperte de Timotheo illis verbis Paulus ipſe teſtatur, vel cum ad ipſum jam antea ſcripſerat, dicens (*f*): *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt* (f) 1. Tim. 4. *tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterii.* Id enim non obiter factum, ſed per prophetiam prius declarato divino ſuffragio, a ſe conſummatum eſſe ſignificat. Quo modo autem poſtea ab eodem Paulo præfectus ſit Epheſiorum Eccleſiæ, ſuo loco dicemus: interim Pauli itinera perſequamur.

Cum hac (*g*) viſitatione Pauli Eccleſiæ LXIII. (g) Act. 16.
fide confirmarentur, & abundarent quotidie numero: *Tranſeuntes* (inquit Lucas) *Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati ſunt a Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia: Cum veniſſent autem in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permiſit eos Spiritus Jeſu. Cum autem pertranſiſſent Myſiam, deſcenderunt Troadem*, civitatem maritimam Aſiæ, quæ & Antigonia (*h*) dicta *& viſio per noctem Paulo oſtenſa eſt. Vir Macedo quidam erat ſtans* (h) Hieron. de locis Hebraic. & Plin. lib. 5. c. 30. *& deprecans eum, & dicens: Tranſiens in Macedoniam, adjuva nos. Ut autem viſum vidit, ſtatim quæſivimus proficiſci in Macedoniam, certi facti quod vocaſſet nos Deus evangelizare eis. Navigantes autem a Troade, recto curſu venimus Samothraciam, & ſequenti die Neapolim, & inde Philippos, quæ eſt prima partis Macedoniæ civitas colonia.* Ex hoc tempore, & non Lucas adhæret Paulo.
antea Lucas adhæſiſſe Paulo videtur: id enim ex mutato ab ipſo uſu loquendi facile intelligi poteſt. Qui enim cunctas, quas hactenus retulit, Pauli res geſtas recenſuit, ſemper in ſcribendo tertia perſona eſt uſus, ut, fecit, dixit, abiit, &

his

his ſimilibus: ex hoc autem tempore, mutato ſtylo, quod ipſe una cum cæteris Paulo præſto eſſet, ſeipſum cum aliis adnumerans, hæc in prima perſona, Quæſivimus, venimus, & alia id genus plura in his quæ narrare pergit. Irenæus etiam (a), nonniſi ab hoc tempore, cum Paulus veniſſet Troadem, Lucam illi adhæſiſſe monſtrare videtur; quod & verius eſſe exiſtimamus. Unde ex his Hieronymus eſt declarandus, dum de Luca agens (b) ipſum totius peregrinationis Pauli comitem appellat individuum: cum tamen nonniſi ex hoc tempore hæc de illo dici poſſint: nec ſic quidem ut illi ſemper inhæſerit; ſed aliquando, ut occaſio poſtulavit, abfuerit. Videas poſthac ipſum, ut qui præſens eſſet, res ſingulas diſtincte pleneque narrare: cum alioquin antea, ejuſdem Hieronymi teſtimonio, graviſſima prætermiſerit, multaque ſtrictim ſummatimque narraverit: unde ex his magis magiſque fides commendetur auctoris, dum, e rebus illis conſcribendis, quibus præſens non fuerit, abſtinuerit, ac paucioribus agere potius, quam veritatem ipſam vel in minimum diſcrimen adduci, aut aliqua ex parte periclitari voluerit.

(a) Iren. lib. 3. c. 14.

(b) Hier. de Script. Eccl. in Luca.

LXIV. De eodem Luca exiſtimavit ibidem Hieronymus (c) intelligere voluiſſe Paulum cum ad Corinthios (d) ſcribens ait: *Miſimus etiam cum illo fratrem, cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias: non ſolum autem, ſed & ordinatus eſt comes peregrinationis noſtræ in hanc gratiam, quæ miniſtratur a nobis ad Domini gloriam, & deſtinatam voluntatem noſtram.* Verum nihil ejuſmodi de ipſo Luca legitur in Actis, ſed potius (ut vidimus eodem Luca auctore) de Sila: qui, cum a Paulo Barnabas receſſiſſet, electus eſt Antiochiæ Pauli comes in peregrinatione ſuſcepta: cui & conveniunt illa præconia, quibus dicitur, laudem ejus in Evangelio fuiſſe per omnes Eccleſias: nam ad Apoſtolicam perficiendam legationem ex Concilio Hieroſolymitano una cum Juda, quod primi eſſent (ut idem Lucas (e) ait) in fratribus, delectus eſt. Porro ejuſmodi primatus nonniſi ex prædicatione Evangelii comparatus eſſe videtur; in quo genere ſi magna cum laude verſatus eſt ante ipſius legationis functionem; quanto celebrior poſtea factus eſt, cum omnibus Eccleſiis Syriæ, Ciliciæ, & aliis Aſiæ provinciæ, Macedoniæ etiam, & Achajæ, una cum Paulo ablegatus Antiochia, Evangelium prædicavit? ut merito de illo Paulus dixiſſe videatur: *Cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias:* quibus ſane verbis non propterea aliquis e Paulo notatus dici poteſt, qui ſcripſerit Evangelium, immo nec ſi appellaſſet eum Evangeliſtam: nam & Philippus ab eodem Luca (f) dictus eſt Evangeliſta, non quod Evangelium ſcripſiſſet, ſed potius prædicaſſet. In hanc ſententiam, quod ille ſic a Paulo deſcriptus, non fuerit Lucas, Theodoretus acceſſit (g), qui tamen illum non Silam, ſed Barnabam fuiſſe putavit, qui in prima illa peregrinatione ſegregatus Antiochiæ cum Paulo in Evangelium, illi uſque ad finem comes adhæſit: qui licet in ſecunda aſſumpta ab Apoſtolo peregrinatione ab eo diſceſſiſſet; tamen antequam ſecundam illam ad Corinthios, in qua prædicta narrantur, Paulus ſcripſiſſet epiſtolam, Barnabas iterum ad ipſum rediiſſe videtur. Nam in prima (h) ad eoſdem data epiſtola, ejus meminit tamquam collegæ in Evangelii prædicatione, cum ait: *Aut ego ſolus, & Barnabas, non habemus poteſtatem hoc operandi?* Quid de his quiſque opinari velit, fuerit ne Lucas, an Silas, vel Barnabas, relinquimus arbitrio legentium; qui meminiſſe debent, Hieronymi ſententiam non mediocriter roborari Ignatii teſtimonio, qui ad Epheſios ſcribens, eodem quo Paulus, Lucam præconii laudat genere, cum dicit, ipſum citans: *Ut teſtatur Lucas, cujus laus eſt in Evangelio.* Sed de Luca ſatis: an vero fuerit ex numero ſeptuagintaduorum, vel potius Pauli diſcipulus, agemus inferius, cum de Evangelio ab eo ſcripto inſtituemus narrationem.

(c) Hieron. de Script. Eccl. in Luca.

(d) 2. Cor. 8.

Comes peregrinationis Pauli Silas.

(e) Act. 15.

(f) Act. 21.

(g) Theodoret. in 2. ad Corin. 8.

(h) 1. Cor. 9.

Quod vero pertinet ad res geſtas Pauli uſque ad ejus adventum Corinthum a Luca deſcriptas: In eis ordine temporum in Annalibus intexendis, ejuſmodi eſt a nobis inita ratio: Quoniam idem Lucas inferius capite decimooctavo agens de adventu Pauli Corinthum, inveniſſe illic dicit Aquilam & Priſcillam Judæos, qui (inquit) nuper venerant ab Italia, quod Claudius Imperator præcepiſſet omnes Judæos Roma diſcedere: cum vero dictum ſit majorum auctoritate, Claudium hoc ipſo anno nono ſui Imperii, quæ dicta ſunt in Judæos ſtatuiſſe: certe adventum Pauli Corinthum hoc anno, vel ad ſummum ſequentis initio, contigiſſe, exiſtimari poſſe videtur. Nos igitur, habita ratione ceterarum rerum, quæ a Luca deſcriptæ, a nobis hoc anno ſunt recenſitæ, in ſequentem annum potius illum rejicimus: cetera vero, quæ ad illud uſque tempus in Actis facta leguntur, hoc ipſo anno includimus. LXV.

Tempus adventus Pauli Corinthum.

Eramus autem (ſequitur Lucas (i) *in hac urbe*, Philippis videlicet, *conſiſtentes. Die autem ſabbatorum egreſſi ſumus foras portam juxta flumen, ubi videbatur oratio eſſe: & ſedentes loquebamur mulieribus, quæ convenerant. Et quædam mulier nomine Lydia purpuraria civitatis Thyatirenorum, colens Deum, audivit: cujus Dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur a Paulo. Cum autem baptizata* LXVI.

(i) Act. 16.

De Lydia purpuraria.

eſſet,

eſſet, & domus ejus, deprecata eſt, dicens: Si judicaſtis me fidelem Domino eſſe, introite ad domum meam, & manete. Et coegit nos. Conſueverant Hebræi ultra ſynagogas, quas intra civitates habebant, loca etiam in ſuburbiis poſita, quantum ſabbati haberet iter, in quæ deambulantes convenirent, ac ſimul Deo preces offerrent, inſtituere. De ejuſmodi locis Epiphanius (*a*) agens, hæc ait: *Fuerunt quidam antiquitus orationum loci, tum inter Judæos extra civitatem, tum inter Samaritas, velut etiam in Actibus Apoſtolorum invenimus: ubi purpurarum venditrix Lydia Paulo occurrit, & ſic quoque divina Scriptura narrat, quod videbatur locus orationis eſſe: & acceſſerunt, & docuerunt Apoſtoli mulieres, quæ illo tempore convenerunt. Sed & orationis locus eſt in Sicimis, quæ nunc appellatur Neapolis, extra urbem in campeſtri regione duorum ferme ſignorum diſtantia, ſpeciem theatri præſeferens, in aere & ſub dio conſtructus a Samaritis, qui omnia Judæorum imitantur.* Hæc Epiphanius.

(*a*) Epiph. hæreſ. 80.

LXVII. De Pythoniſſa liberata.

Quid autem poſt hæc acciderit, idem Lucas declarat his verbis: *Factum eſt autem, euntibus nobis ad orationem, puellam quamdam habentem ſpiritum pythonem obviare nobis, quæ quæſtum magnum præſtabat dominis ſuis divinando. Hæc ſubſecuta Paulum, & nos, clamabat dicens: Iſti homines ſervi Dei excelſi ſunt, qui annuntiant vobis viam ſalutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus, & converſus ſpiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Jeſu Chriſti exire ab ea. Et exiit eadem hora. Videntes autem domini ejus quia exivit ſpes quæſtus eorum, apprehendentes Paulum & Silam perduxerunt in forum ad principes: & offerentes eos magiſtratibus, dixerunt: Hi homines conturbant civitatem noſtram, cum ſint Judæi, & annuntiant morem quem non licet nobis ſuſcipere, neque facere, cum ſimus Romani.* Erat enim (ut dictum eſt) Philipporum civitas colonia Romanorum, & ſic appellat eam Plinius (*b*). Porro coloni jure Romanorum vivere cogebantur; non ſic quidem municipia, quæ ſuis juribus & legibus uti poſſent; quo genere coloniis ea præſtaſſe, Gellius (*c*) pluribus docet. Cum ergo Philippenſes dixerunt ſe eſſe Romanos, eaque ex cauſa non licuiſſe ſibi peregrinum morem accipere: jure colonorum eos eſſe locutos conſtat: nam etſi municipes itidem dicti ſint cives Romani, tamen quos vellent mores admittere, & quibus vellent legibus uti poterant. Cum igitur Paulus & Silas ſic ante magiſtratus civitatis ſiſterentur: *Cucurrit* (inquit Lucas) *plebs adverſus eos: & magiſtratus ſciſſis tunicis eorum, juſſerunt eos virgis cædi. Et cum multas plagas eis impoſuiſſent, miſerunt eos in carcerem interiorem, & pedes eorum ſtrinxerunt ligneo. Media autem nocte Paulus & Silas orantes laudabant Deum: & audiebant eos, qui in cuſtodia erant.*

(*b*) Plin. lib. 4. c. 11.

(*c*) Gell. lib. 16. c. 13.

LXVIII.

Hoc faciebat Paulus una cum Sila, quod ante ipſos David Rex facere conſueverat, qui media (*d*) nocte ſurgebat ad confitendum Domino; & quod Iſaiæ (*e*) erat in optatis, cum diceret: *Anima mea deſideravit te in nocte.* Hoc item a Fidelibus faciendum eſſe, Dei Eccleſia, Apoſtolorum traditione & exemplo, conſtituit: idque illa præſertim ratione, quod media nocte Dominum ad judicandum orbem terrarum ex improviſo & quam citiſſime venturum eſſe credebant, ſecundum quod dixerat (*f*): *Media nocte clamor factus eſt, Ecce ſponſus venit.* Cui veritati adſtipulari videbantur carmina Sibyllina. Quamobrem (quod Dominus admonuerat vigilandum eſſe) Chriſtiani media nocte ſurgere ad Dei laudes celebrandas conſueverunt, prout Lactantius (*g*) teſtatur his verbis, cum de adventu Domini ad judicium loquitur: *Tunc, inquit, aperietur cælum medium intempeſta nocte & tenebroſa, ut in Orbe toto lumen deſcendentis Dei tamquam fulgur appareat: quod Sibylla his verſibus locuta eſt.*

(*d*) Pſal. 118.

(*e*) Iſaia. 26.

De nocturnis precibus.

(*f*) Matth. 25.

(*g*) Lactan. lib. 7. c. 19.

———— ὁππότ' ἂν ἔλθῃ.

Πῦρ ἔσται, σκότος ἐν μέσῃ νυκτὶ μελαίνῃ

Hoc eſt: Cum veniet, ignis erit, tenebræque in media nocte obſcura.

Hæc eſt nox, quæ a nobis propter adventum Regis ac Dei noſtri pervigilio celebratur: cujus noctis duplex eſt ratio, quod & in ea vitam tum recepit, cum paſſus eſt, & poſtea orbis terræ regnum recepturus eſt. Hæc Lactantius.

LXIX.

At quoniam nec ſatis exploratum eſſe voluit Dominus, qua potiſſimum hora venturus eſſet, dicente ipſo (*h*): *Vigilate ergo: neſcitis enim quando Dominus veniet, ſero, an media nocte, an galli cantu, an mane.* Hac de cauſa non media tantum nocte (ut diximus) Fideles ad preces Deo fundendas conſurgere conſueverunt, ſed & aliis ejuſdem noctis horis. Unde Clemens (*i*) Alexandrinus: *Quocirca, inquit, ſæpe etiam noctu e lecto ſurgendum eſt, Deuſque eſt laudandus: beati enim, qui in ipſum vigilarunt, ſe ipſos aſſimilantes Angelis, quos nos ἐγρηγόρους, hoc eſt, vigilantes vocamus.* His itaque quatuor noctis temporibus expectandi Dominum fortaſſe reſpondent tres illæ nocturnæ preces, cum his accedunt matutinæ laudes, quæ tamen uno compendio hodie abſolvuntur: licet aliam ab his diverſam rationem iniiſſe viſi ſint, qui tribus vicibus nocte orandum eſſe ſtatuerunt, nimirum

(*h*) Marc. 13.

(*i*) Clem. Alexan. Pedag. c. 9.

De tribus nocturnis horis.

rum ipſo exordio, media nocte, & in fine: prout Baſilius (*a*) dum hæc ait: *Completo vero jam die, pro iis omnibus quæ in eo nobis data fuerunt, gratulatio ſuccedet: eorumque quæ vel prudenter vel imprudenter prætermiſſa ſunt, confeſſio; ac ſicubi latens delictum aliquod admiſſum fuerit verbis, operibuſve; aut etiam corde, pro his omnibus oratione adhibita, veniam nobis a Deo comprecabimur: ſiquidem ad ſimilia peccata iterum evitanda valde utilis eſt præteritorum conſideratio. Idcirco David dicit: Quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini. Tum autem primis ſe jam noctis intendentibus tenebris, ſequetur petitio, ut quies, quam ſumus capturi, ex omni perturbatione ac vitio libera ſit. Qua hora etiam neceſſario nonageſimus recitari Pſalmus debet. De tempore autem dimidiæ noctis, quod id ad orationem neceſſarium ſit, traditum eſt nobis a Paulo & Sila in Actis. Scriptum eſt enim ſic: Circiter autem mediam noctem Paulus & Silas laudabant Deum. Atque hoc quidem etiam auctor Pſalmorum confirmat, ſic dicens: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſuper judicia juſtitiæ tuæ. Poſt antevertendum diluculum eſt, & ad orationem ſurgendum, cavendumque ne dies nos in lectulo dormientes opprimat, & ille imitandus, qui dixit: Prævenerunt oculi mei diluculum, ut meditarer eloquia tua.* Hæc Baſilius.

(a) Baſil. reg. interrog. 37.

LXX. Hieronymus (*b*) etiam, ſcribens ad Euſtochium, nocte bis terque ſurgendum demonſtrat: & ad Demetriadem (*c*) poſt alias diurni temporis orandi horas: *Ad veſperam*, inquit, *media nocte, & mane ſemper eſt exercendum*; & ad Lætam (*d*) hæc de eiſdem noctis horis: *Aſſueverat exemplo ad orationes & Pſalmos nocte conſurgere, mane hymnos canere, accenſaque lucerna reddere ſacrificium veſpertinum*; ea de cauſa Epiphanius (*e*) Pſalmos, qui ea prima noctis hora cani conſueverunt, lucernales appellat, cum ait: *Matutini etiam hymni in ipſa ſancta Eccleſia perpetuo ſiunt, & orationes matutinæ, & lucernales ſimul Pſalmi & orationes.* De iiſdem Baſilius (*f*) ad Amphilochium de Spiritu ſancto: *Viſum eſt patribus noſtris beneficium veſpertini luminis non ſilentio ſuſcipere, ſed ſtatim ut apparuit, gratias agere. At quinam fuerit pater illorum verborum lucernaria gratiarum actionis, dicere non poſſumus: populus tamen antiquam edit vocem, & nemini unquam impii putati ſunt qui dicunt: Laudamus Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum Dei.* Hæc ille, inſinuans hæc nonniſi ex Apoſtolorum traditione ad Eccleſias eſſe perlata. De iiſdem inſuper lucernariis precibus eſt mentio apud Clementem (*g*) & Caſſianum (*h*), qui de nocturno orandi modo librum ſcripſit (*i*). Chryſoſtomus (*k*) etiam lucernarium illud appellat officium, de quo ait (*l*): *Ad Solis occaſum, quod etiam lucernarium appellamus, orandum ſcilicet: quia tum ob diei tranſitum Deo gratias agimus.* Hæc ille, cum ſeptem enumerat canonicas orandi horas, deque tribus nocturnis orandi horis pluribus agit: de quibus & alii demum omnes tam Latini quam Græci, qui de Eccleſiaſticis ſacris ritibus commentarios conſcripſerunt. Nocturnas convocationes eas appellat Tertullianus (*m*); quod ſcilicet non privatim in ſuis ædibus a ſingulis agerentur, ſed publice omnes in unam convocarentur eccleſiam; unde Ignatius (*n*) ad Magneſianos: *Omnes*, inquit, *ad orandum in idem loci convenite; ſit una communis precatio, una mens, una ſpes*; & paulo poſt: *Omnes velut unus quiſpiam ad templum Dei concurrite, velut ad unum altare.*

(b) Hier. epiſt. 98.
(c) Idem epiſt. 8.
(d) Idem epiſt. 7.
(e) Epiph. in compend.
Lucernarix preces.
(f) Baſil. ad Amphil. de Spiritu ſancto c. 29.
(g) Clem. Conſt. lib. 8. c. 36.
(h) Caſſian. lib. 3. c. 3.
(i) Caſſian. lib. 2.
(k) Chryſoſt. in Pſal. 118.
(l) Idem hom. 59. ad pop. Antioch. & de laud. monach.
(m) Tertul. ad uxor. lib. 2. c. 4.
(n) Ignat. epiſt. 6.

Perſeveravit diutius & ille uſus, ut non clerici tantum, ſed & populus ſimul in eccleſia laudes Deo canerent: tamen quod modo illi altiori voce, iſti ſummiſſa in eccleſia orent, ea de cauſa mutatum videtur, quod laici perdifficile continerentur in officio, ut in voce rhythmum, & in ſtatu corporis decorem ſacris decentem ſervarent; prout pluribus queritur, cum populum objurgat Joannes Chryſoſtomus (*o*) qui inter alia hæc ait: *Sunt quidam inter hos qui hic adſunt, quos ne veſtræ quidem charitati arbitror eſſe ignotos, qui contemnentes Deum ac Spiritus eloquia pro vulgaribus ac profanis ducentes, incompoſitas voces emittunt, nihiloque meliores ſe gerunt his quos habet inſania, toto corpore tumultuantes circumacti, moreſque præ ſe ferentes a ſpirituali ſtatione alienos. Miſer & infelix, oportebat te cum tremore & reverentia angelicam glorificationem reſonare, cumque terrore confeſſionem reddere conditori, ac per hanc delictorum veniam poſtulare, &c.* Pluribus enim inſectatur eorum in orando incompoſitam vocem, & indecoros mores. Porro de antiquo in Eccleſia ſacrarum uſu vigiliarum, de quo agimus, non ſolum innumera ſanctorum Patrum tam Latinorum, quam Græcorum ſuppetunt teſtimonia, ſed etiam ſcriptorum Gentilium. Ecce tibi Plinius (*p*) Junior ſcribens ad Trajanum, hæc ait: *Affirmabant autem hanc fuiſſe ſummam vel culpæ ſuæ, vel erroris, quod eſſent ſoliti ſtato die ante lucem convenire, carmenque Chriſto quaſi Deo dicere ſecum invicem.* Et Lucianus (*q*) ea perſona Chriſtianorum: *Ad hymnos tota nocte decantandos vigilantes, talia ſomniamus.* Rurſum Ammianus (*r*) Marcellinus: *In ſtatione primis tenebris obſervata cuſtodum abſentia, qui die feſto Chriſtiani ritus in eccleſia pernoctabant.* Cæterum ſacrarum vigiliarum uſum non tantum (ut quidam

LXXI.

(o) Chryſ. in Iſa. cap. 8. hom. 1.

Uſus vigiliarum.

(p) Plin. lib. 10. epiſt. 97.
(q) Lucian. in Philopat.
(r) Ammianus Marc. lib. 28. in fine.

perite tradunt) non ſublatum eſſe in Eccleſia ab Ambroſio, ſed ab illis temporibus majori obſervantia celebratum, & quibuſdam additamentis nobiliter auctum, diximus in noſtris ad Romanum Martyrologium (*a*) Notationibus, iterum quoque (*a*) *Die quinta ſanuar.* dicturi fuſius ſuo loco inferius. Hæc de antiquis Eccleſiæ moribus, quos ex inſtituto narrandos ſuſcepimus.

Proſequitur poſtea Lucas (*b*) de Paulo LXXII. & Sila carceri mancipatis hæc ſcribere: (*b*) *Act.* 16. Paulus & Silas liberati. *Subito vero terræmotus factus eſt magnus, ita ut moverentur fundamenta carceris. Et ſtatim aperta ſunt omnia oſtia & univerſorum vincula ſoluta ſunt. Expergefactus autem cuſtos carceris, & videns januas apertas carceris, evaginato gladio volebat ſe interficere, æſtimans fugiſſe vinctos. Clamavit autem Paulus voce magna, dicens: Nihil tibi mali feceris: univerſi enim hic ſumus. Petitoque lumine, introgreſſus eſt, & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes: & producens eos foras, ait: Domini, quid me oportet facere ut ſalvus fiam? At illi dixerunt: Crede in Dominum Jeſum, & ſalvus eris tu, & domus tua. Et locuti ſunt ei verbum cum omnibus qui erant in domo ejus. Et tollens eos in illa hora noctis, lavit plagas eorum, & baptizatus eſt ipſe, & omnis domus ejus continuo. Cumque perduxiſſet eos in domum ſuam, appoſuit eis menſam, & lætatus eſt cum omni domo ſua, credens Deo. Et cum dies factus eſſet, miſerunt magiſtratus lictores, dicentes: Dimitte homines illos. Nunciavit autem cuſtos carceris verba hæc Paulo: Quia miſerunt magiſtratus ut dimittamini: nunc igitur exeuntes ite in pace. Paulus autem dixit eis: Cæſos nos publice, indemnatos homines Romanos miſerunt in carcerem, & nunc occulte nos ejiciunt? Non ita: ſed veniant, & ipſi nos ejiciant. Nunciaverunt autem magiſtratibus lictores verba hæc. Timueruntque audito quod Romani eſſent, & venientes deprecati ſunt eos, & educentes rogabant ut egrederentur de urbe. Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: & viſis fratribus, conſolati ſunt eos, & profecti ſunt.* Hæc Lucas de rebus geſtis Philippis. Quod autem Philippenſes magiſtratus adeo timuerint, cum reſciviſſent, quos cecidiſſent ac carceri tradidiſſent, eſſe Romanos cives; atque eoſdem poſtea humaniter tractantes, ipſi venientes rogarint eos ut abirent: illud in cauſa fuiſſe exiſtimo, quod adhuc recens erat Rhodiorum exemplum, qui cum peccaſſent in aliquos Romanos cives, Claudius eos libertate penitus privarat, ut auctor eſt (*c*) *Dio lib.* 60. Dio (*c*), qui de his pluribus agit.

Egreſſi Paulus & Silas Philippis, *cum* LXXIII. (inquit Lucas *d*) *perambulaſſent Amphipolim & Apolloniam*, Macedoniæ civi- (*d*) *Act.* 17. tates, *venerunt Theſſalonicam, ubi erat ſynagoga Judæorum. Secundum conſuetudinem autem Paulus introivit ad eos: & per ſabbata tria diſſerebat eis de Scripturis; adaperiens & inſinuans, quia Chriſtum oportuit pati, & reſurgere a mortuis, & quia hic eſt Chriſtus, quem annuntio vobis. Et quidam ex eis crediderunt, & adjuncti ſunt Paulo & Silæ, & de colentibus Gentilibus multitudo magna, & mulieres nobiles non paucæ.* Hæc Lucas. At de ſuo adventu Paulus ad eoſdem Theſſalonicenſes poſtea ſcribens, his verbis meminit (*e*): *Ipſi ſcitis, fratres, introitum* (*e*) 1. *Theſſ.* 2. *noſtrum ad vos, quia non inanis fuit. Sed ante paſſi & contumeliis affecti (ſicut ſcitis) in Philippis, fiduciam habuimus in* Quid Theſſalonicæ Paulus. *Deo noſtro, loqui ad vos Evangelium Dei in multa ſollicitudine.* Quanta autem alacritate animi Theſſalonicenſes ſuſceperint a Paulo prædicationem Evangelii, idem ipſe his verbis ſignificat, dicens (*f*): (*f*) 1. *Theſſ.* 1. & 2. *Evangelium noſtrum non fuit ad vos in ſermone tantum, ſed in virtute, & in Spiritu ſancto, & in plenitudine multa: ſicut ſcitis quales fuerimus in vobis propter vos. Et vos imitatores noſtri facti eſtis & Domini, excipientes verbum in tribulatione multa cum gaudio Spiritus ſancti: ita ut facti ſitis forma omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaia. A vobis enim diffamatus eſt ſermo Domini non ſolum in Macedonia, & in Achaja, ſed in omni loco fides veſtra, quæ eſt ad Deum, profecta eſt: ita ut non ſit nobis neceſſe quidquam loqui. Ipſi enim de nobis annuntiant, qualem introitum habuerimus ad vos, & quomodo converſi eſtis ad Deum a ſimulacris, ſervire Deo vivo & vero:* & inferius: *Ideo & gratias agimus Deo ſine intermiſſione: quoniam cum accepiſſetis a nobis verbum auditus Dei, accepiſtis illud non ut verbum hominum, ſed, ſicut eſt vere, verbum Dei, qui operatur in vobis, & crediſtis. Vos enim imitatores facti eſtis, fratres, Eccleſiarum Dei, quæ ſunt in Judæa, in Chriſto Jeſu: quia eadem paſſi eſtis & vos a contribulibus veſtris, ſicut & ipſi a Judæis.*

Sed quænam fuerit ejuſmodi tribulatio, LXXIV. quam paſſi ſunt Fideles Theſſalonicenſes, Lucas (*g*) ea parte ſaltem declarat his (*g*) *Act.* 17. verbis: *Zelantes autem Judæi, aſſumentesque de vulgo viros quoſdam malos, & turba facta, concitaverunt civitatem: & aſſiſtentes domui Jaſonis, quærebant eos producere in populum. Et cum non inveniſſent eos, trahebant Jaſonem & quoſdam fratres ad principes civitatis, clamantes: Quoniam hi qui Orbem concitant, & huc venerunt, quos ſuſcepit Jaſon: & hi omnes contra decreta Cæſaris faciunt, Regem alium dicentes eſſe Jeſum. Concitaverunt autem plebem, & principes civita-* Receſſit Paulus Theſ- *tis audientes hæc: & accepta ſatisfactione a Jaſone & ceteris, dimiſerunt eos.* ſalonica.

Fra-

Fratres vero confeſtim per noctem dimiſerunt Paulum & Silam in Berœam. Hucuſque Lucas de rebus Theſſalonicæ geſtis. Sed & de converſatione Pauli & Silæ cum eſſent Theſſalonicæ, nolumus illud præteriiſſe quod idem Paulus (*a*) ad eos ſcribens inculcat his verbis: *Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis, neque in occaſione avaritiæ, Deus teſtis eſt: nec quærentes ab hominibus gloriam, neque a vobis, neque ab aliis. Cum poſſemus vobis oneri eſſe, ut Chriſti Apoſtoli: ſed facti ſumus parvuli in medio veſtrum, tamquam ſi nutrix foveat filios ſuos. Ita deſiderantes vos cupide, volebamus tradere vobis non ſolum Evangelium Dei, ſed etiam animas noſtras, quoniam cariſſimi nobis facti eſtis. Memores enim eſtis, fratres, laboris noſtri, & fatigationis: nocte & die operantes, ne quem veſtrum gravaremus, prædicavimus vobis Evangelium Dei.*

(a) 1. Theſ. 2.

LXXV. At non ſolum hæc, ſed & cum apud ipſos eſſet, omnes quæ in ipſos concitatæ ſunt poſtea perſecutiones prædixit: commemorat id ipſum Paulus (*b*) eadem epiſtola, quam ad ipſos ſcripſit, ſic dicens: *Nemo moveatur in tribulationibus iſtis: ipſi enim ſcitis quod in hoc poſiti ſumus. Nam cum apud vos eſſemus, prædicebamus vobis, paſſuros nos tribulationes, ſicut & factum eſt, & ſcitis.* Hæc omnia cum prætermiſerit Lucas, neque ſcribens cetera dicat ſe una cum illis fuiſſe, neque in prima pluralis numeri perſona loquatur, ut fecerat prius, par eſt credere (quod & ceteris Pauli diſcipulis Timotheo, Tito, & aliis ſæpe accidere conſuevit) eumdem Lucam a Paulo alio fuiſſe amandatum prædicandi Evangelii gratia, ad ipſum iterum rediturum. Ex his admirabilem videas in ſcriptore modeſtiam (quod alias dictum eſt) tum quod quæ præſens non vidit, compendio brevi perſtrinxerit, ne vel in minimo veritas periclitaretur: tum etiam quod res a ſe geſtas, rebus tantum Pauli narrandis intentus, obvolutas ſilentio præterierit.

(b) 1. Theſ. 3.

Lucæ in ſcribendo ratio.

Quæ autem acciderint Paulo & Silæ, cum Theſſalonica recedentes venerunt Berœam ejuſdem provinciæ civitatem, idem Lucas (*c*) in hunc modum recenſet: *Cum veniſſent, in ſynagogam Judæorum introierunt: hi autem erant nobiliores eorum qui ſunt Theſſalonicæ, qui ſuſceperant verbum in omni aviditate, quotidie ſcrutantes Scripturas, ſi hæc ita ſe haberent. Et multi quidem crediderunt ex eis, & mulierum Gentilium honeſtarum, & viri non pauci. Cum autem cognoviſſent in Theſſalonica Judæi, quia & Berœæ prædicatum eſt a Paulo verbum Dei, venerunt & illuc, commoventes & turbantes multitudinem. Qui autem deducebant Paulum, perduxerunt eum uſque ad Athenas: & accepto mandato ab eo ad Silam & Timotheum, ut quam celeriter venirent ad illum, profecti ſunt.* Ceteræ vero Pauli Athenis res geſtæ quoniam ſequenti anno accidiſſe reperiuntur, ſuo loco eaſdem deſcribemus. Hoc anno iiſdem Coſſ. (inquit Tacitus *d*) Ituræi & Judæi, defunctis Regibus Sohemo atque Agrippa, provinciæ Syriæ additi ſunt: ſed obitum Agrippæ ante annos quinque contigiſſe, Joſepho auctore, diximus. LXXVI.

(c) Act. 17. Quid Berœæ Paulus.

(d) Tacit. lib. 12.

JESU CHRISTI ANNUS 52. | PETRI ANNUS 8. | CLAUDII IMP. ANNUS 10.

I. SEquenti anno Domini quinquageſimoſecundo, C. Antiſtio (*e*) & M. Suillio Coſſ. Paulus Athenas veniens, in ſynagoga Judæorum primum, inde in Areopago Evangelium prædicavit, convertitque multos ad fidem Chriſti ſuſcipiendam, & inter alios Dionyſium Areopagitam, & nobilem feminam nomine Damarim. Antequam autem ſingula, ut geſta ſunt, enarremus; ratio ex more reddenda eſt, cur hæc in hoc potiſſimum tempus a nobis rejiciantur. Hæc ita ſe habere, tum ex antea dictis, tum etiam ex his quæ ſequuntur de Paulo (*f*), quod Athenis recedens, moxque Corinthum veniens, invenerit illic Aquilam & Priſcillam, qui nuper venerant ex Italia, occaſione edicti Claudii, quo juſſerat omnes, qui erant Romæ, Judæos ab Urbe ſecedere (quod anno ſuperiori nimirum nono ejuſdem Imperatoris anno, promulgatum fuiſſe vidimus) optime colligi poteſt. Quibus conſentiunt quæ de Dionyſio traduntur, ipſum anno decimonono a paſſione Domini ad Chriſtum fuiſſe converſum: quocirca a trigeſimoquarto anno Domini inchoato, quo paſſum fuiſſe monſtravimus, dictos novemdecim annos numerare incipiendo, & ad præſentem uſque annum numerum deducendo, ferri oportet ipſum Dionyſium ad Chriſtianæ religionis cultum acceſſiſſe hoc ipſo anno Domini quinquageſimoſecundo. His de temporis ratione cognitis, rem geſtam ex Lucæ verbis, ut ſe habuit, enarremus.

(e) Tacit. lib. 12.

De adventu Pauli Athenas.

(f) Act. 18.

Paulus igitur cum Athenis eſſet, expectans Silam atque Timotheum: *Incitabatur* (inquit Lucas *g*) *ſpiritus ejus in ipſo, videns idololatriæ deditam civitatem. Diſputa-* II.

(g) Act. 17.

putabat igitur in ſynagoga cum Judæis, & colentibus, & in foro, & per omnes dies ad eos qui aderant. Quidam autem Epicurei & Stoici philoſophi diſſerebant cum eo, & quidam dicebant: Quid vult ſeminator verborum hic dicere? Alii vero: Novorum dæmoniorum videtur annunciator eſſe; quia Jeſum & reſurrectionem annunciabat eis. Et apprehenſum eum ad Areopagum duxerunt. Erat locus ille juxta mare, Promontorium Martis dictum; a quo nomen deductum, ut Areopagus diceretur: licet de nomine (*a*) alii aliam afferant cauſam. Judices qui eo convenire conſueverant ad judicandas cauſas, majores ſcilicet, nempe ſanguinis, morum, ac religionis, a loco nomen accipientes, Areopagitæ dicebantur, fama integerrimi, virtuteque ſpectatiſſimi, & uſu rerum perſpicaciſſimi: nulli enim ad eum magiſtratum capeſſendum patebat aditus, niſi primum in inferiori magiſtratu ſex virorum Theſmotheſiæ per annum meruiſſet: ad quem nec facilis erat acceſſus: nam prius de anteacta vita rationem reddere publice tenebatur; irreprehenſibiliſque adinventus, inter eos adnumerabatur: idemque rurſus in Areopagitam promovendus, qualis eſſet, quibus compoſitus moribus, & in rebus agendis ſolertia præditus, diligenti perveſtigatione probatus, ſic tandem inter Areopagitas profitebatur. Accedebat & illud, quod qui talis viſus in eum ordinem obrepſiſſet, nec qualem præſeferebat aſpectus inventus eſſet, nullis meritis, ſed tantum Genio (ut aiunt *b*) impellente, ab Areopagitarum numero ſponte diſcedere cogeretur.

(*a*) *Aug. de Civit. Dei lib.18.c.10. Iſid. Peluſiota lib.2. epiſt.91. Suidas, & alii.*

(*b*) *Lucian. in Hermotimo.*

III. De Areopagitis.

Cum cauſam cognituri Areopagitæ ac judicaturi in Areopagum aſcenderent (id enim ter tantum in menſe faciebant, nimirum quarto Kal. tertio, & pridie) qui erant cauſam dicturi, non oratorum more, ornamento verborum ad perſuadendum compoſito, ſed ſimplici rei geſtæ narratione id facere jubebantur, & ſi quando quid modicum ejuſmodi lineam exceſſiſſent, præconis voce cohibiti, tacere cogebantur, ac ſicut hæc fiebant, ne verborum illecebris flecterentur; ita ne reorum miſerando commoverentur aſpectu, ipſa nocte, nullis admotis luminibus, judicia exercebant, ſummoque ſilentio tabellarem quiſque dabat ſententiam: unde in parœmiam illud venit: *Areopagita taciturnior*. Adeoque de illorum integritate fama percrebuit, ut cum quis juſtiſſimum quempiam, ſeveriſſimum, vita innocentiſſimum, ac omnibus denique partibus abſolutum, optimumque virum demonſtrare voluiſſet, Areopagitam cognomine diceret (*c*). Antiquiſſimum plane judicium, quod (ut Euſebius notat in Chronico) cœptum eſt anno mundi ter milleſimo ſexcenteſimo nonageſimoquarto: nec uſque ad præſens tempus, quamvis a diverſis tyrannis oppreſſi Athenienſes fuerint, extinctum eſt: & quantumlibet a Romanis eſſent ſubjugati, nullatenus eſt intermiſſum. Quin & Romani Proconſules Aſiæ perdifficiles cauſas eorum judicio definiendas committebant, ut Cn. Dolabellam feciſſe, ex Valerio teſtatur Gellius (*d*), Lucianus etiam in Hermotimo, ſua quoque ætate Areopagitarum judicio cauſas definiri conſueviſſe tradit. Collegit hæc majori ex parte Budæus (*e*). Ceterum illuceſcente orbi terrarum Chriſti lege omnium perfectiſſima, jam ceteras ſiluiſſe, & Areopagum ceſſaſſe, auctor eſt Theodoretus (*f*), verum non ſtatim, ſed, ut cetera alia, ſuis temporibus.

(*c*) *Cic. ad Attic. lib. 1.*

(*d*) *Gel. lib. 14. c. 7.*

(*e*) *Budæus in Pandectas lib. ult. de Sen.*

(*f*) *Theodoret. de Evangel. verit. lib. 9. de legib.*

IV. Pauli concio in Areopago.

Adductus igitur Paulus in Areopagum, juſſus cauſam dicere: *Stans* (inquit Lucas) *in medio Areopagi, ſic ait: Viri Athenienſes, per omnia quaſi ſuperſtitioſiores vos video. Præteriens enim, & videns ſimulacra veſtra, inveni aram, in qua ſcriptum erat: IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis. Deus autem qui fecit mundum, & omnia quæ in eo ſunt, hic cæli & terræ cum ſit Dominus, non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipſe det omnibus vitam, & inſpirationem, & omnia: fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare ſuper univerſam faciem terræ, definiens ſtatuta tempora, & terminos habitationis eorum, quærere Deum, ſi forte attrectent eum, aut in-*

SÆC. I. Anno Urbis 803. Olymp. 207. an. 2. An. C. 50.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5545.

☉ 3. D. ☽ 23. P. 25. Mart. Indict. 8.

JESU CHRISTI 50. *ſecundum Baronium* 52.

CLAUDII IMP. 10.

[1] AD num I. Coſſ. C. *Antiſtius Vetus*, & *M. Suillius Nervilianus*, ut oſtendit Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari pag. 34.

I. Conſules.

---

[1] COſſ. C. *Antiſtius Veter*, & *M. Suillius Nervilianus* Kalendarium Antiatinum: C. ANTISTIUS VETUS. M. SUILLIO. NERVILINO. COS. Ergo *Suillii* cognomen, *Nervelini*, non *Nervilianus* eſt. Tacitus Annal. lib. XII. cap. XXV. *C. Antiſtio M. Suilio Coſſ.* Faſti Idatiani, Vindebonenſes, & Proſperi Chronicon: *Vetere & Nerviliano*. Vide Noriſii epiſtolam conſularem ad hunc annum. *Claudius* in annum inſequentem conſul deſignatus erat. Veteres lapides, apud Gruterum; CXIII. 3. & Fabrettum pag. 726. num. 444. ubi *Claudii* TR. POT. X. COS. V. DESIG. V.

inveniunt: quamvis non longe ſit ab unoquoque noſtrum. In ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus, ſicut & quidam veſtrorum poetarum dixerunt: Ipſius enim & genus ſumus. Genus ergo cum ſimus Dei, non debemus æſtimare auro, aut argento, aut lapidi, ſculpturæ artis, & cogitationis hominis, Divinum eſſe ſimile. Et tempus quidem ignorantiæ deſpiciens Deus, nunc annuntiat hominibus, ut omnes ubique pœnitentiam agant, eo quod ſtatuit diem, in quo judicaturus eſt Orbem in æquitate, in viro in quo ſtatuit, fidem præbens omnibus, ſuſcitans eum a mortuis. Hæc peroravit Paulus in Areopago.

V. Athenienſes tenaciſſimi Deorum cultores.

Perdifficilem ſane provinciam ſuſcepit: qui enim fieri poterat, ut ipſi toto Orbe celeberrimi, a quibus & Romani publica celebrique legatione leges acceperant, leges in re maxima, nimirum cultu divino, a barbaro homine, Judæo ſcilicet, acciperent; ut qui prædicaretur ab eo Judæus homo crucifixus, idem Deus eſſe crederetur? cum præſertim capitis ſupplicium immineret, ſi quis vel deos negaret, vel inconſulto Areopago, peregrinam religionem induceret. Nam de Anaxagora Clazomenio ſcriptum eſt (a), quod exiſtimantibus Athenienſibus Solem eſſe deum, ille eum ſaxum ignitum dixiſſet, paucorum ſententia morte damnatus eſt. Iidemque adverſus Diagoram Melium, talentum decreverunt, ſi quis occideret eum, quoniam eorum myſteria deridere ferebatur. Protagoras autem, niſi cito fugiſſet, comprehenſus occiſus fuiſſet, eo quod de diis Athenienſium, an eſſent, revocaſſet in dubium; nam ejus argumenti librum cum ſcripſiſſet, in principio poſuit: *De diis, neque ut ſint, neque ut non ſint, habeo dicere*; quamobrem eum oportuna fuga ſibi conſuluiſſet, libri ejus ſunt in concione combuſti. Inſuper feminam quamdam ſacerdotem interfecerunt, quoniam eam quidam accuſavit peregrinos deos colere. Et de Socrate conſtat, accuſatum fuiſſe a Melio eodem crimine, dicente: *jura violat Socrates;* quos ex majorum inſtituto ſuſcepit civitas, deos eſſe negans, alia nova dæmonia inducit; quam ob cauſam morte mulctatus eſt ducentis octoginta & una ſententiis.

(a) *Joſeph. li. 2. contra Apion.*

VI. Paulus ab occaſione ſumit dicendi argumentum.

At Paulus admirabili quadam circumſpectione divino afflatus Spiritu cauſam egit: nam quoniam ſciebat a multis argui, qui novorum dæmoniorum videretur annunciator, eo quod Jeſum Chriſtum prædicaret; ut ea culpa careret, nec novi numinis videretur inventor, ſed potius antiqui illorum cultus aſſertor ac prædicator, ex ipſorum theologia ad inſinuandum verum Dei cultum admirabili quadam prudentia ſibi aditum patefecit: & licet nequaquam illorum templa eſſet ingreſſus, ex his tamen quæ foris ſtare ſimulacra conſpexerat, dicendi ſumpſit exordium. Nam (ut auctor eſt Thucydides) Athenis in foro ſtabant duodecim aræ deorum, has contemplatus haud dubium Paulus, in eam intendit, cujus Inſcriptio erat: IGNOTO DEO. Meminit & Philoſtratus Ignotis diis aras fuiſſe erectas Athenis: Laertius quoque in Epimenide, necnon & Pauſanias ad Phalerum, ut Cælius (b) obſervavit. Id genus aram in Galliis eadem ſcriptione notatam eſſe repertam, & in veri Dei cultum tranſlatam, mentio habetur in epiſtola quæ dicitur Martialis ad Burdegalenſes inſcripta.

(b) *Cal. Rhod. antiq. lib. 22. c. 2.*

VII. De ara ignoti Dei.

Sed quod ad Athenienſis aræ inſcriptionem pertinet; hæc habet Hieronymus (c): *Inſcriptio autem aræ non ita erat ut Paulus aſſeruit*: IGNOTO DEO: *ſed ita*: DIIS ASIÆ, EUROPÆ, ET LIBYÆ, DIIS IGNOTIS ET PEREGRINIS. *Verum quia Paulus non pluribus diis indigebat ignotis, ſed uno tantum ignoto Deo, ſingulari verbo uſus eſt, ut doceret illum ſuum eſſe Deum, quem Athenienſes in aræ titulo prænotaſſent: & eum recte ſcientes colere deberent, quem ignorantes venerabantur, & neſcire non poterant.* Hæc Hieronymus. Oecumenicus (d) titulum his fuiſſe verbis conceptum tradit: *Diis Aſiæ, Europæ, & Libyæ, Deo Ignoto & peregrino.* Sed hæc haud facile admiſerimus, cum apud Lucianum (e) Gentilis homo ſic juret, *Per Ignotum Athenis*, & non per Ignotos: ac rurſum ex perſona Triephontis: *Nos autem illum Athenis Ignotum inventum adorantes, & manus ad cælum tollentes, gratias illi agimus, ut qui digni facti fuerimus hujuſmodi poteſtati atque virtuti ſubjecti eſſe.* Cæterum non unam tantum aram Athenis fuiſſe Ignoto Deo dedicatam, ſed plures, exiſtimamus: ac proinde utrumque verum eſſe potuiſſe; nimirum aram aliquam, de qua Paulus, extitiſſe notatam Ignoti Dei inſcriptione, alias vero aliis, & deorum plurium: nam qui his ipſis vivebat temporibus, quibus hæc agebantur Athenis, Apollonius Tyanæus hæc inter alia locutus eſt Timaſio Ægyptio: *Modeſtius enim eſt de omnibus diis bene loqui, præſertim Athenis, ubi etiam Ignotorum deorum aræ dedicatæ ſunt.* Recitat hæc Suidas in ſuis Hiſtoricis in verbo [illegible]. Sed quod ait, *Præſertim Athenis.* Plane demonſtrat nullos populos perinde atque Athenienſes fuiſſe deos negantium vindices. Unde Plutarchus de Placitis philoſophorum (f) hæc recte de Euripide de diis ambiguam ferente ſententiam, ait: *Et Euripides tragicus poeta aperte quidem profiteri hanc ſententiam non eſt auſus metuens Areopagiticum judicium, &c.*

(c) *Hier. in ep. ad Tit. c. 1.*

(d) *Oecum. in Act. Ap. c. 7.*

(e) *Lucian. in Philopatr.*

(f) *Lib. 1. c. 7.*

VIII. De inſcriptione ratio.

Idem qui ſupra Oecumenicus ejus inſcriptionis duas affert interpretationes, ſic

Digitized by Google

ſic dicens: *Duas cauſas referunt, cur apud Athenienſes inſcripta fuerit ara, IGNOTO DEO. Aliqui dicunt, quod Athenienſes Philippidem miſerant ad Lacedæmonios nuntios oratum ut venirent laturi ipſis auxilium adverſus Perſarum exercitum Græciam invadentem, qui cum in itinere eſſent, juxta Parthenium, ſpectrum apparuit eis, accuſantis Athenienſes, quod ſe neglecto, alios deos colerent: affirmabatque ſe eſſe Pana (quem Deum vocant) & pro ſua erga eos benevolentia, auxilio affuturum promiſit. Cum itaque victoria potiti Athenienſes, templum illi erexiſſent; timentes adhuc ne aliquis alius Deus incognitus ab eis ſine honore prætermitteretur, aram erexerunt cum ea, quam diximus, inſcriptione. Alii vero ajunt, peſtem quamdam Athenis graſſatam fuiſſe, adeoque illos exediſſe, ut neque ſindones tenuiſſimas poſſent tolerare. Cum igitur colerent eos qui apud eos dii habebantur, nihil adjumenti ſenſerunt. Intelligentes itaque quemdam fortaſſe eſſe Deum, quem ipſi abſque honore reliquiſſent, qui peſtem immiſiſſet, novam extruxerunt aram, cum eadem ſupra citata inſcriptione, IGNOTO DEO: cumque illi ſacrificarent, ſtatim curati ſunt. Hunc ergo Chriſtum Jeſum eſſe Deum omnium, dixit Paulus quem ſe illis annuntiare dicebat.* Hæc ille. Sed ante ipſum Chryſoſtomus (a) de eadem ara: *Athenienſes*, inquit, *per multa tempora acceperunt deos etiam extraneos, utpote Pana, & alios, timentes forſitan ne alius quiſpiam eſſet, quem ignorarent, ipſis quidem nondum cognitus, qui tamen alibi colatur; etiam illi aram erexerunt, & quoniam non erat manifeſtus Deus, inſcriptum erat: Ignoto Deo.* Hæc Chryſoſtomus.

(a) *Chryſoſt. in Act. c.17.*

IX. Quis Deus ignotus.

Porro de Ignoto Deo ea magis placet ſententia, ut, quoniam placitis antiquorum philoſophorum, ut Triſmegiſti (b) & aliorum, quin etiam & Sibyllinis (c) oraculis receptum erat, unum Deum eſſe invisibilem, imperceptibilem, eumdemque innominatum & ineffabilem: ne cui numinum divinus honor deeſſe videretur, aram eo titulo illi erexerint. Et quantumlibet Deum ipſum ſic cognoviſſent: tamen (ut de his ait Paulus d) non ſicut Deum glorificaverunt: quippe qui & impuriſſimis creaturis itidem divinum impartirentur honorem, majorique affici videbatur injuria, ſic cultus cum cæteris ab ipſis Deus, quam ab illis qui eum penitus ignoraſſent.

(b) *Apud Lact. lib. 1. c. 9.*
(c) *Tertul. in Apolog. c. 46. Clem. Alex. ad ver. Gentes. Euſebius de præp. l. 8. c. 5. lib. 11. c 8. 9. lib. 14. c. 3. 6.*
(d) *Rom. 1.*

X.

Appoſite igitur ad eos Apoſtolus Paulus. *Quod vos ignorantes colitis: hoc ego annuntio vobis;* ac proinde vos ad veræ cultum religionis inſtituo. At vero quid ad hæc illi? *Cum audiſſent* (inquit Lucas e) *reſurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum. Sic Paulus exivit de medio eorum. Quidam vero viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.*

(e) *Act. 17.*

De Dionyſio Areopagita.

Hic ille Dionyſius, qui annos natus viginti quinque, Heliopoli dum eſſet in Ægypto una cum Apollophane philoſopho, admirandum Solis illud deliquium, quod tempore paſſionis Chriſti contigit, videns, cauſam tamen, quantumlibet rerum naturalium ſcientia polleret, ignorans, quod res eſſet quæ omnem excederet naturæ terminum, admiratus eſt, ut ipſe ſcripſit ad Apollophanem (f), quæ ſuperius ſuo loco & ordine recitavimus; cujus quidem rei occaſione facilior reddita ſibi eſt ad Chriſtianam religionem amplexandam via. Præter illa quæ de rebus Athenis geſtis, a Luca ſunt ſcriptis mandata, feruntur alia quædam ab Hilduino (g) addita, accepta (ut profitetur) ab antiquioribus, quos recenſet, ſcriptoribus: quæ quidem licet non in omnibus nobis probentur, tamen ne quid ſubtraxiſſe ab avidis legentium animis videamur, hic eadem voluimus deſcripſiſſe: cum alioqui ſic comparati ſimus, ut velimus pauca potius, ſed ſolida certaque fide conſtantia proſequi, quam multa congerere, quæ fide vacillent ac nutent. Accidit enim, ut cum ſine delectu cuncta quæ de unaquaque re poſſunt inveniri conſarcinantur, cætera quoque quæ ſunt vera, in diſcrimen adducantur. Sed quænam ea ſint quæ ab eodem auctore ſunt ſcripta, videamus.

(f) *Dionyſius epiſt. 11.*
(g) *Hilduinus Areopag. apud Sur. die 9. Octob.*

XI. De rebus Pauli Athenis geſtis.

Ante omnia Paulum ad fidem Chriſti capeſſendam perduxiſſe ait Apollinem quemdam nobiliſſimum pariter & eruditiſſimum Athenienſem civem; eaque occaſione Paulum ſiſti juſſum eſſe in Areopago: ubi præter illa quæ dicta ſunt a Luca, hos ſermones inter Paulum & Dionyſium habitos eſſe, idem auctor teſtatur, ſic dicens: *Dionyſium ſpecialiter cœpit interrogare Paulus, quid coleret, & quibus numinibus in tam ſpatioſo & venerabili loco ſerviret. Cui reſpondit Dionyſius: Deos quos coluerunt parentes noſtri, quorum virtute & ſolertia mater terra continetur, hos colimus & adoramus. Aras quas vides, Martis, & Herculis, Mercurii, & Priapi nomine & honore ſacrata ſunt. Dum vero Paulus ſingula altaria, & ſimulacra falſorum deorum perluſtraſſet, inter cæteras aras reperit altare unum, cui erat titulus ſuperſcriptus: DEO IGNOTO. Et converſus ad eum Paulus, interrogavit illum, dicens: Quis eſt ille Deus incognitus? Ad quem Dionyſius: Adhuc, inquit, non eſt ipſe Deus demonſtratus inter deos, ſed eſt incognitus nobis, & ſæculo venturo futurus. Ipſe enim eſt Deus qui regnaturus eſt in cælo & in terra, & regnum ejus non accipiet finem. Subjungens*

ita-

itaque Paulus, ait: Homone erit, an ſpiritus? Reſpondens Dionyſius, dixit: Verus Deus & verus homo, & ipſe renovaturus eſt mundum; ſed adhuc incognitus eſt hominibus, quoniam apud Deum in cælo ejus converſatio eſt. Et ait Paulus: Illum Deum prædico vobis, quem incognitum appellatis. Natus enim ex Maria virgine, paſſus ſub Pontio Pilato, pro ſalute humana mortuus, reſurrexit; cæloſque aſcendens, ſedet a dextris Dei Patris, verus Deus, & verus homo, per quem facta ſunt omnia; & venturus eſt in fine ſæculi judex omnium quæ geruntur. Qui notus eſt jam in Judæa Deus, & magnum in Iſrael & ſanctum nomen ejus. Quamobrem quem incognitum uſque nunc habuiſtis, modo cognoſcite: quia ipſe eſt Deus ſolus, & præter eum non eſt alter: qui nos de morte ſanguinis ſui pretio reduxit ad vitam: qui cælum & terram, hominem ſcilicet & Angelos, in unitate regni ſui conjunxit: qui mortificat juſtus, & vivificat pius: qui claudit & nemo aperit, aperit & nemo claudit. Hæc & alia plura Paulo prædicante, & templa ſingula perluſtrante, commendando Jeſum Chriſtum Dei filium Deum verum eſſe, quæ amica curioſitate Athenienſes propter ipſam novitatem officioſiſſime acceptabant: Dionyſius veram doctrinam & dogma ſalutis audiens, & nihil eſſe idola quibus ſerviebat, immo magis dæmonia quam deos eſſe cognoſcens; ſanctum vero Spiritum, & verba vitalia in Pauli doctrina evidentiſſime ſentiens, divino lumine corde tactus, eidem Paulo ceſſit, & ab illo expetiit quatenus pro illo ipſius Dei, quem prædicabat, miſericordiam precaretur, & illius cultor verus & ſuus mereretur eſſe diſcipulus.

XII. Paulus Athenis cæcum illuminat.

Poſtero autem die, cum Paulus ageret iter, cæcus quidam cæpit eum obſecrationis vocibus compellare. Sanctus autem Apoſtolus crucis ſignum clauſit a nativitate ejus oculis impoſuit, dicens: Chriſtus Dominus & magiſter noſter, qui oculis lutum impoſuit cæci nati, & lumen reſtituit ei, ipſe te potentia ſua illuminet. Quem mox videntem his eſt verbis affatus: Vade, inquiens, ad Dionyſium, & dic ei, quia Paulus ſervus Jeſu Chriſti ad te me miſit, ut memor ſponſionis tuæ ad eum venire non differas, quo baptiſmum ſalutis accipiens, ab omnibus poſſis abſolvi nexibus delictorum. Is autem qui lumen receperat, obedienter verba jubentis implevit, & ad Dionyſium properans, Pauli ei verba per ordinem renuntiavit. Dionyſius vero electionis gratia jam præventus, ut cæcum reſpexit, nec ante habitis luminibus continentem, ait ad eum: Es ne tu ille, quem cæcum natum cuncti cognoverunt affines? Cui ille reſpondit: ego nempe ſum, cui cæco nato hactenus Sol non luxit: ſed ipſe Paulus, cujus tibi defero mandata ſalubria, Jeſu Chriſti magiſtri ſui invocata virtute, ſanitatis mihi lumen indulſit. Qui protinus ſurgens cum omni domo & Damari uxore ſua (quam ut ſumeret more terrenæ nobilitatis, propter amorem ſuſcipiendæ carnis ſobolis, eum ſui coegere parentes) ad mandata properat S. Pauli: credenſque fideliter, & abnegatis erroribus Paganorum, ſacro eſt baptiſmatis unda reſperſus; ac ſic demum ſe tradidit ejus magiſterio plenius imbuendum; inque ſancta Trinitatis fide, & incarnationis, paſſionis, & reſurrectionis Domini noſtri, ſeu cunctis arcanis Eccleſiaſticæ ſanctitatis affatim ut comes ejus inſeparabilis, quocumque greſſum moveret, a beato Paulo per triennium eſt inſtitutus. Theſſalonica, magiſtro obſequendo, revertens, ab eodem beato Paulo Apoſtolo Athenienſium eſt ordinatus Antiſtes: ac deinde, ipſo jubente, Chriſti Evangelium prædicavit, eamdemque civitatem & maximam partem patriæ ad fidem veritatis convertit. Hæc auctor, quorum fidem penes eum relinquimus.

XIII. Damaris conjux Dionyſii.

Cæterum in his quæ ad Damarim feminam, quam ad fidem Chriſti a Paulo Lucas tradit adductam, pertinent; plurium ſententia Patrum receptum eſſe videtur, illam fuiſſe conjugem Dionyſii Areopagitæ. Id quidem in primis teſtatur Ambroſius (*a*), conſentit Auguſtinus (*b*), & confirmat Joannes Chryſoſtomus (*c*); quos & cæteri, qui eadem re ſcripſerunt, ſecuti ſunt. Chryſoſtomus enim hæc ait: *Rurſus Areopagita ille, ſuperſtitioſiſſimæ civitatis illius civis, nonne una cum uxore, auditu tantum Pauli concione, illum ſecutus eſt?* Hic videas nullam de miraculo haberi mentionem: ſicut & Ambroſius eos ſimplici Pauli diſputatione, non miraculis, victos eſſe affirmat. Quod vero ſpectat ad Apollinem, quem primum omnium Athenienſium a Paulo ad fidem perductum idem auctor teſtatur; ſi eadem eſſe vera dixerimus; alium plane diverſum hunc ab illo eſſe cujus idem Paulus (*d*) ac Lucas (*e*) meminerunt, certiſſimum eſt: nam eodem Luca (*f*) auctore, conſtat illum fuiſſe natura Judæum, civitate Alexandrinum.

(*a*) *Ambroſ. epiſt. ad Vercellen.*
(*b*) *Auguſt. de femin. ſerm.*
(*c*) *Chryſoſt. lib. de ſacerd.*
(*d*) *1. Cor. 12.*
(*e*) *Act. 18.*
(*f*) *Act. 18.*

XIV.

Dum adhuc Paulus Athenis ageret, Timotheus & Silas, quos ex Luca (*g*) vidimus remanſiſſe Berœæ, Athenas ad Paulum venerunt: qui eos in Macedoniam ad eas confirmandas Eccleſias amandavit. Nam de Timotheo, quem miſit Theſſalonicam, idem Paulus (*h*) ad Theſſalonicenſes ſcribens, hæc ait: *Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium. Propter quod non ſuſtinentes amplius, placuit nobis remanere Athenis ſolis: & miſimus Timotheum fratrem noſtrum, & miniſtrum Dei in Evangelio Chriſti, ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide veſtra, ut nemo moveatur in tribulationibus iſtis:*

Timotheus mittitur Theſſalonicam.

(*g*) *Act. 17.*
(*h*) *1. Theſſ. 2. & 3.*

ipſi

ipſi enim ſcitis, quod in hoc poſiti ſumus. Nam cum apud vos eſſemus, prædicebamus vobis paſſuros nos tribulationes, ſicut & factum eſt, & ſcitis. Propterea & ego amplius non ſuſtinens, miſi ad cognoſcendam fidem veſtram: ne forte tentaverit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noſter. Hæc Paulus. Ex his igitur tam Athanaſius (a), quam etiam Theodoretus (b) et ſi qui alii, exiſtimarunt Paulum, ſicut Athenis miſit Timotheum Theſſalunicam, ita etiam dum ibidem moraretur, ſcripſiſſe ad eoſdem Theſſalunicenſes primam epiſtolam. Verum ex his quæ idem Paulus & Lucas ſcripſerunt, Corinthi potius eam datam a Paulo fuiſse, exploratiſſimum eſt. Nam cum Paulus eam non prius ſe ſcripſiſſe teſtetur; quam poſt Timothei Theſſalonica ad ſe reditum, dum ait (c): *Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem veſtram*, &c. conſtetque auctore Luca (d), revertentem Timotheum Theſſalonica una cum Sila, convenisse Paulum Corinthi agentem: eam non aliunde quam Corintho, ubi manſit annum & ſex menſes (ut idem ſcribit Lucas) miſſum eſſe, affirmare neceſſe eſt. Haud enim multum temporis manſiſſe Paulum Athenis, putandum eſt; quod Lucas longas moras aliquibus ſignificare verbis ſolitus ſit: qui diſceſſionem ejus Athenis, & adventum Corinthum, ac cætera ibi ab Apoſtolo geſta his verbis recenſet.

(a) Athanaſius in Synopſi.
(b) Theodoret. in præfat. in epiſt. Pauli.
(c) 1. Theſſ. 3.
(d) Act. 18.

XV. *Poſt hæc*, inquit (e), *egreſſus Paulus Athenis, venit Corinthum: & inveniens quemdam Judæum, nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priſcillam uxorem ejus (eo quod præcepiſſet Claudius diſcedere omnes Judæos a Roma) acceſſit ad eos: & quia ejuſdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur: erant autem ſcenofactoriæ artis.* Hæc Lucas. At non tantum Corinthi, ſed & aliis in locis ubi Paulus conſiſteret, manuum ſuarum artificio victum quæritaſſe, certum eſt: id etenim feciſſe Theſſalonicæ (f), ejus teſtimonio ſuperius demonſtravimus: hoc ipſum poſtea Epheſi eum moraretur egiſſe, etiam ipſe teſtatur, eum eos conteſtatus (g) hæc ait: *Ipſi ſcitis, quoniam ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum ſunt miniſtraverunt manus iſtæ.* Et ad Corinthios (h) ſcribens: *Laboramus*, inquit, *operantes manibus noſtris.* Porro ſui inſtituti rationem hanc aliquando reddidit, cum ait (i): *Non inquieti fuimus inter vos: neque gratis panem manducavimus ab aliquo, ſed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes, ne quem veſtrum gravaremus. Non quaſi non habuerimus poteſtatem ſed ut noſmetipſos formam daremus vobis ad imitandum nos. Nam & cum eſſemus apud vos, hoc denuntiabamus vobis: quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet. Audivimus enim inter vos quoſdam ambulare inquiete, nihil operantes, ſed curioſe agentes. Iis autem, qui ejuſmodi ſunt, denuntiamus & obſecramus in Domino Jeſu Chriſto, ut cum ſilentio operantes, ſuum panem manducent.* Ne igitur aliquam, vel levem ſaltem, occaſionem captantibus daret oblatrandi, ac dicendi, Evangelii prædicationem, prætextum quemdam honeſtum fuiſſe Orbis circumeundi, opſonandi, lucri captandi gratia, ac quæſtus faciendi; ſic ſibi temperandum a neceſſario quoque cibo Apoſtolus exiſtimavit, idque cæteris ſuis diſcipulis imitandum propoſuit: quod non a ſe tantum, ſed & a Barnaba inviolabiliter eſſe ſervatum, ſcribens ad Corinthios (k) his verbis declarat, dum ejuſdem inſtituti itidem rationem affert, ac dicit: *Numquid non habemus poteſtatem manducandi & bibendi?* & paulo poſt: *Aut ego ſolus, & Barnabas, non habemus poteſtatem hoc operandi? Quis militat ſuis ſtipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte ejus non manducat?* Et poſt multa id genus inculcata: *Sed*, inquit, *non uſi ſumus hac poteſtate, ſed omnia ſuſtinemus, ne quod offendiculum demus Evangelio Chriſti.*

Paulus operatur manibus.
(e) Act. 18.
(f) 1. Theſſ. 2. Theſſ. 3.
(g) Act. 20.
(h) 1. Cor. 4.
(i) 2. Theſſ. 3.
(k) 1. Cor. 9.

XVI. Abſque mercede prædicatio.

Certe quidem, ſi antiquo Romanorum jure, nempe lege Titia, cautum erat, ut quis ob cauſam orandam (ut tradit Tacitus libro undecimo) pecuniam donumve acciperet: quanto magis ab his abſtinere debuiſſent, qui Chriſti Evangelium prædicaſſent: ac præſertim Judæi, qui (ut vidimus auctore Joſepho l) nuper ſub Tiberio, quod pietatis ſpecie ex eis quidam pecuniam corroſiſſent a Fulvia, fuerant ejus criminis inſigniter infamari, atque eam ob cauſam omnes ab Urbe turpiter ejecti? Cæterum jure illis conceſſum fuiſſe ſumere victum ab iis quibus Evangelium prædicarent, cum Paulus pluribus docet, tum etiam ipſe Dominus id faciendum monuerat (m): *Edentes*, inquit, *& bibentes quæ apud illos ſunt. Dignus eſt enim operarius mercede ſua.*

(l) Joſeph. ant. lib. 18. cap. 5.
(m) Luca 10.

XVII. Profeſſores omnes opifices.

Sed unde acciderit, ut Paulus nobilitate inſignis, & eruditione præclarus, opificium, quod exerceret, didicerit; ex his quæ complures antiqui Rabbini ſcripſerunt, facile intelligemus. Inter alios enim Scemahaja & Alchaliou communem quemdam legem præſcriptam illis fuiſſe tradunt, qui ſacras vellent litteras profiteri, ut manuale quodpiam opificium addiſcerent, quo victum quærerent. Legi enim conſueverunt ejuſmodi inſtitutiones in prima lectione primæ hebdomadis Azymorum. Rabbi Gamaliel quoque in doctrina fratrum, quæ inſcribitur, Haod, vehementer commendat, ut ſacras litteras addiſcentes, opus aliquod manuale exercerent; quod qui facere prætermiſiſſent,

pro-

procliviores ad peccandum futuros eſſe, affirmat. Inter alios nobiles antiquos Rabbinos legitur Rabbi Jochanna ſutoriam, Rabbi Judam piſtoriam artem exercuiſſe, & alios alia id genus. Ex ejuſmodi igitur Inſtitutione proveniſſe exiſtimamus, ut Paulus ſacris litteris excultiſſimus, aliquod manuum opificium didicerit; quod ad victum ſibi comparandum, cum Evangelium prædicaret, ubicumque locorum conſiſteret, exercuerit. Cæterum apud Ægyptios, Græcos, Lydos, Perſas aliaſque his adjacentes regiones ignominiæ adſcribi ſolitum, tradit Herodotus, in Euterpe, ſi quis manuum opificium excoluiſſet; ac nonniſi ignobiliores apud eos eſſe mechanicis opificiis mancipatos.

XVIII. (a) Act. 18. Pauli opificium.

Sed quodnam iſtiuſmodi fuerit, Lucas (a ut vidimus) aperte docet, dum tradit Paulum, cum veniſset Corinthum, ea ex cauſa apud Aquilam & Priſcillam habitare voluiſse, quod ejuſdem cum illis, nempe ſcenofactoriæ artis opifex eſset. Porro ars illa ſcenofactoria dicebatur, quæ ex pellibus facienda conſueret tabernacula, quibus milites uterentur in caſtris: de quibus Tacitus (b): *Retentus eſt omnis exercitus ſub pellibus.* Aſsutis itidem pellibus & nautæ utebantur ad naves operiendas, ut Cæſar (c) in ſuis commentariis tradit. De ejuſmodi Pauli opificio hæc Origenes (d): *Paulus arte erat faber tabernaculorum*: & paulo inferius: *Sicut illi ex piſcatione piſcium piſcatores hominum facti ſunt, ita & iſte a faciendis tabernaculis terrenis ad cœleſtia conſtruenda tabernacula translatus eſt.* De eodem Chryſoſtomus (e) hæc eleganter: *At*, inquit, *tabernaculorum texendorum artifex hic, non Siciliam modo, atque Italiam, verum univerſum terrarum orbem, verbum Dei prædicans, peragravit; cum interim artem non intermitteret, ſed vel tum quoque pelles conſueret, & officinæ ſuæ præeſſet: neque enim ea res patricios aut magnates offendebat: idque jure optimo. Non enim artes ac ſtudia, ſed conficta dogmata deſpicabiles reddere ſolent præceptores.* Hæc ipſe.

(b) Tacit. lib. 13.
(c) Cæſar. comment. de bell. civil. lib. 3.
(d) Orig. hom. 17. in lib. num.
(e) Chryſoſt. hom. 2. in epiſtol. ad Roman.

XIX. Ad hæc, ſciendum nec ceteros Apoſtolos opus manuum prætermiſiſſe, cum locus & tempus id conceſſiſſet; qui & alios ad hoc ipſum faciendum hortati ſint: nam hæc apud Clementem (f) leguntur: *Qui in Eccleſia juvenes eſtis, curate ea omnibus rebus neceſſariis ſedulo miniſtrare, cum omni ſanctitate operi veſtro vacare: ut omni tempore & vobis & egentibus ſuppeditare poſſitis, ne Eccleſiam Dei oneretis. Etenim nos quoque vacantes verbo Evangelii, ſubciſivas operas non negligimus: alii enim ex nobis piſcatores ſunt, alii ſcenarum artifices, alii agricolæ, nec umquam otioſi ſumus.* Ad hoc ipſum ſpectare videtur quod ait Ignatius (g): *Nemo inter vos otioſus ſit*: & Juſtinus (h) martyr: *Pudor*, inquit, *ille in vitio eſt, ut vereamur, ſi ipſi manibus noſtris opus fecerimus, ne quis nos miſeros & auxilio deſtitutos eſſe ſuſpicetur.* Epiphanius (i) hæc in eamdem ſententiam: *Ex ipſis Dei ſacerdotibus quidam una cum prædicatione verbi, imitantes ſanctum ipſorum poſt Deum in Chriſto patrem, Paulum inquam, ſanctum Apoſtolum, etiam ipſi pro viribus, tametſi non omnes, attamen plures propriis manibus operantur, qualemcumque tandem juxta proportionem dignitati & Eccleſiaſticæ curæ aſſiduitati convenientem repererint artem: quo cum verbo & prædicatione conſcientia ipſa gaudeat, dum etiam per manus proprias fructum affert, & ſibi ipſi ſuppeditat, fratribuſque ac indigentibus impertit miniſterii fructum, ex primitiis inquam, & oblationibus, & ex manuum labore partis, propter excellentem affectionem erga Deum, proximis ultro impartiens. Quamquam ipſi ad hoc non cogantur, neque deputati ſint, ſed juſtitiæ labores & operationem Eccleſiaſticam habeant, & ſecundum juſtitiam alantur; verum propter excellentem voluntatis promptitudinem ipſi hoc faciant.* Hæc Epiphanius.

(f) Clem. Conſt. lib. 2. c. 67. Apoſtoli opifices.
(g) Ignat. epiſt. 7. ad Tarſenſ.
(h) Juſtin. de vit. Chriſtiana.
(i) Epiph. hær. 80.

Idem & de monachis omnibus id ipſum factitantibus hæc ſcribit (k): *Laborant propriis manibus, ad impartiendum etiam indigentibus: quemadmodum etiam in ſingulis monaſteriis, tum in Ægyptiorum regione, tum in aliis omnibus ſic laborant ad juſtitiam, velut apes, in manibus quidem habentes ceram opificii, in ore vero guttas mellis, cum propria hymnifera voce univerſorum Dominum juxta proprium ſenſum laudant.* Sed ſcripſit de his egregium commentariolum Auguſtinus (l), quo acriter invectus eſt in vagos ac deſides monachos, opera manuum prætermittentes, qui tamen ejus videtur eſſe ſententiæ, ut non ſemper vel ubique Paulus operatus ſit manibus ſuum artificiolum, ſed cum a prædicatione verbi daretur otium; cetero autem tempore non tantum ab offerentibus accepiſſe, id expoſcente neceſſitate, ſed etiam litteris ſuis id præcepiſſe pro aliis faciendum; ut cum ſcribit ad Galatas (m): *Communicet, qui catechizatur, verbum ei qui ſe catechizat in omnibus bonis*; vel cum collectam faciendam indicit Eccleſiis Macedoniæ & Antiochiæ, & Achajæ pro fratribus, qui in Judæa agentes, paupertate graviſſima premerentur. Agit de iiſdem & Caſſianus (n) pluribus, & alii. XX.

(k) Ibidem paulo ſuperius. Monachi operoſi.
(l) Aug. de oper. monach. c. 14. 15. 16.
(m) Galat. 6.
(n) Caſſian. lib. 10.

Quid interea Paulus prædicans Evangelium Corinthi egerit, Lucas (o) ſic narrat: *Diſputabat*, inquit, *in ſynagoga per omne ſabbatum, interponens nomen Domini Jeſu, ſuadebatque Judæis & Græcis. Cum veniſſent autem de Macedonia Silas* XXI.

(o) Act. 18. De rebus geſtis Pauli Corinthi.

& Timotheus, inſtabat verbo Paulus, teſtificans Judæis eſſe Chriſtum Jeſum. Contradicentibus autem eis, & blaſphemantibus, excutiens veſtimenta ſua dixit ad eos: Sanguis veſter ſuper caput veſtrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes vadam. Et migrans inde, intravit in domum cujuſdam, nomine Titi Juſti, colentis Deum, cujus domus erat conjuncta ſynagogæ. Criſpus autem Archiſynagogus credidit Domino cum omni domo ſuo: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur. Dixit autem Dominus nocte per viſionem Paulo: Noli timere, ſed loquere, & ne taceas: propter quod ego ſum tecum, & nemo apponetur tibi ut noceat te: quoniam populus eſt mihi multus in hac civitate. Sedit autem ibi annum & ſex menſes, docens apud eos verbum Dei. Hæc Lucas: qua vero occaſione inde receſſerit, proſequitur dicere: ſed nos de his ſuo loco inferius. Baptizavit Paulus Corinthi dictum Criſpum, necnon & Caium, ſimul & Stephanæ domum, cum alioqui quamplurimos fide Chriſtiana imbuiſſet: ſed (quod ipſe (*a*) teſtatur) cum ejus munus non fuerit baptizare, ſed evangelizare, ab ea functione temperavit.

(*a*) 1. Cor. 1.

XXII. De ceteris rebus a Paulo tam longo ſpatio temporis geſtis Corinthi, cum Lucas, ut qui (quod diximus) abſens eſſet, vix ea tribus fere verbis perſtrinxerit: ex his quæ ipſe Paulus ad eoſdem Corinthios ſcripſit, ea in omnibus admiranda ac excellentia fuiſſe, poſſumus facile conjectari; ſic enim ait (*b*): *Signa tamen Apoſtolatus mei facta ſunt ſuper vos in omni patientia, in ſignis, & prodigiis, & virtutibus. Quid eſt enim quod minus habuiſtis præ ceteris Eccleſiis?* Corinthi dum eſſet, poſt adventum Silæ atque Timothei ex Macedonia, cujus (ut nuper vidimus) meminit Lucas (*c*), ſcripſit Paulus primam epiſtolam ad Theſſalonicenſes: in ea enim de ejuſdem Timothei adventu his verbis meminit (*d*): *Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis, & aamuntiqute nobis fidem & charitatem veſtram, & quia memoriam noſtri habetis,* &c. Inſcribitur epiſtolæ titulus non ſolum Pauli nomine, ſed & Timothei, & Silvani, qui cooperatores erant Pauli in Evangelio.

(*b*) 2. Cor. 12.

De 1. epiſt. ad Theſſalonicenſes.

(*c*) Act. 18.

(*d*) 1. Theſſ. 3.

Quod vero pertinet ad ſtatum Romanl Imperii: hoc anno, iiſdemque Conſ. ut auctor eſt Tacitus (*e*) Agrippina Germanici fratris Claudii filia, quam poſt interitum Meſſalinæ idem Claudius Auguſtus uxorem acceperat, Auguſtæ titulo augetur; ejuſque filius Domitius ab eodem Imperatore adoptatus in familiam Claudiam, Nero Claudius eſt appellatus. Quo etiam anno eadem Agrippina Auguſta in oppidum Ubiorum, in quo agente illic cum exercitu Germanico patre genita eſt, coloniam duci juſſit, cui nomen hinc eſt inditum, ut ex ipſius vocabulo Colonia Agrippina ſit dicta. XXIII.

(*e*) Tacit. Annal. lib. 12.

Colonia Agrippina.

JESU CHRISTI ANNUS 53. PETRI ANNUS 9. CLAUDII IMP. ANNUS 11.

I. ANno Chriſti quinquageſimotertio, Conſ. Claudio Auguſto quintum & Cornelio Scipione Orfito, cum Paulus adhuc Corinthi ageret (annum enim unum & menſes ſex illic tranſegiſſe, auctor eſt Lucas (*f*) ſcripſit ſecundam epiſtolam ad Theſſalonicenſes: haud enim multo poſt primam a Paulo ſcriptam hanc fuiſſe (quod eamdem cum illa habeat inſcriptionem, qua ſignificatur ab iiſdem Paulo, Silvano, & Timotheo miſſam eſſe) Chryſoſtomus (*g*) & Theodoretus (*h*) teſtantur: quamvis hic velit Athenis eſſe ſcriptam, ſicut (ut putat) & primam. Sed quemadmodum illam Corinthi ſcriptam eſſe, perſpicue demonſtravimus, & non Athenis, unde diſceſſerat; ita etiam ſecundam Athenis datam eſſe, impoſſibile eſt affirmare: quandoquidem Athenis recedens, & Corinthum veniens (ut vidimus) annum cum dimidio ibi manſit; nec (ut ex Luca apparet) amplius reverſus eſt Athenas, ſed abiit Epheſum. Sic igitur tam primam quam ſecundam ad Theſſalonicenſes datas fuiſſe Corintho, verius exiſtimamus. Sed nec aſſentimur etiam in hoc Athanaſio (*i*) qui eam Romæ a Paulo miſſam fuiſſe putavit.

(*f*) Act. 18.

De ſecunda epiſt. ad Theſſalonicenſes.

(*g*) Chryſoſt. in epiſt. 2. ad Theſſ.

(*h*) Theodoret. in præf. epiſt. Pauli.

(*i*) Athanaſ. in Synopſ.

II. Porro ejus ſcribendæ epiſtolæ ea præceſſit occaſio: quod pſeudoapoſtoli quidam ex his quos alibi idem Paulus ſugillat, quæſtum pietatem putantes, cum audiviſſent Theſſalonicenſes avidius ceteris Evangelium accepiſſe; quo illos ad ſua largienda redderent promptiores, jam inſtare diem Domini (noviſſimum videlicet mundi finem) tradebant: quod etiam ſibi divinitus revelatum eſſe affirmabant: immo & mentita epiſtola nomine Pauli interpoſito, id facilius eiſdem ſuadere ejuſdem Apoſtoli auctoritate ſtudebant. Hæc cum accepiſſet Paulus, malis his quanto citius feſtinans occurrere, ſecundam ad ipſos ſcribens epiſtolam, cum ad toleranda mala quæ a Gentilibus ac Judæis paterentur, eſſet hortatus, mox hæc ipſa ſubjunxit (*k*): *Rogamus autem vos fratres per adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti, & noſtræ congregationis in ipſum*

Pſeudo Apoſtoli ſtudentes lucro.

(*k*) 2. Theſſ. 2.

[Digit]ized by Google

ipſum: ut non cito moveamini a veſtro ſenſu, neque terreamini, neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per epiſtolam tamquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini: neque quis vos ſeducat ullo modo. Denique admonet, ut ſe ſubtrahant a fratribus inordinate ambulantibus, his nimirum, qui nihil operantes, ſed curioſe agentes, ex Evangelio pecuniarum lucrum captabant.

III. At vero non eos tantum ſic per epiſtolam admonitos voluit, ſed in memoriam revocat quæ per ſermonem, cum apud illos eſſet, eiſdem tradidiſſet; mox-

(a) Ibidem. que addit (a): *Itaque fratres ſtate, & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.*

(b) Chryſoſt. in 2. epiſt. ad Theſſ. homil. 4. Hinc (inquit Chryſoſtomus *b*) *perſpicuum eſt, quod non omnia tradiderunt per epiſtolam, ſed multa etiam ſine ſcriptis,*

& ea quoque ſunt fide digna. Quamobrem Eccleſiæ quoque traditionem cenſeamus eſſe fide dignam. Eſt traditio? nihil quæras amplius. Hæc ille. Baſilius ante Chryſoſtomum ſic explicans eumdem locum, hæc ait (*c*): *Apoſtolicum autem arbitror eſſe etiam in non ſcriptis traditionibus perſeverare. Laudo enim* (inquit *ad Theſſalonicenſes*) *vos, quod omnia mea meminiſtis, & quemadmodum tradidi vobis, traditiones continetis.* Hæc Baſilius ad Amphilochium; & Epiphanius (*d*): *Oportet*, inquit, *& traditione uti: non enim omnia a divina Scriptura accipi poſſunt: quapropter aliqua in ſcripturis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt; quemadmodum dicit S. Apoſtolus: Sicut tradidi vobis: & alibi: Sic doceo, ſic tradidi Eccleſiis: &, Si continetis, niſi fruſtra credidiſtis.* Sed & in eumdem

De Traditionibus Apoſtolorum.

(c) Baſil. ad Amphiloch. de Spiritu ſanct. c. 29.

(d) Epiph. hær. 61.

ſen-

SÆC. I. Anno Urbis 804. Olymp. 207. an. 3. An. C. 52.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5544.

☉ 4. C. ☽ 24. P. 28. April. Indict. 9.

JESU CHRISTI 51. *ſecundum Baronium* 53.

CLAUDII IMP. 11.

I. Conſules. [1] AD num. I. Coſſ. *Claudius Aug. V. & Ser. Cornelius Orfitus.*

II. Decennalia Claudii Imp. Sumtus is Conſulatus a Claudio juxta ſecundam Conſulatuum Cæſareorum regulam, propter nempe decennalia; quorum ſolennium occaſione Neronem Principem Juventutis nuncupavit: *Cæſar* (nempe Claudius Imp.) *adulationibus Senatus libens ceſſit, ut viceſimo ætatis anno Conſulatum Nero iniret, atque interim deſignatus Proconſulare Imperium extra Urbem haberet, & Princeps Juventutis appellaretur*, inquit Tacitus lib. 12. Annal. Factum id exemplo Auguſti qui anno Urbis DCCXLVIII. Caium nepotem XIV. annos natum Principem Juventutis dixerat, & in quinquennium Conſulem deſignarat, non multo poſt Imperio Proconſulari in Provincias orientis ei attributo, ut Zonaras in vita Auguſti docet. Hinc manavit, ut, Imperatores annis Quinquennalibus & id genus feſtis addictis filios Cæſares renuntiaverint, aut in conſortium Imperii Auguſtei adſciverint. Ab hoc anno Imperii Cæſarei Neronis Quinquennalia & id genus feſta proficiſcuntur. Ob Imperium Proconſulare Nero apud Mediobarbum in Numiſmatis Imperatorum dicitur *Imperator*. In uno legitur: NERO CLAUD. CÆS. IMP. ET OCTAVIA AUG. F. qui Nummus ante Claudii mortem cuſus; cum nec Nero *Auguſtus* dicatur, & Octavia Aug. F. ſinæ paternæ conſecrationis nota appelletur, ut obſervat Mediobarbus, qui alium Neronis Nummum producit, in quo legitur, NERO CLAUDIUS IMP. Imperii etiam Proconſularis intuitu Plinius in Panegyrico n. VIII. de Trajano ait: *Simul filius, ſimul Cæſar, mox* IMPERATOR, *& conſors Tribunitiæ Poteſtatis.* Unde in Nummo Trajani ante Nervæ mortem percuſſo legitur. TRAIANVS IMP. CÆSAR. Repræſentantur capita Nervæ & Trajani, ut videre eſt apud Mediobarbum pag. 147. Is Plinii locus ab ejus Interpretibus non intellectus.

[1] COſſ. *Claudius Aug. V. & Ser. Cornelius Orfitus.* Calendarium Antiatinum: TI. CLAUDIO AUGUSTO. V. SER. CORNELIO. ORPHITO. COS. Lapis apud Gruterum pag. MLXV. n. & apud Fabrettum pag. 472. num. 117. TI. CLAUDIO. CÆSARE. AUG. GERMANICO. V. SER. CORNELIO ORFITO COS. Item in marmorea tabula Gruteriana pag. CCC. I..... CLAUDIO CAESARE AUG. GERMAN. V. Ser R. CORNELIO. ORFITO. COS. P. R. C. ANN. D. CCCIV. Sigla SER. *Servii* prænomen eſt, non *Sergii*, ut in Pighium allato loco Fabrettus. Mendoſe item SERGIO, pro SERVIO exſcriptum eſt a Reineſio in alia ejuſcemodi inſcriptione n. num. LXXVII. Tacitus lib. XII. cap. XLI. *Ti Claudio quintum, Ser. Cornelio Orfito Coſſ.* Plin. lib. II. cap. XXXI. *Et noſtra ætas vidit, Divo Claudio Principe, conſulatu ejus* (quinto) *Cornelio Orfito collega.* Faſti Vindebonenſes: *T. Claudio V. & Orfito.* Proſperi Chronicon, & Idatius: *Claudio & Orphito:* Tranquillus in Claudio Cap. XIV. *noviſſimum conſulatum quadriennio poſt quartum interjecto ſemeſtrem egit.* Hinc ex K. Julii ad K. Novemb ſuffecti fuiſſe videntur Onufrio & Pighio *C. Minicius Fundanus, & C. Vettennius Severus.* Et ex Kal. Novemb. *T. Flavius Veſpaſianus*, qui poſtea fuit Imperator. *De Fundano & Severo*, lapis apud eumdem Onufrium cum *Claudii Trib. Pot. XI.* COS. V. *Nero* item hoc anno Conſul deſignatus eſt. Vetus inſcriptio apud Pighium ad A. V. 805. ob eodem ſuppleta, ubi NERO COS. deſignatus. Soetonius in Domitiano Cap. I. *Domitianus natus eſt IX. Kalend. Novembris, patre conſule deſignato, inituroque menſe inſequenti honorem.* Item in Veſpaſiano cap. IV. *Prætoria conſulatum, quem geſſit per duos noviſſimos anni menſes* (accepit) *& medium tempus ad Proconſulatum uſque, in otio ſeceſſuque egit.*

Domitianum natum eſſe hoc anno, ex ætate qua vixit, eruitur; nam occiſus eſt A. D. 96. die XVIII. Septembris, quum ageret annum XLIV. menſes X. & dies XXVI. Natus eſſe dicitur die XXIV. menſis Octobris.

ſenſum eadam verba a pleriſque aliis accepta eſſe noſcuntur. Porro non ex recitato tantum loco hæc accipiuntur: ſed (ut vult Epiphanius) inſinuat id ipſum, de traditione ſcilicet non per ſcripturam,
(a) 1. Cor. 11. ſed per ſermonem accepta, idem Apoſtolus ad Corinthios (a) ſcribens, cum ait: *Laudo autem vos fratres, quod per omnia memores mei eſtis, & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis*; & poſt alia: *Ego enim accepi a Domino quod & tradidi vobis: quoniam Dominus Jeſus, in qua nocte tradebatur*, &c. Sed quando vel quomodo hæc illis tradidit? certe iis ipſis temporibus cum apud illos eſſet; nec per ſcripturam, ſed per ſermonem monens ipſos & ad fidem inſtituens. Quæ igitur non ſcriptura, ſed ſermone tantum ſervanda eſſe communiſſet, traditiones nominavit: quæ etiam, quod fideliter ſincereque cuſtodienda eſſent, alibi ſcribens ad Timotheum, depoſitum appellavit, ſic di-
(b) 1. Tim. 6. cens (b): *O Timothee, depoſitum meum cu-*
(c) 2. Tim. 1. *ſtodi*; ac iterum (c): *Bonum depoſitum cuſtodi*. Apoſtolicum depoſitum traditiones
(d) Iren. lib. 3. c. 3. eſſe, Irenæus (d) tradit. Cœterum non tantum aliqua ſic ſuis ſermone tradidiſſe, ſed & alia ſe ſermone traditurum, ad
(e) 1. Cor. 11. Corinthios ſcribens, ſic ait (e): *Cætera autem, cum venero, diſponam*. *Unde intelligi datur* (inquit Auguſtinus f) *quia*
(f) Aug. ad Januar. ep. 118. cap. 6. *multum erat, ut in epiſtola totum illum agendi ordinem inſinuaret, quem univerſa per orbem ſervat Eccleſia, ab ipſo ordinatum eſſe, quod nulla morum diverſitate variatur*.

IV. Eccleſiæ jus ſcriptum & non ſcriptum.

Quoniam vero ex his dictis exploratum ſatis habetur, ſanctos Apoſtolos alia ſcriptis per epiſtolas tradidiſſe, alia ſermone tantum eorum quæ obſervare deberent, Eccleſias admonuiſſe: ex his accidit, ut Chriſtiana religio ab ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ jure duplici regeretur, nimirum ſcripto, & ſine ſcripto, legibus videlicet, & conſuetudine: quod cuique bene inſtitutæ Reipublicæ commune fuit. Lacedæmones enim, Athenienſes, Romanos, & alios, ad bene adminiſtrandam Rempublicam tum ſcriptis, tum non ſcriptis legibus, & iis quæ majorum conſenſione probatæ ac communi uſu receptæ eſſent, uſos eſſe perſpicuum eſt omnibus. De
(g) l. 6. ff. de Juſt. & Jur. jure enim Romanorum cum agit Ulpianus (g) I. C. *Hoc*, inquit, *jus noſtrum conſtat aut ex ſcripto, aut ſine ſcripto*, & *apud Græcos*, [illegible]; *immo ut Budæus reſtituit* [illegible].
(h) Plat. de legib. lib. 6. Et Plato (h) de legibus, [illegible] appellari dicit a quibuſdam jus non ſcriptum. Quod ſi verſetur in his quæ ad religionem ſpectent, morem a Romanis
(i) Feſtus de ver. ſignif. dici ſolitum auctor eſt Sex. Pompejus (i) Feſtus, dum ait: *Mos eſt inſtitutum patrium pertinens ad religiones moreſque majorum*. Inde illa nata locutio, Agi aliquid more majorum vel alia in moribus, quæ ab antiquis ſcriptoribus ſæpe invenitur uſurpata. Sed enim & Hebræos non tantum legibus divinitus inſtitutis, ſeu & traditionibus vixiſſe, quas dicunt [illegible], manifeſtum eſt.

V. Jus non Scriptum antiquius.

Porro leges non ſcriptas, ſcriptis conſignatis, antiquitate præſtare, nullus dubitat. Si enim cuncta jura ad ſuum principium revoces; a Deo inſitas in mente hominum naturæ leges antiquiores eſſe atque nobiliores, ut primarium quemdam fontem, ex quo omnium optimarum legum fluxera rivi, facile invenies. Unde Philo (k)
(k) Philo lib. de Abraham. hæc in eamdem ſententiam: *Priſci illi ante leges ſigillatim proditas, non ſcripto jure uſi, pari felicitate ac facilitate vixerunt: ut merito quis dicere poſſit, leges ſcriptas nihil aliud eſſe, quam vitarum patrum commentarios, in quibus eorum dicta factave narrantur; nam illi ſcholas nullas frequentaverant, nullis præceptoribus uſi fuerant; ſed a ſe ipſis inſtincti docti que ordinem naturæ ſunt ſecuti: quæ lex eſt procul dubio antiquiſſima omnium; quam ipſi jus ſummum faſque rati eſſe, totam vitam ſuam ultro ei ſubdiderunt*. Hæc Philo.

VI. Traditiones quæ improbatæ.

Verum non omnium traditionum atque conſuetudinum eadem eſt ratio, ſed plane diverſa: nam ſecundum quod ex diverſis principiis emanarunt, diverſo etiam jure cenſendas eſſe, Evangelica auctoritas admonet. Illæ nimirum, ſententia Domini, ſunt improbatæ traditiones, quæ adverſus legis divinæ militarent inſtituta;
(l) Mat. 15. & Mar. 7. ut cum Dominus ait (l): *Quare vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram?* In quam ſententiam idem
(m) Iſa. 29. Dominus citans Iſaiam (m): *Bene*, inquit, *prophetavit Iſaias de vobis hypocritis, ſicut dictum eſt: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt a me: in vanum autem me colunt, docentes doctrinas & præcepta hominum. Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptiſmata urceorum & calicum, & alia ſimilia his facitis multa. Et dicebat illis. Bene irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem veſtram ſervetis*. De his ſimilibus, quæ legi Dei repugnarent, loquitur Paulus ad Coloſſenſes (n) cum ait: *Videte ne quis vos de-*
(n) Coloſſ. 2. *cipiat per philoſophiam & inanem fallaciam, ſecundum traditionem hominum, ſecundum elementa mundi, & non ſecundum*
(o) 1. Pet. 1. *Chriſtum*. Et Petrus (o): *Scientes*, inquit, *quod non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis*. Non quidem (prout Manichæi garriebant) intelligens de ſcripturis veteris Teſtamenti, ſed de dictis ſeniorum traditionibus, quæ ſuperſtitione quadam pietatis ſpecie adumbrata irritarent potius, quam roborarent divi-

nam

nam legem; de quibus hæc apud Clementem (*a*) leguntur: Quædam ſunt in traditionibus ſeniorum, quæ δευτερώσεις appellantur: ſolum autem hiſtoriæ cauſa illa lege, ut cognoſcas & glorifices Deum, qui te a talibus & tantis vinculis liberavit.

(*a*) *Clem. conſtit. lib. 6. c. 7.*

VII. Quando vero Judæi ejuſmodi vanas traditiones ſubinduxerint, hæc apud Epiphanium (*b*) leguntur: *Diſce a quo tempore ipſos accuſat quod hoc fecerint. Quando vero traditio & inventio ſeniorum ipſis contigit? nimirum Danielis poſt reditum ex Babylone, Achiba vero etiam ante captivitatem Babylonicam facta eſt, filiorum autem Aſſamonæi temporibus Alexandri & Antiochi, centum nonaginta annis.* Hæc ille. At Hieronymus (*c*) in diverſam ſententiam hæc, quæ & ſuperius recitavimus, ait: *Duas domos Nazaræi, qui Chriſtum ita recipiunt, ut obſervationes legis veteris non amittant, duas familias interpretantur, Sammai & Hillel, ex quibus orti ſunt Scribæ & Phariſæi, quorum ſuſcepit ſcholam Achibas, quem magiſtrum Aquilæ proſelyti autumant: & poſt eum Meir, cui ſucceſſit Joannan filius Zacchai, & poſt eum Eliezer, & per ordinem Delphon; & rurſum Joſeph Galilæus, & uſque ad captivitatem Hieruſalem Joſue. Sammai igitur & Hillel, non multo prius quam Dominus naſceretur, orti ſunt in Judæa; quorum prior, diſſipator, interpretatur: ſequens vero, profanus: eo quod per traditiones, & δευτερώσεις ſuas, legis præcepta diſſipaverint.* Et ad Algaſiam (*d*): *Quantæ traditiones Phariſæorum ſint, quas hodie vocant* δευτερώσεις, *& quam aniles fabulæ, evolvere nequeo: neque enim libri patitur magnitudo; & pleraque tam turpia ſunt, ut erubeſcam dicere.* Et paulo poſt: *Præterea quia juſſum eſt* (*e*) *ut diebus ſabbatorum ſedeat unuſquiſque in domo ſua, & non egrediatur, neque ambulet in loco in quo habitat: ſi quando eos juxta litteram cœperimus arctare, ut non jaceant, non ambulent, non ſtent, ſed tantum ſedeant, ſi velint præcepta ſervare; ſolent reſpondere, & dicere: Rab Achiba, & Simeon, & Hillel magiſtri noſtri tradiderunt nobis, ut bis mille pedes ambulemus in ſabbato; & de loco, in quo quis fuerit occupatus, non recedendum.* Hæc & alia de ſeniorum traditionibus.

(*b*) *Epiph. hæreſ. 42.* De traditionibus Judæorum.

(*c*) *Hieron. in Iſai. c. 8.*

(*d*) *Hieron. ep. 151. q. 10.*

(*e*) *Exod. 16.*

VIII. Duplex genus traditionum Judæorum.

Has tum Chriſtus, tum Apoſtoli redarguerunt; non quia ab hominibus traditæ, ſed quod contra Dei legem ſuperſtitioſæ & turpes eſſent: ſed & quod illi ſua præcepta Dei legi præponerent. Audi, quæſo, quæ apud Thalmud in Gheruvire, ſecundo capite ſcripta leguntur: *Fili mi ſollicitior eſto, obſervator ſcilicet, verborum ac præceptorum Rabinorum, quam legis.* Ac item: *Quicumque prævaricatus fuerit eorum verba, reus eſt mortis.* Ruſſumque: *Quicumque contemnet vel deridebit Rabbinorum verba, bulliente ſtercore pœnas luat.* Hæc ibi. At quomodo non execrandæ ac penitus explodendæ ejuſmodi ſeniorum traditiones, immo horrendæ blaſphemiæ? Cæterum quæ piæ fuiſſent ac ſanctæ, Domini fuit ore laudatæ, immo in exemplum adductæ, ut conſtat de Rechabitis: cujus rei geſtæ hiſtoriam Jeremias (*f*) Propheta exacte deſcripſit: qui & in fine quaniam ea de re, quod parentum traditioni obedierint, apud Deum gratiam promeruiſſent, hæc ſubdit: *Pro eo quod obediſtis præceptis Jonadab patris veſtri; quod ſcilicet non biberitis vinum, nec ædificaveritis domos ad habitandum, nec vineam agrumve poſſidere volueritis, nec ſeminaveritis, ſed habitaveritis in tabernaculis: Propterea hæc dicit Dominus exercituum, Deus Iſrael: Non deficiet vir de ſtirpe Jonadab filii Rechab, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus.* Sed quid hoc, niſi ſtabiliſſe Rechabitarum traditiones, ut perpetuo integræ permanerent? Jam quod reliquum eſt, de ipſis Apoſtolicis traditionibus agamus.

(*f*) *Jerem. 35.*

IX. Vidimus multa ab Apoſtolis eſſe tradita, quæ non fuerunt ſcriptorum monumentis conſignata: quæ quidem haud putanda ſunt penitus excidiſſe, ſed miniſtrata ab illis (quod ait Paulus *g*) non atramento, ſed ſpiritu Dei vivi, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus ſcripta eſſe. Quinetiam ſi ipſam petamus rerum originem, plane inveniemus Chriſtianam religionem primum omnium traditionibus inſtitutam, inde vero ſcriptis eſſe firmatam, nam & Tertullianus: (*h*) *Certe*, inquit, *prior anima quam littera, & prior ſermo quam liber, & prior ſenſus quam ſtylus.* Antequam enim Matthæus primus omnium ſcriberet Evangelium (quod contigiſſe monſtravimus non ante annum Domini quadrageſimum primum) non alio certe modo, quam traditionibus, Evangelica prædicatio infundebatur in corda credentium. Ac primum quoque fidei Symbolum Apoſtolicum nequaquam ab Apoſtolis reperitur fuiſſe ſcriptis mandatum, ſed (ut ſuperius, cum de eo egimus, demonſtravimus) his qui crederent, ore tenus traditum.

(*g*) *2. Cor. 3.*

(*h*) *Tertull. lib. de teſt. anim. c. 5.* Ante traditio quam ſcriptura.

X. Errant igitur, qui quodam furore perciti, obſtinato ac pertinaci animo negant quidquam eſſe in Eccleſia recipiendum, quod non fuerit Apoſtolica ſcriptione teſtatum: nam hac ſua ipſorum lege adſtricti, nec ipſum Symbolum Apoſtolicum niſi reſiliant a pertinaci mentis propoſito, recipiendi habent aliquam facultatem. Fuit ſententia iſta Arianorum peculiaris, a quibus Maximus his verbis eam apud Auguſtinum (*i*) inculcat: *Si quid de divinis Scripturis protuleris, quod commune eſt cum omnibus, neceſſe eſt ut audiamus: hæ vero voces, quæ extra Scripturam*

(*i*) *Aug. contra Max. in princ.*

vam ſunt, nullo caſu a nobis ſuſcipiuntur. Qui igitur his ſe arctant & premunt anguſtiis, ab omni etiam fidei regula excidant neceſſe eſt: nam (ut vidimus Apoſtolicum ipſum Symbolum rejicere; ſua ipſorum ſententia compelluntur: immo nec ipſis Apoſtolicis ſcriptis, quibus tantummodo innitendum exiſtimant, aliquo jure uti poſſunt, niſi prius traditionibus inhæreant. Nam unde acceperunt hæc illa ipſa eſſe quæ ab Apoſtolis & Evangeliſtis ſunt ſcripta, & non potius illorum nomine doloſe ſuppoſita, niſi auctoritate Eccleſiæ, quæ ſancito tandem canone, quænam illa eſſent, & a quibus ſcripta, in Nicæno (*a*) Concilio promulgavit? Unde hac ratione Auguſtinus (*b*): *Ego*, inquit, *Evangelio non crederem, niſi me Catholicæ Eccleſiæ commoveret auctoritas.* Sed unde hæc illa adeo firmiter & abſque alia dubitatione conſtituit? non quidem ex ſimplici ſcriptorum titulo: quandoquidem multa alia Evangelia, Epiſtolæ, Actus, & Revelationes erant (ut vidimus) Apoſtolorum titulo prænotata, quæ reſpuit: ſed hæc ipſorum eſſe germana, non aliunde quam Eccleſiaſtica traditione potuit didiciſſe.

(*a*) *Nicæn. Concil. citat. Hieron. in præfat. in lib. Judith.*
(*b*) *Auguſt. contr. epiſt. Manich. cap. 5.*

XI. Eccleſia probat ſcripta & traditiones.

Ex his igitur videas quanti ponderis ſit ipſa traditio, ut ex ipſa novi Teſtamenti ſcripta omnia auctoritatem acceperint: quam qui non admittunt, ab ipſis etiam canonicis ſcriptis excidant neceſſe eſt. Cum itaque ſcripturarum fundamentum ſit ipſa traditio; eo convulſo, totam deſuper ſtructam molem collabi, quis non facillime credet? Eſto igitur firmum ratumque, non tantum ſcriptis, ſed & traditionibus Apoſtolorum Dei Eccleſiam ſemel fundatam, cœpiſſe iiſdem coaleſcere & propagari; ipſoſque Fideles, ſicut illis, ita & iſtis pariter obligari; in eoque iſtas excellere, quod illa, niſi traditione firmentur, non ſubſiſtant, hæ vero etiam ſine ſcriptis ſuam obtineant firmitatem. Unde Irenæus (*c*): *Quid*, inquit, *ſi neque Apoſtoli quidem ſcripturas reliquiſſent nobis: nonne oportebat ordinem ſequi traditionis, quem tradiderunt iis quibus committebant Eccleſias, cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes barbarorum, eorum qui in Chriſtum credunt, ſine charactere, vel atramento, ſcriptam habentes per Spiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes, in unum Deum credentes fabricatorem cæli & terræ, & omnium quæ in eis ſunt, per Jeſum Chriſtum*; & paulo poſt: *Hanc fidem qui ſine litteris crediderunt, quantum ad ſermonem noſtrum barbari ſunt; quantum autem ad ſententiam & conſuetudinem & converſationem propter fidem, perquam ſapientiſſimi ſunt, & placent Deo, converſantes in omni juſtitia, caſtitate, & ſapientia. Quibus ſi aliquis annuntiaverit ea quæ ab hæreticis adinventa ſunt, proprio ſermone eorum colloquens; ſtatim concludentes aures, longo longius fugiunt, ne audire quidem ſuſtinentes blaſphemum colloquium. Sic per illam veterem Apoſtolorum traditionem ne in conceptionem quidem mentis admittunt quodcumque eorum portentiloquium eſt: neque enim congregatio fuit apud eos, neque doctrina inſtituta.* Hæc Irenæus.

(*c*) *Iren. lib. 3. c. 4.* In quo traditio ſcripturæ præſtet.

XII. Ritus Eccleſiæ ex traditione.
(*d*) *Tert. de coron. milit. c. 3.*

Hæc eadem & Tertullianus (*d*) in hæc verba: *Hæc*, inquit, *ſi nulla ſcriptura determinavit, certe conſuetudo corroboravit, quæ ſine dubio de traditione manavit. Quomodo enim uſurpari quid poteſt, ſi traditum prius non eſt? Etiam in traditionis obtentu exigenda eſt*, inquit, *auctoritas ſcripta: Ergo quæramus, an & traditio non ſcripta non debeat recipi. Plane negabimus recipiendam, ſi nulla exempla præjudicent aliarum obſervationum, quas ſine ullius ſcripturæ inſtrumento, ſolius traditionis titulo, exinde conſuetudinis patrocinio vindicamus. Denique ut a baptiſmate ingrediar: Aquam adituri, ibidem, ſed & aliquanto prius in Eccleſia ſub Antiſtitis manu conteſtamur nos renuntiare diabolo & pompæ & angelis ejus: dehinc ter mergitamur, amplius aliquid reſpondentes, quam Dominus in Evangelio determinavit. Inde ſuſcepti, lactis & mellis concordiam prægustamus. Exque ea die lavacro quotidiano per totam hebdomadam abſtinemus. Euchariſtiæ ſacramentum & in tempore victus, & omnibus mandatum a Domino, etiam antelucanis cœtibus, nec de aliorum manu quam præſidentium ſumimus. Oblationes pro defunctis pro natalitiis, annua die facimus. Die Dominico jejunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate a die Paſchæ in Pentecoſten uſque gaudemus. Calicis aut panis etiam noſtri aliquid decuti in terram anxie patimur. Ad omnem progreſſum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad veſtitum & calceatum, ad lavacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quacumque nos converſatio exercet, frontem crucis ſignaculo terimus. Harum & aliarum ejuſmodi diſciplinarum, ſi legem expoſtules ſcripturarum, nullam invenies: traditio tibi prætendetur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſervatrix: rationem traditioni, conſuetudini, fidei patrocinaturam aut ipſe perſpicies, aut ab aliquo qui perſpexerit, diſces.* Hactenus de his Tertullianus: nec quidem ex officina Montani; quippe qui ea recenſeat quæ longe ante Montani tempora, ab ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ, Ignatii, Juſtini martyris, Irenæi, & aliorum antiquorum teſtimonio conſtat fuiſſe uſu recepta, atque obſervatione firmata, prout jam de ſingulis ipſi diximus ſuis locis ſuperius, vel inferius dicturi ſumus.

In-

Digitized by Google

Immo & ejuſdem Tertulliani ſententia, videamus unde ipſe Eccleſiæ traditiones deducat: ſic enim alibi ait, diſputans contra Marcionem (*a*): *Quod ſi poſt Apoſtolorum tempora adulterium veritas paſſa eſt circa Dei regulam: ergo Apoſtolica traditio nihil paſſa eſt ſuo tempore circa Dei regulam; & non alia agnoſcenda eſt traditio Apoſtolorum, quam quæ hodie apud ipſorum Eccleſias editur.*

(a) *Tertull. contra Marc. lib. 2. cap. 21.*

XIII. De traditionibus teſtificatio SS. Patrum.

Ut igitur non unius vel alterius antiquorum Patrum eſſe monſtremus de Apoſtolicis traditionibus, de quibus eſt ſermo, aſſertionem, ſed omnes æque in eamdem ſententiam conſpiraſſe, pariterque eidem Catholicæ veritati adſtipulatos eſſe: ab antiquioribus petamus narrationis exordium, &, ut inſtituti patitur ratio, ſingulorum hic teſtimonia afferamus; ut e quibus fontibus, traditionum rivi fluxerint in Eccleſiam, perſpicue intelligamus. Res quidem maximi ponderis (ut quæ baſis quædam & fundamentum totius Eccleſiaſticæ œconomiæ eſſe videatur) eſt propenſiori ſtudio petractandu; quamobrem a lectore veniam deprecamur, ſi intercepto curſu narrationis hiſtoricæ, hic paulo diutius immorabimur: nam & hoc ipſum a nobis ratio inſtituti exigit.

XIV. Traditiones Apoſtolorum ſcriptæ ab Ignatio.

Dicendum de Matthia Apoſtolo in primis eſſet, quem de traditionibus ſcripſiſſe volumen, auctor eſt Clemens Alexandrinus, qui ipſum ſæpius citat, nimirum libro ſecundo Stromatum, necnon tertio, & ſeptimo; ſed quoniam excidit liber ille, quo etiam uſi eſſe noſcuntur hæretici; un germanus Matthiæ fuerit, certum quid affirmare non poſſumus, ſicque libentius abſtinemus. At de Ignatio nulla eſt tergiverſatio, cujus epiſtolas (*b*) ut legitimas ſemper eſt antiquitas veneratu; de eo hæc ſcribit Euſebius: (*c*) *Cum iter per Aſiam faceret, licet attentiſſima cura a ſatellitibus, qui illum ductabant, obſervaretur: Eccleſias tamen cujuſque civitatis, ad quam forte proficiſceretur, familiaribus colloquiis, piiſque hortationibus confirmavit: ac primum, ut hæreſes, quæ jam tum primo naſci & emergere cœperunt, maxime præcaverent, ſedulo admonuit: deinde hortatus eſt, ut Apoſtolorum traditioni mordicus adhæreſcerent; quam quidem aſſeveranter teſtificatus, quo tutius poſteritati ſervaretur, neceſſario ſcriptis mandandam exiſtimavit.* Hæc de eo Euſebius. Sed mea quidem ſententia, non privatum aliquem commentarium Ignatius de traditionibus ſcripſit, ſed quod in omnibus illis ſuis undecim, quas ad diverſas Eccleſias dedit, epiſtolis, Apoſtolicas traditiones in plurimis voluit eſſe teſtatas; ut in primis hierarchicum in Chriſti Eccleſia ordinem, ſingulorum Eccleſiæ miniſtrorum diſtincta officiu, conventus publicos, ſacratiſſimæ Euchariſtiæ miniſtrationem, ſacrificii immolationem, obſervationem diei Dominici, aliaſque feſtivitates, Quadrageſimæ jejunium, viduarum cœtum venerandum, ſacrum collegium earum virginum quæ perpetuam virginitatem excolerent, & ſe ipſas Deo conſecraſsent, & alia hujuſmodi.

(b) *Euſebius hiſt. lib. 3. c. 30. & Hier. de Script. Eccl. in Ignat.*

(c) *Euſebius hiſt. lib. 3. c. 30.*

XV.

De Polycarpo, & ipſo Apoſtolorum diſcipulo, hæc ſcribit Irenæus (*d*): *Polycarpus autem non ſolum ab Apoſtolis edoctus, & converſatus cum multis ex eis qui Dominum noſtrum viderunt, ſed etiam ab Apoſtolis in Aſia, in ea quæ eſt Smyrnis Eccleſia, conſtitutus Epiſcopus; quem & nos vidimus in prima noſtra ætate (multum enim perſeveraverat, & valde ſenex glorioſiſſime & nobiliſſime martyrium faciens, exivit de hac vita) hic docuit ſemper quæ ab Apoſtolis didicerat, quæ & Eccleſia tradidit, & ſola ſunt vera.* Meminit in fine de ejus epiſtola ſcripta ad Philippenſes. Dionyſius Areopagita inſuper in his multum verſatus eſt eo libro quem ſcripſit de Eccleſiaſtica Hierarchia: at quoniam an ejus ſit commentarius ille, multi dubitarunt, agemus de ea re pluribus ſuo loco inferius. De Hegeſippo reſtatur Euſebius (*e*), ab eo quinque libris ſcriptas eſſe Apoſtolicas traditiones: ſic enim ait: *Iſte enim ſinceram & minime fucatam Apoſtolicæ prædicationis traditionem quinque libris illo quidem ſcribendi genere maxime ſimplici ac ſummiſſo litteris perſequi aggrediens, tempus quo ipſe floruit, aperte indicat.* Sed & apud Juſtinum (*f*) martyrem cum agitur de Chriſtianis, quod ad Orientem verſi orare conſueverint, hæc leguntur in fine: *Porro a quibus orationem Eccleſia accepit, ab iiſdem quoque ubi orare ſolerent, conſuetudinem accepit, a ſanctis nimirum Apoſtolis.* Id ipſum Origenes, Baſilius, & (ut paulo poſt dicemus) cæteri atteſtantur. Porro Juſtinus ipſum ritum ſacræ Euchariſtiæ celebrandæ, non aliunde quam ex Apoſtolica traditione acceptum, in oratione ad Antoninum Pium exacte deſcripſit.

(d) *Iren. lib. 3. c. 3.* Aſſertores traditionum Apoſtolicarum.

(e) *Euſeb. hiſt. lib. 4. c. 8.*

(f) *Apud Juſtin. lib. Quæſt. & reſp. q. 118*

XVI. Irenæus vindex traditionum Apoſtolicarum.

Irenæus (*g*) Juſtino fere æqualis (eodem enim ſæculo vixit) cæteris locupletius de his viſus eſt agere: nam traditionibus potiſſimum urgens adverſus hæreticos, hæc tandem habet: *Cum autem ad eam iterum traditionem, quæ eſt ab Apoſtolis, quæ per ſucceſſiones presbyterorum in Eccleſiis cuſtoditur, provocamus eos qui adverſantur traditioni; dicunt ſe non ſolum presbyteris, ſed etiam Apoſtolis exiſtentes ſapientiores, ſinceram inveniſſe veritatem: Apoſtolos autem admiſcuiſſe ea quæ ſunt legalia, Salvatoris verbis.* Et paulo poſt: *Evenit itaque, neque ſcripturis jam, neque traditioni conſentire eos;* ac ſequenti capite ſic: *Traditionem itaque Apoſtolorum in toto mundo manifeſtatam*

(g) *Iren. lib. 3. c. 2. 3. 4.*

tam

tam in Eccleſia adeſt perſpicere omnibus qui vera velint audire: & habemus adnumerare eos qui ab Apoſtolis instituti ſunt Epiſcopi in Eccleſiis, & ſucceſſores eorum uſque ad nos; qui nihil tale docuerunt, neque cognoverunt, quale ab his deliratur. Etenim ſi recondita myſteria ſcíviſſent Apoſtoli, quæ ſeorſum & latenter ab reliquis perfectos docebant; his maxime traderent ea, quibus etiam ipſas Eccleſias committebant.

XVII. Romana Eccleſia cuſtos Apoſtolic. traditionum.

Agens deinde de ſucceſſoribus Apoſtolorum, meminit de Romana Eccleſia, atque traditionibus eidem creditis, in hæc verba. *Sed quoniam*, inquit, *valde longum eſt in hoc tali volumine omnium Eccleſiarum enumerare ſucceſſiones: maximæ & antiquiſſimæ & omnibus cognitæ, a glorioſiſſimis duobus Apoſtolis Petro & Paulo Romæ fundatæ & conſtitutæ Eccleſiæ, eam quam habet ab Apoſtolis traditionem, & annuntiatam hominibus fidem, per ſucceſſiones Epiſcoporum pervenientem uſque ad nos indicantes, confundimus eos qui quoquo modo vel per ſui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam ſententiam præterquam oportet, colligunt. Ad hanc enim Eccleſiam propter potentiorem principalitatem neceſſe eſt omnem convenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt undique Fideles; in qua ſemper ab his qui ſunt undique, conſervata eſt ea quæ eſt ab Apoſtolis traditio.* Proſequitur enumerare Petri ſucceſſores uſque ad ſua tempora: agenſque de Clemente, eum tradit non tantum ſcriptis, ſed & traditionibus (epiſtola ad eos ſcripta) compoſuiſſe Corinthiorum diſſenſiones. Denique hæc de Eccleſia Epheſiorum. *Sed & quæ eſt Epheſi Eccleſia, a Paulo quidem fundata, Joanne autem permanente apud eos uſque ad Trajani tempora teſtis eſt verus Apoſtolorum traditionis. Tantæ igitur oſtenſiones cum ſint hæ, non oportet adhuc quærere apud alios veritatem, quam facile eſt ab Eccleſia ſumere: cum Apoſtoli, quaſi in depoſitorium dives, pleniſſime in eam contulerint omnia quæ ſunt veritatis.* Hæc Irenæus.

XVIII. Qui proximus poſt Irenæum Tertullianus adnumeratur, quam egregius adſtipulator ejuſdem veritatis extiterit, nuper vidimus: quantum inſuper traditioni detulerit, ut ſine ipſa Chriſtianus quis eſſe non poſſit, hæc accipe: hiſce enim verbis Marcionem traditiones negantem exagitat (a): *Si*, inquit, *Propheta es, prænuntia aliquid: Si Apoſtolus, prædica publice. Si Apoſtolicus, cum Apoſtolis ſenti: Si tantum Chriſtianus es, crede quod traditum eſt: Si nihil iſtorum es, merito dixerim, Morere: nam & mortuus es, qui non es Chriſtianus, non credendo quod creditum Chriſtianos facit.* Et paulo poſt: *Porro quod traditum erat, id erat verum, ut ab eis traditum quorum fuit tradere. Ergo quod erat traditum reſcindens, quod erat verum reſcidiſti. Nullo jure feciſti. Sed plenius ejuſmodi præſcriptionibus adverſus omnes hæreſes alibi uſi ſumus.* Nimirum in libro de Præſcriptionibus, ubi hæc Tertullianus (b): *Nunc ſolum diſputandum eſt, quibus competat fides ipſa; cujus ſint Scripturæ: a quo, per quos, & quando, & quibus ſit tradita diſciplina, qua ſiunt Chriſtiani. Ubi enim apparuerit eſſe veritatem diſciplinæ & fidei Chriſtianæ, illic erit veritas Scripturarum, & expoſitionum, & omnium traditionum Chriſtianarum.* Et poſt multa ſequenti capite de his agens hæc addit: *Quid autem Apoſtoli prædicaverint, id eſt, quid illis Chriſtus revelaverit, & hic præſcribam, non aliter probari debere, niſi per eaſdem Eccleſias, quas ipſi Apoſtoli condiderunt, ipſi eis prædicando, tam viva (quod ajunt) voce, quam per epiſtolas poſtea. Si hæc ita ſunt, conſtat proinde omnem doctrinam, quæ cum illis Eccleſiis Apoſtolicis matricibus & originalibus fidei conſpiret, veritati deputandam, id ſine dubio tenentem, quod Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, Chriſtus a Deo ſuſcepit: reliquam vero omnem doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ ſapiat contra veritatem Eccleſiarum, & Apoſtolorum, & Chriſti, & Dei.* Hæc Tertullianus, qui & adverſus Marcionem (c) hæc in eamdem ſententiam: *His fere compendiis utimur, cum de Evangelii fide adverſus hæreticos expedimur, defendentibus temporum ordinem poſteritati falſariorum præſcribentem, & auctoritatem Eccleſiarum traditioni Apoſtolorum patrocinantem: quia veritas falſum præcedat neceſſe eſt, & ab eis procedat, a quibus tradita eſt.*

(a) Tert. de carn. Chriſti c. 2.

Quantum deferendum traditionibus ex Tertulliano

(b) Tert. de præſcript. c. 19. 21.

(c) Tert. adverſ. Marcion. lib. 4. c. 5. in fine.

XIX. Huic conjungimus Clementem Alexandrinum, qui iiſdem cum Tertulliano temporibus Severi & Antonini ejus filii claruit (d): ipſe enim hæc in Stromatibus (e) in primis habet: *Qui verum quidem beatæ doctrinæ ſervabant traditionem, ſtatim a Petro, & Jacobo, & Joanne, & Paulo, ſanctis Apoſtolis, filius a patre accipiens (pauci autem ſunt patribus ſimiles) ad nos quoque, Deo volente, pervenerunt, illa a majoribus data & Apoſtolica depoſituri ſemina.* Hæc Clemens, non de ſcriptis ab illis epiſtolis intelligens, ſed & de non ſcriptis per manus traditis obſervationibus: alioqui his omnibus quatuor Evangelia prœpoſuiſſet: nam paulo ſuperius viva voce, & animata (ut ait) oratione magiſtrorum, qui a majoribus ea acceperant, ea ſe aſſecutum eſſe teſtatur. Idemque hæc libro quarto: *Cognitio autem ipſa eſt, quæ per ſucceſſionem ad paucos ex Apoſtolis abſque ſcriptis tradita pervenit.* Et in libro ſeptimo:

(d) Hier. de ſcript. Eccl. c. 38. 53.

(e) Clem. Alexan. Strom. lib. 1.

Ex Clemente Alexandrino.

mo: *Quomodo ergo ſi quis fiat beſtia ex homine, ſimiliter atque hi qui fuerant infecti venenis Circes: ita homo Dei eſſe, & Domino fidelis eſſe perdidit, qui adverſus Eccleſiaſticam recalcitravit traditionem, & in humanarum hæreſeon deſilivit opiniones.* Hæc Clemens, de quo etiam hæc Euſebius (*a*): *In libro*, inquit, *quem de Paſchate compoſuit, fatetur ſe a familiaribus ſuis compulſum, ut traditiones, quas a veteribus presbyteris acceptiſſet, litteris proderet ad poſteritatem.*

(a) Euſeb. hiſt. lib. 6. c. 11.

XX. Hujus diſcipulus Origenes hæc etiam de traditionibus, quas Eccleſiaſticas obſervationes appellat, ſic (*b*) dicens: *Sed & in Eccleſiaſticis obſervationibus ſunt nonnulla hujuſmodi, quæ omnibus quidem facere neceſſe eſt, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quod, verbi gratia, genua flectimus orantes, & quod ex omnibus cœli plagis ad ſolam Orientis partem converſi orationem fundimus, non facile cuiquam puto ratione compertum. Sed & Euchariſtiæ ſive percipiendæ, ſive eo ritu quo geritur, explicandæ, vel eorum quæ geruntur in baptiſmo verborum, geſtorumque & ordinum, atque interrogationum & reſponſionum, quis facile explicet rationem? Et tamen omnia hæc operta & velata portamus ſuper humeros noſtros, cum ita implemus ea & exequimur, ut a magno Pontifice atque eius filiis tradita & commendata ſuſcepimus.* Et in Leviticum ait (*c*): *Secundum Eccleſiæ obſervantiam, etiam parvulis baptiſmum dari.* Sed per obſervantiam Eccleſiæ, intellexiſſe Apoſtolicam traditionem, alibi declarat his verbis: *Pro hoc & Eccleſia ab Apoſtolis traditionem ſuſcepit, etiam parvulis baptiſmum dare.*

(b) Orig. hom. 5. in Num.

Ex Origene.

(c) Orig. in Levit. c. 8.

XXI. Stephanus Papa, idemque martyr, etſi ejus ſcripta exciderint, tamen ex ipſis fragmentum, quod recitat Cyprianus (*d*), quam conſtans aſſertor Apoſtolicarum traditionum & earum acerrimus propugnator extiterit, facile monſtrat: ſic enim dicebat adverſus omnes qui ex univerſo Chriſtiano orbe viri eruditiſſimi atque ſanctiſſimi impugnabant baptiſmum hæreticorum, quod haſtenus ex antiqua traditione Eccleſia non reſpuebat: *NIHIL INNOVETUR: NISI QUOD TRADITUM EST.* Agatur ſcilicet. Hac una ille ſententia & Apoſtolicæ vocis tonitruo a ſumma arce culminis paſtoralis intonans, non ſolum Africanorum omnium, ſed & Orientalium Epiſcoporum molitiones atque conatus diſjecit, & munimenta illorum ex mille Scripturæ divinæ locis coagmentata & male contexta penitus diſſipavit: ut tunc potiſſimum Eccleſia Catholica experta ſit, qualis quantaque vis fuerit antiquæ traditionis, cum opus fuit innumeras divinæ Scripturæ ſententias perperam intellectas, quæ reſiſtere viderentur, uni cedere traditioni: de qua hæc Auguſtinus (*e*): *Conſuetudo illa, quæ opponebatur Cypriano, ab Apoſtolorum traditione exordium ſumpſiſſe credenda eſt; ſicut ſunt multa quæ univerſa tenet Eccleſia, & ob hoc ab Apoſtolis præcepta bene creduntur, quamquam ſcripta non reperiantur.* Cæterum Cyprianus non adeo vecors fuit, ut Apoſtolicæ traditioni repugnandum eſſe cenſeret; ſed quod exiſtimaret eam humanam eſſe potius corruptelam, ut quæ ſibi videbatur eſſe divinis Scripturis adverſa, quare & illa verba mox ſubdit: *Unde eſt iſta traditio? utrum ne de Dominica & Evangelica auctoritate deſcendens, an de Apoſtolorum mandatis atque epiſtolis veniens? Ea enim facienda eſſe, quæ ſcripta ſunt, Deus teſtatur.* Quod ſi Cyprianus certior redditus eſſet, illam re vera fuiſſe Apoſtolicam traditionem, nec adverſam divinis Scripturis; ſanis ſinceriſque dogmatibus haud dubium acquieviſſet, quod & Auguſtinus affirmat. Verum quam egregius adſtipulator ſit Cyprianus Apoſtolicarum ac cæterarum Eccleſiæ traditionum, præſertim in ritu miniſtrandorum ſacramentorum, mille prope locis erudite Pamelius adnotavit.

(d) Cyprianus ad Pomp. epiſt. 74.

Stephanus Papa cuſtos traditionum.

(e) Auguſt. de baptiſ. contra Donat. lib. 5. c. 23.

XXII. Ex his vero, qui in Eccleſia claruerunt poſt Ethnicos Imperatores temporibus Conſtantini, Magnus Athanaſius eſt facile princeps, qui & traditionum Eccleſiaſticarum eſt graviſſimus aſſertor; cum adverſus ingruentes Arianorum turbines, Filii Dei divinitatem labefactantes, traditionis ſcuto potiſſimum ſit tutatus Catholicam veritatem: nam quoties de novitate vocis Ariani calumniam faciebant, ipſe mox eos ad traditionem Eccleſiaſticam provocabat; ipſoſque hoſtes adegit, licet invitos, veritatem Catholicam profiteri; unde hæc ipſe (*f*) de Euſebio Cæſarienſi: *quod majoris admirationis eſt, Euſebius ex Cæſarea Palæſtinæ cum pridie abnegaſſet, in eamdem ſententiam poſtridie ſubſcripſit; quam etiam Eccleſiæ legendam miſit, dicens eam eſſe Eccleſiæ fidem, & patrum traditionem;* poſt multa vero ſic: *Ecce*, inquit, *nos demonſtramus iſtiuſmodi ſententiam a patribus ad patres quaſi per manus traditam eſſe.* Rurſum agens contra Paulum Samoſatenſem, hæc ait (*g*): *Qui ea quæ ultra vires ſuas ſunt, indagat, in præcipiti conſiſtit: qui vero traditionibus inhæret, extra periculum verſatur. Suademus igitur vobis, quod & nobis ipſis ſuademus ut traditam fidem retineatis, & averſemini profana novitatis verba, & idem reliquis præcipiatis, ut exhorreant tanti myſterii inquiſitionem.*

Athanaſius traditionum aſſertor.

(f) Athanaſ. de Synod. Nicæn. contra Arian. decret.

(g) Athan. de incar. Verb. contr. Paul. Samoſat.

XXIII. Ipſe item Euſebius (*h*), qui tunc vivebat, cum ſanioris eſſet mentis, hæc de traditionibus: *Moyſes in tabulis inanima-*

(h) Euſeb. de demonſt. Evang. lib. 1. c. 8.

Euſebius Traditionum profeſſor.

tis, Chriſtus autem in mentibus vita prædetis perfecta novi Teſtamenti documenta deſcripſit. Ejus vero diſcipuli, ad magiſtri ſui nutum, auribus multorum doctrinam ſuam commendantes, quæcumque quidem veluti ultra habitum progreſſis a perfecto ipſorum magiſtro præcepta fuerant, ea iis qui capere poſſeat, tradiderunt: quæcumque vero iis convenire arbitrabantur, qui animas adhuc affectibus obnoxias gererent, curationibuſque indigentes, ea, epſi ad imbecillitatem multorum ſe demittentes, partim litteris, partim ſine litteris, quaſi jure quodam non ſcripto, ſervanda commendarant. Hæc Euſebius. Sed & qui huic proximus tempore accedit Cyrillus Hieroſolymorum Epiſcopus, cum de ſacris myſteriis Eccleſiaſticis quinque orationes myſtagogicas habuiſſet, hæc ait in fine: *Retinete has traditiones, & ſine alliat offendiculo voſmet ſervate.* Sed a quo traditas? legat qui originem earum ſcire cupit, & inveniet eas acceptas eſſe majori ex parte ex Miſſa Jacobi Apoſtoli ejuſdem civitatis olim Epiſcopi.

XXIV. Qui eodem vixit tempore Hilarius, (a) hæc de Gallis. *O vos beatos & glorioſos qui perfectam atque Apoſtolicam fidem conſcientia & profeſſione retinentes, conſcriptas fides hucuſque neſcitis. Non enim egaſtis littera, qui ſpiritu abundatis: neque officium manus ad ſcribendum deſideraſtis, qui quod corde a vobis credebatur, ore ad ſalutem profitebamini. Nec neceſſarium habuiſtis Epiſcopi legere, quod regeneruti neophyti tenebatis. Sed neceſſitas conſuetudinem intulit, exponi fides, & expoſitis ſubſcribi. Ubi enim ſenſus conſcientiæ periclitatur, illic littera poſtulatur.* Hæc Hilarius de formulis fidei agens, quas nullas ſcriptas noviſſe hactenus Eccleſiam Gallicanam, magna gloria jure teſtatur. Nam ipſum ſimplex Apoſtolicum ſymbolum qood profiterentur, illud non tradi ſcriptis competentibus, ſed verbis acceptum ab illis memoriæ mandari conſueviſſe, & reddi ſuo tempore ab Eccleſia præſcripto, ſuo loco ſatis eſt demonſtratom. Non igitur (ut ab aliquo obiectum fuit) hic Hilarius de Evangelio, aliiſve Divinæ Scripturæ libris intelligit, quos jam ſcriptos ſive ab Irenæo, ſive Dionyſio, vel aliis diu ante Gallias accepiſſe dubitare nemo debet, ſed de ſcriptis Fidei formulis, quas hactenus Gallia non noviſſet, ſed traditum Apoſtolicum Symbolum poſſideret. Dicant ergo Novatores, Gallorum ſordes (illos compello qui ſunt adeo a progenitoribus antiquis degeneres) qua fronte ſine ſcriptis per manus traditas Eccleſiæ traditiones impugnent & reſpuant; ſi amplius trecentis annis, uſque ad Hilarii tempora, Gallicana Eccleſia, eademque celebris, totoque Orbe ſpectata, ſine ſcripto tradita fide, ac per manus accepta, abſque aliquo religionis præjudicio, immo maximo omnium integritatis exemplo, uſa eſt? Intelligant a quibus deſciverint, & quibus in eo turpiter inhæſerint, nimirum Arianis, Macedonianis, Aerianis, vel his ſimilibus; qui quod traditionibus impugnarentur, nullam ſententiam, immo ne vocem quidem admittere in animum induxerunt, quæ non repetiretur ex divinis Scripturis accepta. Sed hæc omittamus.

(a) Hilar. lib. de Synod. contra Arianos. Hilarius traditionum defenſor.

XXV. Baſilium (b) jam præſtat audiamus, qui hæc habet ſcribens ad Amphilochium de Spiritu ſancto: *Dogmata, quæ in Eccleſia ſervantur, & prædicantur, partim ex ſcripta doctrina habemus (c), partim ex Apoſtolorum traditione ad nos delata in myſterio recepimus: quæ utraque ad pietatem eamdem vim habent; & nemo his contradicit, qui vel modicam ſaltem Eccleſiaſticorum jurium experientiam habet. Si enim aggredimur non ſcripto proditas conſuetudines veluti non magnam vim habentes reiicere, imprudentes etiam ipſis principalibus Evangelii partibus damnum inferemus, immo ipſam Evangelii prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Velute, exempli cauſa (ut ejus quod primum & communiſſimum eſt, primam mentionem faciam) figura crucis ſignare eos qui in nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti ſpem habent, quis ſcripto docuit? Ad Orientem converſos nos eſſe, dum oramus, quæ ſcriptura nos docuit? Invocationis verba, dum oſtenditur panis Euchariſtiæ & poculum benedictionis, quis ſanctorum ſcripto nobis reliquit? Non enim his contenti ſumus, quorum Apoſtolus aut Evangelium meminit, ſed & ante & poſtea alia quædam dicimus, velut magnum robur ad myſteria habentia, & doctrina ſcripto non prodita aſſumpta. Benedicimus aquam baptiſmatis, & oleum unctionis, inſuperque ipſum qui baptizatur: ex quibus ſcriptis? nonne a tacita & arcana traditione? Ipſam vero olei illitionem qua doctrina ſcripta docuit? aut ter mergi hominem, unde eſt? Reliqua item quæ circa baptiſma fiunt, renuntiare ſatanæ & angelis ejus, ex qua ſunt ſcriptura? nonne ex hac non publicata & arcana doctrina, quam in minime operoſo & ſolicito ſilentio patres noſtri conſervarunt? Recte illi, utpote docti myſteriorum reverentiam & auctoritatem ſilentio cuſtodire: quæ enim ne aſpicere quidem fas erat non initiatis, horum doctrinam quomodo par erat in litteris, velut in triumpho, oſtentare?* Hæc Baſilius; qui & alia etiam multa in eamdem ſententiam inculcat: ac tandem hac ipſa non ſcripto tradita Apoſtolorum traditione de Spiritu ſancto blaſphemias Macedonii refellens, veram ſinceramque a majoribus divinitatem ejus traditam adſtruit, atque confir-

(b) Baſil. de Spiritu ſanct. ad Amphil. c. 27.
(c) Baſil. de Spiritu ſancto c. 27.
Baſilius traditionum prædicator.

confirmat, ut dicendum ſit more majorum: Gloria Patri & Filio cum Spiritu ſancto: & non ut illi dicebant, In Spiritu ſancto. Nam & ſuperius: *Quicumque enim per morum conſtantiam antiquitatis auctoritatem novationibus prætulerunt, & paternam traditionem inviolatam per regiones ac civitates conſervarunt, hac voce uſi ſunt*; & alibi (a): *Nos confitemur, quod etiam traditum accepimus, cum Patre & Filio locatum eſſe Spiritum paraclitum.*

(a) Baſil. epiſt.73.

XXVI. Baſilio jungimus Gregorium Nazianzenum (b), qui agens in Julianum Apoſtatam, in eumdem invehitur, quod Eccleſiaſticas traditiones in Gentilium uſum transferre ſatageret: *Quas*, inquit, *traditione acceptas in hanc uſque diem ſervavimus.* Huic adnectimus Gregorium Nyſſenum, qui ad Ablavium hæc ſcribit: *Sin autem noſtra oratio propoſita quæſtione infirmior arguatur: traditionem quidem, quam a patribus per ſucceſſionem accepimus, ſervabimus in perpetuum firmam & immotam.*

(b) Gregor. Naz. orat. 1. in Jul. Gregorius Nazianzenus tradi. tionum profeſſor.

XXVII. Sed videamus quid de eadem re ſenſerit Epiphanius: ipſe enim adverſus Aerium agens, de præſcriptorum dierum jejunio Eccleſiæ conſuetudine receptorum hæc ait (c): *Quis autem magis de his novit, hic ne ſeductus homo* (Aerius videlicet) *qui etiam nunc ſupereſt, & huc uſque in mundo verſatur; aut qui ante nos teſtes fuerunt habentes ante nos traditionem in Eccleſia, quique etiam a patribus ſuis traditum acceperunt; quemadmodum etiam hi a ſuis patribus didicerunt, qui ante ipſos fuerunt, quomodo Eccleſia acceptam a patribus ſuis veram fidem uſque huc continet, itemque traditiones?* Idem inferius poſtquam egit de memoria & precibus pro defunctis ad Deum exhiberi ſolitis, hæc rurſum de traditionibus inculcat: *Eccleſia neceſſario hoc perficit, traditione a patribus accepta. Quis autem poterit ſtatutum matris diſſolvere, aut legem patris? velut Salomon dicit: Audi fili ſermones patris tui, & ne repudies ſtatuta matris tuæ: oſtendens per hoc quod & in ſcriptis & ſine ſcriptis docuit Pater, hoc eſt, Deus, & Unigenitus, & Spiritus ſanctus. Mater autem noſtra Eccleſia habet ſtatuta in ſe poſita indiſſolubilia, quæ irritari non poſſunt. Cum itaque ordinata ſint in Eccleſia ſtatuta, & bene ſe habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus eſt rurſus etiam hic ſeductor.* Idem hæc habet in Compendiaria doctrina: *At vero*, inquit, *de ſtatutis ipſis & traditionibus ejuſdem Eccleſiæ, rurſus neceſſarium eſt me brevibus apponere earumdem traditionum formam ex parte, &c.* Subinſert de diverſis ordinibus in Eccleſia narrationem, de diebus feſtis, obſervatione jejuniorum, myſteriis Eccleſiaſticis, & aliis ſacris ritibus ex traditione manantibus. Sed non prætermittendum, quod idem (d) agens adverſus Melchiſedeclanos, hæc ait: *Termini nobis poſiti ſunt, & fundamenta, & ædificatio fidei, & Apoſtolorum traditiones, & Scriptura ſanctæ, & ſucceſſiones doctrinæ, & undequaque veritas Dei munita eſt.*

(c) Epiph. hæreſ.75. Epiphanius traditionum adſtipulator.

(d) Epiph. hæreſ. 55.

XXVIII. Sed & ad tam certam patentemque veritatem adſtruendam Hieronymus etiam ſuum ſuffragium affert in hæc verba ad Lucinium (e) ſcribens: *Ego illud te breviter admonendum puto, traditiones Eccleſiaſticas, præſertim quæ fidei non officiunt ita obſervandas, ut a majoribus traditæ ſunt; nec aliorum conſuetudinem, aliorum contrario more ſubverti.* Idemque alibi (f), ſed ex perſona Luciferiani, quæ æque ab Orthodoxo probentur: *An neſcis*, inquit ille, *etiam Eccleſiarum eſſe hunc morem, ut baptizatis poſtea manus imponantur, & ita invocetur Spiritus ſanctus? Exigis ubi ſcriptum ſit? in Actibus Apoſtolorum. Etiam ſi Scripturæ auctoritas non ſubeſſet, totius Orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti obtineret: nam & multa, quæ per traditionem in Eccleſiis obſervantur, auctoritatem ſibi ſcriptæ legis uſurpaverunt: velut in lavacro ter caput mergitare: deinde egreſſos lactis & mellis prægustare concordiam ad infantiæ ſignificationem, die Dominico & per omnem Pentecoſtem nec de geniculis adorare, & jejunium ſolvere; multaque alia quæ ſcripta non ſunt, rationabilis ſibi obſervatio vindicat.*

(e) Hier. epiſt.28. Hieronymus traditionibus ſuffragatur.

(f) Hier. adverſ. Luciferiam.

XXIX. Ambroſius inſuper, cum agit de celebritate Paſchali: *Scriptura*, inquit, *divina nos inſtruit, & traditio majorum.* Idemque in libris quos ſcripſit de his qui initiantur divinis myſteriis, ac de Sacramentis, vel aliis locis, quid aliud præſtitit, niſi ut quæ hactenus ſine ſcripto tradebantur de ea re Apoſtolicæ traditiones, ipſe ſcriptione eaſdem conſignaret? Chryſoſtomus etiam (quod ſuperius recitavimus) illud ipſum de eadem re ſtatuit axioma: TRADITIO EST? NIHIL QUÆRAS AMPLIUS. Idem ſacros illos ritus qui adhibentur in venerandis myſteriis, ab Apoſtolis Eccleſiæ traditos affirmans ait (g): *Non fruſtra hæc ab Apoſtolis ſunt legibus conſtituta; ut in venerandis, inquam, atque honorificis myſteriis memoria eorum fiat qui deceſſerunt. Noverant hinc multum ad illos lucri accedere, multumque utilitatis.* Porro quod ſtatuerunt Apoſtoli, hoc ex Dei voluntate eos feciſſe his quæ mox ſubinſert, demonſtrat: *Vult enim*, inquit, *Deus nos nobis mutuum auxilium afferamus*, &c.

Ambroſius & Chryſoſtomus traditionum teſtes.

(g) Chryſ. in epiſt. ad Philip. hom.3.

XXX. Multa inſuper in hanc eamdem confeſſionem ex Auguſtini diverſis tractatibus & epiſtolis eſſent addenda: ſed illam unam ſatis putamus eſſe ſententiam, qua velut funiculo quodam Apoſtolicarum traditionum

Auguſtinus traditionum defenſor.

(a) Aug. de baptiſ. cont. Donat. li. 4. c. ult. num latitudinem metitur, ſic dicens (a): *Quod univerſa tenet Eccleſia nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur.* Hæc Auguſtinus, qui eadem fere ſæpius repetit, ut cum ait (b): *Quam conſuetudinem credo ex Apoſtolica traditione venientem: ſicut multa non inveniuntur in litteris eorum, neque in Conciliis poſterorum; & tamen quia cuſtodiuntur per univerſam Eccleſiam, nonniſi ab ipſis tradita & commendata creduntur.* Et ad Januarium (c): *Illa*, inquit, *quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe ſervantur, dantur intelligi vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata atque ſtatuta retineri.*

(b) Auguſt. lib. 2. c. 7.

(c) Ad Januar. epiſt. 118.

XXXI. Cæterum quæ in ſacris ſunt Conciliis inſtituta, nec ipſa quidem recens fuerunt inventa; ſed quæ & Patres ipſi a majoribus acceperunt ſine ſcriptis, ut accuratius ſervarentur, ſcriptis conſignarunt. Unde Vincentius (d) Lirinenſis, qui eodem cum Auguſtino vixit ſæculo, hæc ait: *Denique quid umquam Eccleſia aliud Conciliorum decretis enixa eſt, niſi ut quod antea ſimpliciter credebatur, hoc idem poſtea diligentius crederetur? quod antea lentius prædicabatur, hoc idem poſtea inſtantius prædicaretur? quod antea ſecurius colebatur, hoc idem poſtea ſollicitius excoleretur? Hoc, inquam, ſemper, nec quidquam præterea hæreticorum novitatibus excitata Conciliorum ſuorum decretis Catholica quid perfecit Eccleſia, niſi ut quod prius a majoribus ſola traditione ſuſceperat, hoc deinde poſteris etiam per ſcripturæ chirographum conſignaret, magnam rerum ſummam paucis litteris comprehendendo, & plerumque propter intelligentiæ lucem non novum fidei ſenſum, novæ appellationis proprietate ſignando?* Hæc ille, at de his hactenus: inſtituti quippe ratio non patitur his diutius immorari. Satis namque nobis viſum eſt de Apoſtolicis traditionibus Patrum teſtimonia uſque ad Auguſtini tempora attuliſſe: omnes enim, qui poſterioribus temporibus vixere, cum ſit certum eadem ſenſiſſe, ſuperfluum videtur aliis teſtibus eadem conſignaſſe.

(d) Vincent. Lirin. de hæreſ. cap. 32.

Concilia traditiones ſecuta.

XXXII. Traditionum defenſores. Deſiderari adhuc quid poſſet, ut Novatores iſta impugnantes refelleremus: ſed qui plura cupit, ab his petat, qui ejus argumenti commentarios conſcripſerunt, eoſque adeat, tum maxime inter alios reverendiſſimum Lindanum Epiſcopum Ruræmundenſem, quem ob egregiam eruditionem toto Chriſtiano orbi ſpectatam, & vitæ ſanctitatem, plurimi facio: vivit adhuc, non ſibi, ſed Catholicæ Eccleſiæ, jam mille de proſtratis hoſtibus coronis auctus; aliiſque in dies majores, & fortaſſe martyrii, ut qui ante aciem quotidie adverſus hoſtes cominus dimicet, ſibi comparaturus. Eſt & R. P. Robertus Bellarminus Politianus, qui multos annos in his ſumma cum laude verſatus eſt, Romæ publice docens; & hoc ipſo anno, quo hæc noſtra cudimus, ſuas de Controverſiis Chriſtianæ fidei diſputationes adverſus hæreticos, ab eruditis omnibus avide expectatas, & jam acceptas, & mirifice prædicatas, edidit: nobiliſſimum plane opus, quod inſtar turris illius quam (e) David ædificavit cum propugnaculis, ex qua mille pendent clypei & omnis armatura fortium, in Eccleſia habeatur. Hæc ſummatim in genere de traditionibus dixiſſe ſat erit: inferius vero de ſingulis privatim pro Apoſtolicorum ſcriptorum & rerum geſtarum occaſione, ſuis locis ac temporibus plenius agendum erit.

(e) Cant. 4.

XXXIII. De Gallione Proconſule. Sed jam ad cæteras Pauli res geſtas Corinthi redeamus, a quibus occaſione ſecundæ epiſtolæ ad Theſſalonicenſes ibi ſcriptæ divertimus. Curabat tunc Achajæ provinciam L. Junius Gallio Proconſul (facta enim erat Achaja proconſularis provincia ex lege Clodia, ut Cicero (f) auctor eſt) erat hic germanus L. Annæi Senecæ, ut ipſe teſtatur (g), qui & de ejus ex Achaja profectione meminit (h), & alias de eo; nam ad ipſum inſcripſit librum De remediis fortuitorum, ac alterum De vita beata. Cum enim Seneca a Meſſalina Auguſta, Claudii uxore (ut tradit Dio i) injuſte damnatus exilio, poſt illius necem ab Agrippina item Auguſta reſtituturus, & Neroni, quem Claudius (ut vidimus) anno præterito adoptavit, præceptor datus eſſet; in ejus gratiam Achaja provincia Gallioni ejus germano eſt tributa.

(f) Cic. orat. in Piſon.

(g) Sen. in præf. lib. 4. quæſt. nat.

(h) Idem li. 18. epiſt. 101.

(i) Dio lib. 60.

XXXIV. Hic igitur cum Corinthi ageret, Judæi ex more in Paulum turbas excitantes, ſiſtendum eum curarunt ante ejuſdem tribunal. Quid autem tunc factum ſit, Lucas (k) his verbis ſignificat, ſic ab exordio rem geſtam narrans. *Gallione autem Proconſule Achajæ, inſurrexerunt uno animo Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicentes: Quia contra legem hic perſuadet hominibus colere Deum. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Judæos: Si quidem eſſet iniquum aliquid, aut facinus peſſimum, o viri Judæi, recte vos ſuſtinerem: ſi vero quæſtiones ſunt de verbo & nominibus legis veſtræ, vos ipſi videritis: judex ego horum nolo eſſe. Et minavit eos a tribunali. Apprehendentes autem omnes Soſthenem principem ſynagogæ, percutiebant eum ante tribunal, & nihil horum Gallioni curæ erat.* Hæc Lucas de rebus geſtis coram Gallione; qui quidem vel in eo laude dignus, quod licet proconſulari auctoritate etiam de religione agere ac judicare

(k) Act. 18. Paulus ductus ad Gallionem.

care

care minime prohiberetur (quippe qui pleniſſimam juriſdictionem haberet, & omnium partes judicum, qui Romæ quaſi magiſtratus vel extra ordinem jus dicerent, ad ipſum pertinerent, ut Ulpianus (a) de officio Proconſulis ſcripſit) tamen tantum detulit religioni Hebræorum, ut ipſe a judicio abſtinens, in illos totam cauſam refunderet; ſed plus quam decebat; nam licet Soſthenem ante tribunal illi percuterent, vim publicam non cohibuit, nec (ut par erat) altus eſt: quin etiam (licet Lucas non dicat) affirmat Joannes Chryſoſtomus (b), ipſam quoque Paulum coram tribunali, ſpectante Gallione, fuiſſe verberatum ab iiſdem Judæis.

(a) l. 7. ff. de off. Proconſ.

(b) Chryſ. præf. in 1. ep. Pauli ad Corinth.

XXXV. Poſt hæc omnia idem Paulus (inquit Lucas (c) *cum adhuc ſuſtinuiſſet dies multos, fratribus valefaciens, navigavit in Syriam, (& cum eo Priſcilla & Aquila) qui ſibi totonderat in Cenchris caput: habebat enim votum*. Paulum, non Aquilam totondiſſe ex voto caput in Cenchreis (*), Hieronymus & Auguſtinus affirmant (erant enim Cenchreæ, ut auctor eſt Strabo (d), Corinthiorum Orientem verſus navale.) Beda (e) ambiguam eſſe lectionem cum dicat, hæc addit: *Falluntur mendoſitate codicis, qui dicunt Aquilam cum Priſcilla uxore ſua eſſe attonſum: in Græco enim evidenter* [Greek], *id eſt, attonſus, numero ſingulari habetur*. Extant ſane in noſtra bibliotheca Acta Apoſtolorum pervetuſta litteris grandiuſculis exarata, in quibus plurali numero ita legitur: *Se totonderant in Cenchris caput: habebant enim votum*. Attamen inhærendum Vulgatæ nuper reſtitutæ, quæ (ut poſuimus) dicta parentheſi, cum ita legit: *Navigavit in Syriam (& cum eo Priſcilla & Aquila) qui ſibi totonderat, in Cenchris caput*; nonniſi de Paulo intelligendum eſſe declarat. Porro caput tondere, & ſic votum ſolvere, erat Nazaræorum, de quibus ſcribitur in libro Numeri (f). Sed cur id non eſt factum Hieroſolymis in templo? ille fortaſſe accidit caſus, quo ibidem (g) illico caput tondendum eſſet, cum coram Nazaræo aliquis moreretur. Qui ſic erant Nazaræi voto obligati, nominabant ſe ipſos Corban, hoc eſt, Dei donum (ut Joſephus (h) affirmat) quod ſic ſe ipſos Deo dicaſſent. Porro ejuſmodi votum Nazaræorum nuncupare & exolvere quoque mulieres conſueviſſe, idem Joſephus (i) affirmat, cum agit de Berenice, de qua nos ſuo loco inferius agemus.

(c) Act. 18.

(*) Cenchris.

(d) Strab. lib. 8.

(e) Beda in retract. in Act. c. 18.

Votum Nazaræorum.

(f) Num. 6.

(g) Ibid.

(h) Joſeph. ant. lib. 4. cap. 4.

(i) Joſeph. de bello Jud. l. 2. cap. 15.

I. HAbuit ſequens annus Coſs. Fauſtum Suilam & Silvium (k) Othonem, quibus adnotatur annus Domini quinquageſimuſquartus, quo (ut ex jam dictis apparet) Paulus Apoſtolus Epheſum primum venit, non quidem permanſurus: quippe qui in Syriam proficiſcendi, ſolvens Corintho, iniiſſet conſilium: eaque navigatione per eam partem Ægei maris, quod Icarium dicitur, appulit (quæ ſe offerebat in via) Epheſum: ubi diebus aliquot manens, non eſt paſſus ſe diutius detineri, ſed in Syriam ſolvens, Cæſaream Palæſtinæ primum, ac inde Antiochiam acceſſit: poſtea vero Eccleſias Minoris Aſiæ peragravit: ac tandem his omnibus expeditis, non minori quidem quam unius anni ſpatio (ut ex his, quæ dicentur inferius, facile apparebit) Epheſum rediit. Sed audiamus Lucam, qui hæc omnia mira brevitate perſtringens, ait (l): *Devenit Epheſum, & illos* (Aquilam, & Priſcillam ſcilicet) *ibi reliquit. Ipſe vero ingreſſus ſynagogam, diſputabat cum Judæis. Rogantibus autem eis ut ampliori tempore maneret, non conſenſit: ſed valefaciens, & dicens: Iterum revertar ad vos, Deo volente; profectus eſt ab Epheſo. Et deſcendens, Cæſaream aſcendit, & ſalutavit Eccleſiam, & deſcendit Antiochiam. Et facto ibi aliquanto tempore, profectus eſt, perambulans ex ordine Galaticam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes diſcipulos*. Et inferius: *Factum (m) eſt autem, cum Apollo eſſet Corinthi, ut Paulus, peragratis ſuperioribus partibus, veniret Epheſum*. Hæc Lucas de Pauli itinere, licet de rebus tunc ab eo geſtis omnino ſileat. De Cæſarea & Antiochia civitatibus, ad quas Paulus Epheſo recedens profectus eſt, jure exiſtimavit Chryſoſtomus (n) de Antiochia Syriæ totius metropoli eſſe intelligendum, ſicque non de alia Cæſarea, quam ea quæ eſt in Syria Palæſtina, eſſe accipiendam. Beda (o) autem in Acta, Cæſaream Cappadociæ profectum eſſe dicit Apoſtolum, ſed cum (p) Lucas dicat Paulum in Syriam navigaſſe; de quanam Cæſarea & Antiochia intellexerit, nulla videtur eſſe poſſe dubitatio.

(k) Tacit. Annal. lib. 12.

Pauli peregrinatio.

(l) Act. 18.

(m) Act. 19.

(n) Chryſ. hom. 40. in Act.

(o) Bed. in Act. c. 18.

(p) Act. 18.

II. Quod vero ſpectat ad Galatas, quibus & Petrus Evangelium prædicavit: ad hos veniens Paulus, magno ab illis exceptus eſt plauſu, & honorificentiſſime habitus, prout idem Paulus (q) ad eos poſtea ſcribens his verbis declarat: *Scitis autem quia per infirmitatem carnis evangelizavi vobis jampridem, & tentationem veſtram in*

Paulus in Galatia.

(q) Galat. 4.

in carne mea non ſprevistis, neque reſpuiſtis, ſed ſicut Angelum Dei excepiſtis me, ſicut Chriſtum Jeſum. Et paulo poſt: *Teſtimonium enim perhibeo vobis, quia, ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi.* Hæc Paulus; qui & ſuperius teſtatur ſe illis Evangelium prædicaſſe, cum ait (*a*): *Sed licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema ſit.* Dum vero Paulus Syriam & Aſiam peragraret; *Judæus quidam* (ſubdit Lucas *b*) *Apollo nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, devenit Epheſum, potens in Scripturis. Hic erat edoctus viam Domini, & fervens ſpiritu loquebatur, & docebat diligenter ea quæ ſunt Jeſu, ſciens tantum baptiſma Joannis. Hic ergo cœpit fiducialiter agere in ſynagoga. Quem cum audiſſent Priſcilla & Aquila, aſſumpſerunt eum, & diligentius expoſuerunt ei viam Domini. Cum autem vellet ire Achajam, exhortati fratres ſcripſerunt diſcipulis ut ſuſciperent eum. Qui cum veniſſet, contulit multum his qui crediderant, oſtendens per Scripturas, eſſe Chriſtum Jeſum.* Hæc Lucas de Apollo. Porro Apoſtolum Paulum annum integrum in hac peregrinatione inſumpſiſſe, tam ex his quæ dicta ſunt, quam etiam his quæ ſequenti anno dicturi ſumus, facile apparebit.

(a) Galat. 1.
(b) Act. 18.

III. *Hoc eodem anno, Olympiade ducenteſimaſeptima, anno quarto* (inquit Euſebius *c*) *Philippus Apoſtolus Chriſti apud Hierapolim Aſiæ civitatem, dum Evangelium populo nuntiaret, cruci affixus, lapidibus opprimitur.* Hæc cum ſcribat Euſebius, diverſa ab his narrantur apud Hippolytum, Græce ſcriptum auctorem, de ſeptuagintaduobus diſcipulis. Fertur enim ibi Philippus Apoſtolus paſſus ſub Domitiano Imperatore. Tradit & Metaphraſtes (*d*) ipſum martyrio vita functum eſſe anno ætatis ſuæ octogeſimoſeptimo. De mortis genere diſcrepat ab Euſebio Nicephorus, (*e*) & alibi idem Metaphraſtes (*f*): ſed nec horum alicui aſſentitur incertus auctor, qui ſcripſit Paſſiones Apoſtolorum; qui tamen in eo conſentit Euſebio, dum affirmat poſt paſſionem Domini Philippum annis tantum viginti Evangelium prædicaſſe, & anno ætatis ſuæ octogeſimoſeptimo (quod non creditur) obiiſſe, ſed de martyrio ne verbum quidem. Cæterum, quod ſpectat ad theologiam Phrygum: non Martem, nec ſerpentem (ut citati fabulantur auctores) colebant, ſed quos Euſebius (*g*) alibi deos deſcribit. In his igitur præſtat pauca dicere, quam multa commentitia coagmentare. Quod vero auctore Euſebio exploratum habetur, ipſum Hierapoli martyrium conſummaſſe, omnes æque conſentiunt: nam & Joannes Chryſoſtomus (*h*) ad ſepulcrum ejus alludens ait: *Philippus Hierapolim conſervat miraculis.* Sed quod apud Iſidorum (*i*) legitur, eumdem Philippum Gallis Evangelium prædicaſſe; Galatis eſſe reſtituendum, diximus in Notis ad Martyrologium Romanum. Quod vero Philippo Apoſtolo nonnulla adſcribantur quæ eſſe noſcuntur Philippi diaconi, differemus inferius, cum de eodem diacono ſermo erit.

(c) Euſeb. in Chron. De Philippi martyrio.
(d) Metaph. die 5. Septemb.
(e) Niceph. lib. 2. c. 39.
(f) Metaph. die 15. Novemb.
(g) Euſeb. de præpar. Evang. lib. 2. cap. 4.
(h) Chryſoſt. hom. in 12. A. poſt.
(i) Apud Iſid. de vit. & obit. ſanctor. c. 75.

IV. Quod ad res Romanas hujus anni pertinet: auctor eſt Tacitus (*k*), hoc anno iiſdem Coſs. factum eſſe Senatuſconſultum de pellendis Italia mathematicis, occaſione (ut apparet) Junii Scriboniani, qui finem Principis per Chaldæos ſcrutatus eſſet, inviſum plane Principibus genus hominum: ſed humana curioſitas agebat, ut quos ſæpius edicta Imperatorum exagitabant, iidem revocarentur in Urbem.

(k) Tacit. Annal. lib. 12. Mathematici puſſi ab urbe.

Anno-

SÆC. I. Anno Urbis 805. Olymp. 207. an. 4. An. C. 52.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5545.

☉ 5. BA. ☽ 25. P. 2. April. Indict. 10.

JESU CHRISTI 52. *ſecundum Baronium* 54.

CLAUDII IMP. 12.

[1] AD num. I. Coſſ. *Fauſtus Sulla*, & *Salvius Otho*, ex Tacito, non vero Silvius Otho, ut perperam Baronius. I. Conſules.

[1] COſſ. *Fauſtus Sulla, & Salvius Otho*. Legendum eſt, ut integra conſulum nomina exhibeantur *P. Cornelius Sulla Fauſtus, & L. Salvius Otho Titianus*. In tabula fratrum Arvalium eruta a Fulvio Urſino, & edita apud Gruterum pag. CXVIII. & ſequentibus, non ſemel occurrit. L. SALVIUS. OTHO.. TITIANUS. *magiſter collegii fratrum Arvalium*, imperio Neronis. Tacitus Annal. lib. XII. cap. LII. *Fauſto Sulla, Salvio Othone Coſſ.* Frontinus: *Sulla & Titiano Coſſ.* Faſti Vindebonenſes anno Urbis. 805. *Sulla & Othone*: Proſperi Chronicon: *Silano & Othone*. Faſti Idatii: *Sylla & Catone*, corrupte. Suffecti *ex K. Julii* dicuntur *Servilius Barea Soranus, & M. Licinius Craſſus Mucianus*. *De Barea Sorano* conſule deſignato hoc anno, Tacitus Annal. lib. XII. LIII. ad quem locum lapidem affert Lipſius, qui ad *Q. Marcium Barcam* ſpectat, ſuffectum conſulem ſub Tiberio A. D. 26. *De Muciano* ſæpe Tacitus, ſæpiſſime Plinius, ut in Faſtis hujus anni Panvinius, qui perperam tamen ſcribit, conſulum ſuffectorum hoc anno meminiſſe Frontinum in primo de Aquæ ductibus, quum Frontinus *Sullam & Titianum* memoret, qui hoc anno conſules ordinarii, non ſuffecti fuere.

Digitized by Google

I. (a) Tacit. Annal. lib. 12. (b) Act. 19. (c) Act. 20. Adventus Pauli Ephesum.

ANno poſt hæc Domini quinquageſimo-quinto, D. Junio (a) & Q. Haterio Coſſ. Paulus Apoſtolus (b) peragratis ſuperioribus partibus Aſiæ, venit Epheſum; ubi (ut ipſe teſtatur c) docens Epheſios, tribus annis manſit; ſic enim, dum ipſos poſtmodum Mileto acceſſivit, eſt allocutus: *Propter quod vigilate, memoria retinentes quoniam per triennium nocte ac die non ceſſavi cum lacrymis monens unumquemque veſtrum.* Sed antequam res Pauli Epheſi geſtas enarrare aggrediamur; ejuſdem triennii temporis ſpatium quando cœperit ac deſierit, ut certa ratio habeatur, primum omnium ex more eſſe diſquirendum, neceſſarium exiſtimamus: quod aſſequi facile poſſumus, ſi certum tempus, quo Epheſo Hieroſolymam venturus receſſerit, intelligamus. Manſiſſe Paulum Epheſi etiam poſt obitum Claudii Imperatoris, & magnam partem primi anni Neronis, certis quidem rationibus tam ex ipſius Pauli quam Lucæ ſcriptis acceptis, ſatis aperte demonſtrari poſſe videtur. Lucas (d) in Actis, dum agit de rebus Pauli geſtis Epheſi, quæ contigerunt anno tertio commorationis illius ibi, conſilium iniiſſe Paulum inde proficiſcendi, ac Hieroſolymam primum, deinde Romam eundi, teſtatur his verbis: *His autem expletis, propoſuit Paulus in Spiritu, tranſita Macedonia & Achaja, ire Hieroſolymam, dicens: poſtquam ibi fuero* (erant hæc verba Pauli) *oportet me & Romam videre.*

(d) Act. 19.

II. Ratio temporis diſquiritur.

Ad hæc de petendo Romam Paulus animo decreviſſe non potuit vivente Claudio; nam nec licuit: ejus enim edicto (ut vidimus) Judæi omnes Urbe ſunt pulſi, nec uſque ad ejus obitum data eſt licentia illuc remeandi: quo extincto, liberum fuit cuique Judæorum Romam petere, ac ibi agere. Sic igitur anno tertio Pauli commorantis Epheſi, quando hæc animo decernebat, extinctum fuiſſe Claudium, & regnaſſe Neronem, conſentaneum rationi eſt affirmare. Verum non diſceſſit Paulus Epheſo ſtatim ut Nero factus eſt Imperator: nam ille ſequenti die ab obitu Claudii, nimirum pridie Idus Octobris, Imperium adivit; ipſum autem Paulum decreviſſe uſque ſaltem ad diem ſequentis Pentecoſtes Epheſi commorari, ipſiuſmet teſtificatione habetur expreſſum; ait enim ſcribens Epheſo ad Corinthios (e): *Permanebo Epheſi uſque ad Pentecoſten.* Cum igitur ex his ſatis liqueat, egiſſe Paulum Epheſi uſque ad octavum ſaltem menſem primi anni Neronis Imperii, qui numeratur Domini quinquageſimus ſeptimus: ut illic triennio jam inchoato manſerit; hoc ipſo anno Epheſum eum veniſſe, neceſſe eſt affirmare. Licet enim ipſe dicat Paulus: ſe triennio Epheſi eſſe commoratum, non ſic intelligendum, ut tribus integris annis ibi permanſerit; ſed (quod ex Luca colligitur) duobus impletis annis, ac tribus inſuper menſibus: nam & ipſe totius illius temporis rationem ſubducens, ait trium menſium ſpatio docuiſſe in ſynagoga, biennio autem in ſchola Tyranni. Sic igitur qui hoc anno Domini quinquageſimoquinto Epheſum venit, quinquageſimoſeptimo poſt Pentecoſten inde receſſit, anno primo Neronis Imp. Ceterum non ultra illud Neronis tempus, ipſum Epheſi egiſſe, quæ de eo dicturi ſumus inferius, declarabunt. Hæc ſatis ad temporis rationem: jam Pauli res geſtas Epheſi proſequamur.

(e) 1. Cor. 16.

III. (f) Act. 19. Res geſtæ Pauli Epheſi.

Cum veniſſet Paulus Epheſum (inquit Lucas f) *& inveniſſet quoſdam diſcipulos,*

SÆC. I. Anno Urbis 806. Olymp. 208. an. 1. An. C. 53.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5546

☉ 6. G. ☽ 16. P. 25. Mart. Indict. 11.

JESU CHRISTI 53. *ſecundum Baronium* 55.

CLAUDII IMP. 13.

I. Conſules.

[1] AD num. I. Coſſ. D. *Junius*, & Q. *Haterius*. Accuratius Phlegon in lib. de Reb. Mirabil. cap. 7. ſcribit Conſules fuiſſe *Decimum Junium Silanum Torquatum & Q. Aſterium Antoninum*; ſed loco *Decimum*, legendum, *Decimum*, & loco, *Aſterium*, legendum, *Haterium*. Anonymus ab Em. Card. Noriſio editus *Silanum & Antoninum* profitetur, quæ, ut inquit Onuphrius, *Junii & Haterii* cognomina ſunt.

---

[1] COſſ. *D. Junius, & Q. Haterius*. Lege *D. Junius Silanus, & Q. Haterius Antoninus*. Tacitus Annal. lib. XII. cap. LVIII. *D. Junio, Q. Haterio coſſ. Haterii Antonini* meminit item Annal. lib. XIII. cap. XXXIV. Faſti Vindebonenſes & Idatii: *Silano & Antonino*. Proſperi Chronicon: *Silano II. & Antonino*. Caſſiodorus: *Silanus, & Haterius Antoninus*. Horum tamen nomina, niſi veterum lapidum fide muniantur, adhuc incerta mihi videatur.

Imperio Claudii ſuffecti conſules habentur: *Sex. Palpelius Hiſter, & L. Pedanius*. Plinius lib. X. cap. XII. *Capitolii cellam ipſam* (Bubo) *intravit, Sex. Palpelio Hiſtro, L. Pedanio coſſ. propter quod Nonis Martiis Urbs luſtrata eſt eo anno*. Inſcriptio Gruteriana pag. CCCXLVII. 5. Polæ in Hiſtria: SEX. PALPELIO. D. F. VEL. HISTRO. LEG. TI. CLAUD. CAES. AUG. PROCON. At cui anno potiſſimum horum conſulatus adſignandus ſit, penitus ignoro.

Digitized by Google

los, dixit ad eos: Si ſpiritum ſanctum accepiſtis credentes: At illi dixerunt ad eum; Sed neque ſi Spiritus eſt, audivimus. Ille vero ait: In quo ergo baptizati eſtis? Qui dixerunt: In Joannis baptiſmate. Dixit autem Paulus: Joannes baptizavit baptiſmo pœnitentiæ populum, dicens: In eum, qui venturus eſſet poſt ipſum, ut crederent, hoc eſt, in Jeſum. His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Jeſu. Et cum impoſuiſſet illis manus Paulus, venit Spiritus ſanctus ſuper eos, & loquebantur linguis, & prophetabant: erant autem omnes viri fere duodecim. Hos putat Joannes Chryſoſtomus (*a*) fuiſſe advenas Judæos ex Aſia, qui Hieroſolymam ad diem feſtum olim cum acceſſiſſent, baptiſmate Joannis fuerant baptizati, nec de rebus poſtea ibi geſtis quidquam acceperant. *Poſt hæc vero ingreſſus Paulus* (inquit Lucas (*b*)) *ſynagogam, cum fiducia loquebatur per tres menſes, diſputans, & ſuadens de regno Dei. Cum autem quidam indurarentur, & non crederent, maledicentes viam Domini coram multitudine, diſcedens ab eis, ſegregavit diſcipulos, quotidie diſputans in ſchola Tyranni cujuſdam. Hoc autem factum eſt per biennium: ita ut omnes, qui habitabant in Aſia, audirent verbum Domini, Judæi, atque Gentiles.* Hæc Lucas. Fortaſſe hic ille Tyrannus ſophiſta, quem ſcribit Suidas libros decem edidiſſe de ſtatu & diviſione orationis.

(a) Chryſoſt. in act. hom. 40.

(b) Act. 19.

IV. Paulus quid Epheſi.

Quod ad res geſtas pertinet: ecce tibi Lucas biennii (quod mireris) res geſtas Pauli duobus fere tantum verbis ſummatim perſtrinxit: cum conſtet ipſum quamplurima ibi paſſum eſſe a Judæis: quod non aliunde quam ex ipſiuſmet aſſertione exploratum habetur. Epheſios enim noviſſime allocutus, hæc ait (*c*): *Vos ſcitis a prima die, qua ingreſſus ſum in Aſiam, qualiter vobiſcum per omne tempus fuerim, ſerviens Deo cum omni humilitate, & lacrimis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex inſidiis Judæorum.* Sed quænam hæ fuerint inſidiæ, Lucas ſcribere prætermiſit. Maxima ſane illa fuiſſe certamina, ex eo poſſumus conjectari, quod Paulus coram Epheſiis ſuas quas illic eſt paſſus ærumnas commemorans, nihil eorum meminit quæ paſſus eſt a Gentilibus per Demetrium argentarium: quæ licet gravia fuerint, tamen reſpectu eorum quæ eſt a Judæis perpeſſus, ut levia prætermiſit. Si igitur nullam habuit rationem eorum quæ a Gentilibus ſunt illata, ut nec eorum coram illis meminerit, quanta putanda ſunt illa fuiſſe, quæ (ut ait) acciderunt ex inſidiis Judæorum? Rurſus vero idem Paulus in ea quam ad Corinthios ſcripſit (*d*), priore epiſtola, de his quæ Epheſi paſſus eſt, ut re memorabili, ſic meminit: *Si ſecundum hominem ad beſtias pugnavi Epheſi, quid mihi prodeſt, ſi mortui non reſurgunt?* magnas ſane ſe illic ærumnas ſuſtinuiſſe ſpe reſurrectionis, dictis verbis inſinuat.

(c) Act. 20.

(d) 1. Cor. 15.

V. Paulus Epheſi non damnatus ad beſtias.

Fuit quorundam ſententia (*e*), Paulum Epheſi damnatum ad beſtias, ſed Dei gratia ab earum dentibus liberatum: rem geſtam ex quibuſdam Pauli Actis, quæ & citat Origenes (*f*) in Periarcho, Nicephorus (*g*) his narrat verbis: *Verum enimvero qui profectiones Pauli deſcripſerunt, cum quamplurima alia eum ſimul & feciſſe & paſſum eſſe, tum hoc quoque, cum Epheſi eſſet, de eo memoriæ mandarunt. Cum ibi principem locum Hieronymus obtineret, multa cum libertate Paulus eſt concionatus: quare Hieronymus illum bene quidem & diſerte dicere, ſed orationem ejus non eſſe eorum temporum teſtatus eſt. Plebs quidem certe per inſolentiam & furorem, Paulo compedibus injectis, carceri eum includit, ut leonibus vorandus objiceretur. Ibi tum Eubula & Artemilla, clarorum Epheſi virorum conjuges, fidem edoctæ a Paulo (noctu enim ad eum veniebant) divini lavacri gratiam ab eo petunt. Itaque virtute divina, atque angelici ſatellitis miniſterio, caliginem noctis exuberantia ſplendoris illuſtrante, Paulus ferreis compedibus liberatus, illas divino baptiſmo ad littus maris initiat: & cum id nemo omnium, quibus cuſtodiæ cura mandata fuerat, ſenſiſſet, ad vincula rurſum ſua, in quibus leonibus eſca aſſervabatur, redit. Sed enim ingenti magnitudine & robore intolerando leo contra ipſum immiſſus, in arenam quidem ille procurrit, ſed mox ad Pauli pedes conſedit. Et cum itidem aliæ immanes feræ immitterentur, ne tangere quidem illæ ſacrum corpus ad orationem erectum atque compoſitum ſuſtinuit. His ita actis, derepente fragore multo vehemens quædam ſupra naturæ ordinem grando decidens, multorum ſimul & virorum & ferorum animalium comminuit capita, ipſiuſque Hieronymi aurem amputat: qui deinde cum fuit per Paulum Deo conciliatus, ſalutiferum ſuſcepit lavacrum: leo autem ille profugus in montes proximos evadit: & Paulus inde in Macedoniam & Græciam tranſmittit: mox rurſum per Macedoniam vadens, Troadam & Miletum contendit, atque ita tandem Hieroſolymam proficiſcitur. Mirandum vero non eſt, Lucam hanc Pauli cum belluis pugnam reliquis ejus Actis non inſeruiſſe. Nam etſi ex Evangeliſtis ſolus Joannes Lazari reſuſcitationem commemorat, minus tamen de fide veritateque ejus ambigendum.*

(e) Ambr. in 1. ep. ad Corin. 15. & alii, ut Theodor.

(f) Orig. in Periarch. c. 2.

(g) Niceph. l. 2. c. 25.

VI. Paulus quomodo pugnarit cum beſtiis.

Hæc Nicephorus, licet non aliunde quam ex ſcriptis apocryphis: quorum fides cum vacillet, diligentiori ſtudio, an veritate ſubſiſtant, perveſtigandum eſt: cum præſertim Joannes Chryſoſtomus (*h*), & alii

(h) Chryſoſt. in ep. 1 ad Cor. hom. 40.

illi

lli eum ſecuti, Paulum non de beſtiis, ſed hominibus ferinos habentibus animos intellexiſſe exiſtimarint: ſic enim & Ignatius huic ſimili uſus dicendi genere, ſcribens ad Romanos, ait: *A Syria Romam uſque, terrâ marique cum beſtiis depugno, noctu diuque alligatus decem leopardis, quæ eſt militaris cuſtodia; qui & beneficio affecti, pejores ſiunt.* Quin & ipſe Paulus alias cum Romæ eſſet, ſcribens ad Timotheum (*a*) his verbis: *Dominus mihi aſtitit, & confortavit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes: & liberatus ſum de ore leonis.* Per leonem ſignificare voluit Neronem, ut interpretes omnes ſumma conſenſione confirmant; nec eſt aliquis qui dicat Paulum Romæ ad leonem fuiſſe damnatum. Rurſum vero conſiderandum eſt, quod tradat idem Paulus, ſe Epheſi pugnaſſe cum beſtiis, non autem ſe traditum beſtiis: diverſa quippe ratio utriuſque pœnæ eſt habenda; damnari enim dicebantur ad ludum, qui in theatrum immitebantur armati cum beſtiis pugnaturi; beſtiis vero abſque pugna mox devorandi alii tradebantur: ſunt plura exempla utriuſque ſupplicii, ſed in his modo non immorandum. Cum itaque dicat Paulus ſe pugnaſſe cum beſtiis, metaphora potius per beſtias homines pravos ſignificare voluiſſe, quam gladio accinctum cum leone in theatro pugnaſſe, omnes arbitror perfacile intelligere.

(*a*) 2. Tim. 4.

VII. Ad hæc, cum conſtet dictum ſupplicium vilioribus tantum perſonis lege (*b*) ſolitum irrogari: Paulus, qui alias flagellis cædendus, ſe eſſe Romanum civem (*c*) excepit, quanto juſtius & opportunius ſe ea exceptione liberare potuiſſet; cum præſertim (ut ipſe ſcribit ad Romanos (*d*), & Corinthios (*e*), & Lucas in Actis (*f*) teſtatur) jam animo concepiſſet, Hieroſolymam primum, ac denique Romam proficiſci? Atque demum ſi Paulus ejuſmodi ſupplicio affectus eſſet: non putamus ab ipſo omitti debuiſſe, cum ſcribens poſt duos annos ad Corinthios (*g*), ſuorum certaminum coronas texuit: qui enim cetera, ac multa his minora enumerat, eum non facile credimus, quod eſſe præclarius videbatur, ſilentio obvolutum reliquiſſe. Ex his videas, quanta cautela apocrypha ſint admittenda, etiam ſi ex Scripturis divinis aliquam ſibi videantur fidem adſciſcere. Unde magis placet ſententia Tertulliani (*h*), qui ait Apoſtolum per ea verba ſignificare voluiſſe Aſiaticas preſſuras; & Chryſoſtomi (*i*), qui eadem ſentire videtur. At vero nec aſſentimur Theophylacto (*k*), qui exiſtimavit Paulum illis verbis ſignificare voluiſſe illas preſſuras, quas ultimo anno commorationis ſuæ Epheſi paſſus eſt inſtigatione Demetrii argentarii (*l*): nam eo tempore quo ſcripſit primam epiſtolam ad Corinthios, qua de pugna cum beſtiis meminit, nondum ea de Demetrio contigerant: quod ea ratione facile demonſtrari poſſe videtur, quod Lucas, antequam illa recenſeat, hæc de eo dicat: *His expletis, propoſuit Paulus in Spiritu, tranſita Macedonia, & Achaja, ire Hieroſolymam.* Nec aliter Paulus in dicta prima epiſtola ad Corinthios (*m*): *Veniam autem*, inquit, *ad vos, cum Macedoniam pertranſiero: nam Macedoniam pertranſibo*; & paulo poſt: *Permanebo autem Epheſi uſque ad Pentecoſtem.* Sic itaque ex his liquet, ea quæ poſtea ſubdit Lucas de turbis per Demetrium excitatis, poſt dictam epiſtolam ſcriptam ad Corinthios contigiſſe ultimo anno commorationis Pauli Epheſi. Ex quibus omnibus inferimus (ut diximus) multa eademque inſignia de his quæ Epheſi paſſus eſt Paulus, a Luca eſſe prætermiſſa. Hæc ſatis de his quæ Paulus duobus primis annis paſſus eſt Epheſi: cetera autem inferius ſuo loco dicenda erunt.

(*b*) l. 3. ff. ad l. Corn. de ſic.
(*c*) Act. 16. & 22.
(*d*) Rom. 15.
(*e*) 1. Cor. 16.
(*f*) Act. 19.
(*g*) 2. Cor. 11.
(*h*) Tert. de reſur. car. c. 48.
(*i*) Chryſ. hom. 40. in Act. Apoſt.
(*k*) Theophil. in 1. ad Cor. 15.
(*l*) Act. 19.
(*m*) 1. Cor. 16.

VIII. Quod vero ad miracula, quæ ibi operatus eſt, ſpectat: Lucas (*n*) res magnas paucis perſtringens, hæc ait: *Virtutes non quaſlibet faciebat Deus per manum Pauli: ita ut etiam ſuper languidos deferrentur a corpore ejus ſudaria & ſemicinctia, & recedebant ab eis languores, & ſpiritus nequam egrediebantur.* Hæc Lucas. Meritoque non communes ac paſſim fieri ſolitas has appellat virtutes, quæ per ſudaria & ſemicinctia, cum Pauli corpus tetigiſſent, Epheſi edebantur. Mirari viſus eſt & ipſe Dominus, quando veſtis ſuæ fimbriæ tactu ſenſit ex ſe virtutem exiiſſe, ac rogans dixit (*o*): *Quis me tetigit?* Quin & majores hæ virtutes videri poterant, quæ non veſtium tunc corpori Apoſtoli inhærentium, ſed & earum quæ aliquando Pauli corpori adhæſiſſent, tactu editæ ſunt. Ut merito de ſuis olim ipſe Dominus dixerit (*p*): *Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipſe faciet, & majora horum faciet.* Appareat & in his, ſicut olim, ſanctificationis unguentum, quod (ut eſt in Pſalmo *q*) in capite poſitum deſcendit in barbam, & defluit uſque ad oram veſtimenti ejus: eodem modo cum Spiritus ſanctus ſuis chariſmatibus perfundit animam, non tantum illam ea virtute ſanctificari, ſed redundantia & excreſcentia ſuperfluentis menſuræ ac exuberantis gratiæ, quæcumque illi inhærent, divina virtute perfundi; & ea quidem, quæ terrenis pariter atque cæleſtibus imperans, dæmones cruciet, & ad fugam compellat, & ſupra naturæ vires morbo languentes reſtituat ſanitati; ut de ſudariis & ſemicinctiis Pauli teſtatur Lucas, quæ a corpore ejus dilata languores curabant, & pravos dæmones abigebant.

(*n*) Act. 19. De Pauli Sudariis.
(*o*) Luc. 8. Matth. 9. Marc. 1.
(*p*) Joan. 14.
(*q*) Pſal. 132.

IX. Sacrarum Reliquiarum uſus. Videas in his igitur, tam Domini quam Pauli Apoſtoli exemplo & auctoritate, cultum ſacrarum reliquiarum in Eccleſia inſtitutum, ſtabilitum, eumdemque ab Evangeliſtis ſcriptis teſtatum, atque miraculis comprobatum: ut non ſit qui jure calumniam facere poſſit, ſi exemplo hæmorrhoiſſæ, & aliorum, qui (quod ait Marcus *a*) tangentes eamdem Domini fimbriam ſanabantur, atque Epheſiorum credentium, Chriſti, Pauli, ac cæterorum ſanctorum quiſque Fidelium reliquias petat, ut ex illis hauriat illam gratiam, quam illi olim ſunt fide prævia conſecuti. Dicant Hagiomachi (ſi qua tamen in eis umbra ſaltem Evangelicæ veritatis reliqua ſit) ſi eadem ipſa Chriſti veſtimenti fimbria extaret hodie, ſique illa ipſa Pauli ſudaria & ſemicinctia haberentur, atque ob ipſorum oculos ponerentur: quid, quæſo, facturi eſſent? averſarentur ne? Si eo temeritatis & procaciæ perveniſſent ut execrarentur, certe non aliorum quam malorum dæmonum ſe participes eſſe ſignificarent, eorumdemque ſe conſortes eſſe profiterentur, qui eadem ſudaria Pauli ac ſemicinctia exhorreſcentes potius quam illa pati ſuſtinentes, ab obſeſſis diu corporibus fugiebant. Penes quos igitur Catholica veritas, an apud eos qui ex Evangeliſtarum præſcripto, Domini & Pauli auctoritate, hæmorrhoiſſæ & aliorum ac denique maxime piorum Epheſiorum exemplo, ſanctorum reliquias, ut aliquam inde ſalutem hauriant, quo decet cultu & honore proſequuntur, an apud eos, qui eas, ut dæmones, deteſtantur? O quam profundo barathro, obſcuriſſima offuſi caligine, detinentur, qui hæc tam patentia, ac toto cælo perſpicua non intelligunt. An fortaſſe quæ ſunt divinitus conceſſa ſudariis & ſemicinctiis, eadem negaverimus Pauli oſſibus attributa? vel hæc omnia Paulo privatim, & non cæteris ſanctis omnibus communicata dixerimus? Appello omnium quotquot fuerunt umquam ab ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ Patrum ſententiam, ſi quid ab his contrarium umquam ſenſerint.

(a) Marc. 6.

X. Impugnatores Sacrarum Reliquiarum qui. Ex his vero qui extra claſſem Catholicorum per diverſarum hæreſum abrupta præcipitia ſe dederunt, primus omnium impugnator divinitatis Spiritus ſancti Eunomius, non alio certe quam ſatanico ſpiritu afflatus, divini Spiritus hoſtis, cultum ſacrarum reliquiarum auſus eſt impugnare; quem perditiſſimus Vigilantius, & inde Claudius Taurinenſis, ac demum cæteri hæreticorum ſatellites ſunt conſecuti. Unde Gennadius (*b*): *Sanctorum corpora, & præcipue beatorum martyrum reliquias, perinde ac ſi Chriſti membra ſinceriſſime honoranda, & baſilicas eorum nominibus appellatas, velut loca ſancta divino cultui mancipata, affectu piiſſimo & devotione fideliſſima adeundas credimus. Si quis contra hanc ſententiam venerit; non Chriſtianus, ſed Eunomianus, & Vigilantianus creditur.* At (quod majus eſt) extant ipſæ fimbriæ Chriſti, & Pauli ſudaria & ſemicinctia, non quidem in thecis aureis aſſervata, ſed in divinæ Scripturæ theſauro fidelius cuſtodita, & æternitati divinitus conſecrata, quorum tantum aſpectu ipſa perfidia, & impietas refellatur.

(b) Gennad. de Eccleſ. dogm. c. 73.

XI. Miracula ex reliquiis. Sed his miſſis, nos interim (quod noſtrarum eſt partium) ipſarum Eccleſiaſticarum traditionum fontes aperientes, & unde illæ primum fluxerint demonſtrantes, qui inde puriſſimi dimanaverint latices, qua poſſumus brevitate narremus. Cum *igitur* (ut ait Lucas *c*) *deferrentur a corpore Pauli ejus ſudaria, & ſemicinctia, recedebant languores, & ſpiritus nequaquam egrediebantur. Non ferentes tangebant ſolum* (inquit Chryſoſtomus *d*) *ſed & accipientes apponebant. Idcirco Chriſtus non permittit illum abire in Aſiam, obſervans* (*ut quidem opinor*) *tempus hoc;* nimirum ut Catholicum dogma de cultu ſacrarum reliquiarum tanto exemplo & auctoritate ſtabiliretur. Quod vero idem Chryſoſtomus (*e*) alibi iterum rem exaggerans, dicat veſtibus & umbra Pauli mortuos ſurrexiſſe; id quidem in his quæ ad umbram ſpectant, more rhetorum amplificando potius, quam ut ex authentica probari poſſet hiſtoria, locutum eſſe opinamur: nam id Petro tantum fuiſſe conceſſum ſpeciali quadam prærogativa, ſuperius dictum eſt. Cæterum quod ad veſtes pertinet ac mortuos excitatos: quis dubitat eo contingere facile potuiſſe? Quid enim tam mirum videri debet, ſi admotis ſudariis Pauli, mortui ad vitam reſurrexiſſent, cum ſcribat Gregorius, cuculla S. Honorati defunctum puerum eſſe revocatum ad vitam? Sed & alia his ſimilia exempla complura ſuppetunt.

(c) Act. 19.

(d) Chryſoſt. hom. 41. in Act.

(e) Chryſoſt. hom. 6. in epiſt. 1. ad Corinth. & homil. 8. in epiſt. ad Roman.

XII. De velis admotis Reliquiis Sanctorum. Ex ejuſmodi igitur exemplis inhæſit Fidelibus pia ac religioſa traditio, ut cum minus liceret ipſa ſanctorum ſepulcris condita corpora tangere, ſudaria vel aliquod aliud velum eiſdem deſuper admoverent, quod dicebatur ſanctuarium (*f*), ſive brandeum. Quantam autem inde virtutem haurirent ejuſmodi vela admota ſanctorum tumulis, locuples teſtis eſt Gregorius Papa (*g*) ſcribens ad Conſtantiam Auguſtam & alii. Porro non ſolum velamina atque panniculos, ſed & veſtimenta languentium ac defunctorum, ſacris altaribus, ubi eſſent reliquiæ martyris, ſuperpoſita, ad reſtituendos incolumitati ægrotantes, & ad vitam defunctos, accepiſſe virtutem fideliſſimus teſtis eſt S. Auguſtinus, qui ad arguendam Gentilium impietatem, complurium miraculorum ſuo tempore in Africa editorum catalogum texuit: eam-

dem-

(f) Vide notata a nobis in Rom. Martyr. die 15. Junii.

(g) Gregor. lib. 3. epiſt. 30. Joan. Diac. in Vit. Gregor. lib. 2. c. 42. Greg. Turon. de glor. martyr. c. 28.

Digitized by Google

demque gratiam floribus, qui iiſdem ſacrarum reliquiarum loculis admoveri conſueverunt, impartiri ſolitam, pluribus idem monſtrat (a) exemplis.

(a) Aug. de Civit. Dei lib. 22. c. 8.

XIII. Pulvis ex ſepulcris Sanctorum collectus magnæ virtutis.

Sed quid hæc memorem, cum non tantum ſudaria & ſemicinctia, velamina, veſtes, flores, & frondes, & ſi quæ alia ſacris admota reliquiis tantam operandi miracula vim conſequi conſueverint, ſed ipſe pulvis & ſitus, quo (ut accidit) ſanctorum ſepulcra aliquando obducerentur, vel etiam circumaſpergerentur, eadem virtute pollerent? Fidem horum integram faciunt Patres fere omnes, & in primis Gregorius Nyſſenus (b), qui de ejuſmodi conſuetudine pulveris colligendi hæc ait: *Si quis pulverem, quo conditorium, ubi martyris corpus quieſcit, obſitum eſt, auferre permittat: pro munere pulvis accipitur, atque tamquam res magni pretii condenda terra colligitur.* Cæterum quot quantave miracula ex collecto pulvere circa ſanctorum ſepulcra jacente Deus operari conſueverit, verax teſtis eſt Gregorius Papa (c), qui fideli certaque atteſtatione refert, ex pulvere collecto ex altaris crepidine mortuum eſſe revocatum ad vitam. Multa etiam id genus, & de his quæ ipſe expertus eſt, ſcribit Gregorius Turonenſis (d).

(b) Greg. Nyſſen. orat. in laud. magni Theodori.
(c) Greg. dialog. lib. 3. c. 17.
(d) Greg. Turon. de miraculis S. Martin. lib. 2. c. 1. lib. 3. c. 22. lib. 4. c. 32. 33. & ſeq. de glor. martyr. lib. 1. c. 63. lib. 2. c. 24. 33. 45.

XIV. De oleo Lampadum incenſarum in ſepulcris Sanctorum.

Inſuper quæ a ſanctorum loculis ſunt penitus ſeparata, ſed tamen in ipſorum impenduntur honorem, eamdem edendi miracula facultatem ſunt divinitus aſſecuta; ut oleum, quo ex more in Eccleſia antiquitus obſervato, lampades circa ſepulcra martyrum ſolent incendi: eo enim unctum cadaver filii Irenæi eſſe revocatum ad vitam, S. Auguſtinus (e) eſt auctor. Theodoretus (f) itidem ingentia plane miracula de eodem oleo ex lychnis ad martyrum ſepulturas ſuſpenſis collecto ſcriptis tradit. Venantius Fortunatus (g) admirabilem ſane gratiam ex oleo lampadis conſecutus, id carmine cecinit: cui etiam rui adſtipulatur Paulus Diaconus (h). Sed in his non immorandum: ſatis enim ſuperque erit de his tanto viro dignam Gregorii Nazianzeni (i) ſententiam protuliſſe, qua hæc dicit de ſanctis martyribus: *Quorum corpora idem poſſunt quod animæ, ſive manibus contrectentur, ſive honorentur: quorum vel ſolum ſanguinis guttæ, atque exigua paſſionis ſigna idem poſſunt quod corpora.* Et alibi (k): *Eſt adeo,* inquit, *frequens horum luctæ certaminumque veneratio, ut exiguus pulvis, aut reliquiæ veterum oſſium, totius ad honorem ſufficiant; & nonnullorum ſaltem appellationem reliquiarum omnino expertem, ſcio locis certis inditam eſſe pro toto martyre, quæ, tamen eamdem vim obtinuerit: O rem prodigioſam! ſalutem affert ſola recordatio.* Hæc Gregorius.

(e) Aug. de Civit. Dei. lib. 22. c. 8
(f) Theodoret. in hiſt. SS. Patrum c. 21. in Jacobo.
(g) Venant. Fort. in Vit. S. Mart. lib. 4.
(h) Paul. Diacon. de geſt. Longob. lib. 2. c. 9.
(i) Greg. Nazian. in Jul. orat. 2.
(k) Greg. Nazian. in Cygnæde de Animi ſubmiſſ. edit. Leunkl.

XV. Cum igitur eamdem virtutem in exigua parte reliquiarum martyris, quæ in toto ſit corpore, ineſſe, experimento ipſe teſtetur: inde evenit, ut corpus unius martyris in plures interdum partes dividi ſoleret, recondique in diverſis altaribus, quæ ſepulcra ſunt martyrum, ut auctoritate divinæ Scripturæ (l) conſtat: indeque fortaſſe accidit, ut cum unius ejuſdemque martyris diverſis in locis reliquiæ conditæ haberentur, & æque ac ſi integrum corpus ubique horum locorum conditum eſſet, eadem miracula ſint operatæ, unius ejuſdemque martyris corpus diverſis in locis haberi dicatur. Tolerabilis error, cui non hominum impoſtura, ſed exuberans divina largitas præbuit occaſionem: dum quod ob virtutis præſtantiam diverſis in locis ſit unius ejuſdemque martyris erecta memoria, vel excitatum ſepulcrum (quod eſſe conſuevit ſacrum altare) quiſque apud ſe corpus illius habere eſt opinatus. At ſi licet ſacra profanis conferre; Dionyſius Halicarnaſſæus (m), de pluribus Æneæ ſepulcris hanc affert rationem, ſic dicens: *Quod ſi quem perplexum faciat, quod Æneæ ſepulcra monſtrentur multis in locis, nec poſſit niſi uno eſſe conditus: cogitet hanc dubitationem eſſe vulgarem; & intelligat, quod quamvis unicus locus capiat corpora talium, apud multos tamen monumenta eis facta ſunt, in gratiam acceptam utilitatis cujuſpiam.* Hæc ille: quæ quidem de ſanctis martyribus multo magis potuerunt accidiſſe; cum præſertim non ſatis eſſet ob accepta a ſanctis martyribus beneficia memoriam illis erigere, niſi etiam ipſorum (n) reliquiis conſecraretur altare, quod eſſe ſepulcrum martyrum conſuevit; qua ratione Baſilius (o) ait, Quadraginta illos martyres dici eſſe conditos in variis civitatibus, quia quælibet ipſarum partem aliquam reliquiarum poſſideret. Sed hæc obiter de earum virtute.

Cur ſint Reliquiæ Sanctorum diviſæ.

(l) Apoc. 6.
(m) Dionyſ. Halic. lib. 1.
(n) Concil. African. c. 50.
(o) Baſil. orat. in 40. martyr.

XVI. Quod vero ex ratione inſtituti nobis propoſitum eſt; reliquum eſſe videtur, ut traditionem de ſacrarum reliquiarum cultu ex Chriſti fimbria in Eccleſia demonſtratam, de Pauli ſudariis & ſemicinctiis confirmatam, ac de reliquiis martyrum ampliſſime propagatam, per ſingula tempora breviter demonſtremus. Quam autem diligenti ſtudio a nonnullis pars aliqua inſtrumentorum paſſionis Dominicæ ac ſepulturæ ejus fuerit aſſervata, diximus ſuperius ſuo loco, dicturi & inferius, quando poſtulabit occaſio. Quanta inſuper diligentia vincula ipſa, quibus tum Hieroſolymis tum Romæ vinctus eſt Petrus, recondita fuerint, & in honore habita, conſule noſtras Notas in Romanum Martyrologium (p). Si igitur ipſa dirarum inſtrumenta pœnarum, quod, licet non niſi ad cruciatus inferendos, martyrem tetigerint, tantum virtutis & gratiæ ex

(p) Mart. Rom. die 1. Aug.

ejus membris hauſerunt, ut ex eis innumere fere miracula edita referantur; quod & de uno ex lapidibus, quo Stephani protomartyris brachium percuſſum eſt, Auguſtinus teſtatur (a): quid dicendum de ipſiuſmet martyris reliquiis ſacratiſſimis, quas ſub ſecro eltari, in quo incruentum immolaretur ſacrificium, condi conſueviſſe, & Joannes annuit in Apocalypſi (b), & totius Catholicæ Eccleſiæ antiquus uſus demonſtrat? Inde flagrans ſemper deſiderium inceſſit mentes Fidelium, potiundi ſanctorum virorum reliquiis.

(a) *Aug. ſerm. 31. 32. de diverſ. edit. Lovan. pag. 488. 489.*
(b) *Apoc. 6.*

XVII. Sed aliquot id demonſtremus exemplis & quidem Apoſtolorum, eorumdemque ſucceſſorum temporibus. Ipſo enim tempore quo Petrus & Paulus Romæ ſunt paſſi teſtatur (c) Gregorius Orientales Chriſtianos Romam veniſſe, ut ipſorum tamquam ſuorum gentilium, reliquias vindicarent; ſed divino miraculo impeditos eas ſecum portere nequiviſſe. Rurſus etiam cum martyrium in theatro Romæ Ignatius conſummaſſet, mox eo quo licuit ſolemni ritu Fidelium humeris Antiochiam uſque venerandam corpus ejus delatum eſt: quod non tantum antiqua Martyrologia, & Græcorum Menologia, ſed Joannes Chryſoſtomus (d) & ipſe Antiochenus, cui hæc certiora eſſe poterant, teſtetur multis, ac præſertim his verbis: *Roma ſtillantem ejus ſanguinem excepit, vos reliquias ejus ſuſcepiſtis. Vos epiſcopatu ejus gaviſi eſtis; illi martyrio ſunt lætati; certantem illi, vincentem, ac coronatum conſpexerunt; vos perpetuo illum poſſidetis. Exiguum ad tempus eum vobis ademit Deus, ſed majori eum gratia reſtituit.* Et paulo inferius. *Sanctum illum omnes ex ordine civitates ab Urbe relatum ſuſcipientes humeriſque geſtantes, Antiochiam uſque ſunt comitatæ, martyrem coronatum concelebrantes, collaudantes victorem diabolum deridentes.* Idem multa poſt hæc de miraculis e ſepulcro ejus ſcaturire conſuetis enarrat. De reliquiis Polycarpi huic æqualis hæc Smyrnenſis (e) Eccleſia: *Sic nos poſtea oſſa ejus potiora lapillis pretioſis, auroque puriora, ex cineribus ſelecta, eo loco repoſuimus, qui illis erat decorus conſentaneuſque. Ubi ſane nobis aliquando in unum coactis, Dominus præſtabit, ut celebrem ejus martyrii diem, inſtar natalis feſti, cum exultatione & gaudio quantum fieri poteſt maximo recolamus.*

(c) *Greg. lib. 3. epiſt. 30.*
De tranſlatione corporum Sanctorum.
(d) *Chryſoſt. hom. in laud. Ignatii tom. 5. col. 3520. edit. Pariſien.*
(e) *Apud Euſeb. hiſt. lib. 4. c. 14.*

XVIII. Sed ſicut Chriſtianorum fuit, martyrum reliquias colligere & venerari; ita Gentilium, illas diſjicere & profanare; prout Eccleſiæ Lugdunenſis (f) epiſtola de martyribus apud ſe paſſis ſub Marco Aurelio Antonino & L. Vero affirmat his verbis: *Poſtea ab impiis illis & facinoroſis carnificibus illorum corpora exuſta inque cineres redacta, in Rhodanum fluvium, qui illic in proximo defluit, ſpargebantur, quo nulla quidem illorum reliquia amplius ſuper terram reſtarent.* Conſueverent Chriſtiani, ejuſdem cultus cauſa, ſanctorum martyrum extinctorum, qui in cœmiteriis ſepeliebantur, loca frequenter adire: ad quæ accedere ſi legibus perſecutorum Imperatorum eſſent aliquando vetiti; ceſſante perſecutione, ea adeundi cum eſſet facta poteſtas, frequentiori cœtu eadem (ut eſt apud Euſebium g) frequentare. Sed non eſt quod in ſingulis de ea re exemplis enarrandis immoremur; cum non reperiantur Acta martyrum, in quibus hæc eadem ſemper non inveniantur novis exemplis eſſe teſtata. Quod ſi quid poſt perſecutiones Gentilium Imperatorum ſit factum, requiras, nullum plane invenies ſcriptorum Orthodoxorum (ne ſingulos enumerando moleſti ſimus) qui cultus ſacrarum reliquiarum non ſit fidelis ac conſtans aſſertor. Quin etiam ſi Ethnicos Chriſtianorum hoſtes conſulas: quantumlibet hæc illi ſubſannarent, apud illos plus ſatis invenies expreſſum quis de ea re mos Chriſtianorum fuerit, & quæ conſuetudo in Eccleſia inoleverit. Ecce tibi Eunapius (h) Sardianus Alexandriæ aſſervari ait condita capita martyrum, quos Chriſtiani ut ſanctos colerent, iiſdemque genua ſubmitterent, ſeque illorum ſepulchris proſternerent, legatoſque precum apud Deum eoſdem habere dicerent. Hæc ille; licet ob demolitum Serapidis templum, in Chriſtianos infenſiſſimus dictos martyres multis exagitet contumeliis.

(f) *Apud Euſeb. hiſt. lib. 5. c. 1.*
Cultus propenſior Sacrarum Reliquiarum.
(g) *Euſebius lib. 7. cap. 11.*
(h) *Eunap. in Vit. Philoſoph.*

XIX. Cæterum magnam eſſe e majoribus adhibitam diligentiam, ne quorumlibet, qui fidei cauſa interfecti viderentur, reliquiæ ut martyrum colerentur, ſed illorum tantum, quos probaſſet Eccleſia; egregie expreſſum habes ab Optato Milevitano, dum agit de Lucilla famoſiſſima femina Donatiſtarum patrona, quam a Cæciliano Archidiacono reprehenſam dicit, quod ante Euchariſtiæ ſumptionem os neſcio cujus hominis mortui, ſi martyris, nondum tamen vindicati, ori admoveret: hoc eſt, cultum illum non opportuno tempore exhiberet reliquiis hominis cujuſdam extincti, ſed nondum ab Eccleſia inter martyres recepti. Qualiter autem in primis auctoritate Primatis Epiſcopi, ſubtiliſſimaque inquiſitione adhibita, quibus cultus martyrum exhibendus eſſet, diligentiſſime tractaretur, etiam perſecutiones inſtante procella, habes apud Auguſtinum (i) de actis martyrum delatis ad Menſurium Epiſcopum Carthaginenſem temporibus Diocletiani. Inſuper ſicut a Cæciliano improbatus eſt cultus martyris nondum recepti, ita & ab Auguſtino (k) notati ſunt circulatores quidam monachi, qui quæſtus cauſa diſtraherent reliquias quaſdam

Reliquiæ Sanctorum a majoribus probari ſolitæ.
(i) *Aug. in brev. collat. die 3. c. 13.*
(k) *Aug. de oper. monach. c. 28.*

quas

quas dicerent eſſe martyrum. Porro quam accurate atque perſpecte providerint Epiſcopi Africani, temporibus Auguſtini, ut nonniſi certis ſanctorum reliquiis memoriæ martyrum conſecrarentur, neve inanibus ſuperſtitionibus & revelationibus plebs ignara deciperetur, docet canon (a) Concilii Carthaginenſis.

(a) Concilium Carthagin. quintum c.14.

XX. Quanta etiam cura ac diligens ſtudium fuerit Romanorum Pontificum, ne quid de his, quod inexploratum eſſet, admitteretur: exemplum habes de Gregorio Papa (b) in hunc modum reſcribente ad Auguſtinum: *Fecimus quod petiſti, quatenus populus, qui in loco quondam ſancti Sixti martyris corpus dixerunt venerari, quod tuæ fraternitati nec verum nec veraciter ſanctum videtur, certa ſanctiſſimi martyris beneficia ſuſcipiens, colere incerte non debeat. Mihi tamen videtur, quia ſi corpus quod a populo cujuſdam martyris eſſe creditur, nullis illic miraculis coruſcat, & neque aliquid de antiquioribus exiſtunt, qui ſe a parentibus paſſionem ejus audiſſe fateantur; ita reliquiæ, quas petiſti, ſeorſum condendæ ſunt, ut locus, in quo præfatum corpus jacet, modis omnibus obſtruatur, nec permittatur populus certum deſerere, & incertum venerari.* Hæc Gregorius. At vero quid longe poſt Gregorium ſtatuerit de eadem re Innocentius Papa Tertius, habes expreſſum in Concilio Lateranenſi (c). Quod ſi aliquando in eumdem cultum aliquis irrepſiſſet error, non ex traditione majorum, ſed privato aliquorum inſtinctu; Deus non permiſit illum diu latere, ſed alicui ſancto viro rem aperire non prætermiſit, ut veritate prodita, falſitas appareret; quod & de S. Martino (d) Severus ſcribit. Quamobrem ſancta Eccleſia eam cautelam adhibendam eſſe exiſtimavit, ut nulla Eccleſia dedicaretur, niſi ubi nullum corpus humatum fuiſſe conſtaret: ut apparet in epiſtolis de conſecratione Eccleſiarum a S. Gregorio (e) ad diverſos ſcriptis. At hæc in præſentiarum de traditionibus ſacrarum reliquiarum dixiſſe, ſatis eſſe exiſtimamus, dicturi de iiſdem frequentius ſuis locis in poſterum; nam de his crebrius agere, Annales Eccleſiaſtici paſſim ſuppeditantes argumentum, nos admonent. Sed jam quæ ad rerum geſtarum hiſtoriam pertinent, proſequamur.

(b) Greg. lib.11. c.9. Accurata diſquiſitio Sacrarum reliquiarum.

(c) Concil. Lateran. c.2.

(d) Sever. in Vit. S. Mart. c.8.

(e) Greg. lib.2. epiſt. 9. & alii.

JESU CHRISTI ANNUS 56. PETRI ANNUS 12. CLAUDII IMP. ANNUS 14.

I. De filiis Scevæ curantibus in nomine Jeſu Energumenos.

ADveniente anno Domini quinquageſimoſexto, quo M. Aſinius Marcellus, & M. Acilius Aviola Coſſ. creati ſunt, Paulus jam annum ſecundum agebat Epheſi: cum non tantum ejus prædicatione, ſed nova occaſione filiorum Scevæ Principis ſacerdotum, in nomine Jeſu ejicientium dæmonia, magna facta eſt ad Chriſtianam religionem acceſſio. Rem geſtam his verbis Lucas Evangeliſta deſcribit (f): *Tentaverunt quidam de circumeuntibus Judæis exorciſtis, invocare ſuper eos, qui habebant ſpiritus malos, nomen Domini Jeſu, dicentes: Adjuro vos per Jeſum, quem Paulus prædicat. Erant autem quidam Judæi Scevæ Principis ſacerdotum ſeptem filii, qui hoc faciebant. Reſpondens autem ſpiritus nequam dixit eis: Jeſum novi, & Paulum ſcio: vos autem qui eſtis? Et inſiliens in eos homo, in quo erat dæmonium peſſimum, & dominatus amborum, invaluit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem notum factum eſt omnibus Judæis atque Gentilibus, qui habitabant Epheſi: & cecidit timor ſuper omnes illos, & magnificabatur nomen Domini Jeſu.* Hæc Lucas. Cum vero Judæorum non ignobiles viri, ſed filii Principis ſacerdotum exorciſtas agerent; arcanum fuiſſe a majoribus traditum miniſterium dæmones expellendi nec commune omnibus facile poteſt intelligi.

(f) Act.19.

II. Qui primus omnium hæc docuit Hebræos, Salomonem fuiſſe, Joſephus (g) affirmat, qui & hac de re mira quædam ſcriptis mandavit, ſic dicens: *Præſtitit autem Deus etiam Salomoni, ut contra dæmones artem ad utilitatem hominum & eorum curas ediſceret. Incantationes enim inſtituit, quibus adſtricti dæmones, ne denuo redeant, effugantur. Et hæc cura hactenus apud nos multum prævalere dignoſcitur. Vidi etenim quemdam Eleazarum de gente noſtra, præſente Veſpaſiano, & ejus filiis, & Tribunis, alioque ſimul exercitu, curantem eos qui a dæmonibus vexabantur, dæmoniaci naribus admoto annulo habente ſub ſignaculo radicem a Salomone monſtratam: deinde per nares odorantis dæmonium abſtraxit, & repente cecidit homo. Poſtea id adjuravit ne amplius rediret, Salomonis interim mentionem faciens; & Incantationes ab illo inventas recitans. Volens autem ſatisfacere, ac probare præſentibus Eleazarus hanc ſe habere virtutem, ponebat ante eos aut calicem aut pelvim aqua plenum, & dæmonio imperabat, ut ab homine egreſſum ea averteret, & videntibus præberet indicium*

(g) Joſeph. antiq. lib. 8.c.2. De Exorciſtis Judæis.

dicium

dicium quod hominem reliquiſſet. Quo facto, ſapientia Salomonis cunctis innotuit. Hæc Joſephus, qui & alibi (*a*) de radice quadam admirabilem virtutem habente pellendi dæmones pluribus agit. Non tantum vero his utebantur Judæi artibus ad obſeſſa a dæmonibus corpora liberanda: ſed erat apud illos in confeſſo, per virtutem nominis Tetragrammaton, ſi cui illud ſcire ac fari licuiſſet, quemlibet eam facultatem adverſus dæmones aſſequi poſſe, ut teſtatur Epiphanius (*b*) agens adverſus Ebionæos, cum de Joſepho Judæo homine narrat hiſtoriam; qui nec adhuc credens (ut feciſſe vidimus filios Scevæ) in nomine Jeſu a dæmone obſeſſum hominem liberavit. *Quod ſignum* (inquit Epiphanius) *ut notum factum eſt Judæis qui illic erant, multus rumor ſequebatur ex his qui dicebant: Joſephus gazophylaciis apertis, & invento nomine Dei ſcripto, eoque lecto, magna ſigna facit. Erat quidem verum quod ab ipſis dicebatur, ſed non ſic velut ipſi ſuſpicabantur.* Hæc Epiphanius.

(a) Joſeph. de bello Jud. lib. 7. c. 25.

(b) Epiphanius hæreſ. 30.

III. Nominis Jeſu virtus.

Hoc itaque de ineffabilis Dei nominis virtute eſſe traditum, non ignorantes Scevæ filii, videnteſque tum a Paulo, tum a ceteris Chriſtianis in nomine Jeſu hæc eadem & alia miracula factitari; & ipſi ad dæmones expellendos eodem utendum ſibi nomine, ut divinitus revelato, exiſtimarunt. Juſtinus (*c*) martyr in ea diſputatione diſertiſſima, quam habuit cum Tryphone, hæc habet in eamdem ſententiam: *Per nomen ſiquidem iſtius ipſius Filii Dei, & primogeniti creaturæ omnis, & ex virtute geniti, perpeſſionibuſque obnoxii hominis facti, & ſub Pontio Pilato a populo veſtro crucifixi & mortui, qui & a mortuis reſurrexit, & in cælum aſcendit, dæmonium omne adjuratum vincitur, & in ditionem redigitur. Sin vos per nomen quodvis, qui vobis fuere, Regum, aut juſtorum, aut Prophetarum, aut Patriarcharum adjuretis, non ſubjicitur vobis dæmonium aliquod. Ceterum ſi quis veſtrum adjuret per Deum Abraha, & Deum Iſaac, & Deum Jacob (nam is Chriſtus eſt) fortaſſe ſubjiciatur. Exorciſtæ certe quidem ſeu adjutores veſtri jam arte quadam, dixi, veluti Gentes in adjuratione utuntur, & thymiamata & vincula adhibent.* Hæc Juſtinus.

(c) Juſtin. dialog. de verit. Chriſt. relig.

Quod

SÆC. I. Anno Urbis 807. Olymp. 208. an. 2. An. C. 54.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5547.

☉ 7. F. ☽ 17. P. 24. April. Indict. 12.

JESU CHRISTI 54. *ſecund. Baronium* 56.

S. PETRI 5.

[N]ERONIS IMP. 2.

[1] AD num. 2. Coſſ. *M. Aſinius Marcellus*, & *M. Acilius Aviola*. *Conſulum*

[1] COſſ. *M. Aſinius Marcellus*, & *M. Acilius Aviola*. Lapis apud Panvinium in Faſtis: Q. ASINIUS. M. F. MARCELLUS. COS. quem hunc *Marcellum* eſſe putat. Tacitus Annal. lib. XII. cap. LXIV. *M. Aſinio. M. Acilio Coſſ.* Suetonius in Claudio cap. XLV. *Exceſſit* (Claudius) III. *Idus Octobris, Aſinio Marcello, Acilio Aviola coſſ.* Mox cap. XLVI. addit Tranquillus, Claudium mortis præſcium, *cum conſules deſignaret, neminem ultra menſem quo obiit deſignaſſe*. Faſti Vindebonenſes & Idatiani: *Marcello & Aviola*. Proſperi Chronicon: *Marcellino & Aviola*. Plinius lib. VI. Cap. LII. *Aviolam*, conſularem, in rogo revixiſſe narrat. Suffectus ex *Kal. Novembris* creditur *L. Annæus*, ſive *Junius Gallio*. Seneca ludus de Claudii morte: *Quod actum ſit in cælo ante diem tertium Idus Octobris*, ASINIO MARCELLO, ACILIO AVIOLA COSS. De *L. Julio Gallione*, Senecæ fratre ob Claudii mortem jocos fundente, Dio lib. LX. pag. 688. 689. Vide Noriſii Epiſtolam Conſularem ad hunc annum; qui *Aviola Manii* prænomen eſſe docet.

Digitized by Google

IV. Quod vero Scevæ filii (ut habent Acta) per Jeſu nomen adjurantes dæmones, non illis abſque adjuratione præciperent: exiſtimavit Origenes (*a*), non ex Chriſti Evangelio, ſed potius ex ritu Judaico adjurationes ejuſmodi perveniſſe, quibus Chriſtiani etiam uterentur: ſic enim ait: *Quæret aliquis, ſi convenit vel dæmones adjurari. Et qui reſpicit ad multos qui talia facere auſi ſint, dicet, non ſine ratione fieri hoc. Qui autem aſpicit Jeſum non modo imperantem dæmonibus, ſed etiam poteſtatem dantem diſcipulis ſuis ſuper omnia dæmonia, & ut infirmitates ſanarent; dicet, quoniam non eſt ſecundum poteſtatem datam a Salvatore adjurare dæmonia: Judaicum eſt enim. Hoc etſi aliquando a noſtris tale quid fiat, ſimile ſit ei, quod a Salomone ſcriptis adjurationibus ſolent dæmones adjurari. Sed ipſi, qui utuntur adjurationibus illis, aliquoties nec idoneis conſtitutis libris utuntur, quibuſdam autem & de Hebræo acceptis adjurant dæmonia.* Hæc cum deducat Origenes ex eo quod ait: *Sicut Chriſtiano homini ex Evangelii præſcripto non licet omnino jurare, ſic nec etiam quempiam adjurare;* ſicut falſa eſt illa propoſitio, ita etiam quæ inde eſt deducta concluſio.

(*a*) Orig. in Mat. tract. 15.
De adjuratione dæmonum.

V. Verum cum inter credentium ſigna illud adnumeretur (*b*), ut in nomine Jeſu Fideles dæmonia ejiciant: conſueviſſe Chriſtianos ſic adjurando, dæmones pellere; non ſolum quem nuper recitavimus, Juſtinus martyr, ſed & ceteri antiquorum Patrum affirmant. Immo non adjurationibus tantum, ſed aliquibus majorum traditione probatis ritibus id legitime fieri poſſe, Domini noſtri in primis admonemur exemplo: quippe qui cum ſolo nutu (ne dicam verbo) ab obſeſſis corporibus propria virtute dæmones pellere potuiſſet; nihilominus aliquando ſigna quædam, quæ exorciſmi vim viderentur habere, adhibenda putavit; ut cum ſanaturus eſſet habentem dæmonium ſurdum & mutum, *apprehendens eum de turba ſeorſum* (inquit Marcus *c*) *miſit digitos ſuos in auriculam ejus, & exſpuens tetigit linguam ejus, & ſuſpiciens in cælum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod eſt adaperire.* Qui etiam & ad exorciſmum ſpectare jejunium & orationem monſtravit (*d*), & ſine illis id minime licuiſſe Apoſtolis, quamvis antea cum miſſi fuiſſent ad prædicandum, (*e*) accepiſſent a Domino virtutem & poteſtatem ſuper immundos ſpiritus.

(*b*) Marc. 16.
Exorciſmorum probatus uſus.
(*c*) Marc. 7.
(*d*) Marc. 9.
(*e*) Marc. 6.
(*f*) Marc. 15.
(*g*) Tertull. de coron. mil. cap. 11.

VI. At licet non diſcipulos tantum, ſed & credentes omnes pellendi dæmones a Domino gratiam conſecutos eſſe, Evangelica veritas (*f*) atteſtetur, & exemplo ſæpius monſtratum ſit, laicos homines dæmones ejeciſſe, quod & de militibus teſtatur Tertullianus (*g*), qui & parentes exorcizare filios ſolitos dicit (*h*): tamen fuiſſe peculiare munus ordinis ad hoc opus in Eccleſia inſtituti, ſanctorum Patrum atteſtatione exploratiſſimum eſt, & in primis Ignatii (*i*) Apoſtolorum diſcipuli, qui inter ceteros Eccleſiaſticos ordines & officia recenſet exorciſtas. Cornelius Papa ſcribens ad Fabium Antiochenum (*k*), in Romana Eccleſia inſtitutos dicit exorciſtas & lectores una cum oſtiariis quinquagintaduos: Concilia præterea Romanum (*l*), Laodicenum (*m*), & Carthaginenſe (*n*) inter ordines Eccleſiaſticos adnumerant exorciſtas, ſicut & Hieronymus (*o*). Inſuper in prædicto Concilio Laodiceno (*p*) ſtatutum eſt, ne, qui non ſunt ab Epiſcopis ordinati, tam in eccleſiis quam in domibus exorcizare præſumant. Immo ne quid ſuperſtitionis in exorciſmos irreperet, conſultum eſt, ut ordinandus exorciſta de manu Epiſcopi libellum acciperet, in quo ſcripti eſſent exorciſmi, dicente ſibi Epiſcopo: *Accipe, & commenda memoriæ, & habeto poteſtatem imponendi manus ſuper energumenum, ſive baptizatum, ſive catechumenum;* ut habetur in Concilio Carthaginenſi (*q*), & antiquis Eccleſiæ Ritualibus libris. Invehitur Tertullianus (*r*) in feminas quæ exorcizare præſumerent, ſic dicens: *Ipſæ mulieres hæreticæ quam procaces, quæ audeant docere, exorciſmos agere*, &c.

Ordo Exorciſtarum.
(*h*) Tertull. de idolol. c. 11. in fine.
(*i*) Ignat. ad Antiochen. epiſt. 12.
(*k*) Apud Euſeb. hiſt. lib. 6. c. 35.
(*l*) Concil. Rom. ſub. Silveſt. c. 3. & 7.
(*m*) Concil. Laodic. c. 24.
(*n*) Concil. Carthag. 4. c. 7.
(*o*) Hier in epiſt. ad Tit. c. 3.
(*p*) Conc. Laodic. cap. 26.
(*q*) Concil. Carthag. c. 7.
(*r*) Tertul. de præſcrip. c. 41.

VII. Quod vero ad antiquum exorciſmorum uſum ſpectat: Juſtinus martyr (*s*) non tantum loco ſuperius citato, ſed & ante, hæc ait: *Ejus nominis* (Jeſu videlicet) *potentiam dæmones tremunt & reformidant: & hodie quoque illi per nomen Jeſu Chriſti crucifixi ſub Pontio Pilato, qui Judææ procurationem egit, adjurati nobis parent.* Item de his Tertullianus (*t*) ad Scapulam in hunc modum. *Dæmones non tantum reſpuimus, verum & revincimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, ſicut plurimis notum eſt;* & alibi (*u*): *Edatur aliquis*, inquit, *ſub tribunalibus veſtris, quem dæmone agi conſtet: juſſus a quolibet Chriſtiano loqui ſpiritus ille, tam ſe dæmonem confitebitur de vero, quam alibi Deum de falſo. Æque producatur aliquis ex his qui de Deo pati exiſtimantur, qui aris anhelantes, numen de nidore concipiunt; niſi ſe dæmones confeſſi fuerint, Chriſtiano mentiri non audentes; ibidem Chriſtiani procaciſſimi ſanguinem fundite.* Et Cyprianus (*x*) in eamdem ſententiam: *O ſi audire velles* (ſic enim compellat Demetrianum Africæ Proconſulem) *& videre, quando a nobis dæmones adjurantur, & torquentur ſpiritualibus flagris, & verborum tormentis de obſeſſis corporibus ejiciuntur: quando ejulantes & gementes voce humana, & poteſtate divina flagella & verbera ſentientes, venturum judicem confitentur. Veni & cognoſce vera eſſe quæ dicimus.* Et

Quid majores de exorciſmis.
(*s*) Juſtin. de verit. Chriſt. religionis.
(*t*) Tertull. ad Scapul. c. 2.
(*u*) Tertull. in Apolog. c. 23.
(*x*) Cyprian ad Demetr.

quia

quia ſic deos colere te dicis; vel ipſis, quos colis, crede, aut ſi volueris & tibi credere: de te ipſo loquetur, audiente te, qui nunc tuum pectus obſedit, qui nunc mentem tuam ignorantiæ nocte cæcavit. Videbis nos rogari ab eis quos tu rogas, timeri ab eis quos tu adoras: videbis ſub manu noſtra ſtare vinctos, & tremere captivos, quos tu ſuſpicis & veneraris ut dominos. Certe vel ſic confundi in iſtis erroribus tuis poterit, quando conſpexeris & audieris deos tuos, quid ſint, interrogatione noſtra ſtatim prodere, & præſentibus licet vobis, præſtigias illas & fallacias ſuas non poſſe celare. Hæc Cyprianus, qui & ad Donatum (*a*): *Facultas*, inquit, *datur, immundos & erraticos ſpiritus, qui expugnandis ſe hominibus immerſerint, ad confeſſionem minis increpantibus cogere; conſiſtantes, ejulantes, gementes, incremento pœnæ propagantis extendere, flagris cædere, igne torrere. Res illic geritur, nec videtur, occulta plaga, pœna manifeſta.*

(a) Cypr. ad Donat. ep. 2.

VIII. Verum aliquando dæmones mendaciis confictis eludere conatos eſſe exorciſtarum aſſultus, Tertullianus (*b*) declarat his verbis: *Hanc quoque fallaciam ſpiritus nequam ſub perſonis defunctorum delitescentis, niſi fallor, etiam rebus probamus: cum in exorciſmis interdum aliquem ſe ex parentibus hominem ſui affirmat, interdum gladiatorem, vel beſtiarium, ſicut & alibi Deum, nihil magis curans quam hoc ipſum excludere quod prædicamus, ne facile credamus animas univerſas ad inferos redigi, ut & judicii & reſurrectionis fidem turbent. Et tamen ille dæmon poſtquam circumſtantes circumvenire tentavit, inſtantia divinæ gratiæ victus, id quod in vero eſt, invitus confitetur.* Inſuper (ſicut experti ſunt Apoſtoli *c*) dæmones pertinaciſſime inhærere corporibus ſolitos, ut nulla exorciſmorum vi expelli valeant, Origenes (*d*) oſtendit, hæc dicens, cum explicat librum Joſue: *Tale aliquid intelligere poſſumus, quia dicit: Permanſit habitare Amorrhæus in ipſis. Verbi gratia: Si inimica virtus dæmonis ex amaritudinis turma veniens, obſideat alicujus corpus, perturbet, ac decipiat mentem; adhibeantur autem multæ orationes, multa jejunia, multæ exorciſtarum invocationes; & ad hæc omnia ſurdus dæmon in obſeſſo corpore permaneat & perſiſtat, tolerabilius ferens exorciſtarum pœnas, & adhibita ſibi ex Dei nominis invocatione tormenta, quam diſcedere ab homine quem impudenter obſidet & nequiter: ita etiam hic intelligendum eſt in iſtis qui dicuntur Amorrhæi, qui permanent & perſiſtunt habitare in Elom.*

(b) Tertull. l. de anima, c. 57.

Dæmones reſiſtentes Exorciſmis.

(c) Marc. 9.

(d) Orig. in Joſue hom. 24.

IX. Plurimum vero conferre fidem obſeſſi, ut exorciſmi vim ſibi inſitam operentur, Cyprianus (*e*) in primis his verbis teſtatur: *Adjurati per Deum verum a nobis, ſtatim cedunt, & fatentur, & de obſeſſis corporibus exire coguntur. Videas illos noſtra voce & operatione majeſtatis occultæ flagris cædi, igne torreri, incremento pœnæ propugnantis extendi, ejulare, gemere, deprecari; unde veniunt, & quando diſcedunt (ipſis qui ſe colunt audientibus) confiteri; & vel exiliunt ſtatim, vel evaneſcunt gradatim, prout fides patientis adjuvat, aut gratia curantis aſpirat.* Hæc Cyprianus; eadem fere Minutius Felix (*f*) ſic dicens: *Ipſe Saturnus, & Serapis, & Juppiter, & quicquid dæmonum colitis, victi dolore, quod ſunt, eloquuntur; nec utique in turpitudinem ſui, non nullis præſertim veſtrum aſſiſtentibus, mentiuntur. Ipſis teſtibus, eſſe eos dæmonas, de ſe verum confitentibus credite: adjurati enim per Deum verum & ſolum, inviti miſeris corporibus inhorreſcunt, & vel exiliunt ſtatim, vel evaneſcunt gradatim, prout fides patientis adjuvat, aut gratia curantis aſpirat.* Habes apud Prudentium (*g*) exorciſmi formam quamdam his verſibus expreſſam:

(e) Cypr. de idolor. vanit.

Vis magna in Exorciſmis.

(f) Minutius in Octavio.

(g) Prudent. in Apotheoſi contra Judæos.

——— torquetur Apollo
Nomine percuſſus Chriſti, nec fulmina verbi
Ferre poteſt: agitant miſerum tot verbera linguæ,
Quot laudata Dei reſonant miracula Chriſti.
Intonat Antiſtes Domini: Fuge callide ſerpens,
Exue te membris, & ſpiras ſolve latentes:
Mancipium Chriſti fur corruptiſſime vexas:
Deſine, Chriſtus adeſt, humani corporis ultor:
Non licet ut ſpolium rapias, cui Chriſtus inhæſit.
Pulſus abi ventoſe liquor, Chriſtus jubet, exi.
Has inter voces medias Cyllenius ardens
Ejulat, & notos ſuſpirat Juppiter ignes.

X. Ceterum quantumlibet virtus Chriſti præ ceteris Judæorum ac Gentilium ritibus ad pellendos dæmones potentior viſa ſit: tamen non deſierunt impoſtores & circulatores eamdem artem profitentes, circumire urbes, ſuperſtitionibus & incantationibus uti, eoque exercitio inſtar medicorum curantium corpora, quæſtum facere, & corradere hinc inde pecuniam. De his enim, & non Chriſtianis exorciſtis, loquitur Ulpianus, cum ait (*h*): *Non tamen ſi incantavit, ſi imprecatus eſt, ſi (ut vulgari verbo impoſtorum utar) exor-*

Quæſtuarii Exorciſtæ.

(h) lib. 1. ff. de var. & extraord. cognit.

exorcizavit: non ſunt iſta medicinæ genera: tametſi ſint qui hos ſibi profuiſſe cum prædicatione affirmeat. Hæc ille, cum negat ejuſmodi hominibus de eorum mercede jus eſſe dicendum: ex quo certum eſt, de aliis potius quam de Chriſtianis intellexiſſe, qui nonniſi gratis, abſque aliqua conventione ſtipendii, ejuſmodi officium impendere conſueverunt.

XI. Chriſtiani Gentilibus dicti Impoſtores.

Verum quod ait, verbum, Exorcizare, eſſe impoſtorum; haud dubium eſt, ſugillare voluiſſe Chriſtianos, quorum ipſe erat infenſiſſimus hoſtis, ut ſuo loco dicemus. Gentiles enim ſic contumeliæ cauſa nominare conſueviſſe Chriſtianos, Hieronymus teſtatur (*a*) cum ait: *Ubicumque viderint Chriſtianum, uſurpant ſtatim illud de trivio*: Ὀγραικὸς ἐπιθέτης, *ſcilicet*, *O Græcum impoſtorem*; & alibi (*b*): *Si tunica non canduerit, ſtatim illud e trivio: Impoſtor & Græcus eſt*. Græcos enim Ethnici appellabant Chriſtianos (ut tradit Tertullianus) ea de cauſa, quod cum Chriſtianam amplecterentur religionem, abjecta toga, pallium, quod erat philoſophorum indumentum, ſuperveſtiebant. At impoſtor etiam Chriſtus Redemptor noſter a Judæis eſt nominatus: nam apud Matthæum (*c*) legitur: *Recordati ſumus quod ſeductor ille*, &c. pro ſeductore, impoſtorem eſſe legendum, alii (*d*) tradiderunt. Multum plane conferunt ad dictum Ulpiani reſponſum intelligendum, quæ ſanctus Juſtinus martyr ſcribit in oratione ad Gentiles, qua demonſtrat, non Chriſtianos tantum, ſed & incantatores ac circulatores exorcizare, conſueviſſe: ſed Chriſtianos ceteris omnibus in ea re efficienda virtute præſtitiſſe, monſtrat his verbis: *Hoc ipſum ex his quæ ſub aſpectu veſtro fiunt intelligere poteſtis. Complures ſiquidem dæmonum intemperiis correptos homines per Orbem totum & hanc veſtram urbem, quos alii incantatores & venefici curare non potuerunt, permulti hominum noſtrorum, Chriſtianorum inquam, per nomen Jeſu Chriſti ſub Pontio Pilato crucifixi adjurantes, ſanarunt, atque etiam nunc ſanant, exarmantes & exigentes ab hominibus, quos illi obſederunt, dæmones*; hæc Juſtinus.

(a) Hier. ep. 30. ad Fur.
(b) Hier. ep. 19. ad Marcell.
(c) Mat. 27.
(d) Bud. in Pandect. l. 4. ff. de Ædil. edict.

XII. Exorciſmi ante Baptiſmum.

Verum quod ad Chriſtianæ religionis exorciſtas ſpectat: non tantum eorum munus erat, eos qui patenter a dæmonibus arriperentur, ſed & illos qui latenter hæc paterentur, exorcizare. Omnes enim homines, cum natura naſcantur filii iræ, donec Chriſti baptiſmate in novam tranſeant creaturam, dæmonis detinentur imperio: quamobrem antiquus Eccleſiæ uſus fuit, ut omnes, antequam ſacro baptiſmate imbuerentur, expurgarentur exorciſmis, ac ſic in novam per baptiſmum creaturam transferrentur. De hujuſmodi exorciſmo loquitur Cyprianus (*e*), ſic ſcribens ad Magnum: *Hodie etiam geritur, ut per exorciſtas voce humana, & poteſtate divina, flagelletur, & uratur, & torqueatur diabolus; & cum exire ſe, & homines Dei dimittere ſæpe dicat, in eo tamen quod dixerit, fallat; & id quod per Pharaonem prius geſtum eſt, eodem mendacio obſtinationis & fraudis exerceat. Cum autem ad aquam ſalutarem atque baptiſmi ſanctificationem venitur, ſcire debemus & fidere, quia illic diabolus opprimitur, & homo Deo dicatus divina indulgentia liberatur*. Agant de iiſdem exorciſmis baptiſmum præcedere ſolitis Cyrillus (*f*) Hieroſolymorum Epiſcopus, Optatus (*g*), Gregorius Nazianzenus (*h*), Baſilius ad Amphilochium, Ambroſius (*i*), Chryſoſtomus (*k*), Auguſtinus (*l*) frequentiſſime, ac ceteri omnes, & præſertim hi qui ſcripſerunt de divinis officiis, quod quidem in univerſa totoque Orbe diffuſa Eccleſia ſervari ſolitum, Gennadius (*m*) teſtatur his verbis: *Illud etiam quod circa baptizandos in univerſo mundo ſancta Eccleſia uniformiter agit, non otioſo contemplemur intuitu: cum ſive parvuli, ſive juvenes ad regenerationis veniunt ſacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quam exorciſmis & exſufflationibus clericorum ab eis ſpiritus immundus abigatur; ut tunc vere appareat quomodo princeps hujus mundi mittatur foras, & quo modo prius alligetur fortis*. At de exorciſmi traditione ſatis.

(e) Cypr. ep. 76.
Ann. Eccl. Tom. I.

(f) Cyrill. cat. myſtag. 2.
(g) Optat. l. 4.
(h) Nazianzen. orat. de bapt.
(i) Ambr. de ſacram. li. 2. c. 5.
(k) Chryſ. hom. de Adam & Eva
(l) Auguſt. de pec. orig. l. 2. c. 4. & aliis in locis.
(m) Gennad. de Eccleſ. dogm. c. 30.

XIII. Ob peccatum interdum Energumeni.

Ceterum illud unum non prætermittimus, non Gentiles tantum, ſed & Chriſtianos, cum præſertim poſt baptiſmum in peccatum aliquod capitale incidiſſent, vexari a dæmonibus conſueviſſe, ut Dionyſius (*n*) & Cyprianus (*o*) teſtantur. Sic enim ait Cyprianus: *Sæpe nonnullis de illis qui ſani baptizantur, ſi poſtmodum peccare cœperint, ſpiritu immundo redeunte quatiuntur: ut manifeſtum ſit, diabolum in baptiſmo fide credentis excludi; ſi fides poſtmodum defecerit, regredi*. Hæc Cyprianus, de his loquens qui per apoſtaſiam exciderunt a fide: cum tamen interdum accidere ſoleat occulto Dei judicio, ut innocentes pueri ac puellæ, divino permiſſu, arripiantur a dæmone, ut tum Auguſtinus agens contra Pelagium, tum Gregorius Papa in Dialogis tradunt. Sed de his modo hactenus. Jam vero quid poſt filiorum Scevæ caſum contigerit (ut res ipſa poſtulare videtur) narrationis ordine proſequamor.

(n) Dionyſ. de Eccleſ. hierar. c. 3.
(o) Cypr. ep. 76.

XIV. Non Judæos tantum, atque etiam Gentiles novi caſus timore percuſſos (quod ſuperius dictum eſt) nomen Domini Jeſu præconiis extuliſſe, ſed & Chriſtianos ipſos magnam ex ea re fuiſſe utilitatem conſecutos, idem Lucas tradit his verbis (*p*): *Multique credentium veniebant confitentes & annuntiantes actus ſuos*. Diverſam

(p) Act. 19.

Chriſtiani confitebantur peccata. (a) Luc. 3. ſam plane hanc fuiſſe peccatorum confeſſionem ab illa quam ad Joannis baptiſmum venientes (a) agere conſueverant, certum eſt: nam illa præcedebat baptiſmum, hæc autem eorum qui crediediſſent ac baptizati eſſent, erat confeſſio delictorum: Credentium enim nomine, nonniſi baptizatos, & Chriſtianos jam factos Lucam nominare conſueviſſe, exploratiſſimum eſt. Jam ejuſmodi confeſſionis delictorum faciendæ Dominus jecerat fundamenta, cum Apoſtolis dimittendi peccata tradidit poteſtatem, dicens (b): (b) Joan. 20. *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Immo & in aliis innumeris divinæ Scripturæ locis apparent confeſſionis impreſſa veſtigia: atque etiam ab ipſo rerum omnium principio: ut in Adam, cum ab eo eſt a Deo confeſſio requiſita, videatur quodammodo imperata. Sed hæc omnia referre prætermittentes, antiquiſſimum uſum ejus in Eccleſia (quod noſtri inſtituti ratio poſtulat) veterum Eccleſiaſticorum ſcriptorum teſtificatione demonſtrabimus.

XV. De Confeſſione peccatorum. Confeſſionem igitur delictorum a Deo primitus, cum jure naturæ ab Adam, tum etiam poſtea lege ſcripta mille modis a populo duræ cervicis exactam, atque a Chriſto in Eccleſia, tradita hominibus poteſtate dimittendi peccata, ſtabilitam atque præceptam, Epheſi inſuper coram Paulo uſu receptam, ac denique in Eccleſia fuiſſe omni tempore frequentatam, certiſſimum eſt. Cujus probandæ rei etſi nulla alia ſuppeterent teſtimonia, ipſa neceſſitas id fateri compellit. Cum enim non ſit homo qui non peccet, & tradita ſit a Chriſto hominibus poteſtas dimittendi peccata; qui vult ſibi, quæ commiſit, peccata dimitti, ea ut aperiat poteſtatem habentibus abſolvendi, neceſſe eſt. Incumbit & Sacerdotibus neceſſario eadem ſingillatim perquirere: quoniam non ſolvendi tantum, ſed & retinendi peccata facultatem ſunt conſecuti: qua ut utantur, & intelligant quæ relaxare, quæve debeant retinere, ſingula ſingulorum opus eſt peccata audiant. Ceterum non deſunt de ejuſdem rei uſu innumera Patrum teſtimonia: nos autem, ex more, quæ ſunt antiquiora tantummodo recenſebimus; reliqua vero, ut cunctis notiſſima, abſque jactura aliqua, ſilentio libentius prætermittemus.

XVI. (c) Dionyſ. epiſt. 8. Antiquorum Patrum aſſertio. Habet in primis Dionyſius (c) ad Demophilum ſcribens (de cujus commentariorum fide agemus poſtea) hæc quæ ſequuntur verba: *Tu vero (ut tuæ litteræ indicant) procidentem ſacerdotem ſacerdotis, impium (ut ais) atque peccatorem, neſcio quo pacto contra diſciplinæ ordinem adſtans calce abjeciſti, ac repuliſti: cum ille quidem verecunde (quod oportuit) fateretur ſe ad peccatorum remedia quærenda veniſſe. Neque exhorruiſti inſuper, & ſacerdotem optimum lacerare conviciis, miſerabilem eum dicens, qui pœnitentem atque impium juſtificaſſes.* Irenæus (d) de Rhodanenſibus feminis ſcribit, quæ lapſæ in hæreſim, ad Eccleſiam redeuntes exomologeſin facerent; & de Cerdone hæreſiarcha tradit (e), ſæpe exomologeſin feciſſe, ſed iterum ſua prava dogmata docuiſſe. Fecit & exomologeſin item Romæ coram Zephyrino Pontifice Natalius hæreticus, ut Euſebius (f) ex antiquioribus ſcriptoribus recitat. Facturus itidem eam erat & Marcion, niſi morte præventus, impeditus fuiſſet; quod Tertullianus (g) aſſerit. Porro nihil aliud eſſe exomologeſin facere, quam ſua confiteri peccata, tum ex ejuſdem vi vocis, tum etiam ex antiquo uſu recepto monſtratur: non enim Græci tantummodo, ſed & Latinorum plerique, ut Tertullianus, Cyprianus, & alii, exomologeſin, pro confeſſione peccatorum, uſurpare conſueverunt, ab ipſa vocis ſignificatione ἐξομολόγησις: nam ἐξ præpoſitio, idem eſt, quod, foris, & ὁμολογία quod (ut declarat Suidas h) confeſſio, ſic dicta a verbo ἐξομολογοῦμαι, hoc eſt, foris dicere, vel fateri. Hac igitur voce uſi ſunt majores, quam Lucas in nuper citato Actorum loco in dicta, de qua agimus, hiſtoria, pro confeſſione peccatorum uſurpavit, Græce ſic ſcribens (i): Ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν: qua etiam ſignificatione hæc Tertullianus (k): *Exomologeſis eſt petitio veniæ: quia qui petit veniam, delictum confitetur.*

(d) Iren. lib. 1. c. 9.

(e) Iren. lib. 3. c. 4. in fin.

(f) Euſeb. lib. 5. c. 27.

(g) Tertull. de præſcrip.

(h) Suid. in verbo. ὁμολογεῖν.

(i) Act. 19.

(k) Tertull. de orat. c. 6.

At idem non ſolum ipſam peccatorum confeſſionem nominat exomologeſin, ſed alibi omnes actus pœnitentiæ, qui ipſam confeſſionem ſequuntur, dum ait (l): *Tantum relevat confeſſio delictorum, quantum diſſimulatio exaggerat. Confeſſio enim ſatisfactionis conſilium eſt, diſſimulatio contumaciæ. Hujus igitur pœnitentiæ ſecundæ, & unius, quanto in arcto negotium eſt, tanto operoſior probatio eſt, ut non ſola conſcientia præferatur, ſed aliquo etiam actu adminiſtretur. Is actus, qui magis Græco vocabulo exprimitur & frequentatur, exomologeſis eſt, qua delictum Domino noſtrum confitemur, non quidem ut ignaro, ſed quatenus ſatisfactio confeſſione diſponitur, confeſſione pœnitentia naſcitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaque exomologeſis, proſternendi & humilificandi hominis diſciplina eſt, converſationem injungens miſericordiæ illicem. De ipſo quoque habitu atque victu mandat, ſacco & cineri incubare, corpus ſordibus obſcurare, animum mœroribus dejicere, illa quæ peccavit, triſti tractatione mutare: ceterum paſtum & potum pura noſſe, non ventris ſcilicet, ſed animæ cauſa: plerumque vero jejuniis preces alere, ingemi-*

XVII. (l) Tert. de pœnit. c. 8. 9. Quæ ſit Exomologeſis.

gemiſcere, lacrymari, & mugire dies noctesque ad Dominum Deum tuum, presbyteris advolvi, & caris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis ſuæ injungere; hæc omnia exomologeſis: & paulo poſt (ne putes de confeſſione Deo tantum ſecreto facienda, & non homini, ipſum intellexiſſe) hæc ſubdit: *Pleroſque tamen hoc opus, ut publicationem ſui aut ſuffugere, aut de die in diem differre, præſumo, pudoris magis memores, quam ſalutis; velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conſcientiam medentium vitant, & ita cum erubeſcentia ſua pereunt.* Hæc ipſe: ac denique cum multis laboret, ut eum a bono avertentem tollat pudorem, hæc addit. *Ergo cum te ad fratrum genua protendis, Chriſtum contrectas, Chriſtum exoras.* Loquitur (ſententia omnium) Tertullianus de publico actu, ſed tamen ſecretorum peccatorum confeſſione, quam abſolutio conſequatur, unde & ſubdit: *Grande plane emolumentum verecundiæ occultatio delicti pollicetur. Videlicet* (per ironiam) *ſi quid humanæ notitiæ ſubduxerimus, proinde & Deum celabimus. Adeo ne exiſtimatio hominum, & Dei conſcientia comparantur? An melius eſt damnatum latere, quam palam abſolvi?*

XVIII. Ex bis igitur omnibus conſtat, ex ſententia Pamelii (*a*) viri eruditiſſimi, aliorumque diſertorum virorum Orthodoxorum, Rhenani, & aliorum complurium, tres integras partes Eccleſiaſticæ pœnitentiæ haberi a Tertulliano expreſſas: nimirum pœnitentiam illam quæ præcedere ſolet confeſſionem delictorum, quam contritionem uſitatiori vocabulo appellare conſuevimus; ac quæ ſubſequebatur, confeſſionem coram ſacerdotibus publicam de publicis, vel ſecretam de ſecretis, ut egregie idem notat Pamelius (*b*); ac denique actus illos pœnitentiæ, quos exomologeſin Tertullianus nominat communi vero uſu loquendi dicimus ſatisfactionem. Sed hæc planiora paulo poſt videbimus in Cypriano. Eſt de confeſſione ſecreta ejuſdem Tertulliani (*c*) locus in libro de Baptiſmate, ubi primum agens de confeſſione peccatorum publica, quæ præcedere ſolebat Baptiſmum, mox de ſecreta in Eccleſia uſitata ſcribit in hæc verba: *Ingreſſuros baptiſmum, orationibus crebris, jejuniis, & geniculationibus, & pervigiliis orare oportet, & cum confeſſione omnium retro delictorum, ut exponant etiam baptiſmum Joannis. Tingebantur*, inquit, *confitentes delicta ſua. Nobis gratulandum eſt, ſi non publice confitemur iniquitates, aut turpitudines noſtras.* Hæc ille. At unde, quæſo, calumnia illa a Gentilibus in Chriſtianos conflata, cum dicerent (ut tradit Minutius (*d*) Felix) ipſos adorare ſolitos virilia ſacerdotum; niſi quod illi ad eorum genua procumbentes, ſuaque illis confitentes peccata, ſummiſſe veniam deprecarentur? ex ea enim ſecreta verborum facta prolatione, necnon & ex more ad genua inclinatione, penes illos qui non intelligerent, ſed res omnes in deteriorem partem acciperent, ejuſmodi nefanda invaluit exiſtimatio.

(*a*) Pamel. in Tert. de pœnit. c. 9. not. 53.

(*b*) Idem in Tert. not. 1. de pœn.

Confeſſio ſecreta in uſu majoribus.

(*c*) Tertull. lib. de baptiſ. c. 20. vide & ibi not. Pam. 150.

(*d*) Minut. Fel. in Octavio.

XIX. De eadem item confeſſione peccatorum in Eccleſia fieri ſolita ſcribit Cyprianus in libro de lapſis, cum ait (*e*): *Denique quanto & fide majores & timore meliores ſunt, qui quamvis nullo ſacrificii, aut libelli facinore adſtricti, tamen quoniam vel hæc cogitaverunt, hoc ipſum apud ſacerdotes Dei dolenter & ſimpliciter confitentes, exomologeſin conſcientiæ faciunt, animi ſui pondus exponunt, ſalutarem medelam parvis licet & modicis vulneribus exquirunt.* Hoc ipſum eſt quod alibi dicit (*f*): *Nam cum in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam juſto tempore, & ſecundum diſciplinæ ordinem ad exomologeſin veniant, & per manus impoſitionem Epiſcopi & cleri jus communicationis accipiunt: nunc crudo tempore, perſecutione adhuc perſeverante, nondum reſtituta Eccleſiæ ipſius pace, ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum; & nondum pœnitentia acta, nondum manu eis ab Epiſcopo & clero impoſita, Euchariſtia illis datur.* Eadem fere alibi in hæc verba (*g*): *Ante actam pœnitentiam, jam ante exomologeſin graviſſimi atque extremi delicti factam, ante manum ab Epiſcopo & clero in pœnitentiam impoſitam, &c.* atque iterum (*h*): *Exomologeſi facta, & manu eis in pœnitentiam impoſita*; vel cum ait: *Nulla exomologeſi criminis facta, deſpectis Epiſcopis atque calcatis*; ac item (*i*): *Agat pœnitentiam plenam; poſtea exomologeſi facta ad Eccleſiam redeat.* Facit & illud (*k*): *Apud inferos confeſſio non eſt, nec exomologeſis illic fieri poteſt. Qui ex toto corde pœnituerint, & rogaverint, in Eccleſiam debent interim ſuſcipi.*

(*e*) Cyprian. de lapſis edit. Pamel. pag. 244.

(*f*) Cyp. ep. 10.

(*g*) Idem. epiſt. 11. ad Mart.

(*h*) Cypr. ep. 13.

(*i*) Cypr. ep. 62.

(*k*) Cypr. ep. 52. in fine.

XX. Quæ omnia Cypriani loca, & alia, ex quibus peccatorum confeſſio coram ſacerdotibus fieri ſolita, & eorumdem ſatisfactio, exomologeſis nomine nuncupata, manifeſte monſtratur, Pamelius eruditis notationibus illuſtravit, atque inſigniter locupletavit, & ex his omnibus hæc colligens ait (*l*): *Diſcimus ex ejuſdem ſanctiſſimi martyris ſcriptis hunc olim in Eccleſia ſervatam ordinem, ut primum fieret confeſſio criminum apud ſacerdotes Dei. Hanc ſequebatur pœnitentia, quæ & præceſſerat: pœnitentiam excipiebat exomologeſis, quam ſubſequebatur impoſitio manus Epiſcopi aut cleri. Hac facta, dabatur Euchariſtia ſic reconciliato.* Ejuſmodi manus impoſitione abſolutionem impartiri ſolitam, non tantum ex his dictis colligitur, ſed ex eo etiam

(*l*) Pamel. in Tertul. li. de pœnit. not. 53.

Abſolutio peccatorum per Sacerdotes.

etiam quod idem Cyprianus in libro de lapſis ſic ſcribit: *Confiteantur ſinguli, quæſo, delictum ſuum, dum adhuc qui deliquit in ſæculo eſt, dum admitti confeſſio ejus poteſt, dum ſatisfactio, & remiſſio facta per ſacerdotes apud Dominum grata eſt.* Et alibi ſcribens ad Cornelium Papam (a): *Ipſe*, inquit, *permiſit, qui legem dedit, ut ligata in terris, etiam in cælo ligata eſſent; ſolvi autem poſſent illic, quæ hic prius in Eccleſia ſolverentur.* Hæc & alia alibi (b) pluribus in eamdem ſententiam; quibus oſtenditur, neceſſitatem impendere, ut abſolutio delictorum ab Eccleſia impartiatur.

(a) Cypr. ep. 54.

(b) Collegit loca Pamel. in Cyp. epiſt. 54. not. 17.

XXI. Manus impoſitio in publica pœnitentia.

Verum quod in aliquibus locis ſuperius citatis habetur expreſſum de manus impoſitione Epiſcopi & cleri: exhibebantur ea in reconciliatione publici pœnitentis: non quod omnes abſolverent; id namque muneris fuiſſe Epiſcopi, vel eo abſente, presbyteri, certum eſt (c): ſed ut omnes per manus impoſitionem ratam ſe habere illius reconciliationem oſtenderent. De hac reconciliatione idem loquitur Cyprianus, dum deficientibus presbyteris, indulget ut diaconus tempore ingruentis neceſſitatis poſſit reconciliare pœnitentem, ſic dicens (d): *Si incommodo aliquo & infirmitatis periculo occupati fuerint; non expectata præſentia noſtra, apud presbyterum quemcumque præſentem; ſi vero presbyter repertus non fuerit, & urgere exitus cœperit, apud diaconum quoque exomologeſin facere delicti ſui poſſit, ut manu ei in pœnitentiam impoſita, veniat ad Dominum cum pace.* Concedit Cyprianus, ut neceſſitate poſcente, diaconus, non quidem propria auctoritate, ſed ex mandato Epiſcopi reconciliet publicum pœnitentem: ſicut videmus etiam hodie legum auctoritate & uſu receptum, ut ipſum miniſterium abſolvendi ab excommunicatione cuique etiam inferioris ordinis clerico demandetur, ut qui eo argumento ſcripſere commentarios, pluribus docent. De eadem porro abſolutione & Eccleſiæ reconciliatione meminit Hieronymus (e), ſic ſcribens: *Sacerdos imponit manum ſubiecto, reditum ſancti Spiritus invocat, atque ita eum qui traditus fuerat ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus fieret, indicta in populum oratione, altario reconciliat.*

(c) Ambr. li. 1. de pœnit. & alii omnes.

(d) Cypr. ep. 23.

(e) Hier. adver. Luciferian.

XXII. Cæterum in eamdem cum Cypriano ſententiam, de non reſtituendis lapſis niſi facta exomologeſi, conſpiraſſe in omnibus Romanam Eccleſiam, Clerus Romanus (f) ad illum ſcribens egregie profitetur; immo ea omnia non ut recenter inventa & excogitata, ſed more majorum cuncta peragi tradit, ſic dicens: *Nec hoc nobis nunc nuper conſilium cogitatum eſt, nec hæc apud nos adverſus improbos modo ſupervenerunt repentina ſubſidia: ſed antiqua hæc apud nos ſeveritas, antiqua fides, diſciplina legitur antiqua.* Et certe quidem: nam de Fabiano Papa haud pridem defuncto recens exemplum præceſſerat, qui Philippum Chriſtianum Imperatorem ad exomologeſin faciendam adegit; nec prius illi communionem eccleſiaſticam eſt impartitus, quam confeſſionem fecerit peccatorum, ut Euſebius his verbis teſtatur (g): *Fama eſt, hunc*, Philippum videlicet Imperatorem (*Chriſtianus namque erat*) *cum precationum in die poſtrema vigiliæ Paſchatis una cum multitudine in eccleſia particeps fieri vellet, non prius ab Epiſcopo, qui Eccleſiæ præerat, permiſſum eſſe intrare, quam ſe confeſſus fuiſſet, & inter eos qui peccatorum vinculis adhuc tenebantur adſtricti, locumque pœnitentiam agentibus præſtitutum occupabant, ſe ſua ſponte collocaviſſet: Epiſcopumque dixiſſe, eum non alia conditione, niſi iſtud faceret, propter multa delicta quæ ab illo ferebantur admiſſa, aliquando ab ipſo in eccleſiam receptum fore. Imperatorem autem alacri animo & lubenti Epiſcopo morem geſſiſſe, & ingenuam modeſtiam, ac religioſam piamque affectionem reipſa declaraſſe memorant.* Hæc Euſebius. Merito igitur Clerus Romanus, ſcribens dictam epiſtolam ad Cyprianum, eadem ſemper eſſe obſervata demonſtrat, quæ & in futurum illibata cuſtodiri cupiens, hæc addit: *Abſit ab Eccleſia Romana vigorem ſuum tam profana facilitate dimittere, & nervos ſeveritatis everſa fidei majeſtate diſſolvere, ut cum adhuc non tantum jaceant, ſed & cadant everſorum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationum utique non profutura præſtentur.* At vero quid mirum, ſi quod (ut ex Actorum conſtat hiſtoria h) fecerunt Epheſi coram Paulo Chriſtiani, id ipſum ubique locorum coram cæteris Apoſtolis vel ab eis ordinatis Epiſcopis, credentes, culpæ obnoxii factitarent.

(f) Apud. Cypr. epiſt. 31.

Abſque Exomologeſi non recipi pœnitentem.

(g) Euſeb. lib. 6. c. 27.

(h) Act. 19.

XXIII. Sed enim quid inſuper de his ſcripſerit Origenes, qui & ipſe ad Decii tempora pervenit, audiamus: agens enim de ſeptem modis, quibus ex divinæ Scripturæ præſcripto remittuntur peccata: *Eſt*, inquit (i), *adhuc & ſeptima, licet dura & laborioſa, per pœnitentiam remiſſio peccatorum, cum lavat peccator in lacrymis ſtratum ſuum: & fiunt ei lacrymæ ſuæ panes die ac nocte, & cum non erubeſcit ſacerdoti Domini indicare peccatum ſuum, & quærere medicinam, ſecundum eum qui ait: Dixi, pronuntiabo adverſum me injuſtitiam meam Domino: & tu remiſiſti impietatem cordis mei.* Et alibi (k): *Pronuntiationem iniquitatis, id eſt, confeſſionem peccati frequentius diximus. Vide ergo quid doceat nos divina Scriptura: quia oportet peccatum non celare intrinſecus. Fortaſſis enim, ſicut hi qui habent intus incluſum*

(i) Orig. in Levit. homil. 2.

(k) Orig. in Pſ. 38. homil. 2.

Peccatorum confeſſio commendatur.

ſum eſcam indigeſtam, aut humoris aut phlegmatis ſtomacho graviter & moleſte imminentia, ſi vomuerint, relevantur: ita etiam hi qui peccaverunt, ſi quidem occultant & retinent intra ſe peccatum, intrinſecus urgentur, & propemodum ſuffocantur a phlegmate vel humore peccati: ſi autem ipſe ſui accuſator fiat; dum accuſat ſemetipſum & confitetur, ſimul evomit & delictum, atque omnem morbi digerit cauſam. Tantummodo circumſpice diligenter, cui debeas confiteri peccatum tuum: proba prius medicum, cui debeas cauſam languoris exponere, qui ſciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi noverit diſciplinam: ut ita demum, ſi quid ille dixerit, qui ſe prius & eruditum medicum oſtenderit & miſericordem, ſi quid conſilii dederit, facias & ſequaris: ſi intellexerit & præviderit talem eſſe languorem tuum, qui in conventu totius Eccleſiæ exponi debeat & curari, ex quo fortaſſis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipſe facile ſanari; multa hoc deliberatione, & ſatis perito medici illius conſilio procurandum eſt. Hæc Origenes, qui & paulo inferius invehitur in eos qui abſque peccatorum facta purgatione ad Euchariſtiam ſumendam temere accedunt, illud

(a) I. Cor. 11.

facere negligentes, quod Paulus (a) admonuit, dicens: *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat.* Vel illud: *Si nos ipſos dijudicaremus, non utique judicaremur.* Quibus ſane verbis duplicis generis fuiſſe peccatorum confeſſionem inſinuat, alteram ſecretam, publicam alteram coram Eccleſiæ conventu, ſi criminis qualitas id exigeret. De his etiam alibi in hæc verba: *In gravioribus criminibus ſemel tantum vel raro pœnitentiæ conceditur locus: iſta vero communia peccata, quæ frequenter incurrimus, ſemper pœnitentiam recipiunt, & ſine intermiſſione redimuntur.* Cur autem publica pœnitentia

(b) Aug. ep. 54.

non adeo facile iterari ſolita eſſet, declarat Auguſtinus (c) ſcribens ad Macedonium.

XXIV. Socratis & Sozomeni aſſertio de presbyteris pœnitentiariis.

Ex his omnibus ſatis certum exploratumque habetur, ab ipſis Apoſtolorum temporibus peccatorum confeſſionem coram ſacerdotibus, ſive privatim, ſive publice, numquam eſſe intermiſſam; viguiſſeque ejuſmodi diſciplinam in Eccleſia Catholica, majorum obſervatione uſuque receptam, atque probatam. At Decii temporibus fuiſſe in eccleſiis presbyteros pœnitentiarios, qui confeſſionem peccatorum audirent, nec negant qui hoſtes ſunt pœnitentiæ: auctoritate enim Socratis ac Sozomeni, Græcorum hiſtoricorum, ſed Novatianorum, apertiſſime id teſtantium, liquet. Ait enim Socrates (c): *Ab illo tempore, quo Novatiani ſe ab Eccleſia ſejunxerunt, recuſaveruntque cum his qui tempore perſecutionis regnante Decio concitatæ lapſi erant, communicare; Eccleſiarum Epiſcopi canoni*

(c) Socrat. li. 5. c. 19.

adjunxerunt, ut in ſingulis eccleſiis presbyter quidam pœnitentiæ præeſſet: quo, qui poſt baptiſmum lapſi fuiſſent, coram presbytero ad eam rem deſignato peccata ſua confiterentur. Immo (quod ait paulo inferius) *particulatim confiterentur.* Hæc Socrates. Porro eamdem peccatorum confeſſionem fuiſſe ſecretam, Sozomenus (d) his verbis ſignificat: *Etenim cum prorſus non peccare, naturæ ſit humana divinioris: pœnitentibus autem, quamvis frequenter deliquiſſent, veniam dare, Deus juſſerit; & ad impetrandam denique veniam confiteri peccata, neceſſarium ſit: odioſum (ut credibile eſt) ſacerdotibus ab initio viſum fuit, tamquam in theatro audiente Eccleſiæ multitudine, delicta pronuntiare. Presbyterum itaque aliquem vitæ integritate quam maxime ſpectabilem, ſecretorum etiam tenacem, ac ſapientem huic officio præfecerunt: cui accedentes qui peccarant, acta vitæ ſuæ confitebantur. Ille vero pro cujuſque delicto, quid aut facere ſingulos aut luere oporteret, interminatus abſolvebat, ut a ſe ipſi commiſſorum pœnas exigerent.* Hæc ille, licet aliter ac perperam habeat lectio Sozomeni apud Caſſiodorum in Tripartita (e), dum ait, antiquis Pontificibus viſum eſſe, ut velut in theatro ſub teſtimonio Eccleſiaſtici populi de icta panderentur. Nam ſi hoc verum eſt, quid opus erat (ut ſubdit) ad hoc opus deligi presbyterum ſecretum ſervantem?

(d) Sozom. li. 7. c. 16.

(e) Lib. 9. c. 36.

XXV. Pœnitentiariorum auctus numerus.

Quod vero pertinet ad tempora Decii: dicendum eſt potius, tunc excreſcente lapſorum numero, pœnitentiariorum presbyterorum etiam numerum eſſe auctum, quam tunc recenter inſtitutum: quandoquidem (ut vidimus ſuperius & exemplis & teſtimoniis) longe ante Decii tempora frequens erat uſus exomologeſis in Eccleſia. Conſultius quidem Sozomenus, nullum certum definiens ejus rei temporis principium, cum agit de Romana Eccleſia: *Romani*, inquit, *ſacerdotes ab ipſo inde exordio etiam ad noſtram uſque memoriam cuſtodiunt*, hoc ipſum ſcilicet. Sed quod ad numerum ſpectat: non unum, ſed plures presbyteros pœnitentiarios in una eccleſia ad ſuſcipiendos pœnitentes & ipſorum peccatorum confeſſionem audiendam fuiſſe præfectos, demonſtrat Dionyſii (f) Alexandrini epiſtola ad Fabium Antiochenum, dum Serapionem lapſum, in extremis laborantem, dixiſſe ait nepoti ſuo: *Aliquem ex presbyteris advoca ad me.*

(f) Apud Euſeb. hiſt. li. 6. c. 29.

XXVI. De Nectarii facto controverſia.

In ceteris vero quæ ſcribit Socrates, a Nectario Epiſcopo Conſtantinopolitano ſublatum eſſe presbyterum penitentiarium, occaſione oborti ſcandali, quod recenſet; inſuper quod dicit, ab eodem datam eſſe liberam poteſtatem, uti pro ſua quiſque conſcientia ad myſteria participanda accederet: ac quod eſt maximum omnium, canonem illum de presbytero pœnitentiario.

rio in ſingulis eccleſiis præficiendo, apud alias ſectas firmum ratumque manſiſſe; eos vero qui fidem Conſubſtantialis tenebant, necnon Novatianos presbyterum pœnitentiarium rejeciſſe: hæc omnia nonnulli, quamlibet occaſionem captantes, ut Catholicam veritatem impugnent, tam facile admittunt, ut ex his affirmare audeant, pœnitentiam per ſacerdotes in Eccleſia miniſtrari ſolitam, temporibus Nectarii prorſus eſſe ſublatam, ac penitus abrogatam. Sed tanta hæc Socrati teſtanti præſtanda eſt fides, quanta ceteris hæreticis de ſuis dogmatibus tractantibus: quippe Novatianus ſecta cum fuerit, quam vere ac ſincere hæc ſcripſerit adverſus pœnitentiam in Eccleſia adminiſtrari ſolitam, quemlibet puto poſſe facile judicare.

XXVII. Socrates ſecta no. Novatianus.

Ceterum hæc quæ dicimus de Socrate, non eſſe calumniam, ſed apertiſſimam veritatem; nec tam aliorum teſtimonio, quam ſui ipſius profeſſione probari ipſum fuiſſe ſecta Novatianum: quæ paucis dicturi ſumus (haud enim hæc tam manifeſta longo indigent ſermonis involucro) nullo negotio declarabunt. Cum enim nulla eos laudandi, & ea quæ iidem Novatiani dixiſſent, affirmandi, occaſionem prætermiſerit; Nicephorus (*a*) hæc intelligens, eum eſſe Novatianum, non ſemel, ſed iterum jure clamat. Sed iſtud ipſum ſua ſponte dilucidius profitentem audiamus. Agens enim de S. Joanne Chryſoſtomo Nectarii ſucceſſore, eum (*b*) ſugillat, quod pro concione ſæpe ea verba dixiſſet: *Si millies lapſus pœnitentiam egeris; in Eccleſiam ingredere.* Extant hujuſcemodi vel alia plura id generis in homilia ſecunda ejuſdem in Pſalmum quinquageſimum: quæ redarguens Socrates ſe proculdubio eadem cum Siſinnio tum Novatianorum Epiſcopo, qui eo argumento adverſus eumdem Joannem Chryſoſtomum librum conſcripſit, ſenſiſſe, abſque ulla ambiguitate declarat. Verum quoniam & Sozomenum eamdem prorſus cauſam foviſſe certum eſt: quam manifeſte deliret uterque, erit perfacile demonſtrare. Cum enim ambo in eam conveniant ſententiam, ut ſublato a Nectario presbytero pœnitentiario, Eccleſia (quod ait Socrates *c*) ejuſmodi exemplum fuerit imitata, vel (quod ait Sozomenus *d*) omnium fere Eccleſiarum Præſules id ipſum ſectati fuerint: quam id a veritate ſit alienum, paulo inferius apertiſſime declarabimus, cum multis exemplis adductis, quid a ceteris Eccleſiis fuerit obſervatum aperiemus.

XXVIII. Nectarius uſus Novatianis.

At quoniam ambo rurſus in eamdem conſpirant ſententiam, dicuntque ſublato presbytero pœnitentiario a Nectario, permiſſum cuique, ut ſecundum animi ſui conſilium ad divina participanda myſteria poſſet accedere: licet hæc de Nectario, ut ab hominibus qui faveant Novatianis dicta, fide vacillent: tamen ſi velimus eſſe vera, & fidem de his Socrati adhibendam putemus, Nectarium a Novatianis fuiſſe deceptum, affirmare oportet; ut qui illis uteretur familiariſſime, quos etiam in rebus quæ ſpectant ad fidem aliquando conſuleret, & illorum opem adverſus alios hæreticos imploraret; cum alioqui non deeſſent in ea Eccleſia Catholici, quos docuiſſet Gregorius Nazianzenus, in cujus ſedem ipſe ſucceſſerat. Jactat hæc idem Socrates (*e*) de ſuis Novatianis, Agellio Epiſcopo, & Siſinnio Lectore, quodque ab eo requiſiti, præſto fuerint. Scimus & Gregorium Nazianzenum, cum ſolutus munere paſtorali, quietus Nazianzi in rure paterno ageret, adverſus eumdem Nectarium per litteras acerrime expoſtulaſſe, quod Arianos, Macedonianos, Eunomianos, atque Apollinariſtas, quæ vellent, libere Conſtantinopoli tractare permitteret. Quonam ſtomacho de his ille ad eum ſcripſerit, ejus epiſtolæ exordium facile manifeſtat; eſt enim hujuſmodi (*f*): *Dei cura & providentia, quæ ante tempora noſtra Eccleſias tueri ſolebat, vitam hanc deſeruiſſe in univerſum videtur.* Ex his igitur facile poteſt intelligi, ex quo fonte deductum fuerit, quod dicunt, arbitrio ſuæ conſcientiæ, abſque exomologeſi coram presbytero facta, cuique relictum, ut, cum vellet, ſacram ſumeret Euchariſtiam: nec Eudæmonem illum, quin potius cacodæmonem, quem hæc illi conſuluiſſe dicit Socrates, nec alium quam Novatianæ ſectæ hominem fuiſſe, credendum eſt.

XXIX. Abſque peccatorum confeſſione Euchariſtiam non dari.

Eſto igitur hæc fuiſſe a Nectario Novatianorum conſilio inſtituta: mendaciſſime certe addit Socrates, omnes qui eſſent fidei Conſubſtantialis, Catholicos ſcilicet, cum Novatianis pari conſenſione canonem illum de Presbyteris pœnitentiariis in ſingulis Eccleſiis præficiendis abrogaſſe: ſed apud alias ſectas, nempe hæreticos, illam firmum ratumque manſiſſe. Nam non tantum ex his quæ diximus, aperti mendacii redarguitur, ſed aliis certiſſimis argumentis ejuſdem impoſtura detegitur. Qui enim eodem Theodoſii tempore cum Nectario vixerunt, & qui futuris temporibus ſucceſſerunt, quinam uſus fuerit Eccleſiæ Orientalis in impartienda Euchariſtia, ſuis ipſorum ſcriptis ſatis aperte ac firmiter teſtatum reliquerunt. Ecce tibi in primis Gregorius Nyſſenus, qui non modo iis temporibus vivebat, quibus ea accidiſſe idem Socrates narrat (*g*), nimirum ſub Conſulatu Titiani & Symmachi, ſed etiam adhuc ſuperſtes erat ultimo anno ejuſdem Theodoſii Imperatoris: nam interfuiſſe reperitur illi Synodo Conſtantinopolitanæ, quæ celebrata eſt anno decimo-ſexto & ultimo

Theo-

(a) Niceph. lib. 6. c. 37. & lib. 9. c. 13.

(b) Socrat. lib. 6. c. 19.

(c) Socrat. lib. 6. c. 19.

(d) Sozom. lib. 7. c. 16.

(e) Socrat. lib. 5. c. 10.

(f) Extat in edit. Belliana poſt orat. in S. Pentecoſt.

(g) Socrat. lib. 5. c. 18. 19.

Theodoſii Imperatoris, Arcadio tertium & Honorio ſecundum Coſſ. ut ejuſdem Synodi acta (*a*) declarant: *Hic*, inquam, *Gregorius inter omnes Orientales Epiſcopos, qui tunc temporis vivebant, inſigni eruditione ornatiſſimus, & ob præclaras res geſtas æſtimatione facile princeps, egregiam epiſtolam, quæ a Græcis* (*b*) *inter canonicas eſt recenſita, ſcripſit ad Latojum Mitilenes Epiſcopum, qua quoſdam canones, quos pœnitentiales appellare conſuevimus inſtituit; ut confitentium peccatorum examinato pondere, ex eorum præſcripto illis pœnitentia injungeretur. In ultima quidem ſua ſenectute eam ſcripſiſſe videtur Gregorius, quippe qui in fine ad eumdem, ad quem ſcribit Epiſcopum, hæc dicat: Debes enim, ut gratus filius ei qui te ſecundum Deum genuit in ſenectute, per tuas orationes alimentare.* Sic igitur quam manifeſte ex his quæ ſcribit Gregorius Nyſſenus dicti Novatiani hiſtorici mendacii arguantur, nemo non videt.

(*a*) Apud Theodor. Balſ. pag. 309.

(*b*) Apud Theodor. Balſ. in addit pag. 63.

XXX. Sed jam ad Joannem Chryſoſtomum veniamus, qui Nectario in Epiſcopatu ſucceſſit; & videamus, num & ipſe, quod ſcribit Socrates feciſſe Nectarium, ſuo arbitrio reliquerit omnes, ut abſque pœnitentia, ſuæ tantum conſcientiæ teſtimonio, communicarent; quidque ipſe ſacerdotes alloquens, de hac re dicat (*c*) audiamus: *Non parva*, inquit, *vobis imminet pœna, ſi quem aliqua improbitate teneri ſcientes, ei hujus menſæ participationem permittatis. Sanguis enim ejus de manibus veſtris requiretur. Si dux igitur quiſpiam, ſi Conſul ipſe, ſi quis diademate coronatus indigne adeat, cohibe, coerce: majorem tu illo habes poteſtatem:* & poſt multa (*d*): *Si ipſe pellere non audes, mihi indica: non permittam iſta fieri: animam prius tradam meam, quam Dominicum alicui corpus indigne: ſanguinemque meum effundi potius patiar, quam pretioſiſſimum illum ſanguinem præterquam digno concedam. Quod ſi quis venerit cum ſordibus ignoranter, nulla veſtra culpa eſt, ſi multam prius adhibueritis diligentiam: nam hæc mihi de notis & manifeſtis diſputata ſunt; quibus emendatis, etiam ignotos Deus notificabit.* Repetit eadem alibi iiſdem ferme verbis. Ex quibus videas quam aperte refutentur dicta a Socrate, de licentia impartita, ut quivis ſuæ conſcientiæ arbitrio ad percipiendam Euchariſtiam accederet.

(*c*) Chryſ. in Mat. hom. 83.

De ſumenda Euchariſtia cenſura.

(*d*) Chryſoſt. ad popul. Antioch. homil. 60.

XXXI. Uſus Eccleſiæ Conſtantinop. ſub Joanne Chryſoſtomo.

Ceterum fuiſſe in Eccleſia temporibus Joannis Chryſoſtomi presbyteros pœnitentiarios, idem Joannes Chryſoſtomus ſæpe demonſtrat: nam cum de pœnitentium claſſe meminerit, presbyteros etiam, apud quos illi agerent exomologeſin, in ea Eccleſia fuiſſe ad illud opus adſcriptos, affirmare neceſſe eſt; ſic enim ait (*e*): *Adſtantem audis præconem, atque dicentem: Quotquot eſtis in pœnitentia, omnes orate. Quicumque non participes ſiunt, in pœnitentia ſunt. Quid ſtas, ſi es in pœnitentia? ſumere non debes: qui namque non communicat, eſt ex pœnitentibus.* Nec aliud inſinuat, cum alibi ait: *Cauſa* (*f*) *tui presbyter ſedet, cauſa tui rectus ſtat doctor laboribus & afflictione affectas.* Præcedere conſueviſſe peccatorum confeſſionem, ſacræ Euchariſtiæ ſumptionem, alio loco demonſtrat his verbis (*g*): *Tempus quidem confeſſionis æque & lotis baptiſmate, & illotis profaniſque incumbit: illis quidem, ut poſt patentium criminum vulnera, pœnitentia interveniente, curentur, & ad ſacra Myſteria redire mereantur; his vero, ut ablutis in baptiſmo maculis, ad Dominicam menſam munda jam conſcientia accedant.* Ceterum ejuſmodi delictorum confeſſionem nonniſi ſacerdotibus fieri ſolitam, ab eiſdemque abſolutionem criminum impartiri debere, ſæpe demonſtrat (*h*), dum tantam a Deo illis præſtitam facultatem dimittendi peccata vehementer exaggerat. Nec aliud ſignificat, cum ait, ſe non tantum die, ſed nocte paratum eſſe, ut pœnitentes peccatores excipiat (*i*): *Si quando*, inquit, *contigerit ex vobis peccare aliquem, accedite ad me dormientem*, &c. nimirum ut peccatorum ſolvatur vinculis.

(*e*) Chryſoſt. ad popul. Antioch. homil. 62.

(*f*) Chryſoſt. in Matth. hom. 33.

(*g*) Chryſoſt. in Matth. hom. 10.

(*h*) Chryſoſt. de ſacerd. lib. 3. & aliis multis in locis.

(*i*) Apud Metaph. in vita Chryſ. ex hom. in Act. Apoſt.

XXXII. Elucidantur loca Chryſ.

His igitur ſic ſe habentibus, ſi quando (quod & ſæpius eſt invenire) idem Chryſoſtomus hortatur, ut Deo confiterentur peccata, non hominibus, nec velut in theatro panderent ea: non a ſecreta certe, ſed a publica illa abſterruit peccatorum propalatione, cujus occaſione Nectarius (ut vidimus) pœnitentiarum presbyterum in ordinem redegerat: recens quippe erat exemplum; qua ex cauſa iſtud ipſum ſæpius inculcavit, ut cum ait (*k*): *Admoneo te ut aſſiduo confiteare: neque enim in theatrum duco conſervorum tuorum, nec te cogo peccata tua hominibus nunciare: conſcientiam tuam Deo expone, eique oſtende vulnera tua:* & alibi: *Non tantum*, inquit, *peccatores eſſe dicamus, ſed etiam ipſa peccata ſpecialiter ſingula computemus. Non tibi dico, ut te prodas in publicum, neque ut te apud alios accuſes, ſed obedire te volo Prophetæ dicenti: Revela Domino viam tuam: ante Deum tua confitere peccata. Nunc autem neque neceſſarium eſt præſentibus teſtibus confiteri.* Hæc & alia id genus ſæpe Chryſoſtomus (*l*); quæ interdum ex Græco in Latinum ab Eraſmo perperam reddita, occaſionem erroris ceteris tribuerunt: ut illud, quod habetur in homilia quarta de Lazaro Græce ſcriptum: [illegible] Eraſmus ita: *Cave enim homini dixeris, ne tibi opprobret, neque enim conſervo confiteris, ut in publicum proferat.* Atqui non

(*k*) Chryſ. hom. de publicano in Luc. 18.

(*l*) Idem hom. 31. in epiſt. ad Heb. hom. 41. ad pop. Antioch. Hom. de pœnit. & confeſ. Hom. 8. de pœnit. Hom. 4. de Lazaro Hom. 5. de incomp. Dei natura.

vetat

vetat Chryſoſtomus ne homini confiteamur: ſed hæc ejus ſententia eſt: *Num enim homini dicis, ut tibi exprobret? Num conſervo conſiteris, ut te apud vulgus traducat?*

XXXIII. Publica confeſſio damnata.

Quamobrem ſic & in ceteris (ne dicere cogamur eumdem ſibi ipſi contraria ſcribentem eſſe turpiter halucinatum) cum tantum Deo eſſe confitendum affirmat, & hominibus non eſſe propalanda peccata admonet; non aliud quam ſecretam confeſſionem ſuadet; & ab illa publica, cujus occaſione ſcandalum obortum erat, abſterret. Siquidem ſecrete confiteri, idem æſtimabatur, quod Deo tantummodo eadem propalare; nec homo credebatur, qui vicem Dei potius gereret: nam (ut idem ait Chryſoſtomus *a*) ſacerdoti thronus in cælis collocatus eſt. Sicut e contra palam confiteri, eadem erat hominibus potius quam Deo propalare. Quam quidem publicam confeſſionem dicendus eſt Nectarius dimoviſſe: nam eamdem alicubi adhuc uſu retentam S. Leo Papa (*b*) amplius exercendam eſſe prohibuit, de his ſcribens ad Epiſcopos Campaniæ in hæc verba: *Illam etiam contra Apoſtolicam regulam præſumptionem, quam nuper agnovi a quibuſdam illicita uſurpatione committi, modis omnibus conſtituo ſubmoveri (de pœnitentia videlicet, quæ ita a Fidelibus poſtulatur) ne de ſingulorum peccatorum genere libellis ſcripta confeſſio publice recitetur: cum reatus conſcientiam ſufficiat ſolis ſacerdotibus indicari confeſſione ſecreta. Quamvis enim plenitudo fidei videatur eſſe laudabilis, quæ propter Dei timorem apud homines erubeſcere non veretur: tamen quia non omnium hujuſmodi ſunt peccata, ut ea, qui pœnitentiam poſcunt, non timeant publicare, removeatur tam improbabilis conſuetudo, ne multi a pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erubeſcunt, aut metuunt inimicis ſuis facta reſerare, quibus poſſunt legum conſtitutione percelli. Sufficit ergo illa confeſſio, quæ primum Deo offertur, tunc etiam ſacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit. Tunc enim demum plures ad pœnitentiam poterunt provocari, ſi populi auribus non publicetur conſcientia confitentis.* Hæc Leo, in omnibus conſentiens his quæ feciſſet Nectarius, & Chryſoſtomus eſſe facienda admonuit.

(a) Chryſ. in verb. Iſaia hom. 3.

(b) Leo ep. 80. cap. 2.

XXXIV. Factum Nectarii male interpretati Novatiani.

Certe quidem huic ſimilis fuiſſe videtur peccatorum illa confeſſio, quam mulier illa tempore Nectarii feciſſe dicitur: quandoquidem non a presbytero ejus fuiſſe propalatum peccatum, ſed a ſe ipſa tantum, Socrates & Sozomenus teſtantur, ſed id eodem ſacerdote proculdubio ſuadente: cujus rei cauſa ille merito a Nectario eſt gradu amotus, officioque depoſitus, quo facto, Novatiani (ut mos eſt hæreticorum) quamcumque licet levem, ut ſinceris dogmatibus detrahant, arripere auſi occaſionem (quod eſt in proverbio: Muſcæ ad ulcus) non tantum presbyterum pœnitentiarium in ordinem redactum, ſed & pœnitentiam ipſam una cum eo fuiſſe proſcriptam, calumnioſe admodum conclamarunt: cum tamen (ut dictum eſt) illa potius theatralis fieri interdum ſolita confeſſio peccatorum fuerit abrogata, quam & S. Leo prohibuit; non autem ſecreta, cum ſui natura eſſe ſoleat ſilentii tenaciſſima. Quod ſi quis adeo ſceleſtus inventus fuerit preſbyter, qui ſacri aſyli jura violaverit, & ſacramento tantam injuriam irrogaverit: ſi ob eam cauſam & ſacramentum ipſum quis dixerit auferendum, certe deperiiſſe neceſſe erit cetera etiam ſacramenta, ipſamque divinam Scripturam, ſacras & profanas leges, & quicquid denique boni eſt a Deo conceſſum hominibus: cum nihil ſit, in quod humana præſumptio non deliquerit: quo certe nihil ſtultius dici poſſe videtur.

Sic igitur non modo non ſecreta a Nectario, ſed nec publica illa eſt abrogata XXXV.
exomologeſis, quæ ex publico ac omnibus manifeſto peccato provenit; quæ hactenus in Eccleſia perſeverat. Habes ejus exemplum egregie expreſſum a S. Hieronymo (*c*) de Fabiola vidua publice exomologeſin faciente Romæ in baſilica Lateranenſi: quam (ut Auguſtinus (*d*) ſcribit ad Macedonium, & ante ipſum Ambroſius *e*) ſemel actam iterari non licebat: de qua etiam intelligit Joannes (*f*) Chryſoſtomus, dum poſt ſemel impartitam reconciliationem, eam iterum tribui non debere teſtatur. Fuit & in uſu, ſed inter monachos, publica quædam confeſſio, quæ collecta ſynaxi fieri conſuevit, de qua inter alios hæc Baſilius (*g*): *Admiſſum delictum nullo modo occultum teneto, ſed in medium audientibus cunctis enunciato, ut per communem orationem ſanetur morbus.* At hæc ſatis de his quæ ex Nectarii facto a pœnitentiæ hoſtibus ſunt ſolita objici: quæ licet (ſi temporis erat habenda ratio) ſuo loco potius quam hic fuerant explicanda: tamen, quod nobis de peccatorum confeſſione agentibus ejuſque traditiones inſinuantibus, ex actis Apoſtolorum ſuppeditatum eſt argumentum; ne hæc quæ objicerentur, conſulto, tamquam occulta captata fuga, prætermiſiſſe videremur, de his modo agere operæpretium duximus. Verum dum hæc noſtra ſub prælo eſſent. D. Latinius noſter, vir cum primis eruditus, totaque Urbe ſpectatus, eodem argumento libellum rogatus edidit, egregium plane ſuæ ſenectutis honeſtiſſimæ monumentum; quo cum hæc noſtra firmantur, tum etiam his noſtris illa firmius roborantur. Una enim cum ſit veritas; licet ejus ſtudioſi diverſis interdum viis incedant, neceſſe eſt tamen ut in idem loci conveniant.

(c) Hier. ep. 30.

(d) Aug. ep. 53. & 54.

Quæ Exomologeſis abrogata a Nectario.

(e) Ambr. de pœn. li. 2. c. 10.

(f) Chryſ. hom. 2. in epiſt. ad Epheſ.

(g) Baſil. de conſtit. monach.

Quod

Digitized by Google

XXXVI. Ruſus de Confeſſione Peccatorum Majorum ſententiæ.

Quod vero ſpectat ad confeſſionem peccatorum ſacerdoti faciendam: multa alia ſuppetunt ſanctorum Patrum teſtimonia, ut Baſilii (*a*) id ſæpius teſtantis, ac aperte profitentis, illis faciendam eſſe peccatorum confeſſionem, quibus ſacra myſteria ſunt commiſſa. Gregorius (*b*) Nyſſenus id ipſum. Pacianus (*c*), qui claruit (ut teſtatur Hieronymus) temporibus Theodoſii, reſolutionem peccatorum ſacerdotibus a Chriſto conceſſam, ſacramentum appellat, idemque in Paræneſi quam ſcripſit de pœnitentia, de confeſſione peccatorum ſacerdotibus facienda, pluribus agit. Ambroſius (*d*) adverſus Novatianos inſurgens, multis demonſtrat, recte Eccleſiam per ſacerdotes vendicare, ut pœnitentium peccata dimittat: & duobus libris, quos de pœnitentia ſcripſit, nihil aliud facit, quam Novatianos inſectari ac redarguere, ſimulque oſtendere, eſſe in Eccleſia confitentibus peccata per ſacerdotes veram relaxationem & abſolutionem delictorum, eamque paſſim exerceri ſolitam: quin & ipſe in eadem functione ſæpe verſatus, cum pœnitentium audiret delicta, commiſeratione collacrymari ſolitus erat: quod ejus clericus Paulinus, qui Vitam ipſius ſcripſit, teſtatur his verbis: *Quotieſcumque illi aliquis ad promerendam pœnitentiam lapſus ſuos confitebatur, ita afficiebatur commiſeratione, ut flens aliena ſicut ſua peccata, ad fletum pœnitentem etiam commoveret: ac cauſas criminum, quas illi confitebantur, nulli niſi Domino, apud quem intercedebat, loquebatur: relinquens exemplum poſteris ſacerdotibus, ut interceſſores apud Deum ſint magis, quam accuſatores apud homines;* hæc Paulinus. Certe non tantum publice peccantes ac pœnitentes Eccleſiæ reconciliare, ſed & ſecreto confitentes audire, muneris fuiſſe Epiſcoporum, ſcribit Nicephorus (*e*) Chartophylax; additque illos immenſi pertæſos laboris, eamdem functionem delegaſſe poſtea monachis ſacerdotibus.

(*a*) Baſil. reg. brevior. & li. de ver. virg. epiſ. canon. ad Amphil. c. 71.
(*b*) Greg. Nyſſ. homil. 3. in Eccleſiaſt.
(*c*) Pacian. ep. 1. ad Sympron.
(*d*) Ambroſ. de pœnit. l. 1. & ſequent.
(*e*) Niceph. ep. ad Theodoſ.

XXXVII. Hieronymi & Auguſtini aſſertio.

Meminit & ſecretæ confeſſionis Hieronymus (*f*), cum ait: *Si quem ſerpens diabolus occulte momorderit, & nullo conſcio, eum peccati veneno infecerit: ſi tacuerit qui percuſſus eſt, & non egerit pœnitentiam, nec vulnus ſuum fratri & magiſtro voluerit confiteri: magiſter, qui linguam habet ad curandum, facile ei prodeſſe non poterit. Si enim erubeſcit vulnus medico confiteri; quod ignorat medicina non curat.* Idem & alibi (*g*) ſacerdotes eſſe qui peccata audiant & dijudicent, tradit. Auguſtinus quoque de eadem ſæpius, ut cum ait (*h*): *Nemo ſibi dicat: Occulte ago, apud Deum ago: novit Deus qui mihi ignoſcit, quia in corde ago. Ergo ſine cauſa dictum eſt: Quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt in cælo? Ergo ſine cauſa ſunt claves datæ Eccleſiæ? Fruſtramus Evangelium Dei, fruſtramus verba Chriſti;* & rurſus inferius (*i*) de his qui peccant: *Veniant*, inquit, *ad Antiſtites, per quos illis in Eccleſia claves adminiſtrantur;* & paulo poſt: *Si peccatum ejus non ſolum in gravi ejus malo, ſed etiam in tanto ſcandalo eſt aliorum; atque hoc expedire utilitati Eccleſiæ videtur Antiſtiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis, agere pœnitentiam; non recuſet, non reſiſtat.* Hæc Auguſtinus de ſecreta primum, ac de publica pœnitentia, cum ratio publici ſcandali illam exigit. Eademque alibi ſæpius (*k*) inculcat. Cæleſtinus Papa (*l*) qui eodem vixit tempore, ſeveriſſimum ſanxit decretum adverſus Epiſcopum, vel presbyterum, ſi cum muliere, cujus audiſſet peccatorum confeſſionem, peccaſſet; ut Epiſcopus annis quindecim pœniteret, presbyter vero duodecim; & ſi factum propalatum eſſet, deponerentur: quibus certe uſum ſecretæ confeſſionis demonſtrat.

(*f*) Hier. in Eccleſ. c. 10.
(*g*) Hieron. in Matth. 16.
(*h*) Aug. hom. 49.
(*i*) Aug. hom. 50.
(*k*) Aug. ho. 12. Ser. 8. de ver. Dom. c. 3. in Joan. tra. 49. ſerm. 66. de tempore.
(*l*) Diſt. 10. q. 1. c. Non debet. & 10. 1. Conc.

XXXVIII.

His addimus poſt aliorum Græcorum teſtimonia qui ante Nectarium vixere, quos recenſuimus, & aliorum qui poſt eum vixerunt, nempe inter alios, duos Anaſtaſios, Sinaitam videlicet Antiochenum, & alterum Nicænum, Epiſcopos; quorum prior (*m*) hæc breviter habet: *Chriſto Domino per ſacerdotes tua confitere peccata, &c.* Poſterior (*n*) vero poſt multa in eamdem ſententiam diſputata, hæc ait: *Qui autem ſtulte, vel potius impie dicunt, nihil prodeſſe eam quæ fit hominibus confeſſionem; propterea quod ſint ſimiliter vitiis obnoxii, & animi perturbationibus: ſolum enim Deum poſſe tollere peccata: Sciant qui hæc dicunt, primum quidem, quod ſuæ nequitiæ & amentiæ prætextum obtendunt; deinde dicta ipſius Domini circumſcribunt, qui dicit ſuis miniſtris: Quæcumque ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo.* Et rurſum: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Et paulo inferius: *Etſi ergo ſit homo qui audit confeſſionem, Deus eſt tamen qui per ſe convertit & donat.*

(*m*) Anaſt. Sinait. orat. de ſacra Synaxi.
(*n*) Anaſt. Nican. quaſ. in Script. q. 6.

XXXIX. Deus, non homo abſolvit.

Sed & longe ante Ambroſius (*o*) hæc in eamdem ſententiam: *Homines*, inquit, *in remiſſionem peccatorum miniſterium ſuum exhibent, non jus alicujus poteſtatis exercent. Neque enim in ſuo, ſed in Patris & Filii & Spiritus ſancti nomine peccata dimittuntur. Iſti rogant, Divinitas donat; humanum enim obſequium, ſed munificentia ſupernæ eſt poteſtatis.* Hæc idcirco, quod ſacerdos abſolvendo, preces præmittit, dicens: *Miſereatur tui, &c.* Et cum ipſam peccatorum abſolutionem impartitur: *In nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*, illam pronuntiat. Eſſent his addenda quamplurima, ſed non patitur ratio inſtituti, ut his diutius immo-

(*o*) Ambroſ. de Spiritu ſancto li. 3. c. 19.

ſemur. Cæterum hæc breviter ſic habeto; cunctos, qui poſt viſere, Catholicos tam Latinos quam Græcos rerum Eccleſiaſticarum tractatores de confeſſione peccatorum coram ſacerdotibus facienda in eamdem pedibus iviſſe pariter ſententiam; ſicque quod a Chriſto Domino noſtro eſt inſtitutum, & Apoſtolorum temporibus factitatum, numquam amplius in Eccleſia Catholica eſſe intermiſſum. His igitur quæ ad Apoſtolicas traditiones & Eccleſiæ uſum pertinent (ut ſuſcepti muneris officium poſtulabat) elucidatis, jam ad ipſam rerum Epheſi geſtarum hiſtoriam, unde digreſſi ſumus, poſt longas tandem moras aliquando revertamur.

XL. Cum novo caſu irruentis dæmonis in Scevæ filios exorciſtas, Chriſtiani etiam timore perculſi veniſſent ad Paulum, confitentes & annunciantes peccata ſua; pœnitentia etiam ſatisfacere ſtuduerunt: *Multi enim* (inquit Lucas *a*) *ex eis qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt coram omnibus, & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium. Ita fortiter creſcebat verbum Dei, & confirmabatur.* Fuiſſe hos magiæ libros, æque omnes (*b*) conſentiunt. Antiquo quippe uſu receptum fuit, ut libri magicæ artis, qui per invocationes dæmonum, alioſque ſuperſtitioſos ritus exerceri conſueverunt, igni traderentur. De his eſt reſponſum Pauli Juriſconſulti (*c*) in hæc verba: *Libros magicæ artis apud ſe neminem habere licet: & ſi penes quoſcumque reperti ſint, bonis demptis, ambuſtiſque his publice, in inſulam deportentur, humiliores capite puniantur.* Sed & Ulpianus, (*d*) improbatæ lectionis libros, magicos ſcilicet, vel ſimiles, igni protinus eſſe tradendos conſuluit. Sæpe (*e*) ſcimus datum negotium magiſtratibus de ejuſmodi libris diligenter inquirendis, ut in eos habentes animadverterent. Uſitatum id ipſum apud Græcos, atque Athenis potiſſimum, ut improbatæ lectionis libri igni traderentur, exemplum (*f*) de Protagoræ voluminibus igni traditis declarat. Dicto igitur Epheſiorum Chriſtianorum exemplo, in Eccleſia itidem obſervatur, ut non tantum magiæ libri, ſed & cæteri omnes qui ab hæreticis adverſus Catholicam fidem ſcripti fuerint, igne conſumantur. De magiæ vero libris hæc Auguſtinus (*g*), de mago agens, quem ad fidem convertit: *Perierat iſte; nunc quæſitus inventus, adductus eſt: portat ſecum codices incendendos, per quos fuerat incendendus: ut illis in ignem miſſis, ipſe in refrigerium tranſeat.* De comburendis (*h*) vero libris hæreticorum, extant Chriſtianorum Imperatorum ſanctiones.

(a) Act. 19.
(b) Chryſ. Beda Oecu. in Act. Apoſ.
(c) Paulus ſentent. li. 5. tit. 23. ad l. Cor. de ſic. & veneſ.
Libri magiæ igne damnati
(d) Ulpian. l. 4. §. tantumdem ff. famil. erciſc.
(e) Liv. lib. 39.
(f) Cic. de nat. deor. lib. 1.
(g) Aug. in Pſal. 61. in fin.
(h) l. ult. de hær. Cod. Theod.

XLI. Porro æque ac magia, execrunda viſa eſt Chriſtianis illa per aſtrorum aſpectum fieri ſolita divinatio, quæ ex judiciaria, quam vocant, aſtrologia manare conſuevit. Quamobrem Aquila Ponticus, eruditione interpretandi celeberrimus, ab Eccleſia eſt ejectus, quod (ut Epiphanius (*i*) tradit) geniturarum inſpectionibus & nativitatum horoſcopis vacaret. Sed hæc non ſolum apud Chriſtianos, verum etiam apud Gentiles: nam (ut Dio (*k*) tradit) Auguſti temporibus aſtrologi, ſicut & præſtigiatores, ſunt ab Urbe (quod antea diximus) expulſi. Sane quidem de mathematicis Urbe pellendis atrox Senatuſconſultum factum anno ſuperiori, ex Tacito (*l*) vidimus; quod tamen cum irritum fuiſſe dicat, non aliud ſignificat quam quod alibi de his ait: *Genus hominum potentibus infidum, ſperantibus fallax, quod in civitate noſtra vetabitur ſemper, & retinebitur.* Hæc idcirco, quod ſæpius iidem legibus Imperatorum inveniuntur eſſe proſcripti, iidemque rurſus in Urbe ſemper inventi. Sed enim quod pertinet ad Epheſios, de quibus eſt ſermo: genus hominum magiæ addictiſſimum fuiſſe teſtatur S. Hieronymus (*m*): in ea enim civitate artium magicarum præſtigiæ admodum viguerunt. Equidem nullibi carius quam Epheſi Apollonius Tyanæus magiæ ſuæ merces eſt nundinatus, ſi Philoſtrato (*n*) credimus. Nam & ipſe cum circa hæc tempora Epheſum veniſſet, incredibilem ſane apud illius urbis accolas æſtimationem aucupatus eſt, adeo ut (quod idem ait) ſtatua donatus ab illis, inter divos relatus ſit. Sed quæ anni hujus reliqua ſunt, proſequamur.

De Aſtrologis & Mathematicis.
(i) Epiph. li. de ponderib.
(k) Dio li. 49.
(l) Tacit. li. 12.
(m) Hier. in præf. epiſt. ad Epheſ.
(n) Philoſtr. lib. 4.

XLII. Hoc eodem anno, iiſdemque Coſs. tertio (*o*) Idus Octobris, circa horam ſeptimam moritur Claudius Imperator, annum ætatis agens (ut Suetonius tradit) ſexageſimumquartum, in Imperio vero decimumtertium, menſes octo, & dies viginti, ut numerat Dio. Sic igitur defuncto, Agrippinæ dolo, veneno illi propinato; Nero ejuſdem Agrippinæ filius annum attingens ætatis decimum-octavum, in Imperium ſucceſſit, tenuitque annis tredecim, menſibus ſeptem, diebus vigintiocto. Extinctum vero una cum Claudio fuit edictum illud adverſus Judæos, ne in Urbe agerent promulgatum: quamobrem & Chriſtianis etiam, qui ex Judæis crediderant, in Urbem redeundi, qua pulſi fuerunt, facultas data eſt. Viſus eſt Nero ipſo Imperii exordio erga Judæos propenſior: nam & ipſorum Regem Agrippam (*p*) mox donavit quatuor civitatibus, nimirum Perea & Julia, de in regione Abilinæ, Tarichæa & Tiberiade in Galilæa poſitis: reliquam vero Judæam Felici, qui (ut vidimus) a Claudio eam adminiſtrandam acceperat, curandam tradidit: idque in gratiam Pallantis ejus germani; qui ex eo quod conciliaſſet nuptias Agrippinæ cum Claudio,

(o) Senec. in lud. de obit. Claud. Tacit. lib. 12. Suet. in Claud. c. 45. Dio lib. 60.
Nero imperat.
(p) Joſeph. antiq. li. 20. c. 5. & de bello Jud. li. 2. c. 12.

qua-

quarum occaſione Nero ſubliſſet Imperium, apud Agrippinam & Neronem plurimum poſſe videbatur.

XLIII. (a) Tacit. li. 13. Dio lib. 60. in fin. Neronis clementia. Sab iiſdem Coſſ. refert Tacitus (a) dolo Agrippinæ ſablatum eſſe veneno Janlum Silanum Aſiæ Proconſulem, atqae Narciſſum libertum qul apud Claudium primum fere locum tenuerat, eſſe necatum. Potro hæc omnia ſacta ſant (ut idem auctor ait) ignaro Nerone, qui ſic moribus compoſitus erat, uſus Seneca præceptore, at cujuſvis nocentiſſimi hominis legibus condemnati ſapplicium exhorteſceret: quod ad Ipſam ſcribeos teſtatur Seneca (b) his verbis: *Animadverſurus in latrones duos Burrus Præfectus tuus vir egregius & tibi Principi notus, exigebat a te ſcriberes in quos & ex qua cauſa animadverti velles: hoc ſæpe dilatum, ut aliquando fieret, inſtabat. Invitus invito cum chartam protuliſſet, traderetque, exclamaſti: Vellem neſcire litteras. O dignam vocem, quam audirent omnes gentes qua Romanum Imperium colunt.* Hæc idcirco de Nerone, qui ipſo biennio ſul Imperll io omnes fuit beneficentiſſimus; ut non mireris, ſi reſciſſo in Judæos Claadii edicto eiſdem in Urbem redeundi dederit libertatem.

(b) Senec. de clem. lib. 2.

JESU CHRISTI ANNUS	PETRI ANNUS	NERONIS IMP. ANNUS
57.	13.	1.

I. (c) Tacit. li. 13. Judæi revertuntur Romam. ANno deinceps quinqusgeſimoſeptimo Domini, Claudio Nerone (c) & L. Antiſtio Coſſ. cum morte Claudii, Judæis adeundi Romam poteſtas facta eſſet, & Ipſe Paulus tertium jam annam Epheſi ageret, veniendl Romam conſilium inlit; ſed prias Macedoniæ & Achajæ Eccleſias viſitare, ac Hieroſolymam revertl, demum Romam inde ſe conferre decrevit: hæc enim Lucas (d) in hæc verba teſtatur: *His autem expletis propoſuit Paulus in Spiritu tranſita Macedonia & Achaja, ire Hieroſolymam, dicens: Poſtquam fuero ibi, oportet me & Romam videre. Mittens autem in Macedoniam duos ex miniſtrantibus ſibi Timotheum & Eraſtum, ipſe remanſit ad tempus in Aſia.* Hæc Lacas. Ad qaodnam aſque tempus Paulus permanſerit Epheſi, ipſe his diebus ſcribens ad Corinthios (e), declarat hit verbis: *Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertranſiero: nam Macedoniam pertranſibo. Apud vos autem forſitan manebo, vel etiam hiemabo, ut vos me deducatis quocumque iero. Nolo autem vos modo in tranſitu videre: ſpero autem aliquantulum temporis manere apud vos, ſi Dominus permiſerit: permanebo autem Epheſi uſque ad Pentecoſten.* Ac inſuper de Timotheo, qaem ia Macedoniam ana cam Eraſto, inde Achajam præmiſerat hæc ait (f): *Miſimus ad vos Timotheum, qui eſt filius meus cariſſimus, & fidelis in Domino.* Ac rurſum de eodem inferias (g): *Si autem venerit Timotheus, videte ut ſine timore ſit apud vos: opus enim Domini operatur, ſicut & ego.*

(d) Act. 19.

(e) 1. Cor. 16.

(f) 1. Cor. 4.

(g) 1. Cor. 16.

II. De epiſtola prima ad Corinthios. Ex his itaqae omnibus clarum perſpicuumque redditur ipſum Paulam Apoſtolum ſcripſiſſe primam epiſtolam ad Corinthios, cam adhac Epheſi moraretur, ſed jam de profectione cogitantem. Qua autem occaſione ad eam ſcribendam impulſus fuerit, paucis aperiendum eſt: ea ejas enim argumento ſatis aperte proditur cauſa quam

II. Mors Claudii Imp. Ad num. XLII. Mors Claudii Imp. contigit die XIII. Octobris imperavitque annos XIII. menſes octo, & dies viginti, ut Dio lib. 60. & Joſephus, lib. 20. Antiquit. cap. 5. qui tum vivebat, docent. Quod porro ait Baronius, Neronem Claudii ſucceſſorem natum tunc fuiſſe annos XVII. confutatur ex Suetonio, qui in Nerone cap. 6. ait: *Nero natus eſt Antii poſt novem menſes quam Tiberius exceſſit, octavo Kalendas Januarias;* ideoque anno Chriſti XXXVII. Agebat itaque Nero annum ætatis decimum ſeptimum, ut Dio lib. 61. & Suetonius cap. 8. produnt. Unde Tacitus initio lib. 13. Annal. ait: anquiſitum fuiſſe, *quemadmodum Princeps vix ſeptemdecem annos egreſſus ſuſcipere eam molem, aut propulſare poſſet*, bellum nempe Parthicum. Ubi vox *vix* ſignificat *non* vel *nondum*. Onuphrim in Faſtis, cum animadverteret, ſcribere Suetonium, periiſſe Neronem *ſecundo & trigeſimo ætatis anno*, die nempe nona Junii anni Chriſti LXVIII. exiſtimavit in laudatum Suetonii locum errorem irrepſiſſe, ac legendum, *natus eſt ante IX. menſes quam Tiberius exceſſit*, anno nempe Chriſti XXXVI. quia perſuadere ſibi non poteral; Suetonium aliquot dies pro anno numeraſſe. Quam Onuphrii ſententiam Baronius amplectens, Neronem annos XVIII. natum Imperatorem renunciatum credidit. At ut in priori parte Diſſert. Hypaticæ cap. 2. num. 21. oſtendi, locus Suetonii, ubi de Naronis Natali agit, minime ſollicitandus, explicandusque Suetonius de anno ætatis XXXII. utrinque incompleto; ita ut ultimos dies menſis Decembris anni Chriſti XXXVII. pro anno integro numerarit, & ultimum etiam ætatis annum, licet incompletum, in ſummam contulerit; quod ab aliis etiam Hiſtoricis non raro factum, in hoc Opere obſervavimus.

III. S. Petrus Romæ ſedere cœpit. S. Petrum Apoſtolorum Principem ante præſentem annum Romam non veniſſe tertio Claudii Imperatoria anno ſtatuimus; ideoque primus ejus Sedis Romæ annus cum primo Neronis nobis eſt inchoandus; cum verus ejus adventus annus nos lateat.

Digitized by Google

quam ad rerum geſtarum notitiam ſummopere conducere exiſtimamus. Cum Paulus Corintho profectus, Epheſum veniens ibi triennio moraretur; & Apollo Corinthum profectus, illic Evangelium prædicaſſet; licet non ſecus ac Paulus unum Deum & Jeſum Chriſtum ejus filium annunciaſſet: tamen accidit ut vana quadam jactantia quiſque ſuum præceptorem, a quo eſſet eruditus, extolleret: dumque alii ſe Pauli, Apollo alii, alii vero neutrius, ſed Cephæ, nempe Petri, vel Chriſti eſſe gloriarentur; oborta eſt inter eos non parva contentio: quam Paulus ut componeret, aliaque de quibus dicemus, ſedulo admoneret, priorem ad ipſos dedit epiſtolam, qua in primis agens de eorum altercatione, hæc ait (a): *Obſecro vos fratres per nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut id ipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata: ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia. Significatum eſt enim mihi de vobis, fratres mei ab iis qui ſunt Chloes, quia contentiones ſunt inter vos. Hoc autem dico, quod unuſquiſque veſtrum dicit; Ego quidem ſum Pauli: Ego autem Apollo: Ego vero Cephæ: Ego autem Chriſti. Diviſus eſt Chriſtus? Numquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati eſtis? &c.* (a) 1. Cor. 1.

III. Quomodo Cephæ ſe eſſe dicerent Corinthii. In his quidem advertendum eſt, quoniam non ſic dicebant alii ſe eſſe Cephæ, quod Cephas Corinthi prædicaſſet: ſicut nec qui ſe dicerent eſſe Chriſti, id ob eam cauſam profitebantur, quod Chriſtus cum in humanis eſſet, illis Evangelium annuntiaſſet; ſed potius quo illam contentionem & ſciſſuram Eccleſiæ declinarent, rem ad ſuum principium reducentes (quod ſic falli non poſſent) dicerent alii, ſe eſſe primos omnium poſt Chriſtum paſtoris & Eccleſiæ capitis Petri diſcipulos, alii vero auctoris omnium Chriſti. Idcirco idem Paulus inferius, nulla de Cepha habita mentione, nec de Chriſto, ſed quia ſui tantum cauſa & Apollo fuerat oborta contentio ſubdit (b): *Cum enim ſit inter vos zelus & contentio, nonne carnales eſtis & ſecundum hominem ambulatis? Cum enim quis dicat, Ego quidem ſum Pauli: alius autem, Ego Apollo: nonne homines eſtis? Quid igitur eſt Apollo? quid vero Paulus? Miniſtri ejus, cui credidiſtis, & unicuique ſicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit: ſed Deus incrementum dedit.* Sicque videas, cum de miniſterio & officio agitur prædicationis, nullam amplius (ſecundum nuper dictam ſententiam) de Petro haberi mentionem, eo quod nondum prædicaſſet ipſe, ſicut Paulus & Apollo, Corinthiis Evangelium: ſed quod in Eccleſia primatum teneret, eſſe ab aliis ſuperius nominatum, ſicut & Chriſtum; ut quia ille omnium paſtor, hic vero eſſet Chriſtianæ religionis principium. (b) 1. Cor. 3.

IV. Quod autem nondum Petrus Corinthum veniſſet, cum illuc accedens Paulus Evangelium prædicavit; ejuſdem Pauli teſtificatio-

---

SÆC. I. Anno Urbis 808. Olymp. 208. an. 3. An. C. 55.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5548.

☉ 8. E. ☽ 18. P. 30. April. Mart. Indict. 13.

JESU CHRISTI 55. *ſecundum Baronium* 57.

S. PETRI 2.

NERONIS IMP. 2.

I. conſules. [1] COſſ. *Nero Aug.* & *L. Antiſtius Vetus*. Neronis Conſulatus juxta primam regulam. Ejus Imperii Proconſularis Quinquennalia in hunc annum incidunt. Victor de Cæſaribus de Nerone loquens ait: *Quinquennium tantus fuit, augenda Urbe maxime, ut merito Trajanus ſæpius teſtaretur procul differre cunctos Principes Neronis Quinquennio: quo etiam Pontum in jus Provinciæ, Polemonis permiſſu, redegit; cujus gratia Polemoniacus Pontus appellatur: itemque Cottias Alpes Cottio Rege mortuo. Quare ſatis compertum, neque annum impedimento virtuti eſſe.* Idem habet alter Victor in Epitome; quibus major fides, quam Euſebio in Chronico habenda, qui tam Alpes Cottias, quam Pontum anno XI. Neronis Provincias factas tradit. Vaillantius Antiquarius eruditiſſimus mecum Nummum communicavit, in cujus antica legitur ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ Repræſentatur caput Regis Polemonis diademate inſigniti. In poſtica habetur: ΕΤΟΥΣ. ΙΗ. id eſt, *anno XVIII.* Viſitur in ea caput Neronis adhuc juvenis laurea ornati. Annus XVIII. Polemonis Regis hoc anno adhuc in curſu erat. Nam Dio lib. 59. anno Urbis DCCXCI. qui cum anno Chriſti XXXVII. concurrit: *Polemoni*, inquit, *Polemonis filio paternum Imperium, ex Senatuſconſulto videlicet, tribuit* Caligula. Si itaque Polemon hujus nominis ſecundus anno Chriſti XXXVII. Regnum Ponti iniit, currenti anno decimum octavum explebat. Quare is Nummus horum ſolennium occaſione videtur percuſſus.

II. Quinquennalia Imperii Proconſularis Neronis.

---

[1] COſſ. *Nero Aug.* & *L. Antiſtius Vetus*. Gruterianus lapis pag. MLXX. 4. D. D. EID. APRIL. L. ANTISTIO. ET CLAUDIO NERONE. COSS. Antiqua figulina apud Panvinium in Faſtis: NERO. CLAUDIUS. CAESAR. L. ANTISTIUS. VETUS. COS. Hæc eadem inſcriptio ex ejuſmodi figulina occurrit inter Donianas inſcriptiones cl. II. num. 128. ubi mendoſe tamen, ut puto, a Donio exſcriptum eſt: VETUSTOS, pro VETUS. COS. Tacitus Annal. lib. XIII. cap. XI. *Claudio Nerone, L. Antiſtio Coſſ.* Faſti Vindebonenſes & Idatii: *Nerone Cæſare & Vetere.* Proſperi Chronicon: *Nerone & Vetere.* Nero conſulatu ſe abdicavit poſt duos menſes, in cujus locum ſuffectus eſſe putatur ab Almeloveenio *Pompeius Paulinus*, qui biennio poſt Germaniam rexit Proconſul cum *L. Antiſtio Vetere*.

Digitized by Google

catione ſatis videtur declaratum haberi, dum ad Rom. ſcribens, hæc de ſui animi
(a) Rom. 15. inſtituto teſtatur (a): *Sic prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem; ſed ſicut ſcriptum eſt: Quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, de eo intelligent.* Hæc cum ipſe dicat Paulus, plane declarat, neque Petrum, neque alium ante ipſum prædicaſſe Corinthiis Evangelium; eumque merito ſcribat: *Ego plantavi;* & quod ſubdit: *Et Apollo rigavit;* non alium quempiam, ſed ipſum poſt Paulum iiſdem Corinthiis verbum Dei annunciaſſe indicat. Inſuper cum poſt ipſum de nullo alio aliquo mentionem habeat, ſed Deum incrementum dediſſe dicat, nec de Petro aliquid addat; plane demonſtrat, ſe tantum & Apollo, nec alium quempiam ante hæc tempora iiſdem Corinthiis Evangelium prædicaſſe. Non tamen negamus, veniſſe poſt hæc ipſa etiam Petrum Corinthum, atque eoſdem ad pietatem inſtituiſ-

Petrus poſt Paulum prædicavit Corinthiis.

(b) Apud Euſeb. hiſt. li. 2. c. 24. ſe: nam Dionyſius (b) Corinthiorum Epiſcopus maniſeſte tradit, eamdem Corinthiorum Eccleſiam fuiſſe ab utroque Apoſtolo ſtabilitam.

V. Cur autem inter diſcipulos Pauli & Apollo ea contentio fuerit concitata: ex his quæ Lucas ac ipſe Paulus ſcripſerunt, facile eſt conjectare. De Apollo enim
(c) Act. 18. cum primum agit Lucas (c), cum ait fuiſſe virum eloquentem, ac potentem in Scripturis, qui & ferventi ſpiritu loqueretur, & diligenter ea quæ ſunt Jeſu doceret. At cum Paulus in prædicando aliam iniiſſet rationem, & ex compoſito omnem dicendi ornatum, omnemque ſcientiæ cultum miſſum feciſſet, viſus eſt reſpectu illius in dicendo paulo frigidior atque jejunior: ſicque eum in eo genere nonnulli Apollo præferrent Paulo; alii rurſus (ut par erat) Paulo primas deferrent; ea, quam diximus, oborta eſt inter Corinthios recens ad fidem converſos dira contentio. Quo autem conſilio in prædicatione Evangelii Paulus eam iniiſſet rationem, ipſe ad eos ſcribens his
(d) 1. Cor. 2. verbis ſignificat (d): *Cum veniſſem ad vos, fratres, veni non in ſublimitate ſermonis aut ſapientiæ, annuncians vobis teſtimonium Chriſti. Non enim judicavi me ſcire aliquid inter vos, niſi Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Et ego in infirmitate & timore & tremore multo fui apud vos: & ſermo meus & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione Spiritus, & virtutis: ut fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos.* Hæc & alia id genus multa ſuperius. Ceterum
(e) 2. Cor. 11. ipſe Paulus in ſecunda (e), quam ad eoſdem ſcripſit, epiſtola, ſe fuiſſe imperitum ſermone, non autem ſcientia, profitetur.

Paulus in prædicatione qualis.

VI. Certe quidem quod ad ſermonis ornatum pertinet: quantum ex ejus epiſtolis Hieronymus (f) viſus eſt ſibi poſſe colligere, hæc habet in eamdem ſententiam: (f) Hier. in epiſt. ad Epheſ. c. 3. *Nos,* inquit, *quotieſcumque ſolœciſmos, aut tale quid annotamus, non Apoſtolum pulſamus, ut malevoli criminantur; ſed magis Apoſtoli aſſertores ſumus, qui Hebræus ex Hebræis abſque rhetorici nitore ſermonis & verborum compoſitione & eloquii venuſtate numquam ad fidem Chriſti totum mundum traducere valuiſſet, niſi evangelizaſſet eum non in ſapientia verbi, ſed in virtute Dei: nam & ipſe ad Corinthios ait: Ego cum veniſſem ad vos, fratres, veni non in eminentia verbi, ſed in virtute Dei:* ſubdit: *Iſte igitur, qui ſolœciſmos in verbis facit, qui non poteſt hyperbaton reddere, ſententiamque concludere, audacter ſibi vendicat ſcientiam, & dicit: Quoniam ſecundum revelationem cognitum factum eſt mihi myſterium,* &c. Idem ad Algaſiam (g): *Illud quod crebro* (g) Hieron. epiſt. 151. q. 10. *diximus: Etſi imperitus ſermone, non tamen ſcientia: nequaquam Paulum de humilitate, ſed de conſcientiæ veritate dixiſſe, etiam nunc approbamus. Profundos enim & reconditos ſenſus lingua non explicat; & cum ipſe ſentiat quid loquatur, in alienas aures puro non poteſt transferre ſermone, quem cum in vernacula lingua habeat diſertiſſimum, quippe Hebræus ex Hebræis, & eruditus ad pedes Gamalielis viri in lege doctiſſimi, ſe ipſum interpretari cupiens involvitur. Si autem in Græca lingua hoc ei accidit, quam nutritus in Tarſo Ciliciæ a parva ætate imbiberat; quid de Latinis dicendum eſt, qui verbum de verbo exprimere conantes, obſcuriores faciunt ejus ſententias, & veluti herbis creſcentibus, frugum ſtrangulant ubertatem?*

Paulus qualis in ſcribendo.

VII. Ceterum quanti ipſe fecerit, ac ceteris æſtimandum eſſe judicarit Pauli genus dicendi, ad Pammachium (h) ſcribens (h) Hier. ad Pammach. epiſt. 50. inſinuat, dicens: *Paulum Apoſtolum profero; quem quotieſcumque lego, videor mihi non verba, ſed audire tonitrua. Legite epiſtolas ejus, & maxime ad Romanos, ad Galatas, ad Epheſios, in quibus totus in certamine poſitus eſt; & videbis eum in teſtimoniis quæ ſumit de veteri Teſtamento, quam artifex, quam prudens, quam diſſimulator ſit ejus quod agit: videntur quidem verba ſimplicia, & quaſi innocentis hominis & ruſticani, & qui nec facere nec declinare noverit inſidias; ſed quocumque reſpexeris, fulmina ſunt;* ac rurſum ad eumdem alibi (i): *Ubi electionis vas,* (i) Hier. ad Pammach. epiſt. 61. *tuba Evangelii, rugitus leonis noſtri, tonitrus Gentium, flumen eloquentiæ Chriſtianæ: qui myſterium retro generationibus ignoratum, & profundum divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei magis miratur, quam loquitur.* Hactenus de Pauli eloquentia Hieronymi judicium.

Pauli in ſcribendo energia.

Sed

Digitized by Google

VIII. Sed quod ad hyperbata ſpectat, quæ ſæpe in ejus epiſtolis offenduntur: Irenæus hanc reddit rationem, dicens (a) *Hyperbatis frequenter utitur Apoſtolus propter velocitatem ſermonum ſuorum, & propter impetum qui in eo Spiritus eſt.* Ceterum Auguſtinus haud concedit Paulum imperitum fuiſſe ſermone, ſed eloquentiſſimum prædicat, aliterque quam Hieronimus, ejuſdem Pauli explicat verba, dicentis: *Et ſi imperitus ſermone, non ſcientia. Id,* inquit, *quaſi concedendo obtrectatoribus, ſic locutus, non tamquam id verum agnoſceret, confitendo. Si autem dixiſſet: Imperitus quidem ſermone, & non addidiſſet, Et non ſcientia: nullo modo aliud poſſet intelligi. Scientiam plane non cunctatus eſt profiteri, ſine qua eſſe doctor Gentium non valeret. Certe ſi quid ejus proferimus ad exemplum eloquentiæ, ex illius utique epiſtolis proferimus, quas etiam ipſi obtrectatores ejus, qui ſermonem præſentis contemptibilem putari volebant, graves & fortes eſſe confeſſi ſunt* (b). Hæc Auguſtinus (c); qui & ſuperius de ejuſdem Pauli eloquentia pluribus differens, hæc tandem ait: *Sicut ergo Apoſtolum præcepta eloquentiæ ſecutum fuiſſe, non dicimus: ita quod ejus ſapientiam ſecuta ſit eloquentia, non negamus.* Hæc ille, qui eadem declarat exemplis.

(a) Irenæus. lib. 3. c. 7.
Pauli hyperbata unde.
(b) 2. Cor. 10.
(c) Aug. de doctr. Christ. lib. 4. c. 7.

IX. At vero ut revertamur ad ea quæ dicebantur de Paulo & Apollo: non hæc Paulus agebat, ſcribens ad Corinthios (d) ut qui ſe profiterentur Apollo vel Cephæ eſſe diſcipulos, eos ab illis averteret, ac ſibi petulanter adſciſceret; ſed potius id curabat, ut diſſenſione ac diviſione omni rejecta, omnes (ut par erat) in unum Chriſtum Dominum ac Deum Patrem uniret, a quo & nomen acceperant Chriſtianum. Unde & ait: *Nemo itaque glorietur in hominibus. Omnia enim veſtra ſunt, ſive Paulus, ſive Apollo, ſive Cephas, ſive mundus, ſive vita, ſive mors, ſive præſentia, ſive futura: omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.* Nec inſuper quod Apollo aliam iniiſſet in prædicatione Evangelii rationem, eum contemptibilem reddit, aut ſugillat, ſed æque commendat, ac laudat: quem & ſicut ſe ipſum eiſdem imitandum proponit, cum ait: *Hæc autem, fratres, transfiguravi in me & Apollo propter vos: ut in nobis diſcatis, ne ſupra quam ſcriptum eſt, unus adverſus alterum infletur pro alio.* Quibus quidem verbis magnam inter ipſos fuiſſe animorum conjunctionem, nec æmulationem aliquam interceſſiſſe, ſed pari conſenſione, licet diverſo modo, Chriſti fidem prædicaſſe, declarat. In eo igitur totus fuit Paulus, ne occaſione hominum, evacuaretur (quod ait) crux Chriſti, ab hominibuſque potius quam a Chriſto denominari illi deligerent, quod fuit ſemper proprium hæreticorum. Unde apud Ambroſium (e) hæc leguntur: *More hæreticorum diſſentientes ab invicem, hominibus devoti, Pauliani, & Petriani, & Apolloniaci dici volebant, non Chriſtiani: quod valde exprobrat Apoſtolus:* & infra (f): *Sicuti hæretici, qui ſe aut Photinianos, aut Arianos, aut Cataphrygas, aut Novatianos, aut Donatianos, aut Manichæos vocari non abhorrent, ita & Corinthii.* Auguſtinus de iiſdem hæc habet (g): *Temporibus Apoſtolorum, qui dicebant: Ego quidem ſum Pauli: Ego quidem Apollo: Ego autem ſum Cephæ: quamvis non per impiorum, ſed ſanctorum nomina, ipſi tamen impia ſchiſmata faciebant, hoc ipſorum erat proprium & deteſtabile vitium.* Quod ſunt æmulati omnes fere hæretici, ut a ſuo nomine ſuos ſectarios nominarint: Catholici vero, exemplo Apoſtolorum, hoc maxime omnium ſunt adverſati, ac potiſſimum inſectati.

(d) 1. Cor. 3.
Studium Pauli erga Corinthios.
(e) Apud Ambroſium in præf. epiſt. 1. ad Corinth.
(f) Apud eumd. ibid. in c. 1.
(g) Aug. de unic. bapt.

X. At quoniam diviſa ſemel Eccleſiæ ſchiſmate, ſimul omnia confunduntur, ipſaque morum diſciplina negligitur, & cuncta denique in deterius dilabuntur: multa & quidem enormia in Eccleſia Corinthiorum acciderunt; quæ Paulus, eadem ad eos ſcripta epiſtola, maxime laborat ut tollat, emendet, perperam facta corrigat, collapſa reſtituat, atque recens, quæ illis opus eſſe videret, inſtituat: perinde ac Dominus (h) Hieremiæ agendum præceperat, ut evelleret, deſtrueret, diſperderet, & diſſiparet, ac ſubinde ædificaret, atque plantaret. Portentoſum quoddam facinus, auditu horrendum, a quodam illorum (non quidem ex vulgo, ſed, ut exiſtimarunt Chryſoſtomus (i) & Theodoretus (k), ab aliquo eorum qui ceteros ſapientia antecellere viderentur, quique factioſe Eccleſiam diviſiſſent, ſeque duces ceteris præſtitiſſent erroris) fuerat perpetratum; quod Paulus (l) cum inſectatur, refert his verbis: *Omnino auditur inter vos fornicatio, & fornicatio talis, qualis nec inter Gentes: ita ut uxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, ut tollatur de medio veſtrum qui hoc opus fecit.* Diviſi enim ſemel ab invicem, ad ſuarum laudum acceſſionem proficere, quod de aliorum æſtimatione decreſceret, exiſtimantes, aliorum caſu magis elati quam cauti, faſtuque ſublimes quam exemplo humiles reddebantur. Paulus igitur, cum non eſſet ejuſmodi facinus quod diſſimulari facile poſſet, id genus medicamentum ulceri hactenus putreſcenti adhibendum præcepit, cum ait: *Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam judicavi ut præſens, eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu cum virtute Domini noſtri Jeſu Chriſti, tradere*

(h) Hier. 1.
De ſcelere a Corinthio homine perpetrato.
(i) Chryſoſt. hom. 15. in 1. ad Corinth.
(k) Theodoret. in præf. 1. ad Corinth.
(l) 1. Cor. 5.

dere hujuſmodi ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini noſtri Jeſu Chriſti. Adverſus autem illos, qui inflati eſſent, ſic ſuperius (*a*) comminatus fuerat: *Tamquam non venturus ſim ad vos, ſic inflati ſunt quidam. Veniam autem ad vos cito, ſi Dominus voluerit: & cognoſcam non ſermonem eorum qui inflati ſunt, ſed virtutem (non enim in ſermone eſt regnum Dei, ſed virtute). Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate & ſpiritu manſuetudinis?*

(a) 1. Cor. 4.

XI. De excommunicatione a Paulo inflicta.

Sed quod ad pœnam pertinet in inceſtuoſum hominem Pauli ſententia infligendam, ut ſatanæ traderetur: non modo ut ejuſmodi a dæmone obſeſſus miſerabiliter cruciaretur, eſſe intelligendum; ſed etiam, quod ſic traditus ſatanæ, a communicatione Fidelium haberetur abſciſſus, & (quod communi uſu loquendi fertur) excommunicatus, Patres omnes conſentiunt: nam tollendum eum de medio eorum dixerat. Id Tertullianus in primis: *Illis*, inquit (*b*), *traditis ſatanæ, id eſt, extra Eccleſiam projectis*. Et alibi (*c*): *Abjicitur extra civitatem in locum immundum, deditus ſcilicet ſatanæ in interitum carnis, nec amplius readificatur in Eccleſia poſt ruinam*. Sicque apparet illud Apoſtoli, auferri de medio, nihil aliud fuiſſe, quam tradere ſatanæ; & tradere ſatanæ, iſtud ipſum, quod de Eccleſia ejicere. Porro ait multum differre, tradere ſatanæ aliquem, & tradere alicui angelum ſatanæ, ſicut & idem teſtatur Apoſtolus. Eodem modo Pauli ſententiam explicant Hilarius (*d*), Hieronymus (*e*), Ambroſius (*f*), Auguſtinus (*g*), ac reliqui Latinorum, Græci pariter, ut Origenes (*h*), Chryſoſtomus, Theodoretus, & alii interpretes in dictum locum Pauli epiſtolæ ad Corinthios. Cæterum non ſemel tantum, ſed ſæpe ad coercendam contumaciam delinquentium, eadem excommunicandi cenſura uſus eſt Paulus. Nam Alexandrum & Hymenæum ſatanæ ſe tradiſſe, ipſe teſtatur ad Timotheum (*i*) ſcribens: nec aliud ſignificare voluit, cum ad Galatas ſcriberet, dicens (*k*): *Si quis annuntiaverit vobis præter id quod accepiſtis, anathema ſit*.

(b) Tertull. de pudicit. c. 13.
(c) Ibid. c. 20.
(d) Hilarius in Pſal. 118.
(e) Hieronym. in Ezech. c. 27.
(f) Ambroſ. de pœnit. lib. 1. c. 14.
(g) Auguſt. lib. de fid. & operib. c. 26.
(h) Origen Jud. hom. 5.
(i) 1. Tim. 1.
(k) Galat. 1.

XII. Excommunicatio apud Judæos in uſu.

Quod vero qui ea cenſura percellitur, ab Eccleſia ejiceretur, eaque excommunicatio dici a majoribus conſueverit, non quidem a Paulo eſt primitus inſtitutum: nam Judæis in obſervatione erat, ut cum quis immane aliquod perpetraſſet ſcelus, non a templo tantum, ſed a ſynagogis etiam dimoveretur; unde apud Joannem (*l*) legitur, hanc pœnam Judæos comminatos fuiſſe iis qui Jeſum confiterentur eſſe Chriſtum; qua & multatus eſt cæcus; qui a Chriſto fuit illuminatus: eademque ab iiſdem fore afficiendos Apoſtolos, Dominus prædixerat, cum ait (*m*): *Abſque ſynagogis facient vos*. Unde & Cyrillus (*n*): *Magnum revera apud Judæos opprobrium ducebatur, ſi quem de ſynagoga ejeciſſent. Sicut enim nunc homicidæ, vel adulteri, vel cæteri capitalibus criminibus rei ab Eccleſia pelluntur: ita tunc confeſſores Chriſti a ſynagoga Judæorum eliminabantur*. Apud Eſſenos quoque terribile excommunicationis genus in uſu fuiſſe, Joſephus teſtatur, cum ait (*o*): *Deprehenſos vero in peccatis a ſua congregatione depellunt: & qui taliter fuerit condemnatus, miſerabili plerumque morte conſumitur. Illis quidem ſacramentis & ritibus obligatus, neque capere ab aliis oblatum cibum poteſt; herbas vero pecudum more decerpens, & fame exeſus per membra corrumpitur. Ob quod etiam plurimos plerumque miſerati, extremum ſpiritum agentes receperunt, ſufficientem pro peccatis eorum, quæ uſque ad mortem adduxerit, pœnam luiſſe cenſentes*. Hæc Joſephus.

(l) Joan. 9.
(m) Joan. 16.
(n) Cyrill. in Joan. lib. 6. c. 20.
(o) Joſeph. de bello Jud. lib. 2. c. 7.

XIII. Excommunicatio apud Gentiles.

Sane & apud Gentiles, & in primis ipſos Romanos, ſpecies quædam hujus ſupplicii videbatur eſſe in uſu, cum videlicet aliquis ob perpetratum nefandum aliquod facinus Diti devovebatur, ſive diris; dictæ enim diræ erant furiæ infernales: talis vero (ut tradit Dionyſius Halicarnaſſæus (*p*) poterat a quolibet impune occidi. Apud Gallos ſi qui eorum ſacerdotibus, qui Druidæ dicebantur, non paruiſſent (penes illos enim erant judicia tam rerum capitalium, quam etiam litium & controverſiarum privatarum & publicarum) & eorum decretis non ſtetiſſent, ſacrificiis iiſdem interdicebatur. Erat hæc pœna apud illos graviſſima: nam quibus ſic interdictum erat, ii numero ſceleratorum habebantur, ab iiſdemque omnes decedebant, aditum ſermonemque fugiebant, rati nimirum quacumque levi cum eis communicatione eorum contagione affici: inſuper nec iis jus petentibus reddebatur, nec etiam honos ullus exhibebatur; hæc omnia Cæſar (*q*). Sed ad noſtra redeamus.

(p) Dionyſ. lib. 2.
(q) Cæſar comment. de bello Gall. lib. 6.

XIV. Excommunicatio quibus modis a majoribus dicta.

Exemplo igitur Apoſtoli, & Domini auctoritate, qui non tantum ſolvendi, ſed & ligandi ſuis tradidit poteſtatem, in Eccleſia Catholica uſus excommunicandi receptus, & frequenter, cum viſum eſt opus, adhibitus, hactenus perſeverat: ut graviorum peccatorum rei, ſicut olim de Paradiſo Adam, ſic modo iſti (ait Hieronymus *r*) de Eccleſia ejiciantur. Idcirco Tertullianus (*s*) eamdem animadverſionem modo nominat divinam cenſuram, de qua ait: *Ibidem etiam exhortationes, caſtigationes, & cenſura divina: nam & judicatur magno cum pondere, ut apud certos de Dei conſpectu: ſummumque futuri judicii præjudicium eſt, ſi quis ita deliquerit, ut a communione orationis & conventus & omnis ſancti commercii relegetur*.

(r) Hieron. in Oſeam c. 6.
(s) Tertull. in Apolog. c. 39.

tur. Modo anathema nominat, ut cum dicit (a): *Ibidem Scorpio pro ſolea anathema inlidito, & relinquito in ſuo ſopore morientem.* Modo vero aliis verbis circumſcribit, ut cum ait, laniſtam (b) arcendum ab Eccleſia, vel ſtupri (c) reos arcendos ab omni communione fraternitatis: item relegare (d) in perpetuum diſſidium, communicatione (e) interdicere, prohibere ne in Eccleſiam recipiatur, communicatione (f) depellere, itemque ſubmovere (g) a limine & omni tecto Eccleſiæ, dare extra Eccleſiam, ſacramento benedictionis exauctorare. Sic & ab excommunicatione abſolutionem appellat (h) largiti poſtliminium Eccleſiaſticæ pacis, ad Eccleſiam revocare, & Eccleſiæ concorporare: quæ omnia loca Pamelius, de ſacris litteris optime meritus, diligenter obſervat. Cyprianus (quod idem ſæpe (i) notat) eamdem cenſuram modo abſtentionem nominat, modo aliis periphraſibus circumſcribit: ut, arcere a communione, non communicare, vel a communicatione cohibere, excludere vel ejicere ab Eccleſia, abſtinere a communicatione, depellere, condemnare, & aliis ſimilibus: ut ad Pomponium ſcribens excommunicationem gladium ſpiritualem appellat, cum ait (k): *Spiritnali gladio ſuperbi & contumaces necantur, dum Eccleſia ejiciuntur.*

(a) Tertull. in Scorp. c. 1. (b) Tertull. de idol. c. 11. (c) Tertull. ad uxor. lib. 2. c. 3. (d) Tertull. adver. heret. c. 3. (e) Tertull. adver. Marc. lib. 4. cap. 24. (f) Tertull. de monog. c. 15. (g) Tertull. de pudicit. c. 4. & 14. (h) Ibid. c. 15. (i) Cyprian. epiſt. 38. not. 10. (k) Cyprian. epiſt. 62.

XV. Quod vero præ ceteris aliis nominibus eadem Eccleſiaſtica cenſura frequentiori uſu excommunicatio dici ſoleat, ex eo accidiſſe videtur, quod qui ea percellerentur ſententia, a communicatione Chriſti corporis potiſſimum arcerentur. Unde Cyprianus (l): *Euchariſtiam quotidie ad cibum ſalutis accipimus: intercedente aliquo graviore delicto, dum abſtenti & non communicantes a cæleſti pane prohibemur, a Chriſti corpore ſeparamur:* & paulo poſt: *Ut manifeſtum eſt eos vivere qui corpus ejus attingunt, & Euchariſtiam jure communicationis accipiunt; ita contra timendum eſt, & orandum, ne dum quis abſtentus ſeparatur a Chriſti corpore, procul remaneat a ſalute, comminante ipſo, & dicente: Niſi ederitis carnem Filii hominis, &c.* Sed & ea de cauſa, quod iidem etiam a Fidelium arcerentur communicationis conſortio, proprie eadem cenſura excommunicatio eſt appellata; quo nomine frequenter utitur Auguſtinus, ut cum ait (m): *Niſi eſſent gravia delicta, ut etium excommunicatione plectenda ſint; non diceret Apoſtolus (n): Congregatis vobis & meo ſpiritu tradere hujuſmodi hominem ſatanæ in interitum carnis, &c.*

(l) Cyprian. de orat. Dom.

Communicatio & excommunicatio.

(m) Aug. de fid. & oper. c. 26. (n) 1. Cor. 5.

XVI. Cur autem ſatanæ tradi dicatur qui ab Eccleſia ejicitur, hæc Hilarius (o): *Omnis enim in quo peccati voluntas eſt, Deo vacuus eſt; & ubi Deus non eſt, illic diaboli locus eſt; qui inſidians atque obſidens, ubi adeundi opportunitatem habuerit, tamquam vacuam domum occupat, quæ ei, Deo jam diſcedente, ſit tradita:* & inferius: *Qui enim ab Eccleſia corpore reſpuuntur, quæ Chriſti eſt corpus, tamquam peregrini & alieni a Dei corpore, dominatu diaboli traduntur.* Hæc Hilarius. Et Hieronymus (p) in eamdem ſententiam: *In veteri lege quicumque ſacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus lapidabatur a populo, aut gladio cervice ſubjecta, contemptum expiabat cruore: nunc vero inobediens ſpirituali mucrone truncatur, aut ejectus de Eccleſia rabido dæmonum ore diſcerpitur.* Idem alibi (q) eamdem cenſuram virgam ferream appellans, ait: *Miror ſanctum Epiſcopum, in cujus parochia eſſe presbyter dicitur, acquieſcere furori ejus, & non virga Apoſtolica, virgaque ferrea confringere vas inutile, & tradere in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus fiat.*

(o) Hilar. in Pſal. 118.

Traditur Satanæ excommunicatus.

(p) Hier. epiſt. 1.

(q) Hier. epiſt. 13.

XVII. Gregorius Nyſſenus in ea oratione quam habuit adverſus eos qui ægre ferunt reprehenſiones: *Si*, inquit, *ſegregatione a nobis clauſæ ſunt portæ Eccleſiæ, blaſphemiis & maledictis inſectamur:* & poſt alia multa de contumacia & damno talia patientium, hæc addit: *Si haberes oculos apud animæ eſſentiam, oſtendiſſem tibi ſegregato figuram & habitum condemnati, cujus collum premitur graviſſimis vinculis, & nullum habet membrum liberum aut ſolutum. Et utinam intra hujus vitæ terminos circumſcriberetur ſupplicium. Nunc autem ſi quid humanitus contigerit, & mors repente tamquam fur nocte advenerit; ſcias tibi, quæ illic ſunt, eſſe clauſa. Sunt diligentes & non ludentes janitores regni. Vident animam ferentem ſigna ſegregationis, non ſecus atque quempiam, qui ſordida & impexa coma arguit carcerem: eamque ejiciunt a via quæ tendit ad ea quæ ſunt bona & pulchra; nec concedunt ut videat ordines juſtorum & angelicam lætitiam. Miſera autem tunc ſæpe conquerens de ſuo malo conſilio, flenſque, lugens, & ejulans, perpetuo erit in tetro & mæſto loco abjecta, tamquam in angulo, & numquam deſinet, & nullam admittet conſolationem, luctum extendens in æternum:* & paulo poſt: *Ne Epiſcopalis arrogantiæ exiſtimes eſſe ſegregationem: lex eſt patria, vetus eſt regula Eccleſiæ, quæ cœpit a lege, & fuit confirmata in gratia. Conſidera ſanctum Paulum in reos emittentem ſententias ſegregationis, & juvenem Corinthium eo curantem medicamento, qui ſatanicæ novercæ inſano erat captus amore;* hæc ipſe.

Mala quæ pati cogatur excommunicatus.

XVIII. Enim vero quam proficua & utilis hæc poſita ſit cenſura in Eccleſia, (r) Origenes, qui claruit (ut alias diximus) temporibus Severi uſque ad Gallum & Voluſianum, hæc ait: *Peccavit quiſpiam, & poſt peccatum poſtulat communionem: ſi ei con-*

(r) Orig. in Jer. hom. 9.

Utilis animadverſio.

ſce-

Digitized by Google

ceditur quod rogat, in commodum omnium venia procedit, & laxatis frenis, ſceleribus panditur via: Sin vero cum rationabili deliberatione, non ut miſericors, nec rurſum ut crudelis judex, ſed & quaſi uni providens, & de omnium ſalute pertractans, conſideraverit populi damnum in unius venia; haud dubium eſt quin ſuerat ejici unum de Eccleſia, ut multos ſalvet incolumes. Age nunc conſidera mihi & medicum, ſi ceſſaverit a ſectione ejus vulneris quod ſecandum eſt, ſi non uſſerit id quod indiget cauterio, videlicet propter dolores; qui ex talibus remediis conſequuntur; quomodo creſcat infirmitas, & in deterius vetus humor exuberet. Si vero (ut ita dicam) temerarius ad vulnus ſector acceſſerit, & inuſſerit plagam, curat eum qui ſecatur & uritur: quia paululum ſeveritatis abſumpſit, licet viſus fuerit ægrotanti ad horam non miſereri. Ita & Deus, &c. plura enim in eamdem ſententiam, ſicut & alii complures Eccleſiaſtici tractatores.

XIX.
Haud temere infligenda excommunicatio.
(a) Greg. Naz. in orat. de moder. in diſp. ſervand.
(b) Chryſ. hom. de anath.
(c) Greg. Naz. Apol. 0.
(d) Chryſ. ad pop. Antioch. hom. 70.

Hi etiam graviſſimum omnium ejuſmodi cenſuræ pondus conſiderantes, nonniſi ea graviſſimæ cauſæ eam eſſe adhibendam tradiderunt, ut inter alios Gregorius Nazianzenus (a) atque Chryſoſtomus (b); qui non ſic quidem abſtinendum dixerunt ab eadem in meritos infligenda pœna, ſed omnia primum experienda eſſe remedia, quam membrum ſectione a cæteris divellatur. Nam & ipſe Gregorius (c) invehitur in eos qui omnibus indiſtincte Eccleſiæ aperiunt portas, & paſſim projiciunt abſque delectu margaritas ante porcos. Et Chryſoſtomus (d) hæc de ſe ipſo: Nos quidem ad ſolvendum duntaxat uti poteſtate vellemus, quinimmo nec hujus neceſſitatem vellemus habere; nullum enim volumus apud nos eſſe captivum: non ita miſeri ſumus & ærumnoſi, licet valde ſimus viles. Si vero coacti fuerimus, ignoſcite. Non enim ſponte, vel volentes, ſed plus vobis dolentes ligatis injicemus vincula. Si quis autem hæc contemnunt; judicii tempus aderit, quod eum doceat: reliquum autem nolo dicere, ne mentem veſtram conſternem. Nam nos quidem primum ne trahamur in neceſſitatem optamus: quod ſi venerimus, noſtrum implemus officium, vincula injicimus, &c. hæc Chryſoſtomus: quæ autem ſubduriuſcula ab eo dicta videntur ea homilia, cujus eſt titulus, De non infligendo anathemate; quoniam ex rei geſtæ occaſione verborum ſenſus accipiendus eſt, conſule quæ dicta ſunt a nobis ſuo loco quarto Annalium tomo. Id etiam Ambroſius (e), dum ait: Cum dolore amputatur etiam quæ putruit pars corporis, & diu tractatur ſi poteſt ſanari medicamentis: ſi non poteſt, tunc a medico bono abſcinditur. Sic Epiſcopi affectus boni eſt, ut optet ſanare infirmos, ſerpentia auferre, ulcera adurere aliqua, non abſcindere, poſtremo quod ſanari non poteſt, cum dolore abſcindere. Unde pulcherrimum illud præceptum magis eminet, ut cogitemus non quæ noſtra ſunt, ſed quæ aliorum. Hæc Ambroſius, ex quo, ſicut etiam ex ceteris Patribus, in eamdem ſententiam multa alia dicta afferri huc a nobis poſſent, quæ ut ſuperflua omittimus.

(e) Ambr. offic. lib. 2. c. 27.

XX.
(f) 1. Tim. 3.
(g) Origen. in Levit. hom. 14.
In epiſcopos percuſſores.

Sed quid tunc fiet, ſi Epiſcopi non ut decet paſtores ſe gerunt, ſed (quod reprehendit Apoſtolus f) percuſſores ſe exhibent? De his hæc Origenes (g): Interdum fit, ut aliqui non recto judicio eorum qui præſunt, Eccleſia pellantur, & foras mittantur. Sed ſi aperte ante non exiit, hoc eſt, ſi non egit ut mereretur exire, nihil læditur ab eo, quod non recto judicio ab hominibus videtur expulſus: & ita fit interdum, ut ille qui foras mittitur, intus ſit; & ille foris, qui intus retineri videtur. Hæc ipſe. Queritur de his Hieronymus (h) ſic dicens: Superbia majorum, & præpoſitorum iniquitate frequenter pelluntur ab Eccleſiis, ut diſpergantur a Domino, quos ipſe ſalvavit. Verum quid alibi (i)? Non debemus ergo, inquit, ſi forſitan ob aliquod peccatum de congregatione fratrum & de domo Dei ejicimur, reluctari; ſed æquo animo latam in nos ferre ſententiam, & dicere cum Propheta: Iram Domini ſuſtinebo, quoniam peccavi ei: donec juſtificet cauſam meam: ac rurſum, ut ſuæ ſalutis, qui excommunicatus eſt, ſolicitus eſſe debeat, quo ad Eccleſiam revocetur, admonens, ait (k): Deſperare non debet, nec ſe otio & deſidiæ tradere; ſed bonis operibus nitens, mille viis ad Eccleſiam reverti, ſatagere debet. Et Gregorius (l): Hæc de ſolutionis ordine breviter dixerim, ut ſub magno moderamine paſtores Eccleſiæ vel ſolvere ſtudeant, vel ligare. Sed utrum juſte, an injuſte obliget paſtor; paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt; ne is qui ſubeſt, & cum injuſte forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor ergo vel abſolvere indiſcrete timeat, vel ligare. Is autem, qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat vel injuſte, nec paſtoris ſui judicium temere reprehendat; ne etſi injuſte ligatus eſt, ex ipſa tumida reprehenſionis ſuperbia, culpa quæ non erat, fiat. Huc uſque Gregorius, atque de his ſatis.

(h) Hieronym. in Ezech. c. 34.
(i) Hieronym. in Ezech. c. 17.
(k) Hieronym. in Hier. c. 29.
(l) Greg. homil. 26. in Evang.

XXI.

At vero non ignorandum eſt, Eccleſiam nonniſi in publice peccantem, vel quem admonitionibus præcedentibus ſenſerit contumacem, conſueviſſe ejuſmodi pœnam infligere, ſecundum quod Paulus admonuit, dicens (m): In promptu habentes ulciſci omnem inobedientiam. Unde & S. Gregorius ad Natalem Epiſcopum Salonitanum: De excommunicationis articulo, quæ tamen interpoſita conditione gradus

(m) 2. Cor. 3.

Excommunicatio in quos infligi ſoleat.

ſecundo vel tertia jam (*ut ita dicam*) *ex neceſſitate ſubjuncta eſt, beatitudo veſtra immerito queritur, cum Paulus Apoſtolus dicat: In promptu habentes ulciſci omnem inobedientiam.* Cum igitur quædam pertinacia hominem implicaverit, quacumque ex cauſa illa præceſſerit, ſive ex fide, quæ omnium maxima judicatur, ſive ex bonis temporalibus, quæ cenſetur omnium minima, ejuſdem ſeveritate cenſuræ poteſt jure percelli. Unde S. Auguſtinus de his qui poſſident aliena bona, hæc ait (*a*), ſcribens ad Macedonium: *Nolentes autem reddere, quos novimus & male abſtuliſſe, & unde reddant habent, arguimus, increpamus, & deteſtamur, quoſdam clam, quoſdam palam, ſicut diverſitas perſonarum diverſam videtur poſſe recipere medicinam, nec in aliorum perniciem ad majorem inſaniam concitari: aliquando etiam, ſi res magis curanda non impedit, ſancti altaris communione privamus.* Hæc Auguſtinus. Quibus autem verbis excommunicationis ſententia antiquitus proferri ſoleret, ex ſcripto paulo inferius recitabimus, cum agemus de judiciaria poteſtate Epiſcopis conceſſa. Permulta his addenda eſſent: ſed quæ diximus, ad Eccleſiaſticas traditiones (prout noſtri muneris eſt) inſinuandas, ac confirmandas, ſatis roboris habere videntur.

(a) Aug. ep. 54.

XXII. Degradatio ſuſpenſio.

Id tamen his addere non omittimus, fuiſſe (ut nunc eſt) apud majores Eccleſiaſticam illam cenſuram in obſervatione, quæ dicitur degradatio, ſeu exauctoratio, vel depoſitio, cum Eccleſiæ miniſter ob aliquod facinus perpetratum, ex officio & ordine dejicitur, in quem fuerat ſublimatus. Eſt ejus rei exemplum apud Tertullianum (*b*) de presbytero Aſiano, qui ob eam cauſam, quod fictitias quaſdam Periodos Pauli & Theclæ confixerat, ſacerdotio privatus, loco decidit. S. Cyprianus (*c*) etiam ſcribens ad Rogatianum de diacono ſuperbo ac contumaci, hoc ipſum monens, ſic ait: *Fungeris circa eum poteſtate honoris tui, ut eum vel deponas vel abſtineas.* Denique ipſa degradationis voce etiam utitur Auguſtinus (*d*). Erat & in uſu ea cenſura, quæ ſuſpenſio dicebatur, cum clericus ne in ordine ſibi collato miniſtraret, ab Epiſcopo vetaretur. Uſus eſt ea Cyprianus (*e*) in ſuos presbyteros, qui lapſos, nondum peracta pœnitentia, ſuſcepiſſent, meminit & ejuſdem Auguſtinus (*f*) ex Concilio Africano: quam & ipſe exercuit (*g*) in presbyterum caſtitatis & temperantiæ tranſgreſſorem. Animadverſio etiam illa uſu frequens erat, ut delinquentis clerici nomen deleretur ab Eccleſiæ tabulis; vel ſaltem, cum vehementi alicujus facinoris ſuſpicione laboraret, nomen ejus ſupprimeretur, nec ſicut cæterorum publice recitaretur. Utriuſque cenſuræ meminit idem Auguſtinus (*h*), & ante ipſum Cyprianus (*i*). Sunt & aliæ pœnæ Eccleſiaſticæ, quæ tum in Canonibus qui dicuntur Apoſtolorum, tum etiam in Conciliorum decretis habentur expreſſæ. Sed de his ſatis: jam ad eam de qua ſuſceptus eſt ſermo, Pauli epiſtolam redeamus.

(b) Tertul. de Bapt. c. 17.

(c) Cyprian. epiſt. 65.

(d) Aug. ep. 235. ad Quintian.

(e) Cyprian. ep. 10.

(f) Auguſt. epiſt. 137.

(g) Auguſt. epiſt. 136.

(h) Auguſt. epiſt. 136. & 137.

(i) Cyprian. ep. 10. & 66.

XXIII.

Cum itaque inceſtuoſum hominem excommunicationis pœna perculiſſet, ac admonuiſſet cæteros ab eodem ſejungi, nec ſe illi commiſcere, & ut eadem magis inculcaret, iterum repetiiſſet, ſic dicens: *Scripſi vobis in epiſtola, ne commiſceamini fornicariis:* & paulo poſt: *Nunc autem ſcripſi vobis, non commiſceri, ſi is qui frater nominatur, eſt fornicator.* Subiit in aliquorum mentem, fuiſſe ab Apoſtolo aliam adhuc ante hanc ad eoſdem Corinthios datam epiſtolam. Sed verior probatur Joannis Chryſoſtomi (*k*) & aliorum ſententia, ut ea Pauli verba ad ea potius quæ proxime dixerat, referantur, quam ad aliam aliquam, cujus nulla eſt memoria, ſcriptam epiſtolam inducantur.

(k) Chryſoſt. in 1. ad Corinth. c. 5. Theodoret. ibidem & alii.

XXIV. De Judicio Eccleſiaſtico.

Dum vero Paulus Apoſtolus eadem epiſtola non tantum quæ dicta ſunt, ſed & cætera quæ in Corinthiorum Eccleſia eſſent collapſa, reſtituit; miro quodam Dei conſilio ac providentia, quid in unaquaque Eccleſia in poſterum eſſet agendum, edocuit. Maximi quidem ponderis erat in Eccleſia judicii tribunal erigere; quo tamen potius carere poſſe optaſſet. Nam ſi omnes Chriſti fideles ex æquo, qua ſemel imbuti eſſent, Evangelicam pietatem excoluiſſent, nullum prorſus ad lites dirimendas opus fuiſſet judicium conſtituere. ſed quod eſſent nonnulli rerum temporalium cupidi, non tantum ſua avide poſſidentes, verum etiam in aliena procaciter inhiantes; opus fuit Apoſtolum his conſulere; & quæ ad optimum Chriſtianæ reipublicæ ſtatum pertinent, ordinare. Ad eos igitur ſcribens, ac in primis redarguens ait (*l*): *Audet aliquis veſtrum habens negotium adverſus alterum judicari apud iniquos, & non apud ſanctos? An neſcitis quoniam ſancti de mundo judicabunt? Et ſi in vobis judicabitur mundus; indigni eſtis qui de minimis judicetis? Neſcitis quoniam Angelos judicabimus? quanto magis ſecularia? ſecularia igitur judicia ſi habueritis; contemptibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad judicandum. Ad verecundiam veſtram dico. Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit judicare inter fratrem ſuum? ſed frater cum fratre judicio contendit, & hoc apud infideles? Jam quidem omnino delictum eſt in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?* Hæc Paulus.

(l) 1. Cor. 6.

Quod

XXV. Quod vero ad antiquum ejus rei uſum in Eccleſia ſervari ſolitum pertinet, hæc leguntur apud Clementem (*a*): *Præclara Chriſtiani laus eſt, cum nullo habere negotium. Quod ſi ex aliqua vexatione & tentatione lis alicui oriatur, curet ut ea tranſigatur, etiam ſi detrimentum pati debeat: nec ad Ethnicum judicium accedat, ſed nec patiatur mundanos magiſtratus de nobis jus dicere: nam per illos diabolus ſervos Dei vexat, & nobis notam inurit, quaſi non habeamus nos unum ſapientem, qui poſſit inter fratres jus adminiſtrare, & controverſias componere.* Non *cognoſcant ergo Gentes controverſias:* & poſt multa: *Judicia veſtra fiant in ſecunda ſabbati, ut ſi qua controverſia ex ſententia veſtra oriatur, uſque ad ſabbatum libera ſit vobis facultas, qua poſſitis controverſiam illam componere, & pacem conciliare inter eos qui litigant. Adſint autem judicio diaconi & presbyteri, integre judicaturi, veluti Dei homines, cum juſtitia. Cum utraque perſona venerit, prout lex jubet, ambo qui litigant, ſtatuantur in media tribunali: iiſque auditis, ſancte judicium pronuntiate, ſtudentes ante ſententiam Epiſcopi eos conciliare, ne exeat ſupra terram judicium in peccatorem.* Habet hæc Clemens & alia (*b*) plura de judicio Eccleſiaſtico exercendo ex Conſtitutionibus Apoſtolorum, quas Epiphanius (*c*) aliquando citat; ut non ſit dubium, illum commentarium antiquiſſimum eſſe.

(*a*) *Clem. Conſtit. lib. 2. cap. 49. 50. 51.*

Judicium Eccleſiaſticum quale.

(*b*) *Clem. eod. lib. c. 52. 53. 54. 55. 56. 57.*

(*c*) *Epiph. hæreſ. 45. & 70.*

XXVI. Ex his dictis igitur liquet, mentem fuiſſe Pauli, non quemlibet ex Chriſtianis infimi ordinis judicio præficere, ſed ſapientem. Unde etiam Theodoretus hæc ait (*d*): *Qui eſt*, inquit Paulus, *omnium abjectiſſimus & Eccleſiæ minimus, eſt præſtantior iis, qui apud illos intelligentes & doctiſſimi exiſtimantur. Neque enim jubet eos judicare, qui ſunt in Eccleſia abjectiſſimi: & hoc ſignificant ea quæ ſequuntur: Ad verecundiam veſtram dico. Sic non eſt inter vos ſapiens, qui poſſit judicare inter fratrem ſuum?* At non quemlibet ex ſapientibus, ſed & ſacerdotem judicio præficiendum eſſe ex ſententia Pauli, ſecundum ea etiam quæ recitavimus ex Clemente, Joannes Chryſoſtomus (*e*) affirmat, dum ait: *Cum hyperbole & exuperatione nos volens docere, quod quicquid ſit, non oporteat externis dare, mota quæ videbatur eſſe objectione, ante eam ſolvit. Nam quod dicit, eſt hujuſmodi: Fortaſſe dicet quiſpiam, nullum eſſe inter vos ſapientem, neque qui ad diſcernendum & judicandum ſit idoneus. Et quid tum? Nam etſi nullus, inquit, ſit ſapiens, vos minimis permittite;* & poſt pauca: *Eſt enim admodum turpe, ſine fratribus quidem ſacerdos poſſit eſſe auctor reconciliationis, ſed neceſſe ſit recurrere ad externos. Quamobrem dicens: Contemptibiles qui ſunt; non hoc dicit præcipue, quod oporteat eos qui ſunt abjecti, conſtituere; ſed eos tangens: nam quod eos iis qui poſſunt diſcernere ac dijudicare, permittere oporteat, ſignificavit, dicens: Sic nec eſt inter vos ſapiens quiſquam.*

(*d*) *Theod. in 1. ad Corinth. 6.*

Quis præficiendus Judicio Eccleſiaſtico.

(*e*) *Chryſoſt. in 1. ad Corinth. 6. homil. 16.*

XXVII. Auguſtinus etiam in libro quem ſcripſit de Opere monachorum, Epiſcopis ejuſmodi injunctum eſſe judicium teſtatur, cum ait (*f*): *Teſtem invoco ſuper animam meam, quoniam mallem per ſingulos dies certis horis, quantum in bene moderatis monaſteriis conſtitutum eſt, aliquid manibus operari, & certas horas habere ad legendum & orandum, quam tumultuoſiſſimas perplexitates cauſarum alienarum pati de negotiis ſæcularibus vel judicando dirimendis, vel interveniendo præcidendis. Quibus nos moleſtiis idem affixit Apoſtolus, non utique ſuo, ſed ejus qui in eo loquebatur, arbitrio: quas tamen ipſum perpeſſum fuiſſe, non legimus: aliter enim ſe habebat Apoſtolatus ejus diſcurſus. Nec dixit: Sæcularia igitur judicia ſi habueritis, ad nos deferte, aut nos conſtituite ad judicandum; ſed eos qui contemptibiles ſunt in Eccleſia, hos, inquit, collocate. Ad reverentiam vobis dico. Sic non eſt inter vos quiſquam ſapiens, qui poſſit inter fratrem ſuum judicare; ſed frater cum fratre judicatur, & hoc apud infideles. Sapientes ergo, qui in locis conſiſtebant, fideles & ſanctos, non qui hac atque illac propter Evangelium diſcurrebant, talium negotiorum examinatores eſſe voluit. Unde numquam de illo ſcriptum eſt, quod aliquando talibus vacaverit, a quibus nos excuſare non poſſumus, etiam ſi contemptibiles nos ſimus: quia & hos collocari voluit, ſi ſapientes defuiſſent, potius quam negotia Chriſtianorum deferrentur ad forum. Quem tamen laborem non ſine conſolatione Domini ſuſcipimus pro ſpe vitæ æternæ, ut fructum feramus cum tolerantia.* Hæc Auguſtinus.

Epiſcopi judices in Eccleſia.

(*f*) *Auguſt. de oper. monach. c. 29.*

XXVIII. Sed quod nulla a Paulo de Epiſcopo mentio habeatur, cum (ut vidimus) ex ipſius mente in Eccleſia Epiſcopi ejuſmodi officium exercerent; ea apud Ambroſium atque omnino vera affertur ratio (*g*): *Ideo fratrem judicem eligendum eſſe dicit, quia adhuc rector in Eccleſia illorum non erat ordinatus.* Ceterum ejuſmodi judiciariam poteſtatem in Eccleſia Dei collatam Epiſcopis, non tantum ex dicta (ut vidimus) inſtitutione Apoſtolica proveniſſe, ſed ab ipſo Domino Jeſu Chriſto duxiſſe principium, & accepiſſe auctoritatem, certum eſt. Chriſti enim ſacerdotium (*h*) fore ſecundum ordinem Melchiſedech, qui ſimul Rex fuit atque ſacerdos, David olim præcinuerat, & Paulus (*i*) eſt dilucidius interpretatus: ut ſicut ille dictus eſt Rex juſtitiæ, itemque Rex pacis, & ab Abraham decimas accepit, cui

(*g*) *Apud Ambroſ. in 1. ad Cor. 6.*

(*h*) *Pſal. 109.*

Regnum cum ſacerdotio.

(*i*) *Heb. 6. 7.*

cui & benedixit; ita Chriſtus, cujus eſt nomen a regno, tam hic in Eccleſia, omnia ſibi ſubjiciens, quam in cælo eſſet perpetuo regnaturus. Sane quidem David (a) pollicitus eſt olim Deus, ex ejus ſemine Regem perpetuo regnaturum. Sed & longe antea hoc ipſum præviderat Jacob (b); non defuturum ſcilicet ſceptrum de Juda, & ducem de fæmore ejus, donec veniret cui repoſitum eſſet, nempe Chriſtus, ut omnes interpretantur. Sed quale regnum? num tantummodo Judæorum? quin & omnium Gentium, ut ſcriptum eſt (c): *Dabo tibi Gentes hereditatem tuam.* An fortaſſe nomine tenus? immo *ut regat eas in virga ferrea; ut cum opus fuerit, tanquam vas figuli confringat eas.* Aut vero illi tantummodo? ſed & poſteris: quod ipſe liberaliter profitetur, ſic dicens (d): *Qui vicerit, & cuſtodierit, uſque ad finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper Gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, ſicut & ego accepi a Patre meo.* Hæc Angelo, nempe Epiſcopo Eccleſiæ Thyatiræ, nec illi ſoli, ſed & omnibus, qui de impietate victoriam obtinentes, intelligentes ſe eſſe Epiſcopos, promiſſionem factam Epiſcopo conſequerentur; eamdeque acciperent virgam, de qua alibi dictum eſt (e): *Virga directionis, virga regni tui.* Duplex quippe eſt ejus virgæ uſus, alter nimirum ad ulciſcendum (ut ait Apoſtolus f) omnem inobedientiam; quum idem minatur in hac ipſa epiſtola, dicens (g): *Quid vultis? in virga veniam ad vos?* alter vero ad docendum, ut cum ſubdit: *An in charitate & ſpiritu manſuetudinis?*

(a) Pſal. 88.
(b) Gen. 49.
(c) Pſal. 2.
(d) Apoc. 2.
(e) Pſal. 44.
(f) 2. Cor. 10.
(g) 1. Cor. 4.

XXIX. De his S. Auguſtinus (h) hæc in eamdem ſententiam: *In Chriſto habet Eccleſia hanc poteſtatem: ſicut dixit Apoſtolus ad Romanos (i) cum illo nobis omnia donata fuiſſe: Sic virgam ferream dixit Joannes propter juſtitiam & propter rigorem: cum virga corrigantur boni, mali vero confringantur.* Sicque eadem lupos arceat, & oves dirigat: ut merito dici poſſit: *Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.* Cum videlicet omnia ad ædificationem Eccleſiæ conferant. Cum igitur Chriſtus Rex atque ſacerdos (k) omne judicium a Patre acceperit, pleniſſimam nimirum judiciariam poteſtatem; eamdem ſimul cum ſacerdotio jungens, inſtituit (ſecundum quod Petrus ait l) regale in Eccleſia ſacerdotium: quippe qui omnem, quam a Patre poteſtatem accepit, tranſfudit in ſuos: quod ipſe ſic teſtatus eſt, dicens (m): *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos.* Atque addens: *Accipite Spiritum ſanctum: quorum remiſeritis peccata remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Dans eis quæ Dei ſolius eſſe videntur (nam nemo poteſt peccata dimittere, niſi ſolus Deus) quæ hominum ſunt, nimirum homines judicare, quomodo putandus eiſdem non conceſſiſſe? At nec quod dixit: *Regnum meum non eſt de hoc mundo;* Regem ſe eſſe negavit. Nam & alias interrogatus (n): *Rex es tu?* Non negavit, ſed dixit: *Tu dicis, quia Rex ſum.* Nec redarguit Nathanaelem erudìtiſſimum virum ſibi dicentem (o): *Tu es filius Dei: tu es Rex Iſrael.* Nec objurgavit, immo & defendit turbam clamantem, & dicentem (p): *Hoſanna, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Iſrael.*

(h) Aug. in 2. in Apocal.
(i) Rom. 8.
(k) Joan. 5.
Chriſtus tranſmiſit in ſuos Regiam Poteſtatem.
(l) 1. Petr. 2.
(m) Joan. 20.
(n) Joan. 18.
(o) Joan. 1.
(p) Joan. 12.

XXX. Hanc igitur regiam dignitatem una cum ſacerdotio ad poſteros in Eccleſiam Dominum tranſmiſiſſe, Epiphanius (q) erudite his verbis teſtatur: *Rex alienigena Herodes advenit, & non amplius ſucceſſores David diadema imponebant, tranſlata regia ſede in Chriſto ad Eccleſiam. Et a domo quidem carnali Juda & Iſrael, regia dignitas tranſlata eſt: firmiter autem ſedet thronus in ſancta Dei Eccleſia in æternum, ex duplici origine dignitatem habens, regia, ac ſacerdotali. Et regiam quidem a Domino noſtro Jeſu Chriſto, juxta duos modos; & quia eſt ex ſemine David Regis ſecundum carnem; & quia eſt Rex major a ſæculo ſecundum deitatem. Sacerdotalem vero, quia ipſe eſt Pontifex, & Pontificum præfectus.* Et paulo inferius: *Sacerdos itaque eſt (velut dixi) Dominus noſter in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, ſimulque Rex juxta ordinem ex ſupernis, ut transferat ſacerdotium ſimul cum lege. Ex ſemine vero David propter Mariam, ſedeat in throno in æternum, & regni ejus non erit finis. Oportebat enim ipſum nunc transferre ordinem tum ſacerdotii, tum regni. Nam regnum ipſius non eſt de terra, velut dixit in Evangelio ad Pontium Pilatum: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Nam cum Chriſtus omnia impleat per ænigmata, argumenta de ipſo propoſita ad aliquam uſque menſuram pervenerunt. Non enim venit ut regni progreſſum acciperet, qui ſemper regnat: largitus eſt autem ſub ſe conſtitutis regnum, ut ne diceretur a parvis ad majora procedere. Manet enim thronus ipſius, & regni ejus non erit finis, & ſedet ſuper thronum David: ita ut regnum David una cum Pontificatu tranſtulerit, ac largitus ſit ſervis ſuis, hoc eſt Pontificibus Catholicæ Eccleſiæ.* Hæc Epiphanius. Sic itaque ſacerdotium atque regnum a Chriſto tranſlatum eſt in Eccleſiam, in Apoſtolos primum, ac deinde in eorum ſucceſſores, ut olim prædixerat David (r) ſic canens: *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii: conſtitues eos principes ſuper omnem terram.* Per filios tum Apoſtolos tum Epiſcopos intelligendos eſſe, tam Latini (s) quam Græci interpretes expoſuerunt. Quod ſi regnum

(q) Epiphan. hær. 29.
Regnum cum Sacerdotio translatum.
(r) Pſal. 44.
(s) Aug. in Pſ. 44. Hier. eod. Pſal. Theodoret. & alii.

gnum Chriſti ud hos tranſlatum eſt, utique & cum eo judicandi poteſtas, quandoquidem (ut ſcriptum eſt *a*) *Honor Regis judicium diligit*. Quod facilius probatur ex eo quod de regno Chriſti dixit Pſalmiſta (*b*): *Illic ſederunt ſedes in judicio, ſedes ſuper domum David*.

(a) Pſal. 94.
(b) Pſal. 121.

XXXI. Chriſtus conſervatum voluit politicum ſtatum.

Verum non ſic quidem regale eſt ſacerdotium inſtitutum u Chriſto, ac judiciaria poteſtas ſacerdotibus collata, ut politicum regnum voluerit eſſe ſublatum. Nam & idem ipſe Chriſtus, quæ ſunt Cæſaris Cæſari (*c*), & Paulus (*d*) Principibus vectigal & tributum eſſe reddendum udmonuit; Titumque (*e*) docuit, ut ſuadeat Chriſtianis ſubditos eſſe Principibus & poteſtatibus, quod & Petrus (*f*) præcepit, cum dicit: *Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſive Regi, quaſi præcellenti, ſive ducibus, tamquam ab eo miſſis*. Et paulo poſt: *Deum timete, Regem honorificate*. Item & Ignatius (*g*), qui vixit temporibus Apoſtolorum, ad Smyrnenſes ſeribens, poſt Deum & Epiſcopum, tertio loco Regem eſſe habendum declarat, ſic dicens: *Honora Deum, ut omnium auctorem & Dominum: Epiſcopum, ut Principem ſacerdotum, imaginem Dei ferentem; Dei quidem propter principatum, Chriſti vero propter ſacerdotium. Honorare oportet & Regem: nec enim Rege quiſquam præſtantior, aut quiſquam ſimilis ei in rebus omnibus creatis. Nec Epiſcopo quicquam majus in Eccleſia, qui Deo conſecratus eſt pro totius mundi ſalute. Nec inter Principes quiſquam ſimilis Regi, qui in pace & optimis legibus ſubditos moderatur*. At vero longe præſtare Chriſti ſacerdotes Regibus atque Principibus, argumento quo utitur, plane ſignificat, dicens. *Si enim jure cenſebitur pœna dignus, qui adverſus Regem inſurgit, at qui violet bonas legum conſtitutiones: quanto putatis graviori ſubjacebit ſupplicio, qui ſine Epiſcopo quid volet agere, concordiam rumpens, & decentem ordinem confundens? Sacerdotium enim eſt omnium bonorum, quæ ſunt in hominibus, apex*. Ac demum quo gradu in Eccleſia habendi ſint ſinguli perſonarum ordines, mox ſubdit, dicens: *Omnia igitur veſtra decenti ordine perficiantur in Chriſto. Laici diaconis ſubjiciantur, diaconi presbyteris: presbyteri, Epiſcopo, Epiſcopus Chriſto, ut ipſe Patri*. Hucuſque Ignatius. Cum igitur Rex, quamcumlibet Chriſtianus, nonniſi inter Laicos adnumerandus ſit, ſacris miniſtris minorem gerere ordinem, certum eſt. Novit hoc ipſum Chryſoſtomus (*h*), qui Diaconos ultaris miniſtros allocutus, hæc ait: *Si dux igitur quiſpiam, ſi Conſul ipſe, ſi qui diademate ornatur, indigne adeat: cohibe, ac coerce: majorem tu illo habes poteſtatem*. Docuit hoc idem & Martinus exemplo, ſed in presbytero, facturus hoc ipſum ſi adfuiſſet Diaconus ſine presbytero: Nam u Maximo Imperatore menſu exceptus, *ad medium fere convivii* (inquit Severus *i*) *ut moris eſt, pateram Regi miniſter obtulit: ille ſancto admodum Epiſcopo potius dari jubet, expectans atque ambiens ut ab illius dextera poculum ſumeret. Sed Martinus ubi bibit, pateram presbytero ſuo tradidit, nullum ſcilicet exiſtimans digniorem qui poſt ſe biberet: nec integrum ſibi fore, ſi aut Regem ipſum: aut eos qui u Rege erant proximi, presbytero prætuliſſet*. Hæc Severus.

(c) Mat. 22.
(d) Rom. 13.
(e) Tit. 3.
(f) 1. Petr. 2.
(g) Ignat. epiſt. 10.
(h) Chryſoſt. in Mat. ho. 83.
(i) Severus in vita S. Martini c. 23.

XXXII. Sacerdotium regno præſtat.

Sic itaque, cum quæ u Deo ſunt, ordinata ſint; politicum principatum ſacerdotali eſſe ſubjectum, nulla poteſt eſſe dubitatio: nam ſicut anima præſtat corpori, reſque divinæ humanis, ſic iſtum illi præcellere eſt neceſſe. Unde Gregorius Nazianzenus (*k*) hæc pro concione: *An me libere loquentem æquo animo feretis? nam vos quoque poteſtati meæ meiſque ſubſelliis lex Chriſti ſubjicit. Imperium enim nos ipſi quoque gerimus, addo etiam præſtantius & perfectius: niſi vero æquum eſt ſpiritum carnis faſcibus ſubmittere, & cœleſtia terrenis cedere. Sed non dubito, quin hanc dicendi libertatem in optimam partem accepturus ſis, utpote ſacri mei gregis ovis ſacra, magnique paſtoris alumna*. Et Ambroſius (*l*): *Honor*, inquit, *& ſublimitas Epiſcopalis nullis poterit comparationibus adæquari: Si Regum fulgori compares, & Principum diademati, longe erit inferius, quaſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippe cum videas Regum colla, ac Principum ſubmitti genibus ſacerdotum, exoſculatis eorum dexteris, orationibus eorum ſe credunt communiri*. Chryſoſtomus (*m*) hæc item in eamdem ſententiam: *Alii ſunt termini regni, alii ſacerdotii; ſed hoc illo majus eſt; neque enim ex gemmis & auro æſtimari debet. Ille quæ ſunt in terris ſortitus, eſt: ſacerdotii jus a ſupernis deſcendit. Regi quæ hic, commiſſa ſunt, mihi cæleſtia: Regi corpora commiſſa ſunt, ſacerdoti animæ: major hic principatus: propterea Rex caput ſubmittit manus ſacerdotis*; ac ruſum: *Expende modum poteſtatis utrique traditæ, & videbis ſacerdotem multo ſublimius Rege ſedentem. Admirandus videtur thronus regius, ſed rerum terrenarum adminiſtrationem ſortitus eſt: Sacerdotis thronus in cælis collocatus, de cæleſtibus negotiis habet pronuntiandi auctoritatem; cum ſacerdotium a ſupernis deſcendat, ejuſque vinculum animam conſtringat, atque ad cælos uſque pervadat*. Hæc ille. Plura alia eſſent in hanc ſententiam ex aliis Patribus adducenda, ſed parcimus, brevitatis cauſa.

(k) Greg. Naz. orat. ad civ. Nazianz.
(l) Ambr. de dig. ſacerd. cap. 2.
(m) Chryſoſt. in verb. Iſaia hom. 4. & 5.
(n) 1. Cor. 10.

XXXIII. Uſus ſacerdotalis Poteſtatis.

Ad hæc namque ipſu reſpicit quod dicebat Apoſtolus (*n*): *Arma noſtra non ſunt carnalia, ſed Deo potentia*; nimirum

longe

longe illis præſtantiora *ad faciendam vindictam* (quod habet Pſalmus *a*) *in nationibus, & increpationes in populis: ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, ut faciant in eis judicium conſcriptum. Tales enim compedes* (inquit Auguſtinus *b*) *conſolidat vobis Epiſcopi manus*. Sed tum quidem cum illi quoquo modo in Deum inſurgunt, & a recta vivendi ratione, & Chriſtiana diſciplina deſciſcunt. Sic videmus Fabianum Papam in Philippum Imperatorem, Ambroſium in Theodoſium, Symmachum in Anaſtaſium, & alios innumeros ſacerdotes in alios Principes vigore ſacerdotali fortiter eque ac laudabiliter inſurgentes, factas ab iis Deo injurias vindicaſſe, atque ſevere admodum offenſam diſciplinam Eccleſiaſticam ultos eſſe: ſed id tamen nonniſi neceſſitate quadam aſtrictos, omne remedium prius experientes quam gladium Apoſtolicæ auctoritatis exercerent: memores nimirum a Domino (*c*) dictum eſſe: *Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non ſic*. Et a Petro (*d*): *Non dominantes in clero* (quod Græce habet κατακυριεύοντες ſicut & apud Matthæum jure vertit interpres κατακυριεύουσιν, quod eſt violenter dominari) nec faſtum præſeferentes, ac ſuperbe inſultantes, ſed humilibus conſentientes, ac cum Apoſtolo (*e*) dicentes: *Non poſſumus aliquid adverſus veritatem, ſed pro veritate*. Et illud (*f*): *Nos ſervos veſtros per Jeſum*. Quippe qui hæc omnia faciant, ut illorum ſaluti inſerviant. Sic igitur etſi non abſtulit Chriſtus politicum imperium, ut rem a Deo optime inſtitutam; ſubjecit tamen illud ſpiritualis Eccleſiæ dominio. Nam ſicut jure naturæ eodemque divino, ſtatutum eſſe videtur, ut inferiora ſuperioribus ſubjecta pareant, ut magis perficiantur, & finem ſuum feliciter conſequantur; ita etiam regnum politicum parere debere Eccleſiaſticæ præfecturæ, vel ad hoc ſaltem, ut a Deo promiſſum cæleſte regnum homines conſequantur, certum exploratumque cuique, ni inſaniat, eſſe debet.

(a) Pſal. 149.
(b) Aug. in Pſal. 149.
(c) Matt. 20.
(d) 1. Pet. 5.
(e) 2. Cor. 13.
(f) 2. Cor. 4.

XXXIV. At vero hæc non tantum apud Chriſtianos firma fixaque divinæ Scripturæ teſtimoniis, Patrumque omnium ſtabili conſenſione eſſe noſcuntur, ſed & apud barbaras gentes, feroſque populos; qui quantumlibet Deum verum ignoraſſent, ac proinde nec ejus cultum, quem deceret, addiſcere potuiſſent; tamen ex quo ſemel aliquod divinum numen (quod innatum eſt omnibus *g*) mente conceperunt, perſpecta notaque adeo hæc ipſis fuerunt, ut perinde ac ſi omnes uno regerentur imperio, unique omnes parerent legi, omnes æque ſuis ſacerdotibus obedirent, eorumque arbitrio regerentur, etiam, in his quæ ad politicum ſpectarent imperium, prout exempla quæ ſubjicimus pauca ex multis facile declarabunt. Ecce tibi quod in primis de Æthiopibus Strabo ſcribit (*h*): *Antiquitus Meroe (quæ eſt metropolis civitas Æthiopiæ regni) ſumma poteſtas fuit penes ſacerdotes, tantaque auctoritas, ut nonnumquam miſſo nuntio, mortem Regi imperarent, & ei alium ſufficerent*. De ſacerdotibus vero Ægyptiis hæc Ælianus (*i*): *Judices autem apud Ægyptios iidem quondam fuerunt, qui & ſacerdotes. In his princeps erat ſententia maximus natu, & in omnes ſtatuendi jus habebat*. Magos ſacerdotes in Perſide olim regnaſſe, certum eſt (*k*): cæterum poſtea quo honore ſint habiti, hæc Agathias (*l*): *Nunc vero Magos hujus temporis Perſæ honorant, & quam maxime venerantur, ut quorum conſilio publica omnia & prædictionibus adminiſtrentur, ſeorſumque quid quiſque præmii pro re bene geſta promereatur, quidve ſupplicii qui flagitium fecerit, præſidendo & cognoſcendo decernant: nec ſane Perſis vel legitimum aliquid fore vel æquum videbitur, quod Magorum non ſit ſententia confirmatum*.

(g) Cic. Quæſt. Tuſc.
Sacerdotium apud omnes gentes quantæ æſtimationis.
(h) Strabo Geograph. lib. 17.
(i) Ælian. var. hiſt. lib. 14. c. 34.
(k) Euſeb. in Chronic. & alii.
(l) Agath. hiſtor. lib. 2.

XXXV. Sed & (quod attigimus ſuperius) apud Athenienſes in celeberrimo illo omnium ore laudato judicio, quod dicebatur Areopagus, ſacerdotes itidem judices erant; ſummuſque omnium ſacerdos rogans ſententiam ſingulorum ſuffragia colligebat: id expreſſum habes ex ipſorum decreto, quod recitat Joſephus (*m*) hiſtoricus. De ſacerdotibus item Gallorum (ut paulo ante jam vidimus) qui Druidæ dicebantur, hæc Cæſar (*n*): *Magno hi ſunt apud eos honore: nam fere de omnibus controverſiis publicis privatiſque conſtituunt: & ſi quod eſt admiſſum facinus, ſi cædes facta, ſi de hereditate, ſi de finibus controverſia eſt, iidem diſcernunt, præmium pænaſque conſtituunt*: ac paulo poſt: *Hi certo anni tempore in finibus Carnutum, quæ regio totius Galliæ habetur media, conſident in loco conſecrato: huc omnes undique, qui controverſias habent, conveniunt, eorumque judiciis decretiſque parent*. At in Romana Reipubl. omnium celeberrima, ac optimis legibus ornatiſſima quantum fuerit præ cæteris magiſtratibus jus Augurum, Tullius (*o*) ante alios eleganter his verbis declarat: *Maximum autem & præſtantiſſimum in republ. jus eſt Augurum, cum eſt auctoritati conjunctum. Neque vero hoc, quia ſum ipſe Augur, ita ſentio; ſed quia ſic exiſtimare nos neceſſe eſt. Quid enim majus eſt, ſi de jure quærimus, quam poſſe a ſummis imperiis & ſummis poteſtatibus comitia tollere? concilia vel inſtituta dimittere, vel habita reſcindere? Quid gravius, quam rem ſuſceptam dirimi, ſi unus Augur aliter dixerit? Quid magnificentius, quam poſſe decernere, ut magiſtratu ſe abdicent Conſules? Quid religioſius, quam cum populo, cum plebe agendi*

jus

(m) Joſeph. antiq. lib. 14. c. 16.
(n) Cæſ. comment. de bell. Gall. lib. 6.
Sacerdotum poteſtas apud omnes ſumma.
(o) Cic. lib. 2. de leg.

Digitized by Google

jus aut dare, aut non dare? quid legem ſi non jure rogata eſt tollere? Hæc & alia multa ibi auctor. Suntque de his complura exempla apud Livium, Dionyſium, Dionem, & alios, quæ recenſere non opus eſt.

XXXVI. Quid apud Hebræos.

Sed quod jus naturæ cunctos populos docuit, ac jus gentium ratum habuit, apud Hebræos lex divinitus lata amplius perfectiuſque monſtravit; nimirum, ut penes ſacerdotes ſumma rerum eſſet; & licet aliquando Reges habere cœperint, tamen iidem Reges ſubjecti erant ſummo Pontifici, qui ſuo arbitrio moderabatur magnum illud Concilium ſeptuagintaduorum ſeniorum, quod Sanedrin dicebatur, cujus (ut ſuperius dictum eſt) erat officium ac munus de lege, Rege, atque Propheta judicare: quamobrem Herodes major moleſte ferens ſe illi ſubjici, etſi tyrannus eſſet, tamen non eo temeritatis pervenit, ut illud abrogare ac penitus antiquare præſumpſerit; ſed eos qui tunc illius eſſent collegii, amoverit, & alios ſubrogaverit. Verum hæc ſuperius. Si igitur (quod Socrates dicit in Xenophonte (a)) quod ab omnibus gentibus obſervatum eſt, id nonniſi a Deo ſancitum eſſe, dicendum eſt profecto etiamſi nulla de his divinis Scripturis ſcripta lex appareret, tamen ſacerdotum judiciaria poteſtas divino jure conceſſa ex dictis jam ſatis probata atque teſtata haberetur.

(a) *Xenophon. lib. 4. de fact. & dict. Socrat.*

XXXVII. Uſus Judiciariæ poteſtatis.

At tandem, ut unde digreſſa eſt, eodem revertatur oratio: Exercuiſſe Epiſcopos, quam Apoſtolus ad Corinthios ſcribens, in Eccleſia ordinavit judiciariam poteſtatem, ut cauſas litigantium Chriſtianorum audirent, ac eaſdem definirent, complura ſunt apud antiquos exempla; quorum aliqua, ad rerum Eccleſiaſticarum conſuetudinem declarandam, hic referre, operæ pretium duximus, cætera in Annalibus ſuis quibuſque recenſenda locis reſervantes. De Magno illo Gregorio cognomento Thaumaturgo, Neocæſareæ in Ponto Epiſcopo, qui claruit temporibus Decii, his negotiis cognoſcendarum cauſarum, definiendarumque litium fuiſſe implicitum, Gregorius Nyſſenus (b), qui ejus res geſtas monumentis egregiis conſignavit, ſatis dilucide his verbis ſignificare videtur; ait enim: *Ne ſæcularium quidem ac temporalium controverſiarum aliud ullum judicium ſibi magis ratum ac firmum, majoriſve auctoritatis eſſe probabant; ſed omnis quæſtio diſceptatioque & omnis intricatus difficiliſque negotiorum nexus illius conſiliis & admonitionibus reſolvebatur & dirimebatur. Unde cum communiter univerſis, tum ſingulis illius beneficio, tam æquitas rectaque juris conſtitutio, quam pax erat.* Moxque ſubdit de lite inter germanos ob diviſionem paternorum bonorum oborta, ejuſdemque arbitrio ex communi partium conſenſu definienda, deque miraculo approbata ab eo tunc lata ſententia. Exſtat inſuper ejuſdem inſignis epiſtola, quam Græci Canonicam vocant, in qua habetur inter alia, quod cauſam cogniturus eorum qui bonis ab aliis fuerant ſpoliati, Euphroſynum miſit, ut cognoſceret ex legibus Eccleſiaſticis, quorumnam eſſent accuſationes recipiendæ, quorumve repudiandæ.

(b) *Greg. Nyſſen. orat. de Gregor. Thaumat. vit.*

XXXVIII. Duplex Judicium.

De S. Ambroſio teſtatur Auguſtinus (c) adeo fuiſſe obrutum cognitione alienarum cauſarum, ut vix daretur ei reſpirandi facultas: atque adeo, ut toto tempore, quo ipſe Auguſtinus Mediolani reſedit, numquam nactus ſit Ambroſium ab his liberum & otioſum; ut quod diutius exoptaverat, mentis ſuæ tricas, quæ animum in diverſa diſtraherent, prolixiori ſermone apud illum exponeret. Duplici vero ex cauſa contingebat Epiſcopos cauſas populi cognoſcere, ac judicare: vel cum a diſſidentibus inter ſe partibus arbitri eſſent electi: vel ut male a ſæcularibus judicibus judicata retractarent, atque reſcinderent. Exſtant de utroque exempla in Ambroſio, qui de cauſa ex conſenſu partium ſibi delata hæc ait (d): *Cognovi autem ſecundum ſacræ formam præceptionis, quæ me induit beati Apoſtoli (e) auctoritas, & tuæ doctrinæ & vitæ forma ac diſciplina. Nam cum ipſe arguerem quod adhuc inter vos maneret veternoſum jurgium, cognoſcendi mihi neceſſitatem partes impoſuerunt.* Porro neceſſitatem dicit, quod (ut paulo inferius repetit) Pauli Apoſtoli hæc præcipientis mandato teneretur adſtrictus. Sic igitur liberum fuiſſe Chriſtianis, cum vellent, ex compoſito; quas inter ſe haberent controverſias, Epiſcopo definiendas ſponte committere, apparet. Rurſum vero magiſtratuum prava judicia, immo & quæ Imperatorum injuſto eſſent firmata reſcripto, ſe irritaſſe teſtatur (f): ſed hæc in Vita ipſius a nobis edita, fuſius dicta ſunt & ſuo loco narraturi ſumus inferius.

(c) *Aug. Conf. lib. 6. c. 3.*

(d) *Ambroſ. ad Marcel. epiſt. 49. tom. 5. Rom. edit.*

(e) *1. Cor. 6.*

(f) *Ambr. de offic. lib. 2. c. 29.*

XXXIX. Lites ad Epiſcopos deferri ſolitæ.

De S. Auguſtino rurſus, præter illa quæ ex ejus commentario de Opere monachorum recitavimus ſupra, hæc idem ipſe habet in expoſitione Pſalmorum (g): *Maligni homines efflagitant, aut certe infirmos premunt, ut cauſas ſuas ad nos deferre compellant. Quibus dicere non audemus: Dic homo, quis me conſtituit judicem, aut diviſorem inter vos? Conſtituit enim talibus cauſis Eccleſiaſticos Apoſtolus cognitores.* Et paulo poſt: *Igitur noſcant obedientes Fideles, qui pro ſuis ſæcularibus cauſis non raro nos quærunt; & judiciis noſtris facillime acquieſcunt, nec nos conterunt litigando, ſed obtemperando potius conſolantur.* Idemque ſcribens ad Proculianum (h) de unitate & concordia Eccleſiæ procuranda, hæc ſub-

(g) *Aug. in Pſal. 118. conc. 74.*

(h) *Aug. ep. 147.*

remur. Cæterum hæc breviter ſic habeto; cunctos, qui poſt vixere, Catholicos tam Latinos quam Græcos rerum Eccleſiaſticarum tractatores de confeſſione peccatorum coram ſacerdotibus facienda in eamdem pedibus iviſſe pariter ſententiam; ſicque quod a Chriſto Domino noſtro eſt inſtitutum, & Apoſtolorum temporibus factitatum, numquam amplius in Eccleſia Catholica eſſe intermiſſum. His igitur quæ ad Apoſtolicas traditiones & Eccleſiæ uſum pertinent (ut ſuſcepti muneris officium poſtulabat) elucidatis, jam ad ipſam rerum Epheſi geſtarum hiſtoriam, unde digreſſi ſumus, poſt longas tandem moras aliquando revertamur.

XL. Cum novo caſu irruentis dæmonis in Sceva filios exorciſtas, Chriſtiani etiam timore perculſi veniſſent ad Paulum, confitentes & annunciantes peccata ſua; pœnitentia etiam ſatisfacere ſtuduerunt: *Multi enim* (inquit Lucas *a*) *ex eis qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt coram omnibus, & computatis pretiis illorum, invenerunt pecuniam denariorum quinquaginta millium. Ita fortiter creſcebat verbum Dei, & confirmabatur.* Fuiſſe hos magiæ libros, æque omnes (*b*) conſentiunt. Antiquo quippe uſu receptum fuit, ut libri magicæ artis, qui per invocationes dæmonum, alioſque ſuperſtitioſos ritus exerceri conſueverunt, igni traderentur. De his eſt reſponſum Pauli Juriſconſulti (*c*) in hæc verba: *Libros magicæ artis apud ſe neminem habere licet: & ſi penes quoſcumque reperti ſint, bonis ademptis, ambuſtiſque his publice, in inſulam deportentur, humiliores capite puniantur.* Sed & Ulpianus, (*d*) improbatæ lectionis libros, magicos ſcilicet, vel ſimiles, igni protinus eſſe tradendos conſuluit. Sæpe (*e*) ſcimus datum negotium magiſtratibus de ejuſmodi libris diligenter inquirendis, ut in eos habentes animadverterent. Uſitatum id ipſum apud Græcos, atque Athenis potiſſimum, ut improbatæ lectionis libri igni traderentur, exemplum (*f*) de Protagoræ voluminibus igni traditis declarat. Dicto igitur Epheſiorum Chriſtianorum exemplo, in Eccleſia itidem obſervatur, ut non tantum magiæ libri, ſed & cæteri omnes qui ab hæreticis adverſus Catholicam fidem ſcripti fuerint, igne conſumantur. De magiæ vero libris hæc Auguſtinus (*g*), de mago agens, quem ad fidem convertit: *Perierat iſte: nunc quæſitus inventus, adductus eſt: portat ſecum codices incendendos, per quos fuerat incendendus: ut illis in ignem miſſis, ipſe in refrigerium tranſeat.* De comburendis (*h*) vero libris hæreticorum, extant Chriſtianorum Imperatorum ſanctiones.

(*a*) *Act. 19.*
(*b*) *Chryſ. Beda Oecu. in Act. Apoſ.*
(*c*) *Paulus ſentent. lib. 5. tit. 23. ad l. Cor. de ſic. & veneſ.*
Libri magiæ igne damnati
(*d*) *Ulpian. l. 4. §. tantumdem ff. famil. erciſc.*
(*e*) *Liv. lib. 29.*
(*f*) *Cic. de nat. deor. lib. 1.*
(*g*) *Aug. in Pſal. 61. in fin.*
(*h*) *l. ult. de hær. Cod. Theod.*

XLI. Porro æque ac magia, execranda viſa eſt Chriſtianis illa per aſtrorum aſpectum fieri ſolita divinatio, quæ ex judiciaria, quam vocant, aſtrologia manare conſuevit. Quamobrem Aquila Ponticus, eruditione interpretandi celeberrimus, ab Eccleſia eſt ejectus, quod (ut Epiphanius (*i*) tradit) geniturarum inſpectionibus & nativitatum horoſcopis vacaret. Sed hæc non ſolum apud Chriſtianos, verum etiam apud Gentiles: nam (ut Dio (*k*) tradit) Auguſti temporibus aſtrologi, ſicut & præſtigiatores, ſunt ab Urbe (quod antea diximus) expulſi. Sane quidem de mathematicis Urbe pellendis atrox Senatuſconſultum factum anno ſuperiori, ex Tacito (*l*) vidimus; quod tamen cum irritum fuiſſe dicat, non aliud ſignificat quam quod alibi de his ait: *Genus hominum potentibus infidum, ſperantibus fallax, quod in civitate noſtra vetabitur ſemper, & retinebitur.* Hæc idcirco, quod ſæpius iidem legibus Imperatorum inveniuntur eſſe proſcripti, iidemque rurſus in Urbe ſemper inventi. Sed enim quod pertinet ad Epheſios, de quibus eſt ſermo: genus hominum magiæ addictiſſimum fuiſſe teſtatur S. Hieronymus (*m*): in ea enim civitate artium magicarum præſtigiæ admodum viguerunt. Equidem nullibi earius quam Epheſi Apollonius Tyanæus magiæ ſuæ merces eſt nundinatus, ſi Philoſtrato (*n*) credimus. Nam & ipſe cum circa hæc tempora Epheſum veniſſet, incredibilem ſane apud illius urbis accolas æſtimationem aucupatus eſt; adeo ut (quod idem ait) ſtatua donatus ab illis, inter divos relatus ſit. Sed quæ anni hujus reliqua ſunt, proſequamur.

XLII. Hoc eodem anno, iiſdemque Coſſ. tertio (*o*) Idus Octobris, circa horam ſeptimam moritur Claudius Imperator, annum ætatis agens (ut Suetonius tradit) ſexageſimumquartum, in Imperio vero decimumtertium, menſes octo, & dies viginti, ut numerat Dio. Sic igitur defuncto, Agrippinæ dolo, veneno illi propinato; Nero ejuſdem Agrippinæ filius annum attingens ætatis decimum-octavum, in Imperium ſucceſſit, regnitque annis tredecim, menſibus ſeptem, diebus vigintiocto. Extinctum vero una cum Claudio fuit edictum illud adverſus Judæos, ne in Urbe agerent promulgatum: quamobrem & Chriſtianis etiam, qui ex Judæis crediderant, in Urbem redeundi, qua pulſi fuerant, facultas data eſt. Viſus eſt Nero ipſo Imperii exordio erga Judæos propenſior: nam & ipſorum Regem Agrippam (*p*) mox donavit quatuor civitatibus, nimirum Perea & Juliade in regione Abilinæ, Tarichæa & Tiberiade in Galilæa poſitis: reliquam vero Judæam Felici, qui (ut vidimus) a Claudio eam adminiſtrandam acceperat, curandam tradidit: idque in gratiam Pallantis ejus germani; qui ex eo quod conciliaſſet nuptias Agrippinæ cum Claudio,

quæ-

De Aſtrologis & Mathematicis.
(*i*) *Epiph. li. de ponderib.*
(*k*) *Dio li. 49.*
(*l*) *Tacit. li. 37.*
(*m*) *Hier. in praf. epiſt. ad Epheſ.*
(*n*) *Philoſtr. lib. 4.*
(*o*) *Senec. in lud. de obit. Claud. Tacit. lib. 12. Suet. in Claud. c. 45. Dio lib. 60.*
Nero imperat.
(*p*) *Joſeph. antiq. li. 20. c. 5. & de bello Jud. li. 2. c. 12.*

quarum occaſione Nero ſubiiſſet Imperium, apud Agrippinam & Neronem pluximum poſſe videbatur.

XLIII. (a) Tacit. li. 13. Dio lib. 60. in fin. Neronis clementia. Sub iiſdem Coſſ. refert Tucitus (a) dolo Agrippinæ ſublutum eſſe veneno Junium Silanum Aſiæ Proconſulem, atque Nurciſſum iibertum qui upud Claudium primum fere locum tenuerat, eſſe necatum. Porro hæc omniu ſacta ſunt (ut idem auctor uit) ignaro Nerone, qui ſic moribus compoſitus erut, uſus Seneca præceptore, ut cujuſvis nocentiſſimi hominis legibus condemnati ſupplicium exhorreſceret: quod ud ipſum ſcribens teſtatur Seneca (b) his verbis: *Animadverſurus in latrones duos Burrus Præfectus tuus vir egregius & tibi Principi notus, exigebat a te ſcriberes in quos & ex qua cauſa animadverti velles: hoc ſæpe dilatum, ut aliquando fieret, inſtabat. Invitus invito cum chartam protuliſſet, traderetque, exclamaſti: Vellem neſcire litteras. O dignam vocem, quam audirent omnes gentes quæ Romanum Imperium colunt.* Hæc idcirco de Nerone, qui ipſo biennio ſui Imperii in omnes fuit beneficentiſſimus; ut non mireris, ſi reſciſſo in Judæos Clandii edicto eiſdem in Urbem redeundi dederit libertatem.

(b) Senec. de clem. lib. 1.

JESU CHRISTI ANNUS 57.	PETRI ANNUS 13.	NERONIS IMP. ANNUS 1.

I. (c) Tacit. li. 13. Judæi revertuntur Romam. ANno deinceps quinquageſimoſeptimo Domini, Ciuudio Nerone (c) & L. Antiſtio Coſſ. cum morte Claudii, Judæis adeundi Romam poteſtus facta eſſet, & ipſe Paulus tertium jum annum Epheſi ugeret, veniendi Romam conſilium iniit; ſed prius Macedoniæ & Achajæ Eccleſias viſitare, ac Hieroſolymam reverti, demum Romam inde ſe conferre decrevit: hæc enim Lucas (d) in hæc verba teſtatur: *His autem expletis propoſuit Paulus in Spiritu tranſita Macedonia & Achaja, ire Hieroſolymam, dicens: Poſtquam fuero ibi, oportet me & Romam videre. Mittens autem in Macedoniam duos ex miniſtrantibus ſibi Timotheum & Eraſtum, ipſe remanſit ad tempus in Aſia.* Hæc Lucas. Ad quodnum uſque tempus Paulus permanſerit Epheſi, ipſe his diebus ſcribens ad Corinthios (e), declarat hit verbis: *Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertranſiero: nam Macedoniam pertranſibo. Apud vos autem forſitan manebo, vel etiam hiemabo, ut vos me deducatis quocumque iero. Nolo autem vos modo in tranſitu videre: ſpero autem aliquantulum temporis manere apud vos, ſi Dominus permiſerit: permanebo autem Epheſi uſque ad Pentecoſten.* Ac inſuper de Timotheo, quem in Macedoniam una eum Eraſto, inde Achajam præmiſerat hæc ait (f): *Miſimus ad vos Timotheum, qui eſt filius meus cariſſimus, & fidelis in Domino.* Ac rurſum de eodem inferius (g): *Si autem venerit Timotheus, videte ut ſine timore ſit apud vos: opus enim Domini operatur, ſicut & ego.* (f) 1. Cor. 4. (g) 1. Cor. 16.

(d) Act. 19.

(e) 1. Cor. 16.

II. De epiſtola prima ad Corinthios. Ex his itaque omnibus clarum perſpicuumque redditur ipſum Puulum Apoſtolum ſcripſiſſe primam epiſtoiam ad Corinthios, cum adhue Epheſi moraretur, ſed jam de profectione cogitantem. Qua uutem occaſione ad eam ſcribendam impulſus fuerit, paneis uperiendum eſt: ex ejus enim argumento ſutis uperte proditur cauſa

II. Mors Claudii Imp. Ad num. XLII. Mors Claudii Imp. contigit die XIII. Octobris imperavitque annos XIII. menſes octo, & dies viginti, ut Dio lib. 60. & Joſephus, lib. 20. Antiquit. cap. 5. qui tum vivebat, docent. Quod porro ait Baronius, Neronem Claudii ſucceſſorem natum tunc fuiſſe annos XVIII. confutatus ex Suetonio, qui in Nerone cap. 6. ait: *Nero natus eſt Antii poſt novem menſes quam Tiberius exceſſit, octavo Kalendas Januarias;* ideoque anno Chriſti XXXVII. Agebat itaque Nero annum ætatis decimum ſeptimum, ut Dio lib. 61. & Suetonius cap. 8. produnt. Unde Tacitus initio lib. 13. Annal. ait: anquiſitum fuiſſe, *quemadmodum Princeps vix ſeptemdecim annos egreſſus ſuſcipere eam molem, aut propulſare poſſet*, bellum nempe Parthicum. Ubi vox *vix* ſignificat *non* vel *nondum*. Onuphrius in Faſtis, cum animadverteret, ſcribere Suetonium, periiſſe Neronem *ſecundo & trigeſimo ætatis anno*, die nempe nona Junii anni Chriſti LXVIII. exiſtimavit in laudatum Suetonii locum errorem irrepſiſſe, ac legendum, *natus eſt ante IX. menſes quam Tiberius exceſſit*, anno nempe Chriſti XXXVI. quia perſuadere ſibi non poterat; Suetonium aliquot dies pro anno numeraſſe. Quam Onuphrii ſententiam Baronius amplectens, Neronem annos XVIII. natum Imperatorem renunciatum credidit. At ut in priori parte Differt. Hypaticæ cap. 2. num. 21. oſtendi, locus Suetonii, ubi de Neronis Natali agit, minime ſollicitandus, explicanduſque Suetonius de anno ætatis XXXII utrinque incompleto; ita ut ultimos dies menſis Decembris anni Chriſti XXXVII. pro anno integro numerarit, & ultimum etiam ætatis annum, licet incompletum, in ſummam contulerit; quod ab aliis etiam Hiſtoricis non raro factum, in hoc Opere obſervavimus.

III. S. Petrus Romæ ſedere cœpit. S. Petrum Apoſtolorum Principem ante præſentem annum Romam non veniſſe tertio Claudii Imperatoris anno ſtatuimus; ideoque primus ejus Sedis Romæ annus cum primo Neronis nobis eſt inchoandus; cum verus ejus adventus annus nos lateat.

quam ad rerum geſtarum notitiam ſummopere conducere exiſtimamus. Cum Paulus Corintho profectus, Epheſum veniens ibi triennio moraretur; & Apollo Corinthum profectus, illic Evangelium prædicaſſet; licet non ſecus ac Paulus unum Deum & Jeſum Chriſtum ejus filium annunciaſſet: tamen accidit ut vana quadam jactantia quiſque ſuum præceptorem, a quo eſſet eruditus, extolleret: dumque alii ſe Pauli, Apollo alii, alii vero neutrius, ſed Cephæ, nempe Petri, vel Chriſti eſſe gloriarentur; oborta eſt inter eos non parva contentio: quam Paulus ut componeret, aliaque de quibus dicemus, ſedulo admoneret, priorem ad ipſos dedit epiſtolam, qua in primis agens de eorum altercatione, hæc ait (a): *Obſecro vos fratres per nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut id ipſum dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata: ſitis autem perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia. Significatum eſt enim mihi de vobis, fratres mei ab eis qui ſunt Chloes, quia contentiones ſunt inter vos. Hoc autem dico, quod unusquiſque veſtrum dicit; Ego quidem ſum Pauli: Ego autem Apollo: Ego vero Cephæ: Ego autem Chriſti. Diviſus eſt Chriſtus? Numquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati eſtis? &c.*

(a) 1. Cor. 1.

III. Quomodo Cephæ ſe eſſe dicerent Corinthii.

In his quidem advertendum eſt, quoniam non ſic dicebant alii ſe eſſe Cephæ, quod Cephas Corinthi prædicaſſet: ſicut nec qui ſe dicerent eſſe Chriſti, id ob eam cauſam profitebantur, quod Chriſtus cum in humanis eſſet, illis Evangelium annunciaſſet; ſed potius quo illam contentionem & ſciſſuram Eccleſiæ declinarent, rem ad ſuum principium reducentes (quod ſic falli non poſſent) dicerent alii, ſe eſſe primos omnium poſt Chriſtum paſtoris & Eccleſiæ capitis Petri diſcipulos, alii vero auctoris omnium Chriſti. Idcirco idem Paulus inferius, nulla de Cepha habita mentione, nec de Chriſto; ſed quia ſui tantum cauſa & Apollo fuerat oborta contentio ſubdit (b): *Cum enim ſit inter vos zelus & contentio, nonne carnales eſtis & ſecundum hominem ambulatis? Cum enim quis dicat, Ego quidem ſum Pauli: alius autem, Ego Apollo: nonne homines eſtis? Quid igitur eſt Apollo? quid vero Paulus? Miniſtri ejus, cui crediđiſtis, & unicuique ſicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit: ſed Deus incrementum dedit.* Sicque videas, cum de miniſterio & officio agitur prædicationis, nullam amplius (ſecundum nuper dictam ſententiam) de Petro haberi mentionem, eo quod nondum prædicaſſet ipſe, ſicut Paulus & Apollo, Corinthiis Evangelium: ſed quod in Eccleſia primatum teneret, eſſe ab aliis ſuperius nominatum, ſicut & Chriſtum; ut quia ille omnium paſtor, hic vero eſſet Chriſtianæ religionis principium.

(b) 1. Cor. 3.

IV. Quod autem nondum Petrus Corinthum veniſſet, cum illuc accedens Paulus Evangelium prædicavit; ejuſdem Pauli teſtificatio-

---

SÆC. I. Anno Urbis 808. Olymp. 208. an. 3. An. C. 55.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5548.

☉ B. E. ☽ 18. P. 30. April. Mart. Indict. 13.

JESU CHRISTI 55. *ſecundum Baronium* 57.

S. PETRI 2.

NERONIS IMP. 2.

I. *conſules.*

[1] COſſ. *Nero Aug. & L. Antiſtius Vetus.* Neronis Conſulatus juxta primam regulam. Ejus Imperii Proconſularis Quinquennalia in hunc annum incidunt. Victor de Cæſaribus de Nerone loquens ait: *Quinquennium tantus fuit, augenda Urbe maxime, ut merito Trajanus ſæpius teſtaretur procul differre cunctos Principes Neronis Quinquennio: quo etiam Pontum in jus Provinciæ, Polemonis permiſſu, redegit: cujus gratia Polemoniacus Pontus appellatur: itemque Cottias Alpes Cottio Rege mortuo. Quare ſatis compertum, neque ævum impedimento virtuti eſſe.* Idem habet alter Victor in Epitome; quibus major fides, quam Euſebio in Chronico habenda, qui tam Alpes Cottias, quam Pontum anno XI. Neronis Provincias factas tradit. Vaillantius Antiquarius eruditiſſimus mecum Nummum communicavit, in cujus antica legitur ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ Repræſentatur caput Regis Polemonis diademate inſigniti. In poſtica habetur: ΕΤΟΥΣ. ΙΗ. id eſt, *anno XVIII.* Viſitur in ea caput Neronis adhuc juvenis laurea ornati. Annus XVIII. Polemonis Regis hoc anno adhuc in curſu erat. Nam Dio lib. 59. anno Urbis DCCXCI. qui cum anno Chriſti XXXVII. concurrit: *Polemoni,* inquit, *Polemonis filio paternum Imperium, ex Senatuſconſulto videlicet, tribuit* Caligula. Si itaque Polemon hujus nominis ſecundus anno Chriſti XXXVII. Regnum Ponti iniit, currenti anno decimum octavum explebat. Quare in Nummus horum ſolemnium occaſione videtur percuſſus.

II. *Quinquennalia Imperii Proconſularis Neronis.*

---

[1] COſſ. *Nero Aug. & L. Antiſtius Vetus.* Gruterianus lapis pag. MLXX. 6. D. D. EID. APRIL. L. ANTISTIO. ET CLAUDIO NERONE. COSS. Antiqua figulina apud Panvinium in Faſtis: NERO. CLAUDIUS. CAESAR. L. ANTISTIUS. VETUS. COS. Hæc eadem inſcriptio ex ejuſmodi figulina occurrit inter Donianas inſcriptiones cl. II. num. 128. ubi mendoſe tamen, ut puto, a Donio exſcriptum eſt: VENUSTOS, pro VETUS. COS. Tacitus Annal. lib. XIII. cap. XI. *Claudio Nerone, L. Antiſtio Coſſ.* Faſti Vindebonenſes & Idatii: *Nerone Cæſare & Vetere.* Proſperi Chronicon: *Nerone & Vetere.* Nero conſulatu ſe abdicavit poſt duos menſes, in cujus locum ſuffectus eſſe putatur ab Almelovenio *Pompeius Paulinus*, qui biennio poſt Germaniam rexit Proconſul cum *L. Antiſtio Vetere.*

catione ſatis videtur declaratum haberi, dum ad Rom. ſcribens, hæc de ſui animi
(a) Rom. 15.
instituto teſtatur (a): *Sic prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem; ſed ſicut ſcriptum eſt: Quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, de eo intelligent.*

Petrus poſt Paulum prædicavit Corinthiis.

Hæc cum ipſe dicat Paulus, plane declarat, neque Petrum, neque alium ante ipſum prædicaſſe Corinthiis Evangelium; cumque merito ſcribat: *Ego plantavi*; & quod ſubdit: *Et Apollo rigavit*; non alium quempiam, ſed ipſum poſt Paulum iiſdem Corinthiis verbum Dei annunciaſſe indicat. Inſuper cum poſt ipſum de nullo alio aliquo mentionem habeat, ſed Deum incrementum dediſſe dicat, nec de Petro aliquid addat; plane demonſtrat, ſe tantum & Apollo, nec alium quempiam ante hæc tempora iiſdem Corinthiis Evangelium prædicaſſe. Non tamen negamus, veniſſe poſt hæc ipſa etiam Petrum Corinthum, atque eoſdem ad pietatem inſtituiſ-
(b) Apud Euſeb. hiſt. li. 2. c. 24.
ſe: nam Dionyſius (b) Corinthiorum Epiſcopus maniſeſte tradit, eamdem Corinthiorum Eccleſiam fuiſſe ab utroque Apoſtolo ſtabilitam.

V. Cur autem inter diſcipulos Pauli & Apollo ea contentio fuerit concitata: ex his quæ Lucas ac ipſe Paulus ſcripſerunt, facile eſt conjectare. De Apollo enim
(c) Act. 18.
cum primum agit Lucas (c), cum ait fuiſſe virum eloquentem, ac potentem in Scripturis, qui & ferventi ſpiritu loqueretur, & diligenter ea quæ ſunt Jeſu doceret. At cum Paulus in prædicando aliam iniiſſet rationem, & ex compoſito omnem dicendi ornatum, omnemque ſcientiæ cultum miſſum feciſſet, viſus eſt reſpectu illius in dicendo paulo frigidior atque jejunior: ſicque cum in eo genere nonnulli Apollo præferrent Paulo; alii rurſus (ut par erat) Paulo primas deferrent; ea, quam diximus, oborta eſt inter Corinthios recens ad fidem converſos dira contentio. Quo autem conſilio in prædicatione Evangelii Paulus eam iniiſſet rationem, ipſe ad eos ſcribens his
(d) 1. Cor. 2.
verbis ſignificat (d): *Cum veniſſem ad vos, fratres, veni non in ſublimitate ſermonis aut ſapientia, annuncians vobis teſtimonium Chriſti. Non enim judicavi me ſcire aliquid inter vos, niſi Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum. Et ego in infirmitate & timore & tremore multo fui apud vos: & ſermo meus & prædicatio mea non in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis, ſed in oſtenſione Spiritus, & virtutis: ut fides veſtra non ſit in ſapientia hominum, ſed in virtute Dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos.* Hæc & alia id genus multa ſuperius. Ceterum
(e) 2. Cor. 11.
ipſe Paulus in ſecunda (e), quam ad eoſdem ſcripſit, epiſtola, ſe fuiſſe imperitum ſermone, non autem ſcientia, profitetur.

Paulus in prædicatione qualis.

VI. Certe quidem quod ad ſermonis ornatum pertinet: quantum ex ejus epiſtolis Hieronymus (f) viſus eſt ſibi poſſe colligere, hæc habet in eamdem ſententiam: *Nos*, inquit, *quotieſcumque ſolœciſmos, aut tale quid annotamus, non Apoſtolum pulſamus, ut malevoli criminantur; ſed magis Apoſtoli aſſertores ſumus, qui Hebræus ex Hebræis abſque rhetorico nitore ſermonis & verborum compoſitione & eloquii venuſtate numquam ad fidem Chriſti totum mundum traducere valuiſſet, niſi evangelizaſſet eum non in ſapientia verbi, ſed in virtute Dei: nam & ipſe ad Corinthios ait: Ego cum veniſſem ad vos, fratres, veni non in eminentia verbi, ſed in virtute Dei:* ſubdit: *Iſte igitur, qui ſolœciſmos in verbis facit, qui non poteſt hyperbaton reddere, ſententiamque concludere, audacter ſibi vendicat ſcientiam, & dicit: Quoniam ſecundum revelationem cognitum factum eſt mihi myſterium*, &c.

(f) Hier. in epiſt. ad Epheſ. c. 3.

Paulus qualis in ſcribendo.

Idem ad Algaſiam (g): *Illud quod crebro diximus: Etſi imperitus ſermone, non tamen ſcientia: nequaquam Paulum de humilitate, ſed de conſcientiæ veritate dixiſſe, etiam nunc approbamus. Profundos enim & reconditos ſenſus lingua non explicat; & cum ipſe ſentiat quid loquatur, in alienas aures puro non poteſt transferre ſermone, quem cum in vernacula lingua habeat diſertiſſimum, quippe Hebræus ex Hebræis, & eruditus ad pedes Gamalielis viri in lege doctiſſimi, ſe ipſum interpretari cupiens involvitur. Si autem in Græca lingua hoc ei accidit, quam nutritus in Tarſo Ciliciæ a parva ætate imbiberat; quid de Latinis dicendum eſt, qui verbum de verbo exprimere conantes, obſcuriores faciunt ejus ſententias, & veluti herbis oreſcentibus, frugum ſtrangulant ubertatem?*

(g) Hieron. epiſt. 151. q. 10.

VII. Ceterum quanti ipſe fecerit, ac ceteris æſtimandum eſſe judicarit Pauli genus dicendi, ad Pammachium (h) ſcribens inſinuat, dicens: *Paulum Apoſtolum proferam; quem quotieſcumque lego, videor mihi non verba, ſed audire tonitrua. Legite epiſtolas ejus, & maxime ad Romanos, ad Galatas, ad Epheſios, in quibus totus in certamine poſitus eſt; & videbis eum in teſtimoniis quæ ſumit de veteri Teſtamento, quam artifex, quam prudens, quam diſſimulator ſit ejus quod agit: videntur quidem verba ſimplicia, & quaſi innocentis hominis & ruſticani, & qui nec facere nec declinare noverit inſidias; ſed quocumque reſpexeris, fulmina ſunt;* ac rurſum ad eumdem alibi (i): *Ubi electionis vas, tuba Evangelii, rugitus leonis noſtri, tonitrus Gentium, flumen eloquentiæ Chriſtianæ: qui myſterium retro generationibus ignoratum, & profundum divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei magis miratur, quam loquitur.* Hactenus de Pauli eloquentia Hieronymi judicium.

(h) Hier. ad Pammach. epiſt. 50.

Pauli in ſcribenda energia.

(i) Hier. ad Pammach. epiſt. 61.

Sed

VIII. Sed quod ad hyperbata ſpectat, quæ ſæpe in ejus epiſtolis offenduntur: Irenæus hanc reddit rationem, dicens (*a*) *Hyperbatis frequenter utitur Apoſtolus propter velocitatem ſermonum ſuorum, & propter impetum qui in eo Spiritus eſt.* Ceterum Auguſtinus haud concedit Paulum imperitum fuiſſe ſermone, ſed eloquentiſſimum prædicat, aliterque quam Hieronimus, ejuſdem Pauli explicat verba, dicentis: *Et ſi imperitus ſermone, non ſcientia. Id*, inquit, *quaſi concedendo obtrectatoribus, ſic locutus, non tamquam id verum agnoſceret, confitendo. Si autem dixiſſet: Imperitus quidem ſermone, & non addidiſſet, Et non ſcientia: nullo modo aliud poſſet intelligi. Scientiam plane non cunctatus eſt profiteri, ſine qua eſſe doctor Gentium non valeret. Certe ſi quid ejus proferimus ad exemplum eloquentiæ, ex illius utique epiſtolis proferimus, quas etiam ipſi obtrectatores ejus, qui ſermonem præſentis contemptibilem putari volebant, graves & fortes eſſe confeſſi ſunt* (*b*). Hæc Auguſtinus (*c*); qui & ſuperius de ejuſdem Pauli eloquentia pluribus differens, hæc tandem ait: *Sicut ergo Apoſtolum præcepta eloquentiæ ſecutum fuiſſe, non dicimus: ita quod ejus ſapientiam ſecuta ſit eloquentia, non negamus.* Hæc ille, qui eadem declarat exemplis.

(*a*) Irenæus, lib. 3. c. 7. Pauli hyperbata unde.
(*b*) 2. Cor. 10.
(*c*) Aug. de doctr. Chriſt. lib. 4. c. 7.

IX. At vero ut revertamur ad ea quæ dicebantur de Paulo & Apollo: non hæc Paulus agebat, ſcribens ad Corinthios (*d*) ut qui ſe profiterentur Apollo vel Cephæ eſſe diſcipulos, eos ab illis averteret, ac ſibi petulanter adſciſceret; ſed potius id curabat, ut diſſenſione ac diviſione omni rejecta, omnes (ut par erat) in unum Chriſtum Dominum ac Deum Patrem uniret, a quo & nomen acceperant Chriſtianum. Unde & ait: *Nemo itaque glorietur in hominibus. Omnia enim veſtra ſunt, ſive Paulus, ſive Apollo, ſive Cephas, ſive mundus, ſive vita, ſive mors, ſive præſentia, ſive futura: omnia veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.* Nec inſuper quod Apollo aliam iniiſſet in prædicatione Evangelii rationem, eum contemptibilem reddit, aut ſugillat, ſed æque commendat, ac laudat: quem & ſicut ſe ipſum eiſdem imitandum proponit, cum ait: *Hæc autem, fratres, transfiguravi in me & Apollo propter vos: ut in nobis diſcatis, ne ſupra quam ſcriptum eſt, unus adverſus alterum infletur pro alio.* Quibus quidem verbis magnam inter ipſos fuiſſe animorum conjunctionem, nec æmulationem aliquam interceſſiſſe, ſed pari conſenſione, licet diverſo modo, Chriſti fidem prædicaſſe, declarat. In eo igitur totus fuit Paulus, ne occaſione hominum, evacuaretur (quod ait) crux Chriſti, ab hominibuſque potius quam a Chriſto denominari illi deligerent, quod fuit ſemper proprium hæreticorum. Unde apud Ambroſium (*e*) hæc leguntur: *More hæreticorum diſſentientes ab invicem, hominibus devoti, Pauliani, & Petriani, & Apolloniaci dici volebant, non Chriſtiani: quod valde exprobrat Apoſtolus*: & infra (*f*): *Sicuti hæretici, qui ſe aut Photinianos, aut Arianos, aut Cataphrygas, aut Novatianos, aut Donatianos, aut Manichæos vocari non abhorrent, ita & Corinthii.* Auguſtinus de iiſdem hæc habet (*g*): *Temporibus Apoſtolorum, qui dicebant: Ego quidem ſum Pauli: Ego quidem Apollo: Ego autem ſum Cephæ: quamvis non per impiorum, ſed ſanctorum nomina, ipſi tamen impia ſchiſmata faciebant, hoc ipſorum erat proprium & deteſtabile vitium.* Quod ſunt æmulati omnes fere hæretici, ut a ſuo nomine ſuos ſectarios nominarint: Catholici vero, exemplo Apoſtolorum, hoc maxime omnium ſunt adverſati, ac potiſſimum inſectati.

(*d*) 1. Cor. 3. Studium Pauli erga Corinthios.
(*e*) Apud Ambroſium in præf. epiſt. 1. ad Corinth.
(*f*) Apud eund. ibid. in c. 1.
(*g*) Aug. de unic. bapt.

X. At quoniam diviſa ſemel Eccleſia ſchiſmate, ſimul omnia confunduntur, ipſaque morum diſciplina negligitur, & cuncta denique in deterius dilabuntur: multa & quidem enormia in Eccleſia Corinthiorum acciderunt; quæ Paulus, eadem ad eos ſcripta epiſtola, maxime laborat ut tollat, emendet, perperam facta corrigat, collapſa reſtituat, atque recens, quæ illis opus eſſe videret, inſtituat: perinde ac Dominus (*h*) Hieremiæ agendum præceperat, ut evelleret, deſtrueret, diſperderet, & diſſiparet, ac ſubinde ædificaret, atque plantaret. Portentoſum quoddam facinus, auditu horrendum, a quodam illorum (non quidem ex vulgo, ſed, ut exiſtimarunt Chryſoſtomus (*i*) & Theodoretus (*k*), ab aliquo eorum qui ceteros ſapientia antecellere viderentur, quique factioſe Eccleſiam diviſiſſent, ſeque duces ceteris præſtitiſſent erroris) fuerat perpetratum; quod Paulus (*l*) cum inſectatur, refert his verbis: *Omnino auditur inter vos fornicatio, & fornicatio talis, qualis nec inter Gentes: ita ut uxorem patris aliquis habeat. Et vos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, ut tollatur de medio veſtrum qui hoc opus fecit.* Diviſi enim ſemel ab invicem, ad ſuarum laudum acceſſionem proficere, quod de aliorum æſtimatione decreſceret, exiſtimantes, aliorum caſu magis elati quam cauti, faſtuque ſublimes quam exemplo humiles reddebantur. Paulus igitur, cum non eſſet ejuſmodi facinus quod diſſimulari facile poſſet, id genus medicamentum ulceri hactenus putreſcenti adhibendum præcepit, cum ait: *Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam judicavi ut præſens, eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu cum virtute Domini noſtri Jeſu Chriſti, tra-*

(*h*) Hier. 1.
De ſcelere a Corinthio homine perpetrato.
(*i*) Chryſoſt. hom. 15. in 1. ad Corinth.
(*k*) Theodoret. in præf. 1. ad Corinth.
(*l*) 1. Cor. 5.

dere

dere hujuſmodi ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini noſtri Jeſu Chriſti. Adverſus autem illos, (a) 1. Cor. 4. qui inflati eſſent, ſic ſuperius (*a*) comminatus fuerat: *Tamquam non venturus ſim ad vos, ſic inflati ſunt quidam. Veniam autem ad vos cito, ſi Dominus voluerit: & cognoſcam non ſermonem eorum qui inflati ſunt, ſed virtutem (non enim in ſermone eſt regnum Dei, ſed virtute). Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate & ſpiritu manſuetudinis?*

XI. De excommunicatione a Paulo inflicta.

Sed quod ad pœnam pertinet in inceſtuoſum hominem Pauli ſententia infligendam, ut ſatanæ traderetur: non modo ut ejuſmodi a dæmone obſeſſus miſerabiliter cruciaretur, eſſe intelligendum; ſed etiam, quod ſic traditus ſatanæ, a communicatione Fidelium haberetur abſciſſus, & (quod communi uſu loquendi fertur) excommunicatus, Patres omnes conſentiunt: nam tollendum eum de medio eorum dixerat. Id Tertullianus in primis: *Illis*, (b) Tertull. de pudicit. c. 13. inquit (*b*), *traditis ſatanæ, id eſt, extra Eccleſiam projectis*. Et alibi (*c*): (c) Ibid. c. 20. *Abjicitur extra civitatem in locum immundum, deditus ſcilicet ſatanæ in interitum carnis, nec amplius reædificatur in Eccleſia poſt ruinam*. Sicque apparet illud Apoſtoli, auferri de medio, nihil aliud fuiſſe, quam tradere ſatanæ; & tradere ſatanæ, iſtud ipſum, quod de Eccleſia ejicere. Porro ait multum differre, tradere ſatanæ aliquem, & tradere alicui angelum ſatanæ, ſicut & idem teſtatur Apoſtolus. Eodem modo Pauli ſententiam explicant Hilarius (*d*), Hieronymus (*e*), Ambroſius (*f*), Auguſtinus (*g*), ac reliqui Latinorum, Græci pariter, ut Origenes (*h*), Chryſoſtomus, Theodoretus, & alii interpretes in dictum locum Pauli epiſtolæ ad Corinthios. Cæterum non ſemel tantum, ſed ſæpe ad coercendam contumaciam delinquentium, eadem excommunicandi cenſura uſus eſt Paulus. Nam Alexandrum & Hymenæum ſatanæ ſe tradidiſſe, ipſe teſtatur ad Timotheum (*i*) ſcribens: nec aliud ſignificare voluit, cum ad Galatas ſcriberet, dicens (*k*): *Si quis annuntiaverit vobis præter id quod accepiſtis, anathema ſit*.

(d) Hilarius in Pſal. 118. (e) Hieronym. in Ezech. c. 17. (f) Ambroſ. de pœnit. lib. 1. c. 14. (g) Auguſt. lib. de fid. & operib. c. 26. (h) Origen in Jud. hom. 5. (i) 1. Tim. 3. (k) Galat. 1.

XII. Excommunicatio apud Judæos in uſu.

Quod vero qui ea cenſura percellitur, ab Eccleſia ejiceretur, eaque excommunicatio dici a majoribus conſueverit, non quidem a Paulo eſt primitus inſtituta: nam Judæis in obſervatione erat, ut cum quis immane aliquod perpetraſſet ſcelus, non a (l) Joan. 9. templo tantum, ſed a ſynagogis etiam dimoveretur; unde apud Joannem (*l*) legitur, hanc pœnam Judæos comminatos fuiſſe iis qui Jeſum confiterentur eſſe Chriſtum; qua & multatus eſt cæcus; qui a Chriſto fuit illuminatus: eademque (m) Joan. 16. ab iiſdem fore afficiendos Apoſtolos, Dominus prædixerat, cum ait (*m*): *Abſque ſynagogis facient vos*. Unde & Cyrillus (n) Cyrill. in Joan. lib. 6. c. 20. (*n*): *Magnum revera apud Judæos opprobrium ducebatur, ſi quem de ſynagoga ejeciſſent. Sicut enim nunc homicidæ, vel adulteri, vel cæteri capitalibus criminibus rei ab Eccleſia pelluntur: ita tunc confeſſores Chriſti a ſynagoga Judæorum eliminabantur*. Apud Eſſenos quoque terribile excommunicationis genus in uſu fuiſſe, Joſephus teſtatur, cum ait (o): (o) Joſeph. de bello Jud. lib. 2. c. 7. *Deprehenſos vero in peccatis a ſua congregatione depellunt: & qui taliter fuerit condemnatus, miſerabili plerumque morte conſumitur. Illis quidem ſacramentis & ritibus obligatus, neque capere ab aliis oblatum cibum poteſt; herbas vero pecudum more decerpens, & fame exeſus per membra corrumpitur. Ob quod etiam plurimos plerumque miſerati, extremum ſpiritum agentes receperunt, ſufficientem pro peccatis eorum, quæ uſque ad mortem adduxerit, pœnam luiſſe cenſentes*. Hæc Joſephus.

XIII. Excommunicatio apud Gentiles.

Sane & apud Gentiles, & in primis ipſos Romanos, ſpecies quædam hujus ſupplicii videbatur eſſe in uſu, cum videlicet aliquis ob perpetratum nefandum aliquod facinus Diris devovebatur, ſive diris; dictæ enim diræ erant furiæ infernales: talis vero (ut tradit Dionyſius Halicarnaſſæus (*p*)) poterat a quolibet im- (p) Dionyſ. lib. 2. pune occidi. Apud Gallos ſi qui eorum ſacerdotibus, qui Druidæ dicebantur, non paruiſſent (penes illos enim erant judicia tam rerum capitalium, quam etiam litium & controverſiarum privatarum & publicarum) & eorum decretis non ſtetiſſent, ſacrificiis iiſdem interdicebatur. Erat hæc pœna apud illos graviſſima: nam quibus ſic interdictum erat, ii numero ſceleratorum habebantur, ab iiſdemque omnes decedebant, aditum ſermonemque fugiebant, rati nimirum quacumque levi cum eis communicatione eorum contagione affici; inſuper nec iis jus petentibus reddebatur, nec etiam honos ullus exhibebatur; hæc omnia Cæſar (*q*). Sed ad noſtra redeamus.

(q) Cæſar comment. de bello Gall. lib. 6.

XIV. Excommunicatio quibus modis a majoribus dicta.

Exemplo igitur Apoſtoli, & Domini auctoritate, qui non tantum ſolvendi, ſed & ligandi ſuis tradidit poteſtatem, in Eccleſia Catholica uſus excommunicandi receptus, & frequenter, cum viſum eſt opus, adhibitus, hactenus perſeverat: at graviorum peccatorum rei, ſicut olim de Paradiſo Adam, ſic modo iſti (ait Hieronymus *r*) de Eccleſia ejiciuntur. Ideirco Tertullianus (*s*) eamdem animadverſionem modo nominat divinam cenſuram, de qua ait: *Ibidem etiam exhortationes, caſtigationes, & cenſura divina: nam & judicatur magno cum pondere, ut apud certos de Dei conſpectu: ſummumque futuri judicii præjudicium eſt, ſi quis ita deliquerit, ut a communione orationis & conventus & omnis ſancti commercii relegetur*.

(r) Hieron. in Oſeam c. 6. (s) Tertull. in Apolog. c. 39.

tur. Modo anathema nominat, ut cum dicit (*a*): *Ibidem Scorpio pro ſolea anathema inliſito, & relinquito in ſuo ſopore morientem*. Modo vero aliis verbis circumſcribit, ut cum ait, laniſtam (*b*) arcendum ab Eccleſia, vel ſtupri (*c*) reos arcendos ab omni commuoione fraternitatis: item relegare (*d*) in perpetuum diſſidium, communicatione (*e*) interdicere, prohibere ne in Eccleſiam recipiatur, communicatione (*f*) depellere, itemque ſubmovere (*g*) a limine & omni tecto Eccleſiæ, dare extra Eccleſiam, ſacramento benedictionis exauctorare. Sic & ab excommunicatione abſolutionem appellat (*h*) largiri poſtliminium Eccleſiaſticæ pacis, ad Eccleſiam revocare, & Eccleſiæ concorporare: quæ omnia loca Pamelius, de ſacris litteris optime meritus, diligenter obſervat. Cyprianus (quod idem ſæpe (*i*) notat) eamdem cenſuram modo abſtentionem nominat, modo aliis periphraſibus circumſcribit: ut, arcere a communione, non communicare, vel a communicatione cohibere, excludere vel ejicere ab Eccleſia, abſtinere a communicatione, depellere, condemnare, & aliis ſimilibus: ut ad Pomponium ſcribens excommunicationem gladium ſpiritualem appellat, cum ait (*k*): *Spirituali gladio ſuperbi & contumaces necantur, dum Eccleſia ejiciuntur*.

(a) Tertull. in Scorp. c. 1.
(b) Tertull. de idol. c. 11.
(c) Tertull. ad uxor. lib. 2. c. 3.
(d) Tertull. adver. hæret. c. 31.
(e) Tertull. adver. Marc. lib. 4. cap. 24.
(f) Tertull. de monog. c. 15.
(g) Tertull. de pudicit. c. 4. & 14.
(h) Ibid. c. 15.
(i) Cyprian. epiſt. 38. not. 20.
(k) Cyprian. epiſt. 62.

XV. Quod vero præ ceteris aliis nominibus eadem Eccleſiaſtica cenſura frequentiori uſu excommunicatio dici ſoleat, ex eo accidiſſe videtur, quod qui ea percellerentur ſententia, a communicatione Chriſti corporis potiſſimum arcerentur. Unde Cyprianus (*l*): *Eucbariſtiam quotidie ad cibum ſalutis accipimus: intercedente aliquo graviore delicto, dum abſtenti & non communicantes a cæleſti pane prohibemur, a Chriſti corpore ſeparamur*: & paulo poſt: *Ut manifeſtum eſt eos vivere qui corpus ejus attingunt, & Eucbariſtiam jure communicationis accipiunt; ita contra timendum eſt, & orandum, ne dum quis abſtentus ſeparatur a Chriſti corpore, procul remaneat a ſalute, comminante ipſo, & dicente: Niſi ederitis carnem Filii hominis, &c.* Sed & ea de cauſa, quod iidem etiam a Fidelium arcerentur communicationis conſortio, proprie eadem cenſura excommunicatio eſt appellata; quo nomine frequenter utitur Auguſtinus, ut cum ait (*m*): *Niſi eſſent gravia delicta, ut etiam excommunicatione plectenda ſint; non diceret Apoſtolus (n): Congregatis vobis & meo ſpiritu tradere hujuſmodi hominem ſatanæ in interitum carnis, &c.*

(l) Cyprian. de orat. Dom.

Communicatio & excommunicatio.

(m) Aug. de fid. & oper. c. 26.
(n) 1. Cor. 5.

XVI. Cur autem ſatanæ tradi dicatur qui ab Eccleſia ejicitur, hæc Hilarius (*o*): *Omnis enim in quo peccati voluntas eſt, Deo vacuus eſt; & ubi Deus non eſt, illic diaboli locus eſt; qui inſidians atque obſidens, ubi adeundi opportunitatem habuerit, tamquam vacuam domum occupat, quæ ei, Deo jam diſcedente, ſit tradita*: & inferius: *Qui enim ab Eccleſia corpore reſpuuntur, quæ Chriſti eſt corpus, tamquam peregrini & alieni a Dei corpore, dominatu diaboli traduntur*. Hæc Hilarius. Et Hieronymus (*p*) in eamdem ſententiam: *In veteri lege quicumque ſacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus lapidabatur a populo, aut gladio cervice ſubjecta, contemptum expiabat cruore: nunc vero inobediens ſpirituali mucrone truncatur, aut ejectus de Eccleſia rabido dæmonum ore diſcerpitur*. Idem alibi (*q*) eamdem cenſuram virgam ferream appellans, ait: *Miror ſanctum Epiſcopum, in cujus parochia eſſe presbyter dicitur, acquieſcere furori ejus, & non virga Apoſtolica, virgaque ferrea confringere vas inutile, & tradere in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus fiat*.

(o) Hilar. in Pſal. 118.

Traditur Satanæ excommunicatus.

(p) Hier. epiſt. 1.

(q) Hier. epiſt. 53.

XVII. Gregorius Nyſſenus in ea oratione quam habuit adverſus eos qui ægre ferunt reprehenſiones: *Si*, inquit, *ſegregatione a nobis clauſæ ſunt portæ Eccleſiæ, blaſphemiis & maledictis inſectamur*: & poſt alia multa de contumacia & damno talia patientium, hæc addit: *Si haberes oculos apud animæ eſſentiam, oſtendiſſem tibi ſegregato figuram & habitum condemnati, cujus collum premitur graviſſimis vinculis, & nullum habet membrum liberum aut ſolutum. Et utinam intra hujus vitæ terminos circumſcriberetur ſupplicium. Nunc autem ſi quid humanitus contigerit, & mors repente tamquam fur nocte advenerit; ſciat ſibi, quæ illic ſunt, eſſe clauſa. Sunt diligentes & non ludentes janitores regni. Vident animam ferentem ſigna ſegregationis, non ſecus atque quempiam, qui ſordida & impexa coma arguit carcerem: eamque ejiciunt a via quæ tendit ad ea quæ ſunt bona & pulchra; nec concedunt ut videat ordines juſtorum & angelicam lætitiam. Miſera autem tunc ſæpe conquerens de ſuo malo conſilio, flenſque, lugens, & ejulans, perpetuo erit in tetro & mæſto loco abjecta, tamquam in angulo, & numquam deſinet, & nullam admittet conſolationem, luctum extendens in æternum*: & paulo poſt: *Ne Epiſcopalis arrogantiæ exiſtimes eſſe ſegregationem: lex eſt patria, vetus eſt regula Eccleſiæ, quæ cœpit a lege, & fuit confirmata in gratia. Conſidera ſanctum Paulum in reos emittentem ſententias ſegregationis, & juvenem Corinthium eo curantem medicamento, qui ſatanice novercæ inſano erat captus amore*; hæc ipſe.

Mala quæ pati cogatur excommunicatus.

XVIII. Enim vero quam proficua & utilis hæc poſita ſit cenſura in Eccleſia, (*r*) Origenes, qui claruit (ut alias diximus) temporibus Severi uſque ad Gallum & Voluſianum, hæc ait: *Peccavit quiſpiam, & poſt peccatum poſtulat communionem: ſi ei conce-*

(r) Orig. in Jer. hom. 9.

Utilis animadverſio.

ceditur quod rogat, in commodum omnium venia procedit, & laxatis frenis, ſceleribus panditur via: Sin vero cum rationabili deliberatione, non ut miſericors, nec rurſum ut crudelis judex, ſed & quaſi uni providens, & de omnium ſalute pertractans, conſideraverit populi damnum in unius venia; haud dubium eſt quin faciat ajici unum de Eccleſia, ut multos ſalvet incolumes. Age nunc conſidera mihi & medicum, ſi ceſſaverit a ſectione ejus vulneris quod ſecundum eſt, ſi non uſſerit id quod indiget cauterio, videlicet propter dolores; qui ex talibus remediis conſequuntur; quomodo creſcat infirmitas, & in deterius vetus humor exuberet. Si vero (ut ita dicam) temerarius ad vulnus ſector acceſſerit, & inuſſerit plagam, curat eum qui ſecatur & uritur: quia paululum ſeveritatis aſſumpſit, licet viſus fuerit errotanti ad horum non miſereri. Ita & Deus, &c. plura enim in eamdem ſententiam, ſicut & alii complures Eccleſiaſtici tractatores.

XIX. Haud temere infligenda excommunicatio.

Hi etiam graviſſimum omnium cjuſmodi cenſuræ pondus conſiderantes, nonniſi ex graviſſima cauſa eam eſſe adhibendam tradiderunt, ut inter alios Gregorius Nazianzenus (a) atque Chryſoſtomus (b); qui non ſic quidem abſtinendum dixerunt ab eadem in meritos infligenda pœna, ſed omnia primum experienda eſſe remedia, quam membrum ſectione a cæteris divellatur. Nam & ipſe Gregorius (c) invehitur in eos qui omnibus indiſtincte Eccleſiæ aperiunt portus, & paſſim projiciunt abſque delectu margaritas ante porcos. Et Chryſoſtomus (d) hæc de ſe ipſo: *Nos quidem ad ſolvendum duntaxat uti poteſtate vellemus, quinimmo nec hujus neceſſitatem vellemus habere; nullum enim volumus apud nos eſſe captivum: non ita miſeri ſumus & ærumnoſi, licet valde ſimus viles. Si vero coacti fuerimus, ignoſcite. Non enim ſponte, vel volentes, ſed plus vobis dolentes ligatis injicimus vincula. Si quis autem hæc contemnit; judicii tempus aderit, quod eum doceat: reliquum autem nolo dicere, ne mentem veſtram conſternem. Nam nos quidem primum ne trahamur in neceſſitatem optamus: quod ſi venerimus, noſtrum implemus officium, vincula injicimus*, &c. hæc Chryſoſtomus: quæ autem ſubduriuſcula ab eo dicta videntur ea homilia, cujus eſt titulus, De non infligendo anathemate; quoniam ex rei geſtæ occaſione verborum ſenſus accipiendus eſt, conſule quæ dicta ſunt a nobis ſuo loco quarto Annalium tomo. Id etiam Ambroſius (e), dum ait: *Cum dolore amputatur etiam quæ putruit pars corporis, & diu tractatur ſi poteſt ſanari medicamentis: ſi non poteſt, tunc a medico bono abſcinditur. Sic Epiſcopi affectus boni eſt, ut optet ſanare infirmos, ſerpentia auferre, ulcera adurere aliqua, non abſcindere, poſtremo quod ſanari non poteſt, cum dolore abſcindere. Unde pulcherrimum illud præceptum magis eminet, ut cogitemus non quæ noſtra ſunt, ſed quæ aliorum*. Hæc Ambroſius, ex quo, ſicut etiam ex ceteris Patribus, in eamdem ſententiam multa alia dicta afferri huc a nobis poſſent, quæ ut ſuperflua omittimus.

(a) Greg. Naz. in orat. de moder. in diſp. ſervand.
(b) Chryſ. hom. de anath.
(c) Greg. Naz. Apol. 1.
(d) Chryſ. ad pop. Antioch. hom. 70.
(e) Ambr. offic. lib. 2. c. 27.

XX. In epiſcopos percuſſores.

Sed quid tunc fiet, ſi Epiſcopi non ut decet paſtores ſe gerunt, ſed (quod reprehendit Apoſtolus f) percuſſores ſe exhibent? De his hæc Origenes (g): *Interdum fit, ut aliqui non recto judicio eorum qui præſunt, Eccleſia pellantur, & foras mittantur. Sed ſi aperte ante non exiit, hoc eſt, ſi non egit ut mereretur exire, nihil læditur ab eo, quod non recto judicio ab hominibus videtur expulſus: & ita fit interdum, ut ille qui foras mittitur, intus ſit; & ille foris, qui intus retineri videtur*. Hæc ipſe. Queritur de his Hieronymus (h) ſic dicens: *Superbia majorum, & præpoſitorum iniquitate frequenter pelluntur ab Eccleſiis, ut diſpergantur a Domino, quos ipſe ſalvavit*. Verum quid alibi (i)? *Non debemus ergo*, inquit, *ſi forſitan ob aliquod peccatum de congregatione fratrum & de domo Dei ejicimur, reluctari; ſed æquo animo latam in nos ferre ſententiam, & dicere cum Propheta: Iram Domini ſuſtinebo, quoniam peccavi ei: donec juſtificet cauſam meam*: ac rurſum, ut ſuæ ſalutis, qui excommunicatus eſt, ſollicitus eſſe debeat, quo ad Eccleſiam revocetur, admonens, ait (k): *Deſperare non debet, nec ſe otio & deſidiæ tradere; ſed bonis operibus nitens, mille viis ad Eccleſiam reverti, ſatagere debet*. Et Gregorius (l): *Hæc de ſolutionis ordine breviter dixerim, ut ſub magno moderamine paſtores Eccleſiæ vel ſolvere ſtudeant, vel ligare. Sed utrum juſte, an injuſte obliget paſtor; paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt; ne is qui ſubeſt, & cum injuſte forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor ergo vel abſolvere indiſcrete timeat, vel ligare. Is autem, qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat vel injuſte, nec paſtoris ſui judicium temere reprehendat; ne etſi injuſte ligatus eſt, ex ipſa tumida reprehenſionis ſuperbia, culpa quæ non erat, fiat*. Hucuſque Gregorius, atque de his ſatis.

(f) 1. Tim. 3.
(g) Origen. in Levit. hom. 14.
(h) Hieronym. in Ezech. c. 34.
(i) Hieronym. in Ezech. c. 17.
(k) Hieronym. in Hier. c. 29.
(l) Greg. homil. 26. in Evang.

XXI.

At vero non ignorandum eſt, Eccleſiam nonniſi in publice peccantem, vel quem admonitionibus præcedentibus ſenſerit contumacem, conſueviſſe ejuſmodi pœnam infligere, ſecundum quod Paulus admonuit, dicens (m): *In promptu habentes ulciſci omnem inobedientiam*. Unde & S. Gregorius ad Natalem Epiſcopum Salonitanum: *De excommunicationis articulo, quæ tamen interpoſita conditione gradus*

(m) 2. Cor. 3.

Excommunicatio in quos infligi ſoleat.

ſecundo vel tertio jam (ut ita dicam) ex neceſſitate ſubjuncta eſt, beatitudo veſtra immerito queritur, cum Paulus Apoſtolus dicat: In promptu habentes ulciſci omnem inobedientiam. Cum igitur quædam pertinacia hominem implicaverit, quacumque ex cauſa illa præceſſerit, ſive ex fide, quæ omnium maxima judicatur, ſive ex bonis temporalibus, quæ cenſetur omnium minima, ejuſdem ſeveritate cenſuræ poteſt jure percelli. Unde S. Auguſtinus de his qui poſſident aliena bona, hæc ait (*a*), ſcribens ad Macedonium: *Nolentes autem reddere, quos novimus & male abſtuliſſe, & unde reddant habeat, arguimus, increpamus, & deteſtamur, quoſdam clam, quoſdam palam, ſicut diverſitas perſonarum diverſam videtur poſſe recipere medicinam, nec in aliorum perniciem ad majorem inſaniam concitari: aliquando etiam, ſi res magis curanda non impedit, ſancti altaris communione privamus.* Hæc Auguſtinus. Quibus autem verbis excommunicationis ſententia antiquitus proferri ſoleret, ex ſcripto paulo inferius recitabimus, cum agemus de judiciaria poteſtate Epiſcopis conceſſa. Permulta his addenda eſſent: ſed quæ diximus, ad Eccleſiaſticas traditiones (prout noſtri muneris eſt) inſinuandas, ac confirmandas, ſatis roboris habere videntur.

(*a*) *Aug. ep. 54.*

XXII. Degradatio ſuſpenſio.

Id tamen his addere non omittimus, fuiſſe (ut nunc eſt) apud majores Eccleſiaſticam illam cenſuram in obſervatione, quæ dicitur degradatio, ſeu exauctoratio, vel depoſitio, cum Eccleſiæ miniſter ob aliquod facinus perpetratum, ex officio & ordine dejicitur, in quem fuerat ſublimatus. Eſt ejus rei exemplum apud Tertullianum (*b*) de presbytero Aſiano, qui ob eam cauſam, quod fictitias quaſdam Periodos Pauli & Theclæ confixerat, ſacerdotio privatus, loco decidit. S. Cyprianus (*c*) etiam ſcribens ad Rogatianum de diacono ſuperbo ac contumaci, hoc ipſum monens, ſic ait: *Fungeris circa eum poteſtate honoris tui, ut eum vel deponas vel abſtineas.* Denique ipſa degradationis voce etiam utitur Auguſtinus (*d*). Erat & in uſu ea cenſura, quæ ſuſpenſio dicebatur, cum clericus ne in ordine ſibi collato miniſtraret, ab Epiſcopo vetaretur. Uſus eſt ea Cyprianus (*e*) in ſuos presbyteros, qui lapſos, nondum peracta pœnitentia, ſuſcepiſſent, meminit & ejuſdem Auguſtinus (*f*) ex Concilio Africano: quam & ipſe exercuit (*g*) in presbyterum caſtitatis & temperantiæ tranſgreſſorem. Animadverſio etiam illa uſu frequens erat, ut delinquentis clerici nomen deleretur ab Eccleſiæ tabulis; vel ſaltem, cum vehementi alicujus facinoris ſuſpicione laboraret, nomen ejus ſupprimeretur, nec ſicut cæterorum publice recitaretur. Utriuſque cenſuræ meminit idem Auguſtinus (*h*), & ante ipſum Cyprianus (*i*). Sunt & aliæ pœnæ Eccleſiaſticæ, quæ tum in Canonibus qui dicuntur Apoſtolorum, tum etiam in Conciliorum decretis habentur expreſſæ. Sed de his ſatis: jam ad eam de qua ſuſceptus eſt ſermo, Pauli epiſtolam redeamus.

(*b*) *Tertul. de Bapt. c. 17.*
(*c*) *Cyprian. epiſt. 65.*
(*d*) *Aug. ep. 235. ad Quintian.*
(*e*) *Cyprian. ep. 10.*
(*f*) *Auguſt. epiſt. 137.*
(*g*) *Auguſt. epiſt. 136.*
(*h*) *Auguſt. epiſt. 136. & 137.*
(*i*) *Cyprian. ep. 10. & 66.*

XXIII.

Cum itaque inceſtuoſum hominem excommunicationis pœna perculiſſet, ac admonuiſſet cæteros ab eodem ſejungi, nec ſe illi commiſcere; & ut eadem magis inculcaret, iterum repetiiſſet, ſic dicens: *Scripſi vobis in epiſtola, ne commiſceamini fornicariis:* & paulo poſt: *Nunc autem ſcripſi vobis, non commiſceri, ſi is qui frater nominatur, eſt fornicator.* Subiit in aliquorum mentem, fuiſſe ab Apoſtolo aliam adhuc ante hanc ad eoſdem Corinthios datam epiſtolam. Sed verior probatur Joannis Chryſoſtomi (*k*) & aliorum ſententia, ut ea Pauli verba ad ea potius quæ proxime dixerat, referantur, quam ad aliam aliquam, cujus nulla eſt memoria, ſcriptam epiſtolam inducantur.

(*k*) *Chryſoſt. in 1. ad Corinth. c. 5. Theodoret. ibidem & alii.*

XXIV. De Judicio Eccleſiaſtico.

Dum vero Paulus Apoſtolus eadem epiſtola non tantum quæ dicta ſunt, ſed & cætera quæ in Corinthiorum Eccleſia aſſent collapſa, reſtituit; miro quodam Dei conſilio ac providentia, quid in unaquaque Eccleſia in poſterum eſſet agendum, edocuit. Maximi quidem ponderis erat in Eccleſia judicii tribunal erigere; quo tamen potius carere poſſe optaſſet. Nam ſi omnes Chriſti fideles ea æquo, qua ſemel imbuti eſſent, Evangelicam pietatem excoluiſſent, nullum prorſus ad lites dirimendas opus fuiſſet judicium conſtituere. Sed quod eſſent nonnulli rerum temporalium cupidi, non tantum ſua avide poſſidentes, verum etiam in aliena procacitat inhiantes; opus fuit Apoſtolum his conſulere; & quæ ad optimum Chriſtianæ reipublicæ ſtatum pertinent, ordinare. Ad eos igitur ſcribens, ac in primis redarguens ait (*l*): *Audet aliquis veſtrum habens negotium adverſus alterum judicari apud iniquos, & non apud ſanctos? An neſcitis quoniam ſancti de mundo judicabunt? Et ſi in vobis judicabitur mundus; indigni eſtis qui de minimis judicetis? Neſcitis quoniam Angelos judicabimus? quanto magis ſæcularia? ſæcularia igitur judicia ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad judicandum. Ad verecundiam veſtram dico. Sic non eſt inter vos ſapiens quiſquam, qui poſſit judicare inter fratrem ſuum? ſed frater cum fratre judicio contendit, & hoc apud infideles? Jam quidem omnino delictum eſt in vobis, quod judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini?* Hæc Paulus.

(*l*) *1. Cor. 6.*

Quod

XXV. Quod vero ad antiquum ejus rei uſum in Eccleſia ſervari ſolitum pertinet, hæc leguntur apud Clementem (a): *Præclara Chriſtiani laus eſt, cum nullo habere negotium. Quod ſi ex aliqua vexatione & tentatione lis alicui oriatur, curet ut ea transſigatur, etiam ſi detrimentum pati debeat: nec ad Ethnicum judicium accedat, ſed nec patiatur mundanos magiſtratus de nobis jus dicere: nam per illos diabolus ſervos Dei vexat, & nobis notam inurit, quaſi non habeamus nos unum ſapientem, qui poſſit inter fratres jus adminiſtrare, & controverſias componere. Non cognoſcant ergo Gentes controverſias:* & poſt multa: *Judicia veſtra fiant in ſecunda ſabbati, ut ſi qua controverſia ex ſententia veſtra oriatur, uſque ad ſabbatum libera ſit vobis facultas, qua poſſitis controverſiam illam componere, & pacem conciliare inter eos qui litigant. Adſint autem judicio diaconi & presbyteri, integre judicaturi, veluti Dei homines, cum juſtitia. Cum utraque perſona venerit, prout lex jubet, ambo qui litigant, ſtatuantur in medio tribunali: eiſque auditis, ſancte judicium pronuntiate, ſtudentes ante ſententiam Epiſcope eos conciliare, ne exeat ſupra terram judicium in peccatorem.* Habet hæc Clemens & alia (b) plura de judicio Eccleſiaſtico exercendo ex Conſtitutionibus Apoſtolorum, quas Epiphanius (c) aliquando citat; ut non ſit dubium, illum commentarium antiquiſſimum eſſe.

(a) Clem. Conſtit. lib. 2. cap. 49. 50. 51.

Judicium Eccleſiaſticum quale.

(b) Clem. eod. lib. c. 52. 53. 54. 55. 56. 57.

(c) Epiph. hæreſ. 45. & 70.

XXVI. Ex his dictis igitur liquet, mentem fuiſſe Pauli, non quemlibet ex Chriſtianis infimi ordinis judicio præficere, ſed ſapientem. Unde etiam Theodoretus hæc ait (d): *Qui eſt*, inquit Paulus, *omnium abjectiſſimus & Eccleſiæ minimus, eſt præſtantior iis, qui apud illos intelligentes & doctiſſimi exiſtimantur. Neque enim jubet eos judicare, qui ſunt in Eccleſia abjectiſſimi: & hoc ſignificant ea quæ ſequuntur: Ad verecundiam veſtram dico. Sic non eſt inter vos ſapiens, qui poſſit judicare inter fratrem ſuum?* At non quemlibet ex ſapientibus, ſed & ſacerdotem judicio præficiendum eſſe ex ſententia Pauli, ſecundum ea etiam quæ recitavimus ex Clemente, Joannes Chryſoſtomus (e) affirmat, dum ait: *Cum hyperbole & exuperatione nos volens docere, quod quicquid ſit, non oporteat externis dare, mota quæ videbatur eſſe objectione, ante eam ſolvit. Nam quod dicit, eſt hujuſmodi: Fortaſſe dicet quiſpiam, nullum eſſe inter vos ſapientem, neque qui ad diſcernendum & judicandum ſit idoneus. Et quid tum? Nam etſi nullus*, inquit, *ſit ſapiens, vos minimis permittite;* & poſt pauca: *Eſt enim admodum turpe, ſine fratribus quidem ſacerdos poſſit eſſe auctor reconciliationis, ſed neceſſe ſit recurrere ad externos. Quamobrem dicens: Contemptibiles qui ſunt; non hoc dicit præcipue, quod oporteat eos qui ſunt abjecti, conſtituere; ſed eos tangens: nam quod eos iis qui poſſunt diſcernere ac dijudicare, permittere oporteat, ſignificavit, dicens: Sic nec eſt inter vos ſapiens quiſquam.*

(d) Theod. in 1. ad Corinth. 6.

Quis præficiendus Judicio Eccleſiaſtico.

(e) Chryſoſt. in 1. ad Corinth. 6. homil. 16.

XXVII. Auguſtinus etiam in libro quem ſcripſit de Opere monachorum, Epiſcopis ejuſmodi injunctum eſſe judicium teſtatur, cum ait (f): *Teſtem invoco ſuper animam meam, quoniam mallem per ſingulos dies certis horis, quantum in bene moderatis monaſteriis conſtitutum eſt, aliquid manibus operari, & certas horas habere ad legendum & orandum, quam tumultuoſiſſimas perplexitates cauſarum alienarum pati de negotiis ſæcularibus vel judicando dirimendis, vel interveniendo præcidendis. Quibus nos moleſtiis idem affixit Apoſtolus, non utique ſuo, ſed ejus qui in eo loquebatur, arbitrio: quas tamen ipſum perpeſſum fuiſſe, non legimus: aliter enim ſe habebat Apoſtolatus ejus diſcurſus. Nec dixit: Sæcularia igitur judicia ſi habueritis, ad nos deferte, aut nos conſtituite ad judicandum; ſed eos qui contemptibiles ſunt in Eccleſia, hos, inquit, collocate. Ad reverentiam vobis dico. Sic non eſt inter vos quiſquam ſapiens, qui poſſit inter fratrem ſuum judicare; ſed frater cum fratre judicatur, & hoc apud infideles. Sapientes ergo, qui in locis conſiſtebant, fideles & ſanctos, non qui hac atque illac propter Evangelium diſcurrebant, talium negotiorum examinatores eſſe voluit. Unde numquam de illo ſcriptum eſt, quod aliquando talibus vacaverit, a quibus nos excuſare non poſſumus, etiam ſi contemptibiles nos ſimus: quia & hos collocari voluit, ſi ſapientes defuiſſent, potius quam negotia Chriſtianorum deferrentur ad forum. Quem tamen laborem non ſine conſolatione Domini ſuſcipimus pro ſpe vitæ æternæ, ut fructum feramus cum tolerantia.* Hæc Auguſtinus.

Epiſcopi judices in Eccleſia.

(f) Auguſt. de oper. monach. c. 29.

XXVIII. Sed quod nulla a Paulo de Epiſcopo mentio habeatur, cum (ut vidimus) ex ipſius mente in Eccleſia Epiſcopi ejuſmodi officium exercerent; ea apud Ambroſium atque omnino vera affertur ratio (g): *Ideo fratrem judicem eligendum eſſe dicit, quia adhuc rector in Eccleſia illorum non erat ordinatus.* Ceterum ejuſmodi judiciariam poteſtatem in Eccleſia Dei collatam Epiſcopis, non tantum ex dicta (ut vidimus) inſtitutione Apoſtolica proveniſſe, ſed ab ipſo Domino Jeſu Chriſto duxiſſe principium, & accepiſſe auctoritatem, certum eſt. Chriſti enim ſacerdotium (h) fore ſecundum ordinem Melchiſedech, qui ſimul Rex fuit atque ſacerdos, David olim præcinuerat, & Paulus (i) eſt dilucidius interpretatus: ut ſicut ille dictus eſt Rex juſtitiæ, itemque Rex pacis, & ab Abraham decimas accepit, cui

(g) Apud Ambroſ. in 1. ad Cor. 6.

(h) Pſal. 109.

Regnum cum ſacerdotio.

(i) Heb. 6. 7.

eai & benedixit; ita Chriſtus, cujus eſt
nomen a regno, tam hic in Eccleſia, o-
mnia ſibi ſabjiciens, quam in cælo eſſet
perpetuo regnaturus. Sane quidem Da-
(a) Pſal. 88. vid (a) pollicitus eſt olim Deus, ex ejus
ſemine Regem perpetuo regnaturum. Sed
& longe antea hoc ipſum præviderat Ja-
cob (b); non defuturum ſcilicet ſceptrum
(b) Gen. 49. de Juda, & ducem de ſemora ejus, do-
nec veniret cui repoſitum eſſet, nempe
Chriſtus, ut omnes interpretantur. Sed
quala regnum? num tantummodo Ju-
dæorum? quin & omnium Gentium,
(c) Pſal. 2. ut ſcriptum eſt (c): *Dabo tibi Gentes he-
reditatem tuam.* An fortaſſe nomine te-
nus? *immo ut regat eas in virga ferrea;
ut cum opus fuerit, tanquam vas figuli
confringat eas.* Aut vero illi tantummo-
do? ſed & poſteris: quod ipſe liberaliter
(d) Apoc. 2. profitetur, ſic dicens (d): *Qui vicerit,
& cuſtodierit, uſque ad finem opera mea,
dabo illi poteſtatem ſuper Gentes, & reget
eas in virga ferrea, & tamquam vas fi-
guli confringentur, ſicut & ego accepi a
Patre meo.* Hæc Angelo, nempe Epiſcopo
Eccleſiæ Thyatiræ, nec illi ſoli, ſed &
omnibus, qui de impiatate victoriam ob-
tinentes, intelligentes ſe aſſe Epiſcopos,
promiſſionem factam Epiſcopo conſeque-
rentur; eamdeque acciperent virgam, de
(e) Pſal. 44. qua alibi dictum eſt (e): *Virga directio-
nis, virga regni tui.* Duplex quippe eſt
(f) 2. Cor. 10. ejus virgæ uſus, alter nimirum ad ulci-
ſcendum (ut ait Apoſtolus f) omnem in-
(g) 1. Cor. 4. obedientiam; quam idem minatur in hac
ipſa epiſtola, dicens (g): *Quid vultis?
in virga veniam ad vos?* alter vero ad
docendum, ut cum ſubdit: *An in chari-
tate & ſpiritu manſuetudinis?*

XXIX. De his S. Auguſtinus (h) hæc in eam-
(h) Aug. lib. 2. in Apocal. dem ſententiam: *In Chriſto habet Eccle-
ſia hanc poteſtatem: ſicut dixit Apoſtolus
(i) Rom. 8. ad Romanos (i) cum illo nobis omnia do-
nata fuiſſe: Sic virgam ferream dixit Joan-
nes propter juſtitiam & propter rigorem:
cum virga corrigantur boni, mali vero con-
fringantur.* Sicque eadem lupos arceat,
& oves dirigat: ut merito dici poſſit:
*Virga tua & baculus tuus ipſa me conſola-
ta ſunt.* Cum videlicet omnia ad ædifica-
(k) Joan. 5. tionem Eccleſiæ conferant. Cum igitur
Chriſtus tranſmiſit in ſuos Regiam Poteſtatem. Chriſtus Rex atque ſacerdos (k) omne
judicium a Patre acceperit, pleniſſimam
nimirum judiciariam potoſtatem; eamdem
ſimul cum ſacerdotio jungens, inſtituit (ſe-
cundum quod Petrus ait l) regale in Ec-
(l) 1. Petr. 2. cleſia ſacerdotium: quippe qui omnem
quam a Patre poteſtatem accepit, tranſ-
fudit in ſuos: quod ipſa ſic teſtatus
(m) Joan. 20. eſt, dicens (m): *Sicut miſit me Pa-
ter, & ego mitto vos.* Atque addens: *Ac-
cipite Spiritum ſanctum: quorum remiſe-
ritis peccata remittuntur eis; & quorum
retinueritis, retenta ſunt.* Dans eis quæ
Dei ſolius eſſe videntur (nam nemo po-
teſt peccata dimittere, niſi ſolus Deus)
quæ hominum ſunt, nimirum homines ju-
dicare, quomodo putandus eiſdem non con-
ceſſiſſe? At nec quod dixit: *Regnum meum
non eſt de hoc mundo;* Regem ſe eſſe ne-
gavit. Nam & alias interrogatus (n): (n) Joan. 18.
Rex es tu? Non negavit, ſed dixit: *Tu
dicis, quia Rex ſum.* Nec redarguit Na-
thanaelem eruditiſſimum virum ſibi dicen-
tem (o): *Tu es filius Dei: tu es Rex Iſ-* (o) Joan. 1.
rael. Nec objurgavit, immo & defendit
turbam clamantem, & dicentem (p): *Ho-* (p) Joan. 12.
*ſanna, benedictus qui venit in nomine Do-
mini, Rex Iſrael.*

XXX. Hanc igitur regiam dignitatem una cum
ſacerdotio ad poſteros in Eccleſiam Domi-
num tranſmiſiſſe, Epiphanius (q) erudi- (q) Epiphan. hær. 29.
te his verbis teſtatur: *Rex alienigena
Herodes advenit, & non amplius ſucceſſo- Regnum cum Sacerdotio tranſlatum.
res David diadema imponebant. tranſla-
ta regia ſede in Chriſto ad Eccleſiam.
Et a domo quidem carnali Juda & Iſrael,
regia dignitas tranſlata eſt: firmiter au-
tem ſedet thronus in ſancta Dei Eccleſia
in æternum, ex duplici origine dignitatem
habens, regia, ac ſacerdotali. Et regiam
quidem a Domino noſtro Jeſu Chriſto, jux-
ta duos modos; & quia eſt ex ſemine Da-
vid Regis ſecundum carnem; & quia eſt
Rex major a ſæculo ſecundum deitatem.
Sacerdotalem vero, quia ipſe eſt Pontifex,
& Pontificum præfectus.* Et paulo inferius:
*Sacerdos itaque eſt (velut dixi) Domi-
nus noſter in æternum ſecundum ordinem
Melchiſedech, ſimulque Rex juxta ordinem
ex ſupernis, ut transferat ſacerdotium ſi-
mul cum lege. Ex ſemine vero David pro-
pter Mariam, ſedens in throno in æternum,
& regni ejus non erit finis. Oportebat e-
nim ipſum nunc transferre ordinem tum ſa-
cerdotii, tum regni. Nam regnum ipſius
non eſt de terra, veluti dixit in Evange-
lio ad Pontium Pilatum: Regnum meum
non eſt de hoc mundo. Nam cum Chriſtus
omnia impleat per ænigmata, argumenta
de ipſo propoſita ad aliquam uſque men-
ſuram pervenerunt. Non enim venit ut re-
gni progreſſum acciperet, qui ſemper re-
gnat: largitus eſt autem ſub ſe conſtitutis
regnum, ut ne diceretur a parvis ad ma-
jora procedere. Manet enim thronus ipſius,
& regni ejus non erit finis, & ſedet ſuper
thronum David: ita ut regnum David una
cum Pontificatu tranſtulerit, ac largitus
ſit ſervis ſuis, hoc eſt Pontificibus Catho-
licæ Eccleſiæ.* Hæc Epiphanius. Sic ita-
que ſacerdotium atque regnum a Chriſto
tranſlatum eſt in Eccleſiam, in Apoſtolos
primum, ac deinde in eorum ſucceſſores, (r) Pſal. 44.
ut olim prædixerat David (r) ſic canens:
Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii: con- (s) Auguſt. Pſ. 44. Hier. eod. Pſal. Theodoret. & alii.
ſtitues eos principes ſuper omnem terram.
Per filios tum Apoſtolos tum Epiſcopos
intelligendos eſſe, tam Latini (s) quam
Græci interpretes expoſuerunt. Quod ſi re-
gnum

Digitized by Google

gnum Chriſti ad hos tranſlatum eſt, utique & cum eo judicandi poteſtas, quandoquidem (ut ſcriptum eſt *a*) *Honor Regis judicium diligit*. Quod facilius probatur ex eo quod de regno Chriſti dixit Pſalmiſta (*b*): *Illic ſederunt ſedes in judicio, ſedes ſuper domum David*.

(a) Pſal. 94.
(b) Pſal. 121.

XXXI. Chriſtus conſervatum voluit politicum ſtatum.

Verum non ſic quidem regale eſt ſacerdotium inſtitutum a Chriſto, ac judiciaria poteſtas ſacerdotibus collata, ut politicum regnum voluerit eſſe ſublatum. Nam & idem ipſe Chriſtus, quæ ſunt Cæſaris Cæſari (*c*), & Paulus (*d*) Principibus vectigal & tributum eſſe reddendum admonuit; Titumque (*e*) docuit, ut ſuadeat Chriſtianis ſubditos eſſe Principibus & poteſtatibus; quod & Petrus (*f*) præcepit, cum dicit: *Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum: ſive Regi, quaſi præcellenti, ſive ducibus, tamquam ab eo miſſis*. Et paulo poſt: *Deum timete, Regem honorificate*. Item & Ignatius (*g*), qui vixit temporibus Apoſtolorum, ad Smyrnenſes ſcribens, poſt Deum & Epiſcopum, tertio loco Regem eſſe habendum declarat, ſic dicens: *Honora Deum, ut omnium auctorem & Dominum: Epiſcopum, ut Principem ſacerdotum, imaginem Dei ferentem; Dei quidem propter principatum, Chriſti vero propter ſacerdotium. Honorare oportet & Regem: nec enim Rege quiſquam præſtantior, aut quiſquam ſimilis ei in rebus omnibus creatis. Nec Epiſcopo quicquam majus in Eccleſia, qui Deo conſecratus eſt pro totius mundi ſalute. Nec inter Principes quiſquam ſimilis Regi, qui in pace & optimis legibus ſubditos moderatur*. At vero longe præſtare Chriſti ſacerdotes Regibus atque Principibus, argumento quo utitur, plane ſignificat, dicens. *Si enim jure cenſebitur pœna dignus, qui adverſus Regem inſurgit, ut qui violet bonas legum conſtitutiones: quanto putatis graviori ſubjacebit ſupplicio, qui ſine Epiſcopo quid volet agere, concordiam rumpens, & decentem ordinem confundens? Sacerdotium enim eſt omnium bonorum, quæ ſunt in hominibus, apex*. Ac demum quo gradu in Eccleſia habendi ſint ſinguli perſonarum ordines, mox ſubdit, dicens: *Omnia igitur veſtra decenti ordine perficiantur in Chriſto. Laici diaconis ſubjiciantur, diaconi presbyteris: presbyteri, Epiſcopo, Epiſcopus Chriſto, at ipſe Patri*. Hucuſque Ignatius. Cum igitur Rex, quamtumlibet Chriſtianus, nonniſi inter Laicos adnumerandus ſit, ſacris miniſtris minorem gerere ordinem, certum eſt. Novit hoc ipſum Chryſoſtomus (*h*), qui Diaconos altaris miniſtros allocutus, hæc ait: *Si dux igitur quiſpiam, ſi Conſul ipſe, ſi qui diademate ornatur, indigne adeat: cohibe, ac coerce: majorem tu illo habes poteſtatem*. Docuit hoc idem & Martinus exemplo, ſed in presbytero, facturus hoc ipſum ſi adfuiſſet Diaconus ſine presbytero: Nam a Maximo Imperatore menſa exceptus, *ad medium fere convivii* (inquit Severus *i*) *ut moris eſt, pateram Regi miniſter obtulit: ille ſancto admodum Epiſcopo potius dari jubet, expectans atque ambiens ut ab illius dextera poculum ſumeret. Sed Martinus ubi bibit, pateram presbytero ſuo tradidit, nullum ſcilicet exiſtimans digniorem qui poſt ſe biberet: nec integrum ſibi fore, ſi aut Regem ipſum: aut eos qui a Rege erant proximi, presbytero prætuliſſet*. Hæc Severus.

(c) Mat. 22.
(d) Rom. 13.
(e) Tit. 3.
(f) 1. Petr. 2.
(g) Ignat. epiſt. 10.
(h) Chryſoſt. in Mat. ho. 83.
(i) Severus in vita S. Martini c. 23.

XXXII. Sacerdotium regno præſtat.

Sic itaque, cum quæ a Deo ſunt, ordinata ſint; politicum principatum ſacerdotali eſſe ſubjectum, nulla poteſt eſſe dubitatio: nam ſicut anima præſtat corpori, reſque divinæ humanis, ſic iſtum illi præcellere eſt neceſſe. Unde Gregorius Nazianzenus (*k*) hæc pro concione: *An me libere loquentem æquo animo feretis? nam vos quoque poteſtati meæ meiſque ſubſelliis lex Chriſti ſubjicit. Imperium enim nos ipſi quoque gerimus, addo etiam præſtantius & perfectius: niſi vero æquum eſt ſpiritum carnis faſcibus ſubmittere, & cæleſtia terrenis cedere. Sed non dubito, quin hanc dicendi libertatem in optimam partem accepturus ſis, utpote ſacri mei gregis ovis ſacra, magnique paſtoris alumna*. Et Ambroſius (*l*): *Honor*, inquit, *& ſublimitas Epiſcopalis nullis poterit comparationibus adæquari: Si Regum fulgori compares, & Principum diademati, longe erit inferius, quaſi plumbi metallum ad auri fulgorem compares: quippe cum videas Regum colla, ac Principum ſubmitti genibus ſacerdotum, exoſculatis eorum dexteris, orationibus eorum ſe credunt communiri*. Chryſoſtomus (*m*) hæc item in eamdem ſententiam: *Alii ſunt termini regni, alii ſacerdotii; ſed hoc illo majus eſt; neque enim ex gemmis & auro æſtimari debet. Ille quæ ſunt in terris ſortitus, eſt: ſacerdotis jus a ſupernis deſcendit. Regi quæ hic, commiſſa ſunt, mihi cæleſtia: Regi corpora commiſſa ſunt, ſacerdoti animæ: major hic principatus: propterea Rex caput ſubmittit manui ſacerdotis*; ac rurſum: *Expende modum poteſtatis utrique traditæ, & videbis ſacerdotem multo ſublimius Rege ſedentem. Admirandus videtur thronus regius, ſed rerum terrenarum adminiſtrationem ſortitus eſt: Sacerdotis thronus in cælis collocatus, de cæleſtibus negotiis habet pronuntiandi auctoritatem; cum ſacerdotium a ſupernis deſcendat, ejuſque vinculum animam contingat, atque ad cælos uſque perveniat*. Hæc ille. Plura alia eſſent in hanc ſententiam ex aliis Patribus adducenda, ſed parcimus, brevitatis cauſa.

(k) Greg. Naz. orat. ad civ. Nazianz.
(l) Ambr. de dig. ſacerd. cap. 2.
(m) Chryſoſt. in verb. Iſaiæ hom. 4. & 5.

XXXIII. Uſus ſacerdotalis Poteſtatis.

Ad hæc namque ipſa reſpicit quod dicebat Apoſtolus (*n*): *Arma noſtra non ſunt carnalia, ſed Deo potentia*, nimirum

(n) 2. Cor. 10.

longe

(a) Pſal. 149.

longe illis præſtantiora *ad faciendam vindictam* (quod habet Pſalmus *a*) *in nationibus, & increpationes in populis: ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, ut faciant in eis judicium conſcriptum. Tales enim compedes* (inquit Auguſtinus *b*) *conſolidat vobis Epiſcopi manus*. Sed tum quidem cum illi quoquo modo in Deum inſurgunt, & a recta vivendi ratione, & Chriſtiana diſciplina deſciſcunt. Sic videmus Fabianum Papam in Philippum Imperatorem, Ambroſium in Theodoſium, Symmachum in Anaſtaſium, & alios innumeros ſacerdotes in alios Principes vigore ſacerdotali fortiter eque ac laudabiliter inſurgentes, factas ab iis Deo injurias vindicaſſe, atque ſevere admodum offenſam diſciplinam Eccleſiaſticam ultos eſſe: ſed id tamen nonniſi neceſſitate quadam aſtrictos, omne remedium prius experientes quam gladium Apoſtolicæ auctoritatis exererent: memores nimirum a Domino (*c*) dictum eſſe: *Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non ſic*. Et a Petro (*d*): *Non dominantes in clero* (quod Græce habet κατακυριεύοντες ſicut & apud Matthæum jure vertit interpres κατακυριεύειν, quod eſt violenter dominari) nec faſtum præſeferentes, ac ſuperbe inſultantes, ſed humilibus conſentientes, ac cum Apoſtolo (*e*) dicentes: *Non poſſumus aliquid adverſus veritatem, ſed pro veritate*. Et illud (*f*): *Nos ſervos veſtros per Jeſum*. Quippe qui hæc omnia faciant, ut illorum ſaluti inſerviant. Sic igitur etſi non abſtulit Chriſtus politicum imperium, ut rem a Deo optime inſtitutam; ſubjecit tamen illud ſpiritualis Eccleſiæ dominio. Nam ſicut jure naturæ eodemque divino, ſtatutum eſſe videtur, ut inferiora ſuperioribus ſubjecta pareant, ut magis perficiantur, & finem ſuum feliciter conſequantur; ita etiam regnum politicum parere debere Eccleſiaſticæ præfecturæ, vel ad hoc ſaltem, ut a Deo promiſſum cæleſte regnum homines conſequantur, certum exploratumque cuique, ni inſaniat, eſſe debet.

(b) Aug. in Pſal. 149.
(c) Matt. 20.
(d) 1. Pet. 5.
(e) 2. Cor. 13.
(f) 2. Cor. 4.

XXXIV. At vero hæc non tantum apud Chriſtianos firma fixaque divinæ Scripturæ teſtimoniis, Patrumque omnium ſtabili conſenſione eſſe noſcuntur, ſed & apud barbaras gentes, feroſque populos; qui quantumlibet Deum verum ignoraſſent, ac proinde nec ejus cultum, quem deceret, addiſcere potuiſſent; tamen ex quo ſemel aliquod divinum numen (quod innatum eſt omnibus *g*) mente conceperunt, perſpecta notaque adeo hæc ipſis fuerunt, ut perinde ac ſi omnes uno regerentur imperio, unique omnes parerent legi, omnes æque ſuis ſacerdotibus obedirent, eorumque arbitrio regerentur, etiam in his quæ ad politicum ſpectarent imperium, prout exempla quæ ſubjicimus pauca ex multis facile declarabunt. Ecce tibi quod inprimis de Æthiopibus Strabo ſcribit (*h*): *Antiquitus Meroe (quæ eſt metropolis civitas Æthiopiæ regni) ſumma poteſtas fuit penes ſacerdotes, tantaque auctoritas, ut nonnumquam miſſo nuntio, mortem Regi imperarent, & ei alium ſufficerent*. De ſacerdotibus vero Ægyptiis hæc Ælianus (*i*): *Judices autem apud Ægyptios iidem quondam fuerunt, qui & ſacerdotes. In his princeps erat ſententia maximus natu, & in omnes ſtatuendi jus habebat*. Magos ſacerdotes in Perſide olim regnaſſe, certum eſt (*k*): cæterum poſtea quo honore ſint habiti, hæc Agathias (*l*): *Nunc vero Magos hujus temporis Perſæ honorant, & quam maxime venerantur, ut quorum conſilio publica omnia & prædictionibus adminiſtrentur, ſeorſumque quid quiſque præmii pro re bene geſta promereatur, quidve ſupplicii qui flagitium fecerit, præſidendo & cognoſcendo decernant: nec ſane Perſis vel legitimum aliquid fore vel æquum videbitur, quod Magorum non ſit ſententia confirmatum*.

(g) Cic. Quæſt. Tuſc.
Sacerdotium apud omnes gentes quantæ æſtimationis.
(h) Strab. Geograph. lib. 17.
(i) Ælian. var. hiſt. lib. 14. c. 34.
(k) Euſeb. in Chronic. & alii.
(l) Agath. hiſtor. lib. 2.

XXXV. Sed & (quod attigimus ſuperius) apud Athenienſes in celeberrimo illo omnium ore laudato judicio, quod dicebatur Areopagus, ſacerdotes itidem judices erant; ſummuſque omnium ſacerdos rogans ſententiam ſingulorum ſuffragia colligebat: id expreſſum habes ex ipſorum decreto, quod recitat Joſephus (*m*) hiſtoricus. De ſacerdotibus item Gallorum (ut paulo ante jam vidimus) qui Druidæ dicebantur, hæc Cæſar (*n*): *Magno hi ſunt apud eos honore: nam fere de omnibus controverſiis publicis privatiſque conſtituunt: & ſi quod eſt admiſſum facinus, ſi cædes facta, ſi de hereditate, ſi de finibus controverſia eſt, iidem diſcernunt, præmium pænaſque conſtituunt*: ac paulo poſt: *Hi certo anni tempore in finibus Carnutum, quæ regio totius Galliæ habetur media, conſident in loco conſecrato: huc omnes undique, qui controverſias habent, conveniunt, eorumque judiciis decretiſque parent*. At in Romana Reipubl. omnium celeberrima, ac optimis legibus ornatiſſima quantum fuerit præ cæteris magiſtratibus jus Augurum, Tullius (*o*) ante alios eleganter his verbis declarat: *Maximum autem & præſtantiſſimum in republ. jus eſt Augurum, cum eſt auctoritate conjunctum. Neque vero hoc, quia ſum ipſe Augur, ita ſentio; ſed quia ſic exiſtimare nos neceſſe eſt. Quid enim majus eſt, ſi de jure quærimus, quam poſſe a ſummis imperiis & ſummis poteſtatibus comitia tollere? concilia vel inſtituta dimittere, vel habita reſcindere? Quid gravius, quam rem ſuſceptam dirimi, ſi unus Augur aliter dixerit? Quid magnificentius, quam poſſe decernere, ut magiſtratu ſe abdicent Conſules? Quid religioſius, quam cum populo, cum plebe agendi*

jus

(m) Joſeph. antiq. lib. 14. c. 16.
(n) Cæſ. comment. de bell. Gall. lib. 6.
Sacerdotum poteſtas apud omnes ſumma.
(o) Cic. lib. 2. de leg.

Digitized by Google

jus aut dare, aut non dare? quid legem ſi non jure rogata eſt tollere? Hæc & alia multa ibi auctor. Santque de his complara exempla apud Livium, Dionyſiom, Dionem, & alios, quæ recenſere non opus eſt.

XXXVI. Quid apud Hebræos.

Sed quod jus naturæ cunctos populos docuit, ac jus gentium ratum habuit, apud Hebræos lex divinitus lata amplias perfectiuſque monſtravit; nimirum, ut penes ſacerdotes ſumma rerum eſſet; & licet aliquando Reges habere cœperint, tamen iidem Reges ſubjecti erant ſammo Pontifici, qui ſao arbitrio moderabatur magnum illud Concilium ſeptuagintaduorum ſeniorum, quod Sanedrin dicebatur, cujus (ut ſuperius dictum eſt) erat officium ac munus de lege, Rege, atque Propheta judicare: quamobrem Herodes major moleſte ferens ſe illi ſubjici, etſi tyrannas eſſet, tamen non eo temeritatis pervenit, ut illud abrogare ac penitus antiquare præſumpſerit; ſed eos qui tunc illius eſſent collegii, amoverit, & alios ſubrogaverit. Verum hæc ſuperius. Si igitar (quod Socrates dicit in Xenophonte (a) quod ab omnibus gentibus obſervatum eſt, id nonniſi a Deo ſancitum eſſe, dicendum eſt profecto etiamſi nalla de his divinis Scripturis ſcripta lex appareret, tamen ſacerdotum judiciaria poteſtas divino jure conceſſa ex dictis jam ſatis probata atque teſtata haberetar.

(a) *Xenophon. lib. 4. de fact. & dict. Socrat.*

XXXVII. Uſus Judiciariæ poteſtatis.

At tandem, ut unde digreſſa eſt, eodem revertatur oratio: Exercuiſſe Epiſcopos, quam Apoſtolas ad Corinthios ſcribens, in Eccleſia ordinavit judiciariam poteſtatem, ut cauſas litigantium Chriſtianorum audirent, ac eaſdem definirent, complura ſunt apud antiquos exempla; quorum aliqua, ad rerum Eccleſiaſticarum conſuetudinem declarandam, hic referre, operæ pretium duximus, cætera in Annalibus ſais quibuſque recenſenda locis reſervantes. De Magno illo Gregorio cognomento Thaumaturgo, Neocæſareæ in Ponto Epiſcopo, qui claruit temporibus Decii, his negotiis cognoſcendarum cauſarum, definiendarumqae litium fuiſſe implicitum, Gregorias Nyſſenus (b), qui ejus res geſtas monumentis egregiis conſignavit, ſatis dilucide his verbis ſignificare videtur; ait enim: *Ne ſæcularinm quidem ac temporalium controverſiarum aliud alium judicium ſibi magis ratum ac firmum, majoriſve auctoritatis eſſe probabant: ſed omnis quæſtio diſceptatioque & omnis intricatus difficiliſque negotiorum nexus illius conſiliis & admonitionibus reſolvebatur & dirimebatur. Unde cum communiter univerſis, tum ſingulis illias beneficia, tam æquitas rectaque juris conſtitutio, quam pax erat.* Moxque ſubdit de lite ioter germanos ob diviſionem paternorum bonorum oborta, ejuſdemque arbitrio ex communi partium conſenſu definienda, deque miraculo approbata ab eo tunc lata ſententia. Exſtat inſuper ejuſdem inſignis epiſtola, quam Græci Canonicam vocant, in qua habetar ioter alia, qaod cauſam cogniturus eorum qui bonis ab aliis fuerant ſpoliati, Euphroſynum miſit, ut cognoſceret ex legibus Eccleſiaſticis, quorumnam eſſent accuſationes recipiendæ, quorumve repudiandæ.

(b) *Greg. Nyſſen. orat. de Gregor. Thaumat. vit.*

XXXVIII. Duplex Judicium.

De S. Ambroſio teſtatur Auguſtinas (c) adeo fuiſſe obrutum cognitione alienarum cauſarum, ut vix daretur ei reſpirandi facultas: atque adeo, at toto tempore, qao ipſe Auguſtinas Mediolani reſedit, numquam nactus ſit Ambroſiam ab his liberam & otioſam; ot qaod diutius exoptaverat, mentis ſuæ tricas, quæ animum in diverſa diſtraherent, prolixiori ſermone apud illum exponeret. Duplici vero ex cauſa contingebat Epiſcopos cauſas populi cognoſcere, ac jadicare: vel cum a diſſidentibus inter ſe partibus arbitri eſſent electi: vel ut male a ſæcalaribus judicibus judicata retractarent, atque reſcinderent. Exſtant de utroqae exempla in Ambroſio, qui de canſa ex conſenſu partiam ſibi delata hæc ait (d): *Cognovi autem ſecandum ſacræ formam præceptionis, qua me induit beati Apoſtoli (e) auctoritas, & tuæ doctrinæ & vitæ forma ac diſciplina. Nam cum ipſe arguerem quod adhuc inter vos maneret veternoſum jurgium, cognoſcendi mihi neceſſitatem partes impoſuerunt.* Porro neceſſitatem dicit, quod (ut paulo inferius repetit) Pauli Apoſtoli hæc præcipientis mandato teneretur adſtrictus. Sic igitur liberum fuiſſe Chriſtianis, cum vellent, ex compoſito; quas inter ſe haberent controverſias, Epiſcopo definiendas ſponte committere, apparet. Rurſum vero magiſtratuam prava judicia, immo & qaæ Imperatorum injuſto eſſent firmata reſcripto, ſe irritaſſe teſtatur (f): ſed hæc in Vita ipſius a nobis edita, fuſias dicta ſunt & ſao loco nataruri ſumus inferius.

(c) *Aug. Conf. lib. 6. c. 3.*

(d) *Ambroſ. ad Marcel. epiſt. 49. tom. 5. Rom. edit.*

(e) *1. Cor. 6.*

(f) *Ambr. de offic. lib. 2. c. 29.*

XXXIX. Lites ad Epiſcopos deferri ſolitæ.

De S. Auguſtino rurſus, præter illa quæ ex ejus commentario de Opere monachorum reciravimus ſapra, hæc idem ipſe habet in expoſitione Pſalmorum (g): *Maligni homines efflagitant, aut certe infirmos premunt, ut cauſas ſuas ad nos deferre compellant. Quibus dicere non audemus: Dic homo, quis me conſtituit judicem, aut diviſorem inter vos? Conſtituit enim talibus cauſis Eccleſiaſticos Apoſtolus cognitores.* Et paulo poſt: *Igitur noſcant obedientes Fideles, qui pro ſuis ſæcularibus cauſis non raro nos quærunt; & judiciis noſtris facillime acquieſcunt, nec nos conterant litigando, ſed obtemperando potius conſolantur.* Idemque ſcribens ad Proculianom (h) de anite & concordia Eccleſiæ procuranda, hæc

(g) *Aug. in Pſal. 118. conc. 74.*

(h) *Aug. ep. 147.*

ſub.

ſubdit : *Et homines quidem cauſas ſuas ſæculares apud nos finire cupientes , quando eis neceſſarii fuerimus , ſic nos Sanctos & Dei ſervos appellant , ut negotia terræ ſuæ peragant : aliquando agamus & nos negotia ſalutis noſtræ , & ſalutis ipſorum , non de auro , non de argento , non de pecoribus , pro quibus rebus quotidie ſubmiſſo capite ſalutamur ; ſed ut diſſenſiones hominum terminemus* . Conqueritur de iiſdem ſæpius .

XL. Sunt de his aliorum ſanctorum querelæ , ac potiſſimum Syneſii : qui ex philoſopho Gentili factus Chriſtianus , ac deinde , licet invitus , creatus Epiſcopus Ptolemaidis Cyrenenſis Pentapolitanæ provinciæ in Ægypto , cum judicandarum ſæcularium cauſarum preſſus eſſet onere , ſe abdicare curavit , ſi licuiſſet ; prout cum multis aliis , tum præſertim litteris contra Andronicum ſcriptis (*a*), quibus miſſionem petit , declarat his verbis : *Priſcum ſæculum eoſdem tulit ſacerdotes & judices : nam & Ægyptii & Hebræorum gens multo tempore ſacerdotes Reges habuerunt* . *Deinde* (*ut mihi videtur*) *cum divinum opus humano modo perageretur , ſejunxit Deus vitæ conditiones , & alius ſacerdos , alius dux effectus eſt : alios enim ad materiam direxit , alios ſibi ipſi collocavit . Ordinatum quidem eſt , ut illi quidem in rerum negotiis , nos autem in precibus verſaremur : quod vero bonum eſt , ab ambobus exigit Deus . Quid igitur reducis ? quid ſeparatum a Deo conjungere conaris , qui neque ut gubernemus , ſed falſo ut gubernemus expetis ? qua re quid miſerius fieri poteſt ? Opus eſt tibi Præfecto ? ito ad procuratorem legum Reipubl. Opus habes aliqua re Deo ? ito ad ſacerdotem civitatis* ; & inferius : *Otio opus eſt ei qui cum philoſophia ſacerdotio fungitur . Non condemno Epiſcopos qui in rerum negotiis verſantur , ſed magis miror eos qui utrumque poſſunt : mea facultas non eſt duobus dominis ſervire . Si vero ſunt aliqui , qui neque a condeſcenſu læduntur , poterunt ſane & ſacerdotio fungi , & civitatum Præfecti eſſe . Radius enim Solis ſi cum ſtercore verſabitur , purus manet , non inquinatur : ego vero cum idem hoc fecero , fontibus & mari opus habeo* . Hæc & alia multa id genus in conventu Epiſcoporum eſt locutus Syneſius , cum miſſionem peteret : quam , reclamantibus omnibus , aſſequi non potuit . At vero licet ſæcularia judicia , quantum poſſet , declinare curaret ; cum tamen neceſſitas imperavit , non tantum illa ſuſcepit , ſed & ipſos provinciarum Præſides in adminiſtratione ſe inique gerentes judicavit , atque damnavit . Nam tum in Andronicum Pentapolitanæ Præfectum provinciæ , quod novis ac ſævis tormentis reos cruciaret , quodque edictum pro foribus eccleſiæ affixiſſet , & ſacerdotibus gravia comminatus eſſet , atque alia enormia perpetraſſet ; tum etiam in Tonantem ibidem magiſtratum gerentem , excommunicationis ſententiam tulit , his ipſis verbis conceptam (*b*) .

(*a*) Syneſ. epiſt. 57.

Epiſcoporum labores immenſi ex litibus.

(*b*) Syneſ. epiſt. 58.

XLI. *Poſtquam non amplius admonendus eſt homo , ſed velut inſanabile membrum a nobis reſecandus ; ut ne ſocietate , etiam quod ſanum eſt , ſimul corrumpatur : nam inquinamentum facile diſtribuitur ; & qui tangit ſceleſtum , particeps fit reatus illius : oportet autem mente & corpore puros Deo eſſe : Propter hæc Ptolemaidis Eccleſia ad omnes ubique terrarum ſorores ſuas hæc demandat . Andronico & ſuis , & Tonanti & ſuis , nullum templum Dei aperiatur : omnis ſacer cœtus , omne ſacrum templum concluſum ſit . Non eſt diabolo portio in Paradiſo . Qui etiam ſi clandeſtine ingreſſus fuerit , expellatur . Admoneo igitur & privatum quemque & Principem , ut ne ſub eodem tecto cum ipſo habitet , neque eamdem menſam participet : ſacerdotes autem præcipue , qui neque viventes ipſos alloquantur , neque mortuos ſimul deducant . Si vero quis , velut parvæ civitatis Eccleſiam reprobarit , & excommunicatos ab ipſa ſuſceperit , velut neceſſe non ſit pauperi non obedire : is ſciat ſe ſcindere Eccleſiam , quam unam Chriſtus eſſe vult . Talis autem , ſive levita , ſive presbyter eſt , ſive Epiſcopus , a nobis in Andronici ſorte locabitur , & neque porrigemus ipſi dexteram , neque umquam de eadem menſa cum ipſo cibum capiemus : multum enim aberit , ut in arcano myſterio communionem habituri ſimus cum his qui cum Andronico & Tonante ſortem habere voluerunt* . Hucuſque verba ſententiæ Syneſii in dictos magiſtratus prolatæ , tempore Theodoſii ſenioris Imperatoris , cum Alexandrinæ Eccleſiæ præeſſet Theophilus ; agemus de iiſdem rebus geſtis a Syneſio uberius ſuo tempore : hæc autem modo ſatis ad propoſitam cauſam . Si igitur exiguæ civitatis Epiſcopus hæc in provinciarum Præſides : quid putandum feciſſe ceteros , qui majoribus præeſſent Eccleſiis , ut Metropolitanos , vel Patriarchas , ac denique ipſum Epiſcoporum Epiſcopum , Romanum Pontificem ? Sed hactenus de Chriſti ſacerdotum poteſtate judiciaria , de qua locupletius multis in locis (quandoquidem frequens ſe occaſio offert) agemus in poſterum . Jam vero ad enarranda redeamus , quæ a Paulo in inſtitutione Corinthiorum Eccleſiæ , ceteris etiam totius Chriſtiani orbis Eccleſiis profutura , ſalubriter ordinata , & auctoritate Apoſtolica ſunt diſpoſita .

Syneſius damnat Magiſtratus.

XLII. Inter alia multa , quæ Corinthiorum Eccleſia ad Paulum Apoſtolum ſcripſerat , conſuluit etiam (inquiunt Athanaſius *c*) atque Theodoretus *d*) num recta eſſet illorum ſententia , qui prætextu continentiæ uxorem vel dimittere vellent , vel cum

(*c*) Athanaſ. in Synopſ. in epiſt. 1. ad Corinth.

(*d*) Theodoret. in 1. ad Corinth. c. 7.

ea

ea pure caſteque agere? Ad hæc reſpondens Paulus, ſic ſcribit (*a*): *De quibus autem ſcripſiſtis mihi: Bonum eſt homini mulierem non tangere*; hanc enim illi prætexebant ſuæ ipſorum ſententiæ rationem; ſed ſic reſpondit Paulus: *Propter fornicationem autem unuſquiſque ſuam uxorem habeat*, hoc eſt retineat, *& unaquæque ſuum virum habeat. Uxori vir debitum reddat: ſimiliter autem & uxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier. Nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi, & iterum revertimini in id ipſum, ne tentet vos ſatanas propter incontinentiam veſtram.*

(*a*) 1. Cor. 7.
Coniugatorum leges.

XLIII. Fuiſſe enim Corinthios natura ſalaciſſimos, cum omnes teſtentur; illud etiam monſtrat, quod Strabo (*b*) ſcribit his verbis: *Fanum Veneris Corinthi ita fuit locuples, ut plures quam mille haberet ſacrorum famulas meretrices, quas deæ viri mulieresque dedicarunt. Ob hæc igitur, & magna hominum multitudo in ea urbe, & divitiæ fuerunt; naucleri enim ſua facile prodigebant; unde adagio locus. Non eſt Corinthum adire cuivis integrum.* Hæc Strabo. Sed & Dio Chryſoſtomus, qui iis vivebat temporibus, in ſua Corinthiaca ait Corinthum præ ceteris Græciæ civitatibus fuiſſe Veneream. Quam impudiciſſime vero Venus a Gentilibus coleretur, & quæ eidem vota turpiſſima nuncupari ab iis, qui ejus implorarent auxilium, conſueviſſent: quoniam adeo turpia & inhoneſta ſunt, indigna putamus quæ ſtylo Chriſtiano ſcribantur, & Chriſtianis auribus inferantur: libentius itaque temperavimus, relinquentes hæc Ethnicis, & inter alios (ut taceam poetas) Herodoto (*c*) atque Juſtino (*d*) Græcis hiſtoricis, qui talia enarrarunt. Satis modo illud de Corinthiorum turpitudine dicere, quod ad ſignificandam ipſorum ſolutiſſimam in obſcœnitates intemperantiam Suidas (*e*) ſcribit his verbis: *Cotys dæmon apud Corinthios colitur, præſes effeminatorum & impudicorum: ſive illi ob turpem quæſtum ſive ob fœdam libidinem, aliave de cauſa pudicitiam proſtituant; ejuſmodi ſunt Cliſthenes & Timarchi.* Hæc Suidas. Nos vero hæc omnia eo conſilio voluimus attigiſſe, quo facilius Pauli Corinthiis incontinentiam exprobrantis, & eadem ſæpius admonentis, conſilii ratio comperta atque explorata omnibus habeatur: ac inſuper inſumpti ab eo labores immenſi in ea obſcœnitatum cloaca exhaurienda, apertius cognoſcantur.

(*b*) Strabo lib. 8.
Corinthii libidinoſi.
(*c*) Herodot. in Clio lib. 1. in fine.
(*d*) Juſt. hiſt. lib. 21.
(*e*) Suid. verbo Κοτυς.

XLIV. Cum vero Apoſtolus Corinthios monuit, ut abſtinentes ex conſenſu, in id ipſum reverterentur: ne crederetur hæc velut lex quædam omnibus eſſe præſcripta; mox ſubdit: *Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium.* Hæc enim illis indulgere dicit, quorum continentia adhuc eſſet infirma atque ſuſpecta. Cæterum conſueviſſe ſæpe Chriſtianos conjuges ex mutuo conſenſu perpetuam caſtitatem ſervare, Tertullianus ſic docet (*f*): *Quot ſunt qui conſenſu pari inter ſe matrimonii debitum tollunt? Voluntariis ſpadonibus pro cupiditate cæleſti, ſalvo matrimonio, abſtinentia toleratur; quanto magis adempto?* Hæc Tertullianus ad uxorem. Idemque (*g*) alibi vocat ejuſmodi mutuam de caſtitate ſervanda conſenſionem, honeſtam in occulto matrimonii diſſimulationem. Ac rurſum (*h*) de iiſdem conjugibus: *Qui*, inquit, *ex conſenſu contumeliam communem jam recuſaverunt.* Apud Cyprianum hæc amplius (*i*): *Adhuc habeo quid mirari; cum videam de Chriſtianis pleroſque maritos pariter & uxores continentiam deſtinantes, domicilia ſingularia magis eligere, ut conſenſu communium votorum ſine irritatione præſentiæ, & concordante ſeceſſu valeant obtinere.* Et paulo poſt: *Grande miraculum, ut virginum charitas virgines faciat veluti conjuges credi, & conjugum charitas conjuges faciat virgines æſtimari. Ecce vera dilectio, quæ in conjugalitate dividit, ut in caſtitate conjungat. Ecce ſancta dilectio, quæ conjugalibus ad communem laudem inducit abſentiam. Hi pro certo ſeſe inſeparabiliter diligunt, qui ut triumphos ſibi inferant, a ſe ipſis diſcedunt; quibus nec crimen, nec natura, nec Dominus, nec Apoſtolus poteſtatem unius interdixit aut tulit, ſed pro tuendis paribus votis, ſemota unanimitate, abſentari charitas perſuaſit.* Hæc ibi auctor.

XLIV. Continentia conjugalis.
(*f*) Tertul. lib. 1. c. 6.
(*g*) Tertul. de reſurr. carn. c. 8.
(*h*) De vel. virg. c. 13.
(*i*) De ſingular. cleric.

XLV. Porro ſi in ſervandæ continentiæ propoſito, alterius conjugum deſit aſſenſus, ab altero id minus licite fieri, præter ea quæ ab Apoſtolo ſunt intimata, Auguſtinus (*k*) ad Ecdiciam ſcribens, pluribus docet, necnon Fulgentius (*l*), qui eodem argumento aliam ſcripſit epiſtolam. Si igitur in ſervanda in matrimonio continentia utriuſque conjugis accedat aſſenſus, (cum verum matrimonium non carnalis copula, ſed animorum conſenſus faciat) nihil prohibet, quin caſtitas ab utroque laudabiliter excolatur. Sunt quidem exempla plura ſanctiſſimorum virorum ac feminarum conjugum, qui in hunc modum ex condicto continentiam profitentes, egregia claruerunt ſanctitate: id enim ſibi eſſe gratiſſimum, Deus multis miraculis editis comprobavit: & inter alia illud perinſigne, quod Gregorius (*m*) recitat in libro de Gloria confeſſorum, quem conſulat, qui ſcire cupit: nam alio tendimus. Sed quod ad Corinthios, de quibus agitur, ſpectat: cum Paulus juſta ex cauſa illorum haberet ſuſpectam continentiam, ne obtentu majoris boni

(*k*) Auguſt. epiſt. 199.
(*l*) Fulgentius epiſt. 3.
Ex conſenſu mutuo continentia.
(*m*) Greg. de Glor. confeſſ. c. 31.

boni in deteriora prolapſi corruerent, appoſite ea ſubdit: *Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non ſecundum imperium.* Cum alioqui omnes eſſe continentes optaret. Rurſum etiam ex inſtitutione ejuſdem illud dicentis: *Nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi.* Manaſſe atque perſeveraſſe eam conſuetudinem in Eccleſia, ut conjugati certis diebus ſe temperarent, certum eſt; de qua Cyrillus (*a*): *Qui*, inquit, *norunt tempus continendi, ut vacent orationi: qui una cum veſtimentis munda ad conventus Eccleſiæ afferunt corpora.* Et Auguſtinus certos dies & cauſas referens, quibus ſit abſtinendum, hæc addit admiratione quidem digna (*b*): *Qui uxorem ſuam in profluviis poſitam agnoverit, aut in die Dominico aut qualibet alia ſolemnitate ſe continere noluerit; qui tunc concepti fuerint, aut leproſi, aut epileptici, aut etiam forte dæmoniaci naſcentur.*

(a) Cyrill. catechef. 4.
(b) Aug. ſer. 244. de tempor.

XLVI. Verum enim vero eumdem Paulum audiamus, conjugibus has leges a Chriſto primitus inſtitutas obſervandas proponentem, atque addentem alias ſaluberrimas (*c*): *Iis autem*, inquit, *qui matrimonio juncti ſunt, præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem a viro non diſcedere: quod ſi diſceſſerit, manere innuptam, aut viro reconciliari. Et vir uxorem non dimittat. Nam ceteris, ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc conſentit habitare cum illo; non dimittat illam. Et ſi qua mulier Fidelis habet virum infidelem, & hic conſentit habitare cum illa; non dimittat virum: ſanctificatus eſt enim vir infidelis per mulierem Fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum Fidelem. Alioquin filii veſtri immundi eſſent: nunc autem ſancti ſunt. Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat: non enim ſervituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror in hujuſmodi.* Hæc Paulus de legibus conjugii. Agit idem de matrimonii excellentia: dumque illud conjunctioni Chriſti cum Eccleſia comparat, ad Epheſios ſcribens, Sacramentum quoque magnum appellat, quod ſcilicet vinculum, quo Chriſtus cum Eccleſia jungitur, repræſentet. Sic & veteres Pauli interpretes, matrimonium quod inter Fideles contrahitur, Sacramentum congrue appellarunt, ut Clemens (*d*) Alexandrinus, cum ait: *Si lex ſancta eſt, ſanctum eſt matrimonium. Sacramentum ergo hoc ad Chriſtum & Eccleſiam ducit Apoſtolus.* Et Auguſtinus (*e*): *In civitate Domini, in monte ſancto ejus, hoc eſt, in Eccleſia, ubi nuptiarum non ſolum vinculum, verum etiam ſacramentum ita commendatur, ut non liceat uxorem ſuam alteri tradere.* Et alibi (*f*): *Uſque adeo fœdus illud initum nuptiale cujuſdam initi ſacramenti res eſt, ut nec ipſa ſeparatione irritum fiat.* Et inferius: *In noſtrarum quippe nuptiis plus valet ſanctitas ſacramenti, quam fœcunditas uteri.* Et Chryſoſtomus (*g*): *An*, inquit, *non audis Paulum dicentem, quod ſacramentum ſunt nuptiæ, & imago dilectionis Chriſti, quam erga Eccleſiam declaravit?* At non impedit, ſi aliqui (*h*) Sacramenti vocem ad conjunctionem Chriſti cum Eccleſia retulerunt, quo minus & ipſum matrimonium ſit ſacramentum: ſicut nec impedimento eſt, quo minus ſacramentum aliquod in ſe ſit, & alterius rei myſticam habeat ſignificationem: immo id peculiare eſt omnibus ſacramentis, ut ſit ſacræ rei ſignum.

(c) 1. Cor. 7.
Matrimonium Sacramentum.
(d) Clem. Alex. Strom. lib. 3.
(e) Aug. de fid. & oper. c. 7.
(f) Aug. de bon. conjug. c. 7. & 18.
(g) Chryſ. in Geneſ. hom. 56.
(h) Hier. in epiſt. ad Epheſ. c. 5.

XLVII. Ceterum quod ad ritum ſpectat: primum quidem non aliunde quam ab Apoſtolica traditione fluxiſſe, ut non ſine ſacerdotis præſentia matrimonium contrahatur, Ignatius (*i*), qui his ipſis Apoſtolorum temporibus vivebat, fidem facit: ait enim ſcribens ad Polycarpum: *Decet vero, ut & ducentes uxores & nubentes, cum Epiſcopi arbitrio conjungantur; ut nuptiæ juxta præceptum Domini, non autem ob concupiſcentiam coiſſe videantur.* Hoc eſt enim quod idem Apoſtolus inferius dicit: *Cui vult, nubat, tantum in Domino.* In Domino enim nubere, nihil aliud eſt, quam ſecundum leges & ritus Eccleſiæ ab ipſis Apoſtolis traditos contrahere matrimonium. De iiſdem antiquis Eccleſiæ ritibus hæc Tertullianus (*k*): *Unde ſufficiam ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii, quod Eccleſia conciliat, & confirmat oblatio, & obſignatum Angeli renuntiant, Pater rato habet? Nam nec in terris filii ſine conſenſu patrum rite ac jure nubunt.* Hæc ipſe.

(i) Ign. ep. 11.
Sacri ritus Matrimonii.
(k) Tert. ad uxorem lib. 2. in fin.

XLVIII. Sed hæc ſingula explicemus: antiquos enim Eccleſiæ mores Annalibus noſtris intexere, ex inſtituto ſuſcepimus. Quod igitur ad primum pertinet: Eccleſia Fidelium conciliat matrimonium, dum per ſacerdotem contrahentium mutuo elicito prius conſenſu, junguntur in unum illorum dexteræ: quibus accedit oſculi ſancta libatio, atque velatio, de quibus item ritibus idem auctor hæc (*l*) alibi: *Ad deſponſationem velantur, quia & corpore & ſpiritu maſculo mixtæ ſunt, per oſculum & dextras, per quæ primum reſignarunt pudorem ſpiritu, per communem conſcientiæ pignus, &c.* Ad dictum ritum jungendi dexteras alludit & Gregorius (*m*) Nazianzenus ad Aniſium ſcribens, cum ad ejus filiæ invitatus nuptias, quod eſſet affectus ægritudine, ſe excuſans, hæc addit: *Animo & voluntate adſum, ſimulque feſtum celebro, juvenileſque dextras inter ſe jungo, atque utraſque Dei manui.* Quod enim junctis dextris, ſtolam ſacerdotalem eorumdem manibus ſuperponere ſolet ſacerdos; id nempe eſt quod ait Gregorius: *Utraſque Dei manui jungo.* Hæc ſubſequitur benedictio, & verborum for-

XLVIII. De iiſdem ſacris ritibus.
(l) Tertul. de veland. virg. c. 11. in fine.
(m) Greg. Nazian. epiſt. 57.

Google

forma quædam, quæ perficit matrimonium: de quibus hæc in quarto Concilio (*a*) Carthaginenſi: *Sponſus & ſponſa cum benedicendi ſunt a ſacerdote, a parentibus ſuis vel a paranymphis offerantur: qui cum benedictionem acceperint, eadem nocte pro reverentia ipſius benedictionis in virginitate permaneant.*

(*a*) *Concil. Carthag. 4. c. 13.*

XLIX. Miſſæ Sacrum in Matrimonio.

Quod inſuper addit Tertullianus: *Confirmat oblatio.* Miſſæ inſinuat ſacrificium, quod (ut antiqui Rituales libri Eccleſiaſtici tradnut) in matrimonii confœderatione offerri a ſacerdotibus conſuevit. Et quid mirum ſi hoc facerent Chriſtiani, cum nec Ethnici ſine ſacrificio nuptias contrahere ſoliti fuerint? Poſt vero eiſdem contrahentibus a ſacerdote ſolitam ſacram Euchariſtiam (ut etiam nunc fit) impartiri, idem Tertullianus alibi docet, dum ait (*b*): *Illi*, ſacerdotes videlicet, *ſic dabunt viros & uxores, quomodo buccellas.* Quod præterea idem ait (*c*): *Et obſignatum Angeli renuntiant*; per Angelos Tertullianus intelligere ſacerdotes conſuevit: ſacerdotes enim matrimonium inter partes antea pactum in Eccleſia denunciare ſolent. Sive velimus de cæleſtibus Angelis hæc intelligi, ſecundum quod ſubdit: *Pater rato habet*, nempe cæleſtis.

(*b*) *Tert. de monog. c. 11.*
(*c*) *Tert. ad uxor. lib. 2. c. 9.*

L. Matrimonia clandeſtina improbata.

Sed quod addit: *Nec filii inter ſe ſine conſenſu patrum rite ac jure nubunt*: plane declarat primum omnium voluntates contrahentium a parentibus eſſe ratas habendas, ac ſubinde (ut etiam hodie fit) ſubſequi per ſacerdotem publicam in Eccleſia denunciationem, ac denique ceteros ſacros ritus ab eodem antea relatos. Quo autem loco haberentur occultæ nuptiæ a Chriſtianis, idem Tertullianus (*d*) alibi declarat his verbis: *Penes nos occultæ quoque conjunctiones, id eſt, non prius apud Eccleſiam profeſſæ, juxta mœchiam & fornicationem judicari periclitantur.* Ex his videas, non eſſe novum, quod a ſacroſancto Catholico (*e*) Patrum conventu eſt nuper reſtitutum potius quam inſtitutum, ut non ſine exploruto per parochum parentium conſenſu, nec clandeſtine, ſed in facie Eccleſiæ ſacra nuptiarum fœdera contrahantur. Verum ne clandeſtine & ſine parentum aſſenſu matrimonium iniretur, a Gentilibus etiam ſervari conſueviſſe (quod & ſuperius attigimus) ſcriptores illorum teſtantur, inter quos & Apuleius (*f*): *Impares*, inquit, *nuptiæ, & præterea in villa, ſine teſtibus, & patre non conſentiente factæ, legitimæ non poſſunt videri.* Sed enim de his plenius Juriſconſulti (*g*), ac Principum placita. Præterea vero non coram uno tantum presbytero matrimonii adſtipulatore hæc olim tractabantur, ſed (quod alibi idem Tertullianus (*h*) ait) *coram Epiſcopo, presbyteris, diaconis, intervenientibus etiam in Eccleſia viduis, majore celebritate.* Romæ ipſe ſummus Pontifex his præſens eſſe conſueverat: unde Siricius Papa in epiſtola quam ſcripſit ad Mediolanenſem Eccleſiam hæc ait: *Nos ſane nuptiarum vota non aſpernanter accipimus, quibus velamine interfuimus: ſed virginum nuptias Deo devotas majori honorificentia veneramur.*

(*d*) *Tertul. lib. de pudicitia.*
(*e*) *Concil. Trid. ſeſſ. 24. de refor. matr. c. 1.*
(*f*) *Apul. lib. 6.*
(*g*) *ff. de rit. nup. & C. de nupt.*
(*h*) *Tert. de monog. c. 11.*

LI. Ad viri eruditi objectionem reſponſio.

Quod autem objectum eſt a viro erudito, tam hoc in loco, quam ſuperius anno Domini quadrageſimoquarto, numero LXXVIII. videri me Jureconſultorum ac Tertulliani potiſſimum probaſſe ſententiam, qua dicerunt invalida eſſe matrimonia illa, quæ contrahuntur abſque conſenſu parentum. In re quidem adeo comperta, meridianaque luce magis perſpicua, decreto ſacroſancti Concilii Tridentini Solis inſtar illuceſcente, quis Catholicorum potuit errore lapſus eſſe? Quod ergo a me inſtituti ratio exigebat, e theſauro nova veteraque proferre, ſic primo loco dixi apud Gentiles nuptias abſque conſenſu parentum eſſe illegitimas, ceu clandeſtinas apud Chriſtianos: quod quidem nulla reprehenſione dignum eſt. Hic vero quod in eo argumento verſarer, ut locum Tertulliani elucidarem, quo ipſe ait: *Nec filii inter ſe ſine conſenſu patrum rite ac jure nubunt.* Haud hæc verba eſſe ſimpliciter intelligenda monſtravi, ſed cum fuerint penitus clandeſtina, ſecundum alia ejuſdem Tertulliani verba ex alio loco nuper recitato, quibus ait: *Penes nos occultæ quoque conjunctiones, id eſt, non prius apud Eccleſiam profeſſæ, juxta mœchiam & fornicationem judicari periclitantur.* Ex quibus intuli, non eſſe novum, quod a ſacroſancto Concilio Tridentino ſancitum eſt, Clandeſtinas nuptias abſque præſentia parochi in facie Eccleſiæ minime celebratas, haberi nullas, cujus quidem tantummodo canonis citatione ſatis perſuaſum cuique videri poterat, cujuſnam eſſem ipſe ſententiæ: Cum alioqui firmato ſemel in eo pede, licuerit ad externa reſpicere, & quid de his Gentiles ſenſiſſent, in medium afferre: licet mox ad noſtra reverſus, docuerim ex eodem Tertulliano, etiam coram Epiſcopis conſueviſſe Chriſtianorum matrimonia celebrari; quin & Romæ item coram ipſo ſummo Pontifice interdum peragi ſolita, Siricii Rom. Pontificis teſtimonio confirmaverim. Sed in re adeo perſpicua non amplius immorandum.

LII. De annulo Sponſali.

His viſis, reliquum eſſe videtur ut aliquid dicamus de ſponſali annulo: nam teſtatur Clemens Alexandrinus (*i*), conſueviſſe Chriſtianas mulieres annulos aureos geſtare: dari vero eos ſolitos a ſponſis arrhæ nomine, uſus docet. Quod autem non tantum in nuptiis contrahendis, ſed in qualibet pactione loco arrhæ annulus traderetur, teſtatur Plinius (*k*), dum ait: *Celebrior annuli uſus cum fœnore cœpiſſe debet: argumento eſt conſuetudo*

(*i*) *Clem. Alex. pædag. lib. 3. c. 11.*
(*k*) *Plin. lib. 33 cap. 1.*

vulgi, tractu ab eo tempore, quo nondum erat arrha velocior: ut plane affirmare poſſimus, nummos ante apud nos, mox cœpiſſe annulos. Hæc Plinius. Porro (quod eſt obſervatione dignum) non tantum olim apud Romanos, ſed antiquiſſimos Hebræorum dari ſolitum annulum loco arrhæ, exemplum Judæ admonet, de quo hæc leguntur in Geneſi (*a*): *Dixit Thamar: Patiar quod vis, ſi dederis mihi arrhabonem, donec mittas quod polliceris. Ait Judas: Quid vis pro arrhabone dari? Reſpondit: Annulum tuum.* Ex ejuſmodi igitur uſu fluxiſſe videtur, ut cum ſpondentur nuptiæ, ſponſus loco arrhæ ſponſæ det annulum. Obſervatum ab antiquis ait Plinius (*b*), & adhuc ſuo tempore apud Romanos in uſu fuiſſe tradit, ut cum matrimonium conſtitueretur, ſponſus ad ſponſam mitteret annulum ferreum, ſecundum morem priſtinum, cum ob auri inopiam Romani (ut tradit) annulum geſtarent ferreum. Quod vero ſemel loco arrhæ datus annulus, ab uxore ſemper in digito geſtaretur; id non ornatus cauſa (inquit Clemens Alexandrinus *c*) ſed ut obſignaret eodem annulo quæ domi ſunt: cuſtodiam enim rerum domeſticarum ad uxorem ſpectare, pluribus docet Xenophon in Oeconomico. Obſignari ſolitas penuarias arcas, ne ſurriperentur a ſervis, Plinius monſtrat, ſic dicens ibidem: *Quæ fuit illa priſcorum vita, qualis innocentia, in qua nihil ſignabatur: at nunc cibi quoque & potus annulo vindicantur a rapina: hoc profecerunt mancipiorum legiones, & in domo turba externa.*

(*a*) Geneſ. 38.

(*b*) Plin. lib. 33. cap. 1.

(*c*) Clem. Alex. in pædag. lib. 3. c. 11.

LIII. Quonam vero ſigno Chriſtianorum annuli ſculpendi eſſent idem Clemens Alexandrinus (*d*) admonet his verbis: *Sint nobis ſignacula columba, piſcis, vel navis, quæ celeri curſu a vento fertur, vel lyra muſica, qua uſus eſt Polycrates, vel anchora, quam inſculpebat Seleucus; & ſi ſit piſcans aliquis, meminerit Apoſtoli, & puerorum, qui ex aqua extrahuntur. Neque idolorum ſunt imprimendæ facies, quibus vel ſolum attendere prohibitum eſt; ſed nec enſis vel arcus iis qui pacem proſequuntur; nec pocula iis qui ſunt moderati & temperantes.* Verum apud Chriſtianos antiquus obtinuit uſus, ut ſponſalis annulus ſigno fidei, quod eſt hieroglyphicum mutui fœderis atque concordiæ, ſculperetur: id enim præſeferunt conjunctæ ſimul dexteræ, nec apud Chriſtianos tantum, ſed Judæos, Romanos, aliaſque complures barbaras etiam nationes. Porrectione enim dexteræ fidem ſpondere ſolitam antiquitus obſervatum eſſe, certum eſt (*e*): conjunctione vero manuum ſimul, ex qua efficitur numerus denarius, qui prima quadratura a Pythagora dicebatur, perfectam animorum conſenſionem ſymbolo quodam ſignificari (*f*), traditum eſt. Apte igitur ejuſmodi ſigno annulos ſponſales inſculpi debere, pietas Chriſtiana monſtravit, uſaſque probavit, addiditque & ſacerdotalem benedictionem: nam omnia noſtra in nomine Domini eſſe facienda, Apoſtolus admonet. At hæc ſatis de Eccleſiaſticis antiquis ritibus nuptiarum. Cæterum quod ad alios annulos, quos Fideles geſtare ſolerent, pertinet; Chriſti nomine duabus litteris ſic ſculptos eſſe conſueviſſe ☧, ex his quos e ruderibus refoſſos vidimus, plane didicimus. Sed & ſigno crucis annulos Chriſtianorum conſignari ſolitos, habes exemplum de annulo S. Macrinæ virginis, cujus meminit Gregorius Nyſſenus in Vita ipſius. Imagine quoque interdum ſanctorum virorum eoſdem loco gemmæ exornari ſolitos eſſe, docet, S. Joannes Chryſoſtomus, dum in oratione habita in laudem Meletii, de Antiochenis tradit, ipſos ejus imaginem etiam in pala annuli expreſſam geſtare conſueviſſe. At de his modo ſatis: reliqua proſequamur.

(*d*) Idem eodem c. 11.

Signa annulorum qualia.

(*e*) Cœl. Rodig. lib. 4. c. 3. & Pierius in Hieroglyph.

(*f*) Idem antiq. lib. 12. c. 24.

Cum Paulus Apoſtolus ejuſmodi leges promulgaret, & miro quodam diſcretionis judicio quædam ſe illis ut neceſſaria imperare, quædam vero ut debilibus indulgere ſe diceret: quidnam a cunctis præſtandum maxime optaret, declarat his verbis (*g*): *Volo autem omnes homines eſſe ſicut me ipſum: ſed unuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic, alius vero ſic.* At quoniam hæc ſubobſcura videri poterant, eadem dilucidius aperiens addit: *Dico autem non nuptis & viduis: bonum eſt illis ſi ſic permaneant, ſicut & ego. Quod ſi non ſe continent, nubant. Melius eſt enim nubere, quam uri.* Hæc Paulus, qui & inferius: *De virginibus præceptum Domini non habeo: conſilium autem do, tamquam miſericordiam conſecutus a Domino, ut ſim fidelis. Exiſtimo autem hoc bonum eſſe propter inſtantem neceſſitatem: quoniam bonum eſt homini ſic eſſe:* ac inſuper conferens conjugio virginitatem, hæc ait: *Volo vos ſine ſolicitudine eſſe. Qui ſine uxore eſt, ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori; & diviſus eſt. Et mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini ſunt, ut ſit ſancta corpore & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro:* ac denique conſentientem his omnibus proferens ſententiam, ait: *Igitur & qui matrimonio jungit filiam ſuam, bene facit: & qui non jungit, melius facit:* atque de viduis ſtatim hæc addit: *Mulier alligata eſt legi quanto tempore vir ejus vivit, quod ſi dormierit vir ejus, liberata eſt: cui vult nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit, ſecundum meum conſilium: puto autem quod & ego Spiritum Dei habeam.* LIV.

(*g*) 1. Cor. 7.

De Virginitate & Continentia ſervanda Pauli conſilium.

Hac-

Digitized by Google

Hactenus de triplici hominum ſtatu Paulus, conjugatis videlicet, virginibus atque viduis; quorum duos poſteriores abſque aliqua controverſia priori anteponendos eſſe judicavit, ſuamque de re tanta ſententiam divini Spiritus teſtimonio ratam obſignatamque non tantum Corinthiorum, ſed totius Orbis Eccleſiæ Catholicæ tradidit promulgandam; quam olim Dominus, Evangeliſta (a) excipiente, dictaverat.

(a) Matt. 19.

LV. Quantum vero Corinthii Pauli Apoſtoli prædicatione profecerint, ex his quæ Tertullianus tradit, ſatis poſſumus intelligere. Quæ enim (ſic dicam cum Propheta b) erat arida ac ſitiens, converſa eſt in ſtagnum, & fontes aquarnm: & in cubilibus, in quibus erant dracones, viror calami & junci exortus eſt. Ubi, inquam, præ cæteris Orientis urbibus, dea impudiciſſima tot impudicitiis colebatur, & quæ facta erat omnium illuc adventantium ſentina, atque lacuna libidinum, converſa eſt, Paulo inſtituente, in caſtitatis aſylum, ſcholamque pudicitiæ. Ecce de his Tertulliani teſtimonium ſic dicentis (c): *Hodie denique virgines ſuas Corinthii velant: quid docuerint Apoſtoli, qui didicerint, approbant*: erat enim (ut idem ait) velum virginitatis inſigne. At vero non ipſi Corinthii tantum, verum etiam eorum exemplo complures Græcorum, aliarumque nationum Eccleſiæ ſuas virgines velare conſueverunt: ſicque quod Paulus Corinthios primum docuit, in cæteras Chriſtiani orbis Eccleſias eſt feliciter propagatum. Unde idem Tertullianus (d): *Conſuetudini etiam conſuetudinem opponam. Per Græciam & quaſdam Barbarias ejus plures Eccleſiæ virgines ſuas abſcondunt. Eſt & ſub hoc cælo inſtitutum iſtud alicubi, ne cui Gentilitati Græcanicæ aut Barbaricæ conſuetudinem illam adſcribant. Sed eas ego Eccleſias propoſui, quas & ipſi Apoſtoli vel Apoſtolici viri condiderunt, ut puto ante quoſdam. Habent igitur & illæ eamdem conſuetudinis auctoritatem; tempora & anteceſſores opponunt magis, quam poſteræ iſtæ*. Hæc & alia Tertullianus. Mira plane ex Pauli prædicatione facta eſt rerum mutatio, ut qui ſuas virgines proſtituere conſueverunt, eaſdem modo velantes Deo dicarent.

(b) Iſai. 35. Corinthii cultores virginitatis.

(c) Tertul. de virg. veland. c. 9.

(d) Tertul. ead. lib. c. 2.

LVI. Collegia Sacrarum Virginum & Viduarum.

Statim igitur ut ſanctæ Eccleſiæ fertiliſſimus ager ſanctam virginitatis & continentiæ ſemen excepit, Apoſtolis ſeminantibus; mox ampliſſimo fœnore multiplicata germina reddidit: nam ſtatim ſanctarum virginum ac viduarum collegia, quæ nos monaſteria dicimus, eſſe cœperunt. Eſt de his locuples teſtis S. Ignatius, qui his ipſis temporibus (ut vidimus) quibus Paulus Corinthios imbuebat Eccleſiaſtica diſciplina, regebat cum Evodio Eccleſiam Antiochenam: hic, inquam, ſcribens ad Philippenſes (e), quos idem Paulus ad pietatem inſtituerat, hæc habet in fine: *Saluto collegium virginum, & cœtum viduarum*. Porro ejuſmodi virgines erant, quæ perpetuam ſervarent Deo virginitatem: de quibus idem ad Smyrnenſes (f) ſcribens: *Saluto*, inquit, *& eas quæ in perpetua degunt virginitate, & viduas*. Conſueviſſe eas ſe Domino conſecrare, idem ſcribens ad Antiochenos (g), docet his verbis: *Virgines agnoſcant cui ſe ipſas conſecrarunt*. Quantæ vero eſſent exiſtimationis, idem ipſe alibi Heronem Antiochenum diaconum, cui eam Eccleſiam ipſe Romam ad martyrium proficiſcens commendarat, monet his verbis (h): *Virgines ſerva, ut pretioſa Chriſti monilia*. Et ad Tarſenſes. *Eas*, inquit, *quæ in virginitate degunt, in pretio habete, velut Chriſti ſacerdotes: viduas in pudicitia permanentes, ut altare Dei*. Ecce tibi ad ſanctæ virginitatis præconia ſatis ſufficere poteſt unus Ignatius, cujus epiſtolarum firmiſſima ſemper in Eccleſia fuit fides, nec ab aliquo umquam in dubitationem vel levem adducta.

(e) Ignat. epiſt. 8.

(f) Ignat. epiſt. 10.

(g) Ignat. epiſt. 12.

(h) Ignat. epiſt. 13.

LVII. Virginitatis aſſertores.

Ad hæc, non tantum Ignatius ſparſim diverſis in locis, variis occaſionibus, ſic de virginibus Deo ſacris meminit; ſed & qui iiſdem cum Apoſtolis vixit temporibus Clemens Romanus (ut auctores ſunt Epiphanius (i) ac Hieronymus (k) in ſuis Encyclicis epiſtolis, quæ in Eccleſiis legebantur, de ſancta virginitate plura conſcripſit; ſic enim ille habet: *Ipſe Clemens eos*, Ebionæos videlicet, *per omnia redarguit in epiſtolis quas ſcripſit Encyclicas, quæ in ſanctis Eccleſiis leguntur: quod alium habeant characterem fides ipſius Ebionis & ſermo, ab his quæ ab illis ſub nomine ipſius in Circuitionibus corrupta ſunt. Ipſe enim virginitatem docet, & illi non admittunt*: & S. Hieronymus: *Ad has*, nempe virgines, *& Clemens ſucceſſor Apoſtoli Petri, cujus Paulus Apoſtolus meminit, ſcribit epiſtolas, omnemque pene ſermonem ſuum de virginitatis puritate contexuit: ac deinceps multi Apoſtolici, & martyres, & illuſtres tam ſanctitate quam eloquentia viri, quos ex propriis ſcriptis noſſe perfacile eſt*. Sed prætermittimus recenſere catalogum antiquorum ſcriptorum, ſatis putantes hæc ex Apoſtolicis fontibus hauſiſſe atque duxiſſe: ut non dubium ſit, Paulum idem quod Chriſtus, eademque prorſus Ignatium & Clementem, quæ Petrus & Paulus credentes epiſtolis inſtituiſſent, ac præſentes ſermone tradidiſſent, docuiſſe.

(i) Epiph. hæreſ. 30.

(k) Hier. adverſ. Jovin. lib. 1.

LVIII. Virginitatis impugnatores.

Qui igitur (ut una ſententia rem abſolvam) virginitatis ſublimem in Eccleſia ſtatum impugnant, eos non Apoſtolorum, vel Apoſtolicorum virorum, ſed Ebionis, atque ejus gregalium partes tenere, quis dubitat? Catholici enim quotquot fuerunt,

ejuſ-

ejuſdem ſacri germinis fœcunditate ſunt mirum in modum gloriati. & (ut de antiquioribus loquar) hæc Juſtinus martyr ad Antoninum Pium Imperatorem: *Permulti profectò ſexus utriuſque, & ſexaginta & ſeptuaginta nati annos, qui a pueris diſciplinam Chriſti ſunt ſectati, incorrupti & cælibes perdurant: & glorior me per omne genus hominum noſtrorum tales monſtrare poſſe.* Et Cyprianus (a): *Jam,* inquit, *refertus eſt Orbis, impletus eſt mundus eorum qui capere continentiam poſſunt, more ſpadonum viventes, caſtrati ad regnum Dei.* Sed quibus præconiis tales efferat, audiamus: *Flos eſt ille Eccleſiaſtici germinis, decus atque ornamentum gratiæ ſpiritualis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum atque incorruptum, Dei imago reſpondens ad ſanctitatem Domini, illuſtrior portio Gregis Chriſti. Gaudet per illas, atque in illis largiter floret Eccleſiæ matris glorioſa fœcunditas: quantoque plus copioſa virginitas numero ſuo addit, tanto plus gaudium matris augeſcit.* Hæc ipſe.

(a) Cypr. de habit. virg.

LIX. Sed & illud certum atque exploratum habetur, non in Chriſti Eccleſia tantum poſt Evangelii promulgationem, ſed & antea, atque adeo ubique Gentium (ut pluribus monſtrat ſanctus Hieronymus (b) agens adverſus Jovinianum) virginitatem in pretio fuiſſe habitam; licet perrarus ejuſmodi flos appareret, quo poſt Chriſti adventum fœcundo germine abundarunt Eccleſiæ campi. Certe apud Romanos (ut omittamus de Veſtalibus dicere, cum noſtris alioqui in nullo conferendis, quod earum, ut ait Ambroſius in Symmachum, virginitas eſſet emptitia, temporaria, ac faſtu plena) Auguſtum conſtat ita ſimulatum cælibatum graviſſima oratione & dicto inſectatum, ut tamen maxima cum æquitate eos qui perpetuam virginitatem excolerent, auctore Dione (c), ſummis afficeret præmiis. Sed his omnibus quæ a Gentilibus in laudem virginitatis ſunt ſcripta vel facta, quoniam non eſt animus his immorari, adjicimus tantum veluti corollarium Naumachii Ethnici antiqui poetæ nobilis præclaram & cum primis memorabilem ſententiam:

(b) Hier. adverſ. Jovin. lib. 1.

Virginitas etiam ab Ethnicis laudata.

(c) Dio hiſt. lib. 56.

ΕΚ ΤΩΝ ΝΑΥΜΑΧΙΟΥ
γνωμικά.

Καλὸν μὲν, δέμας ἁγνὸν ἔχειν, ἀδμῆτά τε μίμνειν
Παρθενικὴν, καθαροῖσι τ' ἐν μελεδήμασι χαίρειν,
Μήτε βαρυνομένην λαγόνας περὶ φόρτον ἄγουσαν,
Μήτε πόνον τρομέουσαν ὀϊζυρὸν εἰλειθυίης.
Ἀλλ' ἴδμεν βασίλειαν ἀφαυροῦ θηλυτεράων,
Ψυχῆς ὄμμα φαεινὸν ὑπὲρ βίοτον χέουσαν,
Ἔνθα γάμοι κεδνοί καὶ ἀληθέες, ἔνθα μεγίστου
Θεσπεσίοις ἔπεσσι νοήματα φωτὸς τίκτει.

EX NAUMACHII SCRIPTIS
ſententiæ.

Pulchrum ſane eſt, corpus caſtum habere, intactamque manere
Virginem, & puris ſemper cogitationibus delectari,
Nec onus circa laborioſa ilia geſtantem,
Neque dolores trementem ſuſpirioſos Lucinæ,
Sed permanere quaſi Reginam imbecillium mulierum,
Oculum animæ ſplendidum ad eam vitam erigendo,
In qua glorioſæ veræque ſunt nuptiæ, ubi commixta
Divinis verbis lumine plenas meditationes parit.

Sed hæc ſatis.

LX. De cælibatu Pauli.

His igitur de virginitate & continentia ſtabilitis, reliquum eſt ut de Pauli cælibatu paulo fuſius diſſeramus; non quidem, quod juſta de eo id ipſum profitente aliqua poſſit oriri dubitatio (quis enim adeo veſanus ac mente captus hæc de ſe Paulo juſte affirmanti non credat, vel alteri cuipiam contrarium falſo aſſerenti majorem eſſe adhibendam fidem exiſtimet?) Sed quod ex ejus ſcriptis, quæ male accepta ac perperam ſunt explicata, ad errorem patefactus eſt aditus: idcirco certis firmiſque rationibus rem certam teſtatamque reddere; & abſurdum omne, quod ex adverſo proponitur, refellere propoſuimus. Ipſe enim (ut nuper vidimus) in hac ipſa, quam ad Corinthios dedit, epiſtola; ſæpe multiſque cælibatum ſuum inſinuat: quæ hic quoque repetere non gravabimur: id enim expreſſe adeo atque patenter profitetur (d), ut nihil ſupra: *Volo autem,* inquit, *omnes homines eſſe ſicut me ipſum;* & hæc tamen adhuc planius explicans, ſubdit: *Dico autem non nuptis & viduis: bonum eſt illis ſi ſic permaneant, ſicut & ego. Quod ſi non ſe continent, nubant. Melius eſt enim nubere, quam uri.* Quibus quid manifeſtius, quid apertius dici potuit? qui dum hortatur ipſas virgines ac viduas ut ſic permaneant, ſicut & ipſe; licentiam tamen non adimens nubendi, ſi non contineant; ſe plane cælibem vitam agere, non ambigue vel obſcure ſignificat. Quorum quidem, verborum (licet explicatione minus indigeant) illum eſſe legitimum germanumque ſenſum, Patres plane omnes (ne ſingulos enumerando tempus inſumam) quotquot fuerunt in Eccleſia Catholica ſcriptores Eccleſiaſtici, intellexerunt. Texuit quorumdam catalogum Hieronymus (e), qui in dictam Pauli epiſtolam ad Corinthios commentarios edidere, ac de Pierio Theologo-

rum

(d) 1. Cor. 7.

(e) Hier. epiſt. 52.

rum celeberrimo hæc ait: *Quorum Pierius cum ſenſum Apoſtoli ventilaret, atque diſſereret, & propoſuiſſet illud exponere: Volo autem omnes eſſe ſicut me ipſum adjecit:* [Greek] *quod eſt: Sic dicens Paulus, aperte cælibatum prædicat*; hæc Hieronymus. At

(a) Epiph. hæreſ. 70.

Epiphanius (a): *Omnino quidam gruſtatores, & ad libidinem converſi, & corruptam opinionem in ſe ipſis habentes, etiam ſanctos polluere volunt ad honeſtam excuſationem pravæ ac infirmæ ſuæ opinionis; ad quos dixit Apoſtolus: Vellem quidem omnes eſſe ſicut me ipſum. Me ipſum vero quomodo dicit, præter quam propter caſtitatem?* In hanc ſententiam ceteri omnes eam ſunt epiſtolam interpretati.

LXI. (b) Clem. Alex. Strom. lib. 3.

Sed enim unus reperitur Clemens (b) Alexandrinus, qui Paulum conjugatum fuiſſe, falſo ejus epiſtolæ interpretatione deceptus, affirmat, cum ait: *Paulus quidem certe non veretur in quadam epiſtola ſuam appellare conjugem, quam non circumferebat, quod non magno ei opus eſſet miniſterio. Dicit enim in quadam epiſtola* (c): *Non habemus poteſtatem ſororem mulierem circumducendi, ſicut & reliqui Apoſtoli? Sed hi quidem, ut erat conſentaneum miniſterio, quod divelli non poterat, prædicationi ſcilicet attendentes, non ut uxores, ſed ut ſorores circumducebant mulieres, quæ una miniſtraturæ eſſent apud mulieres, quæ domos cuſtodiebant; per quas etiam in gynecæum abſque ulla reprehenſione malæve ſuſpicione ingredi poſſet doctrina Domini.* Hæc quidem Clementis, quæ & ex eodem referunt Euſebius (d) atque Nicephorus (e). Periclitari poſſe videretur fortaſſe apud nonnullos veritas ex Clementis perperam facta verborum Apoſtoli interpretatione; niſi ipſemet Paulus ex his, quæ (ut vidimus) ſcribit ad Corinthios (f), ſe tanta calumnia liberaret, dum ſe eſſe cælibem profitetur. Veruntamen ne (quod levioris eſt animi) ipſe ſibi contraria ſcripſiſſe videatur, locum ipſum, quo agit de circumducenda (ut volunt etiam Novatores incontinentes) uxore, accuratius expendamus.

(c) 1. Cor. 9. de uxore Pauli objectio ex Clemente.

(d) Euſeb. hiſtor. lib. 3. c. 24.
(e) Niceph. lib. 2. c. 44.
(f) 1. Cor. 7.

LXII. De conjuge Pauli diluitur objectio.

Licet ea vox Græca, qua utitur Paulus, & uxor, & mulier, Latine æque dicatur; tamen dum addit ſororem, non de uxore intellexiſſe liquet. Si enim uxorem ſignificare voluiſſet, utique qui eam Græce ſcripſit, Græci ſermonis regulam ſervaſſet, nec ſimpliciter [Greek] dixiſſet, ſed neceſſitate adſtrictus articulum addidiſſet, dixiſſetque [Greek], ut uxorem exprimeret: cum igitur articulum non addiderit, plane conſtat non de uxore, ſed de ſorore intellexiſſe. Sed & S. Hieronymus (g) de his agens, hæc ait: *Si autem nobis illud oppoſuerit ad probandum quod omnes Apoſtoli uxorem habuerint: Numquid non habemus poteſtatem mulieres, vel uxores circumducendi (quia* [Greek] *apud Græcos utrumque ſignificat) ſicut ceteri Apoſtoli, & Cephas, & fratres Domini? jungat & illud, quod in Græcis codicibus eſt: Numquid non habemus poteſtatem ſorores mulieres vel uxores circumducendi? Ex quo apparet eum de aliis ſanctis dixiſſe mulieribus, quæ juxta morem Judaicum magiſtris de ſua ſubſtantia miniſtrabant, ſicut legimus ipſi quoque Domino factitatum: nam & ordo verborum hoc ſignificat: Numquid non habemus poteſtatem manducandi, & bibendi, aut ſorores mulieres circumducendi? Ubi de comedendo & bibendo, ac de adminiſtratione ſumptuum præmittitur, & de mulieribus ſororibus infertur; perſpicuum eſt, non uxores debere intelligi, ſed eas (ut diximus) quæ de ſua ſubſtantia miniſtrabant.* Hæc Hieronymus: eadem ante ipſum Tertullianus (h). Auguſtinus (i) vero hæc in eam ſententiam: *Hoc quidam non intelligentes, non ſororem mulierem, cum ille diceret: Numquid poteſtatem non habemus ſororem mulierem circumducendi? ſed uxorem interpretati ſunt. Fefellit eos verbi Græci ambiguitas, quod uxor & mulier eodem verbo* [Greek] *Græce dicitur. Quamquam hoc ita poſuerit Apoſtolus, ut falli non debuerint. Quia neque mulierem tantummodo ait, ſed ſororem mulierem: neque ducendi, ſed circumducendi. Veruntamen alios interpretes non fefellit hæc ambiguitas: quia ſororem mulierem, non uxorem interpretati ſunt.* Sic etiam Chryſoſtomus (k), ſicut Theodoretus, & alii veteres, de ſorore, non de uxore dixiſſe Paulum, intellexerunt. Conſueverant enim Judæi ſuæ gentis feminas ſorores nominare, & viros fratres.

(g) Hier. advers. Jovin. lib. 1.

(h) Tertul. lib de monog. c. 8.
(i) Aug de opere monach. c. 4.

(k) Chryſoſt. & Theodoret. in 1. Cor. 9.

LXIII. Locus Pauli elucidatus.

Sed quid de hoc re ſcripſerit, & eleganter quidem, Iſidorus Peluſiota ad Iſidorum diaconum, hic deſcribamus: *Apoſtolorum uniſquiſque (ut ita dicam) regionem unam nactus, eam optimis moribus informavit. At Paulus, tamquam pennatus agricola, univerſum pene Orbem peragravit, atque extremos uſque terræ angulos graſſatus eſt; tum auditores ſuos optimis legibus inſtituens, tum iis etiam, quibus eum audire minime contigit, divinam doctrinam inſerens. Quocirca illos quidem mulieres etiam comitabantur, non ut liberos procrearent, aut una cum ipſis vitæ conſuetudinem haberent, verum ut ex ſuis facultatibus ſubminiſtrarent, ac paupertatis præcones alerent: hunc autem, qui ad ipſos uſque terræ fines currebat, ſequi nec permiſſæ ſunt, nec potuerunt. Quid vero mirum feminas relictas fuiſſe; cum etiam Barnabas, individuus alioqui comes, ad infinitum illum curſum ac laborem claudicaus, primas ipſi conceſſerit? Siquidem quo tempore cum eo verſabatur, hæc verba habebat Paulus: Numquid non habemus* po-

poteſtatem ſororem mulierem circumducendi, ſicut & reliqui Apoſtoli, & fratres Domini, & Cephas? An ſolus ego & Barnabas non habemus poteſtatem hoc faciendi? Non quod ii qui virginitatem ſuadebant, & caſtitatem prædicabant, ac virginum choros moderabantur, cum mulieribus conſuetudinem haberent. Quis enim eos virginitatem ſuadentes tuliſſet, ſiquidem ipſimet in voluptatum cœno ſeſe volutantes deprehenſi fuiſſent? Non igitur hoc ait; nam alioqui mulierem uxorem duxiſſet (quemadmodum notarii in iis contractibus, qui ad dotes pertinent, ſcribere conſueverunt, Alere ac veſtire, quemadmodum mulierem uxore dignum eſt, pro facultatum captu: mulierem videlicet ob naturam collocantes, uxorem autem ob vitæ conſuetudinem) ſed quia ipſos ſequebantur, ex bonis ſuis paupertatis magiſtros alentes; idcirco ſororem quidem dixit, ut caſtitatem indicaret; mulierem autem, ut naturam declararet. Mulier quippe virgo quoque appellatur, etiam ſi intacta ſit: mulier ob formam, etiam ſi integra ſit: mulier ob naturam, etiam ſi maſculi congreſſus expers ſit. Quod autem hoc a ſcopo minime aberret, hic liquet, quod idem hic Paulus, cujus dictum nonnulli ſubdola interpretatione depravare minime dubitant, de eo loquens, quod Salvator ſecundum carnem ex ſancta virgine Maria natus ſit, his verbis uſus eſt: Factum ex muliere. Quid ais Paule? Virginem mulierem appellas? Ita, inquit: mulierem ob naturam appello, virginem autem mente teneo. Mulier enim eſt virgo, etiam ſi alioqui a virili contactu aliena ſit. Mulier ob ſpeciem & effictionem, virgo propter integritatem & puritatem. Haſtenus Iſidorus, qui fortaſſe mente concepit de ſanctiſſima virgine Thecla Paulum intellexiſſe. Cæterum nihil prohibet eadem Pauli verba non de qualibet externa muliere, ſed de ſua ipſius ſorore, eademque germana, poſſe intelligi; cum præſertim teſtimonio Lucæ

(a) *Act. 23.* (a) Evangeliſtæ conſtet Paulum habuiſſe ſororem, cujus filius ipſum liberavit ab inſidiis Judæorum.

LXIV. Alium inſuper admovent arietem, qui in Pauli cœlibatum inſurgunt; ejuſdemque Pauli verba in ipſum intorquent, quibus

(b) *Philip. 4.* ſcribens ad Philippenſes ſic ait (b): *Etiam rogo & te germane compar, adjuva illas quæ mecum laboraverunt in Evangelio cum Clemente & cæteris coadjutoribus meis.*

Refellitur ſecunda objectio.

Novus interpres, evertens potius, quam vertens, loco germane, germanam eſt interpretatus. At quis umquam Orthodoxorum, etiam ſi repetas tempora ab initio naſcentis Eccleſiæ uſque in præſens ſæculum, reperitur, qui germanam putaverit eſſe legendum? Equidem non tantum de homine intellexiſſe Græcos omnes certum eſt, ſed & nomen proprium viri cujuſpiam illud eſſe, Oecumenius (c) exiſtimavit. Theodoretus (d) eos item refellens, qui vocem illam, compar, eo quod communis ſit tam maſculo quam feminæ, conjugem Pauli eſſe putarent, hæc ait: *Comparem, ſeu conjugem, nonnulli ſtulte exiſtimaverunt eſſe uxorem Pauli, non attendentes ea quæ ſcripta ſunt in epiſtola ad Corinthios; quod ſcilicet ſe retulerit in numerum cœlibum: Dico enim his qui matrimonio juncti non ſunt, & viduis: bonum, ſi permanſerint ſicut ego: quod ſi non contineant, nubant. Et clarum quidem eſt, quod ſive eſſet cœlebs, ſive viduus, uxorem non habebat: uxorem numquam duxiſſe, verius eſt. Comparem ergo ſeu conjugem ipſum vocat, ut qui jugum pietatis ſecum trahat; & hortatur ut ſit optimarum mulierum adjutor.* Hæc Theodoretus.

(c) *Oecumen. in epiſt. ad Philip. c. 4.*
(d) *Theodoret. in ep. ad Philip. c. 4.*

Exiſtimavit Joannes Chryſoſtomus (e), per comparem illum, Paulum ſignificare voluiſſe fratrem quemdam illarum mulierum quæ ab eo ibidem nominantur, vel fortaſſe alicujus ex illis virum, puta Syntichis, vel Evodiæ.

(e) *Chryſoſt. in ep. ad Philip. cap. 4.*

Quid inſuper? Quod moris eſt omnium qui pertinaciter rem minus veram juſtamque defendunt, & manifeſtam veritatem impugnant; ut quo minus veras habent, quibus fulciantur, rationes, eo magis fraudibus nitantur, eoque doloſius impoſturas adhibeant: ſic quidem Novatores, ut quoquo modo ſuæ ipſorum incontinentiæ Paulum cogant adſtipulari, depravata Ignatii (f) martyris epiſtola ad Philadelphios, inter eos quos ille recenſet fuiſſe conjugio obligatos, poſt Petrum, addiderunt Paulum, & alios Apoſtolos. Sed perfacilis eſt ejuſmodi ſtrophæ atque figmenti detectio: qui enim antiquiores vel Græcos vel Latinos codices perveſtigant, quorum alii in bibliotheca Vaticana, & Sfortiana, alii alibi hic Romæ ſunt, adſcititium eſſe Pauli nomen intelligent. At non tantum noſtrates codices vetuſtiores ab omni impoſtura liberi id aperte demonſtrant, ſed & peregrini, in quos tamen nulla pravitatis labes irrepſit; ut ille veneranda antiquitate nobilis, qui aſſervatur in ampliſſima bibliotheca inviƈtiſſimi Regis Pannoniarum Matthiæ Corvini: haud dubium quod & alii omnes eidem tempore æquales eamdem germanam contineant lectionem. Non negamus, in quibuſdam Græcis codicibus, ſed haud antiquitate cum aliis conferendis, additum legi Paulum, ſed ſine dubio ab illis Græcis recens exſcriptis, qui, quod uxores retineant cum ſacerdotio, Paulum in defenſionem ſuæ ipſorum incontinentiæ velint habere conſortem. LXV.

(f) *Ignat. epiſt. 9.*

Ex Scriptis Ignatii conſtata calumnia.

Atqui appello judicium omnium recte ſentientium: Quibuſnam major eſt adhibenda fides, antiquioribus, an recentioribus exemplaribus? Sed etſi deeſſet ejuſmodi de inſpe- LXVI.

Detegitur impoſtura.

Digitized by Google

inſpectione codicis argumentum ; de germana Ignatii lectione provoco ad antiquiores ſcriptores, non dico ad Patres tantum, qui pro cælibatu adverſus hæreticos, inſtituerunt defenſiones, ſed ad ipſos hæreticos, qui eumdem acerrime impugnabant. Quis umquam, quæſo, udſtruendum conjugium Pauli, Ignatium teſtem adhibuit? non puto certe fuiſſe eos adeo vecordes ac ſtupidos (cum prudentiores ſint filii tenebrarum filiis lucis in genere ſuo, & præſertim Joviniunus hæreſiarcha, qui omnem lapidem volvit ut Apoſtolos omnes conjugatos oſtenderet) ut præclariſſimi viri certiſſimum utque irrefragabile teſtimonium, cum ea potiſſimum, quæ oculis inſpexiſſet, teſtatus eſſet, udeo oſcitanter prætermiſerint. Sed eſto, hoc illos prætesierit: num eodem quoque torpore, ſomno, ac letargo potius abſorpti ſunt ceteri antiquiores, qui pro cælibatu ſcribentes, & ex cælibatu Puuli probationes inſtituentes, tam libere firmiterque id adſtruere potuiſſent, ſi unus ipſis in-
LXVII. ſtar omnium obſtitiſſet Ignatius.

(a) Tertul. de monogam. c. 8.

Aſſerto-res Cælibatus Pauli.

At quid in primis Tertullianus (a) non tantum de Pauli, ſed & aliorum Apoſtolorum cælibatu? *Petrum*, inquit, *ſolum invenio maritum per ſocrum, monogamum præſumo per Eccleſiam, quæ ſuper illum ædificata, omnem gradum ordinis ſui de monogamis erat collocatura. Ceteros autem cum maritos non invenio, aut ſpadones intelligam neceſſe eſt, aut continentes.* Hæc ille: plura addit de cælibatu ceterorum Apoſtolorum, ac de Paulo ſpecialiter ſuperius (b), dum eum in ordine ſpadonum adnumerat, aitque: *Ad quem ſpectans & Apoſtolus, propterea & ipſe caſtratus continentiam mavult.* Idem (c) & uliis plerìſque in locis ejuſdem Pauli continentiæ eſt firmus ac fortis adſtipulutor. Eadem non tantum de Paulo, ſed & ceteris Apoſtolis Hieronymus (d), qui ult: *Quoniam, excepto Apoſtolo Petro, non ſit manifeſte relatum de aliis Apoſtolis quod uxores habuerint: & cum de uno ſcriptum ſit, ac de ceteris tacitum; intelligere debemus, ſine uxoribus eos fuiſſe, de quibus nihil tale ſcriptura ſignificat.* Idem ad Euſtochium (e): *Neque audiendi ſunt*, inquit, *qui eum uxorem habuiſſe confingunt.* Hæc cum dicat ille, an non novit quas ipſe recenſet Ignatii epiſtolas; eamque ad Philudelphios, ubi Paulus & ceteri Apoſtoli conjugati dicerentur? Sed quid de Chryſoſtomo dicam, cive ac presbytero Antiocheno, cujus Eccleſiæ Ignatius fuit Epiſcopus? Potuit ne ipſum præteriiſſe quod de conjugio Pauli idem ſcripſiſſet Ignatius, cum tam intrepidus conſtanſque ſit Pauli cælibatus aſſertor (f)? De Theodoreto etiam quid exiſtimandum; qui cum Ignatium ſæpe (g) citet, ſe earumdem epiſtolarum lectioni aſſueviſſe, ſane quidem oſtendit: an non rubore ſaltem ſuffundi debuiſſet, tam firmiter Pauli cælibatum atteſtuns, ſi Ignatii tanto teſtimonio confutari potuiſſet? Sed prætermittimus alios, ſatis ſuperque exiſtimantes ex his quemque prudentem in Ignatii epiſtola impoſturam latentem detegere, atque perſpicue intelligere poſſe.

(b) Eod. lib. c. 3.

(c) Colligit ex Pam. in lib. de monog. not. 23.

(d) Hier. adverſ. Jovin. lib. 1.

(e) Ad Euſtoch. ep. 22.

(f) Chryſoſt. de virg. & aliis multis in locis.

(g) Theodoret. in immutab. dial. 1. 2. & 3.

At certe etiam Puuli infenſiſſimus hoſtis Ebion temporibus Apoſtolorum hæreſiarcha (nam de eo meminit S. Ignatius) (h) quantumlibet tam ipſe quam ſui Apoſtolum pluribus calumniis vehementer exugitent, tamen abſque uxore Chriſtianum eum fuiſſe demonſtrant: dum ipſum quidem tentaſſe uxorem accipere, ſed quoniam quam cupiebat non accepiſſet, idcirco Chriſtianis adhæſiſſe, ac ſic adverſus Judæorum legem plura ſcripſiſſe, trudiderunt. Reddam verba Epiphanii hæc narrantis (i), cum adverſus Ebionæos hæreticos ſcribit: *Paulum*, inquit, *hæc accuſare non erubeſcunt, per conficta quædam verba ex maleficio & errore pſeudo-apoſtolorum ſuorum, Tarſenſem quidem ipſum (velut ipſe etiam confitetur, & non negat) dicentes; verum ex Græcis ipſum fuiſſe aſſerentes, occaſione accepta ex loco ob veritatis ſtudium ab ipſo dicto, nempe: Tarſenſis ſum, non ignobilis urbis civis. Deinde aſſerunt ipſum eſſe Græcum, & ex patre Græco: aſcendiſſe autem Hieroſolymam, & per tempus illic manſiſſe, concupiviſſeque filiam ſacerdotis in uxorem accipere, & hujus gratia proſelytum & acceſſorium factum eſſe, & circumciſum eſſe: deinde cum puellam aſſecutus non eſſet, ita concitatum eſſe, & contra circumciſionem ſcripſiſſe, & contra ſabbatum & legem.* Hæc de Ebione & ſociis Epiphanius. LXVIII.

(h) Ignat. ep. 9.

Hoſtes Pauli aſſertores ejus cælibatus.

(i) Epiph. hæreſ. 30.

Sed etſi proprium ſit hæreticorum mentiri; non puto tamen hac ſaltem ex parte Ebionem adeo fuiſſe dementem, ut ſi noviſſet, Paulum habuiſſe conjugem, eum cælibem ad Chriſtianos defeciſſe, fateri voluiſſet, quippe qui eam anſam in eum obloquendi, ex cælibatu ipſius accepiſſe credatur. At vero haud tantopere quempiam inſanire credo, ut velit Paulum cælibem vitam egiſſe, dum Judæus permanſit, ad Chriſtum vero converſum, ſe conjugio obligaſſe. Num cum ipſe dicat: (k) *Qui ſine uxore eſt, ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori, & diviſus eſt*; quis adeo mente captus exiſtimet eum, qui ad tam ingentem molem agitandam, nempe Apoſtolatum Gentium omnium adminiſtrandum delectus erat, voluiſſe inſolubilibus conjugii vinculis devinciri, ac negotiorum domeſticorum cura perſtringi, cum ipſe etiam Timotheum monens, dicat (l): *Labora ſicut bonus miles Chriſti Jeſu. Nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſæcularibus: ut ei placeat, cui ſe* pro- LXIX.

Paulus ſemper cælebs.

(k) 1. Cor. 7.

(l) 2. Tim. 2.

probavit? Sed faceſſant commenta hæc.

LXX. Quod ſi denique de Pauli cælibatu agere etiam volumus conjecturis: fortiſſima quidem ea eſt quæ ducitur ex ejus vitæ inſtituto olim inito, antequam Chriſti fidem capeſſeret, cum Judæus inter Judæos eſſet. Phariſæus (*a*) quidem ſecta erat, ac non remiſſus ſane vel mollis, ſed (quod & ipſe (*b*) ait) proficiebat in Judaiſmo ſupra omnes coætaneos ſuos, abundantius exiſtens æmulator paternarum traditionum. Qualis autem eſſet Phariſæorum vitæ ratio de continentia ſolicite conſervanda, Epiphanius (*c*) ſatis docet, noſque ſuperius recitavimus, cum de ſectis Judæorum egimus: tradit enim inter alia, alios ex ipſis octo, alios decem annorum ſpatium ad continentiam ab omni labe carnalis voluptatis ſibi ſolitos eſſe præſcribere. Joſephus Judæus rerum Judaicarum hiſtoricus, & ipſe (ut profitetur) ſecta Phariſæus, de ſe ipſo agens, ac de alio itidem Phariſæo, qui eum inſtituebat ad caſtitatem ſervandam, hæc ſcribit (*d*): *Cum audiſſem*, inquit, *Bannum quemdam in ſolitudine vivere, amictum ſibi parantem ex arboribus, & alimentis ſponte provenientibus utentem, crebriſque nocte & die lavacris frigidis uti ad caſtitatem tuendam: cœpi ejus inſtitutum imitari: exactiſque in ejus contubernio tribus annis, poſtquam cupitis ſatis potitus ſum, in urbem redii.* Addit deinde, ſe nec poſtea, licet jam ad ſuæ ætatis annum trigeſimum perveniſſet, ullis carnis illecebris eſſe victum, nec niſi in matura ætate nuptias expetiſſe. Si hæc agebat Joſephus, ſicque his multo majora complures aliorum Phariſæorum præſtitiſſe noſcuntur; quid de Paulo exiſtimandum putamus, qui eo in genere omnes facile ſuperavit, ac æqualibus antecelluit? Eſto igitur de cælibatu Pauli firma ſententia, ſua in primis profeſſione teſtata, Patrumque omnium conſenſione firmata, hoſtium quoque probata aſſertione, ac conjectura; denique ex certis deducta exemplis pariter declarata.

E conjecturis argumentum.

(*a*) *Philip.* 3.
(*b*) *Galat.* 1.
(*c*) *Epiph. lib.* 1. *hæreſ.* 16.
(*d*) *Joſeph. in Vita ſua.*

LXXI. Jam cetera, quæ Paulus Corinthios monuit, videamus. ſunt enim hæ ſacræ leges, quas non illis ſolum, ſed (quod ſæpius diximus) univerſali Eccleſiæ ſervandas propoſuit, & edixit: nam addit (*e*): *Unumquemque ſicut vocavit Deus, ita ambulet, & ſicut in omnibus Eccleſiis doceo. Circumciſus aliquis vocatus eſt? non inducat præputium. In præputio aliquis vocatus eſt? non circumcidatur.* Sane quidem apud Judæos a pravis hominibus ea vigebat malis artibus excogitata perfidia, ut ad libitum, cum vellent a patriis legibus ad Gentiles deficere, præputium ſuper circumciſionem inducerent, ſicque ſe Judæos eſſe negarent, & cum circumciſione etiam Dei cultum abjicerent. Unde in libris (*f*) Machabæorum hæc de iiſdem leguntur: *Ædificaverunt gymnaſia in Hieroſolymis ſecundum leges nationum, & fecerunt ſibi præputia, & receſſerunt a teſtamento ſancto:* quod quidem Joſephus (*g*) itidem his verbis aſſerit: *Adduxerunt ſibi præputia, ut audi quoque non eſſent Græcis diſſimiles: & contemptis omnibus patriis ritibus, imitabantur mores externarum gentium.*

(*e*) 1. *Cor.* 7.
De Judæis præputium adducentibus.
(*f*) 1. *Mach.* 1.
(*g*) *Joſeph. ant. lib.* 12. *c.* 6.

LXXII. Quomodo autem id fieret, Epiphanius, qui res Judaicas maxime calluit, docet his verbis, cum agit de Symmacho interprete, qui ſecundo eſt circumciſus: *Accedit*, inquit, *ad Judæos, ac fit proſelytus, & circumciditur ſecunda circumciſione. Et ne mireris de hoc, optime auditor: contingit enim hoc. Qui enim a Judæis ad Samaritas profugiunt, rurſus circumciduntur: ſimiliter & qui a Samaritis ad Judæos transfugiunt. At hoc adhuc gravius eſt, quod etiam a circumciſione præputiati fiunt, arte quadam medica, per inſtrumentum attractorium, ſpathiſterem appellatum, infirmam membrorum cuticulam attrahi ſinentes, futuramque admittentes, & glutinatoriis circumdatis, præputium rurſus ſuperinducunt. Habes & teſtimonium apud ſanctum Apoſtolum, ubi hæc verba hoc modo dicit: Circumciſus aliquis vocatus eſt? ne attrahatur ipſi præputium. Hanc traditionem vero diabolici inventi Eſau fratrem Jacobi reperiſſe aiunt ad abnegationem Dei, & ad deletionem characteris patrum ipſius. Quapropter aiunt, Deum dixiſſe: Odio habeo ipſum Eſau, Jacob vero dilexi.* Hucuſque Epiphanius. Inde putavit interpres (*h*) apud Martialem, illud explicans, *Nec recutitorum fugis inguina Judæorum;* recutitos eſſe Judæos dictos: *quoniam*, inquit, *Judæis pueris cutis inguinis reſcindebatur; poſtea, cum cutis ſuccreſceret, dicebantur recutiti, quaſi nova cute tecti.* Perſius (*i*) recutita ſabbata, hoc eſt, Judaica feſta, dicit; ubi interpres: *Judæos*, inquit, *recutitos, quibus nova cutis reſtituta eſt; licet alias appellet recutitos, hoc eſt, circumciſos.* Sic igitur Paulus Apoſtolus, ne Judæi credentes in Chriſtum, idem facerent quod ceteri conſueverant cum ad Gentes deficerent; neve Gentiles in Chriſtum credentes, id agerent quod alii ad Judæorum religionem tranſeuntes, & inter proſelytos profitentes (circumcidi hi ſoliti erant) dictam tam a Judæis quam a Gentilibus ad Chriſtum converſis legem ſervandam conſtituit. Plura deinde ſubinfert de veſcendis idolothytis: ſed de his ſuperius actum eſt.

(*h*) *Apud Martial. lib.* 7. *epig. in Celsam.* Judæi recutiti qui.
(*i*) *Perſ. ſatyr.* 5.

LXXIII. Poſt hæc vero cum multa diſſeruiſſet de victu miniſtrando iis qui annunciant Evangelium; tandem ſancitam a Domino legem promulgans, ait (*k*). *Ita Dominus ordinavit his qui Evangelium annun-*

(*k*) 1. *Cor.* 9.

tiant,

Digitized by Google

Oblationibus ſuſtentati Dei miniſtri.

diant, de Evangelio vivere. Ex Fidelium oblationibus, Eccleſiæ ordines & officia ſolita victum accipere, jam ab ipſo Eccleſiæ naſcentis exordio, certum eſt; immo cum adhuc ſuperſtes Dominus munus prædicationis obiret, ex his quæ dabantur, una cum ſuis victum capere conſueverat: *Judas enim* (inquit Joannes *a*) *loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.* Perſeveravit, auctuſque eſt idem uſus temporibus Apoſtolorum, ad quorum pedes ſuorum bonorum credentes oblationem liberam ſpontaneamque faciebant, ſimulque deferebant; ex quibus cum ipſi, tum ceteri qui egerent, victitarent. At ſicut fides eſt amplioribus ſpatiis propagata, ac proinde ſicut Chriſtianorum, ita etiam iiſdem inſervientium coagmentatus eſt numerus clericorum: ita auctus eſt pariter major oblationum proventus; uſque adeo, ut Gentilium invidiam (*b*), & Imperatorum quantumlibet Chriſtianorum in ſe odia concitarent; qui verentes ne profuſioribus viduarum largitionibus illi locupletes nimis, filii vero ipſarum pauperes redderentur, eas reſtringere & cohibere (arbitrio voluntatis potius, quam recti judicii ratione) ſæpe conati ſunt (*c*).

(*a*) *Joan.* 12.

(*b*) *Ammian. Marc. lib.* 27.

(*c*) *L.* 20. *de Epiſ. & cler. C. Theod. L.* 26. *C. eodem. Hier. epiſt.* 2. *ad Nepot. Ambr. adverſ. Symmachum.*

LXXIV. Erogabat vero eas Epiſcopus cuique Eccleſiæ miniſtro, prout opus eſſe videbatur: ſumebat quiſque menſtruam ſportulam, de qua hæc Cyprianus (*d*): *Ceterum presbyteri honorem deſignaſſe nos illis jam ſciatis, ut & ſportulis iiſdem cum presbyteris honorentur, & diviſiones menſtruas æquatis quantitatibus partiantur.* Qui hæc capiebant ab Eccleſia victus ſtipendia, clericos ſportulantes idem Cyprianus appellat, cum ait (*e*): *Hæc nunc ratio & forma in clero tenetur, ut qui in Eccleſia Domini ordinatione clerici promoventur, in nullo ab adminiſtratione divina avocentur, nec moleſtiis & negotiis ſæcularibus alligentur; ſed in honore ſportulantium fratrum tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & ſacrificiis non recedant, ſed die & nocte cæleſtibus rebus & ſpiritualibus ſerviant.* Hæc Cyprianus.

(*d*) *Cypr. epiſt.* 34. *ad Cler. in fin.*

Epiſcopus diſpenſator rerum Eccleſiaſticarum.

(*e*) *Cyprian. ep.* 66.

LXXV. Quod vero ad decimas pertinet, quarum meminit: etſi jure divino in lege veteri primitus imperatæ noſcuntur; tamen ſicut ante legem ſcriptam eos Abraham (*f*) de pugna quinque Regum victor perſolvit magno ſacerdoti Melchiſedech, ita etiam & Gentiles, quodam religionis impulſu, ſæpe in bello de manubiis voviſſe decimas & reddidiſſe, ſcriptorum veterum monumenta teſtantur. Id a Poſthumio factum, obtenta belli Latini victoria, necnon ab aliis Romanorum ducibus, Romanarum rerum hiſtorici (*g*) tradiderunt. Habes & de decimis illud apud Plautum: *Ut decimas Herculi ſolveret;* & illud (*h*): *Decimam partem Herculi polluceret:* & Cicero (*i*): *Herculi quiſquam decimam vovit unquam, ſi ſapiens factus eſſet?* Herculi namque perſolvere conſueviſſe decimas Romanos, Plutarchus (*k*) teſtatur. Herodotus in Clio: *Siſte,* ait, *ad ſingulas portas aliquos ex tuis ſatellitibus cuſtodes, qui vetent exportari opes, at earum decimæ Jovi neceſſario reddantur. Ita nec tu illorum odium contrahes, vi opes excipiendo; & ipſi agnoſcentes ſe juſta agere, non inviti facient.* Hæc Crœſus ad Cyrum Regem Perſarum. Apud Xenophontem (*l*) hæc quoque reperiuntur: *Hic etiam pecuniam de captivis collectam partiri, eamque quam decima nomine aut Apollini aut Epheſiæ Dianæ voverant, conſecrandam Prætores acceperunt:* & alibi (*m*): *Agis Delphos profectus eſt, ac decimam Deo obtulit.* Ac rurſum (*n*): *Hoſtium vero ita fruitus agro eſt, ut duobus annis centum talenta & amplius Deo apud Delphos decimam dedicaret.* At vero non immorabor diutius in ſingulis exemplis recenſendis. Conſtat quidem apud omnes fere gentes, velut quodam jure naturæ exigente, decimas numini devotas ac redditas: quas (ut diximus) lege lata per Moyſen (*o*) Deus ſibi addicto populo imperavit. Porro de ratione decimarum, & denario numero, pluribus agit Philo (*p*).

(*f*) *Geneſ.* 14.

Decimæ etiam a Gentilibus perſolvi ſolitæ.

(*g*) *Dionyſ. Halicar. lib.* 6. *Livius & alii.*

(*h*) *Plautus in Sticho.*

(*i*) *Cic. de nat. deor. lib.* 3.

(*k*) *Plutarch. in probl.* 99. *Rom.*

(*l*) *Xenophon. in Cyro. l.* 5.

(*m*) *Xenophon. de reb. geſt. Græc. lib.* 3.

(*n*) *Xenophon. de Ageſil. laud.*

(*o*) *Levit. ult. Num.* 18. *& alibi.*

(*p*) *Philo lib. de congreſ. quær. erud. gratia.*

LXXVI. At vero licet Chriſti Eccleſia legalibus non adſtringatur (nam ea ex parte lex & Prophetæ uſque ad Joannem Baptiſtam) tamen jure quodam naturæ, quo præcepta moralia ſunt ſervanda, immo & divino, illæ debentur etiam ſacerdotibus Chriſtianæ religionis. Quid enim tam naturale, quam ut (quod ait Paulus *q*) qui plantat vineam, de fructu ejus edat: qui paſcit gregem, de lacte manducet: qui ſeminat ſpiritualia, ſaltem metat carnalia: & qui militat, ſtipendium accipiat? Certe quidem niſi Paulus voluiſſet ejuſmodi legis præceptu in Chriſtianam religionem transferri, nequaquam inde mutuatus eſſet exemplum & auctoritatem mandato etiam Domini confirmatam, dum ait (*r*): *Neſcitis quoniam qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt; & qui altari deſerviunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.* In neceſſarium enim uſum Levitarum decimæ offerebantur in templo, ſecundum illud Numerorum (*s*): *Nihil aliud poſſidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in uſus eorum & neceſſaria ſeparavi.* Quæ ſunt igitur ad neceſſarium uſum ſacerdotum, jus naturæ in primis præſtanda admonet, lex Dei præcipit, ac Chriſtus denique jubet eſſe ſervanda. Sacerdotibus enim, perinde ac Regibus, de judicio, tributa eſſe pen-

(*q*) 1. *Cor.* 9.

Decimæ multiplici Jure debitæ.

(*r*) 1. *Cor.* 9.

(*s*) *Num.* 18.

(a) Philo de Sacerd. honore.

denda, Philo (*a*) declarat his verbis: *Alios*, inquit, *non mediocres reddit ur jura ſacerdotibus tribuunt, dum a ſingulis exigeetur decima frumenti, vini, olei, futura pecudum ex armentis ac gregibus: quanta vero hinc quoque proveniat copia, licet ex numeroſiſſima gentis frequentia conjecturam ſumere. Ex his rebus liquet juxta legis judicium ſacerdotes æquiparare honore ac majeſtate Regibus. Siquidem illis tamquam Principibus conferri tribata imperat: id quod fit longe aliter quam in ceteris civitatibus ſub dynaſtiis degentibus. Nam hæ gementes & coacta vix tandem conferunt, peroſæ quæſtores ceu peſtem publicam, nunc has nunc illas cauſationes effingendo, ne ad præſtitutem tempus tributa repræſentent. At hæc geni ſacerdotibes debitam pecuniam lubens gaudeeſque depromit, quaſi noe daret, ſed acciperet; addens fauſtas ominationes, & gratiarum actiones populariter; idque quotannis, nec viris ceſſantibus, nec mulieribus; ſed alacritate ſpontanea, quanta nullis verbis exprimi poteſt, conferentibus, & hæc quidem contribuunt ex privatis poſſeſſionibus*. Hucuſque Philo.

Si igitur talia tantaque antiquæ legis
LXXVII. De decimis Typus.
ſacerdotio debebantur; quanto majora eſſent tribuenda Chriſtianæ religionis ſacerdotio, quod antonomaſtice Regale appelletnm, tanto eſt illo excellentius atque ſublimius, quanto umbra veritas, & typo opus magnificentiſſime abſolutum? Sane quidem per Melchiſedech Regem ac ſacerdotem, Chriſtianæ religionis ſacerdotium præfiguratum; & per Abraham, qui illi decimam dedit, laicos omnes adumbratos eſſe (figura ſignante nimirum præſtandas a laicis Chriſti ſacerdotibus decimas) Joannes Chryſoſtomus (*b*) diſputans adverſus Judæos, pluribus docet, atque ait: *Conſidera quanta ſit excellentia noſtratis ſacerdotis: quandoqeidem Abraham Patriarcha Judæorum, progenitor Levitarum, comperitur benedictionem accipere a Melchiſedech, illique dare decimas*. Sed & longe ante id dixerat Paulus (*c*): *Intuemini*, inquit, *quantus ſit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha*. Quæ in eamdem ſententiam explicat idem Chryſoſtomus (*d*), locum illum interpretatus. Hæc igitur conſiderantes primitivæ illius Eccleſiæ Chriſti fideles, non modo decimam partem frugum, ſed ipſas univerſas, ac etiam rura, ex quibus colligebantur, diſtrahentes eorum pretia, portabent (*e*) ad pedes Apoſtolorum: præſtiterunt hoc ipſum, donec infidelium Judæorum invidie exagitati, bonis omnibus ſpoliati, pauperes adeo redditi ſunt, ut ipſi aliorum credentium indigerent auxilio: cujus rei cauſa Paulus bis, Antiochiæ primum, ac demum in Achaja & Macedonia, ad illos juvandos, pecuniam collegit.

(b) Chryſoſt. orat. 4. adverſ. Jud.

(c) Hebr. 7.

(d) Chryſoſt. in ep. ad Hebr. hom. 12.

(e) Act. 2.

Quod vero ad Gentes pertinet: etſi
LXXVIII. Chriſtianorum effuſa largitas.
jure legitimeque ſe ab illis ejuſmodi debita ſtipendie requirere poſſe, Paulus (ut videmus) ad Corinthios ſcribens, teſtetur; tamen ne offendiculum aliquod illis inferret, eb ejuſmodi exactione temperaſſe ſe dicit. Uſi ſunt & alii in poſterum eadem modeſtia; ne (quod ait Tertullianus *f*) redempta pretio religio videretur: arbitrio nimirum relinquentes cujuſque, quid & quantum vellet, offerre. Sed profuſas illorum fuiſſe oblationes, ex quibus non modo eccleſiarum miniſtri, ſed pupilli, viduæ, ægrotantes, peregrini, in carcere detenti, exules cauſa fidei, & ad metallum damnati copioſiſſime alerentur, idem auctor teſtatur; noſque tam ex ipſo, tum ex aliis antiquis ſcriptoribus ſuperius, cum egimus de collectis, ſatis aperte monſtravimus.

(f) Tertull. Apolog. c. 39.

Ceterum ad hæc ſubſidia ſacerdotibus LXXIX.
ceteriſque ſacrorum miniſtris impartienda laicos teneri, non tantum Dominus ſua (quod ait Paulus) ordinatione inſtituit, ac idem Apoſtolus jure id fieri demonſtravit, ſed & Patres omnes faciendum admonuerunt. Plura enim de decimis præſtandis leguntur apud Clementem (*g*), tum maxime Origenem (*h*), qui hæc habet de primitiis, ac proinde decimis: *Sicut & in hoc ſermone quem habemus præ manibus, arbitror convenire; decet enim & utile eſt, etiam ſacerdotibus Evangelii offerri primitias. Ita enim & Dominus diſpoſuit, ut qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant; & qui altari deſerviunt, de altari participent. Et ſicut hoc dignum & decens eſt, ſic e contrario indecens & indignum exiſtimo & impium, ut is qui Deum colit, & ingreditur Eccleſiam Dei, qui ſcit ſacerdotes & miniſtros aſſiſtere altari, & aut verbo Dei, aut miniſterio Eccleſiæ deſervire, ut de fructibus terræ quos dat Deus, Solem ſuum producendo, & pluvias ſuas miniſtrando, non offerat primitias ſacerdotibus: non enim videtur hujuſmodi anima habere memoriam Dei, nec cogitare, nec credere quia Deus dederit fructus quos cepit*: & inferius de decimis agens, multo plura e Chriſtianis præſtanda in eo genere Dominum voluiſſe, quam a Phariſæis, qui decimabant mentam & anetum ſecundum quod ſcriptum eſt: *Niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam ſcribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum*, demonſtret.

(g) Clem. Conſt. lib. 2. c. 29. 35. & 39.

(h) Origen. in Num. hom. 11.

Decimæ præſtandæ Chriſti lege.

LXXX.
Eadem & Hieronymus (*i*) in hæc verba: *Quod de decimis primitiiſque diximus, quæ olim dabantur a populo ſacerdotibus & Levitis, in Eccleſiæ quoque populis intelligite: quibus præceptum eſt, non ſolum decimas dare & primitias, ſed & vendere*

(i) Hieron. in Malach. c. 3.

Patrum conſenſus de ſolutione decimarum.

Digitized by Google

dere omnia quæ habent, & dare pauperibus, & ſequi Dominum Salvatorem. Quod ſi facere nolumus, ſaltem Judæorum imitemur exordia, ut pauperibus partem demus ex toto, & ſacerdotibus ac Levitis honorem debitum deferamus. Unde dicit & Apoſtolus: Honora viduas quæ vere viduæ ſunt, & presbyterum duplici honore honorandum, maxime qui laborat in verbo & doctrina Dei. Quod qui non fecerit, Deum fraudare, & ſupplantare convincitur. Auguſtinus ſæpius id ipſum inculcat, ut cum ait (a): *Decimas de fructibus veſtris eccleſiis reddite.* Idemque (b) alibi eodem argumento de reddendis decimis ſermonem integrum peroravit, in quo hæc habet ad finem: *Decimæ enim ex debito requiruntur; & qui eas dare noluerit, res alienas invaſit.* Ac denique decimarum ſolutionem non eſſe recenter in Eccleſiam introductam, ſed a majoribus præſtari ſolitam, alibi his verbis inculcat (c): *Majores noſtri ideo copiis abundabant, quia Deo decimas dabant, & Cæſari cenſum reddebant. Modo autem, quia diſceſſit devotio Dei, acceſſit indictio fiſci. Noluimus partiri cum Deo decimas: modo autem totum tollitur. Hoc tollit fiſcus, quod non accipit Chriſtus.* Hæc Auguſtinus.

(a) Aug. de temp. ſerm. 215.
(b) Aug. de temp. ſerm. 219.
(c) Aug. hom. 48. de 50.

LXXXI. Sed & Joannes (d) Chryſoſtomus item hortans primitias decimaſque perſolvi, ait: *Opifex, utpote calceorum conſarcinator, aut ſutor, aut faber ærarius, aut quivis alius artifex, cum aliquid vendiderit ex his quæ ſua arte fiunt, det Deo primitias pretii, ibi* (in arcam ſcilicet) *parvam partem dejiciat, & ex minori parte cum Deo partiatur. Neque enim magnum quid peto: ſed tantum, quantum Judæorum infantes & mille malis pleni, tantum nos, qui cælum expectamus, jacimus. Hæc autem dico, non legem ferens, neque prohibens ne plus eroges, ſed æquum cenſens ut non minus deponas, quam partem decimam. Hoc autem fac non ſolum vendens, ſed etiam emens. Hanc etiam legem ſervent, qui prædia poſſident in proventibus.* Hæc & alia plura Chryſoſtomus. Sed in his amplius non immorandum: liquet enim, ex omnibus qui fuerunt antiqui Catholici Eccleſiæ ſcriptores, qui de his meminerint, neminem reperiri ab his eſſe diſſentientem, ſed æque eoſdem illos omnes in eam ſententiam conſpiraſſe, eumdemque multorum ſacrorum Conciliorum, de quibus inferius erit mentio, canonibus confirmaſſe.

(d) Chryſoſt. in 1. ad Corin. hom. 43.
Opifices perſolvunt decimas.

LXXXII. Fuiſſe quidem profuſas Chriſtianorum largitiones in eccleſias, tum ex dictis colligi poteſt, quod ex his non clerici tantum victitarent, ſed & pauperes omnes (ut dictum eſt) diverſis preſſi miſeriis levarentur; tum etiam quod ex iiſdem pretioſiſſima eccleſiæ ſupellectilia (licet Chriſtianos vexaret perſecutio) acquirebantur. Nam qualia eſſent cætera eccleſiæ vaſa, quæ ad ſacrificii opus ad altare admoverentur, inde argumentum deduci poſſe videtur, quod etiam lucernæ argenteæ erant; ut ex Actis Proconſularibus apud Auguſtinum (e) legitur de temporibus Diocletiani. Abundaſſe eccleſias vaſis ex auro & argento conflatis, Optatus (f) etiam tradit. necnon idem qui ſupra Auguſtinus alibi (g) ex aliis Proconſularibus Actis.

Argentea ſupellectilia.
(e) Aug. ep. 165.
(f) Optat. contra Parmen. lib. 1.
(g) Aug. contra Creſcon. lib. 3. c. 29.

LXXXIII. Cæterum ſicut nec Levitis olim, licet decimis ditarentur, interdicta erat omnino rerum immobilium poſſeſſio, quippe qui ex mandato (h) Dei in ſingulis tribubus urbes ſacerdotales ad habitandum habebant, ſuburbanaque earum ad mille paſſus (nec erant illæ numero paucæ, cum in ea provincia non adeo ampla numeratæ ſint (i) Levitarum civitates quadragintaocto) ita etiam nec Chriſtianæ legis ſacerdotibus eorumdem bonorum poſſeſſio interdicta probatur: Eccleſias enim Chriſtianorum etiam poſſeſſiones olim ſub Gentilibus Imperatoribus poſſediſſe, non tantum Pii (k) Papæ Primi, & Urbani (l) item primi, quos alii citant, Epiſtolæ declarant, ſed ipſa Imperatorum Edicta, quibus eas illis ablatas reddi mandarunt. In edicto (m) enim Conſtantini atque Licinii hæc ſcripta leguntur: *At quoniam ipſi Chriſtiani non ſolum ea loca in quæ convenire ſolent, ſed etiam alia habuiſſe cognoſcuntur, quæ non privatim ad ſingulos, ſed ad jus totius ipſorum communitatis, id eſt, Chriſtianorum, ſpectabant: ſingulis qui ea poſſident, mandes velim, ut omnia per legem, quam ſupra poſuimus, abſque ulla controverſia Chriſtianis, id eſt, ſocietati ipſorum & conventui reddant,* &c. Porro ea omnia loca quæ dicit ſpectare ad Chriſtianorum communitatem, bona Eccleſiaſtica fuiſſe, ſequens eorumdem edictum ad Annulinum conſcriptum manifeſte declarat his verbis: *Quare volumus, ut ſimul ac haſce litteras a nobis acceperis, ſi quæ ex his poſſeſſionibus, quæ ad Catholicam Chriſtianorum Eccleſiam in quibuſque civitatibus aut aliis locis pertinent, etiam adhuc a civibus aut ab aliis quibuſdam retineantur, eas quamprimum iiſdem eccleſiis facias reſtitui: quandoquidem animo inſtituimus, ut ea, quæ eccleſiæ antea poſſederunt, ad ipſarum jus denuo revertantur. Cum igitur tua pietas animadvertat decretum hoc abſque dubio de noſtra ſententia eſſe publicatum: enitere atque labora, ut ſive horti, ſive ædes, ſive aliud quodcumque aliquando ad jus ipſarum eccleſiarum ſpectarint, omnia illis quam celerrime reddantur.* Hæc illi. Sublata enim illa fuerant temporibus perſecutionis Diocletiani atque Maximiani Imp.

(h) Num. 35.
(i) Joſue 21.
Bona immobilia poſſedit Eccleſia.
(k) Pius ep. 2.
(l) Urban. ad omnes Epiſc.
(m) Apud Euſeb. lib. 10. c. 5.

LXXXIV. Poſt hæc, reddita pace Eccleſiæ, regnan-

gnantibus jam Principibus Chriſtianis, eccleſias omnes locupletatas eſſe longe lateque ampliſſimis latifundiis, non eſt, credo, qui dubitet. At ſicut olim poſſeſſiones, quas alii Deo voviſſent, eaſdem ſacerdotes (*a*) poſſidebant, quamtumlibet portio eorum tantummodo Deus eſſe deberet: Ita etiam rura, vel alia bona a Fidelibus elargita eccleſiis, in uſam cedere ſacerdotum, aliorumque miniſtrorum, certum eſt.

(*a*) *Levit. ult.*

Temporalium rerum uſus minime vetitus.

Nam licet miſſis a ſe diſcipulis Dominus dixerit: *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, &c.* tamen cum mox ſubdit: *Dignus eſt operarius cibo ſuo*. Illis quæ ſunt ad vitam neceſſaria, Salvatoris ſententia, miniſtrari debere, quis non intelligit? Sic enim illis inhibuit aurum & argentum, non ut eorum uſu neceſſario interdiceret (etenim conſtat aurum & argentum, ipſa rerum pretia, allata eſſe ad pedes Apoſtolorum, illorumque arbitrio diſpenſata) ſed ut affectum temporalium rerum reprimeret; ne quæſtum pietatem putarent. Sicut cum etiam iiſdem dixit: *Neminem per viam ſalutaveritis*; illis haud inhibuit conſuetæ humanitatis officia; ſed ut ad prædicationis opus, ad quod dirigebantur, ſolicitiores & attentiores redderet, voluit admonuiſſe. Sed de his ſatis dictum putamus; quæ quoniam ad Eccleſiaſticam œconomiam ſpectant, ratio inſtituti noſtri ſicut non patiebatur prætermittere, ita in iiſdem paulo diutius nos immorari permiſit, & pene coegit. Age igitur, jam cæteras ab Apoſtolo Corinthiis in primis traditas, ac proinde univerſæ Eccleſiæ præſcriptas leges inveſtigemus.

LXXXV. De velandis mulieribus.

Sicut enim optimi legislatoris officium ac munus eſt, non tantum egregiis moribus rempublicam inſtituere, ſed ejuſdem populi decentem corporis habitum ſimul componere: eodem ſane modo Paulus Apoſtolus illa, quam ad eos primam ſcripſit, epiſtola, cum eoſdem optimis legibus imbuiſſet, de mulieribus illud ſtatuit, ut noniſi velato capite in eccleſiam convenientes orarent: ſicut e contra viros operto capite orare vetuit. Cæterum quod ad mulieres velandas pertinet: licet ipſe primas Fideles id agendum monuerit, non tamen ejus rei primus eſt auctor: ſiquidem tam Judæorum quam multarum Gentium feminas olim, etiam ante Chriſti adventum, velatas incedere conſueviſſe, exploratiſſimum eſt. De Judæis fidem facit Tertullianus (*b*), qui dum agit de veteribus traditionibus, ait: *Apud Judæos tam ſolemne eſt feminis eorum velamen capitis, ut inde noſcantur*. De Gentilibus, ut de Creuſa Æneæ uxore, habetur nobile exemplum: dicunt enim (*c*) eam propter inſignem honeſtatem, ne cum Troja quidem caperetur, perterritam, ſe velamine detexiſſe; ſed etiam dum ab incendio fugeret, manſiſſe velo tectam.

(*b*) *Tertul. de coron. milit. c. 4.*

(*c*) *Clem. Alex. in Pædag. lib. 3.*

De Romanis mulieribus id æque docet Valerius (*d*), dum ait: *Horridum C. quoque Sulpitii Galli maritale ſupercilium: nam uxorem dimiſit, quod eam capite aperto foris verſatam cognoverat*. Tacitus (*e*) item hæc de Poppæa Sabina: *Rari in publicum egreſſus, idque velata parte oris, ne ſatiaret aſpectum, vel quia ſic decebat*. De Græcis hæc Apulejus (*f*): *Mulieres candido ſplendentes amicimine*. De Arabibus hæc Tertullianus (*g*): *Judicabunt nos Arabiæ feminæ Ethnicæ, quæ non caput tantum, ſed faciem quoque ita totam tegunt, ut uno oculo liberato, contentæ ſint dimidia frui luce, quam totam faciem proſtituere*.

(*d*) *Valer. lib. 6. c. 3. de ſever. 13.*

(*e*) *Tacit. lib. 14.*

(*f*) *Apul. de aſin. aur. lib. 11.*

(*g*) *Tertull. de veland. virg. c. 17.*

De Lacænis mulieribus omnium laudatiſſimis illud a Plutarcho (*h*) ſcriptis mandatum habetur: virgines aperta facie, viris junctas mulieres velatas prodire ſolitas: ea nimirum ratione, ut ſic illæ maritos invenirent, iſtæ vero viros habentes, aliis placere non curarent. Sed ſicut & probro adſcribitur (*i*) Lacænis virginibus, quod ſupra genua tantum veſtes deductas induerent, ita nec laudantur, quod ſic virgineus pudor quaſi venalis expoſitus proderetur.

(*h*) *Plutarch. Apophtheg. Lac. in Charil.*

(*i*) *Clem. Alex. Pædag. lib. 2. cap. 10.*

LXXXVI. Corinthias velatas voluit Paulus.

At quoniam inter Græcos Corinthiæ feminæ patria lege atque conſuetudine cultui Veneris erant addictiſſimæ, ac proinde (ut ſuperius dictum eſt) omnium impudiciſſimæ, quippe quæ pietatem putarent ſua corpora proſtituere: his cum Apoſtolus Evangelium prædicaſſet, & compluſes illarum ad meliorem frugem adduxiſſet; quod olim præſens tradiderat, abſens litteris monuit: nimirum ut mulier honeſto incedens habitu, capite velato procederet, ſicque in eccleſia oraret cum cæteris. Quam quidem legem non nuptis tantum præſcripſit, ſed & virginibus: mulierum enim nomine (quod pluribus diſſerit Tertullianus *k*) etiam virgines fuiſſe a Paulo comprehenſas, certiſſimum eſt: nam & ſic ipſi Corinthii intellexerunt: *Qui*, inquit, *hodie denique ſuas virgines velant*. Sed de his ſuperius. Cæterum id non tantum in Eccleſia Corinthiorum ſervatum eſt, ſed & in cæteris Chriſtiani orbis Eccleſiis, quas vel ipſi Apoſtoli, vel eorum ſucceſſores viri Apoſtolici (*l*) erexerunt.

(*k*) *Tertull. de veland. virg. cap. 4. 5.*

(*l*) *Tertul. eod. lib. c. 2.*

LXXXVII. Quæ velatio improbata.

Redarguerunt majores noſtri (*m*) veli genus illud, quod velut aranea tela contextum, vel purpureo colore, revelaret potius quam velaret pulchritudinem, irritamentumque eſſet magis libidinis, quam tegumentum pudoris, Gentilium potius feminarum uſu quam Chriſto credentium comparatum. Reprehendit & illas Tertullianus (*n*), quæ neque rectæ, neque nudæ incedentes: *Mitris*, inquit, *& lanis non velant caput, ſed colligant, a fronte quidem protectæ: qua proprie au-*

(*m*) *Clem. in Pædag. lib. 2. c. 10.*

(*n*) *Tertull. de veland. virg. c. 17.*

tem

tam caput eſt, nudæ. Aliæ modice linteolis, credo ne caput premant, nec ad aures uſque demiſſis, cerebra tenus operiuntur. Miſereor, ſi tam infirmo auditu ſunt, ut per tegmen audire non poſſint. Ac iterum inferius. *Quantam autem merebuntur caſtigationem etiam illæ, quæ inter Pſalmos vel in quacumque Dei mentione retectæ perſeverant? Merito ne etiam in oratione ipſa facillime fimbriam, aut villum, aut quodlibet filum cerebro ſuperponunt, & rectas ſe opinantur?* Clemens equidem Alexandrinus (a) ſic interpretatur de velandis mulieribus præceptum Apoſtoli, ut non tantum velamine capita tegerent, ſed eodem in frontem promiſſo vultum obumbrarent.

(a) Clem. Alexan. Pædag. lib. 2. cap. 10.

LXXXVIII. Ceterum non tantum Paulus hæc ſcribens, Chriſtianarum mulierum ſic voluit capita eſſe compoſita, ut velamine tecta eſſent; ſed & Timotheum (b) monens, omnem illum a feminis ſuperfluum laſcivumque amputavit ornatum, qui eſſet concupiſcentiæ fomes, ſic dicens: *Volo ſimiliter & mulieres in habitu ornato: cum verecundia & ſobrietate ornantes ſe, non intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa, ſed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona.* Docuit eadem & Petrus (c). Sed quid Chriſtianæ religionis Pædagogus (d)? quonam modo ornatum temperat, ut luxum evitet? *Mulieribus*, inquit, *crines mollire ſufficit, & tenui aliqua fibula comam alligare frugaliter, ſimplici cultura pudicas comas in veram & germanam pulchritudinem alentibus: meretricii autem pilorum plexus, & catenarum nexus, cum eas deformes reddunt, tum etiam pilos diſcerpunt, artificioſis inſertis vinculis evellentes.* Probat idem album colorem in veſtibus: *Quod ſi*, inquit (e), *oportet album aliquem colorem quærere, naturalis veritatis per ſe tinctura ſufficiat*: & poſt nulla: *Quocirca Ceum Sophiſtam jure approbo, qui Virtutis & Improbitatis aptas deſcribit imagines. Quarum hanc quidem, nempe Virtutem, fecit ſimpliciter ſtantem, candida veſte indutam & puram, ſola verecundia ornatam. Talem oportet eſſe mulierem fidelem, nempe virtute præditam cum verecundia. Alteram autem contra inducit, nempe Improbitatem, ſuperflua quidem & varia veſte indutam, alieno autem colore exultantem: motus autem & habitus comparatus ad delectationem deſcribitur, non ſecus ac meretricis.* Ac rurſum, de veſtium prolixitate agens, cum eas ad talos uſque productas velit, eas damnat quæ prolixæ nimium ſuper terram effuſæ trahuntur, ſic dicens: *Trahere autem veſtes ad ſummos uſque pedes demiſſas, valde eſt arrogans & ſuperbum: quod ambulandi actionem impedit; cum veſtis inſtar verriculi, quæ in ſolo ſuas ſuperficie ſordes ſecum attrahat, ne fractis quidem & enervatis hic ſaltatoribus, qui cinædicam turpitudinem mutam in ſcenam transferunt, veſtem cum tanto dedecore diffluentem conſpicantibus, quibus exquiſitæ veſtes, fimbriarumque dilatationes, & curioſi figuratum numeri illiberalem ac ſordidam ſyrmatum mollitiem indicant.* Hæc Clemens.

(b) 1. Tim. 2.

(c) 1. Pet. 3.

(d) Clem. Alex. Pædag. lib. 3. c. 11.

Quales veſtes & ornatus.

(e) Clem. Alex. Pædag. lib. 2. c. 10.

LXXXIX. Feminæ ornatus cupidæ. Vix credi poteſt, quantum poſt Apoſtolos, quos recenſuimus, laboraverint Apoſtolici viri, ut Chriſtianas feminas, quod ad ornatum ſpectat corporis, in modeſtiæ officio continerent: ac nec eas dicimus tantum, quæ (ut ait Paulus f) abierunt retro poſt ſatanam, ſed pudicas & caſtas: unde & merito de his Hieronymus (g): φιλόκοσμον, inquit, *genus femineum eſt: multaſque etiam inſignis pudicitiæ, quamvis nulli virorum, tamen ſcimus libenter ornari*; atque adeo, ut nec perſecutionum temporibus ab his noverint temperare: ut de his merito illud ſcripſerit Tertullianus (h): *Ceterum neſcio, an manus ſpathalio circumdari ſolita, in duritia catenæ ſtupeſcere ſuſtineat. Neſcio, an crus de periſcelio in nervo ſe patiatur arctari. Timeo cervicem, ne margaritarum & ſmaragdorum laqueis occupata, locum ſpathæ non det.* Declamat & Juſtinus (i) martyr in eas quæ doloſa arte tentarent quæ Chriſtianis eſſent mulieribus interdicta: ſic enim ait, *Uſu venit quibuſdam ſe ipſas fallentibus: ut cum aperte vultum pigmentis fingere non audeant, arte id faciant. Nam in undam aut oleum facie inclinata deſpicientes, de ſe ipſis judicant, an adverſus caſtitatem belligerare poſſint.* Hæc Juſtinus: ex quibus etiam poſſumus intelligere, Chriſtianas pudicas feminas haud licenter ſpeculo uti ſolitas; cum illæ, in quas ſcribit Juſtinus, ea arte uſæ præſcriptam legem eluderent. Quaſi enim pudicitiæ nundinatrices eas habet Tertullianus (k), *quæ* (ut ait) *conſilium formæ a ſpeculo petunt.* Reprehendit (l) alibi & in viris, ſpeculum omni occaſione conſulere, anxieque inſpicere.

(f) 1. Tim. 5.

(g) Hier. ep. 12.

(h) Tert. de cultu. fem. c. 13.

(i) Juſtinus ad Seren. de Vit. Chriſtian.

(k) Tertull. de virg. veland. cap. 12.

(l) Tert. de cultu fem. c. 8.

XC. De Sacro Velo. Sed tamen ut ad capitis velum, unde digreſſa eſt, tandem revertatur oratio: haud alienum ab inſtituto putamus, ſi etiam de ſacro velamine, quo Deo dicatæ virgines uti ſolent, agamus. Non enim erat illud commune cum ceteris mulieribus; quod denſiori tela contextum, nulla erat ex parte perſpicuum; de quo & Ambroſius (m): *Attollant mentis & corporis oculos, videant plebem pudoris, populum integritatis, conſilium virginitatis. Non vittæ capitis decus, ſed ignobile velamen uſu: nobile caſtitati, non exquiſita, ſed abdicata lenocinia pulcritudinis.* De ejuſmodi velaminis genere hæc & olim Tertullianus (n): *Vera, & tota, & pura virginitas nihil magis timet, quam ſemetipſam: etiam feminarum oculos pati non vult, alios ipſa oculos habet: confugit ad velamen capitis, quaſi ad galeam,*

(m) Ambr. adverſ. Symmach. ep. 11. edit. Roman. tom. 5.

(n) Tert. de vir. veland. c. 15.

quaſi

quaſi ad clypeum, qui bonum ſuum protegat adverſus ictus tentationum, adverſus jacula ſcandalorum, adverſus ſuſpiciones & ſuſurros. Illud etiam amplius habuit velamen ſacrarum virginum, quod a ſacerdote benedici conſuevit: Hinc Hieronymus ad Demetriadem (*a*): *Scio ad imprecationem Pontificis flammeum virginale ſanctam operire caput;* ſubinfert & verba nonnulla tunc temporis tum a ſacerdote, tum a virgine dici ſolita. Sic & Ambroſius (*b*) Deo ſacrandæ virginitatis ritum memorans, inter alia hæc de velamine. *Sacro*, inquit, *velamine tecta es.* Solemni enim ritu id fieri moris erat, & nonniſi certis diebus, ut Gelaſius (*c*) monuit, & ad inſtar ſæcularium nuptiarum, magna erat celebritas velationis Deo dicandæ virginis, Auguſtinus (*d*) Demetriadis nobiliſſimæ virginis dum meminit, poſt multa hæc adjunxit: *Velationis apophoretam gratiſſime accepimus.* Apophoreta enim nonniſi in ſumptuoſiſſimis conviviis, quæ poſt cœnam convivæ domum referrent, exhiberi conſueverunt.

(*a*) Hier. ep. 8.
(*b*) Ambroſ. ad virg. lapſ.
(*c*) Gelaſ. ad Epiſ. Lucan. c. 14.
(*d*) Aug. ep. 179. in fin.

XCI. Nuptiæ enim, hæc ſolemnitas, quod illæ ſpiritualiter nuberent, dici ſolita erat. Nubere enim Chriſto eas quæ ipſi dicantur virgines, antiquo in Eccleſia loquendi uſu receptum fuit. Unde & Tertullianus (*e*): *Nupſiſti enim Chriſto: illi tradidiſti carnem tuam, illi deſponſaſti maturitatem tuam. Incede ſecundam ſponſi tui voluntatem.* Ea de cauſa Cyprianus (*f*) ejuſmodi Chriſto perpetuo dicatas, ſi fuerint prævaricatæ, Chriſti adulteras eſſe dicit: quem dicendi modum Baſilius, Gregorius Nazianzenus, Nyſſenus, ac Græcorum ceteri, & Latinorum Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, ac denique reliqui ſunt imitati, nam de his & Optatus Milevitanus (*g*): *Spirituale*, inquit, *nubendi hoc genus eſt: in nuptias ſponſi jam venerant voluntate & profeſſione ſua: & ut ſæcularibus nuptiis ſe renuntiaſſe monſtrarent, ſpirituali ſponſo ſolverant crinem: jam cæleſtes celebraverant nuptias.* Id ipſum quoque Innocentius Papa (*h*) ad Victricium; *Quæ*, inquit, *Chriſto ſpiritualiter nubunt, & a ſacerdotibus velantur*, &c. eaque ratione Hieronymus (*i*) eo progreſſus eſt, ut matrem virginis Deo ſacratæ, Dei ſocerum nominaret: quod tamen Ruffino (*k*) nodum in ſcirpo quærenti diſplicuit.

(*e*) Tertul. de virg. veland. c. 16.
(*f*) Cypr. ep. 62. & l. de diſcip. & habitu virg.
Spirituales nuptiæ.
(*g*) Optatus Mil. lib. 6.
(*h*) Innoc. ep. 2. c. 12.
(*i*) Hier. ep. 27.
(*k*) Ruffin. invect. in Hier.

XCII. Porro ejus nominis, ut virgo ſponſa Chriſti diceretur, ea potiſſimum ratio ſuppetit: quod ſicut juncta conjugio cogitat quæ viri ſunt, quomodo (ut ait Paulus) placeat viro; ita iſta veluti altero conjugio obligata, Chriſto nimirum oppignerata, cogitat tantum quæ ſunt Dei, nempe ut ſit ſancta corpore & ſpiritu. Erant hæ voces Chriſtianarum virginum, quæ ne diſpendium paterentur virginitatis, libentius martyrium opperirent; nefas clamantes, Chriſto ſemel deſponſatas, hominis cujuſpiam jungi conſortio, ex quo hæc Ambroſius (*l*): *Ceterum quæ ſe ſpopondit Chriſto, & ſanctum velamen accepit, jam nupſit, jam immortali juncta eſt viro: & jam ſi voluerit nubere communi lege conjugii, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur.* Ad hæc, Deo ſacratas virgines non tantum tegi ſacro velamine, ſed nigra indui veſte, & operiri pallio, olim in Eccleſia conſuetudo fuit. Qua de cauſa apud S. Aſterium (*m*) de S. Euphemia nobiliſſima martyre Chalcedonenſi, coram judice aſſiſtente, id habes: *Adſtabat virgo pulla veſte & pallio philoſophiam profeſſa:* & Hieronymus (*n*): *Soleat quædam, cum futuram virginem ſpoponderint, pulla tunica eam induere, & furvo operire pallio.* & alibi (*o*): *Vili tunica induitur, viliori tegitur pallio:* & ad Marcellam (*p*): *Pulla tunica mutat, cum humi jacuerit, ſordidatur:* ibi & de cingulo: *Cingulum laneum, & tota ſimplicitate puriſſimum, quod poſſit magis adſtringere veſtimenta, quam ſcindere.*

Virgo Deo dicata Sponſa Chriſti cur dicatur.
(*l*) Ambr. ad virg. lapſ.
(*m*) Con. Nic. 2. act. 4.
(*n*) Hier. ep. 22.
(*o*) Idem ad Demetr. epiſt. 8.
(*p*) Ad Marc. ep. 23.

XCIII. In aliquibus item Eccleſiis, præſertim Syriæ & Ægypti, tam virgo quam vidua, quæ ſe Deo voviſſent, & ſeculum calcaſſent (inquit Hieronymus *q*) *crinem monaſteriorum matribus offerunt deſecandam, non intecto poſtea, contra Apoſtoli voluntatem, inceſſura capite, ſed ligato pariter & velato.* Nec id quidem, ut Veſtales imitentur Romanorum virgines, quæ inciſos ſibi capillos ad arborem loton (*r*) ſuſpendebant: ſed aliis ex cauſis, quas Hieronymus recitat: immo & propter myſterium. Cum enim in ſignum ſubjectionis dati ſint illis capilli: Chriſto jam deſponſatæ, in libertatem vindicatæ, nequicquam amplius viris debent. Nec de his dicit Apoſtolus (*s*): *Mulier ſi comam nutriat, gloria eſt illi: quoniam capilli pro velamine dati ſunt illi.* de illis enim quæ viro ſunt obligatæ, Paulus loquitur. Porro (quod ſuperius ait) *ſi turpe eſt mulieri tonderi vel decalvari, velet caput ſuum.* Sacro jam velamine illatum cum caput obducatur; capillis, quibus tegantur, non indigent: & cum nec capillorum cultu viris placere cupiant, quæ Chriſto tantum morum probitate ſtudent eſſe gratæ, eo diſpendio pulchritudinis cæleſti ſponſo magis redduntur, acceptæ. Quam diſpliceat Deo ornatus capillorum & corporis cultus in virgine, quæ propoſitum virginitatis arripuit, afferre poſſemus pavendum plane exemplum de Prætextata nobiliſſima Romana femina, quod Hieronymus (*t*) ſcribit ad Lætam: ſed ad eum lectorem remittimus. Quod reliquum eſt, illud non prætermittimus dicere, de incidendis crinibus non fuiſſe omnium eamdem conſuetudinem in Eccleſia: nam apud alios in pœnam delicti,

(*q*) Hier. ep. 48.
(*r*) Plin. lib. 16. c. 44.
(*s*) 1. Cor. 11.
De amputatione capillorum ritus diverſi.
(*t*) Hier. ad Lætam, ep. 7.

cti,

cti, ſi lapſa virgo, in pœnitentiam redacta eſſet, crines eidem amputari ſolitos, teſtatur Ambroſius (a), quod & in Capitularibus Francorum (b) habetur expreſſum. At de his pluribus egimus in Notationibus (c) ad Romanum Martyrologium, objectionemque ex Gangreaſi Concilio, germanum ſenſum conciliando, ſolvimus. De habitu itaque muliebri ex conſtitutione Pauli primitus compoſito, hactenus.

(a) *Ambr. ad virgin. lapſ. c.8.*
(b) *In Capitular. Reg. Franc. l.2. c.6.*

XCIV. Sed quod de femineo cultu actum eſt: ad inſtitutum pertinere exiſtimavimus, etiam de antiquo Chriſtianorum virorum cultu & habitu, quantum ex veteribus monumentis colligere licuit, narrationem inſtituere. Atque illud in primis, quod Apoſtolus monuit, ne viri nutriant comam: quo quidem, eos ab effeminato mulierum cultu remotos eſſe debere, ſatis aperte ſignificavit. Proinde barbam a quod ſit virorum inſigne, more androgynorum vellere, aut cute tenus radere, minus conſueviſſe olim Chriſtianos, facile perſuademur. Nam & Chriſtianus Pædagogus hæc ait (d): *Deus voluit feminam quidem eſſe glabram ac levem, ſola coma, ſicuti equum juba, ſponte natura exultantem: virum cum ſicut leones barba ornaſſet, virilem etiam fecit hirſuto pectore, quod quidem eſt roboris & imperii indicium.* Ac deinde: *Hoc viri ſignum*, barba ſcilicet, *per quod vir apparet, eſt Eva antiquius, & ſignum melioris naturæ. In eo ergo violando, quod eſt virilis naturæ ſignum, eo ſcilicet quod eſt hirſutum, contra legem facere, eſt impium.* Ac denique poſt multa (e): *Si quis autem barba non nihil tondeat, ea tamen non eſt omnino denudanda; eſt enim turpe ſpectaculum; barbaque ad cutem uſque tonſus, non videtur multum abeſſe a vulſione & levore.* Et poſt pauca: *Qui in ſuperiori labri parte inter comedendum polluuntur, pili tondendi ſunt, non novacula (eſt enim illiberale) ſed tonſorum forficibus. Barbæ autem pili, qui nihil moleſtiæ afferunt, non ſunt vexandi, at qui cultui gravitatem afferant, & quemdam paternum terrorem incutiant.* Hucuſque Pædagogus Chriſtianus de communi uſu barbæ. Sed quod pertinet ad barbam tondendam ſecundum antiquum religionis cultum, pluribus agemus ſuo loco, cum de tonſura capitis erit ſermo.

(c) *In Not. ad Romanum Mart. die 9. Maii. B. & 20. Septemb. E.*
De cultu barbæ.
(d) *Clem. Alex. in Pædag. l.3. cap.3.*
(e) *Ead. lib. cap.11.*

XCV. Quod vero ſpectat ad corporis indumentum: Chriſtianos, abjecta toga, uti conſueviſſe pallio, ex his quæ Tertullianus (f) ſcribit, ſatis exploratum habetur. Cum enim veræ ſapientiæ Chriſtiani omnes ſe eſſe ſectatores profiterentur, decentem profeſſioni habitum induebant, nempe pallium, quod ſapientiæ ſtudioſi induere ſoliti eſſent. Unde idem Tertullianus (g): *Enim vero cum hanc primam ſapientiam veſtit, quæ vaniſſimis ſuperſtitionibus renuit, tunc certiſſime pallium ſuper omnes exuvias & peplos auguſta veſtis, ſuperque omnes apices & titulos ſacer ſuggeſtus deducit oculos. Suadeo revereri habitum unius interim erroris tui renuntiatorem.* Hæc ille, quibus declarat, Chriſtianos homines ſimul cum impietate togam exuere, atque una cum pietate pallio amicıri ſolitos: ut merito de illis, parœmiam in dicterium convertentes, Gentiles dicerent (h): *De toga ad pallium.* Cæterum quod Chriſtianorum genus religione & moribus diſtinctum eſſet, indumento etiam placuit debere eſſe diſcretum: hinc idem illud exprobrat dicens (i): *Veſpillo, leno, laniſta tecum veſtiuntur.* Ac rurſum: *Verum & cerdones, & omnis gladiatorum ignominia togata producitur. Hæc nimirum indignitas. Vir de toga ad pallium?*

(f) *Tertul. l. de pallio.*
Pallii uſus.
(g) *Tertul. eod. lib. c.4.*
(h) *Tertull. eod. lib. c. 5.*
(i) *Ead. l. c.4. & 6.*

XCVI. Quale autem fuiſſet ejuſmodi indumenti genus, ſic in primis deſcribit (k): *In viris autem pallii extrinſecus habitus & ipſe quadrangulus, ab utroque laterum regeſtus, & cervicibus circumſtructus, in fibulæ morſu humeris acquieſcebat.* Ac rurſus inferius (l) de quatuor pallii angulis: *Omnis*, inquit, *liberalitas ſtudiorum quatuor meis angulis tegitur.* Quatuor item angulos habere conſueviſſe pallium quo utebantur Judæi, divina Scriptura demonſtrat, dum ait (m): *Funiculos in fimbriis facies per quatuor angulos pallii tui.* Unde facile adducimur, ut credamus, Chriſtianos, ſicut a Judæis hominibus, Apoſtolis nimirum, ad pietatem ſunt inſtituti, ita etiam ab iiſdem potius quam a Græciæ ſapientibus indumenti formam eſſe mutuatos, illis tamen rejectis quæ ad antiquæ legis cærimonias ſpectare viderentur. Sed de ejuſdem forma pallii rurſus idem Tertullianus (n) in hæc verba: *At enim pallio nihil expeditius, etiam ſi duplex, quod Cratetis more nuſquam veſtiendo componitur, quippe tota moleſtia ejus operire eſt ſolutim, id eſt, uno injectu, licet æquidem nuſquam inhumano, ita omnia hominis ſimul contegit. Humerum velans exponit vel includit: cætero quæ in humerum adhæret, nihil circumfulcit, nihil circumſtringit, nihil de tabularum fide laborat, facile ſeſe regit, facile reficit: etiam cum reponitur, nulli cippo in craſtinum demandatur, ſi quid interulæ ſupereſt, vacat zona tormentum: ſi quid calceatus inducitur, mundiſſimum opus eſt, aut pedes nudi magis, certe viriles magis, quam in calceis.* Hæc Tertullianus; qui hæc tandem de ſe ipſo, quod relicta Gentilitate, ad Chriſti fidem ſe contulerit, abjectaque toga, pallium ſumpſerit, ait (o): *At ego jam ei illi etiam divina ſecta ac diſciplina commercium confero. Gaude pallium, & exulta: melior jam te philoſophia dignata eſt, ex quo Chriſtianum veſtire cœpiſti.* Hucuſque ille.

(k) *Ead. l. cap.1.*
(l) *Tertul. de pal. c.6.*
Pallii deſcriptio.
(m) *Deut. 22.*
(n) *Tertul. eod. lib. c. 5.*
(o) *Ead. l. c.6.*

XCVII. Quod autem ad calceos pertinet: conſue-

De calceis.

ſueviſſe Chriſtianorum nonnullos ſine calceis, ſed nudis pedibus, vel tantum ſoleis incedere, demonſtrat hæc dicens Clemens Alexandrinus (*a*): *Viro autem pulchre convenit nullos habere calceos, præter quam ſi militet. Calceatum enim eſſe, non parvam habet affinitatem cum eo quod eſt eſſe ligatum. Optimum eſt exercitationis genus nudis uti pedibus, & ad ſanitatem, & ad expeditam facilitatem, ubi non prohibeat neceſſitas: quod ſi iter non ingrediamur, nec nudis incedere pedibus pati poſſimus, ſoleis utendum eſt: eas autem Attici vocant* κονίποδας, *quod pedes (quantum ego conjicio) terræ appropinquarent. Tenuis ac ſimplicis calceaturæ teſtis ſufficit Joannes, qui dicebat, ſe non eſſe dignum ſolvere corrigiam calceamentorum Domini, non enim curioſos ei habebat calceos, qui veræ philoſophiæ typum Hebræis oſtendebat.* Hæc Clemens. Certe quidem Lucianus (*b*), inſtar horum quæ dicta ſunt habitum Chriſtiani hominis deſcribens, ſic ait: *Pallium putre, ſine calceis & tegmine, capite incedens detonſa coma.* Sed ut redeamus ad pallium: de Porphyrio martyre Euſebius (*c*) meminit, uti conſueviſſe habitu philoſophico.

(*a*) Clem. Alex. in Pædag. l. 2. cap. 11.
(*b*) Lucian. in Philopat.
(*c*) Euſeb. hiſt. l. 8. c. 25.

XCVIII. At vero non tantum antiquitus, ſed poſtea etiam, Chriſtianos incedere ſolitos palliatos argumento ſunt quæ ſic Hieronymus (*d*) ſcribit ad Furiam: *Ubicumque viderint Chriſtianum, ſtatim illud de trivio:* Γραικὸς ἐπιθέτης *vocant impoſtorem, detrahunt.* Idemque etiam, de illo dicterio Gentilium in Chriſtianos, ad Marcellam ſic ſcribit (*e*): *Si tunica non canduerit, ſtatim illud e trivio: Impoſtor & Græcus eſt.* Sed cur & Græcus? certe, & illa ex cauſa quod pallium philoſophicum furvi coloris, qui haud gratus erat vel uſitatus Romanis, induerent. Unde Suetonius de Auguſto (*f*): *Etiam habitum veſtitumque priſtinum reducere ſtuduit. Ac viſa quondam pro concione palliatorum turba indignabundus & clamitans: En, ait, Romanos rerum dominos, gentemque togatam? negotium Ædilibus dedit, ne quem poſthac paterentur in foro, circove, niſi, poſitis lacernis, togatum conſiſtere.* Cæterum videtur pallium paulatim a communi uſu Fidelium deſciviſſe, & monaſticam vitam profitentibus ceſſiſſe, ſicque dicta a S. Hieronymo de monacho intelligenda: ſiquidem hæc in Gangrenſi (*g*) Concilio ſcripta leguntur: *Si quis virorum putaverit ſancto propoſito, id eſt continentiæ, convenire, ut pallio utatur, tanquam ex eo juſtitiam habiturus, & reprehendat alios, qui cum reverentia birris utuntur, & alia veſte communi, quæ in uſu eſt, anathema ſit.* Sed quod veſtis genus fuerit birrus, dicemus inferius in Martyrio Cypriani, ubi locus ille Pontii explicandus venit, quo dicit: *Exuit ſe lacernum birrum, quem indutus erat.* Cæterum & de pallio ſæpe inferius dicendum erit. His igitur de antiquo Chriſtianorum habitu enarratis, ad cætera, quæ a Paulo inſtituta ſalubriter ſunt, pergamus.

Chriſtiani palliati.
(*d*) Hier. ep. 10.
(*e*) Hier. ep. 23.
(*f*) Suetonius in Oct. c. 40.
(*g*) Concil. Gangren. c. 12. (*g*) diſt. 30. c. 15.

XCIX. Compoſitis jam his omnibus: quod reliquum videbatur, quid cum in eccleſiam convenirent, agere deberent, inſtituit: ſed redarguit eos ante, quod invicem diſſiderent, ſic dicens (*h*): *Primum quidem, convenientibus vobis in eccleſiam, audio ſciſſuras eſſe inter vos, &c.* Tam ex his quæ hic ſcribit Paulus, quam iis quæ inferius (*i*) tradit, cum ait: *Si ergo conveniat univerſa eccleſia in unum*, ſatis perſpicue intelligitur, fuiſſe etiam Apoſtolorum temporibus loca quædam, quæ eccleſias nominarent: in quas Chriſtiani ad ſynaxim in unum convenirent. Antequam autem eas novas licuiſſet erigere, privatæ domus, ampliora videlicet earum membra, quæ cœnacula dicebantur, ejuſmodi miniſterio inſerviebant. Sic in cœnaculum novimus conveniſſe (*k*) primum Eccleſiam poſt Domini aſcenſionem: pariter etiam in domum Mariæ matris Joannis, qui cognominatus eſt Marcus, collectos eſſe credentes orationis cauſa, idem teſtatur Lucas (*l*). Quantumlibet enim templum (*m*) Dei quivis dicatur eſſe Fidelis, & in omni loco puras levare manus Apoſtolus (*n*) moneat: tamen ad ſacros agendos conventus loca quædam fuiſſe delecta, tum ex his quæ ſunt demonſtrata, tum etiam in his quæ dicemus inferius de conventu Troadis (*o*), cum Paulus eodem loci in cœnaculum cum omnibus Chriſtianis ad fractionem panis, & ſermonem habendum, cum populo convenit, ſatis ſuperque monſtratur.

(*h*) 1. Cor. 11.
(*i*) 1. Cor. 14.
De Eccleſiis Chriſtianorum.
(*k*) Act. 1.
(*l*) Act. 12.
(*m*) 1. Cor. 3.
(*n*) 1. Tim. 2.
(*o*) Act. 20.

C. S. Ignatius, qui iiſdem Apoſtolorum temporibus Eccleſiam regebat Antiochenam, ad Magneſianos ſcribens (*p*), hæc habet: *Omnes ad orandum in idem loci convenite: ſit una communis precatio, una mens, una ſpes in charitate & fide inculpata in Chriſtum Jeſum, quo nihil præſtantius eſt. Omnes velut unus quiſpiam ad templum Dei concurrite, velut ad unum altare, ad unum Jeſum Chriſtum ſacerdotem;* idemque frequenter eſſe conveniendum, ſcribens ad Polycarpum, admonuit, dicens (*q*): *Crebrius celebrentur conventus, ſynodique: nominatim omnes inquire;* & ad Heronem (*r*): *Synaxes ne negligas, omnes nominatim inquire.* Sed etſi de erectis olim eccleſiis nullum aliud ſuppeteret argumentum, vel ratio; ipſa ſaltem Imperatorum edicta de demoliendis Chriſtianorum eccleſiis, quorum Euſebius (*s*) meminit, promulgata, plane eas jam ante erectas fuiſſe, certiſſimam fidem faciunt. Addit idem auctor, jam a Chriſtianis, prout major in dies numerus augeretur credentium, ampliores auguſtioreſque

(*p*) Ignat. epiſtola 6.
(*q*) Ignat. epiſt. 12.
(*r*) Ignat. epiſt. 13.
(*s*) Euſeb. hiſtor. lib. 8.
De erectione Eccleſiarum.

que antiquis illis eſſe eacitatas eccleſias, quæ demum edicto Diocletiaui ſunt demolitæ. Reddam, quo hæc certiora habeantur, ejuſdem auctoris verba: *Cum in antiquis illis ædificiis non ſatis loci haberent; ampliores eccleſias in univerſis urbibus, fundamentis earum ad majorem laxitatem dilatatis, erexerunt.* Hæc Euſebius. Si igitur longe ante Diocletiani tempora antiquitus erectæ Eccleſiæ ſunt dirutæ, ut eædem amplioribus ſpatiis auctæ exeitarentur; eædemque ſic reſtitutæ, tandem ab ipſo Diocletiano ſunt proſtratæ: quis non intelligit, ab ipſis primordiis exorientis Chriſtianæ religionis ad Eccleſiaſticas obeundas functiones accommodatas, fuiſſe erectas ſacras ædes, quas nominamus eccleſias? Ea quidem voce inter alios frequenter utitur Tertullianus (*a*); quæ primitus ab Apoſtolo Paulo, ſed ex antiquiori divina Scriptura (*b*), communique uſu loquendi tandem eſt ab omnibus uſurpata, ut nomine eccleſiæ, certus quidam locus, quo ad ſynaxes celebrandas fideles convenirent, ſignificaretur; de qua Auguſtinus (*c*): *Et hoc*, inquit, *quotidianus uſus loquendi obtinuit, ut in eccleſiam prodire, ad eccleſiam confugere, non dicatur, niſi ad ipſum locum parieteſque prodierit atque confugerit, quibus Eccleſiæ congregatio continetur.*

(*a*) Tertul. de idolo. 7. Ad uxor. lib. 2. c. 9. De veland. virg. c. 3. & 13. De coron. milit. c. 3. Colligit Pamel. ubi ſup. de idol. c. 7. not. 79.
(*b*) Deut. 23. Judith. 6. Hier. Thren. 1.
(*c*) Aug. lib. quæſt. in Levit. tit. 59. citatur a Beda in epiſt. 1. ad Cor. 11.

CI. Sed ut de eccleſiis Urbis agamus; eo ipſo tempore quo fides Chriſti ibi eſt prædicata, eccleſias ibidem eſſe cœpiſſe, earumque numerum, ut opus fuit, in dies magis magiſque Chriſtiana religione amplioribus ſpatiis propagata auctum eſſe, exploratiſſimum eſt. Nam conſtat Pudentis Senatoris (*d*) Petri diſcipuli domum in Eccleſiam ad ſacra obeunda eſſe mutatam; is eſt Titulus Paſtoris, de cujus vocis ratione ſuo loco dicemus pluribus. De Euprepia matrona liquet (*e*), domum ſuam in Titulum ad Miſſas celebrandas eam erexiſſe. Alias inſuper ab aliis eodem tempore erectas eccleſias fuiſſe conſtat: nam de Evariſto (*f*), qui quintus a Petro numeratur Romanus Pontifex, teſtatum habetur, eccleſias diviſiſſe presbyteris; quos temporibus Cornelii Papæ extitiſſe numero quadragintaſea, ejuſdem epiſtola (*g*) ad Fabium Antiochenum Epiſcopum fidem facit; totidemque in urbe fuiſſe eccleſias, Optatus (*h*) etiam teſtari videtur, dum ait quadraginta, & quod excurrit, in Urbe fuiſſe ad Chriſtianum uſum baſilicas exeitatas.

(*d*) Act. Pudent. de quibus infr. & epiſt. 2. Pii Pap. ad Juſt. to. 1. Bibl. ſanct.
De erectis a principio in urbe Eccleſiis.
(*e*) Pii Pap. epiſt. 1. ad Juſtum.
(*f*) Lib. de Rom. Pont. in Evariſt.
(*g*) Apud Euſeb. hiſt. lib. 6. c. 35.

CII. Sed quo olim ſumptu, qua impenſa & ornatu; ea his certe, quæ Chriſtianis infenſiſſimus hoſtis (licet res noſtras deridens ac carpens) Ethnicus (*i*) auctor, qui Apoſtolorum temporibus, ac etiam Trajani vixiſſe ea ſuis ipſius ſcriptis cognoſcitur, tradit, aliqua ſaltem ex parte intelligi poſſe videtur: ac proinde qualis eſſet cultus rerum noſtrarum, quantumlibet perſecutio undique urgeret, idem auctor, licet aliud agens, penicillo quodam figurare videtur, nec adeo obſcure, ut non liceat velut per rimulas quaſdam rem ipſam aliqua ex parte cognoſcere. Critiam enim quemdam introducit, qui cum ab aliquo Fidelium perſuaderetur fieri Chriſtianus, ab eodem, ubi Chriſtianorum conventus ageretur, eſt deductus: quem quidem locum his verbis deſcribit: *Pertranſivimus*, inquit, *ferreas portas, & ærea limina, multiſque jam ſuperatis ſcalis, in domum aurato faſtigio inſignem aſcendimus, qualem Homerus Menelai fingit eſſe: atque ipſe quidem omnia illa contemplabar, quæ inſularis ille adoleſcens. Video autem non Helenam, ſed mehercle viros in faciem inclinatos & palleſcentes*, &c. Hæc quidem apud Lucianum & alia de Chriſtianis deriſionis cauſa dicta leguntur.

(*h*) Optat. contra Parmen. li. 2.
Ornatus Eccleſiarum.
(*i*) Apud Lucian. in Philopat.

Sed nec (quod ad hanc ipſam rem pertinet) prætermittimus, etiam Ethnicum illum hiſtoricum, Lampridium (*k*) inquam teſtari, Alexandrum Imperatorem, locum in quo a Chriſtianis erigeretur eccleſia, eiſdem adjudicaſſe, pro iiſdemque reſcripſiſſe; nam ait: *Cum Chriſtiani quemdam locum, qui publicus fuerat, occupaſſent, contra popinarii dicerent, ſibi eum deberi: reſcripſit, melius eſſe ut quomodocumque illic Deus colatur, quam popinariis dedatur.* Eſt & apud Flavium Vopiſcum Valeriani Imperatoris de eccleſia Chriſtianorum ejuſmodi teſtimonium, dum hæc ad Senatum reſcripſit: *Miror vos, Patres ſancti, tamdiu de aperiendis libris Sibyllinis dubitaſſe, perinde quaſi in Chriſtianorum eccleſia, & non in templo omnium deorum tractaretis.* Hæc ille. Cum hæc igitur de eccleſiis Chriſtianorum, tam noſtrorum quam etiam externorum teſtificationibus, adeo certa firmaque necnon in omnibus exploratiſſima habeantur: quidnam eſt, quæſo, quod objici poſſit ex Origenis libro octavo contra Celſum, dum dicit, Chriſtianos delectari inſenſibilibus templis, eoſdemque defugere ſimulacrorum & templorum fundationes, cum hæc ille objiciat contra illum, qui (ut ſuperius ait) arguebat Chriſtianos, quod averſarentur aras, ſimulacra, & templorum fundationes? ad quem refellendum Origenes pluribus docet, quam præſtet templum Dei animatum, dæmoniorum delubris, quæ averſari merito Fideles ait: ac proinde ibi nonniſi deſtruendis idolorum templis agi. Nec eſt etiam, quod hæc ipſa adeo teſtata vacillent, quod apud Minutium Felicem adverſus Chriſtianos Cæcilius objiciat, dicens: *Cur nullas aras habent, templa nulla, nulla nota ſimulacra, numquam palam loqui, numquam libere congregari?* Et quod paulo poſt ait, Judæos CIII.

(*k*) Lamprid. in Alex. Imp.
Solutio objectorum.

Deum coluiſſe in templo atque palam, Chriſtianos autem ſecus. Nam & nos utique dicimus, caruiſſe Chriſtianos crebro perſecutionibus agitatos templis illis inſtar ſacrorum Gentilium, vel templi Judaici: temporum enim ratio id minus poſſe fieri permittebat; cum clanculum ſæpius, ſive in privatis domibus, ſive interdum in cryptis (ut docent fidelia ſanctorum martyrum Acta) eos oportuit conveniſſe: quibus ceſſantibus habuiſſe eos loca publica, quo æque omnes convenirent, citata a nobis nuper Principum reſcripta teſtantur; quæ tamen non dicebantur templa, ſed more majorum, & Pauli exemplo, nominabantur Eccleſiæ, tunc inſtar domorum potius quam templorum.

CIV. Sed jam quæ earum ſtructura eſſe ſoleret, inveſtigemus. Situm illarum ad Orientem ſpectantem diſponi ſolitum, quæ ſcribit Tertullianus (*a*) manifeſte declarant; ſic enim ait: *Noſtræ columbæ domus ſimplex, etiam in editis ſemper, & apertis, & ad lucem: amat figuram Spiritus ſancti, Orientem Chriſti figuram.* Hæc Tertullianus: ſecundum quod & apud Clementem (*b*) legitur de eccleſiæ forma, ac de ſitu in primis, his verbis: *Primum ſit longa, & ad Orientem converſa.* Uſitatiorem hunc fuiſſe eccleſiæ ſitum, ut Orientem verſus ſpectaret, Paulinus (*c*) ad Severum ſcribens aſſerit. Nam & Salomonis templum ad orientem Solem converſum fuiſſe, Ariſteas (*d*) teſtatur, ad cujus fortaſſe imitationem, ſicut & cætera multa, vel quod Chriſtiani ad Orientem converſi precari conſueverint, cujus antiquæ traditionis uſus rationem inferius ſuo loco ſcrutabimur, olim ad Orientem converſus ædificare majores noſtri conſueverunt eccleſias, in quibus & altaria eſſent ad Orientem æque converſa. Hæc quod ad ſitum. Quod vero ad ſtructuram eccleſiarum pertinet: ſic erant earum ſingula membra diſpoſita, ut quantum licet in re parva maximam omnium repræſentare, ſimilitudinem quamdam Hieroſolymitani templi redderent: quippe quæ porticum, atrium, ſancta, ac demum ſancta ſanctorum, membra templi præcipua continerent ad diverſorum ordinum officia accommodata: nimirum ut alicubi eſſent pœnitentes & alii quibus ad eccleſiam non pateret acceſſus, alibi populus, ſeorſum ab eo ſacerdotes, atque ab his omnibus diſtinctus locus, ubi ad ſancta ſanctorum ingrediens ſacerdos, incruentum ac per omnia venerandum Deo offerret ſacrificium. Hanc quidem formam in iiſdem hactenus intuemur eccleſiis, quæ temporibus Conſtantini fuerunt a fundamentis extructæ: nam in antiquioribus hæc monſtrare non licet, cum (ut nuper dictum eſt) omnes quotquot in orbe Romano erant Chriſtianæ religionis eccleſiæ, Diocletiani & Maximiani Imperatorum edicto fuerint ad ſolum proſtratæ. Porro etſi reddita ſub Chriſtiano Principe Eccleſiæ pace, aliæ denuo fuerint amplioribus ſpatiis excitatæ: tamen nonniſi ſecundum priſtinam formam (cum eadem, quæ olim, eſſent in eis officia obeunda, exercendæ functiones, ac myſteria conſummanda) fuiſſe conſtructas, perfacile ut credamus, inducimur; cum præſertim eadem prorſus forma erigendarum eccleſiarum tam in Oriente quam in Occidente ubique locorum obſervata noſcatur.

De ſtructura Eccleſiarum.
(*a*) Tertul. adverſ. Valentin. c.2.
(*b*) Clem. lib.2. Conſtit. c.61.
(*c*) Paul. epiſt.12.
(*d*) Ariſt. lib.de 72. interpr.

Sunt de his (præter illa quæ adhuc extant) antiquiſſima exemplaria a quamplurimis antiquis ſcriptoribus graphice exarata, quæ cum priſtinam illam reddant ipſarum imaginem, eaſdem ab injuria temporum, quo omnia conſumuntur, facile vindicant. Euſebius (*e*) enim dum deſcribit eccleſiam Tyri a Paulino Epiſcopo erectam, eamdem quam diximus, formam egre- CV.

CV. Forma Eccleſiarum ab antiquis deſcripta.
(*e*) Euſeb. hiſt. lib. 10. c.4.

III. A num. CXI. ad CXIX. Petavius lib.15. Theologic. Dogmatum de Incarnatione cap.13. obſervat Imagines ex earum per ſe genere eſſe, quæ *ἀδιάφορα* nominantur, hoc eſt, quæ ad ſalutem omnino neceſſaria non ſunt, nec ad ſubſtantiam ipſam Religionis attinent: in poteſtate ſunt Eccleſiæ, ut ea vel adhibeat vel ableget, pro eo atque ſatius eſſe decreverit, ejuſmodi *poſitivi* vulgo *juris* eſſe dicuntur. Quocirca primis ab ortu Chriſtianæ Religionis temporibus, cum adhuc gentilis in eam exardeſceret furor, & in hominum mentibus hæreret adhuc idolorum ſuperſtitio; non tam frequens fuit ſacrarum uſus Imaginum, ut neque templorum atque baſilicarum. Ex quo nata eſt illa Gentilium exprobratio, quæ apud Minucium Felicem his verbis exprimitur pag.85. *Cur nullas aras habent, templa nulla, nulla nota ſimulacra?* Cui Octavius pag. 95. reſpondens: *Putatis autem nos*, inquit, *occultare quod colimus, ſi delubra & aras non habemus? Quod enim ſimulacrum Deo fingam, cum ſi recte æſtimes, ſit Dei homo ipſe ſimulacrum? Templum quod & extruam, cum totus hic mundus ejus opere fabricatus eum capere non poſſit? & cum homo latius maneam, intra unam ædiculam vim tantæ majeſtatis includam? Nonne melius in noſtra dedicandus eſt mente, in noſtro imo conſecrandus eſt pectore?* Ergo neque templa tunc extrui Deo fas eſſe quidam opinati ſunt; quod nondum in Chriſtiano populo inſtitutum erat; necdum per rerum potientes Ethnicos licebat, nefas & illicitum rati: & de ſacris Imaginibus atque ab idolis multum diſcrepantibus non diſparem plerique ſententiam habuiſſe videntur. Quod utrumque paulatim dedocti ſunt Chriſtiani, poſtquam uſu & ratione magiſtra comperrerunt, neutrum damnandum eſſe, ſed ad pietatem prodeſſe poſſe.

De uſu Imaginum in veteri Eccleſia.

IV. Quamobrem uti Baſilicas, ſive, ut appellari tandem cœperunt, Eccleſias & altaria in Dei honorem ac cultum extruere non dubitarunt, & quidem magnifice ac ſumtuoſe, pace ac libertate reddita; nec priſtino illo uſu & antiquo more, ac magnorum etiam virorum auctoritate deterriti ſunt, quominus ita facerent: ſic imagines Chriſti atque Sanctorum, quarum nondum hacte-

Uſus Imaginum, quando nullum idololatriæ periculum fuit, uſurpatus.

egregie repræſentat encomiaſtica illa, quam ea de caaſa habuit, oratione: ea etiam, quam a Conſtantino Hieroſolymis excitatam tradit (*a*), eamdem prorſus reddit imaginem. Gregorius Nazianzenus (*b*), & ipſe dum a patre nobiliſſimam eccleſiam Nazianzi exſtructam aliqua ſaltem ex parte, eloquentiæ penicillo quibuſdam quaſi lineamentis deſcribit, non diverſam ab aliis ſimilitudinem exprimit: quam etiam referunt cæteræ antiquiſſimæ Orbis eccleſiæ, ac præſertim quæ non mutatæ in Urbe viſuntur: vel in chartis deſcriptæ apparent. Paulinus enim tum (*c*) Petri Principis Apoſtolorum baſilicam in Vaticano a Conſtantino conſtructam, tum cæteras alibi (*d*) efformatas eodem plane modo fuiſſe demonſtrat. Idemque etiam hinc inde cubicula quædam, quæ capellas dicimus, conſtrui in eis ſolita, orationis cauſa, tradit.

(*a*) *Euſeb. in Vit. Conſtant. lib. 3. c. 34. & ſeqq.*
(*b*) *Gregor. Nazianz. orat. in ſun. patris.*
(*c*) *Paul. ep. 31.*
(*d*) *Paul. ep. 12.*

CVI. Paſtophoria quæ.

Duo præterea paſtophoria in eiſdem extrui conſueviſſe, apud Clementem (*e*) legimus, quæ a Paulino (*f*) nuncupantur ſecretaria, hinc inde apud apſidem poſita, quorum quis eſſet uſus, duo hæc diſticha ab eodem deſuper ipſa inſcripta declarant. A dextra apſidis:

(*e*) *Clem. Conſtit. l. 2. c. 61.*
(*f*) *Paul. in ead. ep. 12.*

Hic locus eſt veneranda penus, qua conditur, & qua
Promitur alma ſacri pompa miniſterii.

A ſiniſtra ejuſdem:

Si quem ſancta tenet meditandi in lege voluntas,
Hic poterit reſidens ſacris intendere libris.

Atque hoc quidem ſecundum ea quæ habentur apud Clementem (*g*), ut eccleſia duo habeat paſtophoria: quæ voa (ut ex-

(*g*) *Clem. Conſtit. lib. 2. c. 61.*

plicat Hieronymus (*h*) idem eſt quod thalamus, ſeu interius cubiculum. At vero non omittimus dicere, non indecens viſum eſſe in eadem eccleſia plura conſtitui altaria; nam cum ea eſſent ſepulcra martyrum; ubicumque eſſet martyr conditus, illic altare erigi conſuevit. Sane de tredecim altaribus in eccleſia una erectis Gregorius (*i*) meminit.

(*h*) *Hier. in Ezech. c. 42.*
(*i*) *Greg. in regiſt. lib. 5. indic. 14. ep. 50.*

CVII. Fons præ foribus eccleſiæ.

Nec vero prætereundum putamus, quod ſicut olim ad emundationem poſitum fuiſſe in templo labrum æneum, hæc leguntur in Exodo (*k*): *Facies & labrum æneum, cum baſi ſua ad lavandum, poneſque illud inter tabernaculum teſtimonii, & altare: & miſſa aqua lavabunt in ea Aaron & filii ejus manus ſuas & pedes, quando ingreſſuri ſunt in tabernaculum teſtimonii, & quando acceſſuri ſunt ad altare.* Ita etiam præter aquam precibus ſacerdotum benedictam, de qua inferius dicturi ſumus, pro eccleſiæ foribus poſitam fuiſſe aquam ad purificationem, complures antiquorum ſcriptorum, qui Conſtantini ſæculo claruerunt, teſtantur, dum ſtructuram antiquarum eccleſiarum ſuis ipſi ſcriptis repræſentant, atque ob oculos ponunt: inter quos Euſebius (*l*), qui nobile illud a Paulino Tyriorum Epiſcopo exſtructum templum deſcribit, hæc de ejuſmodi aqua pro foribus poſita: *Deinceps fontes ex adverſa fronte templi profluentis aquæ redundantes poſiti, quibus omnes, qui in ſacros templi ambitus introeunt, ſordes corporum abluunt: qui fontes ſacroſancta baptiſmatis lavacra repræſentant. Atque hic locus, in quo ſinguli introeuntium primum ut ſe laveut, morantur, ſicut cuique ornatum & ſplendorem affert, ſic illis qui primis fidei principiis inſtituendi ſunt, manſio percommoda eſt ad acquieſcendum.* Hæc Euſebius.

(*k*) *Exod. 30.*
(*l*) *Euſeb. hiſt. lib. 10. c. 4.*

CVIII.

Huic etiam miniſterio inſerviebat fons ille in atrio baſilicæ Vaticanæ Romæ poſitus,

hactenus percrebuerat uſus, eodem tempore uſurpavit Eccleſia; cum jam nullum idololatriæ periculum eſſet, & ad propagandam Chriſti ac Martyrum Sanctorumque ceterorum memoriam, & animandos ad pietatis conſtantiam illorum exemplo Fideles, utile id eſſe videretur. Atque hoc neutiquam omnibus in locis eodem inſtituto ac tempore conſtat eſſe factum: ſed alibi citius, alibi tardius, prout nationum captus & indoles erat; & qui illis præerant, expedire judicabant. Quod eo diligentius obſervandum, quod ad pleraque valet interpretanda memoriæ veteris exempla & teſtimonia, quibus ad oppugnandum Eccleſiæ ritum abutuntur Proteſtantes; nimiumque commoventur interdum repugnantes illis Catholici Theologi, cum ſic ubi conſtet Imagines repudiatas & damnatas ab Orthodoxis fuiſſe, pro locorum ac temporum ratione commode iſtud explicari debeat. Quare in controverſia de Imaginibus, citerioris Eccleſiæ potius exemplorum & inſtitutorum, quam antiquioris duci rationem oportet. Cum enim plenis adhuc velis Gentilium ſuperſtitio ferretur, multa primis illis Eccleſiæ ſeculis vel non inutilia per ſeſe, vel etiam commoda ſupprimi, omittique ſatius viſum eſt, dum periculum erat, ne offenſionis aliquid traheret externa quorumdam rituum ſpecies, cum iis, quæ ab Ethnicis celebrabantur, ſimilitudine ipſa congruens, velut ne imagines Chriſti atque Sanctorum, pro idolis quibus erant aſſuefacti, a rudibus & imperitis haberentur, & ut eorum animus ab inanium ſimulacrorum conſuetudine ac memoria longius avocaretur. Credibile itaque eſt, parum a Chriſtianis uſurpatas fuiſſe primis fere quatuor ſeculis; per quæ nefanda dæmonum in idolis religio, & Chriſtiani nominis crudeliſſima vexatio curſum ſuum tenuit. Quinto demum ſeculo, poſtquam adepta libertate lacertos quodammodo ſuos explicare cœpit Eccleſia, pleriſque locis Imagines palam haberi cœptæ, atque in templis & oratoriis propoſitæ ſunt; cum hactenus, etſi in uſu eſſent aliquo, non tamen ab eo promiſcue ac frequenter adhiberentur. Hæc & plura alia Petavius citatus de uſu Imaginum in veteri Eccleſia.

(a) Paul. Nolan. ep. 32. Manus ablui ante preces.

ſicus, cujus Paulinus (a) hiſce meminit ad Aletium ſcribens: *In veſtibulo cantharum miniſtra manibus & oribus noſtris fluenta ructantem faſtigiatus ſolido ære tholus ornat & inumbrat, non ſine myſtica ſpecie quatuor columnis ſalientes aquas ambiens: decet enim ingreſſum eccleſiæ talis ornatus, ut quod intus myſterio ſalutari geritur, ſpectabili pro foribus opere ſignetur.* Et ad Severum (b) in hunc modum de alia eccleſia:

(b) Paul. ep.12.

Sancta nitens famulis interluit atria lymphis
Cantharus, intrantumque manus lavat, amne miniſtro.

ac rurſus eadem in Natali decimo ſancti Felicis. Fluxiſſe hæc conſuetudo videtur e Judæorum ritibus, ſicut & multa alia: nam non tantum (ut dictum eſt) ipſorum ſacerdotes, ſed & cæteros Judæorum nonniſi manibus lotis adorare conſueviſſe, tradit Ariſteas de Septuaginta duobus Interpretibus, hæc ſcribens: *Rege conſalutato, ad conſueta loca divertunt: atque (ut mos eſt Judæis omnibus) manibus prius in mari lotis, Deo preces effundunt.* Et paulo poſt: *Interrogavi equidem & illud quoque: cujus gratia, cum vota facerent, manus prius lavarent? Quærenti talia, demonſtrarunt, illud teſtimonium eſſe, ne quid perperam agant, ſed pie ſancteque perficiant; quandoquidem univerſa opera manibus exerceantur; recte ſingula ad juſtitiam & veritatem referentes.*

CIX. Purificatio apud Gentiles.

Verum quod naturalis quidam inſtinctus docet, nonniſi puros ad Deum accedere debere, mundoſque numini ſupplicare: inde evenit, ut apud Gentiles quoque uſu receptum eſſet, ſæpius ſe aqua mundare, antequam templa adirent, & numina precarentur. De Ægyptiis & Græcis id teſtatur Herodotus in Euterpe. De Romanis Perſius (c) his verſibus:

(c) Perſ. ſatyr.2.

Hæc ſancte ut poſcas, Tiberino in gurgite mergis
Mane caput bis terque, & noctem flumine purgas.

Tradit etiam Tullius (d), aſperſione aquæ labem corpoream tolli, & caſtimoniam corporis præſtari. Sed & illud notum (e):

(d) Tull. lib.2. de legib.
(e) Tibull. li.2. eleg. 2.

Caſta placent ſuperis: pura cum veſte venite,
Et manibus puris ſumite fontis aquam.

Sunt & de his alia complura apud illorum ſcriptores exempla.

CX. Sed quod ad Chriſtianos pertinet: conſueviſſe eos ante precationem manus abluere, ſecundum quod monet Apoſtolus (f): *Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus;* non tantum quæ diximus, docent, ſed & antiqua Eccleſiaſticorum ſcriptorum teſtimonia confirmant. Nam & apud Clementem (g) legitur, ut Chriſtianus lotus oret: ſed & Tertullianus hoc ipſum demonſtrat, dum ait (h): *Ceterum quæ ratio eſt, manibus quidem ablutis, ſpiritu vero ſordente, orationem obire?* Et Chryſoſtomus (i): *Ingreſſuri templum, manus lavamus.* Et alibi (k): *In nonnullis jam Eccleſiis hunc morem corroboratum videmus, ut diligenter multi ſtudeant, quomodo manibus loti, candidis induti veſtimentis in eccleſiam ingrediantur.* Ac rurſum (l): *In conſuetudine nos conſtituimus lavandi & orandi; nec illotum hoc facere datur. Ideo libenter non oramus, ſi non lotis hoc manibus faciamus, tamquam Deum offenſuri.* At dicti omnes auctores pariter in eos declamant qui manuum ablutione putant etiam gravia delicta abſtergi: in quos hæc & Anaſtaſius Sinaita (m): *Quid enim gravius his quibus utimur moribus? Etenim rapinis, ſceleribus, peccatorum multitudine cooperti, tantula modo aqua abluti manibus, ſanctiſſimum illud corpus, divinumque ſanguinem pro mundi ſalute largiter olim effuſum, impuri ſordidique ori admoveamus?* Et paulo inferius: *Nec enim ingredi in eccleſiam, ac divinas imaginum ſanctarum formas, pretioſaſque ac venerabiles cruces etiam ſalutaſſe fuerit ſatis: non frigida manus abluiſſe: id eſt, eſſe purum mundumque: ſed ſordes peccatorum abluiſſe, ac fugiſſe; ſed confeſſione & lacrymis, ſed contrito & humiliato animo, & demiſſo contractoque vultu, peccatorum, quibus tenemur, catenas exſolviſſe, & tunc demum ad illa ſancta myſteria accedere.* Hucuſque ipſe.

(f) 1.Tim. 2.
Purificatio ante preces.
(g) Clem. l. 8. Conſt.c. 38.
(h) Tert. de or.c.11.
(i) Chryſoſt. in Joan. hom. 27. in fin.
(k) Chryſoſt. in Mat. hom. 52.
(l) Chryſoſt. ad pop. Antioch. hom.36.
(m) Anaſtaſ. or. de ſacra Synaxi.
Aqua tantum non expiari delicta.

CXI. Ad hujuſmodi lavacrum alludit Gregorius Papa (n), dum ſcribens ad Auguſtinum hæc ait: *Romanorum ſemper ab antiquioribus uſus fuit, poſt admixtionem propriæ conjugis, & lavacri purificationem quærere, & ab ingreſſu eccleſiæ paululum reverenter abſtinere.* Ex his facilis patet ſenſus Hieronymi dicentis (o): *Scio Romæ hanc eſſe conſuetudinem, ut Fideles ſemper Chriſti corpus accipiant, quod nec reprehendo, nec probo: unuſquiſque enim in ſuo ſenſu abundet; ſed ipſorum conſcientiam convenio, qui eodem die poſt coitum communicant, & juxta Perſium:*

(n) Greg. Papa l.12. reſp.10.
(o) Hier. ep.50.

——— noctem flumine purgant.

Quare ad martyres ire non audent? quare non ingrediuntur eccleſias? An alius in publico, alius in domo Chriſtus eſt? Quod in eccleſia non licet, nec domi licet. Hæc Hieronymus, quod adhuc ſuo tempore uſus ille vigeret, ut ſacram Euchariſtiam ſumendam, domum deferrent. Aperitur adhuc

cx

Digitized by Google

ex his etiam cauſa, cur (quod idem qui ſupra Gregorius narrat *a*) matrona illa, quæ cum ſe a viro ſuo noctu non temperaſſet, auſa mane eccleſiam ingredi, continuo a dæmone eſt arrepta: Vel quod idem tradit (*b*) de curiali ſacrilego, qui poſt turpiſſimum ſcelus Paſchali feſto admiſſum, aqua male expiatum, ingreſſus eccleſiam, tandem ultionem divinam miſer expertus eſt. At poſtea ejuſmodi lavacri loco ſucceſſit, ut aqua ſacerdotis precibus benedicta, quæ Fidelibus uſui eſſe conſuevit in eorum domibus (ut Alexandri Papæ res geſtæ ſignificant) in ipſo ingreſſu eccleſiæ poneretur, qua ad leviorum peccatorum expurgationem, adeuntes eccleſiam, aſpergerentur. Sed quanta ſit vis ejuſmodi aquæ, & ejus uſus antiquitas in Eccleſia, opportuniori loco dicemus.

(*a*) Greg. Dial. lib. 1. c. 10.

(*b*) Idem Dial. lib. 4. c. 32.

CXII. Eccleſiarum ornatus Sacræ imagines.

Quod vero ſpectat ad eccleſiarum antiquum ornatum: Chriſti Redemptoris noſtri imagine decorari ſolitam unamquamque illarum, vetus canon Synodi Antiochenæ, Apoſtolorum nuncupatæ, de qua inferius in Clemente dicturi ſumus, fidem facit, cujus hæc ſunt verba: *Ne decipiantur ſalvati ob idola: ſed pingant ex oppoſito divinam humanamque manufactam impermixtam effigiem Dei veri ac Salvatoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, ipſiuſque ſervorum contra idola & Judæos: neque errent in idolis, nec ſimiles ſint Judæis.* Hæc canon, qui (ne imposturam eſſe exiſtimes) citatus invenitur a Gregorio Epiſcopo Peſſinuntis in Concilio (*c*) Nicæno ſecundo, licet in editione Latina mutilatus ac perperam tranſlatus habeatur: Græce enim ſic ſcriptus (*d*) exſtat: Τοῦ μὴ πλανᾶσθαι τοὺς σωζομένους εἰς τὰ εἴδωλα, ἀλλὰ ἀντεικονίζειν τὸ θεανδρικὸν ἄχραντον χειροποίητον στήλην τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἀντικρὺ τῶν εἰδώλων καὶ Ἰουδαίων, καὶ μηκέτι πλανᾶσθαι εἰς εἴδωλα, μηδὲ ὁμοιοῦσθαι τοῖς Ἰουδαίοις. hactenus canon. ☞ Dubitavit nuper pius ac doctus vir, an in verſione Canonis ipſius Synodi Antiochenæ Sanctorum Apoſtolorum pro ſacrarum imaginum veneratione, aliquod mendum ſubeſſet. Dubitationis vero cauſæ (ut ipſe pius vir affirmat) duæ fuerunt: altera quod minime verbum verbo ab interprete redditum videatur; altera conſilium & mens Sanctorum Patrum in Canone illo ſanciendo.

(*c*) Conc. Nicæn. 2. act. 1.

(*d*) Apud Turrian. adverſus Magdeburg. pro canon. Apoſtol. c. 25.

CXIII. De verſione canonis Synodi Antioch.

Quod autem pertinet ad interpretis verſionem non ſatis exactam, & ad verba verbis minime reddita, obſervet & primo, verba illa (pingant & effigiem) non haberi in contextu Græco: cum ἀντεγονίζειν (ut ipſe ait) non ſignificet pingere, ſed potius genibus flexis venerari: στήλην deinde non poſſe verti effigiem, ſed cippum, vel columnam, quæ in ſepulcris ſtatuebatur, aut in qua fœdera inſcribebantur, aut alia quæ poſteritati mandare cuperent, vel lapidem titularem; dicit etiam alia ex pluribus auctoribus excerpta, pulchra quidem omnium; ſed cum ex depravato textu, quem doctus & pius vir ſecutus eſt, omnis hæc dubitatio ortum habeat, videtur (pace ſua) parum utilis tantus labor. Non enim legendum ἀντεγονίζειν ullo pacto, quod nuſquam reperitur; ſed ἀντεικονίζειν, quod ſignificat ex adverſo aliquid pingere: ita enim legitur in manuſcriptis codicibus Synodi ſeptimæ, in qua dictus Canon habetur a Gregorio Epiſcopo Peſſinuntis allatus Actione prima: ita etiam apud Turrianum in Apologia pro Canonibus Sanctorum Apoſtolorum adverſus Centuriatores (*e*). Nec στήλη ponitur ſimpliciter pro effigie, ſed pro cippo, ſeu columna, vel lapide titulari, quod ipſe pius vir affirmat. Quin immo una cum verbo ἀντεικονίζειν, id eſt ex adverſo pingere, præſcribit modum, quo ſacræ effigies, & imagines Jeſu Chriſti veri Dei & Salvatoris noſtri, nec non ſervorum ejus & ſanctorum collocentur, & ſtatuantur quaſi trophæa quædam ſacræ noſtræ religionis in cippo vel columna, quemadmodum antiquiſſima & celeberrima illa Dei Genitricis imago, quæ dicitur del Pilar in Hiſpania vel lapido titulari, ut venerationi habeantur a Chriſtianis, quos Canon Apoſtolicus Salvatos appellat, ut hoc pacto non ſolum a Judæis procul abeſſe dignoſcantur Chriſtiani, cum Judei imagines habeant nullo pacto; verum etiam ab Ethnicis qui adorant ſua Idola Deorum inſtar, & ideo idololatræ dicuntur. Chriſtiani vero non ita; venerantur enim imagines ſacras, ſed relatione quadam & Analogia, & habitudine ad earum prototypa, quæ referunt, & repræſentant: quod cum aliquando Iconomachorum, & Iconoclaſtarum cauſa, quorum præcipuus fautor fuit (*f*) Theophilus Imperator, in Oriente facere minus licuiſſet, poſt ejus obitum Theodora Auguſta piiſſima femina, cum totius Eccleſiæ Dei magna exultatione faciundum curavit: & hac de cauſa inſtituta fuit in Orientali Eccleſia ſolemnis illa celebratio annua Erectionis & Exaltationis ſacrarum Imaginum, ut ex Triodio Græcorum eſt videre, qui diem feſtum hujuſmodi erectionis ſacrarum Imaginum ſingulis annis prima Dominica Quadrageſimæ agunt, quam Dominicam Orthodoxiæ appellant hac de cauſa, quod eo die poſt ſacrarum Imaginum erectionem & exaltationem celebratam, Orthodoxis omnibus multos annos & felicia omnia deprecantur; Iconomachis & Iconoclaſtis contra, ac aliis hæreticis omnibus, aqua & igni & diris interdicitur. Ex reſtitutione itaque contextus Græci ἀντεικονίζειν pro ἀντεγονίζειν, & στήλης vera intelligentia, tollitur omnis dubitatio, & Canonis Apoſtolici verſio congrue facta dignoſcitur: quemadmodum Veterem

(*e*) Apol. c. 25.

Modus colendi Imagines inter Chriſtianos.

(*f*) Anno ſeq. 9.

rem interpretem ejuſdem Canonis depravatum alia ratione textum habuiſſe, ſatis patet. Ille enim [illegible] legit, & hac de cauſa perperam (pugnandum contra) vertit, vel potius evertit. Quod vero ſpectat ad conſilium ſanctorum Patrum (fuit enim hæc altera dubitandi cauſa) non erat illud præcipue, ut diſcrimen hoc inter ſacras imagines Chriſtianorum & Idola Ethnicorum ſtatueretur, inſcriptio videlicet & titulus; nec enim idola Ethnicorum inſcriptione carebant, (a) Act. 7. ut habetur Act. Apoſt. (a) de ignoto Deo: & apud Juſtinum Martyrem de Simone magno Deo. Sed conſilium illud fuit, ut Chriſtiani, quos Canon Apoſtolicus ſalvatos appellat, ſacras Imagines, quo dictum eſt ſupra modo, venerarentur; quod deinde in Secunda Synodo Nicæna, poſt multa ſæcula iterum ſtatutum eſt. Imagines indoctorum libri. Omitto, quod cum imagines ſint indoctorum libri, & longe plures indocti quam docti reperiantur, ſolis doctis talibus inſcriptionibus conſultum foret, indoctis non ita, nec doctis omnibus; cum enim tot eſſent genera linguarum inter Chriſtianos, quonam idiomate, & quibus characteribus fieri deberet inſcriptio, incertum futurum eſſet: pro qua tollenda difficultate vel ipſe titulus Dominicæ Crucis triplici lingua, litteris Græcis, Hebraicis, & Latinis, omnium ſcilicet communiſſimis ſcriptus fuit. Facilior itaque & communior fuiſſet dignoſcendi ratio Sanctis Apoſtolis, ſi hoc facere voluiſſent alio aliquo ſigno, vel Symbolo, quam inſcriptione, cujus forent Imagines declarare: ut cum Apoſtolorum Principem ſignificare volumus, Claves illi tribuimus, & alios aliis ſymbolis. Addendum poſtremo coronidis inſtar, idem fuiſſe conſilium Sanctorum Patrum in canone ſanciendo de Sacrarum Imaginum veneratione (Sanctorum videlicet Apoſtolorum) quod & Sanctorum Patrum ſecundæ Synodi Nicænæ, Septimæ ſcilicet univerſalis: hac enim de cauſa Sanctorum Apoſtolorum auctoritate utitur Gregorius Epiſcopus Peſſinuntis loco ſupra citato ſeptimæ ſynodi, ut ſe ipſum & Septimam Synodum eadem ſentire & ſtatuere aperte declararet, quod tot antea ſæculis ſancti Apoſtoli ſenſerant, & ſuo Canone nobis ſentiendum ſtatuerant. Quæ vero ſupra diximus & veritati ipſi & Synodo Nicænæ ſecundæ, conſona eſſe cuique facile patet. Sed nec hoc non mirabitur, qui noverit, ipſo etiam Chriſto vivente, ejus imaginem (quod ſuperius pluribus dictum eſt) Panneade a Syrophœniſſa muliere ære fuſam conflari juſſam, eamdemque integram ad trecentos & amplius annos, nimirum ad Juliani Apoſtatæ tempora, perduraſſe, quantumlibet immenſis ac prope innumeris Palæſtina fuerit deformata cladibus.

CXIV. Niſi enim pie, ſancte, religioſeque ab ipſis Apoſtolorum temporibus ſacræ imagines in Eccleſia fuiſſent in uſu; paſſuri ne fuiſſent Fideles per tot annorum ſpatia illam ſolam ſic intactam illibatamque ſervari? & exciſa licet bello Judaico provincia Palæſtinæ, poſt tot nobiliſſimarum civitatum buſta, ipſam (niſi magno in honore habuiſſent, ac fideliter cuſtodiſſent) integram permanſiſſe? quam in diaconia eccleſiæ Panneadis ſitæ collocatam Chriſtiani ſemper cultu convenienti proſecuti ſunt (b). Addit Euſebius (c): (b) Niceph. lib. 10. c. 30. *Nec plane mirum, eos qui ex Gentilibus progniti, a Salvatore, dum inter homines vivebat, beneficiis affecti fuiſſent, iſta feciſſe: cum & nos Petri & Pauli* (c) Euſeb. l. 7. c. 14. *Apoſtolorum, vel Chriſti etiam ipſius imagines in picturis colorum varietate expreſſas, conſervataſque aſpexerimus: idque propterea, ſicut veriſimile eſt, quod majores noſtri ad Gentilis conſuetudinis ſimilitudinem quam proxime accedentes, eos qui tamquam ſalvatores illis fuiſſent, hoc eſt, qui aliquid ſalutis & ſubſidii illis attuliſſent, apud ſe honore in hunc modum afficere conſueverant.* Hæc Euſebius. At multo minus quis mirabitur in Chriſtianorum eccleſiis eſſe effigiatas ſacras imagines: Imagines Sacræ etiam in Vaſis Sacris. cum eas etiam in ſacris vaſis Catholicos ſculpere ſolitos eſſe, auctor ſit Tertullianus (d): (d) Tertull. lib. de pudic. c. 7. & 10. teſtatur enim, Chriſti Domini imaginem præſeferentem paſtoris effigiem, ovem deperditam ſuper humeros geſtantis, in ſacris calicibus effigiari conſueviſſe: cujus quidem generis imagines complures inſpeximus in antiquiſſimo Priſcillæ cœmeterio via Salaria anno Domini milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo octavo, Urbe teſte, eaque admirante, refoſſo. Sed & conſueviſſe ab ipſis Apoſtolorum temporibus, cum quælibet erigeretur eccleſia, eo in loco primum omnium in memoriam Chriſti Redemptoris noſtri, qui pro ſalvando humano genere crucem ſubiit, quaſi nobile trophæum victoriæ, crucem poni in titulum, dicemus ſuo loco, cum agemus de Titulo.

Modo autem ad eamdem Apoſtolicam inſtitutionem inſinuandam, ſatis eſt afferre memorabile quidem & plane admirabile illud antiquitatis monumentum, quod de ſculpta cruce a S. Thoma Apoſtolo in eccleſia, ubi preces ad Deum fundere conſueverat, apud quam etiam cæſus, martyrium conſummavit, Hieronymus Oſorius Silvenſis Epiſcopus, qui res Indicas fideliſſime eſt proſecutus, ut rem egregie teſtatam, & ſi quam aliam fide ſinceriſſima obſignatam memoriæ prodit. CXV. Ad finem enim tertii libri hiſtoriæ a ſe conſcriptæ hæc ait: De Eccleſia S. Thomæ apud Indos. *In eadem civitate, quam diximus appellari Maliapurem, & nunc poſtquam a Luſitanis frequentari cœpit, S. Thomæ civitas appellatur, erat in colle Sacellum ædificatum; eo quod affirmarent* in-

incolæ, in eo loco Thomam fuiſſe a religionis hoſtibus interfectum. Erat autem hoc ſolemniter inſtitutum, ut in eo ſacello, octo diebus ante diem natalem Chriſti, res divina fieret, & omnes Chriſtiani eo convenirent. Fuerat quoque ante quatuordecim annos in illo colle inventa crux in lapide inciſa, in cujus faſtigio columbæ imago inſidebat: baſis vero erat in ſpecie quadam herbarum, quæ diffundi latiſſime videbantur, collocata; & tam faſtigium, quam baſis & brachia in liliorum formam deſinebant. Arcus eam ex eodem lapide factus undique muniebat. In arcu erant inciſæ litteræ, quas nemo legere poterat. Totum hoc opus integram, quod erat ſatis magnum, fuit ſuper altare ejuſdem ſacelli multorum operis ſtatutum. In cruce eminebant notæ ſanguinis inſignes.

CXVI. Miraculum de Cruce.

Accidit autem, die quo Chriſtiani conveniebant, ut in eo fano ſalutationem ab Angelo factam ſanctiſſimæ Virgini, octo dies antequam Chriſti natalis adveniret, celebrarent: cum ſacerdos, qui rem divinam faciebat, Evangelium inchoaret, ut crux in nigrum colorem verteretur, & liquor ex illa incredibili copia dimanaret, deinde color cerulens pro nigro ſubiret. In locis autem, ubi notæ ſanguinis extabant, roſei coloris ſplendor eluxit. Sequentibus deinde annis eodem die idem ſemper eveniebat. Nec enim alio die (quod magnam admirationem commovebat) id in illa cruce cernebatur. Fuit tamen aliquo tempore ejus rei, quæ admirabilis omnibus videbatur, intermiſſio. Anno autem MDLXI. cum Chriſtiani in eumdem locum cum eadem pompa & celebritate convenirent, eo die quo crux, dum ſacrificium fieret, ſtillare ſolebat, & ſacerdos Evangelium inchoaret (idem etiam admirandum videbatur, quod numquam prius quam Evangelium legi cœpiſſet, ea crucis mutatio fieret) crux repente nigris maculis, ſplendidis tamen, infici incipiebat, donec tandem aliis atque aliis ſubeuntibus, tota nigreſceret: ita vero ſplendebat, atque ſi fuiſſet oleo delibuta. Tum inſtar roris guttæ fluere cœperunt, quæ paulatim grandiores effectæ; totam crucem humore largiſſimo compleverunt. Peregit ſacerdos cum multis lacrymis & crebro ſingultu ſacrificium. Deinde aſcendit in altare; & linteis, quibus in rebus ſacris de more procurandis uti ſolebat, crucem exterſit. Lintea maculis ſanguineis tincta repente ſunt. Civitatis Præfectus, & reliqua multitudo, quæ convenerat, manus in cælum tendere, Chriſti nomen implorare, flagitiorum veniam poſtulare, & ad ſtudium religionis ardentius excitari. Crux autem poſtquam multo liquore fluxit, clarius ſplendere cœpit, & color ſanguineus evidentius eluxit. Hoc ſignum commovit & Præfectum urbis & primarium ſacerdotem, ut diligenter inquirerent ecquis eſſet qui litteras illas interpretari poſſet.

Ajunt incolæ, in Narſingæ regno eſſe Brachmanam inter omnes Brachmanas litteris & eruditione præſtantem, qui variae linguas tenebat. Hominem continuo acceſſunt, & interrogant an illas litteras noſſet. Reſpondit, litteras eſſe priſcas, quibus antiqui ſapientes utebantur; negligentia vero hominum factum eſſe, ut earum cognitio interiret: quin etiam linguam, qua erant deſcripta, a paucis admodum teneri. Admonent illi Brachmanam, ut in altare aſcendat. Reſtitit ille, & nefarium facinus eſſe dixit, altare in quo res divina fieret, humanis pedibus conculcari. Invitus tamen ſubiit, & litteras perlegit, quarum & vim eam eſſe dixit, ut una nota decem & quindecim & viginti litterarum officio fungeretur. Sententia vero litterarum in ſumma hæc erat. Thomam, divinum virum, fuiſſe a Dei Filio, cujus erat diſcipulus, in eas oras Segami Regis tempore miſſum, ut Dei ſummi notitia gentes illas erudiret: ibique templum extruxiſſe, & res admirabiles effeciſſe: atque tandem, cum genibus flexis ad crucem illam affixus, orationem ad Deum funderet, a quodam Brachmana fuiſſe haſta transfixum: crucem vero ejuſdem viri ſanctiſſimi cruore tinctam ad memoriam virtutis illius ſempiternam relictam fuiſſe. Hæc erat ſententia quæ litteris continebatur. Fecit autem majorem fidem alius ejuſdem ſectæ vir aliunde accerſitus, grandis admodum natu, & ſapientiæ opinione præſtans, qui litteras in eamdem ſententiam interpretatus eſt. Hujus autem crucis exemplum in eodem ligno, ex quo templum ædificatum perhibent, inſculptum, cum litteris publicis multorum virorum teſtimonio conſignatis, retineo: cujus fides tantis tunc argumentis explorata fuit, ut nemo poſſit de tum claris atque teſtatis viri divini monimentis ambigere. Hucuſque Oſorius: quæ licet prolixiora, tamen haud incongrua videri poſſunt ad Apoſtolicas traditiones, tum de eccleſiarum erectione, tum etiam de cruce in eccleſia ſtatuenda, tanti Apoſtoli exemplo, demonſtrandas pariterque firmandas. Perſeveravit in Eccleſia idem priſtinus uſus, ut cum novæ erigerentur eccleſiæ, cruces in titulum ponerentur, eædemque & ſacris imaginibus ornarentur.

CXVII.

De Martyrio S. Thomæ vetus Monumentum.

Certe quidem qui ex Redemptoris noſtri effigie ærea uſus imaginum, adhuc ipſo vivente, eſt feliciter inchoatus, numquam in Eccleſia Catholica fuit poſtea intermiſſus. Quod ſi in antiquioribus eccleſiis hæc monſtrare non liceat, quippe quæ omnes a Diocletiano Imperatore (ut nuper dictum eſt) demolitæ ſunt; in eis tamen quæ tum a Conſtantino, qui ejus Imperio potitus eſt poſt Maxentium tyrannum, tum ab aliis qui eodem ſæculo vixere,

CXVIII. De uſu Sacrarum Imaginum antiquæ memoriæ.

Ex Concilio Eliberino objectio. bique locorum univerſalis profiteretur Eccleſia? Conſtat quidem dictum Concilium paulo ante Conſtantini Imperium, cum perſecutio nondum penitus ubique locorum extincta eſſet, eſſe celebratum. Nam eidem & Oſius Cordubenſis legitur interfuiſſe, necnon Liberius Epiſcopus Emeritæ, qui etiam ſcriptus reperitur in ſecundo (a) Concilio Arelatenſi ſub ejuſdem Imperii anno nono convocato, Voluſiano & Aniano Coſſ. Porro ipſam in multis eſſe irritum, multa ſunt quæ manifeſte declarant: pleraque enim in eo ſunt, quæ fines Novatiani erroris viſa ſint prope attigiſſe: dum eis qui capitalia quædam crimina perpetraſſent, nec in fine communionem eſſe dandam, pluribus canonibus (b) ſtatuitur. Sapere hæc hæreſim Novatianam, qui Cypriani & aliorum de ea re ſcripta legerint, facile cognoſcent. Ab eccleſiæ enim Catholicæ uſu illud omnino alienum eſſe reperitur, quod in eo ſtatutum eſt, ut nec in fine communicet, qui poſt pœnitentiam mœchatus fuerit (c). Cæterum quod ſciamus ejus conventus Epiſcopos fuiſſe Catholicos, de Novatiana hæreſi nulla ſuſpicio eſſe debet: cum præſertim hi, licet communionem, tamen pœnitentiam non negarent, ut de eo Innocentius Papa tradit ſcribens ad Exuperium.

(a) Conc. Arelat. 2.

(b) Conc. Eliber. c. 1. 2. 6. 8. 12. 17. 18.

(c) Can. 3. & 7.

CXXII. Canon de Imaginibus non receptus. Sed nec in eo quod de imaginibus ſtatuiſſe videtur, aliquam obtinuiſſe firmitatem, certum eſt: quandoquidem Prudentius, & ipſe etiam Hiſpanus, & ejuſdem ſæculi ſcriptor, quem citavimus, laudat pingi ſolitas eſſe venerandas imagines: qui primum in Caſſiano hæc ait:

Erexi ad cælum faciem: ſtetit obvia contra
Fucis colorum picta imago martyris,
Plagas mille gerens, totos lacerata per artus,
Ruptam minutis præferens punctis cutem.
Innumeri circum pueri (miſerabile viſu)
Confoſſa parvis membra figebant ſtylis.

Et in Hippolyto:

Exemplar ſceleris paries habet illitus, in quo
Multicolor fucus digerit omne nefas.
Picta ſuper tumulum ſpecies liquidis viget umbris,
Effigians tracti membra cruenta viri.

An non Paulinus Nolanus Epiſcopus, tam egregius ſacrarum imaginum teſtis, quem citavimus, & ipſe fuit (quod fatetur d) presbyter Barchinonenſis Eccleſiæ, & in Hiſpania diu verſatus, & tamen imaginibus refertas plures erexit (e) eccleſias?

(d) Paulin. epiſ. 6.

(e) Paulin. ep. 12. & aliis.

CXXIII. De impoſtura non levis ſuſpicio. Sed non tantum ex jam dictis adducor ut exiſtimem Concilium illud in his irritum factum eſſe; ſed eo maxime, quod canonum antiquiſſimi collectores, Ferdinandus diaconus, Dionyſius cognomento Exiguus, & Creſconius, quantumlibet egregiam navarint operam, ut omnes tam Græcos quam Latinos canones colligerent, nullus tamen ipſorum ejuſmodi Concilii Eliberini canonis vel ſaltem nomine tenus meminit. Itaque nonnihil ſuſpicor in illo canone impoſturam. Qui enim fieri potuit, ut cum non tantum complures Orientalium, ſed & Occidentalium turmæ adverſus ſacras imagines bellum moverent, & ad eas impugnandas arma undique compararent, a potiſſimo omnium telo, ſi extitiſſet, abſtinuiſſent? Anne latuit ejuſmodi decretum Concilii Vigilantium, & ipſum Hiſpanum, ſacrorum rituum Eccleſiaſticorum everſorem? qui cum, quæ erant Eccleſiaſticæ œconomiæ, pervertebat antiquas conſuetudines, ceſſaſſet ne in ſacras imagines potiſſimum invehi, ſi aliqua prætenſa ſaltem Eccleſiaſticorum virorum auctoritate id ſe poſſe efficere conſpexiſſet? An non ſaltem unius vel alterius ejuſdem Synodi canonis (f) auctoritate ſtabili-

(f) Can. 34. & 37.

V. Deum & Trinitatem depingere aliàs vetitum. A num. CXIX. ad CXXIII. Baronii tempore Concilium Illiberitanum multis ſuppoſititium viſum, quod in eo quædam legantur Catholicæ Fidei dogmatibus apparentes repugnantia, uti Canon XXXVII. quo vetatur, ne picturæ in Eccleſia habeantur: *Placuit picturas in Eccleſia eſſe non debere, ne quod colitur & adoratur, in parietibus depingatur.* Quo ex Canone Proteſtantes inferunt, quarti Eccleſiæ ſeculi initio, quo Concilium Illiberitanum celebratum, cultum Imaginum in Eccleſia non fuiſſe. Sed ſicut decepti ſunt Catholici, qui de hujus Concilii veritate dubitarunt; ita & errarunt Proteſtantes, qui præfatum Canonem adverſus Imagines militare exiſtimarunt. In eo enim, ut notat Bellarminus lib. 2. de Imaginibus Sanctorum cap. 8. agitur de Imaginibus Dei ſive Sanctiſſimæ Trinitatis; Deus enim & Sanctiſſima Trinitas proprie colitur & adoratur. Illius autem imagines in uſu olim non fuiſſe docent Patres: cujus rei rationem reddit Origenes lib. 7. adverſus Celſum, circa finem: *Ut qui Deum incorporeum & inviſibilem nulla figura circumſcribimus.* Quam rationem magis exponit Albaſpinæus Aurelianenſis Epiſcopus in Commentario ad eum Canonem: *In picturis & tabulis, non vero de ſignis aut ſtatuis hic agitur, & de picturis quidem, non quibus Sancti & Martyres, ſed quibus Deus ipſe, ipſaque Trinitas repræſentaretur, illi ſiquidem non adorantur. Vetant igitur Deum in parietibus depingi, ne ſcilicet quem Gentilibus & Catechumenis immenſum, omnipotentem, inviſibilem, æternum, incomprehenſibilem, ſpiritualem, corporis & materiæ expertem & immunem prædicarent, eum ipſi Gentiles & Catechumeni in ipſorum Eccleſiis, lineis & coloribus circumſcriptum &*

bilire ſua ac roborare potuiſſet, ut quæ ipſe primus de non incendendis cereis in eccleſia auſus eſt (a) affirmare? An etiam præterilt canon ille Claudium item Hiſpanum (b) presbyterum, inde vero Epiſcopum Taurinenſem, maximum omnium Iconoclaſtam, Felicis Urgelltani diſcipulum? Quod vero canon ille eos omnes præterierit (ut qui nec extaret) ea eo etiam exploratiſſimum redditur, quod Catholici ſcripeores Eccleſiaſtici Iconoclaſtarum commenta refellentes, quod de eo nullum factum eſſet negotiam, ne per nutum quidem ejuſdem meminiſſe reperiuntur.

(a) *Hier. adverſ. Vigilant.*
(b) *Jonas Aurel. in præfat. comment. in Claud. & lib. 1.*

CXXIV. Omnis ſolvitur diverſis modis objectio.

Equidem dum hæc paulo accuratius apud me ipſum perpendo, in eam ſuſpicionem adduçor, ut aliquis Claudii diſcipulus atqua ſectator (quod proprium eſt hæreticorum partus ſupponere) ejuſdem canonis auctor fuerit, & talis impoſturæ egregius concinnator: nec ſane qui hæc mecum accurate perviderit, me falſum conjectorem temere arguet. Sed eſto, abſit fraus & impoſtura: Ecquam tandem fidem meratur tam paucorum Epiſcoporum canon, quem totius Catholicæ Eccleſiæ uſus contrarius continuo abolevit, immo antequam naſceretur extinxit? Scimus & alios eruditos viros adverſus recentiores Iconoclaſtas pro fide Catholica de canone illo alia dediſſe reſponſa; nimirum ſic pingi imagines in pariete S. Synodum vetuiſſe, ut tamen eas in tabulis effigiari ſineret: qui quidem uſus uſque hodie in Hiſpania dicitur aſſe retentus. Ratio autem diverſitatis illa prætexitur, quod quacumque urgente perſecutione, tabulas illas Chriſtiani poſſent ſecum quocumque ferre & occultare: non ſic de parietibus, quorum ſacræ imagines expoſitæ remanerent injuriis atqua deriſioni Gentilium. Sed in his jam diutius nobis immorandum non eſt. Illud ad poſtremum non prætermittimus; tantum abeſſe, ut eo canone ſacrarum cultus imaginam infringatur, ut ex eo magis magiſque roboretur; nam ſi non viguiſſet uſus pingendi ſacras imagines in eccleſiis, eas prohibendi nulla fuiſſet occaſio. Etenim ſi (quod paret) privatio præſupponit habitum; jam eas in eccleſiis ſolitas pingi uſque ſaltem ad illud tempus, liquido apparet: ſed & eundem uſum perſeveraſſe poſt editum canonem illum, ſatis demonſtratum aſt. At vero tam paucos Epiſcopos jure damnaſſa, quod (ut vidimus) tam Orientalis quam Occidentalis Eccleſia majorum exemplo conſervaret, quis dixerit? vel certe quod iidem quoquo modo ſtatuiſſent, cæteros, qui tum erant, vel poſtea fuerunt in Eccleſia Epiſcopi, contrario uſu potuiſſe abolere, quis poterit dubitare? Sed de ſacris imaginibus pluries agemus inferius: hæc modo, occaſione ornatus eccleſiarum, obiter attigiſſe ſufficiat.

CXXV. Diſtincta in Eccleſia loca.

Sed quod ad antiquum eccleſiæ partium uſum ſpectat: nec illud dicere prætermittimus; ſicut olim in templo Hieroſolymitano (quod attigimus ſuperius in Apparatu) loco diſtincti erant ſacerdotes a populo, viri a mulieribus, atque a nuptis virgines; ita eodem fere ordine & diſpenſatione in Chriſtianorum eccleſiis, cum agerentur ſacri conventus, fuiſſe Fideles ab invicem locorum diſtinctione ſeparatos. Id quidem io primis Philo (c) Judæus ſervari ſolitum ab Eſſenis, qui in Ægypto apud Alexandriam agerent, quos Hiaronymus (d) Chriſtianos eſſe affirmat, de quibus inferius pluribus diſſeremus, tradit his verbis: *Commune Semneum, in quod ſeptimo quoque die conveniunt, ſepta clauditur duplici, ſeparatis virorum & mulierum cœtibus: nam mulieres quoque ſimul auſcultant ex more, dumtaxat quæ inſtitutum idem ſectantur. Medius autem paries a ſolo ſurgit tribus quatuorve cubitis in modum loriculæ. Superiora uſque* ad

(c) *Philo lib. de vit. contempla.*
(d) *Hieron. de Script. Eccl. in Philone.*

& comprehenſum cernerent. Ne igitur divini Numinis majeſtas minueretur, & aliud de Deo depingeretur quam prædicarent, & quem ſupra homines extollerent, humana ſpecie depictum oculis objicerent, vetant ne in Eccleſia Dei Imagines ſuſpendantur. Hæc ad Sanctorum imagines nullatenus pertineat, &c.

VI. *Hac prohibitio occaſione Gentilium facta.*

Recte notat Albaſpineus, inquit Schelſtratius In Diſſert. *de Diſciplina Arcani* cap. 6. art. 3. Canonem illum ſtatutum fuiſſe pro Catechumenis potius & Gentilibus, quam pro Fidelibus & Catholicis. Hi enim ſcientes, Deum ſub variis olim figuris apparuiſſe, ex imaginibus Deum ſub illis formis repræſentantibus nullam falſam opinionem concepiſſent. Sed Gentiles & Catechumeni audientes Deum a Chriſtianis inviſibilem & incorporeum prædicari, humana figura depictum videntes, alienum quid ab ejus majeſtate concepiſſent: immo ignorantes myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis facile ex picturis illis Patrem in figura ſenis, Filium in figura viri, Spiritum Sanctum in figura columbæ repræſentantibus, in notitiam ſummæ Divinitatis veniſſent, quam eis occultare ſtudebat Eccleſia. Et hoc eſt quod voluit Bona Cardinalis lib. 1. Rerum Liturg. cap. 26. cum ſcripſit canonis ſenſum, *ex more iſtius ſeculi ſolli ite eventis, ne Religionis noſtræ arcana Infidelibus proderentur, æſtimandum eſſe.* Conſonat Mendoza in Commentario ad eum Canonem: *ut vel Chriſti humanitatem, vel Patris, & Spiritus Sancti aſſumtam formam in parietibus depingi eo tempore Hiſpani Epiſcopi interdixerint, qui tunc nefas putarent, abſtruſiora Trinitatis myſteria publicari*, ne id quod colitur & adoratur, ab irrumpentibus quandoque in Eccleſia Gentilibus, & admiſſis quotidie Catechumenis, in parietibus depictum cerneretur, & diſciplina arcani eo modo neglecta, ſacratiora Religionis Catholicæ myſteria prophanarentur, & non initiatorum ludibrio exponerentur. Atque hinc patet, Patres Illiberitanos nihil, quod Proteſtantibus faveat, poſteritati reliquiſſe, ut ait Schelſtratius loco citato.

ad tectum patent: unde gemina provenit commoditas, & quod pudori feminei ſexus conſulitur, & quod verba doctoris exaudiunt facile abſque ullis obſtaculis, quæ vocem ejus intercipiant. Hæc Philo. Eadem apud Clementem (*a*) ac magis diſtincte leguntur: ait enim eccleſiam conſtrui ſolitam longo ſitu inſtar navis: in cujus medio (quod gremium dicimus) Epiſcopus una cum clero ad utrumque latus poſito ſedeat; ex altera eccleſiæ parte viri, ex altera vero manerent mulieres: & ſicut loco ab invicem diſtincti erant, eodem quoque modo porta, ut qua viri ingrederentur, diſcreta eſſet ab ea quæ feminis tantum pateret: & ſicut virorum portæ oſtiarius præerat, ita diaconiſſæ demandata erat cura portæ mulierum: *Hæc omnia,* inquit auctor, *prout etiam diſpoſita erant in templo*; ac ſubdit: *Adoleſcentulæ eæ ſeorſum, ſi ſit locus, ſeorſum maneant: ceteræ, & quæ poſt ſtent nuptæ, & quæ jam liberos habent, ſeorſum maneant. Virgines, & viduæ, & anus, primæ omnium vel ſtent, vel ſedeant.* Hæc de locorum ac perſonarum diſtinctione & ordine in eccleſia ſervari ſolitis apud Clementem.

(*a*) Clem. Conſt. lib. 2. c. 61.

CXXVI. De loco feminarum.

Sed Gregorius Nazianzenus ex his quæ ſcribit in ſomnio Anaſtaſiæ, ſupra eccleſiæ porticus mulierum locum fuiſſe demonſtrat, cum ait: *Sanctæ virgines una cum gravibus matronis e ſublimi tecto caſtiſſimas ſermonibus meis aures inclinabant.* Confirmant hæc ipſa, quæ de S. Joanne Chryſoſtomo (*b*) ſcriptis mandata leguntur: nimirum clericum ſacris aſſiſtentem, cum mulierem ſurſum in tabulato manentem procaciter inſpexiſſet, ab altari amotum. De loco inſuper, ubi virgines a ceteris feminis ſeparatæ agerent in eccleſia, Ambroſius (*c*) meminit his verbis, quibus in virginem lapſam invehitur: *Nonne vel illum locum tabulis ſeparatum, in quo in eccleſia ſtabat, recordari debuiſti, ad quem religioſæ matronæ & nobiles certatim currebant, tua oſcula petentes, quæ ſanctiores & meliores te erant? Nonne vel illa præcepta, quæ oculis tuis ipſe inſcriptus paries ingerebat, recordari debuiſti? Diviſa eſt mulier & virgo. Quæ non eſt nupta, cogitat quæ Domini ſunt, quomodo ſit ſancta corpore & ſpiritu. Tu autem in contrarium vertens dictum, &c.*

(*b*) Metaphr. in vit. S. Joann. Chryſoſt.

(*c*) Ambr. ad virg. lapſ.

CXXVII. Procopius (*d*) etiam hæc habet: *Sunt duæ utrinque porticus, quas faſtigiata teſtudo & aurum venuſtant: harum una viros orantes, altera mulieres admittit, alias nulla re differentes. Quis tabulata, in quibus verſantur mulieres, exponet?* hæc ille de locorum differentia, & ſexus, & ordinis diſtinctione. In Eccleſia quoque Romana diſtincta fuiſſe in baſilicis loca virorum ac mulierum, vetera Vaticanæ eccleſiæ monumenta declarant, quæ inciſa marmoribus, deſcripta legimus in codice ejuſdem eccleſiæ bibliothecæ, ac primum hæc ipſa de inſcriptione ſepulcri:

(*d*) Procop. de ædif. Juſtin. Imp. lib. 1.

AD SANCTUM PETRUM APOSTOLUM ANTE REGIA IN PORTICU, COLUMNA SECUNDA QUANDO INTRAMUS, SINISTRA PARTE VIRORUM, LUCILLUS ET JANUARIA HONESTA FEMINA.

Item illud in Vitis Romanorum Pontificum: *Symmachus Papa fecit oratorium ſanctæ Crucis a parte virorum, &c.* & in Vita Gregorii Papæ Tertii: *Hic fecit oratorium intra baſilicam ſancti Petri juxta arcum Triumphalem in parte virorum*; & in Sergio Papa: *Hic fecit imaginem auream beati Petri Apoſtoli, quæ eſt in parte mulierum.* His & aliis memoriis perſpicuum redditur, in Eccleſia Romana ſervatum eſſe ordinem, ut in baſilicis ſeorſum a mulieribus orarent viri, iidemque ſiniſtram baſilicæ partem occuparent, dexteram vero feminæ: digniorem namque partium in ſacris ſiniſtram habitam eſſe, ſecundo Annalium tomo differemus.

Sed ad hæc etiam ſpectat, quod ſicut olim in templo pauperes ſtipem mendicantes pro foribus ſtabant (ut & ex his quæ ſcribit Lucas (*e*) de claudo qui exponebatur a ſuis ad templi portam Speciosam, eſt manifeſtum) ita etiam in eccleſiam ad ſtipem captandam nefas illis ingredi, ſed in exteriori porticu, quæ poſt atrium januis inhæret eccleſiæ, eos ſolitos commorari, certum eſt. Unde Chryſoſtomus (*f*): *Propterea*, inquit, *& ante eccleſias & martyrum monumenta pro foribus pauperes ſedent, ut nos ex ejuſmodi ſpectaculo multum capiamus utilitatis. Conſidera namque, quod nobis terrenas ingredientibus regias, nihil hujuſmodi cernere licet, ſed viri honeſti & ſplendidi & divites & prudentes paſſim diſcurrunt: ad veras autem regias ad eccleſiam dico, & oratorias ædes, & martyrum templa, dæmonibus preſſi, truncati, pauperes, ſenes, cæci, membra ferentes obtorta. Quid hoc tandem? Ut tu doceaeis.* Ad hæc reſpiciunt quæ Gregorius Nazianzenus in ea celebri oratione, quam habuit de amore pauperum, ait: *Ita petitionum clamor internis templi cantibus ex adverſo reſpondet, atque a regione myſticarum vocum miſerabilis luctus excitatur.* Sed non eo quidem is locus pauperibus mendicantibus attributus erat, quod haberentur contemptui; ſed ne obſtrepentes, ſacra agentibus in eccleſia, ac ibi orantibus eſſent moleſti: verum eis æque ac ceteris patebat eccleſia, precum cauſa; ſimulque cum Principibus, nullo habito delectu & perſonarum acceptione, ad ſacram menſam admittebantur. Hinc Chryſoſtomus (*g*) eadem homilia ad populum Antiochenum

CXXVIII.

(*e*) Act. 3.

(*f*) Chryſoſt. ad pop. Ant. hom. 18.

Pauperes extra Eccleſiam mendicare ſoliti.

(*g*) Idem hom. 18.

Digitized by Google

num hæc habet: *Ad ſuam ſpiritualem menſam eos vocare, & illud communicare convivium non dedignatur: ſed claudus & mutilus, ſenex & pannoſus, ſordidus & mucoſus, cum juvene pariter ſpecioſo, & ipſo purpuram induto & in capite diademu geſtante, futurus menſæ particeps venit, & ſpirituale petit convivium, & iiſdem ambo fruuntur, nec ulla eſt differentia; & Chriſtus quidem eos ad menſam cum Rege ſimul vocare non dedignatur; pariter enim ambo vocantur*. Hæc Chryſoſtomus.

CXXIX. Diverſis nominibus Eccleſia dicta.

Quod reliquum eſſe videtur; conſtat locum ipſum, in quem ad ſacros celebrandos conventus Fideles convenire ſoliti erant, diverſis eſſe nominibus appellatum: nam non tantum (ut diximus) divinæ Scripturæ auctoritate conſtat eſſe nominatum Eccleſiam, ſed & Domum oratoriam, ſecundum quod a Domino dictum eſt (*a*): *Domus mea, domus orationis vocabitur*. Item aliquando Dominicum: quam vocem aſurpat Cyprianus (*b*), & alii Latinorum, ac Græci etiam, ut apparet ex Concilio (*c*) Laodiceno, & aliis: de qua re Euſebius (*d*) reddit rationem. Dicitur & Baſilica: qua quidem voce Optatus (*e*) utitur, cum ait Romæ fuiſſe quadraginta & amplius Baſilicas. Sed unde id nomen Baſilicæ deductum ſit, pluribus egimus in Notationibus ad Romanam Martyrologiam (*f*). Inſuper, Memoria, eccleſia appellata reperitur; quæ nomenclatura apud Auguſtinum (*g*) frequentior eſt: ea nimirum occaſione, quod eccleſiæ in memoriam ſanctorum martyrum erigi & Deo dicari conſueverant: de quibus eſt canon Concilii Africani (*h*). Ad idem ſpectat quod Auguſtinus de Civitate Dei ait (*i*): *Nos martyribus noſtris non templa, ſicut diis, ſed memorias, ſicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt ſpiritus, fabricamus*. Dici etiam eccleſia ea de cauſa a Græcis, Martyrium, conſuevit, ut in Concilio (*k*) Gangrenſi, & Chalcedonenſi, in cujus quidem Actis frequens eſt mentio de Martyrio S. Euphemiæ, ubi eſt ſacroſancta Synodus celebrata. Aliquando etiam idem locus, Concilium ſanctorum, nominatus reperitur: eadem ſane ratione, qua & eccleſia, quæ licet propria ſignificatione conventus dicatur, tamen pro loco eum continente (ut vidimus) uſurpatur: ſic & Concilium ſanctorum, pro loco, ubi congregatur Fidelium multitudo, ſæpe poſitum invenitur: vox quidem Eccleſiaſtica, & in divinis Scripturis uſu recepta, ut apparet in Pſalmis (*l*): *Deus qui glorificatur in concilio ſanctorum*; ac rurſum: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo, in concilio juſtorum & congregatione*. De hac etiam voce pluribus egimus in dictis ad Romanum Martyrologium Notationibus (*m*), ut non opus ſit hic eadem repetere. Dicta etiam ab antiquis eccleſia reperitur & Titulus: de cujus vocis ratione ſuo loco opportunius ac pluribus diſſeremus. Templum quoque ſæpius idem locus dictus eſt; nequaquam vero a majoribus Delubrum, vel Fanum: licet his vocibus recentiores nonnulli, certe quidem improprie, ne dicam improbe, uſi ſint, quippe quæ magis Gentilium templis conveniant: nam & patres noſtros ab iis abſtinuiſſe, certiſſimum eſt.

(*a*) Marc. 11. Luc. 19.
(*b*) Cypr. lib. de oper. & eleem.
(*c*) Conc. Laod. c. 28.
(*d*) Euſ. orat. de laudib. Conſt.
(*e*) Optat. contra Parmen. & alii.
(*f*) Martyrol. Rom. die 9. Auguſti.
(*g*) Auguſt. de Civit. Dei, lib. 22. c. 8. & aliis locis.
(*h*) Conc. Afric. c. 50.
(*i*) Aug. de Civit. Dei, lib. 22. c. 10.
(*k*) Concil. Gangrenſ. c. 20.
(*l*) Pſal. 8. Pſal. 110.
(*m*) Die 13. Jun.

CXXX. Tempore perſecutionis omnis locus Eccleſia.

Ceterum illud non omittimus dicere: quod ſi quando vehemens adeo perſecutio eſſet oborta, ut Chriſtiani publicis Impp. edictis omnino excluderentur ab eccleſiis atque conventibus; nihilominus ea parvi facientes, quocumque opportunum eſſet, ad ſynaxes in unum convenire non prætermittebant. Teſtatur id in primis Dionyſius (*n*) Alexandrinus Epiſcopus, hæc ad Germanum ſcribens, poſtquam de edicto Valeriani conventus inhibentis meminit: *Attamen nos, juvante Deo, non a conventu conſueto inter nos celebrando abſtinuimus: quin ipſe quidem quoſdam in civitate fratres, perinde ac ſi ſimul cum illis verſatus eſſem, ad conventus perſtudioſe agendos impuli*. Idem & ad Hieracem (*o*) dum exul eſſet, hæc ſcribit: *Cum ab omnibus perſecutione exagitati eſſemus, & morte mulctati, feſtum lætis animis celebravimus; & ſingula loca ad ſingula afflictionum genera nobis præſtituta, ut ager ſilveſtris ſolitudo deſerta, navis fluctibus iactata, diverſorium publicum, & horridus carcer, opportuna videbantur, in quibus celebres conventus maximo cum gaudio ageremus*. In carceribus (utcumque licuiſſet) ſacras a Fidelibus haberi ſynaxes, & offerri ſacrificium conſueviſſe, teſtis eſt Cyprianus (*p*): ſed magis id ſignificant ipſa ſanctorum martyrum Acta, ac præſertim illa fideliſſima, quæ Proconſularia (*q*) dicta, a publicis Notariis ſunt excepta; de quibus agemus ſuis locis. Certe quidem & ad conventus publicos celebrandos cryptæ arenariæ, perſecutionis tempore, Romæ præſertim, ubi in arena foſſili ſubterranei complures latent peramplі receſſus, facultatem ſuppeditabant; licet cum vehementior urgeret perſecutio, ab his quoque excluderentur, ut teſtantur litteræ (*r*) Cornelii Papæ ad Lupicinum Epiſcopum Viennenſem, cum ait: *Publice, neque in cryptis notioribus Miſſas agere Chriſtianis licet*. His igitur de eccleſiis Chriſtianorum & publicis conventibus ex antiquitatis adytis reſeratis, jam ad ceteras inſtitutiones Eccleſiaſticas ab eodem Paulo in eadem epiſtola ſcriptas redeamus.

(*n*) Apud Euſ. lib. 7. c. 10.
(*o*) Apud Euſ. l. 7. c. 27.
(*p*) Cypr. ep. 5.
(*q*) Extant apud Sur. die 17. Febr. de quibus conſule notata a nobis in Rom. Martyrolog.
(*r*) Habetur tom. 1. Bibl. ſancta.

CXXXI.

Perſeverabat adhuc in Eccleſia laudatiſſimæ rei uſus, ut (quod Chriſtus ultima cœna fecerat, ac in ſui memoriam ut fa-

ce-

werent, ſuos monuerat) Chriſtiani convenientes ſimul in eccleſia, una cœnarent, ſimulque ſacratiſſimam perciperent Euchariſtiam: quod tamen cum Corinthii, non ut decebat, explerent, Paulus jure redarguit, dicens (*b*): *Convenientibus vobis in unum, jam non eſt Dominicam cœnam manducare. Unuſquiſque enim ſuam cœnam præſumit ad manducandum: & alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt*, &c. Quoniam (ut dictum eſt) utraque ſimul menſa jungebatur, communis & ſacra; quid in unaquaque præſtare deberent, admonuit. In illa priori nimirum, ut communitas ſervaretur, ſeque invicem expectarent, unaque diſcumberent, eſſetque frugalis. Domi enim potius ut comedant, perſuadet, qui non mutuæ charitatis, cujus intuitu res inſtituta eſſet, ſed ingluviei cauſa ſic convenirent. De ſacra vero menſa, quod a communi eſſet diſtincta, non perſunctorie & abſque animi conſideratione eam eſſe adeundam, utpote quod maximum omnium damnum incuſrat qui indigne eo cibo veſcatur; ſed magna ſolicitudine latebras ſuæ quemque conſcientiæ diſquirere debere, divinum judicium interminatus, inculcat.

De duplici cœna.

(*a*) 1. Cor. 11.

CXXXII. Porro quod ad utramque menſam ſpectat; etſi Chriſtus communem præmiſit, inde vero ſacram exhibuit; quod ſic rerum ordo ferebat, ut legalia primum conſummarentur, ac deinde quæ novæ legis eſſent, menſæ apponerentur: Apoſtolorum tamen tempore primum quidem celebrari ſolitam ſacram ſynaxim, inde communi omnes excipi menſa, Joannes Chryſoſtomus (*i*) tradit his verbis: *Statis diebus menſas faciebant communes; & peracta ſynaxi, poſt ſacramentorum communionem, inibant convivium, divitibus quidem cibos afferentibus, pauperibus autem, & qui nihil habebant, etiam vocatis, & omnibus communiter veſcentibus*. Hæc Chryſoſtomus. Verum de his diverſam fuiſſe olim diverſarum Eccleſiarum conſuetudinem, ſuperius dictum eſt. Corinthios autem inter cœnandum miſcentes ſacra communibus (quod correxit Paulus) Euchariſtiam ſumere conſueviſſe, Auguſtinus (*c*) affirmat, teſtaturque communi conſenſu totius Eccleſiæ actum eſſe, ut nonniſi jejuni Fideles in Eccleſia ſacram ſumerent Euchariſtiam, quam & ſacerdotes ipſi, jejuni cum eſſent, offerrent.

Sacra primum menſa, deinde communis.

(*b*) Chryſ. in 1. Cor. 11. hom. 27. in princ.

(*c*) Aug. ad Jan. epiſt. 118.

CXXXIII. Sed enim illud etiam totius univerſalis Eccleſiæ conſenſione factum eſt, ut non amplius ſacris menſis communes commiſcerentur, ſed inter ſe eſſent ſicut myſterio, ita aliqua diverſitate temporis diſtinctæ. Fluxit etiam inde conſuetudo, ut eadem convivia (ſicut Apoſtolorum temporibus agi vidimus) in eccleſia celebrari ſolerent; de qua Joannes Chryſoſtomus in ſermone in dictum Pauli, *Oportet hæreſes eſſe*, teſtatur his verbis: *Ab hac lege & conſuetudine inolevit in eccleſiis conſuetudo quædam admirabilis. Fideles enim omnes in conventibus ſuis poſtquam audiſſent doctrinas, poſt preces, poſt ſacramentorum communionem, ſoluta concione, non mox domum contendebant; ſed divites & abundantiores alimenta & edulia domibus ſuis afferentes, pauperes vocabant, communeſque faciebant menſas, communia prandia, communia convivia in ipſa eccleſia. Atque ita a communione menſæ & pietate loci undequaque ad charitatem accendebantur, non abſque ſumma voluptate, utilitateque maxima. Pauperes enim tum fruebantur conſolatione, qualis obtingebat: divites vero fructum benevolentiæ & ab his quos paſcebant, & a Deo, propter quem illos paſcebant, aſſequebantur; ſicque tandem domum redibant: multa hinc igitur eis proveniebant bona*. Hæc Chryſoſtomus. Quando vero ſtatutum fuerit ne id in eccleſia amplius ageretur, dicemus inferius.

Seorſum ſacra a communi.

Quo vero ordine, quove ritu communes cœnæ, mutuæ charitatis indices atque illices, a Chriſtianis olim celebrari conſueviſſent, antiquorum auctorum ſatis multa ſuppetunt teſtimonia, ac in primis Tertulliani (*d*) ſic dicentis: *Cœna noſtra de nomine rationem ſui oſtendit: vocatur enim ἀγάπη, id quod eſt penes Græcos, dilectio. Quantiſcumque ſumptibus conſtet, lucrum eſt pietatis nomine facere ſumptum: ſiquidem inopes quoque refrigerio iſto juvamus, non qua penes vos paraſiti affectant, ad gloriam famulandæ libertatis ſub auctoramento ventris inter contumelias ſaginandi, ſed qua penes Deum major eſt contemplatio mediocrium. Si honeſta cauſa eſt convivii, reliquum ordinem diſciplinæ de cauſa æſtimate, quid ſit de religionis officio. Nihil vilitatis, nihil immodeſtiæ admittit. Non prius diſcumbitur, quam oratio ad Deum præguſtetur. Editur quantum eſurientes capiunt: bibitur quantum pudicis eſt utile. Ita ſaturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum ſibi eſſe. Ita fabulantur, ut qui ſciant Dominum audire. Poſt aquam manualem & lumina, ut quiſque de Scripturis ſanctis, vel de proprio ingenio poteſt, provocatur in medium Deo canere; hinc probatur quomodo biberit. Æque oratio convivium dirimit. Inde diſceditur, non in catervas cæſionum, neque in claſſes diſcurſationum, nec in eruptiones laſciviarum, ſed ad eamdem curam modeſtiæ & pudicitiæ; ut qui non tam cœnam cœnaverint, quam diſciplinam. Hæc coitio Chriſtianorum*. Hucuſque Tertullianus de publicis conviviis Chriſtianorum; quæ cum cauſa pauperum parari ſolerent, ut egeſtate preſſi exhilararentur aliquando, magna fiebant impenſa. CXXXIV.

(*d*) Tert. Apolog. cap. 10.

De Agape.

Cætera vero, quæ inter illos tantum CXXXV.

qui

qui arctioris vitæ genus excolerent, certis anni temporibus exercebantur convivia, erant omnino frugaliſſima, verum in reliquo multa habebant cum illis communia. Quod ſi credimus Hieronymo (*a*) affirmanti Philonem ſub nomine Eſſenorum de Chriſtianis Eccleſiæ Alexandrinæ eſſe locutum, de qua controverſia fuſius ſuo loco agemus: qualia eſſe ſolerent dicta convivia, perbelle deſcripſit. Equidem in menſis a Dei laudibus auſpicari convivium, & eis vaniloquia non admiſcere, ex Judæorum traditione fluxiſſe, certum eſt: nam & Ariſteas hæc ait (*b*): *Etenim ut a menſis potuliſque incipiamus, recte juſſit tum Deum laudare, cum menſæ accumbimus; in qua ne aliquid quidem ad confabulandum conceſſit, quod divini numinis memoriam abjiceret.* Sed audiamus Philonem ſic illorum plenius convivia deſcribentem: *Ubi vero convenere candidati & læti* (ait) *cum ſumma gravitate ad ſignum datum a quopiam Ephemereuta (ſic hujuſmodi miniſtros nominant) priuſquam diſcumbunt, ſtantes una ſerie decenti, ſublatiſque in cælum manibus atque oculis, his quoniam didicerunt cæleſtia, illis utpote incorruptis a muneribus & a quæſtu illicito, precantur ut placeat Deo id convivium. Abſolutis precibus; ſeniores diſcumbunt, ac mox alii pro cujuſque dignitate: nec enim ſeniores ex annis æſtimant, ſed quantumlibet grandævos habent pro pueris, ſi ſero inſtitutum hoc complexi ſunt: honorem vero ſenectutis tribuunt his qui exercuerunt ſe a juventute in hac pulcherrima divinaque parte contemplativæ philoſophiæ. Adhibentur menſæ feminæ quoque, anus pleræque, ſed virgines non coactæ caſtitatis, ſicut apud Græcos quædam ſacrificulæ; ſed ſponte continentes præ amore ſapientiæ, cujus ſtudio per totam vitam contempſerunt voluptatem corporis; nimirum divinæ, non mortalis prolis cupidæ, quam ſolæ Deo claræ animæ ex ſe ipſis pariunt, excipientes pro ſemine intelligibiles Patris radios, ut decreta ſapientiæ contemplando percipere valeant. Diſcubitus ita diſtribuitur, ut ſeorſum viri dextrum latus, ſeorſum feminæ ſiniſtrum teneant. Quod ſi quis ſuſpicatur lectiſternia etſi non ſumptuoſa, certe molliuſcula parari hominibus ingenuis & philoſophiæ deditis: ſciat eſſe tegetes rudes e vili contexta materia, videlicet e papyro indigena, ſic humi aggeſtas, ut eminendo fulciat cubitus.* Et paulo poſt:

CXXXVI. *Cæterum in hoc ſacro convivio nemo (ut dixi) ſervus adeſt; miniſtrant ingenui, & ſponte quicquid opus eſt faciunt, juſſa non expectando, ſed præveniendo alacritate voluntaria. Non enim quibuſlibet ingenuis delegatur id officium, ſed habito delectu ex omni ſodalitatis hujus juventute, ut quiſque aliquod præclarum indolis ac virtutis ſpecimen edidit: hi tanquam germani filii libenter & certatim miniſtrant, haud ſecus ac parentibus publicis, hanc conjunctionem arctiorem ducentes, quam ſanguinis; quandoquidem recte ſapientibus virtute nihil eſt antiquius. Diſcincti autem, & promiſſis tunicis accedunt ad miniſtrandum, ut abſit omnis ſervilis ſpecies in hoc convivio. Scio quoſdam hic auditis riſuros, dumtaxat qui deflenda lamentiſque digna faciunt. Vinum per illos dies non præbetur, ſed aqua limpidiſſima, cæteris frigida, calida vero his qui inter ſeniores tractantur delicatius. Menſa pura eſt a cruentis dapibus: pro cibo panis apponitur, ſal pro opſonio, pro condimento hyſſopus in delicatorum gratiam: operantur enim ut ſacerdotes ſacris abſtemiis, tota victus ratione caſtigata ad eamdem frugalitatem: nam vinum habent pro veneno afferente dementiam; opiparis autem opſoniis ajunt irritari concupiſcentiam, belluam inſaturabilem. Hæc ſunt exordia convivii. Dicat aliquis: Quid tum poſt eaquam convivis ordine ſuo diſcumbentibus adſtiterunt miniſtri decenter parati ad obſequium? nulla ne ſequitur compotatio? immo ſilentium majus, quam antea; ita ut ne mutire quidem cuiquam liceat, aut reſpirare vehementius.* Mira frugalitas.

Proponit quiſpiam quæſtionem e ſacris litteris, aut ſolvit ab alio propoſitam, nihil de ſolutione ſolicitus: nec enim captat laudem argutiarum aut eloquentiæ; hoc tantum agit, ut rem diligentius perſpiciat, tum perſpectam non invideat minus perſpicacibus, ſed non minus diſcendi cupidis: atque ita immoratur doctrinæ, ſubinde inculcans imprimenſque animis præclaras ſententias: nam expeditam elocutionem & uno ſerie continuam, auditorum mens non valens aſſequi, a tergo relinquitur, nec ſatis audita percipit. Totum vero auditorium attentum auſcultat in uno eodemque habitu, intelligere ſe nutu vultuque indicans, probare vero hilaritate ac exporrectis frontibus, interdum & dubitare hæreréque; moto leniter capite, ſummoque dextro digito, nec minori attentione juniores, qui adſtant, audiunt. Enarrationes autem ſacrarum litterarum conſtant ex allegoriis: nam hi viri totam legem exiſtimant habere animalis ſimilitudinem, quod præcepta corpus referant, animam vero ſententiæ retruſiores ſub velamine verborum abditæ, in quibus rationalis anima egregie ſe ipſam contemplatur tamquam in ſpeculo, ſub his ipſis verbis miram ſententiarum pulchritudinem conſpiciens, & explicans e figurarum involucris, atque ita penitiorem intellectum in lucem producens, dumtaxat apud eos qui per occaſionem admoniti ſciunt obſcura ex apertis colligere. Ubi vero Præſes viſus eſt rem bene tractando ſatisfeciſſe auditorum deſiderio, plauſus propalam

CXXXVII. Quæſtiones in menſa proponi ſolitæ.

(*a*) Hier. de Script. Eccleſ.

Quale convivium Chriſtianorum.

(*b*) Ariſteas lib. de 72. Interp.

adi-

citur ab omnibus. Tum ille aſſurgens, hymnum in laudem Dei primus canit, aut recens a ſe compoſitum, aut deſumptum ab aliquo vatum veterum: extant enim hujus generis carmina priſca verſu trimetro, & hymni cum ſuis accentibus inter ſacra canendi ante altaria, vel aſtantibus, vel a choreas ducentibus moderatas variis flexibus atque reflexibus. Præſulem mox imitantur cæteri decenti ordine, omnibus intente quieteque auſcultantibus; præterquam in fine hymni, extremaque clauſula: tum enim univerſi vocem extollunt ſine ſexus diſcrimine.

CXXXVIII.

Abſolutis hymnis ſingulorum, juniores paulo ante dictam menſam afferunt, in qua rite cibus ille ſacratiſſimus, panis fermentatus cum ſale apponitur & hyſſopo, ob reverentiam menſæ dedicatæ in templi veſtibulo: nam & in ea ſolent apponi panes cum ſale abſque condimento alio, ſed panes non fermentati, ſal ſine ulla mixtura: convenit enim ſacris pura ſimplicitas, egregium divini cultus præmium, ut potiores privilegium habeant. Cœnam vero ſequitur ſacrum pervigilium his ritibus. Ubi omnes conſurrexere, duo chori fiunt in medio cœnaculo, alter virorum, alter feminarum: cuique ſuus incentor præficitur honore præſtans, & canendi peritia. Deinde cantant hymnos in laudem Dei compoſitos variis metrorum carminumque generibus, nunc uno ore, nunc alternis, non ſine decoris & religioſis geſtibus & accentibus; modo ſtantes, modo prorſum retrorſumve gradum moventes, utcumque res poſtulat. Deinde poſtquam uterque chorus explevit ſe his deliciis, velut amore divino ebrii, unum chorum faciunt promiſcuum ad imitationem illius olim inſtituti in Rubri ſinus littore poſt mirandum prodigium. Hæc Philo. Haud valde diſſimilis ab hac cœna eſt illa, quam proponit Pædagogus Chriſtianus, & ipſe patria Alexandrinus, Clemens (*a*) inquam; qui vult cœnam debere eſſe expeditam & tenuem, ad vigilias aptam, carnium & vini prorſus expertem; non tamen ea damnans, ſi quis his ſobrie utatur. De iiſdem Chriſtianorum conviviis rurſum Minutius (*b*) Felix hæc breviter habet: *Convivia non tantum pudica colimus, ſed & ſobria: nec enim indulgemus epulis, aut convivium mero ducimus, ſed gravitate hilaritatem temperamus.* Cæterum ſcriptum a Philone convivium ſacris videtur admixtum, quale illud Pauli ad Corinthios: non enim expreſſius licuit externo homini ſecreta noſtra myſteria proſequi.

Cantus poſt Cœnam.

(*a*) *Clem. Alex. Pædag. lib. 2. c. 1. & ſeq.*

(*b*) *Minutius in Octavio.*

CXXXIX. Convivia publica triplici ex cauſa.

Triplici vero ex cauſa inter Chriſtianos publica convivia celebrari ſolita, tradit Gregorius (*c*) Nazianzenus, cum ait: *Non inſuper ad ſacrum aliquod epulum, vel natalitium, vel funebre, vel connubiale cum pluribus currens.* Ad hæc enim & Epiſcopum invitari ſolitum eſſe ſignificat. Quod ad connubiale ſpectat, jam ſuperius dictum eſt. Sed quod ad natalitium epulum attinet; ſic dicebantur agapes, quæ in natalitiis ſanctorum martyrum in eccleſiis celebrari conſueverant, de quibus hæc Theodoretus (*d*): *At illos* (deos ſcilicet gentium) *Deos caſſos gloria vanoſque reddidit, ſuis autem martyribus honorem illum dedit. Pro Pandiis enim, & Diaſiis ac Dionyſiis, hoc eſt, Jovis Liberique patris ſolemnitatibus, Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, Leontio, Antonino, Mauritio, aliiſque ſanctis martyribus ſolemnitates populari epulo peraguntur: proque illa veteri pompa, pro turpi obſcœnitate atque impudentia, fiunt modeſtæ, caſtæ, ac temperantia plenæ feſtivitates, non illæ quidem mero delibutæ, non commeſſationibus leves, non cachinnis ſolutæ, ſed vivis canticis perſonantes, ſacriſque ſermonibus audiendis intentæ.* Sed hac ratione Fauſtus Manichæus Chriſtianorum agapes impugnabat, quaſi illi ſacrificia Paganorum vertiſſent in agapes: ſed eum pluribus redarguit Auguſtinus (*e*).

(*c*) *Greg. Naz. de vita ſua.*

(*d*) *Theod. Evan. ver. lib. 8. in fin.*

(*e*) *Aug. contra Fauſt. lib. 20. c. 4. & 20.*

CXL. De funebri Agape.

De funerali vero agape hæc primum ab Origene (*f*) ſcripta leguntur: *Sic itaque nos diem nativitatis celebramus, quia in perpetuo vivunt hi qui moriuntur: celebramus nimirum, religioſos cum ſacerdotibus convocantes, Fideles una cum clero invitantes, adhuc egenos, & pauperes, pupillos & viduas ſaturantes: ut fiat feſtivitas noſtra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus, nobis autem efficiatur in odorem ſuavitatis in conſpectu æterni Dei.* Hæc Origenes. Ad hanc quippe conſuetudinem alludit Chryſoſtomus, dum ait (*g*): *Cur poſt mortem tuorum pauperes vocas? cur presbyteros, ut pro eo velint orare, obſecras? Non ignoro te reſponſurum: Ut defunctus requiem adipiſcatur, & propitium judicem inveniat.* Si in his cupis adhuc de Occidentalis Eccleſiæ conſuetudine perdoceri; Paulinus (*h*) ad Aletium ſcribens de funere uxoris Ruffinæ, filiæ S. Paulæ, id egregie præſtat, ſic dicens: *Itaque patronos animarum noſtrarum pauperes, qui tota Roma ſtipem meritant, multitudinem in aulam Apoſtoli congregaſti. Pulchro equidem tanti operis tui ſpectaculo paſtor. Videre enim mihi videor tota illa religioſa miſerandæ plebis examina illos pietatis divinæ alumnos, tantis influere penitus agminibus in ampliſſimam glorioſi Petri baſilicam, per illam venerabilem regiam cærula eminus fronte ridentem, ut tota & intra baſilicam, & pro januis atrii, & pro gradibus campi ſpatia coarctentur. Video congregatos ita diſtincte per accubitus ordinari, & profluis omnes ſaturari cibis; ut ante oculos Evangelicæ benedictionis ubertas, eo-*

(*f*) *Orig. in Job. lib. 3.*

(*g*) *Chryſ. in Matth. hom. 32.*

(*h*) *Paulin. ep. 13.*

Annal. Eccl. Tom. I.

rumque populum imago verſetur, quos quinque panibus & duobus piſcibus, panis ipſe verus, & aquæ vivæ piſcis Chriſtus explevit: & paulo poſt de iiſdem.

CXLI. Agapes in Eccleſia adhibitæ. *Quam lætum Deo & ſanctis Angelis ejus de hac tua (ut dici ſolet) pera, ſpectaculum ſacer editor exhibebas? quanto ipſum Apoſtolum attollebas gaudio, cum totam ejus baſilicam denſis inopum cœtibus ſtipaviſſes: vel qua ſub alto ſui culminis medias ampla laquearibus longum patet, & Apoſtolico eminus ſolio coruſcans, ingredientium lumina ſtringit, & corda lætificat: vel qua ſub eadem mole tectorum geminis utrinque porticibus latera diffundit: quave protento nitens atrio fuſa veſtibulo eſt, ubi cantharum miniſtra manibus & oribus noſtris fluenta ructantem faſtigiatis ſolido ære tholus ornat.* Ac rurſum poſt pauca: *Quam lætum ergo tunc Deo & Angelis pacis & cunctis Sanctorum ſpiritibus ſpectaculum tribuiſti? primam de Apoſtoli veneratione, cujus fidem ac memoriam tam multiplicatam opulentia devotione celebraſti, ſacras nimirum hoſtias, caſta libamina cum acceptiſſima ipſius commemoratione Deo deferens, deinde munificentia conſequente te ipſum in corde mundo & ſpiritu humiliato acceptiſſimum ſacrificium offerens Chriſto, in cujus tabernaculis vera jubilationis hoſtias immolaſti, reficiens & paſcens eos qui benedictione numeroſa laudis hoſtiam ſacrificarent Deo. Quam bono tunc Urbs noſtra tumultu fremebat, cum tu miſericordia viſcera reficiendis & operiendis pauperibus effundens, pallida eſurientium corpora reformares, aridas ſitientium fauces rigares, tremula algentium membra veſtires, & omnium conſona in Dei benedictionem ora reſerares?* Huc uſque de agape in funere exhiberi Romæ ſolita Paulinus. S. Hieronymus (*a*) de his agens, illos tantum qui jactantiæ cauſa id facerent, reprehendens, hæc ait: *Cum ad agapen vocaverint, præco conducitur.*

(*a*) Hier. ep. 22.

CXLII. Agapes in Dedicatione Eccleſiarum. Solitas eſſe quoque exhiberi agapes in dedicationibus eccleſiarum, ſatis demonſtrant quæ Gregorius Papa (*b*), dedicaturus oratorium B. Mariæ, pro agape parari mandat, ſic ad Petrum ſubdiaconum ſcribens: *Sed quia cellæ ipſius tenuitas exigit debere nos in ipſa dici feſtivitate concurrere; propterea volumus, ut ad celebrandam dedicationem dare debeas ad erogandum pauperibus in auro ſolidos decem, vini amphoras triginta, annonæ modios ducentos, olei orcas duas, vervices duodecim, gallinas centum: quæ tuis poſſint rationibus poſtmodum imputari.* Hæc Gregorius.

(*b*) Greg. Regiſt. l. 1. epiſt. 24.

CXLIII. Quid Concilia de Agape. Porro adverſus ejuſmodi agapes ſpernentes, hæc ſtatuerunt Patres in Gangrenſi Concilio (*c*), temporibus Conſtantini: *Si quis deſpiciat eos, qui fideliter agapes, id eſt, convivia pauperibus exhibent, & propter honorem Dei convocant fratres, & noluerint communicare hujuſmodi vocationibus, parvipendens quod geritur; anathema ſit.* In Concilio autem Laodiceno (*d*) vetitum eſt, clericos ad agapen accedentes, partes tollere. Apud Clementem (*e*) vero hæc leguntur: *Qui ad agapes, ſive (ut Dominus nominavit) ad convivium inſtituerunt vocare presbyteram, quam norunt diaconi oppreſſam, eam frequentius vocent. Separetur autem in convivio quod paſtori conſuetum eſt dari: deo autem id quod ad primitias pertinet, vocari ſacerdoti, etiamſi convivio non adſit, in honorem Dei, qui ei ſacerdotium commiſit. Quantum autem unicuique ſeniorum datur, tantum duplum detur diaconis in honorem Chriſti: presbyteris vero, qui laborant in verbo doctrinæ, duplex quoque ſeparetur pars in gratiam Apoſtolorum Domini, cujus locum ſuſtinent, tanquam conſiliaris epiſcoporum, & Eccleſiæ coronæ: ſunt hi Senatus & conſeſſus Eccleſiæ. Si lector ſit, capiat unam partem, &c.* Sed quod ad presbyteram ſpectat: illam conſueviſſe dici presbyteram, quæ olim nupta viro, qui poſtea ad presbyteratum aſſumptus eſt, cælebs inde remanſit, alias opportuniori loco plurimus diximus.

(*c*) Conc. Gangr. c. 11.
(*d*) Conc. Laod. c. 27.
(*e*) Clem. Conſtit. l. 2. c. 32.

Qui igitur antiquus uſus a temporibus Apoſtolorum de agape Chriſtianorum viguit in Eccleſia, idem nonnullis in locis in hodiernum laudabiliter perſeverat, mutatis nonnullis; ut (quod primum diximus) ne illæ ſimul cum tremendo ac ſacroſancto ſacrificio miſcerentur, deinde (quod poſtea eſt emendatum) ne in eccleſia celebrarentur. Ambroſio enim in primis id diſplicuiſſe, Auguſtinus (*f*) teſtatur: Paulinus (*g*) quoque nec ipſe probavit, toleravit tamen: unde ait: CXLIV.

Verum utinam ſacris agerent hæc gaudia votis:
Nec ſua liminibus miſcerent gaudia ſanctis.

(*f*) Aug. Conf. lib. 6. c. 2.
(*g*) Paulin. in Nat. 9. ſancti Felicis.

Ne fieret Agape in Eccleſia. Diſplicuit id etiam Patribus Eccleſiæ Orientalis. Prohibuit enim hoc omnino Concilium Laodicenum (*h*), quod cavit his verbis: *Non oportet in baſilicis ſeu eccleſiis agapen facere, & intus manducare, vel accubitus ſternere.* Statuit id ſimiliter Concilium Carthaginenſe (*i*). Conceſſit tamen Gregorius Anglis recens ad fidem converſis, ut in tabernaculis juxta eccleſiam poſitis, ejuſmodi convivia celebrarent, ſic ad Mellitum reſcribens (*k*): *Qui boves ſolent in ſacrificio dæmonum multos occidere, debet his etiam hac de re aliqua ſolemnitas immutari: ut die dedicationis, vel natalitio ſanctorum martyrum, quorum illic reliquiæ ponuntur, tabernacula ſibi circa eaſdem eccleſias, quæ ex fanis commutata ſunt, de ramis arbo-*

(*h*) Concil. Laod. c. 28.
(*i*) Concil. Carthag. 3. c. 30.
(*k*) Gregor. l. 9. epiſt. 71.

rum

rum faciant, & religioſis conviviis ſolemnitatem celebrent, &c. At de agape ſatis.

CXLV. Cum igitur Paulus Apoſtolus Corinthios redarguiſſet, quod tam ea quæ ad communem, quam quæ ad ſacram cœnam eſſent ſtatuta, negligerent; & ad legitimam rituum obſervationem, quantum liceret per epiſtolam, reſtituere conatus eſſet; quod res eſſet, quæ majori indigeret examine, longiorique opus eſſet admonitione; in adventu ſuo ſe omnia quæ ad ea noſſet ſpectare, coram præſtiturum pollicetur: *Cætera*, inquiens (a), *cum venero, diſponam*. Quænam vero ea fuerint, quæ Paulus circa ſacrum Euchariſtiæ ritum præſens Corinthios admonuerit; licet nec ab ipſo, nec a Luca, qui Pauli Acta potiſſimum eſt proſecutus, ſcriptorum monumentis tradita reperiantur: tamen (quod nefas ſit dicere ea penitus excidiſſe, quippe quæ de re tanta, adeoque illis neceſſaria ea eſſet inſtructio) illa ipſa fuiſſe, quæ ſine ſcriptis ex traditione Apoſtolica in univerſu in poſterum Eccleſia obſervavit, pari conſenſione Patres omnes affirmant, & inter eos Auguſtinus (b), dum dicit: *Cum vero ait Apoſtolus, de hoc ſacramento loquens: Propter quod fratres, cum convenitis, &c. ſtatim ſubtexuit: Cætera autem, cum venero, ordinabo. Unde intelligi datur, quia multum erat, ut in epiſtola totum illum agendi ordinem inſinuaret, quem per univerſum Orbem ſervat Eccleſia, ab ipſo ordinatum eſſe, quod nulla morum diverſitate variatur*. Et (c) alibi (digna quidem quæ ſæpe dicta tanti viri repetatur ſententia) *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi auctoritate Apoſtolica traditum, rectiſſime creditur*.

(a) 1.Cor. 11.
De ritibus Euchariſtiæ.
(b) Auguſt. epiſt.118.
(c) Auguſt. de bapt. contra Donat. lib.4. c.ult. ſup. I.loc.7. & epiſt.118. ad Jan.

CXLVI. At agamus ex inſtituto de ſingulis. Ut in primis in hoc admirabili ſacrificio vinum aqua mixtum in calice offeratur, quod univerſa ſemper obſervavit Eccleſia, licet de hoc nullum expreſſum in divinis ſcripturis appareat teſtimonium: tamen non tam ex traditione Apoſtolica, quam Dominica, Catholica Eccleſia in univerſo Chriſtiano orbe ſervans (ut Cyprianus (d) teſtatur) eam ſibi vendicat auctoritatem. Ut item a jejunis offeratur atque ſumatur, non aliunde certe quam ex Apoſtolica traditione univerſa Eccleſia admonita cuſtodivit. Hinc Auguſtinus (e) cum hæc pluribus demonſtraſſet, ſubdit hæc verba: *Numquid tamen propterea calumniandum eſt univerſæ Eccleſiæ, quod a jejunis ſemper accipitur? Et hoc enim placuit Spiritui ſancto, ut in honorem tanti ſacramenti in os Chriſtiani prius Dominicum corpus intraret, quam cæteri cibi: nam ideo per univerſum Orbem mos iſte ſervatur; neque enim quia poſt cibos dedit Dominus, propterea pranſi vel cœnati fratres ad illud ſacramentum accipiendum convenire debent, aut ſicut faciebant quos Apoſtolus arguit & emendat, menſis ſuis iſta miſcere*. Hæc Auguſtinus. Moris etiam fuiſſe Euchariſtiam a jejunis ſumi, Tertullianus (f), Cyprianus (g), aliique antiquiores teſtantur. Sed hæc alias ſuperius. Rurſum offerendam eſſe pro vivis utque etiam defunctis, ex Apoſtolica traditione provenire, demonſtratum eſt ſuperius ex auctoritate Patrum: itemque in azymis potius quam in fermentato eſſe conficiendam, Epiphanii teſtimonio ab Eccleſiaſtica traditione dimanare, jam diximus. Inſuper quænam eſſe deberet probatio illa, quam ante ſumptionem Euchariſtiæ præmittendam eſſe inſinuat Apoſtolus, exomologeſin nimirum eſſe debere, ipſam videlicet accuratam peccatorum confeſſionem, Patrum aſſertionibus demonſtravimus.

UtFideles jejuni communicent, & alia.
(d) Cypr. epiſt.63.ad Cæcil.
(e) Aug.ep. 118.
(f) Tertull. lib.2. ad uxor.
(g) Cypr. epiſt.63.

Sed ut antiquum ritum in conficienda, offerenda, ac in populum diſtribuenda ſacra Euchariſtia, ordine repetamus: Populus panem & vinum in eccleſia offerebat, ſed non ad altare: id enim muneris erat diaconorum. De his Auguſtinus (h): *Oblationes, quæ in altario conſecrentur, offerte. Erubeſcere debet homo idoneus, ſi de aliena oblatione communicaverit*. Quæ autem a populo offerebantur oblationes, non continuo ab offerente in eccleſiam inferebantur, ſed foris in loco huic miniſterio adſcripto ponebantur; ut diſquiri antea poſſet, an illæ dignæ eſſent quæ Domino offerrentur: non enim omnium recipiebantur oblationes, ſed ejus tantum qui primum Catholicæ eſſet communionis, & vitæ integritate polleret. Locum ipſum, in quem oblationes inferrentur, ut inde poſtea ad altare exportarentur, Gazophylacium, ac etiam Secretarium, Poſſidonius (i) nominat. His igitur per diaconum ſacerdoti Deo offerendis ad altare portatis: præmiſſis precibus, aliiſque ritibus, qui in antiquis Liturgiis deſcripti habentur; ipſe ſacerdos Chriſti perſonam gerens præſcriptis verbis, quæ Apoſtolus (k) benedictionem appellat hac ipſa prima quam ad Corinthios ſcribit epiſtola, dicens: *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* ſacrificium conficit, de cujus veritate jam ſatis antea dictum eſt. CXLVII.

(h) Aug. de temp. ſer. 215.
De Oblatione panis & vini.
(i) Poſſid. in Vit. Aug. c.24.
(k) 1.Cor. 10.

Prolatis igitur his, quæ ad conſecrationem ſpectant, verbis, ſacerdos in altum elevat ſacrificium. Unde de his agens Anaſtaſius (l): *Poſtquam*, ait, *ſacrificium tremendum illud ſanctificavit, panem vitæ ſuſtollit, eumque omnibus oſtendit*. Sic itaque oblato ſacroſancto illo ac per omnia admirando ſacrificio, ſacerdos prius, ac mox deinde cuncti Fideles participant atque communicant, ſecundum illud ejuſdem Apoſtoli ibidem addentis: *Panis, quem* CXLVIII.

(l) Anaſt. Sinait. de ſacra ſynaxi.
Participatio Euchariſtiæ.

frangimus, nonne participatio corporis Domini eſt? de qua participatione hæc egregie Auguſtinus (*a*): *Quando manducatur, reficit, ſed non deficit: non ergo timeamus, fratres, manducare iſtum panem, ne forte finiamus illum. Et poſtea quod manducemus, non inveniamus. Manducetur Chriſtus: vivit manducatus, qui ſurrexit occiſus. Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in ſacramento ſic fit; & norunt Fideles, quemadmodum manducent carnem Chriſti: unuſquiſque accipit partem ſuam: unde & ipſa gratia partes vocantur: per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in ſacramento, & manet integer totus in cœlo, manet integer totus in corde tuo.* Sumpturis ſacram Euchariſtiam tabellæ quædam apponebantur veluti menſulæ, ſicut hodie linteamina. De his tabellis Joannes (*b*) Chryſoſtomus meminit, ſic dicens: *Nonne vides miniſtram ſpongia menſam circumlinientem, & expurgantem domum, & tabellas ponentem? hoc poſt preces efficitur per præconis vocem*, &c. Has quoque intelligit Athanaſius (*c*), cum de facinoribus Arianorum agens, hæc ait: *Subſellia, thronum, menſam ligneam, tabulas eccleſiæ, & cetera quæ poterant, foras elata combuſſerunt.*

(*a*) Aug. de verb. Evang. & apud Bed. in 1. ad Cor. 10.

(*b*) Joan. Chr. hom. 61. ad pop. Antioch.

(*c*) Athanaſ. ep. ad ſolitar.

CXLIX. Quid profitetur accipiens.

Inſuper poſtquam illa, tamquam voce præconis, acclamata eſſent verba: *Sancta ſanctis*, ſacerdos ſacram Euchariſtiam impartiens, quid daret conteſtabatur, dicens: *Corpus Chriſti*. Et accipiens, id ipſum verum eſſe profitebatur, dicens: *Amen*. Sed quid hoc, Amen? Audi Ambroſium (*d*): *Dicit tibi ſacerdos: Corpus Chriſti; & tu dicis: Amen: hoc eſt, Verum. Quod confitetur lingua, teneat affectus.* Vetus plane erat ejuſmodi traditio in Eccleſia tam in Occidente, quam in Oriente. Ad hanc plane alludit Tertullianus in libro de ſpectaculis, cum ait: *Ex ore, quo Amen protuleris, gladiatori teſtimonium reddere.* Et Cornelius Papa (*e*) ad Fabium Antiochenum de Novatiano: *Pro Amen, quod dicere debuerat*, accipiens Euchariſtiam ſcilicet, *hoc dixit: Non deinceps ad Cornelium revertar.* De conſuetudine vero Orientalis Eccleſiæ fidem facit Cyrillus, de quo modo dicemus. Hæc quoque omnia in antiquis Liturgiis, & penes veteres ſcriptores (*f*) Eccleſiaſticos ſcripta habentur. Dabat ſacerdos in manus cujuſque ſacram Euchariſtiam, quam ſic ille ſumma cum reverentia ori admovebat. Suppetunt de ea re quamplurima (*g*) teſtimonia ſanctorum Patrum: ſed ne longiores in iis præcenſendis videamur, Cyrilli Hieroſolymitani afferre hic ſententiam, ſatis eſſe exiſtimamus: ea eſt hujuſmodi:

(*d*) Ambroſ. de Sacram. li. 4. c. 5. in fin.

(*e*) Apud Euſeb. lib. 6. c. 35.

(*f*) Tert. lib. de idol. cap. 7. Cypr. lib. de lapſ. Orig. in exod. ho. 13. Euſeb. hiſt. lib. 6. c. 35. Chryſ. ad pop. Antioch. homil. 61. & alii plures.

(*g*) Cyrill. in Myſtagog. 5.

CL. *Accedens ad communionem, non expanſis manuum volis accede, neque disjunctis digitis: ſed ſiniſtram veluti ſedem quamdam ſubjicias dextræ, quæ tantum Regem ſuſceptura eſt; & concava manu ſuſcipe Corpus Chriſti, dicens: Amen. Sanctificatis ergo oculis tam ſancti corporis contactu, communica: cave ne quid excidat tibi.* Ejuſmodi conſuetudinem in Eccleſia Orientali diutius perduraſſe conſtat: ſiquidem Maximus, egregius propugnator Catholicæ veritatis adverſus Monothelitas, qui claruit circa annum Domini ſexcenteſimum quinquageſimum, cum de his agit, hæc ait: *Omnes viri, qui communicare deſiderant, prius lavent manus ſuas; ut mente pura, & nitida conſcientia, Chriſti ſacramenta ſuſcipiant. Similiter & mulieres nitida exhibeant linteamina, ubi corpus Chriſti accipiant pura mente, & munda conſcientia.* Viris tantum nuda manu ſumere conceſſum, feminis vero nonniſi linteamine, quod dicebatur Dominicale, notavimus in Romano Martyrologio a Plantino typis edito. Sed in & Sexta Synodo, quæ celebrata eſt anno Domini ſexcenteſimo octogeſimoprimo, hæc ſtatuta leguntur: *Antequam fiat communio, Euchariſtiam accepturus, manus in crucis formam figurans, ſic accedat, & gratiæ communionem accipiat. Eos enim qui ex auro vel ex alia materia quædam loco manus receptacula efficiunt ad divini muneris ſuſceptionem, minime admittimus, ut qui inanimatam ſubjectamque materiam Dei imagini præferant. Si quis autem deprehenſus fuerit immaculatam communionem eis impartiens qui hujuſmodi receptacula afferunt; & ipſe ſegregetur, & is qui affert.* Hæc Synodus (*h*), ſeu potius appendix addita. Sed & de his ſæpe inferius.

Accipere ſoliti manu Euchariſtiam.

(*h*) Sexta Syn. can. 101.

CLI. Mos ferendi domum Euchariſtiam.

Sed & illud circa uſum ſacræ Euchariſtiæ introductum fuit, cum minus liceret ad ſacras ſynaxes tempore perſecutionis Chriſtianos in unum ſæpe coire: ut qui quotidie de vita periclitarentur, quotidie ſumerent, ſecundum quod ais Cyprianus (*i*) ſcribens ad Thibaritanos: *Conſiderantes ſe quotidie calicem ſanguinis Chriſti bibere, ut poſſint & ipſi propter Chriſtum ſanguinem fundere;* conceſſum fuit, ut cum in eccleſia, vel aliis in locis abditis ſacræ peragerentur Miſſæ, qui ad eas conveniebant Fideles, non tantum de ea quæ oblata erat ſacratiſſima Euchariſtia communicarent, ſed & ex eadem particulas a ſacerdote acceptas domum ferendas ſumerent; quas reverenter aſſervatas, ſingulis diebus ſummo mane jejuni participarent. Sunt de ejuſmodi conſuetudine complura antiquorum Patrum teſtimonia: nam id Tertullianus (*k*) in primis his monſtrat verbis: *Non ſciet maritus quid ſecreto*, domi ſcilicet, *ante omnem cibum guſtes, & ſi ſciverit, panem non illum credit eſſe, qui* dici-

(*i*) Cypr. epiſt. 56.

(*k*) Tertul. ad uxor. lib. 2. c. 5.

Digitized by Google

dicitur. Euchariſtiam, quod in partes diviſa eſſet, Buccellas alibi idem auctor
(a) Tertul. lib. de monog. c. 11. (a) nominat; ſed Auguſtinus & alii, Particulas, ut apud nos frequentiori uſu receptum eſt. Sed hæc evidentius Cyprianus demonſtrat, cum hæc ait in libro quem de Lapſis inſcripſit: *Cum quædam arcam ſuam, in qua Domini Sanctum fuit, manibus indignis tentaſſet aperire; igne inde ſurgente, deterrita eſt, ne auderet attingere*; & alibi (b): *Qui feſtinans*
(b) Cypr. lib. de ſpect. *ad ſpectaculum, dimiſſus & adhuc gerens ſecum (ut aſſolet) Euchariſtiam*, &c.
(c) Gregor. Naz. orat. in funere Gorgoniæ. Gregorius (c) Nazianzenus de ſua ſorore Gorgonia teſtatur, eam apud ſe in cubiculo ſacram Euchariſtiam aſſervatam ſuper altari habere ſolitam: qua venerata, vehementi morbo, quo ægrotabat, dicit eſſe ſanatam.

CLII. Teſtatur id ipſum Baſilius ſcribens ad Cæſariam Patriciam; quam epiſtolam non tantum recentiores e Græco nuper tranſlatam citant, ſed & Anaſtaſius Nicænus
(d) Anaſt. Naſ. lib. quæſt. tom. 6. Biblioth. ſanct. (d) Epiſcopus, licet non ad Cæſariam, ſed Cæſarium Patricium legat: ſunt hæc ejus verba: *Neceſſe autem habere aliquem, ſi non adſit ſacerdos, communionem propria*
Viguit diu idem mos in Eccleſia. *manu ſumere, minime eſſe grave, eſt ſupervacaneum oſtendere, propterea quod longa conſuetudo etiam per res ipſas probatur. Omnes enim qui ſunt in deſertis monachi, ubi non eſt ſacerdos, illic habentes communionem, ex ſe ipſis eam ſumunt; eam videlicet, quam ſecum domum tuliſſent*: unde & ſubdit: *Alexandriæ autem & in Ægypto unuſquiſque ex laicis, qui illic degunt, maxima ex parte habent communionem domi ſuæ. Nam cum ſacerdos ſemel confecerit hoſtiam & dederit; eam accipiens & communicans, tamquam a ſacerdote ſumptam participare ſe debet credere. Etenim in eccleſia ſacerdos tradit particulam, & cum omni poteſtate ac libertate eam tenet qui accipit, & ſic ſua manu ad os eam adducit. Idem eſt ergo poteſtate, ſive quiſpiam unam particulam acceperit a ſacerdote, ſive multas ſimul*. Hæc ex Baſilio Anaſtaſius. At hæc non tantum in Orientali Eccleſia, ſed & in Occidentali iiſdem Baſilii temporibus in uſu erant: quod plane demonſtrat S. Hieronymus (e) in Apologia adver-
(e) Hier. ep. 50. ſus Jovinianum verbis illis: *Quod in eccleſia non licet, nec domi licet*, & S. Auguſtinus agens de oratione, ait: *Accepto corpore Domini & reſervato, utrumque ſalvum eſt, & participatio ſacrificii, & executio officii*. Perſeveraſſe videtur ejuſmodi conſuetudo ſaltem uſque ad Hormiſdæ Papæ tempore, quando in Synodo Cæſarauguſtana in Hiſpania abrogata cognoſcitur, dum hæc in ea (f) ſtatuta
(f) Concil. Cæſaraug. c. 3. tom. 4. Rom. edit. leguntur: *Euchariſtiæ gratiam ſi quis probatur acceptam non conſumpſiſſe in eccleſia, anathema ſit in perpetuum*. In Orientali vero Eccleſia etiam poſt dicta tempora adhuc eam conſuetudinem viguiſſe, plura exempla declarant, quæ in Prato ſpirituali deſcripta habentur: ſed brevitatis cauſa ea hic referre prætermittimus.

In itinere etiam ſecum Euchariſtiam ferre, aliquando conceſſum fuiſſe, ea quæ CLIII.
S. Ambroſius (g) ſcribit de Satyro fratre, manifeſte ſignificant. Si enim id permiſſum ait cathecumeno, quomodo non penitus Chriſtiano? Teſtatur id ipſum Gregorius (h) de Maximiano Epiſcopo Syracuſæ & ejus ſociis mare Hadriaticum navigantibus. Eamdem conſuetudinem alicubi viguiſſe etiam temporibus Alexandri Papæ Tertii, Acta S. Laurentii (i) Epiſcopi Dublinenſis teſtantur, in quibus hæc leguntur: *Quatuor ſacerdotes cum magna turba hominum tranſire comperiunt, qui Euchariſtiam (ficut tunc moris erat pluribus) ſecum pro tuto viatico ac ſecuro duce itineris publice deferebant*. At non putet quis tepuiſſe apud majores noſtros erga ſacram Euchariſtiam venerationem & cultum, quod prædicta conceſſerint, quæ noſtris temporibus penitus inconceſſa noſcuntur. Immo quia major penes cunctos fides vigebat, animiſque propenſioribus in eamdem erant affecti, hæc in hunc modum fieri permittebantur. Quanti enim putas feciſſe ſanctiſſimam Euchariſtiam majores noſtros, qui, ob eam videlicet cauſam, quod ex pane vinoque conficeretur, eaſdem ſpecies, quantumlibet communes, in honore habebant? Ad hoc enim ſpectat illud Tertulliani (k), quo ait de antiqua conſuetudine: *Calicis, aut panis, etiam noſtri, aliquid decuti in terram, anxie patimur*.

(g) Ambr. orat. in fun. frat.
(h) Gregor. Dial. lib. 3. c. 36.
Euchariſtia ferri ſolita in itinere.
(i) In Vit. S. Laurentii. Epiſc. c. 8 apud Sur. tom. 6. die 14. Novembr.
(k) Tertul. de coron. mil. c. 3.

CLIV. Uſus aſſervandi Euchariſtiam. Ex his igitur de antiquis Eccleſiæ moribus reſeratis, illud in primis neceſſario infertur atque deducitur, ſemper in Eccleſia aſſervandi ſacram Euchariſtiam ſive in loco ſacro, ſive in privatis domibus, ad illorum uſum qui accepiſſent, conſuetudinem viguiſſe. Cur, quæſo, quod domi liceret, in eccleſia non liceret? Sed nec de eccleſiis deſunt exempla. Non enim niſi de aſſervata in eccleſia Euchariſtia Donatiſtæ execrandum ſcelus illud, quod paucis ſcribit Optatus (l), impudentiſſime admiſerunt: *Juſſerunt*, inquit, *Euchariſtiam canibus fundi, non ſine ſigno divini judicii, nam iidem canes accenſi rabie, ipſos dominos ſuos, quaſi latrones, ſancti corporis reos, dente vindice, tamquam ignotos & inimicos laniaverunt. Ampullam quoque chriſmatis*, &c. Eſt diſtichon (m) illud Paulini ſuperius jam citatum, poſitum e dextra parte apſidis eccleſiæ S. Felicis, ubi aſſervari ſolita eſſet Euchariſtia:

(l) Optat. contra Parm. lib. 2.
(m) Paul. ad Sever. epiſt. 14.

Hic

Digitized by Google

Hic locus eſt veneranda penus, qua conditur, & qua
Promitur alma ſacri pompa miniſterii.

Itemque eſt de his canon Concilii Turonenſis (*a*) in hæc verba rem aliter diſponentis, nimirum, ut non in armario, ſed in altari Euchariſtia aſſervetur, dicens: *Ut corpus Domini in altari, non in armario, vel*, (ut aliter legitur) *imaginario ordine, ſed ſub crucis titulo componatur.* In altari item intra columbam auream reponi ſolitam Euchariſtiam, legitur in Actis S. Baſilii, quæ Amphilochii nomine inſcripta habentur. Ad idem officium poſitas ſuper altaria columbas aureas, & alias argenteas ſuper baptiſteria ſuſpenſas, Severus impius hæreticus ſuſtulit, ut queſti ſunt clerus & monachi Antiocheni libello ſupplici, quem Quintæ Synodo obtulerunt. Redarguit Cyrillus Alexandrinus errorem tunc primum emergentem illorum, qui putarent Euchariſtiam non ſervandam in ſequentem diem, ſic (*b*) ſcribens ad Caloſyrium Epiſcopum Arſeniotem: *Porro alios etiam eſſe audio, qui myſticam benedictionem nihil ad ſanctificationem proficere dicant, ſi quid ex ea fiat reliqui in alium diem. Inſaniunt vero qui hæc aſſerunt: neque enim alteratur Chriſtus, neque ſanctum ejus corpus immutatur, ſed benedictionis vis & facultas & vivificans gratia perpetuo in ipſo exiſtit.* Hæc Cyrillus.

(*a*) Concil. Turon. 2. can. 3.

(*b*) Extat edita Coloniæ apud Calenium anno Domini 1573. una cum tractatu ipſius adverſus Anthropomorph.

CLV. Communio ſub una ſpecie.

Sed ex his adhuc illud certum exploratumque redditur: quod etſi Fideles ſacrificii tempore olim in eccleſia ſub utraque ſpecie panis & vini ſacratiſſimam Euchariſtiam ſumerent; tamen cum vel privatim in ſuis domibus (ut vidimus) illam acciperent, vel aliter in eccleſia extra ſacrificii tempus, ſub una tantum ſpecie, nempe panis, ut aſſervata erat (aliter enim numquam repoſita alicubi reperitur) ſumere conſueverant. Qua vero ratione in Eccleſia Catholica uſu receptum ſit, ut etiam in eccleſia, cum divina ſacrificia peraguntur, nonniſi ſacerdos offerens ſub utraque ſpecie communicet, ceteri autem ſub una tantum, nempe panis, ſuo loco dicemus uberius. Multa adhuc alia, quæ ad ritus offerendi vel miniſtrandi pertinent, dicenda eſſent ex antiquis ac plane Apoſtolicis Liturgiis; ſed cum illæ a pleriſque collectæ præ manibus habeantur, aliique eodem argumento commentarios ediderint, libentius abſtinemus, ne ab inſtituto longius evagemur.

CLVI.

Attamen quod ad frequentem ejus uſum pertinet: dicere non prætermittimus, ex inſtitutione Apoſtolica frequentem uſum eſſe in Eccleſia commendatum. Fidem facit ejus rei Ignatius (*c*), qui iiſdem cum Apoſtolis temporibus (prout ſæpius antea diximus) vixit: nam ad Epheſios ſcribens, hæc monet: *Date itaque operam ut crebrius congregemini ad Euchariſtiam & gloriam Dei*; & inferius: *Omnes nominatim congregamini mente indivulſa, frangentes panem unum, quod pharmacum immortalitatis eſt, mortis antidotum, vitamque in Deo concilians per Jeſum Chriſtum, medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala.* Hæc Ignatius; ſed quod dicit: *Mente indivulſa frangentes panem unum*; haud dubium, id ipſum fieri debere admonet, quod ipſo initio naſcentis Eccleſiæ, mox poſt miſſum divinitus Spiritum ſanctum, Fideles facere conſueverant: de quibus Lucas (*d*): *Erant*, inquit, *perſeverantes in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis*; ac rurſum paulo poſt: *Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, ſumebant cibum cum exultatione, & ſimplicitate cordis, collaudantes Deum.* Sic igitur majorum admonitos conſuetudine poſteros Fideles conatos eſſe quotidie ſumere Euchariſtiam, Patres tam Latini quam Græci facile demonſtrarunt. Cyprianus enim hæc in oratione Dominica: *Hunc quotidie dari panem nobis poſtulamus; ne, qui in Chriſto ſumus, & Euchariſtiam quotidie in cibum ſalutis accipimus, intercedente aliquo graviore delicto, dum abſtenti & non communicantes a cæleſti pane prohibemur, a Chriſti corpore ſeparemur*; quod ne facere prætermitterent Chriſtiani, cum non eſſet liberum quotidie ad eccleſiam convenire (ut nuper dictum eſt) particulas domum portandi atque ſumendi, abſque dubio licentiam obtinuiſſe ex inſtitutione Apoſtolica, majores tradiderunt; quis enim abſque Apoſtolorum exemplo hæc facere præſumpſiſſet? quare Petrum Romæ hæc docuiſſe, facile perſuademur. Romæ enim antiquam ſervatam eſſe conſuetudinem, ut Fideles quotidie ſacratiſſimam ſumerent Euchariſtiam, Hieronymus ſæpe teſtatur, ut cum dicit (*e*): *Scio Romæ hanc eſſe conſuetudinem, ut Fideles ſemper Chriſti corpus accipiant: quod non reprehendo, nec probo.* Hæc idcirco ille, quod (ut mox ſubdit) nec qui ſe nocte admiſcuiſſet uxori, a ſumenda Euchariſtia temperaret. Idem ad Lucinium (*f*): *De Euchariſtia, an accipienda quotidie, quod Romana Eccleſia & Hiſpaniæ obſervare perhibentur, &c.*

(*c*) Ignat. epiſt. 14.

Frequenter ſumendi Euchariſtiam uſus.

(*d*) Act. 2.

(*e*) Hier. ep. 50.

(*f*) Hier. ep. 28.

(*g*) Ambr. de ſacram. lib. 5. c. 4. & c. 4 Rom. edit.

CLVII. Infrequens uſus Euchariſtiæ in Orientali Eccleſia.

In Orientali vero Eccleſia non eamdem viguiſſe conſuetudinem, ut quotidie Fideles communicarent, Ambroſius (*g*) & Auguſtinus (*h*) teſtantur. Ille enim ſic ait: *Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis, quemadmodum Græci in Oriente facere conſueverunt? Accipe quotidie, quod quotidie tibi proſit: ſic vive, ut quotidie merearis accipere. Qui non* me-

(*h*) Aug. de ſerm. Dom. in monte lib. 2. c. 7.

Digitized by Google

meretur quotidie accipere, non meretur poſt annum accipere. Auguſtinus vero: *De ſacramento*, inquit, *corporis Domini, ut illi non moveant quæſtionem, qui plurimi in Orientalibus partibus non quotidie cœnæ Dominicæ communicant, cum iſte panis quotidianus dictus ſit*. Vetus eſt quæſtio hæc: *De qua* (inquit Hieronymus *a*) *ſcripſit quidem & Hippolytus vir diſertiſſimus, & carptim diverſi ſcriptores e variis auctoribus edidere. Sed ego illud te breviter admonendum puto; traditiones Eccleſiaſticas, præſertim quæ fidei non officiunt, ita obſervandas, ut a majoribus traditæ ſunt; nec aliorum conſuetudinem, aliorum contrario more ſubverti*. Hæc Hieronymus: eadem & Auguſtinus (*b*), atque Chryſoſtomus (*c*), qui hæc de Græcorum moribus: *Multi*, ait, *hujus ſacrificii ſemel toto anno ſunt participes, alii autem bis, alii vero ſæpe, &c.* De his qui ſæpe, hæc Baſilius in nuper citata epiſtola ad Cæſariam Patriciam habet: *Communicare ſingulis diebus, & ſanctum Chriſti corpus percipere, præclarum eſt & utile: cum ipſe aperte dicat: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam. Quis igitur ambigat vitam aſſidue participare, nihil aliud eſſe quam multifariam vivere? Nos autem quater in ſingulas hebdomadas divina ſacramenta participamus, Dominica die, quarta feria, in paraſceve, & in ſabbato, & aliis diebus, ſi quando Dominica memoria, vel Sancti alicujus fuerit*. Hæc Baſilius.

(*a*) Hier. epiſt. 28.

(*b*) Auguſt. epiſt. 118.
(*c*) Chryſ. in ep. ad Hebr. hom. 17.

CLVIII. Adverſus eos qui in annum differunt ſumptionem Euchariſtiæ.

Ceterum abuſionem fuiſſe potius quam laudabilem conſuetudinem, in annum Euchariſtiæ participationem differre, ſatis docet idem Joannes (*d*) Chryſoſtomus, dum acerrime invehitur in illos qui ex conſuetudine certis diebus, nimirum Epiphaniorum die, Quadrageſimæ tempore, nempe in Paſchate, & Adventus Domini ſolemnitate, nimirum Natali ipſius die, tantum communicarent; atque hæc exclamans ait: *O conſuetudinem! o præſumptionem! ſacrificium fruſtra quotidianum. Incaſſum aſſiſtimus altari, nullus qui communicetur. Hæc non ut temere communicemini, dico, ſed ut vos dignos reddatis. Non es hoſtia dignus, vel communione? igitur nec oratione*; & paulo poſt: *Cum omnibus confeſſus es te dignis eſſe, cum indignis non ſecedendo: quomodo manſiſti non participans de menſa?* atque alibi (*e*), quod putarent illi, reverentiæ cauſa diutius a communione abſtinere eſſe conſultius ac minus periculoſum, hæc ait: *Et quomodo, inquies, iſta perpetimur, cum ſemel tantum per annum ea ſacramenta ſumamus? Hoc nempe eſt quod univerſa perturbat: quia non munditia animi, verum intervallo temporis longiore conſtare meritum putas; ſummamque arbitraris reverentiam ac religionem eſſe, ſi non ſæpius cæleſtem illam adeas menſam. Ignoras quoniam indigne accedere, etiam ſi ſemel tantum fiat, te ſupplicio tradit: digne vero etiam ſi ſæpe accedas, ſalutem inde conquiris? Non eſt audacia ſæpius accedere ad Dominicam menſam, sed indigne accedere, etiam ſi ſemel tantum quiſpiam toto vitæ tempore accedat*. Hæc ille.

(*d*) Chryſ. ad popul. Antioch. hom. 61.

(*e*) Chryſ. in 1. ad Tim. hom. 5.

CLIX. Qui non communicant, rejiciuntur.

At vero non ipſi tantum Orientalis Eccleſiæ doctores, hæc tractando, redarguerunt infrequentem Euchariſtiæ ſumptionem, ſed & ſacri canones gravioribus pœnis eos affecere qui differrent. Et ut prætermittamus dicere de canone Apoſtolorum (*f*) animadvertente in illos, qui ingreſſi eccleſiam, ſacram communionem non percipiunt: eſt canon Concilii Antiocheni (*g*) præcipientis itidem ab eccleſia ejiciendos, qui accedentes ad eam non communicant. Porro teſtatur Epiphanius (*h*) communiones & ſynaxes ab Apoſtolis ordinatas, ut fierent feria quarta, pro ſabbato, & Dominica, in quibus populi ad eas convenientes communicarent. Ex his igitur, aliiſque multis quæ in eamdem ſententiam eſſent adducenda, liquido conſtat, non quidem ex laudabili conſuetudine, ſed oſcitantia ac potius negligentia in Orientali Eccleſia egiſſe illos, qui ſemel tantum in anno, vel paulo frequentius ſacram ſumerent Euchariſtiam, reclamantibus in eos ſacris ipſorum Conciliis, & antiquis ſcriptoribus Eccleſiaſticis.

(*f*) Can. Apoſtolorum 10.
(*g*) Concil. Antiochen. c. 2.

(*h*) Epiph. in comp. doct.

CLX. Vindicta in ſumentes indigne Euchariſtiam.

At quod ejuſdem argumenti eſſe videtur, & ad Eccleſiaſticas res geſtas maxime pertinet: dicere non prætermittimus, olim, quo tantæ rei & occultioris myſterii fides certior haberetur, frequentius accidiſſe, eos qui indigne ad ſumptionem ſacratiſſimæ Euchariſtiæ acceſſiſſent, vel morte, Deo vindicante, mulctatos, aut a pravo dæmone arreptos, aliiſve miſerabilibus cladibus eſſe affectos: id quidem in primis Apoſtoli verba indicant, quæ ſunt ejuſmodi (*i*): *Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Quod ſi nos ipſos judicaremus, non utique judicaremur. Dum judicamur autem a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur*. Dionyſius quidem in Eccleſiaſtica Hierarchia, hiſce de cauſis multos ſolitos eſſe a dæmonibus vexari, teſtatur. Sunt de his pleraque exempla apud Cyprianum in libro de Lapſis; & de ſuis temporibus teſtatur Chryſoſtomus (*k*), complures qui imparati ac indigne ad communicationem corporis Chriſti acceſſiſſent, a ſatana vexatos: ſic enim ait: *Plurima hujuſmodi nunc quoque contingunt. Quia enim ſacerdotes ignorant eos qui peccatis obnoxii indigne myſteria veneranda percipiunt; Deus ſæpius facit, eoſdemque ſatanæ tradit. Quoties denique morbi, quoties detrimenta,*

(*i*) 1. Cor. 11.

(*k*) Chryſ. in 1. ad Tim. hom. 1.

quoti-

quoties luctus calamitateſque contingunt, hujus rei gratia fiunt: id Paulus quoque ſignanter expreſſit: Ideo inter vos, inquit: multi infirmi, &c. Sed id omne ex Dei miſericordia; ut ſic correptus, non cum hoc mundo damnetur. Unde & Pacianus (*a*) in eadem Apoſtoli verba: *Læture peccator, ſi in hoc ſæculo aut morte interceperis, aut morte conſumeris; ne puniaris poſt ſæculum. Intellige quantum ſceleris admittat qui ad altare venit indignus, cui pro remedio computatur, cum aut morbis laborat, aut morte diſſolvitur.* Sed de his ſatis: jam proſequamur cætera.

(*a*) Pacianus lib. de pænit.

CLXI. Aliam adhuc inſuper celebrandi conventus formam iiſdem Corinthiis Paulus præſcripſit, dicens (*b*): *Cum convenitis, unuſquiſque veſtrum pſalmum habet, doctrinam habet, apocalypſim habet, linguam habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant. Sive lingua quis loquitur, ſecundum duos, aut multum tres, & per partes, & unus interpretetur. Si autem non fuerit interpres, taceat in eccleſia, ſibi autem loquatur & Deo. Prophetæ autem duo aut tres dicant, & ceteri dijudicent. Quod ſi alii revelatum fuerit ſedenti, prior taceat. Poteſtis enim omnes per ſingulos prophetare: ut omnes diſcant, & omnes exhortentur; & ſpiritus Prophetarum Prophetis ſubjecti ſunt.* Ex conventibus Judæorum hanc formam in Eccleſiam Paulus transfudit, ac docuit Gentes. Unde apud Ambroſium (*c*): *Hæc traditio ſynagoga eſt, quam nos vult ſectari, quia Chriſtianis quidem ſcribit, ſed ex Gentibus factis, non ex Judæis: ut ſedentes diſputent ſeniores dignitate in cathedris, ſequentes in ſubſelliis, noviſſimi in pavimento ſuper mattas.* Ejuſmodi erat conventus ille, cujus Lucas meminit (*d*), dicens. *Intravit Jeſus ſecundum conſuetudinem ſuam die ſabbati in ſynagogam, & ſurrexit legere, & traditus eſt illi liber Iſaiæ Prophetæ, &c.* In iiſdem conventibus ſæpius ipſum Paulum concionatum eſſe, jam diximus; ut cum venit Antiochiam Piſidiæ in ſynagogam, ubi poſt lectionem legis & Prophetarum (inquit Lucas *e*) miſerunt Principes ſynagogæ ad Paulum & Barnabam dicentes: *Viri fratres, ſi quis eſt in vobis ſermo exhortationis ad plebem dicite.* At quoniam novis chariſmatibus aucta fuit Eccleſia, hiſce etiam hunc Chriſtianorum conventum Apoſtolus voluit illuſtrari: nimirum ut cum accepiſſent linguarum munera, necnon datus illis eſſet ſenſus per Spiritum ſanctum, ut intelligerent Scripturas; eadem Spiritus dona ad ædificationem Eccleſiæ conſummarentur: ut tunc linguis loquerentur, cum qui interpretaretur, adeſſet.

(*b*) 1. Cor. 14.

De alio Conventu Eccleſiaſtico.

(*c*) Ambroſ. in 1. ad Corinth. c. 14. to. 3. Rom. edit.

(*d*) Luc. 4.

(*e*) Act. 13.

CLXII. At vero ejuſdem conventus ab Apoſtolo in Eccleſia inſtituti celebrandi ritum, licet aliqua ex parte ſit imminutus, nimirum in linguarum munere, prorſus tamen deſiiſſe, nemo, puto, ſapiens dixerit; quantumlibet ſigna potius atque veſtigia ejus Apoſtolicæ inſtitutionis in Eccleſia remanſiſſe, Joannes Chryſoſtomus teſtetur his verbis: *Nunc illorum donorum ſymbola ac ſigna tantum tenemus: nam nunc quoque duo aut tres dicimus & viciſſim, & alio tacente, alius incipit. Sed ſunt tantum illorum ſigna & monumenta. Propterea quando inceperimus dicere, populus reſpondet: Spiritu tuo. Oſtendens quod olim ſic dicebant, non ſua moti ſapientia, & Spiritu, &c.* Deplorat ſummopere ſua tempora, quibus cum eædem res agerentur, quæ olim in illa Apoſtolorum tempore Eccleſia florentiſſima; non tamen ea diligentia, eaque induſtria; adeo ut potius imago quædam illarum rerum, quam res ipſa repræſentaretur. Plures enim, ſed alternis ſermonibus, in conventibus Eccleſiaſticis olim loqui ſolitos, ſermonemque exhortatorium unumquemque eorum habere ad populum, jam ſuperius dictum eſt, dum de conventu illo Antiocheno, ubi Paulus & Barnabas rogati ſunt dicere, hiſtoriam recenſuimus.

Priſtini ritus ſigna tantum reliqua.

CLXIII. At dum de his agentes, oculos circumducimus ad cuncta officia Eccleſiaſtica contemplanda, ſi quæ reliqua ſint quæ ab Apoſtolo formam conventus præſcriptam referant: occurrit in primis illud quod dicimus Matutinum officium; quod ſi attentius inſpexerimus, plane intelligemus, quod ad formam ſpectat, eadem in ipſo peragi quæ & olim in illo. Sed perveſtigemus ſingula: *Cum convenitis* (inquit Apoſtolus) *unuſquiſque veſtrum pſalmum habet*. A pſalmorum enim cantu inchoari dictos qui in Eccleſia celebrantur conventus, omnes norunt. Exhiberi poſt hæc in illis mandat Paulus doctrinam, nempe (ut vidimus) legis & Prophetarum lectionem, quam quidem poſt pſalmorum concentum recitari hodie in eccleſia videmus. At loco linguarum, eſt novi Teſtamenti lectio ſubrogata. Apocalypſis quoque ſtatuto tempore in iiſdem officiis recitatur. Et quod Paulus monet, quæ dicta ſunt linguis interpretari; huic muneri optime ſatisfaciunt ſanctorum Patrum homiliæ, quas itidem poſt divinæ Scripturæ lectionem, eam interpretantes recitant. At in eo hi conventus, qui apud nos fiunt ab illo potiſſimum differunt, dum hæc omnia, a nobis ex ſcripto recitantur, ab illis autem non item, præſertim cum linguis loquerentur. Videas inſuper, quod docet Paulus, ut ſpiritus Prophetarum ſubditus ſit Prophetis; quam egregie huic rei reſpondeat, quod qui obeunt munera Prophetarum lectiones legentes, non illas antea auſpicantur, quam ab eo qui conventui præeſt, tam ipſi quam cæteris reverenter ſubmiſſo capite, accepturi-

Matutinum officium quid repræſentet.

ptu-

Digitized by Google

pturi dicendi licentiam, illa verba præfantur, dicentes: *Jube Domne benedicere;* quibus Præpoſitus benedicens, dicendi facultatem impartitur. Nec his omnino adverſatur, quod ejuſmodi conventus in eccleſia noctu fiant: nam & de Paulo teſtatur Lucas in Actis, ſermonem in ejuſmodi conventu Troade celebrato produxiſſe, uſque ad mediam noctem. Cæterum ut eadem dicamus cum Chryſoſtomo nuper a nobis citato, ſunt hæc potius imago quædam ac ſignum antiquæ illius Apoſtolicæ inſtitutionis, quam res ipſa in omnibus illi ſimilis.

CLXIV. De Oratorii inſtitutione Apoſtolico Conventui haud diſſimili.

Sed divino plane conſilio factum eſt, ut noſtra ætate, ante annos triginta, ad ejuſmodi Apoſtolici conventus formam, magna ex parte, ea potiſſimum quæ ad audientium ædificationem ex rerum divinarum ſermonibus comparata, ad profectum Eccleſiæ peragi mandavit Apoſtolus in Urbe fuerint inſtituta, opera in primis R. P. Philippi Nerii Florentini, qui tamquam ſapiens architectus poſuit fundamentum, & ejus in Chriſto alumni R. P. Franciſci Mariæ Taruſii Politiani, qui in his videbatur eſſe dux verbi. Horum igitur ſtudio & induſtria inſtitutum primitus fuit, ut per ſingulos ferme dies qui ardentiori ſtudio Chriſtianam vitam excolerent, ad oratorium S. Hieronymi convenirent (ex eo namque & noſtro collegio nomen eſt inditum, ut Oratorii congregatio diceretur) ubi hoc ordine religioſus haberetur conventus: Præmiſſa in primis ſilentio facta precatione, ex fratribus aliquis lectionem auſpicaretur, ad permovendos animos ad pietatem accommodatam. Inter legendum etiam idem qui præeſſet Pater, ſolitus eſſet interloqui, ac eadem quæ dicta eſſent, accuratius explicando, amplificando, & ardentiori ſtudio in audientium corda inſinuando, interdum etiam aliquorum ex fratribus, quid de aliqua re ſentirent, rogando ſententiam, in modum fere dialogi ſermonem ad horæ ſpatium magna audientium alacritate perduceret. Ejuſdem juſſu poſtea ſuggeſtum gradibus ſublimiorem conſcenderet ex fratribus aliquis, qui ex Vitis ſanctorum probatis atque receptis, divinaque Scriptura, ac SS. Patrum ſententiis abſque fuco vel pigmentis intextam orationem haberet. Qui huic ſuccederet, eodem plane dicendi genere, ſed diverſo argumento ſermonem diceret. Demum tertius his accederet, qui hiſtorias Eccleſiaſticas ordine temporum diſpoſitas enarraret. Quibus dimidiæ horæ ſpatio ſingulis ad dicendum conceſſo, mira audientium utilitate pariter & voluptate perfunctis, cantato hymno, ac repetitis iterum precibus, jam conventus abſolveretur. Rebus igitur in hunc modum diſpoſitis, atque Romani Pontificis auctoritate firmatis, viſa eſt pulchra illa conventus Apoſtolici facies pro ratione temporum reddi: cui adgaudentes probi omnes, complures ex ipſis inde mutuati exemplum, aliis in locis eadem pietatis officia inſtituere ac propagare conati ſunt. Sed hæc obiter: jam ad Paulum Corinthiorum Eccleſiam inſtituentem redeamus.

CLXV. Vox Amen unde uſurpata.

In eodem, qui a Paulo Apoſtolo conventus deſcribitur, conſueviſſe etiam populum audientem, & annuentem, reſpondere, Amen; idem Paulus demonſtrat, dum ait: *Si benedixeris ſpiritu; qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, ſuper tuam benedictionem? quoniam quid dicas, neſcit.* Ex ea quidem veterrima inſtitutione conventus ex Hebræorum fontibus ducta, una cum ipſa re voces etiam in Eccleſiam tranſiere, ut Amen. Id quidem eſſe ſervatum antiquitus, ut populus præſens eamdem vocem conclamaret, Hieronymus (*a*) docet, dum ait de Eccleſia Romana: *Ubi ſit ad ſimilitudinem cæleſtis tonitrui, Amen, reboat.* Hanc quidem ſicut & alias plures acceptas eſſe ex Hebræis, omnes intelligunt: ſi quidem in veteris Teſtamenti divinis Scripturis ſæpiſſime ex perſona populi aliquid confirmantis repetita legitur. Unde merito Paulus (*b*) admonet non eſſe facultatem alicui dicendi Amen, niſi quod dicatur intelligat. Eadem ratione in Talmudicis Maſſecheth Berachot (*c*), dum reprehenditur audientium oſcitantia, legitur triplex Amen illegitimum: primum videlicet, cum qui Amen reſpondens, non intellexerit quod dictum ſit; quod quidem, Amen pupillum, auctor appellat: ſecundum, cum antequam abſolvatur oratio, vox illa pronunciatur, quod Amen ſurreptitium nominat, cum ex oratione nondum abſoluta aliquid ſurripit: tertium vero cum ſic reſpondens, aliquid aliud agit; quod, ſectilu Amen, idem dicit, quaſi diſſectum in duas partes, dum audiens aliud agit. Porro ſanctus Ambroſius (*d*) hujus vocis diverſas affert ſignificationes ut, aliquando ſit imperantis, interdum precantis, interdum vero confirmantis aliquid: quo ſenſu hic eam accipit Apoſtolus. Sed de his ſatis hæc ad Eccleſiæ veteres ritus inſinuandos. Cæterum cum Apoſtolus his inſtitutis, mox admoneat ut mulieres taceant in eccleſia, non tantum ſic eas loqui, ut doceant, nullo modo permittit; ſed nec quavis occaſione, vel ſaltem eo prætextu ut diſcant, de rebus divinis loquendi tribuit facultatem, afferens pro remedio, ut, ſi diſcere volunt, domi viros ſuos interrogent. Quod quidem ſemper in Eccleſia obſervatum, ſed ab hæreticis tantum Apoſtolicæ cenſuræ terminum eſſe violatum, ſuis locis dicemus: modo vero rerum geſtarum ſeriem proſequamur.

Inter hæc autem, cum Cerinthus (*e*) præ-

(*a*) *Hieron. in præfat. lib. 2. in epiſt. ad Galat.*

(*b*) 1. Cor. 10.

(*c*) *Apud Angel. Caninium, in loc. novi Teſt.*

(*d*) *Ambroſ. in Pſal. 40.*

(*e*) *Epiph. hære 28.*

CLXVI.

præter alios quos diſſeminabat errores, impie diceret, Chriſtum non ſurrexiſſe; adderet inſuper Baſilides, nullam futuram reſurrectionem mortuorum: Hos namque Ignatius his coloribus egregie pingit, dum eos cavendos admonet, ſic dicens (a): *Conſiderate itaque eos qui aliena ſectantur dogmata, & diſcite quomodo ignotum aſſerunt eſſe Chriſti Patrem, quomodo infidam ſimultatem inter ſe exerceant, charitatis nullam habeant rationem: futura negligunt, præſentia & inſtabilia bona curant, præcepta contemnunt, viduam & orphanum deſpiciunt, oppreſſum deſpuunt, vinctum rident, crucis illos pudet, paſſionem ſubſannant, reſurrectionem pro fabula traducunt: poſteri ſunt & nepotes ſpiritus illius omnis malè inventoris.* Hæc Ignatius ad Smyrnenſes: hos & taxat ſcribens ad Trallianos, ſic dicens (b): *Partum Virginis calumniantur: & cum pudeat illos crucis, paſſionem negant, nec reſurrectionem credunt, ſed ignotum Deum introducunt: Chriſtum ingenitum eſſe cenſent, Spiritum vero ſanctum nec eſſe confitentur.* Cum inquam, hæc peſſimi omnium hominum iidem diſſeminarent hæreſiarchæ: his omnibus provide Paulus occurrendum putavit: ſicque Corinthios, ad quos ſcribit, primum de Chriſti reſurrectione tam ſuo quam aliorum qui viderant teſtimonio inſtruit: demum de cæterorum mortuorum reſurrectione copioſiſſime agens, cum ad eam inſinuandam probandamque multis uſatus argumentis; ſuis ipſorum factis, qui ea dicerent, arguens, hæc ait (c): *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? Ut quid baptizantur pro illis?*

(a) Ignat. ad Smyr. ep. 10.

(b) Idem ad Trall. ep. 5.

Paulus reſurrectionem adverſus Hæreticos prædicat.

(c) 1. Cor. 15.

CLXVII. De his qui baptizantur pro mortuis.

Sed quinam eſſet iſtiuſmodi ludus & fabula velut in ſcena repræſentata, Epiphanius (d) agens adverſus Cerinthum narrat his verbis: *In hac regione, Aſia inquam, immo etiam in Galatia, valde viguit horum doctrina: de quibus etiam ex traditione res quædam ad nos devenit, quod quidam apud ipſos de vita deceſſerunt, morte præoccupati citra baptiſma, alii vero pro ipſis in nomen ipſorum baptizentur; ut ne, ubi reſurrexerint illi in reſurrectione, pœnas dent, eo quod non acceperint baptiſma, & ſubditi fiant poteſtati, quæ mundum fecit. Et hæc de cauſa traditio, quæ ad nos devenit, eumdem ſanctum Apoſtolum dixiſſe ait: Si omninò mortui non reſurgunt, cur & baptizantur pro ipſis? Cæterum alii recte hoc dictum interpretantes, dicunt, quod morti vicini, ſi fuerint in pietatis doctrina inſtructi, ob hanc ſpem ante obitum lavacro digni ſunt: oſtendentes quod qui mortuus eſt, etiam reſurget, & ob id indiget remiſſione peccatorum per lavacrum. Horum vero aliqui Chriſtum nondum reſurrexiſſe prædicant, verum reſurrecturum eſſe cum omnibus: alii vero, quod omnino mortui non reſurgent. Quapropter Apoſtolus medium ſe interponens, utroſque hoc, ac reliquas hæreſes eadem opera ſubvertit.* Hæc Epiphanius.

(d) Epiph. hæreſ. 28.

CLXVIII. Chryſoſtomus (e) arreptam teſtatur a Marcionitis occaſionem ex verbis Pauli, ut loco defuncti viventem quempiam illi profuturum baptizent: ſic enim ait: *An vultis primo dicam, quo modo hanc dictionem adulterantur qui morbo Marcionis laborant? Æque ſcio quidem fore ut riſum multum moveam: verum enimvero etiam propterea maxime dicam, ut eum morbum magis fugiatis. Nam poſtquam catechumenus quiſpiam apud eos deceſſerit, ſub lecto mortui abſconſo aliquo qui vivit, accedunt ad mortuum, & alloquuntur, & rogant velitne baptiſmum accipere? Deinde illo nihil reſpondente; qui eſt abſconſus inferne, pro illo dicit, ſe velle baptizari; & ſic eum baptizant pro eo qui exceſſit, perinde ac ſi in ſcena luderent; tantum valuit diabolus in ignavorum animis. Deinde cum accuſantur, addunt hoc verbum, dicentes Apoſtolum dixiſſe: Qui baptizantur pro mortuis.* Hæc ipſe. Verum cum Marcion hæreſiarcha longe poſt Pauli tempora emerſerit; non potuit ipſe, vel ejus ſectatores eſſe qui notantur a Paulo, ſed alii, qui eadem agitarent, e quibus ipſi exemplum fuerint mutuati. At Tertullianus (f) quoque docet, non de Catholicis, ſed de hæreticis Paulum eſſe locutum, id declarans his verbis: *Sed qua, inquit, ratione baptizantur pro mortuis? Certe illa præſumptione hoc eos inſtituiſſe contendit, qua alii etiam carni vicarium baptiſma profuturum exiſtimarent ad ſpem reſurrectionis; quæ niſi corporalis, non alias ſic baptiſmate corporali obligaretur. Anima enim non lotione, ſed reſponſione ſancitur, hoc eſt, ſanctificatur.* Hæc Tertullianus, quæ ferme repetit (g) agens contra Marcionem. Sed ſunt & aliæ de verbis Apoſtoli interpretationes, quas in primis Joannes Chryſoſtomus affert, & Iſidorus (h) Paluſiota ejus diſcipulus, atque alii: earum vero cupidos ad interpretes remittimus.

(e) Chryſ. in 1. ad Cor. hom. 40.

Marcionitarum ludus.

(f) Tertul. de reſur. carn. c. 48.

(g) Tertul. contr. Marcion. lib. 5. cap. 10.

(h) Iſid. Peluſ. lib. 1. epiſt. 101.

CLXIX. Clauſurus jam epiſtolam Paulus (i) collectam indicit, ſicut & in aliis Eccleſiis fecerat. Cum enim (ut alias dictum eſt), Chriſtiani qui Hieroſolymis erant, bonis omnibus ſpoliati a contribulibus Judæis maxima affligerentur inopia; & ex Concilio Hieroſolymitano (ut vidimus) ſic Paulo Gentium cura fuiſſet delegata, ut tamen pauperum Judæorum memor eſſet: cum alioqui ſic comparatus eſſet, ut quo ipſe ſibi victum quæreret, manuale opus exercere conſueverit, ne cui moleſtus eſſet; pro illorum tamen inopia ſollicitus, ſe a cæteris, quæ in Aſia & Græcia erant, Eccleſiis eleemoſynam colligere teſtatur, ſic dicens (k): *De collectis autem quæ fiunt in ſanctos, ſicut ordina-*

(i) Chryſ. in 1. ad Cor. hom. 40.

De collectis Apoſtoli admonitio.

(k) 1. Cor. ult.

vi

vi Eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite. Per unam ſabbati unuſquiſque veſtrum apud ſe ſeponat, recondens quod ei bene placuerit: ut non cum venero, tunc collectæ fiant. Cum autem præſens fuero, quos probaveritis per epiſtolas, hos mittam perferre gratiam veſtram Hieruſalem. Quod ſi dignum fuerit ut & ego eam, mecum ibunt. Hæc Paulus de collecta Eccleſiæ Corinthiorum indicta. Sed de collectis ſatis ſuperius.

CLXX. Cur Paulus diu moratus Epheſi. Declarans inſuper Apoſtolus animi ſui conſilium, quando venturus ſit Corinthum, hæc addit: *Veniam ad vos, cum Macedoniam pertranſiero nam Macedoniam pertranſibo. Apud vos autem forſitan manebo, vel etiam hiemabo, ut vos me deducatis quocumque iero. Nolo enim vos modo in tranſitu videre: ſpero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, ſi Dominus permiſerit. Permanebo autem Epheſi uſque ad Pentecoſten.* Hæc cum ſcribat Paulus (ut diximus) hoc anno; quidnam eſt, quod de non recedendo Epheſo uſque ad illud tempus viſus eſt iniſſe conſilium? Sed cur tamdiu detineretur Epheſi, hanc affert ipſe cauſam, cum ſubdit: *Oſtium mihi apertum eſt magnum & evidens, & adverſarii multi.* Epheſus enim, quod totius Minoris Aſiæ metropolis eſſet civitas, quodque illic eſſet Dianæ templum (de quo paulo inferius dicturi ſumus) omnium gentium frequenti concurſu celeberrimum; & quod denique Proconſul Aſiæ illic agere conſueviſſet, ad quem neceſſe eſſet ex tota provincia homines convenire; peropportunus ipſi viſus eſt locus, ubi diutius Evangelium prædicando conſiſteret. De eadem enim civitate hæc quoque Philoſtratus (*a*) in Apollonio: *Abundat bonarum artium ſtudiis; philoſophis, oratoribuſque redundat: ut vere dici poſſit, eam civitatem non equitum robore, ſed clarorum hominum millibus ceteras ſuperare, in eaque plurimum vigere ſapientiam.* Hæc ille, cum Apollonii magi erga Epheſios ſtudium commendat: ut non mireris, ſi erga eoſdem Pauli propenſius eſſet officium. Sed qua occaſione inde abire compulſus ſit, Lucas exacte deſcribit.

(*a*) Philoſt. lib. 8.

CLXXI. De Anathemate & Maranatha. Attamen prius videamus quod idem Paulus in calce ejuſdem primæ epiſtolæ ad Corinthios, in ſalutatione appoſita, ſua manu conſcripta, ait: *Si quis non amat Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ſit anathema, maranatha.* Quoniam vero eadem Pauli verba ſacræ Synodi, necnon Epiſcopi in ſuis Eccleſiis, cum divini interminatione judicii aliquid admonerent, ſuis ipſorum præceptis affigere conſueverunt: operæ pretium ducimus (quod inſtituti ratio exigit) ſubobſcura hæc elucidare, de iiſdemque vocibus pauca diſſerere. Probe ſcimus, ea ſententia Joannis (*b*) Chryſoſtomi, vocem, Anathema, eſſe ambiguam, atque in bonam æque ac malam partem uſurpari poſſe: quandoque enim quod certo loco appenſum (*c*), & ex voto Deo oblatum, vel in ejus templo dedicatum eſt, ſignificari; quandoque vero quod a Deo ſejunctum eſt per impietatem, intelligi hac voce anathematis, cum complura divinæ Scripturæ exempla declarant, tum maxime id quod apud Juſtinum (*d*) legitur in hæc verba: *Anathema id dicitur, quod Deo eſt dedicatum atque deſtinatum, & in communem uſum amplius non convertitur; aut quod a Deo per malitiam eſt abalienatum.* Sed jam quo ſenſu hic accipiat Paulus, habes a Chryſoſtomo (*e*) dicente: *Quid igitur eſt anathema? audi ipſum ita loquentem: Si quis non amat Dominum Jeſum Chriſtum, ſit anathema ſit, hoc eſt, ab omnium commercio ſegregatus, alienus ab omnibus ſit. Nam quemadmodum anathema donum, quod Deo oblatum dedicatur, nemo eſt qui temere manibus contingere audeat, neque ad id propius accedere: ſic & eum qui ab Eccleſia ſeparatur, ab omnibus abſcindens, ac tamquam longiſſime abducens, hoc nomine a contrario ſcilicet appellat, magno cum terrore omnibus interminatus, ab eo ut ſeparentur, ac pedem referant. Anathemati enim honoris gratia appropinquare nemo audebat: ab eo autem qui ab Eccleſia abſciſſus erat, ex oppoſita omnes ſententia ſeparabantur. Quapropter ſeparatio quidem tum hæc, tum illa ex æquo valgo abalienatio erat: ſeparationis vero modus non unus, ſed illi contrarius: ab illo enim abſtinebant tamquam a Deo dicato: ab hoc autem decedebant tamquam a Deo abalienato, & ab Eccleſia abſciſſo.* Hucuſque Chryſoſtomus. At non certe hoc modo Paulus (*f*) optabat anathema eſſe a Chriſto pro fratribus ſuis, ipſa nimirum gente Judæorum.

(*b*) Joan. Chryſoſt. hom. de anathem. tom. 5.

(*c*) Joan. Chryſ. in Iſai. hom. 1.

(*d*) Apud Juſt. Mart. lib. quæſt. & reſp. q. 121.

(*e*) Chryſ. ad Rom. hom. 16.

(*f*) Rom. 9.

CLXXII. Quomodo Paulus cupidus fieri anathema. Eſt enim & adhuc alius ejuſdem vocis ſenſus, ut anathema idem importet quod maledictum, ſecundum quod ſcriptum eſt in Zacharia (*g*) de Hieruſalem: *Habitabunt in ea, & anathema non erit amplius.* Quo loco Hieronymus de Paulo (*h*): *Pro fratrum ſalute,* inquit, *anathema eſſe cupit, imitari volens Dominum ſuum, qui & ipſe, cum non eſſet maledictio, factus eſt maledictio.* Sed hæc fuſius in epiſtola (*i*) ad Algaſiam, ubi & de alio vocis ſenſu hæc verba leguntur: *Vult ergo Apoſtolus perire in carne, ut alii ſalventur in ſpiritu; ſuum ſanguinem fundere, ut multorum animæ conſerventur. Quod autem anathema interdum occiſionem ſonet, multis veteris Teſtamenti teſtimoniis probari poteſt.* Hæc ille.

(*g*) Zach. 14.

(*h*) Hieron. Zach. 14.

(*i*) Hier. ep. 151. q. 9.

CLXXIII. Maranatha poſt anathema. De Maranatha vero hæc idem auctor ad Marcellam (*k*): *Maranatha magis Syrum eſt, quam Hebraicum, tametſi ex confinio utrarumque linguarum aliquid & Hebræum ſonet,*

(*k*) Hier. ep. 137.

ſonet, & interpretetur, Dominus noſter venit, ut ſit ſenſus: Si quis non amat Dominum Jeſum Chriſtum, anathema ſit; & illo completo, deinceps inferatur: Dominus noſter venit, quod ſuperfluum ſit adverſus eum odiis pertinacibus velle contendere, quem veniſſe jam conſtet. Hæc ipſe. Verum quod ad cauſam ſpectat, quod poſt anathema ea adderentur verba: illam potius exiſtimamus, quod Hebræi cum proferrent condemnationis ſententiam, cum conteſtatione præſentis divini judicii facere conſueverant. Sunt de his exempla
(a) Dan. 13. in divinis Scripturis, ut in Daniele (a), qui impudicos & calumniantes ſenes condemnans, ad priorem dixit: *Ecce Angelus Dei, accepta ſententia ab eo, ſcindet te medium:* poſteriorem item damnans, ſic eſt allocutus: *Manet Angelus Domini gladium habens, ut ſecet te medium, & interficiat vos.* Sic & cæteri judicantes, & maledictionis ſententiam pronunciantes addenteſque Maranatha, Dei præſentiam omnia judicantis ac punientis adeſſe conteſtabantur; ſicut habetur in Pſalmo (b): *Ju-*
(b) Pſal. 9. *dicentur Gentes in conſpectu tuo.* Ut pro-
(c) Proverb. 8. baretur eſſe verum, quod eſt ſcriptum in
(d) Apud Juſtin. lib. quæſt. q. 119. Proverbiis (c): *Per me legum conditores juſta decernunt.* Et illud: *Per me potentes decernunt juſtitiam.* Porro anathemati proxima cenſura erat (d) catathema, quæ erat proprie eorum qui ſe ſic damnatis conjungerent.

CLXXIV. Quod vero ſicut Maranatha, ita & aliæ Hebræorum voces ſint in Eccleſiam illapſæ, & frequenti uſu receptæ, hanc Hieronymus ad Marcellam (e) ſcribens
(e) Hieron. epiſt. 137. affert rationem: *Apoſtolos id curaſſe, ut quoniam prima Eccleſia ex Judæis fuerat*
Cur voces Hebraicæ translatæ in Eccleſiam. *congregata, nihil ad credentium ſcandalum innovarent, ſed ita ut a parvo imbiberant, traderent: poſtea vero quam in univerſas gentes Evangelii dilatatus eſt ſermo, non potuiſſe ſemel ſuſcepta mutari. Licet & illud in libris ſuis, quos* ὁμιλίας *vocant, Origenes aſſerat, propter vernaculæ linguæ cujuſque idioma, non poſſe ita apud alios ſonare, ut apud ſuos dicta ſunt, & multo melius eſſe non interpretata ponere, quam vim eorum interpretatione tenuare.* Hacuſque Hieronymus. Auguſtinus hæc etiam in eamdem ſenten-
(f) Aug. de doctr. Chriſtian. lib. 2. cap. 11. tiam (f): *Hebræa*, inquit, *verba non interpretata ſæpe invenimus in libris, ſicut Amen, Alleluja, & Racha, & Hoſanna, & ſi qua ſunt alia, quorum partim propter ſanctiorem auctoritatem, quamvis interpretari potuiſſent, ſervata eſt antiquitas, ſicut & Amen, & Alleluja; partim vero in aliam linguam transferri non potuiſſe, ſicut alia duo quæ poſuimus:* & alibi (g): *Sciendum eſt, Amen, &*
(g) Aug. ep. 178. *Alleluja, quod nec Latino, nec Barbaro licet in ſuam linguam transferre, Hebræo cunctas gentes vocabulo decantare:* ut ex his videas, quantum venerandæ antiquitati majores detulerint, & quam parum ei conſulant, qui prætextu quodam excultioris ſermonis, paſſim immutant antiquas voces Eccleſiaſticas, ut (quod ad id de quo agimus ſpectat) cum loco anathematis, vel excommunicationis, more Gentilium potius quam Chriſtianorum dicere malint, devovere diris, vel quid ſimile. Sed tanta (dicam cum Auguſtino *h*) eſt vis conſuetudinis etiam (h) Aug. de doctr.
ad diſcendum, ut qui in Scripturis ſan- Chriſtian.
ctis quodammodo nutriti educatique ſunt, lib. 2. cap.
magis alias locutiones mirentur, eaſque 14. in fine.
minus Latinas putent, quam illas quas in Scripturis didicerunt, neque in linguæ auctoribus reperiuntur.

Novas voces, quantumlibet elegantio- CLXXV.
res, eſſe vitandas, nec ad locutionem ſa- De cultioribus vocibus non curandum.
crarum rerum facile admittendas, majorum complura docent exempla, de quibus alias. Eſt enim ornamenti quoddam genus non mediocre, etiam oratorum Latinorum principis teſtimonio, verborum ornatum contemnere: nempe ait ad amicum ſcribens (i): *Illa tua horridula mihi & incompta viſa ſunt; ſed tamen* (i) Cic. ad Attic. lib. 2. epiſt. 1.
erant ornata hoc ipſo quod ornamenta neglexerant; & ut mulieres, ideo bene olere, quia nihil olent, videbantur. Dicebat & qui inter Græcos eloquentiſſimos rhetores primum ſibi vendicabat locum, non eſſe in eo fortunas Atticæ eloquentiæ ſitas, hoc vel illo ſcire uti verbo: quin potius rem accuratius perpendere. Quam quidem ſententiam tanto auctore (k) Ambr. in Luc. lib. 9. c. 1.
dignam, poſt Ambroſium (*k* qui, prout vetus interpres, hac eadem ratione maluerat præſepium quam præſepe dicere) Auguſtinus (l), cum faceret ei grammaticus magnum de impropria derivatione (l) Aug. contra Creſc. lib. 2. c. 1.
negotium, uſurpat his verbis: *Si enim Demoſthenes clariſſimus oratorum, quibus tanta verborum fuit cura, quanta rerum auctoribus noſtris; cum tamen ei nonnullam locutionis inſolentiam objeciſſet Æſchines, negavit ille in eo poſitas eſſe fortunas Græciæ, illo ne an illo verbo uſus fuerit, & an huc an illuc manum porrexerit: quanto minus nos laborare debemus de regulis derivandorum nominum; quando ſive hoc, ſive illud dicamus, intelligitur ſine ambiguitate quod dicimus; quorum uſu in expoſitione ſermonis, ſed in demonſtratione veritatis eſt major intentio?* Hacuſque ille, nobiſque ſatis: in hæc enim pene inſcii incidimus.

Quomodo autem in Paulum commoran- CLXXVI.
tem Epheſi poſt hæc concitatæ ſint turbæ, cum Lucas exacte (m) deſcribat; nos in primis hic idem (ut rerum ge- (m) Act. 19.
ſtarum ordo poſtulat) recitemus: *Facta eſt* (inquit Lucas) *illo tempore turbatio non minima de via Domini. Demetrius enim quidam nomine, argentarius, faciens*

ædes

Digitized by Google

ædes argenteas Dianæ, præſtabat artificibus non modicum quæſtum: quos convocans, & eos qui hujuſmodi erant opifices, dixit: Viri, ſcitis quia de hoc artificio eſt nobis acquiſitio: & videtis & auditis, quia non ſolum Ephesi, ſed pene totius Aſiæ Paulus hic ſuadens avertit multam turbam, dicens: Quoniam non ſunt dii qui manibus fiunt. Non ſolum autem nobis hæc periclitabitur pars in redargutionem venire, ſed & magnæ Dianæ templum in nihilum reputabitur, ſed & deſtrui incipiet majeſtas ejus, quam tota Aſia & Orbis colit. Fuit hæc Demetrii oratio ad concitandas turbas in Paulum & armandos in eum opifices accommodata: nec fuit difficile hoc illis perſuadere, cum præſertim tum ab utili, tum ab honeſto, nempe a religione, fortia argumenta deduceret. Magnum quidem compendium argentarii ſuo opificio contrahebant, dum argenteas ſtatuas ædeſque earum ex argento itidem fabrefactas, iis qui ea vovissent, plurimi venderent.

Quid in Paulum Ephesi argentarii.

CLXXVII. Penes Gentiles etiam fuit in more, hæc pro re aliqua aſſequenda vovere, pictaſque tabellas, rem ipſam cujus compotes facti fuiſſent, repræſentantes, in templis ſuſpendere: unde C. Cotta hoc apud Tullium (*a*): *Tu, qui deos putas humana negligere, nonne animadvertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempeſtatis effugerint, in portumque ſalvi advenerint?* & Horatius (*b*):

——— Me tabula ſacer
Votiva paries indicat, uvida
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris Deo.

(a) Cic. de nat. de or. lib. 3.

(b) Hor. car. lib. 1. ad Pyrrham.

Solebant itidem tabulæ pictæ argento etiam fabricari: hinc Cicero (*c*): *Tabulas pictas etiam argenti bene factis*; & Lucianus in Alexandro: *Accedebant*, inquit, *ad hæc pictura, imagines, ſigna deum ferentia, partim ex ære, partim ex argento effecta.* Sed & Dio in Rhodiaca offerri conſueviſſe ait ejuſmodi diis imagines, non ex terra fictiles, ne numen injuria afficeretur; ſed æreas vel argenteas diis eſſe gratas, quæ ſemel dicatæ, perpetuo permanerent. Suas enim, filiorumve, vel nepotum imagines in deorum fanis offerri conſueviſſe, idem auctor in nuper citata oratione confirmat. At quod etiam ad hujuſmodi oblationes ſpectat, de Philiſtæis in divinis Scripturis (*d*) eſt teſtimonium, eos ad avertendam plagam per mures & ulcera divinitus illatam, juxta numerum ſuarum provinciarum feciſſe quinque mures aureos, totidemque aureos anos, quos delicti expiandi cauſa apud Arcam fœderis in capſella poſuerunt. Sic igitur in templum Dianæ Epheſiæ vel pictas tabellas, vel ſculptas aut conflatas argento imagines offerentes, vota quæ nuncupaverant, perſolvebant; quarum opificio argentarii ingentem ſibi vim pecuniæ comparabant.

(c) Cicer. Verrin. lib. 4.

(d) 1. Reg. 6.

CLXXVIII. Ceterum quas Lucas ædes Dianæ argenteas ab argentariis fieri ſolitas eſſe tradit, nihil aliud fuiſſe exiſtimamus, quam ipſas argenteas ſtatuas cum ſuis ædiculis, ſeu loculamentis: quo ſenſu etiam apud Ciceronem in Verrem ædes Minervæ poſita dicitur in fano Apollinis. Abundaſſe hiſce donis templum Dianæ, ex eo facile colliges, quod Pompeiano civili bello in Orientem tranſlato, Scipio (ut ſcribit Cæſar *e*) pecunias antiquitus in templo depoſitas, ceteraſque ejuſdem deæ ſtatuas inde tolli eum juſſiſſet; Cæſar, quo minus fieret voti compos, fuit impedimento: qui iterum poſtea reſtitit L. Appio id ipſum conanti. Sed de pecuniis deponi ſolitis Epheſi in templo Dianæ, hæc Dio (*f*): *Noſtis haud dubie Epheſios, apud quos multæ pecuniæ partim privatorum reconditæ in Dianæ templo, non ſolum Epheſiorum, ſed & hoſpitum, & hominum undequaque venientium, partim & populorum, & Regum. Deponunt autem omnes in eo ſecuritatis gratia, nemine unquam auſo loco inferre injuriam, tametſi plurima bella geſta ſint, civitaſque ſæpius fuerit capta.* Hactenus Dio. Fidem quoque certam fecit ejus rei Annibal Carthaginenſis, qui velato ſpecie, quod habebat tot prœliis congeſtum aurum, in eodem Dianæ templo novo arte occulte depoſuit (*g*). Ex quibus omnibus, quantæ eſſet apud omnes gentes exiſtimationis templum illud, intelligere quiſque poteſt. Adnumerabatur enim inter ſeptem Orbis miracula ipſum Dianæ Epheſiæ fanum, de quo hæc Plinius (*h*): *Magnificentiæ vera admiratio extat templum Dianæ Epheſiæ, ducentis (vel, ut alibi habet, quadringentis) viginti annis factum a tota Aſia. In ſolo id paluſtri fecere, ne terræmotus ſentiret, aut hiatus timeret. Rurſum ne in lubrico atque inſtabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea ſubſtravere carbonibus, dein velleribus lanæ. Univerſo templo longitudo eſt quadringentorum viginti quinque pedum, latitudo ducentorum viginti, columnæ centum vigintiſeptem a ſingulis Regibus factæ, ſexaginta pedum altitudine, ex iis triginta ſex cælatæ*; & paulo poſt: *Cetera ejus operis ornamenta plurium librorum inſtar obtinent.* Talis igitur erat ſpecies templi Dianæ Epheſiæ his temporibus, cum alias antea ſepties fuerit reſtitutum, ut idem qui paulo ante auctor affirmat (*i*). Simulacrum vero Dianæ alii ex ebeno compactum tradiderunt; alii vero, ut Mutianus Conſul, qui ſe illud proxime ſpectaſſe dicebat, vitigineum fuiſſe ferunt.

(e) Caſ. de bello civili lib. 3.

De Dianæ Epheſiæ templo.

(f) Dio Chryſoſt. in Rho. orat. 37.

(g) Juſtin. hiſtor. lib. 32.

(h) Plinius nat. hiſtor. lib. 36. cap. 14.

(i) Plin. nat. hiſt. lib. 16. c. 40.

CLXXIX. Sed tantæ molis templum, Orbis (ut exiſtimabatur) miraculum & ornamen-

tum

tum, ſub Gallieno Imp. invadentibus Go-
this Aſiam (ut auctor eſt Julius Capitoli-
(a) Jul. Capit. in Gallieno. Quid paſſum templum Dianæ. nus a) ſpoliatum eſt penitus & incen-
ſum: licet illud ipſum abhinc poſt ſeptem
annos ab eodem Nerone Imp. ſub quo hæc
in Paulum excitatæ ſunt turbæ, tam quæ
in Aſia quam etiam quæ in Achaja in
deorum templis dona erant pretioſa ac ſi-
mulacra fuerint inde ſublata: quod qui-
dem Tacitus (b) ſub Conſulatu C. Leca-
(b) Tacit. lib. 15. nii & Marci Licinii factum teſtatur his
verbis: *In eamque prædam etiam dii ceſ-
ſere, ſpoliatis templis in Urbe, egeſtoque
auro, quod triumphis, quod votis, omnis
populi Romani ætas proſpere aut in metu
ſacraverat. Enimvero per Aſiam atque A-
chajam non dona tantum, ſed ſimulacra
numinum abripiebantur, miſſis in eas pro-
vincias Acrato ac Secundo Carinate. Il-
le libertus cuicumque flagitio promptus:
hic Græca doctrina ore tenus exercitatus,
animum bonis artibus non induerat.* Hæc
Tacitus.

CLXXIX. Opifices igitur argentarii (ut ad oratio-
(c) Act. 19. Clamores argentariorum. nem propoſitam revertamur) auditis his
quæ a Demetrio dicebantur (inquit Lucas b)
*repleti ſunt ira, & exclamaverunt dicentes:
Magna Diana Epheſiorum. Et impleta eſt
civitas tota confuſione, & impetum fece-
runt uno animo in theatrum, rapto Cajo
& Ariſtarcho Macedonibus comitibus Pau-
li. Paulo autem volente intrare in popu-
lum non permiſerunt diſcipuli: quidam au-
tem & de Aſiæ Principibus, qui erant
amici ejus, miſerunt ad eum, rogantes ne
ſe daret in theatrum. Alii etiam aliud
clamabant. Erat enim eccleſia confuſa, &
plures neſciebant ex qua cauſa conveniſſent.
De turba autem detraxerunt Alexandrum,
propellentibus eum Judæis. Alexander au-
tem manu ſilentio poſtulato, volebat ra-
tionem reddere populo. Quem ut cognove-
runt Judæum eſſe, vox facta eſt omnium,
quaſi per horas duas clamantium: Magna
Diana Epheſiorum. Et cum ſedaſſet Scri-
ba turbas, dixit: Viri Epheſii, quis enim
eſt hominum, qui neſciat Epheſiorum civi-
tatem cultricem eſſe magnæ Dianæ, Joviſ-
que prolis? Cum ergo his contradici non
poſſit, oportet vos ſedatos eſſe, & nihil
temere agere. Adduxiſtis enim homines
iſtos neque ſacrilegos, neque blaſpheman-
tes deam veſtram. Quod ſi Demetrius, &
qui cum eo ſunt artifices habent adverſus
aliquem cauſam: conventus forenſes aguntur,
& Proconſules ſunt: accuſent invicem. Si
quid autem alterius rei quæritis: in legi-
tima eccleſia poterit abſolvi. Nam & pe-
riclitamur argui ſeditionis hodierna: cum
nullus obnoxius ſit, de quo poſſimus redde-
re rationem concurſus iſtius. Et cum hæc
dixiſſet, dimiſit eccleſiam.* Hucuſque Lucas.

CLXXX. I. In his quidem multa ſunt conſideranda,
& in primis id quod Alexander de Apoſto-
lorum modeſtia his teſtatur: *Adduxiſtis ho-
mines iſtos neque ſacrilegos, neque blaſphe-
mantes deam veſtram.* Adducendus eſt ad Modeſtia Apoſtolorum.
hæc declaranda locus Joſephi in libro ſe-
cundo contra Apionem, quo dicitur: *No-
ſter enim mos eſt, propria cuſtodire, non
aliena potius accuſare: & ut neque ride-
re neque blaſphemare debeamus eos qui apud
alios putantur dii, aperte nobis legiſlator
interdixit propter ipſam appellationem.*
Hæc Joſephus: ut non mireris, ſi Apoſto-
li ipſo ingreſſu prædicationis Evangelicæ
in deos Gentium minime inveherentur: com-
munis enim in dictum illud Exodi; *Diis
non detrahes* vulgata illa ferebatur inter-
pretatio, ut neque in deos Gentium ob-
loquerentur.

Sed & obſervatione quidem digna res CLXXX. II.
eſt, quomodo Alexander homo Judæus Duplex Forum.
tantam civitatem adeo tumultuantem,
conclamantem, obſtrepentem, ac impetu
concitatam brevi oratione ſedaverit, at-
que in officio continuerit: ea nimirum
tantum illos devincens ratione, quod ſi
delictum aliquod a Paulo ejuſque diſci-
pulis perpetratum fuiſſet, agerent de his
apud Proconſules in conventibus forenſi-
bus: ſi vero de re alia eſſet quæſtio, de
religione videlicet, in legitima eccleſia
cauſam tractarent. Mira quidem atque
plane egregia diſtinctione, quænam cau-
ſa ad forenſes eſſet deferenda conventus,
quæ vero in legitima eccleſia tractari de-
beret, perbelle monſtravit, atque etiam
facile perſuaſit. Tanta enim veritatis eſt
vis, ut concitatos animos ac in furorem
actos deliniat, atque niſi contra jus faſ-
que omnino nitantur, potiora ſequi com-
pellat. Quantumlibet autem eſſet Procon-
ſulum ſummum jus, ſummaque poteſtas:
tamen ea quæ ad cultum veritatemque re-
ligionis ſpectarent, non in eorum conven-
tibus, ſed in legitima eccleſia decerni
debere, omnibus perſuaſiſſimum videba- (d) Act. 18.
tur. Nam (d) & Gallio Achajæ Procon-
ſul (ut vidimus) ab his, quæ erant de
fide obortæ, abſtinuit controverſiis, reji-
ciens illarum judicium ad ejuſdem faculta-
tis homines. Sed quinam eſſent hi foren-
ſes conventus, quæve legitima eccleſia,
quorum meminit Alexander, ut hiſtorica
veritas magis magiſque perſpicua redda-
tur, operæ pretium ducimus paucis demon-
ſtrare.

A Græcis hanc conſuetudinem foren- CLXXX. III.
ſium conventuum fluxiſſe, Dionyſius Hali-
carnaſſæus (e) his verbis declarare vide- (e) Dionyſ. antiq. Roman. lib. 4.
tur: *Templa conſtruxere impenſis commu-
nibus, illi Dianæ Epheſiæ, hi Apollinis
in Epitropio: quo convenientes cum con-
jugibus & liberis, ſtatis temporibus, una
ſacris dabant operam & mercimoniis: ubi
publico certamine cum equis pernicibus,
tum viris viribus artevc muſica præcellen-
tibus proponebantur præmia victoriæ, &
diis civitates dicabant donaria. Peractis*

ſpe-

Digitized by Google

ſpectaculis, ac negotiationibus, aliiſque feſtis & publicis hilaritatibus: ſi cui civitati ſimultas intercedebat cum altera, præſto erant judices, qui litem componerent: tum de bello contra barbaros gerendo, deque mutua gentis concordia conſulebatur in medium. Horum & his ſimilium exempla ſecutus, animum adjecit Servius Tullius ad conſtituendum unum corpus, &c. Extant de ejuſmodi forenſibus conventibus in Aſia fieri ſolitis egregia duo loca Dionis, & in primis de Cælenis Phrygiæ, ſic dicentis: *Ad hæc, judicia alternis annis apud vos fiunt, & congregatur multitudo hominum infinita, jura agere volentium, judicantium, rhetorum, Præfectorum, miniſtrorum, ſervorum, lenonum, mulionum, cauponum, meretricum, & opificum: ut venalia, qui habent, maximo diſtrahant pretio; nihilque ſit otioſum in civitate, neque juga, neque ædes, neque mulieres;* & paulo poſt: *Quamobrem maximum ego rear eſſe ad civitatis robur judiciorum conventus: & nullam ob rem omnes tantum adhibuere ſtudium. Illorum autem jus habent inſigniores civitates viciſſim annis alternis;* Idem de iiſdem in Melancoma prima hæc habet: *Conveniunt autem ad publicos mercatus; hi quidem propter hiſtorias, & alia ſpectacula & certamina. Et ex his ſi qui valde hujus rei ſunt ſtudioſi, nihil aliud a ſummo diluculo faciunt; multi varia afferunt venalia, turba forenſis; alii ſuarum ſpecimen edituri artium & opificii; alii ſuam proponunt ſapientiam: multi quoque poemata oſtentant tragœdorum & carminum heroicorum: multi vero ſoluta oratione ſcripta commentaria legunt otii gratia, venientibus animumque oblectare volentibus moleſti.* Hæc & alia Dio de forenſibus conventibus ea tempeſtate in Aſia fieri ſolitis: vixit enim ipſe, qui hæc ſcribebat, hac ipſa ætate.

De Forenſibus conventibus in Aſia.

CLXXXIV. Verum apud Romanos diſtinctos fuiſſe forenſes conventus, qui negotiationis cauſa agerentur, ab illis cum præſes provinciæ civitates vocaret, & de controverſiis earum cognoſceret, vel illis in quibus conciones haberentur, vel alia ejuſmodi ad Remp. ſpectantia negotia tractarentur, tradit Feſtus (*a*). Propterea conventus forenſes, quorum meminit ſanctus Lucas, illi erant, cum Proconſul in quibuſdam provinciæ civitatibus, quæ ſibi ad hoc peragendum commodiores viderentur, certis diebus conſiſteret, per ſe vel Legatos, cauſas comprovincialium cognoſcens judicia exerceret, atque ſententia diffiniret. Meminit horum ſæpius Cicero (*b*) ad Appiam ſcribens, necnon ad M. Catonem (*c*). Joſephus Judæus (*d*) dum agit de Gabinii præfectura in Palæſtina, hæc ait: *Conſtitutis quinque juridicis conventibus, in totidem æquales partes totam provinciam diſtribuit: ita ut alii jura peterent Hieroſolymæ, alii Gadaræ, Amathuntem alii, quarti vero Hierichuntem, quinti Sapphoram, quod eſt oppidum Galilææ: ſicque liberati dominis ſub optimatum gubernatione degebant.* Optimates quidem appellat, quos Alexander apud Lucam Proconſules: non quod in Aſiam Provinciam Minorem dictam plures cum faſcibus Proconſules mitterentur: ſed quod qui ab eo dirimendis litibus & cæteris cauſis cognoſcendis præficerentur, Proconſulares judices dicerentur, iidemque aliquando Legati (*e*), quos fortaſſe Alexander Proconſules dixit: Vel quod (ut verius credimus) ſublato de medio nuper, ipſo initio Neronis Imperii, dolo Agrippinæ propinato veneno, Junio Silano Aſiæ Proconſule, duo eſſent qui loco Proconſulis eam adminiſtrarent provinciam, Publius Celer (*f*), & P. Ælius: hi enim curantes res familiares Principis in Aſia, jubente eadem Agrippina Neronis matre, Silano necem intulerunt: quo defuncto, nullus alius poſt ipſum Proconſul in Aſia legitur ſubrogatus, ſed ambo eam provinciam adminiſtrarunt: quorum alter, nimirum Publius Celer, poſt ſequentem annum, Nerone ſecundum & Lucio Piſone Coſſ. a tota Aſia apud Neronem eſt accuſatus: uſque enim ad illud tempus, Tacitus (*g*) hæc ſcribens, illum eo magiſtratu eſſe perfunctum cum P. Ælio collega, demonſtrat.

(*a*) *Feſtus de verbor. ſignificat.* Forenſes conventus a Romanis inſtitui ſoliti.
(*b*) *Cic. lib. 3. epiſt. 6. & 8.*
(*c*) *Cic. lib. 15.*
(*d*) *Joſeph. ant. lib. 14. c. 10.*
(*e*) *ff. de offic. Proconſ. per tot.*
(*f*) *Tacit. lib. 13. in princip.*
(*g*) *Tacit. ibidem.*

Quod autem pertinet ad conventum, quem (ut vidimus) idem Alexander legitimam Eccleſiam dicit: Chryſoſtomus (*h*) affirmat, ſolitos fuiſſe Judæos ad dirimendas quas inter ſe haberent contentiones, ter in menſe coire. Erant & apud Judæos alii quoque, ubicumque agerent, publici conventus, qui ab his indicebantur qui a ſummo Pontifice ſumma cum poteſtate ad viſitandos Judæos mittebantur, ut quæ ad morum inſtitutionem, & legis diſciplinam ſpectarent, corrigerent & emendarent. Erat eorum præcipua juriſdictio & imperium: nam principes ſynagogæ, ſacerdotes, alioſque miniſtros, ſi factum exigeret, exauctorare atque in ordinem redigere poterant, ut Epiphanius cum de his agit (*i*), teſtatur. Cum igitur ex Judæis Chriſtiana fides progenita videretur, quique Epheſi prædicarent, genere Judæi eſſent; Judæorum conventum Alexander, & ipſe Judæus, legitimam Eccleſiam nominavit. Judæi enim habitantes Epheſi, ejuſdem civitatis municipes erant, ac proinde privilegiis civium potiebantur, & Epheſii dicebantur: teſtatur id enim Joſephus libro ſecundo contra Apionem. CLXXXV.

(*h*) *Chryſ. in Act. homil. 42.*
(*i*) *Epiph. hær. 30.*

Poſtquam autem ceſſavit tumultus (inquit Lucas *k*) *vocatis Paulus diſcipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus eſt ut iret in Macedoniam.* Fuerunt hæ illæ CLXXXVI.

(*k*) *Act. 20.*

Paulus recedit Epheſo. (a) 2. Cor. 1.

læ Pauli anguſtiæ, quarum, ad Corinthios (a) ſecundo ſcribens, his verbis meminit. *Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione noſtra, quæ facta eſt in Aſia: quoniam ſupra modum gravati ſumus ſupra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere. Sed ipſi in nobiſmetipſis reſponſum mortis habuimus, ut non ſimus fidentes in nobis, ſed in Deo, qui ſuſcitat mortuos; qui de tantis periculis nos eripuit & eruit: in quem ſperamus, quoniam & adhuc eripiet, adjuvantibus & vobis in oratione pro nobis.*

CLXXXVII. Apollonii Tyanæi adventus Epheſum. (b) Philoſtr. lib. 5. per tot.

Præter hæc quæ a Luca & Paulo ſunt ſcripta, ſi quis adhuc exactam habuerit temporis rationem, proculdubio inveniet hæc circa tempora impoſtorem illum, Orbis illuſorem, circulatorem dico Apollonium Tyanæum veniſſe Epheſum. Philoſtratus (b) enim ejus diſcipulus, & fabularum egregius concinnator, his primis Neronis annis, Epheſum primo, mox in Græciam ac inde Romam, eodem imperante, veniſſe teſtatur, qui & præſtigias, quas illum operatum eſſe Epheſi, in aliiſque Aſiæ ac Græciæ locis, narrat, vere an falſo, deſcribit tamen. Verum conatum fuiſſe diabolum his artibus Chriſtianæ fidei obverſari, prout olim in Ægypto coram Pharaone Magi opera Dei per Moyſem facta reddere irrita ſtuduerunt, certum eſt. Cum enim viderentur eadem fere, quæ a Deo per Paulum ſigna fierent, ab Apollonio factitari, atque ſuis ipſius artibus homines dementari; in quale putas veritatem fuiſſe diſcrimen adductam? nimirum ut Chriſtianæ fidei hoſtes qualemcumque occaſionem aucupantes, ejuſdem generis eſſe ex eodemque fonte prodire quæ a Paulo, ac quæ ab Apollonio agerentur, ſtulte jactarent; immo huic forte ſua glorioſius oſtentanti, quam Paulo ſubmiſſo animo omnia operanti, plus tribuendum eſſe, impie affirmarent: quod ex eo facile poteſt intelligi, cum Apollonio ob propulſatam (quod ait Philoſtratus) peſtem, ut deorum alicui, Epheſii ſtatuam erigerent, & ſacram rem facerent. Verum, ſicut eſt ſcriptum in libro Sapientiæ (c): *Spuria vitulamina non dabunt altas radices, nec ſtabile fundamentum collocabunt;* illius præſtigiæ penitus evanuerunt; & Dei Eccleſia, ut columna & firmamentum veritatis, licet innumeris ſit agitata turbinibus, & immenſis vexata fluctibus, tamen quia ſupra ſolidam firmamque petram innixa, ſolide firmiterque fundata eſt, inconcuſſa omni ex parte in perpetuum duratura ſubſiſtit. At de Apollonio fuſius dicturi ſumus inferius.

(c) Sap. 4.

CLXXXVIII. Pauli adventus in Macedoniam.

Sed quid interea Paulus, poſtquam Epheſo profectus eſt, ut iret in Macedoniam? Per Minorem Aſiam iter faciens, venit Troadem nobiliſſimam civitatem, quæ adjacet Helleſponto: ubi quærens Titum, cum non inveniſſet, tranſmiſſo freto, abiit in Macedoniam. Teſtatur id quidem ipſe Paulus in poſteriore quam ad Corinthios ſcripſit (d) epiſtola, ſic dicens poſt enarratas graves ærumnas, quas in Aſia, nempe Epheſi, paſſus erat: *Cum veniſſem*, inquit, *Troadem propter Evangelium Chriſti, & oſtium mihi apertum eſſet in Domino, non habui requiem ſpiritui meo, eo quod non invenerim Titum fratrem meum: ſed valefaciens eis profectus ſum in Macedoniam.* Quid vero poſtquam illuc venit? Ait Lucas (e): *Cum autem perambulaſſet partes illas, & exhortatus eos fuiſſet multo ſermone, venit in Græciam.* Breviſſima quidem ſumma res geſtas multorum menſium clauſit. Nos vero, quid Paulus dum moraretur in Macedonia, Eccleſias ejus provinciæ viſitans, egerit, quidve inde recedens, cum venit in Græciam (quantum ex ejuſdem Pauli ſcriptis expiſcari licuerit) enarrabimus.

(d) 2. Cor. 2.

(e) Act. 20.

CLXXXIX.

Ac illud in primis, quod venturus in Macedoniam, rationem habens Eccleſiæ Epheſinæ, ne penitus paſtore deſtitutam relinqueret, ut ejus neceſſitati proſpiceret, Timotheum diſcipulum omnium amantiſſimum inibi remanſiſſe voluit. Id enim Paulus, e Macedonia primam ad eundem ſcribens epiſtolam, teſtatur his verbis (f): *Rogavi te ut remaneres Epheſi, cum irem in Macedoniam: ut denuntiares quibuſdam, ne aliter docerent, neque intenderent fabulis & genealogiis, quæ quæſtiones præſtant magis, quam ædificationem Dei, quæ eſt in fide.* Creatum fuiſſe Timotheum a Paulo Epheſi Epiſcopum, auctor eſt Euſebius (g), qui ait, ipſum primum omnium obtinuiſſe Epiſcopatum Eccleſiæ Epheſinæ. Sane quidem fuiſſe Timotheum, cum ad ipſum Paulus ſcribit, jam ordinatum Epiſcopum, nulla eſt dubitatio; quandoquidem quæ eſſent Epiſcopi munera, ab eodem ibi exercenda requirit: nam in eadem prima ad eum hoc anno ſcripta epiſtola hæc dicit (h): *Adverſus presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus;* & paulo poſt: *Manus cito nemini impoſueris.* Hæc & alia ad ipſum Epheſi agentem Paulus ſcribit, quibus plane ſignificat, ipſum fuiſſe jam Epiſcopum ordinatum. Quam nobilis Epheſi collecta eſſet Eccleſia, quam nobiliſſimi Apoſtolorum Paulus & Joannes erexiſſent, cuique Timotheus præfectus eſſet Epiſcopus, ea quæ in hæc verba ſanctus Ignatius ad ipſos Epheſios ſcribit, facile monſtrant: *Faxit Deus*, inquit, *ut aſſequar, & inveniar in ſortem Epheſiorum Chriſtianorum, qui & cum Apoſtolis in virtute Jeſu Chriſti ſemper converſati ſunt, Paulo, Joanne, ac fideliſſimo Timotheo. Scio qui ſum, & quæ ſcribo: Ego minimus Ignatius ſimilis his qui periculo & judicio obnoxii ſunt: vos autem miſericordiam conſecuti, firmati in Chriſto Jeſu.* De his vero

(f) 1. Tim. 1.

Timotheus a Paulo relictus Epheſi.

(g) Euſeb. lib. 3. c. 4.

(h) 1. Tim. 5.

(a) Metaphr. 21. Januarii.

to qui tradunt (a) Timotheum poſt hæc ſucceſſiſſe in Epiſcopatu Eccleſiæ Epheſinæ Joanni Evangeliſtæ; quam manifeſte erreut, ſuo loco inferius erit ſermo.

CXC. Paulus ſcribit ad Timotheum primam epiſtolam.

(b) Athanaſ. in Synopſ. Theod. in præf. in ep. Pauli, & alii.

Relicto igitur Timotheo Epheſi, cum Paulus (ut dictum eſt) veniſſet in Macedoniam, primam ad eumdem ſcripſit epiſtolam: quod quidem cum ex dictis evidenter ſatis conſtat, tum etiam Patres teſtantur (b), nec enim eſt quod de Pauli priori in Macedoniam adventu poſſit intelligi: nam nondum ad illud tempus in ea Aſiæ provincia Evangelium prædicaverat. Cum multa Paulus eadem epiſtola Timotheum admoneat, fidemque operibus junctam commendet: inde docet, aliquos in errorem eſſe lapſos, dum fidei non conjunxerunt bonorum operum conſcienciam, ut Hymenæus, & Alexander: ait (c) enim in primis: *Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta: a quibus quidam aberrantes, converſi ſunt in vaniloquium, volentes eſſe legis doctores, non intelligentes quæ loquuntur, neque de quibus affirmant*; & poſt nonnulla: *Hoc præceptum commendo tibi Timothee, ſecundum præcedentes in te prophetias, ut milites in illis bonam militiam, habens fidem, & bonam conſcientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt: ex quibus eſt Hymenæus, & Alexander, quos tradidi ſatanæ, ut diſcant non blaſphemare*. Quænam fuerit illorum blaſphemia, cum non aperiat; illi notam fuiſſe jure Theodoretus (d) exiſtimat; ac proinde hæc ipſa Epheſi, ubi (ut dictum eſt) Paulus triennio commoratus eſt, contigiſſe. Fortaſſe hic ille eſt Alexander, cujus meminit Lucas (e): quem Judæum fuiſſe genere, & concitatas Epheſi turbas, habita ad populum oratione, compoſuiſſe (quod ante vidimus) narrat: locus enim & nomen ad hæc opinanda cum ſuffragentur, non a remotis conjectura petita eſſe videtur. Ceterum quam facile ſit a fide etiam periclitari ac cadere, qui eam non æque optimis vitæ moribus ſoveant, innumera pene exempla, quæ ſuis locis narraturi ſumus, manifeſte declarant: ut vix ſit reperiri declinantem a fide hæreticum, qui non prius aliorum peccatorum ſordibus fuerit inquinatus.

(c) 1. Tim. 1.

(d) Theod. in 1. ad Tim. 1.

(e) Act. 19.

CXCI.

At non de his tantum qui in illam diem emerſiſſent hæretici, Timotheum Paulus admonuit; ſed & de iis quæ venturæ eſſent, hæreſibus, divino Spiritu præmonente, iiſdem litteris eum reddidit certiorem, ſic dicens (f): *Spiritus autem manifeſte dicit, quia in noviſſimis temporibus diſcedent quidam a fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium ſuam conſcientiam, prohibentium nubere, abſtinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione Fidelibus. Quia omnis creatura Dei bona eſt, & nihil rejiciendum, quod cum gratiarum actione percipitur*. Quinam fuerint ejuſmodi hæretici, qui poſtea hæc docuerint, quorum Paulus doctrinam condemnat: ſententia eſt Chryſoſtomi (g) & aliorum, hos fuiſſe Encratitas, Marcionitas, & Manichæos. Verum ante hos, ipſis Apoſtolorum temporibus, quæ hæc docuerunt, & cibos aliquos deteſtarentur, hæreſes prodiere. Nam Ignatius, qui tunc vivebat, eoſdem taxat hæreticos, cavendoſque monet, qui nuptias & cibos damnarent: ſic enim ait ſcribens ad Philadelphios (h) poſt damnatam hæreſim Ebionis: *Si quis univerſa hæc confiteatur, ſed legitimam commixtionem & liberorum procreationem corruptelam & pollutionem appellat, aut cibos aliquos deteſtandos putat; talis apoſtata illum draconem in ſe habentem fovet*. Idemque eadem ex cauſa cum de virginibus agit, quo hos ſcopulos vitent, eaſdem hæc monet, ſed in primis conjugatas: *Uxores*, inquit, *maritis ſubditæ ſint in timore Dei: virgines Chriſto in puritate, non abominantes nuptias, ſed id quod præſtantius eſt amplectentes, non in calumniam matrimonii, ſed ut liberioribus animis divinæ legis meditationi vacent*. Et cum agit de cibis, ad Heronem (i) diaconum ſcribens, hæc ait: *Jejuniis & precibus vaca, & cave ne immodice id agas, ne ipſe te dejicias: vino & carnibus ne prorſus abſtineas: nec enim abominanda ſunt: Bona terræ, inquit, comedetis*. Sed quinam fuerit ejuſmodi dogmatiſtes, Irenæus (k) aperte ſignificat, nimirum impium Saturninum, ejuſque gregales, de quibus hæc ſcribit; poſt alios recenſitos eorum errores: *Nubere*, inquit, *& generare, a ſatana dicunt eſſe: multi etiam ex his qui ſunt ab eo & ab animalibus abſtinent, perfecta ejuſmodi continentia ſeducentes multos*. Hos igitur ſignatos eſſe ab Apoſtolo, immo a Spiritu Dei (ut ipſe teſtatur) nulla eſt dubitatio: ipſe enim Saturninus primus fuit (inquit Theodoretus l) qui matrimonium, diaboli doctrinam nominavit, juberetque abſtinere ab animatis. Docebat & hæc ipſa Ebion hæreſiarcha (ut tradit Epiphanius m) adverſus quem idem Ignatius ſcribit (n) ad Philadelphios.

(f) 1. Tim. 4.

Quos hæreticos ſugillet Paulus.

(g) Chryſ. in 1. ad Tim. hom. 12. Ambroſ. in eamdem ep. & alii recent.

(h) Ignat. epiſt. 9.

(i) Ignat. epiſt. 13.

(k) Iren. lib. 1. c. 22.

(l) Theod. hær. fa. lib. 1.

(m) Epiph. in Panar. hæreſ. 28.

(n) Ignat. ad Philad. ep. 9.

CXCII. Quæ noviſſima tempora apud Paulum.

At nec quemquam moveat, ſi noviſſimis temporibus hæc (prænunciante Spiritu) obventura fore, idem teſtetur Apoſtolus: nam noviſſimum hoc eſſe tempus, Dominus (o) illis verbis ſignificaverat, dicens: *Venit hora, & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filii Dei*. Et paulo poſt: *Venit hora, in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem ejus, &c.* Sed & ipſe Paulus, ſcribens ad Theſſalonicenſes (p), noviſſimum diem, quo Chriſtus ad judicandum venturus eſſet jam in propinquo eſſe, & ſuaipſius ætate affore ſignificavit: ſed nec ipſe tantum id eſt opinatus, ſed & Joannes (q) ad ſuos ſcribens, dicebat: *Filio-*

(o) Joan. 5.

(p) 1. Theſſ. 4.

(q) 1. Joan. 2.

li: noviſſima hora eſt: & ſicut audiſtis quia Antichriſtus venit, nunc Antichriſti multi facti ſunt: unde ſcimus quia noviſſima hora eſt. Quotquot enim recens emergebant hæretici, eoſdem credebant Antichriſtos: ſed quod prædictum erat, poſt illum ad judicandum Dominum eſſe venturum; eadem conjectura iidem putarunt Apoſtoli, hæc videntes, jam noviſſimum inſtare diem. Hac eadem ratione Ignatius (*a*), cum eadem videret oborta impia dogmata quæ Paulus noviſſimis temporibus eventura prædixerat, ſcribens ad Epheſios, quos Timotheus, ad quem Paulus ſcripſit, prædicta ex ejus ſcripto docuerat, hæc ait: *Noviſſima jam ſunt tempora: revertamur, & timeamus Dei longanimitatem.* Secreto enim arbitrio divini conſilii, quod nefas eſt mortalem hominem perſcrutari, hæc de futuris temporibus Apoſtolis etiam fuiſſe abſcondita, certum eſt. Sic noviſſimum tempus eſſe dictum a Spiritu, patet, eodem ſenſu, quo & Dominus reliquum temporis uſque ad reſurrectionem mortuorum atque judicium, horam unam appellat, nempe noviſſimam mundi ætatem.

(*a*) Ignat. epiſt. 14.

CXCIII. Hæretici novatores abuſi verbis Pauli.

Ex his igitur cum luce clarius certum exploratumque habeatur, quas hæreſes, quoſve hæreticos Paulus ad Timotheum ſcribens, monente divino Spiritu, demonſtraverit: quam impie ſimul ac ſtulte, quam inepte ac pariter inerudite, quam denique turpiter atque procaciter Novantes hæretici iiſdem Pauli verbis abutantur in ſugillationem Catholicæ veritatis, quæ cælibatum nuptiis ſuperextollit, & ciborum commendat abſtinentiam, patet. Non ſic enim, ut dicti hæretici, Eccleſia Catholica commendat virginitatem, ut venerabiles nuptias thorumque immaculatum condemnet: neque cum ciborum prædicat abſtinentiam, cibos cujuſque generis tamquam malos abominandoſque exiſtimat, quos a Deo optimo maximo, nec ab alio creatos dicit eſſe numine, aliove principio; probe ſciens (quod dicit Apoſtolus *b*) omnem creaturam Dei bonam eſſe, & nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Sicut enim ingluvies deteſtanda viſa eſt omnibus, ita etiam ciborum abſtinentia fuit ſemper ab omnibus commendata: quam ut magis magiſque tamquam egregiam temperantiæ virtutumque aliarum multarum altricem atque parentem, aſſequi valeamus, delectum quemdam atque diſcretionem putavit Dei Eccleſia adhibendam eſſe ciborum, illos ſcilicet aliquando ad eſum adhibens, qui viſi ſunt ad eam conſequendam magis accommodati; illoſque rurſus pro tempore reiiciens, qui eſculentiores cum ſint, majus quam ad inſtitutum par eſſe videretur, nutrimentum afferant.

(*b*) 1. Tim. 4.

CXCIV. Non enim illum quidem commendat ac ſequitur ciborum delectum, quem falſa ex cauſa Pythagoras excogitavit, vel Ægyptii invenerunt; nec quem lege divina olim ad ſtatutum tempus præſcriptum, poſt inde jam rancidum ſuperſtitio miniſtravit: ſed quem Deus tam in priori quam in poſteriori inſtrumento probaſſe cognoſcitur. Quanto enim præconio coram omni populo extulit Dominus Rechabitas (*c*), qui non ex præſcripto inſtituto alicujus antelatæ legis, vel patriæ conſuetudinis, ſed tantum quod præcepto patris ſui Jonadab abſtinerent a vino? Quanta item laude eſt ſublatus a ſponſo amicus ſponſi Joannes Baptiſta, qui talem habuiſſe cognoſcitur delectum ciborum, ut de illo teſtaretur (*d*), neque manducaſſe panem, neque bibiſſe vinum? At cui credimus, ſi Dei teſtimonium teſtantis hæc iterum non accipimus? vel quis improbare audeat, quod Deus commendat? Nonne & Paulus per eamdem lineam ſerram deduxit, qui & ad Romanos (*e*) ſcribens, ait: *Bonum eſt non manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus ſcandalizatur, aut infirmatur?* Ex quibus videas, adeo peculiare fuiſſe in illa primitiva Eccleſia florentiſſima, nec carnes manducare, nec vinum bibere, ut quamtumlibet Fideles eis legitime uti poſſent, tamen ut rem inſolitam admirati plerique offenderentur: cujus quidem ſcandali habendam eſſe aliquam rationem, idem mandat Apoſtolus.

De ciborum religioſo delectu.

(*c*) Hier. 35.

(*d*) Luc. 7.

(*e*) Rom. 14.

CXCV. Apoſtolorum abſtinentia.

Temperaſſe quidem ſe a carne & vino Apoſtolos, multa afferri poſſunt exempla. Ut enim id in primis de Petro Apoſtolo dicere poſſimus, facile perſuadet Gregorius Nazianzenus (*f*), dum ſcribit, ipſum lupinis minuto uſſe vuneuntibus famem pellere conſueviſſe. De Jacobo fratre Domini, nec carnes umquam in cibum, nec vinum in potum adhibere ſolitum, Hegeſippus (*g*) affirmat. De Matthæo etiam hæc eadem Clemens Alexandrinus (*h*) his verbis: *Matthæus Apoſtolus ſeminibus, baccis, & oleribus abſque carnibus utebatur.* Timotheum a vino abſtinuiſſe, ſed occaſione ſtomachi flaceſcentis, modicum ex eo ſumendum illi Paulum imperaſſe, tradunt Interpretes (*i*). Sed & ipſum Paulum a vino ſe cohibuiſſe, ſuo loco dicemus. Deficeret dies, ſi omnium ſanctorum, quorum vita & mors eſt egregiis miraculis illuſtrata, de delectu ciborum hic vellemus exempla contexere, vel catalogum ſanctorum Patrum, qui eumdem Eccleſiæ Catholicæ ritum præclaris elogiis vel etiam commentariis illuſtrarunt, hic obiter recenſere. Sed ſatisfactum putamus negotio, ſi uno verbo dixerimus (quod abſque aliqua dubitatione conſtanterque aſſerimus) neminem reperiri ſanctorum Patrum Catholicæ fidei profeſſorem, qui, cum de ea re inciderit

ſer-

(*f*) Gregor. Naz. orat. de amore paup.

(*g*) Hegeſip. apud Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 23.

(*h*) Clem. Alex. in Pædag. lib. 2. c. 1.

(*i*) Joan. Chryſ. hom. in ea verba Pauli.

Digitized by Google

ſermo, non tantum fuerit ejuſmodi Eccleſiaſtici ritus firmus aſſertor, atque egregius prædicator, ſed & fidelis imitator, pariterque ſectator.

CXCVI. *De certorum dierum jejuniis ex Apoſtolica inſtitutione.*

At quod ſupereſt, videamus, num ſicuti ciborum delectus Dei teſtimonio comprobatus, & uſu Chriſtianorum receptus, & omnium Patrum teſtimonio firmatus habetur, ita etiam certa tempora ſint divina vel Apoſtolica auctoritate ad jejunandum Chriſtianis præſcripta. Occurrit de his in primis Auguſtini ſententia ſic dicentis, cum agit de jejunio ſabbati: *Si autem (quoniam huic quantum potui ſufficienter reſpondiſſe me puto) de hac re ſententiam meam quæris: Ego in Evangelicis & Apoſtolicis litteris, totoque inſtrumento quod appellatur Teſtamentum novum, animo id revolvens, video præceptum eſſe jejunium. Quibus autem diebus non oporteat jejunare, & quibus oporteat, præcepto Domini vel Apoſtolorum non invenio definitum*. Hæc ipſe. Sed quod non reperitur divinis litteris eſſe mandatum; an Apoſtolica auctoritate ſine ſcripto, ſicut cetera multa, Eccleſiæ traditum habeatur, diligentiori inveſtigatione diſquirendum proponimus. Nemo quidem (mea ſententia) de his quæ ab Apoſtolis agerentur, ac per eos inde Eccleſiæ traderentur, S. Ignatio teſtis fidelior adhiberi poſſe videtur, qui hæc ipſa eſt proxime contemplatus: nec eſt quod quis nedum dicere, ſed de tanto viro nec leviter ſuſpicari ullatenus poſſit, alia ab ipſo fuiſſe Fidelibus, quos inſtituit, ſuis epiſtolis perſuaſa, quam quæ vidiſſet ab Apoſtolis uſu probata, atque Fidelibus tradita. Scribens igitur ipſe ad Philippenſes (a), quos Paulus ad fidem inſtituerat, ne certorum dierum jejunia negligant, inculcat his verbis: *Quadrageſimale jejunium ne ſpernatis: continet enim exemplum converſationis Dominicæ. Poſt paſſionis Dominicæ hebdomadam jejunare quartis & ſextis feriis ne negligatis, ciborum reliquias pauperibus elargientes. Si quis Dominicam diem aut ſabbatum (uno excepto) jejunarit, hic Chriſti interfector eſt*. Hucuſque Ignatius. Sed quod æque ac diei Dominicæ prohibeat jejunium ſabbati, agemus de his uberius paulo poſt. Sic itaque Apoſtolorum temporibus iiſdemque inſtituentibus, certa jejunii tempora eſſe definita, jam nulla remanet dubitatio.

(a) *Ignat. epiſt. 8.*

CXCVII. Eſſet & de his adducendus conſcriptus Apoſtolicus (b) canon, & a Clemente (c) recenſita Apoſtolica conſtitutio, quæ a Patribus magnæ æſtimationis citata reperitur. Sed ne inniti videamur apocryphis, licet jam receptis: ſatis ſuperque ſit ac veluti inſtar omnium unus Ignatius: cujus cum epiſtolæ nulla umquam fuerint vel levi ſaltem labefactatæ ſuſpicione, ut nec eo certior aut dignior teſtis adduci poſſit; a prædictis libentius abſtinemus. Apoſtolicam eſſe inſtitutionem jejunium Quadrageſimæ, abſque aliqua controverſia in confeſſo ſemper in Eccleſia fuit. Unde Hieronymus (d) ad Marcellam: *Nos*, inquit, *unam Quadrageſimam ſecundum traditionem Apoſtolorum toto anno, tempore nobis congruo jejunamus*. Et S. Leo (e) agens de eodem jejunio: *Merito*, inquit, *a ſanctis Apoſtolis per doctrinam Spiritus ſancti majora ſunt ordinata jejunia; ut per commune conſortium crucis Chriſti, etiam nos aliquid in eo quod propter nos geſſit, ageremus*; & alibi (f): *Quod ergo, dilectiſſimi, omni tempore unumquemque convenit facere Chriſtianum, id nunc ſollicitius & devotius exequendum, ut Apoſtolica inſtitutio quadraginta dierum jejunio impleatur, non ciborum parcitate tantummodo, ſed privatione maxime vitiorum*. Hæc Leo. At Theophilus (g) Alexandrinus non tantum ex Apoſtolica traditione, ſed ex Evangelica, Quadrageſimale jejunium ſibi vindicat. Sed ante Tertullianus (h), Quadrageſimæ jejunium, quod ipſe appellat jejunium Paſchatis, tam ex Scriptura quam ex traditione majorum eſſe præſcriptum, Catholicam Eccleſiam profiteri ſolitam, tradit, cum ait: *Præſcribitis conſtituta eſſe ſolemnia huic fidei Scripturis, vel traditione majorum; nihilque obſervationis amplius adjiciendum ob illicitum innovationis. State in gradu iſto, ſi poteſtis. Ecce enim convenio vos, & præter Paſcha jejunantes, citra illos dies quibus ablatus eſt ſponſus, & ſtationum ſemijejunia interponentes, & vos interdum pane victitantes, utcumque viſum eſt. Denique reſpondetis, hæc ex arbitrio agenda, non ex imperio, &c.*

(b) *Apoſt. canon. 68. apud Theod.*
(c) *Clem. Conſtit. lib. 5. c. 13.*
(d) *Hier. ad Marcell. epiſt. 54.* De Quadrageſimali jejunio.
(e) *Leo ſerm. 9. de Quadr.*
(f) *Idem ſerm. 6. de Quadr. & ſerm. 4.*
(g) *Theophil. Paſchal. ep. 1. in fine.*
(h) *Tertul. adver. Pſychic. c. 13.*

CXCVIII. Ex his quidem perſpicue intelligitur, quædam fuiſſe in Eccleſia Catholica (in quam invehitur Tertullianus jam Montani factus aſſecla) jejunia ex imperio neceſſitate ſervanda, ut jejunium Quadrageſimæ; quædam voluntaria ex arbitrio animi cujuſque pendentia. Quod vero ex imperio erat, tum ex Scripturis, tam ex majorum traditione dimanans, in Eccleſia inviolabiliter ſervari ſolitum; hoc ipſum neceſſario ſervandum, atque adeo ex imperio, per publicum Eccleſiæ edictum, diaconus, præconis vice fungens, publice pronuntiabat. Unde Baſilius (i): *Jejunium per omne tempus utile eſt his qui illud ſuſcipiunt*; & paulo poſt: *Sed multo magis hoc tempore, quo per univerſum terrarum orbem undique denuntiatur jejunii præconium: nec ulla eſt inſula, nec terra continens, non civitas, non gens ulla, non extremus mundi angulus, ubi non ſit auditum jejunii edictum: quin & exercitus, & viatores, & nautæ, & negotiatores omnes pariter audiunt edictum, & ſummo gaudio excipiunt*. Ad hæc ſpectat, quod

(i) *Baſil. de jejun. orat. 2.*

quod jejunii legem non obſervantem Gregorius (*a*) Nazianzenus Eleaſium Præfectum redarguit, dicens: *Legibus injuriam facis judex, qui non jejunas. Et quomodo leges humanas ſervabis, qui divinas contemnis, ac pro nihilo putas? Purga tribunal tuum.* Appellat enim jejunii præceptum divinam legem, quod adeo in Eccleſia ſacroſanctum ac penitus inviolabile haberetur. Ob eamdem cauſam Auguſtinus (*b*) hæc ad populum: *Rogo vos, fratres cariſſimi, & admoneo, ut in iſto legitimo & ſacratiſſimo tempore, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere præſumat; niſi forte ille, quem jejunare infirmitas non permittit. Quia aliis diebus jejunare, remedium eſt, aut præmium; in Quadrageſima non jejunare, peccatum eſt: alio tempore qui jejunat, accipit indulgentiam; in Quadrageſima, qui non jejunat, ſentiet pœnam.*

(*a*) Greg. Naz. epiſt. 74.

Obſervantia quadrageſimalis jejunii.

(*b*) Aug. de temp. ſerm. 62.

CCXIX. Sed et Hieronymus ab hujus præcepti cenſura nec infirmam ætatem patitur eſſe immunem. Scribens enim ad Lætam de inſtitutione filiæ, prohibens in tenella ætate onera abſtinentiæ: *In Quadrageſima tamen*, inquit (*c*), *continentiæ vela pandenda ſunt, et tota aurigæ retinacula equis laxanda properantibus.* Hæc idcirco, quod ejuſmodi jejunium ceteris venerabilius ac majori obſervantia dignius haberetur. Unde idem auctor ad Euſtochium ſcribens (*d*): *Jejunium*, inquit, *totius anni æquale eſt, excepta Quadrageſima, in qua conceditur diſtrictius vivere.* Et de Aſella ſanctiſſima virgine ejuſmodi ad Marcellam (*e*) ſcribens affert exemplum, dicens: *Cum per omnem annum jugi jejunio paſceretur, biduo triduoque ſic permanens: tum vero in Quadrageſima navigii ſui vela tendebat, omnes pene hebdomadas vultu lætante conjungens: et, quod impoſſibile forſitan eſt hominibus ad credendum, Deo autem præſtante, poſſibile eſt, ita ad quinquagenariam pervenit ætatem, ut non doleret ſtomachum, non viſcerum cruciaretur injuria.* Mira quidem ſunt hæc, ſed non nova. Nam de Chriſtianis teſtatur Lucianus (*f*), ſic ſolitos eſſe ſervare jejunium, ut, quod ait, decem ſoles ſine cibo tranſigerent. At vero majora his ſunt quæ Gregorius Nazianzenus (*g*) de habitantibus Ponticam ſolitudinem monachis ſui temporis ad Hellenium ſcribit, complures ea illis fuiſſe, qui totos viginti dies totidemque noctes a cibo abſtinerent, dimidia ex parte Chriſti jejunium imitantes; ea eiſque unam ſui gregis ovem fuiſſe teſtatur. Et Auguſtinus (*h*) ad Caſulanum, nonnullos ſuo tempore repertos eſſe, qui ultra hebdomadam perpetuum ſervaſſent jejunium, ſe noviſſe tradit; atque addit: *Ad ipſum quadragenarium numerum perveniſſe quemdam, a fratribus fide dignis nobis aſſeveratum eſt.*

(*c*) Hier. ep. 7.

(*d*) Idem ep. 22.

(*e*) Idem ep. 15.

De Miraculoſa abſtinentia.

(*f*) Lucianus in Philopatr.

(*g*) Greg. Naz. ad Hellen. de monach.

(*h*) Aug. ad Caſul. ep. 86.

CC. At vero non una erat eademque omnium Quadrageſimalis obſervatio, ut omnes totidem æque dies tranſigerent jejunantes: remiſſior enim quorumdam ejus temporis erat jejuniorum perfunctio, quos tamen tolerabat Eccleſia: de quibus hæc Irenæus (*i*), ſcribens ad Victorem Pontificem: *Non enim*, inquit, *de die Paſchatis ſolum, ſed etiam de jejunii ratione & modo iſta eſt conſtituta controverſia. Quidam namque unum diem ſe jejunare oportere exiſtimant, alii duos, non pauci plures, multi quadraginta, atque diurnis nocturniſque horis omnibus numeratis, diem ſuum metiuntur ac ſtatuunt. Atque hujuſmodi eorum qui obſervabant jejunia varietas ac diſcrepantia non jam noſtra ætate cœpta eſt, verum etiam longe ante apud majores noſtros, qui (ut conjectura aſſequi licet) non accurate conſuetudinem eorum, vel qui ſimplicitate quadam, vel privata auctoritate aliquod in poſterum tempus ſtatuiſſent, obſervarunt. Atque nihilominus, cum iſti inter ſe pacem tranquillam retinuerunt, tum etiam inter nos retinemus; ſicque varia ac diſcrepans jejunii ratio concordiam fidei plurimum commendat.* Hucuſque de his Irenæus. Conſueviſſe alios ad quintam diem tempore Quadrageſimæ jejunium remittere, Auguſtinus (*k*) teſtatur ſcribens ad Januarium. Diverſas alias fuiſſe diverſarum Eccleſiarum conſuetudines, Sozomenus narrat his verbis (*l*): *Jam illam quæ hunc præceſſit, quæque appellatur Quadrageſima: in qua populus jejunat, alii ſex dierum ſeptimanas computant, ut Illyrii, qui ad Occidentem ſiti ſunt, necnon & univerſa Libya, & Ægyptus cum Palæſtina: alii ſeptem, ut Conſtantinopolitani, & nationes circumjacentes uſque ad Phœnicen: alii ſparſim tres intra ſex aut ſeptem iſtas jejunant: alii tres Paſcha immediate præcedentes continuant,* &c. Sequitur de Montani ſectatoribus dicere: ſed quia ab Eccleſia exulant: dicere prætermittimus. In Eccleſia Orientali ſabbatum diem a jejunio Quadrageſimæ excipiebant: quod in Occidente obſervare conſuevit olim Eccleſia Mediolanenſis, ut teſtatur Ambroſius (*m*), ſic dicens: *Conſidera: Quadrageſima totis præter ſabbatum & Dominicam jejunatur diebus: hoc jejunium Domini Paſcha concludit.* At de cauſa cur alii non jejunarent die ſabbati, alii vero ſecus, dicemus paulo inferius.

(*i*) Apud Euſeb. hiſt. li. 5. c. 24.

De diverſo uſu quadrageſimalis jejunii.

(*k*) Auguſt. ep. 118. c. 4.

(*l*) Sozom. hiſtor. lib. 7. c. 19.

(*m*) Ambr. lib. de Elia & jejun. c. 10.

CCI. Rurſus etiam in Eccleſia Mediolanenſi illud Ambroſius (*n*) obſervandum admonuit, ut integri dies quadragintaduo a Fidelibus jejunio tranſigerentur: ea nimirum ea cauſa, quod ſicut populus Iſrael a captivitatis Ægyptiacæ jugo liberatus, totidem ſtationibus ſeu manſionibus ad terram promiſſionis pervenit;

(*n*) Ambr. de Quadr. ſerm. 34. vet. edit.

co-

eodem fere modo, eodemque numero jejuniorum, quæ (inquit idem Ambroſius) manſiones quædam noſtræ ſunt, ad optatum Paſchatis feſtum iidem pervenirent; unde & invenitur uſurpatum apud aliquos (*a*), ut jejunium frequenter Statio diceretur: cui ſententiæ idem Ambroſius (*b*) alibi adſtipulari videtur. Sed de ſtationibus alias. In Eccleſia Romana eadem ratio habebatur, dum quadragintaduos dies Quadrageſima contineret; ſed ex eis trigintaſex tantum diebus Fideles jejunabant, alia tamen ratione, quam ſanctus Gregorius (*c*) pro concione ad populum his verbis declarat: *A præſenti etenim die uſque ad Paſchalis ſolemnitatis gaudia, ſex hebdomadæ veniunt: quarum videlicet dies quadragintaduo ſunt, ex quibus dum ſex dies Dominici abſtinentia ſubtrahuntur, non plus in abſtinentia quam triginta & ſex dies remanent. Dum vero per trecentos & ſexagintaquinque dies annus ducitur, & nos per triginta & ſex dies affligimur, quaſi anni noſtri decimas Deo damus: ut qui nobiſmetipſis per acceptum annus viximus, auctori noſtro nos in ejus decimis per abſtinentiam mortificemus. Unde, fratres cariſſimi, ſicut offerre ex lege jubemini decimas rerum, ita ei offerre contendite & decimas dierum*, &c. Sed ejuſmodi uſus alia itidem immutatus eſt ratione, dum ad explendum numerum quadraginta dierum jejunii, quatuor ex ſeptima hebdomada dies ad jejunandum ſunt coagmentati; nimirum ut conſecratum jejunio Domini tempus ab omnibus ſervaretur. Ex quibus omnibus manifeſti erroris arguitur Socrates (*d*), dum ait, Chriſtianos, qui Romæ eſſent, tres tantum ſeptimanas jejunantes ante Paſcha conſueviſſe tranſigere. At licet de uſu Quadrageſimalis obſervationis diverſæ fuerint diverſarum Eccleſiarum conſuetudines: omnes tamen in id ipſum conſenſerunt, ut certa anni tempora, quæ ſanctum Paſcha præcurrunt, eadem jejuniis celebrarent. Ceterum nec vel in minimo lædi fidem diverſa variaque Eccleſiarum conſuetudine, Hieronymus (*e*), Auguſtinus (*f*), atque Gregorius (*g*) tradiderunt.

(*a*) *Tertul. Caſſian. & alii.*
(*b*) *Ambr. ſerm. 25. vetuſtis.*
(*c*) *Greg. hom. 16. in Evang.*
De uſu Rom. Eccleſiæ in Quadrageſima.
(*d*) *Socrat. hiſt. lib. 5. c. 22.*
(*e*) *Hier. ep. 28. in fine.*
(*f*) *Aug. ep. 118. ad Januar.*
(*g*) *Greg. lib. 1. ep. 41. ad Leandrum.*

CCII. De jejuniis quartæ & ſextæ feriæ.

His de quadrageſimæ jejunio qua potuimus brevitate contractis, jam de ceteris quæ ex traditione itidem Apoſtolica in Eccleſia ſunt antiquitus obſervata jejunia, inſtituamus orationem. Quod igitur ad hæc ſpectat: ea quæ de certorum dierum obſervatione jejunii ab Ignatio ad Philippenſes ſcribente tradita reperiuntur, non aliunde quam ex Apoſtolica obſervatione & traditione manaſſe, ſatis dictum eſt ſuperius. Ipſe itaque poſt inculcatum jejunium Quadrageſimæ, quarta inſuper & ſexta feria ſingulis hebdomadis eſſe jejunandum admonet (*h*); quod quidem uſu receptum in Eccleſia fuiſſe, docet Tertullianus (*i*), cum ait: *Cur ſtationibus quartam & ſextam ſabbati dicamus?* ſtationes enim more ſuo jejunia nominat. Itidem Clemens (*k*) Alexandrinus his verbis: *Novit ipſe*, Fidelis ſcilicet, *jejunii quoque ænigmata horum dierum, quarti inquam, & ſexti: Dicitur autem ille quidem Mercurii, hic vero Veneris.* Appellat Clemens ænigmata, cauſam videlicet ac latentem rationem, ſeu myſterium, cujus intuitu præ ceteris diebus hebdomadæ Eccleſia ex traditione Apoſtolica dictos dies jejunandos ſuſcepit: quod quidem Auguſtinus (*l*) ſcribens ad Caſulanum declarat, ſic dicens: *Cur autem quarta & ſexta maxime jejunet Eccleſia, illa ratio reddi videtur, quod conſiderato Evangelio, ipſa quarta ſabbati, quam vulgo quartam feriam vocant, concilium reperiuntur ad occidendum Dominum feciſſe Judæi: intermiſſo autem uno die, cujus veſpera Dominus Paſcha cum diſcipulis manducavit, qui finis eſt ejus diei, quem vocamus quintam ſabbati: deinde traditus eſt ea nocte, quæ jam ad ſextam ſabbati, qui dies paſſionis ejus manifeſtus eſt, pertinebat*; & paulo poſt: *Paſſus eſt Dominus (quod nullus ambigit) ſexta ſabbati; quapropter & ipſa ſexta recte jejunio deputatur: jejunia; quippe humilitatem ſignificant: unde dictum eſt: Humiliabam in jejunio animam meam.* Hucuſque Auguſtinus.

(*h*) *Ignat. epiſt. 8.*
(*i*) *Tertul. adver. Pſychic. c. 14.*
(*k*) *Clem. Alex. Str. lib. 7.*
(*l*) *Aug. ep. 86.*

Et de iiſdem etiam jejuniis Apoſtolicus canon (*m*), & inſtitutio (*n*); quibus qui non acquieſcit, complura habet de eadem re teſtimonia antiquorum: nam & Origenes hæc ait (*o*): *Habemus Quadrageſimæ dies jejuniis conſecratos: habemus quartam & ſextam ſeptimanæ dies, quibus ſolemniter jejunamus. Eſt certe libertas Chriſtiano per omne tempus jejunandi, non obſervantiæ ſuperſtitione, ſed virtute continentiæ: nam quomodo apud eos caſtitas incorrupta ſervatur, niſi arctioribus continentiæ fulta ſubſidiis?* & paulo poſt: *Sed eſt alia adhuc religioſa jejunandi ratio, cujus laus quorumdam Apoſtolorum litteris prædicatur. Invenimus enim in quodam libello, ab Apoſtolis dictum: Beatus eſt qui etiam jejunat, pro eo ut alat pauperem.* Hæc Origenes, cujus homilia etiam deſcripta habetur apud Cyrillum Alexandrinum (*p*). Eſt & de jejuniis quartæ & ſextæ feriæ antiquus canon Petri martyris Epiſcopi Alexandrini, utriuſque diei cauſam reddentis in hæc verba: *Non reprehendat nos quiſpiam quartam & ſextam feriam obſervantes, in quibus nos jejunare ſecundum traditionem præceptum eſt. Quartam enim propter initum a Judæis concilium de proditione Domini: ſextam vero, quod ipſe pro nobis paſſus ſit.* CCIII.

(*m*) *Can. apoſt. 68.*
(*n*) *Clem. Conſt. lib. 5. c. 16. & c. ult.*
(*o*) *Orig. in Levit. hom. 10.*
(*p*) *Cyrill. in Levit. lib. 10.*

De iiſdem quoque jejunii diebus hæc CCIV.

Epi-

(a) Epiph. in comp. doctrin.

Epiphauius (a): *Per totum quidem annum jejunium hoc ſervatur in eadem ſancta Catholica Eccleſia, quarta inquam, & proſabbato uſque ad horam nonam, excepta ſola Pentecoſte, per totos quinquaginta dies, in quibus neque genua flectuntur, neque jejunium imperatum eſt.* Subdit, ſolitas his diebus communiones fieri hora nona, ceteris vero diebus Domioicis, matutinis horis.

(b) Tert. adverſ. Pſychic. c. 20.

Tertullianus (b) etiam teſtatur, in ceteris jejuniis obſervari ſolitum, ut producantur uſque ad veſperam, in quarta vero & ſexta feria uſque ad nonam tantummodo. Ceterum quod tradit, in Eccleſia Romana eam viguiſſe

De horæ ſolvendi jejunii antiquo more.

conſuetudinem, ut & cetera quoque jejunia ſolummodo uſque ad nonam producerentur: calumnioſe hæc dicere, atque Montani ſpiritus furore percitus viſus eſt effutire: nam etſi in aliorum temporum jejuniis id, ut aliis in locis, Romæ obſervaretur; in Quadrageſima tamen nonniſi veſpere jejunia ſolvi conſueverant: quam quidem conſuetudinem antiquitus

(c) Microlog. 49. & alii.

obſervatam, tradunt hi (c) qui Eccleſiaſticas obſervationes, quæ Romæ potiſſimum ſervarentur, ſuis ſcriptis memoriæ commendarunt. Rurſum nequis putet Dei Eccleſiam jejunando bis in hebdomada, Phariſæos eſſe imitatam, quorum erat inſtitutum, ut jejunarent bis in ſabbato:

(d) Clem. Conſt. lib. 7. c. 24.
(e) Epiph. hæreſ. 26. & in compend.
(f) S. Leo ſer. 4. in Quadrag.

nam (quod & ſuperius, cum de illis actum eſt, diximus) aliis illi jejunabant diebus, nimirum ſecunda & quinta die; quod non tantum apud Clementem (d) legitur, ſed & Epiphanius (e) idem atteſtatur. Manichæi etiam (f) duos dies hebdomadæ, nempe quem dicunt Solis, & qui ſequitur Lunæ, jejunandos ſuſceperant.

CCV.

(g) Hier. ep. 28.

Sed vetus eſt illa quæſtio, de qua (ut tradit Hieronymus g) ad Lucinium ſcribens) Hippolytus martyr, & alii nobiles Scriptores commentarios edidere: Cur Romæ, ac nonnullis aliis in locis Occidentalis Eccleſiæ, ſuſceptus additusque bis eſt dies ſabbati jejunandus: cum idem jejunium Orientalis Eccleſia execrata eſſe videatur ab ipſis rerum Chriſtianarum primordiis? Nam (ut vidimus) Ignatius (h)

(h) Ignat. ep. 8.

ad Philippenſes ſcribens hæc ait: *Si quis Dominicam diem, aut ſabbatum (uno excepto) jejunarit, hic Chriſti interfector eſt.*

(i) Canon Apoſtolicus 55.
(k) Clem. Conſt. Apoſt. lib. 7. c. 24.
(l) Canon 55.

Rurſus etiam eſt de eadem re Apoſtolicus dictus (i) canon in hæc verba: *Si quis clericus Dominicum diem, aut ſabbatum (uno ſolo dempto) jejunare deprehendatur; deponitor: ſin autem laicus; a communione dejicitor.* Eadem & apud Clementem (k). Eſt quoque canon (l) quidam, ſed ſuppoſitus ſextæ Synodo, quo

Cur vetitum Jejunium ſabbati.

etiam ab Eccleſia Romana proſcriptum dicitur jejunium ſabbati: ſed de impoſtura illa ſuo loco fuſius dicturi ſumus. Cur vero tanti criminis reus conſtituatur ex ſententia Ignatii, qui die Dominico, vel ſabbato jejunaſſet, diligenter cauſa perveſtiganda eſt. Par quidem ratio in utriſque, licet ex cauſa diverſa provenit. Nam hæretici, de quibus nuper diximus, qui Chriſti reſurrectionem negabant, cum Chriſtiani ea potiſſimum die gauderent, ipſi in mœrore eamdem diem jejunantes ducebant. Alii vero qui Deum Hebræorum Orbis conditorem & legis auctorem malum eſſe, Chriſtumque ad eum deſtruendum veniſſe dicebant; quod ille quieviſſet die ſeptima, & in ejus honorem Judæi ſabbatum diem colerent, ipſi in ejus contumeliam eadem die ſabbati jejunabant. Horum origo a Simone mago ſemel exorta, in Menandrum, Saturninum, Baſilidem, Cerinthum, atque Carpocratem eſt infeliciter propagata: teſtatur hæc de his omnibus Irenæus

(m) Iren. lib. 1. c. 20. 21. 22. 23. 24. 25.
(n) Epiph. hæreſ. 22. 22. 23. 24. 27. 28.
(o) Epiph. hæreſ. 41. & 42.

(m), ſed latius Epiphanius (n), & alii plures. Vixerunt omnes hi ejuſdem Ignatii temporibus, qui ſuis ſcriptis eoſdem eſt inſectatus, Fideleſque ut ab his caverent, & ne ſicut hi, ſabbato jejunarent, admonuit. Horum impietatis heres factus eſt Cerdon (o), cui Marcion ſucceſſit. Quorum omnium licet eſſent diverſi circa rectam fidem errores; in eam tamen ſententiam æque omnes conſpirarunt, ut Deum, quem dicebant auctorem mundi traderent eſſe malum, & quod ad hanc parrem ſpectabat, in ejuſdem Dei contumeliam ſabbato jejunarent. Nam de Marcione hæc memoriæ prodidit Epipha-

(p) Epiph. hæreſ. 42.

nius (p): *Sabbatum vero jejunat ob hanc cauſam. Quoniam Dei, inquiunt, Judæorum eſt requies, qui mundum fecit, & in ſeptima die quievit; nos jejunamus hanc, ut ne officium Dei Judæorum faciamus.* Hæc ex ipſorum verbis recitat Epiphanius de cauſa ejus diei ſuſcepti jejunii: ex quibus etiam ceterorum, qui eadem de Deo Hebræorum ſentiebant, proditur ejuſdem ratio inſtituti. Unde & manifeſta certaque redditur cauſa, cur Orthodoxi Orientales, penes quos ea invaleſcebat hæreſis, a ſabbati jejunio temperarent, & cur illud Ignatius tantopere execraretur.

CCVI.

Feriatio diei ſabbati.

At in eorumdem hæreticorum deteſtationem, non tantum illud penes eos introductum fuit, ut diem ſabbati abſque jejunio ducerent, ſed etiam ut magna cum hilaritate tranſigerent, ſacroſque conventus perinde ac ipſa die Dominica haberent. Sunt de ejuſmodi inſtitutione complura antiquorum teſtimonia: & ut incipiamus a Clemente, cujus nomine inſcriptum volumen de Conſtitutionibus Apoſtolicis e Græcorum profluxiſſe fontibus, qui accurate perſpexerit, non inficias ierit; hæc apud ipſum leguntur (q): *Sabbatum, & Dominicum diem feſtum agimus: quoniam illud naturæ conditæ eſt monumentum, hic reſurrectionis. Unum autem ſabbatum ſervandum nobis eſt in toto anno, quod*

(q) Lib. 7. c. 24.

per-

pertinet ad ſepulturam Domini, in quo jejunare oportet, non feſtum agere. Hæc ibi. Eadem complures alii: nam id Socrates (*a*) his verbis confirmat: *Cum*, inquit, *feſta cujuſque ſeptimanæ occurrebant, videlicet ſabbatum & dies Dominicus, in quibus conventus in eccleſiis fieri ſolent, &c.* ſed longe ante Gregorius Nyſſenus in ea oratione quam habuit adverſus eos qui ægre ferunt reprehenſiones, hæc eadem in hunc ferme modum: *Quibus oculis vides diem Dominicum, qui deſpicatus es ſabbatum? Au neſcis quod hi dies fratres ſunt? Quod ſi alterum probro affeceris, alterum offendis.* Et Anaſtaſius Nicænus (*b*): *Sabbatum*, inquit, *& dies Dominicus ſunt dies ſancti & feſti, neque licet in eis jejunare.* Sic igitur cum eam diem hæretici (ut vidimus) contumeliis afficerent, quod Deus Hebræorum, quem malum dicebant, cum mundum creaſſet, quieviſſet; contraria ratione Catholici, non Judaizantes quidem, ſed ut Deum patrem omnium, creatorem cæli & terræ, ſolemni (ut par erat) celebritate venerarentur, debitiſque tanto numini obſequiis colerent, in ejus honorem ſabbatum, non ſecus ac Dominicum diem in Chriſti Redemptoris gloriam, celebrandum eſſe duxerunt: & ſicut nefas ducebant die Dominica jejunare, ita etiam ſabbato, quod celebris dies eſſet, execrandum plane eſſe putabant. Sed id pie quidem, religioſeque, non autem (ut dictum eſt) Judaice, quod faciebant (ut ſcribit Euſebius (*c*) Ebionæi.

(*a*) *Socrat. hiſt. lib. 6. c. 8.*

(*b*) *Anaſt. Nican. lib. quæſ. 77.*

(*c*) *Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 21.*

CCVII. At cum hæc ſervarentur in Oriente; quænam cauſa ſubiit, ut in Occidente ac potiſſimum Romæ Fideles ſabbato jejunarent? Sed quænam a nonnullis allatæ ſint cauſæ, primum omnium in medium afferamus. Auguſtinus (*d*) ſcribens ad Caſulanum hæc ait: *Eſt quidem & hæc opinio plurimorum, quamvis perhibeant eſſe falſam plerique Romani, quod Apoſtolus Petrus cum Simone mago die Dominico certaturus, propter ipſum magnæ tentationis periculum, pridie eum ejuſdem Urbis Eccleſia jejunaverit, & conſecuto tam proſpero ac glorioſo ſucceſſu, eumdem morem tenuerit; eumque imitatæ ſunt nonnullæ Occidentales Eccleſiæ.* Hæc Auguſtinus; eamdemque cauſam affert Caſſianus (*e*). Alia rurſus cauſa redditur ab Innocentio (*f*) Romano Pontifice in ea, quam ad Decentium Eugubinum Epiſcopum ſcribit epiſtola: *Sabbato*, inquit, *jejunandum eſſe, ratio evidentiſſima demonſtrat. Nam ſi diem Dominicum ob venerabilem reſurrectionem Domini noſtri Jeſu Chriſti non ſolum in Paſcha celebramus, verum etiam per ſingulos circulos hebdomadarum ipſius diei imaginem frequentamus: ac ſi ſexta feria propter paſſionem Domini jejunamus; ſabbatum prætermittere non debemus, quod inter triſtitiam atque lætitiam temporis illius videtur incluſum. Nam utique conſtat Apoſtolos biduo iſto & in mœrore fuiſſe, & propter metum Judæorum ſe occuluiſſe: quod utique non dubium eſt, in tantum eos jejunaſſe biduo memorato, ut traditio Eccleſiæ habeat, iſto biduo ſacramenta penitus non celebrari: quæ utique forma per ſingulas tenenda eſt hebdomadas, propter id, quod commemoratio diei illius ſemper eſt celebranda.* Hæc Innocentius: quibus non ſolum Romanæ Eccleſiæ rationabilis conſuetudo probatur, ſed & Orientalis Eccleſiæ uſu rituque redditur magis magiſque firmata. Nam ſi dicta ea cauſa, quod ſublatus eſt ſponſus, Orientales iidem (ut dictum eſt) ſabbato majoris hebdomadæ jejunare ſoliti ſunt: quænam adduci hac ex parte poteſt ratio diverſitatis, ſi ejuſdem hebdomadæ per ſingulas ſequentes cujuſque menſis ſeptimanas (Quinquageſima tantum excepta) eadem jejunia quartæ & ſextæ feriæ revolverentur, ſabbati vero nequaquam? Unde & Innocentius jure ſubdit: *Quod ſi putant ſemel atque uno ſabbato jejunandum: ergo & Dominica, & ſexta feria ſemel in Paſcha erit utique celebranda. Si autem Dominici diei, & ſextæ feriæ per ſingulas hebdomadas reparanda imago eſt; dementis eſt bidui agere conſuetudinem, ſabbato prætermiſſo, cum non diſparem habeat cauſam, a ſexta videlicet feria in qua Dominus paſſus eſt, quando & ad inferos fuit, ut tertia die reſurgens, redderet lætitiam poſt biduanam triſtitiam præcedentem. Non ergo nos negamus ſexta feria jejunandum; ſed dicimus & ſabbato hoc agendum, quia ambo dies triſtitiam Apoſtolis, & his qui Chriſtum ſecuti ſunt, indixerunt.* Hucuſque de ratione jejunii diei ſabbati Innocentius: ex quibus patentis mendacii Socrates (*g*) redarguitur, dum ait, Romæ in Quadrageſima jejunare ſolitos Fideles, ſabbato excepto atque Dominica. Sed ſicut ea die jejunare Fideles Romæ conſueverant, ita nefas ducebant eam feriare diem, ne quid cum Judæis hac ex parte commune habere viderentur: ſatiſque Chriſtianæ religioni conſultum viſum, ſi (quod Teſtamentum, ceteraque myſteria tranſlata eſſent) mutarent etiam ſabbatum in Dominicam, cum ea potiſſimum dies tot tantiſque eſſet cumulata ſacramentis: de qua tranſlatione hæc Tertullianus (*h*) in Apologetico; *Æque ſi diem ſolis lætitiæ indulgemus, alia longe ratione quam religione Solis; ſecundo loco ab eis ſumus, qui diem Solis otio & victui decernunt, exorbitantes & ipſi in Judaico more, quem ignorant*, Hæc ipſe.

Cur Occidentales Jejunium ſuſceperint diei ſabbati.

(*d*) *Aug. ep. 86.*

(*e*) *Caſſian. Collat. 3. c. 10.*

(*f*) *Innoc. epiſt. 1. c. 4.*

Ratio Jejunii ſabbati.

(*g*) *Socrat. hiſt. lib. 5. c. 21.*

(*h*) *Tertul. in Apolog. c. 16.*

CCVIII. His ſic ſe habentibus non eſt quod quis calumniam facere poſſit, ſi in ſugillationem dictarum hæreſum, non æque ac Orientalis, Occidentalis Eccleſia feriaret diem ſabbati, ſed jejunaret: nam tum quod

Conſuetudo Eccleſiarum ſervanda.

al-

illæ in ipſorum regionibus obortæ eſſent hæreſes, atque potiſſimum coaluiſſent, magis neceſſarium illis ejus antidoti remedium videretur; tum etiam quod dum illorum hæreſim ea ratione improbaſſe, alia tamen ex parte Ebionæis faviſſe ipſa Occidentalis Eccleſia viſa eſſet; nam & hi pariter colebant diem ſabbatum atque Dominicum, ut de eis ſcribit Euſebius (a). Eſt de jejunio ſabbati canon Concilii Eliberini (b), & alius Agathenſis (c), ac pleraque alia teſtimonia ſanctorum Patrum. Non enim Romana tantum ac eidem propinquæ Eccleſiæ id ipſum de jejunio ſabbati ſervare ſolitæ erant, ſed & remotæ etiam, ut tradit Hieronymus (d) ſcribens ad Auguſtinum. In Africa enim apud nonnullas Eccleſias, & inter alias Hipponenſem, eamdem conſuetudinem viguiſſe, ex his quæ Auguſtinus (e) ſcribit, ſatis perſpectum habetur. At præter antiquiores illos, qui eodem argumento tractationes memoriæ mandavere, quæ & excidiſſe noſcuntur, Hieronymus (f) & Auguſtinus (g) cum de ea quæſtione conſulerentur, in eamdem pariter conſpirantes ſententiam, cujuſque Eccleſiæ conſuetudinem ſervandam eſſe ſcripſerunt: quod & Ambroſius S. Monicæ eadem quærenti æque reſpondit (h). Abundet igitur (quod ait Hieronymus i) in his unaquæque provincia in ſenſu ſuo; & præcepta majorum, leges Apoſtolicas arbitretur. At de jejunio ſabbati ſatis.

(a) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 27.
(b) Concil. Eliber. c. 26.
(c) Concil. Agath. c. 12.
(d) Hier. epiſt. 97.
(e) Aug. ep. 86. & 118.
(f) Hier. ep. 28.
(g) Aug. ep. 86. & 118.
(h) Aug. ep. 86. in fine.
(i) Hier. ep. 28.

CCIX. Jejunium quatuor temporum ex inſtitutione Apoſtolica.

Jam de aliis quoque jejuniis, quæ inſtitutione Apoſtolica in Eccleſiam ſunt dilapſa, breviorem inſtituamus orationem. Ipſa quidem quatuor anni temporum jejunia, quæ in Eccleſia ſervari ſolent, ex Apoſtolica inſtitutione ſumpſiſſe principium, S. Leo abſque ulla dubitatione confirmat, non autem a Calliſto Papa, ut alii tradiderunt: nam ipſe ſi qua de his ſcripſit, edito decreto firmavit quæ a majoribus ex traditione perceperat. Leo igitur poſt repetitam ejus originem, dum ejuſdem obſervationis affert rationem, hæc ait (k): *Ideo enim ipſa continentiæ obſervantia quatuor eſt aſſignata temporibus, ut in id ipſum totius anni redeunte decurſu, cognoſceremus, nos indeſinenter purificationibus indigere.* At licet nonnihil cum legalibus videantur hæc jejunia habere commune: tamen eorum quæ ad optimos mores inſtituendos pertinere viſa eſſent, nonnulla jure laudabiliterque eſſe mutuatos Apoſtolos, idem teſtatur ſic dicens (l): *Apoſtolica inſtitutio, dilectiſſimi, quæ Dominum Jeſum Chriſtum ad hoc veniſſe in hunc mundum noverat, ut legem non ſolveret, ita veteris Teſtamenti ſacramenta diſtinxit, ut quædam ex eis, ſicut erant condita, Evangelicæ eruditioni profutura decerperet, & quæ dudum fuerant conſuetudinis Judaicæ, fierent obſervantiæ Chriſtianæ.* Et inferius: *Quod igitur, dilectiſſimi, ex veteris prædicatione doctrinæ ad purificationem animarum corporumque noſtrorum jejunium ſeptimi menſis aſſumimus; non legalibus nos oneribus ſubjicimus, ſed utilitatem continentiæ, quæ Chriſti Evangelio ſervit, amplectimur.* Hæc ipſe: qui cum agit de jejunio decimi menſis, fortius eadem inculcat his verbis (m): *Non ideo negligendum eſt, quia de obſervantia veteris legis aſſum-*

(k) Leo in jejun. menſ. ſept. ſerm. 9.
(l) Leo in jejun. menſ. ſept. ſerm. 3.
(m) Leo in jejun. menſ. dec. ſerm. 4.

ptum

VII. *Dies Sabbati in Quadrageſima etiam Romæ jejunio conſecratus.*

Ad num. CCIV. & ſeqq. licet Sabbatum etiam in Quadrageſima fuiſſe apud Romanos jejunio conſecratum plura demonſtrent, ſunt tamen quos movet S. Leonis, Socratis & Caſſiodori auctoritas; e quibus Valeſius in Notis ad lib. 5. Socratis cap. 22. ſibi perſuaſit, Socratis, Leoniſque ætate Romanos in Quadrageſima non jejunaſſe die Sabbati; ſed tres tantummodo dies in ſingulis hebdomadibus jejunio deſtinatos a Leone notari, quinque a Socrate. Leo enim ſermone 4. de Quadrageſima hanc clauſulam ſibi in jejuniorum indictione familiarem ita ſubjicit: *Secunda igitur & quarta & ſexta feria jejunemus: Sabbato autem apud S. Petrum Apoſtolum vigilias celebremus: qui commendati ſibi gregis curam habere non deſinens, cuſtodiam nobis ſua ſuis precibus obtinebit.* Socratis vero locus ſic habet: *qui Romæ ſunt, tres continuas hebdomadas ante Paſcha,* Exceptis Sabbato & Dominico Die, *jejunant.* Locus Leonis plurimum torſit quotquot Quadrageſimalis jejunii materiam verſarunt hactenus. Bellarminus tomo 3. Controv. 3. lib. 2. cap. 15. autumavit, *Leonem loqui de jejunio quatuor dierum qui adduntur ante primam Dominicam Quadrageſimæ, ut numerus quadragenarius compleatur;* etſi non iidem qui olim. Hugo Menardus Sacramentarium S. Gregorii commentans, iſtam explicationem merito reiicit, oſtenditque quatuor illos dies, Gregorii ipſius ætate in uſu non fuiſſe, nedum Leonis temporibus. In eam autem it ipſe ſententiam, non plures revera dies Romæ tunc temporis jejunio fuiſſe conſecratos, quam qui in eo Sermone a B. Leone deſignantur. Subſcribit Menardo Dallæus magni nominis inter Proteſtantes Scriptor; Sabbatum tamen tribus illis diebus ex ſolito per annum Romanorum more ſuperaddendum exiſtimat. Valeſius ne Sabbati quidem jejunium per quadrageſimam Romæ tunc celebratum cenſet, at præter hunc Leonis locum, probationem adducit nullam. Sic inter Orthodoxos & Proteſtantes medium Leonem hinc inde trahit in ſuam quiſque ſententiam, nec tamen quiſquam ante Queſnellum in Differt. VI. de Jejunio Sabbati, in Eccleſia Romana, eum intellexit, aut recte explicavit.

VIII. *S. Leo contraria opinioni non favet.*

Ait itaque Vir eruditiſſimus, Leonis non eſſe verba illa, quæ objiciuntur, ſed Sermoni ejus eſſe ſuperaddita, occaſione ac ratione mox explicanda. Nam penes antiquiores & melioris notæ codices arbitrium eſt & jus & norma de dubiis Veterum Scriptorum fœtibus, aut interpolationibus decernendi; & in quinque vetuſtiſſimis MSS. uno nempe Regio, duobus Thuaneis, Navarrico & San-germanenſi, verba illa abſunt, totuſque ille pannus a nobis deſcriptus deſideratur. Eum itaque inſititium eſſe non dubitandum. Norunt omnes in more fuiſſe apud

Ro-

ptum eſt jejunium decimi menſis; tamquam hoc de illis ſit, quæ inter diſcretionee ciborum, inter baptiſmatum differentias, & ovium pecudumque hoſtias eſſe deſtiterunt. Illa enim, quæ rerum futurarum figurat gerebant, expletis quæ ſignificavere, finita ſunt. Jejuniorum vero utilitatem novi teſtamenti gratia non removit, & continentiam corpori atque animæ ſemper profuturam pia obſervatione ſuſcepit.

CCX. (a) Tertul. adver. Pſychic. c. 13.

Ad hæc (ni fallimur) Judæorum antiqua jejunia Tertullianus (a) videtur alludere, dum ait: *Aſpice Judaicos Faſtos, & invenies nihil novum, ſi quæ patribus ſunt præcepta, omnis deinceps poſteritas hereditaria religione cuſtodit.*

Quatuor tempora decreta Jejuniis. (b) Leo in Jejun. dec. menſ. ſer. 8.

Quænam eſſent autem horum jejuniorum præſcripta tempora, idem Leo (b) alibi declarat his verbis: *Hujus obſervantiæ utilitas, dilectiſſimi, in Eccleſiaſticis eſt præcipue conſtituta jejuniis, quæ ex doctrina ſancti Spiritus ita per totius anni circulum diſtributa ſunt, ut lex abſtinentiæ omnibus ſit adſcripta temporibus. Siquidem jejunium vernum in Quadrageſima, æſtivum in Pentecoſte, autumnale in menſe ſeptimo, hiemale autem in hoc qui eſt decimus, celebramus, intelligentes divinis nihil vacuum eſſe præceptis.* At duo priora apud Hebræos alio erant diſtincta ordine; de quo

(c) Zach. 8.

ait Zacharias (c): *Hæc dicit Dominus exercituum: Jejunium quarti, & jejunium quinti, & jejunium ſeptimi, & jejunium decimi erit domui Juda in gaudium & lætitiam, & in ſolemnitates præclaras.* Eadem quatuor temporum jejunia celebrari

(d) Athan. in Apolog. de fuga ſua.

ſolita in Eccleſia Orientali, Athanaſius (d) ſatis monſtraſſe videtur, dum de æſtivo jejunio tempore Pentecoſtes celebrari conſueto meminit, dicens: *In hebdomade ſiquidem poſt ſacram Pentecoſten populus, completis jejuniis, ad orandum ad cœmeterium abiit.*

CCXI. Jejunia arbitrio Epiſcoporum ſanciri ſolita.

Præter hæc omnia, antiquiſſimus mos in Eccleſia inolevit, ut ſive cum ab Epiſcopis eſſent Concilia celebranda, ſive cum aliqua urgens afflictio immineret, vel alia aliquo modo opportunitas poſtularet, unuſquiſque Epiſcopus ſuo populo peculiaria quædam ex animi arbitrio indiceret obſervanda jejunia. Eſt egregium de ea re monimentum (ut prætermittamus canones de his ſtatutos, & exempla quamplurima) apud Tertullianum (e): agens enim contra Pſychicos, ac proinde adverſus Catholicos, qui Catholicæ Eccleſiæ mores eſſent, his verbis ſignificat: *Bene autem, quod & Epiſcopi univerſæ plebi mandare jejunia aſſolent: non dico de induſtria ſtipium conferendarum, ut veſtræ capturæ eſt: ſed interdum & ex aliqua ſollicitudinis Eccleſiaſticæ cauſa. Itaque ſi & ex edicto hominis, & in unum omnes ταπεινοφρόνησιν agitatis; quomodo in nobis ipſam quoque unitatem jejunationum & xerophagiarum & ſtationum denotatis?* & paulo poſt: *Aguntur præcepta per Græcias illas certis in locis Concilia ex univerſis Eccleſiis, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, & ipſa repræſentatio totius nominis Chriſtiani magna veneratione celebratur. Et hoc quam dignum, ſide auſpicante congregari undique ad Chriſtum. Vide quam bonum & quam jucundum habitare*

(e) Tertul. adverſ. Pſychic. c. 13.

Monachos & Clericos, Homilias Sermoneſque SS. Patrum ſuis uſibus aptare, atque aliqua addere, quæ propriæ ſolemnitati convenirent. Quare arbitratur Queſnellus ſimile quid contigiſſe huic Sermoni 4. de quadrageſima; ab ea ſc. ad aliud jejunium tranſlatum eſſe: atque ut pro more Leonis, & pro loci etiam conſuetudine, feriarum, quæ iſtis jejuniis deputatæ erant, ſolemnis inter officia fieret indictio, concinnata eſt præfata formula, quam bona fide tranſcripſerunt ex libris Lectionariis, qui de S. Leonis Sermonibus in unum corpus colligendis, & publicæ luci dandis primi cogitaverunt. Teſtis eſt enim Gregorius Turonenſis lib. 10. cap. 31. *Perpetuum* illius urbis Epiſcopum, qui *Leonis* æqualis erat, ut ſuppar, terna in ſeptimana jejunia inſtituiſſe a Martini depoſitione uſque ad Natale Domini, quod poſtea in Concilio Matiſconenſi I. his verbis confirmatum; *Ut a feria S. Martini uſque ad Natale Domini, ſecunda & ſexta Sabbati jejunetur, & ſacrificia quadrageſimali debeant ordine celebrari*, &c. Hinc ſumta illa verba, in quibus explicandis ante Queſnellum fruſtra ſudatum eſt.

IX. Socrates & Caſſiodorus non audiendi.

Quoad Socratem, is egregie hallucinatus, inquit ibidem Queſnellus, Græcuſque homo ſexcentis fere leucis a Romana urbe agens, Romanæ diſciplinæ ignarus, incertiſſimiſque deceptus rumuſculis, aliis errandi locum dedit. Socratis errorem correxit Sozomenus, cum lib. 8. cap. 19. eamdem cum illo quadrageſimalis jejunii varietatem ediſſerens, de trium illarum Eccleſiæ Romanæ hebdomadarum jejunio, deque Sabbati ibidem remiſſione omnino ſilendum putavit. Caſſiodori, qui Socratis locum in Hiſtoriam Tripartitam inſeruit, auctoritas potior videtur, quod ipſe, qui Senator & Conſul & Præfectus Prætorio fuit in urbe Roma, Romanæ Eccleſiæ morem in obſervatione jejunii Quadrageſimalis ignorare non potuit. At quis neſcit, hoc eis plerumque contingere, qui compendiis ſcriptitandis ſtudent, aut centonibus conſuendis ex plurium Scriptorum elucubrationibus, ut non minori cura errata exſcribant, quam quæ ſunt veritati conſentanea; quia videlicet non ſuam, ſed aliorum ſententiam repræſentare ſatagunt, nec alia corrigere curant, ſed referre? Exemplo ſit Sozomeni locus, quem in ſuam pariter Hiſtoriam tranſtulit Caſſiodorus. Scribit ille lib. 7. cap. 19. *In urbe Roma nec Epiſcopus, nec alius quiſquam in Eccleſia populum docet.* Sed cum Sozomenus ſedente Leone Hiſtoriam ſuam ſcripſerit, de hujus narrationis falſitate dubitari non poteſt; cum S. Leo Sermone 3. de Epiph. & alibi, officii ſui eſſe dicat ſermonem habere ad populum, ſibique metuat imputari ad culpam, ſi huic miniſterii ſui parti defuerit. Vide plura apud Queſnellum loco citato, & in Diſſert. I. de Vita & Geſtis Leonis M. ad annum CCCCXL.

re fratres in unum; hoc tu pſallere non facile noſti, niſi quo tempore cum compluribus cœnas. Conveniunt autem illi ſtationibus prius & jejunationibus operati, dolere cum dolentibus, & ita demum gaudere cum gaudentibus norunt. Hucuſque Tertullianus, cum eo exemplo nova a Montano conſtituta jejunia validare conatur: ſed de illis nos fuſius ſuo loco agemus. Porro quod ad hæc per homines indicta jejunia ſpectat; quantum illis Deus favere viſus ſit, ut etiam miraculis maximis

(a) Iren. lib. 2. c. 57. editis comprobarit, teſtis eſt Irenæus (*a*), dum de hæreticis, qui numquam quid ſimile facere potuerunt, hæc ait: *Nec enim cæcis poſſunt donare viſum, neque ſurdis auditum, neque omnes dæmones effugare, præter eos qui ab ipſis immittuntur (ſi tamen & hoc faciunt) neque debiles, aut claudos, aut paralyticos curare, vel alia quadam parte corporis vexatos (quemadmodum ſæpe evenit fieri ſecundum corporalem infirmitatem) vel earum quæ a foris accidunt infirmitatum bonas valetudines reſtaurare: tantum abſunt ab eo ut mortuum excitent, quemadmodum Dominus excitavit, & Apoſtoli per orationem; & in fraternitate ſæpiſſime propter aliquid neceſſarium, ea quæ eſt in quoque loco Eccleſia univerſa poſtulante, per jejunium & ſupplicationem multam reverſus eſt ſpiritus mortui, & donatus eſt homo orationibus ſanctorum.* Hæc ille. Atque ſatis de antiquis jejuniis Eccleſiaſticis occaſione delectus ciborum, cujus (ut vidimus) Paulus meminit ſcribens ad Timotheum. Sed jam pauca reliqua, quæ a Paulo hoc eodem anno ſunt geſta, & a Luca conſcripta, ſuo ordine referamus.

Cum igitur Paulus magnam hujus anni partem inſumpſiſſet in Macedonia, illas confirmans Eccleſias; quid egerit poſt hæc, Lucas in Actis (*b*) declarat his verbis: *Cum autem pertranſiſſet partes illas*, Macedoniæ ſcilicet, *& exhortatus eos fuiſſet multo ſermone, venit in Græciam*, non quidem pedeſtri itinere, ſed uſus navigatione. Nam per Ægæum mare Cycladas adnavigans, pervenit Cretam, illicque ad eam curandam Eccleſiam reliquit Titum diſcipulum amatiſſimum. Id quidem ex epiſtola ejuſdem Pauli ad Titum (*c*) ſatis colligitur, dum ait: *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt corrigas, & conſtituas per civitates presbyteros.* Quomodo autem ſcripta ad eum epiſtola, ipſum in Græciam advocaverit, dicemus ſuo loco, ſequenti anno. Finis jam eſto narrationi rerum geſtarum præſentis anni, quo (ut vidimus) Paulus recedens Epheſo, abiit in Macedoniam, ac tandem in Græciam, ſcripſitque diverſis temporibus primam epiſtolam ad Corinthios, ac aliam itidem primam ad Timotheum. CCXII.

(b) Act. 20. Paulus venit in Greciam.

(c) Tit. 1.

Quod pertinet ad res Romanas: hoc eodem anno (*d*) Nero Imp. Britannicum Cæſarem Claudii ex Meſſalina filium veneno ſuſtulit, ſimulque ad omnem ſævitiam atque libidinem animum hactenus continentem proſtituit: ſed hæc pluribus Ethnici hiſtorici tractant. CCXIII.

(d) Tacit. Annal. lib. 13.

JESU CHRISTI ANNUS 58. | PETRI ANNUS 14. | NERONIS IMP. ANNUS 2.

I. ANno jam adveniente Chriſti quinquageſimo-octavo, Q. Voluſio (*e*) & P. Cornelio Scipione Coſſ. Paulus Apoſtolus cum (ut dictum eſt ex Luca *f*) anno ſuperiori perveniſſet ex inſula Creta in Græciam, jamque aditum ſibi pararet, ut Evangelium prædicaret ceteris gentibus, quæ uſque ad Illyricum interiacent; Titum, quem Cretæ reliquerat, ſcripta ad eum epiſtola, ut Nicopolim quam citiſſime ſe conferret admonuit, dicens (*g*): *Cum miſero ad te Artemam, aut Tychicum, feſtina ad me venire Nicopolim: ibi enim ſtatui hiemare.* Eſt hæc civitas juxta ſinum Ambracium poſita in provincia Acarnaniæ, qua terminatur Epirus, a Græcia per Acheloum flumen diviſa. Cum igitur Titum jubeat venire Nicopolim; putarunt nonnulli, ibidem loci datam fuiſſe dictam ad Titum epiſtolam; verum cum in ea dicat Apoſtolus: *Ibi ſtatui hiemare;* nondum eo perveniſſe, plane declarat. Sed ut de his fuſius agamus: quod ad Titum pertinet, ad quem Paulus e Græcia ſcribit epiſtolam: fuiſſe ipſum ab eo ordinatum Cretenſem Epiſcopum; in confeſſo eſt apud omnes, licet alii ſenſerint non Cretæ ſolum, ſed & aliarum ejuſdem pelagi adjacentium inſularum illi eſſe curam ab Apoſtolo demandatam: quin & ejuſdem Pauli (*h*) teſtimonio compertum habetur, poſtea & in Dalmatiam Evangelii cauſa profectum eſſe. Eſt ejus epiſtolæ talis inſcriptio: *Paulus ſervus Dei, Apoſtolus autem Jeſu Chriſti, &c.*

(e) Tacit. Annal. lib. 13.

(f) Act. 20.

Ex Græcia Paulus ſcribit ad Titum.

(g) Tit. 3.

(h) 2. Tim. 4.

II. Sicut Apoſtolorum res geſtas, ita & in ſcribendo morem obſervare, noſtrarum partium eſſe ducimus. Honoris quidem titulum eſſe Apoſtolatum, & qui primum in Eccleſiaſtica hierarchia ſibi vendicet locum, ejuſdem teſtificatione (*i*) expreſſum habetur. At licet alibi ſe abortivum dicat,

(i) 1. Cor. 12. Epheſ. 4.

Digitized by Google

(a) 1. Cor. 15. eat, & indignam hoc (a) nomine: tamen in ſcribendis litteris eo utitur honoris titulo, non quidem arrogantiæ faſtu, ſed ordine atque decentia maneris: adeo ut, cum opus fuerit, illum ipſum gloriæ titulum non tam glorioſe quam libere conſueverit oſtentare; ut cum ad Corinthios (b) ſcribens, ait: *An non ſum Apoſtolus?* & ad Timotheum (c): *Poſitus ſum ego prædicator, & Apoſtolus (veritatem dico, non mentior) doctor Gentium in fide & veritate*. Unde & S. Hieronymus in hunc locum: *Quod Paulus ait: Apoſtolus Jeſu Chriſti: tale mihi videtur, quaſi dixiſſet: Præfectus prætorio Auguſti Cæſaris, Magiſter exercitus Tiberii Imp.* & infra: *Grandem*, inquit, *inter Chriſtianos ſibi vendicans dignitatem, Apoſtolorum ſe Chriſti titulo prænotavit, ut ex ipſa lecturus nominis auctoritate deterreret; indicans, omnes qui Chriſto crederent, debere eſſe ſibi ſubjectos*. Hæc Hieronymus. Ceterum ne in his multum immorer: conſueviſſe majores noſtros non tantum ex munere debitis uti titulis, ſed eoſdem aliis impartiendo fuiſſe copioſiſſimos, unum de Ignatio teſtimonium ſatis ſuperque poterit admonere: qui ad Heronem diaconum ſcribens, ſic exorditur (d): *Ignatius, qui & Theophorus, a Deo honorato, exoptatiſſimo, ornatiſſimo, Chriſto Spirituque pleno germano filio in fide & charitate Heroni diacono Chriſti, famulo Dei*. Hic ſane Catholicorum mos fuit. At quid hæretici? Audi Chryſoſtomum (e): *Ut diabolus, ita* (inquit) *etiam quilibet facit hæreticus vehementiſſimus in tempore perſecutionis loquens cum Pontifice; nec eum vocat Pontificem, nec Archiepiſcopum, nec Religioſiſſimum, nec Sanctum. Sed quid? Reverentia tua, Sapientia tua, Prudentia tua, Juſtitia tua, & nomina illi adducit communia, ejus negans auctoritatem. Diabolus hoc tunc fecit in Deo*. Hæc ille.

(b) 1. Cor. 9.
(c) 1. Tim. 2.
Tituli honoris copioſe impertiti.
(d) Ignat. ep. 13.
(e) Chryſ. hom. in Pſal. 13.

Scribens igitur Paulus ad Titum, illud primum admonuit, cujus rei cauſa eum reliquiſſet Cretæ; nimirum, ut quæ eſſent corrigenda, corrigeret, conſtitueretque per civitates presbyteros. Quales vero eſſe deberent, qui civitatibus præficiendi eſſent ſacerdotes, his verbis velut quibuſdam coloribus pingens, ait (f): *Si quis ſine crimine eſt, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut Dei diſpenſatorem, non ſuperbum, &c.* Cum ergo quales eſſe deberent presbyteri, qui præficiendi eſſent per civitates, deſcribat, moxque eoſdem Epiſcopos nominet; inde Joannes Chryſoſtomus (g) in eam ſententiam adductus eſt, ut exiſtimaret, non communes quoſque presbyteros, ſed Epiſcopos ab eo diverſis civitatibus inſtituendos, Paulum Tito mandaſſe. Eadem occaſione Hieronymus (h) ejus ſententiæ firmus aſſertor fuiſſe videtur, ut olim his coaleſcentis Eccleſiæ primis exordiis, idem eſſet presbyter qui & Epiſcopus, & conſuetudine potius quam Dominica inſtitutione factum, ut presbyteris præeſſent Epiſcopi. Utitur ad eamdem rem probandam ejuſdem ad Titum Pauli teſtimonio, necnon & epiſtolæ ad Philippenſes, ubi cum in ejus inſcriptione dicit: *Paulus & Timotheus ſervi Jeſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Jeſu, qui ſunt Philippis cum Epiſcopis & diaconis*. Per Epiſcopos ſignificare voluiſſe presbyteros, certum eſſe putavit: quandoquidem unum in civitate Epiſcopum eſſe oportuit, & non plures. Sic etiam & in Actis, cum Paulus alloquitur presbyteros Epheſinæ Eccleſiæ, eoſdem appellat Epiſcopos, dicens (i): *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos paſcere Eccleſiam Dei*. Ad hæc etiam adducitur, quod idem Paulus ſcribens ad Timo- III

(f) Tit. 1. De Epiſcopis & presbyteris.
(g) Chryſ. in epiſt. ad Tit. hom. 2.
(h) Hier. in ep. ad Tit. c. 1. & ad Evagrium epiſt. 85.
(i) Act. 20.

SÆC. I. Anno Urbis 809. Olymp. 208. an 4. An. C. 56.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5549.

☉ 9. DC. ☽ 19. P. 18. April. Indict. 14.

JESU CHRISTI 56. *ſecund. Baronium* 58.

SANCTI PETRI 3.

NERONIS IMP. 3.

[1] AD num. I. Coſſ. *Q. Voluſius, Saturninus & P. Cornelius Scipio* ex inſcriptione Onuphriana & ex Phlegonte in lib. de Reb. Mirabil. I. Conſules.

[1] COſſ. *Q. Voluſius Saturninus & P. Cornelius Scipio*. Lapis apud Onuphrium in conſulibus hujus anni: Q. VOLUSIO SATURN. P. CORNELIO SCIP. COS. AUGUSTALES. QUI NERONI. CLAUDIO. CAESARI AUGUST. ET AGRIPPINÆ. AUGUSTÆ. &c. Ludi facti dicuntur XVI. XII. K. *Mart.* Nomina *Neronis & Agrippinæ* abraſa ſunt apud Pighium ad A. V. 808. & apud Gruterum pag. IX. 4. In tabula ænea apud Reineſium pag. 476. VOLUSIO. P. CORNELIO. COS. VI. NON. MART. S. C. QUODQ. VOLUSIUS. P. CORNELIUS. VERBA FECERUNT. Tacitus Annal. lib. XIII. cap. XXV. *Q. Voluſio P. Scipione Coſſ.* Plinius lib. VII. Cap. XIV. *Nuper etiam L. Voluſio Saturnino, in Urbis præfectura extincto, notum eſt, Corneliæ Scipionum gentis, Voluſium Saturninum qui conſul fuit, genitum poſt LXII. annum.* Faſti Idatii & Vindebonenſes: *Saturnino & Scipione*. Pighio, & Almelovenio ſuffecti creduntur ex K. Juliis *Curtilius Mancia, & Dubius Avitus*.

motheum (*a*), cum inſtruxiſſet Epiſcopos, ad diaconos tranſit, presbyteris prætermiſſis, quaſi illos cum Epiſcopis comprehenſos eſſe voluerit: ſicut etiam cum inferius eumdem alloquens ait (*b*): *Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per impoſitionem manuum presbyterii*; nempe Epiſcoporum, presbyteros dicens Epiſcopos, quorum (ut idem profitetur Hieronymus (*c*) ſcribens ad Evagrium) eſt muneris ordinare, non autem presbyterorum. His additur, quod & Petrus (*d*) & Joannes (*e*) cum eſſent Apoſtoli, ſe ipſos tamen presbyteros nominant: Hæc cum pluribus in locis (*f*), itemque fuſius idem auctor pertractet: totam quæſtionem hoc ligat nodo concluſionis, ut idem eſſet Epiſcopus qui & presbyter, idemque presbyter qui & Epiſcopus ac; demum ait (*g*): *Hæc propterea, ut oſtenderemus apud veteres eoſdem fuiſſe presbyteros, quos Epiſcopos: paulatim vero, ut diſſenſionum ſeminaria evellerentur, ad unum omnem ſollicitudinem eſſe delatam. Sicut ergo presbyteri ſciunt ſe ex conſuetudine Eccleſiæ, ei qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubjectos: ita Epiſcopi noverint, ſe magis conſuetudine quam diſpoſitionis Dominicæ veritate presbyteris eſſe majores, & in commune debere Eccleſiam regere, imitantes Moyſen, qui cum haberet in poteſtate ſolus præeſſe populo Iſrael, ſeptuaginta elegit, cum quibus populum judicaret.* Hæc ille, qui id ipſum habet in epiſtola ad Evagrium, affirmans nimirum, occaſione ſchiſmatis tollendi atque vitandi, inſtitutum eſſe, ut unus ex presbyteris omnes pareret, quem Epiſcopum nominarent.

(*a*) 1. Tim. 3.
(*b*) 1. Tim. 4.
(*c*) Hier. ep. 85.
(*d*) 1. Petr. 5.
(*e*) 2. & 3. Joan.
(*f*) Hier. in Ag. Proph. 1. Epi. 85. ad Evagr. in epi. ad Tit. cap. 1.
(*g*) Tit. 1.

IV. Epiſcopum & Presbyterum idem eſſe qui dixerint.

Arripuerunt autem ex his male acceptis occaſionem Novatores, ut Epiſcopalem dignitatem dicerent mala ex cauſa in Eccleſiam irrepſiſſe, & non a Chriſto fuiſſe inſtitutam. Cum igitur vel hac via hierarchicum ordinem in Eccleſia conentur evertere: ex inſtituto neceſſitas nobis incumbit, ut de his attentius, ſed tamen quantum breviter poſſumus, diſſeramus. Sed illud in primis monendum eſſe putamus; inconſulte nimis eſſe locutos, ac prorſus hallucinatos (*h*), qui hac ex parte Hieronymo aliiſque graviſſimis Eccleſiæ Catholicæ Patribus adeo temere Aerianiſmum impingere non ſunt veriti. Aerius enim hæreſiarcha (ut de eo tradit Epiphanius *i*) homo procax, eo quod non potuerit creari Epiſcopus, ſed presbyter ſemel ordinatus, ſemper in ea functione permanſerit, dicere non eſt veritus, nihil prorſus inter Epiſcopum ac presbyterum intereſſe. Sed quam impudenter & impie cogantur Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, & Joannes Chryſoſtomus (ut prætermittamus ceteros eadem cum his ſentientes) dictæ hæreſi inviti licet ac ſæpius reclamantes adſtipulari, apud æquum lectorem judicium eſto. At videamus primum quid Aerius diceret: *Erat* (inquit Epiphanius) *ipſi ſermo furioſus magis quam humanæ conditionis, & dicebat: Quid eſt Epiſcopus ad presbyterum? nihil differt hic ab illo: unus enim eſt ordo, & unus* (inquit) *honor, & una dignitas. Imponit manus Epiſcopus, ita etiam presbyter: lavacrum dat Epiſcopus, ſimiliter & presbyter: diſpenſationem cultus divini facit Epiſcopus, & presbyter ſimiliter: ſedet Epiſcopus in throno, ſedet etiam presbyter.* Hæc de Aerii hæreſi Epiphanius: a qua Hieronymus quantum abhorreat, ſua ipſius ſcripta teſtantur.

(*h*) Sugillat auctor poſt hæreticos Michaelem Medinam in lib. de ſacr. hom. orig. c. 5.
(*i*) Epiph. hæreſ. 75.

V. Quam præſtet Epiſcopus Presbyteris.

Ipſe igitur in primis in eadem, quam ad Evagrium (*k*) ſcripſit, epiſtola, certe quidem longe majori dignitate ſublimem, etiam in ſedendo, fuiſſe Epiſcopum, ampliorique auctum officio in manus impoſitione, ut ipſius tantum & non presbyteri eſſet id muneris, contra Aerii dogma egregie profitetur: qui de ſede ſublimiori in primis hæc ait: *Nam & Alexandriæ a Marco Evangeliſta uſque ad Heraclam & Dionyſium Epiſcopos, presbyteri ſemper unum ex ſe electum in excelſiori gradu collocatum, Epiſcopum nominant: quomodo ſi exercitus Imperatorem faciat.* De manus vero impoſitione ſic excipit. *Quid enim facit, excepta ordinatione, Epiſcopus, quod presbyter non faciat?* At quanta hæc eſt differentia? Audi Epiphanium (*l*): *Dicere*, inquit, *ipſum Epiſcopum & presbyterum æqualem eſſe, quomodo erit poſſibile? Epiſcoporum enim ordo, patrum generator eſt; patres enim generat Eccleſiæ; presbyterorum vero, non potens generare patres, per lavacri regenerationem generat filios Eccleſiæ, non tamen patres, aut doctores; & quomodo poſſibile erat presbyterum conſtituere non habentem manuum impoſitionem ad eligendum, aut dicere ipſum æqualem eſſe Epiſcopo?* Hæc ille. Agens item S. Hieronymus contra Luciferianos, conceſſam eſſe etiam eam manus impoſitionem Epiſcopis dicit, negatamque presbyteris; qua baptizati reciperent Spiritum ſanctum: ait enim: *Non quidem abnuo eſſe Eccleſiarum conſuetudinem, ut ad eos qui longe in minoribus urbibus per presbyteros & diaconos baptizati ſunt, Epiſcopus ad invocationem ſancti Spiritus manum impoſiturus excurrat*; et paulo poſt: *Quod ſi hoc loco quæris, quare in Eccleſia baptizatus, niſi per manus Epiſcopi non accipiat Spiritum ſanctum, quem nos aſſerimus in vero baptiſmate tribui: Diſce hanc obſervationem ex ea auctoritate deſcendere, quod poſt aſcenſum Domini Spiritus ſanctus ad Apoſtolos deſcendit; ac denique: Eccleſiæ ſalus in ſummi ſacerdotii dignitate pendet: cui ſi non exors quædam & ab hominibus eminens detur poteſtas, tot in Eccleſia efficientur*

ſchi-

(*k*) Hier. ad Evagr. ep. 85.
(*l*) Epiph. hæreſ. 75.

Digitized by Google

ſchiſmata, quot ſacerdotes. Inde evenit ut ſine chariſmate & Epiſcopi juſſione neque presbyter neque diaconus jus habeant baptizandi. Hucuſque Hieronymus; qui & in citata ſuperius epiſtola ad Evagrium (*a*), & ad Nepotianum (*b*), ſicut ab Aaron ceteri differebant ſacerdotes, ita in Eccleſia eodem gradu ab Epiſcopis differre presbyteros, firmiter aſſeverat. Hæc quidem quantum impugnent Aerium, nemo non videt.

(*a*) *Ad Evagr. ep. 85. in fin.* (*b*) *Ad Nepotianum epiſt. 2.*

VI. De ſententia S. Hieronymi.

Sed quod negaretur presbyteris, Epiſcopis vero conceſſum eſſet (ut aliam ingrediamur differere controverſiam) numquid hoc poſt oborta in Eccleſia ſchiſmata ortum habuerit, ut Hieronymus his verbis videtur aſſerere: *Quod poſtea unus electus eſt qui ceteris præponatur, in ſchiſmatis remedium factum eſt; ne unuſquiſque ad ſe trahens, Eccleſiam Chriſti rumperet*; vel cum alibi (*c*) ait: *Idem presbyter quod Epiſcopus: & antequam diaboli inſtinctu ſtudia in religione fierent, & diceretur in populis; Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego vero Cephæ; communi presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernabantur.* An potius olim ipſo initio naſcentis Eccleſiæ ante aliquam diſſenſionem conflatam hæc fuerint ab Apoſtolis obſervata, diligenter eſt exquirendum. Qua in re non alium in præſentiarum adverſus Hieronymum valentiorem auctorem, fortioremque teſtem, quam ipſum ſibi Hieronymum objicere poſſumus; qui eodem commentario adverſus Luciferianos conſcripto aperte demonſtrat, manuum impoſitionem conceſſam Epiſcopis, presbyteris vero interdictam, non factam eſſe poſt exorta ſchiſmata in Eccleſia; ſed, quod ait: *Diſce hanc obſervationem ex ea auctoritate deſcendere, quod poſt aſcenſum Domini Spiritus ſanctus ad Apoſtolos deſcendit*; eaque ratione quantumlibet a Philippo baptizati eſſent Samaritani, tamen ad imponendam ſuper eos manum, ut acciperent Spiritum ſanctum, miſſos eſſe (ut Acta (*d*) declarant) Petrum atque Joannem, quod Apoſtolorum tantummodo hoc eſſet munus. Non ergo poſt orta ſchiſmata, ſed ſtatim ipſa prima Eccleſiæ ætate hæc eſſe ſervata, ejuſdem Hieronymi teſtimonio confirmatur.

(*c*) *Hier. in ep. ad Tit. c. 1.*

(*d*) *Act. 8.*

VII. Sed ad hæc inſuper, an id ipſum ab hominibus factum ſit, an vero inſtitutione divina fuerit ordinatum; & verum ne ſit quod ibidem Hieronymus affirmare videtur, ex Eccleſiæ conſuetudine potius quam diſpoſitione divina fuiſſe introductum, ut presbyteris Epiſcopi præeſſent; eſt accuratius perveſtigandum, nam hæc ipſe ait (*e*): *Sicut ergo presbyteri ſciunt ſe ex Eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubjectos: ita Epiſcopi noverint ſe magis conſuetudine quam diſpoſitionis Dominicæ veritate presbyteris eſſe majores, & in commune debere Eccleſiam regere*; hæc Hieronymus. Sed cum jam tertiam hanc aggredimur quæſtionem, illud in primis nobis eſt perquirendum: numquid ut Epiſcopus in Eccleſia præſit, aliunde quam e divina inſtitutione manarit; ac deinde, quid de hac re vere Hieronymus ſenſerit, quove ſenſu ejus ſint verba accipienda, ſimul inſpiciendum. Sed præſtat ut de his ſingulis ejuſdem Hieronymi rogemus ſententiam: ut hac ratione non tantum veritati conſultum ſit, ſed ſenſum germanum verborum ejus facilius aſſequentes, ipſum omni ex parte calumnia liberemus. Certe quidem de Epiſcopatus origine & dignitate quid ſenſerit, non ſemel ſuis ipſe ſcriptis teſtatum reliquit. In eadem in primis epiſtola ad Evagrium (*f*) ſcripta, de Epiſcopis dum loquitur, omnes Apoſtolorum ſucceſſores eſſe confirmat; & ad Marcellam (*g*) ſcribens: *Apud nos*, inquit, *Apoſtolorum locum Epiſcopi tenent*; eadem in Michæam (*h*), aliiſque in locis: ut ad Heliodorum (*i*) cum ſcribit, & de Epiſcopis loquitur: *Abſit*, inquit, *ut de his quicquam ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt.* Si igitur loco Apoſtolorum ſucceſſerunt Epiſcopi (quod omnium Orthodoxorum ſententia receptum eſt) eadem eſt origo & dignitas Epiſcopatus, quæ eſt etiam Apoſtolatus: nam & hoc in ſæculi magiſtratibus experimur, ut qui in locum alterius ſuffectus eſt, idem cum illo dicatur deducere principium & poteſtatem, quo prædeceſſor eſt munere auctus, ac dignitate prælatus. At ſicut in confeſſo eſt apud omnes, dignitatem Apoſtolicam eſſe a Chriſto Domino inſtitutam, id reſtantibus Evangeliſtis, in illam Apoſtolis ſuccedentes Epiſcopos, ex eodem plane fonte fluxiſſe, neceſſario affirmandum eſſe, compertiſſimum cuique videri poteſt. Ex his igitur perſpicuum redditur, ipſo itidem Hieronymo ſæpius atteſtante, Epiſcopalem dignitatem non ab hominibus, vel cujuſvis occaſionis obortæ conſuetudine, ſed ab ipſo Domino Redemptore omnium Jeſu Chriſto, ipſomet eam inſtituente, manaſſe.

(*e*) *Hier. in ep. ad Tit. cap. 1.*

Epiſcopi ſucceſſores Apoſtolorum.

(*f*) *Hier. ep. 85.* (*g*) *Hier. ep. 54.* (*h*) *Hier. cap. 1. in Mich.* (*i*) *Hier. epiſt. 1.*

VIII. Cum ergo de re ipſa conſtet, non eſſe recens ab Apoſtolis adinventam, ſed a Domino inſtitutam: de nomine modo erit perveſtigandum, an fuerit recens introductum: ac demum in quem ſenſum ſint Hieronymi verba accipienda. Conſtat quidem divinarum Scripturarum teſtimonio, Apoſtolatum eſſe nominatum Epiſcopatum: quod enim ſcriptum erat in Pſalmo (*k*): *Et Epiſcopatum ejus accipiat alter*; hoc ad Judæ Apoſtolatum referendum eſſe, Petri Apoſtoli teſtificatione ratum habetur, dum in ea corona fratrum fere centum viginti (ut habent Acta *l*) de ſufficiendo ali-

(*k*) *Pſal. 108.*

(*l*) *Act. 1.*

Digitized by Google

aliquo iu locum Judæ habuit concionem. Si igitur Matthias in Judæ Epiſcopatum ſubrogarus eſt; plane conſtat, ipſum æque eſſe dictum Epiſcopum, ſicut Apoſtolum: ſic etiam & ceteros Apoſtolos, quod una eſſet omnium dignitas atque poteſtas, eſſe appellatos Epiſcopos, ac tunc præſertim, cum ipſi alicujus civitatis Eccleſiam, in qua functiones Epiſcopales exercerent, gregiſque Dominici curam agerent, adminiſtrandam ſuſciperent; unde conſtat, eodem auctore Hieronymo (a), Jacobum Apoſtolum ſtatim poſt paſſionem Domini eſſe ordinatum Hieroſolymorum Epiſcopum. Tranſiit quippe iu Eccleſiam cum ſua ſignificatione atque proprietate vox Græca, ἐπίσκοπος: tali enim nomine (ut auctor eſt Suidas b) dicebautur inſpectores & cuſtodes, quos Athenienſes in ſuæ ditionis urbes ad ſtatum rerum cognoſcendum atque inſtituendum mittebant, quorum apud Græcos hiſtoricos frequens mentio eſt: ad quos etiam, ni fallor, alludit Cicero, dum ait (c): *Vult enim me Pompejus eſſe, quem tota hæc Campania & maritima ora habeat epiſcopum*. Hæc ipſe; & S. Auguſtinus de Civitate Dei (d), illa Pauli explicans verba (e): *Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat. Exponere*, inquit, *voluit, quid ſit Epiſcopatus: quia nomen eſt operis, non honoris: Græcum eſt enim, atque inde ductum vocabulum, quod ille qui præficitur, eis quibus præficitur ſuperintendit, curam eorum ſcilicet gerens: ἐπὶ quippe, ſuper, σκοπὸς vero, intentio eſt: ergo ἐπισκοπεῖν, ſi velimus, Latine, ſuperintendere, dicere poſſumus: ut intelligat non ſe eſſe Epiſcopum, qui præeſſe dilexerit, non prodeſſe.* Hactenus de Epiſcopi nomine in eccleſia antiquiſſimo.

(a) Hier. de Script. Eccl. in Jacobo.
(b) Suid. in hiſt.
(c) Cic. ad Attic. lib. 9.
(d) Aug. de Civit Dei, li. 19. c. 19.
(e) 1. Tim. 3.

IX. Ceterum ſicut Apoſtoli dicti reperiuntur Epiſcopi; ita qui Eccleſiis præficiebantur Epiſcopi, iidem nominabantur Apoſtoli. Sunt de his multa in divinis Scripturis exempla. Epaphroditus enim Epiſcopus Eccleſiæ Philippenſium a Paulo (f) Apoſtolus appellatur: Andronicus (g) & collega Junias, ejus cognati, eadem ratione nobiles iu Apoſtolis fuiſſe dicuntur: de aliis his ſimilibus ad Corinthios ſcribens (h), eos nominat Apoſtolos Eccleſiarum. Secundum etiam eamdem analogiam, quod & presbyteri præfecti eſſent Fidelium curæ, iidem & Epiſcopi ea ex parte dicti reperiuntur, ut ſuperius ex nonnullis Apoſtolicis ſcriptis eſt demonſtratum: ut cum Paulus ad Philippenſis Eccleſiæ Epiſcopos & alios ſuam inſcripſit epiſtolam: vel cum alloquens presbyteros Eccleſiæ Epheſinæ, eoſdem appellat Epiſcopos, & aliis locis ſuperius recitatis. Itemque quod Epiſcopi ex ſeniorum collegio eligerentur; eoſdem eſſe nominatos presbyteros, ex hac, de qua agimus, Pauli ad Titum epiſtola patet.

(f) Philip. 2.
Epiſcopi nominati Apoſtoli.
(g) Rom. 16.
(h) 2. Cor. 8.

X. Nomen Presbyteri commune & proprium.

Sed quod ſpectat ad nomen presbyteri: commune videtur olim fuiſſe vocabulum tam Apoſtolis, quam ceteris inferioris ordinis ſacerdotibus. De Apoſtolis quidem, iiſdemque Epiſcopis, ſuperius dictum eſt pluribus teſtimoniis. Ceterum re ipſa diſtinctos fuiſſe omnino presbyteros ab ipſis Apoſtolis, Acta Apoſtolorum ſatis ſuperque declarant, dum iu eis legitur (i): *Cum autem veniſſent Hieroſolymam, ſuſcepti ſunt ab Eccleſia, & Apoſtolis, & ſenioribus*; ac rurſum: *Convenerunt Apoſtoli, & ſeniores videre de verbo hoc*. Ac iterum: *Tunc placuit Apoſtolis, ac ſenioribus cum omni Eccleſia*. In litteris item ab Apoſtolis ex Concilio Hieroſolymitano Antiochiam miſſis hæc habetur inſcriptio: *Apoſtoli, & ſeniores fratres his qui ſunt Antiochiæ & Syriæ*: eademque (k) iterum alias. Porro quos ſeniores dicit, eoſdem fuiſſe presbyteros, non tantum nomen, ſed & res ipſa demonſtrat. Cum enim (quod ſcribit idem Hieronymus (l) in epiſtola ad Evagrium) conſtet inſtitutiones Apoſtolicas ſumptas de veteri Teſtamento; & quod Aaron & filii ejus atque Levitæ in templo fuerunt, hoc Epiſcopi, presbyteri, & diaconi eſſent iu Eccleſia: ſicut ergo cum Dominus ſeptuagintaduos delegit diſcipulos poſt Apoſtolos, formam illam repræſentaſſe viſus eſt, qua Moyſes ſeptuagintaduos juſſu Domini ſeniores (ut Numeri (m) liber habet) elegit: ita etiam dictos ſeptuagintaduos (n) diſcipulos nominatos eſſe ſeniores, itemque presbyteros, ratio perſuadet, quæ Patrum omnium ſententia rata habetur; omnibus affirmantibus, eos quos vocamus presbyteros, illos eſſe, quos numero præſcripto delectos, uſus loquendi diſcipulos nominavit, cum alioqui & Chriſtiani omnes (ut Acta teſtantur) diſcipuli dicerentur. At quemadmodum apud Judæos etiam Apoſtolorum temporibus priſtina illa vigebat conſuetudo, ut ſeniores una cum Principibus ſacerdotum in Concilium convenirent (o), ac ſententiam rogati dicerent (quod multis iu locis Evangeliſtæ (p) teſtantur) ſic etiam ab Apoſtolis primis illis temporibus eſſe ſervatum conſtat, ut ſeniores etiam ad Concilium admitterentur.

(i) Act. 15.
(k) Act. 16.
(l) Hier. ep. 85.
(m) Num. 11.
(n) Luc. 10.
(o) Act. 22.
(p) Matt. 14. 27. 28. Luc. 20. 22. Act. 4.

XI. Cum igitur, quod ad ſacerdotium ſpectat, par eſſet Apoſtolorum eorumdemque Epiſcoporum, atque presbyterorum ordinatio, pariterque iidem cum illis in Concilio conſiderent; cumque communicatio nominum inter eos videretur eſſe communis, dum Epiſcopi presbyteri, atque hi epiſcopi dicerentur: factum eſt (quod ait Hieronymus q) ut eo perſeverante ordine, ante oborta ſchiſmata, communi presbyterorum conſilio Eccleſiæ gubernarentur. Poſtea vero illud eveniſſe ſubdit, conſuetudine potius quam di-

(q) Hier. in ep. ad Tit. c. 1.
Occaſione ſchiſmatis presbyteri depreſſi.

Digitized by Google

diſpoſitione Dominica, in adminiſtrandis rebus Eccleſiaſticis presbyteros fuiſſe ſubjectos Epiſcopis, quibus ſolis ceſſiſſet illarum cura præcipua; nec presbyteri amplius ad communem conſeſſum, in quo de his quæ ad gubernationem Eccleſiæ pertinent, ageretur, eſſent admiſſi, ſed illi ſoli qui ex collegio presbyterorum in Epiſcopos eſſent aſſumpti: ſicque factum eſt, ut qui in nonnullis æquales Epiſcopis eſſe viderentur: poſtea illis in omnibus ſubjecti eſſent: ſatiſque ſufficere presbyteris viſum eſt, ſi ſuis Epiſcopis aſſiderent conſiliarii in Synodis, quas quiſque eorum in ſuis diœceſibus cogere conſueverit. Unde & Ignatius (*a*) ad Trallianos, cum de presbyteris loquitur: *Quid vero ſacerdotium eſt, quam ſacer cœtus conſiliarii & aſſeſſoris Epiſcopi?* Hoc igitur ſenſu, ne idem ipſe ſibi contrarius ſæpe dicatur, Hieronymi eam accipiendam eſſe ſententiam, qua dicit, non inſtitutione Dominica, ſed conſuetudine factum ut Epiſcopi ſubjectos haberent presbyteros, omnes puto facile intelligere.

(a) Ignat. ad Trall. ep. 5.

XII. Sed quando hæc cœpit ſervari conſuetudo? certe Apoſtolorum temporibus, quorum etiam eſt auctoritate firmata: nam cum Paulus (*b*) ad Timotheum, quem diximus creatum fuiſſe Epiſcopum Epheſinum, ſcribens dicit: *Adverſus presbyterum accuſationem noli recipere, niſi ſub duobus aut tribus teſtibus.* Plane ſatis evidenter demonſtrat, Timothei Epheſini Epiſcopi fuiſſe munus, presbyteros judicare, ac proinde illis & auctoritate ac dignitate præſtitiſſe: Nam quod par in parem imperium non habeat, vulgatum eſt omnibus; qua ratione etiam in hac ipſa, de qua agimus, epiſtola ad Titum quem diximus Cretenſem fuiſſe Epiſcopum, Paulus ipſum admonet, ut conſtituat per civitates presbyteros, quos ea ratione, quam ſuperius diximus, alibi appellat Epiſcopos. Ignatius, qui Apoſtolorum temporibus adminiſtrabat Eccleſiam Antiochenam, nun aliud ſcripſit, quam quæ eſſent ab Apoſtolis in Eccleſia ordinata: qui dum hierarchicum Eccleſiæ Catholicæ ordinem ſæpe commemorat, presbyteros eſſe ſubjectos Epiſcopis, abſque aliqua dubitatione teſtatur, ac in primis ad Tarſenſes (*c*) hæc dicens: *Presbyteri, ſubjecti eſtote Epiſcopo, diaconi presbyteris, populus presbyteris & diaconis. Qui hoc ordinis decorum ſervaverint, pro eorum animabus libens animam meam commutavero, & Dominus ſit cum ipſis perpetuo.* Rurſus ad Smyrnenſes (*d*) eadem inculcans, hæc ait: *Laici diaconis ſubjiciantur, diaconi presbyteris, presbyteri Epiſcopo, Epiſcopus Chriſto, ut ipſe Patri.* Hæc ille, ubi & ſuperius Epiſcopum appellat Principem ſacerdotum, nec quicquam majus in Eccleſiæ Epiſcopo reperiri, qui & ea diſtinctione, qua dicit: *Omnes Epiſcopum ſequimini, ut Chriſtus Patrem; & presbyterorum collegium, ut Apoſtolos;* magnam ſane differentiam utriuſque ſtatus ac gradus fuiſſe demonſtrat. Idemque in omnibus fere, quas ſcribit ad Eccleſias diverſas epiſtolas, ut Epiſcopo primum, inde presbyteris, demum diaconis obediant, admonet; ut cum ſic ſcribit ad Trallianos (*e*): *Epiſcopo ſubjecti eſtis, velut Domino.* Et paulo poſt: *Sed & presbyteris ſubjecti eſtes, ut Chriſti Apoſtolis.* Ac rurſus poſt multa: *Quid aliud eſt Epiſcopus quam is qui omni principatu & poteſtate ſuperior eſt?* Et ad Philadelphios (*f*): *Boni ſunt*, inquit, *Sacerdotes, & ſermonis miniſtri; melior autem eſt Pontifex, cui credita ſunt ſancta ſanctorum, cui ſoli commiſſa ſunt ſecreta Dei.* Idem & ſuperius eumdem ordinem hierarchicum explicans, ut presbyteri Epiſcopo obediant, admonet. At his quid evidentius dici poteſt?

(b) 1. Tim. 5.

Presbyteri ſubiecti Epiſcopis.

(c) Ign. ep. 7.

(d) Ign. ep. 8.

(e) Ign. ep. 5.

(f) Ign. ep. 9.

XIII. Ex his quidem ſatis perſpicue demonſtratum eſt, Epiſcopos a Domino in Apoſtolis inſtitutos, presbyteros itidem eſſe ab eo in ſeptuaginta duobus diſcipulis ordinatos; quorum ſi aliqua ex parte auctoritas in Eccleſiaſtica adminiſtratione videri poſſit fuiſſe contracta, id Apoſtolorum temporibus, & proinde ab ipſis Apoſtolis eſſe factum, atque a ſanctiſſimis Patribus, ut Ignatio & cæteris aliis comprobatum: adeo ut nulla prorſus de illapſo abuſu poſſit eſſe calumnia: nec de ablata aut diminuta auctoritate querela. Multa adhæc etiam ea Patrum ſententia & ſacrorum Conciliorum decretis addenda fuiſſent: ſed quod ad hiſtoricam veritatem teſtandam, quam profitemur, hæc ſatis eſſe putamus, brevitati conſulentes, illa libentius prætermittimus.

Concluſio diſputatæ quæſtionis.

XIV. Quod vero Paulus monens Titum; quales eſſe deberent qui in presbyteros ſeu Epiſcopos eligendi eſſent, hæc ait (*g*): *Si quis ſine crimine eſt, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ;* cur non magis cælibem eligendum præcipiat, qui nullam umquam uxorem habuerit, quam unius uxoris virum? Sane quidem in Creta, de cujus Eccleſia agitur, nullum cælibem, qui numquam duxiſſet uxorem, erat poſſibile reperiri; cogentibus nimirum antiquis Cretenſium legibus, ut omnes homines a puero uxores ducerent; quod teſtatur Strabo (*h*), qui ex Ephoro Rempublicam deſcribit Cretenſium: cum alioqui, etiam ſi ea lex ceſſaſſet, haud facile foret inter Gentiles, qui recenter Chriſto nomen dediſſent, adultum hominem cælibem reperiri, quamobrem & ad Timotheum Epheſiorum Epiſcopum ſcribens, hoc ipſum monuit. Quod item de filiis admonet, ut qui ordinandus eſſet, filios haberet fideles, non

(g) Tit. 1.

(h) Strab. l. 10.

Cur non cælibes ſed qui uxorem unam duxiſſent, eligendos Paulus præcipit.

in

in accuſatione luxuriæ : eo reſpectu videtur etiam Paulus, ſcribens hæc, habuiſſe, quod apud eoſdem Cretenſes mos turpiſſimus atque infamiſſimus inoleviſſet: nimirum ut licite in pueros inſahirent, quos etiam quamtumvis nobiles licebat rapere, & apud ſe amatorem ad duos menſes retinere, & ſic donatos muneribus remittere. Sed quod eſt deterius; hæc non probro, quin potius laudi illis adſcribebantur: adeo ut (inquit idem Strabo) formoſis & illuſtri genere ortis turpe eſſet nullum habere amatorem : moribuſque hoc eorum imputari: haberique a cunctis in honore pueros raptos, ait, ut tam in conſeſſu quam in ambulando primarius illis locus tribueretur, ſplendidiorique permitteretur uti veſte ab amatore donata. Hæc quamtumlibet obſcœniſſima, referre (licet non ſine ſtomacho) non prætermiſimus: ut ex his tum ſenſus verborum Pauli aperiretur; tum etiam, ut quantum putorem atque putredinem ſal abſterſerit Apoſtolicum, mundo adeo neceſſarium, intelligeretur.

XV. De Cretenſi Eccleſia.

Paulus igitur, ut turpiſſimos Cretenſium mores Evangelica prædicatione ſuccideret, eos ex illis tantum mandat presbyteros ordinari, qui a tanto ſcelere abhorrentes, filios (quod ait) haberent fideles, non in accuſatione luxuriæ: qui ſcilicet ſuorum filiorum exemplo, quid de cæteris faciendum eſſet, non verbis tantum, ſed facto facile ſuaderent. Tam pravis affectos moribus in officio contineri poſſe, haud res levioris negotii videbatur: ut merito antiquiſſimi poetarum Epimenidis in eos illam ſententiam regerat: *Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri.* Sed hæc olim Cretenſes: nam Evangelii poſtmodum exculta legibus, facta eſt Eccleſia Cretenſium nobiliſſima; ut quæ non ſicut cæteræ Orientales Eccleſiæ diverſis hæreſibus fœdaretur, ſed virgo multis ſæculis illibata permanſerit. Teſtantur id quidem Martinus Cortynæ (*a*) & cæteri Cretenſes Epiſcopi iis litteris, quas poſt Chalcedonenſe Concilium ad Leonem Imperatorem ſcripſerunt, his verbis: *Dicimus tranquillitati veſtræ, quia ab initio totius hæreticæ blaſphemiæ inexperta eſt veſtra Creta, decem martyribus provincialibus paſſionis tempore deprecantibus Salvatorem Deum, ut libera a tentationibus hæreticis, ſemper ab æſtu eorum provincia ſervaretur.* Agere præterea conſueviſſe in Creta nobiles Judæos, Joſephus hiſtoricus (*b*), qui inde ſibi uxorem accepit, affirmat. Sed hallucinatus profecto eſt Cornelius Tacitus (*c*), qui de Judæorum agens origine, eos e Creta deſcendiſſe teſtatus eſt, dictoſque Judæos, quaſi Idæos, ab Ida in Creta monte. Miratus ſum, ſcriptorem alioqui inter Gentiles nobilem, in rebus Judaicis tantopere deliraſſe. Verum non ipſe ſolus, ſed & complures alii Ethnicorum ſcriptorum de Judæis errore lapſi ſunt; ut Strabo (*d*), qui eos ex Ægyptiis tradidit eſſe prognatos; itemque Apion Alexandrinus, & alii, quos Joſephus (*e*) redarguit. Denique quotquot aliunde, quam ex ſacris litteris, Judæorum originem ſunt proſecuti, in maximos eſſe lapſos errores, facile quis inveniet. Sed de his hactenus.

(*a*) Tom. 2. Concil. nov. edit.

(*b*) Joſeph. in Vit. ſua.

(*c*) Tacit. Annal. lib. 21.

(*d*) Strab. li. 16.

(*e*) Joſeph. cont. Apion. lib. 2.

XVI.

Jam ad Pauli epiſtolam ad Titum ſcriptam, unde eſt digreſſa oratio, revertamur. Quod non tantum, cum ad eum ſcribit, ut in presbyterum eligendus, unius tantum ſit uxoris vir, admonet, ſed a Timotheo (*f*) (ut dictum eſt) id ipſum expoſcit: hac quidem in re fuit quorumdam ſententia, Paulum Apoſtolum ſic ipſos admonuiſſe ordinare monogamos; ut polygamos, plures ſcilicet ſimul uxores habentes, excluderet. Sed quod pertinet ad Gentiles ad Chriſtum converſos: nec Cretenſes, nec Epheſios, hiſque propinquos populos fuiſſe polygamos, uſquam invenimus: Athenienſes tantum occaſione exhauſtæ belli cladibus juventutis, polygamiam aliquando admiſiſſe reperimus, ceteros numquam. Nam & Euripides in Andromache hæc habet: Οὐ δὲ γὰρ [illegible], hoc eſt: *Non enim decet, duabus mulieribus virum unum præeſſe.* Verum de Judæis non inficias imus, conſueviſſe his etiam temporibus aliquos ipſorum plures ſimul habere potuiſſe uxores: Joſephus (*g*) enim id teſtatur, ſic dicens: *Mos enim nobis eſt patrius, plures ſimul uxores habere.* Sed & Juſtinus martyr in dialogo cum Tryphone hæc ait: *Melius fuerit Deum nos, quam inſipientes & cæcos Rabbinos veſtros ſequi; qui ſane ad hunc uſque diem & quatuor & quinque uxores habere unumquemque veſtrum permittunt: & ſi quis venuſtam inſpiciens, eam expetierit; cum Jacob, tum aliorum Patriarcharum facta commemorant; nihil iniqui agere talia facientes aſſeverant.*

(*f*) 1. Tim. 3.

Non Gentiles ſed Judæi Polygami.

(*g*) Joſeph. ant. lib. 17. cap. 1. in vet. cap. 2.

XVII.

Ceterum quantumlibet ad excludendos polygamos, Paulum dixerimus monuiſſe ordinandos eſſe monogamos: non ſic quidem id ab eo quis putet eſſe dictum, ut unius uxoris virum potius quam cælibem præceperit ordinandum; ſed quod non facile (ut dictum eſt) apud Gentiles, Judæoſve provectæ ætatis eſſet hominem reperiri, qui non eſſet conjugio obligatus. Quis enim tam obtuſæ mentis poterit in animum ducere, ut Paulus ad præcipuam maximamque omnium Eccleſiaſticam functionem, ad ipſum inquam diviniſſimum ſacerdotium, conjugatos magis quam cælibes inſtituerit eligendos, cum alias admoneat (*h*), ne Deo militans implicet ſe negotiis ſæcularibus? quæ quidem obligatus nuptiis, danſque operam liberis procreandis

(*h*) 2. Tim. 2.

(a) 1. Cor. 7.

dis & educaodis, vitare non potuiſſet, eodem ipſo teſtante, atque dicente (a): *Tribulationem carnis habebunt hujuſmodi*. Si item ejuſdem Pauli ſuntentia, conjugium conſtat eſſe impedimento, quo minus vir Deo penitus uniatur, ſed ſit ex parte diviſus, eum dieit (b): *Qui autem cum uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi, quomodo placeat uxori, & diviſus eſt*. Contra vero de cælibe: *Qui*, inquit, *ſine uxore eſt, ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo*: quis adeo mente captus animo concipere poterit, ut ad præſtantiſſimum omnium munus ſacerdotale obeundum, illos potius ecoptari maluerit, quos dieit neceſſitate adſtringi eogitare quæ mundi ſunt, & uxoribus inſervire; quam eos, qui his liberi nexibus, non ex parte a Deo diviſi, ſed toti illi conjuncti, ea quæ Dei ſunt, tantummodo eogitarent? Si enim, quod idem ait, bonum eſt homini ſic eſſe: cur tanto bono privandus eſſet ſacerdotio initiandus? At in hanc ſententiam hæc habet Siricius (c): *Forte creditur quia ſcriptum eſt: Unius uxoris virum. Non permanenti in concupiſcentia generandi dixit, ſed propter continentiam futuram. Neque enim integros non admiſit, qui ait: Vellem autem & omnes homines ſic eſſe, ſicut & ego. Et apertius declarat dicens: Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt. Vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu*. Præterea ſi ad excludendos cælibes, conjugatos viros Apoſtolus eligendos mandaſſet: cur ſingularis uxoris meminit dicens, *Unius uxoris virum*; cum omnes, quotquot inter Chriſtianos conjugati eſſent, unius tantum uxoris ſinguli viri eſſent, nec ullus prorſus inter eos reperiri poſſet, qui duas vel plures ſimul haberet uxores, Chriſtianis id legibus prohibentibus: & non potius dixit, Uxorem habentem? Sed quomodo ea ratione Paulus bigamum exeludi voluerit, agemus inferius.

(b) Ibidem. De cælibatu ſacrorum Miniſtrorum.

(c) Siricius ep. 4. cap. 9.

XVIII. Conjugati creati Epiſcopi.

At illud, quod ad hæc ſpectat, in primis dicendum eſt, conjugatos olim ſæpius eligi contigiſſe; ea tamen lege, ut quamtumlibet neceſſitate cogente ejuſmodi aſſumerentur, conſentiente primum uxore, ſic electi deſinerent prorſus uſu conjugii eſſe viri; atque adeo, ut ſi inventi eſſent liberis operam dare, redigerentur in ordinem. Quod ita Apoſtolica traditione receptum, uſuque probatum erat, ut quantumlibet Jovinianus impuriſſimus eſſet, affirmaret tamen hoc ipſum, ad quem Hieronymus (d): *Certe*, inquit, *confiteris non poſſe eſſe Epiſcopum, qui in Epiſcopatu filios faciat: alioquin ſi deprehenſus fuerit, non quaſi vir tenebitur, ſed quaſi adulter damnabitur*. Adeo, inquam, alta radice fixa in Ecelеſia erat continentia ſacerdotum, ut eam convellere ipſi hæretici deſperarent; quippe qui non ignorarent, ab Apoſtolis eſſe plantatam, ac feliciſſime propagatam. Quod Patres in Concilio ſecundo (e) Carthaginenſi ingenue ſunt profeſſi, teſtantes id ſanctos Apoſtolos docuiſſe, & in Eeclеſia antiquitus ab omnibus eſſe ſervatum: ſicque interdum ad ſacros ordines conjugati adſciſcerentur, ut a conjugii uſu penitus temperarent.

(d) Hier. adverſ. Jovinian. lib. 1.

(e) Concil. Carthag. 2. c. 2.

Accidebat & hoc olim frequenter, ut moribus ſpectatiſſimi, quantumlibet uxorem haberent, in Epiſcopos eligerentur; licet cælibes non deeſſent, qui omnibus oneris abſoluti ad eam provehi dignitatem mererentur. Sed quibus ex cauſis id evenire conſueverit, Hieronymus (f) declarat his verbis: *Evenit interdum, ut triſtior vultus, adductum ſupercilium, inceſſus pomparum ferculis ſimilis offendat populum, & quia nihil habet quod reprehendat in vita, habitum ſolum oderit & inceſſum. Multi eliguntur non amore ſui, ſed alterius odio. In pleriſque ſuffragium meretur ſola ſimplicitas, & alterius prudentia & calliditati quaſi malitia opponitur. Nonnumquam errat populi plebiſque judicium: & ſacerdotibus comprobandis unuſquiſque ſuis moribus favet, ut non tam bonum, quam ſui ſimilem quærat præpoſitum. Evenit aliquoties, ut mariti, quæ pars major in populo eſt, maritis quaſi ſibi applaudant, & in eo ſe arbitrentur minores non eſſe virginibus, ſi maritum virgini prætulerint. Dicam aliquid, quod forſitan cum multorum offenſa dicturus ſum: ſed boni mihi non iraſcentur, quia eos peccati conſcientia non remordebit. Interdum hoc & Pontificum vitio accidit, qui non meliores, ſed argutiores in clerum eligunt & ſimpliciores quoſque atque innocentes inhabiles putant: vel affinibus & cognatis, quaſi terrenæ militiæ officia largiuntur: ſive divitum obediunt juſſioni: quodque his pejus eſt, illis clericatus donant gradum, quorum ſunt obſequiis deliniti. Alioqui, ſi juxta ſententiam Apoſtoli, non erunt Epiſcopi niſi mariti, ipſe Apoſtolus Epiſcopus eſſe non debuit, qui dixit: Volo autem omnes eſſe, ſicut ego ſum. Et Joannes hoc gradu indignus exiſtimabitur, & omnes virgines & continentes, quibus quaſi pulcherrimis gemmis Eccleſia monile decoratur*. Hucuſque Hieronymus.

XIX.

(f) Hieron. adverſ. Jovinian. lib. 1. Conjugati interdum potius quam cælibes electi.

Qui igitur (ut dictum eſt) uxores habentes, in Epiſcopos aſſumebantur, tam in Orientali quam Occidentali Eccleſia, abſtinere, ſi munus aſſequi vellent, accedente uxorum conſenſu, ab ipſarum conſuetudine eogebantur: quod antiquorum Patrum teſtimoniis habetur exploratiſſimum. Nam in primis, quod ſpectat ad Orientales, Epiphanius (g) hoc ipſum perquam egregie teſtatur, ſic dicens: *Sanctum ſacerdotium ex virginibus quidem ut plurimum procedens: ſi vero non ex*

XX.

(g) Epiph. in compend. Conjugati Epiſcopi abſtinebant a conjugio.

virginibus, at ex ſolitariam vitam degentibus. Si vero non ſufficerint ad miniſterium ſolitariam vitam degentes; de his qui continent a propriis uxoribus, aut ab unis nuptiis viduitatem ſervantibus: nam eum qui ſecundas nuptias contraxit, non licet in ipſa ad ſacerdotium ſuſcipere; etiam ſi is qui ab initio continens viduus fuerit, poſſit habere locum Epiſcopi, presbyteri, diaconi, & ſubdiaconi. Hæc Epiphanius. Rurſum de uſu Orientalis Eccleſiæ Hieronymus (*a*), qui eaſdem peragravit & incoluit regiones, hæc tradit, dum invehitur in novos hæreticos, qui nonniſi uxoratos ad ordines promovebant: *Proh nefas! Epiſcopos ſui ſceleris dicitur habere conſortes: ſi tamen Epiſcopi nominandi ſunt, qui non ordinant diaconos, niſi prius uxores duxerint; nulli cælibi credentes pudicitiam, immo oſtendentes quam ſancte vivunt, qui male de omnibus ſuſpicantur, & niſi prægnantes uxores viderint clericorum, infanteſque de ulnis matrum vagientes, Chriſti ſacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Eccleſiæ? quid Ægypti, & ſedis Apoſtolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut ſi uxores habuerint, mariti eſſe deſierunt? Hoc docuit Dormitantius libidini frena permittens.* Porro hoc ipſum traditum ab Apoſtolis, ad Pammachium (*b*) ſcribens, docet his verbis: *Apoſtoli vel virgines, vel poſt nuptias continentes. Epiſcopi, presbyteri, diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certe poſt ſacerdotium in æternum pudici.* At de cælibatu Apoſtolorum, ut Pauli, & aliorum, ſatis ſuperius dictum eſt. Eſt ejuſdem veritatis egregius aſſertor Baſilius (*c*) qui ſcribens ad Peragorium, quem licet decrepitæ ætatis ſacerdotem, quod presbyteram (de quo vocabulo ante diximus) nempe uxorem ſuam, quam presbyter cooptatus juſſu canonum reliquerat, rurſus in domum admiſiſſet, graviſſime eum increpavit, excommunicationem, niſi eam dimitteret, acriter comminatus.

(*a*) Hier. in Vigilant.

(*b*) Idem ad Pammach. ep. 50. in fine.

(*c*) Baſil. ep. 17. in addit.

XXI. Hæc de uſu Orientalis Eccleſiæ, quando illic, cum florentiſſima eſſet, vigebat inter Catholicos morum integra diſciplina: quæ etiam ſacroſanctæ Nicenæ Synodi (*d*) videntur auctoritate firmata. Dum enim ſtatuit, ne cum Epiſcopo, presbytero, & diacono ſubintroductæ mulieres habitarent, ſed tantum illæ, quarum nulla porſus eſſe poſſit ſuſpicio, quas & recenſet, nempe matrem, ſororem, aviam, amitamque, quarum admittat contubernium: cum nec, ſicut de reliquis, excipiat de uxore: ſane quidem eam, ſicut cæteras non admittendam eſſe, liquido viſa eſt ſtatuiſſe. Hæc ſane ſancita ibi eſſe a Patribus, non obſcure Baſilius in citata modo epiſtola docet. Quapropter cujus ſint fidei quæ a Socrate (*e*) & Sozomeno (*f*), qui longe poſt Nicænum Concilium vixere, ſunt ſcripta, ex dictis quivis facile judicabit. Ajunt enim Paphnutium Epiſcopum rogationi Epiſcoporum interceſſiſſe, quo minus legem ferrent, qua ne Epiſcopi, presbyteri, diaconi, ac ſubdiaconi uxoribus, quas ante ſacros acceptos ordines habuiſſent, poſſent uti, prohiberentur. Nam quomodo dicunt, ſacrum Patrum conſeſſum acquieviſſe Paphnutio, ſi a contubernio ipſorum conſtet edito canone uxores excluſas? Vel quomodo his adverſari Paphnutius præſumpſiſſet; cum conſtaret, nec ipſos Arianos ordinare conſueviſſe, quos noviſſent conjugio obligatos? quod Epiphanius agens (*g*) adverſus Ebionæos, in Joſepho demonſtrat. Certe ſi velimus eoſdem non eſſe mentitos, de illis tantummodo totam illam agitatam eſſe controverſiam dicendum eſt, qui cum ordinarentur inviti, conteſtati eſſent, non poſſe ſe continere: quibus ſic nihilominus ordinatis ſi Ancyranum Concilium (*h*) haud diu ante proſpexerat, ut concederet eis ducere poſſe uxorem; quanto æquius indulſiſſe viſa eſſet Nicæna Synodus, ut quam ante ſuſceptos ordines habuiſſent, ſecum retinere poſſent? Hos fortaſſe cum ſatagerent aliqui Epiſcopi in parem cum ceteris continentiæ obſervationem reducere; ne id fieret, juſte Paphnutius interceſſit. Sed hæc ſuo loco alias pluribus.

(*d*) Conc. Nicæn. can. 3. De cælibatu Clericorum ex Nicæno canone.

(*e*) Socr. lib. 1. c. 8.

(*f*) Sozom. lib. 1. c. 22.

(*g*) Epiph. hæreſ. 30.

(*h*) Concil. Ancyr. c. 9.

XXII. Ceterum S. Leo (*i*) nec ipſis ſubdiaconis Græcorum Eccleſiæ uti permiſit uxoribus, ſic ſcribens ad Anaſtaſium Epiſcopum Theſſalonicenſem: *Cum extra clericorum ordinem conſtitutis nuptiarum ſocietati & procreationi filiorum ſtudere ſit liberum: ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, ne ſubdiaconis quidem carnale connubium conceditur; ut & qui habent, ſint tanquam non habentes; & qui non habent, permaneant ſingulares. Quod ſi in hoc ordine, qui quartus a capite eſt, dignum eſt cuſtodiri; quanto magis in primo, aut ſecundo, vel tertio quoque ſervandum eſt, ne aut Levitico miniſterio, aut presbyteri honore, aut Epiſcopali excellentia quiſquam idoneus exiſtimetur, qui ſe a voluptate uxoria necdum frenaſſe detegitur?* Hæc S. Leo ad Græcos. At quomodo iis licuiſſet uxores poſt ordines retinere, qui quantumlibet cælibes eſſent, tamen quod vel viduam duxiſſent, vel aliter bigami fuiſſent, illis ex traditione Apoſtolica Innocentius (*k*) Papa, ſcribens ad Epiſcopos Macedoniæ, Eccleſiaſticis ordinibus interdicit?

(*i*) Leo ep. 85. cap. 4. De arcto cælibatu Eccleſiæ Orientalis.

(*k*) Innoc. Papa epiſt. 22.

XXIII. His igitur tam omnium Orientalium Eccleſiarum conſuetudine, atque ſanctorum Patrum teſtimonio teſtatis, quam Nicæni Concilii auctoritate firmatis ac ſtabilitis, ſcilicet uxoratos in ſacros ordines cooptatos jam in poſterum ad continentiam ſer-

Ex Canone Apoſtolorum objectio ſolvitur.

van-

Digitized by Google

vandam adſtrictos fuiſſe: non eſt quod de canone Apoſtolorum (a) rurſum quis moveat quæſtionem quod eo ſtatutum ſit, ne Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus uxorem ſuam prætextu religionis abjiciat; nam apocryphorum non eſt tanta auctoritas, ut quæ ſunt tam certa, rata, atque firmata, convellant. Verum nec ibi ſic ne abjiciat admonetur, ut det operam liberis procreandis; nam Apoſtolos (quod dictum eſt) quantumlibet conjugatos, poſt Apoſtolatum conſecutum ab his temperaſſe, antiquorum teſtimonio certum habetur: ſed quod Paulus admonuit (b): *Si quis ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior*, illarum curam agerent. Nam & Petrum una ſecum uxorem circumduxiſſe tradunt, de quo & Paulus (c). *Numquid non habemus poteſtatem mulierem ſororem circumducendi, ſicut ceteri Apoſtoli fratres Domini, & Cephas?*

(a) Can. Ap. 5.
(b) 1. Tim. 5.
(c) 1. Cor. 9.

XXIV. Non aliter quidem Canonem illum interpretatos eſſe majores noſtros, certo argumento eſt, quod Dionyſius Græcorum ſcriptorum ſuorum temporum nobiliſſimus, qui claruit Juſtino ſeniore imperante, de quo & ſumma cum laude meminit Caſſiodorus (d), in ſua Collectione ſacrorum canonum, quibus ſingulis ſummarium præfixit titulum, eidem hanc inſcriptionem præpoſuit (e): *Ut Epiſcopus aut presbyter uxorem ſuam, quam debet caſte regere, non relinquat*. Verum quoniam, quod de ſe ait Apoſtolus (f): *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt: omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant*; optime conſultum eſt, ut ſacris functionibus mancipati, non tantum extranearum, ſed & conjugum vitarent contubernium. Quod majorum exemplo, & ſacrorum canonum inſtitutione eſſe faciendum, S. Gregorius Papa ſcribens ad Romanum Defenſorem (g) pluribus docet, qui ſecundum illum a Dionyſio inſcriptum illius canonis titulum eadem de Epiſcoporum uxoribus habet verba, cum ait: *Hoc tantummodo adjecto, ut ſicut canonica decrevit auctoritas, uxores, quas caſte debent regere, non relinquant*. At quomodo non relinquant? numquid ut illis utantur? (quod Novator quiſpiam facile auſus erit interpretari) an non magis (quod dictum eſt) ut illius curam gerant? Nam quomodo, quæſo, Gregorius id concedat Epiſcopis, qui ſcribens ad (h) Petrum, nec ſubdiaconos recipiendos eſſe conſtituit, niſi qui cum uxoribus antea acceptis vixerint continentes? Sic igitur quantumlibet velimus canonem illum firmiſſimæ eſſe auctoritatis; tamen ſecundum univerſalis Eccleſiæ uſum ex omnium Patrum conſenſu, nonniſi eam quam diximus, interpretationem recipere, certum eſt.

(d) Caſſiod. inſt. divin. lect.
(e) Habetur in Collect. Creſc.
(f) 1. Cor. 10.
(g) Greg. lib. 7. ind. epiſt. 30.
Vetitum contubernium cum uxore recta.
(h) Greg. lib. 1. ind. epiſt. 42.

XXV. At hæc omnia a majoribus firmiter ſancita atque firmata, Epiſcopi illi qui ſeorſum poſt abſolutam Sextam Synodum (i), uſurpato tamen ejuſdem Synodi nomine, privato conventiculo convenere, labefactarunt, ac penitus inverterunt: ſtatuentes, non tam contra Eccleſiæ Romanæ conſuetudinem atque decreta, quam totius ſimul Catholicæ Eccleſiæ ab Apoſtolorum temporibus præſcriptum uſum & legibus Eccleſiaſticis ſtabilitum, ut conjugati ad ſacros allecti ordines, retinerent quas habebant uxores; quibus, certis tantum diebus exceptis, ad libitum admiſcerentur. Adſciſcentes inſuper iidem ad ſuum ipſorum confirmandum conatum aperta mendacia; quaſi in Concilio, quod citant, Carthaginenſi ſtatutum fuerit ut clerici ab uxoribus abſtinerent tempore vicis ſuæ: quam inſigniter mentiantur, ipſa de hac re ſæpius ab Africanis Epiſcopis ſancita decreta teſtantur. Nam non tantum, quem ſuperius citavimus, canon ſecundus Concilii ſecundi Carthaginenſis, ut ſacris ordinibus mancipati, ſe abſtineant ab uxoribus, cavit: ſed & tertius canon quintæ Synodi Carthaginenſis hoc ipſum vehementer injunxit abſque aliqua temporis diſtinctione: nec aliter habet antiqua Dionyſii nuper citata Collectio longe ante Sextæ Synodi tempora edita: ut ex his apertiſſima illorum appareat Impoſtura, quam ut honeſto titulo eadem illa ſeditioſorum factio validaret, ad convellenda ſtatuta Patrum, aucupari conata eſt ex Sextæ Synodi nomine auctoritatem: nam Græcorum trecentorum quinquaginta Orthodoxorum Epiſcoporum, qui ad Septimam Synodum (k) œcumenicam convenere, teſtimonio conſtat, in Sexta Synodo nullum editum eſſe canonem. Sed de his uberius ſuo loco: non enim diutius immorandum, cum in his quæ ſæpe ſæpius inferius dicturi ſumus, de clericorum continentia, de qua agimus, multa ſuppetant argumenta.

(i) Sext. Synod. c. 13. apud Theodor.
Impoſtura ſub nomine ſextæ Synodi.
(k) Sept. Synod. act. 4. & 5.

XXVI. Quod vero ſpectat ad Occidentalis Eccleſiæ uſum, & antiquam ſacris legibus firmatam conſuetudinem, ut conjugati in ſacros ordines cooptati, ab uxorum contubernio & conjugali conjunctione ceſſarent: etſi abunde, quæ ſuperius ex ſancto Hieronymo & aliis ſunt dicta, ad id probandum ſufficere poſſint; adjiciam tamen aliqua, quæ tum a ſacris Conciliis, tum etiam a Romanæ Eccleſiæ Pontificibus reperiuntur eſſe ſtatuta. At in primis meminiſſe oportet (quod ſuperius dictum eſt) teſtimonio ſanctorum Patrum, qui ad ſecundam Synodum Carthaginenſem convenere, id non recens in Eccleſia inſtitutum, ſed ex traditione Apoſtolica antiquitus ſemper eſſe ſervatum. Quod igitur in ſanctis Patrum conventibus de hac re habentur promulgata decreta: illis quidem non novi quippiam fuit inductum, ſed quod ſemper anti-

tiquitus obſervaſſet, ſed tamen vel negligentia prætermiſiſſet, aut temeritas violaſſet, aut abuſus aliqua ex parte corrupiſſet; ut in re maximi ponderis, ad iterum atque iterum novos de re veteri edendos canones permoti ſunt. In Concilio Eliberino (a), quod urgente adhuc ultima perſecutione apparet celebratum fuiſſe, de conjugatis in ſacrum officium cooptatis hæc reperiuntur eſſe ſtatuta: *Placuit in totum prohibere Epiſcopis, presbyteris, diaconis, & ſubdiaconis poſitis in miniſterio, abſtinere ſe a conjugibus ſuis, & non generare filios: quod quicumque fecerit, honore clericatus exterminetur.* Arelatenſi (b): etiam Synodo paulo poſt, Silveſtri Romani Pontificis tempore celebrata, hæc renovata his verbis habentur: *Aſſumi aliquem ad ſacerdotium in vinculo conjugii conſtitutum, niſi fuerit promiſſa converſio, non oportet.* Hæc ipſa Siricius (c); hæc itidem Innocentius Papa (d) ſuis epiſtolis decretalibus ſtatuerunt, quas citat Synodus Agathenſis (e). Id ipſum Synodus Turonenſis (f); cujus Eccleſiæ Gregorius Epiſcopus non ut de re ſtatuta recens, ſed quæ ſervaretur antiquitus, hæc ait (g) de Urbico Epiſcopo Arvernenſi. *Hic fuit ex Senatoribus converſus, uxorem habens: quæ juxta conſuetudinem Eccleſiaſticam, remota a conſortio ſacerdotis, religioſe vivebat.* Idemque alibi (h) refert, Maclianum Regis Britannorum fratrem factum Epiſcopum, potiturum poſt mortem fratris regno, cum uxorem quam dimiſerat recepiſſet, fuiſſe ab Epiſcopia excommunicatum. In ſecunda enim Synodo Turonenſi (i) ſtatutum iſtud etiam reperitur: *Si inventus fuerit presbyter cum ſua presbytera, aut diaconus cum diaconiſſa, aut ſubdiaconus cum ſua ſubdiaconiſſa; annum integrum excommunicatus habeatur, & depoſitus ab omni officio clericali, inter laicos ſe obſecrare cognoſcat.* Presbytera vero mulier, diaconiſſa, vel ſubdiaconiſſa, ſic dictæ a munere mariti, erant ipſorum conjuges, quas reliquerant; verum earum non dico carnali actu, ſed vel levi concupiſcentia affici, culpæ non mediocri dabatur, ut habetur declaratum exemplo Urſini presbyteri, quod ſanctus Gregorius ſcribit his verbis (k): *Hic ex tempore ordinationis ſuæ, presbyteram ſuam ut ſororem diligens, ſed quaſi hoſtem cavens, ad ſe propius accedere nunquam ſinebat; eamque ſibi appropinquare nulla occaſione permittens, ab ea ſibi communionem funditus familiaritatis abſciderat;* & paulo poſt: *Hic venerabilis vir, cum longam vitæ impleſſet ætatem, anno quadrageſimo ordinationis ſuæ, inardeſcente graviter febre correptus, ad extrema deductus eſt. Sed cum eum presbytera ſua conſpiceret ſolutis jam membris in morte diſtentum; ſi quod adhuc ei vitale ſpiramen ineſſet, naribus ejus appoſita curavit aure dignoſcere. Quod ille ſentiens, cui tenuiſſimus inerat flatus, quantulo niſu valuit ut loqui potuiſſet, inferveſcente ſpiritu, collegit vocem, atque erupit dicens: Diſcede a me mulier: adhuc igniculus vivit: paleam tolle.* Hoc igitur exemplo quiſque perpendat, quanto ſtudio conjugati ad ordines ſemel aſſumpti, conjugum caverent conſuetudinem. Ad hæc inſuper alia complura eſſent addenda in eam ſententiam, ſacrorum Conciliorum decreta, Patrum teſtimonia, ac Sanctorum denique exempla: at quoniam de his millies agendi in Annalibus opportunior occaſio aderit, putavimus hæc in præſentiarum ſufficere ſatis ad inſinuandam ex inſtituto antiquam Eccleſiaſticam conſuetudinem de illis, qui unius uxoris conjugio obligati, ad ſacros ordines eſſent aſſumpti.

(a) Conc. Eliber. can. 33.

Conjugati ordinati abſtinere a conjuge juſſi.

(b) Conc. Arelat. 2. c. 2.

(c) Siric. epiſt. ad Himerium c. 7.

(d) Innoc. Papæ epiſt. 3. ad Exuper. 1.

(e) Conc. Agath. c. 9.

(f) Conc. Turon 1. can 1. 2.

(g) Greg. Turon. hiſt. Fran. l. 2. c. 44.

(h) Greg. hiſt. lib. 4. c. 4.

(i) Conc. Turon. 2. can. 20.

(k) Gregor. Dial. lib. 4. c. 11.

XXVII.

De bigamis non ordinandi.

Hæc quantumlibet omni ex parte firmiſſima ſint: tamen quoniam Apoſtoli verba non de his qui conjugati tunc eſſent, ſed de illis potius qui unicam tantum habuiſſent uxorem, nec bigami eſſent, ad ſacerdotale munus cooptandis, communi conſenſione Patres omnes ferme ſunt interpretati: quæ de ea re fuerit antiqua Catholicæ Eccleſiæ conſuetudo, ex inſtituto nobis agendum incumbit. Equidem ſi expendamus rectum Pauli verborum ſenſum; non aliud, quam de non aſſumendo ad ſacerdotium bigamo, viſus eſt ſtatuiſſe. Nam cur, quæſo, ordinandum præcipit unius uxoris virum? Non certe ut excludi voluerit (quod ſuperius ſatis perſpicue eſt demonſtratum) qui cælibes eſſent. Si vero ut rejiceret eos qui non unius, ſed plurium haberentur uxorum viri: equidem nullus ejuſcemodi (ut etiam dictum eſt) reperiri poterat in Eccleſia; nam ut quis plures ſimul haberet uxores, prohibebatur Chriſtianis legibus: quandoquidem ſive Judæus, ſive Gentilis, quantumlibet antequam Chriſtiana religione initiaretur, plures conjuges habuiſſet; prima retenta, ceteris nuncium remittere cogebatur, ſi in Eccleſiam voluiſſet admitti. Si igitur nullus penitus, qui inter Chriſtianos profiteretur, duarum uxorum maritus poterat inveniri: cum dicit Paulus ordinandos eſſe unius uxoris viros, de illis intellexiſſe neceſſe eſt affirmare, qui unam tantum, & non plures olim habuiſſent uxores.

XXVIII.

Quarum autem ratione bigami ab Apoſtolo prohiberentur, ne ad Epiſcoporum promoverentur; eſt ſtudioſius exploranda, & ejus cauſa altius repetenda. Diximus ſæpe ſuperius, Apoſtolos ea quæ ad inſtitutionem ac bonorum morum diſciplinam ſpectare vidiſſent, eadem majori aucta fœnore ex Synagoga in Eccleſiam transferre conatos eſſe; ſicque ea-

dem

Google

(a) Tert. de monog. c. 7.

Cur vetiti bigami promoveri.

(b) Idem ibidem.

(c) Levit. 21.

dem non tantum (ut ait Tertullianus a) reſervata manerent, verum & ampliata; ut ſcillcet redandare poſſent mores Chriſtianæ religionis ſuper Scriburum & Phariſæorum juſtitiam : At ſi juſtitia, inquit, utique & pudicitia. Cum igitur (quod idem ait b) prohiberet lex divina ſacerdotes denuo nubere, vetaretque ſummum Pontificem (c) ducere in uxorem viduam vel ab aliis repudiatam, vel meretricem, ſed tantummodo virginem permitteret: inſtituturus Apoſtolus in Eccleſia ſacerdotes, cum conſtaret ea ratione quam diximus, non facile reperiri virgines Chriſtianos ætate ad ſacerdotii munus ſuſcipiendum idoneos, ex viduis eos aſſumi debere præcepit, qui unius tantum fuiſſent uxoris viris. Nec paſſus eſt, eos qui aſſumendi eſſent in Eccleſiam ſacerdotes, eſſe bigamos, cum ſciret in legali ſacerdotio fuiſſe monogamos. Itaque merito Paulus, eum qui fuiſſet unius uxoris vir, in Epiſcopum eſſe cooptandum, Timotheum primo, ac denique Titum admonuit.

XXIX. At quidni hæc præſtaret Eccleſia Chriſti, cum & Gentiles in falſa religione pene eadem conſueverint obſervare? de quibus Hieronymus (d): *Flamen*, inquit, *unius uxoris ad ſacerdotium admittitur: Flaminica quoque unius mariti eligitur uxor: ad tauri Ægyptii ſacra ſemel maritus aſſumitur*. Hæc ipſe, eademque prorſus Tertullianus (e) ante ipſum. Sane quidem non tantum Epiſcopum, ſed & viduam in eccleſiæ miniſterium ſic eligendam eſſe, idem Paulus ad Timotheum (f) ſcripſit, dicens: *Vidua eligatur non minus ſexaginta annorum, quæ fuerit unius viri uxor*. At quomodo paſſurus eſſet aſſumi in ſacerdotium qui duas vel plures ſucceſſive habuiſſet uxores, ſi viduam eligendam (quod nullius eſt ſacramenti) nonniſi eam quæ fuiſſet unius viri uxor, admitti voluit? Id ipſum ſervatum eſſe antiquitus in Eccleſia, pluribus docet Tertullianus (g); qui & probro adſcribit, quod aliqui bigami reperirentur præſidere. Hæc autem tam in Occidendali quam etiam in Orientali Eccleſia obſervata, Innocentius Papa (h) ex traditione Apoſtolica ſibi vindicat: quæ quidem mordicus tenuiſſe Apoſtolicæ ſedis Antiſtites, in exemplum eſt S. Leo (i), qui, quantumlibet Eccleſia Mauritaniæ ob Vvandalicam cladem ſacris miniſtris vehementer egeret, eaque de cauſa (ut auctor eſt Victor Uticenſis k) ad Romanum Pontificem legatos miſiſſet, nihilominus nullatenus paſſus eſt ut ibi bigami ordinati in ſacro officio miniſtrarent.

(d) Hieron. ad Ageruch. epiſt. 81.

Etiam Gentiles excludebant Bigamos.

(e) Tertul. de monog. in fin.

(f) 1. Tim. 5.

(g) Tertul. ad uxor. lib. 1. & de monog. c. 10. 11. 12.

(h) Innoc. ad Epiſc. Maced. ep. 22. c. 1. 2.

(i) Leo ep. 87. cap. 1. in fine.

(k) Vict. de perſec. Vvan. l. 1.

XXX. Præter Apoſtolicas vero ſervatas in Eccleſia traditiones, Ambroſius (l) de eadem inſtitutione citat Nicæni Concilii canonem, ſic dicens: *Cognoſcimus non ſolum hoc Apoſtolum de Epiſcopo & presbytero ſtatuiſſe, ſed etiam Patres in Concilii Nicæni tractatu addidiſſe; neque clericum quemquam debere eſſe, qui ſecunda conjugia ſortitus ſit. Quomodo enim poteſt conſolari viduam, honorare, cohortari ad cuſtodiendam viduitatem, ſervandam marito fidem, quam ipſe priori conjugio non ſervaverit?* At certe multo minus idoneus eſt, ut virginitatem eminentiſſimum in Eccleſia ſtatum quempiam colere perſuadeat, qui non unius tantum, ſed duarum conjugum ſit fruitus voluptate. Sed adhuc ejuſdem Apoſtolicæ inſtitutionis aliæ ab aliis quoque afferuntur rationes. At licet exciderit, ſicut & alii nonnulli, canon ille Nicæni Concilii: quidni tamen id in Eccleſia Catholica ſervandum eſſe Patres ſtatuiſſent, quandoquidem & Ariani id ipſum præſtarent, ut nullo pacto bigamum quempiam ordinarent? quod ſatis aperte Epiphanius (m) demonſtrat, dum agens adverſus Ebionæos, de Joſepho Comite narrat, quod cum Ariani eum rapere vellent ut ordinarent, ſe bigamum eſſe teſtatus, periculum imminens evitavit. At de his, quod ad inſtitutum pertinet, ſatis dictum.

(l) Ambr. ad Vercellenſ. ep. 25. edit. Rom.

Ariani etiam bigamos ordinare recuſarunt.

(m) Epiph. hæreſ. 30.

XXXI. Quod vero ad iſtorum temporum, & rerum de quibus agitur, ſtatum ſpectat: conſtat quidem tam ex dicta, quam hoc anno Paulus ad Titum dedit, epiſtola, quam ex poſteriori ad Corinthios ſcripta, multos in his Græciæ regionibus hoc tempore ſolitos circumvagari pſeudoapoſtolos; de his enim hæc ſcribit ad Titum (n): *Sunt multi inobedientes, vaniloqui, & ſeductores, maxime qui de circumciſione ſunt: quos oportet redargui, qui univerſas domos ſubvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia*, &c. Hos enim fabulas quaſdam diſſeminaſſe, genealogias & quæſtiones nonnullas pervulgaſſe tradit; quas ut vitet, alioſque ea cavenda admoneat, ingerit. Horum vero cauſa, quod multa mentiti eſſent de Chriſto, Lucas ſcribendi Evangelium arripuiſſe occaſionem exiſtimatur. Sane quidem, quod non probaret quæ ab aliis ſcripta eſſent, ſe idcirco Evangelium ſcribere inſtituiſſe, iis quæ in præfatione ad Theophilum ſcribit, teſtari videtur, dum ſic ait: *Quoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem quæ in nobis completa ſunt rerum*, &c. pſeudoapoſtolos ac pſeudoſcriptores his ſugillatos verbis a Luca, firma eſt Patrum ſententia: id enim Origenes (o), Epiphanius (p), Ambroſius (q), & alii recentiores (r) omnes affirmant. Hos fuiſſe Cerintham & Merintham, alioſque ejuſdem farinæ homines, idem Epiphanius (s) tradit. Nec eſt quod adeo facile Græci, quos Paulus & Lucas inſtituebant, ad hos redarguendos

(n) Tit. 1.

Evangelium ſcribendi Lucæ occaſio data.

(o) Orig. hom. 1. in Lucam.

(p) Epiph. hæreſ. 51.

(q) Ambr. in Luc. 1.

(r) Beda, Euth. & alii, in Luc. 1.

(s) Epiph. hæreſ. 51.

dos uti potuiſſent Matthæi vel Marci Evangeliis jum ante hæc tempora editis: quippe qui diverſa linguu ſcripſiſſent: nam Mutthæus Hebraicu & Hebræis, Murcus vero Latine utque Lutinis (ut pluribus ſuperius dictum eſt) ſuum Evungelium tradiderunt. Conveniunt temporibus & loca, nam cum teſtetur ſunctus Hieronymus (*a*), Lucum in Achajæ & Bœotiæ partibus Evangelium conſcripſiſſe: has regiones his temporibus peragravit Paulus, cui Lucas fideliter inhærebat, ut ea quæ diximus & proxime dicturi ſumus, manifeſte declarant. Eu his vero Euthymius (*b*), & ſi qui ulli cum ipſo ſenſerunt, mendacii urguuntur, qui diuerunt, ſcriptum a Luca Evangelium unno decimoquinto poſtquam Dominus uſcendit in cælum: nam nec eo tempore, nec poſt multos annos Lucam in Achajam cum Paulo veniſſe, ex bis quæ ſuperius dicta ſunt, exploratiſſimum eſt.

(a) Hier. in præf. in comment. ſuper Matth.

(b) Euth. in proœm. in Luc.

XXXII. Puulo uutem hortanre, ipſum ſcripſiſſe, deque Evangelio Lucæ illum intellexiſſe, cum uit: *Secundum Evangelium meum* tradit ſunctus Hieronymus (*c*): ac de eodem intellexiſſe, cum ait: *Miſimus cum illo fratrem, cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias*. Verum hæc de aliis diverſis, puta Barnaba, vel Sila, dicta eſſe, alios exiſtimaſſe, ſuperius, cum alias de Luca egimus, habaimus mentionem. Sane quidem Tertullianus (*d*) unte Hieronymum, Evangelium Lucæ illud ſuiſſe, quod ſuum Puulus dicit, affirmat. Dorotheus (ſed neſcio unde acceperit) juſſu Petri u Luca ſcriptum (*e*) eſſe Evungelium tradit. Quiſnam vero ille Theophilus ſuerit, ad quem Lucas ſuum ſcribit Evangelium, neminem hactenus invenimus definiſſe: putantibus nonnullis non eſſe nomen proprium alicujus viri, ſed cognomen Chriſtiani cujuſpiam, qui Theophilus ſit cognomento dictus, ſicut & Ignatius eſt cognominatus Theophorus. Verum enimvero ſi ex apocryphis veritatem uliquando expiſcari conceditur; reperimus in libris Recognitionum Clementis (*f*), fuiſſe Theophilum nobilem civem Antiochenum; qui a Petro ad fidem Chriſtianam capeſſendam udductus, domum quoque ſuam uſui Chriſtianorum mancipatam, in eccleſiam mutavit; in qua Petrus conventus agens, cathedram poſuit. Ad hunc igitur u Luca ſcriptum fuiſſe Evangelium, ea fultem ratio perſuadet, quod & ipſe Lucas, ut ille, patriu Antiochenus, ad Antiochenum concivem, gentilem ſuam, de Dei Eccleſia optime meritum, illud jure conſcripſerit. Reperimus inſuper apud eumdem Clementem (*g*) in libris Conſtitutionum quemdum Theophilum, quem auctor dicit ſuffectum eſſe Zachæo in Epiſcopatu Eccleſiæ Cæſurienſis in Palæſtina: un autem idem ſit cum Theophilo Antiocheno, non poſſumus certum quid affirmare.

(c) Hier. de Scrip. Eccleſ. in Luc.

(d) Tert. contra Marc. lib. 4.

(e) Doroth. in Synopſ.

De Theophilo Antiocheno.

(f) Clem. Recogn. lib. 10. cap. ult.

(g) Conſt. Apoſt. l. 7. c. 46.

XXXIII. Sed & illud de eodem Theophilo non prætermittimus dicere, illuſtrem ſune virum fuiſſe, ad quem non tantum Evangelium, ſed & Acta Apoſtolorum idem Lucas inſcripſerit: nam illum honeſtiſſimo exornat titulo, dicens in præſatione Evungelii: *Optime Theophile*; eo quippe titulo Paulum Apoſtolum (*h*) nominaſſe conſtue tum Felicem, tum Feſtum Judææ Præſides, ut cum ait: *Optime Felix*, *Optime Feſte*, dum coram ipſis conſtitutus cauſam diceret. Sic & Tribunus militum Claudius ſuas litteras ad eumdem Felicem Præſidem daras, quæ apud Acta habentur, ejuſmodi tirulo conſignavit, dicens (*i*): *Claudius Lyſias optimo Præſidi Felici*. Ut plane liquido appareat, ſolitum ejuſmodi titulum impartiri nobiliſſimis viris, fuiſſeque umpliſſimæ dignitatis indicem, & non perſonæ laudem; ut ubſque aliquo mendacii ſcrupulo quibuſcumque magiſtratibus illis fungentibus conſueverit impartiri: alioqui non putandum, Puulum ea udulatione atque mendacio demulcere voluiſſe ſceleſtiſſimum omnium Felicem, vel Feſtum, optimos appellando. Quamobrem accidiſſe exiſtimamus, ut ſicut illis temporibus ille vigebat loquendi uſus, ut quique candidati hoc titulo ſalutarentur, *Boni viri*: ita magiſtratum jum adepti, iidem Optimi dicerentur, unde & Optimutes. De candidatis eſt illud Senecæ (*k*) ad Lucilium, dum uit: *Sic illum amicum vocaſti; quomodo omnes candidatos, Bonos viros dicimus; quomodo obvios, ſi nomen non ſuccurrit, Dominos ſalutamus*. Quantæ enim eucellentiæ titulus eſſet, at quis, Optimus, ſulutaretur, Trajanus Imperator plane declaravit exemplo: *nam* (ut de eo ſcribit Dio *l*) *cum ampliſſimis gloriæ titulis appellaretur: nihil tamen eum*, inquit, *magis quam cognomen Optimi juvit*.

(h) Act. 24. 26.

Inſignis titulus nomen optimi.

(i) Act. 23.

(k) Senec. lib. 1. ep. 3.

(l) Dio. in Trajano.

XXXIV. Sed jum ad Lucam iterum revertamur. Inter typica uc ſymbolica illa quutuor Evangeliſtatum inſigniu, quæ primum Ezechieli, inde vero Jounni Evungeliſtæ fuerunt divinitus demonſtratu, & u Putribus divino plane ſpiritu declurata: facies bovis ob miniſterium ſacerdotii, u quo Lucas Evangelium uuſpicatur, ub omnibus ipſi tribuitur: cum alioqui (ſi licet ſacris profana conjungere) antiquu voce in Italia (ut uuctor eſt Varro *m*) bos Luca conſueverit uppelluri. Plura de Luca & Evangelio ab eo conſcripto ſummu cum laude meminit Irenæus. Sed quod untea polliciti ſumus, dicere non prætermittamus, un Lucas in numerum ſeptuagintaduorum diſcipulorum ſit referendus, vel inter Puuli diſcipulos adlegendus. Epiphanius (*n*) expreſſe teſtatur, Lucam ſuiſſe unum de ſeptuagintaduobus. Euthymius

in

(m) Varro de lingua Lat. lib. 6.

De Lucæ nomine & miniſterio

(n) Epiph. in Panar. hæreſ. 51.

in præfatione in Evangelium Lucæ, id ipſum ſentiens, nititur teſtimonio Origenis. Sed ubi id dixerit Origenes, non invenimus; niſi quod in Evangelii Lucæ exordium hæc dicat: *Inculcat & replicat, quoniam quæ ſcripturus eſt, non rumore cognoverit, ſed ab initio ipſe fuerit conſecutus:* ſed de horum verborum ſenſu dicemus poſtea. Dorotheus quoque in Synopſi recenſet Lucam inter ſeptuagintaduos diſcipulos Domini; ſed haud conſtans eſt fides ejus, quem conſtat adnumeraſſe inter eos complures diſcipulos Pauli. Demum quicumque loquentem Lucam de duobus diſcipulis abeuntibus Emmauntem, interpretati ſunt alterum ex eis, cujus nomen non exprimitur (quod id modeſtiæ cauſa ipſe tacuiſſe putetur) fuiſſe Lucam, iidem omnes æque confirmant, ipſum fuiſſe ex numero ſeptuagintaduorum diſcipulorum. Certe quidem ſi illum Cleophæ comitem in via Lucam fuiſſe perſpicue monſtrari poſſet, omnis prorſus de ea re controverſia ſoluta eſſet: ſed quia tantum leviſſima, qui hæc agunt, conjectura agunt, res eſt diligentius exquirenda. Quid antiquitas ſenſerit, quiſnam fuerit diſcipulus ille Cleophæ comes, Origenes (a) contra Celſum agens, ut in re confeſſa, monſtrat ſic dicens: *Et in Evangelio Lucæ, ad invicem Simone & Cleopha de omnibus quæ ſibi acciderant colloquentibus, ſuperveniens Jeſus ambulabat cum eis.* Hæc Origenes, qui ceteris antiquior id ea traditione pro conſtanti poſuiſſe videtur.

(a) Orig. contra Celſum lib. 2.

XXXV. Lucas non Domini ſed Apoſtolorum Diſcipulus.

Quamobrem quid de Luca ſentiendum, a nullo ſecurius, ſicut neque certius, neque verius, quam ab ipſo Luca petendum eſt. Cum enim ipſe in ſua ad Evangelium præfatione aperte profiteatur, ſe ea quæ ſcripturus eſſet, accepiſſe ab iis qui viderant, & miniſtri ſermonis fuerant; plane declarat, ſe ea non vidiſſe, vel coram audiſſe, ſed ab aliis, qui cum Domino verſati eſſent, accepiſſe. Sed reddamus ipſius verba: *Quoniam quidem multi conati ſunt ordinare narrationem quæ in nobis completæ ſunt rerum: ſicut tradiderunt nobis qui ab initio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis.* Ex traditione igitur, quam acceperat, ea ſe ſcribere cum manifeſte teſtetur; certe ſe alium quam ex ſeptuagintaduobus diſcipulis, qui cum Domino verſati ſunt, aliquem fuiſſe, manifeſte ſignificare videtur. Joannes enim Evangeliſta, quod cuncta vidiſſet, aliis uſus eſt verbis, ſic dicens: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt de verbo vitæ (& vita manifeſtata eſt) & vidimus, & teſtamur, & annuntiamus vobis.* At quod proſequitur Lucas: *Viſum eſt & mihi, aſſecuto omnia a principio, diligenter ex ordine tibi ſcribere, optime Theophile*; perinde eſt, ac ſi dixiſſet: Quæ accepimus aliorum traditione, (quod dixerat) viſum eſt omnia a principio diligenter ea ordine ſcribere. Hæc perſpicue intelligentes antiqui Eccleſiaſtici tractatores, abſque aliqua dubitatione tradiderunt, Lucam non Domini, ſed Apoſtolorum fuiſſe diſcipulum. Hac namque nomenclatura iterum uſus eſt Irenæus (b), dicens: *Lucas ſectator & diſcipulus Apoſtolorum*; & Tertullianus (c) ait: *Porro Lucas non Apoſtolus, ſed Apoſtolicus; non magiſter, ſed diſcipulus utique magiſtro minor; certe tanto poſterior, quanto poſterioris Apoſtoli ſectator, Pauli ſine dubio.* S. Hieronymus quoque in præfatione ſuper Matthæum, Pauli diſcipulum Lucam appellat. Idem ſentiens Theodoretus (d) hæc habet: *Etenim cum non vidiſſet B. Lucas, in principio operis dicit ſe ea narrare, de quibus certior factus eſt. Nos autem etſi audiamus eum non vidiſſe quæ narrat, ſed hanc doctrinam accepiſſe ab aliis, non minus ei & Marco credimus, quam Matthæo & Joanni.* Lucam igitur non ſolum Pauli fuiſſe diſcipulum, ſed ab ipſo genitum in Evangelio, S. Hieronymus (e) teſtatur, dicens: *Appellantur filii Prophetarum, quales & in novo Teſtamento Apoſtoli genuerunt, Paulus Timotheum, Lucam, & Titum multoſque alios.* Hac eadem ratione & Origenes (f) exiſtimavit Paulum nominaſſe inter alios Lucium (Lucam, ut ait) cognatum ſuum. Sed de his hactenus, jam reliqua proſequamur.

(b) Iren. lib. 3. c. 10. & lib. 3. c. 14.

(c) Tertull. contr. Marcion. lib. 4. c. 2.

(d) Theodoret. in præfat. Sanct. Patrum in fin.

(e) Hier. in Iſai. c. 65.

(f) Orig. in epiſt. ad Rom. in fin.

XXXVI. Paulus ſcripſit ſecundam epiſtolam ad Corinthios.

Nicopolim cum Paulus hiemis tempore perveniſſet, ibi (ut exiſtimamus) ſcripſit ſecundam epiſtolam ad Corinthios: ea nimirum occaſione, quod cum ſuperiori epiſtola anno præterito Epheſi ad eos data pollicitus eſſet (g) ſe ad eos venturum, cum Macedoniam pertranſiſſet, nec tamen id præſtitiſſet; ſe excuſans, hanc ſecundam ad eos ſcripſit epiſtolam, qua inter alia ait (h): *Hac confidentia volui prius venire ad vos, ut ſecundam gratiam haberetis; & per vos tranſire in Macedoniam, & iterum a Macedonia venire ad vos, & a vobis deduci in Judæam. Cum ergo hoc voluiſſem, numquid levitate uſus ſum? aut quæ cogito, ſecundum carnem cogito, ut ſit apud me, eſt, & non?* & paulo poſt: *Ego autem teſtem Deum invoco in animam meam, qui parcens vobis, non veni Corinthum.* Eadem quoque epiſtola, cum in primis quæ in Aſia paſſus ſit, doceat; quæ poſtea ſit paſſus in Macedonia, his verbis ſignificat (i). *Non enim volumus ignorare vos, fratres, de tribulatione noſtra, quæ facta eſt in Aſia, quoniam ſupra modum gravati ſumus ſupra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere. Sed ipſi in nobis ipſis reſponſum mortis habuimus, ut non ſimus fidentes in nobis, ſed in Deo, qui ſuſcitat mortuos, qui a tantis periculis nos eripuit*; & poſt multa (k): *Cum veniſſe-*

(g) 1. Cor. 16.

(h) 2. Cor. 1.

(i) 2. Cor. 1.

(k) 2. Cor. 7.

mus

mas in Macedoniam, nullam requiem habuit caro noſtra, ſed omnem tribulationem paſſi ſumus: foris pugnæ, intus timores. Sed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos Deus in adventu Titi: non ſolum autem in adventu ejus, ſed etiam in conſolatione, qua conſolatus eſt in vobis, referens nobis veſtrum deſiderium, veſtrum fletum, veſtram æmulationem pro me, ita ut magis gauderem.

XXXVII. Miſerat enim Paulus Titum una cum ſociis Corinthum, collectæ cauſa, quam jam per priorem epiſtolam intimaverat. Id autem Paulus poſtea declarat, ſic dicens (a): *Ita ut rogaremus Titum, ut quemadmodum cœpit, ita & perficiat in vobis gratiam iſtam.* Et inferius: *Gratias autem Deo, qui dedit eamdem ſolicitudinem in corde Titi. Miſimus & cum illo fratrem, cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias: non ſolum autem, ſed & ordinatus eſt ab Eccleſiis comes peregrinationis noſtræ in hanc gratiam, quæ miniſtratur a nobis ad Domini gloriam.* Ac rurſum: *Miſimus autem cum illes & fratrem noſtrum, quem probavimus in multis ſæpe ſollicitum eſſe, nunc autem multo ſolicitiorem.* Cur autem tot tantoſque viros tanta ſolicitudine miſiſſet, hanc inferius affert rationem (b): *Miſimus autem fratres, ut ne quod gloriamur de vobis, evacuetur in hac parte, ut (quemadmodum dixi) parati ſitis: ne cum venerint Macedones mecum, & invenerint vos imparatos, erubeſcamus nos, &c.* Hilari enim animo omne officium ac ſtudium ad eam navandam operam Corinthii polliciti erant Tito ac cæteris diſcipulis a Paulo miſſis. Quamobrem hæc eadem epiſtola iſta commemorans idem Paulus ait (c): *Scio enim promptum animum veſtrum, pro quo & de vobis glorior apud Macedones: quoniam & Achaia parata eſt ab anno præterito, & veſtra æmulatio provocavit plurimos.* Quiſnam vero fuerit ille, quem tam egregiis characteribus Paulus deſcribit, nominatque comitem ſuæ peregrinationis, Lucas ne, an Barnabas, ſatis eſt dictum ſuperius anno Domini quinquageſimoprimo, ut non ſit opus eadem hic repetere. Errant autem, mea ſententia, qui putarunt Tito datam eſſe hanc epiſtolam ad Corinthios perferendam, eo quod in ea dicat Paulus ſe miſiſſe cum Tito & alios ſocios: nam de priori Titi ad eos adventu Paulum (ut dictum eſt) intellexiſſe, quivis facile pervidere poterit. Nec eſt quod quis dicat, iterum illuc Titum eſſe profectum, quem Paulus (ut ſuo loco eſt dictum) e Macedonia recedens, ac ſecum ducens, Cretæ reliquit. Sed jam cætera, quæ ab Apoſtolo ea epiſtola ad Corinthios ſcripta ſunt, exacte conſideremus.

(a) 2. Cor. 8.

De legatione Titi.

(b) 2. Cor. 9.

(c) Ibidem.

XXXVIII. Cum eadem epiſtola Paulus iterum ſuum ad eos pollicetur adventum: ut veniens cuncta læta atque tranquilla reperiret; adhuc abſens, miſeratione commotus, inceſtuoſum illum, quem prioribus litteris tradiderat ſatanæ, jam indulgens abſolvit: quod ab illis ratum haberi rogat, ſic dicens (d): *Sufficit illi qui hujuſmodi eſt, objurgatio hæc quæ fit a pluribus: ita ut e contrario magis donetis & conſolemini, ne forte abundantiori triſtitia abſorbeatur qui hujuſmodi eſt. Propter quod obſecro vos, ut confirmetis in illum charitatem. Ideo enim & ſcripſi, ut cognoſcam experimentum veſtrum, an in omnibus obedientes ſitis. Cui autem aliquid donaſtis, & ego. Nam & ego quod donavi, ſi quid donavi, propter vos, in perſona Chriſti; ut non circumveniamur a ſatana: non enim ignoramus cogitationes ejus.* Hucuſque de indulgentia Paulus. Ad hæc enim ſcribenda permotus fuiſſe videtur Titi ſermone, jam (ut dictum eſt) ad Paulum Corintho redeuntis: qui cum omnia, quæ in ea Eccleſia agerentur, ipſum admonuiſſet, mœtorem hominis illius ſatanæ traditi eidem pariter ſignificaſſe videtur, pro quo etiam veniam deprecatum eſſe par eſt credere. Exemplo igitur Pauli, & auctoritate ſibi in Apoſtolis a Chriſto conceſſa, merito ſibi Eccleſia vendicat, ut peccantibus interdum indulgentiam largiatur; quam qui loco Apoſtolorum ſucceſſerunt Epiſcopi, eadem ex cauſa ſoleant impartiri. Inflictis ſemel pro admiſſis delictis (ut res poſtulat) pro arbitrio ſacerdotum ſtatutis pœnis, vel adhuc forte majoribus lege debitis injungendis: cum vel ne his affectus, vel majoribus afficiendus (quod Paulum commovit) nimia triſtitia pœnitens abſorberetur; hac, vel alia quacumque ex cauſa id expedire viſum fuerit (ut fecit Apoſtolus) eas indulgendo remittere iidem Epiſcopi conſueverunt.

(d) 2. Cor. 2.

De Indulgentia in Eccleſia concedi ſolita.

XXXIX. Frequens ejus rei uſus in Eccleſia reperitur, cum perſecutionum temporibus lapſi Fideies, ad Eccleſiam redeuntes, exomologeſimque facientes, indulgentiam vel de injuncto vel de injungendo pœnitentiæ tempore, quo extra communionem in afflictione agere deberent, inſtanter deprecabantur: & quo minus ſe eam aſſequi ob facinorum magnitudinem diffiderent, commendatitiis ſanctorum litteris, qui fidei cauſa in carcere detenti eſſent, eam promereri ſtudebant. Id quidem eſt quod Tertullianus (e) ad martyres in carcere poſitos ſcribit his verbis, ipſam indulgentiam pacem appellans: *Quam pacem quidam in Eccleſia non habentes, a martyribus in carcere exorare conſueverunt*: non quidem quod illi hanc ipſis præſtarent indulgentiam, ſed quod pro illis libellos ſupplices ad Epiſcopos darent, prout Cyprianus multis exemplis declarat: ut in primis cum ad martyres, qui pluſquam fas eſſet, uſurparent,

Antiquus Indulgentiarum uſus.

(e) Tertull. ad mart. c. 1.

ac

(a) Cypr. epiſt. 11.

ac præpropere, peterent pro lapſis indulgentiam, ſic ſcribit (a): *Illi* (qui lapſi ſunt ſcilicet) *contra Evangelii legem, contra veſtram quoque honorificam petitionem, ante actam pœnitentiam, ante exomologeſim graviſſimi atque extremi delicti factam, ante manum ab Epiſcopo & clero in pœnitentiam impoſitam, offerre lapſis pacem, & Eucharistiam dare, id eſt, ſanctum Domini corpus profanare audeant*, &c. negandam prorſus eſſe, ſi vi quadam atque procacia peteretur, tam ipſius Cypriani (b) quam Cleri Romani (c) declarant epiſtolæ, ac præſertim liber a Cypriano ſcriptus de lapſis.

(b) Cypr. epiſt. 11. 12. 13. & ſeq.
(c) Apud Cypr. ep. 30. & 31.

Sed ſicut aliquibus importune vel inofficioſe petentibus vigor ſacerdotalis reſiſtere videbatur, ita humiliter ſubmiſſeque indulgentiam efflagitantibus paſtoralis commiſeratio, cum preſertim temporis ratio poſtularet, præſto erat: quod ſæpius idem auctor demonſtrat, dum Novatianos ſuis ſcriptis exagitat, ut ea potiſſimum epiſtola docet, quam ejus argumenti, nimirum de indulgentia lapſis danda, ad Cornelium ſcripſit (d). Sed & in Magno Nicæno Concilio (e) ſtatutum reperitur, ut pro animi ardore, quo quis ſuſceperit injunctam peragere pœnitentiam, poſſit Epiſcopus indulgentiam, ne præſtitutum integrum tempus perſolvere teneatur, illi præſtare. Sunt & alii de eadem re diverſorum Conciliorum canones; ſed de his alias.

(d) Cypr. epiſt. 14.
(e) Concil. Nic. c. 11. & 12.

XL. Comminatio Pauli.

At redeamus ad Paulum: qui quantumlibet benignum ac indulgentem cum Corinthio ſic nequiter lapſo ſe præberet, quod nimirum ille aliqua ſaltem ex parte de admiſſo ſcelere egiſſet pœnitentiam: adverſus eos tamen, qui luxariis item eſſent turpiſſime inquinati, nec pœnitentiam egiſſent, ſe vindicem fore minatur, ſic dicens (f): *Timeo enim, ne forte cum venero, non quales volo, inveniam vos; & ego inveniar a vobis, qualem non vultis*; & paulo poſt: *Ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex iis qui ante peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditia & fornicatione & impudicitia quam geſſerunt. Ecce tertio hoc venio ad vos. In ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum. Prædixi, & prædico, ut præſens, & nunc abſens iis qui antea peccaverunt, & ceteris omnibus, quoniam ſi venero iterum, non parcam.* Hæc ad eos ille: ſolutiſſimos enim in venerem fuiſſe Corinthios, ſuperius dictum eſt.

(f) 2. Cor. 12. 13.

XLI. Jam cetera, quæ ad Pauli res geſtas ſpectare videntur, ordine proſequamur. Eadem quippe epiſtola, occaſione quorumdam, qui jactanter nimis in magnum veritatis præjudicium adverſus ipſum ſe extollebant, ſui Apoſtolatus inſignia, quæ nimirum cauſa Evangelii paſſus eſſet, neceſſitate compulſus & invitus (quod ſæpius proteſtatur) aſpicienda ob illorum oculos ponit. At quoniam quod ad graves ærumnas, quas perpeſſus eſt, ſpectat, earum major pars a Luca prætermiſſa cognoſcitur, ejus verbis ipſa recitare, operæpretium ducimus: ait igitur (g): *Miniſtri Chriſti ſunt, & ego (ut minus ſapiens dico) plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter. A Judæis quinquies quadragenas una minus accepi. Ter virgis cæſus ſum, ſemel lapidatus ſum: ter naufragium feci, nocte & die in profundum maris fui. In itineribus ſæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, periculis in civitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus, in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & ſiti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate: præter illa quæ extrinſecus ſunt: inſtantia mea quotidiana, ſollicitudo omnium Eccleſiarum. Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non uror?* &c.

(g) 2. Cor. 11. Quæ paſſus ſit Paulus.

XLII. Horum quidem complura a Luca eſſe prætermiſſa, nemo non videt: idque non invidiæ vel oſcitantiæ cauſa: ſed quod (ut in multis obſervavimus) nonniſi ea, quibus præſens fuit, ſingillatim, recenſeat; cetera vero adeo ſummatim, ut tribus fere verbis res geſtas plurium menſium & annorum perſtringat. Nam (ut nuper vidimus h) Pauli Epheſo diſceſſionem, in Macedonia commorationem, profectionem in Græciam, & navigationem Troadem, quæ duorum prope annorum ſpatio eſſe peracta epiſtolæ ejus manifeſte declarant, perpaucis abſolvit. Sed quod ad ea quæ a Paulo recenſita ſunt pertinet: de Judaica illa animadverſione, qua undequadraginta verbera infligebantur, cum quinquies ſe ea Paulus affectum eſſe teſtetur, Lucas ne verbum quidem. Cumque Paulus ter ſe cæſum virgis dicat; de unica tantum virgarum animadverſione facta Philippis idem (i) meminit, & de lapidatione (k) facta Lyſtris. De naufragio item in hanc diem tertium paſſo, nihil prorſus. Sed hic & illud breviter neceſſario monendum putamus lectorem; nonnullis accidiſſe, ut temporum ignoratione in maximos errores incidant, putantes nimirum, naufragium apud Melitam paſſum (quod Lucas (l) narrat) unum e tribus fuiſſe a Paulo enumeratis: non animadvertentes, ſecundam epiſtolam ad Corinthios longe ante illud naufragium eſſe ſcriptam. Quamobrem ſcrupuloſa quæ videtur in hiſtoria temporum indagatio, quantum conferat ad veram atque germanam divinæ Scripturæ interpretationem, quiſque facile judicabit. Hæc ſen-

(h) Act. 20. Prætermiſſa a S. Luca.
(i) Act. 16.
(k) Act. 14.
(l) Act. 27.

ſentiens Joannes Chryſoſtomus (*a*), & ipſe quibus in locis, quandove Pauli epiſtolæ fuerint ſcriptæ, pervestigans, hæc ait: *Proinde hunc laborem nemo extraneum, neve hanc indagationem ſupervacaneæ curioſitatis eſſe putet: confert enim nobis non parum ad quæſtiones explicandas ipſum epiſtolarum tempus.*

(*a*) *Chryſ. in epiſ. ad Rom. in prin.*

Quod vero pertinet ad profundum ma-
XLIII. ris, in quo ſe nocte ac die fuiſſe Apoſtolus tradit: cum multæ de ea re afferantur interpretationes: accipe, ſi non diſplicet, quod apud Bedam (*b*) legitur ex Theodoro, fuiſſe eo nomine teterrimum omnium carcerem Cyzicenum, qui ex eo quod altiſſimus eſſet, adeoque deorſum depreſſus, merito Profundum maris ſit dictus: porro illi ſimilis erat Athenis famoſiſſimus carcer, Barathrum appellatus, vel qui Syracuſis, Latomiæ nominatus, & qui Romæ nuncupatus eſt Tullianus, aliqua ex parte eidem comparandus: hi enim nominatiſſimi omnium habentur. At licet neque in Actis a Luca conſcriptis, nec in epiſtolis Pauli habeatur aliqua mentio de Pauli adventu Cyzicum: tamen cum conſtet eum veniſſe Troadem, Cyzicum itidem in Propontide ſitam conſcendiſſe, par eſt credere: nam cum, Strabonis (*c*) ſententia, ea civitas ob magnitudinem, pulchritudinem, & legum bonitatem, bello pacique accommodata, comparari poſſet cum principibus Aſiæ urbibus; quæque (ut idem ait) iiſdem eſſet prædita ornamentis, quibus Rhodiorum, Maſſilienſium, & Carthaginenſium nobiliſſimæ civitates; a Paulo non fuiſſe eam neglectam, æquum eſt exiſtimare. Quæ ergo ibi graviſſima paſſus eſt, inter eas adnumerat tribulationes, quas omnium vehementiſſimas in Aſia ſe eſſe perpeſſum, in eadem dicit epiſtola (*d*). Nec quemquam moveat, quod de carceribus ſuperius habuerit mentionem, dicens: *In carceribus abundantius;* nam & de plagis acceptis itidem cum meminiſſet, quæ generatim complexus erat, poſtea ſpeciatim enumerat. Sed quod diverſa ſit de profundo maris diverſorum ſententia, lector quid velit ſentiat.

(*b*) *Beda lib. quaſ. q.3. tit.8. col.381.*

De profundo maris.

(*c*) *Strab. lib.12.*

(*d*) *2.Cor. 2.*

Poſt recenſitas denique quas paſſus eſt
XLIV. pœnas; eadem, quam diximus, occaſione, quod ante annos quatuordecim ad tertium cœlum (*e*) raptus, viſiones & revelationes acceperit, narrat, de quibus nos ſuo loco ſuperius egimus, anno nimirum Domini quadrageſimoquarto, quo contigerunt. Cum vero ad Corinthios epiſtola ſcripta, Paulus, quod ſæpe pollicitus erat, iterum ſpondet, Corinthum ſe eſſe venturum: tertium hunc eſſe ſui Corinthum adventum, ipſe iterum eadem epiſtola teſtatus eſt, dicens (*f*): *Ecce tertium hoc paratus ſum venire ad vos;* & in fine iterum: *Ecce tertio hoc venio ad vos.* Verum cum neque ex Luca in Actis, nec alibi in ejuſdem Pauli epiſtolis de ſecundo ejus Corinthum adventu mentio habeatur: fortaſſis ſic accidit, ut quemadmodum de ſe teſtatur idem Paulus triennio (*g*) manſiſſe Epheſi, cum tamen non ſemper ibi conſederit, ſed ad alias Aſiæ civitates profectus Evangelium prædicans (quod Lucas (*h*) teſtatur) Epheſum reverſus, ſic a primo ſuo ad illos adventu triennio manſerit: ita etiam, dum ſcribit Lucas (*i*) Paulum annum & ſex menſes manſiſſe Corinthi, non intelligendum ſit, ut numquam per illud tempus inde receſſerit, ſed ad alias propinquiores Achajæ civitates ipſum migraſſe, atque iterum redeuntem, dictum tempus expleſſe: alio enim hæc quam dicto ſenſu accipi non poſſe, qui cuncta exacte perlegerit, æque conſentiet.

(*e*) *2.Cor. 12.*

Paulus tertio inviſit Corinthios.

(*f*) *2.Cor 12.13.*

(*g*) *Act.20.*

(*h*) *Act.18. 19.*

(*i*) *Act.18.*

De reliquis Pauli rebus geſtis per tres menſes, quibus (ut Lucas (*k*) ait) manſit in Græcia (intelligens per Græciam regiones omnes quæ ab Achaja uſque in Illyricum interjacent) ea tantum habemus expreſſa, quæ idem ipſe Paulus ſcribens ad Romanos (*l*) his verbis ſignificat: *Non enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non efficit Chriſtus in obedientiam Gentium, verbo & factis, in virtute ſignorum & prodigiorum; in virtute Spiritus ſancti: ita ut ab Hieruſalem per circuitum uſque ad Illyricum repleverim Evangelium Chriſti:* ſed quam rationem habuerit in prædicando, mox ſubdit: *Sic autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem: ſed ſicut ſcriptum eſt: Quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt; & qui non audierunt, intelligent.* Hæc Paulus, qui proximo jam vere in Syriam recta ſolvere, ut quam collegerat pecuniam, Hieroſolymam ad pauperes illic agentes deferret, in animum dexit; ſed inſidiantibus illi Judæis, id facere minus licuit: quamobrem, ut qua venerat via, rediret in Macedoniam, iter aggreditur una cum ſuis: hæc enim Lucas (*m*) paucis deſcribit, ſic dicens: *Cum feciſſet menſes tres, factæ ſunt illi inſidiæ a Judæis navigaturo in Syriam: habuitque conſilium, ut reverteretur per Macedoniam.*

XLV.

(*k*) *Act.20.*

(*l*) *Rom.15.*

(*m*) *Act.20.*

Sed antequam Paulus rediret in Macedoniam, Corinthum verſus iter direxiſſe, ac Cenchreas (quod eſt navale Corinthiorum) perveniſſe, ibique ſcripſiſſe ad Romanos, Origenes (*n*) exiſtimavit, qui ait: *Illud haud abſurde admonebimus, quod videtur hanc epiſtolam de Corintho ſcribere: & aliis quidem pluribus indiciis, evidentius autem ex eo quod dicit: Commendo autem vobis Phœben ſororem noſtram, miniſtram Eccleſiæ quæ eſt Cenchreis (Cenchreæ enim dicitur locus Corintho vicinus,* im-

XLVI.

(*n*) *Orig. in præf. in epiſt. ad Roman. Theodor. in præf. in epiſt. Pauli, & alii.*

Paulus ad Romanos ſcribit.

immo prorſus ipſius Corinthi) & *ex hoc ergo apparet de Corintho ſcripta, & aliis quidem pluribus indiciis: evidentius tamen ex eo quod dixit: Salutat vos Cajus hoſpes meus; de quo Cajo ſcribens Corinthiis meminit dicens: Ai gratias ago Deo meo, quod neminem veſtrum baptizavi, niſi Criſpum & Cajum. Simile & deinde datur indicium, ubi dicit: Salutat vos Eraſtus arcarius civitatis; de quo Eraſto ad Timotheum ſecundum ſcribens dixit: Eraſtus remanſit Corinthi.* Hæc Origenes; ex quibus eam epiſtolam ad Romanos apud Corinthum ſcriptam eſſe concludit; cui nos etiam aſſentimur. Antequam igitur cætera Pauli itinera relegamus; in his quæ ad Romanos ſcribit, & ad hiſtoricam veritatem ſpectare cognoſcuntur, paululum immoremur.

XLVII. Ad Gentiles potiſſimum, qui Romæ erant credentes, hanc Paulus ſcripſit epiſtolam: quod quidem ex verbis ipſius liquido conſtat: ſic enim ait in ejus exordio (a): *Sæpe propoſui venire ad vos (& prohibitus ſum uſque adhuc) ut aliquem fructum habeam in vobis, ſicut & in cæteris Gentibus. Græcis ac barbaris, ſapientibus & inſipientibus debitor ſum:* & prope finem (b): *Audacius autem ſcripſi vobis, fratres, ex parte, tamquam in memoriam vos reducens: propter gratiam quæ data eſt mihi a Deo, ut ſim miniſter Chriſti Jeſu in Gentibus, ſanctificans Evangelium Dei, ut fiat oblatio Gentium accepta & ſanctificata in Spiritu ſancto.* At qualis eo tempore eſſet ſtatus Romanæ Eccleſiæ, eodem prædicante audiamus; hæc enim ait (c): *Primum quidem gratias ago Deo meo per Jeſum Chriſtum pro omnibus vobis, quia fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo:* ac rurſum (d): *Certus ſum autem, fratres mei, & ego ipſe de vobis, quoniam & ipſi pleni eſtis dilectione, repleti omni ſcientia, ita ut poſſitis alterutrum monere:* ac demum (e): *Veſtra obedientia in omnem locum divulgata eſt. Gaudeo igitur in vobis.*

(a) Rom. 1.
(b) Rom. 15.
(c) Rom. 1.
De Statu Romanæ Eccleſiæ.
(d) Rom. 15.
(e) Rom. 16.

XLVIII. His igitur patet, jam florentiſſimam fuiſſe Romanorum Eccleſiam, ac mirifice propagatam, atque adeo auctam, ut ejus fides annuntiaretur in univerſo Orbe, &, quod addit, ejuſdem obedientia in omnem locum divulgata eſſet. *Hæc non eis blandiens* (inquit Theodoretus *f*) *ſed vera dicens, poſuit Apoſtolus: neque enim fieri poterat, ut quæ Romæ eveniebant, eos illos qui in toto erant orbe terrarum, laterent. In illa enim Imperatores regiam ſuam habebant, & illinc emittebantur & qui gentibus præeſſent, & qui vectigalia a civitatibus exigerent. Jam vero in illum quoque decurrebant omnes qui regalia profitebantur beneficia, & per hos omnes ubique ſignificabatur quod civitas Romanorum Chriſti doctrinam perceperit.* Hæc ille. Sanctus Hieronymus (g) hæc magna conſideratione a Paulo eſſe dicta cognovit, unde ait: *Vultis ſcire, o Paula & Euſtochium, quomodo Apoſtolus unamquamque provinciam ſuis proprietatibus denotarit? Uſque hodie eadem vel virtutum veſtigia permanent, vel errorum. Romanæ plebis laudatur fides. Ubi aliquando tanto ſtudio & frequentia ad Eccleſias & ad martyrum ſepulcra concurritur? Ubi ſic ad ſimilitudinem cæleſtis tonitrui, Amen reboat, & vacua idolorum templa quatiuntur? Non quod aliam habeant Romani fidem, niſi hanc quam omnes Chriſti Eccleſiæ; ſed quod devotio in eis major ſit, & ſimplicitas ad credendum.* Hæc Hieronymus. Idem qui ſupra Theodoretus (h) ſcribens ad ſanctum Leonem Romanum Pontificem hæc habet de Romana urbe, & fide illius: *Accedit his, quod hoc quoque, quod cæterum potitur, peperit Imperium, & propria ſua appellatione eos quibus imperat impertiit: præcipue autem & inſigniter eam exornat fides, & fide dignus teſtis divinus Apoſtolus, qui clamat: Fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo. Si autem divinæ prædicationis, ſtatim ſusceptis ſeminibus, mirabiles hos fructus & tam uberes tulit; quænam ad eam, quæ nunc in ea verſatur, pietatem laudibus celebrandam ſuffecerit oratio?* Hæc ipſe.

(f) Theod. in ep. ad Rom. c. 1.
(g) Hier. in præf. l. 2. in epiſt. ad Galat.
Eminens fides Romanorum.
(h) Habetur tom. 2. in fine novæ edit.

XLIX. Accidit hanc ob cauſam, quod ſicut omnes qui Romano ſubeſſent Imperio, Romanorum appellatione nobilitati eſſent, ſecundum quod lege (i) ſancitum eſt, ut omnes qui ſub orbe Romano ſunt, Romani cives appellarentur: ita pariter omnes quotquot Catholica fide pollerent, Romani itidem dicerentur: eo quod fides Catholica, Romana pariter diceretur. Quod licet ſuperius occaſione Catholici nominis ſit perſpicue demonſtratum; tamen eadem hic repetere (quod rei exigat argumentum) haud otioſum putamus; & in primis teſtimonium Theodoſii junioris Imperatoris ſic ſcribentis ad Acacium (k) Epiſcopum Berœenſem: *Vos probatos Romanæ religionis Sacerdotes eſſe, manifeſto argumento declarate.* Sed & ipſos hæreticos conſueviſſe Catholicos communi loquendi uſu itidem nominare Romanos, plura ſunt exempla; ut apud Victorem Uticenſem (l), cum Jocundus Arianus Epiſcopus ad Regis filium: *Si gladio,* inquit, *perimeris, incipient Romani martyrem prædicare:* & apud Gregorium Turonenſem (m) itidem de Ariano Principe: *Cogitavit intra ſe dicens: Quia ingenium eſt Romanorum (Romanos enim vocant homines noſtræ religionis) ut ita accidat, & non ſit virtus Dei.* Itemque inferius (n) de Ariano ſic dicente: *Si conſenſeris dictis meis, exercemus hodie cachinnum de hoc Romanorum presbytero;* hoc eſt, de Catholico Sacerdoto: ac rurſum de iiſdem Arianis, qui erant in Galliis (o): *Quid putatis (dicebat unus* ex

(i) L. in Urbe Ro. ff. de ſtat. hom. ſecundum lectionem Aleiati.
Fides Romana, eadem quæ Catholica.
(k) Extant in Act. Concil. Epheſ. edit. Pel. tam. tom. 5. cap. 10.
(l) Victor Uticen. de perſec. Vvand. lib. 2.
(m) Greg. Turon. de glor. mart. c. 25.
(n) Ead. l. c. 30.
(o) Ead. l. c. 79.

ex illis) *quod nunc iſti Romani dicunt*.

L. Data eſt hujus loquendi uſus ea occaſio, quod cum Romana Eccleſia Petri peculiaris eſſet; qui (quod monſtratum eſt ſupius) ſicut caput totius Eccleſiæ a Chriſto Domino inſtitutus, non tantum eorum qui Romæ vel in Italia eſſent, ſed omnium in orbe terrarum Chriſtianorum paſtor diceretur & eſſet; ita ipſa merito mater omnium diceretur Eccleſiarum. Sed quod inſuper ſupra Petram, eumdem & Petrum, a Chriſto fundatæ Eccleſiæ datum ab eodem eſſet privilegium, ut portæ inferi, nempe hæreſes (ut Epiphanius & alii ſunt interpretati) non prævalerent adverſus eam; eadem ea cauſa qui eſſent fide ſincera, ac probati in omnibus Orthodoxi, iidem Romani ab omnibus dicerentur. Nam ait Irenæus (a): *Ad hanc enim Eccleſiam propter potentiorem principalitatem neceſſe eſt omnem convenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt undique, Fideles: in qua ſemper ab his qui ſunt undique, conſervata eſt ea quæ eſt ab Apoſtolis traditio*. Sicque quod dicit Paulus de Romanis: *Fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo*, prophetice dictum eſſe, Cyprianus in primis exiſtimavit; qui ad Cornelium Papam ſcribens (b) hæc ait: *Dum apud vos unus animus, & una vox eſt, Eccleſia omnis Romana confeſſa eſt. Claruit, frater cariſſime, fides, quam de vobis beatus Apoſtolus prædicavit: hanc laudem virtutis, & roboris firmitatem jam tunc in ſpiritu prævidebat, & præconio futurorum merita veſtra conteſtans, dum parentes laudat, filios provocabat*. Hæc ipſe. Sed obſervatione illud quoque, ſecundum Joannem Chryſoſtomum (c), dignum eſt, quod ait Apoſtolus: *Fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo*: quod ſcilicet, ſicut Eccleſia Romana, Petro prædicante, crediderat, ita credere deberent ceteræ nationes: ait enim ipſe: *Non dixit, Manifeſtatur, ſed, Annuntiatur*: & paulo poſt: *Hoc ſolum ait, Annuntiatur: ac recte quidem, Annuntiatur: planum faciens, quod dictis nihil quicquam addendum vel demendum eſſet. Angeli ſeu nuntii hoc eſt opus, quæ dicuntur, ea ſola deferre: ob quod & Sacerdos Angelus vocatur, quod non ſua ipſius, ſed ea tantum nuntiat, quæ ab eo acceperit, a quo delegatur. Quanquam Petrus inibi etiam prædicavit: ſed illius facta, ſua eſſe ducit: atque adeo (quod antea diximus) invidentia omni ſupra modum vacabat*: Hæc ipſa, exacte conſiderans, quod quantumlibet idem Apoſtolus magnis præconiis celebrat Eccleſiam Theſſalonicenſium (d), ad ipſam ſcribens, nihilominus nequicquam tale de illa locutus fuerit.

LI. Sed cum tam ex nuper dictis, quam etiam ex ſuperius enarratis de adventu Petri Romam anno ſecundo Claudii Imp. conſtet Romanam Eccleſiam jam primitus erectam atque inſtitutam fuiſſe: quænam ſubeſſe potuit cauſa, ut ad Romanos Paulus ſcribens, nullam prorſus de Petro habuerit mentionem? At multæ quidem: ſed ea potiſſima creditur; Petrum ſcilicet edicto Claudii (ut dictum eſt) cum Judæis ſemel Roma pulſum, ad externas Orbis oras prædicationem Evangelii convertiſſe, & in his hactenus laboraſſe: quippe cum univerſi gregis curam a Domino ſibi demandatam ſuſcepiſſet, & quod ipſe coram Apoſtolis de ſe teſtatur, dicens: *Elegit Deus per os meum audire Gentes verbum Evangelii, & credere*; non erat ejus officii, in uno loco conſiſtere, ſed quantum homini licuiſſet, univerſum peragrare Orbem, & nondum credentes ad fidem perducere, credentes vero in fide penitus ſtabilire. Si enim Paulus ad prædicandum iisdem Gentibus Evangelium a Deo electus erat, licet neutiquam ei univerſi gregis cura credita eſſet, tamen ex his quæ Lucas ſcribit, vidimus eum tot provincias circumluſtraſſe: ac ita (ut de ſe ipſe teſtatur e) Hieroſolymis in Illyricum uſque longe lateque Evangelium prædicaſſe, ut cum locum ulterius non haberet, Hiſpanias cogitaret: quid de Petro dicendum eſt, cujus præcipue muneris erat in his præ ceteris inſudare? Cum præſertim non ſicut in Orientalis orbis partes, ſciamus ceteros Apoſtolos miſſos eſſe in Occidentem, uno excepto Barnaba, qui ad breve tempus Ligures docuit; vel Jacobo (ſi tamen conſenſerimus iis qui tradunt eum cito rediturum Hiſpaniam penetraſſe) ceterorum autem neminem eſſe miſſum, liquido appareat. Petri igitur muneris erat, ut qui jam complures Orientis provincias prædicando Evangelium peragraſſet, jam (quod reliquum eſſe videbatur) luſtraret orbem Occidentalem, & uſque ad Britannos (quod tradunt Metaphraſtes (f) & alii) Chriſti fidem annuncians penetraret.

LII. Certe quidem Gregorius (g) ſcribens ad Epiſcopos Numidiæ, eos ab Apoſtolo Petro accepiſſe ordinationum initia teſtatur; hoc eſt, quod & ante Tertullianus (h) dicebat: *Habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præſto eſt*: Et Cyprianus (i) Romanam Eccleſiam matricem appellat, quod non tantum Carthaginenſis Eccleſia ab ea fidem accepiſſet, ſed quæ ſub ipſa continentur Mauritania atque Numidia. Et quis mirabitur hæc, cum idem Paulus hac ipſa epiſtola teſtetur, impletum eſſe quod prædictum in Pſalmo fuerat (k): *In omnem terram exivit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum?* Merito igitur manifeſtum fuiſſe ait Innocentius (l) ad Decentium ſcribens, Eccleſias in omni Italia, Gal-

lia,

(a) Iren. lib. 3. c. 3.

Romanæ Eccleſiæ prærogativa.

(b) Cypr. epiſt. 57.

(c) Joan. Chryſ. in epiſt. ad Rom. hom. 2.

(d) 1. Theſſ. 1.

Petrus occidentalem orbem peragravit.

(e) Rom. 15.

(f) Metaph. die 29. Junii.

(g) Greg. lib. 1. epiſt. 75.

(h) Tert. lib. de Præſcrip. c. 36.

(i) Cypr. epiſt. 45.

Populi a Petro vel ejus Diſcipulis docti.

(k) Pſal. 10.

(l) Innoc. ep. 1.

Digitized by Google

lia, Hiſpania, Africa, Sicilia, ac inſulis interjacentibus poſitas, a nullo alio quam a Petro, vel ejus diſcipulis & ſucceſſoribus inſtitutas eſſe. Non eſt ergo quod jure quis poſſit de abſentia Petri calumniam facere, vel de ſilentio Pauli movere quæſtionem; cum ſcribens ad Corinthios, Galatas, Epheſios, Theſſalonicenſes, & alios, nequicquam de ipſorum Epiſcopis expreſſe meminerit. Potuit & illud perfacile accidiſſe (etiam ſi dixerimus his temporibus Petrum Romæ egiſſe) ut familiares alias ad ipſum Paulus eidem tabellario dederit litteras; adeo ut non opus eſſet per alios ſalutari, cui ipſe, ſuis privatis litteris monens, ſalutem plurimam impartitus eſſet. Hæc enim humanitatis officia inter Apoſtolos interceſſiſſe, quis tam ab humanitate alienus negare præſumpſerit? Sed de his ſatis.

LIII. Quanam autem occaſione Paulus permotus ſcripſerit ad Romanos, ex ejus epiſtolæ argumento facile aſſequi licet; de quo hæc S. Auguſtinus (a): *Epiſtola*, inquit, *quam Paulus Apoſtolus ſcripſit ad Romanos, quantum ex ejus textu intelligi poteſt, quæſtionem habet, utrum Judæis ſolis Evangelium Domini noſtri Jeſu Chriſti venerit propter merita operum; an vero nullis operum meritis præcedentibus, omnibus Gentibus venerit juſtificatio fidei, quæ eſt in Chriſto Jeſu: ut non quia juſti erant, homines crederent; ſed credendo juſtificati, deinceps juſte vivere inciperent. Hoc ergo docere contendit Apoſtolus, omnibus veniſſe gratiam Domini noſtri Jeſu Chriſti: quam propterea etiam gratiam vocari oſtendit, quia non quaſi debitum juſtitiæ redditum eſt, ſed gratuito datum.* Hæc de epiſtolæ argumento Auguſtinus. Sed qua rurſum occaſione ita ſcripſiſſet, hanc deinde affert rationem quæ ex eadem ipſa epiſtola pariter intelligitur: *Cœperant*, inquit, *nonnulli qui ex Judæis crediderant, tumultuari adverſus Gentes, & maxime adverſus Apoſtolum Paulum, quod incircumciſos & a legis veteris vinculis liberos admittebat ad evangelii gratiam, prædicans eis, ut in Chriſtum crederent, nullo impoſito circumciſionis carnalis jugo: ſed plane tanta moderatione, uti nec Judæos ſuperbire permittat, tamquam de meritis operum legis; nec Gentes merito fidei adverſus Judæos inflari, quod ipſi receperint Chriſtum, quem illi crucifixerunt.* Hactenus Auguſtinus. Ex his plane adducimur, ut credamus Petrum Roma abſentem fuiſſe; nam ſicut olim in Concilio Hieroſolymitano Judæos Chriſtianos eadem ex cauſa tumultuantes, Apoſtolica auctoritate (b), reddita de omnibus ratione, compeſcuit; haud dubium hæc eadem Romæ idem Petrus, ſi præſens fuiſſet, minori negotio præſtitiſſet. Niſi dicere velimus, eadem omnia pro ſua defenſione Paulum ſcripſiſſe, quod de abrogatis legalibus ſibi negotium factum eſſet.

(a) Auguſt. in expoſ. inchoata ejuſd. ep.

De argumento Epiſtolæ ad Romanos.

(b) Act. 15.

LIV. At quicquid ſit: quantumlibet ad ipſos Paulus ſcribens, eoſdem tantopere laudet, & ad pietatem inſtituat, & multis argumentis amorem ſuum erga ipſos teſtatum reddat: tamen non prætermittit, quo minus illos redarguat, facilitatis nimirum atque ſuperbiæ, quod (ut notat Hieronymus c) hæc fuerint peculiaria vitia Romanorum; quæ etiam Bernardus (d) exprobrat, ſic dicens: *Populus Romanus eſt. Nec brevius potui, nec expreſſius tamen aperire de tuis parœcianis quod ſentio. Quid tam notum ſæculis, quam protervia & faſtus Romanorum? Gens inſueta paci, tumultui aſſueta; gens immitis, & intractabilis, & uſque adhuc ſubdi neſcia, niſi cum non valet reſiſtere.* Hæc ille: quæ nos idcirco retuliſſe voluimus, ut quiſque intelligat, non eſſe Romanorum virtutis, ſi Romana Eccleſia ſemper florentiſſima, caput extitit omnium Eccleſiarum; & deficientibus cæteris ſedibus Apoſtolorum, ipſa permanſerit inconcuſſa; & ſicut olim, ita & ſemper illibata fides ipſius in univerſo orbe Catholico prædicetur: ſed potius eſſe ſedis Petri tam excellentem prærogativam, & privilegium eidem divinitus impartitum. Dei enim donum eſt non ex operibus (e), ne quis glorietur.

Romanorum mores Paulus ſugillat.

(c) Hier. in præf. lib. 2. in epiſt. ad Rom.

(d) Bern. ad Eugen. lib. 4.

(e) Epheſ. 2.

LV. Verum ut tandem de illis, quorum idem Paulus (f) in fine ſuæ epiſtolæ meminit, agamus (id enim ad rerum geſtarum hiſtoriam ſpectare quis dubitet?) Cum commendat in primis Phœben miniſtram Eccleſiæ quæ eſt in Cenchreis, opinamur eam fuiſſe diaconiſſam, ejuſdemque muneris & Mariam, de qua inferius ait: *Salutate Mariam, quæ multum laboravit in nobis*: ſimiliter Tryphænam & Tryphoſam; *quæ*, inquit, *laborant in Domino*: pariterque Perſidem, de qua itidem ait: *Salutate Perſidem chariſſimam, quæ multum laboravit in Domino*; quantum ſcilicet ſexui fœmineo jure conceſſum eſſet: fuiſſe enim quaſdam Eccleſiaſticas functiones, quæ mulierum diaconiſſarum eſſent, ſatis ſuperius dictum eſt; ne quis putet has verbi prædicationem adminiſtraſſe, quam jam Paulum illis inhibuiſſe, cum ad Corinthios ſcriberet, certum eſt, cum dixit (g): *Mulieres in Eccleſiis taceant*. Quibus non tantum ibi docere, immo nec interrogare quidem, ut diſcerent, illis permiſit, dicens: *Si quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent. Turpe eſt enim mulieri loqui in Eccleſia.* Sed hoc ipſum Chryſoſtomus eo temperamento exiſtimat intelligendum, ut non prorſus fœminis Apoſtolus interdixerit quolibet divino ſermone, ſed illo tantum qui publicus haberetur: ſic enim ait: *Præſidentiam, quæ fit in medio Eccleſiarum, illis prohibet, ſedem-*

(f) Rom. 16.

(g) 1. Cor. 14.

Feminis qui docendi modus permiſſus.

Digitized by Google

itemque in pulpito, non doctrinæ verbum; non eam doctrinæ rationem, quæ ad privatum uſum pertinet, amputando, ſed eam quæ in medio ſit & in communi theatro, quæ ipſis congruit doctoribus. Hæc ipſe; ac merito quidem: nam quomodo vir infidelis per mulierem Fidelem ſanctus efficeretur (quod ait Paulus *a*) niſi illa ipſum docente? Habent & Acta (*b*), non tantum Aquilam Ponticum, ſed & uxorem ejus Priſcillam, Apollo genere Alexandrinum in fide Chriſtiana inſtituiſſe. Sed quod ad hos pertinet: reverſos eſſe Romam Corintho, quo a Claudio pulſi ab Urbe abierant, ſatis apparet: morte enim Claudii (ut diximus) Romam poſtliminio ſunt reverſi qui fuerant inde illius edicto expulſi Judæi: at non tantum illi, ſed & alii Chriſti fideles illinc, Nerone Imperatore creato, Romam venerunt, & inter alios, quos nominat & ſalutari mandat, Tryphæna & Tryphoſa nobiles Iconienſes fœminæ a Paulo Iconii ad Chriſtum converſæ, quarum eſt mentio in Theclæ Actis, quæ & fideliſſima eſſe monſtravimus.

(*a*) 1. Cor. 7.
(*b*) Act. 18.

LVI. Mandat inſuper ſalutari & Epænetum, quem Dorotheus (*c*) tradit factum eſſe Epiſcopum Carthaginenſem; ſed nulla ejus rei mentio reperitur apud Africanos ſcriptores Eccleſiaſticos. Poſt hos omnes ſalutem ſuo nomine dici mandat Andronico & Juniæ, quos cognatos & concaptivos appellat, ac nobiles in Apoſtolis, quod ad illud munus ante ipſum adſciti fuiſſent: quamobrem jure creditum eſt, hos fuiſſe Chriſti antiquos diſcipulos; quorum Andronicum factum fuiſſe in Pannonia Epiſcopum, idem auctor tradit. Adhuc etiam Urbanu & Stachi ſalutem dicit; quorum hunc ad Byzantinam Eccleſiam adminiſtrandam a Petro fuiſſe miſſum, jam ſuperius diximus. His adjecit Apellem & Herodionem, alioſque qui ex Ariſtobuli eſſent vel ex Narciſſi domo. Quod vero ad Ariſtobulum ſpectat: miſſum illum fuiſſe ad regendam Eccleſiam in Britannia collectam, Græci (*d*) teſtantur. Narciſſum vero Athenarum Eccleſiam curaſſe, Ampliatum Odiſſæ, & Urbanum in Macedonia eſſe creatum Epiſcopum, Hippolytus (*e*) teſtari videtur: quorum omnium anniverſaria agitur commemoratio tam a Græcis quam a Latinis trigeſimaprima menſis Octobris (*f*). Quod ad Narciſſum ſpectat, conſtat erraſſe qui putarunt Apoſtolum intellexiſſe de his qui erant ex familia Narciſſi potentiſſimi liberti Claudii Imperatoris, penes quem (ut Suetonius (*g*) Tacitus, ac Dio teſtantur) ſumma rerum erat. Hæc facile ſuaderi poſſent; niſi conſtaret ipſum Narciſſum odio Agrippinæ matris Neronis Imperatoris, ante biennium, cum primum ſcilicet Nero creatus eſt Imperator, fuiſſe necatum: Tacitus (*h*) enim mortem ejus recenſet ſub Conſolatu Aſinii & Acilii. Præter hos autem addit Ruſum, Aſyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermam, Philologum, Nereum, quibus ferme ſingulis certas Epiſcopatus ſedes tribuit Dorotheus: ſed quoniam ejus fides improbatur in multis, referre omittimus. Noviſſime autem ſalutari mandat Juliam & Olympiadem.

(*c*) Doroth. in Synopſi.
Qui ſalutati ſunt a Paulo.
(*d*) Græc. Menolog. die 15. Mart.
(*e*) Hippolit. de 72. diſcip.
(*f*) Martyrolog. Rom. ea die.
(*h*) Sueton. in Claud. c. 28. Tacit. lib. 12. Dio lib. 60.
(*g*) Tacit. l. 13.

LVII. Rurſum vero, qui illis æque ſalutem impertiant, recenſens, ait: *Salutat vos Timotheus adjutor meus, & Lucius, & Jaſon, & Soſipater, cognati mei.* Porro Lucium, quem dicit, eumdem eſſe cum Luca, ea ratio perſuadet, quod (ut ejuſdem (*i*) Acta declarant) una cum his Paulo conjunctus erat. Sed quod eos idem Paulus cognatos appellat, ſicut & paulo ſuperius Juniam & Andronicum; non propinquitate ſanguinis, eo quod diverſarum eſſent ac longe diſtantium regionum; ſed quod eoſdem in Evangelio genuiſſet, ita dixiſſe Origenes (*k*) exiſtimavit: ſed verius putamus, ſic cognatos eos eſſe nominatos, quod eſſent ejuſdem gentis, nempe Judæi. Nam idem ſuperius Judæos omnes cognatos ſuos appellat, cum ait (*l*): *Optabam enim ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati mei ſecundum carnem, qui ſunt Iſraelitæ.* Certe ſi quos genuit in Evangelio, cognatos dicere voluiſſet, ante omnes Cajus, quem baptizaverat, & alii plures eo digni erant nomine. Sed quod non æque Aquilam & Priſcillam, quos conſtat fuiſſe Judæos, cognatorum nomine exornet, illam puto fuiſſe cauſam, quod hi notiores eſſe videbantur, quippe qui alias tempore Claudii Romæ agebant: cæteros vero fortaſſe advenas Judæos ſic ſpeciatim opus fuerit demonſtraſſe. Scripſit Tertius Pauli diſcipulus, qui ei erat a manu, hanc epiſtolam, ut ipſe ſcribens indicat dicens: *Saluto vos ego Tertius, qui ſcripſi hanc epiſtolam in Domino.* Hunc factum eſſe Epiſcopum Iconii, Diodorus (*m*) Tarſenſis in primis, & poſt eum Dorotheus teſtantur. Quæ autem abſoluta epiſtola, poſt Amen, ea more poſitum, ſunt ſubſcripta, manu Pauli (quod in aliis interdum facere conſuevit) eſſe exarata, & tamquam appendicem addita, exiſtimamus. Sed hactenus de epiſtola ad Romanos.

(*i*) Act. 20.
De Cognatis Pauli.
(*k*) Orig. in epiſt. ad Rom. c. 16.
(*l*) Rom. 9.
(*m*) Diod. Tarſen. in epiſt. ad Rom. 16. Doroth. in Synopſi.

LVIII. Antequam autem Pauli ac ſociorum iter Hieroſolymam verſus ſingillatim, ut a Luca deſcriptum habetur, ordine proſequamur, neceſſarium ducimus, ea primum referre, quæ antequam illuc pervenerit Paulus, ibi facta eſſe noſcuntur. Sane quod hoc anno (ut dicturi ſumus uberius ſuo loco) Paulus vinctus cum ad caſtra apud Tribunum ductus eſſet, rogatus eſt ab eo (*n*), num ipſe Ægyptius ille eſſet qui ante hos dies tumultum in populo concitaſſet, & ſeductos quampluriraos Judæos ſecum

(*n*) Act. 21.

Digitized by Google

De Rerum Judaicarum ſtatu.

eum in deſertum duxiſſet; ea de mago illo hoc anno contigiſſe, evidens eſt teſtimonium; quænam vero hæc fuerint, Joſepho ea narrante, hic referre operæpretium exiſtimamus. Sed ut ſciamus pariter quiſnam eſſet primis his Neronis temporibus Judæorum ſtatus, rem paulo altius repetere opus eſſe videtur; idque ex Joſepho, qui his verbis, ut ſe habuit, exacte deſcribit (a): *Cæterum Judææ res prolabebantur uſque in deterius: tota enim referta erat latronum receptaculis, & magicis præſtigiatoribus, imperitique vulgi ſeductoribus: quorum multos, ſicut & latrones, Felix Præſes quotidie comprehenſos afficiebat ſuppliciis; & in his Eleazarum Dinæi filium, qui non mediocrem latronum globum circa ſe habebat, dolo vivum in ſuam poteſtatem redegit: data enim ei fide quod nihil mali eſſet paſſurus, perſuaſit ut ad ſe veniret, moxque vinctum Romam tranſmiſit. Cumque odio proſequeretur Jonatham ſummum Pontificem, ut admonitus ab eo ſæpe de adminiſtrandis melius rebus Judaicis, ne omnium erratorum invidia publica in ipſum recideret [ad cujus preces hunc Procuratorem Cæſar miſerat] rationem excogitavit, qua liberaretur ab ejus moleſtis interpellationibus. Grave eſt enim nocendi cupidis, ſi admonentur crebrius. Qua de cauſa Felix amicum Jonathæ fidiſſimum Dorem, Hieroſolymitanum genere, induxit promiſſa pecunia, ut ſicarios ipſi Pontifici immitteret. Quod ille in gratiam Præſidis fecit his artibus. Quidam quaſi religionis ergo in urbem aſcenderunt ſicis clam ſuccinctis ſub veſtibus: qui permixti Jonathæ famulitio, peremerunt hominem. Cujus facinoris quia nemo ultor extitit, invitati hac licentia ſicarii per ſingula feſta ventitantes, & ſela celantes, pari modo immixti turbis, alios confodiebant propter privatas inimicitias, alios conducti pecunia: idque non modo in reliquis urbis partibus, ſed & in ipſo templo; nam & ibi interdum auſi ſunt cædes patrare, ac ſi nihil hoc modo pietatem læderent: unde fas eſt credere, Deum tanta impietate offenſum, averſatum eſſe Hieroſolyma, temploque ut non amplius puro domicilio Romanos induxiſſe, purificaturos id flammis luſtralibus; gentique cum liberis ſimul & uxoribus ſervitutis jugum impoſuiſſe, quo caſtigatiores redderentur hoc infortunio. Et urbs quidem talibus infeſtabatur latrociniis.* Proſequitur idem dicere de Magis populum ſeducentibus, verbis iſtis:

(a) Joſeph. ant. lib. 20. cap. 6. & de bello Jud. l. 2. c. 12.

LIX. Magi ſeducunt populum.

Impoſtores autem & magi turbas illectas poſt ſe trahebant in ſolitudines, pollicentes ſe divinitus oſtenſuros eis clariſſima ſigna & prodigia; perſuaſaque multitudo mox pœnas luit dementiæ; retractos enim eos Felix neci dedit. Eodem tempore quidam ex Ægypto venit Hieroſolymam, vatem ſe eſſe profitens, & plebi ſuadens, ut ſecuta ſe in montem Oliveti aſcenderet, qui e regione urbis ad quintum ſtadium eſt: illic enim viſuros ſuo juſſu cadere Hieroſolymorum mœnia, ita ut per eorum ruinas aditus in civitatem pateat. Quo cognito, Felix jubet milites arma ſumere; ſtipatuſque multis equitibus ac peditibus, erumpens invadit turbam ſeductam ab Ægyptio: quorum quadringentis occiſis, ducentos vivos capit: Ægyptius autem ipſe pugna elapſus diſparuit. Hæc Hieroſolymis. Quid autem foris, idem narrat his verbis: *Poſt hæc latrones rurſum ad rebellandum Romanis incitabant populum, dictitantes excutiendum illorum imperium; & non aſſentientium vicos direptos abſumebant incendiis.*

LX. Altercatio inter Judæos & Syros Cæſareæ.

Apud Cæſaream quoque inter Judæos habitatores & Syros de pari jure civitatis rixa exorta eſt. Nam Judæi potiori conditione volebant eſſe, quod urbis ejus conditor Herodes Rex fuerit Judæus genere. Id Syri non inficiabantur quidem, ſed ajebant urbem turrim Stratonis dictam a principio; quo tempore nullum ibi Judæum inhabitaſſe. Quæ res poſt pervenit ad cognitionem Præſidum, correptiſque ex utraque parte tumultus auctoribus, affecerunt eos verberibus, & hoc modo ſeditionem compreſſerunt aliquamdiu. Rurſus autem oppidani Judæi freti divitiis, per contumeliam Syros laceſſebant convicio: qui tametſi inferiores quod ad facultates attinet, ferociores tamen eo quod plurimi Romanis per ea loca militantium Cæſarienſes eſſent & Sebaſteni patria, aliquantiſper & ipſi ingerebant in Judæos convicia. Deinde ad lapides ventum eſt, ita ut multi utrinque vel ſauciarentur, vel caderent: penes Judæos tamen fuit victoria. Felix autem ut vidit contentionem progreſſam uſque ad belli ſpeciem, proſiliens rogabat Judæos ut deſinerent; quibus non parentibus, immiſit armatos milites; multiſque cæſis, plures captivos fecit, & multas eorum domos divitiis refertas in prædam conceſſit militibus. Judæorum vero honoratiores, aut modeſtiores, ſibi ipſis timentes, rogaverunt Felicem, ut militibus receptui caneret, parceretque jam, & reſipiſcendi facultatem concederet: idque Præſes indulſit eorum precibus.

LXI. Diſſidium inter Sacerdotes & Pontifices.

Subdit idem de civili diſcordia conflata inter ipſos ſacerdotes atque Pontifices, ſic dicens: *Per idem tempus Agrippa Rex ſummum ſacerdotium Iſmaeli contulit Phabæi filio: & ipſi ſummi Pontifices diſſidere cœperunt a Sacerdotibus & Primatibus Hieroſolymitanorum civium: ſinguliſque incedebant ſtipati manu audaciſſimorum & ſeditioſorum hominum: conflictanteſque inter ſe mutuis certabant conviciis & lapidationibus; nec erat qui compeſceret, quaſi vacante urbe magiſtratibus. In tantum autem excreſcit*

ſum-

ſummorum Pontificum impudentia, ut auderent ſervos ſuos in areas remittere, qui auferrent debitas ſacerdotibus decimas, ita ut aliqui pauperiores e Sacerdotum ordine alimentorum inopia fame deficerent. Tanto plus tum pollebat violentia ſeditioſorum, quam juſtitia. Hactenus Joſephus de miſerrimo ſtatu Judæorum hujus anni, quo & Felix (ut ſuo loco dicemus) e magiſtratu abiit.

LXII. De adventu Pauli cum ſuis Troadem. (a) 2. Tim. 4.

Sed jam ad Paulum redeamus: qui (ut vidimus) hoc ipſo anno venturus Hieroſolymam, collectam pecuniam allaturus ad Chriſtianos qui ibi erant paupertate preſſi, receſſit Corintho: illicque remanente (a) Eraſto, ceteri comitati ſunt eum, nimirum (ait Lucas) *Soſipater Pyrrhi Berœenſis, Theſſalonicenſium Ariſtarchus, & Secundus, & Cajus Derbeus, & Timotheus, Aſiani vero Tychicus, & Trophimus. Hi cum præceſſiſſent, ſuſtinuerunt nos Troade.* Hæc de profectione Corintho, & de Pauli comitibus Lucas (b): qui præſens his omnibus, quippe qui erat unus ex his qui Paulum comitabantur, exacte relegens non ſolum res ipſas in itinere geſtas, ſed & dies fere ſingulos numerans, luculentam ſatiſque perſpicuam ejus peregrinationis nobis reliquit hiſtoriam; quam in hæc verba proſequitur: *Nos vero navigavimus poſt dies Azymorum a Philippis, & venimus ad eos Troadem diebus quinque, ubi demorati ſumus diebus ſeptem.* Quid vero ibi acciderit, mox ſubdit his verbis: *Una autem ſabbati cum conveniſſemus ad frangendum panem, Paulus diſputabat cum eis, profecturus in craſtinum, protraxitque ſermonem uſque ad mediam noctem. Erant autem lampades copioſæ in cœnaculo, ubi eramus congregati. Sedens autem quidam adoleſcens nomine Eutychus ſuper feneſtram, cum mergeretur ſomno gravi, diſputante diu Paulo, ductus ſomno, cecidit de tertio cœnaculo deorſum: & ſublatus eſt mortuus. Ad quem cum deſcendiſſet Paulus, incubuit ſuper eum, & complexus dixit:* Nolite turbari, *anima enim ipſius in ipſo eſt. Aſcendens autem, frangenſque panem, & guſtans, ſatiſque allocutus uſque ad lucem, ſic profectus eſt. Adduxerunt autem puerum viventem, & conſolati ſunt non minime.* Hæc Lucas de rebus geſtis Troade.

(b) Act. 20

LXIII. (c) Aug. ep. 86. Paulus Synaxin Troade habuit.

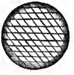
Sacram ſynaxim hunc conventum fuiſſe, Auguſtinus (c) in primis ſugillans Priſcillianiſtas & Manichæos, teſtatur his verbis: *Nec illud moveat, quod Priſcillianiſtæ Manichæorum ſimillimi ad jejunandum die Dominico ſolent teſtimonium de Apoſtolorum Actibus adhibere, cum eſſet Apoſtolus Paulus in Troade:* & inferius de ipſo Apoſtolo Paulo ſic loquitur: *Aſcendens autem,* inquit, *cum fregiſſet panem atque guſtaſſet, ſatiſque eſſet allocutus uſque ad diluculum, ſic profectus eſt. Abſit ut hoc ſic accipiatur, tamquam ſolerent Apoſtoli Dominico die ſolemniter jejunare. Una enim ſabbati tunc appellabatur dies qui nunc Dominicus appellatur; quod in Evangeliis apertius invenitur: nam dies Reſurrectionis Domini, Prima ſabbati a Matthæo, a ceteris autem tribus Una ſabbati dicitur; quem conſtat eum eſſe qui Dominicus poſtea appellatus eſt. Aut ergo poſt peractum diem ſabbati, noctis initio fuerant congregati, quæ utique nox jam ad diem Dominicum, hoc eſt: ad Unum ſabbati pertinebat & ita eadem nocte fracturus panem, ſicut frangitur in Sacramento Corporis Chriſti, produxit ſermonem uſque ad medium noctis, ut poſt ſacramenta celebrata, rurſum uſque ad diluculum alloquens congregatos, quoniam multum feſtinabat, ut luceſcente proficiſceretur Dominico die. Aut certe ſi in Una ſabbati non per noctem, ſed per diem hora Dominici fuerant congregati: eo ipſo quod dictum eſt, Paulus diſputabat illis exiturus alia die, expreſſa eſt cauſa producendi ſermonis: quia fuerat exiturus, & eos ſufficienter inſtruere cupiebat. Non ergo ſolemniter die Dominico jejunabant: ſed neceſſarius ſermo, qui ſtudiis ferventiſſimi audiebatur ardore, reficiendi corporis cauſa interrumpendus eſſe non viſus eſt profecturo Apoſtolo, qui eos propter alias ſuas uſquequaque diſcurſus, vel numquam vel rariſſime viſitabat: præſertim quia tunc ex illis terris (ſicut conſequentia docent) ita diſceſſurus erat, ut jam non eſſet eos in carne viſurus. Ac per hoc magis oſtenditur Dominicis diebus ſolita illis non fuiſſe jejunia; quia ne hoc crederetur, curavit ſcriptor libri cauſam producendi ſermonis exponere: ut ſciremus, ſi aliqua neceſſitas oriatur, urgentiori actioni non eſſe prandium præferendum quamvis ab iſtis avidiſſime audientibus, & ipſum fontem cogitantibus profecturum: atque ideo magna ſiti non aquæ, ſed verbi, ſine ſatietate quicquid influebat haurientibus, non tantum, carnale prandium, verum etiam cœna contempta eſt. Sed tunc quamvis Dominico die ſolita illis jejunia non fuiſſent, non erat tamen Eccleſiæ tam inſignis offenſio, ſi aliqua tali neceſſitate, qualem Apoſtolus Paulus habuit, die toto Dominico uſque ad medium noctis vel etiam uſque ad diluculum reficere corpora non curarent.* Hæc ſunt quæ de eo ſacro conventu diſputat Auguſtinus, cui Beda (d) ac cæteri Orthodoxi ſcriptores aſſentiuntur.

(d) Beda in Act. cap. 20.

LXIV.

Quod autem S. Auguſtinus eam panis fractionem, non tantum ſacræ, ſed communis etiam menſæ uſui applicari poſſe ſignificat; cum nec de incidendo panem, ſed frangendo dumtaxat, in divinis Scripturis ſit mentio: plane indicatur viguiſſe apud Judæos eam conſuetudinem, ut conſi-

ficientes panes, eos inciſionibus in particulas plures ſignatos coquerent: quod quidem ex Rabbino rerum Judaicarum antiquarum perito accepimus; eos ſic inciſos coquere ſolitos panes, ut ſic ad eſum non eſſet opus illos incidere, ſed ſolum frangere; ſicuti facere ſolent etiam hodie in placentis azymis ea plane figura, qua expreſſas eas hic vides.

Indeque eveniſſe putamus quod de buccellis comedendis in iiſdem divinis Scripturis frequens mentio reperitur. Sicut etiam apud Romanos conſtat fuiſſe uſu receptum, ut panem quemlibet, placentamve, quadrifida decuſſatum inciſione, ad dividendum poſtea in partes quatuor, coquerent; cujus ſingulæ partes, quadræ nominarentur, non quod quadratam figuram referrent, ſed quod quarta pars panis eſſet. Habes enim id in primis a Virgilio in Moreto deſcriptum his verſibus, cum agit de conficiente panem:

Format opus palmaque ſuum dilatat in orbem,
Et notat expreſſis æquo diſcrimine quadris.

(a) Horat. li. 1. epiſt. 18. Sed & de iiſdem quadris Horatius (*a*):

Qui dicit & clamat, Victum date: ſuccinit alter,
Et mihi dividuo findetur munere quadra;

(b) Martial. lib. 3. epig. 76. & Martialis: (*b*):

Nec te liba juvant, nec ſecta quadra placenta;

(c) Lib. 9. epig. 93. & alibi (*c*):

Libetur tibi candidas ad aras
Secta plurima quadra de placenta;

(d) Juvenal. ſatyr. 5. & Juvenalis (*d*):

Ut bona ſumma putes aliena vivere quadra:

licet pro menſa alii quadram acceperint,
(e) Virg. Æneidos 7. ſicut & in illo Virgilii (*e*):

——— *patulis nec parcere quadris.*

Ceterum, teſte Varrone (*f*) tempore dictorum poetarum menſæ ſolebant eſſe rotundæ, & non quadratæ; unde & complures poetæ orbes poſuere pro menſis: quod antiqua marmora docent exhibentia menſas orbiculares. Sicut & ex iiſdem dictis errare mihi videntur, qui diſcos ad deſuper incidendum edulia poſitos, quadras dictos eſſe putarunt. Ad ea rurſus quæ dicta ſunt, Athenæus (*g*) locuples teſtis accedit, dum ait: *Blomilios panes vocari dicunt habentes inciſiones, quos Romani quadratos vocant.* Adſtipulatur egregie & Heſiodus (*h*), ubi hæc habet Græce:

(f) Varro l. 4. de ling. Lat.

(g) Athen. l. 3.

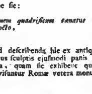
(h) Heſiodus de oper. & dit.

[illegible]

Latine ſic:

Panem quadrificum cœnatus morſibus octo.

Sed deſcribenda hic ex antiquis imaginibus ſculptis ejuſmodi panis decuſſati forma, quam ſic exhibent quæ hactenus viſuntur Romæ vetera monumenta. LXV.

Ita enim ſculpta extat in Sigmate illo quod apud S. Chryſogonum eſt, formis expreſſo a Fulvio Urſino, ubi aſtans miniſter ſingulis accumbentibus ſingulos panes ex caniſtro præbet. In Marmorario apud S. Laurentium in Lucina aliud huic ſimile ſpectare licet: ſed & in ſarcophago operis Chriſtiani in Eccleſia S. Sebaſtiani, in cœmeterio Calliſti cophini ſic efformatis panibus pleni habentur inſculpti: & aliis in locis memini me vidiſſe, ſicut in Eccleſia S. Clementis veteri pictura redditos. Quod igitur in iiſdem Chriſtianorum monumentis itidem contingat panes eodem modo efformatos inſpicere; plane ſignificatur, eumdem Gentilium morem illis ſignis decuſſandi panes antequam coquerent.

rentur, ab ipſis Chriſtianis, quod typus crucis iiſdem ſignis exprimeretur, religioſe eſſe ſuſceptum: id enim ex iis quæ S. Gregorius (*a*) in Dialogis ſcribit, ſatis perſpicue poteſt intelligi: ait enim in Martyrio Monacho:

(*a*) *Greg. Dial. lib. 3. c. 11.*

LXVI. *Dum quadam die fratres illius panem ſubcinericium feciſſent, eique obliti eſſent ſignum imprimere, ſicut in hac provincia crudi panes ſigno ſignari ſolent, ut per quadras quatuor partiti videantur; idem Dei famulus affuit, eiſque referentibus, ſignatum non fuiſſe cognovit. Cumque panis ille prunis eſſet & cineribus coopertus dixit: Quare hunc minime ſignaſtis? Qui hoc dicens, ſignum crucis contra prunas fecit. Quo ſignante, protinus immenſum crepitum panis dedit, ac ſi ingens in ignibus olla crepuiſſet. Qui dum coctus poſtmodum fuiſſet ab igne ſubtractus, ea cruce ſignatus inventus eſt, quam non contactus, ſed fides fecit.* Hactenus S. Gregorius. Sed & illud liquet, non ſolum communes panes ad eſum paratos ejuſmodi decuſſatione crucis ſignum exprimente a majoribus conſignari conſueviſſe, ſed & eos ad ſacrum Euchariſtiæ uſum abſque fermento confici ſolitos: cujus tamen diviſæ in fractione partes, non quadras, ſed particulas, ſeu buccellas ob panis illius exiguitatem appellatas eſſe, ſuperius diximus. Factum vero poſtea eſt, ut in iiſdem myſticis panibus non crux tantum, ſed Chriſtus crucifixus formis redderetur expreſſus. At de his hactenus, quæ occaſione duplicis fractionis panis voluimus addidiſſe. Jam vero ad Paulum Troade profectionem inſtituentem redeamus.

LXVII. Cum igitur quam vehementiſſimo Pauli deſiderio Troes affecti eſſent, adeo ut ejus audiendi cupiditate diem noctemque pendentes ab ejus ore tranſegiſſent: non ſicut Epheſiis poſtea dixit, ſe non amplius ab illis fore videndum; ſed pignus apud illos relinquens, ſpem reditus tribuit: reliquit enim apud eos penulam, atque libros, quos tamen ſequenti anno ad Timotheum ſcribens, ut ad ſe mitteret, litteris (*b*) ſignificavit, ſic dicens: *Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum, & libros, maxime autem membranas.* Sed quænam eſſet Pauli penula, inſtituto obligati, quo gloſſemata elucidare polliciti ſumus, nobis eſt explicandum. Fuiſſe in primis penulam, veſtem ad frigus ac pluvias expellendas compoſitam, qua potiſſimum iter agentes uti conſueviſſent, ſatis explicat Ælius Lampridius (*c*), quod & Cicero (*d*) ad Atticum ſcribens æque demonſtrat, & Spartianus in Hadriano. Dupliciſque erant generis penulæ; villoſa altera, altera vero ſcortea: de utraque Martialis (*e*), qui villoſam Gauſapinam appellat, agit: ſed de penula ſcortea primum hoc diſticho:

(*b*) *2. Tim. 4.*

De Penulæ uſu.

(*c*) *Lamprid. in Alex.*

(*d*) *Cicer. ad Attic. l. 13.*

(*e*) *Martial. epigr. l. 14.*

Ingrediare viam, cœlo licet uſque ſereno,
Ad ſubitas nuſquam ſcortea deſit aquas:

& de penula Gauſapina:

Is mihi candor ineſt, villorum gratia tanta eſt,
Ut me vel media ſumere meſſe velis.

Conceſſiſſe Alexandrum Imp. ſenibus Romæ ad frigus pellendum uti penulis, idem qui ſupra auctor eſt Lampridius. Ceſſiſſe itidem penulas uſui oratorum, dum in foro cauſas agerent, his traditur apud Tacitum (*f*): *Quantum humilitatis putamus eloquentiæ attuliſſe penulas iſtas, quibus adſtricti, velut incluſi, cum judicibus fabulamur?*

(*f*) *Tacit. in Dialog. de Orat.*

LXVIII. Quæ Pauli penula. Ceterum quod ad Pauli penulam ſpectat, alia & ab his prorſus diverſa illa erat. Quæ enim, quæſo, ratio patitur, ut in itinere ipſe poſitus, iter agentis veſtem adeo neceſſariam ipſo ferme initio peregrinationis ibi reliquerit? Rurſum, quæ ſubiit occaſio, ut dum Romæ eſſet in ſuo conducto, libero detentus carcere, ubi manſit biennio, eadem tunc egeret penula, ut eam ſecum Romam ut ferret, Timotheum rogarit? Quamobrem aliæ fuerunt de Pauli penula diverſæque ſententiæ: quoſdam enim ſenſiſſe, eam fuiſſe loculos ſeu thecam, in qua libri conderentur, tradit Joannes Chryſoſtomus (*g*): alii tamen antiquiores, per id quod penulam vertit interpres, ex eo quod Græce habetur, [illegible], volumen, Paulum ſignificare voluiſſe ſenſerunt. Unde (*h*) Hieronymus ad Damaſum ſcribens, hæc ait: *Volumen Hebræum replico, quod Paulus* [illegible] *juxta quoſdam vocat:* ſicque Paulus ad ſe deferri mandavit volumen Hebræum, nempe vetus Teſtamentum, libros, & membranas: licet hæc inter ſe differant. Nam volumen chartæ in ſe ipſas revolutæ conficiunt: librum vero dicere conſueverant, cum multæ papyraceæ chartæ junctæ ſimul compaginantur; ſi autem conficerentur ex pellibus, tunc dicerentur membranæ. Volumen autem dici conſueviſſe vetus Teſtamentum, divina Scriptura (*i*) ſæpe teſtatur: quod ſic revolutum eſſet, prout & hodie in ſynagogis utuntur Hebræi.

(*g*) *Chryſ. in 2. ad Tim. 4. hom. 10.*

(*h*) *Hier. ep. 125. q. 6.*

(*i*) *Exod. 24. Deut. 17. 28. 29. 32. & aliis locis.*

LXIX. Penula veſtis Sacerdotalis. Rurſus vero penulam dici veſtem ſacram, apud Græcos Chriſtianos ſcriptores ſæpius teſtatum habetur, ſic dictam, quod ano interjectu totum ambiret ſacerdotem, a [illegible] & [illegible], quod tota conſpiciatur; quam & Latine planetam dicere conſuevimus, a [illegible], quod circum errans totum ambiat corpus, ſicut eſſe ſolent quæ antiquiores in Eccleſiis aſſervantur: ſunt enim de his complura teſtimonia, in primis Nicephori (*k*) Epiſcopi Conſtantinopolitani, qui ſcribens ad Leonem Tertium Romanum Pontificem & dona mittens, hæc ait: *Symbolum*

(*k*) *In Codic. Bibl. Vatic. & excuſa eſt inſerta in Act. Conc. Epheſ. edit. Pelt. t. 5. c. 22.*

tum autem mediatricis inter nos dilectionis miſimus fraternæ veſtræ beatitudini encolpium aureum, crucem pectoralem ſcilicet, *cujus una facies cryſtallum incluſum, altera picta nigello, & intus habet alterum encolpium, in quo ſunt partes honorandi ligni in figura crucis poſitæ; tunicum candidam, & penulam caſtaneam, inconſutilem ſtolam, & ſemicinctia auro variegata*. Hæc ſecundum antiquam tranſlationem, ut reperimus in codice ſcripto epiſtolarum Nicolai Papæ. Vertit penulam interpres, quæ Græce erat φαινόλιον; ſicut a Philotheo Epiſcopo Conſtantinopolitano in commentario (*a*) de ſacris officiis edito dictum φαινόλιον, caſulam (quod idem eſt quod planeta) vertit interpres, ſic dicens: *Egreditur retro Sacerdos demiſſam portans caſulam*: & inferius voce Græca: *Sacerdos aperiens ſanctas portas demiſſum phænolium geſtans*. Itemque Metaphraſtes (*b*) in Marciano: *Habet ſolam penulam veſtem ſacerdotalem, quæ corpus operiebat*. Verum ex his duabus recitatis ſententiis, vel de volumine, vel de ſacra veſte, alterutram quam velit lector ſequatur: ſed magis placet ut volumen ſacræ legis intelligi debeat; tum quod Græce legatur φαιλόνην, & non φαινόλην; tum etiam, quod haud magni videretur eſſe negotii vel impenſæ alias ſacras veſtes ejuſdem generis Romæ conficere, abſque eo quod ex Aſia eam vellit per Timotheum ad ſe deferri. Non ſic quidem de legis volumine, quod cum ſacroſanctum haberetur, haud facile librariis deſcribendum committeretur. Sed jam ad ipſam die Dominico celebratam ſynaxim Troade revertamur.

(*a*) *Habetur tom. 4. Bibl. ſanct. col. 528.*

(*b*) *Metaph. 30. Jan.*

LXX. Quantumlibet ad noctis tenebras expellendas copioſum numerum, quem Lucas (*c*) refert, fuiſſe lampadum in cœnaculo collocatum, quiſque jure dicere poſſe videatur: tamen exploratiſſimum eſt conſueviſſe Judæos non tantum ad lumen inducendum, tenebraſque pellendas lucernas incendere, ſed & lætitiæ cauſa, cum celebritatem aliquam agerent, ut docet etiam Perſius verſibus illis alia occaſione a nobis ſuperius recitatis, cum ait (*d*):

(*c*) *Act. 20.*

(*d*) *Perſius ſatyra 5.*

De uſu lampadarum religionis cauſa.

——— *At cum*
Herodis venere dies, unctaque feneſtra
Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.

Sicque non tantum lætitiæ cauſa, ſed & religionis ergo, incendi ab eis conſueviſſe lucernas, exploratiſſimum eſt. Et ut prætermittamus de candelabro aureo ſeptem infuſoria habente, re omnibus notiſſima; teſtatur Joſephus (*e*), cum ſervaretur ſtola Pontificia in turri cui nomen erat Antonia, ibi quotidie ſolitam incendi lucernam. Qui quidem uſus in

(*e*) *Joſeph. antiq. l. 18. c. 6.*

Eccleſiam dimanavit: nam non ad lucem tantum inducendam, ſed ad pium religionis cultum amplificandum interdiu vel in ſacris adhiberi, vel aliter in honorem numinis accendi lumina, conſuetudinis fuiſſe, complura ſunt antiquorum exempla. Cum enim ab ipſo rerum noſtrarum initio ordinem fuiſſe conſtet in Eccleſia Ceroferariorum Clericorum, qui & Acolythi dicebantur, cujus (ut diximus) mentio eſt apud Cyprianum, Cornelium Papam, Euſebium, Romanum Concilium ſub Silveſtro, necnon Synodum quartam Carthaginenſem, quorum eo ordine initiatorum Clericorum muneris erat, ad ſacram myſteriorum pompam ferre accenſos cereos: cumque eadem ſacra, licet aliquando nocte, ut in Vigiliis, tamen clara etiam diei luce peragi conſueviſſe, certiſſimum ſit: æque exploratum habetur, adhiberi ſolita in Eccleſia luminaria non ad tenebras tantum propellendas, ſed ad ſacri quoque cultus celebritatem illuſtrandam. Id equidem in Orientis Eccleſiis fieri ſolitum, S. Hieronymus agens contra Vigilantium fidei deſertorem iſtæc Catholicis exprobrantem, plane teſtatur his verbis: *Abſque martyrum reliquiis, per totas Orientis Eccleſias, quando legendum eſt Evangelium accenduntur luminaria, jam Sole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum*. Hæc ipſe, qui agere pergit de luminum myſtico ſenſu.

De aliis vero locis, quod ad diurnum ſpectat lumen, ſic dicit: *Cereos autem non clara luce accendimus, ſicut fruſtra calumniaris: ſed ut noctis tenebras hoc ſolatio temperemus, & vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris. Quod ſi aliqui propter imperitiam & ſimplicitatem ſæcularium hominum, vel certe religioſarum feminarum, de quibus vere poſſumus dicere: Confiteor, zelum Dei habent, ſed non ſecundum ſcientiam: hoc pro honore martyrum faciunt: quid inde perdis? Cauſabantur quondam & Apoſtoli, quod periret unguentum; ſed Domini voce correpti ſunt. Neque enim Chriſtus indigebat unguento, nec martyres lumine cereorum: & tamen illa mulier in honorem Chriſti hoc fecit, devotioque mentis ejus recipitur: & quicumque accendunt cereos, ſecundum fidem ſuam habent mercedem, dicente Apoſtolo: Unuſquiſque in ſuo ſenſu abundet. Idololatras appellas hujuſmodi homines? Non diffiteor, omnes nos, qui in Chriſto credimus de errore Idololatriæ veniſſe: non enim naſcimur, ſed renaſcimur Chriſtiani. Et quia quondam colebamus idola, nunc colere Deum non debemus, ne ſimili eum videamur cum Idolis honore venerari? Illud fiebat idolis, & idcirco deteſtandum eſt: hoc fit martyribus, & idcirco recipiendum eſt*. Hæc Hieronymus, LXXI.

Non ſpernendus uſus luminum.

qui ad Riparium (*a*) ſcribens, exclamat: *Accenſi ne*, inquit, *ante tumulos eorum cerei, Idololatriæ inſignia ſunt?*

(a) Hier. ep. 58.

LXXII. Haud equidem eſt dubium, Gentiles etiam (quod & Judæi pia religione agebant) incendere conſueviſſe eadem ex cauſa lucernas: unde & Juvenalis (*b*):

(b) Juven. ſatyr. 12. Gentilibus communis uſus luminum.

Et matutinis operantur feſta lucernis.

Docet hoc ipſum Tertullianus (*c*) ſæpius, ut in Apologetico: *Nec lucernis*, inquit, *diem infringimus*: & inſerius: *Quam claiſſimis atque clariſſimis lucernis veſtibula onubilabat*; & ad uxorem (*d*) meminit de janua lucernata: necnon etiam in libro de idololatria de eadem re agit; ſed de eo loco inferius. De his etiam locuples teſtis eſt Dio in Nerone, cum ait lætitiæ & honoris cauſa Urbem repletam fuiſſe lucernis; & feſta fronde, necnon ſuffitibus. Sed cum hæc ipſa (ut vidimus) æque Judæi factitarent atque Gentiles: cur non potius a Judæis ea, ſicut & pleraque alia, quam a Gentilibus Eccleſiam mutuatam eſſe dixerimus? Et ſi velimus accepta ab illis eſſe; quid abſurdum, ſi eadem in veri Dei cultum conversa fuerunt, ut alia multa quæ ſuperius recenſuimus?

(c) Tert. in Apol. c. 35.
(d) Idem ad uxor. l. 2. c. 6.

LXXIII. Frequens luminum uſus. Hujuſmodi quidem pietatis officia ferventiſſimo ſtudio a Fidelibus exhiberi ſolita conſtat teſtimonio etiam Vigilantii dicentis, moles cereorum, Sole fulgente, accendi ſolere in Eccleſiis; licet ipſe pium cultum derideat, perinde ac ſi id Fideles facerent ad martyres illuminandos. In quem hæc jure Hieronymus: *Cereos non clara luce accendimus (ſicut fruſtra calumniaris) nimirum at hoc pietatis efficio putamus martyres ſ tenebris vindicari, quorum lucerna* (*e*) *eſt Agnus. Sed myſterium docet, ſcilicet ſic facere, ut (quod ſequitur) noctis tenebras hoc ſolatio temperemus: nempe, quod ait Apoſtolus: Nox præceſſit, dies autem appropinquavit: abjiciamus ergo opera tenebrarum; & induamur arma lucis: ac proinde* (quod ſubdit) *vigilemus ad lumen, ne cæci tecum dormiamus in tenebris*: perſtat enim in metaphora, qua ſuperius jam quarto eumdem non Vigilantium, ſed Dormitantium nominarat; & paulo ſuperius dixerat: *Tu vigilans dormis, & dormiens ſcribis.* Vel adhuc etiam dicere poſſumus, quod ait: *Cereos non clara luce accendimus*; non ipſum diem per lucem claram intellexiſſe, ſed lumen ipſum quo cerei accenduntur: ut ſit ſenſus: Non fulgenti lumine accendimus cereos (ut tu dicis) ad illuſtrandos martyres; ſicque nihil de die eſſe locutum. Nam quonam pacto negaſſe potuit, interdiu a Fidelibus accendi lumina, qui paulo poſt de toto Oriente, ubi ipſe agebat, hæc ait: *Per totas Orientis Eccleſias, quando legendum eſt Evangelium, accendunt luminaria, jam Sole rutilante, non utique ad fugandas tenebras, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum.* Immo & id ipſum factitari ſolitum in Eccleſia Hieroſolymitana, ſub qua vivebat ipſe Hieronymus, Epiphanius ſcribens ad Joannem tunc temporis ejus ſedis Epiſcopum, demonſtrat, dum ait: *Cum veniſſem in villam quæ dicitur Anablatha, vidiſſemque præteriens ibi lucernam ardentem, interrogaſſemque quis locus eſſet, didiciſſemque eſſe Eccleſiam, &c.* accidit id quidem interdiu: nam noctu non mirum multas vidiſſe ubique ardentes lucernas. At nec rurſum potuit Hieronymus ea dixiſſe de Eccleſia Occidentali, in qua pariter accendi ſolita lumina interdiu, S. Paulinus ipſius æqualis docet his verſibus (*f*):

(e) Apoc. 21.

Clara coronantur denſis altaria lychnis, (f) Paul. in Natal. 3. S. Felic.
Lumina ceratis adolentur odora papyris,
Nocte dieque micant. Sic nox ſplendore que dici
Fulget, & ipſa dies cæleſti illuſtris honore
Plus micat innumeris lucem geminata lucernis.

LXXIV. Quæ Hieronymi ſententia fuerit. Sic pariter quod idem ſubdit Hieronymus: *Quod ſi aliqui propter imperitiam & ſimplicitatem ſæcularium hominum, vel certe religioſarum fœminarum, de quibus poſſumus dicere: Confiteor, Dei zelum habent, ſed non ſecundum ſcientiam: hoc pro honore martyrum faciunt: quid inde perdis?* idem eſt ac ſi diceret: Eſto quod tu dicis, id eo modo quo aſſeris, faciant ſimpliciores, ut putent cereis martyres illuſtrandos, ſicque habeant zelum non ſecundum ſcientiam: quid tamen inde perdis? Uſitatus eſt differendi modus Hieronymi, ut adverſus hæreticos pugnans, nec latum unguem eiſdem loco cedat. Cæterum ejuſmodi pietatis cultum a ſe probari, in eodem commentario paulo inferius, & ſupra, eodem argumento ad Riparium ſcribens, aperte æque ac libere (quod dictum eſt) profitetur, dum ait: *Accenſi ante tumulos eorum cerei, idololatriæ inſignia ſunt?* Hæc ipſe, Vigilantii dictum execratus. Commendant & ceteri ſanctiſſimi Patres ejus ſæculi, ejuſmodi a Fidelibus fieri ſolitas oblationes: & tantum abeſt ut hæc fuerint ſimplicium officia tolerata, vel habentium zelum non ſecundum ſcientiam; ut S. Auguſtinus (*g*) ad hæc ipſa præſtanda pro concione populum ſit exhortatus, ſic dicens: *Qui poſſunt, aut cereolos, aut oleum, quod in cicendelibus mittatur, exhibeant*: & Paulinus (*h*) his verſibus:

(g) S. Aug. de temp. ſerm. 215.

Aſt alii pictis accendant lumina ceris, (h) Paul. in Natal. 6. S. Felic.
Multiforeſque cavis lychnos laquearibus aptent,
Ut vibrent tremulas funalia pendula flammas.

Eſt

LXXV. Undique probatus ſacer uſus luminarium.

Eſt & commentarius Evodii Uzalenſis Epiſcopi, cujus meminit ſæpius (a) Auguſtinus, ubi de cereis afferri ſolitis ad reliquias S. Stephani (b), iiſdemque divinitus in viſione monſtratis agit, deque eo qui obtulit candelam argenteam (c). Deplorat Athanaſius (d) cereos a Fidelibus oblatos, ſed ab Arianis ſublatos, & idolis incenſos. Quam vero ſumptuoſa eſſe ſolerent vaſa aurea, vel argentea, vel alterius generis metallorum affabre facta ad lumina incendenda compoſita, ut phacantari, lampades cum delphinis, coronæ cum liliis, candelabra, ceroſtrata, atque lucernæ, in quibus non oleum commune tantum, vel cera, ſed interdum opobalſamum vel nardinum oleum in honorem Dei vel Sanctorum incenderetur, ſatis expreſſum ac ſæpius repetitum habetur in libello de munificentia Conſtantini, de donis ſcilicet quæ nonnullis a ſe erectis Eccleſiis contulit: quod quidem ſcriptum ut legitimum atque germanum (e) Eccleſia Romana ſemper habuit; dicemus nos de ipſo ſuo loco. Perſeveraſſe noſcitur id genus vaſorum uſus etiam Gregorii Papæ tempore: qui ad Anthemium (f) ſcribens, meminit de coronis cum delphinis, aliiſque lilia habentibus furto ſublatis. Nec quis miretur, ſi hæc facta ſint tempore pacis Eccleſiæ, regnantibus Chriſtianis Imperatoribus: cum conſtet, urgente adhuc perſecutione, Eccleſias uti conſueviſſe argenteis lucernis, atque capitulatis, quæ lampades urant multa habentes capita, quibus lumina incenderentur, quorum apud Auguſtinum (g) eſt mentio ex Actis proconſularibus.

(a) Aug. ſer. 35. de diverſ. iterum & de Civ. Dei l. 22. c. 8.
(b) Evod. de mirac. S. Steph. l. 1. c. 2. & l. 2. c. 2.
(c) L. 2. c. 23.
(d) Athan. ep. ad Orthod. circa princip.
(e) Extat t. 1. Conc. in Silveſt.
(f) Greg. l. 1. indict. 9. ep. 66.
(g) Aug. ep. 165.

LXXVI. At vero hæc pietatis officia fuiſſe Deo gratiſſima, complura miracula, quæ tum oleo dictarum lampadum, tum etiam cera e candelabris ſumpta peragi conſueverunt, quæ alibi attigimus, certiſſimam fidem faciunt. Sed in præſentiarum ſatis eſſe putamus, eumdem qui ſupra, Paulinum fideliſſimum teſtem adducere; quem Gregorius Turonenſis (h) ex libro ejuſdem, quem ſcripſit de rebus S. Martini, citat his verbis: *Factum eſt autem, ut invidia tentatoris immiſſum incendium domum voraci flamma combureret, & ſparſum per aridas tabulas cuncta vaſtaret. Interea clamor ad cælum tollitur, & B. Martini auxilium imploratur. Meminit ille etiam ceræ particulam a Sancti templo delatam: qua reperta, & igni injecta, protinus cunctum reſtinxit incendium: novoque miraculo cera, quæ ignem alere eſt ſolita, violentias ignis vi ſanctitatis oppreſſit. Hæc Paulinus in ſexto operis ſui libro verſu conſcripſit, accepto a ſancto Perpetuo Epiſcopo Turonenſi de his indiculo.* Hucuſque Gregorius. Certe quidem hac noſtra ætate complura his ſimilia conſtat edita eſſe miracula ex ceris illis, quæ ex cereo acceptæ Paſchali, aliiſque puris admixtæ, & ſacro chriſmate delibutæ, ac benedictione ſanctificatæ ſunt: quæ & eo quod agni, Chriſti typum præſeferentis, haberent impreſſam imaginem, Agnus Dei dici conſueverunt: quas recens baptizati ſuſpenſas ferrent ad collum. Nam cum ſuis infantibus Gentiles bullas, ad avertendas faſcinationes (ut docet Varro i) re turpicula conſignatas, vel aliter ſuperſtitionibus auctas, collo appenderent; ad eas abolendas (ut de multis aliis accidit) placuit ſuperſtitione in religionem mutata, ex ejuſmodi ſacris ceris bullas confici, quas agni Chriſtum præſeferentis imagine inſignitas geniti in Chriſto geſtarent. Cordis item imaginem in bullis ſuis Gentiles ferre conſueverant, quo (ut tradit Macrobius k) ſic noſcerent ſe eſſe homines, ſi corde præſtarent: Chriſtiani vero, Chriſti agni imagine, diſcerent ejus exemplo eſſe mites & humiles corde. Sed in his non immoramur, quod ſciamus R. P. Vincentium Bonardum, Magiſtri Sacri Palatii collegam, novarum ex officio ſcriptionum cognitorem, ejuſdem argumenti eruditum ſcripſiſſe libellum.

(h) Greg. Turon. de mirac. ſancti Martini c. 2. prope finem.

De uſu Sacræ Ceræ in agni formam effigiatæ.

(i) Varro de lingua Latina lib. 6.
(k) Macrob. Satur. lib. 2. c. 6.

LXXVII. Gentiles ritus chriſtiana religione depurati.

Ceterum quis prohibet (quod ſæpius diximus) profana per verbum Dei ſanctificata, in ſacrum transferri uſum? Nonne conſtat, ex Ægyptiorum auro & argento, Dei juſſu, ſacra vaſa ad divinum cultum eſſe conflata? Multa quidem ex ſuperſtitione Gentilitia in Chriſtianam religionem laudabiliter eſſe tranſlata, pluribus exemplis ſuperius, Patrumque auctoritate ſunt demonſtrata. Sed quod ad lampades ac cereos, de quibus eſt ſermo, ſpectare videtur: quis jure calumnietur, ſi quæ olim idolis (ut ait Hieronymus l) eadem modo martyribus offerantur? ſi quæ etiam diebus ſabbatis lucernæ accenderentur in templis, non quod (ut inquit Seneca m) dii egerent lumine, ſed pietatis ergo; eædem in Dei genitricis honorem ſint tranſlatæ? Si inſuper qui in Saturnalibus (n) cerei erogabantur, in ſolemnitatem Occurſus Domini & ſanctiſſimæ ejus Genitricis fuerint permutati? Quid, inquam, mirum, ſi inolitas apud Gentiles conſuetudines, a quibus eos, quamvis Chriſtiani effecti eſſent, penitus poſſe divelli impoſſibile videretur, eaſdem in veri Dei cultum transferri, ſanctiſſimi Epiſcopi conceſſerunt? Mirificum illum Gregorium Thaumaturgum id præſtitiſſe, Gregorius Nyſſenus (o) teſtatur; idque & alios factitaſſe, & communi Eccleſiæ uſu receptum fuiſſe, Theodoretus (p) affirmat. Facum uſus in ſacris origo tribuitur Athenienſibus, de quibus hæc apud Suidam (q): *Lampades tria feſta agunt Athenienſes, Panathenæis, Vulcanalibus, Prometheis. Iſter ait, Athenienſes primum facibus eſſe uſos in Vulcani ſacris, qui uſus ignis primus deprehen-*

(l) Hier. in Vigilant.
(m) Senec. lib. 15. ep. 66.
(n) Feſtus verbo Cerei. Macrob. in Saturnal. lib. 1. c. 7.
(o) Greg. Nyſſen. in vita S. Greg. Thaumaturgi.
(p) Theodoret. de Evang. veritat. lib. 8. in fine.
(q) Suid. verb. λαμπάδος.

Digitized by Google

henderit, & mortalibus demonſtrarit. Hæc Suidas. At ſi quis repetat ejus rei antiquiorem origenem; ex Ægyptiis in Græcos, ſicut & idolorum cultum, & omnium fere deorum nomina (ut Herodotus (*a*) auctor eſt) fluxiſſe reperiet. Nam (ut idem teſtatur) ab eiſdem Ægyptiis (*b*) vetus agebatur anniverſaria die ſolemnitas, quæ nominabatur Accenſio lucernarum, cum illi noctu circa domos ſuas ſolebant accendere frequentes lucernas. Cum autem ab inolito tot ſæculis uſu tam Ægyptii, quam ceteri eos imitati, divelli vix poſſent; veneranda antiquitas Eccleſiaſtica, non ſine inſtinctu divini numinis, ſuperſtitionem in religionem convertit; effecitque ut quod impendebatur idolis, provide in Dei cultum converteretur, nimirum ut in ipſa Aſcenſionis Dominicæ nocte in honorem Domini eadem exhiberentur pietatis obſequia: ſicque non tantum in Ægypto, ſed in Palæſtina, aliiſque Chriſtiani orbiis Eccleſiis, ut ea nocte plures lucernæ accenderentur, fuit olim pia conſuetudine introductum, quod alicubi hactenus perſeverat. Teſtatur & Beda (*c*), de locis ſanctis agens, nocte Aſcenſionis Domini ſic montem Oliveti lampadum lumine illuſtrari, ut mons ardere, & cetera loca ſuppoſita viderentur. Quis inſuper inique ferat, ſi quæ olim complures Chriſtianorum in natalitiis principum conſueverunt factitare, eadem in natalitiis martyrum fuerint commutata?

(*a*) Herod. in Euterp. lib. 2.
(*b*) Idem ead.
(*c*) Beda de locis ſanctis c. 7.

LXXVIII. At quam faciles eſſent Chriſtiani complures, ut hæc olim Gentilium more præſtando, idololatriæ crimen incurrerent, fidem certam facit Tertullianus (*d*) qui in eos invectus, ſic ait exprobrans: *Sed lucèant*, inquit, *opera veſtra. At nunc lucent tabernæ & januæ noſtræ. Plures jam invenies Ethnicorum fores ſine lucernis & laureis, quam Chriſtianorum*. Hæc Tertullianus: ex quibus poterit quiſque perfacile intelligere, quam bene conſultum fuit, & ſicut neceſſario, ita & pie effectum, ut ſacer uſus cereorum ac luminum a ſuperſtitione Gentilium vindicatus, veri Dei cultui fuerit conſecratus; quo pietatis officio Fideles non amplius ſuperſtitionem Gentiliriam, ſed divinum numen excolerent. At ut tandem rem divino teſtimonio obſignatam relinquamus; hæc pia religionis officia Deo eſſe acceptiſſima, non ſemel, verum multories ipſe miraculis editis declaravit. Quorum ea breviter hic tantum referam, quæ S. Gregorius Papa (*e*) de rebus ſuo tempore in Urbe geſtis ſcribit his verbis: *Die vero alio cum in ea lampades ſine lumine dependerent, emiſſo divinitus lumine ſunt accenſæ. Poſt paucos iterum dies, cum expletis Miſſarum ſolemniis, extinctis lampadibus, cuſtos ex eadem Eccleſia egreſſus eſſet, poſt paululum intravit, & lampades, quas exſtinctas reliquerat, lucentes reperit: quas negligenter extinxiſſe ſe credens, eas jam ſolicitus extinxit, & exiens Eccleſiam clauſit: ſed poſt horarum trium ſpatium regreſſus, lucentes lampades, quas extinxerat, iterum accenſas invenit: ut videliset ex ipſo lumine aperte clareſceret, quia locus ille a tenebris in lucem veniſſet*. Hæc ille, cum agit de Eccleſia S. Agathæ ab Arianis vindicata, & Catholicorum uſui reſtituta. Complura alia ac fere innumera his eſſent addenda exempla divinitus oſtenſa, ſed quoniam alio tendimus, nempe ad Paulum Troade abeuntem, hic de his finis eſto.

(*d*) Tert. de Idol. c. 14.
Divino miraculo uſus lampadum comprobatus.
(*e*) S. Greg. Dial. lib. 3. c. 30.

Peractis ſacris, atque ad lucem Paulus producto ſermone, quod oportunum jam adeſſe tempus videretur, relictis ſuis qui navem conſcenderent, ipſe pedeſtri itinere propinquum locum, qui Aſſon eſt nominatus, pervenit, oppidum celeberrimum, portum habens aggere conſtructum, ut ab Homero (*f*) deſcribitur, qui & a Plinio (*g*) Aſſon Troadis nominatur. Qui vero antea navigio profecti erant diſcipuli, Aſſon appellentes, illic in navi Paulum aſſumpſerunt. Scribit autem hæc Lucas his verbis (*h*): *Nos autem aſcendentes navem, navigavimus in Aſſon, inde ſuſcepturi Paulum: ſic enim diſpoſuerat ipſe per terram iter facturus. Cum autem inveniſſet nos in Aſſon, aſſumpto eo, venimus Mitylenen* (eſt civitas maritima in Lesbo inſula portum habens,) *& inde navigantes ſequenti die venimus contra Chium, & alia applicuimus Samum, & ſequenti die venimus Miletum. Propoſuerat enim Paulus tranſnavigare Epheſum, ne qua mora illi fieret in Aſia: feſtinabat enim, ſi poſſibile ſibi eſſet, ut diem Pentecoſtes faceret Hieroſolymis*. Hæc Lucas. Quoniam enim Paulus experimento didicerat, qua in ſe filii, quos genuerat in Evangelio, charitate eſſent affecti, quippe qui ſeptem diebus ab illis Troade retentus eſſet, nec ſibi ceteris abeuntibus una cum eis navim conſcendere licuiſſet, ſed ab illis (ut par eſt credere) comitantibus, vix tandem divelli potuiſſet: Hanc ob rem, ne Epheſum appellens, a Chriſtianis, illic agentibus, multis pariter diebus detineretur invitus; Chio navigans, relinquens Epheſum, primo Samum, inde Miletum pervenit, quæ eſt nobiliſſima urbs Cariæ ad mare ſita. Sed hic animadvertendum, quod Græca exemplaria aliquid amplius habent a Latinis, nimirum eos, poſtquam appuliſſent Samum, commoratos eſſe Trogyllii, & ſic ſequenti die veniſſe Miletum; hæc enim in Græcis exemplaribus leguntur: [illegible]: Quæ quidem lectio haud eſt recens: nam & iis additis Joannem Chryſoſtomum legiſſe conſtat, ac Græcorum ceteros omnes. Porro Trogyllium eſt promontorium poſitum

LXXIX. Pauli navigatio.
(*f*) Homer. Iliad.
(*g*) Plin. lib. 2. c. 96. & lib. 36. c. 17.
(*h*) Act. 20.

Digitized by Google

tum contra Samum, habens juxta ſe parvam inſulam, Trogyllium itidem appellatam. Diſtare a Samo Trogyllium ſtadiis quadraginta, Strabo teſtatur (*a*). Sic igitur cum proxime adjaceat Trogyllium Samo: eos primo appuliſſe Samum, ac deinde paulo ulterius navigantes ea die commoratos eſſe Trogyllii, ſequenti vero conſtat veniſſe Miletum. Studebat ille pro viribus navigationem ſic maturare, ut ſolemnitatem Pentecoſtes ageret Hieroſolymis.

(*a*) *Strabo lib.* 14.

LXXX. Pauli conſilium veniendi Hieroſolymam.

At quid ſibi vult (inquit (*b*) Chryſoſtomus) *iſta feſtinatio? Non propter feſtum, ſed propter multitudinem* (*interim hæc Judæis dabat*) *& rapere volens inimicos, feſtinabat ſermonem annuntiare.* Sed & plane declaravit eventus, cur tantopere feſtinaret Pentecoſten peragere Hieroſolymis. Sciebat enim præcurriſſe illuc ex Aſia Judæos, qui illum accuſarent, calumniantes, ipſum adverſus legem, templum, & populum agere; ſicque (quod & (*c*) fecerunt) in eum univerſum populum concitarent. Nec inſuper ipſum latebant, quæ & poſtea ſibi, Hieroſolymam cum perveniſſet, ſunt ſignificata: nimirum, illos ipſos Judæos qui receperant Evangelium (*d*), quorum erat numerus multorum millium, omnes legis æmulos, pene infenſo animo eſſe in Paulum, quod accepiſſent ipſum prædicare diſceſſionem a Moyſe. Quamobrem ut tempori inſerviret (quod & ipſe de ſe teſtatur) factus Judæis tamquam Judæus, & iis qui ex lege eſſent, tamquam & ipſe ſub lege eſſet; ut Judæos, & eos qui ſub lege eſſent, lucrifaceret) ad ſolemne feſtum Pentecoſtes Hieroſolymam feſtinat accedere, quo declararet ſe patrias leges non adeo averſari. Permiſſa enim ad tempus fuiſſe legalia, ut iiſdem opportuno tempore uterentur, ſi vellent, Apoſtoli, ſatis ſuperius dictum eſt: licet Epiphanius exiſtimarit, Paulum Chriſtiano more peregiſſe Pentecoſten. Sed ſi hoc ipſe mente concepiſſet; quid opus habuiſſet, ut illam Hieroſolymis ageret, tantopere feſtinare? nam ſi Chriſtiano more illud feſtum acturus erat; non Hieroſolymis tantum, ſed in omnibus Eccleſiis celebrare, liberum erat. Ceterum ea ipſa quæ egit, cum Hieroſolymam perveniſſet, cujus rei cauſa (ut dictum eſt) illuc profectus ſit, aperte declarant.

(*b*) *Chryſ. in Act. hom.* 43.

(*c*) *Act.* 21.

(*d*) 1. *Cor.* 9.

LXXXI. De feſtis diebus Chriſtianorum.

Verum quod pertinet ad legalia: haud diutius ea permanſiſſe, ſed hac ipſa ætate magna ex parte fuiſſe ſublata, manifeſte apparet: quandoquidem Ignatius, qui undecimo Trajani anno, quo paſſus eſt, ſuas in itinere poſitus Romam veniens ſcripſit epiſtolas, plane id admonet ſcribens ad Philippenſes (*e*), ne feſtum Paſchatis agerent cum Judæis, ſic dicens: *Ad hæc conteſtor Epiſcopo & presbyteris in Domino: Si quis cum Judæis celebrat Paſcha, aut ſymbola feſtivitatis eorum recipit, particeps eſt eorum qui Dominum occiderunt & Apoſtolos ejus.* Porro alias eſſe introductas in Eccleſiam feſtivitates, eadem epiſtola idem ipſe declarat, ſic dicens: *Feſtivitates ne dehoneſtetis.* Meminit & inferius de die Dominico: de quo & ad Magneſianos (*f*) ſcribens: *Poſt ſabbatum*, inquit, *omnis Chriſti amator Dominicum celebret diem, diem reſurrectioni conſecratum Dominicæ, reginam & principem omnium dierum.* Meminit ejuſdem & Joannes (*g*) in Apocalypſi. Certe quidem ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ obſervari cœptam ab Apoſtolis diem Dominicam, qua ſimul ad ſacram ſynaxim convenirent, argumento ſunt quæ nuper de conventu Troade ab Apoſtolo habito una ſabbati, dicta ſunt; quodque Paulus ad Corinthios (*h*) ſcribens, una item ſabbati pecuniam pro collecta aſſervari præcepit. Porro fieri ſolitas collectas die Dominico, jam ſuperius diximus. Sed de die Dominico paulo inferius plura dicenda ſunt.

(*e*) *Ignat. epiſt.* 8.

(*f*) *Ignat. ad Magnes. ep.* 6.

(*g*) *Apoc.* 1.

(*h*) 1. *Cor.* 16.

LXXXII. Dies Paſchatis a Petro præſcriptus.

Quod autem ad Paſcha pertinet: placuit Petro in primam diem Paſcha transferre: non enim Pius Papa, vel Victor (ut alii putant) fuerunt ejus rei auctores, cum (quod Beda (*i*) teſtatur) conſtet Petrum die Dominico Paſcha Romæ celebraſſe, atque id ipſum Marcum, monente eodem Petro, Alexandriæ docuiſſe. Quod & Proterus Epiſcopus Alexandrinus ſcribens ad Leonem Romanum Pontificem ingenue profitetur, cujus fragmentum epiſtolæ idem qui ſupra recitat Beda (*k*). Manifeſte igitur Socrates (*l*) Novatianus homo hallucinatur, dum ex decreto Novatianorum confirmat eſſe debere in cujuſque voluntatis arbitrio, quando velit Paſcha peragere; quod nulla dicat ratione conſiſtere, quando illud ſit celebrandum. Sed Novantes Novatianos libenter auſcultant, captantes quamcumque a quovis oblatam occaſionem, ne vel in his ſubjici videantur Catholicæ Eccleſiæ. Sed de his alias pluribus. Exploſis igitur legalibus cærimoniis, ſic illa quæ præcipua eſſe videbantur Judæorum feſta, Paſcha atque Pentecoſten, ex parte Apoſtoli celebrare cœperunt: ut retinentes nomina, quæ nova erant in illis & auguſtiora, atque illa ipſa quæ iiſdem ſolemnitatibus typice erant ſignificata, jamque per Chriſtum impleta myſteria celebrarent. Hæc vero docuiſſe Apoſtolum, cum poſt hæc Romæ agens id ſcripſit ad Coloſſenſes (*m*): *Nemo vos judicet in cibo aut potu, aut in parte diei feſti, aut neomeniæ, aut ſabbatorum, quæ ſunt umbra futurorum, corpus autem Chriſti;* complures exiſtimarunt. Non enim penitus feſta Paulum abſtuliſſe, ſed (ut dictum eſt) ex parte tantum, Tertul-

(*i*) *Bed. in Retract. in Act. Apoſt. c.* 20.

(*k*) *Bed. lib. de rat. tempor.* 42.

(*l*) *Socrat. lib.* 5. *c.* 21.

(*m*) *Coloſſ.* 2.

(a) Tert. adver. Pſychic. c. 14. tullianus (a) antiquitatum Eccleſiæ egregius teſtis docet his verbis: *Si omnem in totum devotionem temporum, & dierum, & menſium, & annorum eraſit Apoſtolus: cur Paſcha celebramus annuo circulo in menſe primo? cur quinquaginta exinde diebus in omni exultatione decurrimus?*

LXXXIII. (b) Galat. 4. Quæ dierum damnetur obſervatio. At vero nec cum ad Galatas Paulus ſcribens (b) dixit: *Dies obſervatis, & menſes, & tempora, & annos. Timeo vos, ne forte ſine cauſa laboraverim in vobis;* aliud quam Judaicas cærimonias ſugillavit. Nam Origenes, qui & iiſdem cum Tertulliano temporibus claruit, nempe Severi Imperatoris, haud amplius quam centum quinquaginta annis a temporibus Apoſtolorum, de utraque Pauli ſententia agens, ac fuſius diſputans contra Celſum (c) Orig. contra Celſ. lib. 8. (c) hæc ait: *Accommodatiſſime, ad feſtos dies Gentilium ſcilicet arguendos, illud apud Paulum dictum videtur: Dies autem obſervatis, & menſes, & tempora, & annos; timeo forte ne ſine cauſa laboraverim in vobis. Quod ſi quis ad hæc fortaſſe objecerit vel Dominicos dies, vel paraſceves, & Paſchatis, vel Pentecoſtes tempora, quæ ex diebus utique conſtant: dicendum, perfectiorem quemque, qui pro verbi Domini ac Dei natura, dictis factiſque & cogitationibus ſemper inſiſtat, aſſiduo in Domini diebus verſari, & Dominicos perſeveranter agere dies, & ad recte vivendum ſedulo paratiorem ſe reddere, & a mundi ſuavitatibus abſtinere, &c.* Pergit enim agere de Paſchate, quod celebretur a Chriſtianis, quod eo tempore immolatus ſit Chriſtus; & de Pentecoſte, quod Spiritus ſanctus cælitus effuſus ſit in Apoſtolos atque diſcipulos. Ac denique monſtrat pluribus, perfectiores Chriſtianos mente ſua ſemper agere dies feſtos; eſſe tamen imbecilliores, qui ſenſibilibus indigerent exemplis, iidemque his ſtatutis feſtis manu ducendi eſſent ad ſublimiorem perfectioremque diſciplinam, quamobrem hæc ſubdit: *Iſtiuſmodi arbitror ubi Paulus cognoviſſet feſti diei partem, feſtum id nominaſſe, quod præter dies ceteros feſtos ſtatis diebus celebraretur; & ex iſtiuſmodi dicto aperuiſſe, non in parte aliqua feſti diei, ſed in integra quadam & indeficiente hunc eſſe, qui pro verbi doctrina vitam perpetuo duxerit.* De iiſdem feſtis ſic ex parte ſublatis hæc & Gregorius Nazianzenus (d): *Feſtos dies* (d) Greg. Naz. in orat. in S. Pent. *Judæus etiam agit, verum juxta litteram: Legem enim corpoream conſectans, ad ſpiritualem legem non pervenit. Feſtos quoque dies Gentilis agit, verum juxta corpus:* & paulo poſt: *Feriamur ipſi quoque, verum ut Spiritui gratum eſt;* & inferius, cum agit de feſto Pentecoſtes, deque ratione ejus feſti diei celebrandi a Chriſtianis inita, hæc addit: *Ob has fortaſſe rationes, vel his proximas, vel etiam ſublimiores quaſdam, magiſque divinas, Pentecoſtes diem Hebræorum voce colimus; quemadmodum & alios multos Hebraicos ritus obſervamus, apud illos quidem figura tenus celebratos, a nobis autem myſtice reſtitutos atque perfectos.* His conſentientia ſcribit Baſilius (e). (e) Baſil. in Iſai. c. 1. & ad Amphiloch. de Spir. ſanct. c. 27.

LXXXIV. De feſtis ex parte mutatis. At in his ſic ex parte mutandis, ritus etiam Apoſtolos Eccleſiam docuiſſe, quibus celebrarentur, Hilarius (f) teſtatur his verbis: *Hæc quidem ſabbata ſabbatorum ea ab Apoſtolis religione celebrata ſunt, ut his Quinquageſimæ diebus nullus neque in terram ſtrato corpore adoraret, neque jejunio feſtivitatem ſpiritualis hujus beatitudinis impediret: quod id ipſum extrinſecus etiam in diebus Dominicis eſt conſtitutum, qui ultra ſabbati numerum per plenitudinem Evangelicæ prædicationis accedunt. Namque cum in ſeptimo die ſabbati ſit & nomen & obſervantia conſtituta; tamen nos octava die, quæ & ipſa prima eſt, perfecti ſabbati feſtivitate lætamur.* (f) Hilar. in prolog. expoſ. Pſal. Hucuſque Hilarius. Sed & Epiphanius (g) agens contra Aerium nebulonem, (g) Epiph. hæreſ. 75. primum ſacrorum ſtatutorum dierum impugnatorem, non aliunde quam ex Apoſtolica conſtitutione obſervationem ejuſmodi Eccleſiaſticam tot ſæculis ante præſcriptam ſibi vindicat.

LXXXV. (h) Hier. in epiſt. ad Galat. c. 4. Sed quam erudite & eleganter Hieronymus (h) hæreticorum objectiones, qui ex Apoſtoli verbis captiones quaſcumque poſſint, calumnioſe admodum aucupantur, refellat, hæc accipe: *Dicat aliquis: Si dies obſervare non licet, & menſes, & tempora, & annos; nos quoque ſimile crimen incurrimus, quartam ſabbati obſervantes, & paraſceven, & diem Dominicam, & jejunium Quadrageſimæ, & Paſchæ feſtivitatem, & Pentecoſtes lætitiam, & pro varietate regionum diverſa in honore martyrum tempora conſtituta. Ad quod qui ſimpliciter reſpondebit, dicet, non eoſdem Judaicæ obſervationis dies eſſe, quos noſtros.* Quomodo Chriſtiani feſtos dies obſervent. *Nos enim non Azymorum Paſcha celebramus, ſed Reſurrectionis & Crucis: nec ſeptem juxta morem Iſrael numeramus hebdomadas in Pentecoſte, ſed Spiritus ſancti veneramur adventum. Et ne inordinata congregatio populi fidem minueret in Chriſto; propterea dies aliqui conſtituti ſunt, ut in unum omnes pariter veniremus: non quo celebrior ſit dies illa qua convenimus; ſed quo quacumque die conveniendum ſit, ex conſpectu mutuo lætitia major oriatur. Qui vero oppoſitæ quæſtioni acutius reſpondere conatur, illud affirmat; omnes dies æquales eſſe, nec per paraſceven tantum Chriſtum crucifigi, & die Dominica reſurgere, ſed ſemper ſanctæ Reſurrectionis eſſe diem, & ſemper eum carne veſci Dominica. Jejunia autem, & congregationes inter dies propter eos & a viris prudentibus inſtitutos, qui magis ſæca-*

Digitized by Google

culo vacant quam Deo, nec poſſunt, immo nolunt toto in eccleſia vitæ ſuæ tempore congregari, & ante humanos actus Deo orationum ſuarum offerre ſacrificium. Quotus enim quiſque eſt, qui ſaltem hæc pauca, quæ ſtatuta ſunt, vel orandi tempora, vel jejunandi, ſemper exerceat? Hæc & alia Hieronymus, ut apparet, in ſententiam Origenis. At non hi quidem ſic cunctis Chriſtianis dies æquales eſſe dixerunt, ut feſta dies non præſtet non feſtæ; ſed quod dies, in quantum dies ſunt, omnes ab eodem auctore creati, ejuſdem ſint conſiderationis: taman quod in aliquibus grandia inciderint divina myſteria, ex his eoſdem reddi celebriores conſtat: ſicut de campis accidit, qui cum omnes æque ſint terra, ille tamen nobilior habetur ceteris, in quo magis egregia ſunt ſata ſemina, vel plantatæ arbores. Quamobrem certi dies his muneribus divinitus illuſtrati, celebriori cultu peragi debuerunt; cum alioqui ob immenſam Dei erga mortales largitatem effuſam, cum ſufficere illi dies præſcripti ad referendas gratias minime videantur, omnibus diebus eadem meditari omnes æque deberent.

LXXXVI. De ſenſu verborum Apoſtoli.

Sed quod ſpectat ad ſenſum verborum Apoſtoli: complures antiquorum, ac præſertim Græcorum, expoſuerunt de Judæorum feſtis Apoſtolum agere: alii ad ſuperſtitionem Gentilium retulerunt, quod Gentiles paſſim diſtinctos haberent, dies faſtos, atque nefaſtos. In quam ſententiam S. Auguſtinus ſcribens ad Januarium (a) hæc ait: *Non itaque dies obſervamus, annos, & menſes, & tempora; ne audiamus ab Apoſtolo: Timeo ne forte ſine cauſa laboraverim in vobis. Eos enim culpat, qui dicunt: Non proficiſcar hodie, quia poſterus dies eſt, aut quia Luna ſic fertur: vel, proficiſcar, ut proſpera cedant, quia ita ſe habet propoſitio ſiderum. Non agam hoc menſe commercium, quia illa ſtella mihi agit menſem: Non plantabo hoc anno vineam, quia biſſextus eſt, &c.* Idem (b) alibi de celebrando in Eccleſia Paſchate atque Pentecoſte, diſputans contra Fauſtum hæc impugnantem, aliiſque (c) in locis, ut contra Adimantum, & in Pſalmum centeſimum decimum, & ad Januarium ſcribens (d), exactam reddit rationem, conſentientem ceteris antiquis rerum Eccleſiaſticarum tractatoribus. Nec eſt quod quis moveat quæſtionem, quod præter illa quæ ab eodem Paulo Apoſtolo dicta ſunt, idem ipſe rurſus ſcribens ad Romanos (e) ſic dicat: *Alius judicat diem inter diem: alius autem judicat omnem diem.* De cibis enim illic agi, manifeſtiſſimum eſt: id enim communi conſenſione Patres locum illum explicantes affirmant; licet S. Hieronymus contra Jovinianum agens, aliter locum illum explicare videatur. Verum jure dicere etiam quiſque poterit Apoſtolum de aliis quam Judæorum feſtis eſſe locutum.

(a) *Aug. epiſt. 119. & in Enchir. c. 79.*
(b) *Aug. contra Fauſt. lib. 32. c. 11. 12.*
(c) *Aug. contra Adiman. cap. 16.*
(d) *Epiſt. 159.*
(e) *Rom. 14.*

LXXXVII.

Ex his igitur ex ſententia Origenis & Hieronymi recitatis, quibus dicitur, Chriſtianos ſanctiores non hanc vel illam ad divinum cultum præſcriptam habere diem, ſed cunctis propenſius divinum Numen venerari, inferri poſſe videtur, ea potiſſimum ratione in Eccleſia antiquitus inſtitutum, ut dies hebdomadæ omnes, feriæ nomine dicerentur. Non enim recens vel a Silveſtro Papa primum hujuſmodi eſt excogitata nomenclatura, quæ ab antiquioribus Eccleſiaſticis ſcriptoribus reperitur uſurpata. Nam & Tertullianus (f) frequenter meminit de quarta & ſexta feria. Idemque ait (g): *Nobis certe omnis dies etiam vulgata, conſecratione celebratur:* & alibi (h). *Nos intelligimus, magis ſabbatizare nos omni opere ſervili ſemper debere, & non tantum ſeptimo quoque die, ſed per omne tempus:* & Hieronymus (i) ad Algaſiam, cum & illud Pauli explicat: *Nemo vos judicet in parte diei feſtæ. Ut alios,* inquit, *dies feſtos putent, alios non feſtos: nobis enim, qui in Chriſtum credimus reſurgentem, jugis & æterna feſtivitas eſt.* Accedit his illa ratio, quod ſicut Judæi (k) Paſchalem ſolemnitatem ſeptem diebus comedentes azyma celebrabant, ita Chriſti Eccleſiæ placuit totidem dies alia ratione poſt Paſcha ſolemniter agere, eamque ob cauſam eos ferias dicere; quarum quoniam prima erat ipſa feſtivitas Paſchæ, quæ mox ſequitur, ſecunda, ac deinceps ceteræ numerarentur eodem ordine. At quoniam (ut dictum eſt) quolibet die primo, quem Dominicum appellandum eſſe majores cenſuerunt, eamdem Chriſti reſurrectionis memoriam ſingulis agendam hebdomadis ſtatuerunt: inde factum eſt etiam, ut ſicut in prima Reſurrectionis hebdomada dies ſinguli feriæ nomine dicebantur, ita ſequentibus ſingulis hebdomadis, quod eadem repetita ſolemnitas videretur, eodem quoque modo ceteri hebdomadæ dies etiam feriæ dicerentur, cum præſertim Fideles horrerent eoſdem a diis Gentium nominare, vel Judaico more a ſabbato primam, ſecundam ſabbati, & ſic deinceps nomen deducere.

(f) *Tert. adverſ. Pſychic. c. 2.*
(g) *Idem eodem c. 14.*
(h) *Idem adverſ. Judæos cap. 4.*
(i) *Hieron. epiſt. 151. q. 10.*
(k) *Exod. 12. Levit. 23. Num. 28.*

LXXXVIII. De die Dominico.

Verum quoniam prima feria, eademque præcipua, præclariſſimis inſignita myſteriis, dies Dominica meruit nuncupari: idque cum factum reperiatur Apoſtolorum temporibus (ut ſuperius dictum eſt) non ab aliis quam ab ipſis fuiſſe ſtatutum, atque ſervari mandatum omnes qui mente valeant, dicturos putamus. Actum eſt ſuperius de diei Dominici prærogativis, quarum in Synodo coram Theophilo ſexto Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopo ſex a ſanctis Patribus ſunt recenſitæ. Attigerunt ex his aliquas Origenes (l), Athanaſius (m), Hilarius (n), Baſilius (o), Hierony-

(l) *Orig. in Exod. homil. 7.*
(m) *Athan. in illud Matthæi:* Omnia tradita ſunt mihi.
(n) *Hilar. in proœm. ſuper Pſal.*
(o) *Baſil. in Hexamer. hom. 2. in fine.*

nymus (*a*): a S. Auguſtino (*b*) etiam multæ collectæ leguntur: ſed & S. Leo (*c*) ceteris locupletius de ejus diei ſacramentis ad Dioſcorum ſcribit, itemque Sextæ Synodi (*d*) adjecti canones. Nec dicere prætermittimus triplici nomine eamdem primam diem dictam reperiri: nam non tantum eam dixere majores Dominicam, utpote quia de ea illud prædictum videretur: *Hæc dies, quam fecit Dominus*; ſed & alii eam nominavere diem panis, alii diem lucis. Sed cur fuerit his tribus nominibus inſignita, fuſius explicat ſanctus Joannes (*e*) Chryſoſtomus: nobis modo in his non immorandum. Præter tot antiqua de ejus diei cultu monumenta, eſt & canon Magni Niceni Concilii (*f*): Sanctus Auguſtinus (*g*), qui ejuſmodi obſervationem diei ab Apoſtolis inſtitutam affirmat, de ejuſdem cultu hæc tradit: *Dominicum ergo diem Apoſtoli, & Apoſtolici viri ideo religioſa ſolemnitate habendum eſſe ſanxerunt, quia in eadem Redemptor noſter a mortuis reſurrexit; quique ideo Dominica appellatur, ut in eo terrenis operibus vel mundi illecebris abſtinentes tantum divinis cultibus ſerviamus*. Et poſt multa de ejuſdem diei inſignibus, addit: *Ac ideo ſancti Doctores Eccleſiæ decreverunt omnem gloriam Judaici ſabbatiſmi in illam transferre, ut quod ipſi in figura, nos celebraremus in veritate. Obſervemus ergo diem Dominicum, fratres, & ſanctificemus illum, ſicut antiquis præceptum eſt de ſabbato, dicente legiſlatore: A Veſpera uſque ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra. Videamus ne otium noſtrum vanum ſit; ſed a veſpera diei ſabbati uſque ad veſperam Dominicæ diei, ſequeſtrati a rurali opere, & ab omni negotio, ſolo divino cultui vacemus. Veniat ergo, cuicumque poſſibile ſit, ad veſpertinam atque nocturnam celebrationem, & oret ibi in conventu eccleſiæ pro peccatis ſuis Deum. Qui vero hoc non poſſit, ſaltem in domo ſua oret, & non neget Deo ſolvere votum, ac reddere penſum ſervitutis. In die vero nullus ſe a ſacrarum Miſſarum celebratione ſeparet; neque quis domi remaneat, ceteris ad eccleſiam pergentibus; neque in venatione ſe occupet*. Hæc & alia de ejus diei cultu Auguſtinus.

(*a*) Hier. in ep. ad Galat. c. 4.
(*b*) Aug. ſerm. 251. de temp.
(*c*) Leo ep. 81. c. 1.
(*d*) Sext. Syn. coll. tom. 2. Concil.
(*e*) Chryſ. de reſur. homil. 5.
(*f*) Nicæn. Concil. can. 20.
(*g*) Aug. de temp. ſerm. 251.

LXXXIX. De celebrando dominico.

Quod vero primum dicit, ea die Miſſas audiendas: non tam Auguſtini ſententiam, quam communem totius Eccleſiæ uſum ſecuta, hoc ipſum monuit Synodus Agathenſis (*h*). De vigiliis nocte Dominicæ celebrandis extat canon Concilii Matiſconenſis (*i*), necnon nuper citatus canon in appendice ad Sextam Synodum (*k*), quo etiam jubetur ut ea die oblationes more majorum offerantur in eccleſia. Sed non res eſt recens introducta: quandoquidem & Cyprianus invehitur in mulierem divitem, quæ ſine oblatione eadem die ad eccleſiam conveniret, ſic dicens (*l*): *Locuples & dives es, & Dominicum celebrare te credis, quæ corbonam omnino non reſpicis; quæ in Dominicum ſine ſacrificio venis; quæ partem de ſacrificio, quod pauper obtulit, ſumis?* Hæc ipſe: & licet alio ſenſu Dominicum alii accipiendum putent, nempe pro ipſo ſacrificio; tamen illud die Dominica publico conventu celebrari ſolitum, alibi diximus. Eadem eſt querela Auguſtini (*m*), dicentis in divites: *Oblationes, quæ in altario conſecrentur, offerte. Erubeſcere debet homo idoneus, ſi de aliena oblatione communicaverit*. Eſt & de his Paulini (*n*) ad plebem pia admodum exhortatio, & in religioſum officium omittentes juſta objurgatio. Sed de collectis & oblationibus dictum eſt ſuperius. Hæc ſatis de his quæ ad diem Dominicam ſpectant, quam ex septem ceteris feſtam novimus; licet olim (ut dictum eſt) in Oriente & dies ſabbati etiam feriaretur.

(*h*) Synod. Agathenſ. can. 47.
(*i*) Conc. Matiſconen. can. 1.
(*k*) Sext. Synod. c. 8. tom. 2. Conc.
(*l*) Cyp. de oper. & eleem.
(*m*) Aug. de temp. ſer. 251.
(*n*) Paul. ep. 32.

XC. De feriantibus diem quintam.

In eos vero qui feriam quintam abſque operatione agerent, Auguſtinus (*o*) vehementer invehitur, dicens: *Et quia audivimus, quod aliquos viros vel mulieres ita diabolus circumveniat, ut quinta feria nec viri opera faciant, nec mulieres laniſicium: coram Deo & ſanctis Angelis ejus conteſtamur, quia quicumque hoc obſervare voluerint, niſi per prolixam & duram pœnitentiam tale ſacrilegium emendaverint, ubi arſurus eſt diabolus, ibi & ipſi damnandi ſunt. Iſti enim infelices & miſeri, qui in honorem Jovis in quinta feria opera non faciunt, non dubito quia ipſa opera die Dominico facere non erubeſcunt, nec metuunt. Et ideo quoſcumque tales eſſe cognoveritis, duriſſime caſtigate. Et ſi emendari noluerint, nec ad colloquium, nec ad convivium veſtrum eos venire permittite. Si vero ad vos pertinent, etiam flagellis cædite; ut vel plagam corporis timeant, qui de animæ ſuæ ſalute non cogitant. Nos enim, fratres cariſſimi, cogitantes periculum veſtrum, paterna vos ſolicitudine admonemus*. Huc uſque Auguſtinus: quibus videas, quanta vigilantia intenderint Patres ne in feriationem dierum aliqua irreperet ſuperſtitio. His enim ſimilia ſcripſit S. Gregorius (*p*) adverſus eos qui diem ſabbati æque ac Dominicum feriarent, ipſumque Dominicum Judaice celebrarent, quod olim vetuerat etiam Concilium Laodicenum (*q*), Ebionæos ejus erroris redargutos eſſe, quod æque ſabbatum ac diem Dominicum colerent, teſtatur Euſebius (*r*): at de his ſuperius, ubi actum eſt de jejunio ſabbati, fuſius dictum.

(*o*) Aug. eodem.
(*p*) Greg. lib. 11. ep. 3.
(*q*) Conc. Laod. can. 29.
(*r*) Euſeb. lib. 3. cap. 21.

XCI. De inſtitutione aliorum dierum feſtorum.

Sed ut ſummatim de ceteris Eccleſiæ diebus feſtis agamus: eadem ſane ratione, qua Apoſtoli ea ſervanda inſtituerunt, qui

iiſdem

Digitized by Google

iiſdem ſucceſſerunt Apoſtolici viri, reliqua quæ ſunt poſtea ſuperaddita feſta introduxerunt, ac poſteris tradiderunt. Auguſtinus enim ſcribens contra Fauſtum hæc addit (*a*): *Ea quippe anniverſario in Eccleſia celebrantur, quæ inſigniter excellentia certis diebus facta ſunt; ut eorum neceſſariam ſalubremque memoriam feſtivitas concelebrata cuſtodiat*: & alibi (*b*): *Beneficiorum Dei ſolemnitatibus, feſtis, & diebus ſtatutis dicamus ſacramusque memoriam, ne volumine temporum ingrata ſubrepat oblivio*. Hac, inquam, ratione & feſta Natalis Domini, Epiphaniorum, necnon Aſcenſionis celebranda in Eccleſia, ſunt ſalubriter introducta. Sed quonam tempore hæc acceſſerint, haud tutum eſt definire: niſi qui certam fidem adhibendam eſſe putarit illis Apoſtolicis inſtitutis, quæ Clementis nomine vulgata habentur. In his (*c*) enim de dictis tribus hiſce feſtivitatibus habetur mentio, tamquam fuerint ab Apoſtolis inſtitutæ: quod & pie credendum eſt: nam quo tempore ceteræ feſtivitates agi cœperint, aliqua eſt memoria; de his autem antiquioribus atque præclarioribus nullum invenitur inſtitutionis exordium. Certe veteres ſancti Patres, qui his diebus homilias ad populum habuerunt, de his feſtis ut de re antiquiſſima locuti ſunt.

(*a*) *Aug. contra Fauſt. lib. 32. c. 12.*

(*b*) *De Civit. Dei lib. 10. c. 4.*

(*c*) *Clem. Conſtit. lib. 5. c. 13. & 20. in fin.*

XCII. Paulinus (*d*), qui temporibus Theodoſii ſenioris claruit, ea a Deo accepta, nempe divinitus inſtituta eſſe, teſtatur his verſibus:

(*d*) *Paulin. Nol. in Natal. 9. S. Felicis.*

Ergo velut cœlum ſtellis, ut floribus arva,
Temporibuſque annos Dominus, ſic ipſe diebus
Tempora diſtinxit feſtis, ut pigra diurnis
Ingenia obſequiis ſaltem diſcrimine facto
Poſt intervallum redeunte ſollemnia voto
Sancta libenter agant.

Hæc Paulinus.

Qui etiam ibidem relegens ſacra feſta quæ ſuo tempore in Eccleſia agebantur, non tantum nuper dictorum meminit, ſed etiam natalitiorum ſanctorum martyrum, de quibus paulo inferius paucis acturi ſumus. Sed quod illa a Domino inſtituta dicit, in eum ſenſum accipiendum eſt: Deus qui in Decalogo legem præſcriptam dedit, qua feſtos dies juberet coli, eoſque illos eſſe poſtea declaravit, quibus maxima quædam ipſe contuliſſet in Hebræum populum beneficia; quæ ne memoria exciderent, mille aliis monumentis in mentibus voluit eſſe fixa: cum vero poſtea longo majora per Filium ſuum in hunc mundum miſſus, univerſo humano generi elargitus eſt dona, & immenſa addidit beneficia; cur non videretur ab eo pariter eſſe ſtatutum, ut eorum memoria æque ſolemniter celebritate anniverſaria coleretur? Neminem enim hæc adeo perſpicua negaturum putamus, niſi qui omnis prorſus a Deo inditæ homini rationis eſt expers: cum præſertim (ut pluribus dictum eſt) illa priora, horum quæ poſtea contigerunt, typum gererent; ſicque ea etiam ratione, illa fore legitima ſempiterna, prædicta eſſent; quod licet typice aliquando & ad tempus illa, poſtea vero ſecundum veritatem forent ab omnibus perpetuo celebranda.

De ratione dierum feſtorum.

Quod vero ſpectat ad feſta ſanctorum, quæ a majoribus dici natalitia conſueverunt; etſi hæc alibi attigerimus, quoniam tamen id in præſentiarum a nobis exigit ratio argumenti, de iiſdem hic paucis agendum putamus. Non negligenda in primis omnino videntur quæ de his apud Clementem (*e*) ſcripta leguntur, manaſſe hæc ſcilicet ex Apoſtolicis inſtitutis; cum antiquæ traditioni de ſanctorum natalitiis celebrandis complures antiquiſſimi ſcriptores adſtipulentur. Nemo certe, niſi Apoſtolorum auctoritate, rem tantam in nova Eccleſia abſque ullo divinæ Scripturæ exemplo introducere præſumpſiſſet: neque rurſum ab univerſali Eccleſia recepta eſſet, niſi id omnes ex Apoſtolica traditione manaſſe noviſſent. Quonam pacto, quæſo, cum nondum anni centum ab Apoſtolorum temporibus lapſi eſſent, dum ad illud tempus ſuperſtites adhuc fuiſſent nonnulli Apoſtolorum diſcipuli, Eccleſia (*f*) Smyrnenſis, ſcripta epiſtola non tantum ad Eccleſiam Philomilii, ſed ad omnes Catholicos Chriſtianos ubique gentium, egregie libereque profiteretur ſe propediem celebraturam diem feſtum martyrii Polycarpi ſolemni celebritate, nimirum cum ceſſaret dira perſecutionis rabies; niſi Apoſtolorum auctoritate id jure, ſancte, pieque facere licuiſſet? Sed reddamus (quo hæc planiora fiant) ejus epiſtolæ verba, quæ ſunt hujuſmodi, poſt enarratum martyrium Polycarpi: *Nos poſtea oſſa ejus, potiora lapillis pretioſis, auroque puriora, ex cineribus ſelecta eo loco repoſuimus, qui illis erat decorus conſentaneuſque: ubi ſane nobis in unum aliquando coactis, Dominus præſtabit, ut celebrem ejus martyrii diem, inſtar natalis feſti, cum exultatione & gaudio quantum fieri poteſt maximo recolamus: idque cum ad martyrum memoriam, qui antea tale certamen confecerunt, tum ad eorum exercitationem, mentiſque ad talem conſtantiæ præparationem, qui poſtea Chriſtum eo genere mortis ingenue confeſſuri ſint.* Hæc ibi. XCIII.

(*e*) *Clem. Conſtit. lib. 8. c. 39.*

Feſti dies Sanctorum Martyrum ex Apoſtolica inſtitutione.

(*f*) *Apud Euſeb. lib. 4. c. 14.*

Ex his quidem tum majorum de ea re- XCIV.

De die natalitio celebrando.

traditio declaratur, tum etiam quæ apud Clementem in hæc verba leguntur, probata magis ac magis redduntur: *In die* (inquit auctor) *Stephani protomartyris quieſcant, & reliquorum ſanctorum martyrum, qui Chriſtum propriæ vitæ antepoſuerunt.* Confirmant hæc etiam quæ Origenes, qui ſequenti ſæculo vixit, nempe ſub Severo, ſua in Matthæum homilia (*a*) de infantibus Innocentibus martyribus ait: *Bene & ſecundum voluntatem Dei eorum memoriam ſancti Patres celebrari mandarunt ſempiternam in Eccleſiis, veluti pro Domino morientium.* Id ipſum eſt quod dicit Tertullianus (*b*) ex antiqua majorum traditione: *Pro natalitiis annua die facimus.* Per natalitia, dies obitus ſanctorum intelligi, nuper citatus Origenis locus ſatis expreſſe ſignificat. His addimus celebrem Cypriani locum (*c*) in epiſtola ad Clerum Carthaginenſem, qua admonuit, ut dies eorum qui martyrio mortem oppeterent, Eccleſiaſticis tabulis adnotarent, quo eorum memorias celebrare poſſent. Sunt hæc ejus verba: *Denique & dies eorum, quibus excedunt, adnotate; ut commemorationes eorum inter memorias martyrum celebrare poſſimus, quamquam Tertullus fideliſſimus & devotiſſimus frater noſter pro cetera ſolicitudine & cura ſua, quam fratribus in omni obſequio operationis impertit, qui nec illic circa curam corporum deeſt, ſcripſerit, & ſcribat, ac ſignificet mihi dies, quibus in carcere beati fratres noſtri ad immortalitatem glorioſæ mortis exitu tranſeunt; ut celebrentur hic a nobis oblationes & ſacrificia ob commemorationes eorum quæ cito vobiſcum, Domino protegente, celebrabimus.* Hucuſque Cyprianus. Idem ipſe (*d*) alias quoque ad eoſdem: *Sacrificia, inquit, pro his ſemper (ut meminiſtis) offerimus, quoties martyrum paſſiones & dies anniverſaria commemoratione celebramus.* Gregorium Thaumaturgum inſtituiſſe ſuos, quos nuper ad fidem converterat, ut celebrarent natalitia martyrum, auctor eſt Gregorius Nyſſenus (*e*). Denique ne ſingulos recenſendo ejus rei fideliſſimos teſtes, moleſtiam afferam; ſatis ſit una ſententia rem abſolvere: nimirum libere affirmare, neminem poſt recenſitos reperiri ſanctorum Patrum, rerum Eccleſiæ tractatorum, qui vel homilias in ſanctorum martyrum natalitiis non ſcripſerit, vel alia occaſione eorumdem non meminerit.

(*a*) Orig. hom. 3. in Matth.

(*b*) Tert. de coron. milit. c. 3.

(*c*) Cypr. ep. 37.

(*d*) Idem epiſt. 34.

(*e*) Greg. Nyſſ. in Vita S. Gregor. Thaumaturg.

XCV. Confeſſorum dies feſti.

At non tantum martyrio conſummatorum, ſed & ceterorum (*f*) ſanctorum peragi ſolitas in Eccleſia anniverſarias celebritates, Gregorius Nyſſenus declarat, ordinemque deſcribens, ſic ait: *Ordo autem nobis ſpiritualium celebritatum atque conventuum is eſt, quem magnus Paulus docuit, ſuperne atque cælitus hujuſmodi rerum cognitionem adeptus. Aut enim ille, in primis Apoſtolos & Prophetas conſtitutos & ordinatos eſſe, poſt illos vero paſtores & doctores. Convenit igitur ordo ſolemnium conventuum & celebritatum cum Apoſtolica hac ordinatione.* Et paulo poſt recenſitam Chriſti feſtivitatem, hæc ſubdit: *Primum nobis Apoſtoli & Prophetæ ſpiritualis cœtus initium fecerunt; utraque enim prorſus circa eoſdem ſunt dona, & Apoſtolicus ſpiritus, & ſpiritus propheticus. Sunt autem hi, Stephanus, Petrus, Jacobus, Joannes, Paulus. Deinde poſt hos, conſervato ordine ſuo, paſtor & magiſter præſentem nobis celebritatem auſpicatur.* Hæc Gregorius, cum in feſto die fratris ſui Baſilii eum pro concione laudavit. Sicut & Gregorius Nazianzenus, qui pariter Athanaſium, jam diu ante vita functum, eadem de cauſa viſus eſt encomio celebraſſe.

(*f*) Greg. Nyſſ orat. in laud. S. Baſilii.

Quanta autem animi alacritate eſſent majores noſtri in celebrandis anniverſariis feſtis diebus, ex his quæ ſcribit Dionyſius Alexandrinus (*g*) facile poteſt intelligi, cujus de ea re ſententiam ſuperius recitavimus; & cum ipſius, tum etiam aliorum antiquorum teſtimonio demonſtravimus, nec tempore cujuſvis maximæ perſecutionis urgentis abſtinuiſſe Fideles, ubicumque agerent, etiam & in carcere eſſent, una ſimul, quantum loci & temporis opportunitate daretur, conventus agere, feſtoſque dies celebrare, & ſacræ Euchariſtiæ participes fieri. Sed conſule quæ de his ſuperius dicta ſunt, cum de Eccleſia & conventu eccleſiaſtico actum eſt. Reddita autem pace Eccleſiæ, quanto celebriori ac frequentiori conventu non unius loci vel civitatis, ſed totius plane provinciæ populi in unum locum convenientes, feſtos dies celebrare conſueviſſent, duo tantum exempla ex antiquioribus monumentis in medium afferre ſatis ſit; quorum alterum Orientalis Eccleſiæ, alterum vero Occidentalis conſuetudinem patefaciet. Gregorius Nyſſenus (*h*) in ea oratione quam habuit in natali die S. Theodori martyris, hæc eſt ad populum pro concione locutus: *Vos, qui populus Chriſti, qui grex ſanctus, ac regale eſtis ſacerdotium, qui undique ex urbibus & ex agris catervatim confluxiſtis, unde ſigno itineris accepto, in hunc locum veniſtis? Quis vobis huc veniendi adeo ſeriam ac quaſi præſtitutam neceſſitatem impoſuit, idque tempora hiberno, quo tempore & a bello quies eſt, & miles armaturam amovet, & nauta gubernaculum ſuper flumen ponit, & agricola aratores boves in præſepe curans quieſcit? An palam eſt, quod ſanctus martyr ex militaribus ordinibus & tuba cecinit, & multos ex diverſis regionibus ad ſuæ quietis locum & ſedem convocavit, non ad bellicum inſtruens apparatum, ſed ad dulcem ac maxime Chriſtia-*

nos

XCVI.

(*g*) Dionyſ. Alex. apud Euſeb. lib. 7. c. 17.

Frequens concurſus ad natalitium SS. Martyrum.

(*h*) Greg. orat. in S. Theod.

Digitized by Google

nos utique decentem pacem cogens? Hæc Gregorius, qui (*a*) ne hoc prætermittamus dicere) in feſto die ſanctorum Quadraginta martyrum, ob frequentiſſimum cœtum qui convenerat, hominumque compreſſionem & ſtrepitum, coactus eſt luculentam orationem, quam in laudem martyrum inchoaverat, inabſolutam relinquere, & die ſequenti reſumere.

(*a*) *Greg. Nyſſen. orat. 1. & 2. in quadr. mart.*

XCVII. Non certe minor vigebat in Occidentalibus fidei ardor in celebrandis feſtis diebus martyrum. Omittimus dicere de natalitio Apoſtolorum, a quo abeſſe, teſtimonio Gallæ Placidiæ (*b*) ſcribentis ad Pulcheriam, ſacrilegium putabatur. Quid in ſolemnitate ceterorum martyrum peragi conſueviſſet, ex his quæ Prudentius cecinit in Hippolyto, ſatis perſpicue poteſt intelligi, dum de frequenti acceſſu ad ejus eccleſiam, quæ erat extra mœnia, in die natali ipſius, agit his verſibus (*c*):

(*b*) *Galla Plac. ad Pulch. ep. extat tom. 2. Concil. in præamb. Concil. Chalced.*

(*c*) *Pruden. Periſteph. hym. 11.*

Quam frequens populus ad celebritates Sanctorum.

Jam cum ſe renovat decurſis menſibus annus,
Natalemque diem paſſio ſacta refert:
Quanta putas ſtudiis certantibus agmina cogi,
Quæve celebrando vota coire Deo?
Urbs Auguſta ſuos vomit effunditque Quirites,
Una & patricios ambitione pari.
Confundit plebeja phalanx umbonibus æquis
Diſcrimen procerum, præcipiente fide.
Nec minus Albanis acies ſe candida portis
Explicat, & longis ducitur ordinibus.
Exultant fremitus variarum hinc inde viarum:
Indigena, & Picens, plebs & Etruſca venit.
Concurrit Samnitis atrox, habitator & altæ
Campanus Capuæ, jamque Nolanus adeſt:
Quiſque ſua lætus cum conjuge, dulcibus & cum
Pignoribus rapidum carpere geſtit iter.
Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
Hæret & in magnis denſa cohors ſpatiis.

XCVIII. Multa his ſimilia ſcripta ſunt a Paulino in ſuis quæ edidit S. Felicis Natalibus. Sed ex eo, quænam ſolerent ſic convenientes ad feſta martyrum offerre munera, tantummodo recitabimus: quæ his verſibus explicat (*d*):

(*d*) *Paulinus in Nat. 6. S. Felicis.*

Oblationes Fidelium ad feſta Martyrum.

Cedo, alii pretioſa ferant donaria, meque
Officii ſumptu ſuperent, qui pulchra tegendis
Vela ferant foribus, ſeu puro ſplendida lino,
Sive coloratis textum fucata figuris.
Hi leves titulos lento poliant argento,
Sanctaque præfixis obducant limina lamnis.
Aſt alii pictis accendant lumina ceris,
Multiforeſque cavis lychnos laquearibus aptent,
Ut vibrent tremulas funalia pendula flammas;
Martyris hi tumulum ſtudeant perfundere nardo,
Et medicata pio referant unguenta ſepulcro.

Proſequitur dicere de nummis ſolitis erogari in pauperes. Rurſum vero de unguentis afferri conſuetis his diebus ad ſepulcra martyrum, meminit & Prudentius itidem ubi ſupra in Hippolyto, ſic dicens;

Oſcula perſpicuo figunt impreſſa metallo,
Balſama diffundunt, fletibus ora rigant.

Et Gregorius (*e*) ſcribens ad Secundinum: *Aloem vero*, inquit, *thymiama, ſtyracem, & balſamum ſanctorum martyrum corporibus offerenda, latore præſentium deferente, tranſmiſimus.* Sed quod ad titulos argento ornatos, ipſaſque laminas ante limina affigi ſolitas pertinet; liquet eas fuiſſe tabellas pictas, vel aliter argento inciſas imagines, quibus, quæ a ſanctis martyribus fuiſſent aſſecuti beneficia, vota reddentes, iiſdem patefacerent.

(*e*) *Gregor. lib. 7. indict. 2. epiſt. 53.*

XCIX. Ceterum (ut hæc ad poſtremum attingamus) non ſic, ut calumniati ſunt hæretici, & inter alios Manichæi, hæc agentea mutarunt majores noſtri idola in martyres; quaſi ut Gentiles deos ſuos, ſic ipſi homines colerent: hanc enim calumniam S. Auguſtinus ſæpiſſime confutaſſe reperitur; ut in primis cum agens contra Fauſtum talia in Catholicos inclamantem, hæc ait (*f*): *Populus autem Chriſtianus memorias martyrum religioſa ſolemnitate concelebrat, & ad excitandam imitationem, & ut meritis eorum conſocietur; atque orationibus adjuvetur: ita tamen, ut nulli martyrum, ſed ipſi Deo martyrum ſacrificemus, quamvis in memoriam martyrum conſtituamus altaria. Quis enim Antiſtitum in locis ſanctorum corporum aſſiſtens altari, aliquando dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? Sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronavit, apud memorias eorum quos coronavit, ut ex ipſorum locorum admonitione major affectus exurgat.* Hæc Auguſtinus, qui eadem ſæpe repetit, ut in libris de Civitate Dei (*g*) iterum, & in ſermone de Natali ſanctorum (*h*) Fructuoſi, Auguſii, & Eulogii.

(*f*) *Auguſt. contra Fauſtum lib. 10. c. 21.*

Quam pie Fideles celebrent natalitia Martyrum.

(*g*) *Aug. de Civit. Dei lib. 8. c. 27. & lib. 22. c. 1.*

(*h*) *Idem ſer. 101. de diverſ. c. 10.*

C. Quod demum veluti corollarium addimus: ſic Chriſtiani celebrare feſtos dies conſueverunt, ut neque Judaicæ ſuperſtitioni communicarent, neque Gentilium ſordibus inquinarentur. Unde Gregorius Nazianzenus (*i*): *Feſtos dies Judæus etiam agit, verum juxta litteram: legem enim corpoream conſectans, ad ſpiritualem legem non pervenit. Feſtos quoque dies Gentilis agit, verum juxta corpus, deoſ-*

que

(*i*) *Gregor. Naz. orat. in S. Pent.*

que ſuos & dæmones, quorum alii obſcœnarum rerum ſunt architecti, alii ex obſcœnis rebus honorem conſecuti ſunt: ac proinde fœda quoque & obſcœna eſt eorum feſti celebrandi ratio, ut hoc ipſum quod peccant in Dei honorem cedat, ad quem vitium quaſi res quædam honeſta & prædicanda confugit. Feriamur ipſi quoque, verum ut Spiritui gratum eſt. Hæc & alia de his Gregorius, cum agit de feſto Pentecoſtes, cujus gratia ejuſmodi a nobis eſt ſuſcepta narratio. At quod pertinet ad feſta Gentilium; modeſtior illa prima apud eos lex ſancita videbatur, quæ a Luciano recitatur his verbis (*a*): *Nequid intra feſti tempus agito, neque publicum, neque privatum, niſi quæ ad luſum, ad voluptatem, animique oblectationem pertinebunt.* Sed quam diverſæ ab his ſint de diebus feſtis agendis Chriſtianæ leges, omnes intelligunt. At de his hactenus. Jam enim receptui canendum, & quæ ad inſinuandos ex inſtituto antiquos mores Eccleſiæ digreſſa eſt oratio, revocanda, atque ad rerum geſtarum narrationis curſum ordine dirigenda eſt.

(a) Lucian. epiſt. Saturnal.

CI. Mileti cum adhuc eſſet *Paulus* (inquit Lucas *b*) *mittens Epheſum, vocavit majores natu Eccleſiæ* (at non tantum presbyteros, ſed & Epiſcopos, qui erant tum Epheſi, tum etiam in proximis civitatibus conſtituti, a Paulo vocatos, Irenæus affirmat *c*). *Qui cum veniſſent ad eum, & ſimul eſſent, dixit eis: Vos ſcitis a prima die qua ingreſſus ſum in Aſiam, qualiter vobiſcum per omne tempus fuerim, ſerviens Domino cum omni humilitate & lacrymis, & tentationibus, quæ mihi acciderunt ex inſidiis Judæorum: quomodo nihil ſubtraxerim utilium, quo minus annuntiarem vobis, & docerem vos publice, & per domos, teſtificans Judæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum. Et nunc ecce alligatus ego Spiritu, vado in Hieruſalem, quæ in ea mihi ventura ſint, ignorans: niſi quod Spiritus ſanctus per omnes civitates mihi proteſtatur, dicens: quoniam vincula & tribulationes Hieroſolymis me manent. Sed nihil horum vereor: nec facio animam meam pretioſiorem quam me, dummodo conſummem curſum meum, & miniſterium quod accepi a Domino Jeſu, teſtificari Evangelium gratiæ Dei. Et nunc ecce ſcio quia amplius non videbitis faciem meam vos omnes, per quos tranſivi prædicans regnum Dei. Quapropter conteſtor vos hodierna die, quia mundus ſum a ſanguine omnium. Non enim ſubterfugi, quo minus annuntiarem omne conſilium Dei vobis. Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo. Ego ſcio, quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipſis exurgent viri loquentes perverſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe. Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte & die non ceſſavi cum lacrymis monens unumquemque veſtrum. Et nunc commendo vos Deo, & verbo gratiæ ipſius, qui potens eſt ædificare & dare hæreditatem in ſanctificatis omnibus. Argentum, & aurum, aut veſtem nullius concupivi. Ipſi ſcitis, quoniam ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum ſunt, miniſtraverunt manus iſtæ. Omnia oſtendi vobis, quoniam ſic laborantes, oportet ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe verbi Domini Jeſu: quoniam ipſe dixit: Beatius eſt magis dare, quam accipere. Et cum hæc dixiſſet, poſitis genibus ſuis oravit cum omnibus illis. Magnus autem fletus factus eſt omnium, & procumbentes ſuper collum Pauli, oſculabantur eum, dolentes maxime in verbo quod dixerat, quoniam amplius faciem ejus non eſſent viſuri. Et deducebant eum ad navim. Cum* (*d*) *autem factum eſſet ut navigaremus, abſtracti ab eis, recto curſu venimus Coum, & ſequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et cum inveniſſemus navem tranſfretantem in Phœnicen, aſcendentes navigavimus. Cum apparuiſſemus autem Cypro, relinquentes eam ad ſiniſtram, navigavimus in Syriam, & venimus Tyrum: ibi enim navis expoſitura erat onus. Inventis autem diſcipulis, manſimus ibi diebus ſeptem: qui Paulo dicebant per Spiritum, ne aſcenderet Hieroſolymam. Et expletis diebus, profecti ibamus, deducentibus nos omnibus cum uxoribus & filiis uſque foras civitatem: & poſitis genibus in littore, oravimus. Et cum valefeciſſemus invicem, aſcendimus navem; illi autem redierunt in ſua.* Hæc Lucas.

(b) Act. 20.

(c) Iren. lib. 3. c. 14.

Paulus alloquitur primores Eccleſiæ Epheſi.

(d) Act. 21.

CII. Obſervatione dignum putamus, cum Apoſtolus tam apud Miletum quam etiam in Tyri littore poſitis genibus oraſſe dicatur, nequaquam (quod etiam diximus ſuperius) ipſum Chriſtiano more Pentecoſten celebraſſe. Siquidem (ut Tertullianus (*e*) atque alii omnes teſtantur) a die Paſchæ uſque ad Pentecoſten nefas erat genuflexo adorare. *Ex antiqua enim Eccleſiæ traditione* (inquit ille) *die Dominico jejunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eadem immunitate a die Paſchæ in Pentecoſten uſque gaudemus.* Hæc ille. Hujus rei cauſa inſtituti ratio a nobis exigit, ut de antiquis Eccleſiæ moribus ac ritibus in precibus adhiberi ſolitis hic potiſſimum agamus: ac primum de priſtino uſu Fideles in eccleſiam convocandi: de illis enim agimus ritibus, qui in publicis Chriſtianorum conventibus, non privatim adhiberi ſunt ſoliti. Ad cogendum igitur in unum locum Fideles omnes precum cauſa, quouſque Dei Eccleſia ſub Gentium Regibus undique quaſi hoſtibus ob-

(e) Tert. de coron. mil. c. 3.

De Ritibus in precationibus.

ſeſſa

ſeſſa permanſit, haud liberum erat populum patenti aliquo ſigno ad ſynaxim publicumque convocare conventum. Nec licet certi ſtatuti eſſent dies celebrandi conventus, ipſa dies (quod ajunt) poterat interpellare pro homine. Nam urgente perſecutione, haud liberum erat ibidem loci ſemper convenire; ſed neceſſe erat frequenter mutare loca, eademque nec inventu facilia. Quamobrem privatim ſingulos a miniſtro Eccleſiæ id muneris obeunte, qui Curſor dicebatur, Epiſcopi ſeu presbyteri monitu vocari opus erat. De Curſoris electione hæc habet Ignatius (a) ſcribens ad Polycarpum: *Decet, beatiſſime Polycarpe, Concilium cogere ſacroſanctum, & eligere ſi quem vehementer dilectum habetis & impigrum, ut poſſit divinus appellari Curſor, & hujuſmodi creare, & in Syriam profectus laudibus celebret impigram charitatem veſtram ad gloriam Dei.* Ad miniſterium enim Antiochenæ Eccleſiæ ejuſmodi Ignatius adſciſceudum curavit. Erat & Curſoris munus, ab Epiſcopo datas litteras ferre: ſed de his alibi pluribus. Ceterum ad idem quoque opus & diaconus incumbebat. Unde idem Ignatius ad Heronem diaconum Antiochenum ſcribens, hæc ait (b): *Synaxim ne negligas, omnes nominatim inquire.* Sed ſuper omnes, ut hoc propenſius ageretur, invigilabat Epiſcopus: quam ob cauſam idem ſcribens ad Polycarpum (c): *Crebrius*, inquit, *celebrentur conventus, ſynodique: nominatim omnes inquire.*

(a) *Ignat. epiſt. 11.*
(b) *Ignat. epiſt. 13.*
(c) *Idem epiſt. 11.*

CIII. His ſic habentibus, haud aſſentimur Amalario (d), qui exiſtimavit, tempore perſecutionis Eccleſiæ, ſonitu lignorum (ut fit hodie tribus ultimis diebus majoris hebdomadæ) ad ſynaxim vocari ſolitos Chriſtianos. Ejus enim rei uſus cum nullum prorſus vetus reperiatur monumentum litteris conſignatum; nec ratio ipſa patiatur, ut dum hæc illi ſecretius agenda curarent, tanto lignorum ſtrepitu omnium Gentilium aures & oculos in ſe converterent; hand nobis probari poteſt: cum præſertim nec verum fuiſſe appareat, ſolitum eſſe olim (ut nunc ea fit ratione tribus illis diebus majoris hebdomadæ) mæſtitiæ tantum tempore ad convocandum populum ligna pulſari. Nam in ſecunda Nicæna Synodo hæc leguntur (e) ex libello illi oblato de miraculis martyris Anaſtaſii: *Cum ſancta civitate reliquiæ ſacræ appropinquaſſent, omnibus res ea fuit declarata & ſignificata. Itaque lætitia magna perfuſi omnes, ſurgentes ſubito, lignaque ſacra pulſantes invicem, obviam facti ſunt in veneranda Virginis Deiparæ æde, quæ appellatur Nova. Illinc cum cruce & ſupplicatione egreſſi, læti & gaudentes cum gratiarum actione ſacris reliquiis accurrerunt.* Hæc ibi. At nec apud aliquem me legiſſe memini, exceptis dictis diebus, aliquam eccleſiam ſolitam eſſe populum convocare pulſatione lignorum, ſed tantum monaſterii monachos, prout dictum declarat exemplum, & nonnulla alia, ut apud Cyrillum in Actis Theodoſii Cœnobiarchæ, & alios. Sed in his etiam diverſa erat inter eos conſuetudo; nimirum, vel ut omnes æque una pulſatione convocarentur, vel ſingillatim fores ſingulorum pulſarentur: ut eſt de his exemplum apud Palladium in Lauſiacis, dum ait: *Poſtquam hoc modo ſolitum tempus impleſſet, ſigno mallei, quo ceteros fratres excitabat, percutiens fores omnium cellarum, ad propria oratoria deducebat.* At nec apud omnia pariter monaſteria hæc uſu rece pta erant, ut pulſatione lignorum omnes convocarentur: nam teſtificatione Hieronymi (f) exploratum habetur, in monaſterio S. Paulæ, una voce altius decantata, nimirum, Alleluja, omnes ad ſynaxim vocari ſolitas moniales: ſic enim ait: *Poſt alleluja cantatum, quo ſigno vocabantur ad collectam, nulli reſidere licitum erat: ſed prima ſeu inter primas veniens ceterarum opperiebatur adventum, pudore & exemplo ad laborem eas provocans, non terrore.* Hæc Hieronymus.

(d) *Amal. de Eccleſ. offic. c. 21.*
De Signo ex pulſatione lignorum.
(e) *Nicæn. Concil. act. 4.*
(f) *Hier. epiſt. 27.*

CIV. Ceterum reddita Eccleſiæ pace (quo tamen id fieri cœptum ſit anno, nobis eſt incompertum) ex edito loco publico grandioribus tintinnabulis, quæ poſtea a loco ubi primo grandiora fieri cœperunt, Campanæ ſunt appellata, populus ad eccleſiam vocari ſolitus fuit. Apud Hebræos (ut alias dictum eſt) ſacerdotem ex eminenti turri ſonitu tubæ populo ſabbata indicare conſueviſſe, Joſephus eſt auctor (g). Gentiles vero ſonitu tintinnabuli ad thermas & operas conſueviſſe homines convocare certum eſt. Unde Martialis (h):

De uſu tintinnabulorum.

> *Redde pilam, ſonat æs thermarum, ludere pergis?*

Et Juvenalis (i):

> *Tot pariter pelves, & tintinnabula dicas*
> *Pulſari: jam nemo tubas atque æra fatiget.*

Excubiarum quoque præfectos ſecum ferre ſolitos ad explorandos vigiles tintinnabula, ut iis auditis reſponderent, teſtatur Suidas (k). Qui primus tintinnabula ad januas poni ſolita, in editiori loco ædis Jovis Capitolini poſuerit, apud Suetonium (l) Auguſtus fuiſſe legitur. Apud Syros quoque in ſacris adhiberi ſolita tintinnabula, Lucianus auctor eſt (m): cujus etiam auctoritate compertum habetur, nequaquam ea levem ſonum edere ſolita: nam eorum pulſatione excitari conſueviſ-

(g) *Joſeph. de bello Jud. l. 5. c. 9.*
(h) *Martialis lib. 14.*
(i) *Juvenal. ſat. 6.*
(k) *Suid. verb.* [illegible]
(l) *Sueton. in Oct. c. 91.*
(m) *Lucian. de mercede cond.*

ſe

ſe tradit ſervos & mercenarios ad opera exhibenda, eodemque ſono ad eadem iterum revocari cum ait: *Deinde mane ad tintinnabulum expergefactus, diſcuſſa ab oculis dulciſſima ſomni parte, una ſurſum deorſumque circumcurſant, heſterno luto etiam pedibus inhærente.* Et inferius: *Dum hæc tecum loqueris, jam ſonuit tintinnabulum, jamque ad eadem tibi redeundum eſt.* Hæc ille: quibus perſuademur eadem tintinnabula etiam a Gentilibus ſolita fieri grandiora, in Eccleſia vero maxima, editoque loco ad populum convocandum, & ad divina obeunda opera excitandum expoſita, uſu profano in ſacrum rite converſo.

CV. Quod autem ad ſitum corporis in precatione ſervari ſolitum ſpectat: ad Orientem converſos olim majores noſtros adorare conſueviſſe, certum eſt; cum alioqui Judæi ad Occidentem ſpectantes, (ut ex divina Scriptura (*a*) Hieronymus (*b*) atteſtatur) adorandi uſum haberent, quod & ipſe templi ſitus demonſtrat: quandoquidem Salomonis templum ad Orientalem plagam ſpectaſſe, Ariſteas (*c*) qui illud deſcribit, affirmat. Nam quod maxime omnium deplorandum eſſe videretur, oſtendit Deus Ezechieli (*d*) inter veſtibulum & altare poſitos viros, qui dorſa vertentes contra templum Dei, facies ad Orientem ſpectantes haberent: ſed hæc Hieroſolymis. Ceterum qui foris eſſent (ut ibidem teſtatur auctor) ubicumque reperirentur, converſi ad templum orabant, prout divina Scriptura (*e*) eos admonuiſſet; quod etiam Danielem (*f*), cum Deum precaretur, feciſſe conſtat. Poſt Chriſtum id etiam faciendum docuit ſuos Elxai hæreticus, qui vixit Trajani temporibus, ut Epiphanius de ipſo teſtatur, cum de Oſſenis ſcribit (*g*). Gentilium potius quam Judæorum fuiſſe conſuetudinem ut ad Orientalem plagam ſpectantes precarentur, ſatis conſtat ex templorum ſitu, de quibus hæc Clemens Alexandrinus (*h*): *Quæ*, inquit, *erant ex templis antiquiſſima, reſpiciebant ad Occidentem; ut qui ſtant vultu converſo ad imaginem, docerentur verti ad Orientem.* Pythagorici etiam id facere conſueviſſe traduntur. Verum de templis Gentilium & adorandi ſitu aliter ſcribit Porphyrius; nimirum templorum ſtatuas, & ingreſſus Orientem ſpectaſſe, uti adeuntes templum, ad Occaſum converſi, diis effunderent preces (*i*). Itidem Lucianus (*k*) de veteribus & ipſe tradit, conſueviſſe ad Solis ortum ſpectantia templa ædificare. Quamobrem diverſum, ſecundum diverſorum populorum ritum fuiſſe apud antiquos Ethnicos uſum dici poſſe videtur; cum alioqui Vitruvius (*l*) templorum faciem ad Occidentem ædificandam proponat, quo orantes in eis faciem converſam habeant ad Orientem. Qui igitur dixerunt Judæos adorare ſolitos ad Orientem converſos, divinæ Scripturæ auctoritate arguuntur erroris: nec ſuffragatur locus, qui citatus habetur apud Clementem (*m*), Paralipomenon capitis quinti in fine: nam ibi non dicitur, Levitas ad Orientem converſos precatos eſſe, ſed tantum quod ſtarent ad Orientalem plagam altaris.

(*a*) Ezech. 8.
(*b*) Hieron. in Ezech. c. 8.
(*c*) Ariſt. de 72. Interpr.
(*d*) Ezech. 8.
(*e*) 3. Reg. 8.
(*f*) Dan. 6.
(*g*) Lib. 1. c. 19.
(*h*) Clem. Alexand. lib. 7. Strom.
Orare ad Orientem converſi.
(*i*) Apud Cælium Rhodig. lib. 12. c. 2. in fine.
(*k*) Lucian. lib. de Domo.
(*l*) Vitruv. lib. 4. cap. 5.
(*m*) Clem. Conſt. lib. 7. c. 44.

CVI. Ceterum penes antiquos Chriſtianos quam inviolabiliter obſervaretur, ut ad Orientem converſi funderent Deo preces; ex his in primis, quod Gentiles eam ob cauſam dicerent Chriſtianos adorare Solem (quod Tertullianus (*n*) teſtatur) affirmari poſſe videtur. Hunc autem orandi ritum ab Apoſtolis eſſe traditum, complurium antiquorum teſtimonio comprobatur: apud Juſtinum (*o*) enim hæc ſcripta habentur: *Quandoquidem apud nos præſtantiſſima quæque ad honorem & venerationem Dei deſtinamus, opinione autem hominum probabilior eſt Oriens aliis creaturæ partibus: eam ob cauſam orationis tempore vultu ad Orientem omnes convertimur; perinde atque dextra manu in nomine Chriſti eos ſignamus, qui ſigillo tali indigent, eo quod præſtare ſiniſtra putetur, quamvis poſitura & non natura illa differat. Non aliter & Oriens, ut præſtantior creaturæ pars ad Deum adorandum eſt deſignata. Et quia ad Orientem ſpectantes precationes agimus, non id propheticis & Apoſtolicis adverſatur vocibus: in omni enim loco Oriens exiſtit precantibus. Et quia in quam partem videndi ſenſum convertimus, in eadem parte adoramus: impoſſibile eſt autem precum tempore in quatuor creaturæ partes reſpicere: propterea in unam partem intendentes, orationem peragimus, non proinde ut ea ſola opus ſit Dei, nec tamquam in ea habitatio ſit Dei deſtinata: ſed quaſi in locum ei, quæ a nobis Deo exhibetur, veneranda obſervationi ordinatum. Porro a quibus orationem Eccleſia accepit, ab iiſdem quoque ubi orare ſolerent, conſuetudinem accepit, a ſanctis nimirum Apoſtolis.* Hactenus ibi. Baſilius (*p*) item ejuſmodi inſtitutionem ab Apoſtolis manaſſe confirmat, & ante ipſum Origenes (*q*) in hæc verba: *In Eccleſiaſticis obſervationibus ſunt nonnulla hujuſmodi, quæ quidem facere neceſſe eſt, nec tamen ratio eorum omnibus patet: nam quod verbi gratia genua flectimus orantes, & quod ex omnibus cæli plagis ad ſolam Orientis partem converſi orationem fundimus, non facile cuique puto ratione compertum.* Et paulo poſt: *Et tamen hæc operta & velata portamus ſuper humeros noſtros, cum ita implemus ea & exequimur, ut a magno Pontifice & ejus filiis tradita & commendata ſuſcepimus.* Hæc Origenes, per Pontificem & filios ejus, Chriſtum & Apoſtolos intelligens.

(*n*) Tertul. in Apologet. c. 16.
Cur Chriſtiani converſi ad Orientem orarent.
(*o*) Lib. quæſt. q. 118.
(*p*) Baſil. de Spir. Sanct. c. 27.
(*q*) Orig. in lib. Num. homil. 5.

Rur-

CVII. Rurſus vero quod ad myſterium pertinet: præter illa quæ ex incerto auctore apud Juſtinum ſunt recitata, Athanaſius (a) tres etiam affert cauſas: Quarum prima ea divina Scriptura ſibi vendicat auctoritatem, quod ſcriptum ſit in Pſalmo (b): *Adorabimus in loco, ubi ſteterunt pedes ejus*; junctis his quæ a Zacharia (c) ſunt de Chriſto dicta: *Stabunt pedes ejus in die illa ſuper montem Olivarum, qui eſt contra Hieruſalem ad Orientem*. Qui item ipſum Chriſtum, Orientem appellat iterum (d). Secundam vero hanc addit cauſam, quod in divinis Scripturis Deus dictus lux ſit, idemque lucis creator: quamobrem ad eam cæli partem ſpectare debere precantem, qua potiſſimum lucis jubar oritur; non quod Chriſtiani lucem creatam colerent, ſed ut ea ſidere omnium ſplendidiſſimo ad ejus creatorem mens humana tolleretur. Tertiam vero affert cauſam, quod cum Paradiſus, unde pulſus eſt homo, in Oriente poſitus eſſet, eo revertendi mens cupida, oculos etiam illo dirigeret, ſed hæc ipſe pluribus. Quod igitur Oriens fons velut quidam luminis haberetur, atque Occidens eſſet hieroglyphicum tenebrarum, inde etiam ea vetus fuit in Eccleſia obſervatio, ut baptiſmate initiandus, diabolo prius renuntiaturus, Occidentem verſus ſtatueretur, ſicque poſitus, tertio illa renuntiantis verba proferret: idemque poſtea Chriſtum Dominum confeſſurus, ad Orientem converſus id totidem vicibus faceret. Idque non tantum Dionyſius (e), ſed & Cyrillus (f) teſtatur qui ait: *Cum Solis occaſus apparentium tenebrarum ſit locus; diabolus autem cum ſit tenebra, robur in illis ſuum habet: idcirco ſymbolice Occaſum ſpectantes, caliginoſo illi tenebrarum principi renuntiatis*. Et poſt multa: *Cum itaque ſatanæ renunciaveris, & omne cum illo pactum reſcideris, veteres inquam pactiones cum inferno, aperitur tibi Paradiſus Dei, quem ipſe ad Orientem plantavit: & hujus rei ſymbolum eſt, cum ab Occaſu converteris ad Ortum, quæ lucis eſt regio. Tum admonebaris ut diceres: Credo in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum*. Hæc Cyrillus. Joannes Damaſcenus (g) dictas cauſas reteaens, hæc etiam addit: *Dominus cum in cruce penderet, ad Occaſum proſpiciebat; eoque nomine ita adoramus, ut eum obtueamur. Ac rurſum cum in cælum reciperetur, ad Ortum efferebatur, ſicque a diſcipulis adoratus eſt: atque ita venturus eſt, ut eum in cælum euntem conſpexerunt; quemadmodum ipſe quoque Dominus dicit: Sicut fulgur exit ab Oriente, & paret uſque in Occidentem, ita erit adventus Filii hominis. Quocirca adventum ejus opperientes, ad Orientem oramus. Eſt autem Apoſtolorum hoc inſtitutum, litteris ſacris haudquaquam proditum: complura enim illi, nulla ſcripturæ auctoritate nixa, nobis tradiderunt*. Hucuſque Damaſcenus.

(a) *Athan. lib. 9. q. 14.*
Cauſæ inſtituti diverſæ redduntur.
(b) *Pſalm. 131.*
(c) *Zach. 14.*
(d) *Zach. 3. & 6.*
(e) *Dionyſ. Areop. de Eccleſ. hier. lib. 1. p. 2. c. 2.*
(f) *Cyrill. in Myſtag. 1.*
(g) *Joann. Damaſc. Orthodox. fid. lib. 4. cap. 13.*

CVIII. Porro cum ejuſmodi occaſione in nonnullos clanculum ſuperſtitio irrepſiſſet, Leo Romanus Pontifea (h) quamcitiſſime, ne latius ſerperet malum, occurrit, hiſque verbis pro concione populum admonuit: *De talibus inſtitutis* (Priſcillianiſtarum videlicet) *illa etiam generatur impietas, ut Sol inchoatione diurnæ lucis exurgens, a quibuſdam inſipientioribus de locis eminentioribus adoretur. Quod nonnulli etiam Chriſtiani adeo religioſe ſe facere putant, ut priuſquam ad beati Petri Apoſtoli baſilicam, quæ uni Deo vivo & vero eſt dedicata, perveniant; ſuperatis gradibus, quibus ad ſuggeſtum areæ ſuperioris aſcenditur, converſo corpore ad naſcentem ſe Solem deflectant, & curvatis cervicibus in honorem ſe ſplendidi orbis inclinent. Quod fieri partim ignorantiæ vitio, partim Paganitatis ſpiritu, multum tabeſcimus & dolemus: quia etſi quidam forte creatorem potius pulchri luminis, quam ipſum lumen, quod eſt creatura venerantur: abſtinendum tamen eſt ab hujuſmodi ſpecie officii*. Hæc ille idcirco, ne quid commune cum Priſcillianiſtis atque Gentilibus Fideles haberent. Sed de his ſatis.

(h) *Leo de Nativit. ſerm. 7.*
Superſtitio irrepens amputatur.

CIX. Quod item ad habitum corporis in fundendis precibus ſpectat: ſtantes aliquando, aliquando vero genibus flexis adorare Chriſtianos debere, veterrima eſt in Eccleſia inſtitutio. Et ſicut diſtincta ſunt tempora pro ratione divinorum myſteriorum, ita pariter peculiares cujuſque temporis adſcripti reperiuntur precandi ritus: nimirum ut quoniam dies Dominicus reſurrectioni Domini eſt conſecratus, ut nonniſi ſtantes Fideles orarent, antiquitas docuit, ſic etiam Quinquageſimæ tempore, quod a Paſchate uſque ad Pentecoſten interponitur. Ejuſmodi communes omnibus Chriſtianis obſervationes eſſe in Eccleſia antiquitus obſervatas, tradit Tertullianus (i) quem ſuperius citavimus. Cujus inſtitutionis rationem & cauſam hanc affert auctor, qui apud Juſtinum ad hæc rogata reſpondit (k): *Si genuum inclinatio in precationibus, magis peccatores Deo commendat, quam ſi ſtantes orent, magiſque citius divinam permovet miſericordiam: quapropter diebus Dominicis, & a Paſchæ feriis ad Pentecoſten uſque, precantes genua non flectunt? Unde autem tulit etiam in Eccleſia conſuetudo?* Eſt ad hæc reſponſio: *Quia utriuſque nos oportuit jugem obtinere memoriam, & ipſius per peccatum lapſus noſtri, & gratiæ Chriſti noſtri, per quam a lapſu reſurreximus: ea propter genuum per ſex dies inclinatio ſymbolum & nota eſt lapſus per peccata noſtra. Quod*

Stantes orare ſoliti Chriſtiani.
(i) *Tertul. de coron. milit. c. 3.*
(k) *Apud Juſtin. lib. quæſt. q. 115.*

vero die Dominico genua non flectimus, ſignum eſt & deſignatio reſurrectionis, per quam gratia Chriſti & a peccatis & a morte, quæ ab illo interfecta eſt, liberati ſumus. A temporibus autem Apoſtolorum conſuetudo talis accepit initium, prout ait beatus Irenæus martyr & Epiſcopus Lugdunenſis in libro de Paſchate, ubi quoque mentionem facit Penteceſtes, in qua genua non inflectimus; quoniam pari eſt cum die Dominico poteſtate, juxta eam, quæ de illa eſt dicta, cauſam. Hæc apud Juſtinum.

CX. Orare genuflexi vel ſtrati.

Si hæc igitur rata habentur, & ex Apoſtolorum traditione teſtificatione Irenæi, qui Polycarpi Joannis Evangeliſtæ diſcipuli fuit auditor, fluxiſſe conſtant, fuerintque non ab aliis quam ab Apoſtolis inſtituta: tamen poſt hæc tempora, de quibus modo hiſtoriam teximus, non ante id eſſe factum oportuit: nam hoc anno (ut vidimus) Paulus tempore quod interlabitur a Paſchate in Pentecoſten, in Tyri littore poſitis genibus adoravit. Porro ejuſdem in Eccleſia ritus ceteri antiquorum Patrum etiam meminerunt, nec eſt opus recenſere ſingulos. Videas interim Paulum abſque ulla etiam neceſſitate Judæorum moribus inſerviendo, inter ſuos poſitum, patrios in deprecando ritus ſervaſſe: genua enim in precibus flectere, Judæi conſueverunt. Nam & de Salomone ait divina Scriptura; *Utrumque genu in terra fixerat, & manus expanderat in cælum.* Stratos in terra inſuper, ſi qua ſæva urgeret calamitas, Fideles precari conſueviſſe, tota exemplo eſt Chriſtianorum legio, quæ ſub Marco Aurelio Antonino ſic Deum precata, hoſtibus internecionem, & Romanis militibus ultimo diſcrimine laborantibus ſalutem obtinuit: quod ejuſdem Imp. ad Senatum Romanum epiſtola (a) ſcripta ſignificat. Manus item expandere, & in altum tollere, cum precarentur, Chriſtianos conſueviſſe, exempla ſunt plurima: idque non aliunde, quam ex inſtitutione Apoſtolica, Eccleſia ſibi vendicat. Paulus enim ad Timotheum ſcribens (b): *Volo*, inquit, *viros orare in omni loco, levantes puras manus.* De eodem ritu hæc habet Tertullianus (c): *Nos vero non attollimus tantum, ſed etiam expandimus, & Dominica paſſione modulantes & orantes confitemur Chriſto*; & inferius: *At qui cum modeſtia & humilitate adorantes, magis commendamus preces noſtras, ne ipſis quidem manibus ſublimius elatis, ſed temperate & probe elatis: ne vultu quidem in audaciam erecto, &c.* Sedendo autem adorare, extra diſciplinam eſſe teſtatur. Sed & ejuſdem Apoſtoli ſcribentis Corinthiis (d), ut viri detecto capite Deum adorarent, eſt inſtitutio; qui & ejuſdem ritus rationem affert. Cur vero Romani nonniſi tecto capite deos precarentur, Saturno excepto, & Honore, quibus nonniſi aperto capite ſacrificare licebat, Plutarchus (e) pluribus diſſerens, cauſas diverſas adducit; quas, ut ab inſtituto alienas, prætermittimus recenſere.

(a) Apud Juſtin. mart. poſt orat. ad Antonin.

(b) 1. Tim. 2.

(c) Tertul. de orat. c. 11. 12.

(d) 1. Cor. 11.

(e) Plutarch. problem. quæſt. Rom. 10. 11. 12.

CXI. De aliis in orando ritibus.

Ceterum in omnibus ſitu & corporis habitu verecundiam, modeſtiam, animique demiſſionem præſeferre debere Fideles omnes, cum Deum precantur, tum Tertullianus tum Cyprianus (f) inculcant. Ut etiam in precationibus aliquando ſuum quis pugno tundat pectus, Publicani a Chriſto adeo commendati probat exemplum: quo ſigno animi pœnitudinem declarari, facto illorum qui poſt Chriſti paſſionem revertebantur percutientes pectora ſua (g), ſignificatur. Quod & Nicolaus Rom. Pont. ad conſultationes Bulgarorum reſcribens, docet his verbis: *Pectus percutimus, ſignificantes videlicet, quod nequiter geſſimus, diſplicere nobis, & ideo antequam Dominus feriat, & antequam altius extrema venias, commiſſum pœnitentia digna punire.* Idem & de ritu jungendi manus in adoratione, hæc ad eoſdem: *Dicitis quod Græci fateantur, quod in eccleſia qui non conſtrictis ad pectus manibus ſteterit, maximum habeat peccatum. Hoc ut fieret, præceptum fuiſſe, nuſquam, ni fallor, invenitur: ac per hoc niſi fiat, peccatum non eſt: namquidem faciunt hoc, quidam illud genus humilitatis: nec iſtud eſt peccatum, niſi forte quis pertinaciter recuſaverit facere quod omnes videris facientes. Verum & hoc cum fit, nonniſi humilitatis gratia fit: ut re vera ſcriptum eſt: Oratio humiliantis ſe nubes penetrat: Proinde ſive hoc, ſive aliud quid humilitatis excogitare poteſt homo, non eſt reprehendendus.* Ac poſt pauca: *Quia in Evangelio, reproborum ligari manus & pedes reperiuntur: quid aliud iſti agunt, qui manus ſuas coram Domino ligant, niſi Domino quodam modo dicant: Domine ne manus meas ligari præcipias, ut mittas in tenebras exteriores; quoniam ecce ego jam eas ligavi, & ecce in flagella paratus ſum.* Hæc Nicolaus, ſecundum illud Pauli (h): *Si nos ipſos dijudicaremus, non utique judicaremur.*

(f) Cyprian. lib. de orat.

(g) Luc. 23.

(h) 1. Cor. 11.

CXII. De ritu procedendi.

Sed illud quoque ad ritum precandi ſpectat, procedentes aliquando conſueviſſe Fideles publico conventu fundere ad Deum preces. De procedendo meminit Tertullianus (i), dum ait: *Si procedendum erit, nunquam magis familiæ occupatio adveniat.* Et Hieronymus ad Euſtochium (k): *Martyres tibi quærantur in cubiculo tuo: nunquam cauſa deerit procedendi, ſi ſemper, quando neceſſe eſt, progreſſura ſis.* Hoc idem ad Gaudentium (l), necnon ad Lætam (m), ne ſuas filias procedere patiantur. Eſt mentio de proceſſionibus in Concilio Laodiceno (n): eaſdem a Patri-

(i) Tertul. ad uxor. lib. 2. c. 4.

(k) Hier. epiſt. 22.

(l) Idem epiſt. 12.

(m) Idem epiſt. 7.

(n) Concil. Laodicen. c. 17.

Digitized by Google

tribus dictas eſſe Litanias; quod expiationis cauſa indici publice conſueverint, multa exempla declarant. Has ipſas in ecclefia Magni Gregorii, cognomento Thaumaturgi, peragi ſolitas, auctor eſt Baſilius (a) ſcribens ad Neocæſarienſes. Frequentatas eaſdem tam in Orientali quam in Occidentali Eccleſia fuiſſe, in dieſque magis illuſtratas, conſtat; dicemus de his pluribus inferius ſuis locis: interim quæ a nobis dicta ſunt in Notationibus ad Romanum Martyrologium, conſulere cuique liberum erit. At hæc jam ſatis de diverſo ritu in precando ſervari ſolito, occaſione Pauli Apoſtoli, qui (ut vidimus, auctore Luca) in littore Tyri poſitis genibus, Deum precatus eſt. Quæ autem poſt hæc ſecuta ſint, idem Lucas ejuſdem Pauli comes narrat (b) his verbis:

(a) Baſil. ep. 64.

(b) Act. 21.

CXIII. *Cum*, inquit, *valefeciſſemus invicem, aſcendimus navem, illi autem redierunt in ſua. Nos vero navigatione explicita, a Tyro deſcendimus Ptolemaidem, & ſalutatis fratribus, manſimus die una apud illos. Alia die profecti, venimus Cæſaream: & intrantes domum Philippi Evangeliſtæ, qui erat unus ex ſeptem, manſimus apud eum. Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.* Extabant adhuc Hieronymi temporibus Cæſareæ Palæſtinæ domuncula & cubicula filiarum Philippi, quæ S. Paula Hieroſolymam itura, Cæſaream cum veniſſet, pio inviſit affectu: Hieronymus (c) enim ejus relegens iter, ſic ait: *Mirata eſt Stratonis turrim ab Herode Rege Judææ in honorem Cæſaris Auguſti Cæſaream nuncupatam; in qua Cornelii domum, Chriſti vidit eccleſiam, & Philippi ædiculas, & cubicula quatuor virginum prophetarum.* Idem (d) agens contra Jovinianum hæreſiarcham, in his quatuor filiabus Philippi poſt crucem Chriſti conſecratas eſſe primitias virginitatis demonſtrat, hæc dicens: *Poſt crucem Chriſti, ſtatim in Actis Apoſtolorum una domus Philippi Evangeliſtæ quadrigam producit virginum filiarum: ut Cæſarea, in qua ex Gentibus Eccleſia per Centurionem Cornelium fuerat dedicata, etiam virginum puellarum præberet exempla.* Quod autem tradit Clemens Alexandrinus (e), Philippum filias ſuas nuptui dediſſe: non de Philippo diacono manifeſtum eſt loqui, ſed de Philippo Apoſtolo: nam adverſus eos agens, qui nuptias reprobarent, hæc ait: *An etiam reprobant Apoſtolos? Petrus enim & Philippus filios procrearunt: Philippus autem filias quoque ſuas viris tradidit.* Verum Philippi Apoſtoli quoque filias fuiſſe virgines, & obdormiſſe Hierapoli, Polycrates (f) auctor eſt; qui (ſicut habetur a Hieronymo recitatus) hæc ad Victorem Romanæ Eccleſiæ Pontificem ſcripſit: *Philippum loquor de duodecim Apoſtolis, qui dormivit Hierapoli, & duas filias ejus, quæ virgines ſenuerunt, & aliam ejus filiam, quæ Spiritu ſancto plena in Epheſo occubuit.* Hæc Polycrates apud Hieronymum. Apud Euſebium (g) autem textus Polycratis diverſæ lectionis reperitur: nam dicitur Philippus ille fuiſſe ex ſeptem diaconis, duaſque filias ejus virgines uſque ad obitum permanſiſſe, quarum alteram Epheſi in Domino obdormiſſe tradit.

De Filiabus Philippi.

(c) Hier. epiſt. 27.

(d) Idem advers. Jovin. lib. 1.

(e) Clem. Strom. lib. 3. c. 24.

(f) Hieronym. de ſcript. Eccl. in Polycrate.

(g) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 25.

CXIV. Sed idem Euſebius ex Caji antiqui Theologi diſputatione ſubinſert teſtimonium de Proclo, dicente, quatuor filias Philippi diaconi Hierapoli cum patre in Domino requieſcere: ſic enim ait: *Porro in diſputatione Caji, quam paulo ante recitavi, Proclus, contra quem diſputationem inſtituit, de morte Philippi & filiarum ejus his a nobis expoſitis admodum conſentiens, ſic loquitur: Poſt Hierapoli in Aſia quatuor filiæ Philippi propheteſſæ fuerunt, ibidemque tum illarum, tum patris ſepulcrum locatum eſt.* Haſque illas ipſas eſſe, quarum in Actis Lucas meminit, profitetur. Sed mira diverſitas in eodem Euſebio, dum quas dicit Philippo diacono natas, inferius (h) cum agit de Papia, qui illas novit, & multa ab illis tradita accepit, Philippi Apoſtoli filias dicit. Verum in verſione Ruffini (i), non Philippi Apoſtoli, ſed Evangeliſtæ fuiſſe leguntur. Ceterum Dorotheus (k) (ſi qua fides adhibenda eſt auctori) Philippo Apoſtolo dicit fuiſſe filias, eaſque Hierapoli una cum patre quieſcere. Quid in his ambiguis dicendum ſit, non habemus; niſi quod quæ dicuntur de Philippi diaconi filiabus, iiſdemque virginibus, ex divina Scriptura ſibi vendicant auctoritatem: quæ autem de filiabus Apoſtoli ab aliis ſunt relata, ex incerto feruntur auctore, & nominis errore jactata putantur, dum, quæ ſunt Philippi diaconi, Philippo Apoſtolo ſunt adſcripta; cum præſertim ingenue profiteatur Hieronymus (l), nullam haberi certitudinem, præter Petrum, aliquem alium Apoſtolorum conjugio obligatum fuiſſe. Porro Clementis de nuptiis filiarum Philippi aſſertio, omnium atteſtatione, rejicitur; cum quotquot de his agunt ſcriptores, omnes ex æquo eaſdem virgines nominent. Legimus in Menologio, unam ex quatuor filiabus Philippi, Hermionem dictam, ſub Trajano Imperatore graviſſima paſſam, in Domino quieviſſe pridie Nonas Septembris.

Quæ Philippi Diaconi & quæ Philippi Apoſtoli Filiæ.

(h) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 33.

(i) Euſeb. lib. 3. c. 31.

(k) Doroth. in Synopſ.

(l) Hier. advers. Jovin. lib. 1.

CXV. Sed reliquum eſt, ut quæ Papias, Joannis auditor, inter alia ab iiſdem virginibus ſe accepiſſe teſtatur, quæ recenſet Euſebius (m), hic & nos exſcribamus: ſic enim ait: *Verum quemadmodum Papias, qui temporibus iiſdem vixit, hiſtoriam permiram a Philippi filiabus ſe excepiſſe aſſerat, in præſentia exponendum videtur.*

(m) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 33.

Mortuum enim ſuo tempore narrat excitatum. Aliud etiam, quod non minus habet admirationis, Juſto, cognomento Barſaba contigiſſe: nimirum, ubi venenum mortiferum ebiberat, eum propter gratiam ipſi a Domino tributam, moleſtiæ nihil aut incommodi pertuliſſe. Hunc autem Juſtum poſt Salvatoris aſcenſionem ſanctos Apoſtolos cum Matthia ſtatuiſſe, & precatos ut alter ex illis duobus in Judæ proditoris locum ſortito delectus, numerum ipſorum suppleret, Acta Apoſtolorum declarant. Hæc & alia de his ex Papia Euſebius. Quod vero Philippus hic unus ex ſeptem diaconis dicatur Evangeliſta, non id accidit (ut alias diximus) quod ſcripſiſſet Evangelium (licet ſpurium quoddam Philippi nomine olim ferretur editum Evangelium) ſed id cognomen inditum eſt ob Evangelii prædicationem, ſic enim & Paulus, cum ad Timotheum ſcribens ait: *Opus fac Evangeliſtæ;* nequaquam voluit admonuiſſe ut ſcriberet Evangelium, ſed ut, quod ad Evangelii prædicationem ſpectaret, eſſet omnibus numeris abſolutus. At jam redeamus ad Paulum.

CXVI. (a) Act. 21. Cum Cæſareæ ageret, & ibi (inquit Lucas a) *moraretur per dies aliquot, ſupervenit quidam a Judæa Propheta, nomine Agabus. Is cum veniſſet ad nos tulit zonam Pauli, & alligans ſibi pedes & manus, dixit: Hæc dicit Spiritus ſanctus: Virum, cujus eſt zona hæc, ſic alligabunt in Hieruſalem Judæi, & tradent in manus Gentium. Quod cum audiſſemus, rogabamus nos & qui loci illius erant, ne aſcenderet Hieroſolymam. Tunc reſpondens Paulus dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? Ego non ſolum alligari, ſed & mori in Hieruſalem paratus ſum propter nomen Domini Jeſu. Et cum ei ſuadere non poſſemus, quievimus, dicentes: Domini voluntas fiat. Poſt dies autem iſtas præparati aſcendebamus in Hieruſalem. Venerunt autem & ex diſcipulis a Cæſarea nobiſcum, adducentes ſecum, apud quem hoſpitaremur, Mnaſonem * quemdam Cyprium, antiquum diſcipulum.* Hæc Lucas. Hunc ex numero fuiſſe ſeptuaginta-duorum, omnes æque conſentiunt. At cum Hieroſolymis idem hoſpitium, ac proinde domum habuiſſe dicatur, ſatis apparet perſecutionem illam, cujus ſuperius facta eſt mentio, Hieroſolymis in Chriſtianos illatam, qua inter alia quæ paſſi ſunt, bonis omnibus ſpoliati fuerunt, cives tantummodo attigiſſe, peregrinos nequaquam. Mnaſon enim (ut dicitur) antiquus diſcipulus, genere Cyprius, non tantum domum, ſed & illa illic (ut par eſt credere) bona poſſedit, quibus Fideles Hieroſolymam venientes fraterna charitate foveret. Nec enim de antiquo diſcipulo ac prædivite licet opinari, occultum tam diu agere Hieroſolymis licuiſſe: niſi

* Jaſonem.

De Mnaſone antiquo Diſcipulo.

fortaſſe accidit, ut poſt perſecutionem illam, diſtractis ille paternis bonis quæ Cypri habuerit (quod vivo adhuc parente ante facere non potuiſſet) ex illis paravit quod Chriſtianorum uſui pateret hoſpitium. Porro ſi Jaſonem pro Mnaſone (ut nonnulli codices habent) legi placet; diverſum hunc eſſe ab illo qui Theſſalonicæ eumdem hoſpitio excepit Paulum, de quo idem Lucas (b) ſcribit, facile perſuademur; illumque eſſe credimus Jaſonem, cujus idem Paulus ad Romanos (c) ſcribens habuit mentionem; Horum alterum in Syria, alterum vero in Cilicia, nempe Tarſi ordinatum fuiſſe Epiſcopum, ex Græcorum Menologio aliiſque auctoribus alibi notavimus. (b) Act. 17. (c) Rom. 16.

CXVII. Sed inſtitutam ſemel narrationem de rebus Pauli Hieroſolymis geſtis, ut a Luca ſunt ſcriptæ, ordine proſequamur. Ante tamen hæc omnia, accuratius inveſtigemus (quantum fas eſt aſſequi) an Paulus, ut in animum duxerat, pervenerit Hieroſolymam tempore Pentecoſtes (d). Non enim ſuperflua & inanis hæc erit diſquiſitio temporis, ſed quæ plurimum (ut inferius apparebit) conferat ad rerum geſtarum veritatem certius conſequendam. Conſtat in primis, Luca (e) teſtante, Paulum una cum ſuis poſt dies Azymorum ſolviſſe Philippis, & diebus quinque Troadem appuliſſe, ſeptemque dies ibi egiſſe, indeque tribus diebus perveniſſe proſpera navigatione Miletum. Ibi cum aliquantum temporis conſtitiſſet, quod properaret (ut ait) Pentecoſten agere Hieroſolymis, quamprimum inde recedens, prima die Coum, ſequenti vero Rhodum pervenit, ac inde Pataram Lyciæ: ubi nactus navem onerariam Phœnicem verſus ſolventem, Tyrum appulit, ubi ſeptem peregit dies, Ptolemaide autem diem unam: inde Cæſaream profectum, egiſſe illic dies aliquot eum tradit, ac inde Hieroſolymam conceſſiſſe. Habita igitur horum omnium ratione, conſiderataque proſpera ubique navigatione Dei favore conceſſa, & Pauli animo cupiente, & ob hoc feſtinante Hieroſolymis agere Pentecoſten; facile ad exiſtimandum adducimur, eadem jam ſolemnitate inſtante, ipſum Hieroſolymam perveniſſe. Quinquaginta enim dies numerandi a ſequenti Azymorum die, cum manipulus offerretur, uſque ad feſtum Pentecoſtes intercedebant, nimirum (ut divina lex (f) præcepit) ſeptem hebdomadæ plenæ. Opportune igitur Paulum ad ſolemnitatem Pentecoſtes Hieroſolymam perveniſſe, ibique una cum Nazaræis purificatum, eam ſolemnitatem ex legis Moyſi præſcripto ſanctiſſime peregiſſe, ex his quæ ſunt dicta, affirmari poſſe videtur. Confirmat hæc ipſa, eamdem fere rationem dierum iniens Joannes Chryſoſtomus (g), Paulumque per-

(d) Act. 20.

(e) Act. 20.

Recapitulatio navigationis Pauli.

(f) Lev. 23.

(g) Chryſ. in Act. homil. 45.

perveniſſe Hieroſolymam, inſtante ſolemnitate Pentecoſtes, teſtatur his verbis: *Vide*, inquit, *obſecro, nunc & dies. Poſt Azyma in Troadem venerunt diebus quinque, deinde ibi fecerunt dies ſeptem; & habes duodecim dies. Deinde Aſſon & Mitylenem contra Chium, & Trogyllium in Samum; & Miletum; & ſunt decem & octo dies; poſtea in Coum & Rhodum, in Pataram: en viginti & unum dies. Deinde illinc per dies quinque in Tyrum; ut ſint dies viginti ſex. Mox illic morantur diebus ſeptem, colliguntur que triginta & tres dies; & poſtea Ptolemaidem una die pertingunt, & fiunt dies triginta quatuor. Deinde Cæſareæ manent pluribus aliis diebus, & ſic complentur dies Pentecoſtes, & ibi,* nimirum Hieroſolymis, *illam facit:* Hucuſque Chryſoſtomus.

CXVIII. (a) Act. 21. Quid Paulus Jeroſolymis. Quæ autem acta ſint poſtquam Paulus Hieroſolymam perveniſſet, Lucas his verbis ſingillatim recenſet (a): *Cum autem veniſſemus Hieroſolymam, libenter exceperunt nos fratres. Sequenti autem die introibat Paulus nobiſcum ad Jacobum, omneſque collecti ſunt ſeniores. Quos cum ſalutaſſet, narrabat per ſingula, quæ Deus feciſſet in Gentibus per miniſterium ipſius. At illi cum audiſſent, magnificabant Deum, dixeruntque ei: Vides, frater, quot millia ſunt in Judæis, qui crediderunt? & omnes æmulatores ſunt legis. Audierunt autem de te, quia diſceſſionem doceas a Moyſe eorum qui per Gentes ſunt Judæorum, dicens non debere eos circumcidere filios ſuos, neque ſecundum conſuetudinem ingredi. Quid ergo eſt? Utique oportet convenire multitudinem: audierunt enim te ſuperveniſſe. Hoc ergo fac, quod tibi dicimus. Sunt enim viri quatuor, votum habentes ſuper ſe. His aſſumptis, ſanctifica te cum illis: & impende in illis, ut radant capita: & ſcient omnes, quia quæ de te audierunt, falſa ſunt, ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem. De his autem, qui crediderunt ex Gentibus, nos ſcripſimus, judicantes ut abſtineant ſe ab idolis immolato, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione.* Hæc in conventu fratrum à ſenioribus Paulus accepit. Quartam hanc nonnulli nominant Synodum Apoſtolorum; ſicque eas numerant ex his quæ in divina Scriptura notata habentur. Prima fuit Synodus, in qua actum eſt de electione Matthiæ; ſecunda de Diaconorum electione; tertia, de non cogendo Gentes circumciſionem accipere; noviſſima vero hæc, in qua ne credentes Judæi uti legalibus prohiberentur, rogatio facta eſt. Verum hæc familiaris potius fuit admonitio, quam ſynodica conſtitutio; atque ea occaſione adhibita, magis diſpenſatio, quam dogmatis definitio.

At quod ad hujuſmodi conventus Apoſtolicos pertinet: ſatis ſuperque exploratum habetur, Apoſtolorum exemplo laudatiſſimum antiquum illum uſum in Eccleſia Catholica inviolabilem permanſiſſe, ut, cum qui ad fidem, vel ad bonos mores & diſciplinam Eccleſiaſticam pertinens conſultandum eſſet, in unum Patres coirent, ſicque ſimul collectis, ſingulorum ſententia rogaretur; ac denique quid ab omnibus ſervandum eſſet, ſancte ac legitime communibus ſuffragiis firmaretur. Verum ſi quis ejus rei ipſum exordium repetat; inveniet non tam ab Apoſtolis quam ab ipſo Chriſto duxiſſe principium, atque ſumpſiſſe auctoritatem: quando ſcilicet (ut diximus ſuo loco ſuperius) de ſumma rerum Chriſtus agens, ſuos rogavit; quem dicerent homines eſſe filium hominis. Sic igitur tam Domini exemplo, quam etiam Apoſtolorum frequentiori uſu, ejuſmodi cogendi conventus, quibus quæ eſſent agenda tractarentur, manſit ſtabilita atque firmata conſuetudo in Eccleſia, quæ CXIX. Unus celebrandi Concilia.

III. *Concilium Apoſtolorum Antiochenum ſuppoſititium.* Baron. anno 102. num. xxx. & xxx... Ad hunc CXVIII. Turrianus lib. 1. pro Canon. Apoſtol. cap. 25. Baronius, & Binius in ſua Collectione Conciliorum Canones novem proferunt Antiocheno cuidam Apoſtolorum Concilio adſcriptos, quos apocryphos & plane ſuppoſititios eſſe demonſtrat Vir eruditiſſimus. Præterquam quod enim nulla eorum occurrit memoria in veteribus Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ monumentis ante Baronium, neque in Patribus, Conciliis, aut Canonum codicibus ante Binium, plurima falſa & abſurda in eis continentur. Primus Canon decernit, *ut credentes in Jeſum, quos illius temporis homines vocabant Galilæos, Chriſtiani vocarentur.* Et tamen *Galilæorum* nomen nonniſi ſub Juliano Apoſtata Chriſtianis impoſitum. II. VII. & IX. Canon ſanciunt abſtinendum eſſe à circumciſione, a ſanguine, a ſuffocato, a fornicatione; & permittunt veſci carne ſuilla, & piſce teſtam habente, necnon de eo qui ſquammis caret. At Apoſtoli decretum in Epiſtola ſynodica Hieroſolymitani Concilii tam ſucculenter; tamque nitide editum, canonibus verboſis & inutilibus non recudiſſent. Secundo decernit nonus Canon, ut Chriſtiani *anagogice vivant.* Qui loquendi modus nec Apoſtolis, nec ullis Scriptoribus ſolennis eſt. Senſum anagogicum Chriſtiani in Scripturis ſacris norunt, nullus dixit vitam anagogicam. Denique certum eſt, imagines Chriſti, & maxime ſtatuas, primis Eccleſiæ ſeculis non fuiſſe ſubſtitutas loco idolorum, nec Fidelium venerationi expoſitas; ne cultus idololatrici objectum mutaſſe viderentur Chriſtiani, non vero reliquiſſe; quod Patrum adverſus Ethnicos diſceptationes, & ſuſceptæ pro noſtra Religione apologiæ diſerte probant: ut & ipſum Ethnicorum ſilentium, qui Imaginum uſum & venerationem Chriſtianis nunquam objiciunt, tam ſplendidam tamque obviam objectionem non prætermiſſuri, ſi apud eos Imagines extitiſſent aliquæ: quod denique probat prohibitio picturæ & ſtatuariæ artis Chriſtianis primorum ſeculorum facta, te-
ſte

Digitized by Google

quæ ejuſmodi conventus uſitatiori vocabulo conſuevit nominare Concilia, de quibus hæc ſcite Vincentius Lirinenſis (*a*): *Ipſa Catholica Chriſti Eccleſia ſedula & cauta depoſitorum dogmatum cuſtos, nihil in his umquam permutat, nihil minuit, nihil addit: non amputat neceſſaria, non apponit ſuperflua, non omittit ſua, non uſurpat aliena: ſed omni induſtria hoc unum ſtudet, ut vetera fideliter ſapienterque tractando, ſi qua ſunt illa antiquitus informata & inchoata, accuret & poliat: ſi qua jam expreſſa & enucleata, conſolidet & firmet: ſi qua jam confirmata & definita, cuſtodiat. Denique quid umquam aliud Conciliorum decretis enisa eſt, niſi ut quod ante ſimpliciter credebatur, hoc idem poſtea diligentius crederetur? quod antea lentius prædicabatur, hoc idem poſtea inſtantius prædicaretur? quod antea ſecurius credebatur, hoc poſtea ſolicitius excoleretur? Hoc, inquam, ſemper, neque quicquam præterea hæreticorum novitatibus excitata, Conciliorum ſuorum decretis Catholica perfecit Eccleſia, niſi ut quod prius a majoribus ſola traditione ſuſceperat, hoc deinde poſteris etiam per ſcripturæ chirographum conſignaret, magnam rerum ſummam paucis litteris comprehendendo, & plerumque propter intelligentiæ lucem, non novum fidei ſenſum novæ appellationis proprietate ſignando.* Hucuſque Vincentius.

(*a*) Vinc. Lirinen. de hæreſ. lib. n. c. 32.

CXX. Quid actum in Conventu Hieroſolymitano.

Sic igitur & in præſenti ſeniorum conventu rata firmaque decernuntur quæ de Gentilibus credentibus in ſuperiori Synodo ſtatuta fuerant. De Judæis vero qui Evangelium ſuſcepiſſent, quorum multa millia eſſent qui Hieroſolymis agerent, omneſque ex æquo legis æmulatores exiſterent: cum eos legalibus interdicere, minus opportunum tempus eſſe conſpiceretur: in præſentiarum id illis eſſe cedendum, & ſic cum infirmis infirmari, viſum eſt eſſe conſultius. Quamobrem ut Paulus cum Nazaræis, hac utens diſpenſatione, votum exſoluturus in templo, quo ſe legis Moyſi obſervantiſſimum probaturus erat, ſeſe ſiſteret, eidem perſuaſerunt. Admiranda plane res eſt & conſideratione digniſſima; Paulum, qui non ab homine, ſed a Chriſto acceperat Evangelium, quique ea de cauſa Antiochiæ reſtiterat in faciem Petro, qui inſuper ſæpius ſuis antehac ſcriptis epiſtolis de legalibus ablegandis aperta ſuffragia dederat, ac ſententiam ſtabilierat, tantum ſeniorum modo conventui detuliſſe, ut illorum ſe ſubjiciens voluntati, eorumdem arbitrio per diſpenſationem in ſervandis legalibus impenderet officium; ea nimirum præſtans, quæ nonniſi a ſanctioribus Judaicæ legis obſervatoribus exhiberi munera conſueverant.

CXXI.

His igitur Paulus volens lubenſque in omnibus obſequens, *aſſumptis viris* (inquit Lucas *b*) *poſtera die purificatus cum illis intravit in templum, annuntians expletionem dierum purificationis, donec offerretur pro unoquoque eorum oblatio.* Quæ autem eſſent ejus officii cærimoniæ, & ſacri a lege ritus præſcripti, liber Numeri (*c*) ſatis docet, nimirum ut abſtinerent a vino, caput raderent, & finito tempore agnum, ovem, & arietem offerrent in templo, capilloſque deponerent, qui cremarentur una cum ſacrificio pacificorum. Sed quoniam certum tempus, quo abſtinerent Nazaræi a vino, lege definitum minime reperitur: quid his temporibus ex conſuetudine communiter ageretur, Joſephus (*d*) docet his verbis: *His autem, qui morbo, vel aliis neceſſitatibus implicantur, mos eſt orare per triginta dies, antequam immolarent hoſtias, abſtinere quoque a vino, & capillos radere.* At quomodo una cum Nazaræis Paulus ea omnia in templo exhibuiſſe officia potuit, cum

(*b*) Act. 21.

(*c*) Num. 6.

De ritu Nazaræorum.

(*d*) Joſeph. de bello Jud. lib. 2. c. 15.

ſic Tertull. lib. contra Hermogenem cap. 1. & lib. de Idololatria cap. 3. Imo ſtatuarum uſum nondum fuiſſe inductum in Chriſtianorum templa tempore ſeptimæ Synodi generalis, conſtat ex eadem Synodo act. 7. & Eruditi conſentiunt. Quare canon octavus Synodo Antiochenæ Apoſtolorum adſcriptus, fictitiæ Synodi fictitius canon eſt: ſiquidem pro idolis adorandam eſſe decernit ſtatuam Chriſti Domini. Nititur Baronius auctoritate Innocentii I. Papæ epiſt. 18. ubi de Antiochena Eccleſia loquens ait: *Ibi & nomen accepit Religio Chriſtiana, & Conventum Apoſtolorum apud ſe fieri celeberrimum meruit.* Sed ſi nomine Conventus celeberrimi Synodus intelligenda ſit, Innocentius, quod maximis etiam Viris quandoque contigit, id tribuit Antiochiæ, quod convenit Hieroſolymis; qua in re labi eo proclivius, quod celeberrimus ille Conventus Hieroſolymis habitus, ſeu Hieroſolymitanum Apoſtolorum Concilium de Antiochenæ Eccleſiæ cauſa, & ejuſdem rogatu celebratum fuit. Alterum Baronii fundamentum eſt, Gregorium Piſinuntenſem Epiſcopum in VII. Synodo generali act. 1. citare primum illorum canonum *in Synodo Apoſtolorum apud Antiochiam*. Sed hinc tantum deduci poteſt. Concilium iſtud ante ſeptimam Synodum confictum fuiſſe. Ejus autem nullam rationem Patres habuere, cum ſolas coloribus pictas tabulas & icones in Religionis uſum admiſerint, non vero ſtatuas, quarum uſum præfati canonis probaſſet auctoritas, ſi quæ apud illos extitiſſet. Denique multæ apocryphorum quiſquiliæ a ſeptimæ Synodi Patribus probatæ, qui in ſacrorum librorum Critica rudes erant. Canonem octavum citatum, qui eſt de Imaginibus, pluribus explicat ac defendit Baronius: Petavius vero in tomo 2. Theologicorum Dogmatum de Incarnatione lib. 15. cap. 14. num. V. explicat & ſuppoſititium eſſe concludit. Chriſtiani primis Eccleſiæ ſeculis videntur dicti Galilæi: cum in dialogo Philopatris a Luciano ſcripto divus Paulus, qui Tarſi natus erat, vocetur Γαλιλαῖος. Quare prima ratio adverſus Concilium Antiochenum inefficax eſt.

Baron. anno 57. num. cxi. Spond. ibid. num. xxxiv.

Google

cum inopinato & ante diem tantum, ut id faceret cum aliis admonitus eſſet? quonam vero pacto triginta diebus perſeveravit abſtemius? Ex his igitur colligi plane poſſe videtur, Paulum, qui magna ex neceſſitate Timotheo languenti ſtomacho prohibuit aquam bibere, & ut modico vino uteretur præcepit, a vino penitus temperaſſe; ſicque haud impoſſibile ei fuiſſe (quod abſtemius ſemper eſſe ſoleret) Nazaræorum in templo munus explere; alioqui fuiſſet hæc potius quædam legis illuſio, & ſimulatæ ſanctitatis effictio, & tamquam in ſcena fabula, ac in re geſta affectatum mendacium: indigna prorſus omnia, quæ non tantum de Apoſtolo, ſed nec de quolibet Chriſtiano dicantur. At nec ſeniores legem æmulantes Paulo Nazaræorum numeros ſuaſiſſent explere, niſi in omnibus compertum habuiſſent, ea omnia faciendi illi pariter facultatem in promptu fuiſſe.

CXXII. Hæc cum agerentur; una inſuper cum Nazaræis & Paulum capillis abraſum eſſe, immo & ut etiam cæterorum capilli raderentur, curam impendiſſe, ſatis Acta

(a) Act. 21. (a) declarant. Unde & Hieronymus (b)

(b) Hier. ep. 89. hac eum interpellat apoſtrophe: *O Paule, & in hoc te rurſum interrogo: Cur caput raſeris, cur nudipedalia exercueris de cærimoniis Judæorum? Cur obtuleris ſacrificia, & ſecundum legem pro te hoſtiæ fuerint immolatæ? Utique reſpondebis: Ne ſcandalizarentur qui ex Judæis crediderunt.* Hæc ipſe. Ex his etiam, quod Nazaræi, qui ceteris ſanctiores haberentur, religionis ergo in templo capita radenda offerrent, Apoſtolica traditione in Eccleſiam derivatum traditur, ut qui a communi hominum vita recedentes, exquiſitios vivendi genus affectarentur, ac per omnia ſeſe divino cultui manciparent, deberent eorum capita radi. Id Iſidorus

De Tonſura in Eccleſiam introducta.

(c) Iſid. de divin. offic. in conc. Aquiſgran. c. 2. his verbis teſtatur (c): *Tonſura Eccleſiaſtica uſus a Nazaræis, ni fallor, exortus eſt: qui prius crine ſervato, denuo poſt vitæ magnam continentiam, devotione completa, caput radebant, & capillos in ignem ſacrificii ponere jubebantur, ſcilicet ut perfectionem devotionis ſuæ Domino conſecrarent. Hujus ergo exempli uſus ab Apoſtolis introductus eſt, ut qui divinis cultibus mancipati, Domino conſecrantur, quaſi Nazaræi, id eſt ſancti Dei, crine præciſo innoventur. Hoc quoque & Ezechieli* (d) *Propheta jubetur, dicente Domino: Tu fili hominis ſume tibi gladium acutum, & duces ſuper caput tuum & barbam. Videlicet quia ipſe ſacerdotali genere Deo in miniſterio ſanctificationis ſerviebat. Hoc & Nazaræos Priſcillam & Aquilam in Actis Apoſtolorum primos feciſſe legimus, Paulum quoque Apoſtolum, & quoſdam diſcipulorum Chriſti, qui hujuſmodi cultu imitandi extiterunt.*

(d) Ezech. 5.

CXXIII. Clericorum tonſura quid myſtice.

Eſt autem clericis tonſura ſignum quoddam, quod in corpore figuratur, & in animo agitur: ſcilicet ut hoc ſigno & religione vitia reſecentur, & criminibus carnis noſtræ quaſi crinibus exuamur; atque inde innovatis ſenſibus, ut comis rudibus enitescamus; expoliantes nos, juxta Apoſtolum, veterem hominem cum actis ſuis, induentes novum, qui renovatur in agnitione Dei: quam renovationem in mente oportet fieri, ſed in capite demonſtrari, ubi ipſa mens noſcitur habitare. Quod vero detonſo capite ſuperius, inferius circuli corona relinquitur; ſacerdotium, regnumque Eccleſiæ in eis exiſtimo figurari. Tiara enim apud veteres conſtituebatur in capite ſacerdotum: hæc ex byſſo confecta, rotunda erat, quaſi ſphæra media: & hoc ſignificabatur in parte capitis tonſi: corona autem latitudo aurei circuli eſt, quæ Regum capita cingit. Utrumque itaque ſignum exprimitur in capite clericorum, ut impleatur corporis etiam quadam ſimilitudine, quod ſcriptum eſt, Petro Apoſtolo prædocente: Vos eſtis genus ſanctum, regale ſacerdotium. Quæritur autem, cur ſicut apud antiquos Nazaræos, non ante coma nutriatur, & ſic tondetur? Sed qui hæc exquirunt, animadvertant quid ſit inter illud propheticum velamentum, & hanc Evangelii revelationem, de qua dicit Apoſtolus: Cum tranſieris ad Chriſtum, auferetur velamen. Quod autem ſignificabat velamen interpoſitum inter faciem Moyſi, & aſpectum filiorum Iſrael, hoc ſignificabat illis temporibus coma ſanctorum. Nam & Apoſtolus comam pro velamento dicit eſſe: proinde jam non oportet ut velentur crinibus capita eorum qui Domino conſecrantur, ſed tantum ut revelentur: quia quod erat occultum in ſacramento prophetiæ, jam in Evangelio declaratum eſt. Hucaſque Iſidorus.

CXXIV. De tonſura Judæorum ac Gentilium.

Quod igitur non integra clericorum vel monachorum capita raderentur: præter hæc quæ ab Iſidoro ſunt dicta, illa etiam cauſa ſuppeditari poſſe videtur; ne ſcilicet ſecundum Judaicam vel Gentilitium ritum nos facere videremur: nimirum Judaizare cum Nazaræis, & ſuperſtitionem ſectari Iſidis, Serapidis, & aliorum Gentilium ſacerdotum, qui omnes corporis pilos & capillos capitis penitus abradebant (e). Scimus & apud Græcos, Trazenios, & Aſſyrios, Judæis confines, æmulatos eſſe ejuſmodi ritum tondendi capillos, eoſdemque in templo offerendi (f) numini, ſicut & abſtinentiam ab eſu porcinæ carnis, & alia. Sed & apud Romanos, cum primum barbam raderent atque crines, ea numini dedicare, moris fuiſſe, apud Suetonium (g) in Nerone, notatum habes. Alia inſuper affertur cauſa, cur capillorum corona, reliquo raſo capite, integra conſueverit remanere: nimi-

(e) Hieron. in Ezech. c. 40. & Ambroſ. ad Sabin. epiſt 30. edit. Rom.
(f) Lucian. in Dea Syria in fine.
(g) Sueton. in Nerone, cap. 12. & ibi Interpr.

mirum ob jugem memoriam ſpineæ coronæ impoſitæ capiti Domini noſtri Jeſu Chriſti, idque ab Apoſtolis factitatum, & Eccleſiæ traditum, certa aſſertione apud

(a) Beda de geſtis Angl. l. 5. c. 22.

Bedam (a) legitur, ubi poſt alia: *Inter omnes*, inquit, *quas in Eccleſia, vel in univerſo hominum genere reperimus tonſuras, nullam magis ſequendam amplectendamque jure dixerim, ea, quam in capite ſuo geſtabat ille, cui ſe confitenti Dominus ait: Tu es Petrus*. Et paulo poſt: *Neque ob id tantum in coronam attondemur, quia attonſus ita eſt Petrus: ſed quia Petrus in memoriam Dominicæ paſſionis ita attonſus eſt; idcirco & nos, qui per eamdem paſſionem ſalvari deſideramus, ipſius paſſionis ſignum cum illo in vertice, ſumma videlicet corporis noſtri parte, geſtamus. Sicut enim omnis Eccleſia, quæ per mortem ſui vivificatoris Eccleſia facta eſt, ſignum ſanctæ crucis in fronte geſtare conſuevit, ut crebro vexilli hujus munimine a malignorum ſpirituum defendatur incurſibus, & crebra hujus admonitione doceatur, ſe quoque carnem cum vitiis & concupiſcentiis crucifigere debere: ita etiam oportet eos, qui vel monachi votum, vel gradum clericatus habentes, arctioribus neceſſe habent pro Domino ſe continentiæ funibus adſtringere, formam quoque coronæ, quam ipſe in paſſione ſua ſpineam portavit in capite, ut ſpinas ac tribulos peccatorum noſtrorum portaret, id eſt, exportaret ac auferret a nobis, ſuo quemque in capite per tonſuram perferre; ut ſe irriſiones & opprobria pro illo libenter ac prompto animo ſufferre, ipſo etiam frontiſpicio doceant: ut coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe, ſemper exſpectare, proque hujus perceptione & adverſa mundi & proſpera contemnere deſignarent*. Hæc ille ibi; quæ & alii (b) tradiderunt.

(b) Albinus Flac. de divin. offic. Raban. de inſt. cleric. & alii.

CXXV. Sed & alia ab his diverſa de clericorum tonſura adducitur cauſa a Germano (c) Epiſcopo Conſtantinopolitano, his verbis: *Duplex corona circumpoſita capiti ſacerdotis, capillorum ſignificatione imaginem refert venerandi capitis Apoſtoli Petri: qui cum miſſus eſſet ad prædicationem Domini & magiſtri, a tonſa eſt ab his qui ejus ſermoni non credebant, ut illuderetur ab ipſis; eique Chriſtus magiſter benedixit, & infamiam in honorem, illuſionem in gloriam convertit, & poſuit ſuper caput ejus coronam non ex lapidibus pretioſis, ſed lapide & petra fides ejus fulgeſcentem ſuper aurum & topatium & lapides pretioſos*. Hæc cum ſcribat Germanus, quamtumlibet unde acceperit auctorem non citet, ex majorum tamen traditione eum mutuatum eſſe, credendum eſt: cum enim ſciamus conſueviſſe ejuſmodi ludibrio Romæ affici ſapientes viros, qui philoſophi dicerentur; camdem in Petrum

(c) Germanus in theor. rer. Eccleſiaſt.

Petri exemplo tonſura introducta.

illatam eſſe contumeliam, haud vanum erit exiſtimare. Sane de Apollonio Tyanæo philoſopho Pythagoreo, qui ejus ſectæ ſuo tempore erat facile princeps, ſcribit Philoſtratus (d) a Domitiano eſſe detruſum in carcerem, ab eodemque miſſum eſſe tonſorem, qui comam capitis & promiſſam philoſophicam barbam amputaret; cum alioqui criminum rei intonſa barba atque capillo agere ſolerent. Sed & ſi qua fides apocrypho eſt adhibenda, legitur in pſeudo Prochoro, Joannem Evangeliſtam juſſu ejuſdem Domitiani ignominiæ cauſa capite attonſum eſſe. Teſtatur & Cyprianus (e) ſimilia de damnatis ad metalla, cum ait: *Semitonſi capitis horreſcit capillus*. Et in reſponſione: *Semitonſi capitis capillaturam adæquaſti*. Solebat ejuſmodi abraſio capitis ſignum eſſe hominis turpiſſimi & ſceleſtiſſimi: unde illud Ciceronis pro Roſcio Comœdo: *Nonne ipſum caput, & ſupercilia illa penitus abraſa olere malitiam, clamitare calliditatem videntur?* Et infra: *Qui idcirco capite & ſuperciliis ſemper eſt raſus, ne unum pilum boni viri habere dicatur*. Hæc Cicero de leviſſimo homine, qui ſic ſe raſerat.

(d) Philoſtr. in Apollon. l. 7.

(e) Cypr. epiſt. 77.

CXXVI. Verum quæ ab aliis ignominiæ cauſa hiſce hominibus fieri ſolebat abraſio, diverſi generis erat: nam præter illas de quibus eſt dictum, alia erat, quæ a Luciano ſic deſcribitur, dum agit de morione: *Moxque ingreſſus deformis quidam, deraſo capite, paucos capillos in vertice geſtans, eoſque criſtæ in morem erectos*. Hæc in Convivio Lucianus. Idem in epiſtola ad Saturnum; *Vertex illius aſperis & pungentibus ſetis ſit hirtus, reliqua capitis parte nuda*. Tertullianus (f) etiam ſic attonderi conſueviſſe Numidas teſtatur, cum ait: *Apud aliquos Numidas etiam equis cæſariatos, juxta cutem tonſor, & cultri vertex ſolus immunis?* Hæc ille. Addimus illud, quod Cajus Imp. occipitia adoleſcentulorum ludibrii cauſa radere conſueverat: de quo Suetonius (g): *Pulchros & comatos, quoties ſibi occurrerent, occipitio raſo deturpabat*. Moris fuiſſe etiam apud Romanos, ſervorum radi capita, Tacitus & alii plures teſtantur. Sicque videas non unius generis fuiſſe capillorum abraſiones, licet omnes fere ad inurendam ignominiæ notam ab aliis pro animi cujuſque ſententia excogitarentur. Erat enim & capitis abraſio manumiſſionis nota, ſicut & pileus, ut indicat Plautus (h) illis verbis: *Ut ego hic hodie raſo capite calvus capiam pileum*. Itemque qui maris tempeſtatem evaſiſſent, raſis capitibus vota diis perſolvere conſueviſſe, auctor eſt Lucianus (i): de quo uſu etiam Pomponius Arbiter his verbis: *Notavit ſibi ad Lunam tonſorem intempeſtivo inhærentem miniſterio, execratuſque o-*

(f) Tertull. lib. de pallio c. 4.

Ignominiæ cauſa introducta abraſio vel tonſura.

(g) Suet. c. 35.

(h) Plautus in Amph. act. 1. ſcen. 1.

(i) Lucian. in Deorum dial. in fin.

men

Google

ſumi, *quod imitaretur naufragorum ultimum votum*, *in cubile rejectus eſt*. Et poſt pauca: *Audio enim non licere cuiquam mortalium in mari neque ungues*, *neque capillos deponere*, *niſi cum pelago ventus iraſcitur*. Agit enim de iis qui novacula caput & ſupercilia radebant: exiſtimatue (*a*) autem utraque abraſio ab eadem cauſa profecta, quod ſcilicet ſicut ſervituti obnoxii ea abraſione libertatem ſe conſecutos eſſe teſtabantur, ita tempeſtatem maris qui evaſiſſent, ſe liberatos eſſe eo ſigno profiterentur. Ceterum id ex nuncupato voto naufragos facere ſolitos, idem qui ſupra Petronius Arbiter tradit; & hac in re Nazaræis (*b*) conſimiles, qui exolventes votum emiſſum, caput raderent; ut paulo ſuperius dictum eſt. Sed jam ad clericorum tonſuram, cujus cauſa ejuſmodi facta eſt digreſſio, revertamur. Ea igitur quæ Principi Apoſtolorum deriſionis & ignominiæ cauſa illata eſt infamiæ nota, totius Eccleſiæ honori ceſſit. Et quid mirum, cum ipſa quoque pœnarum inſtrumenta pietas Chriſtiana in ampliſſimam gloriam commutare, & habere conſueverit in honore? idque virtute ac merito Crucis Chriſti, quæ mundi contemptibilia, ignobilia, & infirma ad maximum omnium gloriæ culmen evexit.

(*a*) Non. de doct. indag.

(*b*) Num. 6.

CXXVII. Tonſura clericorum ex Apoſtolico ritu.

Sed antiquum ejus rei uſum inſpiciamus. Præter illa quæ de Apoſtolica inſtitutione atque traditione ſunt ex dictis nuper auctoribus recenſita, non aliunde id certe quam ab Apoſtolico fonte fluxiſſe, Oriens Occidenſque pariter, ac omnes denique regiones, in quibus Chriſtiana fides eſt aliquando propagata, pari conſenſione viſæ ſunt non ſolum hoc eſſe teſtatæ, ſed æque omnes id ipſum firmiſſima ejus rei obſervatione probaſſe. Doceat quis velim, provinciam Orbis aliquam, quæ Chriſti nomen acceperit, ejuſdem fuiſſe tonſuræ clericalis expertem. Quonam alio, quæſo, quam Apoſtolorum præconio, rem tam novam, atque adeo inuſitatam, ac penitus ab aliis intentatam, radendi in modum ſphæræ vel coronæ capitis, Chriſtianus orbis potuit ſuſcepiſſe, ac firmiter tenuiſſe, nullo præcedente majorum exemplo? Nam ſi, Judæos ſpectes, unde fluxit Chriſtiana religio: divina lege radere caput ſacerdotibus interdictum fuiſſe reperies, dicente atque (*c*) monente: *Sacerdotes nec radent caput*, *nec barbam*. Et communiter omnibus vetitum (*d*) in rotundum attondere comam, & radere barbam, licet verborum illorum diverſa lectio habeatur. De Gentilibus diximus, plane diverſum a noſtro fuiſſe illorum ritum, quippe qui non tantum capitis capillos omnes uſque ad ſupercilia, ſed totius corporis pilos, Iſidis præſertim ſacerdotes radere conſueviſſent. Et quis exiſtimet, Chriſtianos voluiſſe illos imitari, quorum non tantum ſacra, ſed & ſacerdotes eam præſertim ob cauſam tantopere deriderent? Conſulat, qui de his dubitat, antiquorum patrum adverſus Gentes ſcriptas Apologias, in quibus utique hæc omnia fuſius inveniet explicata. Nemo igitur ſanæ mentis leviter dixerit eſſe introductum atque ſervatum abſque exemplo quod Catholica ubique Eccleſia cuſtodivit.

(*c*) Levit. 21.

(*d*) Levit. 19.

CXXVIII.

Certe adeo pervulgata in Orbe res fuit ut nec ſcriptores Ethnici de ea tacuerint. Nam Ammianus Marcellinus (*e*) teſtatur temporibus Juliani Apoſtatæ, Theodorum quemdam Eccleſiæ ædificandæ præfectum, ab Ethnicis ſupplicio affectum, quod (ut ait) *cirros puerorum licentius detondebat*: nihil aliud ſignificans, niſi quod pœnas dedit eo prætextu, quod complures pueros in clericos cooptaret: capillorum enim tonſura ujuſmodi initiari (ut etiam modo fit) antiquitus conſueviſſe, ſatis eſt exploratum. Sed & exemplum habes in Otrejo Epiſcopo Melitenſi, ſanctitate & doctrina celeberrimo, qui claruit temporibus Theodoſii ſenioris, cujus & ſanctionibus (*f*) commendatur, cum S. Euthymium ordinavit lectorem. Hæc enim de eo Cyrillus (*g*) in rebus geſtis Euthymii ſcribit: *Cum eum baptizaſſet*, *& pilos*, *qui ex lege tondentur pueris totondiſſet*, *in gradum lectorum eum cooptat*. Sed quod amplior eſſet illorum tonſura, qui majoribus initiarentur ordinibus; hinc Evagrius (*h*) Scholaſticus ait: *Coma abraſa*, *presbyter deſignatus eſt*. Mentio eſt ejus ritus apud Dionyſium (*i*), cum agitur de his qui in monachos cooptantur, ejuſque rei ſpiritalis ſenſus declaratur. Ad hoc pertinet, quod in libro de Romanis Pontificibus pervetuſto, qui fertur nomine Damaſi, de Aniceto habetur; inſtituiſſe ſcilicet ſecundum præceptum Apoſtoli, ne clerici comam nutrirent. Multa enim, quæ ab Apoſtolis ſive ſcripto, ſive ſine ſcripto ſtatuta eſſent, decretis iterum editis, ea accuratius eſſe ſervanda, ſæpe Romani Pontifices præcepere. Sed quod illic breviter notatur, ut ſecundum Apoſtoli (*k*) præceptum clerici comam non nutriant: haud de communi illa viris omnibus a Paulo præſcripta lege, ne videlicet illi mulierum exemplo comam nutrirent, ſignificare voluit auctor illis verbis: ſed ut qui ſanctioris vitæ mancipantur ordinibus, excultioris etiam vitæ characterem in capite ferrent. Hocque idem habetur in Concilio Carthaginenſi (*l*) & Agathenſi (*m*), ne clerici comam nutriant, ſed tondeant. At ſi non de tonſura in modum ſphæræ fieri ſolita Patres intellexerunt: quid tam inſtanter clericis faciendum eſſe mandarunt, quod Apoſtolica

(*e*) Ammianus Marcel. lib. 22.

(*f*) De fide Cathol. l. 3. Cod. Theod.

(*g*) Cyrill. in Euthy. apud Lip. tom. 5.

(*h*) Evag. hiſt. lib. 2. c. 26. in fin.

(*i*) Dionyſ. de Eccleſ. hier. par. 2. c. 3.

(*k*) 1. Cor. 11.

(*l*) Conc. Carth. 4. c. 44.

(*m*) Conc. Agath. c. 20.

lege quivis laicus facere teneretur, nempe comam non nutrire, ſed capillos deponere? Quod igitur clericis id faciendum præcipitur, quia alia ratione videretur eſſe mandatum, alio etiam ritu erat implendum; nimirum ut in ſummo vertice depreſſius caput tonderent, aut raderent.

CXXIX. Corona Clericorum uſu diverſa.

Cum vero multæ ejus rei allatæ ſint cauſæ, illam adjicimus, nempe, ut mancipatæ ſemel vitæ divino cultui per capillorum oblationem, eo ſigno ſæpius iterato, aſſidue meminiſſe deberent; & quod ſolemniter ſemel præſtitiſſent, ſæpe repeterent. Licet de his non fuerit una conſuetudo omnium Eccleſiarum. Nam in Hiſpania poſtmodum accidit, ut occaſione quorumdam hæreticorum qui eamdem cum Catholicis uſurparent capillorum tonſuram, ac proinde eo ſigno vellent videri Catholici: ejus regionis Epiſcopi, conventu habito, dilatandam ejuſmodi capitis tonſuram ſtatuerint. Eſt de his canon in hæc verba deſcriptus (a): *Omnes clerici, vel lectores, ſicut Levitæ & ſacerdotes, detonſo ſuperius capite toto, inferius ſolam circuli coronam relinquant: non ſicut hucuſque in Galleciæ partibus facere lectores videntur, qui prolixis, ut laici, comis, in ſolo capitis apice modicum circulum tondent. Ritus enim iſte in Hiſpaniis hucuſque hæreticorum fuit. Unde oportet pro amputando ab Eccleſiis ſcandalo, hoc ſignum dedecoris auferatur, & ſit una tonſura vel habitus, ſicut totius Hiſpaniæ eſt uſus. Qui autem hoc non cuſtodierit, fidei Catholicæ reus erit.* Porro eamdem coronæ formam in S. Nicetio Epiſcopo Trevirenſi habes divinitus efformatam: ſic enim de eo ſcribit Gregorius Turonenſis (b): *Sanctus Nicetius Epiſcopus ab ipſo ortus ſui tempore clericus eſt deſignatus; nam cum partu fuiſſet effuſus, omne caput ejus ut eſt conſuetudo naſcentium infantium, a capillis nudum quidem cernebatur, in circuitu vero modicorum pilorum ordo apparuit, ut putares ab eiſdem coronam clerici fuiſſe ſignatam.*

(a) Concil. Tolet. 4. c. 40.

(b) Greg. Turon. in vita Sanct. Patr. c. 17.

CXXX.

Ceterum & in his, ſicut in aliis multis, diverſa fuit diverſarum Eccleſiarum conſuetudo: ubi vero nihil corruptum eſt ab hæreticis, nulla alia mutatio interceſſit. Non enim fuit recens æmulatio hæreticorum, ut & ipſi incederent tonſura decori. Nam ſi fidem adhibemus his quæ ab erudito auctore ſcripta recitantur, dico a Beda (c): jam ipſis Apoſtolorum temporibus etiam Simon magus tonſuræ genus quoddam excogitavit. Sed hæc a majoribus ſcripta non produntur: nam & de eadem epiſtola, quam recitat Beda, locutus eſſe videtur Amalarius (d), qui eam haud tantæ fidei fuiſſe dicit, ut reciperetur ab omnibus. Ipſe enim dum de tonſuræ origine diſputat, hæc ſcite quidem atque prudenter affirmat: *Interrogatur*, inquit, *ab aliquibus, quis primus tonſus ſit noſtro more? Legi in epiſtola cujuſdam viri, Petrus: ſed quia non tantæ auctoritatis eſt, ut ex illa firmare valeamus noſtram ſententiam; maluimus eam ſilentio præterire. Non tamen abs re eſt ſi dixerimus, illum, aut aliquem ſucceſſorem ejus, primo fuiſſe tonſum noſtro more; quoniam ab illa Eccleſia ſumptus eſt talis uſus, in qua illi ſederunt. Sed quid ad nos? cum multa agamus ex conſuetudine præſentis Eccleſiæ, quorum auctores non perferuntur ſpecialiter: ſicut nec obſervationes Quadrageſimalis temporis ante Paſcha; ſcimus tamen ex demonſtratione S. Auguſtini, conſenſione Eccleſiæ eum eſſe roboratum: ſic & nos dicimus, tonſuram noſtram ex auctoritate & conſuetudine Romanæ Eccleſiæ eſſe roboratam.* Hæc & alia Amalarius. Sed quod ait, etſi non a Petro, ſaltem ab aliquo Petri ſucceſſore, tonſuræ uſum antiquam ſibi originem vindicare: certe de nullo alio, quam de Aniceto uſt teſtimonium; qui cum tam proximus fuerit Apoſtolorum temporibus, quod ipſe ſtatuit, æque ab Apoſtolis traditum eſſe potuit. Nam, quod Irenæus (e) teſtatur, ad ſua tempora, nempe ſub Eleutherio, in Romana Eccleſia traditiones Apoſtolicæ illibatæ atque incorruptæ ſervatæ ſunt: ut merito eam ob cauſam idem appellet ipſam Romanam Eccleſiam dives depoſitorium Apoſtolicarum traditionum.

(c) Beda hiſt. Angliæ. lib. 5. cap. 21.

(d) Amal. de Eccleſ. offic. c. 5.

Ab Eccleſia Romana probata tonſura.

(e) Iren. lib. 3. c. 3. & 4.

CXXXI. Mœroris ſignum tonſura capitis.

Verum diſtinctam fuiſſe tonſuram monachorum ab ea quæ eſt clericorum, certum eſt: cum illi non tantum verticem capitis, ſed totum fere caput radere conſueviſſent; ut ſic nimirum, quod eſſet ipſorum vitæ ſtudium, declararent. Abraſionem quippe capitis, ſymbolum ac hieroglyphicum fuiſſe lugentis atque mœrentis hominis, non ſolum proditur teſtimoniis divinæ Scripturæ, ſed aſſertionibus etiam externorum. Quod ad illam ſpectat; de Job (f) habetur teſtatum, cum ſuarum cladium nuntios accepiſſet, tonſo capite adoraſſe. Et Iſaias (g): *Vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum & ad planctum, ad calvitium & ad cingulum*: & illud Michææ (h): *Decalvare & tondere ſuper filios deliciarum: dilata calvitium tuum.* Quod vero ad Gentiles pertinet barbaros, hæc Suetonius (i): *Regulos quoſdam barbam poſuiſſe, & uxorum capita raſiſſe in indicium maximi luctus.* Facere id conſueviſſe Argivos mœroris cauſa, teſtatur Herodotus (k): affirmat id ipſum Lucianus (l) de Syris, qui funera raſo capite celebrarent. Solum apud Romanos, quod tonſa barba ac capite ſolerent incedere, in

(f) Job. 1.

(g) Iſai. 22.

(h) Mich. 1.

(i) Suet. in Cajo Caligula c. 5.

(k) Herod. lib. 2. hiſt.

(l) Lucian. de Dea Syria.

In maximo luctu capillum & barbam promittere mos fuit, ut Suetonius (*a*) de Julio Cæſare ſic tradit: *Diligebat uſque adeo, ut audita clade Titurianâ, barbam capillumque ſubmiſerit, nec antea ademerit, quam vindicaſſet*; & de Auguſto, cum audiſſet cladem Varianam in Germania acceptam: *Adeo*, inquit, *conſternatum ferunt, ut per continuos menſes barba capilloque ſubmiſſo, caput interdum foribus illideret*. Oſtendit eadem in Cajo (*b*). Reos quoque apud Romanos mæroris cauſa capillos demittere ſolere, teſtatur Plinius (*c*). At non reos tantum, ſed & reorum amicos & affines id facere ſolitos, colligitur ex Ulpiano J. C. (*d*) & Seneca (*e*), atque aliis.

(*a*) Suet. in C. Julio c. 67.
(*b*) Idem in Caio c. 24.
(*c*) Plinius lib. 7 epiſt. 27.
(*d*) l. veſtem ff. de injuriis.
(*e*) Seneca lib. 9. declamat. 4. ceſp. 27.

CXXXII. De Monachorum tonſura.

Ut igitur, quod monachorum erat officii, ſolitariam vitam agere ac lugere peccata, hoc etiam corporis cultu profiterentur; optime jureque conſultum eſt, ut ipſa initiatione monaſticæ converſionis, capita raderent. Hæc etiam Baſilius in Regula monachorum ſuorum, quam ſcripſit, nuper Romæ excuſa, demonſtrat. De eadem monachorum tonſura Paulinus (*f*) ad Severum ſcribens, agit his verbis: *Nos adeant & reviſant conſervuli & compallidi noſtri, non veſtibus pictis ſuperbi, ſed horrentibus ciliciis humiles: nec chlamyde curta lini, ſed ſagulis palliati: nec balteo, ſed veſte ſuccincti: nec improba attonſi capitis fronte criniti, ſed caſta informitate capillum ad cutem cæſi, & inæqualiter ſemitonſi, & deſtituta fronte præraſi, & ornatu pudicitiæ inornati*. Itemque de monachis cute tenus attonſis loquitur Salvianus Maſſilienſis (*g*), dum deplorans Africanæ Eccleſiæ acerbiſſimum ſtatum, hæc ait: *Non ſine cauſa itaque iſtud fuit, quod intra Africæ civitates, & maxime intra Carthaginis muros, palliatum & pallidum & reciſis comarum fluentium jubis ad cutem tonſum videre, tam infelix ille populus, quam infidelis, ſine convicio atque execratione vix poterat. Etſi quando aliquis Dei ſervus, aut de Ægyptiorum cœnobiis, aut de ſacris Hieroſolymorum locis, aut de ſanctis eremi venerandiſque ſecretis ad urbem illam officio divini operis acceſſit; ſimul ut in populo apparuit, contumelias, ſacrilegia, & maledictiones excepit. Nec ſolum hoc, ſed improbiſſimis flagitioſorum hominum cachinnis, & deteſtantibus ridentium ſibilis, quaſi taureis cædebatur: vere ut ſi quis ea inſcius rerum fieri videret, non aliquem hominem ludificari, ſed novum inauditumque monſtrum abigi atque exterminare arbitraretur*; & poſt multa, exaggerando contra monachos geſta, demum hæc ait: *Et miramur ſi nunc barbaros illi perferunt, cum videamus quod ſancti viri in illis barbaros pertulerunt? Juſtus ergo eſt Dominus, & juſtum judicium ſuum, &c.* Itaque ex his videas in deriſores tonſuræ monaſticæ ſeveriſſime Deum ultum eſſe, qui Vvandalis eam provinciam per centum annorum ſpatium dederit devaſtandam.

(*f*) Paulin. epiſt. 7.
(*g*) Salvian. lib. 8. de vero judic. & provid. Dei in fin.

CXXXIII. Quod vero (ut vidimus ex Salviano) monachi tonſurati deriderentur ab Afris; inde forſaſſe accidit, ut quidam in eadem provincia pſeudomonachi, abjecta tonſura, comam remitterent: adverſus quos Auguſtinus (*h*) hæc ait: *Sed alii ſunt quos iſto ſermone corripimus, illos autem qui hoc uno vitio capillorum contra præceptum Apoſtolicum demiſſorum offendunt & perturbant Eccleſiam*. Redarguit & Epiphanius (*i*) illos, qui in Meſopotamia agerent, monachos, quod comam prolixam gererent: *Nam alienum eſt*, inquit, *a Catholica Eccleſia ſaccus conſpicuus, & coma extenſa*. Fertur, ſed extra numerum aliorum, canon Nicænus de tonſura monachorum in hæc verba: *Monachi alia habeant indumenta & mores, quam habent laici, ac caput tondeant in modum coronæ*. Protulit hæc & alia (utcumque ſint) ex Arabicis exemplaribus Turrianus, & edidit a ſe Latinitate donata: quæ tamen cum fulciantur innumeris fere aliorum teſtimoniis, prorſus contemnenda non ſunt. Nam ad hoc reſpicit, quod Socrates (*k*) de Juliano Apoſtata ſcribit, *ipſum abraſa cute, vitam monaſticam ſimulaſſe*. Sic igitur, quod caput radere, eſſet velut hieroglyphicum lugentis hominis; ea de cauſa ſtatuit tertia Synodus Toletana (*l*), ut publice pœnitentibus in primis Epiſcopus vel presbyter caput tonderent, ut ſic in cinere & cilicio pœnitentiam agerent.

(*h*) Aug. de oper. monach. c. 33.
Intonſi Monachi reprehenſi.
(*i*) Epiph. hær. 80.
(*k*) Socr. hiſt. lib. 3. c. 1.
(*l*) Tolet. Synod. cap. 12.

CXXXIV. Epiſcopos etiam magna ſaltem ex parte capitis abraſos fuiſſe, ſatis expreſſiſſe viſus eſt Gregorius Nazianzenus (*m*), qui agens adverſus Maximum ex Cynico philoſopho mox factum Epiſcopum, hæc ait: *Cum ad paſtoralis muneris adminiſtrationem nihil aliud omnino contulerint, quam quod comam, cui alendæ & ornandæ turpiter ſtuduerant, raſerint*. Porro quoniam ejuſmodi capitis raſionem conſueviſſe a majoribus dici coronam, ea quæ dicta ſunt ſuperius, ſatis aperte ſignificant: ad hujuſmodi coronam vel aliud ornamentum capitis (de quo dictum eſt ſuperius) alluſiſſe videtur Euſebius Pamphili (*n*) in ea oratione panegyrica quam habuit in dedicatione eccleſiæ a Paulino Tyri Epiſcopo ædificatæ, cum ſic exorditur: *Amici Dei, & ſacerdotes, qui ſacroſancto poderis indumento, cæleſti gloriæ corona, divina unctione, & ſacrata Spiritus ſancti ſtola circumveſtiti, &c.* Inde etiam provenit, ut conſueto more loquendi ſoleret populus, cum Epiſcopum interpellaret, & ab eo aliquid enixius peteret, per coronam ipſius obteſtari: quod Auguſtinus (*o*) ſcribens

(*m*) Greg. Naz. orat. in Max.
Corona Sacerdotum.
(*n*) Euſeb. hiſt. lib. 10. c. 4.
(*o*) Aug. ep. 147.

bens ad Proculejanum Epiſcopum docet his verbis: *Honorant nos veſtri, honorant vos noſtri. Per coronam noſtram nos adjuvant veſtri, per coronam veſtram vos adjuvant noſtri.*

CXXXV. Objectio ex S. Hieronymo. His agitur adeo manifeſte certoque probatis, non tantum ſanctorum Patrum, ſed Ethnicorum, immo omnium hominum, etiam hæreticorum, per coronas ſacerdotum tamquam quid ſacrum obteſtantium, teſtimoniis; quid eſt quod objici poſſit ex ſancto Hieronymo, quaſi ipſe minus probarit capitis ac barbæ raſuram; cum citari nuper auctores de utraque re aperte teſtantes, ipſius Hieronymi vixerint temporibus, vel haud multo poſt: qui quidem eam quæ eſſet ejus temporis Eccleſiæ conſuetudo, plane declarant? Sed ex his omnibus quæ idem Hieronymus (a) ſcribit in Ezechielem, vel in Iſaiam, tres eliciuntur poſitiones, ac ea in primis: Ipſum non probare capillorum ſive barbæ tonſuram ſolitam fieri more Gentilium. Sed in hoc nulla eſt diſcrepantia cum his quæ ſuperius dicta ſunt, cum idem ipſe Gentium ritus ab omnibus æque damnetur. Secunda poſitio ea eſt; quod & ipſe pariter cum ceteris conſentit, capillos eſſe tondendos, ſed ſic tamen, ut operta . quod ait, ſit cutis. Sicque videas nec in his ipſum a dictis auctoribus differre; niſi quod non novacula ad cutem uſque radi velit capillos, ſed forficibus, atque depreſſe, dummodo tamen non appareat nuda cutis. Sed quam levis hæc ſit differentia, nemo non videt. Tertia demum ejus concluſio eſt, qua barbæ non probat tonſuram. At ipſe in Oriente agens, quid mirum ſi Orientalium clericorum & monachorum conſuetudinem comprobarit?

(a) Hier. in Ezech. c. 44. & in Iſai. 3. & 6.

CXXXVI. His dictis atque evidenter elucidatis, jam ad rerum geſtarum narrationem revocanda eſſet oratio, niſi ſuſcepti ſemel argumenti ratio admoneret, ac pene cogeret, ut etiam de barbarum tonſura aliqua ſaltem leviter attingamus. Et in primis quod ad eos qui foris ſunt pertinet: ſicut capita, ita & barbam radere, communem fuiſſe quibuſdam ſacerdotibus idolorum, præter illa quæ dicta ſunt, Baruch (b) de Babyloniis ſacerdotibus teſtatur, cum ait: *In domibus eorum ſacerdotes ſedent, habentes tunicas ſciſſas, & capita & barbam raſam: quorum capita nuda ſunt.* Quamobrem in divina Scriptura hæc eadem prohibentur. In Levitico (c) enim ſecundum Vulgatam hæc leguntur: *Non radent caput, nec barbam, nec in carne ſua facient inciſuras.* Eadem quoque apud Ezechielem leguntur (d). Apud Syros eamdem conſuetudinem viguiſſe apud ſacerdotes Deæ Syriæ, Lucianus (e) eorum gentilis, qui ejus argumenti libellum ſcripſit, teſtatur. Quapropter tota vis legis in eo verſatur, ut Judæos prohiberet ea facere, quæ proximæ provinciæ facerent idolorum ſacrifici, qui eo modo caput ac barbam tonderent, ac culteris ſuas ſibi carnes inciderent: ſicque ea quæ illi faciebant, lex Judæis vetuit ſacerdotibus. Hæc ut clariora fiant, reddamus hic verba, quæ ex eodem Levitici libro (f) ſuperius citata ſunt: *Neque in rotundum attondebitis comam, nec radetis barbam, & ſuper mortuo non incidetis carnes veſtras, neque figuras aliquas aut ſtigmata facietis vobis.*

(b) Baruch 6.

Cur Judæi prohibiti radere barbam.

(c) Levit. 21.

(d) Ezech. 4.

(e) Lucian. de Dea Syria.

(f) Levit. 19.

CXXXVII. Mos Syrorum Deæ cultorum. At videamus, quam vere hæc eadem a ſacerdotibus Deæ Syriæ, Judæis proximis, factitari ſolita eſſe, idem Syrus auctor, ibique verſatus, egregie memoriæ tradat. Nam in primis agens de antiquitate templi

II. Quo ætatis anno barba a Romanis poſita. A num. CXXXVI. ad CXLIII. de ratione barbæ ejuſque myſteriis plores tractarunt. Legenda Joannis Pierii Valeriani pro Sacerdotum barbis Apologia anno 1531. typis data. Hic unum diſcutere juvat, quo nempe ætatis anno Romani poſt inſtitutum Imperium barbam ponerent. Lipſius in Notis ad lib. 14. Annalium Taciti putavit, Romanos eam ſerius, citius, plerumque ſub annum XXI. poſuiſſe, eoque anno Neronem raſum; Caligulam vero anno XX. Verum enim vero hæc parum accurate ſcripta. Barba enim tam a Nerone & Caligula, quam etiam ab aliis, de more anno XXII. inchoato raſa. Unde Macrobius in Somnium Scipionis, *per ſeptenarium numerum requiri ad radendam barbam*, affirmavit, ubi viceſimum ſecundum ætatis annum non numerat, quia completus eſſe non debebat. Nero anno Chriſti LIX. poſt menſem Maium, barbam poſuit, ut eo anno oſtendemus, ideoque anno XXII. Natus enim erat anno Chriſti XXXVII. menſe Decembri, ut ſuo loco viſum. Caligula eodem ætatis anno raſus; Suetonius enim in ejus Vita cap. 10. ait: *Viceſimo ætatis anno accitus Capreas a Tiberio, uno atque eodem die togam ſumſit, barbamque poſuit.* Tom cap. 12. *Non ita multo poſt Juniam Claudillam Marci nobiliſſimi viri filiam duxit uxorem*; quod anno Chriſti trigeſimo tertio factum tradit Tacitus lib. 6. Annalium, ubi de rebus ſub illius anni Coſſ. geſtis loquens dicit: *C. Cæſar diſcedenti Capreas avo comes, Claudiam Marci Silani filiam conjugio accepit*: nuptiæ tamen anno ſequenti celebratæ. Dio enim lib. 58. de rebus anni Chriſti XXXIV. actis ſermonem habens inquit: *Tiberius Antii nuptias Caji Caligulæ celebravit.* Natus hic erat die ultima menſis Auguſti anni Chriſti XII. annoque ejuſdem Eræ XXXI. annum ætatis vigeſimum complevit, accituſque Capreas a Tiberio fuit: inſequenti vero anno quo XXII. ætatis annum ingreſſus eſt, uno eodemque die togam ſumſit, barbamque poſuit; ac non multo poſt uxorem accepit, nuptiaſque Antii Tiberius celebravit; dum adhuc XXII. ætatis annus in curſu erat. Ita Suetonius ex Tacito & Dione explicandus. Diſceſſit ab hoc more primus Romanorum Imperatorum Hadrianus, adnotante poſt Xyphilinum Baronio.

Digitized by Google

pii ejus atque cultu, multorum refert fuiſſe ſententiam, ut a Deucalione fuerit excitatum: & licet alias referat de ea re opiniones, antiquiſſimum tamen plane illud fuiſſe, una omnium erat aſſertio. In eo exectos viros glabros ſacrificare conſueviſſe, eoſdemque ſe cultris incidere inter immolandum, teſtatur; quod & Apulejus (*a*), dum de eadem Dea Syria agit, affirmat. Rurſum illuc accedentes, capita radere & ſupercilia, necnon & barbas deponere ſolitos, ibidem Lucianus enarrat. Inſuper quod item in Levitico eſt præceptum, ne barbas radant, neque incidant carnes; atque quod mox additur: *Neque figuras aliquas aut ſtigmata facietis vobis*: Hæc eadem ab illis factitari ſolita, idem Lucianus eodem in loco tradit his verbis: *Certis autem notis compunguntur omnes, alii quidem in vola manus, alii autem in cervice: inde eſt, quod cuncti Aſſyrii notas inuſtas habent*. Hæc Lucianus, qui & multa ibi recenſet de illorum ritibus cum Hebræis communibus. Quam igitur, qualemve capillorum & barbæ tonſuram prohibuerit lex divina, ex dictis nulla remanet penitus dubitatio: at ex his plane videas, quam invidioſe atque injuſte pariter calumnientur, qui legis divinæ prætextu in clericos ac monachos Catholicæ Eccleſiæ invehuntur.

(*a*) *Apul. de Aſino aureo.*

CXXXVIII.

Quod vero deducunt Novantes ex Epiphanio (*b*), quaſi ex Apoſtolorum inſtitutione, non licere nec caput nec barbam radere, ipſo affirmante, ac ſic dicente: *De barba quidem in Conſtitutionibus Apoſtolorum dicit divina Scriptura ac doctrina: Non corrumpas, hoc eſt, non ſeces pilos barbæ, neque meretricia more ob comam efferaris*. Unde accepta hæc ſint, exacte perquirendum eſt. Nullus certe de his canon eſt Apoſtolicus, ſed tantum quæ in Conſtitutionibus Clementis (*c*) nomine ſic ſcripta leguntur: *Fidelis cum ſis & homo, non licet tibi nutrire capillum, & in unum complicare, quod eſt delicatum & molle; vel diſcerniculo diſcriminare, vel flavum facere: quoniam quidem lex vetat, inquiens: Non facietis vobis rotunditatem ex coma capitis veſtri, neque inciſiones. Neque vero licet barbæ pilos corrumpere, neque hominis figuram præter naturam mutare. Non ſcindetis, inquit lex, ſuperficiem barbæ veſtræ. Hoc enim mulieribus decens, creator Deus ſtatuit, viris indecorum eſſe judicavit*. Hucuſqua Clemens. Ex his vero ſatis perſpicuum redditur, tum ex his quæ Clementis nomine habentur Conſtitutionibus, tum etiam ex Epiphanii ſententia, qui eas citat: ſicut divinam legem (ſi modo eam ſequendam dixerimus lectionem) ita & Apoſtolos (ut demus authenticum eſſe librum) vetuiſſe tunc barbæ pilorum inciſionem, cum comæ capitis non tantum promittantur, ſed & feminarum more criſpentur, vel aliter in rotundum artificio componantur; adeo ut ſic culti, feminæ repræſentarent effigiem potius quam viri. Hinc & illa juſta ejuſdem Epiphanii querela de monachis, quos diximus, Meſopotamiæ, qui muliebres (ut ait) producerent comas, cum e contra laudet Eccleſiæ filios in tonſura reverendos: reprehenſibilis enim habebatur illa barbæ raſio, cum capilli more mulierum promitterentur.

(*b*) *Epiph. hæreſ. 80.*
Objectio ex Epiphanio.

(*c*) *Conſt. Apoſt. l. 1. c. 4. in fin.*

CXXXIX. Barbam radendi myſteria.

Ceterum ſicut nec viri capitis comam radi, ita nec etiam barbam, non tantum divinam Scripturam non prohibere, ſed etiam prædicare, atque aliquando præcipere, complura Prophetarum loca (*d*) demonſtrant: barbam enim una cum capite radere, erat maximi omnium mæroris ac luctus hieroglyphicum: adeo ut hæc recte monachis convenire, nullus jure negare poſſit. Si autem ex capillorum promiſſione vel tonſione Paulus Apoſtolus item hieroglyphicum ſignavit, cum (*e*) ait: *Vir ſi comam nutriat, ignominia eſt illi: mulier ſi comam nutriat, gloria eſt illi: quoniam capilli pro velamine ei dati ſunt*. Quis prohibet ex barbæ tonſura myſterium itidem conſignare? nimirum ſi cum a natura barba data ſit homini ob decorem & gloriam; lugens ac mærens, ac proinde monachus, qui ſe perpetuæ pœnitentiæ mancipavit ergaſtulo, ea etiam a natura ſibi data velit carere gloria? cum præſertim ejuſdem rei alia atque alia myſteria eſſe poſſint, quæ inter alios Beda (*f*) pluribus declaravit. Quod vero his adverſantes non admittant hæc, eſſe turpe exiſtimantes amputare barbam, nimirum quod barbæ hieroglyphicum, ex auctoritate ſcriptorum Gentilium, dicerent eſſe virtutem: cur apud eoſdem Apollo, Saturnus (quod ait Tertullianus *g*) & Bacchus imberbes eſſe finguntur? Adeo ut fateantur neceſſe ſit, unius ejuſdemque rei plures eſſe poſſe ſignificationes atque myſteria: nimirum, qui pilos conſideret alia excrementa naturæ, eos qui reſecet atque radat, abj cere ſe ſuperflua, neceſſariiſque contentum eſſe, profiteri.

(*d*) *Iſai. 7. 15. Hierem. 41. & 48. Ezech. 5.*

(*e*) *1. Cor. 1.*

(*f*) *Beda in 1. Eſdr. 9.*

(*g*) *Tertul. lib. de ſpectac. c. 23.*

CXL.

At quoniam non æque monachi omnes, nedum clerici, abraſis barbis incedere conſueverunt; nec Pædagogus Chriſtianus (*h*) barbam novaculæ ſubjecit, ſed tantum forficibus: aliam prorſus diverſamque Orientalium ab Occidentalibus conſuetudinem moremque fuiſſe, certum eſt. Nam in Eccleſia Orientali nunquam barba raſos invenimus monachos, vel clericos; ſecus autem in Eccleſia Occidentali: cujus rei diverſitatis origo eſt accuratius perveſtiganda. Et ut primum dicamus de clericis, qui in Eccleſia præſertim Occidentali longe antiquiores ſunt monachis; invenimus hac ex parte, ſecundum morem diver-

(*h*) *Clem. Alex. in Pædag. lib. 1.*

Digitized by Google

diverſarum provinciarum, tam laicos quam clericos inter Gentiles viventes agere conſueviſſe: & in primis, quia in Oriente tam Judæi quam Græci, barbati incederent, Chriſtianos inter ipſos poſitos idem factitaſſe. In Occidente vero, atque potiſſimum Romæ, quoniam qui præſertim maturioris ætatis (ut auctor eſt Gellius a) eſſent, tamquam quoddam nobilitatis inſigne, radere barbam conſueverant (b) notatus eſt enim a Dione & aliis Hadrianus, qui primus omnium barbatus inceſſit, vel alii pauci poſt eum, ſed non ſic tamen, ut ceteri Romanorum ipſos imitarentur) Chriſtiani Romæ agentes, cur non ſicut ceteri, abraſi incederent barba, cum honeſtus ſpectatuſque haberetur ejuſmodi communis omnium cultus, nec aliqua vel levis ſaltem eſſet ejus obſervationis ſuperſtitio? nam alia ratio erat Iſidis ſacerdotum radentium etiam ſupercilia.

(a) Gell. lib. 3. cap. 4.
(b) Dio in Hadr.

Romani clerici barba raſi.

Sic igitur Clementem, ſic Pudentem Senatorii ordinis homines, ſic denique ſive Romanos, ſive ceteros Romæ agentes, exceptis Orientalibus, attonſos barba fuiſſe, nulla dubitatio eſſe debet. Certe veſtitu tantum, non barba, ab Ethnicis fuiſſe Chriſtianos diſtinctos, ut qui pallio amicti ſolerent incedere, Tertullianus ſæpe teſtatur. Cumque non ſicut pallium Chriſtianorum, illi ſugillarent; & barbam, eos conſtat more ceterorum barbis attonſos incedere conſueviſſe. Verum affectata illa nimis barbæ non attonſio, vel abraſio, ſed avulſio potius dicenda, ab ipſis Gentilibus etiam condemnatur, ut de Julio Cæſare & Othone Suetonius memoriæ prodidit. Tertullianus (c) etiam hujuſcemodi notat, cum ait: *Barbam acrius cædere, intervellere, circumdare capillum & componere*, &c. Chirurgi enim inſtrumento, quod dicebatur volſella, & aliis medicamentis (ut idem auctor (d) teſtatur) femineum vultum penitus affectabant. Ceterum barbæ illa abraſio, quæ more majorum abſque fuco arteve ſimpliciter facta eſſet, æque communis Romanis omnibus erat. Quin etiam inter Græcos nonnullos in ſuis ipſorum regionibus, quo ſe Romanorum ſtudioſos eſſe ſigno aliquo præſeferrent, teſtatur Dio (e), conſueviſſe contra Græcorum omnium ſuorumque gentilium conſuetudinem, barba raſos incedere more Romano: quod plus ceteris, qui Romæ agerent, præſtitiſſe nullus jure poterit dubitare.

(c) Tertull. lib. de cultu fem. c. 8.
(d) Idem lib. de pallio, c. 4.
(e) Dio Chryſ. orat. 36.

CXLI.
Occidentales clerici barba raſi.

Verum iſtud ipſum quod agerent Romanæ Eccleſiæ Chriſtiani, præſtitiſſe etiam ceteros orbis Occidentalis Fideles, eoſdemque libenter eſſe imitatos unde deſcenderent, facile exiſtimare quis poterit. Nam de ſacerdotibus Galliarum perſpicuum eſt, barba raſos fuiſſe. Eſt de ea re manifeſtum exemplum in Sidonio Apollinari (f), qui de Germanici Epiſcopi Cantillanenſis corporis cultu ſic ſcribit: *Veſtis adſtricta, tonſus cothurnus, crinis in rotæ ſpeciem acciſus, barba intra rugarum latebras merſis ad cutem ſecta forficibus*. Servare igitur in his locorum conſuetudinem, ut ſecundum cujuſque provinciæ mores vel barbati, vel attonſi barbis incederent ſacerdotes, velut lege quadam fuiſſe præſcriptum, ex eo ſaltem poteſt facile perſpici, quod cum ſæpiſſime Occidentales una cum Orientalibus ſacerdotibus ad publicos conventus Epiſcopi conveniſſent, nullum umquam de his adverſus ſe invicem negotium factum, neque ulla prorſus exorta ejus rei gratia controverſia reperitur: ratis nimirum omnibus id eſſe legitimum, quod quiſque pro more ſuorum gentilium facere videretur. Qui primus omnium hæc de barba exprobrare Latinis ſacerdotibus uſus eſt, Photius ſchiſmaticus Epiſcopus Conſtantinopolitanus fuit, de his ſcribens ad Nicolaum Romanum Pontificem: hæc inquam, præſumpſit homo ſchiſmaticus, cum alioqui ipſe eſſet eunuchus glaber.

(f) Sidon. l. 4. epiſt. 13.

CXLII.
Barbam radendi mos diu illibatus permanſit.

Ad quodnam vero tempus apud Romanos ejuſmodi uſus radendi barbas perſeverarit, haud eſt facile definire. Conſtat tamen, regnantibus etiam Gothis in Italia, eumdem morem eſſe ſervatum: quamobrem Ennodius Ticinenſis ſuis verſibus vehementer exagitavit hominem, qui more Gothorum prolixam geſtaret barbam, & ſecundum Romanorum conſuetudinem lacernam indueret: hæc enim habet in Jovinianum his verſibus:

Barbaricam faciem Romanos ſumere cultus
Miror, & in modico diſtinctas corpore gentes:

ac iterum:

Romuleam ſegetem vox oris nubila fuſcat:
Oppreſſit veſtes tenebroſo tegmine vultus.

idemque rurſus:

Nobilibus collis geminum male compta lacernis,
Diſcordes miſcens inimico fœdere proles.

Hæc Ennodius in Jovinianum, quod haberetur loco prodigii lacernatum hominem geſtare barbam. Porro etſi ſenſim priſtinus ille immutatus eſt uſus, cum barbari Romæ atque in Italia diutius morarentur: tamen quod ad clericos ſpectat, ſic viguit ejus rei obſervantia, ut non vivere more majorum, fere religio haberetur; ſicque factum eſt, ut penes eos ejuſdem rei uſus inviolatus & conſtans plurimis ſæculis perduraverit, monentibus

id

Digitized by Google

id præſertim Romanis Pontificibus. Extant enim eo argumento ſcriptæ litteræ Gregorii Papæ Septimi ad Jacobum Epiſcopum Calaritanum, jubentis ut Clericos ſuos omnes barbam radere cogeret, idque ex majorum conſuetudine vindicantis, affirmantis nimirum ab ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ id illibate eſſe ſervatum: idemque de iiſdem etiam ad Ducem Sardiniæ dedit epiſtolam: hæcque omnia anno Domini milleſimo octuageſimo tertio Non. Novembr. Indictionis quartæ. Sed his jam pene contrarius irrepſit uſus, nec conſtans habetur ubique ritus; cum alii tondeant, radant alii, alii rurſus barbam promittant, abſque jactura fidei unuſquiſque abundans in ſenſu ſuo. Sed jam ad Paulum, cujus tonſuræ occaſione ad hæc elucidanda digreſſi ſumus, agentem Hieroſolymis revertamur.

CXLIII. (a) Act. 21. Poſt oblatum ſacrificium Nazaræorum, ſeptem interceſſiſſe dies uſque ad Pauli vincula, Lucas (a) teſtatur: qua in re illud neceſſario admonendum putamus, complures errore lapſos exiſtimaſſe, ſicut in Paſchali feſto atque ſolemnitate Tabernaculorum ita, & in Pentecoſtes celebritate ſeptem dies ſequentes feriari ſolitos eſſe: quod quidem in Paſchate & Scenopegia eſſe verum, divina Scriptura teſtatur (b); de Pentecoſte autem nulla uſquam habetur mentio. Nec eſt quod dici poſſit, id his Apoſtolorum temporibus ex conſuetudine ſervari ſolitum; quandoquidem Philo (c) horum æqualis plane teſtatur, duabus illis ſolemnitatibus tantummodo & non in aliis feſtis addi ſeptimanam dierum; rationemque myſterii reddit his verbis, poſtquam locutus eſt de feſto Pentecoſtes, nonniſi diem unum habente: *Septenario vero*, inquit, *attributa ſunt feſta majora, quæ plures dies poſtulant: tunc cum annus diſtinguitur duobus æquinoctiis, verno, autumnalique, & ſeptem dies feſte aguntur: verno tempore, ut ſegetes ad maturam frugem perveniant: autumnali, ut omnes arborei fructus colligantur, convehanturque feliciter. Septeni autem dies dantur his feſtivitatibus propter menſes ſeptenos utriuſque æquinoctii; ut cuique menſi honor ſuus contingat otio hilaritateque unius diei.* Hæc Philo: ex quibus magis ac magis Actorum locum illum habes elucidatum, quo dicitur: *Dum complerentur dies Pentecoſtes.* Quæ verba perperam aliqui interpretati, intellexerunt de ſeptem diebus Pentecoſten ſequentibus. Sed de his ſuperius ſatis.

De feriatione Pentecoſtes.

(b) Exod. 30. Levit. 23. Deut. 16.

(c) Philo in Decalog.

CXLIV. (d) Act. 21. *Cum igitur* (inquit Lucas d) *ſeptem dies conſummarentur; hi qui de Aſia erant Judæi, cum vidiſſent Paulum in templo, concitaverunt omnem populum, & injecerunt ei manus, clamantes: Viri Iſraelitæ, adjuvate; hic eſt homo, qui adverſus populum, & legem, & locum hunc, & omnes ubique docens, inſuper & Gentiles induxit in templum, & violavit ſanctum locum iſtum. Viderant enim Trophimum Epheſium in civitate cum ipſo quem æſtimaverunt, quoniam in templum introduxiſſet Paulus.* Sed quod ad Trophimum pertinet; magna ſuboritur dubitatio, quomodo Trophimus Hieroſolymis erat cum Paulo, quem ipſius Pauli teſtimonio (e) conſtat reliſtum fuiſſe infirmum Mileti. Sequenti enim anno, cum ipſe Paulus Romam veniſſet, ſecundam ad Timotheum ſcribens epiſtolam, teſtatur ſe reliquiſſe Mileti Trophimum ægrotantem: nec dubium quin in hac navigatione, qua hoc anno ex Macedonia Troadem, & inde in Syriam navigavit, quando & cum ceteris adfuiſſe Paulo Trophimum Lucas (f) affirmat. Nam in navigatione poſteriori, qua Paulus Hieroſolymis vinctus ductus eſt Romam, quam exacte per cunctas ſtationes Lucas (g) recenſet, Miletum nullo modo appuliſſe ponit, nec potuit. Unde in eam ſententiam ire cogimur ut dicamus, vel hunc Trophimum eſſe diverſum ab illo (quod non credimus: non enim niſi unus Trophimus ab omnibus Pauli diſcipulus ponitur, idemque qui Epheſius & Aſianus ab eodem Luca (h) nominatur) vel in epiſtolæ locum illum irrepſiſſe mendum: ut quod dicit, *Trophimum reliqui infirmum Mileti*, dicere velit, Melitæ: ſicut & reſtituendus videtur locus ille Actorum (i), ubi quod in aliquibus codicibus legitur: *Cognovimus quia Mytilene inſula vocaretur*, ſit legendum, Melita. Sed jam cetera contra Paulum a Judæis Hieroſolymis acta perſequamur.

De Trophimo.

(e) 2. Tim. ult.

(f) Act. 20.

(g) Act. 27.

(h) Act. 20. & 21.

(i) Act. 28.

CXLV. (k) Act. 21. *Commota poſt hæc* (ait Lucas k) *civitas tota, & facta eſt concurſio populi. Et apprehendentes Paulum, trahebant eum extra templum, & ſtatim clauſæ ſunt januæ. Quærentibus autem eum occidere, nuntiatum eſt Tribuno cohortis, quia tota confunditur Hieruſalem. Qui ſtatim aſſumptis militibus & Centurionibus, decurrit ad illos. Qui cum vidiſſent Tribunum & milites, ceſſaverunt percutere Paulum. Tunc accedens Tribunus, apprehendit eum, & juſſit eum alligari catenis duabus: & interrogabat quis eſſet, & quid feciſſet. Alii autem aliud clamabant in turba. Et cum non poſſet certum cognoſcere præ tumultu, juſſit duci eum in caſtra. Et cum veniſſet ad gradus, contigit ut portaretur a militibus propter vim populi. Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle eum, Et cum cœpiſſet induci in caſtra Paulus, dicit Tribuno: Si licet mihi loqui aliquid ad te? Qui dixit: Græce noſti?* Græce enim Paulum eſſe allocutum Tribunum apparet. Quamobrem admiratus ille, hæc ſubdit: *Nonne tu es Ægyptius, qui ante hos dies tumultum*

Paulus a Judæis capitur.

con-

comitaſti, & eduxiſti in deſertum quatuor millia virorum ſicariorum? Hæc Lucas. At nemo miretur ſi intra templum Paulus eſſe comprehenſus dicatur: nam adeo infelicia erant illa tempora, ut aucta in immenſum ſicatiorum multitudine, non vererentur in ipſo templo cædes patrare, prout ſuperius, cum actum eſt de Ægyptio mago, cujus nomine Tribuno Paulus in ſuſpicionem adducitur, ex Joſepho (*a*) eſt hiſtoria recitata. Ut igitur ea calumnia de mago Ægyptio Paulus ſe ipſum purgaret, mox defenſionem inſtituens, ſe non Ægyptium, ſed Cilicem, Tarſo oriundum eſſe aperuit, dicens (*b*): *Ego homo ſum quidem Judæus a Tarſo Ciliciæ non ignobilis civitatis municeps.* Mira quidem Apoſtoli modeſtia, dum ſic ſe illata calumnia liberat, ut nihil tamen ſe efferat: nam cum ſe eſſe civem Romanum, & in Judæos, qui eum verberaſſent, crimen retorquere potuiſſet, hæc tacuit, & nonniſi eatrema cogente neceſſitate aperuit.

(*a*) *Joſeph. antiq. lib. 20. c. 6.*

(*b*) *Act. 21.*

CXLVI. Rogata interim a Tribuno loquendi ad populum facultate, ſic Hebraica Paulus orſus eſt lingua (*c*): *Viri fratres & patres, audite, &c.* Deſcribit eam orationem integre Lucas: qua in primis Paulus cum de ſuis natalibus populum admonuiſſet, ſuamque educationem ſub Gamaliele eos pariter docuiſſet, ac ſimul declaraſſet ſtudium & officium ſuum erga Moyſis legem & paternas traditiones: quomodo tandem ad Chriſtum converſus ſit admirando ac manifeſto Dei conſilio, eoſdem qui aderant reddidit certiores. Cumque dicere cœpiſſet, quomodo & a Domino juſſus eſſet prædicare Evangelium Gentibus: ſtatim ad hæc verba excitatus eſt furor & impetus Judæorum: *Et levaverunt* (inquit Lucas) *vocem ſuam, dicentes: Tolle de terra hujuſmodi: non enim fas eſt eum vivere. Vociferantibus autem eis, & projicientibus veſtimenta ſua, & pulverem jactantibus in aerem* (erant hæc enim ſigna furentium & implacabilium penitus animorum, vindictam verbis factiſque poſcentium) *Tribunus juſſit adduci eum in caſtra, & flagellis cædi, atque torqueri eum, ut ſciret propter quam cauſam ſic acclamarent ei.* Hæc Lucas.

(*c*) *Act. 22.*

Paulus agit cauſam ſuam coram Tribuno.

CXLVII. Cum igitur Paulus implacabiles Judæorum animos, atque adeo obduratos, ut nulla poſſent ratione permoveri, conſpiceret; Tribunumque erga eos propenſiorem videret, atque paratum ex illorum ſententia experiri: jam flagellis cædendus atque ejus juſſu torquendus, opportune ſe civem eſſe Romanum aperuit. Rem geſtam his paucis Lucas deſcribit: *Cum adſtrinxiſſent eum loris, dicit adſtanti ſibi Centurioni Paulus: Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare? Quo audito, Centurio acceſſit ad Tribunum, & nuntiavit, dicens: Quid acturus es? hic enim homo civis Romanus eſt. Accedens autem Tribunus, dixit illi. Dic mihi, ſi tu Romanus es? At ille dixit: Etiam. Et reſpondit Tribunus: Ego multa ſumma civitatem hanc conſecutus ſum. Et Paulus ait: Ego autem & natus ſum. Sed quanam ratione Paulus ſe natum dicit civem Romanum? Non alia quidem, niſi quod nuper ad Judæos pro concione dixerat, ſe Tarſi Ciliciæ ortum eſſe: Ego, inquiens ſum vir Judæus, natus Tarſo Ciliciæ:* & paulo ante coram Tribuno, ſe municipem Tarſenſem eſſe profeſſus erat. Porro ille dicebatur municeps, qui in eodem municipio (ut Ulpianus docet *d*) natus eſſet. Tarſus enim Ciliciæ metropolis jus municipale a Romanis fuerat conſecuta, ac ea de cauſa coloniis quoque præſtabat (erant in Cilicia duæ tantum coloniæ, Selinus, & quæ poſtea acceſſit, Trajanopolis, ut idem auctor affirmat *e*) Municipes enim non tantum ut coloni dicebantur cives Romani, ſed etiam (ut idem Ulpianus tradit *f*) munerum honorariorum participes eſſe poterant. Præſtabant inſuper (ut auctor eſt Gellius *g*) coloniis municipia, quod illæ legibus Romanorum cogerentur vivere, municipia vero ſuis legibus antiquis patriiſque moribus agere ſinerentur.

Paulus clamat ſe civem Romanum.

(*d*) *l. Munic. ff. de verb. ſig.*

(*e*) *l. 1. in fin. ff. de Cenſ.*

(*f*) *l. 1. ff. ad Municip.*

(*g*) *Gell. lib. 16. c. 13.*

CXLVIII. Ut autem Tarſus municipium diceretur Romanorum; eam cives promeruerant dignitatem, quod in bello civili Cæſari primum ac deinde Octavio ſtuduiſſent, multaque ea de cauſa paſſi eſſent: adeo enim Cæſarianis partibus civitas favit, ut pro Tarſo, mutato nomine, tunc dicta fuerit (quod teſtatur Dio Caſſius *h*) Juliopolis. Ad hæc plane alludit alius Dio cognomento Chryſoſtomus, dum in ſua Tarſica poſteriore hæc ait: *Vobis, viri Tarſenſes, obtigit, ut primi ſitis in hac gente: non ſolum quod maximam omnium in Cilicia inhabitetis civitatem, & metropolim ab initio; verum etiam quod Cæſarem ſecundum ſuper omnes habuiſtis, optime vobis volentem & familiarem. Infortunium enim, quod civitati illius cauſa acciderat, merito eum vobis benevolum fecerat, utque daret operam, quo majora in vos ſua apparerent beneficia, quam calamitates propter eum acceptæ. Quapropter ea omnia quæ quis amicis vere, & ſociis, & tantam oſtendentibus alacritatem præſtaret, ea & ille vobis præſtitit, terras, leges, honorem, poteſtatem, &c.* Hæc Dio: ex quibus apparet Tarſenſes ampliſſimis juribus cum civitate Romana fuiſſe donatos. Sed nec de Tarſenſibus dicere prætermittimus, quæ tradit Strabo (*i*) de eorum ardentiſſimo ſtudio erga liberales diſciplinas, quas præ ceteris excolere viderentur: ut non mireris, ſi Paulus

Tarſus municipium.

(*h*) *Dio lib. 47.*

(*i*) *Strabo lib. 14.*

lus Tarſenſis civis adeo inſigniter exultus fuerit Græcorum litteris: quo enim hæc planius accipiantur, addemus verba Strabonis ſic dicentis: *Tantum autem Tarſenſibus ſtudium rerum philoſophicarum & diſciplinarum, quas Encyclicas dicunt, inceſſit, ut ſuperaverint Athenas & Alexandriam, & ſi quis alius nominari poteſt locus, ubi philoſophorum & artium ad humanitatem pertinentium ſchola haberentur. Id intereſt, quod Tarſi qui ſtudia iſta colunt, fere ſunt indigenæ, peregrini non facile eo ventitant. At indigenæ domi non deſident, ſed ut perfectionem conſequantur, peregre abeunt: profectique libenter in alienis verſantur locis: dumum redeunt pauci.* Hæc Strabo, qui & poſt multa hæc addit: *Maxime autem Roma docere poteſt, quam multos Tarſus protulerit litteratos, cum ſit Tarſenſium & Alexandrinorum plena.* Paulus itaque Tarſi natus, cum Gentilium illic ſcientias, quibus non leviter tinctus, ſed apprime imbutus erat, aſſecutus plene fuiſſet; quod gente Judæus eſſet, ad Judæorum metropolim, ut (quod ipſe teſtatur) ſacris diſciplinis a Gamaliele abundantius erudiretur, profectus eſt. Fabulam autem illam (ſic enim eam nominat Hieronymus in ſuo commentario in epiſtolam ad Philemonem) de Paulo nato Giſcalæ, ſuperius ſatis ſuperque refellimus, cum de ejus natalibus egimus.

CXLIX. Paulus igitur cum ſe civem eſſe Romanum docuiſſet, a præparatis ſibi flagellis eximitur: antiquo enim jure Romanorum nefas erat, civem Romanum ſubjicere flagellis, ſeu virgis. Id primum ſtatuit lata lege Valerius Publicola (*a*); id ipſum lege Porcia (*b*), ac poſtea lege Sempronia eſt magis magiſque firmatum. Eædem apud Ciceronem querelæ reperiuntur expoſtulantium in Verrem, atque clamantium ſe eſſe cives Romanos, cum in municipes itidem ab illo virgæ admoverentur. Teſtatur enim id Cicero, cum ait: *Nulla vox audiebatur, niſi hæc: Civis Romanus ſum.* A flagellis ergo in hunc modum Paulo libero, *poſtera die* idem Tribunus (ait Lucas) *volens ſcire diligentius qua ex cauſa accuſaretur a Judæis, ſolvit eum, & juſſit ſacerdotes convenire, & omne Concilium: & producens Paulum, ſtatuit inter illos.* Erat nempe coactum magnum Concilium, quod Lucas dicit *Omne Concilium*: illud Sanedrin ſemigræce Judæi, Græci vero Synedrin appellabant. Quid autem ibi ſit factum, Lucas (*c*) his verbis enarrat: *Intendens autem in Concilium Paulus ait: Viri fratres, ego omni conſcientia bona converſatus ſum ante Deum uſque in hodiernum diem.* Ita exorſus, antequam ulterius produceret orationem: *Princeps ſacerdotum Ananias* (inquit Lucas) *præcepit adſtantibus ſibi, percutere os ejus. Tunc Paulus dixit ad eum: Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu ſedens judicas me ſecundum legem, & contra legem jubes me percuti? Et qui ſtabant, dixerunt: Summum ſacerdotem Dei maledicis? Dixit autem Paulus: Neſciebam, fratres, quia Princeps eſt ſacerdotum. Scriptum eſt enim* (*d*): *Principem populi tui non maledices.* Hæc Lucas.

(*a*) Valer. Max. lib. 4. c. 1.
(*b*) Cic. pro Rabir. Vide Sig. de jure antiq. Rom. lib. 1. c. 6.
(*c*) Act. 23.
(*d*) Exod. 22.

CL. Sed quam, rogo, prætexere potuit Paulus excuſationis cauſam, quod neſciſſet Ananiam eſſe ſummum Pontificem? numquid in magno illo Septuagintaduorum conſeſſu prima ſedes non erat ſummi ſacerdotis? Sed hæc cum illa, de qua ſuperius actum eſt, jungitur quæſtione: cur videlicet idem Lucas (*e*) primores ejuſdem conſeſſus recenſens, primo loco Annam, ſecundo vero Caipham ſummum Pontificem, ne demum ceteros alibi ponat? Meminiſſe itaque debemus quæ & ibidem & alias præfati ſumus; non tantum ſummum Pontificem intereſſe conſueviſſe, primumque locum ſibi vendicaſſe poſt ſeptuaginta illos duos; ſed & ſummum magiſtratum illum, qui præeſſet Concilio, dictum Principem ſacerdotum, & ipſum tenuiſſe principem locum: ſicque hos duos, ſummum ſacerdotem, & Principem ſacerdotum, ſe habuiſſe eo conſeſſu, ut olim in prima inſtitutione ipſius Moyſes & Aaron: non ſic tamen, ut ante ſummum ſacerdotem Princeps ſacerdotum aſſideret, ſed duobus conſeſſibus diſpoſitis in utriſque lateribus, quiſque horum primo loco ſederet; ſicque merito Paulus, quod numquam haſtenus in eo conventu cauſam dixiſſet, recenſque Hieroſolymam adveniſſet; uter nam duorum ſummus ſacerdos eſſet, ignoraſſe facile potuit. ☞ Sed nec tamen inceſſere maledictis licebat eum etiam quem licet non putaret ſummum ſacerdotem, tamen conſtaret eſſe principem ſacerdotum, lege prohibente, quam in ſuam defenſionem adduxit dicens: *Scriptum eſt enim: Principem populi tui non maledices*; in quam peccaſſe, en dicens, confiteretur. His conſideratis, nihil eſt, quod dici poſſit, niſi quod dictum eſt ſuperius, Herodem ſcilicet, qui Sanedrim ſuſtuliſſe dicitur, ita tamen ſiviſſe concilia illa colligi, ut nulla in eo eſſet ſummi ſacerdotis, vel principis ſacerdotum in conſeſſu prærogativa loci, vel in veſtibus aliqua honoris inſignia, ne in eo aliquis emineret ut princeps; quod tyranno intolerabile eſſe ſolet, qui ſolus velit haberi princeps ☜. Vides inſuper ex his quæ Lucas, qui tunc aderat Hieroſolymis (venerat enim una cum Paulo & aliis diſcipulis ex Aſia) hic ſcribit, manifeſti erroris Joſephum redargui, dum ſummum pontificatum Ananiæ non ſub Nerone, ſed ſub Claudio ponit (*f*): nimirum quem ante annum octavum ejus Imperii creatum tradit, reumque ſeditionis

(*e*) Act. 4. De ſummo Pontificatu Annæ.
(*f*) Joſeph. antiq. lib. 20. c. 3.

nis a Quadrato Syriæ Præſide vinctum fuiſ-
ſe miſſum Romam a Claudio judicandum.
(a) Joſeph. antiq. lib. 20. c. 6. Sub Nerone autem idem auctor (a) po-
nit Jonatham, quem Felix arte ficario-
rum e medio ſuſtulit: quo ſublato, tra-
(b) Idem ibid. dit (b) ſuffectum fuiſſe Iſmaelem, quem
vult his ultimis Felicis temporibus præfuiſ-
ſe Pontificem maximum. At quis æquus
arbiter non magis Lucæ conſentiat, qui
hæc præſens oculis ſpectavit (erat enim
ipſe, ut dictum eſt, Hieroſolymis una
cum Paulo) quam Joſepho, qui ultimis
Domitiani temporibus (ut ipſe teſtatur
in fine librorum Antiquitatum Judaica-
rum) ſuam conſcripſit hiſtoriam? Nec
enim eſt quod dici poſſit, Annam, ſive di-
xerimus Ananiam, Principem ſacerdotum,
fuiſſe præfectum illi Concilio, non autem
ſummum Pontificem. Nam re vera ſum-
mum fuiſſe Pontificem, adſtantes Judæi te-
ſtati ſunt verbis illis, quæ recitat S. Lu-
cas: *Summum ſacerdotem Dei maledicis?*
(c) Act. 23. Sed Hæc ſatis. Proſequitur Lucas (c):

CLI. Judæorum inſidiæ in Paulum. *Sciens autem Paulus, quia una pars eſ-
ſet Sadducæorum, & altera Phariſæorum,
exclamavit in Concilio: Viri fratres, ego
Phariſæus ſum, filius Phariſæorum: de
ſpe & reſurrectione mortuorum ego judi-
cor. Et hæc cum dixiſſet, facta eſt diſ-
ſenſio inter Phariſæos & Sadducæos, &
ſoluta eſt multitudo.* Res accidit ex ſen-
tentia: nam altercantibus mutuo Phariſæis
ac Sadducæis de propoſita quæſtione, Pau-
lus e Concilio abiit indemnatus. *Facta au-
tem die* (idem ſubdit Lucas) *collegerunt
ſe quidam ex Judæis, & devoverunt ſe,
dicentes: neque manducaturos, neque bi-
bituros, donec occiderent Paulum. Erant
autem pluſquam quadraginta viri qui hanc
conjurationem fecerant: qui acceſſerunt
ad Principes ſacerdotum & ſeniores, &
dixerunt: Devotione devovimus nos nihil
guſtaturos, donec occidamus Paulum. Nunc
ergo vos notum facite Tribuno cum Conci-
lio, ut producat illum ad vos, tamquam
aliquid certius cognituri de eo. Nos ve-
ro, priuſquam appropiet, parati ſumus
interficere illum. Sed cum audiſſet filius
ſororis Pauli inſidias, venit & intravit
in caſtra, nuntiavitque Paulo. Vocans au-
tem Paulus ad ſe unum ex Centurionibus,
ait: Adoleſcentem hunc perduc ad Tribu-
num; habet enim aliquid indicare illi. Et
ille quidem aſſumens eum duxit ad Tri-
bunum, & ait: Vinctus Paulus rogavit me
hunc adoleſcentem perducere ad te, haben-
tem aliquid loqui tibi. Apprehendens au-
tem Tribunus manum illius, ſeceſſit cum
eo ſeorſum, & interrogavit illum: Quid
eſt quod habes indicare mihi? Ille au-
tem dixit; Judæis convenit rogare te, ut
craſtina die producas Paulum in Concilium,
quaſi aliquid certius inquiſituri ſint de
illo. Tu vero ne credideris illis: inſidian-
tur enim ei ex eis viri amplius quam qua-
draginta, qui ſe devoverunt non mandu-
care, neque bibere, donec interficiant
eum: & nunc parati ſunt, expectantes
promiſſum tuum. Tribunus igitur dimiſit
adoleſcentem, præcipiens ne cui loque-
retur quoniam hæc nota ſibi feciſſet.
Et convocatis duobus Centurionibus, dixit
illis: Parate milites ducentos ut eant
uſque Cæſaream, & equites ſeptuaginta,
& lancearios ducentos a tertia hora no-
ctis: & jumenta præparate, ut imponen-
tes Paulum, eum ſalvum perducerent ad
Felicem Præſidem. Timuit enim, ne for-
te raperent eum Judæi, & occiderent, &
ipſe poſtea calumniam ſuſtineret, tamquam
accepturus pecuniam, ſcribens epiſtolam
continentem hæc:*

*Claudius Lyſias optimo Præſidi Felici
ſalutem. Virum hunc comprehenſum a Ju-* CLII. Epiſtola Claudii ad Felicem.
*dæis, & incipientem interfici ab eis, ſuper-
veniens cum exercitu, eripui, cognito quia
Romanus eſt. Voleuſque ſcire cauſam quam
objiciebant illi, deduxi eum in Concilium
eorum. Quem inveni accuſari de quæſtio-
nibus legis ipſorum, nihil vero dignum
morte aut vinculis habentem crimen. Et
cum mihi perlatum eſſet de inſidiis quas
paraverant illi, miſi eum ad te, denuntians
& accuſatoribus, ut dicant apud te. Vale.*

Quæ vero poſt hæc ſint ſecuta idem
Lucas ſic deſcribit: *Milites vero ſecundum* CLIII. Paulus perductus Cæſaream, cauſam agit coram Felice.
*præceptum ſibi, aſſumentes Paulum, du-
xerunt per noctem in Antipatridem: &
poſtera die dimiſſis equitibus, ut cum eo
irent, reverſi ſunt ad caſtra. Qui cum ve-
niſſent Cæſaream, & tradidiſſent epiſtolam
Præſidi, ſtatuerunt ante illum & Paulum.
Cum legiſſet autem, & interrogaſſet de
qua provincia eſſet, & cognoviſſet quia
erat de Cilicia: Audiam te, inquit, cum
accuſatores tui venerint. Juſſitque in præ-
torio Herodis cuſtodiri eum. Poſt quin-
que autem dies* (ſubdit Lucas d) *deſcen-
dit Princeps ſacerdotum Ananias cum ſe-* (d) Act. 24.
*nioribus quibuſdam, & Tertullo quodam
oratore: qui adierunt Præſidem adverſus
Paulum. Et citato Paulo, cœpit accuſa-
re Tertullus, dicens: Cum in multa pace
agamus per te, & multa corrigantur per
tuam providentiam: ſemper & ubique ſu-
ſcipimus, optime Felix, cum omni gra-
tiarum actione. Ne diutius autem te
protraham; oro breviter, ut audias nos
pro tua clementia. Invenimus hunc homi-
nem peſtiferum, & concitantem ſeditiones
omnibus Judæis in univerſo Orbe, & au-
ctorem ſeditionis ſectæ Nazaræorum: qui
etiam templum violare conatus eſt: quem &
apprehenſum voluimus ſecundum legem no-
ſtram judicare. Superveniens autem Tri-
bunus Lyſias, cum vi magna eripuit eum
de manibus noſtris, jubens accuſatores e-
jus ad te venire: a quo poteris ipſe judi-
cans de omnibus iſtis cognoſcere, de qui-
bus nos accuſamus eum. Adjecerunt au-*
tem

Digitized by Google

rem & Judæi, dicentes hæc ita ſe habere.

CLIV. Pauli defenſio. *Reſpondit autem Paulus (annuente ſibi Præſide dicere:) Ex multis annis te eſſe judicem genti huic ſciens, bono animo pro me ſatisfaciam. Potes enim cognoſcere, quia non plus ſunt mihi dies quam duodecim, ex quo aſcendi adorare in Hieruſalem. Et neque in templo invenerunt me cum aliquo diſputantem, aut concurſum facientem turbæ, neque in ſynagogis, neque in civitate: neque probare poſſunt tibi, de quibus nunc me accuſant. Confiteor autem hoc tibi, quod ſecundum ſectam, quam dicunt hæreſim, ſic deſervio Patri Deo meo, credens omnibus quæ in lege & Prophetis ſcripta ſunt, ſpem habens in Deum, quam & hi ipſi expectant, reſurrectionem futuram juſtorum & iniquorum. In hoc & ipſe ſtudeo ſine offendiculo conſcientiam habere ad Deum & ad homines ſemper. Poſt annos autem plures, eleemoſynas facturus in gentem meam veni, & oblationes, & vota: in quibus invenerunt me purificatum in templo, non cum turba, neque cum tumultu. Quidam autem ex Aſia Judæi, quos oportebat apud te præſto eſſe, & accuſare, ſi quid haberent adverſum me: aut hi ipſi dicant, ſi quid invenerunt in me iniquitatis, cum ſtem in Concilio, niſi de una hac ſolummodo voce, qua clamavi inter eos ſtans: Quoniam de reſurrectione mortuorum ego judicor hodie a vobis.* Hucuſque Paulus. *Diſtulit autem* (inquit Lucas) *illos Felix, certiſſime ſciens de via hac, dicens: Cum Tribunus Lyſias deſcenderit, audiam vos. Juſſitque Centurioni cuſtodire eum, & habere requiem, nec quemquam de ſuis prohibere miniſtrare ei.*

CLV. *Poſt aliquot autem dies veniens Felix cum Druſilla uxore ſua, quæ erat Judæa, vocavit Paulum, & audivit ab eo fidem quæ eſt in Chriſtum Jeſum. Diſputante autem illo de juſtitia & caſtitate, & de judicio futuro, tremefactus Felix reſpondit: Quod nunc attinet, vade: tempore autem opportuno accerſam te; ſimul & ſperans quod pecunia ei daretur a Paulo; propter quod & frequenter accerſens eum, loquebatur cum eo.* Conceperat hanc de pecunia ſpem Felix, quod audierat ingentem pecuniarum vim Paulum ſecum attuliſſe Hieroſolymam, ut erogaret in pauperes: quamobrem eum prædivitem fuiſſe hominem eſt opinatus. Quod vero idem ipſe judex, hominis rei verbis auditis de caſtitate atque futuro judicio, fuerit tremore affectus; mala ſua ipſius conſcientia formidante & expaveſcente immenſa a ſe patrata crimina, id accidiſſe, certiſſimum eſt. Mulieroſus nimis vir erat: quippe qui, ut in his animi ſui libidini ſatisfaceret, nullam prorſus religionis vel legum rationem habebat. Et ut non longe de ea re petamus exemplum; ipſa quæ aderat Druſilla uxor ejus, cujus cauſa putamus Paulum eam de caſtitate & futuro judicio orationem inſtituiſſe, filia ſenioris Agrippæ Regis, & junioris Agrippæ ſoror, cum nupta olim fuiſſet Emeſſenorum Regi circumciſo, Azizo nomine; Felix Præſes, audita ejus egregia pulchritudine, ipſius amore captus, ſollicitavit eam per quemdam Judæum Cyprium, Simonem nomine, egitque, ut marito relicto, ſibi nuberet: ſicque illa nihil verita patriam religionem, Ethnico homini concubina, nomine tamen uxoris adhæſit. Porro rem geſtam Joſephus (*a*) pluribus narrat, additque ex eodem Felice illam filium genuiſſe, cui nomen, Agrippa impoſuit. Tacitus (*b*) vero hæc de eodem habet: *Felix per omnem ſævitiam & libidinem jus regium ſervili ingenio exercuit, Druſilla Cleopatræ & Antonii nepte in matrimonium accepta, ut ejuſdem Antonii Felix progener, Claudius nepos eſſet.* Hinc eſt quod Suetonius (*c*) eumdem Felicem trium Reginarum maritum appellat. quem ex liberto Claudii ad ampliſſimos fuiſſe provectum honores tradit; quippe qui Pallantis illius, penes quem temporibus Claudii ſumma rerum erat, germanus eſſet: meminit & amborum Seneca (*d*).

Opportuna Pauli concio.

(*a*) *Joſeph. antiq. lib. 20. c. 5. & de bello Jud. lib. 2. c. 10.*

(*b*) *Tacit. lib. 21.*

(*c*) *Suet. in Claudio c. 28.*

(*d*) *Seneca in ludo de morte Claudii.*

CLVI. Quid inſuper his diebus ultimis magiſtratus Felicis ibidem Cæſareæ contigerit de Judæis atque Gentilibus ſimul digladiantibus, rem geſtam verbis Joſephi deſcripſimus, qui & ſubdit (*e*): *Ceterum poſtquam Felici ſucceſſor Porcius Feſtus a Nerone miſſus eſt, primores Judæorum Cæſaream incolentium, Romam profecti ſunt, Felicem accuſaturi: dediſſetque pœnas injuriarum, quibus Judæos affecerat, niſi Nero eum donaſſet Pallantis fratris precibus, qui tunc in pretio erat apud Principem.* Hæc ille: ſed an hæc de Pallante vera ſint, relinquimus lectoris arbitrio. Nam auctore Tacito (*f*), qui res geſtas per annos ſingulos, Conſulum ordine, ſumma induſtria eſt proſecutus, exploratum habetur, Pallantem Felicis fratrem, ipſo primo anno Neronis, quod ab ejus gratia excidiſſet, ſublatum eſſe a cura rerum, redditumque penitus jam cum ipſi Neroni tum etiam Agrippinæ inſenſum: quippe qui (ut idem ait Tacitus) triſti arrogantia modum liberti egreſſus, tædium ſui moviſſet.

(*e*) *Joſeph. antiq. lib. 20. c. 7.*

(*f*) *Tacit. Annal. lib. 13.*

CLVII. Joſephi navigatio Romam. Cum vero adhuc Felix eſſet in magiſtratu, contigit ipſius Joſephi Judæi hiſtorici peregrinatio Romam: cauſam autem cur eam ſuſceperit, ſic ipſe ſcribit in vita ſua: *Quo tempore Felix in Judæa Procurator erat, ſacerdotes quoſdam mihi familiares, viros honeſtos & bonos, ob levem quamdam culpam vinctos Romam miſit, acturos cauſam ſuam apud Cæſarem. Quos ut aliquo pacto eriperem periculo,*

ulo, præſertim cum audirem ne in calamitate quidem conſtitutis curam pietatis excidiſſe, & ficis & nucibus eos vitam ſuſtentare: veni Romam, multis in mari hauſtis periculis. Merſa enim noſtra navi in medio mari Hadriatico, circiter ſexcenti per totam noctem natavimus: & diluculo demum Cyrenaicam navem, Deo favente, conſpicati, octoginta ferme noſtrum feliciore uſi natatu, in eam recepti ſumus. Ita ſervatus, Dicæarchiam, ſive Puteolos (ut Itali vocare malunt) veniens, familiaritatem contraxi cum Alituro mimorum actore, qui Judæus genere, Neroni carus erat: per quem ubi Poppææ uxori Cæſaris innotui, confeſtim per eam impetravi abſolutionem illis ſacerdotibus: magniſque præterea donatus ab ea muneribus, in patriam reverſus ſum. Hucuſque de ſe Joſephus. Sed ſubiit in animum non levis ſuſpicio, num illi ipſi, quos tradit ficis & nucibus vitam ſuſtentaſſe, vinctoſque Romam a Felice miſſos ad dicendam cauſam, iidem ſint qui jurantes devoverunt ſe non manducaturos neque bibituros, donec interficerent Paulum: in quos delatos animadverſurus Felix (ſicut de multis aliis accidiſſe idem teſtatur Joſephus) eos puniendos Romam miſerit: ſicque qui juraſſent non manducare; cum minus voti compotes facti eſſent, abſtinentes a pane, tantum arida comederent, ne penitus interirent. Sed quod agamus conjectura, nihil certi affirmare præſumimus.

CLVIII. Joſephi ætas. Sed quærendum, cum id contigerit ultimo anno præfecturæ Felicis (nam, ut proxime dicturi ſumus, ſubrogatus eſt hoc anno Feſtus in locum ejus) quanam quæſo, ratione Joſephus, hæc ſcribens, tempore ſui adventus Romam ſub Felice ſe egiſſe teſtatur annum ſuæ ætatis ſupra vigeſimum ſextum: cum idem ipſe in exordio ſuæ Vitæ, ſe natum dicat anno primo Caji Imperatoris? nam ab eo tempore uſque ad annum ultimum præfecturæ Felicis, qui eſt ſecundus Neronis Imperii, viginti tantummodo numerantur anni. Sicque videas, in his etiam quæ ſuæ ætatis ſunt, ſuo ipſius teſtimonio ipſum convinci annorum ſex numero turpiter errantem. Si igitur in ſuæ ætatis annis, eos ad calculum redigendo, adeo immemor reperitur: quis eſt qui admiretur, ſi in ceteris ſcribendis temporibus, ſæpe ſæpius a nobis patenter, immo & teſtimonio ſui ipſius, ſit deprehenſus erraſſe? Quod vero Felix hoc ipſo anno ſuæ functionis munus abſolverit, ſucceſſorem accipiens Porcium Feſtum, Acta in primis teſtantur, dum hæc habent de ejuſdem Felicis præfectura: *Biennio autem expleto, accepit ſucceſſorem Felix Porcium Feſtum.* Porro hoc biennium intelligendum eſt de Neronis Imperio, ad quod uſque tempus Felix eam adminiſtravit provinciam: non autem quod idem tantum biennio eo perfunctus ſit munere; quippe qui (ut vidimus) jam a Cumani temporibus, a Claudio Imp. in eamdem provinciam miſſus fuerat: unde ipſum alloquens Paulus merito dixit (a): *Ex multis annis te eſſe judicem genti huic ſciens, &c.* (a) *Act. 24.* Sic igitur expleto biennio ejus functionis ſub Nerone, qui hoc anno ſub dictis Coſſ. pridie Idus Octobris exacto ſui Imperii biennio, jam tertium inchoarat annum, Feſtus ſucceſſit Felici: Verum nec ratio aliqua perſuadet, amplius biennio Neronis, Felicem in provincia remanſiſſe: redacto enim ſemel in ordinem Pallante fratre, penes quem erat ſumma rerum, cujus (ut ex Tacito vidimus) patrocinio ac ſtudiis fovebatur, nec res Felicis diutius ſubſtitiſſe, facile eſt opinari, cum Judæorum præſertim accuſationibus aſſidue eſſet exagitatus. Nulla ergo auctoritate ſuffragante vel ratione, immo his omnibus contradicentibus, Joſephus de annis ſuæ ætatis affirmat, ſe nimirum agentem annum ætatis ſupra vigeſimum ſextum, ſub Felice Judææ Præſide Romam veniſſe: nam ea ratione uſque ad octavum Neronis annum perſeveraſſe Felicem in provincia, dicere oporteret: cum id falſum eſſe, ſua (b) ipſius aſſertione manifeſtum ſit: (b) *Joſeph. antiq. lib. 20. c. 9.* nam ait Ceſtium Florum anno Neronis decimo in eamdem provinciam Præſidem miſſum eſſe, quem præceſſit Albinus, & ante eum Porcius Feſtus Felicis ſucceſſor: quos plures annos in eodem magiſtratu inſumpſiſſe, certum eſt; nimirum (ut auctor eſt Euſebius) Feſtum annos quatuor, & Albinum fere totidem, uſque ſcilicet ad Neronis annum decimum, quo ſubrogatus eſt Florus. Poſt extinctum igitur Claudium, cum nondum ſub Nerone mutatus eſſet ſtatus Pallantis, litteris novi Imperatoris prorogatam fuiſſe Felici provinciam ad biennium, certo conſtat: quo (ut numerat Lucas) expleto, ſucceſſorem idem accepit Porcium Feſtum. Hæc vero tam exacte oportuit exquiſiſſe, non tam ut Joſephus adeo patentis arguatur erroris, quam ut in omnibus conſultum ſit hiſtoricæ veritati a Luca deſcriptæ.

CLIX. De biennio Felicis. Ex his enim omnibus etiam illi erroris arguuntur, qui biennium illud, quod Lucas ponit, referendum eſſe dicunt ad tempus quo ante Feſti adventum Paulus Cæſareæ ſub Felice egit; putantes nimirum tot annos illic a Felice Paulum eſſe detentum, quem illuc veniſſe putant ante biennium, ac denique anno ſecundo Neronis Romam miſſum eſſe. Verum cum ante biennium Claudium mortuum eſſe, Neronemque illi ſucceſſiſſe, ſuperius ſit aperte ſatis demonſtratum; ac Paulum quoque non ante hunc annum Hieroſoly-

mam advenire potuiſſe, ſit pariter declaratum: ſatis patere videtur, nec Paulum ante præſentem annum veniſſe Hieroſolymam, nec tardius quam hoc ipſo anno eum, quod appellaſſet Cæſarem, miſſum fuiſſe Romam. Alioqui ſecundum priorem aſſertionem dicendum eſſet, non anno ſecundo Neronis Paulum a Feſto eſſe dimiſſum ad Cæſarem, ſed ejuſdem Imperii anno quarto: quod repugnat his quæ tum a Hieronymo (*a*) ſcribuntur in Chronico, tum ab aliis: id nempe contigiſſe ſecundo Neronis anno, a paſſione vero Chriſti vigeſimoquinto. Suadet hoc ipſum & illud maxime: nam ſi quis exacte conſideret, Lucam ipſum, quod præſens eſſet, adeo diſtincte & exacte ſcripſiſſe res geſtas Pauli, ex quo venit Hieruſalem, ut nec diem unum prætermiſiſſe videatur, narrans quid per ſingulos ferme ſit geſtum: quænam ratio ſubiit, ut idem auctor, qui tam quæ ſuperius geſta ſunt, quam quæ poſtea ſunt ſubſecuta, per dierum pene ſingulorum diſtinctionem recenſeat, ſicque faciat uſque ad ejuſdem adventum Romam, idem inquam ipſe eodem hiſtoriæ contextu relinqueret duorum annorum ſpatium prorſus obvolutum ſilentio; cum præſertim in enarrandis non tantum rebus geſtis, ſed etiam ſingulis verbis, tota ea narratione ſit intentiſſimus? At de his hactenus.

(*a*) Hier. de Script. Eccleſ. in Paulo.

CLX. Feſti præfectura.

Quæ vero acciderint (*b*) poſtquam Porcius Feſtus in locum Felicis ſuffectus eſt, Lucas ſingillatim recenſet, ſic dicens: *Feſtus ergo cum veniſſet in provinciam, poſt triduum aſcendit Hieroſolymam a Cæſarea. Adieruntque eum Principes ſacerdotum & primi Judæorum adverſus Paulum, poſtulantes gratiam adverſus eum, ut juberet perduci eum in Hieruſalem: inſidias tendentes, ut interficerent eum in via. Feſtus autem reſpondit, ſervari Paulum in Cæſarea, ſe autem maturius profecturum. Qui ergo in vobis, ait, potentes ſunt, deſcendentes ſimul, ſi quod eſt in viro crimen, accuſent eum. Demoratus autem inter eos dies non amplius octo aut decem, deſcendit Cæſaream: & altera die ſedit pro tribunali, & juſſit Paulum adduci. Qui cum perductus eſſet, circumſteterunt eum qui ab Hieroſolyma deſcenderant Judæi, multas & graves cauſas objicientes, quas non poterant probare; Paulo rationem reddente: Quoniam neque in legem Judæorum, neque in templum, neque in Cæſarem quicquam peccavi. Feſtus autem volens gratiam præſtare Judæis, reſpondens Paulo, dixit: Vis Hieroſolymam aſcendere, & ibi de his judicari apud me? Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæſaris ſiſto, ubi me oportet judicari. Judæis non nocui, ſicut tu melius noſti. Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuſo mori. Si vero nihil eſt eorum quæ hi accuſant me, nemo poteſt me illis donare. Cæſarem appello. Tunc Feſtus cum Concilio locutus, reſpondit: Cæſarem appellaſti? ad Cæſarem ibis.*

(*b*) Act. 25.

CLXI. De Pauli appellatione.

Conſiderans hæc omnia quæ coram Felice ac Feſto ſuæ defenſionis cauſa Paulus egit, Auguſtinus (*c*), hæc ait: *Neque enim Apoſtolus Paulus vitæ ſuæ tranſitoriæ conſulebat, ſed Eccleſiæ Dei; quando contra illos qui eum occidere conſpiraverant, conſilium illorum Tribuno ut proderetur, effecit. Unde factum eſt, ut eum ad locum, quo fuerat producendus, deduceret miles armatus, ne illorum pateretur inſidias. Romanas enim leges implorare minime dubitavit, civem Romanum ſe eſſe proclamans, quem tunc affligi verberibus non licebat. Itemque ne Judæis eum interimere cupientibus traderetur, Cæſaris popoſcit auxilium, Romani quidem Principis, ſed non Chriſtiani. Ubi ſatis oſtendit, quid facere deberent poſtea Chriſtiani diſpenſatores, quando Imperatores Chriſtianos, periclitante Eccleſia, reperirent.* Hæc Auguſtinus, pluribus inculcans, legitime agere Epiſcopos, qui adverſus hoſtes Eccleſiæ, Principum ſæcularium implorant auxilium.

(*c*) Aug. ep. 50. circa medium.

CLXII.

His coram Feſto peractis: *cum dies aliquot* (inquit Lucas *d*) *tranſacti eſſent, Agrippa Rex & Berenice deſcenderunt Cæſaream ad ſalutandum Feſtum. Et cum dies plures ibi demorarentur, Feſtus Regi indicavit de Paulo, dicens: Vir quidam eſt derelictus a Felice vinctus; de quo, cum eſſem Hieroſolymis, adierunt me Principes ſacerdotum, & ſeniores Judæorum, poſtulantes adverſus illum damnationem. Ad quos reſpondi: Quia non eſt Romanis conſuetudo damnare aliquem hominem, priuſquam is qui accuſatur, præſentes habeat accuſatores, locumque defendendi accipiat ad abluenda crimina. Cum ergo huc conveniſſent, ſine ulla dilatione, ſequenti die ſedens pro tribunali, juſſi adduci virum. De quo, cum ſtetiſſent accuſatores, nullam cauſam deferebant, de quibus ego ſuſpicabar malum. Quæſtiones vero quaſdam de ſua ſuperſtitione habebant adverſus eum, & de quodam Jeſu defuncto, quem affirmabat Paulus vivere. Hæſitans autem ego de ejuſmodi quæſtione, dicebam, ſi vellet ire Hieroſolymam, & ibi judicari de iſtis. Paulo autem appellante ut ſervaretur ad Auguſti cognitionem, juſſi ſervari eum, donec mittam eum ad Cæſarem. Agrippa autem dixit ad Feſtum: Volebam & ipſe hominem audire. Cras, inquit, audies eum. Altera autem die, cum veniſſent Agrippa & Berenice cum multa ambitione, & introiſſent in auditorium cum Tribunis & viris principalibus civitatis, jubente Feſto adductus eſt Paulus. Et dicit Feſtus: Agrippa Rex, & omnes*

(*d*) Act. 25.

Quid Agrippa rex cum Feſto.

qui

qui ſimul adeſtis nobiſcum viri, videtis hunc, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me Hieroſolymis, petentes & acclamantes, non oportere eum vivere amplius. Ego vero comperi nihil dignum morte eum admiſiſſe. Ipſo autem hoc appellante, ad Auguſtum judicavi mittere. De quo quid certum ſcribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maxime ad te, Rex Agrippa, ut interrogatione facta, habeam quid ſcribam. Sine ratione enim mihi videtur, mittere vinctum, & cauſas ejus non ſignificare. Agrippa (a) Act.26. *(a) vero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipſo.*

CLXIII. *Tunc Paulus, extenta manu, cœpit rationem reddere.* Mos iſte omnibus erat, extenta manu perorare cauſas: quod nec tacuiſſe Lucas voluit, omnia ſingillatim recenſens. (b) Apul. de Aſino aureo lib. 3. Apud Apulejum (b) etiam legimus, cauſas orantes extentam manum ſic componere conſueviſſe, ut duobus infimis digitis concluſis, ceteros eminus porrigerent. Paulus causam agit coram Feſto & Agrippa. Paulus igitur ſuam agens cauſam, quam Lucas recitat, habuit orationem graviſſimis ornatam ſententiis: qua in eo potiſſimum verſatus eſt, ut qualem legis ſemper zelum habuiſſet, ſignificaret, ejuſque cauſa etiam acerbiſſimo odio & diris cladibus inſectatus fuerit Chriſtianos: ſed tandem divioitus a Chriſto vocatus, aliam a prima prorſus diverſam inierit vitæ rationem: nimirum, ut a quo juſſus fuerat, Chriſtum Jeſum ubique gentium prædicaret. (c) Act.26. *Hæc eo loquente* (inquit Lucas c) *& rationem reddente, Feſtus magna voce dixit: Inſanis Paule: multæ litteræ te ad inſaniam convertunt. Et Paulus: Non inſanio, inquit, optime Feſte: ſed veritatis & ſobrietatis verba loquor. Scit enim de his Rex, ad quem & conſtanter loquor: latere enim eum nihil horum arbitror: neque enim in angulo quicquam horum geſtum eſt. Credis Rex Agrippa Prophetis? Scio quia credis. Agrippa autem ad Paulum: In modico ſuades me Chriſtianum fieri. Et Paulus: Opto apud Deum, & in modico, & in magno, non tantum te, ſed etiam omnes qui audiunt, fieri tales, qualis & ego ſum, exceptis vinculis his. Et exſurrexit Rex, & Præſes, & Berenice, & qui aſſidebant eis. Et cum ſeceſſiſſent loquebantur ad invicem, dicentes: Quia nihil morte aut vinculis dignum quid fecit homo iſte. Agrippa autem Feſto dixit: Dimitti poterat homo hic, ſi non appellaſſet Cæſarem.* Hucuſque Lucas.

CLXIV. Agrippæ regis intemperantia. Opinor quidem, pravi dæmonis invidia factum, ut Agrippa Paulum dicentem non ſiverit ulterius progredi; ne (quod fecerat apud Felicem) de juſtitia, caſtitate, & judicio futuro, qua Agrippam Regem potiſſimum ac Berenicem perſtringeret, inſtitueret orationem; ſed citius quam oportuit, idem Rex conventum ſolverit. Berenices enim ſororis contubernio Agrippa vehementer eſt infamatus, de qua hæc Joſephus (d): (d) Joſeph. antiq. lib. 20.c.5. *Porro Berenice poſt Herodis obitum, qui idem maritus ejus & patruus fuerat, aliquanto tempore in viduitate acto, cum ſpargeretur rumor cum fratre eam congredi, ſuaſit Polemoni Regi Ciliciæ, ut circumciſus prius ſe duceret: rata ſic ſe coarguturam mendacium. Nec recuſavit ille, inductus maxime mulieris divitiis. Id tamen conjugium diuturnum non fuit, propter intemperantiam (ut fertur) diſcedente ab eo Berenice: qui mox deſertus ab uxore, ipſe Judaicæ religionis deſertor factus eſt.* Ejuſdem meminit Juvenalis (e), occaſione pretioſiſſimi adamantis, his verſibus: (e) Juven. ſat.6.

— deinde adamas notiſſimus, & Berenices
In digito factus pretioſior: hunc dedit olim
Barbarus inceſtæ, dedit hunc Agrippa ſorori,
Obſervant ubi feſta mero pede ſabbata Reges,
Et vetus indulget ſenibus clementia porcis.

Hæc ille, qui quidem alludere videtur pretioſo lapidi illi, quem prius dedit Ptolemæus Ægypti Rex uxori, ſimul & matri; verum Plinius tradit (f) fuiſſe topazion. (f) Plin. hiſt. nat. lib.37.c.8. Sed de Agrippa & Berenice ſatis.

CLXV. Nero reſcripſit contra Judæos. At priuſquam de Pauli navigatione Romam agamus, operæpretium ducimus, demonſtrare quis in præſentiarum eſſet rerum Judaicarum ſtatus: ac in primis, quod ad Judæos Cæſareæ habitantes ſpectat, quomodo contra eos Nero reſcripſerit, jus adimens civitatis: quæ Joſephus ſic narrat (g): (g) Joſeph. antiq. lib. 20.c.7. *Cæſarienſium etiam Syrorum duo præcipui, Beryllum, qui pædagogus Neronis fuerat, tunc vero Græcis ſcribendis epiſtolis præerat, magna pecunia corruperunt, ut impetraret ab Imperatore litteras, quibus abrogaretur Judæis ejus civitatis jus, hactenus commune ex æquo cum Syris cohabitatoribus: id quod ille facile obtinuit. Ex his litteris poſtea calamitatum noſtrarum omnium cauſæ ortæ ſunt. Judæi enim Cæſarienſes ubi cognoverunt quæ ſcripta ſunt, magis etiam perſtabant in ſeditionibus, donec initium belli conflatum eſt. Cum autem veniſſet (ut dictum eſt) in Judæam Feſtus, offendit totam afflictam a latronibus vicos paſſim populantibus: quorum ferociſſimi appellati ſicarii, tunc ad maximum numerum excreverant, utentes gladiolis inſtar acinacis Perſici, incurvis, quales ſicas Romani nominant, unde latronibus ipſis cognomen eſt inditum multorum cæde infamibus: qui (ut jam dictum eſt) feſtis diebus admixti turbæ undique in urbem*

hom confluenti religionis gratia, nullo negotio, quotquot collibuiſſet, tollebant de medio: aliquando etiam armati invadebant inimicorum vicos, direptoſque tradebant incendio. Feſtus autem equeſtres & pedeſtres copias miſit contra quemdam impoſtorem magum, qui homines poſt ſe trahebat in ſolitudinem, deceptos vanis promiſſis, quaſi ope ejus incolumes evaſuri eſſent a malis omnibus. Hi univerſi una cum ſeductore ab immiſſis militibus oppreſſi ſunt. Hucuſque Joſephus. En quam juſto rectoque Dei judicio, qui Chriſtum primo ſpreviſſent ac crucifixiſſent, quique & ejus Apoſtolos ſibi prædicantes in templo perſecuti eſſent, Jacobum occidiſſent, ac Paulum eorum ſalutem tot periculis redimere conantem inſenſiſſimo odio proſequentes, in templo item comprehendentes, in ejuſque mortem conjurantes, mille modis perdere conati eſſent; nunc tam dira tamque aſpera ac ſæva a ſicariis, etiam in templo pati cogantur: & poſt magos illudentes abire, & in mortem malo impellente ſpiritu ferri, velut mutæ pecudes, compellantur. Sed levia quædam hæc videri poſſunt præludia ingentium malorum, quæ ſunt poſtea ſubſecuta, de quibus ſuis locis agendum fuſius. Nunc vero (quod ad hæc ipſa ſpectat tempora) agendum nobis eſt de diſſenſione inter Regem Agrippam & ſacerdotes templi conflata, quam Joſephus (a) deſcribit his verbis:

(a) *Joſeph. antiq. lib. 20. c. 7.*

CLXVI. Diſcordia inter Regem & Sacerdotes.

Eodem tempore Agrippa Rex extruxit inſigni amplitudine domum prope porticum in regia Hieroſolymitana, quæ Aſſamonæorum fuerat, ſitam in edito loco, unde amœniſſimus proſpectus patebat contemplari urbem volentibus: cujus voluptatis Rex cupidus, e cubiculo ſpectabat quicquid circa templum fieret. Id ubi viderunt Hieroſolymitani proceres, tulerunt indigniſſime: neque enim leges noſtra concedunt ſpectari quid agatur in templo, præſertim ſacrificia. Quamobrem altum parietem excitarunt ſupra exedram, quæ erat in interiore templo verſa ad Solem occiduum: hæc non ſolum regii triclinii proſpectum arcebat oppoſita, verum etiam Occidentalis extra templum ſita porticus, ubi feſtis diebus Romani ſtationes habebant ad templi cuſtodiam. Quo facto tam Rex offenſus eſt, quam Feſtus Præſes provinciæ, qui etiam juſſit parietem dirui. Cives autem rogaverunt ut liceret ſibi legatos ea de re ad Neronem mittere, negantes ſe poſſe vivere, ſi quid demoliretur de templi ædificiis. Quo impetrato, miſerunt ad Imperatorem decem viros eximios, & Iſmaelem ſummum Pontificem, & Cheleiam cuſtodem ſacri ærarii. Qui audita legatione, non ſolum ignovit, ſed permiſit etiam ſic manere parietem, gratificatus in hoc uxori ſuæ Poppææ piæ feminæ, quæ pro Judæis deprecatrix fuerat: quæ decem illos viros redire permiſit, Cheleiam vero & Iſmaelem apud ſe detinuit tamquam obſides. Id poſtquam Agrippa reſcivit, pontificatum detulit Joſepho cognomento Cabi, Simonis quondam ſummi Pontificis filio. Hæc Joſephus. At vero quod ad Poppæam Sabinam ſpectat; nequaquam temporibus ſuperioribus, ſed nec ad tertium uſque Neronis Conſulatum, cum ageret in Imperio quartum annum, cognita Neroni fuit, ut Tacitus (b) tradit. Quamobrem ſi vera ſunt quæ de Poppæa ſcribit, ea poſt ſequentem annum facta eſſe, ſecundum ea quæ ſuperius dicta ſunt, neceſſe eſt affirmare.

(b) *Tacit. Annal. lib. 13.*

CLXVII.

Sed jam ut ad Paulum redeamus: facta ſunt hæc de ipſo narrata, Cæſareæ ſub Feſto Præſide, & Agrippa Rege, [illegible] hoc anno extremo autumni tempore menſe Novembri, inſtante jam hyeme: quod ex ipſo Luca colligitur, dum relegens per ſingulos ferme dies eam navigationem, ait, quod, cum perveniſſent ad Cretam inſulam, de illic hiemando conſilium inierunt, eo quod non eſſet amplius tuta navigatio, quod (ut inquit Lucas) jejunium jam præteriſſet, quod creditur fuiſſe jejunium decimi menſis ſolenne Judæis: nam de jejunio, quod præcedit, ſeptimi menſis, haud videtur intelligi potuiſſe; cum longe ante tempus hyemis illud præcedat, nec eo tempore navigatio interdicta videri poſſit. Confirmant iſta, quod cum poſt dies quatuordecim in tempeſtate jactati in Melitam inſulam, illi perveniſſent, ibidemque hiemaſſent, tribuſque menſibus in hibernis conſumptis, Romamque verſus ſolventes, illam menſe Julii ingreſſos eſſe, publica Eccleſiæ monumenta teſtantur ſuo loco citanda: relegendo igitur navigationem iſtam, & tempus in hibernis conſumptum dicere opus eſt, ipſam Pauli navigationem nonniſi prope hiemem cœptam, etiamſi daremus longe ante Julii menſem ejus Romam adventum contigiſſe: ſicque omnia congrue convenire, ut expleto Felicis ſub Nerone biennio, ſub ejus ſucceſſore Feſto, cuncta quæ Lucas recenſeat, impleri potueriot, & ſic illud biennium de Felicis magiſtratu, ſub Nerone adminiſtrato ſit neceſſario intelligendum, ſi cum Patribus dicere voluerimus anno ſequenti contigiſſe Pauli ipſius Romam adventum. Cum præſertim nihil eſt quod biennium illud aptari aliter poſſit, & referri ad aliud tempus, cum ſingulos annos qui præcedunt a tempore certo, quo pulſi ſunt edicto Claudii Roma Judæi aliis haud dubiis ejuſdem Pauli rebus geſtis & Lucæ ſcriptis conſignari contingat (quod iterum ſuperius eſt demonſtratum) ut nullus ſit locus vel anni unius nedum biennii; ſed & quod cum biennium illud dicatur a Luca ſub Felice

Pauli navigatio Romam.

tranſ-

Digitized by Google

tranſactum, antequam veniſſet in Provinciam Feſtus, nihil eſt etiam quod numerari poſſit ſub Feſto, ut fingi poſſit, poſt biennium contigiſſe Pauli Romam adventum. Sicut & impoſſibile demonſtratur, biennium illud aptari poſſe carceri Pauli, licet plures id ſint interpretati, quem (ut eadem refricemus) haud ante præſentem annum potuiſſe Hieroſolymam adveniſſe, quæ ab edicti Claudii tempore per annos ſingulos ſunt dicta demonſtrant. His de tempore elucidatis jam de ipſa Pauli navigatione agamus quam Lucas ita deſcri-
(a) Act.27. bit ☞ (a): *Ut autem judicatum eſt navigare eum in Italiam, & tradi Paulum cum reliquis cuſtodiis Centurioni nomine Julio cohortis Auguſtæ* (meminit Dio in Nerone de quinque millibus militum, qui Auguſtales dicti erant) *aſcendentes navim Adrumetinam, incipientes navigare circa Aſiæ loca, ſuſtulimus, perſeverante navigare nobiſcum Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi. Sequenti autem die devenimus Sidonem.* Hæc Lucas de prima die navigationis Pauli. Sed quod habet Vulgata: *Circa Aſiæ loca*, Græce ſic ponitur, κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους, hoc eſt, *Verſus Aſiæ loca*: ut ſit ſenſus totius Lucæ ſententiæ, Paulum navem conſcendiſſe navigaturam ad proxima Aſiæ provinciæ loca: quod perfacile intelligitur, dum idem paulo inferius tradit, eam appuliſſe Lyſtram (*)
(*) Myram. Lyciæ civitatem. Eſt enim Lycia Minoris Aſiæ provincia, ſita inter Cariam & Pamphiliam. Eo enim navis illa, & non alio, velificatione tendebat; nimirum ut ad propinquiora loca Minoris Aſiæ perveniret, nam cum illuc appuliſſet Paulus cum ſociis, aliam oportuit navem quæri, quæ in Italiam ſolveret: cum opportune accidit, ut navem Alexandrinam nacti, illam conſcenderent; prout Lucas, ſimul cum eis navigans, his verbis exacte
(b) Act.27. deſcribit (*b*): *Sequenti autem die devenimus Sidonem. Humane autem tractans Julius Paulum, permiſit ad amicos ire, & curam ſui agere. Et inde cum ſuſtuliſſemus, ſubnavigavimus Cyprum, propterea quod eſſent venti contrarii. Et pelagus Ciliciæ & Pamphiliæ navigantes, venimus Myram, quæ eſt Lyciæ.* Græce enim ſic: Μύρα τῆς Λυκίας ſicut & legit Joannes Chryſoſtomus: equidem Lyſtra, nequaquam eſt in Lycia, nec eſt maritima civitas, ſed
(c) Act.14. (ut ex Luca (*c*) etiam ſuperius vidimus) in Lycaonia, cui aſſentiuntur omnes coſmographi.

CLXVIII. Sed proſequamur Lucæ Acta (*d*): *Ibi*
(d) Act.27. *inveniens Centurio navem Alexandrinam navigantem in Italiam, tranſpoſuit nos in eam. Et cum multis diebus tarde navigaremus, & vix perveniſſemus contra Gnidum* (quæ eſt inſignis civitas in extrema parte Cariæ promontorii, ſeu magis peninſulæ Doris dictæ) *prohibente nos vento aduavigavimus Cretæ juxta Salmonem* (eſt Salmone, ſive Salmonium (*e*), Cretæ Orientale promontorium *f*) *& vix* (e) Plin. lib.4.c.12. (f) Strabo l.2. & lib.10.
juxta navigantes, venimus in locum quemdam qui vocatur Boniportus, cui juxta erat civitas Thulaſſa. Loco Thalaſſæ, Græci legunt, πόλις Λασαία, Laſæa, quæ eſt civitas maritima Cretæ juxta modo dictum locum: in multis autem codicibus legitur
(*g*) Thalaſſa. Sed pergit Lucas: *Multo autem tempore peracto, & cum jam non eſſet tuta navigatio, eo quod jejunium jam præteriiſſet; conſolabatur Paulus, dicens eis: Viri, video quoniam cum injuria & multo damno non ſolum oneris & navis, ſed etiam animarum noſtrarum incipit eſſe navigatio. Ceaturio aatem gubernatori & nauclero magis credebat, quam his quæ a Paulo dicebantur.* Quodnam anni tempus id eſſet, a Luca Hebraico more deſcribitur, nimirum quod jam jejunium præteriiſſet. Celebrabantur apud Judæos plura jejunia, de quibus Zacharias (*h*): *Hæc dicit Dominus exercituum: Jejunium quarti, & jejunium quinti, & jejunium ſeptimi, & jejunium decimi erit domui Juda in gaudium, & lætitiam, & ſolemnitates præclaras.* At Lucam de jejunio decimi menſis intellexiſſe, ſatis certum eſſe videtur. Nam (ut vidimus) nonniſi abſoluto Neronis biennio, a Feſto ſucceſſum eſt Felici: adeo ut nullo modo intelligi poſſit de jejunio ſeptimi menſis; cum præſertim nonniſi hiberno tempore ceſſare conſueverit navigatio. Conſilium ergo Pauli fuit, ne ulterius progrederentur. (g) Apud Hier. de locis Hebr. in Act. Apoſt. Tempus navigationis Pauli. (h) Zach. 8.

At cum (inquit Lucas *i*) *aptus portus non eſſet ad hiemandum; plurimi ſtatuerunt conſilium navigare inde, ſi quomodo poſſent, devenientes Phœnicem, hiemare portum Cretæ reſpicientem ad Africum & Corum.* Videbatur enim portus hiemis tempore eſſe omnium tutiſſimus, ſic nominatus a civitate ibi in promontorio ædificata, dicta (*k*) Phœnix Lampel. Aſpirante autem Auſtro, æſtimantes propoſitum ſe tenere; cum ſuſtuliſſent de Aſſon, legebant Cretam. Errant quidam, qui putarunt (*l*) Aſſon quæ hic ponitur, illam eſſe eodem nomine dictam apud Troadem nobilem civitatem. Ad quidnam commune Cretæ cum Troade? De loco enim inſulæ Cretæ ſic dicto Lucam intellexiſſe, nulla poteſt eſſe dubitatio. Nam cum a parte Septentrionalis inſulæ eos ſolviſſe conſtet, ut (quod conceperant animo) in ejus inſulæ portum, Phœnicem dictum, ad Meridiem poſitum adnavigarent: quid eſt quod de Aſſon Troadis tam longe poſito in Phrygia poſſit intelligi? ut ſic ex Creta navigaſſent per Cycladas inſulas mare Myrtoum, inde Icarium, ac demum Ægæum, ut Aſſon Phrygiæ pervenirent; atque poſtea inde ſolverent, ut in Cretam iterum redirent, & in portum CLXIX. (i) Act.27. Navigatio periculoſa. (k) Strab. l.10. (l) Apud Hier. de nom. interpret. in Act. Apoſt.

ejus

ejus ad Meridiem poſitum poſſent eppellere? Conſtet igitur Aſſon fuiſſe locum beud longe poſitum a prima ſtatione, ubl primum appulerunt in inſulam; ut inde Occidentem verſus eamdem præterlegentes inſulam, ad portum Phœnicem ad Meridiem poſitum, quod in enimum duxerant, pervenirent.

CLXX. (a) Act. 27. Cum itaque hoc inito conſilio navigarent: *Non poſt multum* (eit Lucas *a*) *miſit ſe contra ipſam navem ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo. Cumque arrepta eſſet navis, & non poſſet conari in ventum, data nave flatibus, ferebamur. In inſulam autem quamdam decurrentes, quæ vocatur Cauda* (poſita hæc eſt in extreme perte Cretæ contra montem Album ſpectantem ad Meridiem) *potuimus vix obtinere ſcapham. Qua ſublata, adjutoriis utebantur, accingentes navem, timentes ne*

Navis in ſummum diſcrimen adducta. *in Syrtim inciderent, ſummiſſo vaſe* (τὸ σκεῦος) *ſic ferebantur. Valida autem nobis tempeſtate jactatis, ſequenti die jactum fecerunt, & tertia die ſuis manibus armamenta navis projecerunt. Neque autem Sole, neque ſideribus apparentibus per plures dies, & tempeſtate non exigua imminente, jam ablata erat ſpes omnis ſalutis noſtræ. Et cum multa jejunatio fuiſſet, tunc ſtans Paulus in medio eorum, dixit: Oportebat quidem, o viri, audito me, non tollere a Creta, lucrique facere injuriam hanc & jacturam. Et nunc ſuadeo vobis bono animo eſſe: amiſſio enim nullius animæ erit ex vobis, præterquam navis. Adſtitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus ſum ego, & cui deſervio, dicens: Ne timeas Paule, Cæſari te oportet adſiſtere: & ecce donavit tibi Deus omnes qui navigant tecum. Propter quod bono animo eſtote viri; credo enim Deo, quia ſic erit, quemadmodum dictum eſt mihi. In inſulam autem quamdam oportet nos devenire. Sed poſteaquam quartadecima nox ſupervenit, navigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, ſuſpicabantur nautæ apparere ſibi aliquam regionem: Qui ſubmittentes bolidem* (eſt perpendiculum quo utuntur nautæ ad meris altitudinem explorandam) *invenerunt paſſus viginti: & puſillum inde ſeparati, invenerunt paſſus quindecim. Timentes autem ne in aſpera loca incideremus de puppi mittentes anchoras quatuor, optabant diem fieri.*

CLXXI. *Nautis vero quærentibus fugere de navi, cum miſiſſent ſcapham in mare, ſub obtentu quaſi inciperent a prora anchoras extendere; dixit Paulus Centurioni & militibus: Niſi hi in navi manſerint, vos ſalvi fieri non poteſtis. Tunc abſciderunt milites funes ſcaphæ, & paſſi ſunt eam excidere. Et cum lux inciperet fieri, rogabat Paulus omnes ſumere cibum, dicens: Quartadecima die hodie expectantes, jejuni permanetis, nihil accipientes. Propter quod rogo vos accipere cibum pro ſalute veſtra: quia nullius veſtrum capillus de capite peribit. Et cum hæc dixiſſet, ſumens panem, gratias egit Deo in conſpectu omnium; & cum fregiſſet, cœpit manducare. Animæquiores autem facti omnes, & ipſi ſumpſerunt cibum. Eramus autem univerſæ animæ in navi ducentæ ſeptuaginta ſex. Et ſatiati cibo, alleviabant navem, jactantes triticum in mare. Cum autem dies factus eſſet, terram non agnoſcebant; ſinum autem quemdam conſiderabant habentem littus; in quem cogitabant, ſi poſſent, ejicere navem. Et cum anchoras ſuſtuliſſent, committebant ſe mari, ſimul laxantes juncturas gubernaculorum: & levato artemone ſecundum auræ flatum tendebant ad littus. Et cum incidiſſemus in locum dithalaſſum* (διθάλασσον, quod duplex mare Latine redditur; dicebatur enim littus (*b*) intre mare protenſum, eodem meri ſe hinc inde dividente circumdatum) *impegerunt navem: & prora quidem fixa manebat immobilis, puppis vero ſolvebatur a vi maris. Militum autem conſilium fuit, ut cuſtodias occiderent; ne quis cum enataſſet, effugeret. Centurio autem volens ſervare Paulum, prohibuit fieri: juſſitque eos qui poſſent natare, emittere ſe in mare primos, & evadere, & ad terram exire: & ceteros alios in tabulis ferebant, quoſdam ſuper ea quæ de navi erant*, fragmenta ſcilicet. *Et ſic factum eſt ut omnes animæ evaderent ad terram.*

Adventus Pauli in Melitam inſulam.

(b) Beda in Act. c. 27.

Et cum evaſiſſemus (*c*), *tunc cognovimus quia Meliſta inſula vocabatur* (quæ poſita eſt contra Pachynum Siciliæ (*d*) promontorium.) *Barbari vero præſtabant non modicam humanitatem nobis. Accenſa enim pyra reficiebant nos omnes propter imbrem, qui imminebat, & frigus. Cum congregaſſet autem Paulus ſarmentorum aliquantam multitudinem, & impoſuiſſet ſuper ignem; vipera a calore cum proceſſiſſet, invaſit manum ejus. Ut vero viderunt barbari pendentem beſtiam de manu ejus, ad invicem dicebant: Utique homicida eſt homo hic, qui cum evaſerit de mari, ultio non ſinit eum vivere. Et ille quidem excutiens beſtiam in ignem, nihil mali paſſus eſt. At illi exiſtimabant eum in tumorem convertendum, & ſubito caſurum, & mori. Diu autem illis expectantibus, & videntibus nihil mali in eo fieri, convertentes ſe dicebant eum eſſe Deum.* Hæc de vipera & barbaris edmirantibus adeo exacte & diſtincte Deus e Luca deſcribi voluit, ut virtus Peuli gratie inſulæ illi conceſſa magis megiſque innoteſceret; nec naturali ejus loci proprietati adſcriberetur, quod ex eo tempore fuit loco divinitus impertitum, nimirum ut ſerpentes omnes veneno carerent, & quamtumlibet aliquem momorderint, nihil prorſus inferent detrimenti. Si enim olim e natura,

CLXXII. (c) Act. 28.

(d) Strab. lib. 6.

(e) Act. 28.

(e) Strab. lib. 6.

Quid Paulus paſſus Melitæ.

ſicut aliis locis, id datum fuiſſet: cur loci incolæ tam certi erant de interitu Pauli? Sed & terra ibi ejuſdem merito contra venena parat antidotum.

CLXXIII. Pauli miracula Melitæ.

Manſit Paulus cum ceteris Melitæ tribus menſibus, illic hiemantes. Quid autem, dum ibi eſſet, acciderit, idem Lucas his verbis enarrat. *In locis autem illis erant prædia Principis inſulæ, nomine Publii: qui nos ſuſcipiens, triduo benigne ſe exhibuit. Contigit autem patrem Publii febribus & dyſenteria vexatum jacere. Ad quem Paulus intravit; & cum oraſſet, & impoſuiſſet ei manus, ſalvavit eum. Quo facto, omnes qui in inſula habebant infirmitates, accedebant, & curabantur: qui etiam multis honoribus nos honoraverunt, & navigantibus impoſuerunt quæ neceſſaria erant.* Hucuſque Lucas de rebus a Paulo geſtis hoc anno: cætera autem, quæ ad navigationem ſequenti anno poſt hiemem inſtitutam pertinent, ſuo loco dicemus. Verum non tantum ea Melitenſibus Paulus præſtitit, ut ægritudine laborantes omnes curarentur; ſed & Chriſtiana eoſdem religione imbuit, ipſumque Publium ad fidem Chriſti converſum eiſdem præfecit Epiſcopum. Id quidem vetera quæque Martyrologia atteſtantur (a). Immo & eumdem Publium inde poſtea evocatum, in locum Dionyſii, Athenienſi Eccleſiæ eſſe ſubrogatum Epiſcopum tradunt (b); putantes nimirum unum eumdemque eſſe cum hoc illum Publium, quem Dionyſius (c) Alexandrinus affirmat Dionyſio Areopagitæ Athenarum Epiſcopo ſucceſſiſſe, quem & martyrio coronatum fuiſſe, etiam S. Hieronymus tradit (d).

(a) Martyrolog. Rom. & alia 21. Januar. ibi Not.
(b) Ado in Martyrolog. eadem die & alii.
(c) Dionyſ. Alex. apud Euſeb. lib. 4. c. 21.
(d) Hier. de Script. Eccleſ. in Quadrato.

I. (e) Tacit. Annal. lib. 13. Comites navigationis Pauli.

ANno Chriſti quinquageſimonono, Nerone Imperatore ſecundum & Calpurnio Piſone Conſulibus (e), Paulus Apoſtolus e Melita inſula vinctus ductus eſt Romam. Sed antequam ejus navigationem a Luca deſcriptam proſequamur, Pauli ſocios qui eamdem cum eo conſcenderunt navim recenſeamus. Erat ex his unus Lucas, qui hæc ipſa conſcripſit, ut ex ejuſdem ſcriptis quis facile colliget: Ariſtarchum Macedonem eidem inhæſiſſe, idem affirmat (f): Trophimum etiam, qui Epheſo cum Paulo Hieroſolymam venerat, una cum aliis Paulum comitaturum navem conſcendiſſe; ſed hunc mala valetudine laborantem ab eodem Paulo Melitæ fuiſſe relictum. Sic enim legendum eſſe, & non Mileti (g), quæ ſuperius a nobis ſunt dicta, plane ſignificant; dum Lucæ teſtimonio demonſtratum eſt, Trophimum Epheſium ex Aſia ſecutum eſſe Paulum anno præterito Hieroſolymam, ac proinde non potuiſſe ægrotum remanſiſſe Mileti. Sed his & hanc addimus rationem: Quidnam opus fuit, Paulum de Trophimo Mileti relicto (quæ eſt civitas juxta Epheſum poſita) Timotheum in iiſdem locis agentem in Aſia reddere certiorem? nam hoc eum tamdiu latuiſſe neminem puto exiſtimare poſſe. Nec eſt quod hæc intelligi poſſint de Mileto, quam Plinius (h) fuiſſe ait in Creta: nam ipſe omnes ſimul civitates, quæ olim erant in ea, recenſet: auctor eſt enim Strabo (i), eam civitatem amplius non extare, quam Gnoſi olim everterant, & agrum ejus occupaverant. Ceterum quod Vulgata emendata lectionem non mutaverit, ſed Mileti reliquerit; alia potius ratio quærenda eſt, quam contra receptam lectionem obniti. Sed quod ad Trophimum ſpectat: in hoc certe admirabile Dei conſilium in eo perſpicitur, quod cum datum Paulo eſſet, (ut vidimus) omnes qui eſſent in inſula infirmos curare; tamen Trophimum, amantiſſimum ac plane pernéceſſarium amicum atque diſcipulum reliquerit infirmum. Quod & de Timotheo, ad quem ſcribit, vidimus accidiſſe: quem ſtomacho male habentem, non miraculo reſtituit ſanitati, ſed in remedium, ut modico vino uteretur, admonuit. Reperiuntur & alii Pauli diſcipuli hoc eodem anno, quo Paulus Romam venit, ibidem cum Paulo egiſſe: an autem cum eo venerint eodem navigio, vel ſeorſum incertum eſt. Sunt enim hi quos idem Paulus recenſet in epiſtola ſecunda, quam hoc ipſo anno dedit ad Timotheum, nimirum Demas, Creſcens, Titus, & Tychicus, & ſi qui alii, de quibus erit ſermo inferius.

(f) Act. 27.
(g) 2. Tim. 4.
(h) Plin. lib. 4. c. 12.
(i) Strab. lib. 10.

II. De Inſigni Caſtorum.

Sed jam ipſum Paulum una cum ſuis Romam navigantem proſequamur. Relegit Lucas exacte ſatis e Melita navigationem Pauli Puteolos uſque: primum enim ſic ait: *Poſt menſes autem tres navigavimus in navi Alexandrina, quæ in inſula hiemaverat, cui erat inſigne Caſtorum;* quod ſic erat effigiatum. Erant Caſtor & Pollux duo juvenes, unicuique ovi pars dimidia, & ſtella ſuperne emicans,

(a) Lucian. in Deor. dialog. in fine. neat, & jaculum in manu, & equus candidus. Hæc apud Lucianum (a) habes expreſſa. Credebantur hæc numina ſuperſtitione Gentilium propitia navigantibus, eos eſſe putantibus, qui tempeſtate jactaris, ac in ultimo diſcrimine poſitis, luce inſolita bonæ ſpei præſagia ſolerent apparere. *Quamobrem ſic liberati* (idem inquit Lucianus) *cum eſſent nautæ, templa adeuntes deraſo capite* (b), *immanes* (b) Lucian. de merced. conduct. *undas, procellas, ſublatos in altum fluctus, jactus, malos fractos, gubernacula revulſa narrabant, ac in primis Caſtorem & Pollucem apparentes: nam hi peculiariter ad hanc tragœdiam pertinent.* Hæc ille. Sed quod ad vocem Caſtorum ſpectat; uſu quodam factum eſt, ut ob admirabilem quamdam eorum in omnibus rebus ſimilitudinem, uno eodemque nomine ſæpe uterque atque ambo Caſtores (quod habet hic Lucas) fuerint appel- (c) Suet. in C. Jul. Caſ. c. 10. lari. Unde illud apud Suetonium (c) de Ædilitate M. Bibuli & Cæſaris: *Ut enim geminis fratribus ædes in foro conſtituta, tantum Caſtoris vocaretur; ita ſuam & Cæſaris magnificentiam unius Cæſaris dici.* Quo ſenſu & illud Plinii (d): *Su-* (d) Plin. lib. 10. c. 43. *per ædem Caſtorum genitus pullus in oppoſitam ſutrinam devolavit.* Sed de his ſatis.

III. Navigatio Pauli Romam. Proſequitur Lucas navigationem quam ipſe cum Paulo iniit, ſic deſcribens: *A Melita ſolventes, cum veniſſemus Syracuſam, manſimus ibi triduo. Inde circumlegentes devenimus Rhegium* (ſunt hæc omnibus notiſſima loca) *& poſt unum diem, flante Auſtro ſecunda die venimus Puteolos: ubi inventis fratribus, rogati ſumus manere apud eos diebus ſeptem: & ſic venimus Romam. Et inde cum audiſſent fratres, occurrerunt nobis uſque ad Appii Forum, & Tres Tabernas.* Erat Appii Forum (ut colligitur ex Plinio (e) in agro Setino, in via Appia locus poſitus: Tres (e) Plin. lib. 14. c. 6. Tabernæ vero contra Antium; unde & Cicero ad Atticum (f): *Emerſimus com-* (f) Cic. ad Attic. epiſ. 29. lib. 2. *mode ex Antio in Appiam ad Tres Tabernas.* Diſtans erat ab Urbe Forum Appii quinquaginta & unum millia paſſuum: Tres Tabernæ vero poſitæ erant ad trigeſimumtertium lapidem. Sic enim Antoninus Appiæ viæ numerat milliaria, nimirum ab Urbe ad Ariciam ſexdecim millia paſſuum, ab Aricia ad Tres Tabernas decem & ſeptem, inde vero ad Appii forum decem & octo. Sicque colliges (ut dictum eſt) ab Urbe ad Forum Appii milliaria quinquaginta & unum, ad Tres Tabernas vero trigintatria. De Foro Appii nulla ſunt veſtigia, vel ſi qua extant, palude Pontina facta ſunt inacceſſa: Tres vero tabernas illam eſſe ſeruat, quæ hodie vulgo dicitur, corrupto vocabulo, Ciſterna.

Videas ex his Chriſtianorum Romæ a- IV.

gen-

SÆC. I. ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5550.

Olymp. 209. an. 2. ☉ 10. B. ☽ 2. P. 10. April. Indict. 15.

Anno Urbis 810. JESU CHRISTI 57. *ſecundum Baronium* 59.

An. C. 57. SANCTI PETRI 4.

NERONIS IMP. 4.

I. Conſules. [a] AD num. 1. Coſſ. *Nero Aug. II. & L. Piſo.* Dum Diſſertationem Hypaticam compoſui, hic Neronis Conſulatus mihi crucem fixit; ad quam enim Conſulatuum Cæſareorum regulam revocari poſſet, deprehendere non potui. Tandem mihi certo conſtitit, illum juxta primam ſumtum. Nam anno Chriſti LI. Nero Proconſulari Imperio donatus, Conſulque in annum ætatis viceſimum, quem currenti abſolvit, deſignatus eſt, ut eo anno dixi. Quare hic Conſulatus Imperio ejus Proconſulari deſtinatus. Lipſius in Notis ad lib. 12. Taciti, ubi hic Hiſtoricus ait, decreviſſe Claudium, ut viceſimo ætatis anno Conſulatum Nero iniret, ſubdit: *Decretum fruſtra. Conſulatum enim iniit XVII. ætatis anno: ſed jam Princeps & Legum ſecurus.* At decretum illud minime fruſtra fuit, cum hoc anno ideo Nero Conſul proceſſit, quia tunc ad eam dignitatem deſignatus eſt. Quare ſicut Claudius Neronis deceſſor ſecundum Conſulatum, ad quem adhuc privatus deſignatus fuerat, Imperator renuntiatus ſuſcepit, ita Nero, cui potiori titulo hic Conſulatus debebatur.

---

[1] COſſ. *Ner. Aug. II. & L. Piſo.* Lapis in ædibus Capitolinis: NERONE CLAUDIO. CAESARE AUG. GERMANICO. II. L. CALPURNIO. PISONE. COS. Tacitus Annal. lib. XIII. Cap. XXXI. *Nerone ſecundum L. Piſone conſulibus.* Proſperi Chronicon, Faſti Vindebonenſes & Idatiani: *Nerone II. & Piſone.* Hic autem Neronis conſulatus ſemeſtris fuit, ut ex Tranquillo patet. Onuphrius hoc anno ſuffectos Piſoni fuiſſe putat, *Duceium Geminum, & Pompeium Paullinum*; qua in re hæſitat Pighius. At in ænea tabula Pompeiopoli in Hiſpania, a Sponio allata in Miſcellan. pag. 278. legitur: NERONE CLAUDIO. CAESARE. AUG. GER. II. CAESIO. MARTIALE COS. VIII. IDUS DECEMBRIS. Fragmentum item nunc in ædibus Capitolinis. MINERVAE. AUG. SACRUM NERONE. CLAUDIO I. L. CAESIO. MARTIALE. CO. .... DEDIC. K. DEC. Ex his patet, Neronem hoc anno alios ſuffeciſſe conſules, quam Onuphrius putavit, & in *Piſonis* locum, *L. Caſium Martialem* deſignaſſe. Suetonius in vita, de Neronis conſulatibus Cap. XIV. *Conſulatus quatuor geſſit: primum bimeſtrem, ſecundum & noviſſimum ſemeſtres, tertium quadrimeſtrem, medios duos continuavit, reliquos inter annua ſpatia variavit.* Mox cap. XV. *Conſulatum* (Nero) *in ſenos plerumque menſes dedit. Defunctique circa Kalen. Januarias altero e conſulibus, neminem ſubſtituit: improbans exemplum vetus Caninii Rebili uno die conſulis.* Quæ quidem verba non omnino cohærent cum vetuſtis lapidibus. De *Lucio Piſone* hujus anni Conſule, Plinius lib. III. epiſt. VII.

Digitized by Google

gentium officia & ſtudia erga Paulum: cum non quaſi vincto homini, ſed in Urbem cum triumpho advenienti, ultra lapidem quinquageſimum obviam ierint.

* Adventus Pauli Romam tempus. Dies autem, qua Paulus in Urbem ingreſſus eſt, tam apud Bedam quam Uſuardum in eorum Martyrologiis conſignata habetur ſextu Julii. Verum ſi tempus quo ex Melita inſula hoc anno Paulus receſſit, atque dies in navigatione inſumpti conſiderentur, haud tam ſero Romam potuit perveniſſe: quippe qui ſoluta hieme cum navigandi tempus eſt redditum opportunum, navim Alexandrinam, quæ illic hiemaverat conſcendit: quæ enim ibi egerat in hibernis, abſque dubio poſt ortum Plejadum, cum opportuna ſolet eſſe navigatio, Melita ſolviſſe putanda eſt. Certe quidem veris tempore eam eſſe navigationem inſtitutam, Arator diaconus (a) his notat verſibus:

(a) Arat. in Act. c. 28.

Pullulat interea nitidi coma frondea veris,
Quo juveneſcit humus ſenio, fugiente pruina:
Suſcipienſque ratem velis cedentibus Auſter
Præbuit aligeras placidis in fluctibus undas.

Sed licet daremus, eos non ſolviſſe Melita ante Menſem Maji: cum nulla ſit facta in via mora, niſi quod idem ſcribit Lucas, eos Syracuſis tres dies, Rhegii unum, & Puteolis ſeptem conſtitiſſe, proſperoque flante vento, ſpatio tantummodo duorum dierum Rhegio perveniſſe Puteolos: certe eodem menſe Romam ingreſſum eſſe, affirmare neceſſe videtur. Porro quod Apoſtolus Paulus Alexandrina navi dicatur advectus: hic opportune in medium adducenda ſunt, quæ ſcribit Seneca (b) ad Lucilium de navibus Alexandrinis cum Puteolos appellunt, quam præ cæteris illæ nobilitatæ eſſent, & ut concurrente ad portum populo ſpectarentur avidius. Hæc enim ait: *Gratus illarum Campaniæ aſpectus eſt: omnis in pilis Puteolorum turba conſiſtit; & ex ipſo genere velorum Alexandrinas (quamvis in magna turba navium) intelligit. Solis enim licet ſupparum intendere, quod in alto omnes habent naves: nulla enim res æque adjuvat curſum, quam ſumma pars veli; illinc maxime navis urgetur. Itaque quoties ventus increbuit, majorque eſt quam expedit, antenna ſubmittitur. Minus habet virium flatus ex humili. Cum intravere Capreas & promontorium, ex quo*

(b) Senec. epiſt. 78.

Alta procelloſo ſpeculatur vertice Pallas,

cetera velo jubentur eſſe contenta: ſupparum Alexandrinarum inſigne eſt. Hæc ipſe. Porro quod teſtificatione Lucæ certum ſit Puteolis fuiſſe Chriſtianos, ipſos cum ceteris avide expectaſſe in portu, & avidius ſpectaſſe navem Alexandrinam, cum longa hiemis mora ex fratrum litteris ſcire potuiſſent in ea Paulum cum militibus navigaturum, par eſt credere. Quod vero ad annum domini, quo Paulus Romam advenit: cum ex præterlapſis annis ſingulis recenſitis certa habita ratione, hoc ipſo anno quinquageſimonono a Chriſti natali, ipſam Romam conceſſiſſe exploratum habeatur: his etiam conſentire Euſebium, & S. Hieronymum, facile demonſtrabimus. Cum enim tam Euſebius (c), quam Hieronymus (d) ipſum ſecutus, numeret ab anno poſt paſſionem Chriſti uſque ad tempus quo Paulus a Feſto Judææ Præſide vinctus navigare jubetur, annos vigintiquinque: numerando illos ab anno trigeſimoquarto, qui ſecundum Euſebium primus ponitur a paſſione Domini; neceſſe eſt affirmare, anno Domini quinquageſimo octavo Paulum in Judæa a Feſto dimiſſum, & ſic anno ſequenti, qui eſt quinquageſimusnonus, hoc nimirum anno, Romam ingreſſum eſſe, prout etiam ab Euſebio in Chronico ponitur.

(c) Euſebius in Chronic. (d) Hier. de Script. Eccl. in Paulo.

Sed jam quod reliquum eſt geſtorum V.
Pauli Romæ, quæ ſunt a Luca (e) deſcripta, abſolvamus: *Cum*, inquit, *veniſſemus Romam, permiſſum eſt Paulo manere ſibimet cum cuſtodiente ſe milite. Poſt tertium autem diem convocavit primos Judæorum. Cumque conveniſſent, dicebat eis: Ego, viri fratres, nihil adverſus plebem faciens, aut morem paternum, vinctus ab Hieroſolymis traditus ſum in manus Romanorum: qui cum interrogationem de me habuiſſent, voluerunt me dimittere, eo quod nulla cauſa eſſet mortis in me. Contradicentibus autem Judæis, coactus ſum appellare Cæſarem, non quaſi gentem meam habens aliquid accuſare. Propter hanc igitur cauſam rogavi vos videre & alloqui: propter ſpem enim Iſrael catena hac circumdatus ſum. At illi dixerunt ad eum: Nos neque litteras accepimus de te a Judæa, neque adveniens aliquis fratrum nuntiavit, aut locutus eſt quid de te malum. Rogamus autem a te audire quæ ſentis: nam de ſecta hac notum eſt nobis, quia ubique ei contradicitur. Cum conſtituiſſent autem illi diem, venerunt ad eum in hoſpitium plurimi: quibus exponebat, teſtificans regnum Dei, ſuadenſque eis de Jeſu ex lege Moyſi & Prophetis, a mane uſque ad veſperam. Et quidam credebant his quæ dicebantur, quidam vero non credebant. Cumque invicem non eſſent conſentientes, diſcedebant, dicente Paulo unum verbum: Quia bene Spiritus ſanctus locutus*

(e) Act. 28. Res geſtæ Pauli Romæ.

eſt

eſt per Iſaiam Prophetam ad Patres noſtros, dicens: Vade ad populum iſtum: & dic ad eos: Aure audietis, & non intelligetis; & videntes videbitis, & non perſpicietis. Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos ſuos compreſſerunt: ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & ſanem eos. Notum ergo ſit vobis, quoniam Gentibus miſſum eſt hoc ſalutare Dei, & ipſi audient. Et cum hæc dixiſſet, exierunt ab eo Judæi, multam habentes inter ſe quæſtionem. Manſit autem biennio toto in ſuo conducto: & ſuſcipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum, prædicans regnum Dei, & docens quæ ſunt de Domino Jeſu Chriſto, cum omni fiducia, ſine prohibitione. Hucuſque Lucas Apoſtolorum Acta perduxit. Ubinam Romæ fuerit ejuſmodi, cujus Lucas meminit, Pauli hoſpitium; in antiquis monumentis Diaconiæ S. Mariæ in via lata memini me legiſſe, illic primum hoſpitio exceptum fuiſſe Paulum. At de reliquis a Paulo Romæ hoc primo adventu rebus geſtis, nihil eſt quod edere quid poſſimus ex actis, quæ feruntur a Lino conſcripta: nam ea ab ultimo Pauli Romam adventu ſumunt exordium: cujus vero ſint fidei, ſuo loco dicemus.

VI. Sed quid coram Nerone, quem appellaverat, Paulus egerit; ex ſui ipſius epiſtolis, quas tunc ſcripſit, poſſumus aliqua ex parte ſaltem intelligere. Jam (ut vidimus) cum Hieroſolymis in maximo vitæ diſcrimine verſaretur, apparuerat illi Dominus atque dixerat (*a*): *Conſtans eſto: ſicut enim teſtificatus es de me in Hieruſalem, ſic te oportet & Romæ teſtificari.* Adeo difficile, aſperum, ac plane pavendum fuit exiſtimatum judicium coram ſæviſſimo Principe, nihil ratione, ſed pro libidine animi omnia faciente, ut Paulum in eo diſcrimine poſitum, omnes diſcipuli atque amici, quantumlibet erga ipſum ſtudioſi, tunc temporis tamen timore correpti, penitus dereliquerint. Tradit enim id Paulus, cum ad Timotheum (*b*) hoc eodem anno ſcribens ait; *In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.* Verum in tanta Pauli concuſſione, non ſolum qui aderant, ab eo receſſerunt; ſed & qui longe poſiti, pariter ab eo tunc temporis defecerunt. Affirmat enim hoc ipſe ad eumdem ſic ſcribens (*c*): *Scis*, inquit, *hoc, quod averſi ſunt a me omnes qui in Aſia ſunt: ex quibus eſt Phigellus & Hermogenes.* Par eſt credere, Judæos Hieroſolymis miſiſſe viros inſigniores, qui apud Neronem gratia poſſent, & mille artibus cauſam proſequentes, Neronem concitarent in Paulum, ut alias in alios ſæpe feciſſe vidimus. Erat enim inter cæteros Aliturus quidam Judæus mimorum actor, cujus opera (ut vidimus) Joſephus (*d*) reos quos defendebat, curavit abſolvi. Ejuſmodi genus hominum apud talem Principem in pretio erat. Aderat & Poppæa Sabina nova Neronis concubina, quam Judæi adeo ſibi conciliaverant, ut (quod dictum eſt ſuperius) ejus ope & gratia, qui miſſi fuerant legati pro templo adverſus Agrippam Regem, a Nerone reſcriptum acceperint (*e*).

Durum Neronis judicium adverſus Paulum.

(*a*) *Act.* 23.

(*b*) 2. *Tim.* 4.

(*c*) 2. *Tim.* 1.

(*d*) *Joſeph. in vita ſua.*

(*e*) *Joſeph. antiq. lib.* 20. *c.* 7.

VII. At Paulo ſic ab omnibus derelicto, atque in maximo omnium periculo conſtituto, Chriſtus Dominus (ut alias conſueverat) adſuit, & ab imminenti diſcrimine liberavit. Profitetur enim hoc ipſum Paulus, eadem, quam ad Timotheum ſcripſit, epiſtola, dicens: *Dominus autem mihi adſtitit, & confortavit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes. Et liberatus ſum de ore leonis* (ſic enim Neronem appellat, ob immanem ac prorſus feralem Principis ſævitiam.) *Liberavit me Dominus ab omni opere malo, & ſalvum faciet in regnum ſuum cæleſte.* At non ſic eſt liberatus, ut omnino liber abire ſit juſſus, ſed quod in ſuo conducto, catena tamen vinctus, cum cuſtodiente ſe milite libere agere permiſſus ſit; ubi eo modo ad biennium manſit. Porro non tantum coram Nerone, ſed & in Senatu, & apud collegium Pontificum (quod ad religionem cauſa ſpectare videretur) Pauli cauſam actam eſſe, ex his quæ idem ipſe dum item Romæ eſſet, ſcripſit ad Philippenſes (*f*): certo poſſe affirmari videtur: ſiquidem in omni Urbis prætorio eam cognitam fuiſſe teſtatur, cum ait: *Scire autem vos volo, fratres, quia quæ circa me ſunt, magis ad profectum venerunt Evangelii: ita ut vincula mea manifeſta fierent in Chriſto, in omni prætorio, & in ceteris omnibus: ut plures e fratribus in Domino, confidentes in vinculis meis, abundantius auderent ſine timore verbum Dei loqui. Quidam quidem & propter invidiam & contentionem* (putantur hi fuiſſe Judæi ſibi adverſantes) *quidam autem & propter bonam voluntatem Chriſtum prædicant. Quidam ex charitate, ſcientes quoniam in defenſionem Evangelii poſitus ſum. Quidam autem ex contentione Chriſtum annuntiant, non ſincere: exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis meis. Quid enim? Dum omni modo, ſive per occaſionem, ſive per veritatem Chriſtus annuntietur in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.* Hæc autem poſt primam quam dicit defenſionem ſuam, accidiſſe videntur.

Chriſtus apparuit Paulo & liberavit eum.

(*f*) *Philip.* 1.

VIII. Eodem vero tempore, cum in Orientem, ubi Evangelium prædicaverat, hæc de Paulo Romæ in vinculis agente perlata eſſent; Philippenſes inter alios legationem ad eum miſerunt una cum ſubventione

Legatio Philippenſium ad Paulum.

tione

tione pecuniarum per Epaphroditum ſuum ipſorum Epiſcopum. Teſtatur id quidem (a) Philip. 2. Paulus ad ipſos ſcribens (a) his verbis: *Habeo autem omnia, & abundo: repletus ſum, acceptis ab Epaphrodito quæ miſiſtis, odorem ſuavitatis, hoſtiam acceptam, placentem Deo.* Venit quoque Iconio Lycaoniæ civitate Oneſiphorus, qui & ipſe Paulum ſolicite perquiſivit, eo potiſſimum tempore, quo a ſuis fuerat derelictus: de (b) 2. Tim. 1. quo idem ipſe ad Timotheum (b) ſcribens, hæc ait: *Det miſericordiam Dominus Oneſiphori domui; quia ſæpe me refrigeravit, & catenam meam non erubuit; ſed cum Romam veniſſet, ſolicite me quæſivit, & invenit. Det illi Dominus invenire miſericordiam a Domino in die illa. Et quanta Epheſi miniſtravit, tu melius noſti.*

IX.

(c) Chryſ. in Act. hom. 54.

Ex Familia Neronis converſi ad Chriſtum.

De rebus inſuper Romæ geſtis a Paulo, hæc Chryſoſtomus (c): *Dicitur ſalutaſſe Neronis pocillatorem, & concubinam. Quanta putatis contra illam tunc dicta eſſe? ſed non juſte. Nam ſi quidem ob laſciviam ſalutaſſet, vel ob mala opera, merito: Si autem ob vitum rectum, quare?* Sane quidem nonnullos ex Neronis familia ad Chriſtum eſſe converſos, ex his quæ idem Paulus poſtea ſcripſit ad Philippenſes (d) cognoſcere certo poſſumus, dum (d) Philip. 4. ait: *Salutant vos omnes ſancti, maxime autem qui de Cæſaris domo ſunt;* inter alios autem una fuiſſe Torpetem, qui poſtea martyrio coronatus eſt, Romanum Martyrologium (e) atteſtatur: ſed de eo (e) Martyr. Rom. die 17. Maji. inferius. Porro concubina illa Neronis, cujus Chryſoſtomus meminit, creditur fuiſſe Poppæa Sabina, quæ præ ceteris ab (f) Tacit. lib. 13. eo in deliciis haberetur: de ea enim hæc ſcribit Tacitus (f): *Erat in civitate Sabina Poppæa T. Ollio patre genita; ſed nomen avi materni ſumpſerat, illuſtri memoria Poppæi Sabini Conſulari & triumphali decore præfulgentis. Nam Ollium honoribus nondum functum, amicitia Sejani pervertit. Huic mulieri cuncta alia fuere præter honeſtum animum. Quippe mater ejus, ætatis ſuæ feminas pulchritudine ſupergreſſa, gloriam pariter & formam dederat: opes claritudini generis ſufficiebant: ſermo comis, nec abſurdum ingenium, modeſtiam præferre, & laſcivia uti: rars in publicum egreſſus, idque velata parte oris, ne ſatiaret aſpectum, vel quia ſic decebat.* Hæc Tacitus. Sic igitur Romæ poſitus Paulus, quod (g) Rom. 1. 15. ante (ut ipſe ad Romanos ſcribens teſtatus erat g) diu multumque exoptaverat Romam venire, ac Evangelium prædicare; factus jam voti compos, licet in vinculis poſitus, licet hoſpitii conducti ſpatio circumſcriptus, licet adhuc militari cuſtodia tentus, Chriſti Evangelium magna animi fiducia & alacritate prædicavit, atque (quod pollicitus erat) in abundantia benedictionis annuntiavit.

X.

De Epiſtola ſecunda ad Timotheum.

At nec ſatis ſibi eſſe putavit, ad ſe confluentes homines imbuere Evangelio; ſed & ad abſentes complures, cum adhuc in vinculis eſſet, dedit epiſtolas. De quibus ſingulis eſt propoſitum agere, ac in primis de ea quæ prima ibi ſcripta jure putatur, quæ eſt ad Timotheum ſecunda. Scribens enim ſtatim poſt primam ſuam defenſionem apud Neronem habitam ad Timotheum diſcipulum amantiſſimum, de his quæ proxime accidiſſent, eum reddidit certiorem. Nam præter illa quæ dixerat de ſua defenſione, de diverſo ſtatu (b) 2. Tim. 4. ſuorum hæc ait (b): *Demas enim me reliquit, diligens hoc ſæculum, & abiit Theſſalonicam, Creſcens in Galatiam, Titus in Dalmatiam: Lucas eſt mecum ſolus;* & paulo poſt: *Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit: reddet illi Dominus ſecundum opera ejus: quem & tu devita, valde enim reſtitit verbis;* ac in fine: *Eraſtus remanſit Corinthi, Trophimum autem reliqui infirmum Mileti* (*). Sed * Melitæ quod ad Trophimum ſpectat, ſatis ſuperius dictum eſt. Quod autem dum de ſuis comitibus agit Paulus, inter alios de Creſcente dicat in hac ipſa epiſtola: *Creſcens in Galatiam;* pro Galatia, Galliam legendum eſſe, Epiphanius firmiſſime aſſeverat, cum ait: *Creſcens in Galliam, non autem in Galatiam, ut quidam decepti putant; ſed in Galliam, legendum eſt.* Ceterum ait Ammianus Marcellinus (i) (i) Ammian. lib. 15. cum agit de Gallorum origine, eos Græco ſermone Galatas eſſe dictos. Sic & (k) Theodoret. in epiſt. 2. ad Tim. cap. 4. Theodoretus (k) ait, Paulum in ſecunda quam ſcripſit ad Timotheum epiſtola, per Galatiam, Gallias intellexiſſe; ſicque antiquitus illas gentes nominari conſueviſſe affirmat. Creſcentem certe fuiſſe in Galliam amandatum, Viennenſemque erexiſſe Eccleſiam, necnon & Moguntiam veniſſe, ac longe lateque fidem Chriſtianam propagaſſe conſtat: ſed & in Galatiam quoque eſſe profectum, negari omnino (l) Die 27. Jun. non poteſt: at de his pluribus actum eſt in noſtris ad Martyrologium Romanum (l) Notationibus.

XI.

De Diſcipulo Dema.

De Dema vero dicere non prætermittimus, quod etſi ad tempus Paulum reliquerit, non tamen ut Chriſtianam fidem & ipſum Apoſtolum ſit penitus averſatus. Nam Romam iterum rediiſſe, ac Paulo adhuc in vinculis agenti una cum aliis miniſtraſſe, idem Paulus ſcribens ad Philemonem teſtatur, cum ait: *Salutat te Epaphras concaptivus meus in Chriſto Jeſu: Marcus, Ariſtarchus, Demas, & Lucas adjutores mei.* Quamobrem erroris plane arguitur Dorotheus aliter ſomnians in Synopſi, dum Demam olim Pauli diſcipulum, cum ab eo receſſiſſet, tradit factum eſſe Theſſalonicæ ſimulacrorum ſacerdotem. Unde hæc acceperit, non inveni-

nimus: quæ ſi vera eſſe dixerimus, duos ejuſdem nominis Pauli fuiſſe diſcipulos effingere opus erit. Nam compertiſſimum eſt, eam ad Philemonem epiſtolam datam eſſe longe poſt ſecundam ad Timotheum ſcriptam, ut tum ea bis quæ dicta ſunt, tum etiam iis quæ dicturi ſumus inferius, perſpicue apparebit. Demam igitur, quem ſe reliquiſſe, & abiiſſe poſt ſæculum, Paulus deplorat; poſtea ſcribens ad Philemonem, eum ad meliorem frugem eſſe converſum, & gnaviter una cum ceteris Chriſtianæ militiæ anteſignanis collaboraſſe teſtatur. Sed ad ipſam epiſtolam redeamus.

XII. Cum multa quæ ab eo præſtari cupiebat Paulus, Timotheum ea epiſtola admonuiſſet; multaque de his quæ obventura eſſent mala, prænuntiaſſet: demum quod vehementer optabat, rogat ſemel atque iterum, ut ſe Romam quamcitiſſime conferat, nimirum ante hiemem; atque ut una ſecum Marcum ducat, expoſcit: ſic enim ait (a): *Feſtina ad me venire cito;* & paulo poſt: *Marcum aſſume, & adduc tecum: eſt enim mihi utilis in miniſterio;* ac in fine: *Feſtina ante hiemem venire.* Illud etiam ab eo petit, ut penulam quam reliquerat Troade apud Carpum, veniens ſecum afferret, necnon & libros, maxime autem membranas. Sed quid per penulam intellexerit, ſuperius actum eſt ſatis, cum de Pauli adventu Troadem narratio incidit opportuna. Marcum hunc, cujus una cum Timotheo adventum exoptat, quem & in prædicatione Evangelii ſibi utilem fore tradit; fuiſſe illum conſobrinum Barnabæ, Joannem dictum, cognomento Marcum, de quo plura ſuperius, ex eo perſpectum habetur, quod in epiſtola quam poſt adventum ipſorum (Timothei ſcilicet atque Marci) Romam, ſcripſit ad Coloſſenſes, ejuſdem Marci cum meminit, ait: *Salutat vos Ariſtarchus concaptivus meus, & Marcus conſobrinus Barnabæ.* Hunc porro apud Paulum ſemper manſiſſe uſque ad Barnabæ obitum, inde vero in Cyprum ad eam Eccleſiam curandam una cum Epaphra & Tychico a Paulo abire juſſum eſſe, auctor qui res Barnabæ eſt proſecutus, affirmat (b), licet perperam Marcum hunc cum illo Evangeliſta confundat.

(a) 2. Tim. 4.

De Marco ad Paulum redeunte.

(b) *Metaphr. die 19. Februarii in Surio.*

XIII. Ex his igitur ſatis evidens eſt, hanc de qua agimus, Pauli ad Timotheum ſcriptam epiſtolam, ante illam ad Philemonem, & ad Philippenſes, necnon ad Coloſſenſes, eſſe datam: ſiquidem omnes illas ſcriptas eſſe conſtat poſt Timothei adventum Romam; quandoquidem in illis ſingulis una cum Paulo in titulo inſcribitur & Timotheus. Immo & ipſam haud multo poſt ejus Romam adventum eſſe ſcriptam, intelligi facile poteſt, nimirum ſtatim poſt primam ſuam coram Nerone defenſionem, cujus in ea meminit. Sed & cum illud admonet, ut ante hiemem ſe Romam conferat: certe ſi quis exacte conſideret tempus, & locum ipſum, Timotheumque agentem in Aſia, ut ejuſmodi illi reddi poſſet epiſtola, & ipſe Troadem ad ſumendam penulam proficiſceretur, ac Romam ante hiemen ſe conferret: plane inveniet, hoc ipſo anno, ineunte æſtate, hanc ad Timotheum ſcriptam eſſe epiſtolam. Hæc vero idcirco a nobis tam exacte ſunt diſquiſita, quod nonnulli exiſtimarunt, hanc ipſam ſecundam ad Timotheum datam epiſtolam, omnium noviſſimam eſſe ſcriptam; ea nimirum ratione perſuaſi, quod in ea Paulus dicat ad finem (c): *Ego enim jam delibor, & tempus reſolutionis meæ inſtat. Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi. In reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ.* Eo enim ſenſu hæc putant accipienda eſſe verba, quaſi proxime eſſet Paulus martyrio coronandus, ſicque ab eo ſpiritu prophetico eſſe prænuntiata.

De Tempore Pauli Epiſtolarum.

(c) 2. Tim. 4.

XIV. Diluitur objectio.

Sed dicant velim: Nonne idem ipſe Paulus in eadem teſtatur, ſibi Dominum apparuiſſe, dum in ſummo illo diſcrimine verſaretur, hortatumque eſſe, ac fore prædixiſſe, ut per ipſum in omnes Gentes prædicatio impleretur? Quomodo igitur hæc ſibi cohærent, ut inſtans Pauli conſummatio eſſet; idemque ipſe ſic a periculo liberandus, in omnes Gentes prædicationem Evangelii propagaturus eſſet? Sed eadem quæ tunc ſibi a Domino dicta ſunt; & in eadem epiſtola ſcripta, repetere in animo eſt: ea ſunt hujuſmodi (d). *In prima mea defenſione nemo mihi adfuit, ſed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur, Dominus autem mihi adſtitit, & confortavit me, ut per me prædicatio impleatur, & audiant omnes Gentes.* Hæc ipſe. Sicut enim cum a Judæis Hieroſolymis ad mortem expeteretur, Dominus illi adfuit, ac dixit (e): *Conſtans eſto; ſicut enim teſtificatus es de me in Hieruſalem, ſic te oportet & Romæ teſtificari.* Ita & Romæ in eodem ferme periculo conſtituto, propagationem Evangelii ab eo faciendam in omnes Gentes prædixit. At ſicut illud impletum eſſe certum eſt, ita iſtud præſtandum eſſe, quis poterit dubitare? Rurſus vero, quomodo eo ſenſu accipi poſſunt ea verba Pauli dicentis: *Jam delibor, & tempus reſolutionis meæ inſtat:* quaſi noſſet ſe proxime martyrium conſecuturum, veluti ſi de ea re divinitus fuiſſet admonitus; ſi in ea epiſtola, quam poſtea (ut diximus) ſcripſit ad Philippenſes, ſuum ad eos pollicetur adventum, cum ait (f): *Confido autem in Domino, quoniam & ipſe veniam ad vos cito?* Immo ſe certo ſciſſe in vita diutius permanſurum, affirmat, cum poſt hæc ſic ſcribit

(d) 2. Tim. 4.

(e) Act. 23.

(f) Philipp. 2.

ad coſ-

Digitized by Google

(a) Philipp. 1. ad eoſdem Philippenſes (*a*): *Nunc magnificabitur Christus in corpore meo, ſive per vitam, ſive per mortem. Mihi enim vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum. Quod ſi vivere in carne, hic mihi fructus operis eſt, & quid eligam, ignoro. Coarctor autem e duobus, deſiderium habens diſſolvi, & eſſe cum Chriſto, multo magis melius: permanere autem in carne, neceſſarium propter vos. Et hoc confidens, ſcio quia manebo & permanebo omnibus vobis, ad profectum veſtrum & gaudium fidei: ut gratulatio veſtra abundet in Chriſto Jeſu in me, per meum adventum iterum ad vos.* Hæc ipſe. Idemque olim ad Romanos (b) Rom. 15. cum ſcriberet, ſe Roma in Hiſpanias profecturum prædixerat, inquiens (*b*): *Per vos proficiſcar in Hiſpaniam.*

XV. Quamobrem non in alium ſenſum atque ſententiam ea Pauli verba de inſtanti ſuo obitu intelligi poſſe videntur; niſi quod Elucidantur Pauli verba. fortaſſe fuerat ſibi divinitus revelatum, ſe ſub Nerone capite plectendum eſſe. Satis enim tempus illud inſtans videri poterat, quod ſub eodem Principe fore noſſet implendum. At quomodo non videri poterat breve ac pene momentaneum novem, quod reliquum erat vitæ ſuæ annorum ſpatium, ſi eadem plane menſura Salvatoris ad judicandum adventum poſt (c) Hebr. 10. modicum tempus affore prædixit, ad Hebræos (*c*) ſic ſcribens: *Adhuc modicum aliquantulumque qui venturus eſt, veniet, & non tardabit?* Sic igitur ante dictas omnes Romæ datas ſcriptam eſſe ſecundam Pauli epiſtolam ad Timotheum ſatis perſpectum videtur. Verum eidem tabellario, nempe Tychico, dedit etiam tunc (d) 2. Tim. 4. Paulus epiſtolam ad Epheſios: nam licet in ea ad Timotheum dicat (*d*): *Tychicum miſi Epheſum;* tamen præteritum tempus pro præſenti uſurpaſſe videtur, ſicut (e) Epheſ. 6. cum ad Epheſios de eodem ſcribens ait (*e*): *Ut autem & vos ſciatis quæ circa me ſunt quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus cariſſimus frater, & fidelis miniſter in Domino: quem miſi ad vos in hoc ipſum, ut cognoſcatis quæ circa nos ſunt, & conſoletur corda veſtra.* Hæc cum ita ſint; nos tamen primum egimus de ipſa ad Timotheum ſcripta epiſtola, eo quod multa in ea de rebus ſuis Romæ geſtis ipſe ſignificet, ex quibus intexeretur hiſtoria; quarum nulla eſt mentio in epiſtola ad Epheſios, eo quod ea Paulus Tychico coram ſignificanda, minime litteris tradidiſſet: agemus autem paulo poſt de eadem epiſtola ad Epheſios.

XVI. Interim, ex quo ſemel de ea ad Timotheum epiſtola ſuſcepta eſt narratio, cetera quæ in ea ſunt, & ad veritatem hiſtoricam inſinuandam ſpectare videntur, in medium afferamus. Cum Paulus, poſt illa ſcripta de Tychico, agit de penula Troade depoſita apud Carpum: licet de penula ſatis ſuperius actum ſit: tamen quod ad Carpum ſpectat, Pauli Troade (ut videtur) hoſpitem: de alio quoque Carpo eadem charitatis officia erga Fideles præſtante, ſuſcipiendo hoſpitio qui apud ſe diverterent Chriſtianos, apud Dionyſium habetur mentio; poſſetque ex eodem officio ab utroque exhiberi ſolito, unum atque eumdem eſſe, exiſtimari, niſi alter Troade, alter vero in Creta id ipſum officium exhibuiſſe reperiretur. Verum quid de Cretenſi illo Carpo memoria dignum Dionyſius (*f*) ſcribat ad Demophilum, hic interim deſcribere, non (f) Dionyſius ad Demoph. epiſtola 8. abſurdum exiſtimamus: *Cum aliquando,* inquit, *in Cretam veniſſem, ſanctus Car-* De Carpo *pus me ſuſcepit hoſpitio, vir ob eximiam* Cretenſi *animi munditiam ad Dei ſpeculationem* Hiſtoria. *ultra ferme omnes aptiſſimus. Denique numquam ſancta myſteria celebrare cœpiſſet, niſi prius inter eas preces quæ antea conſummantur, ſacra illa ac propitia viſio apparuiſſet. Hunc igitur (ut ipſe referebat) infidelis quiſpiam contriſtaverat aliquando: erat autem cauſa triſtitiæ, quod ille quemdam ab Eccleſiæ fide ad impietatis errorem adduxerat. Cumque ejus celebritatis, quam vulgus Hilaria vocat, agerentur dies: qui debuerat pro utriſque benigniſſime orare, atque Dei Salvatoris auxilio alterum ab errore convertere, alterum bonitate ſuperare, nec deſiſtere quin eos admoneret per omnem viam, donec pœnitentiæ tempus ſupereſſet, & ita eos ad Dei cognitionem attrahere; at jam tandem quæ illis erant ambigua & obſcura, pateſcerent, & ab iis quæ præter rationem audacter admiſerant, reſipiſcere legitima ſeveritate cogerentur: neſcio quo pacto (cum intra ſemetipſum id antea paſſus non eſſet) tunc vehementem indignationem imbiberat animo. Sic itaque affectus, obdormivit; erat enim veſpera. Circa vero mediam noctem, quo tempore conſueverat ipſe ſemper apud ſe ad divinos evigilare hymnos, expergiſcitur quidem & ſurgit, cum ſomnos parum quietos & crebro interruptos, nec abſque perturbatione cepiſſet. Stans tamen ad divinam precem & collocutionem non ſatis intento, irreligioſe triſtabatur, & ferebat graviter: iniquum eſſe dicens, ſi impii homines, & qui vias Domini perverterent rectas, adhuc viverent: & hæc dicens, precabatur Deum, ut amborum vitam turbine aliquo & fulmine prorſus extingueret.*

His dictis, repente ſe vidiſſe referebat, XVII. Viſio ad arguendam nimiam ſeveritatem demonſtrata. *domum in qua conſiſtebat, primum vehementer agitari, ac demum a ſummo culmine per medium dividi, & quemdam ante ſe ingentis luminis rogum, eumque (videbatur enim jam ſub dio eſſe locus) a cælo ad ſe uſque deferri. Cælum vero iſtud patere conſpiciebat, ejuſque cardini Je-*

ſum

Google

ſum inſidere, innumeris illi humana ſpecie adſtantibus Angelis. Et iſta quidem vidiſſe cum ſuperne aſpiceret, & ſe eſſe admiratum memorabat. Ubi vero ad inferiora deflexit obtutus Carpus, ipſum quoque ſolum inſtar vaſti ac tenebroſi cujuſdam profundi diſciſſum ſe vidiſſe ait, atque viros illos, quibus mala imprecatus fuerat, ante ſe ad os illius profunda voraginis ſtare trementes ac miſerabiles, & qui ipſa pedum ſuorum labilitate jam mergendi viderentur. Porro ab inferiori parte voraginis ſerpentes cernebat emergere; qui circa illorum pedes ita inſtabiles ac nutantes, interdum quidem in globum colligi & gravari una atque pertrahere, interdum vero dentibus, & caudis, ore, guttare, linguis, ac toto corporis motu vim immenſi pavoris viderentur incutere, ut qui modis omnibus deorſum illos præcipitare molirentur. Fuiſſe autem & viros quaſdam in medio, qui contra eos una cum ſerpentibus impetum facerent, exagitantes una & impellentes atque ferientes. Videbantur autem illi lapſui proximi partim vi, partim etiam inviti, partim etiam ſponte, cum a malo ſenſim & exgerentur ſimul & inducerentur. Referebat autem (Carpus dum inferiora aſpiceret, fuiſſe delectatum, atque ſuperiora neglexiſſe, graviter autem & indigne ferentem, quod illi nondum cecidiſſent: & cum ſæpius eo deſiderii ferretur impetu, eoſque ipſe niteretur impellere, ſemperque fruſtra moliretur, moleſtiſſime tuliſſe, & contra eos imprecatum eſſe. Cum ecce vix tandem revocatis ad ſuperna luminibus vidit cælum ſicut prius aſpexerat, Jeſumque miſeratum quod fiebat, de cæleſti illa ſede conſurgentem ad eos uſque deſcendere, & porrigere clementiſſimam manum Angeloſque una opem ferentes aliunde alium tenuiſſe viros; ac dixiſſe Jeſum Carpo ſtanti porrecta adhuc manu: Jam percute adverſum me. Paratus enim ſum etiam iterum pro ſalvandis hominibus pati: gratum mihi iſtud eſt, dum non alii homines peccent. Tu autem inſpice an tibi utile ſit, hanc iſtius profundi & cum ſerpentibus manſionem, Dei ac bonorum clementiumque Angelorum præferre conſortes. Hæc ſunt quæ ego audita, vera eſſe credo. Hucuſque Dionyſius. Quod vero hoc contigiſſe feſtis Hilariis dicat; celebrari ea ſolita erant octavo Kalend. Aprilis, ut ex Gentilium Romanorum Kalendario patet. Meminit ejuſdem celebritatis Vopiſcus in Aureliano, & Lampridius in Alexandro, qui Matris deum fuiſſe ſolemnia tradit, non autem Panis, ut alii putarunt. Ipſa etiam die, qua hæc divinitus accidiſſe Dionyſius tradit, paſſum eſſe Salvatorem noſtrum, opinio multorum fuit.

XVIII. Sed ad Paulum redeamus; qui in eadem epiſtola ad Timotheum ſalutationem Fidelium ſubjiciens ait (*a*): *Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.* Quod ad Pudentem pertinet; hic ille vir eſt clariſſimus Senatorii ordinis civis Romanus, pater Novati, atque Timothei, Praxedis & Pudentianæ virginum: hujus domus ad radicem Viminalis poſita prope Exquilinum patuit omnibus Chriſtianis, ubi & ſacræ agebantur ſynaxes; converſaque deinde penitus in eccleſiam, eadem Paſtoris Titulus dicta eſt, de qua alibi pluribus. Linus vero, cujus hic item habetur mentio, ille ipſe videtur, cui (ut ſuperius dictum eſt) Petrus ab Urbe recedens, Fidelium qui in Urbe eſſent, commiſit curam; quem antea Paulo miniſtraſſe, Ignatius (*b*) ſcribens ad Trallianos teſtari videtur; ſic dicens, cum agit de diaconis: *Quid vero diaconi, quam imitatores angelicarum virtutum? qui purum & inculpatum miniſterium illi exhibent, ut S. Stephanus B. Jacobo, Timotheus & Linus Paulo, Anacletus & Clemens Petro.* Sed hæc olim. Ceterum ſicut Timotheus ex diacono eſt factus Epiſcopus, ita & Lino paſtoralis cura eſt a Petro Romæ commiſſa: cui etiam poſt mortem in ſede ſucceſſit, ut ſuo loco dicemus.

(*a*) 2. *Tim.* 4.

De Pudente & ejus filiis.

(*b*) *Ignatius epiſtola* 5.

XIX. De Epiſtola ad Epheſios ſcripta.

Ut igitur de ceteris ab Apoſtolo Romæ ſcriptis epiſtolis agamus: jam diximus, una cum illa ad Timotheum eam ad Epheſios eſſe conſcriptam. Quod vero aliqui illam primo a Paulo ſcriptam eſſe contendant (*c*) quæ ad Galatas miſſa eſt: libentius in his Chryſoſtomo (*d*) aſſentimur, qui eam ante epiſtolam ad Romanos eſſe conſcriptam exiſtimavit: nullus enim ſicut in ceteris, character in ea reperitur, quo demonſtrari poſſit eam Romæ eſſe conſcriptam, cum in reliquis nulla ſit Pauli epiſtola Romæ ſcripta, in qua de vinculis ſuis non habuerit mentionem: at in ea ad Galatas data, de his nihil prorſus: quæ ſi Romæ prima omnium (ut ajunt) ſcripta eſſet, certe eorum meminiſſe, neceſſaria data videratur occaſio. Uno itaque eidemque tabellario, quem dicit ſe Epheſum miſiſſe, quippe Tychico, Paulus tum eam ad Epheſios, tum etiam ad Timotheum ſecundam dedit epiſtolam: haud enim exiſtimandum, eaſdem tunc ſcriptas ſingulas litteras dediſſe ſingulis tabellariis. Dans igitur Tychico litteras ad Epheſios, multa etiam ſine ſcripto de rebus ſuis ore communicanda tradidit (*e*): meminit frequenter in ea ſuorum vinculorum, ut cum ait (*f*): *Ego Paulus vinctus Jeſu Chriſti;* ac iterum: *Obſecro itaque vos ego vinctus in Domino;* ac rurſum; *Legatione fungor in catena.*

(*c*) *Athanaſ. in Synopſi. Theodoret. in præfat. in epiſt. Paul. & alii.*

(*d*) *Chryſoſt. in præfat. in epiſt. Paul.*

(*e*) 2. *Tim.* 4. *Epheſ.* 6.

(*f*) *Epheſ.* 3. 4. & 6.

XX. Hujus autem tanto citius ſcribendæ epiſtolæ occaſio inde manaſſe videtur, quod Eccleſia Aſiana fere penitus peſſumdata videretur.

tur. Nam in ſecunda, quam tunc ad Timotheum ſcripſit, epiſtola, de his ſic queritur, dicens (a): *Scis hoc, quod aversi ſunt a me omnes qui in Aſia ſunt, ex quibus eſt Phigellus & Hermogenes.* Quinam autem fuerint Hermogenes & Phigellus, ſive Philetus (utraque enim lectio reperitur) nihil certi reperire potuimus, niſi quæ in apocryphis Apoſtolorum Paſſionibus leguntur in Jacobo Joannis fratre: hos nimirum fuiſse maleficos, verum Jacobi opera ad fidem Chriſtianam eſſe converſos. Sed ſicut Simon magus, & ipſe aliquando Chriſtianus, ſed a Chriſtiana religione deficiens, adverſus Dei Eccleſiam omnia tela convertit; ita & hos ipſos ex Fidelibus infideles, & e Chriſtianis apoſtatas factos, maximas in Eccleſiam turbas concitare, & Paulo in omnibus averſari ſtuduiſse credendum eſt. Apud Metaphraſtem in ſermone de Petro & Paulo legimus Phigellum a Petro factum (quod non credimus) Epiſcopum Eccleſiæ Epheſinæ, eumque Judæos credentes a fide avertiſse. Hæc nempe illa ipſa videntur eſse tempora, quæ Paulus noviſſime Epheſios ad ſe Miletum vocatos allocutus prædixerat, inquiens (b): *Ego ſcio quoniam intrabunt poſt diſceſſionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobiſmetipſis exurgent viri loquentes perverſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe. Propter quod vigilate.* Jam vero antea, qui ex Aſia erant Judæi primi fecerunt qui Hieroſolymis adverſus Paulum populum concitarunt, & in ipſum manus (ut vidimus c) injecerunt.

(a) 2. Tim. 1.
(b) Act. 20.
(c) Act. 21.

XXI. Quod igitur dixerat, eos qui in Aſia eſſent, a ſe averſos; haud dubium eſt, de Judæis intellexiſse. Quamobrem ad eos, qui in fide conſtantes erant ex Gentibus Chriſtiani jam facti, eam dedit epiſtolam: ad hos enim ſcripſiſſe, ejus verba declarant, quibus ait (d): *Hujus rei gratia ego Paulus vinctus Jeſu Chriſti pro vobis Gentibus:* & iterum (e): *Propter quod memores eſtote, quod aliquando vos eratis Gentes in carne, qui dicebamini Præputium, ab ea quæ dicitur Circumciſio.* Scribit igitur ad hos Paulus, ut eos contineat in officio: quod & fideliter præſtiterunt. Ignatius enim Eccleſiam Epheſinam mirifice prædicat, commendatque ipſorum zelum, quo adeo averſati eſſent hæreticos, ut nec illos audire, nec illac tranſitum habere permiſerint; ſic enim ait (f): *Novi nonnullos per vos tranſeuntes habere perverſam doctrinam peregrini & maligni ſpiritus: quibus negaſtis tranſitum ad ſpargendam zizaniam, obturatis auribus, ne reciperetis errorem quem docent.* Et unde hoc Epheſii? nempe, quod ſuperius dixerat: *Vos itaque eſtis ejuſmodi, a talibus inſtructoribus eruditi, a Paulo Chriſti pleno, & fideliſſimo Timotheo:* & rurſum: *Honeſtiſſimum ſupra modum laudat ille veſtrum decentem compoſitumque ordinem, quodque omnes ſecundum veritatem vivitis, & quod nullus ſit inter vos hæreſi locus, ſed nec auditur nomen ullius quam ſolius Jeſu Chriſti, veri paſtoris & magiſtri: & eſtis (ut Paulus vobis ſcripſit) unum corpus, & unus ſpiritus: propterea quod vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ.* Hæc Ignatius.

(d) Epheſ. 3.
(e) Epheſ. 2.
Ad Epheſios ex Gentilibus Chriſtianos data epiſtola.
(f) Ignat. epiſt. 14.

XXII. Cum eam ad Epheſios Paulus dediſſet epiſtolam Tychico diſcipulo: & ad Timotheum (ut dictum eſt) ſecundam ſcribens, inter alia eum admonuiſſet (g), ut ſuum Romam verſus ante hiemem acceleraret adventum, ſecumque Marcum aſſumeret; hæc omnia ab ipſo eſſe præſtita, certum eſt; ſiquidem (ut ſuperius eſt enarratum) de adventu Timothei Romam reliquæ a Paulo Romæ ſcriptæ epiſtolæ quibus ſicut Pauli, ita & Timothei inſcriptus legitur titulus, facile monſtrant. Marcum inſuper ſecum duxiſſe, exploratum habetur; nam ejuſdem ſecum Romæ agentis idem meminit Paulus ſcribens ad Coloſſenſes (h), necnon etiam ad Philemonem. Tychicum etiam, quem ad Epheſios miſerat, Romam iterum rediiſſe, ac poſtea eumdem in Aſiam denuo ad Coloſſenſes miſſum, eadem ad ipſos ſcripta epiſtola ſignificare videtur. Verum cum hieme adventante, navigandi iterum hoc anno in Aſiam minus data videatur facultas: anno ſequenti potius, qui numeratur ſecundus carceris Pauli, dictæ litteræ ſcriptæ fuiſſe creduntur, eædemque opportuno tempore navigationis Tychico in Aſiam eſſe datæ: de his itaque agemus anno ſequenti.

(g) 2. Tim. 4.
Recapitulatio dictorum.
(h) Coloſſ. 4.

XXIII. Quod autem pertinet ad res Romanas: eas referimus tantum, quæ ab inſtituto minime abhorrent. Auctor eſt Tacitus, hoc anno iiſdemque Coſs. Nerone ſecundum & Calpurnio Piſone laudabilem illam legem a Nerone ſancitam, nimirum: Ne quis Magiſtratus, aut Procurator, qui provinciam obtineret, gladiatorum vel ferarum ſpectacula ederet: ne ea de cauſa (quod factitari ſciebat) a provincialibus immenſam Præſides vim pecuniarum corraderent. Idem ſcribit de Pomponia Græcina nobiliſſima fœmina, ream eſſe conſtitutam externæ religionis acceptæ: quamobrem non levis eſt ſuſpicio, eam, ut complures alias, Chriſtianam fidem eſſe ſectatam. Rem vero geſtam in hæc verba Tacitus ſcribit: *Pomponia Græcina inſignis fœmina, Plautio, qui ovans ſe de Britannis retulit, nupta, externæ religionis rea, mariti judicio permiſſa. Iſque priſco inſtituto propinquis coram de capite famaque conjugis cognovit, & inſontem nuntiavit. Longa huic Pomponiæ ætas & continua triſtitia fuit:*

De Pomponia Græcina.

nam

by Google

num poſt Juliam Druſi filium dolo Meſſalinæ interfectum, per quadraginta annos non cultu niſi lugubri, non animo niſi mæſto egit. Agit inſuper hoc anno Tacitus de judicio Romæ acto in Celerem Aſiæ Proconſulem, qui occiſo Silano, illi ſucceſſerat primo anno Neronis Imperii, quo tempore Paulus (ut vidimus) in ea provincia Epheſi graviſſima paſſus eſt. *Hunc igitur* (inquit Tacitus) *accuſante Aſia, quia abſolvere nequibat Cæſar, traxit ſenectum, donec mortem obiret*: ob mortem enim Silani devinctus illi Nero videbatur.

JESU CHRISTI ANNUS 60. | PETRI ANNUS 16. | NERONIS IMP. ANNUS 4.

I. (a) Tacit. lib. 14. Plin. l. 2. c. 7. & l. 7. c. 20. De Pauli epiſtola ad Philippenſes.

ANno Chriſti ſexageſimo, Nerone Imp. tertium & Valerio Meſſala (a) Coſſ. Paulus Apoſtolus ſecundum agens annum in vinculis, plures ad diverſos ſcripſit epiſtolas; quibus omnibus ſicut ſuum, ita & Timothei, quem litteris acceſſitum, ante hiemem anno præterito diximus veniſſe Romam, nomen inſcripſit. Cenſetur earum illa prima quæ data legitur ad Philippenſes; ea nimirum occaſione conſcripta, quod illi Pauli ſtudioſiſſimi, non cum audiſſent illum Romæ vinculis detineri, Epaphroditum ipſorum Apoſtolum (b) Philip. 2. (ſic enim eum Paulus (b) appellat) Romam miſerunt, qui non tantum illum inviſeret, ſed & munera accepta perferret (c) Philip. 4. (c). Huic quidem Romæ agenti, morboque ad mortem uſque laboranti, cum tandem convaluiſſet, has ad Philippenſes dedit litteras: id enim Paulus iiſdem ſignificat, quibus etiam ſuum ad eos pol- (d) Philip. 2. licetur adventum, ſic dicens (d): *Confido autem in Domino, quoniam & ipſe veniam ad vos cito. Neceſſarium autem exiſtimavi, Epaphroditum fratrem & cooperatorem & commilitonem meum, veſtrum autem Apoſtolum, & miniſtrum neceſſitatis meæ, mittere ad vos: quoniam quidem omnes vos deſiderabat, & mæſtus erat, propterea quod audieratis illum infirmatum. Nam & infirmatus eſt uſque ad mortem: ſed Deus miſertus eſt ejus, non ſolum autem ejus, verum etiam & mei, ne triſtitiam ſuper triſtitiam haberem. Feſtinantius ergo miſi illum; ut viſo eo, iterum gaudeatis, & ego ſine triſtitia ſim. Excipite itaque illum cum omni gaudio in Domino, & ejuſmodi cum honore habetote: quoniam propter opus Chriſti uſque ad mortem acceſſit, tradens animam ſuam, ut impleret id quod vobis deerat erga meum obſequium.*

II. De Epaphrodito. (e) Theod. in epiſt. ad Philip.

Exiſtimavit Theodoretus (e) hunc ipſum Epaphroditum fuiſſe Epiſcopum, ea potiſſimum ratione, quod Paulus appellet eum Apoſtolum: eo enim nomine tunc conſuetum appellari eos quos dicimus Epiſcopos, multis oſtendit; & Epiſcopos tunc eos dictos eſſe, quos nunc vocamus presbyteros, manifeſte demonſtrat ex initio ejuſdem epiſtolæ, dum ait: *Paulus &*

Timotheus ſervi Jeſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Jeſu, qui ſunt Philippis, cum Epiſcopis & Diaconis: ſed de his ſuperius pluribus actum eſt. Cum igitur Theodoretus ac ceteri etiam conſentiant fuiſſe Epaphroditum Epiſcopum Philippenſium; unde Dorotheus acceperit ipſum præpoſitum Eccleſiæ Hadriæ, ſeu Hadrianæ in Syria, non invenimus. Quamobrem ſicut diverſum illum putamus Epaphroditum ab eo de quo hic agitur; ita ex ſententia Metaphraſtis, fuiſſe tres Epaphroditos, dicendum eſſet; nimirum Philippenſem hunc vocatum Apoſtolum; alium quem diximus Epiſcopum Hadrianæ; ac denique tertium (ut idem ait) a Petro Apoſtolo Eccleſiæ Tarracinenſi præfectum Epiſcopum, cujus in Romano Martyrologio habetur mentio: niſi dicere velimus unum eumdemque in diverſa loca tranſlatum fuiſſe, quod non putamus.

Sed ad Paulum redeamus, qui multis Philippenſium erga ſe ſtudium commendat, ſuumque erga illos officium propenſius multis etiam argumentis ſignificat; atque eo potiſſimum, quod ad ipſos iterum ſuum pollicetur adventum. An autem vinculis liber in Orientem iterum ſtatimque remearit, ſuo loco dicemus. Inter alias autem eadem epiſtola impartitas eis admonitiones, in primis illud inculcat, ut omnes idem ſapiant, eamdemque inter ſe mutuam charitatem exerceant, atque unanimes idipſum (f) ſentiant omnes. Iſtud ipſum ad eoſdem Philippenſes ſcribens poſtea Ignatius (g), eadem rememorans, ait: *Idem dicatis omnes unanimes in eadem fidei regula gradientes, ut Paulus vos admonebat*, &c. Polycarpus etiam ad eoſdem ſcribens Philippenſes, eiſdem in mentem revocat eamdem epiſtolam ſcriptam a Paulo, aitque: *Propterea quia neque ego, neque aliquis ſimilis mei poterit ſequi ſapientiam beati & glorioſi Pauli, qui fuit apud vos, & viſus eſt ſecundum faciem illis, qui tunc erant, hominibus: qui docuit certiſſime atque firmiſſime verbum veritatis, & qui abſens ſcripſit vobis epiſtolas, ad quas deflectimini ut poſſitis ædificari in fide*,

III. Admonitio de pace cuſtodienda.

(f) Philip. 2.

(g) Ignat. ep. 8.

quæ data eſt vobis, quæ eſt mater omnium noſtrum; & poſt multa: *Ego autem nihil tale ſenſi in vobis vel audivi, in quibus laboravit B. Paulus, qui eſtis in principio epiſtolæ ejus: de vobis enim gloriatur in omnibus Eccleſiis, quæ Deum ſolæ tunc cognoverant.* Hæc Polycarpus.

IV. (a) Philip. 3. Hæretici inimici Crucis Chriſti qui fuerint.

Quod vero eodem epiſtola idem Apoſtolus de hæreticis cavendis inculcet, ſic dicens (a): *Videte canes, videte malos operarios, videte conciſionem*; quos & inferius his coloribus plagens, ait: *Multi enim ambulant, quos ſæpe dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Chriſti, quorum finis interitus, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorum, qui terrena ſapiunt.* Haud dubium illos ſignat hæreticos, qui Chriſtum vere crucifixum eſſe negabant; addentes, imaginem ſolum ejus ea viſam eſſe pati, Chriſtum vero ſe ſubtraxiſſe: cujus hæreſis (ut vidimus) primus auctor fuit Simon Magus; quæ in ejus diſcipulos eſt inſeliciter propagata, ut Irenæus (b), Epiphanius (c), & alii tradiderunt. Eamdem & Cerinthus docebat, qui dividens Jeſum a Chriſto, Jeſum paſſum ac ſurrexiſſe dicebat, Chriſtum autem nequaquam, ſed impaſſibilem perſeveraſſe, ipſumque tempore paſſionis a Jeſu receſſiſſe. Scribunt hæc de Cerintho idem qui ſupra Irenæus (d), Epiphanius (e), Theodoretus (f), & alii, qui de antiquis hæreſibus commentarios edidere. Addebat Baſilides Simonis diſcipulus hanc ad commentum fabulam, Jeſum qui portabat crucem, transformaſſe ſuam ſpeciem in Simonem Cyrenæum, eumque eſſe crucifixum, Jeſum autem ſic eo modo a paſſione eſſe ſubtractum. Sed hæc pluribus Epiphanius (g). Hos igitur a Paulo ſugillatos eſſe, cum eos nominat inimicos crucis Chriſti, nullus jure poterit dubitare: cum præſertim Ignatius (h) ad eoſdem Philippenſes epiſtolam ſcribens, pluribus admoneat, ut hos ipſos caveant, qui Chriſti crucem negarent, dicens: *Princeps enim hujus mundi gaudet, cum quis crucem negarit: cognoſcit enim crucis confeſſionem ſuum ipſius eſſe exitium. Id enim trophæum eſt contra ipſius potentiam; quod ubi viderit, horret, & audiens timet, &c.*

(b) Iren. lib. 1. adverſus hæreſ. c. 23. (c) Epiphanius hæreſi 21. (d) Iren. lib. 1. cap. 25. (e) Epiph. hær. 28. (f) Theod. hæret. fabul. lib. 2. c. 4. (g) Epiphanius hæreſi 24. (h) Ignat. epiſt. 8.

V. De Hæreticis concidentibus Jeſum a Chriſto.

Plura deinde in eamdem ſententiam ſubdens, hæc quoque ait: *Ideo & in quibuſdam id efficit, ut crucem negent, ut paſſionis illos pudeat, & mortem opinione tantum illum guſtaſſe aſſeverent: partum Virginis circumcidant, & mutilent*; videlicet dividentes Jeſum a Chriſto, ſanctiſſimam Dei genitricem Mariam matrem dicerent Jeſu fuiſſe, non autem Chriſti. Hoc eſt igitur, quod tam inſtanter Paulus Philippenſes admonuit, illis verbis ad extremum poſitis: *Videte conciſionem*; hoc eſt, eos qui ſic concidunt ac dividunt Jeſum a Chriſto, quos inferius nominat inimicos crucis Chriſti, quod a Chriſto crucem auferrent. Id eſt etiam quod in eadem epiſtola ſuperius dixerat, tam clarum & patens de Chriſti cruce proferens teſtimonium in hæc verba (i): *Exinanivit ſemetipſum, formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo. Humiliavit ſemetipſum, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis.* Hinc etiam videas; quoniam non tantum Philippis in Macedonia, ſed & in Aſia, itemque in Græcia, & ubique fere gentium Chriſtiani orbis eadem hæreſis ab iiſdem ſceleſtiſſimis nebulonibus vulgabatur; eumdem Paulum in omnibus ſuis epiſtolis ad diverſas Eccleſias ſcriptis, de cruce Chriſti ſæpe ſæpius repetere ac ingerere teſtimonium, conteſtarique (k) ſe

(i) Philip. 2. (k) 1. Cor. 12.

SÆC. I. Olymp. 209. an. 2. Anno Urbis 811. An. C. 58.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5559.

☉ 11. A. ☽ 2. P. 25. Mart. Indict. 1.

JESU CHRISTI 58. *ſecundum Baronium* 60.

SANCTI PETRI 5.

NERONIS IMP. 5.

I. Conſules. II. Quinquennalia Neronis.

[a] AD num. I. Coſſ. *Nero Auguſt. III. & Valerius Meſſalla.*

Sumtus hic a Nerone Conſulatus juxta ſecundam Conſulatuum Cæſareorum regulam; Auguſtei enim Imperii Quinquennalia Nero dedit, quorum occaſione dicavit macellum, in quo omnia ad vitam neceſſaria vendebantur, cujus figuram repræſentat Erizzus pag. 117. Extat Nummus Neronis, in quo legitur: NERO CLAUDIUS CÆSAR AUG. GER. P. M. TR. P. IMP. P. P. In poſtica viſitur ædificium pulcherrimum cum his verbis: MAC. AUG. S. C. Mediobarbus qui illum exhibet, putat anno Chriſti LX. percuſſum. Sed ex Dione lib. 61. liquet, currenti anno cuſum. De Nerone enim ait: *Forum obſoniorum, quod Macellum dicitur, dedicavit. Poſt hac celebravit feſta alterius generis, quæ dicuntur Juvenalia.* Quare cum Juvenalia anno ſequenti inſtituta fuerint, in Quinquennalibus, ut in more poſitum erat, ea dedicatio peracta.

[1] COſſ. *Nero Aug. III. & Valerius Meſſalla.* Sponius in Miſcellaneis pag. 167. & Reineſius 332. NERO. CLAUDIUS. &c. TR. POT. IIII. IMP. ITERUM COS. III. Eadem in Donianis Inſcriptionibus pag. 93. num. 93. Tacitus Annal. lib. XIII. Cap. XXXIV. NERONE TERTIUM *Conſule, ſimul iniit conſulatum Valerius Meſſalla, cujus proavum Oratorem Corvinum, Divo Auguſto, abavo Neronis, collegam in eo magiſtratu fuiſſe, pauci jam ſenum meminerant.* Hunc conſulatum Nero per *quatuor menſes* geſſit, Suetonio teſte, in vita cap. XIV. Faſti Idatiani: *Nerone III. & Meſſala Corvino. His Coſſ. Petrus & Paulus paſſi ſunt die III. Kal. Julias.* Proſperi Chronicon, & Faſti Vindebonenſes; *Nerone III. & Meſſala.* Almelovenius licet hærens, ſuffectum conſulem in Neronis locum exhibet C. *Suetonium Paulinum*; quæ opinio non probatur ab eruditis.

ſe nonniſi Chriſtum, & hunc crucifixum prædicare; nec alitud ſe ſcire profiteri, niſi Chriſtum, & hunc crucifixum; nec allud conari, niſi ut crucis prædicatio eſfulgeret, & ne quavis occaſione crucis Chriſti gloria minueretur, aut aliquando tolleretur: hinc etiam illa de morte Chriſti & paſſione & ſanguine ab eodem crebrior facta mentio. Adverſus eos etiam pugnans idem Ignatius (*a*) ſcribens ad Trallianos, poſtquam de dictis hæreticis & aliis crucem Chriſti negantibus eſt locutus, hæc addit: *Si ſurculi non fuiſſent*, patris diaboli ſcilicet, *non fuiſſent hoſtes crucis Chriſti, ſed eorum qui occiderunt Dominum gloriæ. Nunc vero cum crucem negent, & illos paſſionis pudeat, tegunt Judæorum ſcelus*. Hæc Ignatius.

(*a*) *Ignat. epiſt. 5.*

VI. Cruces erigi cœptæ.

Illud tunc inſuper factum eſt, ut contra dictos hæreticos ipſo exordio naſcentis Chriſti Eccleſiæ emergentes, & Chriſti crucis memoriam penitus abolere conantes, ipſa Catholica Eccleſia cum adverſus eos vehementius obniteretur, non tantum Chriſti crucem verbis profiteretur, ſed ſignis & factis. Indeque eſt ductum principium, ut inſtar crucis, in qua paſſus eſt Chriſtus, ligno compactæ cruces erigerentur in titulum, quas Fideles venerarentur, eaſdemque diabolus exhorreſceret, *velut* (quod dicit Ignatius *b*) *trophæum erectum contra ipſius potentiam; quod ubi viderit, horret, & audiens timet*. Sed quid eſt, quod ait: *Ubi viderit, horret*; niſi quod tunc crucis vexilla erigi ſolita eſſe ſignificat? Moris fuiſſe, cum locus quiſpiam divino cultui manciparetur, illic figere crucem in titulum, attigimus ſuperius, pluribuſque inferius dicturi ſumus, cum agemus de Titulo. Inde etiam Apoſtolica in Eccleſiam traditio fluxit (*c*), ut Fideles tam in ſacris, quam in ceteris rebus quibus benedicerent, manu ducta, crucis ſignum exprimerent, quo remedio ſaluberrimo ad pellendos dæmones potiſſimum uterentur, atque in omnibus rebus illud adhiberent. Unde Tertullianus (*d*) non ut de re quapiam recens adinventa, ſed cujus antiquitatis nullum inveniatur exordium, atque adeo una cum Eccleſia coaleſcere cœperit, hæc ait: *Ad omnem progreſſum atque promotum, ad omnem aditum & exitum, ad veſtitum & calceatum, ad lavacra, ad menſas, ad lumina, & cubilia, ad ſedilia, quacumque nos converſatio exercet, frontem crucis ſignaculo terimus. Harum & aliarum hujuſmodi diſciplinarum ſi legem expoſtules Scripturarum, nullam invenies: traditio tibi prætendetur auctrix, conſuetudo confirmatrix, & fides obſervatrix*. Hæc ille.

(*b*) *Ignat. Philip. epiſt. 8.*

(*c*) *Baſil. de Spiritu Sancto, cap. 5. & alii.*

(*d*) *Tertul. de coron. mil. c. 3. 4.*

VII.

Sed & Cyrillus Hieroſolymorum Epiſcopus (*e*): *Non pudeat igitur nos*, inquit, *crucifixum confiteri: ſed in fronte confidenter ſignaculum crucis digitis imprimatur, & in aliis omnibus crux fiat: in panibus comedendis, & in poculis bibendis, & in egreſſu, & ingreſſu, ante ſomnum, recumbendo, & ſurgendo, eundo, & quieſcendo. Magna hæc eſt cuſtodia, quæ propter pauperes gratis datur, ſine labore propter infirmos; cum a Deo ſit hæc gratia, & ſignum Fidelium, & timor dæmonum: triumphavit enim de illis hoc ſigno: Oſtenta illud audacter; quando viderint crucem, recordantur crucifixi: metuunt enim eum qui contrivit capita draconis*. Hucuſque Cyrillus, idque ex antiqua inſtitutione Fidelium. Habes apud Theodoretum (*f*) præclarum de his militum Chriſtianorum exemplum, qui cum ad omnem potum ſignarent poculum cruce, eo ſigno, quod Chriſtiani eſſent, detecti ſunt. Admonet iſtud ipſum Hieronymus (*g*) ſcribens ad Euſtochium, ſic dicens: *Ad omnem actum & ad omnem inceſſum manus pingat crucem*. Sed nec illud prætermittendum antiquæ Fidelium conſuetudinis; cum Symbolum fidei recitarent Fideles, in verbis illis poſtremis, *Carnis reſurrectionem*; conſueviſſe frontem crucis ſignaculo communire: teſtatur id Ruffinus in expoſitione Symboli, & ejus rei myſterium docet. Porro ſignare frontem crucis ſigno, tam frequens & uſitatum apud Fideles omnes ſemper fuit in Eccleſia Dei, atque jugiter perſeverare neceſſe eſt, ut S. Hippolytus martyr in libello quem ſcripſit de conſummatione ſæculi, illud firmiter aſſeveret, Antichriſtum inter alia ſui adventus oſtenta & ſigna, prohibiturum, ne quis Fidelis ſanctam crucem pingat in fronte. Ex his intelligere, lector potes, ipſum jam appropinquare, qui nunc operatur in filios diffidentiæ. Rurſum vero non tantum ſe, ſed & ſua cuncta ſigno crucis notare Fideles conſueverunt: nam & in ſingulis quoque cubiculis & aliis habitaculis ſingulas eſſe cruces pingendas, S. Nilus (*h*) ad Olympiodorum Proconſulem ſcribens, admonuit. At prætermittimus de his innumeras hic acervare ſanctorum Patrum auctoritates, & recitata ab iiſdem exempla, que ſeſe nobis ſuis locis enarranda opportunius offerent.

(*e*) *Cyril. Hieroſ. catech. 13.*

Frequens uſus S. Crucis.

(*f*) *Theod. hiſt. lib. 3. cap. 10.*

(*g*) *Hieron. epiſt. 22.*

(*h*) *Apud Nican. 2. Concil. Act. 4.*

Res adeo perſpicua atque omnibus manifeſta longiori non indiget ambitu rationis: nam & ipſi Chriſtianorum hoſtes, quantum adverſus dæmones virtus crucis poteſtate prævaleat, ſæpius, licet inviti, teſtati ſunt; quod de Juliano Apoſtata ſcribit Theodoretus (*i*). An non Lucianus (*k*), Epicureus licet, & cujuſvis numinis riſus illuſor, tradit, Eucratem dignum plane virum cui fides adhiberetur, cum annulum accepiſſet ex ferro (ut ait) ex quapiam cruce facto, adverſus pravos dæmones redditum eſſe ſecurum? Accidiſſe putamus, ut ſicut (quod Lucas (*l*) tradit) Judæi

VIII. Virtutem crucis hoſtes etiam profeſſi.

(*i*) *Theod. hiſt. lib. 3. cap. 3.*

(*k*) *Lucian. in Philopſeud.*

(*l*) *Act. 19.*

exor-

exorciſtæ, licet in Jeſum Chriſtum non crederent, tamen quod ſcirent a Paulo & aliis Chriſtianis in nomine Jeſu pelli dæmones, & ipſi eodem nomine ad dimovendos eos ab obſeſſis hominibus uterentur; ita & magi, quod a Chriſtianis feliciter factitare conſpicerent, nimirum crucis virtute eos dæmonibus imperaſſe; & ipſi ad coercendos, cum opus eſſet, impetus dæmonum, ſigno crucis uſi fuerint; nam & eodem Luca (a) auctore, vidimus Simonem magum æmulatum eſſe in Petro gratiam impartiendi Spiritum ſanctum: quam ſi habere ipſi licuiſſet, magno utique pretio redemiſſet. Inde fortaſſe de iiſdem magis, quod ſcribit Plinius (b), contigit, ut fragmento clavi a cruce ſublati, vel ſparto a cruce accepto uterentur ad morbos pellendos. Sed de his ſatis: ac finis eſto eorum quæ ſpectant ad Pauli ſcriptam apiſtolam ad Philippenſes, quatenus ad rerum geſtarum hiſtoriam & traditiones ſpectare videbantur.

(a) Act. 8.

(b) Plin. lib. 23. cap. 4.

IX. De epiſtola a Paulo ad Coloſſenſes data.

Eodem quoque anno, iiſdem Coſs. ſcripſiſſe Paulum ad Coloſſenſes epiſtolam, ex iis quæ ſuperius dicta ſunt, facile demonſtratur. Inſcriptio enim illius, eadem cum illa quæ ad Philippenſes eſt ſcripta, nempe Paulus & Timotheus, ſatis ſignificat, poſt Timothei Romam adventum eſſe datam. Ceterum quod adhuc a ſe in vinculis agente ſit ſcripta, ipſe in fine declarat, dum ait; *Memores eſtote vinculorum meorum*. Cum ergo nonniſi biennio dicatur Paulus detentus fuiſſe in vinculis: hoc ipſo anno, qui ſecundus ejus carceris numeratur, datam eam epiſtolam eſſe oportuit, non autem prius. Nam Timotheus, qui inſcribitur in ea, nonniſi prope finem anni ſuperioris Romam veniſſe potuit, nec Tychicus rediiſſe, quem miſerat Epheſum. Dedit igitur ipſam epiſtolam Paulus Tychico, quem anno quoque ſuperiori Epheſum mittens (ut vidimus) eidem ad Epheſios epiſtolam (c) dederat. Quamobrem Tychicum perfunctum eſſe apud Paulum munere tabellarii, ex jam dictis ſatis conjici poſſe videtur: eodem enim nuntio Titum (d) quoque olim Paulus accerſiſſe viſus eſt: eidemque Tychico dediſſe epiſtolam primam ad Timotheum, argumentum ejus epiſtolæ, quod in antiquis Græcis exemplaribus legitur eidem præfixum, ſatis aperte demonſtrat.

(c) 2. Tim. 4. Epheſ. 6.

(d) Tit. 3.

X. Tabellarii uſus.

Non enim cuique ſe offerenti olim Apoſtoli & eorum ſucceſſores Epiſcopi, ſed certis hominibus, iiſdemque optimis moribus præditis, ac probe notis, dare litteras conſueverant, ut apparet ex his quæ ſuperius ex Ignatii litteris (e) ad Polycarpum ſcriptis, aliiſque a Cypriano ad diverſos datis (f), dicta ſunt. Ceterum hi non tantum munere tabellariorum, ſed & legatorum fungebantur officio: nam illis multa ore tenus communicanda credebantur, quæ coram illis, ad quos mitterentur, explicaturi eſſent: ut de Tychico vidimus, cum Epheſum miſſus eſt, & cum in præſentiarum ab eodem Paulo ad Coloſſenſes legatur; ait enim ad eos ſcribens (g): *Quæ circa me ſunt, omnia vobis nota faciet Tychicus cariſſimus frater, & fidelis miniſter, & conſervus in Domino: quem miſi ad vos ad hoc ipſum, ut cognoſcat quæ circa vos ſunt, & conſoletur corda veſtra, cum Oneſimo cariſſimo & fideli fratre, qui ex vobis eſt. Omnia quæ hic aguntur, nota facient vobis*. Eidem quoque videtur Paulus dediſſe epiſtolam ad Philemonem, ut ſuo loco dicemus. Rurſus etiam pereumdem nuntium aliam miſiſſe epiſtolam ad Laodicenſes, ea quæ in fine dictæ epiſtolæ ad Coloſſenſes Paulus habet, nonnullis perſuaſerunt, ſunt autem hæc ejus verba (h): *Cum lecta fuerit apud vos epiſtola, facite ut in Laodicenſium Eccleſia legatur; & eam quæ Laodicenſium eſt, vos legatis*.

(e) Ignat. epiſt. 12.

(f) Cyprian. epiſt. 16. & 24.

(g) Coloſſ. 4.

(h) Ibidem.

XI. De Coloſſenſibus, ad quos ſcribit Paulus.

Antiqua hæc eſt quæſtio, an Paulus ſcripſerit quoque ad Laodicenſes. De qua acturi, in primis qui fuerint Coloſſenſes, paucis agendum putamus; ut de qua Laodicea hæc quæ Paulus ſcribit, ſint intelligenda, pariter cognoſcamus. Coloſſas igitur, unde Coloſſenſes, auctore Strabone (i), Plinio (k), & aliis, conſtat fuiſſe oppidum in Majori Phrygia, haud longa poſitum a Laodicea; ex quo certum redditur, Apoſtolum non eſſe locutum de Laodicea quæ dicitur Syriæ, nec etiam de ea quæ eſt in Media, ſed de ea quæ eſt in Phrygia contra Hierapolim, juxta flumen Mæandrum, a quo Lycus amnis manat. Liquet ex his, hallucinatos eſſe, qui dixerunt Coloſſenſes dictos eſſe Rhodios, ob ingentem illum ab iis Solis coloſſum erectum, quod Suidas & alii plures recentiorum Græcorum & Latinorum dixerunt. Præfectus olim Coloſſenſibus Epaphras, ſollicitus pariter erat tam Laodicenſis quam etiam Eccleſiæ Hierapolis illis proximæ: unde eadem ad Coloſſenſes data epiſtola, de eodem Epaphra ſic ſcribit Paulus (l): *Teſtimonium enim illi perhibeo, quod habet multum laborem pro vobis, & pro iis qui ſunt Laodiceæ, & qui Hierapoli*. Hic enim Romæ agens, vinculis pariter tenebatur adſtrictus; unde in eadem quam hoc item anno eidem Tychico ad Philemonem Paulus dedit, epiſtola: *Salutat te*, inquit, *Epaphras concaptivus meus in Chriſto Jeſu*; ſicut & Ariſtarchus, quem hac ipſa ad Coloſſenſes ſcripta epiſtola concaptivum appellat. Confutavimus ſuperius commentum illud, quod jure Hieronymus (m) nominat fabulam, de Epaphra & Paulo, quod pueri olim ambo vincti ducti ſint Giſcala Judææ oppido Tarſum. Poſt Epaphram, qui Coloſſenſes inſtituit, Archippus, illis datus videtur Epiſcopus, de quo Paulus in fine ejus epiſtolæ hæc ſubdit: *Dicite Archippo: Vide miniſterium quod accepiſti in Do-*

(i) Strabo li. 12. cap. 23.

(k) Plin. lib. 5. cap. 32.

(l) Coloſſ. 4.

(m) Hieron. in epiſt. ad Philem.

Digitized by Google

(a) Apud Ambroſ. in epiſt. ad Coloſſ. in fin.

Domino, ut illud impleas. Hæc de Epiſcopatu Epaphræ & Archippi licet apud Ambroſium (a) ſcripta habeantur, tamen nulla alibi de Archippo, quod fuerit Epiſcopus Coloſſenſium, habetur mentio, ſed tantum de Epaphra in antiquis Martyrologiis hoc expreſſum habetur. Primaſius autem negat omnino Archippum fuiſſe Epiſcopum, ſed diaconum fuiſſe tradit.

XII. His viſis; an re vera Paulus ſcripſerit epiſtolam ad Laodicenſes, quam mandat legi in Eccleſia Coloſſenſium, quid ab antiquioribus ſcriptum ſit, in medium afferamus. Hæretici (ut auctor eſt Tertullianus b) eidem quam nos ad Epheſios ſcriptam habemus, Ad Laodicenſes, titulum præfixerunt: Marcionem id etiam præſtitiſſe, idem affirmat, cum ait: *Eccleſiæ quidem veritate epiſtolam iſtam ad Epheſios habemus miſſam, non ad Laodicenos; ſed Marcion titulum aliquando interpolare geſtiit, & quaſi in iſto diligentiſſimus explorator.* Sicque cum aliquid ille citaret, quod ex epiſtola ad Epheſios eſſet acceptum, titulo epiſtolæ ad Laodicenſes cedebat, ut Epiphanius (c) adverſus ipſum agens edocet. Verum ne vel levis ſuſpicio ejus mendacii pulſet legentis animum, habetur Ignatii teſtimonio egregie teſtatum, epiſtolam ad Epheſios vere ad Epheſios eſſe conſcriptam: citat enim eam ipſe ad ipſos Epheſios ſcribens, ſicque dicit (d): *Eſtis (ſicut Paulus vobis ſcripſit) unum corpus & unus ſpiritus, qui vocati eſtis in una ſpe vocationis veſtræ.* Alii vero dixerunt, ſcriptam fuiſſe a Paulo ad Laodicenſes privatam epiſtolam, ab ea, quæ ad Epheſios data eſt plane diverſam; quæ etiam circumferebatur inter Fideles, non tamen ut legeretur, ſicut ceteræ, in Eccleſiis; nam inter canonicas non erat adnumerata; de qua agens S. Hieronymus (e) ait: *Legunt quidam & ad Laodicenſes epiſtolam, ſed ab omnibus exploditur.* Cur autem in Eccleſia non legeretur, hanc affert cauſam Philaſtrius (f): *Ajunt epiſtolam ad Laodicenſes ſcriptam: & quia addiderunt in ea quædam non bene ſentientes, inde non legitur in Eccleſia; & ſi legitur a quibuſdam, non tamen in Eccleſia populo legitur.* Itaque ex Philaſtrii ſententia, non ſic apparet eam fuiſſe exploſam, quod non eſſet Pauli, ſed quod additis ei nonnullis haberetur adulterata. Quamobrem quæ edita apud Xyſtum (g) habetur epiſtola ad Laodicenſes, nequaquam illa quæ olim circumferebatur, fuiſſe videtur: quippe cum perbrevis ſit, nec quid habeat adulterinum, additamentum etiam nullum acceperit extrinſecus, ſed potius eorum quæ perperam poſita viderentur, vel haberentur ambigua, fuerit mutilatione contracta. Nec etiam placet, quod tradit Theophylactus, intellexiſſe Paulum de epiſtola prima ad Timotheum ſcripta; quod (ut dictum eſt) eadem ſcripta fuerit Laodiceæ. Nam quæ ſubeſt ratio, ut epiſtolam ante plurimos annos ſcriptam legi voluerit in Eccleſia Coloſſenſium? vel cur illam magis, quam reliquas ad diverſas Eccleſias datas epiſtolas?

(b) Tertul. contr. Marcion. lib. 5. cap. 11. & 17.

An Paulus ad Laodicenſes ſcripſerit.

(c) Epiph. hæreſ. 42.

(d) Ignat. ad Epheſ. epiſt. 14.

(e) Hier. de Script. Eccl. in Paulo.

(f) Philaſt. de hæreſ. cap. 90.

(g) Xyſt. Senenſ. Bibl. lib. 2. in Paulo.

XIII. Quod nulla ſcripta fuerit a Paulo epiſtola ad Laodicenſes.

Chryſoſtomus (h) nullam putat a Paulo datam eſſe epiſtolam ad Laodicenſes, ea ſcilicet ratione, quod Græca editio habeat; τὴν ἐκ Λαοδικείας hoc eſt: *Et illam quæ ex Laodicea ſcripta eſt*: ſicque intelligendum putavit, ut quæ a Laodicenſibus miſſa fuiſſet ad Paulum, ab iiſdem Coloſſenſibus legeretur. Hanc ferme ſecutus ſententiam Theodoretus (i), hæc ait: *Quidam exiſtimant Paulum etiam ſcripſiſſe ad Laodicenſes epiſtolam: itaque fictam eam epiſtolam proferunt. Divinus autem Apoſtolus non dixit, Eam quæ ad Laodicenſes; ſed, Eam quæ eſt ex Laodicea: illi enim de aliquibus rebus ad eos ſcripſerunt. Veriſimile eſt autem, eos vel ea accuſaſſe quæ fiebant Coloſſis, vel eodem morbo cum eis laboraſſe: & ideo dixit hanc quoque epiſtolam eſſe legendam.* Hæc Theodoretus. Sane nullam eidem tabellario ad Laodicenſes fuiſſe a Paulo datam epiſtolam, ſatis conſtat; dum in ea quam tum ſcripſit ad Coloſſenſes, ſalutari mandat eos qui Laodiceæ eſſent Fideles, ſic dicens: *Salutate fratres, qui ſunt Laodiceæ, & Nympham, & quæ in domo ejus eſt, Eccleſiam.* Si enim ad Laodicenſes tunc ſcripſiſſet, ipſe ſua epiſtola ejuſmodi functus eſſet officio, nec opus habuiſſet illud Coloſſenſibus delegare. Si vero antea ad Laodicenſes Paulus ſcripſiſſet; illis utique (ut modo fecit ſcribens ad Coloſſenſes) ut ſuas litteras legendas traderent Coloſſenſibus, in mandatis dediſſet. Libentius igitur Chryſoſtomo ac Theodoreto inhæremus, quam ceteris, ut nulla a Paulo ſcripta fuerit epiſtola ad Laodicenſes; cum præſertim quæ ad Laodicenſes Pauli nomine ſpuria fertur, nequaquam ſit ab antiquioribus cognita. Nam qua ratione Marcion (ut vidimus) illam quæ habetur ſcripta ad Epheſios, ad Laodicenos datam fuiſſe putavit, ſi ea quæ ad Laodicenos erat, extabat? Vel ſi & ipſe illam eſſe ſpuriam cognoviſſet, vir acerrimus ac pugnaciſſimus diſputator, ſuam firmans ſententiam, cur non illam potius quam iſtam ad Laodicenſes ſcriptam fuiſſe convinceret, cum nec ullam prorſus de ea habuerit mentionem? Immo & Tertullianus, Marcionem impugnans, nullam niſi ad Epheſios ſcriptam, exiſtimatam fuiſſe dixit epiſtolam ad Laodicenſes falſo vulgatam.

(h) Chryſ. in epiſt. ad Coloſſ. homil. 12.

(i) Theod. in epiſt. ad Coloſſ. in princ.

XIV. Quod vero Paulus eadem epiſtola ad Coloſſenſes (k) hæc habeat: *Volo vos ſcire, fratres, qualem ſolicitudinem habeam pro vobis, & pro iis qui ſunt Laodiceæ, & quicumque non viderunt faciem*

(k) Coloſſ. 1.

meum

meam in carne; nonnulli ſunt arbitrati tam a Coloſſenſibus quam etiam Laodicenſibus Paulum numquam viſum, fuiſſeque illis ipſum facie prorſus incognitum. At hæc minime probantur Theodoreto (*a*); qui ea verba declarans ait: *Oportebat conſiderare verborum ſententiam. Vult enim dicere: non ſolum veſtrum, ſed & eorum qui me non viderunt, maximam curam gero.* Sane (quod & hæc ad hiſtoriæ veritatem ſpectare noſcantur) dicere non prætermittimus, ac brevi compendio hic repetere Pauli peregrinationem in Aſiam. Conſtat Lucæ (*b*) teſtificatione, Paulum una cum ſociis, cum deſcendiſſet in Phrygiam, in qua provincia erant Laodicea atque Coloſſe, abſque aliqua verbi prædicatione prætereuntem veniſſe in Myſiam: *Vetati ſunt enim* (inquit Lucas) *a Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia.* Quamobrem tum Paulum nondum illis fuiſſe cognitum exiſtimamus. Verum poſt aliquot annos (ut ſuperius notatum eſt) Paulus iterum eſt reverſus in Aſiam. Id enim eſt quod Lucas alibi (*c*) ait: *Factum eſt, cum Apollo eſſet Corinthi, ut Paulus peragratis ſuperioribus partibus* (Aſiæ ſcilicet) *veniret Epheſum:* ubi ipſo manente factum eſt (ut idem ait) ut omnes qui habitabant in Aſia, audirent verbum Domini, Judæi, atque Gentiles. Hac igitur ultima in Aſiam peregrinatione Paulum Laodicenſibus & Coloſſenſibus Evangelium prædicaſſe, illiſque probe notum fuiſſe, jure exiſtimandum putamus.

(*a*) Theod. in epiſt. ad Coloſſ. cap. 2.
(*b*) Act. 16.
Recapitulatio peregrinationis Pauli in Aſiam.
(*c*) Act. 19.

XV. Nec illud inſuper ab inſtituto alienum exiſtimamus (nam ad hiſtoriam etiam pertinet) ſcire cauſam, cur Paulus inter alia hæc admonuerit Coloſſenſes (*d*): *Nemo vos ſeducat, volens in humilitate, & religione Angelorum, quæ non vidit, ambulans, fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus & conjunctiones ſubminiſtratum & conſtructum creſcit in augmentum Dei.* Haud facilis captu eſt locus iſte, ſed perdifficilis quidem, qui & abſque exacta peritia rerum geſtarum illorum temporum ſuperari non poſſit. Conſultus de ea re S. Hieronymus (*e*) ab Algaſia, multa diſſerens, ſingulatimque verba cuncta diligenter expendens, ejus videtur fuiſſe ſententiæ, ut quod ſpectat ad religionem Angelorum, Paulus ſugillare voluerit eos qui erant ex circumciſione colentes aſtra cæli, ſimul & Angelos: nec fuiſſe recens hanc apud eos illapſam hæreſim, ſed pervetuſtam, a Prophetiſque ſæpius exagitatam, multis declarat. In eamdem quoque ſententiam hæc Clemens Alexandrinus (*f*): *Neque colite Deum ut Judæi: etenim illi ſoli ſe Deum noſſe putantes, neſciunt ſe adorare Angelos & Archangelos, menſem & Lunam: & niſi Luna apparuerit, non agant ſabbatum quod dicitur primum, neque agunt neomeniam, neque azyma, neque magnum diem, &c.* Certe his reſpondent quæ non multo ante idem Paulus Apoſtolus de Judaicis feſtis monuerat Coloſſenſes.

(*d*) Coloſſ. 2.
De religione Angelorum quam Paulus damnat.
(*e*) Hier. ep. 151. q. 10.
(*f*) Clem. Alex. Str. lib. 6.

XVI. Quomodo autem hæc cohæreant, ut Judæi errore lapſi, aſtra ſimul & Angelos colerent; non aliunde putamus accidiſſe, niſi quod (ut de Phariſæis tradit Epiphanius *g*) ipſa cæli aſtra fuiſſe animata exiſtimarent; quamobrem & iiſdem (ut ait) indidiſſent nomina Hebraica: & Angelos eſſe, ſenſiſſe videntur; æque enim ac Angelos, militiam cæli dixerunt aſtra, ſecundum illud Deuteronomii (*h*): *Nec adorent Solem, & Lunam, & omnem militiam cæli, quæ non præcepi;* & illud Regum (*i*): *Adolebant incenſum Baal, Soli, & Lunæ, duodecim ſignis, & omni militiæ cæli.* Proprie vero militiam cæleſtem a divina Scriptura conſtat nominatos Angelos, ſicut & ipſe Dominus Deus exercituum dictus eſt: ſicut etiam apud Lucam (*k*): *Facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cæleſtis laudantium Deum.* Porro ut ſic Judæi aſtra colerent, non fuit tunc tantum apud eos error, ſed & in poſteros eſt infeliciter propagatus: adeo ut quoniam ejuſmodi errori eſſent addicti, Cælicolæ dicerentur: quo contumeliæ nomine notati ſunt Honorii Imperatoris (*l*) edicto omnes Chriſtiani, qui a religione transfugæ in Judaiſmum deficerent, ut ſuo loco dicemus uberius.

Judæi cultores aſtrorum.
(*g*) Epiph. in Panar. l. 1. c. 16.
(*h*) Deut. 17.
(*i*) 4. R. 23.
(*k*) Luc. 2.
(*l*) De Judæis Cælicol. lib. 19. Codic. Theod.

XVII. Hæc quantumlibet vera ſint, & Pauli ſenſui æque poſſint accommodari, & ab aliis nonnullis recepta videantur: tamen quoniam Apoſtolum novimus ſuis epiſtolis ſolitum inſectari illos hæreticos, qui Chriſtiano nomine in Eccleſiam Catholicam graſſabantur; accuratius exquirendum eſt, quænam hiſce temporibus hæreſis ſit debacchata, quæ religionem inſtitueret Angelorum, cujus pſeudo apoſtoli ad decipiendos Coloſſenſes venirent in humilitate & religione Angelorum. Theodoretus (*m*) hunc locum explicans, teſtatur his temporibus hæreſim fuiſſe exortam, quæ diceret Deum univerſorum nec cerni, nec comprehendi, nec ad eum poſſe perveniri, & oportere per Angelos divinam ſibi benevolentiam conciliare: affirmaretque legem per Angelos eſſe datam. At quoniam ejuſmodi Theodoreti ſententia a Novatoribus in deteriorem partem accipitur, diligentiori ſtudio hæc cuncta examinanda proponimus. Quænam fuerit dicta hæreſis, ipſe non indicat, nec in ſuis, quos ſcripſit, libris hæreticarum fabularum, explicat: quamobrem mirati ſumus, errorem ejuſmodi tribui Simoni mago; cum quæ de Angelis ipſe dixerit, longius ab his diſcrepent: quippe qui traderet (ut referunt Irenæus (*n*), Epiphanius (*o*), idemque Theodoretus (*p*), et alii) ſe eſſe divinam potentiam, quæ Judæis ut

(*m*) Theod. in ep. ad Col. 2.
De religione Angelorum falſo introducta.
(*n*) Iren. lib. 1. c. 20.
(*o*) Epiph. hær. 21.
(*p*) Theod. hæreſ. fab. l. 1. c. 1.

Fi-

Digitized by Google

Filius apparuiſſet; ſeque per mentis ſuæ primam comprehenſionem, quam Helenam eſſe dicebat, creaſſe Angelos, a quibus mundus eſſet effectus: porro Angelos ægre ferentes ſe eo modo eſſe creatos in ipſam Helenam fuiſſe commotos, ipſamque affeciſſe ignominia: ad quam redimendam, & ab Angelis vindicandam, ipſum deſcendiſſe, ac in Judæa hominem apparuiſſe tradebat. Sic igitur nullus a Simone Angelorum cultus introductus habetur; qui dicebat ſe in mundum deſcendiſſe, ut Angelos male moderantes terrarum orbem corriperet. Nec his inſuper aptari poſſent, quæ Simonis diſcipuli dixere de Angelis; quibus licet creationem rerum tribuerint, tamen quod perperam agerent, Chriſtum ad eos debellandos miſſum eſſe jactarunt, quod Baſilidis proprium dogma fuit. Porro tantum abeſt, ut hi Angelos adorandos eſſe docuerint, quod pugnandum eſſe ſuaderent adverſus Angelos mundi fabricatores, idque horum affinis Carpocras tradiderit.

XVIII. Quam Cerinthus religionem Angelorum introduxit.

Potius igitur ad Cerinthi perverſum dogma id ſpectaſſe videri poteſt, quippe qui cum adeo humiliter de Chriſto ſentiret, ut omnem ab eo divinitatem auferret, hominem tantummodo eſſe confitmans, ſuper eum Angelos extollebat, per quos mundum eſſe creatum traderet, Deumque Hebræorum unum ex illis eſſe Angelum prædicaret; id de eo cum citati auctores, tum etiam Tertullianus (a) affirmant. Cum igitur Cerinthus Chriſtum deprimeret, & Angelos exaltaret, merito Paulus admonet Coloſſenſes, dicens: *Nemo vos ſeducat, volens placere in humilitate* (*Chriſti videlicet, cum ob ſcandalum crucis illum fuiſſe tantum hominem prædicaret, adeo illum humilem reddens*) *& religione Angelorum: cum Angelos ſcilicet naturæ opifices eſſe jactaret. Et quod ſubdit: Quæ non vidit*; utique alludere videtur ad id quod de eodem Cerintho Theodoretus (b) ſcripſit, ſic dicens: *Confixit autem etiam quaſdam revelationes, tamquam ipſe eas eſſet contemplatus.* Illis enim utebatur ad captandam audientium fidem, multa ſe divinitus vidiſſe mentiens, quæ (ut inquit Paulus) non vidit. Sane quidem adverſus hujuſmodi hæreſim de Angelorum excellentia, & de Chriſto Cherinthi abjectam ſententiam frequenter admodum Apoſtolus eſt viſus jacula intorquere; ut in primis cum ad eoſdem Coloſſenſes (c) ſcribens, hæc ait de Chriſti ſuper Angelos excellentia: *In ipſo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter; qui eſt caput omnis principatus & poteſtatis.* Et ne per ſcandalum crucis putarent Chriſti amplitudinem diminutam paullo; poſt addit: *Delens quod adverſus nos erat chirographum decreti quod erat contrarium nobis, & ipſum tulit de medio, affigens illud cruci: & expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter palam, triumphans illos in ſemetipſo.*

(a) Tert. de praſcr. cap. 48.

(b) Theod. hæret. fab. c. 2. c. 4.

(c) Coloſſ. 2.

XIX. Paulus multis confutat Cerinthi hæreſim.

Eodem plane argumento ſcripſiſſe videtur epiſtolam ad Hebræos (d), in cujus exordio hæc de Chriſti excellentia ſuper Angelos ſic dicit: *Locutus eſt nobis in Filio, quem conſtituit hæredem univerſorum, per quem fecit & ſæcula: qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, portanſque omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem faciens, ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis: tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?* In fine autem ejus capitis poſt multa de inæſtimabili Chriſti ſuper Angelos excellentia, quodnam re vera ſit Angelorum miniſterium demonſtrans, ſic ait: *Nonne omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capient ſalutis.* Multa præterea eodem argumento ſcripta habentur ſequenti capite. Ad hæc etiam ſpectare videtur, quod idem Apoſtolus ſcribens ad Galatas, in Aſia populum, ubi agebat Cerinthus, qui & illis circumciſionem prædicabat; eo cogitur uti dicendi genere: *Sed licet nos aut Angelus de cælo evangelizet vobis; præter quam quod evangelizavimus vobis; anathema ſit.* Et in hanc ſententiam etiam ad Corinthios (e): *Neſcitis*, inquit, *quoniam Angelos judicabimus?* Ad hoc item ſpectat, quod non tantum Paulus & alii Apoſtoli ad dictam hæreſim confutandam labores immenſos ſubiere, ſed ſic Deo agente & Angeli (f) ipſi id ſponte profeſſi ſunt. Nam Joanni ad pedes ejus accidenti, ut adoraret unum ex iis, mox ille ait: *Vide ne feceris: conſervus enim tuus ſum & fratrum tuorum.* Quod & iterum factum eſt, quando Angelus ſubdidit: *Deum adora*; plane ſignificans, non ſibi, ſed Deo præcipuam illam omnium maximam adorationem deberi: idque non tantum ut Joannem inſtrueret, ſed in Joanne potius univerſam Eccleſiam adverſus eoſdem hæreticos commoneret. Pertinet ad hoc ipſum quod idem Joannes monens Laodicenſem Eccleſiam ejuſdem provinciæ metropolim ait: *Hæc dicit teſtis fidelis & verus, qui eſt principium creaturæ Dei*; nimirum per quem omnes creaturæ ſunt factæ, ut ſic confutaret dogma Cerinthi dicentis, Angelos mundum creaſſe. Et quod idem ejuſdem provinciæ præcipuos Epiſcopos appellet Angelos; plane ſignificat, inſtar hominum Angelos hominibus miniſtrare, nec tantæ eſſe excellentiæ, ut quæ divina ſunt, iiſdem tribuantur.

(d) Ebr. 1.

(e) 1. Cor. 6.

(f) Apoc. 19. 22.

XX.

Verum licet Cerinthus ea ſentiret de Angelis: quod tamen eos ſuaſerit adorandos, nuſquam invenimus, nec quempiam

Digitized by Google

alium dictorum hæreticorum, qui mundi creationem æque Angelis tribuebant: nam ſuper Angelos virtutem eſſe divinam omnium ſupremam quam Deum dicerent, omnes affirmabant. Quin etiam tantum abeſt, ut Cerinthus (nam de aliis dictum eſt) Angelum Judæorum, quorum legem ipſe coleret, adoraret; ut potius (quod Epiphanius (a) de eo ſcripſit) eum malum eſſe diceret, ac deteſtaretur. Ex his videas (quod neceſſario dicendum eſt) Theodoretum haud feliciter (ejus pace ſit dictum) aſſecutum eſſe Pauli verborum ſenſum: cum in hujus ad Coloſſenſes epiſtolæ commentario (b) dicit, hæc a Paulo eſſe ſcripta, quod tum graſſarentur hæretici, qui Angelos colendos eſſe jactarent. Quinam hi fuerint, dicat ipſe, qui omnium antiquorum hæreticorum fabulas egregie perpetuæ memoriæ commendavit. Sic ergo errore ſemel lapſus, in alium graviorem impegit, ut diceret, canonem trigeſimumquintum Laodiceni Concilii de his hæreticis eſſe intelligendum, qui Angelos colendos eſſe docerent, quique in eadem regione Aſiæ oratoria erexiſſent ſancto Michaeli Archangelo: Incante nimis, quæ a Catholicis eſſent antiquitus inſtituta, hæreticis, quorum nulla eſſet memoria, tribuens. Quænam vero eſſent in ea provincia Aſiæ antiquiores memoriæ Michaelis Archangeli, & a quibus fuerint inſtitutæ, repetere operæ pretium ducimus. Haud enim fruſtra hæc propenſiori ſtudio tractanda ſuſcipimus, cum Novatores hæretici adverſus Catholicam veritatem Theodoreti ſententiam uſurpent, ſimul cum teſtimonio Concilii Laodiceni, quo ab Eccleſia Catholica Angelorum pium cultum abjiciant. Sane quidem nullum a Cerinthianis hæreticis erectum fuiſſe in honorem S. Michaelis Archangeli, oratorium ex nuper dictis ſatis ſuperque liquet. Cum enim ipſum Judæorum Deum Cerinthus diceret fuiſſe Angelum, haud de alio quam de Michaele potuit intellexiſſe, quem ex Daniele (c) faviſſe populo Judæorum, optime noſſet: verum cum illum ipſum, quem affirmaret eſſe Deum Judæorum, malum diceret; nulla prorſus ſubeſt ratio, cur in honorem Michaelis erexerit oratoria: at nec alios hæreticos, de quibus eſt facta mentio, id præſtare potuiſſe, quæ jam ſunt dicta, demonſtrant.

(a) *Epiphan. hær.* 28.

(b) *Teod. ad Coloſſ.* c. 2.

Corrigitur Theodoretus & redarguuntur Novatores.

(c) *Dan.* 10.

XXI. De religioſo Angelorum cultu.

Ceterum Angelos venerari, non hæreticorum, ſed Catholicæ Eccleſiæ mos fuit: quæ præſertim in honorem ſancti Michaelis Archangeli, quem patronum novit & protectorem ob inſignia, ejus ope accepta beneficia memorias erigere illumque precari, ſic & ceteros, ut apud Deum intercederent, conſuevit. Id vero quam pure, quam ſancte, religioſe, atque frequenter in univerſo Chriſtiano orbe præſtari ſit ſolitum, ſatis demonſtrant quæ in noſtris (d) Notationibus ad Romanum Martyrologium nuper diximus: itaque eas conſulat lector qui hæc cupit. Sed ut modo agamus de provincia & loco ubi ea facta eſſe dicuntur: certum eſt Coloſſis ſub Laodicenſi metropoli poſitis antiquum viguiſſe cultum Michaelis Archangeli; non quidem ut eum tamquam Deum colerent, ſed ut præcipuum Dei miniſtrum, eo cultu quem ſanctos Angelos decet, afficerent: idque non hæreticorum perſuaſione, ſed oſtenſione immenſi prodigii, atque adeo celebri, ut in Orientali Eccleſia anniverſaria de ea re memoria ageretur ſexta die Septembris: quod Græcorum antiquum Menologium in primis teſtatur his verbis: *Die ſexta Septembris, commemoratio miraculi oſtenſi a principe militiæ cæleſtis Michaele in urbe Coloſſenſium, quæ poſtea dicta eſt Cone*: ſic enim Coloſſenſem civitatem dictam eſſe, Oecumenius (e) item affirmat. Ejuſdem celebritatis meminit Emmanuel in ſua conſtitutione de feriis (f). Quas pœnas dederit pſeudo-Alexius Iconoclaſta, qui auſus eſt violare dictam Eccleſiam S. Michaelis in Conis, ſcribit ejuſdem urbis civis Nicetas Coniata (g). Res geſtas hiſtoriæ de Michaelis manifeſtatione Conis facta, ex antiquioribus monumentis deſcripta extat apud Metaphraſtem (h). Magna quidem Dei providentia eſſe factum apparet, ut in cubilibus (quod ait Iſaias i) ubi dracones habitabant, Angelorum princeps Michael miraculorum operatione reſulgens, illic congruo coleretur honore; nimirum ut Coloſſenſes in primis ſanctiſſimæ Trinitati ſecundum inſtitutionem Catholicam, primum omnium illi decentem ac proprium cultum impartirentur; ac deinde Angelos, quo deceret, proſequerentur honore.

(d) *Martyr. Rom. die* 8. *Maii.*

Coloſſenſes cultores Michaelis Archangeli.

(e) *Oecumen. in ep. ad Coloſ.*

(f) *Apud Theod. Balſ. in Nomoc. Phot. tit.* 7.

(g) *Nicet. Con. in Annal. pag.* 48.

(h) *Metaphr. die* 6. *Septembr.*

(i) *Iſai.* 35.

XXII.

Synodus igitur Laodicena nequaquam rectum Angelorum cultum imminuit; ſed eum qui ex Gentibus erat contra divinitaris numen ejecit: ſicut cum in ſuperiosi canone illos damnat, qui relicto cultu ſanctorum martyrum, falſos adirent hæreticorum martyres, ſic dicens (k): *Non oportet omnino Chriſtianum, derelictis martyribus Chriſti, abire ad falſos martyres,* & (ut habet prior verſio) *hæreticorum, quos ipſos conſtaret hæreticos extitiſſe: hi enim alieni a Deo ſunt. Quicumque autem abire voluerit, anathema ſit.* Ita etiam ſequenti canone, Gentilium idolorum ſectantes errores condemnat, ſic dicens (l): *Non oportet Chriſtianos derelicta Eccleſia abire, & ad Angelos idololatriæ abominandæ congregationes facere. Quicumque autem inventus fuerit occultæ huic idololatriæ vacans, anathema ſit: quoniam relinquens Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium Dei, acceſſit ad idola*: Hæc canon: quo, ſicut ſuperiori

(k) *Concil. Laod. c.* 34.

De canone Concilii Laodiceni.

(l) *Concil. Laodic.* 35.

quæ

quæ eſſent hæreticorum damnat, ita quæ Gentilium idololatrarum eſſent, omnino proſcribit.

XXIII. At neque ulla ſubeſſe ſuſpicio poteſt, ut ſacroſancta Synodus Angelorum pium cultum dixerit idololatriam. Nam ſi eadem Synodus cultum veri martyris recipit, ut ſuperiori vidimus canone, & alio, quo agi feſta martyrum, præterquam in Quadrageſima (*a*), monuit; multo magis Angelorum cultum oportuit recepiſſe: nam at ſublimiori naturæ, potius debetur cultus Angelis, quam hominibus. Unde expreſſe patet, quod ſicut ſuperiori canone recipiens Synodus cultum veri martyris, a pſeudo-martyrum cultu fideles cohibuit; ita & ſequenti, falſorum Angelorum, eorum nimirum quos venerarentur idololatræ, venerationem prohibuit: alludens fortaſſe ad Genii cultum, cujus gratia Gentiles (*b*) diem natalitium celebrantes, affines & amicos convocarent: & hoc ſit quod ait canon: *Ad Angelos idololatriæ abominandæ congregationes facere*: (vel quod verius exiſtimamus) quod magi ad ſuas magias perficiendas, non tantum dæmones, ſed & Angelos ſe invocare profiterentur, hocque honeſto nomine velarent turpiſſimas impoſturas: teſtatur hæc de his Tertullianus in Apologetico (*c*). Quapropter Patres in ea Synodo congregati occultam hanc dixerunt idololatriam, quæ nimirum honeſtiſſimo prætenſo Angelorum nomine patraretur. Quamobrem & his conſentiens conſequitur canon (*d*), prohibens ne clerici ullo pacto magiæ operam darent. His igitur de germano ſenſu illius canonis elucidatis, ſatis Theodoreti perperam facta interpretatio remanet confutata: cum alioqui in his quæ ſpectant ad dogmata, non ſit dubium, ipſum recta ſenſiſſe de Angelis: nam ipſos non tantum veneratur, ſed & æternæ ſalutis adminiſtros nobis a Deo conceſſos, & in eo præſertim ut apud Deum intercederent, noſtramque cauſam agerent, conſtanter affirmat (*e*). Sed de his ſatis.

(*a*) *Concil. Laod. can.* 51.

Cultus Angelorum ex Synodo Laodiceni.

(*b*) *Cenſor. de die natal. & Macrob. Saturnal.*

(*c*) *Tertul. in Apolog. c.* 23.

(*d*) *Concil. Laod. c.* 36.

(*e*) *Theod. Græc. de-cret. lib.* 3. *de Angelis & in Daniel. c.* 4.

XXIV. Jam quod ſupereſt de Eccleſiaſticis traditionibus, quæ ejuſdem Pauli epiſtola ad Coloſſenſes remanent conſignatæ, ex inſtituto demonſtrare proſequamur. Quod enim inferius eoſdem admonens ait (*f*): *Verbum Chriſti habitet in vobis abundanter in omni ſapientia; docentes & commonentes voſmetipſos pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, in gratia cantantes in cordibus veſtris Deo.* Epheſios (*g*) quoque iiſdem fere verbis, ſcripta ad eos epiſtola, alloquens, ad hæc eadem facienda eſt vehementer hortatus: quibus Apoſtolus Eccleſiaſtici cantus formam præſcribit: nimirum ut in gratia, quod ait, cantarent Domino in cordibus ſuis; ſcilicet ut muſicos modulos cordis chorda concinerent. Illud enim cantare in cordibus dicit (ut interpretes omnes (*h*) elucidant) pro eo quod eſt, non ore tantum. At hæc de cantu non ſolum Paulus admonuit; ſed & Virtutes Angelicæ docuerunt, quomodo pſallendum eſſet in Eccleſia. Socrates (*i*) enim hæc de Ignatio teſtatur: *Ignatius Antiochiæ, quæ eſt in Syria, tertius a Petro Apoſtolo Epiſcopus, qui cum Apoſtolis ipſis multum verſatus eſt, viſionem vidit Angelorum, ſanctam Trinitatem hymnis alterna vice decantatis collaudantium, & formam canendi in ea viſione expreſſam Eccleſiæ Antiochenæ tradidit; unde illa traditio ab omnibus Eccleſiis recepta eſt.* Hæc Socrates. Sed altior atque certior ejus rei fides habetur, cum de Seraphim ſtantibus ſupra thronum, atque clamantibus, & alternis vicibus canentibus, ſublimis (*k*) facta eſt illa manifeſtatio Iſaiæ.

(*f*) *Coloſſ.* 3.

(*g*) *Epheſ.* 5.

Traditio de cantu Eccleſiaſtico.

(*h*) *Chryſ. Theod. & alii in c.* 3. *ad Coloſ. & ad Epheſ. c.* 5.

(*i*) *Socrat. hiſt. lib.* 6. *c.* 8.

(*k*) *Iſai.* 6.

XXV. Eodem plane modo ab Eſſenis, quorum res geſtas Philo (*l*) illuſtri memoriæ commendavit, Deo laudes alternatim cani ſolitas, ejuſdem auctoris teſtimonio expreſſum habetur, cujus hæc ſunt verba: *Ubi omnes conſurrexere, duo chori fiunt in medio cœnaculo, alter virorum, alter fœminarum: cuique ſuus incentor præficitur honore præſtans & canendi peritia. Deinde cantant hymnos in laudem Dei compoſitos variis metrorum carminumque generibus, nunc uno ore, nunc alternis, non ſine decoris & religioſis geſtibus & accentibus, modo ſtantes, modo prorſum retrorſumque gradum moventes, ut cumque res poſtulat. Deinde poſtquam uterque chorus ſeorſum explevit his ſe deliciis, velut amore divino ebrii unum chorum faciunt promiſcuum, ad imitationem illius olim inſtituti, quando mare, Deo jubente, alteris ſalutem, alteris perniciem attulit, præcinente viris Moyſe, Maria vero prophetide fœminis.* Hucuſque Philo: qui dum ait, non accentibus tantum, ſed & religioſis geſtibus ſe moventes, illos occinere ſolitos eſſe, haud dubium eſt intellexiſſe de canticis dramatis, qui non tantum in voce, ſed & in actione conſiſterent, quorum vulgata eſt illa mentio in Eccleſiaſticis officiis: *Ante thorum hujus Virginis frequentate nobis dulcia cantica dramatis*; nimirum ut coram virgine tecumbente in thoro ejuſmodi acroamata agerentur. De quibus & Plutarchus (*m*), cum de his agit: *Noſtis nimirum Platonis dialogos partim narratione, partim actione quadam conſtare; qui ideo dramatici dicuntur: de his facillimos pueri ediſcunt, ita ut memoriter recitent: adjunguntur autem geſtus convenientes perſonarum moribus, & vocis effictio atque forma, & affectiones dictis congruæ.* Sed exoleverunt jam hæc: cætera vero non tantum non ſunt prætermiſſa, ſed aucta. At quod ad fœminas ſpectat, ne in Eccleſia una cum

(*l*) *Philo de vita contemplativa.*

De cantu Eſſenorum.

(*m*) *Plutarch. in Sympoſiq.* 9. 8.

vitiis canerent, legibus Eccleſiaſticis (a) eſt poſtea interdictum. ☞ Hinc eſt (b), quod epiſcopi qui adverſus Paulum Samoſatenum Antiochiæ ſunt congregati plurimi numero, in ſynodali epiſtola ad Dionyſium Romanum Pontificem & Maximum Alexandriæ Epiſcopum data, vitio vertunt illi inter alia, quod mulieres introduxerit in Eccleſia canere & ſuas laudes ☜. De antiquo uſu Chriſtianorum, ut in unum ad eccleſiam convenientes, dies noctesque cantu ducerent; Ethnicorum etiam teſtificatione, nempe de his quæ Romæ agerentur, Luciani (c); & de his quæ in Oriente, Plinii (d) qui vixere temporibus Trajani, expreſſum habetur.

(a) Synod. Antiochena.
(b) Conc. Ant. apud Euſeb. lib. 7. c. 24.
(c) Lucian. in Philopatr.
(d) Plin. lib. 10. ep. 97.

XXVI. De cantu quid patres.

Juſtinus martyr in oratione ad Antoninum Pium, hymnos Deo a Chriſtianis decantari ſolitos tradit, cum ait: *Gratos nos illi exhibentes, rationaleſque pompas & hymnos celebramus atque decantamus*, &c. & Clemens Alexandrinus ad Gentes oratione: *Hic*, inquit, *eſt mons Deo dilectus, mons ſobrius caſtis umbroſus materiis. In eo autem bacchantur, non fulmine icta Semelis ſorores Mænades, quæ in inceſta viſceratione carnium initiantur, ſed Dei filiæ, pulchræ agnæ, quæ veneranda Verbi orgia concelebrant, chorum moderatum congregantes: chorus ſunt Juſti, canticum eſt hymnus Regis omnium: pſallunt puellæ, gloria afficiunt Angeli, Prophetæ loquuntur, editur ſonus muſicus*; & paulo poſt: *Si velis tu quoque, imitare; & chorum duces cum Angelis circa eum qui eſt ingenitus, & ab interitu alienus, & qui ſolus eſt vere Deus: una nobiſcum canite Deo Verbo*; & Tertullianus (e) ad uxorem: *Quid Maritus ſuus illi, vel marito quid illa cantabit? Audiat ſane, audiat aliquid Dei cœna*, &c. Id ipſum Cyprianus quoque, dum ait (f): *Et quando in unum cum fratribus convenimus, & ſacrificia divina cum Dei ſacerdote celebramus, verecundiæ & diſciplinæ memores eſſe debemus, non paſſim ventilare preces noſtras inconditis vocibus*. Ceterum ejuſmodi hymnos canendi in eccleſia conſuetudinem, non aliunde quam ab ipſo Domino & Apoſtolis acceptam dicit Auguſtinus (g), dum inter illa quæ ex divina Scriptura defendi poſſunt, ait eſſe hymnorum atque pſalmorum cantum: *Cujus*, inquit, *ipſius Domini & Apoſtolorum habemus documenta, & exempla, & præcepta*; & paulo poſt: *Quando autem non eſt tempus, cum in Eccleſia fratres congregantur, ſancta cantandi; niſi cum legitur, aut diſputatur, aut Antiſtites clara voce deprecantur, aut communis oratio voce diaconi indicitur?* Hæc ille.

(e) Tert. ad uxor. lib. 2. c. 6.
(f) Cypr. de orat. Dom.
(g) Aug. ep. 119. c. 18.

XXVII. Id denique in univerſa Eccleſia fieri conſueviſſe, Baſilius (h) adverſus hæreticos hæc improbantes ſic aſſerit, ſcribens ad Neocæſarienſes: *Ad id vero quod propter pſalmodias accuſamur: quare potiſſimum ſimpliciores perterrefaciunt, qui vos traducunt: hoc habeo quod dicam: quod videlicet, qui jam obtinuerunt ritus, omnibus Eccleſiis Dei concordes ſunt & conſoni. De nocte ſiquidem populus conſurgens, antelucano tempore domum precationis petit: inibique labore & tribulatione ac lacrymis indeficientibus facta ad Deum confeſſione, tandem ad orationem ſurgentes, ad pſalmodiam inſtituuntur. Et nunc quidem in duas partes diviſi, alternis ſuccinentes pſallunt: atque ex eo ſimul eloquiorum Dei exercitationem ac meditationem corroborant, & cordibus ſuis attentiorem, rejectis vanis cogitationibus mentis ſoliditatem ſuppeditant. Deinde uni ex his hoc muneris dato, ut quod canendum eſt, prior ordiatur, reliqui ſuccinunt: atque ita in pſalmodiæ varietate, precibuſque ſubinde interjectis, noctem ſuperant. Illuceſcente jam die, pariter omnes velut uno ore, ac corde uno, confeſſionis pſalmum Domino offerunt: ac ſuis quiſque verbis reſipiſcentiam profitentur. Horum gratia ſi nos fugitis; fugietis ſimul & Ægyptios, fugietis Lybiam utramque, Thebæos, Palæſtinos, Arabes, Phœnices, Syros, & qui ad Euphratem habitant, & (ut ſemel dicam) omnes apud quos vigiliæ, ac preces, communeſque pſalmodiæ in pretio ſunt*. Hacuſque Baſilius. Innumera in hanc ſententiam afferenda eſſent teſtimonia ſanctorum Patrum, ſed brevitatis cauſa temperamus.

(h) Baſil. epiſt. 63.

In univerſa Eccleſia uſus cantus pſalmorum.

XXVIII. Illud autem non prætermittimus dicere de uſu priſtino, olim promiſcue una cum clericis in Eccleſia cantaſſe & populum, ſimulque ſacerdoti orationem danti vel colligenti reſpondere conſueviſſe. Ad hæc ſpectat illud S. Hieronymi (i). *Ad ſimilitudinem cæleſtis tonitrui, Amen reboat*; & illud Auſonii in Ephemeride:

(i) Hier. in præf. in ep. ad Gal. lib. 2.

Conſona quem celebrant modulati carmina David,
Et reſponſuris ferit aera vocibus, Amen.

Verum quoniam imperitia canentium ſæpius accidebat, ut harmonicam illam Eccleſiaſticæ dignitati congruentem cantionem incompoſito vocum ſono corrumperent, in quos (ut ſuperius dictum eſt) Joannes Chryſoſtomus (k) jure declamat: idcirco neceſſario Eccleſiaſticis inſtitutis proviſum eſt, ne præter certos ad hoc opus adſcriptos quis in Eccleſia pſalleret. Canon enim Laodiceni Concilii (l) id prohibens ait: *Non licere præter canonicos pſaltes, id eſt, qui regulariter cantores exiſtunt, quique pulpitum aſcendunt, & de codice legunt, alium quemlibet in Eccleſia pſallere*.

Populus cur in Eccleſia cantare vetitus.
(k) Chryſ. in Iſa. c. 8. hom. 2.
(l) Conc. Laodic. c. 15.

XXIX. Magnam certe ſanctiſſimi Patres adhibuerant

rant

Cantus Chriſtianorum qualis.

ſuam diligentiam, ut perquam religioſus, modeſtus, ac denique omnibus numeris ad pietatem compoſitus cantus Eccleſiaſticus eſſet: quod ex eo facile colligi poteſt, quod conſtet & in ipſis a charitate deductis Chriſtianorum conviviis, Agape nuncupatis, tam pia tam ſobria adhiberi cantica conſueviſſe. Unde Chriſtianus Pædagogus apud Clementem (a) hæc ait: *Quemadmodum autem antequam ſumamus alimentum, laudare nos convenit factorem univerſorum: Ita etiam in potu nos ei decet pſallere, cum ejus creaturarum efficimur participes. Eſt enim Pſalmus numeroſa & modeſta laudatio: canticum ſpirituale, pſalmum Dixit Apoſtolus:* & paulo inferius: *Sunt enim admittendæ modeſtæ & pudicæ harmoniæ: a forti & nervoſa noſtra cogitatione vere molles & enervatas harmonias amandando quam longiſſime; quæ improbo flexuum vocis artificio utentes, ad delicatum & ignavam vitæ agendæ rationem deducunt: graves autem, & quæ ad temperantiam pertinent, modulationes ebrietati & protervia valedicunt. Chromaticæ igitur harmoniæ, impudenti in vino protervia floribuſque redimitæ, meretriciæ muſicæ ſunt relinquendæ.* Hæc Clemens. De iiſdem canticis in convivio Chriſtianorum adhiberi ſolitis hæc Tertullianus (b): *Poſt aquam manualem & lumina, ut quiſque de Scripturis ſanctis, vel de proprio ingenio poteſt, provocatur in medium Deo canere: hinc probatur quomodo biberit:* & Cyprianus ad Donatum: *Nec ſit vel hora convivii gratiæ cæleſtis immunis: ſonet pſalmos convivium ſobrium; & ut tibi tenax memoria eſt, voce canora aggredere hoc munus ex more: magis cariſſimos paſces, ſi ſit nobis ſpiritualis auditio, prolectet aures religioſa mulcedo.*

(a) Clem. Alex. in Pædag. lib. 2. c. 4.

(b) Tert. in Apolog. c. 39.

XXX. Cantus modeſtus laudatus.

Si igitur in Chriſtianorum conviviis adhiberi ſolita cantica tali fibula diſciplinæ erant adſtricta, quæ nihil penitus ſineret eſſe fluxum, atque ſolutum: quanto majori ſolertia putandum illas inſtitutas fuiſſe, quæ in Eccleſia publice adhiberi ſolitæ erant ſacræ in ſacris divinisque myſteriis cantiones? Sed & Gentiles ipſi, qui recte ſaperent, damnabant illos canendi modos, qui mollibus fractiſque vocum inflexibus animos itidem molles fractoſque atque enervatos penitus redderent. Nec alia de cauſa Pherecrates comicus Muſicam introduxit figura muliebri totum corpus verberibus fœde mulctatam, ipſamque Juſtitiam quærentem de cauſa hujus fœditatis; illamque reſpondentem carmina in accuſationem eorum, qui candorem illum ſuum priſtinum, & cum ſuavitate majeſtatem conjunctam, chromaticis modulis fœde corruperint. Sed & Ariſtophanes de iiſdem queritur, & alii plures, quod quidam Muſicam in minuta quaſi fragmenta conciderint: hæc & alia plura id genus apud Plutarchum (c). At quanto hæc cum detrimento animorum accidere ſoleant, Cicero (d) in libris quos ſcripſit de legibus, his verbis erudite demonſtrat: *Aſſentior enim Platoni, nihil tam facile in animos teneros atque molles influere, quam varios canendi ſonos: quorum dici vix poteſt quanta ſit vis in utramque partem. Nam & incitat languentes, & languefacit excitatos; & tum remittit animos, tum contrahit. Civitatumque hoc multarum in Græcia interfuit, antiquum vocum ſervare modum; quarum mores lapſi in mollitiem, pariter ſunt immutati cum cantibus, aut hac dulcedine corruptelaque depravati, ut quidam putant; aut cum ſeveritas eorum ob alia vitia accidiſſet, tum fuit in auribus animiſque mutatis etiam huic mutationi locus. Quamobrem ille quidem ſapientiſſimus Græciæ vir, longeque doctiſſimus, valde hanc labem veretur: negat enim mutari poſſe muſicas leges ſine mutatione legum publicarum.* Hæc & alia plura ille: qui & in canendo non vocum tantum modum, ſed & ſitum corporis modeſtiæ attemperatum monet eſſe ſervandum: quamobrem illos potiſſimum, qui canendo cervices oculoſque pariter cum modorum flexionibus torqueat, reprehendit.

(c) Plutarch. lib. de Muſica.

(d) Cic. de legib. lib. 2.

At ſi hæc etiam Ethnicorum ſententia cavenda ſunt, quæ apud Chriſtianos nec in conviviis olim admittebantur; quid, quæſo, ab illis factum eſſe putandum in ſacris? Adverſus ergo ejuſmodi diſciplinæ tranſgreſſores eſt vehemens illa, ſed juſta, ex Pauli verbis S. Hieronymi objurgatio (e), dicentis: *Audiant hæc adoleſcentuli; audiant hi quibus pſallendi in Eccleſia officium eſt: Deo non voce, ſed corde cantandum; nec in tragœdorum morem guttur & fauces dulci medicamine colliniendas, ut in Eccleſia theatrales moduli audiantur & cantica, ſed in timore & opere in ſcientia Scripturarum. Quamvis ſit aliquis (ut ſolent illi appellare) κακόφωνος; ſi bona opera habuerit, dulcis apud Deum cantator eſt. Sic cantet ſervus Chriſti, ut non vox canentis, ſed verba placeant, quæ leguntur: ut ſpiritus malus, qui erat in Saule, ejiciatur ab his qui ſimiliter ab eo poſſidentur, & non introducatur in eos qui de domo Dei ſcenam fecere populorum.* Hæc ille, reprehendens pravum uſum qui ſuo tempore apud nonnullos irrepſerat. Verum ſi, ut decet, ad pietatem muſici modi compoſiti ſint, nihil utilius, nec gratius quicquam audiri poteſt. Unde & apud Juſtinum martyrem (f) hæc eodem argumento conſcripta habentur de ſimplici cantu Eccleſiaſtico: *Excitat hæc cantio cum voluptate quadam animum, & flagrans ad ejus quod carmine celebratur, deſiderium: affectiones & concupiſcentias carnis ſedat: cogitationes malas inimicorum, quos cernere non eſt, ſuggeſtione ob-*

XXXI.

(e) Hier. in ep. ad Epheſ. c. 5. Objurgatio in corrumpentes canticorum modeſtiam.

(f) Apud Juſtin. mart. q. 107.

orien-

orientes, amolitur: mentem ad fructificationem divinorum bonorum rigat: pietatis decertatores generoſos & fortes per conſtantiam in rebus adverſis efficit: omnium rerum quæ in vita triſtes & luctuoſa accidunt, piis affert medicinam. Hæc & alia plura ibi. His conſentientia paucis expreſſerat Philo Judæus (*a*) His verbis: *Cantus, verbaque ſanitatem & ſalutem afferunt: cantus quidem excantando paſſiones animi; ut quicquid in nobis diſſonat, in concentum quemdam redigendo, reprimendoque immodicos affectus certis modulis componat.*

(a) Philo de victim. offerend.

XXXII. Hujus igitur rei cauſa a Spiritu ſancto inſtitutum eſſe pſalmorum concentum S. Baſilius (*b*) his verbis declarat: *Quando Spiritus ſanctus nos vidit ægre perſuaderi ad complexum virtutis, ac proinde ad incundam vitæ rectitudinem per hoc lenteſcere, quod toti ad conſectandam voluptatem propenderemus; quid fecit? Nimirum Scripturæ ſua dogmatibus mixtim inſperſit concinnam iſtam numerorum modulationem, ut auribus permulctis ac delinitis, mellico vocum concentu, clam, velut aliud agentes, ſineremus in animos noſtros irrepere eloquiorum utilitatem.* Hæc & alia plura id genus Baſilius. Sed melius hæc docent, qui didicerunt experimento, ut Auguſtinus (*c*), qui hæc de ſe ſcribit: *Quantum flevi in hymnis & canticis tuis, ſuave ſonantis Eccleſia tua vocibus commotus acriter. Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æſtuabat affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & bene mihi erat cum eis.* Et inferius (*d*), cum ſe mirum in modum affici ſolere Eccleſiaſtico cantico dicat; dolere tamen, quod eo raptus interdum, quæ canerentur verba minus attenderet; ac de his ſecum diſſerens, hæc tandem ait: *Ita fluctuo inter periculum voluptatis & experimentum ſalubritatis, magiſque adducor, non quidem irretractabilem ſententiam proferens, canendi conſuetudinem approbare in Eccleſia: ut per oblectamenta aurium infirmior animus in affectum pietatis aſſurgat.* Idem Auguſtinus in ſua Eccleſia Hipponenſi ſic amavit ſacram canendi conſuetudinem, ut interdum de nimia illius prolixitate aliqui rerum divinarum parum ſtudioſi quererentur, de quibus hæc ait (*e*): *Adhuc quoque, quod valde dolendum eſt, conqueri vobiſcum volo; quia ſunt aliqui, & maxime potentes iſtius mundi, qui cum veniunt ad Eccleſiam, non ſunt devoti ad laudes Dei celebrandas, ſed cogunt presbyterum ut abbreviet Miſſam, & ad eorum libitum cantet: nec ei licet morem Eccleſiaſticum ſequi, propter illorum gulam & avaritiam.* Hæc ipſe.

(b) Baſil. homil. in Pſal. 1.

Quam proficuus cantus religioſus.

(c) Aug. Confeſſ. lib. 9. cap. 6.

(d) Aug. Confeſſ. lib. 10. cap. 33.

(e) Aug. de temp. ſer. 251.

XXXIII. Ceterum licet in univerſo Chriſtiano orbe canendi in Eccleſia ſemper viguerit uſus: tamen non idem ubique eſt ſervatus canendi modus: nam hæc de Athanaſio Epiſcopo Eccleſiæ Alexandrinæ Auguſtinus teſtatur (*f*): *Tutius mihi videtur, quod de Alexandrino Epiſcopo Athanaſio ſæpe mihi dictum commemini: qui tam modico flexu vocis faciebat ſonare lectorem pſalmi, ut pronuntianti vicinior eſſet, quam canenti.* Hæc ipſe. Verum in Oriente, unde etiam Mediolanenſis Eccleſia ſub Ambroſio Eccleſiaſtici formam cantus accepit, ſuaviori vocum concentu, qui audientium animos licet triſtes erigere atque mulcere poſſet, hymnos pſalmoſque concini ſolitos eſſe, idem qui ſupra Auguſtinus affirmat (*g*). Non ſic Romana Eccleſia (ut aliquis exiſtimavit deceptus commentitiis ſcriptis Damaſi nomine pervulgatis) ab Orientali Eccleſia mutuata eſt modum pſallendi: cum jam ab ipſo inſtitutæ ſedis exordio pſalmorum cantus in eadem coaluiſſet Eccleſia: nam Damaſus non canendi ritum, ſed pſalterium ex tranſlatione Septuagintaduorum ex Oriente, a Hieronymo ſcilicet Hieroſolimis agente, accepit. Quantum autem ex antiquis monumentis colligere licet, Romana Eccleſia mediam ſecuta viam, nec ſimplicitatem Alexandrinam, nec Orientalis Eccleſiæ ſuaviori concentu compoſitos numeros in omnibus amplexata, ſic temperavit utrumque, ut miram quamdam cum ſuavitate adjunxerit gravitatem. Africanæ autem Eccleſiæ ritus, quantum ex Auguſtino colligitur, Romanæ atque Alexandrinæ Eccleſiæ potius quam Orientali ſimilis fuiſſe videtur: nam ait (*h*): *De hac re tam utile ad movendum pie animum, & accendendum divinæ dilectionis affectum, varia conſuetudo eſt; & pleraque in Africa Eccleſia membra pigriora ſunt: ita ut Donatiſtæ nos reprehendant, quod ſobrie pſallimus in Eccleſia divina cantica Prophetarum; cum ipſi ebrietates ſuas ad canticum pſalmorum humano ingenio compoſitorum, quaſi tubas exhortationis inflamment.* Hactenus Auguſtinus.

(f) Aug. Confeſſ. lib. 10. cap. 33.

Diverſarum Eccleſiarum diverſi canendi modi.

(g) Aug. Conf. lib. 9. c. 7.

(h) Auguſt. epiſt. 119.

XXXIV. Execratur pariter Catholica Eccleſia modos illos muſicos atque cantus, qui a Gentilibus ſuis ipſorum ritibus adhiberi conſueverunt; ſed & illos, qui relictis Davidicis pſalmis, concinerent (ut de Donatiſtis tradit Auguſtinus) proprio ingenio hymnos excogitatos, ad novoſque compoſitos muſicos modulos: cujuſmodi erant & ab Ario ad Sotadis numeros compoſitæ cantiones, quas tantopere Athanaſius (*i*) redarguere conſuevit: ſicut etiam de Meletianis tradit Theodoretus (*k*), ſolitis cum plauſu manuum & quadam ſaltatione hymnos concinere, & multa ſimul tintinnabula funi appenſa movere, & his ſimilia: *Qua de cauſa*, inquit, *Magnus ille Athanaſius perpetuo cum eis bellum geſſit.* In eamdem impietatis claſſem alle-

Corruptores Eccleſiaſtici cantus.

(i) Ath. orat. 2. contra Ar.

(k) Theod. li. 4. hæret. fabul.

allegendus & Paulus Samoſatenſis, de quo hæc Synodus Antiochena ad Dionyſium Romanum Pontificem ſcripſit: *Pſalmos vero, qui in Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum dicebantur, ceſſare fecit, velut neotericos & nuper inventos: in ſemetipſum vero compoſitos, diebus Paſcha in medio Eccleſiæ canere mulieres, maxime quas ipſe prius ad canendum pro more inſtituerat, faciebat; ita ut horreſceret ſi quis audiret.* Non ab his ſegregandus Apollinaris Laodicenus hæreſiarcha, qui item a ſe compoſitos pſalmos canendos quibuſcumque tradidit; quos Synodus Laodicena (a) proſcripſit, ſtatuens ne Fideles canerent in Eccleſia plebejos, vel (ut alia habet editio) vulgares pſalmos, nimirum ad vulgaris muſicæ modos attemperatos. Horum auctorem fuiſſe Apollinarem, non idiotam quempiam, ſuo loco dicemus. Hieracem etiam hæreſiarcham longe ante Apollinarem quoſdam recens ſcripſiſſe pſalmos, Epiphanius (b) tradit: quos omnes Eccleſia reſpuit.

(a) *Synod. Laod. cap. 59.*

(b) *Epiph. hæreſ. 67.*

XXXV. Quomodo Eccleſia recipiat novos hymnos.

Ceterum novos pioſque conſcribere atque cantare ſacros hymnos ad modos Eccleſiaſticos attemperatos, non crimini ſed laudi datum eſt a majoribus noſtris, ab ipſis Apoſtolorum temporibus: quo nomine Hierotheus ille magnus excelluit, ut Dionyſius teſtatur in Eccleſiaſtica Hierarchia, & de aliis Philo de Vita contemplativa. Quamobrem divinos hymnos quamtumlibet recens conſcriptos, ſi præſertim pietatem præſeferant, & ad modeſtos muſicæ numeros ſint accommodati, Eccleſia nequaquam reſpuere conſuevit: ut conſtat in primis de hymnis a Nepote olim conſcriptis, quos a nonnullis ſolitos fuiſſe decantari, Dionyſius tradit, dum ait (c): *Quamquam non modo pro multis aliis rebus Nepotem amplector & diligo ut pro fide, pro ſtudio in doctrina poſito, pro aſſidua in Scripturis exercitatione, pro nonnullis quoque & variis pſalmis hymniſque ab eo compoſitis, quibus hucuſque nonnulli fratres libenter utuntur,* &c. Accidit id ipſum de ſacris hymnis compoſitis ab Ambroſio, Prudentio, & aliis, quos in celebriorem uſum recepit Eccleſia, Arianis tantummodo reclamantibus (d) in Ambroſium, quod ſuis hymnis populum ſeduxiſſet.

(c) *Dion. apud Euſeb. hiſt. lib. 7. c. 19.*

(d) *Ambr. ad Innoc. in fine.*

XXXVI. Quod autem ſpectat ad muſica inſtrumenta (ne id prætermiſiſſe videamur) iiſdem Chriſtum Dominum a Chriſtianis laudandum eſſe, Prudentius adverſus Judæos agens in Apotheoſi his verſibus docet:

Quicquid in ære cavo reboans tuba curva remugit,
Quicquid in arcano vomit ingens ſpiritus hauſtu,
Quicquid caſta chelys, quicquid teſtudo reſultat,
Organa diſparibus calamis quod conſonu miſcent,
Æmula paſtorum quod reddunt vocibus antra,
Chriſtum concelebret, Chriſtum ſonet, omnia Chriſtum,
Muta etiam fidibus ſanctis animata loquantur.

XXXVII. De muſicis inſtrumentis.

Porro chriſtianus Pædagogus (e), quantumlibet ea quæ ſcripta ſunt in Pſalmis, Deum laudandum eſſe muſicis inſtrumentis, ad ſpiritualem ſenſum inflectat, notiſque ea quibus Gentilitas in ſuis ipſius ritibus uti conſueverit, Chriſtianis eſſe communia: tamen ſi eadem recte pieque ut Chriſtianam modeſtiam decet, exerceantur, non prohibet, ſed liberaliter indulget, cum ait: *Et ſi ad lyram vel citharam canere & pſallere noveris, nulla in te cadet reprehenſio: Hebræum juſtum Regem imitaberis, qui Deo eſt gratus & acceptus. Exultate juſti in Domino; rectos decet collaudatio: dicit Propheta. Et: Confitemini Domino in cithara, & pſalterio decachordo ei pſallite.* Ceterum conſtat teſtimonio Auguſtini (f), citharam ab Eccleſiæ modulatione fuiſſe proſcriptam, cum ait: *Nonne id egit inſtitutio in nomine Chriſti vigiliarum, ut ex iſto loco citharæ pellerentur?* Sane quidem muſica inſtrumenta haud antiquitus in Eccleſiam introducta & recepta eſſe videntur: quod auctor apud Juſtinum (g) martyrem affirmare videtur, dum ait: *In Eccleſiis non uſus carminum per ejus generis inſtrumenta & alia inſipientibus congruentia receptus eſt, ſed ſimplex cantio in eis manet*: cujus rei ratio illa videtur adſcribi, quod ejuſmodi muſica inſtrumenta Gentilibus adhiberi conſueverint in turpibus ac ſordidis uſibus, nimirum in theatris, conviviis, ac ſacrificiis. Verum quod poſt multa ſæcula uſu receptum ſit, ut in Eccleſia adhiberentur organica inſtrumenta diſparibus cannis ſimul junctis confecta, haud jure quis poterit improbare, cum omnes in ſono præſeferant cum gravitate & ſuavitate modeſtiam.

(e) *Clem. Alex. in Pædag. lib. 2. c. 4.*

(f) *Aug. Pſal. 32. conc. 2.*

De uſu Citharæ interdicto.

(g) *Juſt. q. 107.*

XXXVIII. Privatæ cantiones Chriſtianorum quales.

His de canticis & muſicis inſtrumentis in Eccleſia publice adhiberi ſolitis pertractatis; haud prætermittendam putamus laudatiſſimam antiquorum Chriſtianorum conſuetudinem: qui in privatis canticis animi cauſa concini ſoliti, nequaquam amatorias cantiones vulgo communes, ſed dignas Chriſto Domino laudes canerent. Reperiuntur ejus antiquitatis veſtigia in primis apud Baſilium, dum tradit hymnum glorificationis, nimirum quo Patri & Filio ſimulque Spiritui ſancto gloria impartitur (h), a ruſticis etiam cantari ſolitum. Sed id magis explicite S. Hieronymus ſic ad Marcellam ſcribens (i): *In Chriſti*, inquit, *villula tota ruſticitas*, &

(h) *Baſil. de Spir. ſancto c. 29. & ſup. c. 27.*

(i) *Hieron. ep. 17.*

& extra pſalmos ſilentium eſt. Quocumque te verteris, arator ſtivam tenens, Alleluja decantat: ſudans meſſor pſalmis ſe avocat; & curva attondens vitem falce vinitor aliquid Davidicum canit: hæc ſunt in provincia carmina; hæ (ut vulgo dicitur) amatoriæ cantiones; hic paſtorum ſibilus; hæc arma culturæ. Imbuebatur etiam tenella infantia, ut in Alleluja vocem lingua balbutiens primum erumperet. Unde idem Hieronymus (a) ad Lætam ſcribens, hæc ait: *Quis hoc crederet, ut Albini Pontificis neptis de repromiſſione martyris naſceretur; ut præſente & gaudente avo, parvula adhuc lingua balbutiens, Chriſti Alleluja reſonaret?* & inferius: *Cum avum viderit, in pectus ejus tranſiliat, de collo pendeat, nolenti Alleluja decantet.*

(a) Hier. epiſt. 7.

XXXIX. Ad hæc facienda Chryſoſtomus (b) vehementer exhortatus eſt ſuos: ac diſerte quidem a naturalibus principiis deducens orationem, ſic ait: *Nihil animam æque erigit, & elatam quodammodo efficit, & a terra liberat, & exolvit a vinculis corporis, & amore ſapientiæ efficit, & ut res omnes ad hanc vitam pertinentes irrideat perficit, ut verſus modulatus, divinum canticum numero compoſitum. Noſtra certe natura uſque adeo delectatur canticis & carminibus, & tantam cum eis habet neceſſitudinem & convenientiam, ut vel infantes ab uberibus pendentes ſi fleant & affligantur, ea ratione ſopiantur. Nutrices quidem certe, quæ eos geſtant in ulnis, ſæpe abeuntes & redeuntes, & quædam puerilia eis carmina decantantes, ſupercilia eorum ita ſopiunt. Quocirca ſæpe quoque viatores meridie agentes jugalia animalia, hoc faciunt, canentes, itineris moleſtiam illis canticis conſolantes. Nec ſolum viatores, ſed etiam agricolæ uvas in torculari calcantes, vindemiantes, & vites colentes, & quodcumque aliud opus facientes, ſæpe cantant. Nautæ quoque remos impellentes hoc faciunt. Jam vero mulieres quoque texentes & confuſa ſtamina radio diſcernentes, ſæpe quidem & per ſæpe ſingulæ, ſæpe autem omnes concorditer unam quamdam melodiam concinunt: hoc autem faciunt mulieres, & viatores, & agricolæ, & nautæ, qui ex opere faciendo ſuſcipitur, laborem cantu conſolari volentes: utpote quod anima, ſi carmina & canticum audierit, moleſta & difficilia ſit facilius toleratura. Quoniam ergo hoc genus delectationis eſt animæ noſtræ valde cognatum & familiare: ne dæmones laſciva meretricia cantica introducentes, omnia everterent; pſalmos Deus conſtruxit, ut ex ea re ſimul caperetur voluptas & utilitas:* & poſt multa de utilitate pſallendi, hæc addit: *Hæc dico, non ut vos tantum laudetis, ſed ut filios & uxores doceatis talia cantare cantica, non ſolum in texendo, aliove opere faciendo, ſed maxime in menſa. Quando enim diabolus ut plurimum inſidiatur conviviis, cum & ebrietatis & ingluviei riſuſque profuſi & remiſſi animi auxilio utitur: tunc maxime oportet & ante menſam & in menſa ſe munire pſalmorum præſidio, & ſimul cum uxore ac liberis ſurgentes a convivio hymnos ſacros Deo canere.* Hæc & alia plura Chryſoſtomus in eamdem ſententiam, revocare cupiens Chriſtianos ad illum priſtinum laudatiſſimumque uſum, cujus facta eſt mentio. Plura ad hæc addenda eſſent ex Eccleſiaſticis regulis recentius reſtitutis; ſed hæc ſatis ad inſtitutum. Nunc itaque ad Paulum redeamus.

(b) Chryſoſt. hom. in Pſal. 41.

Religioſus cantus quam proficuus.

XL. His publicis ad Coloſſenſes litteris datis, privatas Paulus addit eodem tempore ſcribens ad Philemonem nobilem Coloſſenſem; cujus domum Coloſſis ad ſua tempora integram permanſiſſe, tradit Theodoretus (c): *quæ enim temporibus Pauli eſſe cœpit eccleſia, eidem cultui mancipata perſeveravit in poſterum.* Apud Philemonem Fideles colligi ſoliti, ejuſdem fovebantur auxilio, quod idem Paulus teſtatur, cum ait: *Viſcera ſanctorum requieſcunt per te frater.* Sic itaque (quod fecerat ſcribens ad Coloſſenſes) Timothei nomen (ut in aliis hoc anno Romæ datis) æque ac ſuum inſcripſit epiſtolæ; & quibus daretur, non tantum Philemoni, ſed & Appiæ ejus (ut putatur) uxori, & Archippo, ac denique Eccleſiæ quæ in domo ejus collecta eſſet, expreſſit. Harum vero ſcribendarum litterarum occaſio ejuſmodi interceſſit. Philemon Oneſimum ſervum habebat, qui a domino fugiens (non tamen ut quique ſceleſtiſſimi facere conſueverunt, ſed amore Pauli, cujus prædicationem in Aſia poſitus paululum deguſtaſſet) Romam ſe contulit; ubi factus auditor Pauli, vehementi ardore animi fidem Chriſtianam eſt penitus amplexatus: quod quidem ipſa Pauli verba ſignificant, quibus ait: *Obſecro te pro filio meo, quem genui in vinculis, Oneſime.* Idem cum ſubdit: *Quem ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi miniſtraret in vinculis;* plane declarat hanc eamdem epiſtolam, ſicut ceteras, Romæ datam a ſe eſſe in vinculis conſtituto. Hunc itaque (ut æquum eſſe videbatur) Paulus una cum Tychico (ut habet epiſtola ad Coloſſenſes) ad ſuum dominum mittens, datis hiſce litteris, idem plurimum commendavit.

De Epiſt. ad Philemonem.

(c) Theod. in præfat. in epiſt. ad Philem.

XLI. Quod autem Paulus hunc jam ad Chriſtum converſum, tam ſecundum carnem, quam ſecundum Deum, Philemonis fratrem appellat, ſic dicens: *Forſitan enim ideo diſceſſit ad horam a te, ut æternum illum reciperes jam non ut ſervum, ſed pro ſervo cariſſimum fratrem, maxime mihi, quanto autem magis tibi & in carne*

De Oneſimo facto epiſcopo Epheſino.

ſe & in Domino? manifeſtum eſt argumentum, tam Philemonem quam Oneſimum fuiſſe Gentiles. Nam ſi Judæi fuiſſent, utique æque Pauli ac Philemonis frater dicendus erat, & non magis iſti quam illi: cumque lege etiam veritum eſſet, ne Judæus homo mancipium Judæum haberet, hi potius videntur fuiſſe Gentiles, & hac ex parte fratres ſecundum carnem: eadem quippe ratione qua Judæi inter ſe fratres dicebantur ſecundum carnem, ſic & Gentiles Paulus fratres dixit ſecundum carnem. Annuiſſe vero Philemonem votis Pauli, ut redeuntem Oneſimum non ut ſervum, ſed ut fratrem ſuſceperit, ac libertate donarit, perſpicue ex eo colligi poteſt, quod conſtat, Oneſimum poſt Timotheum eſſe factum Epiſcopum primatis Eccleſiæ quæ eſſet in Aſia, nempe Epheſi. Ad Epheſios enim ſcribens Ignatius (a), ſumma cum laude meminit Oneſimi tunc apud eos agentis Epiſcopi, ſic dicens: *Poſtea quam itaque numeroſam veſtram multitudinem in Oneſimo, viro numquam ſatis ob caritatem prædicando, veſtro autem Epiſcopo, exceperim; quem opto juxta Chriſtum Jeſum vos amare, omneſque vos illius ſimiles eſſe: Benedictus Deus, qui donavit vobis, qui tales eſtis, talem habere Epiſcopum.* Meminit rurſus ejuſdem ſcribens (b) ad Antiochenos, necnon ad Heronem diaconum. Porro hunc Oneſimum Epheſiorum Epiſcopum, eumdem eſſe cum eo, de quo agit Paulus apud Philemonem, tam Græcorum Menologium, quam Latinorum Martyrologium, fidem faciunt. Quomodo vero idem Oneſimus, ſicut Ignatius, vinctus Romam perductus ſub Trajano martyrium conſummaverit, ſuo loco dicemus.

(a) Ignat. epiſt. 24.
(b) Ignat. epiſt. 12. & 13.

XLII. Scribit Paulus ad Hebræos.

Quæ ſupereſt omnium noviſſima Pauli epiſtola ad Hebræos, hoc eodem anno ſcriptam eſſe, multæ perſuadent conjecturæ. Nam hoc anno (ut vidimus) ſcribens ad Philippenſes, de mittendo in Orientem Timotheo, quem ſuperiori anno Romam acceſſierat, conſilium ſe iniiſſe tradit (c): immo & ſe eo venturum pollicitum eſſe, ſcribens quoque ad Hebræos (d) hæc habet eodem prope argumento: *Cognoſcite fratrem noſtrum Timotheum dimiſſum: cum quo, ſi celerius venerit, videbo vos.* Rurſus vero, ſicut fecerant Philippenſes, mittentes ad Paulum Romam certum hominem, quod ejus vinculis compaſſi eſſent: Judæos etiam eodem erga Paulum animo fuiſſe affectos demonſtrat, ut & ipſi fuiſſe compaſſi ejus vinculis: quod enim in Vulgata legitur (e): *Nam & vinctis compaſſi eſtis;* ex Græco ſic legitur: *Nam & vinculis meis compaſſi eſtis,* καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε: atque ita apparet, hanc eamdem epiſtolam ſicut reliquas in vinculis datas, Romæ eſſe ſcriptam: quod Joannes (f) Chryſoſtomus & alii plerique confirmant. Ex his igitur, aliiſque ſignis, eam germanam eſſe Pauli epiſtolam, facile poteſt intelligi. Sed quoniam de ea re a nonnullis eſt dubitatum; operæ pretium ducimus, quod noſtro eſt inſtituto conſentaneum, de ea re paulo accuratius agere.

(c) Philip. 2.
(d) Hebr. 13.
(e) Hebr. 10.
(f) Joan. Chryſoſt. in præf. epiſt. Pauli.

XLIII. Qui negarunt epiſtolam ad Hebræos eſſe Pauli.

Quinam in primis extra claſſem Catholicorum vagantes hæretici eam non eſſe Pauli dicere auſi ſint, ſeriatim recenſebimus. Marcion hæreſiarcha hæc primus reperitur eſſe commentus (g); Tertullianus (h) id ipſum affirmavit, tribuens illam Barnabæ; Ariani præterea omnes, ut de his teſtatur Epiphanius (i), quod nimirum de divinitate Filii Dei certum exploratumque haberetur ex ea teſtimonium: adverſus quos ea de re diſputat Theodoretus in præfatione ejuſdem epiſtolæ ad Hebræos. Euſebius horum gregalis, aliorum nomine eamdem adducit in controverſiam, dum ait a quibuſdam affirmari, dictam epiſtolam ad Hebræos a Romana Eccleſia quaſi non legitimam Pauli impugnatam fuiſſe. Reddam ejus verba, quo cuncta planius elucidentur; ait enim (k): *Pauli autem quamquam quatuordecim teſtatæ & notæ dicuntur epiſtolæ: tamen quod quidam illi epiſtolæ quæ eſt ab eo ad Hebræos ſcripta, perinde ac ſi Pauli non ſit, fidem abrogare ſtuduerint, affirmaverintque eidem ab Eccleſia Romana contradici, in obſcuro relinquere, neutiquam conſentaneum exiſtimavi.* Hæc ille, qui item agens de Caio, ait eam a Romanis Pauli non credi. Idem tamen alibi ait, Clementem citare ſolitum eamdem Pauli epiſtolam ad Hebræos: at nonne ipſe erat Romanæ Eccleſiæ Pontifex? Quomodo hi dixerunt ab Eccleſia Romana eidem epiſtolæ contradici, ſi ex illa ſententias tamquam pretioſiſſima quædam emblemata in ſuis ſcriptis Clemens Papa intexere conſuevit? Sed inſpiciamus Euſebii verba. Agens enim de epiſtola a Clemente Romano Pontifice ad Corinthios ſcripta, & ab omnibus æque accepta, hæc ait (l): *In ea quoniam multa nonnumquam eodem ſenſu ex epiſtola ad Hebræos ſumpta inſerit, & interdum iiſdem etiam verbis ex eadem petitis utitur; apertiſſime quidem declarat illud opus non recenti memoria hominum editum. Unde merito quidem reliquis Apoſtoli ſcriptis videtur adnumerata. Nam cum Paulus epiſtolam ad Hebræos erudiendos patrio ſermone litteris mandaſſet, eam alii quidem Lucam Evangeliſtam, alii iſtum ipſum Clementem Græcis litteris interpretatum eſſe affirmant: quod plane eſt veriſimilius; præſertim cum & Clementis epiſtola, & ea quæ eſt ad Hebræos a Paulo miſſa, eamdem dictionis & loquendi formam accurate integreque ſervet, atque adeo ſenſus in utroque ſcripto expreſſi non longe inter ſe diſcrepent.* Hucuſque Euſe-

(g) Epiph. hæreſ. 42. & Hier. in præf. epiſt. ad Titum.
(h) Tertul. de pudicit. c. 20.
(i) Epiph. hæreſ. 69.
(k) Euſeb. lib. 3. c. 3.
(l) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 32.

ſebius. Ex his igitur dictis conſtat, S. Romanam Eccleſiam, apud quam ea epiſtola (ut diximus) ſcripta eſt, nequaquam ipſam impugnaſſe, vel in controverſiam adduxiſſe, ſed alios, quos ſuperius nominavimus. At vero de Romanæ Eccleſiæ conſtanti fide in ea recipienda agemus inferius. Præterea idem auctor alibi (*a*) Caium citat numerantem tantummodo tredecim Pauli epiſtolas, ac proinde Pauli ad Hebræos epiſtolam non admittentem.

(*a*) *Euſeb. hiſt. lib. 6. c. 14.*

XLIV. Permoti autem videntur eam negantes duabus potiſſimum rationibus: tum quoniam non ſicut in ceteris ipſi ejus exordio præfixus eſt titulus Pauli: tum etiam quod diverſum a ceteris videatur dicendi genus. Sed quod ad primum: cauſam quam afferat Clemens Alexandrinus, qui eam eſſe Pauli defendit, ex Euſebio (*b*), qui eum citat, hic deſcribere non erit otioſum: ait enim: *Epiſtolam item ad Hebræos ſcriptam, Pauli eſſe affirmat, & Hebraico ſermone ad Hebræos ab eo editam: Lucam autem eam accurate in Græcum, ut Græcis traderet, convertiſſe: illudque plane ex interpretatione ipſa facile intelligi poſſe, quod epiſtola & Acta Apoſtolorum eumdem orationis ſtylum habeant. Atque hanc inſcriptionem (Paulus Apoſtolus) non ſine cauſa in Epiſtola principio fuiſſe prætermiſſam. Nam cum Paulus ad Hebræos epiſtolam ſcriberet: quia illi præjudicatam animis ſententiam & ſuſpectam opinionem contra eum, ejuſque doctrinam combiberant; nomen conſulto admodum non ſcripſiſſe, ne in ipſo exordio animos illorum prorſus ab epiſtolæ lectione averteret. Deinde longius aliquanto progreſſus, hæc addit: Jam vero (ſicut beatus quidam presbyter dicebat) quoniam Dominus ipſe Apoſtolus Patris ſui omnipotentis ad Hebræos miſſus fuit: Paulus, qui ad Gentes miſſus erat modeſte admodum, cum ad Hebræos ſcriberet, ſe Apoſtolum Hebræorum non inſcripſit, partim propter honorem, quem Domino Hebræorum Apoſtolo tribuebat; partim ne cum Gentium præco & Apoſtolus eſſet, præter officium ad Hebræos ſcribere videretur.* Hæc Euſebius ex Clemente: eamdemque de titulo non appoſito Hieronymus (*c*) rationem affert, necnon Theodoretus, & alii.

(*b*) *Idem eodem c. 11.*

Defenditur eſſe Pauli Epiſtola ad Hebræos.

(*c*) *Hieron. de Script. Eccl. in Paulo, & in ep. ad Galat. c. 1.*

XLV. Quod vero ad ſtyli diverſitatem ſpectat, non eſt mirum ſi a ceteris differat: nam cum aliæ ad Græcos ſint datæ, Græce quoque ſunt ſcriptæ; hanc autem ad Hebræos ipſe Hebræus Hebraico ſermone diſertiſſime ſcripſit: quam & eloquentius converterunt in Græcum, ſive Clemens, ſive fuerit Lucas. Quamobrem & Origenes hæc ait: *Ego conſtanter affirmabo, ſenſus eſſe Apoſtoli, phraſim autem & conſtructionem verborum alterius cujuſdam conciones Apoſtoli in commentarios redigentis, & velut dictata præceptoris ore ſcribentis. Proinde ſi qua Eccleſia iſtam habeat epiſtolam, eam ipſa approbet ut Pauli, idque hac ratione perſuaſa: non enim temere veteres eam eſſe Pauli tradiderunt. At quis ſcripſit epiſtolam, Deus vere novit: nos autem a quibuſdam accepimus, Clementem Romanæ Eccleſiæ Epiſcopum eam Epiſtolam perſcripſiſſe: ab aliis, Lucam, qui Evangelium & Acta Apoſtolorum litteris mandavit, illam contexuiſſe:* Hæc Origenes apud Euſebium (*d*).

De Styli diverſitatis cauſa.

(*d*) *Euſeb. hiſt. l. 6. ca. 19. in fin.*

XLVI. Inanis prorſus & illa additur his objectio, quod Paulus (ut eſt apud Hieronymum *e*) Hebræus ex Hebræis ſcribens ad Hebræos non citet Scripturas ſecundum Hebraicam veritatem, ſed ſecundum Septuaginta. Immo ex hoc ipſo non leve deducitur argumentum, eam eſſe Pauli, qui idem ſcribens ad Galatas (*f*), cum Hebræis diſputans, locum Iſaiæ (ut idem notat S. Hieronymus) ſecundum editionem Septuaginta citavit. Nec eſt quod hoc adſcribatur exceptori vel interpreti, qui eam ſibi licentiam arrogaſſet, ut quod ſecundum Hebraicam veritatem Paulus dictaſſet vel ſcripſiſſet, interpres ſecundum editionem Septuaginta poſuiſſet: neminem namque puto talia præſumpſiſſe. Sed illud conſiderandum eſt, hoc ipſo Apoſtolorum tempore, apud ipſos Judæos etiam, in uſum frequentiorem receptam eſſe editionem Septuaginta. Hinc videas (ut de noſtris taceamus) Joſephum hiſtoricum, natura Judæum, ſecta (ut ipſe de ſe tradit) Phariſæum, tam Hebraicis quam Græcis litteris excultiſſimum, in ſuis quos ſcripſit commentariis, potius Septuaginta editionem, quam Hebraicam veritatem eſſe ſectatum, & in eo præſertim quod eſt maximi ponderis, nimirum in ſupputatione annorum ab origine mundi. Nam dum in præfatione operis de Judaicis antiquitatibus numerat ab origine mundi uſque ad cladem Hieroſolymorum annos quinquies mille, quod etiam affirmat ſcribens contra Apionem (*g*); plane ſignificat, ſecundum ea quæ ſuperius dicta ſunt, ſe editionem Septuaginta eſſe ſecutum. Philonem idem præſtitiſſe, nulli eſt dubium; quod alibi demonſtrabimus. Quamobrem Paulum divinas Scripturas citaſſe ſecundum Septuaginta, nulla eſſe debet admiratio; cum ſecundum uſitatiorem eorum temporum editionem, id eum feciſſe appareat.

(*e*) *Hier. in Iſa. c. 6.*

(*f*) *Galat. 4.*

Editio Septuag. etiam a Judæis frequentiori uſu recepta.

(*g*) *Joſeph. contra Apion. lib. 2. in princ.*

XLVII. His viſis, reliquum eſt ut illos redarguamus, qui negantes eam eſſe Pauli, Clementi potius, vel Barnabæ, aut Lucæ adſcribendam eſſe putarunt. Certe quidem Clementis fuiſſe, dici non poteſt, ex eo quod (ut dictum eſt) ipſe eamdem ſæpius ſuis ſcriptis intexens, alterius plane auctoris quam ſuam eſſe declarat. Barnabæ vero nec tribui poſſe, ex eo certum ex-

pio.

Falſo aliis quam Paulo tribuitur Epiſtola ad Hebræos.

ploratumque redditur; quod cum nonniſi una dicatur ab eo uſſe ſcripta epiſtola; quænam illa fuerit, & quam plane diverſa ab epiſtola ad Hebræos, Clemens Alexandrinus, qui in libris Stromatum (a) ea ea frequenter ſententias recitat, uperte ſignificat. A Luca vero aliquam umquam fuiſſe ſcriptam epiſtolam neminem antiquorum vel recentiorum dixiſſe reperimus: nec certe ejus muneris fuiſſe videtur, cum non eſſet Apoſtolus, ut eam ſibi ad Hebræos ſcribendi urrogaret auctoritatem. Æquius igitur, & quod eſt veritati magis conſentaneum, alii dixerunt, eamdem ab eo fuiſſe potius tranſlatam, quam ſcriptam. Non euim quæ ad Hebræos, ſed quæ dicebatur ſcripra ad Laodicenſes, u quibuſdam Lucæ adſcribebatur, ut teſtatur Philaſtrius (b). Nihil dicimus de Tertulliano, cujus eam eſſe a quibuſdam tradi, miramur quod Xyſtus affirmet (c): nam cum idem Tertullianus eamdem adſcribat Barnabæ, omnis prorſus de ea re ſuſpicio ceſſat.

(a) Clem. Alex. Stro. l. 2. ſæpe l. 1.

(b) Philaſtr. de hæreſ. c. 90.

(c) Xyſt. Biblioth. l. 7. c. 8.

XLVIII. Sed & illud eſt accuratius examinandum: Quid eſt, quod & a S. Hieronymo ſcriptum eſſe legatur, dictam epiſtolam ad Hebræos non recipi a Latinis ſicut a Græcis? Reddam primum verba Hieronymi ſic ſcribentis ad Dardanum (d): *Illud noſtris dicendum eſt, hanc epiſtolam, quæ inſcribitur ad Hebræos, non ſolum ab Eccleſiis Orientis, ſed ab omnibus retro Eccleſiis, & Græci ſermonis ſcriptoribus quaſi Pauli Apoſtoli ſuſcipi: licet plerique eam vel Barnabæ vel Clementis arbitrentur; & nihil intereſſe cujus ſit, cum Eccleſiaſtici viri ſit, & quotidie Eccleſiarum lectione celebretur. Quod ſi eam Latinorum conſuetudo non recipit inter Scripturas canonicas: nec Græcorum quidem Eccleſiæ Apocalypſim Joannis eadem libertate ſuſcipiunt, & tamen nos utraque ſuſcipimus*: Hæc ille; qui item (e) de Latinorum conſuetudine alibi teſtatur, ſic dicens: *Unde Paulus Apoſtolus in epiſtola ad Hebræos, quam Latina conſuetudo non recipit*. Sed an hæc tam facile ſint admittenda, magna opus eſt conſideratione; & an re vera ita ſe habeunt, diligentius exquirendum eſt. Et in primis, a Græcis abſque ambiguitate aliqua recipi epiſtolam Pauli ad Hebræos, Amphilochius in carmine ad Seleucum, quo ſcribit ſeriem librorum canonicorum, teſtatur his jambis:

(d) Hier. epiſ. 129.

A Græcis recepta Epiſtola ad Hebræos.

(e) Idem in Iſai c. 6.

Quæ vero ad Hebræos, notha eſſe dicitur
Pleriſque; ſed male: nam germana gratia eſt.

Numerat eamdem Gregorius Nazianzenus item in carmine de libris authenticis.

XLIX. Quod vero ad Latinos ſpectat, quos ait Hieronymus illam non recipere: ſi de antiquioribus temporibus agitur, dicemus paulo poſt: ſi autem de recentioribus intelligit; illud animadvertendum, quænam potuerit eſſe differentia inter Græcos & Latinos ſcriptores Catholicos poſt Nicænum Concilium abſque præjudicio violatæ fidei ſinceritatis, quæ quis ſcripta reciperet, vel rejiceret, ſi (quod ipſe (f) teſtatur) in ſacroſancto Nicæno Concilio ſtatutus eſt certus numerus Scripturarum canonicarum. Poſt illud quidem tempus, ſi inter alias recenſita haberetur dicta epiſtola ad Hebræos, certe religio erat ſi non reciperetur æque ab omnibus tam Latinis quam Græcis. Quod vero eadem in dicta Synodo accepta fuerit, non tantum ea ratione libere affirmari poſſe videtur, quod Catholici omnes ea uſi eſſent adverſus Arianos, qui eam abjecerant; ſed eo etiam argumento quod Athanaſius rogatus a Conſtante Imperatore, ut totius divinæ Scripturæ compendium ad ſe mitteret, ille Synopſim conſcripſit, qua diſtinguens authentica ab apocryphis, inter canonicas ab Eccleſia receptas ſanctas Scripturas adnumerat Pauli epiſtolam ad Hebræos. Nec quidem putandum eſt, Athanaſium, qui Nicæno Concilio præſens fuit, diverſum divinarum Scripturarum catalogum ab eo qui in Synodo editus eſſet, ſcribere præſumpſiſſe, cum eſſet ejuſdem Synodi præ ceteris acerrimus propugnator. Sed & Patres qui interfuerunt Concilio Laodiceno, ſeriem canonicorum librorum recenſentes, æque cum ceteris epiſtolam Pauli ad Hebræos adnumerant. Si igitur in Concilio Nicæno (ut dictum eſt) inter alia ſcripta canonica ea fuis epiſtola adnomerata: magnus profecto error fuiſſet, ſi (quod ait S. Hieronymus) a Latinis non fuiſſet accepta.

(f) Hier. epiſ. 7.

Epiſt. ad Hebræos recepta in Concilio Nicæno.

Sed quoſnam per Latinos intellexerit, adhuc ſubtilius exquiramus. Si de antiquioribus quæritur: jam dictum eſt Clementem Romanum Pontificem epiſtolam ad Hebræos ſæpius ſuis interſerere conſueviſſe ſcriptis: adde, ſi placet, in his qui ab eo conſcripti feruntur Apoſtolici canones, eamdem inter ſcripta canonica adnumeratam eſſe. Verum non Clemens tantum, ſed & alii Latinorum, quorum ipſe meminit de Scriptoribus Eccleſiaſticis, & qui inter Latinos fuerunt celebriores, eamdem epiſtolam ſæpe citantes, Pauli quoque titulo prænotatunt; ut inter eos Hilarius, qui in libro quarto de Trinitate hæc habet: *Facturam autem, per id quod Paulus (g) ad Hebræos dixerit: Tanto melior factus eſt Angelis, quanto excellentius ab his poſſidet nomen*: idemque aliis in locis. Gregorius Bæticus, cujus idem Hieronymus meminit, in libro quem ſcripſit de Fide, æque Apoſtoli nomine citat epiſtolam ad Hebræos, ut cum ait:

La Latini omnes recipiunt epiſtolam ad Hebræos.

(g) Hebr. 1.

(a) Hebr. 1.

Alibi docet Apoſtolus (a) de Filio Dei eſſe ſcriptum: Et adorent eum omnes Angeli Dei. Optatus Milevitanus, quem idem inter ceteros ſcriptores Eccleſiaſticos recenſet, Apoſtoli Pauli nomine allegat, eum ex ejuſdem epiſtolæ capitulo octavo teſtimonium adducit contra Parmenianum (b). Item quoque Philaſtrius (c) Epiſcopus Brixianus, qui tantum abeſt ut reſpuat, ut inter hæreſes adnumeret opinionem illorum qui eam non ſicut ceteras Pauli epiſtolas amplecterentur. Gaudentius (d) ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopus eamdem Apoſtoli Pauli nomine citat quoque epiſtolam. Chromatius (e) hoc itidem præſtitit, & Ruffinus (f) ejuſdem Eccleſiæ presbyter, Paulinus, Ambroſius, ac Auguſtinus (g) crebertime, qui licet non neget eidem ab aliquibus contradici, a plurimis tamen affirmari eſſe Pauli tradit (h): Itidemque ipſe teſens ſeriem ſcriptorum canonicorum, eam adnumerat cum ceteris. Cum igitur Galli, Hiſpani, Afri, Itali, iidemque omnes qui latine ſcribentes, ante Hieronymi tempora floruerunt, vel ſaltem illius æquales extiterunt, eitaſſe reperiantur nomine Pauli epiſtolam ad Hebræos: quidnam ſit quod S. Hieronymus ait, eam a Latinis non recipi, expendendum eſt.

(b) Optat. li. 7. (c) Philaſt. hæreſ. 89. (d) Gaudent. tractat. 2. (e) Chrom. li. de Beatit. (f) Ruffin. in expoſ. Symboli. (g) Auguſt. de Civit. Dei l. 16. c. 22. (h) De doctrina Chriſt. l. 2. c. 2.

LI. Non equidem puto, quia (quod ipſe ait i) Tertullianus eam non recepit ut Pauli, ſed ut Barnabæ; ob eam cauſam dixerit non recipi a Latinis. Nam abſit, ut unus a ceteris omnibus diſerepans Tertullianus, Catholicæ Latinæ Eccleſiæ canonem canonicorum ſcriptorum præſcripſerit: eum præſertim nonniſi in libro (k), quem ſcripſit poſtquam eſt factus hæreticus, id ſua ſententia teſtatum reliquerit. Sed ad alios potius quam ad Tertullianum Hieronymus videri poſſet habuiſſe reſpectum, nimirum ad S. Cyprianum, qui ea minime uſus eſſe reperiatur; niſi Cypriani quis illud opus eſſe contenderit, quod titulo de Operibus cardinalibus ejuſdem nomine conſignatur. Verum de Cypriano haud mirandum, ſi qui ſemper præ manibus Tertullianum habuit, eumque magiſtrum nominare conſuevit (l), Tertulliano in eo fuerit obſecutus. De Arnobio, Minutio Felice, & Lactantio, nihil eſt, quod licet eam non citarint, ab eis rejecta dici poſſit; quippe qui cum ſcripſerint adverſus Gentes, nequaquam uſi ſunt divinæ ſcripturæ, cui illæ minime crederent, teſtimoniis, ſed Gentilium potius ſcriptis, ac rationibus: nam & Lactantius (m) Cyprianum ſugillaſſe viſus eſt, quod agens adverſus Demetrianum Proconſulem, alioſque Gentiles, niſus ſit teſtimoniis divinæ Scripturæ: ſic enim ait: *Materia non eſt uſus ut debuit: non enim Scriptura teſtimonii, quam ille utique vanam, fictam, commentitiam putabat, ſed argumentis & ratione fuerat refellendus.* Nullum ergo affert præjudicium veritati, ſi dicti auctores contra Gentiles agentes non citaverint epiſtolam ad Hebræos. At in aliis nonne Arnobius interpretatus pſalmum centeſimum quartum (niſi velit quis alium eſſe illum Arnobium) citat capitulum ſextum Pauli epiſtolæ ad Hebræos? ſic dicens: *Paulus clamat Hebræus ex Hebræis.*

(i) Hier. de Scrip. Eccl. in Paulo. (k) Tert. l. de pudic. c. 20. Qui latini noſtimuerunt ab ea Epiſtola. (l) Hier. de Scrip. Eccl. in Tertul. c. 53. (m) Lact. lib. 5. c. 4.

LII. Verum nec ad hos quidem Hieronymus videtur habuiſſe reſpectum; ſed aliis credens, exiſtimavit eam ab Eccleſia Romana non recipi. Nam idem ipſe (n) in Cajo hæc ſcribit: *In eodem volumine epiſtolas quoque Pauli tredecim tantum numerans, decimamquartam, quæ fertur ad Hebræos, dicit non eſſe ejus. Sed & apud Romanos uſque hodie quaſi Pauli Apoſtoli non habetur.* Sed obſervandum diligenter eſt, hæc non eſſe verba Hieronymi, ſed Euſebii, ex quo ſe plurima accepiſſe præfatur (o). Agens enim de Cajo, nihil videtur aliud præſtitiſſe, quam ad verbum deſcripſiſſe quæ ab Euſebio de eodem ſcriptore dicta erant. Sed ut hæc facilius cognoſcantur, reddam & Euſebii verba de Cajo ſic dicentis (p): *Tredecim ſolum memorat epiſtolas divi Pauli Apoſtoli: epiſtolam autem ad Hebræos reliquis non adnumerat. Nam illa apud quoſdam Romanos, etiam adhuc, Apoſtoli epiſtola eſſe non exiſtimatur.* Hæc Euſebius ex verſione Chriſtophorſonia. Ruffinus autem ſic tranſtulit (q): *Pauli Apoſtoli tredecim epiſtolas aſſerit: eam quæ ad Hebræos ſcripta eſt, non commemorans; quæ etiam nunc apud Latinos putatur non eſſe Apoſtoli Pauli.* Hæc igitur cum ex Euſebio Hieronymus exſcripſerit, majorem illi quam par erat fidem tribuit, dum putavit Latinos dictam epiſtolam non recipere.

Euſebii, non Hieronymi aſſertio. (n) Hier. de Scrip. Eccl. (o) Hier. in præf. de Script. Eccleſ. (p) Euſeb. hiſt. l. 6. c. 14. in fine. (q) Ruffin. hiſt. l. 6. c. 15.

LIII. Sed an hæc omnia veritate ſubſiſtant, utriuſque auctoris appello ſententiam. Primum enim de his quæ antiquioris ſunt temporis, ejuſdem Euſebii hic eſſet referenda ſententia de Clemente epiſtolam ad Hebræos approbante, atque ſuis ipſius ſcriptis intexente; ſed eam ſuperius recitavimus. De noviſſimis vero temporibus, quibus Hieronymus vixit; quid de his ſentiret Romana Eccleſia, epiſtola Innocentii Papæ ad Exuperium (r ambo hi vivebant Hieronymi tempore, nam utriuſque meminit) ſatis ſuperque declarat, dum reſens in ea Romanus Pontifex catalogum divinorum librorum, inter eos numerat quatuordecim Epiſtolas Pauli Apoſtoli. Sed ante Innocentium Papam extat decretum Romani Concilii, quod ad damnandam hæreſim Apollinaris eſt celebratum ſub Damaſo Romano Pontifice; ubi noviſſimò loco actum eſt de libris canonicis in hæc verba: *Item dictum eſt: Nunc vero de ſcripturis divinis agendum*

(r) Innoc. epiſt. 3. Quod Romana Eccleſia recepit ut Pauli Epiſtolam ad Hebræos.

eſt

Digitized by Google

eſt: Quid univerſalis Catholica recipiat Eccleſia, & quid vitare debeat. Incipit vero veteris Teſtamenti: Liber Geneſis, &c. inferius vero in ordine novi Teſtamenti, inter epiſtolas Pauli recenſita habetur epiſtola ad Hebræos his verbis: *Ad Hebræos una*. Habentur hæc in Collectione Creſconiana omnium antiquiſſima atque veriſſima; & in noſtro codice, qui antiquitate nemini cedit, ponitur pagina ducenteſima trigeſimaquinta. Porro dictum Concilium ſub Damaſo Romæ eſt celebratum, antequam Hieronymus ſcripſerit librum de Scriptoribus Eccleſiaſticis: nam cum ſe illum ſcripſiſſe dicat anno decimoquarto Theodoſii Imperatoris; Damaſus, qui auctor decreti illius fuerat, jam anno ſexto ejuſdem Imperatoris ex hac vita deceſſerat. Sicque in re tam patenti de Romana Eccleſia nulla remanet amplius dubitatio. Quod ſi extarent monumenta prædeceſſorum Romanorum Pontificum, in quibus de eadem epiſtola opportuna mentio incidiſſet, haud dubium eorumdem teſtimonio de eadem epiſtola fides obſignata manſiſſet. Scimus tamen, in epiſtola ſecunda Evariſti, & in prima Higinii (ut prætereamus eam quæ Clementis nomine inſcripta habetur ad Jacobum fratrem Domini) ex eadem epiſtola ad Hebræos citari ſententias: ſed quoniam haud adeo firma certaque fidei ſubſiſtunt, perinde ac cetera quæ a nobis ad hanc rem probandam ſunt allegata, libentius modo abſtinuimus: ſatis ſuperque eſſe exiſtimantes quæ diximus, ad repellendam de epiſtola ad Hebræos ab Euſebio illatam calumniam in Romanam Eccleſiam; quam ſanctus Hieronymus (rogata venia dixerim, invitus enim nolenſque licet, pro veritate ad ei obnitendum adducor) facile nimis, quod miramur, admiſit.

(a) *Gelaſ. in Conc. Rom. decr. de lib. canon.*

LIV. Epiſtola ad Hebræos ab omnibus ut Pauli cognita.

Quid vero poſthac ſenſerit eadem Romana Eccleſia, Gelaſius (*a*) fidem facit, & alii Romani Pontifices, itemque Caſſiodorus (*b*) Senator: Quid etiam Galliæ, Alcimus Avitus Epiſcopus Viennenſis, qui heroico carmine texens omnia ſcripta canonica, hoc verſu recolit quatuordecim epiſtolas Pauli:

(*b*) *Caſ. l. 1. divin. lect. c. 14.*

Bis ſeptena pii quod ſpargit epiſtola Pauli.

(*c*) *Iſidor. l. 6. Origin.*
(*d*) *Conc. Carth. 3. can. 47.*
(*e*) *Aug. de doctr. Chriſt. lib. c. 8.*
(*f*) *Gregor. Naz. in carm. de lib. canonic.*

Quid præterea Hiſpaniæ, demonſtrat Iſidorus (*c*) Epiſcopus Hiſpalenſis. Quid Eccleſia Africana, Concilium Carthaginenſe tertium (*d*) atque etiam Auguſtinus (*e*) declarant. Quid denique totus Oriens, ſatis docuiſſe diximus Concilium Magnum Nicænum, Laodicenum, Athanaſium, Gregorium Nazianzenum (*f*), Amphilochium (*g*): atque (ut uno verbo dicam) quotquot poſtea extiterunt rerum Eccleſiaſticarum Catholici tractatores, eadem de epiſtola ad Hebræos pari conſenſione firmarunt; Latinis pariter omnibus id ipſum de eadem profitentibus, exceptis tamen quibuſdam Novatoribus, quos vel ingens temeritas arguit, vel hæreſis infamat, atque condemnat.

(*g*) *Amphil. in carm. de l. canonic.*
(*h*) *2. Pet. 3.*

LV. Teſtificatio Petri de ea epiſtola.

At quidni univerſus Chriſtianus orbis, uno excepto Caio ex claſſe Catholicorum eam germanam Pauli noverit epiſtolam, quæ in primis Petri Apoſtoli teſtimonio (ſi quis ejus verba exacte conſideret) appareat comprobata? ſic enim ait (*h*): *Propter quod, cariſſimi, hæc expectantes, ſatagite immaculati & inviolati ei inveniri in pace: & Domini noſtri longanimitatem, ſalutem arbitremini, ſicut & cariſſimus frater noſter Paulus ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis*. Hæc ad Hebræos Petrus, ad quos ſuam primam epiſtolam ſcripſerat, ut ipſe in eadem teſtatur, ſic dicens: *Hanc ecce vobis, cariſſimi, ſecundam ſcribo epiſtolam*. Porro eo argumento eſſe a Paulo ſcriptam epiſtolam ad Hebræos, ut mala ſuſtinentes, fide conſtantes, beatorum retributionem expectarent, quis non videt? cum præſertim in his admonendis, ab illis verbis (*i*): *Habentes itaque fratres fiduciam*, uſque ad finem totus verſetur? At quoniam nulla alia fere eſt ejus epiſtola, in qua hæc ipſa idem Apoſtolus non inculcet: merito idem Petrus ea verba mox ſubdit (*k*): *Sicut in omnibus epiſtolis, loquens in eis de his*, &c.

(*i*) *Hebr. 10.*
(*k*) *2. Petr. 3.*

LVI. Sigillum Pauli quodnam.

At eam non eſſe Pauli, quis poterit affirmare, ſi his adjunxerit ea quæ de tempore ejus ſcriptæ epiſtolæ præfati ſumus? Vel ſaltem ex ſigillo Pauli, ejus eſſe germanam quis poterit jure negare? Et quodnam qualeve Pauli ſigillum? Ipſum hæc ſcribentem ad Theſſalonicenſes (*l*) attendamus: *Salutatio mea manu Pauli: quod eſt ſignum in omni epiſtola; ita ſcribo: Gratia Domini noſtri Jeſu Chriſti cum omnibus vobis*: Ad Hebræos itidem hæc eadem: *Gratia cum omnibus vobis. Amen*. Sed videas & alias ejuſdem Pauli epiſtolas ſic eodem conſignatas eſſe ſigillo, ut gratiam impartiendo non eadem prorſus ſemper verba conſcribat: quamobrem in eo tantum appareat conſiſtere characterem, quod in fine litterarum gratiam illis, ad quos ſcribit, impartiat; nam in fine epiſtolæ ad Coloſſenſes habet: *Gratia vobiſcum*. Et ad Timotheum: *Gratia tecum*. Porro (quod alias diximus) in eo privatum ejus ſigillum cognoſcitur, quod ſalutando gratiam pro ſalute conſcribat: quandoquidem (ut ſuperius dictum eſt ex Tertulliano (*m*) Judæi ſalutando, pacem deprecarentur, Paulus vero gratiam. Sunt enim hæc verba Tertulliani: *Nam & hodie Judæi in pacis nomine appellant, & retro in Scripturis ſic ſalutant*. Et paulo poſt: *Evangelizator enim bonorum, id eſt gratiæ Dei, paci eam*

(*l*) *2. Theſſ. 3.*
(*m*) *Tert. contra Marcion. l. 5. c. 5.*

præ-

Digitized by Google

præferendam ſciebat. At de ejuſmodi ſalutatione gratiæ nomine ſuperius fuſius, cum de prima a Petro ſcripta epiſtola actum eſt. Itaque hæc jam ſatis (quod noſtrarum partium eſt) de epiſtolæ Pauli ad Hebræos certæ fidei atteſtatione, tam ex Romana, quam ex ceteris Occidentalis ac Orientalis orbis Eccleſiis comprobata. Si quæ leviſſimæ reliquæ ſunt Novatorum objectiones; eas ab aliis (*a*), qui adverſus illos commentarios ſcripſere, egregie confutatas invenies. Ceterum hæc ipſa epiſtola Pauli, quæ ad Hebræos eſt titulo conſignata, idcirco ultimo loco in codice ponitur, quod omnium noviſſima ſcripta habeatur; licet in ceteris diſponendis, non ſemper ratio temporis videatur eſſe ſervata.

(*a*) *Xyſt. Senen. Biblioth. lib. 7. c. 8. Bellarmin. controv. lib. 1. c. 17. & alii.*

LVII. De ſanctis antiquæ legis. (*b*) *Hebr.* 11.

Sed illud monendum, quod idem Paulus in eadem ad Hebræos (*b*) epiſtola multa referat; quæ ad antiquam hiſtoriam pertinent; de his ſcilicet quæ in priori Teſtamento paſſi ſunt viri ſancti, nec habentur ſcriptis canonicis veteris Inſtrumenti comprehenſa; ut cum de antiquioribus ſanctis, ait: *Alii autem diſtenti ſunt non ſuſcipientes redemptionem, ut meliorem invenirent reſurrectionem. Alii vero ludibria & verbera experti, inſuper & vincula, & carceres: lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladii mortui ſunt, circumierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, &c.* Hæc, inquam, etſi ex veteri Teſtamento non in omnibus ſibi vindicant fidem; ex novo certe, tum ex ſententia Domini, tum etiam Stephani (quod obſervat Origenes ſcribens ad Africanum) firmam ſibi conciliant auctoritatem, ut cum apud Matthæum (*c*) Dominus invehitur in Scribas & Phariſæos, dicens: *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ædificatis ſepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta juſtorum, & dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus ſocii eorum in ſanguine Prophetarum. Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quia filii eſtis eorum qui Prophetas occiderunt. Et vos implete menſuram patrum veſtrorum*. Ad hæc & illud ſpectat, quod ab eodem dicitur (*d*): *Hieruſalem, Hieruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te*: vel quod Stephanus in Judæos item declamat his verbis (*e*): *Quem Prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? Et occiderunt eos, qui prænuntiabant de adventu Juſti*. Immo idem Paulus ad Theſſalonicenſes (*f*)? *Eadem*, inquit, *paſſi eſtis & vos a contribulibus veſtris, ſicut & ipſi a Judæis, qui Dominum occiderunt, & Prophetas.*

(*c*) *Mat.* 23.

(*d*) *Luc.* 13.

(*e*) *Act.* 7.

(*f*) 1. *Theſ.* 2.

LVIII. Sublata multa e divina Scriptura.

Sed cur hæc veteris Teſtamenti non ſunt mandata hiſtoriis? Dicam quæ idem Origenes, pluribus de his agens, ad Africanum poſt multa ſcribit his verbis: *Ad hæc dicendum, quod ex iis quæ presbyterorum, magiſtratuum, & judicum continebant vituperationem, Judæi ſuſtulerunt a cognitione populi: quæ quidem ſervantur in arcanis; ut de Iſaiæ nece, qui ſerra ſectus fuit, atque aliis*. Eadem ratione affirmat ab Hebraico textu hiſtoriam de Suſanna eſſe ſublatam: quam ex adytis edidere Septuaginta interpretes, atque Theodotio item divinarum Scripturarum interpres. Sed de epiſtola Pauli ad Hebræos, ſimulque aliis omnibus ab eo conſcriptis, hic eſto jam finis; illud unum addendo, conſueviſſe majores noſtros, cum in eccleſia Pauli ad diverſas Eccleſias ſcriptæ epiſtolæ legerentur, eaſdem legenti lectori dicere: *Pax tecum*. Quod erat ſymbolum Catholicæ communionis. Unde S. Auguſtinus (*g*) ſcribens ad Generoſum, hæc ait: *Quid autem perverſius & inſanius, quam lectoribus eaſdem epiſtolas legentibus dicere: Pax tecum: & ab earum Eccleſiarum pace ſeparari, quibus ipſæ epiſtolæ ſcriptæ ſunt?* Hæc ipſe.

(*g*) *Aug. epiſt.* 163.

LIX.

Quod ad res Romanas pertinet: multa quæ ad inſtitutum minus faciunt, omittentes, ſatis ſit illud meminiſſe, quod Tacitus (*h*) ſcribit in hæc verba: *Hoc eodem anno Ruminalem arborem in Comitio, quæ ſuper octingentos & quadraginta ante annos Remi Romulique infantiam texerat, mortuis ramalibus, areſcente trunco, diminutam, prodigii loco habitum eſt*. Sed prodigium hoc quidnam portenderet, ſi & nobis interdum conjectari licet, & ex eo quod in ſacris litteris habetur exemplum, hæc eadem interpretari: dicere haud incongrue poſſe videmur; ſicut olim in areſacta ad Chriſti imperium apud Hieroſolymam ficus arbore, Synagogæ infructuoſæ eſt præmonſtratus interitus; ita quoque non ſine Dei conſilio exiccata Romulea ficu, veteris ſuperſtitionis abrogationem eo prodigio eſſe ſignificatam, cum id manifeſto experimento probarit eventus. Sicque bene verſa vice rerum, magno ſane prodigio fatalis arbor, eademque illis feliciſſima, Remi & Romuli cunabulis conſecrata, tunc aruit, cum aridum crucis lignum a Petro Pauloque Romæ plantatum vireſcens fœcundo germine propagatur.

(*h*) *Tacit. Ann. l.* 13. De areſacta ficu Romulea.

I. (a) Tacit. lib. 14.

HOC, qui ordine ſequitur, anno Domini ſexageſimoprimo, adſcribuntur Faſtis Coſſ. (a) C. Vipſanius & Fontejas Capito: quo Paulus, biennio in vinculis jam exacto, liber abire finitur. Reliquæ autem res geſtæ Pauli uſque ad martyrium remanſerunt prorſus obſcuræ. Quæ vero dicebantur Acta Pauli, de quibus diximus, rejecta ſunt inter apocrypha. Ex eis Origenes (b) recitat illam tamquam a Salvatore dictam ſententiam: *Denuo debeo crucifigi*; alludens ad ea quæ Paulus dixerat ſcribens ad Coloſſenſes (c): *Adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne mea*. Quonam autem poſt hæc abierit: ex his, quas ſcripſerat, litteris ſuperiori anno datis facile colligi poſſe videtur; quippe qui ſcribens ad Philippenſes, his uſus eſt verbis: *Confido autem in Domino, quoniam & ipſe veniam ad vos cito*: ad Philemonem vero ſic: *Simul autem & para mihi hoſpitium: nam ſpero per orationes veſtras donari me vobis*: & in noviſſima, quam ad Hebræos (ut vidimus) ſcripſit: *Cognoſcite*, inquit, *fratrem noſtrum Timotheum dimiſſum: cum quo, ſi celerius venerit, videbo vos*. Ut ex his appareat, Paulum haud in ſententia perſtitiſſe, poſt Romam adventum proficiſcendi in Hiſpanias, ſicut olim ad Romanos ſcribens (d) his verbis ſignificaverat: *Cum in Hiſpaniam proficiſci cœpero, ſpero quod præteriens videam vos, & a vobis deducar illuc*: & paulo poſt: *Per vos proficiſcar in Hiſpaniam*. Cum igitur Paulus dum Romæ teneretur in vinculis, propoſitum conſilium proficiſcendi in Hiſpanias mutaſſe viſus ſit, & profectionem in Orientem inſtituiſſe: an id ipſum quod conceperat animo, omnino præſtiterit, haud tuto poſſumus affirmare: non quidem ejus animi levitate, ut parvo momento nec ſatis gravi cauſa huc & illuc impelleretur; ſed quod aliter quam ſtatuiſſet, Deo monente, agere cogeretur; id ipſum eo teſtante, dum ad Corinthios (e) ſcribens, quibus ſpoponderat ſuum adventum, ait: *Hac confidentia volui prius venire ad vos, ut ſecundam gratiam haberetis; & per vos tranſire in Macedoniam, & iterum a Macedonia venire ad vos, & a vobis deduci in Judæam. Cum ergo hoc voluiſſem, numquid levitate uſus ſum? aut quæ cogito, ſecundum carnem cogito, ut ſit apud me eſt, & non?* Quamobrem an profectus ſit in Orientem, haud certe affirmari poſſe videtur; cum præſertim olim Mileti Epheſios allocutus, numine divino afflatus illis prædixiſſet, eos non eſſe viſuros amplius faciem ſuam; quod certe haud potuiſſe contingere exiſtimamus, ſi in Orientem Paulus, & in Aſiam (ut pollicitus fuerat ſcribens ad Philemonem) iterum rediiſſet, qui ad optatiſſimam Eccleſiam Epheſinam Aſiæ totius metropolim conceſſiſſet.

(b) Origen. in Joan. hom. 27.
(c) Coloſſ. 1.
(d) Rom. 15.
Paulus an redierit in Orientem.
(e) 2. Cor. 1.

II. Paulus profectus ne fuerit in Hiſpaniam.

Hæc idcirco dixerimus, quoniam complurium antiquorum Patrum ſententia traditum videtur, Paulum ſolutum vinculis eſſe profectum in Hiſpaniam. At nec ob eam cauſam, quod nunc (ſi velimus) rediiſſet in Orientem, videri poteſt elapſum tempus, quo minus potuerit proficiſci poſtmodum in Hiſpanias: nam octo illi qui intercedunt anni uſque ad ipſius conſummatum martyrium, non tantum fuere illi ſatis ad Hiſpanias peragrandas, ſed univerſum plane orbem Romanum ac barbarorum externas regiones adeundas. Hæc dicentes, operæ pretium ducimus hic intexere ſeriem antiquorum Patrum, qui profectionem Pauli in Hiſpaniam ſuis ipſorum ſcriptorum monumentis egregie teſtatam poſteris memoriæ commendarunt.

Præ-

SÆC. I. Anno Urbis 812. Olymp. 209. an. 3. An. C. 59.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5552.

☉ 12. G. ☽ 5. P. 15. April. Indict. 2.

JESU CHRISTI 59. *ſecundum Baronium* 61.

SANCTI PETRI 6.

NERONIS IMP. 6.

I. *Conſules.*

[1] AD num. I. Coſſ. C. *Vipſtanus Apronianus*, & L. *Fonteius Capito*.

[1] COſſ. C. *Vipſtanus Apronianus*, & L. *Fonteius Capito*. Tacitus Annal. lib. XIV. in principio: C. *Vipſanio*, *Fonteio* Coſſ. Noriſius in Epiſtola conſulari pag. 36. 37. habet, Leunclavium, Bucherium, & Pagium in Epiſtola Hypatica ſcribere: *Caium Fonteium Capitonem*; ſed perperam Noriſii judicio, qui *Lucii* non *Caji* prænomen huic *Fonteio* fuiſſe tradit, ex fide Taciti initio lib. XIV. Annal. & Hiſtor. lib. 1. *At* initio lib. XIV. Tacitus, *Fonteio* prænomen non tribuit, & Hiſtor. lib. 1. cap. VII. *Fonteji Capitonis* cædem in Germania, juſſu Galbæ narrat, omiſſo prænomine. Pro *Vipſanio*, Vipſtanum recte legendum ex fide veterum lapidum, nempe tabulæ Fulvii Urſini apud Gruterum pag. CXIX. ubi: C. VIPSTANUS APRONIANUS. De Apronianæ gentis ſtemmate legenda eſt Chriſtophori Ruperti ad Thomam Reineſium epiſtola XLVIII. & Reineſii Epiſtola LIII. ad eumdem Rupertum: *Plinius lib. II. cap. LXX. Solis defectum, Vipſtano & Fonteio Coſſ. qui fuere ante paucos annos, factum pridie Kal. Maias, Campania hora diei inter ſeptimam & octavam, ſenſit. Idem lib. VII. cap. XX. Nuperque Fonteio & Vipſtano Coſſ. annos IX. genitum puerum &c.* Faſti Idatiani: *Aproniano, & Capitone*. Vindebonenſes: *Capitone & Aproniano*.

Præſtitiſſe id ipſum nos meminimus in Notationibus in Martyrologium Romanum: ſed hic iterum, ut opportuniori ac decentiori loco, eadem repetere, fuſiuſque proſequi, inſtituto conſentaneum arbitramus. Sed primo quod in contrariam partem Gelaſius (*a*) Papa ſcripſiſſe videtur, nimirum Paulum nequaquam ut antea animo inſtituerat, permiſſum eſſe in Hiſpanias proficiſci, Deo aliter decernente, cujus monitu alio fuerit amandatus; inſpiciamus, reddamuſque ejus verba: ſic enim ait: *Beatus Paulus Apoſtolus non ideo (quod abſit) fefelliſſe credendus eſt, aut ſibi extitiſſe contrarius; quoniam cum ad Hiſpanos ſe promiſiſſet iturum, diſpoſitione divina majoribus occupatus ex cauſis, implere non potuit quod promiſit. Quantum enim ipſius voluntatis interfuit, hoc pronunciavit, quod re vera voluiſſet efficere. Quantum enim ad divini ſecreta conſilii (quæ ut homo omnia non potuit, licet Spiritu Dei plenus, agnoſcere) ſuperna prætermiſit diſpoſitione præventus.* Hæc Gelaſius: cujus ſententia non eo quidem tendit, ut penitus neget Paulum aliquando in Hiſpaniam eſſe profectum; ſed potius affirmet voluiſſe, ſed minime tunc impleſſe quod eſſet pollicitus: quippe qui ad Romanos ſcribens, ſe propediem, ſimulac collectam pecuniam Hieroſolymam pauperibus demiſiſſet, Romam venturum, ac ſubinde in Hiſpanias proficiſci decreviſſe teſtatur: attamen quo minus id præſtare potuerit, quas a Judæis eſt paſſus Hieroſolymis, graves ærumnæ, & quas Romæ ſub Nerone biennio detentus in carcere, fuerunt impedimento.

(*a*) 22. q. 2. c. *beatus*, ex Act. Com. Concil. manuſcript.

III. *Teſtes de profectione Pauli in Hiſpanias.*

At licet Gelaſius contrariæ ſententiæ eſſet aſſertor: tamen ſi numero teſtium eadem definienda ſit controverſia, pro uno Gelaſio complures ſunt ei eruditione non impares, qui profectioni Pauli in Hiſpanias libentius adſtipulantur. At quid in primis de ea re ſcripſerint Græci veteres Patres, quid demum Latini, in medium adducamus. Hippolytus in libello de Septuaginta duobus diſcipulis, adventus Pauli in Hiſpanias eſt firmus aſſertor. Athanaſius ad Dracontium ſcribens, hæc ait: *Studium fuit ſancto viro*, nempe Paulo, *uſque ad Illyricum Evangelium prædicare, neque ſegneſcere, neque omittere quin Romam iret, & in Hiſpanias aſcenderet, ut pro graviori labore, majore frueretur mercede laboris.* Cyrillus (*b*) Hieroſolymorum Epiſcopus hæc in eamdem ſententiam: *Ab Hieroſolymis uſque ad Illyricum diſſeminavit Evangelium: qui regiam quoque Romam inſtituebat, & in Hiſpaniam uſque promptitudinem prædicationis extendit.* Epiphanius (*c*) hæc etiam: *Paulus*, inquit, *in Hiſpaniam profectus eſt, Petrus vero ſæpe Pontum & Bithyniam viſitavit.* Joannes Chryſoſtomus (*d*) id ipſum ſæpius profitetur; ac in primis: *Poſtquam*, inquit, (*e*), *Romam ingreſſus eſt, ibi quoque quanta cum modeſtia annunciat veritatem, quanta etiam cum libertate obſtruit ora impiorum? Verum nec ibi ſtare contentus, etiam in Hiſpaniam percurrit:* & alibi: (*f*) *Videas eum Hieroſolymis ad Hiſpaniam uſque currentem:* ac rurſus: *Cum igitur biennium Romæ exegiſſet in vinculis, tandem dimiſſus eſt: deinde in Hiſpanias profectus, inviſit illic Judæos quoque; ac tunc fortaſſe Romam reverſus eſt, quando & ſupplicium juſſu Neronis pertulit.* Theodoretus idem affirmans, ait: (*g*): *Quando appellatione uſus, Romam a Feſto miſſus, defenſione audita, fuit abſolutus, & in Hiſpaniam profectus eſt: & ad alias gentes excurrens, eis doctrinæ lucem attulit:* item (*h*): *Quæ Actorum nos docuit hiſtoria, quod duobus annis primum Romæ per ſe degit, per ſe habitans in ſuo conducto: cum autem illinc profectus eſſet in Hiſpaniam, & illis etiam divinum Evangelium tradidiſſet, reverſus eſt, & tunc fuit truncatus capite:* inſuper alibi (*i*): *In Italiam venit, & in Hiſpanias pervenit; & inſulis, quæ in mari jacent, utilitatem attulit.* Rurſum Sophronius Epiſcopus Hieroſolymitanus in ſermone de Natali Apoſtolorum id ipſum aſſeverat. Poſt recenſitos alii complures recentiorum Græcorum idem ſunt teſtati.

(*b*) Cyrill. catecheſ. 17.

(*c*) Epiph. hær. 27.

(*d*) in præf. in epiſt. ad Hebr.

(*e*) Joan. Chryſ. de laud. Pauli homil. 7.

(*f*) Idem in Mat. hom. 76.

(*g*) Theod. in epiſt. ad Tim. 2. c. ult.

(*h*) Idem in epiſt. ad Philipp. c. 2.

(*i*) Idem in Pſal. 116.

IV. Ex Latinis vetuſtior ſanctus Hieronymus ejus ſententiæ graviſſimus reperitur aſſertor, ut in primis cum ait (*k*): *In Hiſpaniam alienigenarum portatus eſt navibus:* & alibi: *Uſque ad Hiſpaniam tenderet, & a Mari rubro, immo ab Oceano uſque ad Oceanum curreret.* Gregorius (*l*) Papa id ipſum his verbis confirmat: *Ecce ipſe, quem ad teſtimonium jam ſæpe deduximus, Paulus, cum nunc Judæam, nunc Corinthum, nunc Epheſum, nunc Romam, nunc Hiſpanias peteret, ut in peccati morte jacentibus æternæ vitæ gratiam nuntiaret, quid ſe aliud quam eſſe aquilam demonſtrabat?* Apud Iſidorum (*m*) (quiſquis ſit ille auctor) id ipſum teſtatum invenies. Beda inſuper (*n*), Ado Viennenſis (*o*), & alii complures hoc ipſum profeſſi ſunt. Id denique Romanum Martyrologium (*p*) egregie profitetur, cum agit de Paulo Epiſcopo Narbonenſi: quem ſecum Paulus ducturus in Hiſpaniam, reliquit Narbone. Quin & addit Ado (*q*) Viennenſis Epiſcopus, eodem itinere Paulum reliquiſſe Trophimum diſcipulum Arelate, Viennæ vero Creſcentem. Verum de Creſcente Paulus ipſe ad Timotheum ſcribens (*r*), anno primo ſui carceris petiiſſe Galatiam (ſive, ut alii legunt, Gallias) tradit; ſed potuit vel ad ipſum rediiſſe,

(*k*) Hieron. in Iſai. c. 11.

(*l*) Greg. Mor. lib. 31. c. 22.

(*m*) Iſid. de vita & obitu ſanct. c. 71.

(*n*) Beda in Martyr. 11. Kal. April.

(*o*) Ado in Chron. anno Dom. 59.

(*p*) Die 22. Mart.

(*q*) Ado in Chron. anno 59.

(*r*) 2. Tim. 4.

vel

vel in via occurriſſe, atque eo modo quo ſcribit Ado, ejus Eccleſiæ Epiſcopus, Viennæ relictus eſſe. Porro res geſtæ Pauli in Hiſpania, ſicut & alia ejus acta, poſtquam ſolutus vincalis Roma egreſſus eſt, remanſeruut inopia ſcriptorum prorſus obſcuræ: licet in Græcorum Menologio (*a*) mentio habeatur de Xantippe & Polixena a Paulo ad fidem converſis in Hiſpania: quæ vero de his apud Metaphraſtem (*b*) leguntur conſcripta, & Euſebii (ut ait) auctoritate teſtata; quoniam nuſquam Euſebium hæc ſcripſiſſe reperire eſt, cetera etiam quæ ſubinſert, in ſuſpicionem adduci poſſe videntur: verum qualiacumque ſint, qui ea cupit, habet auctorem quem conſulat.

(*a*) *Die 25. Septembr.* (*b*) *Metaph. ſer. de Apoſt. Act. 29. Junii Sur. tom. 3. & Mich. Glyc. 3. par. Annal.*

V. Paulus ſicut & Petrus docuit Occidentales.

(*c*) *Innoc. ad Decent.*

At licet hæc de adventu Pauli in Hiſpanias tot tantiſqae conſignata ſunt teſtibus: Innocentius (*c*) tamen Romanus Pontifex, neminem Apoſtolorum, excepto Petro, Hiſpanias & alias Occidenralis orbis provincias docuiſſe, firmiter videtur aſſeveraſſe, cum ait: *Legant ſi in his provinciis alius Apoſtolorum invenitur aut legitur docuiſſe. Quod ſi non legunt, quia unſquam invenitur; oportet eos hoc ſequi quod Romana Eccleſia cuſtodit, a qua eos principium accepiſſe, non dubium eſt: ne dum peregrinis aſſertionibus ſtudent, caput inſtitutionum videantur omittero.* Hæc Innocentius. Sed haud putandum eſt eum a Petro Paulum dividere voluiſſe, ſicat ceteros Apoſtolos, quos jure negat Occidentales oras docuiſſe: nam Pauli cauſa diverſa eſſe videtur a ceteris; quippe qui & ipſe, ſicut Petrus, Romæ docuerit. Cum igitur idem Innocentius agens de traditis in Occidente Apoſtolicis inſtitutis, eos in quos ſcribit, provocet ad Romanæ Eccleſiæ ritus: cum ſatis conſtet tam Petrum quam Paulum eam ſacris inſtitutis imbuiſſe; certe quidem de Paulo quid exciperet, non habebat; cam eaſdem tam Romæ quam in remotis provinciis Eccleſiaſticas traditiones eum impartitum eſſe dicere opus ſit. At quod tantam de Petro meminit: recte id quidem, quod primæ ſedis eſſet Epiſcopus, ex qua ceteræ deriventar Eccleſiæ, eidemque anitate Catbolica compaginentur. Quamobrem haud putandum, Romanum Martyrologium, cum de profectione Pauli in Hiſpanias meminit, a ſententia Innocentii diſcrepaſſe. At de his ſatis, jam cetera proſequamur.

VI. Lucas quando ſcripſit Acta Apoſtolorum.

Hoc eodem anno S. Lucas Evangeliſta ſcriptionem eam abſolvit, cujus eſt titulus, Acta Apoſtolorum. Cum enim in fine ejus commentarii biennium egiſſe Paalum in ſuo conducto ſcribat, plane poſt illud tempus extremam manum operi ſe impoſuiſſe ſignificat. Quandoquidem, mea ſententia, eam ipſum in ſcribendo iniiſſe rationem affirmari poſſe videtar, ut interpolatis temporibus eadem Acta conſcripſerit: quippe qui res, quibus præſens fuerit, continuo ſcriptis commendarit, omniaque ſingillatim, at geſta eſſent, diſtincte admodum fuerit proſecutus: cetera autem quæ ſe abſente acta fuiſſent, ea vel brevi compendio comprehenſa ſummatim ſcripſerit, vel prorſus intacta reliquerit. Quod vero S. Hieronymas dicat biennium Pauli Romæ agentis extendi uſque ad quartum Neronis annam, nos autem quinto ponamus: unde id acciderit, jam ſatis ſuperque ſuperias dictum eſt; nimirum quod ipſe ano eodemque anno ponat ejus diſceſſionem Hieroſolymis, & Romam adventum; qaæ tamen duobus annis eſſe peracta, nec quo inde receſſit anno, veniſſe Romam, ſed ſequenti, ejuſdem Lucæ teſtimonio eſt declaratum. Si igitur tertio Neronis anno addas biennium quo Paulus in ſuo conducto vinctus permanſit; haud dubium invenies ipſum hoc anno Neronis quinto liberum eſſe dimiſſum: quo (ut dictum eſt Lucas) Actorum opus abſolvit. Præterea vero Lucam iterum Romam rediiſſe eo tempore, qao Paulus noviſſime Romam veniens martyrium conſummavit, tradunt Acta paſſionis ejus, quæ feruntur Lini nomine; de quorum fide inferius dicturi ſumus.

VII. Quonam autem Lucas abierit, poſtquam Roma diſceſſit, incertum eſt, hæc tamen de eo tradit Epiphanius (*d*): *Prædicat primum quidem in Dalmatia, ac Gallia, & in Italia, ac Macedonia.* Scimus etiam legi apud Oecumenium (*e*), eumdem, Roma eum diſceſſiſſet, in Orientem eſſe reverſum, rurſumque Libvam petiiſſe, Thebanos Chriſtiana inſtituiſſe religione, atque in ultima ſenectute reddidiſſe Deo ſpiritam. Sane quidem & Hieronymus (*f*) eum vita cælibem ad ætatis annos octuagintaquatuor perveniſſe teſtatur. Verum alii complures antiqui probatæqae fide auctores eum martyrio vita functum teſtantur. Nam in primis Gregorius Nazianzenus (*g*) adverſus Julianum Apoſtatam agens, eum martyribus adnumeraſſe viſus eſt, cum ait: *Non victimas pro Chriſto cæſas veritus es? non magnos pugiles extimuiſti, Joannem illum, Petrum, Paulum, Jacobum, Stephanum, Lucam, Andream, Theclam, eos qui & poſt illos & ante illos capitis ſui periculo veritatem protexerunt: qui cum igni & ferro & belluis & tyrannis & præſentibus malis & denuntiatis, alacri animo, veluti in alienis corporibus, immo quaſi corporum expertes dimicarunt?* Paulinus Nolanus (*h*) his item verſibus ipſum nominat martyrem.

(*d*) *Epiph. hær. 51.* (*e*) *Apud Oecum. in Luca.* (*f*) *Hier. de Script. Eccl. in Luca.* (*g*) *Greg. orat. 1. in Julian.* (*h*) *Paulin. epiſt. 12.*

Hic pater Andreas, & magno nomine Lucas
Martyr, & illuſtris ſanguine Nazarius.

(a) Gaud. tractat. de dedic. Baſil. Rurſum Gaudentius (a) Epiſcopus Brixianus, qui claruit eodem quo Ambroſius ſæculo, hæc habet: *Horum quatuor habemus in præſenti reliquias; qui regnum Dei & juſtitiam prædicantes, ab incredulis & iniquis occiſi, Deo ſemper vivere operationum ſuarum virtutibus demonſtrantur: Joannes in Sebaſte Palæſtinæ, Thomas apud Indos, Andreas & Lucas apud Patras Achajæ civitatem conſummati referuntur.* De eodem hæc Nicephorus (b), brevi compendio vitam illius deſcribens: (b) Niceph. l.2.c.43. *Lucas Antiochia, quæ eſt in Cœleſyria, ortus, medicus ſimul & pictor egregius, Thebis ad Paulum venit, atque ibi nuncio patrio errori remiſſo, ad Chriſtum acceſſit: pro corporum curatione, animarum medicus factus; Evangelium ſuum Paulo præcipiente ſcripſit, atque itidem Acta Apoſtolorum. Cum Paulo autem Romæ cum fuiſſet, in Græciam eſt reverſus, plurimoſque ibi divinæ doctrinæ & cognitionis luce illuſtravit: & tandem a divini verbi contemptoribus ex fructifera oleæ arbore ſuſpenſus, quod aridi ligni, unde crux fieret, copia non eſſet, Deo ſpiritum commendavit, cum octingenta (ut dicitur) annos natus eſſet, &c.*

VIII. Cœleſyriæ ambitus. Sed hic obiter præteriſſe nolumus, quod ſive hic ex Nicephoro, ſive alio auctore tecitavimus in Martyrologio, poſitam Antiochiam in Cœleſyria; a quodam recenti coſmographo nos eſſe reprehenſos. Sed quod ea ad verbum ex certis auctoribus exſcripſimus, ſatis ad noſtram excuſationem eſſe poſſet. Verum haud conſenſerimus, Nicephorum, vel alios id dicentes eſſe hallucinatos, ſed tantummodo impropric locutos: cum ſatis exploratum ſit, tum ex antiquis coſmographis, tum ea divinæ Scripturæ teſtimoniis, illam proprie dictam eſſe Cœleſyriam, quæ juncta Phœniciæ montibus, Libano & Antelibano clauditur. (c) Strab. lib.16. *Ceterum* (inquit Strabo c) *nonnulli totam Syriam in Cœleſyros & Phœnices partiuntur:* & poſt multa: *Tota itaque regio ultra Seleucidem in Ægyptum & Arabiam recedens, Cœleſyria appellatur: proprie ea quæ Libano definitur & Antelibano.* Hæc Strabo. Secundum igitur illorum deſcriptionem non tantum apud Nicephorum legimus Antiochiam poſitam in Cœleſyria, ſed & apud S. Hieronymum in libro de locis Hebraicis in Acta Apoſtolorum. Immo idem auctor, cum ibidem agit de Cilicia, eam a Cœleſyria dividi ait Amano monte.

Sed ad Nicephorum de Luca alia addentem redeamus. Agit ibidem & de miraculis ad ejus monumentum edi ſolitis, IX. De rebus Lucæ reliqua. deque Chriſti, & Sanctiſſimæ Matris ejus, necnon Petri & Pauli imaginibus ab eodem coloribus effigiatis. De translatione autem ejus reliquiarum Conſtantinopolim, cujus meminit, agemus ſuo loco. Eadem de martyrio in olea conſummato (d) Glycas. lib.3. Annal. teſtatur Michael Glycas (d) Græcus hiſtoricus; ſed & de unguento medico, quod ex membris ejus ſcaturiit, quo etiam ſigno repertas reliquias ejus tradit; eadem & Georgius (e) Cedrenus. (e) Cedren. in comp. hiſt. Quid præterea de Luca dicamus, non habemus, niſi quod Origenes (f) eumdem hunc eſſe Lucam cum Lucio, cujus Paulus (f) Orig. in epiſt. ad Rom. meminit ſcribens ad Romanos, exiſtimavit. Plura autem de eo ſuperius.

X. De Agrippinæ nece. Hoc ipſo anno Nero Imperator ſceleſtiſſimum omnium facinus meditatus, ut Agrippinæ matri mortem inferret, naufragio id ſemel tentatum cum non ſucceſſiſſet; miſſo Aniceto liberto cum ſociis, eam occidendam curavit, menſe Martio, feſtis Quinquatrils. Reliquum vero anni tempus turpiſſimis eſt ab eo inſumptum luxuriis. Sed hæc pluribus Tacitus (g). (g) Tacit. lib.14. Cumque (ut idem ait) publica adulatione, lætitia quoque publica omnium eſſet, ut de ſalute parta Imperatoris: fortaſſe ea ex cauſa accidit, ut Paulus in carcere jam inſumpto biennio, una cum ceteris vinctis ſolutus vinculis, liber juberetur abire.

Se-

II. Nero matrem occidit, & barbam ponit. Ad num.X. Nero Agrippinam matrem Germanici filiam die feſto *Quinquatruum* Minervæ interfecit, ut ex Suetonio in Nerone cap.34. diſcimus. Quod feſtum *XIV. Kalend. Aprilis*, ut liquet ex Kalendario a Lambecio publicato, celebrabatur. Cum ad Urbem rediiſſet Nero, & Agrippinæ defunctæ cauſa ſacrificia fierent, Sol obſcuratus eſt, teſtibus Tacito, Xyphilino & Plinio, qui ait, eclipſim factam *pridie Kalendarum Maji*, quæ invenitur, inquit Calviſius in Opere Chronologico, die XXX. Aprilis, Romæ hora ſecunda poſt meridiem. Teſtatur ibidem Suetonius, Neronem primam barbam non poſuiſſe ante interemptam Agrippinam: *Junxit parricidio matris amitæ necem. Quam cum ex duritia alvi cubantem viſitaret, & illa tractans lanuginem ejus, ut aſſolet jam grandis natu, per blanditias forte dixiſſet: Simul hanc excepero, mori volo; converſus ad proximos, confeſtim ſe poſiturum, velut irridens ait: præcepitque medicis, ut largius purgarent ægram.* Tacitus lib.14. ſub hujus anni Conſulibus Agrippinæ cæde narrata, de Nerone ait: *Ne tamen adhuc publico theatro dehoneſtaretur, inſtituit ludos Juvenalium vocabulo.* Dio vero lib.61. poſtquam de eadem morte locutus eſt, ſcribit: *Poſt hæc celebravit feſta alterius generis, quæ dicuntur Juvenalia. Ea propter barbam ejus, quæ tum primum raſa fuerat, facta ſunt; cujus pilos in ſphæram auream conjectos Jovi Capitolino conſecravit.* Et hercle ea nominis cauſa; Juvenalia enim dicta, quia ut tirocinii die pueros exuebant, ſic barba raſa juventutem, tranſibantque tunc in viros, ut recte Lipſius in Notis ad eum Taciti locum. Turbat tamen Suetonius in Nerone cap.12. ubi de Nerone habet: *Inſtituit & Quinquennale certamen primus omnium*

I. SEquitur annus Domini ſexageſimus ſecundus, qui Conſolatu Neronis quarto & Coſſi notatus habetur in Faſtis (*a*): quo Feſtus Judææ Præſes in provincia diem obiit, cui ſucceſſor a Nerone deſignatus Albinus (*b*), qui tamen nonniſi ſequenti anno profectos eſt in Judæam. Quid interim Rex Agrippa de abrogatione & ſubſtitutione ſummi Pontificis egerit, Joſephus (*c*) ſic ſcribit: *Cæſar autem de Feſti morte accepto nuncio, Albinum in Judæam miſit Præſidem. Rex vero Joſepho ſummo Pontifice juſſo privatam vitam agere, ſacerdotium ejus dedit Anani filio, & ipſe vocato Anano, eodem quo pater nomine. Seniorem iſtum Ananum ajunt fuiſſe omnium feliciſſimum, ut qui liberos habuerit quinque, omnes potitos ſummi Dei pontificio, cum prius ipſe ad ſatietatem hac dignitate eſſet perfunctus: quod ad eam ætatem nulli antea ſummorum Pontificum contigerat.* Hæc Joſephus; Quod ad ipſum Ananum ſeniorem ſpectat: haud dubium eſt, ipſum illum eſſe quem idem (*d*) Joſephus a Quirino Syriæ Præſide ſubſtitutum ait in locum Joazari, rurſumque depoſitum a Valerio Grato anno primo Tiberii (*e*): ſicque ſecundum initam a nobis ſuperius rationem de tempore præfecturæ Quirini, invenitur hic ſediſſe annos circiter quindecim: cui ſuffectus ejus filius Eleazarus nomine: turſumque alio tempore ejuſdem Anani ſecundus filius Jonathas ſubrogatus eſt Caiphæ, cujus idem (*f*) auctor meminit: tertius vero dictus Theophilus ſummo etiam pontificatu potitus (*g*) eſt: eodemque perſunctum munere quartum filium Matthiam nomine, idem Joſephus (*h*) tradit: ultimo demum loco, quintus filius ejus Ananus junior, de quo agimus, eſt ſubrogatus; de quo hæc Joſephus: (*i*) *Junior autem Ananus, qui hoc tempore pontificatum accepit, audax erat, & ferox ingenio, ſecta Sadducæus; quod hominum genus apud Judæos in judicando eſt ſeveriſſimum.* Cetera autem quæ ad ipſum ſpectant, dicemus anno ſequenti. Qui igitur tradunt (*k*) Annam, ut Caipham, male periiſſe; quod ad ſeniorem Annam ſpectat, longe a Joſepho diſcrepare noſcuntur.

(*a*) Tacit. Annal. lib. 14.
(*b*) Euſeb. in Chron.
(*c*) Joſeph. Ant. lib. 20. c. 8.
De Anano ſeniori & ejus filiis.
(*d*) Joſeph. Ant. lib. 18. c. 3.
(*e*) Joſeph. ibid.
(*f*) Joſeph. Ant. lib. 18. c. 6. & l. 19. c. 6.
(*g*) Joſeph. Ant. lib. 19. c. 25.
(*h*) Joſeph. Ant. lib. 19. c. 6.
(*i*) Joſeph. Ant. lib. 20. c. 8.
(*k*) Niceph. l. 2. c. 17. in fin. & alii eum ſecuti.

II. Sub iiſdem Coſſ. Romanam urbem variis exagitatam prodigiis, vulgi opinione male interpretatis, teſtatur Tacitus (*l*); quippe quæ tum ob ortum recentis cometæ, tum ob fulmen illapſum in menſam Neronis, quaſi certior reddita eſſet de ejus morte, omnia ſtudia convertit in Rubellium Plancum, quod ex Julia gente per matrem originem duceret: qui Neronis juſſu ſolum vertere, & in Aſiam proficiſci coactus eſt. Hæc licet præter inſtitutum a nobis poſita videantur; tamen præteriiſſe noluimus, quo ejuſmodi ſaltem exemplo innoteſcat, quam fallax & vanum plerumque eſſe ſoleat ex prodigiis hujuſcemodi futura prænoſcere.

(*l*) Tacit. lib. 14.

III. Eodem item anno (ut idem Tacitus narrat) nobilis in Aſia orbs Laodicea, cujus (ut vidimus) Paulus in epiſtola ad Coloſſenſes ante biennium ſcripta meminit, tremore terræ collapſa proſternitur: ſed a civibus iterum brevi reſtituitur; nam opulentiſſima erat. Ejus namque divitiarum occaſione Eccleſiam ibi poſitam tepuiſſe, conqueritur Dominus apud Joannem (*m*), ſic dicens: *Et Angelo Eccleſiæ Laodiceæ ſcribe: Hæc dicit: Amen, teſtis fidelis & verus, qui eſt principium creaturæ Dei. Scio opera tua, quia neque frigidus es, neque calidus. Utinam* fri-

De Laodicea terræmotu proſtrata.
(*m*) Apoc. 3.

um Romæ, more Græco triplex, muſicum, gymnicum, equeſtre, quod appellavit Neronia. Dedicatiſque thermis atque gymnaſio, Senatui quoque & Equiti oleum præbuit. Magiſtros toti certamini præpoſuit Conſulares ſorte, ſede Prætorum, &c. Citharam autem a Judicibus ad ſe delatam adoravit, ferrique ad Auguſti ſtatuam juſſit. Gymnico quod in Septis edebat, inter buthyſia apparatum, barbam primam poſuit, conditamque in auream pyxidem, & pretioſiſſimis margaritis adornatam Jovi Capitolino conſecravit. Cum enim certum ſit, Quinquennale illud certamen anno Chriſti ſequenti inſtitutum eſſe, ſequi videtur eodem etiam anno Neronem primam barbam poſuiſſe, cum Suetonius dicat, factum id eſſe *gymnico, quod in Septis edebat*: Quinquennale enim certamen illud gymnicum erat. At obſervandum, Suetonium capp. 12. & 12. temporis ordine non ſervato agere de variis ſpectaculorum generibus, ac aſſerere Neronem Quinquennale certamen, quod gymnicum erat, inſtituiſſe; quod anno Chriſti LX. factum. Tum ſubdere, eum dedicaſſe gymnaſium, quod Tacitus lib. 14. Annal. Pæto & C. Petronio Coſſ. anno nempe Chriſti LXI. contigiſſe teſtatur. Et in ea dedicatione Neronem magiſtros toti certamini præpoſuiſſe Conſulares Suetonius tradit. At denique Neronem barbam poſuiſſe in eo gymnico, quod in Septis edidit. Eo itaque in loco non de unico, ſed de triplici certamine tribus diverſis annis editis loquitur Suetonius. Quod autem primum habitum eſt, ultimo loco memorat, quia, uti exiſtimo, duo priora longe fuere celebriora. Quinquennale enim tunc primum inſtitutum, & in ſecundo, quod in dedicatione gymnaſii editum, Nero primus ad gymnaſia oleum dedit; cum antea populo in Congiario tantum daretur, ut vidit Lipſius in Notis ad lib. 14. Taciti. Hæc partim a Toinardo Viro eruditiſſimo in literis ad me ſcriptis, partim a me obſervata.

Digitized by Google

frigidus eſſes, aut calidus: ſed quoniam tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo. Quia dicis: dives ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Suadeo tibi emere a me aurum ignitum probatum, ut locuples fias; & veſtimentis albis induaris, ut non appareat confuſio nuditatis tuæ: & collyrio inunge oculos tuos, ut videas. Ego quos amo, arguo & caſtigo. Æmulare ergo, & pœnitentiam age. Quod autem ſuadet Laodicenos indui veſtimentis albis, & emere aurum ignitum: alia ab illis eſſe comparanda veſtimenta, aliaſque divitias eſſe quærendas, diverſaſque ab iis quas Laodiceni ex pretioſis velleribus poſſiderent, inſinuat. Facta enim videtur alluſio ad ea, quæ in hæc verba de Laodicenſibus ſcribit Strabo (a): *Loca quæ ſunt circa Laodiceam, oves alunt excellentes, non mollitie modo lanarum, qua etiam Mileſiis præſtant, ſed etiam ad corvorum nigredinis æmulum colorem, unde amplos quoque habent reditus.* Tradit idem auctor inferius, eadem loca eſſe terræmotibus vehementer obnoxia. Euſebius vero in Chronico, anno Neronis decimo, ejuſmodi cladem Laodicenſem ponit, additque non tantum Laodiceam, ſed & Hierapolim, necnon & Coloſſas ejuſdem provinciæ nobiles civitates terræmotu eſſe proſtratas. At in his quæ ſunt temporum, Tacito æquius aſſentimur.

(a) Strab. lib. 12.

SÆC. I. Anno Urbis 813. Olymp. 309. ann. 4. An. C. 60.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5553.

⊙ 13. F E. ☽ 4. P. 6. April. Indict. 3.

JESU CHRISTI 60. *ſecundum Baronium* 62.

SANCTI PETRI 7.

NERONIS IMP. 7.

I. *Conſules.*

[r] ADnum. I. Coſſ. *Nero Aug. IV.* & *Coſſus Cornelius.*

II. *Decennalia Imperii Proconſularis Neronis.*

Sumtus hic a Nerone Conſulatus juxta ſecundam Conſulatuum Cæſareorum regulam: Decennalia enim Imperii Proconſularis exhibuit: ad quæ revocandum quod habet Tacitus lib. 14. *In Italia vetus oppidum Puteoli jus coloniæ & cognomentum a Nerone adipiſcuntur.* Lipſius in Notis ſuſpicatur, Tacitum hallucinatum eſſe, quod Livius & Vellaius ſcribant, anno Urbis DLX. coloniam *Puteolos* deductam eſſe Sed cum annis, quibus Imperatores Quinquennalia & id genus ſolennia dabant, coloniæ de more inſtituerentur, ipſæque ac urbes novis nominibus appellarentur, fides Tacito minime deneganda; præſertim cum Frontinus in Catalogo coloniarum dicat; *Puteoli, colonia Auguſta. Auguſtus deduxit.* Quare recte A. Gellius lib. 16 cap. 13 oſtendit, ſæpe commutari ſolere colonias in municipia, & contra, optimaque Lipſii conjectura, totum oppidum currenti anno in coloniæ jus translatum eſſe. Præterea *Quinquennale ludicrum Romæ inſtitutum eſt, ad morem Græci certaminis,* inquit Tacitus lib. 14. quod certamen quovis anno quinto exacto agebatur, ut nunc inter omnes convenit.

III. *Corbulo ſucceſſor Quadrati in Præfectura Syriæ.*

Tacitus lib. 14. ſub hujus anni Conſulibus ait; *Corbulo in Syriam acceſſit, morte Vmidii vacuam ac ſibi permiſſam.* Quare C. Ummidius Durmius Quadratus, qui Caſſio Longino ſucceſſerat, per plures annos Syriam adminiſtravit. Spanhemius Vir eruditiſſimus in Diſſert. 9. de Præſtantia & Uſu Numiſmatum, Nummum Antiochenſium exhibet cum epigraphe: ΕΠΙ ΚΟΥΑΔΡΑΤΟΥ ΕΤ. ΕΡ. id eſt, *ſub Quadrato anno CV.* Proficiſcitur is annus ab anno Urbis DCCV. ſeu ab anno Periodi Græco-Romanæ 5445. Percuſſus itaque Nummus anno Chriſti LVI. aut inſequenti.

IV. *Cæſarea Philippi novo nomine appellata.*

Joſephus lib. 20. Antiquit. cap. 9. narrata Jacobi fratris Jeſu Chriſti lapidatione, & Albini Judææ Procuratoris in eam regionem adventu, ait: *Hoc tempore Agrippa Rex prolatis pomœriis Cæſareæ, quæ Philippi dicitur, mutato nomine in Neronis honorem vocavit eam Neroniada: & theatrum apud Berytios impendiis magnis exædificatum ornavit ſpectaculis annuis, aſſignata in eum uſum ingenti vi pecuniæ. Frumentum enim donavit ei populo, & oleum viritim diſtribuit: totamque eam urbem ornavit ſtatuis paſſim diſpoſitis, atque expreſſis ad antiqua clarorum artificum archetypa imaginibus; & omnia pene ſui regni ornamenta in eam civitatem tranſtulit.* Facta hæc Cæſareæ Philippi ampliatio, & nova appellatio currenti anno Decennalium Neronis occaſione, indeque deſumta epocha Nummorum Domitiano imperante cuſorum. qui L. ΚΑ. id eſt, *annum XXI.* uſque ad annum ΚΖ. id eſt, XXVII. præferunt. Hos inter V. Clariſſ. Toinardus meeum communicavit Nummum, in quo legitur: IM. CA. VES. F. DOM. AU. GER. COS. XII. in poſtica: ΕΠΙ ΒΑ ΑΓΡΙ ΕΤ ΚΓ infra, S. C. id eſt, *Imperator Cæſar Veſpaſiani filius, Domitianus Auguſtus, Germanicus Conſul XII. ſub Rege Agrippa anno XXVI. Senatuſconſulto.* Domitianus anno Chriſti LXXX. Conſulatum XII. iniit. Quare ſi tunc Agrippa XXVI. Regni annum ingreſſus erat, ſub hujus anni finem Cæſaream ampliarat. Quo pacto annus XXI. Agrippæ poſt diem XIII. Septembris anni Chriſti LXXXI. quo die Domitianus Tito fratri ſucceſſit, inchoatus fuit. Poſtica pars Nummi Domitiani habet: ΒΑ ΑΓΡΙΠΠΑ ΕΤ ΚΑ, id eſt, *Agrippa Rex anno XXI.* Ex his liquet, Jacobum Apoſtolum cognomento *Juſtum* currenti anno morte affectum, & Albinum præſenti etiam anno in Judæam veniſſe; licet Baronius utrumque in annum ſequentem differat. Non audiendus etiam Valeſius in Notis ad lib. 2. Euſebii cap. 23. ubi Jacobum anno quarto Neronis occiſum contendit; hæc enim opinio prorſus improbabilis.

[r] COſſ. *Nero Aug. IV.* & *Coſſus Cornelius.* Gruterus pag. VIII. S. NERONE CÆSARE AUG. IV. COSSO LENTULO COSS. F. COSS. Item pag. CXVIII. NERONE CLAUDIO. &c. CÆSARE AUG. GERMANICO PONT. MAX. TRIB. POT. VII. IMP. III. COS. IV. COSSO. LENTULO. COSSI. FILIO. COS. KAL. JAN. Frontinus: *Nerone Claudio Cæſare IV. & Coſſo Coſſi filio Coſſ.* Tacitus Annal. lib. XIV. cap. XX. *Nerone quartum: Cornelio Coſſo Coſſ.* Faſti Idatiani & Vindebonenſes: *Nerone IV. & Lentulo.* Proſperi Chronicon: *Nerone IV. & Cornelio.* Integrum ergo nomen Neronis collegæ in conſulatu eſt: *Coſſus Cornelius Lentulus Coſſi filius.* Nonnulli hoc anno ſuffectos putant Neroni *T. Ampium Flavianum, & M. Aponium Saturninum,* quod eos Tacitus *viros conſulares* vocet.

Google

I. SEquitur annus Chriſti ſexageſimuſtertius. Coſſ. C. Cæſonio Pæto & Petronio Turpiliano: qui Jacobi Juſti fratris Domini glorioſo martyrio, ut nobiliſſimo monumento, inſignis redditur. Rem adeo celebrem Joſephus Judæus etiam ſuis ipſius ſcriptis egregie teſtatam reliquit: quippe qui tanti ponderis Jacobi necem exiſtimavit, ut ob tam infandum ſcelus, Judæorum populum perditum, civitatem exciſam, templum incenſum, ac cetera denique mala illis obveniſſe, fuerit opinatus. Sed quid ipſe de Jacobo a Judæis necato conſcripſerit, enarremus; ſic enim ait (a): *Talis igitur cum eſſet Ananus, ſummus ſcilicet Pontifex, audax, ſævus ingenio ferox, & ſecta Sadducæus; tempus opportunum ſe nactum ratus, mortuo Feſto, Albino adhuc agente in itinere, Concilium judicum advocat: ſtatutumque coram eo fratrem Jeſu Chriſti Jacobum nomine, & unà quoſdam alios reos impietatis peractos, lapidandos tradit. Quod factum omnibus in ea civitate bonis & legum ſtudioſis vehementer diſplicuit: miſſiſque ad Regem clam nunciis, rogaverunt, mandaret Anano, ne quid tale poſthac ageret: nam ne nunc quidem recte egiſſe. Quidam etiam Albino occurrentes venienti ab Alexandria, docuerunt eum, non licuiſſe Anano ſine ipſius conſenſu advocare Concilium. Horum verbis ille perſuaſus, iracunde ſcripſit Pontifici, daturum ſibi pœnas minitans: & Agrippa Rex eam ob cauſam poſt tertium menſem ablatum ab eo pontificatum Jeſu Dannæi filio conceſſit.* Hæc Joſephus

(a) *Joſeph. Ant. lib. 20. c. 8.*

De Jacobi Epiſcopi Hieroſol. martyrio.

II. Sed antequam cetera antiquorum ſcriptorum teſtimonia de nece Jacobi hic inferamus: quod ſpectat ad temporis rationem, omnes pari conſenſione confirmant accidiſſe anno ſeptimo Neronis Imperatoris: id Euſebius (b), S. Hieronymus (c), ac denique cæteri omnes pariter aſſeverunt. Euſebius enim Olympiade ducenteſima decima, anno primo, & Neronis Imperii ſeptimo, hæc ait: *Jacobus frater Domini, quem omnes Juſtum appellant, a Judæis lapidibus opprimitur: in cujus thronum Simeon ſecundus ſummittitur:* hac igitur ratione eum ſediſſe oportuit non annis triginta (ut complures dixerunt) ſed viginti novem tantummodo: quippe qui anno trigeſimoquarto, quo & Dominus paſſus, ejus Eccleſiæ eſt inſtitutus Epiſcopus. Error inſuper in notam numeri apud Nicephori Chronicon irrepſiſſe videtur, dum loco annorum vigintinovem, vigintiſex ſedis Jacobi notati habentur. At nec prætermittimus hic etiam confutare illorum ſententiam, qui ut quoquo modo defenderent epiſtolam Clementis Romani ad Jacobum fratrem Domini inſcriptam, & monſtrare poſſent Jacobum hunc etiam poſt Petrum fuiſſe ſuperſtitem, affirmarunt contra ſententiam omnium aſſerentium eum conſummaſſe martyrium anno Neronis ſeptimo, annos ſedis Jacobi non eſſe numerandos ab anno paſſionis Chriſti, ſed ex quo facta eſt in provincias Apoſtolorum diſceſſio, nempe (ut dicebat Apollonius (d)) anno duodecimo uno poſt Jeſum paſſum. Sed hæc omnia non tantum Euſebii, Hieronymi, & aliorum teſtimonio confutantur, verum ipſius quoque Joſephi: qui dum ait, tunc occiſum fuiſſe Jacobum, cum Albinus veniret in provinciam; cumque ejuſdem teſtificatione probetur, ante annos ſeptem & menſes quinque ab obſidione Hieroſolymorum Albinum fuiſſe in eo magiſtratu (quod idem ſcribit de bello Judaico (e)) plane certum eſt, hoc anno Jacobum Juſtum eſſe martyrio coronatum. Ceterum Epi-

(b) *Euſeb. in Chron.*
(c) *Hier. de Script. Eccl. in Jacobo.*

Tempus ſedis Jacobi.

(d) *Apud Euſeb. l. 5. c. 17. & 18.*

(e) *Joſeph. de bell. Jud. lib. 7. c. 12.*

SÆC. I. Anno Urbis 814. Olymp. 210. an. 1. Æræ C. 61.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5554.

☉. 14. D. ☽ 5. P. 29. Mart. Indict. 4.

JESU CHRISTI 61. *ſecundum Baronium* 63.

SANCTI PETRI 8.

NERONIS IMP. 8.

I. *Conſules.*

[1] COſſ. *Caſonius Pætus*, & *P. Petronius Turpilianus*, ut oſtendit Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari.

[1] COſſ. *Cæſonius Pætus*, & *P. Petronius Turpilianus*. Gruter. pag. LXII. 7. D. D. III. IDUS AUGUST. PETRONIO TURPILIANO. ET CÆSONIO. PÆTO COS. Utriuſque conſulis prænomina omittuntur. Item pag. LXIV. 9. habetur. DEDICAVIT KAL. MARTIS. P. CALVISIO. RUSONE. L. CÆSENNIO. PÆTO. COS. Suffectos hos conſules putat Noriſius in Epiſtola conſulari ad hunc annum pag. 38. Sed ignorat ad quem annum ſint alligandi. Tacitus Annal. lib. XIV. cap. XXIX. *Cæſonio Pæto, Petronio Turpiliano Coſſ.* Faſti Idatiani: *Lucio (pro Pæto) & Turpiliano.* Proſperi Chronicon: *Pio (pro Pæto) & Turpiliano.* Faſti Vindebonenſes: *Turpilino & Pato.* De *Tito Petronio conſulari morituro* invidia Neronis Principis, Plinius lib. XXXVII. cap. II. Hunc eundem eſſe, de quo Tacitus Annal. lib. XVI. cap. XVII. XVIII. nonnulli malunt, ſed a Tacito *Caius* vocatur.

Epiphanius (*a*) licet ad decrepitam ætatem Jacobum perveniſſe teſtetur, nempe ad annos nonagintaſex: tamen poſt aſcenſionem Salvatoris vixiſſe tradit annis plus minus vigintiquatuor. Sed & de ætatis annis ipſius quoque fides redditur dubia; cum haud facile cuipiam perſuaderi poſſit, Jacobum fratrem Domini tempore paſſionis Chriſti egiſſe annum ætatis ſeptuageſimumſecundum, & ante annos quinque (quod falſum eſt) martyrium conſummaſſe.

(a) *Epiph. hæreſ. 78.*

III. Quæ autem poſt Joſephum de Jacobi Martyrio Hegeſippus & Clemens Alexandrinus conſcripſerint, Euſebius (*b*) ſimul, colligens, narrat his verbis: *Judæi ergo, cum Paulus provocaſſet ad Cæſarem, & ad urbem Romam a Feſto miſſus eſſet; ſpe penitus, qua Concilium in ejus necem comparuſſent, excidentes, in Jacobum fratrem Domini, cui ab Apoſtolis ſedes Hieroſolymitana delata fuit, omnem ſuam malevolentiam converterunt: contra quem ea ſcelera, quæ ſequuntur, comparata fuere. Primum illum in medium adducunt; & ut fidem Chriſti coram omni populo deneget, vehementer ſollicitant. Verum cum præter omnium opinionem liberiori ore voceque, quam expectarent, præſente univerſa multitudine, Filium Dei Salvatorem & Dominum noſtrum Jeſum ingenue & fidenter confeſſus fuiſſet: hominis teſtimonium (nam propter ſummum ſapientiæ & pietatis ſtudium, quod in vita aſſidue excoluerat, ab omnibus juſtiſſimus putabatur) amplius tolerare non poterant. Eum igitur tum neci dant, cum ad illud facinus impune obeundum, interregni opportunitatem arripuiſſent. Quippe Feſto per id tempus mortuo, ſumma rerum in Judæa adminiſtratio principe & gubernatore penitus erat deſtituta. Ceterum quamquam Jacobi necis ratio & modus ex verbis Clementis ſupra citatis ſatis conſtare poterit (qui a templo præcipitatum, ac fullonis vecte percuſſum, mortem oppetiviſſe narrat) Hegeſippus tamen Apoſtolorum ætati proxime ſuccedens, in quinto hiſtoriæ ſuæ libro, ea quæ ad illum ſpectant, accuratiſſime tradit ad hunc modum.*

(b) *Euſeb. hiſtor. l. 2. c. 23.*

Judæorum in Jacobum odium.

IV. *Jacobus frater Domini, qui a Salvatoris temporibus ad noſtram uſque ætatem Juſtus (Jacobi enim nomine multi donati erant) ab omnibus appellatus fuerat, Eccleſiæ adminiſtrationem una cum ceteris Apoſtolis ſuſcepit: Hic ab utero matris ſuæ ſanctus fuit, vinum & ſiceram non bibit; animalium carnibus ſe abſtinuit: novacula caput ejus numquam raſum fuit, neque corpus oleo perunctum, aut balneis lotum. Huic uni licebat in ſancta ſanctorum ingredi: veſtibus enim utebatur non laneis, ſed lineis duntaxat. In templum ſolus intrare ſolitus eſt, atque ibi genibus humi poſitis pro populi peccatis veniam poſtulare: cujus genua, quod tam aſſidue, tum ad Deum augusto ſancteque adorandum, tum ad veniam precibus populo expoſcendam, procumbebat, cameli inſtar tuberculis contractis obduruerunt. Qui propter ſingularem juſtitiæ præſtantiam, Juſti, & Obliæ (quod Latine, populi præſidium dici poteſt, & juſtitia) nomen, ſicut Prophetæ de eo memorant, invenit. Quibuſdam igitur ex ſeptem ſectarum fautoribus in populo ſparſarum, & a me in hiſtoria ante declaratarum, ab eo ſciſcitantibus, quodnam eſſet oſtium Jeſu? reſpondit, Jeſum eſſe ſalvatorem. Ex quorum numero nonnulli crediderunt quod Jeſus eſſet Chriſtus. Sectæ autem ſupradictæ, neque carnis reſurrectionem fore, neque ullum venturum, qui cuique ſit pro his quæ recte aut ſecus geſſerit in vita, mercedem redditurus, omnino crediderunt. Verum quotquot crediderunt, Jacobi prædicatione & hortatu crediderunt.*

Inſtitutum vitæ Jacobi.

V. *Ergo cum plerique etiam ex principibus viris fidem eſſent amplexati: nonnulli ex Scribis, Phariſæis, & reliquis Judæis tumultuari atque adeo vociſeruri cœperunt, quod univerſus fere populus Jeſum exiſtimabat verum eſſe Chriſtum. Qui etiam ad Jacobum profecti, ſic eum compellarunt: Te obnixe oramus ut quoniam populus fide in Jeſum, perinde ac ſi vere eſſet Chriſtus, collata, in gravem errorem delapſus eſt, eum ab hac opinione avoces: atque ut omnes etiam, qui hodie ad feſtum diem Paſchatis celebrandum convenerunt, de Jeſu recte vereque erudias, te etiam atque etiam obteſtamur: tibi enim omnes fidem adhibemus; nec nos ſolum, ſed tota multitudo perhibet teſtimonium, quod juſtus ſis, quodque perſonam non reſpicias. Perſuadeas igitur populo de Jeſu, ne erret: etenim & univerſus populus & nos omnes tibi credimus. Idcirco ſtatue te ipſum ſuper pinnam templi, ut de ſuperiori loco cunctis perſpicuus ſis, atque adeo tua verba a tota multitudine facile & ſine impedimento audiantur. Propter feſtum namque Paſchatis, non ſolum omnes Judæorum tribus; ſed multi etiam ex Gentibus convenerant. Proinde Scribæ & Phariſæi, quos ſupra poſuimus, Jacobo ſupra pinnam templi collocato cœperunt exclamare & dicere. O Juſte, cui merito omnes debemus fidem adjungere: quoniam populus Jeſum crucifixum imitando aberravit; tu idcirco nobis commonſtra quod ſit oſtium Jeſu crucifixi. Qui clara voce ſic reſpondit: Quid me interrogatis de Jeſu filio hominis? Ipſe ſedet in cælo a dextris magnæ virtutis & potentiæ Dei, & in nubibus cæli venturus eſt.*

Jacobi glorioſa confeſſio.

VI. *Atque cum multi plene eſſent perſuaſi, & ob Jacobi teſtimonium Deum laudibus in cælum ferrent, dicerentque Oſanna filio David: Scribæ & Phariſæi de integro cœperunt*

runt primum ita inter ſe colloqui: Male certe & infeliciter eccidit, ut iſtud teſtimonium noſtra opera Jeſu tribueretur. At conſcenſis gradibus, illum dejiciamus precipitem: ut homines inde perterrefacti, nullam fidem ejus doctrinæ adhibeant. Deinde clamare, ac dicere: O o, Juſtus etiam erravit. In quo eloquia ſacra apud Sapientiam (a) *ſcripta plane expleta fuere: Tollamus e medio Juſtum, quoniam nobis moleſtiæ eſt, & incommodo. Quocirca fructus operum ſuorum comedent. Tandem ergo adoleſcentes Juſtum præcipitem dederunt: dixeruntque ipſi inter ſe, Jacobum juſtum obruere oportere lapidibus. Et quoniam dejectus in præceps, non ſtatim mortem obiit, ſed vultu ſurſum ſublato, genibuſque flexis dixit: Obſecro Domine Pater, da illis veniam, neſciunt enim quid faciunt: cœperunt ſaxa in eum conjicere. Cumque lapidibus illum obruere pergerent, unus ex ſacerdotibus ex filiis Rechab, filii Rechabim, qui ſunt Hieremiæ teſtimonio commendati, voce emiſſa contentius dixit: Quid agitis? Juſtus pro vobis Deum deprecatur:* Hominem vero qui hæc dixit, fuiſſe Simeonem ejus nepotem ex ſorore, filium Cleophæ, tradit Epiphaoius (b). Proſequitur Euſebius: *Attamen unus ex illis qui fullo erat, arrepto vecte, quo veſtes ſolebat premere, in caput Juſti impegit. Ita vitam beato & felici martyrii cruciatu affectus afflictuſque amiſit. In quo loco prope templum, ubi columella ejus nomine inſcripta adhuc manet, corpus tumulo mandatum eſt. Iſte Jacobus tum Judæis, tum Græcis carus & incorruptus fuit teſtis, Jeſum vere fuiſſe Chriſtum. Non multo poſt Veſpaſianus Judæam obſedit, Judæoſque redegit in ſervitutem. Hæc Clementis hiſtoriæ mire conſententia Hegeſippus uberius pleniuſque explicavit.* Huculque Euſebios de nece Jacobi ex dictis auctoribus.

(a) Sapien. 2.

Jacobus in præceps agitur.

(b) Epiph. hæreſ. 78.

VII. Quod vero ad ſepulcrum ejus ſpectat, hæc addit S. Hieronymus (c): *Ejus ſepultura titulum uſque ad obſidionem Titi & ultimam Hadriani, notiſſimum habuit. Quidam e noſtris in monte Oliveti eum putarunt conditum: ſed falſa eorum opinio eſt.* Addit poſt hæc Euſebius Judæorum teſtimonio facile creditum ac divulgatum, ejus execrandi facinoris cauſa talia tantaque obveniſſe, quæ poſt hæc ſecuta ſunt mala: immo & Joſephi idem hæc addit verba: *Judæis quidem ad ſcelus vindicandum in Jacobum Juſtum fratrem Domini, qui dicitur Chriſtus ab illis admiſſum (illum namque juſtitiæ facile primas ferentem impie neci dederunt) iſtæ obvenere calamitates.* Citat & Origenes (d) ejuſmodi Joſephi de Jacobo teſtimonium in hæc verba, agens contra Celſum: *Joſephus enim, etſi minus in Chriſtum crediderit, cauſam tamen conquirens Hieroſolymitani excidii, & cur eſſet templum deletum; cum debuiſſet dicere, conſpirationem quam Judaicus populus adverſus Jeſum feciſſet, fuiſſe omnium cauſam, & quia Chriſtum per Prophetas jam denuntiatum ſuſtulerant: Ipſe vero tamquam invitus, haudquaquam longe a vero aberrans, eo inquit hæc accidiſſe Judæis, ut Jacobus Juſtus ille vindicaretur, qui Jeſu & frater eſſet, qui dictus eſt Chriſtus: hunc enim, cum eſſet Juſtiſſimus, trucidarunt: & ſane non magis ob hanc ſanguinis propinquitatem, quam ob morum ſimilitudinem, & ſermonis mutui cum Jeſu commercium, ut Juſtus diceretur, effectum eſt. Si igitur ob Jacobi gratiam Hieroſolymorum deſolationem contigiſſe Judæis ille affirmat: cur non æquius fuerit fateri, ob Chriſtum id factum fuiſſe, cujus divinitatem tam multi hominum conventus teſtificantur?* Hæc Origenes. Sed cur Jacobi neci potius quam Chriſti tributa fuerit Hieroſolymitana clades; illam cauſam fuiſſe putamus, quod haud diu poſt necem Jacobi cœperunt de venturis malis divinitus oſtendi prodigia: quibus illi perterriti, ea recentiori ſceleri adſcribebant. Agemus autem paulo inferius de ſingulis ſuo loco.

(c) Hier. de Script. Eccl. in Jacobo.

Judæorum mala ex nece Jacobi adveniſſe credita.

(d) Orig. contra Celſ. lib. 1.

VIII. Sed quod ad eumdem Jacobum ſpectat: præter illa quæ de ejus vitæ ſanctitate a Joſepho, Clemente, Hegeſippo, & Euſebio ſunt recitata; S. Epiphanius (e) iiſdem conſentiens, æque affirmat permiſſum illi fuiſſe ob egregiam ſpectatamque omnibus virtutem ingredi in Sancta ſanctorum ſemel in anno: additque (f) ipſum ſemper virginem permanſiſſe: putavitque hunc illum fuiſſe, qui relicta ſindone, nudus paſſionis Chriſti tempore aufugit: hæc idcirco opinatus, quod eum lineam ſindonem ſemper induere ſolitum, dicti auctores affirment: ſed de his ſuperius pluribus actum eſt. Tradit præterea, nudis pedibus incedere conſueviſſe: Inſuper ſiccitate magna inſtante, elevantem ad cælum manus, Deum precatum eſſe, ac mox pluviam impetraſſe: hæc ille & alia multa. S. Hieronymus (g) de eodem hæc habet: *Vir fuit tantæ ſanctitatis & rumoris in populo, ut fimbriam veſtimenti ejus certatim cuperent attingere.* Chryſoſtomus (h) addit etiam, non tantum ejus genua, ſed & frontem ob jugem in pavimento proſtrationem callo obductam fuiſſe. Sunt de eo alia ferme innumera Patrum elogia, quæ brevitati conſulentes omittimus, cum præſertim de eo ſuperius nonnihil ſit dictum. Sed his omnibus hic de Jacobo addimus, iſta legi in Thalmud Hieroſolymitano, in Sciabath capite decimoquarto: Rabbi Eligazer filio Dama colubri morſu ægrotante, veniſſe ad eum Jacobum e caſtello Samma, ut in nomine Jeſu fabri eum curaret: ſed a Rabbi Iſmaele prohibitum, cumque contra eum obniteretur ipſe

De mira Jacobi ſanctitate.

(e) Epiph. hæreſ. 29.

(f) Epiph. hæreſ. 78.

(g) Hier. in ep. ad Galat. cap. 1. in fine.

(h) Chryſ. in Matth. hom. 5.

Eli-

Digitized by Google

Eligazer, affirmans id fieri potuiſſe, inter altercandum, ſerpente veneno, coram ipſo Iſmaele extinctus eſt; qui tunc exclamavit, hæc dicens: *O te felicem filium Dama, qui ex hoc mundo in pace migraſti, nec tranſgreſſus es materiam ſapientum!* Hæc ibi: eadem quoque leguntur in Thalmud Babylonico de Idololatria capite ſecundo, in omnibuſque enarratis ſimilia, niſi tantum quod caſtelli nomen non Samma, ſed Savania nominatum habetur. Porro aliis in locis ejuſdem Thalmud Babylonici, cum mentio habetur de Jacobo, ſemper nominatur diſcipulus Jeſu fabri, contemptus gratia: eadem quoque apud Rabbi Salomonem leguntur: ut jure credatur hic fuiſſe Jacobus Apoſtolus, de quo agimus, Hieroſolymorum Epiſcopus, qui peregrinantibus in diverſas provincias ceteris Apoſtolis, ibi remanſit.

IX. De epiſtola Jacobi.

Reliquit Jacobus Eccleſiæ Dei & illud inſigne ſui Apoſtolatus monumentum, nempe epiſtolam ad duodecim Tribus, quæ erant in diſperſione: de qua hæc Euſebius (a): *Ab eo prima epiſtolarum, quæ Catholicæ nominantur, dicitur ſcripta eſſe. Illud tamen minime præterire decet, quod licet a quibuſdam tamquam adulterina & minime germana propterea judicetur, quod non adeo multi ex veteribus illius epiſtolæ, ſicut nec ejus quæ dicitur Judæ, quæ etiam in ſeptem Catholicarum epiſtolarum numero ponitur, ullam omnino mentionem faciunt: tamen nos iſtas cum reliquis in quamplurimis Eccleſiis publice receptas approbataſque cognovimus.* Hæc Euſebius. Hieronymus (b) etiam ab eodem Jacobo eam eſſe ſcriptam epiſtolam teſtatur, ſic dicens: *Unam tantum ſcripſit epiſtolam, quæ de ſeptem Catholicis eſt*: at quid de ea aliqui ſenſerint, mox ſubdit: *Quæ ipſa ab alio quodam ſub nomine ejus edita aſſeritur, licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem.* Hæc Hieronymus, declarans tam ſuam quam aliorum de epiſtolæ Jacobi auctoritate ſententiam. Quæ cum adeo clara atque etiam patentia habeantur; miratus ſum Novatorum mentis ſtupiditatem, qua volunt Hieronymum dixiſſe Jacobi epiſtolam alterius cujuſpiam eſſe potius, ſed ex tempore obtinuiſſe auctoritatem. Quis non videat, hac perperam facta interpretatione, Hieronymum hiſce tribus verbis ipſum contrarium ſibi conſtitui; quippe qui dixerat a Jacobo ſcriptam epiſtolam, indeque mox ab alio ejus nomine addat eſſe compoſitam, & a tempore obtinuiſſe auctoritatem? At quod ait, *Aſſeritur*, quid aliud quam aliorum eſſe opinionem inſinuat? Sed & ſi quis velit, ultima illa verba: *Licet paulatim tempore procedente obtinuerit auctoritatem*, non ex aliorum, ſed S. Hieronymi ſententia eſſe dicta: nihil præjudicii his affert quæ ab eodem prius dicta fuerant, eam a Jacobo eſſe conſcriptam: nimirum, ut quæ prius eſſe Jacobi, traditione ferebatur, ſic a tempore obtinuerit (ut ait) auctoritatem, ut eadem ratione ſuadente, demum canonicæ Scripturæ monumentis fuerit conſignata. An dubitandum eſt de Hieronymi ſententia, ſæpius eam Jacobi eſſe teſtantis? nam in epiſtola ad Paulinum (c) eamdem abſque aliqua ambiguitate Jacobo tribuit; idemque adverſus Pelagianos agens (d): *Jacobus*, inquit, *Apoſtolus ſcribit: Si judicas legem, &c.* & ſupra (e): *Nonne Jacobus Apoſtolus ſcribit: Qui in uno offendit, &c.*

(a) Euſeb. hiſt. l. 2. c. 22. in fine.

(b) Hier. de Scrip. Eccl. in Jacobo.

(c) Epiſt. 103.

(d) Hier. adv. Pelag. l. 2.

(e) Idem l. 1. adverſ. Pelag.

X.

Ex antiquis autem, quorum extant ſcriptorum memoriæ, Tertullianus (f) citaſſe reperitur eamdem Jacobi epiſtolam, Cyprianus itidem, necnon Origenes (g), atque recentiores. Epiphanius (h) certe dum eam citat, non ſatis ſibi viſus eſt Jacobum, qui eam ſcripſit, nominaſſe; ſed & Apoſtolum, & fratrem Domini, ut quis eſſet auctor, certius ſignificaretur, adjecit. Si inſuper ex judicio univerſalis Eccleſiæ antiquioris inſtitutionis res agitur; Concilii Nicæni calculo eam fuiſſe probatam & cognitam ut Jacobi germanam, quis poterit dubitare? Nam ſi (quod alias diximus auctoritate Hieronymi i) in eo catalogus ſcriptus eſt librorum canonicorum; certe ibi adnumeratam eſſe epiſtolam Jacobi, firmam fidem facit Athanaſius, qui cum interfuiſſet Nicæno Concilio, texens Synopſin omnium Scripturarum ſanctarum, ejuſdem epiſtolæ Jacobi meminit: quod certe non præſumpſiſſet, ſi ſecus in Nicæna Synodo actum eſſet; ſicut nec Patres, qui in diverſis Conciliis congregati, contrarium ab his quæ Nicææ ſtatuiſſent Patres, aliquid tentaſſe dicendi ſunt, dum & ipſi eamdem epiſtolam Jacobi noverunt eſſe legitimam: prout feciſſe certum eſt Damaſum in Romano Concilio, in quo damnata eſt hæreſis Apollinaris, ut habetur in Collectione Creſconii; itemque Gregorium Nazianzenum (k), Innocentium Papam (l), Auguſtinum (m), Caſſiodorum (n), Iſidorum (o), ac denique ceteros omnes, qui poſtea intexuerunt canonicorum ſcriptorum catalogum, quorum meminimus, cum ſuperius egimus de Pauli epiſtola ad Hebræos.

(f) Tertul. adverſ. Jud. c. 2.

(g) Orig. hom. 7. in Joſue.

(h) Epiph. in Joan. Epiſc. Hieroſol.

(i) Hier. in præf. in Judith.

(k) Nazianz. in carm. de lib. canonic.

(l) Innoc. ep. 2.

(m) Aug. de doct. Chriſ. lib. 2. c. 8.

(n) Caſſiod. Inſtit. divin. lect.

(o) Iſid. lib. orig.

XI. Jacobi Epiſtola contra Simonis hæreſim.

Videas inſuper ac perfacile recognoſcas Apoſtolicum characterem in ipſo ejus ingreſſu, cum eamdem fere præſeferat inſcriptionem, quæ ponitur in epiſtola data a Hieroſolymitano Concilio, cui idem Jacobus interfuit, & pars ejus magna fuit, ad Eccleſiam Antiochenam; cum in eadem, ſicut in Jacobi epiſtola, qui ſcripſerunt, ſalutem impertiunt. Videas etiam (ſicut loci & temporis ratio poſtulabat) ad confutandam Simonis hæreſim,

quæ

quæ præſertim Samariæ, non longe ab urbe Hieroſolymitana, infelici germine (ut Juſtinus teſtatur) coaleſcens, in dies magis graſſabatur, ab eodem Apoſtolo ſumma prudentia multa dicta; dum in ea
(a) Jacob. 2.
(a) plurimum io operum commendatione verſatur, ſine qoibus fidem eſſe prorſus inanem affirmat. Nam (quod & ſuperius dictum eſt, dum de erroribus Simonis narratio eſt inſtituta) prædicabat ille fidem ſatis eſſe, nec operibus eſſe opus. Sed hic iterum Irenæi (b) hæc de eo teſtantis verba opportune reddamus; ait enim:
(b) Irenæus lib. 1. c. 20.
Hi qui in eum & Selenem ejus ſpem habebant, & ut liberos agere quæ velent; ſecundum enim ipſius gratiam ſalvari homines, ſed non ſecundum operas juſtas. Hæc Irenæus de Simone mago, qui dicebat ſe ipſum eſſe Chriſtum; qui pati viſus eſt Hieroſolymis; cujus hæreſim Jacobus ſua epiſtola egregie confutavit.

XII.
Qui nec ob id hæc de operibus dicens, adverſatur Paulo (c) ad Romanos ſcribenti, atque dicenti hominem ex fide ſine operibus juſtificari.
(c) Rom. 3.
Egregie enim Auguſtinus (d) Jacobum cum Paulo conciliat; ut non ſit nobis in his amplius laborandum.
(d) Aug. in Pſal. 31.
Sane de eadem opinione tempore Apoſtolorum exorta, qua Simon & gregales ejus dicerent ſatis eſſe ad ſalutem fidem ſine operibus, hæc Auguſtinus (e) poſt multa:
(e) Aug. de fide & oper. c. 14.
Cur Jacobus operum inculcarit neceſſitatem.
Quoniam ergo hæc opinio tunc fuerat exorta: aliæ Apoſtolicæ epiſtolæ Petri, Joannis, Jacobi, Judæ, contra eam maxime dirigunt intentionem, ut vehementer adſtruant fidem ſine operibus nihil prodeſſe: ſicut etiam ipſe Paulus non quamlibet fidem, qua in Deum creditur, ſed eam ſalubrem, planeque Evangelicam definivit, cujus opera ex dilectione procedunt: Et fides, inquit, quæ per dilectionem operatur. Hæc Auguſtinus. Jure ergo adverſus fluvium carnis libertate late fluentem agentes Apoſtoli, ac Jacobus præſertim, fortiſſimum oppoſuerunt aggerem. In quos enim campos non exundaſſet ea male accepta vivendi libertas, ſi ſceleſtis quibuſcumque abſque labore, perinde ac viliſſima merces, ſic eſſet proſtituenda potius quam præſtanda felicitas; cum longe aliter Apoſtolica prædicatio laboribus, & ærumnis, & mille denique mortibus (ubi poſtularet occaſio) cæleſtem gloriam proponeret comparandam? Habeant hunc ſibi ipſis auctorem & patrem (quod iterum dico) Novatores hæretici noſtri temporis, atque tanto principe glorientur, hæreſiarcha primario, & perditiſſimo impoſtore.

XIII.
Sed quod ſpectat ad divinitus tradita ſacrameota, eorumdemque Apoſtolicam traditionem: idem Jacobus de inongendis ægrotantibus oleo ſancto, eadem epiſtola, hæc tradit his verbis (f):
(f) Jacob. 5.
De oleo ſancto infirmorum.
Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſalvabit infirmum, & alleviabit eum Do[illegible]*; & ſi in peccatis ſit, remittentur* [illegible] Apoſtolos etiam Chriſti tempore conſueviſſe infirmos ungere, & ſic reſtituere ſanitati, teſtatur Marcus his verbis (g):
(g) Marc. 6.
Euntes prædicabant ut pœnitentiam agerent: & dæmonia multa ejiciebant, & ungebant oleo multos ægrotos, & ſanabant. Nullum certe Prophetarum, vel aliorum ſanctorum virorum antehac uſum eſſe oleo ad ioungendos & curandos infirmos, uſquam invenimus: adeo ut manifeſte appareat ejuſmodi inſtitutionem a Chriſto Domino noſtro ſumpſiſſe originem. Porro unctionis, quæ ad curandos infirmos a Chriſtianis adhiberi conſuevit, duplex genus reperitur; alterum, quod ab Epiſcopo ſolemoiter benedicitur, & per presbyteros miniſtratur infirmis; quod cum & vim habeat dimittendi peccata, ſacramentum dictum a majoribus habetur, nec aliis quam Fidelibus, ſicut cetera ſacramenta tribui ſolet: alterum vero, quod paſſim a quibuſcumque Fidelibus ad ſanandos quoſcumque ægrotos, ſupra vim naturalem divina adjuvante gratia, adhiberi ſolitum fuit, cujus tamen nulla ſit virtus ſacramenti, ſed quod conferret virtutem, quam fides vel merita dantis vel ſuſcipientis, prævia benedictione ſigno crucis impertita, ſoleant impetrare. Horum alterum in Jacobo, in Marco alterum teſtatum habetur.

II.
Extrema Unctio olim ante Viaticum data.
Ad num. XIII. & ſeqq. Uſus *extremæ Unctionis* conferendæ diverſus alias fuit ab hodierno. Eam enim Unctionem, quam nunc extremam vocamus, Viatico præmittebant Veteres, qui ritus apud ſolos Ciſtercienſes Monachos & quaſdam forte Eccleſias illibatus hactenus perſeverat. S. Chrotildis Regina in Vita Ludovici VI. Francorum Regis a Sugerio ſcripta, *trigeſimo die vocationis ſuæ ſecundum Apoſtolum inuncta a Sacerdotibus oleo ſancto, & ſacri Corporis & Sanguinis Chriſti percepto Viatico, in confeſſione ſanctæ Trinitatis corpus exuit.* In Vita S. Hunegundis ab Anonymo coævo, & etiam a Bernero Abbate Hummolarienſi literis tradita, ubi de morte ejus ſermo eſt, dicitur: *Inter hæc converſa ad eos, qui aſſidebant ſibi, Presbyteros, unctionis oleum & communionem expetiit*, quod circa annum DCLX. contigit. Quare cum in Vita S. Gertrudis Abbatiſſæ primæ Nivellenſis anno DCLXXVIII. demortuæ, in Vita S. Euſtaſii, qui circa annum DCXXV. e vivis exceſſit, in Vita S. Richarii Abbatis Centulenſis, qui circa annum DCXLV. obiit, dicitur, Viatico ſumto ad æternam vitam migraſſe, nulla ſacræ Unctionis mentione facta; Scriptores Actorum horum Sanctorum, quæ apud Mabillonium V. C. leguntur, & ex cujus præfatione ad Tomum I. Actorum SS. Ordinis Benedictini hæc excerpſimus, de ultimo tantum Sacramento ab illis Sanctis ſumto loquuntur: ideoque hujuſmodi exemplis ad Sacramentum extremæ Unctionis labefactandum abutuntur Proteſtantes.

XIV. Quod vero ad prius unctionis genus ſpectat; ſacramentum eſſe a majoribus nuncupatum, ſatis ea quæ ſcripta ſunt ab Innocentio Romano Pontifice (*a*) ad Decentium, monſtrant, cum ait: *Sane quoniam de hoc ſicuti de ceteris conſulere voluit dilectio tua; adjecit etiam Caleſtinus filius meus diaconus in Epiſtola tua, eſſe a tua dilectione poſitam illud, quod in beati Apoſtoli Jacobi epiſtola conſcriptum eſt: Infirmatur quis in vobis, &c. quod non dubium eſt de Fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, qui oleo ſancto chriſmatis perungi poſſunt; quo ab Epiſcopo confecto, non ſolum ſacerdotibus, ſed omnibus uti Chriſtianis licet in ſua aut ſuorum neceſſitate inungendo.* Hæc ille; quæ paſſive accipi debere, idemque eſſe ac ſi diceret, quilibet Chriſtiani eo poſſunt inungi, ejuſdem Inn[illegible]til verba declarant, cum ſubdit per presbyteros debere adminiſtrari, vel per Epiſcopum, ſi velit, ſic dicens: *Ceterum illud ſuperfluum videtur adjectum, ut de Epiſcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium eſt. Nam idcirco de presbyteris dictum eſt, quia Epiſcopi aliis occupationibus impediti, ad omnes languidos ire non poſſunt. Ceterum ſi Epiſcopus aut poteſt, aut dignum ducit aliquem a ſe viſitandum, & benedicere & tangere chriſmate ſine cunctatione poteſt, cujus nempe eſt ipſum chriſma conficere. Nam pœnitentibus iſtud infundi non poteſt, quia genus eſt ſacramenti: nam quibus reliqua ſacramenta negantur, quomodo unum genus putatur poſſe concedi?* Hucuſque Innocentius, non quidem ex aliqua recenter oborta inſtitutione, ſed ſecundum ea quæ a majoribus tradita acceperat.

(*a*) *Innoc. ep. 1. c. 8.* Sacramentum unctionis.

XV. Divinam plane virtutem ex ſacerdotali benedictione oleum conſequi, Cyrillus Hieroſolymitanus (*b*) pluribus docet. Auguſtinus (*c*) item de oleo ſpirituali, nempe ſacramento, hæc ait: *Oleum enim viſibile in ſigno eſt: oleum inviſibile in ſacramento eſt. Oleum ſpirituale intus eſt, oleum viſibile exterius eſt;* & qui alibi tam egregie hæc de oleo ſancto infirmorum teſtata reliquit, ſic dicens (*d*): *Quoties aliqua infirmitas ſupervenerit, Corpus & Sanguinem Chriſti, ille qui ægrotat, accipiat; ac inde corpuſculum ſuum ungat: ut illud quod ſcriptum eſt, impleatur in eo: Infirmatur quis in vobis, &c. Videte fratres, quia qui in infirmitate ad Eccleſiam cucurrerit, & corporis ſanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebitur obtinere. Cum ergo duplicia bona poſſint in Eccleſia inveniri: quare per incantatores, & aruſpices, & divinos, vel ſortilegos multiplicia ſibi mala miſeri homines conantur inferre?* Hucuſque Auguſtinus. At quis dixerit commune fuiſſe oleum quod poſt ſacramentum Corporis & Sanguinis Chriſti infirmans acciperet ab Eccleſia, ex quo non tantum bonam valetudinem, ſed & remiſſionem peccatorum conſequeretur? Arbitror tamen communi uſu ejuſmodi ſacramentum idcirco dictum Extremam unctionem, non quod in extremis poſito tantum debeat impertiri, cum dicat Apoſtolus: *Infirmatur quis in vobis, &c.* ſed quod poſt peccatorum confeſſionem & acceptam Euchariſtiam, noviſſimum ſacramentorum homini Chriſtiano conferri ſoleat. In eamdem quoque ſententiam Cyrillus (*e*), admonens ſuos ne in curandis morbis a magis implorarent auxilium, hæc addit: *Mementote & ejus qui dicit: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, orent ſuper eum, ungentes ipſum oleo in nomine Domini, &c.* Merito igitur impudentium ora Novatorum occluſit S. Concilium Tridentinum, his verbis eos condemnans (*f*): *Si quis dixerit Extremam unctionem non eſſe vere & proprium ſacramentum a Chriſto Domino noſtro inſtitutum & a Jacobo Apoſtolo promulgatum, ſed ritum tantum acceptum*

(*b*) *Cyrill. catech. myſt. 3.*
(*c*) *Aug. in Pſ. 44.*
(*d*) *Aug. de temp. ſerm. 215.* Quid conferat hoc Sacramentum.
(*e*) *Cyril. lib. de ador. in ſpir. citat. cum Anaſt. Nicen. qu. 23.*
(*f*) *Conc. Triden. ſeſſ. 14. can. 1.*

III. Mos iſte antiquus, ineunte ſæculo XIII. in deſuetudinem abiit, cujus ordinis mutationem ex Britannicis Conciliis conjectura deducit Mabillonius. Falſa hæc vulgo animos eo tempore invaſit perſuaſio non amplius poſt ſuſceptam ſemel infirmorum unctionem licere uxoratis, ſi convaluiſſent, ad opus conjugale reverti. Quæ ſuperſtitio ad alia erroris capita ſenſim prolapſa effecit, ut Unctioni Viaticum præmitteretur. Ricardus Epiſcopus Sareberienſis in Conſtitutionibus circa annum MCCXVII. editis, ubi de Sacramento extremæ Unctionis agit: *Dicant etiam*, inquit, *ac denuntient confidenter Sacerdotes, quod poſt ſuſceptum hoc Sacramentum licitum eſt reverti ad opus conjugale*. Eam vero perſuaſionem accreviſſe diſcimus ex Synodis Wigornienſi circa ea tempora habita, Exonienſi anno MCCXXVII. & Wintonienſi anno MCCCVIII. celebratis, in quibus gliſcentem errorem Epiſcopi tollere conantur, ut veroſimile ſit, ob ea deliramenta, Unctionem infirmorum in mortis articulum reſervari cœpiſſe, ac ſenſim uſum in omnes Eccleſias propagatum eſſe.

Cur Mos ille mutatus.

IV. Porro *extrema* ſub finem tantum ſeculi XII. hæc Unctio vocari cœpit. Nec enim in Sacramentorum libris a Menardo editis; nec apud Uldaricum in libris Conſuetudinum Cluniacenſium; nec apud Lanfrancum, Anſelmum, Petrum Damiani, Petrum de Honeſtis in Regula Clericorum; nec apud S. Bernardum, aut Petrum Lombardum, extremæ Unctionis nomen occurrit. Locus in Vita S. Mauri a B. Prudentio ſcripta apud Camuſatum, ubi *extremæ Unctionis* mentio, addititius videtur. Denique hæc unctio, ante *extrema* dicta eſt, quam Viatico poſterior eſſet, ut patet ex Vita Guillelmi Archiepiſcopi Bituricenſis anno MCCIX. mortui; ab Auctore coævo ſcripta, ac relata a Bollando die X. Januarii: *Fratribus convocatis extremæ Unctionis Sacramentum humiliter ac devote percepit. Eo percepto, etiam ſacroſanctam Euchariſtiam ſibi porrigi inſtantiſſime poſtulavit.* Hæc omnia Mabillonius.

Unctio quando extrema dicta.

Google

ptum a Patribus, aut figmentum humanum, anathema ſit.

XVI. De oleo ad miracula adhiberi ſolito. Quod vero ad alterum unctionis genus ſpectat: commune illud potius, aliqua tamen benedictione ſanctificatum, quam ſacramentum dici poſſe videtur: quandoquidem non ad infirmorum dimittenda peccata, & inviſibilem gratiam conſequendam fuerit inſtitutum, & a quolibet Chriſtiano in nomine Chriſti, & in quemlibet, etiam a fide alienum, ad ſanitatem corporis conſequendam ſit ſolitum adhiberi. Ejuſmodi plane erat, quod ad curandos morbos per Proculum Chriſtianum adminiſtrari ſolitum ſcribit Tertullianus (*a*). Erat & id genus, quo ſanctiſſimi Ægypti monachi ad ſanitates impartiendas (quod ſcribit Sozomenus (*b*), & ante ipſum Ruffinus *c*) uti conſueverant: de eodem Severus in Martino, S. Hieronymus in Hilarione, & alii qui res geſtas ſanctorum ſcripſere, frequentiſſime meminere. Solitum erat ejuſmodi, ſicut aliæ ſpecies ad humanum uſum comparatæ, precibus præſcriptis ſanctificari (nam & apud Clementem (*d*) ſcripta habetur benedictio aquæ & olei) ſicque ſigno tantum crucis illud benedixiſſe, & in nomine ſanctiſſimæ Trinitatis ſanctificaſſe, atque ægrotantibus admoviſſe ſufficeret. Inſuper & oleum ſacrarum lampadum, quæ ad martyrum ſepulcra ardere ſolitæ eſſent, ad morbos curandos, aliaque edenda miracula virtutem ſæpius eſſe divinitus conſecutum, quæ ſuperius ex Theodoreto ſunt dicta & aliis, pleniſſimam fidem faciunt, atque ſatis ſuperque demonſtrant. Sed de his hactenus.

(*a*) *Tert. ad Scapul. c. 4.*
(*b*) *Sozom. hiſt. lib. 6. c. 20. 29.*
(*c*) *Ruffin. hiſt. l. 11. c. 4.*
(*d*) *Clem. Conſtit. l. 8. cap. 35.*

XVII. Extat ab eodem Jacobo ſuæ Eccleſiæ tradita ſacrificii forma, nempe Miſſa. Idque non ex apocryphis teſtatum referimus, ſed majorum auctoritate; certe ſi quis cum iis conferat quæ Cyrillus (*e*) ejuſdem Eccleſiæ Hieroſolymorum Epiſcopus in ſuis Myſtagogicis orationibus habet, plane cognoſcet ea ab ipſa Jacobi Miſſa eſſe accepta: ut illud quod ſacerdos alta voce diceret: *Surſum corda;* & quæ de immenſa gloria Dei præfari ſoleat ante ſacra myſteria, vel quod idem diceret: *Orate pro vivis & defunctis:* deque eo quod inclamaret diaconus ante ſumptionem divinorum myſteriorum: *Oſculamini invicem in oſculo ſancto:* atque ea accepturis, illud intonaret: *Sancta ſanctis:* & de populo reſpondente; *Unus eſt ſanctus*, &c. ac rurſum quod cantores inter ſumptionem ſacræ Euchariſtiæ, illud pſalmi trigeſimitertii concinerent: *Guſtate, & videte quoniam ſuavis eſt Dominus:* & alia hujuſmodi. Quæ omnia idem Cyrillus non aliunde quam ex Jacobi Liturgia cognoſcitur accepiſſe. Sed illud accidit (quod etiam apud Latinos factum eſſe conſtat) ut in ſacratiſſima Miſſa aliis ſuperadditis precibus, aliis vero breviori ſumma contractis, ritibuſque nonnihil auctis aut mutatis, rei tamen ſubſtantia integra permanente, paulo diverſior ab illa priſtina habeatur. Sed hæc ſatis.

De miſſa Jacobi.
(*e*) *Cyril. myſtag. 5.*

XVIII. De Britannis victis. At de rebus Romanorum pauca attingamus. Hoc eodem anno rebellantes, juſtis tamen (ut videbatur) ex cauſis, Britanni, per Paulinum Suetonium iterum profligantur, occiſaque ſunt ex eis in bello ad octoginta millia virorum: ſed æmulantium magiſtratuum invidia hoſtibus fuit magnopere adjumento, nimirum cum miſſo qui ſuccederet Suetonio, in ignavos eſt tranſlata militia. Hæc pluribus Tacitus (*f*).

(*f*) *Tacit. lib. 14.*

JESU CHRISTI ANNUS 64. | PETRI ANNUS 20. | NERONIS IMP. ANNUS 8.

I. Marcus Epiſcopus Alexandrinus martyr obiit. QUi modo ſequitur Chriſti Domini annus ſexageſimusquartus, qui & numeratur Imperii Neronis octavus, Coſſ. P. Mario Celſo & L. Aſinio Gallo, Marcus Evangeliſta primus Alexandrinæ Eccleſiæ Epiſcopus glorioſo Martyrio vitæ finem accepit. Auctor eſt enim S. Hieronymus (*g*), ipſum octavo Neronis anno ex humanis eſſe ſublatum. Succeſſiſſe illi Anianum ſequenti anno, tenuiſſeque eamdem ſedem annos vigintiduos, Euſebius habet in Chronico: ſed in hiſtoria (*h*) hæc verius: *Octavo anno Imperii Neronis, Anianus vir tum Deo propter pietatem carus, tum in omnibus rebus admirabilis, primus poſt Marcum Evangeliſtam in miniſterium Eccleſiæ Alexandrinæ ſucceſſit.* Sed de Aniano alibi. Tam igitur Euſebii quam Hieronymi teſtimonio erroris arguuntur, qui dixerunt (*i*) Marcum ſub Trajano martyrium ſubiiſſe. At quoniam Hieronymus de exitu Marci agens, de martyrio ne verbum quidem: nonnullos ſcimus dubitaſſe, an martyrio fuerit vita functus. Sed cum antiquum Romanum Martyrologium, tum etiam vetus Græcorum Menologium eum occubuiſſe martyrio æque teſtantur: dumque huic veritati adſtipulatur Gelaſius (*k*), cum ait: *Ipſe a Petro Apoſtolo in Ægyptum directus, verbum veritatis prædicavit, & glorioſum conſummavit martyrium;* nefas ducimus de ea re amplius dubitare: unus namque ipſe eſt nobis inſtar omnium, qui de Apoſtolis ac ceteris martyribus, quæ eſſent apocrypha, perſpicaci conſideravit obtutu.

(*g*) *Hier. de Script. Eccl. in Marco.*
(*h*) *Euſeb. hiſt. lib. 2.*
(*i*) *Doroth. in ſynopſ. & alii.*
(*k*) *Gelaſ. in Concil. Rom. decr. lib. authent.*

II. De Marci martyrio.

Porro martyrii ejus Acta paucis conſcripta habentur in hæc verba: *Marcus primus omnium Alexandriæ Chriſti annuntians Evangelium; cum inſtituiſſet Eccleſiam Alexandrinam, inſuper & alias collegiſſet ex Libya, Marmarica, Pentapoli, & Armoniaca regione, Thebaide, ac univerſa prope Ægypto; tandem Dominico die, cum Miſſam ageret, Gentiles in eum irruentes atque tenentes, ligato fune ad collum ejus, trahebant eum, raptantes per ſaxa ad locum Bucoli juxta mare (erat hic locus apud Alexandriam poſitus, ſic dictus a bucolis, hoc eſt, ut habet* (a) Strab. lib. 17. *Strabo (a), a bubulcis, quibus olim fuerat traditus habitandus.) Sicque carne ejus undique lacerata atque contuſa, pene ſpiritum redditurus, in carcerem detruſus, apparente ſibi Domino una cum Angelis, ad futurum certamen inſtauratur. Mane autem facto, rurſum de carcere eductus, pariterque ut ante, per ſcabra loca pertractus, cum ageret Deo gratias, atque diceret: In manus tuas commendo ſpiritum meum: impollutum Deo reddidit ſpiritum; ſepultuſque eſt cum honore a diſcipulis ſuis.* Hæc ex Menologio Græcorum accepta, a Latinis æque probantur, ſcribentibus hæc eadem, iiſdemque pene verbis ex antiquioribus monumentis Beda (b), ac etiam Adone: Metaphraſtes (c) vero rem eſt paulo latius proſecutus, eademque Nicephorus (d), ceterique recentiores Græcorum, qui eam rem attigerunt: ætateque jam prope matura ac ſemicana, paſſum tradunt menſe qui apud Ægyptios Pharmutus, ab Hebræis Niſan, a Romanis Aprilis dicitur, vigeſima quinta ejuſdem.

(b) Beda & Ado, Martyrol. die 25. April. (c) Metaph. 25. April. (d) Niceph. lib. 2. c. 43.

III. His viſis, decet ut quæ de Eccleſia Alexandrina ab eo inſtituta ſcribit S. Hieronymus (e), recenſeamus; eademque an in omnibus vera conſiſtant, diligentiori examine diſquiramus: ſic enim ait: *Conſtituit Eccleſiam tanta doctrina & vitæ continentia, ut omnes ſectatores Chriſti ad exemplum ſui cogeret. Denique Philo diſertiſſimus Judæorum, videns Alexandriæ primam Eccleſiam adhuc Judaizantem; quaſi in laudem gentis ſuæ, librum ſuper eorum converſatione ſcripſit; & quomodo Lucas narrat Hieroſolymæ credentes omnia habuiſſe communia; ſic ille, quod Alexandriæ ſub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit.* Hucuſque Hieronymus. Eſt hic Philonis liber, de Vita contemplativa, ſive de Supplicibus, inſcriptus. Idem S. Hieronymus (f) de Philone hæc quoque habet: *Philo Judæus, natione Alexandrinus, de genere ſacerdotum, idcirco a nobis inter ſcriptores Eccleſiaſticos ponitur, quia librum de prima Marci Evangeliſtæ apud Alexandriam ſcribens Eccleſia, in noſtrorum laude verſatus eſt: non ſolum eos ibi, ſed in multis quoque provinciis eſſe commemorans, & habitacula eorum dicens monaſteria. Ex quo apparet, talem primam in Chriſto credentium fuiſſe Eccleſiam, quales nunc monachi eſſe nituntur & cupiunt, ut nihil cujuſquam proprium ſit, nullus inter eos dives, nullus pauper, patrimonia egentibus dividantur, orationi vacetur & pſalmis, doctrinæ quoque & continentiæ; quales & Lucas refert primum Hieroſolymis fuiſſe credentes.* Hæc ipſe, ſectatus haud dubie Euſebium (g), qui ea de Chriſtianis ſub Eſſenorum nomine a Philone ſcripta eſſe contendit, pluribuſque id ipſum probare conatus eſt.

(e) Hier. de Script. Eccl. in Marco.

Eccleſia Alexand. optime inſtituta.

(f) Hier. eod. lib. in Philone.

(g) Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 15. 16.

IV. Epiphanius quoque in eamdem plane conſpirat ſententiam, qui ait (h): *Reperies autem ſtudioſe etiam hoc argumentum in commentariis Philonis, in libro de Eſſæis ab ipſo inſcripto: qui horum converſationem & laudes eorum exequens, & monaſteria ipſorum in vicinia circa Mariam paludem recenſens, non de aliis quibuſdam*

(h) Epiph. hæreſ. 29. De Eſſenis ſive Jeſſæis.

SÆC. I. Anno Urbis 815. Olymp. 210. an. 2. An. C. 60.

Anno Periodi Græco-Romanæ 5555.

☉ 15. C. ☽ 6. P. 11. April. Indict. 3.

Jesu Christi 60. *ſecundum Baronium* 64.

Sancti Petri 9.

Neronis Imp. 9.

I.

[1] AD num. I. Coſſ. *P. Marius Celſus*, & L. Conſules. *Aſinius*.

[1] COſſ. *P. Marius Celſus, & L. Aſinius*. Tacitus Annal. lib. XIV. cap. XLVIII. habet: *P. Mario, L. Aſinio Coſſ.* Faſti Vindebonenſes & Idatiani: *Mario & Gallo*. Proſperi Chronicon: *Marbino* (pro *Mario*) & *Gallo*. In vetuſta vita Perſii cum Juvenalis Scholiaſte edita, legitur: *Deceſſit* (Perſius) VIII. *Kal. Decemb. Rubrio* (pro *Publio*) *Mario*, *Aſinio Gallo Coſſ.* Onufrius, Pighius, & alii, Conſules ſuffectos ſtatuunt hoc anno ex *Kal. Julii*, *L. Annaeum Senecam*, & *Trebellium Maximum*, quod Digeſtorum lib. XXXVI. tit. I. ad S. C. Trebellianum ex Ulpiani lib. III. fideicom. habeatur S. C. Neronis temporibus factum VIII. *Kal. Septembris Annæo Seneca*, & *Trebellio Maximo Coſſ.* Auſonius tamen in Panegyrico, nunquam *Senecam* fuiſſe conſulem, tradit his verbis: *Dives Seneca, nec tamen Conſul*. Nonnulli negationem ſubtrahunt, leguntque: *Dives Seneca, tamen conſul*. Inter ſuffectos hujus anni conſules ponitur ab omnibus ferme *Junius Marullus*, de quo Tacitus Annal. lib. XIV. cap. XLVIII. *Cenſuitque Junius Marullus conſul deſignatus adimendam reo præturam &c.*

Digitized by Google

dam narravit, quam de Chriſtianis. Hæc & alia plura Epiphanius, inſinuans Philonem de Eſſæis, hoc eſt Jeſſæis, eſſe locutum, non de Eſſenis: Jeſſæos enim a Jeſu, ſive a Jeſſe, ex quo Chriſtus ſecundum carnem, affirmat nominatos eſſe Chriſtianos ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ. Eoſdem, qui erant in Ægypto, Eſſenos fuiſſe Chriſtianos, Caſſianus (*a*) etiam exiſtimaſſe videtur, dum aſſerit Ægyptios monachos a ſancto Marco eſſe inſtitutos. Id ipſum affirmat Sozomenus (*b*) necnon Cedrenus, qui & citat in teſtimonium epiſtolam Euſebii ad Marinum. Nicephorus (*c*) fatetur hoc ipſum, Beda (*d*), & alii recentiores, Novatoribus exceptis, eo quod monachorum inſtituta ſummo odio proſequantur. Quod vero ad nomen ſpectat; ait Suidas verbo *Eſſai*, ſic eos dictos eſſe a contemplando; idemque eſſe Eſſæos, quod contemplantes; qui & genus Rechabitarum fuiſſe putavit; ſed de his infra. Porro quod ad ipſum nomen pertinet: Eſſenos a vitæ ſanctitate eſſe dictos, Chryſoſtomus (*e*) teſtatur, cum ait: *Eſſeni, qui etiam Hoſii, id eſt Sancti, dicuntur: hoc enim vult nomen Eſſenorum a vitæ honeſtate*. Id & Philo quoque in libro cujus eſt titulus, *Quod liber ſit probus*; Eſſæos ſanctos ſignificare, atque a ſanctitate illud eos nomen accepiſſe, non obſcure declarat. Verum omnes Chriſtianos ipſo exordio naſcentis Eccleſiæ Sanctos eſſe nominatos, ſatis ſuperius dictum eſt, cum egimus de nomine Chriſtiano.

(*a*) *Caſſian. lib. 2. c. 5. de inſtit. cœnob.*
(*b*) *Sozom. l. 1. c. 12. in fine.*
(*c*) *Niceph. l. 2. c. 15.*
(*d*) *Beda in præf. in Marcum.*
(*e*) *Chryſ. hom. 44. in Act.*

V. Sed quoniam (ut diximus) negant Novatores, Eſſenos a Philone conſcriptos fuiſſe Chriſtianos: nos, ne majorum dumtaxat auctoritate atque numero teſtium agere videamur potius quam rationibus ac hiſtorica veritate, rem ipſam accuratius proſequemur. Tradunt autem illi, non de Chriſtianis locutum eſſe Philonem, ſed de ea Judæorum ſecta hiſtoriam contexuiſſe quæ Eſſenorum dicta eſſet, quam Joſephus (*f*) ante Chriſti tempus extitiſſe demonſtrat, cum de Herode agit (*g*) eiſdem nonnihil favente. Sane ſi Plinium atque Solinum auſcultamus; dicere neceſſe eſt, fuiſſe Eſſenos plane antiquiſſimos. Plinius (*h*) enim in ſuis Naturalis hiſtoriæ libris hæc de Eſſenis & eorum antiquitate conſcripſit: *Gens*, inquit, *ſola in toto orbe præter ceteras mira, ſine ulla femina, omni venere abdicata, ſine pecunia, ſocia palmarum. In diem ex æquo convenarum turba renaſcitur; large frequentantibus, quos vita feſſos ad mores eorum fortuna fluctus agitat. Ita per ſæculorum millia, incredibile dictu, gens æterna eſt, in qua nemo naſcitur: tam fœcunda illis aliorum vitæ pœnitentia eſt*. Hæc Plinius, qui eos in Judæa ad Occidentem poſita habitaſſe tradit. Solinus (*i*), ut qui poſt Plinium ſcripſit, & ex Plinio fere omnia accepiſſe cognoſcitur, eadem de Eſſenis cum Plinio ſcribit, atque iiſdem propemodum verbis, ſic dicens: *Interiora Judææ Eſſeni tenent, qui præditi morali diſciplina, receſſerunt a ritu gentium univerſarum, majeſtatis (ut reor) providentia ad hunc morem deſtinati. Nulla ibi femina, venere ſe penitus abdicant, pecuniam neſciunt, palmis victitant: nemo ibi naſcitur, nec tamen deficit hominum multitudo. Locus ipſe addictus pudicitiæ eſt: ad quem plurimi, licet undique gentium properent, nullus admittitur, niſi quem caſtitatis fides & innocentiæ meritum proſequatur: nam qui reus eſt vel levis culpæ, quamvis ſumma ope adipiſci ingreſſum velit, divinitus ſubmovetur. Itaque per immenſum ſpatium ſæculorum, incredibile dictu, æterna gens eſt, ceſſantibus puerperiis*. Huc uſque Solinus. Meminit & Eſſenorum non ſine laude Porphyrius, cujus de illis ſententiam Cyrillus Alexandrinus recitat (*k*).

(*f*) *Joſeph. Ant. l. 18. c. 2. & de bell. Jud. l. 2. c. 7.*
De Eſſenis qui ante Chriſtum vixerunt.
(*g*) *Joſeph. Antiq. lib. 15. c. 13.*
(*h*) *Plin. lib. 5. c. 17.*
(*i*) *Solin. Polyhiſt. c. 36.*
(*k*) *Cyrill. Alex. lib. 5. cont. Jul.*

VI. Verum quod pertinet ad Eſſenorum anti-

II. Ad num. IV. & ſeqq. Extat Philonis liber, in quo diſſerit de vita quorundam Philoſophorum, qui relictis civitatibus in agro & ſolitudine degentes, orationibus & contemplationi vacabant, quos *Therapeutas* dictos fuiſſe ait, & mulieres *Therapeutrias*. Hos Euſebius vult Chriſtianos fuiſſe, aliiſque perſuaſit: quem deceptum fuiſſe Scaliger lib. 6. de Emendat. Temp. & Valeſius in Notis Euſebianis lib. 2. cap. 17. obſervarunt. Nam Philo inquit, habuiſſe *Therapeutas* ſcripta veterum quorumdam ſuæ ſectæ Auctorum, qui legem allegorice expoſuiſſent; quæ de Chriſtianis accipi non poſſunt, qui tum novelli erant, & nudiuſtertius nati. Certe ſcripta illa vetuſtorum Auctorum & principum illius ſectæ, non ſunt Prophetarum libri. Hos enim diſerte ab illis ſeparat Philo. Quod ſi dicas, eſſe forſitan Evangelia & Epiſtolas Apoſtolorum, reſpondet Valeſius, hæc vixdum ſcripta fuiſſe Philonis ætate; tantum abeſt ut Apoſtoli & Evangeliſtæ pro vetuſtis Auctoribus haberi etiam tum poſſent, præſertim a Philone, qui & Apoſtolicorum temporum fuit æqualis, & cum Petro familiariter Romæ verſatus eſt, ſi Euſebio credimus. Ex quibus aperte colligitur, Philonem eo in libro de Chriſtianis non loqui, ut pluribus oſtendit Valeſius.

Therapeutæ Eſſeni Chriſtiani non erant.

III. Scaliger laudatus duo *Eſſenorum* genera fuiſſe ſcribit; alios *Practicos*, de quibus in priori libro Philo agit; alios *Theoreticos*: additque, illos Philonis *Therapeutas* Eſſenos fuiſſe. Sed hoc ultimum a Valeſio citato confutatum. Nam primum quidem Philo in toto illo libro de Vita contemplativa nuſquam illos *Eſſenos* nominat; immo ſtatim in ipſo libri exordio *Therapeutas* ait nuncupatos fuiſſe, & mulieres ejuſdem inſtituti *Therapeutridas*. Deinde Eſſeni in Judæa tantum erant & Palæſtina, ut diſerte ſcribit Philo, tum in libro, *Quod omnis probus ſit liber*; tum in Apologia pro Judæis, quam citat Euſebius in lib. 8. de Præparatione. *Therapeutæ* vero per omnem Græciam ac Barbariam diffuſi erant; ſed præci-

Therapeutæ ab Eſſenis diſtincti.

pue

Digitized by Google

De antiquitate Eſſenorum. tiquitatem: dum dicunt eos per multa ſæculorum millia estitiſſe, certe non ea qua ſunt dicta facilitate probantur; nam nec qui res Judaicas ſunt proſecuti, tam antiquam originem Eſſenis tribuunt. Exiſtimamus enim Plinium, quia noviſſet genus Judæorum vetuſtiſſimum, Eſſenorum quoque Judæorum ſectam illis exiſtimaſſe fuiſſe congenitam. Potius autem ſtandum eſſe ſcriptoribus Gentilibus de rebus Judaicis, quam propriis, nemo dixerit; nam quam facile Ethnici errore lapſi ſint, quantumlibet diſertiſſimi, in rebus Hebraicis conſcribendis, oſtendimus ſuperius, cum agimus de cœna pura, & alibi, dicturique ſumus inferius opportuniori loco: ſed interim manifeſtioribus rationibus rem, de qua agimus, diſquiramus. Si enim tam nobile ac prope divinum vivendi genus ante tot ſæcula vigebat apud Eſſenos Judæos; quæ ratio eſt, quod nec in veteri Inſtrumento, nec novo ulla de eo reperiatur habita mentio.

VII. Nec eſt quod quis jure dicere poſſit, Eſſenos eoſdem eſſe cum Rechabitis, quorum ſumma cum laude meminit Hieremias (*a*). Nam diverſa ac plane differenta erat utriuſque gentis inſtitutio. Rechabitæ enim (ut eſt ſacris litteris conſignatum) nonniſi iis quæ terra ſponte ferret abſque aliqua agrorum cultura, victum quærere conſueverant: e contra vero Eſſenos omnes agros colere ſolitos, & ex his victum quærere, Philo in libro qui inſcribitur, *Quod liber ſit probus*, & Joſephus (*b*) teſtantur. Immo eoſdem Rechabitas, temporibus Sedechiæ, cum Babylonii Hieroſolymam obſiderent, coactos eſſe intra civitatem ſe recipere, ac ſic ab inſtituto deficere, S. Hieronymus (*c*) ad Paulinum ſcribens teſtatur: nec certe aliquis amplius de illis in divinis Scripturis mentio habita reperitur. Ceterum haud incongruum erit dicere Eſſenos a Rechabitis deſcendere; nam, etſi Rechabitarum inſtituta ceſſaſſent, non tamen genus illorum extinctum eſt: de eis enim Dominus dixerat (*d*): *Non deficiet vir de ſtirpe Jonadab filii Rechab, ſtans in conſpectu meo cunctis diebus*. Meminit quidem Hegeſippus (*e*) de homine Rechabita, qui interfuit neci Jacobi Juſti.

(*a*) Hier. 35.

(*b*) Joſeph. Antiq. lib. 18. c. 2.

(*c*) Hier. ep. 28.

(*d*) Hier. 35.

(*e*) Apud Euſeb. hiſt. lib. 2. c. 22.

VIII. Admiratione plane digna res eſt, quidnam ſit, quod cum in Evangelio de ceteris omnibus Judæorum ſectis habeatur mentio, nempe de Phariſæis, Sadducæis, Galilæis, & Herodianis; de Eſſenis, quorum vitæ inſtitutio videri poterat præ ceteris admiratione digna, omnis memoria ſilencio prorſus obvoluta remanſerit. Præterea, quid eſt quod idem Joſephus Judæus duobus illis diſertiſſimis libris, quibus calumnias in Judæos ab Apione congeſtas, totis viribus niſus impugnat atque refellit, ſimulque quicquid nobile dignumve de gente ſua ex quibuſcumque antiquis ſcriptoribus venari potuiſſet, ex abditiſſimis etiam locis glorioſe admodum in medium profert, de Eſſenorum inſtituto omnium celeberrimo tacuit, cum eorum gymnaſium tam celebre apertum eſſet Alexandriæ, ubi Apio degere conſuevit? Certe unico illo Eſſenorum Judæorum vitæ inſtitutionis exemplo ſatis poterat procacis hominis refellere in Judæos congeſta mendacia, & oblatrantem retundere impudentiam. Rurſum ſi (quod ad hæc pertinet) Ethnicos ſcriptores conſules, qui ante Chriſtum vixerunt, & gentium diverſarum mores laudatiſſimos proſecuti ſunt: eos laudaſſe reperies Gymnoſophiſtas atque Brachmanas, & ſi quos alios qui vitæ moribus excellentes in Orbe fuiſſent, licet in remotiſſimis regionibus poſitos: de Eſſenis vero, qui eos omnes facile antecellerent, quique plane ob oculos

De Eſſenis ante Chriſtum exiſtentibus ſilentium.

los

que in Ægypto circa Mareotem degebant, ut ait Philo, qui Mareoticam eorum patriam & quaſi Metropolim fuiſſe teſtatur, quo præſtantiſſimus quiſque *Therapeutarum* commigrabat. Denique Joſephus diligentiſſimus Scriptor, cum de Eſſenorum ſecta duobus in locis ex profeſſo diſſeruerit, tamen de illis Theoreticis Eſſenis ne verbum quidem dicit. Judaicæ itaque religionis cultores erant *Therapeutæ*; maxime cum Philo, nihil præter legem ac prophetas, eos lectitaſſe ſcribat: ſed Eſſeni non fuere, ut ante Valeſium Photius in Bibliotheca Cod. 103. tradidit. Qua de re fuſius Valeſius.

IV. Euſebius lib. 2. cap. 17. de Philone loquens ait: ἀλλὰ καὶ τὸν βίον τῶν παρ᾽ ἡμῖν ἀσκητῶν ὡς ἔνι μάλιστα ἀκριβέστατα ἱστορῶν, &c. Quæ verba ſic Chriſtophorſonus vertit: *Jam vero cum eorum vivendi rationem, qui apud nos Aſcetæ, id eſt, Monachi Religioſique virtutis ſtudio & exercitationi maxime dediti, appellati ſunt, quam accuratiſſime percenſeat*, &c. Rectius Valeſius: *Et cum Philoſophorum Aſcetarumque noſtrorum vitam deſcribit*, &c. Aſcetæ enim priſcis illis temporibus vocabantur, qui inter Chriſtianos ſtrictius quoddam ſe durius vitæ genus profitebantur. Quam vocem a Philoſophis mutuati erant, qui exercitationem virtutis, atque abſtinentiæ ἄσκησιν vocabant. Eſt apud Arrianum in lib. 3. Diſſertationum, caput περὶ ἀσκήσεως. Sic apud Artemidorum in lib. 4. cap. 33. Alexander quidam Philoſophus ἀσκητής vocatus. Et Philo in illud. *Excitatus eſt Noe*, pag. 280. ἀσκητὴν pietatis exercitiis deditum vocat. Recte igitur Rufinus citata Euſebii verba tam de Clericis, quam de Monachis interpretatus eſt: *Sed & abſtinentium vitas eorum dumtaxat, qui nunc in Eccleſiis vel Monaſteriis degunt, deſcribit ad liquidum*. Quæ ſi animadvertiſſet Scaliger, non tam facile Euſebium reprehendiſſet. Neque enim is *Monachos* a Marco inſtitutos eſſe dicit Alexandriæ, ſed *Aſcetas*. Hi autem multum diſtant a Monachis, ut genus diſtat a ſpecie. Et Aſcetæ quidem in Eccleſia ſemper fuerunt; Monachorum vero nomen & inſtitutum ſerius cœpit. Verum eſt, Caſſianum lib. 2. Inſtitutionum cap. 5. Sozomenum & alios, quos Baronius ſecutus eſt, hunc Euſebii locum de Monachis accepiſſe: Sed longe ab Euſebii mente, inquit Valeſius in Notis, a quo hæc mutuati ſumus.

Aſcetæ, non Monachi, a S. Marco Alexandriæ inſtituti.

los omnium eſſent in medio terræ conſtituti, ne verbum quidem feciſſe reperies. Sit in exemplum in primis Trogus Pompejus, & ejus abbreviator Juſtinus

(a) *Juſt. lib. 37.*

(a), qui agens de origine & moribus Judæorum, de Eſſenis ne meminit quidem. Inſuper & Strabo coſmographorum clariſſimus, qui ex inſtituto non tantum Orbis ſitum, provinciarumque civitates & loca, ſed & gentium mores ſuis ſcriptis eſt exactiſſime proſecutus; cum agit de Judæia, eorumque origine utque moribus, de Eſſenis, qui claritate ſua obſcuri eſſe non poterant, nihil penitus refert. Ariſteas item in commentario quem ſcripſit de Septuagintaduobus interpretibus, cum Judæorum inſtituta ſumma cum laude recenſeat, nullam prorſus mentionem fecit de Eſſenis,

IX.

Eſſeni redditi Chriſtiani.

Verum nec in his contentioſum funem trahimus, ut aegemus ante Chriſtum fuiſſe Eſſenos. Demus nihilominus Joſepho, ſive aliis, ut Eſſenos dicamus fuiſſe Judæos ex Judæis, eoſdemque etiam ante Chriſtum Herodis majoria tempore claruiſſe (nulla enim antiquior apud Joſephum de eis habetur memoria) ac iiſdem, quos ait, vitæ inſtitutionibus claruiſſe: quis prohibet dicere, eoſdem prædicatione Apoſtolorum converſos, inter Chriſtianos profeſſos eſſe? Nam ſi (quod naturæ inſitum eſt) habentium ſymbolum ſit facilis communicatio: quomodo non magis ex his quam aliarum ſectarum Judæis Chriſtiana religio potuit propagari? Equidem omnes ſectas, quæ erant in Palæſtina, Chriſtum Dominum aliquando averſatas eſſe, nempe Phariſæos, Sadducæos, Herodianos, & Samaritas, Evangelica atteſtatione exploratum habetur. De Eſſenis vero, quod aliquando vel Domino, vel ejus Apoſtolis atque diſcipulis vel minimum negotium fecerint, nuſquam legitur. Immo quo magis hi Phariſæis ac Sadduciæs diſſentirent, eo facilius Chriſtianis conſenſiſſe, quos illi vehementer averſarentur, facile credi poteſt. Non ita tamen hæc dicimus, ut velimus omnes Eſſenos Chriſti fidem eſſe ſectatos (nam ex his complures in ſua perfidia remanſiſſe, Philaſtrius (b) teſtatur) ſed quod ex Judæis credentibus Eſſeni potius quam Phariſæi vel Sadducæi Chriſtianam religionem fuerint amplexati; cum præſertim in perſcrutandis Prophetis illos intentos fuiſſe, ac ob eam cauſam veritatem rerum futurarum attigiſſe, Porphyrius (c) de illis teſtetur.

(b) *Philaſtr. de hæreſ.*

(c) *Apud Cyrill. in Jul. lib. 5.*

X.

Differentia inter Eſſenos.

Eſt & de his illud non leve argumentum: nam antiquiores Eſſeni, qui a Joſepho deſcribuntur, ab his qui a Philone ſunt poſiti, nonnihil differunt: ut appareat, hos ex illis provenientes, non tamen eoſdem eſſe cum illis: quippe qui Chriſtianam religionem conſectati, priſtinum vitæ genus, ubi Chriſtiana religio non contradiceret, non reliquerint, ſed perfectiorem nacti legem, excultiorem quoque vitæ inſtitutionem ſint profeſſi. Hinc videas, Eſſenos quorum meminit Joſephus, in Judæa agentes, eorumque rigidiores (nam idem de aliis Eſſenis iterem agit, qui molliores eſſent ducerentque uxores) in multis remiſſiores illis fuiſſe qui agerent in Ægypto; quorum Philo texit hiſtoriam. Nam de ſuis Eſſenis teſtatur Joſephus, agere ſolitos in civitatibus: qui vero a Philone ſcribuntur, foris in hortis ac villis vivere conſueverant. Inſuper illos prandere quotidie atque cœnare, ſcribit Joſephus: iſtos vero nonniſi ſemel in die poſt occaſum Solis cibum ſumere conſueviſſe, tradit Philo; qui ex his aliquos ad tertium uſque diem jejunos duraſſe, & alios ſex diebus ſic itidem permanſiſſe teſtatur. Rurſum illis per ſingulos polmentum apponebatur a coquo: iſtis vero pro opſonio, licet convivarentur ſal tantum cum pane & hyſſopo ſatis erat. Sunt & aliæ complures inter eos in ritibus differentiæ: ut plane perſpicuum ſit, eos, etſi nomine convenirent, complusibus inſtitutis inter ſe fuiſſe diſtinctos, ac proinde Eſſenos Alexandrinos, alios diverſoſque fuiſſe ab his, quos in Judæa agere ſolitos Joſephus affirmat.

XI.

Sed & illud magnopere conſiderandum, Eſſenos non ulibi quam in Judæa, numeroque fuiſſe ſupra quatuor millia, ut Joſephus (d) teſtatur: quod quidem & Philo confirmat in eo libro, quem inſcripſit, *Quod liber ſit omnis ſapiens*. At cum idem Philo in libro quem de Vita contemplativa conſcripſit, dicat ejuſmodi genus hominum apud Alexandriam magno eſſe numero, immo & in aliis Ægypti regionibus agere, quin inſuper & in multis Orbis partibus; ac etiam addat, idem vitæ genus a Græcis & barbaris eſſe receptum: ſatis manifeſte declarat, nonniſi de Chriſtianis eſſe locutum, qui ubique terrarum & ex omnibus gentibus ejuſdem vitæ, his primis Eccleſiæ temporibus, in eumdem ferme modum inſtitutum excolerent. Quis enim umquam legit, Græcos vel barbaros factos Eſſenos, vel Judæos Eſſenos in aliis Orbis provinciis reperiri? Sic igitur cum poſt Chriſti adventum Eſſenos, quos Philo deſcribit, ab antiquis Judæis Eſſenis differre certum ſit; alios hos diverſoſque ab illis jure eſſe cenſendos, nempe Chriſtianos, qui auguſtiorem ſublimioremque vitam a ſuis majoribus fuerint amplexati, merito jureque dici poſſe videtur. Et unde rogo, tantopere poſt Evangelii prædicationem, teſtante Philone, longe lateque per Orbem auctus eſt numerus Eſſenorum; niſi quod iidem erant Chriſtiani, prædicatione Apoſtolica ubique gentium propagati? Quod ſi & obſervationem diei

(d) *Joſeph. Antiq. lib. 18. c. 2.*

Quod Eſſeni vere fuerint Chriſtiani.

ſab-

ſabbati Philo in Eſſenis commendat; haud mirum eſt, cum & Apoſtolos etiam judaizaſſe, eorum Acta teſtentur, hocque eſt quod provide S. Hieronymus ait: *Videns Philo Judæorum diſertiſſimus primam Eccleſiam adhuc Judaizantem, quaſi in laudem ſuæ gentis, librum ſuper eorum converſatione conſcripſit*. Sive ergo velimus, dictos Chriſtianos apud Alexandriam agentes, quod ex Eſſenis ad fidem Chriſti veniſſent, eſſe nominatos Eſſenos, vel a Philone ſic appellatos, quod magna ex parte Eſſenorum vitam viderentur eſſe imitati, vel quod non Eſſenos, ſed Jeſſæos, vel Eſſæos a contemplatione, vel ſanctitate, eo nomine (ut diximus ex Philone Epiphanio, & Suida) libuerit nominare Chriſtianos: ſatis ex his omnibus conſtare arbitror, ipſum Philonem, ſecundum Euſebii, Epiphanii, Hieronymi, & aliorum ſententiam, nonniſi de Chriſtianis eſſe locutum; ita tamen, ut licuit externo homini, rerum noſtrarum ſecreta inexplorata habenti, & quæ eſſent Judæorum Chriſtianorum, Judæis prorſus adſcribere cupienti.

XII. Alexandrina Eccleſia collecta ex Judæis.

Haud enim eſt dubitandum, magna ex parte Eccleſiam Alexandrinam a Marco ex Judæis potius quam Ægyptiis eſſe collectam: tum quod (ut idem teſtatur Philo in libro quem ſcripſit in Flaccum) conſtet Ægyptios antiquo odio fuiſſe in Judæos infenſiſſimos, atque eos maxime omnium averſatos, iis præſertim temporibus, quibus (ut vidimus) tam immaniter ſub Caio in eos fuerant debacchati: ac proinde Marcum Judæum hominem ab eis ſpretum, contumeliis affectum, ac denique fuiſſe occiſum: Tum etiam quod præ ceteris Orbis nationibus Ægyptii eſſent ſuarum ſuperſtitionum tenaciſſimi; hinc Cicero (*a*) in Tuſculanis: *Ægyptiorum morem quis ignorat? quorum imbutæ mentes pravitatis erroribus, quamvis carnificinam prius ſubierint, quam ibim, aut aſpidem, aut felem, aut crocodilum violent*. Verum etſi daremus (quod nullo pacto faciendum putamus) neminem Gentilium Ægyptiorum ad religionem Chriſtianam amplexandam eſſe converſum: tamen nullo id eſſet impedimento, quin abundans florenſque Eccleſia in Ægypto ex Judæis indigenis, atque aliarum nationum hominibus illic agere ſolitis, colligi potuiſſet: affirmat enim idem Philo in citato nuper libro, quem ſcripſit in Flaccum, non minus quam decies centena millia Judæorum hoc ipſo tempore Ægyptum habitaſſe.

(*a*) *Cic. Tuſc. l. 5.*

XIII. De externis vero ibidem agentibus, præſtat hic recitare Dionis (*b*) cognomento Chryſoſtomi, qui his ipſis temporibus ſcribebat, de Alexandria civitate ad Alexandrinos hæc verba: *Et nunc hæc dixi de civitate, oſtendere vobis cupiens, quod ſi inhoneſte geratis, hoc clam fieri non poſſit, neque inter paucos, ſed inter omnes homines. Video enim ego non ſolum Græcos apud vos, neque Italos, neque a propinquis regionibus, Syria, Libya, Cilicia, neque qui ſupra illos Æthiopes habitant, neque Arabes, ſed etiam Bactrianos, Scythas, & Perſas, & Indorum quoſdam, qui concurrunt, & ſemper apud vos verſantur*. Hæc ille. Merito igitur Ammianus (*c*) verticem omnium civitatum appellat Alexandriam. Herodianus (*d*) autem æque primum locum eidem poſt Romam tribuit, niſi quod de ſecunda palma cum ea tradit certaſſe Carthaginem. Quod autem ab Auſonio (*e*) quarto loco poſt Romam conſtituatur, nempe poſt Conſtantinopolim, Carthaginem, & Antiochiam; id inde accidit, quod (ut tradit Ammianus *f*) ſub Aureliano Imperatore bellis civilibus, diſruptis mœnibus, perdidit regionum maximam partem. Porro hoc tempore Alexandria florentiſſima erat, principem facile vendicans ſibi locum. Merito igitur, id agente divino numine, ſubiit in mentem Petri paſtoris omnium, ut dilectiſſimum diſcipulum Marcum, quem immenſi amoris cauſa filium ſuum appellat (*g*), mitteret Alexandriam, ut ibi Evangelium prædicaret, ubi velut in quodam Orbis theatro ex Aſia, Africa, & Europa tot gentes eſſent ſimul collectæ: idemque jure effecerit, ut ex tot nationibus Eccleſia nobiliſſima ſuo ipſius nomine congregata, poſt Romanam haberetur omnium facile princeps: quam (ut vidimus) a Marco primum fundatam, ſtabilitam, ac demum ſanguine conſecratam, poſt ipſum adminiſtrandam conſenſu omnium Anianus accepit, tenuitque (ut dictum eſt) annis vigintiduobus.

(*b*) *Dio Chryſoſtom. or. 32. ad Alexandr.*

De Alexandrina Civitate.

(*c*) *Ammianus l. 22.*

(*d*) *Herod. l. 7.*

(*e*) *Auſon. de ord. nob. urb.*

(*f*) *Ammian. l. 22. in fine*

(*g*) *1. Pet. 5.*

XIV. Neronis ſævitia.

Romæ interim Neronis ſævitia una cum impudicitia in dies magis graſſata, optimos quoſque e medio tollere cœpit: idemque Octaviam uxorem calumniis circumventam, in inſulam relegatam, mori tandem balnei vapore compulit. Sed & avaritia Principis his conjuncta flagitiis, ditiſſimos quoſque libertorum, & inter alios Pallantem, penes quem fuerat ſumma Imperii tempore Claudii, e medio ſuſtulit. Sed hæc & alia Tacitus (*h*) & alii pluribus. Cum vero hæc Romæ agerentur; Romanus exercitus ſub Pæto duce a Parthorum Rege Pacoro ſub jugum turpiter mittitur.

(*h*) *Tacit. li. 15.*

An-

I. Annus Chriſti ſexageſimuſquintus adſcribitur Faſtis ſub Conſulatu Memmii Reguli & Virginii Rufi, idemque annus quartus ante bellum Judaicum cœptum, octavus vero ante Hieroſolymorum obſidionem numeratus; quando venturam cladem Deus ab hoc anno voluit innoteſcere, & aſſiduo prædici, ut de patratis facinoribus populus ageret pœnitentiam. Quiſnam fuerit vates iſte, & quid ea cauſa paſſus ſit, Joſephus (a) his verbis deſcribit: *Quod autem his horribilius fuit, Jeſus quidam filius Anani, plebeius & ruſticus, quadriennio prius quam bellum gereretur, in ſumma civitatis pace atque opulentia, cum ad feſtum diem veniſſet, quo atepias in honorem Dei componi in templo ab hominibus mos eſt, repente clamare cœpit: Vox ab Oriente: Vox ab Occidente: Vox a quatuor ventis: Vox in Hieroſolymam & templum: Vox in maritos novos, novaſque nuptas: Vox in omnem hunc populum. Atque hæc interdiu noctuque clamitans, omnes civitatis vicos circuibat. Nonnulli autem virorum inſignium, adverſum omen indigne ferentes, corripiunt hominem, multiſque verberibus afficiunt. Ille autem neque pro ſe, nec ad eos qui ſe mulctabant, ſecreto quicquam locutus, eadem quæ prius vociferans perſeverabat. Magiſtratus autem rati, quod erat verum, magis divinum eſſe hominis motum, ducunt eum ad Romanum Præfectum: ubi plagis uſque ad oſſa laceratus, neque ſupplex cuiquam fuit, neque lacrymavit: ſed ut poterat, inclinans maxime flebiliter vocem, ad ſingulos ictus reſpondebat: Veh veh Hieroſolymis.*

(a) Joſeph. de bello Jud. l. 7. c. 12.

De clade ventura Hieroſol. a Jeſu Anani prædicta.

Albino autem interrogante (is namque judex erat) quis eſſet, vel unde ortus, aut cur iſta diceret, non reſpondit. Non prius autem ceſſavit a luctu miſeræ civitatis, donec eum Albinus furere judicatum dimiſit. Ille autem ad belli uſque tempus neque adibat quemquam civium, neque loqui viſus eſt: ſed quotidie velut orationem quamdam meditatus, Veh veh Hieroſolymis, querebatur. Sed neque imprecatus eſt cuiquam, cum in dies ſingulos mulctaretur, nec victum offerentibus benedicebat. Sola vero reſponſio ad omnes erat triſte præſagium. Maxime autem diebus feſtis vociferabatur: idque per annos ſeptem & quinque menſes continuos faciens, II.

SÆC. I. Anno Urbis 816. Olymp. 210. an. 3. An. C. 63.

ANNO PERIODI GRÆCO - ROMANÆ 5556.

☉ 26. B. ☽ 7. P. 3. April. Indict. 6.

JESU CHRISTI 63. *ſecundum Baronium* 65.

S. PETRI 10.

NERONIS IMP. 10.

[1] AD num. I. Coſſ. C. *Memmius Regulus*, & L. *Verginius Rufus*, ut oſtendit Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari ex inſcriptione Gruteriana pag. 8. I. *Conſules.*

[1] Coſſ. C. *Memmius Regulus*, & L. *Verginius Rufus*. Gruterus pag. VIII. 3. L. VERGINIO RUFO C. MEMMIO. REGULO. COS. Tacitus Annal. lib. XV. cap. XXIII. *Memmio Regulo, & Verginio Rufo Coſſ.* Fragmentum veteris lapidis paucis ab hinc annis Romæ effoſſum, nunc in ædibus Marchionis Alexandri Gregorii Capponii adſervatum, & adhuc ineditum, nomina aliquot Conſulum indicat, ſed collegarum nominibus caret, quod in ea parte quæ deeſt, haberentur. Uti autem eſt, hic damus.

Q.
P. N.
M. AL...
C. FONTE ...
C. FISIUS P....
FABIUS NUM...
NERONE CÆS...
L. JUNIUS SILANUS....
C. MEMMIO REGULO....
C. UMMIDIUS QUADRA....
C. VIPSTANUS POPLICOLA....
D. SILANUS GÆTULICUS
L. SALVIUS OTHO COCCE....
C. LAECANIO BASSO M....
M. CAMILLIUS SURD...

Linea 9. C. *Memmii Reguli* conſulis nomen legitur, at detritum injuria temporis collegæ nomen: Frontinus: *Verginio Rufo, & Memmio Regulo*. Faſti Vindebonenſes: *Regulo & Rufo*. Idatiani: *Rufo & Regulo*. Vide Noriſii epiſtolam conſularem ad hunc annum, ubi monet, a pleriſque *Memmio Regulo, Lucii* prænomen tributum; *Rufo* vero *Publii*. *Caji* prænomen *Memmio* fuiſſe, aperte confirmat noſtrum fragmentum.

neque voce raucior fuit, neque delaſſatus eſt, donec obſidionis tempore, ipſa re perſpectis auguriis, ipſe quievit. Supra murum enim circumiens iterum, Veh veh civitati, ac templo, ac populo, maxima voce clamitabat. Cum vero ad extremum addidit, Veh etiam mihi, lapis tormento miſſus eum ſtatim peremit, animumque adhuc illa omnia lugentem dimiſit. Sic Joſephus; & mox ſubdit: *Hæc ſi quis reputet, profecto inveniet Deum quidem hominibus conſulere, modiſque omnibus præmonſtrare quæ ſint eorum generi ſalutaria, ipſos autem ob dementiam ſuam malis voluntariis interire.* Cetera autem prodigia, quæ eamdem cladem præceſſerunt, ſuis locis ordine temporum recenſebimus.

JESU CHRISTI ANNUS 66. | PETRI ANNUS 22. | NERONIS IMP. ANNUS 10.

I. Urbis incendium obortum. CUrrente jam anno Chriſti Domini ſexageſimoſexto, Coſs. C. Lexanio & M. Licinio, Chriſtiani, qui Romæ erant, de incendio Urbis calumniam paſſi, ſæviſſimis iiſdemque diverſis mortis generibus enecantur. Rem geſtam in hæc verba deſcribit Tacitus (a): *Sequitur clades, forte, an dolo Principis, incertum: nam utrumque auctores prodidere: ſed omnibus quæ huic Urbi per violentiam ignium acciderunt, gravior atque atrocior. Initium in ea parte Circi ortum, quæ Palatino Cælioque montibus contigua eſt. Ubi per tabernas, quibus id mercimonium inerat quo flamma alitur, ſimul cœptus ignis, & ſtatim validus, ac vento citus longitudinem Circi corripuit. Neque enim domus munimentis ſeptæ, vel templa muris cincta, aut quid aliud moræ interiacebat. Impetu pervagatum incendium plana primum, deinde in edita aſſurgens, rurſus inferiora populando anteiit remedia velocitate mali, & obnoxia Urbe arctis itineribus hucque & illuc flexis, atque enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc lamenta paventium feminarum feſſa ætate, aut rudis pueritiæ ætas, quique ſibi, quique aliis conſulebant, dum trahunt invalidos, aut opperiuntur, pars morans, pars feſtinans, cuncta impediebant; & ſæpe dum in tergum reſpectant, lateribus, aut fronte circumveniebantur: Vel ſi in proxima evaſerant, illis quoque igni correptis, etiam quæ longinqua crediderant, in eodem caſu reperiebantur. Poſtremo quid vitarent, quid peterent ambigui, complere vias, ſterni per agros: quidam amiſſis omnibus fortunis diurni quoque victus, alii charitate ſuorum, quos eripere nequiverant, quamvis patente effugio, interiere. Nec quiſquam defendere audebat, crebris multorum minis reſtinguere prohibentium; & quia alii palam faces iaciebant, atque eſſe ſibi auctorem vociferabantur; ſive ut raptus licentius exercerent, ſeu juſſu.*

(a) Tac. l. 15.

II. *Eo tempore Nero Antii agens, non ante in Urbem regreſſus eſt, quam domui ejus, qua Palatium & Mæcenatis hortos continuaverat, ignis propinquaret. Neque tamen ſiſti potuit, quin & Palatium, & domus, & cuncta circum haurirentur. Sed ſolatium populo exturbato & profugo, Campum Martis, ac monumenta Agrippæ, hortos quin etiam ſuos patefecit. Et ſubitaria ædificia extruxit, quæ multitudinem inopem acciperent. Subvectaque utenſilia ab Oſtia & propinquis municipiis; pretiumque frumenti minutum uſque ad ternos nummos. Quæ quanquam popularia, in irritum cadebant; quia pervaſerat rumor, ipſo tempore flagrantis Urbis, iniiſſe eum domeſticam ſcenam, & ceciniſſe Troianum excidium, præſentia mala vetuſtis cladibus aſſimulantem. Sexto demum die apud imas Eſquilias finis incendio factus, prorupto per immenſum ædificiis, ut continuæ violentiæ campus & velut vacuum cælum occurreret. Necdum poſito metu, redibat. Levis rurſum graſſatus ignis, patulis magis Urbis locis, eoque ſtrages hominum minor; delubra deum, & porticus amœnitati dicata latius procidere. Pluſque infamiæ id incendium habuit, quia prædiis Tigillini Æmilianis proruperat. Videbaturque Nero condendæ Urbis novæ, & cognomento ſuo appellandæ gloriam quærere. Quippe in regiones quatuordecim Roma dividitur: quarum quatuor integræ manebant, tres ſolo tenus dejectæ: ſeptem reliquis pauca tectorum veſtigia ſupererant, lacera, & ſemiuſta. Domuum, inſularum, templorum, quæ amiſſa ſunt, numerum inire haud promptum fuerit: ſed vetuſtiſſima religione, quod Servius Tullius Lunæ, & Magna ara Fanumque, quæ præſenti Herculi Arcas Evander ſacraverat, ædeſque Statoris Jovis vota Romulo, Numæque regia, & delubrum Veſtæ cum penatibus populi Romani, exuſta; jam opes tot victoriis quæſitæ, & Græcarum artium decora, exin monumenta ingeniorum antiqua & incorrupta: quamvis in tanta reſurgentis Urbis pulchritudine, multa ſeniores meminerant, quæ reparari nequibant. Fuere qui annotarent, decimoquarto Kal. Sextiles principium in-*

Nero creditus incendiarius.

gen-

cendii hujus ortum, quo & Senones captum Urbem inflammaverant. Hæc Tacitus, qui poſt multa de Neronis ædificiis enarrata hæc ſubdit.

III. Chriſtiani de incendio calumniam paſſi. *Mox petita a diis piacula, additique Sybillæ libri, ex quibus ſupplicatum Vulcano, Cereri, Proſerpinaque, ac propitiata Juno per matronas, primum in Capitolio, deinde apud proximum mare: unde hauſta aqua templum & ſimulacrum deæ proſperſum eſt; & lectiſternia & pervigilia celebravere feminæ, quibus mariti erant. Sed non ope humana, non largitionibus Principis, aut deum placamentis decedebat infamia, quin juſſum incendium crederetur. Ergo abolendo rumori Nero ſubdidit reos, & exquiſitiſſimis pœnis affecit, quos per flagitia inviſos vulgus Chriſtianos appellabat. Auctor nominis ejus Chriſtus, qui Tiberio imperante per Procuratorem Pontium Pilatum ſupplicio affectus erat. Repreſſaque in præſens exitiabilis ſuperſtitio, rurſus erumpebat, non modo per Judæam, originem ejus mali, ſed per Urbem etiam, quo cuncta undique atrocia aut pudenda confluunt, celebranturque. Igitur primo correpti qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens, haud perinde in crimine incendii, quam odio humani generis convicti ſunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi; atque ubi defeciſſet dies, in uſum nocturni luminis urerentur.*

Ann. Eccl. Tom. I.

Sed quomodo id fieri ſoleret, accipe in primis ex Juvenale, cum ait ſatyra prima: IV. Chriſtianorum tormenta.

Pone Tigillinum: tæda lucebis in illa:
Qua ſtantes ardent qui fixo gutture fumant.

Ubi vetus gloſſographus a Pithœo editus hæc habet: *Tigillinum ſi læſeris, vivus ardebis, quemadmodum in munere Neronis, de quibus ille juſſerat cereos fieri ut lucerent ſpectatoribus, cum fixa eſſent guttura ne ſe curvarent, Nero maleficos tæda, papyro, & cera ſuperveſtiebat, & ſic ad ignem admoveri jubebat*. Hæc ibi:

 ſed

S ÆC. I. Anno Urbis 816. Olymp. 2?? 20.3. An. C. 64.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5557.

☉ 17. A G. ☽ 8. P. 22. April. Indict. 7.

JESU CHRISTI 64. *ſecundum Baronium* 66.

S. PETRI II.

NERONIS IMP. II.

I. *Conſules.* [1] ANum. I. ad XI. Coſſ. C. *Lecanius Baſſus*, & *M. Licinius Craſſus*.

Erat M. Licinius Craſſus filius M. Licinii Craſſi Frugi anno Chriſti XXVII. Conſulis, ac frater L. Piſonis Liciniani a Galba Cæſaris dicti, ut oſtendit Card. Noriſius in Genealogia Craſſorum adhuc inedita. Quoad Lecanium, legenda Inſcriptio Gruteri pag. 457. II. C. LAECANI C. F. SAB. BASSI. De C. Lecanio Baſſo Plinius lib. 26. cap. I.

II. *Decennalia Imperii Auguſti Neronis.* Nero Imperii Auguſtei Decennalia anno uno dilata dedit, & perſecutionem adverſus Chriſtianos excitavit. Hinc factum, ut ceteri poſtea Imperatores, qui Chriſtianos vexarunt, annos hujuſmodi ſolemniis addictos elegerint, ut conſequentibus annis videbimus. Horum Decennalium indicium exhibet Tacitus lib. 15. Annal. ſub hujus anni Conſulibus, ubi ait: *Nero condenda urbis novæ & cognomenta ſuo appellandæ gloriam quærere, & ſic juſſum incendium credebatur. Ergo abolendo rumori ſubdidit reos, & quæſitiſſimis pœnis affecit, quos per flagitia inviſos, vulgo Chriſtianos appellabat*. Eſt hic inſignis hujus feſtivitatis character: annis enim hujuſmodi ſolemniis deſtinatis urbes condebantur, aut dedicabantur aut novis nominibus inſigniebantur.

Henricus Dodwellus Scriptor celeberrimus, e ſecta Proteſtantium, inter Diſſertationes Cyprianicas, quas publicavit, unam habet (ea ordine XI. eſt) *de Martyrum paucitate in primævis Eccleſiæ perſecutionibus, deque fide Actorum atque Martyrologiorum*. In ea contendit, paucos hujuſmodi perſecutionibus abſumtos fuiſſe, quod in antiquiſſimis Martyrum Collectionibus nomina pauciſſima extent, nec veroſimile ſit aliorum nomina intercidere potuiſſe. „ Extabant enim, „ inquit, Acta Romanorum Magiſtratuum a No„ tariis publicis excerpta, ac præterea eorum„ dem Acta a Chriſtianis, qui rebus interfuiſ„ ſent, concinnata. Accedebat feſtiva illa com„ memorationis ſolemnitas cum annis ſeculiſque „ redeuntibus ipſa quoque rediens, ac denique „ homiliæ atque panegyrici maxima omnium „ Eccleſiæ ordinum frequentia celeberrimi. Quæ „ ſi perpendantur, fieri vix potuit, ut in ſin„ gulis Martyrum Eccleſiis propriorum Marty„ rum memoria deficere potuerit. Unde & Ka„ lendarium *Bucherianum* ſeculo Eccleſiæ quar„ to ſcriptum ex aliis antiquioribus monumen„ tis pauciſſima recenſet, & Prudentius περὶ ϛεφάνων „ qui ſub ejuſdem ſeculi finem ſcripſit, Lati„ nos Martyres, præcipue Hiſpanos, ſed illos „ pauciſſimos recitat. Ita Dodwellus. Sed Baronius ſparſim in Annalibus, ac nominatim anno XV. Domitiani, jam ad hoc argumentum reſpon-

III. *Plures ſub Nerone Martyres paſſi.*

[1] COſſ. *C. Lecanius Baſſus*, & *M. Licinius Craſſus*. Fragmentum ſupra allatum: C. LAECANIO. BASSO. M.... De *Caji* prænomine non eſt amplius ambigendum. Antea enim apud Plinium lib. XXVI. *Quinti* prænomen, & apud Tacitum *Caji* tulerat librariorum vitio. Scribendum præterea eſt cum diphtongo AE, ut etiam legitur in Gruteriano lapide CCCCXXVII. 22. Tacitus Annal. lib. XV. Cap. XXXIII. *C. Lecanio, M. Licinio Coſſ.* Faſti Idatiani: *Craſſo & Baſſo*. Ita & Proſperi Chronicon, & Faſti Vindebonenſes. Frontinus de Aquæductibus: *Craſſo Frugi, & Lecanio Baſſo coſſ.*

ſed per maleficos auctorem intellexiſſe Chriſtianos, ex his quæ recitata ſunt ex Tacito, quiſque perfacile poteſt intelligere. Seneca, qui Neronis vixit temporibus, cum plura receuſeat genera tormentorum (*a*), ait: *Illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam*: & Juvenalis (*b*).

(a) *Senec. ep. 14.*
(b) *Juvenal. ſatyr. 8.*

Auſi quod liceat tunica punire moleſta.

Sed quomodo ait Juvenalis: *Fixo gutture fumant?* numquid (quod ibidem ait Seneca) per adactum per medium hominem, qui in eos emergat, ſtipitem? Utcumque id fieri contigerit, his adeo acerbiſſimis cruciamentis tunc accidit quamplurimos Chriſtianorum vita defungi.

V. Chriſtiani infamati. Subdit autem Tacitus: *Hortos ſuos ei ſpectaculo Nero obtulerat, & Circenſe ludicrum edebat, habitu auriga permixtus plebi, vel circulo inſiſtens. Unde, quamquam adverſus ſontes & noviſſima exempla meritos, miſeratio oriebatur, tamquam non utilitate publica, ſed in ſævitiam unius abſumerentur.* Hucuſque Tacitus: qui quidem, quod Chriſtianos ob flagitia dicat fuiſſe inviſos; vel id accidit, quod deos conſtantiſſime deteſtarentur, eaque ratione impii haberentur; vel quod nomine Chriſtiano complures vagarentur hæretici obſcœniſſima perpetrantes: ſicque factum eſſe videtur, ut Chriſtianum nomen infamaretur, quæcumque enim eſſent turpia hæreticorum, quæque etiam conficta de Judæis eſſent ab Apione, vel aliis, ea omnia in Chriſtianos, quod ex Judæis progeniti eſſent, calumnioſe admodum redundabant. Sanctiſſimi enim Patres, qui pro Chriſtianis ſcripſerunt ad Imperatores apologias, hæc ſunt plenius proſecuti. Sed de his non alias fuſius.

VI. Redarguitur erroria Tacitus. Quod olim ſuis prædixerat Chriſtus, dicens: *Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum*: ſatis hoc & aliis exemplis plurimis declaratur: nimirum quod ipſum nomen eſſet in crimen; quamobrem verum illud Taciti: *Haud perinde in crimine incendii, quam odio humani generis convicti ſunt*: ſed mendaciter illud: horum aliquos crimen eſſe confeſſos, atque alios ab his eſſe delatos. Eadem enim plane conſtantia, qua Chriſtiani veritatem mille pœnis ſubjecti profitebantur, eadem prorſus, ne mendacium loquerentur, fortiter perſtare conſueverant. At quis certius Neronis artes novit, quam idem ipſe Tacitus, qui hæc ſcripſit? nimirum (quod proxime in Octaviam honeſtiſſimam feminam ſuam uxorem fecerat) cum quis ſibi inviſus e medio tollendus eſſet, falſa mox crimina, novæque excogitatæ calumniæ, nactis eveſtigio accuſatoribus, erant in promptu. At Tacitus odio, quo & ipſe flagrabat in Chriſtianos, quo vacare debent omnes qui res geſtas ſcribendas ſuſcipiunt, parum liberalis hiſtorici, ſed hominis qui permoveretur affectibus, ſpecimen edidit: quippe qui, cum tam ſua ipſius ſententia quam totius populi opinione Nero auctor haberetur incendii; nihilominus ſontes Chriſtianos appellat. At nonne idem ipſe Tacitus (*c*) Subrii Flavii Tribuni militum ipſi Neroni coram palamque Urbis incendium exprobrantis

(c) *Tacit. li. 15. Annal.*

pondit, Acta ſcilicet Martyrum ſollicite quidem & curioſe ſcripta fuiſſe, ſed omnes ſcripturas in Diocletianea perſecutione miſerum naufragium feciſſe. Nec mirum in antiquiſſimis Martyrologiis, ac in libro Prudentii, paucorum Martyrum nomina legi; cum ante unum aut alterum ſeculum paucorum Sanctorum commemoratio in Miſſali & Breviario Romanis fieret.

IV. *Perſecutio Neroniana univerſalis fuit.* Dodwellus num. XI. citatæ Diſſert. agnoſcit quidem ingentem multitudinem in perſecutione Neroniana paſſam, ſed eorum tantum Chriſtianorum, qui Romæ verſabantur; cum qui Roma aberant, in illos nulla eſſet vel ſpecie tenus veriſimilis ratio, cur intentaretur Urbis incendium. Sed levis hæc ratio. Nero quippe, non vero Chriſtiani, auctor incendii, ideoque edictum non tantum ad Chriſtianos Romæ agentes vexandos; ſed ad univerſam ſectam per Imperium Romanum abolendam, emiſſum, ut ex his Lactantii lib. de Mortibus Perſecutorum cap. 2. verbis intelligimus: *Cum animadverteret* (Nero) *non modo Romæ, ſed ubique quotidie magnam multitudinem deficere a cultu idolorum & ad religionem novam, damnata vetuſtate tranſire, ut erat execrabilis ac nocens tyrannus, proſiluit ad excindendum cæleſte templum*, &c. Hæc itaque perſecutio non localis, ſed univerſalis fuit. Nec refert quod Tacitus de iis, quæ in Provinciis adverſus Chriſtianos geſta, ſermonem non habeat; cum Suetonius in Nerone cap. 16. perſecutionem ad urbem Romam non reſtringat: *Afflicti ſuppliciis Chriſtiani, genus hominum ſuperſtitionis novæ ac maleficæ*, inquit Suetonius. Gruterus pag. 238. refert veterem Inſcriptionem quæ extat in Hiſpania, loco *Piſuerga*, in quo ſine dubio hæc Neronis crudelitas tangitur. Ibi enim Chriſtiana Religio quemadmodum & a Suetonio citato, & in antiqua Inſcriptione Diocletiano dicata, quæ refertur a Baronio anno CCCIV. num. VIII. *ſuperſtitio* appellatur. Inſcriptionem illam, quæ adhuc in Hiſpania viſitur, producit Baronius anno LXIX. ut ipſe numerat n. XLVII. Eandem Inſcriptionem recitat Scaliger lib. I. de Emendat. Temp. pag. 471. ſed dubitat, an ea genuina ſit. Verum perperam; cum ſuæ ſuſpicionis rationem nullam in medium afferat, nec cum fundamento afferri poſſit. Ex ea itaque deducendum, non tantum in Hiſpaniis ejuſmodi de Chriſtiana Religione proſtrata erecta trophæa, ſed & in aliis Provinciis ſimiliter factitatum eſſe; ſed in odium Neronis eadem poſtea penitus a Chriſtianis eſſe everſa, ut recte Baronius conjecit, quando Refert Inſcriptiones Diocletiano & Herculio dicatas, in Hiſpaniis adhuc ſuperſtites, in quibus dicitur utrumque Imperatorem ſuperſtitionem Chriſti ubique deleviſſe. Legendæ hæ inſcriptiones in Annalibus anno CCCIV. num. VIII. His adde Oroſium lib. 9. ſcribentem: *Denique omnibus*

Digitized by Google

tis recitat verba, *Odiſſe cœpi, poſtquam parricida matris & uxoris, auriga, hiſtrio, & incendiarius extitiſti*. An non ſe id facturum Nero ante prædixerat? ſic de eo affirmante Suetonio (*a*): Sed nec populo, aut mœnibus patriæ pepercit. Dicente quodam in ſermone: Ἐμοῦ θανόντος γαῖα μιχθήτω πυρί *immo*, inquit ἐμοῦ ζῶντος. *planeque ita fecit*. Latine autem ſic ex quodam verſu:

(a) Suet. in Neron. c. 38.

Me moriente terra miſceatur igni:
ſed ex ſe addidit: *Me vivente*.

VII. Cur Nero urbem incenderit.

Cur autem id fecerit, hanc idem Suetonius affert cauſam: *Nam*, inquit, *quaſi offenſus deformitate veterum ædificiorum, & anguſtiis flexuriſque vicorum, incendit Urbem, tam palam, ut plerique Conſulares cubicularios ejus cum ſtupa tædaque in prædiis ſuis deprehenſos non attigerint; & quædam horrea circa domum Auream, quorum ſpatium maxime deſiderabat, vi bellicis machinis labefactata atque inflammata ſint, quod ſaxeo muro conſtructa erant*. Hæc Suetonius: eadem ferme Dio (*b*), & alii, quorum nullus habetur auctor, qui audeat Chriſtianos vel leviter in crimen adducere.

(b) Dio in Neron.

VIII. Tempus quod duravit incendium.

Quod vero Tacitus ſex dies incendium perduraſſe teſtetur, totidemque Suetonius affirmet, ac ſeptem noctes: hæc de vehementiori incendio eos intellexiſſe certum eſt. Etenim (ut idem addit Tacitus) levius rurſus graſſatus eſt ignis: quamobrem nec ante novem dies fuiſſe extinctum vetus inſcriptio docet, cujus hæc ſunt verba (*c*):

(c) Deſcripta habetur ab Ald. in lib. de Orthograph. pag. 321.

EX. VOTO. SUSCEPTO. Q. DIVERAT. NEGLECTUM. NEC REDDITUM. INCENDIOR. ARCENDORUM. CAUSA. QUANDO URBS. PER. NOVEM. DIES. ARSIT. NERONIANIS. TEMPORIBUS. ET. HAC. LEGE. DEDICATA. EST. NE. CUI. LICEAT INTRA. HOS. TERMINOS. ÆDIFICIUM. EXTRUERE. MANERE. NEGOTIARI. ARBOREM. PONERE. ALIUDVE. QUID SERERE. ET. UT. PRAETOR. CUI. HÆC. REGIO. SORTI. OBVENERIT. LITATURUM. SE. SCIAT. ALIUSVE. QUIS. MAGISTRATUS. VOLCANALIB. X. K. SEPTEMB. OMNIBUS. ANNIS VITULO. ROBIO. ET. VERRE.

IX. Prima perſecutio.

Quod autem ad Chriſtianos Romæ agentes ſpectat: hæc perſecutio prima dicenda eſt, licet (ut ex Tacito vidimus) repreſſa cum eſſet, iterum (ut ait) erumpebat Chriſtiana religio: Neroni quidem omnes tribuunt primam; de quo hæc Tertullianus (*d*): *Conſulite commentarios: illic reperietis primum Neronem in hanc ſectam tum maxime Romæ orientem Cæſariano gladio ferociſſe. Sed tali dedicatore damnationis noſtræ etiam gloriamur: qui enim ſcit illum, intelligere poteſt nonniſi grande aliquod bonum a Nerone damnatum*: & in Scorpiaco (*e*): *Vitas Cæſarum legimus: orientem fidem Romæ primus Nero cruentavit*: alludens nimirum ad Suetonium (*f*) hæc de Nerone ſcribentem: *Afflicti ſuppliciis Chriſtiani, genus hominum ſuperſtitionis novæ & maleficæ*.

(d) Tertul. in Apolog. c. 5.

(e) Tert. in Scorp. c. 24.

(f) Suet. in Neron. c. 16.

Ejuſ-

hus flagitiis ſuis hoc etiam addidit (Nero,) *quod primus Romæ Chriſtianos ſuppliciis & mortibus affecit, ac per omnes Provincias pari perſecutione excruciari imperavit. Ipſum quoque nomen extirpare conatus, beatiſſimos Apoſtolos Petrum cruci affixit, Paulum capite gladio ſecuit*; quod martyrium anno ſequenti contigit, ideoque perſecutio, quæ hoc anno Romæ cœpit, intra illud tempus in alias Provincias propagata, niſi, quod veroſimilius, edictum in omnes ſtatim Provincias miſſum fuerit. In ſingulis ſiquidem urbibus natalia Imperii dies celebrabatur, & Decennalia vota ſolvebantur.

V. Occiſorum in perſecutione nomina periere.

Ex ingenti porro Martyrum multitudine in hac perſecutione paſſorum, quorum nomen in veterrimis Martyrologiis non legitur, apparet, Dodwellum perperam negare in ſequentibus, ſub aliis Imperatoribus, perſecutionibus magnum ſanguinem fuſum; eo quod paſſorum memoria in antiquis Martyrologiis non legatur. Nec enim major ratio, cur Martyrum Nerone ſæviente occiſorum, ac aliorum, qui in aliis perſecutionibus paſſi, nomina perierint. Reſpondet Dodwellus, ſe non exiſtimare Martyrum in hac Neroniana perſecutione interemtorum nomina ex Eccleſiæ archivis intercidiſſe: *ſed vel dedita opera prætermiſſam eſſe fortaſſis ingentem illam multitudinem, quod non tam Chriſtianitatis, quam incenſæ urbis prætextu, licet falſo, paſſi tamen crederentur; vel, quod eſt fortaſſe veriſimilius, ſerior erat illo ſeculo Martyrum hæc annua commemoratio*. At hæ Viri eruditiſſimi conjecturæ vanæ. Chriſtiani enim ſub aliis etiam Imperatoribus nonniſi criminum prætextu male habiti: Martyrumque dies anniverſaria ac commemoratio primis ſeculis uſitata; cum Tertullianus lib. de Corona Militis cap. 3. eam traditionibus non ſcriptis acceſeat: *Oblationes pro defunctis, pro natalitiis annua die facimus*. Quæ quando ſcripſit Tertullianus, adeo jam antiqua erat hæc conſuetudo, ut de prima ejus origine non conſtaret; quod ipſemet Dodwellus loco laudato non inficiatur.

VI. Kalendaria Martyrologiis antiquiora & utrique fide digna.

Denique Martyrologiis fidem adhibendam non eſſe Dodwellus male ſcribit. Valeſius in Diſſert. de Martyrologio Romano, quod edidit Roſweydus, quæ poſt Notas ejus in Euſebium legitur, obſervat nobiliores Eccleſias ſuos ſemper Faſtos habuiſſe, in quibus & Epiſcoporum nomina, & Martyrum, qui apud ipſas paſſi fuerant,

X. Chriſtiani ut impoſtores deriſi.

Ejuſmodi plane u Gentilibus cenſebantur Chriſtiani, quos modo præſtigiatores, modo impoſtores atque ſophiſtas execrabiles, Critias apud Lucianum appellut in Philopatro, apud quem & leguntur de ipſis deriſiones illæ ejuſdem Critiæ, prædicationem Evungelicam ſubſunnantis, & in hunc modum deridentis, uc deteſtantis: *Phy, Phy, Phy, Phy, nugas illas. Heu, Heu, Heu, Heu, conſultationes malas. Væ, Væ, Væ, Væ, ſpei inani.* Inſuper quod Apoſtolici viri egentes eſſe viderentur atque pauperrimi, & ſecundum illud Apoſtoli; *Sicut egentes, multos autem locupletantes*, ex ſacris uc divinis Scripturarum oraculis, Gentilibus fidem Chriſtiunam capeſſentibus, ſummam gloriam utque feliciutem, ac denique bonorum omnium pollicerentur uffiuentiam: eos irriſor Critias & alii nuguces illi ſimiles deridebant, ſcommutibus utque dicteriis pariter ſubſannabant; juſtantes nimirum homines udveniſſe, qui vias auro eſſent inundaturi, cum tamen ipſi pannoſi eſſent, atque carerent obolo: eaque omnia nonniſi leviſſima eſſe ſomnia, quibus populum deciperent, atque unicularum inventa dictitabant. Hiſce igitur cachinnis utque ludibriis ſoliti erunt Gentiles traducere religionem Chriſtianam. Ex his videas, nonniſi divini numinis potentiu factum eſſe, ut Chriſtiana religio, quæ infamis ac prorſus execrabilis haberetur, atque inanis prorſus & vana, quæ & inſuper forenti Cæſarum gladio ſæpe compeſceretur, nihilominus in dies magis magiſque longe lateque in Urbe & Orbe feliciter læta fœcunditate & fœtu ampliſſimo germinaret. Sed de his ſuperius, & alias inferius ſæpe. Qaod uutem ad necatos u Nerone Chriſtianos pertinet, agitur in Martyrologio Romuno eorum omnium memoria annuu octavo Kul. Julii; ibique iidem Primitiæ martyrum, quod paſſi Romæ eſſent primi, dicuntur.

XI. De Epiſtolis Senecæ ad Paulum.

At nec illud dicere prætermittimus extare Senecæ nomine epiſtolum ad Puulum de incendio Neroniuno: ſed mea ſententia ab alio quopiam potius ſictu videtur, quam a Seneca ſcripta: cum tam upertu in ea aſſerantur mendacia, nimirum centum tuntum trigintaduus arſiſſe domos, & quutuor inſulus: num cum ex quatuordecim Urbis regionibus quatuor tantummodo integras remanſiſſe teſtetur Tacitus, longe quidem majorem exuſtarum domorum & inſularum numerum eutiſſe oportuit. Rurſum cum eadem epiſtola data habeatur V. Kal. Aprilis, ſub Aproniano & Capitone Conſulibus; plane dicendum eſſet, eam quinque annos unte incendium ſcriptam eſſe; quinto enim Neronis anno hi Conſulatum geſſere: cum alioqui, teſte Tacito, qui res geſtas Neronis per unnos ſingulos accurate digeſſit, hoc anno, ſub Conſulibus Memmio Regulo & Virginio Rufo, ea de Urbis incendio accidiſſe, exploiutum habeatur. Quumobrem & reliquæ ille tum ad Paulum conſcriptæ, tum a Paulo ud eum redditæ, æque nobis ſuſpectæ redduntur: quamvis ſciamus eas non recens eſſe excogitatas, ſed antiquitus ſcriptas, & u S. Hieronymo (*a*) cognitas atque probatas, ſic dicente: *Non ponerem eum in catalogo ſanctorum, niſi me illæ epiſtolæ provocarent, quæ leguntur a pluſimis, Pauli ad Senecam, & Senecæ ad Paulum.* Citat et unu earum locum Senecæ ud Paulum ſcribentis, optare ſe ejas eſſe loci apud ſuos, cujus ſit Paulus apud Chriſtiunos; eſt in epiſtola decimuſecunda.

(*a*) Hier de Script. Eccl. in Seneca.

XII. Novit eas & S. Auguſtinus (*b*), qui item earumdem meminit, ſic dicens: *Merito ait Seneca (qui temporibus Apoſtolorum fuit, cujus etiam quædam ad Paulum leguntur epiſtolæ) Omnes odit, qui malos odit*: licet idem Auguſtinus (*c*) ex his quæ ſcribit de Seneca in libris de Civitate Dei, nullam prorſus fidem dictis epiſtolis

(*b*) Aug. epiſt. 24.

(*c*) Aug. de Civit. Dei l. 6. c. 11.

rant, natales dies præſcripti habebantur. Ac de Catalogo quidem Epiſcoporum Hieroſolymæ teſtis eſt Euſebius in lib. 5. ſuæ Hiſtoriæ. Tertullianus quoque in lib. de Præſcriptione Hæreticorum, Indices iſtos in ſingulis Eccleſiis ſtudioſe ſervatos fuiſſe docet. Sic enim Hæreticos alloquitur: *Edant ergo origines Eccleſiarum ſuarum, evolvant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſſiones ab initio decurrentem, ut primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis vel Apoſtolicis viris, qui tamen cum Apoſtolis perſeveraverit, habuerit auctorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſiæ Apoſtolicæ Cenſus ſuos deferunt.* De Faſtis vero in quibus ſingulæ Eccleſiæ deſcriptos habebant Natales Martyrum ſuorum, præter Tertullianum & Cyprianum, teſtis eſt Epiſtola Smyrnæorum ad Philomelienſes de Martyrio B. Polycarpi. Sic etiam Romana Eccleſia jam inde a primis temporibus ſuos habuit Faſtos, in quibus & Depoſitiones Epiſcoporum & Natales Martyrum erant conſignati; quæ Kalendaris poſterior ætas vocavit. Hujuſmodi Kalendarium Romanæ Eccleſiæ vetuſtiſſimum, & Liberii Papæ temporibus conſcriptum, hodie extat apud Bucherium in libro ſuo de Doctrina Temporum. Ejuſdem generis & *Sacramentarium* Gregorii Magni, item Capitulare Evangeliorum totius anni nuper a Joanne Frontone Pariſiis editum. Verum hæc Kalendaria longe a Martyrologiis differunt. Singulæ enim Eccleſiæ, ut dixi, ſua habuere Kalendaria, in quibus digeſta erant nomina Epiſcoporum & Martyrum, dieſque notati, quibus memoria eorum anniverſario cultu celebraretur. Martyrologia vero non unius loci propria, ſed totius Eccleſiæ fuere communia, quippe quæ totius Orbis Martyres, Confeſſoreſque generaliter continerent. Et in Kalendariis quidem nomen urbis nunquam adſcribitur; cum in uſum dumtaxat unius Eccleſiæ comparata ſint. At in Martyrologio nomina ſingularum urbium & oppidorum adſcribuntur; propterea quod ad uſum totius Eccleſiæ inſtitutum

Digitized by Google

De fide Epiſtolarum Senecæ ad Paulum. ſtolis tribuiſſe videatur; ait enim: *Hic, nempe Seneca, inter alias civilis theologiæ ſuperſtitiones reprehendit etiam ſacramenta Judæorum, & maxime ſabbata; inutiliter id eos facere affirmans, quod per ſingulos ſeptem interpoſitos dies, ſeptimam fere partem ætatis ſuæ perdant vacando, & multa in tempore urgentia non agenda lædantur. Chriſtianos tamen jam tunc Judæis inimiciſſimos in neutram partem commemorare auſus eſt, ne vel laudaret contra ſuæ patriæ veterem conſuetudinem, vel reprehenderet contra propriam forſitan voluntatem. De illis ſane Judæis cum loquitur, ait; Cum interim uſque eo ſceleratiſſimæ gentis conſuetudo convaluit, ut per omnes jam terras recepta ſit, victi victoribus leges dederunt. Mirabatur hæc dicens, & quid divinitus ageretur ignorans.* Hæc ille de Seneca. Si ergo ex ſententia Auguſtini Seneca de Chriſtianis numquam meminit: quomodo erit, ut dictæ epiſtolæ, in quibus de Chriſtianis & religione Chriſtiana ſæpe agitur, & cum Chriſtiano homine Chriſti Apoſtolo, Senecæ adſcribantur?

XIII. Unde commentum de Epiſtolis. Unde autem ea de dictis epiſtolis opinio fluxerit, facile eſt demonſtrare. Extant enim Acta quædam paſſionis Pauli, Lini nomine conſignata; in quibus hæc leguntur de Seneca & Paulo: *Inſtitutor Imperatoris adeo eſt illi amicitia copulatus, videns in eo divinam ſcientiam, ut ſe a colloquio illius temperare vix poſſet: quominus ſi ore ad os alloqui illum non valeret, frequentibus datis & acceptis epiſtolis, ipſius dulcedine & amicabili colloquio atque conſilio frueretur*: hæc ibi. Sed qualia hæc ſint, ea quæ dicta ſunt, lectorem admonere poſſe videntur. Quod inſuper ſpectat ad Senecam; jam ante biennium timens ille calumniam delatorum, & Imperatoris crudelitatem, cum nec affinibus parceret nec amicis, miſſionem inſtanter petens, rogansque reliquum vitæ tempus ruri agere ſibi licere, cum non obtinuiſſet, ſimulata mala valetudine, domi mortem opperiens miſer agebat. Sed hæc pluribus Tacitus (*a*): de Senecæ vero obitu anno ſequenti. (*a*) Tacit. l. 14. c. 13.

XIV. Hic vero obiter de obitu Senecionis agendum, quem idem Seneca ſcripſit epiſtola ad Lucilium, monumentum egregium miſerrimæ conditionis humanæ, utpote quæ vitam hanc per momenta ſingula precariam (*b*) ducat, quam & longe contraria conceptæ ſpei eventa perturbent; ait enim: *Omnis dies, omnis hora, quam nihil ſimus, oſtendit, & aliquo argumento recenti admonet fragilitatis oblitos, cum æterna meditantes reſpicere cogit ad mortem. Quid ſibi iſtud principium velit, quæris? Senecionem Cornelium, equitem Romanum ſplendidum & officioſum, noveras; ex tenui principio ſe ipſe promoverat, & jam illi declivis erat curſus ad cetera. Facilius enim creſcit dignitas, quam incipit: pecunia quoque circa paupertatem plurimam moram habet, dum ex illa erepat. Hic etiam Senecio divitiis imminebat; ad quas illum duæ res ducebant efficaciſſimæ, & quærendi & cuſtodiendi ſcientia, quarum vel altera locupletem facere potuiſſet. Hic homo ſummæ frugalitatis, non minus patrimonii quam corporis diligens, cum me ex conſuetudine mane vidiſſet, cum per totum diem amico graviter affecto & ſine ſpe jacenti, uſque ad noctem aſſediſſet; cum hilaris cœnaſſet, genere valetudinis præcipiti abreptus, angina, vix compreſſum arctatis faucibus ſpiritum traxit in lucem. Intra pauciſſimas ergo horas, poſtquam omnibus erat ſani ac valentis officiis functus, deceſſit. Ille qui & mari & terra pecuniam agitabat, qui ad publica quoque, nullum relinquens inexpertum genus quæſtus, acceſſerat, in ipſo actu bene cedentium rerum, in ipſo procurrentis pecuniæ impetu raptus eſt*, &c. Quam ſimilis hic diviti illi, ad quem ſententia illa (*b*) Senec. epiſt. 101. De repentino obitu Senecionis.

tum eſt. Ex pluribus enim diverſarum urbium Kalendariis unum compoſitum eſt Martyrologium. Itaque Kalendaria Martyrologiis vetuſtiora ſunt, quippe quæ originem illis præbuerint, & in iis nomen dumtaxat exhibetur Martyrum, diesque ac locus, in quo fit ſtatio: in Martyrologiis vero & genus paſſionis, & tempus quo paſſi ſunt Martyres, & locus ac Judex adnotari ſolent. Quæ quidem omnia Valeſio docte obſervata. Certe cuilibet particulari Eccleſiæ Faſti & Kalendaria neceſſaria erant; cum unaquæque ſuos Martyres celebraret, eorumque triumphos publica laudatione exornaret. Eam ob rem deſcripti olim diligenter dies, quibus unuſquiſque hoſtem vicerat, ut anniverſaria & feſtiva hilaritate peragi poſſet. Tertullianus lib. de Corona Militis, hos Faſtos ſolemnitatibus Gentilium, quæ vel ob victoriam, natalemve Principum, vel in quoque municipio peculiari inſtituto agebantur, opponit. Quare Fidelibus notiſſimi erant, & temporis progreſſu ex illis Martyrologia conficere non difficile fuit. Ex quibus apparet, quam immerito Dodwellus fidem Martyrologiis deneget, cum ex antiquis certiſque documentis originem ſumſerint. De Martyrologiis Hieronymi, Bedæ, Adonis, Uſuardi & aliorum legenda, quæ Bollandus in Præfatione ad priorem tomum menſis Januarii ſcripſit, quibus conſtat Martyrologiis, quemadmodum & Actis Sanctorum, tuto fidem haberi poſſe. Denique, ut ad Neronem redeam, cum Sulpicio Severo lib. 2. Hiſt. Auguſtino lib. 20. de Civitate Dei cap. 16. & Lactantio lib. de Mortibus Perſecutorum cap. 2. teſtibus, Fideles olim exiſtimaverint, Neronem Antichriſtum in fine mundi futurum ob perſecutiones, quarum ipſe initium fecit, liquet eum non tantum in Romanos, ſed etiam in alios aliarum regionum Chriſtianos furorem ſuum exercuiſſe: quod eo magis certum, quod poſt Domitianum ſecundum Eccleſiæ perſecutorem, Imperatores, qui Chriſtianos exterminare voluere, nova pleruumque edicta adverſus eos non emiſerint, ſed ea Neronis ac Domitiani vim habere præceperint, ut inter omnes convenit.

(a) Luc. 12.

illa ex Evangelio (*a*): *Stulte, nocte iſta animam tuam repetent a te: hæc quæ congregaſti, cujus erunt?* Ut hæc tibi de Gentili homine adderemus, illud impulit, quod accidit ut Romæ his diebus e ruderibus effoderetur ejuſdem Senecionis cognomento Cornelii, lapis ſepulcralis inſcriptionis, quam tibi hic cudendam curavimus: ſic enim ſe habet (*b*):

(b) Extat venalis apud lapicidam juxta S. Marian. ſuper Minervam.

D. M.
CORNELIÆ.
PROCULA. ET
PLACIDA. FECER.
Q. CORNELIO. SENE
CIONI. PROCULO.
PRÆTORICIO. LE
GATO PROVIN
CIÆ. ASIÆ. FRA
TRI. BENE. MEREN
TI

XV. Hoc item ipſo decimo Neronis anno in Judææ procurationem Albino ſubrogatus eſt Geſſius (*) Florus, ut colligitur ex Joſepho (*c*), dum ait egiſſe hunc biennium in magiſtratu, cum Nero ageret in Imperio annum duodecimum. Euſebius (*d*) etiam hoc anno ſubſtitutum Florum Albino tradit. Porro hic adeo ſceleſtus fuit, ut Albinus licet peſſimus, ſui faceret omnibus deſiderium. Nam de ingreſſu Flori hæc Joſephus: *Geſſius (*) autem Florus Albino ſucceſſor a Nerone miſſus, pluribus Judæos replevit calamitatibus. Is Clazomenius erat genere, adduxitque ſecum Cleopatram conjugem non minus improbam, per quam, ut Poppææ Auguſtæ amicam, Judææ adminiſtrationem impetraverat: adeo vero poteſtate violenter abuſus eſt, ut Albinum Judæi deſiderarent, quaſi beneficum. Nam ille quantum poterat, clam erat malus & nocens; Florus contra, quaſi ad oſtentandam miſſus malitiam, publice traducebat noſtræ gentis injurias, nihil ſibi ad ſummam de rapinis & ſuppliciis iniquitatem reliquum faciens. Erat enim inflexibilis ad miſericordiam, nullis umquam lucris ſatiabilis, undecumque parva æque captans & magna, ut etiam latronum eſſet particeps.* Hæc & alia multa Joſephus de homine ſceleſtiſſimo: qui quomodo tandem ad defectionem Judæos compulerit, ſuo loco dicemus.

(*) Ceſtius
(c) Joſeph. antiq. li. 20. c. 10. & de bell. Jud. li. 2. c. 14.
(d) Euſeb. in Chron.
(*) Ceſtius Ceſtius Florus præſes Judææ miſſus.

I. ANno, qui ſequitur, ſexageſimoſeptimo, Coſſ. Silio Nerva & Attico Veſtino, vel (ut habet Plinius *e*) Appio Junio & P. Silio, perſecutio in Chriſtianos a Nerone occaſione incendii ſemel excitata, datis ab ipſo edictis, magis ac magis in eos ſæviit. Teſtatur id Severus (*f*), cum ait, poſtquam de incendio locutus eſt, & de Chriſtianis ea de cauſa ſæviſſime trucidatis: *Hoc initio in Chriſtianos ſæviri cœptum. Poſt etiam datis legibus, religio vetabatur; palamque edictis propoſitis; Chriſtianum eſſe non licebat.* Perduravit hæc perſecutio uſque ad Apoſtolorum cædem: quibus temporibus Dei Eccleſia ſanctorum coronis eſt mirifice illuſtrata; tantumque abfuit ut ea cauſa fides tepuerit, vel remiſſa ex parte aliqua fuerit, ut potius nova propagatione ſit aucta. Quinam autem ſub eadem perſecutione Romæ ſint paſſi, complurium nomina ſuppeditat Romanum Martyrologium, licet ex immenſo numero vix paucorum; quod (ut ſuo loco dicemus) invidia Diocletiani perierint Acta Martyrum. Agemus autem inferius de eadem perſecutione ſuo loco pluribus.

(e) Plin. li. 8. c. 40.
Perſecutio in Chriſtianos propagata.
(f) Sever. hiſt. li. 2.

Inter hæc autem Simon magus, qui
II. his temporibus (ut dicemus) Romæ agebat, ne occaſione ejuſmodi concitatæ perſecutionis, ſuorum diſcipulorum, quos collegerat, quibus & perſuaſerat (ut vidimus) ſe Chriſtum eſſe, diſpendium pateretur; eos docuit palam negare, & ſi opus eſſet, etiam idola colere. Teſtatur enim id Origenes (*g*), dum contra Celſum agens, ſic dicit: *Tametſi multos falleret Simon, a capitali tamen ſupplicio & morte, quam religionis gratia ultro Chriſtiani ſubirent, ex diſcipulis ſuis unum quempiam ſubtraxerit, quos utique docuiſſet ut indifferenter ad idolorum ſe cultum haberent. Sed nihil tunc premium Simoniani illi inſidiarum perpeſſi ſunt: callebat enim ſagax ille & improbiſſimus dæmon, qui & Jeſu doctrinæ moliretur inſidias, eorum animos, quos ſub ejus Simon ditione haberet, ſua ex diſciplina haudquaquam ſolatum iri.* Hæc Origenes: ex quibus etiam ſignificatur, Simonem hæc docuiſſe tempore Neronianæ perſecutionis, quæ prima a Gentilibus pro idolis tuendis illata cenſetur: antehac enim cum nullus (quod certo ſciatur) Gentilium ad eorum cultum adigeret Chriſtianos, nulla ſuberat occaſio ut ſic ille ſuis conſuleret ſectatoribus. Ex quibus patet, Simonem ad hæc uſque Neronis tempora fuiſſe ſuperſtitem, & non (ut alii dicunt) ſub Claudio deceſſiſſe. Sed de his ſupra, ac rurſum inferius.

Simon magus quid perſecutionis tempore docuit ſuos.
(g) Orig. contra Celſum l. 6.

Res

III. (*) Geſſio. Quæ Geſtius in Judæos.

Res vero Judaicæ inter hæc in deterius prolabuntur, Ceſtio (*) Floro Judææ Procuratore Judæos gravius affligente, & ad defectionem penitus perurgente: quæ anno ſequenti, ſecundo nimirum a tempore quo in Judæam ipſe advenerat Procurator (ut Joſephus (a) teſtatur) eſt cœpta. Quæ autem hoc anno contigerint, idem Joſephus. (b) ſic narrat: *Ceſtius (*) vero iniquitates ſuas in universam gentem, jam palam quaſi gloriaretur, exercuit; ac velut non ad regendam provinciam, ſed ad damnatorum pœnas carnifex miſſus, neque rapinarum ullum modum, neque afflictionum prætermiſit. In miſeris autem crudeliſſimus erat, in turpibus vero impudentiſſimus: neque enim quis illo amplius offendit fallacia veritatem, neque commentus eſt callidiores nocendi vias. Huic ſiquidem, viritim illatis diſpendiis lucra quærere, exiguum viſum eſt; ſed totas ſimul diſpoliabat urbes, & labes populis inferebat: tantum non voce per totam regionem edicens, liberum eſſe hominibus latrocinari, dum ipſe prædarum acciperet portionem. Denique ob illius avaritiam contigit totam pene deſeri regionem; ita ut plurimi ſedes patrias relinquentes, ad externas provincias commigrarent.* Hæc Joſephus, cetera de eo, anno ſequenti.

(a) Joſeph. ant. l. 20. c. 9.
(b) Joſeph. de bell. Jud. lib. 2. c. 23.
(*) Geſſius.

IV. De ſævitia Neronis in conjuratos.

Eodem anno, dum hæc in Judæa agerentur, Romæ detecta conjuratione in Neronem a compluribus Romanorum nobilium diu agitata atque compoſita: idem Nero cum ceteros, tum Senecam inter conjuratos a proditore nominatum, occidi juſſit; conceſſit tamen illi, ut quam vellet mortem ſibi deligeret. Gallio ejus germanus, qui olim, (ut dictum eſt) cum Paulus in Græcia degeret, Proconſulem agebat in Achaia, ex nece fratris pavidus, ſupplex vitam obtinuit. Inter alios pæne innumeros occiſus eſt quoque Annæus Lucanus Senecæ nepos: necatus ante omnes Romanorum clariſſimus Plautius Lateranus Conſul deſignatus, cujus nobilis illa erat baſilica in Cælio monte, quæ poſtea uſui ceſſit Chriſtianorum, & aucta in primariam converſa eſt Eccleſiam, quæ eſt appellata Lateranenſis: de qua S. Hieronymus (c) ad Oceanum: *Ante diem Paſchæ in baſilica quondam Laterani, qui Cæſariano truncatus eſt gladio, &c.* Sed de ea ſuo loco inferius. Poſt cladem conjuratorum, vel eorum qui aliqua levi ſuſpicione vel fictione odio Principis pulſarentur, ſubſecuta eſt mors Poppææ Auguſtæ; quam licet amatiſſimam, Nero iracundia percitus, ictu calcis perenſſam occidit. Sed hæc Tacitus, Dio, & alii pluribus.

(c) Hier. ep. 30.

SÆC. I. Anno Urbis 818. Olymp. 211. an. 1. An. C. 65.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5558.

☉ 18. F. ☽ 9. P. 14. April. Indict. 8.

JESU CHRISTI 65. *ſecundum Baronium* 67.

LINI PAPÆ 1.

NERONIS IMP. 11.

I. *Conſules.*

[1] AD num. I. Coſſ. *A. Licinius Nerva Silianus*, & *M. Veſtinus Atticus*, ut recte Em. Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari.

II. *Quindecennalia Imperii Proconſularis Neronis.*

Quindecennalia Imperii Proconſularis Neronis in hunc annum incidunt, quo & perſecutio adverſus Chriſtianos continuata, in qua Romæ occubuerunt Apoſtolorum Principes Petrus & Paulus, quorum martyrium anno Chriſti LXVII. in Annalibus narratum, ad currentem revocandum. Petro ſucceſſit Linus, qui jam ab aliquot annis ejus Vicarius erat, ut infra.

[1] COſſ. *A. Licinius Nerva Silianus & M. Veſtinus Atticus.* Vetus lapis apud Panvinium in Faſtis & apud Gruterum pag. LXXX. 3. DEDIC. XV. K.... SILLANO. ET ATTICO. *In vaſculo* antiquo inter Donianas inſcriptiones pag. 103. n. 165. ASSIESILANO ET ATTICO. COS. Sponius in Miſcell. pag. 304. SILANO ET ATTICO. COS. Tacitus Annal. lib. XV. Cap. XLVIII. *Ineunt deinde conſulatum Silius Nerva & Atticus Veſtinus.* Suffecti ſunt *Plautius Lateranus, & Anicius Cerealis. De Plautio Laterano conſule deſignato* Tacitus ibidem cap. XLIX. & LX. De *Anicio Cereali conſule* item *deſignato*, idem eodem lib. XV. in fine. Vide Noriſii Epiſtolam Conſularem ad hunc annum. Faſti Idatiani: *Helva* (pro *Nerva*) & *Veſtino*. Vindebonenſes: *Nerva & Veſtino*.

I. CHriſti Domini noſtri anno ſexageſimo-octavo, Coſs. Suetonio Paulino & Pontio Teleſino, Petrus (*a*) & Paulus divino conſilio, ut afflictæ nimis gladio Neronis Eccleſiæ Romanæ ſuccurrerent, e diverſis Orbis partibus Romam ſe iterum contulerunt, atque collabentem pene Eccleſiam inſtaurarunt. Neronis enim gladio in Romanos occaſione dictæ conjurationis converſo, a ſanguine Chriſtianorum aliquantum temperatum fuiſſe videtur. Hac igitur bene uſi opportunitate, Petrus & Paulus, Romæ (ut licebat) rurſum Evangelium prædicarunt. Horum prædicationis nobile fragmentum recitat Lactantius, de prænuntiata his diebus ab eiſdem Apoſtolis futura clade Hieroſolymitana, cujus bellum hoc ipſo anno, occaſione quam dicemus paulo inferius, eſt inchoatum. Cum enim (ut accidit) de Judæorum defectione frequens ſermo eſſet inter Romanos; inde ſuppeditatum eſt argumentum de his agere, quæ his verbis Lactantius (*b*) memoriæ commendavit: *Futura aperuit illis omnia, quæ Petrus & Paulus Romæ prædicaverunt: & ea prædicatio in memoriæ ſcripta permanſit: in qua cum multa alia mira, tum etiam hoc futurum dixerunt, ut poſt breve tempus immitteret Deus Regem, qui expugnaret Judæos, & civitates eorum ſolo æquaret, ipſos autem fame ſitique confectos obſideret. Tum fore, ut corporibus ſuorum veſcerentur, & conſumerent ſe invicem: poſtremo ut capti venirent in manus hoſtium, & in conſpectu ſuo acerbiſſime conjuges ſuas vexari cernerent, violari & proſtitui virgines, diripi pueros, elidi parvulos, omnia denique ferro ignique vaſtari, captivos in perpetuum terris ſuis exterminari: eo quod exultaverant ſuper amantiſſimum & probatiſſimum Filium Dei.* Hucuſque Lactantius.

(a) Metaph. die 29. Junii, & alii.

(b) Lactan. l.4.c.21.

II. Rurſus etiam de Pauli Romæ prædicatione eſt insignis memoria, licet apud Scriptorem impium (*c*): quidam enim Triephon Romæ agens, cum Critiam Chriſtianæ fidei deriſorem catechumenum facere cuperet, hæc inter alia de ſe refert: *Quando autem me Galilæus ille convenit recalvaſter, naſo aquilo, qui in tertium uſque cœlum per aerem ingreſſus eſt; quæ optima & pulcherrima ſunt, inde didicit: per aquam nos renovavit, in beatorum veſtigia inſiſtere fecit, & ex impiorum regionibus nos reduxit.* Hæc ille. quibus equidem non alium quempiam quam Paulum Apoſtolum deſcribi, omnes puto facile intelligere: nominat eum Galilæum, quod ſic Apoſtoli, immo & ceteri Chriſtiani dicerentur; vel ex antiqua ejus origine, ut ſuperius dictum eſt. Cum igitur Triephon (ut vidimus) ſe Pauli diſcipulum profiteretur; eam ipſam artem in inſtituendo Gentili homine ad fidem capeſſendam, quam ipſe didiciſſet a Paulo, tum adhibuiſſe videtur: quippe qui deorum falſitate primitus demonſtrata, ſubinde de rerum principiis, ac Dei operibus, non ex divina Scriptura, cui ille non crederet, ſed ex auctoribus Ethnicis petiit teſtimonium, non ſecus ac Paulus feciſſet Athenis. Demum ea, quam a magiſtro de uno trinoque Deo didicerat, fide illum imbuit in hunc modum: *Cum enim ille rogaret, dicens: Quenam igitur tibi jurabo? Ad eum Triephon: Deum alte regnantem, magnum, æthereum, atque æternum, Filium Patris, Spiritum ex Patre procedentem, unum ex tribus, & ex uno tria: hæc tu Jovem puta, hunc tu exiſtima Deum.* Hæc ille ibi, quantum tamen licuit tantam rem tanta brevitate deſcribere, vel quantum externus homo & Chriſtianis infenſiſſimus Lucianus eadem potuit fideliter retuliſſe. Sed miſſis his, ad Petrum redeamus.

(c) Lucian. in Philopatr.

Quæ Lucianus de Paulo.

III. Cum ageret Petrus Romæ, non ſatis ſibi uiſum, Eccleſiæ Romanæ proſpicere: ſed quod univerſi gregis creditam ſibi cu- ram

De Petri ſecunda ad Judæos epiſtola.

SÆC. I. Anno Urbis 819. Olymp. 211. an. 2. An. C. 66.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5559.

☉ 19. E. ☽ 18. P. 30. Mart. Indict. 9.

JESU CHRISTI 66. *ſecundum Baronium* 68.

LINI PAPÆ 2.

NERONIS IMP. 13.

I. Conſules.

[1] COſſ. *C. Lucius Teleſinus*, & *C. Suetonius Paulinus*, ex Grutero pag. 1102. & Clementino in Hiſtoria Ariminenſi lib. 1. at me per literas monuit Card. Noriſius qui & obſervat, Teleſinos e gente Lucia fuiſſe.

---

[1] COſſ. *C. Lucius Teleſinus*, & *C. Suetonius Paulinus*. Gruterus pag. MCII. 4. C. LUCIO TELESINO. G SUETONIO PAULINO. COS. Tacitus Annal. lib. XVI. cap. XIV. *C. Suetonio, L. Teleſino Coſſ.* Frontinus: *L. Teleſino, & Suetonio Paulino Coſſ.* Dio lib. LXIII. pag. 716. *Caio Teleſino & Suetonio Paulino Coſſ.* Plinius lib. V. cap. I. *Suetonius Paulinus (quem conſulem vidimus) primus Romanorum Ducum tranſgreſſus quoque Atlantem aliquot millium ſpatio, prodidit de excelſitate quidem ejus, quæ ceteri.* Faſti Idatiani & Vindebonenſes: *Teleſino & Paulino*, Proſperi Chronicon: *Silvano & Paulino*.

cam a Domino accepiſſet, ac præcipue Judæoram patrocinium in Concilio Hieroſolymitano ſibi ſampſiſſet; jam ſecundam ad eos ſcribit epiſtolam, iu qua hæc ipſe (a): *Hanc ecce vobis, cariſſimi, ſecundam ſcribo epiſtolam, in quibus veſtram excito in commonitione ſinceram mentem, ut memores ſitis eorum quæ prædixi*. Ceterum haud longe ante conſummatum martyrium eam a ſe datam eſſe, illis ipſe verbis ſignificat, quibus ait (b): *Juſtum autem arbitror, quamdiu ſum in hoc tabernaculo, ſuſcitare vos in commonitione: certus quod velox eſt depoſitio tabernaculi mei, ſecundum quod & Dominus noſter Jeſus Chriſtus ſignificavit mihi. Dabo autem operam, & frequenter habere vos poſt obitum meum, ut horum omnium memoriam faciatis*. Hæc ibi.

(a) 2. Petr. 3.

(b) 2. Petr. 1.

IV. Quod autem pertinet ad ejuſdem epiſtolæ firmitatem: eam certe ut Petri legitimam antiquiores Theologi agnoverunt; quorum erudiſiſſimus Hippolytus (c) Epiſcopus eam citat: ſed audi quo præconio: *Princeps Petrus*, inquit, *fidei petra, quem beatum judicavit Chriſtus Deus noſter, ille doctor Eccleſiæ, ille primus diſcipulorum, ille qui regni claves habet, docuit nos, dicens (d): Hoc primum ſcientes, quod venient in noviſſimis diebus in deceptione illuſores juxta proprias concupiſcentias ambulantes. Et erunt (e) ex vobis, qui introducent ſectas perditionis, &c.* Citant eam & alii. *Sed quod cedecime eſſe depravata, licet publice legeretur: non fuiſſe in canone, ait (f) Didymus eam interpretatus: dubitatumque de ea tradit Euſebius (g). Sed id factum eſſe ob diverſitatem interpretum, S. Hieronymus (h) affirmat, ſic dicens: Denique & duæ epiſtolæ quæ feruntur Petri, ſtylo inter ſe & charactere diſcrepant, ſtructuraque verborum; ex quo intelligimus, pro neceſſitate rerum diverſis eum uſum interpretibus*. Ac recte quidem: nam non tantum eo munere apud eum functus eſt Marcus, ſed (quod & alias diximus ex Clemente Alexandrioo i) & Glaucias quidam, qaem Baſilides falſo jactabat ſuam fuiſſe magiſtrum. Porro non tantum quotquot ſacra Conoilia contexuere canonicorum librorum catalogum, at Romanum ſub Damaſo, quod habet Collectio Creſconiana, Laodicenum, Carthaginenſe tertiam, alterum Romanum ſub Gelaſio, omnes inſuper ſanctiſſimi Epiſcopi id ipſum ſuis ſcriptis præſtitere, ut Athanaſius in Synopſi, Gregorius Nazianzenus, Amphylochius, Auguſtinus de doctrina Chriſtiana, & qui eodem vixit tempore Ruffinus Aquileienſis, quique inſuper his præſtat auctoritate Innocentius ad Exuperium, Caſſiodorus, Iſidorus, & alii Orthodoxi recentiores, omnes æque eam eſſe Petri epiſtolam profitentur: quorum

(c) Hippol. de Antichriſt.

(d) 2. Petr. 3.

(e) 2. Petr. 2.

(f) Didym. in epiſt. Petr. 2. in fin.

Epiſtola ſecunda Petri recepta.

(g) Euſeb. hiſt. l. 3. c. 3.

(h) Hier. ep. 150. q. 11.

(i) Clem. Alex. Strom. lib. 7.

teſtata fide, Novatorum quorumdam eam impugnantium temeritas iuſerias arguetur.

V. De Judæ epiſtola.

Ad hanc ipſam Petri ſecundam epiſtolam, ea qaæ a Juda Jacobi fratre ſcripta habetur, relationem quamdam videtur habere, cum eodem ferma ſcripta ſit argumento, iiſdemque ſententiis atque etiam verbis interdum videatur intexta: ut plane appareat, prius Petri ſecundam, quam Judæ eſſe ſeriptam epiſtolam. Ex quo certo ſigno erroris arguuntur, qui abſqae ullo antiquorum Patrum teſtimonio, ex propria animi ſententia, vel falſa aliqua conjectura perſuaſi, dixerunt Judam & Simonem Apoſtolos abhinc ante triennium fuiſſe martyrio in Perſide coronatos; cum ex his diei poſſe videatur, Jadam poſt hæc tempora fuiſſe ſuperſtitem. Sed quonam anno una cam collega martyrium ſabierit, fateri malumus hoc nos ignorare, quod a majoribus non ſit traditum, qaam temere quid certum in re dubia ſtatuere. Ceterum quod ad Jadæ epiſtolam pertinet; eam eſſe legitimam germanamqae Jadæ Apoſtoli, citata modo ſacra Concilia, atque Patres qui canonicorum librorum numerum recenſuerunt, firmiter profitentur. Citat eam idem qui ſupra Hippolytus (k) martyr, doctrina nulli antiquorum ſecundus: Tertullianus (l) etiam, ac inſuper alii recentioris claſſis ſcriptores Eccleſiaſtici; Novatoribus quibuſdam exceptis, qui levioribus eam impetunt objectionibas: quaſi probro adſcribendum eſſet Apoſtolo, quod ex Enoch libro apocrypho citaverit auctoritatem; cum & Gentiles poetas Paulas, & aram idololatriæ inſervientem, cum Athenis concionaretur, in ſummæ Theologiæ converterit teſtimonium, & ſinceriſſimæ veritatis argumentum. Ceterum liber Enoch apud majores haud erat vulgaris auctoritatis, cum non defuerint (m) qui dixerint ipſum eſſe canonicum, atque adeo, ut etiam qui in eodem libro eſſent errores, in Catholicum dogma ſint conati transferre. Sed de his alias.

(k) Hippol. de Antichriſt.

(l) Tert. l. de hab. mulie. c. 3.

(m) Tertul. lib. de habit. mulier. c. 3. & ibi Pamel. not. 30.

VI. De Juda & Simone.

Quoniam vero occaſione Petri epiſtolæ, de ea etiam quæ poſt illam eodem argumento eſt a Juda conſcripta, agere opus fuit: hic opportune incidit, ut qui irrepſerunt errores de Judæ & Simonis nomine, confutemus. Cum autem Lucæ (a) teſtimonio exploratum habeatur, Simonem tantum inter Apoſtolos cognomento dictum fuiſſe Zelotem: quomodo factum eſt, ut Hieronymus (o) Judam Jacobi fratrem Zelotem appellet? hic enim ipſe ſcribit in ſuis in epiſtolam Pauli ad Galatas commentariis: *Juda Apoſtoli, ſed non proditoris, qui ob inſignem zeli in ſe virtutem, & Zelotis nomen accepit*: & alibi (p): *Judas Zelotes in alio Evangelio Thaddæus dicitur*. Cete-

(n) Luc. 6. Act. 1.

(o) Hier. in ep. ad Galat. cap. 4.

(p) Idem contra Helvid.

rum in commentario in Matthæum (*a*) de ſingulis agens, Zelotæ cognomen Simoni tantum tribuit, Judam vero dictum Thaddæum, & Lebæum, tradit. Cum autem in citatis locis ipſum Judam fratrem Jacobi, Zelotem, & Thaddæum appellet, ſane videtur nomina confudiſſe, nempe cum utroque Simone Judam; ſicut viſus eſt feciſſe Sophronius apud ipſum (*b*), cum ait: *Simon Cananæus cognomento Judas, frater Jacobi Epiſcopi, qui & ſucceſſit illi in Epiſcopatum poſt obitum Jacobi cognomento Juſti, vixit annos viginti ſupra centum: crucifixus autem ſub Trajano Præfecto, mota perſecutione gravi, dormivit.* Hæc ipſe: eadem apud Iſidorum leguntur, & alios. Dorotheus autem in Synopſi duos Simones diſtinctos ponit: putat tamen Simonem ſub Trajano paſſum, cognomento dictum eſſe Judam. Verum Hegeſippus (*c*) diverſos plane ponit Simonem & Judam; quorum priorem ſub Trajano paſſum tradit, Judam vero nec ſub Domitiano fuiſſe ſuperſtitem. quorum nepotes tantum tunc vixiſſe perhibet. Adhuc inſuper Simonem Zelotem a Juda fuiſſe diſtinctum, ſatis Evangeliſtæ demonſtrant. Lucas (*d*) enim dum iterum Apoſtolos numerat, ſic eos nominando diſcriminat: *Simonem, qui vocatur Zelotes, & Judam Jacobi*: & alibi: *Simon Zelotes, & Judas Jacobi.* Verum hunc, quem Lucas dixit Judam Jacobi, Matthæus (*e*) Thaddæum nominat: cum enim numerat Apoſtolos omnes; ubi Judas ponendus erat, Thaddæum ponit: quod & Marcum (*f*) feciſſe liquet: ut nulla prorſus ſit ambiguitas, Judam cognomento dictum eſſe Thaddæum. Adeo ut dilucide ſatis Evangelica veritate teſtatum habeatur, Symonem & Judum, non unum, ſed duos fuiſſe Apoſtolos, cognomenque Zelotes ſolius eſſe Simonis, Thaddæi vero Judæ.

(*a*) Hieron. in Matt. 10.

(*b*) Hier. de Script. Eccl. in Simone.

(*c*) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 15. & c. 26.

(*d*) Luc. 6. Act. 1.

(*e*) Mat. 10.

(*f*) Marc. 3.

VII. Unde oborta nominum confuſio.

Rurſus cum Judas frater Jacobi dicatur, qui frater Domini, & Juſtus cognominatus eſt: & ipſum inter eos qui fratres Domini dicti ſunt, ab Evangeliſtis eſſe adnumerandum, Hegeſippus (*g*) affirmat. Sed cum noviſſimus ille Simeon, qui crucifixus eſt ſub Traiano, & ipſe frater Domini dictus fuiſſe tradatur; qui appellatus ſit Simeon Cleophæ, qui dicitur fuiſſe Mariæ maritus, quæ a Joanne (*h*) nominata eſt Maria Cleophæ, eademque ab eo ſoror Dei genitricis dicta: inde accidiſſe putamus, ut cum tam Simeon, quam Judas dicti fuerint fratres Domini, unus idemque fuiſſe ab his creditus ſit. Cumque Simonem Zelotem unum quoque fuiſſe cum Simeone Cleophæ iidem exiſtimarint: hinc etiam factum eſt, ut hi tres quaſi unus idemque ſint habiti, dictuſque ſit Simeon Judas Zelotes. Ceterum, ſicut aperte monſtratum eſt diverſos eſſe inter ſe Simonem & Judam, itemque Judam a Simeone ſucceſſore Jacobi; ita etiam patet Simonem Cananæum diſtinctum fuiſſe a Simeone Cleophæ paſſo ſub Traiano. Idque tam Græci quam Latini pariter profitentur, dum illi in Menologio, iſti Martyrologio diverſis diebus diverſiſque notis eos diſtinctos ponunt, cum ſingulorum anniverſariam proponunt memoriam celebrandam. Beda (*i*), qui eodem fuerat lapſus errore ut hos duos unum putaret eſſe Simonem, ſententiam retractavit. Quod vero ſpectat ad Judæ atque Simonis martyrium, ceteraſque ipſorum res geſtas: deſcriptas eas fuiſſe a Cratone Apoſtolorum diſcipulo, eaſdemque ab Africano hiſtoricorum Chriſtianorum antiquiſſimo Latinitate donatas, teſtatur auctor qui ſcripſit Paſſiones Apoſtolorum; ſed quoniam illæ a Gelaſio inter apocrypha rejiciuntur, certum quid de his affirmare non poſſumus; cum præſertim S. Hieronymus (*k*) de Julio Africano tantum teſtetur, quinque de Temporibus libros ab eo eſſe conſcriptos. Verum quæ de ipſorum paſſione ab eodem incerto auctore ſcripta eſſe reperiuntur, non penitus ut falſa rejicienda eſſe putamus, cum (ut dictum eſt nuper exemplo Judæ Apoſtoli) in apocryphis multa inſint, quæ vera eſſe probentur. At de his hactenus.

(*g*) Apud Euſeb. hiſt. l. 3.

(*h*) Joan. 19.

(*i*) Bed. in retractat. in Act. Apoſt.

(*k*) Hier. de Script. Eccl. c. 63.

VIII. Petrus & Judas exagitarunt Nicolaitas.

Ut vero tandem, unde oratio digreſſa eſt, revertatur: tam Petrus, quam etiam poſt eum Judas, in dictis quas ſcripſerunt epiſtolis, in uno eodemque verſati ſunt argumento, ut illis eoſdem fuerint inſectati hæreticos, qui luxuriis dediti, turpiſſimi haberentur. De quibus in primis Petrus (*l*): *Hi*, inquit, *velut irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & perniciem in his quæ ignorant blaſphemantes, in corruptione ſua peribunt, percipientes mercedem injuſtitiæ, voluptatem exiſtimantes Dei delicias, coinquinationes & maculæ deliciis affluentes, in conviviis ſuis luxuriantes vobiſcum, oculos habentes plenos adulterii, & inceſſabilis delicti.* Hæc Petrus, & alia plura; & Judas item de iiſdem: *Sicut Sodoma & Gomorrha & finitimæ civitates ſimili modo exfornicatæ, abeuntes poſt carnem alteram, factæ ſunt in exemplum ignis æterni pœnam ſuſtinentes: ſimiliter & hi carnem quidem maculant, dominationem autem ſpernunt, majeſtatem autem blaſphemant.* Sed quinam fuerint hi omnigenæ luxuriæ inquinati ſordibus: etſi tam Simon, quam qui ejus ſectam profiterentur, Menander, Baſilides, Carpocras, & alii horum gregales haberentur impuriſſimi; hos tamen turpitudine ſuperatos eſſe a Nicolaitis, nemo dubitat: de quibus quidem vehementer Ignatius (*m*) admonet, dicens: *Fugite quoque impuros Nicolaitas, falſum ſibi nomen ſumentes, voluptatum amatores, & ſycophantas.*

(*l*) 2. Pet. 2.

(*m*) Ignat. ep. 5. ad Trall.

Hos

IX. De Nicolaitis.

Hos dictos eſſe Nicolaitas a Nicolao diacono, uno ex ſeptem primis, omnes æque conſentiunt. Sed qua occaſione id acciderit, diverſæ reperiuntur antiquorum ſententiæ; aliorum videlicet affirmantium, ab ipſo Nicolao prava horum dogmata eſſe excogitata; dixerunt hæc in primis Irenæus (a), Tertullianus (b), Hilarius (c), Epiphanius (d), Hieronymus (e), & alii complures, aſſerentes ipſum ab Eccleſia Catholica deſciviſſe, & in ſordidiſſimas hæreſes turpiter lapſum eſſe: ea nimirum ex cauſa, quod ordinatus diaconus, cum ad imitationem eorum (inquit Epiphanius f) quos Deo addictos videbat, ab uxore, quam formoſam habebat, ſe continuiſſet, & a concupiſcentia ſuperatus eam iterum ſuperinduxiſſet, argueretur que ab Apoſtolis, quod uxore, quam antea dimiſiſſet, uteretur; indignum nimirum ratis, ut ſacris jam officiis atque ordinibus mancipati, adhuc carnis tenerentur illecebris; illum mox hæreſim excogitaſſe, neceſſariumque ad ſalutem conſequendam eſſe affirmaſſe, quotidie inquinari lunutiis.

(a) Iren. lib. 1. cap. 27. (b) Tert. de praſcr. (c) Hilar. in Matth. cap. 25. (d) Epiph. hær. 25. (e) Hier. ep. 1. & 48. (f) Epiph. hær. 25.

X. De Nicolao excuſatio.

Fuit aliorum ab his diverſa ſententia, dicentium ſic Nicolaitas a Nicolao diacono eſſe dictos, ut tamen ipſe culpa vacaret. Sed qua occaſione id acciderit, Clemens Alexandrinus ſic ſcribit (g): *Cum Nicolaus formoſam haberet uxorem, & poſt aſcenſionem Salvatoris ei ab Apoſtolis fuiſſet exprobrata zelotypia; in medium adducta muliere, permiſit cui vellet, eam nubere. Aiunt enim hanc actionem illi voci conſentaneam, qua dicit, carne uti oportere. Ejuſque factum & dictum abſolute ſequentes, qui ejus hæreſim ſequuntur, impudenter effuſeque fornicantur. Ego autem audio, Nicolaum quidem numquam ulla alia, quam ea quæ ei nupſerat, uxore uſum eſſe, & ex illius liberis filias quidem conſenuiſſe virgines, filium etiam permanſiſſe incorruptum. Quæ cum ita ſe habeant, vitii erat depulſio atque expurgatio in medium Apoſtolorum circumactio uxoris, cujus dicebatur laborare zelotypia: & continentia a voluptatibus, quæ magno ſtudio parantur, docebat illud uti carne oportere, hoc eſt, exercere carnem, neque enim (ut exiſtimo) volebat, convenienter Domini præcepto, duobus dominis, ſervire, & voluptati, & Deo. Dicam itaque, Matthiam quoque ſic docuiſſe, cum carne quidem pugnare, & ea uti, nihil ei impudicum largiendo ad voluptatem, augere autem animam per fidem & cogitationem.* Hucuſque Clemens: quæ ſane & Euſebius (h) recitat ac probat, itemque Theodoretus (i): quibus ut conſentiam, perſuadet Ignatius, dum falſo nomine hos dictos eſſe Nicolaitas, iteram tradit, nimirum cum in primis ad Trallianos ſcribens ait: *Fugite impuros Nicolaitas, falſum ſibi nomen ſumentes*: & ad Philadelphios: *Finem*, inquit, *beatitudinis conſtituunt voluptatem, ut hi qui falſo nomine Nicolaitæ dicuntur.* Ad quid igitur hæreticos illos falſo nomine Nicolaitas eſſe dictos inculcat, niſi quia illi (ut mos eſt hæreticorum) honeſto nomine hæreſim ſuam quolibet quæſito prætextu velare cupientes, ſed Nicolaitas, quaſi a Nicolao deſcenderent, mendaciter ac jactanter nominarent? Eamdem quoque nomenclaturam invenies apud Clementem (k) dum ait: *Alii inverecunde, quod nunc faciunt falſi nominis Nicolaitæ*: quod verum putamus. Ceterum Nicolaum diaconum, ut virum fide Catholica probatiſſimum, auguſtiori auctum honore, factumque ab Apoſtolis Epiſcopum Samaritanorum, Hippolytus, cujus fertur liber de Septuagintaduobus diſcipulis, reſtatur; cui conſentit Dorotheus in Synopſi.

(g) Clem. Alex. Strom. l. 3. (h) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 29. (i) Theod. hæret. fab. lib. 3. (k) Clem. Conſtit. l. 6. c. 8.

XI. Nicolaitarum Hæreſes.

Sed ut quænam eſſent prava dogmata Nicolaitarum cognoſcamus: Ignatius (l ut ab antiquiori exordiar) ipſos negaſſe ait Chriſtum fuiſſe Deum, ſed in eo Deum habitaſſe. Meminit & Irenæus (m) de Nicolaitis Chriſti divinitatem negantibus; quos Joannes Evangeliſta æque atque Cerinthianos, ſcribendo Evangelium, confutavit. In hos (ut dictum eſt) Judas in ſua epiſtola ſententias jaculatur, dum ait: *Subintroierunt quidam homines, qui olim præſcripti ſunt ad hoc judicium, impii, Dei noſtri gratiam transferentes in luxuriam, & ſolum Dominatorem & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum negantes.* Subdit Ignatius, eorumdem eam eſſe aſſertionem, ut dicerent illegitimos concubitus bonum eſſe; iidem finem ac beatitudinem conſtituerunt voluptatem. Irenæus præter licentiam in mœchando, nulla habita diſtinctione, idolothyta, ut Gentes, comedere conſueviſſe tradit.

(l) Ignat. ep. 9. (m) Iren. l. 3. cap. 11.

XII.

At portentoſa plane hos excogitaſſe commenta, ut aliquo ſaltem quæſito prætextu obſcœna ac impudica poſſe licite perpetrari docerent, Epiphanius (n) refert: additque nova & hactenus inaudita ad incutiendum terrorem ſimul cum admiratione adinveniſſe nomina Numinum, nempe Barbelo, Prunicum, Jaldabaoth, Caulauchauch, atque Metran; diviſoſque ab invicem, ex ſingulis dictis nominibus ſectas ſingulas inſtituiſſe. Sic etiam intelligendum eſt quod Euſebius (o) ait, Nicolaitas ad modicum ſpatium temporis perduraſſe: nimirum quod pertæſi falſi nominis, non amplius ſe nominarent Nicolaitas, quod facile impoſturæ convinci potuiſſent; ſed alio turſum ad rem turpiſſimam obtegendam, omnium pulcherrimo quæſito nomine, ſe ipſos a ſapientia Gnoſticos nuncuparunt. Sed cum horum alii alia ſuperaddiderint ad hæreſim nova

mon-

(n) Epiph. hær. 25. (o) Euſeb. lib. 3. c. 23. Nicolaitæ Gnoſtici nominati.

(a) Epiph. hær. 25. (b) Aug. de hær. cap. 5.

monſtra, novis ſunt appellati nominibus (a): ut non tantum Gnoſtici dicerentur (b), ſed & Phibionitæ, Stratiotici, & Levitici: itemque alii Borboritæ, qui a cœnoſa turpitudine ſic dicti reperiuntur. Propaginem Nicolaitarum fuiſſe Cleobulum, & Theodotum, qui eos fugiendos admonet, teſtatur Ignatius ſcribens ad Trallianos. Sed de Gnoſticis inferius pluribus. Adverſus autem Nicolaitas, ſententia etiam Domini (c) condemnatos, ſcripſiſſe Irenæum, Hippolytum martyrem, Clementem Alexandrinum, & Origenem, Theodoretus (d) affirmat.

(c) Apoc. 2. (d) Theod. hæret. fab. lib. 3.

XIII. Nero ſtudioſus magorum.

Jam vero, ut ad res geſtas Petri, cujus ſecundæ ſcriptæ ab eo epiſtolæ occaſione ad hæc narranda digreſſi ſumus, redeamus: dum his (ut dictum eſt) temporibus Romæ ageret; ſimul qui cariſſimus Neroni eſſet, Simon magus Romæ itidem morabatur, qui divinos jam (ut diximus) ea magia ſibi honores compararet. Incredibili quidem magiæ ſtudio tenebatur Imperator, ut non modo ejuſmodi circulatores, ſponte artes ſuas offerentes, ac vili pretio venditantes, penes ſe habere curaret: ſed e remotis plane regionibus accerſiret, quos noviſſet ejus artis inſigniter eruditos. Unde merito de eo Plinius (e) teſtatur, ea ætate omnis magiæ generis Neronem fuiſſe principem, vera falſaque ſimul comperta habuiſſe: ſed addit hæc inſuper: *Idem Nero primum imperare diis concupivit*, magia ſcilicet, *nec quicquam generoſius voluit. Nemo unquam ulli artium validius favit: ad hæc non opes ei, defuere, non vires, non diſcendi ingenium, aliaque non patiente mundo*: & poſt alia: *Magus ad eum Tyridates venerat, Armeniacum de ſe triumphum afferens (erat hic enim Rex, quem Corbulo Romani dux exercitus ſuperavit) & ideo provinciis gravis. Navigare noluerat; quoniam expuere in maria, aliiſque mortalium neceſſitatibus violare naturam eam, fas non putant. Magos ſecum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum initiaverat: non tamen cum regnum ei daret, hanc ab eo accipere artem valuit.* Hæc & alia de eo Plinius. Magnis utique pollicitationibus Tyridatem a Nerone ſollicitatum ut in Urbem veniret, magnificentiſſimeque ab eo exceptum, ſcribit Suetonius (f).

(e) Plin. lib. 30. cap. 2.

(f) Sueton. in Ner. c. 13.

XIV. Simon magus pollicetur volatum.

Simon igitur magus cum ea occaſione ſeſe in Neronis amicitiam inſinuaſſet, atque de ſe mirifica prædicaſſet; nempe ſe virtutem Dei magnam, quæ Angelis dominaretur, & alia humanum captum tranſcendentia, eſſe jactaret: ut de his aliquod exemplum proderet, atque exhiberet experimentum, per aera volatum illi pollicitus eſt. His ergo fidem adhibuiſſe Neronem, non tantum noſtrorum ſuppetunt teſtimonia, ſed etiam externorum. Siquidem Dio (g) cognomento Chryſoſtomus, in ea oratione quam habet de pulchritudine, hæc de Nerone. *Hoc vero maxime ſuperabat Nero; & nemo illi ulla de re quam diceret contradicebat, neque impoſſibile ajebat quod juſſerat: ita ut, cum quemdam volare juſſiſſet, ille & promiſerit: multoque tempore nutriebatur intus apud eum in aula, tamquam volaturus.* Hæc Dio. Porro editum fuiſſe in theatro ejuſmodi ſub Nerone ſpectaculum, ut in eo Icarius exhiberetur volatus, auctor eſt Suetonius (h), qui ait: *Icarus primo ſtatim conatu juxta cubiculum ejus decidit, ipſumque cruore reſperſit.*

(g) Dio Chryſoſt. orat. 21.

(h) Suet. in Ner. c. 12.

XV.

Verum enimvero Simonem magum hæc auſum, ſed Petri Apoſtoli precibus eſſe proſtratum, quæ dicemus, facile demonſtrabunt. Hoc itidem per magiam ab aliis factitari ſolitum, teſtatur Lucianus in Philopſeudo, ſic dicens: *Ludis tu quidem, inquit Cleodemus. At ego, qui & ipſe olim minus talia credebam, quam nunc tu (putabam enim nulla ratione fieri poſſe ut ea crederem) tamen cum volantem primum conſpicerem peregrinum illum barbarum (erat enim, ut ferebant, ex Hyperboreis) credidi, ac victus ſum, cum tamen diu multumque repugnaſſem. Nam quid facerem, cum eum cernerem in aere volantem, atque id interdiu, ac ſuper aquam ingredientem, atque per medium ignem incedentem, idque lente ac ſenſim? Tu ne, inquam ego, iſta videbas, virum Hyperboreum volantem, aut ſuper aquas ambulantem? Et maxime, inquit ille, carbatinas indutum, quo calceamenti genere illi potiſſimum utuntur.* Hæc Lucianus. Ad hæc ſpectare videtur quod Juvenalis item de magico volatu ait:

Magici volatus.

——— *magus omnia novit.*
Græculus eſuriens in cœlum, juſſeris, ibit.
Ad ſummam non Maurus erat, non Sarmata, nec Thrax,
Qui ſumpſit pennas, mediis ſed natus Athenis.

XVI.

His igitur de magicis volatibus, Simonis occaſione, narratis; jam reliquum eſt, ut quod de ejus volatu ac lapſu rerum noſtrarum ſcriptores memoriæ prodiderunt, in medium afferamus. Qui ceteris habetur antiquior Clemens (i) Romanus ea perſona Petri rem geſtam narrat: cui cum Græci & Latini quoque hiſtorici conſentiant; quod videri poſſet apocryphum, jam prope authenticum redditur; ſic enim ait: *Romam Simon cum veniſſet, Eccleſiam vehementer perturbavit, multos evertens, atque in ſuam adducens ſententiam; gentes vero commovebat magicis artibus. Itaque quadam die in theatrum in meridie* pro-

(i) Clem. Conſt. lib. 6. cap. 9.

De volatu & caſu Simonis.

proceſſit ; juſſitque ſuas operis, ut me in theatrum arriperent, pollicitus ſe in aere volaturum. Cumque omnes hac de re erecti eſſent, ego ſeorſum orabam. Itaque ſublatus a dæmonibus, volabat ſublimis, dicens in cælum ſe aſcendere, unde illis bona ſuppeditaturus eſſet. Populo illi, veluti Deo, acclamante optima; attollens ego manus in cælum, totamente ſupplicabam Deo, ut per Jeſum Chriſtum Dominum frangeret ſceleſtum illum, & dæmonum vim labefactaret in fraudem & perniciem hominum illa utentium; illumque perfractum non acciderct, ſed comminueret. Tuncque Simonem intuitus: Si Dei, inquam, homo ego ſum, Apoſtolus vero Jeſu Chriſti verus, doctorque pietatis, non erroris, cujuſmodi tu Simon: impero improbis virtutibus apoſtatis pietatis, quibus vehitur Simon magus, ut remittant ſuas vires, & ab alto hic decidat in riſum eorum qui ab ipſo decepti ſunt. Cumque hæc dicerem, deſertus a virtutibus Simon, cum magno fragore corruit, vehementerque concuſſus fregit coxendicem, & pedum talos: clamorque plebis ortus eſt, quo ferebatur unum Deum eſſe, quem juſte Petrus nuntiaret tantum veritate fretus; multique ab eo defecerunt. Hæc ille.

Arnobius (*a*), qui claruit temporibus
XVII. Diocletiani, adverſus Gentiles ſcribens,
(*a*) *Arnob. advers. Gent. lib.* 2. haud putandus ea attuliſſe quæ aliqua ſaltem ex parte de levi mendacio argui potuiſſent, unde & quærentibus occaſionem
Patrum aſſertio de volatu & lapſu Simonis. quamcumque res noſtras deridendi, anſam tribuiſſet, hæc de his ſcribit: *Viderant enim* (Romani ſcilicet) *curſum Simonis magi, & quadrigas igneas Petri ore diſſiatas, & nominato Chriſto, evanuiſſe. Viderant, inquam, fidentem diis falſis, & ab iiſdem metuentibus proditum, pondere præcipitatum ſuo, & cruribus jacuiſſe perfractis; poſt deinde perlatum Brundam, cruciatibus & pudore defeſſum ex altiſſimi culminis ſe rurſum præcipitaſſe faſtigio. Quæ omnia vos geſta neque ſcitis, neque ſcire voluiſtis, neque unquam vobis neceſſaria judicaſtis.* Hæc inquam, cum Arnobius ſcribat adverſus omnes Gentes, nec ut de re aliqua in angulo facta teſtetur, ſed Romæ in Orbis univerſi theatro tam libere ac ingenue fateatur; ſane quidem rem haud dubiam, quæve in controverſiam deduci vel a fidei hoſtibus poſſet, ſe memoraſſe ſignificat. Cyrillus (*b*) Hie-
(*b*) *Cyrill. catecheſ.* 6. roſolymorum Epiſcopus qui Conſtantii temporibus vixit, hæc in eamdem ſententiam ſcripſit: *Dilatato autem Simonis errore, par amicorum bonorum illam calamitatem correxit, Petrus & Paulus, cum eſſent præſides Eccleſiæ; & oſtentantem ſeſe juſtum Simonem ſtatim extinxit. Cum enim prædicaret Simon in cælos ſe aſcenſurum, & vehicula dæmonum in aerem eſſet ſublatus: flexis genibus ſervi Dei & concordiam oſtendentes, de qua dixit Jeſus: Quod ſi duo ex vobis conſenſerint, de quacumque re quam petierint, fiet ipſis: concordiæ hoc telum per orationem emittentes in magum, dejecerunt illum in terram. Nec mirum eſt: Petrus enim erat qui claves regni cælorum portabat. Non eſt mirandum: Paulus enim erat, qui in tertium cælum raptus fuerat, & in paradiſum, & audierat, arcana verba, quæ non licet homini loqui. Ex aere in terram depreſſerunt eum, qui ſe appellabat Deum, deinceps ad inferos detrudendum.* Hucuſque Cyrillus.

XVIII. Epiphanius (*c*) item: *Naturæ*, inquit, *de-*
(*c*) *Epiph. hæreſ.* 21. *bitum in Romanorum urbe Simon perſolviſſe repertus, quando in media Romanorum urbe miſer ille collapſus, mortuus eſt.* Ad
(*d*) *Euſeb. hiſt. lib.* 2. *c.* 14. hæc ſane Euſebius (*d*) quoque propemodum alluſiſſe videtur, dum ait: *Cum divinus ſermo jam ad Romanos perveniſſet, veſana Simonis potentia extincta eſt, & homo ipſe actutum penitus profligatus:* licet hæc tempore Claudii accidiſſe viſus ſit aliquibus affirmaſſe; ſed ſuperius eam opinionem confutavimus. Neque vero ab his aliud ſignificare Philaſtrius (*e*)
(*e*) *Philaſt. de hær. c.* 3. voluit, cum hæc dixit de eodem Simone: *Cum fugeret beatum Petrum Apoſtolum de Hieroſolymitana civitate, Romamque veniret, ibique pugnaret cum beato Apoſtolo apud Neronem Regem; devictus undique oratione beati Apoſtoli, atque percuſſus ab Angelo, ſic meruit interire, ut ejus magiæ evidens mendacium cunctis hominibus pateſieret.* Sane etiam S. Auguſtinus (*f*)
(*f*) *Aug. ep.* 86. ſcribens ad Caſulanum, ex occaſione Romæ eſſe inſtitutum jejunium ſabbati multorum relatione teſtatur, ſic dicens: *Eſt quidem & hæc opinio plurimorum, quamvis eam perhibeant falſam plerique Romani; quod Apoſtolus Petrus cum Simone mago die Dominico certaturus, propter ipſum magnæ tentationis periculum, pridie cum ejuſdem urbis Eccleſia jejunaverit, & conſecuto tam proſpero glorioſoque ſucceſſu, eumdem morem retinuerit, eumque imitatæ ſint nonnullæ Occidentis Eccleſiæ.* Hæc Auguſtinus; qui tamen opera Petri Simonem extinctum atque necatum certo confirmat, cum ait (*g*): *In qua urbe beatus Apoſto-*
(*g*) *Aug. de hæreſ.* 1. *lus Petrus eum vera omnipotentis Dei virtute extinxit.* Rurſus (*h*) apud eum-
(*h*) *Aug. contr. Fulgent. Donatiſt. c.* 23. dem: *Petrus Ananiam & Saphiram ejus uxorem mendaces occidit; & Simonem magum tamdiu perſecutus eſt, donec morte perimeret.* Hæc ipſe.

XIX. Sulpitius Severus (*i*) hæc eadem teſta-
(*i*) *Sever. hiſt. lib.* 2. ſtus, ait: *Tam illuſtris illa adverſus Si-*
De eodem volatu & lapſu aſſertiones. *monem Petri & Pauli congreſſio fuit. Qui cum magicis artibus, ut ſe Deum probaret, duobus ſuffultus dæmoniis evolaſſet, orationibus Apoſtolorum fugatis dæmonibus delapſus in terram, populo inſpectante, diſruptus eſt.* Ad hæc haud

du-

Digitized by Google

dubium Proſper Aquitanus alludit, dum ait: (*a*) *Contra Neronem duo Petrus & Paulus Apoſtoli: at contrario Simon magus, qui & ſe perdidit, & Neronem decepit*. Affirmat eadem Theodoretus (*b*), in hunc plane modum: *Rurſum Romam veniens divinus Petrus, fraudis eum pennis nudavit. Qui cum eum tandem in miraculorum certamen provocaſſet; omnibus Romanis videntibus, eum ex magna altitudine deturbavit, cum oraſſet: & qui miraculum viderant, eos cepit ad ſalutem*. Sed & Iſidorus (*c*) Peluſiota id ipſum diſertis verbis, eum ait: *Quamobrem ſi te Simonis exemplum non terret, qui cum baptizatus fuiſſet, ac miniſtris Chriſti comitem ſe præbuiſſet, rurſum ad eas res quæ ex materia conſtant, reverſus eſt, (ob idque etiam ex alto miſer in mortem ſermone multorum celebratiſſimam præceps ruit: ut ex una ipſius ruina perſpicuum omnibus fiat, quibus ſuppliciis digni ſint, qui celeſte curriculum mentiuntur) Simonis veſtigiis animique inſtituto hære*. Hæc Iſidorus ad Lampetium ſcribens.

(*a*) Proſper de promiſſ. dimid. temp. c. 23.
(*b*) Theod. hæret. fabul. lib. 3. cap. 1.
(*c*) Iſidor. Peluſ. l. 1. ep. 13.

XX. At Maximus Taurinenſis (*d*) de his copioſius differens, dum cauſam necis Apoſtolorum declarat, hæc ait: *Sed videamus cauſam quare iſta perpeſſi ſunt: ſcilicet quod inter cetera mirabilia etiam magum illum Simonem orationibus ſuis de aeris vacuo præcipiti ruina proſtraverunt. Cum enim idem Simon ſe Chriſtum diceret, & tamquam Filium ad Patrem aſſereret volando ſe poſſe conſcendere; atque elatus ſubito magicis artibus volare cœpiſſet: tunc Petrus fixis genibus precatus eſt Dominum, & precatione facta, vicit magicam levitatem. Prior enim aſcendit ad Dominum oratio, quam volatus; & ante pervenit juſta petitio, quam iniqua præſumptio: ante Petrus in terris poſitus obtinuit quod petebat, quam Simon perveniret in cæleſtibus, quo tendebat. Tunc igitur Petrus velut vinctum illum de ſublimi aere depoſuit, & quodam præcipitio in ſaxa illidens, ejus crura confregit; & hoc in opprobrium facti illius, ut qui paulo ante volare tentaverat, ſubito ambulare non poſſet: & qui pennas aſſumpſerat, plantas amitteret. Sed ne forte hoc mirum videatur, quod magus iſte præſente Apoſtolo per aerem aliquandiu volitaverit; hoc patientia Petri fecit: permiſit enim illum ſublimius aſcendere, ut altius caderet: voluit eum in excelſum levari ad conſpectum omnium, ut ruentem illum de excelſo oculi omnium pervideren. Hæc igitur iniquitatis eſt elatio, ut in altum ſe ferat, in ſublime ſe erigat: ſed ſancta oratio omnem humiliat ſuperbiam, & univerſam dejicit vanitatem*. Hucuſque Maximus.

(*d*) Max. Taurin. ſerm. 5. in Natal. Apoſt.

XXI. His omnibus adſtipulatur liber de Romanis Pontificibus, inſcriptus nomine Damaſi, in Petro. His eſſent addenda quæ ab Hegeſippo (*e*) Juniori fuſius habentur deſcripta: qui addit & de mortuo a Petro reſoſcitato: quæ narrantur etiam a Marcello presbytero in Actis (*f*) Nerei & Achillei, quæ & in his recepta fuiſſe videntur: nam de ea altercatione de mortuo reſuſcitando inter Petrum atque Simonem magum habita, meminit Leo Secundus in epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem, quæ recitata habetur in Sexta Synodo, actione decimaoctava. Sed ad hæc de lapſu Simonis, jungendi dictis auctoribus videntur Metaphraſtes (*g*), Nicephorus (*h*), Cedrenus (*i*), Glycas (*k*), & alii Græcorum recentiores, Latinorum Gregorius Turonenſis (*l*), Iſidorus, & alii his poſteriores fere innumeri: adeo ut de re quæ in confeſſo eſt apud omnes, nefas ſit amplius dubitare. Quamobrem monachi Orientales in libello oblato Agapeto Papæ adverſus Severum ac Zoaram nequiſſimos hæreticorum, inter alia hac obteſtatione ſunt uſi: ut ſicut Petrus Apoſtolus Simonem magum deorſum proſtraſſet, ita ipſe vellet deponere dictos hæreticos. Habentur hæc in actione prima quintæ Synodi Oecumenicæ. Sic igitur cum tam Latinorum quam Græcorum teſtimonio de lapſu Simonis teſtata habeatur hiſtoria: haud curandum nobis eſt, ſi in minimis quibuſdam ab invicem diſcrepent, cum in re geſta omnes æque conſentiant. Quorum ſententia pariter declaratur, ea de cauſa Neronem in Petrum acerbe commotum, juſſiſſe ut in vincula conjiceretur.

(*e*) Hegeſip. lib. 3. c. 2.
(*f*) Apud Sur. tom. 3. die 12. Maii.
Firmantur dicta ſuperius.
(*g*) Metaph. die 29. Junii.
(*h*) Niceph. l. 2. c. 36.
(*i*) Cedren. in comp.
(*k*) Glycas Annal. l. 2.
(*l*) Greg. Turon. hiſt. Franc. l. 1. cap. 23.

XXII. Hic igitur finis fuit Simonis magorum omnium ſceleſtiſſimi, qui præſtigiis ſic oculos ſpectantium mentemque omnium perſtringebat, ut in ſui admirationem omnes pene converteret. Quænam autem hæc fuerint, quæ cum re vera non eſſent, tamen ab hominibus videri videbantur; referam quæ Anaſtaſius Nicænus (*m*) ſcribit: *Statuas faciebat ambulare, & in igne volutatus non exurebatur: in aere volabat, & ex lapidibus panes faciebat. Serpens fiebat, & in aliquas alias beſtias transformabatur: duas habebat facies: in aurum convertebatur: fores clauſas aperiebat: vincula ferrea ſolvebat: in conviviis exhibebat ſpectra formarum omnis generis. Vaſa quæ erant in ædibus, faciebat videri tamquam quæ ſua ſponte moverentur ad miniſterium, his qui portabant non viſis: efficiebatque ut multæ umbræ eum præcederent, quas dicebat eſſe animas mortuorum. Multos autem tentantes eum dicere præſtigiatorem, cum eos eſſet allocutus, & inde convivii prætextu bovem ſacrificaſſet, & convivio excepiſſet, variis morbis & dæmonibus ſubjecit. A Cæſare aliquando quæſitus & territus aufugit, ſua forma alii impoſita*. Hucuſque Anaſtaſius

de

(*m*) Anaſt. Nicæn. q. 23.
Simonis præſtigiæ.

de Simonis impoſturis, quibus hæc per imaginem oſtendebat & viſum, cum nulla veritate conſiſterent.

XXIII. Tempus carceris Petri, & Pauli.

Sed ad Petrum & Paulum revertamur: quos quidem occaſione lapſus Simonis a Nerone in carcerem (ut jam diximus) fuiſſe detruſos, citati ſuperius auctores teſtantur. Hæc autem de caſu Simonis & Apoſtolorum carcere facta eſſe Romæ menſe Octobris, ex eo facile colligi poteſt, quod cum Romanum (a) Martyrologium, cui Beda & Uſuardus aſſentiuntur, tradat Petrum & Paulum carceri mancipatos poſt caſum Simonis, novem in eo menſibus uſque ad mortem fuiſſe detentos; ſatiſque exploratum ſit, eoſdem conſummaſſe martyrium vigeſimanona Junii: opus eſt, ut dicamus eoſdem hoc anno, dicto menſe, eſſe detruſos in carcerem: licet ſciamus, ſcriptum haberi in Actis Nerei & Achillei, nec ad ſeptem menſes Apoſtolorum carcerem perduraſſe. Sed cum ea Acta in aliquibus fide haud integra habeantur; longeque præſtet Martyrologii ab Eccleſia recepti auctoritas, conſignata pariter teſtimonio diverſorum; illi merito aſſentimur magis. Carcerem autem, quo ſanctiſſimi Apoſtoli detenti ſunt, Mamertinum dictum eſſe, tum citata nuper ex Martyrologio fidem faciunt, tum etiam Acta (b) ſanctorum martyrum Proceſſi & Martiniani probant. Sed quinam & ubi ille fuerit, conſule quæ a nobis fuſius notata ſunt in Martyrologio Romano (c), ubi tum de Mamertino, tum etiam Tulliano, atque aliis carceribus abundantius egimus.

(a) Rom. Martyr. & alia die 14. Martii. Beda Uſuard. ead. die.

(b) Apud Sur. tom. 4. die 2. Julii.

(c) Die 14. Martii B.

XXIV.

Ceterum in eodem carcere Proceſſus & Martinianus milites, Apoſtolorum cuſtodes, a Petro ad fidem converſi, ab eodem ſacro baptiſmate ibidem initiati ſunt, erumpente divina virtute ex petra fonte, ut eorumdem res geſtæ declarant (d). Admiratione enim digna res eſt, eumdem illic fontem in hanc uſque diem perſeverare, non tantum rerum ibi geſtarum memoria nobilem, ſed perenni illuſtrem miraculo, quique poſitus in medio carceris ſtrati prægrandibus lapidibus Tiburtinis ſibi invicem inhærentibus, e perforato ſaxo altitudine cubitali tantummodo, & palmi unius vel circiter latitudine, ſic aqua ſcaturit, ut nec foras exundet, nec quamtumlibet hauriatur, unquam ſiccetur. Notiſſimum eſt ejus rei experimentum, dum certis anni diebus, quibus carcer ille religionis ergo inviſitur totius Urbis concurſu, & Fideles inde hauriant aquam, & potent, & tamen fons indeficiens perſeveret. In eo igitur carcere, cum ad tam longum temporis ſpatium detinerentur Apoſtoli, & a Chriſtianis Romæ agentibus atque aliis viſerentur, Evangelium prædicare, maleque ſe habentes curare, atque alia plura operari miracula non deſierunt, nec enim tantum dictos duos milites in carcere poſiti Apoſtoli genuerunt per Evangelium, ſed & alios quadragintaſeptem: in quos ſimul omnes gladius Neronis ſævit, illuſtrique ſic ſunt coronati martyrio, quorum memoria annua celebritate recolitur (e), illorum duorum ſecunda Julii, horum decimaquarta Martii, qui natalis illis dies idemque ſempiternus illuxit in cœlo. Hæc autem quomodo ſe habuerint, ipſorum Acta (f) declarant; quæ eo fideliora eſſe putamus, quo breviora noſcuntur. Sed quæ poſt hæc ſecuta ſint, ſequenti anno, quo ſunt facta, dicentur.

(d) Apud Sur. tom. 4. die 2. Julii. De fonte carceris.

(e) Martyr. Roman. & alia.

(f) Apud Sur. tom. 4. die 2. Julii.

XXV. Cauſa carceris Pauli.

Jam quod ad Paulum ſpectat: ut a Nerone conjiceretur in carcerem, hanc etiam Chryſoſtomus (g) affert cauſam, cum ait: *Neronem prorſus ex fama noviſtis: vir enim impudicitiæ ſceleribus omnibus inſignis fuit: primuſque ac ſolus in tanto Imperii culmine novos quoſdam laſciviæ, flagitii, ac turpitudinis modos excogitavit, exquiſivit, invenit. Hic itaque Paulo beatiſſimo (uno enim eodemque tempore vitam iſtam agebant) hujuſmodi ac prorſus ſimilia crimina objiciens his quæ vos modo ſanctis objicitis: Pellicem enim ejus quam ille deperibat atque in deliciis habebat, cum induxiſſet fidei ac religionis ſacramenta ſuſcipere, perſuaſerat una inceſtum illum impurumque congreſſum declinare: Hæc, inquam, ille crimina objectans corruptoremque nequam, flagitioſum, ac nebulonem, & his ſimilia, quæ vos modo perſtrepitis, Paulum vocitans, primum conjecit in vincula: cum vero ut puellæ ejuſcemodi monita atque conſilia dare deſineret, perſuadere non poſſet, necavit eundem.* Hæc Chryſoſtomus. At nihil obſtat, ut alia cauſa Paulus, alia vero Petrus ab eodem Nerone conjicerentur in carcerem; nempe iſte propter conſternatum Simonem; ille, quod Neronis pellicem ad Chriſtianam religionem convertiſſet, & ex impudiciſſima caſtam atque pudicam reddidiſſet: licet & in Actis paſſionis ejus, quæ Lini nomine ſunt pervulgata, de quorum fide agemus inferius alia etiam afferatur cauſa, nimirum quod Proculum Neronis pincernam convertiſſet ad fidem Chriſti ſuſcipiendam. Sed cetera de Paulo, anno ſequenti.

(g) Chryſ. adverſ. vituper. vit. mon. lib. 1. eodemque Metaph. die 29. Junii.

XXVI.

At quod ſpectat ad reliquas hujus anni Neronis res geſtas: is cum improborum omnium vitia in ſe ipſum ſtudioſa imitatione congeſſiſſet, atque in immenſum cumulaſſet: proborum omnium integritatem pariter inſectatus, in eos quoque bellum geſſit implacabile. Scribit de duobus Tacitus, quorum bonitas atque ſeveritas domi foriſque ſpectata, atque ore omnium prædicata Neronis concitavit invidiam, & excitavit immane odium, quo eoſdem ad necem uſque eſt crudeliter pro-

Digitized by Google

Quid Neroia Baream Soranum & Thraſeam.

proſecutus. Hæc haud ab inſtituto prorſus aliena, ſaltem paucis attigiſſe ſufficiet. Facta ſunt hæc iiſdem Coſſ. adverſus viros clariſſimos Conſulares, ac moribus honeſtiſſimos, Baream Soranum, atque Thraſeam Pætum: ſcribit ea Tacitus pluribus, qui in primis quantæ ii æſtimationis eſſent, his ſignificat verbis (a): *Trucidatis tot inſignibus viris, ad poſtremum Nero virtutem ipſam excidere concupivit, interfecto Barea Sorano, & Thraſea Pæto, olim utriſque infenſus.* Addit a Torio Sabino Baream reum eſſe factum ex proconſulatu Aſiæ, quem adminiſtraverat, non quidem ex crimine aliquo quod patraſſet, ſed (ut idem ait) ex juſtitia atque induſtria; quia ſcilicet portui Epheſiorum aperiendo curam inſumpſerat; vimque civitatis Pergamenæ prohibentis Acratem Cæſaris libertum ſtatuas & picturas avehere, inultam remiſerat. Contigit adventus Acratis a Nerone miſſi ad expilanda Aſiæ templa (ut idem teſtatur Tacitus b) ſub Conſulatu Lecanii atque Licinii, anno Domini ſexageſimoſexto, Urbis incendio memorabili: quo tempore (ut ex his apparet) Bareas Soranus Proconſulem agebat in Aſia, abhinc ante biennium.

(a) Tacit. lib. 16.

(b) Tacit. lib. 15.

XXVII. De Servilia filia Bareæ.

Sed & quæ de nece Serviliæ ejuſdem Bareæ filiæ juſſu Neronis illata idem ſcribit Tacitus, obſervatione ſunt digna, ut quæ ad res noſtras nonnihil ſpectare videantur. Sic enim ait: *Ultra hæc, ſed recens, diſcrimini patris filium connectebat, quod pecuniam Magis largita eſſet. Acciderat ſane pietate Serviliæ (id enim nomen puellæ fuit) quæ caritate erga parentem, ſimul imprudentia ætatis, non tamen aliud conſultaverat, quam de incolumitate domus, & an placabilis Nero, an cognitio Senatus nihil atrox afferret. Igitur accita eſt in Senatum: ſteteruntque diverſi ante tribunal Conſulum, grandis ævo parens, contra filia intra vigeſimum ætatis annum, nuper marito Annio Pollione in exilium pulſo viduata, deſolataque, ac ne patrem quidem intuens, cujus oneraſſe pericula videbatur. Tum interrogante accuſatore, an cultus dotales, an detractum cervici monile venumdediſſet, quo pecuniam faciendis magicis ſacris contraheret? Primum ſtrata humi, longo fletu & ſilentio, poſt altaria & aram complexa: Nullos, inquit, impios deos, nullas devotiones, nec aliud infelicius precibus invocavi, quam ut hunc optimum patrem, tu Cæſar & vos Patres, ſervaretis incolumem. Sic gemmas, & veſtes, & dignitatis inſignia dedi, quomodo ſi ſanguinem & vitam popoſciſſent. Viderint iſti antehac mihi ignoti quo nomine ſint, quas artes exerceant: nulla mihi Principis mentio, niſi inter numina, fuit. Loquentis adhuc verba excipit Soranus: proclamatque non illam in provinciam ſecum profectam, non Plauto per ætatem noſci potuiſſe, non in criminibus mariti connexam, nimiæ tantum pietatis ream: ſepararent a ſe, quamcumque ſortem ſubirent. Simul in amplexus occurrentis filiæ ruebat, niſi interjecti lictores utriſque obſtitiſſent.* Damnatos tandem eoſdem morte idem auctor affirmat. Meminit & Juvenalis de nece Bareæ illata, nequiſſimi hominis Egnatii calumnia, qui ad gloriam captandam, inter Stoicos (ut idem dicit Tacitus) profitebatur, ſi dicens.

Stoicus occidit Baream delator amicum,
Diſcipulumque ſenex.

XXVIII. De Servilia viſa Chriſtiana.

Quod vero ad Serviliam ſpectat: non levis quidem, ex his quæ dicta ſunt, ſuſpicio mentem agitat, hanc fuiſſe Chriſtianam, ſed magiæ ream factam dici a Tacito, quod Chriſtiani (ut ſuperius vidimus) his præſertim temporibus magi eſſe a Gentilibus dicerentur. Sed ab his interim nos diſtrahit, quod altaria complexa dicatur & aram: ſi tamen auctoris Chriſtianis infenſi, atque calumniis eoſdem (ut vidimus) inſectantis, de rebus noſtris ſcribentis fides tuta ſit. Nam ſi quis rurſum rem geſtam altius conſiderando ſcrutetur, & quid ſibi velit exacte conſideret; juvenculam ætate teneram monile, cervicis nobile ornamentum, quo nihil ejus ætatis fœminis carius eſſe poteſt, ad magos conſulendos, diſtraxiſſe; quaſi Conſulari fœminæ clariſſimo loco natæ, nullius alterius domeſticæ rei diſtractione tantum pecuniarum contrahere licuiſſet, quæ ad pretium ſordidorum hominum ſatis eſſent: is nihil aliud puto dicet, niſi (quod verius fortaſſe erit) ipſam Chriſtiana fide ſemel imbutam (ut in aliis compluribus accidit) hiſce peccatorum illecebris ſponte carere voluiſſe, ac diſtraxiſſe mundum muliebrem, ejuſque pretium ad Fideles pauperes alendos contuliſſe, quos auctor Chriſtianis infenſiſſimus magos appellat. Humi inſuper illa proſtratio juncta ſilentio, ſpeciem ſane refert Chriſtianæ feminæ Deum animo enixius deprecantis. At hæc nos tantummodo conjectura, haud tamen penitus improbanda dixiſſe voluimus, atque rem per tranſennam oſtendiſſe; ſicut alia plura de Chriſtianis ab eodem auctore obſcuritate velata potius, quam perſpicue narrata eſſe noſcuntur.

XXIX. Philoſophi ab urbe pulſi.

Ceterum Nero (utar Taciti verbis) cum conaretur in Urbe virtutes ipſas excidere, ac penitus profligare; non tantum (quod dictum eſt) Principes Apoſtolorum neci tradendos carceri mancipavit, atque dictos honeſtiſſimos Senatores e medio ſuſtulit, ſed & promulgato edicto ſub ii-

dem

Digitized by Google

dem coſs. philoſophos exegit ab Urbe. Teſtatur id ipſum Philoſtratus (*a*), cum ait: *Eo tempore Nero philoſophari non ſinebat homines; inanem operam ſibi videri philoſophiam dicens, quæ divinandi peritiam adumbraret. Et philoſophi aliquot accuſati fuerant, quia divinandi artem exercere dicerentur. Sed ut alios omittam, Muſonius Babylonius, qui ſapientia ſecundus ab Apollonio putabatur, in carcerem detruſus, in ſummo vitæ periculo verſabatur; & niſi valida robuſtoque corpore extitiſſet, in carcere proculdubio mortuus fuiſſet.* Sed quod Nero nunc primum homines callentes divinandi peritiam, nempe magos, cujuſmodi arti proximos putavit eſſe philoſophos, adeo ſit deteſtatus; nulla alia cauſa illi oblata cognoſcitur, niſi quod (ut vidimus) cum a Simone mago ſe, licet ſero, intelligeret eſſe deluſum, ceteros quoque magos, quos antehac magno pretio redemiſſet, immenſo eſt odio proſecutus: repentina enim ejuſmodi Neronis in contrarium facta mutatio, hæc opinari ſuadet.

(a) Philoſt. lib. 4.

XXX. Apollonius Tyanæus Romam venit. Sed quid inter hæc hoſtis humanæ naturæ diabolus? Simone jam extincto, novum rurſus infert magum in Urbem. Nam hoc ipſo anno, dum hæc in hunc modum Romæ ſe haberent, Apollonius Tyanæus Romam ſe contulit: erat hic magia excellens, licet foris philoſophum Pytagoreum oſtentaret. Hic cum Romam veniſſet, ſequenti die (ut Philoſtratus (*b*) teſtatur) innotuit Teleſino, hoc anno Conſulatum agenti, cujus ſovebatur patrocinio: addit inſuper ab eodem Apollonio tunc puellam feretro impoſitam a mortuis excitatam: licet ipſe auctor, qui hæc ſcribit, an vere mortua eſſet, ſe affirmare non audere teſtetur. Sed tam vera hæc eſſe puto, quam quod ait, hoc anno ſub Conſulatu Teleſini eumdem prædixiſſe de fulgure in Neronis menſam decidente: quod ante ſex annos accidiſſe, nempe anno Domini ſexageſimo ſecundo, Nerone quartum & Cornelio Coſſo Coſs. auctor eſt Tacitus (*c*), qui exactius ceteris per annos ſingulos ex Conſularibus Faſtis diligenter res geſtas eſt proſecutus. Cum igitur in his levioribus Philoſtratus de Apollonio mendacii arguatur; cujus fidei cetera ſint, quæ adeo miranda ab eo de eodem impoſtore ſunt prodita, facile quis intelligere poterit.

(b) Philoſt. lib. 4.

(c) Tacit. lib. 4.

XXXI. Vix quiſquam ſatis digne valeat unquam exprimere, quantum humano generi obfuerit Philoſtratus, ſcribendo res geſtas Apollonii Tyanæi, eaſdem amplificando mendaciis: ut videatur plane inventum fuiſſe diaboli. Quod enim non valuit perficere in Simone mago nuper extincto, id in Apollonio implere conatus eſt: quippe qui æmulus Chriſti gloriæ; ſicut ſcripto jam Evangelio, longe lateque per Orbem innoteſcebant Chriſti res geſtæ; ſuum ipſe ſtatuens Antichriſtum, pſeudoevangelium quoque actorum ipſius per mendaciſſimum hominem ſcribendum curavit; cui fidem præſtantes homines, nihilo Chriſto minorem fuiſſe Apollonium exiſtimarent; vel, ſicut iſtum ea perfeciſſe magia complures compertum haberent, eamdem quoque arte Chriſtum uſum eſſe falſo ac abſurde effutirent. Commentario namque edito in Chriſtianos, Hierocles philoſophus, unus ex Areopagi judicibus, nihil magis monſtrare conatus eſt, quam Apollonium æqualem fuiſſe Chriſto. Porro ejus inſanias Euſebius adverſus eum ſcribens egregie confutavit: quem conſulat, qui hæc plenius ſcire cupit; de eo, tacito ejus nomine, Lactantius (*d*) hæc tradit: *Alius eamdem materiam mordacius ſcripſit, qui erat e numero judicum, qui auctor in primis, perſecutionis faciendæ fuit: quo ſcelere non contentus, etiam ſcriptis eos, quos afflixerat, inſecutus eſt:* & poſt multa: *Item cum facta ejus mirabilia deſtrueret, nec tamen negaret: voluit oſtendere Apollonium vel paria, vel etiam majora feciſſe. Mirum quod Apulejum prætermiſit.*

Quantæ exiſtimationis Apollonius.

(d) Lact. lib. 5. cap. 2. & 3.

Sic igitur Apollonius commentariis Philoſtrati illuſtratus, tam conſecutus eſt gloriam, ut complures eum ut Deum colerent; ut de Epheſiis idem Hierocles teſtatur (*e*), illos eum coluiſſe ſub nomine Herculis Alexicaci: ſed & Alexander Imperator eo illum honore proſecutus eſt, ut æqualem illum faceret Chriſto, ac diis ſuis, cum in ſuo Larario (quod ſcribit Lampridius) inter deorum imagines, Chriſti æqua & Apollonii collocaſſet. Teſtatur & Dio in Caracalla, ab eodem Imperatore Antonino Caracallæ Apollonium in honore habitum, atque adeo ipſi nobile monumentum extruendum curaſſe. Scribit de ejuſdem cultu hæc Anaſtaſius Nicænus (*f*): *Apollonii autem in hodiernum uſque diem in nonnullis locis peraguntur ſacra: alia quidem ad avertendas beſtias quadrupedes & volucres, quæ poſſunt homines lædere: alia autem ad ſiſtendos fluxus fluminum, quæ curſu feruntur inordinato: alia autem ad avertenda illa quæ ſunt ad perniciem & interitum hominum comparata. Non ſolum autem in vita ejus hæc per ipſum fecerunt dæmones: ſed etiam poſt ejus mortem ad ejus monumenta manentes, quædam fecerunt ſigna in ejus nomine, ad eos decipiendos, quos dæmon facile ſeducit & pellicit ad res hujuſmodi.* Hæc ille. Verum de ſtatua ejus, operatione dæmonum reſponſa dante, hæc ſcripta habentur apud Juſtinum (*g*): *Dæmones ipſius in illius ſtatua inſidentes, & homines oraculis edendis in errorem, ut Apollonium ſicuti Deum honorarent & colerent, inducentes, os Dominus obturavit,*

XXXII.

(e) Refert Lactan. lib. 5. c. 3.

(f) Anaſt. lib. quæſt. q. 25.

Apollonii præſtigiæ.

(g) Apud Juſtin. lib. quæſt. q. 24.

reſponſis ejus abolitis. Hæc ibi.

At quoniam (quod habet parœmia) fur furem probe novit: Lucianus Samoſatenſis (*a*), qui eodem ſæculo vixit, cum impoſturas detegit Alexandri, qui & ipſe ut Deus coli ſtaduit, ipſam in ſchola alterius Tyanæi, Apollonii hujus diſcipuli, turpiter profeſſum eſſe in primis demonſtrat; additque: *Erat videlicet ex eorum numero, qui cum egregio Apollonio Tyanæo illo verſati, totam illius tragœdiam pernoverant. Vides quanam e ſchola tibi hominem refero?* Hæc ille, primam Alexandri vituperationem inſtituens a ſchola, ex qua homo ille omnium ſceleſtiſſimus prodiiſſet. Cumque Apollonii vitam, tragœdiam nominet, plane innuit alio fine vitam clauſiſſe, quam aliquo ex his, qui a Philoſtrato, ut de re ambigua, ſunt deſcripti; ut de his infra. Addit auctor, Apollonium hoc eodem anno, Conſule Teleſino, ab Urbe receſſiſſe, atque in Hiſpaniam eſſe profectum. Inſtar Chriſti, diabolus ſuos eodem quoque tempore in orbem terrarum pſeudo-Apoſtolos miſit, quorum coryphæus Apollonius videretur; de cæteris vero ſuo loco dicturi ſumus inferius: nunc ad res geſtas Neronis redeamus. Nero igitur Imperator hoc ipſo anno (ut idem tradit auctor (*b*) Achaiam, ut Iſthmum foderet, navigavit. Porro Iſthmi foſſione reddita irrita; idem Nero in Olympiis certans, omnes ſuperans citharœdos & aurigas, laureis certamini meritis coronatur. Sed hæc pluribus Lucianus (*c*), Suetonius (*d*), & alii. Hujus putamen occaſione Neronis abſentiæ, & longioris in Achaia factæ moræ, accidiſſe ut Petrus & Paulus Apoſtoli ſemel carceri mancipati, ad novem menſium ſpatium (ut dictum eſt) eodem detinerentur ergaſtulo: ne, niſi redeunte Nerone Romam, mortis ſupplicio afficerentur.

XXXIII.

(*a*) *Lucian. in pſeudomant.*

Qualis Apollonius.

(*b*) *Philoſt. lib. 4. in fin.*

(*c*) *Lucian. in Nerone.*

(*d*) *Suet. in Nerone cap. 22.*

XXXIV. Quod vero ſpectat ad res Judaicas; hoc eodem anno, octava Aprilis, cum undique Judæi Hieroſolymam ad diem feſtum conveniſſent, magna prodigia de futura clade Judæorum apparuere: quænam hæc fuerint, Joſephus ſic deſcribit (*e*): *Ante defectionem, primique belli motus* (id enim hoc anno contigiſſe, modo dicemus) *ad diem feſtum Azymorum populo conveniente octavus erat dies Aprilis menſis, hora nona nocturna, circum aram itemque templum tantum lumen effulſit, ut clariſſimus dies putaretur; & hoc uſque ad mediam permanſit horam: quod imperitis quidem bonum augurium eſſe videbatur; ſacrorum vero peritis, priuſquam eveniret, ſtatim dijudicatum eſt. Eodem quoque feſto die, etiam bos, cum ad hoſtium duceretur, agnum in medio templo peperit. Orientalis autem porta interioris templi, cum eſſet ænea atque graviſſima, & ſub veſperam vix a viginti viris clauderetur, ſeriſque ferro vinctis obſeraretur, peſſuloſque altos haberet in ſaxeum limen demiſſos, uno perpetuo lapide fabricatum, viſa eſt noctis hora ſexta ſponte pateſcere. His autem curriculo per cuſtodes templi magiſtratui nuntiatis, aſcendit ille, vixque eam potuit claudere. Verum & hoc iterum ignaris quidem ſignum optimum videbatur; Deum namque bonorum portam aperuiſſe dicebant; prudentiores vero templi tutamen ſponte ſua diſſolutum iri cogitabant; & hoſtium donum eſſe portas aperiri, ſolitudinemque illo oſtenſo ſignari, inter ſe pronuntiabant. Poſt dies autem feſtos, diebus paucis, viceſimoprimo menſi Maii, viſio quadam apparuit fidem excedens. Pro fabula autem fortaſſe, quod dicturus ſum, haberetur, niſi qui viderunt ſupereſſent, & clades digne præſagiis ſecutæ fuiſſent. Namque ante ſolis occaſum viſi ſunt per auras ferri currus totis regionibus, & armatæ acies tranantes nubila, & civitati circumfuſa. Feſto autem die, quam Pentecoſten vocant, noctu Sacerdotes interius templum more ſuo ad divinas res celebrandas ingreſſi, primum quidem motum quemdamque ſtrepitum ſenſerunt, poſtea vero ſubitam vocem audiere, quæ diceret: Migremus hinc.* Hucuſque Joſephus de rebus quæ hoc anno ante defectionem Judæorum contigerunt: cetera autem quæ recenſet prodigia, alio tempore facta ſunt. Narrat ex his aliqua Tacitus (*f*) paucis: *Viſæ per cælum concurrere acies, rutilantia arma, & ſubito nubium igne collucere templum. Expanſæ repente delubri fores: & audita major humana vox excedere deos, ſimul ingens motus excedentium.* Hæc ille.

(*e*) *Joſeph. de bel. Jud. lib. 7. c. 12.*

De prodigiis cladis Judaicæ.

(*f*) *Tacit. hiſt. lib. 5.*

XXXV. Verum quoniam ex ſententia Auguſtini ſcribentis ad Heſychium (*g*), & aliorum ſanctorum Patrum, conſtat a Domino prænuntiatum eſſe apud Matthæum (*h*), Marcum (*i*), & Lucam (*k*), Hieroſolymorum excidium, & quæ antea eſſent manifeſtanda prodigia pariter declarata; ea ipſa omnia his temporibus accidiſſe, haud erit difficile demonſtrare. At quoniam (ut eſt apud Matthæum) non tantum ſigna conſummationis civitatis, ſed & adventus ejus Dominum Apoſtoli rogaverunt: eorum quæ ab ipſis narrantur, alia ſigna Hieroſolymorum excidium, alia vero Domini præcedere debebant adventum: quæ autem ante Hieroſolymorum cladem minus apparuiſſe noſcuntur, eadem ad ſecundum Domini adventum eſſe referenda, nemo poterit dubitare. Quod igitur ait Evangeliſta: *Conſurget gens adverſus gentem, & regnum adverſus regnum.* Si quis dixerit per ea demonſtrata eſſe bella civilia, quæ uno & dimidio anno quatuor occiſis Imperatoribus, ſunt conflata; equidem puto ſco-

(*g*) *Aug. ep. 80.*

(*h*) *Matth. 24.*

(*i*) *Marc. 13.*

(*k*) *Luc. 17.*

De prodigiis a domino prænunciatis.

pum

Digitized by Google

pum veritatis attinget: quam vero immania & plane portentoſa illa fuerint, Tacitus (a) ſignificat. Sed & quod ſubdit Matthæus: *Erit tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi uſque modo, neque fiet.* Joſephus (b) plane teſtatur, numquam aliam gentem talia paſſam eſſe, qualia tunc perpeſſa eſt gens Judæorum. Teſtatur idipſum in nuper citata ad Heſychium epiſtola Auguſtinus, nimirum Dominum illis verbis, Judæorum, de qua agimus, cladem ſignificare voluiſſe. De fame vero & peſtilentia prædictis a Domino, ſatis ſunt ipſo experimento declarata: quæ ſibi invicem fuiſſe conjuncta, Joſephus (c) teſtatur. De terræmotibus per diverſas loca futuris; tradit Euſebius in Chronico, temporibus Neronis tum Romam, tum Aſiam ingentibus terræmotibus eſſe vexatam, treſque nobiliſſimas Aſiæ civitates eſſe proſtratas, eodemque tempore Solem paſſum eſſe deliquium. De pſeudo-Prophetis, qui his temporibus ſurrecturi erant, ut multos deciperent; hæc etiam accidiſſe ante cladem Hieroſolymitanam, ſuo loco monſtrabimus. Si qua autem narrantur ab Evangeliſtis, quæ ante ejus urbis excidium minime evaniſſe dicuntur; ea (ut diximus) referenda ſunt ad Chriſti adventum, de quo etiam Apoſtoli Dominum rogaverunt: quæ enim Dominus ſingillatim atque diſtincte ventura prædixit, mixtim & diverſo inter ſe ordine ab Evangeliſtis ſunt recenſita.

(a) Tacit. lib. 1. hiſt.

(b) Joſeph. de bel. jud. lib. 7. c. 11.

(c) Joſeph. de bel. jud. lib. 7. c. 17.

XXXVI. Rerum Judaicarum ſtatus.

Hoc igitur anno duodecimo Imperii Neronis, & ſeptimodecimo Agrippæ Regis, menſe Maio, Judæis deficientibus a Romanis, cœptum eſſe bellum Judaicum, Joſephus (d) eſt auctor: qui & ſingulas cauſas quæ præceſſerunt, quibuſve temporibus contigerunt, exacte conſcribit. In primis (e) enim cum jam biennio intolerabilem plane Geſſii Flori Procuratoris tuliſſent tyrannidem; ſpe etiam quam conceperant de Ceſtio Syriæ Præſide, hoc anno Paſchæ tempore Hieroſolymam veniente (apud quem Judæi omnes ſupplices egerant, ut tam nefandis mederetur malis) cum jam erga Florum viderent eum propenſiori animo eſſe, ſpe omni penitus exciderunt. At novis inſuper, iiſdemque deterioribus ſuperadditis cauſis, eo ſunt deſperationis adacti, ut præcipuorum quorumdam factione obſtinatiſſimo animo adverſus Romanos penitus rebellaverint. Sed inſpiciamus ſingula.

(d) Joſeph. Antiq. lib. 20. cap. 19. & de bello Jud. lib. 2. c. 13.

(e) Joſeph. de bel. Jud. lib. 2. c. 13.

XXXVII. Quid Cæſareæ maritimæ his diebus acciderit, Joſephus (f) narrat his verbis: *In Cæſarea habitantes Judæi habebant ſynagogam prope locum cujus erat dominus quidam Gentilis Cæſarienſis: & frequenter quidem egerant, ut ad eorum jus illa poſſeſſio jungeretur, multis partibus majus pretium, quam res merueraț, offerentes. Dominus autem loci, preces eorum deſpexiſſe non contentus, ad majorem dolorem ædificavit in loco tabernas, ita ut anguſtum ejus tranſitum & prorſus coarctatum relinqueret. Primum igitur ferventiores aliquot juvenum proſilientes, ædificationem vetabant. Cum vero Florus hos a prohibendo cohiberet; non habentes Judæorum nobiles quid agerent, inter quos erat Joannes Publicanus, inflectunt Florum oblatione octo talentorum, ut ædificationem vetaret. Ille autem, ob capiendum tantummodo, promittens ſe cuncta facturum, accepta pecunia, de Cæſarea egreſſus eſt, venitque Sebaſten, ſeditioni facultatem tribuens, quaſi qui pugnæ ſpatium Judæorum primatibus vendidiſſet. Sequenti vero die, Judæorum ſabbato, cum plebs ad ſynagogam coiſſet; ſeditioſus quidam Cæſarienſis vas Samium ante ingreſſum eorum ponens, ultro immolabat. Hoc factum Judæos incoercibiliter accendit: quippe & legem ſuam contumeliam pertuliſſe, & locum ipſum dicebant eſſe pollutum. Pars autem Judæorum, quæ erat conſtantior, atque modeſtior denuo apud judices eſſe conquerendum rebatur. Seditioſi autem & juventute turgentes Judæi effundebantur in rixam. Stabant autem ad confligendum parati etiam Cæſarienſium tumultuoſiores: ex compoſito quippe miſſus fuerat, qui pro ſynagoga foribus immolaret; ſicque continuo eſt pugna commiſſa.*

(f) Joſeph. de bel. Jud. lib. 2. c. 14.

Interveniens autem Jucundus, qui ad prohibendum erat relictus, præfectus equitum, XXXVIII.
vas illud quidem, quod poſitum fuerat, juſſit auferri, & tumultum ſedare pergebat. Cum vero ſuperatus eſſet præ Cæſarienſium violentia: Judæi ſtatim libros legis rapientes ſeceſſerunt in Narbata: regio quædam eorum hoc nomine appellatur, dirempta a Cæſarea ſtadiis ſexaginta. Primates autem eorum duodecim cum Joanne in Sebaſten ad Florum venerunt, de his quæ acciderant conquerentes, & ut auxilio eſſet rogabant, quamvis reverenter, tamen eum & de octo talentis admonentes. Ille vero illico comprehenſos eos vinciri juſſit, arguens cur leges de Cæſarea auferre auſi fuiſſent. Ob hoc igitur apud Hieroſolymitas graviſſima indignatio naſcebatur, veruntamen adhuc iram ſuam frænabant. Florus vero, quaſi ad hoc operam ſuam locaſſet ut bellum inflammaret, miſit ad ſacrum theſaurum, ut inde decem & ſeptem talenta auferrentur, quaſi eam pecuniam impenſæ Cæſaris ſugerere. Tunc vero ſtatim invaſit populum multa confuſio: concurrentes ad templum, maximis vocibus nomen Cæſaris appellabant, ut a tyrannide Flori liberarentur, orantes. Quidam vero ſeditioſorum in Florum maledicta jaciebant ultima; & caniſtrum circumferentes, ſtipem ejus nomine poſtulabant, quaſi inops & miſerrimus talibus indi-

Provocat Judæos ad rebellionem.

indigeret auxiliis. His autem omnibus nihil eſt a cupiditate deterritus, ſed multo magis ad prædandum irritatus eſt. Denique cum deberet Cæſaream veniens, ignem belli illic naſcentis extinguere, cauſaſque tumultus ſubmovere, pro quo etiam mercedem acceperat pactus: tamen cum exercitu equitum atque peditum Hieroſolymam convendit, ut Romanis armis, ad quod volebat, uteretur, ac timore ac minis urbem circumdaret. Tunc populus lenire ejus impetum volens obviam militibus proceſſit cum ſolitis utique favoribus, & Florum honorare officiis paratus. Ille autem præmittens cum equitibus quinquaginta Centurionem nomine Capitonem, deſcedere eos juſſit: neve eum, in quem tam gravia maledicta jeciſſent, falſo denuo honore deladerent: oportere quippe eos, ſi viri ſunt fortes, animique conſtantis, etiam in præſentem effundere contumelias, nec ſolum in verbis, ſed etiam in armis amorem libertatis oſtendere. His dictis exterrita multitudo, ſimul etiam militibus, qui cum Capitone venerant, in medium vulgus irruentibus, diffugerunt, antequam Florum ſalutarent, aut militibus officia conſueta redderent. Diſcedentes igitur in domos cum metu atque humilitate, pervigilem duxere noctem. Florus quidem tunc deguit in regia.

XXXIX. *Poſtridie autem adverſus eos extructo tribunali ſublimius reſedit: convenienteſque Sacerdotum Principes, & civitatis univerſa nobilitas, adſtiterunt tribunali. His præcepit Florus, ut omnes qui maledicta in eum ſuclamaſſent, protinus dederent; edicens, in ipſos eſſe, niſi reos produxerint, vindicandum. Ad hæc reſpondent Judæi: populum quidem pacifica quæque ſentire: illis vero qui erraviſſent in verbis, veniam conferendam poſtulabant: In tanta ſiquidem multitudine, nihil eſſe mirandum, offendi aliquos temerarios, & per ætatem inſipientes: eſſe autem impoſſibile, eorum qui deliquerint, diſcrimen agitari, cum & ſingulos unumquemque pœniteat, & præ timore ad negandum ſint parati: debere autem illum, ſi conſuleret gentis quieti, & vellet Romano Imperio ſervare urbem, magis propter multos innoxios dare veniam paucis delinquentibus, quam propter paucos improbos turbare multitudinem tantam bonorum. Ad hæc ille magna indignatione inflammatus, militibus exclamavit, ut forum rerum venalium, quod erat in ſuperiori parte civitatis, diriperent, & paſſim obvios trucidarent. Illi vero ad lucri ſui cupidinem addita auctoritate rectoris, non ſolum illum diripuerunt locum in quem fuerant immiſſi, ſed in univerſas inſilientes domos, interficiebant habitatores. Fuga autem erat per angiportus omnes, & cædes eorum qui comprehendebantur; direptionis quoque nulla ſpecies præteribatur.*

Florus immittit milites in Judæos.

Multos autem etiam nobilium comprehendentes, adduxerunt ad Florum, qui illos verberibus laniatos in crucem ſuſtulit. Denique omnis numerus illo interfectorum die cum parvulis & mulieribus (neque enim vel lactentibus pepercerant) fuit ſexcenti triginta. Graviorem autem faciebat calamitatem videri novitas Romanæ calamitatis: quod enim nemo unquam prius, tunc Florus auſus eſt, ut viros ſcilicet equeſtris ordinis pro tribunali flagellis cæderet, & patibulis affigeret; quorum etſi origo Judæa, tamen Romana dignitas erat. Hæc de primis incitamentis ad defectionem Joſephus.

Quæ qui diligenter obſervat, & Judæorum præterita in Jeſum Salvatorem commiſſa facinora memoria repetens, mente conſiderat; plane intelliget, divinam vindictam lentis paſſibus gradientem, ex æquo ſupplicia compenſare delictis, & ab ipſo nomine auſpicari punitionem. Qui enim olim Jeſum Nazarenum, ac proinde Floridum nuncupatum, & ab Iſaia (a) floris nomine demonſtratum, recipere contempſiſſent, ſpreviſſent, ac denique occidiſſent, in præſentia Florum omnium ſceleſtiſſimum ſpernentem, diripientem, occidentem, & in omnibus immaniſſime ſævientem ferre, honorare, & in omnibus obſequi, & quibuſvis officiis proſequi compelluntur. Quod objeciſſent, inquam, florem, nacti ſunt Florum. At qualis ille, & qualis iſte? De illo enim ſanctus Propheta prædixerat: *Flos de radice ejus aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilii & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis: & replebit eum ſpiritus timoris Domini: & non ſecundum viſionem oculorum judicabit, neque ſecundum auditum aurium arguet: ſed judicabit in juſtitia pauperes, & arguet in æquitate pro manſuetis terræ:* ſic denique quod ſummam allaturus pacem eſſet flos iſte, mox ſubdit: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit: vitulus, & leo, & ovis ſimul morabuntur.* Quam vero in his omnibus admirandam quadam antitheſi contrarius Florus extiterit, quæ modo diximus, & ſuperius de eodem ex Joſepho recitavimus, & quæ etiam ſuis locis in poſterum dicturi ſumus, facile demonſtrabunt: haud enim opus eſt verbis deſcribere, quem ſua ipſius facta vivis coloribus quodammodo exprimunt. Satis hic tantum ſit dixiſſe: illum veniſſe, ut ſalvaret; hunc, ut perderet: illum, ut pacem abundantius impertiret; hunc vero, ut pacem inventam profligaret, conflaret bellum, ac Judæos funditus devaſtaret; quique inde auſpicaretur vindictam, unde immane ipſorum delictum fuerat conſummatum. Adegerant illi tandem Chriſtum in crucem; ſed per Florum

XL.

(a) *Iſai.* 11.

De Chriſto & Floro Antitheſis.

in

in primis eorum nobiliſſimi patibulis affiguntur. At hæc quidem levia videri poſſunt, ſi cetera quæ a Floro, ac demum Flori occaſione ſunt ſubſecuta, penſentur.

XLI. De Berenice rogante Florum.

Cum autem Berenice Agrippæ Regis germana tunc Hieroſolymis ageret, quo nuper voti, quod nuncupaſſet, explendi cauſa venerat, Florumque deprecaretur ut a cæde milites revocaret: *Ille* (inquit Joſephus *a*) *neque in multitudinem interfectorum, neque in nobilitatem precatricis, ſed tantum ad lucra ſua, quæ de rapinis congregarentur, aſpiciens, contempſit amnere. Impetus autem militum etiam adverſus Reginam efferatus eſt. Non ſolum quippe ſub oculis ejus obvios quoſque mulctabant ac trucidabant, ſed etiam ipſum, niſi confugiſſet in aulam, interfeciſſent. Ibi autem pervigilem noctem cum intenta cuſtodia egit, verens utique irruptionem militum. Venerat autem Hieroſolymam, ut votum Deo ſolveret. His enim, qui morbo, vel aliis neceſſitatibus implicantur, mos eſt orare per triginta dies, antequam immolent hoſtias: abſtinere quoque vino, & capillos radere. Quem morem Berenice Regina illis exercens diebus, nudipes etiam ad tribunal ſtetit, deprecans Florum: & præterquam quod ipſi nihil honoris habitum eſt, etiam de vita ſua periclitata eſt. Hæc autem facta ſunt ſextodecimo die menſis Maii. Poſtridie autem conveniens multitudo in forum, quod erat in ſuperiori parte civitatis, magnis clamoribus de his qui interfecti fuerant, querebantur. Potiſſimum autem invidioſæ in Florum voces erant. Quod veriti primates quique & Pontifices, diſruptis veſtibus, & viritim ſingulos comprehendentes, poſtulabant, ut ab his verbis, quorum cauſa tanta mala pertulerant, deſiſterent, neque in majorem indignationem Florum moverent. Sicque ſedata eſt multitudo, tam reverentia precantium, quam ſpe quod nequaquam Florus ultra in eos ſæviret.*

(a) Joſeph. de bel. Jud. l. 2. c. 25.

XLII. *Ille autem videns multitudinis tumultum fuiſſe compreſſum, angebatur; & denuo eam inflammare cupiens, Pontifices, cum nobilibus advocavit. Itaque unum ait argumentum fore, quod nihil ulterius de novandis rebus cogitaret, ſi populus obviam procederet militibus de Cæſarea venientibus: veniebant autem duæ cohortes. Quo cum convocaſſet populum ad occurrendum, mandat Centurionibus, ut nullam ſalutationem redderent obviantibus Judæis. Ad quod ſi offenſi petulanter quippiam eſſent locuti, ſtatim in eos uterentur armis. Pontifices ergo, collecta multitudine in templo, precabantur ut occurrerent Romanis, & ante grave incommodum cohortes ſolemniter ſalutarent. His hortationibus ſeditioſi quique abnuebant, & ob interfectorum dolorem reliqua multitudo jungebatur audacibus. Tunc vero omnes ſacerdotes omneſque Levitæ ſacra vaſa proferentes ornatumque templi, cytharistæ etiam & cantores cum muſicis organis procedebant ante multitudinem, & obnixiſſime deprecabantur, ut illum templi honorem cuſtoditum eſſe vellent, neque ad direptionem vaſorum ſacrorum Romanos contumeliis incitarent. Erat autem videre ſacerdotum Principes ſparſis cinere capitibus & pectora diſruptis veſtibus nuda monſtrantes, nominatim ſingulos quoſque nobilium compellare, ac denuo in commune multitudinem precari, ne ob modicum peccatum patriam ſuam proderent his, qui direptioni ejus inhiarent.*

Juſſi occurrere Judæi militibus.

Cum tandem id ægre, ut obviam irent militibus venientibus, ſuaſiſſent; quid poſt hæc ſecutum ſit, idem Joſephus narrat his verbis:

XLIII. *Obviam prodierunt, jamque cominus factos ſalutaverunt. Illis autem nihil reſpondentibus, ſeditioſi Judæorum adverſus Florum, cujus hæc fierent conſiliis, ſuclamarunt: confeſtimque milites comprehendentes eos, cædere fuſtibus adorti ſunt, atque in fugam verſos perſequentes equites proculcabant. Corruebant multi quidem, cum a Romanis cæderentur; plures autem, cum ſe mutuo propellerent. In ipſis autem portis gravis facta eſt compreſſio; & unoquoque alterum prævenire cupiente tardior fuga cunctis fiebat. Collabentium autem durus erat interitus: ſuffocatu enim & proculcatu miſeri diſperibant, neque ad ſepulturam quiſquam proximis ſuis, cognoſcendus remanebat. Irruebant etiam pariter milites immoderate, eos quos comprehendiſſent cædentes; & per ingreſſum, qui Bezetha vocatur, retrudebant multitudinem, tranſire cupientes, ut Antoniam & templum obtinerent. Quos etiam Florus conſecutus, eduxit de regia eos qui ſecum erant, & in arcem tranſire nitebatur. Fruſtratus tamen eſt ejus impetus. Converſus quippe adverſus eos populus repugnavit, & per tecta evadentes obruebant ſaxis Romanos: qui cum ſuperne venientibus ſagittis vincerentur, nec poſſent defendere multitudinem, quæ per anguſtos arctabatur ingreſſus, ad reliquum ſe exercitum, qui erat in regia, receperunt. Seditioſi autem verentes ne ſuperveniens denuo Florus templum occuparet, per Antoniam ex templo aſcendentes, porticus a templo ad Antoniam continentes interciderunt, quatenus avaritiam Flori deſperatione compeſcerent.* Hæc Joſephus de occurſu a populo facto militibus. At quam pro antiquo delicto juſta ultionis ſtatera nova pœna penſatur. Cum enim olim (ut habet Matthæus *b*) Principes ſacerdotum & ſcribæ ægerrime accepiſſent, Jeſum, qui Salvator Hieroſolymam veniebat, fauſtis puerorum & plebis acclamationibus excipi: modo miſerandis plane modis & artibus perſuadere populo

Judæi cæſi a militibus.

(b) Matt. 21.

pulo compelluntur, ut exeant obviam, & ſalutent milites, qui eos perdituri venirent.

XLIV. (a) Joſeph. de bel. Jud. li. 2. c. 16. Defectio Judæorum.

Diſceſſit (a) poſt hæc Florus Hieroſolymis, Cæſaream proficiſcens; haud tutum ſibi ratus, licet cum militibus, Hieroſolymis agere, populo tantopere in eum exacerbato: deditque litteras ad Ceſtium Syriæ Præſidem, quibus defectionis arguebat Judæos. E contra vero eidem a ſenioribus Judæorum ſunt redditæ litteræ de perpetratis a Floro in Judæos ſceleribus. Tunc Ceſtius, ut rem cognoſceret, Politianum Tribunum Hieroſolymam miſit: qui cum inſpexiſſet Judæos tantummodo eſſe concitatos in Florum, Romanis vero præſtare fidem & obſervantiam, eſt regreſſus ad Ceſtium. Interea Rex Agrippa, ut deploratis rebus conſuleret, convocans populum ad concionem, diſerta habita oratione, perſuadere niſus eſt nihil eos debere innovare, ſed quieſcere, & ferre, ut poſſent, Florum, donec qui ei ſuccederet a Cæſare mitteretur. Populus autem cum in ceteris acquieviſſet Agrippæ; cum de ſubjiciendo ſe Floro audiſſet vehementer incenſus, nec a verborum in Regem contumeliis temperavit: ſed eum protinus e civitate pepulerunt: in quem & procaciores nonnulli etiam lapides conjecere: qui ſic contumeliis affectus deceſſit in regnum. Nec id tantum: ſed cum (b) factioſorum hominum conflaretur in unum exercitus, inde Romanorum iidem occulte aggreſſi præſidium, quod vocabatur Maſſada, eo potiti, Romanos omnes qui ibi erant, interfecerunt.

(b) Joſeph. de bel. Jud. li. 2. c. 17.

XLV. His addidit Eleazarus Ananiæ Pontificis filius vi militum valens, ut ſuaderet ſacerdotibus nonniſi pro Judæis hoſtias immolare. Quamobrem conſuetæ hoſtiæ pro Imperatore & Romanis offerri, ſunt rejectæ, quamvis reclamantibus Pontificibus & Phariſæis: qui videntes arbitrio ſeditioſorum omnia miſceri, & jam defectionem multis eſſe argumentis declaratam; quo ſe ab ea innocentes eſſe ſignificarent, ad Florum & Agrippam legatos miſerunt, eorum implorantes auxilium ad compeſcendum ſeditioſorum furorem. Contempſit hæc Florus, videns jam, quod diu cupiebat, adeſſe. Agrippa autem ad ſeditioſos coercendos ter mille equites miſit. Hi cum veniſſent, in duas partes diviſa eſt civitas: in alteram, eamque ſuperiorem ad arcem Sion convenere nobiles & optimates vallati præſidio equitum: inferiorem vero urbis partem ſeditioſi coeuntes occuparunt, & templum, quod profanarunt, miſſilibus & fundis a longe adverſus invicem aſſidue certantes. Sed prævalentibus tandem ſeditioſis, & ſuperiorem civitatis occupantibus partem, incenderunt regiam Agrippæ, & Ananiæ Pontificis domum, ſimulque in Archivis ignem injecerunt. Facta ſunt hæc decimaquarta menſis Auguſti: decimaquinta vero invadentes Antoniam munitiſſimam turrim, cœperunt; & qui in ea ſunt inventi, pariter occiderunt. Impetum inde facientes in regiam, ubi Romanorum militum erat præſidium junctum Agrippæ militibus, obſidione diurius fatigatos eo adegerunt Agrippæ milites, ut ſponte recedentes, relictis Romanis, reverterentur ad propria: quibus ſic deſtituti Romani, locum relinquentes, ſeſe receperunt in turres Hyppicus, Phaſelum, & Mariamnem: hæcque ſunt acta (ut idem teſtatur Joſephus) ſexta die menſis Septembris.

Bellum civile conflatum inter Judæos.

Septi-

II. Belli Judaici initium.

Ad num. XLIV. & ſeqq. Belli Judaici initium recte hoc anno a Baronio conſignatum; ideoque hallucinati ſunt Scaliger lib. de Emendat. Temp. pag. 468. & Petavius tam in libris de Doctrina Temporum, quam in Rationario, qui illud in annum præcedentem retrаxere. Joſephus lib. 20. Antiquit. cap. 9. de Geſſio Floro Albini ſucceſſore loquens ait: *Secundo anno poſtquam is venit Procurator in Provinciam, duodecimo vero Neronis Imperii, bellum id captum eſt.* Idem Joſephus lib. 2. de Bello cap. 13. ait bello Judaico datum eſſe exordium, *duodecimo ſcilicet anno regni Neronis, decimo ſeptimo autem regni Agrippa, menſe Artemiſio*, nempe Maio. Quid clarius? Imperium Nero iniit menſe Octobri anni Chriſti LIV. ideoque menſe Maio currentis anni, duodecimus ejus Imperii annus in curſu erat, & Geſſius Florus anno præcedenti Albino ſucceſſerat. Baronius in Annalibus deceptus ab eo, qui additiones in Chronicon Euſebii inſeruit, *Geſſium* cum *Ceſtio* Præſide Syriæ confundit, quos tamen Spondanus recte diſtinxit. Miſſus in Syriam anno præcedenti Ceſtius, cujus extat hoc egregium Numiſma, ΕΠΙ ΚΕΣΤΙΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΕΤ ΔΙΡ: id eſt, *ſub Ceſtio Antiochenſium anno CXIV.* Incipit is Antiochenus annus Kalendis Septembribus præcedentis Chriſti anni: deducitur enim ab Era Antiochena anno Periodi Græco-Romanæ 5445. inchoata. Quare errarunt Viri docti, qui annum Antiochenum in hoc Nummo expreſſum copularunt cum anno decimo vel undecimo Principatus Neronis, vel cum ejuſdem Imperatoris anno XIV. Ceſtius cum prope eſſet, ut Templum Hieroſolymitanum caperet, ſine ulla juſta cauſa obſidionem ſolvit, atque *Antipatrida* ſe recepit, multis Romanorum & auxiliarium in itinere amiſſis, & cæſis a Judæis, qui eos inſecuti ſunt: *hæc quidem Dii menſis VIII. die geſta ſunt, anno XII. Neronis Principatus*, id eſt, die XII. Novembris, inquit Joſephus lib. 2. de Bello cap. 24. ubi annus XII. Neronis intelligi debet abſolutus: decimus enim tertius a die XIII. Octobris cœptus erat.

III. Hujus belli initium male in annum antecedentem retractum.

Poſt varios caſus adverſos, *Ceſtius Saulum & ceteros in Achaiam ad Neronem miſit*, belli cauſas derivaturos in Florum, ut inquit Joſephus lib. 2. de Bello cap. 25. qui initio libri tertii ſubdit, Neronem, *ubi res apud Judæam non proſpere geſtas accepit*, miſiſſe Veſpaſianum: *ille autem protinus ex Achaia, ubi cum Nerone fuerat, Titum quidem filium ſuum mittit Alexandriam, ipſe vero tranſmiſſus ad Helleſpontum, terreno itinere in Syriam pervenit*, inquit Joſephus citatus.

Nero

Digitized by Google

XLVI. (a) Joſeph. de bel. Jud. l. 2. c. 58. Septimo autem die (a) Ananias Pontifex, qui hactenus latitaverat, capitur, & cum Ezechia germano trucidatur. Omnium dux poſt Eleazarum erat Manahemus ſectæ Galilæorum hæreſis auctoris filius, de quo ſæpe ſuperius mentio facta eſt. Hic tamquam eo ſcelere nobilitatus inſigniter, regali incedens habitu, movit ad invidiam ſocios Eleazari, qui eum interfecerunt: iidemque in Romanos milites exarmatos, & juramento præſtito, juſſos abire liberos, inſilientes interfecerunt, idque ſabbati die, contra patriæ inſtituta religionis. Dum hæc Hieroſolymis a

(b) Joſeph. de bel. Jud. li. 2. c. 19. 20. 21. Judæis rebellantibus agerentur, eodem die, eademque hora (inquit Joſephus b) quaſi aliqua cæleſti providentia, Cæſarienſes Gentiles habitantes apud ſe Judæos trucidarunt omnes: ita ut uno tempore ſuper viginti millia hominum cæderentur, & a cunctis Judæis vacuata Cæſarea remaneret. Tunc & in tota fere Palæſtina Judæis & Syris digladiantibus ad invicem, omnis fere civitas in duos contrarios dividebatur exercitus. Porro ubi major pars Gentilium eſſet, iidem Judæos qui apud ſe agerent, nulla habita ratione ætatis vel ſexus, ſingulos occiderunt; quorum non fuit exiguus numerus: nam Scythopolitæ (ut idem teſtatur auctor) occiderunt Judæorum tredecim millia: Aſcalonitæ duo millia quingentos: Ptolemais civitas duo millia: Tyrii, compluribus occiſis, reliquos vinculis mancipa-runt: Alexandriæ vero quinquaginta millia numerata ſunt Judæorum corpora occiſorum: idque, omnia procurante Au-

guſtali Præfecto Tiberio Alexandro, Alexandri olim Alabarchæ filio, Judæo homine, ſed Romanorum ſtudioſiſſimo, atque religionis patriæ deſertore.

XLVII. (c) Joſeph. de bel. Jud. lib. 2. c. 22. Ceſtius obſidet Hieroſolymam. Interea vero Ceſtius Syriæ Præſes (c), exercitu valido comparato; veniens in Palæſtinam, oppida Judæorum, quantum licuit, devaſtavit, & inter alias civitates Joppen captam incendit, occiſique in ea ſunt Judæi numero octo millia quadringenti: hæcque & alia in Judæa & Galilæa facta ſunt anno eodem circa tempus Scenopegiæ, cum reliquus populus Judæorum aſcendiſſet ad diem feſtum. Menſe autem Octobris a Ceſtio Hieroſolyma obſidetur: cumque ejus potiri illi ſæpius offerretur occaſio, ab eo fuit prætermiſſa utque neglecta, ſic Deo diſponente; tum ne qui in ea adhuc erant Chriſtiani, pari pœna cum impiis afficerentur, ſed egrediendi ex urbe opportunitas & ſpatium temporis concederetur; tum ut etiam longe gravioribus obſeſſi intus Judæi pœnis affligerentur. Sed milites Ceſtius revocans in magnum diſcrimen Romanum adduxit exercitum: adeo ut plurimis ab inſequentibus Judæis ex ſuis cæſis, ceteros nonniſi turpi fuga valuerit liberare; deſideratis ex Romanis militibus quinque millibus atque trecentis peditibus, & nongentis octuaginta equitibus: hæcque facta ſunt hoc anno duodecimo Neronis Imperatoris, die octavo menſis Novembris, cum interim Nero ageret in Achaia, unde poſtea miſit in Judæam Veſpaſianum. Nam ea accepta clade, Ceſtius transfugas Judæos nobiles mi-

Nero hujus anni initio adhuc Romæ erat, ut liquet ex Xyphilino, qui Romæ ſub hujus anni Conſulibus ab eo geſta recitat. Quare cum menſe Novembri in Achaia fuerit, apparet, eum hoc anno in Græciam tranſiiſſe. Soluta obſidione, Judæi in Templo Præfecturas diſtribuunt, ubi Joſephus Hiſtoricus utramque Galilæam regendam accepit, ut ipſemet ſcribit lib. 2. Belli cap. 25. in Vita vero ſua pag. 1004. dicit, ſe tunc egiſſe *annum trigeſimum*. Quamobrem cum anno Chriſti XXXVII. regnante jam Caligula, natus ſit, ipſo teſte ſequitur, bellum Judaicum ante præſentem annum cœptum non fuiſſe; cum ab anno Chriſti XXXVII. ad currentem, anni tantum triginta, utrinque incompleti numerentur, & erraſſe Scaligerum & Petavium citatos, qui anno antecedenti bellum hoc inchoatum contendunt. Cauſa erroris fuit tam duodecimus Neronis annus numero præcedenti a nobis explicatus, quam quod ſcribit Joſephus lib. 2. de Bello cap. 17. de ſtrage facta a Manahemo *die VI. Septembris*: capite enim ſequenti ait, *ſequenti die* Pontificem Ananiam interfectum eſſe; ac mox loquitur de cohorte, quam ducebat Metilius Tribunus, præter Metilium cæſa *Sabbato*. Unde, cum anno elapſo dies VII. Septembris & Sabbatum concurrerent, hæ ſtrages eo anno, non vero currenti actæ. Ita Scaliger & Petavius ratiocinantur. At Joſephus ab utroque perperam explicatus. Is enim initio capitis 18. ſcribit, ſequenti die Ananiam occiſum, ſeptimo nempe Septembris, qui erat feria prima, ut litera Dominicalis E, quæ hoc anno in curſu fuit, demonſtrat. Tum loquitur Joſephus de cohorte Metilii Sabbato trucidata; ideoque decima tertia Septembris, in quam Sabbatum hoc anno concidebat. Quocirca quæ cap. 18. Joſephus narrat, diverſis diebus, non vero una eademque, ut Scaliger & Petavius arbitrati ſunt, peracta, id eſt, Ananias die VII. Septembris peremtus; cohors vero Metilii Sabbato proximo cæſa.

IV. *Romani a Judæis repulſi.* Geſſius Florus Judææ Procurator, ob cujus rapinas & ſævitiam arma a Judæis adverſus Romanos ſumta, hoc anno *pugna victus eſt, multiſque cum ipſo cadentibus, ſuaque clade extremam toti genti noſtræ calamitatem attulit*, inquit Joſephus in libro de Vita ſua, ubi ait cladem illam contigiſſe poſt occiſum *Manahemum*, qui, ut teſtatur lib. 2. de Bello cap. 18. poſt diem VII. Septembris cæſus eſt. Recte itaque Suetonius in Veſpaſiano cap. 4. ubi dicit, Judæos rebellaſſe, ait: *Cæſoque Præpoſito Legatum inſuper Syriæ Conſularem* (nempe Ceſtium) *ſuppetias ferentem, rapta Aquila fugaverunt*. Joſephus qui lib. 2. de Bello cap. 24. loquitur de ingenti clade a Judæis die VIII. Novembris accepta, nihil de amiſſa Aquila ſcribit, quæ tamen circumſtantia minime in dubium revocanda.

ſit ad Neronem in Achajam, ot declararet quanti ponderis eſſet bellum Judaicum. Tunc Damaſceni (a), audita clade Romanorum a Judæis illata, decem millia Judæorum recluſa prius in thermis, mox ſæviſſime jugularunt. His peractis, Ananus Pontifex pater Eleazari ſeditioſorum ducis eligitur, ut una cum Joſepho Gorionis filio, omnia quæ in civitate gerenda eſſent, adminiſtraret; hi diſpoſitis in diverſis provinciis ducibus, qui eas adverſos Romanos defenderent, ad reſiſtendum Romanis omnia collocant ſtudia, & vires comparant.

(a) Joſeph. de bel. Jud. lib. 2. c. 25.

XLVIII. Chriſtiani recedunt Hieroſolymis.

Cum hæc autem Hieroſolymis agerentur (inquit Joſephus b) *quamplurimi Judæorum futurorum malorum non falſi conjectores, Hieroſolymis elapſi, in alias emigrarunt regiones*. Ex his autem fuiſſe Chriſtianos, qui Hieroſolymis agebant, teſtatur Epiphanius (c). Porro illi inde fugientes, in exteriorem provinciam receſſere, atque majori ex parte Pellam incoluere; quod ſic eos Chriſtus, ut antequam obſidione cingerentur, alio ſe reciperent, olim admonuiſſet. Hic quippe annus, hoc plane tempus eſt a Domino in Evangelio præſignatum, cum de ventura Judæorum clade verba faciens apud Matthæum (d) hæc ait: *Cum ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt a Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto (qui legit, intelligat) tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes, &c.* Sed quid per abominationem deſolationis Dominus intellexerit, Lucas (e) de iiſdem agens, videtur his verbis ſignificaſſe, quibus a Domino ea fuiſſe explicata videri poſſunt: *Cum autem videritis circumdari ab exercitu Hieruſalem, tunc ſcitote quia appropinquavit deſolatio ejus. Tunc qui in Judæa ſunt, fugiant ad montes*. Eſt hæc interpretatio S. Auguſtini (f): ſed id ante ipſum Origenes (g) dixerat. Quam adjuvat, quod ſicut per Romanum exercitum videtur abominatio deſignata, ita per locum ſanctum poteſt tota intelligi Palæſtina: nam auctoritate Philonis in libro de legatione ad Caium, conſtat ipſam provinciam dictam eſſe Terram ſanctam. At vero qua de cauſa Romanus exercitus abominatio a Domino dictus ſit, exactiori eſt diligentia perquirendum.

(b) Joſeph. de bel. Jud. lib. 2. c. 25.
(c) Epiph. hæreſ. 29. & 30.
(d) Mat. 24.
(e) Luc. 2.
(f) Aug. epiſ. 80. ad Heſichium.
(g) Orig. in Mat. tract. 24.

XLIX. De abominatione deſolationis.

Cum abominationis nomine idolum in divinis Scripturis debere intelligi, multis pareat teſtimoniis: non plane illa quæ ab aliis affertur cauſa fuiſſe videtur, ut exercitus abominatio dicta ſit, quod ſcilicet ex Gentilibus conſtaret hominibus, qui idola colerent: nam ſemper Judæis, ubicumque agerent, ejuſmodi ob oculos poſita erat abominatio: ſiquidem (ut Joſephus (h) ſæpius tradit) tempore dierum feſtorum Romani milites pro foribus templi adſtabant armati ad comprimendos ſubitaneos, qui occaſione ingruentis multitudinis & compreſſionis exoriri poſſent, tumultus. Alia igitur ejus nominis eſt ratio afferenda ab ea diverſa, nempe illa quæ Joſephi teſtimonio plus ſatis teſtata redditur; nimirum quod in exercitu Romano militaria eſſent inſignia imaginibus effigiata. Quantum hæc autem Judæi abominarentur, Joſephus (i) illo plane declarat exemplo, cum ait: *Vitellius Syriæ Præſes ad bellum paratus Arabicum, aſſumptis duabus legionibus, & levis armaturæ atque equitum auxiliis miſſis a ſociis Regibus, properans verſus Petram, pervenit Ptolemaidem. Cumque vellet per Judæam exercitum ducere, occurrerunt ejus regionis principes, deprecantes tranſitum; neque enim patrios ritus permittere ut inferantur ullæ imagines, quales Romana ſigna habebant pleraque. Quorum precibus flexus, mutavit ſententiam de itinere propoſito*. Hæc Joſephus; quibus plane liquido declaratur, Romanos milites qui agerent Hieroſolymis, nequaquam uti ſolitos inſignibus militaribus imaginibus exornatis, ac illos præſertim qui diebus feſtis apud templum excubias agerent: qui enim Judæi paſſuri eſſent ea a militibus Hieroſolymis oſtentari, qui nec per regiones tranſire ſuas ſunt paſſi? Ad hæc quoque ſpectare videtur, quod ait Suetonius in Tiberio, ſolas Syriacas legiones nullam Seiani imaginem inter ſigna coluiſſe: qua etiam ex cauſa idem in Judæos erat animo infenſiſſimus. At vero cum Romani jam hoſtes effecti ad Hieroſolymorum obſidionem mœnibus inhæſiſſent; haud dubium eſt, eoſdem conſueta ſigna imaginibus effigiata vexiſſe, ac pariter oſtentaſſe; quamobrem illud jam tempus adveniſſe videretur a Domino præmonſtratum; ut, cum viderent abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto, ſibi fuga conſulerent: quæ non tantum abominatio, ſed & abominatio deſolationis ideirco dicta, quia idem exercitus iterum rediturus, plane complanaturus, ac funditus deſolaturus erat Hieroſolymorum civitatem.

(h) Joſeph. antiq. l. 20. c. 7.
(i) Joſeph. antiq. l. 18. c. 7.

L. Domini prædictio adimpleta.

Hoc igitur primo adventu exercitus Romani, ipſo ejus aſpectu, ſuos, ut fugam caperent, videri poteſt Dominus admonuiſſe, quod poſthac non amplius liberum eſſet Judæis Hieroſolymis agentibus inde recedere. Nam ſequenti anno ſic civitas Zelotarum eſt arctata cuſtodiis, ut nulli amplius egrediendi fuerit data facultas, niſi qui forte ingenti vi pecuniarum eam redemiſſet, ut & teſtatur idem (k) Joſephus. Verum Chriſtianos Hieroſolymis agentes fuiſſe pauperrimos, eoſdemque omnibus jam diu ſpoliatos bonis, eleemoſynarum collectione indiguiſſe, multa quæ ſunt ſuperius dicta ſignificant. Et quoniam jam non Hieroſolymæ tantum

(k) Joſeph. antiq. l. 5. c. 1.

exci-

excidendæ eſſent, ſed circumpoſita provincia devaſtanda, quod cœptum eſt agi anno ſequenti, eum a Nerone Veſpaſianus in Judæam eſt miſſus; idcirco non ſolum Dominus ſuos admonuiſſe voluit, ut Hieroſolymis egrederentur: ſed omnes, inquit, qui ſunt in Judæa, fugiant ad montes.

LI. (a) Bened. Perer. in Dan. l. 10. prope fin.

At nimis certe aliena illa videtur interpretatio (a), ut illis verbis Dominus voluerit, eos tantum qui in Judæa eſſent, præmonuiſſe, & non qui Hieroſolymis: eaque de abominatione deſolationis intelligi velit, non cum a Ceſtio ad modicum temporis ſpatium civitas eſt obſeſſa, ſed cum poſtea a Tito Veſpaſiano eſt arctiſſima obſidione vallara. Quonam modo, quæſo, poſt obſidionem Hieroſolymorum, jam a Veſpaſiano devaſtata Judæa, fugæ amplius locus erat? Quidve opus erat fuga illis in Judæa agentibus, qui jam penitus vaſtati eſſent? Illa certe Domini verba fugam tantopere inculcantis, eamque iterum atque iterum admonentis, atque exemplo fici arboris inſinuantis, quid aliud viſa ſunt ſignificaſſe, niſi ipſum maxime monere voluiſſe, ne ſui in tam grandia inciderent mala? Nam ſicut olim, ne innocens Lot periret cum Sodomitis, maxime cavit; ita ne innocentiſſimi Chriſtiani ſceleſtiſſimorum ſupplicio involverentur, ea longe antea prædicendo commonuit. Sed fruſtra hæc omnia, ſi tunc illis fugiendi nullus amplius locus ſupereſſet, vel quod conſumpti jam eſſent vel quod nullus fugæ pateret exitus. Quis inſuper dixerit, vindictam illam immaniſſimam ad ulciſcendum graviſſimum omnium ſcelus in Judæos immiſſam, nimirum ob illatam necem Chriſto Jeſu omnium Redemptori, comprehendiſſe etiam nobiliſſimam illam Eccleſiam, non Jacobi tantum, ſed omnium Apoſtolorum alumnam; illos, inquam, ea pœna conſtrictos, qui Chriſtum colentes, jam tot tantaque a Judæis, quorum ad eos ſcribens Paulus meminit, paſſi eſſent? & non potius eos liberos abiiſſe, ſecundum quod habetur in Pſalmo (g): *Dediſti metuentibus te ſignificationem, ut fugiant a facie arcus, ut liberentur dilecti tui*. Fugiſſe plane

(b) Pſal. 59. Fidelium fuga Hieroſolymis.

Chriſtianos qui erant Hieroſolymis (niſi fortaſſe perpaucis quibuſdam exceptis, qui ſegniter agentes, quæ prædicta a Domino erant, minus caviſſent) antequam obſtructus & interceptus penitus eſſet exitus egrediendi, non tantum ea quæ ſunt ſuperius Epiphanio auctore dicta declarant: ſed perſpicuum illud de his eſt argumentum, quod Simeon Hieroſolymorum Epiſcopus, qui Jacobo fratri ſucceſſerat, nequaquam cum ceteris Judæis, qui ibi ſunt inventi, necatus eſt; quem conſtat ad tempora Trajani fuiſſe ſuperſtitem, & ſub eodem Imperatore conſummaſſe martyrium. Nec eſt quod quis dicat, eum non occiſum, ſed ductum fuiſſe captivum: nam Joſephus firmiter aſſeverat, omnes occiſos eſſe, ſervatis tantummodo factionis principibus, qui ducti ſunt in triumphum, & certis quibuſdam corpore valentiore potentibus viris, quorum alii ad opera damnati ſunt, alii vero ad pugnandum in theatris cum beſtiis. Certe horum numero comprehenſum eſſe Simeonem jam centenarium, neminem dicturum puto: at nec ex numero eorum eſſe potuit qui venditi ſunt; nam illos tantum qui infra annum ætatis decimum ſeptimum eſſent, occiſis ceteris, venum expoſitos, idem Joſephus tradit.

LII. Supellectilia quoque ſalvata. (c) Euſeb. hiſt. lib. 7. c. 14.

At non tantum ipſum, & ceteros quibus præerat Epiſcopus, liberos fuiſſe foras egreſſos, verum etiam Eccleſiæ illius ſupellectilia in tuto eſſe collocata, quæ ſcribit Euſebius (c) de Jacobi cathedra ad ſuam uſque ætatem integra ſervata, plane declarant; quæ quidem ſi Hieroſolymis remanſiſſet, abſque dubio cum ceteris conflagraſſet. Ex dictis igitur neceſſaria aſſumptione conſequitur (cum manifeſte appareat, Chriſtianos Hieroſolymis agentes, inde egreſſos ſibi fuga conſuluiſſe, quod eis minus facere licuiſſet in ſecunda validiori obſidione) affirmandum eſſe id ab eis actum poſt primam ſub Ceſtio obſidionem: ac proinde abominatio illa deſolationis a Matthæo deſcripta, ſi ad Romanum exercitum referenda eſt, ſecundum quod a dictis auctoribus ea Lucæ verbis declaratum videtur; intelligenda eſt non de alia quam de hac prima invaſione & obſidione facta per Ceſtium. Sed in his admirari non ſatis poſſumus admirabile plane Dei conſilium: nam & hoc vehementer admiratus eſt ipſe Joſephus hiſtoricus. Cum multis viis daretur Ceſtio aditus ingrediendi cum exercitu civitatem, nobilibus portas aperire ſpondentibus, & precibus invitantibus, aliiſque etiam occaſionibus civitatem capiendi ſe dantibus; Deo tamen id omne agente, neglexit: Sed ob id nempe, ne qui intus adhuc erant Chriſtiani, pœnis ob impietatem Judæis debitis, una cum illis afficerenrut.

LIII.

At licet ejuſmodi interpretatio de abominatione deſolationis (quaſi a Luca fuerint declarata illa Domini verba dicta eſſe de exercitu Romanorum hoc anno primum Hieroſolymam obſidente) multis a nobis ſtabilita eſſe videatur atque firmata: tamen re magis magiſque perſpecta, haud adduci poſſumus in eam ſententiam, ut exiſtimemus Lucam Evangeliſtam ſic ea de exercitu dixiſſe, ut quæ a Domino dicta eſt abominatio, declararet: quin potius, ſicut in ceteris ſæpe accidit, immo in eodem narrationis contextu factum apparet, ut quod a Domino dictum eſſet, ſed ab alio Evangeliſtarum prætermiſſum,

alius ſuperadderet; ita evenerit, ut quod Matthæus omiſerat, Lucas apponeret, adderetque non tantum datam eſſe in ſignum futuræ cladis abominationem deſolationis ſtantem in loco ſancto a Matthæo conſcriptam, ſed prædictum quoque fuiſſe a Domino, & in ſignum additum, cum viderent Hieroſolymam ab exercitu circumdari. Hæc autem ut potius opinemur, nec priori a nobis recitatæ ac illuſtratæ ſententiæ aſſentiamur, illud poriſſimum perſuadet, immo & affirmare compellit, cum non qualemcumque abominationem fore aſpiciendam, ſed quæ ſcripta eſſet a Daniele propheta, Dominus inculcarit: ex quo quidem, quid per locum ſanctum intellexerit, ſatis expreſſe declaratum eſſe videretur dicente Daniele (a): *Et erit in templo abominatio deſolationis.*

(a) Daniel. 9.

LIV. Sic igitur quod dixit Dominus de loco ſancto, non de alio quopiam loco quam de templo eſſe intelligendum, fateri quiſque neceſſitate compellitur; ac proinde nihil eſt quod ea abominatio ad exercitum Romanorum civitatem obſidentem aptari poſſit. Quamobrem cum ea ſigna eodem tempore futura dicat, nimirum abominationem viſum iri in templo, & civitatem ſimul ab exercitu obſidendam: dicere pariter compellimur, non aliam fuiſſe abominationem illam deſolationis tunc in templo inſpiciendam, niſi profanationem templi, hoc ipſo anno (ut vidimus) a ſeditioſis factam, cum illud more caſtrorum muniſſent, ut inde adverſus ſuos contribules Judæos ferocius dimicarent. Non enim exteriorem tantum templi partem ab eis occupatam fuiſſe, Joſephus teſtatur (b); ſed cingente Ceſtio civitatem obſidione, eoſdem ſeditioſos in interiorem partem templi ſe recepiſſe, idem auctor (c) tradit; prioremque invaſionem templi ab eis factam ſignificat hoc anno, menſe Auguſto; poſteriorem vero hoc itidem anno, menſe Octobri, affirmat. Sic igitur eodem plane tempore utrumque ſignum prædictum videtur, nempe abominatio illa facta in templo, & civitas ab exercitu obſeſſa. Abominatio quidem omnium ſordidiſſima ac funeſtiſſima videri poterat, ſceleſtiſſimos ac perditiſſimos homines armatos, ſanguine madentes civium occiſorum, non atrium tantum, ſed interiorem quoque templi partem (horrendum dictu) impudentiſſime occupaſſe. Execranda enim quædam ac deteſtanda peccata abominationem dici conſueviſſe, innumera divinæ Scripturæ exempla teſtantur.

Germanus ſenſus de abominatione.

(b) Joſeph. de bel. Jud. l. 2. c. 27.

(c) Idem eodem c. 24.

LV. At quod non tantum abominatio dicta ſit, ſed deſolationis: id factum eſſe putamus, quod ea abominatio in ſignum data ſit futuræ deſolationis; neque id tantum a Gabriele, Daniele, & a Domino diſcipulis ſuis: ſed & (quod ſcribit Joſephus d) vetus quidam ſermo ferebatur, tunc demum civitatem capiendam, ſancta quoque flammis exurenda eſſe lege belli, cum ſeditio fuiſſet exorta, templumque Dei propriæ Judæorum manus violaſſent; quæ (ut ſæpius dictum eſt) hoc anno facta eſſe, cum exploratiſſimum ſit; plane deſolationis ſignum fuiſſe, omnes intelligunt. Quo inſpecto, memores hæc omnia a Domino fuiſſe in ſignum data, Chriſtiani (ut diximus) Hieroſolymis receſſerunt. Sed quoniam eadem jactare ſolitos inter ſe Judæos, ex antiquo quodam oraculo, auctore Joſepho cognovimus; inde etiam accidit, ut non Chriſtiani tantum, qui his ſignis ſic fuiſſent a Redemptore noſtro præmoniti, ſibi fuga conſulendum putarint: ſed (quod ſcribit Joſephus e) complures Judæorum tum his permoti, tum etiam ea conjectura perſuaſi, quod adeo Judæi deliquiſſent, infeſtando & cædendo Romanum exercitum; rati nimirum hæc ipſa graviori fore mulcta luenda, hiſque magis magiſque exaſperatis animis Romanorum, nullum eſſe relictum amplius locum veniæ, ſe libentius fugæ mandarint. Tantum igitur abeſt, ut eo ſucceſſu proſpero, Judæi, qui inter eos prudentiores erant, animo elati ſint, ut potius viderentur penitus conſternati; quod humano etiam judicio mala, quæ ex ea cauſa a Romanis obventura eſſent, potuiſſent facile conjectari. Nam ait Joſephus (f): *Poſt Ceſtii vero caſus adverſos, nobilium Judæorum multi, tamquam e navi peſſum itura, ex civitate enatabant*: addit & de quibuſdam Judæorum primariis, qui iiſdem temporibus magis delegerunt confugere ad Ceſtium profligatum, quam cum ſeditioſis victoria elatis agere Hieroſolymis. At de his quæ ad Judaicas res geſtas hoc anno pertinent, ſatis: cetera ſuis locis inferius dicemus.

Abominatio deſolationis cur dicta.

(d) Joſeph. de bel. Jud. li. 5. c. 2.

(e) Joſeph. de bel. Jud. li. 2. c. 25.

(f) Joſeph. ibid.

JESU CHRISTI ANNUS 69. | PETRI ANNUS 25. | NERONIS IMP. ANNUS 13.

I. Anno Redemptoris noſtri ſexageſimonono, L. Fonteio Capitone & C. Julio Ruſo Coſſ. cum jam Nero ex Achaia Romam rediiſſet, Petrus & Paulus Principes Apoſtolorum, cum eadem qua ſemper eidem reſtitiſſent conſtantia, una eademque die tertio Kalend. Julii, ejus juſſu diverſo mortis genere glorioſum ſubiere martyrium. Sed quomodo hæc ſe habuerint, agendum exacte de ſingulis. Atque

SS. Apoſtolorum Petri & Pauli Martyrium.

Digitized by Google

que in primis quod ad rationem temporis ſpectat; illi redarguendi videntur, qui ipſorum necem in annum decimumquartum Neronis referunt; quos in manifeſtum eſſe lapſos errorem, certum eſt. Nam cum Neronis Imperium cœperit menſe Octobri, Coſſ. Marcello & Avioia; nullum eſt dubium, hunc eſſe ejus Imperii annum decimumtertium, qui terminetur eodem menſe Octobri, quo & quartusdecimus inchoatur. Sed cum æque perſpicuum ſit, ipſum anno ſequenti, quarto Idus Junii occiſum eſſe, nec perveniſſe ad tertium Kalendas Julii, quo die Apoſtoli necati ſunt; impoſſibile plane redditur, ut iidem dici poſſint anno ſequenti decimoquarto Neronis Imperii martyrio vita functi eſſe. Sic igitur affirmare neceſſe eſt, eodem hoc anno, iiſdemque Coſſ. ac Neronis Imperii decimotertio, Petrum & Paulum Apoſtolos coronatos eſſe martyrio.

II. De tempore Martyrii Apoſtolorum.

Corrigenda eſt ergo lectio Euſebii in Chronico, quam alii videntur eſſe ſecuti, qui anno decimoquarto Neronis, quo & occiſus eſt, ponunt dictorum Apoſtolorum martyrium, Olympiade ducenteſima vigeſima, anno quarto: ſicur & Hieronymus (*a*) quoque Euſebium ſecutus; dum tam de Petro quam de Paulo ait, a Nerone occiſos eſſe decimoquarto ejus Imperii anno. Sed diverſa ab his omnibus fuit Epiphanii (*b*) ſententia, affirmantis tam Petri quam Pauli obitum contigiſſe duodecimo Neronis anno. At inter duo hæc extrema media ſententia, eos paſſos eſſe anno Neronis decimotertio, verior eſſe probatur. Sed ab his omnibus diſcrepat Caſſiodorus, cum ponit poſt biennium a dictorum Conſulatu necem Apoſtolorum; cum longe ante illud tempus Nero eſſe inhumanis deſiiſſet; verum ne audiendus quidem ipſe: cum omnium ſententia exploratum habeatur ipſos ſanctos Apoſtolos conſummaſſe martyrium ſub Nerone. Sed verius exiſtimatur in Caſſiodori Chronicon mendum irrepſiſſe. At hæc ſatis de his quæ ad annum paſſionis ſpectant. Ceterum eadem a nobis firmata ſententia de nece Apoſtolorum anno decimotertio Neronis, graviſſimos habuit aſſertores, nimirum Caium antiquum Theologum, Zephyrinum Romanum Pontificem, & Dionyſium Corinthiorum Epiſcopum; quos omnes citans Metaphraſtes (*c*), ipſorum ſententiæ adſtipulatur atque concordat, dum a ano trigeſimoſexto (numerando ab anno Domini trigeſimotertio) poſt paſſionem Domini eos necatos affirmat, nimirum hoc anno Domini ſexageſimonono.

(*a*) *Hier. de Script. Eccl. in Petro & Paulo.*

(*b*) *Epiph. hæreſ. 27.*

(*c*) *Metaph. die 29. Junii.*

III. Quo die Apoſtoli paſſi ſunt.

Quod vero ad diem utriuſque martyrii attinet: cum omnes æque in unam eamdemque conſpirent ſententiam, una eademque die, nempe tertio Kalendas Julias, martyrio vita functos eſſe: diverſa tamen inter eos intercedit opinio; exiſtimantibus quibuſdam ex ipſis, ſic una eademque die menſis Junii utrumque ductum ad mortem, ut tamen non eodem anno contigerit. Qui hoc ſenſit inter alios reperitur Prudentius (*d*), dum ſic hymno cecinit: *Unus*

(*d*) *Prud. Periſteph. hym. 12.*

SÆC. I. Anno Urbis 820. Olymp. 211. an. 3. An. C. 67.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5560.

☉ 10. D. ☽ 11. P. 19. April. Indict. 10.

JESU CHRISTI 67. *ſecundum Baronium* 69.

S. CLEMENTIS PAPÆ 1.

NERONIS IMP. 14.

I. *Conſules.*

[1] AD num. I. Coſſ. *L. Fonteius Capito*, & *C. Julius Rufus*.

II. *Exeunte anno Nero ex Oriente rediit.*

Nero non ineunte anno, ut exiſtimavit Baronius, ſed eo exeunte, e Græcia Romam rediit. Ubi intellexit conjurationem in ea contra ſe factam, *ſubito in Italiam navigavit. Sperat vi hiemis illum periturum, verum fruſtra id gaudium pleriſque fuit*, inquit Dio lib. 63. Hiemem ſcriptores Græci a die undecima menſis Novembris auſpicantur, ut videre eſt in Ephemeride anni Macedonici cum Juliano collati apud Uſſerium Diſſert. de Macedonum & Aſianorum anno Solari. Quare Nero menſe circiter Decembri Romam rediit: *Reverſus e Græcia Neapolim, quod in ea primum artem protulerat, albis equis introiit, disjecta parte muri, ut mos hieronicarum eſt. Simili modo Antium, inde Albanum, inde Romam. Sed & Romam eo curru, quo Auguſtus olim triumphaverat*, &c. inquit Suetonius in Nerone cap. 25. Quod ſub hujus anni finem ſine dubio factum. Manſit itaque Nero in Oriente fere biennium, majorem nempe partem anni præcedentis, & totum fere currentem. Ex quo conſequens eſt, primo, Petrum & Paulum hoc anno martyrium non pertuliſſe; cum ut communis traditio fert, Nerone Romæ præſente, paſſi fuerint, & quidem die XXIX. Junii utrique feſto conſecrato; quo die præſenti anno Neronem Roma abfuiſſe plane certum. Secundo, non poſt reditum Neronis ex Oriente, ſed antequam in Orientem Nero proficiſceretur, eoſdem occiſos. Ad

---

[1] COſſ. *L. Fonteius Capito, & C. Julius Rufus*. Fragmentum Caſinas apud Fabrettum pag. 485. n. 159. & apud Blanchinum in Anaſtaſium tom. 11. pag. 47. nunc exſtat in ædibus Capitolinis, antea in Muſeo Albano. . . . . JULIO. RUFO. COS. Lapis Ligorianus in veteri Latio tom. 3. pag. 257. DD. XVIII. KAL. MAII. M. FONTEIO. CAPITONE ET C. JULIO RUFO. COSS. De *Fonteii* prænomine quæſtio eſt, quod ab omnibus ferme *Lucius* eſſe dicitur, ut a Noriſio in epiſtola Conſulari pag. 41. 42. primæ editionis. Quæ fuerit Ligoriana fides in veteribus lapidibus exſcribendis, ſatis notum. Vulgati Faſti, ut Idatiani & Vindebonenſes, ac Proſperi Chronicon: *Capitone & Ruſo*. Incertum igitur eſt ex antiquis monumentis *Capitonis* prænomen, & *Lucii* potius, quam *Marci* retinendum.

Digitized by Google

Unus utrumque dies, pleno tamen innovatus anno,
Vidit ſuperba morte laureatum.

(a) Arat. in Act. Apoſt. l. 2. in fine.

Hæc ille, quem etiam ſecutus videtur Arator (a), dum item occinit:

Cum natura dedit, geminos quos addidit aſtris
Non eadem, tamen una dies, annique voluto
Tempore ſacravit repetitam paſſio lucem.

(b) Aug. de ſanct. ſerm. 28.

Id etiam affirmaſſe S. Auguſtinus (b) videtur, cum ait: *Currunt itaque uterque ad palmam martyrii, & uterque perveniunt ad coronam, non quidem eodem temporis curſu, ſed anni vertentis occurſu.* Hæc ipſe.

IV. Una die eodemque anno paſſi Apoſtoli.

(c) Euſeb. in Chron.

Verum magis vera atque probata illorum eſſe videtur aſſertio, dicentium eodem anno ambos una die martyrii palmam adeptos eſſe: quam ſententiam, qui nuper ſunt recenſiti antiquiores Patres, Caius Zephyrinus, & Dionyſius Corinthiorum Epiſcopus, a dicto citati auctore ſequuntur: his adde Euſebium (c), Epiphanium (d), Hieronymum (e), Maximum (f), Caſſiodorum (g), & alios recentiores fere innumeros. Id quidem tam Romanæ Eccleſiæ Martyrologium, quam Græcorum Menologium tradunt. His pariter Acta quæ de paſſione ipſorum habentur ſcripta (qualiacumque ſint, & quovis edita auctore) aſſentiuntur. Sed ejuſmodi opinionem de diverſo anno a quibuſdam hæreticis fuiſſe vulgatam, Concilium Romanum ſub Damaſo, quod continet Creſconiana Collectio (eſt in noſtro codice pagina 236.) poſt canonem de libris apocryphis, teſtatur his verbis: *Poſt has omnes Propheticas, & Evangelicas, & Apoſtolicas, quas ſuperius deprompſimus, ſcripturas, quibus Eccleſia Catholica per gratiam Dei fundata eſt: etiam inſinuandum putavimus, quod quamvis univerſæ per Orbem diffuſæ Catholicæ Eccleſiæ quaſi unus thalamus Chriſti ſit, Sancta tamen Romana Eccleſia nonnullis ſynodicis conſtitutis ceteris Eccleſiis prælata eſt: ſed & Evangelica voce Domini Salvatoris noſtri primatum obtinuit: Tu es Petrus, inquiens, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam; & portæ inferi non*

(d) Epiph. hæreſ. 27. (e) Hier. de Scrip. Eccl. (f) Maxim. ſerm. de S. Petro. (g) Caſſiod. in Chron.

III. Quo anno Petrus & Paulus martyrium paſſi.

Ad num. II. Morti ergo addicti Principes Apoſtolorum, *Nerva & Veſtino Coſſ.* ut legitur in Catalogo veterum Pontificum, id eſt, anno Chriſti ſexageſimo quinto. Eo anno, menſe Julio, Nero adhuc in Occidente erat. Ait enim Euſebius in Chronico; *Olympias* CCXI. *non eſt acta, Nerone in ſuam præſentiam differente.* Ea ſolenni Ludorum celebratione anno Chriſti LXV. in Græcia agi debuit: ſed Ludi illi dilati in adventum Neronis, qui intereſſe & certare volebat. Unde & hæc Olympias præterita eſt Eleorum in libris, ut teſtatur Pauſanias. In Julii quoque Africani Stadionicarum Catalogo, Olympiade CCXI. a Nerone agon Olympiacus actus dicitur non legitimo tempore, ſed μετὰ ἔτη δύο, id eſt, *poſt duos annos*, ut videre eſt in Græcis Euſebianis Scaligeri pag. 44. Acta itaque Olympias CCXI. currenti Chriſti anno, ineunte nimirum anno ejuſdem Olympiadis tertio, ut legitur in Collectaneis Græcis Hiſtoriarum apud Scaligerum pag. 340. ideoque exeunte Junio Romæ Nero eſſe non potuit. Præterquamquod, cum perſecutio adverſus Chriſtianos anno LXIV. decreta fuerit, ac inſequenti continuata, non dubium, quin priori anno Petrus & Paulus in carcerem conjecti ſint, ac poſteriori necati. Denique Vir clariſſimus Paulus Pezronius Doctor Pariſienſis, ex Ordine Ciſtercienſi, dum quæ de Chronologia Pontificia obſervavimus, inter nos conferremus, inſigne argumentum mihi aperuit, quo rem extra controverſiam poni exiſtimo. Tacitus lib. 16. Annal. loquens de iis, quæ Nerva & Veſtino Coſſ. geſta, ſic narrationem ſuam concludit: *Tot facinoribus fœdum annum etiam Dii tempeſtatibus & morbis inſignivere. Vaſtata Campania turbine ventorum, qui villas, arbuſta, fruges paſſim disjecit, pertuliſque violentiam ad vicina Urbi. In qua omne mortalium genus vis peſtilentiæ depopulabatur, nulla cæli intemperie, quæ occurreret oculis.* Paulus vero Oroſius lib. 7. cap. 5. ait: *Primus* (ſcilicet Nero) *Romæ Chriſtianos ſuppliciis & mortibus affecit, ac per omnes Provincias pari perſecutione excruciari imperavit: ipſumque nomen extirpare conatus, beatiſſimos Chriſti Apoſtolos Petrum cruce, Paulum gladio occidit. Mox acervatim miſeram civitatem obortæ undique clades oppreſſere. Nam ſubſequente autumno tanta Urbi peſtilentia incubuit, ut triginta millium funerum in rationem libitina venirent,* &c. Quæ Oroſius ex Suetonio in Nerone cap. 39. exſcripſit: *Acceſſerunt tantis ex Principe malis, probriſque, quædam & fortuita; peſtilentia unius autumni, qua triginta funerum millia in rationem libitinæ venerunt; clades Britannica, qua duo præcipua oppida, magna civium ſociorumque cæde direpta ſunt: ignominia ad Orientem, legionibus in Armenia ſub jugum miſſis, ægreque Syria retenta;* quæ etiam Oroſius recitat. Petrus itaque & Paulus eo anno morti traditi quo Urbem peſtilentia afflixit. Quare cum, teſte Tacito, anno Chriſti ſexageſimo quinto peſtis Romæ graſſata fuerit, Principum Apoſtolorum martyrium perperam a Baronio uſque ad præſentem annum dilatum. Baronius ait, ſuam ſententiam, quam ab Onufrio acceperat, quamque Viri docti paſſim amplexi ſunt, graviſſimos habere aſſertores, Caium antiquum Theologum, Zephyrinum Papam, & Dionyſium Corinthiorum Epiſcopum, quos citans Metaphraſtes apud Surium die XXIX. Junii, iiſdem adſtipulatur, dum anno XXXVI. poſt paſſionem Domini eos trucidatos affirmat. Sed hinc potius noſtra ſententia confirmatur. Antiqui enim Chriſtum anno Eræ Chriſtianæ viceſimo nono paſſum arbitrati ſunt; a quo anno ad LXV. triginta ſex effluxere. Denique Hieronymus de Scriptoribus Eccleſiaſt. tam in Elogio Divi Petri, quam Divi Pauli, Pontificale Romanum, Chryſoſtomus, Honorius, Iſidorus, Beda, Rabanus, Nicephorus, aliique tradunt, Petrum & Paulum triginta ſeptem annis poſt paſſionem Chriſti elapſis martyrio coronatos eſſe, qui a præcedentibus Doctoribus in eo tantum differunt, quod utrumque extremum annum incompletum pro integro numerarint.

Ad

Google

non pravalebunt adverſus eam: Et tibi dabo claves regni calorum: & quacumque ligaveris ſuper terram, erunt ligata & in calo; & quacumque ſolveris ſuper terram, erunt ſoluta & in calo. Addita eſt etiam ſocietas beatiſſimi Pauli Apoſtoli, vaſis electionis: qui non diverſo (ſicut falſo haretici garriunt) ſed uno eodemque die glorioſa morte cum Petro in urbe Roma ſub Caſare Nerone agonizans, coronatus eſt, & pariter ſupradictam S. Romanam Eccleſiam Christo Domino conſecrarunt. Hæc ibi; quæ pene omnia repetita ſunt a Gelaſio in decreto Concilii ſeptuaginta Epiſcoporum. Verum de tempore hactenus.

V. Quænam vero obitum ipſorum præceſſerint, ex probatis auctoribus pauca nobis potius, quam ex incertis apocryphiſque multa narranda proponimus. Ex Achaia Romam rediens Nero ea pompa triumphali quam Suetonius (*a*) ſcribit, Apoſtolos, quos Simonis magi cauſa vel aliis vinxiſſe diximus, nova ſuperaddita accuſatione, ultimo ſupplicio condemnavit. Quænam autem ea fuerit, ex S. Ambroſio (*b*) & aliis facile intelligitur: datum enim illis crimini tradunt, quod feminas ad meliorem frugem & præcipue caſtitatem ſervandam convertiſſent. Multum enim in his verſati ſunt Apoſtoli, ut quas ad christianam fidem capeſſendam inducerent, eaſdem in primis caſte & pudice vivere ſuaderent. Nam Tacitus, Suetonius, Dio, & ceteri, qui Neronis hiſtorias conſcripſere, teſtantur in nobiliſſimas quaſque feminas ejus libidinem abſque ulloquo pudoris freno impudentiſſime eſſe graſſatam. Dum vero (ut de Petro primum agamus) expectabatur executio feralis ſententiæ: indigniſſime ferentes Christiani, ſic a ſe paſtorem omnium abripi Petrum; ut fuga ſibi ſuiſque conſuleret, inſtantiſſimis precibus & obteſtationibus admonentes, vix tandem ut id faceret perſuaſerunt, immo potius compulerunt. Non deerat ad hæc præſtanda carceris cuſtodum officium Proceſſi & Martiniani, quos (ut dictum eſt) idem Petrus initiaverat ſacro baptiſmate. Quomodo autem egreſſus, ac iterum Domino admonente ſit revocatus ad carcerem; ſanctum Ambroſium hæc accurate ſcribentem audia-

(*a*) *Suet. in Neron. c. 25.*

Nova accuſatio in Apoſtolos.

(*b*) *Ambr. in Auxent. de Baſilic. trad. fere in med. edit. Rom. to. 5.*

IV. *Quo die occiſi.*

Ad num. III. Petrum & Paulum martyrio coronatos die XXIX. Junii docent Martyrologium Romanum & Græcorum Menologia, indicatque Oroſius loco numero præcedenti citato, quando ait, autumno martyrium illud ſubſequente, peſtilentiam Romæ ortam eſſe. Ante autumnum itaque Beati Apoſtoli morti addicti. Mitto varia Martyrologia, aliaque veteris Eccleſiæ monumenta, qualia ſunt Sacramentarium Gregorii Magni, Ordo Romanus, ipſius S. Hieronymi Lectionarium omnium vetuſtiſſimum. Non defuere tamen, qui exiſtimarint, martyrium illud VIII. Kal. Martii accidiſſe, quod ad eamdem diem in Laterculo Sylvii legatur: *Depoſitio SS. Petri & Pauli*, quibus ex verbis intulere, Petrum & Paulum non *III. Kal. Julias*, ſeu die XXIX. Junii, quo coluntur, paſſos eſſe, ſed die *VIII. Kal. Martias*. Verum vana hæc illatio. Antiquitus enim ſicuti & nunc, VIII. Kal. Martias, ſeu die vigeſima ſecunda Februarii, Cathedra S. Petri Antiochiæ celebrabatur. In Indiculo Depoſitionis Martyrum apud Bucherium, eo die legitur: *Natale Petri de Cathedra*. Reliquiæ autem Sanctorum iiſdem ſæpe diebus, qui horum natales erant, factæ. Quare ex Laterculo Sylvii, ubi ad VIII. Kal. Martii legimus Depoſitionem SS. Petri & Pauli, intelligimus, horum Reliquias, die, quo jam Petrus Antiochiæ colebatur, tranſlatas fuiſſe. Tranſlationem enim Sanctorum *Depoſitionis* nomine ab Antiquis ſæpe expreſſam, pluribus exemplis conſtat. Sic in Martyrologio Hieronymiano ad diem ſecundam menſis Julii habetur; *Depoſitio Miltiadis Papa*. Papebrocius in Conatu Chronico-Hiſtorico ad Catalogum Pontificum ait, videri Librariorum vitio factum, ut pro voce, *Ordinatio*, legatur, *Depoſitio*; cum conſtet Miltiadem die ſecunda Julii ordinatum eſſe. Verum locus purus eſt. Reliquiæque Melchiadis die ejus Ordinationis tranſlatæ. Sic etiam anno ducenteſimo quinquageſimo octavo, quando S. Sixtus Romanus Pontifex eorumdem Apoſtolorum corpora ad Catacumbas transferre voluit, ut ardente perſecutione Christiani tutius Stationes ibi habere poſſent, non alium diem elegit, quam vigeſimum nonum menſis Junii eorum Natali dicatam, ut diſcimus ex laudato Indiculo: *III. Kalend. Julii Petri in Catacumbas & Pauli Oſtienſe, Tuſco & Baſſo Coſſ.* Quæ verba Bucherius non intelligens, in margine ait, Conſules fuiſſe luxatos, perſuaſus agi ibi de SS. Apoſtolorum martyrio; cum tamen ſermo ſit de Tranſlatione die eorum natali facta. *Pearſon* in Annalibus Cyprianicis ad annum CCLVIII. quo Tuſcus & Baſſus Conſules fuere, exiſtimat, alia die Petri & Pauli martyrium accidiſſe, alia eorum Tranſlationem, hancque ſecutam poſtea eſſe ſolennitatem & feſtum, & ante Pſeudo-Iſidori ætatem, & Geſta Pontificalia edita Natalibus SS. Petri & Pauli alium diem aſſignatum, idque ex Sylvii Laterculo conſtare. Sed fallitur Vir eruditiſſimus: Sixto enim ſedente, Petri & Pauli Reliquiæ, quæ antea in Vaticano & Oſtienſi aſſervabantur, ut teſtatur Caius, qui circa annum CC. floruit, ad Catacumbas tranſlatæ ſunt die XXIX. Junii, quo eorum ſolemnitas celebrari ſolita erat. Quare dies natalis SS. Petri & Pauli in dubium perperam revocatus. Male etiam Queſnellus in Notula ad Sermonem S. Leonis in Cathedra S. Petri Apoſtoli, ait, Laterculum Sylvii vel ſuppoſitionis argui, vel ſaltem depravationis, eo loci, ubi pro feſto Cathedræ VIII. Kalend. Martii, Depoſitionem utriuſque Apoſtoli notatam habet. Ibi enim Depoſitio idem denotat ac Tranſlatio, ut dixi. Denique falluntur, qui dicunt, quam tuemur opinionem, antiquam non eſſe, cum nullum extet monumentum antiquius Indiculo Depoſitionis Martyrum a Bucherio publicato, in quo Cathedra S. Petri memoratur VIII. Kal. Mart. Poſt primam hujus Tomi editionem deprehendi nihil certi ſtatui poſſe de die quo Principes Apoſtolorum martyrium fecerunt, & quæ hic in medium attuli tantum probare Eccleſiam diem XXIX. menſis Junii ad Natale eorum, diem vero XXII. Februarii ad feſtum Cathedræ Sancti Petri celebranda elegiſſe, iiſdemque diebus aliquas eorumdem Reliquiarum Tranſlationes alias peractas eſſe.

audiamus. In Auxentium enim dum invehitur, hæc ait:

VI. Fuga Petri e carcere. *Idem Petrus poſtea, victo Simone, cum præcepta Dei populo ſeminaret, doceret caſtimoniam, excitavit animos Gentilium. Quibus eum quærentibus, Chriſtiana anima deprecata ſunt ut paulisper cederet. Et quamvis eſſet cupidus paſſionis, tamen contemplatione populi precantis inflexus eſt: rogabatur enim, ut ad inſtituendum & confirmandum populum ſe reſervaret. Quid multa? nocte muro egredi cœpit: & videns ſibi in porta Chriſtum occurrere, urbemque ingredi, ait: Domine, quo venis? Reſpondit Chriſtus: Venio iterum crucifigi. Intellexit Petrus ad ſuam crucem divinum pertinere reſponſum. Chriſtus enim non poterat iterum crucifigi; qui carnem, paſſione ſuſcepta mortis, exuerat: Quod enim mortuus eſt, mortuus eſt ſemel; quod autem vivit, Deo vivit. Intellexit ergo Petrus, quod iterum Chriſtus crucifigendus eſſet in ſervulo. Itaque ſponte remeavit: interrogantibus Chriſtianis reſponſum reddidit: ſtatimque correptus, per crucem ſuam honorificavit Dominum Jeſum.* Huc-uſque S. Ambroſius. Hæc ipſa de Petro fugam arripiente, & Domino illi occurrente pariter & admonente, habentur etiam in Actis paſſionis ejus, quæ feruntur a Lino conſcripta: quæ quidem fuere aliquando fortaſſe ſinceræ; quæ autem modo extant, Manichæorum reperiuntur tincta fuligine, ſicut & de Actis illis Andreæ queritur Auguſtinus (*a*): nam ſicut in illis Andream, ita & in iſtis Petrum habes non tantum caſtitatem recte ſuadentem, & concubinas ab hominibus divellentem, ſed male docentem etiam ne viris ſuis uxores debitum redderent: quæ quidem a ſincera Apoſtolica prædicatione procul abhorrent. Germana illa quidem olim extitiſſe noſcuntur, e quibus ea quæ ſcribit, idem qui ſupra eſt mutuatus S. Ambroſius, qui ait Petrum tantum caſtimoniam prædicaſſe: ſed ea quæ dicimus, vel adjecta, vel diverſa (quod verius putamus) ab illis fuiſſe, nulli dubium eſſe poſſe videtur.

(*a*) *Aug. de fid. contra Manich. c. 38.*

VII. Habentur eadem, quæ ex Ambroſio recitavimus de fuga Petri e carcere Mamertino, æque teſtata ex Actis (*b*) ſanctorum martyrum Proceſſi atque Martiniani, necnon ab Hegeſippo Juniore (*c*), & aliis. Sed illa eſt tantum inter eos diſcrepantia: dum alii ipſorum dixerunt hæc contigiſſe ſtatim poſt lapſum Simonis, antequam Petrus eſſet detruſus in carcerem: alii vero, poſtquam carceri mancipatus, jam ad ſupplicium peteretur: quod & verius ea potiſſimum ratione exiſtimamus: Nam cum iidem affirment, eum ſtatim ut reverſus eſt, ad ſupplicium duci juſſum; nullum plane datur ſpatium novem menſium carceris, quod (ut dictum eſt ſuperius) illic antequam martyrium conſummarent iidem Petrus & Paulus, intercurriſſe certum habetur. Citat eamdem quoque hiſtoriam S. Gregorius (*d*), his verbis: *Et Petro ait; Venio Romam iterum crucifigi. Qui enim in ſe ipſo jampridem crucifixus fuerat, in Petro iterum crucifigendum dicebat.* Paulum etiam De Pauli fuga. una cum Petro fugam arripuiſſe, citata nuper Acta Proceſſi & Martiniani tradunt. Legimus Origenem (*e*) ea quibuſdam Pauli Actis recitare eadem ferme verba Paulo dicta eſſe a Domino, quæ idem perhibetur Petro dixiſſe; ſic enim ait: *Quod ſi cui placet admittere quod in Actis Pauli ſcriptum eſt, tamquam a Salvatore dictum: Denuo debeo crucifigi:* verum hæc ille ex apocryphis.

(*b*) *Apud Sur. tom. 3. die 2. Julii.*

(*c*) *Hegeſip. de excid. Hieroſol. l. 3. c. 2.*

(*d*) *Greg. in Pſ. 4. panit.*

(*e*) *Orig. in Joan. to. 27.*

Porro antequam mortis ſupplicio iidem afficerentur, ambo more Romano virgis cæſi fuiſſe traduntur. De Petro, quod vilis haberetur perſona, nulla poteſt eſſe dubitatio; cum more majorum, qui ultimo ſupplicio damnati eſſent, antea virgis cæderentur. De Paulo vero, quod civis Romanus eſſet, & lege Valeria primum, ac deinde lege Porcia haberetur immunis, addubitari poſſet. Verum conſtat tam ea lege duodecim tabularum, quam etiam lege ſacra, cum aliquod ab his immane fuiſſet perpetratum delictum, tunc eoſdem centuriatis comitiis condemnatos, affectos verberibus primum, capite deinde truncandos. Cum igitur apud omnes graviſſimum omnium ſcelus haberetur impietas; Paulum ejus criminis judicio poſtulatum & condemnatum antequam ultimo ſupplicio ſubjiceretur, virgis cæſum fuiſſe, nullus jure poterit dubitare: cum præſertim adhuc Romæ in Eccleſia S. Mariæ Trans pontem extent & in honore habeantur columnæ illæ, quibus ambo Apoſtoli alligati & virgis cæſi feruntur. VIII. Apoſtoli virgis cæſi.

Habet inſuper traditio potius quam certa aſſertione antiquorum ſcriptorum veritas confirmata (nam quæ de his legitur a quibuſdam Dionyſii Areopagitæ nomine edita ſcriptio, non probatur) ipſos Apoſtolos ſupplicium mortis ſubituros e carcere ſimul eductos, extra portam Trigeminam perductos eſſe; more ſiquidem majorum id actum fuiſſe videtur: nam reos extra Urbem percuti ſolitos, in Martyrologio Romano notavimus. Cur autem extra illam potius portam ad ſubeundum ſupplicium ducti ſint, quid certi affirmare poſſimus, nihil eſt, niſi quod conjectura tenuibus quibuſdam rimulis monſtrat. Certum eſt enim, extra portam Trigeminam, quæ & Oſtienſis dicitur, agere conſueviſſe mendicos, vileſque perſonas, illicque eoſdem accipere ſtipem: quod quidem Plautus non obſcure ſignificat, dum ait: IX. De porta Trigemina.

Vel

Vel extra portam ire Trigeminam ad ſæculum licet:
Quod mihi ne eveniat, nonnullum periculum eſt.

(a) Plin. l. 34. c. 5.

Id ipſum demonſtrat Plinius (a) ſic dicens: *Item P. Minutio Præfecto annonæ extra portam Trigeminam unciaria ſtipe collata.* In Vaticanum poſtea horum ſedem fuiſſe tranſlatam, Ammianus (b) annuere videtur, dum ait: *Accitos a Vaticano quoſdam egentes, opibus ditaverat magnis:* Sic dicens de Lampadio Urbis Præfecto, qui pecuniam quam alii expendere conſueverant in publicorum munerum editionem, ipſe in pauperes erogaſſet. Contingere itaque facile potuit, ut exagitati vehementer a Nerone Chriſtiani, non amplius intra Urbem, ſed foras inter viles perſonas agere juſſi eſſent: ſicut auctore Philone (c) & aliis vidimus, Judæis Transtiberinam regionem ad habitandum fuiſſe traditam: qua etiam conſideratione dicere poſſumus, Apoſtolos extra portam Trigeminam ſimul eſſe ductos, ſed non ſimul in eodem loco ſupplicio affectos: immo ab illis qui eos ducebant, mutato conſilio, eſſe ab invicem ſeparatos, quod Petrum in gratiam Judæorum in ea regione, ubi Judæi degerent, voluerint crucifigi: Paulum vero inter Chriſtianos, non tamen crucifigi, ſed (quod civis Romanus eſſet) placuerit ſubjici gladio. Sed hæc (ut diximus) conjectura potius, quam certa aſſertione affirmando proponimus.

(b) Ammian. lib. 27.

(c) Philo de leg. ad Caium.

X. Quod vero in primis ad Paulum ſpectat: cum a Petro, mutua prius ſalutatione impartita more Chriſtiano in oſculo ſancto, in hunc modum diviſus eſſet, ad præſcriptum ſupplicii locum recta perducitur. Inter eundum quid acciderit, in Actis paſſionis ejus, quæ nomine (ut ſæpius antea diximus) Lini feruntur, magna ex parte habentur expreſſa. At quoniam, ſicut multa in eis eſſe vera facile ſuademur, ita eadem multis mendaciis eſſe obvoluta cognoſcimus: idcirco illa tantum quæ antiquorum ſcriptorum teſtimonio probata, vel traditione firmata eſſe noſcuntur, noſtris chartis intexemus, & in primis quæ in eis de Plautilla clariſſima femina ſcripta habentur. Traditur ergo Paulus, cum ad locum pergeret paſſionis, comitantibus populorum turbis innumeris, veniſſetque ad portam Urbis, habuiſſe obviam nobiliſſimam matronam, nomine Plautillam (licet alii alio nomine eam dictam eſſe velint) quam illam fuiſſe putamus matrem Flaviæ Domitillæ, cujus habetur mentio in Romano (d) Martyrologio, atque in Actis ſanctorum Nerei & Achillei; eamque a Petro fuiſſe baptizatam, ac demum hoc anno poſt Apoſtolos vita functam, eadem Acta tradunt. Hanc cum flentem intuitus eſſet

De Plautilla clariſſima femina.

(d) Mart. Rom. 20. Maii.

Apoſtolus, ab ea velum petiit, quo feriendus gladio ex more obduceret oculos: conſueviſſe etiam Judæos faſcia velare oculos eorum qui capite truncandi eſſent, Joſephus (e) demonſtrat, dum ait: *Is autem eum, revinctis poſt terga manibus, oculiſque faſcia obſtrictis, in conſpectum Romanorum veluti capite cæſurus produxit.* Cum igitur ad illud opus velum Paulus ab illa petiiſſet: libenter illa parens, liberaliter tradidit, illud ipſum, ut erat pollicitus, poſtea receptura. Locus ille ubi hæc facta ſunt, dicitur eſſe prope portam Oſtienſem, hujus rei gratia veteri memoria conſecratus.

(e) Joſeph. de bel. Jud. lib. 7. c. 14.

Cum autem ſic Paulus duceretur, tres milites ex his qui ex apparitura erant, ad Chriſti fidem convertit; quos in confeſſione Chriſtianæ religionis conſtantes, ejuſdem Imperatoris gladius martyres fecit die ſecunda Julii, quæ anniverſaria celebritate recolitur (f). Horum nomina fuiſſe, Longinum, Aceſtum, & Megiſtum nuper citata Acta teſtantur. Ubi vero tandem ad locum ſupplicio deſtinatum Paulus perductus eſt, fuſis ad Deum precibus, alacri animo (quod id diutius exoptaſſet, jugulum præbuit. Locus ille dictus ad Aquas Salvias, tertio ab Urbe lapide diſtans, alio nomine Gutta jugiter manans, eſt appellatus (g), ubi Chriſtianorum carnificina eſt aliquando habita: nam & Zenonem ac decem millia militum illic fidei Chriſtianæ cauſa fuiſſe obtruncatos, tum loci illius vetera monumenta, tum Romanum Martyrologium (h) atteſtantur. Illic igitur cum ictu carnificis Paulus capite truncaretur, non tam ſanguinis fluenta e ſectis venis, quam lactis (res plane miranda) largiter fluxerunt. XI.

(f) Mart. Rom. Bed. Uſuar. & alii ea die.

Paulus truncatur capite.

(g) Mart. Rom. 9. Julii.

(h) Eodem die 9. Julii.

Res quidem adeo inſignis non tantum ex dictis Actis, ſed & aliis compluribus habetur teſtibus confirmata. Nam & S. Ambroſius (i) de re tam celebri & clara, nec dubitatione aliqua obſcurata, his verbis meminit: *De Pauli vero cervice cum eam perſecutor gladio percuſſiſſet, dicitur fluxiſſe lactis magis unda quam ſanguinis, & mirum in modum ſanctum Apoſtolum baptiſmi gratia in ipſa cæde extitiſſe ſplendidum potius quam cruentum. Quæ quidem res in ſancto Paulo ſtupenda non eſt. Quid enim mirum, ſi abundat lacte nutritor Eccleſiæ, ſicut ipſe ad Corinthios ait (k): Lac vobis potum dedi non eſcam? Hæc eſt plane promiſſionis illa terra, quam Deus patribus noſtris promiſit, dicendo: Dabo vobis terram fluentem lac & mel. Non enim de hac terra locutus eſt, quæ dimanantibus aquis cœnum involvit, lutumque permiſcet; ſed de illa tum Pauli, tum ſimilium Pauli, quæ jugiter purum ſuaveque diſtillat. Quæ enim Pauli epiſtola non melle dulcior, & lacte candidior?*

XII. Lac cum ſanguine ex Pauli collo fluxit.

(i) Ambr. ſerm. 68.

(k) 1. Cor. 3.

dior? quæ epiſtolæ tamquam ubera Eccleſiarum populos enutriunt ad ſalutem. De cervice ergo Apoſtoli pro ſanguine lac manavit. Hucuſque Ambroſius. Sed & ſan-
(a) Chryſ. or. in Princ. Apoſt. tom. 3. Novel. edit.
ctus Joannes Chryſoſtomus (a), ejuſdem veritatis graviſſimus aſſertor, ſic ait: *Beatus autem Paulus, cui caput enſe præciſum eſt, vir cujus laudes verbis exprimi nequeunt. At cujuſmodi enſis illius guttur, Dominicum, inquam inſtrumentum cælo ſuſcipiendum, & terra tremendum, pervaſit? Qualis locus tuum, Paule, ſanguinem excepit, qui lacteus apparuit in ejus veſte qui te percuſſit? qui quidem ſanguis barbaricum illius animum reddens melle dulciorem, ut ipſe una cum ſociis ad fidem traduceretur, ita affecit*. Hæc de lacte.

XIII. Subdit de aliis tunc eo miraculo ad fidem Chriſti converſis; ac demum quotum ætatis ſuæ annum martyrii tempore ageret, his docet: *Sit mihi inſtar coronæ gladius ille, qui triginta & quinque viros ſumma ad ſerviendum Deo alacritate Domino mancipavit*. Ita quidem Voſſius in Latinum tranſtulit: ſed quæ verſio non probetur Herbipolenſibus Academicis, cum textus Græcus poſt priorem editionem ſatis mihi exploratus, ita habeat: [illegible]: Hoc eſt, *triginta quinque*, annos ſcilicet, *ſervivit Domino cum promptitudine animi*: pergit vero Chryſoſtomus: *Perfecto itaque octo & ſexaginta annorum vitæ curſu, quem pro pietate inſtitutum tenuerat, quievit*. Hæc ipſe. Sunt etiam de his alia complura, ſed recentiorum teſtimonia. Porro & locus ipſe de aliis quoque nos admonet: quæ etſi minime ſcriptis conſignata habeantur, fideli tamen majorum traditione teſtata red-
De miraculo trium fontium.
duntur. Tres enim ibi ſcatent fonticuli dulcis aquæ, qui tunc primum erupiſſe dicuntur, cum Pauli caput exciſum tribus ſe ſaltibus vi quadam ſpiritus divinitus agitavit, quorum primus dulcior lactis ſaporem aliqua ex parte reddat; ceteri, quamvis haud longe a primo diſtent, paulo diverſum guſtui ſaporem afferant, cujus rei ea ratio ſolet afferri, quod ipſo primo fluxu lac venæ dederunt, ac inde ſanguinem. Qui quidem locus plane celeberrimus, Trium fontium dictus, frequenti Chriſtianorum viſitatur concurſu. Sudarium vero Plautilla recepit, cum miniſterio expleto, Apoſtolus eidem per viſum apparuit; illudque eſſe putatur, quod Conſtantina Auguſta magna inſtantia apud ſanctum Gregorium Romanum Pontificem agens ad ſe mitti poſtulavit: qui haud ſibi conceſſum eſſe, quod una cum corpore eodem clauderetur ſepul-
(b) Greg. reg. l. 3. ep. 3.
cro, quod aperire nefas eſſet, litteris ad eam redditis, excuſavit (b). Corpus vero Apoſtoli a Lucina clariſſima fœmina ſenatoria ſublatum, in ſuo prædio via Oſtienſi honeſtiſſimo tumulo locatum fuit. At de Pauli martyrio hactenus.

De effigie vero ejuſdem atque ſtatura, XIV.
operæ pretium nos facturos exiſtimamus, Pauli Apoſtoli effigies.
ſi quæ ab antiquioribus ſcriptoribus memoriæ commendata habentur, his addamus: Nam inprimis hic repetenda ducimus, quæ Triephon Critiam catechumenum inſtituens apud Lucianum ſic loqui-
tur (c): *Ego*, inquit, *docebo te quid ſit* (c) Lucian. in Philop.
univerſum, & quid fuerit ante omnia, & quæ item conſtitutio, quodve corpus univerſi. Quando enim me Galilæus ille convenit recalvaſter, naſo aquilo, qui tertium uſque ad cælum per aerem ingreſſus eſt, quæque optima & pulcherrima ſunt inde didicit; per aquas nos renovavit, in beatorum veſtigia inſiſtere fecit, & ex impiorum regionibus nos reduxit. Hucuſque ille; quem equidem his coloribus atque notis non alium quam Paulum deſcripſiſſe, omnes credimus facile intelligere: nam aliquem alium Apoſtolorum, vel aliorum Chriſtianorum, tertium cœlum conſcendiſſe, novimus neminem. Staturam vero ipſius haud proceram fuiſſe ſed potius breviorem, tum ea quæ ipſe de ſe, tum quæ Chryſoſtomus ſcribit, facile oſtendunt. Ad Corinthios (d) enim (d) 2. Cor. 10.
ſecundo ſcribens, quæ de ſe aliqui dicerent, refert his verbis: *Epiſtolæ*, inquiunt, *graves ſunt & fortes, præſentia autem corporis infirma*. Quamobrem haud grandiori eum fuiſſe ſtatura, interpretes æque conſentiunt: his enim alludit Joannes Chryſoſtomus (e) dicens: *Qui tricubitalis* (e) Chryſ. hom. de Princ. Apoſt. to. 5.
eſt, & cælum attingit. His omnibus ea conſentiunt, quæ demum a Nicephoro (f) (f) Niceph. l. 2. c. 37.
his verbis narrantur: *Paulus autem corpore erat parvo & contracto atque incurvo & paululum inflexo, facie candida, annoſque plures præſeferente, & capite modico: oculis multa inerat gratia, ſupercilia deorſum verſus vergebant; naſus pulchre inflexus, idemque longior; barba denſior, & ſatis promiſſa, eaque non minus quam capitis coma canis reſperſa erat*: Hæc ipſe: quæ haud aliunde putamus quam ab antiquioribus imaginibus eſſe accepta. A Chriſtianis enim, qui ex Gentilibus crediderant, Petri & Pauli imagines olim fuiſſe, viventibus illis, effigiatas coloribus, eaſdemque ad poſteros per manus tradi-
tas, Euſebius (g) teſtatur ſic dicens: (g) Euſeb. hiſt. l. 7. c. 14.
Nos Petri & Pauli Apoſtolorum, & Chriſti etiam ipſius imagines in picturis colorum varietate expreſſas conſervataſque aſpeximus: idque propterea (ſicut veriſimile eſt) quod majores noſtri ad Gentilis conſuetudinis ſimilitudinem quam proxime accedentes, eos qui tamquam ſalvatores illis fuiſſent, id eſt, qui illis aliquid ſalutis & ſubſidii attuliſſent, apud ſe honore in hunc modum afficere conſueverant:

Hæc

Hæc Euſebius, At de Paulo ſatis: ad Petrum jam redeamus:

XV. De loco martyrii S. Petri.

Quod in primis ad locum martyrii pertinet: cum nulla ſit dubitatio, eum Tranſtiberim, ubi Judæi agere conſueviſſent, ad ſupplicium crucis ſubeundum fuiſſe tranſmiſſum: quo potiſſimum loco ejus regionis fuerit affixus cruci, eſt diligentius exquirendum. In Actis paſſionis ejus, quæ Lini nomine ſcripta feruntur, hæc ſcripta habentur: *Pervenit denique una cum Apoſtolo & apparitoribus populus infinitus ad locum qui appellatur Naumachia, juxta obeliſcum Neronis in monte.* Rurſus vero in libro de Romanis Pontificibus, qui fertur nomine Damaſi, dum agitur de ſepultura Petri, hæc ſcripta habentur: *Sepultus eſt via Aurelia ad templum Apollinis, juxta locum ubi crucifixus eſt, juxta palatium Neronianum, in Vaticano, juxta territorium Triumphale.* Hæc ibi. Sed plane loca eſſe confuſa noſcuntur, ut locus ſepulturæ credatur idem cum eo ubi eſt crucifixus: at certe diverſum fuiſſe, quæ dicturi ſumus, facile declarabunt.

XVI. Vaticanus collis atq. Janiculus.

Enimvero antequam de Petri crucis loco agamus, neceſſarium ducimus de ipſo Vaticano colle atque Janiculo pauca diſſerere, atque etiam elucidare. Scimus complures, licet eruditos, errore lapſos eſſe, putantes Vaticanum collem illum tantum dici debere, ubi nunc cernitur poſita nobiliſſima baſilica Vaticana: & Janiculum modico illo contineri ſpatio, quo trans viam Triumphalem levi tumulo exurgens, atque ad ſublimiora ſcandens, terminatur illa planicie quæ vergit ad Aventinum. Hos inſigniter decipi, perſpicue demonſtrabimus. Et in primis quanto amplioribus ſpatiis majores Janiculum menſi fuerint, Dionyſius Halicarnaſſæus (a) his verbis indicat: *Venientes percurrerunt populando uſque ad Tiberim & montem Janiculum, ad vigeſimum ab Urbe ſtadium & ulterius:* quibus ſane demonſtrat, totum illum uſque ad pontem Milvium porrectum montem appellatum eſſe Janiculum. Nam quonam pacto, quæſo, ad viginti ſtadia diſtare ab Urbe Janiculum ait, cum ejus montis pars illa propinquior, quam hi putant tantum dici Janiculum debere, vix duobus ſtadiis diſtet ab ea? Omnes igitur colles illi, qui modicarum vallium interſtitio ſibi conjuncti, ab eo termino qui eſt proximus Aventino atque Vaticano, continuantur, & ſuper prata Mutia porriguntur, ac prope pontem Milvium terminantur, Janiculus a majoribus dicebantur. Sed hæc omnia etiam clariora redduntur ex his quæ Martialis (b) habet de hortis ſuis, quos cum dicat poſitos in Janiculo, tamen prope pontem Milvium, ſitos eſſe, his verſibus declarat:

(a) Dionyſ. Halicarn. lib. 9.

(b) Martial. epigram. de hortis ſuis lib. 4.

Longo Janiculi jugo recumbunt.

Ac inferius:

Cum ſit tam prope Milvius, ſacrumque
Lapſa per Tiberim volent carinæ.

His & aliis quæ eodem auctor habet epigrammate, manifeſte erraſſe noſcuntur qui hortos Martialis in ea parte Janiculi poſuerunt, quæ erat Urbi vicinior, reſpiciens contra theatrum Pompeji. At mea quidem ſententia, deſcriptus a Martiale cæteris eminentior collis ille videtur, qui (ut ipſe ſcribit) propinquior ponti Milvio, reliquis vicinioribus collibus altior ſupereminet: cui quidem aſſertioni cetera etiam, quæ a Martiale ibidem illis verſibus ſunt ſcripta, reſpondent.

XVII.

Præterea vero ſicut Janiculus longe porrectus protenditur (ut dictum eſt) uſque ad pontem Milvium; ita Vaticanus non illa tantum Janiculi parte continetur, in qua eſt hodie baſilica Vaticana: ſed Vaticanum quoque appellatam eſſe eam Janiculi regionem, quæ verſus Aventinum in longum porrecta, a latere trans flumen oppoſitum habebat theatrum Pompeji, Horatius (c) his verſibus demonſtrare videtur.

(c) Horat. l. 1. carm. od. 20.

——— *datus in theatro*
Cum tibi plauſus,
Care Mæcenas eques, ut paterni
Fluminis ripæ, ſimul & jocoſa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.

De loco ubi Petrus crucifixus eſt.

Ubi Porphyrio: *Vaticanum*, inquit, *montem non longe eſſe a theatro Pompeji ſcimus, quem reſonuiſſe ſimul cum ripis populi plauſus dicit.* Hæc ille: eadem & Macro. Ex quibus declarari videtur, partem eam Janiculi, quam hodie frequentius Latine ipſum Janiculum nominamus, Vaticanum quoque eſſe dictam: ut ex his jam liquido appareat, nequaquam a veritate aberraſſe eos qui dixerunt paſſum eſſe Petrum in Vaticano; nec tolli quo minus æque verum ſit, ipſum in ea Janiculi parte, ubi ejus rei extat memoria recens honorifice reſtituta, fuiſſe cruci affixum; quæ & pariter (ut vidimus) Vaticanus diceretur: idemque locus poſtea, puto honoris cauſa, ob nobilem Petri triumphum, Mons aureus dici meruit; quod nomen frequentiori uſu hactenus perſeverat. Certe inter alia Urbis loca, in quibus Chriſtianos martyrio affici conſueviſſe Prudentius (d) ſcribit, Janiculus adnumeratur; ſic enim canit his verſibus:

(d) Prud. Periſt. ph. hym. 11.

Janiculum cum jam madidum, fora, roſtra, Suburram
Cerneret eluvie ſanguinis affluere.

ea enim loca potiſſimum Chriſtianorum carnificina in Urbe nobilitata fuiſſe videntur; cum alioqui (ut dictum eſt) extra Urbem mortis reos duci conſueviſſe, more majorum, certum ſit.

XVIII. Ceterum in ea quoque Vaticani parte, in qua Circus Neronis erat, ſimul & horti, juſſu ejuſdem Imperatoris quamplurimos Chriſtianos ſæviſſime fuiſſe necatos, ex Tacito (a) ſuperius demonſtravimus. Verum locum illum ſepulturæ potius quam martyrii fuiſſe putamus: ſiquidem Hieronymus (b) ait, ſepultum fuiſſe in Vaticano juxta viam Triumphalem. Diſtinctus plane fuiſſe videtur locus ſepulturæ ab eo ubi martyrium ſubiit: nam non unum eumdemque fuiſſe, ipſe nuper citatus liber de Romanis Pontificibus docet, dum ait ſepultum fuiſſe juxta locum ubi crucifixus eſt: qui quod in eodem monte ſitus eſſet, ſatis propinquus eſſe videri poterat: ac ſic ille vere (quod diximus) locus martyrii fuiſſe dicatur, qui in ſummo Janiculo poſitus, ejuſdem rei geſtæ memoria eſt inſigniter illuſtratus, cui quidem loco & cetera ſuperius recitata, præter illa quæ habentur de obeliſco, aptari poſſe videntur: nam ibidem haud procul a monte deorſum in plano prope Tiberim poſita Naumachia erat, quæ ab aliis Julio Cæſari, ab aliis vero Auguſto adſcribitur; nam auctor eſt Dio (c), Naumachiam ab Auguſto factam: Tacitus (d) vero eumdem locum nominat ſtagnum Agrippæ, ubi in navibus Nero epulum lautiſſimum exhibuit. Ceterum a Nerone nonniſi Circum ad agitandos equos in Vaticano fuiſſe conſtructum, Tacitus tradit: nec quempiam antiquorum invenimus, qui Naumachiam a Nerone in Vaticano factam aſſe meminerit: ſiquidem (ut idem qui ſupra auctor aſt Dio) Naumachiam cum exhibuit, bellum videlicet Perſarum cum Athenienſibus, illam non in Circo, ſed in theatro ab eo editam tradit. Ubi nam autem fuerint ſtagna Neronis, ab eodem ædificata ad ejuſmodi exhibenda ſpectacula, ſatis expreſſum habetur a Martiale (e), qui deſcribens ingentem molem amphitheatri Domitiani Cæſaris, inter alios habet hos verſus:

(a) Tacit. l. 15.

(b) Hier. de Script. Eccl. c. 2.

De loco ſepulturæ Petri.

(c) Dio in Nerone.

(d) Tacit. lib. 15.

(e) Martial. l. 1. epigram. 2.

Hic ubi conſpicui venerabilis amphitheatri
Erigitur moles, ſtagna Neronis erant.

Meminit & in fine ejuſdem libri primi Epigrammatum de eodem Neronis ſtagno. Ex his igitur hæc ſummatim colligimus, paſſum eſſe Petrum ſupplicium crucis in ea ſummitate Janiculi, ſeu Vaticani montis, quæ eſſet imminens Naumachiæ deorſum juxta Tiberim poſitæ: ſepultumque in ima Vaticani parte, apud quam Neronis horti eſſent, & Circus cum obeliſco. Hæc de loco.

XIX. Quod ad ſupplicium crucis ſpectat: omnium ſanctorum Patrum ſenteutia liquet, ipſum capite deorſum verſo, & in ſublime pedibus elevatis, cruci confixum fuiſſe; idque factum ex animi ſui ſententia, cum aſſereret ſe indignum (ut verbis (f) Hieronymi utar) qui ſic crucifigeretur ut Dominus ſuus. Prætermittimus referre, quæ in dictis Actis paſſionis ejus, Lini nomine inſcriptis, de ejuſmodi inverſæ crucifixionis myſterio fuſius differuntur: ſed quæ tantum ab antiquis Patribus memoriæ ſunt commendata, velut quædam paſſionis ejus trophæa nobiliſſima, recenſebimus: & in primis quæ Origenes (g) ceteris antiquior ſcribit in hæc verba: *Petrus ad extremum Romæ cum verſaretur, capite deorſum ſtatuto (ſic enim perpeti cupiebat) cruci affixus eſt.* S. Auguſtinus (h) de his agens, hæc ait: *Currunt itaque uterque ad palmam martyrii, & uterque perveniunt ad coronam:* & paulo poſt: *Petrus pro Chriſto capite deorſum verſo in ligno ſuſpenditur: Paulus pro Chriſto gladio trucidatur. Ille propriis greſſibus proficiſcebatur ad Chriſtum; oculiſque ad ſuperiora reſpiciens, beatum ſpiritum deducebat ad cælum.* At Chryſoſtomus (i): *Gaudeat*, inquit, *Petre, qui ligno crucis fruitus es, & ad Magiſtri ſimilitudinem recta quidem figura ſicut Dominus noſter crucifigi noluiſti, ſed magis inverſo capite, veluti e terra ad cælum iter parans. O clavos illos beatos, qui membra illa ſanctiſſima pertranſierunt.* Sed & Prudentius (k) hæc quoque his verſibus:

De Crucis ſupplicio.

(f) Hier. de Script. Eccl. c. 8.

(g) Orig. in Geneſ. apud Euſeb. l. 3. c. 1.

(h) Aug. ſer. de ſanct. 28.

(i) Chryſ. hom. in Princ. Apoſt.

(k) Prud. Periſteph. hymn. 12.

Prima Petrum rapuit ſententia legibus Neronis
Pendere juſſum præminente ligno.
Ille tamen veritus celſæ decus æmulando mortis
Ambire tanti gloriam Magiſtri,
Exigit ut pedibus merſum caput imprimant ſupinis,
Quo ſpectet imum ſtipitem cerebro.
Figitur ergo manus ſupter, ſola verſus in cacumen,
Hoc mente major, quo minor figura.

Maximus (l) præterea: *Hic eſt*, inquit, *Petrus, qui dum ad crucem tamquam Chriſti diſcipulus duceretur, verſo ſe poſcens corpore crucifigi, paſſionem non timuit, ſed æqualitatem crucis Dominicæ declinavit; ut oſtenderet univerſis, admirandæ ſe humilitatis virtutem, novique myſterii diſciplinam & inter tormenta ſervaſſe.* Theodoretus aliam quoque affert cauſam, ſic dicens (m): *Cum ad mortem crucis a Nerone damnatus eſſet, rogavit carnifices, ne ſimiliter atque Dominus trabi affigeretur, ſed contrario modo. Veritus (quod eſt veriſimile) ne eadem paſſio eum-*

(l) Max. in Nat. Apoſt. ſerm. 1.

Myſterium crucifixionis Petri.

(m) Theod. orat. de charit.

dem

dem ſibi ab inſipientibus honorem conciliaret, ideo rogavit ut manus inferius, ſuperius autem pedes affigerentur. Hæc ille. Sunt de his aliorum ſanctorum Patrum teſtimonia, atque etiam præconia: ſed hæc ſatis pro inſtituti ratione.

XX. Cum in Cruce ſic affixus martyrium conſummaſſet, a Marcello presbytero (*a*) ejus corpus curatum, aromatibuſque conditum magnificentiſſime more regio, nedum Judaico traditur ſepulturæ. Alia enim ab his diverſa erat Romanorum conſuetudo: nam de his Neronis temporibus cum agitur de Poppæa Auguſta defuncta, hæc Tacitus (*b*): *Corpus ejus non igni abolitum, ut Romanus mos, ſed Regum externorum conſuetudine differtum odoribus conditur.* Sepultum fuiſſe Petrum in Vaticano, non tantum citata a nobis ſuperius teſtimonia, ſed & Prudentius (*c*) monſtrat bis verſibus:

(*a*) *Aft. Lini.*

(*b*) *Tacit. l. 16.*

(*c*) *Prud. adver. Sym. lib. 2.*

Locus in Vaticano ubi Petrus ſepultus.

Aut Vaticano tumulum ſub monte frequentat,
Quo cinis ille latet genitoris amabilis obſes.

Sed quod ad loci faciem ſpectat; fuiſſe illam partem Vaticani olivis feracem, & fonte irriguam, idem ipſe Prudentius docet his verſibus (*d*):

(*d*) *Prud. Periſteph. hym. 12.*

Dextra Petrum regio tectis tenet aureis receptum,
Canens oliva, murmurans fluento.
Namque ſupercilio ſaxi liquor ortus excitavit
Fontem perennem chriſmatis feracem.

XXI. Clariſſima Apoſtolorum memoria.

Sic igitur glorioſiſſimo martyrio tam Petrus quam Paulus vita functi ſunt; locaque ipſa ubi eorum ſacra corpora ſepulta fuerunt, non quidem obſcura, ſed (quod mirandum eſt) inter perſecutores abſque jactura, vel contumelia aliqua clariſſima remanſerunt, eademque velut nobiliſſima trophæa victoriæ a Chriſtianis ſummo honore ſunt habita. Eſt de his teſtis locupletiſſimus Caius antiquus Theologus, quem temporibus Zephirini Papæ vixiſſe, Euſebius (*e*) tradit, qui & hæc ipſum dicentem inducit: *Ego*, inquit, *Apoſtolorum trophæa perſpicue poſſam oſtendere. Nam ſi lubet in Vaticanum proficiſci, aut in viam quæ Oſtienſis dicitur te conferre; trophæa eorum, qui iſtam Eccleſiam ſuo ſermone & virtute ſtabilierunt, invenies.* Hæc ipſe. Conſueviſſe Chriſtianos etiam perſecutionis tempore, non tantum qui Romæ erant, ſed ex remotioribus tam Orientalis quam Occidentalis orbis partibus Romam venire, ut veneranda Apoſtolorum ſepulcra viſerent ac venerarentur, hiſtoriæ complurium ſanctorum martyrum declarant. Nam ex Perſide veniſſe conſtat Martham, Marium, & Audifacem temporibus Claudii Junioris, ſub quo etiam martyrio ſunt coronati, ut ipſorum Acta demonſtrant (*f*): idque & Maurus, qui etiam martyrium ſubiit, feciſſe reperitur, & alii (*g*). Verum locum Petri fuiſſe miraculis quoque celebrem, verba illa (*h*) nutricis Hermetis ſignificant, quibus ait: *Tu ſi ad limina Petri duxiſſes eum, & Chriſto credidiſſes, hodie filium tuum haberes incolumem.*

(*e*) *Euſeb. l. 2. c. 24.*

(*f*) *Sur. to. 1. 14. Febr. & Rom. Martyrol. 19. Januar.*

(*g*) *Martyr. Rom. 22. Nov.*

(*h*) *Extant apud Sur. in Actis S. Alex. Pap. die 3. Mai.*

XXII. Orientales conati ſubripere corpora Apoſtolorum.

Porro tentaſſe Orientales Chriſtianos hoc eodem anno ſubripere ſacra corpora Apoſtolorum, & in Orientem transferre, ac uti ſuos gentiles ſibi vendicare, Gregorius Papa ad Conſtantinam Auguſtam ſcribens, teſtatur his verbis (*i*): *Eo tempore quo paſſi ſunt, ex Oriente venerunt, qui eorum corpora, ſicut civium ſuorum repeterent: quæ ducta uſque ad ſecundum Urbis milliarium, in loco qui dicitur ad Catacumbas, collocata ſunt: ſed dum ea inde levare omnis multitudo eorum conveniens niteretur, ita eos vis tonitrui atque fulguris nimio metu terruit atque diſperſit, ut talia denuo nullatenus attentare præſumerent. Tunc autem exeuntes Romani eorum corpora, qui hoc ex pietate Domini meruerunt, levaverunt, & in locis quibus nunc ſunt condita, poſuerunt.* Hæc Gregorius.

(*i*) *Greg. l. 3. ep. 30.*

XXIII. Cultus S. Petro exhibitus ab Imperatoribus.

At reddita Eccleſiæ pace, Chriſtiani Imperatores eadem inviſere, venerari, & debito religionis obſequio colere, ſtudioſius quæſierunt ac propenſius curaverunt. De his enim hæc S. Auguſtinus (*k*): *Nunc*, inquit, *ad memoriam piſcatoris flectuntur genua Imperatoris; ibi radiant gemmæ diadematis, ubi fulgent beneficia piſcatoris.* Et alibi ſcribens ad Madaurenſes (*l*): *Videtis & Imperii nobiliſſimi eminentiſſimum culmen ad ſepulcrum piſcatoris Petri, ſubmiſſo diademate, ſupplicare.* Et Chryſoſtomus (*m*): *Servorum Chriſti ſplendida ſunt ſepulchra, quæ Urbem maxime regiam occupaverunt, & dies perſpicui ſunt: diem feſtum terrarum orbi facientes, non ædificiorum amplitudine & ſplendore (hac enim parte excellunt) ſed, quod amplius eſt convenientium ſtudio. Nam & ipſe ille purpura indutus peregre proficiſcitur, ſepulcra illa complexurus; & faſtu depoſito, contingit ſanctos, rogans ut ſibi apud Deum patrocinentur; & tabernaculorum opificem & piſcatorum patronos etiam mortuos deprecatur ille diadema geſtans.* Hucuſque Chryſoſtomus. Hæc quam ſint vera, ipſæ Gallæ Placidæ Auguſtæ (*n*) litteræ ad Pulcheriam Auguſtam teſtantur his verbis, dum ſui in Urbem adventus ad limina Apoſtolorum cauſam reddit, ſic dicens: *Ut Romam frequentibus concurſionibus adæque deſideremus inſpicere, cauſa eſt nobis amplectendæ* reli-

(*k*) *Aug. de Sanct. ſer. 28. in fin.*

(*l*) *Aug. ep. 42.*

(*m*) *Chryſ. in 2. ad Cor. 2. hom. 26.*

(*n*) *Habentur in præamb. Conc. Chalc.*

Digitized by Google

religionis, ut terminis ſanctorum noſtram exhiberemus præſentiam; quos certum eſt pro ſua virtute in cœleſtibus conſiſtentes, neque inferiora deſpicere. Nos itaque ſacrilegium eſſe credimus, ſi ſolemnium ordinem denegemus. Hæc ipſa. In hanc eamdem ſententiam Idem qui ſupra (a) Chryſoſtomus: *Relictis omnibus, ad ſepulcra piſcatoris & pellionis currunt & Reges, & Præſides, & milites. Et Conſtantinopoli Reges noſtri magnam gratiam putant, ſi non prope Apoſtolos, ſed ſi vel extra eorum veſtibula corpora ſua ſepeliantur, ſiantque piſcatorum oſtiarii Reges.*

(a) Chryſ. hom. Quod Chriſtus ſit Deus.

XXIV. De Pauli ſepulcro. Idem alibi (b) cum agit de eorumdem ſepuleria, hæc de Pauli theca: *Quis mihi nunc dabit circumfundi corpori Pauli, affigi ſepulcro, videre pulverem corporis illius, quæ adhuc in Chriſto deerant implentis, ſtigmata illius geſtantis, prædicationem Evangelii ubique ſeminantis, pulverem, inquam oris illius per quod Chriſtus locutus eſt?* Et paulo poſt: *Vellem videre ſepulcrum, quo recondita ſunt arma juſtitiæ, arma lucis, membra nunc viventia, tunc vero cum in hac vita eſſent mortua*: & alibi (c): *Nullus ex Romanis Regibus tanto in honore fuit, quanto hic eſt. Ceterum Imperator foris alicubi jacet abjectus: hic autem velut vivens & regnans tenet.* Idem de Petri ſepulcro (d): *Quot Reges urbes everterunt, portus extruxerunt, & nominibus ſuis inſcriptis deceſſerunt; nec tamen eis quicquam profuit, ſed ſilentio & oblivioni mandati ſunt? Piſcator autem Petrus, qui nihil fecit eorum, quoniam virtutem eſt proſecutus, & civitatem maxime regiam occupavit, etiam poſt mortem reſplendet Sole clarius.*

(b) Chryſ. in epiſt. ad Rom. hom. 32.
(c) Chryſ. in 2. ad Tim. hom. 4.
(d) Chryſ. hom. in Pſ. 48.

XXV. Urbis munitio corpora Apoſtolorum. Horum ſepulcris Urbem eſſe munitam alibi idem Chryſoſtomus tradit, cum ait (e): *Hoc corpus plebem hanc munit, quod quavis turri, innumeriſque mœnibus ac vallis eſt tutius: & cum ipſo corpus etiam beati Petri, &c.* Eadem & Chriſtianus nobilis poeta Venantius Fortunatus verſibus cecinit (f); quæ velut ſepulcrorum ipſorum hic epitaphium ſunto:

(e) Idem in epiſt. ad Rom. hom. 32.
(f) Venant. Fortun. lib. 3. carm.

Cælorum portæ, lati duo lumina mundi,
Ore tonat Paulus, fulgurat arce Petrus.
Inter Apoſtolicas radianti luce coronas
Doctior hic monitu, celſior ille gradu.
Corda per hunc hominum reſerantur, & aſtra per illum:
Quos docet ipſe ſtylo, ſuſcipit ille polo.
Pandit iter cœlis hic dogmate, clavibus alter:
Eſt via cui Paulus, janua fida Petrus.
Hic petra firma manens, ille architectus habetur:
Surgit in his templum, quo placet ara Deo.
A facie hoſtili duo propugnacula præſunt,
Quos fidei turres Urbs caput Orbis habet.
Hi radiant oculi pretioſo in corpore Chriſti,
Lumine qui proprio cetera membra regunt.

Quam autem hæc de protectione Urbis ſint vera; cum innumera ſint exempla ſuis locis inferius recitanda, unum modo ſatis habeatur Gregorii Romani (g) Pontificis teſtimonium ex his quæ experimento didicit: ſic enim ſcribit ad Ruſticianam Patriciam, rogans ut Romam veniret. *Si gladios Italiæ & bella formidatis; ſollicite debetis aſpicere, quanta beati Petri Apoſtolorum Principis in hac Urbe protectio eſt; in qua ſine magnitudine populi, & ſine adjutoriis militum, tot annos inter gladios illæſi Deo auctore ſervamur.* Hæc Gregorius.

(g) Greg. l. 7. ep. 33.

XXVI. Urbs Roma ab Apoſtolis ſervata. At quis eruditus ac prudens, velut e ſublimi ſpecula mentis oculis luſtrans Orbem, & omnes qui umquam fuerunt principatus & regna conſiderans, non intelligat ea omnia Principum in eis regnantium ſceleribus eſſe convulſa, ac funditus periiſſe; Romanum vero Imperium ſub tot tantiſque illud regentibus feralibus monſtris nonniſi divina virtute potuiſſe ſubſiſtere? Quo enim potiſſimum tempore ſub omnium ſceleſtiſſimo Imperatore ipſum Romanum Imperium in majori videretur poſitum eſſe diſcrimine: eidem, veluti collabenti parieti trabe ſuffulto, crucis virtute ſuccurritur; & duabus hiſce vivis columnis in medio nutantis molis erectis, Urbi cum Imperio pariter caſuræ opportune conſulitur. Jam enim ſæculum ipſum advenerat, quando antiquo oraculo Tiberii Imperatoris temporibus pervulgato, finem Romani imminere Imperii dicebatur. Recitans illud Dio (h), ſic ait: *In primis omnes commovebat recordatio oraculi, quod decantatum fuerat Tiberii temporibus*; id erat.

(h) Dio in Nerone.

Τρὶς δὲ τριηκοσίων περιτελλομένων ἐνιαυτῶν
Ῥωμαίους ἔμφυλος ὀλεῖ στάσις.

Latine ſic redditur.

His ter trecentis circumvolventibus annis
Seditio perdet Romanos.

Quæ autem, quantave poſt Neronis occubitum concitata fuerint bella civilia, ut anno uno tres occiſi fuerint Imperatores, paulo inferius dicturi ſumus. Sicque adveniſſe jam tempus oraculi, atque omnes non immerito exiſtimarunt. Ve-

XXVII. Verum hæc viſa ſunt nonnullis portendere prodigia numquam antea præteritis ſæculis viſa: quæ Plinius (*a*) qui tunc vivebat, eaque videbat, ſic ſcribit: *Non minus mirum oſtentum cognovit ætas noſtra anno Neronis Principis ſupremo, ſicut in rebus ejus expoſuimus, pratis, oleiſque (intercedente via publica) in contrarias ſedes tranſgreſſis in agro Marrucino, prædiis Vettii Marcelli equitis Romani, res Neronis procurantis.* Refert hæc idem iterum alibi his verbis: *Super omnia, quæ umquam audita ſunt, erit prodigium in noſtro ævo Neronis Principis ruina, factum in agro Marrucino Vettii Marcelli e primis equeſtris ordinis, oliveto univerſo viam publicam tranſgreſſo, arvis inde e contrario in locum oliveti profectis.* At quid idem Plinius amplius? *Amnes*, inquit (*b*), *retro fluere, & noſtra vidit ætas, Neronis Principis annis poſtremis, ſicut in rebus ejus retulimus.* Hæc cum ſcribat Plinius, nemo dubitet fuiſſe veriſſima. Nam qua ratione mentiri eum oportuit, cum viventes adhuc extarent teſtes, qui eum mendacii turpiter arguiſſent?

Prodigia immenſa ſub Nerone.

(*a*) Plin. l. 2. c. 83. & lib. 17. c. 25.

(*b*) Plin. l. 2. c. 103.

XXVIII. Cum igitur hæc ſic ſe habeant, & rerum in meliorem ſtatum mutationem portendiſſe viſa ſint illis: interpretetur hæc qui velit, Neronis præmonſtraſſe interitum. Nam qui, rogo, melior ſecutus eſt rerum ſtatus, cum ſub tribus, qui ſucceſſerunt, Imperatoribus, Galba, Othone, & Vitellio, tribus bellis civilibus viſum ſit Romanum Imperium penitus conflagraſſe, & alia complura deploranda plane ab omnibus accidiſſe, quæ brevi compendio Tacitus (*c*) collegit? Quod ſi poſtea Veſpaſiani Imperio cuncta viſa ſint floruiſſe: cito tempus illud, velut dies Alcyonii, eſt præterlapſum: nam qui illi ſucceſſit Domitianus, tempora Neroniana reſtituit. His igitur conſideratis, verior viſa eſt illa prodigiorum interpretatio; nimirum, ut per ea ſigna, religionis in melius mutatio monſtraretur, de qua Prudentius (*d*) hiſce verſibus:

(*c*) Tacit. lib. 1. hiſt.

Mutatio religionis prodigiis annuntiata.

(*d*) Prud. Periſteph. hym. 2. de S. Laurent.

Diſcede adulter Juppiter
Stupro ſororis oblite,
Relinque Romam liberam,
Plebemque jam Chriſti fuge.
Te Paulus hinc exterminat,
Te ſanguis exturbat Petri:
Tibi, id quod ipſe amaveras,
Factum Neronis officit.

XXIX. Sed quam egregie Romana Eccleſia perfuſa Apoſtolorum Principum ſanguine fuerit illuſtrata, Tertullianus (*e*) his explicat: *Felix*, inquit, *Eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine profuderunt: ubi Petrus paſſioni Dominicæ adæquatur: ubi Paulus Joannis exitu coronatur: ubi Joannes Apoſtolus, poſtquam in oleum igneum demerſus nihil paſſus eſt, in inſulam relegatur.* Et alibi (*f*): *Orientem fidem primus Nero cruentavit. Tunc Petrus ab altero cingitur, cum cruci aſſigitur. Tunc Paulus civitatis Romanæ conſequitur nativitatem, cum illic martyrii renaſcitur generoſitate.* Rurſum de eadem Romana Eccleſia hæc Theodoretus (*g*): *Habet autem communium quoque Patrum & veritatis doctorum Petri & Pauli ſepulcra, quæ Fidelium animas illuminant. Horum autem beatiſſimorum par plane divinum exortum quidem eſt in Oriente & radios in omnem partem emiſit: in Occidente autem prompto & alacri animo vitæ ſuſcepit occaſum, & nunc illinc orbem terræ ſuis radiis illuſtrat: ii veſtram ſedem effecere magis illuſtrem: ea eſt veſtrorum bonorum colophon.* Hæc ille. At non omittimus quæ itidem de illuſtrata Urbe Apoſtolorum ſepulcris Joannes Chryſoſtomus (*h*) ſcribit; noſque ea velut corollarium, licet omnibus pene vulgata, hic ad poſtremum addimus: *Ego*, inquit, *Romam propterea diligo; tametſi & aliunde queam illam laudare, nempe a magnificentia, ab antiquitate, a pulchritudine, a multitudine, a potentia, a divitiis, & a rebus in bello fortiter geſtis: ſed relictis omnibus iſtis, ob id illam beatam prædico, quod erga illos Paulus, dum viveret, adeo fuit benevolus, adeo illos amavit, coram diſſeruit, & poſtremo vitam apud eos finivit. Unde & civitas iſta hinc facta eſt inſignis pluſquam a reliquis omnibus: & quemadmodum corpus magnum ac validum, duos habet oculos illuſtres, ſanctorum videlicet illorum corpora. Non ita cælum ſplendeſcit, quando radios ſuos Sol ex ſeſe dimittit, quemadmodum Romanorum Urbs duas illas lampades ubique terrarum effundens. Hinc rapitur Paulus, hinc Petrus: conſiderate & horrete, quale ſpectaculum viſura ſit Roma, Paulum videlicet repente ex theca illa cum Petro reſurgentem in occurſum Domini surſum ferri. Qualem roſam Chriſto mittet Roma? Qualibus coronis duabus ornatur Urbs iſta? Qualibus catenis aureis cincta eſt? Quales habet fontes? Propterea celebro hanc Urbem, non propter copiam auri, non propter columnas, atque propter aliam phantaſiam, ſed propter columnas illas Eccleſiæ.* Hucuſque ipſe.

(*e*) Tert. de præſcr.

Roma illuſtrata ſanguine Apoſtolorum.

(*f*) Idem in Scorpiaco.

(*g*) Theod. in epiſt. ad ſanct. Leon. Pont.

(*h*) Joan. Chryſ. epiſt. ad Rom. hom. 32.

Ad hæc etiam addimus, quod non tantum ſepulcra apoſtolorum magno ſunt honore habita, ſed & ipſa paſſionis inſtrumenta. Siquidem vincula, quibus Petrus in carcere vinctus fuit, perquiſita atque inventa, Balbina virgo (*i*) filia Quirini Tribuni eſt ſummopere venerata. Quæ cuſtodita, & ad poſteros per manus tranſmiſſa, indita eis divina virtute, miracu- XXX.

De vinculis Petri.

(*i*) Acta Alex. Pap. apud Sur. 3. Maii.

lis

iis coruſcarunt; qua de re a Patribus mirificis præconiis ſunt prædicata: ex illis enim tenuia ramenta Chriſtianiſſimos Principes ad collum religionis cauſa geſtare conſueviſſe, ſuo loco dicemus. Ac demum (quod ultimo loco dicimus) tantum abfuit ut Principibus Apoſtolorum glorioſo martyrio vita functis, credentium fides tepuerit, ut magis magiſque fuerit propagata: eorum enim exemplo incenſa ſunt corda credentium; magnoque fœnore numerus martyrum eſt Romæ auctus, ut ſanctus Leo (a) his explicat verbis: *Non minuitur perſecutionibus Eccleſia, ſed augetur; & ſemper Dominicus ager ſegete ditiori veſtitur, dum grana, quæ ſingula cadunt, multiplicata naſcuntur. Unde duo iſta præclara divini germina ſeminis in quantam ſobolem germinaverint, beatorum millia martyrum proteſtantur: qui Apoſtolicorum æmuli triumphorum, Urbem noſtram purpuratis & longe lateque rutilantibus populis ambierunt, & quaſi ex multarum honore gemmarum conſerto uno diademate coronarunt.* Sed de his modo ſatis.

(a) S. Leo ſer. 1. in Natal. Apoſt.

XXXI. His itaque de martyrio Petri poſtremo loco narratis; qualis ejuſdem corporis effigies atque ſtatura fuerit (nam de Paulo ſuperius actum eſt) quæ ab aliis ſcripta invenimus, recitabimus. Diximus nuper Euſebii (b) auctoritate, eos qui ex Gentibus ab Apoſtolis prædicatam Chriſti fidem accepiſſent, accepti tam immenſi beneficii memores, illorum imagines coloribus vel alio modo exprimendas curaſſe; teſtaturque idem auctor, ſe in hunc modum Chriſti Domini & Apoſtolorum Petri & Pauli pictura expreſſas imagines a majoribus conſervatas aſpexiſſe. Affirmat & Auguſtinus (c), effigiari conſueviſſe Chriſti imaginem, hinc inde Petrum & Paulum (quod & alias diximus) pictos habentem. Ex his igitur haud difficile fuit, ut ipſorum vultus quibuſdam lineamentis, majori ſaltem ex parte, hiſce imaginibus haberentur expreſſi: quæ etiam ſcriptorum monumentis fuerunt ab aliis memoriæ commendata. Nam & Nicephorus (d) his verbis Petri imaginem reddit: *Petrus quidem haud craſſa corporis ſtatura fuit, ſed quæ aliquanto eſſet erectior, facie ſubpallida & alba admodum: capilli & capitis & barbæ criſpi & denſi, ſed non admodum prominentes fuere: oculi quaſi ſanguine reſperſi, nigri: ſupercilia prope evulſa: naſus autem longior ille quidem, non tamen in acumen deſinens, ſed preſſus, ſimuſque magis.* Hæc ille. Sed ea de oculis ſanguineis ſic accipe, quod aſſiduo ploraſſe feratur.

(b) Euſeb. hiſt. lib. 7. c. 14.

(c) Aug. de conſenſ. Evang. l. 1. c. 10.

(d) Niceph. l. 2. c. 37.

Petri effigies.

XXXII. At non Petrus tantum, ſed & uxor Petri perſtans in fidei Chriſtianæ confeſſione, & ipſa quidem digna tanto viro uxor, adepta eſt palmam martyrii. Quando autem id acciderit, non ſatis conſtat; licet compertum habeatur, ante Petrum eam illud obiiſſe certamen, cum de utroque hæc ſcribat Clemens Alexandrinus (e): *Ajunt certe, beatum Petrum, cum vidiſſet uxorem ſuam duci ad mortem, lætatum quidem eſſe propter vocationem, & quod domum reverteretur; valde tamen exhortando & conſolando, proprio nomine eam compellantem dixiſſe: Heus tu, memento Domini. Tale erat beatorum matrimonium.* Hæc Clemens. Verum qui conjugem habuit Petrus, filiam quoque ex ea genuiſſe traditur, eamdemque ſuſceptam antequam ad ſupremam Apoſtolatus dignitatem aſſumeretur a Domino; nam conſtat tum Tertulliani, tum S. Hieronymi (ut alias fuſius dictum eſt) ſententia, conjugatos Apoſtolos, ex quo a Chriſto vocati ſunt, fuiſſe ab uxoribus continentes. Ceterum quod Petronilla ſit dicta, in baptiſmate potius, more majorum, cum renata, quam cum nata eſt, oportuit contigiſſe: nam eo tempore Simon, & non Petrus, parens ejus; ex quo ipſa nomen accepiſſe videtur, appellabatur: cum præſertim haud uſu frequenti receptum eſſet apud Hebræos, ut filii a parentibus nomen ſumerent derivatum, ac molli vocis inflexione ac deſinentia diminutum, niſi a Romanis illud mutuati eſſent, ut Druſilla & Priſcilla, quarum meminit Lucas (f) in Actis. Quinetiam magis proprie Petronilla a Petronio, quam a Petro deducta videri poſſet: nam a Petro Petrilla, ut a Priſco Priſcilla, a Druſo Druſilla, dicenda potius videretur. Erat autem Romæ nobilis familia Petronia (g), licet olim equeſtris tantum ordinis, ex qua Petronii complures viri clariſſimi, ut ille qui nuper ſub Caio Caligula miſſus eſt Præſes in Syriam, vir egregia probitate ſpectatus, de Judæis optime meritus, cujus opera templum Hieroſolymitanum ab ejuſdem Imperatoris immani impietate ſervatum eſt (ut diximus ſuperius) impollutum.

Uxor Petri martyr.

(e) Clem. Alex. Strom. lib. 7.

(f) Act. 18. & 14.

(g) Valer. lib. 4. c. 7.

XXXIII. Qua ratione ſæpe in mentem venit dubitare, num ſic dicta fuerit Petronilla filia Petri, ſicut ab eodem Apoſtolo (h) nominatus eſt Marcus filius ſuus, cum ait: *Salutat vos Eccleſia quæ eſt in Babylone, & Marcus filius meus:* cum præſertim Marcelli presbyteri epiſtola, qua agitur de eadem Petronilla Petri filia, eam dicat adeo fuiſſe formoſam, ut Flaccus vir nobilis eam ardentiſſime adamarit: nam cum Petri filia ante Apoſtolatum (ut diximus) nata, jam provectioris eſſet ætatis, haud putandum tam excellentis formæ fuiſſe, ut eam homines deperirent. Nam ſi obitus Petronillæ tunc contigit, quando Nicomedes presbyter, qui a Flacco teneri juſſus eſt, ſtatim ut corpus Feliculæ ſepulturæ mandavit, martyriam

(h) 1. Petr. 4.

De Petronilla.

tytium conſummavit (quod Uſuardus iu Nicomede accidiſſe tradir ſub Domitiano Imperatore) plane dicendum eſſet, eam tunc fuiſſe ſexagenariam: ſin vero eam ſequenti anno a Petri martyrio eſſe defunctam dixerimus (quod nemo tradit) fuiſſe eam jam quadragenatiam affirmandum eſſet: cui ætati ſi jugem morbum addas, quo eam afflictatam eſſe Acta tradunt; plane haud ejuſmodi potuit eſſe præſtantis formæ, ur Flaccus, eam tam vehementer amaret. Quamobrem ea quæ Marcelli nomiue ſcripta habetur epiſtola, nonnihil fide minuitur. Sed & de fide illius epiſtolæ nos ambiguos parirer reddit S. Auguſtinus (a), dum agens contra Adimantum Manichæom, hiſtoriam de Petri filia paralytica precibus patris ſanata, cum apocryphis recenſet. Sed quicquid fit, hæc de illa redduntur certa firmaque majorum traditione, compluribuſque illuſtrata monumentis; Petronillam ſanctiſſimam virginem extitiſſe, eamdemque a majoribus nominatam eſſe, quavis ex cauſa, filiam Petri; cujus nomine conſtructum fuerit vetus ac nobile cœmeterium (b), ejuſque natalis anniverſaria commemoratione ſit celebris, omnibus Martyrologiis (c) ac pariter Kalendariis illuſtrata. Sedit autem Petrus Romanæ ſedis Epiſcopus (ut ex his quæ de ſedis ejus inſtitutione ſunt dicta, perfacile colligi poteſt) aonis vigiotiquatuor, menſibus quinque, & diebus undecim. Si qui autem aliter annos ſedis Petri numeraſſe videantur, ex inita a nobis ſuperius ratione inſtitutæ ſedis ejus, erroris arguuntur ac conviucuntur. Nam cum durante adhue anno ſecundo Claudii, Chriſti vero quadrageſimoquinto, die decimaoctava Januaril Romæ ſedere ipſom cœpiſſe, ſit demonſtratum; atque ſuperius itidem manifeſtiſſima ratione declaratum, hoc aono ſexageſimonono, vigeſimanona Junil martyrio diem obiiſſe; abſque dubio ſediſſe præſcripto annorum, menſium, atque eriam dierum numero reperitur.

(a) *Aug. contr. Adim. c.17.*

(b) *In Actis Greg. Papæ III.*

(c) *Die 31. Maji.*

Anni ſedis Petri.

XXXIV. Poſtquam aotem hic de Petri martyrio, atque uxoris, necnon filiæ ad Deum tranſitu actum eſt: de germani ipſius, Andreæ ſcilicet glorioſo per crucem quoque conſummato martyrio ut dicamus, inſtituti ratio a nobis videretur exigere: ſed cunctabunda diu hæſit oratio, apocryphorum præpedita timore, quo minus libere, ut aſſolet in rebus certa fide exploratis ac veris, hactenus proſilierit. Quod enim in primis ad tempus ſpectat; quo potiſſimum anno paſſus ſit, apud antiquiores nolla prorſus mentio reperitur: quid autem ex recentioribus aliquis pro animi arbitrio dixerit abſque ulla teſtificatione majorum, fides incerta ſequatur auctorem: haud enim libenter illios veſtigia aſſectamut, quem in obſcuro atque invio tramite dux certior ac tutior non præcedat. Illud tantum de Andreæ martyrli tempore in Paſſionibus Apoſtolorum (quas, qualeſcumque ſint, ante Gelaſii Papæ tempora lectitati conſueviſſe, certum eſt) licuit reperiſſe: ipſom ſcilicet poſt Petrum coronatum eſſe martyrio; licet, quoto Domiol anno, vel ſub quo Imperatore, inexploratum penitus relinquatur: illic enim ipſi a Joanne Apoſtolo per viſum dictum habetur poſt aſcenſum Petri (d): *Andrea, poculum Petri bibiturus es:* hæc ibi. De reliquis autem, quoniam paſſionis Andreæ Acta a Manichæis corrupta, ab eiſdemque citari ſolita fuerunt, remanſit eorum (ut Auguſtinus (e) declarat exemplo) in Eccleſia dubia fides. Quæ vero de Andreæ martyrio in epiſtola preſbyterorum Achaiæ habentur expreſſa, digna exiſtimata ſunt ut in Eccleſia recitentur: quæ eum publica lectione nota ſint omnibus, hic ea deſcribere prætermiſimus.

Ann. Eccl. Tom. I.

(d) *Paſſ. S. Andr. c. 10.*

(e) *Aug. de fide contra Manich. c.38.*

XXXV. Linus ſubrogatus Petro.

Sed ad Romanæ Eccleſiæ ſtatum deſcribendum redeamus, quam Petri martyrio afflictatam reliquimus. Verum enimvero ne tam Urbis, quam Orbis univerſalis Eccleſia, ſummo truncato capite, paſtoreque orbata, deſtituta penitus remaneret; mox io locum Petri ſubrogatus eſt Linus natione Tuſcus, patria Volaterranus: qui ſedit annos ondecim, menſes duos, dies viginti-tres. Sed quoniam alii tradiderunt poſt Petrum ſediſſe Clemeotem; de his omnibus exactiori diligentia eſt nobis agendum. Invaluit penes nonnullos ex ſententia, Linum nequaquam poſt obitum Petri, illi ſucceſſorem ſuffectum, Romanæ Urbis Epiſcopum ſediſſe, ſed tantum vivente adhuc Petro, dum illum univerſalis Eccleſiæ ſolicitudo ab Urbe in diverſas Chriſtiani orbis provincias evocaret, ordinatum eſſe coadjutorem Epiſcopum una cum Cleto, qoi ambo ſimul loco ipſius Petri obirent Eccleſiaſticas functiones: Linum vero, urgente Neronis perſecutioou, martyrio eſſe ſublatum anno ſequenti ſub Conſulatu Capitonis & Ruſi. Hæc accepta eſſe noſcuntur ex libro vulgato oomine Damaſi de Romanis Pontificibus, ſed a diverſis auctotibus (ut verius puto) collecto: nam demonſtrabimus pluribus locis continere repugnantia inter ſe, fere in unoquoque Pontifice, in annis cujuſque conſignandis: ut ſatis perſpicue intelligi poſſit, e duobus ſaltem auctoridus librum illum eſſe conſarcinatum, nulla habita a collectore ratione eorum quæ inter ſe pugnantia eſſe viderentur. Eamdem de Lino ſententiam ſecutus eſt Metaphraſtes (f), qui tamen in eo ab illa diſcrepat, quod ante martyrium Petri, immo aote aonum duodecimum Neronis Imperatoris, Linum fuiſſe defunctum affirmat. Scimus alios, neminem tamen ex

(f) *Metaph. 29. Junii.*

Mmmm an-

antiquis, ejuſdem libri de Pontificibus auctoritate permotos, neutrum, nec Linum, nec Cletum inter Romanos adnumeraſſe Pontifices Petri ſucceſſores, ſed corepiſcopos tantum eos fuiſſe, dixiſſe. At in re tanta non quid auctor incertus, quidve aliqui ex recentioribus dixerint, attendendum putamus, ſed innitendum antiquioribus certis probatiſque rerum Eccleſiaſticarum ſcriptoribus, quibus potiſſimum & certa ratio ſuffragetur.

XXXVI. Sed in primis accuratius eſt diſquirendum, an ſolida veritate conſiſtant anni Romanorum Pontificum in eo libro numerari per Conſules: quantumlibet enim auctor ignoretur; ſi in eo veritas nulla ex parte vacillet, majorem ipſa ſibi quovis alio eo nomine vindicat auctoritatem. Equidem tempora adnumerata per Conſules libentioribus ſunt accipienda auribus; cum ceteris illa frequentior, liberalior, & verior noſcatur eſſe chronographia, atque in uſum frequentiorem accepta, quæ a Faſtis deducta eſt Conſularibus. Certe quidem cum verera monumenta in antiquis ſcriptoribus interdum invenimus eſſe Conſulibus conſignata, magno afficimur gaudio, perinde ac ſi in tenebris oberranti fax aliqua ex optato perfulgeat. Verum ſicut ad tempora elucidanda nihil his poſſet accidere opportunius; ita ſi ab aliquo falſo conjectore vel impoſtore, commentitii Conſulatus affingantur, omnia ſimul confundi, ac luce patentia mox obſcuriſſima reddi neceſſe eſt. Sed agedum, cujus ſint fidei Conſulatus in Lino poſiti, videamus. Hæc ibi ſcripta habentur: *Fuit autem temporibus Neronis a Conſulatu Saturnini & Scipionis uſque ad Capitonem & Rufinum, vel Rufum Coſſ.* Hac habita per Coſſ. ratione; quidnam eſt, quod ab aliis poſt Petrum ſucceſſor ponitur Cletus, vel Clemens; cum ex notatis Conſulibus, Linum conſtet poſt Petrum quoque ſediſſe uſque ad nonum Kalen. Octobris? An duos ſimul ſediſſe volunt? aut Linum non ſediſſe, quem idem citatus liber ſediſſe ponit? Sic igitur videas ejuſdem ſcriptionis auctoritate ratum haberi, poſt Petrum ſediſſe Linum, continuantem ſedem ſuam, qui olim non ut Pontifex, ſed ut corepiſcopus, dum vixit Petrus, ſedere cœpit: dicendumque eſſe ea ratione, ſediſſe Linum ſaltem annum unum, menſes duos, & dies vigintiquatuor.

Rur-

Exquirenda veritas temporum per Conſules.

V. *Aliqua regulæ ad Chronologiam Pontificiam reſtituendam.* Ad num. XXXV. & ſeqq. quia Annalium Eccleſiaſticorum præſtantiſſima pars Chronologia Pontificia, in eaque ordinanda ſæpe Baronius offendit, maxima a me diligentia habita, ut ea, quantum fieri poſſet, in integrum reſtitueretur. Fateor tamen mihi non ſemel aquam hæſiſſe, & uſque ad quartum ſeculum variorum Pontificum initium & finem; etiam poſt longum moleſtumque ſtudium, detegere potis non fuiſſe. Ut autem res magis ex animi ſententia procederet, ad eaque vitanda incommoda, in quæ Baronium Viroſque doctiſſimos incurriſſe deprehendi, certas quaſdam regulas ſtatuendas duxi, quarum beneficio hanc Chronologiæ partem non parum me promoviſſe arbitrur. Jacienda quippe fuere aliqua fundamenta, quorum ſoliditate ſtructura conſiſtere poſſet, cum, ut ait Lucretius lib. 4.

Denique ut in fabrica, ſi prava eſt regula prima,
Omnia mendoſe fieri, atque obſtipa, neceſſum eſt.

VI. *Prima regula.* Prima regula Baronio in Notis ad Martyrologium Romanum die XVI. Aprilis, quo SS. Cletus & Marcellinus coluntur, obſervata, circa Romanos Pontifices Latinis potius quam Græcis inhærendum, illiſque, utpote Romanæ Eccleſiæ alumnis, major fides adhibenda. Quam regulam etiam Henſchenius in Apparatu ad Chronologiam Pontificiam ſequendam edixit, quod Euſebius in iis, quæ ſunt Romanæ Eccleſiæ, non raro a veritatis tramite recedat. Certe poſtquam lib. 7. cap. 32. aſſeruit, *Caium & Marcellinum ſua ætate* vixiſſe, Caji deceſſori Eutychiano, qui ſedit annos octo, vix decem menſes concedit. Denique SS. Marcellinum & Marcellum hujus ſucceſſorem in unum eumdemque hominem conflat, aut certe ob nominum ſimilitudinem, Marcello omiſſo, ſucceſſores S. Marcellini in Chronico ſtatuit SS. Euſebium, Melchiadem & Sylveſtrum, ſub quo ſuum Chronicon terminat. Euſebii itaque auctoritas in rerum Occidentalium narratione, quando in ea cum Latinis non convenit, parvipendenda.

VII. *Secunda regula.* Secunda regula, In trium priorum ſeculorum & initii quarti Chronologia digerenda, Libro Pontificali, ceteriſque de Pontificibus Romanis Scriptis præferendus *Damaſi Liber de Romanis Pontificibus*, ut paſſim a ſuperioris ætatis Auctoribus allegatur. Illum primus Bucherius in Opere de Doctrina Temporum a Bollando acceptum, ut teſtatur Henſchenius loco laudato, publicavit. Eo uſus eſt Onufrius in Faſtis ordinandis, maximaque ex parte Cuſpinianus in ſuis Faſtis ante Onuphrium exſcripſerat. Sed is Damaſi Liber a Baronio contemtus, quod in Hygino, Pio & Aniceto corruptus ſit, & aliunde ejus Chronologiæ ſæpe repugnaret. Primus fuit Henſchenius, qui ſumma ejus antiquitate & Auctoris anonymi ſcribendi methodo, qua tempora ſingulorum Pontificum per Conſules deſignantur, attentis, Chronologiam Pontificiam uſque ad initium Liberii, in quo Liber Damaſi deſinit, ordinandam docuit. Sed male aliqua in eo Libro immutavit, cum in MSS. Numiſmatis & Inſcriptionibus deſcribendis ipſa etiam opificum aut Librariorum errata repræſentari debeant; neque quidquam in iis immutare liceat, ut Lectores verum ſenſum elicere poſſint. Melius Bucherius Librum illum juxta exemplar a Bollando communicatum de verbo ad verbum tranſcripſit. Cuſpinianus etiam plura ex illo refert, nihil detracto, nihilque eidem addito. Henſchenius tamen, quæ in illum Librum inſeruit, deſumpſit ex alio Catalogo veterum Pontificum ad Felicem IV. & tempora Juſtiniani Imperatoris deductum, qui in Bibliotheca Reginæ Sueciæ repertus eſt. Hujus Catalogi Auctor anonymus Librum Damaſi vidit, ex eoque duo Conſulum paria, quæ cum ſingulis Pontificibus junguntur, mutuatus eſt, ſuſius quemlibet Pontificatum

Digitized by Google

XXXVII. Rurſum vero cum auctor poſt Linum ponat Cletum, ejuſdemque ſedis annos his ſignet Conſulibus, dicens: *Fuit temporibus Veſpaſiani & Titi, a Conſulatu Veſpaſiani ſeptimo & Domitiani quinto, uſque ad Domitianum nono & Rufinum Conſules:* ſi (ut vult) Cletus Lino ſucceſſit; quomodo ponit eum poſt illos novem annos, qui intercurrunt a Conſulatu Capitonis & Rufi, quo Linum vult eſſe morte ſublatum, uſque ad ſeptimum Conſulatum Veſpaſiani ſedere cœpiſſe; eum ſecundum eam rationem dicendum eſſet, novem illis annis ſedem vacaſſe? Verum ſecundum Conſulum rationem auctor errore lapſus convincitur, dum poſt Linum, Cletum recenſet: nam ex Coſſ. ab eo notatis in Clemente, quem ponit poſt Cletum, Clemens immediate poſt Linum fuiſſet recenſendus: nam eum ſediſſe ait ſub Galba & Veſpaſiano a Conſulatu Trachali & Italici uſque ad nonum Veſpaſiani Conſulatum: ſicque ipſum ſedere cœpiſſe ſequenti anno ab obitu Lini, perſeveraſſeque uſque ad annum duodecimum: cum alioqui idem auctor dicens ſediſſe tantum annos novem, ſibi ipſi minus conſentiat; ſicut etiam a ſe ipſo diſcrepat, dum Clementum annis duodecim ſediſſe ponit & amplius; qui ſecundum Conſules a ſe poſitos, annis tantum ſeptem inchoatis ſediſſe dicendus eſſet. Immo cum idem auctor ponat Clementem martyrio occubuiſſe anno tertio Traiani Imperatoris, longius a ſe ipſo diſſentit, dum primo habet eum ſediſſe annos novem, vel ſecundum poſitos Coſſ. annos duodecim; ac denique numerando a tempore inſtitutionis, nimirum a Conſulatu Trachali & Italici uſque ad tertium Traiani annum, triginta tres annos ſediſſe, videatur aſſerere. Sed & abſurdius illud eſſe videtur, quod ea habita ratione annorum ſedis Clementis, nullum tempus ſedis Cleti videatur eſſe relictum, immo nec Anacleti, quem intra illud tempus ſediſſe, Conſules ab eo poſiti docent. Ex his videas, per quos anfractus, & quanto cum diſcrimine prodendæ veritatis, rerum Eccleſiaſticarum narratio ducenda eſſet, ſi quæ in eo ſcripta ſunt libro, abſque diligenti perveſtigatione quis eſſe ſuſcipienda contenderet; ut neceſſario ſibi ipſi contraria dicere opus eſſet.

Errores ex conſulatibus deprehendi.

Hæc igitur in ipſo limine narrationis ſucceſſionis Romanorum Pontificum volui- XXXVIII.

ſtatum deſcribens, & diem, quo quilibet Pontifex ſepultus, de more annotans. Baronius & Onufrius Librum Damaſi legerunt, ejuſque exemplar MS. extabat alias in Bibliotheca S. Victoris Pariſienſi; cum in Catalogo librorum MSS. hodie legatur, *Chronica Damaſi*: ſed, ut retulerunt mihi Canonici regulares ejuſdem Monaſterii, exemplar illud, ſicut & quædam alia, jam diu deperdita. Suſpicor autem omnia Libri Damaſi exemplaria ab uno eodemque proceſſiſſe; quod videam illud, quo Cuſpinianus uſus, eoſdem nævos continere, qui in exemplari Bollandiano habentur. Certe Harduinus V. C. e Societate Jeſu, qui Bibliothecæ Collegii Ludovici Magni Pariſiis præeſt, dixit mihi extare inter ejuſdem MSS. exemplar Libri Damaſi a Sirmondo deſcriptum, ſed a Bollandiano in nullo diverſum.

VIII. *Catalogus Bucherianus.* Cum Catalogus veterum Pontificum Romanorum ab Ægydio Bucherio in Comment. de Doct. Temp. pag. 269. publicatus (quem Chronicon Damaſi nominandum diximus) occaſio fuerit reſtitutionis Chronologiæ Pontificiæ, juvabit hic variam ejus fortunam paucis explicare. Eo uſus eſt Onufrius in Chronico Eccleſiaſtico; Baronius vero, quod ejus Chronologiæ non congrueret, & aliunde aliquot erroribus fœdetur, aſpernatus eſt. Tum cum anno MDCXX. exemplar ejus MS. ad manus *Peireskii* viri noſtro ſeculo futuriſque memorandæ eruditionis perveniſſet, longe aliud quam Baronius de eo judicium tulit, ut liquet ex epiſtola, quam dum Pariſiis eſſet die XXVII. Novembris illius anni Romam ad *Aleandrum* virum doctiſſimum ſcripſit, quæque intra paucos annos lucem videbit opera Illuſtriſſimi ac eruditiſſimi domini Ludovici de Thomaſſin, domini de Maxaugues. In ea ille Aleandrum monet D. Schilderum ſummiſiſſe ſibi eum Catalogum, ad Præſidem Attrebatenſem pertinentem, ea conditione, ut ad alienas manus non veniret, & poſtquam illum examinaſſet, ac deſcripſiſſet, tuto tranſmitteret. Addit *Peireskius* in unico illo MS. ab annis circiter octiogentis exarato, contineri quatuor illa opuſcula; quæ, quemadmodum & Catalogum illum pluribus laudibus effert, aſſerens autographum ſeculo Conſtantinianeo videri compoſitum, pollicenſque Alexandro ſe exemplar exactiſſimum quamprimum miſſurum. Poſt aliquot annos idem numero MS. in manus Bucherii venit. Is enim cap. 14. de Doct. Temp. ait, ſe, cum menſe Octobri anni MDCXXXII. Antuerpiam veniſſet, *Bollandum* quaſdam ſibi *Heriberti Roſweidi* ſchedas obtuliſſe, exſcriptas e vetuſtiſſima membrana, quam *D. Joannes Brennerus* Regius olim in Senatu Luxemburgenſi Secretarius & Auctuarius diu penes ſe habuerat, & tandem *D. Aſſonvillio* Regi Catholico a privatis Bruxellæ Conſiliis dono dederat. Ea quinque Opuſcula, egregia Antiquitatis monumenta, Bucherius anno MDCXXXIV. *Antuerpiæ* typis mandavit, monuitque laudatum Pontificum Romanorum Catalogum reliquorum fontem videri poſſe.

Anno MDCXLVI. *David Blondellus* Amſtelodami promulgavit Apologiam pro ſententia Hieronymi *de Epiſcopis & Presbyteris*, in qua, uti & in ejus Præfatione Catalogum illum valde commendat, eoque ad veterum Pontificum tempora dirigenda in illo Opere utitur. Tandem Henſchenius eumdem Catalogum, aliumque ſexto Eccleſiæ ſeculo compoſitum, Chronicon Anctius veterum Pontificum ad majorem horum Catalogorum diſtinctionem, a me appellatum, Tomo primo Sanctorum menſis Aprilis anno MDCLXXV. edito præfixit illuſtravitque; eoque demortuo, uterque Catalogus a *Papebrocio* non ſolum magis explicatus, ſed etiam Chronologia Pontificia ad noſtra uſque tempora producta. Tantorum Virorum de Catalogo Bucheriano judicium cum diligenter perpendiſſem, non dubitavi, IX. *A Viris doctis commendatus.*

Digitized by Google

luimus poſuiſſe; quo lector intelligat, libro illi, cum in ſingulis fere Pontificibus anni notati per Conſules diverſi habeantur ab illis, qui in ſingulorum fronte ipſo narrationis exordio habentur adſcripti, haud facile innitendum eſſe, ſed illi potius inhærendum Romanorum Pontificum chronographiæ, quæ antiquorum ſcriptorum & Romanæ Eccleſiæ potiſſimum teſtimonio confirmetur. Quod igitur ad veteres rerum Eccleſiaſticarum ſcriptores pertinet: cum S. Ignatius (a), qui eodem ſæculo vixit cum Apoſtolis, dicat Clementem ſucceſſiſſe Cleto (ſic enim legendum eſſe pro Anacleto, poſtea demonſtrabimus) plane declarat ipſum Clementem tertio loco, nempe poſt Linum & Cletum, Romanæ Eccleſiæ Pontificem præfuiſſe. Et cum addit: *Cui nunc ſucceſſit beatiſſimus Clemens, Petri & Pauli auditor;* quænam illa eſſent tempora, idem his quæ eadem epiſtola ſuperius dixerat, ſignificare videtur, dum ait: *Multorum adverſariorum arbitrio exagitor, partim exiliis, partim cuſtodiis, partim vinculis.* Hæc ipſe, qui & in cuſtodia poſitus, dictam epiſtolam ſcripſit ad Mariam Caſſobolitem, ut idem ibi poſt multa teſtatur, ſic dicens: *Vehementer concupivi venire ad vos, & una vobiſcum requieſcere & reſici. Verum non eſt in hominis poteſtate via ejus: impedit enim meam voluntatem militaris cuſtodia, quæ non permittit ultra progredi.* Quibus ſane intelligitur (niſi velimus dicere, quod ratio non patitur, hæc accidiſſe in ultimis ejus vinculis, cum Traiani tempore, ut dicemus, Romam vinctus perductus eſt) ſub Domitiano ea contigiſſe, eſſe affirmandum. Nam a morte Neronis nulla alia excitata eſt in Eccleſia perſecutio uſque ad Domitianum. Sic igitur ex Ignatii ſententia jam exploratum habetur, Clementem non ante Domitiani tempora Romanæ Eccleſiæ curam pontificiam ſuſcepiſſe poſt Cletum. Cæterum eam epiſtolam Ignatii eſſe legitimam, ex his quæ habentur in epiſtola ab eodem ſcripta ad Heronem diaconum, facile cognoſci poteſt, ubi & de Caſſiano ſuo hoſpite, cujus in dicta epiſtola meminerat, habuit mentionem, ibidemque de eadem Maria præclarum ab eodem Ignatio elogium ſcribitur. Sed de his ſuo loco pluribus.

(a) *Ignat. ep. 4. ad Mariam. Caſſob.*

Clemens Cleto, non Petro ſucceſſit.

XXXIX. Rurſus vero ex iis quæ ex Hegeſippo proximo Apoſtolorum temporibus Euſebius

vi, quin ad illius normam antiquorum Pontificum Romanorum anni ordinandi eſſent, locis tamen, in quibus ille corruptus & depravatur, emendatis. Parum autem curavi, quod Auctori illi trium aut quatuor priorum Pontificum tempora ſatis perſpecta fuiſſe non videantur, ſicuti nec quis eorum prior aut poſterius ſederit, cum nulla eorum Acta habeamus, nullaque teſtimonia hiſtorica, quæ prioris illius ſeculi tenebras depellere poſſint; & in Chronologia arbitraria aut commentitia ſatius ſit adhærere alicui Scriptori antiquo, quam incertis conjecturis inniti.

X. *Sed non ab omnibus.*

Prima hujus Tomi editione abſoluta miſſa ad me ex Anglia Diſſertatio poſthuma *Joannis Pearſonii*, Ceſtrienſis Epiſcopi Proteſtantis, *de Serie & Succeſſione primorum Romæ Epiſcoporum* anno MDCLXXXVIII. Londini prælo excuſa, cui ſubjuncta eſt alia de eadem ſucceſſione Diſſertatio, Auctore *Henrico Dodvvello*, Viro ejuſdem ritus doctiſſimo. Contendit Pearſonius, in primis Eccleſiæ Romanæ traditionibus, Græcis potius, quam ipſis Romanis acquieſcendum, eamque ob rem uſque ad Anicetum, *Eutychium* Epiſcopum Alexandrinum ſequitur; addens Catalogum Bucherianum, ſi opportune, ubi hiulcus eſt, ſuppleatur, & ubi depravatus, emendetur, in Aniceti ſucceſſoribus nos tutiſſime ſequi poſſe. Verum, licet recte obſervarit *Pearſonius* Euſebium non ex Archivis Eccleſiæ Romanæ Pontificum tempora hauſiſſe, nec ex aliquo alio Scripto certis temporum characteribus inſignito; cum alios in Chronico, alios poſtea in Hiſtoria Epiſcopis Romanis annos ſæpe tribuat; & in poſterioribus quoque & ſuæ ætati proximis, quæ prioribus notiora fuerunt, manifeſto lapſus ſit, etiam tum cum eorum Catalogus Romæ conſervaretur, peſſimum tamen ducem elegit. Eutychius enim homo externus, & decimi ſeculi Scriptor, cujus hiſtoriam *Edvvardus Pocockius* anno MDCLVIII. in Latinam linguam vertit, veterum Pontificum Romanorum tempora ſcire non potuit, cum etiam deceſſorum ſuorum, quæ tamen ab Euſebio recte conſignata fuerant, ignoraverit, & in ſingulis ferme aliis narrationibus craſſos errores Chronologicos admiſerit: cum contra Auctor Catalogi Bucheriani quarto Eccleſiæ ſæculo vixerit, in ipſo Eccleſiæ Romanæ ſinu natus ſit, & quamplurima referat, quæ ipſo Pearſonio teſte, nullus jure in dubium revocarit. Præterea ſi poſt Anicetum, Bucherianum Catalogum, dummodo ſuppleatur & emendetur, tuto ſequi poſſumus, cur non & in præcedentibus Pontificibus, ſi eadem cautela adhibeatur, eo uti poterimus?

XI. *Euſebius in Chronologia Pontificum cæcutit.*

Dodvvellus Catalogo Bucheriano ubique fere fidem derogat, & Euſebium uſque ad Martyrium S. Fabiani Papæ, quod Decio imperante contigit, rectum tramitem tenuiſſe contendit, ac poſtea eum nihil explorati habuiſſe. At, ut inquit Pearſonius cap. 10. ſuæ Diſſertationis, ſi appareat Euſebium in temporibus eorum, qui ſuæ ætati propiores erant, referendis, nullum certum indiculum habuiſſe, quem ſequeretur; nemo cum fundamento dixerit, ei certa magis & explorata fuiſſe priora Pontificum tempora a ſuis longe remotiora. In Chronico Euſebii ad annum Valeriani primum vel ſecundum hæc
" legimus: *Romana Eccleſia Epiſcopatum tenet*
" *XXIII. Xiſtus annis VIII.* Et ad Gallieni de-
" cimum vel undecimum: *Alexandrinæ Eccleſiæ*
" *XXIV. Epiſcopus ordinatur Maximus.* Ad ejuſ-
" dem undecimum vel duodecimum: *Romanæ*
" *Eccleſiæ XXIV. Epiſcopus conſtituitur Dionyſius*
" *annis IX. vel XII.* Et rurſus ſub initio im-
" perii Probi: *Romanæ Eccleſiæ Epiſcopatum ſu-*
" *ſcipit XXV. Felix.* Duobus igitur Romanis
" Epiſcopis Xyſto & Dionyſio ſimul ſumtis an-
" nos tribuit ſupra viginti. Qui quidem imma-
" nis prochroniſmus eſt. Ac ne forte error in
" editionem Chronici irrepſiſſe videatur, idem
" etiam haud minor, ſed major apparet in Hiſto-

(a) Euſeb. l.3. c.12.

bius (*a*) in ſuam hiſtoriam tranſtuliſſe viſus eſt, dum habet anno duodecimo Domitiani Imperatoris Clementem ſedere cœpiſſe, non ſolum citatum Ignatii teſtimonium roboratur, ſed etiam manifeſtiſſimi erroris redarguuntur qui eum ſubſtitutum fuiſſe Petro dixerunt. His accedit Tertullianus, qui libro tertio carminum, quæ ſcripſit in Marcionem, non tantum tertio loco poſt Petrum ponit Clementem, ſed adhuc etiam quarto, nimirum poſt Anacletum, his ſcilicet verſibus:

Germana ſucceſſio Romanorum Pontificum.

Ex quibus electum magnum, plebique probatum
Hac cathedra Petrus, qua ſederat ipſe, locatum,
Maxima Roma Linum primum conſidere juſſit:
Poſt quem Cletus & ipſe gregem ſuſcepit ovilis:
Hujus Anacletus ſucceſſor ſorte locatus;
Quem ſequitur Clemens, &c.

Hæc ille, numerans Romanos Pontifices uſque ad Anicetum tantum, quando opus illud ipſe Tertullianus ſcribebat, quo tempore Marcion (ut ſuo loco dicemus) Romam ad Anicetum venit. Ex his itaque tantum abeſt ut concedamus poſt Petrum ſtatim ſucceſſiſſe Clementem; ut non mediocris animum ſuſpicio pulſet ex his quæ habent Ignatius, Tertullianus, & ex Hegeſippo Euſebius, & alii, Clementem non tertio loco, ſed quarto poſt Petrum ſediſſe, ac poſt Linum, Cletum, ac etiam Anacletum, cui ſucceſſiſſe tradunt, ſedere cœpiſſe. Verum poſt Cletum ſed ante Anacletum eſſe ponendum, verius eſſe putamus.

XL. (b) Euſ. hiſt. lib.3. c.18. Niceph. l.2. c.18. (c) Hier. de Scrip. Eccl. in Clem. c.15.

Inſuper cum Euſebius (*b*), ac cæteri omnes tam Græci quam Latini auctores teſtentur, Clementem ſubiiſſe martyrium tertio anno Traiani Imperatoris, idque S. Hieronymus (*c*) firmiter aſſeveret, immo & ipſe liber de Romanis Pontificibus uperte doceat: qua ratione, quæſo, dicere poſſumus Clementem ſediſſe ſtatim poſt Petrum, cum ab eo tempore uſque ad tertium Traiani annum intercurrat trigintatrium annorum ſpatium? At quis umquam ſomniavit tam longo tempore Clementem ſediſſe, immo & quis dixit ipſum amplius novennio Eccleſiæ Romanæ præfuiſſe, id Euſebio, idque nuper citato libro, id denique ceteris recentioribus atteſtantibus? Et, ſi ſemper dicto tempore a Nerone uſque ad Traianum ſedit

„ ſtoria. Ille enim lib.7. cap.27. Pontificatui „ Xyſti tribuit annos XI. Nec mirum; nam „ quem ordinatum eſſe docuit ſub initio Valeriani Chronicon, eumdem ſub Gallo ordinatum eſſe narrat Hiſtoria. Primo igitur ingens „ error ubique committitur in Pontificatu Xyſti, ſive initium, ſive finem ejus ſpectes. Nam „ ſi ſub Gallo ordinatus eſt Xyſtus, ſucceſſit „ Lucio, & Stephanus Papa numquam fuit; ſi „ ſub primo vel ſecundo Gallieni, error adhuc „ manet, qui & alium in Chronico ſibi adjunxit. Nam inde in eo legimus ad annum Valeriani ſecundum: *Cyprianus Carthaginienſis Epiſcopus martyrio coronatur*. Qui manifeſtus „ eſt aliquot annorum prochroniſmus. Si Cyprianus vel proximo vel eodem anno, quo „ ordinatus eſt Xyſtus, martyrium ſubiit, quod „ verum eſt, initium Xyſti multo maturius quam „ oportuit ab Euſebio ponitur. Unde conſtat „ eum non habuiſſe certum aliquem Romanorum Epiſcoporum Catalogum, quod ad annos „ Cornelii, Lucii, Stephani & Xyſti pertinet. Ita Pearſonius, qui & eumdem errorem aliis argumentis manifeſtat. Cum itaque in ſequentibus Pontificibus Romanis, iiſque præſertim, qui ſua ætate vixere, cæcutierit Euſebius; alteri non monſtrabit viam, qui ſibi ſemitam non ſapuit.

XII. Catalogi Pontificum aliquo nomine diſtinguendi.

Porro quia Papebrocius in Opere cui titulum fecit, *Conatus Chronico-Hiſtoricus ad Catalogum Romanorum Pontificum*, quatuor alios Pontificum Catalogos exhibet, quorum prior deſumtus eſt ex Bibliotheca Palatino-Vaticana, alius vero inſcribitur, *Nomina Apoſtolicorum*, qui cum duobus Corbeienſibus confertur: ne in tot variis Catalogis citandis aliqua confuſio oriatur, Librum Damaſi, *Chronicon Damaſi*; Catalogum vero in Bibliotheca Reginæ Sueciæ repertum, *Chronicon auctius veterum Pontificum* appello; cum Faſti in quibus ſola Conſulum nomina leguntur, *Chronici* nomine inſigniri ſoleant, & manuſcriptis Operibus Auctorum Anonymorum aliquis ſemper titulus attribuendus ſit. Non opus hic monere, egregium illud Chronicon falſo Damaſo adſcriptum fuiſſe; cum id jam a Baronio obſervatum fuerit, qui tamen perperam ſuſpicabatur, ex diverſis Auctoribus ab Anaſtaſio collectum fuiſſe: cum contra ea Damaſi Chronico, omnium quæ de Pontificibus Romanis egerunt, antiquiſſimo, Conſules, aliaque Anaſtaſius ſeu Libri Pontificalis Auctor deſcripſerit; cumque in Anaſtaſio, Libroque Pontificali iidem nævi, qui in Chronico Damaſi, reperiantur, ſanioris exemplaris Chronici Damaſi inveniendi minor ſpes affulget.

Baron. num. XXXVI.

XIII. Tertia regula.

Tertia regula. In Chronici Damaſi priori parte, in qua nullus Conſulatus bis repetitur, obitus Pontificum ſemper cum ultimo pari Conſulum illigatur, uti & plerumque ſucceſſoris initium. In eo v.g. dicitur, Alexandrum fuiſſe *a Conſulatu Palma & Tulli* anno centeſimo nono geſto, *uſque Æliano & Vetere*, qui anno centeſimo decimo ſexto nomen dederunt. Quare pro certo tenendum, illius Chronici Auctorem Alexandri Papæ martyrium cum anno CXVI. Æliani & Veteris Conſulatu inſignito copulare, & Sixtum ei ſucceſſiſſe eodem anno, iiſdemque Conſulibus, licet aliquando contigerit, Interpontificium ad ſequentem Conſulatum prorogatum fuiſſe. Quæ regula ut intelligatur, obſervandum, Henſchenium & Papebrocium ejus in Sanctorum Actis illuſtrandis collegam, quique non ſolum Chronicon Damaſi uſque ad noſtra tempora perduxit, ſed etiam plura, quæ Henſchenius indefinita reliquerat, accuratius determinavit, in ea utrumque fuiſſe ſententia, in priori parte Chronici Damaſi, (quæ in Urbano deſinit quæque ſcripta fuit ab Auctore anonymo, ab altero, qui ſecundam partem elucubravit, diverſo) ultimum Conſulatum ei Pontifici attribui, qui majorem partem ſub illo vixit, adeo ut v.g. Alexander Æliano & Vetere Con-

Digitized by Google

dit Clemens: quiſnam, rogo, locus aſſignabitur Cleto? ut dicere prætermittamus
Linus & Cletus ſederunt ante Clementem. de Lino, quem volunt eadem perſecutione Neronis ubſque honore Romanæ ſedis Pontificatus martyrio eſſe præreptum? Vel ſi non Clementem, ſed Cletum ſucceſſiſſe Petro dixerimus: eum quidem oportuit ſediſſe annos vigintiquinque, ut ejus ſucceſſor Clemens ſedens unnos novem, deceſſiſſe ex hac vitu dicatur anno Traiani tertio. Sed quis umquam reperiri poſſit, qui eidem ad ſummum pluſquam unnorum duodecim numerum aliquando tribuerit? His igitur exactius conſideratis; neceſſario dicendum eſt, ante Clementem, Lino, Cletoque eſſe ſedis certa tempora tribuenda.

XII. Id quidem & majores cognoviſſe, certum eſt: qui enim numerurunt primam illam Romanorum Pontificum ſucceſſionem, omnes ſemper Clementem tertio loco poſuerunt; licet plerique, ſive vitio ſcriptoris acciderit, ſivu alia ex cauſa, Anacletum pro Cleto poſuiſſe inveniantur. Ecce tibi Irenæus (a) io primis quam exacte eſt rem proſecutus, ſic dicens: *Fundantes igitur & inſtruentes beati Apoſtoli Eccleſiam, Lino Epiſcopatum adminiſtrandæ Eccleſiæ tradiderunt. Hujus Lini Paulus in his quæ ſunt ad Timotheum epiſtolis meminit. Succedit autem ei Anacletus: poſt eum tertio loco ab Apoſtolis Epiſcopatum ſortitur Clemens; qui & vidit Apoſtolos, & contulit cum eis, cum adhuc intonantem prædicationem Apoſtolorum, & traditionem ante oculos haberet.* Hæc Irenæus. Optatus Mileuitanus (b), & ipſe retexens catalogum Romanorum Pontificum uſque ud ſua tempora, ſic exorditur: *Cathedra unica, quæ eſt prima de dotibus: ſedit Prior Petrus, cui ſucceſſit Linus, Lino ſucceſſit Clemens, Clementi Anacletus, &c.* Hæc ille, Cletum præteriens, utpote quem exiſtimaſſet unum eumdemque eſſe cum Anacleto. Sed Epiphanius (c) contra prætermittens Anacletum, tantum ponit Cletum, ſic dicens: *Epiſcoporum in Roma ſucceſſio hanc conſequentiam habuit: Petrus, & Paulus, Linus, Cletus, Clemens, Evariſtus, &c.* S. Auguſtinus (d) ſecutus Optatum, Cletum, ratus eumdem cum Anucleto, illum prætermiſit. S. Hieronymus, Romanæ ulumnus Eccleſiæ, hæc ait, (e): *Clemens, de quo Apoſtolus Paulus ad Philippenſes ſcribens ait. Cum Clemente & ce-*

te-

(a) Irenæ. 3. c. 3.

Quo ordine numerati Romani Pontifices.

(b) Optat. l. 2.

(c) Epiph. hæreſ. 27.

(d) Aug. ep. 161.

(e) Hier. de Script. Eccl. in Clem. c. 15.

Conſulibus paſſus non fuerit, licet id diſerte in eo Chronico dicatur; quia, inquiunt Henſchenius & Papebrocius, Auctor illius Chronici totum Æliani & Veteris Conſulatum Alexandro aſſignat, cum eo durante ſemper in vivis fuit, neque martyrium fecit, niſi die tertio Maji anni CXVII. quo Niger & Apronianus Conſules fuere; qui tamen Conſulatus ei non attribuitur, quia tantum quatuor priores illius anni menſes ſedit. Rem magis explicat Papebrocius pag. 27. Conatus Chronico-Hiſtorici ad Catalogum Pontificum, ubi ait: *Pontificum annos ex eo* (ſcilicet Damaſi Chronico) *ſic digeſſimus, ut ſi prior in ſuo ultimo anno tranſcendiſſet menſem Junium, intelligeremus ſucceſſori ejus ſolum adſcribi primos Conſules, proximo anno Magiſtratum ingreſſos; ſin autem infra Julium eſſet mortuus, tunc anni præcedentis Conſules claudere cenſeremus Pontificatum iſtum, ut ſequentis initium notari poſſet Conſulum illorum nominibus, ſub quorum Magiſtratu major anni primi pars erat decurſa.* Cui explicationi hanc tertiam regulam opponimus, & tamquam certam indubitamque ſtatuimus, Pontifices in primi parte Chronici Damaſi memoratos ſub illis Conſulibus demortuos intelligendos, ad quos in eo perveniſſe dicuntur, ſive parum, ſive multum ſub illis vixerint.

XIV. Primo, quia nullus Auctor hujuſmodi numerandi ratione uſus reperitur. Secundo, ex ipſomet Chronico illa explicatio evertitur: in eo enim dicitur, Petrum fuiſſe *uſque Nervæ & Veſtini* Conſulatum anno Chriſti ſexageſimo quinto initam, & paſſum eſſe *die tertia Kalendas Julias*. Cum itaque majorem illius Conſulatus partem non vixerit, neque ad menſem Julium pervenerit, ſecundum eam explicationem martyrium ejus contigiſſet ſub præcedentis anni Conſulibus, ſcilicet Lecanio Baſſo & Licinio Craſſo. Et tamen tam Henſchenius, quam Papebrocius, Divi Petri martyrium cum Nervæ & Veſtini Conſulatu, annoque Chriſti ſexageſimo quinto conjungunt; quod cum explicatione ab utroque data manifeſte pugnat. Sic etiam in eo Chronico Chriſtus in æternum Pontifex paſſus dicitur *duobus Geminis Conſulibus VIII. Kalendas Aprilis*, anno nempe Eræ Chriſtianæ viceſimonono. Quod ſi regula ab Henſchenio excogitata vera eſſet, ſequeretur, illius Chronici auctorem Dominicam Paſſionem cum anno Eræ vulgaris XXVIII. illigaſſe; ſed eamdem ſub illius anni Conſulibus non recitaſſe, quia Chriſtus totam annum viceſimum octavum vitam duxit, & inſequentis partem tantum delibavit. Quod eum Auctorem ſenſiſſe nullus ſibi perſuaſerit. Tertio Papebrocius in Conatu Chronico-Hiſtorico laudato pag. 69. refert periocham Geſtorum MSS. Romanorum Pontificum uſque ad Martinum V. in qua Auctor anonymus illorum geſtorum ſtylum primæ partis Chronici Damaſi imitatus, non repetens ſcilicet nomina Conſulum, Pontificatum Hormiſdæ, Joannis & Felicis IV, cum Conſulibus copulat, uſque ad quos Pontifices illi dicuntur perveniſſe, atque præfatum Joannem Papam fuiſſe *uſque ad Conſulatum Olybrii* anno DXXVI. geſtum. Cum itaque certo conſtet, Joannem die viceſima octava Maji ejuſdem anni DXXVI. ſupremum diem obiiſſe, mors ejus cum Conſulatu anni DXXV. ab Auctore Geſtorum illorum MSS. conjungi debuiſſet, ſecundum Henſchenii & Papebrocii regulam. Et tamen Papebrocius, qui expreſſe obſervavit, hunc Auctorem non aliam numerandi rationem uſurpare, quam qui priorem Chronici Damaſi partem exaravit, Joannis Papæ mortem anno DXXVI. Olybrii Conſulatu notato collocat. Quare ipſemet regulam, quam adſtruxit, veram non eſſe inſinuat. Præterea Henſchenius S. Felicis IV. Joannis ſucceſſoris initium cum die duodecima menſis Julii anni DXXVI. Olybrii Conſulatu inſigniti jungit; cum tamen hic Conſulatus juxta Henſchenii, Papebrociique regulam neutri Pontifici attribuendus eſſet, cum neuter majorem illius anni ac

Quæ numerandi ratione utitur Auctor Chronici Damaſi.

Con-

teris cooperatoribus meis, quorum nomina ſcripta ſunt in libro vitæ: quartus poſt Petrum Romanus Epiſcopus; ſiquidem ſecundus fuit Linus, & tertius Cletus: tametſi plerique Latinorum, ſecundum poſt Petrum Apoſtolum putent fuiſſe Clementem. Hæc ille, qui ſecundum eorum fortaſſe ſententiam (*a*), alibi dixit Clementem ſediſſe poſt Petrum. Sed hæc ille tunc obiter; verum cum de Clemente ab eo diligens eſt inſtituta narratio (ut vidimus) poſt Linum & Cletum ſediſſe ipſum affirmat.

(*a*) *Hier. in Iſai. c. 52. in fin.*

XLII. Porro hanc fuiſſe Romanæ Eccleſiæ ea de re traditionem, ſatis locuples teſtis eſt Romanum Martyrologium (*b*): nam in Lino hæc habet: *Romæ S. Lini Papæ & martyris, qui primus poſt beatum Petrum Apoſtolum Romanam Eccleſiam gubernavit.* Et in Cleto: *Natalis beati Cleti Papæ, qui ſecundus poſt Petrum rexit Eccleſiam in perſecutione Domitiani.* Ac denique in Clemente: *Natalis S. Clementis Papæ, qui tertius poſt B. Petrum Apoſtolum Pontificatum tenuit.* In ipſo etiam ſacro canone Miſſæ, eodem ordine quo ſederunt, iidem Linus, Cletus, & Clemens poſiti eſſe videntur, ſecundum antiqua diptycha, dum poſt Apoſtolos primi hi tres recenſentur Romani Pontifices. Idem quoque alii fere omnes tam Græcorum quam Latinorum æque ſenſerunt, tertio loco poſt Petrum numerantes Clementem; & primo loco poſt Petrum, Linum ponentes. Enimvero & id ipſum in Hiſpaniarum eccleſiis ſacro hymno conſtat antiquitus decantatum; nam in antiquo illo Breviario Toletano S. Iſidori, in ſacro hymno quo laudes S. Clementis in eccleſia canebantur, hæc inter alia habentur expreſſa.

(*b*) *Rom. Mart. 25. Septemb. 26. April. & 23. Novembr.*

Romanæ ſedis tertium Antiſtitem,
Quem Chriſtus ſibi conſecravit martyrem, &c.

XLIII. Quamobrem quæ habentur in epiſtola Joannis (*c*) Papæ Tertii nomine inſcripta & alia Leonis Papæ Secundi, quam citat Marianus Scotus cum agit de Clemente, quibus declaratur non fuiſſe a Petro Linum & Cletum inſtitutos Romanæ ſedis Epiſcopos, ſed tantummodo coadjutores, non aliter quidem ſunt intelligenda, niſi quod

(*c*) *Joan. III. ad Epiſcop. Germ.*

Conſulatus partem ſederit. Ex quibus tandem omnibus manifeſtiſſimum fit, veram eſſe quam ſtatuimus regulam Heuſchenianæ contrariam. Auctores nempe tam prioris partis Chronici Damaſi, quam Geſtorum MSS. Romanorum Pontificum, hos demortuos docere ſub Conſulibus, uſque ad quos perveniſſe dicuntur. Illud tantum uterque Auctor anonymus peculiare habet, quod ſucceſſorum initium non a Conſulatu, a quo deceſſores obiere, aut ipſimet eos excepere, ſed ab inſequentis anni Conſulibus repetant: qua in re ſecuti ſunt, Theophanem, Cedrenum, & quoſdam alios, qui annum, quo aliquis Imperator mortuus eſt, eidem totum attribuunt, & primum ſucceſſoris annum a Kalendis Septembribus cum anno populari exordiuntur; neque unquam eundem annum inter Imperatorem demortuum, ejuſque ſucceſſorem partiuntur; quæ eſt ipſiſſima ſupputandi forma, quam Auctor Chronici Damaſi, & Scriptor Geſtorum MSS. Pontificum Romanorum adhibuerunt.

XV. Decepere Viros doctiſſimos Acta Sancti Alexandri Papæ, quæ dicunt habere poſt Alexandri mortem, *nutu Dei, eodem anno defunctum eſſe Traianum*, quod certum eſt contigiſſe in Cilicia die decima Auguſti, *Nigro & Aproniano Coſſ.* anno ſcilicet Chriſti CXVII. Ex quo inferunt, ideo Nigri & Aproniani Conſulatum in Chronico Damaſi Alexandro non attribui, ſed Sixto ejus ſucceſſori, quia Alexander iis Conſulibus uſque ad diem tertium Maji dumtaxat vixit; *Lamiæ vero* (non vero Æliani) & Veteris Conſulatum, qui in annum CXVI. incidit, Alexandro in eo Chronico aſſignari, quia eos toto anno habuit. Hæc illi, qui ad illam numerandi rationem probandam non Chronico Damaſi, in quo ea dicitur uſurpari, ſed Actis S. Alexandri, iiſque ſolis utuntur. At jam Baronius obſervavit, S. Alexandri Acta *ſua antiquitate mendoſa* eſſe; quod licet nullo argumento oſtendat, facile eſt demonſtrare. Hæc Actorum verba: *Totius populi verum affectum ei* (nempe S. Alexandri) *gratia Divina contulerat, ut & Senatorum maximam partem converteret ad Dominum . . . . . . Unde cum hæc opera ejus ad Traianum Principem perveniſſent, miſit Aurelianum Comitem utriuſque militiæ, de Seleucia Iſauria, ad interfectionem omnium Chriſtianorum: unde nutu Dei eodem anno defunctus eſt Traianus. Et ingreſſo Urbem Aureliano, Senatus ita famulatus ei eſt, ut ipſum Principem crederent eſſe Traianum. Statim ergo ut ingreſſus eſt Romam, &c.* Quæ profecto verba indicant, Acta illa non eſſe primogenia, ſed aliquot ſeculis poſt Alexandri paſſionem, quod de multis aliis contigiſſe conſtat, ſcripta. Nam quomodo Traianus Aurelianum de Seleucia Iſauriæ anno Chriſti centeſimo decimoſexto, aut decimi ſeptimi initio, Romam mittere potuit, qui tunc in ea urbe non erat, ut ex iis, quæ de Traiani Imperio loquentes diximus, evidenter apparet. Hanc Legationem Aureliani eo tempore factam, quo Traianus Seleuciæ Iſauriæ erat, S. Alexandri Acta infirmare ſuſpicatus eſt ipſemet Henſchenius, dum in primo tomo Sanctorum menſis Maji eadem illuſtraret; quod ex punctuatione ab illo mutata colligo. Nam cum in menſe Aprili recte ſcripſiſſet: *Miſit Aurelianum Comitem utriuſque militiæ, de Seleucia Iſauria*, poſt aliquot annos Acta integra S. Alexandri in menſe Maio edens, virgulam ſuo loco movit, nulla hujus mutationis reddita ratione, ſcripſitque: *Miſit Aurelianum Comitem de Seleucia Iſauria*, Seleuciam non ad Traiani in eam urbem adventum, ſed ad Aureliani, qui Comes utriuſque militiæ in Iſauria erat, referens. Sed perperam: nam utriuſque militiæ Comitatus, qui ſummus honoris & dignitatis titulus erat, non cum urbis, ſed cum regionis nomine ab Antiquis memoratur. Sic in Notitia Imperii recenſentur *duo viri ſpectabiles, Comites rei militaris per Ægyptum & Iſauriam*. Martyrologii, aliique Veteres, qui de S. Alexandri martyrio locuti ſunt, ſcribunt ipſum paſſum ſub Aureliano Comite utriuſque mili-

Acta S. Alexandri P. mendoſa.

Quomodo Linus & Cletus Coepiſcopi.

quod ſic ſederint dum Petrus vixit, ut non æquale Petro Pontificium nacti ſint, ſed coadjutores tantummodo illius extiterint; quod & nos profitemur: nam aliter illa accipi verba, quæ nuper dicta funt, prohibent. Quod vero addit auctor ibidem, ſucceſſori ſuo Clementi ſummum Pontificatum a Petro eſſe collatum, eumdemque poſt Petrum Pontificiam poteſtatem tenuiſſe; ad illud fortaſſe voluit alluſiſſe, quod Tertullianus (*a*), licet (ut dictum eſt) quarto loco Clementem ponat, tamen eum a Petro ordinatum fuiſſe tradit. Nam & ſic Epiphanius (*b*) quoque de Clemente ait, vivente adhuc Petro ab eo manus impoſitionem accepiſſe, ſed Epiſcopatu recuſato, remoratum eſſe ad utriuſque obitum: recitatque fragmentum ejuſdem Clementis epiſtolæ, ſic dicentis: *Secedo, abeo, erigatur Eccleſia Dei*: affirmat id ipſum Ruffinus (*c*), ſed ex epiſtola, quam in Latinum vertit, falſo inſcripta ejuſdem Clementis nomine ad Jacobum fratrem Domini: quam ſi Clementis eſſe germanam dixerimus, ad Simeonem potius tunc Hieroſolymorum Epiſcopum, eumdemque fratrem Domini, quam ad Jacobum, quem (ut diximus) longe ante hæc tempora martyrio functum vita cognovimus, ſcripta fuit. Sed de his inferius ſuo loco. Satis igitur ex his narratis ſtabilis firmaque remanet Eccleſiæ Romanæ ſententia de Petri ſucceſſoribus, conſenſuque antiquorum Patrum tam Græcorum quam Latinorum ſtabilita: Lino & Cleto, etſi tempore ſedis Petri, eo abſente, munere pontificio ut coadjutores ſint functi, ac etſi Clemens a vivente Petro fuerit Epiſcopus Romanæ Eccleſiæ præfectus & ordinatus, eumdem Clementem ceſſiſſe; iiſdemque altero poſt alterum uſque ad obitum Pontificatu ſummo perfunctis, & (ut tradit Epiphanius) Romanum Epiſcopatum duodecim annis tenentibus, demum tertio loco ſuffectum eſſe Clementem. Hæc licet pluribus dicta videantur, neceſſario tamen tractata; nam ſi in ordine & tempore primorum Romanorum Pontificum quempiam errare contigerit, in multos alios errores ferri omnino cogetur.

(*a*) Tertul. de præſcr. c. 32.
(*b*) Epiph. hæreſ. 27.
(*c*) Ruff. in præf. l. Recogn.

XLIV. Martyres Romæ poſt Petrum.

Sed ut ad cetera quæ poſt necem Apoſtolorum & Lini ſucceſſionem contigerunt, (quod inſtituti ratio poſtulat) tedea-

militiæ, vel ſub Aureliano Præfecto, vel ſub Aureliano Principe; ſed ex his nullus Seleuciæ mentionem facit. Quod ſi Auctor Actorum S. Alexandri Seleuciam ad Aurelianum retuliſſet, ſine dubio ſcripſiſſet, Traianum miſiſſe Aurelianum *Comitem utriuſque militiæ in Seleucia Iſauria*. Traianus itaque Aurelianum ex urbe Seleucienſi Romam mittere non potuit, quod tamen in laudatis Actis dicitur: cum in ea urbe circa tempus, quo Alexander paſſus, Traianus non fuerit. Quod ſi ea delegatio facta eo tempore, quo Traianus Seleuciæ erat, ea circa finem anni centeſimi decimiquarti, vel ſub initio decimiquinti contigit. Secundo, Traiano imperante *Senatorum maximam partem* Chriſto nomen dediſſe, prorſus fabuloſum, nullumque rei tam memorabilis in aliquo probato monumento veſtigium. Falſum præterea, Traianum ſub finem vitæ de omnibus Chriſtianis occidendis cogitaſſe; cum jam ab anno centeſimo undecimo Plinio Juniori, qui Bythiniam regebat, eum ſcripſiſſe conſtet: *Conquirendi non ſunt* (nempe Chriſtiani) *ſi deferantur & arguantur, puniendi ſunt*, &c. Denique hæc verba, in quibus Henſchenius vim facit, *unde nutu Dei eodem anno defunctus eſt Traianus*, inſititia ſunt, ut ex antecedentibus & ſubſequentibus liquet, licet in omnibus exemplaribus inveniantur.

XVI. *Si Acta legitima, male explicata.*

Quod ſi quis contendat, Acta illa in omnibus legitima; reſpondebo, magnam Chriſtianorum ſtragem factam anno Chriſti centeſimo decimo ſexto, quo S. Alexander martyrium fecit, quove Traianus Vicennalia celebravit. Quæ cum toto anno continuata fuerit, ut in Decennalibus & id genus feſtis fieri ſolitum erat, ad eam carnificinam Scriptor Actorum S. Alexandri animum attendens ait: *Miſit Aurelianum ad interfectionem omnium Chriſtianorum: unde nutu Dei eodem anno defunctus eſt Traianus*; non eodem quidem anno Juliano, quo Alexander paſſus, ut perperam Henſchenius interpretatur, ſed eodem anno, ſeu intra annum, quo tot Chriſtiani occiſi: & ea verba eo modo explicanda ex eo liquet, quod ea Auctor ille ſcribat ante narratam tam Alexandri, quam ſociorum paſſionem. Si enim Traiani mortem ad ſolam S. Alexandri necem referret, nonniſi ea recitata diceret, *nutu Dei eodem anno* defunctum eſſe Traianum; cum contra Traiani obitum cum deſtinatione omnium Chriſtianorum ad mortem copulet, etſi in animo haberet eam, quæ poſtea facta eſt, carnificinam. Exiſtimandum itaque Traianum, dum anno centeſimo decimoquarto aut circiter, Seleuciam Iſauriæ obiret, Aureliano Comiti, qui Chriſtianos graviter torquere ſolebat, ut in Actis SS. Nerei & Achillei legitur, Romam adverſus Chriſtianos proficiſci mandaſſe; & Scriptorem Actorum S. Alexandri conſilium Traiani nimis exaggerantem dixiſſe, illud ad omnium Chriſtianorum occiſionem ſpectaſſe, ac præterea propter aliquorum Senatorum ad Fidem Chriſtianam converſionem, aſſeruiſſe maximam Senatus partem eamdem Fidem amplexam eſſe; ac denique pro certo tenendum, caſu, quo Acta hi omnibus ſint genuina, quod non exiſtimo, eum ſignificare voluiſſe, Traianum eodem anno, quo Chriſtianos Romæ perſequebatur, in Cilicia obiiſſe, & perſecutionem diu poſt martyrium S. Alexandri, quod menſes quindecim ante Traiani obitum accidit, propagatam fuiſſe. Perperam itaque Henſchenius & Papebrocius ad Acta S. Alexandri confugerunt, ut oſtenderent Auctorem Chronici Damaſi ultimum par Conſulum ei Pontifici attribuere, qui iis Magiſtratum gerentibus majorem anni partem vixiſſet.

XVII. *Quarta regula.*

Quarta regula. Tempus cujuſcumque Pontificatus non ab electionis, ſed ab ordinationis Epiſcopalis die numerandum; quod tam multis exemplis conſtat, inquit Papebrocius in conatu Chronico-Hiſtorico ad Catalogum Pontificum pag. 4. ut nihil certius haberi poſſit. Tantum enim aberat, ut ante characterem Epiſcopalem cum ordinatione ſuſceptum, primis duodecim cum dimidio ſeculis Pontificem faceret ſola electio, & in

deamur: tantum abfuit, ut necatis Apoſtolis, excitata ſemel a Nerone in Chriſtianos perſecutio extincta fuerit, ut potius vehementioribus flammis exarſerit, & impetu graviori revixerit. Nam in eos in primis qui ſibi familiarius adhæſiſſent, rabies Imperatoris incenditur, ſimulque gladius perſecutionis exeritur: id quidem Acta ſuperius citata teſtantur. Erant enim ex his complures ea ipſius Neronis familia, quorum meminit Paulus Romæ ſcribens ad Philippenſes (a) his verbis: *Salutant vos omnes ſancti, maxime autem qui de domo Cæſaris ſunt*. Ea his unum fuiſſe Torpetem, Evellium alterum, Romanum (b) Martyrologium docet; ceterorum nomina una cum Actis ipſorum in obſcuro manſerunt. Paſſi & tunc feruntur duo milites cuſtodes carceris Proceſſus & Martinianus: itemque Herodion & Olympas, ſed ante Petri martyrium; quorum quidem meminit Metaphraſtes (c): paſſæ item ſub Nerone feruntur religioſiſſimæ fœminæ Baſiliſſa (d) & Anaſtaſia, Apoſtolorum diſcipulæ, & aliæ complures. At non longe ab Urbe in Thuſcia eodem tempore paſſi ſunt Ptolemæus Epiſcopus a S. Petro ad prædicandum Evangelium illuc miſſus, necnon Romanus Epiſcopus Nepeſinus, ac triginta Chriſtiani ad fidem per Ptolemæum converſi: quod vero Acta habeant ſub Claudio ſubiiſſe martyrium, de Nerone Claudio intelligendum eſt, ſecundum ea quæ ſuperius in Claudio dicta ſunt.

(a) Philip. 4.

(b) Martyrolog. Rom. die 27. Maji & 25.

(c) Metaphr. die 29. Junii.

(d) Martyr. Roman. die 25. April.

XLV. Martyres alii diverſis in locis.

At non Romæ tantum & locis juxta Urbem poſitis, ſed & in aliis civitatibus atque provinciis ſub eodem Nerone paſſi martyres reperiuntur; nam tradit Oroſius (e) per omnes provincias pari perſecutione Chriſtianos vexari a Nerone mandatum eſſe: horum vero magna ex parte nomina exciderunt, exuſtis Eccleſiaſticis monumentis a Diocletiano Imperatore, ut ſuo loco dicemus; adeo ut vix paucorum habeatur mentio in Romano Martyrologio. Sed omiſſis ceteris (non enim noſtri eſt inſtituti omnium Eccleſiarum martyres omnes proſequi) quæ pertinent ad ea quæ Romæ ſunt geſta, tantummodo nunc proſequamur. Commendantur in hac perſecutione ſtudia inter alias duarum ſanctiſſimarum mulierum, Lucinæ, atque Perpetuæ: quarum prior hoc elogio ce-

(e) Oroſ. l. 7. c. 7.

in Patriarchium Lateranenſe ipſo electionis die facta introductio, (quod cum crederet Baronius, verorum Pontificum numerum Stephano uno poſt Zachariam electo, ſed numquam conſecrato, ideoque ab aliis omnibus prætereito auxit) ut nequidem primum in Clero Romano locum is teneret, ſi erat ex gradu inferiori aſſumtus. Patet hoc ex Epiſtola, quam poſt Severini Papæ mortem & Joannis IV. electionem, anno DCXL. *Epiſcopis, Presbyteris, Doctoribus, ſeu Abbatibus Scotiæ ſcripſerunt Hilarius Archipresbyter & ſervans locum Apoſtolicæ Sedis, Johannes Diaconus, & in Dei nomine electus, item Joannes Primicerius & ſervans locum Apoſtolicæ Sedis, & Joannes ſervus Dei Conſiliarius ejuſdem Apoſtolicæ Sedis*, velut penes quos, Sede vacante, ejus Vicarium reſideret, ſecundum gradus ſui ordinem. Tempus ergo ceſſantis Epiſcopatus, (ut Catalogi loquuntur) ſive (ut nunc loquimur) vacantis Sedis a morte unius ad ordinationem alterius ſupputabit quiſquis ex uſu illorum temporum, quibus ſcripti Catalogi ſunt, loqui volet, eoſque recte intelligere; quorum nihil ſibi obſervandum ſciens Baronius, quid mirum, ſi fere ſemper male exorſus eſt, & ſi inter ſcriptos diverſimode numeros definiendis Pontificatuum atque Interpontificiorum ſpatiis, nequiverit diſcernere, quinam eſſent recipiendi, ut veroſimiliores, quinam rejiciendi, ut alterati Librariorum ſocordia, quæ illi notiſſima fuit, unde nec ſolet numeris multum fidere, quotieſcumque affulget ſpes aliqua certioris criterii? Hæc erudite Papebrochius, qui tamen in eo fallitur quod eum morem proroget uſque ad medium ſeculum decimum tertium; cum, ut infra viſuri ſumus, S. Leo hujus nominis IX. anno MXLIX conſecratus Pontifex Rom. annos ſuos a die inthronizationis ſuæ deduxerit, non vero a die conſecrationis, poſtea vero aliqui hunc morem ſecuti fuerint, & alii ab ipſo electionis die annos ſuos numeraverint, quæ numerandi ratio duodecimi ſeculi initio prævaluit. Sed hac de re ſuo loco.

XVIII. *Quinta regula.*

Quinta regula. Ante conſtitutam a Conſtantino Magno Eccleſiæ pacem Pontificum Romanorum Ordinationes quocumque die indiſcriminatim peractæ. Hanc regulam tertio Eccleſiæ ſeculo tot exemplis comprobabimus, ut ea in dubium revocari minime poſſit. In Martyrologio Hieronymiano ad diem XXVIII. Decembris legitur: *Romæ Felicis & Bonifacii Epiſcopi de Ordinatione*; quæ ultima verba a Librario corrupta & poſita loco iſtorum, *Epiſc. dies Ordinationis*, id eſt *Epiſcoporum*. Nam in Martyrologiis aliquando legitur: *Ordinatio N. Epiſcopi*, vel *Epiſcopatus* N. vel *Natale Epiſcopatus* N. vel *Natale Cathedræ*; id eſt, S. Petri Antiochiæ. Quare S. Felix hujus nominis primus anno centeſimo ſexageſimo nono, die vigeſima octava menſis Decembris, quæ in feriam tertiam incidebat, ordinatus eſt. Mitto alia exempla ſuis locis in medium adducenda. Poſt itaque tria priora Eccleſiæ ſecula in morem inductum, ut Ordinationes tam Romanorum Pontificum, quam ceterorum Epiſcoporum, diebus Dominicis, vel feſtis ſolemnioribus peragerentur. Pari eodemque modo Tranſlationes Reliquiarum, Eccleſiarum Dedicationes, Cæſarum nuncupationes, aliaque id genus poſt quartum Eccleſiæ ſeculum diebus Dominicis aut feſtis ſolemnioribus fieri ſolitæ, ſed quarto Eccleſiæ ſeculo mos ille nondum introductus, ut ſuis locis apparebit. Papebrochius tamen loco laudato perſuaſus, Dominicæ diei ad iſtum actum obſervantiam ab Apoſtolica traditione fluxiſſe, regulam contrariam ſtatuit, Pontificales nempe Ordinationes diebus Dominicis, coram collecta *quanta poterat Fidelium plebe, ipſis etiam in perſecutionibus*, celebratas eſſe, in cujus rei confirmationem alia exempla non affert quam Ordinationum quinto Eccleſiæ ſeculo factarum, quæ ideo ad eam ſententiam ſtabiliendam nihil conferunt. Immo ipſemet Vir doctiſſimus ſuam regulam obſervatam non fuiſſe indicat, cum pag. 41. ſcribit S. Marcellinum anno CCXCII.

lebratur in Romano Martyrologio (*a*): *Hæc de facultatibus ſuis ſanctorum neceſſitatibus communicans, Chriſtianos in carcere detentos viſitabat, & martyrum ſepulturæ inſerviebat: juxta quos & ipſa in crypta a ſe conſtructa ſepulta eſt.* De Perpetua vero hæc (*b*): *Baptizata a B. Petro Apoſtolo, Nazarium filium, & Africanum virum ad fidem Chriſti perduxit, & multa ſanctorum martyrum corpora ſepelivit, ac tandem bonorum operum meritis cumulata migravit ad Dominum.*

(*a*) *Martyrol. Roman. die 30. Junii.*

(*b*) *Martyrol. Roman die 4. Auguſti.*

XLVI. Ceterum ſæviſſimam fuiſſe non Romæ tantum, ſed toto orbe Romano Neronis perſecutionem, vetus illa inſcriptio facile perſuadet, quam ſecundo Annalium tomo poſitam, hic ſuo loco in recentiori hac editione reſtituendam putamus. Ejuſmodi enim tunc fuit titulo, quod Chriſtianos omnes occidendos mandaſſet atque latrones, ſculpto lapidi commendatus.

NERONI CL. CÆS. AVG.
PONTIF. MAX. OB PRO
VIN. LATRONIB. ET HIS
QUI NOVAM GENERI HUM
SUPERSTITIONEM INCULCAR
PURGATAM

Potes ex iis quoque lector, probe conjicere, fuiſſe Hiſpaniarum Eccleſiam (nam in Hiſpania hæc inſcriptio reperta eſt *c*) his temporibus florentiſſimam, dum tamquam ingens quoddam ab impiis æſtimatum eſt collatum a Nerone beneficium, quod Chriſtianis eam provinciam expurgaſſet, ob idque memorabile facinus eo velut eximio gloriæ titulo honoraſſent. At licet hac inſcriptione nulla expreſſa ſit mentio nominis Chriſtiani, quod ipſi Ethnici & nomen ipſum exhorrerent; tamen nonniſi de Chriſtianis ea poſſe intelligi, neceſſarium illud eſt argumentum, quod nulla Neronis tempore, nec ante diu, vel poſtea alia nova in Orbem invecta eſt religio, quam Chriſtiana: nec certe Nero omnium ſuperſtitioſiſſimus aliam quamlibet ſuperſtitionem Gentiliciam potuit perſecutus eſſe, qui etiam magicis ritibus addictiſſimus erat. Sed & illud verborum illorum obſerva, SUPERSTITIONEM INCULCAR; quod Chriſtianorum proprium fuit, religionem omni ſtudio, totis viribus, verbis factiſque, cunctis denique nervis ſuſcipiendam omnibus Gentibus ingerere. Conſidera & ex his, vehementiſſimam Neronis perſecutionem fuiſſe; ut cre-

(*c*) *Habet Aldus poſt ſchol. in comment. Caſ. in deſcript. provin. Hiſpan. ex ruinis pagi Maramoſar.*

cccxcvi. ordinatum fuiſſe *die XXX. Junii, ſorie tertia propter perſecutionem*; quod de variis aliis Pontificibus, annis, quibus ſæviit perſecutio, ordinatis dicere debuit, non vero contendere, eas ordinationes in diem Dominicam incidiſſe; cum eas diebus Dominicis illigare non potuerit, niſi dies, quos ſupra annos & menſes ſedere, vel augendo vel minuendo.

XIX. *Ordinationes quando diebus Dominicis factæ.*

Nec eſt quod quis dicat. *S. Leonem* in Epiſtola quarta ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcopum, in Epiſtola LXXXIV. & in Epiſtola XI. ad Dioſcorum, clare ſignificare, Ordinationes factas aliis diebus, quam Dominicis, eſſe contra Canones & traditionem Patrum. Nullibi enim *S. Leo* Canones hanc in rem factos commemorat; nec revera ullos habemus ante ejus tempora, quibus ejuſmodi Ordinationes qualibet die celebrari prohibeantur. Per Canones igitur, inquit Queſnellus in Notis ad eas Epiſtolas, nihil aliud *Leo* intelligit, quam regulam Eccleſiaſticam ſolo uſu & traditione Eccleſiaſtica firmatam, quomodo ſæpe ſæpius uſurpare videtur. Sic intelligendus etiam *Leo* in Epiſtola II. ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum in Inquiſitione 2. ubi ait: *Alienum eſt a conſuetudine Eccleſiaſtica, ut qui Presbyterali honore aut in Diaconi gradu fuerint conſecrati, ii pro crimine aliquo ſuo per manus impoſitionem remedium accipiant pœnitendi; quod ſine dubio ex Apoſtolica traditione deſcendit.* Quibus ex verbis eruitur, inquit Queſnellus, minoris ordinis Clericos, inter quos Subdiaconi numerabantur, non ſemper agendæ pœnitentiæ lege exemptos fuiſſe. Sed quod hanc diſciplinam a conſuetudine Eccleſiaſtice, imo ex Apoſtolica traditione arceſſit *Leo*, illud benigne intelligendum; nec enim de hac traditione uſpiam apparet, cum potius tribus fere primis ſeculis Clericos etiam majores pœnitentiæ publicæ fuiſſe ſubjectos multis probet Morinus in Commentario de *Pœnitentia*. Familiare itaque eſt Leoni, ut cum de Apoſtolica traditione ſermonem habet,

de ea loquatur, quam ab Apoſtolo Petro Eccleſiæ Romanæ relictam putabat. Ea vero ex B. Petri traditione deſcendere exiſtimavit, quæ & olim obſervata, & decretis ſancita inveniebat eorum Eccleſiæ ſuæ Pontificum, quorum monumenta ſupererant illa ætate. Conſtat autem tum ex Dionyſii Collectione, qui præteritorum Sedis Apoſtolicæ Præſulum conſtituta, quanta valuit cura diligentiaque collegit, & quotquot a ſe reperta ſunt, digeſſit, tum etiam aliis argumentis probabile, nullius Pontificis Romani Siricii ætate ſuperioris decreta in Eccleſiæ Romanæ ſcriniis reperta fuiſſe tempore *Leonis* Pontificatum ſubſequente, ut credibile ſit, iſtam traditionem a *Siricio* Leonem hauſiſſe, qui putavit *Siricium* Decretum ſuum condidiſſe ſecundum prædeceſſorum ſuorum conſtituta ac diſciplinam. Sed cum aliter uſitatum eſſe aliquando in Eccleſia Romana deprehendamus, indulgentius explicandus eſt *Leo*, qui, cum *ſine dubio ex traditione Apoſtolica deſcendere* hunc uſum efferere contentus ſit, nulla alia niti ſe probatione prodit, quam ea conſuetudine, quam ſue in Eccleſia a *Siricii* ætate ad ſua uſque tempora viguiſſe noverat. Ita Queſnellus. Quod ad ſacras Ordinationes extendendum, quamvis extra dubitationem eſſe videatur, hanc cæremoniam ipſo die Dominico inter ſacras ſynaxes celebratam fuiſſe ab Apoſtolis, & Apoſtolicorum temporibus; quod etiam poſt redditam Eccleſiæ a Conſtantino Magno pacem reſumptum fuit.

Sexta regula. Poſt *Maxentium* a Conſtantino Magno debellatum & pacem Eccleſiæ datam, Romanorum Pontificum Ordinationes diebus Dominicis, vel feſtis ſolemnioribus peractæ; quod idem dicendum de aliorum Epiſcoporum Ordinationibus. Priorem hujus Regulæ partem omnes admittunt; poſteriorem plura exempla demonſtrant. S. Martinus Epiſcopus Turonenſis die decima quinta Junii anni trecenteſimi ſeptuageſimi quarti, quæ cum Dominica concurrebat,

XX. *Sexta regula.*

Google

creditum fuerit, Chriſtianam religionem ab eo penitus extirputam.

XLVII.] Quieviſſe autem Neronem u Chriſtianorum perſecutione, u Petro & Pgulo in viſu perterritum, eadem ſæpius citatu Aɛtu teſtuntur. Nec mirum. Si enim (quod Din (a) ſcribit) poſt illatam matri, quamvis omnium ſceleſtiſſimæ, necem, ſic terroribus eſt exagitatus, ut non vuleret loco conſiſtere; quanto magis hæc ipſum paſſum eſſe putandum eſt, cum præcipuos Dei amicos, eoſdemque ſanctiſſimos, morte mulctatos, e medin ſuſtuliſſet? His igitur, & uliis, quæ ux diverſis Orbis partibus ub ipſo in Chriſtianos ceteros pararentur, ſæviſſimus homo perterritus, reliquum qnod in ſtomacho coquebat iræ, in Chriſtianos haud evomere potuit, cum ſibi rebuſque ſuis ſolicitlus conſulere cogeretur. His acceſſit (quod etiam nolentem invitumque a perſecutione Chriſtianorum ubſtraxit) Romani uxercitus jam in Gullia facta defectio; nam hoc anno cum adbuc moraretur in Achalu, audita eſt Caji Julii Vindicis, qui Proprætorem ugebat in Galliis, cum exercitu facta rebellio: quando prætermiſſa (ut ait Lucianus b) Iſthmi foſſione, ſe, ut de belln decerneret, recepit in Urbem: licet Suetonius (c) ipſum de motu illo Galliarum ux Achaiu redeuntem, cum Neapoli in Campaniu eſſet, certiorem factum eſſe teſtetur eo die qun matrem occiderat, ipſis feſtis Quinquatriis, menſe Martio. Sed hæc licet magni ponderis eſſe viderentur, nec contemnenda; tamen non tanti ab eo exiſtimata ſunt, quæ elatum ejus animum conſternare penitus valuiſſent: verum (quod poſt illatam necem Apoſtolis accidit) Hiſpaniarum quoque defectione nuntiatu, animo penitus collapſus eſt; quod Suetonius (d) declurat his verbis: *Poſtquam etiam deinde Galbam & Hiſpanias deſciviſſe cognovit, collapſus, animoque male fracto, diu & ſine voce & prope intermortuus jacuit.* Sed quid poſt hæc Neroni acciderit, ſequenti anno pro geſtæ rei ordine & tempore dicemus: cætera vero de clade in Britannia Romanis illata, & de his quæ paſſus eſt Romanus exercitus in Armeniu, quæ hoc anno contigiſſe Oroſius (e) tradit, prætcritis temporibus, quo ea u nobis ſunt recenſitu, accidiſſe, ſcriptorum Gentilium uſſer-

(a) Dio in Neron.

Cur Nero a perſecutione ceſſavit.

(b) Lucianus de Iſth. foſſ.

(c) Sueton. in Neron. c. 40.

(d) Sueton. ibid. c. 42.

(e) Oroſ. l. 7. c. 7.

rebat, conſecratus eſt, ut infra oſtendam. Divus Athanaſius Epiſcopus Alexandrinus die XXVII. Decembris Sancto Joanni Evangeliſtæ ſacra ordinatus, ut ſuo loco dicetur. Idem dicendum de Sancto Baſilio Cæſareæ in Cappadocia Epiſcopo, de S. Joanne Chryſoſtomo Epiſcopo Conſtantinopolitano, de S. Ambroſio Epiſcopo Mediolanenſi, aliiſque de quibus ſuis locis agemus.

XXI. Septima regula. Septima regula. Per tria priora Eccleſiæ ſecula, ſi Linum, & forte Cletum & Clementem excipias, Romanorum Pontificum nulli Vicarii inſtituti ſunt, quidquid in contrarium ſcripſerint Henſchenius in Apparatu ad Chronologiam Pontificiam, & Papebrocius in Conatu Chronico-Hiſtorico ad Catalogum Romanorum Pontificum pag. 14. Et ratio eſt, quia Chronicon Damaſi, in quo uterque fundatur, Lini tantum mentionem facit, & ubi de Pio ſermonem habet, vel corruptum eſt; vel ſaltem illius Chronici Auctor Hygini, Aniceti & Pii ſucceſſionem & eorum Sedis durationem ignoravit, ut ſuo loco monſtrabitur. Præterea, ideo tot Vicarii Pontificum ab Henſchenio & Papebrocio obtruſi, vel quia exiſtimarunt, Pontificum mortem iis Conſulibus, non contigiſſe, quibus Chronici Damaſi Auctor eam illigavit, vel quia diem, quo priores Pontifices coluntur, pro eorum emortuali habuere vel denique quia non animadverterunt errorem plerumque irrepſiſſe in annos, menſes & dies, qui in eo Chronico cuilibet Pontifici aſſignantur, ut de ſingulis ſuis locis oſtendemus. Certe ſi per tria priora Eccleſiæ ſecula aliqui præter Linum Vicarii fuiſſent, Auctor illius Chronici, qui Conſules, quibus Magiſtratum gerentibus Linus renunciatus eſt Vicarius, diſerte memoravit, Conſules etiam ſub quibus alii inſtituti fuiſſent, exprimere non prætermiſiſſet; & parte alia aliquis ex Scriptoribus tam priorum, quam poſteriorum ſeculorum, hujuſmodi Vicariorum meminiſſet, inprimis Auctor auctioris Chronici veterum Pontificum, vel Anaſtaſius Bibliothecarius, qui de Pontificibus ex profeſſo tractarunt. Ad hæc *Pearſonius* in Annalibus Cyprianicis ad annum CCLIII. oſtendit ex Cypriano in epiſtola ad Stephanum de Marciano Arelatenſi, Vicarios Pontificum ac ſucceſſores pro uno & eodem uſurpatos fuiſſe: *Servandus eſt enim*, inquit Cyprianus, *antecesſorum noſtrorum beatorum Martyrum Cornelii & Lucii honor glorioſus, quorum memoriam cum nos honoremus, multa magis, tu frater chariſſime honorificare & ſervare gravitate & auctoritate tua debes, qui Vicarius & ſucceſſor eorum factus es.* Sic enim Latini eam vocem uſurpabant, ut obſervat Suidas Βικάριος, παρὰ Ῥωμαίοις διάδοχος, id eſt, *Vicarius apud Romanos Succeſſor.* Sic denique Cyprianus ipſe epiſtola ad Florentium Pupianum. *Qui dicit ad Apoſtolos, ac per hoc ad omnes Præpoſitos, qui Apoſtolis Vicaria ordinatione ſuccedunt*: quam alibi *ordinationem ſuccidaneam* vocat. Ita docte Pearſonius. Eos itaque Vicarios ab Henſchenio invectos, omni Antiquitati incognitos, & falſis fundamentis innixos, ſuppoſititios eſſe mihi certa ſtat ſententia.

Octava regula. Poſtquam ſecundo hujus Criticæ Tomo manum admovi, comperi Pontifices Romanos, aut die mortuali, aut uno vel altero poſt obitum die de more ſepultos eſſe. Quare verum non eſt quod ſcribit Papebrocius laudatus ſolemnes eorum exequias longe poſt eorum mortem aliquando dilatas fuiſſe, ideoque nec Anaſtaſium rel, quæ numquam fuit rationem habuiſſe. Octava itaque Chronologiæ Pontificiæ ac Anaſtaſianæ regula hæc eſt. Dies quibus Sancti Pontifices coluntur, aut quos eorum morti, vel ſepulturæ Auctor Auctioris Chronici veterum Pontificum, Anaſtaſius & Martyrologi attribuunt, aliquando ſunt dies eorum emortuales, aliquando dies ſolum, quibus ſepulturæ mandati fuere, uti compluribus exemplis in hac Critica videre eſt. XXII. Octava regula.

Ana-

aſſertione monſtravimus: quos conſulat, qui ea accuratius noſſe deſiderat.

XLVIII. Dum hæc Romæ agerentur, Veſpaſianus, qui, cum adhuc Nero degeret in Achaia, ab eo cum exercitu adverſus Judæos miſſus fuerat, graviſſimis cladibus eos affecit: quas hic ſummatim ex Joſepho (a) eas prolixius perſequente, collectas, eo quo illatæ ſunt ordine referemus. Et illud in primis quod ait, Aſcalone Judæorum decem millia fuiſſe perempta; quibus etiam haud poſt multum temporis ſpatium tradit fuiſſe ſuperaddita occiſorum octo millia: expugnaſſeque deinde Veſpaſianum tradit Gadatenſium civitatem, quam, occiſis puberibus omnibus, juſſit incendi: obſeſſaque præterea Jotapata munitiſſima civitate, quinta Maii, ea potitum eſſe prima Julii, occiſis in ea quadraginta millibus Judæorum, captivis vero ductis mille ducentis, & inter alios Joſepho Matthiæ duce, qui hæc ſcribebat. Expugnataque eſt deinceps ab eodem Japha Galilææ civitas, peremptis quindecim millibus Judæorum: quos autem captivos cæpit, fuit numerus duorum millium centum triginta. Samaritanorum, qui ſe munierant in monte Garizin, deſiderata ſunt undecim millia atque ſexcenti; quod accidiſſe auctor tradit vigeſimaſeptima menſis Junii. Joppe vero cæſa addit Judæorum quatuor millia ducentos. Sexto poſt hæc Idus Septembris, expugnata Tarichæa civitate munita ad ſtagnum Generaret poſita, occiſaque ſunt Judæorum ſex millia quingenti, & eorum qui foris erant mille ducenti: captaque juvenum robuſtorum ſex millia, reliquæ vero multitudinis triginta millia & quadringenti ſunt venditi. Gamala quoque vigeſimatertia Octobris in poteſtatem redacta, quatuor millia Judæorum in ea perempta, reliquorum quinque millia voluntario præcipitio periere. Hiſce atque aliis cladibus Judæis affectis, Veſpaſianus hoc anno Galilæam provinciam omnium potentiſſimam, ac

(a) Joſ. de bel. Jud. l. 3. 4.

Clades Judææ Provinciæ a Veſpaſiano illatæ.

Anaſtaſius U. G. quando dicit Simplicium Papam VI. *Nonas Martii* ſepultum eſſe, diem mortis ejus intelligit, ut anno CCCCLXXXIII. num 2. oſtendi. Quando vero Sanctum Leonem Magnum III. *Idus Aprilis* ſepultum aſſerit, de ſecunda ejus ſepultura, ſeu Tranſlatione interpretandus eſt, ut ſuo loco demonſtravi. Unde nonniſi ex duratione ſedis, aliiſque indiciis detegi poteſt, an Anaſtaſius & Martyrologi de die mortis, aut de die ſepulturæ, aut alicujus Tranſlationis, aut Reliquiarum elevationis, aut alicujus Baſilicæ in eorum honorem conſtructionis, aut dedicationis explicandi ſint. Quod tamen poſtremum de ſolis Pontificibus Romanis Sanctorum honoribus donatis dici debet. Exequiæ vero Pontificum Romanorum ſaltem ante decimum ſeculum, vel die mortis vel uno aut altero inſequenti ſemper peractæ. Denique in Martyrologio Hieronymiano, ut vulgo dicitur, a Florentinio publicato, aliquando dies mortis, aut ſepulturæ Pontificum Romanorum, aliquando dies alicujus eorum Tranſlationis annotantur, ut ex iis quæ paſſim in hoc Opere in medium adduxi, liquet. Quare fallitur Papebrocius qui vult in eo Martyrologio dies mortis non vero ſepulturæ ſemper annotari.

XXIII. *Sancti aliis diebus mortui, quam quibus ſæpe coluntur.* Hæc porro regula ad alios etiam *Sanctos* omnes, imo ad *Chriſti, Deiparæque Virginis* dies feſtos extendenda, Anniverſarios nempe dies in Martyrologiis ſignatos non ſemper cum diebus illis congruere, in quibus quæ recoluntur, evenerint; in id enim præcipue Eccleſia incubuit, ut repræſentata myſteria temporum opportunitate conſtabilita, ita a Fidelibus venerarentur, ut in Fidei potius, morumque proventum, quam in præciſam dierum obſervationem collimarent, quemadmodum pluribus demonſtrat Florentinius in Admonitionibus præviis ad Martyrologium Hieronymianum, Admonitione xi. Legendus S. Petrus Damiani in Opuſculo cui titulum fecit, *Dominus vobiſcum*, cap. 15. ubi variis exemplis oſtendit, hunc eſſe morem Eccleſiæ; non tantum in feſtis, quæ *Mobilia* vulgo vocantur, ſed etiam in Sanctorum commemorationibus, concluditque: *Sancta Eccleſia non tam conſtringitur lege temporum, quam vires ad ſuum cohibet nutum.* Sancti itaque plerumque, aliis diebus, quam quibus ad cœleſtem patriam migrarint, culti, ſive quia perſecutionis tempore minus exquiſita notatio haberi potuerit dierum, quibus paſſi ſunt, ſive, quia celebriores fuerint *Tranſlationes* Reliquiarum eorumdem Sanctorum, quam dies natalis feriæ, ſive denique ob alias cauſas nunc nobis ignotas. Hinc pauci Sancti quibus obierunt diebus, coluntur; ſæpeque etiam eorum corpora diebus, in quos eorum Natales incidebant, elevata, & in decentiorem locum repoſita. Hac obſervatione Annales variis in locis illuſtrari & emendari poterunt, variique errores in quos Viri doctiſſimi lapſi ſunt, vitari. Vide Florentinium loco laudato.

XXIV. *Ordo feſtorum in Eccleſiis Cappadociæ.* Hic tamen prætermittere non poſſum, quæ Zacagnius Vir Cl. in Præfatione Tomi I. ad Collectanea Monumentorum Veterum Eccleſ. Græcæ ac Latinæ num. XXXIII. habet ex Laudatione Sancti Gregorii Epiſcopi Nyſſeni *de laudibus Sancti Stephani*. Ibi pauca de hoc Sancto Proto-Martyre præfatus, ſtatim ad celebrandos SS. Apoſtolos digreditur, & nos docet, cui ipſe præerat Eccleſiæ, & fortaſſis totius Cappadocum gentis inſtituto, una eademque die, quæ S. Stephani ſolemnitatem proxime ſequitur, Apoſtolorum Petri, Jacobi & Joannis feſtum celebratum fuiſſe. Meminit hujus moris non modo eo in loco Nyſſenus; ſed & initio alterius Orationis funebris in *Sanctum Baſilium fratrem*, quam his verbis orditur: *Bonum impoſuit Deus ordinem anniverſariis hiſce noſtris feriis, quas per ordinatam quamdam viciſſitudinem, & ſeriem his diebus & jam celebravimus, & rurſus celebramus*, &c. *Sed primam celebritatem una cum aliis non numero; nam quæ propter divinam unigeniti filii apparitionem per partum Virginis, feſtivitas inſtituta eſt, ea non ſimpliciter ſancta celebritas eſt, ſed ſancta ſanctarum, & celebritas celebritatum. Igitur eas, quæ hanc conſequuntur, enumeremus. Primum nobis Apoſtoli, & Prophetæ ſpiritualis cœtus initium fecerunt, ſunt autem hi Stephanus, Petrus, Jacobus, Joannes, & Paulus. Deinde poſt hos conſervato ordine ſuo, Paſtor & Magiſter præſentem nobis celebritatem auſpicatur*, nempe Baſilius, cujus feſtum primo Januarii die Græci celebrant.

XXV. *Chriſti Nativitas & Epiphania diverſis diebus in Oriente celebrata.* Nec mirum cuipiam videri debet Nativitatis Domini feſtum die XXV. Decemb. Occidentalium more in Cappadocia celebratum fuiſſe; cum eundem morem in ſua quoque Eccleſia obtinuiſſe teſtis

at pariter munitiſſimam, refertamque geotibus robuſtiſſimis, penitus debellavit. Illi igitur, qui primi omnium atque frequentius Chriſti Jeſu prædicationem audierunt, nec tot tantiſque viſis miraculis crediderunt; ante omnes divino judicio Romani ulciſcentibus, perfidiæ & impietatis dedere pœnas. Tunc etiam in civitates Caphrnaum atque Corozaim deplorata atque a Domino prædicta mala evenisse putantur.

XLIX. *Hieroſolyma a Zelotis exagitata.* His ſic ſe habentibus in Galilæa, Hieroſolymitana civitas, mutuo inter ſe Judæis civili bello digladiantibus, ingenti clade domeſticorum afficitur. Nam cum datu eſſet belli adminiſtratio (*a*) Anano Pontifici (hunc cum Joſephus (*b*) dicat fuiſſe ſenioris Anani filium, haud dubium illum eſſe demonſtrat Ananum, quem, cum alias ſummus Pontifex eſſet, Jacobum fratrem Domini occidiſſe (*c*) tradit) qui in Galilæa Romanorum gladium evaſerant, ingenti plane numero Hieroſolymam, tamquam ad locum tutiorem confugientes, civitate excepti, non tantum civibus neceſſariam inſumebant annonam, ſed tumultuabantur, eoſdemque deprædabantur, utque etiam occidebant: ſeque receperunt in templum, ut muniſſimum adverſus cives, ex induſtria velut exædificatum caſtellum: adſciveruntque ſibi nomen, *Zelotæ* (*d*), ut qui profiterentur præ ceteris zelare, ardentes ſcilicet amare, & præ ceteris tutari Dei legem, & patria inſtituta; & ad hoc veniſſe, ut horum cauſa vitam profunderent. Horum factione & illud perfectum eſt, ut ſortito ſummum eligerent ſacerdotem: unde obtigit ſors Phano cuidam homini ruſticano obſcuriſſimo & rerum ſacrarum imperitiſſimo. Excitante interea Anano Pontifice Judæorum animos in Zelotas ad vindicandas injurias templi, & illis ex æquo in cives incenſis; cum ventum eſſet ad prælium, & crebris inſultibus magnæ utriuſque partis cædes fierent: civibus tandem præ-

(*a*) *Joſeph. de bel. Jud. l. 2. c. 25.*
(*b*) *Idem eodem l. 4. c. 5. & ſeq.*
(*c*) *Joſeph. antiq. lib. 2. c. 8.*
(*d*) *Joſeph. de bell. Jud. li. 2. c. 38.*

ſtis ſit Gregorius Nazianzenus in Orat. 39. in Epiphaniam pag. 632. ubi Nativitatis Domini, & Magorum adorationis feſtivitatem, de qua peculiarem orationem habuit ab Epiphaniæ feſto diverſam fuiſſe diſerte affirmat: *At Chriſti quidem Nativitas apta ſolemnitate prius tum a feſti Duce, & auſpice, tum a vobis, atque adeo ab omnibus, tam qui in mundo verſantur, quam qui in mundo ſublimiores ſunt, celebrata eſt*, &c. *nunc vero alia Chriſti actio, aliudque myſterium ſequitur*. Hinc autem colligit Zacagnius Chryſoſtomi verba in Sermone 35. de Chriſti Nativitate Tom. V. hujus Operum pag. 466. quibus ante decem annos idem feſtum, ſeorſim ab Epiphania, die XXV. Decembris celebrari cœptum fuiſſe teſtatur, intelligenda eſſe de Antiocheni Patriarchatus Eccleſiis, in quibus Ægyptiorum more una eademque die Epiphaniæ, & Nativitatis feſtum antiquitus agebatur; nam Antiochenæ Eccleſiæ Presbyter erat Chryſoſtomus, quo tempore eam orationem habuit, ut Combefiſius oſtendit in Notis ad Joannis Nyſſeni Epiſtolam Tom. II. Auctarii Bibliothecæ Patrum pag. 321. Hæc omnia ibidem Vir eruditiſſimus, ex quibus infero Chriſti ac Sanctorum feſtivitates juxta temporum ac regionum diverſitatem, ipſis etiam prioribus Eccleſiæ ſeculis diverſis diebus cultas fuiſſe, & hanc regulam amplius in dubium revocandam non eſſe.

XXVI. *Nona regula.* Nona regula. Quando Martyrologi aut Chronicorum Pontificiorum Scriptores in alicujus Pontificis emortuali die aſſignando, uno tantum die inter ſe diſſident, prior ad mortem, poſterior ad ſepulturam, quæ poſtridie contigit, referendus. Sic quia Anaſtaſius S. Simplicium VI. Nonas Martii; Auctor vero Auctioris Chronici veterum Pontificum eum V. Nonas Martii ſepultum ſcripſit, collegi hunc S. Pontificem VI. Nonas Martii, ſeu die ſecunda Martii demortuum, & V. Nonas Martii funera ejus celebrata. Papebrocius, qui neutrum Scriptoris diem mortis Pontificum recitare arbitratur, obitum Simplicii die decima menſis Februarii collocat, ſicque tam ejus, quam ſucceſſoris Chronologiam perturbat, ut ſuo loco oſtendo. Error enim in die emortuali alicujus Pontificis conſignanda commiſſus non poteſt non alios parere. Indeque apparet, quam arduum ſit, Chronologiam Pontificiam quamplurimis in locis labefactatam reſtituere; cum dies mortis in Martyrologiis vel Libris Pontificalibus notatur, nobis plerumque fucum faciat. Hæc porro regula raro fallet.

XXVII. *Interpontificia ſæpe male in Anaſtaſio notata.* Ubi præcedens regula deficit, ad diem tam Ordinationis, quam mortis Pontificum e tenebris eruendum, eorum Sedis & Interpontificiorum duratio in Libris Pontificalibus annotata, aliaque indicia Hiſtorica diligenter diſcutienda; ſed incertis nimium numeris, & ſæpe inter ſe diſcrepantibus, qui in Pontificum Catalogis leguntur, ſicuti & Interpontificio, tam in Auctiori Chronico Veterum Pontificum quam in Anaſtaſio memorato, multum non fidendum, ut jam Baronius obſervavit. Catalogi enim illi Librariorum, & tranſcribentium culpa errorum pleni, & ab Auctoribus parum accurate confecti. Magis peccatum in vacatione Sedis, quæ poſt cujuſlibet Pontificis mortem contigit, aſſignanda: non enim ex certis monumentis, ſed ex proprio Auctorum calculo multoties deſumta. Poſt S. Sixti Pontificis S. Leonis Magni deceſſoris mortem, Sedem vacaſſe dies viginti duos Anaſtaſius ſcribit: Auctor vero Auctioris Chronici veterum Pontificum, dies viginti unum. Et tamen Proſper in Chronico, qui tum vivebat, Eccleſiam quadraginta amplius diebus ſine Antiſtite fuiſſe teſtatur. Quare non mirum ſi variorum Pontificum tempora, & aliqua Interpontificia certo definire non potuerimus. Satius itaque viſum ea non decisa relinquere, quam frivolis conjecturis innixi decretoriam ſententiam ferre.

XXVIII. *Linus Petro ſuccedit.* His novem Canonibus, quibus nihil alicujus momenti opponi poteſt, Chronologiam Pontificiam illuſtrare conabimur, & ubi difficultates perrumpere non poterimus, eas Lectori indicabimus, ut ſciat quid adhuc enodandum ſuperſit, & ipſemet propriam induſtriam exercere valeat. Quia vero Auctorem Chronici Damaſi in prioribus Pontificiis digerendis ut plurimum ſequemur, ejus verba in cujuſlibet Pontificatus fine recitabimus. Hæc ille de S. Petro: *Petrus annis viginti quinque, menſe uno, diebus novem. Fuit temporibus Tiberii Cæſaris, & Caji, & Tiberii Claudii & Neronis, a Conſulatu Vinicii & Longini*

Baron. num. XLI. & ſeqq.

prævalentibus, amiſſa illi exteriore templi parte, in interiorem, ut munitiorem locum, ſe receperunt.

L. De nece Pontificum. Cum interim ſic eſſent obſeſſi; dolo Joannis e Giſcali, qui ſimulabat ſe Anano civibuſque ſtudere, re vera favens Zelotis, cum in Ananum, quod civitatem daturus eſſet Romanis, rumorem ſparſiſſet, factum eſt ut Idumæi, quaſi vindices patriæ libertatis, Hieroſolymam vocarentur: qui cum veniſſent, & non ſine labore tandem clanculum in civitatem eſſent admiſſi, ingentem ſtragem fecere civium, occiſis ex illis octo millibus & quingentis: nec id illis ſatis, ſed in Pontifices odio exardeſcentes, eos quæſitos occiderunt, eorumque corpora inſepulta abjecere: fuitque inter alios Ananus Pontifex maximus in civitatis medio jugulatus. *Miſerandum plane ſpectaculum* (inquit Joſephus) *erat videre Pontifices ſacris paulo ante indumentis amictos, & toto Orbe celeberrima religionis auctores, quique undique in civitatem commeantibus venerabiles habebantur, jacere nudos in prædam canibus & feris expoſitos*. Sed ex his etiam videas, æqua lance penſari vindictam: nam ſicut a ſacerdotibus, Pontificibus cogentibus Concilium, de inferenda morte Chriſto ſumptum eſt exordium: ita ab ipſorum nece in primis ad Hieroſolymitanum excidium janua eſt patefacta.

LI. (a) Joſeph. de bell. Jud. l. 5. c. 2. Poſt occiſionem Pontificum, Zelotæ (a) ſimul Idumæis conjuncti, in plebem graſſati ſunt, ac reliquum vulgus; ex eiſque peremere quamplurimos, quorum nullus eſt numerus. Rurſus in nobiliores gladium convertentes, eoſdem captos & diris cruciatibus exagitatos, diverſo modo necarunt: fuitque numerus duodecim millium nobilium occiſorum. Zacharias etiam, vir ſublimis, & in rebus agendis potens, in medio templo eſt occiſus: quod diſplicuit Idumæis, qui indignati ad propria reverſi ſunt. Idumæi cum Zelotis juncti ad necem civium. Hæc autem ipſo hiemis tempore facta eſſe, quo Idumæi Hieroſolymam advenerunt, Joſepho auctore, comperta habentur. Quamobrem cetera quæ poſt hæc ſecuta ſunt, in narrationem rerum geſtarum anni ſequentis rejicienda eſſe videntur. Porro ſi quis ea quæ hoc anno in Judæa tum a ſeditioſis, quos diximus, tum a Romanis ſub duce Veſpaſiano ſunt facta, altiori conſideratione diſquirat: plane intelliget, imaginem quamdam repræſentaſſe illorum quæ fuerant de ventura Judæorum clade a Chriſto olim prædicta. Nam quod dixerat apud Lucam (b): *Cum audieritis prælia & ſeditiones, nolite terreri: oportet primum hæc fieri, ſed nondum ſtatim finis*: (b) Luc. 21. prœlia illa videntur intelligi poſſe, quæ a Romanis ſunt illata: & per ſeditiones, quæ a ſeditioſis (ſic enim a Joſepho nominantur) agitari cœptæ ſunt turbæ, quæ nec finem aliquem habuere, neque uſque ad ejuſdem urbis excidium eſſe deſierunt. Sed quoniam hæc dolorum initia forent; idcirco Dominus ſubdit: *Sed nondum ſtatim finis*. Verum tum hæc, tum alia de clade Hieroſolymitana a Domino fuiſſe prædicta, eademque omnia ſuis ipſis temporibus eveniſſe, perſpicue monſtrabimus, ſuis locis ſingula recenſentes.

gini (qui eam dignitatem anno Chriſti XXX. geſſere) *uſque Nerva & Veſtini* (anni Chriſti LXV. Conſules, non vero *Nerva & Veri*, ut habet Codex Bucherianus, aut *Neronis & Veteris*, ut male Bucherius in locum *Nerva & Veri* ſubſtituit.) *Paſſus autem cum Paulo die tertia Kalendas Julias Conſulibus ſupradictis, imperante Nerone*. Quod ibi, imo & in hoc Opere, de duratione Sedis Petri dicitur, incertum: ſed eum anno Chriſti LXV. Martyrium feciſſe, extra controverſiam eſſe debet. Petro ſucceſſit Linus, qui jam ejus Vicarius erat, ut in ejus morte dicemus. Lino currenti anno demortuo, Clemens in ejus locum ſubrogatus ut infra, Baronii ordinem ſequentes explicabimus.

XXIX. Geſta in Judæa. Ad num. XLVIII. & ſeq. Veſpaſianus cum omni exercitu ad fines Galilææ venit, & *Gadarenſium* civitatem egreſſus, primo impetu capit & vaſtat. Unde *Jotapatan* die XXI. Maji veniens, eamdem expugnavit. Hanc Joſephus Hiſtoricus, qui iſthic cum imperio erat, fortiter defendit: ſed tandem poſt quadraginta dierum obſidionem vi capitur, evertitur & incenditur *Kalendis Juliis, anno Neronis XIII.* inquit Joſephus lib. 3. de Bello cap. 53. Joſephum in ſpecu latitantem capit Veſpaſianus, & captivum tenet. Deinde *Taricheas*, quo multi Judæi confluxerant, obſidione cingit, eaque capta, *VI. Idus Septembres, juvenum validiſſimos ſex millia lectos ad Iſthmum Neroni tranſmiſit*, inquit Joſephus in fine libri quarti de Bello. Quibus ex verbis conſtat, Neronem hoc anno menſe Septembri in Græcia fuiſſe, non vero Romæ, ut Baronio aliiſque viſum, ideoque SS. Apoſtolos Petrum & Paulum currenti anno, exeunte Junio, Romæ, præſente Nerone, paſſos non eſſe. Poſt eas victorias Veſpaſianus *Gamalam* urbem, quæ Romanæ ſocietatis erat, ſed quæ rebellatur, poſt menſem, die XXIII. Octobris cepit. Tota *Giſcala* evertitur, atque hoc modo Galilæa tota ſubacta eſt, *poſtquam multo ſudore Romanos exercuit*, inquit Joſephus lib. 4. de Bello cap. 4. poſt præfatas victorias relatas.

XXX. Mucianus Syriæ præponitur. Ceſtius, qui Syriam obtinebat, hoc anno *fato aut tædio occidit*, ut ait Tacitus lib. 5. Hiſt. Nero in ejus locum, P. Licinium *Mucianum* in Syriam miſit. Extat in Gaza Regia Nummus æreus medii moduli mecum communicatus a Clariſſimo Toinardo, in cujus antica legitur, IM. SER. SUL. GALBA CAE. Viſitur Galbæ caput laureatum. In poſtica, ΕΠΙ ΜΟΥΚΙΑΝΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΩΝ ΕΤ. ΖΙΡ. in Laurea, id eſt, *Sub Muciano, anno Antiocheno CXVII.* Proficiſcitur is annus ab anno Periodi Græco-Romanæ 5445. ideoque Kalendis Septembribus anni Chriſti ſequentis inchoatur. Jam tamen *Mucianus* Syriæ præerat. Ex nummis porro Præfectorum Syriæ hinc inde in iſto Opere memoratis intelligimus, Antiochiam tribus Æris intra triginta & aliquot annos inſtitutis uſam eſſe, nempe Pompeiana, Cæſarea ſeu communi, & Auguſtana. Secundam communem voco, quia jam in Nummis, quam in Libris legitur, cum duæ aliæ in Numiſmatis tantum memorentur.

JESU CHRISTI ANNUS 70.	LINI ANNUS 1.	NERONIS IMP. ANNUS 14.

I. ADveniente jam Chriſti anno ſeptuageſimo, Conſules creati ſunt C. Silius Italicus & Galerius Trachalus Turpilianus. Meminit hujus Conſulatus Plinius Junior (a), huicque noſtræ aſſentitur chronologiæ, ſic diceas de Silio Italico: *Noviſſimus a Nerone factus eſt Conſul: ita poſtremus ex omnibus, quos Nero Conſules fecerat, deceſſit. Illud etiam nobile, quod ultimus ex Neronianis Conſularibus obiit, quo Conſule Nero periit: quod me recordantem fragilitatis humanæ miſeratio ſubiit. Quid enim tam circumciſum, tam breve, quam hominis vita longiſſima? An non videtur tibi Nero modo fuiſſe; cum interim ex iis qui ſub illo geſſerunt Conſulatum, nemo jam ſupereſt?* Hæc Plinius ad Caninium Rufum ſcribens philoſophatur. At nec tacendum quod de iiſdem Conſulibus Suetonius (b) ſcribit his verbis: *Conſules ante tempus privavit honore, atque in utriuſque locum ſolus iniit Conſulatum; quaſi fatale eſſet, non poſſe Gallias debellari, niſi a Conſule, ac ſuſceptis faſcibus.* Extat quoque epigramma (c) Martialis de Conſulatu Silii Italici: ſed ſub Domitiano jam tertium puto ſuffectum.

(a) Plin. l. 3. epiſt. 7.

(b) Suet. in Neron. c. 43.

(c) Martial. epig. l. 8.

II. De obitu Neronis.

Inter hæc autem cum C. Julius Vindex, qui defectionem in Galliis excitarat, a militibus Rufi, qui Germaniam obtinebant, occideretur, idemque Rufus Impe-

---

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5561.

SÆC. I. Anno Urbis 821. Olymp. 211. anno 4. An. Chr. 68.

☉ 11. CB. ☽ 22. P. 10. April. Indict. 11.

JESU CHRISTI 68. *ſecundum Baronium* 70.

CLEMENTIS PAPÆ 2.

GALBÆ 1.

I. Conſules.

[1] AD num. I. Coſſ. C. *Silius Italicus*, & M. *Galerius Trachalus*. Em. Card. Noriſius in literis ad me Florentia ſcriptis docte obſervat, Suetonium in Nerone duos hujus Imperatoris Romam adventus, poſt ejus ex Oriente reditum, diſtinguere. De priori agit Suetonius cap. 25. aitque, Neronem reverſum e Græcia, *Neapolim albis equis*, ac dein Romam triumphantis more, *coronamque capite gerentem Olympiacam* introiiſſe. Quod præcedentis anni exitu factum, ut tunc explicavimus. Rediiſſe poſtea Neapolim Neronem, liquet ex Suetonio cap. 40. ubi ait: *Neapoli de motu Galliarum cognovit, die ipſo, quo matrem occiderat .... Sed urgentibus aliis ſuper alios nuntiis Romam prætrepidus rediit. Poſtquam deinde etiam Galbam & Hiſpanias defeciſſe cognovit, prope intermortuus jacuit*. Eſt hic ſecundus Neronis Romam adventus a priori longe diſſimilis; cum tunc triumphans, nunc prætrepidus illuc redierit. Prior adventus pertinet ad menſem Decembrem anni præcedentis, poſterior ad menſem Aprilis anni currentis. Occidit enim matrem Nero, cum feſti dies *Quinquatruum* uno aut altero ante die celebrati fuiſſent, ut colligitur

---

[1] Coſſ. C. *Silius Italicus & M. Galerius Trachalus*. Tabula Vaticana apud Gruterum pag. CCCI. ..... ALERIO TRACHALO. TI. CATIO. SILIO. ITAL. COS. P. R. C. AN. DCCCXXI. Fragmentum Faſtorum Caſinas apud Fabrettum pag. 485. num. 159. & apud Blanchinum in notis ad Anaſtaſium tom. II. pag. 47....... ALERIO. TRACHALO. COS. Nunc extat hoc fragmentum in ædibus Capitolinis. Fabrettus, & Blanchinus de ſuo litteras duas addiderunt, nempe C. V. adeo ut ſit *C. Valerio*, non *Galerio*. In marmore enim nunc legitur: ... ALERIO. Aliæ litteræ deſunt, & utrimque exeſum eſt. Inierunt ergo conſulatum hoc anno Kalendis Januariis C. *Silius Italicus & ... Galerius Trachalus*. Nero menſe Martio die ipſo, quo matrem occiderat, quum Neapoli in Campania defectionem *Vindicis* in Galliis audiviſſet: *Urgentibus aliis ſuper aliis nuntiis Romam prætrepidus rediit*, inquit Suetonius in vita Cap. XLI. Mox etiam *Galbam* & Hiſpanias deſciviſſe cognovit. Itaque *abſterritus*, verba Suetonii ſunt Cap. XLIII. *non tam pœnitentiæ quam perficiendi deſperatione, credenſque expeditionem neceſſariam, conſules ante tempus privavit honore: atque in utriuſque locum ſolus iniit conſulatum, quaſi fatale eſſet, non poſſe Gallias debellari niſi a conſule. Ac ſuſceptis faſcibus &c. Italicus & Trachalus* in ſex primos hujus anni menſes conſules dati erant. De Conſulatu *Silii Italici* Plinius lib. III. epiſt. VII. qui ait: *Usque noviſſimus a Nerone factus eſt conſul, ita poſtremus ex omnibus, quos Nero conſules fecerat, deceſſit*. Mos enim fuit Neroni, Suetonio teſte Cap. XV. ut in ſenos menſes conſulatum pleramque daret. At Romæ in ædibus Marchionis Alexandri Gregorii Capponii ſequens extat veteris lapidis fragmentum, in quo *Neronis quintus* Conſulatus, ejuſque collega *Trachala* legitur. En ipſum monumentum, nondum luci donatum.

... VITORIO VINAR VI....
.... ALPIAE. QUARTILLAE. UXORI
... S. SUI. V. A. LXX
... IO. FACT. EST. NERONE V. ET TRACHA
... QUI. AD. HOC. OFFICIUM VENISTIS
... OSTIO NOLITE

Quintus hic eſt & noviſſimus Neronis conſulatus, nuſquam in veteribus monumentis memoratus, de quo plane tacuit Suetonius, quem quintum conſulatum Pagius in epiſtola Hypatica P. I. Cap. V. pag. 37. ſuffectum appellat, quod ordinariis conſulibus ſubrogatus eſſet, quamquam re vera Conſules

Digitized by Google

perator deſignatus eſſet: cumque his omnibus infauſtis illud etiam adderetur, quod Rubrius Gallus, quem contra rebellaotes mittebat, defecerit: nec, quod ipſe Nero conceperat, univerſum Senatum interficere poſſet; quodque a Prætorianis etiam militibus deſertus eſſet: deſperatione melioris ſtatus omnino deficiens, vili indutus veſte, fugam arripiens, una cum tribus vel quatuor libertis, in prædium unius ex his, Phaontis nomine, inter viam Salariam & Nomentanam, quarto ab Urbe lapide poſitum, venit: ubi in ſpelunca deliteſcens, cum equites ſe quærentes adventare cognovit, ſibi ipſe, licet pavidus, intulit manus: quem ægre morientem unus ex libertis Epaphroditus confecit, quarto Idus Junii (ea die qua olim Octaviam conjugem interfecerat) agens ſuæ ætatis annum trigeſimumſecundum, cum imperaſſet annos tredecim, menſes ſeptem, & dies viginti-octo, numerando a die ſequenti obitus Claudii Imperatoris. De his fuſius agunt Suetonius (*a*), Dio (*b*), & alii complures, ſimulque de funere ejus ac ſepultura. *(a) Sueton. in Neron. c. 43. 44. 45. uſque 49.* *(b) Dio in Neron.*

III. Illud tamen haud prætermittendum, ex noſtris nonnullos ſcriptores non ignobiles erroris opinionem quamdam ſectatos eſſe, Neronem fuiſſe Antichriſtum, ex nimi-

gitur ex Tacito lib. 14. Annal. Feſtum illud in Kalendario a Petro Lambecio tomo 4. Bibliothecæ Cæſareæ publicato celebrabatur *XIV. Kalend. Aprilis*, & Galba qui in Hiſpaniis Proconſul erat, die tertia menſis Aprilis currentis Chriſti anni Imperium arripuit, ut ex iis, quæ anno ſequenti dicemus, conſtabit. *Julius Vindex* Proprætor in Galliis Galbæ Imperium obtulit. *Nec diu cunctatus* (ſcilicet Galba) *conditionem partim metu, partim ſpe recepit*, inquit Suetonius in Galba cap. 9. Exiſtimavit Onuſrius lib. 2. Faſtorum, Vindicis & Galbæ defectionem anno præcedenti contigiſſe, eodemque Neronem e Græcia rediiſſe, & Principes Apoſtolorum Petrum & Paulum martyrio coronatos eſſe. Quæ omnia ex dictis corruunt. Certe ſi menſe Martio anni elapſi Nero e Græcia redux defectionem Galliarum & Hiſpaniarum accepiſſet, Galba anno amplius integro ab Imperio capeſſendo abſtinuiſſet; ſicque Hiſtorici, quæ tam longo ſpatio geſta fuiſſent, in litteras retuliſſent, vel ipſa ſeditio diſſipata fuiſſet.

II. Quintus Neronis Conſulatus. Nero ea ſeditione accepta, Romam prætrepidus rediit, *credenſque expeditionem neceſſariam, Conſules ante tempus privavit honore, atque in utriuſque locum ſolus iniit Conſulatum; quaſi fatale eſſet non poſſe Gallias debellari, niſi a Conſule ac ſuſceptis faſcibus*, inquit Suetonius cap. 43. Onuphrius citatus Conſulatum illum ſuffectum in finem præcedentis anni confert, quod Suetonius cap. 46. loquens de portentis ſomniorum, quibus territus eſt Nero, ſcribat: *Kalend. Ja-*

les eos Nero abrogaſſet. Hinc Plinius in Panegyrico Traiani Cap. LVII. *Fuit etiam* (Nero) *qui in Principatus ſui fine, conſulatum quem dederat, ipſe magna ex parte jam geſtum, extorqueret & raperet.* Forte *Silium Italicum* reſpicit, de quo idem Plinius lib. III. epiſt. VII. *Utque noviſſimus a Nerone factus eſt Conſul, ita poſtremus ex omnibus quos Nero conſules fecerat, deceſſit.* Dolendum eſt, allatum modo lapidem confractum eſſe; nam aliquid lucis rei perobſcuræ daret. Falluntur ergo, qui *Neronem V. conſulem ſuffectum* fuiſſe, anno ſuperiori putarunt. Collega Neroni *Trachala* a marmorario in allato lapide datus eſt, ignota nobis de cauſa; nam alioquin lapis iſtiuſmodi cum Suetonio pugnaret. Ceterum in vulgatis Faſtis conſules hujus anni hoc modo efferuntur: Faſti Vindebonenſes: *Trachala & Italico:* Faſti Idatiani: *Italico & Trachala.* Proſperi Chronicon: *Silio Italico & Turpiliano.* Frontinus: *Silio & Galerio Trachala.* Tacitus lib. I. Hiſtor. Cap. XC. *Galerium Trachalam* nominat. Quidam volunt, *Silium Italicum, ter conſulem* fuiſſe, quod Plinius in Panegyrico Traiani cap. LVIII. habeat hæc: *Erat in Senatu ter conſul, quem tu tertium conſulatum recuſabas.* Quæ verba ad *Silium Italicum* detorquet Lipſius, ſed de quovis alio eſſe intelligenda docet Chriſtophorus Cellarius in Diſſertatione de C. Silio Italico Poeta conſulari n. XIII. XIV. Quum Silius poſt conſulatum, quem cum Nerone geſſit, a Republica ſeceſſerit, & honeſto otio ſe mancipari, ut patet ex Martiale lib. VII. epigram. LXIII. Die nona Junii hujus anni, Nerone interfecto; Suffecti exinde leguntur C. *Bellicus* (non *Bellicius*, ut apud quoſdam eſt) *Natalis*, & *P. Cornelius Scipio Aſiaticus.* Baſis Romæ, olim in ædibus Maffeiorum, apud Gruterum pag. CCXXVIII. 12. DEDIC. IDIB. OCTOBR. C. BELLICO. NATALE. P. CORNELIO. SCIPIONE ASIATICO. COS. Lapis nunc in ædibus Capitolinis.

HORRIORUM
. . . ER. GALBAE. IMP. AUGUSTI
. . . BELLICO. NATALE
. . . CORNELIO. SCIPIONE. ASIATICO
COS.

Suffecti fuerunt hi Conſules hoc anno *Kalendis Septembris*. Tabula ænea honeſtæ miſſionis, qua Galba Imperator veteranis, qui militaverunt in legione prima Adiutrice honeſtam miſſionem & civitatem dedit, utrinque ſcripta, & edita inter Inſcriptiones urbium Etruriæ P. I. pag. 257. habet: A. D. XI. K. JAN. C. BELLICO. NATALE. P. CORNELIO SCIPIONE COS. De Servo C. BELLICI. NATALIS: meminit vetus lapis apud Fabrettum pag. 508. n. 262. In veteris Latii tom. 9. pag. 196. ex Schedis Ligorianis profertur inſcriptio, dedicata XVI. KAL. OCTOBRIS. C. VERO. NATALE ET. P. CORNELIO SCIPIONE. ASIATIC. COSS. Ligorius perperam VERO, pro BELLICO exſcripſit.

Galba imperium hoc anno initio menſis Aprilis arripuit in municipio *Clunia*, Hiſpaniæ Tarraconenſis oppido. Nummi apud Spanhemium, Orbis Rom. cap. XVIII. pag. 152.

mirum ex cauſa, quod Paulus ad Theſſalonicenſes (*a*) ſecundo ſcribens, & de Antichriſto verba faciens, quaſi tunc viveret Antichriſtus, illud adjeciſſet: *Myſterium jam operatur iniquitatis*. Sed ſi diligenter attendiſſent tempus quo a Paulo illa ſcripta fuit epiſtola, nullo negotio ejuſmodi errorem, ne in eum laberentur, declinaſſent. Nam cum ex his quæ ſuperius dicta ſunt, conſtet, non ſub Nerone, ſed ſub Claudio eam a Paulo fuiſſe ſcriptam epiſtolam; nulla potuit eſſe ſuſpicio, Paulum illis verbis Neronem ſignificare voluiſſe. Ex quo videas (quod ſæpius inculcamus) quantum conferat exacta in rebus perveſtigandis temporum ratio, ſine qua interdum labi in portentoſos errores neceſſe ſit. De Nerone eſſe locutum Paulum, opinatus eſt inter alios S. Joannes Chryſoſtomus (*b*), ſic dicens: *Neronem myſterium iniquitatis vocat, dicens: Myſterium enim nunc agit iniquitatis.*

(a) 2. Theſſ. 3.

(b) Chryſoſt. ſer. de eleemoſ. & coll.

IV. Nero creditur Antichriſtus.

Sed concepto ſemel errore, in alios deformiores neceſſe eſt incidere, nam ex his deterior ille fluxit, ut Nero adhuc vivere crederetur. Reddam verba ſancti Auguſtini (*c*) de his referentis duas opiniones: *Unde*, inquit, *nonnulli illum reſurrecturum & futurum Antichriſtum ſuſpicantur. Alii vero nec eum occiſum putant, ſed ſubtractum potius, cum putaretur occiſus, & vivum occultari in vigore ejus ætatis, in qua fuit cum crederetur extinctus; donec ſuo tempore reveletur & reſtituatur in regnum. Sed multum mihi mira eſt hæc opinantium tanta præſumptio.* Hæc Auguſtinus. Ejus autem ab eo recitatæ poſterioris ſententiæ Severus etſi non auctor, tamen aſſertor habetur, dum ait (*d*): *Unde creditur, etiamſi ſe gladio ipſe transfixerit, curato vulnere ejus, eſſe ſervatus, ſecundum illud quod de eo ſcriptum eſt: ut plaga mortis ejus curata eſt, ſub ſæculi fine mittendus, ut myſterium iniquitatis exerceat.* Hæc ille. Sed quod magis diſplicet in Severo, hæc eadem ipſe impingit ſancto Martino, cum ait (*e*): *Ceterum cum ab eo de fine ſæculi quæreremus, ait nobis: Neronem & Antichriſtum potius eſſe venturos: Neronem in Occidentali plaga, Regibus ſubactis decem, imperaturum; perſecutionem hactenus exercendam, ut idola Gentium coli cogat. Ab Antichriſto vero Orientale Imperium eſſe capiendum: qui quidem ſedem & caput regni Hieroſolymam eſſet habiturus: ab illo urbem & templum eſſe reparandum. Illius eam perſecutionem futuram eſſe, ut Chriſtum Dominum cogat ne-*

(c) Aug. de Civ. Dei li. 20. c. 19.

(d) Sever. hiſtor. l. 2.

(e) Sev. dial. l. 2. in fine.

De Nerone fabula vulgata.

Januarii exornati Lares in ipſo ſacrificii apparatu conciderant. Jam autem cap. 43. de illo Neronis Conſulatu verba habuerat Suetonius. At non advertit Onuphrius, hunc Hiſtoricum teſtari, Neronem territum portentis *tum veteribus, tum novis*. Kalendæ itaque Januariæ loco citato memoratæ alterius anni, non vero currentis. Unde & ibidem Suetonius ait: *Occiſa demum matre, vidit per quietem, navem ſibi regenti extortum gubernaculum*. Quæ viſio ad præcedentes etiam annos referenda. Melius Baronius quintum illum Neronis Conſulatum hoc anno conſignavit. Extat Nummus Neronis apud Goltzium, in quo legitur: NERO CLAU. CAESAR. AUG. GER. P. M. TR. P. XIV. COS. IV. IMP. P. P. Sumſit Tribunitiam Poteſtatem XIV. Nero die XIII. Octobris anni elapſi. Quare eo anno menſeque Octobri quintum Conſulatum nondum inierat: nam ultimum in Nummis exprimi ſolitum fuiſſe certum. Quis autem ſibi perſuadeat, Neronem menſe Martio anni Chriſti LXVII. nuntium de excitata in Galliis a *Vindice* ſeditione, Hiſpaniarumque defectionem accepiſſe, & nonniſi poſt menſem Octobrem ejuſdem anni expeditionem adverſus *Vindicem* paraſſe? Hanc enim ſuſcepti Conſulatus cauſam teſtatur Suetonius. Capeſſitus porro a Nerone Conſulatus V. juxta quartam Conſulatuum Cæſareorum regulam; immo hinc diſcimus, ob expeditiones bellicas, Imperatores quandoque Conſulatum cepiſſe, & hanc quartam regulam certam eſſe.

III. Neronis interitus.

Ad num. II. Occiſus eſt Nero, non die decima Junii, ut habent Baronius & Onuphrius, ſed die nona. Imperium enim ſuſceperat die XIII. Octobris anni Chriſti LIV. imperavitque *annos XIII. menſes VII. dies XXVIII.* ut habent Clemens Alexandrinus, & Euſebius in Chronico, ſeu ut habet Zonaras, *annos tredecim, menſes octo, biduo minus*; ideoque die nona Junii interitus ejus contigit. Quod confirmat Caſſiodorus in Chronico, qui ait: *Regnavit annos XIII. menſibus VII. diebus XXVII.* ubi diem emortualem excludit. Non poteſt autem in die mortis Neronis conſignando error committi, quin in morte Galbæ, Othonis & Vitellii narranda etiam peccetur. De ætate Neronis, Imperii ejus initio egimus. Neroni ſucceſſit Galba.

IV. Geſta in Judæa.

Joſephus lib. 3. de Bello Judaico geſta a Veſpaſiano in Judæa fuſe deſcribit, atque cap. 3. eum *Gadaram* tranſamnanæ regionis metropolim validiſſimam menſis Martii quarta die ingreſſum eſſe. Tum cap. 4. inquit: *Hæc dum aguntur, motus circa Galliam nuntiatur, & quod Vindex una cum Optimatibus indigenarum deſeciſſet.* Quo ex Joſephi loco prorſus evertitur ſententia Onuphrii & Baronii, qui exiſtimarunt, Neronem initio anni præcedentis, e Græcia rediiſſe; cum Orientem non reliquerit, niſi poſtquam accepit ſeditionem a Vindice motam, quam hoc tantum anno cœpiſſe, ex laudatis Joſephi verbis innoteſcit. Subdit Joſephus cap. 8. *Omnibuſque jam captis præter caſtella Herodion, & Maſſadam, & Macheruntа, quæ a latronibus tenebantur, ſola jam Hieroſolyma ante oculos erat, quæ expugnanda reſtabat.* Quibus ex verbis liquet, verum eſſe quod ſcribit Tacitus lib. 5. Hiſt. Veſpaſianus *intra duas æſtates, cuncta camporum, omneſque præter Hieroſolymam urbes, victore exercitu tenebat*; deceptoſque Viros doctiſſimos, qui bellum Judaicum anno Chriſti LXV. inchoatum contendunt; cum eo modo non *intra duas æſtates*, ſed intra tres, Tacitus ſcribere debuiſſet. Hæc Baronius in Annalibus, & Spondanus in Epitome, anno ſequenti tanquam tunc facta recitant, cum tamen certum ſit toto capite 8. lib. 5. Joſephum loqui de rebus hoc anno geſtis.

Baron. anno 71. num. 11. Spond. anno 71. nu. III.

negari, ſe potius Chriſtum eſſe confirmans: omneſque ſecundum legem circumcidi jubeat. Et ipſum denique Neronem ab Antichriſto eſſe perimendum, atque ſub illius poteſtate univerſum Orbem cunctaſque gentes eſſe redigendas. Hæc & alia Severus in dialogis; qui etſi non alia, hac certe de cauſa jure a Gelaſio (*a*) adnumerati ſunt inter apocrypha, hoc titulo: *Opuſcula Poſthumiani & Galli apocrypha.* Sic enim commentarius ille inſcriptus habetur, quod in dialogis illis Poſthumianus & Gallus interloquantur. Ceterum ſi velimus ea vere a ſancto Martino eſſe dicta: haudquaquam illa prophetico putanda ſunt ſpiritu pronuntiata; ſed quæ ab aliis narrata vel ſcripta accepiſſet, ea his expoſcentibus enarravit.

(*a*) *Conc. Rom. ſub Gelaſio in decret. de libris apocryph.*

V. Neronem adhuc vivere jactatum inter Gentiles.

At non ea tantum occaſione, quod a Paulo hæc de Antichriſto & Nerone eſſe dicta putaverint, in eum errorem ſunt lapſi: ſed acceſſit ad ea confirmanda, quod inter Gentiles etiam vulgata eſſet quædam opinio, Neronem fuiſſe ſubductum, & non occiſum: quod Suetonius (*b*) his indicat verbis: *Non defuerunt, qui per longum tempus vernis æſtiviſque floribus tumulum ejus ornarent, ac modo imagines prætextas in Roſtris proferrent; modo edicta quaſi viventis, & brevi magno inimicorum malo reverſuri. Quin etiam Vologeſes Parthorum Rex, miſſis ad Senatum legatis de inſtauranda ſocietate, hoc magnopere oravit, ut Neronis memoria coleretur. Denique cum poſt viginti annos, adoleſcente me, extitiſſet conditionis incertæ, qui ſe Neronem eſſe jactaret; tam favorabile nomen ejus apud Parthos fuit, ut vehementer adjutus, & vix redditus ſit.* Hæc Suetonius. Sed eadem dilucidius Tacitus (*c*) his verbis: *Sub idem tempus Achaia atque Aſia falſo exterrita, velut Nero adventaret, vario ſuper exitu ejus rumore, eoque pluribus vivere fingentibus, credentibuſque.* Idemque addit de ſervo arte & vultu ſimillimo, qui ſe eſſe Neronem fingens, & flagitioſos colligens, ſollicitabat ceteros ad defectionem: quem Calpurnius Aſprenas, qui eo tempore regebat ſub Galba Galatiam atque Pamphiliam, occidit, caputque ſectum oculis comaque torvum, ac vultu truci, ad abolendam de Nerone falſam opinionem & liberandas timore provincias, in Aſiam, indeque Romam pervehendum curavit. Immo & Parthos non leviter ea fama permotos, idem auctor ſuperius teſtatus eſt his verbis (*d*): *Mota etiam prope Parthorum arma falſi Neronis ludibrio.* Sed de his hactenus.

(*b*) *Sueton. in Ner. c. 57.*

(*c*) *Tacit. hiſtor. lib. 2.*

(*d*) *Tacit. hiſtor. lib. 1.*

VI. Galba Imperium arripit.

Cum ſic igitur Nero ſpontanea nece ex hac vita migraſſet, extinctaque prorſus progenies Cæſarum eſſet; Servius Sulpitius Galba a militibus, quibus præerat, acclamatus eſt Imperator; tenuitque Imperium menſes ſeptem, & dies ſeptem. De cujus genere, ortu, magiſtratibus, rebus geſtis per ætates ſingulas etiam ante Imperium, moribus, & diſciplinis, necnon ſtudio militari, adventuque in Urbem, Suetonius, Plutarchus, Tacitus, Dio, & alii ſcripſere: quos conſulat qui ea cupit: nos autem inſtituti memores, ea tantummodo attingemus, quæ ſuſcepti muneris eſſe noverimus. Dum hæc aguntur in Occidente, iiſdem Coſſ. cum Veſpaſianus anno præterito Romano exercitu Galilæam in Palæſtina provinciam, quæ ab imperio Romano defecerat, magno labore tandem feliciter debellaſſet; ad Hieroſolymam, quæ reliqua eſſe videbatur, expugnandam, omnem comparat apparatum. Verum cum quæ in civitate agerentur percepiſſet, diras illas & implacabiles civiles diſcordias, quibus Judæi conſumerentur, obſidionem diſtulit: ratus nimirum, ſi foris illi bello premerentur, mox inter ſe concordiam inituros, vireſque adverſus Romanos pro urbis defenſione juncturos.

VII. Hieroſolyma bello civili dire afflictata.

Interea Judæis Hieroſolymis habitantibus cum nec intus manere tutum eſſet, in ea flagrante inteſtina diſcordia, nec foras egredi, cuſtodiis ubique poſitis prohibentibus ac pariter ſævientibus; miſerrimus omnium reddebatur ſtatus, miſerandaque in ea omnibus ejus civitatis facies videbatur. *Nam* (quod ait Joſephus *e*) *ab illis jus hominum calcabatur, videbatur etiam divinitas, Prophetarumque reſponſis tamquam vulgaribus fabulis illudebant. Cum vero multa contempſiſſent de virtute ac vitiis ſtatuta majorum; etiam quæ de patria olim prædicta fuerant, vera eſſe exitu probavere. Vetus enim quidam ſermo ferebatur, tum demum civitatem captum iri, ſancta quoque exurenda eſſe lege belli, cum ſeditio fuiſſet exorta, templumque Dei propria manus ante violaſſent. Quibus Zelotæ nihil de eorum fide dubitantes, miniſtros ſe præbuerunt.* Hæc Joſephus.

(*e*) *Joſeph. de bel. Jud. lib. 5. c. 6. 3.*

VIII. Joannes Dux ſicariorum in ſuos inſurgit.

Sic igitur laborante intus ſeditione; quæ foris erant, haud pacatiora videri poterant: nam factio ſicariorum, duce Joanne homine factioſiſſimo, & tyrannidem meditante, inſignem Romanorum munitionem Maſſada cæpit: iidemque in alia loca graſſantes, cuncta rapina ac cæde miſcebant. Hæc agebant illi temporibus Azymorum, nullaque pars videbatur Judææ provinciæ eſſe relicta, quæ non una ſimul cum Hieroſolymis interiret. Cum hæc agerentur ab illis, Gadareni, Tranſamnanæ regionis populi, ſibi timentes a gentilibus ſuis Judæis, quem per legationem ſecretam acciverant Veſpaſianum, quarta die menſis Martii in civitatem recipiunt: qui vero ſeditioſi erant Romanis infenſi, ex civitate fugerunt:

ſed

ſed perſtricti a Magiſtro equitum Placido, ad tredecim millia cæſa ſunt: major tamen numerus fuit eorum qui ſe in Jordanem dedere præcipites. Expugnata ſunt ab eodem Placido alia loca, inter quæ Julias, olim dicta Bethſaida, Petri Apoſtoli patria. Sicque Galilæa ſimiliter Tranſamnana rurſus eſt a Romanis ſubacta. Dum vero hæc & alia adverſus Judæos mala in dies ſæviora exercerentur, jamque Veſpaſianus profectionem pararet, ut Hieroſolymam obſideret; nuntiata morte Neronis, & Galbæ imperio, a cœptis deſiit. Cumque quid eſſet acturus ambigeret, nihil melius ſibi viſum eſt, quam Titum filium ſuum legare ad novum Imperatorem ſalutandum. Profectus eſt Titus, & cum eo etiam Rex Judæorum Agrippa, qui adverſus ſuos Romanis adhæſerat, navigavit. Quæ vero poſt hæc acciderint, ſequenti anno ſuo loco dicturi ſumus.

JESU CHRISTI ANNUS 71. — LINI ANNUS 2. — OTHONIS IMP. ANNUS 1.

I. ADveniente Chriſti Domini noſtri anno ſeptuageſimoprimo, Ser. Sulpitio Galba Auguſto & T. Vinio Rufino Coſſ. decimaſexta Januarii, idem Galba in foro a militibus occiſus eſt, cum imperaſſet (ut dictum eſt) menſibus ſeptem, & diebus ſeptem, annum natus ſeptuageſimumtertium (a). Arripuit mox Imperium favore militum, quos in Galbam concitaverat, M. Silvius Otho, Neroni olim cariſſimus, a quo in Hiſpaniam miſſus fuerat Quæſtor: tenuitque menſes tres ac dies quinque. Nam exercitus Romanus in Germania haud ratam habens ejus electionem, adverſus eum creavit Imperatorem A. Vitellium; qui in

Otho Imperator, & Vitellius.

(a) Suet. in Galba c. 20. & ſeq.

SÆC. I. Anno Urbis 822. Olymp. 212. an. 2. An. Ch. 69.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5562.

☉ 22. A. ☽ 13. P. 26. Mart. Indict. 12.

JESU CHRISTI 69. ſecundum Baronium 72.

CLEMENTIS PAPÆ 3.

OTHO, VITELLIUS, VESPASIANUS IMPP.

[1] AD num. I. Coſſ. Servius Sulpicius Galba Aug. & T. Vinius Rufinus, ut oſtendit Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari. Conſulatus Galbæ juxta priorem Conſulatuum Cæſareorum regulam. Gal- I. Conſulat.

[1] COſſ. Servius Sulpicius Galba Aug. & T. Vinius Rufinus, Galba, imperium adeptus, ſe conſulem in novum annum deſignavit. Nam in tabula ænea honeſtæ miſſionis, de qua anno ſuperiori, hic titulus exſtat: SER. GALBA. IMPERATOR. CAESAR. AUG. PONTIFEX. MAXIMUS TRIB. POT. COS. DES. II. Iniit autem Kalendis Januariis cum T. Vinio. Gruterus pag. CLXXXIX. 3. 4 SER. GALBA. D. T. VINIO. COS. Lamina ærea inter inſcriptiones ſelectas Jo. Vignolii pag. 357. DD. T. VINIO COS. Solius Vinii nomen legitur ex opinione Vignolii, quod Galba jam extinctus eſſet, ſed & paullo poſt Galbæ necem, T. Vinius quoque, mortalium deterrimus, obtruncatus eſt, ut patet ex Tacito Hiſtor. lib. I. cap. XLII. De T. Vinio, Galbæ in Hiſpania Legato, viro cupiditatis immenſæ, Suetonius in Galba Cap. XIV. & in Vitellio Cap. VII. Faſti Caſinates apud Fabrettum pag. 485. num. 159. & apud Blanchinum in Anaſtaſium tom. II. pag. 47. ...... BA. II. T. JUNIO COS. Tacitus Hiſtor. lib. I. cap. I. Initium mihi operis Ser. Galba iterum, T. Vinius conſules erunt. Idatiani Faſti: Galba II. & Tito Rufino. Faſti Vindebonenſes: Galba II. & Vinio, Proſperi Chronicon: Silvano & Othone. Vide Noriſii Epiſtolam conſularem ad hunc annum; & de pluribus hoc anno ſuffectis conſulibus, Pighium, ad annum Urbis 821. Ceterum Otho, qui Galbæ ſucceſſit, Conſul cum Titiano fratre in Kalendas Martias fuit. Hinc in nummis Othonis: PONT. MAX. COS. II. Tacit. Hiſtor. lib. I. cap. LXXVII. ipſe proximos menſes Verginio deſtinat. Jungitur Verginio Poppæus Vopiſcus. Ceteri conſulatus ex Deſtinatione Neronis, aut Galbæ manſere. Cælio ac Flavio Sabinis, in Julias: Arrio Antonino & Mario Celſo in Septembres. Inter ſuffectos ex Xiphilino apud Dionem lib. LXV. pag. 741. ſunt: C. Quintius Atticus, & Cn. Cæcilius Simplex. At Otho menſe Aprili Bedriaci interiit. Vitellius, qui tertio Nonas Januarii ab exercitu Imperator ſalutatus erat, Mario Celſo conſulatum ſervavit, ſed mox ademit, & Cæcilio ſimplici dedit. Deinde, ut Valenti & Cæcinæ honores aperiret, aliorum conſulatus coarctari juſſit, & alios præteriit, ut M. Macrum, & Valerium Marinum & Pedanium Coſtam. Tacitus Hiſtor. lib. II. cap. LXXI. LXXII. Comitia conſulum item celebravit. Pridie Kal. Novembres Roſſius Regulus iniit. Idem lib. III. cap. XXXVII. De Cn. Cæcilio Simplici, & L. Quintio Attico, vix per hos dies conſulum umbram gerentes, Tacitus Hiſtor. lib. IV. cap. LXVIII. & LXXIII. Dio Xiphilini lib. LXV. pag. 741. Quas ob res præſertim quum jam Priſcus (Helvidius) appropinquaret, C. Quintius Atticus, & Cn. Cæcilius Simplex conſules, & Sabinus propinquus Veſpaſiani, aliique primarii viri ſimul conveniunt. Vitellius ipſe ſe perpetuum conſulem dixit. Suetonius in vita cap. XI. Alienſi die Pontificatum Maximum cepit, comitia in decem annos ordinavit, ſeque perpetuum conſulem. Eadem ferme Tacitus. Hinc vetus lapis & nummus apud Goltzium: A. VITELLIUS. L. F. IMP. COS. PERP. Vide in rem hanc Ezechielis Spanhemii de Præſtant. & uſu numiſmatum antiquorum Diſſert. XII. pag. 454.

Digitized by Google

in Italiam præmiſit exercitum, de ſumma rerum cum Othone ipſe poſtea dimicaturus: eum ille ſive rerum deſperatione, vel ne ſui cauſa (ut tradunt) bello civili inter ſe milites necarentur, ſibi ipſe prudens volenſque mortem conſcivit die vigeſima Aprilis, anno ſuæ ætatis trigeſimooctavo, nonageſimoquinto Imperii die. Cui ſuccedens Vitellius, tenuit menſes octo & dies quinque. Fuit hic ille Vitellius, Lucii Vitellii illius filius, qui (a) ſub Claudio Syriam provinciam adminiſtravit, de Judæis (ut dictum eſt) optime meritus, præfuitque illi provinciæ uſque ad Caium Caligulam, qui in ejus locum ſubſtituit Petronium; de quo plura ſuperius.

(a) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 11.

II. Veſpaſianus (b) interea, quinta menſis Junii, Cæſarea profectus, quæ reliqua eſſe videbantur loca Judææ, Romano ſubjecit Imperio, tribus exceptis caſtellis, quæ a latronibus tenebantur, Herodio, Maſſada, & Macherunte, ac ipſa Hieroſolymorum civitate: cum tamen interim longe his graviora Judæi paterentur a contribulibus ſuis. Nam Simon Geraſenus (c), dux factus eorum qui foris erant latronum Idumæorum, ac quorumcumque poterat, loca alia depopulabatur; & adverſus Zelotas, tam qui foris, quam qui agerent Hieroſolymis, ciens prælia, quoſcumque inveniebat Judæorum, funeſta morte, vel crudeli membrorum obtruncatione afficiebat: indeque magno comparato exercitu, Hieroſolymam obſedit. Sic igitur Zelotæ intus in cives, foris Simon in ceteros quos inveniret, omni crudelitatis genere graſſabantur. Mira Dei vindicta, ut eo tempore, quo gladius Romanorum in Judæos ſævire ceſſaſſet, latronum & factioſorum agmina in eoſdem intus & foris crudelius eſſent armata. Cives autem quo adverſus Zelotas viribus prævalerent, Simonem cum ſuis receperunt in civitatem, neſcientes inde ſibi majorem proventuram cladem. Ingreſſus itaque cum ſuis in urbem Simon, Zelotas, qui ſe in templo muniebant, continuo eſt aggreſſus: ſed reſiſtentibus illis ex editis locis, opus fruſtra tentavit; ſicque conatus ejus redditus eſt plane irritus. Sed quæ poſt hæc Hieroſolymis facta ſint, ſuo loco dicemus paulo inferius.

(b) Joſeph. de bel. Jud. lib. 5. c. 8.
(c) Joſeph. de bel. Jud. lib. 5. c. 7.
Simon Judæus Dux in ſuos armatur.

III. Interea Romæ cum Vitellius turpiſſime imperaret, tam Senatum ac populum, quam etiam milites novandarum rerum cupido inceſſit. Sed opportune (quod erat in optatis) accidit, ut Veſpaſianus (d) Urbis cladem commiſeratus, itaque ſimul incenſus, de liberanda Urbe ipſoque Orbe deliberarit. Hæc cum apud milites loqueretur, omnibus annuentibus, ab iiſdem acclamatus eſt Imperator: cui recuſanti, rectores legionum magis inſtabant, circumfuſique milites cum gladiis eidem mortem minitantes, niſi quod ab omnibus nomen eſſet oblatum acciperet. Juraſſe poſtea in ipſum exercitum qui in Judæa erat quinto Nonas Julii, auctor eſt Tacitus, (e): Suetonius (f) vero quinto Idus factum tradit. Ceterum cœptum eſſe numerari annum primum Veſpaſiani ab ipſis Kal. Junii, idem Suetonius tradit (g). Præſto illi fuit Mucianus Syriæ Præſes cum quatuor legionibus ſperans ſe illi fore collegam in Imperio. Cupiens deſuper duas, quæ in Ægypto erant, legiones ſibi conjungere, dedit litteras Alexandriam ad Præfectum Auguſtalem, qui tunc erat Tiberius Alexander, ex Judæo factus Gentilis, & Romanorum ſtudioſiſſimus: qui primus ante alios legiones, ut in Veſpaſianum Imperatorem, jurarent adegit Kalend. Julii. Hæc vero omnia ei ex animi ſententia ſucceſſerunt. Quin etiam & duæ aliæ legiones, quæ in Myſia erant atque Pannonia, juſjurandum ei præſtiterunt. Inſuper & qui in Africa erant milites (ut Tacitus (h) tradit) eidem adhæſerunt. Poſt vero, cum Alexandria rediiſſet in Palæſtinam, diverſarum provinciarum ac civitatum adfuere legationes, ſalutantes eum Imperatorem, coronaſque ſimul aureas offerentes. Præ-

(d) Joſeph. de bel. Jud. lib. 5. c. 10. 11. 12.
Veſpaſianus acclamatus Imperator.
(e) Tacit. lib. 2. hiſtor.
(f) Sueton. in Veſpaſ. c. 6.
(g) Suet. ibid.
(h) Tacit. lib. 1. hiſtor.

II. Galbæ interitus.

[2] Galba non die decima ſexta Januarii, ut habet Baronius, ſed die decima quinta occiſus. Joſephus enim, qui tum vivebat, lib. 5. de Bello cap. 6. ait, Galbam imperaſſe *menſes VII. & dies VII.* cui uterque Victor ſuffragatur. Quare cum Nero die nona Junii anni præcedentis perierit, interitus Galbæ in diem XV. Januarii incidit. Clemens quidem Alexandrinus, & Theophilus Antiochenus habent, *menſes VII. dies VI.* quia nempe diem emortualem excludunt. Alia in hanc rem argumenta attuli in Prolegomenis Differt. Hypat. num. XIX. Quod ſi a tempore, quo Imperator in Hiſpanis dictus eſt, vivente adhuc Nerone, Imperium ejus exordiri placeat, tunc, ut Xyphilinus & Zonaras ex Dione habent, *regnavit menſes novem, dies tredecim*, quot menſes & dies a tertio Aprilis anni præcedentis ad decimum quintum Januarii præſentis anni fluxerunt. Adoptavit Galba Piſonem, Cæſaremque renuntiavit; ſed is intra ſextum adoptionis diem periit, ut habet Tacitus lib. 1. Hiſt. Soe-

[1] Vide etiam Noriſium in epochis Syro-Maced. Differt. I. Cap. III. pag. 45. ut & mox de imperio Othonis, & Vitellii eorumque interitu. Vide ibi etiam pag. 141. nummum *Galba* effigie obſignatum, ac *Mucianum* Legatum proprætorem in Syria, anno Antiochenſium CXVII. qui fuit 69. æræ vulgaris in poſtica memorantem.

Digitized by Google

IV. Præmiſſo interim pedeſtri itinere Muciano cum copiis, ipſe Veſpaſianus Alexandriam abiit, inde navigaturus in Urbem. Horum omnium prior, qui cum legionibus Myſiæ atque Pannoniæ in Italiam adverſus Vitellianos pugnans, rem bene geſſit, fuit Antonius. Cum interea Sabinus Veſpaſiani frater more impatiens, ſimulque Domitianus filius ejuſdem Veſpaſiani una cum compluribus aliis nobilibus, adjunctis ſibi cohortibus vigilum, occupant Capitolium: quos cum oppugnare ſtuderent, Vitelliani, ab his qui intus erant, incenſum eſt templum Jovis Capitolini; tunc & Domitianus inſperata ſibi fuga conſuluit; Sabinus vero retentus occiditur. Adventante vero poſtera die Antonio cum exercitu, reſiſtentibus Vitellianis, tertio intra Urbem inter eos commiſſum eſt prœlium: ſed tandem illis cedentibus, Vitellius ſæpius fugam captans, ac rediens, demum ſe occultans, a militibus perquiſitus & inventus ſæviſſime trucidatur ſui Imperii (ut tradit Joſephus *a*) octavo menſe, die quinto, menſis Octobris die tertio, anno ſuæ ætatis quinquageſimoquarto (ut Dio) vel ſeptimo, ut Suetonius & Tacitus tradiderunt.

Bello civili Romæ occiditur Vitellius.

(a) Joſeph. de bel. Jud. lib. 13.

V. Sequenti autem die Mucianus cum ceteris copiis in Urbem ingrediens, graſſantes milites in civium domos repreſſit. Hæc omnia fuſius Joſephus, qui tamen in his quæ ſunt temporis tum a Græcis tum a Latinis diſſentit hiſtoricis: nam Dio (*b*) Vitellium regnaſſe dicit annum unum, de-

(b) Dio in Vitellio.

III. [a] Suetonius in Nerone cap. 10. de Galba ſcribit: *Conſalutatuſque Imperator Legatum ſe Senatus ac populi Romani profeſſus eſt:* tum cap. 11. *Ut occiſum Neronem cognovit, depoſita Legati ſuſcepit Cæſaris appellationem*: non potuit itaque ſecundum Imperii annum inchoare, licet in multis Nummis Græcis legatur L B. id eſt anno ſecundo, ſed cum omnes hi Alexandriæ percuſſi fuerint, jure merito obſervarunt aliqui Alexandrinos non numeraſſe annos Imperatorum a die natali eorum Imperii, ſed a die vigeſima nona menſis Auguſti; id enim confirmat Dio lib. 51. pag. 457. ubi ait, *Diem quo capta fuit Alexandria feſtum eſſe cenſuerunt, ab eoque reliquis annis numerandis initium ſumendum.* Numquam in Nummis Ægypti alia epocha notata quam Regum & Imperatorum, quare ea a primo anni die non exordiebatur, & quando mors Principis ſub finem anni nunciabatur, ſtatim Nummi in honorem ſucceſſoris cudebantur, cum LA. ideſt anno primo, & poſt aliquot dies novo anno Alexandrino inchoante die XXIX. Auguſti in nummis exprimebatur annus ſecundus a die XXIX. Auguſtus deſumptus. Sic Traiano mortuo, & Hadriano in locum ejus ſubrogato, ac Alexandriæ agnito Imperatore initio anni CXVII. nummi percuſſi cum LA. & deinde die XXIX. Auguſti cum L B. ita ut ultimus hujus Imperatoris annus in Nummis Ægyptiacis præferat L C B. ideſt annum XXII. quod nonniſi in nummis Alexandrinis occurrit. Præterea in Canone Ægyptiaco Ptolomæi anni Regum non a vero die eorum natali, ſed a Thoth vago, poſtea pro uſu civili Auguſto regnante diei XXIX. Auguſti alligato numerantur.

Explicantur Nummi in quibus annus II. ejus Imperii legitur.

IV. Diligenter autem obſervandum poſt Neronem in quo Julia familia extincta, etiam qui ab Auguſto originem ducebant, Cæſares appellatos non eſſe, donec a patribus Imperatoribus eo nomine ac dignitate cohoneſtarentur, idque cum ſpe ad ſucceſſionem Imperii, ejuſque aliquo conſortio. Eam in rem Otho apud Tacitum lib. 1. Hiſt. dicit: *Agendum, audendumque, dum Galba auctoritas fluxa, Piſonis nondum coaluiſſet.* Non ſolum itaque *Cæſaris* nomen cum certa Imperii ſucceſſione Piſo acceperat; ſed auctoritatem aliquam, quæ nondum coaluerat, neque ſatis ſtabilita erat. Nec refert, quod paulo antea Tacitus de Legatis ad Germanicum exercitum mittendis, ac de Piſone loquens dicat: *Illi* (nempe Legati) *auctoritatem Senatus: hic* (ſcilicet Piſo) *dignationem Cæſaris laturus.* Non enim inde ſequitur Piſonem nullam auctoritatem, nullumve Imperium habuiſſe; illud quippe Cæſaris nomine ab Hiſtorico brevitatem affectante ſatis deſignatur. Cæſaris honore paulatim aucti, tandemque Regis & Imperatoris nominibus appellati ut infra demonſtrabo. Verum quidem eſt, ſatis non innoteſcere, in quo ſitum eſſet illud Imperium Cæſaræum: ſed cum de re conſtat, certa, propter dubia & incerta, non deſerenda. Itaque ante Neronis mortem quicumque filius Cæſari patri naſcebatur, in origine naſcendi dicebatur, Cæſar, ac filius Auguſti, immo & Imperii ſucceſſor reputabatur, ſi tamen ab Imperatore vel Tribunitia Poteſtate, vel Imperio Proconſulari exornatus fuiſſet, aut ab eodem teſtamento ſucceſſor nominatus eſſet. At poſt Neronem, neque nativitas neque adoptio Cæſaris nomen ſecum invehebat, ut multis exemplis conſtabit.

Poſt Neronem Cæſar, non familiæ ſed dignitatis nomen fuit.

V. Plutarchus in Galba pag. 1063. Confirmat quod diximus de initio Vitellii, quod ſc. die ſecunda menſis Januarii dictus fuerit Imperator &

Initium Vitellii & finis Galbæ.

[r] IIS quæ affert Pagius de anno ſecundo imperii *Galbæ* ex epocha Alexandrinorum, quæ inchoabat a die vigeſimanona menſis Auguſti, adde tres apud Ægyptios Græcis litteris excuſos *Galba* nummos cum *Galba* L. B. ideſt *anno ſecundo*, quos ex Muſeo Theupolo protulit Philippus a Turre Epiſcopus Adrienſis in Diſſertatione de annis imperii M. Aurelii Antonini Elagabali pag. 31. Errare Pagium, dum ſcribit *Vitellium* interiiſſe die *vigeſimaprima Decembris*, oſtendit idem Epiſcopus Adrienſis eadem Diſſertat. pag. 50. qui docet, *die vigeſima Decembris Vitellium* interfectum, in qua ſententia pridem fuerat Noriſius de Epochis Syro-Maced. Diſſert. 1. Cap. III. Sibi tamen ſcrupulum injecerat ex Suetonii verbis Cap. XVI. quibus fieri videtur, Legatos ſuaſu Vitellii ad Flavianos die XX. miſſos eſſe, ſed Adrienſis Antiſtes ſcrupulum eruit, & die XIX. Legatos ab Urbe diſceſſiſſe, & die ſequenti Flavianos in Urbem irrupiſſe, & *Vitellium* neci traditum.

Digitized by Google

decem minus diebus; quod & apud Tacitum (a) confirmatum reperitur. Verum ut hos concliiemus: qui ejus Imperio tribuunt annum unum, certum eſt non numerare ab obitu Othonis, ſed ex eo tempore, quo a militibus Imperator eſt acclamatus. Sed a Joſepho idem diſſentit Tacitus, dum ille tradit Vitellium occiſum eſſe menſis Octobris die tertia, Tacitus (b) vero menſe Decembri. His rebus geſtis, ac vix tandem poſt cædes & prædas compreſſis ac ad officium redactis militibus, ex S. C. (c) T. Flavio Veſpaſiano miro conſenſu omnium eſt decretum Imperium, qui id tenuit annos decem, minus ſex diebus, numerando ab eo tempore, quo primum Alexandriæ a militibus (ut tradit Suetonius in Veſpaſiano d) Imperator eſt ſalutatus ea qua diximus die. Verum enim vero quod diverſi diverſum ponant numerum annorum Imperii Veſpaſiani, inde eveniſſe videtur quod alii numerant a tempore necis Vitellii, alii ex quo per Senatusconſultum eſt illi decretum Imperium, alii rurſum a tempore quo ab exercitu ſalutatus eſt Imperator hoc anno, menſe Julio, ut facit Suetonius, qui ait: *Tiberius Alexander Præfectus Ægypti primus in verba Veſpaſiani legiones adegit Kal. Julii: qui principatus dies in poſterum obſervatus eſt. Judaicus deinde exercitus V. Idus Julii apud ipſum juravit:* Hæc Suetonius (e). Interea vero Veſpaſianus expectato opportuno tempore navigandi, Alexandria ſolvens, Romam ſe contulit.

(a) *Tacit. lib. de Oratore.*

(b) *Tacit. hiſt. lib. 3.*

Ex S. C. Veſpaſianus imperat.

(c) *Tacit. hiſt. lib. 4.*

(d) *Sueton. in Veſpaſ. c. 6.*

(e) *Sueton. in Veſpaſ. c. 6.*

VI. Quænam admiratione digna Veſpaſiano contigerint, dum Alexandriæ eſſet, his verbis Tacitus (f) enarrat: *Per eos menſes, quibus Veſpaſianus Alexandriæ ſtatos æſtivis flatibus dies, & certa maris opperiebatur, multa miracula evenere, quis cæleſtis favor, & quænam in Veſpaſianum inclinatio numinum oſtenderetur. Ex plebe Alexandrina quidam oculorum tabe notus ad genua ejus advolvitur, remedium cæcitatis expoſcens gemitu, monitu Serapis dei, quem dedita ſuperſtitionibus gens ante alios colit; precabaturque Principem, ut genas & oculorum orbes dignaretur reſpergere oris excremento. Alius manu æger, eodem deo auctore, ut pede & veſtigio Cæſaris calcaretur, orabat. Veſpaſianus primo irridere, aſpernari: atque illis inſtantibus, modo famam*

(f) *Tacit. lib. 4. hiſt.*

Miracula tributa Veſpaſiano qualia.

& Galbam ac Piſonem Cæſarem interfectos fuiſſe *ad octavum decimum Kalendas Februarias.* Quæ Plutarchi loca ab Hiſtoriæ Auguſtæ interpretibus miror non animadverſa.

VI. *Othonis interitus.*

Vitellius anno ſuperiori *ſub ipſas Kalendas Decembris*, ingreſſus eſt Germaniam, ubi ſuperioris Germaniæ exercitus *ipſo Kalendis Januariis die* currentis anni imagines Galbæ dirumpit, & in acta Senatus jurat, & *die poſtero* Vitellius Imperator conſalutatur, ut habet Tacitus lib. 1. Hiſt. Inde Otho Auguſtus, qui Galbæ ſucceſſerat, ſe ipſum interficit, *poſtquam biduum, treſque menſes, imperium tenuit*, inquit Joſephus lib. 5. de Bello cap. 8. ideoque die decima ſexta menſis Aprilis, non vero die viceſima, ut habet Baronius. Joſepho ſuffragatur Clemens Alexandrinus, qui Othoni tribuit μῆνας ε', ἡμέραν α', id eſt, *menſes V. diem unum*, ſed legendum, μῆνας γ', id eſt, *menſes tres*, ubi diem emortualem excludit. Idem deducitur ex Tacito, qui lib. 2. Hiſt. ait, Othonis mortem Romæ nuntiatam, *dum Cereales Ludi ex more ſpectabantur*. Hi Ludi *tertio Idus* Aprilis inchoabantur, & die *decimo tertio Kalendas Maji*, id eſt, XIX. Aprilis abſolvebantur, ut patet ex veteri Kalendario a Lambecio in Bibliotheca Cæſarea publicato. Cum autem Otho *Bebriaci* (vicus eſt Veronam inter & Cremonam ſitus) peremtus fuerit, mors ejus ante diem XX. Aprilis contigit, alioquin dum Ludi Cereales celebrabantur, Romæ nuntiari non potuiſſet; cum Romam inter & Bebriacum via longa intercedat, nonniſi intra aliquot dies percurrenda. Ex quo manifeſtum eſt, erraſſe Suetonium in Othone, qui ſcribit, hunc Imperatorem *nonageſimo quinto Imperii die* funeratum eſſe, die ſcilicet viceſima Aprilis. Accuratius Xyphilinus & Zonaras ex Dione tradunt, regnaſſe Othonem dies XC. quo pacto, die XVI. quod verum eſt, periit. Ait Baronius in Annalibus, Othonem a Nerone fuiſſe alias in Hiſpaniam miſſum Quæſtorem. Sed, ut obſervavit Card. Noriſius, Otho non Quæſtor miſſus, ſed *Quæſtorius*, poſt Quæſturam nempe in Urbe adminiſtratam; fuit enim in Luſitania Legatus Auguſti Proprætor: *Provinciam* (ſc. Luſitaniam) *adminiſtravit Quæſtorius per decem annos, moderatione atque abſtinentia ſingulari*, inquit Suetonius in Othone cap. 3.

Baron. n. 5.

VII. *Imperii Veſpaſiani duplex epocha.*

Ad num. III. Poſtquam in Orientem, ubi Veſpaſianus agebat, Othonis mortis nuntium eſt allatum: *Tiberius Alexander Præfectus Ægypti primus in verba Veſpaſiani legiones adegit Kalend. Julii, qui Principatus dies in poſterum obſervatus eſt. Judaicus deinde exercitus V. Idus Julii apud ipſum juravit*, inquit Suetonius in Veſpaſiano cap. 6. Tacitus vero lib. 2. Hiſt. cap. 79. habet: *Initium ferendi ad Veſpaſianum Imperii Alexandria cœptum, feſtinante Tiberio Alexandro, qui Kalend. Jul. ſacramento legiones ejus adegit. Iſque primus Principatus dies in poſterum celebratus, quamvis Judaicus exercitus V. Nonas Jul. apud ipſum juraſſet, eo ardore, ut ne Titus quidem filius expectaretur.* Lipſius in Notis ad eum locum ait, *Suetonio ſcriptum*, V. Idus, *ubi Tacitus* V. Nonas: *ſed eum ad exemplar Taciti emendandum videri non vane pronuntiat Clariſſimus Torrentius.* Utriuſque conjecturam certam eſſe demonſtrabo in morte Veſpaſiani, cujus Imperii anni ab Antiquis, vel a Kalendis Julii, vel a V. Nonas Julii, numquam vero a V. Idus Julii, deducuntur.

VIII. *Vitellii interitus.*

Ad num. IV. & ſeq. Vitellii Auguſti interitus die viceſima prima Decembris contigit. Dio enim ſcribit, imperaſſe Vitellium anno uno, decem diebus exceptis, a die nempe ſecunda Januarii ad viceſimam primam Decembris. Secundo Zonaras inquit: *Vixit annos LIV. & dies LXXXIX. imperavit annum unum, decem diebus demptis*: Suetonius autem in Vitellio ait: *Natus eſt VIII. Kalend. Octobris, vel, ut quidam, VII. Idus Septembris, Druſo Cæſare, Norbano*

mam vanitatis metuere, modo obſecratione ipſorum & vocibus adulantium in ſpem induci: poſtremo exiſtimari a medicis jubet, an talis cæcitas & debilitas ope humana ſuperabiles forent. Medici varia diſſerere: huic non exeſam vim luminis, & rediturum, ſi pellerentur obſtantia; illi elapſos in pravum artus; ſi ſalubris vis adhibeatur, poſſe integrari, id fortaſſe cordi deis, divino miniſterio Principem electum: denique patrati remedii gloriam penes Cæſarem, irriti ludibrium penes miſeros fore. Igitur Veſpaſianus cuncta fortunæ ſuæ patere ratus, nec quidquam ultra incredibile, læto ipſe vultu, erecta, quæ adſtabat multitudine, juſſa exequitur. Statim converſa ad uſum manus, ac cæco reluxit dies. Utrumque, qui interfuere nunc quoque memorant, poſtquam nullum mendacio pretium. Hucuſque Tacitus. Hæc eadem narrat Suetonius (*a*), atque etiam alii.

(*a*) *Suet. in Veſpaſ. c. 7.*

VII. Quæ Chriſti ſunt, Veſpaſiano adſcripta.

Verum hæc altiori digna ſunt indagine. In primis enim præſentia Tyanæi magorum omnium celeberrimi, & Veſpaſiano amicitia conjunctiſſimi, nonnihil moveor, ut exiſtimem ea omnia fuiſſe ejuſdem Apollonii Tyanæi arte excogitata. His enim diebus aderat Alexandriæ, ac pluribus aliis impoſturis, quas recenſet Philoſtratus (*b*), in ſui admirationem converterat Alexandrinos, aliarumque provinciarum, qui illic verſari ſoliti erant, homines. Sed & in his quæ ſunt viſa miracula, illud etiam conſiderandum: eas non fuiſſe ejuſmodi ægritudines, quæ (quod refert Tacitus) a medicis curari minime valuiſſent. Si igitur medici ea præſtare potuiſſent, multo certe facilius dæmones valuere, quorum illud fuit plane conſilium, ad

(*b*) *Philoſtr. in Apollon. l. 5.*

bano Flacco Coſſ. Quare ſecundum Zonaram natus eſt Vitellius die XXIV. Septembris, ſeu VIII. Kalend. Octobr. anni Chriſti XV. Druſi Cæſaris & Norbani Conſulatu notatr, periitque die XXI. Decembris currentis anni; quod a Claſſico Auctore accepit Zonaras. Tertio, Joſephus lib. 5. de Bello cap. 13. inquit: *in media urbe jugulatur octo menſes ac dies quinque potitus Imperio.* Regnum Vitellii Joſephus a die XVI. Aprilis, quo Otho ſe ipſum interfecit, exorditur, diemque emortualem excludit quod ex ſequentibus ejus verbis manifeſtum fit: ſubdit enim, [illegible] Quæ verba ſic Gelenius vertit: *Hæc quidem geſta ſunt die tertio menſis Octobris.* Sed perperam; ipſemet enim Gelenius de Bello cap. 4. diem XXII. menſis Hyperberetæi vocat diem XXVI. menſis Octobris. Quare Apellæus ibidem uſurpatur a Joſepho pro Decembri: ſecundum quod lib. 12. de Antiquit. cap. 7. comparat menſem Chaſleu, qui partim Novembri, partim Decembri reſpondet, cum eo *qui a Macedonibus*, inquit, *dicitur Apellæus*, qui menſis Syro-Macedonicus die viceſima tertia Novembris noſtri inchoatur, dieque viceſima tertia Decembris abſolvitur. Cum itaque dies viceſimus nonus Apellæi dicatur a Joſepho tertius dies Apellæi, deſinentis ſcilicet menſis, ſecundum morem loquendi Syro-Macedonum, conſtat, Vitellium interfectum die viceſima prima Decembris noſtri, qui a Syro-Macedonibus vocatur dies tertius menſis Apellæi deſinentis, ut videre eſt in Tabula menſium Macedonicorum & Aſianorum apud Uſſerium in Diſſertatione de Macedonum & Aſianorum anno Solari. Ex laudato porro Joſephi loco, a Criticis, quod viderim, non diſcuſſo, liquet, Joſephum in libris de Bello, menſibus & anno Syro-Macedonicis aliquando uti. Is enim, qui jam ſcripſerat, Vitellium imperaſſe menſes octo, & dies quinque, ideoque indicarat, eum die viceſima prima Decembris interfectum eſſe, ſe ipſum poſtea magis explicat, nulluſque fui ſeipſo melior interpres. Qui cum Suetonio Vitellii initium a die viceſima Aprilis deſumunt, ajunt eum imperaſſe menſes octo, diem unum, excluſo nempe emortuali die, uti Caſſiodorus in Chronico & Eutropius, ac ante eos Clemens Alexandrinus, qui habet, Vitellium imperaſſe *menſes ſeptem, diem unum*, ubi ſine dubio legendum, μῆνας ὀκτώ, ἡμέραν α, ideſt, *menſes octo diem unum*. Sed hæc ſententia, ut jam dixi, falſa; qui tamen eam docuerunt, non alio die Vitellium occiſum credidere, quam die XXI. Decembris. Horum trium Imperatorum emortualis dies a Scaligero in lib. de emendat. Temp. & a Petavio in Animadverſionibus Epiphanianis, & in lib. II. de Doct. Temp. cap. 16. fruſtra inveſtigatus, ſed jam, ni valde fallor, in manifeſtam lucem a me prolatus.

IX. Domitiani Conſulare Imperium explicatur.

Interfecto Vitellio, Veſpaſiano *Conſulatus cum Tito filio, Prætura Domitiano, & Conſulare Imperium decernuntur*, inquit Tacitus lib. 4. Hiſt. Suetonius vero in Domitiano cap. 1. *Honorem Præturæ Urbanæ cum Conſulari Poteſtate ſuſcepit titulotenus: quam juriſdictionem ad Collegam proximum transtulit*, nempe Mucianum. Uterque locus Onuphrio in Faſtis fucum fecit; exiſtimavit enim inde ſequi, Domitianum in annum ſequentem Conſulem ſuffectum deſignatum eſſe; licet de Imperio Militari ſeu Conſulari, non vero de Conſulatu Tacitus & Suetonius loquantur, conſtetque, anno ſequenti Domitianum Conſulatum non geſſiſſe; cum Prætura ante Conſulatum, non vero ſimul cum eo adminiſtrari ſoleret. Spanhemius Vir eruditiſſimus in Cæſaribus Juliani Imperatoris pag. 69. egregium Nummum producit, in quo viſuntur duo capita Titi & Domitiani Cæſarum ſe ſe reſpicientia cum his verbis circum: CÆSAR AUG. F. COSS. CÆSAR F. PR. Ubi vides, utrumque Cæſarem ac Auguſti filium, Titum vero Conſulem, & Domitianum Prætorem appellari. Huic itaque Prætura quidem, ſed non Conſulatus hoc anno delatus; deceptuſque Onuphrius quem omnes ſecuti ſunt, qui Potentiam Conſularem cum Conſulatu confudit. E contra Card. Noriſius in Cenotaphiis Piſanis Differt. 11. pag. 208. Conſularem Poteſtatem ab Imperio Conſulari diſtinguit, explicans vetus elogium Gruteri pag. 454.

C. PLINIUS. C. F. C. N
CAECILIUS. SECUNDUS
COS. AUGUR. LEGAT. PRO PRAET
PROVINC. PONT. CONSULARI. PO
TESTATE. IN EAM PROVINCIAM. AB
IMP. CAESARE. NERVA. TRAJANO
AUG. GERMANICO. MISSUS, &c.

„ Recte dicitur, inquit Card. Noriſius, cum
„ Conſulari Poteſtate, non Imperio in eam pro-
„ vinciam miſſus Plinius (Bithyniam ſc.), Im-
„ pe-

ad obſcurandam Chriſti gloriam, ut quæ olim a Prophetis de Chriſti regno prædicta eſſent, tribuerentur Veſpaſiano. Quod enim de Meſſia venturo ſacris erat litteris conſignatum, nempe quod univerſo dominaretur Orbi, ut de Veſpaſiano intelligeretur, plurimis perſuaſit: Nam (quod Tacitus ait *a*) *pluribus perſuaſio inerat, antiquis ſacerdotum litteris contineri, eo ipſo tempore fore ut valeſceret Oriens, profectique Judæa rerum potirentur; quæ ambages Veſpaſianum ac Titum prædixerant.* Hæc Tacitus. Suetonius (*b*) vero eadem habet in hæc verba: *Percrebuerat Oriente toto vetus & conſtans opinio, eſſe in fatis, ut eo tempore Judæa profecti rerum potirentur.* Id ipſum & Joſephus (*c*), cum dicit: *Quod maxime eos ad bellum excitaverat, reſponſum erat ambiguum, itidem in ſacris libris inventum: quod eo tempore quidam eſſet ex eorum finibus orbis terræ imperium habiturus. Id quidem illi quaſi proprium acceperunt: multique ſapientes interpretatione decepti ſunt. Hoc autem plane reſponſo, Veſpaſiani deſignabatur Imperium, qui apud Judæam creatus eſt Imperator.* Hæc Joſephus: qui impietatis caligine offuſus, ea eſſe de Meſſia intelligenda vel non novit, vel diſſimulans quod ſciebat, temporibus inſerviens, ſic eſt Veſpaſiano adulatus, ut olim alii Judæi majori Herodi, affirmantes illum eſſe quem Deus pollicitus fuerat per Prophetas, unde Herodiani ſunt dicti.

(*a*) Tacit. hiſt. lib. 5.

(*b*) Suet. in Veſpaſ. c. 4.

(*c*) Joſ. de bello Jud. l. 7. c. 12.

VIII. At ſi prophetica vaticinia de Veſpaſiano locuta erant; cur ab eodem poſtmodum tam exacta facta eſt perveſtigatio de ſtirpe Juda, & familia David, & (ut tradit Euſebius *d*) quos invenit occidit: niſi quod in comperto eſſet, non aliunde quam ex ea progenie Chriſtum venturum eſſe? Sed qui erraverunt ab utero, & locuti ſunt falſa, & legitimum germanumque Meſſiam contempſerunt; non hunc ſolum, ſed & factioſiſſimos homines principatui inhiantes, ſeque illum eſſe Orbis Principem jactantes, miſerrime ſunt paſſi. Sic igitur decepti Judæorum complures, & inter eos idem Joſephus, in eam prorſus conſpirarunt ſententiam, ut ea non de Jeſu, quem crucifixiſſent, ſed de Veſpaſiano eſſent intelligenda. Id quippe jam ante Judaica ſuperſtitio in monte Carmelo, idque Joſephus hiſtoricus (quod ipſemet teſtatur) eidem Veſpaſiano prædixerat; quod & Suetonius his verbis ſignificat: *Apud Judæam Carmeli Dei oraculum conſulentem, ita confirmavere ſortes, ut quicquid cogitaret, volveretque animo, quantumlibet magnum, id eſſe proventurum pollicerentur. Et unus ex nobilibus captivis Joſephus, cum conjiceretur in vincula conſtantiſſime aſſeveravit fore ut ab eodem brevi ſolveretur.* Hæc Suetonius (*e*). Et quoniam, qui hujuſmodi eſſet, ab Iſaia (*f*) prædictum erat, fore ut multa operaretur miracula: hæc quoque ex parte proviſum fuit, ut idem quaſi per larvam quamdam Rex ille maximus

(*d*) Euſebius lib. 3. c. 12.

Veſpaſianus a Judæis pluribus creditur Meſſias.

(*e*) Suet. in Veſpaſ. c. 5.

(*f*) Iſaia 35.

„ perium enim abſolutam belli gerendi, ſeu rei „ militaris adminiſtrandæ poteſtatem deſignabat; „ poteſtas vero civilis juriſdictionis exercendæ „ liberam facultatem, uti optime adnotarunt „ Panvinius lib. I. Faſt. ad annum Urbis „ CCCCXXVIII. & Sigonius lib. 3. de Antiq. Jure Provinc. cap. 5. Plinius vero quamvis Legatus Proprætor Traiani Auguſti, quod ſine „ exercitu ſive legionibus Bithyniam regebat, „ Conſulari tantum Poteſtate præditus inſcribitur. Ita Card. doctiſſimus. At Panvinius & Sigonius de iis, quæ ſtante Republica facta ſunt, non vero de more poſt Imperium inſtitutum ſervato loquuntur, & ex laudatis Taciti & Suetonii eamdem rem diverſis verbis exprimentium locis colligitur, Potentiam Conſularem & Imperium Conſulare per hæc tempora diſtinctas Poteſtates non fuiſſe. Denique Plinius lib. 10. Epiſt. 60. & 61. Traianum admonet, ſe ſuſcepiſſe & ſolviſſe *cum commilitonibus* Vota, in Decennalibus nempe & id genus feſtis emitti ſolita. Quare Plinius & cum Imperio Conſulari & cum Conſulari Poteſtate in Bithynia erat. Hac tamen de re cum ad Card. Noriſium ſcripſiſſem, reſpondit: *Domitianus habuit initio Poteſtatem Conſularem, ut ait Suetonius, qui lato modo eam pro Imperio Proconſulari accepit. Habes exemplum pag. 208. in Cenotaphiis ex Tacito. Domitianus exercitum duxit contra Germanos. Hoc erat Imperium Proconſulare Domitiani Cæſaris. Vide Tacitum in fine lib. 4. Hiſt. ac Joſephum lib. 7. de Bello. Cum Plinio ex lib. 10. epiſt. 60. & 61. erant milites non qui eſſent legio, ſed cohortes, uti erant Hieroſolymis ſub Pilato Procuratore, cujus nullum erat Imperium Proconſulare. Hinc Traianus lib. 10. epiſt. 82. ſcribit Plinio:* Si qui ſe contra diſciplinam meam geſſerint, ſtatim coerceantur; ſi milites erunt, Legatis eorum, quæ deprehenderis, notum facies; *Quare Plinius non habebat Imperium Proconſulare, quo qui pollebat, habebat plenum jus in milites, atque pœnam capitis, ut innumeris exemplis paſſim patet. Ex hac epiſt. 82. palam infertur ſola Poteſtas Conſularis Plinii.* Hæc Card. Noriſius. Verum cum inter varia diſcrimina quæ inter Proconſules Legatoſque ac Proprætores erant, illud unum eſſet, quod illi in populi Provincias mitterentur, quæ fere inermes, hi vero in Cæſaris, quæ copiis inſtructæ erant, hoc dubium aliis magis examinandum relinquo."

X. In excerptis ex Dione a Valeſio editis, ubi de Hadriani Imperio agitur, hæc leguntur: *Julius Severus poſt partam de Judæis victoriam, miſſus eſt in Bithyniam, quæ quidem etſi non armis, præſide tamen ac rectore juſto, & prudentia ac dignitate prædito egebat,* &c. *Ceterum Senatui ſortique, Bithyniæ loco tradita eſt Pamphylia.* Quare ante Hadrianum Bithynia provincia inermis erat, eoque imperante a populo Romano in Imperatorem tranſlata.

Bithynia ante Hadrianum fuit provincia populi.

XI. Cenſores aliquid apud Card. Noriſium in Epiſt. Conſul. pag. 177. reprehendunt me, quod in Diſſert. Hypat. ſcripſerim, Domitianum Imperii Cæſarei Decennalia & id genus feſta edidiſſe: *Nos plane*, inquiunt, *ignoramus quidnam ſit hocce Imperium Domitiani. Nam Dio lib. 53. differens* de

Domitianus Imperio Cæſareo præditus fuit.

Digitized by Google

ximus appareret, nempe Meſſias. At illud certe in Veſpaſiano impleri non valuit, quod de Chriſti regno prædictum erat, ipſum futurum æternum, nec finem aliquando accepturum; cum nec ad decennium ejus Imperium potuerit propagari.

IX. Sed quod pertinet ad miracula, quæ non tantum hominibus, ſed diis ipſis a diverſis hiſtoricis Gentilibus ſunt adſcripta: cujus ſint fidei, ſinceriſſimus teſtis eſt Polybius (*a*), inter eos clariſſimus auctor: cujus ſententiam rebus his, de quibus agimus, valde accommodatam, hic recitare operæpretium ducimus: ſic enim ait: *Fama autem eſt, & creditur apud Vargelietas, quod ſtatua Dianæ Cindyadis, quamvis ſub dio ſit, neque nebulam neque pluviam patiatur; ſicut & ſtatuæ Veſtæ apud Jaſſæos. Et iſta etiam hiſtoriographi nonnulli dixerunt. Ego vero, neſcio quomodo, ejuſmodi hiſtoriographorum ſententiis toto hoc tractatu conſtanter repugno, & ſuccenſeo. Videntur autem mihi talia prorſus puerilem ſenſum recipere, qui citra conſiderationem non modo abſurda, ſed & impoſſibilia complectitur. Etenim ſi quis corpora quædam ſic illuminari poſſe diceret, ut umbram non conſtituant, id animi prorſus eſſet inſenſati: quod Theopompus fecit, dicens, eos qui Jovis templum, quod in Arcadia eſt, ingrediuntur, haud adumbrari. Huic autem conforme eſt quod jam dicitur. Itaque in omnibus quidem illis quæ plebis pietatem erga numen conſervant, condonandum eſt nonnullis hiſtoriographis, qui de talibus monſtroſa loquuntur: in eo vero quod modum hunc excedit, ignoſcendum non eſt.* Hæc Polybius; quæ quidem ad verbum hic voluimus exſcripſiſſe, quo appareat, quantæ ſint fidei, quæ ab Ethnicis ſcriptoribus multis chartis de portentis & miraculis, ſcriptis ſunt prodita.

(*a*) *Polyb. hiſt. lib. 16.*

Miracula Gentilium qualia.

X. Dum hæc Alexandriæ aguntur, ubi Titus una cum patre Auguſto uſque ad tempus commodioris ejus navigationis agebat: licet a Romanorum armis Judæi aliquanto temporis ſpatio quieviſſent; nihilominus bellis civilibus mutuo digladiantes, longe deteriora, quam ab externis hoſtibus, a ſuiſmet gentilibus patiuntur. Nam præter illa quæ ſunt a nobis ſummatim ſuperius recenſita, addit Joſephus (*b*), ſeditionem Hieroſolymis inter duas partes, nempe populum civitatis atque Zelotas auctam eſſe trifariam: primæque factionis, eorum ſcilicet qui ex latronibus collecti erant, Simon Gioræ filius princeps erat: ſecundæ vero, nempe Zelotarum, dux erat Joannes, de quo ſuperius facta eſt mentio: tertiæ autem, quæ ab his eſt dirempta, factionis præſes erat Eleazarus Simonis filius, qui interiorem templi partem occupans communivit, exteriorem vero Joannes tenebat. Ex quo etiam admirari poſſumus tantam amplitudinem & magnitudinem templi, in quo duo exercitus ſibi ipſis contrarii habitarent abſque violatione tertiæ ejuſdem partis, quæ dicebatur Sancta ſanctorum. Simon vero ſuperiorem civitatis partem occupaverat. His igitur in hunc modum diviſis trifariam, digladiantibuſque inter ſe, templi atrium ſanguine inundavit; &, quod ultimum

Triplici factione diviſi Judæi graſſiotur in ſe invicem.

(*b*) *Joſeph. de bel. Jud. lib. 6. c. 1.*

de titulis Imperatorum, teſtatur appellationem Cæſaris nihil peculiaris potentiæ *ſignificare, ſed tantum* ſucceſſionem ſtirpis. *Et ne a Domitiano diſcedamus; Tacitus in fine lib. 3. Hiſt. ſcribit, Domitianum poſt necem Vitellii a frequenti milite Cæſarem conſalutatum, & initio lib. 4. ait:* Nomen, ſedemque Cæſaris Domitianus acceperat. *Eo autem titulo nullum eidem Imperium collatum patet ex iis, quæ ſtatim ſubjungit: Prætura Domitiano* & Conſulare Imperium decernuntur: *Prætura nullum Imperium, ſed juriſdictionis tantum poteſtatem Domitiano conferebat. Ceterum, ut Cæſar, idemque filius Veſpaſiani Auguſti, quadpiam auctoritatis ac poteſtatis ſupra privatos Prætores haberet, eidem* Conſulare Imperium *S. C. decretum fuit, quod nuda illa Cæſaris appellatio nullum eidem Imperium tribuebat.* Unde concludunt cenſores, Domitianum & reliquos Cæſares omnes Imperii expertes fuiſſe. At Domitianum aliosque deinceps Cæſares in aliquod Imperii conſortium modo majus, modo minus, modo citius, modo tardius adſcitos fuiſſe non dubito. Et ut hic tantum de Domitiano loquar. Tacitus in fine lib. 4. Hiſt. *Domitianus ſperni a ſenioribus juventam ſuam cernens, modica quoque & uſurpata antea munia Imperii omittebat. Simul ſimplicitatis ac modeſtiæ imagine, in altitudinem conditus, ſtudiumque literarum & amorem carminum ſimulans;* &c. Ubi Tacitus de Domitiano loquitur, otium & Poetam, ante patris ex Oriente adventum, ſimulante. Egregius eſt in hanc rem Quinctiliani locus de Domitiani Operibus poeticis: *Quid in ipſis Operibus ejus, in quæ donatum Imperio juvenis ſucceſſerat, ſublimius?* Ubi loco *ſucceſſerat*, Lipſius in Notis ad laudatum Taciti locum recte ſcribit, *ſeceſſerat*: Nec obſtat locus Taciti a cenſoribus citatus: *Nomen, ſedemque Cæſaris Domitianus acceperat, nondum ad curas intentus*, ad Imperii ſcilicet adminiſtrationem; cum non multo poſt animum ad eam adjecerit. Tacitus ibidem de Senatu coacto agens, ait: *Referente Cæſare.* Tum: *Primo Senatu inchoante Cæſare.* Infra: *Abrogati inde, legem ferente Domitiano, Conſulatus, quos Vitellius dederat.* Nomen itaque loco laudato dignitatem ſignificat, ut ſæpe alibi, non vero purum putum Cæſaris nomen. Ceterum quamdiu Veſpaſianus ab Urbe abfuit, Domitianum cum Muciano omnia ſumma poteſtate adminiſtraſſe teſtantur Dio lib. 66. Joſeph. lib. 5. de Bello cap. 13. & Zonaras in Veſpaſiano. Denique Suetonius in Domitiano cap. 1. *Cæſar conſalutatus, honorem Præturæ Urbanæ cum Conſulari Poteſtate ſuſcepit titulo tenus; quam juriſdictionem ad Collegam proximum tranſtulit. Ceterum omnem vim Dominationis tam licenter exercuit*, &c. Patre ex Ægypto reduce, ea auctoritate Domitianus potitus non eſt, conſors tamen Imperii fuit; cum Suetonius in Tito cap. 9. ſcribat: *Fratrem* (ſcilicet Domitianum) *inſidiari ſibi non deſinentem, nec occidere, ne ne in*

timum illis exitium attulit, frumentariæ cellæ, in quibus ad plures annos frumentum reconditum erat, incendio ſunt abſumptæ. Sed hæc omnia Joſephus pluribus deſcribit; quæ a nobis brevitate contracta ſunt, quod auctor ille in manibus omnium habeatur. Quapropter hoc ſatis ſit dicere, adeo miſerrimum populum triplicibus his dilaceratum ac compreſſum fuiſſe hoſtium factionibus, ut pro Romanis, quo citius civitate potirentur, vota nuncuparent; rati nimirum, illos licet infenſiſſimos hoſtes, & acceptas ſub Ceſtio contumelias ulciſci paratos, tamen reſpectu præſentis, quem experiebantur, infeliciſſimi rerum ſtatus, habendos fore amicos cariſſimos, atque optatiſſimos ſervatores. Reliqua de his anno ſequenti.

(a) Euſebius in Chron. & hiſt. lib. 3. c. 36.

XI. Ignatius Epiſcop. Antiochenus.

Hoc eodem anno, Olympiade ducenteſima duodecima, anno primo (ut numerat Euſebius a) Evodio Epiſcopo Antiocheno ex hac vita ſublato, ſubrogatur qui aliquando collega ſediſſet Ignatius. Hic (ut idem auctor tradit b) ſedit annos quadraginta, nimirum uſque ad undecimum Traiani annum. Ea controverſia, quod alii ſucceſſum Petro ab Evodio in ſede Antiochena, alii vero dixerunt ab Ignatio, ſuperius a nobis eſt fuſius pertractata. Sed & teſtatur Origenes (c), poſt Evodium abſque ulla dubitatione eumdem Ignatium tertio loco rexiſſe Eccleſiam Antiochenam. Quod autem ad obitum ſpectat Evodii: cum tam Latini (d) quam Græci (e) æque teſtentur, illum martyrio a hac vita eſſe ſublatum; non id accidit, quod his temporibus a Veſpaſiano vel Tito aliqua fuerit in Chriſtianos perſecutio excitata, quos tradunt moribus fuiſſe placidos & humanos: nam & Titus ſequenti anno Antiochiam pergens, Gentilium tumultum & iras in Judæos concitatas repreſſit, ac Antiochenos continuit in officio. Quamobrem quod ad martyrium ejus ſpectat, alia potius cauſa exquirenda eſſe videtur: quam quidem eam eſſe putamus, quæ a Joſepho (f) de rebus Antiochenis agente deſcribitur. Ipſe enim dum recenſet quæ hoc anno, quo Veſpaſianus perrexit Antiochiam, Judæi in ea civitate a Gentilibus paſſi ſunt, rem geſtam in hunc modum enarrat: *Cum Antiochenſium populus concionaretur in theatro, Antiochus Judæus, tam patri ſuo tum ceteris Judæis infenſus, progreſſus in medium, patrem ſuum & ceteros deferebat, inſimulans eos, quod una nocte totam civitatem incendere ſtatuiſſent; & velut hujus conſilii participes quoſdam hoſpites Judæos tradidit. His autem auditis, populus iram cohibere non poterat: ſed in eos quidem qui traditi fuerant, ignem juſſit afferri; ſtatimque omnes in theatro concremati ſunt. In multitudinem vero Judæorum properabant irruere; ſi eos celeriter ulti eſſent, patriam ſuam ſervatum iri exiſtimantes. Antiochus autem iracundiam magis accendere, mutatæ voluntatis argumentum, quod Judæorum mores odiſſet, exhibere ſe credens, ſi Paganorum ritu ſacrificaret; idemque juſſit ceteros compelli facere: renuendo enim, manifeſtas inſidia-*

(b) Euſeb. ubi ſup.
(c) Orig. hom. 6. in Lucam. Ignat. epiſt. 92.
(d) Martyrolog. Rom. & alia die 6. Maji.
(e) Menolog. die 7. Septemb.
(f) Joſeph. de bel. Jud. lib. 7. c. 21.

Judæi quid paſſi ab Antiochenis.

minore quidem honore habere ſuſtinuit: ſed ut a primo Imperii die, conſortem ſucceſſoremque teſtari perſeveravit. Quod ſi Suetonius in Domitiano cap. 2. de Domitiano dicat: *Patre defuncto, numquam jactare dubitavit, relictum ſe participem Imperii, ſed fraudem teſtamenti adhibitam*; intelligendus eſt Suetonius de Imperio Proconſulari, quod vivente Veſpaſiano Titus obtinueret, & in quod Domitianus ſuccedere ſe ſe debere exiſtimabat. Locus Dionis lib. 53. a cenſoribus citatus ad rem non facit. Loquitur enim Dio de Romani Imperii inſtitutione: ait enim, Auguſtos vocatos fuiſſe Proconſules, Patres Patriæ, Imperatores, iiſque Tribunitiam Poteſtatem eſſe collatam; additque: *Ad hunc itaque modum ratione eorum nominum, quæ in populari civitatis ſtatu uſurpantur, omnem totius Reipublicæ poteſtatem accipiunt: ac Regiam etiam, niſi quod invidiam nominis vitant. Nam Cæſaris & Auguſti vocabula nihil eis quidem potentiæ adjiciunt peculiaris, ſed alterum ſucceſſionem ſtirpis, alterum ſplendorem dignitatis ſignificat.* Loquitur itaque Dio de Auguſtis, non vero de puris puris Cæſaribus, atque, Cæſaris & Auguſti vocabula nihil eis potentiæ adjicere, ſed Imperatores ratione aliorum nominum eam habere. Ex quibus intelligere poſſumus, Auguſtos, cum filios ſuos Cæſaris dignitate exornarunt, aliis poſtea decretis eos in Imperii conſortium vocaſſe.

XII. Ceſennius Petus Syriæ Præſes.

Mucianus, qui Syriæ præerat, Romam adverſus Vitellium a Veſpaſiano jam Imperatore creato miſſus eſt, anno exeunte, ut inſinuat Joſephus lib. 5. de Bello cap. 53. ubi ait: *Mittit in Italiam Mucianum cum multis equitum peditumque copiis, qui tamen propter hiemis aſperitatem veritus navigare, per Cappadoces & Phryges ducit exercitum.* Mucianus nonniſi occiſo Vitellio Romam pervenit, ut teſtatur Xyphilinus, qui, ea morte narrata, ait: *His confectis rebus, Mucianus venit, iſque omnia una cum Domitiano adminiſtrare cœpit.* Poſt Mucianum Ceſennius Petus Rector in Syriam miſſus, ut docet Joſephus lib. 7. de Bello cap. 21. Eam Provinciam, *jam quarto anno Veſpaſiano adminiſtrante Imperium*, adhuc gubernabat Petus, ut diſcimus ex Joſepho ibidem cap. 29. qui tradit, eum Antiochum Regem Comagenes apud Veſpaſianum defectionis accuſaſſe, bellum contra eum moviſſe & vinctum Romam e Cilicia miſiſſe. Hactenus de Præſidibus Syriæ, quorum aliqui in Annalibus prætermiſſi, aliorum vero Chronologia non ſatis accurata. Poſt captam Judæam Syriæ Præſidum notitia Hiſtorico Eccleſiaſtico non neceſſaria, ideoque eorum ſucceſſionem hic terminamus.

XIII. Geſta in Judæa. Baron n. 11.

Nihil hoc anno alicujus momenti in Judæa geſtum. Nam quod ait Baronius, *quinta menſis Junii*, Veſpaſianum Cæſarea profectum, quæ reliqua eſſe videbantur loca Judææ, Romano ſubjeciſſe Imperio, tribus exceptis caſtellis, ac ipſa Hieroſolymorum civitate, pertinent ad annum præcedentem, ut tunc diximus, & legenti Joſephum lib. 5. cap. 8. a Baronio citatum manifeſtum fiet.

ſidiatores fore. Hujus autem rei periculo ab Antiochenſibus facto, pauci quidem conſenſerunt: alii vero, qui noluerunt, perempti ſunt.

XII. Chriſtiani necati cum Judæis.

Hæc & alia Joſephus de cladis in Judæos illatæ inſtigatore Antiocho Judæo cum ſcribat, facile adduci poſſumus, ut complures ex Judæis qui fidem Chriſti amplexi eſſent, ejuſdem fuerint criminis inſimulati, eodemque experimento tentati, ac ob eam cauſam martyrii coronam, tum maxime inter eos Evodius, acceperint. Quomodo enim Antiochus pepercisſet Judæis Chriſtianis, qui ſe in parentem ceteroſque gentiles ſuos tam ferum atque ſceleſtum exhibuit? Vel quonam pacto, qui erant ex circumciſione Chriſtiani, Petri, & Pauli diſcipuli, beatiſſimæ Eccleſiæ illius alumni, non prius millies ſubiiſſent mortem, quam idolis Gentilium immolarent? Sicque jure meritoque exiſtimare poſſumus, eadem fere ex cauſa Judæos Chriſtianos Antiochiæ ſubiiſſe martyrium, qua ſimilibus inſimulati calumniis a Nerone Fideles Romæ ſunt cæſi. At non hic finis Antiochenſium Judæorum occiſionis; ſiquidem haud multo poſt, cum ſceleſtiſſimorum quorumdam opera injecto igne, quamplurima nobiliſſima loca publica incendio conflagraſſent, in Judæos ex priori calumnia culpa converſa, ne unus quidem ex eis ſuperfuiſſet, niſi Præſes magna vi illorum impetum repreſſiſſet. Sed de cauſa Evodii martyrii, quam opinamur, hæc ſatis.

XIII. Evodii nomine ſcripta.

Ejuſdem Evodii Ignatius (*a*) ſcribens ad Antiochenos meminit hoc elogio: *Mementote Evodii beatiſſimi paſtoris veſtri, qui primus poſt Apoſtolos gubernacula Eccleſiæ veſtræ ſortitus eſt: ne ſimus pudori patri.* Citatur a Niceforo (*b*) Evodii nomine ſcripta epiſtola, cujus erat titulus, *Lumen*: quam tamen ab antiquioribus nec citatam, neque aliter cognitam eſſe reperimus. Idem auctor de ejus ſucceſſore Ignatio olim puero hæc ſcripſit. *Ignatium tenellum adhuc tamquam ſimplicem & ſincerum manibus ſuis Chriſtus ſublatum exhibuit; atque ſimplicitatem & integritatem diſcipulis oſtendere, aut commendare volens, Niſi efficiamini ſicut parvuli, inquit, non intrabitis in regnum cælorum.* Hæc Nicephorus: ſed unde acceperit, non invenimus.

(*a*) Ignat. ep. 12.

(*b*) Niceph. hiſt. lib. 2. c. 3.

I.

De obſidione Hieroſolym.

TRanſacto anno tot cladibus ac malis memorabili, diſſolutiſque tot tantiſque civilibus bellis Romanorum Imperium affligentibus, feliciori velut aura flante reſpirat Orbis, Judæis tantummodo in deteriora labentibus. Præſenti igitur anno, qui eſt Domini ſeptuageſimus ſecundus, Veſpaſiano Auguſto (*c*) & Tito Coſſ. idem Imperator Alexandria Romam navigaturus, Titum filium in Judæam reverti jubet (*d*), ut quod reliquum eſſet belli Judaici, abſolveret. Hic Cæſaream primum veniens, omnem, qui ad expugnandam civitatem opus eſſet, comparat apparatum. Inſtabat dies Paſchatis, cujus occaſione ingens numerus peregrinorum ex more Hieroſolymam ad diem feſtum convenit, putantes fortaſſe Veſpaſianum & Titum, quod ad bella civilia arma divertiſſent, de Hieroſolymis in præſentiarum minus fore ſolicitos, ſed ad ſtabiliendum Imperium omne ſtudium ac operam navaturos, ac proinde hoc ſaltem anno ab Hieroſolymorum obſidione temperaturos. At hæc eos fefellit opinio: nam collectis undique legionibus, quas Joſephus (*e*) recenſet, auctoque exercitu pluribus copiis, Titus decimaquarta die menſis Aprilis (quod idem auctor teſtatur) (*f*) prope Hieroſolymam caſtra poſuit in monte Oliveti, qui [illegible] Græce (*g*) dictus eſt: unde Dominus (quod dictum eſt ſuperius) olim reſpiciens civitatem, flevit ſuper eam (*h*), ut qui præ oculis haberet diriſſimam omnium cladem, quam his perditiſſimis temporibus a Romanis ſuſcepturi eſſent Judæi omnium hominum infeliciſſimi.

(*c*) Tacit. hiſt. lib. 4.

(*d*) Joſeph. de bel. Jud. lib. 5. c. 14.

(*e*) Joſeph. de bel. Jud. lib. 6. c. 9.

(*f*) Joſeph. de bel. Jud. lib. 6. c. 4. & 56.

(*g*) Joſeph. de bel. Jud. lib. 6. c. 2.

(*h*) Luc. 19.

II.

Sed antequam res geſtas recenſere aggrediamur, hic de diei Paſchatis hujus anni tempore difficultas, quæ ex Joſephi textu oboritur, primum omnium elucidanda proponitur. Quidnam eſt quod Joſephus (*i*) anno obſidionis & excidii Hieroſolymæ incidiſſe dicat diem Azymorum in decimamquartam menſis Aprilis; quod cum nullo poterit convenire nec aſtronomico, nec cyclico, neque Judaico computo, neque Chriſtiano: cum hoc anno Domini ſeptuageſimo ſecundo, quo & ſecundus annus Veſpaſiani incipit (ſecundo namque ejus Imperii anno & Joſephus & Tacitus cladem Hieroſolymitanam accidiſſe affirmant) dies decimaquinta menſis Niſan ſecundum omnem motus lunaris computum vigeſimaſecunda die Aprilis, vel certe modo civili tardius contigiſſe probetur. Quapropter cum apertiſſime demonſtrari poſſit cladem Hieroſolymitanam in hunc annum incidiſſe, facile inducimur

(*i*) Joſeph. de bel. Jud. lib. 6. c. 4.

in ſententiam Roberti Ardenii viri eruditi Societatis JESU, ut exiſtimemus hunc locum Joſephi eſſe corruptum, contigiſſeque librariorum incuria ut numerus XIV. pro XXII. vitioſe ſcriberetur; quod quidem (ut ille optime adnotavit) in Græco facile potuit evenire, ſi pro ι cum δ ſimul junctis & continuatis, quæ litteræ numerum XXII. ſignificant κ, & β exarentur: ſcriptoris namque velocitate facile hæ litteræ ita ſeparantur partim, partim inter ſe confunduntur, ut prima pars litteræ κ, videatur ι, & pars ſecunda cum δ conjuncta appareat β; hoc enim modo ſolent continuari ιδ, atque hoc pacto rite ſcribitur hic numerus; at facile dividitur & confunditur ſic ιδ; cernis quam facilis calami ſit flexus, quamque facilis ſcriptoris ſit lapſus, præſertim ſcribentis velociter. Sed jam cœptam proſequamur hiſtoriam.

III. Zelotæ omnes occiſi. Cum igitur (ut dictum eſt) Hieroſolyma conferta eſſet indigenis & peregrinis; qui intus erant, cum in Romanos progrediendum eſſet, omni ſemoto inter ſe odio, paribus animis, magnaque audacia id præſtitere, adeo ut ſæpe Titum cum ſuis in diſcrimen adduxerint. Ceterum dum intus eſſent, civile rurſus inter eos bellum incaleſcebat: nam ipſa die Azymorum a Joanne (a) immiſſis clanculum ſuis militibus

(a) Joſeph. de bell. Jud. lib. 6. c. 4.

SÆC. I. Anno Urbis 823. Olymp. 212. an. 2. An. Ch. 70.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5563.

☉ 23. G. ☽ 24. P. 15. April. Indict. 13.

JESU CHRISTI 70. *ſecundum Baronium* 72.

CLEMENTIS PAPÆ 4.

VESPASIANI IMP. 2.

I. *Conſules.* [1] AD num. I. & ſeqq. Coſſ. *Fl. Veſpaſianus Aug. II. & Titus Cæſar I.* Uterque juxta primam Conſulatuum Cæſareorum regulam. Veſpaſianus, Claudio imperante, Conſul ſuffectus fuerat, ut teſtatur Suetonius in Veſpaſiano cap. 4. ideoque cum nota numerali in Faſtis efferendus; Quam cum Baronius omiſerit, non mirum ſi ſequentibus annis eos corrumpere coactus fuerit.

II. *Hieroſolyma a Tito capta.* [2] Joſephus lib. 6. & 7. de Bello Judaico, cladem Hieroſolymitanam egregie deſcribit. Titus adverſus Hieroſolymam caſtra ponit paulo ante Azymorum diem feſtum. Incidit autem dies feſtus Azymorum XIV. Aprilis. Sed Baronius, qui hanc cladem cum anno Chriſti LXXII. perperam conjungit, exiſtimabat locum Joſephi corruptum eſſe, & loco XIV. legendum eſſe XXII. cum ta-

---

[1] COſſ. *Fl. Veſpaſianus Aug. II. & Titus Cæſar I.* Faſti Caſinates: *Veſpaſiano II.* TITO. FILIO. COS. Sponii Miſcellan. pag. 275. VESPASIANO. AUGUSTO. II. ET TITO. VESPASIANO. CÆS. COS. Idem pag. 69. & inter Inſcriptiones Donianas. Cl. 12. n. 12. ubi nomina Decuriarum: DD. IMP. CAESARE. VESPASIANO T. CAESARE. AUG. F. VESPASIANO. COS. Nummi: IMP. CAES. VESPASIANUS. AUG. COS. ITER. TR. POT. Occiſo Vitellio die XX. Decembris anni 69. Veſpaſiano *conſulatus cum Tito filio, præturæ Domitiano, & conſulare imperium decernuntur*, inquit Tacitus Hiſtor. lib. IV. cap. IV. Et cap. XXXVIII. habet, *Veſpaſianum iterum, & Titum, conſulatum abſentes iniiſſe.* Dio item Xiphilini lib. LXVI. pag. 744. *His rebus geſtis* (nempe interfecto Vitellio) *Veſpaſianus etiam a Senatu creatur Imperator, Tituſque & Domitianus Cæſares deſignantur: præterea Veſpaſianus & Titus* (abſentes) *conſularem dignitatem accipiunt. Horum alter in Ægypto, alter in Palæſtina erat.* Faſti Idatiani: *Veſpaſiano II. ſolo.* Proſperi Chronicon: *Veſpaſiano & Tito*; & item: *Veſpaſiano II. & Tito.* Faſti Vindebonenſes: *Veſpaſiano II. & Tito.* Suetonius in Veſpaſiano cap. IV. *Præterea conſulatum* (Veſpaſianus accepit), *quem geſſit per duos noviſſimos anni menſes.* Vide noſtras adnotationes ad A. D. 51. Hoc autem anno *Domitianus* legem tulit, qua conſulatus abrogavit, quos Vitellius dederat, teſte Tacito Hiſtor. lib. IV. cap. XLVII. Onufrius item his Coſſ. ſuffectum fuiſſe docet *Domitianum*, de quo arguitur a Noriſio; & *M. Licinium Craſſum Mucianum II.* quem Plinius lib. XXXV. cap. XII. & *P. Valerium Aſiaticum*, quem Tacitus Hiſtor. lib. IV. cap. IV. *Conſulem deſignatum* dicit. Onufrius quoque hoc anno inter conſules ſuffectos ponit *L. Annium Baſſum*, & *C. Cæcinam Pætum*, quod in veteri lapide, hoc anno poſt confectum bellum Judaicum dedicato, habeatur: DEDIC. XV. K. DEC. L. ANNIO. BASSO. C. CAECINA. PAETO. COS. Lapis extat apud Gruterum pag. CCXXXIX. 3. at incertum, quo anno imperii Veſpaſianæi, hic lapis dedicatus ſit; proinde incertum, ad quem annum hi conſules ſuffecti pertineant, ut conjicit Tillemontius in notis ad tom. I. Hiſtor. Imp. pag. 468. Joſephus lib. VII. belli Judaici cap. XXIII. nunc IV. narrat, *Veſpaſianum*, Germanorum defectione audita, ad *Petilium Cerealem qui prius Germaniam imperio rexerat*, litteras miſiſſe, quibus eum *conſulem* declaravit, juſſitque ad Britannias adminiſtrandas proficiſci; ſed antequam in Britanniam pergeret, Germanos perdomuit. Ego vero cenſeo, Joſephum tradere, Veſpaſianum *Cereali* ornamenta conſularia contuliſſe, non conſulem ſuffectum declaraſſe. Apud Dionem Xiphilini lib. LXV. pag. 742. in pugna in ipſa Urbe Roma inita inter Vitellianos & Veſpaſiani milites, quos *Q. Petilius Cerealis, unus ex primis Senatoribus*, & Veſpaſiani affinis ducebat, Cerealis Vitellianos fudit, ac Urbem recepit diripuitque. Veſpaſianus conſulem fecit ſub ſui imperii primis annis *Metium Pompeſianum*, licet ab eo cavendum eſſe, Veſpaſiani amici monerent, quod vulgo crederetur geneſim habere imperatoriam. Ita Suetonius in vita cap. XIV. *Pompeſianum* ob id Domitianus interfecit, ut ex eodem Suetonio in Domitiano cap. X.

[2] *QUidnam eſt quod Joſephus &c.* Vide Noriſium in epochis Syro-Maced. Differt. I. cap. III. pag. 30. & ſequentibus, ubi monet, Judæos Lunam XIV. qua Paſcha celebrabant, ad diem tantum *Sextam decimam Aprilis* protuliſſe; & A. D. 70. Novilunium Paſchale fuiſſe die XXX. Martii.

Digitized by Google

bus armatis in templum, quotquot ibi reperti ſunt Zelotæ, omnes ad unum ab illis ſunt interfecti; ſicque ex tribus factionibus duæ tantummodo remanſerunt, Joannis altera, altera vero Simeonis. In templo itaque Dei ita cædi meruerunt, qui veluti templi honorem æmulantes, tot cædes ibidem perpetraſſent.

IV. Judæi a Tito juſſi crucifigi. (a) Joſeph. de bell. Jud. lib. 6. c. 7. (b) Eod. lib. c. 8. (c) Eod. lib. c. 9.

Inter hæc cum pugnando Titus Judæum hominem captum audivit, in crucem agi pro muro juſſit (*a*), ut eo ſpectaculo ceteri territi cederent. Poſt hæc autem admoveri ad murum machinas jubet: ſicque quinto Nonas Maji primum murum expugnat (*b*). Deinde quinto die poſt Romani ſunt ſecundo potiti (*c*), atque aggreſſi tertium. Cumque ex Judæis complures quotidie caperentur, nimirum ſaltem quingenti per ſingulos dies, interdum plures: eos omnes ante oculos civium Titus crucibus ſuffigi juſſit, adeoque multiplicatus eſt eorum numerus, ut (quod Joſephus (*d*) ait) jam ſpatium crucibus deeſſet, & corporibus cruces. Erant hi, qui ex civitate, fame urgente, foras egredi coacti ſunt. Crucifixi ex illis ipſi ſunt, vel abſque dubio illorum filii, qui clamaverant in Chriſtum: *Crucifige, crucifige;* quique dixerant: *Sanguis ejus ſuper nos, & ſuper filios noſtros.*

(d) Joſeph. de bello Jud. l. 6. c. 22.

V. Titus cingit muro civitatem.

Cumque fames magis magiſque in dies invaleſceret, eoque neceſſitatis cives compelleret, ut foras potius optarent egredi, ſeque dedere Romanis crucis ſupplicium ſubituros, quam intus fame perire: Titus hæc ſciens, quo magis eadem via eos perurgeret, omnem exitum, ne quis vel ad herbas paſcendas egredi poſſet, occluſit, aggeribus quinque contra urbem extructis, quod opus cœptum duodecima menſis Maji, vigeſimanona ejuſdem menſis perfectum eſt. Sed iiſdem a Judæis diſſipatis, Titus novum opus aggreſſus eſt, nempe murum conſtruere circum civitatem, quo omnis penitus interceptus eſſet exitus. Quanta autem celeritate conſummatum ſit opus, plane ſuperat humanum captum: quod Joſephus admirans, in hæc verba deſcripſit: *Murus quidem uno minus quadraginta ſtadiorum erat. Ad hoc autem foris caſtella tredecim ædificata ſunt: eorum gyrus denis ſtadiis numerabatur. Totum autem opus triduo conſtructum eſt, ut tamen dignum menſibus videretur, celeritas vero fide careret.* Sic igitur videas jam divinitus impletum eſſe, quod illis verbis Dominus prædixerat, dum Hieroſolymorum defleret interitum (*e*): *Venient dies in te: & circumdabunt te inimici tui vallo, & circumdabunt te*, nempe muro, *& coangustabunt te undique, & ad terram proſternent te, & filios tuos qui in te ſunt.* Hinc & alia mala, eo quo prædicta ſunt ordine, impleta fuerunt, de quibus inferius eſt agendum.

(e) Luca. 19.

VI. Judæi ventre execti. (f) Joſeph. de bello Jud. l. 6. cap. 14. & 15.

Sic ergo muro ſepti Judæi, adeo fame vexati ſunt, ut innumera hominum multitudo ſit morte conſumpta; quorum corpora ab illis projiciebantur extra mœnia (*f*): quæ circumiens Titus, ubi plena cadaveribus omnia vidit, altamque ſaniem tabefactis corporibus defluentem, ingemuit, & extentis manibus Deum teſtabatur, factum illud ſuum non eſſe. His acceſſit nova calamitas. Eorum namque, qui urbe egreſſi ad Romanos confugerent, cum alii avido ſtomacho cibo guſtato protinus interirent, alii vero accuratius, moniti aliorum exemplo, cibum lente capientes evaderent: hos Syri atque Arabes milites noctu venati, putantes intus habere in viſceribus auri depoſitum, occidebant, fœdeque eorum viſcera ſcrutabantur, an aurum deglutitum reperirent: increbuerat enim rumor, eos urbe egreſſos, quod haberent aurum, ne ab hoſtibus auferretur, voratum in viſceribus collocaſſe. Quorum viſcera ſic ſunt patefacta, una tantum nocte duo millia hominum fuerunt reperta, ut idem auctor affirmat; ſed ejuſmodi immane facinus Titus mox cohibuit, comminatus ſupplicium his qui ea deinceps tentarent. Hæc Joſephus ipſe, qui tunc aderat, conſcribens, exclamans ait: *Deus enim damnaverat populum, & omnem viam ſalutis ad interitum verterat:* ac paulo poſt (*g*): *Puto, ſi Romani contra noxios venire tardaſſent, aut hiatu terræ devorandam fuiſſe civitatem, aut diluvio perituram, aut fulmina ac Sodoma incendia paſſuram.*

(g) Joſeph. de bel. Jud. lib. 7. c. 7.

VII. Fame necatorum numerus.

Quis autem fuerit numerus eorum qui intus fame conſumpti periere a decimaquarta menſis Aprilis, qua cœpit obſidio, uſque ad Kalend. Julii; cuſtos unius portæ Mannæus Lazari filius tranſgreſſus ad Ti-

tamen ex eo Joſephi loco inferendum fuiſſet, Hieroſolymam non alio Chriſti anno, quam ſeptuageſimo, captam. *Ita quidem Hieroſolyma capta eſt, ſecundo anno Principatus Veſpaſiani, Septembris menſis octavo die*, inquit Joſephus lib. 7. de Bello cap. 18. Addit Dio: *Sic Hieroſolyma die Saturni, quem diem præcipue Judæi nunc etiam adhuc colunt, everſa fuere.* Quare cum currenti anno littera Dominicali G. inſignito, dies Saturni ſeu feria ſeptima in octavum Septembris inciderit, urbs eodem die capta & exciſa eſt; eam enim totam & templum funditus everti & complanari juſſit Titus. Uſſerius in ſuis Annalibus ait, extare Nummum Agrippæ Regis ſub finem anni XXI. regni ejus cuſum cum hac Inſcriptione; ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΙΟΥΔΑΙΑΣ. ΕΑΛΩΚΥΙΑΣ. ΕΤΕΙ ΚΑ. ΑΓΡΙΠΠ. id eſt, *Imperator Veſpaſianus Cæſar Judæa capta, anno XXI. Agrippa.* Sed is Nummus ex duobus poſticiis confictus, ut videre eſt apud Occonem pag. 149. Multi autem hoc anno cuſi, in quibus legitur: JUDÆA CAPTA S. C. ut videre eſt apud Mediobarbum in Numiſmatis Imperatorum.

Titum, teſtatus eſt, per eam portam ſibi creditam elata fuiſſe cadaverum centum quindecim millia & octoginta, abſque illis quæ propinqui ſepeliſſent. Poſt hæc nobiliores profugi, mortuorum egenorum ſexcenta millia portis ejecta nuntiabant, aliorum vero numerum minime potuiſſe comprehendi: nam eam pauperibus efferendis non ſufficerent, congeſta dicebant in maximis ædibus cadavera eſſe incluſa.

VIII. Porro cum populum tanta invaſiſſet fames, ut nec eſſent herbæ, quibus veſci poſſent; ex ſtabulo fimum quærebant in cibum, collectoque ſtercore veſcebantur. Sed ea magis in dies invaleſcente, eos nec ab humanis carnibus temperaſſe, Joſephus teſtatur (*a*). Jam enim calceamentis, cingulisque, ac inſuper coriis quibus ſcuta tegebantur, detractis, inſumptis, veteriſque fœni laceramentis magno pretio venditis; quæ his careret, eo immanitatis redacta eſt, fame improba compellente, nobilis ac prædives mulier, Maria nomine, filia Eleazari, a ſeditioſis jam exuta vitæ ſubſtantiis, ut quo ſibi conſuleret, fame rabida impulſa, lactentem filium occiderit, quem comeſtura mox coxit: cujus nidoris odore illecti milites, qui ſibi victum quacumque poſſent, raptu quærebant, cum ejus pervaſiſſent domum, partem aſſati filii, quæ ſupererat, intuiti, deteſtati facinus, abiere. Moxque repleta eſt ejus ſceleris fama tota civitas, & unuſquiſque (inquit auctor *b*) ante oculos ſibi cladem illam proponens, tamquam hoc ipſe admiſiſſet, horreſcebat.

(*a*) *Joſeph. de bel. Jud. lib. 7. c. 6.*
Mater necat filium ad cibum.
(*b*) *Idem eodem lib. 7. c. 8.*

IX. Hæc ipſa haud dubium longius ſpectans tempora Dominus Jeſus, cum perduceretur ad crucem, & mulieres ipſum lamentantes præ commiſeratione vidiſſet (*c*), ait: *Filiæ Hieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros: quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ ſteriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt. Tunc incipient dicere montibus: Cadite ſuper nos; & collibus: Operite nos.* Dixiſſe credimus hæc illas, his præſertim temporibus, cum tam horrendum Mariæ facinus accepiſſent; inſuper & eadem quæ addit Dominus verba repetiſſe, videlicet: *Si hæc fiunt in viridi, quid fiet in arido?* nimirum: Si mulier nobilis ac prædives eo eſt neceſſitatis impulſa, ut ex carnibus filii victum ſibi comparare ſit coacta, quid erit de ceteris nec divitiis nec nobilitate pollentibus? Quin & quod nullum maiorum eſſet effugium, intus fame magis magiſque in dies ſæviente & circumſeptis hoſtili pariete foras egrediendi omni facultate prærepta, deſperatione extrema compulſas eaſdem illas veriſimile eſt tunc dixiſſe hæc a Domino prædicta verba: *Montes cadite ſuper nos, & colles operite nos:* eaſdemque lamentantes ſæpius lugubres nænias iteraſſe.

Impleta Domini vaticinia.
(*c*) *Luc. 23.*

X. Cum hæc miſerrima, qui intus erant Judæi, cogerentur perpeti mala, iiſdemque longe deteriora imminerent: licet a Tito per ſe (*d*), perque ſuos ipſorum gentiles, qui ad caſtra Romanorum confugerant, ad deditionem honeſtam ſæpius invitarentur; quin etiam rogarentur, ut ſi non ſui, templi ſaltem rationem haberent, ne irruentes illud milites inflammarent: tantum abfuit, ut ipſorum ſaluti Romanos vel Judæos conſulentes audirent, ut his omnibus ſpretis, obſtinato animo ſe omnia libentius experturos mala jactarent, quam ſe dederent Romanis. Titus igitur conteſtatus Deum & homines, ſe ad urbis & templi excidium invitum compelli, validius turrim nomine Antoniam, quæ erat juxta templum, oppugnat (*e*): quam tandem expugnat (*f*) viceſima-quarta die menſis Julii, cum milites junctam turri ab Aquilone partem porticus templi incendio concremarunt: Occidentalem vero porticum ipſi Judæi, qui intus obſeſſi erant, quo Romanos, qui occupaverant illam, perderent, incenderunt vigeſimaſeptima die (*g*) ejuſdem menſis Julii. Octava autem die menſis Auguſti, Titus ad templum expugnandum machinis comportatis, igni ferroque oppugnationem aggreditur; commiſeratus tamen nobiliſſimi omnium templi incendium, quod interiora porticus depaſcebat, reſtingui juſſit. Inde ad conſulendum vocatis proceribus, quid de templo eſſet agendum, ſingulorum ſententias rogat: cumque complures in eam ſententiam irent, templum eſſe incendio conſumendum; ipſe ſui prærogativa ſuffragii, illi parcendum eſſe decrevit: ſicque juſſi ſunt milites quieſcere, & a templi excidio temperare.

(*d*) *Joſeph. de bel. Jud. lib. 7. c. 2.*
(*e*) *Idem eodem lib. 7. c. 5.*
(*f*) *Idem eodem lib. 7. c. 8.*
Templum invaditur.
(*g*) *Joſeph. de bel. Jud. lib. 7. c. 9.*

XI. Sed licet hæc Titus decreviſſet, ejuſque dicto refragari nullus auderet; vi tamen Numinis compellente (quod Chriſtus olim prædixerat) factum eſt, ut cum Judæi, qui intus detinebantur obſeſſi, in Romanos, qui foris erant, irruerent: cum eorum furori Romani reſiſterent, ac tandem illos intro regredi facta compreſſione compellerent: *Militum quidam* (inquit Joſephus *h*) *non expectato cujuſquam edicto, neque tantum facinus veritus, ſed divino quodam motus impetu, a contubernali ſuo ſuſtollitur, & ex ardente materia raptum ignem in feneſtram inſerit auream, unde ad membra circum templum ædificata de Septentrionali regione aditus erat. Flamma vero excitata, Judæorum quidem calamitate dignus clamor exoritur, & ad ſubveniendum properabant; neque jam vitæ parcendum rati, neque viribus temperandum.* Hæc Joſephus. Abſens dum hæc agerentur, Titus erat: qui his acceptis, ad locum properat, utque reſtingueretur

Incenditur Templum.
(*h*) *Joſeph. de bel. Jud. lib. 7. c. 10.*

Digitized by Google

tur incendium jubet, clamat, urget, inſtatque, nec ob clamantium ſtrepitum valuit exaudiri: ſieque magis magiſque flamma invaleſcente, nulla amplius valuit humana ope reſtingui. Facta eſt hujuſmodi templi conflagratio (ut idem teſtatur Joſephus *a*) decima die menſis Auguſti, qua etiam olim a Rege Babylonis fuerat concrematum: a prima ſtructione templi, quam Salomon Rex inchoaverat, annis mille centum triginta, menſibus ſeptem, & diebus quindecim; a poſteriori vero per Cyrum facta, annis ſexcentis trigintanovem, & quadragintaquinque diebus, ſecundum ſupputationem a Joſepho collectam. Sed cum dicat, eam accidiſſe anno ſecundo Imp. Veſpaſiani: plane ſignificat, ſe non numerare ab hoc anno, quo, extincto jam Vitellio, cœpit Imperium adminiſtrare, ſed præterito; cum (ut dictum eſt) idem Veſpaſianus ab exercitu ſalutatus eſt Imperator.

(*a*) *Idem eodem lib. 7. c. 9. 10.*

XII. Veſpaſianus Capitolium reſtituit.

Ar vero quid interea Romæ? O rerum humanarum vices contrariæ? Dum in Judæa templum olim ſanctiſſimum exuritur, prorſuſque disjicitur, ac ſolo penitus adæquatur: Romæ Capitolium bello civili nuper concrematum, a Veſpaſiano ſumptuoſiſſime reſtituitur: cujus areæ dedicatio facta eſt magna pompa undecimo Kalend. Julii. Scribit rem geſtam Tacitus (*b*): addit autem Suetonius (*c*), Imperatorem ſuo collo extuliſſe ruderem ex veteri ædificio refoſſum. Sicque revulſis fundamentis, expertatoque rudere, injectoque in eis primum auro atque argento, primarius lapis a Pontifice maximo Gentilitiis ritibus conſecratus locatuſque eſt (*d*). Unde magis etiam flagrans Dei ira in Judæos oſtenditur; dum in eorum odium atque invidiam, non tantum ipſorum templum miſerrime dejici, ſed delubrum Jovis eodem tempore in ſublime magna gloria exædificari permittit, ſecundum quod olim dixerat per Iſaiam (*e*): *Heu conſolabor ſuper hoſtibus meis, & vindicabor de inimicis meis.*

(*b*) *Tacit. hiſtor. lib. 4.*
(*c*) *Sueton. in Veſpaſ. c. 8.*
(*d*) *Tacit. hiſtor. lib. 4.*
(*e*) *Iſai. 5.*

XIII. De Judæis in Templo concrematis.

Ad tam immenſa Judæorum mala & illud non leve his diebus acceſſit (*f*), quod pſeudo-Propheta jactaret, decipiens populum infelicem, ſalutem Deum polliceri omnibus qui in templum aſcenderent: qui eidem præſtantes fidem, eo ſe contulerunt, & ad ſex hominum millia omnes æque incendio ſunt inſumpti. Addit inſuper Joſephus, a ſeditioſis illis tyrannis, qui his temporibus aderant Hieroſolymis, ſuperinductos fuiſſe pſeudo-Prophetas multos, qui denuntiarent populo, ut expectarent auxilium Dei, ne fugerent, aut deditionem facerent; ut ſic vana ſpe alitos intra mœnia continerent. Hæc quidem, mea ſententia, præmonſtraſſe certo modo viſus eſt Dominus (*g*), cum de ejuſmodi clade agens cum ſuis, quos, ut fugerent, admonuit; ne hiſce falſis pſeudo-Prophetarum promiſſis deciperentur, hæc eſt effatus: *Tunc ſi quis vobis dixerit: Ecce hic eſt Chriſtus, aut illic; nolite credere: Ecce in deſerto; nolite exire: Ecce in penetralibus: nolite credere. Surgent enim pſeudochriſti, & pſeudoprophetæ, & dabunt ſigna magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, ſi fieri poteſt, etiam electi.* At licet de prodigiis nihil Joſephus dicat, rebus bellicis totus intentus; tamen par eſt credere, eos, ut tam ingentem populum vana ſpe in officio continerent, aliquid eſſe malis artibus operatos. Ea enim a Domino prædicta, ad Hieroſolymam pertinuiſſe (*h*), Auguſtinus ad Heſychium ſcribens, pluribus declaravit.

(*f*) *Joſeph. de bello Jud. l. 7. c. 11.*
(*g*) *Matt. 24. Marc. 13. Luc. 17.*
(*h*) *Aug. ep. 80.*

XIV. Quo prætextu factioſi ſibi regnum adſciſcere ſtudent.

Verum & (quod ex Joſepho (*i* ſuperius recitavimus) cum eſſet in oraculis, appropinquaſſe jam tempus, quo ex Judæa prodituros homo ſumma rerum potiturus eſſet, & dominaturus toti orbi terrarum; quiſque illorum ſeditioſorum principum, ut ſe eſſe illum ipſum perſuaderet, adſciverat ſibi pſeudoprophetas, qui eadem in populum divulganda curarent; quo ſibi hac etiam arte populi gratiam conciliantes, eo modo velut divinitus ſibi conceſſum auſpicarentur imperium. Hæc ipſa erant, quæ Dominus, excidium illius urbis prædicens, inter alia ſigna poſuit, cum apud Lucam (*k*) ait: *Videte ne ſeducamini. Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Quia ego ſum; & tempus appropinquavit. Nolite ire poſt eos*: vel quod eſt apud Matthæum: *Si ergo dixerint vobis: Ecce in deſerto eſt, nolite exire.* Per hæc enim Simonem ſupius dictum ſignificaſſe viſus eſt: qui in deſerto collectis latronibus, aliiſque perditiſſimis ſuperadditis ad quadraginta millia virorum ſibi exercitum comparaverat. Quod vero mox addit, dicturos eſſe: *Ecce in penetralibus*, non alium præſignaſſe putamus quam Joannem, quem eodem Joſepho auctore, vidimus, nedum porticum templi cum Zelotis ſibi vendicaſſe, ſed ipſum ſecundum templum, quod Sanctum dicebatur occupaſſe. Sicut igitur intra urbem diverſarum erant factionum tyranni, qui ſinguli univerſi Orbis decantatum oraculis æmularentur imperium: ita etiam diverſi erant pſeudo-Prophetæ, quorum alii aliis ſtudentes, prophetantes in populo dicerent: Ecce hic eſt Chriſtus: Ecce illic: Ecce in deſerto: Ecce in penetralibus, templi videlicet. Qui vero illis auſcultaſſent, qui ſic dicerent: Ecce in penetralibus: eo abeuntes, omnes æque cum factioſis (ut diximus) conſumpti ſunt. Sed jam cetera proſequamur, quæ poſt templum exciſum ſecuta ſunt: quæ quidem Joſephus (*l*), qui aderat, ſic deſcribit:

(*i*) *Joſeph. li. 7. c. 12.*
(*k*) *Luc. 18.*
(*l*) *Joſeph. de bello Jud. l. 7. c. 13.*

Ro-

XV. Titus ſacrificat in Templo. *Romani quidem, poſtquam ſeditioſi ad civitatem confugere, templo, itemque omnibus circum locis ardentibus, ſigna in templo poſuere contra portam Orientalem ibique celebrato ſacrificio, maximis cum clamoribus declarabant Titum Imperatorem. Uſque adeo vero præda ſatiati ſunt milites, ut in Syria, dimidio quam pridem fuerat, pretio pondus auri veniret.* Hæc ille. Aſſent irelibenter his qui putarunt abominationem deſolationis, quam in templo viſendam eſſe Dominus prædixerat, hanc aram ad ſacrificium a Romanis recenter erectam, ubi Titus more Gentium immolavit, eſſe intelligendam; vel ſigna militaria ibidem affixa, eodem eſſe nomine nuncupata: niſi Dominus ea prædicens, & ad fugam parandam eadem ſigna ponens, ſuos, cum hæc vidiſſent, ad montes fugiendum eſſe, admonuiſſet: nam his diebus, neque his qui in Judæa erant, quod exciſi prorſus eſſent, nec his qui Hieroſolymis agerent, quod jam hoſtium eſſent, locus aliquis videretur, fugæ eſſe relictus. Ne igitur eam Domini admonitionem fuiſſe prorſus inanem dicere cogamur; aliam a Domino abominationem eſſe prædictam, neceſſe eſt affirmare; eam nimirum, quam ſuperius, cum de his fuſius actum eſt, longiori habita diſputatione, poſuimus.

XVI. Sacerdotes occiſi. Poſt hæc autem Sacerdotes omnes, qui intus latebant in templi receſſibus, cum vix tandem ſe dederent Tito, ejuſdem juſſu omnes ſunt ad ſupplicium ducti. Incenſo jam templo, inflammandæ etiam civitatis a Tito militibus licentia data eſt: cum filii Izatæ Regis, Helenæ Adiabenorum Reginæ filii ejuſque fratres cum multis aliis, ſupplices ad Titum venientes, ab eo ſuſcepti atque ſervati, Romamque ſunt ducti. Porro tam Helenam quam filium Chriſtianos fuiſſe, ſuperius diximus Oroſium non leviter opinatum eſſe. His reſpondent quæ S. Auguſtinus (*a*) ad Heſychium ſcribens tradit his verbis: *Non enim debemus ambigere, quando everſa eſt Hieruſalem, fuiſſe in illa populo electos Dei, qui ex circumciſione crediderant, ſive fuerant credituri, electi ante conſtitutionem mundi, propter quos breviarentur dies illi, ut tolerabilia mala fierent.* Hæc Auguſtinus, illum Evangeliſtæ explicans locum: *Niſi breviati fuiſſent dies illi, non fieret ſalva omnis caro: ſed propter electos breviabuntur dies illi.*

(*a*) *Aug. ep. 80.*

XVII. Quomodo & cur breviati dies illi. At quomodo fuerint breviati, complures ſententias ibidem recitat Auguſtinus, ſed nobis illa maxime probatur, qua dicitur Dei conſilio munitiones inexpugnabiles a Tito eſſe citius expugnatas. Nam ſi tardius Romani Hieroſolymis potiti eſſent, ſic illi obſeſſi atque arctati miſeri abſque dubio fame penitus conſumpti fuiſſent: ſed ea brevitate, ſeu dicamus potius paucitate dierum id factum eſt, ut ex plebe immenſus plane numerus, ex populo autem (ut idem Joſephus (*b*) tradit) ſervata ſint pluſquam quadraginta millia: ex quorum numero aliquot ſaltem paucos repertos fuiſſe Chriſtianos; vel ſi hactenus non fuiſſent, demum admonitos his tam manifeſtis ſignis ac malis perpeſſis (licet ſero) tandem Chriſti fidem ſuſcepiſſe, nemo prudens (ut credimus) negarit. Horum ergo cauſa dies eſſe abbreviatos a Domino, omnes facile dicturos eſſe putamus, maxime qui conſiderant, ab obſidione uſque ad expugnationem civitatis nec quatuor integros menſes eſſe interlapſos: quippe quæ decimaquarta Aprilis a Tito eſt obſeſſa, & octava menſis Auguſti in eam primo ſunt ingreſſi Romani, atque decima tandem incenſum eſt templum. Sed reliqua proſequamur.

(*b*) *Joſeph. de bello Jud. lib. 7. c. 15.*

XVIII. Exuſto penitus templo, capta & incenſa etiam civitate, ſuperior illa pars urbis integra habebatur (*c*) quæ ſuperiori eminens loco, Sion dicta, ceteris civitatis partibus munitior erat. In eam ſeditioſi ingreſſi, in primis octo millia Judæorum & quadringentos ibi inventos occiderunt, ipſamque regiam prædati ſunt: rurſus etiam ceteri Judæorum qui ab eis inventi ſunt in cuniculis latitare, crudeliter necati ſunt. Titus igitur, ut hos expugnaret, vigeſima die menſis Auguſti, Sion oppugnaturus, machinas bellicas parat; illiſque abſolutis, ſeptima die Septembris aggreditur, & divino inſtinctu potius quam humanis viribus (quod ipſe Titus teſtatus eſt) ea potitus eſt: ſicque octava die menſis ejuſdem urbem integram cum munitionibus cepit, ipſo die ſabbati (ut auctor eſt Dio in Nerone) proditaque tunc ſunt a Sacerdotibus templi ſacra vaſa, & Pontificis ornamenta. Qui ea Judæis ſe Romanis ſuppliciter dediſſent, in ambitu templi aſſervari juſſi; & antequam de eis quid eſſet agendum decerneretur, duodecim millia fame conſumpta ſunt.

(*c*) *Joſeph. de bello Jud. l. 7. c. 14. 15. 16.* Sion Arx capta a Tito.

XIX. Demum Joſephus (*d*) colligens interemptorum & captivorum numerum (ut qui præſens facile inveniſſe potuit) hæc ait: *Captivorum quidem omnium, qui toto bello comprehenſi ſunt, nonaginta & ſeptem millium comprehenſus eſt numerus, mortuorum vero per omne tempus obſidionis undecies centum millia. Horum pleriſque gentiles fuere, ſed non indigenæ: ab omnibus enim regionibus ad Azymorum diem feſtum congregati, bello ſubito circumfuſi ſunt: ubi primo quidem illis peſtifera lues ex loci anguſtia naſceretur, deinde citius fames.* Hæc & alia ille; qui ea hoſtiis eo Paſchatis tempore cædi ſolitis, & numero per contubernia epulantium, eorum qui tunc Hieroſolymis eſſent, de-

(*d*) *Joſeph. de bello Jud. lib. 7. cap. 17.* Numerus occiſorum & captivorum.

du-

Google

ducit numerum, atque ſubdit, ſaltem numerum eorum qui puri eſſent, quibus liceret ſolum veſci azymis, fuiſſe ad vicies centena ac ſeptingenta millia: porro ingentem oportuiſ fuiſſe illorum numerum, qui neceſſitate naturæ, vel alia ex cauſa puri minus eſſent. *Tunc ergo*, inquit, *velut in carcerem tota gens fato concluſa eſt, & farta hominibus civitas obſidebatur.* Eorum qui erepti ſunt (*a*), alii ad opera damnati, miſſi ſunt in Ægyptum; alii qui formoſiori eſſent corpore, triumpho ſervati ſunt: plurimos robuſtos viribus elegit Titus per provincias pugnaturos in theatris cum beſtiis. Qui vero infra decimum & ſeptimum annum agerent ſimul cum feminis venditi ſunt, ſed viliſſimo pretio, eo quod non reperirentus emptores, & qua alerentur deeſſet annona.

(*a*) *Joſeph. de bello Jud. lib. 7. c. 16.*

XX. Sic igitur capta civitas, non tantum inflammata, ſed ſolo tenus proſtrata eſt: id namque prædixerat Dominus (*b*), dum flens miſerabilem nrbis caſum, inter alia hæc prælocutus addidit: *Et in terram proſternent te:* ac item (*c*): *Non relinquetur in te lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur.* Hæc de templo dicta ſunt, cujus lapides & ſtructuram adeo admirabantur Apoſtoli: cum alioqui tam ingentes ſimul plumbo ſerroque connexi iidem lapides eſſent (quod ſuperius jam dictum eſt) ut impoſſibilis plane ejus videretus demolitio. Verum adeo collapſum, contritum, atque convulſum fuit templum ceteris immenſæ molis ædificiis, ut nec ipſius ſaltem veſtigia, quod illic aliquando fuiſſent reliqua viderentus; ſicut nec reliquæ civitatis, cujus tantum pars muri ad caſtrorum munitionem relicta eſſet, tribuſque ſolummodo permanentibus turribus, quæ eſſent quaſi indices, ut qualis Hieroſolyma tunc fuiſſet, neſcientibus demonſtraretur; quod Joſephus (*d*) his potiſſimum verbis ſignificat: *Poſtquam vero quos occideret, quidve raperet, non habebat exercitus, quod iratis animis omnia deerant (neque enim parcendo, ſi eſſet quod agerent, abſtinuiſſent) jubet eos Cæſar totam funditus jam eruere civitatem, ac templum, relictis quidem turribus, quæ præter alias eminebant, Phaſelo, & Hippico, & Mariamne, murique tanto, quantum civitatem ab Occidente cingebat: id quidem, ut eſſet caſtrum illic cuſtodiæ cauſa relinquendis: turres autem, ut poſteris indicarent, qualem civitatem, quamve munitiſſimam Romanorum virtus obtinuiſſet. Alium vero totum ambitum civitatis ita complanavere diruentes, ut qui ad eam acceſſiſſent, habitatam aliquando eſſe vix crederent.* Hæc Joſephus.

(*b*) *Luc. 19.*

(*c*) *Luc. 21.*

Civitas diruta, paucis memoriæ cauſa relictis.

(*d*) *Joſeph. de bello Jud. lib. 7. c. 18.*

XXI. Ipſe tamen in his conſiderandis, in eo ſe obtuſum potius ac minus veri amantem quam ingenio perſpicacem atque diſertum præbuit, dum cauſam diſquirens, cur tanta mala Judæos invaſiſſent, adſcribens ea omnia ſeditioſorum illorum criminibus, hæc addit, dum de clade Hieroſolymitana agit (*e*): *Nulla alia re tantis infelicitatibus digna, niſi quod talem progeniem, quæ ſubverſa eſt, edidit.* Hæc ille; ſed humiliter & abjecte nimis rem tantam perpendens atque conſiderans, quæ eſſet pœna peccati, eamdem exiſtimavit cauſam eſſe ſupplicii; immemor & quod ſuperius dixiſſet, exiſtimatum ob necem illatam Jacobo Juſto tanta mala infelices apprehendiſſe Judæos. Ceterum ſi quis hujus ſeculi Judæorum peccata conſideret, mentemque revolvat maximum omnium exiſtimatum eſſe peccatum impietatem, cum ſcilicet relicto Dei cultu, populus idola Gentium coleret (hoc enim nullum immanius videbatur poſſe ſcelus exiſtimari) cujus rei cauſa captivitatem Babylonicam, & alia graviſſima olim paſſi eſſent mala: rurſumque attendat, a nullo magis quam ab hoc Judæos præſenti ſæculo abhorruiſſe peccato: nam nonniſi de Tiberio filio Alexandri Alabarchæ teſtatur Joſephus defeciſſe a ritu patrio ad Romanorum ſuperſtitionem, & ſi qui forte ex iiſdem illi adhæſerunt: adeo ut dici non poſſit crimen fuiſſe publicum omnibuſque commune, ut alias factum a Judæis reperitur; nec par ſit credere, ob leviora delicta maximam omnium eſſe a Deo cladem inflictam: inducat ipſe Joſephus in animum neceſſe eſt, ab eis admiſſam fuiſſe impietatem, ac crimen maximum omnium, & quod ſuperet idololatriam. At quodnam illud eſſet, a nobis eſt perſpicue declarandum. Id certe non potuit peccatum eſſe in Jacobum ſceleſtiſſime perpetratum: nam & alias ſæpius, teſtimonio Domini, certum eſt a Judæis occiſos eſſe ſanctiſſimos viros atque Prophetas; nec tamen umquam talem, ob eam cauſam, tantamque eos expertos eſſe vindictam. Ex vindictæ igitur pondere cum jure quiſque dixerit immanitatem penſandam eſſe delicti; non aliud quidem quod illis adſcribat, inveniet, niſi horrendum illud & maxime omnium execrandum facinus, quod in Chriſtum Dei Filium a Patre miſſum, tot oraculis Prophetarum prænuntiatum, ac etiam tot tantiſque miraculis illuſtratum, ac teſtimoniis declaratum, ante annos trigintaocto iniquiſſime atque immaniſſime admiſerant. Qund ſi defuiſſet, cetera ab eis admiſſa delicta ejus generis fuiſſe videbantur, quæ etſi captivitate fuiſſent expianda (ut alias factum erat) temporanea, non tamen perpetua & omnium immaniſſima deſolatione plectenda.

(*e*) *Idem eodem lib. 7. c. 17.*

Ex quonam delicto talia pati meruere Judæi.

Verum quod ſpectat ad exactum Judaicæ religionis hujus temporis cultum: XXII.

Judæorum ſcrupuloſa legis obſervatio.

mecum ipſe præſens ſæculum ac etiam præteritum mente contemplans, ipſos video, in his quæ ad externa pietatis officia pertinent, religioſiores ſuis majoribus atque præſtantiores fuiſſe. Nunc enim ante oculos ponamus quæ pluribus ſuperius dicta ſunt, ſed hic brevi compendio repetenda; quanto propenſiora erga legis obſervationem fuerint ſtudia Judæorum; ut cum idolorum ſubiecti eſſent cultoribus, ne levi quidem eorum impietatis macula fœdarentur, & idololatriæ vel levi umbra attingerentur. Meminiſſe igitur in primis debemus (ut ex his quæ poſt Chriſtum natum ſunt facta, exordiamur exempla) nobiliſſimos juvenes, vitæ diſpendio, ſæviſſima ſuſcepta morte, aquilam auream, quam pro foribus templi Herodes affixerat, detraxiſſe, ac ſecuribus concidiſſe (*a*). Quanta conſtantia inſuper Pilato reſtiterunt, qui non in templo, ſed in ſuo palatio ſcuta, eademque (ut ex Philone (*b*) ſuperius docuimus) ſine imaginibus in regia ipſa tantum, domicilio Præſidum, dedicaturus erat? Quo vero ardore etiam Vitellium Syriæ Præſidem, ne cum exercitu Romano, quod haberet militaria inſignia imaginibus ornata, per Judæorum regionem tranſiret (quod nefas eſſe ducerent in terra ſancta quavis occaſione imagines inſpici) fuerint enixius deprecati, idem ſane Joſephus (*c*) eſt auctor. Quali quantave animi fortitudine Caio Imperatori tum in Ægypto, tum in Judæa reſtiterint, quantaſque clades ſubierint, cum ipſi ſoli in univerſo orbe Romano ipſum Caium Deum dicere nollent, ſatis ſuperque Philo (*d*) ſcripto de ea re commentario declaravit. Quas pugnas, quæve ſubierint pericula, cum Cæſarienſibus atque Dorenſibus non patientes vel fumo idololatriæ polluí, ex Joſepho (*e*) ſatis dictum eſt ſuperius. Quam inſuper acerrimi fuerint violatæ religionis ultores, Cumana (*f*) tempora teſtata ſunt. Quot religionis ſervandæ cauſa diverſis temporibus inſigniores Romam ad Imperatores legaverint, haud erit facile recenſere. Quam etiam obſervantes fuerint legis patriæ, vel ex eo ſaltem poteſt quiſque colligere, quod patria lingua loquentes, execrarentur eos qui Gentibus vel ſaltem idiomate communicarent (*g*). Quam denique ipſi quoque Judæorum principes his diebus patriæ religionis fuerint ſtudioſi, de Agrippa Rege ſatis ſuperque & admiratione quidem ac ſtupore digna recitavimus ex Philone: & de Berenice vidimus ex Joſepho, eam adeo fuiſſe piam, ut inter Nazaræos profiteri non erubuerit.

(a) Joſeph. antiq. lib. 17. c. 8.

(b) Philo de leg. ad Caium.

(c) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 7.

(d) Philo de leg. ad Caium.

(e) Joſeph. antiq. lib. 19. c. 6.

(f) Idem antiq. lib. 20. c. 4. 5.

(g) Joſeph. antiq. lib. 20. in fine.

XXIII. Ceterum tantum abſuit ut ob idololatriæ peccatum Judæi tot cladibus fuerint exagitati, ut unus ex eis nobiliſſimus (cujus ſæpe mentio facta eſt ſuperius) Tiberius Alexander a Judaiſmo deficiens, cum ad ſuperſtitionem Gentilium abiiſſet, non tantum aliqua pœna divinitus affectus ſit; quin potius non ſine divino conſilio ſummis honoribus a Romanis auctus fuerit, qui & his diebus nobiliſſimum omnium magiſtratum ageret, Auguſtalem præfecturam Ægypti; eidemque adverſus Judæos una cum Veſpaſiano & Tito egregiam navanti operam, ex animi ſententia cuncta ſuccederent. Sicque videas, Judæorum peccatum uſque adeo immane fuiſſe, ut ex eis qui eſſet idolorum culturæ inſigni impietate notatus, viſus ſit dignus præmio, eoque uſus fuerit Deus vindice omnium ſceleſtiſſimi criminis Judæorum.

Tiberium Apoſtatam ſecuta ſunt multa felicia.

Contra vero ſi quis horum temporum conſideret Judæorum animum erga Dei cultum propenſiorem: dicet certe non ejus neglectu eos tot incurriſſe mala. Sane quidem haud ſatis digne admirari valeo, dum mecum ipſe recogito, ac mente diutius volvo, quod hoc ipſo anno, cum Romanorum hoſtilis ageret in Palæſtina adverſus Judæos armatus exercitus; cumque a ſeditioſis triſariam inter ſe diviſis, immaniſſimis cladibus civitas urgeretur, quam & depopularetur ſimul (ut vidimus) crudeliſſima fames: nihilominus, hoc inquam ipſo anno, eo ipſo tempore, perinde ac ſi ſumma eſſet rerum tranquillitas, & affatim abundaret annona, nihil prorſus remittentes officii legitimi, omnes ex more ex diverſis Orbis regionibus ad celebrandum Paſcha ſe Hieroſolymam contulerunt, immo & concluſerunt. Quis hæc conſiderans, non admiratione tantum, ſed plane ſtupore mentis extra ſenſus corporis efferatur? Ex his ſane perſpicue videas quam iniqua lance Joſephus expendat judicium divinæ vindictæ: dum vult recentioribus factioſorum quorumdam Judæorum ſceleribus, innocentes omnes, quotquot ex diverſis Orbis partibus ad diem feſtum veniſſent, talia paſſos eſſe; & quotquot inſuper poſt illos ex eodem germine naſcituri eſſent, omnium diriſſimam eamdemque perpetuam experturos eſſe vindictam. Illorum quippe nequitia, velut quadam virga furoris ad infligendas Judæis meritas pœnas, uſus eſt Deus; quos tali perfunctos munere æque punivit. Sed de his modo ſatis. XXIV.

Judæi legitimorum obſervantiſſimi.

Quod autem ad tempus tantæ cladis illatæ ſpectat: idem qui hæc omnia prædixit Redemptor humani generis Jeſus Chriſtus, malorumque omnium cauſam, quam diximus, ſuis diſcipulis reſeravit; & non tantum ſigna quæ præcederent demonſtravit, ſed & ut ſe res eſſet habenda pariter ſignificavit; idem inquam, & tempus quo hæc eſſent implenda, voluit declaraſſe: quippe qui dixit (*h*): *Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant;* XXV.

(h) Luc. 21.

cæ-

Google

cælum & terra tranſibant, verba autem mea non tranſibnat. Vidit utique ea ætas & generatio, quæ ab ipſo prædicta ſunt; cum nonniſi trigintaocto annorum ſpatium (ut dictum eſt) ab eo tempore interceſſerit. Ea igitur cum neceſſario referenda ſint ad Hieroſolymitanum excidium, cujus facta eſt rogatio ac data reſponſio: miramur nonnullos interpretes vehementiſſime laborare, ut ad Domini adventum ad judicandum, ea verba poſſint accommodare: cumque quamtumvis laboris iuſumpſerint, id haud feliciter ſibi ipſis affecuti videantur, myſtice potius, vel aliquo alio ſenſu eadem fuerint verba interpretati: cum re vera ille ſit hiſtoricus ſenſus, idemque germanas, ut de Hieroſolyrum exeidio ea a Domino fuerint verba prolata.

Tempus certum cladis Hieroſoylimitanæ præmonſtratum.

XXVI. Obſervandum quidem ex verbis illis, quæ tum a Matthæo & Marco, tum etiam a Laca ſunt recitata (qaod & ſuperins memini me dixiſſe) ea reſponſione Dominum duplici Apoſtolorum rogationi ſatisfacere volaiſſe: nimirum, quod illi de tempore quo eſſet templum exeidendum, & quando ad judicandum venturus eſſet, Dominum rogaſſent, dicentes: *Quando hac eraat, & quod ſignum adventus tai?* ipſe cum in primis quæ rem utramque ſigna atque prodigia præceſſara eſſent, aperuiſſet; quod ad tempus pertinet, priori tantum illorum petitioni ſic ſatisfaciendum putavit, ut palam faceret qnod petierant, nempe ut eadem ætate omnia illa, quæ ſcilicet ad eam rem ſpectabant, eventura fore ſignificaret: poſteriori vero petitioni nequaquam. Nam quod ad ſui adventus tempus ſpectat, hoc habet Marcus (*a*) Chriſtum dixiſſe ſuis: *De die aatem illo vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cæls, neque Filins, aiſi Pater*, Itemqae rogantibus iiſdem de his alias dixit (*b*): *Non eſt veſtrum noſſe tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.* Qaamobrem nihil eſt quod dici poſſit, ea verba de excidio Hieroſolymæ dicta, ad adventum Domini debere referri. Ceterum tam Apoſtoli, quam diſcipnli, ſimulque omnes Chriſtiani (ut ex Panli, Petri, Jacobi, atque Joannis epiſtolis compertum habetur) æque exiſtimabant brevi affore Domini adventum ad judicandam: quod tamen (ut dictum eſt) eos penitus latere voluit. Nec quemquam moveat, quod ultimo loco ea verba a Luca ſint poſita, qaaſi ob eam cauſam referenda eſſent ad Domini iudicandum adventum: nam cum ea quæ ſunt a Domino dicta, ab Evangeliſtis diverſo referantur ordine, ſatis aperte declaratur, ipſos (ut alias ſæpe accidit) non quo ordine ea a Domino ſunt uarrata, ſed potius qaæ dicta eſſent, ſcriptis mandaſſe, ſicque mixtim ea ſigna ab eiſdem eſſe diverſo ordine recitata. Prudens igitur lector quæcumque a Domino prædicta cognoverit, quæ Hieroſolymorum excidium non præceſſerint, certo ſciat in adventu Domini eadem fore implenda: eoque certias id accipiat, quod ſicut ea quæ de Hieroſolymitana clade fuerant præuantiata, eſſe in omnibus adimpleta jam videt, cetera quoque quæ de ſuo adventu eodem orationis contextu ſunt afferta, æqne eventura non dubitet.

Tempus diei Judicii occultum relictum.

(*a*) Marc. 13.

(*b*) Act. 1.

XXVII. Quod rurſus ad tempus ſpectat: Hieroſolymorum civitatis exciſæ annos Joſephus ſic numerat (*c*): *A Rege David uſqne ad Titum annos mille centum ſeptuagintanovem: ex quo autem eſt candita, uſqne ad excidium, annorum duo millia centum ſeptuaginta-ſeptem.* Porro ejuſmodi hiſtoria non a Joſepho tantum ſcriptis memoriæ prodita eſt; ſed, ut rem omni ævo memorabilem, ſcriptores etiam Ethnici ſua hiſtoria ſunt ſuſius proſecuti, ut inter alios Tacitus (*d*), cujus tamen fides in recenſendis Judaicis rebus ſic vacillat, ut merito Tertallianus (*e*) eamdem mendaciorum loquaciſſimam appellet; quem & nos ſuperius, alia oblata occaſione, cum opus fuit, refellimus. Attigerunt eadem Suetonius, Plutarchus, & Dio: ſed & in Chronicis Phlegon Hadriani libertus (ut auctor eſt Origenes *f*) ejuſdem cladis templi & civitatis meminit, atque accidiſſe ait circa annum qnadrageſimum a decimoquinto Tiberii Cæſaris: re vera autem ab eo tempore uſque in præſens quadraginta & unus numerantur. Auctor eſt Minutius Felix in Octavio, eamdem Judæorum cladem ſcriptam quoqae fuiſſe ab Antonio Juliano, ſic dicens: *Scripta eorum relege: vel ſi Romanis magis gandes (at tranſeamus veteres) Flavii Joſephi, vel Antonii Juliani de Judæis require: jam ſcies nequitia ſua hanc eos meruiſſe fortunam; nec quicquam accidiſſe, quod non ſit his, ſi ia contumacia perſeverarent, ante prædictum.* Verum non tantum lucubrationes Antonii Jaliani exciderunt, ſed nec nomen ejus apud alium aliquem veterem memini me legiſſe, niſi apud anum (*g*) Gellium in Noctibus Atticis, ubi egregium rethorem magnopere laudat. Poſt hos omnes Hegeſippus, non major ille vicinus tempotibus Apoſtolorum, ſed alius longe junior, quem conſtat vixiſſe poſt tempora Conſtantini, eamdem rerum geſtarum hiſtoriam Græce conſcripſit. Fertur alia ejuſdem argumenti tractatio, auctore Joſepho quodam, qui inſcribitur filius Gorionis, qui eodem vixit tempore dictæ cladis, a quo dictus Hegeſippus nonnulla mutuatus aggregat, & inter alia lamentationem illam de Hieruſalem, adinſtar Hieremiæ Lamentationum

(*c*) Joſeph. de bello Jud. l. 7. c. 18.

Scriptores cladis Hieroſolymitanæ.

(*d*) Tacit. l. 5. hiſt.

(*e*) Tertull. in Apol. c. 16.

(*f*) Orig. in Matth. tr. 29.

(*g*) Gellius l. 3. c. 4.

lugubrium: verum cum in multis auctor ille reperiatur erraſſe, nec illum eſſe putemus auctorem qui habetur inſcriptus, libentius abſtinuimus.

XXVIII. Tributum Judæos Romanis dari ſolitum. (a) Joſeph. de bello Judaico, lib. 7. c. 28.

Subactis in hunc modum Judæis a Tito, imperatum eſt illis tributum, nimirum ut quod in templum inferre quotannis ſoliti eſſent didrachma, illud ipſum penderent Jovi Capitolino. Affirmat Joſephus (a) hoc ipſum de didrachmate a Tito imperato Judæis tributo. Agens etiam Origenes de eodem tributo Judæis indicto, ut perſolverent Romanis, idem ipſum ſua ætate ab eis pendi ſolitum teſtatur in epiſtola quam ſcripſit ad Africanum. Sic igitur hoc anno Judæi ſubacti a Romanis, numquam amplius poſt hæc ſervire deſierunt, aut deſinent aliquando, uſque ad mundi finem: nec enim eſt ſpes aliqua reſtituendæ iterum Hieroſolymæ, vel templi denuo excitandi: nam ſecundum quod

(b) Dan. 9. a Daniele (b) prædictum eſt, uſque ad conſummationem & finem perſeverabit deſolatio. Experimentum quidem ejus rei eſt hactenus demonſtratum, cum ſub Ethnicis Imperatoribus ſemper eos conſtet fuiſſe vexatos: ſed & cum Chriſtianæ fidei apoſtata in invidiam & odium Chriſtianorum, omnibus Romani Imperii viribus conatus eſt templum iterum reſtituere, territi opifices prodigiis atque portentis, terra etiam evomente ignes, a cœptis deſiſtere coacti ſunt: ſed de his ſuo loco plenius. At nec certe quæ paſſi ſunt Judæi ab Ethnicis, ea contigerunt inſtigatione Chriſtianorum: nam ſi quis cuncta exacte perveſtigarit, inveniet profecto illos ſemper Gentilium Imperatorum fuiſſe exagitatos edictis, Chriſtianorum vero Auguſtorum (ut quæ de his extant editæ ſanctiones declarant) fuiſſe officiis & beneficiis affectos.

XXIX. Tanta igitur clade exagitata gens Judæorum, omnibus Gentibus eſt reddita odioſa: ſicque exuta templo, ſacrificiis, & civitate, per diverſas Orbis partes (ut olim Cain, quod interfeciſſet fratrem ſuum, vagus factus eſt & profugus ſuper terram) ſemper oberrans, cunctis nationibus eſt reddita abominabilis: ubique & in omnibus proterve ſe gerens; unde Ru-

(c) Rutil. in Itinerar. tilius (c) Clementianus:

Atque utinam nunquam Judæa ſubacta fuiſſet
Pompeji bellis, imperioque Titi.
Latius exciſæ peſtis contagia ſerpunt,
Victoreſque ſuos natio victa premit.

Judæi ubique vagi & odio habiti. (d) Aug. lib. 6. de Civ. Dei cap. 11.

Hæc de Judæis eſſe intelligenda, & non de Chriſtianis, qui a Gentilibus ſæpe ſæpius Judæi dicti reperiuntur, fidem faciunt ea quæ ab Auguſtino (d) de Seneca dicta ſunt, & in primis de Chriſtianis, his verbis: *Chriſtianos tamen jam tunc Judæis inimiciſſimos in neutram partem commemorare Seneca auſus eſt: vel ne laudaret contra ſuæ patriæ veterem conſuetudinem, vel reprehenderet contra forſitan ſuam voluntatem. De illis ſane Judæis cum loquitur, ait: Cum interim uſque eo ſceleratiſſimæ gentis conſuetudo convaluit, ut per omnes jam terras recepta ſit, victi victoribus leges dederunt.* Hæc & alia ibi S. Auguſtinus de Judæis. Sed & (e) Prudentius: (e) Prudent. in Apotheo contra Jud.

——— *extirpata per omnes*
Terrarum pelagique plagas ſua membra feruntur,
Exiliis vagus huc illuc fluitantibus errat
Judæus, poſtquam patria de ſede revulſus,
Supplicium pro cæde luit, Chriſtique negati
Sanguine reſperſus commiſſa piacula ſolvit.
En quo priſcorum virtus defluxit avorum!

Sic itaque etſi ſecundum propheticum oraculum illud, quod præcinuit David (f) XXX. (f) Pſal. 58.
acciderit: *Ne occidas eos, ne quando obliviſcantur populi mei: ſed diſperge illos in virtute tua, & depone eos:* Juſta ultione e terra penitus meruiſſent auferri: miſericorditer tamen actum eſt, ne penitus conſumerentur; verumtamen ſic viverent, ut ubique eſſent in opprobrium Gentibus, & in deriſum omnibus nationibus. Quam impar ceteris populis a Romanis devictis fuerit ſors Judæorum, conſiderans Auguſtinus (g) ceteras gentes a Romanis ſubjugatas, eaſdemque ſic fuiſſe Romanis compaginatas, ut Romani, æque dicerentur: *Omnes*, inquit, *Romani facti ſunt, & omnes Romani dicuntur; Judæi tamen manent cum ſigno, nec ſic victi ſunt, ut a victoribus abſorberentur. Non ſine cauſa Cain ille eſt, qui cum fratrem occidiſſet, poſuit in eo Deus ſignum, ne quis eum occideret: hoc eſt ſignum, quod habent Judæi.* Hæc ipſe: qui omnia in Chriſtianorum utilitatem multipliciter a Deo permiſſa eſſe, pluribus explicat. Enimvero quod ad Romanorum nomen pertinet, Joſephus Judæus hæc ait: *Romanorum clementia cunctis non parvulum donum appellationis ſuæ conceſſit, non ſolum viris ſingulis, ſed etiam maximis gentibus in communi. Hiſpani denique antiqui, & Tyrrheni, & Sabini Romani vocantur.* Judæi vero ubicumque locorum ſint, Judæi ſemper nominari habentur, nec umquam Romano dignati nomine.

(g) Aug. in Pſal. 58. Judæi ſeclicti in ſignum patrati ſceleris.

Porro non tantum ex nomine (quod plane tetrum Imperator (h) appellat) ſed & aliis innumeris plane ſignis, quibuſcumque ſæculis Judæos fuiſſe notatos, fa- XXXI. (h) l. 19. de Jud. Cod. Theod.

cile

Digitized by Google

Judæi etiam fœtoris ſigno infames.

cile quis inveniet: quippe qui a malitia, magiſtratibus, aliiſque publicis officiis, & iis quæ aliis compluribus nationibus, licet barbaris, conceſſa fuerunt, privilegiis, reperiuntur fuiſſe diſcreti. An non perpetuæ illis infamiæ nota inuſta videtur, cum eorum corporibus tam gravis fœtor inhæſerit? ex eo enim & nomen ſunt aſſecuti, ut fœtentes Judæi nomine dicerentur; unde Ammianus Marcellinus (a) hæc ſcribit de Marco Imperatore: *Ille enim cum Palæſtinam tranſiret, Ægyptum petens, fœtentium Judæorum & tumultuantium ſæpe tædio percitus, dolenter dicitur exclamaſſe: O Marcomanni, o Quadi, o Sarmatæ, tandem alios vobis deteriores inveni.* Hæc Ammianus. Sic igitur videas, non dicam Chriſtianorum ſententia (quorum eſt omnium miſereri, & nemini inſultare) ſed Ethnicorum omnium per ſingula ſæcula de Judæorum infelicitate elogia eſſe decantata, natura ipſa in eos inclamante, unaque omnium ſententia confirmante, eos cunctorum mortalium eſſe miſerrimos.

(a) Ammianus Marcel. lib. 22.

XXXII. De luctu anniverſario Judæorum.

At vero nec illud dicere prætermittimus: Judæos, noſcentes ſe templo ac civitate penitus ſpoliatos, omniumque eſſe infeliciſſimos; ut ſaltem lacrymis, quod aliunde non poſſent, ſolamen aliquod invenirent; conſueviſſe anniverſaria die, perſoluto tamen pretio (cum aliter non liceret) ea adire loca, lacrymas fundere, & miſere lamentari. Unde S. Hieronymus (b): *Uſque ad præſentem*, inquit, *diem perfidi coloni, poſt interfectionem ſervorum, & ad extremum Filii Dei, excepto planctu, prohibentur ingredi Hieruſalem: & ut ruinam ſuæ eis flere liceat civitatis, pretio redimunt: ut qui quondam emerant ſanguinem Chriſti, emant lacrymas ſuas. Videas in die quo capta eſt a Romanis & diruta Hieruſalem, venire populum lugubrem, confluere decrepitas mulierculas, & ſenes pannis annisque obſitos, & in corporibus & in habitu ſuo iram Domini demonſtrantes: congregatur turba miſerorum, & patibulo Domini coruſcante, ac radiante* ἀναστάσει *ejus, de Oliveti monte quoque Crucis fulgente vexillo, plangere ruinas templi ſui populum miſerum, & tamen non eſſe miſerabilem. Adhuc fletus in genis, & livida brachia, & ſparſi crines, & miles mercedem poſtulat, ut illis flere plus liceat. Et dubitat aliquis, cum hæc videat, de die tribulationis & anguſtiæ, de die calamitatis & miſeriæ, de die tenebrarum & caliginis, de die nebulæ & turbinis, de die tubæ & clangoris? Habent enim & in luctu tubas; & juxta prophetiam, vox ſolemnitatis verſa eſt in planctum. Ululant ſuper cineres ſanctuarii, & ſuper altare deſtructum, & ſuper civitates quondam munitas, & ſuper excelſos quondam angulos templi, de quibus quondam Jacobum fratrem Domini præcipitaverunt. Hæc de captivitate dicta ſint Judæorum:* Huc uſque Hieronymus. Atque hactenus de Judæorum clade & excidio Hieroſolymæ.

(b) Hier. in Sophon. 1.

XXXIII. De modeſtia Titi.

Titus vero his rebus magnifice geſtis, nequaquam animo ſe extulit, neque ea victoria inſolenter uſus eſt: quippe qui optime noſſet, non humana virtute, ſed Dei juſta vindicta, Judæorum regionem & civitatem eſſe deletam. Quamobrem oblata ſibi corona aurea a provinciis proximis, noluit coronari, teſtatus ſe prorſus indignum. Idque Philoſtratus (c) his verbis affirmat: *Interea Titus captis Hieroſolymis, omnia circum loca cadaveribus compleverat. Finitimæ autem gentes ob victoriam coronare ipſum voluerunt: ille vero tali honore indignum ſe eſſe reſpondit: non enim ſe talium operum auctorem, ſed Deo iracundiam contra Judæos demonſtranti manus ſuas præbuiſſe.* Quomodo autem Apollonii monitis nonnihil perfecerit, idem auctor pluribus narrat.

(c) Philoſ. lib. 6.

XXXIV. Titus a Daniele præmonſtratus.

Hoc ipſum namque erat in divinis oraculis, nempe in Daniele (d): *Civitatem & ſanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo: & finis ejus vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio.* Populus namque Judaicus (licet alii Romanum intelligant) in ſe ipſum (ut vidimus) arma convertens, cæde & incendio perdidit civitatem, quam Titus dux exercitus ſolo penitus adæquavit, ita ut fieret plane vaſtitas & deſolatio. Ejuſmodi vaticinio certo annorum præſcripto numero declarato, ſatis perſpicue Joſephus intellexit Judæos per Veſpaſianum ac Titum profligandos atque ſternendos. Sed errore lapſus eſt, dum quem ducem venturum agnovit, eumdem ipſum eſſe putavit de quo eſt ſcriptum in Geneſi (e): *Non auferetur ſceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus eſt:* (ſeu, cui repoſitum eſt:) *ipſe erit expectatio Gentium:* ac proinde eidem vaticinatus eſt Orbis imperium, confundens ſimul ducem qui venturus eſſet ad ſalvandum, cum eo qui demoliturus eſſet civitatem & ſanctuarium. Cætera ve-

(d) Daniel. 9.

(e) Geneſ. 49.

ro-

III. Titus Romam redit.

Ad num. XXXIV. Clemens Alexandrinus, aliique Veteres, quando annos a Veſpaſiano numerant, eoſdem a ſecundo ejus Imperii anno, currenti nempe, quo Hieroſolyma expugnata, deducunt. Judæi etiam computant annos *deſolationis* Templi, quos ipſi vocant *Eram deſolationis*. Titus e Judæa Romam proficiſcens celebravit Domitiani *fratris Natale* Cæſareæ, & circa *Natale patris* Beryti magnificentiſſima ſpectacula edidit, ac *diu* ibidem *commoratus eſt*, ut habet Joſephus lib. 7. de Bello cap. 10. Uſſerius loco laudato Joſephum explicat de Natali Imperii

ro de triumpho Titi dicemus anno ſequenti, quo exhibitus eſt: nam reliquam hujus anni partem, & ſequentis principium uſque ad navigationis opportunum tempus, Titus egit in Palæſtina; poſtea vero Antiochiam pergens, parteque Syriæ peragrata, tandem ſe contulit Alexandriam, unde poſtea Romam ſolveret: ſed quæ in ſingulis memoratis locis ab eodem ſint laudabiliter geſta, Joſephus (*a*) pluribus narrat.

(*a*) *Joſeph. de bello Jud. l. 7. c. 19. 30. 24.*

Ad-

ril Veſpaſiani, quod die prima Julii celebrabatur. At eo menſe, præſenti anno, Hieroſolyma nondum capta erat, & inſequenti jam triumphus Judaicus ante eum menſem actus. Joſephus itaque utrobique de Natali genuino loquitur. Natale Domitiani in diem XXIV. Octobris, Veſpaſiani vero in diem XVII. Novembris incidit, ut Suetonius teſtatur. Beryto Titus Antiochiam ſe contulit, indeque iterum in Palæſtinam, ac tandem anno ſequenti oneraria nave in Italiam appulit, ut ex Joſepho lib. 7. de Bello liquet. Qui autem Titi itinerarium a Joſepho deſcriptum examinabit, illum nonniſi exeunte Aprili anni inſequentis Romam pervenire potuiſſe comperiet. Tardius illuc accedere non potuit, cum ante diem primum Maji triumpharit, ut anno ſequenti oſtendam. [1]

[1] HOC anno *XI. Kal. Junias*, ut eſt apud Tacitum Hiſtor. lib. IV. cap. LIII. vota ſolemnia pro reſtitutione Capitolii nuncupata ſunt, & *Helvidius Priſcus, præeunte Plautio Æliano Pontifice, luſtrata ſuovetaurilibus area &c. Simul ceteri magiſtratus, & Sacerdotes & Senatus & eques & magna pars populi, ſtudio lætitiaque connixi, ſaxum ingens traxere. paſſimque injecta fundamentis argenti, aurique ſtipes* &c. Aberant tum Veſpaſianus & Titus. At Suetonius ſcribit in Veſpaſiano cap. VIII. hunc Imperatorem, *ruderibus* (Capitolii) *purgandis manus primum admoviſſe, ac ſuo collo quædam extuliſſe*. Dio etiam Xiphilini lib. LXVI. pag. 740. *Templum in Capitolio ſtatim ædificare cœpit* (Veſpaſianus) *primuſque inde terram extulit*. Hæc mire torſerunt Juſtum Lipſium, qui libenter ſe *tam manifeſtam pugnam conciliantem*, auditurum fatetur. Sebaſtianus quoque Tillemontius hac in re prorſus hærere videtur in notis ad tom. II. Hiſtor. Imp. pag. 469. At Philippus a Turre Antiſtes Adrienſis in Monumentis Veteris Antii pag. 94. levi negocio hanc pugnam dirimit. Tacitus, jacta ſolummodo Capitolini templi fundamenta memorat; at, quum Haruſpices, ut ille docet, monuiſſent; *ut reliquiæ prioris delubri in paludes aveherentur*, quod non ante factum eſt, quam præſens *Veſpaſianus* adeſſet, & *reliquias* ipſas, ſeu, ut vocat Suetonius, *rudera* primus efferret. Hæc Antiſtes clariſſimus, qui mirum in modum Tacitum, Suetonium, ac Dionis Xiphilinum conciliant.

I. ADveniente Chriſti anno ſeptuageſimotertio, Veſpaſianus Auguſtus ſecundo & M. Cocceius Nerva Conſulatum geſſerunt. Qui autem ordinariis Conſulatibus etiam ſuffectos adnectunt, ponunt hoc anno Conſulatum tertium Veſpaſiani, ut Julius Frontinus (*a*). Verum qui olim in Faſtis Conſularibus fuerit ordo ſervatus, dicemus anno ſequenti. Hoc igitur anno Titus cum manubiis Judæorum ex Ægypto Romam veniens, de parta glorioſa victoria nobiliſſimum triumphum egit, qui a Joſepho (*b*) deſcribitur. At ex his pauca tantummodo (quod inſtituti ratio exigit) attingemus. Ducti ſunt in triumphum Joannes & Simon, illarum factionum, quarum cauſa tot mala ſunt oborta & conſummata, præcipui duces, & cum his alii inſuper ſeptingenti viri, electi robore, & forma præſtantes, ad hoc electi atque ſervati. Hinc videre eſt in antiquis compluribus numiſmatibus (c) Titi Imperatoris, trophæum cum duobus captivis aſſidentibus effigiatum; ſimiliter & triumphalem quadrigam, quam duo itidem captivi præcederent. Sunt & alia Veſpaſiani ſigno notata numiſmata, quorum aliis ineſt muliebris figura ſedens humi ad trophæum, aliis eadem mulieris effigies mœſtæ ſedentis ſub palma, quæ erat Judææ provinciæ hieroglyphicum; hac inſcriptione ſignatis: JUDAEA CAPTA. S. C. quorum ſubjecimus tibi, has quas intueris, expreſſas formas.

(a) Jul. Front. l. 2. de aquaduct.

Titus de Judæis triumphum egit.

(b) Joſeph. de bello Jud. l. 7. c. 24.

(c) Collegit, & edidit Adolphus Occon. l. de Rom. Impp. numiſm.

(d) Ex num. argent. Lælii Paſqualini Rom.

(d)

(e) Ex num. aureo Lælii Paſqualini Rom.

(e)

Quis, amabo te, iſta videns, conſideranſque Judææ ſub mœroris confectæ forma mulieris imaginem repræſentari, non continuo illud Hieremiæ (*f*) lamentationis in memoriam revocet de Hieroſolyma ab hoſtibus capta: *Quomodo ſedet ſola civitas plena populo: facta eſt quaſi vidua domina gentium: princeps provinciarum facta eſt ſub tributo. Plorans ploravit in nocte, lacryma ejus in maxillis ejus: non eſt qui conſoletur eam ex omnibus caris ejus*, &c. vel illud funeſtum atque lugubre indignationis Dei in eam effuſæ (*g*): *Quomodo obtexit caligine in furore ſuo Dominus filiam Sion: projecit de cælo in terram inclytam Iſrael, & non eſt recordatus ſcabelli pedum ſuorum in die furoris ſui?*

(f) Thren. 2.

(g) Thren. 2.

II. Quod rurſum ad triumphum Titi Veſpaſiani pertinet: adhuc viſitur Romæ ad radices Palatini in arcu triumphali marmore ſculptum candelabrum cum aliis victoriæ inſignibus, quæ perducta ſunt in triumphum; atque ex adverſo Titi triumphantis quadriga; hacque inſcriptione fornix in frontiſpicio conſignatus: SENATUS. POPULUSQUE. ROMANUS. DIVO. TITO. DIVI. VESPASIANI. F. VESPASIANO. AUGUSTO. Sed & in lapide ſeorſum poſito hæc etiam (*h*):

IMP.

(h) Deſcribit Manutius in Orthogr.

IMP. TITO . CÆSARI . DIVI . VESPASIANI . F
VESPASIANO . AUGUSTO . PONTIFICI . MAXIMO
TRIBUN. POT. X. IMP. XVII. COS. VIII. PP
PRINCIPI . SUO . S. P. Q. R.
QUI . PRAECEPTIS . PATRIS . CONSILIIS . QUE . ET
AUSPICIIS . GENTEM . JUDAEORUM . DOMUIT . ET
URBEM . HIEROSOLYMAM . OMNIBUS . ANTE . SE
DUCIBUS . REGIBUS . GENTIBUS . QUE . AUT . FRUSTRA
PETITAM . AUT . OMNINO . INTENTATAM . DELEVIT

III. Sed cum clariſſimi triumphi pompam quamplurima ornamenta redderent celeberrimam: quæ tamen templo ablata ſunt ſacra vaſa, in triumphum perducta, majori admiratione in ſe oculos omnium convertebant; de quibus ſic Joſephus (*a*): *Spolia vero alia quidem paſſim ferebantur; eminebant autem ea quæ apud Hieroſolymam in templo reperta ſunt, menſa aurea ponderis talenti magni, & candelabrum ſimiliter quidem auro factum, ſed opere commutato ad uſus noſtri conſuetudinem: nam media quidem columna baſi inhærebat, tenues autem ab ea cannulæ producebantur, formatæ ad ſimilitudinem fuſcinæ, ad ſummum quaque in lychni ſpeciem fabricatæ: erant autem numero ſeptem, ſeptimi diei, qui apud Judæos eſt, indicantum videtur.* De Templi Spoliis in triumphum deductis.

(*a*) *Joſep. de bel. Jud. lib. 7. c. 24.*

SÆC. I. Anno Urbis 824. Olymp. 212. an. 3. An. Ch. 71.

ANNO PERIODI GRÆCO - ROMANÆ 5564.

☉ 24. F. ☽ 25. F. 7. April. Indict. 24.

JESU CHRISTI 71. *ſecundum Baronium* 73.

CLEMENTIS PAPÆ 5.

VESPASIANI IMP. 3.

I. *Conſules.* [t] AD num. I. & ſeq. Coſſ. *Veſpaſianus Aug. III. & M. Cocceius Nerva.* Sumtus hic a Veſpaſiano Conſulatus juxta quintam Conſulatuum Cæſareorum regulam, propter triomphum nempe Judaicum, de quo mox. Ceteri deinceps Imperatores, annis, quibus triumpharunt, Conſules proceſſere, vel triumphum cum Decennalibus & id genus feſtis copulavere. At inquiunt aliqui Cenſores apud Card. Noriſium in Epiſtola Conſulari pag. 38. ſcripſiſſe me in Diſſert. Hypatica parte 2. cap. 1. pag. 8. paulo poſt initum annum Conſules in annum ſequentem creatos, & tamen ante menſem Auguſtum ſuperioris anni Titum Hieroſolymam non expugnaſſe. Sed infirma hæc ratio: nam licet mos ferret, ut anni initio Conſules in annum ſequentem deſignarentur, deſignatio tamen in ultimos anni menſes aliquando dilata; prætereaque ex Plinio in Paneg. diſcimus, Imperatores Conſulatus privatis deſtinatos in ſe ipſos aliquando tranſtuliſſe; quod anno antecedenti a Veſpaſiano, poſt Hieroſolymorum expugnationem auditam, præſtitum videtur. Nec magis urget, quod iidem cenſores ſubjungunt; Veſpaſianum nempe, poſt Kalendas Martias triumphaſſe, ideoque Conſules ſuffectos jam munus ſuum obiiſſe. Imperatores enim annis, quibus triumphos exhibuere, Conſulatum de more ſuſcepere, non quidem ut eo durante, ac intra priores duos anni menſes, quibus magiſtratum illum gerere ſolebant, triumphum agerent; ſed, ut Imperator ab illo dignitatis cumulo, quemadmodum Libanius in Panegyrico Juliani Aug. loquitur, eo anno magis celebraretur. Unde Procopius lib. 2. Hiſt. Vandalicæ loquens de triumpho Beliſarii anno Chriſti DXXXIV. geſto ait: *non multo poſt Beliſario, quod ei ex veteri more ad triumphi ſpeciem deerat, acceſſit; Conſul enim eſt factus.* Vetus ille mos hoc anno a Veſpaſiano inductus.

II. *Conſulatus primus Domitiani.* Kalendis Martiis Domitianus Cæſar Conſulatum ſuffectum iniit, *Cn. Pedio Caſto* Collega, ut obſervavit Card. Noriſius in Epiſt. Conſulari pag. 53. ubi ex Grutero refert decretum, quo quidam Veterani civitate donantur ab Imp. Veſpaſiano TR. POT. COS. III. DES. IIII. currenti nempe anno. Idem vero decretum dicitur ſcriptum NON. APRIL. CAESARE . AUG. F. DOMITIANO . CN. PEDIO CASTO . COS. Qua ex Inſcriptione recte Noriſius Card. deducit, Domitianum jam menſe Aprili Conſulatum geſſiſſe. Onuphrius in Faſtis *Mucianum II.* Domitiani Collegam ex Plinio lib. 35. cap. 12. proponit; cum tamen ibi ſolum Plinius dicat, Mucianum *altero Conſulatu ſuo* exprobraſſe Vitellio, quod patinam quamdam immenſi pretii condidiſſet; ideoque is ſecundus Muciacia-

---

[t] COſſ. *Veſpaſianus Aug. III. & M. Cocceius Nerva.* Faſti Caſinates: VESPASIANO III. M. COCCEIO. NERVA COS. Gruterus pag. CCC. IMP. CAESARE VESPASIANO. AUG. III. M. COCCEIO. NERVA. COS. Frontinus: *Veſpaſiano III. & Cocceio Nerva Coſſ.* Donianæ Inſcriptiones pag. 115. n. 7. IMP. CAESAR. VESPASIANUS. AUGUSTUS PONTIFEX MAXIMUS. TRIB POTES. COS. III. Gruterus pag. CLIV. 3. IMP. CAESAR VESPASIAN. AUG. PON. MAX. TR. P. II. IMP. VII. COS. III. DESIG. IV. Et pag. CLXXXIX. 7. TRIB. POT. III. COS. III. P.P. IMP. VIII. Item aliæ pag. CCXLIII. 2. 3 4. & pag. DLXXIII. 1. MXIX. 7. MLXXVIII. 4. Sponius in Miſcellan. pag. 267. ex Guichenone: IMP. CAESAR. VESPASIANUS AUGUSTUS. PONTIFEX MAXIMUS TRIB. POT. COS. III. COS. DESIGN. IV. Faſti Idatiani, Proſperi Chronicon, & Faſti Vindebonenſes: *Veſpaſiano III. & Nerva.* *Domitianus* hoc anno *ante Kalendas Apriles* Conſul ſuffectus erat. Id oſtendit Noriſius in epiſt. conſ. pag. 53. ex Gruteriana inſcriptione pag. DLXXIII. 1. ubi habetur: IMP. CAESAR. VESPASIANUS AUG. PONT. MAX. TR. POT. II. IMP. VI. P. P. COS. III. DESIG. IV. qui lapis ſcriptus ibidem dicitur: NON. APRIL. CAESARE . AUG. F. DOMITIANO . CN. PEDIO . CASTO COS. Nummos item profert Noriſius, quibus menſe Martio hujus anni *Domitianum* primum ſuffectum conſulatum geſſiſſe, palam fit.

Digitized by Google

cantes honorem. Poſt hæc autem portabatur lex Judæorum, noviſſima ſpoliorum. Hæc & alia Joſephus, qui tamen dicere prætermiſit de præclariſſimis templi vaſis, quæ in triumphum deducta, ac deinde in templo Pacis ædificato, una cum aliis ornamentis (ut idem teſtatur auctor) ſunt collocata: *Quorum*, inquit, *viſendorum ſtudio, per totum Orbem, qui ante nos fuerunt, vagabantur, quomodo aliud apud alios ſitum eſſet, videre cupientes. Illic repoſitis, quæ Judæorum fuerant, inſtrumentis, his ſe Titus magnifice efferens, legem eorum & penetralium vela purpurea in Palatio condita ſervari præcepit.*

IV. Quam amplo theſauro Templum refertum. Quam autem ampla fuerint dona & vaſa aurea e templo a Tito ſublata, licet Joſephus non dicat; ex his tamen quæ idem alibi teſtatur auctor, dum de expilato a Craſſo templo hiſtoriam narrat, aliqua ſaltem ex parte facile aſſequi poſſumus. Si enim direpto olim templo Olympiade centeſima quinquageſimatertia ab Antiocho Epiphane, cum poſt Olympiadas tantum vigintiocto, nimirum (ut Euſebius ponit) Olympiade centeſima octuageſimaprima, annis intercurrentibus centum atque duodecim, cum a Craſſo idem templum eſt iterum expilatum, tam ingens ac pene incredibilis eſt ibi theſaurus repertus, quantumlibet parum felicia illa fuerint tempora quæ inter utrumque ſpatium interceſſerunt, ſemper fere bellorum agitata turbinibus, quibus Judæi diverſis afflicti ſunt cladibus: quibus putandum divitiis fuiſſe templum locupletatum ab eo tempore uſque in præſentem annum, Olympiade ducenteſima duodecima, majori annorum numero, nempe centum vigintiquatuor annis interlabentibus, quibus uſque ad Neronis tempora nullo prorſus bello Judæa vexata fuit.

Sed quid de expilatione a Craſſo facta idem V.

miani Conſulatus anno Chriſti LXIX. geſtus fuerit. Hactenus exiſtimatum fuerat, Domitianum anno ſuperiori Conſulatum primum ſuffectum geſſiſſe. Sed ex Prætura ejus ac Imperio Conſulari anno LXIX. a nobis explicatis contrarium evincitur. Præterquam quod Zonaras de triumpho Veſpaſiani hoc anno acto loquens ait: *Cum Tito filio triumphum duxit; cui Domitianus quoque Conſul equo ſingulari interfuit*: quæ poſtquam obſervavi, gaviſus ſum videre Card. Noriſium in Epiſtola Conſulari, communem illum errorem etiam emendaſſe, tam ex laudata Inſcriptione, quam ope trium Nummorum Theſauri Medicei primæ magnitudinis in antica parte inſcriptorum: IMP. CAES. VESPASIAN. AUG. P. M. TR. P. COS. III. in poſtica: IMP. AUG. P. COS. DES. IT. CAES. AUG. F. DES. S. C. Hi Nummi præſenti anno percuſſi ante Martium, cum id temporis *Titus Imperator Auguſti filius Conſul deſignatus iterum* eſſet in annum ſequentem LXXII. & Domitianus *Cæſar Auguſti filius deſignatus* eſſet Conſul ad proximas Kal. Martias, ut docte Noriſius notat. Ex iis Nummis etiam liquet, Conſules prioribus anni menſibus in annum ſequentem deſignari ſolitos. Ac denique Titum hoc anno, ante Kalendas Martias, Collegam Imperii nuncupatum eſſe; cum iis Nummis Imperatoris titulo exornetur.

III. *Titus Imperii Collega dictus.* Titus enim, quemadmodum & ante eum Tiberius, ac poſt eum Traianus, Imperii Collega fuit, ideoque Imperatoris titulo exornatus. Imperii Collegæ Tribunitia Poteſtate, & Imperio Proconſulari donabantur, ratione cujus *Imperatores* nuncupati. Titum Tribunitia Poteſtate a patre cohoneſtatum eſſe teſtatur Suetonius in Veſpaſiano cap. 6. ubi de Tito ait: *Triumphavit cum patre, Cenſuramque geſſit una: eidem Collega, & in Tribunitia Poteſtate, & in ſeptem Conſulatibus fuit.* Quæ tribunitia Poteſtas in Nummis Titi, tam Græcis quam Latinis, memorata. De Imperio Proconſulari eidem collato, neque Suetonius, neque alius Hiſtoriæ Auguſtæ Scriptor expreſſis verbis agit. Sed cum eum tam Plinius, quam Philoſtratus, & Joſephus Imperatorem appellent, hoc illi Imperium conceſſum fuiſſe certo innuunt. Plinius Hiſtoriam ſuam naturalem Tito dicavit, dum adhuc Veſpaſianus pater Rempublicam Romanam adminiſtraret: In Præfatione autem præterquam quod eum ſemel & iterum Imperatorem vocat, ait: *Sciantque omnes quam ex æquo tecum vivat Imperium. Triumphalis & Cenſorius tu, ſexieſque Conſul ac Tribunitiæ Poteſtatis particeps.* Turnebus ait, Plinium per hæc verba, *tecum vivat Imperium*, intelligere Imperium *Triumphale & Cenſorium*, quia eum fugiebat, Titum imperio Proconſulari ornatum fuiſſe. Paſſim etiam in Hiſtoria Titus *Imperator* a Plinio appellatus. Philoſtratus lib. 6. de Vita Apollonii Tyanæi cap. 14. inquit, ἀναῤῥηθεὶς δὲ αὐτοκράτωρ ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ ἀριστείων ἀξιωθεὶς τούτων, ἀπῄει κοινωνήσων τῆς ἀρχῆς τῷ πατρὶ, &c. ideſt: *Cum igitur Imperator eſſet Romæ appellatus Titus, omnibus ornatus dignitatibus, abire conſtituit, ut ſimul cum patre imperaret. Maximi tamen faciens Apollonium, permultum proficere poſſe arbitratus eſt, ſi etiam brevi tempore alloqui eum poſſet. Quapropter ab eo petivit, ut Argos accederet; eo cum veniſſet Apollonius ulacriter eum complectens Titus*, &c. *Ego autem annos natus ſum triginta, iiſdemque honoribus, quibus pater ſexagenarius ornatus, & cum eo pariter ad Imperium vocatus, præter id, quod dubito, an recte ſatis imperare ſciam; vereor etiam ne majora, quam me deceat, aggredi moliar. Demulcens autem ejus cer Apollonius, quod robuſtum erat, perinde atque eorum, qui corpus exerceant, Dic mihi, inquit, quis tam validæ cervice taurum jugum ſubire cogeret? Is, inquit Titus, qui me vitulum a primordiis educavit, patrem illis verbis denotans.* &c. *Gaudeo, inquit Apollonius, primum quod te patri obtemperare paratum video, cujus dominatu gaudent etiam ſubditi, & qui natura filii non ſunt. Quod ſi frequenter domi cum eo verſaberis, inde honorem conſequeris. Juventute enim una cum ſenectute regnum gubernante, quæ lyra, quæ fiſtula adeo ſuavem & temperatam reſonabit harmoniam, nam ſeniora junioribus concordabunt; unde & ſenectus roboris aliquid accipiet, & juventus incondinate non efferetur.* Qui locus egregius ad oſtendendum, Titum Imperii Collegam fuiſſe. Caſaubonus tamen, qui illum in Animadverſionibus ad lib. 8. Suetonii refert, ſcribit: *At quod ait* (nempe Philoſtratus) *de-*

idem Joſephus ſcribat, ut ex illa hanc conſiderare poſſimus, hic recitare operæpretium eſſe ducimus: ſic enim ait (a): *Craſſus autem expeditionem contra Parthos parans, in Judæam pervenit, & pecuniam ſacram, quam Pompeius non attigerat, duo millia talentorum abſtulit, totoque reliquo auro, cujus ſumma accedebat ad octo talentorum millia, templum ſpoliavit. Tulit etiam trabem ex auro ſolidam, trecentas minas pendentem: mina autem apud nos conſtat duobus libris & dimidia. Hanc ei trabem tradidit ſacerdos ſacri theſauri cuſtos Eleazarus, non præ malitia, nam erat vir bonus & juſtus: ſed cum concreditam haberet velorum templi cuſtodiam ex hac trabe pendentium, quorum admiranda pulchritudo erat & apparatus pretioſiſſimus; videretque Craſſum totum eſſe in colligendo auro; timens omnibus templi ornamentis, trabem hanc redemptionem pro omnibus ei dedit; cum prius eum jurejurando obſtrinxiſſet, nihil aliud loco moturum, contentum eo quod ipſe traderet, æſtimatum plurimis aureorum millibus. Hæc trabs inſerta erat trabi cavæ ligneæ; quod ceteris omnibus ignotum, ſolus ſciebat Eleazarus. Craſſus tamen & hac pro reliquo templi auro accepit, & mox violato jurejurando, totum quantum intus erat, egeſſit. Nec eſt mirandum tantas divitias in noſtro templo fuiſſe, cujus Deum cum omnes ubique terrarum Judæi venerentur & colant, tam ex Europa quam ex Aſia longo tempore huc eas contulerant.* Hæc Joſephus, qui eam rem alioadhuc teſtimonio, nempe Strabonis Cappadocis, teſtatam reddit.

(a) Joſeph. antiq. lib. 14. c. 12.

De Templi divitiis cum expilatur a Craſſo.

VI. Ceterum templi divitias hujus temporis antiquioribus illis longe præſtitiſſe, ex his quæ dicta ſunt, facile poſſumus intelligere; cum præſertim muneribus etiam piorum Romanorum Imperatorum templum ipſum fuiſſe locupletatum, Philo (b) teſtetur. Quomodo autem poſtea ex templi vaſis nonnulla a Genſerico Vandalorum Rege, cum Urbem deprædatus eſſet, in Africam ſint tranſlata, & inde ad Hieroſolymitanam Eccleſiam perlata, ſuo loco dicemus. Demum (ut uno jam verbo rem abſolvam) quicquid decorum apud Judæos potuit inveniri, a Tito ſublatum, Romam allatum eſt: uſque adeo (quod teſtatur Plinius) ut tunc etiam balſami arbuſcula tranſlata fuerit Romam: ſed non ipſe

(b) Philo de legat. ad Caium.

ſalutato Romæ tunc temporis Tito Imperatore, an verum? Non ſane, ſed prorſus nugatorium: nam id factum in caſtris ad Hieroſolyma, ut modo dicit Suetonius, & narrat Joſephus lib 6. cap. 32. neque aliter ſalutatus a ſuo exercitu Titus Imperator, quam vetuſto ſub Republica more, qui omnibus notus. Sed valde fallitur Caſaubonus: Titus enim eo modo, quo Auguſti poſt inſtitutum Imperium, appellatus imperator, non vero more ſub Republica uſurpato, ut mox videbimus; neque verum eſt, Titum tantum in caſtris ad Hieroſolyma dictum eſſe Imperatorem; cum Romæ etiam a patre hoc anno Imperator dictus fuerit. Anno enim elapſo poſt capta Hieroſolyma Titus a militibus Imperator appellatus, ut narrant Joſephus lib. 7. cap. 13. aut ſecundum Græcum cap. 32. & Suetonius in Tito cap. 5. currenti vero anno eo nomine a patre vocatus. Denique tam Joſephus quam Suetonius de nomine Imperatoris dari ſolito loquuntur, ideoque uterque Auctor a Caſaubono non intellectus.

IV. Joſephus lib. 7. de Bello cap. 24. de Veſpaſiani & Titi triumpho agens utrumque Imperatorem vocat: ἐκεῖ γὰρ ἀνεπαύοντο τῆς νυκτὸς ἐκείνης οἱ αὐτοκράτορες: id eſt, ut Gelenius vertit, *Ibi enim* (nempe prope Iſidis templum) *Principes nocte illa quieſcebant*, id eſt, Imperatores. Græci enim uno eodemque nomine utrumque exprimunt; quamvis *Imperatores* rectius vertiſſet Gelenius. Ibi *Imperatoris* nomen Proconſulare Titi Imperium ſpectare, minime dubitandum. Capitolinus in Marco de ejus avo loquens ait: *Avus Annius Verus item Conſul & Præfectus Urbi adſcitus in Patricios a Principibus Veſpaſiano & Tito Cenſoribus.* Salmaſius in Notis ait: *Verba illa a Principibus non leguntur in noſtro Palatino, & delenda ſunt.* At ſi Titum Collegam Imperii, & Imperatorem fuiſſe intellexiſſet, verba iſta retinenda, & Codicem Palatinum hac in parte mancum eſſe non dubitaſſet.

Titus Imperio Proconſulari ornatus.

Titum in Nummis dupliciter Imperatorem nuncupatum apud Mediobarbum videre eſt. Quod nomen ubi præponitur, Imperium Proconſulare; ubi poſtponitur, victorias Titi reſpicit. Præponitur autem vel hoc modo: T. CÆSAR IMP. VESP. vel iſto, IMPERATOR T. CÆSAR AUGUST. F. id eſt, *Imperator Titus Cæſar Auguſti filius*. Quando vero Imperatoris nomen ad Titi victorias refertur, nomini ejus poſtponitur hoc modo: T. CÆSAR VESPASIAN IMP. IV. Denique aliquando in eodem Nummo Titus Imperator dicitur, & ratione Imperii Proconſularis, & ratione victoriarum, ut in iſto Nummo apud eundem Mediobarbum: T. CÆSAR IMP. VESPASIANUS. in poſtica: IMP. XIII. COS. IV. Titum itaque Imperio Proconſulari præditum fuiſſe, illudque *Imperatoris* nomine expreſſum, quod nemini vidi obſervatum, certum. Titum Imperii Collegam fuiſſe, ita diſerte Dio lib. 66. in literas retulit, ut mirum ſit tamdiu hanc dignitatem latuiſſe: ἐκ δὲ Τίτος οὐδὲν οὔτε φονικὸν, οὔτε ἐρωτικὸν μοναρχήσας ἔπραξεν id eſt, *Titus ex quo tempore Principatum ſolus obtinuit, nec cædes fecit, nec amoribus inſervivit*, ut recte vertit Interpres; μοναρχία enim eſt ſolus impero, ut omnibus notom. Porro Titus hoc tantum anno Imperii Collega dictus, ut liquet ex ejus Nummis, in quibus Tribunitia Poteſtas VIII. cum Conſulatu ſeptimo jungitur; quod fieri non poſſet, ſi anno præcedenti eam obtinuiſſet; cum Conſulatum ſeptimum anno Chriſti ſeptuageſimo nono Titus geſſerit; quo pacto, Tribunitia Poteſtas VIII. anno Chriſti præcedenti, quo tantum Conſul ſextum erat, abſoluta fuiſſet.

V. Nunc inveſtigandus dies, quo Titus Collega Imperii renuntiatus, quem me deteхiſſe exiſtimo. *Quinto Kalendas* alicujus menſis eo dignitas de more collata, ut alibi demonſtravi. Quare cum Veſpaſiani & Titi triumphus ipſo fine menſis Aprilis anni præſentis ductus fuerit, ut ex

Quo die Titus Imperii collega dictus.

Arbor balſami perlata in Triumpho.

ipſe primus eam attulit; quandoquidem Pompeius olim eadem cum ceteris hoſtium ſpoliis ornaverat triumphi pompam; ſunt vero hæc verba Plinii (*a*): *Oſtendere arbuſculam hanc Imperatores Veſpaſiani (uterque enim ſimul pater & filius de Judæis debellatis triumphum duxere) clarumque dictum a Pompeio Magno: In triumpho arbores quoque duximus*: & paulo poſt: *Saviere in eamdem Judæi, ſicut in vitam quoque ſuam: contra defendere Romani, & dimicatum pro frutice eſt. Serit nunc eam ficus, & numquam fuit numeroſior aut procerior*. Hæc Plinius: eadem Solinus (*b*) de redundantia balſami tempore Veſpaſiani: qui poſt triumphum de Judæis exhibitum, Jano clauſo, pace ubique terrarum compoſita, conſtruere templum Pacis uggreſſus (*c*) eſt, de quo ſuo loco, nimirum eo quo dedicatum fuit anno, dicemus.

(*a*) *Plin. hiſt. nat. lib. 12. c. 25.*

(*b*) *Solin. in Polyhiſt. c. 38.*

(*c*) *Joſ. de bello Jud. li. 7. c. 24.*

VII. Caſtella reliqua expugnata.

Inter hæc vero a Lucilio Baſſo Legato duo caſtella munita, quæ in Judæa reſidua erant, Herodion & Mencherus, fortiſſime expugnantur; tertium vero, quod reliquum erat omnium munitiſſimum, Maſſada nuncuparum, magno cum labore tandem a Flavio Silva captum atque excíſum eſt: eum, qui illud propugnarent Judæi, ne in manus Romanorum venirent, ſe invicem mutuis vulneribus confecerunt. Hæc omnia extrema funera Judæorum idem Joſephus hiſtoricus (*d*) pluribus proſecutus eſt. Dum hæc aguntur, dat in mandatis Veſpaſianus Auguſtus Liberio Maximo procuratori (*e*), ut omnem terram vendat Judæorum; ſic enim fieri oportebat, deſerta habitatoribus terra, relicta ei cuſtodia octingentorum tantummodo militum, quibus Emmaus traditur incolenda; quæ mutato antiquo nomine, & novo ex parta victoria conſecuto, Nicopolis eſt appellata.

(*d*) *Joſ. de bello Jud. lib. 7. c. 25. 28.*

(*e*) *Joſ. de bello Jud. li. 7. c. 26.*

VIII. Cæſarea facta Colonia.

Cæſarea vero maritima, olim Turris Stratonis dicta, ubi necatis antea Judæis, Gentiles qui eam incolebant, ſumma rerum potiebantur, remanſit totius Palæſtinæ metropolis: quæ ob egregiam a civibus navatam operam contra Judæos, a Veſpaſiano Imperatore facta eſt colonia Romanorum, & immunis a cenſu capitis & poſſeſſionum, ut Paulus (*f*) I. C. teſtatur his verbis: *Divus Veſpaſianus Cæſarienſes colonos fecit, non adjecto ut & juris Italici eſſent; ſed tributum his remiſit capitis: ſed divus Titus ſolum etiam immune factum interpretatus eſt*. Sed quid de Rege Judæorum Agrippa? *Hic* (*g*) *ex quo tempore navigavit Romam ad Galbam, non amplius reverſus eſt in Judæam: nec poſt eum aliquis ſuffectus eſt in locum ipſius Rex Judæorum, Romanis tantummodo*

(*f*) *ult. ff. de cenſ.*

(*g*) *Joſ de bello Jud. lib. 5. c. 6.*

ex dicendis liquebit, & *Titus* verſatus ſit anno ſuperiori die decima ſeptima menſis novembris *Beryti*, quæ Phœniciæ urbs, ut tunc oſtendimus, non alio is die, quam quinto Kalendas Aprilis Imperii Collega creatus eſt. Et ratio eſt, quia, ut colligitur ex Joſepho lib. 7. de Bello cap. 24. longe poſt eum diem *Titus*, ut Romam veniret, mari ſe ſe commiſit, ideoque cum hujus nuncupationis nuntium, dum *Argos* eſſet, teſte Philoſtrato citato, acceperit, ante medium menſem Aprilem ad illum non perlatum; neque aliunde Veſpaſianus filium hac de re monere diſtulit. Unde *Titus* Imperii Collega *quinto Kalendas Aprilis*, ſeu die XXVIII. Martii, appellatus eſt, ſtatimque miſſus, qui rem ei nuntiaret. Is *Argos* erat, ſive in Peloponneſo, ſive in Epiro, ſive in Theſſalia, (triplex enim hujus nominis urbs) quando Romam veniens, ſe Imperatorem creatum audivit. Parte alia ante medium menſem Aprilem Titus Argos pervenire non potuit; quia ex Joſepho citato poſtquam Titus aliquamdiu Beryti, ubi anno elapſo die XVII. Novembris erat, commoratus eſt, Antiochiam Syriæ venis, & *continuo ad Zeugma Euphratem verſus iter contendit*, inquit Joſephus loco citato. Eſt autem *Zeugma* urbs Syriæ in Comagene ad Euphratem fluvium. Inde *Antiochiam remeavit*; ex ea urbe *ad Ægyptum diſceſſit*, & *iter agendo ad Hieroſolymam venis*. *Titus autem propoſitum iter ad Ægyptum tendens, emenſa velociter ſolitudine, pervenit Alexandriam: decretoque ad Italiam navigare*, captivorum duces Simonem & Joannem *illico ad Italiam portari præcepit. Peracta vero navigatione pro voto*, &c. Hæc Joſephus. Quod iter poſt diem XVII. Novembris inchoatum, vix ante medium menſem Aprilem, attenta earum urbium ac locorum diſtantia, abſolvi potuit.

VI. *Veſpaſiani & Titi Triumphus.*

Quoad Veſpaſiani & Titi triumphum, extant multi Nummi apud Mediobarbum V. C. illum repræſentantes. *In uno legitur*: IMP. CÆS. VESPASIAN AUG. P. M. TR. P. COS. III. In poſtica parte: TRIUMP. AUG. Viſitur Imperator in quadrigis, qui dextra ramum tenet, & a Victoria coronatur; ante eum tibicen, & ante currum duo captivi, manibus poſt terga revinctis, qui videntur eſſe Joannes & Simon præcipui Judæorum Duces, quos in triumpho ductos ſcribit Joſephus lib. 7. de Bello cap. 24. In poſtica parte alterius Nummi eadem antica notati habetur: JUDÆA CAPTA. Cernitur figura muliebris inter ſpolia ſedens prope palmam, quæ ſymbolum eſt Palæſtinæ. Porro triumphus menſe Aprili exeunte ductus. Nam Domitianus eidem Conſul interfuis, qui, ut ait Suetonius in Domitiano, nullum Conſulatum geſſit *ultra Kalendas Maji*.

VII. *Janus bis a Nerone, ſemel a Veſpaſiano clauſus.*

Ad num. VI. Oroſius lib. 7. cap. 6. prodit, Veſpaſianum & Titum, Janum geminum poſt triumphum illum, ſextum clauſiſſe. Illum Auguſtus ter clauſerat, ut ſuo loco dictum; bis vero Nero. Primum, anno Chriſti LVIII. quo Quinquennalia Imperii Auguſtei dedit, ut videre eſt in Nummis Neronis apud Mediobarbum. Secundo, anno Chriſti LXVI. extat enim ibidem Nummus inſcriptus: IMP. NERO CLAU. CÆSAR AUG. GERM. P. M. TR. P. XIII. P. P. In poſtica parte: PACE P. R. TERRA MARIQUE PARTA JANUM CLUSIT S. C. Cerniturque templum Jani. Recte Oroſius de Jano a Veſpaſiano hoc anno clauſo ait: *Jure idem honor ultioni Paſſionis Domini impenſus eſt, qui etiam Nativitati fuerat attributus*, ut nempe Janus clauderetur.

Digitized by Google

do Judææ dominantibus. Berenice etiam ſoror ejus Romæ agens, Tito erat in deliciis: amabat enim eam vehementiſſime; atque adeo, ut nuptias ei eſſe pollicitus diceretur; tamen ſimulatque ſe hujuſcemodi amore a populo ignominiæ notis ſugillari cognovit, ſe ipſum generoſa animi virtute cohibens, invitus licet (ut ait Suetonius) ab Urbe dimiſit invitam. Eam quippe Titi uxorem Sextus Aurelius nominat, quod conjugali affectu ab eo eadem tractaretur. Ex his de Agrippa Rege narratis, mendacii redarguitur auctor, qui Joſephi Gorionis nomine ſcribit triennio cum dimidio ante Hieroſolymorum excidium Agrippam Regem a Veſpaſiano fuiſſe necatum; cum etiam Joſephi teſtificatione conſtet, eum a Veſpaſiano fuiſſe amiciſſime habitum.

IX. Judæi ubique perditi.

Quod vero ad ceteros Judæos ſpectat; mirum quidem dictu: qui gladium obſidionis evaſerant, quocumque perrexerunt, eos Dei vindicta ſecuta, miſerabiliter perdidit ac delevit. Tria enim millia Judæorum, qui in nemus Jardes dictum confugerant, a Lucilio Baſſo Legato ſunt interfecta (g). Rurſum, qui in Ægyptum fuga lapſi ſe contulerant, æque male perierunt. Erant enim Galilæi ſecta; qui non ſatis habuerunt, periculum evaſiſſe, ſed novas illic ciere turbas cœpere, & veteres adhuc renovare quæſtiones, & prava dogmata ſtabilire, affirmareque unum tantum dicendum Dominum eſſe Deum, nec eo nomine Romanos Imperatores eſſe nuncupandos; ſicque (ut fecerant in Judæa) gentiles ſuos ad defectionem ſolicitabant; uſque adeo, ut qui contradiceret, enecarent. Quamobrem ſeniores Judæorum execrantes horum temeritatem, ceteros Judæorum in eos concitarunt: qui tandem omnes capti ſunt: cumque omni genere tormentorum eos exagitarent, quo hoc ſolummodo extorquerent, ut Cæſarem dominum faterentur; nemo ceſſit, neque dicere velle viſus eſt, ſed omnes illa neceſſitate validiorem ſententiam conſervavere, tanquam brutis corporibus, non animis etiam, cruciatus ignemque ſuſciperent. Maxime vero puerorum ætas miraculo ſpectantium fuit: nec enim eorum quiſquam commotus eſt, ut dominum Cæſarem nominaret: uſque adeo corporum infirmitatem vis audaciæ ſuperabat. Hæc Joſephus (b); qui addit & de Judæis ter mille, qui in Cyrene Ægypti provincia, a Catulo ejus regionis Præfecto, eodem nomine ſunt trucidati, inter quos plures etiam innocentes oppreſſos fuiſſe tradit. Cum hæc & alia acceſſiſſet Veſpaſianus de Judæis tumultuantibus in Ægypto, nuntiante hæc omnia Lupo Auguſtali præfecto; eidem in mandatis dedit, ut eorum templum, quod habebant in ea provincia, Onion appellatam, demoliretur.

(a) Joſ. de bello Jud. li. 7. c. 29.

Galilæi obſtinatiſſimi.

(b) Joſ. de bello Jud. lib. 7. c. 29. 31.

X. Templum Judæorum in Ægypto.

Quod autem ad Onion ſpectat; hoc nomen ſumpſerat ab Onia Pontifice tempore cladis ab Antiocho illatæ: hic enim cum confugiſſet ad Ptolemæum, obtinuit ab eo apud Heliopolim templi fabricandi gratia octoginta ſtadiorum aream: ubi in modum caſtelli circumquaque munitum templum ædificavit in ſchiſmate adverſus ceteros Judæos Hieroſolymis agentes: qui hæc contra legem agi, indigno animo ferebant; licet hi hanc, quæ ipſis juſta videbatur, obtenderent cauſam, fuiſſe nimirum ante annos nongentos ſeptuaginta ab Iſaia prænuntiatum, ædificandum templum in Ægypto. Quod ædificatum ſic perſeveravit integrum annis trecentis trigintatribus: ſed hoc tempore a Præfecto clauſum, nulla data locum adeundi facultate, derelictum omnino remanſit, atque alteri uſui ceſſit, adeo ut ne veſtigium quidem amplius in eo cultus religioſi reliquum eſſet. Hucuſque Joſephus (c) de cladibus ſub Veſpaſiano & Tito Judæis illatis.

(c) Joſeph. de bell. Jud. li. 7. c. 30.

XI.

Sed eodem tempore quid itidem Judæis acciderit, his tradit Euſebius (d): *Fertur*, inquit, *præterea Veſpaſianum poſt vaſtationem Hieroſolymorum mandaſſe, ut omnes ex Davidis genere prognati, diligenter conquirerentur: quo nemo apud Judæos ex illa regia ſtirpe omnino in poſterum ſupereſſet: indeque in Judæos maximam denuo cladem & perſecutionem fuiſſe concitatam.* Hæc ipſe. At hæc de familia Davidis abolenda, unde in mentem Veſpaſiani venerant? Niſi, quod eidem ſignificatum eſſet, oraculis Prophetarum eſſe prædictum, ex David progenie renatarum hominem, cujus Imperium eſſet æternum? Cum enim ei adulantes, cetera quæ erant in oraculis, quaſi de eo prædicta eſſent, Joſephus & alii illi accommodaſſent; hoc quod adverſari videret, in hunc modum irritum reddi curavit.

(d) Euſ. hiſt. l. 3. c. 12.

XII. Joſephus quando & ubi Hiſtoriam ſcripſit.

Hic igitur finis eſto rerum Judaicarum, quæ ſunt a Joſepho conſcriptæ, Romæ dum ageret otioſas poſt triumphum Titi, obtulitque commentarium Veſpaſiano ac Tito, & cum aliis pluribus, tum etiam Agrippæ Judæorum Regi tunc ibidem, Romæ ſcilicet, agenti: quod & ipſe quidem teſtatur ſcribens contra Apionem (e) his verbis, cum de ſua captivitate & Romam adventu agit: *Deinde Romæ tempus vacationis habens, omni jam negotio præparato, uſus aliquibus cooperantibus mihi propter eloquentiam Græcam & rerum eruditionem, exhibui. Tantaque mihi ſecuritas adfuit veritatis, ut primos omnium Imperatores belli Veſpaſianum & Titum teſtes non expaveſcerem. Primum namque illis obtuli libros, & poſt illos multis quidem Romanorum, qui bellis interfuere: plurimis vero noſtrorum eos etiam venum dedi,*

(e) Joſeph. contra Apion. l. 1.

di, qui Græca eruditione videbantur imbuti, quorum eſt Julius Archelaus, Herodes honeſtiſſimus, & ipſe admirabilis Rex Agrippa. Iſti ſiquidem univerſi teſtimonium perhibuere, quod veritatem diligenter excolui. Hæc Joſephus.

JESU CHRISTI ANNUS 74. | LINI ANNUS 5. | VESPAS. IMP. ANNUS 3.

I. QUi ordine ſequitur annus Domini ſeptuageſimusquartus, conſignatur in Faſtis Coſſ. Veſpaſiano Aug. tertium & Tito Veſpaſiano Cæſare ſecundum. Sic enim ſe habuiſſe veteres Faſtos Conſulares, Plinius (*a*) non obſcure ſignificat, dum (ut poſuimus) hunc annum dictis deſcribit Conſulibus, tot vicibus utroque ipſorum Conſulatu perfuncto, nimirum (ut dictum eſt) patre tertium, & filio Tito ſecundum. Quamobrem plane conſtat eos (*b*) errare, qui hoc anno Veſpaſiani quartum & Titi ſecundum ponunt; ſicut dum adjungunt quintum ejuſdem Auguſti Conſulatum cum Titi tertio: ſumpto nimirum errore, quod primum annum Imperii Veſpaſiani notant ejuſdem Imperatoris Conſulatu ſecundo, cum tamen de primo ejus Conſulatu nulla mentio habeatur in Faſtis, in quibus ſint adſcripti Conſules ordinarii. Nam antea Veſpaſianus fuerat tantum Conſul ſuffectus: quamobrem cum creatus eſt poſtea ordinarius, non bis Conſul in Faſtis adſcribendus erat, ſed ſemel: quam conſuetudinem Romæ uſque ad Severi Imperatoris tempora perduraſſe, auctor eſt Dio (*c*).

(*a*) *Plin. hiſt. nat. l. 2. c. 13.*

Conſules ordinarii hujus anni.

(*b*) *Pann. Oleand. & alii in Faſt. Conſ.*

(*c*) *Dio l. hiſt. 46.*

II. Idque idem neceſſario admonuiſſe oportuit, tum ad horum convincendos errores, tum etiam ut in omnibus rationi temporum ſit conſultum: ſunt enim hæc verba Dionis, dum agit de Cæſaris primo Conſulatu: *Tametſi*, inquit, *jam ante Conſularibus ornamentis decoratus fuerat; non tamen hunc ſuum Conſulatum ſecundum nuncupavit: idque in ſimili re ab omnibus deinceps uſque ad noſtra tempora obſervatum eſt. Primus enim omnium Severus Imp. cum Plautiano honores Conſulares tribuiſſet, cumque deinde in Senatum adſcriptum, eum Conſulem poſtea faceret, iterum Conſulem eſſe dixit: idque exemplum alii deinde ſunt ſecuti.* Hæc Dio. Quamobrem cum Suetonius (*d*) de Veſpaſiani Conſulatibus ait: *Conſulatus octo veteri addidit*: Haud dubium, ipſum cum ceteris adnumeraſſe etiam primum Conſulatum ejus non ordinarium, ſed honorarium, quem ſuffectus duobus menſibus anni (*e*) noviſſimis geſſit tempore Claudii. Qua etiam ratione errore labi certum eſt, qui conſulatum Domitiani, quem geſſit cum Meſſalino anno ſequenti, ſecundum ponunt; cum conſtet eodem auctore

(*d*) *Sueton. in Veſp. c. 8.*

(*e*) *Sueton. in Veſp. c. 4.*

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5565.

SÆC. I. Anno Urbis 825. Olymp. 212. an. 4. An. Ch. 72 72.

☉ 25. ED. ☽ 16. P. 22. Mart. Indict. 15.

JESU CHRISTI 72. *ſecundum Baronium* 74.

CLEMENTIS PAPÆ 6.

VESPASIANI IMP. 4.

I. Conſules. [1] AD num. I. Coſſ. *Veſpaſianus Aug. IV. & Titus Cæſar II.* Sumptus a Tito Conſulatus juxta primam Conſulatuum Cæſareorum regulam, quia nempe anno præcedenti Imperio Proconſulari donatus eſt; a Veſpaſiano vero juxta tertiam, ut filii ſcilicet Collega eſſet. Baronius hoc anno Veſpaſianum III. & Titum II. Conſules proponit, indeque per Veſpaſiani tempora faſti ejus depravati. Natus illi error ex depravato Plinii Codice, quo uſus eſt; in eo enim lib. 2. cap. 12. quemadmodum & in multis impreſſis, habebatur: *Nam ut duodecim diebus utrumque ſidus quæreretur, & noſtro ævo accidit, Imperatoribus Veſpaſianis patre III. filio iterum Conſulibus.* Cum tamen quartus Veſpaſiani Conſulatus cum ſecundo Titi neceſſario copulandus ſit. Cum Diſſertationem Hypaticam compoſui, in I. parte cap. 1. num. 5. hunc locum reſtituere conatus ſum; cumque viderem, Calviſium in Opere Chrono-lo-

[1] COſſ. *Veſpaſianus Aug. IV. & Titus II.* Faſti Caſinates: IMP. VESPASIANO IV. ...... K. APR. C. AVRRIUS. Lapis Ligorianus, Veteris Latii tom. III. pag. 44. KAL. MAJI. VESPASIANO AUG. IV. ET. T. CAESARE II. COS. Alius ibidem. KAL. MAJI. VESPASIANO IV. ET T. VESPASIANO II. COSS. Gruterus pag. CLXXXIX. 8. IMP. CAESAR. VESPASIAN. AUG. P. M. TR. POT. III. IMP. VIII. P. P. COS. IV. Item pag. CXCVII. 4. TRIB. POT. IIII. IMP. X. P. P. COS. IV. Item Ligorianus lapis in Veteris Latii tom. VI. pag. 155. DEDIC. KAL. JUN. IMP. VESPASIANO AUG. IV. & T. FLAVIO CAESARE II. COSS. Faſti Idatiani: *Veſpaſiano IV. & Tito II.* Proſperi Chronicon: *Veſpaſiano IV. & Tito III.* corrupte in numeris Titi. Faſti Vindebonenſes: *Veſpaſiano IV. & Tito II.* Plinius lib. II. cap. XIII. *Nam ut quatuordecim diebus utrumque ſidus quæreretur, & noſtro ævo accidit, Imperatoribus Veſpaſianis, patre IV. filio iterum conſulibus.*

Digitized by Google

Ratio habita in numerandis conſulatibus.

(a) Suet. in Domit. c. 2.

ctore Suetonio(*a*), ipſum ante Imperium adeptum geſſiſſe ſex Conſulatus, ſed ex his unum tantummodo ordinarium, de quo ſuo loco dicendum. Sed eadem Dionis ſententia complures alii corrigendi eſſeot errores, in quos chronographi, ea quæ ab ipſo ſunt dicta ignorautes, ſunt lapſi, dum in Faſtis Conſulasibus intexendis, ex ſuffectis etiam Conſulatibus ordinarios numerarunt: quos nos bona fide, ne omnia invertere videremor, interdum ſecoti ſumus; cum alioqui nullum afferatur rationi temporis præjodicium, cum non ſuffectos, ſed ordinarios tantum Conſules in ſuis ipſorum Faſtis poſueriot, licet auctos numero ſuffectorum. Inſupet ne quis errore labatur; illud etiam monendum putamus, reperiri diverſam rationem eſſe habitam diverſorum Conſulatuum: nam ad anoorum numerum conſignandum ordinarii tantum (ut diximus) adſcribebaotur in Feſtis; in aliis vero monumentis etiam publicis, ut in nummis, vel aliis inſcriptionibus, obſervavimus notatum ropetiri numerum ſuffectorum, ſimulque etiam ordinariorum Conſulatuum. Hæc qui non conſiderat, in errorem ferri ſæpiſſime neceſſe erit. His vero ad temporis rationem elucidandam ex inſtituto narratis, jam quæ hoc anno facta habentur, in medium adducamus.

III. Sectæ Judæorum destructæ, vel mutatæ.

(b) Epiph. hæreſ. 19.

Exciſa bis temporibus (ut diximus) ſecta Galilæorum, quæ in Ægypto cœperat coaleſcere: nec reliquæ diutius ſubſiſtere valuerunt: profligatis enim Judæis, prava etiam illorum dogmata extingui cœperunt. Unde Epiphanius (*b*): *Poſt Expugnationem*, inquit, *Hierosolymorum, permanſit tum hæc*, Oſſenorum videlicet, *tum aliæ modico tempore, quæ appellantur hæreſes, Sadducæorum inquam, Scribarum, Phariſæorum, Hemero-baptiſtarum, Nazaræorum, Oſſenorum, & Herodia-*

logico ſcribere, nullam hoc anno eclipſim Solis accidiſſe, ſuperiore autem die IV. Martii Lunam defectum paſſam, & die vigeſima ſecunda ejuſdem menſis Solem, arbitratus ſum, Plinium de hac eclipſi locutum, & Veſpaſianum, qui tertium tantum Conſul erat, ideo IV. Conſulem appellaſſe, quia in præſentem annum Conſul IV. deſignatus erat. Imperatores enim abſolute Conſules dictos, licet ſolum deſignati eſſent, multis exemplis conſtat. Verum poſtea in mentem venit, rem quæ anno Chriſti LXXI. contigit, Conſulibus anni LXXII. ſignari non potuiſſe. Præterea legi apud Ricciolum in Chronologia Reformata lib. 4. pag. 161. præſenti anno die VIII. Februarii Solem defeciſſe in Italia ante meridiem, & die XXII. ejuſdem menſis Lunam defeciſſe Romæ ſeſquihora fere poſt occaſum Solis, quod ſe ex Tabulis Aſtronomicis colligere ait Ricciolus. Quare cum Plinius in Italia Opus ſuum compoſuerit, non dubium, quin de utraque illa eclipſi interpretandus ſit. Eam ob rem tria MSS. Plinii, quæ in Bibliotheca Regia extant, conſulenda cenſui. In priori a ſeptingentis aut octingentis annis exarato, quod numero eſt 4759. legitur: *Imperatoribus Veſpaſianis patre ac filio*, numeralibus notis prætermiſſis, & ſupra illa verba alia manu additum, *tertium Conſulibus*. Quod MS. a Petavio in Paralipomenis librorum de Doct. Temp. pag. 861. viſum exiſtimo, aut ſaltem ſimile; ait enim: *Vel IV. Conſul pro III. legi, vel ut in MS. comparet, ſine ulla numerorum nota, Veſpaſiano patre & filio Conſulibus*. In alio MS. a quingentis circiter annis deſcripto habetur: *Imperatoribus Veſpaſianis patre III. filio II. Coſ.* In tertio, quod eſt ducentorum circiter annorum: *Imperatoribus Veſpaſianis patre III. ac filio II. Coſ.* Tandem in manus meas venit nova editio Plinii, ab Harduino Viro eruditiſſimo a biennio in lucem emiſſa, in qua totus Plinii locus ſic exprimitur: *Nam ut quindecim diebus utrumque ſidus quæreretur, & noſtro ævo accidit, Imperatoribus Veſpaſianis patre IV. filio iterum Conſulibus*. Et recte quidem quoad dierum numerum, non ſolum quia Plinius ignorare non potuit ſpatio duodecim dierum binas eclipſes accidere non potuiſſe; ſed etiam quia in tribus Regiis Codicibus citatis diſerte legitur, *quindecim diebus*, quemadmodum & in aliis quibuſdam Codicibus MSS. ab Harduino laudatis. Verum non dubito quin notæ numerales addititiæ ſint, & quin Plinius ſcripſerit, *Veſpaſianis patre ac filio Coſ.* ut habetur in priori MS. Regio; non tantum quia Vir doctiſſimus, qui tot MSS. Plinii præ manibus habuit, nullum profert, in quo idem Veſpaſiani patris, & Titi filii Conſulatus cum Notis numeralibus edatur; ſed etiam quia Conſulatus ille in duobus citatis Codicibus Regiis his verbis memoratur, *patre III. & filio II. Coſ.* ab Harduino vero, & ab aliis Plinii editoribus Titi Conſulatus hoc modo enuntietur, *filio iterum Conſulibus*. Quæ diverſa iterati Conſulatus expreſſio, eam inſititiam eſſe declarat. Ceterum, quod Harduinus in Notis tradit, Titum, licet a Plinio Imperator vocetur, non idcirco eum Collegam Imperii fuiſſe, & primum omnium Marcum Lucium Verum Collegam adſciviſſe, ex dictis prorſus evertitur, liquetque, duplicis generis Collegas Imperii fuiſſe, quoſdam ſc. qui Imperio Proconſulari & Tribunitia Poteſtate exornati erant, alios vero qui etiam Auguſti nomine donabantur, ut ſuo loco dictum [a].

[1] Petavius mendum in his Conſulibus a Baronio diſpoſitis primus detexit in Paralipomenis de Doctrina temporum pag. 860. in addendis ad Cap. XVI. lib. XI. Veteres enim lapides, inquit, & nummi id perſuadent. Quod ad Dionem ſpectat, ait idem Petavius, non ille ſuffectos conſulatus negat in numerum ſolitos procedere, ſed conſularia dumtaxat inſignia. Nam paulo ante ſcripſerat, Senatum *conſularibus inſignibus Octavium* ornaſſe, poſtea vero conſulatum vi a populo extorſiſſe, collegamque Q. *Pedium* ſumpſiſſe: *Non tamen ideo*, inquit Dio, *ſecundum ſe conſulem inſcripſit, & ſi conſularibus inſignibus honeſtatus eſſet*. Primus *Plautianus* ſub *Severo* quum inſignia conſulatus accepiſſet ante, *conſul* poſtea factus, *ſecundum conſul* vocatus eſt: quæ eſt inſignis obſervatio; nam in conſequentibus Faſtis, pleroſque *conſules ſecundum* legimus, quorum fruſtra nonnunquam, aut ordinarius conſulatus aut ſuffectus quæritur. Quod ante Severum *conſulatus ſuffecti* numerati ſint, conſtat ex *Claudii* conſulatibus apud Suetonium Cap. XIV. Hæc ibi Petavius.

Digitized by Google

rodiaoorum; donec ſingulæ pro occaſione & tempore diſſipatæ & ſolutæ ſunt. Hæc ipſe. Verum potius mutatæ ſunt, quam uxtinctæ: ſiquidem nequaquam omnino eſſe deſierunt: nam complures ex illis pertæſi Judæorum infamiæ, & gloriam Chriſtianorum e contrario æmulantes, illis adhæſerunt; ſed ita tamen, ut, non crederent ſicut illi; ſed commixtione quadam, tamquam ex diverſis generibus animaotium, horrendum monſtrum conflarent. Dicemus de ſingulis, ſed ante omnes de Samaritis, de quibus ſæpius antea.

IV. De Samaritis & Nazaræis.

Quod igitur pertinet ad Samaritas: ſicut, illis natura inſitum erat, ut quod ſemel in errorem adducti ſuſcepiſſent, ſemper pertinaciſſime retinerent, ſic complures illorum quamvis fidem Chriſtianam fuerint amplexati, tamen priorem errorem oon dimiſerunt uſque ad Juſtiniani tempora; eum in Palæſtina tumultuantes, immiſſo milite, ſæviſſime ſunt trucidati (*a*). Rurſus vero etſi Nazaræl, qui ante Chriſti adventum erant (*b*), eſſe deſierint; nova tamen ejuſdem nominis ſecta his ipſis diebus poſt Hieroſolymorum eladem emerſit; de qua hæc Epiphanius (*c*): *Eſt autem hæc Nazaræorum hæreſis in Berrhæorum regione circa Cavam Syriam, & in Decapoli circa Pellæ partes, & in Baſanitide, quæ Cocaba appellatar, & Cocaba Hebraice dicitur. Illinc enim initium factum eſt, poſt diſceſſum ab Hieroſolymis, omnibus diſcipulis in Pella babitantibus, cum Chriſtus juſſiſſet relinquere Hieroſolymam ac ſecedere, quoniam paſſura eſſet obſidionem. Et hac de cauſa Berrhæam habitantes, illic (ut dixi) vitam degebant. Hinc Nazaræorum hæreſis initium habait. Erraverunt autem & hi, circumciſionem jactantes, & adhuc ſub maledictione ſunt.* Hi igitur quod Chriſto credidiſſent, nacti ſunt Matthæi Evangelium, de quo ſuperius facta eſt mentio; licet Theodoretus (*d*) dicat hos uſos eſſe Evangelio apocrypho ſecundum Petrum.

(*a*) Procop. de ædif. Juſt. Imp.
(*b*) Epiphan. hæreſ. 18.
(*c*) Epiphan. hæreſ. 29.
(*d*) Theod. lib. 2. hær. fab.

V.

Tolerati ſunt Nazaræi in Eccleſia per illud tempus, quo legalibus uſi ſunt interdum etiam Apoſtoli, cum aliqua nimirum occaſio id poſtularet, nec ab Eccleſia ejecti ſunt: immo nec a ceteris eo nomine diſtinguebantur, cum (ut dictum eſt ſuperius) Chriſtiani omnes etiam Nazaræl dicerentur, ut habent Apoſtolorum Acta (*e*), atque Epiphanius pluribus docet (*f*): quo nomine adhuc ſancti Hieronymi tempore utebantur, cum Chriſtianos dicere vellent Hebræl. Nam (ut idem Hieronymus (*g*) ait) ſub nomine Nazarenorum ter in die Chriſtianis maledicebant: licet Epiphanius (*h*) velit nonniſi dictos hæreticos, Nazarenos appellando, eos intelligere voluiſſe. Sed de his ſuperius. Ejuſmodi ſecta diutius perduravit in Oriente, cujus aſſeclæ alio nomine Minæi dicti reperiuntur: de quibus hæc ſanctus Hieronymus (*i*) ſcribens ad ſanctum Auguſtinum: *Uſque hodie*, inquit, *per totas Orientis ſynagogas inter Judæos eſt hæreſis quæ dicitur Minæorum, & a Phariſæis uſque damnatur; quos vulgo Nazaræos nuncupant: qui credunt in Chriſtum Filium Dei natum de Maria Virgine, & eum dicunt eſſe, qui ſub Pontio Pilato paſſus eſt, & reſurrexit, in quem & nos credimus. Sed dum volunt Judæi eſſe & Chriſtiani, nec Judæi ſunt, nec Chriſtiani.* Hæc Hieronymus. Scripſerunt (*k*) adverſus hojuſmodi hæreticos Juſtinus martyr, Irenæus, Origenes, & alii complures, qui texuerunt catalogum hæreticorum, ut Epiphanius, Philaſtrius, Auguſtinus, Theodoretus, Joannes Damaſcenus, & alii recentiores. Porro Nazaræi conſortio Ebionæorom, a quibos (ut Epiphanius (*l*) tradit) nonnulla mutuati, vehementer ſunt infamati.

(*e*) Act. 24.
(*f*) Epiph. hær. 29.
(*g*) Hier. in Iſai. c. 52.
Nazaræi facti Hæretici.
(*h*) Epiph. hær. 29.
(*i*) Hier. epiſt. 89.
(*k*) Theod. hæret. fab. lib. 2.
(*l*) Epiph. hær. 30.

VI. De Ebione hæreſiarcha.

Eodem etiam tempore, nimirum poſt excidium Hieroſolymæ, emerſit impoſtor ſceleſtiſſimus, Ebion nomine, ex quo nefanda Ebionitarum hæreſis eſt exorta, cujus primordia ſic idem deſcribit Epiphanius (*m*): *Initiam autem hujus cœpit poſt Hieroſolymorum captivitatem. Quandoquidem enim omnes in Chriſtum credentes eo tempore in citeriori regione habitabant; majori ex parte in Pella civitate quadam Decapolit, quæ in Evangelio ſcripta habetur, prope Batanaam, & Baſanitidem regionem, tunc eo digreſſis, & ipſis iſtic vitam agentibus, ex hoc occaſio contigit Ebioni. Et incepit quidem habitationem habere in Cocaba, vico quodam in partibus Carnaim, Arnen, & Aſtaroth, in Baſanitide regione, velut fama ad nos perlata habet. Hinc ſane malam ſuam doctrinam auſpicatur, unde & Nazaræi ſupra mihi indicati ſunt. Hic enim conjunctus illis, & illi huic, utraque pars de propria improbitate alteri impertivit. Et differunt quidem altera ab altera in aliqua re, verum in mentis perverſitate ſe mutuo expreſſerunt.*

(*m*) Epiph. ibidem.

VII.

Sed & Ebionæis paulo poſt conjunctus eſt (*n*) Elxai Oſſenorum antiquæ hæreſis facile princeps; ex quo accidit, ut (quod eſt in proverbio, aſpis a vipera mutuata venenum) magna facta ſit acceſſio impietati, dum ex pluribus portentis unum eſt monſtrom effigiatum, in unum coeuntibus Samaritis, Judæis, Oſſenis, Nazaræis, Ceriothianis, Carpocratianis & aliis; quos Ebion ſimol jungens, unum ex his corpus componens, omne turpitudinis & impietatis prodigium ſoperavit. Unde Epiphanius (*o*): *Quemadmodum*, inquit, *ſi quis copulaſſet ſibi ornamentum ex diverſis lapillis pretioſis, & veſtem variegatam, & ſplendide ſe exornaſſet:*

(*n*) Epiph. hæreſ. 19. 30.
Hæreſum mixtura deformis.
(*o*) Epiph. hær. 30.

ſit: ſic hic vice verſa, quicquid horrendum eſt, & pernicioſum, & abominabile, informeque ac incredibile & odio plenum, id a ſingulis ſectis accepit, & ſe ipſum in omnes efformavit. Samaritarum enim habet abominationem, Judæorum nomen, Oſſæorum vero & Nazaræorum opinionem, Cerinthianorum formam, Carpocratianorum improbitatem, & Chriſtianorum vult habere appellationem. Hæc Epiphanius qui & inferius de Ebione ejuſmodi enarrat hiſtoriam: *Hic*, inquit, *Ebion etiam ipſe in Aſia habuit prædicationem, & Romæ. Radices autem ſpinoſarum propaginum habet in Nabathæa, & Paneade.* Ac poſt multa de ejus dogmatibus dicta hæc addit.

VIII. De S. Joanne & Ebione. *S. Joannes prædicans in Aſia, mirabile opus feciſſe narratur ad veritatis delineationem. Cum enim vitam degeret admirandam, & dignitatem veritatis ipſius decentem, & penitus non lavaretur; coactus eſt a Spiritu ſancto progredi uſque ad balneum, dixitque: Accipite mihi quæ pertinent ad balneum. Et cum comites ipſum ſequentes mirarentur, venit ad ipſum balneum; & ubi perveniſſet ad eum qui lavantium veſtes ſuſcipere ſolet, interrogavit: Quis eſt intus in balneo? At alearius ſervandis veſtibus inſerviens (in gymnaſiis enim hoc officium eſt aliquorum quotidiani alimenti acquirendi gratia) ad Joannem dixit: Ebion intus eſt. Joannes vero ſtatim intelligens Spiritus ſancti ductum, ob quam cauſam impuliſſet ipſum uſque ad balneum venire (velut dixi) memoriæ videlicet gratia, ut relinqueret nobis veritatis argumentum, qui ſunt ſervi Chriſti, & Apoſtoli, ac filii ejuſdem veritatis, qui vero vaſa diaboli, & portæ inferni non valentes contra petram, & ædificatum ſuper ipſam ſanctam Dei Eccleſiam: ſtatim ubi ſe turbaſſet, & leviter fleviſſet, ut omnes audirent, in teſtimonium ac declarationem impollutæ veritatis doctrinæ: Feſtinate, inquit, fratres egrediamur hinc, ne cadat balneum, & pereamus cum Ebione, qui intus eſt in balneo, propter ipſius impietatem. Et nemo miretur de eo quod audit, Joannem cum Ebione congreſſum eſſe. Multo enim tempore beatus Joannes in vita permanſit, & uſque ad Traiani regnum duravit.* Hæc Epiphanius.

Verum hæc de Joanne & Ebione recitata, Cerintho potius adſcribuntur ab

IX. aliis auctoribus, ut Irenæo (a), Euſebio (b), Theodoreto (c), & aliis. At ne dicamus Epiphanium eſſe hallucinatum; haud inconveniens erit exiſtimare, utrumque ſimul in balneis repertum eſſe: ſiquidem magna neceſſitudo, ex impietatis ſimilitudine comparata, intercedebat inter eos; cum enim multi dicant occaſione Cerinthi a Joanne ſcriptum eſſe Evangelium: S. Hieronymus (d) Ebionis cauſa id factum affirmat, quod ſcilicet communicatione hæreſis eadem utriſque cenſerentur eſſe communia; licet (quod Tertullianus (e) ait non fuerint omni ex parte Ebion & Cerinthus inter ſe conſentientes: cum ille a Deo mundum eſſe creatum, Cerinthus vero ab Angelis diceret eſſe factum. Hic ipſe Ebion inprimis, quo minus veritate polleret, calumniis fovere mendacia aggreſſus eſt: quippe qui cum in docendo Paulum primas ferre videret, in eum maledicta jacere, contumeliiſque eum proſcindere orſus eſt: idque eo conſilio, ut nutantes Judæorum animos ab eo redderet penitus alienos; aiebat enim ipſum eſſe Græcum, non natura Judæum, ſed factum ex Gentibus proſelytum ea occaſione, quod Hieroſolymis agens adamaſſet filiam ſacerdotis, quam cuperet ducere in uxorem; utque fieret voti compos, circumciſionem accepiſſe: ſed cum nec ita quod optaſſet, fuiſſet aſſecutus, ad impugnandam circumciſionem & legem eſſe converſum. Sic igitur exiſtimans hac ratione Pauli prædicationem & ſcripta ſe convulſiſſe, falſa Acta nomine Apoſtolorum edidit, in quibus una cum impietate multa coagmentata eſſent mendacia.

(a) Iren. lib. 3. c. 4.
(b) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 22.
Ebionis cum Cerintho connexio.
(c) Theod. hæret. fabul. lib. 2.
(d) Hier. de ſcrip. Eccl. in Joanne.
(e) Tertullian. de præſcript. c. 48.
Ebion hoſtis Pauli multa in eum.

Inſuper (quod idem tradit Epiphanius) Circuitus Petri per Clementem ſcriptos corrumpens, & pauca admodum vera relinquens, ad ſuas hæreſes confirmandas viam aperuit. Id quidem teſtatum reddi ex ejuſdem Clementis Encyclicis, idem auctor tradit, ſic dicens: *Idem Clemens ipſos per omnia redarguit in epiſtolis, quas ſcripſit, Encyclicis, quæ in ſanctis eccleſiis leguntur, quod alium habeat characterem fides ejus & ſermo ab his quæ ſub nomine ipſius in Circuitionibus corrupta ſunt. Ipſe enim* (nempe Clemens) *virginitatem docet, at illi non admittunt.* De eodem Clemente idem tradit auctor, quod dum vixit Jacobus frater Domini, quia virginitatem excolebat, tanti viri ductus exemplo virginitatem extollere ſeque ejus cultorem exhibere cœperit; addit etiam, ipſum inſuper laudibus celebraſſe Eliam, & Danielem, & Sampſonem, & omnes Prophetas, quos illi abominantur. Sed hæc etiam: *Itaque in Circuitionibus in totum ſe ipſos tranſtulerunt, mentientes contra Petrum multis modis; quaſi ipſe quotidie ſe in aquam merſerit purificationis gratia, velut etiam ipſi: ab animatis item & carnibus ipſum abſtinuiſſe, & ab omni edulio alio ex carnibus facto dicunt, velut etiam ipſi faciunt: nam & ipſe Ebion & Ebionitæ penitus ab his abſtinent:* multa tamen eoſdem facere, quæ rite fieri noſſet, ut baptiſmate initiari, idem affirmat, qui addit: *Myſteria* (nempe ſacram Eucha- X.

chariſtiam) *faciunt ad imitationem ſanctorum in eccleſia, ab anno in annum per azimos, hoc eſt, panes non fermentatos: at alteram myſterii partem per aquam ſolam.* Quin etiam (ut tradit Euſebius *a*) diem Dominicum rite, ut nos celebbant.

(*a*) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 21.

XI. Artes Ebionis. Sed & ad conciliandam ſibi majorem fidem dici voluit Ebion, ideirco, quod volens libenſque eſſet pauper effectus, teſtans ſe fuiſſe unum ex illis qui pretium ſuarum rerum poſuiſſent ad pedes Apoſtolorum. In hunc igitur modum Ebion, exploſo Paulo, Petrum ſibi adſtipulari mentitus, nomenque Chriſtianum aucupans, & aliquos Eccleſiaſticos ritus uſurpans, hiſque jactis ad erigendam ſtructuram impietatis fundamentis, horrendum eſt dicere, quales abominationes ſuperſtruxerit. A Deo enim duos dicebat fuiſſe ad rerum dominium ordinatos, Chriſtum videlicet & diabolum, illumque accepiſſe in ſortem futurum ſæculum, huic vero mundum fuiſſe concreditum: porro illum velut unum ex Angelis, ſed ceteris majorem eſſe creatum, & quod pertinet ad carnem aſſumptam, ex viri ſemine procreatum; eundemque Adam primo ſe induiſſe, ac poſtea exuiſſe.

XII. Ebionis errores. Quod ſpectat ad politiam, Ebionæi, ut Nazaræi, æque Legem cum Evangelio tradebant eſſe ſervandam; utebantur autem Matthæi Evangelio, ſed decurtato, ſicut & ceteris divinis ſcriptis: quinetiam (ut auctor eſt Irenæus *b*) Hieroſolymam adorabant, quaſi eſſet domus Dei. Sed & (quod Tertullianus (*c*) ait) adeo Ebion Judæis favit ut Legem præferret Evangelio, ad illud ſane excludendum, & Judaiſmum vindicandum. Cogi inſuper voluit omnes uxorem ducere, etiam impuberes; liberum quoque relinquens, ut quot quis pro arbitrio vellet, uxores acciperet. De Ebione inſuper, eum damnans meminit Ignatius ad Philadelphios ſcribens his verbis: Si *quis dicat unum eſſe Deum, & confiteatur Chriſtum Jeſum, ſed eum nudum eſſe hominem putet, non autem Deum unigenitum, Sapientiam, & Verbum Dei, ſed ſolum anima & corpore conſtare cenſeat; hujuſmodi ſerpens eſt, fraudem & errorem prædicans in exitium hominum, & eſt ejuſmodi inops ſenſu, cognomento Ebion.* Clemens Romanus etiam (ut nuper vidimus) ſuis Encyclicis ejuſdem Ebionis impietatem damnavit. Inſuper Irenæus (*d*), Tertullianus (*e*), & Origenes etiam ſuis ſcriptis Ebionem & Ebionæos ſæpe exagitarunt; quod & fecerunt Euſebius (*f*), Epiphanius (*g*), Philaſtrius (*h*), Auguſtinus (*i*), Theodoretus (*k*), ac demum ceteri recentiores, qui de hæreſibus commentarios conſcripſerunt. At de Ebione ſatis.

(*b*) Iren. li. 1. c. 26.
(*c*) Tertul. de præſcrip. c. 48.
(*d*) Iren. lib. 3. c. 26.
(*e*) Tertul. de præſcrip. c. 48.
(*f*) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 27.
(*g*) Epiph. hæreſ. 30.
(*h*) Philaſtr. de hæreſ. 38.
(*i*) Aug. de hæreſ. ad Quodvultdeum.
(*k*) Theod. hæret. fab. lib. 2.

XIII. Sed his ipſis item temporibus, quibus Ebionæi vigebant, diſcipuli quoque complures Simonis magi, Dei Eccleſiam, non habentem maculam neque rugam, turpiter infamabant; dum Chriſtianum nomen nundinantes, blaſphemias ac impietates veluti calice aureo propinabant. Horum præcipuus erat Menander, idemque Samaritanus & magus, ejuſdemque Simonis diſcipulus primogenitus; de quo Juſtinus martyr, qui & ipſe patria Samaritanus illum optime noſſet, in oratione ad Antoninum Pium hæc habet: *Deinde* (poſt Simonem videlicet) *Menandrum quemdam, & ipſum Samaritanum, in vico Capparetæa ortum, Simonis diſcipulum, & a dæmonibus ipſum quoque exagitatum, Antiochiæ multos arte magica ſeduxiſſe ſcimus; qui ſectatoribus etiam ſuis minime morituros eſſe perſuaſit. Sunt vero nunc quoque ab eo reliqui nonnulli, qui hoc profitentur.* Hæc Juſtinus. De eodem hæc breviter poſt Irenæum Tertullianus (*l*): *Poſt Simonem magum Menander diſcipulus ipſius, ſimiliter magus, eadem dicens, quæ Simon ipſe: quicquid ſe eſſe Simon dixerat, hoc ſe Menander eſſe dicebat, negans habere poſſe quemquam ſalutem, niſi in nomine ſuo baptizatus fuiſſet.* Dicebat enim (ut idem (*m*) alibi ait) mortem ad ſuos non modo non pertinere, ſed nec pervenire. At egregie ſalibus ſuis eidem Tertullianus illudit, quod licet tot tantaque Menander ipſe ſuis pollicetetur diſcipulis, perpaucos tamen habuit ſectatores: unde hæc idem auctor ſubſannans ait: *Quod hoc Menandri balneum? Comicum credo: Sed cur tam infrequens, tam occultum, quo pauciſſimi lavant? ſuſpectam enim faciam tantam raritatem ſecuriſſimi atque tutiſſimi ſacramenti.* Porro eum ejus dogmata ea eſſe quæ erant Simonis, teſtetur: cum de Simone jam ſatis ſuperius dictum ſit, haud opus eſt eadem recenſere. Agunt præterea de eodem omnes nuper recenſiti auctores. Sectati ſunt tamen eum inter alios Baſilides & Saturninus, quos condiſcipulos fuiſſe Epiphanius (*n*) tradit: verum diutius vixiſſe ferunt, nimirum ad tempora Hadriani Imperatoris. Sed de his fuſius alias.

De Menandro Diſcipulo Simonis.

(*l*) Tertul. de præſcrip. c. 46.
(*m*) Tertul. lib. de anim. c. 50.
(*n*) Epiph. hæreſ. 23.

XIV. De Cleobulo & Theodoto. Meminit in eadem epiſtola Ignatius de Cleobulo atque Theodoto horum temporum hæreticis, ſed eorum, quos diximus, potius ſectatoribus, quam novarum hæreſum inventoribus: ſic enim ait, poſtquam de Simone, Menandro, Baſilide & Nicolaitis verba fecit: *Fugite præterea maligni illius nepotes Theodotum & Cleobulum, qui gignunt mortiferum fructum, quem qui guſtarit, continuo moritur, non temporalem hanc, ſed æternam mortem.* Porro diverſus eſt hic Theodotus ab illo Byzantino coriario hæreſiarcha, de quo ſuo loco. In his omnibus illud conſiderandum eſt, his qui ex circumciſione pro-

venerunt hæreticis peculiare fuiſſe, novos velnt a ſanctis ſcriptos effingere commentarios, eiſdemque tamquam recens in lucem editis ad ſuas hæreſes confirmandas nti ſolere: de qnibus hæc appoſite Origenes (*a*): *Oportet ergo caute conſiderare: ut nec omnia ſecreta quæ feruntur in nomine ſanctorum ſuſcipiamus, propter Judæos qui forte ad deſtructionem veritatis ſcripturarum noſtrarum quædam ſcripſerunt, confirmantes dogmata falſa: nec omnia abjiciamus, quæ pertinent ad demonſtrationem ſcripturarum noſtrarum. Magni ergo viri eſt audire & adimplere quod ſcriptum eſt: Omnia probate; quod bonum eſt, tenete. Tamen propter eos qui non poſſunt quaſi trapezitæ diſcernere inter verba quæ vera habeantur, vel falſa; & non poſſunt ſemetipſos cautos ſervare, ut verum quidem teneant apud ſe, & ab omni etiam ſpecie mali abſtineant; nemo uti debet ad confirmationem dogmatum libris qui ſunt extra canonizatas ſcripturas.* Hæc Origenes. Sed admirabile plane fuit in his Dei conſilium, qui tum falſa dogmata, tum eriam improbata atque commentitia ſcripta ſic in lucem prodi permiſit, ut iiſdem cognitis ab Eccleſia atque rejectis, quæ vera quæve germana atque legitima eſſent, magis elucidata, patentius innoteſcerent, probataque veritas ſolidiori firmitate ſubſiſteret.

(*a*) *Orig. in Mat. tract. 23.*

Judæi corruptores Divinæ Scripturæ.

XV. Eodem anno tertio Veſpaſiani Imperatoris, S. Martialis Epiſcopus Lemovicenſis, Galliarnm dictus Apoſtolus, qui ex Oriente Romam cum Petro venerat, & ab eodem in Gallias fuerat amandatus, cum Lemovicenſes, Toloſanos, Burdegalenſes, Cadurcenſes, & Aquitanos populos, eoſque qui a Rhodano in Oceanum vergunt, ad pietatem Chriſtianam inſtituiſſet, honeſtiſſimo labore perſunctus, hoc ipſo anno (ut ejus Acta teſtantur) ex humanis ſublatus eſt. Porro (ut & hic ejus exordia repetantur) tradunt hunc illum fuiſſe puerulum, de quo Andreas olim Domino roganti dixerut: *Eſt puer hic habens quinque panes & duos piſces.* Verum cum dicant, ipſum unnm fuiſſe ex ſeptuagintaduobus diſcipulis; opus eſt ut affirment, non ſic ætate fuiſſe puerum nominatum, ſed more Hebræorum, qui & homines etiam grandioris ætatis eo modo pueros nuncupabant. Feruntur ejus res geſtæ, ſcriptæ ab Aureliano ejus ſucceſſore: leguntur etiam ejus nomine duæ ſcriptæ epiſtolæ, quarum altera eſt ad Burdegalenſes, altera vero ad Lemovicenſes & Toloſanos conſcripta, ſed de his alias. Illud etiam memoria dignum de Martiale traditur, ſuſcitaſſe mortuum, admoto ei baculo S. Petri, quem ab eo ſibi datum Romæ acceperat: meminit ejus hiſtoriæ & Innocentius Papa (*b*).

De S. Martiale Epiſcopo Lemovicenſi.

(*b*) *Innoc. extr. de ſacr. unct. in fine.*

JESU CHRISTI ANNUS 75. | LINI ANNUS 6. | VESPAS. IMP. ANNUS 4.

I. SEquens hic Chriſti annus ſeptuageſimusquintus notatur ab aliis Conſulatu Domitiani Cæſaris iterum, & M. Valerii Meſſalini. Verum cum (ut anno ſuperiori dictum eſt) nonniſi numerus ordinarii Conſulatus in Faſtis (*c*) ſit deſcribendus; primus hic, & non ſecundus Domitiani Conſulatus dicendus eſſet. Sed in eo etiam error ineſſe videtur, dum in iiſdem Faſtis anno primo Titi Imperatoris Domitianus Conſul ſeptimum ponitur; cum conſtet Suetonii (*d*) auctoritare, eumdem Domitianum ante adeptum Imperium ita ſexies conſulatum geſſiſſe, ut ex eis unus tantummodo fuerit ordinarius; ac proinde unus tantum adſcribendus eſſet in Faſtis. Quamobtem errore poſitum numerum Conſulatuum, ex antea dictis exoritur non levis ſuſpicio tantum, ſed vera certaque ſcientia. Eadem igitur ratione ex Dione ullata, & Plinii (ut vidimus) teſtimonio roborata; cum annus ſuperior ſit conſignatus Coſſ. Veſpaſiano tertium & Tito ſecundum, cumque rurſus idem Dio (*e*) dedicationem templi Pacis factam eſſe dicat Veſpaſiano ſextum & Tito quartum Conſulibus, ut ex ipſo ſuperius recitato notandorum Conſulatuum ordine affirmare neceſſe eſt, tam præſenti quam ſequenti unno eumdem Veſpaſianum Conſulatum geſſiſſe, nempe hoc anno quartum, ſequenti vero quintum, ac demum ſextum. Quapropter præſenti anno dediſſe putamus nomen Conſules Veſpaſianum Auguſtum quartum & Valerium Meſſalinum, qui a Julio Frontino (*f*) ponitur: Conſulatus vero Domitiani, quem ponit Suetonius ordinarium, in alium annum rejiciendus erit.

(*c*) *Cuſpi. & Panvin. & alii.*

Emendatur error de numero conſulatuum.

(*d*) *Sueton. in Domit. c. 2.*

(*e*) *Dio in Veſp.*

(*f*) *Jul. Front. de aquæduct. lib. 2.*

II. Hoc tempore Veſpaſianum de pellendis ab Urbe Philoſophis dediſſe edictum, Dio teſtatur his verbis (*g*): *Cum alii multi excitati ex Stoica diſciplina, in quorum numero fuit Demetrius Cynicus, multa inutilia his qui audiebant, publice diſſererent occaſione philoſophiæ, atque ita multos occulte in varias ſententias traherent; Mucianus Veſpaſiano perſuaſit, ut omnes qui eſſent ejus ſectæ, ex Urbe expelleret; dixitque in eos multa, ira magis incitatus,*

(*g*) *Dio in Veſpaſ.*

Edictum de pellendis ab Urbe Philoſophis.

Digitized by Google

tus, quam ſtudio doctrinæ. Itaque Veſpaſianus ſtatim philoſophos præter Muſonium Roma expulit. Hæc Dio. Ceterum non id novum Romæ videri poterat: neque licet & Nero id fecerit, vel alii ei ſimiles, optimo Principi adeo ignominiæ vertebatur, cum id fieret more majorum: (a) Gell. lib. 15. c. 11. nam (ut auctor eſt Gellius *a*) jam longe ante, florente Republica, ſub Conſulatu Fannii Strabonis & Valerii Meſſalæ promulgatum fuerat Senatuſconſultum de Philoſophis & rhetoribus Urbe pellendis: quod ſcilicet adoleſcentes earum ſcientiarum addiſcendarum cupidi viderentur ab armis avocari, & vitam agere otioſam ac plane inertem.

III. Cur Veſpaſianus exegit ab Urbe Philoſophos. Porro hæc facta ſunt a Veſpaſiano, non quidem quod odio proſequeretur philoſophiam, utpote bonorum morum conciliatricem, cujus (ut Philoſtratus ait) plurimum amans fuit; ſed quod ſic perſuaſus a Muciano ob ſolutam nimis dicendi libertatem. (b) Suet. in Veſp. c. 13. Ceterum Suetonius (*b*) auctor eſt ipſum Veſpaſianum leniſſime tuliſſe philoſophorum contumaciam. Ex his unus erat (ut ait Dio) ille Demetrius, qui (ut teſtatur Philoſtratus) ſocius erat Apollonii Tyanæi, qui cum Tito Cæſari proficiſcenti ex Ægypto dederat monitorem. Hæc cum dicat Philoſtratus (*c*) in Apollonio; idem (*d*) meminit de Muſonio Babylonio, qui ſub Nerone carceri mancipatus, graviſſima paſſus erat: licet auctor duos videatur Muſonios recenſere, alterum Babylonium, alterum vero Tyrrhenum, eoſdemque ſub Nerone graviter exagitatos. Sed cum de Babylonio agit, eum ſecundum ab Apollonio ſapientia fuiſſe teſtatur. Sed & Veſpaſianus ad id faciendum compulſus eſt, licet invitus (quod ſic jam neceſſitas poſtularet) ad compeſcendam garrulam ipſorum linguam, & petulantem potius quam ingenuam philoſophoque dignam dicendi libertatem, qua paſſim proſcindentes Imperatorem, indeque apud abjectum vulgus gloriam aucupantes, idem in Principem commovebant. Quamobrem ut famæ Imperatoris, ipſiuſque Reipublicæ tranquillitati conſultum eſſet; æquum viſum eſt, eoſdem tali edicto percelli, & ab Urbe longius ablegari.

(c) Philoſtr. in Apoll. l. 6. (d) Idem l. 4. & 7.

Reprehenditur & a Seneca (*e*) hujuſmodi Philoſophorum in quoſcumque, ac potiſſimum in Principes dicendi temeritas potius, quam libertas, nam ad Lucilium ſcri- IV.

(e) Senec. li. 10.

SÆC. I. Anno Urbis 826. Olymp. 213. an. 1. An. Ch. 73.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5566.

☉ 26. C. ☽ 17. P. 12. April. Indict. 2.

JESU CHRISTI 73. *ſecundum Baronium* 75.

CLEMENTIS PAPÆ 7.

VESPASIANI IMP. 5.

I. Conſules. [1] AD num. I. Coſſ. *Domitianus Cæſar II. & M. Valerius Meſſalinus.*

II. Quinquennalia Domitiani Cæſaris. Baronius proponit hoc anno Veſpaſianum IV. & Valerium Meſſalinum ex Frontino lib. 2. de Aquæduct. & ſecundum Domitiani Cæſaris Conſulatum in annum LXXVII. ſeu, ut ipſe vocat, LXXIX. differt; quod Veſpaſianus anno Chriſti LXXV. Conſul VI. proceſſerit, &, ut ipſe arbitratur, Conſules ſuffecti in Faſtis non numerarentur. At jam ſuperiori anno demonſtravimus, Conſules ſuffectos in Faſtis numeratos fuiſſe. Ex quo ſequitur, Veſpaſianum anno Chriſti LXXV. in Faſtis Conſulem VI. appellari, non quod ille Conſulatus ſit inter ordinarios ſextus ſed quod ſextus ſit, comprehenſo ſuffecto, quem ante Imperium geſſerat. Veſpaſianus itaque hoc anno Conſul non proceſſit, neque Frontinus quartum ejus Conſulatum cum Valerio Meſſalino jungit, ut dicit Baronius; ſed Domitiani nomen ex S. C. abolitum omittit, & Valerium, & Meſſalinum alterum Conſulem tantum nominat, quem in duos partitur. Hunc uſum ejuſdem Conſulis nomina in duos dividendi, ab aliis etiam quandoque uſurpatum videbimus. Porro extat apud Mediobarbum pag. 122. Nummus Titi inſcriptus: T. CÆS. VESPASIAN. AUG. IMP. IIII. PON. TR. POT. II. COS. II. In poſtica parte: CÆSAR DOMITIAN. COS. DES. II. S. C. Cuſus Nummus ille anno ſuperiori, quo Titus Tribunitiam Poteſtatem ſecundam iniit, & Domitianus in annum præſentem deſignatus eſt Conſul II. juxta ſecundam Conſulatuum Cæſareorum regulam: Cæſarei enim ejus Imperii Quinquennalia in hunc annum incidunt. Suetonius in Domitiano cap. 2. ait: *In ſex Conſulatibus nonniſi unum ordinarium geſſit, eumque, cedente & ſuffragante fratre*, quia nempe Domitiani Quinquennalia hoc anno acta. Unde Titus non tantum hunc ei Conſulatum ceſſit, ſed etiam propria Quinquennalia in annum ſequentem diſtulit, ſicut pater ſua in annum LXXV. Ex quibus duorum ſequentium annorum Conſulatuum Cæſareorum cauſæ innoteſcunt. Hæc porro Suetonii verba male a Baronio explicata, ut ex dictis intelligitur.

Baron. anno 79. num. 1.

---

[1] COſſ. *Domitianus Cæſar II. & M. Valerius Meſſalinus.* Faſti Caſinates: DOMITIANO II. CAES. K. APR. TITUS. ET DOM. . . . . Faſti Idatiani, & Vindebonenſes: *Domitiano II. & Meſſalino.* Frontinus de aquæductibus: *Valerio Meſſalino Coſ.* Gruteriana inſcriptio pag. CCCXIV. 3. ex Schedis Ligorianis: IV. ID. OCT. IMP. CAES. FLAVIO DOMITIANO. VIII. ET C. VALERIO MESSALINO. COS. Noriſius in Epiſtola Conſulari pag. 56. Ligorianam fidem exagitat, ac mendoſum hunc lapidem demonſtrat, quod titulus *Imperatoris* Domitiano affingatur hoc anno, & *conſulatus* VIII. cum II. ſit, in quo collegam habuit M. VALERIUM MESSALINUM. Extat quoque apud Gruterum inſcriptio, pag. DCXXVI. 2. in qua *Perſicus libertus manumiſſus, procuratorio nomine apud Domitianum Cæſarem* IN. SECUN. COS. *nempe in ſecundo* Domitiani *conſulatu exercuit decurias duas.* Suetonius in Domitiano cap. II. *In ſex conſulatibus, nonniſi unum ordinarium geſſit, eumque cedente & ſuffragante fratre.*

Excellentia Chriſtianæ Philoſophiæ.

ſcribens hæc ait: *Errare mihi videntur, qui exiſtimant philoſophiæ fideliter deditos, contumaces eſſe, ac refractarios, & contemptores magiſtratuum, aut Regum, eorumve per quos publica adminiſtrantur.* Damnat & Dio in ſuis Ægyptiacis Philoſophorum Cynicorum in eo genere dicendi procaciam. At quantum his præſtat Chriſtiana modeſtia, quæ leviſſimam quampiam contumeliam in privatum etiam hominem dictam, perpetuo gehennæ igne dignam eſſe intelligit; quæ parendam eſſe Principibus etiam diſcolis, eoſdemque in honore habendos, ſcit eſſe lege divina præſcriptum? Numquam enim in tot acerbiſſimis ab Imperatoribus illatis in Chriſtianos perſecutionibus, quempiam illorum ob dicacitatem conventum eſſe judicio, quis poterit invenire: quod, qui ſcripſerunt pro Chriſtianis Apologias, ut Tertullianus, & alii, facile demonſtrarunt. Quamobrem philoſophorum complures, qui veræ ſapientiæ amantes eſſent, & veritatis ſtudioſi, ſublimiſſimam omnium Chriſtianorum philoſophiam eſſe conſiderantes, admirantesque apud eos non paucos quoſdam illud vitæ culmen attingere, ſed æque omnes eo nomine eſſe dignos; pedeſtri, quam ſectati fuerant, philoſophiæ nuntium remittentes, delegerunt in ſchola piſcatorum diſcipulos eſſe potius, quam Athenis magiſtros profiteri.

V. De S. Apollinare epiſcopo Ravenn.

Primum omnium ſapientum, qui cunctis philoſophorum ſcientiis Chriſtianæ religionis prætulerit ſapientiam, fuiſſe vidimus Dionyſium Areopagitam: alios item plures eumdem imitatos, licet præſentis quoque vitæ diſpendio, Chriſti fidem eſſe ſectatos, complura demonſtrant exempla; de quibus ſingulis ſuo loco dicemus. Sed quod ad hæc pertinet tempora, Eleucadius Platonicus philoſophus a S. Apollinare Epiſcopo Ravennate ad Chriſti fidem converſus, eidem his temporibus Veſpaſiani Imperatoris martyrio vita functo, cum ſediſſet annis undetriginta, in Epiſcopatu poſt Abderium ſucceſſit. De tempore ſedis Apollinaris & ejus martyrio Petrus Damiani his teſtatur verbis: *Apollinaris quanta gloria, quanta ſit excellentia, admirari digne non poſſumus, cujus martyrium per viginti & novem annorum ſpatium per innumerabilia fuerit tormenta productum, &c.* Hæc & alia plura in ſermone quem habuit de S. Eleucadio, cujus mentio facta eſt. Veſpaſiani namque temporibus paſſum eſſe Apollinarem, cum ejus vitæ Acta, tum Romanum Martyrologium (*a*), aliaque Bedæ, Uſuardi, & Adonis teſtantur. Sed id quidem non accidit, quod aliqua a Veſpaſiano fuerit in Chriſtianos perſecutio excitata: ſed cum Apollinaris Chriſti fidem prædicans, ab idolis Gentes avertiſſet, & eorumdem ſacerdotum in ſe odium concitaſſet, illorum exagitatus calumniis, ſubrepto ab Imperatore reſcripto, tamquam ſeductor quiſpiam & facinoroſus homo juſſus eſt ab eo urbe pelli, niſi diis immolare aſſentiretur: quod ipſe facere recuſans, non tantum expulſus eſt, ſed etiam ſæviſſime trucidatus, martyr occubuit. Plura de eo dicenda eſſent, atque etiam de Ravennatibus ſucceſſoribus Pontificibus: ſed quoniam (quod ſæpe profeſſi ſumus) noſtri non eſt inſtituti, privatarum Eccleſiarum, niſi interdum Patriarchalium, facta proſequi, ſatis eſſe putavimus ex his aliqua vel leviter attigiſſe. Quocirca ad inſtitutam ſemel de philoſophis narrationem redeamus.

(*a*) Mart. Rom. 25. Junii & alii.

VI. De Philoſophis orbem circumeuntibus.

Conſideratione illud profecto dignum eſt; hoc ipſo ſæculo, quo Apoſtoli Domini, ac Apoſtolici viri, ad imbuendos Chriſtiana religione populos univerſos, totum pene orbem terrarum peragrarunt; complures e contra philoſophos, perinde ac ſi eamdem iniiſſent inſtituti rationem, itidem circumeundo provincias pervagatos in Orbem, adiiſſe nobiliſſimas civitates, eoque prætextu ut mores labefactatos corrigerent, habuiſſe de pravis moribus corrigendis ad populum conciones: ſed ſic eos ad meliorem frugem conatos eſſe (ut videbatur) inducere, ut tamen Gentiliciæ avitæ ſuperſtitionis cultum ſervandum potiſſimum inculcarent. Fuerunt, qui id præſtiterunt, complures: & ut prætermittamus dicere de Apollonio, de quo fuſius alibi, præſtitit hoc inſigniter Dio, cujus mentio eſt apud Philoſtratum in Tyanæo (*b*): ſed eo licet tacente, ipſius Rhodiacæ, Corinthiacæ, Tarſicæ, Boryſthenicæ, & aliæ a diverſis locis, in quibus eas habuit, denominatæ orationes, quam multus in his fuerit, ſatis aperte declarant. His Euphratem Apollonii perneceſſarium adde, atque Demetrium, Muſonium etiam conjunge. Ejuſdem etiam profeſſionis erat Damis Pythagoreus, Epictetus Stoicus, Lucianus Epicureus, ſed non cum his comparandus; & alii, ex quibus eos qui in Urbe erant, Domitianus eſt inſectatus. Sed non ſilendus Diogenes Junior, qui cum populum vexaſſet multis contumeliis, in theatro eum objurgans, virgis cæſus eſt. Erat etiam ejuſdem claſſis ille, cujus meminit Dio, qui eamdem ſibi vendicans libertatem dicendi in populum, capite truncatus eſt (*c*).

(*b*) Philoſt. lib. 5.

(*c*) Dio in Veſp.

VII.

Hos igitur adverſarios paſſos eſſe qui Chriſtianæ religionis fundamenta jacerent, nemo jure poterit dubitare: nam cum ex ſententia Pauli, Græci ſapientiam quærerent, hancque iſtiuſmodi verborum phaleris iiſdem glorioſiſſime oſtentarent, quorum (inquit Juvenalis *d*)

Ingenium velox, audacia perdita, ſermo
Promptus, & Iſæo torrentior,

(*d*) Juvenal. ſatyr. 3.

haud

Digitized by Google

Cujus æſtimationis Chriſtiana religio.

Haud dubium audientes horum ſermones, pronis eos auribus accepiſſe: e contra vero barbaros, quos dicerent Judæos homines, novam ac peregrinam invehentes religionem, eamdemque ſuperantem humanum captum, dum hominem cruci effixum Deum eſſe contenderent, debuiſſe contemptui. Sed & quod Chriſtiana fides Judaica cenſeretur eſſe religio, ut quæ e Judæa & Judæis hominibus, & de Judæo homine, quem dicerent eſſe Deum, prædiceretur; Romanis, his præſertim temporibus, exoſa admodum & execrabilis reddebatur. Antiquum hoc erat odium: quo enim animo Romani olim erga Judæorum religionem eſſe ſolerent, ſententia Ciceronis in oratione pro Flacco, ad hæc quoque tempora valde accommodata, declarat his verbis: *Stantibus Hieroſolymis, pacatiſque Judæis, tamen iſtorum religio ſacrorum a ſplendore hujus imperii, gravitate nominis noſtri, majorum inſtitutis abhorrebat: nunc vero hoc magis, quod illa gens quid de imperio noſtro ſentiret, oſtendit armis: quam cara diis immortalibus eſſet, docuit; quod eſt victa, quod elocata, quod ſervata.* Hæc Cicero, cum a Pompeio tantum debellati Judæi eſſent. At quid de Judaica religione, iis potiſſimum temporibus, cum immaniſſima omnium clade affecti eſſent, iidem exiſtimaſſe potuerunt? Quid Græci? Plutarchus, Lucianus, & alii multis in locis reliquere teſtatum. Quid Ægyptii? Apio Alexandrinus duobus libris de ea re editis patefecit, dum univerſo terrarum orbi, tamquam in ſcena, Judaicam religionem exhibuit riſu ac ſibilis inſectandam. His adde (quod diximus) inhærentem religioni Judaicæ ignominiam crucis, cum Judæi homines in Urbem & Orbem inferrent crucifixi hominis Judæi cultum: hoc plane omne illis videri poterat portenti genus excedere.

VIII. Sed & in his omnibus & contra omnia ſuperexcellens vis atque potentia crucis enituit: quæ radiis ac fulgoribus divinitatis effulgens, omnes mox humanæ ſapientiæ disjiciens tenebras, divinaque potentia omnem altitudinem extollentem ſe adverſus ſcientiam Dei humi proſternens, omnem intellectum (mirabile dictu) redegit in obſequium Chriſti: ut virtus (quod idem ait Apoſtolus *a*) non eſſet ex homine, ſed ex Deo. Quis enim videns novella germina fidei, ſuo ipſius ortus principio, cum ſemen Apoſtolicum e terra naſcens erumperet, continuo ipſorum Judæorum rabiem implacabilem experiri, furore Gentilium concuti atque percelli, & adhuc inſuper humanæ ſapientiæ artibus radicitus prope convelli; non omni ſpe caderet, atque animo omnino deficeret? Sed qui vocat ea (*b*) quæ non ſunt, tamquam ea quæ ſunt; delegit ea quæ mundi eſſe viderentur infirma, ut fortia quæque confunderet; & ad confutandos ſapientes, ſtulta quæſivit, & quæ ignobilia eſſent & contemtibilia, ut (quod ait Apoſtolus) tam ea quæ non ſunt, quam ea quæ ſunt, deſtrueret; ne glorietur adverſus eum omnis caro, hæcque omnia non humanarum eſſe virium, ſed Dei plane potentiæ, omnes ex æquo cognoſcerent.

(*a*) 2. Cor. 10.

Virtute divina non humana propagatum Evangelium.

(*b*) Rom. 4.

IX. *De peregrino Philoſopho.*

Sed quoniam de Philoſophis ſemel eſt inſtituta narratio; hic opportune accidit (nam & temporis etiam ratio poſtulat) ut quæ ab impoſtore quodam, Peregrino philoſopho nominato, ſub nomine Chriſtiano ſunt geſta, narremus: quæ quamtumlibet a Chriſtianorum hoſte & blaſphemo homine ſcripta ſint, ex eis tamen nonnulla utilia elici poſſunt, quæ antiquos illos laudatiſſimos Chriſtianorum mores, ac præſertim erga fratres peregrinos, vel carcere detentos propenſiorem curam ac ſtudium charitatis inſinuent: ſicque (ſecundum illud de Ennio dictum) aurum ex ſtercore ſeligentes, relinquentes blaſphemias, cetera ſcitu digna narrabimus. Res igitur in hunc modum ſe habuit: Impoſtor quidam ſceleſtiſſimus ex Paro inſula oriundus, immaniſſimorum criminum reus (patrem enim ſuum necaverat, & amore puerorum erat turpiter infamatus) patrium ſolum vertens, pœnæ timore perterritus, in regionem, in qua minime cognitus eſſet, proficiſci in animum duxit. Sed quo omnia ad vitæ uſum ſibi ſuppeditarentur abunde proſpiciens, luſtranſque mente univerſum terrarum orbem; cum nulla ſibi gens viſa eſſet, quæ alios libenter ad ſe venientes ſuſciperet, & peregrinos benevolentiæ proſequeretur officiis, quos præſertim ſuæ eſſe ſciret religionis homines; nec aliam quamlibet nationem tanta liberalitate proſequi egentes ac miſerabiles quaſque perſonas, perinde ac Chriſtianos: mox ad eos proficiſcendi conſilium iniit. Ad hos cum perveniſſet impoſtor, eos conveniens, ſe Chriſtianæ religionis cupidiſſimum ſimulavit. Quid plura? dedit nomen, initiatur baptiſmate, ad eumque loci gradum provectus eſt tandem, ut (quod ait auctor) profiteretur inter prophetas ac ceteros rerum ſacrarum principes: quippe qui ſe & magiſtrum præberet, qui alios fidem Chriſtianam doceret, ac ſacros libros interpretaretur, necnon & alios a ſe conſcriptos legendos traderet.

X. At ne quid ſibi deeſſe videretur, quod ad culmen Apoſtolicæ perfectionis ſpectare poſſet; operatus eſt, ut pietatis cauſa detruderetur in carcerem, ubi velut novus Paulus vinctus, glorioſe ſua vincula oſtentaret. Sed eo conſilio hæc omnia faciebat, ut ex oblationibus Chriſtianorum ſponte ac largiter dantium ingentem pe-

pecuniæ vim ea arte corraderet; qui cum in his præſtandis officiis munificentiſſimi haberentur, quæ non profudiſſent ejus cauſa, quem nondum ſibi perſpectum, velut Apoſtolum alterum jam haberent? Sed quæ fuerint erga impium hominem piorum ſtudia, ex eodem auctore, qui hæc ſcriptis mandavit, in medium afferamus. Cum primum enim eum e carcere liberare, & nulli parcentes impenſæ redimere conati eſſent, nec voti compotes facti, hiſce eum quotidie proſequebantur officiis, & colebant obſequiis. *Mane*, inquit, *quidem illico videre erat juxta carcerem præſtolantes anus, viduas quaſpiam, & orbos puerulos: illorum enim pars etiam una intus cum illo ſomnum capiebant, corruptis pecunia cuſtodibus: exinde omnis generis cœnæ inferebantur variæ, & ſacri inter ſe ſermones dicebantur. Quinetiam ex Aſia pleraſque urbes fuiſſe conſtat, ex quibus venerunt quidam laturi auxilium, Chriſtianis mittentibus ex publico, neque non collocuturi, & virum conſolaturi. Incredibile vero eſt, quantum ſtudium & celebritatem ad hoc oſtendant, ſi quid tale vulgo innotuerit: illico enim nulli rei parcunt.* Hæc ipſe.

Chriſtianorum charitatis officia.

XI. Addit his vero auctor cauſam, cur ſic affecti eſſent Chriſtiani, ut nec bonis, nec vitæ parcerent, ſed omnia libentiſſime profunderent, ſic dicens: *Proinde Peregrino quoque multæ tunc opes ab illis mittebantur ſub vinculorum prætextu; nec vulgarem rerum proventum lucrifaciebat. Etenim haud dubitanter ſibi perſuaſerunt, ſe omnino immortalitate potituros, perpetuoque victuros eſſe: quamobrem & mortem magno contemnunt animo, ac non pauci ſua ſponte ſemetipſos occidendos offerunt. Deinde primus illorum quoque legiſlator eorum perſuaſit animos, quemadmodum inter ſe omnes fratres eſſent. Poſtea vero quam ſemel a nobis deſciverunt, Græcorum deos conſtanter abnegant, ſolum crucifixum illum colentes.* Addit hæc inſuper: *Proinde apud illos omnia ex æquo habentur contemptui, præter fidem, quam exacte exploratam a quocumque deferente ſuſcipiunt; quod facile ſit eos ab impoſtoribus ſeduci, eoſque brevi fieri opulentos.* Subdit auctor de eodem Peregrino, quod tandem dimiſſus fuit a Syriæ Præſide, cum alioqui ille ſe libenter mortem oppetere demonſtraret, ſeu potius fingeret.

Chriſtiani ſpe vitæ æternæ omnia præſtant.

XII. Poſt hæc autem eumdem Peregrinum auro ſuffarcinatum in patriam rediiſſe, auctor ipſe teſtatur, ac ſubinde de ſecunda ab eo inita peregrinatione, hæc ait: *Secunda itaque ſuſcepta peregrinatione, egreditur vagaturus, ſatis ſibi viatici in Chriſtianis repoſitum eſſe exiſtimans, a quibus quaquaverſum incedebat ſtipatus, in omni agebat rerum abundantia: atque in hunc modum aliquantum temporis alebatur. Tandem admiſſo neſcio quo adverſus illos flagitio; ſiquidem viſus erat (ut opinor) neſcio quid ex interdictis comediſſe; non recipientibus amplius illis, magna eſt rerum difficultate perplexus.* At prætermittimus cetera recenſere: nam ſatis putamus hæc eſſe ad ea quæ ad res noſtras pertinent. Proſequitur enim auctor narrare ceteras ejus peregrinationes, Romamque adventum, & quomodo edicto Imperatoris, philoſophis ex urbe proſcriptis (factum enim id fuit rurſum a Domitiano Imperatore paucos poſt annos) tam ipſe quam ceteri qui erant Romæ Philoſophi, nempe (ut ait) Muſonius, Dio, Epictetus, & alii, Urbe egredi ſunt coacti. At hic tandem nova arte immortalem ſibi gloriam paraturus, re vera tamen ſcelerum ſuorum ſupplicium luiturus, in Olympiis ſolemni pompa ſeſe dedit incendio exurendum: cujus rei geſtæ, qui præſens vidit, hiſtoriam ipſe Lucianus conſcripſit. Hæc ſummatim ex Luciano ad Chronium accepta voluimus enarraſſe, ut hujuſmodi exemplo quæ a noſtris de ea re ſcripta ſunt, planius innoteſcerent, ſuiſque coloribus velut in tabula cernerentur expreſſa: ut illud in primis, quod ſe paſſum Paulus (a) dicit: *Periculum in falſis fratribus:* de quibus & Dominus dixerat (b): *Venient ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Quales igitur ejuſmodi eſſe ſolerent, ipſum exemplar ex vero redditum vidimus in Peregrino; qui merito dictus eſt cognomento Proteus, quod omnem, quam ſibi vellet, formam ſuperinduceret (c).

Reliqua Peregrini ac finis ejus.

(a) 2. Cor. 11.

(b) Matt. 7.

(c) Gellius Noct. Att. 12. c. 11. & Ammian. l. 29.

XIII. Ex his inſuper facile intelligimus, quæ de Menſurio Epiſcopo Carthaginenſi recitat S. Auguſtinus (d): nimirum quod prudenter agens, noluiſſet recipere quoſdam pſeudomartyres, qui lucri gratia ſeſe inter martyres, conjeciſſent, ut peculiis ditarentur, vel lautius ibi viverent. Sic enim ait: *Quidam etiam in eadem epiſtola facinoroſi arguebantur, & fiſco debitores, qui occaſione perſecutionis, vel carere vellent oneroſa multis debitis vita, vel purgare ſe putarent & quaſi abluere facinora ſua, ſed certe acquirere pecuniam, & in cuſtodia deliciis perfrui de obſequio Chriſtianorum.* Sicque ex his videas, quæ ipſo initio exurgentis Eccleſiæ detentis in carcere cauſa fidei a Fidelibus compluribus præſtari conſueverunt officia, eadem etiam exhibita reperiri in ultima perſecutione ſub Diocletiano, de qua ea quæ nuper ſunt recitata ab Auguſtino, intelliguntur; ſicque ſemper eumdem in Eccleſia morem eſſe ſervatum: unde merito Tertullianus (d) ſic ſcribit ad martyres in carcere conſtitutos: *Inter carnis alimenta benedicti martyres de-*

Officia Chriſtianorum erga vinctos.

(d) Aug. in Brev. collat. dici tert. c. 13.

(e) Tertull. ad Martyr. c. 1.

fi-

Digitized by Google

ſignati, quæ vobis & domina mater Eccleſia de uberibus ſuis, & ſingula fratres de operibus ſuis propriis in carcerem ſubminiſtrant, capite aliquid & a nobis, quod faciat ad ſpiritum quoque educandum: & poſt aliqua de iiſdem: *Immo & quæ juſta ſunt, caro non amittit per curam Eccleſiæ, & agapen fratrum.*

XIV. (a) *Cypr. epiſt.* 37. Frequens viſitatio Confeſſorum.

Sed videamus quæ ad hæc ſpectantia S. Cyprianus (*a*) habet, cum abſens clerum admonet, ut confeſſorum, qui detinerentur in carcere, propenſiorem curam gererent, eiſdemque omnis impenderetur humanitas. Adeo namque frequens eſſe ſolebat, confeſſores detentos in carcere viſitare, ut ad evitandam invidiam perſecutorum, oportuerit eumdem S. Cyprianum (*b*) ſuos litteris cohibere, ſic ſcribentem: *Peto quoque, ad procurandam quietem, ſolertia & ſolicitudo veſtra non deſinat. Et ſi fratres pro dilectione ſua ſunt cupidi ad conveniendum, & viſitandos confeſſores bonos, quos illuſtravit jam glorioſis initiis divina dignatio: tamen caute hoc & non glomeratim, nec per multitudinem ſimul junctam puto eſſe faciendum: ne ex hoc ipſo invidia concitetur, & introeundi aditus denegetur; & dum inſatiabiles multum volumus, totum perdamus. Conſulite ergo, & providete, ut cum temperamento hoc agi tutius poſſit; ita ut presbyteri quoque qui illic apud confeſſores offerunt, ſinguli cum ſingulis diaconis per vices alternent: quia & mutatio perſonarum, & viciſſitudo convenientium, minuit invidiam.* Hæc Cyprianus, plane ſignificans, ſolitos eſſe presbyteros illic in carcere offerre ſacrificium; quod Miſſam dicimus, ex quo haud dubium confeſſores communicarent: quæ quidem omnia pietatis officia Fideles ut ſibi præſtare liceret, erogata (ut vidimus in Peregrino) in carceris cuſtodes pecunia collectitia, redimere conſueverant.

(b) *Cypr. epiſt.* 5.

XV. Rurſus vero, quod pertinet ad deſcripta a Luciano Chriſtianorum charitatis ſtudia in ſuſcipiendis hoſpitibus, in quibus præſtandis ſatis ſibi eſſe viatici Peregrinus exiſtimavit, ita ut non tantum ab illis aleretur, ſed etiam in via deduceretur, atque ſic (ut ait) quaquaverſum ſtipatus incederet: commendat hoc immenſam Chriſtianorum erga fratres dilectionem, atque illam ipſam quam hiſce puto temporibus Joannes Evangeliſta (*c*) laudat in Caio, ſic ſcribens: *Cariſſime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos, qui teſtimonium reddiderunt, charitati tuæ in conſpectu Eccleſiæ; quos, bene facieas, deduces digne Deo. Pro nomine enim ejus profecti ſunt nihil accipientes a Gentibus. Nos ergo debemus ſuſcipere hujuſmodi, ut cooperatores ſimus veritatis.* Hæc Joannes per omnia his conſentientia, quæ ex Luciano ſunt recitata. Porro Tertullianus (*d*) adeo frequentem ac neceſſariam inter Fideles interceſſiſſe mutuam hoſpitalitatem ſignificat, ut inter Catholicæ communicationis ſymbola illam adnumeret, dicens: *Itaque tot ac tantæ Eccleſiæ una eſt illa ab Apoſtolis prima, ex qua omnes. Sic omnes primæ, & omnes Apoſtolicæ, dum unam omnes probant unitatem. Communicatio pacis & appellatio fraternitatis, & conteſſeratio hoſpitalitatis, quæ jura non alia ratio regit, quam ejuſdem ſacramenti una traditio.* Hæc Tertullianus, qui per conteſſerationem hoſpitalitatis, certum quoddam ſignum intelligit, quod qui ferret, ut Eccleſiæ Catholicæ legitimus filius, quocumque pergeret, a Fidelibus æque Catholicis honorifice reciperetur hoſpitio. Quod quidem ſignum cum adulteraſſent hæretici, a Catholicis noſcitur ſæpe mutatum, ac litteris tandem commiſſum, quas Patres in Niceno Concilio nominavere Formatas.

(c) *Joan. epiſ.* 3. Hoſpitalitas quam cuſtodita & frequentata a Chriſtianis.

(d) *Tertul. de præſcrip.* c. 20

XVI. Jure igitur Lucianus de Peregrino ait, ſatis ſibi eſſe viatici ipſum exiſtimaſſe in Chriſtianorum hoſpitalitate repoſitum: nam non recipere, nec coniungere oblatam teſſeram, idem erat, quod a Catholica communione ſejungere. Verum & apud Gentiles illud uſurpatum erat, ut idem eſſet confringere teſſeram, ac amicitiam diſſolvere; unde apud Plautum (*e*):

(e) *Plaut. in Ciſtel.*

Hic apud nos jam Alceſimarche confregiſti teſſeram.

De teſſera Hoſpitalitatis apud Gentiles.

Pactæ namque etiam apud illos erant per teſſeram mutuæ hoſpitalitates, eoque fœdere mutuæ pariter amicitiæ fovebantur: quæ ſic ſancte ac inviolate cultæ, manabant ad poſteros; unde apud eumdem auctorem (*f*):

(f) *Plaut. in Pœnulo.*

——— Si ita eſt, teſſeram
Conferre ſi vis hoſpitalem, eccam attuli.
Agedum oſtende; eſt par probe: nam habeo domum.
O mi hoſpes ſalve multum; nam mihi tuus pater,
Pater tuus ergo hoſpes Antidamas fuit:
Hæc mihi hoſpitalis teſſera cum illo fuit.

At ſi hæc mutuæ charitatis officia adeo inſolubiliter inter Gentiles ipſos excolebantur; quid putandum factum eſſe inter Chriſtianos; cum etiam ejuſdem Luciani teſtimonio, hi præ ceteris mutua inter ſe charitate conjunctiſſimi eſſent? Sed hæc ſatis ad inſinuandos de ea re antiquos Eccleſiæ mores.

I. Ultimum luſtrum. (a) Cenſor. de die natal. c. 15.

SEquens ordine temporum annus Chriſti ſeptuageſimus ſeatus, adſcribitur antiquis Faſtis Veſpaſiano Auguſto quintum & Tito Cæſare tertium Conſulibus; quibus (ut auctor eſt Cenſorinus *a*) ab eodem Veſpaſiano, Cenſorem etiam agente, habitum eſt noviſſimum luſtrum: nam exinde a Conſulatu Domitiani duodecimo & Cornelii Dolabellæ, per Capitolinos agones anni cœpti ſunt numerari, ut ſuo loco dicemus. Quod autem ſpectat ad hoc ultimum luſtrum; haud alienum ab inſtituto eſſe putamus, ſi de longa ætate complurium qui eodem luſtro cenſi ſunt, quæ ſcribit Plinius hic deſcribamus; ne pro monſtro habeatur quod Simeon, frater Domini dictus, centum & viginti annos natus, cruci affixus martyrium conſummarit; ſive quod alii his ipſis temporibus ex Apoſtolorum diſcipulis centenarii, vel majori ætate deceſſerint.

II. De Ætate longæva multorum. (b) Plin. lib. 7. cap. 49.

Plinius (*b*) enim hæc ait: *Accedunt experimenta, & exempla recentiſſimi cenſus, quem intra quadriennium Imperatores Cæſares Veſpaſiani, pater filiuſque Cenſores egerunt. Nec ſunt omnia vaſaria excutienda: mediæ tantum partis inter Apenninum Padumque ponemus exempla. Centum viginti annos Parmæ tres edidere, Brixelli unus CXXV. Parmæ duo CXXX. Placentiæ unus CXXXI. Faventiæ una mulier CXXXII. Bononiæ L. Terentius Marci filius, Arimini vero Marcus Aponius C. & L. Tertulla CXXXVII. Circa Placentiam in collibus oppidum eſt Velleiacium, in quo CX. annos ſex detulere, quatuor centenos vicenos, unus CXL. Marcus Mutius Marci filius, Galerius Felix. Ac ne pluribus moremur in re confeſſa, in regione Italiæ octava centenum annorum cenſi ſunt homines quinquaginta quatuor, centenum denum homines quinquaginta ſeptem, centenum vicenum quinum homines duo, centenum tricenum quinum aut ſeptenum totidem, centenum quadragenum homines tres.* Huc uſque ex tabulis cenſus Plinius: qui decipi non potuit, cum in iiſdem cenſibus ex Conſulum notis quiſque annus, quo quis natus eſſet, deſcribi ſolitus, manifeſtior appareret. Hæc igitur qui attenderit, haud mirabitur, ſi præter Simeonem, quem diximus, Dionyſium, Ignatium, Quadratum, Hermam, Polycarpum, & alios omnes Apoſtolorum diſcipulos, qui & Dominum viderunt, vel vidiſſe potuerunt in humanis agentem, ad Traiani & Hadriani tempora, vel ulterius, vitam duxiſſe legat; qui divina etiam agente diſpenſatione, tam longævam ætatem vixerunt, ut ita Dei Eccleſiæ conſultum eſſet adverſus hæreticos tunc emergentes. Quid enim Apoſtoli credidiſſent, & quæ alios docuiſſent ſervanda, hujuſcemodi graviſſimi ac veraciſſimi teſtes rogantibus certo certius tradere, & quæ oculis aſpexiſſent, veriſſime affirmare potuerunt.

Se-

SÆC. I. Anno Urbis 827. Olymp. 213. an. 2. An. Ch. 74.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5567.

☉ 27. B. ☽ 18. P. 3. April. Indict. 2.

JESU CHRISTI 74. *ſecundum Baronium* 76.

CLEMENTIS PAPÆ 8.

VESPASIANI IMP. 6.

I. *Conſules.*

[1] AD num. I. & ſeq. Coſſ. *Veſpaſianus Aug. V. & Titus Cæſar III.* Domitianus vero Cæſar Conſul ſuffectus III.

II. *Quinquennalia Titi Cæſaris.*

Sumtus eſt hic a Tito Conſulatus juxta ſecundam regulam, propter ſcilicet ejus Cæſarei Imperii Quinquennalia, a Veſpaſiano vero juxta tertiam, ut nempe filii Collega eſſet.

Cenſorinus lib. de Die Natali cap. 15. ait: *Cum inter primum a Servio Rege conditum Luſtrum, ab Imp. Veſpaſiano V. & Tito Cæſ. III. Coſſ. factum eſt, anni interfuerant paulo minus DCL. Luſtra tamen per ea tempora non plura quam LXXV. ſunt facta, & poſtea plane fieri deſierant.* Vides Cenſorinum evertere opinionem Baronii, qui Conſulatum Veſpaſiani V. cum Conſulatu Titi III. hoc anno conjungendum eſſe negabat. Porro licet luſtrum hoc tantum anno peractum ſit; Cenſus tamen jam ab anno ſeptuageſimo primo inchoatus fuit; cum Veſpaſianus in Nummis dicatur *Cenſor*, quando Conſulatum III. gerit, & Plinius in lib. 7. Hiſt. cap. 49. de hoc Cenſu loquens ſcribat: *Quem intra quadriennium Imperatores Cæſares Veſpaſianus pater filiuſque Cenſores egerunt.* Vides, Titum Imperatorem vocari, quia ſc. Imperio Proconſulari decoratus erat. III. *Luſtrum conditur.*

[1] COſſ. *Veſpaſianus Aug. V. & Titus Cæſar III.* Faſti Caſinates: IMP. VESPASIANO (V)... K. APR. C. TITEOIUS... Frontinus: *Veſpaſiano V. Tito III. coſ.* Faſti Idatiani, & Vindeboonenſes: *Veſpaſiano V. & Tito III.* Proſperi Chronicon: *Veſpaſiano V. & Tito IIII.* corrupte. Cenſorinus de die natali Cap. XVIII. de luſtro, quod ab *Imperatore Veſpaſiano V. & Cæſare III. Coſſ. factum eſt.* Hoc anno *Domitianus Cæſar III. conſul ſuffectus* fuit.

I. SEquenti anno Domini ſeptuageſimoſeptimo, Veſpaſiano ſextum & Tito quartum Coſſ. templum Pacis auguſtiſſime ædificatum (ut auctor eſt Dio *a*) dedicatum eſt, inque eo, præter alia hinc inde toto terrarum orbe quæſita ornamenta, ea præſertim, quæ e templo Hieroſolymitano ſublata, ducta fuerant in triumphum, ſunt repoſita. Joſephus (*b*) enim de eodem templo agens, hæc ſcribit: *Veſpaſianus Pacis templum ædificari decrevit. Itaque mira celeritate, quæ hominum cogitationem ſuperaret, effectum eſt. Magna enim divitiarum largitate uſus, inſuper perfectis id picturæ ac figmentorum operibus exornavit. Omnia namque in illud fanum collecta ac depoſita ſunt, quorum viſendorum ſtudio, per totum Orbem, qui ante nos fuerant, vagabantur; quomodo aliud apud alios ſitum eſſet, videre cupientes. Hic etiam repoſuit quæ Judæorum fuerant inſtrumenta, his ſe magnifice efferens. Legem vero eorum & penetralium vela purpurea in Palatio condita ſervari præcepit.* Hæc Joſephus.

(*a*) Dio in Veſpaſ.

Templum Pacis dedicatum.

(*b*) Joſeph. de bello Jud. lib. 7. c. 24. in fine.

II. Studium Veſpaſiani.

Cur autem Veſpaſianus, nullo majorum exemplo, Paci primus templum erexerit (ut ſuperius fuſius demonſtratum eſt) cum alias ſæpius hoſtibus gravioris momenti ſuperatis, Urbique tranquilla pace donata (ut Auguſti præſertim temporibus accidit) nullus umquam repertus ſit, qui ei numini templum extruxerit; non levis admirationis occaſio exoritur. Sed certe eam hujus rei gerendæ cauſam conjectura haud contemnenda ſignificat: nimirum quod (ut ſuperius dictum eſt) Judæorum, ac Joſephi præſertim hiſtorici adulatione, ipſum illum ſe eſſe Regem perſuaſus, qui ex Judæa prodituros, univerſo dominaretur Orbi (quod de Chriſto dictum a Prophetis erat) omnia pariter quæ de illo prædicta erant, in ſe transferre curaverit. Nam quod ad eam rem ſpectare videbatur, etiam (ut vidimus) miracula operandi virtutem ſe aſſecutum eſſe adeo palam oſtentavit, ut ab omnibus ferme ejus temporis hiſtoricis, ut fuit creditum, ſic etiam tamquam res probe teſtata atque confeſſa, memoriæ fuerit commendata. Porro eam ipſum gloriam affectaſſe, manifeſtum illud fuit argumentum, dum (quod & antea dictum eſt) eos qui erant ex familia Davidis, conquiri juſſit, atque conatus eſt tollere, ne quis ex ea ſtirpe, qua tamen Chriſtus dicebatur naſciturus, extaret: id enim unum ſibi videbatur obſtare, quo minus in omnibus fieret voti compos.

III. Sic igitur in hunc modum (ut vidimus) Veſpaſianus affectus animo, quod audiſſet in oraculis (*c*) eſſe, illum ipſum Regem, pacis Principem nominandum, & in immenſum fore ab eo propagandum imperium, paciſque inde nullum futurum eſſe finem, ſic dicente Iſaia: *Vocabitur nomen ejus, Princeps pacis: multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis*: eadem perinde ac de ſe dicta eſſent a Joſepho oblata ſibi ſumens, celeberrimum

(*c*) Iſai. 9.

Erigendi Templi pacis ratio.

SÆC. I. Anno Urbis 828. Olymp. 213. an. 3. Æ. C. 75.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5568.

☉ 28. A. ☽ 19. P. 23. Aprih Indict. 3.

JESU CHRISTI 75. ſecundum Baronium 77.

CLEMENTIS PAPÆ 9.

VESPASIANI IMP. 7.

I. Conſules.

[1] AD annum I. Coſſ. *Veſpaſianus Aug. VI. & Titus Cæſar IV.* Domitianus Cæſar Conſul ſuffectus IV. ut oſtendit Onuphrius in Faſtis.

II. Quinquennalia Veſpaſiani.

Sumtus is a Veſpaſiano Conſulatus juxta II. Conſulatuum Cæſareorum regulam, propter nempe ejus Quinquennalia anno uno dilata; a Tito juxta tertiam, ut ſcilicet patris Collega eſſet; neque enim Domitianus & Titus eodem, quo pater, anno hujuſmodi ſolennia exhibuere. Horum Quinquennalium indicium dedicatio celeberrimi Pacis templi, de quo Baronius. Accedunt duo Veſpaſiani Numiſmata apud Medinbarbum pag. 115. in quibus legitur: IMP. VESPASIAN. AUG. Viſitur Orbis cum temone. In poſtica: P. M. TR. P. P. P. COS. VI. Caduceum. Qui Nummi ei ſimiles, qui in Vicennalibus Tiberii percuſſus.

Baron. num. I.

[1] COſſ. *Veſpaſianus Aug. VI. & Titus Cæſar IV.* Faſti Caſinates: IMP. VESPASIANO (VI)... C. VIBIUS TIRO. Donianæ inſcriptiones pag. 10. n. 35. VESPASIANO. VI. COS. Gruterus pag. CCXXIII. 43. IMP. CAESARE. VESPAS. VI. COS. T. CAES. AUG. F. IIII. Pag. CIX. 7. IMP. VESPAS. VI. CAESARE. TITO. IIII. COS. Fabrettus pag. 684. n. 84. IMP. CAESAR. VESPASIANUS AUG. PONT. MAX. TRIBUN. POTEST. VI. IMP. XIIII. P. P. COS. VI. DESIG. VII. Lapis apud Sponium pag. 43. DEDIC. XIV. KAL. JUL. IMP. VESPASIANO. AUG. VI. TITO FLAVIO. CAESARE. IIII. COS. Reineſius pag. 352. IMP. CAESAR. VESPAS. VI. T. CAES. AUG. F. IIII. COS. Faſti Idatiani, & Vindebonenſes: *Veſpaſiano VI. & Tito IV.* Proſperi Chronicon: *Veſpaſiano VI. & Tito V.* Dio Xiphilini lib. LXVI. pag. 751. *Veſpaſiano ſextum, & Tito quartum conſulibus, templum Pacis dedicatum eſt, & coloſſus ſacra via collocatus, quem ferunt fuiſſe altum centum pedes imago:* Neronis erat, vel Titi, ut ab aliis traditum eſt. Suffectum conſulem una cum *Domitiano Cæſare IV. M. Licinium Craſſum Mucianum III.* Onufrius tradit. Certe *Mucianus* ſæpe a Plinio *ter Conſul* dicitur, lib. VIII. cap. III. lib. XIII. cap. XIII. lib. XIV. cap. IV. lib. XVI. cap. XL. lib. XIX. cap. I. lib. XXVIII. cap. II. & lib. XXXIV. cap. VII.

Digitized by Google

mum omnium templum erigens, Paci æternæ dicavit: eo enim titulo templi porticus faciem fuiſſe notatam, numiſmata antiqua declarant; ſed & vetus inſcriptio, quæ Romæ in ædibus Farneſianis lapidi inſculpta legitur, in qua & deſcriptæ ſunt Tribus quæ ad templi ſtructuram pecuniam contulerunt, hæc habet primo loco notata verba: PACI ÆTERNÆ: cætera quæ ſequuntur, prætermittimus, quod ſit alias eadem inſcriptio a nobis ſuperius recitata. In nummo etiam argenteo in hunc modum: PACI AE (a), deeſt TERNÆ. Hiſce igitur monumentis, quod eſſet Princeps pacis, & auctor pacis æternæ, quæ in propheticis oraculis docente Joſepho ſciret expreſſa, ea de ſe eſſe prænuntiata voluit credi, & reddi manifeſte teſtata. Hæc vero licet ſint a nobis (ut ſuperius diximus) ex conjectura deducta; nihilominus haud facile ab aliis, omnia ſimul exacte conſiderantibus, contemnenda fore putamus.

(a) Adolph. lib. de Numiſ.

JESU CHRISTI ANNUS 78.	LINI ANNUS 9.	VESPAS. IMP. ANNUS 7.

I. Annus Domini ſeptuageſimus-octavus Coſs. Veſpaſiano ſeptimum & Tito quintum adnotatur in Faſtis: quo, ſicut & aliis huic conjunctis, nulla reperimus Eccleſiaſtica geſta, quæ horum nota Conſulum conſignentur: cum alioqui ſciamus, hujus pacis opportunitate, veluti diebus Alcyoniis, bene uſos eſſe Chriſtianos ad propagandam longe lateque per Orbem Chriſtianam religionem. At quoniam, quid quolibet anno geſtum ſit, ex antiquis veriſque Eccleſiaſticis monumentis uti certum exploratumque tradi nequit: conſultius exiſtimamus, hos Conſules, atque etiam alios plures rerum noſtrarum vacuos præterire, quam pro arbitrio, quid hoc vel illo anno ſit factum, velle divinare, ac fingere; quod contra Eccleſiaſticæ ſcribendæ hiſtoriæ perfectos numeros a quibuſdam recentioribus factitatum invenimus, dum his annis Thomæ, Bartholomæi, Nathanaelis, vel aliorum ſine auctore ponunt martyria contigiſſe.

SÆC. I. Anno Urbis 820. Olymp. 213. an. 4. An. C. 76.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5569.

☉ 1. GF. ☽ 1. P. 7. April. Indict. 4.

JESU CHRISTI 76. *ſecundum Baronium* 78.

CLEMENTIS PAPÆ 10.

VESPASIANI IMP. 8.

I. *Conſules.* [1] AD num. I. Coſſ. *Veſpaſianus Aug. VII. & Titus Cæſar V.* Domitianus Cæſar Conſul ſuffectus .V. ex Faſtis Onuphrianis.

II. *Quinquennalia Titi Collega Imperii.* Titi Conſulatus juxta II. Conſulatuum Cæſareorum regulam; Imperii enim Proconſularis Quinquennalia dedit, ut ex ejus Decennalibus liquet.

III. *Corriguntur Faſti Cæſarei.* Doctiſſimus Card. Noriſius Faſtos Conſulares qui in Bibliotheca Cæſarea MSS. aſſervabantur, publicavit, & calci egregii ſui Operis *de Epochis Syro-Macedonum* ſubiecit, qui licet omnium, qui hactenus prodierint, accuratiores exiſtant; ſuis tamen nævis non carent. In iis enim hoc anno Conſules exhibentur *Veſpaſianus VII. & Domitianus V.* contra diſertum teſtimonium Suetonii in Tito cap. 6. ubi ait *Titum* Veſpaſiano Patri Collegam in *ſeptem Conſulatibus* fuiſſe, quod verum eſſe non poteſt, ſi currenti anno Conſul cum Patre non proceſſiſſet. Secundo, Suetonius in Domitiano cap. 2. de hujus Imperatoris Conſulatibus agens ſcribit: *In ſex Conſulatibus, nonniſi unum ordinarium geſſit;* quæ verba nonniſi de ſex prioribus Domitiani Conſulatibus intelligi poſſunt; cum ceteri omnes ordinarii fuerint. Quod ſi hoc anno, ut in illis Faſtis legitur, Domitianus Conſulatum ordinarium geſſiſſet, inter priores ſex ejus Conſulatus duo ordinarii numerandi eſſent, cum anno Chriſti LXXIII. Domitianus Faſtis nomen dederit, ut etiam in eiſdem Cæſareis Faſtis recte habetur.

[1] COſſ. *Veſpaſianus Aug. VII. & T. Cæſar. V.* Columna milliaria apud Fabrettum pag. 414. n. 363. IMP. CAESAR. VESPASIANUS PONT. MAX. TRIB. POTEST. VII. IMP. XVII. PP. CENSOR COS. VII. DESIGN. VIII. Eadem apud Gruterum pag. CLIV. 4. Eadem tomo ſecundo veteris Latii, ſtudio Petri Marcellini S. R. E. Cardinalis Corradini lib. II. cap. XX. pag. 368. Eadem demum inter Donianas inſcriptiones pag. 93. n. 87. Faſti Idatiani: *Veſpaſiano VII. & Tito V.* Proſperi Chronicon: *Veſpaſiano* VII. & *Tito* VI. Faſti Vindebonenſes: *Veſpaſiano* VII. & *Domitiano V.* Spartianus in Hadriano cap. I. *Natus eſt (Hadrianus) Romæ IX. Kal. Febr. Veſpaſiano ſepties, & Tito quinquies Coſſ.* Onufrius hoc anno ſuffectus docet his Coſſ. *ex Kal. Julii, Domitianum Cæſarem V. & T. Plautium Silvanum Ælianum iterum.* Domitianum quidem ex libro Pontificali, *Silvanum* vero ex ſepulcrali monumento via Tiburtina ad pontem Lucanum, ubi de T. PLAUTIO SILVANO. ÆLIANO. In fine inſcriptionis legitur: HUNC IN EADEM PRAEFECTURA URBIS. IMP. CAESAR. AUG. VESPASIANUS. ITERUM. COS. FECIT. Hunc *T. Plautium* Onufrius primum conſulem ſuffectum, A. D. 47. putavit, ut vidimus. Ceterum apud Tacitum nil aliud de *Plautio Æliano*, Hiſtor. lib. IV. cap. LIII. niſi, quod *Helvidius Priſcus Prætor*, præeunte Plautio Æliano Pontifice, lapidem Capitolio reſtituendo. A. D. 70. iecit. Forte hic *Plautius Ælianus Pontifex*, alius eſt ab eo, qui *Præfectus* Urbi fuit, & *iterum conſulem* Veſpaſianus fecit.

Chri-

CHriſti Redemptoris noſtri anno ſeptuageſimonono Conſulatum geſſiſſe reperiuntur Veſpaſianus octavum, & Domitianus primum; ſed ſi ſuffectum ejus Conſulatum cum hoc primo ordinario numeres, hic ſextus ordine ponetur. Atque adeo hic eſt ille ipſe Domitiani ordinarius Conſulatus, cujus Suetonius meminit, ita dicens cum agit de ejus temporibus ante adeptum Imperium: *In ſex Conſulatibus nonniſi unum ordinarium geſſit, eumque cedente & ſuffragante fratre*, nempe Tito. Quamobrem errare mihi videntur, qui hunc annum ſignant Conſulatu Veſpaſiani octavo, ac Titi ſexto: nam & (*a*) *Apud Pan. comment. Faſt. lib. 2.* in antiqua (*a*) inſcriptione octavus Conſulatus Veſpaſiani jungitur cum ſexto Domitiani. Eſt enim hujuſmodi: T. VESPAS. AUG. VIII. FLAV. DOMIT. VI. COSS. Q. CLAUD. SER. OFF. FEC. CASTR. PRAET. Quod igitur Suetonius ait, cedente fratre & ſuffragante, geſſiſſe Domitianum Conſulatum ordinarium; ſic intelligendum, ut, cum haſtenus ipſe Titus ſemper ordinarius creatus Conſul eſſet, & e contra Domitianus ſemper ſuffectus, hoc anno vice verſa (id agente Tito) Domitianus ordinarius, Titus vero ſuffectus Conſul eſſet, ſieque ſexies & ipſe Conſul creatus eſſet, nempe quinquies ordinarius, ac ſemel ſuffectus. Hic ille quippe annus, quo Plinius nominat Titum ſexies Conſulem. Porro hunc eumdem eſſe annum quo ea ſcribebat, certum argumentum elicitur ex his quæ alibi idem auctor ſcribit (*b*), dum numerat quatuor annos a tempore (*b*) *Plinius lib. 7. cap. 49.* cenſus Veſpaſiani: nam (ut dictum eſt auctore Cenſorino) habitus eſt cenſus ille, eodem Veſpaſiano quintum, & Tito tertium Coſſ. a quo numerari incipiunt quatuor anni uſque ad tempus præſens, quo ea ſcribebat, cum (ut dixerat in præfatione) ageret Titus ſextum Conſulatum.

SÆC. I. Anno Urbis 830. Olymp. 214. an. 1. An. Ch. 77.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5570.

☉ 2. E. ☽ 2. P. 30. Mart. Indict. 5.

JESU CHRISTI 77. *ſecundum Baronium* 79.

CLETI PAPÆ 1.

VESPASIANI IMP. 9.

I. *Conſules.* (t) AD num. 1. Coſſ. *Veſpaſianus Aug. VIII. & Titus Cæſar VI.* Domitianus Cæſar Conſul ſuffectus VI. Baronius perperam edit Veſpaſianum VIII. & Domitianum Cæſarem; Titum vero Conſulem ſuffectum V. Certum enim, Domitianum anno Chriſti LXXIII. quo Quinquennalia dedit, Conſulem ordinarium fuiſſe, neque ullum ſuffectum Conſulatum Titum geſſiſſe. Fundatur Baronius in figlina Onuphrio laudata lib. 2. Faſt. in qua legitur: T. VESPAS. AUG. VIII. FLAV. DOMIT. VI. COS. Sed idem Onuphrius pag. 38. Deſcriptionis urbis Romæ aliter legit, ſcilicet: TI. VESPAS. AUG. VII. DOMITIAN. VII. COS. Verum, cum Titi prænomen in Nummis & Lapidibus filio, non patri detur, legendum eſt cum Noriſio; T. VESP. AUG. VIII. FL. DOMIT. VII. COS. Sicque Inſcriptio illa ad annum Chriſti octogeſimum, non vero ad præſentem pertinet. Sumtus hic Conſulatus a Veſpaſiano juxta III. regulam, ut Titi nempe Collega eſſet, ab hoc autem juxta ſecundam; Imperii enim Cæſarei Decennalia anno uno anticipata dedit, niſi, quod veroſimilius eſt, & non raro factum obſervavimus, præſenti anno Conſulatum ſuſreperit, & ſequenti Decennalia dederit; quod eo magis exiſtimandum, quod Domitianus Cæſar currenti anno Imperii Cæſarei Decennalia ediderit. Neque enim Domitianus anno ſequenti, quemadmodum præſenti Conſulatum ſuffectum geſſit; ideoque ejus Decennalia præſenti anno videntur peracta. In Catalogo antiquiorum Pontificum Damaſo adſcripto, Cletus Papa dicitur fuiſſe *a Conſulibus Veſpaſiano VIII. & Domitiano VI. uſque Domitiano IX. & Ruſo*, id eſt, a currenti anno uſque ad annum LXXXIII. Quibus ex verbis etiam liquet, Conſulatus Domitiani ſuffectos recte a nobis conſignatos fuiſſe.

S. Cletus hoc anno Sancto Clementi in Pontificatu Romano ſuccedit, ut ex dicendis anno C. conſtabit. II. *S. Cletus fit Papa*

---

[t] COſſ. *Veſpaſianus Aug. VIII. & Titus Cæſar. VI.* Tabula fratrum Arvalium apud Sponium pag. 5. & apud Fabrettum pag. 442. n. 49. Vota nuncupata pro ſalute IMP. VESPASIANI. CAES. AUG. TR. POT. COS. VIII. ET T. CAESARIS AUG. F. VESPASIANI. COS. VI. Doniana inſcriptiones pag. 12. n. 41. IMP. CAESAR. VESPASIANUS. AUG. COS. VIII. Gruter. pag. CXLIX. 7. IMP. CAESAR. AUGUSTUS. VESPASIANUS. PONT. MAX. TRIB. POTEST. VII. IMP. XXVIII. COS. VIII. Item pag. CLXXXIX. 10. & pag. CCXLIII. 5. 6. 7. Faſti Idatiani: *Veſpaſiano VIII. & Domitiano III.* Proſperi Chronicon: *Veſpaſiano VIII. & Tito VII.* Faſti Vindebonenſes *Veſpaſiano VIII. & Tito V.* Plinius initio libri 1. Hiſtor. nat. de Tito: *Triumphalis & cenſorius tu, ſexieſque conſul, ac Tribunitiæ poteſtatis particeps.* Conſules ſuffecti hujus anni perhibentur: *T. Flavius Domitianus VI. & Cn. Julius Agricola;* ſed nos *Domitianum conſulem ſuffectum VI.* fuiſſe putamus A. D. 79.

Digitized by Google

I. De Lini Papæ martyrio & ſedis tempore.

ANno Domini octuageſimo, Commodo & Priſco Coſſ. Linus Romanus Pontifex, cum ſediſſet annos undecim, menſes duos, & dies vigintitres, nono Kalendas Octobris, Saturnini Conſularis juſſu, martyrio coronatur. At cum tam Euſebius, quam etiam Epiphanius tribuant Lino annos duodecim; non ſic dixiſſe putamus, quaſi eos expleverit, ſed quod ipſo anno ſuæ ſedis duodecimo mortuus ſit. Verum cum Euſebius duodecim annos Linum ſediſſe velit, affirmetque (a) evoluto anno ſecundo Titi ipſum deceſſiſſe; nulla hæc ratione ſibi cohærent; nam a tempore Petri martyrii uſque ad ſecundum Titi annum, quatuordecim ſaltem volvuntur anni. Nos vero, cum non appareat quot diebus alicujus Pontificis ſedes vacaverit, a die ſequenti obitus præcedentis, annos ejus qui ſubrogatus eſt, cogimur numerare. Sicque recenſentes Lini annos a die poſt martyrium Petri, deducenteſque annos uſque ad diem qua anniverſaria ejus commemoratio in Eccleſia antiquitus fieri conſuevit; non tantum annos, ſed & menſes & dies hac ratione tutius putamus eſſe ponendos: cum præſertim diverſa diverſis ſcribantur, nec quicquam certi habeatur, quod omni ex parte ſubſiſtat. Hac igitur ratione habita annorum, non tantum Lini, ſed & Cleti ejus ſucceſſoris, & Clementis, qui tertio loco poſt Petrum ſucceſſit, hoc potiſſimum anno Lini obitum, & Cleti ingreſſum ponere, ſatius viſum eſt.

(a) *Euſebius in Chron. & hiſt. lib. 3. c. 12.*

Certe ſub Veſpaſiano potius quam ſub Tito II.

SÆC. I. Anno Urbis 831. Olymp. 214. an. 2. An. Ch. 78.

ANNO PERIODI GRÆCO - ROMANÆ 5572.

☉ 5. D. ☽ 3. P. 29. April. Indict. 6.

JESU CHRISTI 78. *ſecundum Baronium* 80.

CLETI PAPÆ 2.

VESPASIANI IMP. 10.

I. *Conſules.*

[1] AD num. I. Coſſ. *L. Ceionius Commodus, & D. Novius Priſcus*, ut oſtendit Card. Noriſius in Epiſt. Conſul. Prior fuit avus L. Ceionii Commodi, quem Hadrianus adoptavit, & Cæſarem dixit.

II. *Decennalia Titi Cæſaris.*

Titus Imperii Cæſarei Decennalis dedit, quorum varia extant indicia. Mediobarbus Titi Nummum exhibet, in quo legitur: T. CÆSAR IMP. VESPASIANUS. In poſtica, COS. VI. Cernitur bos & vacca cum aratro, quod deductæ coloniæ ſignum: annis enim hujuſmodi ſolenniis addictis coloniæ de more inſtitutæ. Præterea Mediobarbus alium Titi Nummum producit in poſtica inſcriptum: IMP. XIII. COS. VI. Viſuntur quadrigæ triumphales, ad renovandam nempe triumphi Judaici memoriam. Denique varia Numiſmata Titi recitat, in quorum poſtica parte habetur: JUDÆA CAPTA S. C. In Decennalibus enim & id genus feſtis victoriæ antea relatæ memorari ſolitæ. Certe in Titi Nummis cuſis anno octogeſimo, quo Proconſularis Imperii Decennalia edidit, legitur etiam, JUDÆA CAPTA, ut videre eſt apud Mediobarbum, quæ verba in aliis Titi Nummis, præterquam in utriuſque Decennalibus percuſſis, non exprimuntur. Immo in Nummo Veſpaſiani octavo ejus Conſulatu ſignato legitur etiam, JUDÆA CAPTA, quia æquum non videbatur, ut Veſpaſianus, qui cum Tito triumphaverat, eodem tunc titulo non exornaretur. Ultimum porro Imperatorum Conſilium de more in Nummis expreſſum, etiam poſtquam eo functi eſſent, omnibus notum.

III. *Obitus S. Lini Pap.*

Sanctus *Linus* Papa, non hoc anno, ut Baronius exiſtimavit, ſed anno Chriſti ſexageſimo ſeptimo ad cæleſtem patriam migravit, ut liquet ex Chronico Damaſi, in quo dicitur: *Linus annis duodecim, menſibus quatuor, diebus decem. Fuit temporibus Neronis, a Conſulatu Saturnini, & Scipionis, uſque Capitone, & Rufo*, qui anno Chriſti ſexageſimo ſeptimo Faſtis nomen dedere: ſed legendum cum auctiori Chronico veterum Pontificum, *Linus annis XI.* Neque enim ab anno Chriſti LVI. ad LXVII. anni duodecim & aliquot menſes fluxere. Ex quibus apparet, Linum Petri fuiſſe Vicarium, quod etiam a quibuſdam Antiquis traditur. In auctiori Chronico veterum Pontificum dicitur; *Sepultus eſt juxta corpus B. Petri in Vaticano IX. Kalendas Octobris*, die ſcilicet XXIII. Septembris, quo in Martyrologiis colitur. Sed non exiſtimandum, Linum eo die ad ſuperos tranſiiſſe; cum dies, quibus in Martyrologiis veteres Pontifices coluntur, & in auctiori Chronico veterum Pontificum dicuntur ſepulti, ad aliquam eorum Tranſlationem ut plurimum pertineant. Lino ſucceſſit *Clemens*, ut teſtantur Tertullianus lib. de Præſcriptione Hæreticorum cap. 32. & vetuſtus Auctor Conſtitutionum Apoſtolicarum. Immo Clementem ante annum Chriſti LXXI. Eccleſiam gubernaſſe, ex ipſomet Clemente deduci videtur. Patet namque ex Epiſtola *ad Corinthios* miſſa nomine ejus, cui præerat, Eccleſiæ, exaratam eam eſſe, ſtante Templo Hieroſolymitano, ac durantibus ejus ſacrificiis. Scripta itaque ante annum LXXI. quo Templum everſum. Hinc conſtat, inquit Iſaacus Voſſius in Epiſtola II. ad Andream Rivetum ſcripta, & a Pearſonio in fine Vindiciarum Epiſtolarum Sancti Ignatii relata, quantum erraverit Euſebius, qui initium Epiſcopatus Clementis contulit ad annum Chriſti XCIII. & quam recte in Chronico Damaſi ſtatuatur anno Chriſti LXVII. Euſebium tamen ſecutus eſt Baronius, a quo nobis hac in parte diſcedendum putamus.

---

[1] COſſ. *L. Ceionius Commodus, & D. Novius Priſcus.* Tabula fratrum Arvalium apud Fabrettum pag. 442. num. 40. negligentiam Sponii qui eam exſcripſerat, & ediderat in Miſcellan. pag. 5. ſupplentem: L. CEIONIO. COMMODO. D. NOVIO. PRISCO. COS. III. NON. JAN. Nunc exſtat hæc tabula in ædibus Capitolinis. Faſti Idatiani hos conſules omittunt. Proſperi Chronicon, mendoſe ante conſulatum Veſpaſiani octavum: *Commodo & Rufo*: (errore quadratarii) pro *Priſco*. Faſti Vindebonenſes; *Commodo & Priſco*.

Digitized by Google

Titi manſuetudo.

(a) Sueton. in Tito c. 9.

Tito Linum conſummaſſe martyrium, ea etiam ratione perſuademur, quod de eodem Tito ſcribat Suetonius (*a*), ea fuiſſe humanitate prædirum, ut etiam a ſontium ſupplicio abhorruerit, eaque ex cauſa Pontifex maximus creari voluerit, ut ſe a ſanguine temperaret. Sunt enim hæc Suetonii verba: *Pontificatum Maximum ideo ſe profeſſus accipere, ut puras ſervaret manus, fidem præſtitit: nec auctor poſthac cujuſquam necis, nec conſcius, quamvis interdum ulciſcendi cauſa non deeſſet; ſed periturum ſe potius quam perditurum adjurans. Duos patricii generis convictos in affectatione Imperii, nihil amplius, quam ut deſiſterent, monuit; dicens, Principes fato dari: ſi quid præterea deſiderarent, promittens ſe tributurum.* Hæc & alia Suetonius. Sed & Dio hæc de Tito (*b*): *Non modo Senatorem, quamdiu principatum tenuit, nullum interfici juſſit, ſed nec alius quiſpiam ſub ejus Imperio morte affectus eſt. De crimine impietatis numquam cognovit, nec permiſit aliis ut cognoſcerent.* Sed quid hoc, niſi eum Chriſtianos jure ſuo quiete agere voluiſſe, ac proinde nullum ſub ejus Imperio ea de cauſa morte mulctatum eſſe? Non ſic ſub Veſpaſiano: nam etſi non aliorum, ſaltem delinquentium punita ſunt crimina; innocentium vero nemo ductus, ipſo ſciente; nam & hæc de eodem ſcribit Suetonius (*c*): *Non temere quis punitus inſons reperitur, niſi abſente eo, & ignaro, aut certe invito, atque decepto.* Ceterum Chriſtiani rei violatæ religionis in crimen adducebantur, ac etiam puniebantur.

(b) Dio in Tito.

(c) Sueton. in Veſpaſ. c. 15.

III. Sed etſi (quod ſcribit (*d*) Dio) philoſophi libere nimium obloquentes, ab eo ex Urbe exacti ſunt, & ex illis unus ea de cauſa ſecuri ſubjectus eſt, alius vero virgis publice cæſus: haud putamus abſque pœna illos eſſe dimiſſos, qui deos Gentium dicerent nonniſi malos dæmones eſſe, omnemque ſimul Urbis idolorum ſuperſtitionem eſſe ſubmovendam, veritate Evangelica teſtarentur. Quamobrem ea de cauſa non Linus tantum, ſed & alii ſub Veſpaſiano martyrium ſubiiſſe narrantur, ut Apollinaris Ravennæ Epiſcopus, de quo ſupra mentio facta eſt, & Leontius (*e*), Hypatius, Theodolus milites, & ſi qui alii, ob eam nimirum cauſam ſupplicio affecti, quod in deos eſſe impii viſi ſint. Errorem vero, qui ex appoſitis Conſulibus irrepſit in librum qui nomine Damaſi vulgatur a multis, de Romanis Pontificibus, quo Lini martyrium accidiſſe ponitur ſub Conſulatu Saturnini & Scipionis, ſuperius cum egimus de ingreſſu Lini, refellimus.

(d) Dio in Veſp.

(e) Metaphraſt. die 19. Junii.

IV. De ejus Pontificatu, cujus exordia in miſerrima tempora inciderunt, cum bellis civilibus Urbs & Orbis conflagrare viderentur, nulla prorſus alia videtur memoria eſſe relicta, acerrimis perſecutionibus Eccleſia devaſtata, præter pauca illa quæ in eodem commentario deſcripta ponuntur in hæc verba, poſt factam de martyrio mentionem: *Item ex præcepto B. Petri conſtituit, ut mulier velato capite in eccleſiam introiret. Hic fecit ordinationes duas, Epiſcopos quindecim, presbyteros decem & octo: qui ſepultus eſt juxta corpus B. Petri in Vaticano, nono Kal. Octobr.* Hæc ibi. Scripta fuiſſe a Lino (*f*) fertur hiſtoria de altercatione Petri cum Simone mago, ſed non extat. Acta vero paſſionis Petri & Pauli, quæ itidem Lini nomine inſcripta habentur, multis eſſe referta erroribus, ſuperius eſt demonſtratum. Poſt Linum ſubrogatus eſt Cletus Romanus, Patre Æmiliano, ex Vico Patricii.

(f) Tritem. de vir. illuſtr. & Sixtus Senenſ.

Cletus ſucceſſit Lino.

JESU CHRISTI ANNUS	CLETI ANNUS	VESPAS. IMP. ANNUS
81.	1.	10.

I. SEquenti anno Domini octuageſimoprimo Veſpaſianus nonum & Titus ſeptimum Conſulatum adierunt; tametſi re vera hic ſextus habeatur Titi ordinarius Conſulatus: nam licet ex Suetonio (*g*) conſtet eum una cum patre ſeptem Conſulatus geſſiſſe, unus ex his tamen ſuffectus habetur, quo (ut ex ejuſdem auctoris ſententia dictum eſt) fratri Domitiano ceſſit ordinarium Conſulatum: ſicut pariter octavus (*h*) hic cenſetur Conſulatus ordinarius Veſpaſiani. Sed & nonus hic eſt Veſpaſiani, ſi anno ſeptuageſimoquinto (ut factum eſt) loco Conſulatus Domitiani ponatur Conſulatus quartus Veſpaſiani, ut diximus ex Dione, exque publico monumento dedicationis templi Pacis, ejus ſexto Conſulatu ſignatæ. Hoc igitur anno idem Veſpaſianus Auguſtus annum agens ætatis ſexageſimumnonum, menſem unum, & diem ſeptimum, octavo Kalend. Julii, ex hac vita morbo ſublatus eſt, cum imperaſſet annos decem minus ſex diebus, ducendo annorum numerum ab ea die, qua in Ægypto a militibus primum Imperator acclamatus, eſt auſpicatus Imperium, nimirum a Kal. Julii, Galba & T. Vinio Rufino Coſſ. is enim dies (ut idem Suetonius (*i*) ait) ut initium ac velut natalis dies Imperii

(g) Sueton. in Tito c. 6.

Obitus Veſpaſiani, & anni ejus Imperii.

(h) Sueton. in Veſpaſ. c. 8.

(i) Sueton. in Veſp. c. 6.

fuit

fuit in poſterum obſervatus. Cur autem alii alium ejuſdem Imperii ponant annorum numerum; inde evenit, quod exordii ſuſcepti ab eo Imperii alii aliam inierunt rationem, ut ſatis ſuperius dictum eſt.

II. Titus Imperat. Defuncto itaque Veſpaſiano, Titus filius ejus ſtatim capeſſit Imperium, quod tenuit annos duos (*a*), menſes duos, & dies viginti; de quo quidem hæc Dio (*b*): *Titus ex quo tempore principatum ſolus obtinuit, nec cædes fecit, nec amoribus inſervivit, ſed comis, quamvis inſidiis peteretur, & continens, Berenice in urbem reverſa, fuit: adeo mores ſtatim mutavit.* Neque vero tacebo quod ſcribit de eo Suetonius: adeo enim ait fuiſſe animo in omnes beneficentiſſimo, ut non permitteret quempiam a ſe minus voti compotem factum triſtem abire: *Et aliquando*, inquit, *recordatus ſuper cœnam quod nihil cuiquam toto die præſtitiſſet, memorabilem illam meritoque laudatam vocem edidit: Amici, diem perdidi.* Quam quidem ſententiam hic voluimus recitaſſe, quod eam ſanctus Hieronymus vehementer admiratus, in ſuis in epiſtolam (*c*) Pauli ad Galatas commentariis hæc dicat: *Breve eſt vitæ iſtius curriculum. Hoc ipſum quod loquor, quod dico, quod ſcribo, quod emendo, quod relego, de tempore meo mihi aut creſcit, aut deperit. Titus filius Veſpaſiani, qui in ultionem Dominici Sanguinis ſubverſit Hieraſolymis, Romam victor ingreſſus eſt, tanta dicitur fuiſſe bonitatis, ut, cum quadam nocte ſero recordaretur in cœna quod nihil boni die illa feciſſet, dixerit amicis: Hodie diem perdidi. Nos putamus non perire nobis horam, diem, momenta, tempus, ætates, cum otioſum verbum loquimur, pro quo reddituri ſumus rationem in die Judicii? Quod ſi hoc ille ſine lege, ſine Evangelio, ſine Salvatoris & Apoſtolorum doctrina naturaliter & dixit, & fecit; quid nos oportet facere?* Hæc ipſa.

(a) Suet. in Tito. c. 11. (b) Dio in Tito c. 8. (c) Hier. in ep. ad Galat. c. 6.

III. De monſtroſa eruptione flammarum ex Veſuvio. At vero nec præteriiſſe volumus quod hoc anno accidit immanſum veluti mox caſuri mundi prodigium: nimirum cum facta eſt admiranda illa ex monte Veſuvio flammarum eruptio quæ a Suetonio (*d*) ſummatim ſcribitur, ſed a Dione (*e*) fuſius enarratur. Accidiſſe enim ait vehementem illam Veſuvii eruptionem hoc ipſo primo anno Titi Imperii ſub tempus autumni: Plinius (*f*) Junior cœpiſſe ait Kalendis Novembris, hora ſeptima. At quoniam prodigii loco res eſt habita, quæ & imaginem quamdam præſeferret diei noviſſimæ, eamdem recenſere, haud inutile arbitramur; ſic enim ait: *Eo tempore magnus numerus hominum inuſitata magnitudine, quales gigantes finguntur in eodem monte, regioneque finitima, ac proximis civitatibus interdiu noctuque vagari, verſarique in aere viſus eſt. Poſt hæc conſecuta eſt maxima ſiccitas, ac repen-*

(d) Suet. in Tito c. 8. (f) Plin. ep. ad Tacit. (e) Dio in Tito.

Anno Periodi Græco - Romanæ 5572.

Sæc. I. Anno Urbis 832. Olymp. 214. an. 3. Alt. C. 79.

☉ 4. C. ☽ 4. P. 4. April. Indict. 7.

Jesu Christi 79. *secundum Baronium* 81.

Cleti Papæ 3.

Titi Imp. 2.

I. Conſules. [1] AD num. I. Coſſ. *Veſpaſianus Aug. IX. & Titus Cæſar VII.* Veſpaſianos juxta II. Conſulatuum Cæſareorum regulam: Decennalia enim dediſſet, niſi morte præventus eſſet; Titus juxta tertiam, ut nempe patris Collega eſſet.

II. Obitus Veſpaſiani. *Veſpaſianus* die XXIV. Junii extinctus eſt, ut docet Suetonius in Veſpaſiano *Regnavit annos X. ſex diebus exceptis*, inquit Dio, qui a Kalendis Julii anni Chriſti LXIX. initium ejus reperit. Euſebius in Chronico, Caſſiodorus, Clemens Alexandrinus, & Theophilus Antiochenus, qui Imperium ejus a *V. Nonas Julii*, ſeu a die III. ejuſdem menſis, exordiuntur, tradunt, *eum imperaſſe* annos IX. menſes XI. dies XXII. Ex quo manifeſtum fit, locum Suetonii a nobis allatum anno LXIX. num. VII. ubi dicitur, Judaicum exercitum *V. Idus Julii* apud Veſpaſianum juraſſe, mendoſum eſſe, aut Suetonium erraſſe, ac legendum, *V. Nonas Julii*, ut recte Tacitus ibidem laudatus. Veſpaſiano Titus filius ſucceſſit.

---

[1] COſſ. *Veſpaſianus Aug. IX. & Titus Cæſar VII.* Columna milliaria apud Fabrettum pag. 414. n. 364. IMP TITUS. CAESAR VESPASIANUS. PONTIFEX. MAXIMUS TRIBUNIC. POTEST. IX. IMP. XIV. COS. VII. DESIGNATUS. VIII. CENSOR. Gruter. pag. CLXXIX. 6. IMP. T. CAESAR. VESP. AUG. P. M. TR. P. II. COS. VIII. P. P. pag. CCXLIII. 8. IMP. CAES. VESPASIANO. AUG. PONT. MAX. TR. POT. X. IMP. XX. P. P. COS. IX. ET IMP. VESPASIANO. CAESARI. AUG. F. PONT. TR. POT. VIII. IMP. XIV. COS. VII. pag. CLVIV. 1. IMP. CAESAR. VESPASIANUS. AUG. PONT. MAX. TRIB. POT. VIII. IMP. XX. COS. IX. Item de *Tito*, pag. CLXXVII. 1. IMP. TITUS CAESAR DIVI F. VESPASIANUS. AUG. PONTIF. MAX. TRIBUNICIAE POTESTAT. IX. IMP. XV. CENS. COS. VII. DESIG. VIII. Hic Titus, *Divi* filius dicitur, quia hoc anno die XXIV. Junii Veſpaſianus *pater* obierat. Item pag. CLX. XXIII. 3. in fiſtula plumbea T. VESPAS. AUG. VII. FLAV. DOMIT. VI. COS. Hinc patet *Domitianum* poſt mortem patris, hoc anno conſulem ſuffectum fuiſſe. Suetonius in vita Veſpaſiani Cap. XXIV. *Conſulatu ſuo nono tentatus eſt in Campania motiunculis levibus* &c. Mox: *Dumque conſurgit, ac nititur, in manus ſublevantium extinctus eſt VIII. Kal. Jul.* Et in Tito Cap. VI. *Eidem* (Veſpaſiano) *collega & in Tribunicia poteſtate, & in ſeptem conſulatibus* (Titus) *fuit*. Faſti Idatiani: *Veſpaſiano IX. & Tito VII.* Proſperi Chronicon: *Veſpaſiano IX. & Tito VIII.* Faſti Vindebonenſes: *Veſpaſiano IX. & Tito VII.*

pento ita graves terræmotus facti, ut ea omnis planities fervida eſſet, & culmina montium ſubſiderent. Ad hæc ſonitus ſubterranei, tamquam tonitrua, & ſuper terram mugitibus ſimiles extiterunt. Deinde mare ſimul fremere, omne cælum reſonare; ingenſque & repentinus fragor, quaſi montes ſimul conciderent, exaudiri. Tum exilire primum immenſi lapides & ad ſummos vertices pervenere: deinde magna copia ignis fumique, ita ut omnem aerem obſcuraret, occultaretque Solem, non aliter quam ſi defeciſſet.

IV. Imago ultimi casus mundi.

Igitur nox ex die, & tenebræ ex luce facta erant; putantibus nonnullis, gigantes ſeditionem inter ſe facere, quod multæ imagines eorum in fumo conſpiceretur quodque clangor tubarum audiretur. Alii exiſtimabant, aut mundum in chaos redigi, aut igne conſumi: ob eamque cauſam properabant alii ex ædibus in vias, alii de viis in ædes confugere, atque e mari in continentem, & e continenti in mare ſe recipere: alii turbari, & quæ nondum venerant, exiſtimare tutiora rebus præſentibus. Tanta vero erat copia cineris, ut terram mareque atque adeo ipſum aerem compleret: quæ res multa damna, ut cuique ſors tulit, importavit non ſolum hominibus, prædiiſque ac pecoribus, ſed etiam piſces volucreſque omnes peremit; duaſque urbes, Herculanum & Pompeios, populo ſedente in theatro, penitus obruit. Poſtremo tantus fuit cinis, ut inde pervenerit in Africam Syriam, & Ægyptum, intro ieritque Romam ejuſque aerem compleverit, & Solem obſcuraverit. Id Romæ accidit paucis poſt diebus, cum omnes ignorarent id quod factum erat in Campania, nec quid eſſet, conjectura aſſequi poſſent. Itaque etiam ii putare cœperunt omnia ſurſum deorſum ferri, Solemque in terram cadere, aut terram in cælum conſcendere. Quamquam autem hic cinis non attulit ſtatim gravia incommoda populo Romano, tamen poſtea morbum peſtilentem & gravem immiſit. Hucuſque Dio.

V. Hæc autem & alia id genus a Deo viva exempla data eſſe hominibus ignis æterni quo peccantes in inferis punirentur, Tertullianus (a) in primis declarat his verbis: *Noverunt & Philoſophi diverſitatem arcani & publici ignis: ita longe alius eſt qui uſui humano, alius qui judicio Dei apparet, ſive de cælo fulmina ſtringens, ſive de terra per vertices montium eructans. Non enim abſumit quod exurit, ſed dum erogat, reparat: adeo manent montes ſemper ardentes, & qui de cælo tangitur ſalvus eſt, ut nullo jam igni decinereſcat. Et erit teſtimonium ignis æterni, hoc exemplum jugis judicii pœnam nutrientis. Montes uruntur, & durant: quid nocentes & Dei hoſtes?* Hæc Tertullianus. Sed enim Minutius Felix in Octavio, dum de gehennæ ignis incendio, ab his ipſis etiam mutuatus exemplum, verba facit, hæc habet: *Illic ſapiens ignis membra urit, & reficit, carpit, & nutrit: ſicut ignes fulminum corpora tangunt: & abſumunt: ſicut ignes Ætnæ, & Veſuvii montis, & ardentium ubique terrarum, flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium paſcitur, ſed inexeſa corporum laceratione nutritur.* Et Pacianus (b): *Si de cruciatu exomologeſis retractatis, gehennam recordemini, quam vobis exomologeſis extinguet; vim ejus & de præſentibus æſtimate, cujus fumariola quædam maximos montes ſubterraneis ignibus decoquunt, æſtuat indefeſſis flammarum globis Ætna, & Liſanculus, & Veſuvius Campanus: & quo nobis judicii perpetuitatem probent, diſſiliunt, devorantur, nec ullis tamen ſeculis finiuntur.* Hæc ipſe. Quamobrem ejuſmodi terræ fauces, ex quibus jugiter ignis exhalare ſolet, veluti quædam inferni portæ, per quas delinquentium animæ inferrentur, appoſite in viſu monſtratæ ſunt ſanctis viris, ut de anima Theodorici Ariani Regis Gothorum Gregorius (c) tradit.

VI. De casu mundi opinio vulgata apud Gentiles.

Sed quod ad ea quæ dicta ſunt ſpectat: illud Dionis elucidandum eſt, dum ait, hiſce tam inſolitis viſis prodigiis, complures exiſtimaſſe mundum in chaos redigi, aut igne conſumi. Id enim non aliunde in eorum mentem veniſſe potuit, quam quod vulgatum erat ex carminibus Sibyllinis, mundum incendio periturum. Recitantur autem a Lactantio (d) ejuſmodi oracula in hæc verba.

Καὶ τότε δὴ ὀργὴν Θεὸς οὐκ ἔτι πραΰνοντα,
Ἀλλ' ἐμβριθόντα, καὶ ἐξολέοντα, τὸ γένος
Ἀνθρώπων ἅπαν ὑπ' ἐμπρησμοῦ πέρθοντα;

hoc eſt,

Et tunc Deus iram non amplius placantem, ſed aggravantem & perdentem genus hominum, & totum id incendio depopulantem. At hæc quidem haud recondita erant in penetralibus ſacrarum ædium, ut paucis cognita eſſent; ſed omnibus nota utpote a poetis publice decantata: nam idem Lactantius hæc ea de re Naſonis carmina recitat:

Eſſe quoque in fatis reminiſcitur affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaque regia cæli
Ardeat, & mundi moles operoſa laboret.

VII. Ad hæc etiam quæ apud Cumas bis diebus acciderunt, referenda eſſe Sibyllæ vaticinia exiſtimavit etiam Plutarchus (e), qui poſt illa recenſita hæc addit: *Hæc vero, quæ recens apud Cumas & Dicæarchiam acciderunt, nonne pridem decanta-*

(a) Tert. in Apolog. c.48.

Cur perennes ignes hominibus demonſtrati.

(b) Pacian. de pænit. & conf.

(c) Greg. Dialog. lib. 4.c.30.

(d) Lactan. de ira Dei, c.23.

(e) Plut. de Pythiæ oracul.

ta

ta carminibus tempus veluti debens perſolvit? eruptionem, inquam, montani ignis, fervorem maris, ſaxorum & maſſarum flagrantium venti vi ejectionem, tot tantarumque ſimul urbium interitum, ut hodie qui ad ea loca accedunt, non poſſint cernere ubinam conditæ fuerint. Hæc Plutarchus, qui his temporibus Romæ clarebat inter eruditos. Ejuſdem plane argumenti Sibyllina illa quoque erant carmina, quæ dicebantur Ἀκροστιχὶς, quorum meminit Cicero (*a*), & quæ recitavit Conſtantinus (*b*) in conſeſſu Patrum. Sed quid ſequenti anno Romæ acciderit, non minori exiſtimamus eſſe admiratione dignum, quam quæ ab eodem Dione conſcripta, & ab aliis confirmata, hic ſubtexuimus.

(*a*) *Cic. de divin.*
(*b*) *Apud Euſeb. in orat. Conſtant. ad S. cætum. c.22.*

JESU CHRISTI ANNUS 82.	CLETI ANNUS 2.	TITI IMP. ANNUS 2.

I. ANno Chriſti octuageſimo ſecundo, Tito Auguſto octavum & Domitiano Cæſare ſeptimum Coſſ. Roma incendio divinitus immiſſo, tribus diebus, totidemque noctibus magna ex parte conflagravit: qua quidem inflammatione qualis quantaque fuerit facta jactura ædium privatarum, ex publicis, quæ ſunt exuſtæ facile poteſt intelligi: hæc enim ait (*c*) Dio: *Anno ſequenti, Tito ad viſendam calamitatem Campaniæ profecto, multa Romæ conflagrarunt: quod incendium tamen non extiterat ex terra. Nam Serapium, Septa, Iſium, templum Neptuni, balnea Agrippæ, Pantheon, Diribitorium, theatrum Galbæ, ſcena Pompeii, Octaviana ædificia unà cum libris, templum Jovis Capitolini cum proximis templis, igni conſumpta ſunt. Ita id malum divinum potius quam humanum fuit. Licet enim ex his quæ commemoravi, cetera quæ eo incendio perierunt, conjicere.* Hucuſque Dio. Meminit ejuſdem quoque incendii Suetonius (*d*) perduraſſeque ait per triduum.

Incendium urbis.
(*c*) *Dio in Tito.*
(*d*) *Suet. in Tito c.8.*

II. At quis hæc attente agitans animo, non obſtupeſcat ad inſcrutabilia Dei judicia, cum ſub æquiſſimo Principe peſte & incendio intus foriſque Urbs & finitimæ regiones adeo fuerint afflictatæ; ſi mente repetens, illud quoque conſideret, temporibus ſceleſtiſſimi omnium imperatoris, nimirum Caji Caligulæ, omnibus bonis, licet invito Principe, Romanam abundaſſe Rempublicam? Nam de illis temporibus hæc Suetonius (*e*): *Conqueri palam Caius de conditione temporum ſuorum ſolebat, quod nullis calamitatibus publicis inſignirentur: Auguſti principatum clade Variana, Tiberii ruina ſpectaculorum apud Fidenas, memorialem factum. Atque identidem exercituum cædes, famem, peſtilentiam, incendia, hiatum aliquando terræ optabat.* Hæc de Caio Suetonius. Sed cur tam contrariæ vices in Principibus contrariis plane moribus imbutis, illius ſolum eſt noſſe, qui (quod eſt in Pſalmo) terribilis eſt in conſiliis ſuper filios hominum.

Dei judicia inſcrutabilia.
(*e*) *Sueton. in Caio, c. 31.*

III. Verum enimvero hæc omnia ad profectum Evangelii proveniſſe, intelligere facile poſſumus, eaque bene uſos eſſe occaſione Fideles, qui (ut ſæpius dictum eſt) prope adventum Domini affuturum exiſtimabant, & prædicabant: nam Hieroſolymis jam exciſis, impletiſque de iiſdem quæ Dominus prædixiſſet, reliqua etiam quæ de futuro ſuo ipſius adventu ſigna adjunxerat, jam impleri putabant. Rurſus etiam Gentiles his perterritos malis, & Sibyllinis oraculis mundi per ignem interitum prædicentibus monitos, id ipſum jam imminere exiſtimaſſe: cumque in eamdem ſententiam multa etiam a Chriſtianis afferrentur, non tantum non contempſiſſe, ſed pronis eos auribus accepiſſe, ac ſubinde non prætermiſiſſe quæ ab illis ſalubria afferrentur conſilia, eſt opinandum; ſicut & alias vidimus Conſtantinopoli accidiſſe; cum imminente nube ignea deſuper, multa millia hominum ad eccleſiam, ut baptiſmo initiarentur, confugerunt: quod cum alii, tum etiam Joannes Chryſoſtomus (*f*) ſcribit. Sed de his ſuo loco. Conſueviſſe namque Chriſtianos de extremo mundi caſu cum Gentilibus verba miſcere, monere videtur illud Senecæ (*g*) ad Polybium: *Mundo*, inquit, *quidam minantur interitum: & hoc univerſum, quod omnia divina humanaque complectitur (ſi fas putas credere) dies aliquis diſſipabit, & in confuſionem veterem tenebraſque demerget.* At hæc non tantum Chriſtiani ex divinæ Scripturæ oraculis, ſed ex carminibus etiam Sibyllinis (ut diximus) inferebant, quibus & aliqui ſapientes eſſent adſtipulati.

Chriſtiani bene uſi opportunitate.
(*f*) *Chryſ. in Act. ho. 46.*
(*g*) *Senec. de conſolat. ad Polyb.*

IV. Certe quidem naturali quodam inſtinctu docentur homines, ut cum aliqua neceſſitate premuntur, quantumlibet Gentilitiæ ſuperſtitionis cultores ſint, nihilominus eo tempore parentes primis illis naturalibus impulſionibus animi, non deos, ſed Deum protinus invocent. Unde Lactantius (*h*): *At*, inquit, *ſi qua neceſſitas gravis preſſerit, tunc Deum recordantur: ſi belli terror infremuerit, ſi morborum*

Natura docet veram religionem.
(*h*) *Lactant. l.2.c.1.*

borum peſtifera vis incubuerit, ſi alimenta frugibus longa ſiccitas denegaverit, ſi ſæva tempeſtas, ſi grando ingruerit; ad Deum confugiunt, a Deo petitur auxilium Deus ut ſubveniat oratur. Si quis in mari vento ſæviente jactatur, hunc invocat: ſi quis aliqua vi affligitur, hunc protinus implorat: ſi quis ad extremam mendicandi neceſſitatem deductus, victum precibus expoſcit, non ſolum obteſtatur; ſed per ejuſdem divinum atque unicum numen, hominum ſibi miſericordiam quærit. Numquam igitur Dei meminerunt, niſi dum in malis ſunt; poſtquam vero deferuit, & pericula receſſerunt; tum vero ad deorum templa concurrunt, his libant, his ſacrificant, hos coronant: Deo autem, quem in ipſa neceſſitate imploraverunt, ne verbo quidem gratias agunt. Hæc ipſe: qui & ſuperius multis demonſtrat, cogente (ut ait) natura, etiam ab invitis pectoribus erumpere veritatem, quod & Tertullianus in libro quem ſcripſit de teſtimonio animi adverſus idola, & in Apologetico (a) pluribus demonſtravit, & poſt eum Minutius Felix (b), & alii. At de his hactenus. In tanta autem rerum Eccleſiaſticarum ſolitudine, magnarum rerum breves tantum lineas, eaſdemque pertenues, ducere potius, quam præſentis temporis Eccleſiæ ſtatum coloribus repræſentare, conceditur. Nam (quod ſæpius diximus) ſic comparati ſumus, ut jejuniorem interdum lectorem potius abire ſinamus, quam ea ingerere, quæ certæ probatæque veritati aſſueti non recipiant. Hic

(a) *Tert. Apolog. c. 17.*
(b) *Minut. Felix in Octav.*

SÆC. I. Anno Urbis 833. Olymp. 214. an. 4. An. C. 80.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5573.

☉ 5. BA. ☽ 5. P. 26. Mart. Indict. 8.

JESU CHRISTI 80. *ſecundum Baronium* 82.

CLETI PAPÆ 4.

TITI IMP. 2.

I. *Conſules.* [1] AD num. I. Coſſ. *Titus Aug. VIII. & Domitianus Cæſar VII.*

II. *Decennalia Titi.* Titus juxta primam regulam, ob initium nempe Imperii ejus Auguſtei, ac juxta tertiam; Imperii enim ejus Proconſularis Decennalia in hunc annum incidunt. Domitianus juxta tertiam, ut nempe fratris Collega eſſet. In quibuſdam Nummis Titi octavo ejus Conſulatu inſignitis apud Mediobarbum legitur, JUDÆA CAPTA, quia, ut jam dixi, præcedentium annorum victoriæ annis Decennalibus addictis de more expreſſæ. Immo arcus triumphalis hoc anno Romæ erectus ad radices Palatini adhuc viſitur cum Inſcriptione, in qua Titus dicitur gentem Judæorum deleviſſe. Refert eam integram Baronius. Sic in Decennalibus Conſtantini Magni anno CCCXVI. editis conſtructus triumphalis arcus a Senatu ob Maxentium quadriennio antea debellatum, ut videre eſt apud Baronium. Sunt qui exiſtimant, Inſcriptionem, quæ in arcu Titi legitur, fictitiam eſſe; ſed decima Tribunitia Poteſtas Titi, eiuſque Decennalia, eidem plurimum favent; cum antea nullus adverterit, arcus triumphales in Decennalibus Imperatoribus poſitos.

Baron. an. 72. num. II.

Baron. an. 312. num. LX.

[1] COſſ. *Titus Aug. VIII. & Domitianus Cæſar VII.* Gruterus pag. CLV. 3. IMP. TITUS. CAES. VESP. AUG. PON. M. TR. P. V. mendum cubat, & legendum VIII. COS. VIII. P. P. nam pag. CLXXXIX. 10. habetur TR. P. VIII. COS. VIII. Item pag. CCXLIV. 5. 6. In tabula Fratrum Arualium edita a Philippo a Turre Epiſcopo Adrienſi in Monumentis veteris Antii pag. 387. vota nuncupata III. *Nonas Januarii* A. D. 81. leguntur pro ſalute IMP. TITI. CAESARIS. DIVI. F. VESPASIANI. AUG. PONT. MAX. TRIBUNIC. POTEST. COS. VIII. ET CAESARIS. DIVI. F. DOMITIANI. COS. VII. Utriuſque conſulatus, quem A. D. 80. tam *Titus*, quam *Domitianus* una geſſerant, deſignatur. Græca inſcriptio Smyrnæ reperta, cujus fragmentum Noriſius vulgavit in epiſtola conſulari pag. 55. deinde integra edita a Sponio in Miſcellan. pag. 353. exhibet conſules *Titum Auguſtum* VIII. & *Domitianum Divi Veſpaſiani Auguſti filium* VII. De his conſulibus ex eadem inſcriptione Idem Noriſius in Epochis Syro-Maced. Diſſert. I. cap. II. pag. 42. In parte hujus anni poſtrema, ni me mea conjectura fallit, conſules ſuffecti fuere *M. Tillius Frugi & T. Vinicius Julianus*, quod eorum nomina in eadem Tabula Fratrum Arualium prænotata ſint, & quidem VII. *Idus Decembris*, qua die vota nuncupata ſunt a *Tito Imp.* ad reſtitutionem & dedicationem Capitolii, de qua mox. Exſtat nunc hæc tabula in ædibus Capitolinis.

Hoc anno VII. *Idus Decembr.* facta eſt nova *reſtitutio & dedicatio Capitolii* ab Imperatore Tito, quod patet ex tabula Fratrum Arualium edita inter Monumenta veteris Antii a Philippo a Turre Antiſtite Adrienſi, pag. 385. ubi legitur: M. TILLIO. FRUGI. T. VINICIO JULIANO COS. VII. IDUS DECEMBR. IN CAPITOLIO IN AEDEM. OPIS. SACERDOTES CONVENERUNT. AD. VOTA. NUNCUPANDA. AD RESTITUTIONEM. ET DEDICATIONEM CAPITOLI. AB IMP. T. CAESARE VESPASIANO. AUG. Eruditiſſimus Antiſtes pag. 95. & 96. cenſet, hæc facta eſſe poſt *Veſpaſiani* mortem, quum ſolus *Titus* imperaret. Præterea quum in ea tabula legantur vota nuncupata pro ſalute Imperatoris *Titi*, *L. Flavio Silva Nonio Baſſo*, & *Aſinio Pollione Verrucoſo* Coſſ. III. *Non. Jan.* ideo putat, nuncupationem votorum pro reſtitutione Capitolii factam eſſe VII. *Idus Decembris* A. D. 80. & vota pro ſalute ejus initio anni 81. quo *Idibus Septembris* ubiit. Domitianus porro, poſt fratris obitum Capitolium a fratre inchoatum perfecit atque dedicavit. Qua de re Suetonius in Domitiano cap. V. *Plurima & ampliſſima opera incendio abſumpta reſtituit: in queis, & Capitolium, quod rurſus arſerat; ſed omnia ſub titulo tantum ſuo, ac ſine ulla priſtini auctoris memoria.* Huc alludit Martialis dum dicit:

Pro Capitolinis quid enim tibi ſolvere templis &c. Capitolium *ſtatim* poſt *Veſpaſiani* exceſſum conflagraſſe teſtis eſt Plutarchus in vita Poblicolæ.

I. Hic qui ſequitur Chriſti annus octuageſimustertius, Flavium & Pollionem (ut habet Dio *a*) habuit Coſſ. licet loco Flavii habeant alii Sextum Annium Silvanum: ſed præſtat auſcultare Dionem potius, quam quoſvis e latebris recens erutos Faſtos. Hoc igitur anno Idibus Septembris, Titus Imperator ſummo dolore optimorum omnium, veneno per Domitianum fratrem (ut fama fuit) mortem oppetiit, annos natus quadraginta unum, cum imperaſſet poſt patrem biennio menſibus duobus, & diebus viginti. Hæc ex Suetonio (*b*) atque Dione.

(*a*) *Dio in Tito.* Titi Imp. obitus. (*b*) *Suet. in Tito c. 11.*

II. Succeſſit in locum ejus Domitianus ipſius germanus, homo natura ſævus, ingenio ferox & vaſer: quem nec multis officiis Titus elementiſſimus valuit demereri. Verum ipſo principatus initio ipſum ab omni cæde abſtinuiſſe, idem tradit (*c*) Suetonius. Laudataſque ſancivit leges; ut illam in primis, nequis in poſterum intra fines Romani Imperii caſtraretur: quippe qui ſciret hujuſmodi homines ſolere eſſe in deliciis dominorum, & hoc (ut ait Dio *d*) quo ſe ſanctiorem Tito eſſe demonſtraret. Meminit ejuſdem legis Suetonius (*e*), laudaturque mirifice ab Ammiano, & aliis. Addidit etiam, ut legem Juliam de adulteriis reſtitueret, & graviſſimis pœnis exagitaret nobiles potiſſimum fœminas, quæ pudicitiæ violatæ convincerentur: probroſis (*f*) autem

Domitianus Imper. (*c*) *Suet. in Domit. c. 9.* (*d*) *Dio in Domitiano.* (*e*) *Suet. in Domit. c. 7.* (*f*) *Idem c. 8.*

SÆC. I. Anno Urbis 834. Olymp. 215. an. 2. An. C. 81.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5574.

☉ 6. G. ☽ 6. P. 25. April. Indict. 9.

JESU CHRISTI 81. *ſecundum Baronium* 83.

CLETI PAPÆ 5.

DOMITIANI IMP. 1.

I. *Conſules.* [1] Ad num. I. Coſſ. *Sex. Annius Silvanus*, & *T. Verus Pollio*, ut oſtendit Card. Noriſius in Epiſt. Conſulari ex Inſcriptione Gruteriana pag. 1040.

II. *Obitus Titi.* Titus *exceſſit Idibus Septembris, poſt biennium, ac menſes duos, dieſque viginti, quam ſucceſſerat patri, altero & quadrageſimo ætatis anno*, inquit Suetonius in Tito cap. 11. *Natus eſt III. Kalend. Jan. inſigni anno Caiana nece*, ait idem Suetonius. Quem natalem Titi diem etiam exhibet antiquum Kalendarium a Lambecio publicatum. Occiſus autem Caius Caligula die XXIV. Januarii anni Chriſti XLI. quo ideo Titus die XXX. Decembris in lucem prodiit. Quare vixit annos quadraginta, menſes octo, dies quindecim. Quod confirmat Dio lib. 66. quando ait Titum, *antequam eſſet Imperator, annos XXXIX. menſes V. dies XXV.* vixiſſe, quæ verba Zonaras exſcripſit. Erravit itaque Euſebius in Chronico, ubi dicit, Titum mortuum *pridie Idus Septembres anno ætatis XLII.* Nam licet vox *alter* a Suetonio uſurpata, numeralibus juncta ſæpius *ſecundum* ſignificet, aliquando tamen pro *primo* uſurpatur, ut vel hic Suetonii locus demonſtrat.

III. Quod ſi anni ejus a tempore, quo Collega Im-

[1] Coſſ. *Sex. Annius Silvanus*, & *T. Verus Pollio*. Corrupte a Pagio hæc nomina conſulum efferuntur; ſcribendum enim: *L. Flavius Silva Nonius Baſſus*, & *Aſinius Pollio Verrucoſus*. In tabula fratrum Arualium, de qua nos in conſulibus anni ſuperioris, legitur pag. 387. L. FLAVIO. SILVA. NONIO BASSO. ASINIO POLLIONE VERRUCOSO. COS. III. NON. JAN. & pag. 386. L. FLAVIO SILVA. NONIO. BASSO. ASINIO. POLLIONE VERRUCOSO COS. XVIII. K. FEBR. Vetus inſcriptio eruta A. D. 1710. ante portam Lagenam prope Arcum Claudii, & edita a V. C. Franciſco Blanchino in notis ad tom. II. Anaſtaſii Bibliothecarii pag. 122. L. FLAVIO. SILVANO. POLLIONE VERRUCOSO COS. Male exſcriptum SILVANO pro SILVA. NO. nempe *Silva Nonio*. In hac inſcriptione nonnulla horum conſulum nomina non videntur, integra profert Tabula Fratrum Arualium, quare ex his emendandi ſunt apud Pagium hujus anni conſules. Noriſius in epiſtola conſulari pag. 59. hujus anni conſules erui putat ex Gruteriano lapide pag. MXL. 2. ubi legitur KAL. NOVEMBRIS SEX. ANNIO. SILVANO. ET T. ANNIO VERO. POLLIONE. COS. At Philippus a Turre in Monumentis veteris Antii pag. 99. recte monet, poſtquam tabulæ Fratrum Arualium in lucem eductæ ſunt, de veris horum conſulum nominibus dubitari non poſſe, atque adeo, aut vitiata eſſe exſcriptoris incuria nomina in Gruteriana inſcriptione, aut ad hujus anni conſules non pertinere, aut ea ad ſuffectos & incerti ævi conſules ableganda. Dio Xiphilini lib. LXVI. 757. *Sed inſequenti anno* (nempe A. D. 81.) *Flavio, & Pollione conſulibus, dedicatis iis, quæ ſupra dicta ſunt* (Titus) *in iiſdem aquis, in quibus pater obierat, mortuus eſt*. In iiſdem tabulis L. VETTIO PAULLO. T. JUNIO. MONTANO. COS.... K. MAIIS. qui ſuffecti hoc anno conſules putantur *ex K. Majis*. Suffecti item ſunt in prima harum tabularum M. TILLIUS FRUGI. T. VINICIUS. JULIANUS. VII. IDUS. DECEMBRIS, quod iis conſulibus, in Capitolio in ædem opis Sacerdotes convenerunt *ad vota nuncupanda ob reſtitutionem Capitolii ab Imp. T. Cæſare Veſpaſiano Aug.* Alii item in eadem tabula ſuffecti memorantur, ſcilicet L. AELIUS PLAUTIUS. LAMIA. & Q. PACTUM EJUS FRONTO. Hæc autem Capitolii reſtitutio inchoata eſt a *Tito* poſt patris Veſpaſiani mortem, nempe c. A. D. 80. Codicum Græcorum Dionis variam in *Flavii* nomine efferendo diſcrepantiam, vide apud eumdem Philippum Adrienſem Antiſtitem pag. 99. cui *Flavius Silva* idem eſſe videtur, ac is qui apud Joſephum lib. VII. de bello Judaico cap. VIII. *Baſſo* ſublato, Syriam rexit. Faſti Idatiani: *Galva*, ſeu *Silvano*, & *Pollione*. Vindebonenſes: *Silva & Pollione*. *Silvano & Vero*.

tem lecticæ uſum ademit, juſque capiendi legata & hæreditates. Ad hæc ſpeĉtant adulatoria illa, quæ his temporibus Martialis ſcribebat, ut illud (*a*) in primis:

(*a*) *Mart. epig. lib. 6. epig. 2.*

Luſus erat ſacræ connubia fallere tædæ,
Luſus & immeritos exſecuiſſe mares.
Utraque tu prohibes, Cæſar populiſque futuris
Succurris, naſci quos ſine fraude jubes.
Nec ſpado jam, nec mæchus erit, te præſide, quiſquam:
At prius, o mores! & ſpado mæchus erat.

III. Domitianus vindex pudicitiæ.

His igitur legibus editis, videri ſane poterat Urbis mutata facies, & ex turpiſſima facta pudica. Nam metu Principis, quem noſſent animo ferociſſimum, complures continebant ſe ab alieno toro: unde idem ille, cum complura ab eo facta egregia prædicet, hoc tandem verſu apponit coronidem:

Pluſque tibi debet Roma, pudica quod eſt.

Sed cum hæc agerentur non amore virtutis, ſed timore ſeveræ legis; omnem fictam fuiſſe ſpeciem illam pudicitiæ, tradit Juvenalis, qui his vixit temporibus, & ſecunda ſatyra Urbis turpiſſimas effuſaſque libidines inſectatur. Certe nec ipſe legiſlator erat purus, quippe qui nepti Juliæ (*b*) ſtuprum intulit, ac velut pro conjuge habuit, libidinoſuſque (ut ait Dio) non in mulieres tantum, ſed & in pueros fuit. Sic igitur cum ipſe moribus turpiſſimus eſſet, pudicitiæ legum ſeveriſſimus vindex erat, uſque adeo ut de Veſtalibus virginibus diriſſimam habuerit quæſtionem, in quas more majorum animadvertit, quem ſcribit Plutarchus in Numa, Livius (*c*), Dionyſius (*d*) Halicarnaſſeus, & alii. Sed de his poſt duos ſequentes annos agendum.

(*b*) *Dio in Domitian.*

(*c*) *Livius decad. 2. l. 8.*

(*d*) *Dionyſ. l. 8 hiſt. Rom.*

Imperii dictus, quove Tribunitiam Poteſtatem accepit, numerentur, eum Tribunitiam Poteſtatem XI. ſuſcepiſſe ex Nummis conſtat. Sic in Nummo Græco apud Occonem pag. 166. legitur: Αυτ. Τιτο Καισαρος Ουεσπασιανου Σεβ. ἔτους Νέου ἱερου ια. id eſt, *Imperatoris Titi Cæſaris Veſpaſiani Auguſti anno novo ſacro XI.* Quo ex Titi Nummo ſimilibuſve manifeſte apparet, deceptos Viros eruditos, qui negant annos Tiberii, Titi, aliorumque Imperii Collegarum numeratos fuiſſe. Hæc porro epocha nonniſi in Veſpaſiani, Titi, Domitiani & Nervæ Nummis occurrit. Primus, qui eam explicare tentavit, Erizzus fuit, qui eam a Hieroſolymitani Templi conſtructione deductam credidit; cum tamen ultima Hieroſolymitani Templi conſtructio, regnante *Herode* Aſcalonita, antequam ſcilicet Veſpaſianus in lucem prodiret, facta fuerit. Hinc aliam hujus epochæ cauſam aſſignavit Seguinus V. C. eamque deduxit a Capitolio, ſive a Jovis Capitolini templo a Veſpaſiano reſtaurato, de quo Tacitus, Suetonius, & ceteri, inſcriptionemque Nummi Veſpaſiani aſe prolati ſic explicat, ἔτου νέου ἱερου η. *anno novi templi octavo.* Firmataque propria ſententia, Henrici Valeſii profert opinionem, ſcilicet ea verba Græca interpretari debere: *Anno novo ſacro octavo*, nempe Imperii Veſpaſiani, cujus anni ſacri vocat, quod rem Romanam renovaſſet atque inſtauraſſet. Valeſianam opinionem, utpote probabiliorem, Noriſius Card. eruditiſſimus, in Epiſtola ad Toinardum Virum etiam doctiſſimum ſcripta, amplectitur, & his argumentis confirmat. Niſi enim hoc modo in Nummis Titi, Domitiani & Nervæ epocha hæc explicetur, impoſſibile eſt, Nummos inter ſe poſſe convenire; cum eorum Imperii annos non excedat, ſed adamuſſim iiſdem reſpondeat, prout etiam reſpondet Domitiani argenteus Nummus, qui ſervatur in gaza Domini Joannis Dominici Theupoli, in quo

Epocha ab anno novo ſacro explicata.

Καισαρ Δομιτιανος Σεβας.
Cæſar Domitianus Aug.
Νεο ἱερο ἐνατο, Novi ſacri nono,

ſcilicet anno. Aquila unguibus fulmen tenens. Si epocha hæc initium ſumeret a Capitolio reſtaurato, annus, quo cuſus eſt ſuperior Nummus, caderet in annum Urbis DCCCXXXI. quo tempore Domitianus non erat Auguſtus. Hinc ad Valeſianum epochæ caput accedendum, ſcilicet ad initium Imperii Domitiani anno Urbis DCCCXXXIV. ex quo producti anni noveno numero ſignati cadunt in annum Urbis DCCCXLIII. quo tempore Domitianus Auguſtus erat, & Tribunitiam Poteſtatem IX. inierat. Præterea, inquit Card. Noriſius, templum Jovis Capitolini, de cujus inſtauratione agitur, Romæ erat. Nummi cum hujus epochæ mentione vel in Græcia, vel, ut puto verius, in Ægypto cuſi ſunt, Græciſque litteris exarati. Denique Eræ particulares non deducebantur a templorum ædificatione vel reſtauratione, ſed, ut ex Evagrio docet Scaliger Canon. Iſagog. lib. 3. num. II. ab AUTONOMIA urbibus conceſſa, ex qua epochæ Antiochenæ, Laodicenæ, Tyriorum, & ſimilia. Hinc cum populus Romanus & cum eo univerſus Orbis qui ſub Caligula, Claudio, Nerone, Galba, Othone & Vitellio dura ſervitute ſerviebat, Imperii habenas ſuſcipiente Veſpaſiano, in libertatem aſſertus ſibi videretur, cuſi Nummi cum Latinis Inſcriptionibus: LIBERT. P. R. RESTIT. ex S. C. vel *Libertas reſtituta, æquitas, pax, ſecuritas Auguſti, fides publica, Roma reſurgens*, &c. Quod imitari volens, vel Ægyptus, vel Græcia, Nummos cum ἔτου νέου ἱερου percuſſit, epocham ſtatuens peculiarem ab AUTONOMIA univerſo Orbi conceſſa, Imperio Veſpaſiano delato. Ubi verbum ἱερου intelligas velim, ut præmonuit Henricus Stephanus in Theſauro Græco, interdum ſumi, ab Homero ſcilicet, quod humano generi aliquam utilitatem affert, ſicque urbes vocat ἱερας, quia ſunt *cuſtodiendi perita*, ex quo hæc epocha ab utilitate & libertate univerſo Orbi per Imperia Veſpaſiani, Titi & Nervæ procurata, deducitur, nihil morantibus Nummis Domitiani, utpote potius ab adulatione & timore, quam a genuino populorum animo exſculptis. Caput itaque hujus epochæ ſtatuendum ſecundum annos Imperii Veſpaſiani, Titi, Domitiani & Nervæ, qui

I. *De Joſepho hiſtorico.* CHriſti Redemptoris anno octuageſimoquarto Domitianus octavam iniit Conſulatum una cum Flavio Sabino. Agebat adhuc Romæ hiſce temporibus Joſephus hiſtoricus; quem (ut de ſe ipſe teſtatur *a*) æque ac Veſpaſianus & Titus, Domitianus etiam eſt proſecutus officiis & beneficiis; nam ait: *Poſt Titum Domitianus majoribus etiam me cumulavit honoribus: nam & accuſatores meos Judæos capite punivit, & ſervum eunuchum filii mei pædagogum, meum calumniatorem, puniri mandavit: & quod eſt honorificentiſſimum, immunitatem prædiorum, quæ in Judæa habeo, mihi conceſſit. Domitia porro Cæſaris uxor numquam mihi benefacere deſiitt.* Hæc ipſe: qui Romæ agens, bene uſus hoc otio, ad res patrias conſcribendas, nempe de Antiquitatibus Judaicis, adjecit animum; quando autem abſolverit, & quæ alia idem Romæ ſcripſerit, dicemus ſuo loco opportunius.

(*a*) *Joſeph. in vita ſua in fine.*

Anno

ſoli ea Nummos habent inſignitos. Hæc & plura hujuſmodi Noriſius Cardinalis.

IV. *In Syria & in Ægypto epocha anni avvi ſacri uſurpata.* Viro eruditiſſimo ſubſcribo, niſi quod ſpectat ad regionem, in qua ea epocha uſurpata. Nullus enim dubito, quin ea epocha ex expeditione Syriaca Veſpaſiani originem duxerit, & in Syria ac Ægypto tantum adhibita fuerit. Et ratio eſt, quia nulla alia re hujus Imperatoris nomen magis inclaruit, & nullibi *ſacri* nomen frequentius, quam in Nummis in Syria & Ægypto percuſſis uſurpatum. Spanhemius, cui tantum res Antiquaria debet, in ſuo Opere de Uſu & Præſtantia Numiſmatum pag. 780. hunc Seleuciæ Syriæ Nummum producit: ϹΕΛΕΥΚΕΩΝ. ΤΗϹ. ΙΕΡΑϹ. ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ. id eſt, *Seleucenſium ſacræ & liberæ civitatis*: eam enim Pompeius Tigrane e Syria ejecto libertate donavit, ex Strabone lib. 16. pag. 751. Goltzius in Theſauro ſuo pag. 215. hunc Nummum repræſentat: ΓΑΔΑΡΩΝ ΙΕΡΑ ΣΥΝΚΛΗΤΟΣ: id eſt, *Gadarenſium ſacer Senatus*; Gadara autem Syriæ oppidum in Decapolitana regione. Ibidem: ϖοβαλιτων: id eſt, *civitatis ſacra & inviolata.* Nummus eſt Heliogabali; Gabala vero urbs Syriæ, ex Plinio lib. 5. Et quia, ut ait Suetonius in Veſpaſiano cap. 6. *Tiberius Alexander Præfectus Ægypti primus in verba Veſpaſiani legiones adegit Kalend. Julii*, in Ægypto etiam, ubi *ſacri* nomen frequens, ea epocha adhibita. Goltzius in Auguſto tabul. 71. ϖτολεμαιδος. ΙΕΡΑ. ΣΥΝΚΛΗΤΟΣ: id eſt, *Ptolemaidos ſacer Senatus.* Mitto innumeros hujuſmodi Nummos, qui in Principum Cimeliis aſſervantur, aut in libris leguntur. Hæc ad obſcuriſſimæ epochæ explicationem obiter dicta, ut conſtet, Collegarum Imperii annos ab Antiquis numeratos fuiſſe, non quidem in Actis publicis, in quibus nec Auguſtorum anni memorabantur, ſed in Nummis & Inſcriptionibus.

latus juxta priorem Conſulatuum Cæſareorum regulam.

II. *Conſulatuum Cæſareorum regula vindicata.* Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari pag. 152. de quibuſdam cenſoribus, quibus eorumdem Conſulatuum regulæ non probantur, loquens ait: *De Octavo illius Conſulatu* (nempe Domitiani) *quem anno primo Imperii ſuſcepit, priorem tuam regulam admittunt, quod Plinius laudat moderationem Trajani, qui delatum ſibi anno primo Principatus poſt Nervæ mortem Conſulatum recuſavit*, quem novi, inquit, Imperatores, deſtinatum aliis in ſe transferebant. *De ceteris vero vanas ac commentitias reliquas tuas regulas pronuntiant, quas variis hinc inde petitis exemplis oppugnant.* Sed peto ab iſtis ardelionibus, num verum non eſſet, Conſulatum Imperii initio Auguſtos capeſſere ſolitos, ſi ea verba Plinius in litteras non miſiſſet? Quod ſi negent, publico ſe riſui exponent; cum id ex Faſtorum diſpoſitione manifeſtum fiat, & ut infra oſtendam, Imperatorum filii prius Conſules deſignarentur, quam Cæſareo nomine donarentur. Ita licet nullam Auctorem in medium adducere potuerim, qui Imperatores, annis Decennalibus & id genus feſtis deſtinatis, Conſules de more proceſſiſſe ſcripſerit, non ideo id tamen minus verum, cum Faſtorum ordinatio id aperte monſtraret. Tandem poſt Diſſertationem Hypaticam in lucem emiſſam prodiit nova Operum Themiſtii editio tredecim Orationibus e MSS. recens erutis aucta, quarum XVI. quæ eſt *de pace & Conſulatu Saturnini*, reſponſiones omnes cenſoribus iſtis eripuit; cum in ea diſerte dicatur, Imperatores ſingulis quinquenniis ac decenniis Conſulatum de more ſuſcepiſſe. Themiſtii locum anno 383. quo Theodoſius Magnus Quinquennalia celebravit, recitato, quo uno ceteræ regulæ confirmabuntur, cum nihil adverſus has proferri poſſit, quod contra ſecundam non militet. Certe cum cenſores iſti primam regulam ſeſe admittere profiteantur, adeo ab aliis abhorrere non debent; hæc quippe plures, quam aliæ, exceptiones habet. Ex Imperatoribus enim alii ipſo Imperii exordii Conſulatum ſuffectum, alii Conſulatum ordinarium proximis poſt ſuſceptum Imperium Kalendis Januarii, alii tardius, alii nullo modo inierunt. En quot exceptiones. Hanc tamen regulam retinendam, quinque vero poſtremas rejiciendas cenſent cenſores iſti, qui, ſi ſine animi impetu non recto locuti eſſent, primam, ob eas, quibus ſubjacet, exceptiones, contemnendam, non vero novas obtrudendas dixiſſent. Nec denique verum eſt quod aiunt pag. 151. Epiſtolæ

Con-

SÆC. I. Anno Urbis 835. Olymp. 215. an. 2. An. C. 82.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5575.

☉ 7. F. ☽ 7. P. 31. Mart. Indict. 10.

JESU CHRISTI 82. *ſecundum Baronium* 84.

CLETI PAPÆ 6.

DOMITIANI IMP. 1.

I. *Conſules.* [1] AD num. I. Coſſ. *Domitianus Aug. VIII. & T. Flavius Sabinus.* Domitiani Conſu-

[1] COſſ. *Domitianus Aug. VIII. & T. Flavius Sabinus.* Gruterianus lapis pag. MLXXXI. 2. IMP. CAESAR. DIVI VESPASIANI F. DOMITIANUS AUGUSTUS. PONT. MAX. TRIB. POTEST. IMP. II. COS. VIII. DESIGNAT. VIIII. Data eſt XI. K. AUG. IN ALBANO. Ibidem pag. LXVIII. 1. eraſo nomine Domitiani legitur: AUG. VIII. T. FLAVIO. SABINO. COS. Faſti Idatiani: *Domitiano V. & Sabino.* Proſperi Chronicon: *Domitiano III. & Sabino.* Faſti Vindebonenſes: *Domitiano VIII. & Sabino.*

Google

ANno Chriſti octuageſimoquinto, Domitiano Auguſto nonum & Virginio Ruſo Coſſ. idem Imperator, quam hactenus ſimulaverat humanitatem atque elementiam exuens, immani feritate in cives ſævira cœpit; quorum (a) diverſis prætextibus alios relegavit, alios vero ultimo affecit ſupplicio. Sed hæc pluribus, qui res ub eo geſtas ſcripſerunt, Sentonius, Philoſtratus, Dio, & alii. At vero non hæc tantum, ſed & poſtea philoſophos perſequi aggreſſus, præconis edicto illos ab Urbe diſcedere juſſit. Tunc enim Muſonium, de quo ſuperius eſt facta mentio, Dionem cognomento Chryſoſtomum, Epictetum Stoicum, & Peregrinum Urbe exactos, auctor eſt Lucianus (b); licet, quod ad Peregrinum attinet, ab alio potius quam u Domitiano expulſum eſſe demonſtret. De ſe ipſo idem teſtatur Dio (c), non amplius niſi eo mortuo, regnanteque Nerva, ſe in Urbem reverſum. Exactus eſt & Demetrius (d) iterum, qui ceteris audacior Puteolis manſit; licet non tantum Roma, ſed (ut Suetonius (e) tradit) ex Italia quoque omnes abire imperaſſet. Fit quoque mentio a Philoſtrato (f) de philoſophis a Domitiano ejectis; qui, habitu mutato, partim in Hiſpaniam, partim in Libyæ, Scythiæve deſerta confugerunt. Quidam vero vivendi ratione mutata, ſeſe illi ſcelerum conſiliarios adjunxerunt; ut inter alios Euphrates, qui ex philoſopho aſſentator eſt factus atque delator, ut idem Philoſtratus (g) de eo ſcribit. Addit his & Dio (h), plures a Domitiano occiſos eſſe, quod philoſophiæ operam darent, & inter cæteros Ruſticum Arulenum, Maternum etiam ſophiſtam, cæteris (ut ait) iterum ex Urbe pulſis, ut non mireris ſi Euſebius de his iterum agat, nimirum nono ejus Imperii anno, ac rurſum decimoquinto. Meminit ejuſdem Domitiani edicti ex Senatuſconſulto Gellius (i), additque Epictetum Stoicum ea de cauſa Roma Nicopolim diſceſſiſſe. Quid vero poſt hæc in Judæos, ac quid demum in Chriſtianos edicto ſanxerit, ſuo loco non reticebimus.

(a) *Euſeb. in Chron.* Domitianus infeſtatur Philoſophos.

(b) *Lucian. in Peregrin.*

(c) *Dio or. 45.*

(d) *Philoſtratus l. 7.*

(e) *Suet. in Domit. c. 10.*

(f) *Philoſtr. lib. 7.*

(g) *Philoſtr. lib. 8.*

(h) *Dio in Domit.*

(i) *Gell. l. 18. c. 11.*

Anno

Conſularis, eas nempe ſæpius ab Imperatoribus contemptas, quam obſervatas videri. Ut enim Opus iſtud percurrenti liquebit, verum quidem eſt, Imperatores aut initio Imperii aut quinto ac decimo Imperii anno Conſulatum non ſemper ſumſiſſe, ac privatis eam dignitatem gerentibus, aliquando triumphaſſe, bella moviſſe, ac Ludos Seculares celebraſſe: Sed falſum, eos aliis annis, præterquam a me memoratis, annum aperuiſſe, ſi unum Heliogabalum virum ſtolidiſſimum excipias. Regulæ itaque illæ de more ſervatæ, & non mediocri rei literariæ emolumento e tenebris eductæ.

cap. 14. de Mirabilibus, & ex Græco Epigrammate demonſtrat Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari.

SÆC. I. Anno Urbis 836. Olymp. 215. an. 3. An C. 83.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5576.

☉ 8. E. ☽ 8. P. 20. April. Indict. 11.

JESU CHRISTI 83. *ſecundum Baronium* 85.

ANACLETI PAPÆ 2.

DOMITIANI IMP. 3.

I. *Conſules.*

[1] AD num. I. Coſſ. *Domitianus Aug. IX. & Q. Petilius Rufus II.* ut ex Phlegonte

[2] Domitiani Conſulatu juxta ſecundam Conſulatuum Cæſareorum regulam: Imperii enim Cæſarei Quindecennalia uno anno dilata celebravit, quorum indicium quod ſcribit Euſebius in Chronico: *Domitiani uxor Auguſta appellatur*; quæ nuncupatio in quibuſdam exemplaribus, ut Pontacus notavit, in hunc annum collata, quod certum reddit Suetonius in Domitiano cap. 3. ubi ait: Domitianus uxorem Domitiam, *ex qua in ſecundo ſuo Conſulatu filium tulerat, alteroque anno conſalutaverat ut Auguſtam, repudiavit, intraque breve tempus reduxit.* Suetonium vero de ſecundo Domitiani Conſulatu ordinario hoc anno geſto loqui, eumque hoc in loco ſuffectorum Conſulatuum nullam rationem habuiſſe recte vidit Euſebius, rem iſtam hoc anno narrans. Ex quo liquet primo, verum eſſe quod in Differt. Hypatica pluribus demonſtravi; ſuffectos nempe conſulatus tam Domitiani, quam aliorum Imperatorum ſæpe ab Hiſtoricis neglectos fuiſſe, & in nummis ac inſcriptionibus prætermiſſos, & quod mirum, ab ipſo Suetonio, qui poſtea cap. 14. eos enumerat, dicens: *Conſulatus XVII. cepit.* Scaliger in Animadverſionibus Euſebianis ait

II. *Imperii Cæſarei Domitiani Quindecennalia.*

[1] COſſ. *Domitianus Aug. IX. & Q. Petilius Rufus* II. Lapis Græcus, Smyrnæ erutus A. D. 1679. & editus a Noriſio in Epiſtola conſulari pag. 55. in quo eraſum decreto Senatus *Domitiani* nomen, ſupereſt tamen *Auguſto* IX. & *Q. Petilio Ruſo* II. Phlegon item cap. XXIV. habet: *Conſulibus Romæ Domitiano Cæſare* IX. & *Petilio Ruſo* II. Ligorianam inſcriptionem, a Thoma Reineſio vulgatam pag. 212. ubi habetur: T. FL. DOMITIAN. AUG. IX. T. VIRGINIO. RUFO. COS. merito explodit Noriſius. Faſti Idatiani: *Domitiano* VI. & *Ruſo*. Proſperi Chronicon: *Domitiano* II. & *Ruſo* II. Faſti Vindebonenſes: *Domitiano* IX. & *Ruſo*.

[2] GEſſiſſe hoc anno *Domitianum* IX. conſulatum ſcribit Pagius juxta ſecundam conſulatuum Cæſareorum regulam, quæ nempe eſt in Differt. ejus Hypatica p. II. cap. II. a pag. 83. Deducitur namque a votis *quinquennalibus ac decennalibus* Imperatorum, quando ſcilicet *ea ſolemnia a Cæſaribus, vel Imperatoribus conſulari trabea indutis, peragi* ſolebant. At hanc regulam non modo dubiam, ſed etiam falſam eſſe, pluribus demonſtrat Noriſius in epiſtola conſulari ad hunc annum pag. 151. & ſequentibus, & nos ſuis locis aliquando indicabimus.

Digitized by Google

ait, Euſebium ſeptennii metachroniſmum committere. qui ſibi in animum induxit, Suetonium nullum Domitiani conſulatum prætermiſiſſe, & inſinuare, Domitiam anno poſt ſecundum Domitiani Conſulatum, qui ordinarius fuit, Auguſtam appellatam. Quod nollem a Viro doctiſſimo dictum, cum Domitianus ſecundum Conſulatum ordinarium anno Chriſti LXXIII. geſſerit, & Domitia anno inſequenti a Domitiano Auguſta dici non potuerit; nam ipſemet tunc nondum Auguſtus erat. Liquet ſecundo, Imperatores uxores Auguſtas appellaſſe, vel poſtquam prolem procrearant, ut Viris doctis obſervatum, vel eam nuncupationem in Decennalia, & id genus feſta diſtuliſſe, uti Hadrianus & alii. Liquet denique nonum Domitiani Conſulatum ob Imperii Cæſarei Quindecennalia capeſſitum, cum Domitia hoc anno Auguſta renuntiata fuerit.

III. *Conſulatus ſuffecti in Nummis & inſcriptionibus ſæpe prætermiſſi.* Noriſius Card. eruditiſſimus, qui in Differt. de Votis Decennalibus in vulgarem opinionem abierat, & omnes Conſulatus ſuffectos tam Domitiani, quam aliorum Auguſtorum, connumeratos fuiſſe autumarat, in Epiſtola Conſul. pag. 32. illam quidem falſam fatetur; ſed perperam ſcribit: *In vetuſtis Lapidum Inſcriptionibus ſuffecti Domitiani Conſulatus una ſimul cum ordinariis ſemper connumerantur. Leges illos in magno Theſauro pag. 5. 68. 244. 300. 574. 575. Smyrnenſem nondum editam proxime exhibebo. Nec ſecus in Nummis eoſdem Conſulatus ſcalptos vidi. Illum vero Scaligero recitatum, in quo Domitianus dicitur* AUGUSTUS P. M. COS. VI. *perperam ſcripſerunt; in illo enim dubio procul ſcalptum fuerat* COS VII. *detrita tamen injuria temporum ſeu alio caſu poſtrema nota numerali, quæ Scaligero tibique ſupplenda erat ex innumeris, quos vidi, ejuſdem Nummis, in quibus dicitur:* COS. VII. *& in poſtica:* PRINCEPS JUVENTUTIS. Ita Card. Noriſius in ea Epiſtola tunc errore vulgari nondum omni ex parte liber, cujus ideo radices, harumque fibræ mihi hic evellendæ. Alios enim Viros eruditos in eodem verſari video. Extat Domitiani Nummus apud Occonem pag. 170. in quo legitur. IMP. DOMIT. AUG P. M. COS. II. S C. Refert illum Occo initio annorum Domitiani, cum tamen tunc neque Auguſtus, neque Pontifex Maximus eſſet. Mediobarbus in præclara ſua Collectione Numiſmatum illud omittit, quia ſine dubio illud pſeudographum exiſtimat. Falconerius in Notis ad Inſcriptiones Athleticas pag. 13. recitato illo Nummo aureo, inquit: *Falſus eſt Occo, ut alias ſæpe*. Sed ipſimet Viri doctiſſimi hallucinantur: Conſulatus enim ſuffecti in Nummis aliquando omiſſi; ideoque præfatus cuſus anno Chriſti LXXXI. quo Domitianus jam Auguſtus erat, duoſque tantum Conſulatus ordinarios geſſerat. Erizzus pag. 150. refert poſticam partem Nummi argentei Domitiani, in quo viſitur Provincia jacens ac mœſta, in cujus latere eſt haſta confracta cum epigraphe: IMP. VIIII. COS. XI. CENSOR. ... POTESTAT. P. P. id eſt, *Cenſoria Poteſtatis*. Quæ Provincia, ut recte Erizzus, Germaniæ devictæ figura. Percuſſus is nummus anno octogeſimo ſexto, quo Domitianus Conſulatum XII. ſi ſuffectos numeres, geſſit, & ſecundum bellum Dacicum inchoavit. Domitianus anno antecedenti, quo Conſulatum XI. ſuſcepit, in Nummis apud Mediobarbum dicitur, IMP. VIIII. in nummis vero XII. Conſulatu ſignatis dicitur, *Imp. XI. Imp. XII Imp. XIII.* & in Nummis Conſulatu XIII. inſignitis dicitur, *Imp. XIII. & Imp. XIV.* Ex quibus apparet, Goltzio parum fidendum, qui Domitiani Nummos exhibet, in quibus is dicitur *Imp. XIII. Coſ. XI. & Imp. XIV. Coſ. XII.* contra fidem præfatorum Nummorum a Mediobarbo recitatorum; quod obiter dictum ſit. Neque enim Nummus ab Erizzo relatus anno Chriſti LXXVII. quo Domitianus ſextum Conſulatum geſſit, eumque ſuffectum, cudi potuit; cum Domitianus in Nummis Imperator ob victorias non appelletur, niſi eam jam dignitatem Auguſteam, adeptus eſt. In præfato itaque Nummo omnes ſuffecti Domitiani Conſulatus neglecti. Alios duos Domitiani Nummos Occo refert, in quibus iidem Conſulatus tacentur. In uno legitur: IMP. CÆS. DOMITIANUS AUGUST. P. M. TR. P. COS. VI. In altero: IMP. DOMITIAN. CÆS. DIVI. VESP. AUG. F. P. M. TR. P. COS. VI. qui nonniſi poſt Veſpaſiani & Titi mortem percuſſi, poſt ſeptimum nempe Domitiani Conſulatum; cum is nondum Auguſtus eſſet, & Veſpaſianus pater nondum Divus, quia nondum mortuus. Præfati itaque Nummi minime ſupplendi, ut vult Card. Noriſius, neque injuria temporum ſeu alio caſu poſtrema nota numeralis detrita.

IV. *Conſulatus ſuffecti in Faſtis quibuſdam omiſſi.* Sed non tantum in Nummis, verum etiam in Inſcriptionibus Conſulatus Auguſtorum quandoque contenti. Sponius in Miſcellaneis eruditæ Antiquitatis pag. 93. refert Epigraphen, quæ Aeculi in Italia adhuc ſupereſt, quæ poſita dicitur IMP. DOMITIANO CAES. AUG. GERM. COS. In ea unicus Conſulatus exprimitur, ceterique omnes tam ſuffecti, quam ordinarii, prætermiſſi, ſeu verius Conſulatus ſimpliciter & abſolute ſine numerali nota exprimitur. Nec refert, quod Card. Noriſius dicit, ſe nempe non vidiſſe Nummos, in quibus Domitianus appelletur Auguſtus ac Conſul VI. Antiquarii enim Nummos, in quibus Domitianus ita vocatur, vel detritos vel mendoſos eſſe exiſtimantes, eoſdem projecere, neque typis mandarunt, ut evidenter patet de Mediobarbo V. C. qui in præſtanti ſuo Auctario, Occonis duos citatos Nummos, qui apud hunc extant, omiſit, quia eos ſine dubio pſeudographos arbitratus eſt. Qui Antiquariorum agendi modus prorſus damnandus: Nummos enim integra fide referre debent; namque quod ipſi non intelligunt, alii tandem feliciter explicare poterunt, ut jam dixi in Differt. Hypatica pag. 251. Immo Auctor Chronici Alexandrini, & Marianus Scotus in Chronico in recenſione Faſtorum Conſularium Conſulatus ſuffectos Domitiani omnes tacent, ſicuti & Leunclavius in Indice Conſulum, quos libro 67. Dionis præfixit. Miratur Card. Noriſius laudatus, quod in Diſſertatione Hypatica eum Indiculum Dioni attribuerim, nec animadverterim Leunclavium ultimis Dionis libris Conſules præpoſuiſſe, & indicem Conſulatem Dionis in Caio Caligula deſinere. At quando Auctores duo conjunctim leguntur, uni tribuere quod alterius eſt, valde pronum eſſe Card. eruditiſſimus non inficias ibit. Ipſemet enim in Differt. de Synodo Quinta cap. 5. pag. 8. verba Chronologi anonymi in Victoris Tununenſis margine impreſſi ipſi Victori aſſignat, & in Differt. de Votis Decennalibus cap. 5. Conſules in Farraginem Græcam a Scaligero inſertos tanquam Euſebianos citat; quamvis jam Viris doctis obſervatum fuerit, Auctorem Chronici in Victoris Tununenſis margine editi alium eſſe a Victore, & Euſebium Cæſarienſem Conſules in ſuo Chronico non annotaſſe. Cum itaque Leunclavius ſe ultimis Dionis libris Conſules præfixiſſe non monuerit, adeo mirum videri non debuit, quod me in errorem traxerit.

V. *Anacletus fit Papa.* S. Cletus Papa hoc anno ad Deum migravit, eique Anacletus ſubſtitutus, ut ſuo loco videbimus.

AN-

I. Domitianus vult videri pius.

Annus Domini octuageſimusſextus Coſſ. habuit Domitianum decimum, & Junium Sabinum: quo ipſe Domitianus templa incendio exuſta temporibus Titi, & inter alia delubrum Jovis Capitolini iterum concrematum intra annos duodecim, ſumma impenſa reſtituenda curavit (*a*). Adjecit & nova: ſub ipſo namque maxime aucta eſt ſuperſtitio Gentilitia, ut docet Martialis (*b*) epigramma, cujus eſt exordium:

(*a*) *Suet. Dio, & alii.*
(*b*) *Martial. l. 8. prope finem.*

Sanctorum nobis miracula reddis avorum,

Addidit inſuper templum Flaviæ gentis, Flavioſque inſtituit ſacerdotes. Ad hæc etiam ſpectat Martialis (*c*) item epigramma adulatorium, quod ſic habet:

(*c*) *Mart. epigram. l. 9. in princ.*

Quantum jam ſuperis Cæſar, cæloque dediſti,
Si repetas, & ſi creditor eſſe velis.
Grandis in æthereo licet auctio fiat Olympo,
Coganturque dei vendere quicquid habent;

& in fine, in eadem perſtans ſententia, hæc addit:

Expectes, & ſuſtineat Auguſte, neceſſe eſt:
Nam tibi quod ſolvat, non habet arca Jovis,

ita ut non mirum ſit, ſi Chriſtianos odio ſit proſecutus, etiam affines; quando cultui deorum ſic penitus erat addictus.

II. Eodem prætextu etiam religionis illibatæ ſervandæ, hoc eodem anno tertio ejus Imperii (ut Euſebius (*d*) auctor eſt) tres virgines Veſtales ob ſtuprum damnatas, idem Imperator, more majorum, vivas infodi juſſit. Quænam iſtæ fuerint, & quæ cauſa præceſſerit ejuſmodi judicii jam propemodum antiquati, iterum inſtituendi, Plutarchus (*e*) narrat, dum deteſtatur immane facinus, quod perpetratum Romæ eſſet, cum ex Sibyllinis (ut ferebatur) oraculis, duos viros totidemque fœminas innoxios vivos defodiſſent, ſic dicens: *Ipſi autem* (Romani videlicet) *non multis ante annis, duos viros, totidemque mulieres, in foro Boario, alteros Græcos, alteros Gallos, vivos defoderunt.* Sed qua occa-

(*d*) *Euſeb. in Chron.* Virgines Veſtales ſupplicio damnatæ.
(*e*) *Plutarchus probl. Ro. q. 83.*

S ÆC. I. Anno Urbis 837. Olymp. 215. an. 4. An. C. 84.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5577.

☉ 9. DC. ☽ 9. P. 11. April. Indict. 12.

JESU CHRISTI 84. *ſecundum Baronium* 86.

ANACLETI PAPÆ 8.

DOMITIANI IMP. 4.

I. Conſules.

[1] AD num. I. Coſſ. *Domitianus Aug. X.* & *Appius Sabinus*, ex Onufrio in Faſtis. Em. Card. Noriſius in Epiſt. Conſul. pag. 56. Domitianum Aug. X. & C. Oppium Sabinum profitetur, quod Suetonius in Domitiano cap. 6. ſcribat, Domitianum duas contra Dacos expeditiones ſuſcepiſſe, primam *Oppio Sabino Conſulari oppreſſo*, & Grutero pag. 446. laudetur, Hadriano imperante, C. OPPIUS SABINUS, qui hujus Oppii Sabini a Dacis interfecti filius videri poſſit. At cum Eutropius, qui Suetonii verba exſcribere ſolet, habeat *Appium Sabinum*, non vero *Oppium*, & Pæanius in Metaphraſi omittat vocem illam *Appium*, licet de Cornelio Fuſco, de quo eodem loco Eutropius, utrumque nomen exprimat, conjectura eſt, jam Pæanii ætate dubium fuiſſe, an is Sabinus *Appius* vel *Oppius* tam a Suetonio, quam ab Eutropio, dictus fuerit. Quare adhuc ſub judice lis eſt, licet Grævius V. C. in nova Suetonii editione quam præclaris Notis illuſtravit, Suetonii textum immutaverit, & loco horum verborum, *Oppio Sabino Conſulari oppreſſo*, ſcripſerit, *Appio Sabino Conſulari oppreſſo*, quia, ut ait, in Notis ad eum locum, Eutropius & Faſti Conſulares *Appium* habent, non vero *Oppium*. Sed hujuſmodi immutationes ſine Codicum MSS. auctoritate fieri non poſſunt, immo nec horum auctoritate contra omnium exemplarium ſcriptorum textus mutandus; niſi quando error amplius excuſari non poteſt. Suetonii autem textus eo minus depravandus fuit, quo Faſti Conſulares ſeculo tantum elapſo ab Onufrio elucubrati, & Eutropius e Suetonio, non e contra corrigendus ſit.

II. Bellum adverſus Cattos.

Sumtus is a Domitiano Conſulatus juxta quartam Conſulatuum Cæſareorum regulam; ob bellum nempe adverſus Cattos, *Heſſos* hodie dictos. Eutropius enim lib. 7. ait; *Expeditiones quatuor habuit, unam adverſus Sarmatas, alteram adverſus Cattos, duas adverſus Dacos. De Dacis Cattiſque duplicem quidem triumphum egit, de Sarmatis ſolam lauream uſurpavit. Multas quidem calamitates iiſdem bellis paſſus eſt. Nam in Sarmatia legiones ejus cum duce interfectæ: & a Dacis Appius Sabinus Conſularis, & Cornelius Fuſcus Præfectus Prætorio cum magnis exercitibus occiſi ſunt.* Quæ ex parte Eutropius ex Suetonio in

---

[1] COſſ. *Domitianus Aug. X.* & *Appius Sabinus*. Lapis vetus apud Theodorum ab Almelowen in Præfat. ad Faſtos p. XIV. IMP. DOMITIAN. AUG. X. T. AUREL. SABIN. Faſti Idatiani: *Domitiano VII. & Sabino* II. Proſperi Chronicon; *Domitiano III. & Sabino*. Faſti Vindebonenſes: *Domitiano X. & Sabino*. Noriſius in epiſtola conſulari pag. 56. ex conjectura, C. *Oppium Sabinum* collegam dari poſſe Domitiano hoc anno cenſet: at incertum adhuc de prænominibus, & nominibus hujus *Sabini*.

Digitized by Google

occaſione id factum ſit, paulo inferius declarat his verbis: *Narrant enim, Helvium quamdam virginem equo vehentem, fulmine ictam, repertumque fuiſſe equum nudum jacentem, nudam quoque virginem ipſam, tamquam dedita opera veſtibus ſceleris patrandi cauſa reductis, calceis, annulis, capitiſque redimiculo hinc inde diſperſis, lingua extra os exerta. Tum vates reſpondiſſe, ingens opprobrium ſacris virginibus oblatum, foreque ut publice id innoteſceret: ſed & equitum conjunctum fore quoddam dedecus. Ibi barbari cujuſdam equitis ſervum indicium detuliſſe de tribus Veſtalibus virginibus, Æmilia, Licinia, & Marcia, ſub idem tempus vitiatis, & quæ jamdiu cum viris inceſtum conſuetudinem habuiſſent, de quibus viris eſſet etiam Butetius indicis dominus. Et Veſtales quidem criminis convictas, dediſſe pœnas: ceterum ut atrociori in re, placuiſſe ut a ſacerdotibus Sibyllini libri conſulerentur. Ibi inventa fuiſſe oracula, quæ eventura hæc & malum publicum ulturum prædicerent: cujus avertendi cauſa, peregrinis quibuſdam & alienis genitis duos Græcos, totidem Gallos homines, vivos eo in loco defoſſos, Romani jubebantur dedere.* Hucuſque Plutarchus.

III. Ceterum ſi recenti exemplo Neronis, Chriſtiano ſanguine incendii piaculum expiantis, agenda res eſt; ſicque teſtimonio Tertulliani, & aliorum affirmantium, Romanos omnia prodigia, atque mala, quæ obvenirent, Chriſtianorum cauſa (quod impii dicerentur & deorum contemptores) ab irato numine immitti ſolere exiſtimaſſe, ob eamque cauſam eoſdem ad pœnas quæſiviſſe, æſtimanda res eſt: equidem puto veritatis ſcopum attinget, ſi quatuor illos innoxios infoſſos vivos numinis placandi cauſa in foro Boario, Chriſtianos fuiſſe quis dixerit. Nam qualiter in Chriſtianos affecti Gentiles eſſent, hæc ait Tertullianus (a): *Chriſtianum hominem, omnium ſcelerum reum, deorum, Imperatorum, legum, morum, naturæ totius inimicum exiſtimant:* Ob idque habitos tradit (b) publicos hoſtes: *Quos*, inquit (c), *exiſtiment omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi eſſe cauſam. Si Tiberis aſcendit, ſi Nilus non aſcendit in arva, ſi cælum ſtetit, ſi terra movit, ſi fames, ſi lues; ſtatim Chriſtianos ad leonem.* Hæc Tertullianus. Ac de his hactenus.

(a) Tert. in Apolog. c. 2.
(b) Tert. in Apolog. c. 35.
(c) Tert. in Apolog. c. 40.

Qui

in Domitiano cap. 6. ut aſſolet, mutuatus eſt, niſi quod Sabinum, Oppium Suetonius vocat. Expeditio adverſus Cattos, de qua Dio lib. 67. etiam loquitur, currenti anno ſuſcepta: prior vero adverſus Dacos anno ſequenti, ut tunc videbimus. Mediobarbus in Domitiano hujus Imperatoris Nummum producit inſcriptum: IMP. CÆS. DIVI. VESP. F. DOMITIA. AUG. In poſtica parte, COS. X. Viſitur Germania, quæ mœſta ſedet inter ancilia, ſeu inter ſcutos oblongos Germanicos. Bellum igitur adverſus Cattos hoc anno ſuſceptum, & Domitianus Imp. V. dictus, ut liquet ex hoc Nummo a Mediobarbo recitato: P. M. TR. POT. III. IMP. V. COS. X. P. P. Porro Domitianum, ob expeditiones bellicas Conſulatum ſuſcepiſſe teſtatur Zonaras in Domitiano, ubi ait: *Falſis victoriis jactandis Conſulatum in decennium Cenſuram per omnem ætatem accepit.* Quod aliis verbis explicat Xiphilinus, & uterque ex Dione. *Adeo ſtulte elatus eſt & inſolenter, ut Conſul decem annos perpetuos, & Cenſor quamdiu viveret, primus ſoluſque ex privatis civibus atque Imperatoribus deſignatus ſit.* Ubi tam Zonaras quam Xiphilinus loquuntur de Conſulatibus ordinariis a Domitiano, poſtquam Tito fratri ſucceſſit, initis. Primum Conſulatum initio Imperii capeſſiit, tres propter expeditiones bellicas, unum anno Ludis Secularibus dicato, alioſque in Decennalibus & id genus feſtis, in quibus victoriæ ab Imperatoribus reportatæ Nummis inſculpi ſolitæ, earumque memoria de more renovata.

Google

JESU CHRISTI ANNUS 87.	CLETI ANNUS 7.	DOMIT. IMP. ANNUS 4.

Anianus moritur, Abilius ſubrogatur.

QUi ſequitur annus Domini octuageſimusſeptimus, adſcribitur in Faſtis Conſulatu undecimo Domitiani Auguſti, & Aurelii Fulvii, quo, defuncto S. Aniano Epiſcopo Alexandrino, in ejus locum (ut Euſebius (a) auctor eſt) ſubrogatus fuit Abilius, quem eidem ſedi præfuiſſe tradit tredecim annis; hæc ipſe in Chronico, & in hiſtoria his verbis (b): *Quarto anno Domitiani, Anianus, qui primus (*poſt Marcum ſcilicet*) Eccleſiæ Alexandrinæ præfuit, cum annos viginti-duos in eo munere complevisſet, exiit e vita; in cujus locum ſuffectus eſt Abilius.*

(a) *Euſeb. in Chron.*

(b) *Euſeb. hiſt. lib.3. cap.21.*

Ann. Eccl. Tom. I. Xxxx Chri-

SÆC. I. Anno Urbis 838. Olymp. 216. an. 2. An.C. 85.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5578.

☉ 20 B. ☽ 20. P.3. April. Indict. 13.

JESU CHRISTI 85. *ſecundum Baronium* 87.

ANACLETI PAPÆ 3.

DOMITIANI IMP. 5.

I. *Conſules.* [a] A Dnum.I.Coſſ. *Domitianus Aug.XI.& T. Aurelius Fulvius.* Domitiani Conſulatus juxta V. Conſulatuum Cæſareorum regulam; ob priorem nempe ejus triumphum de Cattis Daciſque. Suetonius enim in Domitiano cap.6. ait: *Expeditiones partim ſponte ſuſcepit, partim neceſſario: ſponte in Cattos; neceſſario unam in Sarmatas. In Dacos duas, primam Oppio Sabbino Conſulari oppreſſo; ſecundam Cornelio Fuſco Præfecto cohortium Prætorianarum. De Cattis Daciſque poſt varia prælia, duplicem triumphum egit.* Ob prius bellum, quia ſponte ſuſceptum, ſeſe Conſulem, nempe decimum deſignavit. Quo abſoluto, ſe ſe Conſulem XI. in currentem annum ad triumphandum deſignavit, licet *hoſte nuſquam viſo*, ut inquit Dio lib.67. ubi ait: *Domitianus profectus in Germaniam cum exercitu, hoſte nuſquam viſo, revertit.* Imperatores enim Conſulatus jam aliis deſtinatos in ſe quandoque tranſtuliſſe, certum. Interim natum eſt prius bellum Dacicum, quod Sabino Conſulari commiſſum fuit, quo oppreſſo, ideoque poſt annum præcedentem, quo Conſul fuit, Domitianus alteram expeditionem iniit; indeque factum ut præſenti anno tam de Cattis, quam de Dacis triumphum egerit, licet anno præcedenti ad triumphandum de Cattis ſeſe tantum in præſentem annum Conſulem deſignaſſet.

II. *Prior de Dacis triumphus. Baron. anno 90. n.4.* Prius bellum Dacicum hoc anno confectum fuiſſe, & Domitianum de Cattis Daciſque primum triumphum exhibuiſſe, liquet ex Nummis apud Mediobarbum. In uno legitur: IMP. CAES DOMITIAN. AUG. GERM. COS. X. in poſtica parte: GERMANICUS. Viſitur quadriga, quam Imperator dextra regit, ſiniſtra ſceptrum tenens. In altero: IMP. CÆS. DOMIT. AUG. GERM. COS. XI. CENS. POT. P. P. In averſa parte: GERMANIA CAPTA S. C. Cernitur Germania ſedens captivæ habitu. Repræſentat aliud Numiſma Mediobarbus XI. Domitiani Conſulatu notatum, in cujus poſtica legitur: ADVENT. AUGUSTI S. C. Imperator dextram porrigit Romæ obludatæ globum tenenti; quod Mediobarbus refert ad reditum Domitiani ex Germania poſt Dacos debellatos. Porro Domitianum hoc anno dictum Imp. VII, VIII, & IX. patet ex Nummis apud Mediobarbum.

---

[a] COſſ. *Domitianus Aug. XI. & T. Aurelius Fulvius.* Fragmentum Gruteriani lapidis pag. CLV. 2. in quo Domitiani nomen cum Tribunit. P. VIII. COS. XI. Faſti Idatiani: *Domitiano VIII. & Fulvio.* Proſperi Chronicon: *Domitiano IV. & Rufo III.* Faſti Vindebonenſes: *Domitiano XI. & Furvo.* Fuit Fulvius, Antonini Pii avus. De eo Capitolinus in vita Antonini Pii cap.1. *Avus Titus Aurelius Fulvius, qui per honores diverſos ad ſecundum conſulatum, & præfecturam Urbis pervenit.*

Digitized by Google

I. Anni Agonales. (a) Cenſor. de die natal. c.14. CHriſti Redemptoris anno octuageſimooctavo, Domitiano Auguſto duodecimum & Cornelio Dolabella Coſſ. idem Imperator (ut auctor eſt Cenſorinus *a*) per Agones Capitolinos annos eſſe in poſterum numerandos inſtituit: ſicque ab hoc anno primus Agonalis cœptus eſt numerari. Porro inſtar Olympiadum, Agonem unumquemque annos quatuor continuiſſe, idem auctor docet ex eo quod numerat triginta novem Agonas ab hoc anno uſque ad Conſulatum Ulpii Criniti & Proculi Pontiani, quo illa ſcribebat (*b*). Verum ſic inſtar Olympiadum Agon quilibet continet annos quatuor, ut non tamen una cum Olympiade iidem incipiant numerari; nam illæ a fine menſis Junii, Agonalis vero poſt ſex menſes, nempe a menſe Januarii inchoatur: qua ratione hic ipſe qui numeratur ducenteſimæ decimæ (b) Cenſor. c.16.

SÆC. I. Anno Urbis 839. Olymp. 216. an.2. An.C.56. ANNO PERIODI GRÆCO - ROMANÆ 5579.

☉ 11. A. ☽ 22. P. 26. April. Indict. 14.

JESU CHRISTI 86. *ſecundum Baronium* 88.

ANACLETI PAPÆ 4.

DOMITIANI IMP. 6.

I. Conſules. II. Secundum bellum Dacicum. [1] AD Num.I. & ſeq. Coſſ. *Domitianus Aug. XII. & Ser. Cornelius Dolabella*.

Sumtus hic a Domitiano Conſulatus juxta ſecundam Conſulatuum Cæſareorum regulam, ob Quinquennalia nempe ejus Auguſtei Imperii. Card. Noriſius in Epiſt. Conſul. pag 163. ait, miratos quoſdam, quod, cum Domitianus quatuor bellicas expeditiones contra Cattos, Marcomannos, Dacos & Sauromatas ſuſceperit, nec unus inter tot ejuſdem Conſulatus expeditioni bellicæ a me in Diſſert. Hypatica deputetur: ſed hæc omiſſio triplici cauſæ attribuenda. I. Quod tunc exiſtimabam, Domitianum in Conſulatibus capeſſendis ſervatas ab aliis Imperatoribus hac in re leges aſpernatum eſſe, & ex tot Conſulatibus ordinariis aliquos temere iniiſſe. II. Quia arbitrabar, dedicationes templorum a domo Auguſta ædificatorum, inſtitutionem Certaminis Quinquennalis, de quo poſtea, aliaque id genus ad Imperatorum nomen ad poſteros propagandum facientia, ſufficientem fuiſſe ſuſcipiendi Conſulatus rationem. III. Quia anni, quibus Domitianus bella illa geſſit, incerti tunc viſi. Sed cum jam mihi conſtet, hunc Imperatorem prædeceſſorum veſtigia in Conſulatibus ordinariis ineundis ſecutum, ac dedicationes aliaque hujuſmodi capeſſendorum Conſulatuum cauſas numquam fuiſſe (licet de more Imperatoribus Conſulibus fuerint) ac denique annos, quibus expeditiones a Domitiano ſuſceptæ, ſuis annis reddiderim, mihi perſuaſiſſimum eſt, eum Conſulatum XII. ob ſecundum bellum Dacicum geſſiſſe; eoque magis, quod ſecundus ejus de Dacis triumphus anno Chriſti nonageſimo actus fuerit, ut jam in Diſſert. Hypatica monſtravi.

Poſtquam hæc ſcripſeram, gaviſus ſum legiſſe in Chronico Euſebii tam ſecundum editionem Pontacenam, quam Scaligerianam, ad annum Abrahami 2102. qui menſe Octobri anni Chriſti LXXXV. inchoatur: *Naſamones & Daci dimicantes contra Romanos victi*. Erant autem Naſamones populi Libyæ, qui adverſus Domitianum rebellarant, ut docet Scaliger in Notis Euſebianis ex Zonara lib.2. Ariſtide in Smyrnaico, & Dionyſio in Deſcriptione totius Orbis num.210. Solet autem Euſebius in Chronico, bella eo anno, quo cœpta ſunt, conſignare, unoque tenore omnia recitare. Quare non dubium, quin juxta Euſebium prius bellum Dacicum hoc anno inceptum fuerit, & quidem per Legatos. Nam ante annum LXXXIX. ipſemet Imperator in hoſticum profectus non eſt, ut infra oſtendam.

III. Initium ſecundi belli Dacici. Card. Noriſius tamen laudatus pag.165. ait: *Mihi pene certa ſententia ſtat, anno LXXXVIII. Domitianum alterum triumphum de Germanis duxiſſe; ac proinde bellum anno LXXXVII. geſtum arbitror*. Tum pag.175. ex variis Domitiani Nummis annis Chriſti octogeſimo octavo & octogeſimo nono cuſis, in quibus Imperatoris titulus ſæpius iteratur, colligit, eum ob victorias de Dacis reportatas illos titulos obtinuiſſe, ac eaſdem ad annum LXXXIX. referendas eſſe. Egregie quidem Card. Noriſius; ſed ex Nummis duodecimo Domitiani Conſulatu inſignitis ſecundum bellum Dacicum præſenti anno inchoatum intelligere poterat. Præterquam quod enim ſæpius Imperatoris titulus in iiſdem multiplicatur, diciturque Domitianus COS XII. IMP.X. XI. XII. XIII. cum antea tantum eſſet IMP.IX. ut videre eſt apud Mediobarbum in Domitiano pag 135. In uno ibidem legitur: IMP. CÆS. DOMIT. AUG. GERM. COS.XII. In poſtica parte: ADLOCUT. COHORT. S. C. ubi Imperator alloquitur cohortes. In averſa parte alterius Nummi, qui eamdem anticam habet, legitur: GERMANIA S. C. viſiturque Imperator ſtans paludatus, cum haſta & parazonio, ad cujus pedes figura genuflexa cum clypeo oblongo, quales Germani gerebant. In poſtica parte alterius Nummi eodem Conſulatu XII. notati cernitur figura Germaniæ genuflexa, clypeum oblongum Imperatori porrigens. In altera denique poſtica habetur: VICTORIA AUGU- Baron. anno 50. n.1.

---

[1] COſſ. *Domitianus Aug. XII. & Ser. Cornelius Dolabella*. Lapis Gruterianus pag. V. 2. nunc in ædibus Capitolinis: IMP..... CAESAR. AUG. GER. XII. SER. CORNELIO DOLABELLA. COS. Eraſum eſt Domitiani nomen. Capitolinus in vita Antonini Pii cap. 1. natus eſt Antoninus: *tertiodecimo Cal. Octobres, ſub Domitiano duodecimo & Cornelio Dolabella Coſſ.* Faſti Idatiani: *Domitiano IX. & Dolabella*. Proſperi Chronicon: *Domitiano V. & Dolabella*. Faſti Vindobonenſes: *Domitiano XII. & Dolabella* ... Cenſorinus de die natali cap. XVIII. in fine de agone Capitolino: *quorum agonum*, inquit, *primus a Domitiano inſtitutus fuit, duodecimo ejus & Ser. Cornelii Dolabella conſulatu*.

mæſextæ Olympiadis annus primus, cœptus tamen anno ſuperiori, Agonalis eſt primus: quod quidem ex his quæ de numero Olympiadum idem auctor ſcribit, apparet. Videtur enim Domitianus æmulatus eſſe Græcorum gloriam, dum obtinuiſſet uſus, ut ex Olympicis certaminibus ſuperiora ſæcula fuerint numerata: cum ipſa, ut ab Agonalibus ſecutura tempora numerarentur, inſtituit. Sed ſciendum quoque eſt, quolibet Agonali exacto, anno quinto, qui ſequentis Agonalis primus diceretur, certamen quod Quinquennale vocabatur, edi ſolitum: de quo hæc ſcribit Suetonius (a) in Domitiano: *Inſtituit & Quinquennale certamen Capitolino Jovi triplex, Muſicum, Equeſtre, & Gymnicum, aliquanto plurium, quam nunc eſt coronatorum.*

(a) Suet. in Domit. c. 4.

II. Per indictiones ſupputatio.

Sed hic obiter & illud conſiderandum propoſuimus, errare eos qui periodum numerandi annos per Indictiones cœptum eſſe dixerunt Auguſti temporibus. Nam Cenſorinus egregius ſcriptor, & annorum ſupputator nobiliſſimus, dum agit de antiquis omnibus quæ in uſu fuiſſent annorum ſupputationibus, Indictionum nullam prorſus fecit mentionem. Sed de Indictionibus alias. Quod ad Agonalia ſpectat; Clemens Alexandrinus, dum libro primo Stromatum numerat a primo Agonali Domitiani uſque ad mortem Commodi annos centum & undecim, quatuor annorum ſpatio (niſi error in notam numeri irrepſerit) errore lapſus videtur, cum tantum centum & ſeptem anni ejus temporis numerentur. At de ratione Agonalium ſatis.

gusti. S. C. cum Victoria trophæum extendente. Ex quibus tandem omnibus innoteſcit, alterum bellum Dacicum hoc anno inceptum eſſe, & non bene Baronium hanc expeditionem in annum LXXXVII. contuliſſe.

IV. Secundum bellum Dacicum diu duravit.

Certe Xiphilinus aſſerit, bellum iſtud magnum ac diuturnum fuiſſe; ait enim: *Per id tempus maximum bellum fuit populo Romano cum Dacis, apud quos Decebalus regnum obtinebat. Is erat in cognoſcendis rebus bellicis perſpicax, in agendo ſolers, &c. Quamobrem diutiſſime adverſarius gravis fuit populo Romano, &c. Domitianus ducto in eos exercitu, quamquam ipſe bellum nulla ex parte attigit, tamen miſſis ducibus ad bellum gerendum, ac magna parte militum turpiter amiſſa, ut victor Romam litteras miſit.* Recte porro ab Oroſio lib. 7. Hiſt. ſcriptum: *Bellum adverſus Germanos & Dacos per Legatos geſſit*, Domitianus ſcilicet; quod & teſtatur Dio lib. 67. Neque enim in Daciam profectus eſt ante annum Chriſti LXXXIX ut infra oſtendam. Nec refert, quod in ejus Nummis hoc anno cuſis titulus IMP. multiplicetur: Imperatores enim propter victorias per Duces ſuos reportatas titulum illum augere ſolitos multis exemplis conſtat.

V. Inſtitutio certaminis Quinquennalis.

Auctor Chronici Alexandrini ſub hujus anni Conſulibus ait: *Primum omnium Quinquennale Certamen inſtitutum, & actum eſt in Urbe*, præſente, ut Suetonius cap. 4. teſtatur, Domitiano, qui certamen illud inſtituit, poſt diem XIV. Martii, & ante menſem Julium, ut de Pupieno & Balbino Impp. loquentes oſtendemus. Tempus enim, quo agon illud celebrabatur, hactenus ignoratum. Porro Cenſorinus cap. 14. de die Natali, & Suetonius in Domitiano cap. 4. de uno eodemque agone, non vero de diverſis ſermonem habent. Unum enim idemque Certamen muſicum, equeſtre & gymnicum fuit. Dicatum illud Jovi Capitolino, cui Domitianus anno præcedenti *novam excitavit ædem in Capitolio Cuſtodi Jovi*, ut tradit Suetonius in Domitiano cap. 5. rei tamen geſtæ anno non expreſſo. Mediobarbus in Nerone pag. 85. Neronis Numiſmata exhibet, in quorum poſtica parte legitur: JUPITER CUSTOS. In Nummis vero Domitiani primo Imperii ejus Auguſtei anno percuſſis habetur: JUPITER CONSERVATOR: quod unum & idem eſt cum Jove Cuſtode. Is itaque titulus a Nerone primum uſurpatus, templum Jovis Conſervatoris Imperii Domitiani initio ædificari cœptum, & anno præcedenti, quo de Cattis Daciſque triumphavit, dedicatum. Mediobarbus enim Domitiani Nummum refert Conſulatu XI. ſignatum, in quo legitur: SALUTI AUGUSTI S. C. Cernitur templum clauſum cum quatuor columnis, quod videtur eſſe illud, de quo Suetonius in Domitiano capite 5. *Novam excitavit ædem in Capitolio Cuſtodi Jovi*, quod nempe incenſo Capitolio mortem evaſiſſet, ut ex Tacito infra explicabo. Poſt hæc in ejuſdem Jovis Conſervatoris honorem etiam Quinquennale Certamen inſtituere voluit.

Baron. n. 1.

VI. Quo anno inſtitutum.

Antiquus Chronologus apud Clementem Alexandrinum ait: *Hinc ad victoriam Auguſti*, (a morte nempe Alexandri Magni) *quando Antonius ſibi ipſi mortem conſcivit Alexandriæ, anni durant nonaginta quatuor, cum tunc eſſet Auguſtus quater Conſul. A quo tempore ad certamen, quod Romæ exhibuit Domitianus, anni centum quatuordecim.* Ita ille lib. 1. Stromatum. Scaliger lib. 5. de Emendat. Temp. pag. 481. hic ad aquas hæſit, quod a Conſulatu IV. Auguſti, qui anno Periodi noſtræ 5464. illigatur, ad præſentem annum, qui ejuſdem Periodi eſt 5579. anni numerentur CXV. non vero CXIV. Res tamen nullam difficultatem habet. Antiqui enim in intervallis temporum dimetiendis ultimum terminum ſæpe excludunt, ut innumeris exemplis liquet. Quare male Scaliger concludit, Clementem anno uno minus dicere, & ſcribere debuiſſe *anni centum quindecim.*

Digitized by Google

Domitianus vult coli Deus.

ANnus Domini octuageſimus nonus, Domitiani Auguſti Conſulatu decimo-tertio & Voluſii Saturnini conſignatur in Faſtis: quo Euſebius notat in Chronico Domitianum eo veſaniæ perveniſſe, ut ſe Deum & Dominum juſſerit appellari; de quo hæc Suetonius (*a*): *Pari arrogantia, cum procuratorum ſuorum nomine formalem dictaret epiſtolam, ſic cæpit: Dominus & Deus noſter ſic fieri jubet. Unde inſtitutum poſt hæc, ut ne ſcripto quidem ac ſermone uſquam appellaretur aliter.* Hinc aſſentator ille poeta (*b*):

En hic eſt Deus, hunc jubet beatis
Pro ſe Juppiter imperare terris.

& Martialis:

Edictum Domini Deique noſtri.

& illud (*c*):

Poſſe Deum rebus pariter muſiſque vacare
Scimus:

Sic Martialis, Deum Domitianum appellans. Sed magna plane inſania, dum idem Imperator deæ virginis filius dici voluit, nempe Palladis: quod ſi quis facere detrectaſſet, tamquam magni criminis reus detrudebatur in carcerem, prout apparet ex his quæ Philoſtratus ſcribit (*d*). *Sed cur filius virginis dici voluit? numquid a Joſepho Judæo ejus lateri inhærente ſuggeſtum ex oraculis Prophetarum ita fore qui in perpetuum regnaturus eſſet Rex, quod antea ſuggeſſerat idem Joſephus Veſpaſiano? Sane quidem Domitianum eamdem ſpem concepiſſe, ut quod Veſpaſianus fuerat conſecutus, ipſe acciperet: inde poteſt conjectura ſumi, quod ſicut ille, ita & iſte inquiri fecit ſi qui reliqui eſſent ex familia David, ut ſuo loco dictum eſt. Inani igitur tali ſublatus ſpe, divinum ſibi adſcivit honorem, ut Deus & Virginis filius diceretur. Sed hæc omnia opportune de novo Deo contingebant; quo Chriſtianis ad confutandam ſuperſtitionem Gentium de diis reliquis, novi Dei exemplo, quinam illi fuiſſent, certum patenſque ſuppeteret argumentum.*

(a) Suet. in Domit. c. 13.

(b) Statius Silvar. lib. 4.

(c) Martial. lib. 8. epigr. ult.

(d) Philoſt. in Tyanæo lib. 7.

Anno

SÆC. I. Anno Urbis 840. Olymp. 216. an. 3. An. Ch. 87.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5580.

☉ 12. G. ☽ 12. P. 8. April. Indict. 15.

JESU CHRISTI 87. *ſecundum Baronium* 89.

ANACLETI PAPÆ 5.

DOMITIANI IMP. 7.

I. *Conſules. Vicennalia Domitiani Cæſaris.*

[1] AD num. I. Coſſ. *Domitianus Aug. XIII. & A. Voluſius Saturninus.* Domitiani Conſulatus juxta ſecundam regulam: Imperii enim Cæſarei vicennalia dedit.

II. *Novitates quibus annis inductæ.*

Euſebius in Chronico juxta editionem tam Pontaci, quam Scaligeri, anno Abrahami 2102. qui Kalendis Octobris anni Chriſti LXXXV. inchoatur ait: *Primus Domitianus Dominum ſe & Deum appellari juſſit.* Ea itaque novitas inſolentiaque ad Quinquennalia Imperii Auguſtei Domitiani, non vero ad præſentem annum referenda. Sed Baronius, qui non obſervarat, tam Euſebium, quam Hieronymum in Chronicis annum a Kalendis Octobris inchoare, & ad Abrahami, non vero ad Imperatorum & Incarnationis annos ibidem expreſſos attendendum eſſe in utroque Chronico citando non raro decipitur. Scaliger in Notis ad præfatum locum Euſebii ait: *An hoc anno ſe Dominum ac Deum vocari edixerit, ne ipſi quidem Hieronymo conſtabat, qui hoc ex Eutropio deprompſit.* Sed ſi Conſulatuum Cæſareorum regulæ ipſi innotuiſſent, hæc non ſcripſiſſet. Annis enim hujuſmodi ſolenniis addictis novitates de more inductas intellexiſſet, ideoque Hieronymum non fruſtra hoc anno hæc retuliſſe.

---

[1] COſſ. *Domitianus Aug. XIII. & A. Voluſius Saturninus.* Lapis in epiſtola Cuperi præfixa præfationi in Faſtis Almelowenii num. XXI. Reineſius pag. 608. NATUS. III. NONAS. MARTIAS. DOMITIANO XIII. COS. Faſti Idatiani; *Domitiano X. & Saturnino.* Faſti Vindebonenſes; *Domitiano XIII. & Saturnino.*

JESU CHRISTI ANNUS	CLETI ANNUS	DOMIT. IMP. ANNUS
90.	10.	7.

I. (a) Euſeb. in Chron.

ANno Domini nonageſimo, Domitiano decimumquartum & Minutio Ruſo Coſſ. idem Imp. pugnaturus adverſus Dacos, Roma diſcedit (a). Res ab eo geſtas conſcripſit Dio, in omnibus oſtendens in ſuperbiſſimo Principe magnam cum animi torpore conjunctam ignaviam.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5581.

SÆC. I. Anno Urbis 841. Olymp. 216. an. 4. An.Ch.88.

☉ 23. FE. ☽ 13. P. 30. Mart. Indict. 1.

JESU CHRISTI 88. *ſecundum Baronium* 90.

ANACLETI PAPÆ 6.

DOMITIANI IMP. 8.

I. *Conſules.* II. *Ludi Seculares ſeptimi.*

[1] AD num. I. Coſſ. *Domitianus Aug. XIV. & L. Minucius Rufus.*

Sumtus hic a Domitiano Conſulatus juxta ſextam Conſulatuum Cæſareorum regulam, propter nempe Ludos Seculares. Nam, ut ſcribit Cenſorinus lib. de Die Natali cap. 17. *ſeptimos* (nempe Seculares Ludos) *Domitianus celebravit, ſe XIV. & L. Minucio Ruſo Coſſ. anno* (nempe Urbis) *DCCCXLI.* Quare Ludorum Secularium rationem a Claudio inſtitutam contemſit: *Fecit & Ludos Seculares*, inquit Suetonius in Domitiano cap. 4. *computata ratione temporum, ab anno, non quo Claudius proxime, ſed quo olim Auguſtus ediderat:* quamquam nec hoc tempus recte obſervavit, cum ſex anni adhuc deſint. Cenſores quidem apud Card. Noriſium in Epiſt. Conſul. pag. 167. & ſeqq. canonem de aſſumto ab Imperatoribus Conſulatu ob Seculares Ludos a me ſtatutum, ludricum putant, quod Auguſtus Ludos quintos Seculares, privatis Conſulibus annum in Faſtis ſignantibus, ediderit, & Onuphrius in libro de Ludis Secularibus, ex Nummis Domitiani inſcriptis: IMP. CAES. DOMIT. AUG. GERM. TR. P. VIII. & in poſtica: COS. XIIII. LUD. SAEC. FEC. S. C. collegerit, Domitianum non exhibuiſſe eos Ludos ante Idus Septembris, quia ea tantum die Tribunitia Poteſtas VIII. eidem inchoabatur: & tamen Conſules ordinarii de more bimeſtres erant. Addunt, me pagina 184. Differt. Hypat. De Claudio ſcribere: *Sed quod Conſulari munere fungens eos Ludos ediderit, omnes præter Severum, ſequaces habuit. Hoc quidem a nullo neque ex Veteribus, neque ex Recentioribus animadverſum.* Verum, miror, hos cenſores hæc in medium adducere; cum diſerte ſcripſerim, morem illum annis Secularibus Ludis dicatis Conſulatum ineundi a Claudio primum invectum eſſe, ac præterea expreſſis verbis docuerim, Conſulatum ordinarium ultra Kalendas Martias, ut plurimum, continuatum non eſſe; ideoque pro certo poſuerim, Conſules ſuffectos jam munus ſuum exercuiſſe, quando Ludi Seculares editi; & Quinquennalia, ceteraque id genus feſta celebrata. Quando igitur dixi, Imperatores Conſulari munere fungentes, aut trabea indutos ea ſolennia exhibuiſſe, intellexi id factum annis, quibus Conſules proceſſere, & Faſtis nomen dedere, ut centies & amplius in eo Opere repetii, ubi & modum loquendi Capitolini in Gordiano III. cap 23. uſurpavi, qui de Ludis Secularibus ab utroque Philippo, poſtquam Conſulatum depoſuere, editis, loquens ait: *Milleſimum ab Urbe condita annum in Conſulatu ſuo & filii ſui celebravit*, die nempe XXI. Aprilis urbis Romæ natali, quo jam Conſules ordinarii dignitatem abdicarant, ipſis adverſariis fatentibus, qui ideo ſibimetipſis lucem invident. Ludos vero Seculares ante Idus Septemb. editos fuiſſe, mox demonſtrabo.

III. *Ludi ſeculares : ubi celebrati.*

Poſtquam hæc ſcripſiſſem, accepi litteras a Viro clariſſimo Guilelmo Loydio in omni antiquitate tam Græca quam Latina exercitatiſſimo, quibus ſignificat ſe exiſtimare, Domitianum ante ſequentem annum Ludos Seculares non celebraſſe. Ejus fundamenta hic tranſcribere viſum, ut hæc controverſia certius dirimatur: *Haud tam facile eſt judicare, inquit, an Ludos Seculares recte collocaveris in annum Chriſti LXXXVIII. & propterea huic anno Conſulatum XIV. eſſe tribueris. Domitianum eo anno fuiſſe Coſ. XIV. idque cum L. Minucio Ruſo, ſatis conſtat: & Ludos Seculares Domitiano Coſ. XIV. celebratos Nummi indicant. Sed cum anno Chriſti LXXXIX. eo titulo uſus ſit; utrum anno LXXXVIII. aut LXXXIX. ii Ludi ſint celebrati, hoc quidem jure ambigitur. Pro anno LXXXVIII. facit Cenſorinus a Lindenbrogio correctus, neſcio an ſecundum mentem Auctoris. Ait enim hos Ludos egiſſe Domitianum, ſe XIV.* & L. Minucio Ruſo Coſſ. anno Urbis conditæ IↃCCCXLI. *In exemplari, quo uſus eſt Lindenbrogius, ſcriptum erat,* anno Urbis conditæ IↃCCCLVII. *Docuit autem Magnus Scaliger de Emendat. Temp. lib. 5. pag 486. mendum eſſe in his annis Urbis conditæ apud Cenſorinum, quod ille emendavit ſecundum veſtigia Auctoris pro IↃCCCLVII. ſcribendo IↃCCCXLII. Hæc maneant parumper in medio; dum ad animum tuum revocem, quæ ſcio te legiſſe (Differt. Hypatica Prolegomen. XI.) de anni tempeſtate, quando edi ſolebant Ludi Seculares. Zoſimus (edit. Sylb. pag. 670.) qui hanc rem penitus indagaverat, ait, diebus æſtivis celebratos eoque meſſis initio, quod etiam frugum primitiæ tunc oblata teſtantur. Meſſis tempore obſervatos oſtendit etiam Claudianus tunc, ut mihi videtur: ſed quando aliter tibi viſum eſt (in Differt. Hypat. parte 2. cap. 10. num. VII.) nolo huic argumento inſiſtere. Certe diebus longiſſimis celebratos Carmen Sibylli-*

[1] COſſ. *Domitianus Aug. XIV. & L. Minucius Rufus.* Inſcriptiones Donianæ, cl. 1. n. 121. pag. 42. BONAE DEAE &c. L. PAQUEDIUS. FESTUS &c. CONSUMMAVIT. IMP. DOMIT. CAES. AUG. GERM. XIIII. COS. V. NON. JUL. Edita fuerat hæc inſcriptio a Luca Holſtenio in Adnotationibus in Italiam antiquam Cluverii pag. 200. & in Hiſtoria Tiburtina Franciſci Marcii lib. VI. pag. 293. & a Sponio pag. 93. & apud utroſque nota XIIII *conſulatus* deeſt. Verius eam inſcriptionem Donius forte exſcripſit, atque adeo ea nota retinenda. Cenſorinus de die natali cap. XVII. ubi de ludis ſecularibus ſub Domitiano: *Septimos* (egit) *Domitianus, ſe XIV. & L. Minucio Ruſo Coſſ. anno Urbis* DCCCXLI. Faſti Idatii: *Domitiano* XI.° *& Ruſo.* Proſperi Chronicon: *Domitiano* VII. *& Ruſo* IV. Faſti Vindobonenſes: *Domitiano* XIIII. *& Ruſo.*

byllinum a ſe ex eodem Auctore Zoſimo citatum (in Proleg. Diſſert. Hypat. num. XII.) oſtendit. Ea quidem anni tempeſtas maxime conveniebat Apollini; cujus laudibus Carmen Seculare dicatum ait Zoſimus, & præter alios confirmat is, qui adfuit his Ludis Domitiani (Statius Syl. l. 4.) Onuphrius quidem (de Lud. ſæcul.) & poſt eum Bucherius (de Can. Paſchali pag. 231.) Viri longe doctiſſimi, eos in diem natalem Imperii Domitiani Auguſti retulerunt. At ſine ullo Auctore. Utriſque, ſi errarunt, (ut ego quidem non dubito erraſſe) condonandum eſt. Onuphrio, quod nondum ei conſtiterit, Domitianum eumdem titulum Coſſ. XIV. quem acceperat anno LXXXVIII. retinuiſſe etiam anno LXXXIX. Bucherio & aliis Viris doctiſſimis, quod tantum Virum, etiam in errore, ſecuti ſint. Erraſſe autem in anni tempeſtate non magis oſtendunt ea quæ dixi, quam in ipſo anno erraſſe oſtendent ea quæ ſequentur.

IV. *A Domitiano anno ſequenti celebrati juxta Loydium.* Hos Ludos feciſſe Domitianum TR. P. VIII. indicant omnes Nummi qui habent ullam mentionem Tribunitiæ Poteſtatis cum iis conjunctam. Sed cum annus octavus TRIB. POT. ordiatur ab Idibus Septembris anni LXXXVIII. oportet Ludos æſtate ejus anni octavi celebratos incidiſſe in annum LXXXIX. Vis hujus argumenti pendet ab illa probatione, in qua neſcio an tibi ſatisfecerim. Pergo igitur ad aliud argumentum, in quo nihil adhuc probatum præſumitur. Nemini magis conſtitit, quo anno hi Ludi fuerint celebrati, quam Auctori Faſtorum Capitolinorum, utpote qui exarati ſunt Domitiano imperante, quod conſtat ex titulis, eo vivo ibi inſertis, & protinus poſt ejus mortem eraſis (Scaliger de Emend. Temp. lib. 5. pag. 486. & Gruterus pag. 205.) Hi autem Faſti docent hos Ludos celebratos fuiſſe anno Urbis conditæ IↃCCCXLI. hoc eſt, ſecundum Cenſorinum anno U. C. IↃCCCXLII. Nam omnes anni Urbis conditæ horum Faſtorum unitate minores ſunt, quam anni Urbis conditæ Cenſorini. Exempli gratia, Coſſ. anno U. C. CCXCVI. in his Faſtis, iidem ſunt qui Coſſ. U. C. CCXCVIII. Cenſorini, ſub quibus primi Ludi Sæculares. Iidem Coſſ. U. C. DXVII. in his Faſtis, iidem ſunt qui Coſſ. U. C. DXVIII. Cenſorini, ſub quibus tertii Ludi Seculares ſunt celebrati. Annus autem U. C. in his Faſtis IↃCCCXLI. qui Cenſorino eſſet IↃCCCXLII. ordiatur a Parilibus anni Chriſti LXXXIX. (aut ſi quis malit, Idibus Septembris, hoc anno certe) hi Ludi ſunt celebrati ſecundum Faſtos Capitolinos, quorum hac in re indubitatum eſt teſtimonium.

V. De Cenſorino merito poteſt dubitari, ſcripſerit ne IↃCCCXLI. an IↃCCCXLII. ut ſupra oſtendi. Si poſterius, mecum facit: ſin prius, malim credere, Cenſorinum erraſſe, quam illos Faſtos. Et quidni erraret in re quam tam negligenter habuerit, & in qua ut minimum incurioſus tam facile labi potuerit? Claudiani certe Ludi Seculares, ipſis Parilibus celebrati, longe alii erant ab illis Auguſti, nec ab his Domitiani: quos tamen Cenſorinum cum illis Claudianis confudiſſe in recte obſervat (in Diſſert. Hypat. parte 2. cap. 10. num. II. & III.) Addis de Ludis Secularibus Antonini Pii ſilere Cenſorinum. Nolim te ab ejus ſilentio inferre, illos ſub Pio editos non fuiſſe, contra fidem Victoris tui Auctoris graviſſimi, & contra fidem probæ Inſcriptionis, quæ magno Scaligero (de Emend. Temp. pag. 183.) perperam tribuitur Secularibus Severianis, ſed procul dubio ſpectat ad hos Antoninianos. Cenſorino autem qui vixit tot ſeculis poſt Domitianum, quanto facilius fuit hujus Ludos anno citius colligere, quam illos Antonini ſuis temporibus tanto propiores omnino omittere? Sane video quomodo potuit faciliime in errorem induci cum Domitiani Conſulatu XIV. hos Ludos notatos vidiſſet. Sed nolo tantum indulgere conjecturis meis. Satis eſt errorem ſive Cenſorini, ſive ejus Exſcriptoris, ex Faſtis Capitolinis demonſtraſſe.

VI. Aliud argumentum adjiciam, quod non ſolum hanc rem extra controverſiam ponet, ſed etiam de bello Dacico Domitiani ea te monebit, quæ valde non videris non animadvertiſſe. Loquor de ſecundo bello Dacico, ad quod Domitianus poſt cædem Cornelii Fuſci P. P. nitente Suetonio (in Domitiano cap. 6.) profectus eſt: & a quo poſt aliquot clades Dacis illatas, ita tamen reverſus eſt, ut nonniſi ab obſidibus emptis & pactione immenſis muneribus obtenta pacem reportaverit (Dio pag. 764. & Plin. Paneg. §. 12.) Martialis (X. 70. vide & IX. 65.) ita Epigrammata ſua ſex annorum in libros digeſſit, ut fere ſingulis annis ſinguli ejus libri conſcripti ſint. Is autem ea omnia quæ dixi, in libros ita ordine diſpoſuit, ut plane conſtet, intra trium annorum ſpatium contigiſſe. Qui autem fuerint hi tres anni Juliani, ex hoc auctore non conſtat, ſed hoc etiam ope Nummorum poteſt indagari. *Secundum bellum Dacicum Domitiani triennale.*

VII. *Domitianus hoc anno Dacos vicit juxta Loydium.* Ex Nummis conſtat, Domitianum TR. P. VIII. ſepties Imperatorem nuncupatum, nempe IMP. XV, XVI, XVII, XVIII, XIX, XX, XXI. Poſtea autem IMP. XXI. manſiſſe uſque ad TR. P. XII. Domitiani autem TR. P. VIII. ab Idibus Septembris anni LXXXVIII. ad LXXXIX. extenditur: ut infra hoc ſpatium temporis oporteat toties IMP. appellatum fuiſſe. Quæritur utri anno LXXXVIII. an LXXXIX. tot victoriæ (veræ, an falſæ, nihil intereſt) quarum cauſa toties IMP. audiit, aſſignanda ſint. Certe non anno LXXXIX. Nam aliquot menſibus poſt Idus Septembris Domitianus adhuc erat in procinctu. Ita Martialis (lib. VII. 6.) Iſtro tunc congelato, ait, populi Romani animos cum illo peregre fuiſſe: Hiberna quamvis Arctos & rudis Peuce, & ungularum pulſibus calens Iſter ... Teneat domantem regna perfidæ gentis. Proximo Epigrammate (lib. VII. 8.) cum audiſſet, bellum confectum, & Principem mox reverſurum, ita canit: Certa facis populi tu primus Vota December. Felix ſorte tua (ob nuntium reditus jam deſignati) poteras non cedere Jano, Gaudia ſi nobis, quæ dabit ille, dares (ſi dares nimirum ipſum Principem reducem.) Et quidem anno LXXXIX. Januario menſe Princeps reverſus eſt. Itaque Poeta (lib. VIII. 8.) ita Jano gratulatur: Etſi annum ordiaris, & novos Conſules habeas, & Vota, &c. Tu tamen hoc mavis Latiæ quod contigit urbi Menſe tuo reducem, Jane, videre Deum. Hic rationem habes, (ut hoc obiter dicam) quare Domitianus Aug. hoc anno LXXXIX. non proceſſit Conſul, quod ſemper antea fecerat. Romæ nempe nunc primum abfuit Kalendis Januariis. Abfuerat certe VIII. menſibus, ut Poeta alibi indicat (lib. IX. 32.) hoc eſt, a menſe Maio anni LXXXVIII. ad menſem Januarium anni LXXXIX. Sed poſt Idus Septembris anni LXXXVIII. IMP. XV. appellatus, deinceps intra menſes duos aut tres auxit numerum ſexies: quod non erit mirum cogitanti Claudium quinquies IMP. appellatum in Britannia noſtra, cum ibi nonniſi fuerit ſedecim diebus (Dio pag. 679.) Non opus eſt, nec mihi vacat, omnia, quæ huic rei lucem afferunt, hic undique comportare.

VIII. *Secunda expeditio Dacica ordinatim a Martiali deſcripta juxta Loydium.* Redeo ad Martialem, impuriſſimum licet, & eo nomine deteſtandum, horum temporum tamen fere unicum ordinatum Scriptorem. Hujus librorum ſex numero ordinem per annos diſpoſitum antea monui. Nunc moneo, ſingulos libros ab uno aut altero ad Cæſarem Epigrammate extra ordinem poſito initium ducere; in ceteris fere paſſim temporis ordinem ſervare. Horum quæ nunc dico, partem antea probavi, reliqua, ne probatione indigeant, faciam, ſimul annos & libros quaſi in tabula ſubjiciendo oculis tuis.

Anno Chriſti 87. Epigrammata continet (Martial. lib. VI.) Cujus anni Idibus Septemb. ordiatur Domitiani TR. P. VII.

Epig. 76... circiter Novembri ⊖ Cornelius Fuſcus P. P. (de cujus morte Martial. VI. 76.) a Dacis occiſus.

80.... De Bruma loquitur. Hæc clades Domitianum ad ſecundum bellum Dacicum excitavit. (Suetonius cap. 6.)

Anno

Anno Chriſti 88. *Domitiano Aug. XIIII. & Minutio Rufo Coſſ.* (*Martial. lib. VII.*

Epig. I.... *De lorica quam Domitianus ſibi faciendam curavit ituro adverſus Dacos. Maio menſe profectus videtur. Nam VIII. menſibus Roma abfuit* (*Martialis IX.* 32.) *& rediit Januario ſequenti. Æſtatem puto egiſſe in Germania & Pannonia, comparando auxilia, de quibus Dio. Septemb. XIII. orditur* TR. P. VIII. *quo numero currente Domitianus tum auxit numerum tituli* IMP. *a* XV. *ad* XXI. *Tum Ludos Seculares fecit, poſtquam Romam rediiſſet. Sed hæc referenda ad annum LXXXIX.*

Epig. 6....... *circiter Octobri*. Publica victrices teſtantur gaudia chartæ, Martia laurigera cuſpide ſila virent. IMP. IMP.

7.... *circiter Novembri*. Adhuc Principem tenet —— ungularum pulſibus calens Iſter, &c. IMP. IMP. IMP. IMP.

8.... *Decembri*. Certa facis populi, &c. epigramma ante laudatum de nuntio victoriarum & Cæſaris mox redituri.

80...... Quatenus Othryſios jam PAX Romana Triones Temperat, & tetricæ conticuere tubæ, &c.

84.... I liber ad Geticam Peucem Iſtrumque tacentem; Hæc loca, perdomitis gentibus, ille tenet, &c.

Lib. VIII. anno Chriſti LXXXIX. Aur. Fulvo, & Sempr. Atratino Coſſ. Nam abfuit Domitianus, quamvis nunc in reditu. Nota Præfationem hujus libri IMP. DOMIT. C. AUG. GER. DACICO, *quem titulum uſquam alibi me legiſſe memini.*

Epig. 2.... *Januario*. Janus victorem modo cum videret Iſtri, &c.

4.... *Januarii die tertio*. Quantus io Latias mundi conventus ad aras Suſcipit, & ſolvit pro DUCE VOTA ſuo! &c.

8.... *Adhuc menſe Januario*. Principium des Jane, &c. *De Cæſare nunc reverſo Epigramma antea laudatum.*

11.... *De acclamationibus ſive in* ADVENTU AUG. &c. *ſive poſtea in Ludis Secularibus*. Sarmaticas etiam gentes, Iſtrumque Getaſque Lætitiæ clamor terruit ipſa novæ. *De Circenſibus*. Dum te LONGA ſacro venerantur GAUDIA Circo, Nemo quater miſſos currere ſenſit equos.

Huc relaturus eram etiam illud de laurea pacis, VIII. 15. quod paci hoc bello parta ſatis congrueret. Sed reſpiciens ad illa Suetonii cap. 6. veritus ſum, ne hæc ſit illa de Sarmatis laurea, quam ibi Domitianus Capitolino Jovi retuliſſe dicitur. Id ſi verum ſit, hoc epigramma erit anni LXXXVI. utcumque huc irrepſerit.

IX. *De Ludis Secularibus Domitiani Martialis non loquitur.*

De Secularibus Ludis nihil habet uſquam Martialis: niſi ad hos ſpectet illud jam citatum lib. VIII. 11. *& ſane in Circo* LONGA *erant* GAUDIA, *quando pro ſolitis XXV. miſſilibus peragebantur centum. Hoc autem ſemel tantum fecit Domitianus, idque in Ludis Secularibus. Sueton. cap. 4. Hic autem vides, anno ſuperiori Domitianum his Ludis adeſſe non potuiſſe. Hinc conſtat etiam ratio, cur Domitianus hos Ludos tanto citius, quam ab Auguſti Ludis numeranti par fuit, ediderit. Nihil quippe majus addere potuit celebritati hujus anni, quem ob gloriam belli Dacici confecti totum feſtum eſſe voluit. Huc etiam referenda ſunt ea quæ ſequuntur.*

Epig. 26. & 30. *De ſpectaculis* ...... *de quibus etiam Dio pag.* 762. D *&c. Septembri XIII orditur* TR. P. VIIII. *& circa hoc tempus videntur fuiſſe imbres illi & tempeſtates, de quibus Dio ibidem.*

36. 37..... *De ædium Palatinarum modo conſtructarum miraculo. Domus erat ipſi Jovi conviva excipiendo.*

50..... De *Convivio quo ſibi populum Romanum excepit. De hoc vide & Statii Syl.* 2. 6. *Carmen de Cæſaris Dec. I. Saturnalibus, eo die aut ſequenti compoſitum. Et confer Suetonium cap. 4. & Dionem pag.* 763. *A lib. IX. anno Chriſti XC. Domitiano Aug. XV. & Nerva II. Coſſ. Hoc anno, & ultra manſit* PAX, *uaque bello Dacico partæ. Ita deſiit.* Victima jam ferro non opus eſſe docet. *Et Epig.* 103. Templa Deo, mores populis, dedit otia ferro. *Ne miremur titulum* IMP. *ſtetiſſe in numero XXI. a* TR. P. VIII. *ad* TR. P. XII. *Sed jam metam exceſſi, quam mihi in hac excurſione propoſui.*

Verum Domitianum currenti, anno Seculares Ludos edidiſſe, ideoque & anno tantum ſequenti in Germaniam profectum eſſe certum videtur. Extat apud Mediobarbum in Numiſmatis Imperatorum pag. 137. æreus Domitiani Nummus, in quo legitur: IMP. CAES. DOMITI. AUG. GERM. P. M. TR. P. VII. CENS. PERP. In poſtica: COS. XIIII. LUD. SEC. F. S. C. Viſuntur figuræ tres ſacrificantes ad aram in templo. Quem Nummum cum in Tribunitia Poteſtate depravatum dubitarem, ſcripſi ad Clariſſimum Toinardum, ut pro ſua erga me benevolentia videret, an ſimiles Pariſiis reperirentur, qui reſpondit jamdiu hunc Nummum negotium ſibi faceſſiſſe, miſitque epigraphen alterius Nummi argentei in Muſæo Clariſſimi Abbatis Drontii Canonici Eccleſiæ Sancti Thomæ in Lupara, in quo is cum Vaillantio V. C. hæc verba diſtincte legit: IMP. CAES. DOMIT. AUG. GER. P. M. TR. P VII. Viſitur caput Domitiani laureatum. In averſa parte: COS. XIIII. LUD. SAEC. FEC. Repræſentatur *Salius* gradiens, dextra bacillum in modum columnulæ ſtriatæ; ſiniſtra clypeum, quo pectus tegit. Quibus ex Nummis intelligimus Domitianum æſtate præſentis anni Ludos Seculares celebraſſe; die enim decimatertia menſis Septembris hujus anni Tribunitiam Poteſtatem octavam iniit Domitianus, cum qua Ludi Seculares in compluribus Nummis conjunguntur. Verum itaque eſt quod obſervavit Loydius, Onuphrium, & Bucherium erraſſe, quando ſcripſere hos Ludos editos *Idibus Septembris ipſo Natali Imperatoris*: ſic enim non æſtate, ſed autumno celebrati fuiſſent, quamvis dubitandum non ſit, quin eadem anni tempeſtate continuati fuerint, cum in variis Nummis cum Tribunitia Poteſtate VIII. copulentur. Toinardus tamen affirmat, ſe diſtincte cum Drontio & Vaillantio in Nummo, in quo Salius repræſentatus, haberi TR. P. VII. Quod magis communi ſententiæ favet. At dici non poteſt, Cenſorinum erraſſe, dum *ſeptimos* editos ſcripſit Domitiano Aug. XIIII. & L. Minucio Rufo Coſſ. annoque Urbis Varroniano, qua era uti ſolet, DCCCXLI. & Ludos Seculares Antonianos prætermiſiſſe. Nam Antoninus Pius Ludos Seculares non exhibuit, ut anno Chriſti CXLVII. demonſtrabo, & Ludi Seculares Domitiani ab eo Conſulatu annoque Urbis Varroniano removeri nullo modo poſſunt.

X. *Ludi Seculares æſtate hujus anni celebrati.*

Nec obſtant Faſti Capitolini a Verrio Flacco ordinati & marmori inciſi. Ultimi enim Conſules, qui in Tabulis marmoreis, ab Onuphrio in calce ſuorum Faſtorum deſcriptis, recitantur, ſunt C. Sicilius & L. Munatius Plancus qui anno Chriſti XIII. Urbis vero Varroniano DCCLXVI. Magiſtratum geſſere. Anno enim ſequenti, quo Auguſtus obiit ea Magiſtratuum Romanorum deſcriptio finita eſt, ut notat Onufrius in præfatione ad ſuos Faſtos. Quare inſcriptio, in qua Vir doctiſſimus fundatur, quæque poſt Faſtus Verrii Flacci majori ex parte eraſa legitur, ei attribui non debet. Eam hic majoris claritatis gratia refero.

XI. *In Faſtis Capitolinis de iis non fit mentio*

P. R.

Digitized by Google

A. P. R. C. DCCC XLI

: : : : : : : : :
: : : : : : : : :
: : : : : : : : :
: : : : : : : : :

Ex. S. C. LUDI SÆCULARES. FACTI.

Eo in marmore Domitiani nomen non legitur, quia, ut inquit Suetonius in Domitiano cap. 23. Senatus Domitiani *eradendos ubique titulos abolendamque omnem memoriam* decrevit. Quomodo enim Verrius Flaccus eam inſcriptionem ponere potuit? cum Suetonius in libro de Illuſtribus Grammaticis cap. 17. de eo ſcribat: *Deceſſit ætatis exacta ſub Tiberio. Statuam habet Præneſte, in inferiori fori parte, contra hemicyclum: in quo faſtos a ſe ordinatos, & marmoreo parieti inciſos publicarat*; ideoque quinquaginta & amplius annos poſt ejus mortem ea epigraphe ad calcem Faſtorum Capitolinorum adjecta fuerit. Verum itaque eſt, Verrium Flaccum in ſuis Faſtis ordinandis uti annis Urbis conditæ unitate minoribus, quam anni Urbis conditæ Varroniani a Cenſorino uſurpati; ideoque ſi ea inſcriptio Faſtorum Verrii Flacci pars eſſet, dubitandum non foret, quin Ludi Seculares anno ſequenti, quo annus Urbis Capitolinus DCCCXLI. exorditur, celebrati fuiſſent. At Domitiano imperante opera publica anno Varroniano de more notata, ut variis exemplis oſtendit Card. Noriſius in literis ad me datis: *Ludos Seculares*, inquit, *Domitiani ex Cenſorini teſtimonium actos puto anno Chriſti LXXXVIII. Id temporis anni Urbis Varroniani in Saxis ſcalpebantur. Hinc Gruteri pag. CCC. initio Domitianus Coſ. XVI. dicitur. A. U. C. DCCCXLIV., quia illa cooptatio facta eſt ante diem XXI. Aprilis. Ibi tamen Claudius Coſ. V. ponitur A. U. DCCCIV. Varroniano. Veſpaſianus III. cum Nerva A. U. DCCCXXIV. Varroniano. Quare cum Gruteri pag. CCXCV. Ludi Domitiani, hujus nomine detrito, dicantur acti A. U. DCCCXLI. de annis Varronianis accipiendos puto*. In Nummis Domitiani, in quibus ſignantur LUD. SAEC. viſitur hujus Imperatoris Imago cum prætexta, ut videre eſt in Libello Gallico de Ludis Secularibus Domitiani a Rainſantio Viro eruditiſſimo publicato. At, ut advertit Card. Noriſius, ex prætexta nequit inferri, Domitianum tunc fuiſſe Conſulem, quia Sacerdotes ſive Imperatores, cum ſacra facerent, prætextam induebant. Lampridius in Alexandro Severo cap. 40. *Accepit prætextam etiam cum ſacra faceret, ſed loco Pontificis Maximi non Imperatoris*. Tacitus lib. 2. Hiſt. cap. 4. tradit, Germanicum ſacrificantem ſanguine victimæ prætextam aſperſiſſe: Qua de re plura Lipſius in Notis ad eum Taciti locum, & idem Card. Noriſius in Diſſert. 2. de Cenotaphiis Piſanis cap. 5. Domitiani itaque Conſulatus XIV. indicium quidem Ludorum Secularium hoc anno editorum, ſed prætexta, quæ hoc tempore veſtis Conſularis erat, ad annum, quo ii peracti, detegendum nihil confert.

Quoad alterum Viri eruditiſſimi fundamentum ab ordine librorum Martialis deductum, docte is obſervavit, Poetam hunc libros Epigrammatum ordine digeſtos emiſiſſe; ſed quæ libro 6. recitantur, non ad annum Chriſti LXXXVII. ut ipſe putat, ſed ad currentem referenda: hincque intelligimus, Oppium Sabinum ipſo initio primi belli Dacici & Cornelium Fuſcum ipſo ſecundi initio occiſos non eſſe, ut communiter omnes hæc Suetonii in Domitiano cap. 6. verba interpretantur: *Expeditiones ſuſcepit in Dacos duas: primam Oppio Sabino Conſulari oppreſſo: ſecundam Cornelio Fuſco Præfecto cohortium Prætorianarum, cui belli ſummam commiſerat*. Neque enim ſecundum bellum Dacicum hoc tantum anno, ſed ab anno LXXXVI. inchoatum, ut dixi; & Martialis ſatis indicat, bellum ab ejus morte non incepiſſe. Quare recte Jornandes de rebus Geticis cap. 13. ſcripſit: *Longum namque poſt intervallum, Domitiano Imperatore regnante ripam Danubii longe poſſeſſam ab Imperio Romano, deletis militibus cum eorum Ducibus, vaſtaverunt* (nempe Gothi) *cui Provinciæ tunc poſt Agrippam Poppæus præerat Sabinus, Gothis autem Dorpaneus Principatum agebat, quando bello commiſſo Gothi, Romanis devictis, Poppæi Sabini capite abſciſſo, multa caſtella & civitates invadentes de parte Imperatoris publice deprædarunt. qua neceſſitate ſuorum Domitianus cum omni virtute ſua in Illyricum properavit, & totius pene Reipublicæ militibus ductore Fuſco prælato cum lectiſſimis viris amnem Danubium conſertis navibus ad inſtar pontis tranſmeare coegit ſuper exercitum Dorpanei. Tum Gothi haud ſegnes reperti arma capeſſunt, primoque conflictu, mox Romanos devincunt, Fuſcoque duce extincto, divitias de caſtris militum deſpoliant; magnaque potiti per loca victoria*, &c. Suetonius itaque loco citato aliud non inſinuat, quam, Domitianum in Dacos profectum eſſe, primum Sabino, ſecundum Fuſco interfectis. Quod & de Fuſco etiam indicat Martialis, cum poſt hujus mortem profectionem ſecundam narret. Quæ porro habet Martialis lib. 7. anno ſequenti contigere: quæ vero lib. 8. omnino ad annum XC. pertinent, niſi quod eodem libro ſermo eſt de Sarmatica laurea poſt eum annum relata, ut infra videbitur; ideoque eo libro geſta quædam duobus ſequentibus annis etiam memorata: ſed quæ libro nono habentur; poſt bellum Sarmaticum & in fine Imperii Domitiani ſcripta videntur. Ex obſervatione itaque Loydii diſcimus quod antea ignorabamus, Domitianum ſcilicet initio anni XC. Romam adventaſſe, ubi triumphavit, & Decennalia celebravit; quod utrumque apud me certum, ſicuti & adventus ille Domitiani hoc anno Romam. XII. *Geſta per tres annos a Domitiano.*

Baronius qui ad Ludos Seculares præſenti anno Romæ a Domitiano exhibitos animum non advertit, & de iis non meminit, ſcribit, Domitianum in decimo quarto ſuo Conſulatu hoc anno ſuſcepto expeditionem habuiſſe adverſus Dacos. Verum ex mox dictis liquet, durante illo Conſulatu Roma non abfuiſſe, ideoque profectionem illam ad annum ſequentem ſpectare. XIII. *De eadem profectione adverſus Dacos.* Baron. n. 2.

No-

Digitized by Google

I. (a) *Euſeb. in Chron.* (b) *Philoſtr. lib. 7. & 8.* Apollonius reus vocatur Romam.

NOnageſimo primo anno Domini, Aurelio Fulvio & Sempronio Atracino Coſſ. ex Dacica expeditione reverſus Domitianus, in cives gladium vertens, complures ex illis occidit (*a*), ac pleroſque in exilium miſit, & inter alios Cocceium Nervam, qui poſtea in Imperium eidem ſucceſſit (*b*). Hunc cum audiſſet Imperator uti conſuetudine Apollonii Tyanæi, quem ſciebat magum; timens Imperio, ipſum Tyanæum Romam accerſit horum criminum reum factum; nimirum, quod vaticinandi cauſa de Nervæ futuro Imperio puerum occidiſſet; quodque novo genere indumenti, novaque uteretur vivendi conſuetudine; inſuper quod incantator eſſet, & Deus haberi vellet, & alia id genus; ſed tum maxime, quod eos coleret homines, quos ipſe Imperator odiſſet,

II. Apollonius quid coram Domitiano.

Veniens ille Romam, ab Æliano Urbis Præfecto, qui olim in Ægypto familiariter eo uſus fuerat, comiter eſt exceptus: nam pro munere magiſtratus cum nonniſi laxiori carcere adſtringi voluit. Perductus vero ad Domitianum, ab eodem coma barbaque contemptus cauſa, coram ſe radi, ac inter ſceleratos vinciri jubetur. Qui enim in philoſophos bellum juraſſet, quod philoſophiam oſtentantium videbatur inſigne, amputari illi in primis mandavit. Nihil plane his indignius hiſce hominibus accidere poſſe, illud ab Horatio (*c*) in Damaſippum Stoicum imprecatum demonſtrat: (c) *Horat. ſer. lib. 2. ſatyr. 3.*

——Dii te Damaſippe, deaque
Verum ob conſilium donent tonſore.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5582.

SÆC. I. Anno Urbis 842. Olymp. 217 an. 2. An. Ch. 89.

☉ 24. D. ☽ 14. P. 19. April. Indict. 2.

JESU CHRISTI 89. *ſecundum Baronium* 91.

ANACLETI PAPÆ 7.

DOMITIANI IMP. 9.

I. *Conſules.*

(1) AD num. I. Coſſ. *T. Aurelius Fulvus II. & A. Sempronius Atratinus*. Fulvus cum nota numerali edendus, ut ex Chronico Alexandrino, & Capitolino in Antonino Pio cap. 1. apparet.

II. *Secunda expeditio Dacica Domitiani.*

Secundum *bellum Dacicum* quod Domitianus hactenus per Legatos, hoc anno præſens geſſit, ut ex iis, quæ anno præcedenti, tempus quo libri Martialis editi inveſtigans, dixi, manifeſtum fit. In ſeptimo itaque Martialis libro varia hujus expeditionis indicia extant, quæ tunc ex Loydio Viro eruditiſſimo propoſui. Cum vero per *menſes octo* ea expeditio duraverit, ut docet Martialis libro 9. epig. 32. annique ſequentis initio Domitianus Romam redierit, ut mox dicetur, eum adulto vere ex illa digreſſum conſtat. Mediobarbus anno præcedenti, quo Domitianus die XIII. Septembris Tribunitiam Poteſtatem VIII. ſuſcepit, varia ejus Numiſmata profert ex quibus diſcimus, *Domitianum* titulum Imp. a numero XV. ad XXI. auxiſſe. Verum, cum tunc Romæ ob Ludorum Secularium celebrationem fuerit, Nummi illi hoc anno percuſſi, titulusque IMP. toties multiplicatus. Licet autem anno ſequenti ex ea expeditione redux ſecundum triumphum Dacicum egerit, & hoc anno ut *victor Romam literas* miſerit, magnam tamen militum partem turpiter amiſiſſe docet Dio lib. 67. Menſe Decembri *Daciam* reliquit Domitianus, ut ſequentis anni initio Conſulatum XV. Decennalibus ejus deſtinatum inire poſſet: indeque Martialis lib. 7. epig. 8. ait, quod ſi eo menſe in Urbem adventaſſet, December Januario anteponi potuiſſet. Denique tertio Nonas Januarii, quo Vota pro ſalute Imperatorum nuncupari ſolita, Domitianus *Romæ* erat, ad quem eſt Epigramma 4. Martialis in libro octavo.

Baron. an. 90. num. 1.

Quantus, io, Latias mundi conventus ad aras,
Suſcipit, & ſolvit pro Duce vota ſua!

Singulis enim annis eo die pro ſalute Imperatoris Vota præterito anno concepta ſolvebantur, & nova in annum ſequentem ſuſcipiebantur. Sic uti anno Chriſti XIV. dixi, ſingulis Luſtris poſt peractum Cenſum Vota ultimo Luſtro concepta ſolvebantur, novaque in proximum nuncupabantur, quod pariter in Quinquennalibus & id genus feſtis præſtitum; ideoque errant, qui ſcribunt, Decennalia Vota v. g. anno uno ſoluta, ſequentique Vota Quindecennalia ſuſcepta, at in differt. Hypatica demonſtravi.

III. Hoc etiam anno vel ſaltem ſuperiori, bellum

---

(1) COſſ. *T. Aurelius Fulvus II. & A. Sempronius Atratinus*. Faſti Idatiani: *Fulvio & Atratino*. Proſperi Chronicon: *Flavio & Traiano*. Faſti Vindebonenſes: *Fulvo & Atratino*. *T. Aurelius Fulvus* hic eſſe creditur, Antonini avus, qui A. D. 85. primum Conſulatum geſſit.

Digitized by Google

III. Apollonius evanuit ab oculis Domitiani.

Sic igitur Apollonius nudatus barba, e carcere vocatus iterum, & cauſam ſuam agere juſſus; poſt defenſionem habitam, cum eum invitum Domitianus retinere vellet, inviſibilis ille factus evanuit, & Puteolis ubi ſocii expectabant, improviſus apparuit, non auxilio (uti ipſe profitebatur) deorum, ſed magia. Hujuſmodi ludum, a Philoſtrato deſcriptum, Romæ incantator & magus exhibuit, quo omnes in admirationem convertit. Ipſe vero Epheſum eſt reverſus, ubi manſit uſque ad interitum Domitiani. Quod vero Cedrenus tradit eumdem Apollonium Roma recedentem profectum eſſe Byzantium, inde vero Antiochiam, inque iiſque civitatibus ſuas exercuiſſe præſtigias, magnamque ſibi exiſtimationem ob eam cauſam comparaſſe: miramur, ſi hæc vera ſunt, Philoſtratum, qui ſingulas res ab eo geſtas eſt proſecutus, hominemque mirifice coluit, præterire potuiſſe; cum præſertim nullam laudandi hominis reliquerit occaſionem; fides igitur ſit penes auctorem. At de his quæ ſubdit ex Anaſtaſio Antiocheno, tu conſule quæ de eodem Apollonio a nobis ſuperius dicta ſunt. Poſt hæc autem Domitianus Cocceium Nervam, Romam revocatum, Conſulem deſignavit, de quo plura inferius.

Anno

Præſes Germaniæ rebellat, & vincitur.

lum civile in Germania profligatum. De eo Suetonius in Domitiano cap.6. ſcribit: *Bellum civile motum a Lucio Antonio, ſuperioris Germaniæ Præſide, confecit abſens, felicitate mira; cum ipſa dimicationis hora reſolutus repente Rhenus, tranſituras ad Antonium copias Barbarorum inhibuiſſet.* Victus captuſque a Lucio Maximo Antonius, ut prodit Xiphilinus, qui & tempus victoriæ reportatæ deſignat, cum eam referat inter ea, quæ memoriæ digna bello Dacico, contigere. Secundo Mediobarbus pag.137. hunc Domitiani Nummum exhibet: IMP. CÆS. DOMIT GERM. COS. XIIII. CENS. PERP. in poſtica RHENUS S. C. Cum autem in tot Nummis hujus Imperatoris ab eo Auctore relatis nulla Rheni mentio præterquam in iſto hoc anno percuſſo occurrat, hunc ob eam victoriam cuſum omnino veriſimile, idemque hoc anno vel præcedenti, quo in Nummis COS. XIV. ea reportata, dictus eſt. Tertio teſtatur Xiphilinus, Domitianum animum ad cædes faciendas induxiſſe, quod Lucius Maximus litteras omnes inventas in capſis Antonii combuſſiſſet, ſubjungitque illis temporibus Lucianum Proclum Senatorem plerumque ruri vitam agentem, coactum fuiſſe proficiſci ex urbe cum Domitiano; *ne ſi videretur eum in periculis deſerere, morte afficeretur. Sed poſtquam nuncium de parta victoria allatum eſſe intellexit; Viciſti, inquit, Imperator, ut optabam, quamobrem ut ruri me reſtituas peto. Itaque dimiſſus, rus abiit.* Hæc autem victoria alia non videtur, quam quæ de Antonio per Legatum ſuum a Domitiano reportata; neque etiam ea profectio Domitiani alia, quam quæ hoc anno ab eo ſuſcepta. Ad hæc, poſtquam hæc recitavit Xiphilinus, loquitur de quibuſdam prodigiis, quæ evenere *Ulpio Trajano & Acilio Glabrione, qui tum una Conſulatum gerebant.* Qui Conſulatus in annum Chriſti XCI. incidit, ideoque ante eum Chriſti annum Antonius ſuperatus, non vero anno XCII. quo ejus cladem Calviſius in Opere Chronologico conſignat. Eo enim anno Sarmaticum, non vero civile bellum conſignandum ut infra videbimus. Difficultatem tamen faciunt Tacitus in Vita Agricolæ & Suetonius in Domitiano cap.10. Ille ait, Domitianum primum per *intervalla ac ſpiramenta temporum*, & poſtea Collega Priſcoque Coſſ. anno nempe XCIII. *continuo & velut uno ictu Rempublicam* exhauſiſſe. Suetonius vero poſtquam aliquot cædes narravit, ſpeciatimque Metii Pompoſiani, ait: *Verum aliquanto poſt civilis belli victoriam ſævior*, &c. Tumque alia crudeliter a Domitiano patrata refert. Qua in gradatione cum Tacito citato conſentire videtur. Et tamen Xiphilinus *Pompoſiani* cædem poſt devictum Antonium factam dicit, ita ut ſecundum Suetonium magna carnificina, de qua Tacitus, acciderit paulo poſt Germaniam recuperatam, ideoque hæc Imperio Romano reſtituta fuerit anno XCII. vel XCIII. & Pompoſianus non poſt victoriam, ſed ante eam perierit. In hoc Auctorum conflictu nihil habeo dicendum, niſi Suetonium in temporum notatione parum accuratum eſſe, indeque cap.4. Ludos Seculares ante Quinquennale Certamen poſuiſſe.

Digitized by Google

I. Joannes Apoſtolus reus Romam venire jubetur.

ANno Chriſti Redemptoris nonageſimoſecundo, Domitiano Auguſto decimumquintum & Nerva Cocceio ſecundum Coſſ. Joannes Evangeliſta, qui Aſianas Eccleſias curabat, atque Epheſi morabatur (ſive invidia Apollonii, quem fuiſſe in Chriſtianos infenſiſſimum, omnes puto facile intelligere, ut qui ubicumque locorum eſſet, neminem ſuis adverſantem ſtudiis magis quam Chriſtianos haberet: ſive fortaſſe Euphratis philoſophi delatoris apud Domitianum agentis, his officiis aſſueti, aut opera Ebionis hæreſiarchæ ejuſdem Joannis hoſtis acerbiſſimi; quem Romam veniſſe, ſuperius dictum eſt: vel aliter quoquo modo acciderit) ipſe, inquam, Joannes ad Domitianum Imperatorem reus impietatis a Proconſule Aſiæ Romam vinctus mittitur. Id enim hoc potiſſimum anno accidiſſe, ipſo exordio perſecutionis per Domitianum excitatæ, cum nondum uſque ad gladium progreſſa eſſet, exiſtimamus, hæcque de Joanne velut præludia præceſſiſſe. Feruntur quædam epiſtolæ Domitiani, & Proconſulis Aſiæ, ultro citroque datæ, de Joanne reo impietatis conſtituto Romam mittendo, deque ejus geſtis coram Domitiano, nomine Procori ſcriptæ. Sed quoniam in multis mendaciſſimus hic auctor fuiſſe convincitur; ſi qua vera in eis inſunt, ſicut eſſe credimus, eadem haud tuto poſſumus affirmare.

II. Joannes ... Romæ paſſus.

Ceterum inter alia ab eodem auctore relata, verum illud eſſe credimus (exemplo eorum quæ nuper diximus Apollonium

---

SÆC. I. Anno Urbis 843. Olymp. 217. an. 2. An. Ch. 90.

ANNO PERIODI GRÆCO - ROMANÆ 5583.

☉ 25. C. ☽ 15. P. 4. April. Indict. 3.

JESU CHRISTI 90. *ſecundum Baronium 92.*

ANACLETI PAPÆ 8.

DOMITIANI IMP. 10.

I. *Conſules.*

[1] AD num. I. Coſſ. *Domitianus Aug. XV. & M. Cocceius Nerva II.*

II. *Decennalia Imperii Auguſti Domitiani.*

Sumtus hic a Domitiano Conſulatus juxta ſecundam Conſulatuum Cæſareorum regulam: Auguſtei enim Imperii Decennalia dedit, ut jam dixi in Diſſert. Hypat. At inquiunt aliqui cenſores in Epiſtola Conſulari apud Card. Noriſium pag. 272. *Quis tibi Apollo revelavit, Domitianum edidiſſe Decennalia hoc anno, quo inibat annum decimum Imperii, non vero ſequenti, quo eumdem decimum annum complebat?* Reſpondeo, ſtudium aſſiduum ac vehemens ad veras Conſulatuum Cæſareorum cauſas expromendas hanc mihi vaticinandi artem peperiſſe, cujus opera vulgarem opinionem, quæ docet, Decennalia exeunte tantum anno decimo edita, qua cenſores iſti adeo imbuuntur, aliaſque hujuſmodi, quas ipſi mordicus tuentur, falſiſſimas eſſe comperi. Secundo quod ipſis vel falſum vel dubium apparet, ex Nummis conſtat eſſe certiſſimum. Mediobarbus in Domitiano nummum hujus Imperatoris proponit inſcriptum: IMP. CÆS. DOMIT. AUG. GERMAN. TR. P. VIIII. In poſtica parte legitur: VOTA PUBLICA COS. XV. Cernitur Imperator ad aram ſtans, dextra pateram tenens, ante eum figura ſtans, tibicen, taurus, popa, & alia figura haſtam tenens. Quo ex Nummo, ut recte Mediobarbo obſervatum, diſcimus, Decennalia Domitiani hoc anno, non vero ſequenti, celebrata, & erraſſe Onuphrium in Faſtis, quando ſcripſit, Decennalia anno tantum decimo exacto celebrata. Præſtantiſſimum illud Opus de Imperatorum Romanorum Numiſmatis, poſt Diſſertationem Hypaticam publicatam, in lucem emiſſum. Quare ſine hujus Numiſmatis ope, ſoloque regularum Conſulatuum Cæſareorum ſubſidio jam inveteratum illum errorem everteram. Quod ſi tunc Opus illud vidiſſem, Domitianum primum ex Imperatoribus fuiſſe, qui Vota Decennalia, implicitis tamen verbis, Nummis ſculpenda voluerit, notare non prætermiſiſſem. Sic antequam Baluzius V. C. egregium librum Lactantii de Mortibus Perſecutorum publici juris feciſſet, Diocletianum anno trecenteſimo tertio, quod tunc in obſcuro erat, Vicennalia celebraſſe, Conſulatuum Cæſareorum regulis detexeram. Prodiit denique nuper nova Orationum Themiſtii editio, in cujus Oratione XVI. dicitur, Imperatores ſingulis quinquenniis & decenniis Conſulatum capere ſolitos, indeque quod jam ſtatueram, extra omnem controverſiam poſitum. En Apollo, qui mihi iſta arcana revelavit.

III. *Secundus Domitiani de Dacis triumphus.*

Card. Noriſius in epiſtola Conſulari pag. 565. & 175. ſcribis, ſecundum Domitiani triumphum anno præcedenti vel anno LXXXVIII. ductum eſſe. Vide eius verba anno LXXXVI. num. III. a me adducta. Sed decepere Card. doctiſſimum Domitiani victoriæ per eos annos reportatæ. Exiſtimavit enim eaſdem triumphum proxime ſecutum eſſe; cum tamen Diocletianus, aliique quidam Imperatores triumphum poſt victorias aliquot annis diſtulerint. Præter Domitiani XV. Conſulatum hoc anno geſtum, Nummus in Diſſert. Hypatica a me productus, & Euſebius in Chronico ibidem citatus, ſecundum hujus Imperatoris triumphum hoc anno exhibitum fuiſſe teſtan-

---

[1] COſſ. *Domitianus Aug. XV. & M. Cocceius Nerv. II.* Vetus inſcriptio apud Fabrettum pag. 274. n. 258. IMP........ AUG. GERMANICO. XV. M. COCCEIO. NERVA. II. COS. Eraſum eſt *Domitiani* nomen. Faſti Idatiani: *Domitiano XII. & Nerva II.* Proſperi Chronicon: *Domitiano VII. & Nerva.* Faſti Vindebonenſes: *Domitiano XV. & Nerva.* Noriſius in Epiſtola conſulari pag. 272. monet hunc eſſe Domitiani ultimum inter ſeptem *conſulatus*, quos Suetonius in vita cap. XIII. teſtatur continuaſſe. Hinc Plinius in Panegyrico ſcribit, Domitianum *continuis conſulatibus feciſſe longum quemdam, & ſine diſcrimine annum.*

nium paſſum eſſe a Domitiano) quod ait juſſum eſſe inter alia ab eodem Domitiano, Joannem quoque ignominiæ cauſa tonderi. Sed illa etiam certa veraque eſſe noſcuntur, quæ idem auctor ſcribit, Joannem Romæ immiſſum eſſe in ferventis olei dolium, ſive potius ſolium: nam ejuſdem veritatis graviſſimi ſunt adſtipulatores. Siquidem Tertullianus (*a*), qui ceteris præſtat antiquitate, hæc eadem his verbis teſtata reddit, dum agit de Romana Eccleſia: *Habes Romam, unde nobis quoque auctoritas præſto eſt: ſtatu felix Eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt: ubi Petrus paſſioni Dominicæ adæquatur: ubi Paulus Joannis exitu coronatur: ubi Apoſtolus Joannes poſteaquam in oleum igneum demerſus nihil paſſus eſt, in inſulam relegatur*. Hæc Tertullianus. Sed & S. Hieronymus (*b*) eadem refert, Tertullianum citans, dum ſcribit adverſus Jovinianum; & in Matthæum (*c*) his verbis: *Si legamus Eccleſiaſticas hiſtorias; in quibus fertur quod & ipſe propter martyrium ſit miſſus in ferventis olei dolium, & inde ad ſuſcipiendum coronam Chriſti athleta proceſſerit, ſtatimque relegatus in Patmos inſulam ſit, &c.*

(*a*) Tert. de præſcript. c. 36.
(*b*) Hier. in Jovin. lib. 1.
(*c*) Hier. in Mat. c. 20.

III. De perſecutione Domitiani.

Quod vero idem in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis hæc de Joanne dicat: *Quartodecimo igitur anno ſecundam poſt Neronem perſecutionem movente Domitiano, in Patmos inſulam relegatus, ſcripſit Apocalypſim;* apparet ipſum S. Hieronymum non tam annum Joannis relegationis conſignare voluiſſe, quam exordium Imperii Domitiani, a quo eſt perſecutio excitata, monſtraſſe. Etenim non ſimulatque in Imperium ingreſſus eſt, Chriſtianos vexare cœpit: nam Ethnicorum ſcriptorum teſtimonio dictum eſt, Domitianum, fratris gloriæ æmulum, qui benignitate & clementia ſummam ſibi laudem comparaverat, tunc ab omni prorſus cæde abſtinuiſſe. At licet Euſebius prope finem ejus Imperii eam perſecutionem permotam dicat: tamen cum Cletum ſequenti anno gladio perſecutoris adeptum eſſe coronam martyrii conſtet; jam hoc anno, Joannis confeſſione perſecutionem cœptum eſſe putamus: quæ tamen ipſo ſui exordio non fuit adeo ſæva, ut poſtea viſa eſt; cum videamus Joannem non mortis ſupplicio eſſe affectum, ut ceteros, ſed in inſulam relegatum. Verum quod ſpectat ad Joannis res Romæ geſtas; extat ibi vetus ac nobile Joannis mar-

teſtantur. Quare res hæc certiſſima. Ad annum Abrahami 2107. qui menſe Octobri currentis Chriſti anni inchoatur, idem Euſebius ait: *Domitianus de Dacis & Germanis triumphavit*. Tum: *Domitianus tanta ſuperbia fuit, ut aureas & argenteas ſtatuas ſibi in Capitolio poni juſſerit*. Ad quæ verba Scaliger in Animadverſionibus Euſebianis ait: *Domitianus tanta ſuperbia*, &c. ex Eutropio Hieronymus qui hæc in hunc annum conjecit; *cum tamen de ea re non conſtaret*. At fallitur Vir doctiſſimus; Hieronymus enim libros legerat, qui ad nos non pervenerunt. Accurate itaque Hieronymus. Nam annis Decennalibus & id genus feſtis addictis novitates de more inductæ, & ſtatuæ Principibus ac magnis Viris poni ſolitæ, ut innumeris exemplis liquet. Hæ itaque ſtatuæ Decennalium Domitiani indicium.

IV. *Nerva in exilium actus.*

Euſebius in Chronico tam ſecundum Pontaci quam Scaligeri Editionem, ad annum Abrahami 2104. qui Kalendis Octobris anni Chriſti LXXXVII. auſpicatur ait: *Domitianus plurimos nobilium in exilium mittit, atque occidit*. Indeque Baronius intulit, Nervam præcedenti anno exilio affectum eſſe. Scribit enim Philoſtratus lib. 7. cap. 3. Nerva, *qui poſt Domitianum juſte modeſteque imperavit, jam dignus Imperio videbatur; eademque de Orfito & Ruſo fuit opinio. Hos Domitianus paratarum contra ſe inſidiarum inſimulans, in inſulam relegavit: Nervam quoque Tarentum ſecedere juſſit*. Verum hæ cædes exiliaque ante annum XCIII. eoque jam affecto, non contigere. Tacitus enim in fine Vitæ Agricolæ, poſtquam eum, *Collega Priſcoque Coſſ.* anno ſc. Chriſti XCIII. *decimo Kal. Septemb.* exceſſiſſe narravit, de eo ſcribit: *Sicut durare in hac beatiſſimi ſeculi luce, ac Principem Trajanum videre, auguria votiſque apud aures noſtras ominabatur: ita feſtinata mortis grande ſolatium tulit, evaſiſſe poſtremum illud tempus, quo Domitianus, non jam per intervalla ac ſpiramenta temporum, ſed continuo & velut uno ictu Rempublicam exhauſit. Non vidit Agricola obſeſſam Curiam & clauſum armis Senatum, & eadem ſtrage tot Conſularium cædes, tot nobiliſſimarum feminarum exilia & fugas. Una adhuc victoria Carus Metius cenſebatur & intra Albanam villam ſententia Meſſalini ſtrepebat, & Maſſa Bebius jam tum reus erat. Mox noſtræ duxere Helvidium in carcerem manus: nos Maurici, Ruſticique viſus, nos innocenti ſanguine Senecio perfudit, &c.* Eo itaque anno Nerva in exilium miſſus: quod clariſſimus Guillelmus Loydius in litteris ad me ex Anglia ſcriptis deducit ex epiſtola Plinii 31. lib. 7. in qua ait Plinius, Nervam, miſſis ad ſe graviſſimis literis, gratulatum ſibi eſſe, quod *Bebium Maſſam* de repetundis a Bæticis accuſatum damnaſſet. Ex enim, inquit Vir doctiſſimus, literæ Tarento, ubi in exilio agebat, a Nerva ſcriptæ. Hinc itaque annus exilii Nervæ, imo & perſecutionis adverſus Chriſtianos decretæ tempus innoteſcit: cum enim Domitianus anno XCIII. *continuo & uno ictu* Rempublicam exhauſerit, in Chriſtianos etiam ſæviiſſe non dubitandum. Hinc etiam liquet, in Chronico Euſebii res ſæpe aliis quam contigerint annis, conſignatas eſſe.

Baron. an. 92. num. 2.

V. *Initium perſecutionis Domitianæ.*

Ad num. III. Baronius ſecundam perſecutionem adverſus Chriſtianos a Domitiano excitatam præſenti anno conſignat. In Diſſertatione autem Hypatica eam anno tantum nonageſimo-tertio motam indicavi, quod a cenſoribus quibuſdam in Epiſtola Conſulari apud Card. Noriſium pag. 179. irriſum, hac ratione, quod *magnus Eccleſiaſticorum Annalium conditor perſecutionem a Domitiano decretam alligat anno XCI.* Baro-

martyrii, & tam inſignis editi miraculi monumentum apud Portam Latinam, ubi ſævum illud contigit illatum eſſe ſupplicium: immo & ipſa dies qua hæc facta ſunt, pridie Non. Maji, perpetua eſt memoria illuſtrata, dum eadem recurrente quolibet anno Romæ & alibi annua celebritate recolitur.

IV. De relegatione autem Joannis in Patmo non ſolum ex antiqua traditione, ſed ex ipſiuſmet Joannis teſtimonio certam fidem ſibi vendicant. Origenes (*a*) hæc ait: *Imperator Romanorum* (*ſicut docet traditio*) *condemnavit Joannem dantem teſtimonium verbi Dei, in inſulam Patmos, ſicut ipſe de ſuo martyrio docet, non dicens quis eum condemnaverit, ſed ubi condemnatus fuerit. Dicit enim in Revelatione ſua hoc modo: Joannes frater veſter & ſocius in tribulatione & in regno & in patientia Jeſu, fui in inſula quæ vocatur Patmos, propter verbum Dei, & propter teſtimonium Jeſu Chriſti.* Ceterum hæc ſub Domitiano eſſe facta, tam Latini quam Græci Eccleſiaſtici ſcriptores affirmant, excepto Epiphanio (*b*); qui quidem, neſcimus quomodo errore lapſus, ſub Claudio jam Patmo revarſum dicit; ſicut etiam erraſſe

Joannes relegatur in inſulam.

(*a*) *Orig. in Matthæum tract.* 12.

(*b*) *Epiph. hær.* 51.

Baronius tamen præſenti anno eam perſecutionem incipit. Verum videamus, quis noſtrum irridendus, an ego, qui a tanti Viri ſententia graviſſimis argumentis ductus receſſi, an vero illi, qui vulgaribus opinionibus pueriliter delectantur. Baronius itaque, a quo ſine magno fundamento diſcedere non ſoleo, hanc unicam ſuæ opinionis rationem affert, quod nempe Sanctus Cletus Papa anno ſequenti martyrii gloria coronatus fuerit. Quod cum nec ipſe probet, nec ab aliquo probari poſſit, illud martyrium tam cito conſignandæ perſecutionis cauſa eſſe non potuit. Præterea fatetur Baronius, Euſebium in Hiſtoria hanc perſecutionem in finem Imperii Domitiani contuliſſe. Tertio Euſebius in Chronico, tam juxta Pontaci, quam Scaligeri editionem, hanc perſecutionem collocat anno Abrahami 2110. qui Kalendis Octobris anni Chriſti nonageſimi tertii inchoatur; quo etiam Abrahami anno perſecutio Domitianea copulatur in Collectaneis Græcis apud Scaligerum pag. 303. Quarto Auctor Chronici Alexandrini eamdem recitat Olympiade ducenteſima decimaoctava anno primo. Hujus porro Chronici Auctor in putandis Olympiadis Euſebianam rationem ſequitur, ideoque annus ille Olympiadicus anno Chriſti nonageſimo ſecundo inchoatus, inſequenti vero abſolutus. Habentur & alii characteres in eo Chronico, ſed depravati, niſi qui ſumitur ab anno XIII. Domitiani, & a quarto Conſulatu ante hujus Imperatoris mortem, ita ut indubitatum ſit, Auctorem illum eam perſecutionem cum anno Chriſti nonageſimotertio conjunxiſſe. Ex quibus liquet, relegationem Joannis Apoſtoli in inſulam Pathmos, quæ, teſte Hieronymo, anno XVI. Domitiani contigit, hoc anno a Baronio conſignari non debuiſſe, ſicuti nec perſecutionem hoc anno inchoari; cum Sancti Cleti Papæ mors, qua ſuam opinionem firmat, anno ſequenti non contigerit.

VI. Certe Domitianum nonniſi ſub finem Imperii perſecutionem excitaſſe teſtatur Euſebius in Hiſtoria, in qua accuratior eſt, quam in Chronico: *Domitianus, cum jam multa in multos crudelitatis ſuæ ſpecimina edidiſſet, nec paucos nobilium atque illuſtrium virorum urbis Romæ injuſte interemiſſet, alios præterea innumerabiles ſummæ dignitatis viros, licet inſontes, exilio & bonorum proſcriptione mulctaſſet, ad extremum Neronianæ impietatis, bellique & odii adverſus Deum, ſucceſſorem ſe ipſum profeſſus eſt*, inquit Euſebius in Hiſt. lib. 3. cap. 17. In Chronico autem anno Chriſti XCIII. perſecutionem recitat, poſtquam proxime dixit, Domitianum multos nobiles perdidiſſe, quoſdamque etiam in exilium miſiſſe. Præterea Lactantius in lib. de Mortibus Perſecutorum cap. 3. ſub finem Imperii Domitiani perſecutionem ortam inſinuat: *Cum exerceret invisſam dominationem ſubjectorum tamen cervicibus incubavit, quam diutiſſime, tutuſque regnavit, donec impias manus adverſus Dominum tenderet. Poſtquam vero ad perſequendum juſtum populum inſtinctu dæmonum incitatus eſt, tunc traditus in manus inimicorum luit pœnas.* Immo Dovvellus celeberrimus Angliæ Scriptor, in Diſſert. XI. Cyprianica de Paucitate Martyrum, ait perſecutionem Domitianeam fuiſſe breviſſimam, *ut vix annum annum implere potuerit*: ſtatim Domitianum extinctum eſſe innuere Lactantium, (cujus verba mox citavi) & tempus ipſum certiſſimis characteribus conſignaſſe Brutium, (cujus verba anno XCV. num. 1. recitabo) Flavii ſcilicet Clementis Conſulatum anno XCV. geſtum. Quare cum Tribunitiam Poteſtatem XV. a Septembri XIII. inierit Domitianus, ſub finem illius anni perſecutionem contigiſſe neceſſe eſſe. Atqui ſub finem Septembris anni ſequentis occiſus eſt: his itaque terminis illam concluſam fuiſſe ait Dodvvellus, *ita ut vix annum implere potuerit*. Sed non aſſentior; quia ideo Brutius, cujus liber periit, perſecutionem cum anno XV. Domitiani junxit, quia tunc maxime graſſata eſt, ipſeque Flavius Clemens vir depoſito Conſulatu ordinario occiſus, & Domitilla ejus neptis in inſulam Pontiam deportata. Quæ utpote magis illuſtria a Brutio anno Domitiani XV. quo accidere conſignata. Ex quo male infertur, Domitianum antea in Chriſtianos non ſæviiſſe: præſertim cum Hieronymus tradat, Joannem Evangeliſtam anno Domitiani XIV. in oleum igneum conjectum eſſe. Ad hæc, verum quidem eſt, perſecutiones adverſus Chriſtianos annis Decennalibus & id genus feſtis deſtinatis excitari ſolitas, ideoque anno Domitiani XV. Quindecennalium occaſione vexatos. Verum ipſa perſecutio natali Imperii die de more non decreta, ut arbitratur Vir doctiſſimus. Sed quemadmodum totus annus Julianus, quo ea ſolennia acta, feſtivus fuit, templa ædificata aut dedicata, & res ad Religionem pertinentes ſolicite curatæ: ſic perſecutiones, non ipſo anno decimo v. g. Imperatoris, ſed anno Juliano, quo Decennalia edita, eaque quocumque illius die indiſcriminatim decretæ. Præclarum hujus rei exemplum videbimus in Imperio Diocletiani. Is enim perſecutionem quidem in ſuis Vicennalibus anno CCCIII. celebratis decrevit, ſed menſe Februario, & pluribus menſibus ante diem Imperii ſui natalem, & ante eum, quo Vicennalia exhibuit. Licet igitur perſecutio anno XV. Domitiani aſſerit, non ſequitur, die Domitiani natali, & non prius, eam inchoatam eſſe. Denique ſi Domitianus anno

Perſecutio Domitianea magis explicata.

Baron. an. 97. num. XVI. & XVII.

erraſſe repetitur Aretas Cæſarienſis, qui in ſuis in Apocalypſim commentariis Joannis exilium ſub Nerone accidiſſe teſtatur; ex eo, puto, deceptus, quod una ſimul Tertullianus martyrium Petri, Pauli, atque Joannis in nuper citato loco recenſeat. Victorinus Pictavienſis, necnon Primaſius, in commentariis quos ediderunt in Apocalypſim, traduat Joannem illuc a Domitiano eſſe relegatum ad effodienda metalla. Eſt illa inſula una ex Sporadibus, habens in circuitu (ut ſcribit Plinius *a*) triginta mille paſſus, ab Icara (ut tradit Strabo *b*) verſus Occaſum ſita. At vero non ſimulatque illuc acceſſit, eam quam ſcripſit Apocalypſim accepit; ſed ad finem Imperii Domitiani eam vidiſſe, Irenæus (*c*) teſtatur, ſic dicens: *Neque enim ante multum temporis viſum eſt, ſed pene ſub noſtro ſæculo ad finem Domitiani Imperii*: quamobrem de ea ſuo loco agemus. Cum illuc exul moraretur Joannes, ad pietatem inſtituiſſe omnes ejuſdem Inſulæ accolas, ex antiquioribus monumentis Metaphraſtes affirmat (*d*).

(*a*) Plin. lib. 4. c. 12.

(*b*) Strabo. lib. 10.

(*c*) Iren. lib. 5.

(*d*) Metaph. in Joanne apud Oecumen. in Apocalypſim.

Anno

anno tantum Imperii XV. Chriſtianos affligere cœpiſſet, perſecutio aliquot tantum menſes duraſſet; cum Baronius illum ante mortem a perſecutione deſtitiſſe clare oſtendat.

VII. *Domitiani perſecutio cruenta fuit.* Nec placet etiam quod Dodwellus ſcribit, eam ſcilicet perſecutionem *cruentam* non fuiſſe. *Si Tertulliano credimus in Apolog. cap. 5.* inquit Dodwellus, *ne ad cruciatus quidem progreſſus eſt, nedum ad cædem. Ita enim ille.* Tentaverat & Domitianus portio Neronis de crudelitate; ſed qua & homo facile cœptum repreſſit, reſtitutis etiam, quos relegaverat: *Tentavit itaque duntaxat, non item Cæſariano, quod fecit Nero, gladio ferociit. Relegavit etiam confeſſos, non capitali etiam, ſed nec membrorum ſupplicio affecit*, &c. *Scio equidem eodem Auctore Tertulliano lib. de Præſcript. cap. 36. Joannem Apoſtolum a Domitiano in oleum igneum eſſe conjectum, tum ſtupendo miraculo ſalvum in inſulam deinde eſſe relegatum; verum eo miraculo ita deterritus eſt fortaſſis Tyrannus, ut ne auderet quidem deinde in innocentes pro ingenio ſuo ſævire. Hæc ſi vera ſunt, ſuſpecta erunt deinde recentiorum monumenta omnia, quæcumque Martyres Domitiano tribuendos eſſe cenſuerint.* Ita Dodwellus, qui ſatis animum non attendit ad Domitiani ſæviſiam, ratione cujus ab Ethnicis Nero eſt appellatus, a Tacito Nerone ſævior dictus, a Tertulliano vero portio Neronis, ut oſtendit Baronius in Annalibus. Cum itaque Domitianus anno Chriſti XCIII. Imperii ejus Cæſarei quintis Quinquennalibus addicto, vel anno Chriſti XCV. quo Quindecennalia celebravit, perſecutionem adverſus Chriſtianos excitarit, & quoad rei geſtæ annum, Neronem exemplar ſibi propoſuerit, non dubium, quin Chriſtianos crudeliter habuerit, & quin eorum plures, ut habent Tabulæ Eccleſiaſticæ, martyrium fecerint. Quia vero perſecutio Domitianea Neroniana minor fuit, de ea loquitur Tertullianus quaſi prioris tantum adumbratio fuiſſet; non quod multi occiſi non fuerint, ſed quod non tantæ adverſus eos crudelitates exercitæ. Quod ſi Tertullianus de relegatis tantum loquitur, factum id, quia eoſdem Domitianus ante mortem reſtituit; nec opus erat, ut de iis, qui interfecti fuerant, loqueretur; cum eos Domitianus ad vitam non revocaverit. Denique vel ſolum Joanni Apoſtolo irrogatum ſupplicium demonſtrat, plures capitali ſupplicio affectos. Nam miraculo, quod tunc accidit, deterritum Domitianum fuiſſe, & ab innocentibus perſequendis illum deſtitiſſe, gratis a Viro doctiſſimo aſſeritur. Vide dicenda anno XCIV. num. V. & Baronium anno 94. num. VII.

Baron. an. 93. num. III. & IV.

VIII. Revocanda ad præſentem annum quæ anno LXXXVIII. retulimus ex libro 8. Martialis, quæ Loydius Vir eruditiſſimus ſummarie collegit, quæque perperam anno præcedenti illigavit. *Spectacula* itaque, de quibus ibidem, *convivium*, quo populum Romanum Domitianus excepit, *ædeſque Palatinæ* recens constructæ, de quibus ibi ſermo eſt, pertinent ad præſentem annum, quo Domitianus & Decennalia Imperii Auguſtei & *ſecundum triumphum Dacicum* exhibuit. Ante ædificatum illud palatium, non poterant in aula celebrari ſolennia populi convivia, ut prodit Martialis lib. 8. Epig. 30. Quare anno præcedenti illud a Rabirio celebri Domitiani architecto ædificatum, ut elicio ex Martiali lib. 7. Epig. 56. ubi tunc ejus conſtructioni Rabirium incubuiſſe teſtatur. Liber autem 7. Martialis geſta anno Chriſti LXXXIX. complectitur. Ad decennalia itaque ſua Domitianus reſpiciens, *Regiam illam*, quam Poeta lib. 8. Epigr. 36. Pyramidibus, Auliſque Ægypti anteponit, condere voluit. Illud etiam notatu dignum, Domitianum a Martiali lib. 8. in Præfatione, & a Juvenali Satyra 6. *Dacicum* cognominari: ſed, ut obſervat Scaliger in Notis Euſebianis ad n. 2107. nullus Nummus extat nullumque monumentum, in quo Dacici cognomen ſit; cum tamen Germanicus ſæpiſſime in Nummis vocetur; ſive id a Domitiano decretum, ſive ab iis, qui Nummis cudendis præerant. Quare Nummi & Inſcriptiones titulorum & cognominum Imperatoribus attributorum norma haberi non poſſunt, qua certo definiatur, an hoc vel illud cognomen Imperatores tulerint. Marcus Aurelius poſtquam Tribunitiam Poteſtatem & Imperium Proconſulare conſecutus eſt, nunquam in Nummis & Inſcriptionibus *Imperatoris* prænomine inſignitur. At hinc male Vir doctiſſimus nuper inferebat, illum *Imperatoris* titulo ante Antonini Pii mortem decoratum non fuiſſe; cum ille omnibus Imperii Collegis attributus fuerit; regulaque a Nummorum ſilentio deducta fallax comperiatur. Non etiam prætermittendum, in Nummis, annis quibus triumphatum eſt, percuſſis, mentionem pacis de more factam, ut in Nummis Veſpaſiani & Titi filii anno LXXI. quo de Judæa triumphum egere, cuſis, ut videre eſt apud Mediobarbum. Sic in Nummo Domitiani apud eumdem legitur: IMP. DOMIT. AUG. GERMAN. COS. XV. Viſitur caput muliebre olea redimitum, cum ramo oleæ, quæ pacis ſymbolum. In poſtica: S. C. Corvus ramo oleæ inſtans.

Decennalia, triumphus, & pax a Domitiano facta.

IX. *Ex anno ſecundi triumphi Dacici annus, quo prior geſtus, innoteſcit.* Ex anno porro ſecundi triumphi Dacici certo indubitatoque in notitiam venimus anni, quo primus Dacicus triumphus actus eſt; in Nummis enim anno LXXXV. quo priorem triumphum conſignavimus, cuſis, quove Conſulatum

XI.

Digitized by Google

I. Cletus Papa moritur, Clemens ſufficitur.

ANno Chriſti nonageſimotertio, Ulpio Trajano & Acilio Glabrione Coſſ. ſæviente magis Domitiani perſecutione in Chriſtianos, Cletus Romanus Pontifex vigeſimaſexta menſis Aprilis martyrio coronatur, cum ſediſſet annos duodecim, menſes ſeptem, & dies duos, numerando Cleti annos a ſequenti die ab obitu Lini. De eodem Cleto hæc leguntur in libro de Romanis Pontificibus, qui a multis citatur nomine Damaſi: *Hic ex præcepto beati Petri vigintiquinque presbyteros ordinavit in urbe Roma: qui etiam ſepultus eſt juxta corpus beati Petri in Vaticano, ſexto Kalend. Maii: & ceſſavit Epiſcopatus die viginti.* Poſt Cletum ſuffectus eſt Clemens Romanus e regione Cælii montis, patre Fauſtino natus, antiquus Petri & Pauli Apoſtolorum diſcipulus: hunc enim illum eſſe, cujus Paulus meminit ad Philippenſes (*a*), omnes exiſtimant. Quod vero a Græcis nonnullis dicitur Clemens ſucceſſiſſe Anacleto, errore putamus factum librariorum, ut pro Cleto ſcripſerint Anacletum: nam (ut apparet) Græci decepti nominum ſimilitudine, ſicut Marcellum & Marcellinum, ita etiam Cletum & Anacletum unum eumdemque putantes confuderunt. At de his alias ſatis dictum.

(*a*) Philip. 4.

II. De annis ſedis Clementis.

Sed enim & de anno inſtitutionis Clementis corrigendus eſt Euſebius, nec ab alio quam a ſeipſo; quippe cum dicat Clementem ſediſſe annos novem, rurſumque affirmet ipſum (*b*) obiiſſe anno tertio Imperii Trajani, ponatque ejus ingreſſum anno duodecimo Domitiani (*c*) Imperatoris; hæc ſibi non cohærent: nam ſi annis novem ſedit præfuit, perveniſſet ſaltem ad annum quartum Trajani, vel quintum; vel ſi dixerimus anno tertio Trajani (ut ait) martyrium conſummaſſe, nonniſi ad ſummum octo annis eum ſediſſe oportuit. Quamobrem habito reſpectu ad annos Cleti, cui ſucceſſit, & annos novem Clementis, & menſes, quibus ſedit, hic jure ponimus ejus ingreſſum. Quod vero non primo loco poſt Petrum, ſed tertio ſederit, ſuperius ſatis demonſtratum in ordinatione Lini.

(*b*) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 28.
(*c*) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 32.

III. His igitur exordiis, Joannis exilio, & Cleti Romani Pontificis nece, ſecunda in Chri-

XI. Domitianus geſſit, eadem figura cernitur, quæ in Nummis XV. Domitiani Conſulatu hoc anno inito apparet. Exemplum ſit iſte apud Mediobarbum, in cujus poſtica legitur, IMP. VIII. COS. XI. Viſitur Germania ſeminuda, quæ mœſta ſcuto inſidet, pone ſagitta fracta. In alia poſtica eadem verba præferente, cernitur figura nuda, quæ ſcuto oblongo humi poſito inſidet, capitque ſiniſtra manu ſuſtentat, adeſtque ſagitta in medio confracta. In alia poſtica legitur; GERMANIA CAPTA. S. C. viſiturque Germania ſedens captivæ habitu. Quæ ſymbola in quibuſdam Nummis hoc anno percuſſis etiam repræſentata, ut in iſto, in cujus averſa parte habetur; GERMANICUS COS. XV. Exhibetur Germania ſedens lugubri habitu. In alia poſtica, GERMANICUS COS. XV. Viſitur figura ſeminuda mœſta ſedens, ad cujus pedes ſagitta fracta. Ita ex certis obſcura lucem accipiunt, & Nummorum ope Chronologia promovetur. Non me latet, quoſdam Viros doctos exiſtimare, Euſebium in Chronico prioris triumphi Dacici mentionem facere; quando ait: *Naſamones & Daci dimicantes contra Romanos victi*. Verum, ut diximus, ea Euſebii verba de initio ſecundi belli Dacici intelligenda. Sicut enim ſecundum diſertis verbis memorat, ita & primum conceptis etiam verbis recitaſſet, ſi de eo loqui voluiſſet. Prioris itaque tam belli quam triumphi Dacici non meminit Euſebius.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5584. ☉ 16. B. ☽ 16. P. 27. Mart. Indict. 4.

JESU CHRISTI 92. *ſecundum Baronium* 93.

ANACLETI PAPÆ 9.

DOMITIANI IMP. 11.

SÆC. I. Anno Urbis 844. Olymp. 217. an. 3. An. Ch. 92.

I. Conſules.

[1] AD num I. Coſſ. *M. Ulpius Trajanus*, & *M. Acilius Glabrio*.

II. Obitus Cleti PP.

In Chronico Damaſi de Cleto legitur: *Cletus annis ſex, menſibus duobus, diebus ſeptem. Fuit temporibus Veſpaſiani & Titi, & initio Domitiani, a Conſulibus Veſpaſiano VIII. & Domitiano VI. uſque Domitiano IX. & Ruſo.* Migravit itaque ad Chriſtum anno octogeſimotertio, quo Domitianus IX. Ruſo Collega, Conſulatum geſſit. Pontificatum ſuſceperat anno Chriſti ſeptuageſimo ſeptimo, octavo Veſpaſiani Conſulatu & ſexto Domitiani ſuffecto inſignito. Ubi obiter notabis, Titum conſulem VII. cum Veſpaſiano VIII. proceſſiſſe, ſed Domitianum Tito ſuffectum fuiſſe; ideoque ex hoc loco manifeſtum fieri, ſextum Domitiani Conſulatum ſuffectum cum octavo Veſpaſiani patris conjungendum, & præcedentes recte ſuis annis conſignatos eſſe. Colitur S. Cletus die XXVI. menſis Aprilis, quo

[1] COſſ. *M. Ulpius Trajanus, & M. Acilius Glabrio*. Dio Xiphilini lib. LXVII. pag. 763. ubi de ſævitiis Domitiani: *Ulpio vero Trajano, & Acilio Glabrioni, qui tunc una conſulatum gerebant, eadem prodigia dicuntur eveniſſe, ex quibus Glabrioni interitus, Trajano ſummum imperium prædictum eſt*. Mox pag. 766. ait, *Glabrionem*, qui cum *Trajano* magiſtratum geſſerat, accuſatum, quod in mores Judæorum tranſiſſet, & quod cum beſtiis pugnaſſet, interfectum Domitiani juſſu. Faſti Idatiani: *Glabrione & Trajano*. Proſperi Chronicon: *Trajano II. & Glabrione*. Faſti Vindebonenſes: *Glabrione & Trajano*.

Chriſtianos a Domitiano eſt perſecutio excitata, de qua hæc Euſebius (*a*): *Cum Domitianus multum in multos crudelitatis & nequitiæ declaraſſet, & non exiguum patriciorum & illuſtrium virorum multitudinem Romæ temerario & iniquo judicio interemiſſet, alioſque infinitos dignitate præſtantes non ſolum patriis finibus ejectos, exilio mulctaſſet, ſed etiam omnibus facultatibus, & fortaſſis immerito & ſine cauſa exuiſſet: tandem in ſceleratam Neroniani in Deum odii & impietatis hereditatem ſucceſſit. Secundus namque erat, qui contra nos Chriſtianos (licet pater ejus Veſpaſianus nihil injuriæ aut mali in nos animo aliquando excogitaſſet) perſecutionis incendium excitavit.* Hæc Euſebius: qui jure eum hæredem nominat Neronianæ ſævitiæ: nam & ab Ethnicis Domitianus Nero eſt appellatus; unde Juvenalis (*b*):

(*a*) *Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 13.*

De perſecutione Domitiani in Chriſtianos.

(*b*) *Juven. Sat. 4.*

Cum jam ſemianimum laceraret Flavius Orbem
Ultimus, & calvo ſerviret Roma Neroni.

IV. Certe Nerone ſæviorem Tacitus (*c*) Domitianum fuiſſe teſtatur, dum poſt cædes nobiliſſimorum recenſitas, addit: *Nero tamen ſubtraxit oculos, juſſitque ſcelera, non ſpectavit. Præcipua ſub Domitiano miſeriarum pars erat, videre & aſpici, cum ſuſpiria noſtra ſubſcriberentur: cum denotandis tot hominum palloribus ſufficeret ſævus ille vultus & rubor, a quo ſe contra pudorem muniebat.* Hæc Tacitus: qui & de eodem hæc ſuperius: *Domitiani natura præceps in iram, & quo obſcurior, eo irrevocabilior.* Teſtatur & Tertullianus in Apologetico (*d*) Domitianum ſimilem fuiſſe Neroni, ſic dicens: *Tentaverat & Domitianus, portio Neronis de crudelitate: ſed qua & homo facile cœptum repreſſit, reſtitutis etiam quos relegaverat. Tales ſemper nobis inſecutores, injuſti, impii, turpes, quos ipſi damnare conſuevíſtis, & a quibus damnatos reſtituere ſoliti eſtis.* Hæc Tertullianus.

Similis Neroni Domitianus.

(*c*) *Tac. in Vita Julii Agric.*

(*d*) *Tert. in Apolog. c. 5.*

V. Sed plane errore lapſus cognoſcitur, dum vult eum quaſi facti pœnitentem exules revocaſſe: id ſiquidem non ab eo, ſed ab ejus ſucceſſore Nerva eſſe factum, omnes affirmant, Dioque (*e*) expreſſe demonſtrat, hæc dicens: *Nerva autem eos, qui rei facti erant impietatis, abſolvit, exuleſque reſtituit.* Reos enim, more Gentilium, eos dicit impietatis, qui deos negarent: cujus criminis idem Domitianus, ut vanæ ſuperſtitioni addictiſſimus, acerrimum vindicem ſe præbuit. Verum hæc Tertullianus ſcripſiſſe videtur Hegeſippi auctoritate; ſed (ut apparet) (*f*) loquitur ille de ea perſecutione quæ mota eſt in Judæos, cum mandavit inquiri illos qui ex ſtirpe David progeniti eſſent: quos cum inveniſſet pauperrimos, culturæ agrorum addictos, contempſit, ſicque animo conceptam in eos perſecutionem repreſſit; ſed de ea re ſuo loco dicemus. Ceterum qui ab eodem Chriſtianitatis cauſa in inſulas relegati fuerunt; certum eſt eos manſiſſe uſque ad ejus ſucceſſorem Nervam; ut Joannis Evangeliſtæ, atque Flaviæ Domitillæ, & aliorum, de quibus dicturi ſumus, exempla declarant.

(*e*) *Dio in Nerva.*

Domitianus inquirit homines ſtirpis Davidicæ.

(*f*) *Apud Euſ. lib. 3. c. 1.*

VI. At vero tantum abeſt ut in Chriſtianos excitatam perſecutionem Domitianus repreſſerit; ut, cum primum ejus religionis ſummos vertices exilio vel morte ſuſtuliſſet; poſtea majori rabie ſæviens, etiam in propinquos ſibi cariſſimos, nempe Clementem Conſulem patruelem, indeque ejus uxorem & neptem Flavias Domitillas, ultimo ſui Imperii anno perſecutionis furorem converterit, illum occidendo, has in Inſulas relegando, ut inferius ſuo loco dicemus. Quamobrem verius dici poſſe videtur, perſecutionem in Chriſtianos a Domitiano hoc anno morte Romani Pontificis cœptam, & aliquando poſteris temporibus intermiſſam, acerbiori iterum ſævitia reviviſſe, ac immanius debacchatam eſſe: quod plane perſpicuum erit, cum noviſſima ejus Imperii geſta narrabimus.

Perſecutio in Chriſtianos acrius ſævit.

VII. At quoniam (ut dictum eſt) his ipſis perſecutionis exordiis, qui præ ceteris in Eccleſia eſſe videbantur illuſtres, primi ad ſupplicium quæſiti ſunt: apparet & S. Igna-

quo & in Auctiori Chronico veterum Pontificum ſepultus dicitur. Verum, ut jam monuimus, hujuſmodi dies, quibus veteres Pontifices Romani mortui aut ſepulti dicuntur, ad aliquam eorum Tranſlationem plerumque pertinent. Incertum etiam quot diebus poſt ejus mortem Sedes vacaverit. In auctiori quidem Chronico veterum Pontificum dicitur, Epiſcopatum ceſſaſſe dies XVI. in Libro vero Pontificali dies XX. Sed hæc ex certis monumentis non deprompta, verum ex proprio Auctorum, qui præfata Opera compoſuere, calculo; quibus ideo tuto fides haberi non poteſt.

III. In Breviario Romano a Pio V. edito die XXVI. Aprilis, quo Cletus colitur, hæc verba leguntur. *Primus in literis verbis illis uſus eſt: Salutem & Apoſtolicam benedictionem.* Sed præterquam quod nullæ extant S. Cleti literæ, ſcriptum id abſque ullius veteris Auctoris teſtimonio a Martino Polono in Chronico. Recentior itaque illa formula, qua tamen Joannes V. & Sergius I. uſi ſunt, ut conſtat ex eorum Reſcriptis a Mabillonio V. C. in opere de re Diplomatica productis. Addit Papebrocius in Conatu Chronico-Hiſtorico ad Catalogum Romanorum Pontificum, eam formulam ante Leonem IX. vel ſaltem ante Gregorium VII. ſtabili uſu receptam non fuiſſe. Cleto ſucceſſit Anacletus die & menſe incertis.

Formula S. Cleto perperam attributa.

gnatium Antiochenum Epiſcopum hoc eodem anno eadem eſſe clade vexatum. Scribens (*a*) enim ipſe ad Mariam Caſſobolitem, ſpectatiſſimam ſanctitate fœminam, de Clementis creatione hoc anno facta, hæc habet: *Mihi autem in mentem venit, & dicam verum fuiſſe ſermonem quem de te audieram, cum Romæ apud beatum Anacletum (*) Papam eſſes, cui nunc ſucceſſit beatiſſimus Clemens, Petri & Pauli auditor, &c.* Idem de perſecutione, quam tunc pateretur, hæc narrat: *Ego vero, o beata, non tam meus quam aliorum nunc factus, exagitor partim exiliis, partim cuſtodiis, partim vinculis. At nihil eorum curo: verum eorum injuriis erudior, ut Jeſum aſſequar, fruar ſuppliciis mihi paratis.* Et poſt multa: *Vehementer concupivi venire ad vos, & una vobiſcum requieſcere & refici. Verum non eſt in hominis poteſtate via ejus: impedit enim meam voluntatem militaris cuſtodia, quæ non permittit ultra progredi. At pro ſtatu rerum in quo verſor, nec facere nec admittere quicquam poſſum.* Hæc Ignatius.

(*a*) Ignat. ep. 4.

(*) Cletum.

Ignatius perſecutione agitatus.

VIII. Porro eam epiſtolam, ſcriptam ab eo Antiochiæ, antequam in exilium duceretur, eſſe germanam, oſtendunt ea quæ in fine ejuſdem leguntur, junctis his quæ tum ad Antiochenos, tum ad Heronem ſuum diaconum poſtea ſub Traiano, cum Romam duceretur, conſcripſit. Ait enim ad Mariam Caſſobolitem ſcribens: *Salutant te presbyteri, & diaconi, & ante omnes ſacer Hero. Salutat te Caſſianus hoſpes meus, & ſoror mea, & uxor ejus, & cariſſimi eorum liberi.* Ad Antiochenos (*b*) ſic: *Saluto Caſſianum, & conjugem ejus, & cariſſimos liberos illius.* Et ad Heronem (*c*) diaconum Eccleſiæ Antiochenæ de eodem Caſſiano hæc habet: *Saluta Caſſianum hoſpitem meum, & pudiciſſimam ejus conjugem, & cariſſimos eorum liberos.* Et paulo poſt de ipſa Maria Caſſobolite, quæ tunc temporis agebat Antiochiæ: *Saluta quoque pudiciſſimam Mariam filiam meam eruditiſſimam, & quæ in domo illius eſt, Eccleſiam: pro cujus anima libens meam committem: quæ ſpecimen eſt piarum feminarum.* Hæc Ignatius; ex quibus etiam, velut conteſſeratione quadam intelligere poſſumus, eam ad Mariam ſcriptam germanam eſſe epiſtolam. De qua quidem dubitarem, an uno eodemque tempore, cum ad leones Romam ſub Traiano ducendus eſſet, una cum reliquis tunc ad diverſas Eccleſias datis, eum ejoſdem eſſe plane videatur argumenti, ſcripta hæc fuerit: niſi manifeſte appareret ex verbis ipſius, hanc ſcriptam eſſe ſimulatque Clemens eſt creatus Romanus Epiſcopus; illas vero certo conſtaret datas eſſe Traiani tempore, cum jam Clemens ex hac vita migraſſet; quod perſpicuum apparet ejuſdem teſtimonio ſcribentis ad Philadelphios, dum adnumerat Clementem inter eos qui virgines uſque ad obitum permanſiſſent: ſic enim ait, dum alloquitur virgines: *Fruar veſtra ſanctimonia, ut Jeſu filii Nave, ut Melchiſedech, & Eliſæi, ut Hieremiæ, & Baptiſtæ Joannis, ut dilectiſſimi illius diſcipuli, ut Timothei, ut Titi, ut Evodii, ut Clementis, qui in puritate exegerunt hanc vitam.* Hæc Ignatius. Atque de his hactenus.

(*b*) Ignat. epiſt. 12.

(*c*) Ignat. ep. 13.

De Ignatii epiſtola ad Mariam Caſſobolitem.

IX. His prope temporibus Pergami in Aſia Antipas illuſtris martyr paſſus eſt; de quo in primis Joannes (*d*) meminit his verbis: *In diebus illis Antipas teſtis meus fidelis occiſus eſt apud vos, ubi ſedes eſt ſatanæ.* Hæc Joannes: qui cum dicat, ſcribens Apocalypſim, jam diu ante Antipam paſſum eſſe; conſtetque ex Actis ejus ſub Domitiano eſſe martyrio coronatum; plane datur intelligi, Antipam ipſo initio perſecutionis Domitiani ſubiiſſe martyrium. Joannem enim conſtat, ex Irenæo, ultimo tempore Domitiani ſcripſiſſe Apocalypſim. Cetera autem, quæ ab eodem Domitiano Imperatore in Chriſtianos ſunt facta, ſuis locis inferius ſunt dicenda.

(*d*) Apoc. 2.

Antipæ Martyrium.

IV. *Perſecutio hoc anno nondum inchoata.*

Ad num. VII. & ſeq. Epiſtola S. Ignatii ad *Mariam* vulgo *Caſſabolitem* inter Epiſtolas ejus ſuppoſititias recenſetur a Cotelerio V. C. in Operibus SS. Patrum, qui temporibus Apoſtolicis floruerunt, quemadmodum & Epiſtolæ ad Antiochenos, ad Tarſenſes, ad Philippenſes, & ad Heronem. Quæ quinque Epiſtolæ divo Ignatio adſcriptæ. Baronius quidem has Ignatii eſſe germanas, eaſdemque ſinceriſſimas tuetur. Sed noſtro ſeculo Opera Ignatii magis diſcuſſa, & utrinque de iiſdem plura literis mandata. Legendi Uſſerius de Epiſtolis Ignatianis, Iſaacus Voſſius, & Joannes Pearſonius in Vindiciis Ignatianis, qui plura habent de veris & de ſpuriis Ignatii Epiſtolis, de quibus nos infra. Ex his liquet, Baronium ſecundam Eccleſiæ perſecutionem perperam hoc anno conſignaſſe; cum martyrium *S. Cleti*, in quo fundatur, hoc anno non contigerit, & Epiſtola Ignatii ad Mariam Caſſabolitem, in qua de exiliis & vinculis Ignatii agitur, germana non ſit.

Digitized by Google

I. CHriſti Redemptoris anno nonageſimo-quarto, Coſſ. Domitiano Auguſto decies ſepties, & Voluſio Saturnino, perſecutio in Chriſtianos ab eodem Imperatore ſemel excitata, & in ipſos præcipue Chriſtianæ religionis Antiſtites ſævire auſa, & ad Conſulares viros, aliosque nobiliſſimos Romanos cives progreſſa, Acilium Glabrionem, qui ſuperiori anno (ut vidimus) geſſit Conſulatum cum Traiano, e medio ſuſtulit, ſimulque alios complures reos factos impietatis, quod deos patrios non colerent. Dolemus vehementer, tam illuſtrium martyrum Acta penitus excidiſſe, nec (ſicut de aliis multis accidit) ullam prorſus reliquam eſſe memoriam, niſi quæ in Gentilium hiſtoricorum commentariis ſubobſcure eſt conſignata. Periere omnia ſcriptorum monumenta, invidia Diocletiani, jubentis ea (ut ſuo quoque loco dicemus) penitus inflammari. At quod ſpectat ad Glabrionem: ſcribit Dio (a), cum una cum nonnullis aliis, illato crimine ἀθεότητος, quod ad Judæorum mores tranſiiſſet (ſic enim, ut ſæpius dictum eſt, quod ex Judæis deſcenderent, Chriſtianos Ethnici appellabant) primo quidem adhuc agentem Conſulem vocatum in Albanum ad Juvenalia, & in ſententia perſiſtentem, in theatrum eſſe immiſſum, ut cum immani leone pugnaturus, ab eo diſcerperetur: ſed ab illo non tantum non eſt læſus, ſed eum egregie ipſe confecit. Quamobrem poſtea, eadem ex cauſa, quod romanos deos non coleret, juſſus eſt interfici. Hæc ex Dione. Quomodo autem poſtea eadem perſecutio ad domeſticos uſque atque propinquos Imperatoris graſſata ſit, ſuo loco dicemus.

De morte Acilii Glabrionis.

(a) Dio in Domit.

II. Suetonius (b) auctor eſt, Judæos etiam Romæ agentes a Domitiano vexatos eſſe novis & graviſſimis exactionibus. Sunt hæc verba ipſius: *Præter ceteros Judaicus fiſcus acerbiſſime actus eſt: ad quem deferebantur, qui velut profeſſi Judaicam intra Urbem viverent vitam, vel diſſimulata origine, impoſita genti tributa non pependiſſent. Interfuiſſe me adoleſcentulum memini, cum a procuratore frequentiſſimoque concilio inſpiceretur nonagenarius ſenex, an circumſectus eſſet.* Hæc Suetonius. Et Martialis (c) itidem de Judæo occultare ſe volente, ne tributum penderet, Epigramma ſcripſit, ubi hæc in fine:

De Judæis a Domitiano vexatis.

(b) Suet. in Domit. c. 12.

(c) Mart. lib. 7. ad Menophilum.

Dum ludit media, populo ſpectante, palæſtra,
Delapſa eſt miſero fibula: verpus erat.

De

SÆC. I. Anno Urbis 845. Olymp. 217. an. 4. An.Ch.92.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5585.

☉ 17. AG. ☽ 17. P. 15. April. Indict. 5.

JESU CHRISTI 92. *ſecundum Baronium* 94.

ANACLETI PAPÆ 10.

DOMITIANI IMP. 12.

I. *Conſules.* [1] AD num. I. Coſſ. *Domitianus Aug. XVI. & Q. Voluſius Saturninus*, ut ex Inſcriptione Gruteri pag. 300. oſtendit Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari pag. 57.

II. *Quinta Quinquennalia Imperii Cæſarum dilata.* Sumtus hic Conſulatus a Domitiano juxta ſecundam Conſulatuum Cæſareorum regulam, ſcilicet propter quinta Quinquennalia Imperii Cæſarei, quæ tamen in annum ſequentem dilata, ut tunc videbimus.

III. *Bellum Sarmaticum.* Hujus dilationis cauſam bello Sarmatico attribuendam exiſtimo. Hanc expeditionem poſtremam Domitiani fuiſſe optime demonſtrat Card. Noriſius in laudata epiſtola, tam ex Martiali variis in locis, quam ex Statio. Martialis inquit Card. Noriſius, lib. VII. epig. 7. ſcribit, Domitianum menſe Januario Romam adveniſſe poſt expeditionem Germanicam. Ibi tamen loquitur de expeditione contra Sarmatas, ut patet ex quinto epigrammate, quod in hæc carmina deſinit.

Sed jam lætitia quæ ſit fiducia major:
Sarmatica laurus, nuntius ipſe veni.

Martiali addendus Statius lib. 5. ubi de lacrymis

---

[1] COſſ. *Domitianus Aug. XVI. & Q. Voluſius Saturninus.* Gruterus pag. CCC. 1. IMP. CAES. ...... AUG. GER. XVI. COS. Q. VOLUSIUS SATURNINUS. P. R. C. ANN. DCCCXLIIII. Deletum & hic *Domitiani* nomen. Ibidem pag. CLXXIX. 12. IMP. CAESAR. DIVI. VESPASIANI. F. DOMITIANUS. AUGUSTUS GERMANICUS. PONTIFEX MAXIMUS. TRIBUNIC. POTESTAT. XII. IMP. XXII. COS. XVI. CENSOR PERPETUUS P. P. &c. A. D. III. IDUS. JULIAS.
M. LOLLIO. PAULINO. VALERIO. ASIATICO. SATURNINO. C. ANTIO JULIO. QUADRATO. COS. Emendatior nuper prodiit inter antiquas Inſcriptiones Etruriæ P. P. pag. 69. *De M. Lollio Paulino*, de quo Plinius lib. V. epiſt. X. & lib. IX. epiſt. XXXVII. adi Philippum a Turre de Colonia Forojulienſi pag. 372. 373. Hi conſules ſuffecti inſequentis anni putantur. Duo paria Conſulum ſunt Goltzio in Faſtis nempe *M. Lollius Paulinus, & Valerius Aſiaticus Saturninus.* Deinde *C. Antius, & Julius Quadratus.* Unum vero par Onufrio. Item pag. CCXLV. 3. inſcriptio Domitiani cum TR. P. XII. Imp. XXII. Coſ. XVI. Et pag. DLXXIV. 5. cum TR. P. XXII. IMP. XXII. COS. XVI. Et pag. DLXXV. 1. cum TR. P. XI. IMP. XXI. COS. XVI. Faſti Idatiani *Domitiano XIII. & Saturnino.* Proſperi Chronicon *Domitiano VIII. & Saturnino.* Faſti Vindobonenſes: *Domitiano XVI. & Saturnino.* Vide Noriſium in Epiſtola conſulari pag. 57. & 177.

Digitized by Google

De eodem item tributo u Domitiano Judæis indicto Martialis (*a*) etiam his ver-
(*a*) *Mart. lib. 5.* ſibus meminit in epigrammate in Chriſtum:

Sed quæ de Solymis venit perustis
Damnatam modo mentulam tributis.

III. Rurſus etiam dicta perſecutione tributi Judæos fuiſſe Romæ vexatos, ut pro ſingulis arboribus ruris, quod conduxiſſent,
(*b*) *Juven. Satyr. 3.* tributum pendere cogerentur, Juvenalis declarat his verſibus (*b*):

Nunc ſacri fontis nemus, & delubra locantur
Judæis, quorum cophinus, fænumque ſupellex.
Omnis enim populo mercedem pendere juſſa eſt
Arbor, & ejectis mendicat ſylva Camænis.

Hæc ille de Judæis, quod nemus Egeriæ conduxiſſent. Sed de eodem cophino & fœno idem agit, dum malis artibus
(*c*) *Idem. Sat. 6.* lucrum captare ſolitos demonſtrat his verſibus (*c*):

Cum dedit ille locum, cophino fœnoque relicto
Arcanam Judæa tremens mendicat in aurem,
Interpres legum Solymarum, & magna ſacerdos
Arboris, & ſummi fida internuntia cæli:
Implet & illa manum, ſed parcius ære minuto:
Qualiacumque voles Judæi ſomnia vendunt.

IV. De fœno & cophino Judæorum ſupellectile. Sed quidnam eſt, quod idem auctor de Judæis iterum agens, de cophino ut peculiari eorum ſupellectile meminit, necnon & fœno? Putarunt alii, res Judæorum ab origine repetentes, Judæos munus illud, cui in Ægypto Pharaoni ſervientes, fuerant adſcripti, poſtea ubicumque gentium agerent, numquam umplius deſeruiſſe: nimirum, ut de ais eſt teſta-
(*d*) *Pſal. 80.* tum in Pſalmo (*d*): *Manus ejus in cophino ſervierunt*; eodem vaſe hominibus ipſos deſervire conſueviſſe. Quiſnam autem eſſet ejuſmodi vaſis uſus, Auguſtinus
(*e*) *Aug. in Pſal. 80.* (*e*) ſic ſcribendo declarat: *Per cophinum*, inquit, *ſignificantur opera ſervilia. Mundare ſtercora, terram portare, cophino fit*, &c. Alii etiam recenciores (*f*) il-
(*f*) *Nicol. de Lyra ibid.* lum locum interpretati, ejuſmodi miniſterio Judæos in Ægypto mancipatos eſſe tradunt. Meminit de eodem cophino Sidonius Apollinaris (*g*) ad Baſilium ſcri-
(*g*) *Sidon. Apol. lib. 7. epiſt. 6.* bens: nam ait: *Ordinis res eſt, ut dum in hac allegoria verſamur, Ægyptius Pharao ſedeat cum diademate, Iſraelita cum cophino.* Hujuſmodi cophini occaſione, de Judæo homine dictum vult intelligi inter-
(*h*) *Mart. lib. 5. epig. in Gell.* pres illud Martialis (*h*) de ciſtifero, dum ait:

Dum te poſſe negas niſi lato Gellia clavo
Nubere, nupſiſti Gellia ciſtifero.

Certe quidem miſcuiſſe ſe illam Judæo ho-
(*i*) *Mart. lib. 7. in Gell. epig. 30.* mini, idem alibi (*i*) ſcribit.

V. Mendicantes Judæi per cophinum & fœnum deſcribuntur. Hæc cum alii ſenſerint, non improbamus, ſed afferimus noſtra. Quod igitur ad fœnum & cophinum ſpectat; per ea Juvenalem ſordidam Judæorum mendicitatem ſignificare voluiſſe, exiſtimamus: nam in primis per fœnum intelligi debere viliſſimum quoddam tomentum ad recumbendum compoſitum, diſtichon illud ejuſdem
(*k*) *Mart. li. 14.* Martialis (*k*) declarat, cujus eſt titulus, *Fænum.*

Fraudata tumeat facilis tibi culcitra pluma,
Non venit ad duros pallida cura toros.

mis Hetruſci, qui laudans Domitianum ait:

Hæc eſt quæ victis parcentia fœdera Cattis,
Quæque ſuum Dacis donat clementia montem,
Quæ MODO Marcomanos poſt horrida bella, vagoſque,
Sauromatas Latio non eſt dignata triumpho.

Eam victoriam Card. doctiſſimus ad annum ſequentem refert, quod præſenti, quo Domitianus erat Tribunitiæ Poteſtatis XI. ac Coſ. XVI. in Gruteriana inſcriptione pag. 575. ac Nummis dicatur: IMP. XXI. & anno ſequenti, Gruteri pagina 574. idem dicatur: TRIBUNIC. POTESTAT. XII. IMP. XXII. COS. XVI. Hinc, inquit, ſi anno Chriſti CXIII. ſemel ſupra XXI. Imperator dictus eſt, ob victoriam Sarmaticam eum titulum iterum auxit, qui etiam poſtremus fuit; nuſquam enim in Nummis deinceps auctus legitur. Ita Card. Noriſius. Sed ex præfatis Nummis & Inſcriptionibus bellum iſtud præſenti anno confectum eſſe apparet. Domitianus enim Tribunitiam Poteſtatem XI. uſque ad diem XIII. Septembris currentis Chriſti anni geſſit, eodemque die duodecimam iniit. Quare titulus Imperatoris XXII. hoc anno Domitiano poſt diem XIII. Septembris attributus. Nam ex ea expeditione Kalendis Januariis anni inſequentis rediit, ut ex Martiali lib. 8. Epig. 8. ad Janum colligi videtur.

Tu tamen hoc mavis Latia quod contigit urbi,
Menſe tuo reducem, Jane, videre Deum.

Ubi Martialis de Domitiani Romam adventu
IV. *De Sarmatis non triumphum, sed lauream Domitianus retulit.* poſt expeditionem Sarmaticam loquitur, ut erudite Card. Noriſio obſervatum. Domitianum vero Deum & Dominum appellari voluiſſe, ſuo loco dictum. Dixi autem, Domitianum Kalendis Januariis currentis Chriſti anni Romam rediiſſe, quia hujuſmodi expeditiones biennio durare non ſolebant; hancque brevem fuiſſe ex

hiſce plane ſignificans, per fœnum intelligi ſtratam pauperiorum. Per cophinum autem, vas vimineum, ſeu ciſtam, qua Judæi mendicantes uterentur, intelligi debere, quæ ſcribit Joſephus (a) de Judæis Hieroſolymis Flori avaritiæ illudentibus, perſuadent, dum ait: *Caniſtrum circumferentes, ſtipem ejus nomine poſtulabant, quaſi inops & miſerrimus talibus indigeret auxiliis*. Hæc Joſephus. Judæos ſane Romæ mendicare conſueviſſe, illud Martialis (b) in epigrammate ad Sparſum demonſtrat:

(a) *Joſeph. de bello Jud. l. 2. c. 14.*
(b) *Mart. lib. 12.*

A matre doctus nec rogare Judæos,
Nec ſulphuratæ lippus inſtitor mercis.

Docent & hoc ipſum quæ ſuperius ex Juvenale ſunt recitata, ut illud:

—— *Ejectis mendicat ſylva Camœnis.*
Et illud:
—— *Judæa tremens mendicat in aurem.*

Sic igitur ab eodem de Judæis miſerrimis mendicantibus egregie ea dicta ſunt:

—— *Quorum cophinus, fœnumque ſupellex:*
& illud de iiſdem:

—— *Cophino, fœnoque relicto.*

Quod ſcilicet ea paupertate premerentur ut eorum ſupellex fœnum eſſet ad recumbendum, & ciſta ſeu cophinus ad mendicandum.

VI. Niſi per cophinum velimus intelligi ciſtam illam, qua Judæus inſtitor mercis ſulphuratæ (ſic enim eum nominat Martialis) ad vendenda illa, vel (ut alibi (c) ſit) ad permutanda fracto vitro, geſtare ſoleret, prout hodie quoque eoſdem æque miſerrimos facere videmus. Rupta quidem vitra ſulphuratis permutari ſolita, non Martialis tantum in alias citatis locis a nobis; ſed & in epigrammate ad Priſcum (d) his verſibus indicat:

Judæus ſolitus permutare ſulphur vitro.
(c) *Martial. lib. 1. epigr. in Cal.*
(d) *Idem lib. 10.*

Quæ ſulphurato nolit empta ramento
Vatiniorum proxeneta fractorum:

Itemque Statius (e) ſic dicens:

(e) *Stat. lib. 1. Silvar. de Saturn.*

Illic agmina confremunt Syrorum:
Hic plebs ſcenica, quique comminutis
Permutant vitreis gregale ſulphur.

Inſuper & Juvenalis (f) teſtatur eo verſu:

(f) *Juven. ſatyr. 5.*

Quaſſatum, & rupto poſcentem ſulphura vitro.

Sed de Judæorum ludibriis a poetis Ethnicis decantatis, jam ſatis: itaque ad ea quæ hoc eodem anno ſunt geſta, orationem convertamus.

Hoc ipſo anno undecimo Domitiani Imp. (ut auctor eſt Euſebius g) Cornelia virgo Veſtalis Maxima, abſens & inaudita a Domitiano objecti ſtupri damnata, miſerando modo, more majorum viva ſub terram defoſſa, morti adigitur. Rem plane miſeratione dignam Plinius (h) Junior ad Minutianum exacte deſcribit his verbis: *Cum Domitianus Veſtalium Maximam defodere vivam concupiſſet, ut qui illuſtrari ſæculum ſuum hujuſmodi exemplo arbitraretur: Pontificis Maximi jure, ſeu potius immanitate Tyranni, licentia domini reliquos Pontifices non in regiam, ſed in Albanam villam convocavit. Nec minore ſcelere, quam quod ulciſci videbatur, abſentem inauditamque damnavit inceſti; cum ipſe fratris filiam inceſto non polluiſſet ſolum, verum etiam occidiſſet: nam vidua abortu periit. Miſſi ſtatim Pontifices, qui defodiendam necandamque curarent. Illa nunc ad Veſtam, nunc ad ceteros deos manus tendens, multa, ſed hoc frequentiſſime clamitabat: Me Cæſar inceſtam putat, qua ſacra faciente, vicit, triumphavit. Blandiens hæc, an irridens, ex fiducia ſui, an ex contemptu Principis dixerit, dubium eſt. Dixit, donec ad ſupplicium, neſcio an innocens, certe tamquam nocens ducta eſt. Quin etiam, cum in il-*

VII.
(g) *Euſebius in Chron.*
De Cornelia Veſtalium maxima viva defoſſa.
(h) *Plini. us lib. 4. epiſt. 11.*

eo liquet, quod de Sarmatis non triumphum, ſed lauream, quæ minor triumpho erat retulerit, ut teſtatur Suetonius in Domitiano cap. 6. & Martialis loco laudato Epig. 15.

Nos quoque ſecretos memorabit Roma triumphos,
Nec minor iſta tua laurea pacis erit.

Secretos triumphos vocat, quod de Sarmatis triumphare recuſavit. Suetonius enim ait: *De Sarmatis lauream modo Capitolino Jovi retulit.* Mediobarbus in Numiſmatis Impp. pag. 138. Nummos tres aureos Domitiani producit, in quorum antica legitur: DOMITIANUS AUGUSTUS. In eorum poſtica: GERMANICUS COS. XVI. Sed in uno viſitur Pallas cum clypeo & noctua; in alio repræſentantur quadrigæ triumphales pulcherrimæ. In tertio cernitur figura ſedens lugubri habitu. Ait Mediobarbus: *Omnes in ſe-cundo de Germanis & Dacis triumpho cuſi*, quem præſenti anno ductum arbitratur. At ad lauream Sarmaticam, ideoque & ad annum ſequentem referendi; non ſolum quia jam a biennio Domitianus triumphum illum egit; ſed etiam quia quadrigæ triumphales ſæpe abſque triumpho Imperatoribus decretæ. Quod ſi Domitianus poſt bellum adverſus Cattos & primum Dacicum, quæ anno fuere, triumphavit; nullus dubito, quin & de Sarmatis etiam triumphum egiſſet, ſi expeditio Sarmatica per biennium duraſſet, annoque tantum Chriſti XCIV. ineunte Romam Domitianus adveniſſet. Cum itaque præſenti anno Domitianus ab Urbe abfuerit, Imperii ejus Cæſarei quinta Quinquennalia in annum ſequentem dilata. Opinio Guilelmi Loydii de anno hujus expeditionis legenda anno LXXXVIII. num. VII.

lud ſubterraneum cubiculum demitteretur, baſiſſeique deſcendente ſtola, vertit ſe ac recollegit: cumque ei carnifex manum daret, averſata eſt, & reſiluit; fœdumque contactum quaſi plane a puro caſtoque corpore noviſſima ſanctitate rejecit: omnibuſque numeris pudoris, πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν *quod eſt Euripidis in Hecuba de Polixena, ac ſic latine redditur: Magnam cautionem adhibebat, ut decenter caderet.* Hactenus Plinius. Hæc igitur ex Plinio de Cornelia Veſtalium Maxima voluimus retuliſſe, ad inſinuandam Domitiani Imperatoris immenſam immanitatem atque ſævitiam, indeque ſumendum argumentum exiſtimandi quam crudelis fuerit perſecutio ab eodem in Chriſtianos excitata. Si enim in eos quos reos violatæ religionis aliqua levi conjectura putaſſet, tam vehementer eſt exacerbatus; quid eum feciſſe credendum in illos qui averſarentur penitus deos, ac pariter deteſtarentur? In quos adeo eſt cæco furore bacchatus, ut nec ſibi ſanguine conjunctorum, quos ſolos haberet hæredes Imperii, ullam prorſus rationem habendam eſſe putarit, quin in eos quoque animadverteret, ut ſuo loco dicemus. At de his ſatis: jam ad ea quæ anno ſequenti facta ſunt, nos conferamus.

JESU CHRISTI ANNUS	CLEM. ANNUS	DOMIT. IMP. ANNUS
95.	3.	12.

1\. QUi ſequitur ordine annus Domini nonageſimus quintus, Coſſ. Sex. Pompeio Collega & Cornelio Priſco, Faſtis adſcribitur. horum Conſulum Tacitus meminit in Vita Julii Agricolæ, quam hoc anno diem obiiſſe tradit. Hoc tempore, laborante diro ſchiſmate Corinthiorum Eccleſia, Clemens Papa, ad quem ſpectabat univerſo Chriſti gregi proſpicere, ſcripta ad eos egregia, qualis paſtorem omnium deceret epiſtola, ad pacem & mutuam concordiam ineundam conſervandamque adducere conatus eſt. Celebris & præclara admodum ea fuiſſe prædicatur; cum eam auctoritatem obtinuerit, ut perinde ac Apoſtolicæ Epiſtolæ publice in aliquibus eccleſiis legeretur: quod ſcribit Euſebius (a) qui eam mirifice laudans, & ex Hegeſippo omnium antiquiſſimo teſtimonium adducens: *Hujus*, inquit, *Clementis una fertur eſſe epiſtola, omnium judicio approbata; illuſtris illa quidem & digna plane admiratione, quam tamquam ex Romanæ Eccleſiæ perſona ad Corinthiorum Eccleſiam tunc quidem exaravit, cum jam Corinthi gravis eſſet conflata ſeditio. Hanc ſane cum veterum tum noſtra ipſorum memoria plurimis in eccleſiis publice lectam, uſurpatamque cognovimus. Quod autem (uti docuimur) id temporis Corinthiorum ſeditio concitata ſit, Hegeſippus locuples teſtis eſt.* Hæc Euſebius.

Clement Papa ſcribit ad Corinthios.

(a) Euſeb. lib. 3. c. 14.

De

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5586.

SÆC. I. Anno Urbis 846. Olymp. 218. an. 2. An. Ch. 93.

☉ 18. F. ☽ 18. P. 32. Mart. Indict. 6.

JESU CHRISTI 93. *ſecundum Baronium* 95.

ANACLETI PAPÆ 11.

DOMITIANI IMP. 13.

[1] AD num. I. Coſſ. *Pompeius Collega, & Cornelius Priſcus.*

I. Conſules. II. *Quinta Quinquennalia Imperii Cæſarei Domitiani.*

Celebrata hoc anno a Domitiano Imperii Cæſarei quinta Quinquennalia, quod ex variis indiciis colligo. I. Quia perſecutio adverſus Chriſtianos hoc anno ab eo decreta, ut anno XCI. demonſtravi. Imperatores enim niſi ipſo Imperii initio crudelitatem in Chriſtianos exercere cœperint, nonniſi in Quinquennalibus & id genus feſtis edictis Eccleſiam vexarunt, ut jam de Nerone viſum, a quo reliqui Eccleſiæ perſecutores exemplum ſumſere. Hujus rei in Diſſertatione Hypatica rationem attuli, petitam ex Votis, quæ in Decennalibus & hujuſmodi feſtis ſuſcipiebantur & ſolvebantur, & ex ſacrificiis quæ tunc offerebantur. Cum enim in hujuſmodi feſtivitatibus pro incolumitate Imperii & ſalute Imperatores Vota nuncuparentur & ſolverentur, & Imperatores quæ ad Religionem Ethnicam pertinerent, ſummo ſtudio curarent, Religio Chriſtiana, ut nova & peregrina vetita, & in ſectatores ſævitum. In Epiſtola Conſulari pag. 178. ſugillant me cenſores, quod in Diſſertatione Hypatica

[1] COſſ. *Pompeius Collega, & Cornelius Priſcus.* Nonnulli prænomen *Sex.* Pompeio tribuunt, *Cornelii* vero prænomen in incerto relinquunt, atque ita exhibent hos Conſules *Sex. Pompeius Collega... & Cornelius Priſcus.* Nulli de his hactenus detecti veteres lapides. Tacitus in vita Agricolæ cap. XLIV. *Natus erat Agricola Caio Cæſare tertium conſ. Idibus Junii: exceſſit Sexto & quinquageſimo anno, decimo Kal. Septemb. Collega Priſcoque coſſ.* Plinius lib. II. Epiſt. XII. inter conſulares, qui ævo Traiani ſuperarent, *Pompeium Collegam* enumerat. Faſti Idatiani: *Pompeiano & Priſciano.* Proſperi Chronicon: *Silano & Priſco.* Faſti Vindebonenſes: *Collega & Priſcino.* De conſulibus ſuffectis hujus anni, vide quæ anno ſuperiori diximus.

Digitized by Google

II. (a) Iren. lib. 3. c. 3. Argumentum Clementis Epiſtolæ. De eadem agens Irenæus (*a*); cum eam plurimum laudat, quo ſcripta eſſet argumento, declarat, atque etiam hæc de ipſo Clemente ait: *Poſt eum, tertio loco ab Apoſtolis Epiſcopatum ſortitur Clemens; qui & vidit ipſos Apoſtolos, & contulit cum eis, cum adhuc inſonantem prædicationem Apoſtolorum & traditionem ante oculos haberet. Non ſolus enim, ſed adhuc multi ſupererant ab Apoſtolis docti. Sub hoc igitur Clemente, diſſenſione non modica inter eos qui Corinthi erant fratres facta, ſcripſit quæ eſt Romæ Eccleſia potentiſſimas litteras Corinthiis, ad pacem eos congregans, & reparans fidem eorum, & annuntians quam in recenti ab Apoſtolis receperant traditionem, annuntiantem unum Deum omnipotentem, factorem cæli & terræ, plaſmatorem hominis, qui induxerit cataclyſmum, & advocaverit Abraham, qui eduxerit populum de terra Ægypti, qui collocutus ſit Moyſi, qui Legem diſpoſuerit, & Prophetas miſerit, qui ignem præparaverit diabolo & angelis ejus. Hunc Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti ab Eccleſiis annuntiari, ex ipſa Scriptura, qui velint, diſcere poſſunt, & Apoſtolicam Eccleſiæ traditionem intelligere; cum ſit vetuſtior epiſtola his qui nunc falſo docent.* Hæc Irenæus de Clementis epiſtola, cujus compendium ſummatim perſtrictum recitaſſe viſus eſt, dum in ea ipſum egiſſe de illa quæ in Deum eſſet, fide, & Eccleſiæ traditionibus, affirmat.

III. Fragmenta Clementis Epiſtolæ. At quoniam maximo Eccleſiæ damno, injuria temporum ea penitus excidiſſe videtur, operæpretium exiſtimavimus, ex ipſa, quæ poſſunt inveniri a majoribus, qui eam legerunt, citata fragmenta, atque ſententias ſuis ipſorum verbis redditas in unum conjungere; & perinde ac nobiliſſimi artificis ſimulacrum confractum, etſi non ex integro, ex parte ſaltem, quantum licet, ob oculos repræſentare. Atque ut a Clemente (*b*) Alexandrino ſumamus exordium, hæc ipſe in primis habet: (b) Clem. Alexan. Strom. lib. 4. *Porro autem Clemens quoque Apoſtolus in epiſtola ad Corinthios, ipſe quoque nobis quamdam formam ejus qui eſt præditus cognitione deſcribens, dicit: Quis enim apud vos verſatus, omni virtute perfectam firmamque ac ſtabilem fidem veſtram non probavit? temperatamque ac moderatam veſtram in Chriſto pietatem non eſt admiratus? & veſtri in hoſpites amoris magnificos veſtros mores non prædicavit?*

— rica ſcripſerim, ſumtum a Domitiano Conſulatum XVI. ob quinta Quinquennalia, nonniſi tamen anno ſequenti celebrata: *Hæc doctrina*, inquiunt cenſores, *nobis monſtro ſimilis videtur. Si ſumit Conſulatum ob Quinquennalia, cur eadem in eodem Conſulatu non celebrat? Si differt Quinquennalia, cur non etiam Conſulatum? Videſne ut hæc ſententia, ut alicubi Tertullianus ait, ſe ipſam ſtranguler.* Sed illud argumentum puerile. Severus enim Auguſtus anno Chriſti CCII. Conſulatum propter Decennalia ſumſit, ut nunc dubitare non licet, & tamen ejus Decennalia in annum CCIII. dilata, ut ex Nummis certo conſtat. Præterea Beliſarius anno DXXXIV. de Wandalis triumphavit, Conſulatum tamen eidem triumpho debitum nonniſi anno ſequenti obtinuit, de quo Conſulatu Procopius lib. 2. Hiſt. Wandalicæ loquens, ait: *Non multo poſt Beliſario, quod ei ex veteri more ad triumphi ſpeciem deerat, acceſſit. Conſul enim factus*, &c. Si Conſulatus ad Beliſarii triumphum tantum ſplendorem collaturus erat, cur is in annum Chriſti DXXXV. quo Conſulatus geſtus, dilatus non eſt; Quid ad præteritam triumphi pompam præſens Conſulatus faciebat? Vides Beliſarii triumphum & Conſulatum, quam joculatoria cenſorum iſtorum argumentatio ſit, oſtendere. Aiunt præterea, me petere Principium ac p. 296. Diſſert. Hypaticæ ſcribere, Domitiani quinta Quinquennalia dilata fuiſſe in hunc annum *ob perſecutionem* contra Chriſtianos, & pag. 110. perſecutionem motam anno XCIII. ideoque me probare, *annum Quinquennalium ab anno perſecutionis; alibi e contrario annum perſecutionis ab anno quinquennalium*. At prorſus falſum, ſcripſiſſe me *ob perſecutionem* Quinquennalia dilata. Dixi itaque, ea quinta Quinquennalia dilata fuiſſe, ex duobus indiciis colligi. I. Ex perſecutione annis hujuſmodi ſolenniis addictis moveri ſolita, quæ ante præſentem annum cœpta non eſt. II. Ex librorum Joſephi de Antiquitatibus Judaicis publicatione, quod ſcriptorum moris eſſet in Quinquennalibus & id genus feſtis Opera ſua in lucem proferre. Joſephus enim lib. 20. ait, ſe eos ſcripſiſſe decimo tertio Principatus Domitiani anno, ætatis vero ſuæ ſexto & quinquageſimo: in libro vero de Vita ſua ſcribit, ſe natum anno primo Imperii Caligulæ, Chriſti nempe XXXVII. Quare currenti anno nobiliſſimum illud Opus, annumque ætatis LVI. abſolvit, & annum ætatis LVII. inchoavit. Perperam itaque Baronius id anno ſequenti factum dicit. Verum eſt, cenſores illos in Epiſtola Conſulari pag. 179. eum morem libros publicandi in Quinquennalibus invaluiſſe negare. Sed tot illud exemplis demonſtravi, ut res certiſſima eſſe debeat.

III. Duæ Clementis PP. Epiſtolæ. Ad num. III. Exiſtimavit Baronius, nonniſi fragmenta quædam Epiſtolæ S. Clementis Papæ ad Eccleſiam Corinthiorum ad nos perveniſſe. Verum felicior noſtra ætas, inquit Schelſtratius in parte 2. Antiquit. Illuſtr. Diſſert. III. cap. 2. ad edenda veterum Patrum ſcripta, & e tenebris edocenda quæcumque Antiquorum monumenta. Eam Epiſtolam fere integram publicavit Patricius Junius Scotus, qui eam habet ex antiquiſſimo Codice circa primi Concilii Nicæni tempora manu Theclæ nobilis fœminæ Ægyptiæ exarato, quem Codicem anno 1632. ab eo in lucem datum, refert, ex Oriente dono miſſum ad Angliæ Regem. Extat tomo I. Conciliorum. Putavit etiam Baronius, ſecundam Clementis ad Corinthios Epiſtolam a Veteribus reprobatam non extare. Illius tamen fragmenta habemus Latina, interprete Vendelino, & cum Græco rurſus excuſa tomo I. Conciliorum. Quantum ex fragmentis colligitur, continebat hæc Epiſtola ſalutaria documenta: *admonitionemque vitæ melioris continet*, ait Photius in Bibliotheca cod. CXXVI.

prædicavit? & perfectam firmamque ac ſtabilem cognitionem non beatam eſſe cenſuit? nam citra perſonarum acceptionem omnia feciſtis, & in Deo legitime ambulaſtis. Hæc autem (ut facile conjici poteſt) erant in ipſius exordio epiſtolæ; eo modo pie ſanɛteque ab eis captans in primis benevolentiam, ut ſic ſuaviter delinitos, in eam quam optabat, pacem adduceret.

IV. His ex epiſtolæ exordio recitatis, mox ſubinfert ejuſdem narrationem, eo ordine cuncta referens, ſecundum breviorem ſummam ab Irenæo præſcriptam; in qua nonnulla habentur (quod alibi teſtatur Euſebius *a*) ex epiſtola Pauli ad Hebræos; ſicque ait ex Clementis verbis (*b*): *Fixis ergo oculis eos intueamur qui magnificæ ejus gloriæ perfecte ſerviverunt. Accipiamus Enoch, qui in obedientia juſtus inventus, fuit tranſlatus: & Noe, qui cum credidiſſet, fuit ſervatus: & Abraham, qui propter fidem & hoſpitalitatem, Dei amicus, pater autem Iſaac eſt appellatus. Propter hoſpitalitatem, veramque religionem, Lot fuit ſervatus ex Sodomis. Propter fidem & hoſpitalitatem ſervata eſt Raab meretrix. Propter patientiam & fidem, in pellibus caprinis & ovinis; & ex camelorum pilis contextis veſtibus ambulaverunt precedentes regnum Chriſti: dicimus autem Eliam, & Eliſeum, Ezechielem, & Joannem Prophetas. Qui enim Dei amicus propter fidem liberam vocatus eſt Abraham, non fuit gloria elatus; ſed magna utens modeſtia, dixit: Ego autem ſum terra & cinis. Et de Job ſic ſcriptum eſt: Job autem erat juſtus & reprehenſioni non obnoxius, Deum rite colens, abſtinens ab omni malo. In ſua patientia ſuperavit tentatorem, & ſimul fuit teſtis, & a Deo accepit teſtimonium: humilitatem amplectitur, & dicit: Nullus eſt mundus a ſorde, ne ſi ſit quidem unius diei vita ejus. Moyſes fidelis ſervus in tota domo ejus, dixit ad eum qui ex rubo dabat reſponſa: Quis ego ſum, quod me mittis? Ego autem ſum voce tenui, & lingua tardiori, at Domini vocem miniſtrem per linguam humanam. Et rurſum: Ego ſum vapor ex olla. Deus autem ſuperbis reſiſtit, humilibus dat gratiam. Jam vero David quoque, de quo teſtimonium ferens dicit Dominus: Inveni hominem ſecundum cor meum, David Jeſſe filium, oleo ſancto unxi eum. Sed ipſe quoque dicit ad Deum: Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam: & ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius lava me ab iniquitate mea, & a peccato meo munda me. Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum in conſpectu meo eſt ſemper. Deinde tacite ſignificans peccatum, quod legi non ſubjicitur; ſcite ſuam oſtendens modeſtiam, ſubjungit: Tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci. Dicit enim alibi Scriptura: Spiritus Domini lucerna ſcrutans ventris penetralia. Et quo quis ſe juſte gerens evadit majori cognitione præditus, eo eſt et propinquior ſpiritus lucidus. Sic juſtis appropinquat Dominus, & nihil eum latet in noſtris cogitationibus, & quas facimus, diſpenſationibus: Dominum Jeſum dico, qui omnipotenti ſua voluntate corda noſtra intuetur, cujus ſanguis fuit pro nobis ſanctificatus.* Hæc ibi.

(*a*) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 32.
(*b*) Clem. Alexand. Strom. lib. 4.
Series narrationis.

V. At de adventu Chriſti hæc ex eadem epiſtola S. Hieronymus (*c*): *Clemens vir Apoſtolicus, qui poſt Petrum Romanam rexit Eccleſiam, ſcribit ad Corinthios: Sceptrum Dei Dominus Jeſus Chriſtus non venit in jactantia ſuperbiæ, cum poſſit omnia, ſed in humilitate: in tantum ut verberatus a miniſtro ſacerdotis, reſponderit: Si male locutus ſum, argue de peccato: ſin autem bene, quid me cædis? habens duodecim Angelorum millia, quæ illius nutibus obedirent.* Inſuper de adventu Filii Dei ad judicium, deque igne, quo impii ſunt plectendi, tam ex prophetis quam Apoſtolis, inſuper & Sibyllæ vaticiniis, Clementem in dicta ad Corinthios epiſtola egiſſe, apud Juſtinum martyrem (*d*) teſtatum habetur. Sed & inferius idem qui ſupra Clemens: *Scriptum eſt*, inquit, *in epiſtola ad Corinthios: Per Jeſum Chriſtum inſipiens & obſcurata mens noſtra in lucem pullulat. Per eum voluit Dominus nos immortalem guſtare cognitionem. Unde etiam evidentius oſtendens proprietatem cognitionis, ſubjunxit: Cum hæc ergo ſint manifeſta, vel procumbentes in profundum divinæ cognitionis, debemus omnia rite & ordine facere, quæ nos juſſit Deus peragere ordinatis temporibus. Sapiens ergo ſuam oſtendat ſapientiam, non verbis ſolum, ſed in bonis operibus. Humilis ferat teſtimonium non ſibi, ſed in eo quod ipſe teſtimonium accipiat ab alio. Qui carne caſtus eſt, non inſoleſcat, ſciens eſſe alium qui ei ſuppeditat continentiam. Videte fratres: quo majori cognitione digni habiti ſumus, eo magis ſubimus periculum.* Hæc ibi. Idemque alibi (*e*): *Idem Clemens in epiſtola ad Corinthios, his verbis inquit, exponens differentiam eorum qui ſunt probati in Eccleſia: Sit aliquis fidelis, ſit potens in explicanda cognitione, ſit ſapiens in diſcretione ſermonum, ſit ſtupendus in operibus:* ac rurſum (*f*) eadem alibi repetens, hæc addit: *Sit caſtus & mundus: Eo enim debit eſſe magis humilis, quo videtur eſſe major*, dicit *Clemens in epiſtola ad Corinthios.* Sed ſunt hæc pauca ex multis: nam de traditionibus ipſam in ea egiſſe, ſatis ſuperius eſt demonſtratum.

(*c*) Hier. in Iſa. c. 52.
(*d*) Juſtin. q. 74.
(*e*) Clem. Str. lib. 7.
(*f*) Clem. Alexandr. Strom. lib. 6.

Quod

VI.

(a) Hier. advers. Jovin. lib. 1.

(b) Epiph. hær. 30.

Plures Clementis epiſtolæ.

Quod vero teſtatur Hieronymus (a) Clementem in ſuis epiſtolis omnem pene ſermonem de virginitatis puritate contexuiſſe; demonſtrat plures etiam a Clemente eſſe ſcriptas epiſtolas. Meminit & S. Epiphanius (b) de pluribus Clementis epiſtolis, quæ legi ſolerent in eccleſiis, quibus inter alia ait ipſum conqueſtum de hæreticis, quod Petri Circuitus a ſe ſcriptos depravaſſent; dumque addit, juxta S. Hieronymi ſententiam, eiſdem litteris Clementem prædicaſſe virginitatem; plane conſtat diverſas ab his fuiſſe, quæ hodie habentur titulo Clementis inſcriptæ. Poſteriorem autem illam, quæ Clementis etiam nomine ad Corinthios vulgata ferebatur epiſtola, nequaquam perinde ac priorem approbatam ſcribunt Euſebius (c) & S. Hieronymus (d); cujus cum meminit Photius in ſua Bibliotheca, eam ad Corinthios quoque fuiſſe titulo prænotatam ait; ſed quod quædam haberet nova & inuſitata, & incongruas Scripturarum interpretationes, jure exploſam ab omnibus monſtrat. Citat idem S. Hieronymus (e) ex quadam Clementis epiſtola locum de mundis trans Oceanum poſitis, quem Origenes (f) interpretatur. Sed quod ad epiſtolam, de qua eſt ſermo, ad Corinthios ſcriptam pertinet: teſtatur Dionyſius (g) ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopus, eam ab illis eſſe aſſervatam ab antiquis temporibus, ibique in eccleſia legi ſolitam. Sed de his hactenus: de reliquis vero quæ nomine Clementis ſcripta feruntur, dicemus inferius.

(c) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 39.

(d) Hier. de Script. Eccl. in Clem.

(e) Hier. in ep. ad Epheſ. c. 2.

(f) Orig. Periarch. lib. 2.

(g) Apud Euſ. hiſt. li. 4. c. 23.

VII.

Plures Epiſcopi a Clemente ordinati.

At qui (ut dictum eſt) univerſæ per orbem Chriſtianum diffuſæ Eccleſiæ Clemens, ut Petri ſucceſſor, paſtorali cura præerat, non tantum ſollicitus fuit ut diſſidentes inter ſe Corinthios in concordiam revocaret, ſed, uti opus eſſe videret, plures etiam ordinavit Epiſcopos, nempe Taurinum (h), quem dedit Ebrioceníibus, Lucianum Bellovacenſibus, Dionyſium Pariſienſibus, Santonenſibus Eutropium, Nicaſium Rhotomagenſibus, & alios aliis, cum novas erigeret diverſis in locis Eccleſias.

(h) Martyr. Rom. & aliis die 12. Aug.

JESU CHRISTI ANNUS 96. | CLEM. ANNUS 4. | DOMIT. IMP. ANNUS 13.

I.

(i) Joſeph. antiq. lib. 20. c. ult.

Joſephi Hiſtorici lucubrationes.

CHriſti Redemptoris annus nonageſimusſextus ſcribitur in Conſularibus Faſtis L. Nonio Aſprenate & M. Aricino Clemente Coſſ. adnumeraturque annus Domitiani Imperii decimustertius, quo Joſephus Judæus hiſtoricus commentarium de Antiquitatibus Judaicis, viginti libris diſtinctum, abſolvit. Teſtatur id ipſe ſic dicens (i): *Atque ita concludetur harum Antiquitatum tractatio comprehenſa viginti voluminibus, verſuum vero ſexaginta millibus. Quod ſi Deus conceſſerit, compendio rurſum referam belli caſus, & quæ nobis in præſentem uſque diem evenerunt, quæ incidit in decimumtertium annum principatus Domitiani Cæſaris, ætatis vero meæ ſextum & quinquageſimum. Promiſi etiam ſcripturum me quatuor libros de Judæorum opinionibus, quas habent de Deo, ejuſque eſſentia, & de legibus: quare per eas alia liceat nobis facere, alia non liceat.* Hæc ipſe (ut in Vita ſua teſtatur) Romæ agens: ubi cum videret Chriſti Eccleſiam florentiſſimam, quæ in dies magis ubique gentium, ac potiſſimum Romæ, & apud nobiles, ipſoſque (ut dicetur) affines Cæſaris feliciter propagabatur, licet Chriſtianus non eſſet, tamen ne in officioſi hiſtorici querela tam juſta urgeri poſſet, quod rem toto Orbe perſpicuam obvolutam ſilentio reliquiſſet, illud ſuperius dictum de Chriſto elogium ſuis ſcriptis intexuit (k).

(k) Joſeph. antiq. lib. 18. c. 4.

II.

Quæ data Joſepho occaſio ut de Chriſto meminerit.

Cum enim Judæorum res inſpiceret penitus eſſe collapſas, Veſpaſianumque deſeciſſe, cui vaticinatus tribuerat quod Chriſto re vera oraculis Prophetarum prænuntiatum erat Imperium; jamque tempus Meſſiæ adventus prætériiſſe videri poſſet: prudentis potius quam pii hominis partes agens, illud de Jeſu, quod Chriſtus haberetur a plurimis tam Judæis quam Gentilibus, protulit teſtimonium; de quo quidem illud tantummodo monuiſſe ſufficiat (nam de his ſuperius actum eſt) aliter ſe habuiſſe ejus lectionem S. Hieronymi temporibus, ab ea quæ legitur in præſentiarum. Nam quod Latina verſio habet: *Chriſtus hic erat*, S. Hieronymus (l) ſic ex Græco reddidit: *Et credebatur eſſe Chriſtus*: quæ lectio nobis magis probatur, ut quæ conſentiens videatur auctoris ſtudio & profeſſioni; quippe qui ſe eſſe Judæum, & non Chriſtianum, in omnibus præſeferret: licet in ceteris quæ in eam ſententiam de Chriſto ſcribit, numine ipſum cogente, profeſſus ſit veritatem. Sed illud de Joſepho dicere non prætermittimus, quod in fine ejus Commentarii, quem ſe abſolviſſe teſta-

(l) Hier. de Script. Eccl. in Joſep. c. 13.

Digitized by Google

ſtatur hoc anno decimotertio Domitiani Imperatoris, pollicetur ſe rurſum ſcripturum compendio bella quæ Judæis obvenerint uſque ad illud ipſum tempus: cum alioqui idem ipſe, tum ibi, tum adverſus Apionem (a) agens, manifeſte profiteatur, ſe temporibus Veſpaſiani & Titi ſcripſiſſe bella Judaica. An vero id præſtiterit, ut eadem rurſus compendio ſcriberet, ignoratur: commentarius enim ille non extat, ſicut nec quatuor illi libri, quos de Judæorum opinionibus ſcribere inſtituiſſet.

(a) *Joſeph. contra Apion. lib. 2.*

SÆC. I. Anno Urbis 847. Olymp. 218. an. 2. An. Ch. 94.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5587.

☉ 19. E. ☽ 19. P. 20. April. Indict. 7.

JESU CHRISTI 94. *ſecundum Baronium* 96.

ANACLETI PAPÆ 12.

DOMITIANI IMP. 14.

I. *Conſules.* II. *Præfecti Prætorio non ſemper aſſumti ex ordine Equeſtri.*

[1] AD num. I. Coſſ. *L. Nonius Aſprenas, & M. Aretinus Clemens.*

Conſulatus penes Senatorium, Præfectura vero Prætorii penes Equeſtrem Ordinem erat, ut docet Dio lib. 52. Equites tamen non raro Senatores creati. Suetonius in Auguſto cap. 40. ait: Comitiis Tribunitiis ſi deeſſent candidati, *Senatores ex Equitibus Romanis creavit: ita ut Poteſtate tranſacta, in utro vellent Ordine manerent.* Contra vero Senatores Præfectura Prætorii aliquando donati. Anno Chriſti LXX. dum Veſpaſianus adhuc in Oriente agebat, *Mucianus*, Romæ Arrio Varro Præfectura dimoto, ſubſtituit Arretinum Clementem hoc anno Conſulem, ut prodit Tacitus lib. 4. Hiſt. *Dictitans, ipſum, quamquam Senatorii Ordinis, ad utraque munia ſufficere.* Suetonius in Tito Cæſare cap. 6. de eo ait: *Præfecturam quoque ſuſcepit, numquam ad id tempus, niſi ab Equite Romano adminiſtratam.* Quod & tradit Plinius in Præfatione ad Hiſt. Naturalem: *Dum illud patri*, inquit, *pariter & Equeſtri Ordini præſtas, Præfectus Prætorio ejus.* Quam dignitatem anno Chriſti LXXVIII. Imperii ejus Cæſarei Decennalibus nobilitato Titum geſſiſſe exiſtimo, ideoque & eo anno, ut morem fuiſſe libros publicandi, alias obſervavimus. Nam licet ibidem Plinius dicat: *Triumphalis & Cenſorius tu, ſexieſque Conſul ac Tribunitiæ Poteſtatis particeps*, & ſextum Conſulatum anno Chriſti LXXVII. capeſſierit, non inde tamen ſequitur, ut pleſique omnes inferunt, eam Hiſtoriam in ſexto Titi Conſulatu, ſeu anno Chriſti LXXVII. in lucem emiſſam fuiſſe. Quemadmodum enim Plinius Tribunitiam Poteſtatem abſolute ponit, & quotus ejus annus eſſet, non determinat; pari eademque ratione ſextum Conſulatum tamquam ultimum a Tito ſuſceptum commemorat, nulla ratione habita anni, quo illum iniit, aut quo Præfectus Prætorio fuit; ſicut nec ullam habet anni, quo triumphavit, aut Cenſuram geſſit, quando ait: *Triumphalis & Cenſorius tu.*

Obſervandum autem, Præfecturam Prætorii & Conſulatum ab uno eodemque ante hæc tempora geſta fuiſſe, ut egregie notavit Card. Noriſius in litteris nuper ad me datis: *Tiberius* enim, inquit, Collegam in ſuo Conſulatu *Sejanum* habuit, hicque Præfecturam retinuit uſque ad poſtremos vitæ dies, cum Sertorium Macronem ſucceſſorem accipiens ſtatim occiſus fuerit, ut refert Dio lib. 58. Lipſius in Notis ad lib. 4. Hiſt. Taciti, Suetonii laudati errorem notavit, qui ſcribit, *Titum* primum e Senatoriis Prætorio Præfectum fuiſſe, cum tamen *Arretinus Clemens* hoc anno Conſul ante Titum Præfecturam Prætorii, licet Senator eſſet, adminiſtrarit, ut mox dixi. Quem Suetonii errorem, laudatum Sejani exemplum magis adhuc patefacit. Denique notatu dignum exiſtimo, quod ait Spartianus in Hadriano cap. 8. ubi habet: Cum *Attianum* (ita enim legendum) *ex Præfecto Prætorii ornamentis Conſularibus præditum, faceret Senatorem*, &c. Quibus ex verbis non tantum liquet, ornamenta Conſularia viris ex Ordine Equeſtri, qualis erat Attianus, ut ibidem cap. 1. docet Spartianus, conceſſa, nec ad ea obtinenda Senatoriam dignitatem requiſitam fuiſſe; ſed etiam qui Præfectura Prætorii cohoneſtati fuerant, aliquando Senatores renuntiatos fuiſſe, ſicque eis viam ad Conſulatum patuiſſe. Quæ occaſione Arretini Clementis (non vero *Arriciani*, ut perperam eum Onuphrius in Faſtis vocat, aut *Arricini*, ut Baronius) primum Præfecti Prætorio, ac poſtea Conſulis, annotare viſum. Legenda quæ anno CCXVIII. de Macrino, & quæ anno CCLXXXV. de Ariſtobulo in medium attulimus. Porro loco *Tatiani* apud Spartianum legendum *Attianum*, oſtendam anno CXXVII.

III. *Præfecti Prætorio Conſules aliquando creati.*

---

[1] COſſ. *L. Nonius Aſprenas & M. Aretinus Clemens.* Vetus inſcriptio, olim extra portam Flaminiam in vinea Boſia, nunc Cæſariana, & a Blanchino in Chronologica Pontific. indicata, nuper edita inter Donianas Inſcriptiones cl. II. n. 5. pag. 62. SPORTULAS. DEDERUNT. VIIII. K. OCTOB. . . . . TORQUATO. ASPRENATE. L. SERGIO PAULLO. COS. Blanchinus *Aſprenati* præmittit L. NONIO. Suffectum *Laterano Paulum* exiſtimat Blanchinus. Onufrius hujus anni conſules ordinarios ſtatuit *Aſprenatem & Clementem*, nempe, ut ille ait, quod abeſt in apographo Doniano, M. *Arricinum Clementem*. Suffectos vero *Sextilium Lateranum & Silium Italicum.* Alii conſules hujus anni ita edunt, ut ſiot nempe: *L. Nonius Aſprenas, & M. Arricinus Clemens.* Suetonius in Domitiano cap. XI. *Aretinum Clementem conſularem virum, e familiaribus & emiſſariis ſuis, capitis condemnaturus, in eadem, vel etiam majore gratia habuit &c.* Suffecti vero ex K. Jul. *Sextilius Lateranus & C. Silius Italicus* III. Faſti Idatiani habent: *Aſprenate & Laterano.* Proſperi Chronicon: *Aſprenate, & Clemente.* Faſti Vindebonenſes: *Aſprenate & Laterano.* Tillemontius in notis ad tom. II. Hiſtor. Imp. pag. 484. conſulem ordinarium *Lateranum* una cum *Aſprenate* putat, ſuffectum vero *Clementem*. De L. SERGIO. PAULO. COS. II. exſtat inſcriptio apud Gruterum pag. CLXX. 2.

I. ANno autem Domini nonageſimoſeptimo Domitianus Auguſtus decimumſeptimum una cum Tito Flavio Clemente iniit noviſſimum Conſulatum, de quo hæc Suetonius (*a*): *Conſulatus decem & ſeptem cepit, quod ante eum nemo: ex quibus ſeptem medios, continuos; omnes autem pene titulo tenus geſſit, nec quempiam ultra Kal. Maji, plures ad Idus uſque Januarias.* De iiſdem Conſulatibus toties iteratis hæc Auſonius (*b*) Gallus: *Scis ſeptem & decem Domitiani Conſulatus, quos ille invidia alteros provehendi, continuando conſeruit, ita in ejus aviditate deriſos, ut hoc eum pagina Faſtorum ſuorum fecerit inſolentem, neque potuerit præſtare felicem.* Hæc Auſonius ad Gratianum. Quo ipſo anno Joannes Evangeliſta, quam vidit, ſcripſit Apocalypſim, in ea ubi exul agebat, inſula Patmo; quo amandatum fuiſſe decreto Domitiani anno decimo ejus Imperii, non autem præſenti (ut multi ſunt opinati) jam diximus. Prope finem vero ejus Imperii commentarium illum ſcripſiſſe, auctor eſt Irenæus (*c*), qui eum eſt interpretatus, ſic dicens: *Nomen ejus per ipſum utique editum fuiſſet, qui & Apocalypſim viderat: neque enim ante multum temporis viſum eſt, ſed pene ſub noſtro ſæculo, ad finem Domitiani Imperii.* Hæc Irenæus.

(*a*) *Suet. in Domit. c. 13.*

(*b*) *Auſon. de ſuo Conſul. grat. actione.*

Joannes ſcribit Apocalypſim.

(*c*) *Iren. lib. 5.*

II. Joannes enim poſt necem Petri & Pauli Apoſtolorum, quorum prædicatione Eccleſiæ Aſianæ fuerant fundatæ, & ad pietatem optime inſtitutæ; ne, quod in ea regione (ut dictum eſt) complures hæretici agerent, eorum artibus a ſincera fide, quam ſemel accepiſſent, exciderent; eas idem ipſe protinus adminiſtrandas curandaſque ſuſcepit. Magis enim aſſentimur Epiphanio (*d*), dicenti, eum in ſenectute curaſſe Aſianam Eccleſiam, his verbis: *Illic enim S. Joannes poſt ætatem ſenectam jubetur a Spiritu ſancto prædicare, & reflectere errantes in via.* Hæc ille: cui, inquam, magis aſſentimur, quam S. Hieronymo (*e*) dicenti, totas Eccleſias Aſiæ a Joanne eſſe fundatas. Nam ex his quæ dicta ſunt ſuperius, conſtat, Eccleſias Minoris Aſiæ magna ex parte a Petro eſſe erectas, a Paulo autem alias plures: quippe qui Epheſi (ut vidimus) triennio docuerit, & complures Aſiæ partes Evangelium prædicando (ut ex Luca notavimus) peragraverit: ſed

Joannes poſt necem Apoſtolorum curavit Eccleſias Aſiæ.

(*d*) *Epiph. hæreſ. 51.*

(*e*) *Hier. de Script. Eccl. in Joan.*

IV. Joſephus libros de Antiquitatibus Judaicis anno præcedenti publicavit, ut ibidem oſtendimus. Porro liber Joſephi de Vita ſua nihil aliud eſt, quam appendix vel epilogus libri viceſimi Antiquitatum. Quamobrem Euſebius lib. 3. cap. 10. eum vocat *epilogum Antiquitatum*. In Græco-Latinis Editionibus male divulſus eſt a libro 20. Antiquit. cum Joſephus ipſe doceat in calce libri viceſimi, & in fine ipſius Opuſculi de Vita ſua, epilogum eſſe, ut obſervavit Euſebius in Notis ad eum Joſephi locum.

Joſephus libros Antiquitatum ſcribit. Baron. n. 1.

V. In Chronico Alexandrino ſub hujus anni Conſulibus legitur: *Brutus narrat magnam Chriſtianorum copiam ab XIV. Domitiani anno ſublatam & martyrio affectam.* Liber Bruti, aut, ut eum Euſebius in Chronico vocat, Brutii, non extat. Sed veroſimile eſt, tempore Auctoris illius Chronici ejus Hiſtoriam nondum fuiſſe deperditam. Hinc apparet, deceptos Viros doctiſſimos, qui perſecutionem anno tantum ſequenti inchoatam exiſtimarunt.

Perſecutio continuata.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5588.

☉ 20. D. ☽ 1. P. 22. April. Indict. 8.

JESU CHRISTI 95. *ſecundum Baronium* 97.

EVARISTI PAPÆ 1.

DOMITIANI IMP. 15.

SÆC. I. Anno Urbis 848. Olymp. 218. an. 3. An. Ch. 95.

[1] AD num. I. Coſſ. *Domitianus Aug. XVII. & T. Flavius Clemens.*

I. *Conſules.*

Sumtus hic Conſulatus a Domitiano juxta ſecundam regulam, ob nempe Auguſtei Imperii Quindecennalia, quorum occaſione perſecutio aucta. Euſebius enim lib. 3. cap. 18. ait: *His ipſis temporibus doctrina Fidei noſtræ tantopere florebat, ut Scriptores etiam a Religione noſtra alieniſſimi &*

II. *Perſecutio occaſione Quindecennalium aucta.*

[1] COſſ. *Domitianus Aug. XVII. & T. Flavius Clemens.* Nummi Domitiani cum TR. P. XIV. XV. COS. XVII. Dio Xiphilini lib. LXVII. pag. 766. *Eodem anno Domitianus cum alios multos, tum vero Fabium* (pro *Flavium*) *Clementem conſulem* (*etſi patruelis ejus erat, ac Flaviam Domitillam, & ipſam Domitiani conſanguineam, uxorem habebat*) *morte affecit, illato ambobus crimine impietatis.* Incertum adhuc, an Clementi *Titi* prænomen fuerit. Suetonius in vita cap. XIII. *Conſulatus XVII. cepit: quod ante eum nemo. Ex quibus ſeptem medios continuavit: omnes autem pene titulo geſſit: nec quemquam ultra Kalendas Maji, plures ad Idus uſque Januarias.* Statius Silvar. lib. IV. 1.

. . . . ſubiere novi palatia faſces
Et requiem bis ſextus honos, precibuſque receptis
Curia Cæſareum gaudet viciſſe pudorem.

Faſti Idatiani: *Domitiano XIV. & Clemente.* Proſperi Chronicon: *Domitiano IX. & Clemente.* Faſti Vindebonenſes: *Domitiano XVII. & Clemente.*

ſed ſic tamen (ut ipſe de ſe teſtatur ſcribens ad Romanos *a*) ab Hieroſolymis uſque ad Illyricum omnia repleverit Evangelio, ut nequaquam illud prædicaret ubi ab aliis idem fuiſſet annuntiatum; ſunt enim hæc ejus verba: *Ita ut ab Hieruſalem per circuitum uſque ad Illyricum repleverim Evangelium Chriſti: ſic autem prædicavi Evangelium hoc, non ubi nominatus eſt Chriſtus, ne ſuper alienum fundamentum ædificarem: ſed ſicut ſcriptum eſt: Quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt; & qui non audierunt, intelligent.* Hæc igitur cum de ſe teſtetur Paulus (ut omittamus de ſingulis Aſiæ Eccleſiis dicere) Epheſinam Eccleſiam, quæ eſt metropolis totius Minoris Aſiæ, ubi (ut ſæpe dictum eſt) ipſe Paulus triennio docuit, a nullo alio quam ab ipſo fuiſſe fundatam, neceſſaria aſſumptione deducitur.

(a) Rom. 15.

III. Quamobrem etſi (quod multi teſtantur) cum Hieroſolymis juſſi ſunt abire Fideles, Joannes una cum Dei genitrice Epheſum venit; non tamen illum ibi Evangelium prædicaſſe, atque Epheſinam Eccleſiam erexiſſe conſtat. Conſultius ergo Ignatius in ædificatione Eccleſiæ Epheſinæ Paulum Joanni præponit, ſic dicens, ad Epheſios ſcribens: *Inveniar in ſorte Chriſtianorum, qui cum Apoſtolis in virtutem Jeſu Chriſti ſemper converſati ſunt, Paulo, Joanne, & fideliſſimo Timotheo.* Verum quod ad Timotheum pertinet, non ſic putamus ultimo loco poſitum, quod poſt Joannis obitum ipſe illam curaſſet Eccleſiam, quem conſtat ab Apoſtolo Paulo adhuc in illis regionibus agente fuiſſe præfectum ipſi Eccleſiæ Epheſinæ; ſed honoris cauſa potius ante Timotheum ab eo nominatum eſſe Joannem. Qui ultimis temporibus, cum poſt necem Apoſtolorum Aſiæ Eccleſias ab hæreticis vexari cognoſceret, in Aſiam profectus eſt, ac in ea poſitas curavit Eccleſias: quarum, licet exul, cum ſollicitudinem maximam gereret; ad eaſdem, quæ de ſeptem præcipuis ejus provinciæ Eccleſiis, ac demum de aliis a Domino ſibi fuiſſent divinitus revelata, conſcripſit, quæ non tantum ſcriptorum monumentis conſignata, ſed graviſſima etiam conteſtatione ad finem poſita, firmata atque roborata reliquit. Sicque hac ex parte dici poſſe videtur, haud mentitum eſſe S. Hieronymum dicentem, Eccleſias Aſiæ a Joanne eſſe fundatas, cum ille eas adhuc novellas verbis atque ſcriptis firmiter ſtabiliſſet.

Timotheus a Paulo creatus Epiſcopus Epheſinus.

IV. Sed eamdem Apocalypſim, ſicut alios complures divinæ Scripturæ canonicos libros, cum Cerdon (*b*), Marcion (*c*), & Alogi (ſic dicti hæretici) impugnarunt, tum etiam complures antiquarum tetum Eccleſiaſticarum ſcriptores in controverſiam adduxerunt, an ab ipſo Joanne Apoſtolo ſcripta fuerit: affirmantes potius ab alio quopiam Joanne presbytero eam ſcriptis mandatam eſſe. Verum temeritatem atque procaciam Cerdonis & Marcionis eam omnino improbantium, & aliorum qui eamdem Cerintho nimis inconſulte tribuerant (*d*) cum alii plures, tum Epiphanius (*e*) de his uberius agens, refellit. Sed primum videamus quomodo intelligendum ſit, quod S. Hieronymus (*f*) ſcribens ad Dardanum ſic ait: *Quod ſi eam* (epiſtolam ſcilicet ad Hebræos) *Latinorum conſuetudo non recipit inter ſcripturas canonicas; nec Græcorum quidem Eccleſiæ Apocalypſim Joannis eadem libertate ſuſcipiunt: & tamen nos utraque ſuſcepimus; nequaquam hujus temporis conſuetudinem, ſed veterum ſcriptorum auctoritatem ſequentes, qui plerumque utriuſque* ab-

(b) Tert. de præſcr. c. 51.
(c) Tert. adverſ. Marc. lib. 4. cap. 5.

Apocalypſis impugnata.

(d) Euſeb. hiſt. lib. 3. cap. 28. & Philaſtr. lib. de hæreſ.
(e) Epiph. hær. 51. & 54.
(f) Hier. ep. 192.

& perſecutionem & martyria noſtrorum monumentis ſuis tradere non dubitarint. Qui quidem etiam tempus ipſum perſecutionis accurate notarunt. Scribunt enim anno Principatus Domitiani quinto-decimo Flaviam Domitillam Flavii Clementis, ejus, qui tunc temporis Romæ Conſul fuit, ex ſorore neptem, una cum aliis plurimis ob confeſſionem Chriſti in inſulam Pontiam fuiſſe deportatam. Dodvvellus vir eruditiſſimus in Diſſert. XI. de Paucitate Martyrum illis Euſebii verbis innixus contendit, perſecutionem Domitianeam hoc tantum anno inchoatam. Sed Euſebius, qui Brutii Hiſtoriam legerat, (de ea enim ibi loquitur, ut ex ejus Chronico conſtat) perſecutionem anno Chriſti XCIII. inceptam in Chronico ſcribit; quod & in Hiſtoria confirmat. Jam enim cap. 17. libri tertii, de perſecutione Chriſtianorum ſub Domitiano locutus fuerat. Quare quæ habet poſtea cap. 18. citato, oſtendunt tantum, perſecutionem hoc anno auctam. Martyrium Flaviæ Domitillæ in annum ſequentem Baronius perperam differt.

III. Statius lib. 4. Sylvarum de Conſulatu XVII. Domitiani hoc anno geſto ſcribit,

Subiere novi Palatia faſces,
Et requiem bis ſextus honos, precibuſque receptis,
Curia Cæſareum gaudet viciſſe pudorem.

Hunc duodecimum Conſulatum Domitiani ordinarium, qui connumeratis quinque ſuffectis eſt XVII. *bis ſextum honorem* vocat Poeta. Cum dicit, eumdem Conſulatum *ſubiiſſe quietem*, teſtatur, Domitianum non ſemel oblatum ſibi Conſulatum recuſaſſe, quem enixis Senatus precibus victus tandem recepit, gaudentibus Patribus victam Principis non una repulſa delatos faſces reſpuentis moderationem. Inde quidam apud Card. Noriſium in Epiſt. Conſul. pag. 181. deducere ſe putant, regulas Decennalium a me ſtatutas commentitias eſſe; cum Domitianus Conſulatum XVII. anno, quo Quindecennalia dare debebat, recuſaret, & nequidem de ea regula cogitaret. At ex illa ficta Domitiani moderatione prorſus contrarium colligitur, conſtitque, ideo anno ſuperiori Conſulatum XVII. Imperatori oblatum, quod in præſentem annum Im-

Conſulatus ſuffectis ſæpe neglecti.

(a) Dionyſ. Eccleſ. hierarc. c. 3. (b) Iren. lib. 5. (c) Juſt. dialog. cum Tryphon. (d) Hippolyt. de conſummat. mundi. (e) Euſeb. li. 4. c. 23. 25.

abutuntur teſtimoniis, non ut interdum de apocryphis facere ſolent: quippe qui & Gentilium litterarum raro utantur exemplis, ſed quaſi canonicis & Eccleſiaſticis. Hæc Hieronymus: cujus ſententia duo hæc affirmari videntur: in primis, veteres ſcriptores Joannis Apocalyſim ut canonicam ſcripturam probaſſe: deinde temporibus ſuis, Græcarum Eccleſiarum conſuetudine illam minus habitam eſſe ratam; nec cum cæteris canonicis ſcripturis fuiſſe receptam. At an hæc & quomodo in omnibus vera haberi debeant, inveſtigemus.

V. Veteres aſſertores Apocalypſis.

(f) Clem. Alex. in Pædag. (g) Orig. ho. 7. in Joſue, & Pſal. 1. (h) Dionyſ. Alex. apud Euſeb. lib. 4. c. 24. 26 & lib. 7. c. 25. (i) Athan. in Synopſi. (k) Ter. de Preſcr. c. 33. & in Scorpiaco c. 12. & aliis locis. (l) Cypr. adverſ. Judæos. (m) Hilar. præfat. in Pſal. (n) Conc. Ancyr. can. ult.

Quod ad primum pertinet: certe verum eſſe probatur, tam Græcos quam Latinos Patres, qui ſæculum S. Hieronymi præceſſerunt, eamdem Apocalypſim inter canonicas ſcripturas adnumeraſſe, ut ex Græcis auctoribus ſunt Dionyſius (*a*), Irenæus (*b*) (ipſe enim Græce ſcripſit) Juſtinus martyr (*c*), Hippolytus (*d*) item martyr, Theophilus (*e*) Antiochenus, Meliton, Clemens (*f*) Alexandrinus, Origenes (*g*), Dionyſius (*h*) Alexandrinus, Athanaſius (*i*), & ſi qui alii Hieronymo antiquiores: ex Latinis vero Tertullianus (*k*), Cyprianus (*l*), Hilarius (*m*), quos ſecuti ſunt poſtea recentiores, ut Severus, Proſper, & alii. Quod ſi ex horum numero aliquis exiſtimavit eam eſſe alterius Joannis, quam Evangeliſtæ; nihilominus idem eam ut canonicam ſcripturam habuit. Sic igitur veriſſima eſſe probatur Hieronymi aſſertio, qua affirmat antiquos ſcriptores eamdem Joannis Apocalypſim ut germanam canonicamque ſcripturam cognoviſſe, ſicut & Patres omnes qui interfuerunt Concilio Ancyrano (*n*), quod ante Nicænum Magnam Concilium celebratum eſſe conſtat.

VI. Qui non receperint Apocalypſim.

Quod vero idem auctor affirmat, ſuis temporibus Græcorum Eccleſias non recipere Joannis Apocalypſim; videamus apud quoſnam Græcos, Orientaleſque omnes, aut Ægyptios, vel alios quibus divinæ Scripturæ Græcis litteris traditæ haberentur, inter ſcripta canonica Apocalypſis non recenſeretur. Certe inter Græcos ſcriptores Eccleſiaſticos, eoſdemque Catholicos, qui Hieronymi ætate vixere, Epiphanius (*o*), qui licet Hieronymo ætate ſenior, tamen eodem cum illo vivebat ſæculo, non tantum huic veritati adſtipulatur, ſed non ab aliis quam hæreticis Alogis & Theodoſianis tradit impugnatam eſſe Joannis Apocalypſim. Ceterum nequaquam putandum S. Hieronymum ea temere effutiiſſe, aut Græcorum Eccleſias calumniatum eſſe: ſed ea in re viſus eſt habuiſſe reſpectum ad S. Baſilium, Amphilochium, Gregorium Nazianzenum, atque Nyſſenum, qui viſi ſunt ab ea interdum abſtinuiſſe; nam ipſe Gregorius Nazianzenus, dum texuit catalogum librorum canonicorum, nullam penitus de Apocalypſi Joannis habuit mentionem, ſicut nec Concilium Laodicenum, ea de cauſa fortaſſe, quod qui Clementis nomine habetur canon Apoſtolorum octuageſimus quartus, nihil prorſus de Apocalypſi. Quamobrem & Amphilochius, æqualis Baſilii atque Gregorii, in carmine ad Seleucum, quo texit catalogum canonicorum librorum, hæc in fine habet;

(o) Epiph. hær. 51. 54.

Aſt Apocalypſim Joannis aliqui
Iis inſerunt: rurſus ſed longe plurimi
Adulterinam dicunt.

Sic

Imperii ejus Auguſtei Quindecennalia inciderent, ipſeque de more annum aperire deberet. Valeret argumentum, ſi currenti anno nulla id genus feſta celebranda fuiſſent. Quare iſtis cenſoribus ſuadeo, ut Ciceroni pro Cluent. 4. auſcultent: *Si quam opinionem mentibus veſtris comprehendiſtis, ſi eam ratio convellet, ne repugnetis, eamque animis libentibus remittatis*. Ao ipſa cenſores iſti animadvertere poſſunt, quantum referat falſas opiniones deponere; cum antequam Diſſertationem Hypaticam in lucem emiſiſſem, Statii Interpretes ad citatos verſus hærerent, & hæc verba *bis ſextus honor*, corrupta concluderent. Joannes Federicus Gronovius, qui longo intervallo ceteros ſuperavit, poſtquam dixit, vulgatam Statii lectionem defendi poſſe, *ſi quis*, inquit, *velit argutari*, aſſerendo Poetam Conſulatus tantum ordinarios Domitiani memorare; eam conjecturam, quæ certiſſima erat, mox rejicit, aitque loco, *bis ſextus*, legendum eſſe, *ternus*; cum tamen locus puriſſimus ſit, & in eo Conſulatus Domitiani ſuffecti negligantur.

IV. Recte Domitiani Conſulatum hoc anno geſtum, XVII. Baronius vocat. Sed inde intelligere poterat, Conſulatus ſuffectos ante Severum Imperatorem in Faſtis numeratos fuiſſe, ideoque prioris Veſpaſiani, qui ſuffectus fuit, rationem habitam, ſecundum Titi Conſulatum cum quarto Veſpaſiani copulandum, & quintum ejuſdem Veſpaſiani cum tertio Titi; quod cum Baronius non obſervarit, Faſtos Conſulares per Veſpaſiani tempora ſuſdeque vertit. Porro quod Auſonius, & Plinius in Panegyri Trajani, toties iteratos Domitiani Conſulatus irriſerint, non ſequitur, ut putarunt quidam cenſores apud Card. Noriſium in Epiſt. Conſul. pag. 152. hunc Imperatorem præter regulas Conſulatus illos capeſſiiſſe. Hæc Auſonii verba in Panegyrico; *Sex ſeptem ac decem Domitiani Conſulatus, quos ille invidia alios provehendi continuando conſeruit, ita in ejus aviditate deriſos, ut hoc eum pagina Faſtorum ſuorum, immo Faſtidiorum fecerit inſolentem, nec potuerit præſtare felicem.* Inde, inquam, non ſequitur, Domitianum morem in Imperio receptum contemſiſſe; cum ex dictis conſtet, eum hac in re ceteros Imperatores ſecutum. Iriſus itaque Domitianus, quod illos Conſulatus *invidia alios provehendi* continuarit, ut dicit Auſonius; quod *falſis victoriis jactandis* eos ſumſerit, ut Zonaras habet; quod plures Conſulatus ceperit, quam ante eum alii Imperatores, ut ſcribunt Suetonius in Domitiano cap. 13. & Xiphilinus ex Dione

Domitianus Conſulatus juxta regulas ſumſit.

Baron. n. 1.

Sic igitur videas manifeſtam rationem, cur S. Hieronymus dixit Græcorum conſuetudinem non recipere inter Scripturas canonicas Apocalypſim, quod ſcilicet Græcorum plurimi illam non admitterent, aliquibus tamen ex his eam recipientibus. Verum ſic dicit a plurimis haberi adulterinam, quod ſcilicet inter canonicos libros iidem non intexuerint.

VII. *Apocalypſis, tempore Epiphanii, fides.* Sed horum diverſa eſt ratio ab his quos diximus eam impugnaſſe, nempe Alogos & Theodoſianos, quos in claſſem hæreticorum Epiphanius rejicit; nam dicti Patres etſi eam recenſere prætermiſerunt, non tamen pertinaciter impugnarunt. Abſque enim jactura fidei tunc temporis ea non uti, liberum fuiſſe, idem ipſe Epiphanius eodem in loco teſtari videtur, cum adverſus eoſdem hæreticos ait: *Et ſi quidem ſuſcepiſſent Evangelium*, Joannis ſcilicet, *Apocalypſim vero rejeciſſent; dixiſſemus utique: Numquid juxta exactam rationem hoc faciunt, apocryphum non admittentes, propter ea quæ in Apocalypſi profunde & obſcure dicta ſunt? Quando vero non ſuſcipiunt libros a Joanne prædicatos, manifeſtum eſt, &c.* Ex quibus inducimur, ut opinemur nullam factam eſſe mentionem Apocalypſis in Concilio Nicæno, in canone quem S. Hieronymus editum vult de libris authenticis. Nam ſi Apocalypſis inter alios canonicos libros adnumerata fuit: quomodo a tantis Eccleſiæ Orientalis doctoribus eadem valuit præteriri, atque ſilentio ſepeliri?

VIII. *Apocalypſis ab univerſa Eccleſia recepta.* Ex quo autem cujuſque arbitrio relicta res eſt: in his omnibus Hieronymi præſtat ſequi ſententiam, qua profitetur ſe in ea re antiquorum magis ſectari velle auctoritatem; quam etiam Græcorum Catholica Eccleſia ſecuta eſſe videtur. Nam & poſt citatos auctores, Joannes Chryſoſtomus, qui eodem tempore multa ſcripſit, Joannis Apocalypſim citaſſe reperitur: & qui poſtea ſecuti ſunt, eamdem abſque aliqua controverſia receperunt, ac Latini ſimiliter, ut in primis qui Hieronymi tempore vivebat, Damaſus: nam in Romano Concilio ſub ipſo celebrato, quod habet Creſconiana Collectio, in canone de libris canonicis adnumeratur atque cum ceteris Apocalypſis Joannis: rurſumque Innocentius Papa (a) ad Exuperium Toloſanum, & Gelaſius in canone de libris canonicis, eodem ipſam jure cenſuerunt habendam. Id Ruffinus in expoſitione Symboli; Auguſtinus itidem de Doctrina Chriſtiana, Caſſiodorus, Iſidorus, & omnes hi qui texuerunt ſeriem librorum canonicorum: demum reliqui omnes Orthodoxi Patres, qui poſtea in Eccleſia floruerunt, in eamdem ſententiam pari conſenſu dedere ſuffragia: ut de ea re amplius dubitare, plane nefas atque religio videatur.

(a) Innoc. ep. 3.

IX. Sed & illa antiqua de duobus Joannis nomine nuncupatis, Apoſtolo ſcilicet, & alio quem presbyterum dixerunt, eſt obſcuritas elucidanda. Primum auctorem, qui duos Joannes introduxerit, conſtat, teſte Euſe-

ne; ac denique quod *continuis Conſulatibus fecerit longum quemdam & ſine diſcrimine annum*, ut inquit Plinius citatus. Reliqui enim Imperatores ſæpe præ modeſtia, aut ut locum privatis darent, a Conſulatu ſuſcipiendo annis ſibi deſtinatis abſtinere. Domitianus vero non ſolum ſemper illum uſurpavit; ſed etiam *ſtulte & inſolenter*, ut ait Dio lib. 67. uti v. g. propter *falſum e Germania triumphum, emtis per commercia, quorum habitus & crines in captivorum ſpeciem formarentur*, ut verbis Taciti in Vita Agricolæ utar. Conſulatus itaque ſæpius præ ambitione, aliiſque de cauſis ab aliquibus Imperatoribus ſumtus, ſed Conſulatuum Cæſareorum regulæ de more ſervatæ.

V. *Perſecutio Domitianea in Nummo Iſiaco non expreſſa.* Obrechtus V. C. in Epiſtola de Nummo Domitiani Iſiaco, hujus Imperatoris Numiſma argenteum producit in antica inſcriptum: CÆS. DOMIT. AUG. GERM. P. M. TR. P. XV. In poſtica viſitur Sacrigerulus Iſiacus veſte prope muliebri, qui galeo calvitium tegente navi inſidet; dextra perſeæ fructum, tenet cum ramo, ſiniſtra crucem; prope navim Luna dimidiata. Omnia in corona ex perſea. Inviſum in ejus ævi Nummis crucis ſymbolum quoſdam impulit, ut ad Chriſtianam Religionem hoc ænigma referrent, de qua Domitianus, qui ſecundus Eccleſiæ perſecutor fuit, trophæum hoc monumento erigere voluerit. Sed ut recte Obrechtus, inter litteras Ægyptiorum *ἱερατικὰς* figura Dominicæ Crucis vitam venturam denotari, dudum pluribus conſtat. Quare eo in Nummo exhibentur cujuſdam Iſiaci Sacrigeruli inſignia; hi enim Sacerdotes veſte utebantur muliebri, & obrecto calvitio incedebant. Luna vero dimidiata ſeu cornuta Iſidem deſignari inter Mythologos convenit. Iſiacus itaque Sacrigerulus Domitianus eſt, qui, ut ait Suetonius in Domitiano cap. 1. ardente bello Vitelliano, *Iſiaco celatus habitu*, inter ſacrificulos vanæ ſuperſtitionis latuit, & mortem vitavit, ac *potiente rerum patre*, Jovi Conſervatori aram poſuit, *caſuſque ſuos in marmore expreſſit*, inquit Tacitus lib. 3. Hiſt. Quare veroſimile, Domitianum eoſdem etiam in Nummis memorari voluiſſe. Hoc autem anno potius quam alio; quia annis Decennalibus & id genus feſtis addictis rerum antea geſtarum, vel acceptorum beneficiorum memoria de more renovata. Unde & Jovis Capitolini templum a Domitiano, quod in bello Vitelliano mortem evaſiſſet, ædificatum, currenti anno etiam in Nummis repræſentatum. Mediobarbus enim Nummum exhibet inſcriptum: IMP. CÆS. DOMIT. AUG. GERM. COS. XVII. In ejus poſtica cernitur templum quatuor columnarum, in quo ſedet figura, duabus ſtantibus hinc inde iconculis extra templum, quod, uti dixi, Jovi Conſervatori ante aliquot annos dedicavit. Perperam itaque ad perſecutionem Domitianeam Nummus Domitiani Iſiacus relatus, qui etiam an ſincerus ſit, dubitat Vir eruditiſſimus, qui ſe illum præ manibus habuiſſe dicit.

VI. *Evariſtus fit Papa.* Obitus Anacleti Papæ in hunc annum incidit, ut infra oſtendetur. Anacleto ſucceſſit Evariſtus.

Digitized by Google

(a) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 33.
De duobus Joannibus ambiguitas.

Euſebio (a), fuiſſe Papiam, Joannis diſcipulum, de quo hæc ipſo ex ejuſdem Papiæ verbis: *Si quis presbyter mihi fortaſſe occurrebat, qui cum Apoſtolis verſatus fuiſſet; dicta Apoſtolorum ab eo diligenter ſciſcitabar: nempe quid Andreas dixiſſet, quidve Petrus, quid Philippus, quid Jacobus, quid Joannes, aut Matthæus, aut quis alius Domini diſcipulus; quæ denique Ariſtion, & Joannes presbyter, qui in numero diſcipulorum Domini habebantur, locuti fuiſſent. Neque enim ea quæ ex libris petebantur, tantum mihi ſubſidii allatura exiſtimavi, quam ea quæ exceperam ex hominum voce & ſermone, qui adhuc in vita manebant.* Hæc Papias; ex cujus ſententia videas in primis traditiones ab eo pluris quam ſcripta æſtimatas eſſe. Pergit Euſebius: *Quo in loco eſt operæpretium animadvertere, Joannes ab eo duos enumerari. Priorem, quem cum Petro, Jacobo, Matthæo, & reliquis Apoſtolis recenſet, declarat manifeſta fuiſſe Joannem Evangeliſtam: alterum, oratione variata, aliis extra numerum Apoſtolorum aſſociat: quem cum Ariſtionem illi ordine præpoſuerit, ipſum presbyterum vocat; ſic ut ex his narratio eorum vera eſſe oſtendatur, qui dixerunt duos eodem nomine nuncupatos fuiſſe in Aſia, duoque illorum Epheſi eſſe ſepulcra, & utrumque ad hanc uſque ætatem Joannis nomine appellari. Quibus animadvertere eſt in primis neceſſarium: nam videtur valde probabile, poſteriorem Joannem Apocalypſim, quæ ejus titulo inſcribitur (ſi quis priori non cenſeat tribuendam) oculis pervidiſſe. Quinetiam Papias (quem modo poſuimus) dicta Apoſtolorum, ab his qui cum illis verſati fuiſſent, fatetur ſe excepiſſe, Ariſtionis item & Joannis presbyteri ſe fuiſſe auditorem. Nam ſæpenumero illorum memoriam uſurpat nominatim, & traditiones eorum in ſua ſcripta colligit.* Hucuſque Euſebius de duobus Joannibus ex Papia; ſed tamen in Chronico, ſcriptam eſſe Apocalypſim a Joanne Evangeliſta, firmiter aſſeverat.

X. At quod de Joanne Seniore, altero ab Evangeliſta, ex Papia recitat; cum ille ipſum dicat fuiſſe antiquum diſcipulum, non Apoſtolorum, ſed Domini: hunc illum eſſe exiſtimamus Joannem Mariæ filium, cognomento Marcum, conſobrinum Barnabæ, cujus habetur mentio in Actis (b) Apoſtolorum; quod ſi diverſum hunc ab eo eſſe dixerimus; affirmare neceſſe erit, non duos eodem tempore, ſed tres Joannes in Eccleſia claruiſſe. Sed haud concedit Seniorem Joannem fuiſſe illum cognomento Marcum Dionyſius Alexandrinus (c), qui ea potiſſimum ratione permovetur, quam ſic exprimit: *Eſt item alius Joannes in Actis Apoſtolorum, cognomento Marcus: quem Barnabas & Paulus ſibi in ſocietatem adſciverant. Utrum ſit hic qui Apocalypſim ſcripſerit, non poſſum pro certo affirmare: nam non eſt ſcriptis a Luca proditum, eum in Aſiam una cum illis advenaſſe: ſed ſolventes (ut ipſe ait) a Papho, Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergem Pamphiliæ: Joannes vero ab illis decedens, revertitur Hieroſolymam.* Hæc ille. Sed quæ eſt hæc ratio? quaſi eius poſthac licuerit ei deſcendere in Aſiam, & Evangelium prædicare. Immo & in Aſiam deſcendiſſe, & illic naviter ſe geſſiſſe, ſuperius eſt demonſtratum, cum de Paulo egimus; qui Romæ in vinculis cum eſſet, Timotheum in Aſia agentem, ſecundam ad eum epiſtolam ſcribens, rogat, ut Romam venturus, ſecum Marcum ducat: quem illum fuiſſe, qui proprio nomine eſt dictus Joannes, ſatis alibi a nobis declaratum eſt. Quamobrem in eam libentius adducimur ſententiam, ut Joannes Senior ille fuerit Mariæ filius cognomento Marcus, a Timotheo ex Aſia ad Paulum perductus Romam: de quo idem Paulus ad Philemonem agentem in Aſia ſic ſcribit: *Salutat te Epaphras concaptivus meus in Chriſto Jeſu, Marcus,* &c. quippe qui in Aſia verſatus, Aſiano homini optime notus eſſet.

Joannes ſenior quis.

(b) Act. 12. & 13.

(c) Apud Euſeb. hiſt. lib. 7. c. 20.

XI. Porro Joannis Senioris eſſe Apocalypſim, exiſtimavit idem Dionyſius, qui eam vindicat a calumnia dicentium fuiſſe a Cerintho conſcriptam (ſed quomodo potuit opus illud eſſe ipſius, quo in multis locis de Filio Dei Cerinthi dogma deſtruitur?) hæcque addit (d): *Verum ego librum ipſum nullo modo audeo abrogare; præſertim cum adeo multi fratres eum tam magni æſtimeat: ſed hanc mecum de eo opinionem concipio, longe abſtruſiorem in eo eſſe materiam, quam mens mea facile conſequi queat; & in ſingulis prope ſententiis ſenſum quemdam myſteriis involutum & valde admirabilem deliteſcere, plane exiſtimo. Et quamquam eam ipſe non intelligo, ſuſpicor tamen intellectum quemdam reconditiorem verbis ipſis incluſum: atque iſtas res non propria ratione metior ac pondero, ſed fidei potius tribuo, & altiores diviniorcſque profecto arbitror, quam quas ipſe ullo pacto cogitatione comprehendere valeam: atque non eas improbo, quas non intelligo; ſed ideo potius admiror, quod mentis acie luſtrare non queo.* Hæc Dionyſius, ac digna plane Catholico tractatore ſententia, qua ceteri merito erudiantur, in divinis Scripturis ea quæ non intelliguntur, non tantum non ſpernenda eſſe, ſed majori ea nos debere reverentia proſequi. Sed qui ea ſugillant atque deſpiciunt, haud dubium illis aſſociantur, de quibus ait Judas Apoſtolus: *Hi autem quæcumque ignorant,*

Apocalypſis Joannis ſenioris credita.

(d) Apud Euſeb. hiſt. lib. 7. c. 20.

Digitized by Google

rant, blaſphemant: quæcumque autem naturaliter tamquam muta animalia norunt, in his corrumpuntur. At poſt hæc Dionyſius multa deducit, quibus ſibi perſuaſum ait, Joannis presbyteri illud fuiſſe opus: ſed ea ab aliis (*a*) facile refelluntur.

(a) Xyſt. Senen. in Bibliot. & Bellarm. contr. lib. 2. c. 15.

XII. Joannes Theologus idem evangeliſta.

Certe quidem neminem Græcorum invenire eſt, qui Dionyſium ſit ſecutus, ut alterius Joannis quam Evangeliſtæ, illud eſſe opus affirmarit. Sed rurſus cum titulum, Joannis Theologi, commentario Græci præfixerint; plane non alterius Joannis, quam Evangeliſtæ eſſe ſignificarunt: Athanaſium nimirum ſecuti, qui hæc ait in Synopſi: *Eſt præterea Apocalypſis Joannis Theologi a priſcis ſanctis & Spiritu Dei imbutis Patribus, velut quæ illius ſit, accepta & approbata, cujus eſt principium: Apocalypſis &c.* Et in fine, quem Joannem per Theologum intellexerit, ſic declarat: *Apocalypſis Joannis; hoc nomine vocatur hic liber, propterea quod hanc revelationem ipſe Joannes Evangeliſta & Theologus in inſula Patmos dicta, Dominico die vidit.* Porro eadem nomenclatura uſos eſſe majores, ut Joannem Evangeliſtam, Theologum cognomento dicerent, quamplurima ſunt exempla, ut in primis Dionyſii (*b*) ad eum ſcribentis, Hippolyti martyris de conſummatione mundi, dum ait: *Secundum hanc conſonat Joannes Theologus dilectus Chriſto.* Id ipſum Cyrillus Hieroſolymitanus (*c*), Epiphanius (*d*), Joannes Chryſoſtomus (*e*), Cyrillus Alexandrinus (*f*), & alii; ut ex his videas, ex Græcorum Patrum nomenclatura ſic affixum illum titulum a Græcis, Theologi, quo certius affirmarent non alium quam Joannem Evangeliſtam eſſe operis auctorem. Ad hæc Dionyſius Alexandrinus cum de pluribus ejuſdem nominis viris agit, antiquum illum referat morem, quo Chriſtiani olim ſolebant filiis ſuis indere nomen alicujus Apoſtolorum; ſic enim ait: *Ceterum Joannis Apoſtoli ὁμώνυμους arbitror: qui propter ſingularem amorem quo erga illum affecti erant, propter admirationem quam de eo haberent, & propter imitationem qua ad illum imitandum flagrabant, & quod a Domino pari ratione diligi cupiebant, etiam iſtam appellationem amplexati ſunt: quemadmodum nomina Pauli & Petri Fidelium liberi crebro ferunt.* Hæc Dionyſius.

(b) Dionyſ. Areopag. ad Joan. ep.

(c) Cyril. Jeroſ. catech. 12.

(d) Epiph. hæreſ. 51.

(e) Joan. Chryſ. in proœm. in Pſal. 37.

(f) Cyril. Alex. lib. 3. de Trinit.

XIII. Cerinthus ſcripſit revelationes.

Rurſus quod ad Joannis ſpectat Apocalypſim: ſparſa olim calumnia, a Cerintho hæreſiarcha eam eſſe conſcriptam, unde emerſerit, dicere ac ſimul confutare non prætermittimus. Id quidem ut apertius cognoſcamus, quod ſuperius dictum eſt breviter eſt repetendum: hæreticos, quo minus veritate agere poſſe confiderent, eo magis ad impoſturas eſſe converſos, & inter alia complures falſas revelationes, quaſi ſibi divinitus allatas excogitaſſe, eaſdemque interdum Apoſtolorum, vel aliorum inſignium virorum titulo nobilitaſſe, ut revelationes Pauli, Petri, Thomæ, Stephani, & aliorum, quorum ſuperius facta eſt mentio: ejuſmodi generis commentum excogitaſſe Cerinthum veternoſum hæreſiarcham, Caius (*g*) antiquus Theologus tradit his verbis: *Cerinthus, qui per adumbratas revelationum, tamquam a magno quodam Apoſtolo conſcriptarum, ſpecies, abſurda portenta, præſtigiaſque quaſi per Angelos ſibi oſtentatas, nobis falſo comminiſcebatur, hæc aſſeveranter introducit: Poſt reſurrectionem carnis humanæ, regnum Chriſti terreſtre futurum, & apud Hieruſalem homines in carne cupiditatum & voluptatum blanditiis inſervituros. Qui cum ſacroſanctis Dei eloquiis eſſet infenſus, numerum mille annorum (habuit enim in animo homines in fraudem illicere) in nuptiarum feſtis & celebritate diebus ſumptum iri.* Hæc Caius: eadem prope ex Dionyſio Alexandrino idem Euſebius exſcripſit; ſed de Cerintho (*h*) hanc alibi refellit opinionem.

(g) Apud Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 28.

(h) Euſeb. lib. 7. c. 25.

XIV. Cerinthi hæreſes.

Verum enimvero, ut hæc magis elucescant; neceſſe eſſe putamus, ut quæ eſſent Cerinthi dogmata, in primis inveſtigemus; ac ſubinde inſpiciamus, an ea conſentientia ſint doctrinæ Apocalypſis. Irenæus (*i*) inſanias ejus ſummatim complexus, ait in primis: *Cerinthum negaſſe a Deo factum eſſe mundum, ſed a virtute quadam ſeparata ab ea principalitate diſtante: Jeſum natum ut ceteros homines, ſed deſcendiſſe in eum Chriſtum poſt baptiſmum in figura columbæ: Chriſtumque tempore paſſionis receſſiſſe a Jeſu, ſicque Jeſum tantum paſſum eſſe, & ſurrexiſſe, Chriſtum vero immortalem perſeveraſſe.* Hæc de illo Irenæus; eadem Tertullianus (*k*); addens illum dixiſſe, Deum Hebræorum non Dominum, ſed Angelum fuiſſe. Propugnatorem inſuper Cerinthum ſe exhibuiſſe adverſus Apoſtolos pro obſervatione legalium, ſuperius dictum eſt: cum alioqui legiſlatorem Hebræorum non eſſe bonum luſe jactaret. Inſuper eumdem Chriſti reſurrectionem negaſſe, ſed in die Judicii reſurrectionem ejus futuram, ut ceterorum, affirmaſſe, Epiphanius (*l*) tradit. Ad hæc addit Philaſtrius (*m*), Cerinthum martyres blaſphemaſſe, Judam proditorem in honore habuiſſe, ac demum ex divinis Scripturis nonniſi Matthæi Evangelium ex parte tantummodo recepiſſe; ac denique (quod ſuperius dictum eſt) turpem illum millenarium, legaliumque obſervationem Judaicam excogitaſſe. His igitur omnibus quam egregie adverſetur liber Apocalypſis, nemo non videt. In eo namque omnium Deus creator prædicatur, Chriſtuſque ejus filius

(i) Iren. lib. 1. c. 25.

(k) Tert. de præſcript. c. 48.

(l) Epiph. hæreſ. 28.

(m) Philaſt. de hæreſ. c. 37.

ante

ante ſæcula, ipſeque Principium nominatur; ac ipſum eſſe paſſum, & ſe ipſum reſuſcitaſſe, in eodem affirmatur; commendantur & ſancti martyres ſummopere, ut Antipas illuſtris martyr Eccleſiæ Pergamenſis. Ac denique apparet quam diverſus ſit milienarius Joannis ab illo Cerinthi: licet verius ſit, pro mille annis Joannem intellexiſſe gloriæ perpetuitatem: quod omnes, qui eum legunt, puto facile intelligere; præſertim ſi, quæ de ea re ſcripta ibi ſunt ab interpretibus, exquirantur. Sed in his non amplius immorandum: jam cetera quæ ſunt hiſtoriæ proſequamur.

XV.
(a) *Dionyſ. ep. 10.*
Dionyſius ad Joannem.

His ultimis temporibus relegationis Joannis in Pathmo, Dionyſius Areopagita (*a*) perbrevem ſcribens epiſtolam, inter alia de ejus liberatione in proximo futura prænuntiat, ſecundum quod poſtea contigit ſtatim poſt obitum Domitiani, qui ſequenti occiſus eſt anno. Sunt hæc ejus verba: *Poſt paululum vero (dicam enim, etſi audax dictu videatur) tibi cariſſima ſocietate jungemur. Ero autem prorſus dignior cui fides habeatur, ſi quæ tibi prægnita ſunt, quæ & ex Deo didici, hæc loquar: quod ſcilicet ex Patmi cuſtodia dimittendus es liber, & in Aſiaticam terram reverſurus, illicque perages boni Dei imitationes, eaſque poſteris trades.* Hucuſque Dionyſius.

(b) *Metaph. in Joan. apud Oecumen.*
(c) *Niceph. hiſt. lib. 2. c. 20. vide Lipom. tom. 4.*

Meminit ejuſdem epiſtolæ Metaphraſtes (*b*), additque Inſulanos omnes illic agentes a Joanne ab impietate ad veram Chriſti religionem eſſe converſos. Nicephorus (*c*) inſuper & alii complures, ut Michael Sincellus, Suidas, Ilduinus, & alii, cum Dionyſii relegunt commentarios, de eadem epiſtola ad Joannem exulem in Patmo, fecere mentionem.

XVI.
Perſecutio in Judæos familiæ David.

Rurſum vero his item ultimis Domitiani Imperii annis, cum perſecutio in Chriſtianos excitata magis magiſque ſæviret; in eos etiam Judæos, qui reperti eſſent ex David familia progeniti, converſa eſt: idque tum odio Chriſti, tum etiam ea ex cauſa, quod Judæorum atteſtatione ratum firmumque haberetur, teſtatum oraculis Prophetarum, venturum hominem ex progenie David, qui regnum aſſumeret & in immenſum propagaret, atque perpetuo retineret. Hæc autem quomodo ſe habuerint,

(d) *Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 15.*

Euſebius (*d*) ex Hegeſippo illorum temporum ſcriptore ſic narrat: *Cum Domitianus ipſe omnes ex Davidis ſtirpe & familia proſeminatos e medio penitus tolli juſſiſſet; vetus fama eſt, Judæ poſteros (hunc fratrem Salvatoris ſecundum carnem fuiſſe liquet) utpote qui non a Davide ſolum ſuum genus, ſed etiam ab ipſo Chriſto ſanguinis conjunctionem ducerent, a quibuſdam Judaicarum ſectarum fautoribus in judicium eſſe vocatos. Idque Hegeſippus explicat hoc modo: Alii ex genere Domini Salvatoris noſtri orti, nepotes Judæ (qui frater illius ſecundum carnem dicebatur) adhuc erant ſuperſtites: quorum nomina malevoli detulerunt, tanquam ex ſtirpe Davidica genus ſuum derivantium. Iſtos vero quidam nomine Locatus ad Cæſarem Domitianum deduxit. Hic enim de adventu Chriſti, ut Herodes jam olim, metu erat non exiguo perculſus. Qui eum ab illis rogaſſet, utrum eſſent ex genere Davidis procreati, ita rem ſe habere plane confeſſi ſunt. Tandem ei ab ipſis ſciſcitanti, quot & quantas haberent poſſeſſiones, & quantam pecuniarum ſummam: uterque reſponſum dedit, ſolum novem millia denariorum ſibi ſuppetere, & dimidiatam tantummodo partem ad ſingulos ipſorum ſpectare: iſtaſque facultates non in argento ſe poſſidere dicebant, ſed in cenſu agrorum, qui ſolum continebant jugera triginta novem, ex quorum fructibus ſe non modo vectigalia penſitare, ſed etiam ſuam ipſorum vitam in iiſdem labore & induſtria colendis ſuſtentare aſſeruerunt. Suas denique manus, quæ pro ipſis laborum ſuorum teſtimonium dicerent, oſtendere coeperunt: corporis item duritiem, & callum ab opera aſſidua & diligentia contractum, qui in eorum manibus tamquam veſtigia laborum ſuſceptorum impreſſerat, demonſtrare. Rogati etiam, ut de Chriſto & regno ejus, quodnam eſſet, & quando, quove loco exſtiteret, rationem redderent: illud non mundanum & terreſtre eſſe, ſed cæleſte & angelicum, quod in ipſa ſæculi conſummatione declarandum foret, quando Dominus cum gloria & majeſtate e cælo deſcendens, de vivis & mortuis eſſet ſententiam dicturus, & cuique mercedem ſecundum opera & vitæ officia redditurus. Unde Domitianum nihil mali contra eos decreviſſe: ſed tanquam abjectos & ſimplices aſpernatum, liberos illos dimiſiſſe, atque adeo deſtitiſſe a perſecutione, quam ex decreto contra Eccleſiam inſtituerat. Iſtos ita periculo & crimine ſolutos deinceps, tum quod teſtes Domini erant, tum quod ex ejus ſtirpe generati putabantur, Eccleſiis præfuiſſe; & pace jam in Eccleſia conſtituta, ad Trajani uſque tempora vitam propagaſſe.* Hæc Hegeſippus.

Addit & Euſebius de eadem perſecutione repreſſa Tertulliani ſententiam. Quæ omnia nos ſuperius ſic interpretati ſumus, non ut ubique locorum quieverit gladius perſecutionis in Chriſtianos ſemel exertus: nam quomodo ceſſaſſe dicere poterimus, cum ille magis ſæviens, ad domeſticos quoque pervenerit, & ſequenti anno (ut proxime dicturi ſumus) ipſe Imperator cognatos etiam, ea de cauſa, alios nece, alios vero exilio multarit? ſicque quod in infimos quoſque Chriſtianos eadem perſecutio recrudeſceret (ut ſuo loco dicemus) idem Imperator occidi meruit anno ſequenti, ut una cum perſecutione finierit quoque vitam. Quamobrem vel oportuit Hegeſippum intellexiſſe XVII. Perſecutio an & quando repreſſa.

Digitized by Google

xiſſe de perſecutione in eam tantum Eccleſiam quæ in Judæa erat, atque ex ea cauſa tantummodo permota eſſet: Vel ſi de univerſa Eccleſia intellexit; dicendum, eam non hoc penultimo Domitiani anno factam eſſe, ſed antea, eamdemque perſecutionem ſemel extinctam, iterum his temporibus revixiſſe, atque ad obitum uſque Domitiani perſeveraſſe: quod tam quæ a nobis ſuperius dicta ſunt, tum quæ modo dicturi ſumus, facile declarabunt.

JESU CHRISTI ANNUS 98.	CLEM. ANNUS 6.	DOMIT. IMP. ANNUS 15.

I. Flavius Clemens occiditur. CHriſti anno nonageſimo octavo, Fulvio Valente & Antiſtio Vetere Coſſ. Flavius Clemens Conſularis, vix perfunctus munere Conſulatus anni ſuperioris, quod Chriſtianam religionem amplexus eſſet, ab eodem Domitiano juſſus eſt occidi. Hæc ex Dione. Sed antequam ejus de hac re ſententiam recitemus; quæ de ejus nece a Suetonio (*a*) rem obſcurius involvente potius quam explicante, ſunt ſcripta, narremus: ſic enim ait: *Denique Flavium Clementem, patruelem ſuum, contemptiſſimæ inertiæ, cujus filios etiam parvulos ſucceſſores palam deſtinaverat, & abolito priore nomine, alterum Veſpaſianum appellari juſſerat, alterum Domitianum; repente ex tenuiſſima ſuſpicione, tantum non ipſo ejus Conſulatu interemit: quo maxime facto maturavit ſibi exitum.* Hæc Suetonius: qui & immenſa prodigia, quæ octo ſequentibus menſibus, quibus vixit, contigerunt, proſequitur recenſere. Sed quod ignaviæ atque inertiæ nomine Flavium Clementem ſugillet, ex eo accidit, quod Chriſtiani tranquillioris vitæ cupidi, ac proinde pacifici, urbanos ſtrepitus & Palatii ac curiarum tumultus vitare ſolerent. Vetus enim ac frequens hæc erat in Gentilium ore in Chriſtianos ſolita jactari contumelia, nimirum quod eſſent inertes: quam quidem refellens Tertullianus (*b*) hæc ait: *Sed alio quoque injuriarum titulo poſtulamur, & infructuoſi in negotiis dicimur.* Sed in pravis operibus Chriſtianos omnino frigidos inerteſque ſe habere; in bonis autem ſtudioſos ac ſedulos eſſe, pluribus monſtrat. Quamobrem, quod erat ſummæ virtutis ſpecimen in Clemente; quod, cum filios Imperatores poſſet habere, dummodo eadem quæ Domitianus numina coleret, prætuliſſet his omnibus ignominiam crucis; Suetonius contemptiſſimæ adſcribit inertiæ.

(*a*) Suet. in Domit. c. 15.

(*b*) Tert. Apolog. c. 42. 43. 44. 45.

II. Ceterum non tantum eam ob cauſam in

SÆC. I. Anno Urbis 849. Olymp. 218. an. 4. An.Ch.96.

ANNO PERIODI GRÆCO - ROMANÆ 5589.

☉ 21. CL. ☽ 1. P. 37. Mart. Indict. 9.

JESU CHRISTI 96. *ſecundum Baronium* 98.

EVARISTI PAPÆ 3.

NERVÆ IMP. 1.

I. [1] AD num. I. Coſſ. C. *Fulvius Valens*, & *Conſu es.* C. *Antiſtius Vetus*.

Fla-

[1] COſſ. C. *Fulvius Valens*, & C. *Antiſtius Vetus*. Inſcriptio eruta ſub A. D. 1706. ad Divi Pauli in via Oſtienſi, & edita a V. C. Juſto Fontanino poſtea Archiepiſcopo Ancyrano in Antiquitatibus Hortæ lib. I. cap. VIII. pag. 153. editionis tertiæ, nunc in atrio cœnobii ejuſdem Baſilicæ S. Pauli.

D. M.
M. FANNIUS. AVILIUS. PROCULUS. FECIT
TITIAE. FIRMAE. ET. P. FANNIO. PROCULO
PARENTIBUS BENEMERENTIBUS. ET. P. FANNIO
PRIMIGENIO. LIBERTO
ET FANNIAE. BANAUSIDI LIBERTIS LIBERTABUSQUE
POSTERISQUE EORUM
C. ANTISTIO. VETERE. MANLIO. VALENTE. COS.

Donianæ inſcriptiones cl. II. n. 164. pag. 105. ex Manutii ſchedis Vaticanis: VETER. ET VALEN. (COS) Dio Xiphilini lib. LXVII. pag. 766. habet, Domitianum interfectum eſſe, *Caio Valente, qui quum nonaginta annos habens, conſulatum geſſiſſet, mortuus eſt, & Caio Antiſtio conſulibus.* Emendandi ergo ſunt Pagius, & ceteri vulgati Faſti, qui pro *Manlio*, *Fulvium* habent. Faſti Idatiani, & Eutropius lib. VIII. *Valente & Vetere.* Proſperi Chronicon: *Fulvio & Vetere.* Faſti Vindebonenſes: *Valeriano & Vetere.* Onufrius ſuffectos ex Kal. Novembris putat, *T. Flavium Sabinum* Domitiani propinquum, & *T. Arrium Antoninum*, Pii Imperatoris avum maternum.

in ipſum Clementem Exconſulem, ſed & in uxorem, & neptem, atque alios ejus domeſticos Chriſti religionem profitentes, a Domitiano excitatam perſecutionem ſæviſſe, ſed multo acrius in alios Chriſtianos tunc Romæ agentes graſſatam eſſe, Ethnici hiſtorici quoque teſtantur. Sed quæ ab uno eorum eſſent memoriæ commendata, ſic ſcribit Euſebius (a): *Tantopere vero temporibus illis, quæ ſupra demonſtravimus, noſtræ fidei doctrina ſplendeſcebat, ut ii etiam ſcriptores, qui a ſermone & diſciplina religionis noſtræ videatur prorſus alieni, hiſtoriarum ſuarum monumentis cum perſecutionem, tum martyria, quæ id temporis geſta erant, tradere, minime gravati fuerint. Qui etiam temporum ordinem accurate & tam* quam ad amuſſim obſervabant; *narrabantque Flaviam Domitillam, ex ſorore Flavii Clementis (qui unus ex Conſulibus tum Romæ fuit) prægnatam, cum aliis pleriſque ob Chriſti teſtimonium anno decimoquinto Domitiani, in inſulam Pontiam ſupplicii & mulctæ cauſa extruſam.* Hæc Euſebius; qui & unde hæc acceperit, in Chronico declarat, ſic dicens: *Scribit Brutius plurimas Chriſtianorum ſub Domitiano feciſſe martyrium; inter quos & Flaviam Domitillam, Flavii Clementis Conſulis ex ſorore neptem, in inſulam Pontiam relegatam, quia ſe Chriſtianam eſſe teſtata eſt.* Hæc Euſebius (ut ait) ex Brutio, ſeu (ut verius legendum putamus) ex Frutio Claro illuſtri viro, ad quem extant litteræ Plinii (b) Junioris: nam

(a) Euſeb. hiſt. lib. 3. c. 14.

De Flavia Domitilla.

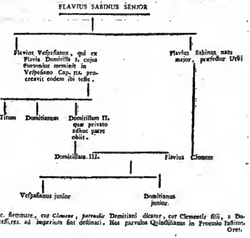
(b) Plinius li. 1. epiſt. 16.

II. Conſulatus aliquando Conſules dicti.

[1] Flavius Clemens anno præcedenti a Domitiano morti traditus, & Flavia Domitilla Clementis neptis relegata. Euſebius enim tam in Hiſtoria, quam in Chronico, & Xiphilinus ex Dione tradunt, Clementem *Conſulem* morte affectum. Verum quidem eſt, Suetonium in Domitiano cap. 15. ſcribere: *Flavium Clementem tantum non ipſo ejus Conſulatu interemit.* Sed hi

[1] SCribit Pagius, *T. Flavium Clementem* martyrium paſſum A. D. 95. non vero 96. at Suetonii verba in Domitiano Cap. XV. qui habet; *Flavium Clementem tantum, non ipſo ejus conſulatu interemit*, interpretatur, Clementem paulo poſt quam Conſulatu abdicavit, occiſum. Suetonii textus integer primum eſt afferendus, qui talis eſt: *Denique Flavium Clementem patruelem ſuum contemptiſſimæ inertiæ, cujus filios, etiamnum parvulos, ſucceſſores palam deſtinaverat: & abolito priore nomine, alterum Veſpaſianum appellari juſſerat, alterum Domitianum: repente ex tenuiſſima ſuſpicione tantum non ipſo ejus conſulatu interemit, quo maxime facto maturavit ſibi exitium.*

Ut autem verbis Suetonii lux affulgeat, Stemma *Flavii Clementis* hic apponimus, quod ex Nicolao Antonio lib. I. cap. XII. Bibliothecæ veteris Hiſpaniæ pag. 54. hauſimus. Eſt autem.

Vides ex hoc ſtemmate, cur *Clemens*, *patruelis* Domitiani dicatur, cur Clementis filii, a Domitiano ſucceſſores ad imperium ſint deſtinati. Hos parvulos Quinctilianus in Proemio Inſtitut. Orat.

nam de Brutio nullam reperimus mentionem. Ceterum Erutius ab eo ſummopere cum multis aliis, tum etiam eruditione laudatur, dum ſcribit ad Apollinarem (a). Niſi velimus Brutium hunc, quem citat Euſebius, eſſe Brutianum illum virum clariſſimum, cujus idem Plinius meminit ſcribens ad Tyronem (b), quem conſtat his diebus vixiſſe: ſedis an aliquid, quod ad hiſtoriam pertinet, memoriæ commendarit, incertum eſt. At ſive ex his aliquis, aliuſve quis fuerit, haud curandum eſt.

(a) *Idem de eod. lib. 2. epiſt. 9.*
(b) *Plinius lib. 6. epiſt. 22.*

III. Sed & in hoc illud conſiderandum: ſi Ethnicus auctor hiſce noſtis rebus & præclaris admodum facinoribus ſuam ipſius hiſtoriam illuſtrari arbitratus eſt: haud putandum, tam ſegnes ac deſides fuiſſe Chriſtianos, ut ea ſcriptis mandare neglexerint. Etenim cum aliorum, tum Clementis Papæ potiſſimum in his invigilaſſe ſtudium, certum eſt: nam ab eo ad hoc opus fuerunt inſtituti ſeptem Notarii, quibus & ad id præſtandum regiones Urbis diviſit: qui (quod habet liber de Romanis Pontificibus nomine Damaſi) Acta martyrum ſollicite & curioſe per regiones quiſque ſuas perquirerent, atque conſcriberent. Quod plane argumento eſt, non uno tantum in loco Urbis de Chriſtianis carnificinas exerceri ſolitas, ſed multis, ſecundum illud (c) Prudentii, etiam ſuperius recitatum:

Clementis Papæ opus.

Non contentus humum celſa intra mœnia Romæ
Tingere juſtorum cædibus aſſiduis;
Janiculum cum jam madidum, fora, roſtra, Suburram
Cerneret eluvie ſanguinis effluere.

(c) *Prudent. Periſteph. hym. 11.*

IV. At non Brutius tantum (ſive dicere maliımus, Erutius) ea de Chriſtianis ſcriptorum monumentis teſtata reliquit; ſed & Dio de Flavio Clemente, Flaviæ Domitillæ patruo, & ejus uxore Flavia item Domitilla dicta, iiſdemque Chriſtianæ fidei fortiſſimis teſtibus (ut qui ejus teſtandæ cauſa ſprevere Imperium, & ſubiere martyrium) hæc paucis ſcribit: *Eodem anno Domitianus cum multos alios, tum vero Flavium Clementem Conſulem (etſi nepos ejus erat, duxeratque uxorem Flaviam Domitillam propinquam ipſius) morte affecit, illato ambobus crimine* ἀθεότητος: *cujus rei cauſa, multi, qui in mores Judæorum tranſierant, damnati ſunt; quorum pars occiſa eſt, pars ſpoliata facultatibus. Domitilla tantummodo in Pandatariam relegata eſt.* Hæc Dio, haud dubium

Flavia Domitilla relegata in Inſulam.

hi Auctores inter ſe contrarii non ſunt: priores enim inſinuant, Clementem eo anno, quo Conſulatum geſſit, interfectum; Suetonius vero eum, paulo poſtquam Conſulatum abdicavit, occiſum. Conſules enim ordinarii, licet per aliquot tantum menſes munus illud exercerent, toto tamen Conſulatus anno Conſules ſæpius vocati, ac poſtmodum Exconſules aut Conſulares. Ex

---

Orat. lib. IV. *Domitiani Auguſti, ſororis nepotes* appellat, quos ſibi inſtituendos Domitianum tradidiſſe narrat. Apud Gruterum CCXLV. 3. inſcriptio, in qua legitur

FLAVIA. DOMITILLA. FILIA FLAVIAE. DOMITILLAE
IMP. CAES. VeſpaſIANI. NEPTIS. FECIT. GLYCERAE. L. ET
LIBERTIS. LIBERTABUSQUE. POSTERISQUE. EORUM. CURANTE
T. FLAVIO. ONESIMO. CONIUGI. BENEMER.

Extabat olim in baſilica S. Clementis. Nunc eſt in ædibus Capitolinis, ſed mutila, & litteris multis detruncata. *Sororis Nepotes*, apud Quinctilianum non ſunt, inquit Nicolaus Antonius, ut Turnebo placuit in notis ad hunc Quinctiliani locum præter uſum latinæ linguæ, qui fratris filii dicuntur. Vide Baronium A. D. 95. jure Philoſtratum carpentem qui lib. VIII. cap. X. narrat *Flavii Clementis uxorem*, *Domitiani ſororem* fuiſſe. In Diario Litteratorum Italiæ tom. XXVIII. pag. 310. viſitur Græcus nummus ex Muſeo Theupolo a Laurentio Patarolo depromptus, cum epigraphe in parte averſa ΟΥΕΣΠΑΣΙΑ ΝΟΣ ΝΕΩΤΕΡΟΣ. Hoc eſt: *Veſpaſianus Junior*. Ezechiel Spanhemius De præſtantia & uſu Numiſmatum antiquorum Diſſert. XII. §. XII. pag. 490. animadvertit, in aliquibus nummis, Græcam vocem Νέος idem ſignificare ac apud Latinos *junior*, idemque eſſe apud Græcos, atque Νεώτερος. Recte igitur hic nummus *Veſpaſiano* parvulo, Domitiani ex ſorore nepti tribuetur, non *Tito* ut nonnulli malunt. Opportune autem hoc loco addemus, ætate noſtra divini numinis providentia contigiſſe, ut anno Chriſti Domini 1725. ob ſacroſanctum Jubilæum ſacerrimo, Benedicto XIII. Pont. Max. Romæ in veterrima S. Clementis Pontificis & martyris baſilica ſub ara maxima ſacri cineres Chriſti martyris *Flavii Clementis* detegerentur; quod hoc pacto accidiſſe litteris tradidit Edmundus de Vitry presbyter Societatis Jeſu in Diſſertatione, cui titulum fecit: *Titi Flavii Clementis viri conſularis & martyris tumulus illuſtratus*, quæ edita eſt Urbini A. D. 1727. ſcribit ergo, Annibalem Albanum tit. ejuſdem S. Clementis presbyterum Cardinalem, die XXII. Januarii anni 1725. ad S. Clementis baſilicam acceſſiſſe, ut ex altari majori partem aliquam oſſium S. Ignatii martyris erueret, ac dum ſubrueretur altare *capſulam plumbeam* inventam, in qua oſſa aliquot, oſſiumque fragmenta, cineres ſacro cruore concreti, vas vitreum effractum, urceus fictilis, crux gemina, altera lignea, ærea altera, & imago cerea duplex, quæ agni formam utrinque referebat. Capſulæ impoſita erat tabula marmorea, in cujus utraque area litteræ ſculptæ erant; in una parte legebatur.

FA-

Digitized by Google

bium de Chriſtianis intelligens: ludibrii enim cauſa in mores Judæorum tranſire dicebantur, qui abjecta deorum ſuperſtitione, Chriſtianam religionem inciperent profiteri: tum quod e Judæis Chriſtiani deſcenderent; tum etiam quod ſicut illi, idola omnia execrantes, ab illis æque impii dicerentur. Quis enim ſibi perſuadeat, Romanorum nobiliſſimos, hoc potiſſimum tempore, quo Judæorum civitas & templum a Romanis ipſis eſſet exciſum, & ipſi penitus profligati, & infames ubique redditi, tam cupidos fuiſſe Judaicæ ſuperſtitionis, ut ejus aſſequendæ cauſa, bonorum omnium ac vitæ etiam diſpendium ſubire vellent? Quibus vero contumeliis, Romæ præſertim, proſcinderetur Judaica ſuperſtitio, Martialis & Juvenalis locupletes teſtes ſunt. Ceterum frequenter Judaico nomine Chriſtianam religionem Gentiles eſſe ſolitos conſignare, multis aliis in locis ante demonſtravimus.

Sed quod pertinet ad Flaviam Domi- V.
tillam (niſi in citatis modo hiſtoricis error inſit) jam duas habemus Flavias Domitillas diverſis in locis pro Chriſtiana religione exsulatas, nempe amitam, atque neptem. Ad hæc etiam ſpectare perſpicuum eſt, quod ait Tacitus in Vita Julii Agricolæ ante funera civium vita functi, his verbis: *Non vidit Agricola obſeſſam curiam, clauſum armis Senatum, & eadem ſtrage tot Conſularium cædes, tot nobiliſſimarum fœminarum exilia & fugas.* Ejuſdem nominis atque familiæ aliæ quoque fuerant; nempe Flavia Domitilla, uxor Ve-

Ex quo apparet, quam immerito in Epiſtola Conſulari a quibuſdam cenſoribus reprehendatur quod in Differt. Hypatica ſcripſerim, Imperatores Conſules aut Conſulari munere fungentes Decennalia, triumphos, & Ludos Seculares exhibuiſſe, quod, ut plurimum, poſt depoſitum Conſulatum id factum eſſe conſtet. Nam qui modum loquendi Scriptorum Hiſtoriæ Auguſtæ imitatur, nullum juſtæ reprehenſioni locum relinquit.

FAV s C⳨M̄ MR
HP E L' C T E V
LEO.I. DOCT.XIE CO. VI.ĀS.P.EG.

In alia vero tria hæc monogrammata inſculpta erant:

Implexas litteras ſic interpretatus eſt FLAVIUS CLEMENS MARTYR HIC FELICITER EST TUMULATUS.

Litteras vero in linea extrema varii varie interpretati ſunt; nempe *Leo primus Doctor Chriſtianitatis Anno* CDXL. *aſſumptus Pontifex Eccleſiæ*; ſeu: *Leo I. Doctor Chriſti Concilium VI. auctoritate S. Petri egit*: demum: *Leo I. Doctor Chriſti 13. menſis VI. ad S. Petrum eumdem geſtavit*. Has omnes interpretationes Pater de Vitry reſpuit, ac merito quidem. Diſquirit autem de genere Flavii Clementis, deque ejus martyrio & cultu. Cenſet ergo, *Flavium Clementem*, conſulem cum *Domitiano* proceſſiſſe A. D. 95. Kal. Januarii, & geſſiſſe Conſulatum *duobus* tantummodo *menſibus*: quum autem iniit conſulatum nondum Chriſtianum fuiſſe, propterea quod Domitianus faſces homini Chriſtiano non obtuliſſet, aut *Clemens* Chriſtianus non recepiſſet. Poſtquam *Clemens* conſulatu abdicavit, Chriſtianis ſacris imbutum fuiſſe. Vera ſcribere Dionem, dum ait, *Clementem* juſſu Domitiani capite damnatum, non *qui conſul fuerat*, ſed *qui conſul tum erat*: Nam Philoſtratus lib. VIII. cap. XXV. Clementem appellat *virum conſulem*, non *conſularem*; & Euſebius lib. III. cap. XVIII. *unum ex iis, qui tunc erant conſules*: in hanc ſententiam Suetonii verba explicanda eſſe; quamobrem Clementem A. D. 95. martyrio functum eſſe Pater de Vitry arbitratur. Optaſſem equidem ut clarius, ac plenius veterum loca nobis explanaſſet. Porro Sacra Lipſana S. Flavii Clementis Benedictus XIII. Pont. Max. A. D. 1727. die XXIII. Junii ſolemni ritu ſub eadem ara maxima baſilicæ S. Clementis repoſuit.

Ad cultum S. Flavii martyris quod attinet, vetuſtiſſima martyrologia, puta Kalendarium Bucherianum, & Hieronymiana, die IV. Novembris de *Clemente martyre*, Romæ paſſo agunt. Bucherianum habet ea die: *Clementis, Semproniani, Claudi, Nicoſtrati in Comitatum.* Hieronymianum Antuerpienſe: *Romæ, Clementis, & Sempronii.* Corbeienſe, & Lucenſe Florentinii: *Romæ natalis ſanctorum Clementis & Sempronii, ſeu Symphronii.* Eadem ferme Adonis Appendix. Ad S. Flavium Clementem hæc ſpectare in laudata Diſſertatione idem Pater de Vitry nos docuit.

Flaviæ Domitillæ plures.
(a) Suet. in Veſpaſ. c. 3.

Veſpaſiani, ex qua (ut Suetonius (a) tradit) nati ſunt Titus & Domitianus Imperatores, & horum ſoror alia Flavia Domitilla: ſed tam mater quam filia defunctæ ſunt cum Veſpaſianus adhuc privatus ageret: major autem Flavia Domitilla, Cæſarum mater, relata fuit inter divos, & in ejus honorem inſtituti fuut ſacerdotes, qui dicerentur Flaviæ Domitillæ, ut vetus docet inſcriptio (b); colebaturque iu templo gentis Flaviæ (c), quod in ſexta segione ad Malum punicum, ſic dictum vicum, poſitum erat. Sed de Flavia Domitilla Clemeutis uxore Philoſtratus (d) eſt hallucinatus, dum eam dicit ſuiſſe ſororem Domitiani Imperatoris: nam ejus ſororem ita dictam, ea Veſpaſiano & Flavia Domitilla matre genitam, defunctam eſſe (ut diximas) cum adhuc pater privatus eſſet, Suetonius (e) & alii tradiderunt.

(b) Apud Pan. urb. Rom. pag. 300.
(c) Suet. in Domit. c. 1.
(d) Philoſt. lt. 8.
(e) Suet. in Veſpaſ. c. 3.

VI. Flavia Domitilla Virgo & Martyr.

Quæ vero celebrior ceteris habetur Flavia Domitilla Clemeutis Conſalis neptis virgo, primum (ut dictum eſt) in Pontiam inſulam relegata, ac demum (ut dicemus) egregio martyrio nobilitata ac illuſtrata, illa ipſa eſt, cujus annua celebritas agitur ſeptima die Maji. Hæc igitur matre Plautilla, Clementis Conſulis ſorore (ut habet Euſebius) & non uxore, genita eſt: quæ baptizata a S. Petro principe Apoſtolorum, eodem prope anno quo crucis ſupplicium ſubiit, ex hac vita ſubducta eſt. Verum Flaviam Domitillam ejus filiam ad pietatem inſtituit Clemens Romanus Epiſcopus: qui eamdem, cum virginitatem ſuam Deo voviſſet, ſacro velamine conſecravit. Eo enim deſiderio dedicandæ Chriſto virginitatis accenſa fuit in primis ſermonibus Nerei & Achillei eunuchorum, quos S. Petrus ad fidem Chriſtianam amplectandam converterat. Sed cum iidem ſecuti eſſent eam in Inſulam, inde abſtracti, & Tarracinam miſſi, ibi ſub Memmio Ruſo Conſalari, poſt tormenta ſuſcepta, pœna capitis damnati ſunt. Verum Flavia Domitilla poſt exilium, tandem ſub Trajano (ut ſuo loco dicemus) nobile martyrium conſummavit. Sed hæc omnia fuſius in dictorum martyrum Actis (f). De Pontia inſala, exilio Flaviæ Domitillæ egregie illuſtrata, S. Hieronymus (g), cum de Paula agit Roma Hieroſolymam navigante, hæc ait: *Delata ad inſulam Pontiam, quam clariſſimæ quondam feminarum ſub Domitiano Principe pro confeſſione nominis Chriſtiani Flaviæ Domitillæ nobilitavit exilium: videnſque cellulas, in quibus illa longum martyrium duxerat, ſumptis fidei alis &c.* Hæc Hieronymus. Atque de Flavia Domitilla modo ſatis.

(f) Apud Sur. 7. Maii.
(g) Hier. ep. 27.

VII. De Clemente conſulari martyre.

Sed quod pertinet ad Clementem Conſulem ejus patruum: cum eu Dionis ſententia ſuperius recitata, quaſi impius, quod Chriſtianus cum eſſet, deos non coleret, occiſus eſſet; ac proinde martyrii titulo meritiſſimus jure cenſeri debeat: quod ejus mentio nulla in Martyrologio vel aliis antiquitatis monumentis habeatur; injuria temporum id eveniſſe putamus; factumque eſſe, ut ſi qua ejuſdem Clementis nobiliſſimi martyris memoria reliqua eſſet poſt noſtrarum ſcripturarum Diocletiani tempore facta naufragia, omnes Clementem Romanum Pontificem mente concipientes, unum eumdemque nominibus confaſis atque perſonis, Clementem eſſe exiſtimaſint. At quantam in Chriſtianos ceteros furens illa perſecutio fuerit debacchata, quæ tam caros ipſias Imperatoris ſuſtulit, quivis facile intelligat.

VIII. De crudelitate Domitiani.

Sed quod ad ſævitiam Domitiani ſignificandam ſpectat; nec illud prætermittendum eſt ſilentio, conſueviſſe etiam Domitianum præ nimia crudelitate, caſus tragicos in miſerorum corpora in theatro ex vero repræſentare: quod epigramma Martialis de vera cruce Laureoli (h) & aliis aperte ſignificat, & Juvenalis (i) hæc eadem deplorans tempora his verſibus:

(h) Mart. lib. 1. epig. 7. de pœna Laur.
(i) Juven. ſatyr. 3. in ſine.

Qua fornace graves, qua non incude catenæ?
Maximus in vinclis ferri modus: ut timeas, ne
Vomer deficiat, ne marra & ſarcula deſint, &c.

Unde merito de eo ait Herodianus (k): *Nihil ſibi ad extremam crudelitatem reliqui fecit.*

(k) Herod. li. 1.

IX.

Verum cum tam atrociter in Chriſtianos perſecutionis impetus fureret, meruit Domitianus, ulciſcente jam numine, tandem gladio tolli. Quod egregie Juvenalis (l) verſibus cecinit: licet mos Gen-

(l) Juven. ſat. 4. in ſi.

III. Domitiani interitus.

Ad num. IX. Domitianus *occiſus eſt XIV. Kal. Octobris, anno ætatis XLV. Imperii XV.* inquit Suetonius in Domitiano cap. 17. *Vixit Domitianus annos IV. & XL. menſes X. dies VI. & XX. Regnavit annos XV. dies V.* ait Xiphilinus ex Dione. Addit Suetonius, eum cædem ominatum affirmaſſe, *fore ut ſequenti die Luna ſe in Aquario cruentaret*. Die autem decima octava Septembris, qua periit, Luna fuit in vigeſimo tertio gradu minut. x Aquarii. Quare interitus ejus hoc anno certiſſime contigit. Scaliger lib. 5. de Emendat. Temp. anno præcedenti illum conſignavit, ea ratione, quod Hadrianum annos XXII. imperaſſe exiſtimaret. Qua etiam motus Card. Noriſius in Diſſert. de Votis Decennalibus Hadriani mortem in annum CXXXIX. diſtulerat; quam opinionem poſtea in Epiſtola Conſulari merito damnavit. Ita annus unus Hadriani Imperio additus magnos illos Viros in errorem induxit. Sed in priori parte Diſſert. Hypaticæ Hadrianum annos tantum XXI. regnaſſe ita certo demonſtravi, ut res in controverſiam vocari in poſterum non poſſit.

Digitized by Google

Gentilium, ignominiæ cauſa Chriſtianos, perinde ac viliſſimas perſonas, cardones appellet, ſic dicens:

Atque utinam his potius nugis tota illa dediſſet
Tempora ſævitiæ, claras quibus abſtulit Urbi
Illuſtreſque animas impune, & vindice nullo.
Sed periit, poſtquam cerdonibus eſſe timendus
Cœperat. Hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

Hæc ille, qui propter effuſum Chriſtianum ſanguinem Domitianum fuiſſe necatum putavit; nam cum ait, tunc illum periiſſe, cum cardonibus timendus eſſe cœperat; haud dubium alludit ad necem ipſi illatam a Stephano Flaviæ Domitillæ Chriſtianæ fœminæ, quam in inſulam ab eo diximus relegatam, procuratore: qui ſimulans ſe de conjurationis indicio illi offerre libellum; e brachio, quod ad collum appenſum, fractam manum fingens, doloſe geſtabat, exerens gladium, atque percutiens, fortiter agens, illum ſe defendentem confodit, atque necavit. Sed hæc pluribus Suetonius (*a*), Philoſtratus (*b*), Dio (*c*), & alii, licet diverſo modo rem geſtam referant. Occiſus eſt igitur Domitianus (ut idem Suetonius tradit) decimoquarto Kalendas Octobris, anno ætatis ſuæ quadrageſimoquinto, Imperii decimoquinto, ac die præterea quinto.

Domitianus occiditur.

(*a*) Suet. in Domit. c. 17.
(*b*) Philoſt. li. 8.
(*c*) Dio in Domit.

X. *Flagrabant* (inquit Dio in Nerva) *odio in Domitianum cives, quare ſtatuæ omnes tum aureæ, tum argenteæ in illius honorem conſtitutæ, ſubito in maſſam conflatæ fuerunt. Arcus præterea in ejuſdem unius titulum & nomen ſubſtructi evertuntur.* Nomen inſuper ipſius e ſaxis radi juſſum, Macrobius (*d*) teſtatur, ſic dicens: *Octobrem vero ſuo nomine Domitianus invaſerat: ſed uti infauſtum vocabulum ex omni ære vel ſaxo placuit eradi, menſis quoque uſurpatione tyrannicæ appellationis exutus eſt.* At hæc, cum Nerva Imperator deſignatus eſſet, ſunt a civibus facta.

Domitiani memoria deleta.

(*d*) Macrob. Saturnal. lib. 1. c. 12.

XI. Sed antequam de Nerva, ejus in Imperium ſucceſſore, agamus, præſtat hic ſummatim relegere præclariſſimos martyres, qui ſub eadem Domitiani Imperatoris perſecutione diverſis in locis glorioſo martyrio Dei Eccleſiam ſuo ſanguine illuſtrarunt. Inter eos enituit in primis S. Eutropius Epiſcopus Santonenſis, ad Gallias ordinatus Epiſcopus a Clemente miſſus; quem ferunt Hieroſolymis olim verſatum, Chriſtum vidiſſe, ipſumque allocutum eſſe. Hic igitur a Galliarum Præfecto, quod adverſus Gallorum ſuperſtitionem, novam videretur religionem inducere, necari jubetur (*e*). Eadem graſſante perſecutione, in Galliis itidem Lucianus (*f*) Epiſcopus Bellovacenſis, Maximianus & Julianus presbyteri occiſi ſunt: Carnoti vero Caraunus (*g*), item Nicaſius Epiſcopus Rotomagenſis, Quirinus presbyter, Scubiculus diaconus, Patientia virgo, & alii. Paſſus etiam eadem Domitiani perſecutione S. Romulus Feſulanus in Tuſcia Epiſcopus, qui illuc a Petro Apoſtolo ad prædicandum Evangelium miſſus fuit, & alii fere innumeri, quorum nomina exciderunt: hi enim clariores habiti ſunt.

Martyres paſſi ſub Domitiano.

(*e*) Martyrolog. Rom. & alii 30. April.
(*f*) Ibid. 8. Janu.
(*g*) Ibid. 28. Majo.

XII. Sublato jam Domitiano Imperatore, Nerva Cocceius, tam Senatus conſenſu quam militum, ſuſcepit Imperium, tenuitque annum unum, menſes quatuor, & dies novem: cujus egregias laudes hiſtorici, qui res ipſius geſtas ſcripſerunt, mirifice prædicarunt. Novo enim Principe, qui reſpectu Domitiani viſus eſt optimus, cum Urbs ipſa in primis, tum Orbis quoque Romanus Domitiani ſævitia fatigatus, reſpirare paululum cœpit. Hic igitur cum primum liberas Imperii habenas moderari cœpit, nihil antiquius habuit, quam Chriſtianos a Domitiano impietatis titulo condemnatos, atque exules factos, poſtliminio reſtituere: vetare inſuper, ne quis ulterius, qui deos non coleret, Chriſtianamque religionem ſectaretur, ut impietatis reus accuſaretur; hæc enim Dio his verbis teſtatur (*h*): *Ceterum Nerva, omnes qui impietatis in deos rei fuerant, abſolvi voluit, & exules in patriam reduxit.* Et paulo poſt: *Edicto vetuit, nec liceret, aut impietatis, aut Judaicæ ſectæ* (eo nomine, ut alias dictum eſt, Chriſtianos ſignificabant) *quempiam dehinc inſimulari.* Hæc Dio. Quamobrem tum Flaviam Domitillam ſeniorem, atque juniorem, tum alios ſuos a Domitiano in inſulam relegatos, Romam eſſe reverſos, affirmare opus eſt, licet quæ extant ipſorum Acta de his nihil habeant; immo ſub Nerva paſſos tradunt ex illis Maronem, Eutychetem, & Victorinum: ſed ſub Nerva Trajano id accidiſſe, Romanum Martyrologium (*i*) reſtitutum affirmat. Quomodo vero iidem omnes ſub Trajano ſubierint martyrium, ſuo loco dicemus. Suſtulit & Nerva Imperator graviſſima illa tributa, quibus Judaicus populus (ut dictum eſt) ſub Domitiano graviſſime preſſus erat: argenteus enim nummus id exprimit hujuſmodi inſcriptione atque imagine: FISCI JUDAICI CALUMNIA SUBLATA S. C. palmaque eſt in medio poſita, prout hic ex nummo vides expreſſum.

Nerva imperat, ac reſtituit Chriſtianos exules.

(*h*) Dio in Nerva.

(*i*) Rom. Martyrol. die 15. April.

Sed

(g) Lelii Paſquali- ni Rom.

(g)

Sed quod ad palmam ſpectat: Judæam provinciam eo ſigno exprimi ſolitam, tum ex his, tum ex aliis veteribus monumentis, omnes æque conſentiunt. Sed cur ita? quod ferax ſit provincia illa palmis; quod non ſolum divinæ Scripturæ teſtificationibus compertum habetur, ſed etiam ſcriptorum Gentilium aſſertione, Plinii (a), Strabonis (b), & aliorum: & ſi quidem aliæ provinciæ in Oriente palmis abundent, Judæam ceteris præſtare, ob eamque rem eſſe inclytam Plinius (c) æque tradit. Sed & ab ipſis Judæis palmæ figuram intra templi ornamenta frequenter receptam eſſe, docent divinæ (d) Scripturæ. Erat & apud Ægyptios palma figura hieroglyphica anni, quod (ut Orus Apollo teſtatur) ipſa ſola arbor ex omnibus ad ſingulos Lunæ ortus ſingulos etiam ramos procreet, ita ut duodecim ramorum productione annus expleatur; fortaſſe & hanc ob cauſam apud Judæos, Lunarium menſium obſervantiſſimos, majori quam ceteræ arbores in pretio habita. Quod autem ad tributum Judaicum ſublatum: quam calumnioſe a Domitiano Imperatore impoſitum fuerit, & quam acerbiſſime exactum, ſuo loco ſuperius dictum eſt ex Suetonio & aliis.

(a) Plin. lib. 5. c. 17. (b) Strab. l. 16. (c) Plin. lib. 13. c. 4. (d) Reg. 6. 7. 2. Paral. 3. Ezech. 40. 41.

XIII. Joannes Apoſtolus reverſus Epheſum.

Sed quod ad edictum pertinet de reſtituendis exulibus; ejuſdem vigore Joannes Apoſtolus, qui in Patmon a Domitiano fuerat relegatus, exilio ſolvitur, atque Epheſum revertitur: ubi tradit Euſebius (e) denuo ſedem ac domicilium rerum ſuarum collocaſſe, atque Aſiæ Eccleſias gubernaſſe. Sed de rebus ab eo geſtis in Aſia, poſtquam exilio liber illuc acceſſit, hæc ex Clemente Alexandrino Euſebius recitat (f) ſic dicens: *Poſterior autem teſtis, Clemens ſcilicet, in eo opere quod inſcripſit: Quis ſit ille dives, qui ſalvetur: ut primum ipſum tempus commonſtravit, hiſtoriam pariter cum primis neceſſariam, his præſertim qui ex honeſtis utilibuſque rebus audiendis aliquid cupiunt oblectationis, adjungit: Sumamus igitur in manus hiſtoriam, & legamus. Sic vero ſe habet.*

(e) Euſebius hiſt. lib. 3. c. 15.

(f) Euſebius hiſt. l. 3. c. 17.

XIV.

Audite fabulam: quid dixi fabulam? immo veram & certam hiſtoriam de Joanne Apoſtolo memoratam, quæ nobis conſtanter tradita eſt, & memoria firme cuſtodita. Ubi vero tyranno mortuo, ex inſula Patmo erat Epheſum reverſus, quorumdam rogatu ad finitimas gentes proficiſcitur, hic Epiſcopos conſtituturus, illic integras Eccleſias rite diſpenſaturus, alibi certos homines, ſibi Spiritus ſancti inſtinctu demonſtratos, in clerum delecturus. At cum ad urbem quamdam non longe inde diſtantem, cujus etiam nomen nonnulli memorant, ſe contuliſſet; & alia quoque officia, quæ ad animos fratrum inter ſe diſſidentium conciliandos pertinebant, obiiſſet: ad extremum adoleſcentulum, corporis viribus valentem, vultu & oris conformatione venuſtum, animi impetu flagrantem, forte conſpicatus, ſtatim in eum, qui ibi Epiſcopus erat conſtitutus, oculos convertit, eumque ſic affatus eſt: Hunc adoleſcentulum omni ſtudio, cura, & cogitatione, coram Eccleſia & Chriſto teſte, tibi tuæque fidei commendo. Quem cum Epiſcopus in ſuam tutelam accepiſſet, & omnia ſe facturum fuiſſet pollicitus; Joannes eadem iterum atque iterum illi ediſſerit, ejuſque fidem conteſtatur. Epheſum deinde redit. Epiſcopus ille adoleſcentulum ſibi concreditum in domum ſuam recipiens, educavit pro ſuo, in officio continuit, fovetque humaniter; ad extremum baptiſmi ſacramento illuminat.

Poſtea vero ubi ſigillo Domini (nempe ſacramento confirmationis, ut addit interpres) *tamquam perfecta tutaque ejus animæ cuſtodia obſignaſſet, nonnihil de cura & obſervatione in eo inſtituendo ſuſcepta remiſit. Quem quidem non ſolum liberior vivendi poteſtas, quam fuerat paulo ante tempus adeptus, verum otium quidam adoleſcentes ejus æquales otio languidi, inertia diſſoluti, & omni malorum genere aſſuefacti corruperunt. Et primum exquiſitis conviviorum opiparorum deliciis alliciunt, invitumque noctu deinde educentes, ad furti ſocietatem eorumdem attrahunt: tum majora moliri flagitia hortantur. Iſte pedetentim aſſueſcit, & propter generoſam animi magnitudinem, tamquam equus effrænatus, & nimium ſibi ſuiſque viribus præfidens, extra rectam viam impetu fertur; frænaque acriter præmordens, proclivius in profundum vitiorum gurgitem ſe præci-*

XV. Lapſus Adoleſcentis.

pi-

ſitat. Atque cum jam in deſperationem ſalutis in Deo ſitæ veniret, deinceps non de exiguis noxis cogitavit; ſed maximis quibuſdam ac nefariis facinoribus admiſſis, ubi ſemel omni improbitate & nequitia perditus evaſerat, nullam non ſceleris labem ex æquo cum aliis contrahere ſecum ſtatuit. Illis igitur in familiaritatem adſcitis, & magna latronum turba collecta, animo prompto paratoque ſe ducem manu violentiſſimum, ſanguinis effuſione crudeliſſimum, ſeveritate denique acerbiſſimum præbuit.

XVI. Joannes requirit male cuſtoditum depoſitum.

Interea temporis, ubi neceſſaria ad rem incidebat occaſio, Joannes acceſſitur. Ille ubi alias res, quarum gratia venerat, recta ratione diſpoſuiſſet: *Age, inquit, Epiſcope, depoſitum nobis redde, quod ego & Chriſtus, Eccleſia teſte, quam gubernas, tibi commiſimus.* Hic vero primo attonitus obſtupuit, arbitratus pecuniam, quam nunquam acceperat, a ſe per fraudem & dolum malum repeti: & tamen neque facile credere poterat ea a ſe repoſci per calumniam, quæ neutiquam habuiſſet; neque Joanni depoſitum repetenti omnino diffidere. Verum ſimulatque Joannes dixerat: *Adoleſcentulum repeto, & animam fratris:* ſenex demiſſo vultu ingemiſcens, & item lacrymans: *Ille, inquit, mortuus eſt. Quomodo & quo genere mortis? Deo, inquit, mortuus eſt: nam nequam, & perditus, & uno verbo, latro evaſit; & jam pro eccleſia, in qua verſabatur, montem cum nefaria hominum ſui ſimilium turba occupat.* Apoſtolus ergo veſte dilacerata, ingenti cum gemitu caput feriens: *Bonum, inquit, cuſtodem animæ fratris tui te reliqui. Equus jam jam mihi adſit, & dux aliquis itineris.* Inde ab eccleſia, ita ut erat, cum feſtinatione ſe proripuit. Profectus autem ad locum, a primis latronum excubitoribus prehenditur: qui neque fugam parans, neque evitare ſtudens, ſed vociferans admodum, dixit: *Huc hujus rei cauſa acceſſi; me ad principem veſtrum deducite.* Qui quidem ad tempus, ut erat armatus, expectabat.

XVII. Revocatur devius adoleſcens a Joanne.

Verum ut Joannem adventantem agnoverat, præ pudore fugam capeſſit. Hic vero ætatis ſuæ oblitus, illum pro viribus propere inſequitur: atque clamans: *Quid, inquit, fili, me tuum ipſius patrem inermem & ætate confectum fugis? Miſerere laboris mei, fili; ne formides: adhuc tibi ſalutis ſpes reliqua eſt: ego Chriſto pro te reddam rationem, &, ſi ſit opus, pro te lubens mortem oppetam, ſicut Dominus pro omnibus nobis: pro tua anima meam dabo: conſiſte, crede: Chriſtus me miſit ad te.* Ille ubi hæc audiverat: primum oculis humi defixis, conſtitit, deinde arma abjecit: tum horrore perfuſus graviter & acerbe lamentatus eſt: ſenem ad ſe adventantem complectitur: fletu & mærore, quoad poterat, pro culpa ſatisfacit: & dextera ſola occultata, lacrymarum unda ſecundo baptizatur. Apoſtolus rata & conſtanti aſſeveratione, et ſe a Salvatore veniam & remiſſionem peccatorum precibus ſuis impetraturum pollicetur: atque ad genua accidens, ipſam manum dexteram, tamquam aqua pœnitentiæ ablutam purgatamque oſculatus, illum ad eccleſiam reducit. Crebris item precibus Deum pro illo invocat, continuis jejuniis una cum eo ſe macerat, variis divinæ ſapientiæ ſententiis ejus animum, quaſi quibuſdam blanditiis mitigat, tranquillatque; neque prius (ut fertur) inde deceſſit, quam illum eccleſiæ miniſterio præfeciſſet. Cujus converſione magnum veræ pœnitentiæ exemplum præclarum ſecundæ regenerationis ſpecimen, illuſtre denique trophæum a peccatis reſurrectionis, per exteriora pœnitentiæ ſigna hominibus propoſuit ad imitandum. Iſta a Clemente hoc modo præſcripta, tum ad rei geſtæ cognitionem, tum ad utilitatem legentium accommodata, iſtum locum obtineant. Hucuſque Euſebius.

XVIII. Teſtes veritatis hiſtoriæ.

Joannes Chryſoſtomus ad Theodorum lapſum ſcribens, ejuſdem adoleſcentis exemplo eum ad meliorem frugem revocare conatus, hæc ait: *Quæ geſta ſunt cum illo juvene, qui pridem diſcipulus fuit Joannis illius filii Zebedæi, deinde longo tempore ducem egit latronum; iterum a ſanctis manibus beati ſenis interceptus, in ſuperiorem virtutem e luſtro, e ſpelunca latronum, penetravit; ipſe non ignoras: noviſti enim non minus quam ego. Sæpenumero te admirantem audivi referre beati viri condeſcenſum, & manſuetudinem, & ſuavitatem illicem: quoniam prior cruentam dexteram exoſculatus eſt, hærens in amplexu adoleſcentis, & ea via reduxit ad amiſſam virtutem.* Hæc Chryſoſtomus, ut rem abſque ulla dubitatione teſtatam, ſummatim retulit. Citat eamdem hiſtoriam Caſſianus (a), & alii plures. Sed & Antiochus (b) monachus ſcriptor nobilis, qui claruit Zenonis Imp. temporibus, eamdem recitans, Irenæum ipſius allegat auctorem.

(a) Caſſian. collat. 24. c. 11.
(b) Antioch. ſerm. 122.

XIX. De miraculis Joannis.

Adduntur ad hæc alia multa miranda a Joanne peracta, ut mutatio virgarum in aurum, & ſaxorum in gemmas: ſed quia ſunt apocrypha, æque rejicienda putamus. Ferunt & viduam necnon adoleſcentem defunctos ab eodem Joanne eſſe revocatos ad vitam: Sed hæc ex Pſeudoprochoro, vel aliis, quorum fides in omnibus non probatur. Illud vero de mortuo homine ad vitam reſtituto, firmum habetur, & teſtimonio Apollonii antiquioris Theologi, quem citat Euſebius (c), comprobatur. Confirmat hoc ipſum Sozomenus (d) ſic dicens: *Non ſolum Petrus Apoſtolus mortuum ſuſcitavit, ſed & Joannes Evangeliſta Epheſi, Philippæ filiæ Hierapoli; & eadem a multis tum veteribus,*

tum

(c) Euſeb. lib. 5. c. 17. in fine.
(d) Sozom. lib. 7. c. 26.

rum noſtri temporis piis viris (nempe ab Epiphanio inter alios) *eſſe geſta reperies*. Plura ſane eademque magna edita eſſe a Joanne miracula, cum reverſus eſt Epheſum, ut credamus, illud magnopere perſuadet; quod Apollonius Tyanæus, magus illorum temporum (ut dictum eſt) famoſiſſimus, ei ob oculos poſitus erat: qui cum ſe exemiſſet e manibus Domitiani, qui eum Romæ detinuit vinctum in carcere, ab Urbe recedens, & per Græciam ſe in Aſiam conferens, Epheſi morabatur. Oportuit igitur, ut olim Petrum adverſus Simonem magum, ſic Joannem magna virtute in magum obniti, ne, qui credidiſſent, ejus malis artibus in præceps adducerentur; & eo magis, cum præſertim recens eſſet exemplum, quo Apollonius magnam de ſe apud Epheſios exiſtimationem concitaverat. Quodnam vero id fuerit, breviter enarrare, operæ pretium duximus.

XX. Apollonius necem Domitiani nunciat Epheſiis.

Hoc ipſo anno quo diximus Domitianum a Stephano liberto *Clementis* eſſe necatum, idem Apollonius ejuſmodi facto Epheſios in admirationem adduxit. Nam ea ipſa die & hora, qua Imperator gladio a Stephano impetebatur, Apollonio concionem habenti ad populum, in media oratione (inquit Philoſtratus *a*) novum quid & incredibile occurrit. Nam conciſe magis quam conſueverat, verba proferens; tandem quaſi horum, quæ dicere vellet, oblitus, conticuit, torvis oculis in terram aſpiciens. Tres inde aut quatuor paſſus e loco ubi conſtiterat progreſſus: *Percute tyrannum, percute tyrannum*, clamabat: non ut qui e ſpeculo veritatis imaginem traheret, ſed qui res ipſas ante ſe fieri videret, & auxilium afferre conaretur. Cum ſtuperent Epheſii qui frequentes aderant: ſubſiſtens Apollonius, ſicut facere ſolent, qui rem aliquam, dum fit, videntes, quo tandem evaſura ſit expectant: tandem, *Confidite*, inquit, *o viri; Tyrannus namque occiſus eſt hodie; quid autem dixi, hodie? immo potius hoc ipſo temporis momento, ita me Pallas adjuvet. Cumque illum inſanire putarent Epheſii, cuperent tamen vera eſſe quæ diceret, ſed propter periculi magnitudinem talibus verbis aures præbere metuerent; Non miror, inquit, Apollonius, vos mihi non adhibere fidem jam nunc ea narranti apud vos, quæ nondum omnes qui Romæ ſunt cognovere: ſed jam ecce cognoſcunt.*

(*a*) *Philoſtr. l. 8.*

XXI. Epheſi erga Apollonium propenſiores.

Hæc vera eſſe, quæ ab Apollonio dicta erant, cum poſtmodum tabellarii eum litteris feſtinantes, certo firmarent; vix credi poteſt, ad quantam ille de ſe Epheſios admirationem ac pariter æſtimationem adduxerit; ut tum his, tum ceteris ibidem rebus ab eo geſtis, eumdem ut quempiam deorum colerent; neſcientes enim, unde hæc occulta ſcire Apollonio ſuppeditaretur, eum proinde ac ſi plus quam homo eſſet, plurimi faciebant; quippe qui Epheſi agens, quæ Romæ fierent, ſpectare oculis videretur. At hæc haud mirabitur, qui conſideraverit, peculiare id fuiſſe magorum, ut per parhedos ipſos, quos vocant, familiares dæmones, imagines rerum quæ longe abeſſent, ob oculos mentis repræſentatas inſpicerent. Nam ut de multis aliis taceamus, Julianus Apoſtata (quod ſuo loco dicturi ſumus fuſius) ejuſmodi arte, quæ Romæ vel alibi in Occidentali Imperio agerentur, ipſe, cum eſſet in Oriente, noſſe curabat. Ceterum apud rerum ignaros magna hæc in Eccleſia Epheſina potuit eſſe tentatio: quamobrem ne ejuſmodi Tyanæi impoſtoris Chriſtiana religio diſpendium aliquod pateretur, opportune his diebus reverſus Joannes ad Epheſios, mortuum quem diximus, ſuſcitavit, & alia complura (ut par eſt credere) mirabilia eſt operatus.

XXII. Cum vero de reſtitutione Joannis nuntium accepiſſet Dionyſius Athenarum Epiſcopus, ſicut ad eum olim exulem in inſulam relegatum ſcripſerat (*b*) fore, ut brevi mutuo congreſſu invicem jungerentur: illum mox Epheſum conveniſſe, æquum eſt opinari. At hæc tempora Dionyſium egiſſe in Oriente, facile omnes conſentiunt; poſt hæc vero, fortaſſe Jo-

(*b*) *Dionyſius epiſt. 10.*

IV. *An Dionyſius Areopagita.*

[1] Ad num. XXII. Sirmondus in Editione Conciliorum Galliæ, & Diſſertatione de duobus Dionyſiis, Launoius in libro de duobus Dionyſiis, aliique quidam, Dionyſium Pariſienſem Epiſcopum negant, eumdem eſſe cum Dionyſio Areopagita, quem Epiſcopum Athenienſium eſſe volunt; quibus ſe poſtea alii oppoſuere. Utriuſque partis rationes ſummatim refert Schelſtratius in 2. part. Antiquit. Illuſtr. *Diſſert. III.* cap. 3. artic. 3. N. *du Bois* Vir eruditiſſimus Eccleſiæ Pariſienſis Hiſtoriam ſub prælo habet, in qua celebrem iſtam controverſiam accuratiſſime tractaturus eſt.

[1] TOmus primus Hiſtoriæ Eccleſiæ Pariſienſis, auctore Gerardo Dubois prodiit Pariſiis A. D. 1690. tomus vero ſecundus ibidem A. D. 1710. Tomo primo pag. 13. & ſequentibus diſputationem illam quando nam in Gallias miſſus fuerit S. Dionyſius, & an duo diverſique fuerint Dionyſii, ad ævum Ludovici Pii amandat; & ibi tantummodo refert, quæ ſcriptores Ludovici Pii ætatem præcedentes, ſcriptis ea de re tradiderint. Itaque eodem tomo ſcilicet lib. VI. cap. VI. pag. 363. & ſequentibus plenius diſquirit, & allatis utrinque diſceptantium rationum momentis liberum cuique judicare, quicquid libuerit, relinquit.

Digitized by Google

annis conſilio, Romam ad Clementem Pontificem ſe contuliſſe, ab eodemque una cum Ruſtico & Eleuterio in Gallias eſſe amandatum, fidem faciunt, qui ex antiquioribus monumentis ejus res geſtas ſcriptis memoriæ prodiderunt. Mittendi in Gallias, tam inſignem totaque Eccleſia ſpectatum virum, ea fere neceſſitas incumbebat; quod primi illi a Petro ad prædicandum ibidem Evangelium miſſi diſcipuli, vita functi erant, quorum aliquos (ut dictum eſt) gladius ſævientis Domitiani ſuſtulerat. Martialis enim antiquus diſcipulus vita functus erat. Sub eodem Domitiano pariter obiiſſe diem Eutropium, Lucianum, & alios, jam nuper eſt dictum. Quamobrem nobiliſſimæ Gallicanæ jam coaleſcenti Eccleſiæ paſtoribus deſtitutæ, Clemens, qui alios eodem miſerat, opportune conſuluit, ut Dionyſium in Gallias mitteret.

Dionyſius mittitur in Gallias.

XXIII. Hæc cum plurimorum auctoritate teſtata habeantur; qui de his dubitant, dicant velim, quæ ratio eſſe potuit, quæve cauſa interceſſit, ut vivente adhuc Dionyſio Publius daretur Epiſcopus Athenienſibus, & poſt eum Quadratus? Nam cum (ut ſuo loco dicemus) Dionyſius ſub Hadriano Imp. conſummarit martyrium, ad illud plane conſtat (a) tempus Quadratum rexiſſe Eccleſiam Athenienſium, & ante eum Publium: quinimmo & Narciſſus Domini diſcipulus ante hos omnes poſt Dionyſium ab Hippolyto (b) ponitur: ut ſatis ex his appareat, illos vivente adhuc Dionyſio, creatos eſſe Athenarum Epiſcopos, nimirum quod ille fuiſſet alio amandatus: Sed quonam? certe ad alias civitates vel provincias, quam in Galliam miſſum eſſe, nulla prorſus vel levis memoria extat, vel conjectura. Nec exiſtimare fas eſt eum hiſce temporibus, omnibus Apoſtolis, uno excepto Joanne, morte ſublatis, cum maxima omnium incumberet neceſſitas Evangelii prædicandi, ſuæ Eccleſiæ nuncio remiſſo ſegnem ac otioſam vitam ſibi conſtituiſſe. Sicut igitur poſtea factum ſcimus a Polycarpo Joannis Evangeliſtæ diſcipulo, ut ex Aſia complures in Gallias (ut ſuo loco dicemus) ad Evangelium prædicandum, illudque pariter propagandum miſſi fuerint: ita nunc putamus, perſuaſione Joannis Dionyſium Romam primum ad Clementem, inde ejuſdem conſilio in Galliam eſſe profectum. At de Dionyſio inferius ſuo loco nobis fuſius agendum erit.

Epiſcopi Athenienſes.

(a) Euſeb. lib. 4. c. 22. & Hier. de Script. Eccleſ. in Quadrato.
(b) Hippol. de 72. diſcipulis.

JESU CHRISTI ANNUS	CLEM. ANNUS	NERVÆ IMP. ANNUS
99.	7.	1.

I. ANno Chriſti Redemptoris nonageſimo, Nerva Auguſtus tertium iniit Conſulatum, adſcivitque ſibi collegam Virginium Rufum, *quem* (inquit Dio) *Romanæ legiones olim Imperatorem nominaverant, minime veritus eum vel in collegam aſſumere*. Laudatiſſimus hic a Plinio (c) prædicatur, quod Imperium recuſaſſet a militibus oblatum, quod eruditus & optimus civis eſſet; ejuſque obitum deplorat, ut amantiſſimi patris. Quomodo autem vita functus ſit in hoc ſuo Conſulatu, agens annum octogeſimumtertium, idem deſcribit; laudatumque ait funebri oratione a Cornelio Tacito, horum temporum viro eloquentiſſimo.

II. His item temporibus, ſecundum ea quæ ab Athanaſio & aliis teſtata habentur, S. Joannes Evangeliſta ſuum Evangelium edidit: ſunt enim hæc verba (d) Athanaſii: *Evangelium ſecundum Joannem prædicatum eſt a Joanne Apoſtolo & dilecto, cum exul eſſet in Patmo inſula, & poſtea ab eodem Epheſi editum per Cajum dilectum Apoſtolorum hoſpitem; de quo Paulus ad Romanos ſcribens dicit: Salutat vos Cajus hoſpes meus, & tota Eccleſia*. Fertur de eadem re ſententia Hippolyti (e) Epiſcopi Portuenſis & martyris in hæc verba: *Joannes Jacobi frater, cum in Aſia verbum Dei propagaret, imperante Romæ Domitiano, in Patmum inſulam eſt deportatur. Inde a Nerva revocatus Epheſum, conſcripto Evangelio, & patefactione quam conſpexerat, vita exceſſit, annos natus centum & ſex*. Poſt reſtitutionem itaque ab exilio, incerto tamen anno, ab eo ſcriptum eſſe Evangelium, Epiphanius (f) quoque teſtatur, ſic dicens: *Cogit ſanctus Spiritus Joannem recuſantem Evangelium annunciare ob metum & humilitatem in ſenecta ipſius poſt nonaginta annos vitæ ejus, poſt reverſionem ipſius a Patmo*. Sed quod addit: *Quæ facta eſt ſub Claudio Cæſare*, memoria lapſum puto, vel in Codicem mendum irrepſiſſe: nam haud facile probari poteſt, quod Joannes ſub Claudio nonagenarius ſaltem ætate fuerit. Conſentit Irenæus (g), ſcriptum fuiſſe Epheſi a Joanne Evangelium; licet quo tempore id acciderit, minime dicat. In eamdem ſententiam complures alii tum Græcorum, tum etiam Latinorum abiere.

III. Dixerunt alii (h) conſcriptum ab eo fuiſſe Evangelium in inſula Patmo, editum vero Epheſi. Addit autem qui hæc ſcri-

Evangelium Joannis editum.

(c) Plin. lib. 2. epiſt. 1.
(d) Athanaſ. in Synopſ.
(e) Recitat Cedren. in Nerva.
(f) Epiph. hæreſ. 51.
(g) Iren. lib. 3. c. 1. & Euſeb. lib. 5. c. 8.
(h) Metaphraſt. apud Lip. t. 1. Doroth. in Synopſ.

Digitized by Google

ſcribit Metaphraſtes, tonitrua, fulgura, atque terrores complures eſſe factos, cum Joannes opus aggreſſurus eſſet, perinde ac olim acciderat, cum Moyſes in vertice Sina montis legem accepiſſet, ſic dicens: *Cum ſolutus lege exulis Epheſum eſſet reverſurus, inſulani precibus agunt, ne recedat: quod cum perſuadere non poſſent, ſecunda faciunt petitionis initium; ne ſcilicet totum ſe ipſum auferret, ſed ſe ipſum loquentem aſſiduo ſuis ſcriptis relinqueret; utque Chriſti Evangelium, & ea quæ ipſe viderat de Chriſto, ſcriberet. Annuit ille; & antequam opus aggrederetur, tum ſibi, tum aliis indixit jejunium: & Prochorum ſequi jubet, ac cum eo montis aſcendit verticem, & more Samuelis rectus erigitur, & ſicut Moyſes manibus elevatis effiguratur, & mentem a ſenſibus abſtrahit. Tuncque horrenda tonitrua, terrores, & fulgura his ſimilia, quæ antea Moyſi legem recipienti contigerant, facta ſunt. Ad extremum tonitrua in vocem exprimuntur atque reſonat: In principio erat Verbum.*

Signa divinitus oſtenſa.

IV. At non putet quis hæc contemnenda, quod ab auctore haud admodum antiquo, cujus interdum fides vacillet, tradita habeantur, vel quod apud Pſeudo-Prochorum hæc fere eadem ſcripta ſint (*a*). Nam ut primum ratione agamus: ſi ex ſententia Pauli (*b*) miniſtratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria, ita ut non poſſent intendere filii Iſrael in faciem Moyſi propter gloriam vultus ejus, quæ evacuatur: quomodo non magis miniſtratio ſpiritus erit in gloria? Quamobrem hæc haud adeo incredibilia videri debent, etiam ſi ſcripta habeantur in apocryphis: in eis enim multa vera interdum ineſſe admixta, neminem exiſtimamus negaturum. At vero non ex apocrypho aliquo, quæ ipſe ſcribit, ſibi vendicat S. Hieronymus (*c*); ſed ex antiqua veraque hiſtoria, quam citat, ab aliis fuſius explicata, ſic ſummatim recenſet: *Coactus eſt ab omnibus pene tunc Aſiæ Epiſcopis, & multarum Eccleſiarum legationibus, de divinitate Salvatoris altius ſcribere; & ad ipſum (ut ita dicam) Dei Verbum non tam audaci, quam felici temeritate prorumpere. Unde & Eccleſiaſtica narrat hiſtoria, cum a fratribus cogeretur ut ſcriberet, ita facturum ſe reſpondiſſe, ſi indicto jejunio, in commune omnes Deum deprecarentur. Quo expleto, revelatione ſaturatus, illud procemium e cælo veniens eructavit: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Hucuſque Hieronymus; ex quibus quæ ſunt dicta, ex parte firmantur. Cæterum norunt omnes qui in ejus ſcriptis verſati ſunt, ipſum præ cæteris apocrypha averſari ſolitum, nec adeo facile abſque delectu, inconſulto palato, rancida vel inſipida deglutire. Quod inſuper idem Joannes a Domino dictus ſit filius tonitrui: Epiphanius (*d*) id cauſa Evangelii dictum putat, cum de Joannis Evangelio hæc ait: *Joannes re vera tonitrui filius per propriam ſuam grandiloquentiam, velut ex quibuſdam nubibus, a ſapientiæ ænigmatibus piam nobis de Filio intelligentiam juxta ſimilem modum perſuaſit.* Sed idem eſt, nominatum eſſe filium tonitrui, quod fulmen: ſicut apud Hieremiam (*e*), uſitata Hebræorum phraſi, filiæ pharetræ, ſagittæ dicuntur.

(*a*) Prochor. c. 36.
(*b*) 2. Cor. 3.
(*c*) Hier. in præf. in Evang. Mat.
(*d*) Epiph. hæreſ. 73.
(*e*) Thren. 3.

Confirmatio dictorum.

SÆC. I. Anno Urbis 850. Olymp. 219. an. 2. An. C. 97.

ANNO PERIODI GRÆCO-ROMANÆ 5590.

☉ 22. A. ☽ 3. P. 26. April. Indict. 10.

JESU CHRISTI 97. *ſecundum Baronium* 99.

EVARISTI PAPÆ 9.

NERVÆ IMP. 2.

I. Conſulcs.

[1] AD num. I. Coſſ. *Nerva Aug. III. & L. Verginius Rufus III.* ut habet Card. Noriſius in Epiſtola Conſulari. Nervæ Conſulatus juxta priorem Conſulatuum Cæſareorum regulam.

[1] COſſ. *Nerva Aug. III. & L. Verginius Rufus III.* Lapides apud Gruterum pag. CLV. 4. IMP. NERVA CAESAR. AUG. PONT. MAX. TRIBUNICIA. POTESTATE COS. III. PATER. PATRIAE. Similem huic habes inter Donianas inſcriptiones cl. II. n. 87. pag. 91. & apud Fabrettum pag. 414. Alii ibidem. Lapis item apud Sponium in Miſcell. pag. 185. & apud Fabrettum pag. 414. n. 363. Vetus inſcriptio etiam apud Cuperum in epiſtola ad Eminentiſſimum Cardinalem Petrum Marcellinum Corradinum. Frontinus ſect. CII. *Nerva Virginium ſæpius Imperatorem nominatum non timuit in conſulatu ſuo collegam aſſerere &c.* Plinius lib. II. epiſt. I. *Verginium Rufum* in conſulatu obiiſſe, eique publice funus factum narrat: *Perfunctus eſt*, inquit, *tertio conſulatu. Annum tertium & octogeſimum exceſſit.* Mox: *Laudatus eſt a Conſule Cornelio Tacito*, qui ei ſuffectus eſt. Faſti Idatiani: *Nerva III. & Rufo III.* Proſperi Chronicon: *Nerva II. & Rufo.* Faſti Vindebonenſes: *Nerva II. & Rufo III.* Nummi Trajani apud Occonem cum Tr. P. COS. III. Suffecti dicuntur hoc anno ab Onufrio ex *Kal. Jul. Domitius Apollinaris, & Q. Fabius Veiento. Ex Kal. Septemb. M. Cornelius Fronto, Q. Fabius Poſtumus. Ex Kal. Novemb. C. Publicius Certus*, qui vitio factus, abdicavit, eique ſuffectus *Sex. Pompeius Collega II. & Vettius Proculus*; quod de his meminerit Plinius lib. IX. epiſt. XIII. *De Frontone conſule* meminit quoque Dio Xiphilini lib. LXVIII. in ipſis initiis imperii Nervæ. Nihil certi ex Plinii epiſtola de his ſuffectis conſulibus colligi poſſe, ſcribit Joſeph Maria Stampa in Faſtorum poſt Caroli Sigonii Faſtos continuatione ad hunc annum.

V. Cauſa ſcribendi Evangelium. (a) Hier. de Script. Eccl. in Joann. 9.

Quod vero ad cauſam ſpectat, qua Joannes permotus, ejuſmodi ſcribendi Evangelium ſubierit provinciam: præter illam de Patmos inſulæ habitatoribus nuper aſſertam, idem Hieronymus (*a*) duplicem affert, ſic dicens: *Noviſſimus omnium ſcripſit Evangelium, rogatus ab Aſiæ Epiſcopis, adverſus Cerinthum, aliosque hæreticos, & maxime tum Ebionitarum dogma conſurgens, qui aſſerunt Chriſtum ante Mariam non fuiſſe: unde & compulſus eſt divinam ejus nativitatem edicere. Sed & aliam cauſam hujus ſcripturæ ferunt: quod, cum legiſſet Matthæi, Marci, & Lucæ volumina; probaverit quidem textum hiſtoriæ, & vera eos dixiſſe firmaverit; ſed unius tantum anni, in quo & paſſus eſt poſt carcerem Joannis, hiſtoriam texuiſſe. Prætermiſſo itaque anno, cujus acta a tribus expoſita fuerant, ſuperioris temporis, antequam Joannes clauderetur in carcerem, geſta narravit; ſicut manifeſtum eſſe poteſt his qui diligenter quatuor Evangeliorum volumina legerint.* Hæc ipſe. Porro illam potiſſimam fuiſſe cauſam, ut hæreticos, qui Chriſti divinitatem omnino negaſſent, ſcripto Evangelio confutaret, Irenæus (*b*), Epiphanius (*c*), & alii omnes affirmant.

(b) Iren. lib. 3. c. 11. (c) Epiph. hæreſ. 51.

VI. Joan. Evangelium Græce ſcriptum. (d) Epiph. hæreſ. 30. (e) Euſeb. lib. 3. in fine.

Scriptum vero fuiſſe ab eo Evangelium Græce, omnes conſentiunt: tranſlatum autem antiquitus in Hebraicum, & Tiberiade in gazophylacio Judæorum aſſervatum temporibus ſuis, auctor eſt Epiphanius (*d*): ac illud fortaſſe intelligit Papias, Evangelium ſecundum Hebræos nuncupatum: nam de Papia hæc habet Euſebius (*e*): *Aliam porro narrat hiſtoriam de muliere, quæ multorum criminum apud Dominum eſſet inſimulata: quam quidem Evangelium ſecundum Hebræos complectitur:* niſi intelligere velimus de Evangelio Matthæi, quo Nazaræi utebantur. Illud enim ſecundum Hebræos nominare conſuevit Epiphanius, & Hieronymus, qui illud in Latinum convertit, in quo tunc ineſſet ejuſmodi hiſtoria, quam putamus fuiſſe diverſam ab ea quæ narratur a Joanne (*f*) de muliere a Phariſæis rea adulterii conſtituta. Nam cum Papias multorum criminum dicat illam fœminam accuſatam; Joannes vero habeat unius tantum facinoris, nempe quod deprehenſa eſſet in adulterio, inſimulatam: plane diverſam ab illa fuiſſe, cujus nulla eſſet mentio apud Evangeliſtas, ſignificare videtur. Quod ſi unam eamdemque fuiſſe mulierem dicere magis placet; tunc illud affirmare neceſſe eſt, per Evangelium ſecundum Hebræos, ea ratione quam diximus, Evangelium Joannis Papiam intellexiſſe.

(f) Joan. 8.

VII. Suis epiſtolis Joannes Baſilidem confutat.

At ſicut idem Joannes, ſcripto Evangelio, Cerinthum, Ebionem & alios Chriſti divinitatem negantes hæreticos viſus eſt confutare voluiſſe, ita etiam duabus prioribus, quas ſcripſit, epiſtolis, adverſus Baſilidem (*g*) & alios Chriſti carnem negantes, eam certo teſtimonio adſignatam & egregie teſtatam voluit reliquiſſe. Baſilidem igitur, & gregales ejus, dicentes Chriſtum non vere carnem aſſumpſiſſe, ſed per phantaſiam apparuiſſe, ſicque nec vere eſſe crucifixum, ſed omnia in imagine facta, negantesque (*h*) Chriſti cauſa eſſe ſubeundum martyrium, iiſdem Joannes ſugillat epiſtolis: ut in primis cum ipſo exordio primæ epiſtolæ adverſus eos ejuſmodi fortiſſimum teſtimonium ponit (*i*): *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt de Verbo vitæ, & vita manifeſtata eſt, & vidimus, & teſtamur*, &c. ac demum: *Omnis ſpiritus, qui confitetur Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt: & omnis ſpiritus, qui ſolvit Jeſum, ex Deo non eſt: hic Antichriſtus eſt, de quo audiſtis, quoniam venit; & nunc jam in mundo eſt*: ac rurſum in ſecunda epiſtola eodem argumento, ſed brevius ſcripta: *Multi*, inquit, *ſeductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jeſum Chriſtum veniſſe in carnem: hic eſt ſeductor & Antichriſtus*. Et quod ad martyrium ſpectat, adverſus venenum illorum dogmatum ejuſmodi propinat antidotum, dicens (*k*): *Quiſquis confeſſus fuerit, quoniam Jeſus eſt Filius Dei, Deus in eo manet, & ipſe in Deo*: ac rurſum (*l*): *Tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & ſanguis*.

(g) Epiph. hær. 24. (h) Ibidem. (i) 1. Joan. 1. & epiſt. 4. (k) 1. Joan. 1. (l) 1. Joan. 5.

VIII. De Joannis Epiſtolis. (m) Hier. de Script. Eccleſ. in Joanne. (n) Apud Euſeb. lib. 3. c. ult. (o) Apud Euſeb. lib. 9. c. 19. (p) Hier. ep. 85.

Sed quod pertinet ad fidem trium Joannis epiſtolarum: primam quidem ut Joannis germanam ab omnibus receptam eſſe, S. Hieronymus (*m*) tradit: reliquas duas; quod in inſcriptione utriuſque ponatur Joannes Senior, alterius Joannis, quem Seniorem eſſe dictum teſtatur Papias (n), fuiſſe, nonnullos exiſtimaſſe idem affirmat; eadem & Origenes (*o*). Ceterum quid de his ipſe ſenſerit, ad Evagrium (*p*) ſcribens, hiſce verbis ingenue profitetur: *Clangit tuba filius tonitrui, quem Jeſus amavit plurimum, qui de pectore Salvatoris doctrinarum fluenta potavit. Presbyter electæ Dominæ, & filiis ejus, quos diligo in veritate. Et in alia epiſtola: Presbyter Caio cariſſimo, quem diligo in veritate.* Hæc Hieronymus inculcat, cum de Epiſcopi & Presbyteri nominibus agit, de quibus nos ſuperius. Oſtendit enim Presbyteri nomen commune fuiſſe Epiſcopis, atque adeo ipſis Apoſtolis; idque non tantum ex citatis Joannis epiſtolis, ſed & Petri dicentis (*q*): *Seniores, qui in vobis ſunt, obſecro conſenior & teſtis Chriſti paſſionum*. Certe quidem ſi quando ex faciérum ſimilitudine filios eodem parente genitos licuit judicare; tres illas epiſtolas verbis, ſententiis, ſtylo, charactere unam eamdemque præferentes imaginem,

(q) 1. Pet. 5.

ab

ab uno eodemque auctore eſſe conſcriptas, quivis facile poterit intelligere.

IX. De fide epiſtolarum Joannis.

In primis enim quod ad verba atque ſententias ſpectat, in multis id contigit demonſtrari; ut cum ait (*a*) in prima: *Non mandatum novum ſcribo vobis, ſed mandatum vetus*: in ſecunda item: *Non tamquam mandatum novum ſcribens vobis, ſed quod habuimus ab initio.* Rurſum in prima (*b*): *Omnis qui negat Filium, nec Patrem habet: qui confitetur Filium, & Patrem habet.* Et in ſecunda eamdem plane his verbis ſententiam reddit. *Qui recedit & non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet: qui permanet in doctrina Chriſti, hic & Patrem & Filium habet.* Quod item in prima (*c*): *Omnis qui ex Deo natus eſt, peccatum non facit.* In tertia idem his verbis: *Qui bene facit, ex Deo eſt: & qui ex Deo natus eſt, peccatum non facit.* Et quod in (*d*) prima habet: *Ut diligamus opere & veritate*: eadem in ſecunda & tertia de diligendo in veritate frequenter inculcat. Dum item in prima hæc habet (*e*): *Multi pſeudo-Prophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoſcitur Spiritus Dei: Omnis ſpiritus qui confitetur Chriſtum in carne veniſſe, ex Deo eſt: & omnis qui ſolvit Jeſum, ex Deo non eſt, & hic Antichriſtus eſt.* In ſecunda iiſdem pene verbis eamdem reddens ſententiam, ait: *Multi ſeductores exierunt in mundum, qui non confitentur Jeſum veniſſe in carne: hic eſt ſeductor, & Antichriſtus.* Rurſum in prima: *Hæc eſt charitas, ut mandata ejus cuſtodiamus.* Et in ſecunda: *Hæc eſt charitas, ut ambulemus ſecundum mandata ejus.* At quæ frequens in tribus illis epiſtolis facta eſt charitatis, dilectionis, veritatis inculcatio, plane declarat in duabus illis epiſtolis eamdem, quæ in prima, genuinam elucere, atque perſpicue conſpici Joannis imaginem.

(*a*) 1. Joan. 2.
(*b*) Ibidem.
(*c*) Joan. 3.
(*d*) Ibid.
(*e*) 1. Joan. 4.

X. De titulo primæ epiſtolæ.

Sed & ejuſdem eas eſſe partus Joannis, qui Evangelium ſcripſit, majores qui canonicorum librorum contexuere catalogum, tam Græci, quam Latini, æque conſentiunt omnes, dum tres numerarunt ſemper Joannis Apoſtoli & Evangeliſtæ epiſtolas; ut de his dubitare, ſummæ videatur eſſe ſtultitiæ. Verum quod primæ epiſtolæ nullus inſcriptus ſit titulus; non ita factum putamus, ut ea ſic abſque alia inſcriptione ejus qui ſcripſit, & ad quos data ſit, ut ſe habet, fuerit exarata: ſed potius exiſtimamus ejus titulum excidiſſe; quippe quæ a majoribus eo titulo conſignata reperitur, ut ſic ab eis citaretur: *Joannes ad Parthos.* Quomodo enim ſciſſent eam ad Parthos datam eſſe; niſi titulus eum qui dedit, & ad quos fuerit data, monſtraſſet? Apud Hyginum (*f*) enim & Auguſtinum (*g*) eo titulo ea citata epiſtola habetur. Cum autem apud Parthos Joannes prædicaverit Evangelium, ad eoſdem eam ipſe epiſtolam ſcripſiſſe putatur. Hæc jam ſatis de Joannis epiſtolis. Quando autem ex humanis deſierit, ſuo loco dicturi ſumus.

(*f*) Hygin. ep. 1.
(*g*) Aug. lib. quæſt. novi Teſt. q. 39.

XI. De obitu Apollonii Tyanæi.

Hoc eodem anno impoſtor ille Apollonius Tyanæus, de quo ſæpe antea mentio a nobis facta eſt, qui magicis artibus univerſi Orbis oculos in ſe converterat, honeſta capta occaſione mittendi legationem ad Nervam Imp. quo caute familiariter uſus erat, diſcipulum Damidem, quem conſcium ac teſtem haberet ſuarum actionum, a ſe ablegans, ne ultimi ſui finis teſtis eſſet, occultam oppetens mortem (quo immortalis crederetur in cœlum eſſe tranſlatus) incerto eaſu clauſit diem extremum. Sed hæc his verbis Philoſtratus (*h*) ex Damide: *Ut igitur a ſe Damidem amoveret, & ne coram teſtibus moreretur, occaſionem epiſtolæ meditatus eſt, quam illum Romam mitteret ad Nervam Imperatorem: & Damis quidem cum ab eo diſcederet, vehementer ſe turbatum dicit, quamvis futurorum eſſet ignarus. Apollonius autem quamvis optime ſciret quid eventurum eſſet, nihil tamen abeunti dixit, quale dicere ſolent, qui ſe numquam amplius mutuo ſint viſuri: adeo perſuadendi cupidus erat, ſe ſemper eſſe victurum. Diſcedentem autem his verbis admonuit: O Damis, quamquam ſatis in te ipſo habeas philoſophiæ, me tamen reſpice. Et de Apollonio quidem Tyanæo hactenus ab Aſſyrio Damide ſcriptum eſt. De mortis autem genere, ſi modo mortuus eſt, nihil eſt a Damide ſcriptum. Sermones autem multi variique circumferuntur.* Hæc Philoſtratus Apollonii ſtudioſiſſimus: qui & varias de ejus interitu ſubdit opiniones vulgo jactatas: quas cum nec ipſe certa aſſertione confirmet, merito, ut inanes ac plane ridiculas, prætermittimus.

(*h*) Philoſt. lib. 8.

XII. Malus exitus Tyanæi.

Verum nonniſi malo exitu eum vita functum eſſe, perfacile conjici poteſt ex (*i*) Luciano, dum vitam Apollonii, tragœdiam appellat, & cum de alio mago Tyanæi diſcipulo: *Erat*, inquit, *ex eorum numero, qui cum egregio Apollonio Tyanæo illo verſati erant, totamque illius tragœdiam pernoverant. Vides quanam e ſchola tibi hominem refero.* Hæc Lucianus, ut de re omnibus nota, & amicum alloquens, qui ea omnia optime noſſet. Idemque dum agit de diſcipulis Apollonii, qui impoſturis, incantationibus, magiiſque, & aliis malis artibus operam dabant, iiſdemque vita turpiſſimis, & amore puerorum infamiſſimis; qualis eorum magiſter fuerit, facili conjectura poterimus aſſequi. Eant igitur impii qui eo impudentiæ pervenere atque blaſphemiæ, ut non erubuerint Chriſtum Dominum Redemptorem noſtrum cum Tyanæo con-

(*i*) Lucian. in Alex.

conferre: nam etſi non aliunde, certe ex fructibus utriuſque (quo nihil eſt naturalius) qualis uterque fuerit, perſpicue cognoſci potuerit. Sed de his alias.

XIII. Eodem anno, iiſdemque Coſs. Nerva Imperator (*a*) cum ſe jam ſenio fatiſcentem, & continuis morbis in dies magis magiſque langueſcentem, ac deficientem viribus conſpexiſſet, conſulturus Romano Imperio, nulla habita ratione ſibi ſanguine conjunctorum, quem putavit virum frugi dignumque ad habenas Imperii moderandas, M. Ulpium Trajanum, Hiſpanum hominem, agentem tunc in Germania cum exercitu, adoptavit in filium, ac Cæſarem nominavit. Hæc cum Dio, tum Plinius pluribus proſecutus eſt ea oratione, quam pro gratiarum actione habuit in ſuo conſulatu; ſed nos de eodem plura inferius.

(*a*) *Dio in Nerva.*

Trajanus adoptatus a Nerva.

Cen-

II. *Trajanus dictus Cæſar & Imperii Collega.*

Ad num.XIII. *Nerva Trajanum in liberi locum, inque partem Imperii adoptavit, cum quo tribus vixit menſibus*, inquit Victor in Epitome. Trajanus itaque non tantum Cæſar, ſed & Collega Imperii renuntiatus, idque v. Kalend. Novemb. cum Nerva, anno ſequenti, exeunte Januario, ſupremum diem obierit, & nuncupationes Cæſarum ac Imperii Collegarum, quinto Kalendas alicujus menſis de more factæ fuerint, ut in Diſſert. Hypatica oſtendi. Dio lib.68. ait, Nervam in Capitolium conſcendiſſe, ibique magna voce dixiſſe: *Quod felix fauſtumque ſit, inquit, Senatui populoque Romano, mihique ipſi, Marcum Ulpium Nervam Trajanum adopto; eumdemque poſtea in Senatu Cæſarem deſignavit. Itaque Trajanus tunc Cæſar, ac poſtea Imperator factus eſt*. Quibus ex verbis liquet, Trajanum primo adoptatum fuiſſe, ſecundo Cæſarem dictum, tertio Imperio Proconſulari donatum, quod Imperatoris nomine exprimi diximus anno LI. cum de Nerone eodem Imperio Proconſulari cohoneſtato verba haberemus. De Tribunitia Poteſtate Trajano collata non loquitur Dio; ſed certum, eam illi cum Imperio proconſulari collatam. Plinius in Panegyrico cap.8. de Trajano ait: *Simul filius, ſimul Cæſar, mox Imperator, & conſors Tribunitiæ Poteſtatis, & omnia pariter & ſtatim factus es, quæ proxime parens verus tantum in alterum filium contulit*. Loquitur Plinius de Veſpaſiano, Titi non adoptione, ſed vero parente, qui Imperium Proconſulare & conſortium Tribunitiæ Poteſtatis in Titum contulit, nulla ratione habita Domitiani alterius filii. Addit Plinius capite ſequenti: *Non ſolum ſucceſſor Imperii, ſed particeps etiam ſociuſque placuiſti.* Mitto alia ejuſdem Plinii loca, ex quibus certiſſimum redditur, Trajanum cum Nerva conregnaſſe, & Imperatorem appellatum fuiſſe.

III. *Nerva Imperium non abdicavit.*

Dodvvellus in doctiſſima Appendice ad Diſſertationes Cyprianicas num.XL. Nervam Trajanum non tantum adoptaſſe, ſed & non multo poſt Imperium abdicaſſe ſcribit. Unde tres epochas Trajano aſſignat, primam ab eo tempore, quo Cæſar nuncupatus, deductam; ſecundam ab eo, quo Imperator dictus; tertiam a die, quo Nervæ demortuo ſucceſſit. Exiſtimat autem, Nervam ſub hujus anni finem Imperium depoſuiſſe, tuncque Trajanum, qui jam Cæſar erat, *Imperatorem* appellatum, quod Dio ſcribat, Trajanum primo Cæſarem, & [illegible], id eſt, *poſtea Imperatorem* vocatum fuiſſe; ac denique hallucinari Eruditos, qui Auguſteam hic a Cæſarea dignitatem diſtinguant, cum inquit, in ipſa etiam Auguſtea dignitate varii ſemper eſſent gradus, quorum primum uſque ad abdicationem tenuit ipſe Nerva. Hunc vero abdicaſſe colligit ex Plinio lib.7. Epiſt. XXXIII. In qua dicitur: *Divus quidem Nerva (nam privatus quoque attendebat hæc, quæ recte in publico fierent) miſſis ad me graviſſimis litteris, non mihi ſolum, verum etiam ſeculo gratulatus eſt, cui exemplum (ſic enim ſcripſit) ſimile Antiquis contigiſſet*. Geſta hæc coram Conſulibus de cauſa Bæbii Maſſæ ſcribit Plinius, quibus tamen Nerva jam privatus attenderit. Alios illos Conſules fuiſſe oportet, quam ipſum Nervam. Atqui anno XCVIII. alios præter ſe Conſules non vidit, ne ſuffectos quidem: nec enim menſis Januarii finem attigit. Sub ſuperioris itaque anni XCVII. finem cauſam illam actam neceſſe eſt coram menſis illius Conſulibus ſuffectis. Convenit & ſenior Victor in Cæſaribus, qui ait: *Menſe ſexto ac decimo ſemet eo* (Imperio) *abdicavit*, ſcilicet Nerva. Ita Dodvvellus, qui addere poterat Lactantium lib. de Mortibus Perſecutorum cap.18. ubi ait Galerium Maximianum, ut Diocletianum ad Imperium abdicandum adduceret, Nervæ exemplum propoſuiſſe: *Simul & exemplum Nervæ proferebat, qui Imperium Trajano tradidiſſet. Ille vero* (nempe Diocletianus) *aiebat ei indecens eſſe, ſi poſt tantum ſublimis faſtigii claritatem, in humiles vitæ tenebras decidiſſet, & minus tutum, quod in tam longo Imperio multorum ſibi odia quæſiſſet. Nervam vero uno anno imperantem, cum pondus & curam tantarum rerum, vel ætate vel violentia ferre non quiret, abjeciſſe gubernaculum Reipublicæ, atque ad privatam vitam rediiſſe, in qua conſenuerat*. Hæc Dodvvelli fundamenta.

Verum enim vero, Nervam nunquam Imperium abdicaſſe, ſed poſtquam Trajanum adoptavit, rerum publicarum curam depoſuiſſe, eamque Trajano mandaſſe certiſſimum eſſe debet. Diocletianus enim primus ex Imperatoribus fuit, qui depoſito Imperio ad vitam privatam redierit: *Diocletianus privatus in villa, quæ haud procul a Salonis eſt, præclaro otio ſenuit, inuſitata virtute uſus, ut ſolus omnium poſt conditum Romanum Imperium ex tanto faſtigio ſponte ad privatæ vitæ ſtatum civilitatemque remearet*, inquit Eutropius. Nec Plinius in Epiſtolis docere potuit, Nervam Imperium depoſuiſſe; cum in Trajani Panegyrico poſt Nervæ mortem recitato, Trajanum dumtaxat in Imperii ſocietatem adſcitum ſæpius inſinuet. Ubi de Trajani adoptione locutus eſt Plinius, de Nerva cap.8. hæc ſcribit: *Ingloria de* QUASI DEPOSITO IMPERIO, *qua ſecuritate, qua gloria lætus? (Nam quantulum refert,* DEPONAS, AN PARTIARIS IMPERIUM, *niſi quod difficilius hoc eſt) non ſecus ac præſenti tibi innixus, tuis humeris ſe patriamque ſuſtentans, tua juventa, tuo robore invaluit, ſtatim conſedit omnis tumultus*. Nerva itaque Imperium non depoſuit, ſed illud partitus eſt, dum Trajanum Imperii Collegam dixit: quod Plinius cap. inſequenti rurſus indicat: *Magnum hoc tuæ moderationis indicium, quod non ſolum ſucceſſor Imperii, ſed particeps etiam ſociuſque placuiſti. Nam ſucceſſor, etiam ſi nolis, habendus eſt, non eſt habendus ſocius, niſi velis*. Ad hæc Plinius cap.6. loquens de tumultu adverſus Nervam concitato, qui adoptionis Trajani cauſa fuit, quique poſt eam ſedatus, ait: *Ita filius ac parens uno eodemque momento rem maximam præſtitiſtis: ille tibi Imperium dedit,*

IV. *Ex Plinio Nervam non abdicaſſe liquet.*

dedit, tu illi reddidiſti. Solus ergo ad hoc ævi, qui pro munere tanto paria accipiendo feciſti, imo ultro dantem obligaſti: communicato enim Imperio ſolicitior tu, ille ſecurior factus eſt. Mitto alia multa ejuſdem Panegyrici verba, quæ Nervam quidem ſocium aſſumſiſſe, numquam vero Imperium depoſuiſſe, manifeſte oſtendant. Quod ſi abdicaſſet, quartum Conſulatum diebus viginti ſex ante mortem non capeſſiſſet. Nec ad rem facit Epiſtola Plinii a Dodwello laudata; cum ea quidem Trajano imperante ſcripta, ſed cauſa, de qua in ea agitur, pertineat ad annum Chriſti XCIII. quo Domitianus Imperium adminiſtrabat, ut diſerte teſtatur Tacitus in Vita Agricolæ, verſus finem, ubi hujus morte, quæ Collega Priſcoque Coſſ. contigit, anno ſc. XCIII. narrata, ait, Agricolam *feſtinatæ mortis grande ſolatium* tuliſſe, evaſiſſe *poſtremum illud tempus*, quo Domitianus velut uno ictu Rempublicam exhauriebat. Subjungit Tacitus: *Maſſa Bebius jam tum reus erat.* Anno itaque XCIII. Maſſa a Bæticis de repetundis accuſatus, ſequentique XCIV. damnatus, Plinio injunctam a Senatu accuſationem exequente, ut ipſemet in ea Epiſtola tradit. Quando Nerva Plinio gratulatus eſt ob præfatæ cauſæ judicium, agebat Tarenti in exilio, quo a Domitiano miſſum fuiſſe prodit Philoſtratus in Vita Apollonii lib. 7. capite 3. Quam conjecturam, uti & alia multa debeo eruditiſſimo Gulielmo Loydio in literis ad me nuper ex Anglia datis, hincque Nervæ exilium anno XCIII. exeunte aut inſequentis initio contigiſſe elicio, ut ſuo loco dixi.

V. *Omnia quæ Victor de Nerva ſcripſit, portentoſa.*

Nec alterum fundamentum a Victore de Cæſaribus deductum majorem firmitatem habet. Hæc Victoris verba: *Quid enim Nerva Cretenſi prudentius, magiſque moderatum? Qui cum extrema ætate apud Sequanos, quo Tyranni defecit metu, Imperium arbitrio legionum cepiſſet*, &c. Omnia falſa & portentoſa, inquit Scaliger in Animadverſionibus Euſebianis ad numerum 2113. Sed quæ ſequuntur, non minus falſa: *Ubi proſpexit, niſi a ſuperioribus robuſtioribuſque corpore animoque geri non poſſe, menſe ſexto ac decimo ſemet eo abdicavit.* Quod ſi quis contendat, Victorem in his ultimis verbis non erraſſe, reſpondebo, Antiquos Imperii cum altero communicationem depoſitionis & abdicationis nomine quandoque expreſſiſſe; quod Hervvartus in ſua Chronologia capite 248. num. 11. recte intellexit. Ibi enim de Tiberio Collega Imperii ab Auguſto dicto ſermonem habens ait: Patet ex Panegyrico Maximiano & Conſtantino dicto, Auguſtum aliqua ſaltem ex parte depoſuiſſe ante mortem Imperium, anno ſcilicet ætatis ſuæ LXX. & Imperii L. Siquidem illius Panegyrici Auctor ſub urbis Romæ nomine depoſitionem Imperii diſſuadens, inquit: *Quouſque hoc, Maximine, patiar, me quati, te quieſcere, mihi libertatem adimi, te uſurpare tibi illicitam miſſionem? An quod divo Auguſto poſt ſeptuaginta ætatis, quinquaginta Imperii non licuit annos, tam cito licuit tibi?* Hæc Panegyriſta anonymus, inquit Hervvartus. Orator itaque ut eum is docte interpretatur, indicat, Auguſtum, Tiberium in Imperii conſortium vocantem illud ante tempus depoſuiſſe, ideoque & multo magis Maximianum Herculium, qui poſt viceſimum Imperii annum ad privatam vitam rediiſſet. Quam Hervvarti explicationem menti oratoris conformem eſſe loca ſuperius adducta manifeſtum faciunt. Hic porro locus, *menſe ſexto ac decimo ſemet eo abdicavit*, a Librario corruptus. Scripſerat Victor: *Menſe XIV. ſemet eo abdicavit*; Librarius vero nota numerali loco mutata, poſuit, *menſe XVI.* tandemque progreſſu temporis notæ numerales omiſſæ ſcriptumque, *menſe ſexto ac decimo*. Quod non raro contigiſſe norunt Eruditi. Tacitus in vita Agricolæ verſus finem, ait: *Natus erat Agricola, Caio Cæſare tertium Conſ. Idibus Juniis: exceſſit ſexto & quinquageſimo anno, decimo Kalend. Septemb. Collega Priſcoque Coſſ.* Conſulatus III. Caji Caligulæ in annum Chriſti XL. Collegæ vero Priſcique Conſulatus in annum XCIII. convenit. Intervallum igitur inter utrumque Conſulatum eſt tantum LIV. annorum, non LVI. ait Savilius in Notis; *Familiaris Tacito aliiſque Hiſtoricis error eſt calculi pluſculum excurrentis.* Sed frivola hæc evaſio ubi uterque extremus annus ſuis characteribus inſignitus. Is itaque Librarii error eodem modo in Tacito, quo in Victore commiſſus. Sed hæc ex abundanti. Nam Victorem in Cæſaribus nonniſi falſa de Nerva ſcripſiſſe, apud me certum.

VI. *Lactantius non dixit Nervam Imperium depoſuiſſe.*

Lactantius lib. de Mortibus Perſecutorum Dodwello non favet; Galerius enim Maximianus, ut Diocletianum ad Imperium abdicandum adduceret, falſo ſupponebat, Nervam, quando poſt adoptatum Trajanum rerum curam abjecit, & in Trajanum tranſtulit, Imperium abdicaſſe, quod tamen falſiſſimum erat, ut ex dictis conſtat. Nec ſatisfacit Dodwelli reſponſum & explicatio, Trajanum ſcilicet, licet primum in Imperio gradum conſecutus eſſet, Nerva tamen ſuperſtite, eum uſurpare noluiſſe, quod Plinius in Panegyrico cap. 10. dicat: *Jam te providentia Deorum primum in locum provexerat, tu adhuc in ſecundo reſiſtere atque etiam ſeneſcere optabas: privatus tibi videbaris, quamdiu Imperator & alius eſſet*, id eſt, viveret, inquit Dodvvellus. Verum perperam hic locus adductus: nihil enim aliud Plinius denotat, niſi tantam fuiſſe Trajani moderationem, ut licet Imperator eſſet, & primum in locum provectus, id eſt, Collega Imperii (ratione cujus dignitatis Imperator dicebatur) privatum tamen ſemetipſum exiſtimaret, quamdiu Nerva in vivis fuit.

VII. *Trajanus Nerva vivente Imperator, ſed non Auguſtus fuit.*

Fallitur præterea Dodvvellus, quando ait, ex Dione Trajanum Cæſarem ac poſtea Auguſtum appellatum, & in Auguſtea dignitate varios gradus fuiſſe. Nam Dio dicit quidem, Trajanum primum Cæſarem ac poſtea *Imperatorem* appellatum. Sed *Imperatoris* nomine Auguſtum non intelligit. Collegæ enim Imperii qualis Trajanus fuit, *Imperatores* propter Imperium Proconſulare eis conceſſum appellabantur; ſed Auguſti nomine nunquam exornabantur. Unde Plinius in Panegyrico Trajanum ſæpe *Imperatoris*, nunquam vero Auguſti nomine cohoneſtat. Superſunt complura Numiſmata Titi, vivente patre percuſſa, in quibus filius Auguſti & *Imperator*, nunquam vero Auguſtus nuncupatur. Nec denique in Auguſtea dignitate alius gradus erat, quam ſenioris & junioris Auguſti. Sed hoc tantum poſt Marci Aurelii Imperium in uſu vocatum. Antea enim Imperium Romanum, vel ab unico Auguſto, vel ab uno Auguſto cum Collega Imperii regebatur: neque duo Auguſti niſi poſt Marcum Aurelium viſi. Unde Trajanus in Nummo anno ſequenti cuſo, qui extat apud Triſtanum tomo 1. pag. 378. dicitur tantum Cæſar, qui tamen ſecundum Dodvvellum Auguſtus dici debuiſſet: NERVA TRAJAN. CAES. GERM. NER. AUG. F. P. COS. II. id eſt, *Nerva Trajanus Cæſar Germanicus, Nervæ Auguſti filius Pontifex Trib. Pot. Conſul II.* In averſa parte: ADOPTIO. Neque dicat Dodvvellus, Trajanum Nerva ſuperſtite primum in Imperio gradum, quem adeptus erat, uſurpare noluiſſe. Nam ſi hoc fuiſſet nullus in Imperio primum gradum tenuiſſet: cum Nerva, juxta Dodvvelli mentem ad privatam vitam rediiſſet.

VIII. *Cæſarea & Auguſtea dignitas ſemper diſtincta fuere.*

Ut oſtendat Vir eruditiſſimus, Auguſteam dignitatem a Cæſarea diſtinctam non fuiſſe, ſubdit: *Recentiorem illo tempore*; (cum nempe Trajanus mortuus eſt) *fuiſſe tantam illam Cæſaris atque Auguſti diſcrepantiam teſtis eſt diſertiſſimus Victor in Cæſaribus* (in Vita Trajani:) Abhinc, *inquit*, diverſa nomina Cæſarum atque Auguſti, inductumque in rem publicam, uti duo ſeu plures ſummæ potentiæ; diſſimiles, co-

gno-

gnomento ac poteſtate diſpari ſint. *Ne vero hæc Victori temere excidiſſe ſuſpicemur, idem ſcribit, quod Victor, Spartianus. Ad Hadrianum uſque eos dumtaxat ait a ſe commemorator*, qui Principum locum retentaſſent; *deinde illorum ſe vitas ſcripturum pollicetur*, qui Cæſarum nomine appellati eſſent, nec Principes aut Auguſti fuiſſent. *Horum primum ait fuiſſe Ælium Verum*, qui primus, *inquit*, *in Ælio Vero cap.1.* tantum Cæſaris nomen accepit adoptione Hadriani familiæ Principum adſcriptus. *Sic in Vita Lucii Veri Capitolinus cap.1.* Huic naturalis pater fuit L. Ælius Verus, qui ab Hadriano adoptatus, primus Cæſar eſt dictus, & in eadem ſtatione conſtitutus periit. *Probabile eſt, Hadrianum cum Ælium Cæſarem turpibus de cauſis & promiſſis adactus Cæſarea dignitate ornaret; propterea dignitatem ipſam illi datam imminuiſſe. Alter certe illum Cæſarem ab Hadriano eſſe factum, quam fuerit a Nerva Traianus, verba habemus Spartiani, in Ælio Vero cap.5. expreſſiſſima. Sic etiam ad Diocletianum illis:* Non teſtamento, ut antea ſolebat, neque eo modo quo Traianus, eſt adoptatus; ſed eo prope genere, quod noſtris temporibus a veſtra Clementia Maximianus atque Conſtantius Cæſares dicti ſunt, quaſi quidam Principum filii viri, & deſignati Auguſtæ Majeſtatis hæredes. *Hæc obiter, quia nondum comperi obſervata ab Eruditis. Videant itaque Clariſſimus Pagi* (nempe in Diſſertatione Hypatica) *quam fidem mereantur tot Cæſareæ dignitatis unto Ælium Cæſarem Quinquennalia, atque Decennalia ab eo primum commemorata.* Ita Dodvvellus, qui paucis multas difficultates attingit, nec tamen intentum aſſequitur.

IX. *Locus Victoris inſititius.*

Dico itaque locum Victoris de Cæſaribus infartum & inſititium eſſe, quod verba immediatè præcedentia & ſubſequentia manifeſte demonſtrant; ipſaque nullis aliis interjectis a Victore ſcripta fuiſſe ipſa lectio oſtendit. Hæc verba Victoris de Morte Traiani loquentis: *Morbo periit, grandæva ætate; adſcito prius ad Imperium Hadriano cive propinquoque. Ab hinc diviſa nomina Cæſarum, atque Auguſti: inductumque in rem publicam uti duo ſeu plures ſumma potentia, diſſimiles, cognomento ac poteſtate diſpari ſint. Quamquam alii Plotinæ Traiani conjugis favore Imperium aſſecutum putant, quæ viri teſtamento hæredem regni inſtitutum ſimularat.* Quis non videt poſt hæc verba: *Aſcito prius ad Imperium Hadriano cive propinquoque*, Victorem ſtatim ſcripſiſſe: *Quamquam alii Plotina*, &c. Illud itaque additamentum nullam fidem meretur; præſertim cum certum ſit, in Traiani morte nullum novum morem inductum quoad Cæſaris & Auguſti nomina, & tam ante obitum ejus, quam poſt illum, Cæſares & Auguſtos cognomento ac poteſtate diſpares ac diſſimiles fuiſſe. Quoad Spartianum, ait is ſe ſcribere decreviſſe illorum Vitam, qui vel Cæſarum nomine appellati ſunt, nec principes vel Auguſti fuerunt . . . . . *quorum præcipue de Ælio Vero dicendum eſt, qui primus tantum Cæſaris nomen accepit.* Sed ex illis verbis male infertur, ante Ælium Verum Cæſares, & Auguſtos inter ſe non fuiſſe diſtinctos. Fateor tamen locum illum difficilem eſſe, nullumque me Auctorem legiſſe, qui eum recte interpretatus fuerit. Si quis autem velit hæc Victoris in Cæſaribus verba: *Ab hinc diviſa nomina Cæſarum, atque Auguſti*, per parentheſim dicta eſſe, numeranda erunt inter falſa & portentoſa, quæ in Victore leguntur, de quibus num. V. dixi.

X. *Cæſarea dignitas in Ælio Vero non imminuta.*

Denique verum non eſt Hadrianum, cum Cæſaream dignitatem Ælio conceſſit, eam imminuiſſe; cum ex Nummis Ælii conſtet, eam illi cum Tribunitia poteſtate collatam, aut ſaltem non multo poſtquam eum Cæſarem Hadrianus dixit; & tamen neque Piſo a Galba, neque Domitianus a Veſpaſiano Tribunitia Poteſtate decorati ſunt, cum Cæſaris nomen obtinuere. Et licet Ælius eo modo Cæſar creatus non fuerit, quo Traianus, neque teſtamento, ut communius factum, non tamen inde inferre licet, Cæſaream dignitatem ipſi cum aliqua reſtrictione collatam; cum Spartianus citatus diſerte aſſerat, eam illi cum ea amplitudine datam, qua poſtea Conſtantio Chloro & Galerio Maximiniano, utroque & Cæſareo nomine & Tribunitia Poteſtate ornato. Immo Cæſaream dignitatem in Ælio anctam oſtendit Capitolinus in Albino cap.2. ubi teſtatur, Ælio Vero ſimul cum appellatione Cæſaris datam eſſe facultatem utendi coccinei pallii: *Sane tibi uti inſigne aliquod Imperialis majeſtatis accedat, habebis utendi coccinei pallii facultatem, me præſente, & ad me, & cum mecum fueris, habiturus & purpuram, ſed ſine auro: quia ita & proavus meus Verus,* (nempe Ælius Cæſar) *qui puer vita functus eſt ab Hadriano, qui eum adoptavit, accepit*, inquit Commodus Auguſtus in literis, quibus jubet, ut Albinus Cæſar eſſet, a Capitolino laudato recitatis. Verum itaque non eſt, ante Ælium Verum dignitatem Cæſaream & Auguſteam nomine tantum diſcrepaſſe, & Traianum Nerva vivente Auguſtum fuiſſe. Neque præcedentium Cæſarum Quinquennalia, Decennaliave a me primum commemorata, commentitia, licet nullo teſte a me in medium adducta. Nam ex poſt factis eos ea ſolennia exhibuiſſe deduxi: certum enim videtur, poſteriores Cæſares ideo hæc feſta edidiſſe, quod nullus inficias ierit, quia qui eos præceſſere, idem præſtiterant. Præterea animadverti Neronem, Domitianum, Titum & Traianum quinto Imperii Cæſarei anno, quemadmodum Auguſti quinto Imperii Auguſtei anno, Conſulatum capeſſiſſe, indeque certo mihi conſtitit, non aliam ob cauſam Conſulatum ab illis Cæſaribus ſumtum, quam propter Quinquennalia aliaque id genus feſta. His duobus fundamentis innixus arcanum illud detexi; cumque obſervarim, quinto vel decimo Imperii Cæſarei anno eadem fieri ſolita, quæ ſingulis quinquenniis & decenniis Auguſtorum, quin res mihi ex voto ſucceſſerit, non dubitavi. Quæ fuſius explicanda fuere novæ Dodvvelli Viri eruditiſſimi opinionis occaſione.

XI. *Traianus ante menſem Novembrem a Nerva adoptatus.*

Em. Card. Noriſius in diſſert. V. de Epochis Syro-Macedonum cap. 6. exiſtimat, Traianum hoc anno a Nerva adoptatum non eſſe ante initium menſis Novembris, quod Plinius in Panegyrico dicto anno Chriſti C. quo is Conſul ſuffectus fuit a Kalendis Septembris ad pridie Kal. Novembr. his verbis eum alloquatur: *Nam quod eum potiſſimum menſem attribuiſti*, (videlicet ſuffecti Conſulatus) *quem tuus natalis exornat, quam pulchrum nobis, quibus ſpectaculo celebrari continget diem illum triplici gaudio lætum, qui Principem abſtulit peſſimum, dedit optimum, meliorem optimo genuit*, diem nempe XVIII. menſis Septemb. quo Domitianus occiſus, Nerva dictus Auguſtus, & Traianus natus. Indeque colligit Noriſius, Traiani adoptionem poſt Octobrem contigiſſe; alias inquit, Plinius diem quoque Natalem Imperii ejuſdem Principis ſibi Conſuli celebrandum eſſe dixiſſet, geminoſque Traiani natales laudaſſet. Sed cum Traianus neque menſe Septembri, neque die XVIII. alicujus alterius menſis Cæſar creatus ſit, Plinius eum laudare non debuit, neque a die, neque a menſe ejus adoptionis, ſicuti nec eum laudavit a die, quo Auguſtus dictus eſt. Verum itaque eſt quod multis exemplis adſtruxi, alias Imperatores Collegas Imperii nuncupaſſe die V. Kalendas alicujus menſis, quia eum diem Octavianus Auguſtus celebrem reddiderat.

JESU CHRISTI ANNUS	CLEMENTIS ANNUS	NERVÆ IMP. ANNUS
100.	8.	2.

I. Obitus Nervæ.

CEnteſimo jam adveniente Chriſti anno, Nerva Aug. quartum & Trajano Cæſare ſecundum Coſs. idem Nerva Imp. ſexto Kal. Februarii morbo conſumptus (a) ætatis annos ſexagintaquinque, menſes decem, & dies totidem agens, cum imperaſſet annum unum, menſes quatuor, ac dies novem, vita functus eſt, ſucceſſitque Trajanus. At hic finis eſto Annalium tomi primi: auſpicaturis ſecundum ab anno primo ejuſdem Imperatoris: ut idem annus centeſimus finis ſit primi Annalium tomi, & ſecundi principium.

(a) Dio in Nerva.

EMenſo igitur primi ſæculi quaſi laborioſo vaſti maris itinere, opportunam ſtationem jam nacta, contrahens vela oratio conquieſcat: ita tamen, ut non otioſa conſiſtat; ſed his, quorum auſpicio e portu ſoivit, eorumdemque ope altum pelagus enavigavit, gratias immenſas agat, eaſdemque jugiter repetat; ipſi nimirum Deo patri, auctori omnium bonorum, ac Filio, humani generis Redemptori, ſimulque donorum omnium largitori Spiritui ſancto, necnon & ſanctiſſimæ Virgini Dei genitrici Mariæ, ut conciliatrici divini Numinis: ipſi namque ſicut hæc omnia noſtra accepta ferimus, ita pariter & offerimus: ut ipſa eadem, qualiacumque ſint, dilecto Filio ſuo porrigat, ut impartita benedictione ſanctificet, illamque pro munere gratiam poſcat, ut ipſe ſit nobis portio in terra viventium. Amen.

ANNALIUM TOMI PRIMI
FINIS.

SOLI DEO HONOR ET GLORIA

Digitized by Google

INDEX
IN TOMUM PRIMUM
ANNALIUM ECCLESIASTICORUM
BARONII

Nota numeralis communis, Annum Chriſti, *Romana vero* Numerum Marginalem *ſignificat*.

A

APro I, uſſ Syri, 35. XIII.
Aaron benedixit populum, extendens manum, 34. CCXV.
Abagarus, ſive Augarus, vel Agabarus Rex Edeſſæ Syriæ Civitatis, 31. LVII. Pictorem miſit, ut Chriſti imaginem exprimeret, 35. LXI. Ejus & Jeſu epiſtolarum fides & ſententia Geloſii, 31. LX. Thaddæum acceriſit, & ab eo curatur, 43. XX. Ejus & Thaddæi collocutio, 43 XIX. *& ſeqq.*
Abbas Dionyſius, cognomento Exiguus, canones Apoſtolicos in Latinum vertit, 55. XXII.
Abdiæ Babylonii nomine vitæ Apoſtolorum, 44. XLIV. Ejus liber rejectus, 58. LI.
Abilina provincia, 31. IV.
Abila civitas, 31. VII.
Abilius poſt Avianum epiſcopus Alexandrinus, 87.
Ablutio pedum quando facta a Domino, 34. XXXVIII.
Ablutio pedum ante convivium Judæis & Romanis ſolita, 34. XXXVII.
Abominatio deſolationis a Domino prædicta quid, 68. XLIX. Arguuntur de ea errores complures, *ibid.*
Abominatio cur exercitus Romanorum, 68. LIV.
Abraham Decimas ſacerdoti perſolvit, 57. LXXV. Amicus Dei dictus, & non diſſolvetur, epitheto vocatus, 2. VI. Ejus ex Cetura filii Jexan & Madian, 1. XXV. Ex Cetura & Agar filios hæredes cum Iſaac non inſtituit, 2. XXVI. Donatos filios Ceturæ dimiſit, *ibid.* Quinque Reges, ideſt Dominos oppidorum debellavit, 5. XXX. In quo monte filium immolare juſſus, 34. CVII.
Abraſio Capitis diverſi generis, ſed omnis in contomeliam, 58. CXXV. CXXVI. Lugentis Symbolum, 58. CXXXI.
Abſtemium fuiſſe Paulum unde probetur, 58. CXLVII.
Abſtinere a ſanguine, fuiſſe olim in Eccleſia receptum, 51. XIX. Id & Gentiles obſervare juſſi ſunt, 51. XX. Præcipitur in Can. Apoſt. 55. XXI.
Abſtinere Chriſtianos Eccleſiæ Occidentalis conſenſu antiquatum eſt, 55. XXIII.
Abſtinentia a ſanguine quid ſignificaret, 51. XVII *& ſeqq.*
Abſolotio peccatorum per Sacerdotem, 56. XX.
Abſolutio a Deo, non ab homine, 56. XXXIX.
Abuſio differendi in annum ſumtionem Euchariſtiæ, 57. CLVIII.
Accenſio Lucernarum, Ægyptiorum ſolemnitas, 58. LXXVII.
Acceptabilis annus qui, 31. LXXVIII.
Accubitus Tobiæ, 34. XXXVII.
Accumbese per contubernia, 33. X.
Accubuere Judæi more Romanorum, 34. XXXVII. Cum veſte Cænatoria, 34. XXXIX.
Acetum ſolitum propinari cruci affixis ad quid, 34. CXX.
Acetum faſciculo hyſſopi conditum ſiſtendi ſanguinem vim habere, 34. CXX.
Acetum propinari ſolitum ad accelerandam mortem, commentum eſt, 34. CXX.
Aceto ſumpto Dominus exſpiravit, cur, 34. CXXII.
Achaja proconſularis Provincia facta, 53. XXXIII. Ejus proconſul Gallio frater Senecæ, *ibid.*
Acheldema ager ſanguinis, 34. LXXV.
Achiabus Herodem ſeipſum interfecturum cohibuit, 8. IX.
Acilii Glabrionis mors, 94. I.
Acme a Cæſare occiditur, propter quid, 8. IX.
Acolythi quot olim in Romana Eccleſia, 44. LXXX. Eorum ordinem prætermittit Ignatius, 44. LXXIX. Eorum officium, 44. LXXVIII.
Acrates a Nerone miſſus ad expilanda Aſiæ templa, 68. XXVI.
Acta Jeſu a nece Joannis, 33. IX.
Acta Pilati confiста a Maximino Imperatore, 22. & 13. III. Eaque duplicis generis, *ibid.* Falſitatis manifeſte arguuntur, *ibid.* Deſcripta Romæ aſſervabantur, 34. CCXXV.
Acta Apoſtolorum naſcentis Eccleſiæ infantiam texunt, 34. CCXXX. De iis libri apocryphi, *ibid.* Quo anno abſoluta, 61. VI.
Acta SS. Samonis & Guriæ, 31. LXI.
Acta diverſorum Apoſtolorum, 44. XLII.
Acta Barnabæ ſcripta nomine Marci, 55. LI.

Digitized by Google

Acta Barnabæ de Orarulo Domini, 34. CCXXXI.
Acta Theclæ & Pauli Apocrypha, 47. II. Paſſionis Theclæ apocrypha, 47. III. A Baſilio ſcripta, 47. XI.
Acta Petri a Lino conſcripta non ſincera, 69. VI.
Acta Andreæ corrupta, *ibid.*
Actorum Apoſtolorum nomen, 34. CCXXX.
Actorum locus cap. X. elucidatus, 34. CCXXXIX.
Adagium, Camelus per foramen acus, quomodo intelligendum, 53. XLV.
Adagium, non eſt adire Corinthum cuivis integrum, 57. XLIII.
Adam ſepultum eſſe in Hebron de quo intelligendum, 34. CX. Ejus corpus ibi ſepultum ubi crucifixus eſt Chriſtus, 34. CVIII. In Golgotha ſepultus, 34. CVIII. Non fuit ſepultus in Hebron, 34. CX.
Adam unus e numero Gigantum, 34. CXI. Maximus quis, *ibid.*
Adamas Berenices pretioſiſſimus, 58. CLXIV.
Ader Turris diſtans mille paſſus a Bethlehem, 5. XVI.
Adiabenici, 36. X.
Adiurare Chriſtianis licitum, 56. III.
Adiuratio Dæmonum, 56. IV.
Adiurationis probati ritus adhiberi poſſunt, 56. V.
Ado Epiſcopus Viennæ, 41. XX.
Adoleſcens devius a Joanne reducitur, 98. XVII.
Adonidi vulnerato ſpongia admota videtur, 34. CXXI. Ei & Veneri templum ab Hadriano erectum ad abolendam præſepis memoriam 2. V.
Advenæ diſperſionis Hebræi qui dicerentur, 35. I.
Adventus Pauli Romam tempus, 59. IV.
Adventus Vitellii Jeroſolymam, 39. II.
Ædes Dianæ Argenteæ Epheſi quæ, 57. CLXXVII.
Ædes Minervæ in fano Apollinis quæ dicantur, 57. CLXXVIII.
Ædes plurimæ diis dicatæ, 2. XII.
Ægyptus illuſtrata adventu Chriſti, 1. XLII. Ejus ſimulacra proſtrata adventu Chriſti, 1. XLIII. Ejus deſertum illuſtratur tranſitu Domini, 1. XLVII. Fons Idololatriæ, 1. XLV. Ejus Prætor Flaccus, 40. II. Eam Simon Chananæus petit, 44. XXXVIII.
Ægyptii abſtinent ab eſu ovium, 45. XXIX. Suarum ſuperſtitionum tenaciſſimi, 64. XII. Ejus Sacerdotes in crucem acti, 21. II. Deteſtantur Paſtores ovium, 41. XXIX. Ovem hircum, & bovem mactari non patiebantur, & cur, 41. XXIX. Sexta Januarii aquam hauriunt & reponunt, 31. XXXII. Eorum Sacerdotum immane ſcelus adverſus Paulinam, 21. II. Eorum mos cadaverum condiendorum, 34. CLXIX. Eorum monachi manibus laborabant, 15. XX. Eorum Sacerdotes judices erant, 57. XXXIV. Mundabant ſe aqua, antequam templa adirent, 57. CVIII. Frequentes lucernas accendere ſoliti, 58. LXXVII. Eorum monachi a S. Marco inſtituti, 64. III. Eos antiquo odio fuiſſe in Judæos, 64. XII.
Ægyptius vatem ſe ſimulans Judæos ſeducit, 58. LIX.
Æliſmus urbis præfectus Apollonio familiariter uſus, 91. II.
Æliæ Epiſcopus Honoratus, 39. XI.
P. Ælius Aſiæ adminiſtrator, 57. CLXXXIV.
Ælius Sejanus Seii Strabonis filius, 21. IV.
Æmulatio diaboli in Simone Mago, 35. XXIII.
Æneæ ſepulcra multis in locis oſtentantur, 55. XV.
Æneas paralyticus ſanatur a Petro, 40. XVII.
Ænestores & Tibicines adhibiti in funere nobilium apud Græcos & Latinos, 35. LXXVI.
Ænnon prope Salem juxta Sichar, 31. XLI. Idem quod Ænan, 31. XLII.
Æquinoctium obſervatum in Paſchate & Azymis, 34. XXVI.
Aerius Epiſcopis infenſus, & cur, 58. IV. Hæreſiarcha, *ibid.* Feſtorum dierum impugnator, 58. LXXXIV. Eum Hieronymus impugnat, 58. V. Aerianiſmum Hæretici Hieronymo falſo impingunt, 58. IV.
Æſchines quid Demoſtheni objecerit, 57. CLXXV.
Æſtimatio Petri ſumma apud omnes, 51. XLVI.
Æſtimatio Sacerdotalis quanta apud omnes gentes, 57. XXXIV.
Ætas Chriſti cum baptizatur, 51. XVII.
Ætas Chriſti de ſententia Sanctorum Patrum, 34. CXXXVII. *& ſeqq.*
Ætas Herodis, 8. I.
Ætas Joſeph, 22. VIII.
Ætas Pauli poſt converſionem, 36. II. Et ante converſionem, 36. V.
Ætas multorum longæva, 76. II.
Ætas Auguſti, 16. VI.
Æthiopes ab Ægyptiis, ideſt, a Judæis, qui Ægyptum habitabant, circumciſionem didiciſſe, 35. XXVII. Doctos colere Deum immortalem, ac rurſus alterum mortalem, *ibid.* Eorum religio, *ibid.*
In Æthiopia feminas regnare conſueviſſe, 35. XXVII. Ejus reginæ Candaces appellatæ, *ibid.*
Æthiopia præveniat manus ejus Deo, quando impletum, 35. XXVIII.
Æthiopiæ Sacerdotes Reip. imperabant, 57. XXXIV.
Æthiopia Ærythra, 35. XXVIII.
Ætnæ montis eruptio admiranda, 81. V.
Affinium Regis veſtis qualis, 34. LXXXI.
Afri monachos attonſos derident, 58. CXXXIII.
Africam Simon Petrus petit, 44. XXXVIII.
Africana Eccleſia a Petro erecta, 44. XXXIX.
Africani ab Apoſtolis Evangelium acceperunt, *ibid.* Eos a Romana Eccleſia Evangelium habuiſſe profitetur Auguſtinus, *ibid.* Eorum Eccleſiæ ritus in pſallendo, 60. XXXIII.
Agabus Paulum vincula Hieroſolymis paſſurum prophetat, 58. CXVI. Famem ſub Claudio Imperatore futuram prædicit, 44. LXII.
Agape Chriſtianorum quid, 57. CXXXIV. Funeralis, 57. CXL. Eæ in dedicationibus Eccleſiarum, 57. CXLII. Quando exhiberi ſolitæ, *ibid.* In Eccleſiis exhiberi ſolitæ, *ibid.* Concilio Gangrenſi probatæ, 57. CXLIII. Earum dividendi ratio, *ibid.* Extra Eccleſiam faciendæ, 57. CXLIV. Quomodo eas Gregorius Anglis conceſſit, *ibid.*
Agapeti Papæ Litteræ, 44. XII.
S. Agathæ Eccleſia ab Arianis vendicata, 58. LXXVIII.
Ager figuli qui, 34. XVII. Emptus ad ſepulturam peregrinorum, *ibid.* Quanti conſtiterit ampla diſputatio, 34. XVII.
Agis Delphos profectus decimas Deo ſolvit, 57. LXXV.
Agnus innocentiſſimus Chriſtus ipſo Paſchatis die immolatus in cruce, 34. XXXV.
Agnus Dei, ejus origo & miracula, 58. LXXVI.
Agni Paſchalis comedendi a ſtantibus uſus intermiſſus, 34. XLI.
Agnorum eſus Thebanis interdictus, 41. XXIX.
Agnorum nomine Gentiles deſignantur, 41. VIII.
Agon Capitolinus quot annos contineret, 88. I.
Agonalis annus, *ibid.*
Agri Jeremiæ pretium, 34. XX.
Agricolæ Conſulis obitus, 98. V.

A-

Digitized by Google

INDEX

Agrippa Senior primus nomine Romano apud Hebræos vocatus, 36. XII. Ejus carcer, 38. L. A Tiberio vinculis mancipatus, *ibid.* Mortuo Tiberio regnum Judæorum conſecutus eſt, *ibid.* Herodem Tetrarcham apud Tiberium Judicio poſtulat, *ibid.* Ejus in Judæam reditus, 40. L. Ab Alexandrinis ludibrio habitus, 40. III. Catenam auream ſuſpendit in templo, 43. VII. Ejus reditus Hieroſolymam honoribus augetur, *ibid.* Occidit Jacobum fratrem Joannis, 44. L. Accipit a Claudio regnum, & jus in ſacerdotium, 44. III. Petrum magna diligentia cuſtodit in carcere, & cur, *ibid.* Tyriis & Sidoniis iratus, & cur, 44. IX. & *ſeq.* Ejus ad Caium libellus ſupplex, 41. XIV. Ejus filius Romæ apud Claudium educatur, 46. VII. Ejus ſanſus deficit, 42. XII. Ejus dolor pro ritibus patriis conſervandis, 45. XIII. Religione abſtinet a Petri nece, 44. II. Tertium murum adjungit Hieroſolymis, 44. V. Accuſator Herodis, 28. III. Ejus vexatio in Apoſtolos, 44. XIV. Ejus mores, 45. VI. Ejus interitus, 46. III. Ejus filiæ ignominia affectæ, 46. VII. Ejus filius Judæis pontificiæ ſtolæ cuſtodiam retinendam impetrat, 48. XXVII. Ejus filius in Regno Herodis patrui ſui Rex conſtituitur a Claudio, 50. L.

Agrippa Junior Berenices contubernio infamatur, 58. CLXIV. Summum Sacerdotium *Iſmaeli* Phabæi filio contulit, 58. LXI. Joſepho Cabi pontificium detulit, 58. CLXVI. Ejus & Sacerdotum diſſenſio, *ibid.* Joſepho abrogato Ananum pontificem ſubſtituit, 62. L. Hieroſolymis pellitur, 68. XLIV. Ad ſeditioſos coercendos ter mille equites Hieroſolymam mittit, 68. XLV. Ejus regiam ſeditioſi invadunt, *ibid.* Ei non ſucceſſit alius Rex Judæorum, 73. VIII. Poſt excidium Hieroſolymitanum ſuperſtes, 73. VIII. Roma diſcedendi facultatem petit, 40. L. Romam advenit iterum Caium ſalutaturus, 42. XI. A Nerone donatus quatuor civitatibus, 56. XLII.

M. Agrippa tam Syriæ, quam toti Orienti præfectus, 34. CCLXXVII.

Agrippina Claudii Imp. Uxor, 50. VII. Venenum Claudio propinat, 56. XLII. Auguſta, *ibid.* pro Judæis, 50. VI. Neronis mater, 56. XLII. Ejus dolo Silanus intereeritus, 57. CLXXXIV. Juſſu Neronis interempta, 61. X.

Agrippina Colonia, 51. XXIII.

Alabarchæ functio quæ, 48. XXX. Ejus ſtatua Romæ, *ibid.*

Alabaſtritem lapidem ad vaſa unguentaria excavari, 32. XXIX.

Alabaſtrum unguenti regale donum, 32. XXIX.

Alabaſtrum unguenti capiens libram unam, 32. XXIX.

Alabaſtrum vas ſic appellatum propter fragilitatem, *ibid.*

Alba veſtis annulo ornata, 34. LXXX.

Alba veſte induitur Chriſtus ab Herode, 34. LXXX.

Albinus præfectus judex, 58. CLVIII.

Albinus judex, 65. I.

Adelmus libros de virginitate metro ſcripſit, 47. XI.

Alexander filius Herodis, 2. L.

Alexander pater Tiberii gradus in templo fecit, 22. III. Portas templi ornavit, 34. CCLIII. Omnium Judæorum ditiſſimus & maxime pius, 34. CCLX. Alabarcha cognomento dictus, *ibid.* Is & Joannes qui interfuerunt Concilio inter Apoſtolos habito qui, *ibid.* Ejus Alabarchæ ſtatua Romæ, 48. XXX. Eum a Cajo vinctum Claudius dimittit, 41. II.

Alexander & Hymenæus ſatanæ traditi a Paulo, 57. XI. In errorem lapſi, cur, 57. CXC.

Alexander tumultum Epheſinum ſedat, 57. CLXXX.

Alexander Imp. adjudicat locum Eccleſiæ ædificandæ, 57. CII.

Alexander Judæus patriæ religionis deſertor, 71. III.

Alexander ex Judæo gentilis Veſpaſiano ſivet, 34. CCLX.

Alexander Imp. ut Deus coli voluit, 68. XXXII. In ſchola Apollonii verſatus, *ibid.* Ejus reſcripta pro Eccleſia Chriſtianorum, 57. CIII.

Alexandri Herodis filii impoſtura pro regno obtinendo, 8. XVI.

Alexander monachus res geſtas Sancti Barnabæ proſecutus, 34. XXII.

Alexandrina vertex omnium Civitatum appellata, 64. XIII. Quondam orbis theatrum, *ibid.* Illic habitabant decies centena millia Judæorum, 40. IV. Illic quinquaginta millia Judæorum occiſa, 68. XLVI.

Alexandrina præfectura Auguſtalis dicta, 39. X.

Alexandrina Eccleſia & ſedes, 39. X. Præfertur Antiochenæ, *ibid.* Ea cur primum locum poſt Romanam obtinuit, 45. XLVII. Ea a Marco optime inſtituta, 64. II. Collecta ex Judæis, 64. XII.

Alexandrina navi uſus Paulus, 58. CLXVII. 59. IV.

Alexandrinæ Naves quæ, 59. IV.

Alexandrini in Agrippam regem invidia commoti, 40. II. Eorum tumultus ſedati, 40. III.

Alexius Iconoclaſta punitus, 60. XXI.

Aliturus mimus Neronis, 58. CLVII. Contra Paulum agit, 59. VI.

Alleluja ſignum convocandi Moniales, 58. CIII.

Alluſio in Chriſto eligente ſeptuagintaduos ad numerum ſeniorum quos Deus præcepit Moyſi ut eligeret, 33. XXXIX.

Altercatio Petri & Pauli quomodo accipienda, ut uterque a peccato vindicetur, 51. XXXIX.

Altercatio de Templo Hieroſolymitano apud Alexandrum Magnum, 31. LI.

Alverniæ mons quando ſciſſus terræmotu, 34. CXXIV.

Amalaſii opinio de ſonitu lignorum non probatur, 58. CIII.

Amaſea ponti oppidum, 44. XI.

Ambiguitas trium myſteriorum in die Epiphaniæ, 31. XXXIV.

Ambroſius cultor S. Theclæ ſtudioſiſſimus, 47. XIV. Confitentium peccata deflebat, 56. XXXVI. In cauſis judicandis occupatus, 57. XXXVIII. Ejus vita ab auctore edita, 57. XXXVIII. Ejus Hymni in Eccleſia recepti, 60. XXXV. Traditionum teſtis, 53. XXIX.

Amen quid ſignificet, 34. LIV.

Amen reſpondet populus, 57. CLXV. Ea vox unde uſurpata, *ibid.* Illegitimum triplex, *ibid.*

Ammaus idem quod Emmaus, 34. CXC.

Ammiani error de ſeptem Magis, 2. XXIV.

Amnes retro fluere viſi ſub Nerone, 69. XXVII.

Amorrhæus permanſit habitare in Elom, quid ſignificet, 56. X.

Amphipolim Macedoniæ civitatem petunt Paulus & Silas, 51. LXXIII.

Amphitheatro collapſo quot millia hominum contrita, 29.

Anabaptiſtæ de Magorum hiſtoria dubitant, quod nec fecerunt Manichæi, 2. XX.

Anacletus idem cum Cleto falſo creditus, 69. XLI.

Anacletus & Clemens Petri diaconi, 69. XLI.

Ana-

Analogia de corona ſpinea Domini Iſidori Peluſiotæ, 34. LXXXVII.
Ananias unus ex ſeptuaginta diſcipulis, 99. XLI. Poſt necem Stephani Damaſcum profectus Eccleſiam collegit, 35. V.
Ananias & Saphira morte puniti, cur, 34. CCLXIV.
Ananias Pontifex cum Ezechia germano trucidatur, 68. XLVI.
Ananias Summus Pontifex Nebedæi filius ſuccedit in pontificatu Joſepho Cumidæ filio, 48. XXX. Is & Ananus dux Romam vincti mittuntur, 50. VI.
Anano Pont. Max. Sacerdotium ademptum, 57. L.
Ananus ſenior quinque habuit filios, omnes pontifices, 62. 5.
Ananus junior, & ipſe Pontifex 62. L. Sævus, audax & ſecta Sadducæus, 63. L. Poſt tres menſes deponitur, & cur, 63. L. Jacobum & quoſdam alios lapidandos tradit, ibid. Proditionis accuſatur, & in medio civitatis jugulatur, 69. L.
Anaſtaſius Imp. a Simmacho Papa mulctatus, 57. XXXIII.
Anathema vox ambigua, 57. CLXXI.
Anathema dicitur, quod Deo dicatum eſt, 57. CLXXI.
Anathema fieri quomodo Paulus cupiebat, 57. CLXXI.
Anathema idem quod maledictum, 57. CLXXII. Interdum occiſionem ſonat, 57. CLXXII.
Anaxagoras Clazomenius, 52. V.
Anconæ civitatis Italiæ nomen unde ductum, 34. CCC. Illic miracula per Stephanum operata, ibid.
Ancyra Galatiæ, 44. XI.
Ancyranum Concilium ante Nicænum, 58. XXI.
Andreas & Petrus Joannis diſcipuli, 31. XXII. Is primum venit obviam Jeſu, deinde Petrus 31. XXIII. Cælibem vitam duxit, 69. XXXIV. Senior Petro, ibid. A Petro baptizatus, 31. XL. Ad Scythas miſſus, 44. XXXI. Ejus martyrii tempus, 69. XXXIV. Ei cur Simon Petrus prælatus, 95. XXIV. Ei quæ provinciæ ad prædicandum obtigerit, 44. XXXI. Ejus prædicatio, ibid.
Andri inſulæ templum libero patri dicatum, & fons vini ſapore, 91. XXXIII.
Andronicus Meſſalami filius, Judæorum patronus, dicit pro templo Hieroſolymitano, 95. LI.
Andronico & Tonanti excommunicatio a Sineſio Epiſcopo infertur, 57. XL.
Andronicus Apoſtolus appellatur, 58. IX.
Andronicus Epiſcopus in Pannonia, 58. LVI.
Angeli in ſcriptura dicuntur cæleſtia militia, 60. XVI. Epiſcopi appellati, 60. XIX. Præſides templi tempore mortis Domini auditi, 34. CXXIV. Eorum religio quæ, 60. XVII. Eorum cultus religioſus, 60. XXI. Eorum cultus ex Synodo Laodicenſi, 60. XXIII. Eos mundum creaſſe, Cerinthi hæreſis, 60. XIX. Eorum Idololatria quæ intelligenda, 60. XXII. Eorum cultus in Eccleſia, 60. XXI. Eos eſſe aſtra putaverunt Judæi, & cur, 35. XVI. Eos adorabant, idest aſtra cæli, ibid. Eos ſupra Chriſtum Cerinthus exaltavit, 60. XVIII.
Angelus Judæorum, 60. XX.
Angelum apparuiſſe mulieribus, & Evangeliſtarum concordantia, 34. CLXIV. CLXV.
Angeli apparitio ad Chriſti ſepulcrum, 34. CLXIV.
Angelus Joſeph monens ut fugeret in Ægyptum quando apparuit, 2. XLII.
Angelo Laodiceæ quæ ſcribantur in Apocalypſi, 62. III.
Angelus ad Petrum: Surge, deſcende, locus explicatus, 34. CCXXXIX.
Angelus Dei Centurioni viſus, 45. IV.
Angelus Petrum de carcere liberat, 44. IV.
Angelus confortat Dominum, 34. LXVI.
Angelus ad Joſeph ut redeat in terram Juda, 8. XIII.
Anglis quomodo Agapes a Gregorio conceſſæ, 17. CXLIV.
Anianus Marco Alexandriæ ſuccedit, 64. I. Ejus obitus, 87.
Anicetus de Coma clericis non nutrienda, 58. CXXVIII. CXXX.
Anicetus Neronis libertus Agrippinam interimit, 65. X.
Animadverſio utilis, 17. XVIII.
Animadverſio Agrippæ in Cuſtodes carceris Petri, 44. IX.
Animalia nefanda quæ apud Joſephum, 35. LXIX.
Animalia immunda Judæis prohibita quid deſignabant, 55. XIII.
Animas Defunctorum inquietare quid, 34. CCCVII.
Animoſa Petri promiſſio, 34. LXIV.
Anna Propheteſſa filia Phanuel de tribu Aſer, 2. XLI. Religioſiſſima monialis appellata, ibid.
Anna idem quod Ananus, Vide Ananus.
Anna ſi, ut Caiphas male perierit, 62. L. Ipſe & Caiphas quomodo ſimul principes Sacerdotum dicantur, 31. VIII. Mittit Jeſum ligatum ad Caipham, & cur, 34. LXX. Ei primum præſentatur Chriſtus & Apoſtoli, & cur 32. VIII. & ſeqq.
Annæus Lucanus Senecæ Nepos a Nerone occiſus, 67. IV.
Annibal Carthaginenſis velata facie aurum in templo Dianæ depoſuit, 57. CLXXVIII.
Annius Pollio in exilium pulſus, 68. XXVII.
Anniverſaria dies Defunctorum, 34. CCCVIII.
Anniverſaria dies Cathedræ Romanæ antiquitus celebrata, 45. I.
Anniverſaria Solemnitas in cujuſque Epiſcopi præfectura, 45. 2. 3.
Anniverſaria ſolemnitas a Græcis celebrata de Imagine Salvatoris, 32. LXI.
Anniverſariæ Sanctorum celebritates, 58. XCIII.
Annulus Sponſalis, 57. LII.
Annulo obſignabantur arcæ, 57. LII. Eorum qualia ſigna, ibid. & ſeq.
Annulus Zonæ alligatus, ſine Annuli vel Zonæ fractura elapſus, 2. XXXIX.
Annulus in veſte candida quid, 34. LXXX.
Annulus dari ſolitus pro arrha in qualibet pactione, 57. LII.
Annulus ſponſalis quo ſigno ſculperetur apud Chriſtianos, 57. LIII.
Annulus Sanctæ Macrinæ Cruce inſculptus, 57. LIII.
Annulum ferreum Romani geſtabant, 57. LII. Talem dabat ſponſus ſponſæ apud Romanos, ibid. Eorum ſponſus cur dat Sponſæ loco arrhæ, ibid. Eum ſemper uxor in digito portabat, ad quid, ibid.
Annuli inſculpti Chriſti nomine duabus literis, 57. LIII. Chriſtianorum quo ſigno ſculpendi, 57. ibid. In iis ſanctorum virorum imagines, ibid.
Annus paſſionis Chriſti, 34. CXXXVI.
Annus Tiberii Quintus-Decimus annus placabilis, 85.
Annus primus prædicationis Chriſti a Joanne digeſtus, ab aliis prætermiſſus, 95. XXXVI.
Annus primus Agonalis quando cæptus numerari, 88. I.

An

Anni exordio ipſum integrum denominare conſueviſſe majores, 34. CXLVII.
Anni prædicationis Chriſti quomodo diſtinguendi, 31. LXXVIII.
Anni Imperatoris Auguſti, 16. VI.
Antichriſti qui dicantur a Joanne, 99. VII.
Antidicomarianitæ Hæretici, 48. X.
Antiochenæ Cathedræ dies feſtus, 39. X.
Antiochena ſedes quando fundata, 30. XIV.
Antiochenus Epiſcopus primus Evodius poſt Petrum, 39. XVIII.
Antiochena Eccleſia præfertur Jeroſolymitanæ, & cur, 39. X. Collecta primum fuit ex Judæis, 39. XIV. Ejus diſſenſio, 52. IV. Ejus Eccleſiæ primus Epiſcopus Petrus, inde Romam tranſlatus, 39. VIII. Ei præfertur Alexandrina, & cur, 39. X. Cum a Petro & Paulo fundata, 39. XVI. Ejus fundamenta, 39. IX. Ejus profectus, 43. X. Eam curat Barnabas, 45. XII.
Antiochenſium Judæorum occiſio, 70. XI.
Antiocheni in Judæos graſſantur, *ibid.*
Antiochiæ Judæi habitantes, 39. XIV. Illic diſſenſio oborta inter fideles, 49. I. Ad eam reverſi Paulus & Barnabas, 49. I. Illic facta contentio inter Paulum, & Petrum, 51. XXXI. In ea fit collecta, 44. LXVII. Illic primum Diſcipuli Chriſtiani cognominantur, 43. X.
Antiochus Judæorum ſceleſtiſſimus, 71. XI. Antiochenſium inſtigator, *ibid.*
Antiochus cognomento pius Hircanum obſedit, 34. CCXL.
Antipas Martyr quo tempore paſſus, 93. IX.
Antipas Galilææ ac Petrææ Tetrarcha conſtitutus, 8. X. Romam profectus ut contra Archelaum ageret, 8. XII. Is & Philippus alteram dimidiam regni partem ab Auguſto conſequuntur, 8. XV. Conſequitur Tranſamnanam regionem & ducenta talenta, *ibid.*
Antipater Herodis pater a C. Julio Cæſare procurator eſt inſtitutus, 8. I.
Antipater Herodis filius patris arbitrio a Cæſare relictus, 8. IX. Obſcuro funere conditus, 8. X. In ſpem regnandi venit, 8. IX. A patre cum Ariſtobulo & Alexandro fratribus occiſus, 2. I.
Antiqui Diſcipuli Chriſti, 33. XLI.
Antiſtitem electum non minus quam a tribus Epiſcopis conſecrari debere Petrus inſtituit, 34. CCLXXXVI.
Antonia Turris, 57. I. Expugnata a Tito, 72. X.
Antonius vitæ monaſticæ illuſtrator, 31. XV.
Anulinus Bona Eccleſiaſtica reſtituenda curavit, 37. LXXXIII.
Apelles tragœdus Caii conſiliarius contra Judæos & ejus mors, 41. XXIII.
Apion grammaticus ad Caium contra Judæos pro Alexandrinis legatus, 41. XXXII. Judæos falſo calumniatur, 42. II. 41. XXXIII. qualis a Joſepho confutatur, 42. XXIX.
Apocalypſis Joannis Evangeliſtæ ſcriptura canonica & vere Joannis Apoſtoli, 97. IV. Eam qui non recipiant, 97. VI. A quibuſdam tributa Joanni presbytero, 97. IV. cur Cerintho ttribuatur, 97. XIII.
Apocryphorum Librorum catalogus, 44. XLIII, *& ſeqq.*
Apocrypha mordicus defendi non debent, 48. XIV.
Apocrypha nomine Pauli, 44. XLVII.
Apocrypha de actis Apoſtolorum, 44. XLVIII.
Apocrypha de obſtetrice Mariæ Virginis, 1. VII.
Apocrypha caute admittenda, 55. V.
Apocrypha ſcripta de Beata Maria, 48. XII. *& ſeq.*
Apollinaris Laodicenus Hæreſiarcha, 60. XXXIV.
Apollinaris Epiſcopus Ravennæ cum Petro Romam venit, 44. XXVII. Martyr longiſſimum, & quando, 75. V.
Apollo Alexandrinus ab Aquila & Priſcilla inſtituitur & potens in ſcripturis, 54. II. Commendatur a Paulo, 57. IV. Ejus prædicatio qualis, 57. V.
Apollinem civem Athenienſem Paulus convertit, 52. XIII.
Apolloniaci, qui, 57. IX.
Apolloniam petunt Paulus & Silas, 51. LXXII.
Apollonius antiquus Theologus, 34. CCCXX. Ejus teſtimonium de tempore diviſionis Apoſtolorum, 44. XIII. Ejus ſententia de diſceſſu Diſcipulorum Hieroſolymis, 39. XXII.
Apollonius Tianæus magus, 52. VII. Epheſi acceptus, 56. XLI. & inter divos relatus, *ibid.* Ejus adventus Epheſum, 57. CLXXXVII. Ejus præſtigiæ a Philoſtrato ſcriptæ, *ibid.* Romam venit, 68. XXX. Ejus de fulgure in Neronis menſam decidente falſum vaticinium, *ibid.* An mortuam puellam ſuſcitaverit, *ibid.* Pro Deo habitus, 68. XXXIII. Ejus ſtatua dæmonum operatione dabat reſponſa, quæ tandem obmutuit, 68. XXXII. Diſcipulos ſuos per orbem miſit, 68. XXXIII. In Hiſpaniam profectus, *ibid.* An bene finierit, *ibid.* Romam accerſitur, in carcerem truditur, illuditur, 91. I. II. Inviſibilis factus evanuit, 91. III. Romæ recedens quo profectus ſit, *ibid.* Mortem Domitiani abſens cognovit, 98. XX. Ejus Diſcipuli quales, 68. XXXIII. Ejus exitus, 99. XI.
Apollophanes Philoſophus, 52. X. Ejus verba ad Dionyſium, 34. CXVIII.
Apophoreta convivis abeuntibus grata, & pretioſa conferebant Romani, 34. XL. Quando exhiberi conſueverunt, 57. XC.
Apophoretica velationis Virginum, *ibid.*
Apoſtolatus Pauli & Barnabæ, 44. LXXIV.
Apoſtolatus non debet eſſe ſpontaneus, 44. LXXVI.
Apoſtolatus nobilior Judæorum quam gentium, 52. XXIX.
Apoſtolatuum diſtinctio, 55. XXVIII.
Apoſtoli apud Hebræos qui & quod eorum munus, 32. V. Ex quibus tribubus, 32. VII. Omnes Galilæi, 2. LXI. Miſſi ad prædicandum Evangelium redeunt ad Chriſtum, 33. IX. Partim ex tribu Juda, partim ex tribu Zabulon & Nephtalim, 32. VII. A Chriſto cur electi, 32. V. Quomodo loquebantur linguis, 34. CCXXXVII. In templo docent, 34. CCLXVIII. Conjiciuntur in carcerem, 34. CCLXXI. Cæſi, 34. CCLXXVII. Jeroſolymis remanſerunt facta diſperſione aliorum omnium Chriſtianorum, 34. CCCXX. Quando diviſi per totum orbem, 44. XIII. In quas ſinguli regiones profecti, 44. XXVI. Sacerdotes a Domino facti, 34. XLV. Reprehenduntur quod ſpicus evulſiſſent ſabbato, 31. II. In Galilæam abeunt poſt reſurrectionem, 34. CXCVI. Manuum opus exercebant, 32. XIX. Uxore caruerunt præter Petrum, 57. LXV. *& ſeqq.* Ad fidem converſos caſte vivere ſuadebant, 69. V. Omnes vel virgines, vel poſt nuptias continentes, 58. XVIII. Eis linguarum donum datur & quomodo, 34. CCXXXVII. 45. XXXVII, *& ſeqq.* Eis mandatum a Salvatore ne Jeroſolymis diſcederent uſque ad certum tempus, 34. CCCXX. Iis omnia communia, 34. CXCVIII. Iis excutiendus erat pulvis de pedibus contra non recipientes eos, 46. XIV. Eorum electio, 34. CCVIII. Eorum ordinis functio quamdiu perſeveravit, 35. V. Eorum & Petri paupertas qualis, 34. CCLVIII. Eorum genus & ſtirps, 32. VII. Eorum prin-

ceps

cepe Petrus, 32. VI. Eorum ſacrificia, 34. LII. Eorum diſcipulus Ignatius, 34. LIII. Eorum Eccleſia, 34. CCXXXIII. Eorum nomine multa edita, 44. XLVI. Eorum diſcubitus in cæna, 34. XL. Eorum contentio unde orta, 34. XLI. Eorum diviſio nonniſi Spiritus ſancti inſtinctu facta eſt, 44. XX. Eorum diviſionis veritas inveſtigatu difficilis brevibus tractanda, 44. XLI. Eorum leges barbaros domant, 44. XXIII. Eorum Concilium. *Vide*, Concilium. Eorum quædam procuratio diſtincta, 51. XXVII. Eorum canon de non abjicienda uxore declaratus, 58. XXIII. Eorum litteræ ex Concilio Jeroſolymitano, 51. XV. Sepulchra venerationi habita, 69. XXX. Eorum officia apud Hebræos, 32. V.
Apoſtoli nominati Epiſcopi in Eccleſiis præfecti, 60. II.
Apoſtolus Joſephus apud Judæos, 32. V.
Apoſtolica ſalutatio Romani Pont. ex Apoſtolorum traditione, 45. XXVII.
Apoſtolica traditio orare ad Orientem, 58. CVI.
Apoſtolicarum ſanctionum aliæ omnibus communes, aliæ privatæ, 51. LIX.
Apoſtolici ſalis neceſſitas, 58. XIV.
Apoſtolicum depoſitum quod, 53. III.
Apoſtolicum munus imponere manus, 55. XII.
Apoſtolicus ordo, 32. V.
Apparitio facta Dei genitrici, 34. CLXXIX.
Apparitio Chriſti Petro ante cæteros facta, 34. CLXXVIII. Facta Jacobo poſt reſurrectionem, 34. CCXI. Facta Mariæ Magdalenæ, 34. CLXXXVI. Facta duobus Diſcipulis euntibus Emmaus, 34. CXCI. Facta Thomæ, 34. CXCV.
Apparitio Domini omnium celeberrima, 34. CCVI.
Apparitio Domini noviſſima, 34. CCVIII.
Appellatione Judææ duæ tantum tribus includuntur, 31. XLII.
Appenſi in patibulo eadem die ante occaſum ſolis ſepeliebantur, 34. CXXVIII.
Appia uxor Philemonis, 60. XL.
Appii forum quantum ab urbe diſtaret, 59. III.
Apſides gradatæ Epiſcoporum, 45. XI.
Apuleii locus correctus, 34. C.
Aqua Benedicta loco lavacri ſucceſſit in Eccleſia, 57. CXI.
Aqua tantum non expiantur delicta, 57. CIX.
Aqua in vinum mutatur pluribus in locis, 31. XXXII.
Aquæ ad Baptiſmum miraculum pluribus in locis in Occidente, 31. XXXIII.
Aquæ in vinum verſæ miraculum quando contigit, 31. XXXII.
Aqua vino miſcenda in ſacrificio miſſæ, 57. CXLVI.
Aqua in Chriſti præſepe miraculo crevit, 2. IV.
Aquæ calidæ in agro Gadareno, 31. LXVIII.
Aquæ calidæ non longe ab Emmaus, 16. X.
Ad Aquas Salvias locus dictus qui, 69. XI.
Aquila Aurea in templo ab Erode poſita eademque exciſa, 8. III.
Aquilarum militarium ſolo affixarum prodigium 44. LX.
Aquila ponticus ab Eccleſia ejectus, 56. XLI.
Aquila Ponticus Judæus genere, fide Chriſtianus, 52. I. Is & Priſcilla uxor ejus Nazaræi, 52. LXV. Ei adhæret Paulus 52. XV. Apollo, genere Alexandrinum inſtituunt in fide, 58. LV. An caput ſibi totonderint, 53. XXV. Ex Italia venere Corinthum, 52. I. Ejus & Priſcillæ mentio, 47. IV.
Ara ignoto Deo inſcripta Athenis, in Galliis item, 52. VI.
Ara dedicata in nomine Dei & Stephani teſtis ejus, 34. CCCI.
Aræ deorum duodecim ſtabant Athenis, 52. VI.
Arabes Magi, 1. XXV. Eorum origo, *ibid.*
Arabia contra Judæam in Oriente, 2. XXXIV.
Arabia Syria Damaſci nominata, 2. XXVI.
Arabiæ feminæ velatæ, 57. LXXXV.
Arabiæ loca nomina ex filiis Abraham ſortita ſunt, 1. XXV.
Arabiæ Damaſcus, 2. XXVI.
Arabicum bellum Herodis adverſus Aretam, 33. VIII.
Aradus inſula, 44. X.
Aratoris carmina de umbra Petri, 34. CCLXIX. De Petro venatore, 51. XXXV. De carcere & catenis Petri, 44. VII. De tempore martyrii Petri, & Pauli, 69. II. De porta Petro pateſacta, 44. VI. De viſione Petri, 42. VI. De tempore navigationis Pauli, 59. IV.
Arbor fici areſacta, 34. IX.
Arbor ex qua primi parentes poſt peccatum pudenda texerunt, 34. IX.
Arbor inflexa Chriſtum adoravit Hermopolim advenientem, 2. XLIII. Eadem morbos depellens, *ibid.* Propter magnitudinem lege Gentilicia culta, 2. XLIV.
Arbor prinus, 32. XXVII.
Arbor Perſis in Ægypto miraculis clara, 2. XLIII. Iſidi conſecrata, *ibid.*
Arbori ſuffigi aliquem non licebat apud Judæos, 34. CXXX. in arbore fici Judas ſuſpenſus, 34. LXXVI.
Arbuſcula balſami ex Judæa Romam tranſlata, 73. VI.
Archelaus & Philippus filii Herodis aderant legationi Judæorum Romæ, 8. XVI. Ejus tyrannidem timuit Joſeph, 16. IV. Regis nomine abſtinet, 8. XII. Curat patris funus, 8. X. Romam ad navigat pro regni ſtabilimento ad Auguſtum, 8. XII. Confirmatur ab Auguſto, *ibid.* Seditioſos cædit immiſſo equitatu, *ibid.* Eo abſente multi ſibi Regis nomen uſurpant, 8. XIV. Ei regnum largitum, 8. X. Ejus cohortales milites occiſi, 8. XII. Ejus regni anni novem, 8. XIII. Ejus tempore defectio Judæorum, 8. XIV. Ejus ditio Syriæ contributa, 16. I. Ei dimidiam partem ditionis Herodis concedit Auguſtus, 8. XV. Damnatus exilio, 16. I. Ei objecta crimina, 16. III. In convivio repertus Cæſaris mandato Romam ducitur, *ibid.* Tetrarcha, non Rex inſtituitur, 8. XIV. Pontifices inſtituit & abrogat, 8. XVI.
Archippus an Coloſſenſium Epiſcopus, 60. XI.
Archiſynagogus rogat Jeſum, 31. LXXIIII.
Archiſynagogi controverſia cum Domino de ſabbato, 33. XLIII.
Architriclinus apud Judæos, quis, 31. XXIX.
Archivis Jeroſolymarum ignis injectus, 68. XLV.
Arcus triumphalis Titi, 73. II.
Arelatenſis Synodus de cælibatu ſacerdotum, 58. XXVI.
Areopagita ſubticentior, proverbium, 52. III.
Areopagitarum munera & mores, 52. II. & III. Eorum Judicium quo anno cæptum, & quamdiu duravit, 52. III. Ii judices quales eſſent, & de quibus judicarent, *ibid.* Ter in menſe judicia exercebant, *ibid.* Eo cognomine optimi viri dicebantur, *ibid.* Iis difficiles cauſæ committebantur a Romanis, *ibid.*
Areopagus unde dictus, 52. II. In eo Paulus cauſam dicit, 52. IV. In eo judices ſacerdotes erant, 57. XXXV.
Aretas Rex Petreæ Arabiæ, 31. XLIX. Ejus filia redit ad patrem Macheruntem, 31. XLV. Ejus filia ab Herode quando dimiſſa propter Herodiadem, 31. XLV. Ejus bellum cum Herode, 31. XLV.

Are-

Aretas Cæſarienſis corrigitur, 92. IV.
Argentarii Epheſii in Paulum quid fecerint, 57. CLXXVI. Eorum luctum ex imaginibus, *ibid.* Eorum clamores, 57. CLXXX.
Argenteæ imagines in templo Gentilium, 57. CLXXVI.
Argentea ſupellectilia Eccleſiæ, 57. LXXXII.
Argenteus quid, 34. XV. *& ſeqq.*
Argentei dati Judæ, 34. XV.
Argento tectum præſepe Domini, 1. V.
Argumentum dicendi ab occaſione ſumit Paulus, 52. VI.
Argumentum epiſtolæ Pauli ad Romanos, 58. LIII.
Ariæ Montani dictionarium Syro-chaldaicum, 34. XVIII.
Arcæ, & Raphaneæ Palæſtinæ civitates, 33. XXXVII.
Arriani corruperunt Evangelium, 35. IX. Eorum ſententia peculiaris, 53. X. Bigamos ad ſacerdotium non admittebant, 58. XXX.
Aridam manum habens ſanatur, & cujus artis homo eſſet, 32. IV.
Ariſtarchus concaptivus Pauli, 60. XI.
Ariſteas de portis templi Jeroſolymitani, 34. CCLIII.
Ariſtion unus ex ſeptuaginta diſcipulis, 33. XLI.
Ariſtobulus junior, 48. XXVIII. filius Herodis, 2. L. Auream vitem Pompeio donat, 34. CLIII.
Arrhæ loco dabatur annulus ſponſæ in quslibet pactione, 57. LII.
Arthemas & Tychicus Pauli miniſtri, 58. I.
Aſcalone quot millia Judæorum interempta, 69. XLVIII.
Aſcalonitarum ſimultas cum Judæis, 41. XXIII. Duos mille quingentos Judæos trucidant, 68. XLVI.
Aſcenſio Iſaiæ ab hæreticis promulgata, 44. XLIX.
Aſcenſionis Domini locus, 34 CCXVII. CCXXVII.
Aſcenſionis Domini meminit Marcus tantum, & Lucas, 34. CCXVIII.
Aſcenſionis Domini nocte lucernæ accendi ſolitæ, 58. LXXVII.
Aſer benedictio impartita, 12. IX.
Aſiani Judæi a Paulo deficiunt, 59. XX.
Aſiæ Eccleſiæ an a Joanne fundatæ, 97. II.
Aſperſio ſepulcrorum, 44. LXXXVIII.
Aſpis a vipera mutuatus venenum, proverbium, 74. VII.
Aſſertio antiquorum Patrum de confeſſione, 56. XV.
Aſſertores Traditionum Apoſtolicarum, 53. XV.
Aſſon Troadis, 58. LXXIX.
Aſſon urbs diverſa ab ea, quæ eſt Troadis, *ibid.*
Aſſueri Regis convivium, 34. XXXVII.
Aſſumptio Beatæ Virginis quo anno facta, 48 IV. *& ſeq.* Eam caligine non obnubilari, 48. IX. De ea Epiſtolam ad Paulam & Euſtochium non eſſe Hieronymi ſed Sophronii, 48. XIII. De ea ſermones falſo Auguſtino adſcripti & Athanaſio, 48. XIX. De ea ſcribendi occaſio quæ, *ibid.* Eam Eccleſia profitetur cum Patribus & Scholaſticis, 48. XXIV. Ejus tempus ex revelationibus diverſis, 48. IV. Ejus ſolemnitas quo anno cæpit celebrari, 48. XXIV. Tranſitus nominata, 48. XVI.
Aſtra Cæli animata eſſe Phariſæi putabant 60. XVI.
Aſtrologia judiciaria damnata, 2. XXIX. Ejus execratio, 56. XLI.
Athanaſius traditionum aſſertor, 53. XXII. Ei ſermo de aſſumptione falſo aſcribitur, 48. XIX.
Athenagoras philoſophus Chriſtianus, 45. XXIV.
Athenas Paulus advenit, 52. L. Illic Paulus quid egerit, 52. XI. Illic in foro ſtabant duodecim aræ deorum, 52. VI. Illic ignotis diis aras erectas fuiſſe, *ibid.* Illic Paulus non diu permanſit, 52. XV. Illic improbatæ lectionis libri igni traditi, 56. XL.
Athenarum Epiſcopus Dionyſius, 98. XXIII.
Athenienſes quid contra negantes deos eorum, 52. V. Eorum Sacerdotes itidem judices, 57. XXXV. Tenaciſſimi deorum cultores, 52. V. Cur aram inſcripſerint Ignoto Deo, 52. VIII. Aliquando polygamiam admiſiſſe, & cur, 58. XVI. Primi ſacum in ſacris uſus inventores, 58. LXXVII. Eorum templa non eſt ingreſſus Paulus 52. VI. Eorum ſummus ſacerdos, 33. XVIII.
Athenienſes Epiſcopi qui, 98. XXIII.
Atinæ Marcus Epiſcopus, 44. XXVIII.
Atronges paſtor affectat regnum Judæorum, 8. XIV.
Auctoritates de Euchariſtia frequenter ſumenda, 57. CLVI.
Augurum auctoritas in Romana Republica, 57. XXXV.
Auguſtini & Hieronymi altercatio de Petri ſimulatione, &c. in qua Auguſtinus Hieronymi ſenſum non videtur aſſecutus, 51. XXXVII.
Auguſtini verſus de primatu Petri in Eccleſia decantari ſoliti, 33 XXV. Ei falſo adſcripti ſermones de Aſſumptione, 48. XVII. Canticis Eccleſiaſticis delinitus, 60. XXXII. Traditionum defenſor, 53. XXX.
Auguſti Cæſaris facta ante obitum, 16. VII. Ejus obitus, 16. VI.
Ejus mutata ſententia de Judæorum cultu, 5. XV. Ejus tributum pro reſtituendo Palatio, 34. X.
Domini nomen oblatum recuſavit, 2. XVI. Quo tempore, 1. IX. Nullam ſibi Statuam poſuit, ſed publicæ Concordiæ & Paci, 2. IX. Ne Dominus diceretur edicto vetuit, 1. IX. Caium nepotem laudavit, quod apud Jeroſolymam non ſupplicaſſet, 1. XV. Judæis favet, 5. XVI. 42. XXI. *& ſeqq.* Rationem habuit Hebræorum, 2. XV. Equitum Romanorum numerum recenſuit, 11. I. Exagitavit cælibatum, conjugium laudavit, 55. I. Judæorum religionem in pretio habuit, 2. XVI. Vetat Ægyptiaca ſacra 5. XVI. Juſſit offerri quotidie victimas in templo Jeroſolymorum ex ſuis redditibus, 42. XXII. Quæ dixerit audito Herodis infanticidio, 1. L. Tiberium adoptat, 6. Cælibatum pœnis notari voluit, 12. I. Cælibatum ſimulare volentes damnat, *ibid.* Virginibus perpetuis præmia largitur, *ibid.* Audit legatos Judæorum in Apollinis templo, 8. XIV. Quid in Archelaum, 16. I. Quo Chriſti anno e vita exceſſit, 16. VI. Legem poſuit de pallio, & lingua Græca, 16. VII. Togæ uſum reducere ſtuduit, 57. XCVIII. Tintinnabula in editiori loco ædis Jovis Capitolini poſuit, 58. CIV. De Variana clade conſternatus, 58. CXXXI. Refudit Herodi judicium filii Antipatri, 8. IX. Tradit ejus regnum Archelao, 8. XII.
Aurea menſa in templum miſſa a Ptolemeo Philadelpho, 34. CLIII.
Aurea vitis Pompeio donata, 34. CLIII.
Auream fibulam in veſte geſtabant Regis affines, 34. LXXXI.
Aurum & argentum ferre ſecum Apoſtoli non erant prohibiti, 34. CCLVIII.
Auſonii figura de Cruce, 43. XCIV.
Azyma & Paſcha poſt æquinoctium agebantur Chriſti tempore, 34. XXVI.
in Azymis myſteria quid, 34. XLVI.
Azyma manducare quando inciperent Judæi, 34. CLV.
Azymas placentas qua figura Judæi conficiant, 58. LXIII. LXV.
Azymos dies ſeptem, a qua die numerare neceſſe eſt, 34. XXV.
Azymo pane confici ſolita Euchariſtia, 34. XLVI.
Azymorum die primo occidebatur Paſcha, 34. XXI.
Azyma dies ſeptem comedebant Judæi, 34. XXVI.
Azymorum uſus, 34. XLIII.

B

BAbylon apud Ægyptios locus ignobilis, 45. XVII.

Babylonis nomine Romam ſignificari non Romanam Eccleſiam, 45. XVIII.
Babylonis in Ægypto nullus Epiſcopus niſi poſt quingentos a Chriſto nato annos, 45. XVII.
Bacchi ſacra celebrare Judæi coacti, 34. CLII.
Bacchum Judæos colere falſo exiſtimavit Plutarchus, & erroris occaſio, 34. CLII. Idem Tacitus etiam calumniatus eſt, 34. CLII. *& ſeq.*
Bal myrrha ab Ægyptiis nominata, 34. C.
Balaam Meſopotamenus Haram incolens, 2. XXV. Prophetias Moyſis habuit, 2. XXII. Ejus prophetiæ notæ gentilibus, *ibid.* Ejus diſcipuli magi, *ibid.* Idem ubi de ſtella vaticinatur, 2. XXV. Ejus genus, *ibid.*
Balac Rex Moabitarum, 5. XXV.
Balbina Virgo, 69. XXX.
Balnea Callirrhoes, 8. VII.
Balſamum pro oleo in Eccleſia incenſum, 58. LXXV.
Balſami hortus irriguus, 7. XLVII.
Balſami arbuſcula Romam a Tito tranſlata, 73. VI.
Banus ſolitarius Phariſæus, 57. LXX.
Baptiſmi ritus, 55. XII.
Baptiſmus Chriſti, 31. XVI. De ejus anno error, 30. Ejus dies, 31. XVIII. Ejus locus, 31. XIX. Is & miraculum de aqua in vinum mutata eodem anno contigerunt, 32. XXXVI.
Baptiſmum in nomine tantum Chriſti collatum, 34. CCXLIII.
Baptiſmum non eſſe ad trigeſimum annum prorogandum, 34. LXI.
Baptiſmum parvulis dari, ex antiqua traditione, 13. XX.
Baptizari pro mortuis quomodo ſolerent Marcionitæ, 57. CLXVIII. Quomodo intelligendum, *ibid.*
Baptizat Chriſtus manibus ſuis Petrum tantummodo, 35. XL.
Baptizat Joannes in Ænnen juxta Salim, 31. XLI.
Baptizati a Chriſto qui fuerint, *ibid.*
Baptizatos manus impoſitionem ab Epiſcopis, ſicut olim ab Apoſtolis, accipere conſueviſſe, 35. XIII.
Barabbas a Judæis Chriſto præponitur, 34. LXXXIII. Dimittitur, *ibid.*
Barachias pater Zachariæ, 1. LIII.
Barathrum famoſiſſimus carcer Athenis, 58. XLIII.
Barba ſignum melioris naturæ, 57. XCIV. Ejus cultus, *ibid.* Superiores pili tondendi ſunt, *ibid.* Ejus & capillorum tonſura qualis in lege prohibita, 58. CXXXVII. Ejus inciſio quæ improbetur, 58. CXXXVIII. Ejus nimis affectata attonſio damnata, *ibid.* Ejus raſio quid ſignificet, 58. CXXXIX. Eam tondere Chriſtianos olim minus conſueviſſe, 57. XCIV. Eam radere ſcriptura ſacra non prohibet, *ibid.* Eam radendi uſus quouſque apud Romanos perſeveravit, 58. CXLII.
Bareas Soranus proconſul in Aſia a Nerone necatur, 68. XXVII. Ejus filia Servilia a Nerone damnatur, & an Chriſtiana, *ibid. & ſeq.*
Bar Jeu pſeudopropheta magus, 36. X.
Barnabas Cyprius latifundium Chriſti cauſa vendidit, 34. CCLXII. De eo jactata falſa refelluntur, 31. LIII. De eo recognitiones Clementis multa mentiuntur, 52. LII. Tarſum profectus, 43. X. A Gamaliele ſimul cum Saulo & Stephano litteris imbutus, 34. CCLXII. Una cum Marco Cyprum profectus, 52. LIV. Cognominatus Judas, 34. CCXXXII. Alius a Barſaba, *ibid.* Excuſatur quod a Paulo diviſus ſit, 52. L. Perducit Paulum Antiochiam, 43. X. A Paulo diviſus, 51. L. An aliquando Romam venerit & quo tempore, 55. LIV. Mediolanenſem Eccleſiam inſtituit, & in Liguria prædicavit Evangelium, *ibid.* Unus ex ſeptuaginta Diſcipulis, 33. XLI. Is & Paulus manibus operantur, 52. XV. Præſto fuit Paulo, 59. VII. Eum primum Romæ Evangelium prædicaſſe falſum eſſe convincitur, 52. LII. Ejus & Pauli navigatio, 33. X. Ejus epiſtola, 52. LV. Ejus corpus refoſſum, 41. XVIII. Ejus Acta Marci nomine ſcripta falſa monſtrantur, 51. LI. Ejus Epiſtola deſideratur, 52. LV. Ei falſo a quibuſdam tribuitur Epiſtola Pauli ad Hebræos, 55. LV.
Barſabas idem fortaſſe quod Carrabas, 40. III.
Barſabas Juſtus locum Judæ ſortitur cum Matthia, 34. CCXXXII. 58. CXV. Venenum ebibit ſine læſione, 58. CXV.
Bartholomæus profecturus ad Indos Matthæi Evangelium ſecum detulit, 42. XVI. In majorem Armeniam profectus, 44. XXXIV.
Baſilica quid, 57. CXXIX.
Baſilica Aſcenſionis, 34. CCXXVIII.
Baſilica erecta in honorem faſciarum Jeſu, 1. VIII.
Baſilica Vaticana fontem habebat in Atrio, 57. CVIII.
Baſilides negavit mortuorum reſurrectionem, 57. CLXVI. Is & Saturninus Simonis Magi Diſcipuli, 74. XIII.
Baſiliſſa & Anaſtaſia Apoſtolorum diſcipulæ martyrio coronatæ, 69. XLIV.
Baſilius Seleuciæ Epiſcopus ſcriptor vitæ ſanctæ Theclæ, 47. XIV. Traditionum prædicator, 53. XXIV.
Baſſoræ & Parthi a Joanne Evangeliſta fide imbuti, 44. XXX.
Batanea Regio, 8. X. Eam cum Trachonitide, *&c.* Filippus conſequitur, *ibid.*
Battologia potius, quam polylogia in oratione damnata, 32. XVI.
Beatius eſt dare quam accipere, dictum Domini, 58. CI.
Bedæ error de viris & mulieribus ad feſta venientibus, 52. IV.
Bellum Judaicum quo anno cæptum, 68. XXXVI. Ejus veritas a Joſepho ſcripta, 73. X.
Bellum Aretæ cum Herode, 31. XLV.
Benedicere Deo in ſecundis menſis Judæorum & Gentilium mos, 34. CCXV.
Benedictio quomodo traderetur apud Hebræos, *ibid.*
Benedictio cum ſigno crucis ex Traditionibus Apoſtolicis, *ibid.*
Benedictio ſponſi & ſponſæ, 37. XLVIII.
Benedicti Pererii opinio de abominatione deſolationis, 68. LI.
Berenice Agrippæ ſenioris filia, 43. II. Ea & Agrippa Paulum audiunt, 58. CLXIV. Florum pro Judæis fruſtra deprecatur, 68. XLI. Jeroſolymis votum ſolvebat, *ibid.* Tito in deliciis fuit, 73. VIII. Urbe invita recedit, *ibid.* De ea carmen Juvenalis, 58. CLXIV. Ejus adamas pretioſiſſimus, *ibid.*
Berenice quæ & Veronica dicta, 34. CXXXIII.
Beroeæ quid Paulus egit, 55. LXXVI.
Beryllus Neronis pædagogus contra Judæos, 58. CLXV.
Berytus oppidum, 44. X. Illic coram Syriæ præſidibus convocatum Judæorum concilium, 1. L.
Beſa & Codorlahomor, 2. XXVI.
Betania ubi ſita, 32. XXVII. Quantum diſtet ab Jeroſolymis, *ibid.* Illic ſuper Lazari tumbam Eccleſia erecta, 34. II. Ejus caſtellum cur dicatur Marthæ & Mariæ, *ibid.* Illuc confluebat multitudo, non ut Jeſum tantum ſed ut Lazarum etiam videret, 34. IV.
Bethlehem ſitus, 1. I. Illuc Joſeph & Mariam reverſos occaſione cujuſdam feſti falſum, 5. XXXI. Illuc Magos non veniſſe falſum, *ibid.* Ejus cultus, 5. V. Ea illuſtrata natali Domini, 2. II.
Bethlehemiticis in ſuburbiis ſpelunca, ubi natus Chriſtus, 2. II.
Bethſaida Vicus in ripa Genezareth, Julia nuncupatus, 16. XI. Eadem patria Petri Andreæ & Philippi Apoſtolorum, *ibid.* Oppidum, 32. LXV. Illic cæcus curatur, 33. XV.
Bethſur Vicus in tribu Juda, 35. XXVIII.
Bigamia in ſacerdotio pudicitiæ vetita, 44. LXXXVIII.
Bigamos ordinari prohibet Apoſtolus, 58. XXVI. Cur non ordinandi, 58. XXVII. Excluſi ab ordinibus etiam a Gentilibus, *ibid.* Eos in

Ec-

Eccleſia præſidere probro ductum eſt, *ibid.* Eæ nec apud Arianos ordinari potuiſſe, 58. XXX.
Bimuli & Trimuli a Dæmonibus vexati, 32. XXIV.
Bimuli cur ab Herode occiduntur, 8. XLVIII.
Blandina martyr in Gentiles quid, 52. XIX.
Blaſphemia audita ſcindebant veſtimenta ſua Judæi, 34. LXXIII.
Blaſphemantes lapidabantur, 34. LXXVIII.
Blaſtus ſuper cubiculum regis Agrippæ, 44. IX.
Boanerges qui dicti, 56. XI.
Bolis quod inſtrumentum, 58. CLXX.
Bona Eccleſiæ reſtituta per edictum Conſtantini, 57. LXXXIII.
Bonorum temporalium uſus communis apud Chriſtianos, 43. XIV.
Boniportus locus, 58. CLXVIII.
Boni viri titulo candidati ſalutabantur, 58. XXXIII.
Bos & Aſinus ad Præſepe Domini, 1. III.
Bos antiqua voce Italiæ Luca appellari conſuevit, 58. XXXIV.
Bos cum ad hoſtiam duceretur, agnum in medio templi peperit, 68. XXXIV.
Brachmani Sacerdotes quibus ornamentis uti conſueverunt, 34. CCXCIII. Ab ethnicis celebrati, 64. VIII.
Brandeum, quid, 55. XII.
Britanni a *Petro inſtructi*, 58. LI. Per Suetonium Paulinum profligati, 63. XVIII.
Britannicus Claudii filius a Nerone veneno ſublatus, 57. CCXIII.
Brutii a calumnia liberantur, 34. LXXXV. Eos ad inferendas pœnas a Romanis deſtinatos, & cur, *ibid.*
Brutius ſcriptor martyrum Chriſtianorum, ſive Erutius, 68. II.
Burrhus præfectus, 56. XLIII.
Byblis oppidum Palæſtinæ, 44. X.
Byzantinæ Eccleſiæ providit Petrus, 44. XII.

C

CAdavera aſpicere ſacerdotibus & Pontifici interdictum, 44. LXXXVIII.
Cadaverum condiendorum mos apud Ægyptios, 34. CLXIX.
Cæcilianus cultus martyris non recepti improbatur, 55. XIX.
Cæci duo, & dæmoniacus mutus curati a Domino, 31. LXXVIII.
Cæcos in templum admitti ſolitos, & ſi erant ex genere ſacerdotali, etiam inter ſacerdotes reſidere, 34. CCLIV.
Cæcum illuminat Paulus Athenis, 52. XI.
Cæcus in templo Domini Sacerdotio fungi non poterat, 1. XL.
Cæcus illuminatus a Jeſu, 34. III.
Cæcus a nativitate viſum recipit, 55. XXXV.
Cæcus illuminatus a Chriſto excommunicatione multatus, 57. XII.
Cædes nefaria Herodis in ſuos, 7.
Cælibatum ſimulatum exagitavit Auguſtus, conjugium laudavit, 11. I.
Cælibatus Pauli, 57. LX. 57. LXV. Non poteſt in dubium revocari, 57. LX. Multis probatur, 57. LXVI. & *ſeq.*
Cælibatus ſacrorum miniſtrorum, 58. XX.
Cælibatus arctius Eccleſiæ Orientalis, 58. XX.
Cælicolæ Judæi dicti, cur, 60. XVI.
Cælius mons totus conflagravit, 29.
Cæmentarius ſanatur aridam habens manum, 32. IV.
Cæſari quæ ſunt Cæſaris reddenda, quomodo, 34. X.

Cæſaris nomine nonniſi Imperatores vocabantur, 33. XL.
Cæſarum progenies in Nerone extincta, 70. VI.
Cæſar quidam falſo inter diſcipulos Chriſti nominatus, 53. XL.
C. Cæſari conſulatum petenti Auguſtus negat, 9. I. Eidem in Syriam proficiſcenti rectorem Quirinum donat, *ibid.*
Cæſar templi Dianæ expilationem prohibet, 57. CLXXVIII. Nimius fuit in attondenda barba, 58. CXL. In ſignum mæſtitiæ capillos & barbam ſubmiſit, 58. CXXXI.
Cæſaream Philippus dici voluit urbem Paneada, 26. XI. Neronia dicta, 33. XVI.
Cæſarea metropolis Palæſtinæ, & non Jeroſolyma, cur, 39. XI.
Cæſarea duplex, 54. I.
Cæſarea in honorem Cæſaris ab Herode dedicata, 16. XI. Illuc Agrippa ſe confert, 44. X. Eam Petrus petit, 41. IX. Colonia Romanorum facta, 73. VIII. Illic Petri res geſtæ prætermittuntur, & cur, 41. X.
Cæſarienſes & Sebaſteni quid contra Agrippam defunctum, 46. VII.
Cæſarienſes Gentiles quid contra Judæos, 68. XLVI. Judæos apud ſe habitantes occidunt, 68. XXXVII.
Cæſarius *frater ſancti Gregorii Nyſſeni cum myrrha* ſepultus, 54. CCCV.
Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus, 34. CCCXVIII.
Cæſonia uxor Caii, 45. I.
Cæſtius, *Vide* Ceſtius.
Ceturæ filii donati ab Abraham, 2. XXVI.
Cæus ſophiſta, virtutis & improbitatis deſcribit imagines, 57. LXXXVIII. Ejus laus, *ibid.*
Cajani hæretici nomine Judæ proditoris pſeudoevangelium compoſuere, 44. XLIX.
Cajetæ promontorium ſciſſum terræmotu tempore paſſionis Domini, 34. CXXIV.
Caiphas ſummus Pontifex in ſacerdotio quot annos fuerit, 31. VIII. Ejus aſſenſus ad ſententiam requirebatur, 31. X. Summus Pontifex anni illius, quomodo intelligitur, 34. III. Is & Anna quomodo ſimul dicantur Principes ſacerdotum, & eorum functio diſtincta, 31. IX. Mortis Jeſu cupidos captioſe eum interrogat, 34. LXXII. Scidit veſtimenta ſua præter morem Sacerdotum, 34. LXXIII. Vitæ pertæſus mortem ſibi conſcivit, 37. III.
Caii Caligulæ Imp. conſulatus, 41. I. Ejus effigies in ſynagogis Judæorum Alexandriæ ſtatuuntur, 42. V. Malum Reip. optabat, 81. II. Ejus verba in Petronium, 42. XI. Ejus mores peſſimi & inconſtans ingenium, 42. XXVI. Ejus & Tiberii mentionem Conſules non faciebant, 45. I. Ejus ſimulacra ſublata, & numiſmata conflata, 45. XLIX. Ejus imagines abolitæ, *ibid.* Ejus in Petronium odium, 42. XI. Ejus conſiliarius quis, 41. XXIII. Ejus ſtatuæ in templum Judæorum inferendæ nuntium, 42. IV. Ejus novum conſilium de ſimulacro in templum inferendo, 41. XXVII. De eſu porcinæ carnis compellat Judæos, 42. XXVIII. a Tiberio hæres Imperii relinquitur, 39. I. Privatus ab Agrippa Ariſtobuli filio colitur, 28. III. Ægyptum cogitat, 42. XXVI. Agrippam ſolvit, & Regem facit, 39. III. Judæorum ærumnas irridet, 40. XIII. Ademptam Herodi tetrarchiam ad Agrippæ regnum adjicit, 40. XVI. Eo dementiæ venit, ut deus ab omnibus haberi & coli voluerit, & Jovi præferri, 41. XXI. Coloſſum aureum in templo erigi mandat, & qua occaſione, 41. XXIII. Templum ſibi dedicari vult, & quo titulo, 42. XXVII. Quibus conſultoribus utebatur,

41. XXIII. Agrippæ donat ne fiat in ſemplo dedicatio ſtatuæ, *ibid.* Occipitia adoleſcentulorum radit, 58. CXXVI. Quo tempore Jeroſolymam advenerit, de quo ab Auguſto laudatur, 5. XV. Quo anno ſuæ ætatia obiis & a quibus occiſus, 43. I.
Cajus & Ariſtarchus ſocii Pauli, 57. CLXXX.
Calamitas Judæorum Alexandrinorum, 40. IV. In ſtatus Caji locanda in templo, 42. V.
Calamitas Judæorum, 50. II.
Calamitates domeſticæ Herodis, 7.
Calcei Domini, 57. XCVII.
Calceorum uſus apud Chriſtianos, *ibid.* Eos multi Chriſtiani non habebant, *ibid.*
Calendæ Januarii expiatæ, 5. XVIII.
Caligula Imperator qualis fuit, 39. I. Deus ab omnibus coli voluit, 40. XII. Ejus Conſulatus, 41. I. *Vide* Caius.
Caligula S. Honorati mortuum revocat, 55. XI.
Calix, in quo Dominus conſecravit, qualis & ubi, 34. LXIII.
Callirrhoes balnea, 8. VII.
Calliſtus Epiſcopus Conſtantinopolitanus, 44. XII.
Calpurnius Aſprenas ſervum, Neronem ſe eſſe fingentem, occidit, 70. V.
Calvariæ locus Golgotha cur ſic dictus; ibi ſepulcrum Adæ, 34. CVIII.
Calumniæ Apionis in Judæos, 41. XXXIII.
Calumniæ hæreticorum in Virginem Mariam, 48. XI.
Calumniæ in Apoſtolos, 51. XXXII.
Calumniæ in Cælibatum Pauli unde, 57. LXIII.
Cambyſes Rex Perſarum alabaſtrum unguenti dono mittit ad Regem Æthiopum, 32. XXIX.
Camelus per foramen acus, adagium apud Hebræos, & quomodo intelligendum, 33. XLV.
Camillus Scribonianus Præfectus Dalmatiæ, 44. LX. Adverſus Claudium, *ibid.*
Camithi filius Simon ſacerdos factus, 18. I.
Campanarum uſus in Eccleſia, 58. CIV. Unde dictæ, *ibid.*
Cana oppidum in Galilæa, 31. XXXI. In ejus nuptiis quis ſponſus, 31. XXX. Ejus nuptiarum locus eccleſia a ſancta Helena illuſtratus, 31. XXXVI.
Cananæa mulier cur ſic dicta, 33. XV.
Cananææ filia ſanatur, *ibid.*
Candaces appellatas eſſe Reginas Æthiopum, 33. XXVII.
Candelabrum Judæorum in arcu triumphali Titi, 73. II.
Candidati Boni viri titulo ſalutabantur, 58. XXXIII.
Candidatus mittitur Jeſus ab Herode ad Pilatum & cur, 34. LXXXII.
Candor veſtium, quid, 34. LXXX.
Canendi laudes uſus, 51. LXX.
Canendi mores indecoros inſectatur Chryſoſtomus, 51. LXXI.
Canon Apoſtolorum de non abjicienda uxore, quomodo intelligendus, 58. XXIII.
Canon Nicænæ Synodi mulierum cum clericis habitationem prohibens, 58. XXI.
Canon Nicæni Concilii adverſus bigamos, 58. XXX.
Canon ſextæ Synodi ſpurius, 34. CCLXXXI.
Canon Concilii Toletani de tonſura dilatanda, & cur, 58. CXXIX.
Canon Synodi Laodicenæ de Angelorum adoratione declaratur, 60. XXII.
Canon de imaginibus non receptus, 57. CXXII.
Canon Synodi Antiochenæ pro imaginibus, 57. CXII.
Canon Eliberini Concilii contra imagines irritus, 57. CXXI.
Canonum Græcorum & Latinorum collectorum nomina, 57. CXXIII.
Cantabris rebellantibus portæ Jani apertæ, 3. IX.
Cantandi ritus diverſarum Eccleſiarum, 60. XXXIII.
Cantare in Eccleſiâ populus cur vetitus, 60. XXVIII.
Cantare in cordibus apud Paulum quid, 60. XXIV.
Cantharus in atrio Eccleſiæ Vaticanæ, 57. CVIII.
Cantica dramatis quæ, 60. XXIV.
Canticorum modeſtiam corrumpentes objurgati, 60. XXXI.
Cantiones Chriſtianorum privatæ quales, 60. XXXVIII.
In Canticis geſtus olim fieri ſoliti exſolverunt, 60. XXV.
Cantor ſeu Pſalmiſta, officium potius, quàm ordo, 44. LXXX. Sola juſſione presbyteri munus obire poterat, *ibid.*
Cantus Eccleſiaſticus unde ortus, 60. XXIV.
Cantus poſt cœnam, 57. CXXXVIII.
Cantus Eſſenorum, 60. XXV.
Cantus ſententia Patrum probatus, 60. XXVI.
Cantus pſalmorum in univerſâ Eccleſia, 60. XXVII.
Cantus religioſus quam proficuus, 60. XXXII. XXXIX.
Cantus Chriſtianorum qualis, 60. XXIX.
Cantus Eccleſiaſtici traditio, 60. XXIV. Die & nocte in eccleſia, 60. XXV.
Cantus feminarum cum viris interdicti, 60. XXV.
Cantus Eccleſiaſtici corruptores, 60. XXXIV.
de Cantu Ciceronis ſententia, 60. XXX.
Cantus molles reprehenduntur, 60. XXIX.
Capharnaum fons apud Geneſareth, 31. LXIV.
Caphargamala villa Gamalielis interpretatur, 34. CCCIII.
Capharnaum una ex decem civitatibus Galilææ, 31. LV. Chriſti civitas appellata, & cur, 31. LVI. Unde dicitur, 31. LXV. Ei & Corozain quando evenerint mala prædicta a Domino, 69. XLVIII.
Capillorum ornatus. *Vide* Ornatus.
Capillorum deſecatio in virginibus Deo dicandis quid ſignet, 57. XCIII. Eorum amputandorum diverſi ritus, *ibid.*
Capitis abraſio omnis in contumeliam, 58. CXXVI.
Capito Flori centurio, 68. XXXVIII. Ejus opera Caius in Judæos impellitur, 41. XXII. Ejus litteræ ad Caium contra Judæos, *ibid.*
Capitolium concrematum reſtituitur a Veſpaſiano, 72. XII.
Cappadociam Petrus petit, 44 XI.
Captivorum & occiſorum numerus in excidio Jeroſolymitano, 72. XIX.
Caput unum viſibile in Eccleſia ſtatuendum, 33. XVIII.
Carcer Apoſtolorum Romæ, 68. XXV.
Carcer Cyzicenus in quo Paulus fuiſſe creditur, 58. XLIII.
Carcer Tullianus, *ibid.*
Carcer Petri Jeroſolymis, 44. III.
Carcer Joannis Baptiſtæ, 31. XLV.
Carcerem Petri non fuiſſe extra civitatem, 44. V.
Carceres famoſiſſimi, 58. XLIII.
Carceris Petri cuſtodes ab Herode ſuffocati, 44. IX.
Carceris Petri & Pauli tempus ſub Nerone, 68. XXIII.

Digitized by Google

Cariatharbe idem quod civitas Arbæ, 34. CXI.
Carioth oppidum in tribu Juda, 92. IX.
Carmen Prudentii de Petri crucifixione, 69. XIX. de ſtella Magorum, 5. XXXV. de Caſſiano & Hippolyto martyribus, 57. CXXII. de exilio Judæorum, 72. XXIX. de carnificinis Chriſtianorum, 98. III.
Carmen Paulini de amicta Joannis Baptiſtæ, 35. XII. de uſu paſtophoriorum in Eccleſia, 57. CVI. de cantharo in atrio eccleſiæ Vaticanæ 57. CVIII. de Cruce & imaginibus baſilicarum, 57. CXIX. de Epiphania, 31. XXXIV. de cereis in eccleſia accenſis, 58. XCVIII.
Carmen Perſii de lotione Romanorum ante ingreſſum in templum, 57. CXI.
Carmen apud Lactantium, de imagine Chriſti cruci affixi, 57. CXVIII.
Carmen Horatii de tabella voto ſuſpenſa, 57. CLXXVII.
Carmen Plauti de teſſera hoſpitalitatis, 75. XVI.
Carmen Gregorii Nazianzeni de Thecla, 47. IX.
Carmina Sibyllina de tempore futuri Judicii, 51. LXV III. Prædicebant affore Regem, a quo tantum ſperanda ſalus eſſet, 1. X.
Carnificina Chriſtianorum locus dictus ad Aquas Salviar, 69. XI.
Carnificinæ Chriſtianorum in Urbe diverſis locis, 98. III.
Caro noſtra corpore Chriſti nutritur, 34. LII.
Carpocratiani, 43. XIV.
Carpus Pauli an idem cum Carpo Dionyſii, 59. XVI.
Carpi Cretenſis viſio, 59. XVI. & ſeq.
Carrabas inſanus ludibrio in Regem transformatus ab Alexandrinis, 40. III.
Carpi Canes alebant hominum cadaveribus, 44. XXIV.
Caſſius Chereas, & Cornelius Sabinus in Caium conjurant, 43. I.
Caſſianus hoſpes Ignatii, 93. VIII.
Caſtorum inſigne quale, 50. II. Cur dicti Pollux & Caſtor, ibid. Propitii navigantibus credebantur, ibid.
Caſula quid, 58. LXIX.
Catalogus teſtantium Petrum Romam veniſſe, 44. XXV.
Cataphrygæ Hæretici, 34. CCCXX.
Catathems quid, 57. CLXXIII.
Catens ferrea Agrippæ a Caio donata & ſuſpenſa quid ſignificaret, 43. VII.
Catenarum Petri laudes, 44. VII. VIII.
Cathedra una monſtrator, 34. CXCIX.
Cathedræ Antiochenæ feſta dies, 30. XI.
Cathedræ Romanæ anniverſarius dies, 45. I.
Cathedra Petri lignea Romæ venerationi habita, 45. XI.
Cathedræ linteatæ, ibid.
Cathedræ primæ in Synagogis, 12. II.
Cathedra Jacobi, 34. CCLXXXVII.
Catholici nominantur Chriſtiani ad diſtinctionem hæreticorum, 43. XVII.
Catholicus ab Hæretico quo ſigno dignoſcendus, 45. VI. IX.
Catholicum quid ſignificet, 43. XVII.
Catholicus & Romanus idem, 45. X.
Cato Minor pallio uſus, 16. VII.
Catulus ter mille ex Judæis in Cyrene trucidat, 73. IX.
Cauda inſula ubi poſita, 58. CLXX.
Cautes Cephæ nomine ſignificator, 35. XXVI.
P. Celer apud Neronem accuſatus, 57. CLXXXIV. Is & P. Ælius Silano necem intulerunt, ibid.
Cellæ frumentariæ Jeroſolymis incendio abſumptæ, 72. X.
Celſus Epicureus hæreticus, 34. CXVI.
Cenchreæ portus & navale Corinthiorum, 53. XXXV.
Cenſor morum Architriclinus, 31. XXIX.
Cenſorinus ſcriptor egregius, 88. II.
Cenſu Cæſaris deſcriptus Jeſus Chriſtus accepto nomine, 2. XXVIII.
Cenſus occaſione exorta ſecta Galilæorum, 2. LVII.
Cenſuræ Eccleſiaſticæ degradationis, & ſuſpenſionis, 57. XXII.
Centumvirum collegium apud Romanos, 33. XXXIX.
Centurio Vitellius Proculus, 43. IX.
Centurio Longinus nomine martyr, 34. CXXVII.
Centurio ab Angelo traditur Petro imbuendus, 34. CCXIV.
Centurio a Domino commendatus, cujus legionis, 32. XV.
Cephas primarius lapis, 31. XXIV. Ita Petrus vocatus a Domino, 35. XXII. Vox Syriaca, 31. XXIV. Syriace petram clariſſimam ſignificat, 31. XXVI. Nomen Græcum & Syriacum, 31. XXVII.
Cephas dixit interpres, Petrus, & non Petra, cur, 31. XXIV.
Cephas quidam alius a Petra ponitur a Clemente Alexandrino, 51. XXXV. Sed a Hieronymo non probatur, ibid.
Cephas unus ex ſeptuaginta, 33. XLI.
Cephæ Græca interpretatio, 31. XXVII.
Cephæ plures introducti, 51. XXXV.
Cera ſacra mirabiliter ignem extinguens, 58. LXXVI.
Cerei Paſchalis myſterium, ibid.
Cerei accenſi in honorem martyrum, 58. LXX. Eorum in Eccleſia accenſorum ſignificatio, 58. LXXIII.
Cereos in populum diſtribuere mos fuit, 44. LXXXVIII.
Ceroferariorum ordo, 58. LXX.
Ceroſtrata, 58. LXXV.
Cerinthus primus poſt Simonem hæreſiarcha, 41. XI. Pſeudoapoſtolus dictus contra Petrum & Paulum invehitur, ibid. Quæ moliatur, 51. IV. Is & Merinthus, 58. XXI. Chriſti reſurrectionem negat, 57. CLXVI. Ejus hæreſis confutata a Paulo, 60. XIX. Is & Ebion inter ſe conſentientes, 74. IX. Revelationes ſub nomine Apoſtolorum edidit, 97. XIII. Is & Carpocras hæretici Matthæi Evangelium deſcripſerunt, 41. XIX.
Certamen quinquennale a quo inſtitutum, & quando, 88. I.
Ceſtius Florus Præſes in Judæam miſſus, 66. XV. In Judæos quæ, 67. III. Jeroſolymam obſidet, 68. XLVII. Joppen devaſtat, ibid. Jeroſolymam capere neglexit miro Dei conſilio, 68. XLVII. Nobiles Judæos transfugas mittit ad Neronem, ibid.
in Chalcedonenſi Concilio orationem Latine prius, poſtea Græce habuit Marcianus Imp. 16. IX.
Chalcidius Platonicus de Magis meminit, & de ortu ſtellæ, 5. XXIII.
Cephira vicus, 91. LXV.
Chlamydem coccineam fuiſſe veſtem militarem, 34. LXXXIX.
Chreſton Latine bonum & commodum ſignificat, 43. XIII.
Chreſtum Gentiles Chriſtum appellabant, & Chriſtianos Chreſtianos, ibid.
Chriſmatis ſacramentum, 35. XIV. & ſeq. Nuncupari conſuevit Sacramentum Confirmationis, 35. XIV.
Chriſmatis ampullæ miraculum, 35. XV.
Chriſti natalis, 5. I. Ejus præſepe, 5. II. Ejus na-

naſcentis prodigia, 1. IX. Ejus circumciſio, 1. XVIII. Ejus typus Melchiſedech, 34. L. Ejus interitum Herodem & alios procuraſſe, 8. VIII. Ejus fuga in Ægyptum, 1. XLIII. Ejus prædicationis tempus, 31. XXXVI. Ejus prædicationis anni unde auſpicandi, & quomodo diſtinguendi, 31. XLIII. Ejus opera diverſa, 33. XLII. Ejus parabolæ, 32. XXX. Ejus mora in Judæa, 31. XLIII. Ejus primum miraculum, 31. XXXII. Ejus baptiſmus, 31. XVII. Ejus prædicatio quando cœpit, 31. I. Ejus reditus ex Ægypto, 8. XIII. De ejus vitæ & paſſionis tempore diverſæ opiniones, 34. CXXXVI. & ſeq. Ejus prædicationis annus primus a Joanne digeſtus, 31. XXXVI. Ejus paſſionis annus, 34. CXXXVI. Ejus corpus offertur pro ſacrificiis omnibus veteris Teſtamenti, 34. LVII. Ejus crucem negantes, 60. IV. Ejus excellentia ſuper Angelos cur inculcata, 60. XVIII. Ejus imago a Syrophœniſſa erecta, 31. LXXV, 57. CXIII. Ejus adulteras eſſe prævaricatores virgines, 57. XCI. Ejus natalis ex libris Sibyllinis notus, 5. XV. Ejus venturi typum gerebat Salomon, 1. XXVIII. Ejus miracula, cum ad feſtum Scenopegiæ profectus eſſet, 33. XXXV. Ejus tempore nondum erectum templum pacis, 2. XII. Ei divinus honor exhibitus quando, 34. V. Ei nubere Deo dicatas virgines recipit Eccleſia, 57. LV. XCI. Eo Ægyptum adeunte quæ contigerint, 2. XLIII. Ei nemo contradixit anno primo ſuæ prædicationis, 31. LXXVIII. Ei parantur inſidiæ ex tributi penſione, 34. X. In cujus domo ei cœna paratur, 34. XXII. Eum ſaltem tangere omnes optabant, 32. IV. Eum adoret arbor inflexa, 2. XLIII. Eum paſſum eſſe anno quadrageſimo ſexto ſuæ ætatis quidam leviter opinati ſunt, 34. CXXXVI. Eum paſſum eſſe poſt annum ſuæ ætatis quinquageſimum nonnulli arbitrati ſunt, & unde moti, 34. CXXXVII. Eum paſſum eſſe poſt annum ſuæ ætatis quinquageſimum, ſcripſit Irenæus, ſed aliud alibi ſentire videtur, *ibid.* Eum paſſum eſſe anno ſuæ ætatis trigeſimo & quintodecimo Tiberii, falſo arbitratus eſt Tertullianus, & ante ipſum Valentinus hæreſiarcha, 34 CXXXVIII. Eum paſſum eſſe ſub Coſſ. Rubellio Gemino & Fuſio Gemino, aſſerit Tertullianus, ex quo multi errandi occaſionem acceperunt viri præcipui, *ibid.* Eum trigeſimo impleto anno paſſum tradit Clemens Alexandrinus, *ibid.* Eum paſſum eſſe anno trigeſimo tertio ſuæ ætatis per tres menſes inchoato, falſum, 34. CXLI. Eum annum tantum Evangelium prædicaſſe opinati ſunt Gnoſtici, 34 CXXXIX. Eum paſſum eſſe anno decimo ſeptimo Tiberii aſſirmat Oroſius, 34. CXXXIX. Eum vixiſſe uno & triginta annis tradit Philaſtrius, & Gaudentius Brixianus, 34. CXXXIX. Duobus annis prædicaſſe, ſentit Apollinaris Laodicenus, 34. CXXXIX. Eum fuiſſe tribus diebus & tribus noctibus in corde terræ, quomodo intelligitur, 34. CLXXVI. Eum profeſſi, abjecta toga, pallium induebant, 57. XCV. Eum non vere paſſum primus Simon Magus diſſeminavit, 60. IV. Eum mortuum anno ætatis ſuæ quadrageſimoſexto, falſum, 34. CXXXVI. Nocte naſcitur, 2. I. Faſciis involutus, 2. VIII. Ubi circumciſus, 1. XVIII. Offertur in templo, 5. XXXVIII. Naſcens virginis clauſtra non violavit, 2. XXXIX. In infantia miracula non fecit, & cur, 12. VII. Non modo filius fabri, ſed & faber dictus, 12. VII. Jugi & aratri ſimilitudine utitur, & cur, *ibid.* Annorum duodecim, 22. I. Quo anno baptizatus, 31. XVIII. Nazarenus dictus, 9. II. Galilæus nominatus ab impiis, 9. III. Sacras nuptias probavit, 31. XXX. Princeps pacis, 1. X. Exiſtimatur ab Herode Joannes Baptiſta, 1. LII. Quanto tempore in Ægypto manſit, 8. XIII. Is & Apoſtoli Galilæi, 2. LXI. Cur primum ad Annam perductus, 34. LXX. Is Petra, 31. XXVI. Montem aſcendens elegit mox duodecim Apoſtolos, 32. V. Quæ patitur a ſuis, 32. XXIX. Mittit Apoſtolos binos, 32. XXI. De ſua paſſione prædicit, 33. XXVIII. Quomodo ſuper pinnaculum templi delatus, ſit, 31. XX. Quid cum invaditur, 34. LXVII. Exuitur clamyde, & propriis induitur veſtimentis, 43. XCIV. Quaſi hortulanus apparet Mariæ Magdalenæ, 34. CLXXXVI. Noviſſime Apoſtolis manifeſtatur, 34. CCVIII. Elevatur in cælum, cujus ſiguram manipulus exprimebat, 34. CCXXXIV. Rex & Sacerdos, 57. XXIX. Tranſmittit in ſuos regiam poteſtatem, *ib.* Magiæ inſimulatur, 34. CCXXIV. Curat dæmoniacum, & ſocrum Simonis, 31. LXVI. Increpat dæmonia, *ibid.* In Judæa quamdiu manſit, 55. XLIII. Imperat vento & mari, 31. LXVI. Abiit Ephrem, 34. III. Quo anno & quo menſe ſuæ ætatis cruci affixus, 34. CXLII. Ubi oravit, 34. LXVI. Quo anno Tiberii paſſus, 34. CXLIV. & ſeq. Quo die paſſus, 34. CXLVIII. Quo die reſurrexit, 34. CXLVIII. Ibi crucifixus, ubi Iſaac immolatus, 34. CVII. Quotidie fidelibus immolatur, 34. LV. Quando abſtulit ſpolia Damaſci, & Samariæ, 1. XXVI.

Chriſtiani a Chriſto, Chriſti a chriſmate nomen deductum, 43. XII.

Chriſtiani Nazareni dicti, 9. II. 43. XVI. Galilæi nominati, 9. III. Fratres appellati, & Sancti, 43. XIV. Vocati credentes, & Fideles, 43. XV. A Gentilibus impoſtores dicti, 56. XI. Dicti Sancti, 43. XV. Dicti Catholici, 43. XVII. Dicti Salvati, 57. CXIII. Judæorum invidia bonis ſpoliati, 57. LXXVII. Ad Orientem converſi orabant, 57. CIV. Sine calceis incedebant, 57. XCVII. Manibus lotis orabant, 57. CX. In privatis domibus, vel in cryptis conveniebant, 57. CIII. Quando Jeroſolymis abſcedunt juxta præceptum Domini, 68. XLVII. Quo anno Roma pulſi a Claudio 51. I. Dicti Chreſtiani, 43. XIII. Supellectilia ſalvant in abominatione deſolationis, 58. LV. Sub Eſſenorum nomine a Philone laudantur, 64. XI. Non barba raſa ſed pallio ab Ethnicis diſtinguebantur, 58. CXL. De incendio Urbis calumniam paſſi, 66. III. A calumnia incendii Urbis liberantur, 66. V. & ſeq. Sub Nerone paſſi, primitiæ martyrum dicti, 66. X. Ferarum tergis contecti a feris laniantur, 66. III. Qua ſpe operibus miſericordiæ incumbunt, 75. XI. Sub Ceſtio recedunt Jeroſolymis, 68. XLVII. Omnes Jeroſolymis pulſi, Apoſtolis ibi permanentibus, 34. CCCXX. Primum pulſi Jeroſolymis, 35. I. Ut impoſtores deriſi ſub Nerone, 66. X. Cum Judæis necati, 71. XII. Spe vitæ æternæ omnia præſtant, 75. XI. Sub Neronis Imperio infamati, 66. VI. Primi diu vixerunt, & cur, 76. II. Præter fidem omnia habent contemptui, 75. XI. Sub Titi Imperio ſecuri, 80. II. Quid in calamitatibus Judæorum, 42. VIII. Eorum laus, cum nullo habere negotium, 57. XXV. Soleis utebantur, 57. XCVII. Eis omnia communia præter uxores, 43. XIV. Eis perſuaſum, omnes inter ſe fratres eſſe, 75. XI. Eorum annuli quo ſigno ſculpendi, 57. LIII. Eorum convivia qualia, 57. CXXXV. Eorum effuſa largitas, 57. LXXVIII. In eorum conviviis cantica etiam adhiberi ſolita qualia, 57. CXXXVIII. Eorum legio victoriam precibus obtinuit, 58. CX. Eorum nomen

men

men cur infamaretur, 66. V. Eorum Pontificum corona, 34. CCXCIII. Eorum qui Jeroſolymis expulſi ſunt enumeratio, 35. III. Eorum religio a Claudio inter ſuperſtitiones enumeratur, 52. I. Eorum Apologiæ, 66. V. Eorum irriſiones, 66. X. Eorum ſub Nerone necatorum quo die memoria agitur, 66. X. Eorum agapes, 57. CXXXIV. Eorum ſtudium juvandi peregrinos, ac miſerabiles perſonas, 44. LXXII. Eorum erga Judæos officia, 42. VIII. Eorum nomen ubi inchoatum, 43. XI. Eorum diverſa nomina, 43. XIV. Eorum perſecutio ab Agrippa, 44. I. Eorum modeſtia, 73. V. Eorum carnificinæ locus ad Aquas Salvias, & alibi, 69. XI. Eorum hoſpitalitas, 75. XV. Eorum cauſa omnia mala imminere exiſtimabant Gentiles, 86. III. Eorum religionem Judaico nomine Gentiles ſolitos conſignare, & cur, 98. III. Eos etiam hæretici ſuos ſectatores appellare conſueverunt, 43. XIV. Eos ab Apoſtolis indumenti formam mutuatos, 57. XCVI. Eos bene uſos pacis temporibus ad dilatandam fidem, 78.
Chriſtianitas prima, 34. CCXLIV.
Chronicon Joannis Antiochiæ Epiſcopi mendaciis ſcatet, LXXVII.
Chryſoſtomi locus explicatus de præſepe Domini, 2. XXXIV.
Chryſoſtomus traditionum aſſertor, 53. XXVIII.
Ciborum delectus, 57. CXCIV.
Cibos non damnat Eccleſia, ſed abſtinentiam commendat, *ibid.*
Cibos & nuptias deteſtantes qui, 57. CXCI.
Cibyres urbis Cariæ fons, 31. XXXII.
Cineris copia civitates obruit, 81. III.
Cinis Veſuvii uſquequo pervenerit, *ibid.*
Cingulum laneum ſponſarum Chriſti, 57. XCII.
Circuitus, ſeu periodi libri appellati, 41. X.
Circumcidit Paulus Timotheum, & cur, 52. LXI.
Circumciſio Chriſti in ſpelunca, 1. XVIII. Sub quibus Conſulibus, *ibid.*
Circumciſio an in templo facienda, 1. XVIII. Fiebat etiam in ſabbato, 34. XXXIII. Eam neceſſariam fuiſſe in lege veteri, 44. LXVI. Ejus miniſter dictus Chriſtus, 51. XXIX.
Circus Neronis in Vaticano, 69. XVIII.
Ciſſon torrens, 33. XXIX.
Cithara ab eccleſiæ modulatione proſcripta, 60. XXXVII.
Civium Romæ cenſitorum numerus tempore Claudii, 50. IX.
Clades Judæorum Alexandrinorum, 40. IV.
Clades Variana, 8. XIV.
Clades Jeroſolymitana & bellum neci Jacobi attributa a Joſepho, 34. CCXXII. 72. VI. & *ſeqq.*
Clandeſtina matrimonia prohibita, 57. L.
Claudiopolis Bithyniæ civitas, 44. XI.
Claudii Imperium, 43. II. Ejus edicta pro Judæis, 43. IV. & *ſeq.* Ejus litteræ ad Fadum 48. XXVII. Ejuſdem litteræ ad S. P. Q. Judæorum, 48. XXVIII. Ejus ſolertia in annona procuranda, 44. LXII. Ejus tempore fames in toto Orbe, quo anno, 44. LXII. Eo mortuo Judæi Romam redeunt, 56. XLII. Latini ſermonis ignarum judicem albo eraſit, 26. VIII. Agrippæ regnum confirmat & auget, 43. V. Quo tempore, & qua occaſione Romanum portum extruxit, 44. LXII. Multa ſacrificia Romæ abrogavit, 45. XLVIII. Retinendæ ſtolæ pontificiæ Judæis poteſtatem facit, 48. XXVIII. Aruſpicum diſciplinam reſtituendam curat, & qua occaſione, 40. II. Agrippæ jus in res ſacras tribuit, 44. III. Agrippam Agrippæ filium conſtituit in regno patrui, 50. I. Judæos urbe pellit, quo anno, 51. I. Neronem adoptat, 52. XXIII. Quando obiit, 56. XLII.
Claudii Liſiæ litteræ de Paulo ad Præſidem Felicem, 58. CLII.
Claudus a Petro ſanatus, in qua parte templi eſſet, 34. CCLVIII. Myſterium ex miraculo, *ibid.*
Claudus ſanatus a Petro ante diaconorum electionem, 34. CCLIX.
Clavi cruci affixi Domini an quatuor, 34. CXIV. Eos extractos a Chriſti manibus ac pedibus in ſinu ſuo Dei genitrix accepit, 34. CXXVIII.
Clemens Stromatæus, 31. XL.
Clemens Alexandrinus de traditionibus, 53. XIX. Ejus error de annis Agonalibus, 88. II.
Clemens poſt Petrum tertius vel etiam quartus Pontifex, 69. XL. Poſt Linum & Cletum ſedit 69. XXXVIII. Non ante Domitiani tempora ſedit, *ibid.* Is & Linus quomodo ſediſſe dicantur vivente Petro, 69. XLII. A Petro ordinatus, 69. XLIII. Quot annos ſedit, 93. I. Virginitatem docet, 74. X. Perpetuam virginitatem coluit, 93. VIII. Quos inſtituit Epiſcopos, 95. II. Quando creatus Pontifex, 93. I. Ejus Encyclicæ contra Ebionem, 74. X. Ejus Paulus meminit, 69. XLI. Ejus ſcripta de rebus Petri geſtis, ab hæreticis depravata, 41. X. *Ejus ſcripta corrupit Ebion*, 74. X. *Ejus* epiſtola ad Corinthios illuſtris in Eccleſia legi ſolita, 95. I. Ex diverſis auctoribus integrata, 95. II. Ejuſdem Epiſtolæ narratio, 95. IV. Ejus epiſtolæ plures, 95. V. Ejus commentarium antiquiſſimum eſſe, 57. XXV.
Clemens patruelis Domitiani, vir Conſularis, 93. VI. 98. VII. Potuit habere filios Imperatores, ſi Domitiano in cultu idolorum adhæſiſſet, 98. I. Inertiæ culpatur propter quid, *ibid.* A Domitiano juſſus occidi quo anno, *ibid.*
Cleobolus & Theodorus hæreſiarchæ, 68. XII.
Cleopatra Albini uxor, 66. XV.
Cleopatra Lyſaniam necat, 31. VI.
Cleopham Emmauntis fuiſſe indigenam, 34. CLXXXIX. Is cum comite qua hora noctis Jeroſolymam pervenerit, *ibid.* Ei comes quis fuerit, 58. XXXIV.
Clericalis tonſura quid ſignificet, 58. CXXIII.
Clerici immunes a Principum vectigalibus, contra Novatores, 33. XXXII.
Clerici nomen delere aut ſupprimere in pœnam, 57. XXII.
Clerici ſportulantes, 57. LXXIV.
Clerici differunt tonſura a Nazaræis, 58. CXXIII. Ii comam tondeant, quomodo intelligendum, 58. CXXVIII. Monachis antiquiores, 58. CXL. In Occidente an uſi barba, *ibid.* Eorum cælibatus, 58. XIX. Eorum ſtipendia, 57. LXXIII.
Clericus ab altari amotus propter impudicum aſpectum, 57. CXXVI.
Clerus unde dicatur, 44. LXXVII.
Cleto Clemens ſubrogatur, 93. I. Eum & Anacletum eumdem eſſe putantes decipi, 69. XLI. Is & Linus quomodo vivente Petro ſediſſe dicantur, 69. XLII. Lino ſubrogatus, 81. L. Quot annos ſedit, & quando martyrio coronatus, 93. I.
Coccineam chlamydem, veſtem militarem fuiſſe, 34. LXXXIX.
Codorlahomor, & Berſa, 2. XXVI.
Cœna pura ſine animalibus, 34. CXLIX. Sexta feria appellata, *ibid.* Ea, de qua apud Feſtum, ad Judæos non pertinet, *ibid.* Inter dies celebres Faſtis adſcribitur, 34. CLVI. De ea meminit Tertullianus, 34. CLV. Quæ appellari ſolita apud Judæos, 34. CLVI. Quæ apud Auguſtinum, *ibid.* Cur ſic nominata, *ibid.* Non eſt in jejuniis, 34. CLVI.

In

Digitized by Google

in Coena togati & palliati accumbere interdum ſoliti, 34. XXXIX.
Cœnaculum in quo erant Apoſtoli, cujus domus, 34. CCXXXI.
in Cœnaculis convenire ſolebant Chriſtiani, 57. XCIX.
Coena facta ante ſex dies Paſchæ diſtincta ab ea quæ facta eſt biduo ante Paſcha, 32. XXVII.
Cornelia Maxima virgo Veſtalis a Domitiano damnata, 94. VII.
Cornelii Janſenii concordantiam ſequendam ſibi auctor proponit, non tamen ſemper, 31. III. Ejus ſtudium in contexendis Evangeliis in unum, *ibid.* Ejus expoſitio ſuper illud Evangelii: A bimatu, & infra, 2. XXXIII.
Cornelii Centurionis pietas, 42. IV. Ejus domus Eccleſia facta, 42. X. Eum Epiſcopum Cæſarienſem fuiſſe teſtatur Martyrologium Romanum, alibi fertur epiſcopus Ilii, 42. IX. Cum ſuis baptizatur, *ibid.* Ilii Epiſcopus, *ibid.* A Petro imbuitur, 34. CCXIV. Primus ex Gentibus baptizatur, 35. XXVII. Cujus cohortis Italicæ Centurio fuerit, 41. II.
Cornelius Tacitus de origine Judæorum hallucinatur, 58. XV.
Corona Capitis ſummi Pontificis qualis, 34. CCXC. *& ſeq.* Triplici ordine ducta mitram ornabat ſummi Pontificis, 34. CCXCI.
Corona ſacerdotalis, 34. CCLXXXVII.
Corona aurea Pontificum, 34. CCXCII.
Corona ſpinea coronatus eſt Jeſus ad quid ſignificandum, 34. LXXXVII.
Corona in capite Clericorum quid ſignificet, 58. CXXIII. Inter alia ſpineam Chriſti coronam refert, *ibid.*
Coronæ Spineæ Domini ſentes revireſcentes, 34. LXXXVII.
per Coronam Epiſcopi obteſtari quid, 58. CXXXIV.
Coronas geſtare Chriſtiani exhorruerunt, 34. LXXXVII.
Corrozaim proximus Capharnaum, 31. LXIV.
Corpora Petri & Pauli ab Orientalibus requiſita ut ea aſportarent, 33. XVII.
Corpus Joannis Baptiſtæ ubi ſepultum, 33. V.
Coena Paſchalis duplex menſa, 34. XXXVIII.
Coena Chriſto paratur in cujus domo, 34. XXII.
de Cœna Domini aliquorum errores, 58. LXXXIV.
Cœna Domini diſtincta a Cœna agni Paſchalis, 57. CXXXI.
in Cœna bis de proditore ſermo habitus, 34. XLV.
Cœna Dominica qua hora cœpta, 34. LXI.
in Cœna caros ſollocandi uſus Romanorum, 34. XL.
Cœna duplex, 57. CXXXI.
Cœna facta in Bethania cum Lazaro, 34. IV.
Cœna facta in Domo Simonis, in Bethania, 34. XIII.
Coena Paſchæ Domino in domo Joannis Evangeliſtæ parata, 34. XXII.
Coena Dominicam manducare quid, 34. XLV. Ejus voce abutuntur Novatores, *ibid.* Ejus uſus, 34. LXI. Ejus hymnus, 34. LXV.
Cœnantibus eis, idem quod, Recumbentibus eis, apud Matthæum, 34. XLIV.
Cœnare more Romano Judæi didicerunt, 34. XXXVII.
Cœnatoria veſtis apud Judæos, 34. XXXIX.
Cœleſyria proprie quæ, 62. VIII.
Cœmeterium Eunuchi Candacis Reginæ, & miracula, 35. XXVIII.
Cœmeterium Priſcillæ nuper aeffoſſum, 97. CXIV.
Collatio Græce Symbolum, 44. XVII.
Collegia ſacrarum virginum, & viduarum, 57. LVI.
Collectam indicit Paulus non pro ſe, ſed pro aliis, 57. CLXIX.
Collectæ Antiochia Jeroſolymam tranſmittuntur, 44. LXVII. De Dominico fieri conſueverunt, 44. LVIII. In uſum pauperum diſtribuebantur, 44. LXX. A Pontifice Romano indictæ, 44. LXVIII.
Collecta nova indicebatur, ubi nova emerſiſſet neceſſitas, 44. LXXI. Eas mittendi Jeroſolymam mos uſque ad Theodoſium perduravit, 44. LXXIII. De iis admonitio Pauli, 57. CLXIX.
Collecta pecuniarum fieri ſolita die Dominico, 44. LXVIII.
Collegii ſeniorum princeps Annas, 31. X.
Coloniæ jure Romanorum vivere cogebantur, 32. LXVII.
Colonia Agrippina quæ, & quando extructa, 12. XXIII.
Colonia Romanorum Cæſares, 73. VIII.
Coloniis municipia præſtabant, 58. CXLVII.
Coloſſenſes qui, 60. XI. Cultores Michaelis Archangeli, 60. XXI. Iis an Paulus prædicavit, 60. XIV. Oppidum in majore Phrygia, 60. XI. Sub Laodicenſi metropoli, 60. XXI. Urbs Cone dicta, 60. XXI.
Columba ex templo egredi viſa, cum velum templi ſciſſum eſt, 34. CXXIII.
Columbæ aureæ ſuper altaria poni ſolitæ, 57. CLIV.
Columnæ alligatus Chriſtus, 34. LXXXVI. Ea in qua Dominus flagellatus eſt, ubi poſita, *ibid.* & 34. CCXXXI.
Columnam eſſe Jeroſolymis, quæ æſtivo ſolſtitio umbram non faciat, falſum eſſe monſtratur, 34. CXII.
Columnarum magnitudo in templo, 34. XII. Eorum numerus in templo ab Herode ſtructo, *ibid.*
Comam tondere ignominiæ cauſa, 58. CXXVI.
Comam Clerici tondeant cur, 58. CXXVIII.
Comedendi a ſtantibus agni Paſchalis uſus intermiſſus, 34. XLI.
Comes Peregrinationis Pauli quis, 35. LXIV.
Cometæ, 2. XXXV.
Cometa Romæ tempore Neronis, 62. II.
Commenta falſa de Barnaba, 51. LII.
Commentarius de Operibus Cardinalibus probatæ fidei liber, 34. LV.
Commentarii editi nomine Pauli, 44. XLVII.
Communicare cœnam Dominicam quid, 34. XLV.
Communicare ſub utraque ſpecie Fideles num- 57. CLV.
quam ſolitos extra tempus ſacrificii,
Communicare quotidie non ſunt ſoliti Orientales, 57. CLVII. *& ſeqq.*
Communicatio & excommunicatio, 57. XV.
Communio ſub una ſpecie, 57. CLV.
Comparatio Chriſti ad lucem, 2. I.
Compreſſiones fieri ſolitæ in templo, 50. II.
Concilia traditiones ſecuta, 33. XXXI.
Concilia celebrandi typus, 33. XVII.
Concilia de Agape quid, 57. CXLIII.
Concilii Jeroſolymitani tempus, 51. VI.
Concilium adverſus Chriſtum quo actum, qua cauſa, 33. III.
Concilium Apoſtolorum Jeroſolymis celebratum, & ejus cauſa, 51. II. Quo anno, 51. VII. An omnes Apoſtoli interfuerint, 51. VIII.
Concilium ſeniorum biduo ante Paſcha factum, 34. XIV.
Concilium Gangrenſe a ſuffocatis abſtinendum mandat, 51. XXII.
Concilium Aurelianenſe idem jubet, 51. XXIV.
Concilium Carthaginenſe de ſacrificio a jejuno offerendo, 34. LXI.

Concilium Agathenſe de Miſſis veſpertinis, 34. LXI.
Concilium Eliberinum irritum in multis, 57. CXXI.
Concilium Matiſconenſe de vigiliis Dominicæ diei, 58. LXXXIX.
Conciliorum uſus in Eccleſia unde, 58. CXIX. Eorum inſtitutum quod, *ibid.*
Concilium Septuaginta Seniorum ſublatum, & ex aliis ſuffectum ab Herode, 32. X.
Concilium ſanctorum pro Eccleſiis, 57. CXXIX.
Conciſio apud Paulum quid, 60. V.
Concordantia Evangeliſtarum de hora paſſionis Domini, 34 CLIX.
Concordantia Marci & Matthæi de miraculo facto in terra Gadarenorum, 31. LXVII.
Concordantia Evangeliſtarum de adventu mulierum ad monumentum, 34. CLXIV.
Concordantia Evangeliſtarum de galli cantu, 34. LXXI.
Concordantiæ ſimulacrum, 5. X.
Concordiæ publicæ, Saluti, & Paci imagines ponit Auguſtus, *ibid.*
Condire aromatibus corpora defunctorum, ab Ægyptiis Judæi mutuati, 34. CLXIV.
Confeſſio Petri de Chriſti divinitate, 33. XVII.
Confeſſio peccatorum inſtituta apud Chriſtianos, 56. XIV.
Confeſſio poſt baptiſmum, 56. XIV. De ea auctoritates, 56. XXXVI. Confeſſio & ſatisfactio, 56. XVII. *Cui fieri debeat. ibid.* Confeſſio peccatorum publica, 56. XVIII. Illa commendata, 56. XXIII. Præcedere ſolebat baptiſmum, 56. XVIII. Ante Communionem, 56. XXII. Vomitui comparata, 56. XXIII. Duplex publica & privata, *ibid.* Etiam privata temporibus Apoſtolorum. 56. XXIV. Secreta in uſu majoribus: 56. XVIII. Addita ad horas diei, 51. LXIX. Ante Baptiſmum, & poſt baptiſmum, 56. XXXII. Publica prohibita & a quibus, 56. XXXIII. Publica inter monachos qualis. 55. XXXV. Sacerdotibus facienda, 56. XXXVI. Ante meſtionem, 60. XXVII.
Confeſſiones audire munus Epiſcoporum fuiſſe, 56. XXXVI.
Confeſſorum qui in carcere detinerentur frequens viſitatio, 75. XIV.
Confirmationis ſacramentum ſacrum chriſma nuncupatum, 35. XIV.
Confutatio illius opinionis quod Petrus fundaverit prius Eccleſiam Romanam quam Antiochenam, 39. XII.
Conjecturis interdum procedendum, 34. CLVII.
Conjugalis continentia, 57. XLII.
Conjugati cur frequentius eligerentur epiſcopi, 58. XIX.
Conjugati ſi ad ſacros ordines adſciſcerentur, ab uſu conjugii temperabant, 58. XX.
Conjugati ordinati abſtinere a conjugibus juſſi, 58. XXVI.
Conjugatum fuiſſe Paulum falſum eſt, 57. LXI.
Conjugii leges, 57. XLII. *& ſeqq.*
Conjuratio in Paulum, 58. CLI.
Conjuratio in Caium, 43. I.
Conceſſus Judæorum ordo, 12. II.
Concilium Patronii Judæis utile, 42. IX.
Conſtans Imp. Athanaſium quid rogavit, 60. XLIX.
Conſtantia Auguſti ſudarium Pauli a Gregorio petiit, 69. XIII.
Conſtantini edictum de bonis Eccleſiæ reſtituendis, 57. LXXXIII. Ejus dona Eccleſiæ facta, 58. LXXV.
Conſtantinopoli nube ignea deſuper imminente multi baptizati, 85. III.
Conſtantinus Magnus urceum unguenti, quo Chriſtus inunctus fuit cum aliis reliquiis in foro Conſtantinopolitano depoſuit, 31. XXIX. Plumbatarum ictibus primus exemit debitores, 35. XXXIV. Ejus & Licinii edictum, 57. LXXXIII.
Conſtitutiones Apoſtolorum liber Clementis nomine inſcriptus, apocryphus, 32. XVIII.
Conſtitutio Apoſtolorum de jejunio quartæ & ſextæ feriæ, 34. CLXI.
Conſuetudo Hebræorum diebus feſtis ante horam ſextam non prandere, 34. CCXXXVIII.
Conſuetudo Judæorum cum malum imprecarentur, 46. XIV.
Conſuetudo Eccleſiarum ſervanda, 57. CCVIII.
Conſuetudo interpretandi voces plurium linguarum communes, probata, 31. XXVII.
Conſuetudo Judæorum iterum pedes ac manus in convivio lavandi, 34. XXXVIII.
Conſuetudo damnatis aliquod ſolatium impendendi, 43. XCVI.
Conſuetudinis varietas Eccleſiæ non obeſt, 57. CCI.
Conſulatus duplex, ordinarius, & honorarius, ex quo multi arguuntur erroris circa tempora, 74. I. 75. I.
de Conſulatuum numero error emendatus, 75. I.
Conſulatus Domitiani ſextus cum octavo Veſpaſiani, 70.
in Conſulatibus numerandis ratio habita, 74. II.
Conſultor Apoſtolorum Spiritus Sanctus, 44. XX.
Contentio Apoſtolorum unde orta, 34. XLII.
Contentio oborta Epheſi inter Chriſtianos præceptorum cauſa, 57. II.
Contentio Pauli, & Barnabæ, 51. XLVIII.
Conteſſeratio hoſpitalitatis inter Chriſtianos, 75. XV.
Continentia conjugalis, 57. XLIV. Ex Conſenſu mutuo, 57. XLV. Ex eadem miracula, *ibid.*
Contubernium cum uxore relicta vetitum presbytero, 58. XXIV.
Contradictionis libri a Simone Mago editi, 35. XXII.
Controverſia Petri & Pauli, quomodo intelligenda ut neuter erraſſe dicatur, 51. XXXII. *& ſeqq.*
Conventus forma a Paulo præſcripta, 57. CLXI. In Matutinis exprimitur, 57. CLX. *& ſeq.*
Conventus forma in urbe nuper erecta, 57. CLXIV.
Conventus crebrius celebrandi, 57. C.
Conventus Judæorum in ſynagoga ordo, 57. CXXV.
Conventus in templo, 52. II.
Conventus in Domu Caiphæ, 34. XIV.
Conventus Corinthiis Paulus præſcripſit, 57. CLXXXIX.
Conventus ſacri die ſabbati perinde ac ipſa die Dominica, 57. CCVI.
Conventus forenſes apud Græcos qui, 57. CLXXXIII. Ter in menſe ad tollendas lites, 57. CLXXXV.
Conventus forenſes apud Romanos, 57. CLXXXIV.
Converſio ad Chriſti fidem quinque millium hominum, 34. CCLIX.
Converſio Eunuchi Candacis Reginæ, 35. XXVIII.
Converſio Pauli quo anno ætatis ſuæ, 36. I.
Convivandi modus apud priſcos Romanos, 34. XXXVI.
Convivandi modus Judæorum Romanorum ſimilis, 34. XXXVII.
Convivarum pedes lavari ſoliti, 34. XXXVI.
Convivia duo, quibus a Magdalena unctus eſt Jeſus, 32. XXVIII. Ubi facta, *ibid.*

Convivia Chriſtianorum qualia, 57. CXXXV.
Convivia pauperibus Agapes nominatæ, 57. CXLII.
Convivia in Eccleſia celebrari ſolita poſt ſacra, 57. CXXXI.
Convivia triplici de cauſa a Chriſtianis celebrari ſolita, 57. CXXXIX.
Convivia Chriſtianorum, *Vide* Agapes.
in Convivio Paſchali Judæos bis lavari ſolitos, 34. XXXVIII.
Convivium Chriſtianorum a Dei laudibus auſpicari, 57. CXXXIV. A Philone deſcriptum, 57. CXXXV.
Coponii æquitis Romani magiſtratus quando, 16. IV. In Judæam miſſus, *ibid.*
Corbau ſacer Theſaurus, 38. III.
Corbona a Pilato expilata, *ibid.*
Corinthia porta in templo erat, quæ ſpecioſa dicebatur, 34. CCLIII.
Corinthiæ feminæ impudiciſſimæ, 57. LXXXVI.
Corinthi Paulus quamdiu permanſit, 55. XIV.
Corinthii hominis ſcelus a Paulo reprehenſum, 57. X.
Corinthii primum a Paulo inſtructi, 57. II. Quomodo ſe Cephæ eſſe dicerent, 57. III. Aliorum caſu inflati arguuntur, 57. II. Ex impudiciſſimis pudiciſſimi effecti, 57. LV. Ultra modum Veneri addicti, 57. XLIII. De iis Paulus gloriatur apud Macedones, 58. XXXVII. Eorum incontinentia, 57. XLIII. Eorum Virgines velatæ, 57. LV. Eorum ſchiſma, & ejus cauſa, 57. II. Eorum errata a Paulo reprehenſa, 57. X. Eorum Eccleſia ſchiſmate laborat, 95. I. Eos tertio inviſit Paulus 58. XLIV. Eos Paulus de reſurrectione inſtruit qua occaſione, 57. CLXVI.
Corinthias mulieres velari vult Paulus, 57. LXXXVII.
Corinthum adire non cuivis integrum, 57. XLIII.
Corpus Chriſti, 34. XLVIII. Corpus Chriſti offertur pro omnibus ſacrificiis veteris Teſtamenti, 34. LVI. Viris tantum conceſſum nuda manu ſumere, feminis non niſi linteamine, 57. CL.
Corruptores cantus Eccleſiaſtici, 60. XXXIV.
Corruptores Evangelii Matthei, 41. XIX.
Cotis dæmon apud Corinthios in honore habitus, 57. XLIII.
Craſſus templum Jeroſolymitanum expilat, 73. IV. Juramentum violat, 73. V.
Craton Apoſtolorum diſcipulus, 68. VII.
ex Creta Joſephus Hiſtoricus uxorem duxit, 58. XV.
Cretæ nobiles Judæi agebant, 58. XV.
Cretæ Epiſcopus Titus, 58. I.
Cretenſes ſemper mendaces, 58. XV. Nequaquam fuiſſe polygamos, 58. XVI. A pueris uxorem ducebant, ex legibus 58. XIV. Eorum lex cælibatum prohibebat, *ibid.* Eorum Eccleſia nobiliſſima, 58. XV. Eorum infamis luxuria, 58. XIV.
Cretenſis Eccleſia Fidelis, 58. XV.
Creuſæ honeſtas, 57. LXXXV.
Crinem virginibus amputari multis ex cauſis, 57. XCIII.
Crinibus Virginum incidendis non eadem apud omnes conſuetudo, *ibid.*
Crixiæ deriſiones in Chriſtianos, 66. X.
Criſpus archiſynagogus, 52. XXI. Baptizatus a Paulo, *ibid.*
Cromaticæ armoniæ relinquendæ, 60. XXX.
Cruce frontem ſignare Chriſtianis ſemper fuit in uſu, 60. VII.
Cruce poculum ſignare ſoliti multi Chriſtiani, *ibid.*
Crucem poſt Chriſtum geſtat Symon Cyrenæus, 43. XCV.
Crucem Chriſti negantes, 60. IV.
Cruces ligno compactæ in titulum erigi ſolitæ, 60. VI.
Cruciatus Herodis, 8. VII.
Crucifixa Judæorum duo millia a Varo, 8. XIV.
Crucis ſupplicium, 34. XCIII. 65. XVIIII.
Crucis pœna homicidæ afficiebantur apud Judæos, 34. XCIII.
Crucis figuram fuiſſe ſalutis inſigne, 34. XCIII.
Crucis ſigni uſus qua occaſione cæptus, 53. XII.
Crucis ſigno mulier Chriſtiana a laſcivo Juvene liberata, 51. LXVIII.
Crucis ſignum apud Ægyptios quid ſignificaret, 34. XCIII.
Crucis ſignum manu ducta expreſſum contra dæmones, 60. VII. Ejus virtus etiam in Fidelium teſtimonio comprobata, 60. VIII.
Crucis deſcriptio, 45. XCIV.
Crucis Chriſti inimicos quos intellexerit Paulus, 60. IV.
Crucis frequens uſus, 60. VII.
Crurifragium poſt Crucem, 34. CXXI. Omnium pœnarum maxima, *ibid.* Id non eſt paſſus Dominus Jeſus, 34. CXXVIII.
Crux an fuerit in uſu apud Judæos, 34. XCIII.
Crux in titulum poni ſolita, 57. CXV. 57. CXVIII.
Crux & terra ſepulcri, 34. CXXXIV.
Crux Domino cujus formæ parata eſſet, 43. XCIIII.
Crux Barabbæ multis nominibus debita, tributa Chriſto, 34. XCIII.
Crux a Sancto Thoma in eccleſia ſculpta, 57. CXV.
Cryptæ arenariæ eccleſiarum loco, 57. CIII.
Cteſias rerum Indicarum ſcriptor parum fide dignus, 31. XXXIII.
Cultus Bethlehem, 5. V.
Cumanus contra Judæos, 50. V. Exilio mulctatur, 50. VI.
Cumis quid acciderit primo anno Titi, 81. VII.
Curatæ a fluxu ſanguinis monumentum, 38. LXXIV.
Curſores Picentes, 34. LXXXV.
Curſorum officium in Eccleſia quod, 44. LXXVIII.
Cuſpius Fadus Judææ Procurator, 1. LVIII. 34. CCLXXII.
Cuſtodes Carceris Petri juſſu Herodis ſuffocati, 44. IX.
Cuſtodia & munitio ſepulcri Domini, 34. CXXXI.
Cydari vel mytra uti ſacerdotibus commune erat, 34. CCXCI.
Cyprianus Tertulliani diſcipulus, 60. LI.
Cyzicenus carcer teterrimus, in quo Paulus fuiſſe creditur, 58. XLIII.
Cyzicum Paulum perveniſſe, veriſimile eſt, *ibid.*

D

DÆmon, *Vide infra*, Diabolus.
Dæmones quando atriti, 1. XXI. Perterriti in die Natali Domini, 2. XV. Chriſtianis mentiri non audent, 56. VII. Adventu Chriſti, in Ægypto turbati, 1. XLIV. Peccantes poſt Baptiſmum vexare ſoliti, 56. XII. Eorum adjuratorum confeſſio, *ibid.* Eorum execrationes a Magis fieri ſolitæ, 1. XXIII. Eorum ſimulacra collapſa, 1. XLIV. Eorum pertinacia manendi in obſeſſis corporibus, 56. XIII. Eorum auxiliis res longe poſitas videri, 98. XXI.

Dæmoniacus curatus a Domino, 35. LXVI.
Dalmatiam petit Titus, 58. I.
Damaris uxor Dionyſii convertitur, 52. X. XIII. Credit Paulo, 52. XII.
Damaſceni decem millia Judæorum jugulant, 68. XLVII.
Damaſci locus ubi Chriſtus apparuit Paulo, 36. XIII.
Damaſci Rex Areta Herodis inimicus, 36. IV.
Damaſci ſpolia quando abſtulit Chriſtus, 1. XXVI.
Damaſcus olim poſita in Arabia, 1. XXVI.
Damaſus non inſtituit canendi ritum in Eccleſia, 60. XXXIII.
Damis Pithagoreus, 75. VI.
Damnati ad beſtias an cum illis pugnarent, 55. VI.
Damnatorum ſupplicia quouſque differenda, 34. XCI.
Daniel ter in die orabat, 34. CCXLVI.
Darius comes commendat Epiſtolam Abagari ad Jeſum, 31. LX.
David familia ab Veſpaſiano aboleri mandatur & cur, 73. XI. Ex ejus familia inventi pauperrimi contemnuntur, 93. V. 97. XVI. Ejus ſepulcrum, 34. CCXLI.
Debitorum pœnæ olim atrociſſimæ, 33. XXXIV.
Debitorum duorum conſervorum exemplum, 33. XXXIII.
Debitorum ſectio & nex, 33. XXXIV.
Decapoleos Provincia Galileæ & unde dicta, 31. VII.
Decii temporibus fuiſſe in Eccleſia pœnitentiarios, 58. XXIV.
Decimæ Sacerdotibus debitæ etiam jure naturæ, 57. LXXVI. Chriſti lege præſtandæ, 57. LXXIX. Etiam Diis a Gentilibus offerebantur, 57. LXXV. Debitæ ſacerdotibus Chriſtianis, 57. LXXVI. Eas perſolvunt opifices, 57. LXXXI. Eas offerre apud Gentiles obſervatum, 44. LXXXVIII. Earum ſolutio probata conſenſu Patrum, 57. LXXX.
Decreta per Paulum & Silam promulgata, 51. LVIII.
Defenſio Petri de legalibus & de judaizando, 51. XLV.
Defenſio Petri in utendo legalibus, 51. XXXIX.
Defenſorum munus in Eccleſia, 44. LXXVIII.
in Defuncti memoria, exemplo reſurrectionis Dominicæ unus tantum dies integer numeratur, duorum vero partes, 34. CLXXV.
ad Defuncti ſepulcrum, olei accenſio & hoſtiæ oblatio, 34. CCCVI.
Defunctorum corpora aromatibus condire ab Ægyptiis mutuati ſunt Judæi, 34. CLXIV.
Defunctorum animæ quomodo effingi ſolitæ, 55. LXXVI.
in Defunctorum corporibus curandis laudabilis in Eccleſia mos exemplo Apoſtolorum, 34. CCCIV. Eorum corpora quomodo ſepelirentur, 34. CCCVI. Ad eorum ſepulcra a Gentilibus faces accendi conſueviſſe, 34. CCCVII. Eorum memoriam agi conſueviſſe ſtatis diebus, 34. CCCVIII. Eos incenſo thure honorari conſueviſſe, 34. CCCVII. Eos inquietari, quid ſit, *ibid.* Eorum memoriæ repetitæ, 34. CCCVIII.
Delectus ciborum probatur, 37. CXCI.
Delubra deorum in Eccleſias commutata, 44. LXXXVII.
Demas Pauli diſcipulus, unus an plures, 59. XI.
Demetrius argentarius, 57. CLXXVI.
Demetrius Cynicus Apollonii diſcipulus Urbe pellitur, 85.
Demoſthenes in rebus potius quam in verbis eloquentiam poſitam eſſe ait, 37. CLXXV.
Denarium valebat numiſma cenſus, 34. X.

Derben Paulus petit, 48. II.
Deriſores monaſticæ tonſuræ ſeveriſſime a Deo puniti, 38. CXXXII.
Deſcriptio Crucis, 43. XCIV.
Deſertum Ægypti illuſtratum adventu Domini, 1. XLV.
Deſides monachi qui, 31. XX.
Deum invocare, naturale homini, 81. IV.
Deiferus homo Chriſtus dictus, 48. XXII.
Dei genitricis effigies, & mores, 48. XXVI. In morte Chriſti quomodo ſe geſſerit, 34. CXXVIII. Ejus epiſtolæ apocryphæ, 48. XXV.
Dii habentur Paulus & Barnabas, 48. I.
Diis non detrahes, quomodo intelligebant Judæi, 37. CLXXVIII.
Deuteronomii locus deſideratus, 1. LIX.
Dextra manu in nomine Chriſti ſignamus, cur, 38. CVI.
Dexteræ porrectione fides ſolita polliceri, 57. LIII.
Diabolus tentat impedire paſſionem Chriſti, 34. LXXXIII. Propinquate paſſione Chriſti ſuam perniciem ſentiebat, *ibid.* Æmulus operum Dei in ſuperſtitione, 44. LXXXV.
Diaconi ſeptem ex quibus electi hominibus, 33. XLI. Diſpenſatores bonorum eccleſiarum, 34. CCLXXXI. Opponebant ſe Epiſcopis dilapidantibus bona eccleſiarum, 34. CCLXXXII. *Sacræ menſæ miniſtri*, 34. CCLXXX. Imitatores angelicarum virtutum, 34. CCLXXXI. Menſis etiam communibus præfecti erant, & quomodo, 34. CCLXXX. Iis commiſſa erat cura rerum eccleſiæ, 34. CCLXXXII. Eorum electio prima, 34. CCLXXVIII. Eorum munus, 34. CCLXXX. Eos habuiſſe alios ſub ſe poſitos miniſtros, 34. CCLXXXII. Moribus æquales eſſe debent Epiſcopo, 34. CCLXXX. In tremendo ſacrificio clamant, Pro iis qui defuncti ſunt in Chriſto, 34. CCXI.
Diaconiſſarum munera quæ, 34. CCLXXXIII. Manus impoſitionem non accipiebant, *ibid.* Eas inter laicas adnumerat Synodus Nicæna, *ibid.* Earum miniſterium, *ibid.*
Diagoras Melius, 31. V.
Dianæ Epheſiæ templum, 57. CLXXVI. Ejus ædes argenteæ, 57. CLXXVIII. Ejus templi magnificentia, *ibid.* Ejus templi ſecuritas, *ibid.* Ejus templum ſpoliatum & incenſum, 44. XXX. 57. CLXXIX. Ejus templum quot annis factum, 57. CLXXVIII. Ejus templum ſepties reſtitutum, *ibid.*
Didragma quid, 33. XXXI. Solutum a Chriſto in cujus uſum cedat, *ibid.*
Didragma juſſi ſunt Judæi in capitolium ferre, 33. XXXI.
Didragma, dragma, uncia, ſtater, ſiclus, vel quadrans, & libra quid, 33. XXX.
Didragmatis valor, 33. XXX.
Die ſexta hebdomadis paſſum Dominum, quæ a diverſis diverſimode appellatur, 34. CXLVIII.
Diem judicare quid, 38. LXXXVI.
Dierum obſervantia quæ prohibita, 58. LXXXIII. 38. LXXXVI.
Diem a media nocte auſpicari apud Gentiles & Chriſtianos mos fuit, 44. LXXXVIII.
Dies reditus Domini ex Ægypto in Palæſtinam olim celebris in Eccleſia, 9. I.
Dies naturalis & legalis, 34. XXVII.
Dies feſtus apud Judæos quando inciperet, 34. XXXIII.
Dies Paſchalis certus apud Judæos, *ibid.*
Dies in quatuor horas dividitur apud Judæos, 34. CLVIII.
Dies illi quomodo & cur breviati, 72. XVI.
Dies pro tempore accipitur, 34. CCLXXIV.
Dies feſta Cathedræ Antiochenæ, 39. XI.

Dies Cathedræ Romanæ, 45. I.
Dies Chriſtianis quomodo omnes æquales, 58. LXXXIV.
Dies feſtos impugnat Aerios, *ibid.*
Dion Philoſophus, 65. VI. Urbe pulſus, 85.
Diocletiani & Maximiani temporibus ſublata bona Eccleſiaſtica, 57. LXXXIII.
Diogenes Junior, 75. VI.
Dionyſias inſula unde nominata, 31. XXXIII.
Dionyſii Areopagitæ converſio, 52. I. X. XII. Ejus verba de funere Mariæ Virginis male a quibuſdam interpretata, 48. VIII. Ejus locus explicatus, *ibid.* Ejus epiſtola ad Joannem exulem in Patmo, 97. XV. Ejus ſententia de ſolis defectu tempore paſſionis Dominicæ, 34. CXVII. Quo anno a Chriſto paſſo a Paulo converſus, 52. I. Quo anno ſuæ ætatis vidit Solis deliquium, 52. X. Per triennium a Paulo inſtituitur, 52. XII. Funeri beatæ Virginis interfuit, 48. VI. Joannem ab exilio reverſum conveniſſe putandus eſt, 98. XXII. In Gallias amandatur, *ibid.*
Dionyſius Exiguus, 36. I.
Dionyſius Romanus Abbas canones Apoſtolicos in Latinum vertit, 51. XXII.
Diræ furiæ infernales, 57. XIII.
Diſceſſus Judæ, 34. LXIII.
Diſceſſus Pauli Theſſalonica, 51. LXXIV.
Diſceſſio Pauli a Barnaba ſecundum Deum facta, 51. XLVIII.
Diſcipuli duodecim quando Apoſtoli dicti, 32. V.
Diſcipuli Domini ſeptuaginta duo, 33. XXXVIII.
Diſcipuli Domini ſpicas vellentes ſibi cibum caprarent, 32. II.
Diſcipuli in eamdem patinam manus porrigunt, 34. XL.
Diſcipuli diſperſi per totum terrarum orbem, 35. I.
Diſcipuli miſſi a Petro, 39. XXII.
Diſcipuli dicti omnes Chriſtiani, 43. XII.
Diſcipuli proditoris bis meminit Jeſus in cœna, 34. XLV.
Diſcipuli poſt aſcenſionem Domini quid egerunt, 34. CCXXXI.
Diſcipuli omnes relicto Domino fugerunt, 34. LXVIII.
Diſcipuli in Pella habitabant, relictis Jeroſolymis, 74. IV.
de Diſcipulorum numero diſputatio, 33. XXXVIII.
Diſcipulorum diſcubitus in cœna, 34. XL.
Diſcipulorum loco presbyteri ſunt, 58. X.
Diſcipulus notus Pontifici cur, 34. XXI.
Diſcipulis duobus euntibus Emmaus Chriſtus apparet, 34. CLXXXIX.
Diſcordia prima in Eccleſia, 34. CCLXXVI.
Diſcubitus in menſa Domini, 34. XL.
Diſperſio Chriſtianorum facta poſt lapidatum Stephanum, 35. I. Quanta fuerit, 35. II.
Diſputatio Pauli cum Dionyſio Areopagita Athenis, 52. XI.
Diſſidium inter Samaritas & Judæos, 31. L. 30. IV.
Diſſidium inter Paulum & Petrum utrum ex compoſito ſimulatum, 51. XXXVII.
Diſſidium Barnabæ, & Pauli, 51. XLVIII.
Diſtinctio locorum & Perſonarum in Eccleſia, 57. CXXV.
Dithalaſſum quid, 58. CLXXI.
Diis devovere, quid, 57. XIII.
Diverſitas rituum non improbanda, 51. LIX.
Divina providentia oſtenditur in Jeſu Anani filio, 65. II.
Diviſio Apoſtolorum quo anno contigerit, 44. XIV. Nonniſi Spiritus ſancti inſtinctu facta eſt, 44. XXI.
Doctores ſacri, dum errores arguunt, plerumque nimis in contrariam partem declinant, 48. XIII.
Doctrina ex traditione deducenda, 34. CCCXIV.
Dolabella cauſam ad Areopagitas defert, 52. III.
Dominica cœna qua hora cœpta, 34. LXI.
Dominicæ cœnæ voce abutuntur Novatores, 34. XLV.
Dominica celebrandum Paſcha quis inſtituit, 58. LXXXI.
Dominica die a nuptiis abſtinendum, 57. XLVI. Non jejunandum, 58. LXIII.
Dominica prima Quadrageſimæ, Dominica Orthodoxiæ dicta, 57. CXIII.
Dominica die Miſſa audienda, 58. LXXXIX.
Dominica dies eſt appellata dies reſurrectionis Domini ab ipſis Apoſtolis, 34. CLXXVII. 58. LXXXI. LXXXVIII.
Dominica dies prima feria appellata, 58. LXXXVIII.
Dominica eſt, quæ dicebatur una ſabbati, vel prima ſabbati, 58. LXIII.
Dominica dies loco ſabbati, 58. XCI.
Dominica dies quibus aliis nominibus appellata, 58. LXXXVIII.
Dominicale linteamen, quo olim fœminæ corpus Chriſti ſumebant, 57. CL.
Dominicæ diei prærogativæ, 57. LX.
Dominicis diebus genua non flectimus, & cur, 58. CX.
Dominicus homo Chriſtus dictus, 48. XXII.
Domitia Domitiani uxor Joſepho favet, 84.
Domitiani Imp. perſecutio in Chriſtianos, 95. III. 93. III. Ejus conſulatuum ordo, 75. I. Ejus dolo Titus creditur obiiſſe, 83. I. Ejus crudelitas, 98. IX. Ejus ſtatuæ conſtitutæ, arcus everſi, nomen eraſum, 98. X. Ejus patruelis Clemens, 98. I. VII. Ejus occiſionem Apollonius prædixit Epheſiis, 98. XX. Ejus edictum contra philoſophos, 85. Eo occiſo Joannes exilio ſolvitur, & in Aſiam revertitur, 98. XIII. Joannem Evangeliſtam per ignominiam radi juſſiſſe fertur, 58. CXXV. Fuga ſibi conſuluit, quando, 71. IV. Genus David perſequitur, & de medio tollendum curat, 89. Apollonium Tyanæum in carcerem trudit, 58. CXXV. In ſex Conſulatibus nonniſi unum ordinarium geſſit, 70. Leges ſancivit de ſervanda pudicitia, 83. III. In Virgines Veſtales animadvertit, 83. III. 86. II. Moribus turpiſſimus, 83. II. Corneliam Maximam virginem Veſtalem damnat abſentem, 94. XIII. Vult videri pius, 86. I. Humanitatem exuens ſævire cœpit, 85. Gentilitiam ſuperſtitionem auxit, 86. I. Deus & Dominus dici & ſcribi voluit, 89. Nervam in exilium mittit, inde revocat, & Conſulem deſignat, 91. II. Judæos tributis gravat, 94. II. Perſecutionem in Chriſtianos nequaquam repreſſit, 93. IV. 97. XVII. Conſul quoties, 57. I. Ob ſævitiam Nero dictus, 93. III. Menſem Octobrem ſuo nomine invaſerat, ſed eo exuitur, 98. X. Occiditur, a quo, & qua ætatis ſuæ anno, quo Imperii, 98. IX.
Domitilla, *Vide*, Flavia Domitilla.
Domitius a Claudio adoptatur, Nero Claudius poſtea appellatus, 52. XXIII.
Domus in ſcriptura quæ etiam dictæ, 5. XXXIV.
Domus, quam habitavit Deipara in Ægypto, a Saracenis honoratur, 5. XLVII.
Domus in qua perſeverabant Apoſtoli in oratione, 34. CCXXXII.
Domus Lauretana, 9. I.
Donatiſtarum ſcelus in ampullam Chriſmatis, 35. XV.
Dorcas, idem quod Tabitha, 40. XVIII.
Dorcus Judæorum Primas ad defectionem ſolicitaſſe Judæos arguitur, 30. VI.

Do-

Digitized by Google

Dorenſes tumultus, 43. VIII.
Dores Jeruſalymitanus, 58. LVIII.
Dores peninſula, 58. CLXVIII.
Dormitio ſanctæ Dei genitricis dicitur Aſſumptio Virginis & cur, 48. XVI.
Dorotheus Tyri Epiſcopus falſo inſcriptus, 33. XL.
Dorotheus Epiſcopus alius a Dorotheo Tyrio, *ibid.*
Dorotheus Tyrius multa paſſus ſub Juliano Apoſtata, *ibid.*
Dorotheus errat circa Demam Pauli diſcipulum, 57. XI.
Dorotheus in ſua ſynopſi mendacii arguitur, 45. XLV.
Dotes Eccleſiæ conceſſæ duæ, 34. CCXIII.
Dramatis cantica, 60. XXV.
Dromedariorum velocitas, 1. XXXIV.
Druidæ Sacerdotes & Judices Gallorum, & ſapientes, 57. XXXV.
Druſi filius Tiberius, & Tiberii Imp. Nepos, a C. Caligula nece ſublatus, 40. XII.
Druſilla Felicis uxor cur a Paulo de caſtitate monetur, 58. CLV.
Druſus Prætor magiæ accuſatus, 28. II.
Duos viros totidemque feminas vivos defoſſos a Domitiano, qua ex cauſa, 86. II. An eſſent Chriſtiani, *ibid.*

E

EBion Romæ etiam prædicavit, 74. VII. Is & Cerinthus in eadem hæreſi communicabant, 74. IX. Adverſus Paulum mentitur, 74. IX. Falſa Apoſtolorum Acta edidit, 74. X. Clementis ſcripta corrupit, *ibid.* Petro impoſuit falſa, *ibid.* Cur ſic dici voluit, 74. XI. Ab Ignatio arguitur, 74. XII. Pauli hoſtis infenſiſſimus, 57. LXVIII. Multas hæreſes ſimul junxit, 74. VII. Primus poſt Simonem magum hæreſiarcha, 34. XLVI. Quando emerſit, 74. VI. Cauſa fuit Joanni ſcribendi Evangelii, 74. VIII. Eum Joannes fugiendum docet, *ibid.* Ejus perverſa dogmata, 74. XII. Ejus artes, 74. XI.
Ebionitarum hæreticorum primordia ubi, 74. VI. Apoſtolorum temporibus, 34. XLVI. Res a Petro geſtas depravant, 41. X. Uſi Matthæi Evangelio, 41. XIX. 74. XII. Eis Elxai jungitur, 74. VII.
Eccleſia quomodo ſit ſuper Petrum, 33. XX. Ea una, & Cathedra una monſtratur, 34. CXCIX. Sine ordinum diſtinctione qualis, 44. LXXXI. Quid profeſſa de Aſſumptione Mariæ Virginis, 48. XVIII. In ea caput unum viſibile ſtatuendum, 33. XVIII. Cuſtos Apoſtolicarum Traditionum, 53. XVII. Perſecutionibus augetur, 69. XXX. Navi comparatur, & cur, 31. LXIII. Eſt columna & firmamentum veritatis, 34. CCLXIV. Pro Petro orat, 44. III. Ea neque nuptias neque cibos prohibet tamquam res malas, 57. CXCIII. Ea diverſis nominibus appellata, 57. CXXIX. Ejus primordia, 31. XXII. Ejus unitas, 45. III. Ejus nomen, 57. C. Ejus dotes quæ, 34. CCIX. Ei non obeſt varietas conſuetudinum, 57. CCL. *& ſeq.* Ejus cujuſque conſuetudo ſervanda, 57. CCVIII. Ejus mos fuit, ut peregrinus Epiſcopus ad concionandum invitaretur, 46. XIII. Ejus auctoritas, 32. XVII. Ejus vetus uſus Euchariſtiam nonniſi jejunis tradere, 34. LXI. Ejus ordo hierarchicus, 39. XVI. Ejus magna perſecutio die qua lapidatus eſt Stephanus, 34. CCCXIX. Eam ex Gentibus colligendam, ſignificatum linteo Petro oſtenſo, 41. VII.
Eccleſia domus orationis erecta ſuper tumbam Lazari, 34. II.
Eccleſia trium paſtorum in turri Ader, 1. XVI.
Eccleſia ſuper locum Aſcenſionis Domini concamerari non potuit, 34. CCXXIX.
Eccleſia illuſtratus locus, ubi Paulo Chriſtus apparuit, 34. XIV.
Eccleſia Mauritaniæ ob Vvandalicam cladem miniſtris egebat, 58. XXIX.
Eccleſia quadrifida, hoc eſt, in modum crucis facta, 31. LIII.
Eccleſia Cypri ſub nulla metropoli, & quomodo id contigerit, 46. XI.
Eccleſia in Epiſcopo & Epiſcopus in Eccleſia, quando, 33. XIII.
in Eccleſia ſimul orandum, 34. CCXLVII.
Eccleſia legitima apud Judæos quæ, 57. CLXXXV.
Eccleſia S. Thomæ apud Indos, 57. CXV.
Eccleſiæ Chriſtianorum mentio in Valeriani Imperatoris reſcripto, 57. CIII.
Eccleſiæ Antiochenæ ſubrogatus Evodius, 39. XVIII.
Eccleſiæ quot in Urbe temporibus Cornelii Papæ, 57. CI.
Eccleſiæ Vaticanæ monumenta de locorum diſtinctione, 57. CXXVII.
Eccleſiæ juſſu Diocletiani demolitæ, & quid inde habeatur, 57. C.
Eccleſiæ Chriſtianorum ad inſtar templi Salomonis, 57. CIV.
Eccleſiam *primitivam vaſis aureis* & argenteis abundaſſe, 57. LXXXII.
Eccleſiarum ſedes inſtitutæ ſecundum prærogativas a Romanis antea ſtabilitas, 39. X.
Eccleſiarum exemplaria deſcripta, 57. CV.
Eccleſiarum privatarum facta non ſequitur auctor, niſi forte Patriarchalium, 75. V.
Eccleſiarum dedicatio Agapen habebat, 57. CXLIII.
Eccleſiarum erectio, 57. C. Earum pro foribus fons, 57. CVII. Earum qui ſitus, & quæ ſtructura, 57. CIV. Earum ornatus, Ethnicorum teſtimoniis comprobatur, 57. CII. Eas etiam ſub Imperatoribus Gentilibus poſſeſſiones habuiſſe, 57. LXXXIII.
Eccleſiarum Patriarchalium inſtituendarum quæ ratio habita, 39. X.
Eccleſias etiam Apoſtolorum temporibus fuiſſe, 57. XCIX.
Eccleſias Thraciæ a Petro primos Epiſcopos accepiſſe, non ab Andræa, 44. XII.
Eccleſias Aſiæ an Joannes fundaverit, 44. XXIX.
Eccleſiaſtica judicia, 57. XXV.
Eccleſiaſticarum oblationum copia, 57. LXXVI.
Eccleſiaſtica monumenta a Diocletiano exuſta, 69. XLI.
Eccleſiaſticæ diſciplinæ rigor, 57. XCVII.
Eccleſiaſtici proventus Gentilium invidiam movebant, 57. LXXIII.
Eccleſiaſticis Annalibus non ſunt ſine auctore res incertæ inferendæ, 78. I.
Eccleſiaſtico judicio ſapientes præficiendi, 57. XXVI.
Eccleſiaſticum judicium exercere, grave viſum eſt Auguſtino, licet neceſſarium, 57. XXVII.
Eclipſis quæ contigit patiente Domino, in archivis Romanis relata, 34. CXVI. CXVIII.
Eclipſis, qua dies converſus in tenebras, in noctis unius numerum recepta, 34. CLXXIII.
Eclipſis, quæ facta eſt tempore paſſionis Domini meminit Phlegon Hadriani Imperatoris libertus, 34. CXVI.
Edeſſa Syriæ civitas, ejus Rex Abagarus, 31. LVII.
Edeſſenorum converſio, 43. XVIII.
Edictum Claudii pro Judæis, 43. IV.
Edictum Conſtantini de bonis Eccleſiæ reſtituendis, 57. LXXXIII.
Edictum de philoſophis & rhetoribus Urbe pellendis quando promulgatum eſt, & cur, 75. II.

Edi-

Digitized by Google

Edictum Domitiani contra philoſophos, 85.
Edicto Claudii Judæi Roma pulſi, 51. I.
Editio Septuaginta interpretum a Judæis frequentiori uſu recepta, 60. XLVI.
Efficacia Symboli Apoſtolorum, 44. XVI.
Effigies Dei genitricis, 48. XXV.
Egnatii calumnia Bareas Soranus damnatus, 68. XXVI.
Eleazarus frater Joazari in ſummum ſacerdotium provectus ab Archelao, 8. XVI.
Eleazarus exorciſta, 56. XI. Curabat eos, qui a dæmonibus vexabantur, *ibid.*
Eleazarus Ananiæ Pontificis filius, 68. XLV.
Eleazarus Simonis filius tertius factionis Judæorum dux, 71. X.
Eleazarus Junior Anani Pontificis filius ſummus Sacerdos, 17. I. Abrogatus, 18. I.
Eleazarus Pontifex ſub Archelao inſtituitur, 8. XVI.
Eleazarus Dinæi filius latro caput ſeditioſorum, 50. IV. Vinctus Romam mittitur, 58. LVIII.
Eleazarus pro Judæis tantum hoſtias immolari ſuadet, 68. XLV.
Electio Apoſtolorum, 31. V.
Electio Matthiæ, 34. CCXXXII.
Elephantem per foramen acus, adagium Hebræorum, 33. XLV.
Eleucadius Platonicus Philoſophus, S. Apollinaris diſcipulus, & ejuſdem ſucceſſor, 75. V.
Eliberinum Concilium de cælibatu ſacrorum miniſtrorum, 58. XXVI. Ejus Concilii canon exploditur, 57. CCVIII. Ejus Concilii objectio diluta de imaginum ornamento, 57. CXXI.
Eliæ levitæ Judæi liber Tiſebi, 34. XVIII.
Eloquentia Pauli qualis, 57. V.
Elxai hæreticus, 74. VII.
Elymas magus librum ſcripſit contra Pauli prædicationem, & fidem Chriſti, 46. XII.
Emmaus caſtellum igne crematum, 8. XIV. Nobilem olim oppidum, 34. CXC. Ejus fons, *ibid.* Ex quo Cleophas, *ibid.* Illic aquæ calidæ, 34. CXC. Nicopolis appellata, 75. VII.
Enac fuiſſe gigantem, & parentem gigantum, 34. CXI.
Encæniorum dies quando erat, 33. XLIII.
Encolpium quid, 58. LXIX.
Encratitæ hæretici, 57. CXCI.
Energia Pauli, 57. VII.
Energumeni interdum ob peccatum, 56. XIS.
Encyclicæ epiſtolæ, 57. LVII.
Encyclicæ Clementis contra Ebionem, 74. X.
Encyclicæ diſciplinæ, 58. CXLVIII.
Ennodii Ticinenſis carmen, 58. CXLI.
Ennodius de mitra S. Ambroſii, 34. CCXCIII.
Enoch liber apud majores haud vulgaris auctoritatis, 68. V.
Epænetus an Epiſcopus Carthaginenſis, 58. LVI.
Epaphras concaptivus Pauli, 60. XI. Coloſſenſium Epiſcopus, 60. XI.
Epaphroditi tres, 60. II.
Epaphroditus Paulum Romæ in vinculis viſitat, 59. VIII. Ægrotat ad mortem, 60. I. Ad Philippenſes a Paulo remittitur, 60. I. Philippenſium Apoſtolus appellatur, 60. II.
Epaphroditus Epiſcopus Tarracinenſis, 60. II.
Epaphroditus Neronem morientem conficit, 70. II.
Epha filius Madian, 1. XXV.
Ephemereutæ miniſtri, 57. CXXXV.
Epheſum devenit Paulus, 54. I. 55. IV. Metropolis Aſiæ Minoris, 57. CLXX. Bonarum artium ſtudiis abundans, *ibid.* Illic quam diu Paulus commoratur, 55. S. Illic cur Paulus diutius immoratur, 57. CLXX. Illic Judæi municipes erant, 57. CLXXXV. Illic templum Dianæ quale, 57. CLXXVI.
Epheſii laudantur ab Ignatio, 59. XVIII.
Epheſina Eccleſia, 44. XXX.
Epheſini magiæ addictiſſimi, 56. XLI.
Epheſiorum civitatem Joannes & Virgo Maria quandoque incoluerunt, 44. XXIX.
S. Ephræm de epiſtolis Abagari & Jeſu meminit, 31. LX.
Epictetus & Peregrinus a Domitiano Urbe pulſi, 85. Idem Stoicus, *ibid.*
Epicurei & Stoici cum Paulo diſputant, 52. II.
Epiphania trium miraculorum memoria, 32. XXXIV.
Epiphaniæ feſtum celeberrimum, 1. XXXVI. Ejus feſto Valens Imp. interfuit, *ibid.* Ejus feſto Julianus interfuit, *ibid.*
Epiphanii opinionem de baptiſmo Chriſti Eccleſia reſpuit, 31. XVIII. Ejus error de tempore martyrii Joannis, 31. XVIII. Traditionum adſtipulator, 55. XXVII.
Epiſcopalis ſublimitas nulli comparanda, 57. XXXII. Ejus dignitas a Domino, non ab hominibus inſtituta, 58. VIII. A Novatoribus impugnator, 58. IV.
Epiſcopalis dignitatis ornamentum a Jacobo Apoſtolo geſtatum, & quod, 34. CCLXXXVIII.
Epiſcopatus Apoſtolatus dictus, 58. VIII.
Epiſcopæ nomen ſæpe repertum, 34. CCLXXXIV.
Epiſcopi & presbyteri differentia, 58 III.
Epiſcopi loco Apoſtolorum, 58. VII. Majores presbyteris, 58. XII. Apoſtoli nominati, 58. IX. De presbyteris ab initio judicabant, 58. XI. Presbyteris præſunt, 58. XII. Nuptiis celebrandis interveniebant, 57. L. Judices in Eccleſia, 57. XXVIII. Cauſas populi judicabant duplici ratione, 57. XXXVIII. Indulgentiam concedunt de pœnitentiæ tempore, 58. XXXVIII. Unius uxoris viri quomodo ordinandi, 58. XVII. Ii & presbyteri quales eſſe debeant, 58. III. Angeli appellari, 60. XX. Apoſtolorum ſucceſſores, 58. VII. Eorum ordinationes ex Apoſtolica traditione, 44. LXXXIV. Iis ſubjecti presbyteri, 58. XII. Eorum munus judicare, 57. XXVI. Eorum munus eſt ordinare non presbyterorum, 59. III. Eorum ordo patrum generator, 58. V. Eorum electio quam male apud populum haberetur, 58. XIX. Eorum immenſi labores ex ſuibus, 57. XL. Eorum arbitrio jejunia ſanciri ſolita, 57. CCXI. Eos capite abraſos fuiſſe, 58. CXXXIV. Eos mitras geſtare ex traditione, & uſu Apoſtolorum, 34. CCXCIII. Eos legitime implorare auxilium Principum ſæcularium contra hoſtes Eccleſiæ, 58. CLXI. Eos bigamos reperiri, probrum, 58. XXVII.
Epiſcopi peregrini invitari ſoliti ad concionandum, 46. XIII.
Epiſcopi vox a Cicerone uſurpata, 58. VIII.
Epiſcopi nomen in Eccleſia antiquiſſimum, *ibid.*
Epiſcopi ordinati a Petro, 44. XI.
Epiſcopi percuſſores, 57. XX.
Epiſcopo contradicere, terribile eſt, 51. LVII.
Epiſcopus an idem quod presbyter, 58. V.
Epiſcopus ordinandus cur non cælebs, ſed qui uxorem unam duxiſſet, 58. XIV.
Epiſcopus medico comparatur, 57. XIX.
Epiſcopus Regi præfertur, 57. XXXI.
Epiſcopus in Eccleſia, & Eccleſia in Epiſcopo, 33. XIII.
de Epiſcopis primis Byzantiorum a Petro creatis, ex Agapeto Papa, 44. XII.
Epiſtola Pilati ad Imperatorem de rebus Chriſti non improbabilis, 34. CCXXIV. De ea meminit Gregor. Turonenſis, & Oroſius, *ibid.* Ea in titulo certum continet errorem, 34. CCXXI.
Epiſtola Apoſtolorum ex Jeroſolymitano Concilio, 51. XV.
Epi-

Epiſtola Abagari ad Jeſum ; 31. LVIII.
Epiſtola Jeſu ad Abagarum, 31. LIX.
Epiſtola de inventione corporis S. Stephani protomartyris, 34. CCCIII.
Epiſtola prima Pauli ad Theſſalonicenſes ubi ſcripta, 52. XXII.
Epiſtola ſecunda ad Theſſalonicenſes unde data fit, & ejus ſcribendi occaſio, 53. I.
Epiſtola prima ad Corinthios ubi ſcripta, & quæ ſcribendi occaſio, 57. II.
Epiſtola ſecunda ad Corinthios ubi ſcripta, & qua occaſione, 58. XXXVI. Nequaquam per Titum lata, 58. XXXVII.
Epiſtola ad Romanos ubi ſcripta, & ad quos, 58. XLVI. Qua occaſione ſcripta, & quod ejus argumentum, *ibid.* Ab ea qui abſtinuerint, 60. LI.
Epiſtola prima ad Timotheum e Macedonia ſcripta, 57. CXC.
Epiſtola ad Titum non eſt ſcripta Nicopoli, 58. I.
Epiſtola Gregorii Thaumaturgi, 57. XXXVII.
Epiſtola ad Epheſios quando & qua occaſione ſcripta, 59. XIX. Ea & epiſtola ſecunda ad Timotheum ſimul Romæ a Paulo ſcriptæ, 59. X. 59. XIX.
Epiſtola ad Philippenſes qua occaſione ſcripta, a quibus & ubi, 60. I.
Epiſtola ad Coloſſenſes, quo anno ſcripta, 60. IX.
Epiſtola Pauli ad Laodicenſes a *Xyſto Senenſi* edita, *qualis*, 60. XIII.
Epiſtola Pauli ad Philemonem quando & ubi ſcripta, 60. XL.
Epiſtola ad Hebræos ubi ſcripta, 60. XLII. An ſit Pauli, *ibid.* A quo ſit converſa, *ibid.* Cur in ea non ſcribitur Pauli nomen, 60. XLIV. Et de ſtyli ratione, *ibid.* Ab ipſo Petro citatur, 60. LIV. Ea omnium noviſſime ſcripta, 60. XLII. Falſo aliis quam Paulo tribuitur, 60. XLVII. A Græcia accepta, 60. XLVIII. A Latinis omnibus recepta, 60. L. A Romana Eccleſia & ab omnibus recepta ut Paulli, & cognita, 60. LIV.
Epiſtola Catholica Jacobi eſſe probatur, 63. IX.
Epiſtola prima Petri quo anno ſcripta, & ubi a Marco tranſlata, 45. XVI. Secunda Petri Romæ ſcripta ad Hebræos paulo ante ejus martyrium, 68. IV.
Epiſtola Clementis ad Eccleſiam Corinthiorum gravi ſchiſmate laborantem celeberrima, 95. I. *& ſeq.* Ex diverſis auctoribus collecta, 95. III.
Epiſtola Judæ canonica, 68. V.
Epiſtola Dionyſii Areopagitæ, ad Joannem exulem in Patmo, 97. XV.
Epiſtola Joannis ad Parthos, 99. X.
Epiſtola Ignatii ad Mariam Caſſobolitem, 93. VII.
Epiſtola Gregorii Nyſſeni inter canonicas recenſita, 56. XXIX.
Epiſtola ad Paulam & Euſtochium de Aſſumptione Virginis non eſſe Hieronymi, ſed neque Sophronii, aperte monſtratur, 48. XV. XVII.
Epiſtolæ Dei genitricis apocryphæ, 48. XXV.
Epiſtolæ Ignatii in Eccleſia receptæ, 57. LVI.
Epiſtolæ Ignatii ad Mariam Virginem, 48. XXIV.
Epiſtolæ Encyclicæ, 57. LVII.
Epiſtolæ Pauli ad Coloſſenſes locus variæ lectionis, & quæ potior, 60. XIII. In ea locus declaratus de religione Angelorum, 60. XV.
Epiſtolæ Joannis Evangeliſtæ tres quod germanæ ſint probatur, 99. IX.
Epiſtolæ Domitiani, & Proconſulis Aſiæ de Joanne Evangeliſta, 92. I.
Epiſtolæ Senecæ ad Paulum, & Pauli ad Senecam quales, 66. XI. Hoc commentum unde, 66. XII.
Epiſtolæ Pauli quot, 60. XLIII.
Epiſtolarum Pauli ſtyli diverſitas, 60. XLV.
Epitaphium Petri & Pauli, 69. XXV.
Epulonis divitis hiſtoria, 33. XLIV.
Epulum connubiale, 57. CXXXIX.
Epulum natalitium, *ibid.*
Epulum funebre, *ibid.*
Epulum populare, *ibid.*
Equi Nyſſæi velociſſimi, 2. XXXIV.
Eraſmus male Chryſoſtomum interpretatus, 56. XXXII.
Eraſtus Corinthi remanet, 58. XLVI.
Eraſtus & Timotheus miſſi in Achaiam, 57. I.
Error dicentium Chriſtum natum menſe Aprili, vel menſe Maio, 34. CXLIV. *& ſeqq.*
Errores varii de tempore quo paſſus eſt Chriſtus, 54. CXXXVIII.
Eruptio montis Veſuvii, 81. III.
Erythra Æthiopiæ, 35. XXVIII.
Eſau inventum de attrahendo præputio, 57. LXXII.
Eſſæi Chriſtiani & Marci diſcipuli, 34. CLXI. Genus Rechabitarum, 64. VIII.
Eſſeni unde dicti, 64. IV. Qui etiam Hoſii, *ibid.* In omnem regionem diſperſi, & ex omni gente, & nonniſi Chriſtiani eſſe poſſunt, 64. IX. *& ſeqq. Licet Chriſtiani*, ſabbatum tamen cuſtodiebant, & cur, 64. XI. Diverſi a Rechabitis, 64. VII. Eos a Rechabitis deſcendere, *ibid.* Ante Chriſtum diverſi ab iis qui poſt Chriſtum a Philone deſcribuntur, 64. IX. Paulo ante Chriſtum, 64. V. Redditi Chriſtiani, 64. IX. De iis qui ante Chriſtum, ſilentium, 64. VI. De iis nihil loquitur Evangelium, *ibid.* Eorum antiquitas, *ibid.* Eorum nomine Chriſtiani a Philone laudantur, 64. XI. Rejiciuntur objecta, 64. XII. Eorum excommunicationis genus terribile, 57. XII. Eorum vita & laudes, 64. V. Eorum cantus, 60. XXV. Eorum inſtitutum quando cœperit, non ex Gentilibus ſcriptoribus, ſed ex Judæis probandum, 64. VI. Eos qui erant in Ægypto, fuiſſe Chriſtianos, 64. IV. Eos facile Chriſtianis conſenſiſſe, 64 IX.
Ethnici ſcriptores in rebus Hebraicis facile errore lapſi ſunt, 64. VI.
Evagrius auctor libri qui Vitæ Patrum inſcribitur, 1. XLVI. Ejus teſtimonium de idolis collapſis ad Salvatoris ingreſſum, *ibid.* De imagine Chriſti ad Abagarum miſſa teſtatur, 31. LXI.
Evangelica concordia, 35. III.
Evangelicæ hiſtoriæ dignitas, 31. I.
Evangelii prærogativa, & excellentia, *ibid.* Ei credendum præ ceteris hiſtoriis, 34. CCXIV. Credendum propter Eccleſiæ auctoritatem, 34. CCXIV. 35. XI.
Evangeliſtas de rebus Chriſti ſcripſiſſe quantum ſatis eſſet ad fidem adſtruendam, 34. CCXVIII. Singulas res geſtas enarrandas non ſuſceperunt 34. CCXVIII.
Evangelium Nazaræorum an apocryphum, 41. XIX.
Evangelium Matthæi quo anno ſcriptum, 41. XIV.
Evangelium Marci quo anno ſcriptum, 45. XXXI. A Petro confirmatur, 45. XXIX. Qua occaſione ſcriptum, *ibid.* An Latine vel Græce ſcriptum, 45. XL.
Evangelium ad Hebræos quodnam intelligendum 95. VI.
Evangelium Nazaræorum a Hieronymo tranſlatum, 51. IV.
Evangelium Lucæ ſcribendi occaſio, 58. XXXI.

Evan-

Digitized by Google

Evangelium virtute divina, non humana propagatum, 75. VIII.
Evangelium editum nomine Andreæ Apoſtoli apocryphum, 44. XLVIII.
Evangelium nomine Thomæ ab hæreticis ſcriptum, 44. XLVIII.
Evangelium a Thecla prædicatus, 47 III.
Evariſtus, quintus a Petro Pontifex, eccleſias diviſit presbyteris, 57. CI.
Euchariſtia inſtituta poſt cœnam, 34. XLVI. Primum in azymis confecta, 34. XLVI. Sub ſpecie tantum panis aſſervari ſolita, 57. CLV. Eadem frequentanda, 57. CLVI. CLVIII. Ex duabus rebus conſtans, 34. LII. Ea caro etiam noſtra alitur, 34. LII. Nonniſi a jejunis ſumenda, vetus Eccleſiæ mos, 34. LI. Non datur ante confeſſionem, 56. XXIX. In itinere ferri ſolita, 57. CLIII. Eam ſumendi uſus infrequens Eccleſiæ Orientalis, 57. CLVII. Intra columbam auream reponi ſolita, 57. CLIV. Eam veteres myſteria nominabant, 34. XLVII. De ea Patrum aſſertiones, 34. LIII. & ſeqq. Ejus ſacramentum in qua veſte inſtituit Dominus, 34. XXXIX. Ejus inſtitutio poſt eſum agni Paſchalis, 34. XLV. Ejus diverſa nomina, 34. XLVII. De ejus veritate Patrum auctoritates, 34. L. De ejus ſacrificio Sententiæ Ignatii, 34. LIII. Ejus fructus, 34. LII. Ejus ſuſceptores quales, 34. LIIII. Ejus participatio, 57. CXLVIII. Ejus ritus, 57. CXLV. Ejus ſimilitudo, 34. LIV. Ejus ritus a Paulo inſtituti, 57. CXLV. Ejus conficiendæ, offerendæ & diſtribuendæ ordo recitatur, 57. CXLVII. & ſeqq. Ejus conſecratio, & inſtitutio, 34. XXXVI. Ejus elevatio, 57. CXLVIII. Eam non confitentium non recipiebantur oblationes, 34. LIII. Eam accipiens quid profitetur, 57 CXLIX. Eam manu accipere ſoliti qui, 57. CL. Eam ſumpturis tabellæ apponi ſolitæ, 57. CXLVIII. Eam non ut communem panem ſumimus, 34. LIV. Eam ſuæ conſcientiæ arbitrio ſumere numquam permiſſum, 56. XXX. Eam domum deferre mos fuit, 57. CLI Quando prohibitum, 57. CLII. Eam in manus cujuſque dari ſolitam, & quomodo, 57. CLIX. Eam quotidie ſumere, 57. CLVI. Eam aſſervandi mos, 57. CLIV. Eam indigne ſumentibus pœnæ a Domino irrogatæ, 57. CLX.
Eudoxia Auguſta nobiliſſimam eccleſiam ædificavit, 34. CCXCIX.
Evellius de domo Neronis martyrio coronatur, 69. XLIV.
Eunapius Sardianus de cultu reliquiarum teſtatur, 55. XVIII
Eunice mater Timothei, 51. LXII.
Eunomius cultum reliquiarum impugnat, 55. X.
Eunuchum reginæ Candacis Philippus diaconus inſtituit, & baptizavit, 35. XXVII. Eum fuiſſe proſelytum, & non Gentilem, ibid. Eum in Arabia Felici, & in inſula Taprobana Evangelium prædicaſſe, & martyrem obiiſſe, 35. XXVIII.
Evodius Antiochenus Epiſcopus martyrio coronatur, qua occaſione, 71. XI. Apoſtolorum ſucceſſor, 30. XVIII. Ei Ignatius ſubrogatur, 71. XI. Ejus nomine ſcripta, 71. XI.
S. Euphemia Chalcedonenſis martyr quomodo veſtita, 57. XCII.
Euphrates Apollonii perneceſſarius, 75. VI.
Eupræpia matrona domum ſuam in titulum ad Miſſas celebrandas erexit, 57. CI.
Euroaquilo ventus, 58. CLXX.
Euſebii error de relatione Pilati, 34. CCXXIV. Ejus ſententia de epiſtola Jeſu ad Abagarum Regem, 31. LIX.
Euſebius Epiſcopus Cæſarienſis Evangelia in unum opus contexuit, 52. III. Traditionum profeſſor, 53. XXIII.
Euthymius erroris arguitur de tempore quo ſcriptum eſt Evangelium Lucæ, 58. XXXI.
Eutropius Epiſcopus Santonenſis, 95. II.
Eutychus de tertio cœnaculo cadit, 58. LXII.
Examen conſcientiæ laudatus, 51. LIX.
Exauctoratio, degradatio, depoſitio, 57. XXII.
Excidii Jeroſolymitani cauſa, 72. XXI. Ejus cauſa non fuit neglectus religionis, 72. XXII. ab excidio Jeroſolymitano ſervati quam ſortem habuerint, 72. XIX.
Excommunicat Paulus inceſtuoſum, 57. XI.
Excommunicati ſatanæ traduntur, 57. XI.
Excommunicatio apud Hebræos & Gentiles in uſu fuit, 57. XII.
Excommunicatio a Paulo inflicta, 57. XI.
Excommunicatio apud Gallos qualis, 57. XIII.
Excommunicatio quibus modis dicta a majoribus, 57. XI. XIV.
Excommunicatio ſemper timenda, 57. XXI. Injuſta humiliter ferenda, ibid. In contumaces ferenda, ibid. Etiam pro rebus temporalibus inferri poteſt, ibid. Ejus forma, 57. XLI. Nonniſi ex gravi cauſa inferenda, 57. XIX. Ejus nomina diverſa, 57. XI. Ejus utilitas, 57. XVIII.
Excommunicatorum pœnæ, 57. XVII.
Excommunicatus quæ mala patiatur, 57. XVII. Traditur ſatanæ, 57. XI.
Executores ultimi ſupplicii qui eſſent, 34. LXXXV.
Exempla multorum qui longam vitam duxerunt, 76. II.
Exempla ignis æterni, 81. V.
Exemplum annuli ad Zonam ligati, & ſine ſui vel Zonæ fractione elapſi, 5. XXXIX.
Exercitia Jeſu quæ, 22. VII.
Exilium Archelai in Gallia quo tempore, 26. I.
Exomologeſis quid, 56. XVII.
Exomologeſis quæ abrogata a Nectario, 56. XXXV.
Exomologeſin facere, quid, 56. XVII.
Exorciſmi Salomonis, 56. II.
Exorciſmi forma verſibus explicata, 56. IX.
Exorciſmi ante Baptiſmum, 56. XII.
Exorciſmis aliqui ritus addi poſſunt, 56. V.
Exorciſmorum probatus uſus, ibid.
Exorciſmorum antiquorum uſus, 56. VII.
Exorciſta Eleazarus, 56. II.
Exorciſtæ Chriſtiani, 56. XII.
Exorciſtarum ordo, 56. VI.
Exorciſtæ circulatores, 56. X.
Exorciſtæ Judæorum non ignobiles viri, 56. II. Quales, ibid.
Exorciſtas quomodo dæmones fallere conantur, 56. XIII.
Exorcizare quibus lege prohibitum, 56. XI.
Exorcizare, peculiare munus ordinis ad hoc conſtituti, 56. VI.
Exorcizati fides plurimum confert, 56. IX.
Exules togam abjiciebant, 26. VII.
Ezechias Rex ſcidit veſtimenta, & cur, 34. LXXIII.
Ezechiel Ieroſolymam raptus, 31. XX. Ejus viſio, 31. II. Jubetur caput radere, 58. CXXII.

F

FAber tabernaculorum Paulus, 52. XVIII.
Faber lignarius Jeſus, & Joſeph, 5. VII.
Fabianus Papa Philippum Imperatorem ad exomologeſin faciendam adegit, 56. XXII.
Fabiola vidua publice exomologeſin facit, 56. XXXV.

Digitized by Google

Fabulæ Judæis cognitæ, 45. VII.
Fabuloſum commentum cujuſdam auctoris qui probare conatur tribus diebus & noctibus expletis Chriſtum in ſepulcro fuiſſe, 34. CLXXIII.
Facibus primi uſi in ſacris Athenienſes, 58. LXXVII.
Factio Judæorum triplex, 71. X.
Factioſi quo prætextu ſibi regnum adſciſcere conati apud Judæos, 72. XIV.
Fadus Judææ Præſes poſt mortem Agrippæ, 46. VIII. Judæis de ſtola pontificia negotium facit, 48. XXVII. Theodam interimit, 2. LVIII.
Fama infanticidii Herodis Romam perlata, 5. L.
Fama miraculorum Jeſu per totam Syriam divulgata, 31. LVII.
Fames in toto Orbe ſub Claudio, ab Agabo prædicta, 44. LXII.
Fames Judæorum quo progreſſa, 71. VIII.
Familia David a Veſpaſiano aboleri curatur, & cur, 77. III.
Fanum Veſtalium, non templum dicebatur, 2. XIII.
Faſcia velare oculos capite truncandorum ſolitum eſſe apud Judæos, 67. X.
in Faſciarum Jeſu honorem baſilica erecta, 1. VIII.
e Faſtis nomina Conſulum quantumvis criminoſorum expungi haud ſolita, 41. I.
Felix Procurator Judææ, 50. VII. Jonatham Pontificem e medio tollit, 58. LVIII. Turbam ab Ægyptio impoſtore ſeductam invadit, 58. LIX. Judæam adminiſtrat, 56. XLII. In Judæos rixantes armatos mittit, 58. LX. E magiſtratu abit, 58. LXI. Tremefactus ex prædicatione Pauli, 58. CLIV. Cur ſperaret pecuniam ſibi a Paulo dandam, 58. CLV. Vir mulieroſus nimis, *ibid.* Quomodo Druſillam uxorem accepit, *ibid.* Trium Reginarum maritus, *ibid.* Conjurantes in Paulum an Romam miſerit, 58. CLVII. Quamdiu provinciam adminiſtravit, 58. CLVIII.
Felix Urgelitanus, 57. CXXIII.
Feminam, quæ unxit pedes Jeſu, Judæam fuiſſe, 32. XXIII.
Feminæ ornatus cupidæ, 57. LXXXIX. Eas caput velare, Judæis & Gentilibus commune, 57. LXXXV.
Feminarum libido Romæ coercita, 21. I.
Feminæ in eccleſia a viris ſeparatæ, 17. CXXV. Earum locus in eccleſia, *ibid.*
Feminæ Corinthiæ impudiciſſimæ, 57. LXXXVI.
Feminis cum viris in eccleſia canere interdictum, 22. III. 60. XXV.
Feminis cur myrrhina vina conceſſa, 34. CV.
Ferdinandus diaconus canonum collector, 57. CXXIII.
Feria quarta initum conſilium de morte Jeſu, 34. CLXIII.
Feria quinta non vacandum ab operibus, 58. XCI.
Feriarum nomen cur diebus inditum, 44. LXXXVIII. 58. LXXXVII.
Feriæ nomine omnes dies appellati ante Silveſtrum, *ibid.*
Feriæ quartæ & ſextæ religio, 34. CLXI.
Feritas in conviviis deteſtanda, 33. III.
Fermentum quidquid impurum ſignificat, 34. CLVI.
Feſta dies reditus Jeſu in Palæſtinam, 9. I.
Feſta non abſtulit Paulus, 18. LXXXII.
Feſta dies præſtat non feſtæ, 18. LXXXV.
Feſta antiquiſſima quæ, 58. XCII.
Feſta ſanctorum, 58. XCIII.
Feſta deorum Gentilium in honorem martyrum commutata, 18. XCIX. *& ſeqq.*
Feſta dies ab hora nona incipiebat, 34. XXXIII.
Feſti dies in Eccleſia cur introducti, 18. LXXXIII. *& ſeq.* 58. LXXXVIII.
Feſtis diebus prandere non licebat ante horam ſextam, 34. CCXXXVIII.
Feſtorum Gentilium lex, 58. C.
Feſtorum dierum impugnator Aerius, 18. LXXXIV.
Feſtos dies denuntiandi mos apud Hebræos, 34. XXVII.
Feſtos dies agunt Chriſtiani diverſa ratione a Judæis & Gentilibus, 58. LXXXIII. XCIX.
Feſtos dies unde auſpicabantur Judæi, 34. XXVI.
Feſtum Innocentium, 5. LI. 58. XCIV.
Feſtum Polycarpi, 18. XCIII.
Feſtum Epiphaniæ in Eccleſia celeberrimum, 1. XXXVI.
Feſtivitates in Eccleſia introductæ, 18. LXXXI.
Feſtus ſucceſſor Felicis, 58. CLVIII. Quot annos in provincia, *ibid.* Impoſtorem Magum perſequitur, 58. CLXV. Ejus mors, 62. I. 63. III.
Fibulam auream geſtabant in veſte Regum affines, 34. LXXXI.
Fici arbor areſacta, 34. IX.
de Fici arbore Judas ſe ſuſpendit, 34. LXXVI.
Fictilia myrrhina ubi fiant, 34. XCVIII.
Ficum eſſe arborem tranſgreſſionis, 34. IX.
Ficus Romulea quot annos ſuperſtes, 34. LXXVI. Quando exſiccata, & quid ſignificaverit, 60. LIX.
Ficuum folia ſumpſerunt primi parentes ad ſe tegendum, 34. IX.
Fidei formulas ſcriptas Eccleſia Gallicana nullas novit, 55. XXIV.
Fidei ſignum in annulis Chriſtianorum, 17. LIII.
Fides conſcriptæ quæ vocentur ab Hilario, 13. XXIV.
Fides porrectione dextræ ſolita polliceri, 57. LIII.
Fides hiſtoriæ Magorum, 2. XX.
Fides Eccleſiæ fundamentum, 33. XXIII.
Fides ſine bonis moribus facile periclitatur, 57. CXC.
Fides Romanorum & devotio, 18. XLVIII.
Fides Chriſtianorum quantæ virtutis, & æſtimationis, 71. VII.
Fides Romana annuntiatur in univerſo Orbe, 18. XLVIII.
Fides & miraculum Gregorii Thaumaturgi, 9. I.
Fidelium fuga Jeroſolymis, 68. LI.
Figuli ager emptus triginta argenteis qualis, 34. XVII.
Figura Crucis, 34. XCIII.
Filiæ Philippi Diaconi quatuor virgines, 58. CXIV.
Filiæ Jeruſalem quando dixerunt, Beatæ ſteriles; & montibus, cadite ſuper nos, 72. IX.
Filia Seiani a carnifice conſtuprata, 33. XLVII.
Filius viduæ Nain a mortuis revocatur, 32. XV.
Filius præ fame a matre comeſtus, 72. VIII.
Fingere licitum, mentiri nequaquam, 31. XXXVII.
Fiſci Judaici calumnia ſublata a Nerva, 98. XII.
Flaccus Ægypti Prætor, 40. II. Judæis infenſus, 40. XI. Ejus crudelitas in Judeos, 40. VII. In Andrum inſulam a Caio relegatur, deinde occiditur, 40. XIII. S. Petronillam adamavit, 69. XXXII.

Flagellatio Jeſu, 34. LXXXIV. LXXXVI.
Flagellia multi interiere, 34. LXXXIV.
Flagellorum genus duplex apud Romanos, 34. LXXXIV.
Flagrorum duplex genus, 40. VIII.
Flamen apud Gentiles unius uxoris vis ad ſacerdotium admittebatur, 58. XXIX.
Flamen quotidie ſeriatus, 44. LXXXVIII.
Flaminica unius mariti uxor, 58. XXIX.
Q. Flaminius Placentiæ diſcumbenti meretriculæ in quo morem geſſit, 33. III.
Flamma ex adytis templi erumpit contra Herodem, 34. CCXLI.
Flammarum eruptio ex Veſuvio monſtruoſa, 81. III.
Flavia Domitilla mater Titi & Domitiani relata inter divos, 98. V.
Flavia Domitilla Clementis, uxor, 98. V.
Flavia Domitilla Clementis neptis in Fontiam inſulam relegata, 98. II. VI. A Clemente inſtructa, & vexata, 98. VI. Nerei & Achillei ſermonibus accenſa, *ibid.* Virgo & martyr 98. VI.
Flaviæ Domitillæ procurator Stephanus Domitianum occidit, 98. IX.
Flavius Vopiſcus, 57. CIII.
Flavius Clemens occiditus a Domitiano, 98. IV.
Flavius Silva Maſſadam capit, & excidit, 73. VII.
Florus Albino ſubſtituitur, 66. XV. Homo ſceleſtiſſimus, *ibid.* Judæos ad defectionem concitat, 67. III. 68. XXXVIII. A Judæis octo talenta accipit, 68. XXXVII. Judæos nobiles patibulis affigit, 68. XXXIX. Maledictis a Judæis appetitus, 68. XXXVIII. Jeroſolymam cum exercitu contendit, *ibid.* Honorem Judæorum reſpuit, *ibid.* Forum rerum venalium diripiendum militibus tradit, 68. XXXIX. De eo & Chriſto antitheſis, 68. XL. Novam quærit occaſionem irritandi Judæos ad ſeditionem, 68. XXXIX. In arcem tranſire nititur, ſed non potuit, 68. XLIII.
Fluvius Sabbaticus a Veſpaſiano viſus, & quando fluat, 33. XXXVII.
Fœnum & cophinus Judæorum ſupellex, 94. IV.
Fons in quo Dominus pedes laviſſe fertus ubi, 34. CXC.
Fons in quo baptizatus eſt Eunuchus reginæ Candacis ubi, 35. XXVIII.
Fons Jeſu in Ægypto, 2. XLVII.
Fons Arabiæ in vinum converſus, 31. XXXII.
Fons in Palæſtina Sabbaticus dictus, 33. XXXVII.
Fons carceris Apoſtolorum Romæ, 68. XXIV.
e Fonte lapideo aquæ exundare ſolitæ, 31. XXXIII.
Fontem fluere vini ſapore, 31. XXXIII.
Fontes & fluvii in vinum converſi, *ibid.*
Fontes ad lavandum fuiſſe pro foribus eccleſiarum, 57. CVII.
Fontium trium miraculum in morte Pauli, 69. XIII.
Forenſes conventus, 58. CXXII.
Formatæ litteræ quæ, 75. XV.
Fortunatus Agrippæ libertus Romam miſſus ad Cajum Imp. 40. XV.
Fortunatus de ſepulcro Petri & Pauli, 69. XXV.
Forum Appii quantum ab Urbe diſtaret, 59. III.
Foſſarii qui, 34. CCLXXXIII.
Fratres appellati Chriſtiani, & Fraternitas eorum cœtus, 43. XIV.
Frontem cruce ſignandi ritus, 53. XII.
Fuga Jeſu, ne Rex fieret, 33. XI.
Fuga Petri e carcere Herodis, 44. IV. VIII.
Fuga Petri e carcere Mamertino quando, 69. III.
Fulgor e Sardonyche emitti deſiit, 27. II.
Fulmen in menſam Neronis illapſum, 62. II.
Fulvia ſub Tiberio Judæis pecuniam elargitur, 32. XVI.
Fulvia nobilis mulier Romana a Judæis decepta, 29. II.
Fulviæ inſultatio in Ciceronem, 31. IV.
Fundamenta Eccleſiæ, 33. XX.
Funera Judæorum, 34. CXXXI.
in Funere nobilium apud Græcos & Latinos adhibiti æneatores, & tibicines, 32. LXXVI. Item & apud Judæos, *ibid.*
Funeris pompam accenſis cæreis proſequi apud Chriſtianos antiquos uſu receptum eſt, 34. CCCVI.
Funerales Agapes, 57. CXL.
Fures ſunt quotquot ante Chriſtum venerunt, & de quibus intelligatur, 34. CCLXXIII.

G

GAbææ Ægyptii appellabant corpora defunctorum ſiccata, 34. CLXIV.
Gabbain publicanus, 32. LXXIII.
Gabbe princeps publicanorum, *ibid.*
Gabellæ nomen unde, *ibid.*
Gabinii prætura in Palæſtina, 5. CLXXXIV.
Gabinius Marſos ſuperavit, 44. LX.
Gadara & Geraſa civitates, 8. XV. 32. LXVII. Gadara unde dicta, *ibid.*
Gadareni agri aquæ calidæ, 32. LXVIII.
Gadareni Veſpaſianum recipiunt, 70. VIII. Eorum civitas a Veſpaſiano capta, & incenſa, 69. XLVIII.
Galatæ qui fuerint, 55. I.
Galatiam Paulus petit, 54. II.
Galba Imperium arripit, 70. VI. Quamdiu tenet Imperium, *ibid.* In foro a militibus occiſus, 71. I.
Galilæa contermina Judææ, 9. III.
Galilææ in Palæſtina duæ, *ibid.*
Galilææ caput Sephori civitas, 26. XI.
Galilæi Cæſarem Dominum appellare recuſant, 1. LX. Eorum natura, 9. III. Diverſa Judæis lingua utebantur, 34. CCXXXV. Statuerunt non eſſe pro Ethnicis ſacrificandum, 2. LXI. Ab infantia pugnaces, 32. VII. A Pilato occiſi, quod negarent tributum pendendum Romanis, 33. XLIII. Ita vocati Chriſtiani, 68. II. Eorum ſecta in Ægypto, 73. IX. Eorum ſecta quando exorta, 1. LVII. Eorum ſecta in Simone revixit, 26. V. Eorum ſectæ impugnatos Chriſtus, & Apoſtoli, 1. LXI. Eorum conſtantia contra Cæſarem, *ibid.* Eorum ſecta exciſa, 73. IX.
Galilæus dictus Jeſus, 9. III.
Gallæ Auguſtæ litteræ ad Placidiam Auguſtam, 69. XXIII.
Galli ſacerdotes raſi Romanorum exemplo, 58. CXLI.
de Galli cantu concordant Evangeliſtæ, 34. LXXI.
Gallicinium duplex, *ibid.*
Gallia & Galatia, idem, 50. X.
Galliam pro Galatia legendum eſſe falſum, 59. X.
in Galliia ara inventa cum Inſcriptione, Ignoto Deo, 52. VII.
in Galliis defectio Romani exercitus a Nerone, 69. XLVII.
Gallio Achaiæ Proconſul, 53. XXXIII. De religione judicare noluit, 53. XXXIV. Germanus Senecæ, 53. XXXIII.
Gamala capta a Veſpaſiano, 69. XLVIII.

Ga-

Digitized by Google

Gamaliel apud Lucam, 1. LVII. Pro Apoſtolis loquitur in Concilio ſeniorum, 34. CCLXXII. Chriſtianus fuit, & cum Stephano ſepelitur, 34. CCLXXV. Idem Stephani, Sauli, & Barnabæ præceptor, 34. CCLXII. Legis peritus, 34. CCLXXII. CCLXXV. In Concilio inter Senatores permanſit, & cur, 34. CCLXXV. Ejus de Theoda & Juda vera narratio, 1. LVIII. Ejus epiſtola de ſepultura S. Stephani, 34. CCCIII. Ejus ſententia non fuit ut Apoſtoli flagellis cæderentur, 34. CCLXXV.
Gangra Bythiniæ civitas, 44. XI.
Gangrenſe Concilium prohibet ſuffocatum, 51. XXII. Agapes probat, 57. CXLIII.
Garizim montem adeunt Samaritæ, 35. XXVI.
Garizitani templi religio inducta, 35. LI. Idem templum ſub quo ædificatum, *ibid.*
Gaudentius Brixianus Epiſcopus de nuptiis in Cana Galilææ, 31. XXIX.
Gaulanitica regio, 8. X.
Gauſapina penula, quæ, 58. LXVII.
Gaza urbs, 8. XV.
Gazophilacia, quæ & Corbona, 57. CXLVII.
in Gazophilaceium oblationes primo offerebantur, & cur, *ibid.*
Gelaſius epiſtolam Abagari recenſet inter apocrypha, 31. LX. Non videtur affirmare Paulum in Hiſpanias numquam profectum, 61. II.
Gemmæ duodecim rationali Pontificis inſutæ, 17. II.
Geneſar & Genezareth lacus idem, 31. LXIII. Ejus deſcriptio, *ibid.* Lacus, & terra, 31. LXIIII.
Genezareth terræ pulchritudo, & ubertas, 56. X.
Genii cultus qui apud Gentiles, 60. XXIII.
Genſericus Wandalorum Rex, 73. VI.
Gentes ab Apoſtolis ſubactæ Chriſti lege vixere, 44. XXIII.
Gentibus ad fidem Chriſti oſtium apertum, 41. XIII.
a Gentibus leges Romanæ numquam acceptæ Romano dominatu accepiu, 44. XXIV.
Gentiles martyrum reliquias diſjiciebant, 55. XVIII. Chriſtianos impoſtores vocabant, 56. XI. Diis ſuis decimas ſolvebant, 57. LXXV. Quadrifida inciſione in modum crucis panes decuſſabant antequam coquerent, 58. LXIV. Mundabant ſe aqua ante ingeſſum in templum, 57. XC. Tabellas pictas in templo ſuſpendere ſolebant, 57. CLXXVII. Etiam in feſtis lucernas incendebant, 58. LXXVI. Bullas ad collum appendebant, 58. LXXVI. Cordis imaginem in bullis ferebant, & cur, *ibid.* Solem adorare Chriſtianos dicebant, & cur, 58. CV. Multi raſo capite funera celebrabant, 58. CXXXI. Cujus rei cauſa diem natalitium celebrarent, 60. XXIII. Etiam cantus molles damnabant, 60. XXX. Per beſtias ſignificati, 42. XI. Mundum per ignem interiturum formidabant quando, 82. III. Omnium malorum cauſas in Chriſtianos refundebant, 86. III. Eorum impiæ leges antequam Evangelium reciperent, 44. XXIII. Eorum ritus multi communes Judæis, & Chriſtianis, 44. LXXVII. Eorum calumnia in Chriſtianos orta ex peccatorum confeſſione, 57. V. Eorum ſuperſtitiones in religionem Chriſtianam commutatæ, 58. LXXVII. Eorum feſtorum lex, 58. C. Eorum Sacerdotes omnes pilos corporis radebant, 58. CXXIV. CXXVII. Eorum cantus ab Eccleſia damnati, 60. XXXVII. Eorum idololatria ab Ægypto, 1. XLV.
Gentiles homines apud Philippum agunt, ut viderent Jeſum, 34. VIII.
Gentilitiæ ſuperſtitioni Claudius proſpicit, 49. II.
Gentilitii ritus in Eccleſiam aliquando tranſlati, 44. LXXXVI.
Gentium vocatio cum deſolatione Judæorum, 42. XXXVIII.
Gentium vocatio in Magorum adventu expreſſa, 1. XXXVI.
Genua inclinandi ratio, 58. CIX.
Genua in precibus flectere Judæi ſolebant, 58. CX.
Genu flectere & ad Orientem orare traditio Apoſtolorum, 58. CVI.
Georgius Cedrenus, 61. IX.
Geraſa Arabiæ fons in vinum converſus, 31. XXXIII.
Geraſa, & Gadara civitates, 31. LXVII.
Gergeſa viculus, *ibid.*
Germania a Varo ad defectionem impulſa, 11. II.
Germanicus Cæſar a patruo Tiberio in filium adoptatus, in Syriam mittitur, 19. III. Ejus interitus, 21. IV.
Germanicus Epiſcopus Cantillanenſis, 58. CXLI.
Geſtus olim fieri ſoliti in canticis exoluerunt, 60. XXV.
Gethſemani villa, 34. LXVI.
Giſchalæ oppidi Galilææ natum eſſe Paulum, fabula videtur, 36. VII.
Glaucias Petri interpres, 45. XXXII.
Glycas Siculus hiſtoricus recenſitur, 48. XX.
Gnidus inſignis civitas, 58. CLXVIII.
Gnoſtici hæretici quid de Zacharia patre Joannis, 2. LVI. Eorum opinio, qua affirmabant Chriſtum anno tantum prædicaſſe, 34. CXXXIX.
Golgotha Calvariæ locus ſupplicii, 34. CVII. Eumdem montem eſſe, in quo Abraham juſſus eſt ſacrificare Iſaac, *ibid.* Adhuc monſtrat ubi propter Chriſtum petræ ſciſſæ ſunt, 34. CXXIV.
Gorgonæi capitis vis, 42. VII.
Gorgonia ſoror Gregorii Nazianzeni Euchariſtiam in cubiculo aſſervabat, 57. CLI. Mirabiliter ſanata, *ibid.*
Gothi templum Dianæ Epheſinæ ſpoliarunt, 57. CLXXIX.
Græca lingua communis cum Romanis, 26. VII. Ejus uſus apud Romanos, *ibid.* Eam Paulus Tarſi Ciliciæ a prima ætate imbiberat, 57. VI. Eam loqui Romani nobiliores non ſolebant, 45. XLI. Romæ vileſcit, *ibid.*
Græci ab Ægyptiis acceperunt idololatriam, 2. XLV.
Græci diem feſtum agunt de imagine Chriſti, 31. LXI.
Græci tenaciores antiqui præcepti, 51. XXII.
Græci de non comedendo ſanguine inſtitutionem mordicus tenent, 51. XXIII.
Græcorum murmur adverſus Hebræos factum eſt, & qui per Græcos intelligendi, 34. CCLXXVI.
Græcorum ſcientiæ, & nationum linguæ Jeroſolymis publicæ non tradebantur, 34. CCXCVIII.
Græcorum nomine Hebræi nominati, 34. CCLXXVII.
Græcorum viduæ a quo miniſterio excluſæ, *ibid.*
Græcorum ſcientias, & nationum linguas haud licuiſſe publice tradi apud Hebræos, 34. CCXCVIII.
Græcorum nonnulli barbas radebant, ut Romanos imitarentur, 58. CXL.
Græcorum uti lingua & pallio Romanos ex Auguſti lege, 16. VII.
Græcos etiam jejunos Euchariſtiam ſumere, 34. LXII.
Græcos Ethnici appellabant Chriſtianos, & cur; 36. XI.

Græcos auctores non citaſſe Apocalypſim, de quibus intelligendum, 97. V.
Græciam Paulus petit, 57. CCXII.
Gratia Spiritus Sancti in Gentes effuſa, 41. IX.
Gratia & pax in ſalutatione adhibita, 43. XXVIII.
Gratiam deprecari, Pauli ſigillum in epiſtolis, 60. LVI.
Gratiarum actio in menſa, exemplo Domini inducta eſt, 34. LXVI.
Gregorii Nazianzeni carmen de Thecla, 47. IX. Idem traditionum profeſſor, 33. XXVI.
Gregorii Nyſſeni epiſtola inter canonicas recenſita, 56. XXIX.
Gregorius Papa quomodo Anglis Agapes conceſſit, 57. CXLIV.
Gregorii Papæ VII. litteræ de radendis barbis clericorum, 58. CXLII.
Gregorii Thaumaturgi fides & miraculum, 9. I. Ejus epiſtola inſignis, 37. XXXVII. Cauſis litigantium judicandis implicitus, *ibid.* Gentilium Superſtitiones in veri Dei cultum tranſtulit, 58. LXXVII.
Gregorius Bæticus, 60. L.
Gutta jugiter manans dictus locus ad Aquas Salvias, 65. XI. Ubi Chriſtianorum carnificina, *ibid.*
Gymnoſophiſtæ ab Ethnicis ſcriptoribus celebrati, 64. VIII.

H

HAbitatio Virginis Mariæ in honore habita, 1. XLVII.
Hadrianus Imp. loci, in quo natus eſt Jeſus, memoriam abolere conatus eſt, 5. V.
Hadrianus Papa meminit de imagine Salvatoris non manu facta, 31. LXI.
Hæreſes Judæorum omnes extinctæ Jeroſolyma excisa, vel potius mutatæ, 74. III.
Hæreſis Phariſæorum de animarum traſmigratione propagata, 35. XVI.
Hæreſis prima quæ, 35. XXIII.
Hæreſis Galilæorum, 5. LXI.
Hæreſis Nazaræorum, 9. II.
Hæreſis Judæorum de adoratione militiæ cæleſtis, 60. XV.
Hæretici inimici crucis Chriſti qui, 60. IV.
Hæretici dividentes Jeſum a Chriſto, *ibid.*
Hæretici nuptias & cibos damnantes qui, 57. CXCI.
Hæretici tonſuram clericalem æmulati ſunt, 58. CXXX.
Hæretici ab hominibus potius, quam a Chriſto denominantur, 57. IX.
Hæretici Pontificem titulis debitis non honorant, 58. II.
ab Hæreticis miraculum numquam factum reperitur, 34. CCX.
ab Hæreticis Cerinthianis Angelorum adoratio concedi non potuit, 60. XIX.
Hæreticis ex circumciſione provenientibus quid peculiare, 74. XIV.
Hæreticorum libros comburendos lege ſancitum, 56. XL. Eorum proprium, partus ſupponere, 57. CXXIV. Eorum mentiri proprium, 57. LXIX.
Hæreticorum novos pſalmos execrata eſt Eccleſia, 60. XXXIII.
Hæreticos ad pravum Scripturæ intellectum ex ſuperbia rapi, 34. CCXIII.
Hagiomachi hæretici, 55. IX.
Halleluja vox non tranſlata, & cur, 37. CLXXIV.
Hebdomada major, ſive pœnoſa, 34. CLXIII. Paſſione Domini conſecrata, *ibid.*
Hebraica vox in Græcam ſignificationem ſæpe tranſlata, 32. XXVII.
Hebraica nomina cur in Eccleſia retenta, 57. CLXXIV.
Hebræi Deum adoraturi, loca ſuperiora conſcendebant, 44. V.
Hebræi & Gentiles in ſacris veſte candida utebantur, 44. LXXXVIII.
Hebræi advenæ diſperſionis qui, 34. CCXXXVII.
Hebræi proprie qui, 34. CCCXXVII.
Hegeſippi duo, 75. XXVII.
Hegeſippus de traditionibus ſcripſit, 33. XV.
Hegeſippus Junior, 69. VII. De perſecutione Domitiani in ſtirpem Davidis, 97. XVI. Juſte in Joſephum Hiſtoricum quædam expoſtulat, 34. CCXXII.
Heldad, & Medad Prophetæ, 31. X.
S. Helena locum nuptiarum Canæ Galilææ eccleſia nobilitat, 32. XXXVI.
Helena Regina Adiabenorum an fuerit Chriſtiana, 44. LXIII. Eadem fame laborantibus ſubvenit, *ibid.* Quomodo ad Judæos tranſit, *ibid.* Ejus filii ad Titum ſupplices venientes ſuſcepti ſunt, atque ſervati, & Romam ducti, 72. XVI.
Helenæ & filii ejus mauſolæum, 44. LXVI.
Heliconis Caii Conſiliarii conſilium contra Judæos, 41. XXIII. Ejus mors, *ibid.*
Heliopolis Ægypti urbs, 52. X.
Helvia virgo fulmine icta, 86. II.
Hemerobaptiſtæ, 53. XIIII.
Heracleæ ſedem prius inſtitutam, quam Byzantii, 44. XII.
Herbæ ſpecies inuſitata ad ſtatuam Salvatoris, 51. 75.
Herbipolenſes Academici, 36. II.
Herculanum & Pompeios urbes cinere obrutas, 81. IV.
Hermetis nutricis dictum de Petri ſepulcro, 69. XXI.
Hermione una ex quatuor filiabus Philippi, 58. CXIII.
Hermogenes & Philetus, ſeu Phigellus, a Jacobo ad Chriſtum converſi, 59. XX.
Hermogenes & Phigellus a Paulo deficiunt, 59. XX.
Hermon & Hermonius mons, 33. XXIX.
Hermopoli arbor morbos depellens, 1. XLIII. In Ægypto illuſtrata Chriſti adventu, *ibid.*
Herodem intelligendum per regem Aſſyriorum, 1. XXVI. Cur a bimatu & infra infantes præcepit occidi, 1. XXXII. Poſt præſentationem Chriſti in templo in infantes ſævit, 2. XLII. Quando cognovit ſe illuſum eſſe a Magis, 2. XLVIII. Qua occaſione non ſtatim in infantes ſævit, *ibid.* An Romam abierit poſt Magorum adventum, 2. XLIX. Quando & quoties Romam abiit, 2. XLIX. Necat filios, atque inter eos infantulum, 2. L. Poſt necem infantium in multas incidit calamitates, 2. LI. Ejus filiorum occiſio ante Chriſtum, 2. LI. Cogit Judæos in ſuum regnum jurare, *ibid.* 2. I. Occidit Zachariam ſacerdotem, 2. LIII. Cur in Zachariam commotus, 2. LII. Salomen ſororem & virum ejus interficit, 2. I. Quot annos legitime regnaverit, 2. I. Ejus morbus & diri cruciatus, 7. 8. II. 8. VII. Ejus ſævitia incomparabilis in ſuos, 7. Ejus domeſticæ calamitates, 7. Ejus teſtamentum, 8. II. X. Ejus opinio contemptus, 8. II. Ejus deſperatio, *ibid.* Ulciſcitur in aureæ aquilæ exciſores, 8. V. Ejus oratio ad Judæos, *ibid.* In concione de Judæis conqueritur, *ibid.* Ei plagæ divinitus inflictæ, 8. VI. Ejus & aliorum ſtudium de perdendo Chriſto puero, *ibid.* Ejus ſævitia de occidendis nobilibus Judæorum, *ibid.* Calidis aquis ſeſe fovebat apud Callirrhoem, 8. VII. Mathiæ Pontifici ſacerdotium adi-

Digitized by Google

adimit, 8. V. Ei a filio venenum paratur, 8. IX. Ei venenum paratur ab Acme, *ibid.* Ei refundit Auguſtus judicium de Antipatro filio, *ibid.* Ejus facinus execrabile & mandatum, 8. VIII. Ejus obitus, 8. X. Inferendi ſibi necem cupidus, *ibid.* Ejus funus ſumptuoſiſſime ab Archelao curatum, 8. X. Ejus mores, 8. XI. Teſtamentum mutat, 8. X. Jubet occidi Antipatrum filium, 8. X. Vita functus quinta die poſtquam Antipatrum filium occidit, *ibid.* In ſepulcro David quæ invenerit, 34. CCXLI.

Herodes Antipas Romam proficiſcitur, 8. XII. Urbem a ſe conditam Tiberiada vocavit in gratiam Tiberii, 16. X. Eum & alios Chriſti interitum procuraſſe, 8. VI. Quo anno templi ædificationem auſpicatur, 31. XXXIX. Ejus exercitus ab Areta profligatus & cur, 31. XLV. Cur Joannem occidit, ex Joſepho, 31. XLVI. Ejus filii, 31. XLVIII. Chriſtum cur neſcierit, 33. VIII. Exiſtimat Chriſtum eſſe Joannem, 33. VII. Quomodo Chriſti miracula ignoraverit, 33. VII. Eum Chriſtus vulpem nominat. 33. XVI. Ejus opinio de Chriſto, 33. VII. Jeſum ad Pilatum remittit, 34. LXXIX. Quali veſte Jeſum illuſit, *ibid.* Judicio poſtulatus ab Agrippa apud Tiberium, ſed abſolutus, 38. I. Ejus inſidiæ in Agrippam, 40. XV. Idem regno privatur & relegatur, 40. XVI. Perpetuo damnatus exilio a Caio Imp. 40. XVI. Mœrore animi conſumptus periit, *ibid.* Ejus & Herodiadis caſus, *ibid.*

Herodes Agrippa *religioſior Judæis*, 34. XXV. Percuſſus & cur, 34. LXXIII. Nominatus Agrippa, 44. I.

Herodes Rex Chalcidis, Agrippæ frater, a Claudio honoratur, 43. III. Jus in templum obtinet poſt mortem Agrippæ, 46. IX. Ananiam ſummum ſacerdotem eſſe juſſit, Joſepho abrogato, 48. XXX. Quando moritur, 50. I.

Herodianorum gregales contra Chriſtum conſpirant, 32. IV. Veſpaſiano adulantur, 71. VII.

Herodianus carcer ubi eſſet Jeroſolymis, 44. V.

Herodias ſaltatrix cujus filia, 31. XLV. Soror Agrippæ regis Judæorum, 40. XVI. Linguam Joannis acu perforavit, 33. IV. Ejus mors prodigioſa, 33. VI. 40. XVI.

Herodion & Olympas martyres ſub Nerone, 69. XLIV.

Herodion & Mencherus caſtella expugnata, 73. VII.

Hierapoli in Phrygia res geſtæ ab Joanne, 44. XXX. Illic martyrium ſubit Philippus, 44. XXXII. Illic quieſcere Philippum Apoſtolum, 58. CXIV. Ea terræmotu concuſſa, 63. III.

Hierarchicum ordinem in Eccleſia ſervari voluit Chriſtus, 39. XVII. Eum evertere conantur heretici, 58. IV.

Hierocles Philoſophus commentarium in Chriſtianos edidit, 68. XXXI.

Hieroglyphica de ignis ſignificatione, 58. LXXI.

Hieroglyphicum ſignum mutui fœderis, 57. LIII.

Hieronymus traditionum ſuffragator, 53. XXVIII. Ejus opinio de anno, quo celebratum eſt Jeroſolymis Concilium Apoſtolorum, non probatur, 51. VIII. Ejus epiſtola inconſulta inter ſpurias rejecta, 47. X. Ejus & Auguſtini altercatio de Petri ſimulatione, 52. XXXVIII. Ejus opinio rejicitur de epiſtola ad Hebræos, quod a Latinis recepta non ſit, 60. XLVIII. Ejus ſententia de epiſtola Jacobi, 63. IX. Pulchre a Nazianzeno eluditur, 32. II. Quid ſenſerit de cereis in honorem martyrum accendi ſolitis, defenditur, 58. LXX.

Hierotheus inter fuit funeri B. M. Virginis, 48. VI. Ejus hymni, 60. XXXV.

Hilarius quas fides conſcriptas appellet, 53. XXIV. Traditionum defenſor, *ibid.*

Hilduinus male exponit Dionyſii verba, 48. VI. Quæ de Dionyſio Areopagita refert, 52. X.

Hillel & Sammai auctores Scribarum & Phariſæorum paulo ante Chriſtum, 53. VII.

Hippolyti teſtimonium de epiſtola ſecunda Petri, 68. IV. Ejus celebre feſtum, 58. XCVII.

Hippolyti Thebani ſententia de tempore necis Stephani, 34. CCXCVI.

Hippon urbs Græcanici inſtituti, 8. XV.

Hiſpaniarum Eccleſiæ Jacobum ſibi primum prædicaſſe profitentur, 44. I.

Hiſpaniarum defectio a Nerone, 69. XLVII.

in Hiſpanias proficiſcendi videtur Paulus mutaſſe ſententiam, 61. I.

In eas Paulum profectum multi teſtantur, 62. II.

Hiſtoria eſt narratio de divite Epulone, & cur, 33. XLIV.

Hiſtoria de Thramno Ægyptio, 34. CXXV.

Hiſtoriæ ab Hæreticis labefactatæ, 44. XLV.

in Hiſtorica veritate perquirenda quorum autorum maxime habenda eſt ratio, 34. CLXXIII.

Hiſtriones legibus Tiberii exagitati, 22. I.

Homo primus ubi ſepultus, 34. CVIII.

Honoratus Archidiaconus Eccleſiæ Salonitanæ, 34. CCLXXXII.

Honoris titulus Apoſtolatus, quo utitur Paulus, 58. II.

Hora tertia, ſexta, & nona quid paſſus Jeſus, 34. CLX.

Hora duodecima Dominus ad inferos deſcendit, 34. CCXLVII.

Hora noviſſima quæ, 57. CXCII.

Hora comedendi die jejunii, 57. CCIV.

Hora diei tertia, ſexta, nona & Veſperum Domini operibus conſecrata, 34. CCXLVI.

Horæ nocturnæ tres, 51. LXVIII.

Horæ canonicæ, 34. CLX. CCXLVI.

Horæ orandi ſeptem, 34. CCXLVII.

de Horis quatuor frequens habetur mentio in Scripturis præter de ceteris, 34. CLIX.

Horatii locus de Janiculo, 69. XVII. Ejus locus de tabella ſuſpenſa in templo, 57. CLXXVII.

Horti Martialis ubi, 69. XVI.

Hortus balſami irriguus, 1. XLVII.

Hoſanna quid ſignificet, 34. V.

Hoſanna dicentem turbam Chriſtus non redarguit, 57. XXIX.

Hoſii idem qui Eſſeni, 64. IV.

Hoſpitalitas frequentata a Chriſtianis, 75. XV.

Hoſpitalitatis ſymbolum inter Chriſtianos, *ibid.*

Hoſpitalitatis teſſera etiam inter Gentiles, 75. XVI.

Hoſpitium Pauli ubi Romæ fuerit, 59. V.

Hoſtiæ nonniſi pro Judæis immolatæ, 68. XLV.

Hoſtiarum & comedentium numerus in die Paſchatis, 34. XXVII.

Humilitas Petri commendata, 51. XLVII.

Hydropicus ſanatus a Jeſu apud Phariſæum diſcumbente, 33. XLIII.

Hymenæus & Alexander in errorem lapſi & cur, 57. CXC. Satanæ traditi, 57. XI.

Hymni Hierothei, 60. XXXV.

Hymni Nepotis, *ibid.*

Hymni Ambroſii & Prudentii in Eccleſia recepti, 60. XXXV.

Hymni & Pſalmi paſſim ab omnibus decantabantur, 60. XXVIII.

Hymnodia ad corpora defunctorum ex Apoſtolica traditione, 54. CCCVI.

Hymnos cantandi in Eccleſia conſuetudo unde orta, 60. XXV.

Hymnos novos canere quos laudat Eccleſia, 60. XXXV.

Hymnos novos Hæreticorum execratur Eccleſia, 60. XXXIV.

Hym-

Hymnus poſt cœnam a Domino dictus qui, 54. XLV.

Hyperbata Pauli, 57. VII.

Hyperbole uſus eſt Joannes Evangeliſta veterem ſcripturam ſecutus, 34. CCXIX. Ea mitigata, *ibid.* Ea Hyperbole non eſt, ſi ad divina Chriſti opera referatur, 34. CCXIX. *& ſeq.* Ad excellentiam Evangelicæ prædicationis referri poteſt, 34. CCXIX.

Hypocryſis Phariſæorum damnata, 54. XL.

Hypocryſis nomine Petrus ſugillatus, 35. XXXII.

Hypodiaconi qui, 34. CCLXXXII.

Hypoſtaſia de quo dicatur, 48. XXIII.

Hyrcanium caſtellum in quo juſſus eſt tumulari Antipater obſcuro funere, 8. X.

Hyrcanorum mores impii de alendis canibus carnibus mortuorum hominum, 44. XXIV.

Hyrcanus Pontifex auctor ſervandæ ſtolæ, 57. I. In Aotooia turri degebat, 57. II. Ejus prope semplum turris, 57. I. A ſepulcro David abſtulit tria millia talentorum, 34. CCXL.

I

JAcob Iſrael dictus, 5. VI. Pavit greges ſuos juxsa Turrim Ader, 5. XVI.

Jacobus Alphæi frater Joannis occiſos ab Agrippa, 44. II. Eum profectum io Hiſpaniam ibique prædicaſſe, 44. I. Eum immolatum eſſe die ſecunda Paſchatis falſum eſt, 44. II. Cum alio quem ipſe ad fidem convertit, occiditur, 44. II. Convertit Philetum & Hermogenem Magos, qui ad magiam reverſi ſunt, *ibid.* Primus ex Apoſtolis martyrium conſummat, 44. I. Necatus ante profectionem Apoſtolorum ad gentes, 44. XXX. Hiſpanias penetraſſe creditur, 58. LI.

Jacobus minor frater Domini a Petro Jeſoſolymorum ordinatus epiſcopus, 34. CCLXXXVI. Ejus ordinationis dies quæ, 34. CCLXXXVII. Ejus cathedra a ſucceſſoribus aſſervata & in veneratione habita, *ibid.* Eum in capite geſtare conſueviſſe laminam ſeu bracteam auream, 34. CCLXXXVIII. Cultus ab omnibus, 54. CCXCIV. Ejus dignitas & nex Jeroſolymis, 44. XXXV. *& ſeq.* Eum e oumero Apoſtolotum cur eximant aliqui, 44. XXXVI. Is nec carnibus nec vino uſus, 57. CXCV. Quo anno martyrio coronatus & ſub quo Pontifice ex Joſepho, 34. LXIX. 63. II. Quo ſupplicio affectus, 63. II. Quot annos ſedit, *ibid.* Quandiu vixerit, *ibid.* Ob ejus necem Jeroſolyma exciſa credita, 63. VII. Ejus teſtimonium de Jeſu, 63. III. & IV. Ejus mors & vita ab Hegeſippo recitata, 63. III. Ejus genua in callum obducta, 63. IV. VIII. In honore habitus etiam ab hoſtibus, 63. III. Supra pinnam templi ſublatus, 63. V. In præceps agitur, 63. VI. Ejus mors ab Euſebio recitata, 63. VI. Ejus ſepulcrum 63. VII. Ejus ſanctitas, 63. VIII. Semper virgo permanſit, 63. VIII. Ejus neci cur attributa ſit clades Jeroſolymitana, 63. VII. Ingrediebatur in ſancta ſanctorum, 63. VIII. Putatur fuiſſe qui tempore paſſionis Domini nudus aufugit, & an verum ſit, *ibid.* Permanſit Jeroſolymis abeuntibus aliis Apoſtolis 63. VIII. Ejus epiſtola catholica, 63. IX. Ejus epiſtola canonica eſſe probatur, *ibid.* Ejus miſſa, 63. XVII. Ejus locus elucidatus, 34. LXXXI. Ejus epiſtola cootra Simonis hæreſim, 63. XI. Cur in Epiſtola inculcarit operum neceſſitatem, 63. XII. Agit de Oleo ſancto infirmorum, 63 XIII. Ejus cathedra Jeroſolymis ablata ante Veſpaſiani obſidiooem, 68. LII.

Jacobos tres fuiſſe quidam falſo autumant, 44. XXXVI.

Jacobos Apoſtolos duos tantum fuiſſe, 34. CCLXXXVI.

Jamnia urbs Judææ, 41. XXII.

Jamniam, Azotum & Phaſælidam Salomæ ſorori tribuit Herodes, 8. X.

Jani templum ter ab Auguſto clauſum, 5. IX. Ejus portæ poſt Actiacum bellum clauſæ, *ibid.* Ejus portæ tempore Veſpaſiani, 73. VI.

Janiculus quibus ſpatiis protenditur, 69. XVI. Ejus pars dicta Vaticanum, *ibid.* Illuſtrata nece Petri, 69. XVII.

Januarii Calendæ expiatæ, 5. XVIII.

Japha Galilææ civitas a Veſpaſiano expugnata, 69. XLVIII.

Jaſonia Dialogi, 2. XL.

Icarius volatus ſub Nerone exhibitus, 44. LIV.

Iconii Paulus quid paſſus, 47. I.

Iconomacorum fautor Theophilus Imperator, 37. CXIII.

Idola in martyres mutata calumniabantur Manichæi, 58. XCIX.

Idola deſtructa in Ægypto, 5. XLIV.

Idololatria ex Ægypto ad Græcos, 5. XLV.

Idololatria Angelorum in Synodo Laodicenſi damnata, quæ dicta, & cur, 60. XXII.

Idololatria decreſcit Romanæ Eccleſiæ fundatione, 45. XLVIII.

Idumæa tranſamnana regio, 32. IV.

Idumæi cum Zelotis conjuncti ad necem civium, 69. LI.

Jejunare ſabbato vetitum Judæis qua pœna, 34. CLI.

Jejunare ſabbato Judæos falſo arbitrati ſunt Scriptores Ethnici, 34. CXLIX.

Jejunare ſabbato cur putabantur Judæi, 34. CLI.

Jejunii Fideles communicare debent, 37. CXLVI. Non Jejunos vetitum Euchariſtiam ſumere, 34. LI.

Jejunia Judæorum abſtinentiſſima, 34. CL.

Jejunia humilitatem ſignificant, 34. CLXIII.

Jejunia ob Chriſti paſſionem ſuſcepta, 34. CLXII.

Jejunia a Gentilibus adhiberi ſolita, 45. I.

Jejunia ad quam horam produci ſolita Chriſtianis, 57. CCIV.

Jejunia qualia apud Judæos, 34. CL.

Jejunia neceſſaria aut voluntaria, 37. CXCVII. CXCVIII.

Jejunii edictum, 57. CXCVIII.

Jejunii ſolvendi horæ antiquo Jure, 37. CCIV.

Jejuoii legem non ſervaotem Eleuſium præfectum Gregorius Nazianzenus redarguit, 37. CXCVIII.

de Jejunio Quadrageſimali diverſæ conſuetudines, 37. CCI.

de Jejonio Majoris Hebdomadæ, 34. CLXI.

Jejunium a Judæis celebratum, 8. V.

Jejunium Quadrageſimæ, 57. CXCVIII. *& ſeqq.*

Jejunium Ambroſianum, 37. CCI.

Jejunium Sabbati ubi ſervandum, 32. LX.

Jejunium frequenter ſtatio dicitur, 37. CCI.

Jejonium quartæ & ſextæ feriæ, 34. CLXI.

Jejuniom magni ſabbati qua hora ſolvere ſoliti ſint Fideles, 34. CLXII.

Jejunium diei ſabbati cur ab Occidentalibus ſuſceptum, 57. CCVII.

Jejunium ſabbati cur vetitum, 57. CCV.

Jejunium a Deo præſcriptum, tempus ab Eccleſia, 57. CXCVI.

Jejunium quatuor temporum, 37. CCIX. CCX.

Jejunium ab Epiſcopis indici ſolitum, 57. CCXI.

Jejunium ante Paſcha etiam a Regibus impletum, 34. CLXII.

Je-

Jejuno bis in ſabbato, dicebat Phariſæus, quibus diebus, 34. CLI.
Jeroſolyma ſub Archelao, 8. XV. Peregrinis referta, 34. XVII. Umbilicus terræ, 34. CXII. Duplici muro circumdata, 44. V. Ejus clades a Jeſu filio Anani prædicitur, 65. I. Ejus clades cur attributa neci Jacobi, 63. VII. Ejus cladem prædicunt Petrus & Paulus, 68. I. Rebellat adverſus Romanos, 68. XXXVI. 68. XLV. Civili bello affictatur, 68 XLV. 70. VI. A Ceſtio obſidetur, 68. XLVII. A Zelotis exagitata, 69. XLIX. Ejus excidendæ vaticinium, 70. VII. Ejus obſidio, 72. I. Triplici factione ulterius vexatur, 71. X. Ejus cladis annus, & error in Joſepho, 72. II. Ejus templum inceditur, 72. XI. Igni tradita, 72. XVI. Solo æquata, 72. XX. Ejus excidio ſuperſtites quam ſortem nacti ſint, 72. XIX. Ejus excidii vera cauſa inveſtigatur, 72. XXI. Ejus excidii a Joſepho cauſa allata, refellitur, ibid. Diruta, paucis memoriæ cauſa relictis, 72. XX. Ejus cladis tempus certum demonſtratum, 72. XXV. Ejus excidii ſcriptores qui, 71. XXVII. Triginta octo annis ſtetit poſt Chriſti paſſionem, 72. XXV. Quantum duravit, 72. XXVII. Ea exciſa omnes ſectæ Judæorum extinctæ aut mutatæ, 74. III.
Jeſu nominis potentia contra dæmones, 2. XVIII. Cenſus Cæſaris deſcriptus, ibid. Circumciſus eo loco, quo natus, ibid. Cur calendis Januarii circumcideretur, ibid. Oblatus in templo 1. XXXVIII. A Simeone ſuſceptus, 2. XL. Ejus fuga in Ægyptum, 5. XLII. Ducitur in Ægyptum, ibid. Ejus ſora in Ægypto, 5. XLVII. Ejus reditus in Palæſtinam, 8. XIII. Quamdiu manſerit in Ægypto, ibid. Nazareth reducitur, 9. I. Dictus Nazaræus, 9. II. Jeroſolymam ducitur ad diem feſtum Paſchatis, 12. I. Ejus parentes Jeroſolymam reverſi ut ipſum quærerent, 12. V. Inventus in templo, 12. I. De ejus infantia apocrypha, 12. VI. Ejus nullum miraculum in pueritia, 12. VII. Faber dictus, ibid. Juga boum conficiebat & aratra, ibid. Judæis & Syris cognitus tribus annis, ibid. Ubi ſe a parentibus ſubduxit, 22. IV. Joſepho nutricio fabro inſervivit ab adoleſcentia, 22. VII. Ivit cum matre ad nuptias, 31. XXIX. Sua præſentia nuptias ſacrat, 31. XXXIV. Pœnitentiam prædicat poſt Joannem, 31. XLIV. Apud Samaritanos biduum agit, 31. LIV. Non baptizabat, ſed diſcipuli ejus, 31. XL. In Judæa quamdiu manſerit, 35. XLIII. A Galilæis humaniſſime exceptus, 31. LIV. In Galilæam cur profectus, 31. LVI. Prædicat & curat infirmos, 32. X. Suos docet orare, 32. XVI. Docet turbas de navicula, 35. LXII. 32. XXX. Ejus reſponſio ad Abagarum, 31. LIX. Ejus imago ad Abagarum miſſa, 31. LXI. Ejus parabolæ diverſæ, 32. XXX. 33. XLII. XLIII. 34. IX. Docet ſe Chriſtum ex prophetia, 32. XXX. De Euchariſtia diſſerit, 33. XII. In furorem verſus putatur a ſuis, 32. XXIX. Demonſtrat prophetiam in ſe ipſo impletam, 32. XXX. A ſuis extra civitatem ejicitur, ibid. An ſub rupe latuerit, ibid. Audita nece Joannis ſecedit, 33. IX. Ambulans ſuper mare, 33. XI. Carnem ſuam manducandam proponit, 33. XII. Ephrem civitatem quando abiit, 34. III. Quo die intrat Jeroſolymam, 34. V. Malcho auriculam reſtituit, 34. LXVII. Cur primum ad Annam ductus, 34. LXX. Bis illuſus, 34. LXXII. Non lapidandus ſed crucifigendus erat, 34. LXXVIII. Cur ad Pilatum ductus, 34. LXXVII. Ad Herodem a Pilato mittitur, 34. LXXIX. Ab Herode ad Pilatum remittitur, ibid. Quali veſte ab Herode indutus, ibid. Crura cur non fracta, 34. CXXVIII. Cur in novo ſepulcro conditus, 34. CXXX. Ejus paſſio, 34. a 70. uſque ad CXXXI. Sepelitur, 34. CXXX. Vide ſupra, Chriſtus.
Jeſus Siæ filius Sacerdos ab Archelao inſtituitur, 8. XVI.
Jeſus Anani filius Jeroſolymitanam cædem prædicendo conqueritur, 65. I.
Jeſſæi, a Jeſu vel Jeſſe, 64. IV.
Ignatius Apoſtolorum diſcipulus, 34. LIII. Ejus ſententiæ de Euchariſtiæ ſacrificio, ibid. Ejus de Chriſti ætate firmiſſima ſententia, 34. CXLII. Ejus teſtimonium de reſurrectione Chriſti, 34. CXCII. Ejus Epiſtolas ſemper antiquitas venerata eſt, 13. XIV. Ejus Epiſtolarum fides, 57. LVI. Ejus epiſtolæ ad Philadelphios locus ab Hæreticis depravatus, 57. LXV. Ejus teſtimonium de quadrageſimali jejunio, 17. CXCVI. Ejus reliquiæ Antiochiam relatæ, 11. XVII. De traditionibus ſæpe meminit, 55. XIV. Chriſti manibus attactus, 71. XIII. Evodio Epiſcopo Antiocheno ſubrogatur, quo anno, 71. XI. Quando exagitatus, 93. VII. Quot annos ſedit, 71. XI.
Ignis a Thecla ſuperatus, 47. VIII.
Ignis æterni exempla, 81. I.
Ignotis diis aræ erectæ Athenis, 51. VII. VIII.
Ignoto Deo Athenienſis aræ inſcriptio, 12. VII.
Illuſiones Jeſu bis illatæ, 34. LXXII.
de Imagine Chriſti oratio Conſtantini Porphyrogeniti, 31. LXI.
Imagines ſacræ ſunt Eccleſiarum ornatus, 37. CXII.
Imagines ſacræ etiam in vaſis ſacris, 17. CXIV.
Imagines colendi modus inter Chriſtianos, 17. CXIII.
Imagines Dei & Sanctorum in cippo vel columna vel lapide titulari, ibid.
Imagines indoctorum libri, 17. CXIII.
Imagines myſticæ pingi ſolitæ, 17. CXIX.
Imagines in cœmeterio Priſcillæ nuper effoſſæ, viſæ, 17. CXIV.
Imagines argenteæ templis Gentilium offerri ſolitæ, 17. CLXXVII.
Imagines Petri & Pauli a primis Chriſtianis effigiatæ, 69. XIV.
Imaginis Chriſti Græci ſolemnem diem agunt, 31. LXI.
Imaginum cultus in umbra Petri conſecratus, 34. CCLXX.
Imaginum Sacrarum electionis ſolennitas in Orientali Eccleſia, 57. CXIII.
Imago Jeſu ad Abagarum, 31. LXI.
Imago Jeſu pallio impreſſa, ibid.
Imago Chriſti ſub ſpecie Paſtoris, 57. CXIV.
Imago Chriſti a Syrophœniſſa erecta, 17. CXIII.
Imago Beatæ Mariæ dicta del Pilar, in Hiſpania, 17. CXIII.
Imago ultimi caſus mundi, 85. V.
Immunda animalia Judæis prohibita quid ſignificent, 41. VIII.
Imperator futurus tantum Cæſar dicebatur, 33. XL.
Imperatores tres uno anno occiſi, 69. XXVIII.
Imperium politicum non ablatum a Chriſto, 17. XXXIII.
Impoſitio manuum ſuper ordinandos ex veteri teſtamento, 44. LXXXIII.
Impoſitio manuum Apoſtolicum munus, 31. XII.
Impoſtor Chriſtus a Judæis nominatus, 56. XI.
Impoſtor & Græcus quid ſignificet, 17. XCVIII.
Impoſturæ in cœlibatum Pauli, 17. LXVI.
Impoſturæ Simonis Magi, 68. XVI.

Impugnatores ſacrarum Reliquiarum, 55. X.
Incendium urbis ſub Nerone, 66. I. De eo Chriſtiani calumniam paſſi, 66. III. Quandiu duraverit, 66. VIII.
Incendium urbis ſub Tito, 82. I.
Inceſtuoſum Paulus excommunicat, 57. XI.
Incolatus Chriſti Capharnaum, 31. LVI.
Iudorum uſus epulandi, 34. XXXVII.
Indulgentia exemplo Pauli peccatoribus conceditur, 58. XXXVIII. In Eccleſiis concedi ſolita, *ibid.* Lapſis danda, habita ratione temporis & perſonæ, *ibid.* Ab Epiſcopis per Martyres exorata, 58. XXXIX. Ejus antiquus uſus, *ibid.*
Infantes ab Herode pro Chriſto necatos ſemper ut martyres Eccleſia coluit, 1. LI. Eorum ad Deum interceſſio, *ibid.*
Infanticidium erroris quando cœptum, 1. XLVIII. Ejus Macrobius meminit, 1. L. Ejus fama Romam perlata, *ibid.*
Inferni portæ quæ, 81. V.
Innocentes Infantes pro Chriſto occiſi ut martyres habiti & eorum ſolemnitas, 1. LI.
Innocentius neminem Apoſtolorum niſi Petrum Hiſpanias docuiſſe affirmans non videtur excludere Paulum, 61. V.
Inſcriptio templi pacis eternæ in marmore, 1. XIII.
Inſcriptio arcus triumphalis Titi, 73. II.
Inſidiæ Judæorum in Paulum quando, 55. IV.
Inſidiæ parantur Chriſto a Judæis ex tributi penſione, 34. X.
Inſtitutio Romanæ Eccleſiæ quando, 45. XII.
Inſtrumenta quibus mors illata eſſet ſeparatim ſepeliebantur, 34. CXXX.
Inſula Dionyſiar unde dicta, 31. XXXIII.
Inſula Pontia Flaviæ Domitillæ exilio illuſtris, 98. VI.
in Inſulam Patmos Joannes relegatus, ad quid ibi damnatus, 92. II. 25. IV. Ejus deſcriptio, 92. IV.
Intentio & opus in actione conſiderantur, 32. XLV.
Interpretatio ſermonum diſtincta a dono linguarum, 45. XXXV.
Interpretes Septuaginta duo, 33. XXXIX.
Interprete Apoſtolis quando opus erat, 45. XXXVI.
Interpretum neceſſitas quando major, 45. XXXII. Eorum duplex aut triplex munus, 45. XXXIII. XXXVII.
Intinctus panis datus Judæ, non fuit Euchariſtia, 34. LXII.
Inventio crucis Chriſti, 34. CXXXIV.
Invocare Deum hominibus a natura eſt, 82. IV.
Joadis Regis filius regali pompa tumulatus, 34. CXXX.
Joanna uxor Chuſæ & Suſanna miniſtrabant Jeſu, 32. XXXI.
Joannes Annæ Principis ſacerdotum filius, 34. CCLX.
Joannes ab Angelo in deſerto nutritur, 1. LVI. Ejus victus, 32. XIII. Ejus habitatio, 31. XI. Ejus veſtitus, 31. XII. Ejus prædicatio, 31. XI. Ab Herode occidi infanticidio juſſus, 1. LII. In ſpeluncis a matre conſervabatur, 1. LVI. A nece ſubductus, *ibid.* Ab Herode Chriſtus exiſtimatur, 1. LII. Nec ſeminibus nec oleribus uſus eſt, 31. XIII. Duos ex diſcipulis ad Jeſum legavit, 31. XXII. Cur dicatur neque manducans neque bibens, 31. XIII. De abſtinentia a Domino commendatur, 57. CXCIV. Princeps monaſticæ vitæ, 31. XV. Ejus eccleſia prope Jordanem, 30. XIX. Legatio ad eum mittitur ex Synedrio, 31. XXI. Confeſſus eſt ſe non eſſe Chriſtum, *ibid.* Confeſſionem ejus de Chriſto Judæi ſpreverunt, 31. XXII. Ubi occiſus, 33. I. Ejus apparitio, 31. XI. Ejus carcer, 31. XLV. Mittit ad Chriſtum, 32. XVI. Reſurrexiſſe putatur, 33. VII. Baptizans in Ennon juxta Salim, 30. XLI. Quo anno Chriſti ab Herode occiditur, 30. XLVI. Corpus ejus ubi ſepultum, 33. V. Caput ejus cum corpore ſepeliri non eſt conceſſum, *ibid.*
Joannes Evangeliſta an ſponſus in nuptiis Canæ Galilææ, 31. XXX. Is & Jacobus cælibes, 31. XXXI. Is & Jacobus ſequuntur Jeſum, 31. LVII. In domum ſuam poſt paſſionem recepit Dei genitricem, 34. XXII. Ab aliis prætermiſſa ſupplevit, 32. I. Cur Pontifici notus, 34. XXI. Domum habuit Jeroſolymis, *ibid.* Cur plus amatus, 31. XXXI. Conſentit aliis de die Paſchatis a Domino celebrati, cujus ſenſum multi male diſtorquent, 34. XXV. Ornamentum Epiſcopale geſtavit in capite, 34. CCLXXXIX. Primum locum cur accepit in Cœna, 34. XL. Eſſe putatur qui relicta ſindone aufugit, 34. LXVIII. Non ſemper in Aſia permanſit, 44. XXX. Ebionem & Hæreticos omnes ſuo exemplo vitandos docuit, 74. VIII. Vinctus ad Domitianum ex Aſia mittitur, quo inſtigante, 92. I. Romæ in ferventis olei dolium miſſus, 92. II. In oleo ferventi illæſus, 69. XXIX. Relegatus in Inſulam Patmos, ad quid ibi damnatur, 92. IV. Inſtituit omnes incolas inſulæ Pathmos, *ibid.* Quo loco ſcripſerit Apocalypſim, *ibid.* Quo anno, 97. I. An Eccleſias Aſiæ fundaverit, 97. II. Cognomento Theologus dictus, 97. XII. Ab exilio in Aſia revocatur, 98. XIII. In Aſiam reverſus a Dionyſio Areopagita convenitur, 98. XXII. Juvenem perditum ad pœnitentiam revocat, 98. XVII. Quæ mirabilia operatus eſſe dicatur poſt reverſionem in Aſiam, 98. XVI. & ſeqq. Mortuum Epheſi ſuſcitavit, 98. XIX. Requirit male cuſtoditum depoſitum, 98. XVI. In Aſiam revertitur pugnaturus cum Apollonio Tyanæo, ſicut Romæ Petrus cum Simone Mago, 98. XIX. Quo anno Evangelium ſcripſerit, 99. II. Cum ſcripturus eſſet Evangelium quid juſſerit & quæ acciderint, 99. II. III. Cur dictus filius tonitrui, 99. IV. Qua ratione inducitur ad ſcribendum Evangelium, 99. III. IV. Suis epiſtolis Baſilidem confutat, 99. VII. Senior quis, 97. X. Quot annos vixit, 99. II. Ejus epiſtolæ tres & omnes germanas eſſe aperte monſtratur, 99. VIII. Ejus epiſtolæ primæ titulus, 99. X. Ejus epiſtola ad Parthos, *ibid.* Ejus poſſeſſio vendita Caiphæ Pontifici, 34. XXI. Ejus martyrii monimentum habetur apud Portam Latinam, 92. III.
Joannes & Simon factioſi ducti captivi in triumpho Titi, 73. I.
Joannes Apoſtolus & Joannes presbyter diverſi, 97. IX.
Joannes e Giſchali Zelotis favet, 69. L. Zelotas in templo interficit, 72. III. Tyrannidem meditatur Jeroſolymis, 70. VIII.
Joannes cognominatus Marcus, 34. XXII. CCXXXI. Ejus cognomento Marci impoſtor falſa ſcribens, 51. LI.
Joannis Antiocheni Epiſcopi Chronicon mendaciis refertum, 31. LXV.
Joannes idem quod Jonas apud Hebræos, 33. XIX.
Joannes publicanus Judæus nobilis, 68. XXXVIII.
Joazarus ſummus Pontifex, 8. V.
Jonadab Pater Rechabitarum, 57. CXCIV.
Jonam fuiſſe tribus diebus & noctibus expletis in ventre ceti, quomodo accipiendum, 34. CLXXIV.
Jonata Anani Pontificis filius in Caiphæ locum ſubrogatur, 37. II. Occiſus, *ibid.*
Jonathæ Pontificis litteræ ad Senatum Lacedæmoniorum, 34. CCLXXVII.
Jop-

Joppe urbs ſub Archelao, 8. XV.
Joſeph opificio faber, 32. VIII. Cujus ætatis cum virgo illi deſponſata eſt, 12. VIII. Cur timuit Archelai tyrannidem, 16. IV. Non legitur interfuiſſe nuptiis in Cana Galilææ, 12. VIII. Quamdiu vixit, *ibid.* Ejus obitus, *ibid.*
Joſeph ab Arimathia nobilis decurio & dives, 34. CCLXII. Hortato Deiparæ dominum ſepelivit, 34. CXXVIII. Occultus Chriſti diſcipulus, *ibid.* A Sacerdotibus apprehenſus, ab Angelo liberatur, 34. CLXXXVIII. Ubi diem clauſerit extremum, 35. C.
Joſeph qui vocabatur Barſabas, diverſus a Joſepho Barnaba & ab alio qui dictus eſt Judas, 34. CCXXXII.
Joſephi hiſtorici error & varietas, 2. II. Ejus error de Pilato ex Philone arguitur, 28. I. Ejus error de tempore exilii Archelai, 16. I. Ejus error de rebus Theodæ, 34. CCLXXII. Ejus errores de Hiſtoria S. Joannis Baptiſtæ confutati, 32. XLVII. Ejus error de annis, quibus regnavit Filippus Tetrarcha, 37. III. Ejus errores circa tempora, 46. IX. Ejus errores corriguntur de tempore Agrippinæ, & Quadrati, 50. VII. Ejus error de fame, 48. XXIX. Ejus error de geſtis Caii atque Petronii, 42. XXXIV. Ejus a Philone diſcrepantia, 42. XXXV. Ejus lucubrationes, 96. I. Ejus error de tempore Coponii Procuratoris, 26. IV. *Ejus error de* tempore Pontificatus Ananiæ, 58. CL. Ejus error de numero legatorum Judæorum ad Caium, 42. III.
Ejus errores varii in eadem narratione, 42. XXXIV. Philoni non conſentit, 42. XXXV. Ejus error dum numerat Herodis annos in ædificatione templi, 31. XXXIX. Ejus inconſtantia, 31. XXXIX. Ejus teſtimonium de Jeſu, 34. CCXXI. Ejus teſtimonium de Jeſu in codice pervetuſto abraſum, *ibid.* Ejus Hiſtoriæ fides, 34. CCXX'I. Ejus Hiſtoria de ſe ipſo, 37 LXX. Qui ejus libri non extent, 96. II. Ei quæ data occaſio ut de Chriſto meminerit, 96. II Quam ei parum tribuendum, 34. CCXXII. Flavius dictus, 36. XII. Mendacii arguitur de cauſa morbi Herodis, 8. VI. Multa ſilentio obvoluta reliquit, 1. LI. Hallucinatus de tempore Theodæ, 65. LVII. Evangelicæ veritati repugnat, 16. II. Ex ſuis ipſius ſcriptis redarguitur, *ibid.* Tempora confundit, 21. II. Hiſtoriam magorum ſilentio præterit, 1. XX. Græcus Livius appellatur, 34. CCXXII. Quando & ubi Hiſtoriam ſcripſerit, 73. XII. Romæ quando ageret, 84. I. Erroris arguitur a ſuis Gentilibus, 28. II. Ab Auctore jure ſæpe arguitur, non invidia, 34. CCXXII. Vacillat de tempore templi Herodis, 31. XXIX. Errat circa Hiſtoriam Herodiadis, 35. XLIX. Ad quod tempus refert prodigia templi, 34. CXXIV. 63. I. Cui tribuat cauſam excidii Jeroſolymitani, 34. CCXXII. De portis templi videtur ſibi contradicere, & quomodo conciliari poſſit, 34. CCLVI. Erroris arguitur qui confundit tempora, 46. IX. 50. VIII. Ex Creta uxorem duxit, 58. XV. An de Pallante vera narraverit & de Ceſſio Floro, 38. CLVIII. In mari periclitatur, 58. CLVII. Errat in enumerando ſuæ ipſius ætatis annos, 58. CLVIII. Quo anno natus, 38. CLVIII. Sequitur tranſlationem ſeptuaginta, 60. XLVI. Veſpaſiano adulatur, 71. VII. Uſque ad Domitianum Romæ erat & honoribus ab illo auctus, 84. I. Quo tempore ſcripſerit de antiquitatibus Judaicis, *ibid.* Quo anno abſolverit libros de antiquitatibus Judaicis, 96. I. Cur voluerit de Chriſto meminiſſe, 96. II.
Joſephus cognominatus Caiphas ſummus ſacerdos factus, 29. I.

Joſephus apud Hæbreos Apoſtolus, 32. V.
Joſephus Camidæ filius ſummo Pontificatu privatus, 48. XXX.
Joſephus Mathathiæ a Veſpaſiano captus, 69. XLVIII.
Jotapata a Veſpaſiano capta, & quot millia Judæorum occiſa, *ibid.*
Jovem colere Judæos, Varro putavit, 34. CLIII.
Jovinianus Hæreſiarcha, 31. XXX. Ejus conatus in oſtendendo omnes Apoſtolos habuiſſe uxores, 37. LXVI.
Irenæus traditionum Apoſtolicarum vindex, 33. XVI. Ejus filii cadaver revocatur ad vitam unctum oleo, 55. XIV.
Iſaac ubi immolandus, ibi poſtea Dominus crucifixus, 34. CVII.
Iſaiæ prophetia de ſolitudine Ægypti, 1. XLV. Ejus prophetiæ de aqua in vinum mutanda, 31. XXXII. Ejus precibus fons Siloa erupit, 33. XXXVI. Ejus ſepulcrum apud Siloam, *ibid.*
Iſcarioth vicus, 32. IX.
Iſidi arbor Perſea conſecrata, 1. XLIII. Ejus ſtatua in Tiberim projecta & templum dirutum, 21. II.
Iſidorus Peluſiota diu monaſticam vitam duxit, 31. XIV. Ejus ſolutæ dubitationes quomodo Chriſtus dicatur *fuiſſe tribus diebus, & tribus noctibus in ventre terræ*, 34. CLXXIV.
Iſidoros Sycophanta amarulentus, 42. XXVII.
Iſmael ſummus Pontifex citatus, 17. I.
Iſmaelem & Chelciam Nero tamquam obſides detinet, 35. XI.
Iſmaeli a matre projecto Angelus aſſitit, 1. LVI.
Iſrael idem qui Jacob, 5. VI.
Iſraeliticæ meretrices permiſſæ, 32. XXIV.
Itabrion appellatus mons Thabor, 33. XXIX.
Italica legio a Nerone inſtituta, 41. III.
Itinerarium Petri haud certæ fidei, 44. XXVII.
Ituræi & Judæi Provinciæ Syriæ additi, 31. IV.
Jucundus præfectus equitum Flori, 68. XXXVIII.
Judæ filii Jacobus & Simeon, 5. LX.
de Juda quid Papias Joannis diſcipulus, 34. LXXV.
Judaicum bellum quo anno cœptum, 68. XXXVI.
Judas Ezechiæ filius, ductor latronum, regnum affectat, 8 XIV.
Judas Machabæus ramis palmarum diem ſolemnem conſtituit, 34. VII.
Judas Galilæus populum ad defectionem ſollicitat, 7. LVII.
Judas Galilæus poſt Theodam extitit quomodo intelligi debeat, 34. CCLXXII Fuit poſt Theodam, 34. CCLXXII. CCLXXIV.
Judas Gaulanites ſectæ auctor, 1. LIX. 16 V.
Judas Sariphæi filius doctiſſimus Judæorum, 8. III. Is & Mathias doctiſſimi Judæorum, *ibid.* Ab Herode vivi exuruntur, 8. V Juvenes inflammant ad auream in templo Aquilam excidendam, 8. III.
Judas Iſchariothes unde dictus & cujus tribus, 32. IX. *Mariæ Magdalenæ inſenſus*, 32. XIX. E convivio diſceſſit ad Principes Sacerdotum, 34. XIV. Non interfuit concilio Sacerdotum, 34. XIV. An ſumſerit Corpus Chriſti, 34. LXII. Intinctum panem accepit ante quam daretur Euchariſtia, 34. LXIII. Proditionem parat, 34. XIV. Orationem poſt Cœnam habitam a Domino non expectavit, 34. LXIII. Laqueo ſe ſuſpendit, 34. LXXVI. Quando ſibi manus intulerit, 34. LXXV. Toto corpore inflatus, *ibid.* Ejus interitus, *ibid.* Ejus corporis fœtor poſt mortem, *ibid.* E qua arbore ſuſpenſus, 34. LXXVI.

Judas, dat annulum Thamar pro arrabone, 57. LII.

Judas Apoſtolus cognomento Thaddæus, 68. VI. In Meſopotamia Evangelium prædicavit, 44. XL.

Judas idem qui Simon Chananæus, 44. XXXVIII.

Judas & Silas multos confirmant, 51. XXXI.

Judæ filii addicti ſupplicio, 1. LX.

Judæ duo, 44. XL. XLI.

Judæa quando in Provinciam redacta, 16. V. In ea quandiu Jeſus manſit antequam per Samariam tranſiret, 31. XLII. Eadem palmæ ſigno expreſſa, 98. XII. A Pompeio ſubacta, 36. VII. Ea in Provinciam redacta, nullus in ea caſtellum habuiſſe putatur, 34. II. Ejus appellatione duas tantum includi tribus, 31. XLII. Ejus ſitum ex Orientali parte Arabiam ſpectare, 1. XXVII. Ejus procuratores Romanorum militum legionibus vallabantur, 34. XCII. Ei contermina Galilæa, 9. III. Ejus captæ forma, 71. I.

Judæi Romæ habitabant trans Tiberim, 50. XVI. Ii genus Abraham ex libera liberos ſe eſſe profitebantur, 31. LXXIII. Quidquam aliis non debebant niſi decimas Deo, *ibid.* Romanis didragma ſolverunt, 33. XXXI. In Aſia, Africa, & Europa habitabant magno numero, 54. CCXXXV. Diſperſionis qui ſint, 35. L. 45. XXI. Invident gentibus, 46. XIV. In Creta nobiles agere conſueverunt, 58. XV. Dicti quaſi Idæi ab Ida monte ex Tacito, 58. XV. Poligami, 58. XVI. Sine circumciſione ſalvari non poterant, 44. LXVI. Ab Auguſto odio habiti, inde poſt natum Chriſtum bene accepti, 50. XVI. Romæ immunitatibus gaudebant, *ibid.* Permutant ſulfurata vitro, 94. VI. Adacti jurare in regnum Herodis, 2. I. Eorum omnes Nobiles cædendi juſſu Herodis, 8. VIII. A Varo male mulctati, 8. XIV. Ab ipſa porcorum nominatione abſtinent, 2. L. Regno privantur, 8. XV. Legatos Romam mittunt ut ſuis legibus viverent, nec amplius ſub regibus eſſent, 8. XIV. Sedentes diſputabant, 12. II. Roma pulſi, 21. II. Cujuſdam impoſtura, 52. II. In Sardiniam amandati, 21. I. Seiani calumnia vexati, 21. III. A Pilato fuſtibus cæſi, 18. III. Ii & Samaritani cur tam infenſi inter ſe hoſtes, 35. L. LI. Bonum agrum ubique incolentes, 52. VIII. Diſperſi liberi remanſerunt, 35. VIII. Non tenebantur ſabbatis ad præſtanda vadimonia, 34. XXVII. Comitia facere in die feſto non prohibebantur, 34. XXXII. Appenſos patibulo eadem die ſepeliebant, 34. XXXIII. Ante convivium pedes lavabant, 54. XXXVII. In ſecundis menſis Deo benedicebant, 54. XLIII. An uterentur Crucis ſupplicio, 54. XCIII. Quando conclamaverunt Crucifige, 54. XCIII. Non omnes eodem animo affecti adverſus Chriſtum patientem, 54. XCVI. Deum deprecaturi loca ſuperiora conſcendebant, 41. V. Non tantum in Synagogis, ſed etiam in templo de lege differebant, 11. II. Coram Caio multum irriſi, 41. XXVIII. Eorum ſupra quinquaginta millia ex improviſo occiſa, 42. XXXVII. Ter in die ſub nomine Nazaræorum maledicunt Chriſtianis & Chriſto, 45. XVI. Linguas externas non ſuſcipiebant, 45. XXXIII. Pulverem in aerem jactabant cum maledicentes imprecarentur, 46. XV. Roma pulſi quo anno, 51. I. Et quæ cauſa edicti, *ibid.* An etiam Chriſtiani pulſi ſint, *ibid.* Recutiti dicuntur cur, 57. LXXII. Contra Archelaum ad rebellionem ſollicitati, 8. XII. Tumultuantes comprimuntur, 8. XIV. Jeroſolymam religionis ergo conveniebant, *ibid.* Romanos oppugnare parant Romæ agente Archelao, *ibid.* Romæ a Tiberio vexati, 21. I. Per orbem ſparſi, 52. VIII. Ad Petronium loquuntur, 41. VI. Romæ cohibiti, 45. VI. Municipes Epheſi, 57. CLXXXV. Cum Syris Cæſareæ rixantur, 58. LX. CLVI. Ad Occidentem converſi orabant, 58. CV. Solebant in precibus genua flectere, 58. CX. Quibus feſtis feriari ſolerent ſeptem diebus & cur, 58. CXLIII. Antiochiæ habitabant, 39. XIV. 71. XI. Claudii edicto Roma pulſi, 51. I. Agrippa novo Rege ſunt aucti, 39. III. Diebus feſtis crucifixi, 40. IX. Romam revertuntur tempore Neronis, 56. XLII. Utebantur excommunicatione, 57. XII. Ad Samaritas profugientes iterum circumcidebantur, 57. LXXI. Flori militibus occurrere juſſi, 68. XLII. Cæſi a militibus Flori, 68. XLIII. Triplici factione diſtincti graſſantur in ſe invicem, 71. X. Ab Antiochenis quid paſſi, 71. XI. Concremati in templo, 72. XIII. Legitimorum obſervantiſſimi, 72. XXIV. Relicti in ſignum patrati ſceleris, 72. XXX. Ubique perditi, 73. IX. Corruptores Divinæ Scripturæ, 74. XIV. Qui habitabant Cæſareæ jus civitatis amittunt, 58. CLXV. Aſtra & Angelos adorabant, quomodo intelligendum, 60. XVI. Cælicolæ dicti, 60. XVI. Salutando pacem deprecantur, 60. LVI. A cognitione populi ſubſtulerunt neces ſanctorum, 60. LVIII. Libros legis rapientes Cæſaræa receſſerunt Narbata, 68. XXXVIII. Eorum nobiles a Floro patibulis affixi, 68. XL. In duas partes diviſi, 68. XLV. Ii & Syri in diverſis civitatibus digladiantur, 68. XLVI. Ad templum confugientes incenſi, 72. XIII. Ab Impp. Chriſtianis beneficiis affecti, a Gentilibus vexati ſemper, 72. XXVIII. Tetri & fœtentes appellati, 75. XXXI. Quomodo lacrymas emebant, 72. XXXII. Tributis a Domitiano gravati, 94. II. Somnia vendunt, 94. III. An liberi a tributo eſſe debeant, 1. LIX. Aurum in viſceribus condidiſſe putati, miſere occiduntur, 75. VI. Fame vexati, 75. VIII. Iis quæ regiones plenæ, 32. VIII. Iis præputium non adducendum, 57. LXXI. Iis omnis via ſalutis ad interitum verſa, 72. VI. Eorum ordo ſervandus in publico Conventu, 12. II. Eorum frequentia ad feſtum Paſchale, 12. I. Eorum mos adeundi templum diebus feſtis & manendi in eo, *ibid.* Eorum & Samaritanorum contentio de templi primatu, 51. LI. Eorum domus quales, 35. LXIX. Eorum mos a loco habitationis nomen accipere, 52. XXIII. Eorum pura religio, 72. XXII. Eorum Reges quomodo ſacerdotibus ſubjecti, 57. XXXVI. Eorum turba ſupplex ad Petronium pro templo, 42. VI. Eorum mos ſcindere veſtimenta cum blaſphemiam audiunt, 48. L. Eorum ad viginti millia extincta ex compreſſione, 50. II. Eorum epulandi modus Romanorum ſimilis, 34. XXXVII. Eorum clades ex quo peccato, 71. XXXIII. *& ſeqq.* Eorum mos edendi agnum ſtando quando antiquatus, 34. XLI. Eorum mores egregie deſcripti, 34. LXXIII. Eorum conſuetudo feſtis diebus ante ſextam non comedere, 34. CCXXXIX. Eorum præſumptio, in Romanos milites, 8. XIV. Eorum Hæreſes extinctæ quomodo, 74. III. Eorum ſeditiones poſt obitum Herodis, 8. XII. Eorum Regnum multi affectabant, 8. XIV. Eorum legatio ad Auguſtum ſub Varo, 8. XIX. Eorum ad duo millia a Varo crucifixa, 8. XIV. Eorum regnum in tetrarchias diviſum, 8. XV. Eorum zelus pro integritate religionis de Aquila exciſa, 72. XXII. De Clypeis a Pilato dicatis, 28. II. Eorum teſtimonia

nia

nia de Herode in Senatu Romano, 8. XI. Eorum tria millia occiſa ab Archelao equitatu immiſſo, 8. XII. Eorum defectio tempore Archelai, 8. XIV. Eorum ſupplicatio ad Tiberium pro tributorum relevatione, 59. III. Eorum juventus diſtributa in Provincias gravioris cœli, 21. I. Eorum aliqui de unaquaque tribu quomodo remanſerint, 32. VIII. Eorum Provinciæ agri magni pretii, 34. XX. Eorum Rex Agrippa ab Alexandrinis illuſus, 34. LXXXVII. Eorum decies centena millia Alexandriam habitabant, 40. IV. Eorum illic fames & cædes, 40. VI. Eorum ultio numquam deſitura, 40. XIV. Eorum conſuetudo ſpargendi pulveris, 46. XIV. Eorum remiſſio animi in calamitate, 30. V. Eorum ritus patrii, 41. XXIV. Eorum calamitas in ſtatua Caji locanda in templo, 42. V. Eorum pœnæ pro flagitiis, 42. VIII. Eorum legati ad Caium, 42. XXVII. Eorum clades, 42. XXXVII. Eorum defectio ſub Nerone & Floro, 68. XLV. Eorum occiſorum & captivorum numerus in clade Titi, 72. XIX. Eorum anniverſarius luctus in memoriam cladis Jeroſolymitanæ, 72. XXXII. Eorum ſtudia circa cultum religionis quæ, 72. XXII. De eorum origine falluntur Ethnici ſcriptores, 58. XV. Eorum & Gentilium Cæſarienſium rixæ occaſio, 68. XXXVII. Eorum legati auditi ab Auguſto in æde Apollinis, 8. XIV. Eorum fuga, *ibid.* Eorum quinquaginta legati ad Auguſtum miſſi *Vari permiſſu*, *ibid.* Eorum *viri ac mulieres* ſeorſum ab invicem procedentes mari, rubro tranſmiſſo laudem Deo cecinerunt, 52. IV. Eorum quatuor millia in inſulam Sardiniam amandata, 21. I. Eorum domus quales, 31. LXIX. Eorum funera, 34. CXXXI. 34. CCCIV. Eorum templum in honorem ab omnibus habitum, 42. XVII. Eorum diſperſio in varias partes, 42. XV. Eorum civile bellum, 68 XLV. Eorum ſcrupuloſa legis obſervatio, 72. XXIV. Eorum Romanis militibus occurrentium interitus, 68. XLIII. Eorum decies centena millia Ægyptum habitaſſe, 74 XII. Eorum decem millia thermis incluſa a Damaſcenis jugulantur, 68. XLVII. Eorum clades diverſis in locis, 68. XLVII. Eorum multiplices clades a Veſpaſiano illatæ, 69. XLVIII. Eorum quinque millia præcipitio perempta, 79. XLVIII. Eorum ſupellex fœnum & cophinus, 94 IV. Eorum inſidiæ in Paulum, 58. CLI. Eorum fame conſumptorum numerus, 72. VII. Eorum mendicitas, 94. V. Eos Saturnum colere exiſtimarunt Gentiles & cur, 34. CLIII. Eos malis artibus lucrum captare ſolitos, 94. III. Eos abſque delectu cibos omnes comeſturos in Adventu Meſſiæ, 31. XIII. Eos nonniſi manibus lotis orare conſueviſſe, 37. CVIII. Eos quaſi Idæos dictos falſum eſt, 58. XV. Eos plures uxores habere potuiſſe, 58. XVI. Eos in Paſchali convivio bis lavari ſolitos, 34. XXXVIII.

Judæi Eſſeni. *Vide* Eſſeni.

Judæus homo mancipium Judæum habere non poterat, 60. XLI.

Judæus populus ſpreto vero Rege multa damna & plures Tyrannos ſubivit, 8. XVI.

Judæus peſſimus gerebat ſe pro Moſaicæ legis interprete, 25. II.

Judæus populus Romanos ſaxis deturbat, 68. XLIII.

Judæus ſe occultans, detegitur verpus, 94. III.

Judæus inſtitutor mercis ſulphuratæ, 94. VI.

Judæus et Caim profugus, 82. XXIX.

Judaicarum rerum ſtatus ſub Nerone, 68. XXXVI.

Judicare Epiſcoporum officium, 57. XXVII.

Judicabant Epiſcopi in Eccleſia duabus de cauſis, 54. XXI.

Judices quomodo ſuam innocentiam conteſtari ſoliti, 34. XCI.

Judices mundi partem maximam legis Dei implent, 55. XXV.

Judices Ægypti ſacerdotes, 57. XXXIV.

Judices Epiſcopi in Eccleſiis, 57. XXVII.

Judicia Dei inſcrutabilia, 82. II.

Judiciaria Aſtrologia damnata, 5. XXIX.

Judiciaria Sacerdotum poteſtas divino jure conceſſa, 57. XXXVI.

Judiciariæ poteſtatis uſus, 57. XXXVII.

Judicii Eccleſiaſtici exercendi modus, 57. XXV.

Judiciorum apud Hebræos genera duo, 32. XI.

Judicium pecuniarum & capitalium quæſtionum apud Hebræos, 32. XI.

Judicium ethnicum adire Chriſtianis prohibitum, 57. XXV.

Judicium Eccleſiaſticum, 57. XXI. Ei qui præficiendus, 57. XXVI. Quare Epiſcopis competit, 57. XXVII.

Judith omnibus diebus vitæ ſuæ jejunabat præter ſabbata, 34. CLVI. Secretum cubiculum ſibi fecerat ad orandum, 45. V.

Juga boum conficiebat Jeſus, 22. VII.

Julia ex Bethſaide dicta, 31. LXV.

Julia Auguſta ornat templum aureis phialis & calicibus, 42. XXII.

Julia *Druſi filia* inter rapta, 50. XXIII.

Juliadis civitas in regione Abilinæ, 56. XLII.

Julianus apoſtata quid a Chriſtianis acceptum ſervaverit, 34. CCCVIII. Interfuit Epiphaniæ feſto, 2. XXXVI Templum inſtaurare conatur, 72. XXVIII. Exequiarum honorem in ſuas partes transferre ſtuduit, 34. CCCVIII.

Julius Archelaus, 73. XII.

Julii Africani libri de temporibus, 68. VII.

Julius Centurio Paulum humaniter tractat, 58. CLXVII. Paulum ſervat, 58. CLXXI.

Julius Vindex rebellat contra Neronem in Galliis, 69. XLVII.

Junias appellatur Apoſtolus, 58. IX.

Junius Scribonianus finem Principis, per Chaldæos ſcrutatus, 54. IV.

Junius Silanus veneno ſublatus, 56. XLIII.

Jupiter creditus Barnabas, 48. I.

Juriſdictionis nulla facta diviſio apud Apoſtolos, 31. XXVII.

Jus Eccleſiæ ſcriptum & non ſcriptum, 53. IV.

Jus non ſcriptum antiquius, 53. V.

Jus Romanorum, 53. IV.

Juſtificatio hominis non ex lege, ſed per fidem Chriſti, 51. XXXI

Juſtinianus Imperator jejunium ſervat, 34. CLXII.

Juſtini martyris & Origenis ſententia de Magis, 1. XXI. Apoſtolorum temporibus vicinus, 34. LIV. Ab incognita perſona chriſtianam fidem edoctus, 34. CCXII. Fuit Gentilis Simonis Magi, 35. XX. 44. LIX. Samarita, 35. XX. Ejus locus de Simone Mago, 44. LVII. Decipi non potuit de Simonis ſtatua, *ibid.*

Juvenalis Jeroſolymorum epiſcopus, 48. VII.

Juvenalis Carmen de Berenice, 58. CLXIV. Quid de Judæis, 94. III. De Magico volatu 68. XV. De tormentis Chriſtianorum, 66. IV. De Domitiano & Chriſtianis, 98. VIII.

Juvenes in Herodem conſpirantes capti fortiter agunt, 8. IV.

Juventus contra Herodem concitata, 8. III.

Izates filius Helenæ Reginæ Adiabenorum, Judæorum fami ſubvenit, 44. LXIII. Quomodo ad Judaiſmum converſus, 44. LXV. Ejus filii a Tito ſervantur, 72. XVI.

L.

LAborantes quinam fuerint in Eccleſia miniſtri, 54. CCLXXXIII. 44. LXXIX.
Lac pro ſanguine fluxit e cervice Pauli abſciſſa, 69. XII.
Lacedæmones, ab Abrahm ſe originem ducere gloriantur, 34. CCLXXVIII. Eorum Regis litteræ ad Oniam Pontificem, *ibid.*
Lacenæ mulieres laudatæ, & velatæ, 57. LXXXV.
Lacrymas fundit Jeſus in monte Oliveti, 34. VIII.
Lacus Genezareth deſcriptio, 32. LXIV.
Lacua Tiberiadus appellatus, 31. LXV.
Laici qui dicti, 44. LXXVII. A Pſalmodia ſemoti, & cur, 51. LXXI. Eos Dæmones ejeciſſe, 56. II.
Lamiani Horti, 43. I.
Lamina aurea in capite ſummi Pontificis, 34. CCXC.
Lamina ante limina Eccleſiarum affigi ſolita, 58. XCVIII.
Lampades cum delphinis, 58. LXXV.
Lampades divinitus accenſæ, 58. LXXVIII.
Lampades accendunt Saraceni in Chriſti honorem, 1. XLVII.
Lampadius urbis Præfectus in pauperes liberalis, 69. IX.
Lampadum oleum mira operatur, 55. XIV.
Lanæ Laodicenſes præſtantiſſimæ, 62. III.
Languena in Piſcina quando curatus, 32. I.
Laodicæa triplex, 60. XI.
Laodicæa terræmotu proſternitur, 62. III. Ejus oves, *ibid.* Ejus Eccleſiæ Angelus cur in Apocalypſi de veſtimentis admonetur, *ibid.*
Laodicena Synodus qualem Angelorum cultum prohibuit, 60. XXII.
Laodicenum Concilium de Agape, 57. CXLIV.
Laodicenſibus an ſcripſerit Paulus, 60. XII. An his Paulus prædicaverit, 60. XIV. Eorum lanæ Mileſiis præſtant, 62. III.
Λαὸς apud Græcos, Populus apud Latinos unde laici, 44. LXXVII.
Lapidatur Paulus, 48. II.
Lapidem ſepulcro Chriſti ſuper poſitum ſervare veſtigia ferreorum vinculorum, 34. CXXXII.
Lapides templi indelebili nota ſanguis Zachariæ conſperſit, 2. LV.
Lapides quibus lapidatus Stephanus ubi poſiti, 34. CCXCIX. CCC.
Lapidibus obrutus qui ſabbatum violavit in exemplum aliorum, 34. CCLXV.
Lapis ſuper quem panni Chriſti exſiccati, 1. XLVII.
Lapis qui Domini continebat impreſſa veſtigia a quibus ſublatus, 34. CCXXIX.
Lapis ſuper quem Stephanus lapidatur in magno honore habitus, 55. XVI.
Lapis unus quo Stephanus percuſſus eſt Anconam tranſlatus, 34. CCC.
Lapis inventus in Inſula Tiberina Pont. Gregorio XIII. inſcriptus, Simoni Deo ſancto, 44. LI.
Lapſus multorum in divinis ſcripturis unde, 34. CCXIII.
Lazæa Civitas maritima Cretæ, 58. CLXVIII.
Lateranenſis Eccleſia unde dicta, 63. IV.
Latina lingua ſententiæ ferebantur, 26. VIII. Ea lingua recitari ſolitæ Pontificiæ litteræ, *ibid.* Ea loqui ſoliti legati, *ibid.* Primum locum obtinet in ſacris, *ibid.* Ea utebantur magiſtratus, 26. VIII. Ejus honor per omnes gentes diffuſus, 26. IX. Ea Græcis Romani reſponſa dabant, 26. VIII. Ea utebantur potius Romani nobiliores quam Græca, 45. XLI.
Latini abſtinent a ſuffocatis, 51. XXIV.
Latinius laudatur, 56. XXXV.
Latomiæ Carceres Syracuſarum, 58. XLIII.
Laudare Patrem & Filium & Spiritum Sanctum ex Apoſtolica traditione, 52. LXX.
Laudatus Epiſcopus Carthaginenſis, 44. XXXVIII.
Laudes canendi uſus, 60. XXVII.
Laudes Virginitatis, 37. LVIII.
Lauretana Domus, 9. I.
Lazari mendici Hiſtoria, 33. XLIV. Ei eccleſiæ erectæ, *ibid.*
Lazarus diaconus, 54. CCLXVI.
Lazarus reſuſcitatus, 34. II. Diutius vixit, 34. IV. Eum, Mariam Magdalenam & Martham cum ſociis Maſſiliam appuliſſe, 35. V.
Lectiones in miſſis Græcorum primum Latine tum Græce recitatæ, 16. IX.
Legalia ad tempus permiſſa, 58. LXXX. Quando ſublata, 58. LXXXII. Iis an ſit opportune uſus Petrus, 51. XXXVI.
Legata ab Herode relicta diverſis, 8. II.
Legati loqui ſoliti Latina lingua, 26. IX.
Legati Judæorum ad Tiberium contra Pilatum, 28. II.
Legati decem a Judæis ad Neronem miſſi, 31. XI. 58. CLXVI.
Legatio Samaritanorum & Judæorum adverſus Archelaum, 26. III.
Legatio Judæorum ſub Varo ad Auguſtum, 6. XIV.
Legatio Titi Corinthum, 58. XXXVII.
Legatio Concilii ſynedrim ad Joannem, 52. XXI.
Legatio ad Antiochenos in Concilio Jeroſolymitano decreta, 51. XIV.
Legio Chriſtianorum orando victoriam reportavit, 58. CX.
Legio ſexta ferrea cognomine dicta, 41. III.
Legionis Italicæ milites non omnes Itali, *ibid.*
Legitima Eccleſia apud Judæos quæ, 37. CLXXXV.
Legitimum Templum unde dignoſcitur, 52. LII.
Leo Papa nec ſubdiaconis Græcorum uti uxoribus permiſit, 58. XXI.
Leonis Imperatoris decretum contra comedentes ſanguinem, 51. XXIII.
Leproſi viri decem Domino occurrunt, 33. XXXV.
Levitarum apud Judæos civitates quadraginta octo, 57. LXXXIII.
Lex de uſu linguæ Græcæ non recepta, 1. VII.
Lex Domitiani de pudicitia ſervanda, 83. II. & III.
Lex Tiberii de pudicitia ſervanda, 22. I. Adverſus Hiſtriones, 22. I. De damnatorum morte proroganda, *ibid.* Adverſus Magos & divinatores, *ibid.* De Veſtibus ſericis, *ibid.*
Lex de non caſtrandis maribus, 85. II.
Lex de comedendo agno, 34. XXIII.
Lex de non ducendo uxores in Provinciis eluſa eſt, 28. III.
Lex naturæ omnium antiquiſſima, 53. V.
Lex ſcripta quid, 53. IV.
Lex feſtorum Gentilium, 58. CII.
Lex de Pallii uſu inter Romanos, 26. VII.
Lex Cretenſium cælibatum non admittebat, 58. XIV.
Lex duodecim tabularum de pœnis debitorum, 33. XXXIV.
Lex duodecim tabularum quid contra legem Va-

lo-

Digitized by Google

leriam & Legem Porclam, 60. VIII.
Lex Judæorum & vela in Palatio Veſpaſiani condita, 73. III.
Lege Titia quid cautum, 52. XVI.
Lege prohibita ſpectacula gladiatorum & ferarum, 59. XXIII.
Leges Auguſti contra cælibatum, 12. I.
Leges Apoſtolorum Barbaros domant, 44. XXIII.
Leges Eccleſiaſticæ non humano tantum ſed Spiritus Sancti ſuffragio inſtitutæ, 51. LVII.
Leges non ſcriptæ ſcriptis præſtantiores, 53. V.
Leges conjugii, 17. XLII. XLVII.
Leges prohibentes civem Romanum flagellari quæ, 58. CXLIX.
Legibus ſcriptis & non ſcriptis Reſpublicæ adminiſtratæ, 53. IV.
Legis interpretatio apud Hebræos triplex, 32. XIII.
Libellus manuſcriptus de tranſlatione Sudarii Veronicæ in bibliotheca Vaticana aſſervatus, 34. CXXXIII.
Libellus de Septuaginta duobus Diſcipulis Hippolyto tributus, 44. XXXVIII.
Libellus de tranſitu Mariæ Virginis Apocryphus 48. XII.
Liber de Pontificibus nomine Damaſi qualis, 69. XXXV. Contradictionis arguitur, 69. XXXV. XXXVI.
Liber de infantia Salvatoris rejectus, 1. XLVII. 52. VI.
Liber Enoch cujus auctoritatis, 68. V.
Liber recognitionum Clementis ab omnibus patribus conſcriptus, 41. X. Eumdem librum alii circuitus & periodos appellant, ibid.
Liberi Homines fuſtibus cædebantur, ſervi flagellis, 34. LXXXV.
Liberius Maximus Judæorum terram vendit, 63. VII.
Libo Druſus prætor Urbanus ſeipſum necat, 18. II.
Libræ triginta argenti fuit ſumma argenteorum, quibus venditur eſt Jeſus, 34. XVIII.
Libri ex auctoritate eccleſiæ approbandi, 44. XLV.
Libri Petro & Paulo & aliis Apoſtolis falſo adſcripti, 44. XLVI. & ſeqq.
Libri Apocryphi, ibid.
Libri Hæreticorum comburendi, 56. XL.
Libri magiæ igni tradisi, ibid. Lege prohibiti, 56. XLI.
Libri de magia ad Petrum & Paulum apertiſſime mendacii convincuntur, 44. L.
Liciniæ dictum de bonis Eccleſiæ reſtituendis, 57. LXXXIII.
Lignorum ſonitus quod ſignum, quando, a quibus & quomodo uſurpatur, 57. CIII.
Liguriæ Barnabas Evangelium prædicavit, 18. LIV.
Lindanus Epiſcopus Ruræmundenſis inſigniter laudatus, 53. XXXII.
Lingua Græca & Latina promiſcuæ, 16. VII.
Lingua Latina utebantur magiſtratus, 16. VIII.
Linguarum confuſio, 44. XVI.
Linguarum genera, quæ, 34. CCXXXVI.
Linguarum donum datum Apoſtolis & quomodo, 45. XXXVII.
Linguarum omnia genera omnibus Apoſtolis data, 34. CCXXXVII.
Linguarum donum propter duo, 45. XXXV.
Linguas exteras Judæi non admittebant, 45. XXXIII.
Linguæ Latinæ prærogativæ, 16. IX.
Linguis loqui & prophetare quid differant, 41. XXXV.
Lini Paulus meminit, 59. XVIII. 69. XLI. Ejus & aliorum Pontificum anni quomodo numerandi, 80. I. Ejus ordinationes & ſepultura, 80. IV. Ejus nomine Acta Petri & Pauli deſcripta erroribus referta, 69. VI. Paulo miniſtrat & Petro ſuccedit, 59. XVIII. Cujus nationis & Patriæ, 69. XXXV. An Petro ſucceſſerit in Pontificatu, ibid. An Petri Corepiſcopus, ibid. Primus poſt Petrum ſedit, ibid. Is & Cletus ſederunt ante Clementem, 69. XLI. Is & Cletus Corepiſcopi, 69. XLIII. Is & Cletus quomodo vivente Petro ſediſſe dicantur, 69. XLIII. Quo anno Domini martyrio coronatus, 80. II. Et quo anno ſuæ ſedis, ibid. Ejus Pontificatus, 80. III.
Linteum Petro in viſione oſtenſum quid ſignificet, 41. VII. Quatuor ſummiſſum initiis, 41. VII.
Litaniarum uſus, 58. CXII.
Lites ad Epiſcopos deferri ſolitæ, 57. XXXIX.
Litteræ Abagari ad Jeſum, 31. LVIII.
Litteræ Capitonis ad Caium contra Judæos, 42. XXII.
Litteræ Agrippæ Regis ad Caium pro templo & civitate, 42. XIV.
Litteræ Claudii ad Fadum da ſtola ſacra Judæis relinquenda, 48. XXVII.
Litteræ Claudii ad Senatum & populum Judæorum quæ depravatæ noſcuntur, 48. XXVIII.
Litteræ Apoſtolorum ex Concilio Jeroſolymitano, 51. XV. Quid ab aliquibus illis additum, quid demtum ſit, 51. XVIII.
Litteræ Claudii Lyſiæ ad Præſidem Felicem, 58. CLII.
Litteræ Cornelii Papæ ad Lupicinum Viennenſem Epiſcopum, 57. CXXX.
Litteræ formatæ quæ, 75. XV.
Liturgia Jacobi, 63. XVII.
Locatus Judæ nepotes ad Domitianum deduxit, 97. XVI.
Loca in Eccleſia diſtincta, 57. CXXVIII.
Locorum & perſonarum diſtinctio & ordo in Eccleſia, 57. CXXV.
Locus nobilior quis, 34. CXV.
Locus in quo Chriſtus veſtimenta ut baptizaretur depoſuit, eccleſia nobilitatus, 31. XIX.
Locus in quo Dominus a Joanne baptizatus, miraculis clarus, ibid.
Locus nuptiarum Canæ Galilææ Eccleſia nobilitatus, 31. XXXVI.
Locus ubi Virgines manebant, erat inter Altare & Templum, 5. LIII.
Locus orationis Domini in horto, Eccleſia nobilitatus, 34. LXVI.
Locus in quo erant Apoſtoli in die Pentecoſtes Baſilica illuſtratus, 34. CCXXXI.
Locus Orationis etiam extra civitatem Judæis & Samaritis, 35. LXVI.
Locus ad Aquas Salvias inſignia morte Pauli & aliorum, 69. XI.
Locus ubi Paſcha a Chriſto celebratum, 34. XXI.
Locus Calvariæ, 34. CVII. CVIII.
Locus Aſcenſionis Domini, 34. CCXXVIII.
Locus Pauli elucidatus de comitatu mulierum, 57. LXIII.
Locus omnis Eccleſia perſecutionis tempore, 57. CXXX.
Locuſtæ & mel ſilveſtre quid ſint, opiniones diverſæ, 31. XIII. & ſeq. Sunt herbarum ſummitates, 31. XIV. Sunt in cibum Ethiopibus & Parthis, 31. XIII. Inter munda comeſtibilia, ibid.
Lois avia Timothei fidelis, 52. LXII.
Longa ætas complurium, 76. II.
Longinus Centorio quis, 34. CLXXXVII. Teſtis reſurrectionis Chriſti cum duobus militibus, 34. CLXXXVII. Converſus martyrii palmam obtinuit, 34. CXXVII. 38. II Eum cæcum fuiſſe apocryphum eſt, 34. CXXVII.
Lo-

Loti Romani accumbebant, 34. XXXVII.
Lotio pedum quando in cœna facta, 34. XXIV.
Lotio in Cœna duplex, 34. XXXVI.
Lotio pedum ante convivium apud Judæos, 34. XXXVI.
Lotos prius in balneo accumbere conſueviſſe Romanos, 34. XXXVII.
Lotos fuiſſe Diſcipulos Domini cum cœnæ accomberent, 34. XXXVIII.
Lotos arbor, 57. XCIII.
Luca voce antiqua in Italia bos appellari conſuevit, 58. XXXIV.
Lucas Evangeliſta non omnia quæ ſecit Petrus in actis recenſet, 34. CCLXXXV. Ejus conſilium in ſcribendis actis Apoſtolorum, 39. XII. Multa acta Pauli prætermittit, 39. XII. 47. III. 51. LXXV. 58. XLI. In actis Apoſtolorum, res quibus interfuit exacte conſcribit, 39. XII. 47. III. Medicus & Scriptor actorum quid myſtice, 34. CCXXX. Non fuit perpetuus comes Pauli, 47. I. In actis multa magnaque prætermiſit, 39. VIII. De eo objectionis ſolutio, 47. I. Eum Chriſti ac Matris ejus ac Petri & Pauli Imagines effigiaſſe, 48. XXVI. 62. IX. An ille de quo dictum, cujus laus eſt in Evangelio &c. 59. LXIV. Medicus & pictor egregius, 34. CCXXX. 61. VII. Quando Paulo adhæſerit, 51. LXIII. Ejus ratio in ſcribendo, 51. LXV. Rum juſſu Petri Evangelium ſcripſiſſe quidam ait, 58. XXXII. Ejus nomen & miniſterium, 58. XXXIV. XXXV. Pſeudo Apoſtolos fugillat, 58. XXXI. Ubi Evangelium ſcripſit, ibid. Bovis ſimilitudinem gerit, 58. XXXIV. An ex ſeptuaginta diſcipulis, ibid. Non Domini ſed Apoſtolorum Diſcipulus, 58. XXXV. Lucius a Paulo dicitur, 58. LVII. 61. IX. Ejus Evangelium quod ſuum Paulus affirmat, 58. XXXII. Ejus ſcribendi Evangelium occaſio, 51. LXIII. 58. XXXII. Ejus Cap. XX. Actuum Græca exemplaria plus habent a Latinis, 58. LXXIX. Quando Acta ſcripſit, quo ordine & conſilio, 62. VI. Quo abierit, poſtquam Roma diſceſſit, 62. VII. Iterum Romam rediit, 61. VI. Quo anno acta Apoſtolorum abſolvit, 61. VI. Eum martyrium conſummaſſe multi teſtantur, 62. V I. Eum eumdem eſſe cum Lucio Origenes exiſtimavit, 62. IX. Ejus martyrium, 61. VII. Octogenarius ex olea arbore ſuſpenſus, 62. VII. Ejus vita compendio deſcripta, 61. VII. & ſeqq. Ejus miracula apud ſuum monumentum, 61. IX. Ejus membris unguentum medicum ſcaturit, ibid. Ejus Reliquiarum tranſlatio, ibid.
Lucerna accenſa ante ſtolam Pontificiam, 17. I. 37. II.
Lucernæ in die ſabbati accenſio, 44. LXXXIX.
Lucernæ in Eccleſia ad quem uſum, 58. LXX. Ras etiam Gentiles in feſtis accendebant, 58. LXXII. Interdiu accenſæ, 58. LXXIII.
Lucernarum accenſio feſtum, 58. LXVII.
Lucernales Pſalmi qui, 51. LXX.
Lucernariæ preces, 52. LXXII.
Lucianus Chriſtianorum irriſor, 66. X. Paulum deſcribit, 68. II. De Trinitate breviter & aperte meminit, ibid. Epicureus, 75. VI. De Peregrino loquens Chriſtianorum charitatem oſtendit, 75. IX. & ſeqq.
Lucianus Bellovacenſis Epiſcopus, 95. II.
Lucifer Stella, ἑωσφόρος a Græcis, ab Hebræis Seruha Lued dicta, 34. CLXVII.
Lucilius Baſſus Herodion & Mencberum expugnat, 73. VII. Tria millia Judæorum incendit, ibid.
Lucilla Donatiſtarum patrona, 55. XIX.
Lucina clariſſima fœmina corpus Pauli honorifice ſepelivit, 69. XIII. Ejus elogium, 69. XLV.
Lucius Cyrenenſis, 44. LXXIV.
Lucius Pituanius magiæ reus, 58. II.
Lucullus Græcis barbara admiſcens, Romanum ſe probabat, 16. VIII.
Ludibria quæ Jeſus expertus, 34. LXXII.
Lugduni Herodes exulat, 40. XVI.
Lumina in Sepulcris, 44. LXXXVIII.
Lumina & cantus in funere, 34. CCCVI.
Luminaria in Eccleſia propter quid, 58. LXX.
Luminaria in funere quid, 34. CCCVI. Vide ſupra Lucernæ.
Luna decima quarta & quinta Paſcha, 34. XXVI.
Lunæ defectus, 8. V.
Lupicinus Epiſcopus Viennenſis, 57. CXXX.
Lupus Auguſtalis præfectus, 73. IX.
Luſtralis aqua, 44. LXXXVIII.
Luſtrum cum cenſu conditum juſſu Claudii, 40. IX.
Luſtrum ultimum, 76. I.
Luſtrum noviſſimum ſub Veſpaſiano, ibid.
Lydda vicus inſtar urbis, 50. VI. Dioſpolis appellata, 40. XVII. Illic Sancti habitantes, ibid.
Lydia purpuraria, 51. LXVI.
Lympha exigua Iſaiæ precibus ſcaturiit, 33. XXXVI.
Lynceſtis vena vinoſa in Macedonia, 32. XXXIII.
Lyſaniæ duo, 31. VII.
Lyſanias Abilinæ Tetrarcha non Herodis filius, 31. VI. Ejus Tetrarchia, ibid. Arte Cleopatræ necatus, ibid.
Lyſimachus Alabarcha, 43. II.
Lyſtra Civitas, 48. I. Illic venit Paulus & Barnabas, ibid. Ad eam revertitur Paulus, 48. III.

M

MAcedo vir Paulum in ſomniis deprecatur, 44. XXI.
Machabæi fratres ab Antiocho cruciati, 2. LIV.
Macheruntem Joannes ab Herode mittitur, atque ibi occiditur, 31. XLVI.
Maclianus Regis Britannorum frater ab Epiſcopis excommunicatur, & cur, 58. XXVI.
Macrina Virgo Thecla dicta, 47. XIII.
Macrobius de adoratione Magorum loquitur, 2. XX. Ejus Teſtimonium confirmatum de filio infante ab Herode occiſo, 2. L.
Madian & Epha nationes trans Arabiam, 2. XXV.
Magdalel oppidum, 32. XXIII.
de Magdalena commentarius Roffenſis, 32. XXVIII.
Magdalena an una fuerit, an plures, prolixe diſputatur, 32. XVII. Duas fuiſſe falſum, 32. XIX.
Magdalena ſoror Lazari & peccatrix eadem, 32. XXII. Quoties ſumpſit Jeſum, 32. XIX. XXVI. Cur demum ungit caput Jeſu, 34. XIII. De ea objectiones ſolutæ, 32. XXIV. Cum ſuis Maſſiliam appulit, 35. V. Unam tantum Eccleſia celebrat, 32. XXVIII. Cum Lazaro Epheſi egiſſe falſum, 44. XXIX. De ea Patrum ſententiæ, 32. XXII.
Magdalenas tres fuiſſe falſum, 32. XIX.
Magi qui fuerint, 2. XX. Stellæ ſignum habuerunt ex Balaam, 1. XXII. Unde venerint, 2. XXVI. Ex ſemine Abrahæ de filiis Ceturæ, 1. XXV. An Reges fuerint, & quot, 1. XXIX. Viſa ſtella iter ſuſceperunt, 1. XXXIV. Cujus Magiæ ſtudioſi, 2. XXX. Meſopotamiam incolentes, 1. XXII. Quo tempore venerint poſt Chriſtum natum, 2. XXXI. In itinere

nere dromedariis uſi, 1. XXXIV. Cur illa dona Chriſto obtulerint, 1. XXVI. Ubi Chriſtum invenerint, 1. XXXIV. Per aliam viam revertentes ubi ſunt hoſpitati, 2. XXXVII. A Thoma baptizati dicuntur, 44. XXXIII. Iis ſtellam apparuiſſe ante biennium falſum, 2. XXXI. Iis ſtella quando apparuit, 1. XXXI. De iis & ortu ſtellæ meminit Chalcidius Platonicus, 1. XXIII. XXX. Eorum adventus, 1. XIX. Eorum Hiſtoria cur adeo diligenter a Matthæo deſcribitur, 1. XX. Eorum genus in partibus Orientis ex Balaham, 1. XXII. Eorum Hiſtoriam Macrobius proſecutus, 2. XX. Eorum nomen unde derivatum, 1. XXIX. 2. XXXI. Fuiſſe Chaldæos inſtructos a Sibylla, 1. XXIII. Fuiſſe Perſarum Sapientes, 1. XXIV. Fuiſſe Reges Perſarum falſum eſt, 1. XXIV. Ab Hyſtaſpe Rege ſapientiam didiciſſe, *ibid.* Cur eos ex Oriente veniſſe dicant Evangeliſtæ, 1. XXVI. Ex Arabia potius veniſſe, unde conjicitur, 2. XXV.
Magos ſeptem regnaſſe falſum, 1. XXIV.
Magi duo Reges poſt Cambyſem, 1. XXIV.
Magi populi in Media, *ibid.*
Magi & magia a Tiberio proſcripta, 18. I.
Magi tertii generis legibus Romanorum damnati, 1. XXIX.
Magi ſacerdotes in Perſide regnarunt, 57. XXXIV.
Magi res abſentes quomodo *videant*, 98. XXI.
Magos triplicis generis fuiſſe apud antiquos, 2. XXIX.
Magiæ vera ſcientia quæ, *ibid.*
Magia quæ punitur, *ibid.*
Magia Jeſu adventu profligata, 1. XXI.
Magiæ libri Epheſi combuſti, 56. XL.
Magici volatus, 68. XV.
Magiſtratus viri optimi dici ſoliti, 58. XXXIII.
Magiſtratus Romanorum uti ſoliti latina lingua, 16. VIII.
Magna Diana Epheſiorum per duas horas conclamatum, 57. CLXXX.
Magnus dies ſabbati quis, & cur ita dictus, 34. XXXI.
Magodia regio, 1. XXXI.
Magog & Maguſæi Perſæ appellati, 2. XXIV.
Majores natu in eccleſia qui, 58. CI.
Malcho Jeſus auriculam reſtituit, 34. LXVII.
Malleus appenſus januis ad ſignum dandum, 44. VI.
Mamertinus Carcer, 68. XXIII.
Mammona quid, 51. XI.
Mammonoch apud Hæbreos quid, *ibid.*
Manahemus regali habitu incedens occiditur, 68. XLVI.
Manahen Herodis Tetrarchæ collactaneus, 44. LXXIV.
Manaſſes frater Jaddi ſummi Pontificis, 32. L.
Manducare Paſcha uſque quo protendabatur, 34. XXIX.
Manducatio Chriſti ſacramentalis, 57. CLVIII.
Mannæus Lazari filius ad Titum tranſgreditur, 71. VII.
Manes Hæreſiarcha, 44. XLIII.
Manibus junctis orare quid ſignificet, 58. CXI.
Manichæi a Paulo ſugillati, 57. CXCI. Paginas violarunt, 44. XLIX. Duos hebdomadæ dies jejunabant, & quos, 57. CCIV. Adverſus nuptias, 51. XXX. Cur ſabbato jejunabant, 57. CCV. Eorum ſcripturæ apocryphæ, 44. XLV.
Manifeſtatio Chriſti poſt reſurrectionem, 34. CLXXIX.
Manifeſtatio Chriſti in monte Thabor, 34. CCVI.
Manus attollere ſolebant orantes, 58. CX.
Manus lavandi ritus innocentiæ ſignum, 34. LXXXIX. XC.
Manus impoſitio in pœnitentia, 56. XXI.
Manus impoſitio quæ ſit tantum Epiſcopi, 55. XIII.
Manus abluendi ritus ante preces, 57. CVIII.
Manuum impoſitionis uſus ſuper ordinandos ex veteri Teſtamento, 44. LXXXIV.
Manuum ablutione gravia peccata non abſtergi, 57. CX.
Manuum conjunctione perfectam animorum conſenſionem ſignificari, 57. LIII.
Maranatha quid ſignificet, 57. CLXXI. Magis Syrum quam Hebraicum, 57. CLXXIII. Quid addat ad anathema, 57. CLXXIII.
Marcellus de horis canonicis, 24. XXXIV.
P. Marcius extra portam Exquilinam ob magiam punitus, 28. II.
Marcianus Imperator Græcus Latina oratione uſus, 16. IX.
Marcion & Valentinus hæreſiarchæ ſugillant Petrum & Paulum, 51. XXXII. Idem fecerunt Porphyrius & Julianus Apoſtata, & recentiores Novatores, 51. XXXIII.
Marcionitæ hæretici, 57. CLXVIII. Quomodo pro mortuis baptizabantur, *ibid.*
Marcus Epiſcopus Atinæ Galilæus, 44. XVIII.
Marcus cognominatus Joannes, 34. CCXXXI. Conſobrinus Barnabæ, 45. XLIV. a Paulo aliquando rejectus, iterum eum ſecutus, 51. XLIX. Ad Paulum Romam redit, 50. XII. *Proficit ex ſeveritate Pauli*, 51. XLIX. Ejus emendatio proficua, *ibid.*
Marcus Evangeliſta a Petro genitus in Evangelio, 41. XXXI. An unus ex Septuaginta, *ibid.* Diſceſſit a Domino, & cur, 33. XIII. A Petro revocatus, *ibid.* Num Græce vel Latine ſcripſerit Evangelium, 41. XXXIX. Petri interpres, 41. XXXII. Quo anno ſcripſerit Evangelium, 41. XXIX. Primam epiſtolam Petri ex Hebræo tranſtulit, 45. XXVIII. Quot annos Alexandriæ ſederit, 45. XLVII. Negationem Petri fuſius narrat, 41. XXXI. Cur dicatur Matthæi abbreviator, *ibid.* An idem fuerit cum Marco filio Mariæ & conſobrino Barnabæ, 45. XLIV. XLVI. Diverſus a conſobrino Barnabæ, 45. XLVI. Filius a Petro appellatur, 41. XLVII. An Petri conſanguineus, *ibid.* Alexandriam miſſus quando, 45. XV. Romam cum Petro venit, 44. XXVII. Alexandrinam Eccleſiam Petri nomine erexit, 64. II. Ubi martyrium conſummavit, 45. XLVII. Quo anno mortuus, 41. XXIX. Ex Judæis potius quam ex Ægyptiis Alexandrinam collegit Eccleſiam, 64. XII. Quo anno martyrio coronatur, ſub quo Imperatore, 64. I. Ubi, quo genere martyrii, 64. II. Qua ætate, quo menſe, quo die, 64. II. Ejus Evangelii caput ultimum male in diſcrimen revocatur, 34. CLXXX. Ejus Evangelium Romæ editum, 45. XXX. Ejus Evangelium ex Petri prædicatione acceptum, 45. XLII. Ejus Evangelium e Latino in Græcum tranſlatum, *ibid.* Ejus Evangelii originale Venetias tranſlatum, *ibid.* Ejus Evangelium a Petro confirmatum, & qua occaſione ſcriptum, 45. XXIX. Ejus Evangelium creditum fuiſſe Petri, 45. XXX. De eo commentum refellitur, 41. XLVII. Ei falſo tribuitur præciſio pollicis quod in Marco anachoreta factum eſt, *ibid.*
Marci plores, 41. XLIII.
Mare aquarum congregatio quælibet, 32. LXIX.
Maria palus circa quam Eſſæi habitabant, 64. IV.
Maria Magdalena ſoror Marthæ ad pedes Domini ſedens, 33. XLII. Cur caput Domini unxerit, 34. XIII. Ea & Martha, & aliæ mulieres ad ſepulcrum Domini, 34. CLXXXII.
Maria Caſſobolita laudatur, 03. VIII.
Maria Eleazari filia fame impulſa filium comedit, 71. VIII.

S. Ma-

S. Mariæ in Via lata Diaconia, hoſpitium primum Pauli Romæ, 59. V.

Maria virgo Mater Domini a perpetua Virginitate conſecuta eſt cognomentum, 1. VI. Lege ſoluta, 1. XXXVIII. Nazareth habitat, 31. XXXVII. Poſt nuptias Canæ Galilææ rediit Nazareth, 31. XXXVII. Sine dolore peperit, & abſque obſtetrice, 1. VI. Virgo ante partum, in partu, & poſt partum, 2. VI. Sua luce clariſſima, 48. IX. Ejus virginitatis integritas, 1. VI. Ejus vox Virgo, & non mutabitur, *ibid.* Ejus obitus, 48. IV. *& ſeq.* Ejus impolluta virginitas, 1. XXXIX. Ejus epitheton Virgo, 1. VI. Ejus purificatio, 1. XXXVIII. Ejus domus Nazareth Lauretum tranſlata, 9. I. Ejus ad Dominum verba poſt mortem Filii, 34. CXXVIII. Ejus affectus male expreſſi in tragœdia inſcripta, Chriſtus patiens, 34. CXXIX. In deponendo Filio de cruce inſervit, 34. CXXVIII. Joſepho ſudarium tradit, ut ſepeliat Jeſum, *ibid.* Ei prius quam ceteris appăruiſſe Dominum poſt reſurrectionem, 34. CLXXIX. De ejus morte quædam ſcripta apocrypha, quædam improbata, 48. XVII. Ejus epiſtolæ quæ feruntur apocryphæ, 48. XXV. Ejus effigies, & mores, 48. XXVI. Eam non arcet Zacharias a loco virginum in templo, 2. LIII. Eam una cum Joanne in Aſiam profectam, 44. XXIX. Eam cum Joanne Epheſi habitaſſe, *ibid.* Eam collegiſſe ſanguinem & aquam quæ e Domini latere fluxerant, 34. CXXVIII. Eam conſtanter egiſſe in morte filii ab initio uſque ad finem, *ibid.* quo anno ætatis ſuæ mortua fuerit, variæ opiniones, 48. IV. *& ſeq.* Eam ſexageſimotertio ætatis ſuæ anno diem obiiſſe, traditio habet, 48. V.I. Eam velut Enoch & Eliam tranſlatam Epiphanius inſinuat, 48. XI.

Marii crudelitas, 53. III.

Marim Syris Dominum ſignificat, 40. III.

Marrucinus ager, 69. XXVII.

Marſon vir prudens, 44. X.

Marſus in locum Petronii in Syriæ provincia ſubrogatus, 43. IX.

Martha Mariæ ſoror ſanguinis fluxum paſſa, & a Chriſto ſanata, falſo dicitur, 31. LXXIV.

Martialis diſcipulus unus ex ſeptuaginta, 74. XV. Puis puer ille, qui habebat quinque panes, & duos piſces, *ibid.* Apoſtolorum diſcipulus, 34. CCCI. A Petro in Gallias amandatur, 74. XV. Galliarum dictus Apoſtolus, *ibid.* Quot populos ad fidem convertit, *ibid.* Mortuum ſuſcitavit & quomodo, *ibid.* Ejus epiſtolæ duæ, *ibid.* Romam venit cum Petro, 44. XXVII. Quando moritur, 74. XV.

Martialis poetæ carmina in laudem Domitiani, 86. I. 94. II. Ejus horti ubi, 69. XVI.

Martianus Syracuſis datus Epiſcopus, 44. XXVII.

Martinianus & Proceſſus a Petro baptizati, 68. XXIV. 69. V.

Martinus Regi presbyterum prætulit, 57. XXXI. A Maximo Imperatore convivio exceptus, *ibid.*

Martyrii S. Thomæ vetus monumentum, 57. CXVII.

Martyrium quid, 57. CXXIX.

Martyrium Eunuchi Candacis Reginæ, & miracula, 35. XXVIII.

Martyrum agones in Eccleſiis effigiari ſoliti, 57. CXX. Eorum corpora quomodo in diverſis locis vere eſſe dicantur, 55. XV. Eorum reliquiæ a Gentilibus diſperſæ, 55. XVIII. Eorum cultus loco falſorum deorum inſtitutus, 44. LXXXVII. Eorum dies anniverſaria, 58. XCVI. Eorum ſolemnitas, 58. XCII. *& ſeq.* Eorum primitiæ dicti ſunt Chriſtiani ſub Nerone paſſi, 66. X. Cur ſub altari clamare dicantur, 55. XVI. Sub Domitiano inſigniores qui, 98. XI. Sub Nerone poſt Petrum, 69. XLIV. Eis non ſacrificamus, 58. C. Eis facinoroſi miſcebantur, ut ditarentur, 75. XIII.

Maſcizel tyrannus in Africa a Theodoſio profligatus, 34. CCXCIII.

Maſſada præſidium Judæi capiunt, Romanis occiſis, 68. XLIV. Expugnatur, 73. VII.

Maſſagetarum ferinus mos de mactandis ſenibus, & comedendis, 44. XXIV.

Mates Virginis Deo ſacratæ, ſocrus Dei appellata, 57. XCI.

Mater necat filium ad cibum, 72. VIII.

Maternus Sophiſta a Domitiano occiſus, & cur, 85.

Mathematici pulſi Urbe, 54. IV.

Matrimonia clandeſtina prohibita, 57. L.

Matrimonii ſacri ritus, 57. XLVIII. Ejus Miſſæ ſacrum, 17. XLIX.

Matrimonium ſacramentum, 57. XLVI. Non ſine ſacerdotis præſentia contrahi, 57. XLVII.

Matrona dum ingreditur eccleſiam non purgata, a dæmone arrepta eſt, 57. CXI.

Matthæi Galeni error in expoſitione Dionyſii Areopagitæ, 48. VIII.

Matthæi Evangelii textus Latinus Græco præferendus, 34. CLXVIII. A S. Hieronymo emendatus, *ibid.* Ejus Evangelium quo anno ſcriptum, 41. XVI. Et qua occaſione, *ibid.* Quibus expoſcentibus, 41. XVII. Ejus initium cur ita ſumptum, 41. XVII. Exſcriptum ab Apoſtolis, 41. XVIII. A Jacobo fratre Domini Jeroſolymis explanatum, 41. XVII. Cum Barnaba ſepultum, & quo anno inventum, 41. XVIII. Ab Hieronymo ex Hebraico fonte deſcriptum, 41. XVIII. A Nazaræis depravatum, 41. XIX.

Matthæus Apoſtolus ſequitur Dominum, 32. LXXI. Carnibus abſtinebat, 57. CXCV. In Æthiopiam miſſus, 44. XXXV.

Mathias ſummus ſacerdos rem divinam facere vetitus, 8. V. 31. VIII.

Mathiæ Apoſtoli electio, 34. CCXXXII. Meſopotamiam petit, 44. XL. Librum de traditionibus ſcripſiſſe dicitur, 53. XIV.

Mathias Margalothi legis æmulator, 8. III. Seditionis auctor, vivus exuſtus ab Herode, 8. VI.

Mathias Theophili nocte pollutus ſomnio, vicarium ſubſtituit in ſacris obeundis, 8. V. Abrogatus ſummo pontificio, *ibid.*

Maturea appellatur Virginis habitatio in Ægypto, 1. XLVII.

Matutinæ horæ conventum referunt a Paulo præſcriptum, 17. CLXIII.

Matutinæ laudes, 55. LXIX.

Matutinum officium quid repræſentet, 57. CLXIII.

Mauritania in duas partes diviſa, 44. LX.

In Mauritanica Eccleſia bigamos ordinari non eſt permiſſum, etiam urgente neceſſitate, 58. XXIX.

Maximianus Epiſcopus Syracuſæ, 57. CLIII.

Maximus hoſtis Monothelitarum, 57. CL.

Media nocte ſurrexit Dominus & Patrem hymnis celebravit, atque idem nos tunc facere docuit, 34. CCXLVII.

Media nocte venturum Dominum ad judicium, 44. XXVI.

Medico non eſt opus bene habentibus, 32. LXXI.

Medicus animæ diligenter inquirendus, 56. XXIII.

Mediolanenſem Eccleſiam erexit Barnabas, 51. LIV. Ejus Eccleſiæ conſuetudo in pſallendo qualis, 60. XXXIII.

Mel ſilveſtre ſumme amarum, 31. XIV.
Melania Romana clariſſima femina, 51. XII.
Melanis Senior Theclæ nomine decorata, 47. XIII.
Melchiſedech ubi regnarit, 51. XLI. Typus Chriſti, 54. L. Regia dignitas, 57. LXXVII.
Melchiſedechiani Hæretici, 55. XXVII.
Melitæ ſerpentes veneno carent, non natura, ſed gratia, 58. CLXXII. Illic Paulus hiemavit tribus menſibus, 58. CLXXIII. Illic quid paſſus Paulus, 58. CLXXIII. Illic Pauli miracula, 58. CLXXIII.
Melitoni Sardenſi Epiſcopo libellus de Tranſitu Virginis falſo tributus 48. XII. Ejus liber apocryphus, 44. XIII.
Memoria eccleſia dicta, 57. CXXIX.
Memoria Chriſti in Ægypto, 2. XLVII.
Memoriæ antiquæ de uſu ſacrarum imaginum, 57. CXVIII.
Menander Simonis magi diſcipulus quid ſuis polliceretur, 64. XIII.
Mencherus & Herodion caſtella expugnata, 73. VII.
Mendicantes Judæi quomodo deſcripti, 94. V.
Menna Conſtantinopolitanus Epiſcopus, 44. XII.
Mendum de voce Jeremiæ in textum Matthæi illapſum, 34. XIX.
Menſa quadra apud poetas quæ, 58. LXIV.
Menſa in eccleſia quæ, 44. LXIX.
Menſa pura quæ, 77. CXXXVI.
Menſa communis & ſacra temporibus Apoſtolorum ſimul jungebantur, 34. CCLXXIX. Ea duplex apud Apoſtolos, *ibid.* Communem Chriſtus ſacræ præpoſuit, & cur, 57. CXXXI. Sacra diſtincta a communi, 57. CXXXIII.
Menſa quas quæſtiones apud Chriſtianos haberet, 57. CXXXVII.
Menſæ quibus diaconi inſerviebant, fuerint ne ſacræ an communes, 34. CCLXXX.
Menſæ Chriſtianorum deſcriptio, 57. CXXXVI.
Menſe Martio Dominum paſſum, communis ſententia, 54. CXLVIII.
Menſis & dies quo Chriſtus eſt paſſus, 54. CXLVIII.
Menſurius Epiſcopus Carthaginenſis, 55. XIX. 75. XIII.
Mercurius creditus Paulus, 48. I.
Meretrices apud Iſraelitas permiſſæ, 32. XXII. Vagæ, *ibid.*
Meroe metropolis regni Ethiopiæ, 57. XXXIV. Illa ſumma poteſtas penes Sacerdotes, *ibid.*
Meſopotamenus Balaam, 1. XXII.
Meſopotamiam Simon petit, 44. XXXVIII.
Meſſalina Auguſta uxor Claudii, 50. VII. Quo anno occiſa, *ibid.*
Meſſias haberi voluit Veſpaſianus, & unde colligitur, 77. II. III.
Metaphraſtes erroris arguitur de tempore Simonis Magi, 44. XXVII. XXXVIII. LIV.
Metellus Clericus nomen familiæ ſuæ reportavit, 36. X.
Michael Archangelus Eccleſiæ protector, 60. XXI. Ejus cultores Coloſſenſes, *ibid.* Ejus oratorium a piis erectum, 60. XX. Ejus manifeſtatio in Conis facta, 60. XXI.
Michael Glycas de S. Luca, 61. IX.
Michael Imp. calumniator linguæ latinæ, 16. IX. Ejus temporibus extabat epiſtola integra Jeſu ad Abagarum, 51. LX.
Micheas loquitur de turre Ader, 1. XVI.
Midraiſtelim omnes cibos, adveniente Meſſia, Hebræos comeſturos dixit, 51. XIII.
Miletum pro Melita, 58. CXLIV. 59. I.
Miletum in Creta everſum a Gnoſiis, 59. I.
Miletum Cariæ urbs, 58. LXXIX.
Miliareſium donativum militare, 54. XIX.
Militares teſſeræ quæ, 44. XVI.

Milites cohortales Archelai occiſi, 8. XII.
Millenarius Joannis gloriæ perpetuitatem ſignificat, 97. XIV.
Minæorum hæreſis, 74. V.
Miniſterium quotidianum quod, 34. CCLXXX.
Miniſterium ſepulturæ non prohibitum Judæis die feſto, 34. XXXIII.
Miniſterium Diaconiſſæ, 54. CCLXXXIII.
Miniſterium a quo Græcorum viduæ videbantur excludi, quodnam fuerit, 34. CCLXXVIII.
Miniſtrare, pro ſacrificare apud Lucam, 44. LXXIII.
Miniſtri ſacræ menſæ Diaconi, 34. CCLXXX.
Miniſtri tabellarii, 44. LXXVIII.
Miniſtri laborantes dicti, 34. CCLXXXIII.
Minutius Felix pro Chriſtianis, 51. XIX. Præfectus annonæ, 69. IX.
Miracula tria in Epiphania recoluntur, an eodem die facta, 51. XXXIV.
Miracula Chriſti quæ non videntur ſcripta, 55. VII.
Miracula edita in loco Aſcenſionis, 54. CCXVIII.
Miracula præclariora a Petro edita, 34. CCLXIX.
Miracula de oleo Lampadarum, 58. LXXVI.
Miracula de Ceris Agnus Dei, 58. LXXVI.
Miracula facta in Ægypto illuc Jeſu allato, 1. XLIII.
Miracula Veſpaſiani ex præſtigiis Tyanæi, 71. VII.
Miracula Veſpaſiano tributa, miracula non ſunt, *ibid.*
Miracula de umbra Petri quid myſtice, 34. CCLXX.
Miracula diei Dominici, 51. XXXV.
Miracula ex reliquiis, 55. XI.
Miracula diis Gentilium attributa qualia, 71. XI.
Miracula Anconæ per Stephanum facta, 54. CCC.
Miraculis Petri prædicatio adjuncta, 54. CCXLV.
Miraculo tranſlatæ domus & montes, 9. I.
Miraculorum Jeſu per totam Syriam fama divulgata, 54. CXCVII.
Miraculorum gratis, & intelligentia Scripturæ, ſunt dotes Eccleſiæ, 54. CCIX.
Miraculum de mutatione aquæ in vinum quo die, 51. XXXII.
Miraculum primum Chriſti mutatio aquæ in vinum, 51. XXXII.
Miraculum de mutatione aquæ in vinum & baptiſmus Chriſti eodem anno, 51. XXXIII.
Miraculum ſecundum Jeſu, curatio filii Reguli, 51. LIV.
Miraculum ab hæreticis numquam factum reperitur, 54. CCX.
Miraculum de cruce S. Thomæ apud Brachmanos, 57. CXVII.
Miſſa ſacrificium dicitur, 54. LX. Quid ſignificet, 54. LIX.
Miſſa Jacobi, 65. XVII.
Miſſarum veſpertinarum uſus, 54. LXI.
Miſſas agere Chriſtianis neque in *cryptis* permittebatur, 34. LX. 57. CXXX.
Miſſæ nomen a quibus auctoribus uſurpatum, 54. LIX. Ejus vocis uſus in Romana Eccleſia, *ibid.* De miſſæ longitudine conquerentes qui, 62. XXXIII.
Mitra ſacerdotalis qualis fuerit, 54. CCXCIII.
de Mitra S. Ambroſii epigramma Ennodii, 34. CCXCIII.
Mitræ ſub nova lege diverſæ ab iis quæ fiebant in veteri & diverſum repræſentant myſterium, 54. CCXCIII.
Moab civitas in Arabia, 1. XXV.
Moabitarum rex Balach, *ibid.*

Modeſtiæ officio continesi haud patiuntur mulieres, 57 LXXXIX.
Modeſtia Apoſtolorum, 57. CLXXXI.
Monachi comati arguuntur, 58. CXXXIII.
Monachi deſides qui, & qui operoſi, 52. XX.
Monachi qui nunc ſunt antiquam Eccleſiam æmulantur, 64. IV.
Monachorum Princeps Joannes Baptiſta, 52. XV.
Monarchia Petro collata, & in ejus ſucceſſores propagata, 33. XX.
Monaſticam vitam Anna vidua excoluit, 2. XLI.
Monaſticæ tonſuræ deriſores ſeveriſſime a Deo puniti, 58. CXXXV.
Moniales Alleluja ſigno convocari ſolitæ, ubi, 58. CIII.
de Monogomia hæreſis Montaniſtarum, & Tertulliani, 31. XLIX.
Monogamos fuiſſe ſacerdotes in lege veteri, 58. XXVIII.
Monogamos Paulus cur ordinandos monuit, 58. XVII.
Monothelitæ hæretici in Chriſto duas voluntates negantes, 48. XXI.
Mons Alverniæ ſciſſus in terræmotu facto patiente Domino, 34. CXXIV.
Mons Cælius Romæ conflagrat, 29.
in Monte Oliveti primum caſtra ſunt poſita contra Jeruſalem, ubi Jeſus fudit lacrymas, 34. VIII.
in Monte Thabor creditur facta eſſe apparitio pluſquam quingentis fratribus, 34. CVI.
Montis Veſuvii eruptio, 1. III.
Montes e loco in locum tranſtulerunt plures Sancti, 30. I.
Montaniſtarum error, & falſitas, 31. XLIX.
Morbus Herodis qualis, 8. VII.
Mors prodigioſa Herodiadis, ejuſque filii, 33. VI.
Mortem ſibi conſcivit Varus Germaniæ præfectus, 11. II.
Mortuus ſuſcitatur a Petro, 44. XL.
Mos quid, 53. IV.
More Majorum quid ſignificat, 53. IV.
Mores laicorum incompoſiti in pſalmis decantandis, 51. LXXI.
Mores puerorum turpiſſimi apud Cretenſes, 58. XIV.
Mos edendi agnum apud Hebræos, ex antiquo eorum rituali, 34. XLI.
Mos Judæorum differendi de lege, 12. II.
Mos Apoſtolos cum Chriſto pingendi, 44. L.
Mos antiquus ſanctorum Chriſtianorum, 34. CCLXIII.
Mos fuit Eccleſiæ, ut epiſcopos peregrinus ad concionandum incitaretur, 46. XIII.
Moralia ex ſynagoga tranſlata in Eccleſiam cum fœnore, 58. XXVIII.
Moralia præcepta ſervata ab Apoſtolis apud Judæos, 34. CCXLV.
Moyſaici libri inventi & lacerati, 50. III.
Moyſi prophetias habuit Balaam, 2. XXII.
Moyſi libros lacerans miles ſecuri percutitur, 50. III.
Mucianus Syriæ præſes tempore Veſpaſiani claruit, 31. XXXIII. Veſpaſiano adhæret, *ibid.* 72. IV. Veſpaſiano perſuadet, ut philoſophos urbe pellat 75. III.
Mulier Chriſtiana ſigno crucis ab arte Dæmonum liberata, 31. LXVIII.
Mulier e fluxu ſanguinis liberata, quæ, 31. LXXIV.
Mulier peccatrix eadem Judæa, 32. XXII.
Mulier in adulterio deprehenſa oblata Chriſto, 33. XXXV.
Mulier a profluvio ſanguinis ſanata æneam ſtatuam erexit Salvatori, 31. LXXV.
Mulieres miniſtrantes Jeſu quæ, 32. XXXI.
Mulieres ad Sepulcrum Domini quæ, 34. CLXXXII.
Mulieres hæreticas exorciſmos auſas docere, 56. VI.
Mulieres in modeſtiæ officio continere difficile, 57. LXXXIX.
Mulieres Chriſtianas nequaquam ſpeculo uti ſolitas, *ibid.*
Mulieres in Eccleſia omnino taceant, 58. LV.
Mulieres bene olere, cum nihil olent, 57. CLXXV.
Mulieres Jeruſalem, quando dixerint, Beatæ ſteriles, 72. IX.
Mulieri in Eccleſia loqui turpe, 58. IV.
Mulieribus quæ doctrinæ ratio prohibita, *ibid.*
Mulierum profectio ad ſepulcrum Domini quando, 34. CLXIX.
Mulierum locus in eccleſia ſupra tabulatum, 57. CXXVI.
Multiloquium in oratione damnatum quale, 32. XVI.
Mundi reſtitutio per Chriſtum, 1. I.
Mundi finis etiam Gentilibus creditus, 82. III.
Mundi trans Oceanum poſiti ex Clementis epiſtola, 95. I.
Mundum igne conſumendum Sibyllina carmina prædicunt, 82. VI.
Munera donata ab Abraham filiis Ceturæ, 2. XXVI.
Munera Magorum eadem, *ibid.*
Municipia non cogebantur vivere jure Romanorum, 51. LXVII. Coloniis præſtabant, 58. CXLVII.
Munus diaconorum, 54. CCLXXX.
Mures aurei apud arcam fœderis, 57. CLXXVII.
Murus Jeruſalem cingens triduo a Tito conſtruitor, 72. V.
Muſcæ ad ulcus proverbium, 56. XXXIV.
Muſica quæ damnata, 60. XXX. XXXIV.
Muſica inſtrumenta diverſi generis in Eccleſia, 60. XXXVII.
Muſicas leges ſine mutatione publicarum legum murari non poſſe, 60. XXX.
Muſicæ vis, 60. XXIX. Ejus laudes, 60. XXXI.
Muſonii duo, 75. III.
Muſonius Philoſophus urbe pulſus, 75. III. 85.
Muſonius Babylonicus Magus in carcerem a Nerone detruſus, 68. XXIX. 75. III.
Myrrhati vini loco vinum felle mixtum Jeſu exhibitum, 34. XCVI.
Myrrhatum vinum minime amarum, *ibid.* Unde dictum, *ibid.* Vinum pretioſum, *ibid.* Id vinum noluit Jeſus bibere, 34. CVI. Id vinum cur Chriſto datum, 34. XCVI. Id vinum ab ebrietate præſervat, 34. XCVIII.
Myrrhæ natura, 34. CI. CIV. Ejus odore vina condita lautiſſima, 34. XCVII.
Myrrhina vaſa olim in magno pretio, 34. XCVII.
Myrrhina vaſa apud Orientales myrrha confecta, 34. XCVIII.
Myrrhinum vinum inter dulcia numeratum, 34. XCVII. XCVIII.
in Myſiam venit Paulus, 44. XXI.
Myſteria nominabant veteres Euchariſtia, 34. XLVII.
Myſterium non eſt quod ad populares & vulgares effertur, 36. XII.
Myſterium Petri viſionis, 48. VI.

Naim

Digitized by Google

N

NAim viduæ filius a mortuis excitatur, 32. XVI.
Nænia funebre carmen, quod canebatur ad tibiam, 31. LXXVI.
Næniæ & pectoris tunſiones adtemperabantur ad modos tibiæ, *ibid.*
Narciſſus Domini diſcipulus Athenarum Epiſcopus, 58. LVI.
Narciſſus Claudii libertus necatus, *ibid.*
Nardi unguentum maximi pretii, 32. XXIX.
Nardinum Oleum incenſum in Eccleſiis, 58. LXXV.
Nardium piſticum unguentum quale, 32. XXVI.
Naſcitur Chriſtus in ſpelunca, 1. II.
Natalis Chriſti quomodo, *ibid.* In ejus Natali dæmones perterriti, 2. 25.
Natalis dies Herodis, 33. II. Ejus Perſius meminit, *ibid.*
Natalis S. Theodori martyris, 58. XCVI.
Natalis S. Felicis, 58. XCVIII.
Natalitia Sanctorum, 58. XCIII.
Natalitio Apoſtolorum intereſſe oportet, 58. XCVII.
Natalius hæreticus quomodo confeſſus, 56. XVI.
Nathanael an idem cum Bartholomæo, 31. XXVIII. Non fuit inter Apoſtolos & cur, *ibid.* A Cana Galilææ, 31. XXXI. Eum eruditiſſimum virum Chriſtus non redarguit, 57. XXIX.
Natura docet veram religionem, 82. IV.
Naufragium Melitæ a Paulo paſſum non eſſe unum ex tribus in epiſtola ſecunda ad Corinthios enumeratis, 58. XLII.
Navigatio Barnabæ & Pauli, 36. X.
Navigatio Pauli in Syriam, 53. XXXV.
Naumachia ab Auguſto facta, 69. XVIII.
Naumachi Ethnici poetæ nobilis de Virginitate præclara ſententia, 57. LIX.
in Naxo inſula fons vini ſuaviſſimi, 32. XXXIII.
Nazaræi corruptores Evangelii Matthæi, 42. XVIII. Chriſtiani olim, 9. II. Nazaræi, ideſt Sancti Dei, 58. CXXII. Certo tempore a vino abſtinebant, 58. CXXI. Voto obligati ſe Corban nominabant, 55. XXXV. Capita radebant, 58. CXXII. Conſortio Ebionæorum infamati, 74. VI. Quouſque tolerati ſunt in Eccleſia, 74. V. Eorum & Clericorum differentia, 58. CXXII. Eorum votum, 53. XXXV. Eorum hæreſis unde & ubi initium habuit, 74. IV. Eorum Evangelium ex Hebræo a Hieronymo in Græcum tranſlatum, 32. IV. Eorum nomen remanſit hæreticis, 9. II. 74. V. Eorum duplex genus, 9. II.
Nazarenum, id eſt Chriſtum, Judæi ſpernentes Florum merentur, 68. XXXVIII.
Nazarenus Chriſtus dictus, 9. II.
Nazareth viculus in Galilæa juxta montem Thabor, 9. I. In ea duo celebres eccleſiæ, *ibid.* In qua ſit ex duabus Galilæis, 9. III. Ea relicta venit Jeſus Capharnaum, 31. LVI. Illuc Chriſtus reducitur, 9. I. In ea Domus S. Mariæ quæ Lauretum miraculoſe tranſlata, *ibid.* A monte Thabor ſex diſtat milliaribus, 33. XXIX.
Nauis vox quid ſignificet, 36. V.
Nectarius a Novatianis deceptus ut Socrates refert, 56. XXVI. XXVIII. Ejus factum male interpretati Donatiani, 56. XXXIV. Pœnitentiariam depoſuit, non pœnitentiam proſcripſit, 56. XXVI.
Negatio Petri, 34. LXXI.
Nephaſoth apud Hebræos quid, 32. XI.
Nepotia hymni, 60. XXXV.
Nereus & Achilleus a Petro converſi, 98. VI.
Nero a Claudio adoptatus, 52. XXIII. In Imperio ſuccedit Claudio, 56. XLII. Quot annis imperavit, *ibid.* Veſtigia pedum unguentis ungebat, 32. XXVI. Per Leonem ſignificatur, 45. XVII. Erga Judæos propenſior, 56. XLII. Agrippam Regem quatuor civitatibus donat, 56. XLII. Exordio Imperii manſuetiſſimus, 56. XLIII. Claudii filium Britannicum veneno ſuſtulit, 57. CCXIII. Quando incontinens factus eſt, 57. CCXIII. Iſmaelem & Chelciam detinet, 58. CLVI. Agrippinæ matri mortem infert, 61. X. Pallantem interimit, 64. XIV. Quid in incendio urbis, 66. II. Chriſtianos perſequitur, 66. I. Novæ condendæ urbis gloriam quærere videbatur, 66. II. Parricida matris & uxoris, auriga, hiſtrio, & incendiarius, 66. VI. Ad necandos quos vellet calumniis uſus, 66. V. Creditus incendiarius, 66. II. Se urbem incenſurum prædixerat, 66. VI. Cur urbem incenderit, 66. II. VII. Senecæ concedit ut quam ſibi vellet mortem pararet, 67. IV. Diis imperare per magiam concupivit, 68. XIII. Poppæam uxorem ictu calcis percuſſam occidit, 67. IV. Tyridatem magum ad ſe vocat, 68. XIII. *Omnis magiæ generis* princeps, *ibid.* Probos omnes inſequitur, 68. XXVI. Baream Soranum cum filia Servilia, & Thraſeam Pætum interficit, 68. XXVI. XXVII. Philoſophos ab urbe exigit, 68. XXIX. Magos mutata ſententia odio proſequitur, & cur, *ibid.* Muſonium Babylonium magum in carcerem trudit, *ibid.* Ut Iſthmum foderet, in Achaiam navigavit, 68. XXXIII. In Olympicis certans, ſuperans omnes aurigas & citharœdos coronatur, 68. XXXIII. Ex Achaia Romam redit, 69. V. Impudiciſſimus, 57. CCXIII. 68. XXV. Antichriſtus fuiſſe creditus, ſed falſo, 70. IV. Adhuc vivere falſo creditus, *ibid.* Perterritus, a nece Chriſtianorum ſe abſtinuit, 69. XLVII. In viſu perterritus, *ibid.* Quando animo conſternatus, *ibid.* Templum Dianæ Epheſinæ ſpoliat, 57. CLXXIX. Sub quo conſulatu obiit, 70. II. Quibus ex cauſis Petrum & Paulum in carcerem conjecit, 68. XXV. Eum in fine ſæculi venturum, & ab Antichriſto occidendum quidam fabulantur, 70. IV. Eum ſe eſſe fingens ſervus, multos exterret, 70. V. Ejus in menſam fulmen illapſum, 62. II. Ei Simon magus cariſſimus, 68. XIII. Ejus domeſticos nonnullos ad fidem converſos, 50. IX. Ejus ſtagnum ubi, 69. XVIII. Ejus clementia, 56. XLIII. Ejus tempore lapſus Simonis magi, 44. LIV. Ejus durum judicium adverſus Paulum, 59. VI. Ejus circus in Vaticano ad equos agitandos, 69. XVIII. Ab ejus tempore uſque ad Domitianum nulla in Eccleſiam excitata perſecutio, 69. XXXVIII. Ejus ſævitia, 64. XIV. Ejus in conjuratos ſævitia, 67. IV. Ejus tempore quæ prodigia, 69. XXVII. Quid ſignificarent, 69. XXVIII. Ejus fuga, 70. II. Ejus obitus, *ibid.* Ejus ſtudioſus Rex Parthorum, 70. 5.
Nerva a Domitiano in exilium mittitur, 91. I. Romam revocatus, a Domitiano Conſul deſignatur, 91. III. Apollonii Tyanæi conſuetudine uſus, 91. I. Imperium capeſſit, 98. XI. Optimus Imperator reſpectu Domitiani, 98. XII. Chriſtianos relegatos revocat, *ibid.* Tributa Judæis relaxat, *ibid.* Trajanum adoptat, 99. XIII. Ejus edictum ne liceret impietatis accuſare qui deos non coleret, 98. XII. Ejus obitus, 100. I.
Neſtorius Hæreticus, 94. XXIX.

Nicæna Synodus Symbolo Apoſtolorum quæ addidit & cur, 44. XIX. Ejus Synodi Canonis mulierum cum Clericis habitationem prohibentis explicatio, 59. XIX. Ejus Canon adverſus bigamas, 58. XXX.

Nicanor Diaconus unus e ſeptem Diaconis, 34. CCCXIX. Ubi & quando occiſus, *ibid.*

Nicaſius Rothomagenſis Epiſcopus, 95. II.

Nicephori error de tempore Evangelii Matthæi, 41. XVI. Ejus Chronici error de numero annorum quibus ſedit Jacobus, 63. II.

Nicephorus Epiſcopus Conſtantinopolitanus ad Leonem tertium dona mittit, 58. LXIX.

Niceta Choniata quid de Alexio Imp. 60. XXI.

Nicetius Epiſcopus Trevirenſis naſcitur cum corona clericali, 58. CXXIX.

Nicodemus ad Jeſum nocte venit, 31. XL. A Judæis anathematizatur, de civitate ejicitur, & a Gamaliele ſuſcipitur, 34. CCCXIX.

Nicolaitæ impuriſſimi a Petro & Juda exagitati, 68. VIII. Eorum errores, 68. VIII. Falſo ſibi nomen Nicolai aſſumebant, 68. X. Qua occaſione, *ibid.* Beatitudinem in voluptate conſtituebant, 68. XI. Se Gnoſticos nominabant, 48. XII. In varias ſectas diviſi, *ibid.*

Nicolaus Papa Michaelem reprimit in latinam linguam inſultantem, 16. IX.

Nicolaus Orator pro Archelao & Herode, 68. XIV.

Nicolaus diaconus Epiſcopus Samaritanorum, 68. X. Falſo in crimen adducitur, 68. X.

Nicomedes presbyter, 69. XXXIII.

Nicomedia & Nicæa Bithyniæ oppida, 44. XI.

Nicopolis civitas Emmaus nuncupatur, 34. CXC.

Nicopolis civitas juxta ſinum Ambracium, 58. I.

Noctem flumine purgare quid, 57. CXI.

Nocturnarum vigiliarum quis modus, 55. LXX.

Nocturnæ convocationes quæ, *ibid.*

Nomen Jeſu ſuper omne nomen admirabile, 1. XVIII.

Nomen divitis Epulonis, 33. XLIV.

Nomen tetragrammaton quid poſſet, 56. II.

Nomen presbyteri etiam Apoſtolis commune, 58. X.

Nomina Euchariſtiæ, 34. XLVII.

Nomina diverſa excommunicationis & abſolutionis, 57. XIV.

Nomina ſeptuaginta duorum diſcipulorum, 33. XL.

Nomina quatuor partium diei apud Judæos, 34. CLVIII.

Nomina diverſa quibus Eccleſia appellatur, 57. CXXIX.

Nomina Hebraica cur in Eccleſia retenta, 57. CLXXIV.

Nomina martyrum inſigniorum ſub Domitiano, 98. XI.

Nominum novorum inducendi forma, cum res exigit ab Apoſtolis Eccleſiæ tradita, 43. XII.

Nominati in Synaxi Chriſtiani requirebantur, 57. C.

Nonis Januarii fontem aquam fluere vini ſapore, 34. XXXIII.

Norbani Flacci litteræ pro Judæis, 42. XXI.

Notariorum munus in Eccleſia, 44. LXXVIII.

Novatianus hæreticus non fuit chriſmate ſignatus, 35. XVIII.

Novatiani baptizatos non inungunt ſacro Chriſmate, *ibid.*

Novatores Joannem Baptiſtam delitioſæ vitæ infamant, 31. XV. Confutati de bonis in commune reducendis, 34. CCLXVII. Abutuntur ut aliis voce Dominicæ Cœnæ, 34. XLV. Chriſmatis Sacramentum negantes, 35. XVIII. Odio proſequuntur monachos, 64. IV. Eorum inſania de Joanne Baptiſta, 31. XV. Eorum error de S. Petro confutatus, 33. XXI. Eorum error de vectigalibus a Sacerdote pendendis, 33. XXXII. Eorum hallucinatio confutata, 35. XI.

Novi Jovis, illuſtris Caji titulus, 42. XXVII.

Noviſſima hora quæ, 57. CXCII.

Nox in quatuor partes dividebatur etiam apud Judæos, 34. CLVII.

Nubere in Domino quid, 57. XLVII.

Nudis pedibus incedere Chriſtiani conſueverunt, 57. XCVII.

Numæ Pompilii ordinatio, 44. LXXV.

Numeri abbreviandi uſus, 33. XXXIX.

Numerus civium Romæ cenſitorum ſub Claudio, 50. IX.

Numerus hoſtiarum & comedentium in die Paſchatis, 34. XXVII.

Numerus Judæorum fame conſumptorum, 71. VII.

Numerus occiſorum & captivorum in bello Judaico, 71. XIX.

Numidæ Epiſcopi a Petro ordinati, 58. LII.

Numidius Quadratus Syriæ præſes, 50. V. Ananiam ſummum Pontificem & Ananum Ducem Romam mittit, 50. VI.

Numiſma cenſus quid differat ab uſuali moneta, 34. X. Quanti pretii, *ibid.*

Numiſma Titi Imp. quale, 34. X.

Numiſmata tributorum a cæteris uſualis pecuniæ nummis differebant, 34. X.

Nuptias non ſine miſſa & communione celebrari, 57. XLIX.

Nuptias & cibos deteſtantes qui, 57. CXCI.

Nuptiæ occultæ & clandeſtinæ, 44. LXXXVIII. 57. L. A Chriſtianis damnatæ, *ibid.*

Nuptiæ Chriſti præſentia ſacratæ, 31. XXIX.

Nuptiæ apud Gentiles abſque conſenſu parentum illegitimæ, 57. L.

Nuptiæ Spirituales, 57. XCI.

de Nuptiis Joannis Evangeliſtæ ſententia ridicula, 31. XXXI.

in Nuptiis Canæ Galilææ quis ſponſus, 31. XXXI.

Nycenſis appellatus dives epulo, 33. XLIV.

Nyſſæi equi, 1. XXXIV.

O

Obeliſcus in circo Neronis, 69. XVIII.

Objectiones de eccleſiis ædificandis dilutæ, 57. CIII.

Oblatio panis & vini, 57. CXLVII.

Oblatio, *Vide ſupra* Collecta.

Oblationes Eccleſiaſticorum proventuum invidiam Imperatoribus movebant, 57. LXXIII. Non ſtatim in Eccleſiam inferebantur, 57. CXLVII. Non ab omnibus recipiebantur, *ibid.*

Oblationes offerendæ ut in altari conſecrentur, 58. LXXXIX.

Oblationes pro defunctis, 34. CCCX. CCCXI. CCCXII.

Oblationum copia, 57. LXXVIII.

Oblationibus ſubſtentati Dei miniſtri, 57. LXXIII.

Obſervantia dierum quæ prohibita, 58. LXXXV.

Obſtetrix longe a partu Virginis, 2. VI. Ejus teſtimonium de Virgine Maria refellitur, *ibid.* VII. Refelluntur apocrypha, *ibid.*

Occaſum reſpiciebat Dominus in cruce pendens, 58. CVII.

Occidens Hyerogliphicum tenebrarum, 58. CVII.

In Occidente Clerici barbam tondebant & qua de cauſa, 58. CXL.

Occidentem verſus poſiti renuntiabant Diabolo Chriſtiani & cur, 58. CVII.

Occiſionem ſignificat anathema, 57. CLXXII.

Oc-

Digitized by Google

Occiſorum & captivorum numerus in excidio Jeroſolymitano, 72. XIX.
Occurſus feſtum, 2. XLI.
Octava die Chriſtiani lætantur, 58. LXXXIV. *Vide* Dominica.
Octavia honeſtiſſima fœmina Neronis uxor, 66. VI. Balnei vapore a marito necatur, 64. XIII.
Octavii obitus, 16. VI.
Olei & aquæ benedictio, 63. XVI.
Olea ad inungendos infirmos nullus antiquorum Prophetarum uſus, 63. XIII.
Oleum a Taberna meritoria, 2. IX.
Oleum lampadum quam mirabilia operetur, 51. XIV. 58. LXXVI.
Oleum ſanctum duplex, 63. XIII.
Oleum infirmorum, *ibid.*
Oleum ſacerdotali benedictione virtutem divinam conſequi, 63. XIV.
Oleum ad divina miracula adhiberi ſolitum quod, 63. XVI.
Oliveti mons adjacet Jeroſolymis a plaga orientali, 35. XXXV. In eo contra Jeruſalem primum caſtra poſita, 34. VIII. Quantum diſtet ab Jeroſolymis, 34. CCXVII. In eo Eccleſia aperto cacumine, 34. CCXXVII. Lampadibus plenus quando, 57. LXXVII.
Ollulæ Rhodiacæ quæ, 34. XCVIII.
Olympas & Herodion martyres, 69. XLIV.
Oneſimus Philemonis *ſervus a Paulo commendatur*, 60. XL. Eum gentilem fuiſſe, 60. XLI. poſt Timotheum Epiſcopus Epheſinus, *ibid.* Martyrio coronatus, *ibid.*
Oneſiphorus Pauli hoſpes, 47. IV. Paulum Romæ inviſit, 59. VIII.
Onias templum Judæorum in Ægypto ab Onia ædificatum, & qua occaſione, 73. IX. Demolitum, *ibid.*
Onuphrius Panvinius erroris arguitur, 3. L. 44. LIV.
de Opificio manuum, 52. XIII.
Opificium exercebant diſcipoli Judæorum, 52. XVII.
Opificium apud quos ignobile, 52. XVII.
Opificium Pauli quod, 52. XVIII.
Opinio illa quod Petrus fundaverit Eccleſiam Romanam priuſquam Antiochenam refellitur, 39. XII.
Opinio vulgata de mundi caſu, 81. VI.
Opiniones de cauſa deperditi Jeſu, XII. IV.
Opinioni ab Eccleſia receptæ inhærendum, 32. XVII.
Opportunitate bene uſi Chriſtiani, 82. III.
Optatus Milevitanus, 51. XXVII. 60. L.
Optimates unde, 58. XXXIII.
Optimi viri titulus in Magiſtratibus conſtitutis impartiri ſolitus, 58. XXXIII.
Optimi cognomen quantæ olim excellentiæ, 58. XXXIII.
Oracula de urbis interitu tamquam falſa Tiberius redarguit, 19. II.
Oraculum ſeu loglon, 27. II.
Orando pectus tundere unde tractum, & quid ſignificet, 58. CXI.
Orans Dominus ab Angelo confortatur, 34. LXVI.
Orantes manus extollere & expandere ſolebant, 58. CX.
Orare ad Orientem Apoſtolica traditio eſt, 58. CV.
Orare genibus flexis quid ſignificet, 58. CIX. CX.
Orare ſtantes ſolent Chriſtiani, quando, & cur, 58. CIX.
Orare ſedendo extra diſciplinam eſt, 58. CX.
Orare detecto capite Apoſtolica inſtitutio eſt, 58. CX.
Orare junctis manibus quid ſignificet, 58. CX.
Oratio Herodis ad Judæos, 8. V.
Oratio Domini in horto, 34. LXVI.
Oratio Pauli in Areopago, 52. IV.
Oratio Gregorii Nyſſeni populi frequentia intermiſſa, 58. XCVI.
Oratio in Cathedræ Petri feſtivitate, ex ritualibus antiquis, 45. I.
Oratione legio Chriſtiana victoriam reportavit, 58. CX.
Orationis horæ tres, 34. CCXLVI. Quinque & ſeptem, 34. CCXLVII.
Orationis locus, 34. CCXLIX.
Oratorii Congregatio, 57. CLXIV.
Oratorium, *ibid.*
Oratorium in urbe erectum & ejus forma, *ibid.*
Oratorium S. Hieronymi, *ibid.*
Oratorium S. Crucis in Baſilica S. Petri, 57. CXXVII.
Oratorium S. Michaelis Archangeli nequaquam ab Hæreticis erectum, 60. XX.
Oratorium S. Michaelis Archangeli Coloſſis, 60. XXI.
Oratorum mox manus extendere & quomodo, 58. CLXIII.
Orbis inſtitutione quæ facta ea in ejuſdem reſtitutione adimpleta, 1. I.
Ordinandi cur non bigami, 58. XXVIII.
Ordinatio & ordo quid, 44. LXXVII.
Ordinationis myſterium, 34. CCLXXXVI.
Ordinatione Catholici ab hæreticis diſcriminantur, 44. LXXVII.
Ordinationes quales fieri ſolitæ ab Apoſtolis, 44. LXXV.
Ordinationes ex prophetia veniebant, *ibid.*
Ordinationes apud Hæreticos quæ, 44. LXXXI.
Ordinationes non ſine ſacrificio & jejunio fiebant ab Apoſtolis, 44. LXXXIII.
Ordinationes Epiſcoporum ex Apoſtolorum traditione, 44. LXXXIV.
Ordinis eccleſiaſtici ſeptem, 44. LXXX.
Ordines inferiores non habent jus in ſubjectos, 44. LXXX.
Ordines eccleſiaſticos ab officiis diſtinctos, *ibid.*
Ordo Judæorum in Synagogis, 12. II.
Ordo ſervari ſolitus a Judæis in publico conventu, *ibid.*
Ordo clericorum in plures ordines diſtinctus, 44. LXXX. Omnes ab Apoſtolis inſtituti, 44. LXXVIII. Quæ ſint eorum nomina ex Ignatio, 44. LXXVIII.
Ordo Sacer Sacramentum eſt, 44. LXXXII.
Ordo Romanus de cereorum accenſorum ſignificatione, 58. LXXV.
Ordo perſonarum in Eccleſia, 57. XXXI.
Ordo locorum in Eccleſia, 57. XXXII.
Ordo in Euchariſtia conficienda, & diſtribuenda, 57. CXLVII.
Ordo in conviviis Judæorum, 33. X.
Ordo feſtivitatum, 58. XCI.
Oriens Chriſtus appellatus, 58. CVII.
Oriens pars mundi ad orandum deſtinata cur, 58. CVI.
Orientales non quotidie communicare ſolitos, 57. CLVII.
Orientales ſacra Apoſtolorum corpora ſurripere attentarunt, 69. XII.
in Orientali Eccleſia monachos & clericos numquam barba raſos, 58. CXL.
Orientalis Eccleſiæ uſus de habitatione mulierum cum clericis prohibita, 58. XV. Ejus conſuetudo in pſallendo qualis, 60. XXXIII.
in Oriente poſitus Paradiſus terreſtris, 58. CVII.
Origenis ſententia de Magis, 2. XXII. De traditionibus, 13. XX.

Or-

Ornamentum capitis ſummi Pontificis quale fuerit, 34. CCLXXXIX.
Ornatus capillorum quantum Deo diſpliceat in virgine, 57. XCIII.
Oroſii error de tempore cladis Varianæ, 12. X. Ejuſdem error de temporo Seiani, 33. XLVIII.
Orthoſia oppidum, 44. X.
Oſculi genus duplex, 45. XXV.
Oſculi uſus apud Romanos, Tiberii lege prohibitus, 45. XXIII.
Oſculi ſancti uſus in oſculum tabellæ mutatus, 45. XXVI.
Oſculum ſanctum quale, 45. XXIII.
Oſculum pacis, 45. XXIV.
Oſius Cordubenſis, 57. CXXI.
Oſorius de Cruce S. Thomæ apud Brachmanos, 57. CXV.
Oſſa gigantum in Hebron, 34. CXI.
Oſſa humana ſparſa a Samaritis per porticus Salomonis, & per totum templum, 31. LII.
Oſſenorum hæreſis, 74. VII.
Oſtienſis porta, eadem tergemina dicta, ubi pauperes ſtipem accipere ſoliti erant, 69. IX.
Othu Imperium arripit, occiſo Oalba, 71. I. Sibi ipſe mortem conſcivit, nonageſimoquinto ſui Imperii die, *ibid.*
Otreius Epiſcopus Melitenſis, 58. CXXVIII.
Ovaria unde dicatur, 48. XXIII.
Ovem & hircum mactari non patiebantur Ægyptii, 42. XXIX.
Ovidii carmina de conflagratione mundi, 82. VI.

P

PAcianus antiquus Theologus, 51. XVII. Quo Imperatore claruit, 56. XXXVI.
Pachorus Parthorum Rex contra Romanorum exercitum quid, 64. XIV.
Palæſtina diviſa in Tetrarchias, 8. XV. Ea & Jeroſolyma Antiochiæ ſubjacebant, 39. X. Ejus totius fines 34. XX.
Pallas Claudii libertus germanus Felicis Judææ Præſidis, 56. XLII. A Nerone de medio tollitur, 64. XIV.
Palliati atque togati convivæ accumbere ſoliti, 34. XXXIX.
Palliati incedebant Chriſtiani, 57. XCVIII.
Pallii nomen, 26. VI. Eo uti Romanis non vetitum, 16. VII. Ejus uſus inter Romanos a quo tempore, 57. XCV. Ejus forma deſcribitur, 57. XCVI. Eo non neceſſario Chriſtiani utebantur, 57. XCVI. Illud, abjecta toga, Chriſtiani induebant, 57. XCV. A communi uſu ad monachos ceſſiſſe, 57. XCVIII. Ab Apoſtolis accepiſſe Chriſtianos potius quam a Græcis, 57. XCVI. Quatuor angulos habebat, *ibid.* A Græcis ad Romanos illapſum, 16. VII.
Palma quæ ad multa ſæcula perduravit, 34. VII.
Palmæ Hieroglyphico Judæa expreſſa, 98. XIII.
Palmarum ramos ferendi mos, 34. V. VI.
Pamelius ſcholiaſtes, 1. XII.
Pan, & ejus mortis hiſtoria ab Euſebio ex Plutarcho recitata, 34. CXXV. Eum vel hominem fuiſſe, & jamdiu mortuum, vel dæmonem & mori non potuiſſe, 34. CXXVI. Eum quem colebant Gentiles ex Mercurio & Penelope natus, 34. CXXVI. Is mortuus, Chriſtus Dominus a quibuſdam intelligitur, 34. CXXVI.
Pancratius Tauromenii Epiſcopus venit cum Petro Romam, 44. XXVII.
Pandia; Diaſia, Dionyſia populari epulo celebrabantur, 44. LXXXVII.
Paneada Phœnices, Cæſaream Philippi dici voluit Philippus Tetrarcha, 16. XI. 31. LXXV. Illic a Syrophœniſſa Chriſti imago erecta, 31. LXXV. 57. CXIII.
Panis poſt conſecrationem in Euchariſtia efficitur corpus Chriſti, 34. LVI.
Panis frangendi mentio in Scripturis tantum, cur, 58. LXIV.
Panis decuſſatus quid, 58. LXV. Ejus forma, *ibid.* Ejus quadrifida inciſio, 58. LXIV.
Pantænus philoſophus Chriſtianus, 44. XXXIV.
Paphnutius quomodo in Nicæno Concilio pro uxoratis Epiſcopis interceſſerit, 58. XXI.
Papias Joannis diſcipulus, 34. LXXV.
Parabolæ Jeſu diverſæ, 32. XXX. 33. XLII. XLIII. 34. IX.
Parabolæ de decem virginibus, & talentis diſtributis, 34. XII.
Parabolarum uſus, 32. XIII.
Paradiſus terreſtris in Oriente poſitus, 38. CVII.
Paralyticus cur demiſſus per tegulas, 31. LXX.
Paraſceve, licet Græca vox ſit, ea tamen uti conſuevere Judæi, 34. CXLIX.
Paraſceve quando definebat, 34. XXVIII.
Paraſceve dies, qui Paſcha præcedit, dictus eſt cœna pura, 34. CLIV.
Paraſceve Paſchæ, id eſt, Sabbati, quia cum Paſchate incidit in die paſſionis Domini, 34. XXX. Quid eſſet, *ibid.*
Paraſceven Chriſtiani, Græci diem Veneris appellant, 34. CXLVIII.
Parthi locuſtis veſcuntur, 31. XIII. Ii & Baſſuræ a Joanne fide imbuti, 44. XXX. Eos adiit Joannes Apoſtolus, *ibid.*
Particulas, quas nos dicimus, buccellas dici ſolitas, 57. CLI.
Partitio Judæorum regni facta ab Auguſto, 8. XV.
Paſcha Chriſto ubi paratum, 34. XXII. Quando a Domino celebratum, 34. XXV.
Paſcha & Azyma eadem die celebrata, 34. XXVI. Circa Chriſti tempora poſt æquinoctium agebantur, 34. XXVII. Id qua die menſis celebraretur, *ibid.* Id manducare quouſque extendebatur, 34. XXIX. Idem quod Phaſe, *ibid.* Singuli ſeptem dies Azymorum dicebantur Paſcha, 34. XXX. Id & paraſceve Paſchæ quomodo ſimul incidunt, 34. XXXIII. Id tranſlatum tempore Ezechiæ Regis, 34. XXXIV. In ſabbatum tranſlatum more ſictitium eſt, 34. XXV. Nonniſi in plenilunio, 34. XXVII. A Domino celebratum cum aliis Judæis commune, 34. XXXV. Interciſum fuiſſe, falſum eſt, *ibid.* Primum a Joanne recenſitum incidiſſe in annum Domini trigeſimum primum, & quid inde ſequatur, 34. CXLI. Die Dominico celebrandum Petrus inſtituit, 58. LXXXII. Ejus & Pentecoſtes nomina retinuit Eccleſia, *ibid.* Ejus feſtum non agendum ut a Judæis, 58. LXXXI.
in Paſchali convivio Judæos bis lavari ſolitos, 34. XXXVIII.
Paſchali tempore quiſque hoſtiam mactabat, 34. XXVII.
Paſchalis ſolemnitas diverſa ab ea quæ eſt Azymorum, 34. XXVI.
Paſchali tempore obſeſſa Jeroſolyma, 72. I.
Paſchali feſto curialis homo impurus divinam ultionem expertus, 57. CXI.
Paſchata quatuor poſt baptiſmum Chriſti per annos ſingulos devoluta, 34. CXLI.
Paſchate ſolum epulari non licebat, 34. XXVII.
Paſchate a nona hora uſque ad undecimam mactabant hoſtias, *ibid.*
Paſchata numeranda a primo poſt nuptias in Cana Galilææ celebrato quot, 32. III.

Pa-

Digitized by Google

Paſchatis die Chriſtus in cruce immolatur, 34. XXXV.
de Paſchatis die a Domino celebrato ſententiæ diverſæ, 54. XXIII. & ſeqq.
Paſchatis die hoſtiarum numerus & comedentium, 34. XXVII.
Paſchatis dies certus apud Judæos, 34. XXXIII.
Paſchatis celebrandi ritus, 34. XXVII.
Paſſio Theclæ qualis, 47. VIII. & ſeq.
Paſſio Chriſti ſacrificium, 34. LI.
de Paſſione Domini meditationes piæ, & revelationes, 34. CXXI.
Paſſionis Chriſti inſtrumenta, 34. CXXXIII.
Paſtophorium quid ſignificet, 57. CVI. Quem in eccleſia uſum haberet, 57. CVI.
Paſtores ad præſepe Domini quot, 49. XVI.
Paſtoris nomine titulus erectus in Viminali, 59. XVIII.
Paſtorum trium nomine eccleſia erectae, 1. XIV.
Pateram Maximus Imperator Martino ante ſe dari jubet, 57. XXXI.
Patibulo appenſus, eodem die ſepeliebatur apud Judæos, 34. XXXIII.
Patmos inſulæ deſcriptio, 92. IV.
Patrocinium Judæorum ſuſceptum a Petro, 51. XXXIX.
Patrum auctoritates de veritate corporis Chriſti in ſacramento Euchariſtiæ, 34. LII. & ſeqq.
Patulæ quadræ quæ, 58. LXIV.
Paulæ funus, 34. CCCVIII. Ejus monaſterium, 58. CIII.
Paulini carmen de amictu Joannis Baptiſtæ, 31. XIII. Ejus carmen de tribus miraculis in Epiphania, 31. XXXIV. Ejus carmen de cantharo in atrio eccleſiæ Vaticanæ, 57. CVI. De martyrio Lucæ, 61. VII. Ejus carmen de paſtophoriis eccleſiæ, 57. CVI.
Paulinus presbyter Barchinonenſis, 57. CXXII.
Paulino Tyriorum Epiſcopo nobile templum erectum, 57. CVII.
Paulus Apoſtolus Stephani partus, 34. CCCII. Ejus natale ſolum, 36. VII. Ejus converſio quando, 34. CCXCVI. 51. VIII. Ejus nomen a quo inditum, quando, & cur, 56. XI. Ejus cognomen Æmiliorum familiæ, ibid. Ejus raptus quo anno contigerit, 44. LXXXIX. Ejus & Barnabæ contentio, 51. XLVIII. Ejus peregrinatio, ubi ſolvit Corintho, 54. I. Ejus peregrinationis comes quis dictus ſit, 51. LXIII. Ejus oratio in Areopago, 52. IV. Ejus ſudaria quid, & ſemicinctia, 55. VIII. Ejus eloquentia qualis fuerit, 57. V. & ſeqq. Ejus cælibatus multis probatur, 57. LXVII. Ejus penula quid, 58. LXVII. Ejus admonitio de pace ad Philippenſes, 60. III. Ejus oratio ad majores natu Eccleſiæ Epheſi, 58. CI. Ejus oratio ad populum Jeroſolymis, 58. CXLV. Ejus nepos inſidias detegit, 58. CLI. Ejus gratia virtus Melitæ conceſſa, 58. CLXXIII. Ejus cauſa coram quibus acta Romæ, 59. V. Ejus peregrinatio in Aſia bis, 60. XIV. Ejus cum Sila peregrinatio, 51. LVI. Ejus ſigillum quod, 60. LVI. Ejus acta apocrypha quæ fuerint, 61. I. Ejus res geſtæ in Hiſpania obſcuræ remanſerunt, 61. IV. Ejus fuga e carcere, 69. VII. Ejus cervice abſciſſa lac pro ſanguine fluxit, 69. XII. Ejus ætas poſt converſionem, 36. III. Et ante converſionem, 36. V. Ejus prædicatio, 36. VI. Ejus mors quo anno ejus vitæ acciderit, ibid. Ejus nativitas quo anno fuerit, 36. VI. Ejus viſionis tempus, 56. IX. Ejus prædicatio Damaſci, 36. XIII. Ejus in Arabiam profectio, 36. XIII. Ejus reditus Damaſcum, 37. I. Ejus res geſtæ Antiochiæ, 51. XXXI. Ejus verba elucidata, cum ait: In faciem ei reſtiti, 51. XLIV. Ejus & Silæ preces nocturnæ, 51. LXVII. Ejus & Silæ e carcere liberatio, 51. LXXII. Ejus pugna cum beſtiis, 55. V. Ejus res geſtæ Romæ, 59. V. Ejus hoſpitium ubi Romæ fuerit, 59. V. Ejus ſepulcrum, 69. XXIV. Ejus effigies & ſtatura, 69. XIV. Ei creditum eſſe Evangelium præputii, ſicut Petro circumciſionis quomodo intelligendum, 51. XVI. Non propterea limitata poteſtas, 51. XXVII. Ei donantur animæ omnes, quæ ſecum erant in navi, 58. CLXX. Quot numero, 58. CLXXI. Ei etiam dictum a Domino ferunt, Denuo debeo crucifigi, 65. VII. Ei ubi Chriſtus apparuit locus Eccleſia nobilitatus, 36. XIII. Eum in Hiſpania profectum, quidam auctores teſtantur, multiſque hæc firmatur opinio, 61. III. Ante converſionem quid, 36. II. Impugnator ſectæ Galilæorum, 1. LXI. Jeroſolymam venit Damaſco, 39. IV. Qua occaſione commotus Petro reſtitit, 51. XLIII. Idem & Silas præcones legum ab Apoſtolis ſancitarum, 51. LVI. Is & Silas virgis cæſi, 51. LXVII. Ubi naſcitur an Giſchali, 36. VII. Mittitur ad Ananiam, 34. CCXIV. In Hebræo mirabilem ſonat, 36. X. De ſe teſtatur, ante abiiſſe in Arabiam quam ad Apoſtolos Jeroſolymam veniret, 39. IV. Per murum in ſporta demittitur, 39. IV. Cur ab *Aretæ Regis præpoſito ad mortem quæreretur*, *ibid.* Jeroſolymam aſcendit videre Petrum honoris cauſa, 39. VI. Aſcendit Jeroſolymam, ut Evangelium cum Petro conferat, 39. VII. Is, Stephanus, & Barnabas Gamalielis diſcipuli, *ibid.* A Barnaba ad Apoſtolos introducitur, *ibid.* Is & Barnabas legati miſſi Jeroſolymam, 35. XI. Paulus a Saulo quando dictus, 47. XII. Conteſtatus Judæos tranſit ad gentes, 46. XIV. Is & Petrus ſimul in fundatione Romanæ Eccleſiæ nominantur, 41. XV. Una cum Petro Romanam Eccleſiam conſecravit, *ibid.* In quo minor Petro, 34. CCIII. Cur ſe abortivum appellat, 44. LXXIV. Linguis omnium loquebatur, 45. XXXII. Joannem cognominatum Marcum, olim rejectum iterum ſecum aſſumit, 45. XLV. Is & Barnabas Sergium Paulum ad Fidem convertunt, 46. XI. Is & Barnabas pro diis habentur, 48. I. Lapidatur, 48. II. An interfuerit funeri Virginis Mariæ, 48. VII. Non ſolum Evangelii præco, ſed & Apoſtolicarum ſanctionum, 51. LVI. Is & Silas carceri mancipantur, cuſtodem carceris ad fidem convertunt & baptizant cum omni domo ejus, 51. LXXII. Epheſum venit, 54. I. Athenas venit, 51. I. Manet cum Aquila & Priſcilla, 52. XV. Ubique manibus operatur, *ibid.* Convertitur ad gentes, 52. XXI. Criſpum baptizat, *ibid.* An ex voto caput totonderit, 55. XXXV. Tribus annis Epheſi moratur & eorum ratio, 55. I. Epheſi quid 55. 1. & ſeqq. An Epheſi ad beſtias damnatus, 55. V. An umbra mortuos ſuſcitaverit, 55. XI. Quomodo ſermone imperitus, 57. VI. Cur dictus Apoſtolus gentium, 51. XXX. Marco aſſumpto in Cyprum navigat, 51. L. Tertium jam annum Epheſi agens conſilium init Romam veniendi, 57. I. Qualis in ſcribendo, 57. VI. Corinthiis comminatur, 58. XL. Quando raptus ad tertium cœlum, 44. LXXXIX. Quam religionem Angelorum damnat, 60. XV. Eccleſiaſticarum cauſarum cognitores inſtituit, 57. XXXIX. Se cœlibem aperte profitetur, 57. LX. LXIX. Habuit ſororem germanam, 57. LXIII. Recedit Epheſo, 57. CLXXXVI. Abiit in Macedoniam, 57. CLXXXVIII. Epheſi Timotheum Epiſcopum relinquit, 57. CLXXXIX. In Macedonia quid, 57. CXC. Ubi primam ad Timotheum ſcripſerit Epiſtolam, *ibid.*

Digitized by Google

ibid. Prædicit Timotheo venturas hæreſes, 57. CXCI. Apud Macedones de Corinthiis gloriatur, 58. XXXVII. Inceſtuoſum excommunicat, 57. XI. Inceſtuoſum indulgens abſolvit, 58. XXXVIII. Quæ paſſus ſit, 58. XL. Ter Corinthum venit, 58. XLIV. Corinthi quid, 52. XXI. Super alienum fundamentum non ædificavit, 58. XLV. Commendat Eccleſiam Theſſalonicenſem, 58. L. Cur in epiſtola ad Romanos non meminit Petri, 58. LI. Quos cognatos appellet, 58. LVII. Multos nominatim ſalutat, 58. LV. Troade quid, 58. LXII. Penulam & libros Troade reliquit, 58. LXVII. Samum pervenit, inde Miletum, 58. LXXIX. A ſuis vix divellitur, *ibid.* Trogilli commoratur, *ibid.* Cur tantopere feſtinaret Pentecoſtem Jeroſolymis agere, 58. LXXX. Feſta non abſtulit, 58. LXXXIII. Coum, Rhodum & Pataram venit, 58. CI. Orat in littore, 58. CI. Abſtemius fuiſſe probatur, 58. CXXI. Venit Jeruſalem ante Pentecoſtem, 58. LXX. In Magno Concilio orat, 58. CXLIX. Senioribus morem gerit, 58. CXX. Nazaræorum munus explet, 58. CXXI. Captus Jeroſolymis, 58. CXLV. A Tribuno eſſe putatur Ægyptius magus, 58. CXLV. Se civem Romanum eſſe, nonniſi cogente neceſſitate, aperuit, 58. CXLVII. Ananiæ juſſu percutitur, 58. CXLIX. Quomodo ignorare potuerit Ananiam eſſe Principem Sacerdotum, 58. CL. Inter Phariſæos & Sadducæos miſcet diſcordiam, 58. CLI. Inſidiis Judæorum appetitur, *ibid.* Ad Felicem ducitur, 58. CLIV. Ad Gallionem ducitur, 53. XXXIV. Paulus in profundo maris, & ejus interpretatio, 58. LIII. Coram Felice agit, 58. CLV. Quo anno Romam miſſus, 58. CLIX. Quo anno Jeroſolymam venit, 51. VII. Cæſarem appellat, 58. CLXI. Cauſam ſuam narrat, Agrippa & Berenice præſentibus, 58. CLXII. Erat Phariſæus ante Apoſtolatum, 58. CLXIII. Quando electus Apoſtolus, 44. LXXIV. Romam navigat, 58. CLXVII. Tempeſtatem prædicit, 58. CLXVIII. A vipera invaditur, 58. CLXXII. Quamdiu Melitæ manſit, 58. CLXXIII. Publii patrem ſanat, *ibid.* Publium ad fidem convertit & Epiſcopum Melitenſibus præfecit, 58. CLXXIII. E Melita inſula Romam ductus, 59. I. Non ſuos ſanat, ſed externos, 59. I. Quo die urbem ingreſſus, quo anno Domini, 59. IV. Romæ Judæos alloquitur, *ibid.* Quid coram Nerone egerit, 59. VI. A ſuis derelictus, 59. VII. De ore Leonis liberatus, *ibid.* A Philippenſibus Romæ in vinculis inviſitur, 59. VIII. Timotheum Romam vocat, 59. XII. An ſcripſerit ad Laodicenſes, 60. XIII. Oneſimum Philemoni commendat, 60. XL. E carcere liberatur quo anno, 62. VI. Solutus a vinculis an in Hiſpanias profectus, & quo iverit, 62. II. Is ſicut & Petrus docuit Occidentales, 62. V. Spopondit Corinthiis ſuum adventum, ſed videtur prohibitus, 69. I. Quantum ſupervixerit poſt liberationem a vinculis, 62. II. Qua ex cauſa poſt biennium liberatur, 62. VI. A Luciano deſcribitur, 68. II. Capite truncatur, & quid in via, 69. XI. Tres milites ad Fidem convertit, cum ad Martyrium ducitur, & quæ eorum nomina, 69. XI. Quot viros in ſua paſſione ad Fidem convertit, *ibid.* XIII. Quot annorum eſſet, cum Martyrium conſummavit, 69. XIII. A Plautilla velum petit ad oculos obducendos, 69. X. Ejus & Petri clariſſima memoria, 69. XXI. Ubi ſepultus, 69. XXII.

Pauliani qui, 57. IX.

Paulus Epiſcopus Narbonenſis comes Pauli, 62. IV.

Paulus Samoſatenſis Hæreſiarcha, 60. XXXIV.

Pauperes animarum patroni, 57. CXL.

Pauperes extra Eccleſiam mendicare & cur, 57. CXXVIII. Ad menſam ſpiritualem cum Rege vocantur, *ibid.* Eis poſt ſacra menſæ parabantur commones, 57. CXXXIII. Eos extra portam Oſtienſem agere conſueviſſe, 69. IX.

Pax indulgentia dicta, 58. XXXIX.

Pax tecum ſignum catholicæ communionis, idemque legentibus epiſtolas Pauli dici conſuevit, 60. LVIII.

Paci Simulacrum poſitum, 1. XII.

Paci eternæ inſcriptio templi, & nummi, 1. XIII.

Pacis templum commentum Deo refellitur, 1. XI. XII. Quando erectum, 1. XII. 77. I. Quando collapſum 1. XII. Quando incendio conflagravit, 2. XV. Id cur voluerit Veſpaſianus ædificare, 77. II. In eo repoſita ornamenta templi Jeroſolymitani 77. I.

Pacis oſculum. *Vide* Oſculum.

Peccata dimittendi poteſtatem ſuis Chriſtus impertitur, 34. CXCIII.

Peccata mortalia quæcumque purgatorio purgari poſſe falſum, 34. CCCXVIII.

Pecuniæ depoſitæ in fania, 57. CLXXVIII.

Pedes Sanctorum tangendi, 34. CCLXIII.

Pedes convivarum lavari ſolitos, 34. XXXVIII.

Pedum lotio poſt ingreſſum convivarum, 34. XXXVI.

Pedum lotio in Cœna facta quando, 34. XXXVIII.

Pelagia pœnitens, 52. XXIV.

Pellam incoluere Chriſtiani, Jeroſolyma relicta, 68. XLVIII.

Pentecoſtes dies, 34. CCXXXIV. In ea nec genua flectuntur, nec jejunium imperatur, 57. CCIV. 58. CII. In ea cur genua non flectimus, 58. CIX. Eam Jeroſolymis agere cur Paulus feſtinaret, 58. LXXX. Ejus & Paſchæ nomina Eccleſia retinuit, 58. LXXXV. Ejus nonniſi unum diem celebrem habebant Judæi, 58. CXLIII.

Penula quid, 58. LXVII. Duplicis generis, *ibid.* Ea quæ Pauli quid, 58. LXVIII. Ea veſtis ſacra, 58. LXIX. Eam Paulus Troade reliquit, 58. LXVII. Eas oratorum uſui ceſſiſſe, 58. LXVII. Eæ Senibus Romæ conceſſæ, *ibid.*

Peragorius Epiſcopus uxorem juſſu canonum reliquerat, 58. XX.

Perea civitas in regione Abilinæ, 36. XLII.

Perge Pamphiliæ, 56. X.

de Peregrino quæ Lucianus, 75. IX. & *ſeq.*

Peregrinus Luciani Protheus dictus, & cur, 75. XII. Urbe pulſus, 85.

Peaiſteria pientiſſima fœmina, 34. CCCVII.

Perpetua a Petro baptizata, 69. XLV.

Perſeæ Arboris fructus & folia qualis, 1. XLIII.

Perſæ a popularibus ſuis appellati Magog & Maguſæi, 1. XXIV.

Perſæ Zoradæ leges conculcant, 44. XXIII.

Perſæ a Septentrionali plaga contra Judæam poſiti, 1. XXVII. Eorum Reges olim Magi, 1. XXIX. Eorum Principes nihil agebant, niſi de Magorum ſententia, 1. XXIV. Eorum Reges eſſe non poterant qui Magorum diſciplinam non percepiſſent, 1. XXIV.

Perſecutio Chriſtianorum ſub Nerone, 66. IX. Prima Chriſtianorum an ſub Nerone, *ibid.* Ea ſub Nerone in Chriſtianos propagata occaſione incendii, 67. I.

Perſecutio ſecunda Domitiani contra Chriſtianos, 93. III.

Perſecutio ſecunda Jeroſolymis in Eccleſia excitata, occiſo Jacobo, 44. XIV.

Perſecutiones in veteri Teſtamento contra Sanctos

Digitized by Google

ſtot cur non litteris mandatæ, 60. LVIII.
Perſecutionis etiam tempore Eccleſia argenteis lucernis uti conſuevit, 58. LXXV.
Perſecutionis tempore Chriſtianos conventus celebraſſe, 58. XCVI.
Perſecutores Chriſtianorum quales, 93. III.
Perſecutores Chriſtianorum Damaſcum miſſi alii præter Paulum a Judæis, 36. XIV.
Perſidem Paulus ſalutat, 58. LV.
Perſidem Simon Apoſtolus petit, 44. XXXVIII.
Perſis an ex Oriente Judæam ſpectet, 1. XXVII.
Perſidis arbor illuſtrata adventu Chriſti in Ægyptum, 1. XLIII.
Perſona unde dicta, 31. LXXVII.
Perſonarum ordo in Eccleſia, 57. XXXI.
Perſonarum & locorum diſtinctio in Eccleſia, 57. CXXV.
Perſonati tibicines canebant in funere, 31. LXXVI.
Petra ſuper quam Dominus oravit in horto, 34. LXVI.
Petra Chriſtus, 31. XXIV.
Petronilla Petri filia, 69. XXXIII.
Petronii Literæ ad Magiſtratus Dorenſium, 43. IX.
Petronia nobilis Romæ familia, 69. XXXII.
Petronius a Caio Syriæ præficitur poſt Vitellium, 41. XXI. Anceps conſilii an Caio obediat, 41. XXIV. Ei in Syria Marſus ſubrogatus, 43. IX.
Petri *nomen unde*, 31. XXVI. Ejus principatus exprimitur ex ſuo nomine, 31. XXVII. Ejus & Andreæ vocatio & filiorum Zebedæi, 31. XXII. Ejus naviculam ingreditur Jeſus & cur, 31. LXII. Ejus inſignis modeſtia, 41. XII. Ejus nomen Cephas, 32. XXII. Ejus cura familiaris ante converſionem, 31. XXIII. Ejus, Andreæ, & Philippi Apoſtolorum patria Bethſaida, 16. XI. Ejus primatus, 33. XIX. Ejus animoſa promiſſio, 34. LXIV. Ejus Cathedra lignea, 45. XI. Ejus prima epiſtola quo anno ſcripta, & ubi, 45. XVI. Ejus ſecunda epiſtola ubi, & quando ſcripta, 68. III. Ejus vincula, 44. VII. Ubi cuſtodita, 44. VIII. Ex ejus vinculis libertas, 44. VIII. Ejus martyrii locus, 69. XI. Ejus Primatus multis probatur, 33. XIX. De ejus primatu verſus Auguſtini decantari ſoliti, 33. XXV. Ejus primatus inſinuatur, 33. XXXII. Ejus confeſſio, 33. XIII. XVI. Ejus negatio, 34. LXXI. Ejus adventu ad Urbem Romanis multa felicia acciderunt, 44. LX. Ejus præfectura transfuſa in Romanos Pontifices, 34. CCI. Ejus piſcatio poſt reſurrectionem Domini, 34. CXCVII. Ejus ſucceſſor etiam ſi malus fuerit, non præjudicat Eccleſiæ, 34 CCIV. Ejus ſucceſſores uſque ad Anaſtaſium recenſet Auguſtinus, *ibid.* Ejus ſolius fuiſſe languentes umbræ curare, 34. CCLXX. Ejus prædicatio qualis, 34. CCXLIII. Ejus poteſtas propagata ad poſteros, 34. CCIV. Ejus geſta Cæſareæ prætermiſſa, 41. X. Ejus catenarum encomium, & inventio, 69. XXX. Ejus & Pauli contentio, in qua neuter erraſſe monſtratur, 51. XXXV. Ejus oculi ſanguinei præ lacrymis, 69. XXXI. Ejus uxor martyrio coronata, 69. XXXII. Ejus effigies & ſtatura, 69. XXXI. Ejus prædicatio & laus, 34. CCXLIII. Ejus miraculis prædicatio adjuncta, 34. CCXLVI. Ejus umbra curati ægroti, 34. CCLXVIII. Ejus umbra ſacrarum imaginum cultum expreſſit, 34. CCLXX. Ejus & Joannis nobiliſſima legatio, 35. X. Ejus & Pauli corpora Urbis munitio, 69. XXV. Ei primatus collatus, at non propter ætatem, 31. XXIV. Ei cur primatus inter Apoſtolos delatus, 32. VI. Ei & non Joanni primatus delatus, & cur, *ibid.* Ei cultus exhibitus ab Imperatoribus, 69. XXIII. Ei quædam cum reliquis Apoſtolis communia, quædam ſibi tantum propria, 34. CXCIX. Ei ſummam omnium poteſtatem collatam a Domino in poſteros dimanaſſe, 34. CCIV. Ei cur dicatur creditum Evangelium Circumciſionis, Paulo Gentium, 51. XXIX. Ei Chriſtus occurrit, 69. VI. Ei non adſcribendus interitus Ananiæ, 34. CCLXIV. *πέτρος* apud Græcos idem eſt quod *ὁ πέτρα*, 31. XXIV. Eum ſibi prælatum non ſunt indignati Apoſtoli, 34. XLII. Eum prius Romanam Eccleſiam fundaſſe quam Antiochenam, nova & inaudita res eſt, & falſa eſſe convincitur, 39. XIII. Eum ſediſſe Antiochiæ annis ſeptem, Romæ annis viginti quinque, quomodo intelligendum, 39. XXV. Eum anno ſecundo Claudii Romam veniſſe, 44. XXV. Eum Romam veniſſe certiſſimum eſt, *ibid.* Eum videndi ſtudio Paulus Jeroſolymam petiit, 39. VI. Et cur videre voluit, *ibid.* Eum Paulus Antiochiæ convenit, 39. XV. Eum aliis prælatum quod ſenior eſſet, falſum, 31. XXIV. Eum Neapoli, atque Piſis fuiſſe antiqua traditio eſt, 44. XXVIII. Eum Roma recedentem in Africam navigaſſe, 51. III. Eum etiam Byzantinis primum Epiſcopum dediſſe, 44. XII. *Eum & Paulum ex compoſito diſſidium ſimulaſſe* aliqui dixerunt, 51. XXXVII. A Domino Cephas vocatur, 31. XXIV. Non derivative a Petra, 31. XXIV. Apud nos idem quod Petra, *ibid.* Non a Petra, ſed ipſe Petra, *ibid.* Derivative a Petra Petreus dicendus eſſet, 31. XXV. Cur ſic dictus, 31. XXVI. Per Andream vocatus, 31. XXII. Ab aliis Apoſtolis quid differat, 34. CCII. In renuntiatione Andream præceſſit, in confeſſione omnes, 31. XXIII. A Chriſto baptizatus, 31. XL. Ætate minor Andrea, 31. XXIII. Is & Joannes ſeptuaginta duos diſcipulos baptizant, 31. XL. Is & Joannes currunt ad monumentum, 34. CLXXII. Is & Joannes detruſi in carcerem, 34. CCLIX. Is & Joannes judicio ſiſtuntur, 34. CCLXI. Is & Joannes Samariam miſſi, 35. IX. Opus difficillimum conſummavit, 35. X. Roma Jeroſolymam redit, 51. III. Ab omni culpa redditur immunis in contentione, quam habuit cum Paulo, 51. XXXIX. In carcerem truditur ab Herode Agrippa, 44. III. Liberatur ab Angelo, 44. IV. E carcere liberatus ſuos inviſit, 44. VI. Poſt liberationem ab Angelo quo ſe contulit, 44. VIII. Baptizat Andream & filios Zebedæi, 31. XL. Chriſtum filium Dei eſſe profitetur, 33. XII. Tributum pendere juſſus a Chriſto, 2. LX. Cur a Domino Satana appellatur, 33. XXVIII. Primus lotus a Domino, 34. XLII. Promittit ſe Dominum ſecuturum, 34. LXIV. Quantumlibet Chriſtum negaſſet, non propterea a primatu excidit, 34. CLXXVIII. Primum membrum ſanctæ & univerſalis Eccleſiæ, 34. CCIII. Malchum percutit, 34. LXVII. Bono unitatis omnibus, 34. CCI. Univerſi gregis Paſtoris nomen eſt conſecutus, 34. CCII. Eos potiſſimum qui ex circumciſione erant, erudiendos ſuſcepit, 34. CCIII. Primus verbum Dei prædicat, 34. CCXLII. Sanat Æneam paralyticum, 40. XVII. Tabitham a mortuis revocat, 40. XVIII. Primus omnium primum Gentilem hominem Cornelium Centurionem baptizat, 41. II. Piſcator idemque venator, 41. VIII. Inſtituit, Antiſtitem non minus quam a tribus Epiſcopis conſecrari, 34. CCLXXXVI. Lupinis famem urgentem expellebat, 57. CXCV. Quem mutuatus a Judæis, 34. CCXLV. Die Sabbati cum Simone Mago certaturus jejunat, 57. CCVII. Antiochiæ Principi Orien-

Orientis civitati præponitur, 39. X. Ad urbem totius orbis caput miſſus, 44. XXVI. In Italiam navigans Siciliam appulit, 44. XXVII. Ubi miſſam celebravit, memoria Neapoli, 44. XXVIII. Liburnum indeque Piſas conſcendit, 44. XXVIII. Epiſcopus urbis viginti-quinque annos perſeverat, 44. XXV. Primum claudum ſanat & quid ſignificet, 34. CCLIX. Etiam in Judiciaria poteſtate, quam exercuit contra Ananiam & Saphiram, primatum præfefert, 34. CCLXV. Ad cognoſcendam cauſam Samaritanorum cum Joanne mittitur, 35. IX. Samaritanis & gentibus eccleſiæ oſtium referat, 35. IX. Ad Samaritanos mittitur quo modo, 35. IX. Eccleſias viſitat, quod ſui muneris erat, 39. VIII. Antiochenam eccleſiam inſtituit & quo anno, 39. IX. Antiochenæ Eccleſiæ primus Epiſcopus, inde Romam tranſlatus, 39. IX. 39. XXI. 39. XXIV. An calvitium haberet, 39. V. Quot annos ſedit Antiochiæ, quot Romæ, 69. XXXIII. Quibus comitantibus Romam venerit, 44. XXVII. A Domino monitus in Occidentem venit, 44. XL. A Pudente Senatore Romæ exceptus domi ſuæ quæ erat in Viminali, 44. LXI. Confirmat Evangelium Marci, 45. XXIX. Romæ prædicat Evangelium Cæſarianis equitibus, 45. XXX. Roma diſcipulos unde quaque mittit, quos & ad quos, 46. I. Reprehenſione admonitus Paulo conſentit, 51. XLVII. Etiam Galatis prædicavit, 54. II. Corinthiis etiam, ſed poſt Paolum, 57. IV. Ad Britannos uſque penetravit, 58. LVII. An fuerit Romæ cum Paulus ſcriberet ad Romanos, 58. LI. Ad expugnandum Simonem Magum Romam pergit, 44. XXV. 44. LIII. Paſcha die Dominico celebravit, 58. LXXXII. Io Coronam attonſus, 58. CXXV. Is & Paulus iterum ſe Romam contulerunt, 68. I. Is & Paulus prædicunt cladem Jeroſolymitanam, 68. I. Simonem Magum de ſublimi dejicit, 68. XVI. Is & Paulus cur a Nerone carceri mancipantur, 68. XXIII. XXV. Is & Paulus multos in carcerem ad fidem convertunt, & male habentes curant, 68. XXIV. Is & Paulus cur in carcere diutius detinentur, 68. XXIII. Fuga ſibi ſuiſque conſulit, 69. VI. Mox ad carcerem revertitur, 69. VI. In regione Judæorum Romæ crucifixus qua parte, 69. IX. Is & Paulus quo Neronis anno martyrium ſubierunt, 69. II. Quo die & an eodem uterque anno, 69. III. IV. Is & Paulus a Nerone cur & quando condemnati, 69. V. Proceſſum & Martinianum baptizat, 68. XXIV. Is & Paulus ante martyrium cæſi verberibus, 69. VIII. Ad mortem ducti ab invicem ſeparantur, 69. IX. Quomodo in Janiculo paſſus & in Vaticano dictus, 69. XVI. Cur inverſo capite crucifigitur, 69. XIX. A Marcello Presbytero magnificentiſſime ſepelitur in Vaticano, 69. XX. Gentiles ad gratiam quomodo admitteret, 34. CCXLVI. Ubi ſepultus, 69. XV. &c.

Petrus Caniſius de Domo Virginis in agro Lauretano, 9. I.

Petrus Ciacconius de modo convivandi apud priſcos Romanos, 34. XXXVII.

Petri Damiani titulo homilia prænotata, 1. XI.

Petrus Paleo hæreſiarcha, 46. XI.

Petri Alexandrini Epiſcopi regulæ Eccleſiaſticæ, 1. LII.

Petriani qui, 57. IX.

Phanus quidam ruſticus Pontifex apud Hebræos ſorte delectus, 69. XLIX.

Pharicantari, 58. LXXV.

Pharao Sacerdotes abſque tributo liberos agere voluit, 11. XXXII.

Phariſæis multa perſolvit Herodis uxor Pherore, 2. I. Ab Herode occiſi, ibid. Chriſtum tentant & cur, 1. LXI. Anno primo prædicationis Chriſti non graviter contendunt, 31. LXXVIII. Apoſtolos reprehendunt, quod ſpicas in ſabbato vulſiſſent, 32. II. Dominum calumniantur de ejectione dæmonum, 32. XXIX. Bis in Sabbato jejunabant, quibus diebus, 57. CCIV. Eorum ad ſex millia Herodi jurare noluerunt 1. I. Eorum invidiæ Chriſtus cedens in Galilæam redit, 31. XLIII. Eorum vita qualis, 57. LXX. Eorum genus quale, 1. LXI. Eorum primæ cathedræ, 22. II. Eorum hæreſis de tranſmigratione animarum propagata, 35. XVI. Eorum auctores qui, 53. VII.

Phaſa idem quod Paſcha, 34. XXIX. In Deuteronomio quomodo præceptum, 34. XXIX.

Pherecrates comicus Muſicam introduxit figura muliebri, totum corpus verberibus fœde mulctatam, 60. XXX.

Pherore fratris Herodis regis uxor, 1. I.

Phigellus (ſeu Philetus) & Hermogenes qui 45. II. 59. XX.

Philemon nobilis Coloſſenſis, 60. XL. Ad eum epiſtola Pauli quando & ubi ſcripta, ibid. Ejus domus in Eccleſiam converſa, ibid. Ejus ſervus Oneſimus cur ab eo aufugerit, ibid. Ejus uxor Appia, ibid.

Philetus (ſeu Phigellus) & Hermogenes qui 45. II. 59. XX. Eorum converſio, 64. I.

Philippenſes Paulo Romæ in vinculis ſubveniunt, 59. VIII. Unitatis & charitatis ab eo admonentur, 60. III. Eorum magiſtratuum timor, quod Paulum & Silam cecidiſſent, 52. LXXII.

Philipporum Civitas colonia Romanorum, 52. LXIII.

Philippicus dux ſub Mauritio Imp., 31. LXI.

Philippus Apoſtolus quibus verbis a Chriſto vocatus, 31. XXVIII. Nathanaelem ad Chriſtum perducit, ibid. Primus omnium poſt aſcenſionem Domini prædicat Evangelium Samaritis, 35. VII. Ei quæ regio ad prædicandum obtigerit, 44. XXXI. Aſiam Evangelio excoluit, 44. XXXII. Galatis non Gallis Evangelium prædicavit, 44. XXXII. Quo anno cruci affixus, & ubi, 54. III. An filias habuerit incertum, 58. CXIV.

Philippus diaconus Eunuchum Candacis Reginæ convertit, 35. XXVII. Samariam adiit, 15. VII. Cur dictus Evangeliſta, 18. CXV. Credentes baptizat, 35. XII. Simonem magum baptizavit, 35. VIII. Ejus martyrium, 54. III. Eum Hierapoli quieſcere, 58. CXVI. Ejus quatuor filiæ virgines, 58. CXIII.

Philippus Herodis frater Simonis Pontificis filia natus, 31. XLIV. Laudatur a Joſepho, 31. XLIX. Ejus obitus, 37. III.

Philippus filius Herodis ſuccedit in partem, 8. X. Is & Antipas alteram dimidiam regni partem ab Auguſto conſequuntur, 8. XV. Ædificat Cæſaream, 56. XI.

Philippus Imp. exomologeſin fecit, 56. XXII. A Fabiano Papa mulctatus, 17. XXXIII.

Philippus presbyter legatus in Concilio Epheſino, 16. IX.

Philippus Nerius auctor Oratorii in Urbe, 17. CLXIV.

Philiſthæorum oblatio Deo Iſrael, 57. CLXXVII.

Philo mendacii arguitur, 28. II. Pro Judæis publica ad Caium legatione fungitur, 42. II. Quo anno, ibid. Quomodo a Caio exceptus, 42. III. XXX. Bis Romam legatus mittitur, primo ad Caium, ſecundo ad Claudium, 40. XII. 41. XV. Petri amicitiam ha-

habuit, 42. XXXVI. 43. XV. Germanus Alexandri Alabarchæ, 42. XXXVI. An fuerit Chriſtianorum ſtudioſus, *ibid.* Cur inter Eccleſiaſticos auctores ponatur, 64. III. De Chriſtianis ſub nomine Eſſenorum, *ibid.*

Φιλονεικια *femineum*, 57. LXXXIX.

Philoſophi eo tempore quo Apoſtoli orbem docentes circumierunt, 75. VI. Urbe pulſi ſub Nerone, 68. XXIX. Orbem terrarum circumeuntes quid, 75. VI. A Domitiano urbe pulſi quo abierunt, 85. Eorum temeritas damnatur, 75. IV. Eos adverſarios paſſi ſunt Chriſtiani præter Judæorum Gentilium furorem, 75. VII.

Philoſophiæ Chriſtianæ excellentia, 75. IV.

Philoſtrati liber de geſtis Apollonii valde noxius, 68. XXXI. Apollonii Tyanæi diſcipulus, *ibid.* De Apollonio mendacii arguitur *ibid.*

Phinees miſſus legatus, 35. XI.

Phlegon Hadriani libertus, 72. XXVII.

Phlegon Gentilis Chronographus antiquiſſimus, 26. II. Ejus verba de eclypſi facta, patiente Domino, 34. CXVI. Ejus & Euſebii dicta conciliantur, 34. CXLVI.

Phoebe quam Paulus commendat, quæ, 58. LV.

Phenis portus Cretæ, 58. CLXIX.

Pholes Talentum vocatur & *eſt duplex*, 34. XIX.

Photius Eunuchus Epiſcopus Conſtantinopolitanus primus de barba raſa Latinis exprobravit, 58. CXLI.

Phriges quos Deos adorabant, 54. III. Eorum Theologia, *ibid.*

Picentes Romana civitate privati cur, 34. LXXXV. Ad quid damnati quod ad Annibalem defeciſſent, 34. LXXXV.

Pii primi & Urbani temporibus poſſeſſio eccleſiaſtica bonorum immobilium, 57. LXXXIII.

Pilati præfectura, 28. I. Ejus Acta a Notario excepta in publicis tabulis 34. CCXXV. Ejus acta commentitia, quæ, *ibid.* Ejus epiſtola ad Imp. de Chriſto probatur, 34. CCXXIV. Ejus ſcelus adverſus Judæos, 28. III. Ejus milites permixti populo fuſtibus utuntur, *ibid.* Ejus delictum in leges Romanas, 34. XCII. Ejus excuſatio propter mortem Jeſu, 34. CCXIV. Ejus varia delicta, 58. II. Eum de nece Chriſti a Maria Magdalena Romæ judicio poſtulatum, ut commentum refellitur, 41. XX. Cur miſcuit Galilæorum ſanguinem cum eorum ſacrificiis, 2. LXI. Valerii Grati ſucceſſor, 28. I. De Jeroſolymis aufert Imagines Cæſaris, 28. I. Corban expendit, 28. III. Judæos cædi jubet fuſtibus, *ibid.* Invitus damnat Chriſtum, 34. LXXXIX. Contra Samaritas prælium committit, 35. XXVI. Jeſum ad Herodem amandat, 34. LXXIX. Coram populo manus lavat, 34. LXXXIX. Chriſti mortem prorogare jure debuiſſet, 34. XCII. Patratæ cædis accuſatus, 38. II. Quæ geſſerit ex Philone, 28. II. Judæos vexat, *ibid.* In Provinciam uxorem ſecum duxit, 28. III. Legationem Judæorum impedit, 28. II. De Chriſto Tiberio nuntiavit, 34. CCXXIII. A Vitellio in ordinem ſedigitur, & in ejus locum Marcellus mittitur, 38. II. Romam mittitur, a Vitellio ut coram Imperatore ſuam cauſam agat, *ibid.* Viennam relegatus, 40. XX. Sibi ipſi mortem conſcivit Viennæ relegatus, *ibid.*

de Piſcatione & venatione Apoſtolorum prophetia Jeremiæ, 41. VIII.

in Piſcina Betſaidæ languens quando ſanatus, 31. I.

L. Piſuanius magiæ reus e ſaxo Tarpeio dejectus, 17. II.

Piſticum nardum unguentum quale, 32. XXVI.

Pius Papa Miſſam ſacrificium appellat, 34. LIX.

Placentæ ſecta quadra quæ, 58. LXIV.

Placidus Magiſter equitum quid in Gadarenos, 70. VIII.

Planctum magnum factum eſſe in morte Stephani, 34. CCCII.

Planctum magnum funeris amplitudinem ſignificare, 34. CCCIV.

Planeta veſtis ſacerdotalis unde dicta, 58. LXVII.

Platonis Reſpublica communes etiam uxores eſſe voluit, 43. XIV. Ejus dialogi dramatici dicuntur, 60. XXV.

Plauti locus de teſſera hoſpitalitatis, 75. XVI.

Plautilla Paulo occurrit ad martyrium ducto, 69. X. Velum a Paulo recipit, 69. XII.

Plautilla Clementis ſoror Domitillæ mater, a Petro baptizata, quando moritur, 98. VI.

Plautius Lateranus, 67. IV.

Plumbi & animæ in purgatorio degentis ſimilitudo, 34. CCCXV.

Plutarchus Judæos Bacchum colere falſo exiſtimavit, 34. CLII.

Pœnæ debitorum atrociſſimæ, 33. XXXIV. Mitigatæ, *ibid.*

Pœnæ Ananiæ & Saphiræ *ad ſalutem*, 34. CCLXIV.

Pœna virginum Veſtalium in crimine deprehenſarum, 86. II.

Pœnitens non recipitur ſine confeſſione ſatisfactoria, 56. XXII.

Pœnitentia publica a quibus ſublata, 56. XXXIII. Prohibita quæ, 56. XXXV. Non iteranda quæ, *ibid.* Ejus partes tres, 56. XVIII.

Pœnitentiarii quando in Eccleſiis conſtituti, 56. XXIV. Eorum auctus numerus, 56. XXV.

Politicum ſtatum Chriſtus conſervatum voluit, 57. XXXI. Sacerdotali ſubjectum, 57. XXXII.

Politianus Tribunus militum a Ceſtio mittitur Jeroſolymam, 68. XLIV.

Polybius de miraculis deorum Gentilium quid, 71. IX.

Polycarpus Smyrnæ Epiſcopus, 53. XV. Apoſtolorum diſcipulus, *ibid.* Ejus epiſtola ad Philippenſes, 60. III. Ejus feſtum, 58. XCIII. Ejus reliquiæ pretioſæ, *ibid.*

Polycrates Epheſiorum Epiſcopus, 34. CCLXXXIX.

Polycrates uſus lyra muſica in annulo, 57. LIII.

Pompeii & Herculanum urbes cinere obrutæ, 81. IV.

Pompeius magnus donatam ſibi vitem auream ab Ariſtobulo Rege Judæorum poſuit in templo Jovis Capitolini, 34. CLIII. Arborem balſami in triumphum duxit, 73. VI. Jeroſolymam capit obſervato jejunii die, 34. CL.

Pomponia Græcina nobiliſſima fœmina externæ religionis rea judicio viri permiſſu, 59. XXIII.

Pontia inſula exilio Domitillæ illuſtrata, 98. VI.

Pontifex fieri optavit Titus, & cur, 34. LXXVIII.

Pontifex maximus apud Romanos, 33. XVIII.

Pontifex ſummus quantum ſibi apud Judæos vindicaret, 36. IV.

Pontifex Romanus, Gentilium tempore, corona aurea uſus, 34. CCXCIII.

Pontifices inſtituit & abrogat Archelaus, 8. XVI.

Pontifices etiam apud Ethnicos a cæde hominum temperabant, 34. LXXVIII.

Pontifices Judæorum a Sacerdotibus diffident,

58. LXI. Diruptis veſtibus populum ſedare conantur, 68. XLII. Occiſi, & eorum corpora feris expoſita, 69. L. Eis occidere quemquam non licebat, 44. LXXXVIIII. Eorum auctoritas etiam apud cæteros Reges, 56. IV.
Pontificum Gentilium ornatus, 54. CCXC.
Pontificum Romanorum Germana ſucceſſio, 69. XXXIX.
Pontina palus, 59. III.
Populi frequentia ad feſta martyrum, 58. XCVI.
Populi judicium falli in comprobandis ſacerdotibus, 58. XIX.
Populus cum clericis olim in Eccleſia laudes Deo canebat, 51. LXX.
Populus olim in Eccleſia cum Clericis canebat, cur, & a quo prohibitus, 60. XXVIII.
Poppæa Sabina Neronis uxor velo utebatur, 57. LXXXV. Ejus honeſtas, 59. IX. Erat pro Judæis, 59. VI. A Paulo ſalutatur, 59. IX. A Nerone occiditur, 67. IV.
Porcina oſſa appoſita in cœna pura, 54. CXLIX.
Porcius Feſtus Felicis ſucceſſor, 58. CLVIII.
Porcorum miraculum a Domino factum, ubi, & cur, 32. LXVII.
Porcos Judæi animalia nefanda appellant, 2. L.
Porphyrius martyr, 57. XCVII.
Porphyrius hæreticus in Paulum invehitur, 52. XXXIII. Ejus ſtultitia convicta de morte Ananis & Saphiræ, 34. CCLXIV.
Porta nomine S. Stephani appellata Jeroſolymis, 54. CCXCIX.
Porta Corinthia in templo, 22. III.
Porta templi quot cubitorum fores habuit, ibid.
Porta templi ſpecioſa quæ, 34. CCLIV.
Porta Orientalis, 1. XXXIX.
Porta Trigemina, & Oſtienſis eadem, 69. IX.
Portarum templi Jeroſolymitani deſcriptio ex Joſepho, 22. III. 54. CCLX.
Porticus Salomonis deſcriptio, 34. CCLIS.
Poſſeſſiones uſque ad annum Jubilæi vendi ſolitæ apud Hebræos, 54. XVII.
Poſthumius obtenta belli Latini victoria decimas perſolvit, 57. LXXV.
Præcepta conjuncta cum præcepto de ſuffocato quæ, 51. XXIV.
Prædicatio Apoſtolorum quantæ virtutis, 44. XXII.
Prædicatio Petri Corinthi poſt Paulum, 57. IV.
Prædicatio abſque mercede, 52. XVS.
Prædicatio Petri qualis, 54. CCXLIII.
Prædicatio Pauli qualis, 57. V.
Prædicationis Chriſti anni unde auſpicandi, 32. XLIII. Ejus tempus, 34. CXXXI. De prædicationum ritibus antiquis, 58. CII.
Prædicatio Domini adimpleta de adventu exercitus Romanorum, 68. I.
Præfecturæ Moyſis & Aaron ſimilitudo in duobus Principibus Sacerdotum expreſſa, 51. X.
Præputii ſuperinductio ab Eſao, 57. LXXI.
Præputium attrahere quid, ibid. Superinducere quid, ibid.
Prærogativæ Romanæ Eccleſiæ, 58. L.
Præſepe Domini quomodo Lateritium appellatur, 1. V. Tectum argento, ibid. Id Romæ poſſidet, 1. V. Ei aſinum, & bovem alligatos fuiſſe, 1. III.
Præſepium potius quam præſepe cur dixit Ambroſius, 57. CLXXV.
Præſentationis feſtum, 2. XLI.
Præſides Judææ optimos appellat Paulus, 58. XXXIII.
Præſides provinciarum ad Imperatores res magni momenti ſcribere conſueviſſe, 54. CCXXIV.
Præſidum Romanorum in Judæa jus in ſacra, 57. I.
Præſtigiatores prope Gadara, 31. LXVIII.
Præſtigiæ Simonis magi, 68. XXII.
Præſtigiæ Tyanæi, 57. CLXXXVII. 71. VII.
Præſumptio cæca in divinis Scripturis redarguitur, 34. CCXIV.
Prætextatæ Romanæ fœminæ exemplum, 57. XCIII.
Preces pro Petro effuſæ, 44. III.
Preces lucernariæ, 51. LXX.
Preces nocturnæ Chriſtianorum quæ, 51. LXVIII.
Preces ante diſcubitum, 57. CXXXV.
Presbyter coma abraſa deſignatus, 58. CXXVIII.
Presbytera, diaconiſſa, & epiſcopa quæ dicerentur, 54. CCLXXXIII.
Presbytera ſenior fœmina dicta, 54. CCLXXXIV.
Presbyteræ nomen ſæpe repertum, 54. CCLXXXIV.
Presbyteri a Domino conſtituti in diſcipulis, 58. XII. Ejuſmodi nomen commune & proprium, 58. X. Iidem Epiſcopi appellati, 58. III. Non ordinant, 58. V. Cur Epiſcopi appellati, 58. VIII. Id nomen etiam Apoſtolis commune, 58. XI. Ab Apoſtolis diſtincti, 58. X. Seniores dicti, ibid. Loco diſcipulorum, ibid. Erant pœnitentiarii, 56. XXIV. In Concilio cum Epiſcopis conſidebant, 58. XI. Ab Epiſcopis judicari etiam Apoſtolorum temporibus, ibid. Epiſcopis ſubjecti, 58. XII. Iis interdicta manuum impoſitio quæ, 58. VS. Iis Sacramenti Extremæ Unctionis adminiſtratio convenit, 63. XIV. Eorum, & Epiſcoporum differentiæ, 58. XI. Eos æquales Epiſcopis faciebat Aerius, 58. V. Eos Miſſas in carceribus offerre ſolitus, 75. XIV.
Prima Sabbati, quæ & una Sabbati dicebatur, nunc Dominicus dies eſt, 58. LXIII.
Primatum gerentes legati miſſi ad res maximi momenti, 55. IX.
Primatus contentio inter Apoſtolos quando, 34. XLII.
Primatus Petro & non Joanni delatus eſt, & cur, 32. VI. Inſinuatur in lotione pedum, 32. V. Præcipuis Doctorum auctoritatibus comprobatur, 55. XX. Petro datur propter quid, 34. CCI.
Primitiæ a Gentilibus ſolitæ Diis offerri, 44. LXXXVIII.
Primitiæ martyrum quæ, 66. IX.
Principatus tum in cœlo, tum in terra conſtituti a Deo, 53. XIX.
Principes ſacerdotum apud Judæos qui, 52. VIII.
Principum ſecularium auxilium implorandum contra hoſtes Eccleſiæ, 58. CLXI.
Prinus arbor, 31. XXVII.
Priſcillæ cœmeterium nuper refoſſum, 57. CXIV.
Priſcillianiſtæ hæretici, 54. LXV. Solem adorabant, 58. CVIII. De privatis canticis, 60. XXXVIII.
Proceſſus, & Martinianus, 68. XXIII.
Proceſſionum uſus antiquiſſimus, 58. CXII.
Prochorus Nicomediæ Epiſcopus creatus a Petro, 44. XI.
Proconſulares Judices qui dicerentur, 57. CLXXXIV.
Proculus Neronis pincerna ad fidem converſus, 68. XXV.
Prodigia cladis Judaicæ, 68. XXXIV.
Prodigia Neronis tempore, 69. XXVII.
Prodigia a Domino prænuntiata, 68. XXXV.
Prodigia ante Chriſtum natum, 2. VII.
Prodigiorum vana interpretatio, 62. II.

Pro-

Digitized by Google

Prodigium Leonum in Samaria, 31. L.
Prodigium de aquilis militaribus ſolo affixis, 44. LX.
Prodigium Jeroſolymitanæ cladis, 65. I. 68. XXXIV.
Proditorem ſuum bis nominat Jeſus in cœna, 54. XLV.
Proditio Judæ biduo ante Paſcha, 34. XIV.
Profana quomodo ſancta fiant, 44. LXXXVII.
Profanatio templi a Samaritis, 31. LII.
Profectionem Pauli in Hiſpanias multi teſtantur, 61. III.
Profeſſores litterarum opifices apud Judæos, 32. XVII.
Profundum maris apud Paulum quid, 58. XLIII.
Promontorium Cajetæ ſciſſum tempore Paſſionis Domini, 54. CXXIV.
Propheta in ſua patria honorem non habet, 31. LIV.
Prophetare, & linguis loqui quid differant, 45. XXXV.
Prophetia pſalmi, In omnem terram, Pauli tempore impleta, 58. LII.
Proſeuchæ perditæ, 40. XII.
Protagoræ libri ab Athenienſibus combuſti, 51. V.
Proterous Epiſcopus Alexandrinus, 58. LXXXII.
Proverbium apud Lucam: Cantavimus vobis tibiis, & non ſaltaſtis; lamentavimus, & non ploraſtis, 31. LXXVI.
Providentia Salvatoris erga Petrum, 34. CCXIV.
Providentia Divina oſtenditur, 66. I.
Provinciæ inter Apoſtolos quomodo diviſæ, 44. XXIX.
Prudentia Petri, 51. XLII.
Prudentii carmina, 35. XVI. Ejus carmen de ſtella Magorum, 1. XXXV. De Caſſiano & Hippolyto, 57. CXXII. De Petri crucifixione, 25. III. 69. XIX. De conſuetudine funeris, 34. CCCV. De exilio Judæorum, 72. XXIX. De Imaginibus, 57. CXXII. De religione mutata in melius, 69. XXVIII. De carnificinis Chriſtianorum, 98. III.
Pſallendi utilitas, 60. XXXIX.
Pſalmi lucernales qui, 31. LXX.
Pſalmiſta officium potius, quam ordo, 44. LXXX.
Pſalmodia in eccleſia qualis, & cur, 60. XXIV. XXXI.
Pſalmodiæ diverſitas, 60. XXXIII.
Pſalmus quid, 60. XXIX.
Pſeudo-Chriſti ſurgent, & dabunt ſigna: quando impletum, 62. XIII.
Pſeudo-Apoſtoli multi, 58. XXXI. Studentes lucro, 55. II. Quæ prædicent, 51. V.
Pſeudo-prophetæ paulo ante Chriſtum, 34. CCLXXIII.
Pſeudo-Evangelia multa, 44. XLVI. & ſeqq.
Pſeudo-hiſtorici Eccleſiaſtici, 44. XLIII.
Pſeudo-Alexander in ordinem remigum redactus, 8. XVI.
Pſeudo-martyres quid facerent, ut Chriſtianorum obſequio fruerentur, 75. XIII.
Pſychici Catholici nominati, 32. XLIX.
Pſychici hæretici, 57. CCXI.
Ptolemæi Regis ſententia pro Judæis in Samaritas de templi primatu, 31. LI.
Ptolemæi Menæi, 31. VI.
Publicani an omnes Gentiles, 31. LXXI. Apud Judæos a magiſtratibus arcebantur, 31. LXXIII. Eorum origo, 31. LXXII. Eorum munus, ibid. Eorum dignitas, ibid. Eorum duplex ordo, ibid. Eorum laus, ibid. Eorum princeps Hebraice Gabbe, 31. LXXIII. Eorum vita, ibid. Eorum nomen Hebræis & Græcis odioſum, 31. LXXII. Eorum muneris functio ad ordinem equeſtrem pertinebat, 31. LXXII. Quidam provinciales, 31. LXXIII. Eos penes Judæos malæ exiſtimationis fuiſſe, 31. LXXI. LXXII. Eos Pariſim, id eſt, latrones appellatos, 31. LXXIII.
Publii pater a Paulo ſanatus, 58. CLXXIII. A Paulo convertitur, & Epiſcopus Melitæ præficitur, ibid. Dionyſio Athenarum Epiſcopo ſuccedit, ibid. Martyrio coronatur, 58. CLXXIII.
Publius Marcius magiæ reus, 18. II.
Pudens Senator, Petri diſcipulus, 44. LXI. Ejus domus in eccleſiam mutata, 57. CI. Ejuſdem filii, 59. XVIII.
Puella Archiſynagogi reſuſcitata, 31. LXXVII.
Puella ſpiritum Pytonem habens Paulo obviat, 51. LXXVII.
Puer Jeſus ubi ſe a parentibus ſubduxerit, 32. V.
Pueris quis locus in templo, 21. III.
Pulſatio lignorum quod ſignum, 18. CIII.
Pulvis ſepulcri Chriſti in magno pretio habitus, 54. CXXV.
Pulvis excutiendus de pedibus Apoſtolorum contra non recipientes Evangelium, 46. XV.
Pulvis de ſepulcris Sanctorum ſublatus miracula facit, 55. XIII.
Purgatoria pœna, baptiſmus ignis appellatur, 54. CCXVI.
Purgatorii fides, 54. CCCXIV. Ejus Auguſtinus fidelis aſſertor, ac defenſor, XXXIV. CCCXVIII. *Ejus igne non purgari peccata mortalia, ſed venialia*, 54. CCCXVIII. Ejus ignis durior quam ulla pœna hujus ſæculi, ibid. Illud ponere neceſſe eſt, 34. CCCXVI. Illud tam Latini quam Græci Patres pari conſenſione ſtatuunt, 34. CCCXV. Id etiam Montanus poſuit, ibid. Id qui negaverit, nullus inventus eſt auctor Orthodoxus, 54. CCCXVIII.
Purificationis feſtum cur, celebrari cœptum, & quando, 1. XLI.
Purificatio apud Gentiles, 57. CIX. Et ante preces fieri ſolita, ibid.
Purim jejunium apud Judæos, 54. CLI.
Purpura indumentum regium, 54. LXXXIX.
Purpura quæ nobilior, 34. LXXXIX.
Purpuraria Lydia, 51. LXVI.
Puteolis ſeptem dies conſtitit Paulus, 59. IV.
Puteum Jacob Eccleſia in medio amplectitur, 31. LIII. In præſentia Domini illuſtratus, ibid. Quot cubitis altus, ibid. A Saracenis effoſſus in Ægypto, 1. XLVII.
Pithoniſſa liberata, 51. LXVII.

Q

QUadra quid, 58. LXIV.
Quadrageſima Ambroſiana, 57. CCI.
Quadrageſima non jejunare, peccatum eſt, 57. CXCVIII. Ejus tempore diſtrictius jejunandum, 57. CXCIX. Ejus Dominica prima feſtum erectionis ſacrarum imaginum celebratum in Orientali Eccleſia, 57. CXIII. De ejus jejunio diverſæ conſuetudines, 57. CC. Ejus jejunium probatur, 57. CXCVII. CXCVIII. Ejus jejunium Apoſtolica inſtitutio, 57. CXCVII. Ejus jejunium quaſi decimatio totius anni, 57. CCX.
Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum, quomodo intelligatur, 31. XXXVIII.
Quadraginta martyrum feſta dies, 58. XCVI.
Quadraginta ſeptem milites in carcere poſiti, ad fidem converſi a Petro & Paulo, martyrio coronantur, 68. XXIV.
Quadratura prima quæ a Pytagora dicebatur, 57. LIII.
Quadratus Athenienſium Epiſcopus, 98. XXIII.
Quadrifida panis inciſio quæ, 58. LXIV.
Quæſtio de reſurrectione, 34. XI.

Quæ-

Quæſtio de Gentium acceptatione, 42. XI.
Quarta & ſexta feria jejunium in Eccleſia decretum, 57. CCIV.
Quartodecimani hæretici confictis Actis Pilati utebantur, 34. CCXXV.
Quatuor diei partes apud Judæos quomodo diſtinguuntur, 34. CLVIII.
Quatuor temporum jejunium, 57. CCIX.
Quatuor nominant Synodos Apoſtolorum, 58. CIX.
Querelæ Samaritanorum apud Vinidium, 50. V.
Quinquaginta tantum Apoſtolicos canones enumerat Dionyſius Abbas Romanus, 52. XXIII.
Quinquaginta millia Judæorum occiſa Alexandriæ, 68. XLVI.
Quinque Anani filii omnes Pontifices, 62. I.
Quinquaginta millia hominum obtrita apud Fidenas, 29.
Quinque millia Romanorum a Judæis cæſa ſub Ceſtio præſide, 68. XLVII.
Quinque millia hominum ad fidem converſa prædicatione Petri, 34. CCLIX.
Quinquennale certamen quando & a quo inſtitutum, 88. I. Triplex, *ibid.*
Quinta feria non vacandum ab operibus, 58. XC.
Quirini cenſus occaſione exortæ ſectæ Galilæorum, 2. LVII.
Triplex ejus in Syria præfectura, 3. IV. Moritur, 22. 23. II. Ejus res geſtæ, 22. 23. II.
Quotidie Euchariſtiam ſumere, 57. CLVI.
Quotidie communicare non ſunt ſoliti Orientales, 57. CLVII.

R

RAbbini Phariſæi qua interpretatione legis uterentur, 32. XIII. Chriſtum natum ſcientes & non venerantes merito pœnis affecti, 8. VI. Manuale opificium laudantes diſcentibus ſacram ſcripturam qui, 52. XVIII. Artes exercuerunt, 52. XVII.
Racha vox non interpretata cur, 57. CLXXIV. Quid ſignificet, 32. XIII.
Radix quædam dæmones expellens, 56. III.
Roma civitas in ſorte Beniamin, 2. L.
Roma in Arabia, *ibid.*
Ramos portare nonniſi in honorem Dei ſolebant Judæi, 34. V. Eos quando Judæi præcidebant, 34. VII. Iis palmarum diem ſolemnem conſtituit Judas Machabæus, *ibid.*
Raptus Pauli quo anno contigerit, 44. LXXXIX.
Rationale ſummorum Pontificum & miracula ex eo, 27. II.
Rechabitarum traditiones probatæ, 64. VII. Eorum inſtituta quando ceſſaverunt, *ibid.* Diverſi ab Eſſenis, 64. VIII.
Recognitiones Clementis multa de Barnaba mentiuntur, 42. LII.
Recognitionum libri apocryphi nomine Clementis, 41. X.
Recumbere in ſinu quid ſit, 34. XL.
Recutita ſabbata quæ, 34. CL.
Recutiti Judæi cur dicebantur, 34. CL. Sic dictos eſſe Judæos a Circumciſione, 57. LXXII.
Reditus Agrippæ in Judæam, 40. I.
Reditus Domini ex Ægypto, 8. XIII.
Reditus Domini ex Ægypto in Palæſtinam qua die, 8. XIII.
Regale ſacerdotium non tollit politicum regnum, 57. XXXII.
Regina Saba ex Ceturæ filiis oriunda, 2. XXVIII. Ea & Magi cur Iſrael Regem inveſtigaverint, *ibid.*
Reginas Æthiopiæ Candaces appellatas eaſdemque fœminas, 35. XXVII.
Regii affines auream fibulam in veſte geſtabant, 34. LXXXI.
Regium indumentum quale, 34. LXXX.
Regium nomen qui ſibi aſſumpſerint apud Judæos, 8. XIV.
Regia poteſtas a Chriſto in ſuos tranſmiſſa, 57. XXIX.
Regnandi cupido quam cæca ſubinde & in ſana, 2. L. Ejus inſigne exemplum in Herode, *ibid.*
Regni Judæorum diviſio in Tetrarchias, 8. XV.
Regni cum Sacerdotio in Chriſtum tranſlatio, 57. XXX.
Regnum Judæorum multi ex Judæis affectant, 8, XIV.
Regnum ſacerdotio conjunctum, 57. XXVIII.
Regnum Chriſti conſequitur judicandi poteſtas, 57. XXIX.
Regnum Chriſti quale, 57. XXVIII.
Regulæ Eccleſiaſticæ S. Petri Alexandrini, 2. LII.
Reguli filius, qui infirmabatur Capharnaum, 32. LIV. Ejus nomen quid importet, 32. LV.
Reliquiæ Sanctorum in Rhodanum projectæ, 55. XVIII.
Reliquiæ S. Polycarpi pretioſæ, 55. XVII.
Reliquiæ S. Ignatii Antiochiam relatæ, *ibid.*
Reliquiæ falſæ non diu latuere, 55. XIX.
Reliquiæ Sanctorum cur diviſæ, 55. XV. A majoribus probatæ, 55. XIX. Earum uſus in Eccleſia, 55. IX. Earum cultus unde probetur, 55. XIX. Earum accurata diſquiſitio, 55. XX. Earum delectus, 55. XVIII. Earum impugnator Eunomius, 55. X. Eas Gentiles diſjiciebant, 55. XVIII.
Religio Angelorum quæ, 60. XV.
Religio Chriſtiana, *Vide ſupra*, Fides, Eccleſia Chriſtiana.
Rei impietatis Chriſtiani dicti, 94. I.
Renuntiatio bonorum non omnibus Chriſtianis neceſſaria, 34. CCLXVI.
Renuntiatio bonorum facta apud Apoſtolos. *ibid.*
Reos ſolitos capillos demittere apud Romanos, 58. CXXXI.
Reos extra portam percuti ſolitos, 69. IX.
Reprehenſiones Pauli, 51. XLVI.
Reſponſio Jeſu ad Abagarum, 31. LIX.
Reſurrectio Domini quomodo facta tertia die, 34. CLXXIII.
Reſurrectionem mortuorum Paulus probat Corinthiis, 57. CLXVI.
Reſurrectionem mortuorum negavit Baſilides, *ibid.*
Reſurrectionem Chriſti negavit Cerinthus, 57. CLXVII.
Reſurrectionis Domini dies Dominica ab Apoſtolis appellata, 34. CLXXVI.
Reſurrectionis hora, 34. CLXIX.
de Reſurrectione quæſtio, 34. XI. De ea loca elucidata, 34. CLXXXIII.
Reſurrexiſſe Dominum ea ipſa nocte quæ luceſcit in prima ſabbati, 34. CLXIV.
Reſurrexiſſe Dominum poſt mediam noctem, 34. CLXX.
Reſurrexiſſe Dominum in primo gallicinio, *ibid.*
Reſurrexiſſe Dominum Dominico die diluculo, Eccleſia profitetur, 34. CLXXIII.
Revelationes Petri, & Pauli a Cerintho confictæ, 44. XLVII. 97. XIII.
Rex ſacrificus apud Gentiles, 44. LXXXVIII.
Rex ſacrorum apud Romanos primum locum in menſa tenebat, 34. XL.

Rex

Digitized by Google

Rex in Scriptura appellatur cujuſque oppidi dominus, 1. XXX.
Rex Chriſtus, 57. XXVIII.
Rex poſt Deum, & Epiſcopum honorandus, 57. XXXI.
Reges Perſarum nonniſi ſapientes, 1. XXIV.
Reges Orientales Magi, 2. XXX.
Reges Judæorum quomodo ſacerdotibus ſubjecti, 57. XXXV.
Reges piſcatorum oſtiarii, 69. XXIII.
Regi presbyter a Martino prælatus, 57. XXXI.
Rhegii unum diem conſtitit Paulus, 59. IV.
Rhodanenſes fœminæ ad Eccleſiam redeunt, 36. XVI.
Rhode puella, 44. VI.
Rhodinæ ollulæ quæ, 33. XCVIII.
Rhodii libertate privati a Claudio, 18. LXXII.
Richa idem quod Racha, 32. XIII.
Rituale Hebræorum quid de ritu ſervando in convivio Paſchali, 34. XLI. De ritibus procationum, 58. CII.
Ritus inſtitutionis Euchariſtiæ, 58. XCVI.
Ritus ferendæ ſententiæ, 34. XCI.
Ritus excutiendi pulveris, 46. XIV.
Ritus oblationum pro defunctis, 53. XII.
Ritus priſtini ſigna tantum, 57. CLXII.
Ritus ſacri in ordinatione exhibiti, 44. LXXXIII.
Ritus ſacros æmulatur diabolus, 44. LXXXV.
Ritus multi communes Judæis, Chriſtianis, & Gentilibus, 44. LXXXVIII.
Robertus Bellarminus Politianus laudatus, 13. XXXII.
Roffenſis commentarius adverſus Novatores, 35. XXVIII.
Roma quando condita, 45. XVI. Poſſidet præſepe Domini, 1. V. Sanguine & Sepulcris Apoſtolorum illuſtrata, 69. XXV. XXIX. In quatuordecim regiones diviſa, 66. II. Incendio conflagravit, quo anno, 66. I. Ab Apoſtolis ſervata, 69. XXVI. Ea & Italia, philoſophi abire cur juſſi, 85. Illic Cælius mons conflagrat, 29. Illic Fideles quotidie communicabant, 57. CXI. CLVI. Illic cathedra Petri lignea venerationi habita, 45. XI. Ejus incendium ſub Nerone, 66. II. Ejus incendium ſub Tito, 81. I. Eam Babylonis nomine ſignificari, non Romanam Eccleſiam, 41. XVII. Ad eam uſque pervenit cinis Veſuvii, 81. IV. Ad eam Petrus quando profectus, 39. XXI. Illic Petrus advenit, 44. XI. Illuc pervenit fama infanticidii Herodis, 2. L.
Romana Eccleſia Apoſtolica una, 45. III. Florentiſſima Pauli tempore, 58. XLVII. Cur inconcuſſa, 58. LV. Epiſtolam ad Hebræos conſtanter recipit, 60. L. Apoſtolicarum traditionum depoſitorium, 34. CXLIV. 58. CXXX. Suis cereorum indiculis demonſtrat quo anno Chriſtus ſit paſſus, 34. CXLIII. Ejus conſuetudo in pſallendo qualis, 60. XXXIII. Ejus prærogativa, 58. L. Eam ante Antiochenam a Petro fundatam, eſt nova & falſa opinio, cujus rationes diluuntur, 39. XII.
Romana fides eadem quæ Catholica, 58. XLIX. Annuntiatur in univerſo Orbe, 58. XLVIII. XLIX.
Romanorum feminarum libido coercita a Tiberio, 21. I.
Romani cives ne flagellentur, quæ leges prohibent, 18. CLIX. Romani multis bonis donati propter adventum Petri in Urbem, 44. LX. Ob contemptum veri Numinis quanta ſint paſſi, 35. XXIX. Non raro quini in menſa diſcumbebant, 34. XL. Brutios deſtinarunt ad pœnas inferendas, 34. LXXXV. Annulo ferreo utebantur, 57. LII. Tecto capite Deos precabantur, Saturno & Honore exceptis, 58. CX. Tonſo capite & barba incedebant, 58. CXXXI. Viderunt caſum Simonis Magi, 68. XVII. Uti lingua Græca juſſi, 16. VII. In ſignum luctus capillos & barbam promittere ſoliti, 58. CXXXI. Eorum quinquaginta millia obtrita apud Fidenas, 19. Eorum fides eminens, 58. XLVIII. Eorum odiorum prima germina contra Chriſtianos, 34. CCXXIV. Eorum faſtus, 58. LIV. Eorum clades in Britannia, 29. XLVII. Eos prius lotos accumbere conſuevisse, 34. XXXVII. Eorum cives peccantes Claudius libertate privavit, 51. LXXII. Eos barbam radere conſueviſſe & numini dedicare, 58. CXXIV. Eos ſervorum capita radere conſueviſſe, 58. CXXVI.
Romani Imperatores ſortiuntur nomen e victoriis, 36. X. Eorum muneribus templum locupletatum, 73. VI.
Romani Pontifices præceperunt traditiones, 58. CXXVIII. Eorum Apoſtolica ſalutatio ex Apoſtolica traditione, 45. XXVII.
Romanus Pontifex, *Vide ſupra*, Papa, Pontifex.
Romani milites adverſus Judæos pugnant Sabini Procuratoris tempore, 8. XIV. A Judæis cæſi 68. XLVII. Exarmati occiduntur die Sabbati, 68. XLVI. Pro foribus templi ad ſtare ſolebant ad comprimendos tumultus, 28. XLIX. Capta Jeroſolyma, præda ſatiati, 81. XV.
Romani Imperii finis ſub Tiberio prænuntiatus, 29. XXVI.
Romani magiſtratus in provincia uſi lingua Latina, 16. VIII.
Romanus exercitus cur abominatio appellatus, 68. XLVIII.
Romanus exercitus quæ paſſus ſit in Armenia, 69. XLVII.
Romanus orbis & Catholicus idem, 41. X. 18. XLIX.
Romphea ignea, 34. CCCXVII.
Romulea ficus quamdiu ſuperſtes, 60. LIX. Quando aruit, & quid ſignificaverit, *ibid.*
Romuli tugurium diu conſervatum, 2. V.
Romulus legationibus admittendis præfectus apud Caium Imperatorem, 42. III.
Rubellius Plancus ex gente Julia, 62. II.
Rufina filia S. Paulæ, 57. CXL.
Rufus unus ex ſeptuaginta diſcipulis, 33. XLI. Capuæ factus Epiſcopus & cum Petro Romam venit, 44. XXVII.
Ruina templi a Domino prædicitur, 34. XI.
Ruminalis arbor ſiccata quid ſignificaret, 60. LIX.
Ruſticus Arulenus a Domitiano occiditur, cur, 81.

S

SAba provincia trans Arabiam, 1. XXV.
Saba Regina cur Salomonem adierit, 1. XXVIII.
Saban filius Jexan, 2. XXV.
Sabæi & Madianitæ unde nominati, 1. XXV.
Sabbæus & Theodoſius Samaritanorum patroni, 92. LI.
Sabbatarios Judæos appellat Martialis, 34. CL.
Sabbata recutita, 17. LXXII.
Sabbati iter erat, bis mille paſſus ambulare, 34. CCXVII.
Sabbati obſervatio, decedente Sole, cœpta, vel poſt meridiem, 34. XXVIII. Ejus jejunium cur Orientalis Eccleſia deteſtaretur, 58. LX. 57. CCV. Ejus jejunium cur vetitum, 57. CCV. Ejus jejunium unde inſtitutum, 57. CCIV. In eo Judæi ad præſtanda vadimonia non cogebantur, ex reſcripto Auguſti, 34. XXVII. In eo cur jejunet Eccleſia Occidentalis, 58. LX.

LX. 17. CCV. De eo violato querela Phariſæorum, 32. II. In eo cur jejunarent Manichæi, 17. CCI. In eo jejunare Judæis vetitum, 34. CLI. Ejus violati pœna, 34. CCLXV. In eo cur non æque feriarentur Eccleſiaſtici Occidentales, ac Orientales, 57. CCVIII. Illum diem æque ac Dominicum feriari prohibitum, 17. CCVI. Ejus tranſlatio in Dominicam, 57. CCVII.
Sabbatum pro diebus ante Sabbatum apud Judæos, 34. CLI.
Sabbati magnus dies qui diceretur, 34. XXXI.
Sabbatum dicebatur ſeptima Paſchatis, 32. II.
Sabbatum ſecundo primum, vel Sabbatum ex Sabbato quid, & cur ſic dictum, 32. II.
Sabbaticus fons in Palæſtina, 33. XXXVII.
Sabbaticus fluvius, & Plinii error, 33. XXXVII.
Sabinus Veſpaſiani frater occiditur, 71. IV.
Sabinus obſidetur a Judæis, 8. XIV.
Sacerdotalis functio, 32. VIII. Ejus poteſtas apud omnes ſumma, 57. XXXIV. Ejus judicandi poteſtas jure divino conceſſa, 57. XXXVI. Ejus poteſtatis uſus, 17. XXXIII.
Sacerdos Sacrificatus, 2. LIII.
Sacerdotem Summum nonniſi unum apud Judæos fuiſſe, 31. VIII.
Sacerdotes in lege veteri denuo nubere prohibebantur, 58. XXVIII. Nec caput nec barbam radebant, 58. CXXVII. Eis meretricem uxorem ducere prohibitum, 32. XXII. Iis vetitum veſtes ſciodere, 34. LXXIII. Eorum aliqui occiſi in templo, 71. XVI. Eorum principes qui, 31. VIII.
Sacerdotes Apoſtoli a Domino facti ſunt, & quando, 34. XLV.
Sacerdotes Chriſtiani corpus Chriſti conficiunt, 34. LV. Iis debitæ ſunt decimæ, 17. LXXIX. Poteſtatem habent dimittendi peccata, 34. CXCIII. & ſeqq 57. XXIX. Ad ſolvenda peccata poteſtatem acceperunt, & quid inde ſequatur, 34. CXCV. & ſeqq. 57. XXIX. Regibus præſtant, 57. XXXII. In quo Regibus æquiparentur, 57. LXXVI.
Sacerdotes apud Romanos ex ærario ſumptus accipiebant, 57. LXXV.
Sacerdotes Deæ Syriæ barbam & capillos radebant, 58. CXXXVII.
Sacerdotes pro locorum conſuetudine, vel barbati, vel attonſi barbis incedebant, 18. CXL.
Sacerdotes Gallos barba raſos fuiſſe, 58. CXLI. Eos judices fuiſſe, 17. XXXV.
Sacerdotes in Æthiopia Regibus imperabant, 17. XXXIV.
Sacerdotes Ægyptii iidem & Judices, 57. XXXIV. Immunes a tributis apud Ægyptios, 33. XXXII.
Sacerdotes in Perſide regnaſſe, 17. XXXIV.
Sacerdotii vicaris præfectura nemini conceſſa, niſi urgente neceſſitate, 31. VIII.
Sacerdotium Chriſti ad poſteros propagari, 34. LI.
Sacerdotium omnium bonorum apex, 17. XXXI. Regno præſtat, 57. XXXII.
Sacerdotium ſummum a Chriſto conſtitutum, 33. XVIII.
Sacramenti virtus, 31. XVII.
Sacramentum Baptiſmi, 34. CCVI. CCXLIII.
Sacramentum Confirmationis, ſacrum Chriſma nuncupatum, 34. CXCIII.
Sacramentum Pœnitentiæ, 34. CXCIII. CXCIV. 56. XIV. & ſeqq.
Sacramentum Euchariſtiæ, 34. XLV. & ſeqq. 57. CXCVII. & ſeq.
Sacramentum Ordinis, 44. LXXXII.
Sacramentum Extremæ Unctionis, 63. XIII. Cur ſic dictum, 63. XV.
Sacramentum Matrimonii, 57. XLVI.
Sacrarum imaginum in eccleſiis uſus, 57. CXIII.
Sacrificio corporis Chriſti oblato vexatio ceſſavit, 34. LVII.
Sacrificium paſſio Chriſti, 34. LI. A ieiunis offerendum, 34. LXI. Soli Deo offerimus, 18. XCIX.
de Sacro velo, 17. XC.
Sacrum velum quale, *ibid.*
Sadducæorum de reſurrectione opinio, 34. XI.
Sadoch Phariſæus auctor ſectæ Galilæorum cum Juda, 1. LIX.
Sal Apoſtolicum mundo neceſſarium, 18. XIV.
Salamina Cypri Conſtantia dicta, 36. X.
Salem dicta Jeruſalem, 31. XLII.
Salem villa, 31. XLII.
Salmanazar Rex Aſſyriorum expugnavit Samariam, 31. L.
Salmone, ſive Salmonium Cretæ promontorium 58. CLVIII.
Salome ad monumentum Chriſti venit, 34. CLXXXII.
Salomen ſororem Herodes interficit, 2. II. Eam nunc Herodis uxorem, nunc ſororem appellat Joſephus, *ibid.* Ea ditata ab Herode, 8. II.
Salomon Chriſti venturi typum gerebat, 1. XXVIII. Ejus templum annis ſeptem ædificatum, 31. XXXIX. Ejus porticus, 34. CCLII. Ejus templi quatuor porticuum deſcriptio, 34. CCLI. Ejus porticum integram remanſiſſe, 34. CCLII. De ejus porticu inſtitutio Chriſtiana, 34. CCLXVIII. De exorciſmis ſcripſit, 56. II.
Saltatio ad modos muſicos enervat animos, 33. II.
Saltatrices in conviviis adhiberi ſolitas, 33. II.
Salvatorem dediſſe mandatum Apoſtolis, ne ad duodecim annos Jeroſolymis decederent, quomodo intelligendum, 39. XXII.
Salvatoris ſententia, Denuo debeo crucifigi, ubi habetur, & de quo intelligitur, 61. I.
Salvianus Maſſilienſis Africanæ Eccleſiæ ſtatum deplorat, & cur, 58. CXXXII.
Salutatio in oſculo ſancto, 45. XXIII.
Salutatio Apoſtolica, 45. XXVII.
Salutatio Hebræorum in pacis nomine, 30. LVI.
Salutis ſimulacrum, 2. X.
Samariæ tributorum quarta pars remiſſa a Cæſare, 8. XV.
Samariæ & Damaſci ſpolia quando abſtulit Chriſtus, 1. XVI.
Samaritæ non appellabantur Gentiles, 31. VII. Spiritum ſanctum negabant, Gentiles ignorabant, 35. IX. Eorum querela contra Judæos, 31. L. Hæreſis, 31. IX. Eorum hæretici qui, 74. IV. Credentes in Chriſtum, 35. VII. Adhæſerunt Simoni mago, 31. XXVI. Jeroſolymitanum templum noctu profanant, 31. LII. Eorum pertinacia, *ibid.* Eorum & Judæorum diſſidium ſub Cumano, 50. IV. Ab iis prohibetur hoſpitio Chriſtus, 33. XXXV. Eos a Simone mago ſeductos Pilatus dificecit, 31. XXVI.
Sammai & Hillel Rabbini paullo ante Chriſtum, 53. VII.
Sanaballath a Dario Rege miſſus in Samariam, in monte Garizim templum ædificavit, 31. L.
Sancta Sanctis, 57. CXLIX.
Sancti Monachi tamquam germina producti in ſolitudine Ægypti, per quam Jeſus tranſivit, 2. XLVII.
de Sanctis antiquæ legis, 60. LVII.
Sanctos nominatos eſſe Chriſtianos, 43. XV.
Sanctiones Apoſtolicas Paulus obſervandas inculcat, 31. LVI. LVIII.
Sanctiones diverſæ Pauli pro diverſa occaſione, 51. LVIII.

a San-

a Sanguine abſtinere quid ſit, 51. XXII.
a Sanguine, abſtinere fuiſſe olim in Eccleſia receptum, 58. XXIX.
Sanguis fluens ſpongia continetur, 34. CXXI.
Sanguis Zachariæ indelebilis in lapide templi, 1. LV.
Sanguis juſtorum a Deo vindictam expoſcit, 1. LIV.
Sanguin a Sancto diſtinctum eſſe, 44. LVI.
Sangus, ſive Sancus, Sabina lingua Hercules dicebatur, 44. LVI.
Sardonix lapis in Rationali, 57. II.
Saron non eſt nomen oppidi, ſed regionis, 40. XVII.
Sarraceni venerantur Chriſti cunabula in Ægypto, 1. XLVII. Domum in Ægypto, quam habitavit Deipara, venerantur, *ibid.*
Satan adverſarium ſignificat, 33. XXVIII. Ei tradere quid ſit, 57. XI.
Saturninus hæreticus matrimonium & cibos damnavit, 57. CXCI.
Saturninus Fulviæ maritus, amicus Tiberii, 21. II.
Saturnum colere exiſtimati Judæi, 34. CLIII.
Satyrus frater S. Ambroſii, 57. CLIII.
Sauli perſecutio, 55. VI. Ejus mutatio in Paulum cur facta, 56. X. Tarſenſis, 34. CCXVIII. Audivit verba Stephani dum oraret, 34. CCII. Adoleſcens dicitur non ætate, ſed audacia, & unde probetur, 36. V. Ad vexandos Chriſtianos Damaſcum mittitur, 36. I. Convertitur, *ibid.* Is & Barnabas collectas pecunias Jeroſolymam deferunt, 44. LXVII. LXXIV. Is & Barnabas quo tempore ad prædicandum ordinati, 44. LXXIV. Quando dictus eſt Paulus, & quæ cauſa inditi nominis, 36. XI.
Saxa aſperſa ſanguine Zachariæ, 1. LV.
Scemahaia & Althalion Rabbini, 52. XVII.
Scenofactoria ars, quæ, 52. XVIII.
Scenopegia Judæorum, 34. VII.
Scevæ Judæi filii exorciſtæ, 36. I.
Schinus arbor, 52. XXVII.
Schiſma apud Judæos obortum, 31. L.
Schiſma Corinthiorum, 57. III.
Sciſſio veſtimentorum apud Hebræos quando, 34. LXXIII.
Scipio pallio uſus in gymnaſio, 16. VII.
Scribarum & Phariſæorum genus qui ſingulis anni diebus baptizarentur, 33. XIV.
Scripta Chriſti nomine conficta, 44. L.
Scripta Petri nomine ſuppoſita, 44. XLVI.
Scriptores excidii Jeroſolymitani qui, 72. XXVII.
Scripturæ divinæ intelligentia, 34. CCXII. In ea quædam aperta ſunt, quædam obſcura, 34. CCXI. Ejus difficultas, 34. CCXI. CCXII. Ab ea divina multa ſublata, 60. LVIII. Ejus latitudo, ſublimitas, & profundum, 34. CCXI. Intelligitur tantum revelatione Spiritus ſancti, 34. CCXII. Ejus intelligentia Apoſtolis peculiariter conceſſa, 34. CCIX.
Scytharum mos de infodiendis hominibus vivis una cum mortuis, 44. XXIV.
Scythopoli tredecim millia Judæorum occiduntur, 68. LXVI.
Scythopolis Tiberiade vicina civitas maxima, 33. XV.
Sebaſte urbs ſub Archelao, 8. XV. Illic ſepultum corpus Joannis Baptiſtæ, 33. V.
Sebaſteni puniri juſſi propter injurias illatas Agrippæ & filiabus, 46. VIII.
Seceſſiones utiles quæ, 55. L.
Secretarium in eccleſia quid, 58. CVI.
Secta Galilæorum, 5. LIX.
Secta Nazaræorum, 9. II.
Sectæ Judæorum deſtructæ vel mutatæ, 74. III.
Sectio & nex debitorum, 33. XXXIV.
Secunda pedum ablutio, 34. XXXVIII.
Secundum ſignum Jeſu curatio filii Reguli, 31. LIV.
Sedes primorum Epiſcoporum aſſervatæ, 45. XI.
Sedes Epiſcoporum linteatæ, ſeu velatæ, *ibid.*
de Sede Antiochena, 59. XVI. *& ſeqq.*
Sedes Pontificia quando Romæ erecta, 45. I.
Sedes Antiochena quando fundata & quomodo, 59. XV. *& ſeqq.* Eidem præfuit Petrus, 35. XVII. Ejus erectio certa, 59. XXIII.
Seditio exorta Jeroſolymis ſub Cumano, 50. IV.
Seditio Demetrii contra Paulum, 57. CLXXVI.
Seditiones Judæorum poſt mortem Herodis, 8. XII.
de Seiani tempore, Oroſii & Euſebii error, 33. XLVIII. Ejus odium in Judæos & ejus cauſa, *ibid.* Ejus felicitas immenſa, & obitus miſerandus, 33. XLVII. Ei erectæ ſtatuæ, 33. XLVIII. Toto orbe celeberrimus, 33 XLVII. Infenſus Judæis, 35. XLVII. Impulſor & adminiſtrator Tiberii, 21. III.
Seleucus Rex anchoram ſculpebat in annulo, 57. LIII.
Semitonſum caput, 58. CXXV.
Semmeum commune apud Ægyptios, in quod ſeptimo quoque die conveniebant, 57. CXV.
Semones dii, 44. LVI.
Senatores abortivi, qui dicerentur, 44. LXXIV.
Senatores Romæ a Tiberio interfecti, & cur, 35. XXIX.
Senatus a Tiberio rogatus ut Chriſtus Deus haberetur, 35. XLVII.
Senatus Judæorum oratio ad Petronium pro templo, 42. VII.
Seneca præceptor Neroni datus, 53. XXXIII. Numquam de Chriſtianis loquitur, ex Auguſtini ſententia, 66. XII. Neronem laudat, 56. XLIII. Damnatus exilio a Meſſalina, 53. XXIII. Licentiam ſecedendi non obtinet, 66. XIII. Ejus epiſtolæ ad Paulum quales, 66. XI. De ejus litteris ad Paulum unde fluxit opinio, 66. XIII. Ei mors eligenda proponitur, & cur, 67. IV.
Seoccionis obitus, 66. XIV. Ejus ſepulcralis lapidis inſcriptio, *ibid.*
Seniores idem qui presbyteri, 58. X. Eorum ſeptuaginta duorum primus, Princeps ſacerdotum dicebatur, 31. X. Eorum traditiones apud Hebræos, 53. VII.
Sententia Chriſti de perſolvendo didragmate, 33. XXX.
Sententia de Chriſto occidendo lata, 34. III.
Sententia de primatu templi unde vim habuit, 51. XLIII.
Sententiæ damnatorum executio proroganda edicto Tiberii Imp. 22. I.
Sententiæ mortis executio ſacerdotibus interdicta, 54. LXXVII.
Sententiæ diverſæ de reditu Domini ex Ægypto, 8. X. II.
Sepeliendi mos apud Hebræos, 34. CXXXI.
Sephori civitas cincta mœnibus, 16. XI.
Septem Diaconi ex quibus electi, 33. XLI.
Septem dies feriari in quibus feſtis ſolerent Judæi, 58. CXLIII.
Septem dies comedebatur Paſcha, vel Phaſe, 54. XXX.
Septem horis canonicis quidam addunt octavam, 54. CXLVI. CLXVII.
Septimi diei principium & finis quomodo ſignificabatur, 34. XXVII.
Septuagintaduorum judicium Deus Moyſi inſtituendum mandavit, 52. XI.

Septuagintaduo diſcipuli deſignati, & bini miſſi, 33. XXXVIII.

Septuagintaduo interpretes, 33. XXXIX. Miſſi ad Ptolemæum, *ibid.* Eorum editio in uſu apud veteres tam noſtros quam Judæos, 60. XLVI.

Sepulcra Patriarcharum Cariatharbe, 48. XVIII.

Sepulcra habere in ſpeluncis excavata, moris fuiſſe Judæis, 34. CLXXXIII.

Sepulcra tumbæ nuncupata, *ibid.*

Sepulcra Apoſtolorum in honore habita, 69. XXI.

Sepulcri Chriſti deſcriptio, 34. CLXXXIII. CLXXXIV. Ejus lapidis color albo & rubicundo permixtus, 34. CLXXXIV. In petra exciſum, cujus longitudinis, *ibid.* Petro a Judæis obſignatum, 34. CXXXII. Una tantum ſpelunca continebatur, 34. CLXXXIV.

Sepulcrum David & Salomonis ſponte corruit, ad quid ſignificandum, 34. CCXL. In eo magnam vim auri a Salomone recluſam, *ibid.* Ab Herode apertum, 34. CCXLI.

Sepulcrum Virginis quando repertum, 48. XVIII. Conſtantinopolim tranſlatum ferunt, 48. XIX.

Sepulcrum Iſaiæ apud Siloam poſitum, 33. XXXVI.

Sepulcrum Helenæ Adiabenorum Reginæ & filii, 44. LXVI.

Sepultura Gamalielis, 34. CCCIV.

Sepulturæ miniſterium non prohibitum Judæis die feſto, 34. XXXII.

Serapidis monitu quidam cæcus lumen a Veſpaſiano poſcit, 71. VI. Ejus templum demolitum, 55. XVIII.

Sergius Paulus a Paulo ad fidem convertitur, & cur proconſul nominatus, 36. X. 46. XII.

Sermo Apoſtolicus ſublimis, 45. XXXVI.

Sermonis interpretatio, 45. XXXIV.

Serviliam Bareæ Sorani filiam Chriſtianam fuiſſe ſuſpicari poſſumus, 68. XXVIII.

Seſſionis primæ cathedræ, 12. II.

Sethiani hæretici, & eorum figmenta, 5. XXXV. Eorum de ſtella refellitur figmentum, *ibid.*

Severi Cecinnæ oratio, 28. III.

Severus hæreticus abſtulit columbas argenteas, 57. CLIV.

Sexta Synodus nullos canones edidit, 58. XXIV.

Sexta dies paſſione Domini conſecrata, & tota hebdomada pœnoſa, 34. CLXI.

Sexta ſabbati appellata non eſt cœna pura, 34. CLIV.

Sexti & Pyrrhones qui dicti, 32. XVII.

Sibyllæ carmen de univerſali judicio, 52. LXVIII.

Sibyllina carmina prædicebant affore Regem a quo tantum ſperanda ſalus eſſet, 2. X. Quo anno examinata, 34. CCXXVI.

Sicarii unde dicti, 58. CLXV.

Siccorum eduliorum uſus, 34. CLXI.

Sichem civitas, nunc Neapolis, 31. LIII.

Siclus & quadrans idem, 33. XXX.

Sidonii Apollinaris error corrigitur, 22. I.

Sidoniis epiſcopus datus a Petro, 44. X.

Sigilli nomine quod ſacramentum dicatur, 55. XIV.

Sigillum Pauli in epiſtolis ſcribendis, quod, 60. LVI.

Sigillum Domini dictum ſacramentum Confirmationis, 35. XIV.

Signa & prodigia per Apoſtolos facta, 34. CCLXIX.

Signa in annulis Chriſtianorum quæ ſculpenda, & quæ non, 57. LIII.

Signa adventus ſui cur ſimul a Domino explicata cum ſignis excidii Jeroſolymitani, 68. XXXV.

Signare ſe cruce, Apoſtolica traditio, 53. XXV.

Signaculi ſacramentum, 55. XIV.

Signo crucis mulier liberata a dæmonis illuſione, 51. LXVIII.

Signo Tau qui ſignati, 34. XCIII.

Signum crucis quid ſignificaret apud Ægyptios, 34. XCIII.

Signum crucis ſalutis hieroglyphicum, 34. XCIII.

Signum hieroglyphicum mutui fœderis, 57. LIII.

Signum fidei in annulis Chriſtianorum, *ibid.*

M. Silanus ſpontanea morte necatus, 40. XII.

Silas peregrinationis Pauli comes, 51. LXIV. Is & Paulus carcere mancipati, 51. LXXII. Is & Paulus Berœam demiſſi, 51. LXXIV. Is & Timotheus Athenas ad Paulum veniunt, 52. XIV. Ejus & Pauli coitio, 44. XXVII. Ei & Paulo quæ acciderunt Berœæ, 51. LXXVI.

Siloe fons precibus Iſaiæ erupit ad radices montis Sion, 33. XXXVI.

Siloe turris collapſa, 33. XLII.

Sillanus dolo Agrippinæ interfectus, 57. CLXXXIV.

Silvanus cooperans Paulo in Evangelio, 52. XXII.

Silveſter omnes dies feriæ nomine appellavit, ſed non primus, 58. LXXXVII.

Simeon juſtus, 2. XXXVIII. Inter prophetas, 2. XL. Sine honore humatus propter invidiam Sacerdotum, *ibid.* Ejus pia meditatio, *ibid.* Eum fuiſſe cæcum, falſum, *ibid.* Et ut viſa Maria in templo, 2. XXXVIII.

Simeon Jacobo minori in Eccleſia Jeroſolymitana ſucceſſit, 63. II. Ex Cleopha genitus, 63. VI. Paſſus ſub Trajano alius a Simone Cananæo, 68. VI. Cum aliis Chriſtianis Jeroſolymis diſceſſit ante obſidionem Veſpaſiani, 68. LI. Centum & viginti annos natus cruci affixus, 76. I.

Simon Boethi filius ab Agrippa Pontifex creatus, 43. VII.

Simon recuperata Jeruſalem cum ramis palmarum ingreditur arcem, 34. VII.

Simon ſervus Herodis affectat regnum, 8. XIV.

Simon cur Petrus dictus, 31. XXV.

Simon Galilæus ſectarius ſectæ Judæ Galilæi, 26. V. Defectionis arguitur, *ibid.*

Simon Camithi Pontifex, 18. I. Privatus, 19. I.

Simon Cyrenæus crucem Chriſti portare cogitur, 34. XCV.

Simon Cananæus, Zelotes dictus, 44. XXXVIII. Sponſus in nuptiis Canæ Galilææ, 31. XXXI.

Is & Judas Jacobi, 68. VI. Unde confuſi nomino, 68. VII. Alius eſt a Simeone fratre Jacobi, 44. XXXIX. Per quas provincias prædicavit Evangelium, 44. XXXVIII. Is & Judas martyrio in Perſide coronati, ſed annus incertus; 68. V. Is & Judas unus & idem putatur a Sophronio, 68. VI.

Simon Jeroſolymita legis peritus, 46. VI.

Simon qui vocabatur Niger, 44. LXXIV.

Simon Gioraſenus dux Judæorum in ſuos armatur, 71. II. Primæ Judæorum factionis dux, 71. X. Adverſus Zelotas in Jeruſalem recipitur, 71. II.

Simon magus ubi natus, 35. XX. 44. LI. Quid de ſe, & de ſua fœmina doceret, 31. XXI. Quid ſit admiratus in Apoſtolis, 35. X. Samaritanorum ſeductor, 35. VIII. Primogenitus ſatanæ, 35. XXII. Primus hæreſiarcha, 31. XXIII. Dicebat ſe eſſe Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, 35. XXIII. Primus omnium hæ-

Digitized by Google

hæreſiarchs, a Petro damnatur, ad quid ſignificandum, 35. XXV. Hæreticorum princeps & auctor, 35. XXIV. Romæ ſtatua donatus, & adoratus, 35. XXI. In imagine Jovis adorabatur, 44. LIX. Offert pecuniam Petro ad Spiritum Sanctum emendum, 35. XX. In eo diaboli æmulatio, 35. XXII. Ejus inſanæ opiniones, 35. XX. Ejus Helena, 35. XXI. Ejus diſcipuli, qui, 35. XXII. Ejus prima vox fuit, per gratiam tantum ſine operibus ſalvari homines, 35. XXIV. 63. XI. Quid perſecutionis tempore docuit ſuos, 67. II. Tonſuræ quoddam genus excogitavit, 58. CXXX. Quid de Angelis dixerit, 60. X-VII. Se in Neronis amicitiam inſinuavit, 68. XIV. Pollicetur volatum, *ibid.* Ejus præſtigiæ, 68. XXII. Ejus opera & præſtigiæ quæ, *ibid.* Ejus ſcelera, 35. XXII. Ejus fabula, 35. XX. XXI. Ejus volatus & caſus, 68. XVI.
Simoniſci hæretici, 35. XXII.
Simulacra ſponte collapſa, Chriſto Ægyptum intrante, 1. XLIV.
Simulacra collocari Jeroſolymis nefas, 58. I.
Simulatio Petri, 51. XXXIII.
Simulatio venenum moleſtum & infauſtum in Eccleſia, 34. CCXIV.
Sindon veſtis cœnatoria, 34. XXXIX.
Sindon, qua involutum eſt corpus Domini in ſepulcro, aſſervatur in eccleſia Taurinenſi, 34. CXXXIII.
Sindonem abjecit *adoleſcens, id eſt veſtem cœnatoriam*, 34. LXII.
Sinope Ponti oppidum, 44. XI.
Sion Davidis civitas, 34. CCXL.
Sion omnium eccleſiarum maxima, 34. CCXX-XI.
Sirletus Cardinalis Bibliothecarius, 45. XLII.
Siſara, Barach vincente, proſtratus ubi, 33. XX-IX.
Situs Bethlehem, 1. II.
Situs Eccleſiarum ad Orientem, 57. CIV.
Sixti martyris corpus incertum, 35. XX.
Smaragdus lapis in Rationali, 17. II.
Socrates a Melito accuſatus, 35. V. Cur morte damnatus, *ibid.*
Socrates hiſtoricus Novatianus fuiſſe oſtenditur, 56. XXVII. De abrogata pœnitentia mentitur, 56. XXIX. Erroris arguitur de Quadrageſima Eccleſiæ Romanæ, 57. CCI. Et de jejunio ſabbati, 57. CCVII. Is & Sozomenus in Hiſtoria de Paphnotio quomodo a mendacio liberentur, 58. XXI. Ejus & Sozomeni aſſertio de presbyteris pœnitentiariis, 56. X-XIV. Ejus error de die Paſchatis, 58. LXX-XII.
Socrus Simonis Petri curata, 31. LXVI.
Solaria in domibus Judæorum, qualia, 32. L-XX.
Sol arcu cæleſti circumdatus, 1. IX. De eo obſcurato, cum Jeſus eſt cruci affixus, & de magnis terræ tunc motibus factis, ſcripſit Phlegon auctor Gentilis, 34. CXX. Eum obſcuratum tempore paſſionis Domini in univerſo Orbe, *ibid.* Eum in plenilunio non poſſe naturaliter deficere, 34. CXXIII. Eum ignitum lapidem dicebat Anaxagoras, 31. V. Eum adorabant Priſcillianiſtæ, 58. CVIII. Eum adorari a Chriſtianis cur dicerent Gentiles, 58. CVI. Ei naſcenti inclinare, Chriſtianis vetitum, 58. CVIII.
Soles decem ſine cibo tranſigere Chriſtianos, 57. CXCVI.
Soleis Chriſtiani utebantur, 57. XCVII.
Solemnitas anniverſaria in cujuſque Epiſcopi præfecturæ exordio, 45. I.
Solitudo ex tranſitu Domini benedictionem ſuſcepit, 2. XLVII.

Sophronii hiſtoria de S. Joanne Baptiſta, 31. XI.
Sorores appellabant Judæi gentis ſuæ fœminas, 17. LXI.
Sors quæ cecidit ſuper Mathiam, 34. CCX-XXII.
Sors divina quid ſit, 34. CCXXXIII.
Sortem mittere quibus conditionibus liceat, 34. CCXXXIII.
Sortes Apoſtolorum liber ſic dictus, rejectus, *ibid.*
Soſipater comes Pauli, 58. LXII.
Soſthenes unus ex ſeptuaginta diſcipulis, 33. XLI.
Soſthenes Synagogæ princeps, 53. XXXIV.
Spathephori, Alexandrini lictores, 40. VIII.
Speciosa porta quæ, 34. CCXLIV.
Spectacula ferarum, & gladiatorum, lege prohibita, 59. XXIII.
Speculo uti nequaquam ſolebant Chriſtianæ mulieres, 57. LXXXIX.
Speculo ſæpe uti, in viris reprehenſum, *ibid.*
Spelunca in qua Chriſtus naſcitur, ubi poſita, celebris etiam apud infideles, 1. II. In ea fluxit e petra aqua indeficiens, 1. IV. Mirifico opere excavatur, 1. V. Sanctæ Mariæ eccleſiam continebat, 1. IV.
Spelunca illuſtris Magorum hoſpitio, 2. XXX-IV.
Spelunca Joannis Baptiſtæ a Domino viſitata, 31. XI.
Spicarum manipulus quando & quomodo a Judæis offerretur, 32. XLIII.
Spinæ coronæ Jeſu, & alia paſſionis inſtrumenta diligenter aſſervata, 34. CXXXIII.
Spinea corona coronatur Jeſus ad quid innuendum, 34. LXXXVII.
Spineæ coronæ Domini ſentes revireſcere, *ibid.*
Spirituale nubendi genus, 57. XCI.
Spiritum Sanctum Jeſus ſuis impertitur, 34. C-XCIII. Datum eſſe Apoſtolis die Dominico, 34. CCXXXIII. In Samaritas deſcendiſſe, magis mirum, quam in Gentiles, 35. VII. Ejus & Eccleſiæ mira confeſſio, 45. II. Cur Petri opera in Samaritas deſcendit, 35. X. Ejus gratia in Gentes effuſa, 41. IX. Ejus dona eadem abſque miraculis, 35. XIX.
Spolia Damaſci quando abſtulit Chriſtus, 2. XXVI.
Spolia Judæorum in triumpho Titi, 73. III.
Spongia Domini Romæ in baſilica Lateranenſi aſſervatur & cujus coloris, 34. CXXII.
Spongia veteres conglutinabant vulnera, 34. CXXI.
Spongiæ vulnerato gladiatori miniſtrabantur ad ſiccandum ſanguinem, *ibid.*
Spongia admota Adonidi vulnerato, *ibid.*
Sponſa Chriſti dicitur virgo Deo dicata, & cur, 57. XCII.
Sponſa velatur in deſponſatione, 57. XLVIII.
Sponſas Chriſti nigra veſte indui ſolitas, 57. XCI.
Sponſi dexteras jungunt ad quid, 57. XLVIII.
Sponſus ad ſponſam annulum ferreum mittebat apud Romanos, 57. LII.
Sponſus & Sponſa benedicendi, 57. XLVIII.
Sponſalis annulus, 57. LII. Quo ſigno apud Chriſtianos ſculperetur, 57. LIII.
Sportulantes clerici, 57. LXXIV.
Stachys Epiſcopus ordinatur ab Andrea, 44. XXXI.
Stagna Neronis ubi, 69. XVIII.
Stantes aliquando oramus, aliquando genuflexi, & cur, 58. CIX.
Stater quid ſit, 33. XXX. Eum impendi pro ſe & Petro cur voluit Chriſtus, 33. XXXII.

Statio jejunium uppellari ſolitum, 57. CCI.
Statua Salvatoris, & mulieres ab eo liberatæ, 31. LXXV.
Statua Simoni mago Romæ erecta cum titulo, Simoni Deo ſancto, 44. LI.
Statua Alexandri Alabarchæ Romæ, 48. XXX.
Statua Apollonii Tyanæi operatione dæmonum dabat reſponſa, 68. XXXII.
Statua Caji locanda in templo, 41. XXI.
Statuæ Aegyptiorum adventante Chriſto concuſſæ, 1. XLIII.
Statuæ in proſeuchis dicatæ Caio in Ægypto, 40. XII.
Statuæ Caji Imperatoris dedicatio apud Hebræos, 41. XXII. Ejus in templo ponendæ dilationis prætextus, 42. X.
Statuam Dianæ & Veſtæ non pati pluviam, puerile, 71. XI.
Statuas de Jeroſolymis auferri juſſit Pilatus, 28. I.
Statuas vel aras erigere nonniſi ex S. C. licitum erat, 44. LVII.
Statuas Chriſti & Sanctorum a Conſtantino factas, 17. CXVIII.
Status in Eccleſia triplex, 37. LIV.
Status virginalis viduali & conjugali præponitur, ibid.
Stella orietur ex Jacob, & exurget ex Iſrael: prophetia etiam apud Magos, 1. XXII.
Stella Magis viſa quæ qualiſve, ibid. Cujus ſubſtantiæ, 1. XXXV. Eam Angelum fuiſſe, ibid. De ejus eximio fulgore Ignatius & Prudentius, ibid.
Stella Lucifer Veſperugo uppellata, 34. CLXVII.
Stephanæ domus baptizata a Paulo, 52. XXI.
Stephanus B. Jacobo miniſtrabat, 34. CCLXXXI. Primicerius diaconorum, & archidiaconus appellatus, 34. CCLXXXV. Ejus martyrium quo anno, quove die acciderit, 34. CCXCVI. Ubi lapidatus, 34. CCXCIX. Ejus necis occaſio, 34. CCXCVIII. Pro lapidantibus orat, 34. CCCII. Ejus diem natalem inter Chriſtianorum ferias adnumerari, 34. CCCL. Ejus partus Paulus, 34. CCCII. De ejus ſepultura ex relatione Gamalielis, 34. CCCIII. Ejus memoria, 34. CCI. Ejus corporis inventio, 34. CCCVIII. Ejus funus, 34. CCCIII. Si non oraſſet, Eccleſia Paulum non haberet, 34. CCCII. Non ea die ſepultus, qua necatus eſt, 34. CCCIII. Ubi ſepultus, 34. CCCIV.
Stephanus Papa cognoſcit hiſtoriam de imagine Domini ad Abgarum miſſa, 31. LXI. Traditionum cuſtos, 55. XXI.
Stephanus procurator Flaviæ Domitillæ Domitianum occidit, 98. IX.
Stephanus Domitiani occiſor, libertus Clementis, 98. IX.
Stipendia clericorum, 57. LXXIII.
Stirps Apoſtolorum, 32. VII.
Stoici & Epicurei cum Paulo diſputant, 52. II.
Stola Pontificia Judæis a Vitellio reſtituta, 37. II. Ea in poteſtatem Judææ Præſidum redacta, 57. I. Ea Pontifex induebatur jejunii tempore, ibid. Ea ſervata in turri Antonia, ibid. 58. LXX. Pontifici exhibebatur a Præfecto caſtelli, 37. II. Ejus cauſa Judæis negotium factum, 48. XXVII.
Stola Sacerdotalis ſuper dexteras nubentium, 57. XLVIII.
Strages exercitus Herodis ab Areta illata, 32. XLV.
Stratonis turris, urbs ſub Archelao, 8. XV.
Strutos in terra orare interdum Fideles conſueviſſe, 58. CX.
Structura templi ab Herode erecti firmiſſima, 34. XII. Penitus demolita, 71. XX.
Studium Judæorum contra Chriſtum, 34. LXXVII.
Studium Pauli erga Corinthios, 57. IX.
Sutoria ars apud Hebræos illicita, 31. LXIX.
Sutoriis multa conceſſa privilegia a Romanis, ibid.
Sues ali in Palæſtina conſueverunt, ibid.
Subductio Jeſu, 12. V.
Succeſſionis vis magna, 31. LV.
Succeſſor Petri in ſede Antiochena quis fuerit, 45. XII.
Sudaria Pauli mira operantur, 55. VIII.
Sudarium Veronicæ, 34. CXXXIII.
Sudarium quo caput Domini eſt involutum, ab incendio remanſit illæſum, ibid.
Sudarium Plautillæ, 69. XIII.
Sues Judæi proprio nomine non appellant, 32. LXIX.
Suetonii locus declaratus de Chriſto impulſore, 51. I.
Suffocata quæ ſint, 51. XVIII. Ab iis abſtinere, non fuiſſe omnibus & ſemper ab Apoſtolis præceptum, quidam affirmant, 51. XVII. Ab iis abſtinere quæ Concilia jubent, 51. XXIV.
Suffragia pro defunctis exhibere, ab Apoſtolicarum traditionum fontibus manare multis auctoritatibus comprobatur, 54. CCCIX.
Sulphurata vitro rupto jam olim permutare ſoliti Judæi, 94. VI.
Sulpitius Galba Cattos vicit, 44. LX.
Sulpitii Galli ſeveritas, 57. LXXXV.
Sulpitius Severus de veſtigiis Domini, 34. CCXXVIII.
Summa triginta argenteorum Judæ, 34. XVI.
Summa rerum penes Sacerdotes apud Hebræos, 12. XXXVI.
Summi Pontificis corona, 34. CCXCII.
Summum ſacerdotem nonniſi unum apud Judæos fuiſſe, 31. IX.
Summum ſacerdotem in omni religione ſemper fuiſſe, 33. XVIII.
Summus Pontifex virginem tantum ducere poterat in lege veteri, 58. XXVII.
Superliminare templi collapſum terræmotu, qui in morte Domini factus eſt, 34. CXXIV.
Superſtitiones Gentilicæ in religionem Chriſtianam converſæ, ſanctificatæ, 44. XXIII.
Supplicium capitis truncationis an eſſet apud Hebræos, 34. CX.
Suſanna Chriſtum ſequitur, 32. XXXI.
Suſannæ hiſtoria cur a Judæis ſuppreſſa, 60. LVIII.
Suſpenſi patibulo ante occaſum ſolis ſepeliebantur & crurifragio necabantur, 34. CXXVIII.
Suſpenſio, cenſura Eccleſiaſtica, 57. XXII.
Syllæus propinquioris Judææ Arabiæ Rex, 2. XXX.
Symbolum Apoſtolorum quando editum, & qua occaſione, 44. XV. Quid ſignificet, ibid. Collatio, 44. XVII. Singulorum Apoſtolorum ſententiis compactum, 44. XVI. Quotidie recitandum, 44. XIX. Romæ ſemper ſincere & illibate ſervatum, 44. XVIII.
Symmachus interpres ſecundo circumciſus, 57. LXXII.
Symmachus Papa fecit oratorium S. Crucis, 57. CXXVII.
Synagogæ Judæorum a Caio violatæ, 43. IV.
Synagogæ conventus ordo, 12. II.
Synaxim ante communem menſam celebrari ſolitam tempore Apoſtolorum, 57. CXXXII.

Synaxim ſacram fecit Paulus Troade, 58. LXIII.
Synaxes etiam in perſecutionibus frequentari ſolitas, 37. CXXX. Etiam in carceribus habitas, *ibid.*
Synedrin apud Judæos collegium quale, 31. X. Sublatum ab Herode & ex novis hominibus ſuffectum, *ibid.* Legationem mittit ad Joannem Baptiſtam, 31. XXI.
Syneſius Epiſcopus Ptolemaidis, 37. XL. Damnat magiſtratus, 37. XLI. Andronicum excommunicat, *ibid.*
Synodica acta Concilii Apoſtolorum, 31. XII.
Synodos Apoſtolorum quatuor fuiſſe, 58. CXVIII.
Synodus ſexta nullos canones edidit, unde impoſtura quorumdam epiſcoporum detegitur, 58. XXV.
Synodus Turonenſis ſecunda contra clericos incontinentes, 58. XXVI.
Synodus Laodicena cultum Angelorum non imminuit, 69. XX.
Syracoſis tres dies conſtitit Paulus, 59. IV.
Syri & Judæi per totam Palæſtinam digladiantur, 68. XLVI.
Syria Damaſci, Arabia nominata, 2. XXVI.
Syria citerior, & alia cognominata Coele, 32. VIII.
Syriace locutus eſt Dominus, cum ait, Tu es Cephas, id eſt Petra, 32. XXIV.
Syriacas legiones nullam Seiani *imaginem inter* ſigna coluiſſe, 93. *XLVIII.*
Syricius Papa nuptiis celebrandis & virginibus ſacrandis interfuit, 57. L.
Syriam totam fama Jeſu pervaſit, 31. LVII.
Syriam Deam circumferentes phanatice multa jactabant, 32. XVI. Ejus templum antiquiſſimum, 38. CXXXVII. Ejus Sacerdos mytra uſus, 34. CCXCI.
Syriæ præſes Cuſpius Fadus, 46. VIII. Ejus Præſides Antiochiæ agebant, 39. X. Ejus præfecturæ nobilitas, *ibid.* Ei contributa Archelai ditio, 26. L.
Syrophœniſſa Cananæa appellata, 35. XV.
Syros uti ſolitos A pro I. 32. XIII.

T

T Littera fures notari ſoliti, & cur, 34. XLIII.
Tabellarii uſus, 60. X.
Tabellarii Epiſcoporum, qui, *ibid.*
Tabellas pictas pro voto ſuſpendere ſolebant Gentiles, 37. CLXXVII.
Tabellæ pictæ pro voto a Chriſtianis appenſæ, 58. XCVIII.
Taberna meritoria, ex qua oleum fluxit, 2. IX.
Tabernæ tres ubi poſitæ, 39. III.
Tabitha a Petro ſuſcitatur, 40. XVIII.
Tabor mons Itabyrion a Joſepho dictus, 33. XIX. Ejus ſitus & figura, *ibid.* Quantum diſtet a Diocæſarea, Naim, & Nazareth, *ibid.* Inviſitur a Chriſtianis religionis gratia, *ibid.* Planitiem habet in vertice, in qua tres ſunt Eccleſiæ fabricatæ, *ibid.* In eo facta exiſtimatur apparitio pluſquam quingentis fratribus, 34. CCVI.
Tacitus Judæos Bacchum colere calumniatur, in Chriſtianos odio flagrans, mendax in hiſtoria reperitur, 66. VI. Mendaciorum loquaciſſimus appellatus, 72. XXVII.
Taprobana, inſula Æthiopiæ, 35. XXVIII. Eam petit Thomas, 44. XXXIII.
Tarichea civitas a Veſpaſiano expugnata, 36. XLII. Tarſenſes rerum philoſophicarum ſtudioſiſſimi, 58. CXLVIII.
Tarſus Ciliciæ Metropolis, 58. CXLVIII. Illuc Saulum cum parentibus commigraſſe, falſum, 36. VII. Jus municipale a Romanis fuerat conſecuta, & qua ratione, 58. CXLVIII. Cæſarianis partibus & Octavio favit, *ibid.* Juliopolis dicta, & cur, *ibid.*
Tatianus & Ammonius de concordia Evangeliſtarum, 31. III.
Taorinus Ebriocenſis Epiſcopus, 93. II.
Teleſſinus conſul favet Tyanæo, 68. XXX.
Tempeſtas Pauli prope Melitam, 58. CLXXII.
Templa quæ dicerentur, 1. XII.
Templi & Memoriarum differentia, 57. CXXIX.
Templi Dianæ Epheſiæ magnificentia, 57. CLXXVIII.
Templum Jeroſolymitanum ſub Zerobabel inſtar prioris reſtitutum, 31. XXXVIII. Ejus ſitus, & ordo ingredientium, 12. III. Ejus ſtructura facta ab Herode firmiſſima, 34. XII. Ejus portæ majoris deſcriptio, 34. CCLVIII. Ejus portæ deſcriptio, 34. CCLIII. Ejus porta major quæ, 12. III. Ejus ruina prædicitur, 34. XI. Ejus in interiora mulieribus nefas ingredi apud Hebræos, 34. CCLV. Ejus deſcriptio & portarum ejus, 34. CCLI. Ejus magnitudo unde probatur, *ibid.* Ejus profanatio a Samaritis facta, 31. LII. Ejus ſuperliminare collapſum tempore mortis Domini, 34. CXXIV. Ejus atrium *ſanguine inundavit*, 72. X. Ejus *theſaurus* qualis, 73. IV. Ejus conflagratio quo die, 72. X. Ejus ſtructura funditus demolita, 72. XX. Ejus deprædatio a Craſſo, 73. V. Ejus velum quale, 34. CXXIII. Ejus vaſa in templum pacis tranſlata, 73. III. Ejus divitiæ, 73. IV. Quoties ædificatum, 34. CCLI. Orientem verſus ſpectabat, 57. CIV.
Templum primum quod, 34. CCLII. Exuritur, 72. XI.
Templum Pacis corruiſſe nocte qua natus eſt Dominus, falſum, 1. XII. Nondum erectum Chriſti tempore, *ibid.* A quibus conſtructum, *ibid.* Quo tempore conflagravit, 2. XIII. Quo anno ædificatum, 77. I. Id Veſpaſianus ædificavit, & cur, 77. II. In eo ornamenta templi Jeroſolymitani depoſita, 77. I.
Templum legitimum unde dignoſcitur, 31. LII.
Templum Dianæ Epheſiæ, 57. CLXXVIII. Inter ſeptem Orbis miracula, *ibid.* Spoliatum & incenſum, 37. CLXXIX. Sæpe reſtitutum, 37. CLXXVIII.
Templum Deæ Syriæ antiquiſſimum, 58. CXXXVI.
Templum Judæorum in Ægypto, 73. X.
Templum ſibi extrui non paſſus Tiberius, 26. XI.
Temporalium rerum uſus minime vetitus, 57. LXXXIV.
Temporum indagatio ad Scripturæ interpretationem quantum conferat, 58. XLII. Eorum veritas per Conſules exquirenda, 69. XXXVI. Eorum errores per Conſules deprehendi, 69. XXXVII. Eorum ratio quantum valeat in rebus perveſtigandis, 70. III.
Tempora quatuor jejuniis decreta, 57. CCX.
Tempus quo Chriſtus Paſcha celebravit, 34. XXIII.
Tempus prædicationis Chriſti, 34. CXXXIX.
Tempus diei judicii occultum relictum, 72. XXVI.
Terentius Varro ſe in Publicanorum ſocietatem contulit, 32. LXXII.
Terentius & Socii martyres, 47. IX.
Terra quæ Domini adiacet ſepulcro, virtutem hauſit, 34. CXXXV.
Terra ſancta de Sepulcro Domini allata venerationi habita, 34. CXXXV. Ex ea, aqua ad-

admixta formari conſueviſſe tormlas, *ibid.*
Terræmotu duodecim civitates exciſæ in Aſia ſub Tiberio, 34. CXXIV. Eo Laodicea proſternitur, & finitimæ civitates, 63. III.
Terræmoius factus, Spiritu ſancto ſuper Apoſtolos veniente, 34. CCLXII.
Terræmotus tempore paſſionis, 34. CXXIV.
Tertia die, non poſt tres dies, ſe Dominus reſurrecturum prædixit, 34. CLXXVI.
Tertia, Sexta, & Nona hora potiſſimum obſervatæ, 34. CCXLVI.
Tertius Pauli diſcipulus, Epiſcopus Iconii, 58. LVII. Ejus opinio, quo anno ſuæ ætatis paſſus ſit Chriſtus, 34. CXXXVIII. Ejus error de Publicanis, 31. LXXI. Ejus error de epiſtola Pauli ad Hebræos, 51. LV. Ejus locus explicatus de clandeſtinis nuptiis, 37. L. Sub quibus Coſſ. Chriſtum paſſum aſſerit, & ejus error, 34. CXXXVIII. Epiſtolam ad Hebræos Barnabæ tribuit, 60. XLVII. Cypriani magiſter dictus, 60. LI.
Tertullus pro Judæis contra Paulum, 58. CLIII.
Teſſera Chriſtianitatis, Symbolum Apoſtolorum, 44. XVI.
Teſſera hoſpitalitatis inter Chriſtianos & Gentiles, 73. XVI.
Teſtamenti novi miniſtri, 35. II.
Teſtamentum Herodis, 8. II.
Teſtificatio SS. Patrum de traditionibus, 53. XIII.
Teſtimonia contra Jeſum non convenientia, 34. LXXII.
Tetragrammaton Dei nomen quid poſſet, 56. II.
Tetrarcha, non Rex, inſtituitur Archelaus, 8. XV.
Tetrarchiarum Palæſtinæ diviſio, 35. V.
Tetrarchiæ vocis ſignificatio, *ibid.*
Tetrarchiæ regnorum inſtar, 31. VII. De iis Joſephus Evangeliſtis conſentit, 31. V.
Thaddæo Apoſtolo quæ regio ad prædicandum obtigerit, 44. XL.
Thaddæos duos fuiſſe, *ibid.*
Thaddæus, unus ex ſeptuaginta ad Abagarum miſſus, 43. XVIII. Ejus cum Abagaro collocutio, 43. XIX. Ejus miracula, 43. XX. Curat Abagarum, *ibid.* Apoſtolus a Hieronymo creditus, 44. XI.
Thalaſſa civitas, 58. CLXVIII.
Thamar a Juda annulum petiit pro arrhabone, 57. LII.
Thau ſigno qui ſignati, 34. XCIII.
Thaumaturgus Gregorius jus dicit, 57. XXXVII.
Thecla ſponſum relinquens, adhæret Chriſto, 47. V. Protomartyr dicta, 47. XII. Superat ignem, 47. VIII. Leones ſuperat, 47. IX. Pauli cupida, 47. X. Diſtrahit gemmas, 47. VI. An martyrio defuncta, 47. XIIII. Ejus Acta, 47. III. Ejus & Pauli acta apocrypha quæ, *ibid.* Ejus acta germana, 47. IIII. Ejus paſſio, 47. VII. Ei pugnanti Angelum adſtitiſſe imagine Pauli, 47. IX. Ejus paſſione obteſtatio fieri ſolita, *ibid.* Ejus nomen inſigne, 47. XIII. Ejus in memoriam primaria eccleſia Mediolani erecta, 47. XIIII. Ejus cultor ſtudioſiſſimus S. Ambroſius, *ibid.* Eam prohibet Paulus ſecum pergere, 47. X.
Theodas ſeductor quando, 2. LVII. Ejus facinus, & mors, 1. LVIII. Ei viri circiter quadringenti conſentiunt, 34. CCLXXII. Ejus caput abſciſſum, 1. LVIII.
Theodora Auguſta Imagines ſacras reſtauravit, 57. CXIII.
Theodoretus bene ſentit de Angelorum cultu, 60. XXIII. Ejus expoſitio in epiſtolam ad Coloſſenſes de religione Angelorum improbatur, 60. XX.
Theodorus Studita meminit de epiſtola Abagari ad Jeſum, 31. LX.
Theodorus ab Ethnicis ſupplicio affectus, quod clericos tonderet, 58. CXXVIII.
Theodorus contra Latinos, qui a ſanguine non abſtinebant, 51. XXII. Ejus Pœnitentiarium manuſcriptum, 31. XXIV.
Theodoſius Magnus Imp. urceum unguenti, quo Chriſtus inunctus fuit, in foro Conſtantinopolitano a Conſtantino depoſitum, inde ſublatum honeſtiori loco recondidit, 31. XXIX. Ab Ambroſio mulctatus, 57. XXXIII. Ejus lex de prorogando morte damnatorum, 22. 23. I.
Theodoſius cœnobiarcha, 1. XXXVII.
Theophilum Anani filium a ſummo Sacerdotio ſummovit Agrippa, & Simonem ſubſtituit, 43. VII.
Theophilus pontificatum a Jonatha accipit per Vitellium, 30. II.
Theophilus ſuffectus Zacchæo in Epiſcopatu Eccleſiæ Cæſarienſis in Palæſtina, 38. XXXII. Civis Antiochenus, *ibid.*
Theophilus Eccleſiæ Antiochenæ Epiſcopus Evangelia in unum compegit, 31. III.
Theophilus Imperator præcipuus Iconomachorum fautor, 37. LXIII.
Theophilus, ad quem Lucas ſcribit, quis fuerit, 58. XXXI.
Theophorus homo, Chriſtus dictus, 48. XXII.
Theſmotheſiæ magiſtratur Athenis, 51. II.
Theſſalonicæ quid egit Paulus, 51. LXXIII.
Theſſalonicenſes alacriter a Paulo verbum ſuſcipiunt, & quæ paſſi, *ibid.* Eorum tribulatio qualis, 51. LXXIV.
Thomæ Apoſtolo quæ regio ad prædicandum obtigerit, 44. XXXIII. Ejus crux in eccleſia ſculpta, 57. CXV. Eum neutiquam fuiſſe expertem Spiritus Sancti, licet præſens non fuerit, cum Dominus inſufflavit in diſcipulos, 34. CXCV. Vidit Jeſum reſuſcitatum, *ibid.* Ad Parthos profectus, ad Indos penetravit, 44. XXXIII. Taprobanam inſulam petit, *ibid.*
Thramnus Aegyptius a Tiberio accerſitus, 34. CXXVI. Ejus hiſtoria, 34. CXXV.
Thraſeas Pætus a Nerone interficitur, 68. XXVI.
Thraſillo mago utebatur Tiberius, 28. I.
Tiara ex quibus olim confecta. *Vide ſupra*, Corona.
Tibarenorum mos de præcipitandis ſenibus, 44. XXIV.
Tiberiadis lacus, 16. X. Genezareth appellatus, 32. XIV.
Tiberias ædificata, 16. X. In lacu Genezareth, 31. LXVII.
Tiberius Nero ab Auguſto adoptatur, & quando, 6. I. Juliæ Auguſtæ filius, 26. X. Ejus Imperium, *ibid.* Ejus laus, 16. XI. Ejus primordia felicia, *ibid.* Judaicos ritus compeſcuit, 21. I. Judæos Urbe pellit, *ibid.* Res Judæorum reſtituit, 21. III. Coercet libidinem fœminarum Romanarum, 22. I. In deterius mutatus, 28. IV. Ferme biennio uſus pallio, 16. VII. Sermone Græco abſtinuit, 16. VIII. Magiæ intentus, 28. I. Coercet Pilatum, 28. II. Oblatos reſpuit honores, 16. XI. Ejus ſtudium erga Judæos, 42. XIX. Ejus litteræ pro Judæis, 42. XX. Ejus edicto magi profligati, 28. I. Per eum uſus ſericorum ablatus, *ibid.* Ejus lex adverſus hiſtriones, 22. 23. I. Ejus lex de pœna damnatorum proroganda, *ibid.* Ejus comminatio accuſatoribus Chriſtianorum, 34. CCXXIV. Ejus annus quintusdecimus, annus placabilis, 31. I. Ejus crudelitas, 22. IV. Ejus crudelitas in Senatores, 35. XXIX. De Chriſti divinitate ad ſenatum retulit, 34. CCXIV. Quo anno ſuæ ætatis obiit, 39. I.
Tiberius Alexander Alabarcha ditiſſimus, 48. XXIX.
Tiberius Alexander Fadi ſucceſſor, Alabarchæ filius, *ibid.* Deſertor paternæ religionis, 34. CCLX.

Digitized by Google

Tibicines ad luctum adhibebantur, 31. LXXVI.
Timon unus ex ſeptuaginta diſcipulis, 33. X-LI.
Timor diſcipulorum, viſo Paulo, quid arguit, 39. V.
Timotheus presbyter Jeroſolymitanus, 1. XL.
Timotheus prius Gentilis homo circumciſus a Paulo. 51. XLI. Theſſalonicam miſſus, 52. X-IV. Ejus & Pauli nomine ſcriptæ epiſtolæ, quæ, 59. XXII. Ejus genus, 51. XLII. Cur a Paulo circumciſus, 51. XLI. Quibus parentibus genitus, 51. XLII. A Paulo ſacris initiatus, & Epheſiorum Eccleſiæ præfectus, 57. CLXXXIX. Vino temperabat, 57. CXCV. Is & Linus Paulo miniſtrabant, 34. CCLXXXI. Is & Titus virgines permanſerunt, 93. VIII.
Tintinnabula primum ab Auguſto in editiori loco poſita, 58. CIV. Etiam apud Syros in ſacris adhibita, *ibid.* Iis uſi præfecti excubiarum, & cur, *ibid.* Eorum uſus in Eccleſia, *ibid.*
Tirathebam vicum inſederunt Samaritæ, 35. X-XVI.
Titia lege quid cautum, 52. XVI.
Tituli argento ornati in eccleſiis, 58. XCVIII.
in Titulis impartiendis Catholici copioſi, 58. II.
Titulis debitis heretici Pontificem non honorant, *ibid.*
Titulus crucis Chriſti quo ordine ſcriptus, 16. IX. 54. CXIV.
Titulos Paſtoris, 44. LXI. 57. CL.
Titulus honoris primus in Eccleſia Apoſtolatus, 58. II.
Titulus & ſtatua Simonis magi, 44. LV.
Titulus optimi viri magiſtratum gerentibus dari ſolitus, 58. XXXIII.
Titus Pauli interpres, 45. XXXII. Cretenſis Epiſcopus. 58. I.
Titus Imp. optavit fieri Pontifex, & cur, 84. LX-XVIII. In Judæam a Patre mittitur, 70. VIII. Jeroſolymam obſidet, qua die, qua parte, 72. I. Judæos captos ante urbem cruci affigi jubet, *ibid.* Jeruſolymam aggeribus cingit, 72. V. Jeroſolymam muro cingit juxta prædictionem Domini, *ibid.* Eviſcerantes Judæos propter aurum cohibet, 72. VI. Ad deditionem Judæos miſeratus fruſtra invitat, 72. IX. Antoniam turrim expugnat, 72. X. Templum oppugnat, *ibid.* Templo parcere ſtatuit, *ibid.* Fruſtra templum ab incendio liberare conatur, 72. XI. Sacerdotes in templo latentes ad ſupplicium duci jubet, 72. XVI. Dat licentiam militibus inflammandi civitatem, *ibid.* Sion oppugnat, & capit, 72. XVIII. In templo more gentium immolavit, non tamen hæc intelligi poteſt abominatio a Domino prædicta, 72. XV. Alexandriam ſe confert, 72. XXXIV. Quo anno triumphat, 73. I. A Daniele præmonſtratus, 72. XXXIV. Arborem balſami in triumphum duxit, 73. VI. Solus imperat, 81. II. Quando obiit, 83. I. Sexies Conſul, 79. I. Ejus numiſma quale, 73. 1. Ejus modeſtia, 72. XXXIII. Manſuetudo, 80. II. Clementia *ibid.* Beneficentia, 81. II. Arcus Triumphalis, 73. II. Obitus, 83. I.
Tobiæ accubitus, 54. XXXVII.
de Toga ad pallium, proverbium, 57. XCVI.
Tonſura clericalis quid ſignificet, 58. CXXIII. Ex Apoſtolica traditione in Eccleſiam derivata, 58. CXXII. Eam Petrus geſtabat, 58. CX-XV. Prima antiquitus etiam initiabantur Clerici, 58. CXXVIII. Puerorum, *ibid.* Major iis, qui majoribus ordinibus initiabantur, *ibid.* Ejus uſus unde ortus, 58. CXXI. CXXII. Monachalis, & Clericalis differentia, 58. CXXII. Monaſticam deridentes ſeveriſſime puniti, 58. CXXXIII.
Tonſuram barbæ non probat Hieronymus, 58. CXXXV.
Tormenta Chriſtianorum, 66. IV.
Torpetes de domo Cæſaris a Paulo converſus, 59. IX. Martyrio coronatus ſub Nerone, *ibid.*
Tortulæ ex terra ſepulcri Domini, & aqua admixta formatæ, 34. CXXXVI.
Trabem ex auro ſolidam Craſſus a templo abſtulit, 75. V.
Trachonitica regio, 8. X.
Traditio quid, 53. III. Scripturæ præſtat, 53. IX. Antiquior ſcriptura, *ibid.* Scripturarum fundamentum, 53. XI. Ex ea cœtus Eccleſiæ, 53. XII.
Traditio Apoſtolica orare ad Orientem, 58. CV.
Traditiones & ſcripta ab Eccleſia probantur, 53. XI. Eſſe Apoſtolicum depoſitum, 53. III. Improbatæ quæ, *ibid.* Rechabitarum, 53. VIII. Apoſtolorum, 53. III. Multæ numerantur, 55. XIV. Citra ſcriptum ab Apoſtolis relictæ propter quid, 53. XVIII. Scriptæ ab Ignatio, 55. XII. De obitu Mariæ Virginis, 48. XIV. Eas ſervandas, ut a majoribus traditæ ſunt, 57. CLVI. Sub Eleutherio illibatæ, 58. CXXX. Pluſquam ſcripta eſſe æſtimatas, 97. IX. De iis, 53. III. Earum defenſores, 53. XXXII.
Tragœdiæ inſcriptæ: Chriſtus patiens, quis auctor, 34. XXII.
Traianus adoptatus a Nerva, 00. XIII.
Tranſamenna regio quæ, 55. LXX. Eam, & ducenta talenta conſequitur Antipas, 8. XV.
Tranſeuphratenſes copiæ Judæorum. 45. XXV.
Transfiguratio Domini, 32. XXIX.
Tranſlatio corporis S. Ignatii Martyris Antiochiam, 55. XVII.
Tranſlatio corporum S. Petri & Pauli, 55. X-VII.
Tranſtiberim habitabant Judæi, 5. XVI.
Tranſubſtantiatio in Euchariſtia, 34. XLV.
Tres dies fuit Dominus in ventre terræ, 34. CLXXIII. Poſt tres dies reſurgere Dominum, quomodo intelligatur, 34. CLXXV.
Tres horas, tertiam ſcilicet, ſextam & nonam ſolemniores fuiſſe in orationibus divinis, 34. CCXLVI. Propter myſterium Trinitatis, *ibid.*
Tres Tabernæ quantum ab urbe diſtarent, 59. III.
Tres Virgines Veſtales a Domitiano punitæ, 86. II. Quæ earum nomina, *ibid.*
Tribunalia Judicum tria apud Hebræos, 52. XI.
Tribus ſingulæ in ædificationem templi pacis pecuniam contulerunt, 5. XIII.
Tributa Sacerdotibus alacriter pendebantur, non ita Regibus, 57. LXXVI.
Tributa ſacerdotibus pendenda, perinde ac Regibus, 57. LXXVI.
Tributi numiſma quale, 34. X.
Tributum Reges a filiis exigere non ſolent, 33. XXXII.
a Tributo qui ſint liberi, *ibid.*
Tributum non dandum Romanis, Judæ Galilæi decretum, 2. LVII.
Tributum Judæorum Romanis dari ſolitum, 72. XXVIII.
Tributum Auguſti pro reſtituendo Palatio, 34. X.
Triclinii nomen apud Judæos, 34. XXXVII.
Triephon Pauli diſcipulum ſe nominat, 68. II.
Trigemina porta, quæ & Oſtienſis, quid ibi, 69. IX.
Trinitas trium horarum myſterio declarata, 34. CCXLVI.
Tripolis oppidum, 44. X.
Trium miraculorum memoria in Epiphaniis, licet non eodem die facta, 32. XXXIV.

Digitized by Google

Trium fontium locus celeberrimus, 69. XIII. Unde ibi tres fontes, *ibid.*
Triumphus Titi, 73. I.
Troas civitas nobiliſſima, 57. CLXXXVIII. Illic Paulus quid, 58. LXII.
Troadis Aſſon, 58. LXXIX.
Trogyllium, quid, *ibid.* Illic commoratur Paulus, *ibid.*
Trophimus Pauli diſcipulus, 59. I. Melitæ infirmus a Paulo relinquitur, an Mileti, *ibid.* Unus an plures, 58. CXLIV. Jeroſolymis cum Paulo, *ibid.*
Tryphena a Paulo ſalutatur, 58. LV.
Tryphoſa a Paulo ſalutata, *ibid.*
Tuba dies feſti denuntiabantur apud Hebræos, 54. XXVII.
Tuba ſignificabatur ſeptimi diei principium, & finis, *ibid.*
Tubæ ſonitu certæ horæ Hebræis ſignificatæ, 58. CIV.
Tugorium Romuli ad multa ſæcula conſervatum, 2. V.
Tullianus carcer cui comparandus, 58. XLIII.
Tumultus Epheſini propter templum Dianæ, 57. CLXXIX.
Tundere pectus in oratione quid ſignificet, 58. CXI.
Tunica inconſutilis Chriſti deſuper contexta, qua arte a matre facta, 54. CXIII. Eam a Chriſtianis redemptam & conſervatam, 54. CXXXIII. In Galatia repoſitam, *ibid.*
Turres quædam, everſa Jeroſolyma, relictæ, cur, 72. XX.
Turrim ædificaverunt Noe filii ab alteratrum diſcedentes, 44. XVI.
Turris quarta ſupra verticem Paſtophoriorum condita Jeroſolymis, 54. XXVII.
Turris erecta Jeroſolymis ad delinquentes coercendos, 44. V.
Turris Stratonis Cæſaræa, 73. VIII.
Turris Ader, id eſt, gregis, 1. XVI. Juxta quam pavit Jacob greges ſuos, *ibid.* Et juxta quam paſtores audierunt, Gloria in excelſis Deo: de qua locutus eſt Michæas, *ibid.* In qua eſt Eccleſia trium paſtorum, *ibid.* Mille paſſus diſtans a Bethlehem, *ibid.*
Turris nebuloſa, *ibid.*
Turris Antonia dicta, 17. I.
Turris in Siloe collapſa, 53. XLII.
Tyana oppidum Cappadociæ, 44. XI.
Tychicus Pauli tabellarius, 59. XV. XIX. XXII. 60. IX.
Typhonicus ventus, qui & Euroaquilo, 58. CLXX.
Typus Concilii celebrandi a Domino monſtratus, 33. XVII.
Typus decimarum, 57. LXXVII.
Typus Eccleſiæ, 41. VII.
Tyranni Sophiſtæ ſcholam Paulus adiit, 55. III.
Tyridates magus, 68. XIII.
Tyriis & Sidoniis iratus Agrippa, 44. IX.

V

VÆ, væ Jeroſolymis, vox Jeſu filii Anani, 65. I.
Valens Imperator Epiphaniæ feſto interfuit, 1. XXXVI.
Valentinus hæreſiarcha, 54. CXXXVIII. Ejus commenta de Infantia Salvatoris, 12. VI.
Valentiniani hæretici opobalſamo ungebant baptizatum, 35. XVIII.
Valeriani Imperatoris teſtimonium de Eccleſia Chriſtianorum, 57. CIII.
Valerii Grati præfectura in Judæa, 26. X. Ejus præfecturæ finis, 28. I.
Vandali quot annos Africam devaſtarunt, 58. CXXXII.
Varus Præſes Syriæ, 8. XIV. Jeroſolymam contendit, *ibid.* Ex Syria evocatur, *ibid.* In Palæſtinam ad comprimendos Judæos mittitur, *ibid.* Judæos agit in crucem, *ibid.* Ad adminiſtrandam Germaniam amandatur, 11. 22. II. Germanos aſpere tractans ad defectionem impulit, *ibid.* Sibi ipſe mortem conſcivit, *ibid.* Syriam pauperem reliquit, 12. X.
Varianus clades in Germania, *ibid.*
Vaſa myrrhina in magno pretio olim habita, 54. XCVI. Unde materiam habent, *ibid.* *Vide*, Myrrhina vaſa.
Vaſa templi in templum Pacis tranſlata, 73. III.
Vaticana baſilica fontem habuit in atrio, 57. XVIII.
in Vaticano Petrus ſepelitur, 69. XVIII.
Vaticanum locus pauperum, 69. X.
Vaticanum Janiculi pars dicta, 69. XVI.
Vaticinia Domini impleta, 72. IX.
Vaticinium de piſcatione Apoſtolorum, 41. VIII.
Vectigal fructuum venalium remiſſum Judæis a Vitellio, 37. II.
Vectigal & tributum Principibus pendendum, 57. XXXI.
Vela admota reliquiis ſanctorum, 55. XII.
Velamen mulierum quale eſſe debeat, 57. LXXXV.
Velamen ſacrarum virginum a Sacerdotibus benedictum, 57. XC.
Velandi oculos capite truncandorum mos, 69. X.
de Velandis mulieribus Pauli conſilium, 57. LXXXV.
Velatæ mulieres Judææ, *ibid.*
Velatæ mulieres Lacænæ, *ibid.*
Velatio improbata quæ, *ibid.*
Velationis virginum apophoretica, 57. XC.
Velationis celebritas Deo dicandæ virginis, *ibid.*
Velo Poppæa Sabina utebatur, 57. LXXXV.
Velum ſacrum quale, 57. XC.
Velum ſciſſum in morte Domini quod, 34. CXXIII.
Velum templi duplex, interius, & exterius, *ibid.*
Velum templi quale eſſet temporibus Joſephi, *ibid.*
Velum virginitatis inſigne, 57. LV.
Velum mulierum quale reprehenditur, 57. LXXXV.
Venantius Fortunatus gratiam conſecutus ex oleo lampadis, 55. XIV. Ejus carmen de ſepulcris Apoſtolorum, 69. XXV.
Venditionis Judaicæ typus in Zacharia expreſſus, 34. XIX.
Veneri & Adonidi templum erectum ab Hadriano Imp. ad abolendam præſepis memoriam, 2. V.
Veneris fanum Corinthi, 57. XLIII.
Ventidius Cumanus Tiberii Alexandri ſucceſſor, 50. I.
Verba conſecrationis quam efficacia, 54. LVIII.
Verba aliquot Domini Jeſu ab Evangeliſtis non ſcripta, 34. CCXX.
Veritas non labefactatur, ſi hæreticus eam teneat, 34. CCCXV.
Veritas Catholica de S. Maria, 48. XII.
Veronica Berenice dicta, 34. CXXXIII. Ejus Sudarium, *ibid.*
Veſpaſianus a Nerone adverſus Judæos miſſus, 69. XLVIII. Quot & quales clades Judæis intulerit, *ibid.* Galilæam debellat quando, *ibid.* Titum ad Galbam novum Imp. legat, 70. VIII. Tribus exceptis caſtellis, & Jeroſolyma omnia loca Judææ ſubjecit, 71. II. Ab exercitu Imperator acclamatur, 72. III. A multis

tis

tis creditus Chriſtus, 75. VIII. Ei cur tributa ſint ea, quæ de Chriſto prænuntiata fuerant, 71. VI. Ei competere non poſſunt quæ de regno Meſſiæ dicta ſunt a Prophetis, 71. VIII. Ei ex S. C. decretum Imperium, 71. V. Alexandria ſolvens Romam venit, ibid. Ejus miracula ex impoſture Tyanæi 71. VI. Cæcum & manu ægrotum ſanat Alexandriæ, ibid. Omnes ex familia David necat, 73. XI. Capitolium concrematum reſtituit, 72. XII. Cæſarienſes colonos fecit, 73. VIII. Philoſophos præter Muſonium Urbe expulit, qua occaſione, 75. II. Chriſtus haberi affectavit, 77. II. Ejus juſtitia, 80. II. Ejus mors, 81. I. Ejus Imperii anni varie numerati, & cur, ibid.
Veſper ſtella, 34. CLXVII.
Veſpere pro ſero accipitur, 34. CLXVI.
Veſpera quid ſignificet, 34. CLXV.
Veſpertinæ Miſſæ, 34. LXI.
Veſperugo ſtella, 34. CLXVI.
Veſtæ Statuam non pati pluviam, commentum, 71. XI.
Veſtales virgines inciſos ſibi capillos ad arborem ſuſpendebant, 57. XCIII. In eas Domitianus animadvertit, 85. III. 86. II. Earum crimine damnatarum pœna, 94. VII.
Veſtigia pedum Domini, 34. LXVI.
Veſtigia Domini Jeſu in monte Oliveti impreſſa, dum in cœlum ipſe aſcenderet, 34. CCXXVII.
per Veſtigia veſtra, ſummiſſo animo dici, vel ſcribi ſolitum a Chriſtianis ſacerdotes obteſtantibus, 34. CCLXIII.
de Veſtigiis Domini terræ impreſſis, & de excuſſis ſolo reſpuentu marmoribus, quæ minus adornandi ſtudio tentaſſet apponere, & de calcari pulveris direptione, qui auctores meminerint, 34. CCXXIX.
Viſtiliæ Romanæ impudicitia, 21. I.
Veſtimenta Chriſti ubi ſervata, dum baptizaretur, 32. XIX.
Veſtimenta ſua recepit Jeſus in cœna, 34. XXXIX.
Veſtis Chriſti inconſutilis, nequaquam pretioſa, 34. CXIII.
Veſtis nuptialis quæ, 34. XXXIX.
Veſtis Regia affinium qualis, 34. LXXXI.
Veſtis qua Jeſus deluſus, 34. LXXXII.
Veſtis cœnatoria quæ, 34. XXXIX.
Veſte nigra indui ſolitas virgines Deo ſacratas, 57. XCII.
Veſtes ſacerdotales, 57. I.
Veſtes hominum in Oriente a feminis confici ſolitæ, 34. CXIII.
Veſtes ſcindere, ſacerdotibus vetitum, 34. LXXIII.
Veſtes ſcidit Jonathas ſacerdos, non ſacerdotales, ſed militares, quibus dux indutus erat, ob turpem militum fugam, ibid.
Veſtes ſcidit Joſue ob cladem bello acceptam, ibid.
Veſtes ſcindendi cauſæ, blaſphemia potiſſimum & luctus, ibid.
Veſtes & ornatus mulierum qualia, 57. LXXXVIII.
de Veſtitu mulierum, 57. LXXXV.
Veſuvii montis eruptio, 81. III.
Vettius Marcellus equeſtris ordinis, 69. XXVII.
Victor Epiſcopus Capuanus, 31. III.
Victorini Pictavienſis carmen de Golgotha, 34. CXII.
Victoriam in bello Deus prænuntiare ſolebat per duodecim gemmas, inſitas in rationali ſummi ſacerdotii, 27. II.
Vidua in Eccleſiæ miniſterium cujus ætatis eligenda, 58. XXIX.
Vidua offerens duo minuta a Domino laudatur, 54. XI.
Viduæ Naim filius a mortuis revocatur, 32. XV.
Viduarum collegia antiquiſſima, 57. LVI.
Viduis ſeptem diſcipuli præfecti, & eorum nomina, 33. XLI.
Viennæ Paulus Creſcentem reliquit, 61. IV.
Viennam Galliæ in exilium mittitur Archelaus, 16. I.
Vigilantius Hiſpanus, vere Dormitantius, 57. CXXIII. Contra cultum ſacrarum reliquiarum, 55. X.
Vigiliarum nocturnarum uſus & modus, 58. LXXI. Ab Ambroſio auctus, non ablatus, ibid.
Vigiliæ anniverſariæ, 44. LXXXVIII. De Vigiliis chriſtianorum etiam Ethnici ſcribunt, 51. LXXI.
de Vigiliis noctis Dominicæ celebrandis, 58. LXXXIX.
Vincentius Bonardus, Magiſtri Sacri Palatii collega, 58. LXXVI.
Vincentius Lirinenſis, 53. XXXI.
Victimæ Paſchales quo tempore cædi inciperent, 34. XXVII.
Vincula ferrea in ſepulcro Domini impoſita, 34. CXXXII.
Vincula Petri in honore habita, 69. XXX. [illegible]
Vindicta in quoſdam Herodis amicos ab Archelao petita, 8. XII.
Vindicta in ſumentes indigne Euchariſtiam, 57. CLX.
Vinidius Quadratus Syriæ Præſes, 50. V.
Vini myrrhati natura, 34. XCIX.
Vinum aqua mixtum in ſacrificio offerendum, 57. CXLVI.
Vinum felle mixtum guſtaſſe Dominum, 34. XCVI. Cur guſtaverit, 34. CVI. Id noluit bibere, ibid.
Vinum myrrhatum, 34. XCVI. Vide, Myrrhatum vinum.
Vina quæ permiſſa mulieribus Romanis, 34. CVI.
Viri a mulieribus ſeparati in templo, 12. III.
Viri Galilæi cur dicti Apoſtoli ab Angelo, 32. VII.
Viros pios interdum a dæmonibus vexatos, 32. XXIV.
Virga ferrea, 57. XVI.
Virga lupos arcet, & oves dirigit, 57. XXVIII.
Virgæ directionis uſus duplex, ibid.
Virgines pretioſa Chriſti monilia, 52. LV.
Virgines ſuas Corinthii velabant, 57. LXXXV.
Virgines Lacænæ aperta facie prodibant, ibid.
Virgines Veſtales ſupplicio damnatæ, 86. II.
Virgines Deo dicatas nigra veſte indui ſolitas, 57. XCII.
Virgines ut plurimum ad ſacerdotium aſſumptos, 58. XX.
Virginibus crines amputati diverſis ex cauſis, 57. XCIII.
Virginum locus in eccleſia antiquus, 57. CXXV.
Virginum collegia antiquiſſima, 57. LVI.
Virginum Veſtalium in crimine deprehenſarum pœna, 94. VII.
Virgo Deo dicata, ſponſa Chriſti cur dicta, 57. XCII.
Virginis Deo ſacratæ mater, ſocrus Dei vocata, ibid.
Virgo eſt Mariæ epithetum antiquiſſimum, 2. VI.
Virginitas Mariæ illibata, ibid.

Virginitas per Chriſtum exaltata, 2. I. Semper & ab omnibus commendata, *ibid.* Etiam apud Gentiles in pretio habita, 57. LIX. Ab Auguſto privilegiis ornata, 2. I. Ejus cultores Corinthii, 57. LV. Eam perpetuam qui coluerunt, 93. VIII. Ejus inſigne, velum, 57 LV. Ejus aſſertores 57. LVII. Ejus impugnatores, 57. LVIII. Ejus & continentiæ ſervandæ conſilium Pauli, 57. LIV. Ejus laudes, 2. I. 57. LIX.

Virginios Rufus a legionibus Romanis Imperator nominatur, 99. I. Laudatur a Plinio, *ibid.*

Viſibile caput in Eccleſia ſtatuendum, 33. XVIII.

Viſio Petri, 41. VI.

Viſitare omnes Eccleſias, Petri munus, 39. XXVI.

Vitæ longævæ aliquot exempla in primo Chriſti ſæculo, 96, II.

Vitellius Præſes Pilato ſucceſſit, 31. VIII. Proconſul in Syriam mittitur, 37. II. Sacerdotibus Judæorum cum ornato pontificio ſtolam reſtituit, *ibid.* Judæorum populum in fidem Caii novi Principis ſacramento adegit, 35. II. Eum principes Judæorum quid deprecati, *ibid.* A Syriæ præfectura amovetur, 41. XXI. Bellum Arabicum adverſus Aretam Regem parat, 39. II. Per Judæam exercitum non ducit, cur, 68. XLIX.

Vitellius L. Vitellii filius ad Imperium provectus, 71. I. Turpiſſime imperat, 71. III. Imperat menſes octo, dies quinque, 71. IV. Occiditur, *ibid.* De ejus Imperii tempore opiniones diverſæ conciliatæ, 71. V.

Vitis magnitudo in ſuperliminari portæ templi, 34. CLIII.

Vitis aurea in templo, *ibid.*

Vitro rupto ſulphurata permutare ſoliti Judæi, 94. VI.

Ulpianus Chriſtianorum hoſtis, 56. XI.

Ultio divina in Herodem, 7.

Ultio divina in Agrippam, 46. V.

Umbra Petri languores curante, cultus imaginum & vis miraculorum præfiguratur, 34. CCLXX.

Umbra Pauli an mortuos ſuſcitaverit, 55. XI.

Una fuerit, an plures Magdalenæ, fuſe diſputatur, 32. XVII.

Una ſabbati appellatus dies qui nunc Dominicus, 58. LXIII.

Uncia quid, 33. XXX.

Unctio pedum cur fieret, 32. XXVI.

Unctio Jeſu a Magdalena ter iteratur, *ibid.*

Unctionem pedum M. Otho Neronem docuit, *ibid.*

Unctio capitis biduo ante Paſcha facta, 34. XIV.

Unctio extrema cur ſic dicta, 63. XIV. Sacramentum, 63. XV.

Unctio cadaverum cur iteraretur, 34. CLXIV.

Unctionis duplex genus, 63, XIII.

Unctionis myſterium, qua presbyteri recenter baptizatos inungunt, aliud eſt a Sacramento Confirmationis, 55. XIX.

Unguenta offerri ſolita ad ſepulcra martyrum, 58. XCVIII.

Unguento pedes ungere, res inuſitata, 32. XXVI.

Unguento pedes virgines Athenis ungebant, *ibid.*

Unguentum Nardi piſtici quale, *ibid.*

Unguenti alabaſtrum, regale donum, 32. XXIX.

de Unitate Eccleſiæ aſſertio firma, 45. IV.

Unius uxoris vir in Epiſcopum cooptandus quomodo, 58. XXVIII.

Unum viſibile caput in Eccleſia ſtatuendum, 33. XVIII.

Vocatio Petri, & Andreæ, & filiorum Zebedæi, 31. LVII.

Volatus magici a Luciano deſcripti, 68. XV.

Volatus Simonis magi quo tempore, 68. XV. De eo Patrum aſſertio, 68. XIII.

Volatus Icarius ſub Nerone exhibitus, 44. LIV.

Vologeſes Parthorum Rex Neronis memoriam honorat, 70. V.

Volſella chirurgicum inſtrumentum, 58. CXL.

Voluſianum a Pilato Romam miſſum, falſo traditum, 34. CCXXV.

Vox ſanguinis Abel, & omnium juſtorum clamat de terra, 1. LIIII.

Vox in templo audita; Migremus hinc, 68. XXXIV.

Voces cultiores non curandæ, 57. LXXV.

Voces quædam Hebraicæ cur in Eccleſia retentæ, 57. LXXIV.

Voces novas in ſacris non facile admittendas, 57. XXXIV.

Voces plurium linguarum communes interpretandi conſuetudo probata, 31. XXVII.

Urbanus Epiſcopus in Macedonia, 58. LVI.

in Urbe quot eccleſiæ tempore Cornelii Papæ, 57. CI.

Urbicus Epiſcopus Arvernenſis, 58. XXVI.

Urbis Romæ conditæ annus haud ſatis exploratus, 45. XVI. Ejus incendium tempore Neronis, 66. I. Quo die, *ibid.* Unde inceperit, *ibid.* Quam diu duraverit, 66. II. Juſſum Neronis fuiſſe creditur, 66. III. Per navem diua arſit Neronis temporibus, 66. VIII. Ejus protectio a Petro Apoſtolo, 69. XXV.

Urbs Roma diverſa ab Eccleſia Romana, 45. XVIII.

Urbs Romana improbatur, Eccleſia laudatur, *ibid.*

Urceus unguenti, quo Chriſtus inunctus, ubi depoſitus, 32. XXIX.

Urſini presbyteri caſtitas, & cautela, 58. XXVI.

Uſia unde dicatur, 48. XXIII.

Uſuardus & Ado Aſſumptionem Virginis dormitionem appellant, & cur, 48. XV.

Uſuardi Martyrologium, 59. IV.

Uſus flagellorum duplex apud Romanos, 34. LXXXIIII.

Uſus truncandi capita damnatorum non fuit apud Hebræos, 34. CX. Secus apud Romanos, *ibid.*

Uſus dandi annulum in nuptiis unde, 57. LII.

Uſus annuli ſponſalia apud Romanos, *ibid.*

Utilitas ex diſperſione diſcipulorum quæ facta eſt ſub Stephano, 35. I.

Vviticchindus Saxo monachus, nobilis hiſtoricus, 47. XI.

Vulcano litatur propter Urbis incendium, 66. VIII.

Uxor Pilatum monet, 34. LXXXII.

Uxor in profluviis & diebus ſolemnibus non cognoſcenda, 57. XLV.

Uxor ſemper in digito annulum habet, & cujus gratia, 57. LII.

Uxor Sulpitii Galli dimiſſa propter apertum caput, 57. LXXXV.

Uxorati tantum ab hæreticis ad ſacros ordines olim promoti, 58. XX.

Uxorem ducere quid ſit, 92. XXXI.

Uxores Apoſtolos habuiſſe non reperitur, excepto Petro, 57. LXVII.

Uxores poſt Ordines retinere nec Græcis olim permiſſum, 58. XXVI.

X

Xantippe & Polyxena a Paolo in Hiſpania ad fidem converſæ dicuntur, 61. IIII.

Xerophagia erat cœna pura, 34. CXLIX.

Xerophagias, id eſt, ſiccorum eduliorum uſum, ab Apoſtolorum temporibus cœpiſſe, 34. CLXI.

Xyſtus affirmat epiſtolam ad Hebræos, Tertulliano a quibuſdam attributam, 60. XLVII.

ZA-

Z

ZAbulon terra & Nephthalim a Domino illuſtrata, 31. LVI.
Zacharias pater Joannis mutus redditus, 1. LII. Fuit filius Barachiæ, 1. LIIII. Chriſti tempore interfectus, 1. LV. Moriens quæ dixit, 1. LIIII. Eum occiſum inter templum & altare, patrem Joannis eſſe monſtratur, 1. LII. Ejus ſanguis in ſilicibus templi, 1. LV. De ejus nece ſententia confirmatur, 1. LIIII. De ejus ſanguine codex manuſcriptus in bibliotheca Vaticana, 1. LV. De ejus nece meminit Valentinianus Imp. *ibid.*
Zacharias Joiadæ filius, 1. LIIII. A Joas Rege interfectus, *ibid.*
Zacharias filius Baruch in templo occiſus, 1. LVI.
Zacharias Papa de quibuſdam animalibus non comedendis ſtatuit, 31. XXIV.
Zachariæ Prophetæ corpus repertum, 34. CXXX.
Zarada Perſis leges iniquas dedit, 44. XXIII.
Zebedæi filiorum mater pro filiis rogat, 34. III.
Zelotarum Hebræorum cuſtodiis arctata Jeruſalem, 68. L. In interiorem templi partem ſe recipiunt, 69. XLIX. Jeroſolymam exagitant, *ibid.* Summum ſacerdotem ſorte deligunt, *ibid.* Contra cives dimicant, 69. LI. In plebem graſſantur, *ibid.* Omnes in templo a Joanne occiduntur, 72. III.
Zeno Epiſcopus Veronenſis quæ ex apocryphis mutuatus, 1. VI.
Zeno cum decem millibus militum obtruncatus ad Aquas Salvias, 69. XI.
Zenodori domus quid eſſet, 8. XV.
Zephyrinus Papa quid de tempore martyrii Petri & Pauli, 69. II.
de Zeuxippi tyrannide apertum mendacium, 44. XXXI.
Zona Eliæ & Joannis Baptiſtæ pellicea, 31. XIII.
Zoſimus Cilix Babylonis in Ægypto Epiſcopus, 43. XVII.

INDEX
SCRIPTURARUM SACRARUM,
Quæ in hoc primo Annalium Tomo citatæ elucidantur,

GENESIS.

Cap.1. Dixit Deus; fiat lux, 2. I.
25. Peperit ei Cetura Madian, 8. XXVI.

EXODI.

Cap.8. Abominationes Ægyptiorum immolabimus, 42. XXIX.
12. Quartadecimi menſis hujus ad veſperam Phaſe Domini eſt, 34. XXVI.
28. Stringebatur rationale annulis ſuis, 34. LXXXI.

LEVITICI.

Cap.19. Neque in rotundum attondebitis comam, 58. CXXXVI.
20. Separate ergo vos jumentum mundum ab immundo, 41. VIII.
21. Non radent caput nec barbam, 58. CXXVI.
21. Veſtimenta non ſcindet, 34. LXXIV.
23. Menſe primo quartadecima die ad Veſperam Phaſe Domini, 34. XXVI.

DEUTERONOMII.

Cap.17. Nec adorent Solem, Lunam, & omnem militiam cœli, 60. XVI.
23. Non ſit meretrix in Iſrael, 32. XXII.
23. Non erit vectigal pendens in filiis Iſrael, 65. LVIII.

JOSUE.

Cap.14. Adam maximus ibi inter Enacim ſepultus eſt, 34. CXI.

REGUM III.

Cap.10. Regina Saba audita fama Salomonis, 1. XXVIII.
IV. 23. Adolebant incenſum Baal, Soli, Lunæ, duodecim ſignis, & omni militiæ cœli, 60. XVI.

ESDRÆ II.

Cap. 5. Excuſſi ſinum meum, 46. XV.

PSALMORUM.

Pſal.44. Pro patribus tuis nati ſunt tibi filiis, 57. XXX.
57. Manus ſuas lavabit in ſanguine peccatoris, 34. XC.
58. Diſperge illos in virtute tua, 72. XXX.
65. Tranſivimus per ignem, & aquam, 34. CCCXVII.
67. Principes Juda duces eorum, 32. VII.
68. Suſtinui qui ſimul contriſtaretur & non fuit, 34. XCVI.
80. Manus ejus in Cophino ſervierunt, 94. IV.
109. Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, 34. L.
132. Sicut unguentum in capite quod deſcendit in barbam, 55. VIII.

ISAIÆ.

Cap.8. Accipiet ſpolia Damaſci, 1. XXVI.
9. *Secundum* LXX. Hoc primum bibe terra Zabulon, 31. XXXII.
11. Delectabitur infans ab ubere in foramine aſpidis, 1. XVII.
32. Vocavit Dominus ad calvitium, 58. CXXI.
28. Aliis linguis, & labiis loquar populo huic, 45. XXXV.
35. Germinans germinabit ſicut lilium, 8. XLVII.
60. Dromedarii Madian & Epha, 1. XXV. XXXIV.
60. Surge, illuminare Jeruſalem, 2. XXV.
61. Ut prædicarem annum acceptabilem Domino, 31. I.
62. Vocabitur Tibi nomen novum, 43. XI.

JEREMIÆ.

Cap.16. Mittam venatores, 42. VIII.
31. Vox in Rama audita eſt, 2. L.

EZECHIELIS.

Cap.4. Non radent caput, neque barbam, 58. CXXXVI.

DANIELIS.

Cap.9. Civitatem, & Sanctuarium diſſipabit populus cum duce venturo, 72. XXXIV.
9. Fuit in templo abominatio deſolationis, 68. LIII.
9. In finem perſeverabit deſolatio, 72. XXVIII.

MICHÆÆ.

Cap.1. Decalvare, & tondere, 58. CXXXI.
4. Et tu turris gregis nebuloſa, 2. XVI.

ZACHARIÆ.

Cap.11. Projice illud ad ſtatuarium, pretium decorum, 34. XIX.
14. Stabunt pedes ejus ſupra montem Oliveti, 34. CCXXVII.

MA-

MACHABÆORUM I.

Cap.1. Fecerunt ſibi præputia, 57. LXXI.

MATTHÆI.

Cap.2. Ecce magi ab oriente venerunt Jeroſolymam, 1. XIX. *& ſeqq.*
2. Vidimus Stellam ejus in Oriente, 1. XIX. *exponitur*, 1. XXXV.
2. Per aliam viam reverſi ſunt in regionem ſuam, 1. XXXVII.
2. Accipe puerum, & fuge in Ægyptum, 1. XLII.
2. Occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem a bimatu & infra, 1. XLVIII.
2. Habitavit in Civitate quæ vocatur Nazareth, 9. I.
3. Habebat veſtimentum ex pilis Camelorum, 31. XI.
3. Eſca autem ejus erat locuſtæ & mel ſilveſtre, 31. XI.
3. Venit a Galilæa in Jordanem, ut baptizaretur ab eo, 31. XVI.
4. Ductus eſt in deſertum a Spiritu, 31. XX.
4. Abiit opinio per totam Syriam, 31. LVII.
5. Qui dixerit fratri ſuo Racha, 32. X.
8. Occurrerunt ei duo habentes dæmonia de monumentis exeuntes, 31. LXVI.
8. Exeuntes abierunt in porcos, 31. LXVI.
9. Cum vidiſſet tibicines & turbam, 32. LXXVI.
10. Nolite poſſidere aurum, 34. CCLVIII.
13. Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc, 31. XXXVIII.
14. Herodes enim tenuit Joannem, 31. XLIV.
14. Saltavit filia Herodiadis, 33. I.
16. Quem dicunt homines eſſe filium hominis, 33. XVI.
16. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, 33. XX. XXIII.
16. Vade poſt me ſatana, 33. XXVIII.
17. Solve pro me & pro te, 1. LXI.
17. Ducit illos in montem excelſum ſeorſum, 33. XXIX.
17. Acceſſerunt qui didragma peterent, 33. XXX.
17. Ergo liberi ſunt filii, 33. XXXI.
18. Tradidit eum tortoribus, 33. XXXIII.
21. Areſacta eſt continuo ficulnea, 34. IX.
22. Cujus eſt hæc imago, & ſuperſcriptio, 34. IX.
23. Implete menſuram patrum veſtrorum, 60. LVII.
23. A ſanguine Abel juſti uſque ad ſanguinem Zachariæ, 1. LIV.
24. Cum videritis abominationem deſolationis, 48. XLVIII. *& ſeqq.*
24. Ecce in deſerto eſt, nolite exire, 72. XIII.
26. Veſpere autem facto diſcumbebat cum duodecim, 34. XXXVI.
26. Cœnantibus illis, accepit Jeſus panem, 34. XLIV *& ſeqq.*
26. Et hymno dicto, 34. LXIV.
26. Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam, 34. XIV.
26. In villam quæ dicitur Gethſemani, 34. LXVI.
27. Abiens laqueo ſe ſuſpendit, 34. LXXV.
27. Chlamidem coccineam circumdederunt ei, 34. LXXXVI.
27. Accepta aqua lavit manus, 34. LXXXIX.
27. Acceptam ſpongiam implevit aceto, 34. CXX.
27. Terræmotus factus eſt magnus, & petræ ſciſſæ ſunt, 34. CXXIV.
27. Quod exciderat in petra, 34. CXXX.
27. Recordati ſumus, quod ſeductor ille, 36. XI.
27. Illi abeuntes munierunt ſepulcrum, 34. CXXXII.
28. Veſpere autem ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati, 34. CLXV.

MARCI.

Cap.2. Nudaverunt tectum ejus, 31. LXX.
3. Erat ibi homo habens manum aridam, 32. IV.
5. Mulier quæ erat in profluvio ſanguinis, 31. LXXIV.
6. Cum introiſſet filia Herodiadis, & ſaltaſſet, 33. I.
6. Audivit Herodes opera quæ faciebat Chriſtus, 33. VII.
6. Præcepit illis ut accumberent per contubernia, 33. IX.
7. Niſi crebro laverint manus, non manducant, 33. XIV.
8. Poſt tres dies reſurgere, 34. CLXXVI.
9. Aſſumpſit Jeſus Petrum, & Jacobum, & Joannem, 33. XXIX.
9. Abi, lava in natatoria Siloe, 33. XXXV.
10. Camelus per foramen acus, 33. XLV.
14. Veſpere autem facto, venit cum duodecim diſcipulis, & diſcumbentibus, & manducantibus, 34. XXXVI.
14. Manducantibus illis, accepit Jeſus panem, 34. XLIV.
14. Et hymno dicto, 34. LXIV.
14. Amictus ſindone ſuper nudo, 34. LXVIII.
14. Summus ſacerdos ſcindens veſtimenta ſua, 34. LXXII.
15. Maria Jacobi Minoris, 12. LXV.
15. Magis Barabbam dimitteret, 34. LXXXII.
15. Dederunt ei bibere myrrhatum vinum, 34. XCV.
15. Tenebræ factæ ſunt ſuper univerſam faciem terræ, 34. CXX.
15. Implens ſpongiam aceto, circumponens calamo, 34. CXXII.
15. Velum templi ſciſſum eſt in duo, 34. CXXIII.
15. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum, 34. CLVII.
16. Cum tranſiſſet ſabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi emerunt aromata, 34. CLXIV.
16. Valde mane una ſabbatorum venerunt ad monumentum orto jam Sole, 34. CLXIV.
16. Dicite diſcipulis ejus, & Petro, 34. CLXXVIII.
16. Signa autem eos qui crediderunt hæc ſequentur, 34. CCVIII.
16. Illi autem profecti prædicaverunt ubique 44. XIII.

LUCÆ.

Cap.1. Tibi ſcribere optime Theophile, 58. XXXIII.
2. Peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum involvit, 1. II.
2. Paſtores erant in regione eadem, 1. XVI.
2. Poſtquam conſummati ſunt dies octo, 1. XVIII.
2. Poſtquam impleti ſunt dies purgationis Mariæ, 1. XXXVIII.

2. Re-

2. Remanſit puer Jeſus in Jeruſalem, 32. LIV.
2. Erat ſubditus illis, 32. VI.
3 Anno quintodecimo Imperii, 32. IV.
3. Sub Principibus ſacerdotum Anna & Caipha, 32. IV.
5. Aſcendens in unam navem quæ erat Simonis, 32. LXII.
5. Vidit Publicanum nomine Levi, 32. LXXI.
6. Factum eſt in Sabbato ſecundo primo, 32. IV.
6. Elegit duodecim, quos Apoſtolos nominavit, 22. V.
6. Judam Iſcariotem, 32. VI.
7. Ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix, 32. XVII. & ſeqq.
7. Attulit alabaſtrum, 32. XXVIII.
9. Tertia die reſurgere, 34. CLXXVIII.
10. Deſignavit Dominus & alios LXXII. 33. XXXVIII.
11. Ficus, cui maledixiſti, aruit, 34. IX.
11. Sicut Jonas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, 34. CLXXII. & ſeqq.
13. Quorum ſanguinem Pilatus miſcuit cum ſacrificiis eorum, 2. LXI.
16. Erat quidam mendicus nomine Lazarus, 33. XIV.
19. De Zachæo Publicanorum principe, 32. LXXI.
19. Videns civitatem, flevit ſuper eam, 34. VIII. 72. I.
19. Circumdabunt te inimici tui vallo, 72. V.
19 Ad terram proſternent te, 72. V.
21. Non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant, 72. XXV.
21. Cum audieritis prælia & ſeditiones, 69. LI.
21. Dicentes Quia ego ſum, 72. XIV.
22. Euntes parate nobis Paſcha, 34. XXI. & ſeqq.
22. Facta hora diſcubuit cum duodecim, 34. XXXVI.
22. Accepto calice gratias egit, 34. XLIV.
23. Illunt indutum veſte alba, 34. LXXIX.
23 Super vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros, quia venient dies, 34. XCV. 72. IX.
23. Venerunt ad locum qui vocatur Calvariæ, 34. CXII.
23. Scripſit ſuper eum litteris Græcis & Latinis, & Hebraicis, 16. IX. 34. CXV.
23. Obſcuratus eſt Sol, 34. CXVI.
23. Velum templi ſciſſum eſt medium, 34. CXXIII.
23. Erat autem hora fere ſexta, 34. CLVII.
23. Erat autem paraſceve, & ſabbatum illuceſcebat, 34. CLXV.
24. Una autem ſabbati valde diluculo, 34. CLVI.
24. Petrus procumbens vidit linteamina, 34. CLXXXV.
24. Duo ex illis ibant ipſa die in caſtellum, 34 CLXXXIX.
24. Aperuit illis ſenſum, ut intelligerent Scripturas, 34. CCXVI. & ſeqq.

JOANNIS.

Cap. 1. Tu es qui venturus es, 31. XXI.
1. Vocavit Andream, 31. XXII.
2. Vocaberis Cephas, 31. XXV.
1. Invenit Philippus Nathanael, 31. XXVIII.
2. Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilææ, 31. XXIX. & ſeqq.
2. Solvite templum hoc, & in tribus diebus 34. CLXXVI.
3. Erat Joannes baptizans in Ennon juxta Salim, 31. XLI.
4. Erat quidam Regulus, 31. LIV.
6. Ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, 33. XII.
12. Clamantes, Hoſanna, 34. V.
13. Aſpice quales lapides, & ſtructura templi, 34. XII.
13. Ante diem feſtum Paſchæ, 34. XXIV. XXVIII.
13. Surgit a cœna, & ponit veſtimenta ſua, 34. XXXVIII.
13. Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas quod dixiſſet ei Jeſus Eme, 34. XXIV.
13. Erat recumbens unus ex diſcipulis in ſinu Jeſu, 34. XL.
18. Erat mane, & ipſi non introierunt in prætorium, 34. XXIV.
19. Tunica inconſutilis, 34. CXIII.
19. In eum qui dicitur Calvariæ locum, 34. CVII.
19. Erat ſcriptum Hebraice, Græce, & Latine, 16. IX.
19. Erat autem paraſceve Paſchæ, 34. XXIV.
19. Erat quippe magnus dies ille ſabbati, 34. XXX.
19. Illi autem ſpongiam aceto plenam hyſſopo circumponentes, 34. CXX.
19. Sicut mos eſt Judæis ſepelire, 34. CXXX.
19. Paraſceve Paſchæ Hora quaſi ſexta, 34. CLVII. CLXI.
20. Venit mane, cum adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum, 34. CLXV.
20. Inclinavit ſe, & vidit linteamina, 34. CLXXXII. CLXXXV.
20. Thomas unus de duodecim non erat cum eis, 34. CXCV.
20. Et cum hæc dixiſſet, inſufflavit, & dixit, 34. CXCIII.
21. Paſce oves meas, paſce agnos meos, 34. CXCVII.
21. Nec ipſum mundum arbitror poſſe capere eos, qui ſcribendi ſunt, libros, 34. CCXIX. CCXX.

ACTORUM

Cap. 2. Dum complerentur dies Pentecoſtes, 34. CCXXXIV.
2. Cœperunt loqui variis linguis, 34. CCXXV.
2. Cum ſit hora diei tertia, 34. CCXXXVIII.
2. Sepulcrum ejus eſt apud nos uſque in hodiernum diem, 34. CCXL.
2. Baptizetur unuſquiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti, 34. CCXLII.
2. Frangentes circa domos panem, 34. CCXLV.
3. Petrus, & Joannes aſcendebant ad horam orationis nonam, 34. CCXLV.
3. Quem ponebant quotidie ad portam, 37. CXXVIII.
3. Ad portam templi, quæ dicitur ſpecioſa, 34. CCL. & ſeqq.
3. Conſolidatæ ſunt baſes ejus, 34. CCLVIII.
4. Annas princeps Sacerdotum, & Caiphas, 34. CCLX.
4. Inter alios Barnabas Cyprius genere, 34. CCLXII.
4. Ponebant ad pedes Apoſtolorum, 34. CCLXIII.
5. Vir quidam nomine Ananias, 34. CCLXIV.
5. Ut venienre Petro, ſaltem umbra illius obumbraret, 34. CCLXVIII.
5. Ante hos dies extitit Theodas, 34. CCLXXII.
6. Factum eſt murmur Græcorum, 34. CCLXXVI.
6. Eo quod viduæ eorum deſpicerentur in miniſterio

miniſterio quotidiano, 34. CCLXXVI.
6. Non eſt æquum nos relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis: conſiderate viros, 34. CCLXXVIII.
6. Stephanus autem plenus gratia, & fortitudine, 34. CCXCV. & ſeqq.
7. Depoſuerunt veſtimenta ſecus pedes adoleſcentis, 36. V.
7. Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum, 34. CCCII.
8. Curaverunt autem Stephanum viri timorati, 34. CCCIII.
8. Facta eſt perſecutio magna in Eccleſia, 34. CCCXIX.
8. Omnes diſperſi ſunt per regiones, 35. I. IV.
8. Saulus devaſtabat Eccleſiam, 35. VI.
8. Miſerunt ad eos Petrum & Joannem, 35. IX.
8. Imponebant manus ſuper ipſos, & accipiebant Spiritum Sanctum, 35. XII.
8. Pecunia tua ſit tecum in perditione, 35. XX.
8. Non erit tibi ſors in ſermone iſto, 44. LXXVII.
8. Vir Ethiopes, Eunuchus Candacis Reginæ Ethiopum, 35. XXVII.
9. Audivi a multis de viro hoc, 36. IV.
9. Omnes timebant eum, non credentes quod eſſet diſcipulus, 39. V.
9. Petrus dum tranſiret univerſos, 39. VIII. & ſeqq.
10. Cornelius Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, 40. II.
10. Aſcendit ad ſuperiora, ut oraret, circa horam ſextam, 34. CCXXXIX.
10. Vidit cœlum apertum, & deſcendens vas quoddam velut linteum magnum, 41. V. XI.
11. Quare introiſtis ad viros præputium habentes, 41. XI.
11. Ita ut cognominarentur primum Antiochiæ diſcipuli Chriſtiani, 43. X.
11. Agabus nuntiavit famem magnam, 44. LXII.
11. Poſuerunt ſinguli in miniſterium mittere habitantibus in Judæa, 44. LXVII.
12. Statuens poſt Paſcha producere eum populo, 44. III.
12. Venerunt ad portam ferream, 44. V.
12. Erat autem iratus Tyriis & Sidoniis, 44. IX.
12. Statuto die Herodes veſtitus veſte regia, 46. III. & ſeqq.
12. Aſſumpto Joanne, qui cognominatus eſt Marcus, 45. XLIII.
13. Et miniſtrantibus illis, dixit Spiritus Sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam, 44. XX. 51. XXVI.
13. Invenerunt quemdam virum magum, pſeudoprophetam, 46. XII.
13. Saulus qui & Paulus, 36. X. XII.
13. Viri fratres, ſi quis in vobis eſt ſermo exhortationis ad plebem, dicitis, 46. XIII. 57. CLXI.
13. Illi excuſſo pulvere pedum, 46. XV.
14. Multo autem tempore commorati ſunt, fiducialiter agentes, 47. I.
15. Niſi circumcidamini ſecundum legem Moyſi, non poteſtis ſalvari, 51. IV.
15. Convenerunt Apoſtoli & Seniores audire de verbo hoc, 51. IX.
15. Ut abſtineatis ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, 51. XV. XVII.
15. Facta eſt contentio inter Paulum & Barnabam, 51. XLVIII.
15. Præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum, 51. LVI.
15. Viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, 51. LVII.
16. Aſſumens circumcidit eum propter Judæos, 51. LXI.
16. Recto curſu venimus Samothraciam, 51. LXIII.
16. Ubi videbatur eſſe oratio, 51. LXVI.
16. Prima partis Macedoniæ civitas colonia, 51. LXIII.
16. Media autem nocte Paulus & Silas orantes, 51. LXVII.
17. Venerunt Theſſalonicam, 51. LXXIII.
17. Ad Areopagum duxerunt, 52. I.
17. Ara in qua ſcriptum erat, Ignoto Deo, 52. IV.
17. In quibus Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, 52. X.
18. Quia ejuſdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur: erant autem ſcenofactoriæ artis, 52. XV. & ſeqq.
18. Gallione autem Proconſule Achaiæ, 53. XXXIV.
18. Qui ſibi totonderat in Cenchreis, 53. XXXV.
18. Et diſcedens, Cæſaream aſcendit, 54. I.
18. Judæus quidam Apollo nomine, 57. III. & ſeqq.
19. Diſputans in ſchola Tyranni, 55. III.
19. Ita ut etiam ſuper languidos deferrentur a corpore ejus ſudaria & ſemicinctia, 55. VIII. XI.
19. Tentaverunt quidam de circumeuntibus Judæis exorciſtis, 56. I.
19. Multique credentium veniebant confitentes & annuntiantes actus ſuos, 56. XV. & ſeqq.
19. Multi ex his, qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt libros, 56. XL.
19. Faciens ædes argenteas, 57. CCXXVI.
19. Per horas duas clamantium: Magna Diana Epheſiorum, 57. CLXXX.
19. Conventus forenſes aguntur, 57. CLXXIII.
20. Locutus eſſet uſque ad diluculum, 58. LXIII.
20. Erant autem lampades copioſæ in cœnaculo, 58. LXX. & ſeqq.
20. Ut diem Pentecoſtes faceret Jeroſolymis, 58. LXXX. & ſeqq.
20. Quos Spiritus Sanctus poſuit Epiſcopos, 58. III. & ſeqq.
21. Poſitis genibus in littore, oravimus, 58. CI.
21. Intrantes domum Philippi Evangeliſtæ, 58. CX. CXV.
21. Omnes collecti ſunt ſeniores, 58. CXVIII.
21. His aſſumptis, ſanctifica te cum illis, ibid.
21. Et impende in illis ut radant capita, 58. CXXI. & ſeqq.
21. Cum autem ſeptem dies conſummarentur, 58. CXLIV.
21. Viderant Trophimum Epheſium, ibid.
22. Ego ſum vir Judæus, natus Tarſo Ciliciæ, 36. VIII.
23. Neſciebam, fratres, quia Princeps eſt ſacerdotum, 58. CXLIX.
24. Tremefactus Felix reſpondit, 58. CLIV.
24. Auctorem ſeditionis ſectæ Nazarenorum, 45. XVI.
24. Expleto autem biennio, ſucceſſorem accepit Felix Porcium Feſtum, 58. CLVIII.
25. Cæſarem appello, 58. CLX.
26. Tunc Paulus extenta manu cœpit rationem reddere, 58. CLXIII.
26. Exſurrexit Rex & Præſes, & Berenice, 58. CLXIII.
27. Incipientes navigare circa Aſiæ loca, 58. CLXVII.
27. Venimus Lyſtram, quæ eſt Lyciæ, 58. CLXVII.

27.

27. Cum non eſſet tuta navigatio, eo quod jejunium præteriiſſet, 58. CLXVIII.
27. Cum ſuſtuliſſent de Aſſon, 58. CLXIX.
27. Cum incidiſſemus in dithalaſſum, 58. CLXXI.
28. Excutiens beſtiam, nihil eſt paſſus, 58. CLXXII.
28. Accurrerunt nobis ad Appii Forum, & Tres Tabernas, 59. III.

EPIST. AD ROM.

Cap. 1. Gratias ago Deo meo per Jeſum Chriſtum pro omnibus vobis, quia fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo, 58. XLVII.
14. Alius judicat inter diem & diem, 58. LXXXVI.
15. Per vos proficiſcar in Hiſpaniam, 61. I. *& ſeqq.*
16. Obedientia enim veſtra in omnem locum divulgata eſt, 58. XLVII.
16. Phœben ſororem noſtram, quæ eſt in miniſterio eccleſiæ quæ eſt in Cenchris, 58. LV.
16. Salutate Andronicum & Juniam cognatos meus, 58. LVI.
16. Salutate eos qui ſunt ex Narciſſi domo, 58. LVI.

EPIST. I. AD CORINTH.

Cap. 1. Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ, ego Chriſti, 57. II.
2. Cum veniſſem ad vos, non veni in ſublimitate ſermonis, 57. V.
5. Tradere hujuſmodi Satanæ in interitum carnis, 57. X. *& ſeqq.*
6. Contemptibiles qui ſunt in Eccleſia, hujuſmodi conſtituite ad judicandum, 57. XXIV. *& ſeqq.*
7. Iterum revertimini in idipſum, ne tentet vos ſatanas propter incontinentiam veſtram, 57. XLII.
7. Iis autem qui in matrimonio ſunt, præcipio uxorem a viro non diſcedere, 57. XLVI.
7. Volo omnes homines eſſe ſicut me ipſum, 57. LIV. *& ſeqq.*
7. De virginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do, 57. LIV. *& ſeqq.*
7. Circumciſus eſt? non inducat præputium, 57. LXXI.
9. Ita Dominus ordinavit his qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere, 57. LXXIII. *& ſeqq.*
9. An non habemus poteſtatem circumducendi mulierem ſororem noſtram? 57. LXI.
11. Omnis mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput ſuum, 57. LXXXV.
11. Vir quidem non debet velare caput, *ibid.*
11. Convenientibus vobis in Eccleſiam, 57. XCIX. *& ſeqq.*
11. Jam non eſt Dominicam cœnam, manducare, 57. CXXXI.
11. Probet autem ſe ipſum homo, 56. XXIII.
11. Cetera cum venero, diſponam, 57. CXLV.
14. Cum convenitis, unuſquiſque veſtrum pſalmum habet, doctrinam habet, &c. 57. CLXI. *& ſeqq.*
14. Quomodo dicit, Amen, 57. CLXV.
15. Noviſſime autem omnium tamquam abortivo, 44. LXXV.
15. Quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi mortui non reſurgunt, 57. CLXVI.
15. Ad beſtias pugnavi Epheſi, 55. IV. *& ſeqq.*
16. De collectis quæ fiunt in ſanctos, 57. CLXIX.
16. Sit anathema, maranatha, 57. CLXXII. *& ſeq.*

EPIST. II. AD CORINTH.

Cap. 1. Hac confidentia volui prius venire ad vos, 58. XXXVI.
2. Si quid donavi, propter vos in perſona Chriſti, 58. XXXVIII.
2. Non habui requiem ſpiritui meo, eo quod non inveniſſem Titum, 45. XXXII.
8. Miſimus cum illo fratrem noſtrum, cui laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias, 51. LXIV.
10. Epiſtolæ graves ſunt & fortes, præſentia autem corporis infirma, 69. XIV.
11. A Judæis quinquies quadragenas, &c. 58. XLI.
11. Ter naufragium feci, *ibid.*
11. Nocte & die in profundo maris fui, *ibid.*
11. Semel lapidatus ſum, *ibid.*
12. Scio hominem ante annos quatuordecim, 46. IX. 44. LXXXIX.
12. Ecce tertio paratus ſum venire ad vos, 58. XLIV.

AD GALATAS.

Cap. 1. Abii in Arabiam & iterum reverſus ſum Damaſcum, deinde poſt annos tres reverſus ſum Jeruſalem, 57. I.
2. Veni Jeroſolymam videre Petrum, 39. IV.
2. Aſcendi ſecundum revelationem, 51. X.
2. Creditum eſt mihi Evangelium præputii, ſicut Petro circumciſionis, 51. XVII. *& ſeq.*
2. Reprehendi eum, quia reprehenſibilis erat, 51. XXXI. *& ſeqq.*
4. Dies obſervatis & menſes, 58. LXXXIII.

AD EPHESIOS.

Cap. 6. Nota vobis faciet Tychicus, 59. XIX. 60. X.

AD PHILIPPENSES.

Cap. 1. Vincula mea manifeſta fierent in omni prætorio, 59. VII.
2. Mortem autem crucis, 60. V.
3. Videte canes, videte malos operarios, videte conciſionem, 60. IV.
4. Etiam rogo & te germane compar, 59. LXIV.
4. Qui de domo Cæſaris ſunt, 59. IX.

AD COLOSSENSES.

Cap. 2. Nemo vos judicet in cibo aut potu, aut in parte diei feſti, 58. LXXXII.
2. Nemo ſeducat vos volens in humilitate & religione Angelorum, &c. 60. XV. *& ſeqq.*
3. Docentes & commonentes voſmetipſos pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus, 60. XXIV. *& ſeqq.*
4. Et eam quæ Laodicenſium eſt, vos legatis, 60. X. *& ſeqq.*

I. AD THESSALON.

Cap. 1. Ipſi ſcitis, fratres, introitum noſtrum ad vos, 51. LXXIII.
2. Memores enim eſtis, fratres laboris noſtri, & fatigationis, nocte & die operantes, &c. 51. XV. & ſeqq.
3. Nunc autem veniente Timotheo ad nos a vobis, 52. XXII.

II. AD THESSALON.

Cap. 2. Itaque ſtate & tenete traditiones, quas didiciſtis, 53. III. & ſeqq.
2. Myſterium jam operatur iniquitatis, 70. III.
3. Salutatio mea manu Pauli: quod eſt ſignum in omni epiſtola: Gratia Domini, 60. LVI.

I. AD TIMOTHEUM.

Cap. 4. Spiritus manifeſte dicit, quia in noviſſimis temporibus, &c. 57. CXCI.
4. Quia omnis creatura Dei bona eſt, 57. CXCIII. & ſeqq.
5. Quæ data eſt tibi per prophetiam, 44. LXXV.

II. AD TIMOTHEUM.

Cap. 1. Ex quibus eſt Phigellus, & Hermogenes, 59. VI. XX.
1. Det miſericordiam Dominus Oneſiphori domui, 59. VIII.
3. Quales mihi factæ ſunt Antiochiæ, Iconii & Lyſtris, 47. I.
4. Ego enim jam delibor, 59. XIII.
4. Demas me reliquit diligens hoc ſæculum, 59. X.
4. Creſcens in Galatiam, *ibid.*
4. Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, veniens affer tecum & libros, 58. LXVIII.
4. Marcum aſſume, & adhuc tecum, 59. XII.
4. Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus, 59. XVIII.

AD TITUM.

Cap. 1. Si quis ſine crimine eſt, unius uxoris vir filios habens fideles non in accuſatione luxuriæ, 58. III. & ſeqq.
1. Sunt multi inobedientes, vaniloqui, & ſeductores, maxime qui de circumciſione ſunt, 58. XXXI.

AD PHILEMONEM.

Paulus ſenex, nunc autem vinctus Jeſu Chriſti, 56. VI.
Quanto magis tibi & in carne, & in Domino, 60. XLI.
Simul autem & para mihi hoſpitium, 61. I.

AD HEBRÆOS.

Cap. 1. Tanto Angelis excellentior effectus, 60. XIX.
11. Lapidati ſunt, ſecti ſunt, &c. 60. LVII.
13. Cognoſcite fratrem noſtrum Timotheum dimiſſum, 61. XLII.

JACOBI.

Cap. 2. Si introierit in conventum veſtrum vir aureum annulum habens in veſte candida, 34. LXXX.
5. Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Eccleſiæ, 63. XIII.

I. PETRI.

Cap. 2. Regale Sacerdotium, 34. CCLXXXVII.
5. Salutat vos Eccleſia quæ eſt in Babylone, 45. XVI. & ſeqq.
5. Marcus filius meus, 45. XXIX.
5. Salutate invicem in oſculo ſancto, 65. XXIII. & ſeqq.
5. Gratia vobis omnibus, 45. XXVII.

II. PETRI.

Cap. 1. Velox eſt depoſitio tabernaculi mei, 68. III.

I. JOANNIS.

Cap. 3. Chariſſime, fideliter facis quidquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos, &c. 75. XV.

JUDÆ.

Prophetavit autem de his ſeptimus ab Adam Enoch, dicens, &c. 68. V.
Similiter & hi carnem quidem maculant, &c. 68. VIII. & ſeqq.

APOCALYPSIS.

Cap. 3. Angelo Eccleſiæ Laodiceæ ſcribe: Hæc dicit Amen, &c. 62. III.

Digitized by Google

INDEX
CRITICÆ
HISTORICO-CHRONOLOGICÆ
P. ANTONII PAGII
QUÆ IN HOC TOMO CONTINETUR.

A

Acta Martyrum, licet primis Eccleſiæ ſeculis ſolicite ſcripta, in Diocletianea tamen perſecutione periere, 64. III.
Agabus Propheta famem Jeroſolymitanam prænuntiat, 46. III.
Agbarus Edeſſenorum Rex a S. Thaddæo converſus ſanatur, 29. VIII.
Agrippa Herodis Agrippæ filius Romæ apud Claudium educatus, 44. II. Fit Rex Chalcidis & quo anno, 48. II. Ejus regnum augetur, *ibid.* III.
Albinus in Judæam pergit, 60. IV. Ejus adventus a ſuo tempore male remotus, *ibid.*
Alexandri Pontificis Romani Acta mendoſa, 67. XV. Si non mendoſa male tamen intellecta, *ibid.* XVI.
Anacletus Cleto Papæ ſubſtituitur, 83. V. 91. III. Mortalitatem exuit, 95. VI.
Anni urbis conditæ quo menſe inchoati, 39. I.
Antiochena Era triplex, 67. XXX.
Antiochenum Concilium, quod Apoſtolorum tempore factum creditur, commentitium, 56. III. Erroris contrarii fundamentum evertitur, *ibid.*
Antiochia tribus intra annos circiter triginta Eris utitur, 67. XXX.
Antiochus Rex Comagenes apud Veſpaſianum defectionis accuſatus Romam vinctus mittitur, 69. XII.
Arcani diſciplinæ uſus apud veteres Chriſtianos, 32. II.
Archelaus Herodis magni filius exilio mulctatur, 7. II. 14. II. Viennam Galliæ amandatur, 14. II.
Aſcetæ non Monachi a S. Marco Alexandriæ inſtituti, 62. IV. Unde hoc nomen deſumpſerint, *ibid.* Illorum a Monachis differentia quæ ſit, exprimitur, *ibid.*
Auguſtus decimumquartum Conſulatum non ſuſcepit Anno Chriſti 1. I. Cenſum inchoat, 12. III. Imperium in decennium recipit, 13. II. Tria luſtra fecit, 14. V. Paulo poſt ultimum moritur, *ibid.* Mors ejus ab Euſebio male conſignata, *ibid.* VI.

B

Bachonus Anglus Ordinis S. Franciſci Chriſtum paſſum die tertia Aprilis ſentit, 32. VI. Ideoque de errore ſuſpectus habetur, *ibid.* VIII.
Barba ætatis anno XXII. inchoato a Romanis poſita, 56. II. Hic tamen mos primum mutatus ab Hadriano Imperatore, *ibid.*
Bithynia ante Hadrianum Imperatorem fuit provincia populi, 89. X.

C

Cæſar, nomen familiæ, non dignitatis ante Neronis interitum fuit, 15. II. 69. IV.
Cæſarea Philippi, mutato nomine, Nerodiada in Neronis honorem ab Agrippa Rege appellatur, 60. IV. Hæc nova nuncupatio Decennalium Neronis occaſione facta, *ibid.*
Cæſarea & Auguſtea dignitates ſemper inter ſe diſtinctæ, 97. VIII. Contra ſentientes redarguuntur, *ibid.* IX.
Cæſares Quinquennalia, & Decennalia, extincta in Nerone Julia familia, exhibent, 14. VII. Id non faciunt niſi Tribunitia poteſtate vel imperio Proconſulari exornati, 14. VII.
Cæſennius Petus a Veſpaſiano Præſes in Syriam mittitur, 69. XII. Antiochum Comagenes Regem defectionis accuſat, vincit, vinctumque Romam mittit, *ibid.*
Cajus Cæſar Conſul anno Chriſti primo abſens gerit Conſulatum, 2. I. Expeditionem adverſus Parthos ſuſcipit, 2. IV. Item adverſus Arabes 1. V. Artageram in Armenia obſidens vulneratur, 4. II. In Italiam revertens in Lycia moritur, *ibid.*
Cajus Caligula alio in loco genitus, alio in loco natus, 12. III. Imperator dicitur, ſed nonniſi poſt Tiberii interitum, 33. II. Secundus, ad quem antea privatus a Tiberio fuerat deſignatus, Conſulatum

latum

latum init, 39. I. Tertium Conſul ſolus procedit & quare, 40. I. Quartum faſtis dat nomen, 41. I. Occiditur, 42. II.
Canones Concilii, ut vulgo dicunt, Antiocheni Apoſtolorum temporibus celebrati falſa plurima & abſurda continent, quibus hoc ſuppoſititium oſtenditur, 36. III.
Caſſiodorus poſt Socratem errat circa obſervationem jejunii Romæ die ſabbati, per tempus quadrageſimale, 55. VII. & ſeqq.
Catalogus Romanorum Pontificum a diverſis exaratus, certo nomine, ut vitetur confuſio, Auctor inſignit, 67. XII.
Catti adverſus Domitianum Aug. rebellant, 84. III. De illis Domitianus triumphat, 85. II.
Cenſus ſub Claudio quo anno inchoatus, 48. IV. Item quo anno ſub Veſpaſiano, 74. II.
Certamen Quinquennale a Domitiano Aug. inſtitutum & quo anno, 86. V. & ſeqq.
Ceſtius Syriæ Præſes, 66. II. Jeroſolymorum obſidionem ſolvit, ibid. Moritur, 67. XXX.
Chriſtiani ante Julianum Apoſtatam vocati Galilæi, 36. III. A Nerone & ſubſequentibus Imperatoribus male non habiti niſi criminum prætextu, 64. V.
Chriſtus quanto tempore in Ægypto manſerit incertum, 6. V. Quo anno baptizatus ſit, inquiritur, 25. III. & 29. II. Antiquorum circa Chriſti baptiſmum ſententiæ diverſæ adducuntur, 29. IV. Chriſti baptiſma ab Orientalibus renovari ſolitum, 29. VII. Antiquorum de anno Paſſionis Chriſti opinio 32. III. & ſeqq. Euſebii de illo ſententia, ſimile a Petavio explicata, 32. IV. Dies & menſis ejuſdem paſſionis ſecundum Chriſtianorum antiquam traditionem, 32. VI. Ex Hiſtoriæ profanæ cognitione poteſt detegi, 32. VII. Ex traditione tamen potius quam ex Aſtronomia innoteſcit, 32. VIII.
Chronicon quod ſub Damaſi nomine circumfertur, ubi de Pii Papæ vicariatu loquitur, corruptum, 67. XXI. Hujus in Romanorum Pontificum morte & ſucceſſorum electione recenſenda modus explicatur, 67. XIII. Diverſimode illud intelligentes multis refelluntur, 67. XIV.
Claudius Auguſtus Caligulæ patruus, ab hoc Conſul deſignatur, 39. I. & 41. I. Caligulæ in Imperio ſuccedit, 41. II. Secundum Conſul procedit, 42. I. Antea Conſulatum ſuffectum geſſerat, ibid. Ut Romanis famem patientibus opituletur, portum Oſtiæ extruit, ibid. VII. Tertium init Conſulatum, 43. I. De Britannis agit triumphum, 44. III. Pontificiam ſtolam Judæis reſtituit, ibid. Quinquennalia exhibet, 46. II. Quartu faſtis nomen dat, 47. I. Ludos ſeculares quartu & ſexageſimo anno poſt quintos ab Auguſto editos celebrat, ibid. II. Eoſdem ludos centenariis urbis annis primus illigat, ibid. Quintum aſſumit Conſulatum, 51. I. Imperii Decennalia edit, ibid. II. Horum occaſione & Senatus adulationibus victus Naronem Principem Juventutis appellas, Conſulem deſignat, eique Imperium Proconſulare largitur, ibid. Moritur, 54. II. Quanto tempore imperaverit, declaratur, ibid.
Clemens Lino Pontifici Romano ſubrogatur, 67. XXVIII. & 78. III. Hujus Sancti epiſtola prima ad Corinthios fere integra perſeverat, ſecundæ vero quædam ſolum ſuperſunt fragmenta, 93. III.
Clemens T. Flavius Conſulatu decoratur, 95. I. A Domitiano Auguſto morti traditur, 96. II.
Cletus poſt Clementem Romæ ſedet, 77. II. E vivis excedit, 83. V. & 91. II. Quot annis ſederit, inſinuatur, 91. III. Formula litterarum Apoſtolicarum, in qua habetur Salutem & Apoſtolicam benedictionem falſo illi attribuitur, ibid. III.
M. Cocceius Nerva annum aperit, 71. I. Secundum Conſul procedit, 90. I. Quo anno in exilium miſſus, ibid. IV. Tertium gerit Conſulatum poſt adeptum imperium, 97. I. Traianum adoptat, Cæſarem & Imperii Collegam dicit, imperioque Proconſulari exornat, ibid. II. & XI. Imperium non abdicat, ibid. III. & ſeqq. Opinio contraria refellitur, ibid. IV. & ſeqq. Quartum faſtis dat nomen, 98. I. Moritur, ibid. II. Imperii ejus duratio indicatur, ibid.
Collegæ imperii quo die nuncupari ſoliti, 71. V. Collegas imperii duplicis generis eſſe oſtenditur, 71. I.
Collegarum Imperii anni in Actis quidem publicis non memorati, in nummis tamen ab antiquis inſculpti, 82. III. & ſeqq.
Coloniæ in municipia, & e contra, commutari ſolitæ, 60. II.
Conſulares viri plerumque Conſules appellati, 96. II.
Conſulatus ſuffecti aliquando in Faſtis memorati, 73. II. Aliquando etiam omiſſi, 83. II. & IV. 95. III. In nummis item ſæpe prætermiſſi, 83. III.
Conſulatum Cæſareorum Regulæ contra cenſores illorum vindicantur, 82. II.

CONSULES.

Cajus Cæſar, & L. Æmilius Paulus *Anno Chriſti* 1.
P. Vinicius & P. Alfenus, 2.
L. Aelius Lamia & M. Servilius, 3.
Sex. Aelius Catus & C. Sentius Saturninus, 4.
L. Valerius Meſſalla Voluſus & Cn. Cornelius Cinna Magnus, 5.
M. Aemilius Lepidus & L. Arruntius, 6.
A. Licinius Nerva Silianus & Q. Cæcilius Metellus Creticus Silanus, 7.
Furius Camillus & Sex. Nonius Quintilianus, 8.
Q. Sulpicius Camerinus & C. Poppæus Sabinus, 9.
P. Cornelius Dolabella & C. Junius Silanus, 10.
M. Aemilius Lepidus & T. Statilius Taurus, 11.
Germanicus Cæſar & C. Fontejus Capito, 12.
C. Silius & Munacius Plancus, 13.
Sex. Pompejus & Sex. Appulejus, 14.
Druſus Cæſar & C. Norbanus Flaccus, 15.
T. Statilius Siſenna Taurus & L. Scribonius Libo, 16.
C. Cælius Rufus & L. Pomponius Flaccus, 17.
Tiberius Aug. III. & Germanicus II. 18.
M. Julius Silanus & C. Norbaous Balbus, 19.
M. Aurelius Meſſala & M. Aurelius Cotta, 20.
Tiberius Aug. IV. & Druſus Cæſar II. 21.
C. Sulpicius Galba & D. Haterius Agrippa, 22.
C. Aſioius Pollio & C. Antiſtius Vetus, 23.
Cornelius Cethegus & L. Viſellius Varro, 24.
M. Aſinius Agrippa & Coſſus Cornelius, Lentulus, 25.
Lentulus Getulicus & C. Calviſius, 26.
M. Licinius Craſſus & L. Calpurnius Piſo, 27.
Ap. Junius Silanus & P. Silius Nerva, 28.
C. Fuſius Geminus & L. Rubellius Geminus, 29.
L. Caſſius Longinus, & M. Vinicius, 30.
Tiberius Aug. V. & L. Aelius Sejanus, 31.
Cn. Domitius Ahenobarbus & M. Furius Camillus Scribonianus, 32.
Ser. Sulpicius Galba & L. Sulla Felix, 33.
Paullus Fabius Perſicus & L. Vitellius, 34.
C. Ceſtius Gallus & M. Servilius Nonianus, 35.
Sex. Papinius Allenius & Q. Plautius, 36.
Cn. Acerronius Proculus & C. Pontius Nigrinus, 37.
M. Aquillius Julianus & P. Nonius A-

ſprenas, 38.
Caius Aug. II. & L. Apronius Cæſianus, 39.
Caius Aug. III. Solus, 40.
Caius Aug. IV. & Cn. Sentius Saturninus, 41.
Claudius Aug. II. & C. Cæcina Largus, 42.
Claudius Aug. III. & L. Vitellius II. 43.
L. Quinctius Criſpinus II. & M. Statilius Taurus, 44.
M. Vinicius II. & Taurus Statilius Corvinus, 45.
Valerius Aſiaticus II. & M. Julius Silanus, 46.
Claudius Aug. IV. & L. Vitellius III. 47.
A. Paulus Vitellius & L. Vipſanius, 48.
C. Pompeius Gallus & Q. Verannius, 49.
C. Antiſtius Veter & M. Suillius Nervilianus, 50.
Claudius Aug. V. & Ser. Cornelius Orſitus, 51.
Fauſtus Sulla & Salvius Otho, 52.
D. Junius & Q. Haterius, 53.
M. Aſinius Marcellus & M. Acilius Aviola, 54.
Nero Aug. & L. Antiſtius Vetus, 55.
Q. Voluſius Saturninus & P. Cornelius Scipio. 56.
Nero Aug. II. & L. Piſo, 57.
Nero Aug. III. & Valerius Meſſala, 58.
C. Vipſtanus Apronianus & L. Fonteius Capito, 59.
Nero Aug. IV. & Coſſus Cornelius, 60.
Cæſonius Pætus & P. Petronius Turpilianus, 61.
P. Marius Celſus & L. Aſinius, 62.
C. Memmius Regulus & L. Verginius Rufus, 63.
C Lecanius Baſſus & M. Licinius Craſſus, 64.
A Licinius Nerva Silianus & M. Veſtinus Atticus, 65.
C. Lucius Teleſinus & C. Suetonius Paulinus, 66.
L. Fonteius Capito & C. Julius Rufus, 67.
C. Silius Italicus & M. Galerius Trachalus, 68.
Servius Sulpicius Galba Aug. & T. Vinius Rufinus, 69.
Fl. Veſpaſianus Aug. II. & Titus Cæſar I. 70.
Veſpaſianus Aug. III. & M. Cocceius Nerva, 71.
Veſpaſianus Aug. IV. & Titus Cæſar II. 72.
Domitianus Cæſar II. & M. Valerius Meſſalinus. 73.
Veſpaſianus Aug. V. & Titus Cæſar III. 74.
Veſpaſianus Aug. VI. & Titus Cæſar IV. 75.
Veſpaſianus Aug. VII. & Titus Cæſar V. 76.
Veſpaſianus Aug VIII. & Titus Cæſar VI. 77.
L. Ceionius Commodus & D. Novius Priſcus, 78.
Veſpaſianus Aug. IX. & Titus Cæſar VII. 79.
Titus Aug. VIII. & Domitianus Cæſar VII. 80.
Sex. Annius Silvanus & T. Verus Pollio, 81.
Domitianus Aug. VIII. & T. Flavius Sabinus, 82.
Domitianus Aug. IX. & Q. Petilius Rufus II. 83.
Domitianus Aug. X. & Appius Sabinus, 84.
Domitianus Aug. XI. & T. Aurelius Fulvus, 85.
Domitianus Aug. XII. & Ser. Cornelius Dolabellae, 86.
Domitianus Aug. XIII. & A. Voluſius Saturninus, 87.
Domitianus Aug. XIV. & L. Minucius Rufus, 88.
T. Aurelius Fulvus II. & A. Sempronius Atratinus, 89.
Domitianus Aug. XV. & M. Cocceius Nerva II. 90.
M. Ulpius Traianus & M. Acilius Glabrio, 91.
Domitianus Aug. XVI. & Q. Voluſius Saturninus, 92.
Pompeius Collega & Cornelius Priſcus, 93.
L. Nonius Aſprenas & M. Aretinus Clemens, 94.
Domitianus Aug. XVII. & T. Flavius Clemens, 95.
C. Fulvius Valens & C. Antiſtius Vetus, 96.
Nerva Aug. III. & L. Verginius Rufus III. 97.
Corbulo ſuccedit Quadrato in Præfectura Syriæ, 60. III.

D

Dacicum bellum primum a Domitiano ſuſceptum, 84. II. Confectum, 87. II.
Dacicum bellum ſecundum ab eodem Domitiano initum, 86. II. Quandonam inceptum fuerit, ibid. III. Quamdiu duraverit, ibid. IV.
Dalmatia ad Romanos redit, 8. II.
Damaſi liber de Romanis Pontificibus, in trium priorum ſæculorum & initii quarti Chronologia Pontificia digerenda cæteris quibuſcumque præferendus, 67. VII. A pluribus viris doctis rejicitur & ab aliis commendatur, ibid. VIII. & ſeqq.
Damaſi opus non eſt, ibid. XII.
Decebalus apud Dacos regnum obtinens, gravis diu populo Romano adverſarius contra Domitiani legatos pugnat, 86. IV.
Dies quibus Sancti Pontifices, ubique coluntur, nihil plerumque cum die obitus, aut illorum ſepulturæ commune habent, 67. XXII. Idem dicendum de Chriſti, Deiparæ aliorumque Sanctorum feſtis, ibid. XXIII.
Diœceſes Imperii Romani quot, & a quo tempore ſic appellatæ, 37. IV. & ſeqq. Harum cuilibet multæ provinciæ ſunt ſubiectæ, ibid.
Dionyſius Areopagita, an relicta Athenienſi Eccleſia Pariſienſem rexerit, 56. IV.
Domitia Domitiani uxor, Auguſta ſalutatur, a marito repudiatur, iterumque reducitur, 83. II.
Domitianus Præfecturam quidem, ſed non Conſulatum recipit eodem anno, quo Veſpaſiano & Tito hic magiſtratus decretus, 69. IX. Domitiani Conſulare Imperium explicatur, ibid. Domitianus Cæſareo Imperio præditus fuit, ibid. XI. In quo ejus hoc Imperium ſitum ſit, expenditur, ibid. Primum Conſulatum init, 71. II. Conſul ſecundum creatur, 73. I. & ſeqq. Quinquennalia Imperii Cæſarei exhibet, cedente Tito fratre Conſulatum & Quinquennalia propria differentr, ibid. Tertium Conſul ſuffectus procedit, 74. I. Quartum etiam ſuffectus, 75. I. Suffectus denuo, 76. I. Iterum ſuffectus Decennalia exhibet, 77. I. Conſul ſeptimum, ordinarius tamen. 80. I. Octavo Faſtis dat nomen, 82. I. Nonum init Conſulatum, 83. I. Cæſarei Imperii Quindecennalia anno uno dilata celebrat, ibid. 1. I. Domitiam uxorem, a qua filium tulerat, auguſtam renuntiat, ibid. Eam repudiat, iterumque reducit, ibid. Decimum Conſul procedit, 84. I. Adverſus Cattos bellum ſuſcipit, ibid. II. Conſulatum de novo init, ut triumphum, tam de Cattis, quam de Dacis exhibeat, 85. I. Ejuſmodi triumphus nomen is probatur, ibid. II. & 90. IX. Duodecimum ſe Conſulem deſignat, 86. I. Imperii Auguſtei Quinquennalia edit, ibid. II. Bellum ſecundo cum Dacis per legatos init, ibid. Primus omnium Quinquennale certamen inſtituit & Romæ agi curat, 86. V. Quo anno tale certamen inſtitu-

ſitutum fuerit, aperit, *ibid.* VI. Decimum Tertium Conſul procedit, 87. I. Imperii Cæſarei celebrat Vicennalia, *ibid.* Eodem etiam anno ſe Dominum ac Deum appellari jubet, *ibid.* II. Decimum quartum Conſulatum capeſſit, 88. I. Ludos Seculares ſeptimos ſimul edit, contemta tamen ratione celebrandi a Claudio inſtituta, *ibid.* II. & X. Opinio quorundam circa horum ludorum tempus evertitur *ibid.* X. *& ſeqq.* Secundum bellum Dacicum quod annis ſuperioribus per Legatos, hoc anno per ſe gerit, 89. II. Lucium Antonium Germaniæ Præſidem rebellantem abſens compeſcit, *ibid.* III. Quintum decimum Conſulatum ſumit, 90. Auguſtei Imperii Decennalia celebrat, *ibid.* III, & VIII. Secundum de Dacis, licet dilatum agit triumphum, *ibid.* Sævit in nobiles, *ibid.* IV. & VI. Perſecutionem in Chriſtianos movet, *ibid.* V. *& ſeqq.* Conſulatum gerit decimum ſextum, 92. I. Quinta Imperii Cæſarei Quinquennalia in annum ſequentem differt, *ibid.* II. Ea exhibet, 93. I. Contra Sarmatas bellum ſuſcipit, 92. III. De iis non triumphum, ſed lauream refert, *ibid.* IV. Perſecutionem in fideles excitatam continuat, 94. V. Conſul decimum ſeptimum procedit, 95. 2. Imperii Auguſtei dat Quindecennalia, quorum occaſione perſecutionem auget, *ibid.* II. Ab auctoribus irriſus, quod *totiens Conſulatum* ſuſcerit; hunc tamen nonniſi ſecundum regulas ſumpſiſſe demonſtratur, *ibid.* IV. Occiditur, 96 III. Nativitatis ejus & mortis dies, imperiique tempus annotantur, *ibid.*

E

Eccleſia per reſpectum ad Imperium ordinata, 37. IV.
Eccleſia Africana ab Apoſtolis non inſtituta, 42. V.
Eccleſiæ Romanæ Faſti, ſeu, ut vocant, kalendarium omnium vetuſtiſſimum, 64. VI.
Eccleſiæ Orientalis undecimo poſt Chriſtum ſæculo ſtatus, 37. X. *& ſeqq.* Eclipſis Chriſto moriente viſa explicatur, 32. XI. A Phlegonte recte memorata, *ibid.* Annus quo ea accidit in Auctoribus corruptus, *ibid.* XIV.
Edeſſenis quo anno Evangelium prædicatum, 41. III.
Epiphaniæ feſtum in Oriente alio die a Chriſti natali celebratum, 67. XXV.
Epiſcopi olim per Presbyteros ſignificati, 37. VIII.
Epocha prior Antiochena quo anno cœperit, 35. III.
Epocha anni novi ſacri, quare ſic cognominata, 81. III. Unde deſumenda, *ibid.* Sub quibus Imperatoribus & in quibus regionibus uſurpata, *ibid.* III. *& ſeqq.*
Equites non raro Senatores creati, 64. II.
Era Chriſtiana Conſulatu Caii Cæſaris inchoanda, 1. III. A Dionyſio Exiguo in occidentem invecta, 1. IV. Varia ſortitur initia, *ibid.*
Eſſeni non iidem qui Therapeutæ, 61. III. Diviſi in Practicos & Theoreticos, *ibid.* Quas regiones incolerent, deſignatur, *ibid.*
Evangelium etiam in America annuntiatum, 41. II.
Evariſtus poſt Anacletum Pontifex Romanus eligitur, 95. VI.
Euſebius Cæſarienſis in Chronologia Pontificia cæcutiit, 67. XI.

F

Fames Romæ atitur ſecundo Claudii Imp. anno & ſæpe graſſatur, 42. VII.
Feſtorum ordo in Eccleſiis Cappadociæ, 67. XXIV. *& ſeqq.*
Fides ſecundo tantum poſt Chriſtum ſæculo in Africa diſſeminatur, 42. V.
Flavia Domitilla Clementis Conſulis neptis, in inſulam Pontiam juſſu Domitiani deportatur, 93. II. & 96. II.

G

Galba Servius Sulpicius dictus Conſulatum init, 33. I. Servius, non Lucius in Faſtis vocandus, *ibid.* In Hiſpaniis Proconſul rebellat, & Imperium a vindice oblatum arripit, 68. I. Neroni mortuo ſuccedit, *ibid.* III. Conſul procedit, 69. I. Occiditur, *ibid.* II. Dies mortis & imperii duratio recenſetur, *ibid.*
Galilæorum nomen Chriſtianis impoſitum ante Juliani Apoſtatæ tempora, 56. III.
Germanicus Quæſturam gerens, in Pannoniam ab Auguſto mittitur, & *Dalmatas aliquot damnis afficit*, 7. III. In Germania cum Tiberio bellum gerit, 11. XIII. At non tanquam Proconſul, *ibid.* XV. Romam revertitur Conſulque creatur, 12. II. Conſul ſecundum procedit, 18. I. In Orientem legatur ut motus componat, 17. III. Piſonis arte extinguitur, 19. III.
Geſſius Florus, Judææ Procurator, contra Judæos ſævitiam & rapinam exercet, atque ab his pugna vincitur, 66. IV.

H

Helena Adiabenorum regina Judæis fame oppreſſis opitulatur, 42. VII. & 46. III.
Herodes Agrippa e vivis excedit, 44. II. Ei ſuperſunt tres filiæ, & filius Agrippa dictus, *ibid.*
Herodes Chalcidis moritur, 48. II.
Herodes interit, 6. II.
S. Hieronymus Martyrologii, quod vulgo Hieronymianum vocatur, Auctor dicitur, 67. XXII.

I

Jacobus Apoſtolus cognomento Juſtus quo anno morte affectus, 60. IV.
Jejunium in Quadrageſima etiam ſabbato Romæ obſervatum, 55. VII. *& ſeqq.*
Jeroſolyma a Tito capitur, 70. II.
Jeroſolymitanum Concilium Apoſtolorum temporibus celebratum pro Eccleſiæ Antiochenæ cauſa, ejuſque rogatu habitum, 56 III.
Illiberitanum Concilium non eſt ſuppoſititium ut a multis creditum, 55. V. Quaſcumque imagines & picturas non prohibet, ſed Dei ſolius & Sanctiſſimæ Trinitatis, *ibid.*
Imaginum uſus quatuor primis Chriſtianæ Religionis ſæculis non adeo frequens, 55. III. & V. Crevit aliquantulum, quando nullum idololatriæ fuit periculum, *ibid.* IV. Sed hoc non eodem tempore, at alibi citius, alibi tardius, *ibid.* Quinto demum ſeculo talis uſus invaluit, *ibid.*
Imperatores Quinquennalium & id genus ſolemnium occaſione, filios Cæſares renuntiant, aut

in conſortium Imperii Auguſtei aſciſcunt, 51. II. Mors hujus origo, *ibid.* Perſecutiones etiam eodem tempore in Chriſtianos excitare, vel ſedare ſolent, 64. II.
Imperatores, qui poſt Neronem & Domitianum fideles exterminare voluerunt, nova ad id raro emiſerunt Edicta, ſed ea Neronis & Domitiani vim habere præceperunt, 64. VI.
Inter pontificia quorumdam Pontificum certo definire multum difficile, 67. XXVII.
S. Joannes Apoſtolus numquam in Aſiam cum Beatiſſima Virgine migravit, 42. III.
Joſephus Judæorum hiſtoriam recte ſcripſit, 54. III. Ejuſdem de Chriſto teſtimonium nullo modo ſuppoſititium, 32. XV. Libros Antiquitatum Judaicarum quo anno publicaverit, oſtenditur, 94. IV.
Irenæi de anno baptiſmi & mortis Chriſti ſententia adducitur, 32. V.
Judæi a Romanis deficiunt propter rapinas & ſævitiam Geſſii Flori, 66. II. *& ſeqq.*
Judaicum bellum ſub Nerone cui anno aſſigendum, 66. II. *& ſeqq.*

K

Kalendaria *Martyrologiis antiquiora*, & fide digna, 64. VI. A Martyrologiis diverſa, *ibid.* Unde hæc differentia petenda ſit, *ibid.* A nobilioribus Eccleſiis, Romana præſertim, compoſita, *ibid.*

L

Latinis potius quam Græcis circa Romanorum Pontificum tam ſeriem, quam durationis tempus, fides adhibenda, 67. VI. S. Leo Papa non favet Socrati jejunium ſabbato in Quadrageſima Romæ obſervatum neganti, 11. VII. *& ſeqq.*
Linus, qui Sancti Petri per aliquot annos Vicarius fuerat, ipſi ſuccedit, 65. II. 67. XXVIII. & 78. III. Mortis ejus annus ſtatuitur, 78. III.
Livia, Auguſti uxor moritur, 29. IX.
Longinus gerit Conſulatum, 30. I. A Claudio Auguſto in Syriam Præſes mittitur, 42. VIII. Ejus præfectura brevis fuit, *ibid.*
Lucianus Proclus Senator ex urbe egredi cum Domitiano cogitur, 80. III.
Lucius Antonius Germaniæ Præſes contra Domitianum Auguſtum rebellans a Lucio Maximo vincitur & capitur, 87. III.
Lucius Cæſar Maſſiliæ decedit, 2. II. Hunc Tiberius ſimulate deflet, *ibid.*
Lucius Maximus Domitiani Legatus rebellantem in Germania domat, 89. III.
Luſtra a quo primum inſtituta, 14. VI. Quo tempore fieri ſolita, *ibid.*
Luſtrum LXXIV. a Claudio Imp. conditum, 48. IV.
Luſtrum LXXV. a Veſpaſiano Imp. conditum, 74. III.

M

Magdalena cum Lazaro Epheſi non agit, neque ibidem quieſcit, 42. IV.
Martyres plures paſſi ſunt ſub Nerone, quam a quibuſdam creditum, 64. III. Multorum in hac perſecutione occiſorum nomina periere, *ibid.* V.
Martyrologia Kalendariis poſteriora, illis tamen fides non deneganda, 64. VI.
Martyrologos, aut Chronicorum Pontificiorum Scriptores in Pontificum morte aſſignanda duo tantum die diſſidentes conciliandi expedita methodus traditur, 67. XXVI. Ubi autem hæc poſſet deficere, alia ſubminiſtratur, *ibid.* XXVII.
Monachi ab Aſcetis diverſi; illorumque nomen ſerius cœptum. 61. IV.
Mucianus Syriæ Præſes conſtituitur, 67. XXX. Adverſus Vitellium Romam a Veſpaſiano mittitur, 69. XII.

N

Natalis Chriſti, ejuſdemque Epiphaniæ feſtum diverſis diebus in oriente celebratum, 67. XXIV. *& ſeqq.*
Nepos: Hæc vox non cognomentum Conſulum, ſed horum ab avis originem plerumque indicat, 2. I.
Nero Imperio Proconſulari donatur, 57. I. Annos natus ſeptem decim Claudio Imperatori ſuccedit, 54. II. Conſulatum init, 55. I. Imperii Proconſularis Quinquennalia celebrat, *ibid.* II. Secundum Conſul procedit, 57. I. Tertium gerit Conſulatum, 58. I. Imperii Auguſtei Quinquennalia exhibet, eorumque occaſione macellum dedicat, *ibid.* II. Janum primo claudit, 71. VII. Quinquatruum Minervæ die feſto Agrippinam matrem occidit, primam barbam ponit, piloſque Jovi Capitolino conſecrat, 59. II. Ludos Juvenales inſtituit, 58. II. & 59. II. Annum quarto aperit, 60. I. Decennalia Imperii Proconſularis edit, *ibid.* II. Quinquennali ludicro ad morem Græci certaminis dat initium, *ibid.* Auguſtei Imperii Decennalia agit, eoque tempore perſecutionem in Chriſtianos excitat, 64. II. Ab iis Antichriſtus in fine mundi venturus creditur, *ibid.* VI. Imperii Proconſularis dat quindecennalia & perſecutionem continuat, 67. II. Petrum & Paulum Apoſtolos interfici jubet, *ibid.* & 67. III. Quo anno, quove die id mandaverit, certo demonſtratur, 67. III. *& ſeqq.* Janum iterum claudit, 71. VII. In Orientem proficiſcitur, 67. II. Redux Romam intrat eo, quo Auguſtus olim triumphaverat, curru, *ibid.* Roma Neapolim petit, ubi Galliarum & Hiſpaniarum defectionem accipiens, Romam iterum prætrepidus redit, 68. I. Privatis ante tempus magiſtratu Conſulibus, ſolus Quintum init Conſulatum, & quare, *ibid.* II. Occiditur, *ibid.* III. Imperii ejus tempus, dieſque mortis aſſignantur, *ibid.*
Nerva Auguſtus. *Vide*, Cocceius Nerva.
Nilus Doxo Patrius Tractatum de quinque Thronis Patriarchalibus ſcribit, 32. X.
Novitates in Imperio quibus annis inductæ, 87. II.

O

Olympiades ſupputandi modos peculiaris, 32. XII. Olympiades mendoſe in Euſebio & Africano expreſſæ, *ibid.* XIII.
Ordinationes Pontificum tam Romanorum, quam aliorum, ante pacem Eccleſiæ per Conſtantinum redditam quocumque die indiſcriminatim peractæ, 67. XVIII. Quo tempore Romanorum Antiſtitum & aliorum ordinationes diebus Dominicis vel feſtis ſolemnioribus fieri cœperint, indagatur, *ibid.* XX.
Otho Imperator numquam a Nerone quæſtor in Hiſpaniam miſſus, ſed Proprætor ſolum Luſitaniam adminiſtrat, 69. VI. Galbæ Auguſto ſuccedit, *ibid.* Se ipſum interimit, *ibid.* Quanto tempore imperarit, quove die mortuus fuerit explicatur, *ibid.*

Digitized by Google

P

PAnnonia in Romanorum deditionem venit, 8. II.
Patres ſeptimæ Synodi in ſacrorum librorum Critica parum verſati, multas apocryphorum quiſquilias probant, 56. III.
Patriarcha Conſtantinopolitanus multa a Romano injuſte avellit, 37. X.
Patriarcha Jeroſolymitanus quamplurima contra Apoſtolicæ ſedis judicium uſurpat, 37. X.
Patriarchæ Antiocheno Metropoleon & ſedium Epiſcopalium ſubjectarum numerus, 37. XI. Alexandrino, *ibid.* XII. Jeroſolymitano, *ibid.* XIII. Conſtantinopolitano, *ibid.* XIV.
Patriarchatus Jeroſolymitanus ab Antiocheni poteſtate avulſus, 37. XIII.
Patriarchatuum inſtitutio, quando & quibus in locis facta, 37. IX.
Paulus Apoſtolus quibus anno & die martyrium paſſus, 65. II. 67. III. *& ſeq.*
Perſecutio in Chriſtianos ſub Nerone, 64. II. Non ſolum contra fideles Romæ verſantes edicta, ſed & contra omnes ubique per Romanum Imperium degentes, *ibid.* IV.
Perſecutio ſub Domitiano cruenta, 90. VI. Quandonam inchoata, *ibid.* V. & 91. IV. *Quando* item & qua occaſione aucta, 95. II. In nummo Iſiaco non expreſſa, *ibid.* V.
Petronius Vitellio in præfectura Syriæ ſuccedit, 39. II. Ab aliis tribus ejuſdem nominis diverſus, *ibid.*
Petrus Apoſtolus Romam non venit ſub Claudio Imperatore, 43. II. Sed ſub Nerone tantum, *ibid.* III. & 54. III. Qui ſub Claudio veniſſe contendunt abſurda comminiſci coguntur, 43. II. *& ſeq.* Unde orta opinio, Petrum Romæ annis viginti quinque ſediſſe, *ibid.* Petrus a Nerone necatur, 65. II. 67. III. *& ſeq.*
Philippus Herodis Aſcalonitæ filius & Antipæ frater moritur, 34. III. & 37. III.
Phlegon Hadriani libertus ſolis deliquium Chriſto moriente viſum memorat, 31. XI.
Picturæ Deum & Trinitatem repræſentantes alias vetitæ, 55. V. Hæc prohibitio occaſione Catechumenorum & Gentilium facta, *ibid.* Hujus prohibitionis ratio inſinuatur, *ibid.*
Piſo conſtituitur Syriæ Præſes poſt Creticum Silanum, 17. III.
Piſo dictus Licinianus a Galba adoptatus Cæſar renuntiatur, ſed intra ſextum adoptionis diem perit, 69. II.
Pomponius Flaccus Proprætor Syriæ deſtinatus hujus dignitatis poſſeſſionem non init, 12. V. Conſulatum gerit, 17. 2. Urbis præturam obtinet, 22. V. Syriæ tandem Præſes conſtituitur, 22. III. Moritur, 33. III.
Pontificum Romanorum duratio, non ab electione, ſed ab Epiſcopali ordinatione numeranda, 67. XVII. Eorum emortualis dies ſæpe diverſus ab eo, quo coluntur, ſæpe etiam cum eorumdem tranſlatione ſimilive feſtivitate confuſus, *ibid.* XXII.
Præfecti Prætorio non ſemper aſſumpti ex ordine equeſtri, 94. II. Aliquando tamen conſules creati, *ibid.* III.
Præfecti Prætorio, qui Romani Imperii Diœceſibus præeſſent, quot, & a quo inſtituti, 37. IV.
Præfecto Orientis, quot, & quæ Provinciæ ſubjectæ, 37. V. Illyrici, *ibid.* VI. Italicæ, *ibid.* Galliarum, *ibid.* VII.
Provinciarum Romani Imperii quinque ejuſdem Diœceſes conſtituentium numerus aſſignatur, 37. IV. *& ſeq.*
Puteolis oppidum, jus Coloniæ & cognomentum a Nerone Imp. adipiſcitur, 60. II.

Q

QUadratus C. Ummidius Durmius Caſſio Longino ſuccedit in Syriæ Præfecturam, 42. VIII. Moritur, 60. III.
Quinquatruum Minervæ dies feſtus, quo menſe & die celebratus, 68. II.
Quinquennale certamen a Domitiano inſtitutum, & quo anno, 86. V. *& ſeq.*
Quinquennale ludicrum a Nerone Aug. inſtitutum quovis anno quinto exacto agi ſolitum, 60. II.

R

REgulæ quædam ad Chronologiam Pontificiam reſtituendam ſtabiliuntur, 67. V. *& ſeqq.*

S

S*Abbatum in Quadrageſima* etiam Romæ jejunio conſecratum 55. VII. *& ſeqq.* Diverſæ ſuper hoc jejunio ſententiæ explicantur & refelluntur, *ibid.*
Sabbatum ſecundo-primum quid ſit, 30. III. Sanctorum Patrum circa illud diſcrepantes adducuntur opiniones, *ibid.*
Sancti alio ſæpius, quam quo mortui, die coluntur, 67. XXIII. Dies eorum mortis non raro cum Tranſlatione, Reliquiarum Elevatione, vel Templi in illorum honorem conſtructione confuſus, *ibid.*
Sangus apud Sabinos Deus, qui & Fidius dictus, pactis & fœderibus præeſt, 42. VI. Unde ſic appellatus, *ibid.*
Saturninus Cn. Sentius Cn. Sentii Saturnini filius poſt Piſonem Syriæ præficitur, 29. III. Ab ea removetur, 22. III.
Sæculares Ludi qua anni tempeſtate edi ſoliti, 88. III. Aliquando privatis, aliquando ipſis Imperatoribus Conſulatum gerentibus, exhibitos fuiſſe oſtenditur, 47. II.
Sedis ut loquimur, vacantis tempus a morte unius Pontificis ad ſucceſſoris ordinationem ſupputandum, 67. XVII.
Sejanus aſtu & dolo Tiberii Aug. interit, 32. III.
Servius Tullius Romanorum Rex, luſtrum primus inſtituit, 24. IV. Quo ritu, *ibid.*
Silanus Q. Cæcilius Metellus Creticus Faſtis dat nomen, 7. 2. In Præfectura Syriæ Quirinio ſuccedit, 24. IV.
Simon magus a Romanis numquam conſecratus, 42. VI. Error multorum circa ſtatuam Romæ effoſſam, Simoni ſacram exiſtimantium, detegitur, *ibid.*
Socratis error circa jejunii obſervantiam Romæ, in Quadrageſima detegitur, 55. VII. *& ſeqq.*
Statuarum uſus in Chriſtianorum Templa non inductus, niſi tempore ſeptimæ Synodi generalis, 56. III.
Stephanus poſt Zachariam ad ſedem Romanam evectus, numquam tamen conſecratus, ideoque unanimiter in catalogis omiſſus, 67. XVII.
Stola Pontificia Judæis, a Claudio Imperatore reſtituitur, 44. III.

T

THaddæus ad Agbarum Regem miſſus, ut eum ſanet & convertat, 29. VIII.

Therapeuthæ Chriſtiani non erant, 62. III. Diſtincti ab Eſſenis, *ibid.* Illorum habitatio & Metropolis, *ibid.*

Tiberius Claudius Nero Rhodo Romam redit, 2. II. Ab Auguſto adoptatur & Tribunitiam poteſtatem accipit, 4. III. Germanos vincit, 5. I. Dicitur Imperii Collega, 12. II. & X. Quinquennalia & Decennalia in morem inducit, 14. VI. Et ut Imperatores in Quinquennalibus & id genus ſolenniis Conſulatum ſumerent, *ibid.* Imperii proconſularis Quinquennalia edit, 16. II. Conſul tertium procedit, 18. I. Imperii Cæſarei Quindecennalia exhibet, *ibid.* II. Auguſtei Quinquennalia dat, 19. II. Conſul quartum Proconſularis Imperii Decennalia edit, 21. I. & *ſeqq.* Tum Cæſarei Vicennalia, 22. II. Item Auguſtei Decennalia, 24. II. Proconſularis Quindecennalia, 25. II. Cæſarei quinta Quinquennalia, 26. II. Auguſtei Quindecennalia celebrat, 29. II. Hujus Imperatoris annus decimus quintus a Luca memoratus, a qua epocha deducendus ſit, examinatur, 29. V. Tiberius imperii Cæſarei Tricennalia edit, 30. II. Conſul quintum Imperii Proconſularis Vicennalia exhibet, 32. I. & *ſeqq.* Imperii Auguſtei dat Vicennalia, 34. II. Proconſularis quinta Quinquennalia, 35. II. Cæſarei ſeptima Quinquennalia, 36. II. Moritur, 37. II.

Tiberius Claudius Cenſor, Viennæ Procurator & Proquæſtor, diverſus a Tiberio Auguſto, 2. XIII.

Tiberius Alexander, Ægypti Præfectus primus in verba Veſpaſiani legiones adigit, 69. VII.

Titus Veſpaſiani filius annum aperit, 70. I. Jeroſolymam capit, *ibid.* II. Qua die adverſus eam caſtra poſuerit, ſtabilitur, *ibid.* Romam redit, & quo tempore, *ibid.* III. Imperio Proconſulari exornatur, 71. IV. Imperii collega renuntiatur, *ibid.* III. Ubi, & quo die Collega nuncupatus, 71. VI. Hujus Imperatoris triumphus propter captam Judæam nummis repræſentatus, *ibid.* Janum cum Patre Veſpaſiano claudit, *ibid.* VII. Conſul iterum procedit, ob imperium nempe Proconſulare, quo anno præcedenti donatus fuerat, 72. I. Tertium aſſumit Conſulatum collega Veſpaſiano, 74. I. Quinquennalia Imperii Cæſarei exhibet, *ibid.* II. Quartum Conſul creatur, 75. I. Quintum init Conſulatum, & imperii Proconſularis dat Quinquennalia, 76. I. & *ſeqq.* Sexto dat faſtis nomen, 77. I. Imperii Cæſarei Decennalia celebrat, 78. II. Septimo Conſulatus magiſtratum ſuſcipit, 79. I. Veſpaſiano patri in imperio ſuccedit, *ibid.* II. Octavo annum aperit ob initum nempe Auguſteum Imperium, & Proconſularis imperii edit Decennalia, 80. I. & *ſeq.* Moritur, 81. II. Quanto tempore vixerit, atque vel ſolus, vel cum patre imperarit, indicatur, *ibid.* II. & *ſeq.*

Tuſtatus novam opinionem de Chriſti morte & paſſione inducit, 35. VIII. & *ſeqq.* De religione ſuſpectus, pro ſe Apologiam ſcribit, *ibid.*

Tranſlatio Sanctorum nomine depoſitionis ſæpe ab Antiquis expreſſa, quod multis errandi occaſio fuit, 67. IV. Facta ſæpe ſæpius iiſdem diebus, qui natalis erant Sanctorum, *ibid.*

Tranſubſtantiatio & realis Chriſti præſentia in Euchariſtia ex arcani diſciplina antiquitus occultatæ, 32. II.

V

VAriana clades Romanis luctuoſa, quo anno, & quo loco acciderit, 10. II.

Veſpaſianus Gadacenſium civitatem capit & vaſtat, dein Jotapatan, 67. XXIX. Totam Galilæam ſubjicit, *ibid.* & 68. IV. & 69. XIII. A Tiberio Alexandro Ægypti Præfecto, primum Imperator ſalutatur, 69. VII. Imperii ejus epocha duplex, *ibid.* Mucianum Romam adverſus Vitellium mittit, *ibid.* XII. Conſul ſecundum procedit, 70. I. Tertium aſſumit Conſulatum, 65. I. Titum filium imperii Collegam dicit, *ibid.* III. & V. Proconſulari dignitate eum ornat, *ibid.* IV. Cum eo de Judæa capta triumphat, *ibid.* VI. Fanum claudit, *ibid.* VII. Quartum, non tertium, ut vult Baronius, Tito II. Collega faſtis dat nomen, 72. I. Error Baronii circa hunc Conſulatum detegitur, *ibid.* Quintum Conſulatum aſſumit, 74. I. Luſtrum cum Tito filio condit, *ibid.* III. Sexto annum aperit, 75. I. Quinquennalia Auguſtei Imperii celebrat, *ibid.* II. Septimo Conſulatu fungitur, 76. I. Annum cum Tito non cum Domitiano octavo aperit, 77. I. Nonum Conſulatum init, 79. I. E vivis excedit, *ibid.* II. Imperii ejus duratio exhibetur, *ibid.*

Vibius Marſus poſt Petronium Syriæ præeſt, 42. VIII. Ab ea præfectura removetur a Claudio Aug. poſt mortem Agrippæ Senioris, *ibid.*

Vicarii Romanorum Pontificum nulli per tria priora Eccleſiæ ſæcula, ſi Linum & forte Cletum & Clementem excipias, 67. XXI.

Vicarius olim idem quod ſucceſſor, 67. XXI.

Victoriæ ab Imperatoribus annis præcedentibus relatæ in Quinquennalibus, & id genus feſtis ſubſequentibus ſæpius memoratæ, 80. II.

Victorius Aquitanus Periodum DXXXII. annorum inchoat, 28. II. Hæc in tota fere Gallia communis & diutius admiſſa, *ibid.*

Vindex Proprætor in Galliis contra Neronem rebellans Galbæ imperium offert, 68. I.

Vitæ Anagogicæ nomen nec Apoſtolis, nec quibuſvis ſcriptoribus ſolemne, 36. III.

Vitellius poſt Neronem arripit imperium, 69. V. Germaniam ingreditur, ubi ab exercitu imagines Galbæ diſrumpente Imperator conſalutatur, *ibid.* VI. Interit, *ibid.* VIII. Dies ejus natalis & emortualis, ipſiuſque imperii tempus aſſignantur, *ibid.*

M. Ulpius Traianus annum aperit, 95. I. A Nerva adoptatur, Cæſar & Imperii Collega dicitur, & Imperio Proconſulari exornatur, 97. II. Ante menſem Novembrem adoptatur, *ibid.* XI. Imperator quidem, Nerva vivente, ſed non Auguſtus appellatus, 97. VII.

Unctionis extremæ uſus antiquus ab hodierno diverſus, ſi quaſdam Eccleſias excipias, 61. II. Unctio extrema ante Viaticum olim dari ſolita, *ibid.* Mos tamen ille mutatus, quo tempore & qua de cauſa, *ibid.* III. Quandonam extrema dici cœperit, indicatur, *ibid.* IV.

IN.

INDEX

CHRONOLOGICUS CONSULUM

Prout in Notis digeruntur, illuſtrantur, ſupplentur.

Aſteriſcus indicat novas in Pagium emendationes.

C. JUlius *Cæſar* Aug. F. & L. Æmilius *Paulus*, 1.
* P. *Vinicius*, & P. Alfinius *Varus*, 2.
L. Ælius *Lamia*, & M. *Servilius*, 3.
Sex. Ælius *Catus*, & C. Sentius *Saturninus*, 4.
* L. Valerius Meſſala *Voleſus*, & Cn. Cornelius Cinna *Magnus*, 5.
M. Æmilius *Lepidus*, & L. *Aruntius*, 6.
Suff. C. Ateius *Capito*, & C. Vibius *Poſtumus*.
* A. Licinius Nerva *Silanus*, & Q. Cæcilius Metellus Creticus *Silanus*. 7.
Suff. P. Cornelius Lentulus *Scipio*, & T. Quinctius Criſpinus *Valerianus*.
* M. Furius *Camillus*, & Sex. Nonius *Quinctilianus*, 8.
Suff. L. *Apronius*, & A. Vibius *Habitus*.
Q. Sulpicius *Camerinus*, & C. Poppæus *Sabinus*, 9.
P. Cornelius *Dolabella*, & C. Junius *Silanus*, 10.
Suff. Ser. Cornelius Lentulus *Maluginenſis*.
* Manius Æmilius *Lepidus*, & T. Statilius *Taurus*, 11.
Germanicus Cæſar, & C. Fonteius *Capito*, 12.
Suff. C. Vitellius Varro.
C. *Silius*, & L. Munatius *Plancus*, 13.
Sex. *Pompeius*, & Sex. *Appuleius*, 14.
Druſus Cæſar, & C. Norbanus *Flaccus*, 15.
T. Statilius Siſenna *Taurus*, & L. Scribonius *Libo*, 16.
C. Cælius *Rufus*, & L. Pomponius *Flaccus*, 17.
Cl. Tiberius *Nero*, Aug. III. & *Germanicus* Cæſar II. 18.
Suff. L. Seius *Tubero*, & C. Rubellius *Blandus*,
* M. Junius *Silanus*, & L. Norbanus *Balbus*, 19.
* M. Valerius *Meſſala*, & M. Aurelius *Cotta*, 20.
Cl. Tiberius Nero Aug. IV. & Tib. Claudius *Druſus* Cæſar II. 21.
C. Sulpicius *Galba*, & D. Haterius *Agrippa*, 22.
Suff. C. Vibius *Ruſinus*, & M. Cocceius *Nerva*.
C. Aſinius *Pollio*, & C. Antiſtius *Vetus*, 23.
Ser. Cornelius *Cethegus*, & L. Vitellius *Varro*, 24.
M. Aſinius *Agrippa*, & Coſſus Cornelius *Agrippa*, 25.
* Cn. Cornelius Lentulus *Getulicus*, & C. Calviſius *Sabinus*, 26.
Suff. Q. Marcius *Barea*, & T. Ruſtius Nummus Gallus.
M. Licinius *Craſſus*, & L. Calpurnius *Piſo*, 27.
Ap. Junius *Silanus*, & P. Silius *Nerva*, 28.
C. Fuſius *Geminus*, & L. Rubellius *Geminus*, 29.
Suff. Q. Pomponius *Secundus*, & M. Sanquinius *Maximus*.
L. Caſſius *Longinus*, & M. *Vinicius*, 30.
Suff. C. Caſſius *Longinus*, & L. Nævius *Surdinus*.
Cl. Tiberius *Nero* Aug. V. & L. Ælius *Sejanus*. 31.
Suff. Fauſtus Cornelius *Sulla*, Sex. Teidius *Catull.* L. *Fulcinius Trio*, & P. Memmius *Regulus*.
Cn. Domitius *Ænobarbus*, & M. Furius Camillus *Scribonianus*, 32.
Suff. A. *Vitellius*.
* *Lucius*, dein *Servius* Sulpicius *Galba*, & L. Sulla *Felix*, 33.
Suff. L. Salvius *Otho*.
Paulus Fabius *Perſicus*, & L. *Vitellius*, 34.
C. Ceſtius *Gallus*, & M. Servilius *Nonianus*, 35.
Sex. Papinius *Allienus*, & Q. *Plautius*, 36.
* Cn. Acerronius *Proculus*, & C. Petronius Pontius *Nigrinus*, 37.
Suff. *Caius* Cæſar, & Tib. *Claudius*.
M. Aquillius *Julianus* & P. Nonius *Aſprenas*, 38.
Caius Aug. II. & L. Apronius *Caſianus*, 39.
Suff. Sanquinius *Maximus*, Domitius *Afer*.
Caius Aug. III. ſolus. 40.
Suff. L. Gellius *Publicola*, M. Cocceius *Nerva*, Sex. Junius *Celer*, & Sex. Nonius *Quinctilianus*.
Caius Aug. IV. & Cn. Sentius *Saturninus*, 41.
Suff. Q. Pomponius *Secundus*.
Tib. *Claudius* Aug. II. & C. Cæcina *Largus*, 42.
Tib. *Claudius* Aug. III. & L. *Vitellius* II. 43.
Suff. Cn. Hoſidius *Geta*, & L. *Vagellius*.
L. Quinctius *Criſpinus* II. & M. Statilius *Taurus*, 44.
M. *Vinicius* II. & Taurus Statilius *Corvinus*, 45.
Suff. M. Cluvius *Rufus*, & Pompeius *Silvanus*.
* .... Valerius *Aſiaticus* II. & M. Junius *Silanus*, 46.
Tib. *Claudius* Aug. IV. & L. *Vitellius* III. 47.
A. *Vitellius*, & L. *Vipſanius*, 48.
* Q. *Veranius*, & A. Pompeius *Gallus*, 49.
Suff. L. Memmius *Pollio*, & Q. Allius *Maximus*.
* C. Antiſtius *Vetus*, & M. Suillius *Nervilianus*, 50.
Tib. *Claudius* Aug. V. & Servius Cornelius *Orfitus*, 51.
Suff. C. Minucius *Fundanus*, C. Vettennius *Severus*, & T. Flavius *Veſpaſianus*.

* P.

• P. Cornelius Sulla *Fauſtus*, & L. Salvius *Otho Titianus*, 52.
Suff. Servilius Barea *Soranus*, M. Licinius Craſſus *Mucianus*, L. Cornelius *Sulla*, Flavius *Sabinus Veſpaſianus*.
• D. Junius *Silanus*, & Q. Haterius *Antoninus*, 53.
M. Aſinius *Marcellus*, & M. Acilius *Aviola*, 54.
Suff. L. Annæus, ſive Junius *Gallio*.
Nero *Claudius* Aug. & L. Antiſtius *Vetus*, 55.
Q. Voluſius *Saturninus*, & P. Cornelius *Scipio*, 56.
• Nero *Claudius* Aug. II. & L. Calpurnius *Piſo*, 57.
Suff. L. Cæſius *Martialis*.
• Nero *Claudius* Aug. III. & .... Valerius Meſſalla *Corvinus*, 58.
• C. Vipſtanus *Apronianus*, & ..... Fonteius *Capito*, 59.
• Nero *Claudius* Aug. IV. & Coſſus Cornelius *Lentulus* Coſſi F. 60.
• ..... Cæſonius *Pætus*, & .... Petronius *Turpilianus*, 61.
Suff. forte F. Calviſius *Ruſo*, & L. Cæſennius *Pætus*,
P. Marius *Celſus*, & L. Aſinius *Gallus*, 62.
Suff. Junius *Marullus*.
• C. Memmius *Regulus*, & L. Verginius *Rufus*, 63.
• C. Læcanius *Baſſus*, & M. Licinius Craſſus *Frugi*, 64.
• A. Licinius Nerva *Silianus*, ſeu *Silanus*, & M. Veſtinus *Atticus*, 65.
Suff. Plauſius *Lateranus*, & Anicius *Cerealis*.
C. Lucius Teleſinus, & C. Suetonius *Paulinus*, 66.
L. Fonteius *Capito*, & C. Julius *Rufus*, 67.
• Ti. Catius Silius *Italicus*, & .... Galeſius *Trachalus*, 68.
Item Nero *Claudius* Aug. V. & .... Galerius *Trachalus*.
Suff. C. Bellicus *Natalis*, P. Cornelius *Scipio Aſiaticus*.
• Servius Sulpicius *Galba* Aug. II. & T. *Vinius*, 69.
Item. M. Salvius *Otho* Aug. & L. Salvius *Otho Titianus II.*
Mox. T. Virginius *Rufus*, & Vopiſcus Pompeius *Silvanus*. Cælius *Sabinus*, & T. Flavius *Sabinus*. T. Arrius *Antoninus*, & P. Marius *Celſus*. C. Fabius *Valens*, C. Quinctius *Atticus* Cn. Cæcilius *Simplex*, A. Licinius *Carina*, & Roſſius *Regulus*.
A. *Vitellius* Imp.
• T. Flavius *Veſpaſianus* Aug. II. & T. Flavius *Veſpaſianus* Cæſar, 70.
T. Flavius *Veſpaſianus* Aug. III. & M. Cocceius *Nerva*, 71.
Suff. *Domitianus* Cæſar.
T. Flavius *Veſpaſianus* Aug. IV. & T. Flavius *Veſpaſianus* Cæſar II. 72.
Domitianus Cæſar II. & M. Valerius *Meſſalinus*, 73.
T. Flavius *Veſpaſianus* Aug. V. & T. Flavius *Veſpaſianus* Cæſar. III. 74.
Suff. *Domitianus* Cæſar III.
T. Flavius *Veſpaſianus* Aug. VI. & T. Flavius *Veſpaſianus* Cæſar IV. 75.
Suff. *Domitianus* Cæſar IV. & M. Licinius Craſſus *Mucianus* III.
T. Flavius *Veſpaſianus* Aug. VII. & T. Flavius *Veſpaſianus* Cæſar V. 76.
Suff. *Domitianus* Cæſar V. & T. Plautius Silvanus *Ælianus II.*
T. Flavius *Veſpaſianus* Aug. VIII. & T. Flavius *Veſpaſianus* Cæſar VI. 77.
L. Ceionius Commodus, & D. Nonius *Priſcus*, 78.
T. Flavius *Veſpaſianus* Aug. IX. & Tit. Flavius *Veſpaſianus* Cæſar, dein Aug. VII. 79.
Suff. Flavius *Domitianus* VI.
T. Flavius *Veſpaſianus* Aug. VIII. & Fl. *Domitianus* Cæſar. VII. 80.
• L. Flavius Silva Nonius *Baſſus*, & Aſinius Pollio *Verrucoſus*, 81.
Fl. *Domitianus* Aug. VIII. & T. Flavius *Sabinus*, 82.
Fl. *Domitianus* Aug. IX. & Q. Petilius *Rufus II.* 83.
• Fl. *Domitianus* Aug. X. & ..... *Sabinus*, 84.
Fl. *Domitianus* Aug. XI. & T. Aurelius *Fulvus*, 85.
Fl. *Domitianus* Aug. 31. & Ser. Cornelius *Dolabella*, 86.
Fl. *Domitianus* Aug. XIII. & A. *Voluſius*, ſeu *Voluſius Saturninus*, 87.
Fl. *Domitianus* Aug. XIV. & L. Minucius *Rufus*, 88.
T. Aurelius *Fulvius II.* & A. Sempronius *Atratinus*, 89.
Fl. *Domitianus* Aug. XV. & M. Cocceius *Nerva II.* 90.
M. Ulpius *Traianus*, & M. Acilius *Glabrio*, 91.
Fl. *Domitianus* Aug. XVI. & Q. Voluſius *Saturninus*, 92.
• .... Pompeius, ſeu Sex. Pompeius *Collega*, & .... Cornelius *Priſcus*, 93.
Suff. M. Lollius *Paulinus*, Valerius Aſiaticus *Saturninus*, C. Antius Julius *Quadratus*.
• .... Torquatus *Aſprenas*, & M. Arricinus *Clemens*, ſeu L. Sergius *Paullus*, 94.
Suff. Sextilius *Lateranus*, & Silius *Italicus*.
• Fl. *Domitianus* Aug. XVII. & Flavius *Clemens*, 95.
• C. Manlius *Valens*, & C. Antiſtius *Vetus*, 96.
Suff. T. Flavius *Sabinus*, & T. Arrius *Antoninus*.
Imp. *Nerva* Aug. III. & L. ſeu T. Verginius *Rufus III.* 97.
Suff. C. Cornelius *Tacitus* Domitius *Apollinaris*, M. Cornelius *Fronto*, Q. Fabius *Poſthumus*, C. Publicius *Certus*, Sex. Pompeius *Collega II.* & Vettius *Proculus*.

FINIS.

701 146971

Digitized by Google